UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ. Iesv, Cvrsvs Theologicvs

iIn decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Secvndam Secvndæ, & Tertiam Partem D. Thomæ

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

urn:nbn:de:hbz:466:1-94839

Visual Library

Th. 918a

C. VIII
9

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegij Soc. IESU Paderbornæ
Anno 1657

ESPAZA
TOM. II

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

R. P. MARTINI

DE ESPARZA

ARTIEDA, NAVARRI,

THEOLOGI SOCIET. IESV,

CVRSVS THEOLOGICVS,

In decem Libros, & duos Tomos distributus,

IVXTA METHODVM, QVA IN SCHOLIS SOCIETATIS IESV communiter traditur annis quaternis.

TOMVS SECVNDVS.

CONTINENS SECVNDAM SECVNDÆ, & Tertiam Partem D. Thomæ.

EDITIO TERTIA RECOGNITA AB AVCTORE, ET AVCTA.

LVGDVNI,

Sumpt. PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, PETRI BORDE, & GVILLIELMI BARBIER.

M. DC. LXVI.

CVM APPROBATIONE ET PRIVILEGIO.

INDEX
LIBRORVM, ET QVÆSTIONVM,
Quæ in hoc secundo Tomo Cursus Theologici comprehenduntur.

LIBER SEPTIMVS.

De Passionibus. pag. 1

QVÆSTIO I. *Vtrum passio sit actus appetitus sensitiui?* ibid.

II. *Vtrum diuersitas & contrarietas passionum proueniat ex sola obiectorum diuersitate, & contrarietate?* 3

III. *Vtrum omnes passiones sint malæ?* 7

IV. *Vtrum passiones naturaliter subsint imperio rationis superioris?* 10

V. *Vtrum detur aliquis ordo rationis, & doctrinæ inter passiones?* 12

VI. *Vtrum amor sit passio coaptatiua animalis respectu conuenientium sibi?* 13

VII. *Vtrum amor, alius sit amicitiæ, alius concupiscentiæ?* 15

VIII. *Vtrum solum bonum cognitum sit causa amoris?* 16

IX. *Vtrum inter actus animæ amor sit maximè vnitiuus, ac inhæsiuus respectu amantis, & amati?* 19

X. *Vtrum amor sit causa omnium operationum amantis?* 22

XI. *Vtrum amor noceat amanti, aut amato, aut aliis?* 24

XII. *Vtrum odium sit passio opposita amori quoad omnia?* 25

XIII. *Vtrum concupiscentia, seu desiderium sit passio mouens ad præsentiam delectabilis secundum sensum?* 28

XIV. *Vtrum causa concupiscentiæ sit delectabile absens?* 29

XV. *Vtrum concupiscentia sit causa actionum solùm exteriorum, earumque omnium?* 31

XVI. *Vtrum abominatio sit passio contraria concupiscentiæ?* 32

XVII. *Vtrum delectatio sit passio quietatiua animalis?* 33

XVIII. *Vtrum causa delectationis sit bonum præsens, ac possessum?* 35

XIX. *Vtrum delectatio sit inductiua dilatationis, & sitis; impeditiua vsus rationis, & perfectiua operationis?* 40

QVÆST. XX. *Vtrum delectatio sit mensura bonitatis rerum omnium.* pag. 43

XXI. *Vtrum tristitia sit passio perturbatiua animalis?* 44

XXII. *Vtrum quælibet tristitia sit contraria cuilibet delectationi?* 46

XXIII. *Vtrum delectatio quietet magis, quàm perturbet tristitia?* 48

XXIV. *Vtrum sint plures species tristitiæ.* 50

XXV. *Vtrum solum malum præsens sit causa tristitiæ?* 52

XXVI. *Vtrum passio tristitiæ sit præ cæteris omnibus mala, ac nociua?* 57

XXVII. *Vtrum spes sit passio mouens ad præsentiam delectabilis ardui?* 61

XXVIII. *Vtrum causa spei sit delectabile absens, difficulter consequibile, cognitum vt tale?* 65

XXIX. *Vtrum spes sit causa amoris, & delectationis, atque operationum exteriorum?* 67

XXX. *Vtrum desperatio sit passio remouens ab arduitate delectabilis secundum sensum?* 69

XXXI. *Vtrum audacia sit passio mouens ad victoriam terribilium?* 71

XXXII. *Vtrum causa audaciæ sit terribile quatenus vitabile per operationem victricem ipsius?* 72

XXXIII. *Vtrum audacia sit maximè operatiua?* 73

XXXIV. *Vtrum timor, alius sit directè contrarius spei, alius specie diuersus directè contrarius audaciæ.* 75

XXXV. *Vtrum causa timoris ignaui sit terribile vix vitabile per operationem victricem ipsius?* 77

XXXVI. *Vtrum diuisio timoris communiter recepta in sex alias differentias sit bona?* 80

XXXVII. *Vtrum timor sit impeditiuus operationum?* 81

XXXVIII. *Vtrum ira sit passio retributiua mali?* 83

XXXIX. *Vtrum causa iræ sit sola paruipensio, seu contemptus proprius, quatenus vindicabilis difficulter?* 87

XL. *Vtrum ira sit causa delectationis?* 89

XLI. *Vtrum mansuetudo sit passio contraria iræ?* 91

QVÆST. XLII. *Vtrum omnes species passionum diuidantur in innaturales, & naturales: finitas, & infinitas?* pag. 92
XLIII. *Vtrum prima passio sit amor, præcipua verò sit delectatio?* 95
XLIV. *Vtrum affectus appetitus sensitiui sint in vnaquaque specie maiores, quàm affectus intellectuales?* 98
XLV. *Vtrum omnes omnium hominum complexiones indiuiduales, & passiones sint inuicem æquales relatè ad vltimum finem?* 99
XLVI. *Vtrum remedia passionum sint solæ virtutes?* 107

De his qq. agunt Theologi cum Magistro in 3. à dist. 15. & cum D. Th. 1. 2. à q. 22. vbi eorum citationes subintelligentur.

LIBER VIII.

De Iure, & Iustitia. p. 109

QVÆSTIO I. *Vtrum ius sit obiectum Iustitiæ?* ibid.
QVÆST. II. *Vtrum ius proprietatis sit prælatio moralis vnius respectu aliorum circa vsum rei, propter peculiarem huius cum illo connexionem?* p. 110
III. *Vtrum ius proprietatis rectè definiatur* Libera facultas disponendi de re aliqua in vtilitatem propriam, non impedibilis licitè ab aliis. 111
IV. *Vtrum ius proprietatis, & iurisdictionis connectantur inuicem essentialiter?* 115
V. *Vtrum Deo conueniat ius proprietatis essentialiter sibi subordinans immediatè omnia iura creata?* 116
VI. *Vtrum ius constituatur per actus intellectus & voluntatis?* 119
VII. *Vtrum communes diuisiones iuris, ex parte principij, & subiecti sint bonæ?* 120
VIII. *Vtrum virtus iustitiæ rectè definiatur* Constans, & perpetua voluntas ius suum vnicuique tribuens? 123
IX. *Vtrum sit proprium iustitiæ respicere medium rei, & constituere æqualitatem rerum?* 124
X. *Vtrum iustitia versetur circa solas operationes, an etiam circa passiones?* 127
XI. *Vtrum iustitia particularis differat specie à iustitia legali?* 130
XII. *Vtrum iustitia particularis differat specie à cæteris virtutibus?* 132
XIII. *Vtrum virtus iustitiæ sit clarior, & perfectior quàm reliquæ virtutes morales?* 133
XIV. *Vtrum iniustitia sit vitium speciale?* 136
QVÆST. XV. *Vtrum sciens, & volens possit iniuriam pati?* 137
XVI. *Vtrum ius possit formaliter, aut tolli per iniuriam, aut lædi absque iniuria?* 138
XVII. *Vtrum omne peccatum iniustitiæ sit mortale?* 142
XVIII. *Vtrum iustitia particularis diuidatur in distributiuam, & commutatiuam tanquam genus in species?* 143
XIX. *Vtrum Deo conueniat iustitia particularis strictè talis, aut distributiua, aut commutatiua?* 150
XX. *Vtrum conueniat homini iustitia, aut commutatiua, aut distributiua respectu Dei?* 155
XXI. *Vtrum inter Angelos, & homines detur iustitia, aut commutatiua, aut distributiua?* 156
XXII. *Vtrum iustitia vindicatiua sit species iustitiæ particularis indistincta à iustitia commutatiua?* 157
XXIII. *Vtrum restitutio sit voluntas ius suum prius læsum vnicuique tribuendi?* 158
XXIV. *Vtrum obligatio restituendi fundetur in re accepta, & in iniusta acceptione?* 160
XXV. *Vtrum vltima resolutio obligationis restituendi fiat in commutationes voluntarias, & inuoluntarias?* 161
XXVI. *Vtrum leges de reparando damno inculpabiliter illato obligent in conscientia?* 163
XXVII. *Vtrum detur vniuersalis aliqua regula quantitatis restituendæ sub lethali?* 165
XXVIII. *Vtrum labor corporalis diurnus sit mensura quantitatis in re pecuniaria?* 168
XXIX. *Vtrum infamatio de lethali sit mensura quantitatis grauis in materia honoris?* 170
XXX. *Vtrum quantitas sufficiens ad iniustitiam grauem consistat in indiuisibili ex parte iniustè agentis.* 172
XXXI. *Vtrum grauitas quantitatis consistat in indiuisibili ex parte patientis?* 173
XXXII. *Vtrum ex peccato veniali iniustitiæ resultare possit grauis obligatio restituendi?* 174
XXXIII. *Vtrum necesse sit, & sufficiat restituere quantum ablatum fuerat?* 178
XXXIV. *Vtrum restitutio facienda sit iuxta existimationem nocentis?* 179
XXXV. *Vtrum sola nocentis intentio possit variare obligationem restituendi?* 180
XXXVI. *Vtrum restitutio partis debiti possit liberare ab obligatione graui restituendi?* 181
XXXVII. *Vtrum impotens restituere in proprio genere teneatur supplere ex bonis alterius generis?* 182
XXXVIII. *Vtrum ex iudicio temerario resultet obligatio restituendi?* 185
XXXIX. *Vtrum præceptum restituendi sit negatiuum obligans semper, & pro semper?* ibid.
XL. *Vtrum detur aliquis ordo inter obligatos ad restituendum?* 187

QVÆST. XLI. *Vtrum detur aliquis ordo restitutionis ex parte creditorum, & rerum debitarum?* pag. 188
XLII. *Vtrum diuisio rerum sit de iure naturæ?* 189
XLIII. *Vtrum diuisio rerum exteriorum fieri potuerit arbitrio hominum, vtcumque libuisset?* 191
XLIV. *Vtrum officia habentia iurisdictionem sint intrinsecè inuendibilia?* 194
XLV. *Vtrum ex læsione iustitiæ distributiuæ oriatur obligatio restituendi.* 197
XLVI. *Vtrum vsura sit intrinsecè iniusta?* 201
XLVII. *Vtrum simonia sit intrinsecè iniusta?* 205
XLVIII. *Vtrum ius proprietatis possit simul inesse pluribus circa eandem rem?* 207
XLIX. *Vtrum dominium plenum eiusdem rei pro eodem instanti possit esse adæquatè apud duos?* 209
L. *Vtrum vsus licitus rerum vnico vsu consumptibilium sit separabilis ab omni dominio, & iure proprietatis?* 210

De iis qq. agunt Theologi cum Magistro in 3. dist. 16. & cum D. Thom. 2. 2. à quæst. 57. & cum Philosopho 5. Ethic. vbi eorum citationes subintelligentur.

LIBER IX.

De Incarn. Verbi Diuini. p 211

QVÆSTIO I. *Vtrum Incarnatio Verbi Diuini fuerit conueniens respectu Dei?* ibid.
QVÆST. II. *Vtrum Incarnatio Verbi Diuini fuerit conueniens etiam ex suppositione peccati?* pag. 212
III. *Vtrum Incarnatio Verbi Diuini fuerit conueniens respectu creaturarum omnium?* 213
IV. *Vtrum Incarnatio Verbi Diuini fuerit necessaria, ac minimè libera Deo?* 215
V. *Vtrum Incarnatio Verbi Diuini fuerit necessaria, ac minimè libera ex suppositione orbis conditi, aut peccati commissi?* 216
VI. *Vtrum Incarnatio Verbi Diuini fuerit necessaria ex natura rei ratione eleuationis hominum in finem supernaturalem?* 217
VII. *Vtrum Incarnatio Verbi Diuini fuerit necessaria ad tollendum peccatum?* 218
VIII. *Vtrum malitia peccati sit infinita?* 219
IX. *Vtrum pura creatura possit satisfacere ad æqualitatem pro peccato lethali?* 221
X. *Vtrum valor operis satisfactorij crescat ex dignitate operantis?* 226
XI. *Vtrum satisfactio Christi Domini fuerit infinita?* 228
XII. *Vtrum satisfactio Christi fuerit ex iustitia commutatiua?* 231
QVÆST. XIII. *Vtrum remedium peccati fuerit causa finalis adæquata Incarnationis Verbi Diuini?* p. 233
XIV. *Vtrum remedium originalis, an verò actualium peccatorum fuerit causa finalis præcipua Incarnationis Verbi Diuini?* 234
XV. *Vtrum detur in Deo multiplex Decretum Incarnationis secundum varias rationes?* 235
XVI. *Vtrum decretum præsens Incarnationis possit per absolutam existentiam sui esse futuritio conditionata alterius similis, vel oppositi decreti pro alio rerum statu, & circumstantiis?* 241
XVII. *Vtrum Deus fuisset incarnatus, tametsi homo non peccasset?* 243
XVIII. *Vtrum præcesserit aliquod meritum Incarnationis quoad substantiam?* 245
XIX. *Vtrum præcesserit aliquod meritum Incarnationis quoad circumstantias loci, temporis, & stirpis?* 246
XX. *Vtrum vnio hypostatica sit modus realiter distinctus ab extremis?* 249
XXI *Vtrum vnio facta fuerit in sola persona, an etiam in natura Diuina?* 251
XXII. *Vtrum sola, & tota humanitas assumpta fuerit?* 252
XXIII. *Vtrum vnio hypostatica fundet communicationem idiomatum inter Deum, & hominem?* 253
XXIV. *Vtrum humanitas Christi reddatur sancta, & grata Deo per sanctitatem increatam?* 255
XXV. *Vtrum vnio hypostatica sanctificet humanitatem, vt quod?* 256
XXVI. *Vtrum dentur in Christo gratia habitualis, omnesque virtutes, & dona?* 258
XXVII. *Vtrum anima Christi intelligat per intellectionem increatam?* 259
XXVIII. *Vtrum detur in Christo multiplex scientia creata?* 261
XXIX. *Vtrum humanitas per vnionem hypostaticam immediatè reddatur impeccabilis?* 263
XXX. *Vtrum humanitas assumenda à Verbo, vel quæ assumpta fuisset, redderetur impeccabilis ante assumptionem, aut post dimissionem?* 265
XXXI. *Vtrum alij defectus connaturales humanitati, præter peccatum, & peccabilitatem, assumpti fuerint à Christo Domino?* 267
XXXII. *Vtrum Christo impositum fuerit, vel potuerit imponi præceptum comminatorium culpæ, & pœnæ?* 268
XXXIII. *Vtrum in Christo fuerit libertas indifferentiæ?* 272
XXXIV. *Vtrum Christus fuerit indifferens ad actus inæquales?* 273

QVÆST. XXXV. *Vtrum Christus fuerit indifferens respectu mortis?* 275
XXXVI. *Vtrum indifferentia Christi ad mortem foret compossibilis cum præcepto obligante ad illam in conscientia?* 277
XXXVII. *Vtrum voluntas humana Christi fuerit semper quoad omnia conformis diuinæ?* 278
XXXVIII. *Vtrum Christus mereri potuerit?* 280
XXXIX. *Vtrum per solos actus proprios viatoris mereri potuerit Christus Dominus?* 281
XL. *Vtrum Christus aliquid sibi meruerit?* 282
XLI. *Vtrum Christus aliis omnibus meruerit omnia dona gratiæ, & gloriæ?* 284
XLII. *Vtrum Christus potuerit nihil prorsus mereri?* 286
XLIII. *Vtrum meritis Christi potuerit diuinitùs non negari præmium?* 287

De his qq. agunt Theologi cum Magist. in 3. dist. 1. & cum D. Th. in 3. p. à q. 1. vbi eorum citationes subintelligentur.

LIBER X.

De Sacramentis in genere. pag. 289.

QVÆST. I. *Vtrum sacramentum bene definiatur, signum sanctitatis symbolicum practicum, à Deo pro hominibus institutum? ibid.*
II. *Vtrum ratio sacramenti sit vniuocè communis antiquæ, & nouæ legis sacramentis?* 291
III. *Vtrum omnia sacramenta constent rebus, & verbis tanquam materia, & forma?* 293
IV. *Vtrum materia & forma sacramentorum sint inuariabiles?* 294
V. *Vtrum quælibet mutatio, additio, & diminutio in materia, & forma sacramenti, ipsum reddat inualidum?* 296
VI. *Vtrum voluntas instituentis, ac executio perficientis sacramentum, intrinsecè ipsum constituant?* 297
VII. *Vtrum sacramentum constituatur formaliter per ens rationis?* 300
VIII. *Vtrum materia & forma, & alia constitutiua sacramenti importentur in recto per sacramentum?* 301
IX. *Vtrum institutio sacramenti sit voluntas conferendi gratiam sensibiliter?* 302
X. *Vtrum solus Deus sit, solusque esse possit auctor institutionis sacramentorum?* 303
XI. *Vtrum fuerit conueniens institutio sacramentorum?* 304
XII. *Vtrum omnis, & solus viator sit idoneus minister Sacramentorum?* 307
XIII. *Vtrum intentio ministri de seria executione externa sufficiat ad valorem sacramenti?* 308
QVÆST. XIV. *Vtrum intentio sufficiens, & insufficiens ad valorem sacramenti, differat necessariò ex parte obiecti?* pag. 311
XV. *Vtrum sufficiat ad valorem sacramenti intentio virtualis, vel habitualis illud perficiendi?* 312
XVI. *Vtrum intentio conditionata sufficiat ad valorem sacramenti?* 314
XVII. *Vtrum sacramentum possit esse validum existentibus in ministro intentionibus contrariis?* 315
XVIII. *Vtrùm minister sacramenti, eo validè perfecto, satisfaciat toti suæ ea in re obligationi?* 316
XIX. *Vtrum sacramenta nouæ legis conferant gratiam ex opere operato?* 318
XX. *Vtrum sacramenta antiquæ legis conferant gratiam ex opere operato?* 319
XXI. *Vtrum sit possibilis virtus aliqua actiua, quæ non possit reduci connaturaliter in actum secundum?* 322
XXII. *Vtrum quælibet causa possit producere propria virtute, quemlibet indifferenter effectum, secundum rationem eius specificam?* 325
XXIII. *Vtrum causa impotens operari secundum speciem effectus, possit nihilominus cooperari secundum genus?* 327
XXIV. *Vtrum sacramenta sint causæ physicæ gratiæ, vel principales, vel instrumentales?* 328
XXV. *Vtrum sacramenta sint causæ morales gratiæ?* 331
XXVI. *Vtrum omnia sacramenta possint conferre primam gratiam?* 332
XXVII. *Vtrum omnia sacramenta conferant omnibus æqualem gratiam?* 334
XXVIII. *Vtrum gratia sacramentalis differat aliquatenus à gratia non sacramentali?* 335
XXIX. *Vtrum gratia sacramentalis incipiat esse in instanti? ibid.*
XXX. *Vtrum sacramenta fictè suscepta conferant gratiam recedente postea fictione, possintque valida esse & informia?* 337
XXXI. *Vtrum character sit effectus sacramentorum?* 338
XXXII. *Vtrum omnes & soli viatores sint capaces susceptionis sacramentorum?* 339
XXXIII. *Vtrum ad sacramenta valide & fructuosè suscipienda, requiratur consensus aut dispositio aliqua ex parte suscipientis?* 340
XXXIV. *Vtrum sacramenta nouæ legis sint septem?* 342
XXXV. *Vtrum detur aliquis ordo inter sacramenta?* 343
XXXVI. *Vtrum sacramentalia, seu ritus sacramentorum operentur per se immediatè effectum aliquem spiritualem?* 344

De

De Baptismo.

QVÆSTIO XXXVII. *Vtrum Baptismus sit sacramentum remissiuum omnium præcedentium peccatorum?* pag. 346
XXXVIII. *Vtrum Baptismus fuerit institutus à Christo Domino ante mortem ipsius?* 349
XXXIX. *Vtrum aqua elementaris sit materia remota Baptismi?* 351
XL. *Vtrum forma consueta Baptismi:* Ego te baptizo, &c. *sit sufficiens, determinatè necessaria, & conueniens?* 354
XLI. *Vtrum detur triplex Baptismus, fluminis, flaminis, & sanguinis?* 356
XLII. *Vtrum quilibet viator sit minister idoneus Baptismi?* 359
XLIII. *Vtrum plures simul possint vni & eidem validè conferre Baptismum?* 361
XLIV. *Vtrum baptizatus debeat consignari pædagogo fidei, qui illum teneat, ac suscipiat in Baptismo?* 363
XLV. *Vtrum omnis, & solus Viator nondum baptizatus sit subiectum idoneum baptismi?* 364
XLVI. *Vtrum requiratur aliqua dispositio ex parte baptizati?* 367
XLVII. *Vtrum per baptismum remittantur omnia peccata, & omnis pœna peccatorum, atque conferantur omnes virtutum habitus?* 369
XLVIII. *Vtrum baptismus fictè susceptus perinde operetur recedente fictione, atque si ritè susceptus fuisset?* 373
XLIX. *Vtrum præparatoria ad Baptismum conuenienter instituta sint?* 376
L. *Vtrum Baptismus sit omnibus necessarius ad salutem?* 379

De Confirmatione.

QVÆST. LI. *Vtrum Confirmatio sit Sacramentum perfectiuum Baptismi, per augmentum virtutis ad constantem professionem fidei?* 382
LII. *Vtrum materia confirmationis sit Chrisma ex oleo, & balsamo consecratum per Episcopum?* 384
LIII. *Vtrum forma huius sacramenti sit instituta determinatè à Christo Domino?* 388
LIV. *Vtrum solus Episcopus sit minister idoneus Confirmationis?* 390
LV. *Vtrum omnis, & solus baptizatus sit subiectum idoneum Confirmationis?* 392
LVI. *Vtrum Confirmatio imprimat characterem, & conferat gratiam?* 393
LVII. *Vtrum ritus Confirmationis sint conuenienter instituti?* 394

De Eucharistia.

QVÆST. LVIII. *Vtrum Eucharistia sit sacramentum corporis & sanguinis Christi, sub specie panis & vini, cum vi conferendi augmentum gratiæ, vbertatem auxiliorum actualium, & feruorem charitatis?* 392
LIX. *Vtrum panis triticeus, & vinum de vite sint materia remota huius sacramenti.* 396
LX. *Vtrum hæc verba:* Hoc est corpus meum; Hic est calix sanguinis mei, &c. *sint forma huius sacramenti?* 398
LXI *Vtrum panis & vinum possint conuerti in corpus, & sanguinem Christi?* 401
LXII. *Vtrum aqua immediatè conuertatur in sanguinem Christi?* 404
LXIII. *Vtrum post consecrationem totus, & solus Christus sit realiter præsens sub speciebus panis, & vini?* 407
LXIV. *Vtrum verba consecrationis, species panis, & vini, & Christus pertineant ad constitutionem intrinsecam huius sacramenti?* 411
LXV. *Vtrum omnia præcedentia rectè colligantur ex veritate verborum consecrationis?* 412
LXVI. *Vtrum Christo Domino, prout est in sacramento, conueniant ea omnia, & sola, quæ conueniunt eidem prout est in Cœlo?* 414
LXVII. *Vtrum post consecrationem maneant omnia accidentia panis, & vini cum tota vi actiua, & passiua priori?* 416
LXVIII. *Vtrum duo ministri possint consecrare eandem numero hostiam?* 419
LXIX. *Vtrum conferat plus gratiæ communio sub vtraque specie?* 422
LXX. *Vtrum Sacramentum Eucharistiæ prosit aliis quàm sumentibus?* 426
LXXI. *Vtrum sumptio constituat intrinsecè hoc sacramentum.* 427
LXXII. *Vtrum omnis, & solus homo baptizatus existens in gratia, sit subiectum capax huius sacramenti?* 430

De virtute Pœnitentiæ.

QVÆST. LXXIII. *Vtrum dentur in voluntate habitus purè reflexiui?* pag. 431
LXXIV. *Vtrum detur habitus purè emendatiuus, ac deletiuus peccatorum præcedentium?* 432
LXXV. *Vtrum habitus purè deletiuus peccatorum sit propriè virtus, eaque Pœnitentia?* 435.
LXXVI. *Vtrum virtus Pœnitentiæ sit supernaturalis ex conceptu suo?* 438
LXXVII. *Vtrum virtus Pœnitentiæ sit necessaria ad remissionem peccatorum?* 441
LXXVIII. *Vtrum omnia peccata possint deleri per pœnitentiam?* 442
LXXIX. *Vtrum virtus Pœnitentiæ ex suo conceptu sit promotiua boni, an verò solùm exclusiua mali præexistentis?* 444
LXXX. *Vtrum pœnitentia sit prima virtutum?* 445

Index Librorum, & Quæstionum.

LXXXI. *Vtrum peccator, & peccatum sint subiectum, & materia adæquata pœnitentiæ?* 447

LXXXII. *Vtrum omnis actus elicitus pœnitentiæ sit amor, & odium?* 449

LXXXIII. *Vtrum actus omnium cæterarum virtutum sint imperabiles per pœnitentiam?* 450

LXXXIV. *Vtrum actus eliciti, & imperati pœnitentiæ contineant in se contemptum honestatis, ipsiusque summi boni secundum se?* 452

De Sacramento Pœnitentiæ

QVÆST. LXXXV. *Vtrum sacramentum pœnitentiæ sit conuenienter institutum?* 454

LXXXVI. *Vtrum Sacramentum pœnitentiæ sit necessarium necessitate medij?* 456

LXXXVII. *Vtrum Sacramentum pœnitentiæ in re, vel in voto sit necessarium necessitate præcepti obligantis statim post peccatum lethale.* 458

LXXXVIII. *Vtrum necessarius sit ad hoc Sacramentum dolor aliquis supernaturalis?* 462

LXXXIX. *Vtrum attritio absque dilectione Dei sit sufficiens ad istud Sacramentum?* 463

XC. *Vtrum omnia, & sola peccata lethalia hominis baptizati sint materia necessaria, & sufficiens Confessionis sacramentalis?* 469

XCI. *Vtrum peccata venialia sint materia sufficiens huius Sacramenti?* 476

XCII. *Vtrum peccata venialia remittantur etiam per sacramentalia ex opere operato?* 479

XCIII. *Vtrum omnis, & solus Sacerdos sit minister huius Sacramenti?* 483

XCIV. *Vtrum Confessarius teneatur pro omni euentu ad veram intentionem absoluendi, & ad secretum?* 486

XCV. *Vtrum Confessarius debeat imponere, & exhibere pœnitens satisfactionem congruentem peccatis?* 488

XCVI. *Vtrum merita mortificata per peccatum reuiuiscant per pœnitentiam, cum tota priori gratia?* 490

De Sacramento Extremæ Vnctionis.

QVÆST. XCVII. *Vtrum Extrema Vnctio sit verum Ecclesiæ Sacramentum?* pag. 495

XCVIII. *Vtrum materia, & forma Extremæ Vnctionis sint oleum ab Episcopo consecratum, & oratio Presbyteri?* 497

XCIX. *Vtrum minister, & subiectum Extremæ Vnctionis sint Presbyter, & moribundus?* 499

C. *Vtrum effectus huius Sacramenti sit perfectio sanitatis spiritualis?* 500

CI. *Vtrum Extrema Vnctio sit Sacramentum necessarium ad salutem vitæ æternæ?* 503

De Sacramento Ordinis.

QVÆST. CII. *Vtrum Ordo sit Sacramentum collatiuum potestatis, ad Mysterium Venerabilis Eucharistiæ ritè peragendum?* 503

CIII. *Vtrum Ordines Ecclesiastici sint septem?* 506

CIV. *Vtrum materia, & forma Ordinis sint institutæ à Christo Domino?* 510

CV. *Vtrum minister Ordinis sit solus Episcopus?* 513

CVI. *Vtrum quilibet baptizatus sexus masculini sit subiectum Ordinum capax?* 516

CVII. *Vtrum Sacramentum Ordinis imprimat characterem, & conferat gratiam?* 518

CVIII. *Vtrum Ordines Ecclesiastici sint inæquales, atque inuicem subordinati perfectè?* 521

CIX. *Vtrum votum continentiæ sit sacris Ordinibus annexum?* 524

De Sacramento Matrimonij.

QVÆSTIO CX. *Vtrum matrimonium sit Sacramentum nouæ legis institutum à Christo?* 527

CXI. *Vtrum mutua sensibilis coniugum traditio, & acceptatio sint materia, & forma huius sacramenti?* 530

CXII. *Vtrum minister, & subiectum huius Sacramenti sint vir, & fœmina baptizati, & compotes rationis?* 533

CXIII. *Vtrum Sacramentum matrimonij conferat gratiam?* 535

CXIV. *Vtrum contractus matrimonij inter fideles sit separabilis à Sacramento?* 537

CXV. *Vtrum matrimonia infidelium, apud quos viget consuetudo repudij, sint valida?* 542

CXVI. *Vtrum sententia negans, matrimonia contracta sub consuetudine repudij, esse per se valida, sit probabilis, & tuta in praxi.* 550

De his quæstionibus agunt Theologi cum Magistro in 4. à distinct. 1. & cum D. Thom. 3. part. à quæstione 60. & in supplemento à quæstione 1. Vbi eorum citationes subintelligentur.

R. P. MAR

R. P. MARTINI DE ESPARZA ARTIEDA

E SOCIETATE IESV;
& in Collegio Romano S. Theologiæ Professoris: Cursus Theologici

TOMVS SECVNDVS.

LIBER SEPTIMVS
DE PASSIONIBVS.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm passio sit actus appetitus sensitiui.

VIDETVR non esse appetitus, potius sensitiui, quam partis apprehensiuæ, nec vtriusvis potius, quàm intellectus, aut voluntatis.

1. Quia omnis actus animæ est cum aliqua passione. In omni namque suo actu patitur anima ab obiecto in ipsam agente, vel immediatè per speciem suam, sicut cum cognoscitur; vel mediatè per cognitionem sui, sicut cum terminat actum aliquem potentiæ appetitiuæ, siue rationalis, siue irrationalis. Ergo passio non pertinet magis ad vim appetitiuam, quàm ad apprehensiuam, nec ad sensitiuam potius, quàm ad intellectiuam.

2. Primum in vnoquoque genere, est maximè, & præ cæteris eiusdem generis tale, vt dicitur, 2. Metaphys. text. 4. Inter passiones autem animæ, & animalis, prima omnium est in parte apprehensiua. Quæ videlicet prius mota, mouet deinde vim appetitiuam ad omnes, & quosvis suos actus. Nec enim appetitus moueri ad aliquid potest, nisi attrahente, aut deterrente virtute apprehensiua mota priùs per obiectum. Ergo passio magis est in parte apprehensiua, quàm in appetitiua.

3. Quod est magis actiuum, est minùs passiuum, & è conuerso, quod est minùs actiuum, est magis passiuum, vt patet in Deo summè actiuo, propterea que experti omnis passionis, & in materia prima nullius, aut vix vllius actiuitatis, propterea que summè passiua. Ratio est, quia actio, & passio opponuntur, atque illa est perfecti, hæc imperfecti. Pars autem appetitiua est maximè actiua, quia imperat reliquis omnibus potentiis, omnésque mouet ad suas operationes. Ergo passio minus pertinet ad vim appetitiuam, quàm ad apprehensiuam.

4. Ea passio est maior, quæ prouenit à virtute actiua maiori; Actus autem appetitus rationalis prouenit à virtute actiua maiori: Quia in appetitum rationalem agit bonum vniuersale, quod est maius, & potentius, quàm bonum particulare, quod agit in appetitum sensitiuum. Ergo passio magis est in appetitu rationali, quàm irrationali.

5. Passio est via ad corruptionem. Quia quælibet passio si magis, & magis augeatur, corrumpit tandem substantiam, vt habetur ex 6. Topic. cap. 2. Anima autem hominis est incorruptibilis, & immortalis secundùm se, & secundùm omnes suas potentias, ergo secundùm se, & omnes suas potentias est omnino expers passionis. Vnde quæstio proposita, est de subiecto non supponente, respectu animæ humanæ, omniúmque potentiarum eius.

6. Eorum, quæ agimus, quædam fiunt ex passione, quædam sine passione, & quædam etiam contra passionem, vt communiter dicitur, & supponitur

ab Apostolo dicente ad Romanos 7. 5. *Cum essemus in carne, passiones peccatorum, quæ per legem erant, operabantur in membris nostris.* Ea autem differentia non haberet locum, si omnis actus appetitus sensitiui haberet rationem passionis. Quia nihil vnquam agimus non præexistente aliquo actu partis sensitiuæ apprehensiuæ, ac appetitiuæ. A qua nimirum dependet pars rationalis in omni suo actu, & à qua cõsequenter dependent mediatè, vel immediatè omnes actiones exteriores. Ergo non rectè dicitur passionẽ esse actũ appetitus sensitiui, vt sic, & in genere.

Art. 1. Respondetur: Passio dicitur tripliciter. Primò communiter, & latè pro qualibet receptione, tametsi nihil remoueatur eorum, quæ inerant subiecto, quo pacto dicitur 3. de anima text. 12. *intelligere est quoddam pati*, & similiter dicitur aërem pati, cum illuminatur, atque à Dionys. c. 2. de diuinis nominibus dicitur patiens Diuina, qui plurimum subest inspirationi diuinæ. Secundò dicitur passio magis propriè pro receptione coniuncta per se cum remotione, & corruptione alicuius præexistentis in passo. Quo pacto dicitur passio quælibet alteratio, vt frigefactio, & calefactio. Denique passio dicitur propriissimè, magisque strictè pro receptione coniuncta per se cum remotione, & corruptione alicuius præexistentis in passo permanenter, & per se, seu iuxta naturam, & exigentiam ipsius intrinsecam. Quo pacto dicitur quis pati, cum recipit ægritudinem, aut vulnus, remota, & corrupta sanitate, aut integritate corporis.

Art. 2. Ratio triplicis huius differentiæ est. Quia omnis passio fundatur in actiuitate causæ dominante passo, ipsúmque trahente ad similitudinem, & conformitatem cum causa efficiente. Nulla autem videtur exerceri vis dominatiua, & tractiua ex parte causæ efficientis circa passum, dum ipsum passum relinquitur cum omnibus, quæ ei inerant permanenter, quæque sunt conformia inclinationi, & exigentiæ naturali, atque ita recipit aliquid de nouo, vt nihil propterea amittat de bono sibi connaturali. Passio igitur, quæ in sola receptione consistit absque exclusione alicuius præexistentis vix habet rationem passionis, nec comprehenditur sub hac voce prolata absolutè, & sine addito. Rursus receptio coniuncta cum corruptione alicuius præexistentis in passo, parum etiam habet dominationis, & tractionis, quando, quod excluditur, & corrumpitur, non est perfectiuum passi, nec exigitur ab eodem. Quia in tali euentu magis videtur, quod agens obsequatur exigentiæ passi, & trahatur ad conformitatem cum ipsa. Qua ferè de causa dicit Philosophus lib. 1. de generat. text. 14. quando ex ignobiliori gignitur nobilius, esse generationem simpliciter, & corruptionem tantùm secundum quid. Quapropter hoc etiam secundum genus receptionis habet parum de passione; tametsi habeat aliquid plus, quam primum illud genus receptionis. Ea itaque receptio est maximè, propriissimèque passio, quæ ex sua natura est coniuncta cum exclusione alicuius præexistentis per se in passo, eidémque connaturalis iuxta exigentiam permanentem ipsius secundum se; vt cum aqua calefit, & sic de similibus. Quia tunc agens maximè dominatur passo, ipsúmque propriissimè trahit ad similitudinem sui, superata eius inclinatione, & renitentia. Qua de causa Philosophus eodem illo in loco dicit, quando gignitur aliquid deterius corrupto meliori, dari corruptionem simpliciter, & generationem tantum secundum quid.

Art. 3. Ex his apparet, animam secundum se esse expertem passionis propriè, & strictè sumptæ. Quia quæcunque recipere potest, recipit, quin propterea amittat aliquid eorum, quæ sibi insunt permanenter, & per se, iuxta exigentiam suam determinatam. Qua de causa 2. Physic. à text. 19. docetur animam esse immobilem. Indidem rursus apparet operationes animæ, pertinentes ad partem eius rationalem, ac intellectualem, non esse coniunctas per se, saltem immediatè cum passione propriè, & strictè tali. Quia exercentur independenter ab organo corporeo, ideóque nihil ipsis adiungitur, immediatè ratione sui, ex iis, quæ sunt propria corporis, sed tantum ea adiunguntur, quæ sunt propria animæ. Dictum verò est, non esse eiusmodi passionem propriè, ac strictè dictam. Ob rationem contrariam apparet tertiò operationes partis sensitiuæ esse coniunctas immediatè cum passione strictè tali. Quia hæ operationes exercentur dependenter ab organo corporeo, quod est capax passionis strictè talis, & coniunctæ cum corruptione, ac transmutatione. Vnde fit, vt ex assidua operatione atteratur, ac demum corrumpatur.

Art. 4. Verùm quoad hoc existit magnum quoddam discrimen inter vim apprehensiuam, & appetitiuam. Quia operationes apprehensiuæ non habent adiunctam transmutationem corporalem per se, sed tantùm per accidens, appetitiuæ verò per se. Ratio est, quia operatio partis apprehensiuæ tota peragitur exprimendo similitudines obiectorum, circa quæ versatur; hoc est, adducendo ad se eadem obiecta, atque in hoc sistit, tanquam in vltimo suo termino, loquendo per se. Vnde ex hoc operationum genere solum per accidens; vel mediatè solùm sequi potest transmutatio corporalis, seu passio strictè sumpta. Mediatè quidem eo modo qui mox exponetur; per accidens verò, si operatio fiat cum attentione, ac intẽsione nimia, vel cum nimia cõtinuatione. Vtrovis enim modo patitur, & corrumpitur, aut disponitur ad corruptionem organum corporale, propter dissipationem, aut nimium confluxum spirituum, & inde aliorum quoque humorum. At operatio partis appetitiuæ peragitur per prosecutionem, & fugam obiectorum, circa quæ versatur, ex quibus sequitur motus in corpore, qualis requiritur ad consecutionem, aut conseruationem obiecti, vel ad eius reiectionem. Quæ est ratio, ob quam potentiæ appetitiuæ obediunt omnes reliquæ potentiæ animalis, atque ab ipsa mouentur ad suas operationes. Nempe potentia appetitiua data est animali, sicut datur œconomus familiæ, vt moueat singulas quasque vires in vtilitatem totius. Mouet autem primum omnium organum corporale dependenter, à quo elicit appetitionem, nec, nisi inducta immediatè motione circa organum proprium, potest mouere mediatè reliquas potentias corporales. Patet igitur operationem appetitus sensitiui esse coniunctam per se cum transmutatione corporali, seu cum passione propriè, ac strictè dicta, ita inducente aliquid de nouo, vt simul excludat aliquid præexistentium, atque inhærentium animali permanenter, & per se. Ob istam itaque coniunctionem per se inter actus appetitus sensitiui, & transmutationem, seu passionem corporalem strictè talem, iidem actus dicuntur communiter passiones animalis, nomine effectus magis manifesti translato ad ipsius causam per se, quæ est minus manifesta immediatè ratione sui.

Art. 5 Apparet denique ex præmissis non omnes actus appetitus sensitiui habere rationem passionis cum æquali proprietate. Magis enim habent de passione actus, ad quos sequitur transmutatio corporalis, quæ est nociua respectu animalis, eoque magis, quo maior est vis nociua. Manifestum nimirum est omnem transmutationem, quæ dimouet animal ab statu, & dispositione conueniente sibi permanenter, & per se, esse nociuam respectu eiusdem, vel secundùm

cundùm naturam, vel secundùm indiuiduationem eius Quia, quæ insunt vnicuique permanenter, & per se, sunt conformia exigentiæ eius, adeoque sunt bona respectu ipsius, ac proinde sunt mala, & nociua, quæ cum aliqua eorum corruptione inducuntur vi agentis extrinseci, quale est obiectum mouens appetitum sensitiuum. Nocent verò magis, quæ magis dimouent à prædicto statu, & dispositione conueniente animali permanenter, & per se. Qua de causa tristitia magis habet rationem passionis, quàm gaudium, & lætitia. Quia gaudium diffundit sanguinem per totam corpus, eundémque contrahit tristitia. Diffusio autem sanguinis per corpus non ita nocet animali, atque nocet contractio eius; cum sanguis sit principium vitæ, ideoque diffusione sui foueat partes, in quas diffunditur, easdémque tantundem labefactet contractio, propter rationem contrariam. Vtraque tamen trãsmutatio est nociua absolutè, cum contingat interire animal, tum ex trãsmutatione inducta per vehementem lætitiam, tum etiam ex inducta per vehemẽtem sæuitiam. Omnes itaque actus appetitus sensitiui sunt propriè passiones, magis verò propriè, qui sunt principium transmutationis nociuæ, & eo magis, quo magis nociua ea erit.

Art. 6. Propter prædictam actuum appetitus sensitiui coniunctionem cum motu naturali corporis dimouente animal ab statu, & dispositione conueniente sibi permanenter, & per se, diuersa à diuersis imponuntur nomina eiusmodi actibus iuxta illud August. lib. 9. de Ciuit. Dei, cap. 4. *Motus animæ, quos Græci pathi appellant, ex Latinis, quidam vt Cicero 3. Tusc. l. perturbationes dixerunt, alij affectiones, alij affectus, alij expressius passiones vocauerunt.* Similiter Grẽgorius Nyssen. disputat. de Resur. & Anima cum sorore Macrina, cum præmisisset vocem, *pathi*, id est, subdit *affectus passiones, siue perturbationes, & motus animi.* Sed iam vsus obtinuit, vt passiones potissimùm nuncupentur, vt patet ex definitionibus Damasceni lib. 2. fidei Orthod. cap. 22. communiter receptis. *Passio est motus virtutis appetitiuæ sensibilis ob imaginationem boni, vel mali.* Et rursus: *Passio est motus irrationalis animæ per susceptionem boni, vel mali.* Dici etiam potest, *affectus immediatè inductiuus transmutationis corporalis*; nec non, *motus intentionalis per se, ac immediatè coniunctus cum mutatione naturali, seu Physica animalis.* In quibus non additur affectui mutatio corporalis, tanquam ratio differentialis quorundam affectuum appetitus sensitiui ab aliis eiusdem affectibus. Quia omni actui appetitus sensitiui commune est, vt motum cordis augeat, vel diminuat, eúmque, aut intensiorem faciat, aut remissiorem, secundùm systolem, aut diastolem, quàm sit motus, qui conuenit cordi per se ex sua natura, ac indiuiduatione, vt dicit D. Thomas q. 24. art. 2. ad 2. & conuincit ratio paulò priùs proposita, atque supponit Damascenus in prædicto capite, dicens, *operationem, quæ secundùm naturam est, motum esse*; *passionem verò, quæ præter naturam est.* Fit itaque illud additamentum ad exponendum adæquatè conceptum passionis; & per id, quod in ea materialiter se habet, sicut corpus in homine, nempe per transmutationem corporalem; & per id, quod in eadem formaliter se habet, sicut anima in homine, nempe per affectum, & motum intentionalem. Per hæc igitur patet, actus appetitus sensitiui esse, & qua ratione sint, passiones.

Ad 1. Conceditur, passionem latè sumptam esse communem omnibus animæ potentiis: Quod solùm ea ratione conuincitur. Passio tamen strictè, & propriè sumpta ad solum pertinet appetitum sensitiuum, vt visum est.

Ad 2. Primum, in vnoquoque genere esse maximè, & præ cæteris eiusdem generis tale, non verificatur quoad prædicata differentialia posteriorum à primo, sed quoad prædicata eidem primò cum posterioribus communia. Dictum autem est, solam passionem latè sumptam, esse communem actibus apprehensiuæ cum actibus appetitiuæ. Passio autem latè sumpta magis conuenit apprehensiuæ, quàm appetitiuæ parti. Quia pars apprehensiua per actus suos trahit ad se obiecta, eáque in se quodammodo recipit. Quod appetitiua nequaquam præstat, cum potiùs ipsa feratur ad obiecta per actus suos. Qua de causa dicit Philosophus verum, & falsum esse in intellectu, atque intellectum quodammodo fieri omnia; bonum verò, & malum esse in rebus, atque voluntatem trahi ad volita. Quæ suo modo verificantur etiam de sensu, & appetitu sensitiuo.

Ad 3. Quod est magis actiuum actiuitate non subordinata minùs actiuo, nec eius vtilitati deuincta ex sua natura; id verò est minùs passiuum, quàm quod est minùs actiuum, non verò quando actiuitas est subordinata vtilitati alterius. Sic, cognitio practica est magis actiua ex genere suo, quàm speculatiua, seu contemplatiua, & nihilominus hæc est perfectior, magísque exempta à passionibus, & sic de similibus. Actiuitas autem maior appetitus, quàm apprehensionis, est subordinata seruiliter vtilitati reliquarum potentiarum animalis, vt notatum est supra art. 4. Vnde non propterea eximitur specialiter à passione, sed magis in eam inducitur. Opposita de Deo ratio est, cum eius actiuitas nulli alij sit subordinata, sed sit propter se.

Ad 4. Quod est magis actiuum, inducit quidem maiorem effectum, sed qualem aptum est recipere passum. Dictum autem est voluntatem esse expertem passionis strictè talis, eiusdémque esse capacem appetitum sensitiuum. Bonum itaque vniuersale inducit actum perfectiorem, ideóque & passionem maiorem, sumendo passionem latè, quàm bonum particulare, sed hoc inducit simul passionem strictè talem propter naturam passi, in quod agit.

Ad 5. Licet anima hominis sit secundum se incorruptibilis; est tamen corruptibilis quoad potentias organicas, ideóque secundùm easdem, est propriè, ac strictè passibilis.

Ad 6. Aliquando sumitur passio in summo rigore pro ea determinatè affectione, & transmutatione, quæ est nociua. Atque passione sic sumpta, dicimur absolutè agere contra passionem, quando vitamus peccatum superato impetu passionis trahentis ad illud, tametsi id fiat adnitente simul alia passione minimè nociua, sed magis vtili, & sic de similibus. Atque in hoc sensu loquitur Apostolus, vt patet ex eius verbis. Quapropter transeat pro nunc, quod tamen in quæst. sequenti apparebit esse falsum, nihil agere voluntatem, non cooperante aliqua passione propriè tali. Non enim inde concluditur non peragi plura ab eadem voluntate absque passione, & contra passionem propriissimè, & summè talem, iuxta notationem, & rationem præmissam art. 1. & 2. in fine.

QVÆSTIO II.

Vtrùm diuersitas, & contrarietas passionum proueniat ex sola obiectorum diuersitate, & contrarietate?

VIdetur non inde solùm prouenire. 1. Quia spes, & desperatio: audacia, & timor distinguuntur

guuntur inter se, atque inuicem opponuntur;& tamen singuli binarij versantur circa obiectum adæquatè idem. Quia spes tendit ad consecutionem boni ardui,de qua diffidit, & à qua recedit desperatio; & similiter audacia aggreditur malum vitatu difficile,à quo refugit, & cui succumbit timor. Ergo distinctio, & oppositio passionum non prouenit ex sola distinctione,& oppositione obiectorum.

2. Animus mouetur affectibus, sicut corpus mouetur gressibus.In corpore autem accessus, & recessus distinguuntur, & opponuntur inter se absque vlla distinctione, vel oppositione ex parte termini à quo, & ad quem; cùm sit prorsùs idem terminus, ad quem modò accedimus, & à quo modò recedimus. Similiter ergo in affectibus contingere potest, vt sit in eis distinctio, atque oppositio respectu obiecti adæquatè eiusdem.

3. Quot sunt principia specie distincta, atque opposita inter se respectu affectuum alicuius generis,tot sunt principia distinctionis, & oppositionis inter eosdem affectus. Principia autem affectuum,& passionum non sunt sola obiecta, circa quæ versantur,sed etiam potentiæ,à quibus,& in quibus oriuntur,& recipiuntur. Ergo affectus, & passiones non distinguuntur, & opponuntur ratione obiectorum tantùm, sed etiam ratione potentiarum.

4. Occurrente eodem obiecto diuersimodè dispositis, diuersi, atque contrarij exsurgunt affectus. Audax enim assurgit in audaciam, & timidus succumbit timori, sub apprehensione eiusdem mali vitatu difficilis. Ergo diuersitas, & oppositio affectuum, tam prouenire potest ex parte subiecti, quàm ex parte obiecti.

5. Amor, qui versatur circa bonum secundùm se,& spes,quæ versatur circa bonum difficile,ac arduum, distinguuntur inter se specie. Et tamen difficultas non habet rationem obiecti. Nec enim spes afficitur ad difficultatem, sed ad solam bonitatem, quæ est difficilis.Idem dicitur eadem ratione de affectibus, circa bonum præsens, & absens, nec non circa bonum præscindens à præsentia, & absentia. Diuri igitur potest diuersitas specifica affectuum absque vlla diuersitate specifica obiectorum mouentium ad illos.

6. Affectus distinguuntur inter se ad eum modum, quo inter se distinguuntur apprehensiones, atque illi correspondent istis iusta quadam proportione, vt habetur ex 6.Ethic. cap.3. Apprehensiones autem sæpè distinguuntur inter se ex solo modo tendendi, vt apparet inter alia ex actu simplicis apprehensionis, & ex actu æstimatiuæ, quos circa idem obiectum distinguit specie Philosophus 2. de anima text.154. diuersosque illis effectus attribuit. Ergo similiter affectus distingui possunt inter se specie ex solo modo tendendi diuerso circa idem obiectum.

7. Numerus affectuum diuersorum, atque combinationum oppositionis inter ipsos est diuersus apud diuersos,immò etiam apud eosdem in diuersis locis, vt apparet legenti Philosophum lib. 2. Ethic. & lib.2. Rhetor. Diuum Thomam, quæst.23. art.4. Galenum lib. de curandis animi morbis. Philosophus enim in priori loco supremas omnium passionum classes decennario numero complectitur: in posteriori verò loco numerat tredecim.At Diuus Thomas vbique vndecim constituit, & differt præterea à Philosopho qualitate affectuum, quos exponit. Quia Philosophus in priori loco non meminit fugæ, & spei, quas vbique suggerit D.Thomas in sua passionũ recensione.Vterque verò omittit verecundiam, quam alij connumerant cæteris passionibus.Galenus passiones dicit omnes esse octo; similisque discrepantia est frequens apud alios etiam authores. Huic autem diuersitati nullus est locus, si diuersitas, & oppositio passionum tota esset penès obiecta. Quorum videlicet, quatenus pertinentium ad sensum, diuersitas, & oppositio mutua est omnibus, vel etiam mediocriter doctis, peræquè manifesta.

Art.1. Respondetur. Diuersitas,& oppositio eorum,quæ vni, eidémque insunt relatiuè ad plura,ex sola eorundem plurium diuersitate, & oppositione prouenire potest. Quia omnis diuersitas relatiuorum dependet essentialiter ex diuersitate, & oppositione extremorum, inter quæ versantur. Patet autem, ex parte extremi, quod est vnum, ac idem respectu omnium, nullam posse suboriri diuersitatem, aut oppositionem; cùm vnum, & idem supersit aptum facere idem, si secundùm se præcisè consideretur, nec sit agens liberum. Tota igitur diuersitas,& oppositio, necesse est, vt oriatur ex sola diuersitate, & oppositione eorum plurium, ad quæ illud vnum refertur. Vnaquæque autem anima,quatenus sensitiua est, refertur per suos actus ad omnia promiscuè sensibilia, tum vt est apprehensiua, tum vt appetitiua est. Necesse igitur est,vt omnes, tam apprehensiones,quàm appetitiones distinguantur,& opponantur inter se iuxta solam diuersitatem, & oppositionem obiectorum, circa quæ versantur.

Art.2. Hinc apparet inutiliter eos laborare, qui diu, multúmque disputant de distinctione, seu indistinctione potentiæ apprehensiuæ, & appetitiuæ; nec non appetitiuæ concupiscibilis, & irascibilis, tum inter se,tum ab animæ substantia,vt inde deducant diuersitatem aliquam specificam,aut genericam inter alios,atque alios actus animæ. Quia licèt ponatur eidem animæ inesse diuersas potentias, eadem tamen diuersitas reuocanda tandem est ad diuersitatem formalem, vel realem obiectorum, circa quæ versantur;idque eadem ratione,quæ circa actus ponderata modò est.Satius igitur est,si tota actuum diuersitas vniformiter reuocetur ad diuersitatem obiectorum; quandoquidem ad eandem recurrendum tandem est, tametsi interponatur distinctio & diuersitas qualiscunque potentiarum, breuiúsque,ac commodius iter est per lineam rectam,quàm per gyrum cæteris paribus, vti paria sunt in præsenti, nisi quòd obiecta sint notiora, quàm potentiæ, atque hoc etiam nomine est melior expositio per obiecta. Ij verò magis exorbitant, qui dicunt aliquos affectus distingui ex parte potentiarum, alios ex parte obiectorum. Quasi verò affectus aliqui distingui possint ex parte potentiarum, quin eo ipso distinguantur etiam ex parte obiectorum. Quod planè repugnat, cùm potentiæ ipsæ distinguantur inter se, apud omnes agnoscentes distinctionem earum mutuam,relatiuè ad obiecta non solùm specie, sed genere diuersa. Vndè necesse est, vt omnes cuiusque potentiæ actus differant maxima quadam differentia ab omnibus alterius potentiæ actibus ex parte obiecti. Ad obiectorum itaque diuersitatem,& contrarietatem,expedit vnicè recurrere pro legitima, & clara expositione diuersitatis, & oppositionis affectuum.

Art.3. Prima autem, & vniuersalissima diuersitas,& oppositio obiectorum appetitus sensitiui est, quæ datur inter bonum, & malum sensibile, sicut summa diuersitas, & oppositio obiectorum partis apprehensiuæ est penès verum,& falsum.Quia obiectum motiuum adæquatum appetitus est bonum, atque appetitus sensitiui est bonum sensibile, cui opponitur vniuersaliter sensibile malum. Ad bonum sensibile referũtur omnes affectus prosecutiui;

ad

ad malum verò omnes affectus auersatiui. Prima igitur, atque vniuersalissima diuisio affectuum est in prosecutionem,& fugam. Sequitur mox diuisio boni, & mali in bonum facile consequibile, seu præscindens à difficultate, & bonum difficile, ac arduum, seu quod obtineri, ac haberi absque victoria difficultatis minimè potest. Idémque dicitur de malo facilè, aut difficulter vitabili. Et quidem dubitari minimè potest, quin affectus sortiantur specificam inter se differentiam relatiuè ad bonum secundùm se, & relatiuè ad bonum superatiuum difficultatis. Quia bonum quatenus superatiuum difficultatis sibi adiunctæ superaddit bono secundùm se rationem formalem, peculiarem distinctiuam, ac discretiuam eiusmodi boni à bono secundùm se,seu non superatiuo difficultatis. Cùm ergo sufficiat ad distinctionem specificam actuum animæ diuersitas, ac dissimilitudo formalitatum correspondentium ipsis ex parte obiecti; patet affectus, qui versantur circa bonum, & malum secundùm se dissidere specie ab affectibus,qui versantur circa bonum, & malum difficile,quatenus difficile est. Posteriores namque isti affectus sunt intrinsecè pugnaces,ac contentiosi, tendúntque ex sua natura ad victoriam difficultatis, quæ inest consecutioni, & conseruationi boni, atque vitationi mali. Priores verò affectus sunt ex sua natura pacifici,& quieti,ac desides. Quia visu appetitiua mouetur, ac incitatur cum hac differentia ab vtroque eo, & bono, & malo.

Art.4. Vtrumuis autem, tam bonum, quam malum subesse vlteriùs potest triplici alij differentiæ. Vtrumuis enim potest esse præsens, vel absens, seu possessum, vel non possessum; potéstque proponi appetitui; vt præscindens à præsentia, & absentia, seu à possessione, & non possessione. Quæ differentiæ obiectiuæ sufficiunt similiter ad diuersitatem specificam actuum. Quia possessio cuiuscumque boni superaddit ratione sui peculiarem quandam bonitatem,vltra eam,quæ conuenit rei possessæ secundum se; & similiter de malo proportione seruata. Ergo affectus, qui fertur ad bonum, vt præsens, ac possessum differt specie ab affectu, qui versatur circa idem bonum, vt absens. Quia hic posterior affectus prosequitur bonum, quatenus subest malo opposito bonitati peculiari, quam dictum est adesse obiecto prioris illius affectus. Idémque dicitur de affectibus circa malum præsens, & absens. Eadem autem ratione affectus,qui versatur circa bonum,vel malum, quatenus præscindens ab absentia, & præsentia, differt specie ab affectibus, qui feruntur ad obiectum, vt affectum alterutra ex illis differentia. Quia ad affectus,qui feruntur ad bonum,& malum, vt præscindens à præsentia,& absentia,non mouent, nec cooperantur rationes peculiares bonitatis, & malitiæ, quas dictum est,esse indistinctas ab eadem, & præsentia, & absentia. Desunt igitur eiusmodi affectibus prædicata peculiaria, quæ insunt affectibus circa bonum, & malum, siue,vt præsens, siue, vt absens determinatè.

Art. 5. Tres itaque dantur coniugationes affectuum inuicem oppositorum, circa bonum, & malum facile, seu præscindens à difficultate consequendi, & vitandi. Prima coniugatio est amoris, & odij, seu abominationis, quorum alterum prosequitur bonum secundùm se, alter auertitur à malo secundùm se. Secunda coniugatio est desiderij, seu concupiscentiæ, & fugæ, seu auersationis, quorum alterum fertur ad bonum, vt absens,& consequibile, altera ad malum, vt imminens, & vitabile. Tertia coniugatio est gaudij, seu delectationis, & tristitiæ, quorum alterum incumbit bono, vt præsenti, eóque fruitur, altera succumbit malo, vt præsenti, eóque angitur. Omnes porrò istæ sex passiones dicuntur propriæ animæ; quatenus concupiscentis, omnésque promiscuè appellari consueuere concupiscentiæ. Cuius ratio est, quia pleríque hominibus desunt frequentiùs, quàm adsint pleráque eorum, ad quæ afficiuntur, atque iis concupiscendis, & conquirendis vires animi maximas, partémque temporis maximam impendunt. Nec mirum est nomen affectus vniuersalioris, magísque familiaris,ac noti cæteris eiusdem generis affectibus communicatum esse.

Art. 6. Circa bonum, & malum arduum distinguuntur similiter tres aliæ coniugationes affectuum inuicem oppositorum;sed modo longè diuerso. Quia nulli bono,quatenus præsenti iam, & possesso conuenit arduitas; cùm possessio haberi non possit, nisi superata iam, & excluſa omni arduitate boni possessi. Consequenter,quodlibet bonum quatenus præscindens ab absentia, & præsentia,eò ipso præscindit ab arduitate,& carentia arduitatis. Quapropter affectus, qui versantur circa bonum,& malum difficile,ac arduum,non possunt inter se differre ratione præsentiæ sui obiecti, aut ratione præcisionis à præsentia,& absentia,sed alius inter eos distinctionis, ac oppositionis mutuæ modus intercedit. Prima igitur coniugatio eiusmodi affectuum inuicem oppositorum est spei,& desperationis, quarum altera versatur circa bonum arduum absens, cuius bonitas, & cõsequibilitas proponitur,vt præponderans arduitati,ac difficultati; altera verò versatur similiter, circa bonum arduum absens, cuius difficultas,ac arduitas proponitur è cõuerso, vt præponderans bonitati,& cõsequibilitati. Secunda coniugatio est audaciæ,& timoris, quarum altera respicit malum difficulter vitabile, cuius malitia,& vitabilitas proponitur, vt præponderans difficultati vitandi; alter verò respicit similiter malum difficulter vitabile, cuius difficultas,& arduitas proponitur è conuerso,vt præponderans malitiæ,& vitabilitati.

Art. 7. Ratio distinguendi hoc modo passiones inuicem contrarias,circa bonum, & malum difficile, nititur mixtione, seu quasi mixtione bonitatis, & malitiæ in eiusmodi, tam bono,quàm malo. Nempe quòd aliquod bonum sit difficulter consequibile, est aliquod malum adiunctum illi bono, quatenus difficultas consequendi excludit facilem consecutionem, quæ est circumstantia continens in se peculiarem quandam bonitatem, specialiter appetibilem per se. Similiter in malo difficulter vitabili,vitabilitas continet in se bonitatem quandam peculiarem oppositam ineuitabilitati mali, quæ est malitia quædam peculiaris, seorsim odibilis per se. Vtrumuis igitur ex eiusmodi extremis potest terminare affectum, tum prosecutionis,tum fugæ, provt contigerit prævalere in ea mixtione, seu quasi mixtione rationem, vel bonitatis, vel malitiæ. Manifestum porrò est mixtum, seu quasi mixtum, in quo prævalet rario bonitatis rationi malitiæ dissidere specie à mixto, in quo prævalet è conuerso ratio malitiæ rationi bonitatis; adeóque posse actus euadere eatenus specie diuersos, & oppositos inter se, tam circa bonum mixtum malo, quàm circa malum mixtum bono. Manifestum rursus est non posse concipi modo spem; modò desperationem circa bonum difficile, aut modò audaciam, modò timorem circa malum difficile, quin per æstimatiuam proponatur, modò bonitas, vt præponderans malitiæ,modò malitia, vt præponderans bonitati. Quia cùm appetitus sensitiuus non sit potentia libera, & electiua, sed necessaria; fieri non potest,vt erumpat in affectus diuersos, atque inuicem oppositos, quin præeat propositio rationis obiectiuæ similiter diuer-

sæ, atque oppositæ,& prævalentis respectu rationis obiectiuæ, quæ prætermittitur, seu materialiter se habet respectu affectus. Spes igitur, & desperatio, audacia, & timor distinguuntur inter se, atque opponuntur modo dicto ex parte obiecti, & non per solum conceptum accessus,& recessus respectu eiusdem termini, seu obiecti adæquatè eiusdem,quoad vltimum, & adæquatum suum conceptum, vt communiter dici consueuit, videtúrque doceri ab ipso etiam D.Thoma, quæst.23. art.2. Qui tamen plurimum re ipsa distat à sententia modernorum distinguentium eos affectus ex solo modo tendendi, nobisque apertè suffragatur, quoad eorum distinctionem prouenientem ex diuersitate rationis formalis obiectiuæ, vt patet manifestè ex iis, quæ docet infrà quæst.40.art.4. c.ad medium,& de veritate q.26. quæ est de passionibus art.4. vbi inter alia sic habet: *Propria distinctio ipsius irascibilis est, vt passiones eius distinguantur secundùm excedens facultatem appetentis, vel non excedens, & hoc secundùm æstimationem. Ista enim*, &c.

Art.8. Supereſt postremò affectus iræ, qui versatur circa malum præsens, quatenus difficulter abiicibile est. Malum enim,quatenus proponitur,vt iam afficiens animal,simúlque,vt reiicibile,excitat,affectum abominatiuum mali, vt præsentis, & intentiuum exclusionis eius,superata difficultate, quæ est in excludendo. Hic affectus nullum habet affectum proprium partis sensitiuæ sibi formaliter contrarium. Primum enim, si bonum contrarium illi malo proponatur,vt præsens,impossibile est simul proponi,vt arduum. Quia præsentia boni non contingit, nisi postquam superata, & sublata est omnis eius difficultas,ac arduitas. Vnde ex nullo bono præsenti potest oriri alius affectus, quàm gaudij, & delectationis, qui pertinet ad partem concupiscibilem, vt dictum est. Deinde si malum præsens proponatur, vt penitus irreiicibile, solùm sequitur affectus tristitiæ, qui similiter pertinet ad partem concupiscibilem. Demum si idem malum præsens proponitur, vt reiicibile quidem, sed cum difficultate reiiciendi, quæ prævaleat bonitati reiectionis, sequitur similiter affectus tristitiæ perinde,aut ferè,atque si proponeretur purum malum præsens penitus irreiicibile. Patet igitur affectui iræ,nullum correspondere affectum formaliter, & sub vniformi obiecti ratione sibi contrarium,atque adeò mititatem, seu mansuetudinem contrariam iræ,quòd ad partem sensitiuam attinet, non esse affectum aliquem positiuum, sed purum defectum iræ, & cessationem à motu, atque consistere in pura priuatione,seu negatione,vt docet D. Thom.q.23. art.3. cum Philosopho lib.3. Ethic. cap.5 & lib.2.Rhet.c.1. initio, quibus ego assentior pro nunc, licèt non sine aliquo scrupulo,qui ex nuper indicatis,facilè transparet consideranti, & infrà dicetur ex professo quæst.41.Omnes autem affectus, circa bonum, & malum difficile, fortiuntur denominationem ab isto postremò affectu iræ, & dicuntur pertinere ad partem irascibilem, seu ad animam, quatenus irascibilis est. Ratio est similis rationi, ob quam dictum est omnes affectus circa bonum, & malum præscindens ab arduitate, denominari ab affectu concupiscentiæ. Quia videlicet sicut pleráque bona prosequibilia ab hominibus,plerúmque ipsis desunt, ideóque in concupiscendo,ac desiderando vires suas omnes præcipuè exercent, ita per consequens plerúmque premuntur præsentia malorum detestabilium ab ipsis, ideóque vires suas omnes superatiuas difficultatum plerúmque,& maximè exercent irascendo, seu superando difficultates reiiciendi mala præsentia,atque ex affectu vtrobique magis familiari; magísque noto denominantur reliqui omnes affectus pertinentes ad vnumquódque genus ex prædictis.

Art. 9. Omnes porrò passiones sub vtroque eo genere contentæ ad vndecim omnino classes reuocantur, vt euincit sufficiens partium enumeratio ex parte obiectorum, è quibus ostensum priùs fuit prouenire omnem inter passiones diuersitatem. Liquet rursus sex priores classes pertinere ad partem concupiscibilem, seu ad animam, quatenus concupiscentem,atque triplicem ex illis confici binarium affectuum inuicem oppositorum, amoris, & odij, concupiscentiæ, seu desiderij,& fugæ, gaudij,& tristitiæ. Quinque verò reliquæ passiones pertinent ad partem irascibilem, seu ad animam,quatenus irascentem, ex quibus conficitur similiter hic oppositionis ordo; spes & desperatio; audacia, & timor; ira,& priuatio iræ; seu ira,& tristitia omnino conueniens cum affectu huius nominis, pertinente ad partem concupiscibilem, vel certè valdè similis eidem. In hunc igitur modum omnis passionum diuersitas,& oppositio, ac contrarietas prouenit ex sola obiectorum, circa quæ versantur diuersitate,& contrarietate.

Ad 1. Conueniunt quidem obiectum spei, & obiectum desperationis in conceptu boni ardui,seu difficulter consequibilis. Cæterùm non omne tale bonum est eiusdem rationis, quoad mutuam comparationem bonitatis consequibilis, & difficultatis superandæ, vt obtineatur. Quia aliquando proponitur bonitas, vt digna, pro qua obtinenda superetur difficultas, quæ ipsi inest. Aliquando verò proponitur tam exigua bonitas,& tam magna difficultas, vt non appareat eadem bonitas digna, pro cuius consecutione fiant tanti sumptus. In priori euentu,sequitur spes: in posteriori, sequitur desperatio; nec fieri potest ex vi appetitus sensitiui secundùm se, quæ ex potentia necessaria,vt oppositum contingat. Cùm ergo diuersitas illa obiectiua,sit admodum manifesta, manifestum planè est, spem, & desperationem differre, atque opponi inter se ex parte obiecti, licèt obiectum vtriusque contineatur vniformiter sub conceptu quodam generico, & abstracto boni ardui absentis,seu obiecti absentis compositi ex bonitate, & malitia. Quòd vnum fefellit opinantes, spem, & desperationem dissidere inter se ex solo modo tendendi. Idem dicitur suo modo de audacia, & timore.

Ad 2. Accessus, & recessus corporalis non attingunt per seipsos immediatè motiua accedendi, & recedendi, quæ attingunt immediatè per seipsos amor, & odium, prosecutio, & fuga appetitus tum sensitiui, tum rationalis. Motiua autem amoris, & odij: prosecutionis, & fugæ necesse est, vt distinguantur inter se specie. Nec enim fieri potest, vt idem secundùm idem moueat promiscuè ad amorem,& odium: prosecutionem, & fugam. Quapropter accessus, & recessus intentionalis, & affectiuus semper habent ex parte motiui formalis, vnde distinguantur inter se specie; tametsi fieri possit, vt obiectum materiale,quod prosequitur vnus affectus, & à quo alius affectus refugit,sit prorsus idem.Non est igitur adæquata, nec est ad rem comparatio accessus,& recessus intentionalis, ac affectiui cum accessu, & recessu corporali; sed magis facienda est comparatio cum voluntate accedendi, & cum voluntate recedendi, quas constat dissidere inter se ex parte motiui formalis.

Ad 3. Verùm est omnia, & quælibet principia specie diuersa posse inducere specificam diuersitatem in effectus.Verùm si specifica diuersitas aliquorum duorum principiorum dependeat ex diuersitate specifica comprincipiorum ipsis cooperantium, ad

hæc

hæc demum sola comprincipia reuocanda necessariò erit tota diuersitas specifica effectuum. Ita verò res habet in præsenti: Quia etiam si ponatur inesse animæ duas potentias specie distinctas, alteram concupiscibilem, alteram irascibilem, negari nihilominùs non potest; neque ab vllo negatur authore, distinctionem specificam earum potentiarum prouenire mediatè, vel immediatè ex diuersitate obiectorum, circa quæ versari possunt. Necesse igitur est, vt omnis qualiumcunque affectuum distinctio specifica, & generica reuocetur mediatè, vel immediatè ad solam diuersitatem specificam, vel genericam obiectorum.

Ad 4. Diuersa in diuersis dispositio præuia animi, vel corporis potest inducere in eisdem affectus specie diuersos circa obiectum realiter ac materialiter idem, atque eatenus assumit benè obiectio. Cæterùm fieri non potest, vt eadem illa diuersitas præuia dispositionis inducat immediatè diuersitatem eam affectuum, sed necesse est, vt prius inducat immediatè tantumdem diuersitatis in cognitione directiua affectus. Quia affectus solam sequitur immediatè cognitionem, qua dirigitur, atque obiectum, provt repræsentatum per ipsam. Cognitio autem nequit esse diuersa, nec habere diuersam vim mouendi appetitum, eundémque cogendi ad diuersum affectum, quin ex parte obiecti repræsentet diuersam rationem formalem bonitatis, aut malitiæ. Diuersa igitur dispositio præuia animi, vel corporis non aliter inducere valet diuersitatem affectuum, nisi inducendo prius diuersam apparentiam rationis formalis obiectiuæ sic, vel aliter trahentis potentiam appetitiuam Qua de causa Philosophus, vt exprimeret diuersitatem affectuum prouenientem ex diuersa cuiusque dispositione præuia permanenti, dixit, 3. Ethic. c 5. *Qualis quisque est, talis finis videtur ei*; nimirum, vt præponderans, vel non præponderans fini opposito, iuxta dicta supra art. 6. & 7. circa illos ipsos affectus audacis, & timidi.

Ad 5. Licèt spes non respiciat, tanquam motiuum suum formale, vel etiam partiale, difficultatem, quæ inest bono sperato, bonitatem tamen eius respicit formaliter, tanquam superatiuam eius difficultatis, seu tanquam dignam, pro qua obtinenda superetur eadem difficultas. Quæ quidem formalitas est diuersa à conceptu bonitatis secundùm se, non allicientis voluntatem ad pugnandum cum vlla difficultate, atque ad eam superandam. Idem dicitur suo modo de cæteris affectibus, quorum meminit obiectio, vti apparet clarius ex dictis suprà art. 4. Rationes autem formales obiectiuæ, quæ distinguuntur inter se ratione, perinde sufficiunt ad distinctionem, & diuersitatem realem actuum, qui feruntur ad illas, atque sufficiunt obiecta realiter inter se distincta, atque diuersa, vt ostensum est q. 3. de Virt. Theol. ad 1. & 2.

Ad 6. Imò quia verum est affectus distingui inter se, sicut cognitiones inter se distinguuntur, verum quoque est affectus nunquam vllos distingui posse nulla existente distinctione obiectorum, aut rationum formalium, ad quas feruntur. Quia nullæ duæ cognitiones possunt inuicem dissidere, quin intellectus ad ipsas determinetur per diuersa obiecta, aut diuersas eatenus formalitates obiectiuas, de quo alibi pluribus. Minimè verò omnium fieri potest, vt absque diuersitate ex parte obiecti erumpat intellectus in eas cognitiones inuicem diuersas, quibuscum comparari idoneè possunt spes, & desperatio; audacia, & timor. Quos enimuerò binarios affectuum, vel maximè contendunt authores nobis contradicentes, distingui inter se ex solo modo tendendi absque vlla diuersitate ex parte obiecti. Binarij autem cognitionum correspondentes illis affectibus, quorum alter est prosecutio, & alter fuga, sunt affirmatio, & negatio; Quæ quidem possunt habere idem omnino obiectum materiale, fieri tamen nequaquam potest, vt habeat idem omnino motiuum formale. Nunquam enim determinare poterit intellectum, ad negandum aliquid, illud ipsum, quòd determinare potest ad affirmandum idem. Ergo neque fieri potest, vt determinet appetitum, ad prosequendum aliquid per spem, illud ipsum, quòd determinare potest eundem appetitum ad fugiendum ab eodem obiecto per desperationem, & sic de similibus. Philosophus in illo loco nullum tradit principium vniuersale de distinctione, vel indistinctione obiectorum pro distinctione actuum; sed solùm dicit, intuentem leones pictos non affici; affici verò videntem propè leones veros, propter diuersitatem æstimationis in priori, & posteriori euentu, in quo diuersitas obiecti satis profectò magna apparet. Quanta nimirum est inter leonem verum, & picturam leonis, eiusdemque præsentiam, & absentiam. Vniuersim autem æstimatiua iudicat, seu quasi iudicat de conuenientia, aut disconuenientia obiecti, respectu ipsius iudicantis, non solùm in abstracto, & secundùm se præcisè, sed provt hic, & nunc à quo sic considerato abstrahit adæquatè, vel saltem inadæquatè cognitio non æstimans, seu pure apprehendens. Differunt igitur manifestè ex parte obiecti.

Ad 7. Diuersa apud diuersos passionum enumeratio, atque classium, ad quas reuocantur partitio non orta est ex distinguibilitate passionum independenter à distinctione obiectorum; sed ex diuersa obiectorum consideratione, iuxta intentionē vniuscuiusque directam principaliter ad determinatas quasdam conditiones obiectorum. Quod absque læsione veritatis multipliciter fieri potest. Et quidem subdiuisiones passionum à nobis inuicem distinctarum, quamplures vlterius fieri possunt. Quia supersunt plures aliæ subdiuisiones obiectorum formalium specie, imò, & genere inuicem distinctorum. Sed commodissimum visum est, vniuersalissimam initio diuisionem præmittere, quæ, & complecteretur sub se omnia alia genera, & species passionum, in quas aliæ vlterius diuisiones fieri possunt, simúlque ob oculos poneret distinctè præcipuas quásque differentias passionum, quarum expositio idoneè perducere potest ad methodicam reliquarum minutiorum, ac contractiorum differentiarum declarationem, vti fæliciter, & comprehensiuè præstitit præsertim D. Thomas post Philosophum.

Qvæstio III.

Vtrùm omnes passiones sint malæ?

Videntur omnes esse malæ. 1. Quia omnes passiones prosequuntur, ac fugiunt bonum, & malum sensibile ratione sui, & constituendo in ipsis centrum, ac finem suum vltimum, habéntque vim inclinandi, & alliciendi voluntatem, vt idem circa eadem faciat per actus suos. Hoc autem est intrinsecè turpe, ac inhonestum. Ergo omnes passiones, quantum est de se, sunt nociuæ respectu voluntatis, ac proinde sunt malæ.

2. Omnis passio dimouet animal à statu, & dispositione sibi connaturali, addendo, vel detrahendo aliquid vltra, vel citra id, quod exigit animal secundùm se, adeoque continet semper aliquid in se, quod est, præter naturam. Omne autem, quod est

præter naturam, prout à Deo instituta est, malum est. Vnde Damascenus lib. 4. Orthod. fidei cap. 21. vt significet malum, in quod incidit Diabolus, dicit versum illum esse ex eo, quòd est secundum naturam, in id, quòd est præter naturam. Omnis igitur passio est mala.

3. Malum est, quidquid est principium, aut pœna peccati. Passiones autem sunt principium peccati, vt patet ex verbis Apostoli superius indicatis. *Cum essemus in carne, passiones peccatorum, &c.* Sunt etiam pœna peccati, quia ante peccatum non suberat homo impulsibus passionum. Ergo omnis passio est mala.

4. Passiones vocantur morbi, & perturbationes animæ, vt patet ex verbis Augustini 9. de Ciuit. c. 4. superius indicatis. Patet autem morbos, & perturbationes animæ esse malas.

5. Passiones vehementes, ac valdè intensæ, sunt magna mala, quia plurimum impediunt iudicium rationis, & rectam rerum æstimationem, ac electionem. Ergo paruæ passiones sunt similiter parua mala; sicut paruum morbum concluditur esse paruum malum, ex eo, quòd magnus morbus est magnum malum. Quod est argumentum Cicer. lib. 3. Tusc. paulò post initium.

6. Diminutio bonitatis fieri non potest, nisi per adiunctam malitiam. Passio autem diminuit bonitatem actus, cui adiungitur; tum quia minuit imitationem Dei, & Angeli, qui operantur, nulla cooperante passione; tum quia pluris fit fortitudo timidi, quàm audacis, & eleemosyna immisericordis, ac crudelis, quàm misericordis, & sic de similibus.

7. Quod aduersatur bonitati, & rectitudini consultationis, ac deliberationis, non potest non esse malum. Omnis autem passio illi contradicit, vt patet ex verbis Cæsaris apud Salustium de Bello Catil. *Omnes homines, qui de rebus dubiis consultant, ab odio, ira, & amicitia, atque misericordia vacuos esse decet.*

Art. 1. Respondetur. Antiqua controuersia inter Stoïcos affirmantes omnes passiones esse malas, atque sapientem esse omnis prorsus passionis expertem, & inter Peripateticos laudantes mediocres passiones, solúmque reprobantes earum excessum, partim fuit de voce, partim laborabat falsa suppositione, vt aduertit D. Thomas q. 24. art. 2. Nempe Stoïci non admittebant distinctionem inter sensum communem, & intellectum, & consequenter non admittebant appetitiones materiales directas, sola cognitione sensitiua, communes homini cum brutis, atque distinctas ab appetitionibus spiritualibus, directis per cognitiones intellectuales independenter ab organo corporeo. Quæ suppositio est falsa, vti ostensum est in q. de anima. Facta autem ea falsa suppositione, dicebant consequenter, omnem appetitionem conformem rectæ rationi esse volũtatem; omnem verò disconformẽ eidem rectæ rationi esse passionem, & quòd inde manifestè consequitur, omnem passionem esse malam. Supposito autem huiusmodi abusu vocum nulla supererat quoad hanc partem controuersia realis cum Peripateticis, vt pote agnoscentibus, atque docentibus indubitanter omnem actum voluntatis transilientem limites rationis esse malum.

Art. 2. Supponenda verò in primis à nobis est sententia vera Peripateticorum, quæ iam apud omnes vbique inualuit, de distinctione appetitus sensitiui ab appetitu rationali, nec non phantasiæ ab intellectu. Retinenda deinde est suppositio passionis exposita in q. 1. pro actu appetitus sensitiui, quatenus distincto ab omni actu voluntatis, directo per rationem, vel rectam, vel tantùm apparentem. His autem ita constitutis dupliciter considerari possunt passiones. Primò secundum se præcisè. Secundò prout subsunt rationi, & libero voluntatis imperio. Si secundùm se præcisè considerentur, nullius sunt participes bonitatis, aut malitiæ moralis. Quia eatenus sunt expertes libertatis, quæ est de conceptu moralitatis, vt dictu est q. 16. de act. hum. Si verò considerentur, vt subsunt imperio rationis, participant inde rationem bonitatis, & malitiæ moralis ad eum modũ, quo euadunt participes vtriusq; actiones exteriores, quatenus proueniunt à libero voluntatis imperio, pro vt clariùs apparebit ex q. seq. Dico autem esse bonitatis non minus, quam malitiæ participes passiones prout subsunt imperio rationis. Quia passionum mediocritas constituta à ratione est bona, & laudabilis, sicut est vituperabilis, & malus earundem excessus transgrediẽs limites rationis, quoad substantiam, vel modum, seu vehementiam, ac intensionem, vt docet inter alios Augustinus ex professo lib. 9 de ciu. c. 4. & 5. lib. 14. c. 6. 7. & 9. & lib. 19. c 4. In quo postremo loco, aduertit præterea, controuersiam, quoad hoc inter Stoïcos, & Peripateticos fuisse de voce potiùs, quàm de re, vt dictum est in art. præcedenti cum D. Thoma.

Art. 3. Si verò eædem passiones considerentur quoad bonitatem, & malitiam physicam, vtilem, vel nocentem respectu constitutionis naturalis conuenientis animali secundùm corpus. Dicendum in primis est, omnes passiones, omnésque motus appetitus sensitiui, esse quodammodo disconuenientes animali, & lata quadam significatione malas, ac nociuas. Dictum nimirùm est in q. 1. omnibus actibus appetitus sensitiui hoc esse commune, vt dimoueant aliquatenus animal à statu, & dispositione sibi conuenienti permanenter, ac per se, iuxta exigentiam suam naturalem. Nocet autem, & est malum aliquatenus, quidquid est eiusmodi, siquidem contradicit eatenus exigentiæ, & inclinationi subiecti, cui inest. Dicendum rursus nihilominus est, aliquos passionum motus esse malos, ac nociuos tantùm secundùm quid, vtiles verò, ac bonos simpliciter. Quia videlicet contingit indiuiduationes aliquorum esse imperfectas, atque compactas collectione accidentium includente in se excessum, vel defectum, quoad aliqua ex ipsis, & vix vllus est, si tamen aliquis omnino est, qui aliquem talem defectum non patiatur ex sua indiuiduatione nimiùm calida, vel frigida, hilari, vel melancholica, & sic de aliis. Vnde si in melancholico, vel frigido excitetur passio coniuncta cum feruore sanguinis, aut cum eiusdem diffusione intrinsecè exhilaratiua, taliter erit nociuus, ac molestus homini talis motus secundùm peculiarem indiuiduationẽ eius, ipsiúsque indiuiduationis exigentiam, & inclinationem innatam; vt tamen sit absolutè vtilis, ac propitius naturæ ipsius hominis; vt potè emendatiuus eius defectus, quẽ patitur ex sua indiuiduatione; Quod profectò non aliter verificatur de passionibus, quàm de medicinis, aliísque agentibus extrinsecis, quorum applicatione vtiliter vnicuique subuenitur aduersùs defectus, quos patitur ex sua indiuiduatione.

Art. 4. Obseruandum denique est, inualuisse, apud plures, modum loquendi conformem doctrinæ, & notioni passionis, quam tradit Damascenus, lib. 2. Orth. fidei cap. 22. propiùs ad principium, quàm ad medium, his verbis: *Leues etenim motus atque eiusmodi, vt nullum sui sensum præbeant, nondum passionum nomen obtinent. Magnitudinem enim, quæ alicuius momenti sit, habere passio debet.* Idem tradit Greg. Nyss. lib. 4. Philosoph. cap. 8. in fine. Ratio est, quia quando affectu, est remissus, paruáque consequitur transmutatio, citò vnusquisque ad genium redit, & ad temperamentũ sibi conueniens ex se, ita,

vt

vt nihil passus esse videatur. Quod tamen intelligendum est cum hac limitatione, vt affectus quantuncunque tenuis, ac remissus deponatur citò. Si enim diutiùs duret, aut repetatur sæpiùs, interpositis diuersis aliis affectibus, & non etiam directè contrariis, crescit necessariò affectus, ac perturbatio; & quæ nomen passionis nullatenùs, aut vix initio merebatur, implet in decursu nomen, & rem passionis. Agnatum námque est vnicuique affectui, vt inducat in organum, cui inest, temperamentum, & dispositionem humorum, atque transmutationem sibi fauentem, eámque semper augeat eo modo, & ratione, quæ exponetur in quæstione sequenti. Ex quo rursus consequitur, vt affectus præexistens, necnon perturbatio illi adiuncta augeatur. Nempe affectus insurgunt in vnoquoque, iuxta naturam, & complexionem temperamenti inexistentis; atque hæc natura, & complexio temperamenti sequitur vicissim naturam, & conditionem affectus, qui organo inest, ideóque iuuant se mutuò, & continuâ augmenti hinc, & inde vicissitudine crescunt. Hæc est causa, ob quam plurimum nocumenti patiantur, quicunque diutiùs pertinaciter perseuerant in imaginatione aliqua tristi, vel hilari, atque affectui semel concepto, indulgent sine fine, vt nonnulli incidant etiam in amentiam, corrupto irreparabiliter conueniente organi temperamento; tametsi affectus, & transmutatio initio fuerit leuis.

Art. 5. Indidem præterea apparet ratio, ob quam vtilis, ac delectabilis est variatio attentionis, & affectionis circa bona sensibilia. Quia videlicet quilibet circa illa affectus diutiùs vniformiter continuatus vexat cor, & deprauat plurimum naturalem eius dispositionem. Quapropter eadem ratione, qua necesse est variare agentium extrinsecorum occursus, vt variatis eorum influxibus, incolumitati corporis consulatur, eiúsque dispositio physica conseruetur, qualis oportet, quod fieri non potest absque vicissitudine calidorum, & frigidorum, humidorum, & siccorum; necesse quoque est, vt varientur imaginationes, & affectiones, nè animus malè habeat, & nè deprauetur organum, seu organa earum operationum, atque in eam incidant deprauationem, ac corruptionem, cuius deinde emendatio, & reditus in statum naturalem sit difficilis, aut impossibilis. Omnis igitur diuturna continuatio cuiusuis affectionis, seu passionis infert physicum nocumentum, non solum secundùm quid tale, quòd vt minimum accidit ex quouis actu appetitus sensitiui, vt dictum est, sed etiam absolutè, & simpliciter tale. Eadem ratio proportionaliter est de affectione qualibet nimium intensa, ac vehementi ab initio. Quæ videlicet, protinus exercet totam eam vim nocendi, quæ temporis decursu accrescit affectioni pertinaci, quæ initio erat remissa, noménque passionis vix, aut nullatenus merebatur. In hunc itaque modum passionibus conuenit esse bonis, & malis, nec est vniuersaliter verum, omnes actus appetitus sensitiui, omnésque passiones esse malas, physicè, & multò minùs moraliter.

Ad 1. Actus appetitus sensitiui prosequuntur, & fugiunt bonum, & malum sensibile, vt centrum, & finem vltimum ipsius appetitus sensitiui, non verò, vt centrum, & finem vltimum totius hominis secundùm omnes eius potentias, quas videlicet, non complectitur omnes imaginatio, qua sola dirigitur appetitus sensitiuus. Homo autem non peccat per voluntatem volendo, vt appetitus sensitiuus sistat in bono sensibili, tanquam in fine suo, vltra cuius limites extendi non potest, sed peccat solum volendo idem bonum sensibile, tanquam finem vltimum hominis adæquatè sumpti. Non igitur est de conceptu passionis, vt contradicat rationi superiori, vtque voluntatem inclinet, ac alliciat ad peccandum, ideſt, ad præferendum bonum sensibile bono spirituali, ac vniuersali, quod est proprium, ac peculiare obiectum eius. Vnde non est de conceptu passionis, vt sit mala moraliter, vel etiam causaliter.

Ad 2. Aliquando est absolutè vtile animali, & homini, vt dimoueatur à statu, & dispositione sibi connaturali ex vi suæ indiuiduationis, vt notatum est supra articulo tertio. Vnde passio aliquando est nociua, & mala tantum secundùm quid, absolutè verò vtilis, & proficua. Hæc distinctio non habet locum comparatione Angelorum: Quia eorum natura non est indifferens ad collectionem accidentium indiuidualium conuenientium, & disconuenientium sibi. Ideóque quidquid est præter naturam, respectu Angeli, est eo ipso nociuum, & malum simpliciter, & absolutè respectu eiusdem, vti supponit optimè Damascenus in illo loco.

Ad 3. Passiones ex suo conceptu vniuersali, nec sunt principium, nec pœna peccati. Non quidem principium, tum quia sæpè prosequuntur obiecta, vel indifferentia ex se, vel etiam positiuè conformia rationi, tum quia sæpè iuuant ex imperio rationis ad opera honesta meliùs perficienda, vt dicetur quæst. sequenti. Vnde Apostolus non loquitur de omnibus vniuersaliter passionibus, dum eas reprobat, sed de solo illo prædominio passionum, quæ regnabant in carne tempore legis, pérque ipsam legem, vt patet ex toto illo contextu. Multò minùs conuenit passioni ex suo conceptu, vt sit pœna peccati, tum quia non defuissent homini passiones præuenientes, & subsequentes imperium rationis pro statu puræ naturæ, vt patebit in eadem quæstione sequenti; tum quia, vt ibidem apparebit, motus passionum subsequentes imperium rationis ne quidem Adamo defuere ante peccatum.

Ad 4. Dictum est, passiones nonnunquam vocari, non quosuis indiscriminatim motus appetitus sensitiui, sed solos eos, qui sunt admòdum vehementes, ideóque perturbantes absolutè rectam rerum apprehensionem per rationem, & intellectum. Atque in hoc eodem sensu vocantur morbi, & perturbationes apud Augustinum; sicut etiam apud alios vocantur passiones solæ illæ appetitiones, quæ transgrediuntur limites rationis, vti notatum est supra circa sensum Stoïcorum. Nos autem loquimur vniuersaliùs de passionibus, provt conuertuntur cum affectibus aliquatenus, etiam leuiter alterantibus motum, & dispositionem cordis conuenientem sibi ex se. Vnde patet etiam ad quintum. Quia Cicero loquitur ex sensu Stoïcorum. Certè non valet argumentum ex malitia passionis vehementis ad malitiam passionis moderatæ, sicut non valet consequentia ex nocumento animalis inducto per nimiũ calorẽ ad nocumẽtum eiusdem ex calore moderato.

Ad 5. Actus appetitus sensitiui, tametsi præueniat iudicium rationis, potest esse talis, quia nulla ex parte minuat rectitudinem eius, & claritatem. Quia potest nihilominus esse talis intensionis, & circa tale obiectum, cuius, & circa quale induci potest imperio rationis, & actus virtuosi, ex quo certum est, prouenire non posse aliquid diminutiuum, aut offuscatiuum iudicij rationis. Quapropter nec etiam peccatum minuitur ex quolibet præuio passionis motu, sed ex sola vehementi passione. Iam Deus, & Angelus sunt incapaces passionum, sicut, & discursus deliberatiui circa eligibilia, quorum nos sumus capaces. Non autem pertinet ad perfectionem nostram, vt imitemur Deum, & Angelos quoad ea, penès quæ ab ipsis differimus naturaliter, nec defectus eatenus imitationis est malus; Quia non est priuatio

boni

boni debiti. Quod autem fortitudo timidi sit æstimabilior, quam fortitudo audacis, non probat, quemlibet motum passionis augere, vel minuere bonitatem, aut malitiam actus, seu boni, seu mali; quia non dicitur quis timidus, vel audax ex quolibet affectu timoris, vel audaciæ, sed ex solo eiusmodi affectu vehementi, quem iam est concessum esse nociuum. Ex quo etiam patet ad 7. Quia sola vehemens passio impedit rectam consultationem, deque eadem sola accipienda sunt verba Cæsaris apud Salustium. Nam qui non vehementer, sed moderatè odit, aut irascitur, communiter dicitur esse liber ab odio, & ira, & sic de similibus, iuxta obseruationem præmissam supra articulo quarto ex documento Damasceni, & Gregorij Nysseni.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm passiones naturaliter subsint imperio rationis superioris?

VIdentur non subesse, 1. Quia quod fit in homine, etiam nolente homine, non subest imperio rationis. Quod autem excitetur in homine appetitio sensitiua, & quod homo concupiscat, accidit ei, ipso etiam nolente, vt patet ex illo ad Roman. 7. 19. *Non enim, quod volo bonum, hoc ago: sed quod nolo malum, hoc ago.* Ergo actus appetitus sensitiui, seu passiones non subsūt imperio rationis.

2. Potentia necessaria non potest impediri, quominus erumpat in actum suum positis requisitis ad agendum, Appetitus autem sensitiuus est potentia necessaria, & non subest imperio rationis, quod illi adsint, vel non adsint requisita ad agendum, nempe obiecta, provt apprehensa per sensum. Quia quod occurrant, vel non occurrant talia, vel talia sensibilia, dependet à causis extrinsecis, eisdemque occurrentibus, sequitur pari necessitate apprehensio, & æstimatio sensus cum exterioris, tum interioris. Ergo appetitus sensitiuus non potest impediri per rationem, quominus erumpat in suos actus, nec determinari, vt tales potius, quam tales alios actus eliciat.

3. Quod appetitus sensitiuus subesset rationi in primo homine ante peccatum, proueniebat ex dono supernaturali integritatis diuinitus sibi collato. Ergo quod appetitus subsit rationi, non est homini connaturale.

4. Virtus nutritiua non subest rationi, vt docet Gregor. Nyss. lib. 4. Philosoph. c 15. aliique communiter contra D. Thomam q. 17. a. 8. Ergo nec appetitus sensitiuus subest rationi ex sua natura. Patet consequentia, quia appetitus sensitiuus est potentia necessaria, sicut virtus nutritiua.

5. Passiones, & actus appetitus sensitiui sunt coniuncti cum motu, & transmutatione corporali, vt dictum est supra. Motus autem, & transmutatio corporalis, non obedit rationi humanæ, sed soli Deo, vt docetur communiter cum D. Thoma 1 part. q. 105. art. 1. & q. 110. art. 2. Vnde Greg. Nyss. loco indicato dicit, pulsatiuum, quod inest cordi, non esse persuasibile ratione, idemque dicit August. lib. 14. de Ciuit. c. 16. de motu genitalium. Eadem verò ratio est de aliis eiusmodi omnibus. Ergo passiones non subsunt rationi.

Art. 1. Respondetur. Communiter dicitur rationem esse in homine, qui est minor mundus, sicut Deus est in toto mundo, eandemque proinde regere reliquas potentias, & vires hominis, sicut Deus regit omnes causas secundas. Sed rectè aduertit D. Th. q. illa 17. ad 2. similitudinem tenere quoad aliquid, non quoad omnia. Quia cum Deus creauerit omnia ex nihilo, omnia regit nutu suo, quoad omnes, & singulas eorum operationes. Si enim haberent inclinationem, aut determinationem non prouenientem à Diuina voluntate, ac determinatione, haberent vtique aliquid non acceptum à Deo, ideoque non essent adæquatè, & totaliter facta à Deo ex nihilo. Potentiæ autem inferiores, & vires corporales hominis non sunt similiter factæ à ratione, sed à Deo, qui eis indidit inclinationem, & determinationem ad aliquas operationes relinquendo homini liberam determinationem quoad aliquas alias operationes. Qua etiam de causa dicit Philosophus lib. 1. Polit. cap. 3. ad médium; rationem præesse appetui sensitiuo, non principatu despotico, qui est domini ad seruum, sed principatu politico, aut regali, qui relinquit subditis liberam quoad plura electionem, ac dispositionem.

Art. 2. Discrimen operationum, penès quas subsunt, & penès quas non subsunt rationi reliquæ potentiæ, & vires inferiores, fundatur in diuersitate finium, ad quos ordinantur. Finis proximus, ac immediatus potentiarum, & virium omnium materialium est conseruatio indiuidui, aut speciei: Vnde, quoad operationes immediatè necessarias ad vtrumque istum finem, non possunt impediri immediatè per imperium rationis, sed tantum indirectè, ac mediatè, subtrahendo materiam, aut subiectum, circa quod agere possent. Ita virtus nutritiua impediri non potest, quominus exeat in actionem nutritiuā, nisi sublato cibo, nec corpus potest impediri, quominus tendat ad centrum, nisi interposito corpore impertrāsibili, & sic de cæteris. Finis autem rationis superioris est summum bonum. Vnde respectu ipsius, sub eo præcisè conceptu, nec ipsi rationi superiori vlla conuenit libertas, & indifferentia. Quia videlicet omnia eatenus sunt præordinata à Deo cum omnimoda determinatione. Verum, quia summum bonum potest multipliciter, & per plura media obtineri, relicta est rationi, & voluntati libertas indifferentiæ ad eligendum inter illa. Consequenter igitur relicta est eidem rationi, & voluntati libertas indifferentiæ supra reliquas potentias, & vires quoad operationes, quæ non sunt determinatè necessariæ ad prædictos ipsarum fines immediatos. Quia verò vnaquæque potentia, & virtus, quò perfectior est, eò plures eiusmodi operationes sub se complectitur, sequitur eo esse plura, quoad quæ vnaquæque potentia materialis subiicitur rationis imperio, quo perfectior ipsa est.

Art. 3. Hinc fit phantasiam, & appetitum sensitiuum subesse rationis imperio quoad plura, quam vllam aliam potentiam, aut virtutem materialem, vt obseruat D. Thomas in dicta q. 17. art. 8. ad 1. Quia videlicet, vtraque hæc potentia est perfectior, magisque propinqua rationi, quàm reliquæ vires, & potētiæ. Idem præterea cōuincitur ex eo, quod nulla operatio phantasiæ, & appetitus sensitiui determinatè sumpta, est ita necessaria ad fines nuper assignatos conseruationis indiuidui, & speciei, sicut ad eosdem necessarij sunt motus, & operationes determinatæ aliarum potentiarum, ac virium, & partium corporis, maximè verò cordis, & genitalium, quæ duæ partes corporis propterea minimè omnium subduntur imperio rationis, sicut etiam vis nutritiua, vt obseruat D. Th. ibid. art. 9. ad 2. & 3. ex Greg. Nyss. vbi supra, & August. lib. 14. de Ciuit. c. 16. maximè verò ex Philosopho c. 8. de motu animaliū. Cæterùm ne quidem phantasia, & appetitus sensitiuus subsunt vniuersaliter imperio rationis, quoad omnes suos actus, nec naturaliter fieri potest, vt ita subsint,

sed

sed solum miraculosè. Ita docet D. Thomas in responsione illa ad 3. modo indicata, & distinctius quæst. 25. de veritate, quæ est de sensualitate, art. 7. cap. his verbis: *Quod enim homini in primo statu collatum fuit, vt ratio totaliter inferiores vires contineret, & anima corpus, non fuit ex virtute principiorum naturalium, sed ex virtute originalis iustitiæ ex diuina liberalitate superadditæ. Qua quidem iustitia per peccatum sublata homo rediit ad statum conuenientem sibi per principia sua naturalia.* Quod mox explicat magis, & confirmat exemplo dicens: *Sicut ergo naturaliter homo moritur, nec ad immortalitatem reduci potest nisi miraculose, ita naturaliter concupiscibilis tendit in delectabile, & irascibilis in arduum prater ordinem rationis.*

Art. 4. Idem conuincitur ratione; quia nihil est in intellectu, quod non fuerit prius in sensu. Prius igitur, quam intellectus deliberet de agendis, ac appetendis circa sensibilia, sensus eadem proponit potentiæ appetitiuæ, atque hæc protinus elicit suum actum iuxta conditionem obiecti propositi; Quia est potentia necessaria, ideoque naturaliter fieri non potest, vt suspendat suum actum, sed protinus eum elicit facta propositione obiecti, quin expectare valeat deliberationem intellectus, & subsequentem inde electionem, ac imperium voluntatis. Eadem etenim ratione, qua in sensu externo sequitur necessario sensio, cum primum conuenienter ei applicatur obiectum per se, vel per speciem sui, sequitur etiam deinde in sensu interno imaginatio, ac demum in appetitu prosecutio, vel fuga iuxta conditionem obiecti præapprehensi; nec naturaliter fieri magis potest, vt suspendantur, & expectent imperium rationis posteriores isti actus, quam ille prior ex natura rei. Itaque appetitus sensitiuus subesse non potest naturaliter imperio rationis, & voluntatis quoad eos affectus, & obiecta, quorum imaginatio, & æstimatio præuenit deliberationem rationis, & electionem voluntatis.

Art. 5. Accedit etiam quoad affectus, qui subsequuntur post deliberationem rationis, circa directionem, ac determinationem appetitus sensitiui, non sequi protinus in instanti obedientiam eius, & conformitatem cum electione, & imperio voluntatis. Quia actus appetitus sensitiui non aliter suspendi, aut variari potest, quam suspensa, aut variata imaginatione, & æstimatione obiecti, circa quòd versatur, quandoquidem appetitus immediatè dependet dependentia essentiali à vi apprehensiua, idque vniuersaliter quoad omnem actum, & suspensionem actus. Vnde sicut fieri non potest, vt feratur in incognitum, ita fieri non potest, vt non feratur ad cognitum, eo modo, quo cognitum, atque propositum ei fuerit. Suspensio autem, & variatio imaginationis, ac æstimationis sensitiuæ non fit in instanti, sed interposita mora temporis necessarij, vt spiritus, quibus adhærent prædictæ species, auocentur, & reuocentur. Quæ causa est, ob quam magnâ sæpe difficultatè experimur in depellenda aliqua imaginatione, & in inducenda aliqua alia, quam efficacissimè vellemus depulsam, & inductam. Quia videlicet iuxta præsentem corporis dispositionem confluunt in sensorium magna vi, aut cum totali necessitate illi spiritus determinatè, quibus insident tales determinatè species; propter tale determinatè temperamentum ipsorum, ratione cuius propendent in locũ sensorij, atque ab eo depellunt spiritus alios gerulos specierum, quas vellemus eidem sensorio esse præsentes. Hinc igitur sequitur necessariò ex natura rei, mora quidem aliqua semper, aliquando verò rebellio, aut insuperabilis, aut non nisi difficulter superabilis in opere conformandi appetitum sensitiuum cum imperio voluntatis, eidemque obediẽdi. Quòd sanè contingit in appetitu sensitiuo, eo fere modo, quo idem cõtingit in membris exterioribus, quoad motum localem, qui aliquando inducitur difficulter, qualis intenditur, aliquando induci nullatenus potest propter indispositionem partis: nunquam verò inducitur nisi interposita aliqua mora temporis necessaria, vt motus naturalis cordis pertingat vsque ad membrum exterius, quod mouendum est, & sic de aliis similiter inuicem coordinatis. Huic comparationi appetitus sensitiui cum mẽbris exterioribus præiuit ex parte Philosophus pro hac eadem re explicanda lib. 1. Ethic. cap. vlt. *Quemadmodum*, ait, *resoluta corporis membra, si ad dextram mouere volueris, è contrario in sinistram deferuntur, sic quoque in anima contingit. In contrarias enim partes incontinentium appetitiones feruntur*; id est, appetitiones eorum, quorum phantasia est malè dispositа modo dicto ad parendum rationi.

Art. 6. Nihilominus quando ratio aduertit actualiter ad obiecta imaginabilia in particulari, potest ad illa applicare imperio suo potentiam imaginatiuam directè, ac immediatè, & inde appetitiuam indirectè, ac mediatè, nisi adsit peculiare impedimentum ex parte dispositionis corporalis. Quia cum ratio superior plura, ac maiora motiua consideret, potest anima per actum rationis applicare se ad actum sensus, eumdemque sibi imperare efficaciter, sicut simili de causa potest voluntas se ipsam applicare, & determinare ad actus electiuos per actum intentionis, cuius motiuum est maius, nempè finis ipse, de cuius conceptu est, vt præcellat mediis. Sed est discrimen, quod voluntas in nullo suo actu dependet ab organo corporeo immediatè, ideoque est impossibile, vt non sequantur in instanti electiones conformes intentioni præhabitæ; Appetitus verò sensitiuus dependet ab organo corporeo, cuius proxima dispositio ad operandum diuersa à dispositione proxima præcedenti, induci non potest, absque motu aliquo corporali, ac successiuo, vt dictum est; aliquando verò induci noua dispositio, atque depelli dispositio prior nullatenus potest propter naturalẽ, ac purè materialẽ indispositionem, vel organi corporalis, vel eorum, quæ illi adiacent; ideoque appetitio sensitiua nunquam sequitur in instanti, aliquando verò absolute non sequitur, qualis imperatur à ratione superiori. Quando autem accidentale huiusmodi impedimẽtum nullum adest, vti plerunque vsuvenit, actus appetitus sensitiui subsequitur ad imperium rationis boni, vel mali, moderati, vel immoderati, pro vt contigerit actus præuios voluntatis immediatè ratione directos esse bonos, vel malos, moderatos, vel immoderatos. In hunc igitur modum passiones, seu actus appetitus sensitiui subsunt naturaliter imperio rationis superioris.

Ad 1. Quod quis concupiscat, aut irascatur nolens, non semper, nec plerumque contingit, idque prouenit ex indispositione sola corporali, vt dictum est. Quod non tollit, quominus actus appetitus sensitiui subsint absolutè imperio rationis, ac voluntatis, quatenus permittit naturalis dispositio organi, & spirituum. Apostolus in illis verbis noluit exprimere, quod semper, aut plerumque, & per se contingit, sed solum, quòd sibi aliquando contingebat propter prædictam corporalem dispositionem contradicentem rationi, vt indicant verba, quæ subiungit ver. 23. *Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Intelligi etiam potest in illis verbis mora, & difficultas superius explicata, & non totalis impossibilitas deponendi affectum subitò præconceptum ante aduertentiam rationis.

Ad

Ad 2. Certum est, nihil posse esse in sensu communi, & phantasia, quòd non fuerit prius in sensu externo, nec esse semper in potestate nostra, vt adsint sensui externo sensibilia quælibet indiscriminatim. Cæterum, quæ successiuè, & seorsim occurrunt sensibus externis, manent coniunctim in phantasia. Vnde est integrum voluntati, vt ad quodlibet eorum applicetur vis æstimatiua, vtque ex eisdem, faciat varias combinationes, & quasi mixtiones, quæ sensui externo sunt impossibiles. Est præterea in potestate nostra, vt sensus ipsi externi applicentur cuilibet ex obiectis simultaneè existentibus in debita distantia, nec non, vt per motum localem acquiratur, & vitetur eadem indistantia talium, vel talium determinatè obiectorum. Vtroque igitur modo patet rationi superiori multiplex aditus dirigendi, ac determinandi appetitum sensitiuum, determinando priùs, vt libet, vim apprehensiuam ad hæc potiùs obiecta, quàm ad alia, licet aliquando excurrat ad aliqua obiecta præter, aut etiam contra imperium rationis propter subitam impressionem obiectorum ante aduertentiam rationis, aut propter inflexibilem dispositionem corporalem, quòd solum concludit obiectio, & iam superius spontè concessum est.

Ad 3. Adamus ante peccatum habuit ratione doni supernaturalis specialiter sibi à Deo prouisi, perfectum imperium supra appetitum sensitiuum, ita vt neque per motum aliquem subitaneum posset præuenire aduertentiam rationis, aut eius imperio deinde resistere propter indispositionem corporalem. Cæterum ad subiiciendum appetitum sensitiuum quoad alios actus, inque aliis circunstantiis non est necessarium donum supernaturale, sed sufficit potestas rationi superiori naturaliter conueniens, vt ostensum est supra, esto eadem potestas sit minor, ac debilior pro statu præsenti, secluſa gratia Dei, quam futura fuisset pro statu naturæ puræ, vti expositum est, quæst. 9. de gratia.

Ad 4. Negatur paritas, vti negatur in iisdem illis locis ab ipso Gregorio, & Thoma. Quia phantasia, & virtus appetitiua se habet ad plura, quàm nutritiua, atque operatio nutritiua, est multò magis necessaria indiuiduo, quàm operatio quælibet phantasiæ, aut appetitus sumpta determinatè.

Ad 5. Conceditur motum, & transmutationem corporalem, non subesse directè, ac immediatè imperio rationis nostræ, quod solum intendit, & optimè concludit D. Thomas in illo loco. Subest nihilominus mediatè, & indirectè; Quia anima quatenus operans per rationem independenter ab organo corporeo, potest applicare se ipsam ad operationem talem potius, quam talem aliam, circa tale, vel tale obiectum, dependentem ab organo corporeo, atque eiusmodi applicatio, & operatio dependens ab organo corporeo, ipsúmque organum afficiens, potest inducere mutationem naturalem, & physicam, immediatè quidem in eodem organo, mediatè verò in aliis etiam omnibus partibus corporis dependentibus ex natura rei à dispositione, & motu organi immediatè moti per affectum, & per applicationem potentiæ sensitiuæ. Quia verò motus cordis, cui correspondet pulsus, & motus genitalium, propter maximam vtriusque imperfectionem, & remotionem à participio rationis, coniunctam cum maxima vtriusque necessitate ad conseruationem indiuidui, & speciei, minus dependent ab affectuum qualitate, minus etiam obediunt imperio rationis, cui è contrario obediunt seruiliter alia corporis membra, quoad motum localem. Quia, videlicet, nullus motus localis eorum determinatè sumptus, est eo modo necessarius animali, & consequenter, nec exigitur ab eodem determinatè per appetitum innatum, & præterea eadem membra, sunt expertia sensionis propriæ, qua immediatè sic, vel aliter dirigantur, inclinentur, ac determinentur.

Quæstio V.

Vtrùm detur aliquis ordo rationis, & doctrinæ inter passiones?

Videtur nullus dari. Quia omnes passiones possunt versari circa eadem omnia obiecta pro diuersis statibus, ac circumstantiis. Quodlibet enim idem, tam bonum, quam malum potest esse, tum præsens, tum absens, atque considerari cum præcisione ab absentia, & præsentia. Ratio igitur formalis motiua est eiusdem vniuersalitatis respectu omnium passionum. Ordo autem rationis inter ea, quæ se habent ad aliud, vti dictum est, se habere passiones, consideratur vnicè, vel certè præcipuè penes maiorem, & minorem vniuersalitatem illorum, relatiuè, ad quæ concipiuntur.

Art. 1. Respondetur. Triplex ordo considerari potest inter passiones. Rationis nimirum, causalitatis, & perfectionis; atque ordo causalitatis potest rursus duplex considerari, nempe secundum genus causæ efficientis, seu in executione, & secundum genus causæ finalis, seu in intentione. Ordo perfectionis non potest clarè, ac dilucidè determinari, nisi consideratis prius diligenter, atque comprehensis singulis speciebus passionum superius enumeratis, & natura, ac perfectione singularum rationum formalium, circa quas versantur, intimius penetrata. Ordo autem secundum genus causæ finalis, & in intentione, nec non secundum genus causæ efficientis, & in executione dependet ab ordine perfectionis, & præeminentiæ in bonitate. Vterque igitur hic ordo commodius, ac distinctius tradetur infra post quæstiones omnes de singulis seorsim speciebus affectuum. Quod reliquum est de ordine rationis, seu doctrinæ, deduci facilè potest ex dictis supra quæst. 2, & oportet, vt protinus fiat deductio in hoc loco pro determinanda, & seruanda recta methodo, circa ea, quæ dicenda superſunt de passionibus in particulari.

Art. 2. Ordo autem rationis inter affectus dependet ab eodem ordine inter obiecta affectuum, sicut dictum est supra de dependentia, quoad distinctionem, & oppositionem mutuam. Inter obiecta autem, priora sunt per se simplicia compositis, & vniuersaliora, ac notiora, minus vniuersalibus, minúsque notis. Quia simplicia insunt in compositis, & non è conuerso; atque ab vniuersalioribus, ac notioribus procedit cognitio ad minus vniuersalia, minúsque nota. Iam verò bonum, & malum præscindens à facilitate, & difficultate, quod est obiectum partis concupiscibilis, est simplicius, & vniuersalius, ac notius, quam bonum, & malum difficile, quod est obiectum partis irascibilis. Siquidem bonum, & malum difficilè superaddit bono, & malo secundum se, & quidem superaddit aliquid separabile per se ab illis, tum in re ipsa, tum maximè in cognitione. Passiones igitur pertinentes ad partem concupiscibilem sunt priores per se ordine rationis, & doctrinæ, quam passiones pertinentes ad partem irascibilem. Deinde bonum est, prius ratione vniuersaliter, quam malum sibi oppositum. Quia malum cognoscitur per speciem boni oppositi, nec cognosci potest, nisi cognito simul ipso bono;

bono; cum è conuerso bonum cognoscatur per se ipsum, possitque cognosci, quin idem malum simul cognoscatur. Affectus igitur prosecutiui, tum pertinentes ad concupiscibilem, tum pertinentes ad iracibilem, quorum obiectum, vel totale vel certè præeminens est bonum, sunt priores ratione, quam effectus auersatiui, quorum obiectum est similiter malum. Quòd tamen intelligitur, non de omnibus affectibus prosecutiuis comparatis cum omnibus simul auersatiuis, sed de vnoquoque affectu comparato cum affectu sibi opposito.

Art. 3. Inter affectus verò concupiscibilis, amor est prior reliquis. Quia obiectum eius est bonum secundum se, quod est simplicius, & vniuersalius, quam bonum vel absens, vel præsens. Sequitur deinde desiderium, cui demùm succedit gaudium. Quia absentia pluries, ac vniuersalius inest bonis humanis, quam præsentia. Cum enim homo nascatur nudus, & omnium egenus, sitque animal plurimorum capax bonorum, quæ difficulter omnia simul cuiquam adsunt, atque ad gaudendum plenè, & absolutè requiratur collectio omnium, cum ad inquietudinem desiderandi, & concupiscendi sufficiat defectus cuiuslibet boni, patet affectum desiderij esse frequentiorem, ac vniuersaliorem, quàm affectum gaudij. Huc pertinet discrimen inter hominem, & animalia cætera, quòd cætera animalia facilè explentur, & quiescunt, hominis verò cupiditates sunt infinitæ, ac inexplebiles, vti pluribus prosequuntur Hypocrates in epist. ad Damegetum, Seneca epist. 73. Plutarchus de cupiditate diuitiarum. Accedit Augustinus, dicens lib. 10, de Trinit. cap. 11. ad medium. *Amor magis sentitur, cùm eum prodit indigentia. Vnde inter omnes passiones concupiscibilis, magis est sensibilis concupiscentia*, vt infert D. Thomas quæst. 25. art. 2. ad 1. Ergo desiderium est affectus magis notus, ideoque prior ratione, quam gaudium. Eadem est proportionaliter ratio de affectibus auersatiuis, vt nimirum odium sit prius ratione, quam fuga correspondens desiderio, & hæc quam tristitia. Ordo itaque rationis inter passiones concupiscibilis est: Amor, odium, desiderium, fuga, seu abominatio, gaudium, tristitia.

Art. 4. inter affectus iracibilis, quos dictum est vniuersaliter esse posteriores affectibus concupiscibilis, spes, & desperatio, quæ versantur circa bonum, sunt priores ratione, quam audacia, & timor, quæ versantur circa malum, oppositum illi bono. Dictum enim est bonum esse prius ratione, quam malum sibi oppositum. Spes autem est prior desperatione. Quia in obiecto spei prævalet magis ratio bonitatis, quam in obiecto desperationis, vt dictum est supra quæst. 2. artic. 6. & 7. Ratio vero malitiæ, prævalet similiter magis in obiecto timoris, quam audaciæ, vt ibidem expositum est. Cum igitur eadem ratione, qua dictum est bonum esse prius malo, necesse sit in obiectis compositis ex bono, & malo illud esse prius in quo præeminet magis ratio bonitatis, illud verò posterius, in quo præeminet magis ratio malitiæ recte concluditur ordinem rationis inter passiones iracibilis inuicem contrarias esse istum. Spes, desperatio, audacia, timor. Superest postremo loco ira, cuius obiectum est duplex malum, alterum præsens, & iam illatum ipsi irato, alterum ab eo inferendum.

Art. 5. Ex dictis patet satis ad rationem dubitandi. Consistit enim prioritatem rationis non dependere ex sola maiori vniuersalitate, & insuper obiecta passionum adæquatè sumpta non esse omnia æqualis, eiusdemque vniuersalitatis. Ordo itaque dicendi de passionibus, seu affectibus in particulari hic erit, vt 1. dicatur de amore, 2. de odio, 3. de desiderio, seu concupiscentia: 4. de fuga, seu auersione, 5. de gaudio, 6. de tristitia, 7. de spe 8. de desperatione, 9. de audacia 10. de timore 11. de ira.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm Amor sit passio coaptatiua animalis, respectu conuenientium sibi?

VIdetur non esse, 1. Quia passiones sunt in appetitu sensitiuo, vt dictum est supra. Amor autem est in appetitu rationali. Fertur enim ad ea, quæ non cadunt sub sensum, vt patet inter alia ex Sap. 8. 2. vbi de sapientia, quam patet non esse sensibilem, dicitur: *Hanc amaui. & exquisiui à iuuentute mea.* Ergo amor non est passio.

2. Passio est motus quidam appetitus ad appetibile, vel à non appetibili, seu ab odibili, vt dictum est supra, & habetur ex Damasc. lib. 2. fidei Orth. cap. 22. Talis autem motus non est amor, sed magis desiderium, ad quod præsupponitur idem amor. Et confirmatur, quia relatio non est motus, sed terminus motus. Amor autem est relatio quædam. Quia ex Aug. lib. 8. de Trinit. cap. 10. *Amor est vnio quædam, vel nexus*, quem patet esse relationem. Ergo.

3. Ratio amoris est communis omni passioni, omnique effectui. Quia vt dicit August. lib. 14. de Ciuit. cap. 17. *Amor inhians habere, quod amatur, cupiditas est: id autem habens, eoque fruens, lætitia; & fugiens, quod ei aduersatur, timor est, idque, si acciderit, sentiens, tristitia est.* Ergo amor non est passio particularis, solumque coaptatiua animalis, respectu conuenientis sibi.

4. Vnumquodque præcisè per seipsum, & antecedenter ad omnem suum motum, est essentialiter aptum, respectu conuenientium sibi. Quia, bonum respectu cuiusque, ex suo conceptu, congruit illi secundùm se. Nihil autem congruit inepto, aut nondum apto, respectu sui. Ergo amor non est coaptatiuus animalis, respectu conuenientium sibi, sed præsupponit eam coaptationem. Confirmatur, quia nulla alia ratio esse potest, ob quam, respectu quorumdam exsurgit naturaliter amor, & odium, respectu aliorum, quàm quia, respectu illorum præsupponitur in animali aptitudo naturalis, & respectu istorum naturalis ineptitudo, ac repugnantia.

5. Amare est *velle bonum alicui*, iuxta definitionem Philosophi 2. Rhet. cap. 4. Velle autem non est coaptari, & vt esset, vetus potius, & communiter recepta definitio retinenda esset.

Art. 1. Respondetur. Quæ in rebus inanimatis reperiuntur imperfectè, eadem insunt animalibus perfectiori modo; & adhuc perfectius homini, quà homo est, & Angelis. Omnia namque creata sunt effectus, & participationes Dei, ac proinde secundum se tota sunt similitudines, & imagines eius, efformatæ ab ipso, vt eundem repræsentent, ac manifestent, & sic perducant omnem intellectum, omnemque voluntatem ad laudem, & dilectionem ipsius. Similitudines autem, & imagines, vnius, eiusdemque prototypi perfectissimè simplicis in se, quibus nihil inest positiuè, quod non habeat rationem similitudinis, & imaginis, non aliter inter se differre possunt, nisi quatenus quæ in vna reperiuntur imperfectè, in alia consequuntur gradum, ac modum perfectionis maiorem.

Art. 2. Iam vero inanimatis, quæ sunt infimum rerum genus, hoc inest vniuersaliter, ac vniformiter omnibus, vt singula habeant peculiarem aptitudinem suam purè physicam, respectu omnium sibi conuenientium, taliter exigitiuam eorum, vt vi ipsius omnem adhibeant conatum ad illa acquirenda, sibique adiungenda, dum absunt, iisdemque obtentis omnino conquiescant, & nihil moliantur amplius, ac conentur, neque vero imparem conatū impendant pro repellēdis omnibus disconuenientibus, & obstaculis conuenientium, nec nisi post victoriam eorum desistant. Aptitudo porro ista, eademque connaturalitas, & exigentia innata conuenit inanimatis dependenter à sola cognitione, ac directione auctoris sui Dei, quoniam ipsa, propter suam infimam imperfectionem, summéque limitatam, ac contractam ex genere suo entitatem, sunt expertia propriæ cognitionis, ac directionis in finem suum.

Art. 3. Animalia vero, quæ, propter oppositam maiorem suam perfectionem, maioremque amplitudinem, & vniuersalitatem aliqualem entitatis, sunt capacia cognoscendi, quæ sibi conueniunt, ac disconueniunt, dependenter à propria cognitione, ac directione nāciscuntur similem aptitudinem, connaturalitatem, ac exigentiam intentionalem, respectu eorundem sibi conuenientium obiectorum, vi cuius illa desiderent, & quærant, dum absunt; iisdemque iam obtentis delectentur, & pacificè fruantur; atque oppositа omnia pariter auersentur, ac detestentur. Eiusmodi autem aptitudo, seu connaturalitas, ac exigentia intentionalis, consequens ex sua natura ad cognitionem propriam substantiæ, quæ sic aptatur, connaturalizatur, & inclinatur, dicitur amor; idest affectus, & intentio appetitiua tendens ad bonum, & conueniens secundum se, vt deducit optimè D. Thom. quæst. 26. art. 1.

Art. 4. Itaque amor, & complacentia, circa bonum secundum se, gerit in animali vices, & munus aptitudinis, & exigentiæ naturalis, qua mouentur inanimata ad omne suum opus, & sicut corpus inanime per grauitatem ex. gr. & leuitatem mouetur sursum, ac deorsum, vt locum sibi conuenientem consequatur: Ita animal mouetur per amorem ad omne bonum conueniens ipsi, qua animal est. Qua de causa dicit August. lib. 11. de Ciuit. cap. 28. *Animum ferri amore, quocunque fertur, sicut corpus pondere.* Et licet loquatur de amore intellectuali, perinde nihilominus valet ad propositum. Quia quod est amor intellectualis pro obiectis spiritualibus, aut spiritualiter prosequendis; hoc est amor appetitus sensitiui pro sensibilibus bonis. Distinctius rem exprimit Greg. Nyss. hom. 8. in Eccles. dicens: *Amor est intrinsecus insita in id, quod animo est iucundum, habitudo.* Igitur amor est aptitudo animalis ad bonum sibi conueniens, qua animal est.

Art. 5. Quia vero idem amor suboritur in appetitu sensitiuo ex appetibili mouente per cognitionem sui, ac immutante animal, qua animal est, absque vllo eius discursu, & electione libera, sequitur eundem amorem esse propriè passionem. Nempe motus appetitiuus agitur circulo, vt obseruat D. Thomas quæst. illa 26. art. 2. ex Philosopho lib. 3. de anima tex. 55. Quia appetibile apprehensum mouet primo animal ad amorem, & complacentiam sui, atque per ipsam adaptat illud sibi intentionaliter. Deinde animal ex vi eius amoris, & intentionalis coniunctionis cum appetibili tendit per desiderium ad realem coniunctionem cum eodem, donec, illo obtento, quiescat in ipso per delectationem; atque ita totus motus ibi vltimò terminatur, vnde primùm cœperat. Ex quo apparet amori appetitus sensitiui conuenire rationem passionis magis etiam quam desiderio, & delectationi, cæterisque affectibus: Quia amor imprimitur appetitiuo nondum quidquam agenti ab appetibili eatenus purè dominanti; cum ad alios deinde affectus moueat se, magisque se habeat actiuè ex vi amoris præsuppositi. Igitur amor est passio propriissimè talis, eaque coaptatiua animalis, qua animal est, respectu omnium conuenientium sibi.

Ad 1. Plerisque actibus appetitus rationalis, & sensitiui inuicem affinibus eadem nomina sunt communia, atque vnum eorum est nomen amoris. Qui nimirum & in voluntate datur, & in appetitu sensitiuo. In illo autem loco sapientiæ sermo est de amore rationali; Quod non tollit, quominus detur alius amor habens rationem passionis, de quo hic agitur directè.

Art. 1. Ad 2. Tametsi amor non sit motus, quo immediatè, ac formaliter progrediatur amans ad rem amatam, sicut progreditur per desiderium, est tamen motus, quo amans immutatur ab appetibili, & quo fit, vt idem eidem congruat intentionaliter, & affectiuè; ideoque appetitiuum se habet magis passiuè per amorem, vt notatum est, quam per alios affectus.

Art. 2. Quod ad confirmationem attinet, amor dicitur vnio non relatiuè, sed duplici alia ratione. Primò nimirum quia amans afficitur per amorem ad rem amatam, sicut ad aliquid sui, & quodammodo sicut ad seipsum, vti exponetur distinctius infrà. Secundò quia amor, vt dicebatur paulo prius art. 5. vi sua inducit affectus alios, & operationes, quibus peruenitur ad realem coniunctionem cum re amata, ita vt hæc coniunctio, ac vnio procedat ab amore, eumque præsupponat vt causam. Ob vtramque igitur hanc rationem dicit optimè Augustinus in illo loco: *Amorem esse veluti iuncturam quandam, quæ amantem cum re amata copulat, vel copulare appetit.* Et Dionys. cap. 4. de diu. nom. repetit parte 1. in fine, & parte 2. ad med. Eundem amorem esse *virtutem vnitiuam, ac commiscentem.* Et Philosophus lib. 2. polit. cap. 2. *vnionem esse opus amoris*, nempe inchoatiuè, ac purè intentionaliter in genere causæ formalis, vltimatè vero, ac realiter in genere causæ efficientis.

Ad 3. De conceptu effectus est, vt contineat in se participationem aliquam peculiariter assimulatiuam cuiusuis causæ influentis in ipsum. Cum igitur amor sit principium reliquorū omnium affectuum, vt nuper insinuatum est, & dicetur iterum infra ex professo, necesse vtique est reliquos omnes affectus participare aliquatenus rationem amoris. Vnde quilibet alius affectus haud absurdè dicitur ab Augustino amor, nempe causatiuè, ac participatiuè; & non formaliter, ac adæquatè; atque pro exprimendo conceptu adæquato superadditur differentialis ratio cuiusque affectus, dicendo amor cupiens, ac desiderans, timens, gaudens, contristans. Quo itidem pacto idem Augustinus reliquas omnes virtutes appellat charitatem non semel, quatenus ab eius motione, ac imperio reliquarum omnium virtutum actus essentialiter dependent.

Ad 4. Et eius confirmationem. Esse reale, & physicum, eiusque eatenus proprietates præsupponuntur per se in quouis ente creato ad totum ordinem intentionalem, sicut fundamentum ad reliquum ædificium. Verum id non tollit, sed adstruit magis, quòd sicut ante omnem operationem naturalem, ac physicam præsupponitur coaptatio physica inter actiuum, & passiuum: ita etiam ante omnem aliam operationem affectiuam, ac intentionalem, vltra eam fundamentalem coaptationem physicam, præcedere necessario debeat coaptatio

intentionalis

intentionalis inter appetitiuum, & appetibile, quæ fit per amorem.

Ad 5. Definitio illa Philosophi est bona, ac legitima, nec reiicitur à me, sed promouetur cum D. Thoma per definitionem opportuniorem ad methodicam deductionem reliquæ doctrinæ de ipso amore, deque reliquis passionibus. Nempe definitio Philosophi superaddit quàm minimum lucis, & claritatis conceptui definiti secundum se, cùm hæc alia deriuata ex D. Thoma longè clarius ponat ob oculos naturam rei definitæ beneficio affinitatis cum prædicato vniuersali rerum omnium, atque per experientiam manifestissimo quoad assimilationem amoris.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm Amor, alius sit amicitiæ, alius Concupiscentiæ?

VIdetur non subsistere istiusmodi distinctio. 1. Quia amor, & dilectio sunt idem, vt apparet ex Dionysio dicente cap. 4. de diu. nom. p. 1. post. med. amorem, & dilectionem ita inuicem comparari, sicut quatuor, & bis duo, rectilineum, & rectas habens lineas. Quæ patet esse idem. Similiter August. lib. 14. de Ciu. cap. 7. concludit ex sacris literis, idem esse dicere amorem, & dicere dilectionem, nec vllam inter vtrumque alietatem reperiri. Confirmatur, quia obiectum amoris, & dilectionis est prorsus idem, nempe bonum secundum se. Implicat vero distinctio actus ab actu, absque distinctione obiecti ab obiecto, vt demonstratum est alibi non semel, & supponitur à D. Thoma tanquam principium per se notum, tum alibi semper, tum in dicta quæst. 26. art. 3. Dilectio autem non diuiditur in dilectionem amicitiæ, & concupiscentiæ. Primum quia dilectio est idem cum charitate, cui repugnat ratio concupiscentiæ. Deinde quia dilectio sumitur in bono, concupiscentiæ vero in malo, vt apparet ex communi loquendi modo, & narrat ex quorumdam sententiâ D. Augustinus in loco indicato. Et confirmatur quoad dilectionem ex illo Christi Domini apud Ioan. 15. 12. *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem*; Et quoad concupiscentiam ex illo ad Gal. 5. 17. *Caro enim concupiscit aduersus spiritum.* Nempe, neque præceptum datur nisi de bono, nec est quidquam aduersus spiritum, nisi malum. Ergo amor non diuiditur in amorem amicitiæ, & concupiscentiæ.

2. Amor appetitus sensitiui, de quo solo agitur, est passio, vt dictum est. Amicitia vero est habitus, vt dicit Phil. 8. Ethic. cap. 5. Passio autem nequit diuidi per habitum, cum hic solum reperiatur in parte intellectuali. Ergo amor nequit diuidi per amorem amicitiæ.

3. Amor, & concupiscentia sunt duæ passiones inter se distinctæ realiter, & adæquatè, vt dictum est supra. Nihil autem diuiditur per id, quod distinguitur ab ipso adæquatè, vt patet. Ergo.

4. Ratio concupiscentiæ non repugnat rationi amicitiæ, quin altera alteri coeat in eodem actu. Quia ex doctrinâ Philosophi in eodem lib. 8. cap. 3. amicitia est triplex, vtilis, delectabilis, & honesta. Amicitia autem vtilis, & delectabilis non est sine concupiscentiâ; imo est pura concupiscentia. Ergo amicitia, & concupiscentia non possunt esse extrema diuisionis, cum hæc oporteat esse inter se distincta totaliter.

5. Omnis amor habet rationem amicitiæ, & concupiscentiæ. Quia est de conceptu eius, vt velit aliquid alicui; Respectu autem eius, cui vult bonum, dicitur amicitia, & concupiscentia, respectu rei volitæ eidem. Ergo non rectè dicitur, alius esse amicitiæ, & alius concupiscentiæ, sicut non recte diceretur substantia spiritualis, alia esse intellectiua, & alia volitiua; sed dici potius deberet, obiectum amoris aliud esse volitum, seu volibile amicabiliter, aliud concupiscentialiter.

Art. 1. Respondetur. Diuisio amoris in amorem amicitiæ, & amorem concupiscentiæ recipitur ab omnibus vnanimi consensu cum D. Thoma quæst. 27. artic. 4. Sed non ab omnibus accipitur, & exponitur eodem sensu. Nonnulli enim, vt Valentia disp. 3. quæst. 2. pun. 1. accipiunt vt diuisionem generis in species, vel certa tanquam indifferentem ad huiusmodi diuisionem, ac si esset possibilis amor puræ amicitiæ, nullam in se continens realiter rationem concupiscentiæ, respectu vllius obiecti, atque è conuerso. In quo planè falluntur, & deuiant à sententia, & fundamento D. Thomæ. Quia *amor est velle bonum alicui*, vt ipse assumit ex definitione Philosophi paulò prius indicata. Vnde amor, ex suo proprio, ac vniuersali conceptu semper, ac necessario fertur indiuisim ad duo obiecta, vt tradit idem S. Doctor lib. 1. contra Gent. cap. 91. num. 6. quorum alterum est subiectum, cui vult bonum, alterum est hoc ipsum bonum.

Art. 2. Impossibile nimirum est, vt quis velit bonum aliquod perfectiuum alicuius ex. gr. Sapientiam, probitatem, sanitatem, diuitias, quin illud velit alicui subiecto; Quia res huiusmodi non sunt bonæ sibi ipsis, sed alij, ideoque nullam habent bonitatem, ac amabilitatem, præterquam relatè ad subiectum, cui prodesse possunt. Ergo non possunt esse volitæ, ac amatæ, quin amentur, ac intendantur eidem subiecto: Repugnat enim manifestè, vt ametur aliquid aliter, ac est bonum, & amabile in se. Subiectum autem, cui amatur, ac intenditur bonum perfectiuum ipsius, amatur vtique & ipsum, nec fieri potest, vt eo ipso non ametur, imo & ametur multo magis, vt per se patet, & mox manifestabitur clarius.

Art. 3. Impossibile rursus similiter est, vt quis amet subiectum capax aliquorum bonorum, quin illi hæc velit, ac amet. Quia qui amat aliquem, vult ipsum bene habere, aut simpliciter, aut quoad aliquid. Nequit autem benè habere, quin sibi adsint ea, quæ ipsi prodesse, ipsumque perficere possunt, vel relatè ad finem vltimum, vel saltem relatè ad finem aliquem proximum. Implicat igitur aliquem amari, & non esse illi simul volitum bonum aliquod suum. Omnis itaque amor amat, & aliquid, & alicui.

Art. 4. Dicitur autem amor amicitiæ, respectu subiecti, cui vult bonum: Quia ipsum amatur secundùm se, & propter se, atque in ipso sistit impetus amoris, tanquam in centro, quod est proprium amicitiæ. At, respectu rei amatæ alteri, dicitur, amor concupiscentiæ: Quia non fertur ad illam secundùm se, sed tanquam ad adiacentem alteri, ideoque non tam amatur, quàm coamatur, & concupiscitur velut obliquũ alterius magis principalis. Ex quo apparet, id amari simpliciter, & multo magis quod est volitum amore amicitiæ; Id vero amari tantùm secundum quid, vixque amari, quod est volitum amore concupiscentiæ. Sicut enim quoad esse physicum illud est ens simpliciter, & primariò, quod est per se; illud verò secundariò, & secundùm quid tantum, quod est ens in alio, propterea que dicitur non tam ens, quàm entis ens: Ita etiam illud amatur simpliciter, & primariò, quod amatur

ratione sui tantùm, & in quo sistit amor tanquam in centro; illud verò secundùm quid, & secundario tantùm, quod solùm, vel præcipuè amatur ratione alterius, & quatenus aliquo modo est perfectiuum alterius. Sic autem comparantur inter se, quoad amabilitatem, & amorem subiectum sanitatis ex gr. ipsaque sanitas, vt docet, & exemplificat D. Thomas in prædicto art. 4.

Art. 5. Hoc igitur pacto omnis amor habet rationem amicitiæ, respectu vnius obiecti, & rationem concupiscentiæ, respectu alterius obiecti absque vlla exceptione, quod attinet ad amorem appetitus sensitiui. Ex quo patet, prædictam diuisionem non esse generis in species, sed simplicis entitatis in formalitates diuersas cum reali distinctione solum inter obiecta, ad quæ eædem formalitates referuntur, vt notant Caietanus, & alij communiter in eundem articulum 4. Ad eum vtique modum, quo dicitur, motus contritionis alius est amoris erga Deum, alius detestationis aduersus peccatum, vbi alietas realis est penes obiecta, & non penes ipsum motum, & contritionem.

Art. 1. Ad 1. Amor, dilectio, & charitas, & amicitia, amatus, dilectus, charus, & amicus vsurpantur pro eodem, iuxta significationem latiorem, minusque propriam earum vocum. Iuxta quam proinde dilectio diuiditur in dilectionem amicitiæ, & concupiscentiæ, sicut dictum est de amore. Nec oppositum euincunt rationes contentæ in posteriori parte obiectionis, seu in eius minore. Prima, quia dilectio solùm strictè sumpta conuertitur cum charitate strictè itidem sumpta. Quo solùm pacto ratio concupiscentiæ ipsi repugnat; cum alioquin charus vulgò dicatur etiam, qui concupiscibiliter amatur. Posterior verò, quia Augustinus in illo eodem modo loco demonstrat pluribus sacræ puginæ testimoniis tum dilectionem, tum amorem concupiscentiæ vsurpari promiscuè, & in bono, & in malo.

Art. 2. Quod verò amor nequiter nonnunquam, & apud nonnullos significet, ex eo prouenit, vt notat D. Tho. q. illa 26. art. 3. ad 3. quia amor appetitus sensitiui, & concupiscibilis, qui est notior, propterea que vnicè subintelligitur, facile nomine amoris absolutè prolato plurimos pertrahit ad peccatum. Testimonia obiectionis non sunt ad propositum, sed valent magis ad oppositum. Quia vbi dicitur; *caro concupiscit aduersus spiritum*, subditur immediatè; *& spiritus aduersus carnem.* Quæ posterior concupiscentia est procul dubio bona. Similiter non præcipitur, vt diligamus inuicem qualitercunque, sed iuxta limitationem inibi adiunctam, *sicut dilexi vos.*

Art. 3. Eædem illæ quatuor voces vsurpantur rursus strictiùs, maiorique cum proprietate, & eatenus differunt inter se realiter, saltem inadæquatè. Quia amori ex se indifferenti ad sensitiuum, & intellectualem, liberum, & necessarium, superaddit dilectio determinationem ad spiritualitatem, & ad liberam electionem. Similiter dilectioni ex se indifferenti ad magnam, & paruam appretiationem superaddit charitas determinationem ad appretiationem magnam, qualis est æstimatio mercis charæ. Demum amicitia differt ab his tribus, tum quia dicitur per modum habitus, vt insinuatum est ex Philosopho lib. 8. Ethic. cap. 5. tum quia includit mutuam redamationem, vt est notum ex eodem, ibidem.

Art. 4. Quapropter Dionysius, & Augustinus confundentes dilectionem cum amore, non vsurpant amorem in tota sua latitudine, sed loquuntur de solo amore intellectuali, eoque cum deliberatione liberè concepto; sicut idem Dionysius, dum in eodem illo cap. 4. dicit, quibusdam Sanctorum visum esse, diuinius esse nomen amoris, quam nomen dilectionis, loquitur de amore intellectuali perfectissimo proprio beatorum, & viatorum patientium diuina, ideoque experte, aut vix participe libertatis, quam dictum est esse de conceptu dilectionis, & non esse de conceptu amoris. Iam, quod ad rem præsentem spectat, dilectioni, charitati, & amicitiæ, iuxta dictam strictiorem significationem, ideo non conuenit diuisio in affectum concupiscentiæ, quia eatenus sunt nomina imposita ad significandum formaliter, & determinatè affectum præcisè quatenus amicabilem. Quod nequaquam conuenit amori appetitus præsertim sensitiui, de quo agitur directè.

Ad 2. & 3. Amor, qui est passio, non diuiditur in amicitiam, & concupiscentiam, sed in amorem amicitiæ, & in amorem concupiscentiæ; idest in affectum, qui respectu vnius obiecti sortitur specialem quandam imitationem amicitiæ, & in affectum, qui respectu alterius obiecti sortitur similem imitationem concupiscentiæ, iuxta explicationem datam, retento vtrobique conceptu amoris exposito in quæst. præcedenti.

Ad 4. Amicitia vtilis, & delectabilis dicitur talis analogicè tantum, & secundùm quid. Quia, licet velit aliquod bonum amato, atque eatenus participet quodammodo rationem amicitiæ; non tamen sistit in illo vltimate, sed in ipso amante, quò degenerat absolutè in concupiscentiam. Hac de causa amicitia purè vtilis, pureque delectabilis, est probrosa, respectu amati, & iniqua ex parte amantis. Quia is eatenus agit cum illo, tanquam cum entis ente, & tanquam cum purè seruo, nec habente dignitatem, vt ametur principaliter ratione sui. Quod est infra decus naturæ intellectualis, ac beatificabilis, ideoque factæ, & ordinatæ à creatore in vtilitatem, & bonum proprium ipsius. In præsenti porro diuisione amoris subintelligitur ratio amicitiæ simpliciter, & propriè talis, dum ea præfertur absolutè, & absque addito diminuenti.

Ad 5. Patet ex dictis superius, præsertim art. 5. Quod additur de substantia alia intellectiua, alia volitiua propterea absurde diceretur, quia sub vtraque ratione refertur realiter ad eadem omnia substantia, quæ est intellectiua, & volitiua. Quod non euenit in re nostra.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm solum bonum cognitum sit causa amoris?

VIdetur non esse 1. Quia non omnis amor est bonus, sed sæpe est malus. Causa autem amoris mali nequit esse aliquod bonum; tum quia nihil est causa sui oppositi: Tum quia causa amoris est, quod amatur; atque amor malus amat malum, iuxta illud ps. 10. 16. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*; & illud Oseæ 9. 10. *Facti sunt abominabiles sicut ea, quæ dilexerunt.* Ergo malum non minus, quam bonum, est causa amoris.

2. Manifestatio mali afficientis aliquem, excitat sæpe amorem erga ipsum. Quod primum patet ex Philosopho lib. 2. Rhet. cap. 4. vbi ait: *Eos, qui mala sua dicunt, amamus.* Deinde ex experientia. Quia quos præterriemus, atque omnino omitteremus, si apparerent diuites, sani ac benè habentes; si conijciantur è contra egestate premi, dolere ex vulnere, aut qualitercunque malè habere, præsertim, si valde malè habeant, solamur, eiisdemque compatimur,

patimur, subuenimus, & eò magis, quò malum maius est. Quod sine amore fieri nequaquam potest. Ergo malum cognitum æquè, ac bonum cognitum, est causa amoris, & eò magis, quò vtrumque maius est.

3. Pulchrum, est causa amoris, idemque est quid diuersum à bono. Quorum alterum insinuat, ac supponit, alterum affirmat disertè Dion. cap 4. de diu. nom. par. 3. ad med. dum dicit: *Non solum bonum, sed etiam pulchrum, est omnibus desiderabile, amabile, ac diligibile.* Ergo causa amoris non est tantummodo bonum.

4. Similitudo est causa amoris, non solum quoâd intensionem eius, sed sæpe etiam quoad ipsum amorem simpliciter. Id, quod experientia docet manifestè, & habetur ex Eccle. 13. 19. *Omne animal diligit simile sibi. Sic & omnis homo proximum suum. Omnis caro ad similem sibi coniungetur, & omnis homo simili sui sociabitur:* & Philosophus lib. 7. mag. mor. cap. 4. *Similia mox gaudent, & homini homo iucundissimus.* Atque Seneca adhortans ad mutuam dilectionem: *Natura*, inquit, *nos cognatos edidit, cum ex iisdem, & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit.* Similitudo autem inter amabile, & amantem nullam illi adijcit rationem specialem bonitatis: tum quia similitudo est denominatio quædam extrinseca in vtrolibet similium: tum quia non magis refert ad bonitatem cuiusque similitudo cum animante, quàm cum quouis alio æqualis, aut maioris bonitatis: tum denique quia similitudo cum amante nequam, est mala. Ergo non sola ratio bonitatis mouet ad amorem, sed etiam aliquid à bonitate præscindens, imò & malitiam potius superaddens sæpè, quàm bonitatem.

5. Si, quod re ipsa est malum in se, repræsentetur vt bonum, amatur; & è conuerso odio habetur, quod bonum in se, credatur esse malum, & repræsentetur vt tale. Ergo sola cognitio bonitatis est causa amoris, & non etiam ipsa bonitas cognita provt distincta à cognitione. Quæ videlicet nulla est re ipsa, nullamque propterea realem causalitatem exercere potest per se ipsam, vt distinctam à cognitione, quando hæc est falsa.

6. Sæpè contingit ea vehementer amari, quorum nulla adest cognitio. Quod enim vehementer quæritur, vehementer amatur, nec fieri potest, vt interim odio habeatur. Multi autem vehementer quærunt scientias, quas proinde vehementer amant, quin interim eas habeant. Atqui respectu scientiarum *idem est eas habere, & eas nosse*, vt dicit August. lib. 83. qq. 35. & consequenter est idem eas non habere, & earum cognitione carere. Amantur ergo scientiæ, quin cognoscantur. Quidni & alia?

7. Videntur perinde inuicem comparari magnus amor, & parua cognitio; atque paruus amor, & nulla cognitio. Possibilis autem est magnus amor sub exiguâ cognitione, multumque excedens mensuram, & perfectionem cognitionis, vt patet in amore Dei immediatè ratione sui, eoque feruentissimo in viris sanctis, dum sunt in via, dependenter à cognitione ipsius Dei ænigmaticâ, ad mediatâ, quæ proinde est tenuissima, & valde obscura, ac imperfecta. Ergo possibilis similiter est amor aliquis saltem exiguus nulla præexistente cognitione boni.

8. In omnibus rebus inuenitur amor, vt tradit Dion. cap. 4. de diu. nom. par. 1. post med. Omnia enim prosequuntur, quæ sibi prosunt, eisque cohærent; atque opposita omnia òderunt, ac fugiunt, quantum possunt. Non autem omnibus rebus, vt ligno, ac lapidi, inest cognitio, vt per se patet. Ergo cognitio non est vniuersalis causa amoris, sed solum bonum secundùm se. Alioquin daretur alicubi effectus absque sua causa adæquata.

9. Aliquæ aliæ passiones, sunt causa amoris, vt patet de passione spei ex verbis August. lib. 10. de Trinit. cap. 1. *Cuius rei adipiscendæ spem quisque non gerit, aut tepidè amat, aut omino non amat, quamvis, quàm pulchra sit, videat.* Idem patet de delectatione, & concupiscentiâ. De delectatione quidem ex Philosopho dicente lib. 8. Ethic. cap. 3. *Aliqui amantur propter delectationem.* De concupiscentiâ vero, quia, qui concupiscit pecunias, inde determinatur ad amandum eum, à quo illas habere potest, & sic de similibus, vt traditur fusè à Philosopho ibidem. Nulla autem passio est vniuersaliter bona, sed quælibet est sæpè mala, vt dictum est suprà quæst. 3. atque vt vniuersaliter haberet bonitatem sibi deuinctam, non tamen inducit amorem, vt prægnita. Ergo neque bonum, neque cognitio boni sunt vniuersalis causa amoris.

Respondetur. Dictum est supra quæst. 6. amorem esse coaptationem passiuam naturæ sentientis propriam, respectu conuenientium ipsi. Omne autem conueniens alicui est bonum eidem, nihilque potest esse cuiquam bonum, quin sit conueniens eidem. Et rursus coaptatio, respectu boni, non potest esse peculiaris, & propria naturæ sentientis, qua sentiens est, nisi quatenus prouenit à vi sentiente, atque à sensione, & cognitione dependet. Ac demum ratio passionis saluari non potest in tali coaptatione bonitatis, & cognitionis, ni si quatenus vtraque ea ratio exercet causalitatem in eandem coaptationem, ipsumque animal excitat causaliter, ac mouet ad illam concipiendam. Patet igitur bonum, quatenus cognitum vt tale, respectu cuiusque, esse causam vniuersalem, & adæquatam amoris, qua, passio est; idque non solum quoad substantiam, sed etiam quoad intensionem, & remissionem; ita vt iuxta augmentum bonitatis obiecti, & cognitionis circa illam, aut alterius ex his crescat amor necessario; & similiter decrescat proportionaliter iuxta diminutionem vtriusque, aut alterius.

Ad 1. Nullum est in rebus purum malum, vel, vt dicit August. lib. 3. de doctr. Christ. *In rebus non est malum, sed in vsu peccantium.* Nullum certe malum amatur, nisi ratione bonitatis sibi adiunctæ, aut apparentis. Vnde sola ratio bonitatis, est causa amoris, etiam qui pessimus est, adeoque fertur ad pessimum obiectum. Verum ipsa malitia amoris formaliter sumpta nullam habet causam propriè talem, quia nullam habet entitatem propriè talem. Vnde obiectio falsi eatenus suppositione laborat. Videri potest circa hoc quæstio 29. de act. hum.

Ad 2. Agnitio, & manifestatio malorum, quibus quis subest, non est mala de se, sed sæpe est laudabilis, & excitat affectum commendatione, au humilitatis, aut sinceritatis, aut confidentiæ, quæ sunt bonæ; atque in hoc sensu loquitur Philosophus. Bonitas igitur manifestationis mali, non ipsum malum, est causa amoris. Similiter bonitas proximi habitualiter, aut virtualiter, aut etiam formaliter prædilecta secundùm se, mouet ad affectum compassionis, & misericordiæ, quando aduertitur indignè vexata malis. Qui affectus simul, ac indiuisim, est amor erga bonitatem proximi, & odium malorum, quibus ipse subest, ac proinde est actus intrinsecè diuersus à puro amore. Nihil autem inconuenit bonitatē aliquam mouere, data oportunitate speciali, ad aliquod genus beneuolentiæ, tametsi subiata ea opportunitate, nullum eadem bonitatis inductura fuisset beneuolentiæ affectū; ad eum modū, quo bonitas Dei sæpe inducit se sola ad actum cōtritionis, præexistentibus

peccatis, quibus non præexistentibus, nullam pro tunc induxisset dilectionem Dei.

Art. 1. ad 3. Pulchritudo non est extra totum genus boni, sed est specialis quædam ratio bonitatis, differtque à bonitate non pulchrâ, per vim delectandi cognitione sui secundùm se præcisè, seu independenter ab adiuncta insuper cognitione possessionis, aut alterius cuiusquam fructus inde vlterius percipiendi. Sunt enim quædam bona, quæ intuentes, siue dominos, siue non dominos, siue sperantes inde aliquid præterea, siue non sperantes promiscuè delectant, vt soni harmonici, picturæ exprimentes iustè prototypum suum, planities amæna colliculis, syluulis, vineis, hortulis, riuulis, idoneè distincta; & similia. Alia vero sunt bona, quæ à solo domino, aut à sperante inde aliquid præter inspectationem sui, delectabilitèr spectantur, vt vberrimus ager, nullo alio nomine commendabilis, equus fortis, aut velox, sed inelegans, pyra, quæ ab Italis dicuntur *brutta buena*, & similia. Primum genus bonorum dicuntur pulchra, secundum non pulchra.

Art. 2. Hæret proinde nomen pulchri ex communi vsu iis solum, aut præcipuè, quæ congruunt visui, aut auditui, qui sunt sensus maximè cognoscitiui. Quæ vero reliquis solùm, aut potissimum sensibus congruunt, qui sunt minus cognoscitiui, dicuntur bona non pulchra, seu bona absque addito pulchritudinis, vt obseruat D. Thomas quæst. 27. art. 1. ad 3. Vnde Dionysius contraponit pulchrum, non quidem bono secundùm totam suam latitudinem, sed soli bono, quod caret peculiari illâ habitudine bonitatis ad vim cognoscitiuam. Porro, inter purè intelligibilia istiusmodi, discrimen boni pulchri à bono non pulchro nullum credo est, sed solum paruæ, & magnæ pulchritudinis. Verum hoc est alterius instituti, cùm de solis sensibilibus hic agatur directè.

Art. 1. ad 4. Omne simile est causatiuum amoris secundùm totam rationem similitudinis, nec potest inducere odium, nisi quatenus adiacet sibi dissimilitudo, eaque prævalet ipsi similitudini. Est autem similitudo causa amoris duplici ritulo. Quia videlicèt superaddit duplicem rationem peculiaris bonitatis relatiuæ in ipso simili, respectu consimilis, quarum altera est apparens, & altera realis. Primum enim vnusquisque peculiari cum intensione, ac vehementiâ afficitur erga bona sua, & simili cum excessu odit odio abominationis mala sua agnita vt talia. Vnde fit, vt eadem qualitas, seu bonorum, seu malorum vnicuique inexistentium, animaduersa deinde in alio, induat apparentiam magnæ similiter amabilitatis, ac odibilitatis, seu dignitatis, ac meriti, vt tantundem amoris, ac odij propterea illi impendatur. Qua de causa patientes, aut passi compatiuntur magis patientibus similia, magisque miserentur eorum, ac proinde magis eos eatenus amant. Eodem modo eminentes in scientiâ, aut arte militari, aut aliquâ aliâ dote naturali, vel acquisitâ specialiter plaudunt eximiis similiter, magisque eosdem eatenùs amant. Indidem etiam prouenit, vt maximi quique amatores, ac æstimatores sui afficiantur magis ad sibi consimiles, cæteris paribus.

Art. 2. Deinde quoduis simile habet peculiarem eatenus vim fouendi, iuuandi, ac promouendi suum consimilem in ordine, vel ad suam conseruationem, vel ad suum aliquem effectum, seu physicum, seu intentionalem, & consequentèr præeminet peculiari aliquâ reali bonitate relatiuâ, respectu eiusdé sibi consimilis. Qua de causâ similitudo, quoad qualitates actiuas est magis conciliatiua amoris mutui, & magis, quoad magis actiuas. Manifestum igitur est, similitudinem esse causam amoris, non velut aliquid diuersum à bono, sed præcisè quatenus includit in se peculiarem rationem bonitatis relatiuæ, veræ, vel apparentis, respectu sui consimilis.

Art. 3. Verùm contingit similitudinem esse occasionalitèr, tum etiam causalitèr coniunctam cum dissimilitudine, vt apparet in duobus mercatoribus, quorum vterlibet velit augere suas diuitias impediendo directè, vel indirectè augmentum earundem in altero. Patet enim volentem augere diuitias alicuius, & volentem impedire augmentum earundem in eodem, idque præstantes toto suo conatu, eatenus esse valde dissimiles inter se. Istud porro genus dissimilitudinis nociuæ, quoad lucrum, vel plausum, & gloriam adiacet plerunque similibus in officio, vel arte. Vnde est vulgare illud obseruatum in hanc rem à Philosopho lib. 2. Rhet. cap. 4. *Figulus figulo*, nempe inuidet, corrixatur, & aduersatur. Quare mutuum inter similes odium procedit ex adiuncta dissimilitudine, ac contrarietate, & nunquam ex ipsâ similitudine secundùm se, & directè.

Art. 4. Imo propter coëxistentem similitudinem temperatur aliquatenus, ac minuitur odium alioquin nocentis. Minus enim figulus figulum odit, quam alterius artis hominem tantumdé nocentem. Facilius nimirum vnusquisque adducitur, vt subueniat egenti, ac periclitanti similis, quam dissimilis professionis vitæ, ac artis, cæteris paribus. Estque proinde inspersa aliqua amoris indulgentia odio similium, tametsi dissimilitudo mutuò nociua, eaque propter odium sæpe soleat inter eos absolutè præeminere. Ex his patet satis ad rationes obiectionis.

Art. 5. Cæterum, similitudinem nequaquam credo esse causam vniuersalem amoris, sicut neque dissimilitudo est vniuersalis causa odij; tametsi oppositum intendisse videatur D. Thomas in dicta quæst. 27. art. 3. Sicut enim similitudo est particularis quædam ratio bonitatis respectiuæ, modo explicato, nec omnem rationem bonitatis amabilis ab vnoquoque transcendit: ita est causa amoris cuiusdam particularis, nec in omnem vniuersaliter amorem influit. Certe, vt alia prætermittam exempla, Deus plus mouet ad amorem, quà differt à nobis, quam qua conuenit nobiscum. De dissimilitudine, comparatione odij, res est quodāmodo clarior. Quia alioquin oporteret ab vnaquaque rerum specie reliquas omnes species odio haberi absque vllo erga eas amore, vel certe minore, quam foret odium, quandoquidem dissimilitudo, quoad speciem, prævalet similitudini, quoad genus. Qui velit, circa hoc argumentum valde delectari, adeat Caietanum in dictum art. 3. qui rem alioquin non admodum profundam miro circumducit acumine ad nutantem vsque suspensionem sui etiam ipsius. Sed quid rei insit, ac non insit toti illi molimini distinctionum, ac disiunctionum, apparet sufficientèr ex dictis. Obserua tantum me loquutum esse de similitudine strictè tali, nempe sumpta pro confusibilitate duorum sub eodem conceptu. Cæterum, si sumatur similitudo latè pro qualicunque conuenientiâ proportionis inter perfectiuum, & perfectibile, seu physicè, seu intentionalitèr; non dubium est, similitudinem esse causam vniuersalem amoris, vt patet ex dictis. Quia similitudo sic accepta amplectitur omnem rationem boni vnicuique conuenientis, atque ideo nihil differt à præassignatâ causâ vniuersali amoris, nisi quoad vocem.

Ad 5. Cognitio affirmans esse bonum, quod re ipsa est malum, veram, ac realem bonitatem, & non fictam illi attribuit. Ideo enim est falsa cognitio, quia bonitas repræsentata, ac affirmata est

vera

vera in se, & realis bonitas, tametsi identitas eius pariter affirmata cum tali re determinata non detur à parte rei. Ratio autem formalis mouens ad amorem est bonitas affirmata, ac proposita voluntati, & non etiam identitas cum tali re. Cuius nimirum identitatis existimatio solum exercet vim determinandi amorem ad eandem rem, per modum meræ applicationis ad illam, ita vt amor rem ipsam attingat materialiter tantum, ac identice, solamque bonitatem formaliter, & ratione sui, tanquam causam vnicam, & adæquatam amandi.

Ad 6. Patet solutio ex eodem Augustino dicente lib.10. de Trinit.cap.2. *Quilibet studiosus, quilibet curiosus non amat incognita, etiam cum ardentissimo appetitu instat scire, quod nescit.* Quia scilicet cognoscit nihilominus per notitiam alienæ attestationis, vel alicuius effectus scientiam, quam amat, & quærit, esse magnum bonum, valde perfectiuum hominis, magnæve delectationis, aut vtilitatis. Vnde dum in alio loco dicit, in scientiis idem esse eas habere, & eas nosse, loquitur de notitia perfecta, ac immediata per intrinseca earum prædicata.

Ad 7. Si per exiguam cognitionem exprimatur, ac repræsentetur magna bonitas in obiecto, exsurgit magnus amor; nec non si è conuerso parua bonitas magnam sortiatur apparentiam in cognitione. Sic viri Sancti, tametsi tenuissimè cognoscant Deum, dum sunt in via, ardenter tamen, ac valde intensè amant. Quia, scilicet, cognoscunt nihilominus, magnam esse, ac infinitam bonitatem Dei. Sic & peccatores, exiguam admodum bonitatem rerum sensibilium magno ardore, ac intensione prosequuntur propter magnam, valdeque conspicuam apparentiam earum in sensu, & ex sensu in intellectu. Verum maximus amor tunc enimvero legitimè accenditur, quando adsunt coniunctim magna bonitas, magnaque cognitio: Quod erit in patriâ, respectu Dei. Eadem est ratio de maxima remissione amoris ex paruâ bonitate coniunctâ cum apparentiâ ipsius itidem parua, vel etiam cum magna apparentia parnitatis. Non igitur ita comparantur parua cognitio, & magnus amor sicut nulla cognitio, & paruus amor, cum sit certissimum principium vulgare Philosophi; *nihil volitum, quin præcognitum.* Sed parua cognitio exprimens formaliter magnam bonitatem comparatur cum magno amore, sicut comparatur cum eodem parua bonitas magnam habens apparentiam in cognitione. Quia nimirum bonitas, & cognitio sunt duæ causæ partiales amoris, vt dictum est, ideoque amor crescit, ac decrescit vtrimlibet proportionaliter, vtrimque vero maximè.

Ad 8. Amor innatus rerum insensibilium analogicè tantum est amor, sicut risus prati virentis, & ira maris ventis agitati. Atque in hoc sensu loquitur Dionysius. Et tamen ille etiam qualiscunque amor procedit à cognitione, licet aliena authoris, vt dictum est quæst.6.art.2.

Ad 9. Nulla alia passio, nec collectio omnium aliarum passionum est vniuersalis causa amoris; Quia omnes aliæ passiones ex suo conceptu præsupponunt aliquem amorem, & non è conuerso, vt docetur communiter cum D. Thoma quæst.illa 27. art.4. & apparebit magis infra quæst. 10. Hoc tamen non obstat quominus aliquæ aliæ passiones causalitate suâ aliquem alium rursus amorem inducant, quod probatur efficaciter in obiectione. Bonitatem porro physicam, & naturalem retinent aliquam passiones eiusmodi, sicut & ipse amor, etiam cum sunt pessimæ moraliter, vt dictum est supra, atque per illam sufficiunt ad causalitatem assertam, respectu amoris subsequentis. Verum quia causalitatem non exercent in genere causę obiectiuæ, propterea necesse non est, vt præcognoscantur, sicut nec ipsa cognitio boni influit in amorem quatenus præcognita, sed solum quatenus proponit ipsum bonum. Demum, quia ex solo bono cognito, secundùm se specificatur passio amoris, vt apparet ex dictis, propterea ipsum solum dicitur absolutè causa vniuersalis amoris, licet influant in eum potentia etiam appetitiua, & nonnunquam aliæ etiam passiones. Nempe quæstio procedit formaliter de causa amoris, quoad rationem eius specificam, ac differẽtialem.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm inter actus animæ amor sit maximè vnitiuus, ac inhæsiuus respectu amantis, & amati?

VIdetur non esse. 1. Quia proprium vnionis, ac inhæsionis est, vt vnum sit in alio, & vt vtrumque fiat vnum. Hoc autem præstat magis cognitio, quàm amor; Quia sentiens in actu fit sensibile in actu, & intelligens in actu fit intelligibile in actu, vt dicit Philosophus, Amans autem in actu non fit amatum in actu. Ergo cognitio est magis vnitiua, quam amor.

2. Ita comparatur amor appetitus sensitiui ad actum sentiendi, sicut amor intellectualis ad actum intellectus. Actus autem intellectus est magis vnitiuus, quam amor intellectualis: Quia beatitudo hominis consistit in vnione cum Deo, iuxta illud Ps.72.28. *Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Eadem autem beatitudo primò, ac principaliter consistit in actu intellectus, nempe in visione Dei, & non in eius dilectione, vt dictum est quæst.3.de act.hum. Ergo & cognitio sensitiua est magis vnitiua, quam amor appetitus sensitiui.

3. Bonum, quatenus præsens alicui, atque habitum ab eodem, est illi magis vnitum, quam quatenus absens, aut præscindens ab absentiâ, & præsentiâ. Primum autem est obiectum delectationis, & gaudij; secundum vero amoris, vniuersaliter quidem quoad præcisionem, vt dictum est supra, & aliquando etiam quoad absentiam, vt patet ex illo ad Gal.4.20. *Vellem autem esse apud vos modò*, qui est actus amoris essentialiter erga absentes. Ergo vnio est magis propria delectationis, & gaudij, quam amoris.

4. Amor inter similes, cæteris paribus, est maior, vt apparet ex dictis quæst. præcedenti ad 4. Vnio autem ex suo conceptu est dissimilium, nempè perfectibilis, & perfectiui, quæ oportet esse inuicem dissimilia, cum nihil perfici possit per accessionem eius, quod iam præhabetur. Maximus igitur amor est minimè vnitiuus.

5. Amor non est vnitiuus, neque propriè quoad essentiam, neque appropriatiuè quoad similitudinem; Non quidem quoad essentiam: Quia homo homini est vel maxime amabilis, & tamen non est vnibilis quoad essentiam, atque plura alia amamus non vnita, imo nec vnibilia nobis entitatiuè, ac essentialiter, sed neque quoad similitudinem: Quia similitudo est causa potius, quam effectus amoris, vt dictum est in illa ipsa responsione ad 4. Nullum igitur genus vnionis est proprium amoris.

6. Vnio essentialiter est coniunctio mutua vtriuslibet extremi cum altero, Amor autem non est mutuus ex suo conceptu: Quia contingit amari inimicos, & odientes, iuxta illud Christi Domini apud Matt. 5.44. *Diligite inimicos vestros.* Imo nullus

vnus amor potest reddere aliquos duos inuicem amantes, & amatos, cum vnus amor vni tantùm inesse, vnumque efficere possit. Ergo vnio amantis, & amati non est de conceptu amoris.

Art. 1. Respondetur. Vis vnitiua, ipsaque formalis vnio tribuitur amoris vnanimi consensu super omnes alios actus animæ à scriptoribus, & sacris, & prophanis. Et quidem apud poëtas nihil est frequentius, aut significantius decantatum. Idem prosequitur fusè Plato in Symposio, & Philosophus lib. 2. Polit. cap. 2. tradit ex Aristophane, *ex amantibus fieri quasi vnum.* Quod ipsum habetur ex Dionysio cap. 4. de diu. nom. par. 2. vbi ea de causâ amorem compellat *virtutem commiscentem.* Similiter August. lib. 10. de Trinit. cap. 8. *Amor est*, inquit, *quasi iunctura quædam duo aliqua copulans, vel copulare apparens*; nempe amantem, & amatum. Ac demum Act. 4. 32. exprimitur hic effectus tanquam proprius amoris, dum dicitur: *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna*; Ex vi vtique amoris, & charitatis.

Art. 2. Duplex autem inest amori vis vniendi, altera intentionalis, & purè affectiua in genere causæ formalis, altera realis, & physica in genere causæ efficientis, & vtraque præstatur per ipsum diuersimodè respectu obiecti amati amore amicitiæ, & amati amore concupiscentiæ, iuxta expositionem huius diuisionis traditam supra quæst. 7. Primùm enim, quod amatur amore amicitiæ, amatur vtique eodem prorsus modo, quo amans prosequitur se ipsum. Vterque enim amatur ratione sui, ac proinde vt centrum ipsius amantis, & consequenter eadem omnia intenduntur vtrique, quantum fieri potest, Arithmeticè nimirum, ac iustè, si sint pares naturâ, & conditione; sin minus, proportionaliter, ac geometricè. Vnde amans eo modo, & amatum quamdam quasi identitatem vniuersalem sortiuntur mutuò ex vi amoris in genere causæ formalis, ita vt ipse amor sit forma intentionaliter identifica respectu amantis amicabiliter, & amati.

Art. 3. Hinc apparet motiuum, respectu cuiusuis, vehementissimum omnium ad amandum aliquem, alium esse amorem eius amicabilem erga ipsum, iuxta illud Senecæ epist. 9. *Monstrabo tibi amatorium sine medicamento, sine vllius veneficæ carmine: Si vis amari, ama.* Quo etiam pertinet versus Martialis: *Hoc non fit verbis, Marce, vt ameris, ama.* Quæ intelligenda sunt de prædicto amore amicitiæ. Quia, qui est concupiscentiæ, potius est prouocatiuus iræ apud legitimum æstimatorem rerum, nec prodigum vilipensorem sui ratione prænotata superius quæst. 7. ad 4. Apparet, inquam, vis summa amoris amicitiæ ad excitandum amorem reciprocum. Quia, cum is amor identificet quodammodo amantem cum amato, vt dictum est, atque vniusquisque amet se ipsum necessariò, vt expositum est quæst. 13. de act. hum. art. 1. & 2. consequens vtique est, vt amet etiam quodammodo necessario, quem conijcit esse verum amatorem sui, adeoque quasi alterum se. Nempe *amabile bonum, vnicuique autem proprium*, vt dicit Philosophus lib. 8. Ethic. cap. 2. & 5. Amans autem amicabiliter cum omnibus suis viribus, & facultatibus, est bonum summè appropriatum amato ex prædictâ vi quasi identificata amoris. Vnde videtur oblitus sui, omnemque amisisse sensum, ac intelligentiam ad modum stipitis, aut feræ, qui potest non amare verum, ac syncerũ amatorẽ sui.

Art. 4. Qui verò ratione ducitur, atque amorem vnicuique impendit iuxta magnitudinem bonitatis conuenientis illi, respectu sui, summo profectò affectu prosequitur amantem se amicabiliter. Nam vt ait Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 4. *Ex omnibus bonis boni amici summopere diliguntur.* Quia videlicet amor amicabilis est compendium, vigor, & applicatio efficax reliquæ omnis bonitatis relatiuæ conuenientis amãti, respectu amati, atque ab isto desiderabilis in illo iuxta capacitatem subiecti; vt patet consideranti singulas species eiusdem bonitatis relatiuæ, quas distinguit, ac enumerat diligenter ibidem Philosophus, & cuiuis sunt facile obuiæ, easdemque conferenti cum vi transformatiua, ac transmissiua amantis in amatũ, quæ est amoris propria ex dictis. Hinc elucet insuperabilis vis argumenti, quo vtitur Diuus Ioannes pro diuino in nobis amore excitando supponens, vt indubitatam doctrinam hic traditam in epist. 1. 4. 19. *Nos ergo*, ait, *diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos.* Et quidem dilectione purissimè amicabili, qua *& Filium suum vnigenitum misit Deus in mundum, vt viuamus per eum. Et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*, vt dicitur ibidem ver. 9. & 10. Quid sit in eundem scopum virtutis quasi identificatiuæ amoris referendum videatur? quod inibi additur ver. 17. *In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, vt fiduciam habeamus in die iudicij, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.*

Art. 5, Deinde amor concupiscentiæ constituit & ipse intimam quandam coniunctionem cum re amata. Quia fertur ad eam tanquam ad aliquid intrinsecè inhærens amanti, eiusdemque perfectiuum. Quapropter quidquid amatur amore concupiscentiæ, vel est aliquid re ipsa inhærens amanti, eundemque perficiens, vel, siquidem sit re ipsa extrinsecum, comparatur nihilominus ex vi amoris cum amante perinde, atque si realiter rei inesset, eundemque perficeret, tanquam perfectio accidentalis ipsius, vt liquet ex dicta qu. 7. art. 4. Itaque sicut amor amicitiæ est quodammodo identificus, & constituit quandã identitatem affectiuam inter amantem, & amatum; ita amor concupiscentiæ est quodammodo vnitiuus, & constituit vnionem quandam affectiuam, assimilem vnioni substantiæ cum suo accidenti. Ex quo iterum apparet indignitas superius ponderata, quam exercet erga amatum, qui concupiscentialiter amat alium hominem. Fertur siquidem in ipsum, tanquam ad accidens suum, & tanquam ad rem inanimatam, aut rationis expertem, atque existentem gratia alterius tantum, tanquam finis sui.

Art. 6. Sed datur alia præterea inter vtramque prædictam coniunctionem affectiuam differentia. Quod nimirum per amorem amicitiæ trahitur amans ad amatum, eidemque manenti immoto illabitur motus ipse per amorem ad eum modum, quo corpora ponderibus suis feruntur ad centrum, vt eidem iungantur. Vnde est illud Augustini lib. 12. Confess. cap. 9. *Amor meus, pondus meum, eò feror, quocunque feror.* Quod ipsum exponitur communiter, ac peridoneè analogia magnetis, cui quatenus trahenti ad se ferrum, quin ipse moueatur, æquiparatur obiectum, quatenus amicabiliter amabile. At amor concupiscentiæ trahit è conuerso rem amatam ad amantem, eundemque constituit quasi centrum illius, & comparat cum ea, tanquam magnetem cum ferro. Ratio huius discriminis est. Quia, vt dictum est supra, amor amicitiæ fertur ad amatum tanquam ad finem, & rationem amandi; amor vero concupiscentiæ ipsum concupiscentem constituit finem rei amatæ. Omnia autem tendunt, & mouentur ad finem suum tanquam ad centrum suum, suumque magnetem.

Art. 7. vtraque hæc coniunctio intentionalis, & affectiua constituta per amorem in genere causæ formalis inducit deinde in genere causæ efficientis duplicem aliam proportionalem sibi coniunctionem

ctionem realem, seu secundùm rem ipsam. Et quidem amor amicitiæ induceret ex genio suo identitatem realem amatum inter, & amantem, si ea esset possibilis. Quia, vt dicit Philosophus, vbi supra ex Aristophane: *Amantes desiderarent ex ambobus fieri vnum.* Verum quia id est impossibile, nec fieri posset absque vtriusque, vel alterutrius corruptione; atque hæc ipsa corruptio redderet implicantem mutuam coniunctionem præexistentium, & insuper contradiceret bono amantis, aut amati, aut vtriusque intento per ipsum amorem: propterea inducitur coniunctio realis, quanta est possibilis, conueniens, ac decens per mutuam præsentiam, conuersationem, collocutionem, per communicationem secretorum cordis, aliorumque bonorum, quatenus decenter transmissibilium mutuò. Inquam decenter, quia limites decentis, ac honesti solus transgreditur amor concupiscentiæ. Nocet enim communicatio dedecens, aut amanti, aut amato, aut vtrique. Repugnat autem amori amicitiæ, qua tali, nec degeneranti in concupiscentiam, vt inferat nocumentum. Quia pura amicitia est virtus in appetitu rationali, atque in appetitu sensitiuo, aut est cum virtute, aut ad virtutem disponit.

Art. 8. At amor concupiscentiæ inducit vnionem physicam, ac realem mediatam, vel immediatam obiecti amati cum amante. Quia is amor ex conceptu suo aut vtilitatem quærit amantis, aut delectationem, aut vtramque. Neutra verò haberi potest absque vnione mediata, vel immediata vtilium, & delectabilium respectu eius, cui prodesse, & quem delectare possunt. Nec enim vtile quidquam, aut iucundum alicui esse potest, nisi quatenus hoc ei præstare potest, vt bene, aut melius delectabiliter, aut delectabilius in se intrinsecè habeat. Manifestum verò est id fieri nequaquam posse absque intrinseca coniunctione, & informatione ipsius vtilis, ipsiusque delectabilis cum subiecto, quod inde nanciscitur, vt in se intrinsece taliter habeat. Quapropter si bonum concupitum tale sit, quod per se ipsum immediatè prodesse amanti possit, aut eundem delectare, vt sanitas, notitia rerum, calefactio, refrigeratio, &c. tota vi incumbit amor concupiscentiæ, vt inducat vnionem eius realem immediatam cum amante, nec, nisi ea inducta conquiescere potest. Si verò mediatè tantum prodesse, aut delectare, possit: nullus est conatus amoris pro præsentia, & coniunctione eius secundum se, cum non ametur ratione sui, sicut amatur, quicunque amicabiliter amatur. Totus igitur conatus amoris respectu talis boni est, vt ex eo eliciatur affectus, per se ipsum immediatè, perfectiuus amantis, eiusdemque cum eodem vnio realis immediata subsequatur, vtque cætera quælibet inducantur præcisè, quatenus ad id conferunt. Hæc eadam verificantur proportionaliter, in appetitu rationali circa amorem honesti.

Art. 9. Ex dictis huc vsque apparet, vim vnitiuam, ac inhæsiuam præeminere in amore supra omnes alios actus animæ naturaliter possibiles, imò & supernaturales, excepta visione beata. Cuius exceptionis ratio, & mox sublucebit satis, & exprimetur magis in responsione ad 2. De reliquo, quod ad actus voluntatis attinet, desiderium in primis non est vsque adeo vnitiuum, quia euanescit accedente reali præsentia, & coniunctione obiecti desiderati; cum amor vtramque foueat, & augeatur per vtramque. Deinde gaudium præsupponit ex suo conceptu, & non inducit, sicut amor, eandem realem præsentiam, & coniunctionem. Iam actus sentiendi, ac intelligendi solam habent ex genere suo vim coniungendi intentionaliter obiectum cognitum cum cognoscente, idque non secundùm esse reale obiecti, sed tantum secundùm similitudinem eius contentam virtualiter in speciebus impressis, & formaliter in ipsis actibus repræsentatiuis. Qui actus habet præterea vim inducendi in genere causæ efficientis vnionem affectiuam, & ea mediante, realem, modo superius explicato, si obiectum cognoscatur, vt bonum. Quod si obiectum repræsentetur, vt coniunctum cum imperfectionibus, aut ad instar rerum habentium imperfectiones. vti contingit in omnibus cognitionibus naturalibus, imo & supernaturalibus proprijs viatoris adhuc cognoscens manet indefferens, dum nihil superadditur aliud, vt coniungatur obiecto affectiuè, ac deinde entitatiuè, vtque ab eodem similiter recedat; ita vt per electionem liberam, aut per extrinsecas alias circumstantias ad alterutrum eorum vltimò determinetur, nec in cognitione secundùm se vltima eadem determinatio, vel etiam eminenter, contineatur perfectè. Patet autem vnionem secundùm rem ipsam præeminere vnioni secundùm similitudinem tantum, indifferentem ex se ad eandem vnionem secundùm rem ipsam, & ad eius carentiam. Concluditur ergo cum D. Thoma quæst. 28. art. 1 ad 2. amorem esse maxime vnitiuum, ac inhæsiuum inter omnes actus animæ proprios viatoris, præsertim naturaliter possibiles, inter quos proculdubio solos comparationem instituit idem D. Thomas; cum directe agat de solis passionibus, quibus non erat ē re, vt admisceretur sermo de actibus beatificis.

Ad 1. Sentiens, & intelligens actu fit sensibile, & intelligibile in actu secundum similitudinem tantum, & repræsentationem. At amans in actu fit amatum in actu secundùm rem ipsam, quantum, & qualiter possibile est, vt dictum est. Vnde vniuersalis conceptus vnionis per amorem præeminet conceptui vniuersali vnionis per cognitionem ad eum modum, quo homo verus præeminet homini picto.

Ad 2. Visio immediata Dei, vt obiecti beatifici, quia fertur ad purum bonum, vt est in se, ipsumque respicit vt tale, tum absolutè, tum respectiuè, præcontinet in se summum genus amoris erga idem bonum, tanquam causa eiusdem amoris vltimò completa, atque essentialiter in impedibilis, vti expositum est in illa ipsa quæst. 3. ac proinde præcōtinet in se perfectissimè totam vim vnitiuam propriam amoris simul cum vnione formali similitudinaria, & consequenter præeminet absolutè quoad vim vnitiuam ipsi amori secundùm se præcisè considerato. Nihil autem eiusmodi conuenit vlli alij cognitioni, nec est vlla eatenus proportio visionis beatificæ cum aliqua alia cognitione, vt nuper innotuit.

Ad 3. Præsentia, & vnio realis obiecti se habet præsuppositiuè ad gaudium, & delectationem, sicut se habet purè consequenter ad desiderium. Amor vero, & in absentia, & in præsentia vnit obiecto affectiue, estque efficienter depulsiuus absentiæ, & separationis, atque inductiuus, & conseruatiuus præsentiæ, & coniunctionis, quantum fieri potest. Vis igitur vnitiua amoris est, & vniuersalior, & efficaciter.

Ad 4. Ratio, qua eo in loco ostensum est augmentum amoris ex similitudine, æquè conuincit augmentum indidem vnionis affectiuæ, quam præstat amor in genere causæ formalis. Neque, quoad hanc partem, quidquam vel apparenter suadet ratio obiectionis. In genere autem causæ efficientis, dictum est amorem in primis amicitiæ inducere coniunctionem quoad mutuam præsentiam, & communicationem decentem interiorum, & exteriorum bonorum, seu vt compendio, & fundamentaliter

signi

significat Philosophus lib. 9. Ethic. cap. 3. & lib. 2. Rhet. cap. 4. quoad volendum eadem, & quoad gaudium, & tristitiam de ijsdem. Quod patet inter similes facilius, & efficacius, maiorique cum vniuersalitate communicationis prouenire, cæteris paribus. Dictum deinde est, amorem concupiscentiæ inducere vnionem realem mediatam, vel immediatam obiecti amati cum amante. Atque hæc etiam vnio eò quæritur auidius, & insinuatur intimius, quò vnibile participat magis naturam subiecti sui, estque eidem eatenus similius. Quapropter similitudo cum bono præhabito, quæ impedit eiusmodi vnionem, impedit etiam amorem concupiscentiæ; & quæ illam minuit, minuit & istum; atque è conuerso. Ex his patet etiam ad 5.

Art. 1. Ad 6. Non est de conceptu vnionis, vt sit vniformiter mutua, seu vt vtrumque extremum vniformiter afficiat. Fieri namque potest, & ita fit in plerisque vnionibus physicis, vt alterum vniatur actiuè, & tanquam perfectiuum, aut purè, aut principaliter; alterum vero vniatur passiue, & tanquam perfectibile, aut purè, aut principaliter. Apparet hoc clare in vnione animæ, quæ est maximè perfectiua, & corporis, quod est maximè perfectibile; atque in vnione hypostatica, vi cuius Verbum diuinum purè perficit, & humanitas purè perficitur.

Art. 2. Hoc autem pacto omnis amor, tametsi mutuus non sit, vnit mutuò amantem, & amatum. Quia amor amicitiæ exercet vim vnitiuam, transferendo amantem in amatum, & applicando vires illius omnes in commodum huius, aut gloriam, quoad fieri potest, ita vt, licet physicè, & immanenter, ac intrinsecè perficiat solum amantem; affectiuè nihilominus, & effectiuè, ac extrinsecè solum perficiat amatum; siue amantem vicissim, siue non amantem, aut etiam odio habentem. Vnde qui amatur, inhæret, ac inest amanti, quatenus imprimit illi complacentiam erga se, perinde ipsi deinctam, ac prouidentem, atque si esset sua ipsius propria erga se. Qua de causa dicuntur amantes habere in corde, & in visceribus suis eos, quos amant. Amans vero inhæret, ac inest amato, quatenus amor vires intentionales, & physicas amantis trahit omnes in amatum, eidemque impendit pro posse. Qua de causa dicitur, animam amatricem magis esse vbi amat, quam vbi animat. Amor concupiscentiæ vnit è conuerso obiectum amatum, vt perfectiuum, ipsi amanti, vt perfectibili, ac susceptiuo, vt patet ex dictis superius.

Art. 3. Vtrique præterea amori commune est, vt vniat intellectualiter, amatum quidem amanti, quatenus inducit assiduam eius memoriam, ac inspectionem, per quam ille huius animo inprimitur, atque in eodem permanenter existit expressum tanquam per viuum simulacrum sui; amantem vero amato quatenus amans non est contentus superficiali, & extima cognitione amati, sed profundè eum scrutatur, atque in eiusdem intima peruadit meditatione irrequieta, ac insatiabili, per quam proinde totus illi infunditur intrinsecus, atque cohæret inseparabiliter, Quod confirmat. D. Thomas art. illo 2. ex eo, quod dicitur de Spiritu Sancto, qui est amor Dei 1. ad Corinth. 2. 10. *Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.*

QVÆSTIO X.

Vtrùm amor sit causa omnium operationum amantis?

VIdetur non esse 1. Quia plura fiunt ad reprimendum amorem, quando est nimius. Plures item operationes procedunt ex odio. Impossibile autem est, vt aliquid sit causa eorum, quæ ipsi aduersantur, vtque det esse ijs, per quæ ipsum desinit esse; ita vt verificetur, ideo non dari causam, quia datur effectus. Et similiter est impossibile, vt idem simul procedat à causis contrarijs, vtque vnum contrarium cooperetur alteri contrario ad communem effectum, cum contrariorum sit tendere ad contraria. Plura insuper fiunt ex electione aduersus impetum passionis, necnon præter eundem ex ignorantiâ, vt dicitur 5. Ethic. cap. 8. Quæ proinde non fiunt ex amore, qui est passio quædam, prout dictum est supra.

2. Passiones datæ sunt animali, vt per eas moueatur, ac determinetur ad actiones inductiuas eorum, quibus ipsum indiget, & reiectiuas eorum, quæ nocent eidem, cum neutrum horum præstari possit, nisi per imperium appetitus, vt dicitur lib. 3. de Anima a textu 48. Si igitur amor esset causa omnium eiusmodi actionum, superfluerent reliquæ passiones, & perperam illas indidisset animali natura, quæ nihil perperam facit.

3. Odium est quædam operatio animalis. Repugnat autem, odium esse ex amore. Quia neutrum contrariorum est ex altero; cum, quæ ex opposito dicuntur, naturaliter sint simul, vt dicitur in postprædicamentis cap. *de simul*, habeantque se proinde purè concomitanter. Quod si aliquis ordo prioris, & posterioris causæ, & effectus admittendus esset inter amorem, & odium, potius dicendum esset amore prius, eiusdemque causa. Quia, in quolibet motu, recessus à termino à quo est prior, quam accessus ad terminum ad quem; atque odium habet rationem recessus, accessus vero amor. Prius autem nequit esse ex posteriori; sed magis è conuerso. Ergo amor nequit esse vniuersalis causa operationum omnium.

4. Quod est fortius, est magis actiuum, quam quod debilius, neque hoc potest esse causa illius. Odium autem est fortius amore. Quod apparet ex effectu: tum quia sæpe vincitur amor ab odio, nempe quoties amor conuertitur in odium: tum quia vt dicit August. lib. 83. qq 36. *Nemo est, qui non magis dolorem fugiat*, quod fit per odium, *quam appetat voluptatem*, quod fit per amorem; maiorique vi repelluntur odiosa, quam quærantur amabilia, vt ostendit Augustinus ibidem exemplo brutorum abstinentium à delectabilibus, vt vitent verbera.

Art. 1. Respondetur. Dictum est supra quæst. 4. dari in animalibus quoddam operationum genus, quæ ita sunt necessariæ ad eorum conseruationem, aut propagationem, vel quæ procedunt a potentijs vsque adeo remotis à ratione, & sensu propter summam ipsarum imperfectionem, vt nulli subsint directioni, ac motioni rationis, aut sensus afficientis intrinsecè ipsa animalia. Quas proinde operationes est certum non procedere ab vllo appetitu, aut amore elicito ipsorum animalium, sed solùm ab appetitu, & amore innato eorudem proprio, atque ab amore elicito causæ extrinsecæ, cuius solius cognitione, & voluntate eatenus diriguntur. Cæterum, facta eiusmodi operationum exceptione, quam in ipsa præsentis quæstionis propositione omnes Auctores proculdubio supponunt, reliqua omnia, quæ agit amans, ab amore certissimè procedunt immediatè, vel saltem mediatè. Ita docet D. Thomas quæst. 28. art. 6. alijque communiter ex principio Dionysij cap. 4. de diu. nom. part. 1. & 4. quòd *propter amorem boni omnia agunt, quæcunque agunt*; nempe propter amorem innatum, quæ naturaliter agunt; propter amorem appetitus sensitiui, quæ animaliter; propter intellectualem, aut rationalem, quæ intellectualiter, aut rationaliter.

Partitio

Partitionem istam amorum, & operum adstruit, & pluribus eleganter prosequitur Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 28. atque concludit: *Ita enim corpus pondere, sicut animus amore fertur, quocunque fertur.*

Art. 2. Ratio est, quia ante omnem cuiusuis agentis operationem circa aliquid præsupponitur necessariò aptitudo eius ad illud, atque ex aptitudine præsuppositâ omnis deinde actio procedit. Omne namque agens ideo agit, quia aptum erat agere. Quare vbi aptitudo circa aliquid habetur per operationem aliquam, necesse est ab eadem operatione omnem aliam operationem dependere, ac procedere. Dictum autem est quæst. 6. Coaptationem animalis propriam, respectu boni sibi conuenientis esse amorem. Necesse igitur est, vt omnis alia operatio animalis propria, seu animaliter exercita, & non purè naturalis, dependeat, atque procedat ab aliquo amore.

Art. 3. Præterea quæcunque fiunt, propter finem vtique fiunt aliquem, ipseque finis est causa omnium, quæ aguntur, vt dictum est quæst. 1. de act. hum. præsertim art. 6. cum Philosopho, Augustino, & D. Thoma. Quare prima operatio circa finem est origo, & causa reliquarum omnium operationum. Prima autem operatio circa finem est amor; Obiectum nimirum, & causa amoris est bonum secundum se, quod quatenus tale est simplicius, vniuersalius, & prius, quam bonum vt absens, aut vt præsens; ideòst vt terminans desiderium, spem, & gaudium. Ergo amor est prior cæteris affectibus prosequutiuis, eorundemque consequenter est origo, & causa. Manifestiùs porro est similiter prior affectibus, qui versantur circa malum; Quia bonum est prius malo, vt dicetur in hunc eundem Scopum quæst. 12. Ergo amor est origo prima, & causa cæterorum omnium affectuum; sensitiuus quidem eorum, qui pertinent ad appetitum sensitiuum; rationalis vero eorum, qui ad rationalem. Rectè autem præmissum nuper est ex Philosopho in secunda ratione dubitandi appetitum per suos actus esse causam reliquarum omnium operationum, quæ sunt propriæ animalis, aut substantiæ intelligentis. Concluditur ergo amorem esse, sensu iam explicato, causam reliquarum omnium operationum amantis.

Ad 1. Quæ fiunt ad reprimendum, aut etiam extinguendum amorem aliquem, procedunt ex alio amore cuius fini nocet amor, qui reprimitur, aut extinguitur. Et similiter quæ procedunt ex odio, procedunt eo ipso, saltem mediatè, ex amore aliquo. Quia ipsum odium procedit ex amore boni, cui nocet malum odio habitum. Non est enimvero absurdum aut vnum amorem contrariari alicui alij amori circa obiectum aliud; aut odium circa vnum obiectum cooperari, ac inseruire amori circa obiectum oppositum obiecto priori. Nempe amor, & inhibitio amoris, amor, & odium circa opposita non opponuntur inter se, sed connectuntur potius, atque inuicem consequuntur, ac iuuant. Iam quæ ex electione fiunt, aut ignorantia, ex amore similiter aliquo procedunt omnia, vel rationali, vel proprio appetitus sensitiui. Neque vero soli amori, qui est passio, tribuitur causalitas vniuersalis in omnia, sed proportionaliter, tum ipsi, tum rationali, seu intellectuali amori, vt notatum est supra.

Ad 2. Est quidem amor principium omnium operationum amantis, non tamen omnium eodem modo. Quia quasdam inducit per se ipsum immediatè, quasdam alias mediatè, vt delectationem per desiderium, aut spem; & sic decæteris. Vnde non supefluunt aliæ passiones, alijque actus voluntatis. Quia sunt causæ proximæ, ac immediatæ peculiarium vnaquæque operationum sub motione, & causalitate partim mediata, partim immediata amoris, vt apparebit magis in decursu circa singulas.

Ad 3. Conceditur amorem circa aliquid non posse esse causam odij circa idem: quia eatenus contrariantur sibi inuicem. Cæterum circa diuersa, maxime vero circa opposita, possunt inuicem esse causæ, & amor odij, & odium alicuius amoris. Quia eatenus non opponuntur, imo circa opposita connectuntur mutuò, atque vtrumlibet consequitur ad alterum ex natura rei, vt modo dicebatur. Documentum Philosophi, de simultate dicibilium ex opposito, non est ad rem. Quia Philosophus agit ibi de ordine rationis quatenus diuidentis genus in differentias oppositas secundum abstractionem vniuersalem. In præsenti autem agitur de ordine causalitatis circa singula, secundum quem quædam opposita sunt simul, quædam non, vt obseruat, & confirmat exemplis D. Thomas quæst. 29. art. 2. ad 1. Quod additur de prioritate recessus, respectu accessus, est verum quoad ordinem exequutionis: Sed eo ipso est falsum quoad ordinem intentionis. Quia quod est prius in exequutione, est posterius in intentione, atque è conuerso, vt dicitur communiter, & verè. Inter affectus autem attenditur ordo intentionis; imo hic ordo per illos intrinsecè constituitur. Vnde omne odium est ex amore aliquo, non autem è conuerso.

Art. 1. Ad 4. Contingere proculdubio potest, vt aliquod odium aliquo amore sit fortius. At contingere minimè potest, vt idem odium non præsupponat amorem alium tanquam causam sui, vt dictum est, & apparebit clarius in dicta quæst. 12. initio. Causa autem est fortior effectu, & dominatur eidem. Quapropter cum incipit odio haberi, qui prius diligebatur vt amicus adeoque prior amor vincitur ab odio subsequenti; ideo id contingit, quia, qui erat amicus incipit nocere, & contrariari amanti, atque ita incipit opponi maiori amori, quàm qui exercebatur erga ipsum. Quicunque enim amat alium hominem, plus amat se, quam illum; atque minor amor cedit amori maiori. Vnde victoria odij supra aliquem amorem radicaliter, ac principaliter est victoria maioris alterius amoris, ex quo ipsum odium procedit.

Art. 2. Hæc eadem est ratio, ob quam odium dolorum, ac verberum præualet amori voluptatis, & delectabilium. Quia nimirum dolores, ac verbera tendunt ad interitum animalis, eumque inducunt, nisi cessent; cùm voluptas, & delectabilia non ita conferant ad vitæ conseruationem; neque hæc ita deficit, his interruptis, ac perditis, sicut sequitur interitus, illis continuatis. Quapropter amor vitæ, qui est maximus cooperatur odio dolorum, atque hoc odium simul est odium interitus. Vnde dum amor voluptatis, & delectabilium vincitur ab odio dolorum simul vincitur ab amore vitæ, & ab odio interitus; nec amor boni cedit vnquam odio mali directè oppositi, quin simul cedat amori alteri maiori, atque odio maioris alterius mali indirectè oppositi. Accedit sensum doloris, & contristabilium esse maiorem, quàm sensum voluptatis, & delectabilium, vt dicetur infrà quæst. 23. & notat D. Thom. quæst. 29. art. 3. c.

***

QVÆSTIO XI.

Vtrùm amor noceat amanti, aut amato, aut aliis?

VIdetur esse nociuum, respectu omnium. 1. Quia amor trahit amantem ad amatum, vt dictum est quæst. 9. Vnde extasis, quæ est extra se positio, tribuitur amori à D. Thoma quæst. 28. art. 3. ex Dionysio cap. 4. de diu. nom. p. 1. & colligitur ex illo Apostoli ponderato à Dionysio ibidem: *Viuo ego, iam non ego, viuit vero in me Christus; tanquam*, subdit Dionysius, *verus amator mentis excessum patiens.* Nocet autem vnicuique extra se esse, quantùm prodest illi, ad quem fit transitus eo vel maximè, quia vires, & prouidentia amantis transferuntur eodem, vt dictum est in illa qu. 9.

2. Amor bonorum spiritualium nocet corpori, animæ vero amor bonorum temporalium. *Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur*; vt dicitur ad Gal. 5. 17. Omnis igitur amor nocet, aut corpori, aut animæ, aut vtrique.

3. Zelus adscribitur amori tanquam effectus eius proprius tum à Dionysio, tum à D. Thoma locis nuper indicatis. Zelus autem est nociuus amanti, & aliis. Primùm quia est origo contentionum, vt patet ex 1. ad Corinth. 3. 3. *Cum enim sit inter vos zelus, & contentio.* Deinde quia est impeditiuus communicationis bonorum, vt patet ex zelo coniugatorum, qui nolunt vxores habere communes cum aliis, & eatenus dicuntur eas zelare.

4. Amor est origo omnium malorum, vti ponderat latè Augustin. lib. 22. de Ciuit. cap. 22. vbi orditur sic catalogum eorum malorum benè longum: *Ex hoc*, amore, *mordaces curæ, perturbationes, mœrores, formidines, insana gaudia, discordiæ, &c.* Vnde est illud Terentij obseruatum à Cic. 4. Tuscul.

Iniuriæ;
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ;
Bellum, pax rursum. Incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas;
Quam si des operam, vt cum ratione insanias.

Cum igitur eiusmodi sint, quæ ex amore procedunt, dubitari, minimè potest, quin amor sit summè nociuus, respectu & amantis, & aliorum. Confirmatur ex necessitate multiplicis remedij aduersus amorem, vt vitationis otij, meditationis eiusmodi malorum, & æternorum bonorum, atque nouissimorum, aliorumque eiusmodi, quæ suggerit inter alios Valentia quæst. 2. punct. 2. Nociuum enimverò necesse est esse, aduersus quod tot remedia sunt necessaria.

5. Languor est effectus amoris, idemque est nociuus languenti, vtpote indigenti ea de causa remedio, & leuamine. Vtrumque patet ex illo Cant. 2. 5. *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.* Similiter liquefactio, quæ est resolutiua, ideoque corruptiua liquefacti tribuitur amori Cant. 5. 6. *Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est*; Denique feruor asseritur pariter proprius amoris à Dionysio cap. 6. de cæl. Hier. prope initium, idemque patet ex Cant. 8. 6. vbi de dilectione dicitur: *Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum.* Feruor autem est excessus caliditatis; atque omnis excessus est nociuus.

Art. 1. Respondetur. Cum dictum sit quæst. 10. amorem esse principium omnium operationũ amantis, tam videlicet malarum, quàm bonarum; atque omne bonum, & malum certè præcipuum in operatione situm sit; manifestum est amorem esse principium omnis boni, omnisque mali, vel certè præcipui in vnoquoque, provt fuerit ipse amor; ac proinde amorem esse ex suo conceptu generico indifferentem, vt sit summè nociuus, summéq; proficuus.

Art. 2. Verum intercedit hoc inter vtrumque extremum discrimen. Quod nimirum amor est per se vtilis, & proficuus; nociuus vero per accidens. Est quidem vtilis per se, quia est coaptatio amantis, respectu boni conuenientis ipsi, vt dictum est quæst. 6. Coaptatio autem, respectu boni conuenientis non est læsiua per se, sed est potius vtilis; nec fieri potest, vt, quod ita coaptatur, eo ipso lædatur, ac deterioretur. Igitur amor per se, exque sua natura præcisè est perfectiuus, & melioratiuus amantis, & neque amanti, neque cuiquam alij nocere potest nisi per accidens, vt concludit rectè D. Thomas quæst. 28. art. 5. Nocet autem per accidens triplici ex capite. Primo, nimirum, ratione cognitionis ipsum dirigentis coniunctæ cum errore, fallacia, ac deceptione. Secundò ratione organi corporalis patientis ex immutatione præternaturali qualitatum naturalium, quæ consequitur ad passionem amoris, sicut ad alias passiones, vti expositum est supra in genere qu. 3. art. 4. Tertio ex limitatione, & imperfectione boni amati, quod applicatum vni per amorem ex ipso subtrahitur aliis, qui illo indigent.

Art. 3. Præcipua autem radix nocumentorum, quæ inuehit amor per accidens, est cognitio fallax. Quæ nimirum repræsentat bonum, cui adiacet malum, tanquam purum bonum, aut tanquam præeminentem bonitatem, vbi prævalet potius malitia. Inde enim fit, vt amor. *Qui est actiuus quantum potest*, vt dicit Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 4. vires omnes amantis impendat ad inducendum malum in ipsum amantem, vel in amatum, vel in alios, provt contigerit cognitionem directiuam ipsius amoris subesse deceptioni, & fallaciæ. Vis nociua amoris, quæ prouenit ex debilitate organi, secundum obtinet locum, estque minor, quàm quæ ex imperfectione cognitionis procedit, & maior, quàm quæ est ex limitatione boni concupiti. Ratio huius comparationis est, quia nocumentum organi ex immutatione qualitatum naturalium, consequenti amorem afficit intrinsecè ipsum amantem, semperque consequitur ex nimia qualibet aut continuatione, aut intensione cuiusque amotis, ideoque prævalet nocumento, quod est ex limitatione rei concupitæ. Quia hoc nocumentum est extrinsecum amanti, saltem vt in pluribus, & præterea Deus, & natura prouident omnibus per se de necessariis ad salutem mentis, & corporis; ac demum nocumentum ex hoc capite nullum subsequitur ex amore eorum bonorum, quæ ab omnibus simul haberi possunt, vt sunt cognitio veritatis, bona fama, & similia. Prævalet vero eidem nocumento ex organi læsione malum proueniens ex fallaciâ cognitionis, tum quia cognitio fallax inducit plerumque malum animæ, quod prævalet malo corporali, tum quia malum proueniens ex deceptione cognitionis, eo ipso placet amanti ob speciem boni illi affictam, ideoque difficilius remouetur; cum læsio protinus displiceat, ideoque stimulet ad remotionem sui. Vnde fit, vt cito deficiat ex natura rei. Ex his igitur patet, amorem absolutè esse dicendum vtilem, & proficuum, respectu amantis, & amatis; nociuum vero, respectu vtriusuis, & aliorum non nisi cum addito, & per accidens: Quia hoc dicitur de vnoquoque absolutè, quod illi conuenit per se.

Ad 1. Verum est extasim esse effectum amoris tum intellectualiter, tum affectiuè, tum effectiuè.

Quia

Quia amor applicat intellectum ad cogitandum de obiecto amato, eidémque vnit amantem affectiuè, & effectiuè, vti expositum est in illa quæst.9. Cæterum quia hæc omnia præstat amor circa alios, & alia, coëxistente semper, ac necessariò maiori amore ipsius amantis erga se, propterea nihil eorum illi nocet. Quia in omnia reliqua fertur, tanquam in bona cnnuenientia sibi, & quicquid deinde inducit in alios, vel alia, redundat in eundem, vel propter coniunctionem, quasi identificam amantis, & amati, vel propter coniunctionem Physicam rei amatæ cum amanti perfectiuam eiusdem, vt ibidem dictum est.

Ad 2. Amor bonus, & conformis rectæ rationi tribuit & animæ, & corpori, quantum singulis debetur ideóque neutri nocet, sed proficit vtrique. Amor autem malus, & contrarius rectæ rationi indulget nimium corpori, propterea que nomine carnis significatur ab Apostolo, non solùm, quia corpori vtcunque prouidet, sed quia nimium ei prouidet, eidémque se dedit, quasi esset in ipso totum bonum simpliciter, eáque de causa nocet spiritui. Verùm hoc ipsum nocumentum infert amor, non quà amor est; Nempe eatenus solùm habet inducere bonum vtile, & delectabile, adeóque prodesse: Sed quia dirigitur cognitione fallaci repræsentante bonum secundùm quid, ad instar boni simpliciter. Atque hinc accidit eiusmodi amori, vt sit realiter, ac identicè nociuus.

Ad 3. Zelus est affectus repulsans mali nocentis bono amato. Vnde eo est in vnoquoque maior, quò maior fuerit amor cui inseruit. Verùm sicut amor, ita & zelus alius est bonus, & alius malus, alius correspondens amori amicitiæ, alius, qui correspondet amori concupiscentiæ. Zelus autem, qui est malus, est origo contentionum, atque de eo solo loquitur Apostolus. Similiter zelus coniugatorum proprius correspondet amori concupiscentiæ, qui non est communicatiuus bonorum, nisi respectu eorum, quibus amantur eadem bona. Quapropter sicut in amore, ita etiam in zelo causalitas inductiua malorum prouenit per accidens ex triplici illa radice præassignata respectu, amoris. De reliquo enim zelus per se, & ex sua natura solùm tendit ad repellendum malum, idque præstat zelus etiam nequam ad eum modum, & cum ea limitatione, quà dictum est omnem amorem esse inductiuum boni.

Art.1. Ad 4. Dictum iam est amorem boni esse principium omnium bonarum operationum, omniúmque proinde bonorum, quæ sunt in potestate vniuscuiusque, & similiter amorem malum esse actiuum malorum. Sed quia amor etiam ad malum tendit sub ratione boni, propterea vis inductiua bonorum illi conuenit per se, & ex sua natura; at vis inductiua malorum, tametsi æquè vt minimum vniuersalis sit, atque efficax, inest tamen per accidens ex defectu bonæ cognitionis legitimè repræsentantis bona. Patet itaque ratio discriminis, ob quam amori secundùm suum conceptum vniuersalem potissimùm adscribatur vis inductiua bonorum, nec nociuus perinde dici possit, atque proficuus. Quod ad remedia attinet, ea sunt necessaria aduersùs amorem malum, quà malus est. Vnde quia, vt malus sit, ei accidit ex defectu cognitionis; propterea omnia remedia amoris mali, quæ vulgò circumferuntur, ad hoc denique vnum reuocantur, vt inducatur cognitio legitima, & clara, quantum fieri potest bonorum, tum æternorum, tùm temporalium. Quælibet nimirum alia, hoc secluso, nihil valent.

Art.2. Certè quod dicitur de vitatione otij pro reprimendo, ac extinguendo amore malo, non potest subsistere, vt sonat; quin subintelligatur aliquid aliud. Quia omnis amor ex suo conceptu siue bonus sit, siue malus, est actiuus quantum potest, vt habetur ex Philosopho, vbi suprà. Ac proinde componi cum otio minimè potest. Cùm igitur dicitur vitandum otium, vt medeamur amori malo, nomine otij intelliguntur operationes simpliciter inutiles, ac nociuæ. Perinde igitur id est, atque præscribere, vt ab operationibus malis conuertamur ad operationes bonas, & non tantùm secundùm quid vtiles aut delectabiles. Quod quia fieri non potest absque præexistentia, & causalitate amoris boni iuxta dicta superiùs, perinde rursus id est, atque consulere, vt amori malo substituatur amor bonus. Quod nihil est dictu.

Art.3. Necesse igitur est fateri remedium amoris mali situm esse in cognitione legitima rerum, & in exclusione, ac emendatione cognitionum fallacium, inque inducendis iis, ac procurandis, ex quibus suboritur, & quibus perficitur prior cognitio, atque in vitandis, ac repellendis iis, quibus similiter ingeritur, & fouetur posterior cognitio. Hæc autem qualia sint, facilè quisque cognoscit in vtramque partem, solúmque desideratur velle, quatenus vnicuique liberum est.

Ad 5. Liquefactio, languor, & feruor dicuntur metaphoricè tantùm, seu analogicè de amore secundùm se; maiori verò aliquatenus cum proprietate de immutatione organi corporalis inducta per ipsum amorem. Liquefactio in primis, respectu amoris secundùm se, seu ratione ordinis, & habitudinis, quà refertur ad obiectum, significat dispositionem amantis, vt in ipsum subintret obiectum amatum per coniunctionem affectiuam, modo superiùs explicato quæst.9. Sicut enim in rebus corporalibus liquidis congelatio impedit, quominus alia corpora subintrent in congelatum: liquefactio verò disponit, vt eadem subintrent facilè; ita odium impedit prædictam coniunctionem rerum odio habitarum cum auctore odij, & amor facilitat eandem, imò & adducit secum ex sua natura. Hinc si bonum amatum sit absens, neque amor vnioni, quam præstat in genere causæ formalis, adiicere possit coniunctionem Physicam in genere causæ efficientis, suboritur tristitia de absentia, quæ nomine languoris significatur, & desiderium præsentiæ, quod significatur nomine feruoris, quando vterque affectus est intensus, ac vehemens. Sed nullo ex iis modo amor est nociuus amanti, quandoquidem liquefactio superaddit, atque coniungit amanti bonum amatum, languor verò, & feruor tendunt ad repellendam absentiam, & ad inducendam præsentiam boni amati, ac perfectiui. Sed si eædem proprietates considerentur relatiuè ad organum corporale, non negatur, quin noceant amanti, propter relaxationem, dissipationem, aut accensionem nimiam spirituum vitalium, & sanguinis. Sed hoc est per accidens ex debilitate organi, vt dictum est.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm odium sit passio opposita amori quoad omnia?

VIdetur non esse. 1. Quia de ratione passionis est, vt habeat causam extrinsecam passo, eidémque eatenus dominantem, vt dictum est quæst.1. Odium autem nullam habet talem causam, quia versatur circa malum: *Malum autem non est*

in rebus, sed in vsu peccantium, nec habet vllum esse, per quod causalitatem exercere possit, vt tradit Augustinus lib. 12. de Ciuit. cap. 3. & alibi frequenter. Ergo odium non habet rationem passionis.

2. Omnes aliæ passiones procedunt ab amore, vt dictum est quæst. 10. Odium autem, si esset passio opposita amori, non posset ab eo procedere, quia nihil procedit ab oppositio sui. Ergo odium non est passio opposita amori.

3. Amor est solius boni, vt dictum est supra: Odium autem non est solius mali. Quia odium mali est bonum, vt apparet inter alia, ex lib. 2. Machab. 3. 1. vbi laudantur animi odio habentes mala. Non autem omne odium est bonum, vt patet inter alia, ex Psalmo 24. 19. *Odio iniquo oderunt me*. Ergo odium non est solius mali, ac proinde non opponitur amori, quoad omnia.

4. Omnis affectus prosequutiuus habet pro obiecto bonum, vt docet D. Thomas quæst. 42. artic. 1. Aliquod autem odium habet rationem prosequutionis. Quia odium inimicitiæ intendit inferre malum malo, ac proinde non est purè auersatiuum, ac fugitiuum mali, sed prosequutiuum, ac inteniiuum alicuius bonitatis. Cùm igitur amor feratur ad solam rationem bonitatis, sequitur idem, quod priùs.

5. Vnusquisque amat seipsum necessariò, vt dictum est quæst. 13. art. 2. de act. hum. Non autem simili necessitate vitatur ab omnibus odium sui, vt patet ex Psal. 10. 16. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam*. Confirmatur, quia qui interimunt seipsos, malum sibi intendunt, ac inferunt, atque ideo oderunt seipsos; cùm odisse aliquem nihil sit aliud, quàm velle, & inferre eidem malum. Ergo neque, quoad hoc, opponitur odium amori, nec saluatur iusta inter vtrumque oppositionis proportio.

6. Veritas potest esse obiectum, & amoris, & odij indiscriminatim. Amoris quidem, quia veritas est magnum quoddam bonum. Vnde est amor scientiarum, per quas cognoscitur veritas, vt habetur lib. 1. metaph. initio; necnon amor erga non fictos, vt traditur à Philosopho lib. 2. Rhetor. cap. 4. vtique propter veritatem. Odij verò obiectum potest esse eadem veritas, vt patet ex Apostolo dicente ad Galat. 4. 16. *Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis*, & ex vulgari proloquio: *Veritas odium parit*. Nulla autem est oppositio actuum, quorum obiectum est idem, seu inter quorum obiecta nulla est oppositio. Ergo odium non est passio opposita amori.

Art. 1. Respondetur. Bono, quod est obiectum amoris, opponitur malum, quod est obiectum odij. Necesse autem est actus circa obiecta opposita esse pariter inuicem oppositos. Eo igitur pacto opponitur odium amori, quo opponitur bono malum. Duo porrò sunt, quæ bono potissimùm conueniunt, quorum opposita malo conuenire non possunt. Primùm enim possibile est purum bonum, cui nullum insit malum. At purum malum nullum est possibile, vt ostensum est quæst. 29. de act. hum. ab art. 3. Deinde non est de ratione boni, vt sic, vt præsupponat aliquod malum, vt patet in Deo. De ratione autem mali est, vt præsupponat aliquod bonum. De ratione namque mali est, vt noceat alicui bono, vt ponderat August. cap. illo 3. nuper indicato, atque ideo resultare non potest, quin præsupponat bonum, cui nocere possit. Hinc consequitur, amori itidem conuenire quædam duo, quorum opposita non possunt proportionaliter conuenire odio. Primò nimirum, quòd amor potest esse purus absque vlla admixtione odij. Talis enim est amor puri boni repræsentati, quà tale est. At odium non potest similiter esse purum absque vlla admixtione amoris: Quia quicunque odio habet aliquod malum, eo ipso tendit ad exclusionem eiusdem mali ab aliquo, cui illud est nociuum. Patet autem voluntatem excludendi malum ab eo cui nocet habere eatenus rationem amoris, respectu eiusdem. Eiusdem namque rationis est, velle bonum alicui, & nolle malum eidem, iuxta illud Philosophi, *minùs de malo, est plus de bono*. Alterum est, quod non est de conceptu amoris, vt præsupponat odium aliquod. Est autem è conuerso de conceptu odij, vt præsupponat amorem aliquem, vt liquet ex quæst. 10. Quoad hæc igitur duo non conueniunt proportionaliter odio oppositæ eorum, quæ conueniunt amori.

Art. 2. Cæterum quoad reliqua omnia odium opponitur amori, atque illi conueniunt vniuersaliter oppositæ eorum, quæ conueniunt amori cum iusta eatenus inter vtrumque proportione. Quia videlicet, sicut se habet obiectum ad obiectum; Ita se habet actus ad actum. Malum autem, & bonum exceptis illis duobus prædicatis oppositio modo se habent proportionaliter, quoad omnia; Quapropter sicut amor est passio appetitiua animalis, respectu conuenientium sibi, ita odium est passio indispositiua animalis, respectu disconuenientium sibi, & sicut amor imitatur appetitum innatum rerum insensibilium respectu conuenientium ipsis; ita odium imitatur repugnantiam, ac dissonantiam eorundem, respectu disconuenientium sibi. Hinc odium definiri potest, sicut amor superiùs, *Passio indispositiua animalis, respectu disconuenientium sibi*; ac demum sicut bonum cognitum, est obiectum, & causa amoris; ita malum cognitum, est obiectum, & causa odij; atque odisse, est velle malum alicui; sicut amare, est velle bonum alicui.

Art. 3. Præterea sicut amor dictus est alius esse amicitiæ, & alius concupiscentiæ; ita odium aliud est inimicitiæ, aliud abominationis. Quanquam quoad hoc datur aliquod discrimen inter vtrumque. Dictum namque est, omnem amorem necessariò esse amicitiæ, respectu alicuius obiecti, simúlque concupiscentiæ, respectu alicuius alterius obiecti. Odium autem, licèt inimicitiæ esse non possit respectu alicuius, quin simul sit abominationis, respectu alicuius alterius obiecti; fieri nihilominus potest è conuerso, vt detur odium abominationis, cui nihil insit inimicitiæ. Qui enim odit ægritudinem amici, ita abominatur malum ægritudinis, vt neminem propterea prosequatur odio inimicitiæ. Ratio huius discriminis est. Quia malum inesse potest, & malo, respectu nostri, & bono sub eodem respectu. Quando autem consideratur malum, respectu subiecti itidem mali comparatione considerantis, sequitur odium inimicitiæ indistinctum ab odio abominationis. Quando verò consideratur malum, respectu subiecti boni comparatione considerantis, sequitur odium puræ abominationis. At bonum, quod concupiscitur non potest non prodesse subiecto, cui est volitum, propterea que amor concupiscentiæ est inseparabilis ab amore amicitiæ erga aliquem.

Art. 4. Considerare vlterius oportet circa prædictam diuisionem odij, in odium abominationis, & odium inimicitiæ, rationem abominationis conuenire odio, respectu mali, quod nolumus alicui inesse; rationem verò inimicitiæ conuenire, respectu subiecti, cui volumus inesse malum. Quapropter actus, qui est odium inimicitiæ, respectu alicuius secundùm se, est odium simul abominationis, respectu eiusdem quatenus relati ad ipsum odio habentem. Sicut enim per amorem amicitiæ erga aliquem, odimus ægritudinem illi nocétem, quod odium dicitur

eatenus

eatenus abominatio; ita amor, quem quisque gerit erga seipsum, auertit à quolibet alio nociuo respectu ipsius, quem proinde odit odio, quod simul est inimicitia comparatione odio habiti secundùm se, & abominatio comparatione eiusdem relatiuè ad odio habentẽ. Perinde enim hic non vult sibi inimicum, ac nocentem, atque non vult amico ægritudinem. Ex quibus confirmatur quod dictum est, odium inimicitiæ respectu vnius semper, ac necessariò esse simul odium abominationis sub alio respectu. Cæterum sicut dictum est amorem amicitiæ esse amorem simpliciter, & amorem concupiscentiæ tantùm secundùm quid; ita dicendum est odium inimicitiæ esse odium simpliciter; odium verò abominationis tantùm secundùm quid, idque eadem vtrobique proportionali ratione.

Art. 5. Conueniunt præterea cum eadem proportionis ratione vis disiungendi odio habentem ab obiecto, quod odio habetur, vis continendi in se, seu intra se eundem odio habentem, nec non congelandi, ac indurandi, & similia omnia iis opposita, quæ attributa sunt amori; atque inter alia augmentum odij, cæteris paribus, ex dissimilitudine, & fœditate. Maximè verò omnium conuenit odio, vt sit principium vniuersale omnium operationum, quibus abiguntur mala à subiectis amatis, & quibus eadem inducuntur in inimicos, ac odio habitos; idque mediatè, vel immediatè ad eum omninò modum, quo dictum est amorem esse principium vniuersale omnium prorsus operationum. Adde odium circa vnum obiectum posse esse principium amoris circa obiectum aliud; sicut dictum est amorem circa aliquid posse esse principiũ odij circa aliquid aliud. Eadem namque ratione, qua odio habetur, quod potest nocere subiecto amato, aut impedire rem amatam, præcisè quia amantur, ita è conuerso amatur bonum, quod potest nocere subiecto odio habito, aut tollere rem odio habitam, præcisè quia odio habentur. Quod tamen dicitur, salua differentia iam ante prænotata, quod omne odium est ab aliquo amore, & consequenter non est è conuerso omnis amor ab aliquo odio. Cuius rei ratio reddita est superiùs. In hunc igitur modum conueniunt odio omnia oppositâ eorum, quæ conueniunt amori, seu vt iustiùs dicatur, quæcunque conueniunt odio sunt opposita proportionaliter iis, quæ conueniunt amori; tametsi eidem amori secundùm totam suam latitudinem conueniant aliqua, nempe illa duo initio obseruata, quibus nihil est proportionale in odio.

Ad 1. Verum est mali, vt mali, nullam esse entitatem, nullámque proinde causalitatem, ac vim motiuam. Sed verum itidem est, nullum esse purum malum re ipsa, atque omne malum inesse alicui bono, tanquam subiecto, cui nocet. Bonitas igitur adiuncta realiter malitiæ, aut quæ conuenit subiecto capaci mali exercet causalitatem, & vim motiuam in odium. Dicitur autem odium affectus refugiens à malo, eidémque dissonans, atque repugnans, quia fertur ad bonitatem præcisè, quatenus est repulsiua mali, cùm amor feratur ad bonum secundùm se, aut quatenus est inductiuum alterius boni. Habet igitur odium rationem passionis non minùs, quàm amor.

Ad 2. Dictum iam iterum est, nullum odium procedere ab amore, cui opponitur, sed solùm ab eo amore, cui non opponitur, & cui inseruit. Omne nempe odium fauet alicui bono. Ei videlicet, cui nocet malum odio habitum. Ab eiusmodi igitur boni amore procedit vnumquodque odium.

Ad 3. Sicut amor diuisus est in bonum, & malum, iuxta diuisionem boni veri, & apparentis, seu simpliciter boni, & boni tantum secundùm quid; ita odium diuiditur in bonum, & malum, iuxta similem diuisionem mali veri, & apparentis, seu mali simpliciter, & impedientis beatitudinem, ac coniunctionem cum summo bono, seu mali tantùm secundùm quid, nihilque nocentis beatitudini. Itaque quod dicitur, odium mali esse bonum, verificatur de malo simpliciter, atque de tali odio sermo est in illo Machabæorum loco. Quod verò dicitur de odio iniquo, verificatur de malo tantùm apparente, & secundùm quid; atque de hoc odio loquitur Psalmista. Ex quibus apparet potiùs amori, & odio conuenire opposita cum proportione, & iusta affinitate prædicatorum, penes quæ opponuntur.

Ad 4. Illo argumento mouetur Valentia, vt asserat odium inimicitiæ moueri formaliter bonitate, quæ in eo elucet, vt malum malo ingeratur, ac insit. Quæ sanè est opinio singularis, opposita manifestè D. Thomæ quæst. 29. toto articulo 1. & de malo quæst. 12. art. 4. aliisque communiter docentibus ex professo, ac indubitanter causam, & obiectum odij esse malum. Ratio æquiuocationis est: Quia sicut intellectus pronunciat plura de negationibus ad instar affirmantis; ita vt, cùm realiter diuidat, procedat nihilominus instar componentis; sic etiam voluntas versatur sæpè circa malum ad eum modum, quo versatur circa bonum; & cùm re ipsa intendat nocere, aut auertere malum, id tamen præstet ad instar prosequentis bonum. Quod totum negotium procedit ex præindicato principio, quod ita se habet malum ad malum, sicut bonum ad bonum; & reiectio mali est sicut inductio boni. De reliquo intendens bonitatem, quæ elucet in ingerendo malum malo, non odit, sed maximè amat. Pater enim verberans filium nequam, non odit, sed amat profecto; eadémque est ratio de medico torquente ægrotum, vt sanet. Igitur qui odit odio inimicitiæ, non intendit vllam bonitatem, respectu inimici, cui videlicet est mala, ac nociua coniunctio cum malo, quod ipsi intenditur, ideóque inducitur eadem coniunctio per idem odium, quia est nociua. Igitur odium inimicitiæ, quatenus intentiuum, ac inductiuum eiusmodi coniunctionis mali cum malo, non est affectus prosequutiuus re ipsa, sed maximè auersatiuus, licèt modus tendendi sit assimilis prosecutioni. Vnde ratio prosecutionis conuenit odio inimicitiæ tantùm, respectu ipsius odio habentis, aut amici eius, cui nocet, aut apprehenditur nociuus, qui odio habetur, vt inimicus.

Ad 5. Multo maior est impossibilitas odij, respectu sui, loquendo per se, & formaliter, quàm sit necessitas amoris erga se. Quia fieri potest, vt quis non cogitet de bonis suis, déque sua ipsius bonitate erga se. Fieri tamen nullo pacto potest, vt aliquid sit, aut apprehendatur nociuum respectu sui secundùm se, & secundùm suam essentiam. Quia vnumquodque perficitur per se ipsum, quatenus est, & conceptus identitatis est formaliter conceptus perficientis se, & dantis sibi esse, quod est bonum fundans omnem aliam bonitatem. Solùm igitur contingere potest, vt quis per accidens sibi noceat, velitque nocumentum sibi inferre. Nimirum quatenus apprehenditur bonum secundùm quid, & cui plus inest mali, quàm boni, tanquam bonum simpliciter, & in quo præponderet ratio boni rationi mali, aut insit pura bonitas. Hoc pacto dicuntur odisse, & re ipsa odio habent animam suam, qui diligunt bona temporalia cum iactura bonorum spiritualium, ac æternorum. Quà nimirum plus mali eatenus sibi inferũt, quàm acquirant boni. Verùm, quia affectus eorum fertur formaliter ad rationem bonitatis, quà bona est, propterea idem affectus non est

odij formaliter, & per se, sed tantùm identicè, ac per accidens. Similiter qui interimunt se ipsos, eatenus id faciunt, quia apprehendunt interitum, tanquam terminum, & finem aliorum malorum, quæ patiuntur, & putant animam separatam à corpore meliùs habituram, quàm coniunctam cum corpore. Amant igitur se eatenus, quoad partem suam principalem, quæ est anima, & contemnendo interim corpus, & coniunctionem cum corpore propter apprehensionem minoris eatenus bonitatis.

Art. 1. Ad 6. Hoc est commune veritati cum omnibus aliis rebus, vt non possit odio haberi, quatenus est, & quatenus bona est. Quia in omni ente ipsum esse secundùm se est bonum, & nihil odio haberi potest, qua bonum est. Contingit nihilominus, vt quod est bonum simpliciter, aut alicui, habeat nihilominus, aut apprehendatur habere adiunctam sibi malitiam aliquatenus nocentem alicui alij. Atque sub hac ratione potest quidlibet odio haberi, qualecunque demum in se sit. Ita frigus est bonum aquæ, & malum igni, atque idem homo vni noceat, tanquam inimicus, & alij prodest, tanquam amicus. Vnde sicut aqua appetitu innato fertur in frigus, & ab eodem refugit similiter ignis: ita idem homo amatur ab vno, quia est bonus ipsi, & odio habetur ab alio, quia est ipsi malus, & sic de similibus vniuersaliter.

Art. 2. Hac igitur ratione potest etiam veritas odio haberi, non quidem in vniuersali, & secundùm conceptum abstractum, bene tamen in particulari, & secundùm differentiam aliquam specificam, vel indiuidualem. Quia licèt veritas secundùm se sit purum bonum, ideóque odio haberi minimè possit, quà veritas præcisa est, & secundùm suum conceptum vniuersalem veritatis vt sic: aliqua nihilominus veritas in particulari potest esse molesta, ac nociua respectu alicuius, quatenus est infamatoria eius, aut continet documentum eidem acerbum, ac displicens, vel alio simili modo dissonat, ac repugnat appetitui. De veritate huiusmodi conditionis est sermo apud Apostolum in illo loco. Sermo namque ipsi est de veritate exprobratoria, ac increpatoria vitiorum, quibus suberant Galatæ. Atque commune Prouerbium accipitur eodem modo de veritate contradicente vitiosis affectibus. Itaque veritas odio habetur per accidens, sicut alia vniuersaliter bona secundùm naturam & mala tantùm respectiuè propter circunstantiam sibi adiunctam.

Art. 3. Istud discrimen odij in vniuersali, & in particulari non datur formaliter in appetitu sensitiuo, sed tantùm in appetitu rationali; datur tamen æquiualenter etiam in appetitu sensitiuo. Quia abstractio vniuersalis solùm datur in intellectu formaliter, ideoque sola appetitio, quæ dirigitur cognitione intellectuali, potest ferri in rationem vniuersalem, & abstractam formaliter, vt talis est. Qua de causa odium intellectuale fertur ad malum in communi, ad ægritudinem, insipientiam, infamiam, & similia, provt abstrahunt à rationibus indiuiduantibus. Quod ipsum appetitus sensitiuus præstare nequaquam potest. Quia sensus est adstrictus conditionibus indiuiduantibus, nec potest apprehendere nisi singularia, vt sunt in se. Verùm, quia sensus apprehendit nihilominus simul cum conditionibus indiuiduantibus naturam cuiusque rei, quæ est abstrahibilis per intellectum, fieri potest, vt appetitus sensitiuus æquiualenter odio habeat aliquid in vniuersali, alia verò nec æquiualenter quidem, nisi in particulari, & singulariter. Quædam enim mouent appetitum sensitiuum ad odium ratione contrarietatis conuenientis naturæ eorum vniuersaliter, respectu animalis; quædam verò alia solùm ratione conditionis alicuius indiuidualis, aut circumstantiæ inexistentis per accidens. Ita ouis odit, ac fugit lupum cognitum vt talem, qualiscunque demum, & qualitercunque circumstantionatus sit, hominem verò non nisi minitantem, aut qui iam nocuerit. Fugit igitur lupum odio æquiualenter vniuersali ratione motiui formalis, reipsa communis omni lupo; hominem verò ne æquiualenter quidem, nisi in particulari, & singulariter, propter rationem oppositam. Hæc doctrina est communis odio cum aliis affectibus, vt patet consideranti; libuit tamen eam obiter notare circa odium, quatenus vniuersalitas videtur ratione speciali apparenti repugnare odio, cùm res omnes secundùm se sint bonæ, & volitæ à Deo, ideoque amabiles potiùs vniuersaliter. Qua itidem de causa D. Thom. agit de hoc puncto solùm circa odium, q. 29. art. 5. & 6.

Quæstio XIII.

Vtrùm concupiscentia, seu desiderium sit passio mouens ad præsentiam delectabilis secundùm sensum?

Videtur non esse. 1. Quia passiones sunt in solo appetitu sensitiuo, vt dictum est quæst. 1. Concupiscentia autem datur etiam in appetitu rationali. Qui videlicet solus ad bona spiritualia ferri potest, quorum dari concupiscentiam patet ex illo Sap. 6. 21. *Concupiscentia itaque sapientiæ deducit ad regnum perpetuum*, & Ps. 118. 20. *Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas*, & iterum vers. 40. *Ecce concupiui mandata tua.* Accedit quamlibet potentiam æquè concupiscere proprium bonum, atque conari ad ipsum. Ergo concupiscentia non est passio, sed quid vniuersalius passione.

2. Obiectum concupiscentiæ non distinguitur ab obiecto amoris, & gaudij: Quia secundùm Philosophum lib. 1. Rhet. cap. 11. sub initium: *Cupiditas, iucundi appetitio est*, adeóque obiectum concupiscentiæ est delectabile secundùm sensum, cuius, & de quo amorem quoque, & gaudium esse patet. Vbi autem obiecta non distinguuntur, neque actus distingui possunt. Ergo concupiscentia non est passio specialis distincta ab amore, & gaudio. Confirmatur quoad amorem ex Augustino dicente lib. 83. q. 35. *Cupiditas est amor rerum transeuntium.* Ergo concupiscentia est nomen generale potentiæ concupiscibilis, omniúmque eius actuum, & non passionis particularis.

3. Quælibet passio, præter iram, habet passionem sibi contrariam, vt dictum est quæst. 2. Concupiscentiæ autem nulla passio opponitur directè. Quia Damasc. lib. 2. fidei Orth. cap. 12. solum timorem contraponit concupiscentiæ. Timor autem non pertinet ad concupiscibilem, sed ad irascibilem, adeóque non opponitur directè ipsi concupiscentiæ. Ergo concupiscentia non est passio.

4. Passiones sunt affectus homini, aliisque animalibus connaturales, etiam quatenus deuiant à ratione, vt innotuit supra quæst. præsertim 4. ab art. 3. Concupiscentiæ autem diuiduntur à Philosopho in naturales, & non naturales lib. 3. Ethic. cap. 11. & lib. 1. Rhet. cap. 11. Non igitur est de conceptu concupiscentiæ, vt sit passio.

5. Repugnat infinito, vt fiat præsens; nullúsque est motus ad impossibile. Concupiscentiæ autem aliquæ sunt infinitæ, vt habetur ex Philosopho l. 1. Polit. c. 6. Ergo non rectè dicitur concupiscentiam mouere ex suo conceptu ad præsentiam delectabilis.

Art. 1.

Art.1. Respondetur: Concupiscere est simul, ac coniunctim cupere. Simultas autem, & coniunctio in cupiendo,alia est ex parte obiecti tantùm,alia ex parte & obiecti, & subiecti. Quæcunque enim sunt volita alicui tanquam subiecto perfectibili per illa, amantur coniunctim, & per modum compositionis ex parte obiecti, siue ea velit principium in se simplex, vel quoad partem simplicem sui, siue compositum,& quoad omnem partem componentem. Qua de causa dictus est supra quæst.7. amor concupiscentiæ, quicunque vult aliquid, tanquam adiacens alteri, & quatenus illi prodest. Alia verò sunt, quorum affectus est coniunctiuus etiam ex parte principij, vt patet in bonis sensibilibus, quæ afficiunt animam simul cum corpore, ideóque terminant affectum,quatenus vtrique coniunctim prodesse possunt. Patet verò maiorem esse rationem concupiscentiæ, seu cupiditatis quasi compositiuæ, vbi intercedit coniunctio, & compositio ex parte obiecti,& subiecti simul, quàm vbi ex parte obiecti tantum. Bona porrò spiritualia pertinent ad solam animam,& solùm per redundantiam possunt afficere corpus. At bona sensibilia corpus pariter,& animam afficiunt ex sua natura. Itaque concupiscentia maximè, ac propriissimè dicitur de appetitu sensitiuo, qui solùm versatur circa sensibilia directè.

Art.2. Iam appetitus sensitiuus solùm mouetur bono delectabili sensibili, cùm non sit capax honesti,vt honestum est;atque vtile non habeat vim mouendi appetitum ratione sui,vt vtile formaliter est, sed semper, ac necessariò ametur ratione alterius, nempe eius,ad quod est vtile,& respectu cuius proinde habet rationem puri medij, de cuius conceptu est, vt sit appetibile tantùm ratione alterius. Totum igitur motiuum appetitus sensitiui est delectabile secundùm sensum. Delectabile porrò ipsum, sicut apprehensum secundùm se,mouet ad amorem sui, per quem adaptat sibi animal, vt dictum est supra; Ita apprehensum,vt absens,mouet ad affectum intensiuum præsentiæ,& exclusiuum absentiæ, vtpote nocentis animali,& contradicentis inclinationi amoris præsuppositi. Huic autem affectui accommodatum est specialiter nomen concupiscentiæ, quanquam sit ex natura rei commune omni affectui appetitus sensitiui,ratione iam dicta. Quia videlicet impressio, ac motio appetibilis, quatenus absentis, in appetituum est præ cæteris manifesta, ac sensibilis, vt notatum est iterum supra, & exponetur magis quæst.23.Patet igitur,concupiscentiam, maximè,ac propriissimè talem,esse in primis passionem, vtpote existentem in appetitu sensitiuo, ac deinde mouere ad præsentiam delectabilis secundùm sensum; vtpote conceptam ex motione ipsius delectabilis, vt absentis, ac proinde displicentis eatenus,& impellentis appetitiuum ad vitationem, & exclusionem huiusmodi circunstantiæ ex se odiosæ in re amabili secundùm se.

Art.3. Rectè igitur definitur concupiscentia *passio mouens ad præsentiam delectabilis secundùm sensum.* Certè in hoc potissimùm sensu accipitur in præsenti. Quod tamen non tollit, quo minus frequenter confundatur cum desiderio,quod latiùs patet, & communiter tribuitur appetitui rationali, cuius sphæra patet latiùs. Hoc autem pacto concupiscentia est affectus circa bonum absens,intensiuus, ac inductiuus præsentiæ eius. Obseruatum nimirum sæpiùs est,nomina passionum traduci sæpè ad significandos affectus rationales, atque vice versa, propter affinitatem, & mutuæ proportionis rationem vtrisque communem: Quod tamen in hac voce concupiscentiæ est aliquatenus minùs familiare. Quia peculiaris sensibilitas, ac notorietas affectus sensitiui circa delectabilem absens, notata nuper, effecit,vt nomen concupiscentiæ potissimùm,& ex vsu magis familiari ipsi adhæreret, vti etiam effectum est eadem ferè ratione,vt eadem vox accipiatur plerunque in malo, vt obseruatum est supra cum D.Thoma. Atque ex his patet ad 1.Quia in illis locis sumitur concupiscentia in latiori, quàm hîc sumatur,significatione, & confunditur cum desiderio.

Ad 2.Dicitur similiter,concupiscentiam in latiori significatione, & iuxta suam originem à cupiendo cum simultate, & coniunctione, accommodari posse amori quoque,& gaudio præsertim appetitus sensitiui;sed tamen pressiùs sumptam congruere soli appetitioni delectabilis secundùm sensum, eiúsque absentis. Atque hoc modo accipiendi sunt, & Philosophus, & Augustinus, nisi quod Augustinus accipi etiam potest in sensu causali, quatenus amor est causa concupiscentiæ strictè sumptæ, vt dictum est supra.

Ad 3. Patebit responsio infra quæst.16. Interim Damascenus vsurpat timorem in latiori significatione, vt notat D. Thomas quæst.30. art. 2. ad 3. Quo pacto solet timor, & spes poni pro omni motu in bonum, & in malum absens. In præsenti autem sumitur concupiscentia strictè,atque eodem pacto exponetur infra timor quæst.34.

Ad 4. Dum diuidit Philosophus concupiscentias in naturales, & non naturales, nequaquam significat supernaturales, seu superantes virtutem actiuam naturæ, nomine non naturalium, sed alio longè diuerso loquitur sensu,vt apparebit infra opportuniùs quæst.42. Videri interim potest D.Thomas in præsenti quæst 30. art.3. Quapropter non naturalitas, seu præternaturalitas attributa à Philosopho quibusdam concupiscentiis nihil contradicit connaturalitati, qualis à nobis agnita est superiùs in passionibus vniuersaliter omnibus.

Ad 5. Repugnat quidem infinito,vt fiat cathegorematicè præsens, seu secundùm omnes suas partes collectiuè. Cæterum non repugnat,vt fiat præsens secundùm quaslibet suas partes determinatè cum successione alterius post alteram sine fine. Hoc autem solùm secundo modo dicuntur à Philosopho, nec non à D.Thoma art.4. eiusdem quæstionis concupiscentiæ aliquæ infinitæ: Quia, videlicet,habita vna parte boni concupiti vt pecuniarum, tendunt vlterius ad inducendam præsentiam vlteriorem alterius,& alterius partis sine fine.

Qvæstio XIV.

Vtrùm causa concupiscentiæ sit delectabile absens?

Videtur non esse 1. Quia in delectabili, quod sit absens, est malum, & priuatio. Malum autem, & priuatio non est causa concupiscendi, ne quidem partialis,sed magis abominandi, ac fugiendi. Ergo delectabile non est causa concupiscentiæ, quatenus affectum absentiâ.

2. Quilibet affectus prosequutiuus coniungit affectiuè subiectum, cui inest cum obiecto, quod est motiuum,& causa illius,idémque obiectum necessariò placet eidem subiecto ex vi eiusdem affectus. Quia omnis alius affectus prosecutiuus participat naturam amoris,vtpotè causæ suæ eatenus homogeneæ. Amori verò attributa est superiùs veraque ea vis coniungendi,& complacendi. Impossibile autem est, vt placeat cuiquam delectabile,vt absens, vtque eidem, vt absenti coniungatur quis affectiuè; cùm

omnibus displiceat absentia ipsius delectabilis, omnésque ab ea fugiant, quantum possunt. Repugnat igitur, vt obiectum, & causa concupiscentiæ, quæ est affectus prosequutiuus, sit delectabile absens.

3. Concupiscentia intendit præsentiam delectabilis, atque, vt eam inducat, operatur, quantum potest. Præsentia igitur potiùs, quàm absentia est conditio requisita in ipso delectabili, quatenus mouente ad concupiscendum.

4. Quod est concupiscentia in appetitu sensibili, hoc est desiderium in rationali. Desiderium autem fertur ad delectabile, etiam vt præsens, iuxta illud 1. Petri 1. 12. *In quem desiderant Angeli prospicere.* Ergo concupiscentia ferri similiter potest ad delectabile secundùm sensum, etiam quatenus præsens.

5. Experientia voluptatis præsentis accendit concupiscentiam similium in posterum voluptatum, ac proinde ipsum frui est causa iterum concupiscendi. Qua de causa delectatio dicitur causare sitim, & desiderium sui, vt docet D. Thomas quæst. 33. art. 2. Eámque in rem adduci solet illud Poëtæ: *Nec gramina riuis, Nec cythiso saturantur apes, nec fronde capellæ.* Ergo delectabile præsens non minùs, vel etiam magis, quàm absens, est causa concupiscentiæ. Confirmatur ex Augustino tract. 15. in Ioan. ad illud: *Qui biberit ex hac aqua sitiet iterum. Pone ergo, ait, hydriam esse cupiditatem, & aquam de profundo voluptatem. Cùm peruenerit quisque ad voluptatem sæculi huius, cibus est, potus est, spectaculum est, &c. Numquid non iterum sitiet?*

6. Nullus effectus excludit vi sua, saltem per se, principium, & causam suam. Concupiscentia autem tota vi in hoc incumbit, vt excludat absentiam delectabilium, & inducat eorum præsentiam. Igitur delectabile, vt absens, non est principium concupiscentiæ.

7. Si delectabile esset causa concupiscētiæ, tot essent species concupiscentiarum, quot sunt species delectabilium. Quia actus appetitus, & sensus multiplicantur specie iuxta multiplicitatem obiectorum formalium, quæ sunt causæ mouentes ad illos. Sequelæ autem contradicit D. Thom. quæst. 30. art. 2. initio, aliorúmque communis consensus ibidem.

8. Quod est causa amoris, quatenus præscindens ab absentia, & præsentia, idem est causa concupiscentiæ, quatenus absens. Dictum autem est suprà, causam amoris esse bonum cognitum, vtique, vt præscindens ab omnibus speciebus boni, præsertim vtilis, & delectabilis, seu potiùs, vt complectens eadem indiscriminatim. Dicendum igitur est, causam concupiscentiæ esse bonum absens cum eadem vniuersalitate, & absque restrictione ad speciem particularem boni delectabilis; idque adiuncta cognitione, tanquam causa partiali, siquidem requiritur ad concupiscendum, non minus, aut aliter, quàm ad amandum.

Respondetur. Diuersitas specifica affectuum dependet ex diuersitate specifica obiectorum mouentium ad illos secundùm virtutem actiuam, quam exercent circa ipsos. Nempè diuersitas obiectorum entitatiua, & quoad naturam ipsorum secundùm se, nihil facit pro diuersitate actuum, si vis actiua exercita circa ipsos est nihilominus eiusdem prorsus rationis. Quia effectus respicit causam suam præcisè, quatenus agentem, ac influentem, & non quoad prædicata alia, quæ materialiter se habent, quoad modum causalitatis. Patet autem, delectabilia omnia eodem modo afficere, ac mouere appetitum, dum repræsentantur in eodem statu, quantumcunque sint diuersa, quoad entitatem. Igitur ex hac sola diuersitate, non alia, quàm purè materialis diuersitas affectuum resultare potest, quod ad esse naturale, & perfectionem physicam ipsorum attinet; tametsi, quoad esse morale multiplex indidem diuersitas specifica prouenire possit, quatenus delectabilia entitatiuè diuersa possunt eo ipso inducere priuationem multiplicis honestatis specie diuersæ. De quo alibi dictum est. At idem delectabile pro diuerso statu, & sub diuersa consideratione inducit affectus specie diuersos. Quia consideratum secundùm se præcisè, abstrahendo à præsentia, & absentia, adaptat, & conformat sibi appetitum, & eatenus causat amorem, vt dictum est suprà. Consideratum verò, vt absens trahit ad se appetitum, & cogit quodammodo, vt moueatur ad ipsum, & eatenus causat concupiscentiam in appetitu sensitiuo, & desiderium in rationali: Sicut consideratum, vt præsens, quietat appetitum, & eatenus causat delectationem. Quos tres motus patet esse valdè diuersos inter se formaliter, atque adeò dissidere inter se specie. Causa igitur concupiscentiæ secundùm suam rationem specificam, est delectabile, quatenus consideratum, vt absens. Licèt enim absenti nihil moueat, nihilque causet, cùm sit in se nihil; confert tamen, vt bonum, cui adiacet, operetur aliter, atque operatur, idem vt præsens. Quia ipsa præsentia boni est bonum quoddam particulare potens per se ipsam mouere, & agere simul cum bono, quod reddit præsens. Patet autem, amota vna causa partiali, alteram partem exercere se sola diuersam actiuitatem, nec sufficere ad eundem effectum specie, ad quem sufficeret simul cum alia concausa. Itaque absentia delectabilis non variat speciem affectus, tanquam causa partialis specialiter influens ratione sui, sed solùm tanquam impedimentum causæ cuiusdam partialis, qua secluſa, necesse est, vt virtus causatiua, quæ supereſt, inducat effectum specie diuersum, nempe minùs essentialiter perfectum, quàm posset inducere coniuncta, cum alia concausa partiali. Igitur delectabile absens est causa concupiscentiæ, existente tota vi causatiua penes ipsum delectabile secundùm se, penes absentiam verò eiusdem delectabilis, sola vi diminutiua causalitatis, & influxus exhibendi à delectabili, & perfectionis peculiaris, ac maioris communicandæ affectui. Hinc apparet responsio facilis ad rationes dubitandi, vt vix necesse sit quidquam addere specialiter circa singulas. Maioris igitur tantummodo claritatis gratia nonnihil adiicietur.

Ad 1. Concupiscentia est affectus ex sua natura imperfectus, & vexans magis animal, quàm delectans. Fatigat enim ipsum, tenétque irrequietum, donec perueniat ad præsentiam, & possessionem obiecti delectabilis. Quapropter assignare oportuit in causa eius perfectionem obiectiuam coniunctam cum imperfectione, eadémque affectam, ac debilitatam. Hæc autem imperfectio est absentia ipsius delectabilis, quæ, minuendo eius vim actiuam, est ratio inductiua concupiscentiæ per modum negationis remouentis ab illa peculiarem delectationis perfectionem.

Ad 2. Affectus prosequutiuus, qua prosequutiuus est, coniungit quidem appetitum cum suo obiecto: Sed si prosequutio sit imperfecta, coniunctio quoque euadit pariter imperfecta, & similiter complacentia, éstque eatenus coniuncta cum auersione, & displicentia aliqua, saltem implicitè, ac virtualiter. Concupiscentia autem est prosequutio imperfecta, & habet admixtam auersionem aliquam. Qua igitur prosequutio est, causatur à delectabili formaliter, vt tali. Qua verò auersio est, causatur, seu quasi causatur ab absentia formaliter, vt tali. Atque quoad hoc posterius desciscit ab amore, & participat rationem odij, & includit in se recessum

affectiuum,

affectiuum, atque displicentiam. Concupiscenti enim ita placet, & insinuatur, atque vnitur delectabile, quà tale, vt simul displiceat, quà absens est, atque eatenus recedat ab illo.

Ad 3. Præsentia delectabilis intenditur per concupiscentiam, tanquam finis remotus, ad eum modum, quo per omnes electiones mediorum intenditur finis, ad quem ordinantur eadem media. Vnusquisque autem affectus specificatur ex fine suo proximo, & non ex remoto, ac extrinseco. Quapropter causa proxima, ac immediata concupiscentiæ est delectabile absens, quatenus conferens ad inducendam præsentiam sui.

Ad 4. Conceditur proportio concupiscentiæ strictè talis cum desiderio strictè tali. Sed negatur desiderium strictè tale ferri posse ad bonum præsens, vt præsens; cùm hoc sit obiectum proprium gaudij, vt infra dicetur. Est tamen gaudium perfectum assimile, quoad aliquid, desiderio: Quoad hoc nimirum, vt non satiet, nec generet fastidium aliquod, ac molestiam, ratione cuius contingit in delectationibus imperfectis, vt succedat appetitus eas remouendi, nec perseuerandi amplius in eisdem. Quod est contrarium naturæ desiderij, vt pote inhiantis semper ad consequutionem boni desiderati, nec permittentis fastidium, aut remotionem, respectu eius. Quia igitur beati incumbunt bono beatifico ad modum eatenus desiderantium, propterea dicuntur desiderare, tametsi desiderium strictè, ac propriè tale nullum habeant circa bonum suum substantiale.

Ad 5. Voluptates præcedentes habent vim accendendi, & excitandi concupiscentiam, quatenus habent vim augendi experimentali notitia cognitionem delectabilium. Et præterea voluptates corporales iam præteritæ ostendunt per eandem experientiam insufficientiam suam ad quietandum, & explendum appetitum, nisi repetantur sæpius, atque ita augent cognitionem necessitatis quærendi alia rursus, atque alia delectabilia. Quapropter delectabile præsens est causa concupiscendi, non directè, sed indirectè tantum, ob incrementum notitiæ circa delectabilia, vel conuenientiam magnam, vel magnam necessitatem. Verùm hoc pacto possunt ex alio capite delectationes præteritæ valere plurimum ad compescendas concupiscentias in futurum. Quia per eandem earum experientiam innotescit, quàm sint propudiosæ, & quot causent incommoda aduersùs partem superiorem, & sæpè quoad bona etiam temporalia salutis, diuitiarum, aliorúmque eiusmodi. Quam in rem est magni ponderis documentum Philosophi ponderosè obseruatum à Valerio Maximo lib. 7. cap. 7. *Aristotelis*, inquit, *est vtilissimum præceptum, vt voluptates abeuntes consideremus. Quas quidem sic ostendendo minuit. Fossas enim, pœnitentiaque plenas animis nostris subiecit, quominùs cupidè repetantur.* Nempè in voluptatibus, quarum experientia præcessit, faciliùs, & efficaciùs, atque clarissimè deprehenduntur defectus, & incommoda, quibus subiacent, & ob quæ in posterum vitentur diligenter, atque compescatur concupiscentia demens, quam fouet cognitio delectabilium sensus coniuncta cum ignorantia, & in consideratione nocumentorum, quibus scatent.

Ad 6. Dictum iam est concupiscentiam non esse effectum absentiæ positiuè influentis in ipsam, sed solùm vt remouentis perfectionem peculiarem ab eadem. Mirum igitur non est, quod concupiscens per suum affectum pergat ad remotionem eius imperfectionis, & ad substitutionem affectus alterius carentis eadem imperfectione. Notandum præterea est, affectus non existere gratia sui, sed gratia subiecti, cui insunt. Interest autem concupiscentis, vt, deposita ipsa concupiscentia, perueniat ad delectationem, eáque de causa interponit affectum ex sua natura essentialiter transitorium, nec placentem, nisi in ratione medij ad terminum incompossibilem cum eodem.

Ad 7. Sufficit notatio præmissa in responsione ad quæstionem initio, ex doctrina D. Thomæ eodem illo in loco. Ad 8. Amor est affectus præcisiuus, supra omnes alios affectus, à particularibus omnibus cõditionibus appetibilium, eáque propter attributa illi est, tanquam causa, sola ratio boni secundùm se. De reliquo, vtile, vt vtile habet rationem puri medij, ac proinde & obiecti purè materialis, nullam secundùm se exercentis causalitatem, & vim motiuam in affectus vllos. Hæc igitur de causa, concupiscentiæ, quæ est affectus non vsque adeo vniuersalis, ac præcisiuus, attribuitur determinatè delectabile, vt causa. Quia videlicet vnicum, & adæquatum motiuum appetitus sensitiui est ipsum delectabile. Ratio porrò, ob quam non suggeritur explicitè cognitio in expositione causæ concupiscendi, est, quia necessitas præcognitionis est vniformiter communis omnibus affectibus, ideóque exposita semel circa primum, ac vniuersalissimum affectum, non necesse est eam repetere circa singulos alios, sed solùm expedit exponere rationem differentialem obiecti motiui subintellecta eatenus cognitione ipsius.

Qvæstio XV.

Vtrùm concupiscentia sit causa actionum solùm exteriorum; earúmque omnium?

Videtur, nec earum solùm, nec omnium esse causa. 1. Quia concupiscentia, & abominatio, seu fuga comparantur inter se, sicut amor, & odium. Amor autem est causa odij, nec est possibile vllum odium, quod non sit ex aliquo amore. Ergo concupiscentia est similiter vniuersalis causa abominationis, seu fugæ, nec est possibilis vlla abominatio, seu fuga, quæ non sit ex concupiscentia. Quæ proinde non est causa actionum solùm exteriorum.

2. Sicut ad amorem consequitur concupiscentia, si bonum amatum cognoscatur esse absens; ita ad concupiscentiam consequitur gaudium, si bonum concupitum cognoscatur esse præsens. Dicendum igitur est, concupiscentiam esse causam gaudij, seu delectationis, sicut dictum est supra amorem esse causam concupiscentiæ. Confirmatur verbis Augustini tract. 15. in Ioann. ad illud: *Qui biberit ex hac aqua. Fruuntur*, ait, *voluptate præcedente, & præmissa cupiditate: nam, qui non præmiserit cupiditatem, peruenire non potest ad voluptatem.* Ergo cupiditas est causa interioris quoque affectus.

3. Dictum est supra quæst. 10. amorem esse causam vniuersalem omnium operationum amantis. Nullarum igitur eiusdem operationum, ne quidem exteriorum causa est concupiscentia.

4. Delectatio est causa aliquarum operationum exteriorum, vt tripudij, & exultationis, vt dicetur infra quæst. 19. Ergo concupiscentia non est causa omnium operationum exteriorum concupiscentis.

Art. 1. Respondetur. Duo sunt genera effectuum concupiscentiæ, sicut & aliarum passionum. Alij namque sunt, qui procedunt ex ipsa per se, & vniuersaliter; ita vt quilibet affectus concupiscentiæ inducat illos ex sua natura in quolibet cõcupiscente

nisi impediatur per accidens ab extrinseco. Alij è contra procedunt ex concupiscentia per accidens, & absque eiusmodi vniuersalitate; ita vt illos inducat aliqua tantum concupiscentia, & aliquando propter circumstantias per accidens illi superadditas.

Art. 2. Hoc supposito dicendum est, concupiscentiam tantùm esse per se causam omnium operationum exteriorum concupiscentis; per accidens verò posse esse causam quorumlibet etiam interiorum affectuum. Ratio est, quia inter concupiscentiam, & delectationem nullus alius affectus interiicitur, loquendo per se; cùm concupiscentia sit passio mouens ex sua natura ad præsentiam delectabilis, ad quam protinus sequitur ipsa delectatio, recedente in eodem instanti affectu concupiscentiæ. Quapropter concupiscentiæ non conuenit vniuersaliter ex sua natura, vt interponat vllos alios affectus interiores, sed vt pergat rectà ad exequutionem operationum exteriorum, quæ sufficere possunt ad inducendam præsentiam delectabilis concupiti. Sed neque delectationis causa esse potest concupiscentia, præter quam dispositiua, ac remota. Quia cùm feratur ad delectabile, quatenus cognitum vt absens, non potest perseuerare superueniente cognitione delectabilis, vt præsentis, qua cognitione dirigitur delectatio; ac proinde nequit concupiscentia coëxistere delectationi, quæ sibi correspondet, seu quæ fertur ad idem delectabile, quod mouet ad concupiscendum. Patet autem, quod nequit coëxistere alicui, non posse, eiusdem esse causam propriè, & strictè talem. Est verò concupiscentia causa dispositiua, & remota delectationis, quatenus inducit præsentiam delectabilis, quod est immediata illius causa, & quatenus memoria præcedentis concupiscentiæ, & molestiæ, ac operosi laboris consequentium ad illam, auget delectationem circa bonum præsens. Iam verò operationes exteriores omnes ordinantur ad delectationem. Nemo enim agit, aut operatur aliquid, nisi vt inde consequatur aliquam delectationem. Ergo affectus tendens ex sua natura ad ipsam delectationem est causa per se omnium operationum exteriorum; itavt nulla sit, aut esse possit operatio exterior, quæ non procedat ex aliquo actu concupiscendi, & neque per se, neque per accidens oppositum accidere potest, quoad operationes animaliter exercitas, iuxta notationem præmissam supra quæst. illa 10. initio.

Art. 3. Fieri verò per accidens potest, vt affectus concupiscentiæ inducat vi sua alios affectus interiores. Quia nimirum fieri potest, vt appareat concupiscenti, alios affectus interiores, cum effectibus eorum propriis, esse opportunos ad consequutionem delectabilis; quam cùm velit, intendátque efficaciter concupiscentia, non potest non inducere vi sua, quidquid animaduersum fuerit ad illam conferre, simúlque erit constitutum in potestate concupiscentis. In hunc modum inducit cócupiscentia amorem, si superueniat cognitio repræsentans aliquem iuuare posse ad consequutionem concupitæ, maximè verò si insuper repræsentetur, eundem id velle præstare, atque præstiturum, vel simpliciter, vel meliùs, ac efficaciùs, interposito amore erga ipsum, eodémque eidem manifestato. Similiter inducit vnus affectus concupiscentiæ alium concupiscentiæ affectum circa delectabile aliud, si repræsentetur, hunc alium affectum, aliúdque delectabile conferre ad finem intentum.

Art. 4. Imò & delectatio circa aliud delectabile potest eadem ratione induci per concupiscentiam, causalitate immediata propriè tali. Si nimirum repræsentetur, interposita delectatione circa delectabile aliud, ipsóque delectabili, peruenirì posse, aut simpliciter, aut meliùs ad delectabile absens, cuius concupiscentia præexistit iam, idémque dicitur de aliis quibusvis affectibus, corúmque obiectis. Itaque concupiscentia est causa per se, & vniuersaliter omnium operationum exteriorum; per accidens verò, & particulatiter affectuum quoque interiorum quorumlibet.

Ad 1. Comparantur quidem vniformiter quoad oppositionem mutuam amor, & odium; concupiscentia, & abominatio, seu fuga. At quoad mutuam dependentiam non comparantur vniformiter. Quia nullus potest esse motus agentis circa passum non præsupposita aptitudine eius ad illud. Vnde, cum amor sit aptitudo appetitiui ad appetibile, vt dictum est supra, nullus potest esse motus, aut prosequutionis, aut fugæ, qui non præsupponat amorem, & ab eodem non procedat. At præsuppositа eadem aptitudine sequitur mox quælibet species motus iuxta conditionem obiecti propositi. Quapropter amans aliquid, protinus erumpit in abominationem, & fugam cuiuslibet nocentis amato, tametsi nulla interposita fuerit concupiscentia; sicut etiam resultat immediatè delectatio ex amore, si ad hunc immediatè subsequatur repræsentatio delectabilis iam præsentis. Non igitur ita prærequiritur concupiscentia per se, & vniuersaliter ad abominationem, seu fugam; sicut amor ad odium.

Ad 2. Conceditur similiter, delectationem subsequi ad concupiscentiam, sicut subsequitur concupiscentia ad amorem, siquidem præierit cognitio delectabilis absentis ad cognitionem delectabilis præsentis. Sed negatur ita esse necessarium per se, & vniuersaliter, vt præcedat, ante cognitionem præsentiæ, cognitio absentiæ, quæ posterior cognitio est omninò requisita ad concupiscendum, sicut necesse est, vt ante concupiscentiam præeat amor, ad quem sufficit cognitio boni conuenientis siue coniuncta, siue separata à cognitione absentiæ, aut præsentiæ eiusdem boni. Negatur itaque vniuersalitas dependentiæ delectationis à concupiscentia, qualis conuenit ipsi concupiscentiæ, respectu amoris. Nec Augustinus quidquam contradicit: Quia loquitur de voluptate circa res, quarum absentia, & defectus præcesserit, nec asserit vlterius esse de conceptu voluptatis, vt præcesserit cognitio absentiæ, & defectus delectabilium.

Ad 3. & 4. Amor est causa vniuersalis operationum omnium, quarumdam proxima, quarumdam remota, ac mediata, ideoque operationes exteriores inducere potest, ac inducit mediante concupiscentia. Similiter concupiscentia inducit saltem mediatè effectus exteriores, resultantes ex delectatione, quando hæc illam præsupponit. Et præterea effectus exteriores subsequentes ad delectationem ordinantur ad augmentum, & cumulum nondum habitum delectationis præexistentis, ideoque oriuntur immediatè ex concupiscentia augmenti eius, & cumuli.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm abominatio sit passio contraria concupiscentiæ?

VIdetur non esse. 1. Quia passio directè oppositа concupiscentiæ est innominata, vt dicit D. Thomas quæst. 30. art. 2. ad 3. Ergo non rectè dicitur abominationem esse passionem contrariam concupiscentiæ.

2. Damasce

D. Thomas quæst. 30. art. 2. ad 3. Ergo non rectè dicitur abominationem esse passionem contrariam concupiscentiæ.

2. Damascenus lib. 2. fidei Orth. c. 12. in fine, concupiscentiæ solùm contraponit timorem. Timor ergo, & non abominatio est passio opposita concupiscentiæ.

3. Non solùm abominamur malum absens, sed etiam, & multò magis malum præsens. Concupiscentia autem est solùm de bono absenti. Igitur abominatio latiùs patet in genere suo, quàm concupiscentia in suo, ac proinde non opponuntur inuicem directè. Nempe directè oppositis eadem omnia, & sola conueniunt proportionaliter, vnicuique iuxta genus suum.

Respondetur. Vbi sunt obiecta inuicem opposita, consequuntur actus pariter inter se oppositi. Sicut autem contingit delectabile esse, & cognosci absens; ita contingit contristatiuum esse, & cognosci similiter absens. Datur igitur passio de contristatiuo absenti perinde contraria passioni circa delectabile absens; sicut ipsum contristatiuum absens est contrarium delectabili absenti. Passio autem circa contristatiuum absens dicitur communiter abominatio, seu fuga, sicut passio circa delectabile absens dicitur concupiscentia ex communi vsu, tametsi ea vox latiùs pateat ex vi originis suæ, vt notatum est in quæstione præcedenti. Conueniunt autem abominationi omnia iis proportionaliter contraria, quæ dicta sunt conuenire concupiscentiæ ad eum modum, quo dictum est suprà de amore, & odio. Nempe seruatis seruandis eadem hic etiam recurrunt omnia, nec expedit similia suggerere distinctiùs. Tædiosum nimirum id est, nec necessarium, aut vtile; quando cuiuis est facilis accommodatio prorsus similium expositis.

Ad 1. Plures, & passiones, & maximè virtutes dixit innominatas Philosophus, quibus nihilominus posteri nomina imposuerunt opportunè, restrictis communibus ad particularia, aut adinuentis de nouo vocibus. Hoc igitur pacto abominatio, & fuga, quæ priùs erant communes omnibus affectibus auersatiuis, restrictæ sunt ad affectum circa contristatiuum absens.

Ad 2. Parum pro nihilo reputatur, vt vulgò dicitur, & obseruat pro expositione Damasceni D. Thomas in dicta responsione ad 1. Vnde omnis motus in bonum, & malum futurum dicitur frequenter spes, & timor, quæ propriæ sunt de bono arduo, & malo terribili, nec habetur ratio de paruo bono, & paruo malo, de quibus sunt concupiscentia, & abominatio propriè tales. Quòd tamen non tollit, quin pro exacta de affectibus doctrina, distinctè & exponantur; & nominentur passiones prædictæ. Igitur Damascenus sequutus est latiorem significationem timoris, eúmque posuit pro fuga cuiusuis mali absentis, ac imminentis, cùm propriè, & strictè sit de malo terribili, & spectet eatenus non ad concupiscibilem facultatem, cuius actus est abominatio, sed ad irascibilem, vt infrà exponetur.

Ad 3. Sæpiùs suggerimus, & sæpiùs necesse est suggerere nomina singularum passionum, & latè vsurpari frequenter, & strictè, propter affinitatem vtique, & connexionem, ac dependentiam, quam habent multiplicem mutuò à parte rei, eáque proniter redundat inde ad conceptus, & proniùs ad voces, quæ sunt pauciores conceptibus. Abominatio igitur accommodatur malo præsenti, sicut amor bono absenti, vt dictum est suprà pro expositione Augustini, in latiori vtique, minúsque propria significatione, cùm strictè sumpta pertineat ad malum absens. Noto in fine, concupiscentiam, & abominationem exponi per solum delectabile, & contristatiuum absens, nulla facta expressione possibilitatis, & imminentiæ, seu futuritionis. Quia ex quo aliquod bonum cognoscitur ab aliquo, tanquam impossibile, respectu ipsius, non habet ampliùs rationem delectabilis, respectu eiusdem. Quia quod non potest haberi, eo ipso nec delectare potest, ac proinde nec delectabile est simpliciter, sub eodem respectu. Idem dicitur suo modo de malo, seu contristatiuo.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm delectatio sit passio quietatiua animalis?

VIdetur non esse. 1. Quia delectatio est operatio, vt habetur ex Philosopho lib. 7. Ethic. c. 12. & 13. & lib. 10. cap. 1. & in sequentibus sæpè. Passio autem non est operatio, vt patet ex contrapositione Damasceni lib. 2. fidei Orth cap. 22. ante med. *Operatio est motus, qui est secundùm naturam; passio verò est motus contra naturam.* Ergo delectatio non est passio.

2. Delectatio est perfectio. Perficit enim operationem, vt dicitur lib. 10. Ethic cap. 4. Perfici autem non est pati, aut alterari. Nihil enim patitur, qui perficitur, ex hoc præcisè, quod perficitur. Ergo delectatio non est passio, neque cum passione.

3. Passio est in tempore. Quia est motus, atque de ratione motus est, vt sit in tempore; cùm tempus sit numerus motus ex Philosopho. Præterea passiones sunt omnes vnius generis. Aliquæ autem passiones sunt in tempore. Ergo omnes sunt in tempore. At delectatio est in instanti. Quia est terminus motus; atque terminus motus est in instanti, vt dicit Comment. cum Philosopho 6. phys. tex. 25. Vnde idem Philos. lib. 10. Ethic. cap. 4. dicit, quod *secundùm nullum tempus accipiet quis delectationem.*

4. Delectatio, & gaudium sunt idem: Quia sunt de eodem obiecto, nempe de bono præsenti, ac possesso; nec fieri potest, vt distinguantur actus, vbi nulla est distinctio obiectorum. Et præterea si gaudium dicatur distingui à delectatione; similiter dicendæ erunt distinctæ ab eadem lætitia, & exultatio, & iucunditas, & hilaritas. Quæ proinde erunt totidem passiones diuersæ: Quòd nemo admittit. Gaudium autem non est passio, quia conuenit Deo etiam, & Angelis, qui sunt expertes passionum. Ergo nec delectatio est passio. Eodem recidit, quod delectatio tam est, imò est multo magis in appetitu rationali, quàm est in appetitu sensitiuo, vt patet in[illegible] alia ex illo Ps. 36. 4. *Delectare in Domino:* Deus enim non cadit sub sensum. In appetitu autem [illegible]ionali nulla est passio, sed solùm in sensitiuo, vt dictum est supra. Ergo delectatio præscindit à passione.

5. Passiones ex suo conceptu sunt homini connaturales, vt iterum suppositum est nuper ex antea dictis. Delectationes autem aliquæ sunt contra naturam, & ægritudinales, vt habetur ex Philosopho lib. 7. Ethic. capite, 12. sub initium. Ergo delectationes non sunt passiones.

6. Passio est motus, & perturbatio, vt conclusum est quæst. 1. art. 5. cum August. Greg. Nyssen. & Damasc. Motus autem opponitur quieti. Quies enim est terminus, & cessatio motus. Opponitur verò multo magis perturbatio. Quia perturbatio est contraria

traria naturæ, & per eam malè habet animal. Quies verò est conformis naturæ, & per eam benè habet animal. Implicat igitur in adiecto, quòd dicitur, passio quietatiua.

7. Voluptates corporales, quibus solis conuenire potest ratio passionis, non quietant, sed magis irrequietam causant sitim, & auiditatem. Huc pertinet directè illud Augustini paulò priùs memoratum ex tract.15.in Ioan. *Cùm peruenerit quisque ad voluptatem sæculi huius, cibus est, potus est, spectaculum est, &c. Numquid non iterum sitiet? Ergo de hac aqua qui biberit, iterum inquit, sitiet.* Eodem pertinet vulgaris comparatio voluptatum corporalium, cum hydrope, de qua dicitur: Quò *plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.* Accedit voluptates corporales esse maximè nociuas, & plurimorum initia, & causas dolorum. Quod & Philosophi agnouerunt, vt ostendit pluribus eorum testimoniis Valentia q.5. punct. 1. atque illud Plauti est nimis verum: *Voluptas est malorum esca.* Vnde est salutare monitum Horatij. *Sperne voluptates, nocet empta dolore voluptas.* Exprimit autem hanc veritatem multò magis illud Christi Domini Lucæ 8.15. *Quòd autem in spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à sollicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitæ euntes, suffocantur, & non referunt fructum.* Accedit rursus, delectationes corporales se inuicem impedire, vt dicitur lib.10. Ethic.cap.5. Causa autem sitis,& sollicitudinis, atque malorum, ac dolorum, & quod est impeditiuum delectationis alicuius, non est quies,nec causa quietis. Ergo delectatio non est passio quietatiua.

Art. 1. Respondetur. Quodcunque peruenit ad finem intentum, quiescit eatenus. Quia finis comparatur centro,ad quod cum peruenit corpus quodlibet, quiescit. Propterea omnis motus ordinatur ad quietem, quatenus ordinatur tanquam medium ad consequutionem finis. Nihil enim mouetur, vt moueatur absque fine vllo, & termino motus,atque conatus. Cùm igitur dictum sit, concupiscentiam esse motum tendentem ad præsentiam delectabilis; necesse est,vt cùm hoc fuerit præsens, succedat motui quies, adeóque actus circa idem delectabile erit quietatiuus in genere causæ formalis, tanquam ipsa quies, seu forma quiescendi. Verùm,quia hic actus, quando est circa delectabile proprium sensus, ac proinde pertinens ad appetitum sensitiuum, necessariò inducit transmutationem aliquam corporalem, vt patet ex dictis suprà in communi, & manifestabitur magis in particulari quæst. 19. ideò delectatio, siquidem est circa delectabile secundùm sensum, quatenus præsens, habet rationem passionis, propter dictam transmutationem corporalem sibi necessariò adiunctam; simúlque habet rationem quietis,quatenus versatur circa finem præintentum, vt præsentem iam, ac possessum. Rectè igitur definitur delectatio, passio quietatiua animalis, passione posita loco generis, & quiete loco differentiæ.

Art.2. Eodem recidit definitio Philosophi lib.1. Rhet. extremo cap.10. Delectatio est *Motus animi quidam, & affectio, tota simul, & sensibiliter in naturam proficiscens*: vel,vt habetur apud D.Thom.q.31. art.1. *Est quidam motus animæ, & constitutio simul tota, & sensibilis in naturam existentem.* Vbi motus, & affectio, necnon sensibilitas ponitur loco generis. Additur verò,tanquam ratio differentialis, simultas totius motus,& quod fit in naturam proficiscens,seu constitutio in naturam existentem, hoc est, correspondens exigentiæ, & naturali inclinationi subiecti, cui inest. Eo namque ipso quiescit vnumquodque, quia constituitur in statu sibi connaturali, & consequitur bonum sibi proportionatum, atque conforme naturæ, & exigentiæ suæ. Vnde D. Thomas ibidem art.2. ad 1. breuius eadem omnia complexus est dicens, delectationem esse *actum perfecti.* Consequitur enim ad perfectionem iam inexistentem animali, & præsupponit mutationem,ac motum, fertúrque in ipsum mutatum esse, secundùm naturam, ideóque non habet ex suo conceptu successionem vllam, quæ solùm datur in ipso opere acquirendi,non verò in ipso acquisitum, ac possessum esse. Patet igitur delectationem ex mente Philosophi, & D.Thomæ, quibus cæteri subscribunt, esse passionem, eámque quietatiuam animalis. Suffragantur præterea expressè huic expositioni verba D. Thomæ quæst.34.art.4. c. *Quies autem voluntatis, & cuiuslibet appetitus in bono est delectatio.* Et iterum ad 2. *Omnis delectatio in hoc est vniformis, quod est quies in aliquo bono.* Ac demum quæst.38. art.1. c. *Delectatio est quædam quies appetitus in bono conuenienti.*

Ad 1. Delectatio dicitur operatio à Philosopho, non in sensu formali, sed in sensu causali, quatenus ex operatione consequitur delectatio, vt exponit ipse iisdem illis in locis. Damascenus autè operationi contraponit passionem, non quidem considerando vtramque adæquatè, sed exponendo in passione rationem differentialem ipsius, quà passio est, à reliquis operationibus, quæ non sunt passiones. Cæterum non est contra conceptum vniuersalem motus, qui est passio, seu coniunctus cum passione, vt præemineat in ipso adæquatè considerato ratio quietis, & conformitatis cum natura patientis, seu passi. Rectè autem exponitur quidditas cuiusque rei per id, quod præeminet in ipsa. Præeminet verò in delectatione ratio quietis, & conformitatis cum natura,rationi motus, & contrarietatis cum eadem. Igitur, licèt passio exponatur rectè per contrarietatem motus respectu naturæ; exponitur nihilominus etiam rectè delectatio, quæ est passio re ipsa, per quietem, & conformitatem, cùm natura. Quia ea contrarietas est per se respectu passionis, vt passio est. At respectu delectationis, vt delectatio est, è contra est per se conformitas cùm natura, & consequitur per accidens motus contra naturam ex conditione organi,dependenter à quo exercetur. Nulla igitur est contradictio, si sumantur singula in sensu formali, vti sumere oportet exponentem quidditates.

Ad 2. Est quidem perfectio,delectatio, quà talis. Sed quæ est sensibilis, habet adiunctam sibi imperfectionem ex natura subiecti, & obiecti, cui inest, & circa quod versatur. Atque hinc fit, vt delectatio sensibilis ita perficiat, vt tamen inducat passionem propriè talem, quâ dimoueatur animal ab statu, & dispositione sibi permanenter connaturali. Dicitur ergo delectationem esse perfectionem, non quod sit pura perfectio, sed quia præeminet ratio perfectionis, magisque prodest, quàm officiat subiecto per se.

Ad 3. Delectatio secundùm se præcisè, & ex genere suo non est in tempore. Quia illa dicuntur esse in tempore per se,& ex genere suo, de quorum conceptu est successio partis ad partem.Non est autem huiusmodi delectatio: Quia non consistit in fieri, & motu acquisitiuo, sed in facto esse, & in termino executionis,vt ostendit Philosophus dicto lib.7.Ethic. cap.12. aduersùs Platonem, qui dicebat delectationem esse generationem, ac proinde consistere in ipso fieri. Accidit nihilominus delectationi sensibili, vt sit in tempore, tum ratione obiecti, tum ratione subiecti: Vtrumque enim est transmutabile. Et quidem ex parte subiecti omnis delectatio sensibilis habet adiunctam transmurationem

successiuè

successiuè existentem, propter diffusionem sanguinis, & dilatationem cordis, quam inducit, vt infra dicetur. Ex parte verò obiecti datur itidem successio, quando delectabile ipsum existit ex sua natura successiuè, qualia sunt pleraque delectabilia sensus. Bene igitur cohærent, quod delectatio sensibilis, quà delectatio est, sit per se in instanti, & nihilominus sit passio tempori commensurata propter adiunctam transmutationem ex parte subiecti, aut etiam obiecti. Cæterum vbi delectabile fuerit exemptum à transmutatione, atque delectatio habebitur independenter ab organo corporeo, eiúsque imperfectione præsenti, quod erit in patria, delectatio non commensurabitur tempori, nec erit in tempore, sed æuo, & in æuo, atque Deus eam habet in instanti æternitatis.

Ad 4. Differentia inter delectationem, & gaudium est similis differentiæ superiùs notatæ inter concupiscentiam, & desiderium. Nempe delectatio propriè, & strictè talis, & provt distincta à gaudio, est circa bonum sensibile, & dependenter à sensione, atque ab organo corporeo, ideóque est passio. Gaudium verò propriè, & strictè tale est circa bonum intelligibile, aut etiam sensibile, sed provt terminat intellectum, atque inde appetitum independenter à sensione, atque ab organo corporeo, ideóque non est passio. Sæpè nihilominus delectatio ponitur pro gaudio, atque ita ponitur apud Psalmistam. Et similiter, licèt non ita frequenter, ponitur gaudium pro delectatione. Vnde gaudium nonnunquam supponit pro passione, & delectatio pro non passione. Atque hoc secundùm contingit frequentiùs, quàm primum. Quia sensibilia sunt nobis notiora, quàm intelligibilia, atque ex notioribus proniter transfertur nominatio in minùs nota. Sed vtcunque hoc se habeat, delectatio sumitur in præsenti strictè, propterea que dicitur passio, eique adscribitur obiectum diuersum ab obiecto gaudij strictè itidem sumpti, non quidem in ratione præsentis, ac possessi, quod est vtrique commune; benè tamen in ratione sensibilis, & intelligibilis, quæ sunt valdè diuersa, vel materialiter, & quoad entitatem, vel certè quoad rationem formalem motiuam, ex qua specificantur actus animæ.

Ad 5. Connaturale dicitur dupliciter. Primò pro eo, quod necessariò consequitur ad naturam cuiusque rei. Secundò pro eo, quod inest vnicuique rei permanenter iuxta exigentiam ipsius secundùm se præcisè consideratam. Passiones autem priori modo sunt homini connaturales, idque solùm ostensum est suprà in communi. At secundo modo sunt præternaturales, & contra naturam, vt inibi expositum est: Præterea Philosophus distinguit in illis locis alio modo delectationes naturales, & innaturales. Delectationes namque naturales dicit, quæ consequuntur ad bonum sensibile congruens naturæ animalis secundùm sc. Innaturales verò appellat eas, quæ consequuntur ad apprehensionem rationis, quæ proinde dicuntur rationales, vel ad eandem cuiusque animalis naturam provt affectam aliquo accidenti, aut proprietate indiuiduali nociua, respectu eiusdem; quæ proinde sunt naturales secundùm quid ex præiacenti apprehensione, aut qualitate naturali defectuosa; innaturales verò simpliciter respectu naturæ animalis secundùm se. Quia tamen hæc eadem diuersitas æquè, eodémque modo cadit, & in delectationes, & in passiones rectè dicitur absolutè, quòd delectatio sit passio.

Ad 6. Motus dicitur etiam dupliciter. Secundùm nimirũ intentionem, & secundũ executionem. Atque delectatio est terminus motus, quoad ordinem exequutionis: Quia exequutio cessat, ex quo bonum intentum redditur præsens, ac possessum. At secundum ordinem intentionis, delectatio non est cessatio, & terminus motus, sed est motus omnium maximus. Quia delectabile præsens maximè omnium mouet appetitum, vt adhæreat sibi per actum suum. Quapropter delectatio dicitur quietatiua, non purè negatiuè, quasi esset pura cessatio omnis actionis, sed positiuè, vt actio præcipua imponens finem ordini exequutionis. Quòd ad perturbationem attinet, ea adiacet delectationi per accidens ratione organi corporalis, vt dictum est. Oportuit verò, vt exponeretur quidditatiuè per id, quod est per se, quódque præeminet in ipsa. Præeminet autem ratio quietis imponentis finem ordini exequutionis; & labori, atque defatigationi.

Ad 7. Quòd voluptates corporales sint coniunctæ cum siti, & sollicitudine irrequieta vlteriorum voluptatum, accidit eis ex natura delectabilium sensus, quæ sunt fugacia, nec singula sufficiunt, sed indigent assidua successione, ac substitutione aliorum post alia: Quapropter sitis, & anxietas non consequitur ad cognitionem boni præsentis, & ad præsentem voluptatem secundùm se, sed ratione adiacentis simul cognitionis delectabilium absentium, & necessitatis eorum. Et quia hæc cognitio quoad vtrumque euadit maior ex experientia vniuscuiusque delectationis corporalis, insufficientis ex se ad fœlicitatem, dicuntur eiusmodi delectationes inducere sitim, & inquietudinem, non in genere causæ formalis, sed tantùm obectiuè. Quidditas autem cuiusque formæ consideratur penes id, quod præstat per se ipsam præcisè in genere causæ formalis. Idem dicitur de vi nociua voluptatum, nec non de vi impeditiua cuiusque delectationis, respectu aliarum delectationum. Primum enim accidit ex nimietate, & non ex conceptu, & natura delectationis, vt delectatio est. Secũdum verò prouenit ex incompossibilitate mutua delectabilium sensus, cùm delectatio, quà delectatio est, nulla impediat vllam aliam delectationem directè, & ratione sui, sed magis foueant se, atque augeant vicissim delectationes quælibet, quatenus delectationes præcisè sunt.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm causa delectationis sit bonum præsens, ac possessum.

VIdetur non esse. 1. Quia possessio boni vnicuique conuenientis est conditio sine qua non, vt ipsum bonum causet delectationem, ad eum vtique modum, quo applicatio agentis ad passum est tantùm conditio sine qua non, vt agens influat in passum. Ergo bonum solùm est causa delectationis, & non etiam præsentia eius, ac possessio. Cuiusmodi itidem argumento nititur Scotus in 3. dist. 15. vt dicat bonum conueniens esse causam delectationis secundùm conceptum absolutum, nempe ratione solius prædicati, quod fundat conuenientiam, & non etiam secundùm conceptum relatiuum conuenientis, qui inde consequitur; sicut causa quælibet efficiens causat, non quatenus effectiua est, sed per eam solùm perfectionem, ratione cuius præcontinet in se effectum, & fundat relationem effectiui.

2. Operatio, est vniuersalis causa delectationis, nec vllum bonũ independenter ab operatione, bona est delectabile. Quia *Delectatio est operatio connaturalis, non impedita*, vt dicit Philos. lib. 7. Ethic. cap. 12. in quo, & in proximè sequenti 13. nec non lib. 10. cap. 4.

cap.4 & 5. probat pluribus ex professo delectationem omnem in operatione fundari. Multiplex autem bonum fit nobis præsens, atque à nobis possidetur absque vlla nostra operatione, vt patet in primis in esse proprio, quod est magnum cuiusque bonum, & habetur, ac possidetur absque propria cuiusque operatione. Similiter est bonum caleſieri patienti frigus, & refrigerari æstuanti; & tamen neutrum fit per operationem propriam calefacti, & refrigerati. Eadem est ratio de loco, qui vnicuique est conueniens. Fieri namque potest, vt per operationem tantùm alienam constituatur quis in tali loco, & sic de aliis eiusmodi pluribus. Multiplex igitur bonum potest esse præsens, ac possessum, quin vlla inde proueniat delectatio, propter defectum operationis connaturalis.

3. Motus est causa delectationis, vt patet experientia; & docetur à Philos. lib. 7. Ethic. cap.7. & lib.1. Rhet. cap.11. idémque delectabiliter demonstrat August. lib.8. Confess. cap.3. concludens gaudia viatorum alternantibus defectu, & profectu, offensionibus, & conciliationibus, quod fit per motum, coalescere. Et tamen per motum non fit præsens, nec possidetur vllum bonum. Quia de ratione motus est, vt pars eius adsit, & pars adhuc desit, ideóque non habet rationem præsentis potiùs, quàm absentis. Ergo præsentia, & possessio boni non est causa adæquata, & vniuersalis delectationis.

4. Memoria præteritorum, & spes futurorum bonorum, ac delectationum, sunt causa delectationis præsentis; vt docet D. Thomas quæst.32. art.3. aliique communiter ibidem; & probatur ex illo ad Rom.12.12. *Spe gaudentes*, & Psalm.764. *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Memoria autem, & spes versantur circa obiectum absens. Ergo præsentia boni non est de conceptu causæ delectationis.

5. Narratio, & memoria malorum præteritorum, & euentus funesti, atque periculorum, è quibus quis euasit incolumis, est delectabilis, vt habetur ex Augustino lib. 22. de Ciuit. cap.11. *Sæpè*, ait, *læti tristium meminimus, & sani dolorum sine dolore, & inde amplius læti, & grati sumus*; additque lib.8. Confess. cap. 3. *Quanto maius fuit periculum in prælio, tantò maius erit gaudium in triumpho.* Imò lacrymæ sunt sæpè delitiosæ, vt apparet in lacrymis audientium delectabiliter tragædias, & tragicos euentus, quibus eliciuntur lacrymæ. Patet autem nihil horum habere rationem boni præsentis. Ergo.

6. Plures aliorum operationes sunt causa delectationis, vt patet ex illo 2.Ioan.4. *Gauisus sum valdè, quoniam inueni de filiis tuis ambulantes in veritate.* Idémque patet experientia Parentum, & Magistrorum omnis generis, qui plurimum delectantur, cùm vident filios, aut discipulos benè operantes, conformiter ad directionem præhabitam. Operationes autem alienæ solis suis auctoribus sunt præsentes, certè ab eisdem solis possidentur, & non à videntibus, aut Parentibus, aut Magistris. Ergo bonum cognitum potest esse causa delectationis, quin possideatur.

7. *Largiri, & auxiliari amicis, aut extraneis est delectabilissimum*, vt tradit Philosophus lib.1. Polit. cap. 3. Largitio autem vsque adeò non inducit præsentiam, & possessionem boni, respectu largientis, vt potiùs eum spoliet bono præhabito, transferendo illud in alium. Ergo non sola possessio, sed etiam spoliatio, & amissio boni potest esse causa delectationis. Idem à fortiori conuincit delectatio proueniens frequenter ex nocumento illato aliis per victoriam, redargutionem, increpationem, & maximè per punitionem illatam ab irato, quàm esse valdè delectabilem affirmat Philos. lib.1. Rhet. cap.11. Et tamen nihil eorum perficit authorem suum accessione, & præsentia vllius sui boni.

8. Similitudo, & admiratio sunt causa delectationis. Quia similes delectantur similibus, & admirationi tribuit virtutem causatiuam delectationis Philosophus in dicto lib. 1. Rhet cap. 11. & ex eo D. Thomas in dicta quæst. 32. art.8. Similitudo autem, cùm sit pura relatio, ac denominatio extrinseca, nullam specialem rationem boni, præsentis, ac possessi ponit in consimili. Multò verò minus admiratio, & admirabile, quà admirabile est, inducit bonum aliquod præsens in admirantem. Quia admirari est ignorantis naturæ, vt dicit Damascen. lib.2. fidei Orth. cap.22. atque admirabile, quà admirabile est, consequenter connotat ignorantiam causæ. Ignorantia verò est vacuitas, & absentia boni. Patet igitur delectationem aliunde, quàm ex bono præsenti, ac possesso, prouenire posse.

9. Si bonum præsens, ac possessum esset causa delectationis, quo bonum esset maius, eo delectatio inde suborta esset maior: Quia causæ perfectioris perfectior est effectus. Delectationes autem sunt è conuerso maiores, quæ suboriuntur ex inferiori genere bonorum. Quia delectationes corporales, ac sensibiles, quæ suboriuntur ex infimo bonorum genere, nempe ex rebus temporalibus, ac sensibilibus, sunt maiores, quàm delectationes spirituales, ac intelligibiles, quæ consequuntur ad supremum bonorum genus. Plures enim sequuntur delectationes corporales, quàm spirituales. Quòd non contingeret, si corporalium, quàm spiritualium vis motiua, ac allicitiua maior non esset. Accedit, delectationes corporales transmutare corpus, atque inducere nonnunquam insaniam, vt dicitur lib.7. Ethic. cap. 3. eáque de causa necesse est temperare, & refrenare vehementiam eiusmodi delectationum. Neutrum autem horum conuenit delectationibus spiritualibus. Sunt igitur fortiores, ac proinde maiores delectationes corporales, quàm spirituales. Non est igitur causa delectationis bonum præsens, ac possessum.

10. Inter delectationes sensibiles eæ sunt maximæ, quæ sunt secundum tactum, vt habetur ex lib.3. Ethic. cap.10. & probatur ibidem ex eo, quòd omnia animalia reuocent obiecta cæterorum sensuum ad delectationem secundùm tactum. Quia canes non gaudent odore leporum, sed comestione, eádémque delectatur leo, respectu bouis, & non eius voce, & sic de aliis similibus. Tactus autem tenet infimum locum inter sensus; certè est inferior visu, vt ostendit Philosophus initio metaphysicæ, & consequenter obiectum tactus est infimum inter omnia sensibilia. Ergo magnitudo delectationis non commensuratur magnitudini boni præsentis, ac possessi; & consequenter hoc non est illius causa, saltem adæquata.

Art 1. Respondetur. Eadem est causa, & amoris, & concupiscentiæ, & delectationis, cum hac differentia, quòd bonum est causa amoris secundùm se præcisè, atque independenter à præsentia, & absentia ipsius: concupiscentiæ verò, quatenus est absens, atque delectationis, quatenus est præsens. Nempe quod cuique est adaptatum, quod fit per amorem, eo ipso placet secundùm se. Idémque, si abfit, ingerit sollicitudinem sui, quæ pertinet ad effectum concupiscentiæ. Cùm autem præsens fuerit, inducit quietem; vt dictum est suprà, quod pertinet ad delectationem. Dictum autem fuit causam amoris esse bonum cognitum secundùm se; & similiter de bono absenti cognito, respectu concupiscentiæ. Ergo causa delectationis est idem bonum

quatenus

quatenus præsens, quod fit per coniunctionem boni,& possessum, quod fit per cognitionem eiusdem boni vt coniuncti. Tria itaque sunt,quæ concurrunt ad delectationem tanquam causæ eius. Bonum scilicet delectabile, præsentia, & coniunctio eius, atque cognitio, & possessio eiusdem boni, & coniunctionis. Conuertitur porrò possessio cum cognitione boni coniuncti, quia per cognitionem subiicitur bonum appetitui,eidémque subordinatur,tanquam dominanti, nec absque cognitione id ipsum haberi potest vllo pacto. Quapropter delectatio existit tribus illis præsuppositis, & deficit ex defectu cuiuslibet eorum. Et similiter crescit, ac decrescit iuxta augmentum,& diminutionem eorumdem trium,& cuiuslibet ex iisdem.

Art. 2. Itaque quo bonum præsens, ac possessum fuerit maius, eò cæteris paribus delectatio euadet maior,& minor,quò idem minùs fuerit. Sed si præsentia, & coniunctio boni minoris sit intimior, ac maior,quam boni maioris, fieri poterit, vt compensetur excessus, aut defectus boni, contrario excessu, ac defectu præsentiæ, coniunctionis. Eadem est ratio de cognitione comparata cum magnitudine boni,& coniunctionis. Quia paruum bonum perfectè cognitum, simul cum præsentia, & coniunctione sua sæpè delectat magis, quam magnum bonum imperfectè cognitum, simul cum sua præsentia, & cognitione. Et sanè cognitio est præcipua causa delectationis augendæ, ac minuendæ. Quia appetitus fertur ad bonum, non vt est in se, sed quatenus apparet in cognitione, ideóque mensura proxima, atque vltimo determinatiua delectationis quoad suam magnitudinem, ac paruitatem est cognitio. Ex quo apparet ea omnia, & sola conferre ad inducendam, & remouendam delectationem, quæ & quatenus cõferunt ad perfectam cognitionem bonitatis, & malitiæ conuenientis vnicuique rei, necnon coniunctionis, & remotionis eiusdem rei. In hunc igitur modum, & cum hac coordinatione mutua formalitatum est causa delectationis bonum præsens,ac possessum.

Art. 3. Obseruare autem oportet, fieri posse, vt idem bonum simultaneè sit aliquatenus præsens, & aliquatenus absens respectu eiusdem, vtque cognoscatur, vt tale indiuisim quoad vtramque eam conditionem,& consequenter vt simul sit causa delectationis, & concupiscentiæ, imò & doloris, ac tristitiæ. Fieri namque potest, vt idem bonum sit præsens in causa contentiua ipsius, aut in imagine sui,seu intentionali,seu physica, simúlque sit absens secundùm entitatem; idque per absentiam, vel euitabilem, vel ineuitabilem. In quo euentu idem bonum quatenus aliqualiter præsens, erit causa delectationis, simúlque erit causa vel concupiscentiæ, vel tristitiæ, quatenus est absens. Perfecta igitur delectatio respectu cuiusque boni est,quæ consequitur ad perfectam, secundùm se, præsentiam, & realem, ac entitatiuam, & intentionalem, ac repræsentatiuam. Imperfecta verò est, & admixta cum concupiscentia, aut tristitia, quæ consequitur ad præsentiam boni tantùm in causa, vel in imagine sui. Verùm ex his duobus præsentia in causa est potior ad delectandum,quam præsentia in sola imagine. Quia causa boni est sufficiens ad inducendam, & cognitionem repræsentatiuam eius, & eiusdem realem præsentiam. Quod secundum præstare imago, quà imago præcisè est,minimè potest.

Art. 4. Hinc omnis delectatio reuocari facilè potest ad operationem vnicuique congruentem, cui vniuersaliter illam deuinciunt Philosophus, & ex eo D. Thomas in dicta quæst. 32. art. 1. nonnullis plurimum tergiuersantibus circa eam doctrinam. Rationem autem eius efficax depromitur ex conceptu fœlicitatis comparato cum conceptu delectationis. Felicitas consistit in operatione, & vnumquodque est propter suam operationem, tanquam propter finem suum, vti positum est cum Philosopho, D. Thoma, aliísque communiter, atque ostensum quæst. 3. de act. hum. ab artic. 4. Rursus omnis delectatio resultat immediatè ex fine, vt obtento, ac possesso, vti præsuppositum modo est ex communi consensu. Ergo omnis delectatio est ex operatione congruenti naturæ, eiusdémque perfectiua,vel naturaliter,vel moraliter, iuxta naturam delectationis, vel purè naturalis, vel moralis; atque cætera omnia eatenus præcisè delectare possunt, quatenus conferunt ad eiusmodi operationem, eandémque aut includunt, aut iuuant aliqualiter. Nempe fœlicitas, quæ habet rationem vltimi finis, sola est, quæ perfectè delectare potest, & cætera omnia eatenus præcisè delectare possunt, quatenus illam in se includunt,aut iuuant aliqualiter. Ea scilicet magis, quæ magis iuuant, & minùs, quæ iuuant minùs. Concluditur itaque causam delectationis esse bonum præsens, ac possessum; atque hoc bonum, vt tale esse conuertibile cum operatione vnicuique connaturali;perfectè quidem,& proximè cum operatione ipsa secundùm se, vt actualiter existente,atque perficiente intrinsecè operantem; imperfectè verò, & inchoatiuè in causa, & requisitis continentibus in se,ac promouentibus sufficientiam ad eandem operationem.

Art. 1. Ad 1. Possessio boni conuenientis est & ipsa bona,& conueniens,atque specialiter perfectiua possidentis. Quapropter possessio,quæ etiam ipsa possidetur, per se ipsam formaliter,est causa delectationis non minùs, aut aliter, quam bonum conueniens, quod possidetur per possessionem à se distinctam. Non igitur se habet tanquam pura conditio sine qua non. Quia hæc non continet in se perfectionem, aut partem perfectionis peculiaris, quæ inest causæ, quæque est transmittenda in effectum. Idem dicitur suo modo de bono conuenienti respectu cuiusque, déque conuenientia eius. Quia ipsa ratio conuenientiæ est per se æstimabilis,& bona respectu subiecti,cui conuenit bonum.

Art. 2. Verum notare oportet, conuenientiam vnius rei respectu alterius non ita distingui ab entitate,quæ conuenit,& cui conuenit, sicut in plerisque rebus distinguitur possessio à possidente,& à bono possesso. Fieri namque potest, vt sanitas Ex. gr. habeatur, & non habeatur, ab animali. At fieri nequaquam potest, vt eadem sanitas sit, & non sit conueniens eidem animali. Vnde prædicatum absolutum, ratione cuius aliquid alicui conuenit, & conuenientia eiusdem ad idem solum distinguuntur ratione. Quatenus nimirum eadem res modò cognoscitur cognitione comparatiua eius cum subiecto, cui congruit, modò absque tali comparatione. Ex quibus conceptibus comparatiuus est posterior, quàm non comparatiuus, seu absolutus, quia simplex in quolibet genere est prius composito. Inde autem prouenit apparentia quædam fallax, quòd itidem à parte rei præcedat realiter prædicatum,per quod conuenit aliquid alicui, rationem conuenientiæ, seu conuenientiam ipsam; cum obiectiuè, & vt sunt in se nihil differant omnino. Quapropter controuersia, quam instituit Caietanus cum Scoto circa hoc punctum ad quæst. 32. D. Thomæ art. 1. in posteriori commentarij parte, meo quidem iudicio, vt cum bona optimorum auctorum venia syncerè dicam, est plenè leuis, nulliusque momenti, quod ad rem præsentem attinet.

Art. 1. Ad 2. Conceditur, & admittitur, vt verissima

sima doctrina illa Philolosophi de delectatione vniuersaliter consistente in operatione connaturali, non impedita, tanquam in motiuo eius, & causa vniuersali. Sed quia quædam sunt causa operationis in genere efficientis, quædam verò in genere finis, & obiecti; contingit quædam esse causatiua delectationis, quatenus habita præcisè, alia verò quatenus possibilia haberi. Quia causa efficiens nihil agit, nisi quatenus existens. At causa finalis agit per cognitionem sui, etiam dum non existit in se intrinsecè. Hac distinctione occurritur rationibus, & exemplis obiectionis. Quia proprium esse in primis, quod habetur per operationem alienam, ideò est delectabile, quia continet in se sufficientiam ad operationes vnicuique connaturales: Quod à posteriori ex eo colligitur clarè, quia quicũque per ægritudinem, aut aliam accidentalem malam dispositionem, vel per violentiam alienam impeditur, quominùs operari possit iuxta exigentiam suæ naturæ, eo ipso contristatur, & incidit in mœstitiam. Calefactio è contra patientis frigus, & refrigeratio æstuantis, ideo causant delectationem, quia inducunt dispositionem, & sufficientiam ad operandum, provt oportet, atque depellunt nimietatem, aut frigoris, aut caloris impeditiuam, aut retardatiuam eiusdem operationis. Eadem est ratio delectationis ex loco cõuenienti. Is namque locus est delectabilis, qui confert sufficientiam, & expeditionem operandi benè, is verò est contristatiuus, qui tollit eandem.

Ad 2. Idem dicitur de rebus omnibus aliis absque vlla exceptione. Omnia namque distincta ab operatione sunt delectabilia, vel acerba, quatenus conferunt ad operationem connaturalem, vel eandem impedunt; atque cùm ventum est ad operationem ipsam excutioni mandandam, tunc enimuero resultat delectatio, quàm maxima esse potest, vel ex causa efficienti qualibet, vel ex quolibet obiecto potentiæ cognoscitiuæ, & appetitiuæ. Pecuniæ enim verbi gratia, vel cibus tunc maximè delectant cum existit actualiter eorum vsus, qui in operatione consistit formaliter, tunc verò minùs, cum solam conferunt sufficientiam eius, & spem; tunc minimè omnium, ac prorsus nihil, cùm eadem sufficientia, & spes ligatur, ac extinguitur penitus. Vnde est illud: *Quo mihi diuitiæ, si non conceditur vti?* Nucleus igitur delectationis rerum omnium est penes solam operationem, plenæ quidem, & perfectæ in vnoquoque genere, penes ipsam actu existentem; imperfectæ verò, & inchoatiuæ, penes sufficientiam ad illam, ita vt crescat, aut decrescat delectatio iuxta maiorem, vel minorem propinquitatem ad operationem appetitiuo congruentem; cumuletur verò eadem, vel extinguatur per operationem ipsam actu exercitam; vel per eiusdem impossibilitatem. Quo discursu apparet clarius conuertibilitas superius obseruata inter delectabile præsens, ac possessum, & inter operationem connaturalem existentem, vel in se, vel in sua causa.

Ad 3. Delectatio perfecta, nullique admixta molestiæ, ac dolori non potest esse ex motu, sed solum imperfecta, & coniuncta cum aliqua molestia, & dolore, proueniente ex malo nondum totaliter excluso. Quia verò nulla Viatorum gaudia sunt vndequaque perfecta, & completa, propterea Augustinus optimè statuit ea in transmutatione, vicissitudine, & motu consistere. Motus enim transfert de vno delectabili ad aliud, quod nondum habitum est, & cuius propterea experientia desideratur magis, & de vna parte delectabilis ad aliam eiusdem partem. Quatenus autem reddit præsens delectabile aliquod, aut aliquam eius partem, est causa delectationis; & similiter est causa molestiæ; ac doloris quatenus tendit ad delectabile aliud aut aliam eius partem adhuc absentẽ, vti exponit optimè D. Thom. dicta quæst. 32. art. 2. atque à nobis expositum est supra in genere quæst. 3. art. 4. & 5. quod attinet ad peculiarem conditionem delectationum corporalium, quæ dependent ab organo corporeo specialiter indigo motus, ac transitus ab vno ad aliud, atque aliud delectabile.

Ad 4. Memoria delectationis præteritæ, si secundùm se præcisè consideretur, ideò delectat, quia delectationem, & rem delectantem, absentes entitatiuè, & secundùm se, reddit præsentes intentionaliter, ac repræsentatiuè. Quæ repræsentatio, & intentionalis existentia est bonum quoddam præsens, ac possessum, vt per se patet. Non igitur causat delectationem quidquam absens, qua absens est, sed qua nihilominus aliqualiter est præsens, ac possessum. Similiter spes futurorum bonorum est delectabilis, quatenus nititur possibilitate eorum, & sufficientia causarum ad illa inducenda, quæ possibilitas, & sufficientia sunt bonum quoddam præsens speranti, atque complentur, ac promouentur per ipsam spem, quæ itidem est bonum præsens, ac possessum. Vtrobique igitur vis delectandi est tota penes bonum præsens. Verum spes delectat magis per se, quàm sola memoria præteritorum; tum quia spes est necessariò coniuncta cum intentionali præsentia bonorum, sicut memoria, eique superaddit; tum quia coniunctio boni secundum rem, nec non possibilitas, & sufficientia huius coniunctionis præeminet coniunctioni secundum similitudinem tantùm, & repræsentationem.

Ad 5. Ratio delectationis ex memoria præteritorum malorum, laborum, periculorum hæc traditur à D. Thoma ibidem art. 4. à Dandino, & aliis communiter. Quòd scilicet ea memoria est coniuncta cum cognitione præsentis incolumitatis à malo, quod præteriit. Verum hoc non satisfacit vniuersaliter. Primò quia inde fieret, non esse magis delectabilem memoriam propriorum malorum, & periculorum, quàm alienorum, quandoquidem æqualiter potest esse liber ab vtrisque, qui meminit eorum. Quod tamen contradicit experientiæ, & verbis illis Augustini. Deinde quia si quis euasit periculum indecenter, ac ignominiosè, vt miles per fugam non est delectabilis memoria talis periculi; tametsi præsens exemptio ab illo perinde adsit, atque si vitatio præcessisset absque labe. Dicendum igitur est, memoriam præteritorum malorum esse delectabilem, quia est coniuncta cum cognitione industriæ, aut fortitudinis laudabilis, quæ adhuc insunt vel numinis specialiter propitij, quod adhuc creditur specialiter propitium, adeóque mala præterita delectant indirectè, quatenus testimonium perhibent bono alicui præsenti, eiusque vt præsentis cognitionem vel augent, vel confirmant, magisque reddunt certam argumento à posteriori. Narratio verò malorum alienorum delectat, tum propter eandem præsentem incolumitatem audientis, tum quia excitant cognitionem oppositorum bonorum, quam dictum nuper est, esse delectabilem per se ipsam, tum propter præsentem cõcinnitatem, aliasque narrationis gratas circumstantias itidem præsentes. Lacrymæ verò, quatenus superadditæ bonitati modò prænotatæ, habent vim delectandi, quia ejectione humoris superflui subleuant caput, & reliquũ corpus, tum quia ingerunt cognitionem affectus interius impensi, qualem, laudabile est, exercere circa mala proposita. De reliquo lacrymæ saltem vt plurimum sunt effectus tristitiæ opprimentis cor, & constringentis alias etiam corporis partes ad emissionem eius humoris, & quia sẽ-

sione

sione sui augere valent cognitionem mali, ex qua procedunt, habent vim ex hac parte augendi tristitiam. Nihil porro est incommodi, quod idem sit causa delectationis, & tristitiæ secundum diuersa. Imò ita necesse est, vt eueniat in omnibus, quibus inest bonum aliquod præsens, coniunctum cum aliquo malo præsenti.

Ad 6. Operationes aliorum possunt esse delectabiles consideranti illas, quadruplici ex capite, vt exponit optimè D. Thomas in eadem quæst. 32. art. 5. Primò nimirùm quia operationes aliorum, sunt beneficæ respectu considerantis, vel largitione bonorum temporalium, vel illuminatione intellectus, & instructione morum, atque incitamento ad bene operandum per exempla virtutum. Secundò quia ex operationibus aliorum laudatiuis obsequiosis, gratificatoriis innotescit magis excellentia, & bonitas peculiaris, quæ inest ei, qui laudatur, cui exhibetur obsequium, & gratiæ aguntur. Quo etiam ex capite adulatores sunt causa delectationis apud superficialem auscultatorem eorum. Quia gignunt in eo maiorem, æstimationem bonorum, & dotium suarum seu naturalium, seu acquisitarum. Sed apud syncerum, & intimum scrutatorem sermonis adulatorij oritur indidem dolor potius, atque molestia. Quia coniicit, inde se constitui in periculo deceptionis, & arrogantiæ, quæ sunt magna mala. Tertiò oritur delectatio ex operationibus bonis qualibuscunque eorum, quos diligimus, propter vim vnitiuam amoris, superius expositam q. 9. Inde enim fit, vt perfectio, ac melioratio, accrescens dilectis ex bona operatione, æstimetur quasi propria, ideoque delectet, sicut proprium bonum. Quartò sunt similiter delectabiles operationes malæ inimicorum, quatenus sunt nociuæ, ac detetioratiuæ ipsorum, seu naturaliter, seu moraliter. Quia malum inimici reputatur, tanquam bonum proprium odio habentis illum, vti dictum similiter est supra q. 12. Hac de causa dicitur de charitate, quæ est exclusiua inimicitiæ, 1. ad Corinth. 13. 6. *Charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Ex quibus omnibus apparet, operationes aliorum eatenùs esse posse delectabiles respectu cuiusque quatenus ex illis redundat bonum aliquod eius proprium, aut boni proprij præexistentis cognitio maior aut magis certa.

Ad 7. Beneficentia sæpè exercetur absque vllo benefacientis nocumento, vt cùm laudantur, aut instruuntur alij verbo, aut opere; & tunc subsequitur pura delectatio ex perfectione operationis propriæ, & ex emolumento beneficiarij dilecti à benefactore, eidémque propterea quasi identificati. Sæpè itidem beneficentia est aliquatenus nociua respectu benefactoris, vt cùm quis largitur aliis pecunias suas, aliáque pecuniis æstimabilia; & tunc sequitur delectatio mixta dolori. Iactura namque propria inducit per se dolorem, & tristitiam in eo, qui spoliatur bonis suis. At perfectio propria ex operatione benefica, & bonum accrescens beneficiario dilecto, & si adsit spes gratitudinis, delectationem inducunt. Quòd si largitio sit prodiga, ac nimia, & plus nocens benefactori, quàm prosit beneficiario, tristitia subsequens prævalet delectationi, eámque quodammodo absorbet. Sed vice versa prævalet delectatio, & impedit totaliter sensum tristitiæ, si nocumentum benefactoris sit ad modum exiguum, maximum verò commodum beneficiarij, accedente præsertim æstimatione excellentiæ propriæ ex sufficientia respectu sui simul, & aliorum; quam æstimationem gignit, vel certè auget, atque confirmat omnis operatio benefica. Apparet igitur hic etiam, delectationem beneficentiæ immediatè prouenire ex bono proprio benefactoris, exque eiusdem boni cognitione. Eadem est proportionaliter ratio de delectatione, quæ resultat ex damno aliis illato. Quia quando infertur per victoriam, accrescit æstimatio excellentiæ propriæ per excessum virium, corporis, aut animi, & fortitudinis, aut industriæ, ac peritiæ. Et similiter effulget in redargutione, increpatione, & punitione, excessus sapientiæ, probitatis, aut potentiæ. Quod si quid horum fiat ab irato, accrescit præterea specialis delectatio ex depressione iniuriantis, quæ est bona iniuriato, vt dicetur inferiùs circa iram.

Ad 8. Quod ad similitudinem attinet, dictum est suprà circa amorem quæst. 8. ad 4. Similitudinem alicuius cum aliquo continere in se specialem bonitatem relatiuam comparatione ipsius. Quapropter delectatio ex similibus non est absque proprio bono cognoscentis similitudinem sui cum aliis. Admiratio autem gignit spem augendi cognitionem rei adhuc occultæ. Dictum autem est, spem esse delectabilem ratione boni alicuius præsentis, licèt non sit pura eiusmodi delectatio, quatenus est coniuncta cum absentia boni sperati secundùm se. Eodem igitur pacto admiratio est partim delectatiua, & partim contristatiua, idque plus, vel minùs in vtramuis partem, provt contigerit prævalere, vel non prævalere spem acquirendæ nouæ cognitionis, eiusque magnæ, vel paruæ.

Art. 1. Ad 9. Dictum est, delectationem oriri ex bono præsenti, provt possesso, seu cognito. Vnde delectatio crescit, & minuitur iuxta augmentum, & diminutionem, tum boni delectabilis, tum cognitionis eius. Bona autem spiritualia, ac intelligibilia sunt maiora, quàm bona corporalia. Sed cognitio rerum spiritualium, & intelligibilium est minor in nobis, quàm cognitio bonorum temporalium. Quapropter delectationes vtrinque resultantes sunt dispariter æquilibratæ in diuersis. Et quidem primus aspectus, primáque perceptio sensibilium superat in nobis primum aspectum primámque perceptionem bonorum spiritualium vsque adeò, vt excessus prioris cognitionis suprà posteriorem, sit maior, quàm excessus bonorum spiritualium suprà bona sensibilia. Quia sensibilia bona innotescunt sensibus immediatè, ideóque manifestantur totaliter sub primo aspectu. Spiritualia verò innotescunt ænigmaticè mediantibus sensibilibus, ideóque sub primo aspectu manifestantur solùm quoad perfectionem affinem perfectioni rerum sensibilium, cum hac differentia, vt illa mediatè, ideóque minùs, hæc verò immediatè, ideóque magis innotescant. Plerique autem hærent in prima superficiali rerum apprehensione, eiúsque ductum proniter sequuntur. Ex quo fit, vt plerique magis delectentur sensibilibus, quàm spiritualibus bonis, non per se, sed per accidens; quia quatenus eligunt hærere in prima superficie primáque rerum apprehensione; nec volunt attendere meditatione, & discursu accuratiori ad indagandam mensuram, & magnitudinem legitimam cuiusque boni.

Art. 2. Sed non sunt excusabiles, qui eligunt ità torpere circa spiritualia. Quia sub primo illo eorum aspectu, licèt nõ appareat explicitè excessus incomparabilis bonitatis, conuenientis ipsis; apparet nihilominus possibilitas proficiendi in cognitione eorum, & dignitas, vt quæratur diligenter istiusmodi profectus. Quòd si adhibeatur diligentia, qualis decet, peruenitur tandem ad cognitionem spiritualium bonorum, quæ coniuncta cum reali eorum magnitudine, superat cõiunctum ex bonis sensibilibus, ipsorúmque cognitione; atque delectationes deinde consequentes circa spiritualia euadunt absolutè

maiores, quàm quæ sunt circa sensibilia. Qua de causa dicebat Apostolus: *Cupio dissolui, & esse cum Christo*; ideſt carere omni delectatione sensibili, & frui sola spirituali. Iam quod ad transmutationem attinet corporalem, ea prouenit, ex delectatione corporali, non ob eius præstantiam, & magnitudinem, ac fortitudinem maiorem, quàm quæ conuenit delectationi spirituali, sed ex natura, & debilitate organi corporalis, in quo & dependenter à quo eiusmodi delectatio percipitur; vtque vitetur eius læsio quando delectatio est vehemens, aut diuturna, est necessarium temperare illam, ac refrænare. Quod in delectatione spirituali ideo non euenit saltem directè, & per se, quia percipitur absque cooperatione organi corporalis & consequenter absque eius læsione.

Art. 1. ad 10. Inter ea, quæ habent rationem finis, quod est magis necessarium, est melius; vt patet in Deo, qui est finis vltimus omnium, idemque est summè necessarius; & sic de cæteris finibus, vt pote subordinatis primò cum imitatione eius, & participatione, qua fines sunt. At inter ea, quæ habent rationem medij, ac instrumenti, quod est magis necessarium, est è conuerso minus bonum, atque ignobilius: quia eo ipso distat magis à fine, quàm media minùs necessaria. Medium enim, ac instrumentum magis necessarium ad finem, non solum est necessarium ad ipsum finem, sed etiam ad reliqua media minùs necessaria. Quapropter inter finem, & medium magis necessarium interiacent hæc alia media minùs necessaria, quæ immediatè, vel certè propinquiùs inducunt finem: sicut calor vt octo ignem, à quo distat magis calor vt quatuor, magis verò calor vt duo, & adhuc magis applicatio agentis ad passum, magis gradatim necessaria ad existentiam noui ignis. Quod autem maximè distat ab optimo, quod est finis, est minimæ bonitatis.

Art. 2. Iam in brutis operationes sensuum, & appetitus sensitiui habent rationem puri finis inter ea quæ insunt ipsis intrinsecè. Quia nihil est in illis nobilius, ac præstantius, ad quod tanquam, ad vlteriorem finem ordinentur operationes eiusmodi. Manifestum autem est, operationes tactus esse præ cæteris omnibus operationibus necessarias ad conseruationem indiuidui, & speciei brutorum. Eædem igitur sunt præstantissimæ in brutis, ideoque ad delectationem secundum tactum ordinantur reliquæ omnes eorum operationes, tanquam ad finem suum vltimum intrinsecè perfectiuum, ipsorum, vti rectè constituit Philosophus illo in loco.

Art. 3. At in homine eædem sensuum, & appetitus sensitiui operationes habent rationem medij potius ac instrumenti. Ordinatur enim ad operationes intellectus, & voluntatis quæ in homine præcellunt reliquis omnibus eius bonis, ideoque habent rationem finis, ad quem reliqua omnia ordinantur, vt media, ac instrumenta. Eadem igitur ratione maioris necessitatis, conuenientis tactui, quàm visui, concluditur operationes, & delectationes circa tangibilia esse minoris momenti, minorisque æstimationis apud hominem, quàm operationes, & delectationes circa visibilia; vti non minus rectè tradit idem Philosophus. Cohærent itaque optimè inter se, & cum doctrina, tradita duo illa Philosophi documenta, nec enim repugnat idem respectu eiusdem esse melius, & minùs bonum, maius, & minus sub diuersa comparatione, & secundum conceptus diuersos, vti est diuersa comparatio in ratione finium, & in ratione mediorum, ac instrumentorum.

QVÆSTIO XIX.

Vtrùm delectatio sit inductiua dilatationis, & sitis; impeditiua vsus rationis, & perfectiua operationis?

VIdetur non esse. 1. Quia amor est causa omnium affectuum interiorum, & concupiscentia omnium operationum exteriorum, vt dictum est suprà. Nullus igitur superest effectus, cuius delectatio possit esse causa.

2. Dilatatio pertinet potiùs ad amorem, & concupiscentiam; ad amorem quidem quia Apostolus loquens de dilectione charitatis 2. ad Cor. 6. 11. dicit: *Cor nostrum dilatatum est.* Ad concupiscentiam verò, quia hic affectus ordinatur ad recipiendum bonum nondum habitum, ideóque ad ipsum pertinet dilatare, & sic disponere cupientem ad receptionem. Ergo dilatatio non pertinet tanquam effectus, sed solùm tanquam præuia dispositio ad delectationem, quæ est de bono iam recepto. Imò videtur constrictionem potiùs esse effectum eius. Quia bono iam præsenti adhæremus per voluntatem illud firmiter retinendi. Quòd fit constringendo, & non dilatando. Quia dilatatio disponit, vt effluat bonum habitum, & constrictio, vt retineatur.

3. Sitis, qua metaphora significatur concupiscentia, seu desiderium, opponitur tranquillitati, & quieti, quam dictum est esse propriam delectationis. Nihil autem est causa sui oppositi. Ergo delectatio nequit esse inductiua sitis, seu concupiscentiæ, ac desiderij. Accedit ad delectationes corporales sæpè subsequi fastidium, vt apparet in cibo, & potu, cùm delectauerint vsque ad saturitatem. Fastidium autem opponitur siti, & nihil est causa oppositorum.

4. Impossibile est, vt sit impeditiuum vsus rationis, quod confert ad scientiam, & prudentiam. Quies autem animi, quæ pertinet ad quidditatem delectationis, confert plurimum ad vtramque. Quia 7. physic. text. 20. dicitur, *sedendo, & quiescendo fieri animam scientem, & prudentem*, atque Sap. 8. 16. *Intrans*, ait sapiens, *in domum meam, conquiescam cum illa*, nempe sapientia.

5. Vsus rationis præit delectationem, tanquam eius causa, vt apparuit, suprà. Nihil autem impeditur per suum effectum. Ergo vsus rationis non impeditur per delectationem. Accedit per exercitium alicuius potentiæ non posse impediri exercitium alterius potentiæ non subordinatæ priori potentiæ. Delectatio autem est in appetitu sensitiuo, cui non subordinatur intellectus, seu ratio, sed magis è conuerso, vt dictum est q. 4. Ergò fieri non potest vt vi delectationis corrumpatur vsus rationis.

6. Operatio est vniuersalis causa delectationis, vt patet ex quæstione præcedenti. Nihil autem est perfectiuum suæ causæ, vtpote conferentis, adeóque præhabentis in se totam perfectionem effectus. Ergo delectatio non est causa perfectiua operationis. Confirmatur quia si delectatio perficeret operationem, delectationes quærerentur, vt fines operationum: Quia in omni genere perfectio habet rationem finis. Operationes autem non sunt propter delectationes, sed è conuerso delectationes instituit, indulsitque natura propter operationes.

7. Perfectio operationum prouenit ex directione rationis, & prudentiæ. Repugnat igitur, atque implicat in terminis delectationem simul esse, & impeditiuam vsus rationis, & perfectiuam operationum.

Art. 1.

Art. 1. Respondetur. Quatuor effectus attribuuntur communiter delectationi cum D. Thoma quæst. 34. nempe, dilatatio, ac ampliatio quædam delectati; & sitis, seù concupiscentia, ac desiderium boni delectantis; perturbatio, ac impeditio, & excæcatio vsus rationis; ac demum vis perfectiua operationis. Sed non eodem modo hæc omnia delectationi conueniunt. Primum enim dilatatio & ampliatio attribuitur metaphoricè tantùm, ac impropriè delectationi secundum se, & quatenus afficit substantiam animæ; comparatione verò corporis propriè, & sine metaphora. Ratio metaphoræ, est, quia delectatio est quasi acceptatio boni præsentis, eiusque in animum inductio: Vnde habet similitudinem quandam analogicam cum receptione, ac inductione vnius corporis in aliud; Receptio autem dilatat corpus recipiens, quantum necesse est, vt subingrediatur corpus, quod recipitur. Igitur delectatio se habet in animo ad modum dilatantis plus minus, prout fuerit magnitudo boni præsentis, & possessi, ex quo ipsa suboritur. Ratio proprietatis respectu corporis est, quia vnusquisque affectus immutat organum corporale, à quo dependet, iuxta naturam, & conditionem suam peculiarem, quæ dependet ex natura apprehensionis præcedentis, qua dirigitur. Delectatio autem subsequitur ad præuiam apprehensionem boni præsentis, & subingredientis in substantiam animalis. Quapropter affectus delectationis operatur in organo transmutationem dilatatiuam, qualis vtique est idonea ad recipiendum, & continendum bonum, quod subintrat. Hoc autem præstat diffundendo sanguinem, & spiritus vitales, penes quos est præcipua vis caloris. Calor autem est rarefactiuus, & dilatatiuus corporis, cui inest ad maius spatium. Itaque delectatio dilatat re ipsa cor, & reliquas corporis partes, & quasi dilatat, & ampliat animam secundùm se, multum quidem si præuia apprehensio faciat apparere magnum delectabile; & parum, si eadem apparentia sit parua. Vtraque porrò dilatationis ratione, delectatio dicitur lætitia, quasi lætitia quædam.

Art. 2. Sitis, seu concupiscentia, aut desiderium potest sumi, & positiuè, & negatiuè, nempe pro exclusione fastidij, & pro inclusione conatus tendentis ad bonum absens. Exclusio fastidij conuenit per se delectationi: quia ex sua natura adhæret libenter bono præsenti, tanquam perfectiuo animalis. Accidit nihilominus, vt generet fastidium per accidens ratione organi corporalis labefactati ex assidua, nimiúmque protracta diffusione sanguinis, & spirituum, ideoque aucta nimium, iuxta expositionem præmissam suprà in communi quæst. 3. art. 4. Eodem pertinet delectatio effusa ad nimietatem delectabilium. Hinc enim sequitur etiam, vel maximè fastidium circa ipsa delectabilia, vt patet in nimietate ciborum, & sic de aliis obiectis delectationis corporalis. Quia verò in delectationibus spiritualibus nihil eiusmodi reperitur, sitis negatiua, & exclusio fastidij inest illis vniuersaliter, loquendo per se, seu præscindendo à redundantia delectationis spiritualis in corpus; quod contingit indirectè vexari, & malè habere propter illam, dum est anima vnita corpori corruptibili. Sitim autem positiuam, & concupiscentiam, ac desiderium causat indirectè delectatio, tum per memoriam sui, tum maximè ratione cognitionis repræsentantis simul cum delectabili præsenti absentiam, vel quoad partes eius nondum habitas, vel quoad delectabile aliud; ad quod disponit delectabile præsens, aut cum quo idem est incompossibile. Ex priori consideratione delectationes corporales sunt omnes fitibundæ, quia existunt successiuè adueniente vna parte delectabilis post aliam. Et præterea vnumquodque delectabile corporale est pars tantùm delectabilis adæquati, quo indiget animal. Nihil namque vnum est, per quod solùm benè habere possit absque vlteriori semper progressu ad alia, atque alia delectabilia. Coniunctio autem cognitionis circa partem delectabilis adhuc absentis cum cognitione præsentis suauitatis, ac dulcedinis, acuit appetitum, augétque auiditatem concupiscentiæ. Quo pacto dicit Augustinus lib. 4. confessionum cap. 11. audita prima parte versus, eaque delectante, desiderari propterea auidius alteram partem versus, eiusque auditionem, & delectationem audiendi similem delectationi præsenti, eiúsque completiuam. Ex posteriori consideratione delectationes etiam spirituales causant sitim, ac desiderium, quando adest imperfecta possessio delectabilis spiritualis, & abest adhuc perfecta possessio, ad quam illa disponit. Sic cognitio inchoata veritatis cum delectatione imperfecta circa ipsam accendit sitim, ac desiderium cognitionis magis intimæ vsque ad cumulum totius perfectionis absolutè possibilis. Quo etiam pacto cognitio, & delectatio viatoris circa Deum accendit sitim, ac desiderium visionis Dei, & delectationis visualis circa ipsum. Itaque sitis, & desiderium consequitur ad delectationem, non ex conceptu eius secundùm se, sed ex imperfectione, vel delectabilis, seu successiui, seu insufficientis se solo, vel possessionis, ac præsentiæ obiecti delectabilis.

Art. 3. Vsus rationis impeditur per delectationes corporales; perficitur verò per spirituales. Perficitur quidem per delectationes spirituales, quia proueniunt ex ipso vsu rationis, vel terminante, atque causante delectationem circa se immediatè, vel proponente delectabile aliud. Delectatio autem applicat animum ad causam, & originem sui, ideóque delectatus vsu rationis, & cognitione veritatis firmatur eo ipso magis in vsu rationis, & attentione rationali ad veritatem, aliáque delectabilia proposita per rationem. At delectationes corporales minuunt, & aliquando extinguunt vsum rationis; vniuersaliter quidem omnes duplici de causa. Primò nimirum, quia delectatio est causa applicationis animi, & vitium eius ad obiectum actualiter delectans. Vehemens autem attentio, & applicatio animi ad aliquid, minuit vires eius, & attentionem circa reliqua. Vnde vehemens applicatio sensus ad bonum sensibile impedit attentionem rationis ad intelligibilia. Quia verò bonum præsens maiori vi pertrahit animum ad se, quàm absens, aut præscindens à præsentia, propterea impeditur magis vsus rationis per delectationem, quam per amorem aut concupiscentiam. Secundo delectatio corporalis causat, vt dictum est, transmutationem corporalem, eamque eadem ratione maiorem, quàm amor, & concupiscentia. Transmutatio autem corporalis, quæ est perturbatio dimouens ab statu permanenter connaturali partium, & organorum corporalium, officit vsui rationis, quæ exercetur melius organo corporali mediocriter temperato, & consequenter debilitatur, & minuitur, & quandoque extinguitur totaliter, eodem præternaturaliter affecto, ac indisposito, vt patet in delectatione ebrietatis Venereorum, aliorúmque eiusmodi. Particulariter verò aliquæ delectationes corporales impediunt vsum rationis practicæ, quia sunt intrinsecè inhonestæ, vel excedunt limites rectæ rationis, ideoque opponuntur eidem & auertunt animum à cõsideratione eorum, quæ fouent, ac promouent principia, & cõclusiones, quæ perducunt ad rectam operationem, & consequenter eædem delectationes

tiones gignunt apparentiam obiectorum contrariam rectæ rationi. Quia qualis vnusquisque est, & qualis est affectus eius, talis finis videtur ei, vt dicit Philosophus. Vnde idem Philosophus 6. Ethic. cap. 5. docet delectationes corporales, nimirum excessiuas, ac turpes corrumpere existimationem prudentiæ. Ex hoc igitur postremo capite aliquæ delectationes impediunt vsum rationis practicæ speciali, & maiori quadam vi; vsum verò rationis tam practicæ, quàm speculatiuæ impediunt omnes vniuersim delectationes duplici illa priori ratione. Vtraque verò viget magis, nocétque vehementiùs in postremo isto delectationum genere, vtpote perturbatiuo magis temperamenti naturalis, magisque diuersiuo virtutis intellectualis.

Art. 4. Perficit nihilominus delectatio operationem, ad quam consequitur, moraliter quidem si sit moderata, & conformis dictamini rationis rectæ; si minùs naturaliter, seu physicè, & quoad entitatem. Perficit autem dupliciter. Primò, in genere causæ formalis, quatenus est vltimum complementum bonitatis conuenientis operationi, & intentæ ab operante, dum operatur. Vnumquodque autem perficitur per suum complementum, & maximè vltimum, vtpote quietatiuum, atque expletiuum appetitus. Qua de causa dicit Philosophus 10. Ethic. cap. 4. operationem perfici delectatione non sicut à medico sanum, sed sicut eundem à sanitate. Deinde perficit operationem delectatio in genere causæ finalis: quia expertus delectationem redundantem ex operatione incumbit illi vehementiùs, & perstat in eadem constantiùs, & auget conatum operandi, vt delectatio subsequatur vberior. Qua de causa dicitur ibidem à Philosopho cap. 5. delectationibus augeri proprias operationes, & impediri extraneas, prout exponetur infra q. 26. art. 6. Vnde natura operationibus bonis adiunxit delectationes puras, nec infectas admixta, aut superueniente mox amaritudine, vt iis tanquam esca traheremus ad operationes bonas absolutè, atque perfectiuas operantis simpliciter, & non tantùm secundùm quid, cum præponderantia nocumenti. In hunc igitur modum delectatio est inductiua dilatationis, & sitis, seu prosequutionis boni absentis, & impeditiua vsus rationis, atque perfectiua operationis.

Ad 1. Dictum est superiùs non semel, quemlibet affectum posse saltem indirectè inducere quamlibet speciem aliorum affectuum circa obiecta alia, quorum accessio iuuare potest existentiam, aut conseruationem obiecti, quod est motiuum, & causa eiusdem affectus. Quapropter delectatio etiam potest procul dubio inducere hoc pacto, & amorem, & concupiscentiam, & quosvis alios affectus. Cæterum directè, & per se, atque ex conceptu suo vniuersali, nullum aut affectum interiorem, aut exteriorem effectum inducit delectatio. Quia est terminus, & complementum omnis alterius affectus, & effectus. Quod nec amori conuenit, neque concupiscentiæ, vt innotuit supra; atque istud discrimen intentum est inter exponendum conceptum quidditatiuum delectationis. Verùm hoc non tollit, quominus eadem delectatio inducat effectus modò illi attributos ratione, aut organi corporalis, aut peculiaris conditionis conuenientis obiecto ex se insufficienti ad quietandum perfectè, & adæquatè appetitum. Vnde amori, & concupiscentiæ conuenit vis actiua ex se, éxque conceptu suo intrinseco, ac vniuersali; delectationi verò per accidens modo dicto.

Ad 2. Omnes affectus prosequutiui conueniunt inter se mutua quadam affinitate, & propterea conueniunt aliquatenus quoad vim etiam dilatandi, tum metaphoricè, tum propriè. Verùm ea vis præeminet in delectatione, ideóque ipsi specialiter, ac antonomasticè attribuitur. Amor enim dilatat dispositiuè tantùm, quatenus fertur ad bonum secundùm se, nec præsupponit apprehensionem præsentiæ eiusdem boni. Concupiscentia verò, quia fertur ad bonum, vt coniunctum cum absentia, solúmque præsupponit apprehensionem boni concupiti, vt præsentis non secundùm se, sed tantùm in causa, dilatat parum, vtpote constringente simul præuia apprehensione absentiæ boni. At delectatio, quia suboritur ad apprehensionem præsentiæ boni, dilatat perfectè, non quidem inducendo aptitudinem physicam recipiendi, quæ iam præsupponitur exercita, bene tamen affectiuè informando animum ad modum continentis, plusquam contineret priùs, atque inde redundante in corpus effusione, ac dilatatione congruente affectui. Subiungitur porrò nonnunquam constrictio, non ex natura delectationis secundùm se, quæ præsupponit bonum receptum, sed ex natura boni delectabilis, quando apprehenditur esse fugax, atque adesse periculum, vt elabatur, & perdatur. Sed tunc delectatio est coniuncta cum superaddita sibi concupiscentia, aut timore, atque ex iis, & non ex ipsa delectatione prouenit constrictio.

Ad 3. Nihil obstat, quominus insit alicui per accidens, & extrinsecùs, oppositum eius, quod conuenit sibi per se, & ex sua præcisa natura. Tametsi igitur delectatio sit per se quietatiua naturæ appetentis; potest nihilominus esse sitibunda, & irrequieta ratione obiecti, vel nondum habiti adæquatè, & quoad omnes suas partes, vel fugacis, aut insufficientis ex sua natura. Idémque dicitur suo modo circa fastidium, vt patet clarè ex dictis ad quæstionem.

Ad 4. Quies perfecta, & non permixta cum inquietudine, nec coniuncta cum perturbatione organi corporalis iuuat vsum rationis, & scientiam, atque de huiusmodi quiete sermo est in textibus obiectionis. Neutrum autem conuenit quieti, quæ est propria appetitus sensitiui, & passionis, ideóque huiusmodi quies impedit indirectè vsum rationis, & nonnunquam etiam directè, vti expositum est superiùs.

Ad 5. Aliquas delectationes inducit recta ratio, atque per eas non impeditur vsus rationis. Alias verò inducit ratio apparens, & fallax, aliàs sola cognitio sensus, atque per istas contingit impediri vsum rationis, tum practicæ aliquando, tum vniuersalius etiam speculatiuæ, vti distinctum est superiùs. Nec obstat diuersitas potentiarum, quia eadem animæ substantia concurrit ad omne genus operationum, ideóque redditur debilior ad aliquas operationes per exercitium maximè intensum aliarum. Licèt autem intellectus non subordinetur appetitui sensitiuo per modum imperij, de quo fuit sermo in quæst. illa 4. subordinatur tamen dispositiuè, quatenus intellectus dependet indirectè ab organo corporeo, cuius dispositio alteratur, ac inuertitur per actum appetitus sensitiui.

Ad 6. Operatio, & delectatio ad eam consequens, constituunt vnum finem adæquatum; ita tamen vt operatio sit finis partialis præcipuus, & magis intentus à natura, delectatio verò sit finis secundarius, & minùs intentus ab eadem. Vnumquodlibet autem partiale perficitur per coniunctionè cum sua comparte, tametsi ignobiliori. Perficit igitur delectatio operationem. Quia verò operatio, quatenus causatiua delectationis, operatur vitaliter, & ab intrinseco, necesse est, vt operans melius habeat superaddita delectatione: quia operatio immanens est

perfectiua

perfectiua suæ causæ. Neque hinc sequitur operationes esse simpliciter propter delectationes, & non è conuerso: quia in omni genere nobilius, ac præeminens habet rationem finis simpliciter; & tantùm secundariò, atque cum subordinatione, quod est ignobilius. Quo pacto dicitur corpus esse propter animam, & non è conuerso; tametsi corpus etiam perficiat animam, & eatenus habeat rationem finis secundarij. Eodem igitur modo delectatio habet rationem finis respectu operationis, & vt talis potest mouere ad operandum.

Ad 7. Perfectio operationis est duplex, alia naturalis, & alia moralis. Perfectionem naturalem adiicit semper operationi quælibet delectatio; moralem verò sola delectatio conformis rectæ rationi, & regulata per eandem. Vnde obiectio laborat æquiuocatione.

QVÆSTIO XX.

Vtrùm delectatio sit mensura bonitatis rerum omnium?

VIdetur non esse. 1. Quia aliquæ delectationes sunt malæ ex sua natura. Imò omnes delectationes sensibiles habent adiunctam sibi aliquam malitiam, tum quia impediunt aliquatenus vsum rationis, vt dictum est in quæstione præcedenti, idque eò magis, quòmaiores sunt, vt patet in delectationibus Venereis, quæ sunt maiores reliquis omnibus corporalibus, propterea que absorbent penitus, atque suspendunt vsum rationis, ligántque totaliter intellectum, vt dicitur lib. 7. Ethic. cap. 11. tum quia quod prosequitur improbus quisque, & expers rationis, fugit verò compos rationis, idémque probus, ac virtuosus, est malum, quia vt dicit Philosoph. lib. 10. Ethic. cap. 5. *Virtuosus est mensura, & regula humanorum actuum*; atque *spiritualis iudicat omnia*, vt dicitur 1. ad Corinth. 2. 15. Fugit autem delectationes corporales probus quisque, ac virtuosus, & easdem prosequuntur bestiæ, & pueri, atque improbi quique, & eò magis quò sunt deteriores. Impossibile porrò est, vt quod est malum, aut habet adiunctam malitiam sit mensura bonitatis.

2. Summum in vnoquoque genere est mensura cæterorum, vt dicitur lib. 10. metaph. text. 3. Delectatio autem non est summum bonum: quia operatio, quæ est causa delectationis, est melior eadem. Deinde summum bonum nulla additione fit maius. Delectatio autem est melior superaddita virtute. Ac demum, quod est summum bonum, est bonum semper, ac vniuersaliter. Non autem omnis delectatio est bona, sed plures sunt malæ tum moraliter, tum etiam naturaliter, vtpote nocentes, & animo, & nonnunquam corpori. Ergo delectatio nequit esse vniuersalis mensura, & regula bonitatis.

3. Causa est mensura effectus, & non è conuerso. Operatio autem est causa delectationis, & non è conuerso, vt dictum est quæst. 18. Ergo operatio magis, quàm delectatio est mensura bonitatis. Vnde delectationes iudicantur esse bonæ, vel malæ, quia consequuntur ad operationes bonas, vel malas; & non è conuerso.

4. Amorem, & concupiscentiam non minùs, quàm delectationem causat vnumquodque obiectum, maiorem, vel minorem, provt contigerit ipsum esse magis, vel minùs bonum. Et præterea iidem affectus amoris, & concupiscentiæ, ac desiderij sunt noti vnicuique non minùs, quàm delectationes. Licet igitur mensurare bonitatem obiectorum omnium amore, & concupiscentia, seu desiderio non minùs, aut aliter, quàm delectatione. Nulla igitur speciali ratione conuenit delectationi; vt sit mensura bonitatis.

Art. 1. Respondetur. Finis est mensura, & regula eorum, quæ sunt ad finem. Dictum autem est, delectationem simul cum operatione, ad quam subsequitur, & cum qua facit vnum, velut eius forma, habere rationem finis. Ergo delectatio simul cum operatione, ad quam subsequitur, est mensura, & regula bonitatis cæterorum omnium, tum affectuum, tum etiam obiectorum, respectu vniuscuiusque. Quia verò in concreto ex operatione, & delectatione subsequente, delectatio habet rationem quandam specialem finis, quam non habet operatio ipsa, quatenus delectatio est finis etiam tanquam terminus vltimus, vltra quem nullus est progressus agentis circa vnumquodque obiectum; propterea delectationi potissimùm attribuitur ratio regulæ, ac mensuræ bonitatis. Qua de causa Philosophus lib. 7. Ethic. cap. 11. dicit, delectationem esse finem architectum, hoc est principalem, ad quem respicientes, vnumquodque, hoc quidem bonum, hoc autem malum simpliciter dicimus. Atque Augustinus ad illud Psalm. 7. 10. *Scrutans corda, & renes Deus: finis*, ait, *curæ, & cognitionis est delectatio ad quam quis nititur peruenire*. Confirmatur, quia simplicia habent rationem regulæ, & mensuræ respectu mixtorum sui generis. Delectatio autem habet bonitatem simplicissimã, maximéque impermixtam malo. Quia concupiscentia fertur ad bonum absens, ideóque habet bonitatem infectam malo aliquo, ex absentia boni. Et similiter amori deest aliqua ratio bonitatis quatenus deest ratio præsentiæ ex parte obiecti, atque eodem modo cæteris affectibus admiscetur ratio mali aliqua, vt patebit in progressu.

Art. 2. Sola delectatio est, quam nulla inficit admixtio malitiæ, iuxta tamen modificationem mox adhibendam. Quia est de bono præsenti, ac possesso, ac proinde circa eius obiectum, quà obiectum eius est, nullus superest locus, aut sollicitudini, & inquietudini concupiscentiæ, ac desiderij, aut amaritudini doloris, ac tristitiæ. Qua de causa dixit Philosophus lib. 2. Ethic. cap. 2. *Ridiculum esse quærere ab aliquo, propter quid velit delectari*. Quia nimirum perinde id est, atque quærere, propter quid velit purum bonum, purúmque volibile. Vnde quoad hoc præeminet delectatio operationi, ad quam consequitur. Quia operatio plerumque est laboriosa, & habet adiunctam fatigationem, quam inducit, vel difficultatem, cum qua pugnat, quámque superat. Delectatio verò imponit finem toti molestiæ, & adiungit cumulum puræ bonitatis, ac iucunditatis. Igitur delectatio est mensura bonitatis reliquorum omnium affectuum, omniúmque operationum. Quia verò omnia sensibilia, quà sensibilia sunt, habent pro fine substantias sensitiuas, atqæ ipsæ substantiæ sensitiuæ habent rursus pro fine operationem, atque pro fine reliquarum operationum habent operationem, seu actum præcipuæ, maximæque bonitatis; concluditur delectationem esse finem modo dicto rerum omnium sensibilium, quà sensibiles sunt. Patet autem eandem esse proportionaliter rationem de bonis intelligibilibus infra Deum, comparatione delectationis spiritualis. Igitur delectatio in genere est regula bonitatis omnium rerum infra Deum, sensibilis quidem sensibilium, intellectualis verò intelligibilium.

Art. 3. Sicut autem delectatio in genere est mensura, & regula bonitatis in omni alio genere: ita summa delectatio est mensura, & regula bonitatis reliquarum omnium delectationum. Quia verò

ſumma delectatio eſt de ſummo bono ; Summum autem hominis bonum eſt Deus ; brutorum verò eſt ſupremum tangibile iuxta dicta in quæſt. 18. ad 7. ſequitur menſuram, & regulam humanarum delectationum eſſe delectationem circa Deum, menſuram verò, & regulam delectationum brutalium eſſe delectationem contactus mutui brutorum, quatenus ſummè inuicem congruentium in vnaquaque ſpecie. Quapropter delectationes humanæ, quæ impediunt, aut minuunt delectationem circa Deum in patria, eo ipſo ſunt malæ. Quæ verò conferunt ad eandem ſunt bonæ, & phyſicè, & moraliter. Ac demum quæ neque iuuant illam, neque impediunt, aut minuunt ſunt tantum phyſicè, & naturaliter bonæ abſque vlla aut bonitate, aut malitia morali. Idem dicitur proportionaliter de bonitate, & malitia purè naturali, ac phyſica delectationum brutalium relatiuè ad prædictã delectationem ſecundùm tactum. In hunc igitur modum delectatio eſt menſura, & regula bonitatis rerum omnium, vt tradit D. Thomas quæſt. 34. art. 4. Licèt enim non inſtituerit quæſtionem vſque adeo vniuerſalem, vſus tamen eſt ratione applicabili vniuerſaliter, vti à nobis factum eſt pro modo præſentis inſtituti, ſiquidem agitur de delectatione, eiuſque bonitate in communi, & quidem magis directè de bonitate naturali quam de morali, ad quam ſe reſtrinxit D. Thomas.

Ad 1. Quod aliquæ delectationes ſint malæ moraliter, atque eò deteriores, quò maiores ſunt, inter eas, quæ pertinent ad appetitum ſenſitiuum, non tollit quominus eædem ſint naturaliter bonæ, & menſura bonitatis purè naturalis ſuorum obiectorum. Multò verò minus id ipſum impedit, quò minus delectatio in genere ſit menſura, & regula omnis bonitatis tam honeſtæ, quam vtilis, & iucundæ, aut quominus aliqua delectatio ſit ſimiliter menſura, & regula bonitatis omnis moralis, vt apparet ex dictis. Neque verò id ſubſiſtit, quod aſſumitur, probum quemque, ac virtuoſum vitare omnem delectationem corporalem, abſque delectu, & exceptione. Proſequitur enim potiùs eas delectationes corporales, quibus fouetur honeſta aliqua operatio, quæque iuuant ad ſuperandam difficultatem, & incommodum temporale, quod adiacet operationi honeſtæ. Differentia itaque hominis probi à prauo, & à bruto hæc eſt, quod hi proſequuntur delectationes corporales præcisè ratione ſui. At virtuoſus admittit eaſdem cum ſubordinatione ad delectationem ſpiritualem, præſertim circa Deum, eadémque metitur terminos delectationis circa ſenſibilia.

Ad 2. Dictum iam eſt, delectationem in primis facere vnum cum operatione, ad quam ſubſequitur, ac proinde non eſſe illi contraponendam : quia vt dicit Philoſ. lib. 1. Ethic. cap. 8. delectatio non eſt aliquid extraneum ab operatione virtutis, ſed aliquid ipſam concomitans. Dictum deinde eſt delectationem habere rationem menſuræ cum proportione, & ordine quodam. Nempe delectationem in genere eſſe menſuram bonitatis in genere, & ſenſitiuam ſenſibilium bonorum, atque intellectualem intelligibilium. Qua diſtinctione occurritur rationi obiectionis, & ſimul excluditur duplex error, alter Stoïcorum dicentium omnes delectationes eſſe malas, alter Epicureorum dicentium omnes delectationes eſſe bonas. Epicurei enim confuderunt bonum ſecundùm quid, quod vt minimum ineſt cuilibet delectationi, cum bono ſimpliciter, ſeu cum bono cui non adiacet ratio mali cum præeminentia ſupra bonitatem. Stoïci verò reſtrinxerunt totum genus delectationis ad delectationem ſenſibilem, ac corporalem, eámque quæſitam, ac admiſſam ratione ſui, nec regulatam ſuperiori alia delectatione ; nempe ea, quæ eſt ſuprema in parte intellectuali. Patet autem ex dictis ſuperiùs vtróſque hallucinatos eſſe, ſed magis Epicureos.

Ad 3. Dicitur iterum operationem facere vnum cum delectatione, quam ingerit, ideoque rationem regulæ tribui re ipſa coniunctim vtrique. Verum quia delectatio eſt vltimum complementum bonitatis conuenientis toti concreto, ideoque habet ſpecialem quandam rationem finis, & termini vltimi ; propterea ipſi potiſſimum adſcribitur, & realiter conuenit, vt ſit menſura, & regula bonitatis.

Ad 4. Finis amoris, & concupiſcentiæ eſt delectatio, Ergo eadem delectatio eſt menſura bonitatis conuenientis amori, & concupiſcentiæ, & conſequenter eorum etiam, circa quæ verſatur vterque hic affectus. Nec enim conuenit ratio menſuræ cuicunque ſufficienti, vt ex eo arguatur, quanta ſit bonitas aliquorum aliorum. Sed neceſſe inſuper eſt, vt illud ſit primum, ac notiſſimum, certiſſimumque. Licet autem amor, & deſiderium ſint priores ordine executionis, quam delectatio ; ſunt tamen poſteriores eadem ſecundum ordinem intentionis ; atque hic ordo præeminet, quia eſt fundatus in magnitudine bonitatis ſingulorum, cum ordo exequutionis ſequatur potius magnitudinem neceſſitatis ſingulorum. Deinde magnitudo bonitatis in amore, & concupiſcentia eſt minus nota, minúſque certa, quam in delectatione. Quia faciliùs incidit ignorantia, & fallacia circa abſentia, aut præſcindentia à præſentia, circa quæ ſunt amor, & concupiſcentia, quam circa præſentia, & atque oculis ſubiecta fidelibus, vt ita dicam, circa quæ eſt delectatio.

QVÆSTIO XXI.

Vtrùm triſtitia ſit paſſio perturbatiua animalis ?

VIdetur non eſſe. 1. Quia paſſio eſt affectus appetitus ſenſitiui, vt dictum eſt ſupra quæſt. 1. Dolor autem, qui non diſtinguitur à triſtitia, eſt in corpore, & conſiſtit in ſenſione mali, atque contradicit ſoli appetitui naturali, ſeu innato. Quod ſit in corpore habetur ex Auguſtino lib. de vera relig. cap. 12. vbi dicit: *Dolorem, qui dicitur corporis, eſſe corruptionem repentinam ſaluitis obnoxiæ corruptioni, per peccatum.* Idem Auguſtinus lib. de natura boni cap. 20. dolorem cum ſenſione confundit, dicens : *Dolorem in corpore facit ſenſus reſiſtens corpori potentiori.* Poſtremum de dolore pertinente ad appetitum naturalem, ſeu innatum, colligitur ex eodem Auguſtino lib. 8. ſuper Geneſ. ad lit. cap. 14. *Niſi aliquod bonum*, ait, *remanſiſſet in natura, nullius boni amiſſi eſſet dolor in pœna.* Ergo dolor eſt ex natura, & non ex appetitu ſenſitiuo. Ergo dolor, ſeu triſtitia non eſt paſſio.

2. Triſtitia eſt aliquid vniuerſalius quam dolor, eodémque ſuperius : quia triſtitia eſt de malo etiam præterito, & de futuro, nec non de malo etiam ſpirituali, ac demum de malo ſecundum omnes ſenſus indiſcriminatim. Dolor autem eſt de ſolo malo præſenti, eoque corporali, vt habetur ex Auguſt. lib. 14. de Ciuit. c. 7. & 8. & præterea dicitur de ſolo malo ſecundum tactum. Cum ergo dolor ſit proculdubio propriiſſimè paſſio, oportet triſtitiam eſſe ſuperius, & vniuerſalius paſſione. Non ergo rectè dicitur vniuerſaliter, quod ſit paſſio.

3. Pertur

3. Perturbatio est communis omni passioni, vt liquet ex tota q.1.ac sæpè deinceps. Ergo non rectè definitur tristitia, quæ est passio quædam particularis, per solam vim perturbatiuam,quasi hæc esset differentialis ratio eius.

4. Non est perturbatiuum, quod est causatiuum delectationis. Multiplex autem tristitia est causatiua delectationis,vt apparet tum ex illo Matth 5.5. *Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*; tum ex August. semel,atque iterum.Quia lib.3.Confess.c.2. & lib.4. c.5. *Dolor*,ait, *in spectaculis delectat. Fletus amarus res est, & tamen quandoque delectat.* Et lib.de ver.& fals.pœnit.c.13.*semper pœnitens doleat, & de dolore gaudeat* Ergo tristitia non est passio perturbatiua Eodem recidit non esse perturbatiuum quidquam proueniens ex delectatione, quam dictum est esse quietatiuam. Tristitia autem prouenit sæpe ex delectatione. Quia,vt dicit Philos. lib.9. Ethic.c.4. *Malus dolet de eo, quod delectatus est.*

5. Tristitia,quæ est bona,& salutaris,& opponitur delectationi malæ, tollit perturbationes,& inducit in animo serenitatem,ac tranquillitatem.Non igitur est de conceptu vniuersali tristitiæ,vt sit perturbatiua eius, cui inest. Confirmatur, quia delectatio est impeditiua vsus rationis, vt dictum est q.19. Ergo tristitia, siquidem est contraria delectationi, est expeditiua, ac promotiua vsus rationis. Non autem perturbat, quod expedit, & promouet vsum rationis.

Respondetur. Eadem ratione, qua dictum est delectationem esse passionem quietatiuam animalis, dicendum est tristitiam esse è contra passionem perturbatiuam animalis. Quia sicut corpus in centro quiescit,atque extra centrum patitur violẽtiam, & renititur, quantum potest; ita appetitiuum habito fine, qui appetebatur,nihil molitur amplius,& bene habet. Sublato vero eodem fine molitur,quãtum potest, vt liberetur ab eo malo, & patitur perturbationem tranquillitati contrariam Tristitia autem consequitur ad priuationem finis præoptati. Est igitur tristitia ex conceptu suo perturbatiua animalis. Vnde Seneca epist. 81. *qui imperturbatus est*, inquit, *sine tristitia est.* Et Bernardus in lib. de inter. domo cap. 52. *Tristitia*, ait, *omnis boni impedimentum est.* Nihil autem excogitari potest, quod ad conceptum perturbationis ita pertineat, sicut pertinet impeditio omnis boni,id est dissolutio ordinis, quo vnumquodque ex sua natura tendit ad omne suum bonum. Hinc apparet rationem passionis vel maximè conuenire tristitiæ, quæ est in appetitu sensitiuo. Quia videlicet inducit transmutationem summè repugnantem dispositioni, & temperamento permanenter connaturali respectu animalis. Inducit namque dispositionem, & temperamentum impeditiuum omnis boni,quantum est de se. Dictum autem est supra in communi quæst. 1. rationem passionis sitam esse in eiusmodi transmutatione, & quo maior illa est, eo rationem passionis esse maiorem, atque passionem esse magis propriè talem. Patet igitur, tristitiam esse passionem in summo gradu, eamque summè, ac purè perturbatiuam animalis, adeoque quidditatem eius per hæc exponi legitimè

Ad 1. Dolor,& tristitia comparantur, sicut dictum est supra,comparari concupiscentiam, & desiderium, delectationem, & gaudium. Quia dolor propriè, & strictè est de malo sensibili, quatenus cognito per sensum, maximè externum. Tristitia verò est de malo intelligibili, vel etiam sensibili, quatenus præconcepto, ac proposito per intellectum. Vnde tristitia patet latius, quam dolor sub stricta eiusmodi significatione; sicut intellectus,patet latius quam sensus. Tristitia proinde potest esse de omnibus, de quibus potest esse dolor strictè talis; at non è conuerso. Sumitur nihilominus frequenter vtraque vox pro eodem, cumque eadem latitudine, ac restrictione; ita vt dolor complectatur auersionem omnis indiscriminatim mali præsentis; atque tristitia restringatur ad auersionem mali cogniti per solum sensum. In præsenti autem tam tristitia, quam dolor consideratur directè,quatenus est actus appetitus sensitiui. In hoc autem sensu dicitur dolor esse corporis, quia causa doloris est in corpore. Et similiter dicitur dolorem fieri à sensu resistente, quia sensio mali illati à corpore potentiori est causa auersionis interioris. Nec aliter verificatur, quod postremo opponitur de dolore pertinente ad appetitum innatum.Quia nimirum dolor proprius animalis, qui est in appetitu, consequitur ex cognitione alicuius repugnantis appetitui innato, & auferentis aliqua ex parte dispositionem connaturaliter debitam. Omnes itaque illæ sententiæ Augustini verificantur, non in sensu formali, sed tantum causali.

Ad 2. Patet satis ex præmissa modò notatione maioris vniuersalitatis tristitiæ, quàm doloris,coniunctæ cum familiari nihilominus eius vocis vsu pro auersione propria appetitus sensitiui, quomodo accipitur in præsenti. Quod additur de tristitia circa malum tum præteritum, tum futurum, reuocabitur ad malum præsens infra q.25. Quo tristitia appetitus sensitiui apparebit coincidens cum dolore sumpto formaliter pro actu eiusdem appetitus,& non tantum causaliter pro sensione nocumenti afficientis corpus,& pro renitentia eiusdem corporis purè naturali per appetitum innatum; Quo etiam sensu accipitur nonnunquam dolor. Sed quia ea acceptio est extranea ab instituto præsenti, propterea præscinditur ab illa in istis quæstionibus, solúmque consideratur dolor,vt est actus appetitus sensitiui; vndecunque demum causetur. Nempe vel præeunte sensione exteriore mali, vel contristante sola mali imaginatione absque vlla pro tunc sensione exteriori nocumenti. Itaque est aliqua tristitia, item & dolor aliquis, qui non sit passio. Sed præscinditur modò ab eiusmodi vtriusque significatione, & vtraque accipitur iuxta significationem vniformem vtriusque pro actu appetitus sensitiui circa malum præsens.

Ad 3. Dictum est eodem illo in loco transmutationem,& perturbationem,quatenus est communis omni passioni,omnique affectui appetitus sensitiui fundari in dependentia eius ab organo corporeo, inque natura eiusdem organi. Tristitia autem hoc habet peculiare, vt sit perturbatiua ipsius animæ secundum se. Quia nimirum est actus proprius existentis extra centrum, & carentis fine suo,propterquè malè habentis, & impediti ab operatione connaturali, seu expetita per se à natura. Præterea eadem tristitia,quatenus afficit organum corporale, inducit transmutationem,non vtcumque dimouentem à dispositione permanenter connaturali, sed maximè omnium repugnantem illi,ideóque perturbantem in summo gradu. Optima igitur ratione adscribitur tristitiæ perturbatio simpliciter, & absolutè dicta,tanquam ratio differentialis eius: quia reliquæ passiones inducunt perturbationem tantùm secundum quid, & coniunctã cum aliqua quiete, & dispositione aliquatenus conuenienti.

Ad 4. Tristitia nunquam est causatiua delectationis per se,& secundum se præcisè,sed solum ex adiuncta aliunde cognitione, & amore, aut concupiscentia,seu desiderio alicuius boni.Similiter tristitia oritur ex delectatione per accidens propter adiunctam

ctam aliunde cognitionem, & odium, aut abominationem alicuius mali. Atque in hoc vtroque sensu verificantur testimonia obiectionis. Quidditas autè cuiusque rei exponitur per id solum, quod cõuenit ipsi per se, & ex se præcisè. Demum istiusmodi mutuæ connexiones, ac resultantiæ delectationis, & tristitiæ innotescent magis infra, & maximè in quæstione proximè sequenti.

Ad 5. Tristitia, quæ est in appetitu sensitiuo, siue sit moraliter bona, siue mala, conformis dictamini rationis superioris, vel difformis, semper vexat animal, qua animal est, idemque facit malè habere sub eadem ratione. Est igitur ex suo conceptu perturbatiua, non quidem vniuersaliter respectu hominis, qua homo est, bene tamen respectu eiusdem, qua animal est. Sub qua consideratione procedit directè disquisitio præsens. Obiectio autem loquitur de serenitate, & tranquillitate rationis, & appetitus superioris, seu voluntatis. Quod ad confirmationem attinet, tristitia non opponitur delectationi secundum rationem mali, quod adiacet eidem delectationi, sed solum secundum rationem boni. Impeditio autem vsus rationis pertinet ad malum, ideoque ex tristitia prouenire potest non minus, quam ex delectatione, imo prouenit ex illa multo magis, quam ex ista, vt infra dicetur.

Qvæstio XXII.

Vtrùm quælibet tristitia sit contraria cuilibet delectationi?

Videtur quælibet tristitia esse directè contraria cuilibet delectationi 1. Quia tristitia, & delectatio opponuntur inuicem sicut albedo & nigredo. Sicut enim albedo, & nigredo diuidũt rationem coloris; ita delectatio, & tristitia diuidunt rationem passionis circa obiectum præsens. Quælibet autem albedo est contraria cuilibet nigredini. Ergo & tristitia quælibet est contraria similiter cuilibet delectationi, nempe directè, & per se. Confirmatur, quia quælibet medicina opponitur directè ægritudini, cui medetur. Quælibet autem delectatio habet rationem medicinæ respectu cuiuslibet tristitiæ, vt habetur ex Philosopho lib. 7. Ethic. c. vlt.

2. Quælibet perturbatio, & inquietudo opponitur directè cuilibet quieti. Repugnat enim conceptui quietis vniuersaliter inquietudo quælibet, & motio. Dictum autem est delectationem esse quietatiuam, & perturbatiuã tristitiam ex conceptu vtriusque vniuersali. Ergo quælibet tristitia est incompossibilis directè cum qualibet delectatione. Confirmatur ex Philosopho dicente ibidem qualibet tristitia impediri quamlibet delectationem.

3. Puritati boni opponitur directè quodlibet malum: Delectatio autem est de puro, ac solo bono, quatenus habet vltimum complementum boni præsentis & perfectè possessi; tristitia verò est de malo præsenti. Ergo quælibet tristitia opponitur directè cuilibet delectationi. Nempe affectus opponuntur inuicem iuxta oppositionem suorum obiectorum.

Art. 1. Respondetur, Prosecutio, & fuga se habent in appetitu, sicut affirmatio, & negatio in intellectu, vt dicitur lib. 6. Ethic. cap. 2. Affirmatio autem, & negatio vt sic opponuntur inuicem secundum genus suum; Vnde quælibet affirmatio est contraria cuilibet negationi ex genere suo ad eum modum; quo opponuntur inuicem esse, & non esse vt sic. At secundum speciem sola affirmatio, & negatio de eodem secundum idem inuicem opponuntur. Quia in iis, quæ se habent ad aliud extrinsecum, atque indidem specificantur, oppositio relatorum prouenit ex oppositione terminorum. Patet autem, *esse* cuiusque esse contrarium ipsi *non esse* eiusdem secundum idem. Eadem ratione affirmatio vnius, & negatio alterius disparatè se habentis ad primum non opponuntur inuicem secundum speciem, sed se habent eatenus disparatè sicut obiecta, circa quæ versantur. Affirmatio verò alicuius, & negatio oppositi vsque adeò non opponuntur inuicem, vt potius inuicem connectantur, atque altera ad alteram consequatur, sicut accidit in eiusmodi obiectis secundum se. Ad calorem enim, & albedinem sequitur exclusio frigoris, & nigredinis respectu eiusdem subiecti. Qua de causa eadem est scientia oppositorum. Eodem igitur modo delectatio, & tristitia de eodem sunt contrariæ etiam secundum speciem; affines verò, & inuicem connexæ, quæ sunt de obiectis inuicem oppositis; & disparatæ, quæ sunt de disparatis. Itaque delectatio de gustabili dulci, & tristitia de eodem sunt contrariæ, atque omnino incompossibiles in genere, & in specie. At delectatio de dulci, & tristitia de amaro, aut de non dulci sunt affines, & connexæ secundum speciem, solúmque contrariæ secundum genus. Denique delectatio de dulci, & tristitia de dissono, aut fœtido, sunt disparatæ secundum speciem; & nihilominus contrariæ similiter secundum genus.

Art. 2. Hinc apparet qualis sit oppositio delectationis, & tristitiæ quoad effectus vtriusque. Patet enim effectus procedentes ex delectatione, & tristitia oppositis inuicem secundum speciem esse similiter oppositos inter se. Effectus vero procedentes ex delectatione, & tristitia non oppositis inter se quoad speciem, atque agentibus secundum rationem specificam, nulla consequenter pugnant inter se contrarietate. At si contingat easdem delectationem, & tristitiam, non oppositas inuicem quo ad speciem, inducere aliquos effectus virtute actiua conueniente vtrique secundum suam rationem genericam tantum, cuadent proculdubio effectus inuicem contrarij, non solum secundum genus, sed etiam secundum speciem. Quia videlicet habebunt rationes suas specifices ex causis inuicem oppositis, agentibus secundum eam tantum rationem, secundum quam inuicem opponuntur. Ex oppositis autem, qua opposita sunt, non nisi oppositi consequuntur. Habent porro tam delectatio, quam tristitia effectum aliquem correspondentem soli virtuti actiuæ conuenienti ipsis secundum suum præcisè genus. Delectatio enim ex genere suo hoc habet, vt inducat dilatationem organi, dependenter à quo concipitur, & inde reliquarum etiam partium corporis, vt dictum est quæst. 19. Consequenter tristitiæ conuenit ex genere suo, vt inducat contractionem contrariam illi dilatationi. Patet autem opponi specificè dilatationem corporis, & diffusionem sanguinis contractioni corporis, & collectioni, atque constipationi sanguinis, & spirituum vitalium.

Art. 3. Ex his vlterius consequitur, quamlibet delectationem corporalem minui indirectè per quálibet tristitiam corporalem, tametsi alioquin sit disparata, imo etiam si affinis sit, & connexa respectu eiusdem delectationis. Ratio est, quia dispositio naturalis inducta, per vnumquemque affectum in organo, & reliquis corporis partibus fouet eundem affectum, eundémque promouet, & auget, vt dictum est supra quæst. 3. art. 4. Et consequenter contraria dispositio organi, & reliquarum corporis partium nocet eidem affectui, eumque minuit. Quod cum sit vniuersaliter verum, est quodammodo manife

manifestius in delectatione,& tristitia ratione prænotatæ dilatationis, & contractionis,vtrique respectiuè conuenientis. Quia rarefactis spiritibus vitalibus,& sensorio,necesse est apparentiam boni delectantis fieri maiorem, ac augustiorem, quatenus species obiecti delectantis insidens subiecto rarefacto, necessariò dilatatur & ipsa in maius spatium, cum omne accidens commensuretur suo subiecto,& consequenter gignit apparentiam maiorem, quàm prius. Delectabile autem eo maiorem inducit delectationem, quo maior est apparentia eius in sensu. Ob rationem igitur contrariam necesse est, vt quælibet tristitia minuat dispositionem organi,& phantasiæ ad actum cuiuslibet delectationis. Quia constringendo, & constipando sensorium, & spiritus vitales, minuit similiter apparentiam cuiuslibet delectabilis, & consequenter quamlibet delectationem. Quapropter quælibet delectatio iuuat dispositiuè, modo dicto, ad inducendam, & augendam quamlibet delectationem, & ad excludendam, aut minuendam quamlibet tristitiam; idemque dicitur suo modo de tristitia qualibet respectu cuiuslibet delectationis retardandæ, & fouendæ cuiuslibet tristitiæ.

Art. 4. Istud genus indirecti mutui iuuaminis, & mutuæ labefactationis delectationum, & tristitiarum corporalium non habet locum in delectationibus, & tristitiis intellectualibus secundum se præcisè consideratis; quia affectus intellectuales concipiuntur absque dependentia immediata ab organo corporali. Quapropter delectationes, & tristitiæ intellectuales nullam habent inter se oppositionem, aut affinitatem, aut vim mutuo se, vel fouendi, vel retardandi, minuendique, nisi quæ prouenit ex oppositione, & affinitate obiectorum,circa quæ versantur. Quapropter delectatio consequens ad obiectum propositum per intellectum non potest aut excludi, aut minui, nisi per tristitiam consequentem ad obiectum oppositum, propositum itidem per intellectum, & quo oppositio obiecti ad obiectum erit maior, vel minor, eo etiam erit maior, vel minor oppositio delectationis, & tristitiæ, nec non diminutio alterius per alteram. Quia verò intellectiones, atque contemplationes de obiectis oppositis non sunt inuicem oppositæ, sed magis sunt affines, & connexæ, propterea delectatio de contemplatione veritatis conuenientis alicui obiecto nullam habet oppositionem cum delectatione de contemplatione veritatis conuenientis contradictorio, aut contrario eiusdem obiecti; sed potius altera ad alteram consequitur delectatio naturaliter. Quare delectationi prouenienti ex intellectione, & contemplatione veritatis sola opponitur tristitia de eadem vera intellectione, & contemplatione, consequens ad delectationem de falsa intellectione,& contemplatione circa eandem rem. Contingit nihilominus ex delectatione de contemplatione veritatis suboriri tristitiam impeditiuam,ac retardatiuam, atque excluſiuam illius; quia intellectus in contemplando dependet obiectiuè ex phantasia: quam proinde contingit defatigari, & malè habere propter vehementiam, aut diuturnitatem contemplationis, atque inde subsequi tristitiam directè in appetitu sensitiuo, & indirectè in rationali, quo patet minui, aut etiam excludi penitus posse præexistentem delectationem fundatam in contemplatione veritatis. Ex his itaque apparet satis quatenus, & quomodo tristitia sit contraria delectationi; tum vniuersaliter quælibet cuilibet secundum genus; idque vel immediatè, vt in corporalibus, vel mediatè tantum vt in spiritualibus, tum particulariter vnaquæque vnicuique, vel ex parte obiecti tantum, vt in spiritualibus secundum se præcisè consideratis,vel etiam ex parte organi corporalis, vt in corporalibus. Quæ omnia colliguntur ex D. Thoma, & magna ex parte habentur expresè quæst. 35. art. 4. & 5.

Ad 1. Albedo, & nigredo, aliæque qualitates purè physicæ non opponuntur inter se per habitudinem ad aliquid aliud extra ipsas, ideoque vel totaliter,& secundum omnem rationem opponuntur inter se; vel, siquidem non ita opponantur inter se, nullam habent vnquam affinitatem, & connexionem mutuam, quæ sunt opposita secundum genus, nec se inuicem minuunt, vel etiam indirectè, sed omninò se habent disparatè. At affectus animæ, quia essentialiter referuntur ad obiecta extra se, atque ex eisdem accipiunt speciem, & suam vnusquisque peculiarem conditionem, & præterea dependent mediatè quoad magnitudinem intensionis, ac remissionis à dispositione naturali corporis, maximè verò sensus exterioris, & phantasiæ; possunt, simul cum contrarietate quoad genus, habere mutuam affinitatem,& connexionem quoad speciem, nec non peculiarem vim sese inuicem remittendi,ac impediendi. Quia nimirum obiecta,ad quæ referuntur, possunt simul cum contrarietate quoad genus boni,& mali, habere connexionem mutuam secundum speciem, vt accessus ad sanitatem, & recessus ab ægritudine; & similiter dispositio corporalis inducta per tristitiam potest esse contraria dispositioni requisitæ ad intensionem delectationis, atque è conuerso; tametsi alioquin tristitia, & delectatio sint inuicem affines, & connexæ ratione suorum obiectorum, vti expositum est supra. Vnde etiam apparet,quamlibet delectationem habere aliquatenus rationem medicinæ respectu cuiuslibet tristitiæ, propter oppositionem genericam vtriusque, & propter oppositionem specificam inde redundantem in effectus naturales dispositiuos corporis, ex quo desumitur ratio generica accidentium, vt aduertit in hanc rem D. Thomas in dicto art. 4. ad 2 ex lib. 8. met. text. 6. Quod tamen non tollit, quin ratio medicinæ omnino efficacis, penitusque sanantis conueniat, respectu vniuscuiusque tristitiæ, soli delectationi, quæ opponitur illi secundum speciem, vt pote incompossibili cum illa totaliter,& non solum quoad gradus aliquos intensionis.

Ad 2. Opponitur quidem directè quælibet perturbatio, & inquietudo quieti totali & adæquatæ, non tamen quieti tantum partiali,& quoad aliquid. Vnaquæque autem delectatio corporalis inducit quietem animalis circa determinatum aliquod bonum, idque insufficiens se solo ad explendum totum appetitum animalis,&ad excludendam omnem eiusdem indigentiam. Non igitur necesse est quamlibet tristitiam cuilibet delectationi esse contrariam simpliciter, & directè; tametsi quælibet cuilibet contradicat indirectè,& secundum quid. Quod sufficit ad verificandam sententiam illam Philosophi; qui nihil aliud intendit toto fere illo capite, maximè à medio ad finem vsque.

Ad 3. Est quidem purum bonum, saltem naturale, delectatio quælibet sub conceptu comparatiuo appetitiui cum vnoquoque appetibili secundum se præcisè considerato, idque solum conuincit ratio obiectionis. Cæterùm non quælibet delectatio est purum bonum simpliciter,& absolutè, id est absque vlla admixtione imperfectionis, & limitationis, ac insufficientiæ, vt patet in quibusque circa res creatas delectationibus. Vnde fieri potest, imo necesse est, vt non opponatur directè, & simpliciter cuilibet ex illis quælibet tristitia, sed tantum quæ est de

eodem

eodem secundum idem; reliquæ vero non nisi secundum quid.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrùm delectatio quietet magis, quam perturbet tristitia?

VIdetur magis perturbare tristitia, quam quietare delectatio. 1. Quia maior est malitia tristitiæ, quàm bonitas delectationis, vt patet ex Augustino dicente lib. 83. qq. 36. *Nemo est, qui non magis dolorem fugiat, quàm appetat voluptatem.* Quod non fieret, si malum doloris non esset maius, quàm bonum delectationis. Maior igitur est vis tristitiæ ad inducendam perturbationem, quæ habet rationem mali, quàm delectatio ad inducendam quietem, quæ habet rationem boni, ac proinde perturbatio ex tristitia est maior, quàm quies ex delectatione.

2. Actio expugnatiua contrarij est intensior, & maior, quàm quæ non pugnat cum vllo contrario. Hac enim de causa dicit Philosophus lib. 1. Meteor. cap. 2. aquam calidam citius, & fortius congelari. Tristitia autem est affectus repugnans malo, quod est, & quatenus est contrarium animali, atque exclusiuum delectabilis. At delectatio consequitur ad bonum conueniens animali secundum se præcisè consideratum, & non quatenus est formaliter exclusiuum contristantis. Ergo affectus tristitiæ est vehementior ac intensior quam affectus delectationis, ac proinde effectus formalis perturbandi est maior in illo, quàm quietandi in isto.

3. Causarum æqualium æquales sunt effectus. Malum autem, quod est causa tristitiæ, est æquale bono, quo priuat, quodque est causa delectationis. Quia priuatio centum aureorum est malum æquale bono possessionis eorundem, & sic de similibus. Semper enim aufertur tantundem per priuationem, atque ponitur per bonum priuationi contrarium. Ergo tristitia, & delectatio directè contrariæ sunt semper æquales. Eadem autem ratione necesse est, vt effectus quietis, & perturbationis, vtrimque resultantes, euadant æquales.

4. Dolor, & tristitia interior est absolutè maior, quàm dolor, & tristitia exterior, seu redundans ex corpore in animam, vt docet Diu. Thomas dicta quæst. 35. artic. 7. Dolor autem exterior superat delectationem tum exteriorem, tum etiam interiorem. Primo, quia dolor exterior, si sit vehemens, sufficit ad inducendam mortem, & sæpè inducit. Et tamen nulla delectatio siue interior, siue exterior sufficit ad inducendam vitam. Deinde quæuis vehemens tristitia corporalis impedit, absorbétque omnem delectationem, vt experientia liquet. Est igitur potentior ad perturbandum tristitia infimi etiam generis, quàm delectatio supremi ad quietandum.

5. Maior est effectus corporalis, qui peruadit ad interiora, quàm qui hæret in superficie. Effectus autem tristitiæ peruadit interius ad medullas vsque; cum effectus delectationis sit solum in superficie. Vtrumque colligitur ex illo Prou. 17. 22. *Animus gaudens ætatem floridam facit*, quod pertinet ad superficiem: *Spiritus tristis exsiccat ossa*; hoc est intima quæque adurit, perditque. Maior est igitur perturbatio tristitiæ, quam quies delectationis.

6. Virtus superatiua maioris difficultatis prouenientis ex passione in opere virtuoso est nobilior. Nobilior autem est fortitudo, qua vincitur fuga doloris, quàm temperantia, qua vincitur appetitus delectationis. *Fortes enim, & iusti maximè honorantur*, vt dicit Philos. lib. 1. Rhet. cap. 9. Fortior igitur est, ac vehementior fuga doloris, ac tristitiæ, quàm appetitus delectationis; ac proinde tristitia ipsa præualet delectationi, maiorque est effectus illius in suo genere, quàm huius in suo.

Art. 1. Respondetur. Eadem ratione, qua dictum est supra, amorem esse maiorem affectum, & intensiorem, ac fortiorem, quàm odium; dicendum quoque est cum D. Thoma in eadem quæst. 35. art. 6. delectationem esse maiorem affectum, & fortiorem, ac intensiorem, quàm tristitiam circa vnumquodque delectabile, & contristabile. Ratio redit hîc eadem, quæ ibi proposita est. Primò nimirum quia causa delectationis est bonum, cui non repugnat esse purum absque vlla mali admixtione. Malum autem, quod est causa tristitiæ, nullum potest esse purum, seu cui nulla sit adiuncta bonitas, vti positum est ex Augustino illo in loco. Purum autem in vnoquoque genere est potentius, quam quod debilitatur ex admixtione oppositi. Ergo delectatio, cuius causa est bonum, est maior ex genere suo, quam tristitia, cuius causa est malum. Deinde etiam in specie, ac in indiuiduo, quia delectabile appetitur ratione sui; malum vero displicet ratione alterius, nempe ratione delectabilis, quo priuat. Mali enim, vt malum est, nulla est actio, nullaque vis motiua; siquidem quatenus malum est, nihil est. Magis autem mouet, quod propter se, quàm quod ratione alterius. Magis enim exerit vim vnumquodque suam respectu sui, quàm respectu cuiusquam alterius. Præualet itaque in affectu delectabile, quatenus volitum ratione sui, contristabili, quatenus nolito ratione alterius; Eo vel maximè quia ipsum delectabile mouet ad prosequutionem sui secundum se totum, & secundum omnem rationem conuenientiæ respectu appetitus, & appetitiui. At ad auersionem mali oppositi mouet idem delectabile, præcisè secundum rationem contrarietatis, & oppositionis respectu eiusdem mali, seu præcisè quatenus ipsum malum est incompossibile cum bono, quo priuat. Patet autem maiorem esse effectum procedentem ab aliquo principio mouente secundum se totum, quàm procedentem ab eodem secundum solam aliquam particularem rationem formalem ipsius.

Art. 2. Accedit cognitionem delectabilis quatenus mouentis ad actum delectationis esse maiorem per se, quàm cognitionem eiusdem quatenus mouentis ad actum tristitiæ: quia ad actum delectationis mouet quatenus est præsens, adeoque quatenus subest cognitioni intuitiuæ sui. At ad actum tristitiæ mouet quatenus est absens, adeoque quatenus terminat cognitionem abstractiuam sui. Patet autem cognitionem intuitiuam esse per se maiorem, ac meliorem, quàm abstractiuam. Motio autem obiectorum est maior, vel minor iuxta maiorem, vel minorem cognitionem ipsorum: quia non mouent appetitum, vt sunt in se præcisè, sed vt apparent in cognitione; siquidem obiectum appetitus est bonum apparens. Patet igitur affectum delectationis esse per se maiorem, quam affectum tristitiæ, circa vnumquodque delectabile, & malum directè illi oppositum secundum speciem, vt tradit Diuus Thomas dicta quæst. 35. art. 6. ex principio Dionysij cap. 4 de diu. nom. part. 4. *Bonum esse fortius, quàm malum.* Quia verò effectus formalis cuiusque formæ eo est maior, quò maior est ipsa forma; atque effectus formalis delectationis est quies, tristitiæ vero perturbatio, vt dictum est supra: concluditur delectationem quietare magis per se, quam

quàm perturbet tristitia directè, ac immediatè contraria secundùm speciem.

Art. 3. Contingit nihilominùs oppositum per accidens triplici de causa, vt obseruat optimè D. Thomas loco indicato. Primò nimirùm, quia contingit cognitionem circa bonum amissum esse maiorem, quàm circa bonum præsens, impellente, ac determinante ad maiorem considerationem, & circumspectionem boni amissi, quoad omnes conditiones eius intrinsecas, & extrinsecas, dolore, & anxietate suborta, ex ipsa amissione boni, quod negligentiùs consideratur, dum adest, inducitque quietem, & quendam quasi soporem considerationis circa se. Qua de causa dicit Augustinus lib. 10. de Trinit. sub finem, *amorem magis sentiri, cùm eum prodit indigentia.* Maior autem sensus amoris inducit maiorem sensum cuiusuis affectus procedentis ex ipso, tanquam ex causa vniuersali omnium affectuum. Ex amore porrò coniuncto cum indigentia boni amati procedit tristitia. Hæc igitur est maior per accidens, quàm delectatio propter adiunctam maiorem illi, quàm huic considerationem boni amati, eiusdemque delectabilis. Sed si cohibeatur maior eiusmodi applicatio, & extensio cognitionis, & antequam eadem inducatur, seu dum solus adest primus aspectus mali, maior è conuerso est delectatio, quàm tristitia, vt dictum est; atque hoc est per se, illud per accidens. Secunda causa tristitiæ prævalentis per accidens est, quia malum causatiuum tristitiæ opponitur bono magis amato, quàm sit bonum, de quo delectamur. Qua de causa perturbat magis, magisque contristat flagellatio, contusio, aut vulneratio, & quiduis simile, quàm quietet, atque delectet cibus, & quidvis simile. Quia videlicet, priora illa corrumpunt consistentiam corporis naturalem, & tendunt ad interitum, eumdémque inducunt, nisi cessent, adeóque opponuntur vitæ ipsi, quæ est maximum bonum, maximéque diligatur inter bona temporalia. Cibus autem, & similia non tantumdèm valent ad conferendam, aut etiam conseruandam vitam. Tertia denique causa est, quia tristitia quælibet inducit perturbationem vniuersalem, nec vnam tantùm, sed omnes indiscriminatim delectationes, aut extetminat, aut certè debilitat, minuitque. Delectatio verò non ita dissipat, nec vsque adeò minuit, ac debilitat omnes vniuersim tristitias. Quia videlicet, bonum corrumpitur ex quocumque defectu; malum verò solo corrumpitur bono vndequaque completo. His igitur modis tristitia, & perturbatio eius prævalet per accidens delectationi, & quieti. Sed quia de vnoquoque dicitur absolutè, quòd ei conuenit per se, & non quòd per accidens tantùm; propterea dictum est absolutè, delectationem quietare magis, quàm perturbet tristitia.

Ad 1. Illa Augustini comparatio prælatiua doloris suprà voluptatem ideò subsistit, quia comparatur dolor de malo tendente ad interitum cum voluptate de bono non æquè sufficiente ad vitam, vti nuper notatum est cum D. Thoma, fuitque iterùm obseruatum superiùs. Cæterùm si componatur malum oppositum vnicuique delectabili secundùm se præcisè, & absque vlteriori aliúndè progressu ipsius mali ad iacturam maioris alterius boni, magisque delectabilis, quale est vita, delectatio prævalet per se tristitiæ, vt dictum est. Nec oppositum intendit Augustinus in illo loco, sed potius repellit, vt expendit ibidem D. Thomas. Addit enim, *immanissimas bestias à maximis voluptatibus* (nimirum accidentalibus, & superadditis voluptati, quæ est de ipsa vita) *abstinere dolorum metu, qui contrariatur vitæ, quæ maximè amatur*, & cõsequẽter delectat maximè.

Art. 1. Ad 2. Agens purè nuturale agit semper, quantùm potest. Repugnat porrò, vt potentia agentis augeatur ex renitentia passi, & ex causa contraria inexistente eidem passo. Quia renitentia, & contrarietas ex parte passi retardat magis, atque debilitat virtutem agentis. Qua de causa dicitur communiter; *omne agens agendo repatitur*; idest minuitur, dùm agit circa passum affectum qualitate, & virtute actiua contraria. Vndè quòd aqua calida citiùs, & fortiùs congeletur, quàm frigida, non ex eò prouenit, quod frigidum agat intensiùs, ac vehementiùs circa calidam, quàm circa frigidam, vt vult D. Thomas dicta quæst. 35. art. 6. ad 2. atque iterum quæst. 37. art. 1. ad 2. Confirmatur, quod non sit ea causa velocioris, & fortioris congelationis, quia aqua calida non transit immediatè ad congelationem, sed priùs redditur frigida absque congelatione: Ergo si frigidum congelans vehementiorem conatum adhibuisset initio propter inexistentem renitentiam, & contrarietatem ex parte aquæ calidæ, necesse esset, vt ante congelationem remitteret iterùm conatum, & intensionem actionis. Cum scilicet, aqua ex calida reddita esset iam frigida, & nondum congelata. Ac proindè effectus congelationis cuaderet demùm vniformis, ac æqualis, siue præcessisset, siue non præcessisset calor in aqua, quæ congelatur.

Art. 2. Ratio itáque eiusmodi experientiæ est, quia aqua rarescit per calorem. Calor enim est rarefactiuus: Frigidum verò inductiuum congelationis condensatur valdè per frigus suum sufficiens ad congelandum. Rarum autem, & densum ita comparantur inter se, vt parum materiæ sit in magno spatio ratione raritatis; ratione verò densitatis sit è conuerso multum materiæ in paruo spatio. Quando igitur sibi inuicem occurrunt aqua calida, & corpus frigidum congelatiuum, plures partes frigidi agunt confertim in pauciores partes calidæ, ideóque subsequitur velocior, ac intensior effectus congelationis: sicut sequitur victoria velocior, magisque perfecta ex parte exercitus numerosioris, quia singulis quibusque militibus exercitus minùs numerosi correspondent plures milites numerosioris. Accedit prædictum congelationis effectum obseruati, & accidere solere circa aquam calidam manentem immobilem, aut cum paruo, ac lento motu, cum interim frigidum congelans successiuè illi coexistat per alias, atque alias partes succedentes de nouo ad conflictum integris viribus, nihilque labefactatis per calorem aquæ, eiusque renitentiam. Hinc rursùs accedit motum alterationis fieri velociùs vsque ad congelationem, quàm fieri possit localis motus condensationis in aqua, ratione frigoris, quòd in ipsa succedit calori; ideóque congelationem perfici, antequàm partes aquæ condensentur, atque condensatione disponantur ad resistendum congelanti per partes passi æquales numero paribus agentis, quibus cum proportionaliter pugnandum est. Ob hæc igitur videtur negandum assumptum illud obiectionis de augmento intensiuo conatus, & actionis ex retitentia passi.

Art. 3. Dici deinde potest, transmisso spontè illo principio, malum contristans repugnare quidem appetitiuo secundùm se, vtpotè nocens naturæ eius; non tamen repugnare eidem, quoad affectum tristitiæ. Iuuat enim potiùs, atque stimulat ad hunc affectum præsentia contristatiui, idémque affectus est conformis inclinationi naturali animalis, ex suppositione mali iam actu nocentis, vti exponetur infrà quæst. 26. Quapropter malum contristans non ita comparatur quoad renitentiam cum affectu

tristitiæ, sicut comparatur calor afficiens aquam cum actione frigefactiua, & congelatiua: quia calor aquæ non solum contrariatur frigido congelenti, sed etiam actioni frigefactiuæ, & congelatiuæ. Quæ ferè est responsio Diui Thomæ ad hoc argumentum in prædicto articulo 6. ad 2. Patet igitur non posse, ex hoc capite, affectum tristitiæ esse maiorem, ac intensiorem affectu delectationis.

Art. 3. Positio, & ablatio eiusdem boni sunt proculdubio æquales, quoad magnitudinem, & quantitatem, seu quasi quantitatem boni inducti, & excluſi, seu mali impediti, ac illati; quandoquidem terminùs positionis, & ablationis est prorsus idem. Verùm, quoad vim actiuam, ac motiuam est magna disparitas. Quia bonum quatenùs ablatum, ac excluſum, nullam habet actiuitatem, nullámque vim motiuam, cum eatenùs nullum habeat esse. Solùm itáque mouere appetitum potest ipsum malum, & priuatum esse per rationem boni oppositi præcisè, quatenùs existentis intentionaliter in cognitione abstractiua sui, & rursus præcisè, quatenùs incompossibilis cum entitate nociua, eidémque repugnantis. Ex quo duplici capite ostensum est motionem appetitus ad tristitiam esse minorem per se, cæteríque paribus, quàm motionem eiusdem ad delectationem. Conceditur itáque vnumquodque malum esse æquale bono, quò priuat, quod ad magnitudinem attinet vtriusque secundùm se. Sed negatur eadem æqualitas sub conceptu causalitatis, ac motionis, & formaliter quatenùs sunt causæ tristitiæ, & delectationis.

Ad 4. Distinctio doloris, & tristitiæ interioris, & exterioris est purè materialis sub conceptu passionis. Quia vterque dolor, ac tristitia perindè existit in solo appetitu interiori, vt aduertit eo in loco D. Thomas. Distinctio igitur formalis solùm est penes principium cognitionis mali. Dolor enim exterior dicitur, qui resultat in appetitu præeunte cognitione mali in sensu aliquo externo, eodémque malo afficiente immediatè partem aliquam exteriorem corporis. Dolor verò, & tristitia interior dicitur, qui consurgit in appetitu dependenter à cognitione mali concepta per intellectum, aut imaginationem, aut vtrumque, atque dependenter à malo quatenùs nocente animæ, atque repugnante formaliter appetitui. Quapropter, cùm cognitio intellectus, necnon imaginationis sit maior, ac perfectior, quàm cognitio sensus exterioris; & similiter malum animæ, & appetitus præualeat per se malo corporis, atque habitudinis exterioris; rectè statuitur à S. Doctore tristitiam interiorem esse per se maiorem exteriori. Sed non rectè subsumitur in obiectione, dolorem exteriorem esse maiorem absolutè delectatione, & exteriori, & interiori, cùm solùm per accidens, & secundùm quid maior esse possit. Ad primam rationem in contrarium dictum iam est, malum dolentis non consistere in dolore ipso, & tristitia, sed in obiecto, ad quod consequitur is affectus, cuius huius existentia, & subsecutio sit bona, & perfectiua ex suppositione illius. Dolori itaque exteriori non debet contraponi, & comparari delectatio siue exterior, siue interior, sed malo exteriori, quod tendit, & sæpè sufficit, ad interitum, debet contraponi, & comparari bonitas vitæ, de qua dictum est, esse maiorem delectationem per se, quàm sit vlla exterior tristitia. Ad alteram rationem; dolor exterior procedit ex malo coniuncto corpori, atque ex sensione eius exteriori, quæ pariter est maximè corporalis, eaque de causa, & non quia est maior per se, quàm dolor interior, magis afficit corpus, magisque nocet eidem, quàm dolor interior. Quia verò anima, dum est vnita corpori, dependet, quoad suos actus à dispositione corporali; consequitur perturbatio vniuersalis, & impeditio omnis delectationis ex vehementi dolore exteriori, nisi subueniat cognitio reflexiua boni maioris redundantis ex passione mali, & doloris exterioris, vti contigit in Sanctis Martiribus, quorum delectatio ex bono intelligibili erat incomparabiliter maior, quàm dolor exterior. Dolor itáque exterior solùm per accidens potest esse maior, quàm delectatio interior, modo superiùs explicato, art. 3.

Ad 5. Negatur effectum delectationis hærere in sola superficie, atque tristitiam afficere intimiùs. Vterque enim, & interiùs afficit, & exteriùs, iuxtà qualitatem obiectorum, sed fortiùs delectatio loquendo per se, vt dictum est. Locus Prouerbiorum suffragatur potiùs; quàm contradicat huic veritati: Quia ætas florida constituitur per optimam constitutionem totiùs hominis, quoad interiora, & exteriora, nec flos, seu quasi flos, & prospera hilaritas exterior, subsistere potest absque interiori radicè sana, & vigore interiori perfecto. Exsiccatio verò interior ossium est compossibilis cum accidentali aliqua bona dispositione exteriori. Non ergo tantumdem nocet per se tristitia, quantùm prodest delectatio, si comparatio sit iusta, quoad vnumquodque bonum, & malum contrarium eidem soli secundùm se.

Ad 6. Fortitudo non pugnat cum quolibet indiscriminatim dolore, & malo, sed cum eo solùm, quod consistit in periculis mortis, quique ex iisdem suboritur. Temperantia verò soli resistit nimiæratæ delectationis circa cibos, & venerea. Patet itáque comparationem non esse iustam, & secundùm idem. Contraponitur enim bono, & delectationi tangibilium malum, & dolor interimentium. Vndè ea comparatio est abs re, nihilque concludit. Deberet enim ostendi actum fortitudinis esse affectum fortiorem, quàm sit amor cuiusque erga se, cùi commensuratur delectatio de vita, seu temporali, seu æterna. Id autem est impossibilè, vt per se patet.

QVÆSTIO XXIV.

Vtrùm sint plures species tristitiæ?

VIdentur non esse. 1. Quia delectationes non multiplicantur specie, vt dictum est suprà cum D. Thoma. Ergo nec tristitiæ. Patet consequentia, quia totidem sunt bona, & mala, eadémque est diuersitas vtrorúmque inter se, nec potest esse maior ex parte malorum, quàm ex parte bonorum.

2. Si quæ daretur diuersitas specifica inter tristitias, proueniret necessariò ex sola diuersitate specifica malorum contristantium, ac proindè tot essent constituendæ tristitiæ specie diuersæ, quot sunt obiecta contristantia specie diuersa; Quorum enimuerò specifica diuersitas excurrit propemodùm in infinitum. Nemo autem admittit tantam multiplicitatem specierum tristitiæ, atque est planè dissonum, vt admittatur.

Sed contrà est 1. Quia Damasc. lib. 2. fidei orth. cap. 14. & Greg. Nyss. seu Nemes. lib. 4. Philos. cap. 12. assignant quatuor species tristitiæ communiter ab aliis quóque receptas, anxietatem, acediam, misericordiam, inuidiam. Quibus alij adiungunt tres alias differentias, pœnitentiam, nemesim, zelum.

zelum. Dantur igitur ex communi consensu plures species tristitiæ.

2. Actus appetitus, sicut & sensus specificantur ex suis obiectis. Obiecta autem de quibus tristamur, distinguuntur specie multipliciter. Vulnus enim differt specie à febri, & similiter cæcitas à surditate, necnon sitis à fame, & nimietas frigoris, à nimietate caloris, & sic de similibus. Necesse igitur est tristitias inde subortas, atque indidem specificatas, esse pariter specie diuersas.

Art. 1. Respondetur. Certum est, tristitiam, quæ consequitur ad apprehensionem sensitiuam mali communem homini cum brutis, dissidere specie ab ea tristitia, quæ consequitur ad apprehensionem intellectualem, seu cogitatiuam propriam hominis, adeóque superiorem apprehensione purè animali, ac brutali. Quia intellectus, & cogitatio fertur ad obiectum sub ratione formali diuersa ab ea, cuius percipiendæ est capax sensus, quà est purè materialis. Ratio autem formalis diuersa ex parte obiecti inducit diuersitatem specificam in actus appetitus: qui videlicet feruntur ad obiectum, provt apparens in cognitione, & specificantur ex eodem quatenùs ita apparenti. Quæstio itáque solùm superest de multiplicitate specifica tristitiæ, quà passio est, & præcisè quatenùs est in appetitu sensitiuo.

Art. 2. Dicendum autem est cum D. Thoma qu. 35. art. 8. dolores, seu tristitias proprias appetitus sensitiui omnes esse eiusdem infimæ speciei, sumpta distinctione specifica propriè, & strictè, distingui verò specie quadrupliciter, sumpta distinctione specifica latè, & cum quadam solum appropriatione. Probatur vtraque pars, quia ratio specifica consistit in additione ad genus. Dupliciter autem contingit superaddi aliquid generi. Primùm enim potest fieri additio alicuius pertinentis per se ad ipsum genus, quodque virtute, & potentialiter contineatur in genere, & per quod proinde perficiatur ratio generica, ad eum modum, quo materia perficitur per formam suam; atque eiusmodi additio, siquidem fiat cum diuersitate mutua rationum, quæ addumtur, sufficit ad diuersitatem specificam, vt tradit Philos. lib. 8. Metaph. tex. 10. & 11. Si autem additio fiat secundùm aliquid extraneum, respectu generis, nec in eo virtualiter contentum, aut perfectiuum eiusdem secundum suam rationem formalem, cui est secundus superaddendi modus; non sufficit ad diuersitatem specificam propriè talem, sed solum ad diuersitatem similem diuersitati specificæ, adeóque sufficit ad diuersitatem specificam solum latè, ac impropriè talem.

Art. 3. Iam diuersitas inter tristitias, quæ habent rationem passionis, suntque propriæ appetitus sensitiui, nunquam superaddere potest quidquam pertinens per se ad rationem communem tristitiæ, atque in eadem ratione communi virtualiter contentum. Quia omnes tristitiæ appetitus sensitiui afficiunt animal eodem prorsus modo, atque inducunt transmutationem corporalem eiusdem prorsus rationis, vt insinuatum est suprà, & apparebit magis ex quæst. 26. soláque potest intercedere diuersitas penes magis, & minùs eiusdem omninò rationis. Quod diuersitatis genus non sufficit ad distinctionem specificam, vt dictum est quæst. 4. de Ang. ad 3. & communiter docetur ab omnibus. Quapropter diuersitas specifica obiectorum contristabilium se habet purè materialiter, sicut dictum est suprà de delectabilibus, respectu actuum appetitus sensitiui, quà passiones, sunt. Quia videlicet virtus actiua, ac motiua, ex qua sola formaliter dependet vnitas, & distinctio specifica effectuum, est nihilominùs vniformis, vt apparet ex transmutatione corporali, quæ solum differt penes plùs, & minùs eiusdem rationis, propter diuersitatem qualemcumque malorum plùs, aut minùs contristantium. Patet igitur nullam esse diuersitatem specificam propriè talem inter tristitias, quà passiones sunt.

Art. 4. Diuersitas autem quasi specifica, & impropriè talis, qualis censetur diuersitas specifica ignis in carbone, & flamma, nempe per applicationem rationis communis ad aliquid extraneum diuersum diuersitate specifica propriè tali, contingit in tristitiis duplici ex capite. Ex parte nimirum obiecti, quòd est causa tristitiæ, & ex parte effectus consequentis ad eandem. Ex parte quidem obiecti, duplici rursus modo. Quia obiectum tristitiæ est malum proprium contristati. Quædam autem tristitia est de malo quidem, sed alieno, & non immediatè proprio contristati, solúmque reputato tanquam proprio propter coniunctionem amoris, aut amicitiæ, aut concupiscentiæ. Atque per hoc efficitur species peculiaris tristitiæ, quæ dicitur misericordia. Quædam verò alia tristitia est, quæ non est immediatè de malo, nec de proprio, seu bono, seu malo, sed de bono alieno, reputato tanquam malo proprio propter odium benè habentis, atque eatenùs excellentis contristato, eundémque deprimentis comparatione sui. Atque per hoc efficitur peculiaris alia species tristitiæ, quæ dicitur inuidia. Ex parte effectus tristitiæ duplex similiter existit differentia: quia effectus tristitiæ consistit in quadam fuga appetitus, respectu mali contristantis. Tristitia autem aliquando est coniuncta cum impossibilitate fugiendi malum, quod contristat. Atque per hoc efficitur species tristitiæ, quæ dicitur anxietas, seu angustia, & græcè achos, nempe affectus aggrauans animum absque vllo aditu refugij, omníque destitutus spè, & possibilitate euadendi. Aliquando verò deest tristitiæ, non solum ratio, & possibilitas fugæ, sed etiam motus membrorum exteriorum, & possibilitas eadem mouendi vsque adeò, vt ne vocem quidem emittere possit contristatus. Atque per hoc efficitur species tristitiæ, quæ dicitur acedia, cui nec conuenit ratio fugæ, nec secundùm suam rationem differentialem est in appetitu, sed in membris exterioribus corporis.

Art. 5. Istiusmodi porrò differentiæ notantur à Damasceno, & Gregorio, aliisque communiter in tristitiis potiùs, quàm in delectationibus. Quia, vt aduertit D. Thomas in dicto art. 8. ad 1. ex Dionysio cap. 4. de diu. nom. part. 4. bonum, quòd pertinet ad delectationem dicitur vno modo, malum verò multifariam. Cuius vlterior ratio est, quòd dicit idem Dionysius, bonum esse ex integra causa, malum verò ex quocumque defectu. Hinc enim fit circumstantias peculiares mali sufficere singulas ad speciale quoddam genus mali; cùm proportionales circumstantiæ boni seorsim consideratæ non similiter sufficiant ad constituendum seorsim bonum quoddam speciale. Quia verò eiusmodi circumstantiæ mali præsentis, atque actualiter contristantis reuocantur omnes ad prædictas quatuor differentias, vt patet ex facta sufficienti partium enumeratione, tum ex parte obiecti, tum ex parte effectus tristitiæ; propterea meritò distinguuntur communiter solæ prædictæ quatuor species. Nempè tres aliæ differentiæ, quæ assignari solent, pœnitentia, nemesis, & zelus ex Philos. 2. Rhet. cap. 9. & 11. reuocantur facile ad species iam expositas, cum D. Thoma in dicto art. 2. ad 2. Et quidem pœnitentia, quatenùs est passio, non est tristitia de malo præterito, seu de præterita

mala operatione, nisi præcisè quatenùs inde resultat, & adest actualiter aliquod malum præsens. Dictum namque est supra, malum purè præteritum, & ex quo nulla supereſt amplius ratio nocumenti præsentis, esse potius materiam, & causam delectationis. Igitur pœnitentia passio solum differt à tristitia communiter dicta, connotatione merè accidentali, & materialiter se habente ad conceptum tristitiæ. Nemesis vero, quæ est de alieno bono temporali, quatenùs afficiente, ac perficiente indignum, & zelus, qui pariter est de bono alieno, quatenùs comparato cum defectu eius in nobis, vix quidquam differunt ab inuidia, vt patet ex præmissa eius explicatione, ideoque comprehenduntur, & sufficienter subintelliguntur sub eadem specie inuidiæ, qua passiones sunt. Atque per hæc patet sufficienter quid dicendum sit ad rationes dubitandi in vtramque partem.

QVÆSTIO XXV.

Vtrùm solum malum præsens cognitum sit causa tristitia?

VIdetur non esse. 1. Quia quæ non minuunt causam, non minuunt effectum eius necessarium. Plura autem minuunt tristitiam, quæ non minuunt malum præsens, neque quoad malitiam eius, neque quoad præsentialitatem. Tristitia enim minuitur per fletum, per compassionem amicorum, per contemplationem veritatis, per somnum, & balnea, vt docet D. Thomas quæst. 38. ab articulo 2. Nihil autem horum minuit malum, de quo est tristitia. Non quidem fletus: Quia ipsum malum est causa flendi. Nulla vero causa minuitur per suum effectum, sed iuuatur magis, atque perficitur. Similiter compassio amicorum non minuit, sed potius auget malum amici patientis. Non quidem minuit, quia compassio est affectus minimè actiuus ex suo conceptu vniuersali, atque vt esset actiuus, sæpe compassio est circa malum irremediabile, ac inuariabile, vt circa mortem parentis, & similia, & circa tale malum compassio solet esse maior. Auget verò malum eadem compassio, quia vnusquisque reputat, tanquam particulare proprium malum, amicos suos tristari, ac perturbari, quod est proprium compatientis. Augetur igitur malum patientis per passionem tristitiæ inde redundantis in amicos, eosdemque tribulantis. Manifestius porrò videtur contemplationem veritatis nihil valere ad diminutionem mali non consistentis in ignoratione, aut inconsideratione eiusdem veritatis. Quia contemplatio veritatis est propria intellectus speculatiui, qui nihil operatur, ideoque nullum malum, nullamque partem mali amoliri potest, præterquàm in genere causæ formalis, vt habetur ex Philos. lib. 3. de anima tex. 58. Præterea contemplatio veritatis est in intellectu. Malum, vero, de quo est passio tristitiæ, inest corpori, ac sensui. Quæ autem sunt in diuersis subiectis non opponuntur inuicem, ideoque neutrum eorum minui potest per alterum. Denique somnus, & balnea non medentur cuicunque malo, sed soli indispositioni cuidam corporali; & tamen dicuntur à D. Thoma art. 5. mitigatiua tristitiæ, tanquam remedium eius vniuersale. Ergo causa vniuersalis, & adæquata tristitiæ, non est solum malum præsens, siquidèm, hoc minimè diminuto, fieri potest multipliciter, vt illa nihilominùs minuatur.

2. Plura è conuerso sunt causa doloris, & tristitiæ, quæ non sunt causa vllius mali præsentis, nec secundum se præcisè habent vllam mali præsentis rationem. Quia concupiscentia, & appetitus vnitatis, atque potestas, cui resisti non potest, sunt causa tristitiæ, vt tradit D. Thomas quæst. 36. ab art. 2. ex August. dicente, quoad concupiscentiam in Enchir. cap. 24. *Subintrantibus ignorantia agendarum rerum, & concupiscentia noxiarum, comites subinferuntur error, & dolor*, nempe dolor concupiscentiæ, sicut error ignorantiæ: quoad appetitum verò vnitatis lib. 3. de lib. arb. cap. 23. *Ex dolore quem bestiæ sentiunt, satis apparet in regendis, amandisque suis corporibus, quàm sint animæ appetentes vnitatis. Quid enim est aliud dolor, nisi quidam sensus diuisionis vel corruptionis impatiens?* ac demum, quoad potestatem præualentem, lib. de natura boni cap. 20. *In animo dolorem facit voluntas resistens potestati maiori. In corpore dolorem facit sensus resistens corpori potentiori.* Nihil autem horum trium habet rationem mali præsentis. Non quidem concupiscentia, & appetitus vnitatis: quia vtraque consistit in prosecutione boni, ac proinde vtraque est bona secundum se. Bonum autem, nec est malum, nec pars, aut augmentum mali. Sed neque potestas, cui resisti non potest, habet rationem mali præsentis. Quia solus effectus talis potestatis, & non ipsa potestas secundum se, nocet ei, qui resistere non potest. Ergo vis causatiua tristitiæ conuenit aliis præter malum præsens.

3. Vnaquæque tristitia, & delectatio illi directè contraria sunt de eodem, vt apparet ex quæst. 22. Delectatio autem est de bono præsenti, vt dictum est supra. Ergo tristitia est de bono absenti, deque eius absentia immediatè, ac formaliter, & non de malo, per quod excluditur, & fit absens ipsum bonum. Confirmatur ex Augustino lib. de octo quæst. Dulcitij cap. 1. vbi dicit dolorem esse de amissione bonorum temporalium. Confirmatur rursùs, quia amor est causa tristitiæ, sicut & aliarum omnium passionum, vt dictum est supra. Amor autem est de solo bono. Ergo tristitia est de sola amissione boni.

4. Malum præsens, quod succedit bono præhabito, & de quo delectati sumus, magis contristat, quàm quod opponitur bono nondum habito, & de quo nondum vnquam delectati sumus, vt docent experientia, & D. Thomas quæst. 36. artic. 2. C. fine. *Miserius* nempè *est perdidisse, quam omninò non accepisse*, vt dicit Tertull. de pœnit. longè post med. Bonum autem, quod opponitur malo præsenti, fuisse, vel non fuisse prahabitum, atque possessum, nihil variat rationem mali præsentis, nec ipsum auget, aut minuit vlla ex parte, quia quoduis malum æque priuat bono opposito, ac proinde æque nocet in vtrouis euentu, vt per se patet. Pauperies enim æque priuat diuitiis, siue præhabitæ illæ fuerint, siue non fuerint, & similiter de infamia, respectu honoris, & bonæ famæ, deque aliis eiusmodi. Ergo malum præsens non est tota causa, cui commensuratur tristitia, tanquam effectus ipsius secundum se præcisè.

5. Delectatio præterita sepe est causa tristitiæ præsentis: quia *malus tristatur, quoniam delectatus est*, vt dicit Philos. lib. 9. Ethic. cap. 4. Et confirmatur, quia pœnitentia est species quædam tristitiæ, vt dictum est in quæstione præcedenti, Pœnitentia autem versatur circa delectationes præteritas. Delectatum autem esse non est malum præsens, sed præteritum: Quia totum malum conueniens malæ delectationi præterit prætereunte ipsa delectatione, cui ineſt, nec nocet vlla delectatio, quando iam non adest, sed solum nocere potuit, quando aderat. Ergo tristitia non est de solo malo præsenti.

6. *Iacula*

6. *Iacula præuisa minus feriunt*, est axioma communiter receptum cum plausu, cui suffragantur Seneca epist. 77. Plutarch. in lib. de tranquillit. animi, & Cic. lib. 3. Tusc. Ait enim Seneca: *Præcogitati mali mollis ictus venit.* Plutarchus: *Homerus luculento admodum exemplo docuisse mihi videtur, quàm vulnificentiora sint ea, qua improuiso, inopinatoque feriunt. Vlysses namque, &c.* Cicero: *præmeditatio futurorum malorum lenit eorum aduentum.* Atque in hunc sensum sunt plura obuia apud diuersos. Præuidisse autem, vel non præuidisse, nec auget, nec minuit rationem mali, quod accidit, & premit iam præsens. Præuisio enim nihil tollit ex eo, quod præuidetur: alioquin præuisio esset impeditiua, & ablatiua sui obiecti, fieretque, quod est impossibile, vt quod præuidetur, eo ipso non accideret, vel ex toto, vel ex parte, adeoque vt eatenùs non esset præuisibile. Causa igitur tristitiæ, & magnitudinis eius est variabilis nulla existente varietate mali præsentis, & magnitudinis eius. Eodem pertinet malum succedens spei præsertim maximæ de vitatione eius, deque consequutione boni oppositi, affligere, & contristare multo magis, quàm præsentiam eiusdem mali nulla eiusmodi præeunte spe; cum tamen nec spes, nec desperatio præcedens varient naturam, & magnitudinem mali.

7. Sæpe contingit tristitias exurgere de nouo in animo, easque immedicabiles, nullo superueniente malo, quod non prius inesset, quando non inerat tristitia. Quod præterquam demonstrat satis experientia dicentium, affligi se tristitia, nec sibi apparere vllam eius causam. Confirmatur verbis Cassiani lib. 9. de instit. cænob. cap. 4. *Tristitiæ interdum quoque nullis existentibus causis, quibus ad hanc labem corruere prouocemur inimici subtilis instinctu tanto repente mœrore deprimimur, vt nec carorum quidem, ac necessariorum nostrorum aduentum solita susciperе affabilitate possimus, & quidquid ab eis competenti fuerit confabulatione prolatum, importunum nobis, ac superfluum iudicetur, nullaque à nobis reddatur eis grata responsio, vniuersos cordis nostri recessus felle amaritudinis occupante.* Necesse igitur est fateri, tristitiam aliunde etiam prouenire posse, quàm ex incursione mali præsentis.

8. Sub conspectu eorundem malorum quidam lætantur, & quidam contristantur. Martyres enim lætabantur in conspectu tormentorum, & mortis, de quibus plerique alij maximè contristantur; idque propter solam diuersitatem opinionis circa eadem mala. Ergo opinio, & existimatio sola malorum est causa tristitiæ potius, quàm mala ipsa præsentia, quæ cognoscuntur. Qua de causa Epictetus in Enchir. cap. 10. sapienter pronunciat: *Homines perturbantur non rebus, sed iis, quas de rebus habent, opinionibus.*

Art. 1. Respondetur. *Expectatum malum timorem constituit, præsens verò tristitiam,* inquit Damasc. lib. 2. fidei Orth. cap. 12. eique subscribunt omnes alij. Confirmatur, quia opposita sunt causa oppositorum. Dictum autem est supra, causam delectationis, cui opponitur tristitia, esse bonum præsens. Ergo causa ipsius tristitiæ est similiter malum præsens, quod opponitur bono præsenti. Supponitur verò vtrobique cognitio repræsentans, & bonum, & malum, vt præsens. Quia omnis affectus, omnisque actus appetitus dependet ex obiecto prout repræsentato, & apparenti per cognitionem sui. Tria itaque concurrunt ad tristitiam; ratio mali, quæ est communis omni affectui auersatiuo, ac fugitiuo; ratio præsentis, quæ specialiter pertinet ad tristitiam; ac demum cognitio, quæ præcisè quatenùs repræsentat malum est similiter communis omni affectui fugæ, & auersionis, quatenùs verò superaddit circumstantiam præsentialitatis, mouet specialiter ad tristitiam. Quapropter ex augmento cuiuslibet ex his tribus redundat cæteris paribus augmentum proportionale tristitiæ; & similiter redundat diminutio eiusdem ex diminutione cuiuslibet ex iisdem.

Art. 2. Hinc colligitur, ea omnia esse causatiua tristitiæ mediatè, vel immediatè, respectu cuiusque, quæ sunt mala, ac nociua eodem modo, quæque sunt inductiua cognitionis nocumenti; idque eò magis, quò sunt magis nociua, aut inductiua maioris cognitionis nocumenti. Ex quo rursus colligitur mala spiritualia esse per se causatiua maioris tristitiæ, quàm mala temporalia. Quia videlicet illa sunt maiora mala incomparabiliter, vtpote nocentiæ animæ immediatè, æternumque nocentia ex sua, eiusdemque animæ natura, quàm ista, vtpote nocentia immediatè corpori, & habitura finem intra tempus determinatum. Verum, quia cognitio sensibilium est maior in plerisque, quàm cognitio intelligibilium, ac spiritualium; tristitia in plerisque est maior circa mala temporalia, quàm circa spiritualia. Quia videlicet regula proxima, ac immediata, iustaque mensura cuiusque affectus est cognitio, qua dirigitur. Videantur, & applicentur quæ dicta sunt in simili quæst. 18. ad 9. Indidem postremo colligitur, quænam sint impeditiua, ac diminutiua tristitiæ. Ea nimirum omnia, quæ impedire, aut minuere valent, vel præsentiam mali, vel eius cognitionem. Maximè verò confert impeditio, ac diminutio cognitionis mali propter rationem modo indicatam. Quia nimirum cognitio, & consideratio mali est tota vis proxima, & applicatio eiusdem ad inducendam tristitiam, ideoque rebus existentibus iisdem contingit variari affectus delectationis, & tristitiæ, & vtrumuis existere maiorem, vel minorem, iuxta naturam existimationis circa qualitatem nocentem, vel proficuam cuiusque obiecti, & iuxta magnitudinem, ac tenuitatem eiusdem existimationis, seu præcognitionis, atque Considerationis. Omne igitur impedimentum, seu, vt dicitur communiter, remedium tristitiæ ad hoc demum reuocatur, vt impediatur, aut minuatur cognitio mali præsentis, & magnitudinis eius, vti apparebit distinctius ex responsionibus argumentorum in contrarium præsertim primi, & secundi.

Art. 3. Prædicta tristitiæ causa reuocari potest ad operationem naturalem impeditam; Cum qua nimirum, vt impedita, est conuertibile re ipsa omne malum. Eadem namque ratione, qua dictum est superius quæst. illa 18. cum Philosopho, & Diuo Thoma, causam delectationis esse operationem naturalem non impeditam, dicendum quoque est, causam tristitiæ esse eandem operationem quatenùs impeditam. Quia vero operatio naturalis, seu exigita à natura cuiusque per se, eiusdemque perfectiua, maximè omnium impeditur per oppositam malam operationem, eandemque repugnantem absolutè appetitui innato operantis, ipsiusque deterioratiuam; concluditur operationem malam esse per se contristatiuam præ cæteris omnibus, eóque magis, quò deterior ipsa fuerit, ac intensior. Cætera vero eatenùs sunt contristatiua, quatenùs sunt, aut impeditiua operationis bonæ, ac perfectiuæ, aut insuper inductiua operationis malæ; & eò magis, quò propinquius, ac efficacius præstant vtrumuis, aut vtrumque. Cum enim finis cuiusque sit operatio eius, vltimus quidem, quæ est perfectissima, immediatus verò, & intermedius, quæ ad illam confert, ac perducit; nec fieri possit, vt quisquam male habeat, vllamue patiatur tristitiam,

nisi quatenus dimouetur à fine, & centro suo, atque impeditur, quominùs eò perueniat; fieri vtique non potest, vt male quis habeat, vtque tristetur, quin impediatur, & nisi quatenùs impeditur, quominùs benè operetur iuxta exigentiam naturæ suæ. Causa itaque tristitiæ est malum præsens cognitum; atque hoc constituitur per impeditionem operationis connaturalis, seu bonæ, ac perfectiuæ, respectu cuiusque.

Art. 1. Ad 1. Conceditur quod est manifestum, non posse minui, aut impediri effectum, non impedita, aut diminuta causa eius necessaria. Sed negatur non esse diminutiua mali præsentis, aut cognitionis eius, quæ dicuntur in obiectione, & verè sunt diminutiua tristitiæ. Atque in primis fletus, & lacrymæ minuunt malum præsens, eiusque existimationem. Primò quia per emissionem lacrymarum inducitur imaginatio mali exterius emissi, & depulsi, ac dissipati. Secundò quia fletus, & illacrymatio est operatio conueniens contristato, qua tali. Tristitia enim est compressiua corporis, vt infra dicetur, & sicut delectatio dicta est superius dilatatiua eius. Corpus vero abundans humore, quale est humanum, ex naturali sua exigentia illum emittit, dum multum comprimitur. Quælibet autem operatio conueniens est delectabilis operanti, vt dictum est; atque quælibet additio boni, & delectationis est diminutio mali, & tristitiæ. Tertiò quia fletus, & quælibet alia manifestatio exterior mali interius prægrauantis, ac contristantis est inductiua compassionis in aliis, atque adeo remedij aduersus malum præsens, vt mox subinferetur distinctius. Quod autem est inductiuum remedij malorum per se ipsum formaliter, est diminutiuum eorundem. Quia quælibet accessio ad remedium est aliqualis recessus à malo. Postremò quia contingit eiectione humoris lacrymosi degrauari, ac alleuiari cor, & caput. Quod itidem pertinet ad diminutionem mali.

Art. 2. Neque vero hinc sequitur, causam tolli, vel minui per suum effectum, quia causa fletus, & lacrymarum non est ipsum malum contristans secundum se, sicut bonum delectans secundum se est causa risus, & tripudij. Dictum enim est, mali, qua malum est, nullam esse causalitatem, nullamque vim motiuam. Motiuum igitur, & causa, tum immediata tristitiæ, tum mediata fletus, & doloris est bonum delectabile, quatenùs repugnans malo præsenti, atque incompossibile cum eodem, & impeditum per idem. Vnde sicut bonum delectans est contrarium malo contristanti, ita tristitia est affectus renitens, ac contradicens eidem malo, atque ab eo refugiens. Mirum igitur non est, effectum fletus, & lacrymarum procedentem immediatè ex tristitiâ, quæ repugnat, ac renititur contristabili, contradicere eidem contristabili, ipsumque proinde minuere immediatè, & consequenter minuere indirectè, ac mediatè ipsam tristitiam, cum ob contrariam rationem risus, & tripudium augeat è conuerso rationem boni, & consequenter delectationem, ac lætitiam. Nec enim repugnat causam aliquam minui modo dicto indirectè per suum effectum, quando & causa, & effectus sunt conuenientes subiecto, non per se, & absolutè, sed tantum ex suppositione, cui absolutè repugnat, & contradicit quantum potest ipsum subiectum per omnem suam actionem. Hinc enim fit, vt tristitia ipsa in hoc incumbat tota sua vi, vt excludat præsentiam mali, ad quam subsequitur.

Art. 3. Iam compassio amicorum valet, & ipsa ad minuendam tristitiam præcisè, quatenùs minuit rationem mali, respectu patientis. Minuit vero primò, quia affectus compassionis est conueniens amicis ex suppositione mali prementis, ac contristantis amicum. Laudantur enim amici compatientes, & vituperantur, qui non compatiuntur amico. Dictum autem est supra, operationes conuenientes iis, quos quis amat, & vnde illi laudantur esse delectabiles amanti, propter vim vnitiuam amoris. Quodlibet porrò delectabile, & quælibet delectatio minuit malum, & tristitiam. Secundò sicut vnusquisque per tristitiam de malo proprio disponitur, ac stimulatur ad pellendum malum, de quo tristatur; ita compassio, quæ est quædam contristitia, disponit, ac stimulat amicos compatientes, vt operentur quantum possunt ad exclusionem, aut compensationem mali affligentis amicum. Quò autem sunt plures causæ dispositæ, & inclinatæ ad exclusionem mali, aut ad eius compensationem, eò malum reputatur minus. Hinc fit compassionem amicorum tunc valere magis ad minuendam, mitigandamque tristitiam, quando malum, quod contristat, est auferibile, vel compensabile, seu quoquo modo reparabile; idque plus, minus, provt contigerit, maiorem esse, vel minorem possibilitatem, ac facilitatem oblationis mali, vel compensationis. Quod si malum sit prorsus irremediable, ac incompensabile, compassio euadit minoris sufficientiæ ad diminutionem tristitiæ in amico; sed valet tamen tunc etiam aliquid ad illam, non solum ex priori illo capite, sed etiam ex isto posteriori, quatenùs compassio amicorum animaduersa à patiente, gignit in eo apprehensionem, & imaginationem causæ ablatiuæ sui mali, quandoquidem compassio ad hoc tendit ex sua natura, & operatur quantum potest in ordine ad idem. Ex his apparet ratio, ob quam compassio amicorum valeat magis ad minuendam, quam ad augendam tristitiam patientis, tametsi negandum non sit eam indidem augeri posse secundum quid. Quia compassio, cum sit tristitia quædam, perturbat compatientes amicos, & eatenùs facit illos male habere. Atque hinc resultare potest tristitia aliqua in ipsum patientem, ex compassione reciproca, atque reflexa, ideoque augeri inde potest secundum quid tristitia præexistens. Verùm quia eadem compassio hic, & nunc, & ex suppositione mali, & contristationis affligentis amicum, est conueniens compatientibus, iidemque sunt indidem laudabiles, & quia eadem compassio est bona, atque vtilis patienti, atque in vnoquoque prævalet affectus ad bonum proprium auersioni mali alieni, cæteris paribus; concluditur vim consolatiuam, ac lenitiuam doloris prævalere in compassione amicorum virtuti contristatiuæ, quæ inest eidem. Quia videlicet compassioni inest plus boni, quam mali, respectu patientis.

Art. 4. Valet præterea compassio ad minuendam tristitiam independenter etiam ab eo, quod minuat rationem mali contristantis. Quia nimirùm independenter ab hoc gignit imaginationem mali quasi distributi, ac diffusi in alios, ac proinde prementis, & aggrauantis minus ipsum patientem, quàm si solus ferre deberet totum mali pondus aggrauatiuum cordis, totiusque inde hominis. Quæ est ponderatio D. Thomæ quæst. illa 38. art. 3. ex Philos. lib. 9. Ethic. cap. 11. Ad eandem insuper variationem apprehensionis pertinet, vt aduertit idem cum eodem, quòd signa exteriora compassionis sunt indiuisim signa amoris, quo patientem prosequuntur compatientes. Amari autem est delectabile amato, quia est maximum eius bonum, vt dictum est non semel quæst. 8. & 9. atque quælibet noua cognitio boni delectabilis gignit aliquam nouam delectationē, quæ ex genere suo est diminutiua

cuiusuis

cuiusuis tristitiæ, vt liquet ex quæst. 22. Itaque compassio amicorum solum est diminutiua tristitiæ, quia est diminutiua vel mali contristantis, vel cognitionis eius, vel quatenùs inducit augmentum cognitionis circa bonum delectabile.

Art. 5. De contemplatione veritatis vix necesse est quidquam dicere. Manifestum siquidem est, contemplationem veritatis & esse maximum quoddam bonum contemplantis, eiusdemque maximè perfectiuum, ac proinde valdè delectabile eidem, & similiter esse præditam vi diuersiua attentionis ad malum contristans, ideòque esse diminutiuam cognitionis circa malum. Dictum autem est sæpe, qualibet delectatione vndecunque consurgente minui saltem indirectè quamlibet tristitiam; atque operationes eiusdem hominis esse incompossibiles in gradu intenso, quando non sunt inuicem subordinatæ, tametsi procedant ex diuersis potentijs, seu fiant cooperantibus diuersis instrumentis, quatenus anima, quæ principaliter vbique operatur, est eadem, minusque sufficit ad plura, quàm ad pauciora, ideoque attenta, ac intensa contemplatione veritatis impeditur quominùs multum attentionis impendat malo sensibili. Ergo hic etiam augetur bonum contristati, quod est diminutiuum mali totius præexistentis, & minuitur cognitio mali, quod supereſt.

Art. 6. Demum somnus, & balnea non sunt remedium, seu quasi remedium vniuersale cuiusuis indiscriminatim tristitiæ; neque id intendit in illo art. 5. D. Thomas, vt patet ex ratione, qua vtitur. Dicit enim per somnum, & balnea reduci naturam ad debitum statum, quæ reductio est bona, & delectabilis, & consequenter est diminutiua mali, & tristitiæ. Patet autem non reduci naturam ad debitum statum per somnum, & balnea, quandolibet, & in qualibet præexistenti dispositione, adhibita, Quia somnus aliquando nocet, vt febricitanti, item & balnea, vt laboranti excessu qualitatis, cuius fouendæ vim habent eadem balnea. Ergo hæc etiam duo tunc, & eatenùs præcisè valent ad minuendam, mitigandamque tristitiam, cum, & quatenùs valent ad minuendum malum præexistens, aut eius apprehensionem, & cognitionem.

Art. 1. Ad 2. Ratio mali consistit in priuatione boni debiti, vt dictum est quæst. 29. de act. hum. Vnde, quòd aliquod bonum est alicui magis debitum, eò eiusdem boni priuatio habet rationem maioris mali, respectu eiusdem subiecti; vtpote eo ipso repugnans magis exigentiæ, & inclinationi eius, atque dispositioni ad ipsum bonum. Patet autem concupiscentiam boni esse peculiarem quandam bonam dispositionem ad bonum concupitum, atque in illa contineri peculiarem inclinationem, & conatum ad istud. Consequenter appetitus vnitatis continet in se similem dispositionem, inclinationem, & conatum, respectu omnium bonorum appetentis. Quia appetitus vnitatis est concupiscentia vnionis, & coniunctionis cum iis omnibus, ex quibus consurgit perfectio appetentis vnitatem. Concupiscentia igitur, & appetitus vnitatis ideò augent tristitiam circa malum præsens, quia augent rationem malitiæ, & nocumenti in eo, quod priuat bono concupito, eademque est ratio de spe, necnon de amore.

Art. 2. Iam potentia, cui resisti non potest, ea sola dicitur, quæ est illatiua nocumenti. Quia, respectu potestatis beneficæ, qua benefica est, nulla est resistentia. Neque quidquam nocet, cui resisti potest. Omne namque nocumentum accidit renitente passo, atque adeò succumbente virtuti causæ nociuæ, qua nociua est, tametsi alioquin sit debilis, aut etiam absolutè debilior, quàm sit patiens. Præsens autem existentia causæ nociuæ, & prævalentis, qua nociua est, est malum quoddam iam præsens. Quia quælibet appropinquatio, & imminentia mali est malum quoddam, sicut quælibet appropinquatio boni, & dispositio quælibet ad illud inducendum, est quoddam bonum præsens. Igitur potestas, cui resisti non potest eatenùs est causa tristitiæ, quatenùs per seipsam formaliter est malum quoddam iam præsens, licet nondum noceat, quantum nocet, cum reducitur ad actum secundum. Itaque concupiscentia, & appetitus vnitatis sunt bonæ secundum se, sed ratione vtriusque redditur magis mala, magisque displicens priuatio boni appetiti, & concupiti: Potestas verò nociua, eademque irresistibilis est mala respectiuè comparatione insufficientis ad resistendum, tametsi ipsi potenti sit bona, eundemque perficiat.

Art. 1. Ad 3. Amissio boni, & præsentia mali nihil differunt re ipsa inter se. Quia omne malum consistit in priuatione boni, vt dictum est. Patet autem priuationem boni non excludere ipsum bonum, quin eadem priuatio adsit; nec fieri posse, vt adsit priuatio mali, quin eo ipso absit, & amittatur bonum. Perinde igitur est, quod ad rem ipsam attinet, vt dicit D. Thomas quæst. 35. art. 1. initio, præsentiam boni esse causam tristitiæ, atque causam eiusdem esse amissionem boni. Adscribitur nihilominùs tristitia præsentiæ mali potius, quàm absentiæ boni, vt aduertit ibidem subtiliter D. Thomas, quia affectus omnes, atque adeò, & tristitia feruntur ad res, & priuationes rerum, non vt sunt in seipsis, sed vt apparent in apprehensione, & cognitione præuia. Malum autem apprehenditur per rationẽ ad modum cuiusdam habitus, & entitatis distinctæ à pura amissione boni, eaque de causa ipsum malum, ipsaque amissio boni, quatenùs sic apprehensa dicitur communiter ens rationis. Cum ergo tristitia sit fuga quædam virtutis appetitiuæ propria; fuga autem, & recessus sit propriè, respectu mali, vt malum est, ex quo ipsum malum apprehenditur ad modum entis cuiusdam diuersi à pura boni amissione; patet tristitiam referri formaliter ad præsentiam mali potius, quàm ad amissionem boni. Ratio porrò obiectionis, & confirmationes illi superadditæ solam conuincunt realem indistinctionem iam sponte concessam obiecti contristantis ab amissione boni, atque realem inclusionem priuationis boni in præsentia mali.

Art. 2. Solum hic obitèr notari præterea potest bonum, de cuius absentia tristamur, & quod si adesset, perficeret intrinsecè, aliquando tolli per aliquid purè extrinsecum contristato aliquando per aliquid incompossibile coniunctum eidem contristato, ipsumque afficiens intrinsecè. Gustus enim cibi dulcis potest auferri, & per gustum cibi amari, & per solam causam extrinsecam ablatiuam cibi dulcis, quin ingerat amarum. In priori autem euentu tristitia potest adscribi magis malo sub conceptu amissionis boni; in posteriori verò sub conceptu præsentiæ mali. Quia nimirum in posteriori euentu adest maius fundamentum apprehendendi rationem formalem mali ad modum habitus, & entis cuiusdam specialis, quàm in euentu priori. Et præterea ratio mali est maior, quando afficit intrinsecè, quàm quando denominat priuatum extrinsecè modo dicto. Quia, videlicet, difficillius inducitur bonum, cuius oppositum intrinsecè afficit, quàm quod solum aufertur per aliquid extrinsecum. Maior autem remotio à bono, maiorque difficultas reditus in ipsum est deterior, vt per se patet; quidem inde augetur, ac intenditur, seu quasi intenditur priuatio boni, in qua malum consistit.

Ad 4. Quod auget cognitionem boni, auget consequenter cognitionem etiam mali oppositi. Experientia autem boni præhabiti, & delectationis inde perceptæ perficit cognitionem circà vtrumque. Malum igitur succedens possessioni, & experientiæ boni præhabiti, ideò contristat magis, quia est maior per se cognitio eius, quàm si non præcessisset possessio boni, & delectatio de eodem; tametsi malum ipsum secundum se sit æquale, seu potius idem. Præterea vnumquodque bonum ipsa sui præsentia, & possessione fit specialiter proprium habentis, eidemque redditur quodammodo magis debitum, Carentia autem boni eò est deterior, respectu cuiusque, quò maior est ratio debiti, & proprietatis, respectu eiusdem; siquidem ratio mali consistit in ratione boni debiti, quatenùs debiti, ac proprij. Possedisse igitur bonum ideò auget tristitiam circà malum oppositum, quia auget vel eius cognitionem, vel rationem malitiæ in eo repertæ: variata nempe circumstantia, tametsi substantia maneat eadem, quam solam considerat obiectio, ideoque considerat defectuosè.

Ad 5. Pœnitentia, sicut & verecundia consequens ad delectationes præteritas turpes, quæ solæ sunt propriæ malorum, qui propterea soli dicuntur a Philosopho tristari, quia delectati sunt, non proficiscuntur ex delectatione præterita, quà præterita præcisè est, seu quatenùs est pura præterita, vt apparet in Beatis, quos tametsi memores priorum peccatorum, quæ commiserunt delectationis gratia, perque delectationes turpes, nulla nihilhominùs vel leuissima angit tristitia, sed potius delectantur de peccatis quatenùs deletis, atque de delectationibus illicitis quatenùs compensatis per subsequentem pœnitentiam, & per opera pœnalia. Delectationes igitur præteritæ solum possunt esse causa tristitiæ præsentis, quatenùs memoria illarum coniungitur eum cognitione mali alicuius præsentis, vel præsentis imminẽtiæ mali (quæ etiã ipsa est malũ aliquod præsens) resultantium ex delectationibus præteritis, vel causaliter, vel occasionaliter. Sæpè enim abeunte delectatione manent infamia, pauperies, & defectus salutis corporalis per illam inductæ. Manent etiam, idque præcipuè, habitus vitiosi, qui sunt maxime nociui, reatus pœnæ temporalis, & æternæ, & ira Dei illatiua vtriusque, nec non ira, aut vindicta hominum indidem concitata. Horum itaque præsentia malorum est causa tristitiæ, quæ adscribitur delectationi præteritæ tamquam illorum radici. Vnde prætereunte mala delectatione præterit malum, & vis nociua illi conueniens in genere causæ formalis, non verò quæ conuenit eidem in genere causæ efficientis, ac demeritoriæ. Quapropter, quà præterita præcisè est, terminat solum odium, tristitiam verò, quatenùs manet adhuc in effectu.

Art. 1. Ad 6. Non quælibet iaculorum præuisio, & præmeditatio futurorum, seu imminentium malorum est idonea, ac sufficiens ad minuendam tristitiam, cum ea euenerint, nec proinde est in consilio sapientum, vt præcogitentur quælibetcunque, & quatenùs mala præcisè sunt. Nempe hoc modo præconsiderata valent magis ad augendam tristitiam. Qua de causa reprobatur à Christo Domino eiusmodi præcogitatio malorum, dum dicit Matt. 6.34. *sufficit diei malitia sua.* Ea igitur sola præmeditatio malorum imminentium est vtilis ad lenimentum, & diminutionem tristitiæ in tempore, per quam simul ponderantur vtilitates, & commoda, quæ ex ijsdem malis colligi per prudentiam, aliasque virtutes, & maxime per patientiam possunt, iuxta illud Iacobi 1.2. *Omne gaudium existimate fratres, cùm in varias tentationes incideritis.* Eodem pertinet illud Pauli ad Philipp. 1. 29. *Vobis donatum est pro Christo, non solum vt in eum credatis, sed etiam, vt pro eo patiamini.* Sæpe etiam contingit, vt ex paruo infortunio proueniant magna commoda etiam temporalia. iuxta illud Senecæ lib. 1. de tranquillit. vitæ. cap. 9. *Calamitates interdum in remedium cesserè, & leuioribus incommodis graniora sanata sunt.* Iuuat similiter ad mitigandam tristitam præconsideratio malorum coniuncta cum agnitione propriæ dignitatis illa subeundi, necnon malorum animæ ex continuata, nunquamque interrupta prosperitate fortunæ, & abundantiæ delectabilium. Vnde est illud eiusdem Senecæ epist. 86. ex Demetrio: *Nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cuius denunciatione, atque incursu firmitatem animi tui tentes, sed in otio inconcusso iacere non est tranquillitas, sed malitia. Attalus item Stoicus*, subdit præterea, *dicere solebat: Malo me fortuna in castris suis, quàm in deliciis habeat.* Et rursus in lib. de prouidentia ante medium ex eodem Demetrio: *Nihil mihi videtur infœlicius eo, cui nihil vnquam euenit aduersi.* Et iterum paulo post: *Miserum te iudico, quod non fuisti miser. Transisti sine aduersario vitam.*

Art. 2. In hunc igitur modum oportet præmeditari mala imminentia, iuxta consilium illud diuinum Eccl. 11. 27. *In die bonorum ne immemor sis malorum,* Nec aliò respicit grauis illa sententia Ambrosij lib. de Noe, & arca cap. 31. *Sapiens non solum preterita recordatur, sed etiam futura considerat.* sapienter vtique, & secundum præindicatam prudentiæ normam. Eiusmodi autem præuisio, & præmeditatio futurorum malorum ideo minuit tristitiã, cum ea euenerint, quia facit, vt apparentia malitiæ sit minor: Quia scilicet sapiens præmeditatio, quæ præcessit, facit, vt ad accursum mali iam præsentis non sola subsequatur cognitio malitiæ secundum se, sed etiam cognitio bonorum, quæ inde resultare possunt, necnon circumstantiarum, & rationum, ob quas ratio mali, & nocumenti re ipsa est minor, quàm appareat ad sensum, & appareret pariter intellectui, si non esset sapienter præmunitus modo dicto. Falsum igitur est præuisione, & præmeditatione malorum, quæ est vtilis ad minuendam tristitiam, non minui tantundem ipsa mala, vel quoad circumstantias aliquas obiectiuas eorum, vel certè quoad apparentiam eorundem, penes quam est proxima vis causatiua tristitiæ.

Art. 3. Confirmatur hic discursus, & ratio diminutionis tristitiæ, ex præuisione malorum, per comparationem cum iis, qui mala futura imprudenter considerant, nempe ponderando omnem, & solam, puramque rationem malitiæ. Hi enim tali malorum præmeditatione augent è conuerso tristitiam, quæ alioquin futura fuisset minor ad præsentiam eorundem malorum. Eiusmodi hominum ingenium, ac prauum studium exprimit optimè Plutarchus in moralibus, dicens: *Vt muscæ à lœuibus locis; veluti speculis, dilabuntur, asperis autem, & cauis insident, sic quidam bonorum obliti, tristium memoriam vrgent, ac premunt*; nocenter vtique, & cum augmento tristitiæ. Eadem porro ratio est de præmeditatione, & quasi prædiuinatione eorundem tristium: Præuisio igitur iaculorum est ex se indifferens ad maiorem, & minorem ictum illorum, solaque determinatur sapienti consideratione præindicata adiacentium bonorum, vt ictus sit minor, ac mollior. Quod attinet ad augmentum tristitiæ ex præexistenti spe, eandem habet responsionem, cum ea, quæ data est supra ad 2. circa concupiscentiam.

Ad 7. Quandocunque irrepit de nouo tristitia, nulla existente nouitate mali sensibilis exterius, irrepit etiam de nouo cogitatio aliqua malorum ante

præexisten

præexistentium, quæ prius non aderat, aut non aderat tam intensa. Quod plerunque saltem contingit prævalente, de nouo, aliquo humore, aut dispositione corporali peculiariter nociua, ratione cuius apparentia bonorum, quà bona sunt, aut extinguitur, aut extenuatur, & è contra apparentia malorum, aut inducitur de nouo, aut augetur, propter perturbatam, aut confortatam phantasiam: Cum enim species impressæ materiales bonorum, & malorum insideant subiecto corporeo, atque hoc sit dilatabile, & constringibile per rarefactionem, & condensationem, & similiter sit transferibile de loco in locum ratione leuitatis, & grauitatis sibi adiunctæ de nouo, quarum variatio consequitur necessariò ad variationem raritatis, & densitatis; fieri planè potest, vt tam bona, quàm mala sortiantur nouam in phantasia, atque inde in intellectu apparentiam, aut nouum præexistentis apparentiæ augmentum, ac intensionem, nulla licet superueniat nouitas ipsorum aut bonorum, aut malorum secundum se. Nouam quidem apparentiam propter remotionem, & applicationem, respectu sensorij eorum spirituum vitalium, quibus inhærent aliæ, atque aliæ species diuersorum obiectorum. Apparentiam verò maiorem, propter dilationem, aut constrictionem nouam eorundem spirituum vitalium, ad quas consequitur similis dilatatio, & constrictio earundem specierum impressarum, ac demum apparentia, & cognitio maior, & minor obiectorum, quorum sunt illæ seu species, seu phantasmata. Quia vero huiusmodi variatio cognitionum contingit nonnunquam absque vlla variatione obiectorum in sensibus exterioribus, & absque vlla reflexione supra expositam modo variationem, & humorum, & apparentiarum; propterea euenit nonnullos fateri se contristatos de nouo, simulque negare nouam causam contristationis, nouamque, tum existentiam, tum apparentiam mali præsentis, quo contristentur. Cæterùm re ipsa semper existit nouum malum cum noua apparentia ipsius, aut saltem noua apparentia, vel intensio apparentiæ mali præsentis, quoties irrepit de nouo aliqua tristitia, aut intensio eius, modo, explicato. Quod vsque adeo non labefactat, vt confirmet potius sententia illa Cassiani. Dicit enim, quando irruit labes tristitiæ, nullis existentibus causis, id fieri inimici subtilis instinctu. Instinctus enim, sicut & suggestio in cognitione totaliter consistit, quam ingerit de nouo idem inimicus per prædictam remotionem, & applicationem, dilatationem, & constrictionem spirituum, & specierum, atque phantasmatum. De qua illius in corpore, & animo nostro potestate dictum est distinctius qu. 31. de Angelis art. 5. & qu. 32. art. 6. & qu. 9. de gratia.

Ad 8. Qui lætantur, & qui contristantur nunquam eadem omnia considerant, & actu cognoscunt, tametsi fieri possit, vt idem prorsus vtrisque insit sensus exterior malorum, vtque eadem mala exteriora afficiant vtrosque. Quia, qui lætantur in conspectu tormentorum, aliorumque malorum temporalium, simul considerant bona æterna, eorumque spem, & meritum, quæ sunt bona præsentia. Atque horum præponderantia bonorum facit, vt in eis prævaleat absolutè lætitia. Qui verò indidem tristantur, atque opprimuntur per tristitiam, vel sola cogitant mala eadem sensibilia secundum se, vel simul subsunt malo desperationis, & cognitioni demeriti bonorum æternorum, eaque de causa prævalet in ipsis similiter tristitia, aut eadem affligit sola absque vlla delectationis, & lætitiæ admixtione. Patet igitur semper adesse peculiare bonum, & malum, aut peculiarem cognitionem eorum quibuscunque aut lætantibus, aut contristatis. Vnde diuersitas lætitiæ, & tristitiæ, atque perturbationum tribuitur opinionibus solum tanquam applicationibus opinabilium, & tanquam vltimis determinationibus virtutis motiuæ, ac perturbatiuæ, quæ conuenit opinatis, seu rebus terminantibus opiniones. Neque enim opinio est, de qua, sed solum mediante qua, lætamur, & contristamur de rebus, & bonis, & malis, ad eum vtique modum, quo corpus calefit, aut frigescit virtute calidi, aut frigidi sibi applicati, & non etiam applicationis ipsius. Opinio igitur vera, & falsa solum possunt causare vt quod lætitiam, & tristitiam, quatenùs terminant cognitionem reflexam eiusmodi suæ peculiaris conditionis, atque ita transeunt in rationem obiecti præsentis, aut boni, aut mali.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrùm Passio tristitiæ sit præ cæteris omnibus mala, ac nociua?

VIdetur non esse. 1. Quia delectatio ex genere suo est affectus maior, ac fortior, quàm tristitia, vt liquet ex qu. 23. Ergo delectatio mala nocet magis, quam tristitia, quæ est mala. Patet consequentia, quia ex duobus nociuis illud est nocentius, quod est fortius. Neutra porrò nocet quidquam, quando non est mala, vt per se patet.

2. Tristitia, cum sit affectus auersatiuus, atque in fuga consistat, nititur, quantum potest, vt excludat malum, & consequenter nititur eadem vi indirectè, vt ipsa quoque desinat esse. At delectatio, aliique affectus prosecutiui nituntur è contra ad conseruationem sui obiecti, ac proinde ad permanentiam sui. Minus autem nocet malum tendens ad desitionem sui, ideóque facilius auferibile, quàm quod, & nocet, vti nocent omnes passiones, & nititur conseruare se, ac permanere indesinenter. Omnes igitur affectus prosequutiui, maximè verò delectatio sunt nocentiores ex sua natura, exque suo genere, quàm tristitia.

3. Non est nociuum, quod disponit ad sapientiam, atque hominem reddit disciplinabilem, & habilem ad discendum. Tristitia autem est huiusmodi, vt liquet ex illo Eccles. 7. 5. *Cor sapientium, vbi tristitia est, & cor stultorum, vbi lætitia.* Idem apparet ex Isaiæ 26. 9. *Cum feceris iudicia tua in terra, iustitiam discent omnes habitatores orbis.* Et rursus v. 16. *In tribulatione murmuris doctrina tua eis.* Patet autem iudicia Dei, & tribulationem esse contristatiua. Idem apparet clarius ex cap. 28. eiusdem Prophetæ v. 9. *Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulsos ab vberibus,* ideſt destitutos delectationibus, & consequenter inductos in tristitias. Quæ videlicet sunt impeditiuæ delectationum omnium, vt traditur à Philos. lib. 7. Ethic. cap. 14. & clarius apparet ex illo Eccl. 11. 29. *Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, seu affluentia delectationum.* Ergo tristitia non est nociua, sed est maximæ potius vtilitatis.

4 Contrariorum contrarij sunt effectus. Delectatio autem, quæ est contraria tristitiæ, est causa impeditiua vsus rationis, vt dictum est supra qu. 19. Ergo tristitia est expeditiua vsus rationis, & iuuat eundem. Ergo tristitia est perfectiua potius, quàm nociua.

5. Tristitia confert vigorem ad operandum, omnemque operationem perfectiuam contristati promouet efficacissimè. Reddit enim hominem sollicitum,

tum, eundémque confirmat ad defensionem sui, & ad expugnationem omnium, quæ sibi nocere possunt, vt patet ex illo ad Corinth. 2. 7. 11. *Ecce hoc ipsum, contristari vos secundùm Deum, quantam in vobis operatur sollicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, &c.* Sollicitudo enimuerò est maximè operatiua bonorum, sicut indignatio, atque defensio est expugnatiua malorum. Et quidem sollicitudinis eam esse proprietatem docet Apostolus haud obscurè 2. ad Timoth. 2. 15. dicens: *Sollicitè cura, te ipsum probabilem exhibere Deo operarium inconfusibilem.* Confirmatur vis hæc actiua tristitiæ propria: quia tristitia causat in multis concupiscentiam, vt tradit Philos. 7. Ethic. cap. 14. Concupiscentia autem est maximè actiua, & auget intẽsionem operationis, vt apparuit suprà qu. 15. Quòd autem est maximè actiuum, & confert ad operandum intensè, perficit potiùs, quàm noceat. Quia maxima cuiusque perfectio, & bonitas in operatione consistit.

6. Non est maximè nociuum, cuius oppositum, seu defectus est deterius. Deterius autem haberet, qui premitur præsentia alicuius mali, si non contristaretur. Quia eo ipso deesset ei stimulus, & adiutorium quoddam maximum ad depulsionem mali; quandoquidem tristia est affectus retinens malo præsenti, ac proindè conferens plurimum ad depulsionem eius. Ergo vis nociua tristitiæ, vt sit aliqua, non tamen est omnium maxima.

7. Maximum malum hominis videtur esse insania, vtpotè extinguens vsum rationis, quæ est maximum, & præstantissimum hominis bonum. Vis autem inductiua insaniæ tribuitur iræ magis, & concupiscentiæ, quàm tristitiæ, dicente Philosopho lib. 7. Ethic. cap. 3. *Quòd iræ, & concupiscentiæ quibusdam insanias faciunt.* Aliæ igitur passiones, & præsertim ira, atque concupiscentia nocent magis, quàm tristitia.

8. Non alia de causa dici potest tristitia esse nociua, respectu contristati, quàm, quia inducit transmutationem corporalem, per quam animal deuellitur ab statu dispositionis, & temperamenti sibi permanenter connaturalis. Istiusmodi autem vis transmutatiua, atque dimotiua ab statu connaturali est in primis communis omni passioni, vt dictum est sæpiùs à principio harum quæstionum, & deinde eadem vis est maior in delectatione, vtpotè intensiori, ac efficaciori, & fortiori, quàm sit tristitia, vti semel, atque iterùm dictum est. Ergo tristitiæ vel sola conuenit vis nociua vniformiter communis omni passioni, vel certè eadem est minor in ipsa, quàm in delectatione. Confirmatur, quia plures ex repentina maxima lætitia mortui sunt. Mori autem est maximum malum naturale.

Art. 1. Respondetur. Vis nociua tristitiæ traditur significantissimè in sacris litteris magis, quàm vis nociua vllius alterius passionis. Dicitur enim Prou. 17. 22. *Animus gaudens, ætatem floridam facit; spiritus tristis exsiccat ossa.* Et c. 25. 20. *Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: ita tristitia viri nocet cordi.* Eccl. 38. 19. *A tristitia festinat mors, & cooperit virtutem, & tristitia cordis flectit ceruicem,* & cap. 30. 25. *Multos occidit tristitia, & non est vtilitas in illa.* Ossium autem exsiccatio est ablatio totius roboris, atque euersio totius fundamenti, & consistentiæ animalis. Tinea verò, & vermis perdunt toraliter, reddúntque prorsus inutile, & lignum, & vestimentum. Ac demum mors & occisio est pessimum inter mala corporalia, eaque omnia in se includit. Patet igitur vim nociuam tristitiæ esse summam, atque incomparabiliter maiorem, quàm sit in vlla alia passione. Confirmatur, quia illud est pessimum, quò magis impeditur, quòd est optimum. Optimum autẽ in vnoquóque est operatio eius propria, vt dictum est suprà ex Philosopho, & D. Thoma, eámque præ cæteris impedit tristitia, sicut promouet, ac perficit delectatio, vt traditur ex professo lib. 10. Ethic. cap. 5. Præeminet igitur vis nociua tristitiæ, omni passionum reliquarum nocumento.

Art. 2. Vt ista tanta vis nocendi propria tristitiæ clariùs innotescat, vtque simul redigatur ad terminos iustæ, & vndequaque legitimæ existimationis de ipsa, expedierit cum primis conferre ipsam tristitiam, cum delectatione sibi contraria, quoad ea, penes quæ differunt, & penes quæ sunt similes, ac affines. Differunt autem quàm maximè quatenùs transmutatio corporalis, quę consequitur ad delectationẽ fouet per se, & secundùm speciem suam, iuuatque salutem, & vitam corporalem, & solùm per accidens, atque ratione superexcrescentiæ, & excessus eidem obesse, ac repugnare potest. At transmutatio, quæ consequitur ad tristitiam, nocet è conuerso per se, & secundùm speciem suam saluti, ac vitæ, solúmque per accidens, & ex suppositione excessus, quoad dispositionem, & temperamentum contrarium, opitulari illi potest, eandémq; iuuare. Ratio est, quia salus, & vita hominis consistit in motu cordis, & in eò, qui ab eodem cordis motu in cætera membra diffunditur, sub determinata quadam mensura. Delectatio autem ex suo conceptu fouet, & auget eum motum; eundémque retardat, & impedit tristitia. Nempè vnusquisque affectus, qui est operatio propria animæ dominantis corpori, inducit in ipsum motionem affinem, ac proportionatam naturæ eiusdem affectus. Cùm ergo delectatio sit affectus prosequutiuus, & quidem prosequutiuus præ cæteris omnibus affectibus, atque prosequutio fiat per motum versus id, quòd prosequimur; consequens planè est, vt delectatio foueat, ac intendat motum cordis, in quo concipitur, ac residet, vtque indè in reliquas corporis partes eundem effectum propaget. Tristitia verò, quia est affectus contrariæ rationis, oppositum efficiat necesse est, nempè vt motum cordis ipsi connaturalem, atque inde reliquarum etiam partium corporis motum labefactet, quoniam in oppositа fuga, & auersione consistit.

Art. 3. Ex eadem radicè prouenit diffusio sanguinis, & spirituum vitalium ex corde in reliquum corpus, per delectationem; & contractio, atque constipatio eorundem ad centrum cordis ex toto reliquo corpore, per tristitiam; quoniam sanguis, atque spiritus vitales sunt maximè mobiles, ideóque maximè omnium obsequuntur naturæ cuiusque affectus, eidemque confirmantur. Hinc fit, vt per delectationem, siquidem moderata sit, alleuietur, cor, vtque simul fortificentur, & reddantur vegetiores reliquæ omnes corporis partes, sanguine, & spiritibus in illas affusis, eademque de causa reddito corde expeditiore ad motum. Per tristitiam verò aggrauetur è conuerso cor, atque si multum crescat, absorbetur totus eius vigor, iuxta illud 2. ad Corinth. 2. 7. *Ne fortè abundantiori tristitia absorbeatur, qui est eiusmodi.* Qua de causa Damasc. lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 14. aggrauationem ponit effectum tristitiæ, vti etiam D. Thomas quæst. 37. artic. 2. aliique communiter ibidem. Cùm autem illa cordis aggrauatio fiat per nimium sanguinis, & spirituum confluxum in eum locum, necesse est, vt simul & sanguine, & spiritibus destituantur reliquæ corporis partes, ideóque debilitentur, & reddantur minùs habiles ad omnem operationem, & motum. Vndè fit vt tristitia, quando est maxima, inducat in totum corpus rigorem quendam, & stupiditatem, ac immobilitatem, talem, vt nequidem linguam mouere, & loqui sit possibile;

&

& leuare oculos, qui sunt cæteroquì calidissimi, reddatur difficile. Quia verò anima vnita corpori dependet, quoad suas operationes, ex dispositione corporis; consequitur vlterius ex dictis, operationes etiam animæ proprias iuuari per se ex vi delectationis; atque retardari, & impediri similiter ex vi tristitiæ, vt docet ibidem art. 3. D. Thomas ex Philosopho, vbi supra.

Art. 4. Manifestum igitur ex his est, tristitiam ex suo conceptu vniuersali, & specifico esse nociuam, respectu corporis præ cæteris omnibus passionibus. Quia id summè nocet corpori, quod summè aduersatur saluti, & vitæ corporali, vti ostensum est aduersari passionem tristitiæ. Manifestum similiter est ex ijsdem, tristitiam etiam, respectu animæ, totiusque hominis absolutè, & simpliciter esse nociuam præ cæteris omnibus affectibus. Quia bonum hominis maximum, sicut & cuiuslibet alterius rei situm est in operatione, vt dictum est superiùs. Cum ergo tristitia maximè omnium retardet, ac impediat operationem, eadem procul dubio est maximè nociua, maximéque fugienda vniuersaliter, ac per se. Atque hoc ipsum est, quod docent testimonia scripturæ initio producta. Ex hac doctrina colligitur vlteriùs cum D. Thoma quæst. 39. art. 1. & 2. tristitiam non esse expetibilem per se, neque prosequutioni, & electioni eius liberæ vllam posse conuenire honestatem, præter quam per accidens, & ex suppositione, atque esse honestum, & laudabile per se vitare tristitiam, ad eum modum, quo est honestum per se, ac laudabile vitare occisionem hominis, inhonestam per se, ac turpem, solumque honestam, ac laudabilem ex accidentali aliqua suppositione, & circumstantia: Quo exemplo, & paritate exponit, & confirmat conclusionem positam Caietanus in dictum art. 1.

Art. 5. Obseruandum nihilominùs est, tristitiam non esse summum absolutè malum, aut spirituale, aut etiam corporale, neque constituere vnitatem cum summo malo, aut corporis, aut animæ. Non quidem est summum malum. Quia deterius est id, ad quod ipsa consequitur, & rursùs est deterior priuatio tristitiæ, quam ipsa tristitia, ex suppositione mali præsentis, ad quod ipsa consequitur. Tristitia enim renititur malo, ex quo procedit, ideóque est eatenùs bona, & præeminet suæ priuationi, suppositæ præsentia mali. Cùm enim exclusio mali sit bona, bonum vtique est, suppositio malo, vt adsit exclusiuum eius, quodque eidem contrariatur, & repugnat, Malum autem cui contrariatur, & repugnat tristitia, non habet ex suo conceptu adiunctam sibi similiter bonitatem, ratione cuius hîc, & nunc, omnibusque pensatis sit optabile patienti. Sed neque constituit vnitatem tristitia cum malo, ad quod consequitur, seu cum summo malo; sicut dictum est supra, delectationem constituere vnitatem cum bono ad quod consequitur, summamque voluptatem cum summo bono creato. Quia delectatio consequitur ad operationem bonam, qua bona est, tanquam proprietas eius, & forma vltimò completiua finis intenti ab operante, ideóque constituit vnum quoddam vltimum perfectum simul cum ipsa operatione vsque adeò, vt teste Philosopho lib. 10. Ethic. cap. 5. post med. *an idem cum voluptate operatio sit, ambiguum esse videatur*; quanquam re ipsa certissimè distinguatur realiter, solaque mutua inseparabilitas, & arctissima mutua copulatio, ex natura vtriusque, apparentiam quandam gignat identitatis, vt dicitur ibidem. At tristitia repugnat, & contradicit, quantùm potest, tùm operationi malæ, qua mala est, & apparet vt talis, tùm omissioni, omnibusque impedimentis operationis bonæ, qua bona est, & apparet vt talis. Nihil autem constituit vllum vnitatis genus cum eo, cui contradicit, ac repugnat quantùm potest, & quod tota vi nititur excludere. Cùm igitur bonum omne, & omne malum in operatione consistat bona, & mala, atque in ordine, & aptitudine, aut ineptitudine ad vtramque respectiuè; patet tristitiam, nec esse summum malum, nec partem, aut quasi partem summi mali, tametsi delectatio sit complementum summi boni creati, corporalis quidem, quæ corporalis est, & spiritualis similiter, respectu spiritualis.

Art. 6. Ex notata modo coniunctione, & vnitate delectationis cum operatione, ad quam consequitur, atque ex oppositione, & repugnantia tristitiæ, respectu eius, seu operationis malæ, seu omissionis excludentis operationem bonam, deprehenditur discrimen quoddam aliud notatum, & valdè ponderatum à Philosopho in dicto cap. 5. sub initium inter delectationem, & tristitiam. Nempè vnaquæque delectatio operationem eam, ad quam consequitur, & cui, vt ibi dicitur, affinitate quadam coniungitur, perficit, ac promouet, atque firmiorem, ac diuturniorem reddit; & consequenter impedit operationes alias, vel totaliter, vel certè quoad earum intensionem, & perfectionem, atque cōstantem diuturnitatem. Quod pluribus exemplis confirmat ibi Philosophus quoad vtramque partem, & vnicuique est experientia satis manifestum. Quicunque enim aliqua operatione delectatur, vt geometrica consideratione, aut musica, illi tota vi incumbit, & assiduè; atque cætera, aut omittit, aut contemptim, & negligenter exequitur. *Vnde fit*, vti concludit Philosophus, *vt cum aliqua re vehementer gaudemus, aliud quid non admodum agamus*, aut etiam non agamus simpliciter. At tristitia è contra debilitat, & si potest, excludit tandem operationem malam, aut incommodam, ad quam cōsequitur, necnon impedimenta operationis oppositæ bonæ; vrget verò, & perficit operationem bonam, aut commodam, quam causalitate sua inducit, vt excludat malum contristans. Vnde fit, prout dicit D. Thomas quæst. 37. art. 3. *vt nunquam illud, quod cum tristitia facimus, ita bene faciamus, sicut illud, quod facimus cum delectatione, vel sine tristitia*; operemur verò vehementer ea, per quæ excluditur contristatiuum, si adsit simul cum tristitia, spes repellendi causam tristitiæ, Ratio vtrobique est proportionaliter eadem. Quia nimirùm appetitus, & voluntas est causa omnis operationis animalis, & humanæ, eaque propter necesse est, vt ea peragantur efficaciter, & perfectè, ad quæ afficitur appetitus, aut voluntas, quod fit maximè omnium per delectationem, atque cætera, aut omittantur, aut fiant remissè: vtque è conuerso suspendantur, aut fiant remissè, & debiliter ea, ad quæ non afficitur, aut male afficitur eadem potentia, quod fit maximè omnium per tristitiam; atque opposita auidè inducantur.

Art. 7. In hunc igitur modum sunt proportionaliter inuicem similes delectatio, & tristitia, nempè similitudine vniformiter dissimili circa operationes, quarum vtraque est vel effectus, vel causa. Cæterùm, quoad vniuersalem operandi dispositionem, opponuntur inuicem totaliter, nec habent similitudinem proportionis. Quia delectatio inducit, immediatè in corpus, & sensus omnes, atque mediatè in intellectum, & voluntatem dispositionem vegetam, & ad operandum vniuersaliter idoneam, vt dictum est initiò, solúmque ratione excessus, & exuberantiæ potest inducere languorem impeditiuum, aut labefactatiuum operationum. At tristitia per se inducit contrariam operandi indispositionem vniuersalem, solúmque conferre vniuersaliter

ESPAÑA TOM. II

ter potest ad operandum, quatenùs excludit prædictam delectationis nimietatem, quod maximè præstat tristitia spiritualis, ac salutaris, quæ est secundùm Deum, particulariter verò confert ad eas operationes, quibus excluditur malum præsens, quod est causa ipsius tristitiæ. Sed si tristitia fuerit excessiua, impedit consequenter operationes omnes multò magis, quàm excessiua delectatio, exceptis, respectu vtriusque, ijs operationibus, quarum vtraque particulariter est principium modo nuper explicato. Cum igitur bonum, & perfectio maxima cuiusque in operatione consistat; patet tristitiam inter omnes passiones, esse maximè nociuam vniuersaliter, & per se; sicut è conuerso delectatio est vtilis, & perfectiua vniuersaliter, & per se, solumque nociua ratione excessus, aut quatenùs est incompossibilis cum delectatione alia meliori, ideòque per se maiori

Ad 1. Est quidem fortior affectus delectatio, quàm tristitia. Sed tristitia est causa transmutationis nociuæ per se ex specie sua, adeòque nocentis se tota. Vnde superat absolutè vim nociuam delectationis, vtpotè nocentis solum ratione excessus, cum de reliquo ex specie sua sit propitia saluti, ac vitæ corporali. Non negatur tamen, quin delectatio, quæ est mala, atque absolutè innaturalis, sit secundùm quid deterior moraliter, quàm tristitia. Quia nimirùm delectatio mala pellitur difficilius ex sua natura, quàm tristitia; cum illa foueat ea, ex quibus prouenit; hæc verò destruat, quantùm potest, vt dictum est superius. Verùm quia cætera non sunt paria, prævalet absolutè vis nociua tristitiæ, vt liquet ex ponderatis superius. Ex quo patet etiam ad 2.

Ad 3. Conceditur sponte, tristitiam spiritualem, per quam displicent peccata, & peccatorum causæ, ac occasiones, & per quam imponitur modus nimietati delectationum corporalium inducentium ad peccandum, & quæ percipiuntur peccando, conferre plurimum ad sapientiam, omnisque veritatis cognitionem, & acquisitionem, quod tantùmmodo probant, probant verò manifestè, testimonia obiectionis. Sed nihil inde efficitur contra id, quod dictum est circa conceptum vniuersalem tristitiæ, præsertim respectu salutis, & vitæ corporalis, cuius est præcipua, & maxima consideratio in affectibus, quà passiones præcisè sunt.

Ad 4. Sicut plures delectationes sunt contrariæ delectationibus alijs indirectè, vt dictum est suprà, & nihilominùs hoc est omnibus indiscriminatim commune, vt sint impeditiuæ vsus rationis, vt liquet ex eadem illa quæstione; ita etiam delectatio, & tristitia, tametsi inuicem contrariæ directè, in hoc nihilominùs conueniunt, vt ambæ impediant vsum rationis. Quia scilicet conueniunt nihilominùs, quoad rationem genericam passionis, atque eatenùs sunt inductiuæ transmutationis corporalis, necnon peculiaris attentionis ad sensibilia, & vtroque modo impeditur vsus rationis. Impeditur verò magis per tristitiam, loquendo vniuersaliter, & per se, vt ostensum est supra.

Art. 1. Ad 5. Dicitur sicut ad tertium, in illis testimonijs Apostoli non commendari tristitiam in genere, seu quamlibet indiscriminatim tristitiam, sed solum salutarem, cohibitiuam nimietatis delectationum, atque auersatiuam peccatorum, quibus quis delectatus ante fuerit. Qua de causa idem Apostolus dicit 2. ad Corinth. 7. 7. *Gaudeo non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam.* Quæ videlicet est valdè sollicita, & efficacissima aduersus peccata, & consequenter inductiua bonanum operationum, quibus & deleantur peccata præterita, & impediantur futura. Cæterùm dolor sensibilis, qui est passio, trahit ad se maxima vi attentionem animæ, atque ita impedit attentionem ad spiritualia, tùm practicam, tùm etiam speculatiuam, & consequenter impedit omnem bonam operationem, & voluntatis, & intellectus etiam speculatiui, maximè quominùs discat aliquid de nouo, quod est opus magnæ attentionis, vt apparet ex illo Prouerb. 2. 4. *Si quæsieris eam*, sapientiam, *quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam, tunc intelliges disciplinam.* Qua de re videndus est D. Thomas quæst. 37. art. 1. vbi hunc effectum tristitiæ exponit optimè, atque confirmat.

Art. 2. Quod additur de concupiscentia consequenti fæpè ad tristitiam, nihil probat. Quia concupiscentia solùm occasionaliter est ex tristitia, cum directe proueniat solùm ex cognitione possibilitatis boni, per quod auferri potest malum contristans, necnon ex cognitione indigentiæ, & necessitatis, vt adhibeatur remedium. Hæc sanè causa est, ob quam Philosophus, illo in loco, atrabile affectis, & malancholicis concupiscentias attribuit, & intemperantiam. *Atrabile* inquit, *affecti semper medela indigent.* Et mox: *Voluptas autem, & contraria, & quænis, modò sit vehemens, dolorem expellit; ac propterea intemperantes ac praui euadunt.* Igitur concupiscentia, non tam est ex tristitia, quàm ex indigentia contristati, & ex cognitione bonorum, quibus subueniri eidem indigentiæ potest.

Ad 6. Illa ratio tantum probat, quod superius concessum, & confirmatum est, tristitiam non esse summum malum animæ, aut etiam corporis. Sed non probat eandem tristitiam non esse magis nociuam, quàm sit vlla alia passio. Quæ sola comparatio directè instituitur in quæstione præsenti. Iam vis depulsiua mali, quæ ibi ponderatur, non conuenit imprimis tristitiæ ex se præcisè, & vniuersaliter, sed ex adiacente cognitione boni contrarij malo contristanti, & ex concupiscentia indè suborta. Deindè affectus adhærens bono, qui inest delectationi, prodest non minùs, quàm affectus renitens malo, qui inest tristitiæ, & præterea ille affectus est maior, & efficacior, quàm iste, vt dictum est supra. Sed quidquid sit de hoc, tristitia per se solam habet vim inductiuam perturbationis nocentis præ cæteris omnibus perturbationibus, quæ procedunt ex affectibus. Ex eo igitur, quod præstat vi sua sola, est maximè nociua. Nempe auersio mali, quæ est propria tristitiæ, cum ex suo conceptu versetur circa malum præsens, atque præsens, vt præsens sit iam ineuitabile, nihil operatur ex se præcisè, sed ex adiuncta aliundè prædicta & cognitione, & concupiscentia boni.

Ad 7. Tristitia imprimis habet vim, inducendi insaniam, si nimiùm excrescat, sicut ira, & concupiscentia. Plures enim incidunt in maniam, ac dementiam ex profunda, ac diuturna tristitia; idque permanenter, & non tantùm ad breue tempus, vt accidit in ira, & concupiscentia, saltem vt plurimùm. Deindè vsus rationis amittitur faciliùs, quàm vita, atque amissio huius est maius malum, vtpotè superaddens iacturæ vsus rationis. Ostensum autem est tristitiam ex conceptu suo, & non solùm ob excessum, nocere saluti, & vitæ corporali. Ergò tristitia est inductiua mali, & difficilioris, & maioris.

Ad 8. Patet satis ex prænotata, & iterata sæpius differentia transmutationis, quam inducit tristitia, a transmutationibus alijs. Illam nimirùm esse nociuam se tota, & secundù speciem suam; reliquas verò tantum penes excessum. Quod ad confirmationem

attinet,

attinet, lætitia, & delectatio est affectus ex suo conceptu maior, ac fortior, quàm tristitia, vt dictum est supra, ideóque repentino impetu potest obruere magis, atque interimere potius, quàm tristitia. Verùm quia tristitia est naturæ totaliter nocentioris, temporis decursu prosternit magis, quàm lætitia, ideoque moriuntur comparabiliter plures ex dissolutione temperamenti naturalis inducta deterius, licèt licentius, per tristitiam, quàm ex ea, cuius causa est delectatio.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrùm spes sit passio mouens ad præsentiam delectabilis ardui?

VIdetur non esse. 1. Quia passio est actus appetitus, vt dictum est suprà. Spes autem est actus potentiæ cognoscitiuæ. Quia spes constituitur per expectationem, vt apparet ex illo Apostoli ad Roman. 8. 25. *Si, quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus.* Expectatio autem est propria virtutis cognoscitiuæ. Quæ videlicet sola expectat, & inspicit, quæ apparent à longè. Confirmatur, quia spes confunditur sæpè cum fiducia, tum in sacris, tum in profanis scripturis, tanquam idem cum ipsa. Fiducia autem eadem ratione est actus cognoscendi, qua & fides. Confirmatur rursus; quia certitudo attribuitur spei perinde, ac fidei. Vnde illud Apostoli 2. ad Timoth. 1. 12. *Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare*; nonnulli accipiunt de spe, alij de fide. Ergo spes non est passio.

2. Passio est affectus dependens, non ab actu intellectus, sed à sensu, vt dictum est suprà in communi. Spes autem dirigitur sola cognitione intellectuali. Primò quia spes fertur ad futurum, vt futurum. Futurum autem non cadit sub sensum, vtpote mobilem per solam præsentiam obiecti agentis, & cooperantis per se ipsum immediatè. Deinde obiectum spei dicitur bonum possibile sicut bonum impossibile dicitur obiectum desperationis. Possibile autem, & impossibile sunt speciales quædam differentiæ veri, & falsi, ideoque sunt solùm in mente, vt tradit Philosophus lib. 6. metaph text. 8. quatenus discretio veri, & falsi per solum intellectum fieri potest, & non etiam per sensum. Postremò, quia obiectum spei est compositum ex bono, & malo, vtpote continens in se rationem bonitatis coniunctam cum aliqua ratione malitiæ nempe difficultatis, seu arduitatis adipiscendi. Sensus autem non est compositiuus, sed solus intellectus. Ergò spes non est passio.

3. Passiones sunt affectus communes homini cum brutis. Spes autem non est communis brutis, sed propria solius hominis, & Angelorum. Quia animalia, mouentur visis, vt tradit August. lib. 9. super Gen. cap. 14. Spes autem est de non visis, vt patet ex illo ad Rom. 8. 24. *Nam quod videt quis, quid sperat?* Ergo spes est affectus passione superior.

4. Spes non distinguitur à concupiscentia, & desiderio, præterquam quoad circumstantiam, & denominationem purè accidentalem, ac materialem. Affectus enim distinguuntur per distinctionem solam suorum obiectorum, & ad modum eorum. Obiecta autem spei, & concupiscentiæ, seu desiderij differunt inter se purè accidentialiter, & materialiter, totaque vis actiua, ac motiua est in vtroque prorsus eadem: quia obiectum spei solam superaddit obiecto concupiscentiæ, & desiderij rationem possibilitatis, & arduitatis: quarum neutra habet vim mouendi appetitum, eidemque cooperandi, sed sola ratio bonitatis futuræ, quæ est communis concupiscentiæ, ac desiderio. Ergo spes non est passio specialis distincta à concupiscentia. Confirmatur, quia bonum paruum, & magnum non diuersificant speciem actus. Ergo multò minùs variare illam possunt bonum facile, seu præscindens à difficultate, & quod est arduum; idemque dicitur de ratione possibilis, & impossibilis, seu præscindentis ab impossibilitate, & possibilitate adipiscendi.

5. Non ponitur specialis passio amoris circa bonum arduum, quatenus præscindens à præsenti, & absenti. Ergo neque circa bonum arduum quatenus futurum poni debet specialis passio contradistincta à passione concupiscentiæ. Patet consequentia, quia affectus concupiscentiæ fertur ad bonum futurum, eodem prorsus modo, quo fertur affectus amoris ad bonum, vt præscindens à præsenti, præterito, & futuro.

Respondetur. Vbi est specialis ratio boni appetibilis per se, ibi est specialis actus appetitus. Datur autem specialis ratio boni futuri appetibilis per se, contradistincta à bono futuro, quod est proprium concupiscentiæ. Quia concupiscentia fertur ad bonum futurum secundum se, præscindendo à facilitate, & difficultate: possibilitate, & impossibilitate. Manifestum porro est, rationem boni exercere specialem vim mouendi, quatenus cooperatur appetitui ad superandam difficultatem, quæ inest bono appetibili propter arduitatem ipsi specialiter conuenientem, mouetque eundem appetitum ad pugnandum cum eadem arduitate, & difficultate. Motus igitur appetitus ad bonum futurum, cuius consequutio est difficilis, & ardua, propterea repræsentatur, quatenus difficile, ac arduum est, specialis affectus, diffidetque specie, tum à concupiscentia, & desiderio, tum à reliquis affectibus hucusque expositis, ac exponendis deinceps. Bonum porro arduum & difficile, & tamen possibile, quod obtineatur, cadit sub sensum, quatenus tale est, non minùs quàm bonum facile, seu quatenus præscindens à facilitate, & difficultate. Quod patet primum ab experientia. Quia bruta cernuntur prosequi delectabile sibi propositum aliquando absque vlla hæsitatione, ac trepidatione, aliquando hæsitando, ac trepidando, ideóque interposita mora, & cum indigentia particularis incitamenti; antequam aggrediantur opus persequendi, ac consequendi delectabile nondum habitum. Quæ differentia esset impossibilis, nisi caderet sub sensum differentia boni possibilis ardui. Contingit deinde arduitatem delectabilis, quod secundum se cadit sub sensum, constitui per aliquid sensibile, vt cum comestibile redditur difficile per comminationem sensibilem mali imminentis aduersus comedentem, & sic de similibus. Patet igitur dari in appetitu sensitiuo affectum specialem circa delectabile arduum, intendens præsentiam, ac possessionem eius. Quilibet autem specialis affectus appetitus sensitiui est passio specialis. Datur igitur specialis passio circa eiusmodi obiectum, eaque ab omnibus vocatur spes.

Ad 1. Omnis, & quælibet ratio bonitatis terminans sensum, terminat etiam appetitum sensitiuum. Quia vnaquæque potentia appetitiua est subordinata suæ potentiæ cognoscitiuæ cum adæquatione ad ipsam, quatenus est perceptiua boni, & mali. Repugnat igitur, vt detur in sensu specialis apprehensio boni ardui, quæ dicatur spes, quin detur in appetitu sensitiuo specialis affectus illi

correspondens. Huic autem affectui attribuitur formaliter,& cum proprietate nomen spei, iuxta communem loquendi modum, nec est vllum aliud nomen illi appropriatum. Sed propter connexionem mutuam cuiusque affectus cum cognitione,qua dirigitur,attribuuntur nonnunquam affectui, quæ sunt propria cognitionis; atque è conuerso: in sensu videlicet causali, quando, quæ sunt propria affectus, transferuntur ad cognitionem, & in sensu assimilatiuo, ac imitatiuo,quando è conuerso transferuntur ad affectum, quæ sunt propria cognitionis. In hunc igitur modum affectus spei quandoque dicitur expectatio,& fiducia,eidémque attribuitur certitudo, translatis ad effectum, quæ sunt propria causæ notioris, quàm sit idem effectus. Nempe actus sentiendi innotescit sentienti per seipsum, appetitio verò per solum actum potentiæ sensitiuæ. Notius autem est,quod per se, quam quod per aliud innotescit.

Art.1. Ad 2. Manifestatum iam est, specialem affectum,qui dicitur spes, concipi posse dependenter à sensu. Ad primam rationem in contrarium ex conceptu futuri respondet D. Thomas quæst.40. art.3. affectum spei concipi à brutis ex instinctu naturæ; atque dependenter à sola cognitione intellectuali auctoris naturæ, ac proinde admittit affectum spei, quatenus fertur ad futurum, & est in appetitu sensitiuo, non esse appetitionem animalem, sed purè naturalem,nempe directam eatenus cognitione propria, non ipsius appetentis, sed auctoris naturæ. Verùm mihi placet magis distinctio, quam exponit ibi diligenter Caietanus inter futurum, & id quod erit. Nempe futurum, vt clariùs idem exprimatur, dicitur dupliciter. Primò per solam denominationem à causa præsenti dispositа iam ad existentiam effectus pro tempore sequenti. Secundò per denominationem ab euentu ipso, qui accidit in tempore sequenti. Quæ duo sunt realiter inter se distincta, atque separabilia inuicem. Fieri namque potest, vt præexistente causa dispositа, & quantum est ex se, vltimò determinata ad existentiam effectus pro tempore sequenti; Suspendatur nihilominus effectus pro eodem tempore, propter impedimentum causæ, seu naturaliter, seu miraculosè superueniens; & consequenter vt data futuritione per denominationem à causa præsenti, desit nihilominus futuritio per denominationem ab euentu, seu à reali existentia effectus secundùm se pro tempore sequenti.

Art. 2. Conceditur itaque futurum, quatenus futurum formaliter per denominationem ab euentu, quæ est futuritio totaliter absens, nullámque habens rationem præsentis, non cadere sub sensum, quatenus sensus non poterit primo moueri,seu moueri ad primam perceptionem cuiusquam obiecti, nisi per aliquid præsens. Negatur tamen futurum, quatenus tale per denominationem à causa præsenti, seu quatenus futurum futuritione realiter indistincta à præsenti causæ dispositione, ac determinatione ad illud,non cadere sub sensum, quando causa ipsa, atque talis dispositio eius est sensibilis per se,vti est sæpè, & apparet ex dictis in responsione ad quæstionem. Huiusmodi autem perceptio futuri sufficit ad affectum spei proprium appetitus sensitiui,vt indidem apparet.

Art.3. Circa secundam rationem ex conceptu possibilis, & impossibilis instituit D. Thomas ibidem ad 2.ex Philosoph. lib.5. metaph. textu 17. similem distinctionem possibilis per denominationem ab existentia præsenti causæ potentis producere,& possibilis per solam habitudinem, seu consonantiam, ac congruentiam subiecti ad prædicatum. Quæ distinctio est eiusdem prorsus rationis cum præmissa distinctione futuri; vt mirum planè sit, Angelicum Doctorem approbasse posteriorem istam distinctionem, eique acquieuisse, vt inde satisfaceret difficultati desumptæ ex hoc capite; & tamen omisisse distinctionem priorem, nec similiter defendisse motum animalem ad futurum, sicut ad possibile. Dicatur igitur de possibili, sicut dictum est de futuro, nempe appetitum sensitiuum ferri ad bonum possibile possibilitate sibi conueniente per denominationem à præsenti existentia causæ per se sensibilis, atque realiter indistincta ab eadem; tametsi ferri non possit ad possibilitatem constitutam per solam habitudinem, & consonantiam mutuam subiecti, & prædicati, quæ est purè intellectualis. Iam quod vltimo loco additur in obiectione de compositione obiecti spei ex bono, & malo, nullam habet difficultatem. Quia licet sensus non sit compositiuus plurium per formalem comparationem vnius cum alio, quæ est propria intellectus, est tamen perceptiuus compositorum, seu constantium ex pluribus partibus constituentibus vnum quoddam, ipsarúmque partium,quatenus coalescunt in vnum. Talis autem est compositio obiecti spei.

Ad 3. Spes est de non visis in seipsis, seu de his, quæ non apparent immediatè secundum se; atque hoc est, quod intendit Paulus in illis verbis. Quia visio dicitur propriè de re, quæ subiicitur inspectioni videntis immediatè per seipsam. At non est de conceptu spei, vt eius obiectum, non appareat, nec videatur in sua causa. Imò necesse est, vt quod speratur futurum præcognoscatur, vt præcontentum in virtute causæ præsentis, & cognitæ vt talis. Quia alioquin posset spes ferri ad bonum nondum apparens possibile. Quod repugnat. Bruta autem cognoscunt, ac vident causas per se sensibiles, in quibus continentur effectus nondum existentes, vti nuper expositum est. Quod igitur animalia moueantur visis, vt dicit Augustinus, nec nisi visis moueri possint, non tollit, quominus ferri possint per spem ad ea bona futura, quorum possibilitas, & futuritio est indistincta ab existentia præsenti causarum per se sensibilium, quas vident, vel alio quouis sensu, quod perinde est,immediatè percipiunt.

Ad 4. Ad distinctionem realem specificam affectuum sufficit distinctio formalis penes rationem obiectiuam, quæ mouet appetitum, quatenus eum mouet. Ratio autem motiua est longè diuersa formaliter respectu spei, & desiderij, tametsi vtrique obiiciatur bonitas realiter eadem. Quia desiderium, & concupiscentiam inducit ratio bonitatis absentis secundum se, absque pugna, & victoria aduersus difficultatem, ac arduitatem. At ad sperandum mouet bonitas non secundum se, sed vt comparata cum arduitate consequutionis, & quatenus præponderat malo difficultatis, ac arduitatis, & quatenus proinde est digna, vt illi præeminеat in affectu, vtque per affectum eidem præferatur. Patet autem bonitatem secundum se differre respectu appetitus, non accidentaliter, & materialiter tantùm, sed formaliter sub conceptu mouentis,à bonitate pugnaci,& quatenus expugnatiua, & superatiua difficultatis retardantis à prosequutione ipsius boni; vti exponetur distinctius in quæstione sequenti. Hinc interim patet ad confirmationem: quia paruum, & magnum tunc solum sunt insufficientia ad diuersitatem specificam, quando vtrumque est eiusdem rationis, vt in albedine, aut calore intenso, & remisso. Apparuit autem bonitatem obiecti,provt mouet ad desiderium,

&

& provt mouet ad spem, non esse eiusmodi, sed intercedere maximam diuersitatem formalem in ratione motiua, qua motiua formaliter est.

Ad 5. Eadem ratione, qua negatur specialis passio delectationis circa bonum arduum, negatur itidem specialis passio amoris. Negatur autem specialis passio delectationis circa bonum arduum, quia delectatio versatur circa bonum præsens. Nullum autem bonum, ex quo est iam habitum, ac præsens, est amplius arduum. Cum ergo amor versetur circa bonum, vt præscindens à præsentia, & absentia, necesse est vt simul feratur ad illud, cum præcisione ab arduitate, & facilitate. Nempe bonum dicitur facile, vel difficile, & arduú relatiuè solum ad actionem, & exequutionem, qua ipsum obtinetur. Actionem autem exequutiuam boni sola vrget concupiscentia, & desiderium, spes, & audacia; cum delectatio præsupponat illam iam positam à parte rei, amor vero præscindat ab eiusdem positione, & non positione, quantum est ex se præcisè.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrùm causa spei sit delectabile absens, difficulter consequibile, cognitum vt tale?

VIdetur non esse. 1. Quia absentia boni non est causatiua vllius effectus, aut totaliter, aut etiam partialiter, cum sit pura priuatio, & nihil. Ergo ratio absentis non debet apponi, & includi in conceptu causæ, aut spei, aut cuiusquam alterius affectus.

2. Eadem ratione difficultas consequutionis debet excludi à conceptu causæ, imo & maiori ratione: quia difficultas consequutionis, vsque adeo non est causa vel etiam partialis, mouens appetitum ad prosequutionem boni, quod est difficile, vt potius retardet appetitum, solumque valeat, quantum est de se, ad impediendam prosequutionem boni.

3. Eò facilius, ac firmius sperat quisque bona sua, dum absunt, quo eorum consequutio est facilior. Quod apparet clarius ex comparatione oppositi. Quia quæ sunt difficillima, difficultate accedente proximè ad totalem impossibilitatem, quæque eidem impossibilitati est valde affinis, vix sperantur, euaditque inde spes admodum exilis, ac remissa. Quando autem absunt totaliter ex parte causæ eæ circumstantiæ, quarum augmentum minuit effectum, & quarum diminutio auget eundem e conuerso, effectus sequitur melius, ac perfectius, nec fieri potest, vt propter defectum alicuius eiusmodi circumstantiæ effectus reddatur impossibilis. Ergo difficultas, & arduitas non est conditio essentialiter requisita ex parte causæ, & motiui spei.

4. Iuuenes sunt bonæ spei, vt dicit Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 12. idémque dicit de ebriis lib. 3. Ethic. cap. 8. Vtique autem habent exiguam cognitionem difficultatum, quæ intercedunt in prosequutione, & exequutione bonorum ex se difficilium; iuuenes quidem ob inexperientiam; ebrij verò ob inaduertentiam, & offuscationem rationis. Non igitur est de conceptu boni difficulter consequibilis, vt sit cognitum, quatenus tale.

5. Experientia sæpius repetita operationis difficilis feliciter exequutioni mandatæ, & consuetudo, ac habitus exequendi inde proueniens, iuuat multum ad sperandum, & auget firmitatem spei, atque constantiam, vt apparet ex Philosopho dicente in eodem illo cap. 8. quod *aliqui sunt bonæ spei propter multoties, & multos vicisse*; ideſt propter experientiam, & consuetudinem vincendi. Experientia autem, & consuetudo boni exitus tollit difficultatem operis: Cuiuis enim est facile id aggredi, & ad finem perducere, cui prosperè assueuit. Ergo difficultas non est de conceptu obiecti mouentis ad sperandum, quodque est causa spei.

Art. 1. Respondetur, Spes est affectus quasi compositus ex concupiscentia, seu desiderio, atque ex opposita abominatione, & æquiualet simultati vtriusque; prævalet tamen in eius conceptu adæquato ratio concupiscentiæ, seu desiderij. Quia spes fertur ad bonum absens, atque per hoc conuenit cum concupiscentia, & desiderio. Conuenit verò similiter cum abominatione, seu fuga, quatenus fertur ad bonum sub ratione difficilis, & ardui. Quia difficultas, & arduitas in bono est mala, sicut facilitas est bona, & expetibilis. Vnde sperans simul, ac indiuisim ex vna parte afficitur ad bonum speratum, & tendit ad coniunctionem cum illo, atque ad eius præsentiam, & possessionem; ex alia vero parte auertitur ab ipsius boni arduitate, & difficultate, eámque intendit superare, atque funditus euertere per præsentiam boni, ad quam tendit, siquidem inducta præsentia boni, eo ipso cessat, excluditurque tota eius difficultas, ac arduitas. Prævalet vero ratio concupiscentiæ, seu desiderij. Quia ob affectum, & adhæsionem ad bonum contemnitur ratio mali, quod illi adiacet, atque intenditur eius victoria, & extirpatio, non per fugam puram malitiæ constitutæ per difficultatem, & arduitatem, quod esset proprium puræ abominationis, ac fugæ, sed per congressum cum difficultate, & arduitate, seu cum malitia constitutæ per illam.

Art. 2. Itáque spes conuenit concupiscentiæ, & desiderio quatenus tendit ad bonum absens, atque indidem differt ab amore, & multo magis à gaudio, & delectatione. Conuenit verò cum abominatione, & fuga contraria concupiscentiæ, quatenus tendit ad aliquid difficile, & arduum, quod quatenus tale habet rationem mali, atque indidem differt ab eadem concupiscentia, seu desiderio, quatenus hic affectus præscindit ab hac particulari circumstantia malitiæ. Conuenit denique cum desperatione, quatenus vtraque versatur circa bonum difficile. Sed differt ab eadem, quatenus in spe prævalet ratio concupiscentiæ identificata cum ipsa, & consequenter prævalet respectu eius ratio bonitatis, quæ consideratur ex parte obiecti, in desperatione verò prævalet ratio abominationis, & fugæ identificata similiter cum ipsa, & consequenter prævalet respectu eius ratio difficultatis, & malitiæ, quæ obiicitur, vt afficiens bonum intentum. Dictum est autem suprà, causam concupiscenti esse delectabile absens, & causam abominationis esse pariter malum absens, ac imminens. Dicendum igitur consequenter est causam spei esse delectabile absens, provt coniunctum cum hac particulari ratione mali, quæ consistit in difficultate consequutionis, seu in eo, quod idem bonum sit difficulter consequibile. Ex quo proinde imminet malum congrediendi cum difficultate, eamque superandi, si quidem intendatur efficaciter ipsum bonum.

Art. 3. Superadditur postremo ratio cogniti, quæ quidem est communis omnibus passionibus, vti præmonitum est sæpè, sed indiget peculiari expositione in re præsenti, propter conflictum præ-

dictum rationum inuicem oppositarum ex parte obiecti, quod est causa spei. Inde enim fit, vt requiratur cognitio diuersæ longæ rationis ad spem facilè, ac intensè concipiendam, & ad eandem diu, ac firmiter retinendam vsque ad totalem victoriam difficultatis, & ad inductionem, ac præsentiam boni sperati. Eò nimirum faciliùs concipitur spes de consequutione boni desiderati, quo maior est apparentia bonitatis, & minor apparentia difficultatis, ac arduitatis, ipsaque bonitas apparet maior, & minor difficultas, ac arduitas. At diuturnitas, ac firmitas spei eò est maior è conuerso, quod ad posteriorem partem attinet de difficultate, (nempe quoad bonitatem, & eius apparentiam est eadem vtrobique ratio) quo apparentia eius maior ab initio fuerit, aut ipsa difficultas apparuerit maior. Ratio est, quia sicut bonitas rei desideratæ est ratio formaliter mouens appetitum, ideoque iuuans ad prosequutionem eius, & ad perseuerantiam prosequutionis, eóque consequenter magis, quo apparet maior, aut apparentia eius maior est; ita difficultas, ac arduitas, quantum est de se retardat, ac impedit appetitum, quominus prosequatur bonum, cui ipsa adiacet, & quominus in prosequutione eius perseueret, & consequenter existente initio parua difficultatis apprehensione facilè concipitur spes, sed deponitur deinde pari cum facilitate, quando in ipsa operis exequutione difficultas per experientiam innotescit magis aut maior. At si initio præiuit existimatio totius difficultatis, & arduitatis adæquata eidem, iustéque commensurata, spes in operis exequutione erit firmior, & constantiùs retinebitur. Quia videlicet nulla poterit superuenire apprehensio deiiciens à spe concepta, in operis progressu. Et, quod caput est, existente initio adæquata, & clara totius difficultatis apprehensione, aut non concipitur spes, vel concipitur cum maiori adhæsione ad bonitatem, quæ proposita erit, quatenus præponderans eidem difficultati, ac arduitati, vt est per se manifestum, quandoquidem spes est affectus comparatiuus, seu quasi comparatiuus bonitatis intentæ cum difficultate superanda, atque prælatiuus illius respectu mali consistentis in difficultate, quæ superanda proponitur. Patet autem maioritatem, & intensionem affectus, & appretiationis circa bonum intentum conferre plurimum ad firmitatem, & constantiam affectus, eandemque labefactari, ac minui ex contraria remissione, minorique appretiatione. Spes igitur facilius initio concepta, quàm par esset absolutè ex natura ipsa rei, amittitur facilius in progressu, accedente experimentali notitia difficultatis. Amittitur verò è conuerso difficilius, quæ concepta est cum difficultate proportionaliter tanta, vt minimum, quanta est re ipsa difficultas operis exequendi.

Art. 4. Ex his apparet motiuum saltem partiale spei esse causam, vt cuius existere potest, & in cuius virtute continetur bonum desideratum: quia possibilitas, & futuritio boni desiderati, quas dictum est includi in motiuo spei, constituuntur per præsentem existentiam causæ, potentis inducere bonum desideratum, atque dispositæ ad illud re ipsa inducendum. Possibilitas nimirum boni constituta per solam habitudinem, & consonantiam mutuam prædicati ad subiectum, de qua dictum est paulo prius ex Philosopho & D. Thoma, nihil facit ex se præcisè ad spem potius, quàm ad desperationem concipiendam. Si enim cognita non repugnantia boni secundum sua præcisè prædicata, simul concipiatur nullam existere causam, quæ possit illud inducere, sitque dispositа ad inducendum re ipsa, nulla potest concipi spes, sed desperatio potius subsequitur necessario, vt pote nulla existente possibilitate practica, quam vrgeat appetitus per suum imperium, sed sola speculatiua, ac metaphysica, quæ secundum se præcisè se habet per accidens in ordine ad opus, & ad realem consequutionem boni, quod proponitur appetitui. Iam si idem bonum cognoscatur vt futurum, non per solam denominationem à præsenti existentia causæ valentis illud inducere, licet difficulter, sed per denominationem ab euentu existentiæ eiusdem boni pro tempore sequenti, eo ipso tollitur ratio arduitatis requisitæ in obiecto spei. Qui enim prænoscit iam aliquid vt existens in tempore sequenti, non potest in sensu composito talis existimationis inducere in animum vllam difficultatem, & arduitatem circa eius exequutionem, & positionem à parte rei, id est contingentiam, & possibilitatem aliquam, vt impediatur, & non existat. Possibilitas igitur, & futuritio mouens ad sperandum debet esse indistincta ab existentia præsenti causæ potentis inducere vi sua bonum desideratum, & dispositæ ad inducendum, idque cum difficultate, & arduitate aliqua; hoc est existente simul aliqua causa renitente aliqualiter causæ priori, quominus prodeat in opus, & conferat existentiam bono desiderato. In hunc igitur modum causa spei est delectabile absens, nempe secundum se, licet sit aliquo modo præsens in causa sua; & difficulter consequibile, sub quo conceptu includitur possibilitas, & futuritio ipsius delectabilis per denominationem ab eadem causa potenti illud inducere, nec tamen inductura, nisi superata renitentia alicuius alterius causæ sibi contradicentis; ac demum cognitum vt tale, nempe cognitione præferente magnitudinem bonitatis delectabilis, & delectationis magnitudini difficultatis, & arduitatis superandæ, vt illud habeatur. Qua de causa ratio delectabilis, & consequibilis ponitur in recto in expositione causæ sperandi, difficultas vero aduerbialiter tantum in obliquo.

Ad 1. Plures sunt circumstantiæ causarum, quæ secundum se præcisè nullam habent virtutem causatiuam; quarum nihilominus diuersitas reddit causam proximè potentem ad effectus specie diuersos. Huiusmodi porro circumstantia est absentia boni delectabilis, quoad vim motiuam eius respectu appetitus. Quia per absentiam tollitur formaliter præsentia delectabilis, quæ si adesset, adhiberet specialem ratione sui motionem appetitus. Sublata autem, aut impedita aliquatenus virtute actiua, & motiua causæ, actiuitas, quæ superest, inducit necessario effectum diuersum ab eo, quem induceret absque tali impedimento, seu totaliter expedita, & vigens quoad omnia sua prædicata essentialia simul, & actualia.

Ad 2. Idem ferè dicitur, atque ad primum. Nempe difficultas præapprehensa ex parte appetibilis cogit appetitum, vt vel non afficiatur ad illud, sed omittat affectum, & intensionem eius, vel amplectatur illud per affectionem pugnacem, & contentiosam; id est ita appretiatiuam bonitatis propositæ, vt simul sit contemptiua, ac repulsiua, & superatiua difficultatis. Exerit igitur hic etiam appetibile, & bonitas ipsi conueniens vim motiuam, & actiuitatem specialem respectu appetitus, ratione circumstantiæ, quæ non est actiua secundum se, sed potius est retardatiua actiuitatis causæ, cui adiacet.

Art. 1. Ad 3. Circumstantia, quæ requiritur ex parte causæ, non ad quemlibet indiscriminatim effectum eius, sed tantum ad peculiarem aliquam speciem effectus inducibilis per ipsam, confert augmento suo ad augmentum effectus secundum peculiarem illam rationem differentialem, eius

&

& similiter confert diminutione sui, tum ad diminutionem effectus secundum eandem rationem differentialem, tum ad augmentum effectus secundum eam ipsius formalitatem, secundum quam eadem circumstantia minime requiritur ex parte causæ. Difficultas autem afficiens rationem delectabilis requiritur, vt idem delectabile inducat in appetitu, non quemlibet indiscriminatim affectū, sed solum contentiosum,& pugnacem, nempe appretiatiuum bonitatis,appretiatione sufficienti ad contemptum, & repulsionem, atque victoriam difficultatis adiunctæ.

Art. 2. Vnde, crescente difficultate, eiusque apprehensione, si quidem sequatur nihilominus affectus erga delectabile, is euadit necessario magis propterea appretiatiuus bonitatis, ad quam afficitur, & superatiuus consequenter maioris difficultatis,quæ est ratio differentialis affectus contentiosi, & pugnacis. Difficultate vero,eiusque apprehensione existente minori, affectus, qui deinde subsequitur, euadit, cæteris paribus, magis intensus quoad rationem communem puræ cōcupiscentiæ,ad quem affectum non requiritur talis circumstantia, simulque minus appretiatiuus, minusque contentiosus, & pugnax, quæ est ratio differentialis affectus, ad quem requiritur circumstantia difficultatis.Demum si totaliter absit difficultas ex parte appetibilis,vis appetitiua relinquitur prompta, & facilis ad prædictum puræ concupiscentiæ affectum, sed simul redditur impossibilis affectus specialiter appretiatiuus obiecti delectabilis, idemque contentiosus, & pugnax. De cuius videlicet conceptu est,vt sit difficilis, vtque concipi non possit per appetitum, nisi quatenus assurgentem ad expugnationem,& victoriam difficultatis.

Art. 3. Mirum enimuero non est,affectum essentialiter difficilem, ac arduum, pugnacemque reddi proximè impossibilem, sublata penitus apprehensione difficultatis, ac arduitatis, manente interim prompta indidem, atque expedita potentia appetitiua ad aliam speciem affectus, & appetitionis. Itaque obiectio laborat æquiuocatione,quatenus confundit rationem communem affectus,cum particulari eius specie circa bonum absens, nec non augmentum, & diminutionem affectus quoad peculiarem rationem suam differentialem, cum augmento, & diminutione quoad rationem communem alij affectui. Quæ sunt attentè & perspicaciter consideranda.

Ad 4. Eadem ratione prouidit iuuentuti natura de bona spe, bonaque nutritione. Quia videlicet indiget augmento corporis, ad quod est necessaria magna vis nutritiua, & similiter indiget acquisitione plurimorum bonorum, quibus nascimur spoliati, atque ad illam est similiter necessarium adminiculum spei magnæ, ac facilis. Vtrumque autem consequuta est natura per idem medium, nempe subministrando iuuenibus abundantiam caloris maximam. Abundantia enim caloris sicut confert ad digestionem, & nutritionem optimè peragendam, ita etiam confert ad spem facilè, ac intensè concipiendam. Confert vero ad hoc secundum dupliciter. Primò quia magnitudo caloris diffusi per totum corpus reddit vegetiores omnes eius partes, meliusque dispositas ad operandum,& ad superandas difficultates intercurrentes in opere. Dictum porro est, eiusmodi dispositionem causæ conferre ad sperandam facilè, ac intensè. Deinde eadem magnitudo caloris vitalis confert ad maiorem apparentiam bonitatis appetibilium, quatenus, rarefactis inde spiritibus vitalibus, & sensorio, species impressæ appetibilium, illis insidentes, diffunduntur & ipsæ in maius spatium, ideoque quodammodo augentur, & consequenter reddunt maiorem apparentiam obiectorum suorum; qua sunt excitatiua appetitus, eiusdémque attractiua ad se. Verum quia, eadem de causa, & ob defectum experientiæ, præit in iuuenibus minor apprehensio difficultatum ante operis exequutionem, consequenter exurgit in illis facilè ante operis aggressionem, & æque facilè euanescit in ipso opere affectus spei, eiusdemque efficacia, iuxta dicta superius art. 3. nec non ad argumentum præcedens. Idem dicitur de ebriis ob eandem abundantiam caloris,quam in eos inducit abundantia vini, & eò maiorem, quò potentius hoc est, atque calidius,nisi quod iuuenis aduertit in ipsa operatione difficultatem, quam initio non præcognouit; ebrius vero ne tum quidem aduertit quidquam satis bene. Verum quia in neutris deest, certè in iuuenibus non deest totaliter præcognitio difficultatis ex parte operum, quæ re ipsa sunt difficilia, propterea non deest ratio obiectiua sufficiens ad spem propriè talem. Quod si ratione iuuentutis euadat,aut appareat aliquid omninò facilè, expersque penitus arduitatis, eatenus deerit in iuuenibus spes propriè talis, eademque erit possibilis ob rationem contrariam in senibus circa idem, & similiter de ebrio, & non ebrio.

Ad 5. Experientia difficultatum coniuncta cum consuetudine illas superandi, ita auget, ac perficit cognitionem illarum secundum se, vt simul diminuat cognitionem earundem comparatiuam cum ipso experto. Quia videlicet consuetudo reddit facilia, quæ erant difficilia, tum propter adminiculum consuetudinis, & habitus, tum propter acquisitam sensim industriam modi ad exequendum facilius. Atque hoc solum est,quod docet eo in loco Philosophus & ex eo D.Thomas quæst.40.art.5. Si autem experientia difficultatum sit destituta consuetudine illas superandi, & præterea per experientiam, vti plerumque contingit, deprehensa fuerit maior difficultas, quam quæ ab inexperto iudicari potuisset; experientia eadem reddit & difficilem conceptionem spei, & constantem, ac pertinacem permanentiam eius, si quidem nihilominus concipiatur. Propterea senes difficulter incipiunt sperare, & æquè difficulter desistunt,cùm cæpere semel sperare,iuxta dicta superius in illo art.3. & deinde ad 3. Quod si ex assuetudine tollatur penitus difficultas, tollitur etiam eatenus spes, vti dictum similiter est in fine præcedentis responsionis.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrùm spes sit causa amoris, & delectationis, atque operationum exteriorum?

Videtur non esse. 1. Quia amor est causa reliquarum omnium passionum, vt dictum est supra, ac proinde est causa etiam spei. Nihil autem est causa suæ causæ. Ergo spes non est causa amoris.

2. Idem non est causa oppositorum. Delectatio autem, & tristitia opponuntur in primis inuicem. Deinde spes est causa tristitiæ. Contristat enim, quod affligit. Affligit vero spes, vt apparet ex illo Prouerb. 13. 12. *Spes, quæ differtur, affligit animam.* Ergo spes non potest simul esse causa delectationis.

3. Nulla causa inducit effectus non participes perfectionis sibi specialiter conuenientis. Amor

autem, & delectatio non sunt participes perfectionis, quæ specialiter conuenit spei: quia spes fertur ad bonum mixtum malo, & provt affectum malitia difficultatis, ac arduitatis. Amor verò, & delectatio feruntur ex suo conceptu ad solam rationem bonitatis secundum se, quæ est ratio obiectiua penitus diuersa à priori obiectiua ratione. Cum ergo speciales affectuum singulorum conditiones sint conformes specialibus conditionibus suorum obiectorum, ex quibus specificantur; patet perfectionem peculiarem, tum amoris, tum delectationis esse penitus diuersam à peculiari perfectione spei, nec vllam huius in illis existere imitationem, seu similitudinem, ac participationem.

4. Si spes esset operatiua, eo magis conferret ad operandum, quò esset maior, ac securior, seu certior. Oppositum autem apparet clarè per experientiam. Eo enim operamur minus in ordine ad consequutionem boni, reddimurque negligentiores, quo maior, ac certior affulget nobis spes de illius consequutione; & è conuerso periculum, ne proueniat bonum desideratum, reddit nos diligentes, ac operosos, cum tamen idem periculum, eiusque existimatio diminuat spem, & eo magis, quo maior est. Ergo spes nihil confert ad operandum, nec est causa operationum exteriorum.

5. Desperatio est maximè operatiua, vt patet præcipuè in professione militari, quæ est vel maximè operatiua. Quia nihil est milite, & exercitu desperato formidolosius inimico eius. Qua de causa lib. 2. Reg. 2. 27. exclamat Abner ad Ioab: *Num vsque ad internecionem tuus mucro desæuiet? An ignoras, quod periculosa sit desperatio?* Hoc autem non aliunde prouenire potest, quàm quia desperatio reddit militem summè actuosum, atque operatiuum vsque ad vltimum potentiæ. Ergo spes, quæ est opposita desperationi, vsque adeo nihil confert ad operationem vllam exteriorem, vt retardet illam potius, atque impediat.

6. Passiones inducunt alias operationes exteriores, mediante transmutatione corporali, quam inducunt immediatè. Spes autem nullam inducit transmutationem corporalem. Quia spes versatur circa obiectum compositum ex bono, & malo, vt dictum est. Transmutatio autem proueniens ex affectu circa bonum est opposita transmutationi, quæ prouenit ex affectu circa malum. Ergo affectus, qui versatur circa obiectum compositum ex bono, & malo, nullam omnino causat transmutationem, vtpote impeditus altera ratione sua obiectiua, quominus inducat transmutationem aptam prouenire ex altera ratione sua obiectiua.

7. Spes nec operationum exteriorum facilium causa esse potest, nec difficilium. Non quidem facilium: quia concupiscentia, seu desiderium, quod præsupponitur ad spem, est sufficiens earum causa. Sed nec difficilium: quia operationes exteriores difficiles, & arduæ pertinent ad audaciam, vt apparebit infra quæst. 31. & 33. Ergo spes nullius operationis exterioris est causa.

Respondetur. Quælibet intentio finis est inductiua, & actiua eorum, quæ requiruntur, & conferunt ad consequutionem finis; & quod aliqualiter est consequutio finis eodem modo est causa delectationis, quæ est de fine iam obtento. Spes autem est intentiua boni ardui, quatenus possibilis, & futuri possibilitate, & futuritione indistincta à præsenti existentia, & dispositione causæ, in qua idem bonum continetur. Ad consequutionem autem boni difficilis ac ardui requiritur sæpe adiutorium, & cooperatio aliorum respectu intendentis illud. Vnde intendens tale bonum per spem, determinatur per eandem, vt amet eum, cuius indiget ope, & auxilio. Quia videlicet is habet eo ipso rationem specialem bonitatis respectu sperantis, qua sperans est. Habet enim rationem subuenientis, seu potentis subuenire exigentiæ, ac indigentiæ, & inclinationi inclusæ in affectu, ac intentione spei. Ergo spes est ex hoc capite causatiua amoris erga eos, ex quibus prouenire potest bonum speratum, & quorum ope, ac auxilio potest superari arduitas eius. Quam in rem inducit opportunè D. Thomas verba Glossæ ad illud Matthæi 1. 2. *Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Iacob*: ideſt, ait Glossa, *fides spem, spes charitatem.* Quæ sententia & series actuum pluribus confirmata est quæst. 37. de Virt. Theol. Eadem ratione confert spes ad operationes exteriores, estque causatiua earum. Quia ad consequutionem boni ardui sunt necessariæ plures operationes propriæ ipsius sperantis, & similiter necesse est magnam in illis diligentiam adhibere, vt superetur eadem arduitas finis intenti. Qua de causa dicit Apostolus 1. ad Corinth. 9. 10. *Debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat in spe fructus percipiendi.* Vt scilicet diligenter, ac perseueranter aret, & trituret. Demum quatenus animus afficitur ad bonum possibile, & futurum possibilitate, & futuritione indistincta à præsenti existentia causæ, & bonæ dispositionis in ipsa ad inducendum bonum intentum, consequitur ad spem delectatio. Quia præsens, & iam existens possibilitas, & futuritio boni est quoddam bonum præsens. Delectatio autem consequitur ad quamlibet præsentem existentiam boni. Patet igitur, spem esse causatiuam, & amoris, & delectationis, & plurium operationum exteriorum, nec non diligentiæ, & peculiaris attentionis in operando, atque hæc omnia præstari per ipsam efficacius, provt contigerit, eam esse intensiorem.

Ad 1. Non repugnat idem esse effectum vnius amoris, & causam alterius amoris. Spes autem est effectus amoris circa bonum speratum, secundum rationem boni præcisè, neque hunc amorem causat vicissim eadem spes. Causat vero amorem erga eum, vel eos, qui iuuare possunt ad superandam arduitatem boni sperati, & ad eius consequutionem, neque hic amor est vicissim causa spei præter quam indirectè. Nempe quatenus amor sperantis erga potentem iuuare, potest eum inducere ad redamationem, atque redamatio specialiter eundem disponit ad opitulandum sperati, qui proinde potest ea de causa erigi ad augmentum spei. Verum hoc augmentum prouenit immediatè ex sola prædicta redamatione, cuius causa non fuit tale nouum augmentum spei, sed sola spes remissior, quæ præcessit. Vnde nulla est mutua causalitas individualis, sed solum secundum genus.

Ad 2. Dictum est superius in obiecto spei præualere rationem boni rationi mali. Ergo in ipsa spe præualet vis inductiua delectationis, quantum est de se, virtuti contristatiuæ, ideoque delectat potius, quàm contristet. Vnde, quod spei accedat tristitia, est per accidens quoad vim motiuam propriam ipsius spei. Adiungitur enim tristitia propter aliquam circumstantiam nocentem, quæ super inducitur, qualis maximè est dilatio boni sperati. Qua de causa dicitur in illo Prouerbiorum loco, spem affligere, non qualemcumque, sed quæ differtur. Dilatio enim ex se præcisè est purum malum, ideoque contristat, & debilitat consequenter delectationem, cuius spes est causa per se.

Ad 3. Omnis causa æquiuoca inducit effectus inadæquatè tantum participes perfectionis specialis, quæ sibi conuenit. Talis autem causa est spes respectu amoris, & delectationis; quia amor conuenit

cum

cum spe, quoad prosequutionem eorum, quæ conferunt ad existentiam boni sperati, & similiter delectatio conuenit cum eadem spe, quoad prosequutionem boni præsentis, in quo continetur bonum aliud absens. Conceditur itaque obiectioni perfectionem amoris, & delectationis non congruere perfectioni spei, quo ad conceptum eius adæquatum. Quod nihil nocet conclusioni.

Ad 4. Contingit bonum speratum esse vsque adeo propinquum consequutioni, & possessioni eius, vt parum necesse sit operari pro consequutione eius; & tunc spes est magna, & parua operatio, non ex insufficientia spei, aut inefficacia ad operandum, sed quia non est necesse operari, nisi parum, atque hinc sortitur magna spes apparentiam negligentis, ac parum actuosæ. Cæterùm re ipsa eo quisque efficacius, ac intensius incumbit operationi necessariæ ad consequutionem finis, quò eius præsentia, & possessio propinquior est, iuxta illud: Motus in fine velocior, nempe ex propinquitate ad terminum motus. Idem dicitur propotionaliter de apparentia maioris actiuitatis in spe, cuius obiectum est remotius, & adhuc indigum plurium operationum pro consequutione ipsius; cum re ipsa spes longè dissita à bono sperato sit per se remissior, minorisque proinde vigoris ad inducendum operationes necessarias pro consequutione finis.

Ad 5. Desperatio alia est totalis, ac vniuersalis, alia partialis de aliquo tantum particulari bono. Desperatio totalis, ac vniuersalis præcidit vires omnes operandi, & impedit omne opus. Quia nemo desperans de fine, quidquam eatenus operatur, vt dicit Philosophus, atque vt idem affirmat lib. 2. Rhet. cap. 2. initio: *Nemo enim, quæ sibi videntur impossibilia, expetit.* Desperans autem afficitur ad ea, de quibus desperat, tanquam ad impossibilia, vt infra dicetur. At desperatio partialis de aliquo bono, coniuncta cum spe de alio bono, confert indirectè ad operandum efficaciter in ordine ad bonum, cuius spes adhuc supereſt. Primò quia suspensa operatione in ordine ad finem, de quo est desperatio, nec non attentione ad ea, quæ illi obtinendo potuissent esse opportuna, reuocatur tota actiuitas, totaque attentio ad operationes conferentes ad finem adhuc speratum, ideoque eædem operationes intensius, ac fortius exequutioni mandantur ex vi spei, quæ supereſt expedita ab applicatione, & diuersione virium, & attentionis per spem aliam. Deinde ad desperationem eiusmodi partialem consequitur ira aduersus intereludentes additum spei circa bonum desperatum. Ira autem est maximè, ac feruentissimè operatiua. Hinc prouenit maxima, & formidabilis actiuitas militum post desperationem fugæ, & incolumitatis vitæ. Ira enim ex hac desperatione debilitatur, aut impeditur penitus operatio ordinata ad fugam, & ad conseruationem vitæ, vt simul accendantur, ira ad vindictam, cuius adhuc supereſt spes, aduersus hostes authores tanti mali. Itaque operatio in hoc etiam euentu est ex spe aliqua, eaque sola, atque desperatio tantum se habet, tanquam remouens prohibens, seu diuersiuum, & tanquam excitatiua iræ aduersus nocentes, atque inductiuos mali cogentis ad desperandum, ipsiusque desperationis.

Ad 6. Est quidem parua transmutatio corporalis prouenies ex spe, propter contrarietatem ex parte obiecti ponderatam in obiectione. Verùm quia ratio boni præualet in obiecto spei, vt dictum est, ideóque spes habet plus de delectatione, quàm de tristitia, vel timore, inducit transmutationem aliquam, eámque similem transmutationi, quæ consequitur ad delectationem. Quapropter diffundit sanguinem, & spiritus vitales per omnes corporis partes, quas proinde fortificat, & reddit magis idoneas, maioríque vigoris ad operandum, sicut dictum est suprà de delectatione. Præterea affectus appetitus sensitiui habent vim applicandi ad opus immediatè potentias naturales; sicut applicant eadem vi sua immediatè actus voluntatis in ordine ad finem intentum; tametsi nullam inducant, immediatè per se, transmutationem corporalem. Quapropter spes, tametsi transmutet parum, potest conferre multum ad operandum.

Ad 7. Operationes exteriores possunt procedere ex spe, siue sint faciles, siue difficiles. Faciles quidem: quia actiuitas concupiscentiæ, seu desiderij, quod præsupponitur ad spem, redditur maior, vigétque magis, accedente spe, & eius cooperatione. Difficiles verò, quia spes est causa audaciæ, vt infra dicetur, eidémque cooperatur, quatenus indiget accessione eius ad victoriam terribilium, quoad alias verò operationes sufficit absque adminiculo, & adiutorio eiusdem audaciæ. Omnes igitur indiscriminatim operationes necessariæ ad consequutionem boni sperati prouenire possunt, licèt diuersimodè, ex virtute causatiua spei.

Qvæstio XXX.

Vtrùm desperatio sit passio remouens ab arduitate delectabilis secundùm sensum?

Videtur non esse. 1. Quia passio est motus, vt dictum est supra. Desperatio antea non est motus, sed magis pura priuatio motus. Desperans enim redditur immobilis ex vi desperationis, nec quidquam eatenus agit vel prosequendo, vel etiam fugiendo. Ergo desperatio non est passio, sed pura priuatio passionis spei. Confirmatur ex ipsa nominis deriuatione, quæ est ex sperare, superaddita particula purè excluſiua, ac priuatiua; ad eum modum, quo defectus, quòd est nomen puræ priuationis, deducitur à facere, cum eadem particula excluſiua. Augetur vis huius rationis, quia passiones omnes aliæ oppositæ passionibus, quarum obiectum est aliquid positiuum, significantur per voces; non purè excluſiuas passionum, quibus opponuntur, sed habentes modum itidem positiuum significandi, vt patet in odio, abominatione, tristitia, & timore. Patet igitur desperationem esse puram priuationem, & suspensionem spei, ac proinde non esse passionem.

2. Passio remouens ab aliquo obiecto consistit in fuga. Quia ipsa remotio appetitus ab aliquo est formaliter fuga quædam ab eodem. Desperatio autem non est fuga. Quia obiectum fugæ est malum, cùm sit impossibile fugere à bono vt bonum est. Obiectum autem desperationis est bonum. Dicitur enim quis desperare beatitudinem, victoriam, salutem, vitam; non verò miseriam, oppressionem, ægritudinem, mortem. Ergò desperatio non est passio remouens.

3. Desperatio, si quidem sit passio, est vtique passio contraria spei. Est autem de conceptu contrariorum, vt sint circa idem. Desperatio autem, & spes non sunt circa idem: quia spes est prosequutiua boni, vt dictum est, ac proinde fertur ad bonum per se, & tantum per accidens, puréque materialiter ad malum. At desperatio versatur circa malum. Est enim affectus fugæ, atque consistens formaliter in fuga, & auersione, atque recessu, vt docet D. Thomas quæst. 23. art. 2. & magis ex professo in hac

quæst.40. art.4. Manifestum autem est, fugam omnem, & auersionem, atque recessum versari circa malum, quòd solum est repulsiuum appetitus, solumque per accidens, & purè materialiter posse attingere bonum. Ergo desperatio non est passio contraria spei. Multò verò minùs dici potest, quòd sit passio disparate se habens respectu eiusdem. Dicendum igitur necessario est, desperationem esse puram priuationem passionis spei; sicut dicitur à D. Thoma, aliisque communiter de mansuetudine propria appetitus sensitiui, comparatione iræ.

4. Omnis passio est actus appetitus sensitiui. Desperatio autem pertinet ad voluntatem, vt apparet inter alia ex illo Eccl.27. 24. *Denudare autem amici mysteria, desperatio est animæ infelicis.* Cognitio enim denudationis mysteriorum amici, & afflicto inde proueniens, est propria solius partis intellectiuæ.

Art.1. Respondetur. Pro intelligentia desperationis, eiusque legitima comparatione cum spe, & discretione ab eadem, præmittenda est distinctio duplicis contrarietatis inter affectus, ex obseruatione D. Thomæ in hanc ipsam rem prædicta quæst.40. art.4. Altera contrarietas est per tendentiam appetitus ad terminos adæquatè inuicem contrarios; atque hæc oppositio reperitur in solis passionibus, quarum obiectum est simplex, atque vniforme, seu non constans ex partibus, aut formalitatibus sibi inuicem contradicentibus, vt apparet in amore, & odio: concupiscentia, & abominatione: delectatione, & tristitia. Altera contrarietas est per accessum, & recessum respectu eiusdem termini; atque hæc oppositio reperitur in solis passionibus, quarum obiectum est compositum, atque heterogeneum & constans ex partibus, seu formalitatibus inuicem oppositis, nempe ex bonitate aliqua & aliqua malitia, quarum altera mouet ad accessum, altera ad recessum. Vnde vterlibet motus est promiscuè possibilis circa huiusmodi obiectum. Quia verò obiectum passionum pertinentium ad irascibilem est tale; propterea in illis solis adstruitur à D. Thoma, & aliis communiter contrarietas per solum accessum & recessum respectu eiusdem termini. Verùm est impossibile, vt terminus, à quo recedit, & ad quem accedit per suum actum appetitus sensitiuus, sit prorsus idem, vtque nulla intercedat diuersitas ex parte obiecti determinantis vltimò ad accessum, & determinantis vltimò ad recessum, vti obseruatum iterum fuit supra quæst. 2. art. 6. & 7. Quia in potentia necessaria, qualis est appetitus sensitiuus, nequit dari vlla diuersitas, & multò minùs oppositio actuum, absque pari diuersitate, aut oppositione ex parte motiui determinantis illum; si quidem in potentia necessaria non datur vlla indifferentia determinabilis per propriam electionem ad vtrumlibet oppositorum, aut diuersorum, obiecto existente prorsus eodem quoad substantiam, & circumstantias.

Art.2. Itaque affectus spei, qui habet rationem accessus, exurgat in appetitu sensitiuo, ratio bonitatis arduæ, ac difficilis proponitur vt prævalens malitiæ arduitatis, ac difficultatis. Deprimitur verò idem appetitus in affectum desperationis, quando è contra malitia arduitatis, & difficultatis, seu defectus dispositionis ad inducendum bonum speratum, qui apparet in causa eiusdem boni, prævalet bonitati, quæ est ardua, seu potius dispositioni, si quæ apparet ex parte eiusdem causæ, ad inducendum idem bonum. Eadem nimirum ratione, qua in affectibus pertinentibus ad concupiscibilem, pro affectu prosecutionis est necessaria præuia propositio boni, & similiter pro affectu fugæ præuia propositio mali; est itidem necessaria in affectibus irascibilis præuia propositio bonitatis præeminentis malitiæ, vt subsequatur affectus accedendi, seu affectus, in quo præemineat ratio prosequutionis vt verò subsequatur affectus recedendi, seu affectus, in quo præemineat ratio fugæ, est similiter necessaria prævia propositio malitiæ arduitatis, seu malæ dispositionis in causa boni sperati, quæ præemineat bonitati rei desideratæ, aut bonæ dispositionis in eadem causa. Cum igitur in affectu spei præemineat ratio concupiscentiæ, & prosequutionis, vt dictum est supra, & consequenter in desperatione, quæ est contraria spei, præemineat ratio abominationis, & fugæ necesse vtique est, vt cognitio dirigens affectum desperationis repræsentet arduitatem delectabilis desiderati, vt præponderantem bonitati eiusdem delectabilis, aut dispositioni causæ illud præcontinentis ad ipsum inducendum. Hoc enim facto, & non aliter determinari potest appetitus sensitiuus, vt recedat, per desperationem, à bono desiderato, vtque per eandem supersedeat à conatu consequēdi idem bonum. Cùm ergo eiusmodi præeminentia mali sita sit in arduitate ipsius delectabilis, vel propter eius superexcessum, loquitur D. Thomas in dicto art. 4. ad 2. vel propter malam dispositionem causæ ad illud inducendum; rectè dicitur, desperationem esse passionem remouentem ab arduitate delectabilis secundum sensum.

Art. 3. Ex his, & ex iis, quæ dicta sunt supra de causa spei, deprehendi facile potest, quænam sint impedimenta, seu remedia, vt dicitur, vtriusuis affectus, tum quoad substantiam, tum quoad solum excessum. Ea namque omnia impediunt, aut minuunt spem, quæ impediunt, aut minuunt vires causæ, seu causarum valentium inducere bonum desideratum, earumdemque virium apprehensionem & cognitionem præuiam, qualis est magnitudo diuitiarum, auctoritatis, roboris in corpore, gratiæ, & amicitiæ apud alios, consanguinitatis cum potentibus, & sic de similibus pro qualitate rei desideratæ atque magnitudo apprehensionis, & existimationis circa eadem. Cōtraria verò horum tollunt similiter, aut minuunt desperationem, nisi quod ad inducendam desperationem sufficit defectus cuiuslibet ex requisitis ad bonum desideratum, ad sperandum verò omnia simul ad illud requisita necesse est adesse. Quæ differentia prouenit ex differentia sæpe notata inter malum, quod est ex quocunque defectu, & bonum, quod est ex integra causa, iuxta documentum celebre Dionysij. Eadem nempe ratio est quoad præeminentiam mali supra bonum, qua nititur spes. Inquam verò boni & mali vtrobique, non tam ex parte boni sperati, aut desperati, quàm ex parte causæ continentis illud. Quia fundamentum & mensura spei, & desperationis, non tam est bonitas, aut defectus bonitatis in redesiderata, quàm bona, aut mala dispositio causæ illam præcontinentis ad inducendam eandem. Possibilitas enim, & futuritio rei desideratæ, eiusdemque impossibilitas, & non futuritio, quibus mouentur spes & desperatio sunt indistinctæ ab eadem causa præcontinente in se bonum desideratum, eiusque præuia dispositione repræsentata appetitui, vt dictum est supra circa spem, & consequenter subintelligitur proportionaliter circa desperationem illi contrariam; sicut & subintelligenda similiter sunt opposita reliquorum, quæ dicta fuere de spe.

Ad 1. Dicitur cum D. Thoma in prædicto art.4. ad 3. desperationem non esse puram priuationem spei, sed esse affectum positiuum, quo recedit appetitus à bono desiderato propter præponderantiam arduitatis, & difficultatis, vt illud obtineatur.

Vnde

Vnde quod desperans immobilitetur, nihilque tentet, aut agat in ordine ad idem bonum, verificatur de vlteriori operationum serie in ordine ad illius consequutionem, non verò ratione carentiæ omnis affectus circa illud; quandoquidem manifestatum est superiùs motiuum sufficiens, vt desperans possit concipere, concipiátque necessariò affectum positiuum recedendi, vi cuius suspendatur ea series operationum, & torpeat, hæreátque eatenus totaliter ipse desperans. Ratio porrò, ob quam iste potissimum affectus significetur ad modum puræ priuationis, hæc est. Quia nimirum spes fertur ad bonum desideratum, aut v.icè, aut certè principaliter, quatenus dependet à causalitate, & operatione alterius distincti ab ipso operante, vti notabitur, & exponetur in quæstione sequenti. Hinc enim fit, vt desperatio proueniat solùm, aut certè principaliter, ex defectu operationis alienæ, seu potiùs dispositionis alienæ ad operandum, ideóque in desperante ipso non possit inducere operationem, quà vitet, ac remoueat malum, à quo recedit, sicuti faciunt alij affectus fugæ ob oppositam rationem priuationis boni quatenus dependentis ab operatione propria.

Ad 2. Quia obiectum desperationis est mixtum ex bono, & malo, exponitur modo relatiuè ad bonum, modo relatiuè ad malum. Verùm quia attingit bonum cum præponderantia mali, itavt recedat à bono propter malitiam illi adiacentem, cum excessu supra rationem bonitatis, atque ratio recedendi à bono est ipsa malitia; propterea desperatio absolutè dicitur fuga; vtpotè attingens malum per se, & formaliter, bonum verò desideratum per accidens, & materialiter. Ratio porrò, ob quam nihilominus desperatio denominata sit potissimùm per habitudinem, & ordinem ipsius ad bonum desideratum, est illa eadem, ob quam nuper expositum est, eandem desperationem concipi per modum puræ priuationis. Nempe desperatio, respectu boni desiderati, habet rationem puræ priuationis excludentis formaliter spem, cuius è contra ratio formalis, & per se est bonitas, ratio verò materialis, & per accidens est malitia. Vnde vim propriam affectus positiui exercet formaliter desperatio circa rationem malitiæ. Cùm igitur ratio priuationis sit magis conspicua in desperatione, quàm ratio affectus positiui; non mirum est, nominatam eam fuisse, & concipi communiter, relatiuè ad bonum, quod desperatur, potius quàm relatiuè ad malum, ob quod desperat, quicunque desperat; tametsi causa desperationis sit formaliter ipsa ratio mali.

Ad 3. Sunt quidem circa idem, quæcunque sunt inuicem contraria. Sed ratio contrariorum nunquam est eadem, sed similiter contraria. Quapropter spes, & desperatio, inuicem contrariæ simpliciter, & directè, sunt circa idem bonum desideratum, cum hoc tamen discrimine, quod spes fertur ad bonum tanquam ad rationem suam formalem, atque motiuum eius est bona dispositio causæ ad inducendum bonum desideratum; desperatio verò fertur ad malum, tanquam ad rationem suam formalem, atque motiuum eius est mala dispositio causæ, seu defectus bonæ dispositionis ad inducendum idem bonum. Rationes igitur formales spei, & desperationis sunt diuersæ. At terminus, ad quem altera accedit, & à quo recedit altera, est prorsus idem. Vnde quod dicit D. Thomas art. illo 4. q. 40. ad 2. desperationem non respicere malum sub ratione mali, atque procedere illam posse ex solo superexcessu boni, accipiendum est de puro malo, quale est quod obiicitur odio, abominationi, tristitiæ; non vero de malo, quatenus confligente, vt sic dicam, cùm bono sibi adiuncto, & quatenus præponderante rationi boni, quod propterea dimittitur per ipsam desperationem. Profectò hæc ratio mali admixti bono, eidémque prædominantis, non deest in bono, quod desperatur, ac dimittitur propter solum superexcessum ipsius, vt loquitur S. Doctor. Bonum enim dicitur superexcedens respectu alicuius, non præcisè quia est magnum bonum, cum detur in voluntate spes summi boni, quod est Deus; sed quia superat actiuitatem, & vires, tum ipsius desiderantis idem bonum, tum potentiam, aut dispositionem aliarum causarum, quatenus valentium illi opitulari in ordine ad consequutionem talis boni. Manifestum autem est, eiusmodi defectum, seu causæ, seu dispositionis, esse malum respectu desiderantis, atque desiderantem ipsum impediri eo defectu, tanquam malo quodam propriè tali, quo minùs speret, quod desiderat. Patet igitur, desperationem esse affectum propriè contrarium affectui spei, atque rationes formales obiectiuas vtriusque esse pariter oppositas inuicem; tametsi bonum speratum, & desperatum sit idem; neque tenere paritatem ex ira, & mansuetudine, iuxta opinionem communem, quod mansuetudo in appetitu sensitiuo sit pura priuatio. De quo infra dicetur aliquid quæst. 41.

Ad. 4. Dictum est sæpe nomina passionum, & effectuum appetitus sensitiui accommodari frequenter actibus voluntatis, propter affinitatem, & similitudinem specialem horum cum illis, quoad particulares vtrorumque differentias, & combinationes; tametsi absolutè differant inuicem realiter, & genere, & specie. Verum ea ratio affinitatis viget magis in affectibus irascibilis, quatenus hi affectus sunt quodammodo comparatiui, atque compositi, vt dictum est, & dicetur distinctius circa iram & boni cum malo, & mali cum bono, atque præferentes alteram alteri ex illis rationibus inuicem connexis. Comparatio autem, & compositio, atque prælatio propriè tales pertinent ad intellectum & consequenter ad voluntatem, ideoque actus appetitus sensitiui, participes specialiter illius modi tendendi in obiectum, accedunt propinquius ad actus rationales. Quæ credo, causa est, ob quam multiplicata sunt nomina concupiscentiæ, & desiderij delectationis, & gaudij; doloris, & tristitiæ, ad exprimendos seorsim cum proprietate actus appetitus sensitiui, & voluntatis circa rationes obiectiuas inuicem affines vtrobique; spes verò & desperatio; audacia, & timor; ira, & mansuetudo accommodentur promiscuè actibus appetitus sensitiui, & voluntatis absque simili vocum multiplicitate pro alterutris seorsim exprimendis propriè. In illo itaque loco Ecclesiastici sumitur desperatio pro actu voluntatis, vti & alibi sæpe. Id tamen non impedit, quominùs eadem vox æquè familiariter supponat pro actu appetitus sensitiui. Quapropter ex contextu, aut adiunctis particulis coniici debet, qualisnam in vnoquoque loco suppositio.

QVÆSTIO XXXI.

Vtrùm audacia sit passio mouens ad victoriam terribilium?

VIdetur non esse. 1. Quia audacia consistit in prosequutione mali, vt dicit D. Thomas q. 45. art. 1. & maximè 2. Victoria autem est quid positiuum, vt per se patet. Ergo audacia non est actus tendens ad victoriam.

2. Passio

2. Passio est motus proueniens à virtute causæ, dominantis passo, in quo recipitur idem motus, & vincentis resistentiam eiusdem subiecti, vt dictum est supra quæ quæst. 1. Audacia autem est motus cuius subiectum vincit causam ipsi contradicentem. Quia, vt dicit D. Thomas quæst. 45. art. 1. hoc est discrimen inter timorem, & audaciam quòd *timor refugit nocumentum futurum, propter eius victoriam super ipsum timentem; sed audacia aggreditur periculum imminens propter victoriam sui supra ipsum periculum.* Eadem igitur ratione, qua timori maximè conuenit ratio passionis, audaciæ conuenire minimè potest.

3. Audacia est indistincta à spe. Primo quia Philosophus agit de vtraque indistinctè, easdemque causas, & effectus vtrique adscribit eosdem lib. 2. Rhet. cap. 5. versus finem. Deinde timor est passio contraria tum spei, tum audaciæ, vt dicit D. Thomas, quæst. 40. art. 4. ad 2. & in dicta quæst. 45. art. 1. aliique communiter cum ipso. At timor est vnica species passionis, vt apparet ex Philosopho ibidem, nec non ex D. Thoma à quæst. 41. ad 45. In omnibus enim quatuor illis quæstionibus agit de timore secundum totam suam latitudinem, tanquam de vnica passione nec vllibi distinguit timorem oppositum spei à timore oppositio audaciæ. Vno autem contrariorum non multiplicato specie, nec alterum specie multiplicatur; atque superius quæst. 2. dictum est ex communi consensu singulis passionibus, tum concupiscibilis, tum irascibilis correspondere singulas passiones contrarias, nisi forte præter iram. Ergo si quidem timor oppositus spei, & oppositus audaciæ, non est alius, & specie; nec audacia est passio distincta specie ab spe. Spes autem non est passio mouens ad victoriam terribilium, sed ad bonum arduum secundum se. Ergo audacia non rectè definitur in ordine ad eandem terribilium victoriam.

Art. 1. Respondetur. Audacia comparatur cum spe, tanquam instrumentum cum sua causa principali. Quia inseruit consequutioni boni ardui intenti per spem, superando difficultates, si quæ occurrant terribiles, quibus impediatur consequutio talis boni, quæque eidem contradicant ratione periculi imminentis speranti, ex prosequutione boni, & ex conatu perueniendi ad possessionem eius, & ad delectationem circa ipsum iam possessum. Est autem instrumentum valdè assimile suæ isti causæ principali. Quia est commune audaciæ, & spei, vt feratur vtraque ad bonum, & absens, & possibile, & futurum, & difficile, atque in his tota ferè vtriusque essentia, & quidditatiuus conceptus continetur.

Art. 2. Differunt tamen, quia spes fertur ad bonum, quatenus dependens à virtute causæ distinctæ totaliter, vel saltem partialiter à virtute causatiua propria sperantis, atque ad rationem differentialem spei pertinet, vt possibilitas, & futuritio boni sperati dependeat ab aliquo extrinseco habente vim illud inducendi, aut retardandi, & consequenter conatus spei est aduersus difficultatem, quatenus prouenientem extrinsecus, nec auferibilem per opus solius sperantis proprium. At audacia fertur ad bonum, quatenus dependens à virtute, & causalitate propria ipsius audacis; & consequenter ad rationem differentialem audaciæ pertinet, vt possibilitas, & futuritio boni, audacter intenti, immediatè dependeat à virtute, & bona dispositione ipsius audacis ad repellendam, & superandam difficultatem in contrarium, vtque eadem difficultas sit auferibilis per opus, & conatum eius proprium. Differentia ista spei, & audaciæ apparet in milite congressuro cum hoste. Dicitur enim sperare victoriam, & non etiam audere ratione sui immediatè. Dicitur verò è conuerso audere pugnam, & non dicitur sperare, quòd sit pugnaturus. Pugnare autem spectat ad ipsum, qui audet, inque eius operatione consistit; nec dependet ex magnitudine, aut paruitate virtutis in hoste. At victoria dependet ex magnitudine virtutis in vincente, & ex eiusdem paruitate in victo. Similiter in nauclero, quod nauiget, & dirigat nauem iniquà tempestate, opus ipsius naucleri proprium, idque spectat ad audaciam. Quòd verò perueniat incolumis ad portum, & superet vim contrariam ventorum, & fluctuum, quod est obiectum spei, dependet insuper ex magnitudine moderata, seu potius ex paruitate resistentiæ ventorum, & fluctuum, aut inimicorum obstantium, quominùs ad portum feliciter perueniat.

Art. 3. Porro difficultas cuiusque operis dicitur terribilis tantum comparatione eius, ad quem pertinet idem opus, & quatenus pertinet ad ipsum. Propterea igitur audaciæ tribuitur intentio victoriæ terribilium; Spei verò præfigitur victoria ardui præscindentis à terribilitate. Quia scilicet spes respicit difficultatem boni sperati, quæ afficit causam extrinsecam, formaliter quatenus eam afficit, ideóque non terret sperantem; audacia verò respicit difficultatem ex periculo, quod imminet & quatenus imminet ipsi audenti, ideóque eum terret, seu est apta terrere. Patet itaque audaciam esse affectum, quo audax mouetur ad victoriam terribilium, atque ideo obiectum eius esse compositum ex bonitate operis vincentis, seu inductiui victoriæ, & ex malitia periculi, & terribilitatis adiacentium operi; ac demum istam commixtionem proponi audenti cum præponderantia, bonitatis supra malitiam, hoc est propriæ virtutis idoneæ ad vincendum supra virtutem, & vires causæ renitentis, quominùs perueniatur ad finem desideratum, ac speratum. Quod autem hic affectus, quatenus est in appetitu sensitiuo, habeat rationem passionis, patet ex vi inductiua transmutationis corporalis, qualis ipsi congruit, sicut de reliquis affectibus dictum est, atque circa istum specialiter exponetur quæst. 33.

Ad 1. Prosequitur quidem malum audacia; sicuti dictum est de spe. Sed prosequitur illud materialiter & per accidens tantum. Quia ratio formalis motiua est bonitas, & perfectio operationis, quæ est terribilis, & dispositio propriæ virtutis, ac virium ad inducendam eandem operationem, victricem difficultatis terribilis, & inductiuam boni sperati, ad eum proportionaliter modum, quo dictum est de spe. Vnusquisque autem affectus exponitur per id potissimum, & in recto, quòd se habet formaliter respectu ipsius. Dominatio nihilominùs audaciæ respicit præcipuè rationem mali terribilis: quia hæc ratio differentialis obiecti adæquati audaciæ magis apparet ad sensum.

Ad 2. Periculum imminens alicui, tametsi vincibile sit ab eo, cui imminet, ideoque sit inferius illo, quoad vim inferendi malum physicum contrarium saluti, aut vitæ; est nihilominus superius eodem, quoad vim inducendi immediatè affectum sibi proportionatum, & mediatè transmutationem illi congruentem. Vtrumque enim inducitur irresistibiliter, neque in audaci datur virtus sufficiens ad impediendum istos duos effectus mali imminentis. Priorem superioritatem audacis suprà periculum adstruit D. Thomas, in illis verbis; Atque posterior inferioritas, quam ille minimè negat, neque negare quisquam potest, sufficit ad rationem passionis.

Ad 3. Philosophus agit indistinctè in eo loco de audacia, & de spe, quia audacia est inseparabilis à spe, tanquam à causa sua omnino necessaria, eidémque

démque commensuratur quoad constantiam,& permanentiam suam. Verùm quia spes non est similiter connexa cùm audacia; atque ab eadem separatur sæpè, est absolutè manifesta realis inter vtrumque affectum distinctio, eámque agnoscit Philosophus, vt apparebit in quæstione sequenti. Quod ad timorem attinet, concedo, alium esse directe contrarium spei, & alium specie diuersum, qui directè opponitur audaciæ. Nego verò specificam istam inter eos duos timores distinctionem non agnouisse re ipsa D. Thomam, tametsi non vsque adeò distinctè de illis egerit. Quæ res tota, & ratio eius omissionis D.Thom.manifestabitur infrà q.34. iuxta præmissam in hac ipsa quæstione distinctionem difficultatum, quæ specialiter pertinent & ad spem,& audaciam. Nempe ratio obiectionis conuincit efficaciter,quantum quidem ego assequor,quoad necessitatem distinctionis specificæ timorum, qualis est distinctio specifica inter spem,& audaciam;quandoquidem mala,& rationes formales malitiæ totidem, vt minimum,modis multiplicantur,quot modis multiplicantur bona,& rationes formales bonitatis.

Qvæstio XXXII.

Vtrùm causa audaciæ sit terribile, quatenus vitabile per operationem victricem ipsius?

Videtur non esse.1. Quia quando maior est causa, sequitur maior effectus. Audacia autem non est maior, quando terribile est magis vitabile, sed potius è conuerso. Eo enim maior est audacia aggredientis aliquod periculum, quo hoc apparet difficiliùs vitabile, seu vitabile minùs. Magis namque audet, qui pugnat contra duos volentes eum occidere, quam si pugnet contra alterum tantùm ex illis. Ergo causa audaciæ non est terribile, quatenus vitabile, sed cum præcisione à vitabilitate.

2. Causa audaciæ est oppositum eius, quod est causa timoris. Causa autem timoris non est terribile. Quia terribilia occurrentia repente timentur magis, quàm quæ præuisa ante fuere. Et tamen hæc differentia nihil variat vitabilitatem; quandoquidem vires causæ inferentis malum, & subiecti, cui illud imminet, sunt eædem, nec vlla ex parte variantur propter occursum terribilis, seu repentinum, seu antè præuisum. Ergo nec causa audaciæ est terribile quatenus vitabile.

3. *Ii sunt audaciores qui rectè se habent erga diuina*, vt dicit Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 5. Quia videlicet existimant propterea Deum futurum esse sibi specialiter propitium in periculis. Quia itidem de causa addit ibidem, *eos qui iniuriam aliquam acceperunt, audaciores reddi. Quia nimirum Deus iniuria vexatis opitulari creditur.* Opinio autem de Deo propitio, & de protectione potentiæ eius non proponit terribile quatenus vitandum per operationem victricem illius: quia Deus non pugnat propriè cum terribili, sed is solum, cui illud imminet, & cui soli resistere potest causa illatiua mali terribilis. Ergo vitabilitas mali,per operationem victricem eius, non est de conceptu causæ, ex qua procedit audacia; sed sufficit pro eius obiecto terribile vtcumque vitabile ab eo, cui imminet, siue vitet per se, siue per alios sibi fauentes.

4. Affectus proprius audacis viget magis in principio aggressionis periculi quàm in progressu. Quia audaces *præualentes sunt, & volentes ante pericula, in ipsis autem periculis discedunt*,vt dicit Philosophus ibid. Vitabilitas autem non fuit maior in principio, quàm in progressu, sed magis è conuerso. Quia in principio nondum quidquam præstitum erat in ordine ad vitationem periculi, ideóque hæc aberat longius, & erat minor. Ergo vitabilitas terribilium non est causa audaciæ.

5. Vitabilitas mortis, quam intentat inimicus, est minor, cum iam hic cæpit ferire, ac vulnerare: quia inde redditur debilior,minusque potens ad resistendum, mortemque vitandam;qui percussus iam, & vulneratus est. At audacia iam vulnerati est maior,quàm nondum vulnerati:quia tunc ira est maior. *Ira autem est ausiuum*, vt dicit Philosoph. cap. illo5.2. Rhet. nec non lib. 3. Ethic. cap.8. vbi addit, *bestias quoque esse audaciores, cum percutiuntur.* Ergo magnitudo audaciæ non est commensurata magnitudini vitabilitatis, sicut magnitudo effectus magnitudini suæ causæ.

6. Quo plures adsunt alicui in periculo, eumque iuuant ad illud vitandum, eo redditur audacior, ac confidentior.Patet autem eo minùs pertinere vitationem periculi ad operationem propriam ipsius, qui illi subest, & ad quem pertinet victoria eius. Ergo vitatio per operationem victricem non pertinet ad specificatiuum audaciæ.

7. Terribile ineuitabile non est causa timoris,sed tristitiæ. Quia vt dicit Philosophus prædicto c.5.2. Rhet. qui sunt damnati ad mortem, *& iam decapitantur, non timent videntes sibi necessitatem mortis imminere.* Ergo similiter terribile, quatenus vitabile est causa delectationis potiùs, quàm audaciæ.

Art. 1. Respondetur. Causa audaciæ potest considerari, tum ex parte subiecti, tum ex parte obiecti.Atque ex parte subiecti est rursus duplex, altera affectiua,& intentionalis, altera naturalis, & physica. Affectus specialiter causatiuus audaciæ est spes, dicente Philosopho lib. 3. Ethic. cap. 8. eos, qui sunt bonæ spei esse audaces,atque D. Thomas q.45. art. 2. aliique communiter dicunt spem esse causam audaciæ. Ratio est, quia audacia versatur circa medium vtile, & quatenus vtile est ad finem intentum per spem. Nec enim est appetibilis per se periculosus cum terribilibus conflictus, sed suscipitur tantummodo vt medium ad bonum aliquod amatum, desideratum, & speratum priùs. Adhæsio autem affectus ad finem est causa adhæsionis ad medium, & quo quisque magis afficitur ad finem, eo magis afficitur deinde ad medium. Spes igitur est causa specialis,ac immediata audaciæ, & quo maior illa præiuerit, eo cæteris paribus hæc subsequetur maior, nec fieri potest, vt audeat, qui non sperat bonum, quod natum est prouenire ex operatione audaci. Iam causa naturalis, & physica audaciæ, itidem ex parte subiecti sunt vires eius ad superandam causam mali terribilis. Impossibile namque est, vt audeat,qui nullam habet existimationem, quod sibi insit sufficientia aliqua ad superãdam vim causæ læsiuæ, & eo quisque redditur audentior, quo magis credit se viribus præpollere aduersus causam eandem. Et quidem ad hanc ipsam sufficientiam virium confert rursus spes, quatenus participat rationem aliquam delectationis, ideoque diffundit sanguinem,& spiritus vitales in totum corpus,quo ipsum redditur validius, maiorúmque virium, vti expositum est superius circa actiuitatem operosam, tum delectationis, tum spei.

Art. 2. Verùm nihil horum pertinet ad specificatiuum proprium, & peculiare audaciæ, nec est specialis causa, & mensura perfectionis, quæ ipsi peculiariter conuenit, nisi tranſeat, & præcisè quatenus transit in rationem obiecti eius. Quia affectus specificantur ex suis obiectis, vt sæpè dictum est.

Obiectum

Obiectum autem audaciæ oportet esse compositum ex bono, & malo, sicut dictum est supra de spe. Quia circa bonum simplex, & simplex malum, omnesque vtriusque differentias specificas assignatæ sunt superiùs aliæ species affectuum. Conueniunt porrò spes, & audacia, ex parte sui obiecti, quoad compositionem bonitatis, quam respiciunt, cum malitia constituta per difficultatem perueniendi ad bonum desideratum. Sed hæc difficultas est diuersæ rationis respectu vtriusque. Quia ad spem pertinet ratio ardui cum præcisione à terribilitate; ad audaciam verò ratio ardui consistens in terribilitate; dicente D. Thoma quæst. 45. art. 2. audaciam esse prosequutionem mali terribilis. Terribile autem est, quod est corruptiuum, aut valdè doloriferum, iuxta expositionem Philosophi dicto cap. 5. initio, vbi distinguit malum, quod est obiectum timoris, qui est oppositus audaciæ, ab aliis timoribus his verbis. *Non enim cuncta timemus mala, vt si erit iniustus, aut tardus, sed quæcunque vel magnos dolores, vel corruptiones adducunt.* Et iterum: *Si ergo id timor est, necesse est, ea terribilia, timendáque esse, quæcunque ingentes videntur habere vires corrumpendi, aut ita nocendi, vt nocumentum ad ingentem tendat dolorem.* Agit verò vtrobique de solo timore opposito audaciæ, cum alioquin certum, ac manifestum sit, quodlibet cuiuslibet generis malum, propè imminens esse causatiuum alicuius timoris, omniáque indiscriminatim mala imminentia timeri posse aliquo timore. Vnde consequenter dolorem vsurpat, non pro qualibet indiscriminatim tristitia, sed pro ea solùm, quæ est ex læsione corporis, & consequitur ad sensum tactus circa læsiuum corporis. In hoc igitur eodem sensu terribile est obiectum audaciæ. Sed quia idem terribile est obiectum etiam timoris, vt apparet directè ex verbis relatis Philosophi, oportet aliquid superaddere pro specifica differentia obiecti audaciæ.

Art. 3. Hoc autem speciale est vitabilitas terribilis imminentis. Verum quia terribile multipliciter vitari potest, nec quilibet vitandi modus pertinet ad audaciam, aliquid præterea superaddere necesse est. Et quidem non esse audacis propriam quamlibet vitationem terribilium, palàm est. Quia si quis vitauerit mortem intentatam sibi ab inimico, per fugam, aut preces supplices, quibus vel ille placetur, vel eidem opponantur amici potentiores, aut clauso ostio, aut alio simili modo, nemo dixerit audacter id factum esse, sed magis timidè. Vitabilitas igitur pertinens ad audaciam est, quæ nititur virtute ipsius, cui imminet terribile, quatenus sufficiente ad repellendum, aut sustinendum, atque vtrouis modo vincendum terribile imminens. Ita videlicet vt possibilitas vitandi, & futuritio vitationis sit indistincta, saltem partialiter, à virtute, & actiuitate ipsius audacis, quatenus apta vincere; ad eum vtique modum, quo superiùs dictum est possibilitatem & futuritionem boni sperati, qua nititur spes, esse indistinctam à virtute causæ potentis illud inducere. Demum quia fieri potest, vt existente in aliquo virtute absolutè sufficienti ad vincendum terribile, sequatur nihilominus affectus timoris, & non affectus audaciæ, oportet, vt pro determinatione appetitus ad audendum adsit existimatio virtutis ad vincendum, quatenus præponderantis, & sperantis, comparatione mali, & periculi, quod imminet. Nempe in iis, quibus inest mixtio ex bono, & malo attenditur ratio præponderantiæ, vel bonitatis, vel malitiæ, vt determinetur appetitus, vel ad prosequutionem, vel ad fugam. Nec enim appetitus sensitiuus prosequitur malum, nisi quia apparet præponderantia boni coniuncti cum eodem malo; sicut nec refugit à bono, nisi quia repræsentatur simul malum præponderans illi coniunctum, vt colligitur ex D. Thom. quæst. 45. art. 2. Cum igitur audacia consistat in prosequutione mali terribilis, vt relatum est superiùs ex eodem D. Thoma; timor verò in fuga, & dimissione boni, necesse est, vt in obiecto audaciæ appareat præponderantia vitabilitatis, quæ est bona, suprà terribilitatem, quæ est mala, vtque ipsa vitabilitas, per operationem vtique victricem, vt dictum est, determinet ratione suæ præponderantiæ, & excessus, ad affectum audaciæ. Apparet itaque causam audaciæ esse terribile, quatenus vitabile per operationem victricem ipsius, adeoque niti, tanquam motiuo suo proprio, virtute, & actiuitate ipsius audacis, quatenus præualente, seu existimata præualere aduersus causam illatiuam mali terribilis, vincendo illam, & non solùm impediendo vtcunque, per operationem propriam. Ex quo præterea apparet, affectum audaciæ eo esse maiorem cæteris paribus, quoad intensionem quidem, quo excessus propriæ virtutis maior fuerit suprà vim inductiuam mali terribilis, quoad appretiationem verò, quo maius fuerit, vel malum imminens, vel vis causæ, ex qua illud imminet, iuxta dicta superiùs in simili circa spem. Est enim quoad hoc eadem proportionaliter ratio vtrobique.

Ad 1. Patet satis ex animaduersa modo distinctione inter intensionem, & appretiationem. Maior namque est intensio affectus in audaci, quò apparentia vitabilitatis est maior, seu potius quo vitatio apparet facilior, & malum, quod imminet, apparet minus. At adhæsio appretiatiua ad virtutem aptam vincere, & ad bonitatem operationis victricis eo è conuerso est maior, quo maius est malum imminens, maiorque vis causæ, ex qua illud imminet. Verum audaces dicuntur magis vel minùs tales iuxta augmentum, vel diminutionem appretiationis in affectu. Quia appretiatio ipsa boni plùris fit, quam intensio affectus sola circa idem bonum.

Ad 2. Sicut terribilia occurrentia repente timentur magis ita superantur audentius, & audentius eisdem resistitur. Quia occursus repentinus confert ad maiorem apparentiam mali, minoremque apparentiam vitationis. Quæ enim præuidentur, ipsa sui præuisione stimulant ad quærenda remedia, disponendamque vitationem, atque per istiusmodi prouidentiam vitabilitas redditur maior, vel ipsum malum apparet minus, propter adiunctam considerationem circumstantiarum, quibus minuitur ratio malitiæ, & quarum nulla potest esse consideratio in assultu repentino terribilium. Conceditur itaque ratio proportionis inter audaciam, & timorem contrarium. Sed negatur, causam timoris non esse ineuitabilitatem mali, nec eum augeri ex augmento mali, & difficultatis, vt vitetur.

Ad 3. Duæ illæ sententiæ Philosophi sunt verissimæ, & dignissimæ, quæ præ oculis habeantur, & altè insideant animo, pro eo firmissimè stabiliendo aduersus terribilia omnia. Existimatio enim diuinæ potentiæ nobis propriæ, atque dispositæ ad protectionem nostram est firmissimum animi munimen ad audendum, sicut & ad sperandum iuxta illud Psalm. 26. 1. *Dominus protector vitæ meæ à quo trepidabo?* & Psalm. 124. 1. *Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion. Non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem.* Verùm Deus dupliciter opitulari nobis potest. Primò nimirum impediendo, & auertendo, per se solùm, mala imminentia nobis. Atque si hoc modo existimatur propitius nobis quoad aliquid, non sequitur eatenus affectus audaciæ, sed solius spei. Secundò opitulari nobis potest exigendo cooperationem, & conflictum nostrum

cum

cum causa nociua, atque illatiua mali terribilis. In quo euentu datur locus audaciæ, quia datur locus operationi propriæ victrici mali. Eò autem audacia erit, sub eiusmodi existimatione, maior; quoad intensionem quidem, quominus, existimatum fuerit, nostro conatui relictum esse à Deo; quoad appretiationem verò, quo è conuerso existimatum fuerit, plus à nobis, nostraque virtute, & resistentia exigere Deum, iuxta expositionem premissam circa primum argumentum.

Ad 4. Omnes affectus appetitus sensitiui, ac proindè & audacia diriguntur cognitione sensus. Sensus autem apprehendit minùs, quæ distant, quàm quæ adsunt coram. Vnde periculum, & malum, cuius illud est, apparent minus in principio aggressionis, quàm in ipso conflictu, & pugna cum malo, seu cum causa illatiua eius. Itaque licet realis vitabilitas mali non sit maior in principio, quàm in progressu pugnæ, apparentia tamen vitabilitatis est maior ob rationem dictam. Affectus autem feruntur ad obiecta, & specificantur ex illis non vt sunt in se, sed quatenùs apparent, vti præmonitum est sæpè, idque subintelligitur semper in assignatione obiecti, & causæ obiectiuæ, respectu cuiusque affectus. Ea igitur minor apparentia periculi in principio, quàm in progressu, est causa maioris facilitatis in aggrediendo, maioriſque difficultatis in persistendo. Quod si accedente maiori cognitione periculi in progressu, persistat nihilominùs affectus audaciæ, nec ei succedat timor succumbens apprehensioni periculi, affectus audaciæ euadet eo ipso maior appretiatiuè, quàm initio fuisset, ob rationem nuper assignatam.

Ad 5. Dicendum similiter est, accepto iam vulnere reddi difficiliorem permanentiam affectus audaciæ, quàm fuerit inchoatio eius, idque conuincit solum ratio obiectioni. Sed si nihilominùs perseueret idem affectus audaciæ, eo ipso euadet appretiatiuè maior, quia virtus pugnandi, & bonitas operationis resistentis præferetur per affectum audacem malo, & periculo maiori, maiorique eius apprehensioni. Quin &, ob superadditam indidem iram, apprehensio bonitatis in opere pugnandi, & expugnandi euadit maior. Quia eo ipso opus pugnandi, & expugnandi apprehenditur, quatenùs subueniens non solum appetitui, & inclinationi naturali, respectu vitæ, sed etiam appetitui elicito, & inclinationi iræ ad vindictam. Quo duplicatur ratio bonitatis, & æstimabilitatis in eodem opere, atque in propria virtute, & actiuitate quatenùs sufficienti ad illud, & apprehensa vt præualente aduersus vim causæ nociuæ. Crescit itaque audacia ex percussione, & vulnere. Quia licet inde decrescat vitabilitas extremi mali, crescit nihilominùs indidem æstimatio vitationis, atque actiuitatis, & operis, quibus vitabile est idem extremum malum, eaque confert ad augmentum affectus audaciæ, quoad appretiationem boni, quo nititur, & mouetur animal ad audendum.

Ad 6. Dicitur, sicut ad præcedentia, affectum audaciæ & spem, seu confidentiam victoriæ esse maiorem, quoad intensionem, maioremque similiter esse facilitatem concipiendi vtrumque affectum, quo plura, & validiora adsunt præsidia ei, qui constitutus est in periculo. Verùm indidem redditur minor, & spes, & audacia, quoad appretiationem. Quæ pluris habetur in affectibus, quàm intensio, vtpotè præferens bonum, ad quod afficitur, & quo mouetur, maiori malo. Pertinet igitur ad specificatiuum audaciæ operatio ipsius audacis, quatenùs victrix eóque euadit præstabilior audacia, quò ratio victricis magis in illa eminet, magisque splendet, tametsi intensio audaciæ aliundè formaliter proueniat.

Ad 7. Dictum est, affectus irascibilis, inter quos sunt audacia, & timor illi contrarius, esse pugnaces, & ferri ad obiectum compositum ex bono, & malo. Quando autem proponitur terribile vt omninò inuitabile, prout accidit in casu illo Philosophi, eo ipso proponitur vt purum malum, ideóque nullus relinquitur locus timori, sed loco eius succedit tristitia, vtpotè circa malum reputatum iam omninò præsens. Sed similiter deest audacia, eiusque loco succedit delectatio, quando proponitur terribile, tanquam omninò impossibile, quod eueniat de facto. Vtrobique igitur est vniformiter necessaria contingentia aliquia, & vitationis, & incursus mali, cum excessu vitabilitatis pro audacia, periculi verò, & non euasionis pro timore. Videantur quæ dicta sunt in simili circa spem, & desperationem.

QVÆSTIO XXXIII.

Vtrùm audacia sit maximè operatiua?

VIdetur non esse, sed potiùs esse impeditiua operationum 1. Quia ausuri tremunt in principio, vt dicit Philosoph. sect. 27. Problem. 3. Tremor autem reddit corpus ineptum ad operandum, vt patet ex timore, qui ea de causa est impeditiuus operationum. Et ratio est, quia tremor est motus in contrarias partes, ideóque trepidantes consistere nequeunt. Patet autem, partes corporis, nec consistentes, nec manentes firmiter in vno loco esse eatenùs ineptas ad operationem, quæ fieri debet in loco determinato, propterea que requirit firmam in suo principio consistentiam. Ergo audacia est impeditiua potiùs operationum.

2. Inexperti periculorum, & iniusta passi sunt audaciores, vt dicit Philósophus, de inexpertis in illo cap. 5. lib. 2. Rhet. & de passis iniusta lib. 3. Ethic. cap. 8. Vtrique autem sunt inepti ad operandum. Inexperti quidem; tùm quia carent notitia perfecta modi operandi, quæ est directrix operationum, earundemque præcipua causa; tùm quia carent consuetudine operandi, & superandi difficultates, quæ itidem consuetudo confert plurimùm ad operandum, estque inimica ignauiæ. Ij verò, qui iniusta passi sunt, quia inde deijciuntur in tristitiam, quam dictum est supra esse impeditiuam operationum. Præterea pati iniustum est quidam defectus, omnis autem defectus est impeditiuus operationis conuenientis, ad quam, videlicet, ordinantur, & conferunt reliquæ omnes perfectiones vniuscuiusque, vt dictum est supra quæst. 18. & 20. & consequenter omnes alij defectus ordinantur ex se ad defectum operationis. Ergo qui sunt audaciores, sunt minus operatiui.

3. Vinolentos, seu amatores vini dicit audaces Philosophus sect. illa 27. Problem. 4. Vinolentia autem, & ebrietas reddit vel maximè ineptum ad operandum, tùm propter perturbationem rationis, & sensus, tùm propter inconsistentiam corporis. Ergo audacia cohæret ex sua natura ineptitudini ad operandum, & vtraque augetur ex eodem principio.

Respondetur. Audacia potest considerari, & quoad dispositionem, quam suapte natura præsupponit in suo subiecto, & quoad eam, quam ipsa inducit per subsequentem transmutationem, & quoad eam, quam præstat in genere causæ formalis. Ex omnibus autem hisce tribus capitibus audaces sunt

maximè operatiui, & maximæ, efficacissimæque actiuitatis. Ex primo quidem dispositionis naturaliter præsuppositæ: quia audacia procedit ex abundantia caloris in corde. Qua de causa dicit Philos. lib. 3. de part. animal. cap. 4. animalia prædita corde secundùm quantitatem paruo esse audacia; ignaua verò ac timida, quorum cor est magnum secùdùm quantitatem, vt patet in lepore, ceruo, & alijs eiusmodi, quorum cor est magnæ quantitatis, respectu proportionis cum reliquis corporis partibus. Quia, videlicet, calor naturalis non ita sufficit ad calefaciendum cor magnum, sicut paruum, ad eum modum, quo ignis non ita facilè, nec vsquequaquè calefacit magnam, quàm paruam domum. Similiter in dicto Problem. 4. tradit habentes magnum pulmonem sanguineum esse audaciores propter abundantiam sanguinis, & caloris inde redundantem in cor. Abundantia autem sanguinis, & caloris in corde, quod est principium vitæ, & omnis operationis, confert plurimùm ad operandum. Quia inde fortificantur, ac proindè redduntur instrumenta ad operandum idonea, exteriores corporis partes, refuso in eas ex corde, tanquam ex fonte, sanguine, & calore, penes quem est præcipuè totus corporis vigor. Similiter dispositio corporalis inducta per transmutationem, quæ consequitur ad affectum audaciæ, confert ad operandum. Quia cum audacia nitatur viribus audentis, earundemque præponderantia supra terribile, atque eatenùs participet rationem delectationis circa bonum præsens, vt præeminens malo imminenti, inducit transmutationem dilatatiuam cordis, atque diffusiuam sanguinis, & spirituum per totum corpus, sicut dictum est suprà de delectatione; tametsi remissius, quàm delectatio, inducat hunc effectum audacia, propter adiunctum respectum ipsius ad malum. Ergo audacia hinc etiam confert specialiter, & disponit ad operandum, licet minùs quàm delectatio, & quàm etiam spes. Quæ, videlicet, non retardatur, ac tepescit apprehensione tanti mali ex genere suo, quantùm obijcitur audaciæ. Demùm hic affectus disponit egregiè ad operandum in genere causæ formalis. Quia, ex quo quis contemnit terribilia, vti contemnit, qui audet, eo ipso est optimè dispositus, vt nihil faciat alias difficultates, quæ contradicunt operationi, vtpotè minores incomparabiliter ex genere suo. Patet igitur audaces esse maximè operatiuos, atque affectum audaciæ superaddere optimam dispositionem ad operandum.

Art. 1. Ad 1. Apprehensio terribilis imminentis, à quo refugit naturaliter animal, est causa reuocandi sanguinem ab exterioribus partibus ad cor, tanquam fugiat, & ipse idem terribile iuxta naturam affectus existentis in vi appetitiua, cui obsequitur præ cæteris, & conformatur motus sanguinis, & spirituum, vti prænotatum est superiùs. Reuocato autem sanguine, & calore ab exterioribus ad interiora, frigent partes exteriores, eóque magis, quò plus distant à corde. Frigus autem est remefactiuum: vnde manus præsertim tremere ea de causa solent, atque etiam pedes. Tremit etiam indidem labrum inferiùs, tùm quia est minùs calidum, quàm labrum superiùs, quod est propinquius oculis, quorum est maximus calor, tùm quia idem labrum inferiùs tenetur sursùm vi caloris, ideóque concidit facilè diminuto sanguine, & calore, cùm labrum superiùs suo ipso pondere teneatur firmiter in loco connaturali.

Art. 2. Verùm existit magnum discrimen inter reuocationem sanguinis ad interiora, quam inducit audacia, & quam timor. Quia timor, quatenùs succumbit malo, idque fugit totaliter, sanguinem, quem primò reuocat ad cor, deijcit deindè ad inferiores partes. Audacia verò, quia è contra præualet aduersùs malum, eique renititur, & perstat firmiter aduersùs vim eius, continet sanguinem, & spiritus in superiori cordis parte, atque indidem refundit illum iterùm ad superiores omnes partes, ad pectus, ad cerebrum. Vnde fit, vt tremor, & ineptitudo operandi illi coniuncta, quæ præeunt in principio operis audacis, citò commutetur in firmitatem operi peridoneam, affectu audaciæ præualente in progressu aduersùs impressionem terribilis, quæ præualet, vsque dùm affectus audaciæ proueniens ex meliori consideratione propriæ virtutis illam infringat, ac repellat.

Art. 3. Contingit etiam tremores, & firmitatem corporis stabilem sibi inuicem succedere per interualla in opere audendi. Quia cùm audax respiciat ad duas virtutes actiuas, alteram causæ nociuæ, cui resistitur, alteram propriæ virtutis, qua resistitur, quæque apprehenditur, vt præualens priori; contingit modò considerari solùm, aut præcipuè alteram ex illis, modò alteram, atque ita existere quasdam per interualla vicissitudines mutuas timoris, & audaciæ; cùm sit difficile respicere simul constanter, ac vniformiter ad complexionem vtriusque causæ, atque ad præeminentiam vnius supra alteram. Hinc igitur prouenit etiam tremor prædictus, ob deficientem pro tunc affectum audaciæ, aut non satis adhuc validum, atque eodem deindè inualescente sistitur tremor, & inducitur asserta operandi aptitudo.

Ad 2. Defectus experientiæ periculorum confert ad audaciam, tanquam remouens prohibens, quia aufert notitiam perfectam magnitudinis periculorum, propriæque debilitatis, quæ manifestantur per experientiam. Perpessio verò iniustitiæ parit audaciam, quia acuit iram, vt dictum est superiùs. Neutrùm autem est eatenùs impeditiuum, operationis, sed potiùs promotiuum, quia inexpertus habet consequenter magnam apprehensionem propriæ virtutis, & paruam circa vim causæ læsiuæ, & vtrinque impellitur ad opus. Perpessio verò iniustitiæ, quæ reddit audacem, nec deijcit in tristitiam, quia eo ipso est coniuncta cum spe vindictæ, & victoriæ, nec minuit vires physicas operandi, quin non consistit in subtractione huius boni, sed eius tantum, cuius præsentia inductura fuisset delectationem. Audacia autem non disponit immediatè ad opus delectationis, sed solùm ad operationes exteriores.

Ad 3. Vinum confert ad audaciam propter abundantiam caloris, quam impertitur corpori. Patet autem abundantiam caloris conferre ad vigorem operandi. Perturbatio verò rationis, quæ sequitur ad ebrietatem, impedit quidem virtuosam operationem propriam fortitudinis, non tamen impedit audaciam, quæ est actus appetitus sensitui directi immediatè, non ratione, sed sensu. Iam quod corpus consistere firmiter ampliùs non valeat, consequitur ad ebrietatem consummatam, cui nec Philosophus, nec vllus alius audaciam adscribit, sed soli abundantiæ vini, quæ eousque non processerit. Nempè nimietas caloris in corpore, & præsertim vaporum calidorum in cerebro resoluit corpus, omnemque peruertit operationem, ideóque nec audaciam fouet.

QVÆST.

QVÆSTIO XXXIV.

Vtrùm Timor, alius sit directè contrarius spei, alius specie diuersus directè contrarius audaciæ ?

VIdetur specificam istam distinctionem timorum admittendam nequaquàm esse. 1. Quia nequè Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 5. nequè D. Thomas quæst. 41. ac deinceps, vbi agunt de timore ex professo, vllam eiusmodi distinctionem instituunt, sed vnum, eundemque timorem, & spei, & audaciæ contraponunt, solamque admittunt differentiam formalem, quoad modum, quo opponitur vtrique, vt apparet præcipuè, quoad D. Thomam quæst. 45. artic. 1. ad 2. vbi sic habet: *Passiones irascibilis habent duplicem contrarietatem, vnam secundùm oppositionem boni, & mali, & sic timor contrariatur spei; aliam secundùm oppositionem accessus, & recessus, & sic timori contrariatur audacia, spei verò desperatio.* Ergo timor oppositus spei, & oppositus audaciæ est prorsus idem secundùm entitatem, & speciem suam, atque diuersitatem oppositionis, respectu vtriusque, habet, non ex diuersitate sui, sed ex mutua diuersitate spei, & audaciæ, quibus opponitur.

2. Omnis timor est circa malum futurum, quatenùs difficile, quod vitetur, & cui resisti non potest aut vix potest vt dicit D. Thom. quæst. illa 41. art. 2. omne autem malum, ex quo est ineuitabile, aut vix euitari potest, est terribile. Vt autem daretur distinctio specifica timoris contrarij spei, à timore contrario audaciæ, oporteret alterum esse circa terribile, & alterum non. Confirmatur ex verbis Philosophi iterum inductis superiùs: *Non enim*, ait, *cuncta timemus, vt si erit iniustus, aut tardus, sed quæcunque vel magnos dolores, vel corruptiones adducunt*; id est sola terribilia mala. Nullus igitur est timor specialiter oppositus spei absque speciali oppositione cum audacia.

3. Vnum vni est contrarium. Ergo spei sola est contraria desperatio, & audaciæ solus timor, solique.

Art. 1. Respondetur. Distinctio specifica passionum dependet ex distinctione specifica obiectorum, eademque mensuratur, vt assumit, D. Thomas tùm in præcedentibus sæpe, tùm specialiter in hac ipsa quæst. 41. de natura timoris art. 2. c. Malum autem difficulter vitabile, seu vix vitabile, quod est obiectum timoris secundùm suum conceptum vniuersalissimum, vt ponit ibidem D. Thomas, alijque communiter, duplici differentia continetur. Sicut enim bonum arduum, seu difficulter consequibile, qui est conceptus communis obiecto spei, & audaciæ, aliud consideratur, quatenùs consequibile per actionem causæ, vel causarum distinctarum à desiderante idem bonum; atque vt sic est obiectum spei; aliud verò est, & consideratur quatenùs consequibile dependenter ab operatione ipsius desiderantis victrici periculi terribilis, quod imminet eidem; atque vt sic est obiectum audaciæ, iuxta dicta superiùs circa vtramque istam passionem: Ita malum difficulter vitabile, aliud est vitabile per alias causas distinctas ab abominante idem malum, seu ab eo, cui illud imminet, aliud verò vitabile per operationem propriam ipsius abominantis malum, eamque victricem terribilitatis, quæ illi opponitur ex parte causæ nociuæ, atque terrentis, quantùm est de se. Eadem igitur ratione, qua dictum est, spem, & audaciam esse duas passiones specie distinctas; dicendum quoque proculdubio est, timorem contrarium spei, & cuius obiectum est malum primi generis, distingui specie à timore, qui est directè contrarius audaciæ, & cuius obiectum est malum generis posterioris. Negari nimirùm nullo pacto potest dari prædictam malorum, & vitationis ipsorum diuersitatē. Qui enim existit intra domum ruinosam, timet mortem imminentem sibi ex eius ruina, nec potest eam vitare opponendo suum conatum aduersus impetum domus ruentis. Idem dicitur de eo, qui periclitatur in mari, aut periculo veneni, insidiarum, & sic de similibus. At is, quem aggreditur, & vult occidere hostis, aut inimicus, potest vitare necem sibi imminentem, pugnando cum illo, & subeundo periculum pugnæ, seu operationis suæ impugnantis inimicum. Sicut igitur vterque iste vitationis modus, atque imminentiæ mali, est diuersus; ita necesse est, esse diuersum timorem, quo quis despondet animo in occursu prioris, & posterioris mali.

Art. 2. Confirmatur primo. Quia vbi datur specialis virtus moralis ad se, necesse est, vt detur specialis passio, cui specialiter imponat modum eadem virtus. Quia virtutes morales ad se versantur directè circa passiones, sicut virtutes morales ad alium, versantur directè circa operationes, iuxta celebrem, & communi consensu receptam diuisionem, & diuersitatem vtrarumque virtutum, quæ exposita, ac defensa videri potest quæst. 10. de Iustit. Ergo sicut necesse est dari operationem specie distinctam ab operationibus alijs, vt detur specialis virtus moralis ad alium, ita necessaria est passio distincta specie ab alijs passionibus, vt detur specialis virtus moralis ad se. Datur autem specialis virtus moralis, quæ ponit modum, & medium rationis in timoribus, non qualibuscunque, sed in ijs solis, qui impediunt operationem victricem malorum terribilium, seu operationem periculosè pugnantem cum eo, qui minatur, ac intentat mortem. Talis namque virtus est fortitudo, vti docet ex professo D. Thomas 2. 2. quæst. 123. art. 5. & 6. ex sententia Philosophi, quem ipse sequitur, & sequuntur cæteri vnanimi consensu. Necesse igitur est fateri timorem terribilium, quatenùs difficulter vitabilium per operationem victricem illorum propriam ipsius, cui imminet malum terribile, distingui specie ab omni alio timore, ac proindè ab eo, qui directè opponitur spei.

Art. 3. Confirmatur rursùs. Quia omnis timor est compossibilis cum spe, imo omnis timor dependet essentialiter ab aliqua spe, dicente D. Thoma quæst. 42. art. 2. c. sub finem: *Ad hoc, quod aliquis timeat, oportet adesse aliquam spem salutis.* Timor autem contrarius audaciæ est totaliter incompossibilis cum ipsa audacia, non minùs, aut aliter, quàm desperatio cum spe. Tam enim impossibile est, vt timeat qui audet, timore directè opposito audaciæ, quàm est impossibile, vt quis desperet aliquod bonum, dum illud sperat. Timor igitur directè oppositus audaciæ est diuersùs à timore directè opposito spei, estque oppositionis modus omninò diuersus vtrobique, vti mox apparebit clariùs. Augetur vis huius comparationis: quia fieri potest, vt in ordine ad eundem finem adsit eidem maxima spes, & minima audacia; atque è conuerso, vt audacia sit maxima, & spes minima. Miles enim, qui est pars exercitus iam congressuri cum exercitu minùs numeroso, minùs disciplinato, constituto in deteriori loco, & cuius causa est iniqua, aut minùs æqua, naturaliter concipit spem maximam victoriæ; & tamen, siquidem pugnet simul cum socijs,

audacia pugnandi, eadem de causa erit minima. Si verò exercitus contrarius sit oppositæ per omnia conditionis, spes victoriæ erit è conuerso minima, & audacia militis nihilominùs pugnantis erit maxima. Vbi autem spes est maxima, timor directè contrarius spei est minimus, aut nullus; atque è conuerso idem timor est maximus, vbi spes est minima. Audacia autem, quandocunque adest, repellit timorem sibi contrarium, saltèm iuxta gradum augmenti sui, Patet autem affectus, quorum alter crescere potest, altero diminuto, aut penitùs sublato, esse inter se diuersos. Ergo timor directè oppositus spei est planè diuersus ab eo, qui directè opponitur audaciæ. Accedit, fieri insuper posse, vt existente in prædicto milite maxima spe victoriæ, ideóque excluso totaliter, aut ferè timore amissionis victoriæ, succumbat nihilominùs timori impeditiuo audaciæ; itaut, tametsi securus valdè sit de consequutione victoriæ, si pugnauerit, subsistat nihilominùs, atque occultet se, nolitque pugnare, & subire periculum pugnandi, quia est præoccupatus, ac victus timore periculosæ actionis pugnandi. Timor igitur oppositus audaciæ potest adesse, & dominari animo totaliter, quando nullus, aut vix vllus est timor oppositus spei, nihilque, aut vix quicquam eam labefactat. Quis igitur dubitet istiusmodi timores esse inuicem diuersos, atque distinctos specie?

Art. 4. Dici autem possunt, timor quidem directè oppositus spei, timor diffidens, seu timor diffidentiæ; timor verò directè oppositus audaciæ, timor ignauus, seu timor ignauiæ, siquidem carent apud auctores nomine simplici, quo inuicem discernantur. Pro maiori diuersitatis inter vtrumque timorem claritate conferet plurimùm, si exponatur ratio, ob quam timor directè oppositus spei est aliquatenùs compossibilis cum eadem spe, incompossibilis verò totaliter cum audacia, qui est directè oppositus ipsi. Ratio autem est, quia spes respicit causas extrinsecas sperati, earumque dispositionem ad subueniendum sibi, quoad consequutionem boni desiderati: Fieri verò potest, vt existente fauorabiliter, optiméque disposita aliqua ex eiusmodi causis, & prænognito consequenter idoneo ad sperandum eatenùs motiuo, alia ex ijsdem causis existat simul iniquè, pessiméque disposita, & consequenter prænognoscatur sufficiens ad timendum eatenùs motiuum. Idemque dicitur de causa vnica boni desiderati, partim bene disposita, & partim disposita, & partim disposita malè, seu cui credatur inesse aliquid inclinans ad opitulandum desideranti, & aliquid aliud resistens, quominùs opituletur. Fieri igitur potest, vt quis fidat vni causæ, & dispositioni, respectu boni desiderati, atque eatenús illud speret; vtque simul diffidat alij causæ, aut dispositioni, atque eatenùs timeat infelicem exitum sui desiderij. Cuiusmodi profectò istorum affectuum combinatio existit in ijs, qui vulgò dicuntur esse inter spem, & metum circa vnum aliquod bonum desideratum. At audacia respicit vnicè virtutem actiuam ipsius audentis propriam, eamque solam applicat ad opus periculosæ plenum aleæ, prout est à parte rei, & secundùm omnes conditiones, quæ insunt illi, re ipsa. Vnde fieri non potest, vt partim fidat motiuo audendi, atque adhæreat illi per affectum audaciæ; simulque diffidat eidem, atque ab eodem recedat per timorem aliquem. Componi igitur potest cum spe timor aliquis diffidentiæ; timor verò ignauiæ nullus potest componi cum audacia circa idem sperabile, idemque opus superationem terribilium; tametsi affectus ipse audaciæ possit esse & maior, & minor, tùm appretiatiuè, tum intensiuè, vt dictum est supra.

Art. 5. Adiungo comparationi huic vtriusque timoris cum affectibus prosequutiuis directè sibi contrarijs comparationem aliam, similiter discretiuam vtriusque, cum desperatione, respectu cuius oppositio modo se habent. Dixerat D. Thomas quæst. 25. art. 3. desperationem esse priorem timore, eiusdemque causam. At in præsenti quæst. 45. art. 2, dicit è conuerso timorem esse priorem desperatione, eiusdemque causam. Concordia harum duarum propositionum, quæ à S. Doctore docentur expresse, angit non parum Caietanũ ad eum art. 2. Dicit in summa timorẽ, & desperationẽ posse dupliciter cõsiderari, nempe ex parte obiecti, & ex parte modi attingendi obiectũ; atque timorẽ esse desperatione priorem ex parte modi attingendi obiectum; ex parte verò ipsius obiecti desperationem esse è contra priorem timore. Quia nimirùm obiectum timoris est malum, desperationis bonum. Bonum autem est natura sua prius malo. Iam verò ex modo tendendi timor attingit malum, & ab eo fugit per se; cum desperatio non fugiat à suo obiecto, quod est bonum, nisi per accidens, & materialiter tantùm. Quod autem est per accidens, est natura posterius eò, quod est per se, atque ab eodem dependet ex sua natura. Verùm hæc subtilitas, præterquam non subsistit plenè, & planè, vt sonat, quoad suppositionem de obiecto vtriusque affectus, vt apparet ex dictis supra circa desperationem, satisfacere nequaquam potest. Quia distinctio formalitatum, & consideratio earum, quoad diuersa, seu relate ad diuersa, nunquam efficiet, vt idem eodem sit prius, & posterius realiter à parte rei, vtque idem sit, & realis causa, & realis effectus eiusdem. Quia quod est prius, & causa realis à parte rei, quodque similiter est posterius, se toto, & quoad omnia sua prædicata realia, & non solùm quoad formalitatem aliquam, & aliquam habitudinem, est prius, & posterius. Doctor autem Angelicus vtrobique loquitur de prioritate, & causalitate reali.

Art. 5. Vera igitur, & solida concordiæ ratio consistit in præasserta distinctione specifica timorum. Quia timor diffidentiæ disponit ad desperationem, & tendit, quantùm est ex se, ad eam inducendam, cum reali prioritate, respectu ipsius. Nempe timor diffidentiæ, iuxta præmissam eius expositionem, est desperatio quædam partialis, & inchoatiua. Qui enim diffidit alicui causæ in ordine ad euentum desideratum, desperat eundem euentum, quantùm est ex vi talis causæ, & impedit spem rei desideratæ, quod attinet ad eandem causam, perindè omninò atque desperatio completa, & simpliciter talis impedit, excluditque totaliter spem eandem; itaut desperatio nihil sit aliud, quàm vniuersalis timor diffidentiæ relatè ad omnes causas rei desideratæ, omnesque earum dispositiones; timor verò diffidentiæ nihil sit aliud, quàm desperatio quædam partialis, & inchoata relatè solum ad aliquam causam, vel dispositionem. Patet autem inchoationem esse priorem inchoato, & partem toto, ordine exeqcutionis, & causalitatis. Ergo timor diffidentiæ est prior desperatione, estque causa eiusdem, & nullo pacto est effectus desperationis, eademque posterior realiter. Desperatio verò è contra est causa timoris ignaui, eodemque natura prior. Quia nemo desperans de fine operatur, neque quisquam de ijs consulit, de quibus desperat, vt habetur ex Philosopho lib. 2. Rhet. cap. 5. Quapropter desperatione victoriæ, & boni desiderati cohibetur audacia, & inducitur timor remouẽs ab operatione ardua, & periculosa. Nec fieri potest, vt desperatio præsupponat è conuerso hunc timorem,

timorem, qui videlicet est circa medium ordinatum ad finem, à quo desperatio recedit, vt patet ex dictis circa spem, & audaciam, deque huius ad illam subordinatione. Apparet igitur ex hac etiam comparatione necessitas distinguendi timorem diffidentiæ à timore ignauiæ.

Art. 6. Postremum specificæ inter vtrúmque eum timorem diuersitatis indicium sumitur ex communi quadam diuersitate loquendi circa denominationes ab vtroque prouenientes, seu conceptas relatè ad vtrumque. Dicuntur nimirùm quidam natura audaces, quidam natura timidi, timore contrario audaciæ magis, quàm dicantur natura speratiui, & natura timidi, timore contrario spei. Quæ diuersitas locutionis inualuit vsque adeò apud omnes, vt, cum quis dicitur timidus absolutè, & simpliciter, accipiatur ab omnibus de timore ignauiæ exclusiuo audaciæ, & non etiam de timore diffidentiæ exclusiuo spei, ad eum modum, quo circa fortitudinem dicit D. Thom. 2. 2. qu. 123. art. 4. ad 1. *Non tamen ex toleratione quorumlibet aduersorum reputatur homo simpliciter fortis, sed solùm ex hoc, quod benè tolerat etiam maxima mala; ex aliis autem dicitur fortis secundùm quid.* Ratio eius differentiæ est, quia audax principaliter nititur ad audendum magnitudine propriæ virtutis, & sufficientiæ ad superandum terribilia per operationem propriam, victricem illorum. At spes nititur principaliter virtute aliarum causarum propitia, respectu sperantis in ordine ad bonum desideratum, vti expositum est suprà, circa vtrumque affectum. Magnitudo autem propriæ virtutis, & sufficientiæ inest vnicuique ex sua indiuiduatione, & dispositione temperamenti, qua permanenter afficitur, quæque propterea dicitur natura cuiusque indiuidui. Quòd verò causæ, vnicuique extrinsecæ, sint ei propitiæ, & sufficientes ad subueniendum ipsi, est per accidens, respectu indiuiduationis intrinsecæ, seu naturæ indiuidualis, vt per se patet. Qua de causa fieri potest, vt qui est natura audacissimus, ideóque difficilis, qui succumbat timori ignauiæ, propter cognitionem optimæ dispositionis intrinsecæ ad pugnandum, & vincendum; circumueniatur nihilominùs facilè multiplici timore diffidentiæ, eique subiaceat frequenter, propter experientiam, & cognitionem identidem recurrentem causarum extrinsecarum minimè sibi propitiarum, aut non sufficientium ad subueniendum sibi. Hinc insuper procedit, quòd probro maximo habetur, si quis dicatur ignauè timidus, miniméque ausiuus, magis quàm si dicatur diffidenter timidus, minimèque speratiuus. Quia, scilicet, primum est ex imperfectione potissimum intrinseca, secundum ex infælicitate, vel vnicè, vel principaliter. Ex his itáque omnibus manifestum est, istos duos timores, alterum directè oppositum spei, alterum audaciæ, esse specie inter se diuersos non minùs aut aliter, quàm spem, & audaciam.

Ad 1. Philosophus instituit principaliter sermonem de solo timore, relatè ad quem dicitur quis simpliciter, & ex sua natura timidus, atque obiter solùm, & promiscuè exposuit timorem diffidentiæ, qui ad ciusmodi denominationem minùs pertinet, aut omninò non pertinet, iuxta annotationem, ac discretionem nuperè præmissam. Frequens nimirùm Philosopho est, vt nomina abstractorum vsurpet pro concretis, solúmque consideret earum significata in concreto, eoque simpliciter, & absolutè tali, vel tali. Cæterùm agnouit re ipsa distinctionem specificam mutuam inter vtrumque timorem, quandoquidem fortitudinem alterius tantùm moderationi deuinxit, vti relatum est superiùs art. 2. Iam D. Thomas sequitur vbique circa res philosophicas phrasim, & sensum Philosophi, ideóque locutus est, sicut ille, de vtróque timore promiscuè, intenta tamen principaliter expositione timoris ignauiæ. Quòd autem agnouerit distinctionem intentam alterius ab altero timore, apparet inter alia clarè ex illis ipsis verbis relatis in obiectione. Nec enim fieri potest, vt timor qui contrariatur audaciæ secundùm oppositionem accessus, & recessus, sit idem cum timore, qui dicitur contrarius spei per oppositionem boni, & mali; quandoquidem obiectorum diuersitas agnita ibi, & expressa manifestè inducit necessariò tantundem diuersitatis inter affectus.

Ad 2. Imprimìs non omne malum difficulter, aut vix euitabile, est eo ipso terribile, sed solùm, quòd præterea est corruptiuum, aut valdè doloriferum, vt positum est superiùs ex Philosopho. Deindè vtcúnque id habeat, terribile vix euitabile potest considerari vt tale, vel relatè ad actionem victricem illius propriam ipsius timentis, atque hoc pacto specificat timorem longè diuersum ab eo, quem specificat, provt consideratur relatè ad aliàs causas extrinsecas, earumque sufficientiam, & virtutem. Verba Philosophi, quæ producuntur in confirmatione, confirmant, quòd nupèr præmissum est, ipsum egisse principaliter de solo timore probroso, ratione cuius, seu obnoxietatis ad eundem, dicitur quis absolutè timidus. De reliquo enim indubitatum est, omne malum imminens, & vitabile, sed admodùm difficulter, ac nominatim iniustitiam, & morosam tarditatem, cùm imminent quasi ineuitabiles, timeri timore aliquo propriè tali, & opposito aliquatenùs spei boni desiderati.

Art. 3. Vnum vni est contrarium simpliciter secundùm eandem rationem. Sed secundùm quid plura possunt esse contraria eidem. Exemplum est in vita, cui simpliciter opponitur sola mors. At secundùm quid opponuntur eidem arefactio, aut putrefactio cuiusuis membri, surditas, cæcitas, vulnus, ægritudo. Hoc igitur pacto spei est contraria simpliciter sola desperatio, & audaciæ solus timor ignauiæ. At spei opponitur præterea secundùm quid multiplex timor diffidentiæ, propter dependentiam ipsius spei à pluribus causis, & causarum circumstantiis, ex quarum singulariter, & seorsim sumptarum defectu exurgit timor aliquis diffidentiæ, per quem debilitatur spes directè, & indirectè audacia, quin propterea necesse sit spem totaliter, & quoad substantiam impediri. Data porrò est superiùs art. 4. ratio discriminis, ob quam dari non potest, respectu audaciæ, affectus similiter contrarius directè, tantùm secundùm quid.

QVÆSTIO XXXV.

Vtrum causa timoris ignaui sit terribile vix vitabile per operationem victricem ipsius?

VIdetur non esse. Quia vnumquodque malum eò est terribilius, quò est minùs vitabile, & tunc maximè omnium, cùm vitari nullo pacto potest. Ergo si terribile esset causa timoris, terribile prorsùs ineuitabile esset causa timoris summi. Non autem est causa timoris summi, imò quatenùs tale, nullius est causa timoris, sed solius tristitiæ, vt dictum est suprà ex Philosopho, & confirmatum exemplo eorum, qui iam decapitantur. Ergo terribile non est causa timoris.

2. Magis timentur, qui sunt astuti, & tardi ad iram, quàm qui sunt iracundi, seu iræ præcipitis, vt dicit

Philos. lib. 2. Rhet. cap. 5. ad medium. Eadémque est ratio, ex eodem ibidem de iis, qui læsere, & qui passi sunt. Timentur enim magis, qui læsere, quàm qui passi sunt, cæteris paribus, vt & Cornelius Tacitus alicubi obseruauit. Sunt autem terribiliores, quorum est ira præceps, & qui passi sunt, quàm qui sunt mites, & astuti, quique læsere. Quia iracundia incitat vehementer, additque vires ad nocendum, & qui passus est, acceptæ iniuriæ stimulis accenditur similiter ad vindictam. Ergo terribilitas non est mensura, & causa timoris.

3. Magis itidem timentur terribilia, quæ occurrunt repentè, quàm quæ præuisa fuere, dicente Augustin. lib. 2. confess. cap. 6. *Timor insolita & repentina exhorrescit, rebus, quæ amantur aduersantia, dum præcauet securitati.* Similiter timentur magis mala, quorum, si euenerint, nullum est remedium ideóque sunt diuturna. Non autem est maius malum, magísque terribile, quòd repente occurrit, quódque est inauferibile, postquam euenerit, quàm quod præuisum est, aut auferibile est. Quia idem prorsus malum, & repentè, & cum præuisione accidere potest. Similiter idem malum potest esse, tùm diuturnum, tùm breue, propter defectum, aut copiam remediorum; & neutrum facit, vt malum ipsum sit diuersum, & consequenter neque vt sit maius, vel minus, Confirmatur ex Philosopho dicente lib. 1. Ethic. cap. 6. ad med. *Non est magis bonum, quod est diuturnius eo, quod est vnius diei; neque quod est perpetuum eo, quod non est perpetuum.* Ergo neque malum est maius, aut magis terribile propter diuturnitatem, aut perpetuitatem, defectumque remedij. Ergo magnitudo mali terribilis non est causa saltem adæquata magnitudinis in timore, ac proindè neque malum ipsum terribile est causa saltem adæquata timoris.

4. Mors est malum inter omnia corporalia terribilissimum ex Philos. lib. 3. Ethic. cap. 6. eaque imminet omnibus, & semper. Et tamen non omnes, & semper aut etiam plerúnque illam timent, vt tradit D. Thomas ex eodem Philosopho quæst. 42. artic. 2. Similiter peccatum est terribilissimum omnium absolutè, quia priuat beatitudine æterna, addicitque æternis suppliciis. Imminet verò omnibus, dùm sunt in vita mortali: & tamen secundùm se præcisè consideratum non est obiectum, & causa timoris, vt docet D. Thomas ibidem artic. 3. Ergo non omne terribile imminens, & difficulter vitabile, est causa timoris.

5. E conuerso timor ipse non est malum terribile, quandoquidem est voluntarius, & per se ipsum placet timenti. Hoc enim est commune omni affectui, vt per se ipsum sit volitus aliquo tandem modo ab eo, cui inest. Et tamen timor ipse timeri potest, timórque futurus potest esse obiectum, & causa timoris præsentis, vt tradit ibidem D. Thomas art. 4.

Art. 1. Respondetur. Vix quidquam necesse est superaddere re ipsa iis, quæ dicta sunt in quæstione proximè præcedenti, circa naturam & obiectum timoris diffidentiæ, & timoris ignaui, necnon iis, quæ præmissa ante fuere circa obiectum, & causam tùm spei, tùm audaciæ, quandoquidem contrariis contraria omnia proportionaliter conueniunt. Nihilominùs maioris claritatis gratia præmittitur primò timorem esse fugam quandam virtutis appetitiuæ. Fuga autem est mali, sicut prosequutio boni. Deindè malum dupliciter considerari potest, nempè & secundùm se præcisè, seu vt est purum malum, & provt est coniunctum cum aliqua ratione bonitatis, atque apprehenditur vt contingens adhuc, & vitabile. Quòd si malum consideretur secundùm se præcisè, terminat fugam propriam appetitus concupiscibilis, nempè vel odium, vel abominationem, vel tristitiam. Si autem consideretur provt coniunctum cum bono contingentiæ, & vitabilitatis, inducit fugam propriam appetitus irascibilis, siquidem vitatio sit difficilis, & ardua. Si enim vitatio sit omninò facilis, non variat rationem mali secundùm se, atque adeò pro eo repellendo perindè sufficit sola simplex abominatio. Malum denique difficulter vitabile, si bonum vitabilitatis præponderet malo difficultatis, & arduitatis, pertinet ad spem, vel audaciam, vt dictum est suprà. Si autem è conuerso præponderet malum difficultatis bono vitabilitatis, seu possibilitatis vitandi, pertinet consequenter vel ad timorem diffidentiæ directè oppositum spei, vel ad timorem ignauum directè oppositum audaciæ. Præponderat autem ratio illa mali, quando malum ipsum principale, quòd imminet, apparet admodùm difficulter vitabile, seu vix vitabile; itavt appareat probabiliùs, non esse vitandum, quàm esse vitandum, tametsi fiat, quidquid fieri potest in ordine ad vitationem.

Art. 2. Quòd si malum difficulter eo modo vitabile apprehendatur, quatenùs sic vitabile per causas extrinsecas, vel etiam per propriam operationem minimè periculosam, nec terribilem secundùm se, pertinebit vtique ad timorem diffidentiæ, sicut pertinet ad spem vitatio mali, cuius vitabilitas præponderat difficultati vitandi, iuxta dicta superiùs. Si verò malum apprehendatur quatenùs eodem difficultatis præponderantis modo vitabile per operationem propriam ipsius, cui malum imminet, eamque periculosam, seu pugnantem periculosè cum causa instinctiua mali, eiusdemque victricem, pertinebit vtique ad timorem ignauiæ, eundemque inducet, tanquam specialis, & propria causa ipsius. Eadem profectò ratione, qua dictum est superiùs, pertinere ad audaciam, eiusque causam existere terribile vitabile per operationem victricem ipsius, quando bonum vitabilitatis repræsentatur vt præponderans malo arduitatis, & difficultatis vitandi. Malum nimirùm iunctum bono determinat ad prosequutionem, vel fugam propriam appetitus irascibilis, iuxta præponderantiam mali supra bonum, vel boni supra malum, idque totidem modis, perque tòt species affectuum in vtramque partem, quòt sunt modi, & species arduitatis, & difficultatis; sicut bonum, & malum simplex determinant ad prosequutionem, & fugam propriam partis concupiscibilis. Patet itáque obiectum proprium, & causam obiectiuam timoris ignaui esse malum terribile vix vitabile, seu in quo apparentia vitabilitatis est minor, quàm ineuitabilitatis, idque per operationem pugnacem, & victricem causæ intentantis malum terribile, edendam ab ipso, cui imminet idem malum.

Art. 3. Supponitur porrò, quòd circa alios quoque affectus animaduersum semper est, vim causatiuam mali, respectu timoris, considerari secundùm apparentiam eius in præuia apprehensione sensus, & non vt est in se, seu in sua causa à parte rei. Quia affectus specificantur ex bono, & malo apprehenso, non ab eo, quod re ipsa datur, nisi tale etiam appareat, quale est in se. Qua de causa definit optimè Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 5. initio, *timorem esse ex imaginatione futuri mali corrumpentis, ac dolorem inferentis, perturbationem quandam, aut tristitiam.* Eademque de causa Seneca Epist. 13. *Plura*, inquit, *sunt, quæ nos terrent, quàm quæ premunt. Et sæpiùs opinione, quàm re laboramus*; nempè re, quæ datur solùm in apprehensione, quàm re, quæ datur etiam in se ipsa, vel in causa sua reali. Quòd etiam vel maximè pertinet, quod dicitur Ps. 13. 15.

Illic

Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor. Omnia igitur, quæ augent apparentiam, & apprehensionem excessus mali, quod est in periculo, & difficultate pugnandi, ac vincendi, supra bonum vitabilitatis, & consequibilitatis victoriæ, valent in eodem prorsùs gradu ad augmentum timoris. Idemque dicitur, quoad diminutionem, de causa apprehensionis oppositæ, vti clariùs apparebit in solutionibus argumentorum.

Ad 1. Terribile, quatenùs apprehenditur vt omninò ineuitabile, non est malum mixtum bono, sed est purum malum, ideóque nonest causa timoris, cuius obiectum est malum adhuc contingens absolutè, sed est causa tristitiæ, cuius obiectum est malum præsens, vel in se, vel quod perinde est, in sua causa penitùs inimpedibili. Propterea, causa timoris dicitur terribile, non vtcunque consideratum, sed quatenùs est vitabile adhuc, licet vix vitabile sit.

Art. 1. Ad 2. Iracundi sunt manifesti ex sua natura, produntque vultu, & alijs indicijs malum, quod ex ipsis imminet, & cui, & quando imminet, propterea̅que præuideri facile potest, & vi præuisionis aut vitari, aut minui, prouisis opportunè remedijs, vt aduertit Philosophus illo ipso in loco. At astuti, & lentioris iræ, sunt occulti ex sua natura, nec manifestant, cui, & quando nocumentum illaturi sint; propterea̅que præuideri minimè potest malum, quod ex eis imminet, ac proindè vitari, aut minui remedijs opportunis minùs potest. Itaquè iracundi sunt magis timendi, quàm astuti, ac lenti, respectu inconsiderati, & sistentis in prima rerum superficie: quia spontanea prima apparentia mali est maior ex illis, quàm ex istis. At absolutè, & respectu iusti, ac profundi, & adæquati æstimatoris rerum sunt è conuerso terribiliores lenti, & astuti, quàm qui sunt ira præcipiti feroces: quia malum ex illis imminens est magis irreparabile, ideóque maius absolutè, quàm quod imminet ex istis, Eodem pertinet lentos, ac astutos esse iræ diuturnioris, quia sunt magis terrei; iram verò iracundorum natura citius euanescere, quia sunt magis ignei; atque ignis est mobilior, terra stabilior.

Art. 2. Quod attinet ad alteram comparationem lædentium, & læsorum, hoc est manifestum, vtrumque reddi terribiliorem, quia læsit, & quia passus est, quàm foret antecedenter, vt apparet ex ratione obiectionis. Quia nimirùm, qui intulit iniuriam, inde specialiter stimulatur, vt pergat vlterius nocere, quousque opprimat, sin minus debilitet patientem, ne possit retribuere vindictam. Qui verò accepit iniuriam, inde specialiter incitatur ad vindictã, & ne detur vlterior regressus vindictæ, incitatur insuper ad opprimendum, sin minùs ad debilitandum semper læsorem. Vter autem reddatur absolutè terribilior ex ciusmodi suppositione, ambiguum est. Sensus vulgaris, & ordinarius hominum videtur esse, passum iniuriam esse terribiliorem, quàm lædentem, vti manifestat versiculus communi approbatione receptus: *Puluere, qui lædit, scribit sed marmore læsus.* Sed Tacitus terribiliorem facit lædentem, eodemque propendere videtur Philosophus.

Art. 3. Videtur autem componi controuersiam posse distinctione iræ naturalis; seu purè sensitiuæ, & innaturalis, seu rationalis, iuxta expositionem tradendam infrà quæst. 42. Ira enim dependens ex apprehensione mali propria potentiæ sensitiuæ secundùm se præcisè, est maior in læso, quàm in lædente. Quia ille habet obiectum sensibile, quo irritatur ad vindictam, hic non habet; ideóque læsus, est eatenùs terribilior, quàm lædens. Cæterùm idem lædens est minus placabilis attento discursu intellectuali circa malum sibi imminens. Quia conscientia iniuriæ illatæ, & reatus inde contracti, premit ipsum assiduè ex vna parte, & ex alia, cum maneat superior læso, ex quo læsit, naturaliter inclinatur ad operandum, ne decidat à superioritate, & excessu, quem iam possidet supra iniuriatum, cúmque obtineri hoc non possit, nisi oppresso penitùs, aut indesinenter depresso iniuriato, pergit porrò ad nocendum quantùm potest atque ad id vehementer incitatur ex vtraque ea apprehensione. At qui passus est iniuriam, nec conscientiam gerit grauatam reatu vltionis, nec superioritatem possidet, respectu lædentis, quò potius est eatenùs inferior, faciliusque dimittitur bonum nondum possessum, quàm quod præhabitum iam est, vt dictum est superius. Est igitur placabilior, qui passus est, si cætera sint paria, quod attinet ad iram rationalem.

Artic. 4. Verum quia plures sequuntur sensum, quàm intellectum, vti pluries notatum est cum D. Thoma, propterea apud vulgus communiter inualuit prior illa opinio, & verificatur in plerisque. Posterior verò præualuit apud paucos intimiores inspectores motuum intellectualium, & in paucis quibusdam verificatur, de quibus proinde dici potest: *Puluere, qui læsus, scribit, sed marmore lædens.* Vel annectatur præindicato vulgari versiculo hic alius pro non vulgariter nequam: *Marmore, qui læsus lædens tamen ære profundus.* Proportionale quid contingit in benefico, & beneficiario magis ad sensum, magisue intellectualiter operantibus. Vtcunque res habeat, semper timor est maior ex maiori apprehensione terribilis imminentis, & magnitudinis eius, siue sensitiua ea sit, siue intellectualis. Atque ex his patet satis ad rationes obiectionis, earumque præponderantiam omnibus pensatis.

Ad 3. Terribilia repentina tunc maiorem incutiunt timorem, quàm quæ præuisa antè fuere, quando præuisio coniuncta fuit cum practica remediorum meditatione, & præparatione, necnon cum ponderatione circumstantiarum, ratione quarum vnumquodque terribile est minùs nociuum. Quia vtrouis modo minuitur, aut malum ipsum, aut apprehensio mali, vt dictum est in simili circa tristitiam quæst. 25. ad 6. Cæterùm si præuisio terribilium non sit eo modo prouida, ac prudens, confert potius ad augmentum timoris, quia inducit augmentum apprehensionis circa terribile diutius præmeditatum, ideóque manifestatum magis animo. Huc pertinet sapiens Senecæ consilium in dicta epist. 13. *Illud tibi præcipio, ne sis miser ante tempus, cum illa, quæ velut imminentia expauisti, fortasse nunquam ventura sint; certè nondum venerunt. Quædam enim nos magis torquent, quàm debeant; quædam antè torquent, quàm debeant; quædam autem torquent, cum omninò non debent.* Pertinet item ad priorem illam præuisionem prouidam, & prudentem malorum, quod idem auctor suggerit epist. 24. *Quod accidit pueris, hoc quoque nobis maiusculis pueris euenit, Illi, quos amant, quibus assueuerunt, cum quibus ludunt, si personatos vident, expauescunt. Non autem hominibus tantum, sed & rebus demenda persona est, & reddenda sua facies. Quid mihi gladios, & ignes ostendis, &c.* nempe incussuros magnum timorem, nisi detrahatur persona, præmeditando bona, quæ inde redundare possunt. De altera parte obiectionis circa diuturnitatem mali per defectum remediorum, nihil necesse est dicere, cùm sit manifestum, malum quoduis diuturnitate, & defectu remediorum reddi maius. *Ea enim*, vt dicit D. Thomas qu. 47. art. 6. *quæ sunt in tempore, secundùm durationem temporis quodammodò mensurantur. Vnde si pati*

aliquid in tempore tanto, est malum, pati idem in duplo tempore apprehenditur, vt duplatum, Ratio autē obiectionis procedit de magnitudine mali præcisè secundùm suam substantiam, & non attenta circumstantia augente vel apprehensionem mali, vel permanentiam eius. Similiter Philosophus loquitur de magnitudine per se, & secundùm speciem, quam non variat permanentia, aut breuitas accidentaliter eueniens.

Ad 4. Quæ valdè longè sunt, non timentur, vt dicit Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 5. post initium. Quia malum, quod longè abest, apprehenditur vt non futurum, propterèaque non angit, nec timetur. Ita autem apprehenditur plerunque mors naturalis, in qua propterèa exemplificat Philosophus sententiam suam; eaque de causa plerunque non timetur, sed est obiectum solius abominationis, & puræ fugæ. Peccatum verò, ideò secundum se præcisè, non timetur, quia dependet directè ex propria voluntate, atque est vitabile absque operatione vlla periculosa, & quicunque vult vincere, vincit certissimè absque vlla iactura, & cum maximo lucro, omnibus consideratis. Quod, si peccatum vitari aliquandò non possit, nisi per operationem periculosè victricem causæ extrinsecæ inducentis ad peccandum, timeri profectò eatenùs potest peccatum, debetque timeri timore omnium maximo, atque ita docet eodem illo in loco D. Thomas. Sub vtraque porrò consideratione peccatum, cùm euenerit, est causa tristitiæ. Quia tristitia est de omni malo præsenti; timor verò de solo malo futuro arduo, quatenùs arduo, vti expositum est superiùs.

Ad 5. Quæ sunt mala absolutè, & bona solum ex suppositione, possunt timeri, & displicere, antequàm fiat talis suppositio, tametsi placeāt, & delectent facta eadem suppositione. Eiusmodi autem est timor. Quia cum sit partialiter impeditiuus, ac priuatiuus spei, atque inductiuus desperationis timor diffidentiæ; timor verò ignauus sit exclusiuus audaciæ, & aggressionis generosæ, vt dictum est: & vterque sit insuper causa transmutationis corporalis valdè incommodæ; vterque est absolutè nociuus. At facta suppositione imminentiæ mali, vtiliter insurgit affectus timoris, qui propterèa placet per se ipsum timenti, & per quem simul eidem displicet ipsum malum, eiusque imminentia, & stimulat ad quærendum remedia, vel compensationem, & lenimentum. Benè igitur componitur, quod timor mali imminentis, dum præuidetur imminens, adsit præsens, placeatque ei, cui iam proximè imminet malum; & nihilominùs idem timor, eiusdemque necessitas, cùm nondum adest, & præuidetur imminens, timeatur, atque displiceat, & impediatur, quantùm fieri potest per alium timorem interim præsentem. Quæ est distinctio D. Thomæ illo in loco, & responsio ad rationes, ob quas videtur Augustinus censuisse, non posse timeri timorem.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrùm diuisio timoris communiter recepta in sex alias differentias sit bona?

Eiusmodi differentiæ sunt segnities, erubescentia, verecundia, admiratio, stupor, agonia, quas dicit species timoris Damascenus lib. 2. Fidei orth. cap. 15. & ex eo communiter alij cum D. Thoma quæst. 41. art. 4. Videtur autem diuisionem istam non esse bonam 1. Quia spei, & audaciæ, quibus opponitur timor, nullæ assignantur differentiæ. Ergo nec timoris assignari debent vllæ differentiæ. Patet consequentia, quia differentiæ malorum in nullo genere possunt esse plures, quàm differentiæ bonorum, in quorum priuatione cōceptus malorum consistit adæquatè.

2. Obiectum timoris, & tristitiæ est prorsùs idem quoad substantiam, cum sola diuersitate accidentali penes præsentiam, & absentiam, dicente Philosopho lib. 2. Rhet. cap. 5. timorem esse de malo contristatiuo. Tristitiæ autem quatuor tantum assignantur differentiæ, vt dictum est supra quæst. 24. Ergo totidem solùm differentiæ timoris esse possunt.

3. Quod est in potestate cuiusque, præcisè quatenùs illi subest, non est obiectum timoris, vt dictum est suprà. Obiectum autem segnitiei, erubescentiæ, & verecundiæ, est propria cuiusque operatio, quatenùs propria. Ergo his tribus affectibus non conuenit ratio timoris.

4. Timor ex suo conceptu vniuersali est de malo futuro, & adhuc potest absolutè esse, & non esse. Verecundia autem est de malo præterito, nempè de operatione mala iam exequutioni mandata. Ergo verecundia non est timor.

5. Admiratio, & stupor sunt ex se indifferentes ad bonum, & malum. Quia quodlibet magnum, & insolitum occurrens repentè, siue bonum sit, siue malum, est causa tùm admirationis, tùm stuporis, iuxta differentiam magnitudinis rei insolitæ. Timor autem versatur vniuersaliter circa solum malum. Ergo neuter ex illis affectibus continetur sub conceptu vniuersali timoris. Nec enim species aliqua potest esse indifferens ad id, ad quod genus eius est vniuersaliter determinatum.

6. Non possunt coincidere in idem ea, quorū effectus, & causalitates sunt inuicem oppositæ. Effectus autem, quos causant admiratio, & timor sunt inuicem oppositi. Quia timor mouet ad fugiendum, vt dictum est, admiratio verò ad inquirendum, vt dicit Philosophus in principio metaphysicæ, quorum alterum fit, inhærendo, alterum recedendo. Ergo admiratio, & timor non possunt inuicem identificari, sicut species, & genus.

7. Transmutatio corporalis, quam causat verecundia, est contraria transmutationi, quæ consequitur ad timorem. Quia verecundia effundit sanguinem in faciem, timor verò contrahit eundem ad interiora. Ergo verecundia non est timor, sed est contraria natura vtriusque.

Art. 1. Respondetur. Quot, & quales sunt differentiæ mali difficulter vitabilis cum apparenti excessu difficultatis supra vires; tot, & tales sunt differentiæ timoris, vtpotè habentis pro obiecto, & causa sua propria malum eiusmodi, vt dictum est. Malum autem eiusmodi potest considerari vel in operatione cuiusque propria, vel in rebus aliis, vti distribuit optimè D. Thomas in illo art. 4. In operatione ipsa duplex tale malum occurrere potest. Alterum est purè physicum ex apprehensione laboris grauantis naturam, & excedentis vires operantis, atque hinc suboritur segnities, quæ refugit opus propter eiusmodi malam circunstantiam nimiæ defatigationis, & laboris. Alterū est intentionale, & proprium hominis, quà intellectualis est, & consistit in periculo, ac imminentia læsionis, famæ, & opinionis bonæ ex operatione turpi. Si tale periculum immineat ex operatione turpi iam facta, solumque præsente in memoria sui timor indè subsequens de iactura famæ dicitur verecundia. Dicitur verò erubescentia timor similis ex operatione turpi nondum executioni mandata, adeóque futura secundùm se, solúmque præsente in actuali designatione animi in ordine ad illam.

Art. 2.

Art. 2. Mala alia exteriora, præter operationem turpem, si secundùm se præcisè, & purè physicè considerentur, nullam habent differentiam formalem, quoad vim motiuam appetitus, vltra duas illas expositas supra quæst. 34. At si considerentur relatè ad intellectum, sortiuntur triplicem differentiam formalem, quoad vim eandem mouendi appetitum, mediante triplici differentia formali mouendi intellectum, & eo rursùs mediante appetitum. Si enim occurrat considerandum tam magnum malum, cuius quidem natura perspecta habeatur, sed exitus considerari, & conijci non possit; sequitur admiratio, non illa curiosa, & indagatrix principij, quæ est origo sciendi, sed timida, quæ retrahit à difficultate indagandi exitum, propter excessum eius difficultatis supra vires intellectus. Si verò malum occurrens intellectui sit insolitum, atque ex eo capite gignat imaginationem, & apparentiam magni mali; sequitur stupor, qui est timor retrahens applicationem intellectus ad considerandam naturam talis mali. Si denique occurrat malum, cui prouidere, & cuius inuenire, & excogitare remedia, appareat similiter difficile, cum prædicto super excessu difficultatis; sequitur agonia, quæ est timor retrahens ab applicatione intellectus ad prouidendum de remedijs.

Art. 3. Patet igitur opportunè, & cum fundamento ex parte obiecti assignari sex prædictas differentias timoris. Pertinent autem omnes ad timorem diffidentiæ, tanquam ad rationem genericam illis omnibus communem, quatenùs labefactant spem bonæ operationis, siue corporalis, siue intellectualis, necnon retinendæ famæ, & honoris absque læsione, in quibus nulla intercedit ratio terribilitatis superiùs expositæ, quatenùs pertinentis ad timorem ignauum propriè talem; quanquam reductiuè ad eum etiam pertineant, præsertim segnities, admiratio, stupor, & agonia, quæ sunt circa operationem propriam victricem difficultatis specialis. Specialitas porrò in singulis prædictis differentijs exposita, talis tantaque est, vt sufficiat ad specificam earum differentiam, vti docet etiam D. Thomas loco indicato.

Ad 1. Est quidem vna vnius formalis priuatio cuiusque boni, contradictoriè illi opposita. Contraria tamen mala, seu entitates positiuæ continentes in se eandem priuationem, possunt esse plures, & numero, & specie, respectu vniuscuiusque boni. Patet hoc inter alia in vita corporali, cuius vnicum contradictorium est mors, cum contraria, vt ægritudines, aliaque priuatiua vitæ, sint quamplurima, & quampluribus remedijs specie diuersis impedibilia. Similiter ergo, respectu boni desiderati, & operationis, victricis mali imminentis, possunt esse plura mala specie diuersa, quæ illis contrarientur, & aduersus quos indigeat animal pluribus remedijs specie diuersis. Affectus autem auersatiui malorum sunt præcipua animalis remedia, ac munimina contra mala sibi imminentia. Quapropter huiusmodi affectus possunt multiplicari specie, absque simili multiplicitate affectuum prosequutionis circa bona, idque patuit satis pro re præsenti ex superiori malorum specie diuersorum enumeratione.

Ad 2. Diuersitas differentiarum tristitiæ considerata est eo in loco penes diuersos effectus, & circunstantias. Diuersitas autem timorum considerata, & illata est, ex diuersitate malorum, quæ illis obijciuntur. Vnde non necesse est, vt numerus differentiarum alter alteri iustè correspondeat. Nec sanè fieri id potest, quia in malo iam præsenti, quod vt tale est obiectum tristitiæ, nulla superest ratio arduitatis, aut multiplicis, aut vniformis. Quæ tamen ipsa multipliciter inesse potest malo imminenti.

Ad 3. Operationi, quæ secundùm se est in nostra potestate, potest inesse circumstantia difficultatis, aut alterius incommodi, secundùm quam, possit terminare timorem, atque, ita accidit, respectu segnitiei, erubescentiæ, & verecundiæ, vt dictum est; sicut etiam operationi iam præsenti, aut etiam præteritæ potest inesse vis inductiua mali de futuro, atque eatenùs potest terminare, & causare speciem particularem timoris, quæ dicitur verecundia. Ex quo patet ad 4.

Ad 4. Non solùm malum, sed etiam quod secundùm se est magnum bonum, potest habere rationem mali comparatione intellectus, quatenùs propter magnitudinem, & insolitam apparentiam redditur difficilis intellectui consideratio illius. Atque ex hoc capite potest causare timorem, tùm admirationem, tùm stupidum. Sicut enim operatio exterior secundùm se bona, potest causare segnitiem, qua est difficilis exequutionis, quæ est mala circumstantia; ita obiectum interius occurrens potest causare vtrumque eum timorem, qua est difficilis considerationis, alio, atque alio modo. Est enim par, & assimilis vtrobique ratio. Vnde eadem operatio exterior, quatenùs est difficile meditari, & prospicere quid, quando, & quomodo agendum sit, potest inducere aliam speciem timoris, qui dicitur socordia, sed communiter ineluditur sub segnitie, atque ad eam reducitur, propter similitudinem difficultatis adiacentis operationi exteriori.

Ad 5. Admiratio potest esse coniuncta cum excessu apparenti potestatis ad inueniendam totam veritatem, quæ latet, supra difficultatem indagandi eandem, atque eatenùs est principium sciendi, & coniungitur cum spe scientiæ, eiusdemque prosequutione, nec habet rationem timoris. Potest itidem admiratio esse coniuncta cum contrario excessu difficultatis inueniendi exitum, supra vires intellectus, atque eatenùs inducit timorem, & fugam. Hoc autem secundo modo accipitur admiratio in præsenti, & coincidit cum timore, & fuga.

Ad 6. Dictum est, timorem, alium esse naturalem, & alium rationalem. Timor naturalis, cum sit de terribili corruptiuo corporis reuocat sanguinem ad interiora, sicut facit mors, quando naturaliter imminet, vti exponetur in quæstione sequenti. At timor rationalis, qualis est verecundia, quia non est de malo corporis, sed de malo animæ, seu contradicente soli appetitui, quasi contrahit, non corpus, sed animam ipsam, atque ita eam disponit magis ad motionem spirituum, & caloris, atque ad diffusionem eorum in partes exteriores. Ratio igitur obiectionis solùm probat, verecundiam esse timorem diuersæ naturæ à timore simpliciter dicto, non verò alterum esse timorem, & alterum non.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrùm timor sit impeditiuus operationum?

VIdetur non esse. 1. Quia timor reuocat spiritus, & calorem ad interiora. Vnde necesse est, vt ex vi timoris cor abunder spiritibus, & calore, atque ita dilatetur, & quodammodò amplificetur. Dilatatio autem, & amplificatio cordis per abundantiam caloris, & spirituum confert ad audendum, & operandum fortiter, vt dictum est circa audaciam. Ergo timor iuuat potius ad operandum.

2. Verecundia, quam dictum est esse speciem timoris, diffundit sanguinem in partes exteriores,

vt

vt patet in rubore faciei eorum, qui verecundantur, ex obseruatione Cic. quæst. 4. Tuscul. & Philos. lib. 4. Ethic. cap. vlt. Sanguis autem diffusus in partes exteriores fortificat eas, & reddit magis idoneas ad operationes exteriores, vt dictum est circa delectationem, spem, & audaciam. Ergo timor confert ad perfectionem earum operationum.

3. Abundantiæ caloris in partibus exterioribus, ex vi timoris, plura indicia suffragantur. Primùm enim timentes solent sitire, & maximè quando timor est maximus, vt apparet in ijs, qui ducuntur ad mortem. Sitis autem prouenit ex abundantia caloris depascentis humidum. Deindè emissionem superfluitatum inducit ars medica per medicinas laxatiuas, quæ sunt calidæ, eademque emissio impeditur per appositionem frigidorum, quæ occludunt poros, aliosque meatus. Timor autem inducit emissionem superfluitatum, quia quando est maximus, soluitur venter, & effluit vrina, quin detineri possit, fitque transpiratio magna, ac vehemens, vt dicit Philosophus sect. 27. Probl. 11. Manifestum porrò est, calorem esse maximè actiuum, & consequenter per abundantiam eius in partibus exterioribus ipsas reddi ad operandum specialiter idoneas.

4. Timor facit consiliatiuos, vt dicit Philos. lib. 2. Rhet. cap. 5. Quod autem inducit ad consultationem, iuuat vtique ad operationem perfectam, cuius causa est diligens consultatio. Ergo timor est causa perfectionis in opere. Confirmatur validè ex illo Apostoli ad Philip. 2. 12. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini.* Hoc enim dici non posset, nisi timor, & tremor essent causa perfectionis in opere.

5. Sicut spes, & audacia prosequuntur bonum, & tendunt ad eius consequutionem; ita timor diffidentiæ, & timor ignauiæ illis oppositi fugiunt à malo, & tendunt ad vitationem eius. Tam autem necessaria est diligens, & multiplex operatio ad arcendum malum, atque ad obtinendum bonum. Eadem igitur ratione, qua dictum est supra, spem, & audaciam esse operatiuas, dicendum etiam est timorem esse operatiuum.

Art. 1. Respondetur. In timore potest considerari, & transmutatio corporalis, quam inducit in genere causæ efficientis, & applicatio virium animæ, quam præstat in genere causæ formalis. Ratione transmutationis corporalis timor est impeditiuus operationum, quarum membra corporis sunt causæ instrumentales. At ratione applicationis virium animæ, ex qua dependet applicatio virium corporis, timor propriam iuuat operationem, & impedit extraneas, ad eum modum, quo dictum est suprà circa delectationem. Ratio, quoad priorem partem est, quia affectus prouenies ex apprehensione terribilis imminentis habet vim motiuam corporis similem illi, quam habet malum ipsum corruptiuum, cùm afficit physicè corpus. Nempe præsentia intentionalis mali imitatur præsentiam eius physicam, & consequenter affectus consequens ad præsentiam intentionalem mali euadit similis, in operatione sua reali præsentiæ eiusdem mali. Malum autem corruptiuum salutis, & vitæ, ad instar cuius mali apprehendit sensus omne aliud malum, cùm omne malum sentientis quà sentiens præcisè est, reuocetur ad malum secundùm tactum, quod ex genere suo est corruptiuum salutis; ad eum vtique modum, eaque ratione, quibus dictum est suprà, omne bonum animalis, quà animal est, reuocari ad tactum, atque adeò pertinere ad conseruationem salutis, & vitæ. Malum inquam corruptiuum, cùm adest, retrahit spiritus, & sanguinem ab exterioribus ad interiora, vt patet in moribundis, quibus frigent partes omnes exteriores corporis. Similiter ergo affectus consequens ad apprehensionem, ac imaginationem mali imminentis reuocat spiritus, & sanguinem ab exterioribus ad interiora. Vnde partes exteriores corporis destitutæ calore sanguinis, & spirituum ideóque contractæ, rigentes, ac trementes, redduntur inhabiles ad operandum.

Art. 2. Verùm est notanda cum D. Thomâ quæst. 44. art. 1. ad 1. ex Philosopho loco nuper indicato, differentia reuocationis spirituum, & sanguinis ad interiora, quam inducit timor ab ea, quam inducunt spes, & audacia. Timor enim, quia est ex apprehensione mali excedentis vires, fugit sine termino, quantùm potest, nec subsistit ad resistendum, ideóque sanguis, vi eius reuocatus ad interiora, non consistit in corde, quod est quasi arx animalis, sed eo deserto, truditur ad partes inferiores, ac ignobiliores; Idque absque ordine, & directione idonea ad opus aliquod defensiuum animalis, & reiectiuum mali imminentis. Quia omnis eiusmodi ordo, ac directio prouenit ex corde, & cerebro, quæ iam supponuntur destituta calore, & vigore, vt conuenienter agant per se, & conuenienter applicent reliquas partes. Quapropter ex timoris excessu patiuntur magis, quàm agant, solúmque redduntur habiles partes inferiores, ad effluxum, & electionem: ad quam nimirùm sufficit dilatatio earum partium, vtcumque inordinata, quam causat abundantia sanguinis, & caloris distributi, & excurrentis inferiùs inordinatè. At spes, & audacia, quia è conuerso oriuntur ex apprehensione virtutis excedentis vim mali, retrahunt quidem sanguinem ad interiora sed sistunt eum in corde, vt inde iterùm resiliat, nouiter instauratus ex influentia ipsius cordis, ad partes exteriores, & ad opus resistendi malo. Eadem igitur ratione, qua dictum est suprà, transmutationem corporalem propriam spei, & audaciæ, conferre vniuersaliter ad operationes exteriores, concluditur easdem impediri per transmutationem corporalem, cuius causa est timor, tùm diffidentiæ, tùm maximè ignauiæ, qui est maior timor, vtpotè prouenies ex terribili maiori malo.

Art. 3. At applicatio virium animæ, de qua erat posterior pars conclusionis, & quam præstat idem timor in genere causæ formalis, confert plurimùm ad operationes impeditiuas mali, quod imminet, dummodò timor sit moderatus, ac mediocris. Quia, videlicet, timor consistit in fuga, & abominatione mali, ideóque applicat animum necessariò ad diminutionem, & vitationem eius, quantùm potest. Potest verò plurimùm, dùm est moderatus. At si immoderatus sit, nimisque vehemens, impedit omnem operationem: quia perturbat rationem, eiusdémque, & sensus etiam communis attentionem ad alia obiecta, præter id, quod vsque adeò angit, vti sæpius, notatum est superiùs circa nimietatem aliorum quoque affectuum. Verùm timor, etiam cùm moderatus est, non vrget, certè non exequitur tam bene operationes circa suum obiectum, sicut vrgent, & exequuntur circa suum spes, & audacia. Quia anima dependet ex corporis temperamento, quod dictum est, reddi inidoneum vniuersaliter ad operationes ex vi timoris, idoneum verò ex vi spei, & audaciæ. Est denique commune timori cum delectatione, alijsque affectibus, vt impediat operationes extraneas, seu non vtiles ad vitandum malum, quod est eius causa, tùm ex applicatione virium ad operationes impeditiuas eius mali, tùm quia facilè prætermittantur operationes, ex quarum omissione nullum timetur malum. Ob hæc igitur

igitur omnia, passio timoris dicenda est absolutè impeditiua operationum; operatiua verò cum limitatione, iam expositа.

Art. 1. Ad 1. Notatum iam est discrimen timoris, & audaciæ, quoad vim reuocandi spiritus, & calorem ab exterioribus ad interiora; nempe audaciam reuocare ad cor, atque inde iterùm refundere cum maiori vigore superaddito ex naturali cordis actiuitate ad partes præsertim superiores; vi autem timoris, præsertim ignaui, demitti sanguinem inordinatè infra cor ad partes inferiores. Hinc fit, vt ad timorem sequatur contractio partium superiorum simul cum corde, atque inde tremor ibidem, qui sunt effectus frigoris: In partibus verò inferioribus sequatur dilatatio, & laxatio, atque inde plurima ibidem transpiratio, emissioque excrementorum, qui sunt effectus caloris præsertim distributi inordinatè. Existit præterea specialis differentia inter audaciam, & timorem, quoad vim inductiuam contractionis, & tremoris. Ex vi namque audaciæ sequitur hic effectus solùm in principio aggressionis, & deindè succedit contraria firmitas, & vigor rediuiuus. At ex vi timoris crescit potius idem effectus in progressu.

Art. 2. Ratio est, quia obiectum audaciæ est compositum ex bono futuro, & malo partialiter saltem, & inchoatiuè præsenti cum præponderantia boni, vt dictum est. Quapropter audacia nata est inducere transmutationes inuicem contrarias, & quia non potest vtrasque simul inducere, inducit successiuè. Inducit verò primò transmutationem contractiuam, & tremulam, quæ est ex apprehensione mali. Quia ratio mali, quæ sibi obijcitur est præsens, vtpote contenta in præsentia causæ nociuæ, & minantis malum. Ratio verò boni, quæ principaliter consistit in victoria, est absens, magisque remota in principio aggressionis, quàm in progressu. Hac igitur de causa existit initio in audaci transmutatio, quæ est ex malo, ac deindè subinducitur ea, quæ est ex bono, eademque posterior transmutatio crescit sensim, vigetque magis, quò maior fit appropinquatio ad victoriam, per promotionem operationis victricis. At, respectu timoris, adest ex parte obiecti præponderantia mali, partim præsentis in causa nociua, partim futuri in effectu eius, cuius propinquitas est maior in progressu, quàm in principio. Vnde contractio, & tremor, & reliqua transmutatio existens ex vi timoris est vniformis, atque maior in progressu, quàm in principio.

Ad 2. Verecundia est timor rationalis, vt dictum est supra, & prouenit ex timore mali, non contradicentis naturæ, vitæque hominis, sed soli appetitui, atque pertinentis directè ad animam. Vnde inducit quendam contractionis modum in solam animam, quasi vellet se occultare, ne pateret infamiæ imminenti, ideóque obtendit sanguinem, quasi velum quoddam, in partem magis prominentem, ac conspicuam, quæ est facies. At timor simpliciter dictus est de terribili corruptiuo naturæ, illique cedens agit in fugam ignobilem, sanguinem, & spiritus, eosque demittit inordinatè ad partes inferiores. Hæc igitur causa est, cur is timor corrumpat operationes exteriores, ex intemperie debilitante partes corporis exteriores præcipuas, quæ sunt instrumenta ad illas; verecundia verò id non efficiat, multóque minùs spes, & audacia, de quibus nuper dictum est oppositum.

Ad 3. Indicia obseruata in obiectione probant assertam caloris abundantiam in solis partibus infra cor. Sitis enim vexat timore correptos, post tempus aliquod, quia calor demissus inferiùs consumit humidum existens in nutritiua, atque inde subsequitur sitis. Augent præterea eandem transpirationes copiosæ & copiosæ emissiones humoris excrementitij, quæ fiunt in ijsdem partibus inferioribus, vt dictum est. Calor autem est actiuus in animali, quatenùs afficit partes eius præcipuas, maximè cor, & cerebrum, vnde est principium, & vigor, atque directio operationum omnium, & non quatenùs abundat inordinatè in partibus inferioribus.

Ad 4. Ea ratio probat actiuitatem timoris, penes id solum, quod præstat in genere causæ formalis, applicando vires animi ad vitationem mali, quod timetur, & ad impeditionem causæ, ex qua timetur. Hinc enim fouetur accurata consultationis diligentia. At aduersùs transmutationem nociuam ex sua natura, atque inertem, nihil inde concluditur. Verba Apostoli non sunt ad propositum. Quia non agit de timore, qui est passio, & existit in appetitu sensitiuo; sed de spirituali, puréque intellectuali timore Dei, qui, cùm non sit nocenter transmutatiuus corporis, vti est timor sensitiuus, est tamen sicut iste, & multò magis applicatiuus virium animæ ad præcauendum malum, quod fugit, ac timet, nempè ad vitandas occasiones peccatorum, quarum vitatio hominem facit verè fælicem, ac solidè, & permanenter hilarem. Qua de causa dicitur Prou. 28.14. *Beatus homo, qui semper est pauidus.* & ps. 2. 12. *Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Vbi apparent coniunctæ beatitudo cum pauore, & exultatio lætabunda cum seruitute timente, ac tremente, nempè spiritualiter, puréque intellectualiter, conformiter ad dictamen, & mensuram rationis rectæ.

Ad 5. Patet satis ex dictis superiùs de conuenientia spei, & audaciæ cum timore, quoad applicationem virium animæ, simul cum discrimine, quoad transmutationem corporalem vtrinque prouenientem.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrùm ira sit passio retributiua mali?

Videtur non esse. 1. Quia cuilibet passioni speciali est contraria specialis alia passio, vt patet tùm ex inductione aliarum omnium passionum, quæ expositæ hucusque sunt; tùm à priori, quia quælibet ratio boni, & mali sensibilis, & cuiuslibet complexionis ex vtroque, potest adesse, & abesse, cùm nihil sensibilium sit necessarium simpliciter, atque permanens inuariabiliter. Quælibet autem ratio obiectiua causat affectus inuicem contrarios in appetitu, dùm abest, & dùm adest. Iræ autem nulla alia passio est contraria, vti positum est superiùs quæst. 2. ex D. Thoma quæst. 23 art. 3. & in præsenti quæst. 46. art. 1. ad 2. Ergo ira non est passio.

2. Nulla vna passio constituitur per confluxum plurium passionum. Quia vna passio dicitur vnus affectus in se simplex, proprius appetitus sensitiui. Ira autem includit confluxum plurium passionum, nempè spei, delectationis, & tristitiæ, vt habetur ex Philosopho lib. 2. Rhetor. cap. 2. & 3. Ergo ira non est vna aliqua specialis passio.

3. De ratione passionis est, vt dependeat ex cognitione potentiæ sensitiuæ, eademque sola dirigatur, ac inducatur immediatè, vt dictum est superiùs. Impossibile autem est, vt affectus retributiuus mali dirigatur, ac inducatur cognitione potentiæ sensitiuæ. Quia potentia sensitiua non est compo-

compositiua, & comparatiua, atque commensuratiua vnius obiecti cum alio. Affectus autem retributiuus mali essentialiter præsupponit comparationem, & commensurationem mali inflicti, ac suscepti cum malo inferendo, ac retribuendo. Ergo ira non est passio, aut affectus pertinens ad appetitum sensitiuum, sed est opus solius rationis, & intellectus. Qua de causa dicitur ps. 4. 5. *Irascimini, & nolite peccare.* Quia videlicet ira pertinet ad voluntatem, sicut peccatum.

4. Retributio mali est purum bonum, sicut ablatio ægritudinis, & sanatio vulneris, & restitutio rei ablatæ. Obiectum autem passionum pertinentium ad potentiam irascibilem, quæ denominatur talis ex affectu iræ, est compositum ex bono, & malo. Ex hac enim solùm mixtione differunt affectus irascibilis ad affectibus concupiscibilis. Ergo passio iræ non rectè exponitur, ac definitur relatè ad solam retributionem mali.

5. Retributio mali pertinet ad odium. Qui enim læsit aliquem, redditur illi odibilis, ratione læsionis, atque læsus vi odij inclinatur ad regerendum malum, & ad vexandum læsorem, præcisè, quia læsit. Ergo differentialis ratio iræ non consistit in retributione mali.

6. Ira non solum insurgit aduersùs causam cum cognitione, & ratione nocentem, sed etiam aduersùs res rationis, omnisque cognitionis expertes, vt cum piscator proijcit cannam, aut pennam scriptor, & sic de alijs similiter iratis aduersùs inanimata sibi displicentia, vt patet maximè in cane mordente, ex affectu iræ, lapidem iactum aduersus ipsum. Retributio autem mali non dicitur propriè, nisi respectu cognoscentis malum, quod sibi regeritur, ideóque dolentis. Ergo ad iram non spectat retributio mali, certè non ea sola ad ipsam pertinet, tanquam ratio differentialis adæquata.

7. Ira est naturalior, quàm concupiscentia, vt dicit Philos. lib. 7. Ethic. cap. 6. & ex eo D. Thomas quæst. 46. art. 5. Retributio autem mali est minùs naturalis, quàm acquisitio, & conseruatio boni. Quia hoc conuenit per se; illud verò tantum per accidens, & suppositá passione mali. Patet verò, naturalius esse, quod conuenit per se, quàm quod per accidens, & ex suppositione tantùm. Ergo expositio iræ per retributionem mali non est legitima.

Art. 1. Respondetur. Ira definitur à Philos. lib. 2. Rhet. cap. 2. *appetitus vltionis cum dolore, propter apparentem immeritò vel in se, vel in suos contemptum.* Ex quibus patet passionem iræ esse aliquo modo participem reliquarum ferè omnium passionum, tanquam effectum, ex earum confluxu redundantem, ideóque habere in ratione effectus quandam vniuersalitatem intra suum genus, virtualiter scilicet, & participatiuè, vt aduertit D. Thomas quæst. 46. art. 1. Ad eum vtique modum, quo amor habet vniuersalitatem in ratione causæ efficientis, & delectatio in genere causæ finalis. Quia sicut amor est principium, & radix, vnde procedunt reliquæ omnes appetitiones, tanquam adaptans appetitum ad illas, atque delectatio est veluti centrum, ad quod tendit appetitus per omnes alios suos actus; ita ad iram pari ferè cum vniuersalitate concurrunt dispositiuè, & efficienter reliquæ passiones. Necessarius namque est imprimis ad iram influxus amoris, quatenùs ira dicitur appetitus quidam specialis. Requiritur itidem causalitas desiderij, quatenùs ira est appetitus vltionis, ideſt boni nondum habiti, atque futuri. Quia verò vltio dicitur appeti per iram cum dolore, apparet concurrere præterea tristitiam de malo præsenti, cuius compensatio, & redintegratio quæritur per vltionem. Id, quod expressiùs manifestatur per subsequentes illas particulas definitionis; *propter apparentem immeritò vel in se, vel in suos contemptum.* Hæc enim apparentia præuia mali, vsque adeò pungentis ex sua natura, necessariò parit tristitiam, quæ deinde stimulet ad affectum iræ propulsatiuum eiusdem mali. Quia verò nemo mouetur ad impossibile, necesse præterea est, vt iram præcedat spes vltionis, vt dicit Philos. sub initium illius cap. 2. Qua de causa si is, qui læsit, sit valdè excellens comparatione patientis, non sequitur ira in ipso patiente, sed sola tristitia propter defectum spei circa vltionem, vt concludit D. Thomas loco indicato ex Auicenna. Dictum porrò est superiùs spem ex sua natura esse coniunctam cum delectatione aliqua: vnde delectatio etiam concurrit specialiter ad iram. Quo pertinet prouerbium iam olim vulgare, cuius meminit Philosophus eodem in loco; Quod nimirùm *ira multò dulcior melle distillante in pectoribus virorum gliscit.* Ex his itaque patet, iram esse vniuersaliter participem reliquarum passionum, tanquam effectum ex illis omnibus resultantem.

Art. 2. Maximè tamen omnium participat rationem odij, & audaciæ, Odij quidem; quia continet in se auersionem ab eo, de quo intendit sumere vindictam, ac proindè fertur ad duplicem rationem mali, sicut odium, vt obseruat D. Thomas dicta quæst. 46. art. 6. Auertitur enim iratus ab eo, qui se læsit, tanquam à malo, respectu sui, eidemque intendit inferre malum, per cuius illationam vltio perficitur. Quo eodem modo dictum est supra, intendi malum malo per affectum odij. Commune similiter est iræ cum audacia, non solum quod vtraque requirit in suo obiecto difficultatem, & arduitatem aliquam, cùm circa ea quæ sunt leuia, & facilia, non concitetur ira, vt aduertit Philos. lib. 2. Rhet. cap. 2. & ex eo D. Thomas 46. art. 3. quod est commune omnibus passionibus irascibilis; sed etiam quod ira respicit malum sibi illatum, tanquam repellendum per operationem propriam, vel physicè, vel saltem moraliter, eamque arduam aliquatenùs, ac difficilem, sicuti dictum est superiùs de audacia. Vnde necesse est vt iram præcedat affectus audaciæ superatiuus mali terribilis, aut quasi terribilis. Nec enim fieri poterit, vt irascatur, qui timet lædentem. Quia, subsidente animo per timorem, fieri non poterit, vt erigatur ad affectum regerendi vltionem. Differt nihilominùs ira ab vtroque eo affectu.

Art. 3. Differt verò maximè ab odio quinque de causis. Primò, quia ira intendit compensationem mali, quod passus est iratus. Odium verò præscindit à compensatione, & tendit ad interitum, & exclusionem mali, quod inest alteri, siquidem sit odium abominationis; ipsius verò odio habiti, si sit odium inimicitiæ; iuxta dicta superiùs de vtroque odio. Secundò consequenter ira respicit malum alteri inferendum tanquam ablatiuum mali, quod inest irato, cum impetus odij nihil curet de ablatione, seu quasi ablatione eius mali, sed de sola illatione mali secundum se, atque de destructione rei, seu personæ odio habitæ. Differunt tertiò per obseruatam iàm rationem ardui, ac difficilis, quæ requiritur in obiecto iræ, & non requiritur in obiecto odij. Quarta differentia notabilis est, quia ira ex suo conceptu fertur determinatè ad aliquod, vel aliqua indiuidua; cum odium ad speciem etiam, & genus aliquod totum ferri possit. Nempe, vt dicit Philos. prædicto cap. 2. *Ira semper in singulos, vt Socratem, Galliam. Odium verò etiam in genere. Omnes namque calumniantem, & furem oderunt.* Ratio est, quia ira

mouetur

monetur ex actione læsiua irati, & fertur ad lædentem, quatenus est auctor eius actionis. Actiones autem sunt singulorum, & notantur ad vindictam illi determinatè, qui læsere. At motiuum odij est qualitas displicens quatenus afficiens subiectum odio habitum, ac proinde odiens fertur indiscriminatim ad quosuis affectos eiusmodi qualitate, nec obseruat, ex suo conceptu vniuersali, quibus determinatè indiuiduis illa insit. Postrema differentia, eadémque radix, & causa reliquæ dissimilitudinis est, quia ira præfigit sibi certos, ac determinatos limites mali inferendi alteri. At odium desæuit absque vllo limite vsque ad exterminium odio habiti. Quia ira tendit ad compensationem mali, quod passus est iratus, & cùm eò peruenerit, cessat. Odium verò intendit illationem mali secundum se, vtque malus malè habeat. Qua de causa D. Thom. q. illa 46. art. 6. docet cum Philosopho, & Augustino affectum odij esse absolutè grauiorem, ac nocentiorem, quàm affectum iræ. Quia odiens fertur ad malum secundum se, sicut auarus ad diuitias, ideoque neuter vnquam satiatur. Quia quæ appetuntur secundùm se, appetuntur sine vlla mensura, & limite, vt dicit Philosophus circa auarum lib. 1. Polit. cap. 6. Per hanc differentiam verificatur quod dicit idem Philosophus prædicto lib. 2. Rhet. c. 4 sub finem. *Iratus, si fiant multa, miserebitur: odiens autem, pro nullo.* Quæ secunda pars exprimitur, Eccles. 12. 16. *Inimicus, si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine.* Satiatur autem iratus, cùm peruenit ad æqualitatem.

Art. 4. Iam discrimen iræ ab audacia ex iis ipsis apparet satis, quia nimirùm audacia non præsupponit ex suo conceptu malum illatum ipsi audaci, vti dictum est, præsupponi ab ira. Consequenter audacia non intendit bonum compensationis, & retributionem mali prius illati, prout intendit ira. Denique audacia respicit terribilitatem propriè talem, cùm ira dari possit secluſa terribilitate propriè tali, cúmque sola aliqua imitatione eius, vt apparebit magis ex quæstione sequenti.

Art. 5. Ex his omnibus deprehenduntur tria quædam præcipua prædicata propria iræ. Primum est vehementia, & efficacitas eius supra omnes alios affectus. Quam huius affectus conditionem explicat optimè Cicero 4. Tuscul. *An est*, ait, *quidquam similius insaniæ, quàm ira. Quam benè Ennius initium dixit insaniæ. Color, vox, oculi, spiritus, impotentia dicto rum, atque factorum quam partem habent sanitatis?* Et rursus: *Quid est enim, quò non progreditur ira, quò furor? Iraque iratos propriè dicimus exiisse de potestate, id est de consilio, de ratione, de mente.* Tanta est huius affectus vehementia, iuxta illa Prouerb. 27. 4. *Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor, & impetum concitati ferre quis poterit?* Ratio est quia omnes alij certè plerique alij affectus præeunt ante iram, eámque inducunt coniunctis viribus impetuosissimam, sicut multi fluuij minores confluentes in vnum, decurrunt deindè impetu longè maximo, quia vires omnium colliguntur in vnum. Accedit humorem cholericum, qui disponit ad iram, esse maximè actiuum, maximéque impetuosum, vtpote igneum. Vnde ira, quoad impetum, & velocitatem, ac efficaciam superat odium, sicut & alios singulos quosuis affectus, licet omnibus consideratis odium sit grauius, magisque nociuum, vt aduertit D. Thom. in illo art. 6. præsertim ad 1. Alterum speciale prædicatum iræ est, quod est imitatiua iustitiæ vindicatiuæ, vt docet D. Thom. q. 46. art. 7. Quia ad iustitiam vindicatiuam pertinet inferre vindictam compensatiuam læsionis; sicut lædere innocentem pertinet ad iniustitiam. Conuenit igitur ira cum iustitia vindicatiua, tum ex parte mali illati iniquè, quod vtraque præsupponit, tum ex parte mali propterea retribuendi, quod vtraque similiter infert. Tertium denique prædicatum præcipuum iræ est, quòd hic affectus præ cæteris omnibus pertinentibus ad appetitum sensitiuum, est quodammodò rationalis, & dependens à ratione, vel ab æstimatiua, qua hæc est maximè affinis rationi, vt tradit D. Th. in eadem quæst. art. 4. cum Philosopho lib. 7. Ethic. cap. 6. Proprium nimirum rationis est, atque supra facultatem sensus, conferre vnum cum alio, atque alterum alteri commensurare. Dictum autem est obiectum iræ adæquatum consurgere ex malo, cui iam subest iratus, & ex eo, quod intendit inferre iniurianti, atque alterum alteri commensurare hunc affectum ad eum modum, quo iustitia inducit æqualitatem inter eiusmodi extrema. Confert præterea cognitio directiua iræ, vires irati cum viribus eius, cui irascimur, nec inducit affectum iræ, nisi proponat excessum virtutis propriæ supraalienam; ita vt insit spes victoriæ, vti suppositum est ex Philosopho. Propter istas igitur tot, & tales comparationes, ira est præ cæteris affectibus rationalis. Est tamen rationalis imperfectè: quia dirigitur ratione, non tanquam præcipiente, sed tanquam manifestante iniuriam, eiusque compensabilitatem, & anteuolat perfectam directionem rationis, insurgitque ad opus vindictæ antequam concludatur quantum, & quando, & qualiter expediat irasci, & exequi, vti aduertit optimè Philos. sect. 28. Problem. 3. & in illo cap. 6. lib. 7. Ethic.

Art. 6. Sunt nihilominus capacia iræ animalia etiam bruta, nec non homo ante omnem actum rationis proprium. Quia licet potentia sensitiua non possit comparare perfectè vnum cum alio, potest nihilominus apprehendere rationem bonitatis, & conuenientiæ, quæ reperitur in depressione lædentis, & in redemptione, seu quasi redemptione iniuriæ, & læsionis. Ad eum vtique modum, quo superius circa spem, & audaciam, atque timorem dictum est, sensum posse, licet imperfectè, apprehendere rationem futuri, & possibilis, & ardui. Vnde quod dicit Diuus Thomas in dicto art. 4. ad 1. animalia bruta concipere iram ex solo instinctu naturali indito ipsis per auctorem naturæ, pérque eius rationem, atque inde esse capacia imitandi affectibus suis motus interiores, & exteriores similes motibus rationis propriè, & strictè talis. Hoc inquam non ita accipiendum est, quasi voluerit D. Thomas iram brutorum esse inclinationem quandam purè naturalem, ac physicam, nec dependere vllatenus à præcognitione propria ipsius bruti quoad rationem differentialem vltimam talis seu inclinationis, seu affectus. Hoc enim est prorsus absurdum nec fieri potest, vt in eandem entitatem coëant ratio affectus intentionalis, & ratio inclinationis, ac determinationis purè naturalis, & physicæ respectu eiusdem obiecti, eiusdémque operis. Certè Diuus Thomas agnoscit clarissimè rationem affectus intentionalis in ira, quam attribuit brutis, idque quoad rationem differentialem propriam ipsius, atque hoc ipsum confirmat ratio instinctus; quo dicit dirigi iram brutorum. Quia instinctus ex proprio conceptu consistit in cognitione, & sensione, ideoque sunt expertia, prorsusque incapacia instinctus propriè talis inanimata, & insensibilia omnia. Intentio itaque D. Thomæ, & legitima veritatis expressio est, Deum vi sapientiæ suæ dedisse brutis potentiam appetitiuam, quæ cognitione imperfecta, & incapaci comparationis propriè talis, moueri posset ad actus & operationes exteriores similes iis, quibus exercetur homo per rationem perfectè comparatiuam obiectorum inuicem commensurabilium,

bilium. In hunc igitur modum ira est passio specialis retributiua mali.

Ad 1. Inductio ex aliis passionibus, quoad contrarietatem earum, nihil conuincit respectu iræ pro simili necessitate passionis ipsi contrariæ. Quia nulla alia passio est composita, seu quasi composita ex passionibus contrariis, nec inducitur per passiones inuicem contrarias, quantum dictum est de ira. Quæ autem coalescunt ex contrariis non habent vllum contrarium, vt obseruat D. Thomas quæst. 46. art. 1. ad 2. & confirmat exemplo colorum, qui dicuntur medij, quibus nullus color est contrarius, eademque est ratio de aqua tepida, deque aliis eiusmodi. Vnde ex hoc capite non concluditur necessitas passionis positiuæ, quæ sit directè contraria iræ. Deinde nec ratio illa à priori conuincit. Quia quod sensibilia omnia possint adesse, & abesse, solum efficit affectum quoque iræ posse adesse, & abesse. An autem possit abesse per puram sui priuationem, an per affectum positiuum contrarium, ex ea ratione constare minimè potest. An verò aliundè constet absolute, mansuetudinem esse passionem specialem positiuè contrariam iræ, apparebit infra quæst. 41.

Ad 2. Constat ex dictis, iram constitui per confluxum plurium passionum, non formaliter, sed participatiuè tantum, & virtualiter, sicut alij effectus dependentes ex pluribus causis partialibus inuicem diuersis, eáque est intentio Philosophi in eo loco, vti expositum est superius ex professo.

Ad 3. Constat similiter ex nuper præmissis art. 6. adesse in brutis; nec non in homine, qua sensitiuus præcisè est, cognitionem imperfectè comparatiuam, eámque sufficere ad affectum iræ imperfectum quidem, sed propriè talem. Sensus enim potest simultaneè percipere malum inflictum animali, & vim eiusdem ad infligendum lædenti æquale malum, nec non conuenientiam infligendi illud, atque ita repellendi proprium malum. Quod est opus præstandum per iram. Iam in verbis illis psalmi non est sermo de ira secundum se, sed de modo iræ pertinenti ad virtutem. Sub qua videlicet sola ratione potest ira pertinere ad consilium, vel præceptum.

Ad 4. Esto retributio mali sit purum bonum, præsupponit tamen essentialiter malum, cui, seu ratione cuius retribuitur, ideoque affectus retribuentis fertur ad vtrumque indiuisim, ad alterum tanquam ad terminum à quo, ad alterum tanquam ad terminum ad quem, sicut etiam affectus medicantis & sanantis. Obiectum igitur iræ adæquatum est compositum ex contrariis ex hoc ipso, quod est affectus retributiuus mali.

Ad 5. Quod regeratur malum lædenti, tam potest fieri per odium, quàm per iram. Sed ira retribuit præcisè, nec vltra progreditur. Odium verò non præscribit sibi eos limites, vti expositum est superius art. 3.

Ad 6. Cum affectus indignationis, quo scriptor proiicit pennam, piscator caunam, & sic de similibus, sit ineptissimus manifestè, ac valde ridiculus, & de quo erubescere meritò possit, ac debeat, qui ita operatur, si reflectat, nec respondere quidquam possit, præterquam per stolidam aspirationem, interroganti, quid enim mali fecit? Cum, inquam, hoc ita habeat; clarissimè apparet, cognitionem directiuam talis indignationis esse valdè distortam, atque omninò dissonantem naturæ rei, circa quam versatur. Apprehendit nimirum rem inanimatam ad modum inanimatæ, & sentientis, atque illudentis domino suo cum contemptu eius. Affectus autem sequuntur naturam rei, non qualis est in se, sed qualis apparet in cognitione, siue sit ea propria, & iusta, siue impropria, ac deficiens, vti sæpius dictum est. Qua itidem de causa solent mitescere & quiescere pueri pulsato pariete, in quem impingere, tanquam reo læsionis, ob quam plorabant. Ineptitudo itaque eiusmodi indignationum solam probat ineptitudinem cognitionis præuiæ, non verò defectum affectus intendentis retributionem mali, vnde August. lib. 14. de Ciu. c. 15. loquens de iracunda styli collisione, & fractione calami, concludit sic: *Verum & ista licet irrationabilior, tamen quædam vicissendi libido est, & nescio quæ, vt ita dixerim, quasi vmbra retributionis, vt qui mala faciunt, mala patiantur.*

Art. 2. Ad 7. Ira est aliquatenus naturalior quàm concupiscentia, & aliquatenus est minus naturalis, vti exponit optimè D. Thom. in illo ipso loco. Est quidem naturalior concupiscentia, tum ex parte obiecti, ob rationem, quæ proponitur in obiectione; tum ex parte subiecti considerati secundum rationem suam genericam animalis, quatenus omne animal inclinatur per se ad bonum suæ conseruationis, quod pertinet ad concupiscentiam. Est autem è conuerso naturalior ira, quàm concupiscentia, ex parte subiecti, respectu hominis considerati secundum suam rationem specificam, maximè verò si consideretur secundum indiuiduationem propriam iracundi. Verùm hæc consideratio est bipartita, nempe & quoad complexionem temperamenti, quæ se tenet ex parte corporis, & quoad rationalitatem, quæ est propria animæ.

Art. 2. Complexio temperamenti conuenit homini secundum suam speciem æquilibrata, & absque excessu notabili alicuius ex primis, aut secundis qualitatibus. Quo differt homo à brutis. Quia singulæ species brutorum subsunt speciali excessui alicuius eiusmodi qualitatis, propterea que existit in illis prædominium dispositionis ad speciales passiones, vt in leone ad audaciam, in cane ad iram, in lepore ad timorem, & sic de reliquis. Hac igitur cõsideratione est naturalior speciei humanæ concupiscentia, quæ non requirit prædominium alicuius qualitatis, quàm ira, quæ requirit, eáque de causa homo dicitur communiter animal mansuetum natura. At si eadem complexio consideretur in indiuiduo, naturalior est è conuerso ira respectu hominis naturaliter iracundi, quàm concupiscentia respectu specialiter dispositi ad concupiscendum. Quia dispositio indiuidualis ad iram fundatur in præeminentia, & excessu complexionis cholericæ. Motus autem choleræ est velocior, & fortior, quàm motus proueniens à quolibet alio humore, quatenus humor cholericus est igneus, ideoque est facile, ac velociter mobilis, & maximè actiuus. Quapropter iracundus facilius ac vehementius mouetur ad iram, cæteris paribus, quàm ad concupiscentiam, quia est ex sua complexione specialiter ad illam dispositus. Qua eadem ratione dicit Philos. lib. 7. Ethic. cap. 6. Iram magis traduci à parentibus in filios, quam concupiscentiam.

Art. 3. Demum considerata specie hominis, qua rationalis est, ira est ipsi naturalior, quàm concupiscentia. Quia rationalitas pertinet ad naturam hominis. Dictum autem est, iram, secundum perfectam, & omninò completam rationem suam differentialem, esse cum ratione, concupiscentiam verò minimè. Est igitur naturalior homini, qua rationalis est, ira, quàm concupiscentia, atque ad hanc considerationem pertinet, quod dicit Philosophus lib. 4. Ethic. cap. 5. Humanius esse punire, quod pertinet ad iram, quàm mansuetum esse. Quia verò in vnoquoque præeminet ratio specifica rationi

genericæ, atque in hominem præeminet similiter rationalitas, quæ est penes animam, complexioni, quæ est penes corpus; absolutè dicitur cum Philosopho, & D. Thoma locis indicatis in obiectione, iram esse homini naturaliorem, quàm concupiscentiam.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrùm causa iræ sit sola paruipensio, seu contemptus proprius, quatenus vindicabilis difficulter.

VIdetur non esse. 1. Quia quælibet iniuria est causa iræ, dicente Damasc. libro 2. Fidei Orth. cap. 16. iniuriam passos, vel æstimantes pati, irasci propterea. Est autem multiplex iniuriæ, seu iniustitiæ genus præter paruipensionem, & despectum, vt patet in latrocinio, aliisque eiusmodi. Ergo non sola paruipensio est causa iræ.

2. Animalia bruta sibi inuicem irascuntur, tum natura, vt canis feli, tum propter incommodum, seu obstaculum delectationis, & commodi, vt canes inuicem circa cibum promiscuè oblatum, tum propter vulnus, quo maxime prouocantur ad iram omnia animalia, vt dicit Philosophus lib. 3. Ethic. cap. 8. Et tamen bruta sunt incapacia sentiendæ paruipensionis & contemptus, sicut & honoris æstimandi, ac cupiendi. Ergo causa iræ est vniuersalior paruipensione, & contemptu.

3. Obliuio amicorum, & consanguineorum, exultatio, & hilaritas quorumlibet aliorum in infortuniis propriis, prompta denunciatio euentus cuique improsperi, quoduis denique impedimentum explendi desiderium sunt prouocatiua iræ, vt dicit, & cum pluribus aliis causis iræ connumerat Philosophus lib. 2. Rhet. cap. 2. Omnia autem eiusmodi præscindunt à paruipensione, possuntque fieri indiscriminatim per contemptum, & sine contemptu, imo plerunque fiunt absque animo contemnendi. Ergo plura alia præter paruipensionem, & contemptum sunt prouocatiua iræ.

4. Qui sunt minus expositi paruipensioni, sunt magis expositi iræ, eamque, cæteris paribus concipiunt maiorem, Quia quicunque excellunt in aliquo genere, sunt eatenus remotiores à contemptu, cum excellentia quælibet conferat magis ad venerationem, & honorationem. Excellentes autem sunt magis proni ad iram, & irascuntur vehementius cæteris paribus, dicente Philosopho lib. 2. Rhet c. 9. *Homines propter excellentiam indignantur.* Ergo ira non est proportionata paruipensioni, sicut necesse est, effectum proportionari suæ causæ.

5. Eo ratio contemptus est minor in paruipensione cuiusque, quo is maioribus subest defectibus, quibus vilescat, & minoris merito æstimari possit. Contingit autem indidem facilius accendi iram. Quia egentes & infirmi, & quicunque quomodolibet male habent, iisque carent, quæ concupiscunt, irascuntur facilius, & magis, vt tradit Philos. lib. 2. Rhet. cap. 2. Vnde similiter apparet, iram non esse proportionalem paruipensioni, quoad magnitudinem suam, & facilitatem.

6. Magis prouocat ad iram amicus contemnens, quàm inimicus, tametsi dictum, aut factum contemptiuum sit idem, ideoque paruipensio sit æqualis, vt patet ex illo Psalmi 54. 13. *Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique*, id est continuissem facile iram. Ergo ira non est ex sola paruipensione

7. *Delectationes impediunt iram*, vt dicit Philos. lib. 2. Rhet cap. 3. Non autem impediunt paruipensionem, vt per se patet, cum proueniat ab aliis. Ergo ira aliunde etiam est, quam ex paruipensione, nempe ex quibusuis impedientibus delectationem.

8. In quolibet exurgit facile ira aduersus iniurias amicorum, aliorumque quorumlibet sibi specialiter deuinctorum. Similiter contingit facile, & vehementer irasci aduersus eos, qui despiciunt artem, aut alia quælibet, ad quæ quisque maxime afficitur, quæque magni facit, vt obseruat Philos. lib. 2. Rhet. cap. 2. Ergo non solus contemptus cuiusque proprius est causa iræ.

9. Sæpe Domini irascuntur in seruos, nec non parentes in filios paruulos; cum tamen vtrisque sit facillima vindicatio, seu punitio. Ergo non est de conceptu iræ, vt vindicta, quam intendit, sit difficilis, & ardua.

10. Non potest dari differentia ex parte effectus absque differentia ex parte causæ. Tres autem assignantur differentiæ iræ à Damasceno lib. 2. Orth. Fidei, à Gregorio Nyss. seu Nemesio lib. 4. Phil. cap. 13. & à Diuo Thoma quæst. 46. art. 8. aliisque communiter; nempe fel, mania, & furor, idest ira velox, ira diuturna, & ira impetuosa. Contingit vero tres istas differentias iræ existere in diuersis propter eundem paruipensionis modum, vt experientia docet, & supponit Philos. lib. 4. Ethic. cap. 5. Ergo non est causa, saltem adæquata, iræ sola paruipensio.

Art. 1. Respondetur. Causa iræ ex parte subiecti sunt passiones omnes aliæ, ex quarum influxu, & motione, dictum est superius, illam prouenire. Vnde cæteris paribus magis irascitur, qui magis tristatur de nocumento sibi illato, qui magis amat, & concupiscit bonum oppositum, qui magis sperat retributionem iniuriæ, qui magis audet confligere cum iniuriante. Consequenter temperamentum naturale conferens directè ad eiusmodi passiones, confert eo ipso indirectè ad affectum iræ: Confert vero directè ad eundem humor cholericus ex consensu omnium, quia est igneus, ideoque iuuat ad ignitam, ac impetuosam actiuitatem iræ. Verum specificatio iræ non prouenit ex his. Quæritur vero præcipuè causa iræ quoad rationem eius specificam, ac differentialem, & ex qua conceptus eius specificus desumitur. Quæ causa se tenet ex parte obiecti. Ex cuius videlicet specie, propriaque differentia prouenit omnis specifica differentia affectuum, vti positum est superius in communi.

Art. 2. Circa obiectum porro iræ duo sunt manifesta. Alterum est, affectum iræ concipi non posse absque apprehensione alicuius nocumenti illati, aut intentati irascenti. Nemo enim irascitur, dum nemo sibi nocet, aut intendit nocere, aut contradicere suæ voluntati. Alterum est, non omne nocumentum esse causatiuum iræ, sed solùm, quod est iniustum, aut apparet tale. Quia vt dicit Philos. lib. 2. Rhet. cap. 3. Non fit ira ad iustum, nec irascuntur homines, cùm putauerint se iustè passos esse. Omnis autem iniustitia continet in se aliquam paruipensionem iniquam eius, qui illam patitur. Quicunque enim infert iniuriam alteri, præfert se illi circa rem suam ipsius, hoc est præfert se alteri circa rem, in qua idem alter excellit re ipsa. Quia rem esse alicuius conuertitur cum excessu, & præeminentia eius supra omnes alios circa eandem rem, vt dictum est quæst. 2. de Iustitia. Manifestum autem est iniquè paruipendi, qui posthabetur in eo, in quo excellit. Contingit verò dupliciter, vt

quis despiciatur, ac paruipendatur. Primo indirectè, ac materialiter. Quando nimirum, qui paruipendit: commodum præcipue intendit suum, quatenus distinctum ab incommodo, ac displicentia alterius, quem lædit, quæsiturus idem, tametsi nihil alteri noceret, aut etiam libentius quæsiturus absque læsione alterius; vt qui furatur, quia indiget pecuniis, veste, aut cibo. Secundo despicitur quis directè, quando nocumentum illi infertur iniustè ex intentione nocendi ipsi, & absque alio emolumento nocentis, vt cum is comburit segetes alterius, aut impingit illi alapam, eidemue conuitiatur. In huiusmodi namque iniustitia intenditur, directè depressio patientis, atque in eius vilificatione bonum, voluptatemque suam constituit, qui lædit, non facturus idem, nisi displiceret patienti, isque inde redderetur vilior, & minoris æstimationis. Ira autem est maior aduersus despectum, & paruipensionem directam, quàm aduersus indirectam. Quia vt dicit Philos. lib. 2. Rhet. cap. 3. *his, qui propter iram aliquid fecerunt, aut non irascimur, aut minus irascimur. Non enim propter paruipensionem videntur egisse*: idemque dicit de læsione, tum ex ignorantia, tum ex alia quauis passione præterquam directè prælatiua sui respectu alterius. Consequenter lib. 5. Ethic. cap. 5. addit, maximè vnumquemque irasci contra illos, quos putat ex industria sibi nocuisse. Indidem prouenit maiorem esse iram aduersus eos, qui coram, quàm qui clam, & in absentia nocent in diuitiis, aut honore, cùm odium è conuerso aduersus clancularios sit maius. Patet igitur obiectum iræ esse læsionem iniustam, quatenus continet in se paruipensionem, & despectum; ita vt magnitudo motionis ad iram mensuretur, non tam magnitudine nocumenti iniusti, quàm magnitudine paruipensionis & despectus; cuius patiens non est dignus.

Art. 3. Ea itaque omnia augent iram, quæ augent paruipensionem, & contemptum. Augent autem contemptum vilitas contemnentis, & dignitas, ac excellentia eius, qui contemnitur, idque circa materiam propriam contemptus. Vnde præeminentes iurisdictione, diuites, fortes, ingenioſi, præstantes in scientia, vel arte, tunc maximè irascuntur, cùm despiciuntur in iis ipsis, in quibus eminent, nisi tanta sit excellentia, & vsque adeò apud omnes manifesta, vt nihil videatur nocuisse despectus. Similiter crescit ira ex opposita despicientis conditione. Ratio est, quia quo quis excellit magis, eo patitur maiorem iacturam honoris & existimationis, dum deprimitur ad aliquem vsque determinatum gradum. Et similiter est maior iactura patientis, quo est inferior conditio lædentis. Quia qui paruipendit, eatenus postponit sibi paruipensum. Patet autem eo esse maiorem demissionem, ac depressionem, quo is subtus quem detruditur, est in humiliori loco constitutus. Quod tamen est intelligendum de vilitate despicientis, quæ antecedit despectum, adeoque illum informat tanquam principium, & causa eius. Humiliatio namque, atque vilificatio iniuriantis, maxime si voluntaria sit, minuit iram, iuxta illud Prouerb. 15. 1. *Responsio mollis frangit iram*. Eademque de causa dicit Philosophus vbi supra, minorem esse iram dominorum aduersus seruos, qui læsere, & pœnitent, agnoscunt culpam, & silenter, nec ægre ferunt obiurgationem. Quia eatenus ostendunt se magnificare Dominos, eisdemque se submittunt tanquam indignos. Eadem est proportionaliter ratio de rustico, aut insipiente despiciente nobilem, vel sapientem, ac deinde humiliatõ, & pœnitente, & sic de reliquis. Nempe sicut vilitas antecedens actum despiciendi auget despectum, & consequenter iram; ita humiliatio, & pœnitentia subsequens auget honorationem despecti prius, & consequenter minuit, aut extinguit iram, prout contigerit, tantundem honorationis reponi, quantus fuerat despectus, & ex eo iactura honoris, aut eò propinquius, vel remotius accedere humiliationem subsequentem. In hunc igitur modum crescit, ac decrescit ira ex parte obiecti quod est causa eius.

Art. 4. Requiritur autem ad inducendum affectum iræ, vt paruipensio appareat vindicabilis à patiente ipso, idque cum aliqua arduitate, ac difficultate. Quia si vindicta, id est compensatio paruipensionis, quoad vim læsiuam paruipensi, appareat impossibilis, hoc est superans vires ipsius paruipensi, non exurgit ira, sed mansuetudo coniuncta cum tristitia. Quia nemo intendit, quod videtur impossibile sibi, suasque vires excedens. Intendit autem ira vindictam, & compensationem, tanquam exequutioni mandandam ab ipso irato. Inquam verò ab ipso irato, ipsoque paruipenso. Quia ira tendit ad hoc, vt reponat excessum irati supra iniuriantem, loco excessus intenti ab iniuriante supra iratum, ac paruipensum; itaut modus reparationis correspondeat, iustè modo paruipensionis. Quia alioquin non apparet facta compensatio, nec videtur paruipensus emergere totaliter à vilitate contracta, quidquid aliunde fiat ad depressionem iniuriantis. Quia is nihilominus manet comparatiuè superior, dum non deprimitur ab illo ipso, quem depressit, & sicut depressit. Hæc causa est, ob quam duellatores nullis vnquam legibus comprimi potuere, nullisque quiescunt suppliciis eorum, per quos paruipensi fuere. Quia videlicet quidquid fecerit Magistratus, semper manet integer excessus comparatiuus iniuriantis, vt iniuriantis, dum is non deprimitur ab illo ipso qui paruipensus est, ideoque nulla aliunde humana compensatione, aut ratione quiescere potest, sed sola ad Deum submissione per virtutem, iuxta illud ad Rom. 12. 19. *Mihi vindicta; ego retribuam.* Quod dictum denique est de arduitate vindictæ, est commune obiecto iræ cum obiectis aliarum passionum pertinentium ad partem irascibilem, vt dictum est sæpius ex Philosopho, ac D. Thoma. Quia facultas irascibilis inseruit concupiscibili ad victoriam difficultatum, quæ obstant bono concupito, ac delectabili, atque vbi deest arduitas, ac difficultas, sufficit simplex affectus concupiscentiæ. Quare obiectum causatiuum iræ est compositum ex bono vindictæ, ac victoriæ, & ex duplici malo, altero paruipensionis, quæ præcessit, altero difficultatis perueniendi ad compensationem illius per depressionem proportionaliter æqualem paruipendentis. Constat igitur ex his motiuum, & causam specificatiuam iræ esse solam paruipensionem, & despectum proprium irascentis, quatenus vindicabilem ab eodem, cum arduitate, & difficultate aliqua, modo, & sensu hucusque explicato quoad singula.

Ad 1. Sententia illa Damasceni, quod quælibet iniustitia sit prouocatiua iræ, est verissima. Sed ostensum est iam supra art. 2. qua ratione quælibet iniustitia contineat in se aliquam paruipensionem eius, aduersus quem committitur. Quia tamen in plerisque iniustitiis ratio paruipensionis se habet materialiter, nec intenditur directè, propterea plerunque ex illis subsequitur parua ira, quando abest formalis despectus modo inibi explicato.

Ad 2. Animalia bruta tametsi honorem formaliter apprehendere non possint, nec despectum, amant tamen excellere, & ægrè ferunt, quod deiiciantur indignè ab excellentiæ gradu, qui apparet conueniens respectu cuiusque, ideoque irascuntur

aduersus

aduersus depressorem sui, vt dicit D. Thom. q. 47. art. 2. ad 2. Vt mirum profectò sit, D. Thomam simul cum Philosopho contemni, ac reiici, quoad hanc partem doctrinæ, à quodam moderno propter istud tantummodo argumentum petitum ex triuio, quin quidquam opposuerit responsioni D. Thomæ, quæ est vsque adeo manifesta. Quod est signum clarum, impugnatum ab eo fuisse D. Thomam, quin eum legeret, nec consideraret eiusdem, aut Philosophi contextum. Quod etiam alias in eo auctore notare liceret.

Ad 3. Obliuio in primis amicorum, & consanguineorum reputatur iniuriosa, quatenus opposita memoria eorum censetur debita, ideoque ea obliuio participat rationem paruipensionis iuxta prænotata de iniustitia, & quasi iniustitia in genere. Deinde eadem obliuio est præterea signum speciale paruipensionis, ad quam plerunque consequitur. Quia difficulter obliuiscimur eorum, quos magnifacimus. Similiter est indicatiua despectus exultatio hilaris in infortunio alterius, idémque dicitur de denunciatione infortuniorum. Quia nihil horum fit, aut fit difficulter circa eos, quos plurimum reueremur. In illis igitur omnibus, inque aliis similibus, aut præsupponitur, & indicatur, aut etiam exercetur despectus, tametsi aliquando non intendatur directè. Nec enim ad iram requiritur formalis intentio despiciendi. Sufficit enim noluisse vitare despectum, & animaduertisse actioni exercitæ circa aliquem inesse re ipsa despicientiam eius, nec pensi id habuisse.

Ad 4. Illa ratio probat excellentibus rarius occurrere occasiones iræ, quia rarius paruipenduntur. At quando accidit paruipensio eorum, ira est maior. Quia cæteris paribus iactura honoris, & depressio excellentiæ est maior, ac indignior, vt dictum est supra.

Ad 5. Quod viles, & malè habentes facilè irascantur, non prouenit ex magnitudine motionis ad iram, conuenientis despectui eorum, sed ex dispositione subiecti, seu physica penes temperamentum corporis, seu intentionali per affectum tristitiæ, cui subsunt, & quam dictum est disponere specialiter ad iram. Deinde qui iniquiori subsunt fortunæ faciliùs apprehendunt exprobrari illam sibi, séque proinde contemni directè, sibique contradici ex contemptu formali. Quod dictum est valere plurimum ad iram ex parte obiecti sui. Atque in istas duas causas reuocat ibi Philosophus iram facilem, & nonnunquam acrem vilium, ac debilium.

Ad 6. Eo maior est iniuria quæuis, quo magis contradicit rationi debiti. Maior autem est obligatio amici ad honorandum amicum, quam aliorum, cæteris paribus. Vnde eadem actio materialis iniuriatiua, aut paruipensiua magis prouocat ad iram aduersus amicum authorem eius, quam aduersus non amicum, idque exprimitur in illis verbis à Psalmista.

Ad 7. Delectatio impedit iram, sicut dictum est eandem foueri tristitia. Nempe quia delectatio quælibet impedit aliqualiter quamlibet tristitiam, sensúmque doloris, vti superiùs dictum est in loco, ideoque valet impedire iram ex parte subiecti. Quod nihil probat aduersus assertam rationem obiecti iræ.

Ad 8. Amor est vnitiuus, vt dictum est suprà quæst. 9. Vnde iniuria illata personis dilectis causat iram iuxta gradum dilectionis. Quia iniuria illis irrogata, & paruipensio inclusa in iniuria æstimatur tanquam propria. Et similiter despectus artis, cui quis est deditus, & quam magnifacit, reputatur tanquam nocumentum redundans in ipsum professorem artis, eiusdémque æstimatorem, & sic de similibus ab vnoquoque vel concupitis, vel magni habitis.

Ad 9. Facilitas pulsandi, ac verberandi seruos, aut filios, aut alios debiles despectores opponitur arduitati, quæ est propria operi audacis, ideoque iræ aduersus eiusmodi paruipensores deest formalis ratio audaciæ, quæ reperitur in ira aduersus validos, quorum impugnatio est difficilis, ac periculosa. Cæterùm non semper est facile compensare æqualiter iniuriam irrogatam à seruo, aut filio, aut quouis alio, qui resistere non possit. Quia contingit eosdem nihilominus esse pertinaces, ac sæpè recidiuos in offensione, ac paruipensione, siue directa, siue indirecta suorum maiorum. Vnde est difficile talem inducere vindictam, quæ iniuriis, ac paruipensionibus finem imponat, spémque faciat vindicanti de sua imposterum indemnitate quoad decus, & reuerentiam sibi debitam. Qua de causa pœnitentibus, ac ostendentibus bonam animi dispositionem, firmámque in futurum, faciliùs ignoscitur. Imò nullus insurgit iræ impetus, si pœnitentia, & humiliatio appareat æqualis, atque omnino proportionata magnitudini iniuriæ, & priori pronitati ad iniuriandum, vt aduertit Philosophus cap. illo 3 lib. 2. Rhet. Eiusmodi igitur est arduitas, & difficultas, quam vniuersaliter respiciunt omnes actus iræ, cum non nisi aliqui eorum ferantur ad arduitatem periculosam.

Ad 10. Diuisio illa iræ coincidit cum ira acuta, amara, ac difficili. Vnde Philosophus cap. illo 5. iracundos, alios dicit acutos, alios amaros, alios difficiles; éstque diuisio purè materialis non diuersificans speciem iræ, sed solam sequens differentiam eius accidentalem ex parte subiecti. Ira enim dicitur acuta, & iracundus acutus, ex abundantia humoris cholerici, qui quia est igneus facit, vt facilè, ac citissimè accendatur ira, vtque eadem sit manifesta. Dicitur verò amara, propter memoriam paruipensionis diu, ac pertinaciter inhærentem animo, propterea que propagatiuam iræ ad multum tempus, nullis, ac paruis interim existentibus indiciis eius, quousque tempus opportunum vindictæ superueniat. Quod prouenit ex prædominio complexionis terreæ. Vnde non contingit eosdem esse acutos simul, & amaros, quia abundantia humoris ignei, quæ confert ad velocitatem iræ, & ad subitam, ac efficacem operationem eius, simul est impeditiua diuturnæ memoriæ. Quia videlicet mobilitas illi agnata circumagit plurimum spiritus vitales, eorundémque inducit transpirationem copiosam, & vtroque modo impedit permanentiam vniformem specierum impressarum, & phantasmatum per longum tempus, vt non possit vigere diu memoria paruipensionis præteritæ. Ira demum difficilis dicitur ex intensione magna, qua concupiscitur vindicta, & ratione cuius nequit vllo pacto quiescere, aut ad alia diuerti, qui passus est iniuriam. Patet igitur eiusmodi diuisionem iræ nihil facere pro necessitate vllius differentiæ ex parte causæ obiectiuæ, cùm tota sit materialis, & ex parte subiecti; atque hæc est expositio D. Thomæ in eo loco.

QVÆSTIO XL.

Vtrùm ira sit causa delectationis?

VIdetur non esse. 1. Quia ira est cum tristitia, ac dolore, vt patet ex definitione Philosophi superiùs præmissa, & ex his eiusdem verbis lib. 7.

Ethic. cap. 6. *Omnis, qui facit aliquid propter iram, facit tristatus.* Oppositа autem non sunt simul, nec tristitia potest esse inductiua delectationis. Ergo ira non est causa delectationis.

2. Tunc tandem delectatur iratus quando vindicta est iam perfecta. Tunc autem cessat ira. Ergo ira numquam coniungitur cum delectatione; cùm tamen necesse sit causam cuiusque effectus esse coniungibilem cum ipso.

3. Ira impeditur per delectationes, vt dictum est superius ex Philosopho cap.illo 3. lib.2. Rhet. Nulla autem causa impeditur per suum effectum. Ergo.

4. Delectatio est quietatiua animalis, sicut tristitia est perturbatiua eiusdem, vt dictum est superius circa vtramque quæst. 17. & 21. Ira autem inquietum è contra maximopere reddit animal. Quia inducit feruorem sanguinis circa cor, vt tradit ex Damasceno D. Thomas quæst 48. art. 2. Vnde & palpitationem cordis, & corporis tremorem vlterius inducit, vt tradit Gregor. Mag. lib. 5. Moral. cap. 31. Impossibile autem est, vt in eundem affectum concurrant simul vires inductiuæ effectuum vsque adeo inuicem oppositorum. Impossibile igitur est iram esse delectatiuam.

5. Per delectationem disponitur optimè animal ad operationes sibi conuenientes, vt dictum est supra quæst. 19. Ira autem è conuerso impedit operationes vsque adeo, vt iratus, præsertim si ira sit magna,ac valde vehemens,ne quidem mouere linguam possit, vt dicit Gregorius ibidem, & confirmatur ex tremore irati proprio, vt nuper notatum est. Tremens enim nihil exequitur bene. Non est igitur ira coniuncta cum delectatione, sed est eidem prorsus contraria.

Art. 1. Respondetur. Dictum est, iram ex multiplici passione prouenire, esseque proinde intrinsecè participem plurium passionum. Qua de causa dicit Philosophus lib.4. Ethic. cap.5. sub initium, *iram esse affectum, quem quæ efficiunt sunt multa, & diuersa.* Hinc prouenit, effectus iræ, quoad transmutationem corporalem, & formalem animi dispositionem, non esse semper vniformes, sicut in aliis passionibus, sed valde inter se diuersos, provt contigerit, participationem huius, vel illius passionis in ipsa præeminere supra participationem rationum formalium specialiter pertinentium ad passiones alias. Aliquando enim præeminet ratio tristitiæ propter maiorem apparentiam iniuriæ irrogatæ,quàm vindictæ irrogandæ. Aliquando præeminet ratio spei propter magnam apparentiam futuritionis vindictæ, sufficientis perfectè ad obruendam iacturam paruipensionis. Aliquando præeminet ratio audaciæ propter rationem proportionaliter similem, & sic de aliis eiusmodi. In hunc igitur modum necesse est esse multipliciter varios effectus iræ, propter multiplicem diuersitatem ipsius, tum ex parte subiecti, tum ex parte obiecti.

Art. 2. Vniuersaliter tamen inest iræ delectatio, vt liquet ex prouerbio Philosophi superiùs indicato, quod ira gliscat in pectoribus virorum multò dulcior melle distillante. Vis ista delectandi inest principaliter iræ, quatenus subuenit, veluti medicina,& remedium efficax, dolori, qui ex sua natura est maximus. Subuenit enim dolori de iactura excellentiæ, cuius amor est maximus in omnibus. Quia ex aliis omnibus nostris bonis aliquam excellentiam quærimus, vt dicit Philos. lib. 2. Rhet. cap. 2. ideoque excellentia est veluti apex, & medulla reliquorum omnium bonorum, atque hæc sunt veluti cortex illius, & fulcrum. Summus igitur amor est circa excellentiam, & consequenter dolor subsequens ad eius iacturam est pariter summus. Quod autem medetur summo dolori non potest non esse valdè delectatiuum. Ergo ira ex suo conceptu vniuersali est valde delectatiua, atque illa ipsa, quæ nuper dicta est amara, est talis, non respectu sui subiecti,sed solum relatiuè ad eos, aduersus quos insurgit.

Art. 3. Hæc nihilominus delectatio est imperfecta, dum perseuerat affectus iræ; completur verò, ac perficitur, quando cessat operatio iræ, ipsáque ira desinit propter vindictam iam totaliter exequutioni mandatam. Quia videlicet eo vsque perseuerat malum paruipensionis, eiusque realis præsentia, coniuncta cum defectu compensationis, ingerit molestiam, ac dolorem, quo minuitur,ac debilitatur delectatio ex vindicta intentionaliter tantùm interim præsenti, nempe in cognitione eius, & spe,ac intentione. At peracta vindicta, & cessante proinde ira, succedit delectatio perfecta, eáque magna ex genere suo, propter exclusionem mali summè doloriferi, vt dictum est. Itaque delectatio magna, sed imperfecta est comes iræ, eidémque inest partim intrinsecè,partim concomitanter; perfecta verò subsequitur ad ipsam, tanquam ad causam suam mediatam, ac dispositiuam. Reliqui effectus iræ, conuenientes ipsi iuxta gradum participationis aliarum passionum, vt prænotatum est, non indigent peculiari expositione, quia facilè deprehenduntur ex dictis superiùs circa singulas alias passiones, debéntque applicari iræ proportione seruata.

Ad 1. Illa ratio probat delectationem coniunctam cum ira non esse perfectam, vti concessum, ac expositum modo est. Cæterùm præualet delectatio dolori, saltem vt plurimum, in pectore irati. Quia præualet spes vindictæ, ideoque consideratur malum præexistens, tanquam protinus repellendum, ac desiturum, ideoque iratus gaudet, sicut ægrotus in fine accessionis, seu prope finem existens. Non autem repugnat, delectationem imperfectam, ac præualentem coëxistere tristitiæ itidem imperfectæ, ac iam remittenti, & properanti ad desitionem.

Hinc etiam patet ad 2.& 3. Quia vtrumque procedit, & verificatur de sola delectatione completa, quæ est post iram, tanquam post causam suam mediatam, & simul cum vindicta, tanquam cum causa sua immediata.

Ad 4. Delectatio imperfecta quietat imperfectè, & inchoatiuè tantùm. Quapropter cum delectatio coëxistens iræ sit imperfecta, quietat interim imperfectè tantum, & minuit perturbationem, quæ futura esset, existente pura tristitia absque spe, & intentione vindictæ. Quòd autem est reliquum de tristitia, est coniunctum in affectu iræ cum participatione audaciæ,vt dictum est supra,ideoque reuocat sanguinem ad cor, sub primum impetum, ac deinde eundem refundit auctum calore, & vigore ex corde, in partes exteriores, sicut dictum est de audacia, nisi quod, propter prædominium humoris cholerici in ira,existit maior, ac violentior motus sanguinis in irato, quam in audaci. Vnde est palpitatio, & tremor in illo maior. Varietas igitur, & contrarietas successiua transmutationum in irato existit, modo dicto,ex multiplici compositione virtuali ipsius iræ.

Ad 5. Ineptitudo irati ad operationes exteriores consequitur ad iram, quando in ipsa præualet multum ratio tristitiæ, aut timoris, & quando appetitus vindictæ in eadem est nimium vehemens. Ex priori enim capite præualentis tristitiæ, aut doloris resultat transmutatio affinis transmutationi propriæ vtriusque eius passionis, quam dictum est esse impeditiuam operationum, quæst. 26. & 27.

Ex

Ex posteriori autem capite vindictæ nimis vehementer concupitæ exundant spiritus vitales, totúsque sanguis in partes superiores in tanta copia, & vsque adeo inordinatè, vt non solum tollatur potestas perfecta deliberandi per rationem, sicut in ebriis, sed etiam impediantur membra corporis, & inter alia etiam lingua, quominus moueantur, atque operentur conuenienter. Cæterùm sublatis his excessibus ira moderata, aut non extremè immoderata, est maximæ, ac vehementis actiuitatis propter rationes superiùs propositas.

QVÆSTIO XLI.

Vtrùm mansuetudo sit passio contraria iræ.

VIdetur non esse passio, sed pura priuatio passionis iræ. 1. Quia nullum obiectum est specialiter contrarium obiecto iræ, quod possit esse motiuum mansuetudinis. Malo enim præsenti, quod est obiectum iræ, solum opponitur bonum præsens, aut possessum, quod non est obiectum mansuetudinis, sed delectationis. Repugnat autem specialis passio absque obiecto speciali, vt patet ex quæst. 2. Ergo mansuetudo non est specialis passio.

2. Apparente malo difficili iam iniacente, ac præsente, quod dictum, est, esse obiectum iræ, necesse est, appetitum, vel succumbere malo, & hoc fit per tristitiam vel inuadere, velleque expugnare causam læsiuam, & hoc pertinet ad iram. Neque enim est vllum medium inter hæc extrema, quia est impossibile appetitui, vt velit fugere tale malum, siquidem ponitur iam adesse, ac inesse. Ergo nullus positiuus motus appetitus est contrarius directè, ac formaliter motui iræ, vel secundum accessum, & recessum, vt patet ex hac ratione, vel secundum prosequutionem, & fugam vt patet ex ratione præcedenti. Accedit his rationibus auctoritas D. Thomæ, qui illis vtitur coniunctim pro hac parte, quæst. 23. art. 3.

3. Stoliditas est pura priuatio. Ergo & mansuetudo. Patet consequentia, quia effectus non potest esse in plus, quàm causa. Stoliditas autem est vnica causa mansuetudinis in appetitu sensitiuo secundum se dicente Philos. lib. 4. Ethic. cap. 5. sub initium: *Qui, & ob quæ oportet, & sicut oportet, & quando, & in quos oportet, non irascuntur, hi profecto esse stolidi videntur.* Et probat immediatè: *Qui enim non irascitur, neque videtur sentire, neque dolore affici, neque esse idoneus ad vlciscendum.* Quæ omnia sunt purè priuatiua.

4. Colores medij nullum habent contrarium præter extrema, ex quorum mixtione coalescunt, vt dicit in hanc ipsam rem D. Thomas quæst. 46. art. 1. ad 2. eademque est ratio de tepido, deque aliis qualitatibus perfectæ medietatis. Ira autem est passio composita, seu quasi composita ex passionibus inuicem contrariis, vt dictum est quæst. 38. Ergo ira nullam habet passionem specialiter sibi contrariam.

Respondetur. Eadem, credo ratione visum est D. Thomæ, ac deinde aliis mansuetudinem esse puram priuationem in appetitu sensitiuo, qua nonnullis aliis ante D. Thomam visum fuit desperationem esse puram priuationem spei, vt innuit idem D. Thomas quæst. 40. artic. 4. Quia videlicet mansuetudo, sicut etiam desperatio, nullam inducit per se operationem exteriorem, sed solum suspendit operationem, quæ futura fuisset mouente spe, aut ira, atque affectus inferiores metimur plerumque operationibus ipsorum exterioribus. Cæterum cõsiderata attentè natura motiui, propter quod quis irascitur, & mansuescit, probabilius apparet, mansuetudinem in appetitu etiam sensitiuo esse effectum positiuum directè contrarium iræ, secundum accessum, & recessum, ad eum modum, quo dictum est superius de spe, desperatione, de audacia, & timore ignauo. Certè Philosophus eodẽ modo astruit contrarietatem in illis, atque in istis. Dicit enim lib. 2. Rhet. cap. 3. *Verum quoniam irasci, & mansuetum esse, contraria sunt, & ira mansuetudini contrarium.* Et licet lib. 4. Ethic. cap. 5. post initium videatur dubitare de hoc puncto, dum dicit: *At defectus* (nempe iræ,) *sine iræ vacuitas quædam sit, sine quippiam aliud, vituperatur.* Quia tamen ibidem, & maximè in indicato loco Rhetoricæ assignat ex professo motiuum, & causam positiuam specialem mansuetudinis perinde, atque aliarum passionum, idque discutiendum proponat in illos cap. 3. dum præmittit: *Dicendum nunc est quomodo se habentes mansueti sunt, & quibus, & quas ob res:* dubitari minimè potest, quin Philosophus mansuetudinem censuerit esse affectum positiuum, sicut desperationem, & timorem. Ratio est quia motiuum iræ non est malum præsens secundum se, sed quatenus vindicabile difficulter, vti ostensum est supra quæst. 39. Sicut ergo insurgit affectus iræ apparente excessu virtutis propriæ ad vindicandum supra vim causæ læsiuæ, & apparente præterea magnitudine mali paruipensionis cum præponderantia supra malum arduitatis in opere vindicãdi: ita etiam subsequitur affectus mansuetudinis apparente excessu contrario secundum alterutram, vel vtramque eam comparationem. Tam nimirum idoneum motiuum est ad nolendum opus vindicatiuum, quod causa læsiua appareat maiorum virium, quàm vt expugnetur à patiente, vel quòd immineat maius malum ex impugnatione, seu conatu expugnandi eandem causam læsiuam, quàm malum inflictum per ipsam; quàm est idoneum motiuum ad volendum vindictam contrarius excessus vtrobique apparens, vt præeminens absolutè quoad vtramlibet partem. Datur igitur motiuum speciale ad affectum positiuum mansuetudinis, seu nolitionis vindictæ, non secus quam ad affectum positiuum iræ, seu intentionis vindictæ. Eadem profecto ratione, qua idem proportionaliter dictum est superius de desperatione, & timore. Dictum nempe est superius vniuersaliter quæst. 2. affectus irascibilis ferri ad obiectum compositum ex bono & malo, atque appetitum sensitiuum determinari ad prosequutionem, & fugam, seu potius ad accessum, & recessum, secundum præponderantiam bonitatis supra malitiam sibi adiunctam, vel malitiæ supra bonitatem, cui adiacet. Cùm ergo bonum intentum per iram sit coniunctum cum malo arduitatis, & difficultatis afficientis opus vindicatiuum, fierique possit, vt hæc ratio malitiæ appareat præponderans illi bonitati, fieri vtique potest, vt appetitus sensitiuus determinetur per affectum positiuum ad recedendum ab opere vindicandi. Atque in hoc ratio mansuetudinis consistit. Dicendum igitur potius videtur, mansuetudinem esse affectum positiuum, & passionem directè contrariam iræ & non puram priuationem. Necesse porro nequaquam est quidquam addere specialiter pro expositione huius affectus. Sufficit namque monere, illi conuenire opposita omnia eorum, quæ dicta sunt de ira.

Ad 1. & 2. patet sufficienter ex dictis. Supponitur enim in vtraque ea ratione motiuum iræ esse malum inflictum irato, secundum se consideratum, nec attenditur ad gradum vindicabilitatis, seu potentiæ ad vindicandum, & conuenientiæ operandi in ordine ad vindictam. Quod tamen est speciale in ira, & discretiuum eius à tristitia. Idémque est

capax determinandi appetitum ad accessum, & ad recessum, iuxta explicatum præponderantiæ modum.

Art. 1. Ad 3. Non tribuit Philosophus stoliditati quamlibet cessationem iræ, & mansuetudinem qualitercúmque contingentem, sed solum cessationem iræ, quando, & ob quæ &c. oportet irasci. Quod quidem quia vitiosum, ac defectuosum est, necesse est, in priuatione eatenus situm esse. De reliquo Philosophus laudat ibidem, laudantque omnes mansuetudinem, quando adest ratio sufficiens, qualis nuper exposita est, omittendi opus vindicatiuum. Vnde mansuetudo eatenus est affectus posituus.

Art. 2. Nota hic obiter mansuetudinem esse difficilem, & facilem, minusque placabilem iram in iis in quibus ratio, & discursus est debilis, ac imperfectus. Qua de causa mulieres sunt maximè iracundæ, minimèque placabiles, iuxta illud Eccl. 25. 23. *Non est ira super iram mulieris.* Dictum námque est supra ex Philosopho, iram esse cum ratione, sed imperfecta, nempe nunciante malum, & instigante ad vindictam, & nondum præcipiente modum eius. Præuertit enim ira vltimum, & perfectum dictamen rationis, sicut famuli præcipitanter obsequiosi præuertunt nonnunquam vltimam determinationem, & expressionem domini præcipientis. Quo exemplo, & canis custodis domus aut gregis exponit rem hanc Philos. lib. 7. Ethic. cap. 6. initio. Quapropter quorum est imperfecta ratio, vti est maximè in fœminis; nec non in extremis ætatibus virorum, atque in principio ebrietatis ira est facilior, maior, ac diuturnior. Quia habent discursum, quantus sufficit ad irascendum, & non habent, quantus sufficit ad perfectam comparationem eorum, quæ interueniunt in ira. Sed in iis, qui sunt valde stupidi, ac hebetes, deest insuper ratio, quanta sufficit ad æstimandum honorem, & iacturam illatam per paruipensionem, ideóque vel omittunt iram, per puram eius priuationem, vel concipiunt affectum mansuetudinis stultum, miniméque proportionatum naturæ mali, cui subsunt, sicut ij, qui sunt multum ebrij. Quo pertinet posterior pars testimonij, quo vtitur obiectio ex Philosopho.

Ad 4. Exempla obiectionis petuntur ex iis, in quibus nulla est præeminentia vllius contrariorum confluentium in vnum, ideóque nihil conuincunt circa iram. Quæ videlicet concipi non potest, quin præponderet ratio bonitatis, quam prosequitur, difficultati, per quam illa redditur ardua. Vnde existente præponderantia contraria difficultatis, sequitur recessus ab eadem bonitate. Quod fit per affectum mansuetudinis, quæ ob eam rationem omittit opus vindictæ; atque ad hanc omissionem subsequitur deinde noua tristitia de malo inuindicationis. Videatur quæst. 2. ab art. 6.

QVÆSTIO XLII.

Vtrùm omnes species passionum diuidantur in innaturales, & naturales; finitas, & infinitas?

VIdetur neutra diuisio subsistere posse 1. Quia passiones omnes sunt affectus intentionales, ac animales. Naturale autem contraponitur intentionali, ac animali. Ergo nulla passio dici potest naturalis.

2. Si quæ essent passiones non naturales, eo ipso essent rationales, ac intellectuales: quia ratio contraponitur naturæ, & contra naturam diuiditur, vt habetur ex lib. 2. Physic. sub initium, & textu 19. Repugnat autem passiones aliquas esse rationales, intellectuales: quia de conceptu passionis est, vt sit actus appetitus sensitiui, vti positum est quæst. 1. Repugnat autem actui appetitus sensitiui, vt dirigatur ratione, seu cognitione propria intellectus, ac proinde vt sit rationalis, ac intellectualis. Omnis enim virtus appetitiua commensuratur adæquatè cognitiuæ sui generis, nec eius limites prætergredi potest, atque adeo appetitus sensitiuus solo sensu dirigi, mouerique potest. Ergo nullæ sunt passiones non naturales.

3. Omnis diuersitas passionum dependet ex obiectorum diuersitate secundum virtutem motiuam appetitus, vt patet ex quæst. 2. Diuersitas autem obiectorum appetitus, naturalium, & non naturalium, seu quæ apprehenduntur per sensum, quæque per intellectum, est purè materialis. Quia virtus motiua obiecti, ex cuius sola diuersitate specifica oritur diuersitas specifica affectuum, vt dictum est superius non semel cum D. Thoma, est eadem, eodémque modo mouet, siue proponatur per sensum, siue per intellectum. Ergo diuisio passionum in naturales, & non naturales est purè materialis, ac propterea ad considerationem scientificam nequaquam pertinet.

4. Omnes aliæ passiones terminantur ad affectum delectationis tanquam ad finem suum, & centrum. Vnde si aliquæ aliæ species passionum diuiderentur in naturales, & non naturales, delectationum quoque aliæ forent naturales, & aliæ non naturales. Repugnat autem delectatio non naturalis. Primò quia delectatio est passio quietatiua animalis, vt dictum est quæst. 17. Repugnat autem esse quietatiuum, quod non est naturale: qua vnumquódque quiescit in eo solùm, quod est sibi connaturale, sicut corpora in solo loco sibi connaturali quiescunt. Secundo quia quod non est naturale, est violentum. Omne autem violentum est contristatiuum potiùs, quàm delectatiuum, vt habetur ex Philos. lib. 1. Rhet. cap. 11. sub initio. Demum quia illud solum est delectabile, quod constituit secundum naturam, vt dictum est in eadem quæstione ex Philosopho. Quidquid autem constituit secundum naturam, est naturale.

5. Ij solùm motus dicuntur naturales, ad quos inclinat natura. Sunt autem aliquæ species passionum, seu affectuum, ad quos non inclinat natura. Nec enim inclinat natura ad timorem, & dolorem, seu tristitiam, neque ad spem, audaciam, & iram. Quia priores duo affectus sunt circa obiectum, cui repugnat natura. Posteriores verò, propter necessariam comparationem multiplicis rationis obiectiuæ, transcendunt limites appetitus naturalis, seu innati. Ergo non omnes passionum species diuiduntur in naturales, & non naturales, sed aliquæ ex suo conceptu vniuersali sunt nonnaturales, seu supra naturam, & excedentes appetitum innatum.

6. Omnis affectus est prosequutiuus boni conuenientis, vel reiectiuus mali inconuenientis. Neutrum autem procedit in infinitum. Et quidem nullum conueniens finito, qualis est appetitus sensitiuus potest esse infinitum: quia omne conueniens est proportionatum subiecto, cui conuenit, eidémque congruit. Infinitum autem nullum est proportionatum, & congruens finito. Iam inconueniens, cùm sit priuatiuum conuenientis, eisdem cum ipso limitibus continetur. Nullus igitur affectus, siue naturalis sit, siue non naturalis, potest esse infinitus.

7. Delectatio est terminus omnium aliorum affectuum; itavt omnis affectus, vel sit delectatio, vel tendat ad delectationem. Nulla autem delectatio est infinita;

infinita ; tum quia nullum delectabile secundum sensum est infinitum, atque natura, & ratio cuiusque affectus sumitur ex natura & ratione sui obiecti ; tum quia delectatio prouenit ex consequutione finis, qui repugnat infinito. Nullus igitur affectus dici potest infinitus.

Art. 1. Respondetur. Expositis iam singulis seorsim speciebus omnium passionum ; commodius, ac intimius percipi poterunt, quàm si præmissæ initio, aut interiectæ deinde fuissent quinque ipsarum comparationes, quæ supersunt pro integra earum notitia. Prima comparatio est quoad naturalitatem, & innaturalitatem, finitatem, & infinitatem, quæ differentiæ saluantur in qualibet specie passionum secundum se præcisè. Secunda comparatio, de ordine causalitatis, & dignitatis passionum, componit singulas earum species cum reliquis omnibus speciebus. Tertia affectus appetitus sensitiui cum affectibus voluntatis, quoad magnitudinem vtrorúmque. Quarta, eosdem affectus appetitus sensitiui, & naturales dispositiones ad ipsos, comparat cum vltimo fine. Quinta denique cum mediis ad vltimum finem, in ordine ad quem reliqua omnia considerat Theologia. Quod ad primam partem primæ comparationis attinet, omnes in primis passionum species dici possunt quodam sensu naturales, & quodam alio innaturales. Naturales quidem, quia natura cuiusque, atque appetitus innatus identificatus cum ipsa inclinat ad omne bonum sibi conueniens, & fugit ab omni disconuenienti. Affectus autem omnes hoc ipsum vniuersaliter præstant, vt vel prosequantur, quod apparet conueniens, & fugiant à quocunque apprehenso inconuenienti. Vnde eatenus sunt omnes conformes naturæ, & appetitui naturali, ac proinde naturales dici possunt. Innaturales verò cum simili vniuersalitate dici similiter possunt, quatenus naturale nonnunquam vsurpatur, quatenus distinctum ab intentionali, & à cognitione, atque ab iis, quæ cognitioni consentanea sunt, atque ab eadem dependent ex sua natura immediatè. Patet enim affectus omnes esse motus intentionales, atque dirigi immediatè cognitione inexistente ipsi appetenti. Quæ tamen innaturalitas, secundum eiusmodi præcisè conceptum, dicitur, non per oppositionem, sed tantùm per additionem, idque quoad solum modum ; quandoquidem nulla eatenus differentia adhuc existit, aut consideratur inter vtrumque appetitum ex parte bonorum, & malorum, ad quæ referuntur.

Art. 2. Verùm quia sensus latiùs patet, quam natura, & rursus intellectus latiùs, quàm sensus ; ideoque quæ sensitiua sunt, eo ipso sunt capacia plurium bonorum, & consequenter inclinationum, quam insensibilia ; & similiter intellectualia, quàm purè sensitiua, ac irrationalia, plures affectus sunt innaturales per excessum comparatione inclinationis naturalis, seu appetitus innati. Ita videlicet, vt quæcunque appetuntur appetitu innato, sint quoque appetibilia appetitu animali, ac elicito, non verò è conuerso : & similiter quæcunque sunt appetibilia per appetitum sensitiuum, & dependenter à solo sensu, sint quoque appetibilia per voluntatem, & dependenter à cognitione intellectuali ; non verò è conuerso. Hinc fit, vt affectus quidam dicantur specialiter naturales, alij verò innaturales, seu potiùs vltra naturales. Affectus enim circa cibum, & potum, aliáque similia, quibus indiget animal ad conseruationem sui, aut suæ speciei, dicuntur naturales, quia eadem bona cadunt sub appetitum quoque naturalem, ac innatum, & propter conformitatem cum ipso dicuntur specialiter naturales. Quia videlicet continent in se inclinationem, quæ formaliter, vel certè proportionaliter est communis omnibus naturis, seu sentientibus, seu non sentientibus, quæque reperitur in animalibur ipsis independenter etiam ab omni sensione. Affectus verò, qui versantur circa bonum, & malum præcisè, quatenus apprehensum per sensum, quales sunt præsertim, qui feruntur ad bonum, vel malum futurum, vt futurum formaliter, sunt præternaturales, quia excedunt limites appetitus innati. Quia appetitus innatus nequit moueri, nisi per bonum, & malum sibi actualiter præsens, quà præsens est, vel certè qua præscindit ab absentia, & futuritione. Huiusmodi igitur affectus dicuntur ea ratione præternaturales, eodémque modo præternaturales dicuntur affectus, qui feruntur ad obiectum compositum ex bono, & malo inuicem permixtis, quia appetitus purè naturalis, ac innatus ne imperfectè quidem est comparatiuus, & compositiuus diuersorum, sicut sensus, & consequenter appetitus sensitiuus.

Art. 3. Istiusmodi tamen excessus conuenit affectibus multò magis dependenter ab intellectus. Quia intellectus est capax ad inueniendum, & excogitandum plures rationes bonitatis, & malitiæ, quæ dependenter ab eius propositione placere possint, displicere appetitui, quin ad eas dem extendi vllo pacto posset immediatè appetitus innatus. Esse enim adorabile, & honorabile, ac diligibile, est appetibile dependenter ab apprehensione intellectus, nec nisi ipso prælucente potest appeti per naturam, vel etiam per appetitum sensitiuum. Similiter consonantiæ vocum, & musicæ, atque proportiones picturarum sunt perceptibiles per solum intellectum, & sic de similibus. Affectus igitur, qui sunt circa eiusmodi bona sunt præternaturales per excessum, dicunturque propterea innaturales à Philosopho lib. 1. Rhet. c. 11. Consequenter priores affectus excitabiles per solum sensum indepẽdentèr ab intellectu sunt communes homini cum cæteris animalibus ; posteriores verò soli homini conueniunt. Qua de causa Philosophus in eodem cap. 11. priores affectus dicit communes, & necessarios ; posteriores vero humanos, ac rationales. Sub hac consideratione omnes vniuersim affectus pertinẽtes ad irascibilem, si considerentur secundum suum conceptum omnino perfectum, ac adæquatum, dici possunt humani, ac rationales ; animales verò, & irrationales solum secundum conceptum imperfectum, confusum, ac inadæquatum. Quia obiectum spei, audaciæ, & iræ cum suis contrariis, compositum ex bono, & malo, & mouet secundum præeminentiam alterius supra alterum, & includit præterea in suo conceptu possibilitatem, & futuritionem, atque insuper ira commensurationem vindictæ cum læsione. Quæ omnia patet non nisi imperfectè atque confuse apprehendi posse per sensum ; perfectè verò, atque distinctè per intellectum solùm, vti obiter notatum est de singulis eiusmodi passionibus in loco. In hunc igitur modum passiones omnes vniuersaliter, & præsertim quæ pertinent ad irascibilem, intellectuales, ac rationales dicuntur cum diuersitate, eatenus non exigua ab iis, quas naturales diximus, ac irrationales.

Art. 4. Inter istas duas passionum classes supereſt aliud vlterius discrimen. Nempe quod passiones naturales, ac irrationales sunt vniformes, quantum est ex parte obiecti in omnibus tum brutis, tum hominibus : quia sequuntur dictum, & impetum naturæ : qui semper, & in omnibus est vniformis, quatenus dirigitur dictamine sapientiæ diuinæ, quæ est incommutabilis, ac inuariabilis, atque ideo omnibus vniformiter disponit, quæcunque ipsis congruunt,

gruunt ; solamque admitit diuersitatem materialem inter ea, quæ singulis congruunt. Dictum autem est supra diuersitatem materialem obiectorum non sufficere ad diuersitatem formalem affectuum, dummodo virtus eorum motiua sit nihilominùs vniformis. At affectus rationales sortiuntur multiplicem in aliis, atque aliis diuersitatem. Quia diuersi diuersimodè ratiocinantur, ideóque diuersi in diuersis affectus insurgunt, qui propterea propriis, nempè hominum, vt homines sunt appositi hoc est superadditi singulorum affectus eatenus dicuntur à Philosopho lib. 3. Ethic. cap. 11. Ex eadem amplitudine intellectus, & rationis, alia præterea resultat diuisio affectuum in infinitos, & finitos, quæ erat altera pars comparationis. Ratio est, quia intellectus est quodammodo omnia, ideóque est capax, vt apprehendat rationem bonitatis sine fine, & consequèter vt affectum excitet illimitatum, ac infinitum. Qua de causa dicit Philos. lib. 1. Polit. cap. 6. *quod infinito concupiscentiæ existente homines infinita desiderant.* Vnde auarus desiderat diuitias sine fine, & quocunque eorum cumulo iam possesso, pergit vlterius augere sine vllo fine, & sine vlla vnquam appetitus requie. Quia videlicet illas amat propter se, & tanquam finem. Quæ autem appetuntur tanquam finis, & propter se, appetuntur absque vllo limite. Semper enim placet augmentum eius, quod placet propter se. Quia enim sanitas appetitur propter se, maior sanitas appetitur magis absque vllo limite, & sic de similibus omnibus volitis propter se. Quæ autem appetuntur vt media, non procedunt similiter in infinitum, sed cum ventum fuerit ad finem, aut ad sufficientiam illum habendi, quiescit appetitus. Qui enim vult diuitias non secundum se, sed præcisè quatenus necessarias ad conseruationem vitæ, gerit affectum erga eas omnino finitum, vt dicit Philosophus eodem in loco, & sic de similibus. Quia verò natura appetit omnia in ordine ad conseruationem sui, suæque speciei, affectus naturales, ac irrationales, atque conformes appetitui innato, & communes homini cum brutis sunt omnes finiti, & habitis iis, quæ ad prædictum finem sufficiunt, nihil conantur amplius, aut moliuntur. Patet igitur per hæc principium, ac fundamentum diuidendi affectus in innaturales, & naturales ; infinitos, & finitos.

Art. 5. Exposita hucusque vtriusque huius diuisionis ratio desumitur ex parte obiecti. Sed supereſt alia ratio diuidendi ex parte subiecti, eáque rursus est bipartita quoad naturalitatem, & innaturalitatem. Infinitas namque vno tantùm contingit modo ex parte subiecti, nempe successiuè, & in potentia. Cùm enim sensibilia bona permanentia nequaquam sint, nec sufficiant singula se solis, quolibet eorum habito manet adhuc in animali naturalis vlterior indigentia pro tempore sequenti, ideoque sumpto cibo, aut potu exurgit eiusdem nouus affectus comedendi, ac bibendi pro tempore sequenti, propter superstitem adhuc indigentiam, iuxta illud Christi Domini Ioan. 4. 13. Omnis, *Qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum.* At in actu semper est finita appetitio naturalis, quia est commensurata naturæ, quæ fertur ad certum aliquid, atque omnino determinatum, finitúmque. Innaturalitas affectus ex parte subiecti alia est physica, & alia intentionalis. Physica prouenit ex defectuosa temperamenti naturalis dispositione, quæ quatenus exorbitat ab exigentia cuiusque naturæ secundum se, impellit ad appetendum quædam, quæ non sunt appetibilia per se, & ex vi naturæ secundum se ; atque affectus eatenus euadit innaturalis. Hoc pacto quibusdam, ratione ægritudinis, dulcia videntur amara, & displicent ; quibusdam aliis ex complexione indiuiduali placet comestio terræ, & carbonum, & sic de similibus. Intentionalis dispositio simpliciter innaturalis constituitur per habitum ex siniſtra obiectorum apprehensione, vel ex accidentali aliqua suppositione, atque opportunitate subortum, ratione cuius trahitur quis ad effectus naturæ secundum se minimè congruentes. Hoc pacto quidam afficiuntur ad comedendos homines, ad coitum bestiarum, aut masculorum, & sic de similibus, quæ non congruunt naturæ humanæ secundum se. Vtroque igitur hoc modo aliqui affectus sunt innaturales respectu substantiæ secundum se, & nihilominus naturales respectu huius, vel illius indiuidui. Quia videlicet complexio indiuidualis propter inseparabilitatem connumeratur naturæ : quia inexistit semper, sicut natura. Et similiter habitus, seu consuetudo vulgò dicitur altera natura : Quia, vt dicit Philos. lib. 1. Rhet. cap. 11. sub initium: *Quòd vsitatum est, quasi iam innatum esset, gignitur. Nam cum sæpè ipsum ipsi semper propinquum sit, & ipsius quidem semper natura sit, ipsius verò sæpe consuetudo ; naturæ consuetudo similis est.* Similia autem confunduntur frequenter sub eadem voce. Tot igitur modis, & rationibus dicuntur affectus alij naturales, alij innaturales ; alij finiti, alij infiniti.

Art. 6. Patet porro consideranti, quæ dicta sunt, vtramque diuisionem vagari æqualiter re ipsa per omnes indiscriminatim species affectuum : quia differentiæ assignatæ, tum ex parte obiecti, tum ex parte subiecti, perinde dari possunt respectu obiecti præscindentis ab absentia, & præsentia, absentis, & præsentis, & sic de aliis quibusuis aliorum affectuum obiectis peculiaribus. Excipitur tamen delectatio quoad infinitatem, præterquam successiuam : quia bonum sensibile præsens semper est finitum, & propter præsentiam non potest apparere, nisi vt finitum, & quale est. Neque quoad hoc est eadem proportionalis ratio de tristitia. Quia tristitia concipitur de absentia, & priuatione omnis boni concupiti. Possunt autem abesse simul omnes diuitiæ, omnes honores, omnésque voluptates desideratæ, possuntque perinde apprehendi postquam superuenit impedimentum eorum, atque dum apprehendebantur vt futuræ. Hinc prouenit, magnitudinem delectationis sæpe non correspondere magnitudini concupiscentiæ, ac desiderij, cùm adest, quantum potest, bonum concupitum, seu desideratum ; tristitiam verò eidem concupiscentiæ, seu desiderio semper correspondere iustè, cùm impeditur, ac excluditur idem bonum. Itáque tristitiæ eodem prorsus modo conuenit esse finitam, quo amori, desiderio, spei, &c. delectationi verò, & voluptati nequaquam. Semper enim, & omni modo hæc est finita, præterquam successiuè. Igitur diuisio passionum in innaturales, & naturales ; infinitas, & finitas est legitima modo explicato.

Ad 1. Illud ipsum, quod appetitur appetitu innato independenter ab eius apprehensione, appetentis propria, terminat appetitum animalem, & elicitum, quando proponitur per sensum, aut rationem. Appetitus autem animalis congruens eo modo appetitui innato, dicitur naturalis, non provt natura, & naturale contraponuntur intentioni, & intentionali, sed quatenus contraponuntur iis, quæ repugnant naturæ, quæque exorbitant ab eadem.

Ad 2. Conceditur, passiones innaturales, ex parte obiecti tantùm, esse rationales, seu intellectuales. Sed negatur, affectus appetitus sensitiui proprios hominis non posse dependere ab intellectu. Quia intellectus non solum cognoscit spiritualia, sed etiam sensibilia bona, eáque non solum in communi,

muni, sed etiam in particulari, atque eatenus potest mouere non solùm voluntatem, sed etiam appetitum sensitiuum, qui radicatur in eadem animæ rationalis substantia. Præterea intellectu apprehendente sensibilia vniuersaliter, atque indefinitè potest induci, atque inducitur sæpè in sensu imaginatio particularis proponens appetitui imperfectè ad modum suum, quod ratio modo suo particulari proponit voluntati. Vtroque igitur modo dari potest in appetitu sensitiuo affectus, quadantenus rationalis, seu intellectualis, propter dependentiam specialem mediatam, vel immediatam ab intellectu.

Ad 3. Obiectum appetitus est bonum apprehensum, ideóque diuersificatur iuxta diuersitatem apprehensionis, quatenus proponentis diuersas rationes formales obiectiuas. Dictum autem est, per rationem, & intellectum innotescere in rebus etiam sensibilibus plures rationes formales obiectiuas, præditas speciali virtute motiua appetitus, quas non potest assequi sensus, neque vllo modo imaginari ex se præcisè. Vnde passiones, quæ dictæ sunt rationales, & propriæ hominum, aut omnium, aut aliquorum, dissident specie à passionibus naturalibus, quæque sunt communes homini cum brutis.

Ad 4. Conceditur sequela de innaturalitate delectationibus quoque communi, iuxta præmissam innaturalitatis intelligentiam, ex qua patet ad rationes in contrarium. Primum enim homini est naturale, non solùm quod secundum sensum; sed etiam & maximè, quod secundum rationem, licèt hoc posteriùs dicatur innaturale relatiue ad naturam, quatenus communem omni animali, idque per excessum ad ipsam. Deinde quod est innaturale sosum per excessum, non est violentum, sed quod est innaturale per contrarietatem, & repugnantiam respectu naturæ. Non sunt autem huius posterioris rationis affectus, qui dicti sunt innaturales. Demum quod constituit secundum naturam rationalem est delectabile, vt patet, & tamen est innaturale per excessum modo dicto.

Ad 5. Sunt quidem maximè omnium naturales affectus prosequutionis pertinentes ad concupiscibilem propter rationem obiectionis. Sed non propterea sunt omnibus modis innaturales affectus fugæ. Quia facta suppositione mali imminentis, aut præsentis est omnino conformis naturæ fuga ab illo. Sed neque affectus pertinentes ad irascibilem sunt omnes vniuersaliter, omnibusque modis innaturales. Quia natura inclinat ex se ad rationem bonitatis, quæ præeminet in iis eiusmodi affectibus, qui sunt prosequutiui, & similiter abhorret à ratione malitiæ, quæ præeminet in auersatiuis; tametsi extèdi non possit per se, & absque adminiculo apprehensionis, ad compositionem, & comparationem boni, & mali. Vnde quia aliqui affectus irascibilis feruntur ad præeminentem rationem, & bonitatis, & malitiæ, quæ nonnisi per rationem manifestari possunt, conuenienter ij etiam affectus diuisi sunt in innaturales, & naturales, seu rationales, & irrationales.

Ad 6. Infinitum dicitur dupliciter. Primò per præcisionem à fine, & syncategorematicè. Secundò categorematicè, & positiuè, seu quasi positiuè. Conceditur, passiones nullas posse esse infinitas categorematicè, ac positiuè, quod solùm concludit obiectio. Cæterùm præcisiuè, & sincategorematicè possunt esse infinitæ dependenter ab intellectu. Quia intellectus potest apprehendere diuitias, & similia, quin præfigat vllum illis finem, ac certum terminum, & consequenter appetitus potest ferri ad eadem simili modo.

Ad 7. Exempta iam est nuper art. 6. ab infinitate delectatio, præterquam successiuè, ibidémque ostensa est peculiaris quoad id ratio de delectatione, déque aliis affectibus. Nec obstat, reliquos affectus tendere ad delectationem, vt ad centrum. Quia conantur eam inducere, quantum possunt, iuxta naturam apprehensionis præcedentis, & non etiam eius, quæ subsequitur ad præsentiam boni, quæque est immediatè directiua delectationis.

QVÆSTIO XLIII.

Vtrùm prima passio sit amor; præcipua verò sit delectatio?

VIdetur, nec amor esse prima passio ordine causalitatis, nec delectatio ordine dignitatis 1. Quia quod est maioris perfectionis, est maioris causalitatis, & virtutis effectiuæ. Omne enim bonum est communicatiuum sui, & eo magis, quo melius est. Repugnat igitur, aliam passionem esse primam ordine causalitatis, & aliam, ordine dignitatis. Quæ enim est prima ordine dignitatis, atque adeo est optima, eadem necessario est prima ordine quoque causalitatis, seu quoad virtutem causatiuam, eiusque vniuersalitatem.

2. Passiones irascibilis sunt maioris perfectionis ex genere suo, quàm passiones concupiscibilis; tum quia feruntur ad bonum arduum, atque ad superandam eius difficultatem ordinantur, quod patet, ad peculiarem quandam præstantiam pertinere; tum quia secundum suum conceptum perfectum, & completum dependent specialiter ab intellectu, & ratione, vti sæpe notatum est superius, præsertim circa iram. Delectatio autem pertinet ad concupiscibilem. Igitur delectatio dici non potest passio præcipua, seu prima ordine dignitatis.

3. Amor est debilissimæ entitatis inter omnes passiones. Quia habet rationem puræ dispositionis, & coaptationis ad reliquos affectus, vt dictum est quæst. 6. Repugnat autem esse primum, ac præcipuum quoad causalitatem, quod est debilissimæ, ac infimæ entitatis. Ergo amor non est prima passio ordine causalitatis.

4. Inter virtutes ea est maximæ & causalitatis, & perfectionis simul, quæ est amatiua. Charitas enim, ad quam pertinet dilectio, est maxima omnium virtutum. Ergo similiter inter passiones, quæ est amatiua, est prima non solum ordine causalitatis, sed etiam ordine dignitatis, & perfectionis.

5. Quælibet passio potest esse causa cuiuslibet alterius passionis. Quia odium circa aliquod malum potest esse causa amoris circa bonum exclusiuum talis mali, & similiter desperatio, aut timor circa vnum, potest esse causa audendi circa aliud; vti superius dictum est in loco; eademque est ratio de quibusuis aliis passionibus, & quidem à fortiori quoad pleràsque, vtpote nullam similiter habentes oppositionem inter se. Nullus igitur ordo causalitatis determinatus constitui potest inter passiones, penes conceptum specificum ipsarum.

6. Quod est causa præsentiæ obiecti delectabilis est præstantius delectatione. Quia ipsum delectabile præsens præstat delectationi. Est enim causa eius æquiuoca, atque causa æquiuoca præeminet suo effectui. Eadem verò ratione necesse est, vt præcellat delectabili præsenti, quod est causa præsentiæ eius. Omnes autem aliæ passiones præter delectationem habent rationem causæ respectu præsentiæ delectabilis, quia omnes intrinsecè ordinantur ad illam inducendam. Omnes igitur reliquæ

passiones

passiones præstant delectationi, sùntque perfectiores eadem.

7. Quod est maximè vnitiuum cum bono, est optimum. Passio autem amoris est maximè vnitiua cum bono, vt dictum est suprà quæst.9. Ergo amor potius, quàm delectatio, dici debet prima passio ordine dignitatis, & perfectionis.

8. Si delectatio esset perfectissima inter passiones; tristitia,quæ est illi opposita, esset consequenter infima passionum omnium. Et similiter audacia, & ira, quæ sunt propinquiores delectationi, quàm spes, essent nobiliores eadem spe. Hæc autem, & alia similia, quæ consequuntur ad eandem positionem, repugnant sententiæ communi dicenti cum D. Thoma quæst.25. art.4. quatuor principales passiones esse gaudium, & tristitiam, spem, & timorem, iuxta illud Boët. de consol. metr. vlt. *Gaudia pelle, pelle timorem: Spémque fugato,nec dolor adsit*, quibus principales passiones exprimere voluit. Ergo delectatio non est passio præcipua.

Art. 1. Respondetur. Quod est primum in intentione, esse vltimum in exequutione; & consequenter quod est primum in exequutione, esse vicè versa vltimum in intentione, vulgare, & verissimum est axioma ex Philosopho. Manifestum autem est,quod est primum in intentione, primumque tenet locum in affectu, & appretiatione, esse præcipuum & optimum; infimum verò minimæque bonitatis esse, quod est vltimum in intentione, & postremum locum tenet in affectu, & appretiatione. Manifestum rursus est, delectationem esse & primam in intentione, & vltimam in exequutione. De exequutione res est clara quia delectatio est affectus quietatiuus, in quo velut in centro suo quiescit appetitus; itavt eo habito nihil vlterius moliatur circa obiectum eiusdem affectus, vt dictum est supra quæst. 17. Hinc patet altera pars de intentione, quia id necesse est, vt primo, ac præcipuè intendatur, quod maximè explet, & quietat appetitum. Manifestum similiter est, amorem esse primum in exequutione, & vltimum in intentione. De exequutione nihil necesse est addere iis, quæ dicta sunt suprà quæst.6. Inde enim constat amorem esse affectum dispositiuum, & coaptatiuum amantis respectu omnium conuenientium sibi. Nulla autem operatio præcedere potest in vllo genere dispositionem, & coaptationem vniuersalem intra idem genus. Hinc deducitur altera pars de intentione: quia dispositio ad aliquid habet rationem medij, & instrumenti ad illud, ideóque non tanti fit, nec tantùm intenditur, quàm hoc aliud. Patet igitur primam passionem ordine causalitatis efficientis, & exequutionis, eandémque vltimam ordine causalitatis finalis, & intentionis, esse amorem, & delectationem vicè versa esse præcipuam, ac primam ordine causalitatis finalis, ac intentionis: postremam verò ordine causalitatis efficientis, & exequutionis. Affectus igitur perfectissimus omnium ex genere suo est delectatio; primæ vero, ac vniuersalissimæ causalitatis efficientis affectus est amor.

Art.2. Hinc desumi potest ordo perfectionis, & causalitatis inter reliquas passiones. Quia quæ sunt propinquiora primo in aliquo genere, sunt priora intra idem genus; posteriora verò, quæ sunt remotiora ab eodem. Dicuntur porrò propinquiora primo, quæ sunt illi magis similia, & remotiora,quæ sunt magis dissimilia. Patet autem, delectationi, quæ est maximæ perfectionis esse similiores affectus prosequutiuos, nec non eos, in quibus prævalet ratio prosequutionis, quàm affectus consistentes in auersione, & fuga, necnon eos,in quibus prævalet ratio auersionis, & fugæ. Quia delectatio est pura prosequutio boni, & quidem vltimo completi in genere suo, atque constituti in statu perfectissimo, nempe boni præsentis, & possessi. Deinde inter affectus prosequutiuos,& præeminentes prosequutione, ij sunt similiores delectationi, quorum est maior adhæsio ad bonum, atque ad maiorem rationem bonitatis: quia delectationi conuenit plena adhæsio ad completam rationem bonitatis, vt dictum est. Quapropter affectus irascibilis, in quibus prævalet ratio prosequutionis, nempe spes,audacia,& ira, sunt maioris perfectionis,quam alij affectus prosequutiui concupiscibilis, nempe quàm amor,& desiderium, seu concupiscentia.Quia videlicet priores affectus feruntur ad rationem boni, quatenus superatiui difficultatum, eisdémque præponderantis, ac proinde continent in se maiorem appretiationem boni, quàm posteriores affectus, quibus deest specialis eiusmodi appretiatio boni, atque cætera sunt paria. Eadem ratione ira est perfectior, quàm audacia, & hæc, quàm spes. Quia audacia præfert rationem bonitatis, ad quam afficitur, maiori difficultati, nempe terribilibus aduersus salutem, & vitam, à quibus præscindit spes. Ira verò afficitur ad rationem honoris, & excellentiæ, quæ præfertur reliquis temporalibus bonis, eamque præfert & contraponit quibuslibet indiscriminatim malis occurrentibus in contrarium, ideóque præcellit & spei, & audaciæ. Iam concupiscentia comparata cum amore facile apparet eo præstantior: quia concupiscentia continet in se conatum determinatum ad præsentiam boni, qua fruitur delectatio. At amor contentus simplici complacentia in bono præscindit ab absentia, & præsentia boni, neque est determinatus ex se precisè ad præsentiam potius,quàm ad absentiam boni, vel inducendam, vel repellendam, ideóque minimè omnium, atque debilissimè participat de conceptu delectationis inter affectus prosequutiuos.Quorum proinde series, & gradus, quoad perfectionem attinet, est talis delectatio, ira, audacia, spes, concupiscentia, amor.

Art. 3. Inter affectus consistentes in auersione, & fuga, ordo imperfectionis, seu recessus, & dissimilitudinis respectu delectationis hic est: tristitia,seu timor,mansuetudo,timor ignauus,desperatio, timor diffidentiæ, abominatio, seu fuga, odium. Quia videlicet tristitia directè, & totaliter opponitur delectationi, eidémque est summè dissimilis, vt pote specificata ex malo præsenti, vt præsenti. Mansuetudo verò opponitur similiter iræ, quæ dicta est supremæ perfectionis post delectationem, & consequenter despicit honorem læsum præ incommodo occurrente in eius reparatione, tametsi proponatur vt superabile absolutè. Quo autem est maior, ac præstantior ratio bonitatis neglectæ, eo est maior vilitas affectus. Succedit mox timor ignauus, qui similiter contemnit victoriam terribilium, quæ est præstantior, quàm victoria aliarum difficultatum, quibus solum ex parte cedit timor diffidentiæ, desperatio verò totaliter; cum de reliquo vtrique huic affectui commune sit, vt negligat eodem modo victoriam eiusmodi minorum difficultatum, ideóque minùs præstantem, quàm sit victoria neglecta per timorem ignauum. Est igitur maioris imperfectionis desperatio, quàm timor diffidentiæ, & maioris adhuc timor ignauus. Rectè igitur ordinati sunt ij affectus omnes quoad imperfectionem, & recessum, seu dissimilitudinem respectu delectationis.

Art. 4. Ordo causalitatis efficientis, seu exequutionis constituendus est similiter per propinquitatem, & similitudinem respectu amoris, quem dictum

ctum est esse primum in exequutione. Maxima autem similitudo cum amore conuenit desiderio, seu concupiscentiæ. Quia solùm differt ab amore per rationem boni absentis, ad quod fertur cum præcisione à reliquis omnibus, à quibus & amor præscindit. Succedit deindè spes, quæ superaddit bono absenti rationem ardui, qua sola circumstantia auget dissimilitudinem concupiscentiæ respectu amoris. Post spem sequitur audacia, quæ similiter superaddit terribilitatem difficultati, ratione cuius differt spes à desiderio, & specialiter ab amore. Exequutio iræ est eodem modo posterior his aliis affectibus. Quia complectitur in suo obiecto indiuisim rationes differentiales eorum omnium, & præterea superaddit commensurationem mali inflicti cum infligendo, atque in ea commensuratione constituit rationem bonitatis specialis, ad quam afficitur. Postremum denique exequutionis locum tenet delectatio inter affectus prosequutiuos: quia est summè inter eosdem dissimilis amori, vtpote terminata ad præsentiam, & possessionem boni, quæ est summè difficilis præcisioni ab absentia, & præsentia boni, tam in se, quàm in sua causa, id est à futuritione etiam, & non futuritione, à possibilitate, & impossibilitate.

Art. 5. Affectus auersatiui eodem modo; eadémque proportionali ratione ordinantur inuicem, atque affectus prosequutiui, quibus opponuntur. Ita nimirùm vt odium præcedat timorem diffidentiæ, qui deinde inducat desperationem, & hæc rursus timorem ignauùm, post quem succedit mansuetudo, & post hanc postremo tristitia. Iidem autem affectus auersatiui cum iis solùm affectibus prosequutiuis comparari possunt, quibus ex suo conceptu coexistunt. Atque sub hac comparatione odium mali nocentis bono amato procedit primitus ab amore eius boni. Quia est simillimum amori, propter præcisionem similem ab absentia, & præsentia, aliisque specialibus circumstantiis mali, quod odit. Sequitur deindè spes vitandi malum odio habitum, propter circumstantiam arduitatis, quæ superadditur malo, quatenùs terminat spem suæ vitationis. Similiter desperatio circa aliquod seu bonum, seu malum cooperatur ad actum audaciæ circa bonum, aut malum aliquod, cuius, seu obtinendi, seu vitandi spes simul adest cum eadem desperatione. Eadem est ratio de mansuetudine circa vnam iniuriam, respectu iræ circa iniuriam aliam, cuius vindicandæ spes coexistit, necnon audacia ad vindicandum sufficiens. Demùm tristitia de læsione honoris, seu excellentiæ, si adsint, simul iidem affectus; cooperatur illis ad actum iræ ad quem dictum est consequi delectationem. Talis igitur est vniuersaliter, & particulariter ordo inter passiones, tam intentionis, quàm exequutionis, & perfectionis, atque imperfectionis, atque in genere causæ tum finalis, tum efficientis: tenétque primum locum dignitatis delectatio, causalitatis verò efficientis amor; atque per propinquitatem, & distantiam ad hæc duo extrema constituitur series, & & ordo vterque inter reliquas passiones, interceptis semper in medio passionum concupiscibilis iis, quæ pertinent ad irascibilem, modo explicato, qui est conformis D. Thom. quæst. 25.

Ad 1. Passiones sunt causæ instrumentales animalis, quibus vtitur ad bonum suum. Ex instrumentis autem priùs adhibentur, quæ sunt minus perfecta, ac deindè quæ sunt perfectiora. Vndè ratio obiectionis valet potiùs ad oppositum in subiecta materia, atque principium, quod assumit, verificatur de causis non subordinatis inuicem per modum instrumenti.

Ad 2. Dicitur similiter, passiones irascibilis habere perfectionem sodùm instrumentariam in ordine ad finem intentum ab animali, qui est delectatio, ideoque sunt minoris perfectionis, quàm ipsa. Quod verò eædem passiones, secundùm suum conceptum omninò perfectum, sint specialiter participes rationis, solùm conuincit, delectationem, quæ suboritur illis præeuntibus, esse maiorem cæteris paribus. Quod est verum, quia delectationi de bono obtento superadditur eo ipso delectatio specialis de victoria difficultatis, quæ habet specialem bonitatem, eo maiorem, quo difficultas fuit maior.

Ad 3. Natura incipit ab operatione imperfecta, eáque iuuante, procedit deindè ad aliam, atque aliam perfectiorem. Hoc igitur modo amor, qui est minimæ perfectionis, exercetur per se immediatè circa effectum minimæ itidem post ipsum perfectionis, nempè circa desiderium, & deindè fit progressu ad affectus perfectiores. Quapropter amor dicitur esse primus secundùm ordinem causalitatis efficientis, non propter præstantiam suæ actionis immediatæ, sed propter vniuersalem solùm dependentiam mediatam, vel immediatam reliquarum omnium passionum ab ipso.

Ad 4. Virtutes non multiplicantur, sicut passiones secundùm diuersitatem statuum, & conditionum peculiarium, quibus contingit diuersimodè affici obiectum quoad rationem bonitatis physicæ. Quia specificatiuum peculiare cuiusque virtutis est sola ratio specialis honestatis, quæ non est diuersa propter absentiam, & præsentiam, difficultatem, & facilitatem, secundùm se. Quapropter charitas adhæret summo bono propter se, tum absenti, tum præsenti, ac possesso; tum etiam cum præcisione ab vtraque ea circumstantia, vt dictum est in quæstionibus de hac virtute. At passio amoris dependet intrinsecè ab eadem præcisione, eáque propter non potest habere vllum actum circa bonum, vt præsens. Nulla igitur est paritas ex perfectione charitatis, quæ est determinata ad summum bonum, super omnes alias virtutes, pro simili excessu amoris, qui est passio, super omnes alias passiones.

Ad 5. Quæstiones scientificæ instituuntur de iis, quæ sunt per se, quæque conueniunt singulis ex suo conceptu specifico. Atque hoc pacto datur ordo certus, ac determinatus inter passiones omnes, tam quoad exequutionem, quàm quoad intentionem, & perfectionem. Quod autem odium aliquod sit causa alicuius amoris, & aliqua desperatio alicuius audaciæ, & sic de similibus est per accidens, & ex suppositione, non per se, & ex conceptu specifico; cùm è conuerso omne odium ex conceptu suo specifico præsupponat amorem, & audacia spem, & sic de similibus iuxta dicta. Quam differentiã, quæ est valdè notabilis in processu doctrinali, nonnulli non obseruant, & ideò negligunt ordinem passionum præscriptum à D. Thom. aliisque communiter. Sed hoc non indiget vlteriori impugnatione, cùm abundè sufficiat insinuatio crassæ æquiuocationis.

Ad 6. Quidquid sit de comparatione delectationis cum suo obiecto quoad magnitudinem, & excessum bonitatis, manifestum est ex dictis, eandem delectationem præeminere ex genere suo reliquis omnibus passionibus, tametsi omnes in hoc vnum incumbant, vt inducant obiectum delectationis, tanquam causæ proximæ, & remotæ eiusdem obiecti. Quia nimirùm huiusmodi causalitatem exercent in genere causæ instrumentalis, vt dictum est, atque obsequuntur delectationi, tanquam fini suo influenti in easdem omnes in genere causæ finalis, quæ est potissima causarum.

Ad 7. Amor est vnitiuus cum bono intentiona-

liter tantùm, & affectiuè. At delectatio vnit cum eodem bono, & affectiuè, & realiter, quæ est, duplo maior vnio, vti notatum est superiùs in loco. Ergo delectatio est nobilior ex hoc etiam capite.

Ad 8. Gaudium, & tristitia; spes, & timor dicuntur à D. Thoma, & aliis communiter passiones principales, non propter excessum perfectionis super omnes alias passiones, vt aduertit Caietanus cum D. Thoma illo ipso in loco; sed quia habent singuli ex illis affectibus specialem quandam rationem termini vltimi, atque inde specialem quandam conspicuitatem, & apparentiam maiorem. Delectatio enim, seu gaudium est vltima quies in bono, & similiter tristitia est vltima inquietudo, ac perturbatio in malo. Item spes est motus quodammodò vltimus ad bonum, & similiter timor est motus quodammodò vltimus à malo, nempè modo sufficienti ad prædictam specialem apparentiam maiorem. Cæterùm hoc qualecunque sit, nihil refert ad intelligentiam numeri, aut ordinis realis passionum.

QVÆSTIO XLIV.

Vtrùm affectus appetitus sensitiui sint in vnaquaque specie maiores, quàm affectus intellectuales?

VIdentur esse maiores. 1. Quia quorum cognitio est melior, appetitio quoque est maior. Virtus enim appetitiua est perfectè subordinata virtuti apprehensiuæ. Est autem melior in nobis cognitio sensibilium, & bonorum, & malorum: quia sensibilia cognoscimus immediatè, ac intuitiuè, intelligibilia verò solùm mediatè, ac abstractiuè. Cognoscitur verò meliùs, quod cognoscitur immediatè, & ratione sui, quàm quod mediatè tantùm, & ratione alterius: sicut diligitur magis, quod diligitur immediatè, & propter se, quàm quod mediatè tantùm, & propter aliud, iuxta illud vulgare; propter quod vnumquodque tale, & illud magis. Affectus igitur circa sensibilia, quorum est appetitus sensitiuus, sunt in nobis maiores, quàm circa intelligibilia, quorum est voluntas.

2. Ad ea, & aduersus ea minus afficimur, quæ prosequimur difficilius, & à quibus difficilius auertimur. Quia difficultas agendi remoratur causam, ciúsque conatum infringit, ac minuit. Difficilius autem prosequimur bona intelligibilia, quàm sensibilia. Quod colligitur apertè à posteriori: quia plerique prosequuntur bona sensibilia contemptis intelligibilibus, & pauci admodùm prosequuntur intelligibilia contemptis sensibilibus. Ea autem sunt faciliora, quæ frequentiùs eueniunt, & difficiliora, quæ rarò. Raritatem enim electionis in iis, quæ sæpè occurrunt, sola potest inducere difficultas eligendi, solaque facilitas frequentiam. Patet ergo difficiliorem esse respectu nostri prosequutionem bonorum intelligibilium, quàm sensibilium. Consequenter fuga etiam, & auersio malorum intelligibilium est difficilior: quia fuga, & auersio cuiusque mali fundatur in prosequutione boni oppositi, & in adhæsione ad ipsum; atque hæc prosequutio, & adhæsio est mensura fugæ illius, & auersionis. Prosequutio igitur, & auersio bonorum, malorúmque intelligibilium, quæ spectant ad voluntatem, est minor in nobis quam sensibilium, quæ spectant ad appetitum sensitiuum.

3. Quorum effectus sunt maiores, & in quibus contingit esse excessum, sunt maiora, quàm quibus conueniunt opposita. Manifestum autem in primis est, in affectibus appetitus sensitiui accidere sæpè excessum, quem temperare, ac refrænare oporteat; eundémque esse impossibilem in affectibus spiritualibus, quos potiùs oportet promouere semper in maius. Deinde affectus appetitus sensitiui inducunt transmutationem corporalem, eámque nonnunquam vehementem vsque adeò, vt auferat totaliter vsum rationis, imò & ad interitum perducat, vt dictum est suprà circa delectationes præsertim, ac tristitias. Affectus autem circa spiritualia nihil eiusmodi efficiunt, aut efficere sufficiunt. Ergo.

4. Ad eum modum comparatur vis sensitiua tota ad intellectum, quo tactus ad visum: quia visus est magis, vniuersaliusque cognoscitiuus, quàm tactus, sicut intellectus, quàm sensus. Affectus autem circa tangibilia sunt maiores, quàm circa visibilia: quia affectus circa sensibilia per visum ordinatur ad affectum circa sensibilia per tactum, atque hæc sunt illorum finis, vt dictum est supra ex Philosopho. Ergo affectus circa sensibilia sunt similiter maiores, quàm circa intelligibilia.

Art. 1. Respondetur. Magnitudo affectus dependet ex magnitudine obiecti motiui, & cognitionis; qua idem motiuum proponitur. Potest autem duplex affectuum genus considerari, tum in appetitu sensitiuo, tum in voluntate. Alij namque sunt affectus reflexi circa operationes proprias vtriusque potentiæ; alij directi circa obiecta alia. Et quidem affectus reflexi sunt proculdubio maiores circa operationes intellectus, & voluntatis, quàm circa operationes sensus, & appetitus sensitiui. Quia intellectus, & voluntas sunt perfectiores, quàm sensus, & appetitus sensitiuus, ac proindè operationes vtriusque illius potentiæ sunt perfectiores, maioriſque bonitatis, quàm operationes vtriusque potentiæ posterioris. Et præterea eædem operationes intellectus, & voluntatis cognoscuntur meliùs, quàm operationes sensus, & appetitus sensitiui. Quia intellectus vniuersaliter est magis cognoscitiuus, idémque est perfectè reflexiuus; sensus verò reflectit imperfectè, imò vix reflectit, præterquam implicitè, & virtualiter supra suos actus.

Accedit actus appetitus sensitiui non posse permanere diu, tum propter fluxum, ac refluxum irrequietum obiectorum sensibilium, tum propter agnatam illis transmutationem corporalem, cuius diuturna vniformis permanentia est valdè nociua, ac intolerabilis; vti ponderatum est supra in communi quæst. 3. Operationes verò intellectuales sunt maioris permanentiæ propter rationem vtrobique contrariam. Afficit autem magis bonum maioris permanentiæ, quàm quod citò transit, cæteris etiam paribus. Affectus igitur reflexi sunt certissimè maiores, & per se, & respectu nostri, in voluntate, quàm in appetitu sensitiuo, vti obseruat Diuus Thomas quæst. 31. art. 5. circa delectationes, quarum tamen, & reliquorum affectuum est eadem proportionalis ratio, vt patet ex discursu præmisso, nisi quod facilius interuenit æquiuocatio, & fallentia in cognitionibus dirigentibus alias species affectuum, quàm in iis, quibus diriguntur delectationes, quatenùs posteriores istæ cognitiones sunt de obiecto præsenti vt præsenti, quod patet innotescere magis, ac certius.

Art. 2. Circa affectus directos distinguendum est, quod est per se, ab eo, quod est per accidens. Fieri namque potest, vt quod ex sua natura, & per se est magis, efficaciusque motiuum potentiæ appetitiuæ, atque adeò aptum ad gignendos affectus maiores afficiat nihilominùs inefficaciùs, ac remissiùs in actu secundo, & de facto propter defectu cognitionis, aut propter inexistentem habitum ad oppositum; & similiter fieri potest è conuerso, vt quod

est

est minùs motiuum, minusque appetibile per se, moueat nihilominùs, afficiátque magis per accidens, propter rationem contrariam. Certum est bona intelligibilia esse maiora, ac proinde inductiua maioris affectus, loquendo per se. Quod confirmari inter alia potest ex contemptu reliquorum bonorum corporalium comparatione honoris, qui est bonum intelligibile. Prodigunt enim homines diuitias, & vitam quoque ipsam propter incolumitatem honoris. Verùm maxima huius rei probatio est, quia homo, qua rationalis, ac intellectualis est, præeminet incomparabiliter brutis, & consequenter sibi qua sensitiuus præcisè est. Consequens namque est, bona intelligibilia, quorum est capax rationalitas, ac intellectualitas præeminere itidem incõparabiliter sensibilibus omnibus. Sed & cognitio intelligibilium est perfectior, ac maior, quàm sensibilium, qna sensibilia præcisè sunt. Quia intellectus scrutatur intimius suum obiectum, & comprehendit magis, quàm sensus suum: quia sensus hæret in exterioribus accidentibus rei, nec percipit substantiam eius, præterquam mediatè, ac denominatiuè. At intellectus peruadit ad quidditatem vsque rei: quia obiectum intellectus est quod quid est, vt dicit Philosophus. Qua de causa, nemo est, qui non præeligat carere visu corporali, quàm visu intellectuali, sicut carent bestiæ, & homines stulti, vt dicit August. lib. 14. de Trinit. cap. 14. Sunt igitur maiores per se, & ex sua natura affectus intellectuales in omni genere, quàm qui sunt proprij appetitus sensitiui.

Art. 3. Affectus nihilominùs appetitus sensitiui sunt in plerisque maiores per accidens, quàm affectus voluntatis circa bona spiritualia. Idque primò, ac principaliter, quia bona intelligibilia innotescunt nobis mediantibus sensibilibus. Plerique autem hærent in prima ista superficie, nec applicant intellectum, vt attenta consideratione, ac meditatione enubilent bona spiritualia, eáque faciant apparere perfectè. Quia *nullus est, qui recogitet corde*, vt dicitur Ierem. 12. 11. atque *corpus quod corrumpitur, aggranat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem*, vt habetur Sap. 9. 15. Accedit deindè affectus appetitus sensitiui esse coniunctos cum transmutatione corporali, ratione cuius innotescunt magis, & percipiuntur clariùs, & ratione eiusdem quæruntur sæpe tanquam remedia, & medicinæ aduersus affectus alios, & dispositiones corporales illatiuas molestiæ, & quasi ægritudinales, ideoque quæruntur auidius, atque appetitus incumbit eisdem intentiùs, maiorique prorsùs impetu. Nihil autem huiusmodi intercedit in affectibus purè intellectualibus. Affectus igitur appetitus sensitiui sunt per accidens maiores respectu nostri, quàm affectus purè intellectuales, licet per se isti potiùs præualeant, vt dictum est, atque dominentur appetitui sensitiuo, vti expositum est suprà q. 4.

Ad 1. Non concludit illa ratio vniuersaliter, sed solùm de eo, quod est per accidens, & plerunque euenit. Quia fieri absolutè potest, debétque ab omnibus fieri, & fit à nonnullis, vt intellectus per discursum, & meditationem circa spiritualia bona superet primam spontaneam apparentiam sensibilium ad sensum. Potentia enim perfectior, qualis est intellectus, potest intimiùs scrutari, ac manifestare obiecta, quæ apprehendit mediante sensu, quam sensus ea, quæ percipit immediatè; vnde illud de maiori perfectione attingentiæ immediatæ, quàm mediatæ procedit tantùm respectu eiusdem potentiæ, non verò respectu diuersarum, earúmque valdè imparium. Paritas de dilectione immediata, & mediata, seu propter se, & propter aliud, ideo nihil conuincit, quia potentia appetitiua inferior non ita iuuat, ac manuducit potentiam appetitiuam superiorem, sicut cognoscitiua cognoscitiuam, sed vnaquæque potentia appetitiua determinatur per intentionem sui finis, ad prosequutionem suorum mediorum.

Ad 2. Difficultas prosequutionis, aut fugæ potest fundari, tum in exiguitate bonitatis, aut malitiæ, tum in magnitudine vtriusuis. In exiguitate quidem, quia parua bonitas, & malitia habent paruam vim mouendi appetitum, ideoque difficulter illum diuertunt ad se, dum est intentus ad alia, præsertim longè maiora, ac præstantiora. Hoc modo est difficillimum viris sanctis, vt afficiantur ad aliquid temporale. Similiter est difficile potentiæ appetitiuæ ignobili, aut ignobiliter dispositæ, vt afficiatur ad maximum, & præstantissimum bonum: quia non habet parem bonitati obiecti cognitionem, aut comprincipium aliud necessarium. Hoc pacto est difficilis dilectio Dei peccatori, & cuiuis valdè intento bonis temporalibus, aut non præuento auxiliis gratiæ Dei sibi congruentibus. Primum difficultatis genus valet ad debilitandum, minuendúmque affectum. Auget verò eundem posterius difficultatis genus. Quia difficultas amplectendi magnum bonum non superatur nisi per affectum saltem appretiatiuè magnum erga magnam bonitatem, eidémque proportionatum. Necesse namque est vt potentia appetitiua adhibeat magnum conatum ad superandam magnam difficultatem, & ad eliciendum affectum proportionatum magno bono. Iam difficultas nostra in prosequutione bonorum spiritualium est posterioris huius generis, vt patet ex dictis, ideoque raritas prosequendi est vera, non verò paruitas prosequutionis, saltem vniuersaliter. Idem dicitur de fuga seruatis seruandis.

Ad 3. Nimietas, & excessus in affectibus appetitus sensitiui accidit propter paruitatem obiectorũ, circa quæ versatur, quæ propterea non sunt digna magnitudine illimitata affectus, sicuti sunt bona spiritualia, respectu quorum proindè potest affectus esse multò maior omni affectu sensitiuo, quin sit excessiuus. Similiter quod affectus appetitus sensitiui transmutent corpus etiam extremè vsque ad interitum, & nihil tale efficere possunt affectus vlli spirituales, non prouenit ex paruitate horum, & magnitudine illorum, sed ex dependentia appetitus sensitiui, & independentia voluntatis ab organo corporeo, vt dictum est iterùm suprà.

Ad 4. Obiectum tactus adest intimius tangenti, quàm visum videnti, ideoque mouet fortius; cùm aliundè vtraque potentia sit materialis, eiusdémque proinde rationis, cum sola extensione maiori visus, quàm tactus. Intellectus verò est potentia alterius generis, vtpote spiritualis, ideoque incomparabiliter perfectior, quam sensus. Vnde paritas non tenet quoad propositum.

QVÆSTIO XLV.

Vtrùm omnes complexiones indiuiduales passionum sint in omnibus hominibus aquales relatiuè ad finem vltimum?

VIdentur esse inæquales. 1. Quia vnumquodque dicitur bonum, vel malum, aut minus bonum, prout est aptum, vel ineptum, aut minùs aptum ad finem suum. Quidam autem homines dicuntur habere ex sua indiuiduatione, animam bonam, & bonam indolem; quidam verò malam, vt patet inter alia ex illo Salomonis Sap. 8. 19. *Puer autem*

autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam. Vbi clarè datur intelligi, quibusdam inesse perinde, ex sua indiuiduatione specialem animæ bonitatem, qua carent alij, atque inest quibusdam ex eadem indiuiduatione specialis vis ingenij, qua carent alij; Ergo quidam naturaliter, ac indiuidualiter sunt animæ, ac indolis bonæ, alij verò malæ, seu non tam bonæ, ac proinde quidam sunt natura boni, alij natura mali, seu non tam boni. Confirmatur ex communi consensu constituente eiusmodi differentiam in pueris etiam ante vsum rationis, necnon dum vsus rationis vix quidquam præualet supra inclinationem naturalem, ac indiuidualem. Quidam enim ex tunc dicuntur boni, alij nequam, propterea̓que illi diliguntur, hi verò vitantur magis. Istiusmodi autem discrimen non aliundè prouenire potest, quàm ex dispari in diuersis complexione passionum, & remotè ex dispari temperamento. Quid verò manifestiùs esse potest, quàm non esse inuicem æquales relatiuè ad finem hominis eas complexiones passionum, ratione quarum alij euadunt boni, seu indolis, & animæ bonæ, alij è contra?

2. Certum est, quæ sunt specie diuersa, esse inuicem inæqualia, seu prædita inæquali bonitate. Certum rursus est, inter ea, quæ sunt inæqualis bonitatis, illa esse similiora Deo, quæ sunt meliora. Quæ duo stabilita sunt quæst. 44. de Deo ad 7. art. 2. Certum denique est, complexiones passionum esse in diuersis diuersas specie. In quibusdam enim præualet irascibilis, in aliis concupiscibilis; quidam sunt audaces, quidam timidi; in quibusdam est maior propensio ad amorem, in quibusdam ad odium, & sic de similibus. Cùm igitur homines propter diuersas complexiones passionum euadant inæqualiter similes Deo, ex sua indiuiduatione, vt apparet ex principiis positis; dubitari minimè potest, quin ratione earundem complexionum euadant iidem inæqualiter idonei ad consequutionem, & fruitionem sui vltimi finis, qui est Deus. Impossibile nimirùm est, vt qui est similior Deo, non congruat eo ipso magis coniunctioni cum Deo. Igitur complexiones passionum non sunt omnes inuicem æquales relatiuè ad vltimum finem.

3. Videtur, ita se habere complexionem, & temperamentum passionum ad salutem animæ, & ad operationes honestas, ac inhonestas, sicut se habet temperamentum physicum qualitatum naturalium ad salutem corporalem, & ad operationes eidem vtiles, vel nocentes. Complexiones autem qualitatum naturalium non sunt omnes in omnibus æquales respectu salutis corporalis, & operationum naturalium, vt patet. Ergo nec omnes passionum complexiones sunt in omnibus æquales respectu salutis spiritualis, & operationum moralium, à quibus dependet finis vltimus.

4. Peccata sunt inæqualia, & alia aliis peiora magisque impeditiua vitæ æternæ. Vnde fit, vt plures damnentur propter quasdam species peccatorum, quàm propter vllam aliam speciem. Qua de re nequaquam dubitant Theologi in genere; sed supposita ea veritate vt certa, dissentiunt solùm quoad determinationem, ac assignationem eiusmodi speciei, dicentibus Cardinali Toleto, & aliis, plures esse in inferno propter peccata contra septimum præceptum, quàm propter peccata contra vllum aliud præceptum; aliis verò communiter tradentibus maiorem esse numerum reproborum propter peccata cõtra sextum præceptum. Singulæ autem passiones habent specialem vim inducendi singulas determinatas species peccatorum, atque in quibusdam præeminet passio inductiua furti, & rapinæ, in aliis passio inductiua peccatorum luxuriæ. Ergo iuxta inæqualitatem eiusmodi præeminentiæ diuersarum passionum contingit, nonnullos naturaliter esse constitutos in maiori periculo damnationis, quàm alios.

5. Indoles quorundam talis est, quæ spontè faciat spem laudabilis, ac permanentis profectus in operibus spiritualibus, & ad Ecclesiasticæ disciplinæ obseruantiam pertinentibus. Quod clarè supponit Conc. Trid. sess. 23. de reformatione cap. 18. sub initium, dum præcipit, vt pro Collegiis, seu Seminariis Ecclesiasticis fiat delectus eorum puerorum, *quorum indoles, & voluntas spem afferat eos Ecclesiasticis ministeriis perpetuò inseruituros.* Eodem significantius pertinet, quod tradit sæpè Augustinus, indolem quorundam esse talem, quæ diuinæ vocationi facilè obsequatur, atque illustrationi, & delectationi gratiæ Dei, ita congruat, vt opus salutare, ipsamque conuersionẽ ad fidem, quæ est salutis initium, ac fundamentum, inducat de facto. Audiatur lib. 2. ad Simplic. quæst. 2. circa medium: *Quamuis multi vno modo vocati sint; tamen quia non omnes vno modo affecti sunt, illi soli sequuntur vocationem, qui ei capiendæ reperiuntur idonei.* Et clarius c. 14. de bono perseu. *Ex quo apparet habere aliquos diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant.* Huiusmodi autem vsque adeò inæqualis diuersitas indolis, quatenùs afferens spem bonæ frugis, & constituens idoneitatem, & coaptationem specialem respectu vocationis, & gratiæ diuinæ; tota demùm reuocatur proximè, ac immediatè ad specialem complexionem passionum & affectuum naturalium specialiter prædominantium in vnoquoque. Non est igitur ea æqualis in omnibus relatiuè ad negotium salutis, & vitæ æternæ.

6. Nonnulli ex impulsu prædominantis passionis, propendent ad militiam, alij ad mercaturam, alij ad vitam solitariam, alij ad socialem, alij ad cœlibatum, alij ad coniugium, aliique aliter modis aptitudinum, ac propensionum vsque adeo disparibus, vt sint etiam nonnulli natura domini, alij natura serui, ex doctrina Philosophi lib. 1. Polit. c. 3. Nemo autem dixerit, omnes eiusmodi status, & modos viuendi esse æquè opportunos, vt quis tutò ac fæliciter pertingat ad vltimum suum finem. Alioquin nulla esset instituenda consultatio de eligendo determinato statu, ac modo viuendi, quæ tamen est longè maximi momenti. Ergo nec omnes passionum complexiones, quarum inter se diuersitas hanc aliam diuersitatem inducit ex sua natura, sunt æquales sub eadem consideratione.

7. Mansueti, & quorum passiones sunt moderatæ, atque inuicem æquilibratæ, seu temperatæ ad pondus, vt dicitur, sunt meliores, quàm feri, & prædominio specialis passionis præcipites, dicente Philosopho eodem in loco: *In homine, & aliis animalibus eodem modo, mansueta quidem meliora sunt, quàm fera.* Qua de causa religionum, aliorúmque præsides æstuum, pro eligendis, aggregandisque de nouo, diligenter inquirunt de indole cuiusque, & de temperamento passionum, eósque præferunt, qui mansueti magis sunt, & quos nullius specialiter passionis vehementia, ac prædominium reddit minùs tractabiles, minúsque dociles. Meliores autem dici non possunt, aut aptiores instituto religioso, maiorémque præseferentes spem profectus spiritualis, qui non sunt magis indidem idonei ad suum vltimum finem. Inest igitur, quibusdam passionum complexionibus, maior ad illam aptitudo, quàm aliis.

8. Dubitari minimè potest, quin educatio bona

bona magnam vim adiiciat ad rectam animæ directionem, & ad consequutionem vitæ æternæ, vt est notũ apud omnes,& habetur ex præindicata sess.23. cap.18.Conc.Trident. ex Conc. Tolet.4. cap.23. ex Aquisgr. cap.135. ex Later. sub Leone X. sess. 9. de Reformatione, maximè verò ex cap.30. Ecclesiastici à vers. 9. Indoles autem bona, & æquabilis passionum temperies æquiparatur, si non & præualet educationi vtcunque bonæ reformanti indolem non bonam: quia, quorum indoles est bona, tales sponte sunt ante educationis adminiculum, quales euadunt beneficio educationis bonæ, qui non sunt præditi indole bona, atque illa cohæret tenacius. Vnde est illud Senecæ epist.96. *Quidam ex hominibus, egregiam sortiti indolem in ea, quæ tradi solent, perueniunt sine longo magisterio, & honesta complectuntur, cùm primùm audierint.* Ergo dubitari minus etiam potest, quin bona indoles, id est bona passionum complexio, magnam pariter vim adiiciat ad rectam animæ directionem, & ad consequutionem vitæ æternæ.

9. Cætera animalia ex peculiari cuiusque indiuiduatione, exque dispari qua itatum naturalium, & inde passionum temperamento, euadunt inæqualiter idonei ad suas operationes, & ad finem vnumquodque suum, vt canis ad custodiam, aut venationem, equus ad portandum, aut pugnandum. Ergo etiam in hominibus existit indidem similis inæqualitas aptitudinis ad operationes, & finem proprium ipsorum.Patet consequentia,quia homines non minùs, quàm cætera animalia,disponuntur,ac afficiuntur diuersimodè per dispares complexiones qualitatum naturalium, ac passionum; & quæ determinant vltimo bruta,hominem quoque,si non similiter determinant, saltem inclinant, reddúntque specialiter propensum ad hoc,vel illud operationum genus.

10. Si nulla esset disparitas hominum, ex disparitate indolis, & passionum,relatiuè ad operationes bonas, & malas; conferentes, & non conferentes ad vltimum finem; nullus esset locus coniecturis Astrologorum circa homines, nulliusque esset momenti, qualis cuique contigisset astrorum aspectus. Quod tamen contradicit, non solùm experientiæ, sed etiam Doctrinæ D. Thom. tum alibi non semel, tum maximè lib.3. contra gent.cap 91.vbi sic habet: *Quamuis Deus solus directè ad electionem hominis operetur; tamen actio Angeli operatur aliquid ad electionem hominis per modum persuadentis; actio verò corporis cælestis per modum disponentis, in quantum corporales cælestium corporum impressiones, in corpora nostra, disponunt ad quasdam electiones.* Ex quo principio approbat ibidem doctrinam Philosophi dicentis lib.1.magn. moral.cap.8. *Natura namque fortunatus est,qui sine ratione ad bona impellitur,eáque consequitur.*Et lib.7.Polit.c.13. *Quod igitur bene viuere,ac felices esse omnes cupiunt,manifestum est. Sed aliis potestas est adipiscendi, aliis non, propter fortunam aliquam,vel naturã.Opus est enim adiumentis quibusdam ad benè viuendum; minoribus quidem, illis qui melius dispositi sunt,maioribus autem, qui peius.* Quibus iterum consonat,quod scribit idem D.Tho.1.p.q.115. art.4.ad 3. *Plures hominum sequuntur passiones,quæ sunt motus appetitus sensitiui, ad quos cooperari possunt corpora cælestia. Pauci autem sunt sapientes,qui huiusmodi passionibus resistant. Et ideo Astrologi, vt in pluribus, vera possunt prædicere,& maximè in communi,non autem in speciali.* Negari igitur non potest, quin quædam passionum complexio,& specialis modus coordinationis, atque contemporationis earum conferat magis ad honestatem morum, & ad fælicitatem etiam summam.

11. Eiusdem rationis videntur esse intellectus benè dispositus ad percipiendam, indagandam, firmitérque retinendam veritatem, & voluntas benè dispositа ad prosequendum honesta, & ad adhærendum constanter vero bono. Et rursus, sicut comparantur cum intellectu sensus exteriores, & imaginatiua, æstimatiua, ac memoratiua, ita comparantur cum voluntate appetitus sensitiuus, & passiones, seu affectus naturaliter in eo exurgentes. Sicut ergo intellectus disponitur inæqualiter ad veritatem, quæ est eius centrum, ex dispari sensuum externorum, ac internorum, subtilitate, & hebetudine, ita etiam voluntas disponitur inæqualiter ad purum bonum, quod pariter est eius centrum,& finis vltimus totius hominis, ex dispari coagmentatione passionum, seu affectuum partis sensitiuæ.

12. Plurimum refert ad salutem animæ, quæ cuique obiecta exterius occurrant. Si enim occurrant, quæ spiritualiter delectent, & ad pietatem permoueant, iuuant plurimum ad salutem, eáque propter vt talia occurrant; frequenter ab Augustino attribuitur speciali gratiæ Dei; sin minus nocent tantundem,atque eorum occursus pertinet ad permissionem diuinæ iustitiæ. Fieri autem potest, vt quis ita sit affectus, ac dispositus in vtramlibet partem ex indiuiduali suo impedimento, & ex qualitate passionis permanenter inexistentis, seu facilè & crebrò recurrentis; qualiter afficitur ac disponitur per occursum eorum obiectorum. Quæ videlicet, sensibilia cum sint, non aliter permouere, ac inclinare possunt voluntatem,quàm sic, vel sic excitando immediatè appetitum sensitiuum,cuius quolibet inclinandi summa potestas est penes naturale cuiusque temperamentum. Ergo in istiusmodi temperamento, quod est radix, & mensura passionum vnicuique inexistentium, repositum est pondus vt minimum æquale ad salutem animæ, euaditque dispar, iuxta disparitatem illius.

13. Angeli Custodes hominum sunt omnes inæquales specificè ex sententia D.Thomæ, & plurium aliorum; idque ita oportuisse, suadet idem S. Doctor 1. part. quæst. 113. art. 2. ad 2. ratione specialì custodiæ hominum dissidentium inter se, quasi specificè ex sua indiuiduatione. Et rursus inæqualitas naturalis Angelorum, quoad substantiam, inducit per se inæqualitatem quoad vltimum finem, & quoad gloriæ gradum consequibilem ab vnoquoque, vti cum eodem D. Thoma traditum à me est quæst.24. de Angelis. Ergo & homines, ex sua indiuiduatione, id est ex sua peculiari cuiusque complexione passionum,sunt inuicem inæquales relatiuè ad eundem vltimum finem. Patet consequentia. Quia perperam adhiberentur custodes inter se dispares relatiuè ad vltimum finem clientibus inuicem paribus sub eadem consideratione.

14. Plerique coniugati fideles, ac pij assiduas ad Deum fundunt preces, vt prolem bonæ indolis,quæ in bona passionum, affectuumque naturalium complexione sita est, consequantur. Oratio autem est clarissima testificatio gratiæ Dei ex August. epist.95. & 107. de dono perseu. cap.23. & alibi. Ergo bona indoles est specialis gratia Dei. De conceptu autem gratiæ Dei est, vt specialiter iuuet ad salutem animæ, & ad finem vltimum.

15. Propter omnia demùm argumenta nuncusque ponderata, communis hominum persuasio est, bonam indolem, & passiones naturaliter temperatas esse magnum quoddam donum Dei, & plurimum conferre ad felicem exitum, & ad laudabilem totius vitæ progressum. Neque verò est contemnendus,vel etiam potest honestè deseri communis hominum consensus in re præsertim tanta.

Art. 1. Respondetur. Periculum peccandi in genere,

nere, aut grauissimè peccandi, & tantundem spei bene operandi, aut operandi heroïcè: facilitas patrandi grauissima peccata, aut difficilimæ pœnitentiæ, sed rarenter occurrentia, & facilitas committendi peccata non vsque adeò grauia, aut facilioris pœnitentiæ, sed occurrentia frequenter: habilitas æquè prompta ex se, siue ad percipienda, atque deducendain opus documenta, tum bona, tum mala, vt fidei, & infidelitatis, siue ad imitationem, tum prauorum, tum laudabilium exemplorum, & contraria inhabilitas: mutabilitas æquè leuis de bono in malum, & de malo in bonum, & immutabilitas contraria: atque in summa, cerea flexibilitas,& inflexibilitas ærea in vitium indiscriminatim, & virtutem. Hæc inquam omnia & similia peculiarium indiuiduationum extrema,ita singula singulis æquipollent,vt neutrum sit præferibile alteri relatiue ad vltimum finem hominis, nec spem, aut periculum fundet maius obtinendæ, aut amittendæ vitæ æternæ, vt sponte apparet consideranti.

Art. 2. Omnes autem complexiones passionum naturaliter possibiles semper, ac necessario constituunt in omnibus hominibus, alterum ex eiusmodi extremis coniunctum cum altero sibi correspondente; idque sub eadem iustissimè mensura, ac gradu. Id quod experientia in primis docet admodum clarè. Qui enim audenter, aut temerariè peccant, dum sunt praui; iidem fortiter, operantur, aut heroïcè, cùm applicant animum ad honestatem, si cætera ad vtrumque requisita sint æqualia; & qui amori profano indulgent effræniter ex genio;iidem ductum gratiæ dilectricis, dum sese illi accommodant, pari castæ dilectionis impetu sequuntur.Certè idem ille est, de quo priùs dicitur Act. 9. 1. *Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini*; quique deinde clamat ad Rom. 8. 35. *Quis ergo nos separabit à charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persequutio? an gladius*? Et sicut semel, atque iterùm fatetur 1. ad Corinth. 15. 9. ad Galat. 1. 13. ad Philipp. 3. 6. *Persequebatur Ecclesiam Dei*, & Act. 8. 3. *Saulus autem deuastabat Ecclesiam*: ita, præter alia innumera, in eodem loco ad Corinthios subdit: *Abundantius illis omnibus laboraui*, & 2. ad Corinth. 12. 10. *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo*, & Act. 15. 41. *Perambulabat autem Syriam, & Ciliciam, confirmans Ecclesias*. Similiter mulieri, quæ ex natura amatrice, per prauum amorem prius *erat in Ciuitate peccatrix*; deinde *dimissa sunt peccata multa quoniam dilexit multum*, dilectione inspirata à Deo, & terminata ad Deum; atque os illud primò procax in facies, deinde *ex quo intrauit, non cessauit osculari pedes Iesu*, vt habetur ex Lucæ 7. à ver. 37. sed iuuat occasione Pauli adiicere documentum vniuersale nostræ intentionis expressiuum, quod simul cum alio exemplo tradit Augustin lib. 22. contra Faustum c. 70. *Animæ virtutis capaces ac fertiles præmittunt sæpe vitia, quibus hoc ipsum indicent quæ virtuti potissimùm sint accommodatæ, si fuerint præceptis excultæ. Sic enim agricolæ, quam terram vident, quamuis inutiles, tamen ingentes herbas progignere, frumentis aptam esse pronunciant, & quem montem oleastris siluescere aspexerint, oleis esse vtilem, cultura accedente, non dubitant. Sic ille animi motus, quo Moyses peregrinum patrem à ciue improbo iniuriam perpetientem inultum esse non pertulit, non seruato ordine potestatis, vitiosa quidem, sed magna fertilitatis signa fundabat. Sic Saulü Ecclesiam persequentem Deus de cœlo vocauit, prostrauit, erexit, implicuit, tanquam percussit, amputauit, inseruit, fœcundauit. Illa namque Pauli sæuitia, cum secundum æmulationem paternarum traditionum persequebatur Ecclesiam, putans officium Deo se facere, tanquam syluestre erat vitium, sed magnæ fertilitatis indicium.*

Art. 3. Longum esset, ac interminabile, si omnia eiusmodi exemplorum paralella, quæ in sacra pagina, & vitis Sanctorum occurrunt circa singulas passionum species, singillatim referre, atque inuicem diligenter conferre vellem. Illud est manifestum, atque omnibus quotidie obuium, ac peruium,pueros, qui, ob temperatas passiones, & bonam indolem. Angeluli vulgo dicuntur, quique sunt medij inter extremè affectos naturaliter,sicut tepidum inter frigidum, & calidum in summo, & quorum proindè parilis in bonam,& malam frugem exitus argumento idoneo esse potest pro simili iusta correspondentia circa inæqualiter affectos, & extremitate passionis alicuius vehementes.Manifestum inquam,& obuium, ac peruium est, pueros eiusmodi suauiter, ac facile obsequi Magistro Sanctorum morum directori, eiusque ductum sequi fæliciter prono alueo; sed eosdem pari facilitate,ac pronitate seductoribus patere, & parere; atque euadere perpetuò tales, quales ij fuerint, in quos inciderint, siue oleastri, siue oleæ, siue agni, siue lupi.

Art. 4. Ratio vniuersalis à priori est. Proxima quidem, quia appetitus sensitiuus dirigitur in primis cognitione præscindenti à ratione honesti, ac inhonesti,ideoque incumbit,& cooperatur pari impetu, per singulas species passionum, singulis affinibus speciebus electionum voluntatis, siue prauarum, siue laudabilium. Deinde (& hæc est remota, ac prima ratio vniuersalis) peculiaris dispositio, & pronitas eiusdem appetitus, ad singulas species affectuum, seu passionum, dependet ex peculiari temperamento primarum quatuor qualitatum in vnoquoque, eidémque iustè correspondet, vti notatum est identidem superiùs. Quatuor autem primæ qualitates duplici constant contrarietate, altera caloris, & frigoris, altera humiditatis, & siccitatis;vt quantum cuique accreuerit caloris, tantundem desit frigoris,atque è conuerso; & sic de humiditate,ac siccitate. Seruant præterea similem contrarietatis modum, quoad vim agendi, ac resistendi; vt quæ qualitas est maximè actiua, (loquor autem de qualitate in concreto) eadem sit minimæ resistentiæ; & è conuerso quæ est maximè resistitiua, eadem sit minimæ actiuitatis; & sic proportionaliter de actiuitate,& resistentia prope summum.Exemplo sumpto iuxta communem sententiam ignis, & aqua, alter calidus in summo, propterea que summè actiuus, altera frigida in summo,propterea que summè iners. Similiter enim ignis vix quidquam resistit, vt patet in flamma lucernæ, & quauis alia. Qua nempe velocitate flamma flammæ incessanter accrescit per singula momenta, eadem tantundem euanescit.Qua de causa à Philosopho dicitur fluuius fiens, & fluës. At aqua lentissimè aggenerans aquam, pertinacissimè resistit actiuitati ignis, atque abeo validè impetita, & intensissimè calefacta,ac feruens durat tamen diu, & redit facilè in pristinum statum. Eadem est proportionalis ratio, licet non vsque adeò manifesta de aëre & terra, eadem quoque de mixtis iuxta maiorem,vel minorem participationem cuiusque elementi,& qualitatis. Apparet itaque ex ista primarum qualitatum natura, & ex prænotata inter ipsas, & passiones, seu affectus analogia,eos, in quibus præeminent passiones maximè actuosæ,subesse necessariò passionibus ad resistendum minimè idoneis, & qui plura aggredi, ac perficere vi maxima possunt, eosdem obiectis exteriùs occurrentibus facilè cedere, atque in eorum naturam transire quam citissimè.

Art. 5.

Art. 5. Cum igitur, quæ ad salutem animæ, & vltimi finis consequutionem requiruntur, omnia ad hæc duo summa capita, redigantur ex ps. 36. 27. *Declinare à malo, & facere bonitatem* hoc est, resistere tentationibus dæmonis, & cooperari inspirationibus Dei; clarè concluditur, quorum quoad alteram partem, est optima dispositio, eorumdem, quoad partem alteram æqualiter requisitam, esse tantundem prauam dispositionem. Quia verò præmissum insuper est, vim tam agendi, quam resistendi, nec non defectum virtutis ad agendum, & resistendum, siue circa difficilia, & rara, siue circa facilia, ac ordinaria, æquè vigere, ac deficere in quolibet, respectu honesti, ac inhonesti, quantum est ex parte appetitus sensitiui secundum se; concluditur denique, omnes cuiuslibet generis complexiones passionum, adæquatè consideratas, esse absolutè æquales relatiuè ad vltimum finem; nec pro salute animæ esse præferibile, ac optabile magis vnum aliquod determinatum temperamentum indiuiduale affectuum, quàm quoduis aliud; atque omnia illa mutuæ compensationis extrema, initio proposita, omnino subsistere, sibique inuicem correspondere iustissimè in omnibus, & quibusuis indiuiduationibus intrinsecis, ac inuariabilibus hominum, secundum se præcisè consideratis, & præscindendo ab iis penitus omnibus, quæ vnicuique specialiter prouidentur à Deo extrinsecus, & variabiliter. Id quod apparebit clariùs, magisque confirmabitur ex dicendis hic, & in quæstione sequenti.

Art. 1. Ad 1. & ad eius confirmationem. Bonitas, & malitia rerum vulgo consideratur, & laudatur, ac vituperatur relatiuè ad finem proximum, aut solùm, vel certè magis quam relatiuè ad finem vltimum. Quia finis proximus, & conducentia, ac ineptitudo ad ipsum sunt notiores, & plerique ad eundem afficiuntur magis. Finis autem proximus filiorum est, vt obsequantur parentibus, & iis quorum magisterio traduntur à maioribus. Vnde ij pueri dicuntur vulgariter bonæ indolis, ac animæ, laudanturque, ac diliguntur, qui ex sua indiuiduatione & naturali passionum temperamento sunt facilè disciplinabiles, ac dirigibiles. Eminuit porro in hac parte Salomon, ideóque sanctissimi parentis exemplis, & documentis facile plurimum profecit, & puer, & adolescens; vt pote sortitus simul cum anima, iuxta sensum explicatum, bona, parentem, eundemque doctorem absolutè, & simpliciter optimum, cuius etiam precibus, ac meritis, & ex peculiari Dei erga se benignitate consequutus præterea est gratiam auxiliatricem in gradu excellenti, vt ipse exponit in contextu immediato.

Art. 2. Quid autem posset in ordine ad vitam æternam naturalis illa bonitas animæ, his destituta subsidiis interius, & exteriùs sibi specialiter prouisis à Deo, declarat in primis idem Salomon in proximè sequenti cap. 9. ver. 6. dicens: *Nam & si quis erit consummatus inter filios hominum,* (iuxta dictam vulgarem æstimationem) *si ab illo abfuerit sapientia tua,* (quæ est ex gratia) *in nihilum computabitur*; idest nihil valet ex se. Quod est meum intentum. Docuit insuper abundè illud ipsum exitus eiusdē Salomonis. Nempe qua facilitate ætas eius tenera ductum paternæ pietatis sanctè sequuta est, eadem iam grandior, suique iuris facta incidit in eum nequitiæ hamum, cuius esca illecebrosa trahit ad se præcipua vi eos potissimum homines, qui de indole bona laudantur, atque insano amore pessimè exarsit ad deierationem vsque fidei, & ad publicam idololatriæ professionem, quæ sunt vltimum malorum.

Art. 3. Confirmat denique hoc idem illa ipsa coniunctio, & laus vniformis animæ bonæ, & ingenij præstantis. Ingenium enim vtcumque præstans est æque idoneum ex se præcisè ad percipienda, & clarissimè apprehendenda, atque efficacissimè proponenda voluntati honesta, ac inhonesta, & quæ ad rectam fidem, quæque ad infidelitatem perducunt. Similiter ergo anima, seu indoles bona ex se præcisè est æquè facilè flexibilis ad probitatem, & improbitatem, ad pietatem, & impietatem, ac proinde nihil specialiter confert ex se, seu positiuè, seu negatiuè ad vltimi finis consequutionem, nec hominem facit bonum potius, quàm malum simpliciter, vel etiam remotè, & inchoatiuè; sed solum reddit bonum secundum quid, & relatiuè ad particularem aliquem finem proximum, vt expositum est.

Ad 2. Dona Dei, quibus homo participat naturam diuinam, qua est origo Sanctitatis, moresque imitatur diuinos, ea enim verò quo maiora, ac præstantiora sunt, reddunt ipsum magis aptum coniunctioni cum Deo, eorundémque proinde inæqualitas disponit inæqualiter ad consequutionem vltimi finis. Quia talia dona pro nullo euentu sunt indifferentia ad bonum & ad malum, nec æqualiter, aut cooperantur ad honestum, & inhonestum, aut vtrilibet resistunt. Cætera vero, ob contrariam rationem, non nanciscuntur peculiarem vim perducendi ad beatitudinem, ex eo, quod sint maioris alicuius perfectionis, licet huic excessui sit inseparabiliter cōiuncta aliqualis maior similitudo cum Deo, quia videlicet cætera præter virtutes, & earum actus aliaque dona gratiæ Dei per Christum non sunt media determinatè conducentia ex se ad vitam æternam, sed pura materia virtutum indifferens intrinsecè ad bonum, & malum vsum, ideóque nihil adiiciens in ordine ad coniunctionem cum Deo, propter maiorem suam perfectionem naturalem, vt patet in diuitiis, & paupertate; sanitate, & infirmitate: vita, & morte. Id quod de passionibus speciali ratione demonstratum est. Et confirmari potest ex dictis quæst. 27. de Ang. ad 5. art. 2. 3. & 4. Ibi enim positum, ac manifestatum est cum D. Thoma, aliisque communiter, Angelos substantialiter perfectiores nullam propterea habuisse aptitudinem, aut specialem absolutè prærogatiuam in ordine ad vitam æternam. Quid igitur mirum, si nec homini aliquid eiusmodi specialiter insit ex maiori perfectione accidentali indiuidualis sui temperamenti passionum; vt pote indifferenter conferentium ex se ad magna vitia, magnásque virtutes, aut ad frequentiam mediocrium operum bonorum, vel malorum.

Ad 3. Negatur paritas. Quia temperamentum qualitatum naturalium, quibus commensurantur passiones, comparatur cum salute corporali, tanquam causa eius formalis, & inficiens intrinsecè eatenus determinata. Quorum neutrum verificatur, se potius oppositum relatiuè ad salutem animæ, vt dictum est nuper, & suprà.

Ad 4. Pauciſſimi damnantur propter peccata omnium grauissima odij Dei, desperationis, & infidelitatis formalis; plures propter peccata iis proxima sacrilegij, homicidij, & similium; plurimi propter peccata luxuriæ, auaritiæ, aliáque infimæ malitiæ inter lethalia. Est verò assimilis numerus, & ordo in prædestinatis. Pauciſſimi enim saluantur respectiuè per feruentissimum actum charitatis, non cedentem, aut non cessurum terribilitati martyrij, & quasi martyrij, periculo spoliationis violentæ omnium bonorum, infamiæ grauissimæ, & similium; plures per actum charitatis parem victoriæ mediocrium tentationum; plurimi per eundem actum certissimè victorem leuiorum tantùm tentationum incitan-

tium ad peccandum grauiter. Ostensum autem est exemplis, & ratione, specialiter dispositos ad peccata omnium grauissima ex parte appetitus sensitiui, eo ipso indidem esse specialiter tantundem dispositos ad opera heroica, omniúmque præstantissima, & sic de reliquis duabus classibus peccatorum, & operum bonorum. Quod igitur quis ex sua indiuiduali passionum complexione sit specialiter propensus ad eam speciem peccatorum, ob quæ plerique damnantur, non propterea conuincitur esse deterioris absolutè conditionis in ordine ad vitam æternam; quandoquidem eo ipso indidem est specialiter tantundem dispositus ad eum bonorum operum gradum, quo plerique prædestinatorum continentur. Quapropter qui, ex temperamento passionum, sunt specialiter idonei ex. gr. ad retinendam incolumem perpetuo innocentiam, non propterea sunt melioris absolutè conditionis respectu vitæ æternæ. Quia iidem sunt specialiter tantundem expositi periculo perpetuæ impœnitentiæ, ac desperationis, si semel incidant in peccatum aliquod, vt euincit noster superior discursus, dummodo nihil aliunde supponatur in vtramlibet partem. Inquam verò tantundem, proportione vbique seruata inter plus, & minùs dispositionis ad salutem, & perditionem: quia absolutè plures damnantur, quàm saluantur, omnibúsque vniuersaliter inest ex se, qualiscunque demum temperamenti sint, maius periculum damnationis, quàm spes salutis, pro præsenti statu naturæ lapsæ propter vulnus illatum per peccatum originale, vti expositum est quæst. 9. de Gratia.

Ad 5. Quorum indoles spem affert maiorem permanentiæ in Ecclesiasticis ministeriis, si pro illis, & in illis educentur, atque iisdem applicentur, iidem spem afferrent maiorem similis permanentiæ in idolorum seruitute, & cultu, si similis adiiceretur educatio, & applicatio ad istud teterrimum ministerium; &, quorum munus intelligentiæ naturalis facilè, & efficaciter obsequitur verbis, vel signis congruenter vocãtibus ad veram fidem, iidem æquè facilè, ac efficaciter sequerentur, quantum est de se, ductum parium verborum, seu signorum impellentium ad infidelitatem. Vnde Concilium, & Augustinus laudant specialiter indolem, affectionem, & intelligentiam naturalem relatiuè ad disciplinam Ecclesiasticam, & ad fidem, non absolutè, & secundùm se, sed suppositò, ac superaddito adminiculo specialis bonæ educationis, maximè verò congruentis auxilij, & vocationis exterioris, & interioris gratiæ Dei. Qua de causa Augustinus in posteriori illo loco de Perseuerantia, qui videtur esse maioris apparentiæ in contrarium, subdit immediatè: *& tametsi Dei altiore iudicio à perditionis massa non sunt gratia prædestinationis discreti; neque ipsis eis adhibentur, vel dicta diuina, vel facta, per quæ possent credere, si audirent vtique talia, vel viderent;* atque ideo æquè facilè quauis infidelitatis specie absorbentur sub eadem suppositione.

Art. 1. Ad 6. Si quis attentè componat singulos status, ac modos vitæ temporalis cum singulis sibi affinibus statibus, ac modis vitæ spiritualis; facilè subducet, aptitudinem, & inclinationem ad professionem vitæ temporalis, specialiter expositæ grauioribus peccatis, esse coniunctam cum simili habilitate speciali ad professionem vitæ spiritualis specialiter deditæ operationibus magis arduis, magísque meritoriis. Idem dicitur de vita temporali, expositæ maiori frequentiæ peccatorum minùs grauium, collata cum vita spirituali maioris assiduitatis operum minùs præstantium, & sic de aliis vniuersaliter omnibus.

Art. 2. Sufficiet ad exemplum comparatio militiæ, & mercaturæ. Homicidia, & rapinæ, quibus est specialiter expositа militia temporalis, sunt grauiora peccata, quàm doli, & furta quibus mercatura implicat magis. Qui autem est specialiter dispositus, magísque inclinatur naturaliter ad malitiam, idem est specialiter habilis ad tolerandam vitam spiritualem asperrimè pœnitentem, & ad generosos conflictus, pro vera fide, cum infidelibus, cúmque tyrannis. Natura verò mercator est specialiter habilis, vt in professione vitæ spiritualis plures adhibeat industrias multiplicis lucri spiritualis, per prouidentiam circa loca pia, infirmos, & pauperes, per frequentẽ piis, ac deuotis orationibus conuersionem mentis ad Deum, & Sanctos eius amicos, perque alia eiusmodi; & sic de cæteris temporalis, & spiritualis vitæ exercitiis. Hoc nimirum est, quod communiter dicitur, & verissimè, gratiam accommodari naturæ, seu indoli, & inclinationi cuiusque naturali. Eadem ratione Christus Dominus ex retibus, & telonio fecit piscatores hominum, & nundinatores Cælestes, eosque conuertendæ Synagogæ magis curatæ destinauit: Paulum verò, adhuc spirantem minarum, & cædis, barbaræ; ac indomitæ Gentilium feritati oppositum, eidémque ostendit, quanta oporteret ipsum pati pro nomine eius, plus scilicet omnibus aliis, vt idem de se testatur Apostolus.

Art. 3. Si verò iidem status seu modi vitæ temporalis conferantur immediatè inter se; inuenietur æquè facile similis compensatio, & ratio iusti æquilibrij. Quia modus viuendi exponens grauioribus peccatis, eo ipso peccata inducit rariùs, & faciliorem reddit pœnitentiam. Et è conuerso in modo viuendi, qui exponit peccatis minus grauibus, eorum opportunitas est frequentior, & difficilior pœnitentia. Quam in rem libet repetere ex. gr. comparationem militiæ, & mercaturæ: quia homicidia, & rapinæ, quibus est specialiter obnoxius miles, difficiliùs, ideóque rariùs committuntur, quàm doli, & furta mercatoris: quia prioribus peccatis contradicunt ij, quibus nocent, vt pote præscij nocumenti, seu potius intentionis nocendi; posterioribus verò nemo vsque adeò contradicit vt pote dolosè, ac latenter nocentibus.

Art. 4. Sunt itidem facilioris per se pœnitentiæ, & emendationis homicidia, & rapinæ militares, quàm doli, & furta fraudulenta. Quia nihil interest homicidæ continuata complacentia in homicidio, atque rapinas facit miles ad vsum præsentaneum. Vnde neutro ex facinore iniicit sibi compedes vsque adeo impedituros pœnitentiam, & reditum ad bonam frugem. At mercator adhæret quasi viscо, diuitiis iniquè comparatis, & difficillimè adducitur, vt illis renunciet, veréque pœniteat; vnde plures de facto videmus milites emendatos, & ab omni scelere militari iam alienos, quàm vsurarios, aliósque eiusmodi, à nexibus nequitiæ, & fraudum suarum liberatos, prorsúsque solutos. Scimus de hoc confessores, sciunt omnes. Facilè esset, nisi esset morosum nimis, nec admodum vtile, aut necessarium, ire similiter per singula patefacto vbique iusto compensationum æquilibrio.

Art. 5. Hoc videtur considerationе dignum vniuersè: Non dicere perfectionem, ac iustitiam prouidentiæ Dei, vt grauaret speciali aliquo, & omnibus consideratis, maiori absolutè periculo damnationis vllum ex institutis, ac modis vitæ temporalis, sine quibus respublicæ, & aliæ cõmunitates, ipsúmque genus humanũ conseruari non potest, vel commodè, ac fœliciter habere non potest. Inde enim fieret, vt tota hominum collectio prudenter contemneret,

neret, ac fugeret conseruationem, seu fælicitatem generis humani, aut alicuius ex iis communitatibus, quibus ipsum constituitur ex natura rei; vtque quilibet ageret imprudenter, & displiceret Deo præcisè, quia eligeret, ac præstatet id, quo deficiente, deficeret idem genus humanum, aut talis aliqua communitas eius; ac demum vt nemo vnus à reliquis cogi iustè posset ad cooperandum conservationi, ac fælicitati communi, quoad aliqua necessaria. Nempe speciale periculum maius damnationis est malum essentialiter incompensabile, atque adeo vitatur prudenter ab omnibus, nec fieri potest, vt eius electio non displiceat Deo, aut vt quis iustè cogatur ad illud subeundum.

Art. 6. Dicendum igitur est militiam, & mercaturam; agriculturam, & venationem; dominationem, & famulatum, aliásque professiones, & modos viuendi, quatenus naturaliter institutos, ac necessarios conseruationi, & fælicitati hominum naturali, esse paris omnino conditionis relatiuè ad finis vltimi consequutionem, & consequenter nullam relatiuè ad eundem finem, disparitatem existere ex diuersis collectionibus affectuum naturalium inclinantium ad diuersa eiusmodi ministeria, quatenus naturaliter instituta; omnésque proinde hilariter aggredi debere, & exequi constanter illud ministerium, ad quod sunt peculiariter idonei ex sua indiuiduatione, atque eatenus contribuere ad communem fælicitatem, absque vllo metu specialis propterea periculi circa salutem animæ. Quæ tamen omnia intelliguntur per se, nullàque facta suppositione actus, vel habitus boni, aut mali, aut aliqua alia supernaturali dispositione Dei. At independenter etiam ab his est vtilis, & necessaria matura deliberatio de eligendo vitæ instituto. Quæ videlicet complectitur exteriorum quoque omnium circumstantiarum considerationem, & coniicit quid cuique congruat indiuiduationi. Quod nec ipsum apparet subito.

Ad 7. Philosophus, vt & vulgò alij, considerat bonitatem hominum, & prauitatem relatiuè ad solum finem proximum, eumque vniuersaliorem, & magis conspicuum, nempe ad conuictum, & vitam socialem. Huic autem congruunt magis mansueti natura, quàm feri. Cæterum natura feri præoptantur pro tuitione ciuis, familiæ, aut patriæ, quando aggreditur hostis, aut inimicus; iidémque cæteris paribus sunt præstantiores administri potestatis coercitiuæ, & cogentis ad obseruantiam legum; atque accedente pari proportionaliter educatione bona, euadunt meliores ad maxima quæque, & heroica. Vnde nihilo sunt inferiores mansuetis, si omnia circumquaque ponderentur. Quia de causa religiosorum Præsides cætuum, aliíque similes explorant habitus magis, quàm passiones, & affectus naturales candidatorum, & pro qualitate habituum recipiunt, vel reiiciunt quomodolibet affectos naturaliter, nisi quod, habitu etiam existente proportionaliter eodem, pro quibusdam cætibus puriores sunt magis idonei, pro aliis blandiores, & sic de aliis aliqua passione insigniter affectis. Ex quo rursus apparet compensatio intenta.

Ad 8. Educatio bona inclinat determinatè ad honesta, nec est indifferens, vt pro vllo euentu cooperetur positiuè operationibus malis, aut vt bonas, ac laudabiles retardet. Cuius oppositum notatum est supra circa passiones art. 4. ad quæst. Vnde paritas non tenet, & apparet esse falsum tales esse aliquos sponte ex indole, & naturali sua complexione passionum, quales euadunt alij malæ indolis, vi educationis bonæ. Patet enim ex ratione data, nunquam tales esse posse simpliciter, & quoad omnia, maximè verò quoad determinatam adhæsionem ad honestum, licet quoad finem aliquem particularem, & proximum pares vtrique esse possint. Quod additur ex Seneca, nonnullos ex indole bona acquiescere facile documentis honestis, verum est. Sed verum itidem est, eosdem æquè facile peruerti documentis prauis.

Ad 9. Ratio discriminis est clara. Quia bruta ex temperamento primarum qualitatum, & inde appetitus sensitiui determinantur vltimò ad suam operationem, finemque suum immediatè vltimum, seu vltimum respectu ipsorum secundum se; nec vt sint bona, debent quædam ex iis, ad quæ propendet appetitus sensitiuus, prosequi, & quædam vitare; quibusdam cedere, & quibusdam resistere, imo & eadem, pro diuersis circumstantiis, modò amplecti modò reiicere; ac demum appetitum sensitiuum, omnesque eius motus regulare, ac moderari sine vniuersaliori appetitus rationalis. Oppositum autem conuenit homini, vt patet. Ergo mensura, aut etiam indicium, vel specialis aliqua probabilitas bonitatis, aut prauitatis non potest esse in homine, sicut in brutis, penes determinatam complexionem passionum; quandoquidem eadem complexio passionum modò iuuat, modò nocet tantundem, ac retardat in ordine ad operationem, quæ decet hominem.

Art. 1. Ad 10. Coniecturæ Astrologorum non pertingunt ad vltimum finem hominis, nec válent complecti totam in vllo indiuiduo collectionem actionum humanarum pro circumstantiis innumerabiliter diuersis, atque inuicem oppositis pro alio, atque alio tempore. Quapropter concesso, diuersos astrorum aspectus, & impressiones posse inducere directè disparem in corpus humanum dispositionem physicam, necnon affectionem partis sensitiuæ, atque inde indirectè diuersas inclinationes ad operationes, & electiones humanas, tales, vel tales determinatè, vt docet D. Thomas in illis locis; negatur, ad hoc etiam valere eosdem astrorum aspectus, & impressiones, vt maiorem, ac meliorem vni, quàm alij indere possint dispositionem ad salutem vitæ æternæ, considerata tota collectione operationum requisitarum ad eum finem, iisdémque operationibus consideratis pro omni possibili occursu obiectorum, & causarum particularium exteriorum; quandoquidem eadem dispositio, & affectio naturalis ita prodest pro vno eiusmodi occursu, vt noceat tantundem pro alio, vti sæpius ponderatum est.

Art. 2. Quapropter nullus vnquam Astrologus, hoc nomine dignus, ausus est, quidquam vel etiam suspicari absolute de prædestinatione, aut reprobatione vnius potiùs hominis, quàm altèrius, sed ad summum conditionatè, quòd si hic saluabitur, vel damnabitur, id accidet per tale potissimum determinatum genus peccatorum, aut operum tantundem bonorũ. Totus igitur conatus Astrologorũ versatur circa fines proximos, ac immediatos, & temporales, de quibus non controuertitur in præsenti. Philosophus autem, ad eosdem fines vnicè, aut præcipuè refert bonam cuiusque, & malam fortunam. Et præterea includit, in conceptu fortunæ, occursus etiam obiectorum, & aliarum causarum exteriorum, specialiter vnicuique prouisos à Deo, vel, vt ille putat, determinatos à natura agente per modum naturæ. Vtrouis autem modo deuiat à scopo quæstionis præsentis.

Ad 11. Ex responsione ad 1. art. 3. apparet satis, eam paritatem valere potiùs ad oppositum. Adde ingenium esse causam necessariam, atque hominem, vt benè inde habeat, operari semper vniformiter. At voluntas est indifferens ad vtrumlibet

oppositũ

oppositorum, vtque benè habeat, indiget adiutorio, & cooperatione, nunc ad vnum, nunc ad appositum; nunc ad agendum, nunc ad resistendum; nunc ad audendum, nunc ad timendum; & sic de aliis eiusmodi. Nequit autem vlla dispositio innata passionum esse æquè opportuna ad ea omnia, & cuius aptitudo ad vnum eorum non sit æquilibrata pari ineptidine ad illud, vt apparet ex discursu fundamentali nostræ sententiæ. Et colligi etiam potest ex D.Thom.q.de virt.in communiart.8 ad 10.vbi sic habet: *Dispositio naturalis, quæ inclinat ad vnam virtutem, inclinat ad contrarium alterius virtutis, puta qui est dispositus secundùm naturam ad fortitudinem, quæ est in prosequendo ardua, est minus dispositus ad mansuetudinem, quæ consistit in refrænando passiones irascibilis. Vnde videmus quod animalia, quæ naturaliter inclinantur ad actum alicuius virtutis, inclinantur ad vitium contrarium alteri virtuti; sicut leo, qui naturaliter est audax, est etiam naturaliter crudelis. Et hæc quidem naturalis inclinatio ad hanc, vel illam virtutem sufficit aliis animalibus, quæ non possunt consequi perfectum bonum secundùm virtutem, sed consequuntur qualecunque determinatum bonum. Homines autem nati sunt peruenire ad perfectum bonum secundùm virtutem. Et ideo oportet, quod habeant inclinationem ad omnes actus virtutum. Quod cum non possit esse à natura, oportet quod sit secundùm rationem, in qua existunt semina omnium virtutum.*

Ad 12. Non magis tenet ea paritas, quàm paritas immediatè præcedens. Quia vnusquisque obiectorum exteriorum occursus habet vim determinatam alliciendi, vel ad honestum, vel ad inhonestum; nec fieri potest, vt aliquis idem eiusmodi occursus, adæquatè sumptus, modo prosit, modò noceat tantundem moribus; ideoque quod talis ille sit, vel talis, iustissimè adscribitur gratiæ Dei, vel permissioni. At passiones æqua vi cooperantur honesto, & inhonesto, eadémque earum complexio pro vna opportunitate operandi confert magis ad operandum honestè, & ad operandum heroicè; pro alia verò inclinat magis ad peccandum, & ad peccandum deterrimè. Vnde, quod talis aliqua, vel talis alia passionum complexio cuique contingat, non pertinet ad gratiam potius, quàm ad permissionem, secundùm se præcisè, sed solùm provt modificata per talem vel talem seriem obiectorum, aliarúmque circunstantiarum exteriorum; idque, propter diuersum iam prænotatum modum, ac determinationem excitandi appetitum sensitiuum, qui conuenit occursibus obiectorum, quique conuenit complexionibus passionum afficientibus permanenter.

Art.1. Ad 13. D.Thomas ingeniosè, vt assolet, retinuit in eo loco, ac fouit consequentiam suæ doctrinæ de repugnantia duorum Angelorum eiusdem infimæ speciei, atque omninò æqualium inter se. Cæterum ego quæst.5.& 6. de Angelis tenui oppositam sententiam de possibilitate, & existentia plurium Angelorum inuicem omninò æqualium, & eiusdem infimæ speciei, eámque quæst. illa & comprobaui, primo, & postremo loco, ex necessaria æqualitate custodum, iuxta perfectæ prouidentiæ leges, vbi clientes custodiendi sunt æquales. Cuius rationis vis confirmatur, ac augetur ex tota præsentis quæstionis doctrina. Quia Angeli custodes tribuuntur hominibus in ordine ad vltimum finem, vtque eos ad illum dirigant. Ostensum verò est, omnes homines esse omninò æquales eatenus inter se, ex sua præcisè constitutione naturali, & seclusis suppositionibus accidentaliter superadditis extrinsecùs, quidquid sit de inæqualitate eorum, quasi specifica relatiuè ad fines proximos, ac intermedios.

Art.2. Deinde naturalis inæqualitas Angelorum non inducit inæqualitatem eorum quoad gloriæ gradum maiorem, vel minorem, nisi purè conditionatè; eaque inæqualitas conditionata compensatur iustè maiori proportionaliter, & minori, cæteris paribus, certitudine consequendi gloriam absolutè. Quia hæc certitudo commensuratur iustè maiori, & minori perfectioni cuiusque naturali, inéstque maior minori, & minor maiori, vt dictum, ac expositum conuenienter est q.27.de Ang. præsertim ad 5. Huiusmodi autem æqualis diuersarum inæqualitatum compensatio mutua reperitur etiam in hominibus dispariter affectis quoad passiones, vt apparet ex dictis. Quapropter, licet essent diuersæ speciei omnes omnium hominum Angeli custodes, iuxta diuersitatem quasi specificam eorundem hominum ex dispari indiuiduatione ipsorum, nihil inde concludi posset ad propositum obiicientis, sed magis ad oppositum.

Art.1. Ad 14. Parentes, non minus infideles, & vtcunque peruersi, quàm fideles, ac pij optant, & petunt à Deo prolem bonæ indolis, id est obsequiosæ, & facie flexibilis, ac conformabilis ad similitudinem, & imitationem ipsorum. Quia videlicet filij gignuntur à parentibus ex intentione propagandi per illos imaginem, & similitudinem sui, vtque per eorundem obsequium iuuentur, ac delectentur. Imago autem, & similitudo euadit conformior prototypo in bona indole, atque ex eadem obsequium est promptius, ac suauius, tam respectu pessimorum parentum, quàm optimorum. Vnde indoles prolis, quæ communiter dicitur bona, id est. facilè susceptiua extranei, faciléque flexibilis, ac disciplinabilis, habet rationem gratiæ, & beneficij diuini temporalis respectu parentum cuiusvis conditionis, sicut diuitiæ, honor, salus corporalis.

Art.1. At respectu ipsius prolis eadem bonitas indolis non habet rationem gratiæ Dei strictè talis, seu conferentis specialiter ad vitam æternam, nisi provt coniuncta cum probitate parentum, aliorúmque educatorum. Nempe sortito parentes, aliosque curatores sui prauis moribus, ac documentis imbutos, expediret magis habere indolem, quæ vulgo dicitur mala, vt non ita facilè illis acquiesceret, sed resisteret fortiter, aliámque ab eisdem iniret viam, extorris propterea, & pauper. Iam oratio, ea verò sola clarissimè attestatur gratiæ Dei strictè tali, seu salutari, quæ est propria piorum, aut tendentium ad pietatem, quæque oritur ex desiderio vitæ æternæ, & dirigitur ad eandem, à qua tamen visum est præscindere communiter petitionem bonæ indolis in prole, imò præscindere necessariò, nisi petatur vt coniungenda cum bona educatione, aliisque adminiculis salutaribus. Videatur quæst.111.de gratia ad 1.

Ad 15. Quod præhabeatur communiter indoles bona, seu facilis, ac temperata, ex eo prouenit, quia plerique, in sermone præsertim familiari, sunt intenti ad solum finem proximum vitæ, ac societatis humanæ. Qua itidem de causa dicuntur vulgo fœlices, & præhabentur, qui diuitiis, honoribus, & potestate abundant, tametsi certum sit, non propterea eos esse melioris conditionis in ordine ad veram fœlicitatem, vitámque æternam, & consequenter nec esse absolutè, & simpliciter fœliciores, minusve miseros. Quapropter absoluta discretio, ac prælatio vnius indolis, & complexionis passionum præ qualibet alia, nullo superaddito, extrinseco, ab iis solùm fieri potest, qui ad pauca, maximéque obuia respicientes facilè, vt dicit Philosophus, de rebus pronunciant. Quorum enim verò infinitus est numerus, sed infinitè contemnendus, vt habetur ex Eccles.1.15. Sapientes vero, vti nullos habuimus, quos sequeremur in hac quæstione, ita nulli sunt, quod sciam, qui contradicant.

QVÆSTIO

QVÆSTIO XLVI.

Vtrùm ratio remedij passionum sit penes solas virtutes?

VIdetur non esse. 1. Quia contraria contrariis curantur. Contrarium autem vnius passionis est alia passio; & consequenter, quæ sunt inductiua vnius passionis, sunt saltem indirectè, ac mediatè contraria eorum, quibus inducitur alia passio. Ergo remedium vnius passionis sunt alia passio, & illa omnia, quibus eadem passio inducitur.

2. D. Thomas aliique communiter tradunt plura singularum passionum remedia præter virtutes Quia D. Thomas tota quæst. 39. tradit sex remedia tristitiæ, delectationem, fletum, compassionem amicorum, contemplationem veritatis, somnum, & balnea. Valentia verò inter alios, prosequitur diligenter in præsenti remedia pro singulis passionibus opportuna, præscindendo vbique à virtutibus. Ergo remedia passionum non sunt virtutes tantùm, aut etiam præcipuè.

3. Passiones cooperantur virtutibus in multiplici opere ipsarum proprio, vt dictum est supra q. 4. Neutrum autem ex cooperantibus inuicem potest esse remedium alterius. Quia vtrùmlibet ex cooperantibus inuicem iuuat alterum, ac fouet, cùm remedium impediat potius, ac destruat id, cuius est remedium. Ergo virtutes non habent rationem remedij respectu passionum.

4. Ad virtutem spectat, vt aliquando subinducat, ac foueat passionem. Cùm enim qui ex. gr. grauatur nimia tristitia, atque per eam impeditur, quò minùs conuenienter, ac debitè operetur, veræ virtutis laudabile opus est, ea adhibere, per quæ pellatur tristitia, eique succedat delectatio, conferens vigorem ad operandum, vt decet, & quantum decet. Manifestum autem est, remedium non posse esse inductiuum, aut promotiuum eius, cuius remedium est. Ergo.

5. Non habet rationem remedij, quod est applicatiuum tantum, aut inductiuum formæ, per quam tollitur malum, sed sola hæc ipsa forma, quæ est immediatè depulsiua mali. Non autem mouetur appetitus sensitiuus immediatè, nec impeditur eius actus, nisi per obiecta sensibilia, quorum tantummodo ille est capax. Vnde virtutes non aliter possunt mederi passionibus, quam applicando, aut inducendo, vel etiam remouendo opportunè eiusmodi remedia. Ergo virtutes non sunt remedia passionum; sed solum sunt applicatiuæ, ac inductiuæ eorum remediorum. Ad eum vtique modum, quo ars medica non est remedium infirmitatum, sed est applicatiua tantum, ac inductiua remediorum.

Art. 1. Respondetur. Non habet rationem remedij, quod ita aufert aliquod malum, vt simul succrescere faciat malum aliud eiusdem generis cum ablato, nec illo minùs. Et si quidem sit purum remedium, & non etiam nocumentum, oportet, vt sit ablatiuum mali, cui medetur, quin simul sit inductiuum cuiusquam mali Quæ autem opponuntur singulis passionibus, talia sunt omnia, præter virtutes, vt non sint magis idonea ad tollendam nimietatem illarum, quàm ad easdem nimium deprimendas, atque ad inducendam nimietatem contrariarum passionum. Sola namque ratio superior mediocritatem dignoscere, solaque virtus eandem retinere potest. Quia ratio inferior, & sensus præscindunt à regula mediocritatis, cuius obseruantia hominem decet, ideóque applicant, quantum est de se absque iusta mensura, quæ opponuntur vnicuique passioni, atque hæc eandem operantur necessario; quantum possunt, estque perinde respectu ipsorum excessus, & defectus in depressione passionis, cui contradicunt, & in excitatione passionis contrariæ. Dictum porro est supra quæst. 3. passiones secundum se esse bonas, totumque earum malum in nimietate situm esse. Solæ itáque virtutes habent secundum se rationem remedij respectu passionum, cætera non nisi per denominationem ab ipsis, & dependenter ab earumdem imperio, ac vsu, iuxta dicta superius quæst. 4.

Art. 2. Licèt autem ars medica, ipsáque prudentia humana omnibus aliquovsque communis, & philosophia naturalis præscribere possint determinatam passionum mensuram, vnaquæque suam, & iuxta eandem possint applicare aduersus excessum, & defectum singularum passionum, quæcunque illis opponuntur, aut subueniunt, atque aliqualem eatenus medietatem ipsarum intendere, ac constituere; nihilominus vera, & simpliciter talis, aut mediocritas passionum, aut ratio remedij earum haud quaquam potest inde haberi. Quia finis hominis verus, & simpliciter talis non est sanitas corporalis, quam intendit medicina; nec pax, & tranquillitas communis cum Ciuibus, aut aliquod aliud bonum particulare, ac temporale, circumscribens limites prudentiæ humanæ; nec contemplatio, & assequutio veritatis purè naturalis, quæ est centrum Philosophiæ naturalis; sed solum summum bonum, eiúsque visio, & dilectio, ac fruitio; quo virtutes simpliciter tales essentialiter diriguntur omnes. Mediocritas autem simpliciter talis, & ratio veri remedij malorum, quorum homo est capax, dicuntur, & verè sunt in omni vniuersaliter genere, relatiuè ad finem eius simpliciter talem. Tunc enim veram mediocritatem assequitur homo in vno quouis rerum genere, cum quoad idem genus est bene dispositus ad suum finem. Consequenter ea sola habent rationem veri remedij, quæ eam mediocritatem inducere valent, atque excludere quæcunque eidem aduersantur. Solæ igitur virtutes; & quæuis alia præcisè, quatenus subsunt directioni; & imperio ipsarum, habent rationem veri remedij passionum.

Art. 3. Præterea quia sacra Theologia omnia considerat in ordine ad finem vltimum, qui est summum bonum, atque inde rationes rerum omnium, & nomina metitur, non possunt apud Theologum esse, aut dici remedia passionum, quæ, & quatenus talia censentur à medico, aut politico, aut Philosopho purè naturali. Quia fieri potest, vt moderatio passionis, quæ sufficit pro sanitate corporali, & medium, quod ad illam inducendam præscribit medicina, non sufficiat pro salute animæ, imò vt noceat eidem, & sic de mediocritate, & mediis politicæ, & Philosophiæ naturalis. Cuius rei exempla sunt admodum obuia, & quiuis facilè obseruare potest, atque nonnulla producentur in libro sequenti de virtutibus, maximè dum ipsis in genere, atque de distinctione supernaturalium à naturalibus disseretur. Ratio est, quia media oportet esse proportionata fini. Cum igitur finis Theologicæ considerationis sit altior, ac sublimior, quàm cuiusuis alterius facultatis; moderatio quoque, & remedia passionum apud Theologum sunt alterius longè rationis, maioriſque perfectionis. Inter ea autem, quæ aduersantur nimietati passionum, virtutes sunt in summo gradu perfectionis. Solæ igitur eædem virtutes, & quæ, & quatenus vi ipsarum inducuntur, & subsunt imperio rationis, eam, & nomen remedij

dij passionum apud Theologum meritò nanciscuntur absolutè.

Art. 4. Ex his apparet esse minùs laudabile, & propositum, & pronunciatum quoddam Valentiæ in proœmio qq. de passionibus. Proponit enim, laborandum sibi potissimum esse in ostendenda medicina, & remediis passionum, ac deinde pronuntiat ea quidem in re minùs fuisse copiosum D.Thomam. Et sanè quod ad D. Thomam attinet, ipse fuit circa ea remedia procul dubio copiosissimus. Quia de virtutibus, quas, & quarum effectus, dictum est, esse totam medicinam passionum, egit vsque adeo comprehensiuè, & adæquatè, vt in ista parte Theologiæ videatur se ipsum superasse, nullámque posteris, aut vix vllam promouendi spem, ac facultatem reliquerit. Deinde iis expositis, quæ D. Thomas directè, ac principaliter circa passiones exposuit ex professo, exigui admodum laboris est inuenire, ac ostendere ea, quæ Valentia dicit remedia passionum: quia D. Thomas exposuit luculenter causas omnes, ac motiua singularum passionum. Tota autem ea medecina cuiusque passionis in hoc sita est, vt remoueantur causæ eius, ac motiua, vtque inducantur causæ, ac motiua passionis contrariæ. Vlterius idem Valentia appellat remedia, quæcunque quoquo demum modo opponuntur vnicuique passioni, & perinde valent ad eam, aut penitus opprimendam, aut deprimendam nimis, eáque exhibet, nulla vsquam tradita ratione mediocritatis Theologicæ. Quo quidem agendi modo non omnino instito Theologico satisfacit vir alioqui veræ, ac solidæ Theologiæ apprimè studiosus, ac tenax, atque erga Angelicum Præceptorem obseruantiæ cum primis religiosæ. Vsque adeò difficile est, fœliciter siue addendo, siue demendo recedere alicubi à vestigiis, & exemplo D.Thomæ. Nos igitur ipsum sequuti totum hoc negotium de remediis ad quæstiones proximè sequentes de virtutibus moralibus reiicimus.

Art. 5. Indidem rursus apparet ratio, ob quam Theologi communiter cum D. Thoma præmittunt doctrinæ de virtutibus, doctrinam de passionibus, eámque tradunt ex professo, tametsi tota passionum secundum se intelligentia, ac expositio est purè Philosophica. Ratio autem est, quia sicut medicus nequit applicare idoneè, aut perfectè intelligere remedia ægritudinis, qua remedia sunt, quin priùs expenderit diligenter, atque intimè inspexerit naturam, causas, & effectus ipsius ægritudinis, cui intendit mederi; ita Theologus nequit perfectè assequi, & tradere naturam, & munus virtutum, quas dictum est esse moderatiuas, ac medicatiuas passionum, quæque ad ipsum vel maximè spectant directè, quin prius passiones inspexerit diligenter, Est, & alia præterea ratio, ob quam oportet præmittere passiones virtutibus. Quia nimirum affectus voluntatis, tam boni, quam mali, quibus partim eliciendis, partim cohibendis impendun[illegible]r, & ex quibus, siue directè, siue indirectè specificantur virtutes morales præsertim ad se, sunt val[illegible] affines affectibus appetitus sensitiui, atque hi posteriores sunt longè notiores nobis. Est autem optima doctrinæ methodus, vt ex iis quæ sunt notiora minúsque notis affinia, ipsius affinitatis ductu progrediatur, & assurgat consideratio ad ea, quæ sunt magis abdita, & sublimiora, eoque adminiculo eadem perscrutetur, & commodius, & intimius.

Ad 1. Passiones non habent vllam malitiam, nec indigent remedio, secundum se præcisè, sed solum quoad excessum. Vt autem contrarium cuiúsque passionis adhibeatur præcisè aduersus excessum eius, nec vltra progrediatur, per solam virturem haberi potest. Quapropter contrarium passionis cuiúsque non habet rationem remedij, nisi per virtutem, tanquam per formam eatenus suam.

Ad 2. D. Thomas de solis remediis tristitiæ quæstionem instituit seorsim. Cuius circa eam passionem singularitatis ratio apparet ex articulo vltimo quæst. 37. immediatè præcedentis. Ibi enim ostendit, tristitiam nocere magis corpori, quàm vllam aliam passionem. Virtutes autem, quibus solis diximus conuenire Theologicè rationem remedij passionum, non incumbunt eatum moderationi, & mediocritati relatiuè ad salutem corporalem, sed solùm relatiuè ad salutem animæ. Propterea igitur specialiter decuit, vt circa remedia tristitiæ ageret non solùm Theologicè, sicut circa cæteras passiones per expositionem virtutum, & effectum ipsarum, sed medicè etiam, ac Philosophicè, adhibendo inter alia somnum, & balnea, quæ directè spectant ad medicum, atque exponendo cætera purè Philosophicè, nempe non adhibita interim regula mediocritatis, ac honestatis Theologicæ. Vnde ea quæst. 38. est potiùs Philosophica, nec necessaria Theologo, quales, & alias plures quæstiones instituit ex abundanti D. Thomas, præsertim in 1. p. versus finem. De remediis, seu quasi remediis expensis à Valentia & aliis nonnullis iam nuper innotuit, quid censere par sit.

Ad 3. Non indigent remedio passiones secundum se, vt iterum dictum est, sed solùm quoad excessum. Nullus autem passionis excessus cooperatur vnquam vlli virtuti, sed magis eam retardat, ac impedit. Similiter respondetur ad 4. nempe virtutem mederi non minùs defectui, quàm superabundantiæ, & excessui passionum, atque exercere rationem remedij inducendo conuenientem inter vtrumque extremum mediocritatem.

Ad 5. Sicut actio subuentiua pauperis non habet rationem eleemosynæ, nisi prouenjat à virtute misericordiæ, nec actio vtilis alteri habet rationem beneficij, nisi quatenus prouenit à beneuolentia, & sic de similibus; ita quod obstat excessui, aut defectui passionis, non habet rationem formalem remedij absolutè, ac Theologicè, nisi quatenus prouenit à virtute intentiua mediocritatis, quæ decet hominem, qua homo est, cùm cætera quasi remedia sint communia homini cum brutis, magna saltem ex parte. Præterea virtutes medentur passionibus, eásque cohibent formaliter etiam, ac immediatè per suos actus, propter dependentiam, & subordinationem motuum partis superioris, vt dictum est superiùs quæst. 4. Virtutes igitur per se ipsas sunt & remedia passionum, & formæ cæterorum omnium in ratione veri remedij, & strictè talis.

LIBER

LIBER OCTAVVS,
DE VIRTVTE IVSTITIÆ.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm ius sit obiectum Iustitiæ.

VIDETVR non esse. 1. Quia Celsus Iurisconsultus teste Vlpiano, ff. de Iustitia, & iure lib. 1. definit ius *artem boni, & æqui*, hoc est peritiam legum, seu iurisprudentiam. Manifestum autem est iurisprudentiam non esse obiectum virtutis iustitiæ, ergo ius non est obiectum eius.

2. Iudices ferentes sententiam in rebus litigiosis dicuntur ius dicere; quapropter ius est idem quod sententia Iudicis. Patet autem sententiam Iudicis non esse obiectum, sed potiùs actum, & exercitium virtutis iustitiæ. Multò minus ad obiectum eius pertinere potest locus, in quo Iudices causas audiunt, & sententias ferunt, qui etiam iuris nomine significari solet. Similiter ab obiecto huius virtutis, excluditur ius iuxta aliquas alias ipsius significationes, quas referunt Valentia, in præsenti quæst. 1. part. 1. aliique communiter; ergo ius non potest dici obiectum Iustitiæ saltem secundùm omnem suam latitudinem, sed cum aliqua restrictione, ac determinatione.

3. Si ius esset obiectum adæquatum virtutis Iustitiæ, non posset hæc virtus exercere vllum actum, absque obligatione exercendi: quia ius essentialiter est inductiuum obligationis & nulla virtus prætergredi potest limites sui obiecti formalis. Sequela autem est falsa, quia omnis virtus potest elicere aliquos actus promotiuos perfectionis solùm ex consilio, & absque timore iniecto per legem obligantem; nec enim quoad hoc inueniri potest vlla ratio discriminis inter alias atque alias virtutes.

Art. 1. Resp. Docti, & indocti consentiunt iustitiam esse virtutem ad quam pertinet ius suum vnicuique tribuere, idque ita constituunt, Mag in 3. dist. 36. D. Thomas 2.2.q.57. Philosoph. 5. Ethicor. ius Canonicum dist. 1. Ciuile, ff. de iustitia, & iure, vbique sub initium; quæ loca subintelligenda deinceps erunt in singulis respectiuè citationibus, dum aliud non adnotabitur. Vnde dubitari minimè potest quin ius sit obiectum iustitiæ; quod proinde explicari initio oportet, vt obiecto prius cognito innotescat deinde melius habitus illud respiciens, atque ex eo desumens speciem. Ius itaque sumitur aliquâdo passiuè pro ipso iusto, seu pro eo, quod debetur ratione iuris, aliquando verò actiuè pro radice, & norma ipsius iusti, vnde iustum à non iusto discernatur. Ius actiuè sumptum est potestas libera faciendi, ac disponendi pro libito, inducendo aliquam in alterum obligationem; qua de causa potestatiuum appellatur. Istud porrò ius potestatiuum diuiditur bifariam. Aliud namque est iurisdictionis; aliud proprietatis. Ius iurisdictionis dici solet potestas non eius cui inest, sed eius, qui illi subest vtilitati, & fœlicitati promouendæ deuincta. Ius proprietatis è conuerso dicitur; potestas propria subiecti, cui inest, vtilitati, ac fœlicitati inseruiens.

Art. 2. Ex his duobus iuribus potestatiuis suboritur duplex aliud ius actuale. Actus enim quibus vnaquæque ex dictis potestatibus exercetur, constituunt ius actuale potestati, ex qua oriuntur, correspondens. Vnde leges, ac præcepta, & Iudicum sententiæ, quæ sunt actus iurisdictionis: & quod quisque de rebus suis disposuerit donatione, contractu, vel alio modo concernente proprietatem, iuris actualis nomine censentur. Ex vtrisque demum potestatibus, & earum actibus resultat denominatio iuris obiectiui in res circa quas ipsi versantur, quod ius obiectiuum est idem cum iure, quod nuper passiuum appellatum est, & coincidit cum iusto, seu cum eo, quod vnicuique debetur, ratione iuris. Iustum autem perinde est atque æquale. Dicuntur enim iustari, quæ ad æqualitatem rediguntur, vt notat D. Thomas art. 1. quapropter dum de moribus agitur, id iustum dicitur, quod iuri potestatiuo, & eius actui adæquatur, siue sit ius iurisdictionis, siue proprietatis.

Art. 3. Iustum porrò, quod relatiuè ad ius iurisdictionis tale dicitur, conuertitur cum honesto, & complectitur obiecta omnium virtutum; quia leges, & præcepta, quæ sunt actus eius iuris, disponunt de actibus omnium virtutum, licet non omnibus, atque adeò ambiunt obiecta omnium virtutum. Patet igitur eiusmodi ius, & iustum non esse obiectum proprium, ac speciale iustitiæ de qua in præsenti agendum est. Hæc enim est virtus quædam specialis, à cæteris omnibus distincta, vt infra patebit; & licet detur virtus specialis, quæ respiciat obiecta substantia legibus, ac præceptis, & iurisdictioni formaliter, quatenus illis subsunt, ea tamen non est iustitia ista specialis, sed obedientia. Multò minus ad præsens spectant aliæ iuris acceptiones, deriuatæ à iurisdictione, qualis est illa Celsi pro arte boni, & æqui; & illa alia pro loco in quo iudicium exercetur aliæque his similes.

Art. 4. His itaque reiectis iuris acceptionibus, concluditur necessariò obiectum iustitiæ particularis esse ius proprietatis, ratione cuius, sua cuiusque, res aliqua dicitur; necnon iustum passiuè sumptũ, quod dependenter ab eodem iure tale denominatur, estque quod vnicuique debetur tanquam suum; atque à Philosopho cap. 1. & 2. & à cæteris deinceps omnibus, æquum seu æquale appellatur, ratione, quæ quæst. 6. magis declarabitur. Interim hoc ipsum ius, & suitatem propriam illud habentis, necnon obligationem, quæ ex eodem iure in alios redundat, exponere necesse est diligenter pro pleniori, & fundamentali intelligentia cæterorum omnium, quæ in progressu dicenda sunt, maximè verò pro quidditatiuo virtutis iustitiæ conceptu intimè penetrando. Id quod duplici proximè sequenti quæstione præstabitur.

Ad 1. & 2. patet ex dicta. Ad 3. quælibet virtus

amplecti,& exequi potest,ex vi sui motiui quæcunque conferunt ad finem eidem virtuti præscriptum. Quia verò ad finem peculiarem virtutis iustitiæ,qui est satisfacere iuribus aliorum , & propriæ obligationi erga alios,conferre plurimum potest præstare aliqua vltrà obligationem impositam per iura aliorum , patet virtutem iustitiæ ex amore satisfaciendi obligationi iuris , & nunquam peccandi contra illam , posse supererogare alicui vltrà terminos obligationis propriè, & strictè talis. Quo videlicet animus redditur promptior, ac facilior ad ea præstanda quæ per aliorum iura directè , ac immediatè exiguntur.

QVÆSTIO II.

Vtrùm ius proprietatis sit prælatio moralis vnius respectu aliorum circa vsum rei propter peculiarem eius cum illo connexionem.

VIdetur non esse. 1. Quia nobis conuenit ius aduersus Deum; cui scilicet attribuitur frequenter in sacris litteris iustitia respectu nostri, atque hæc essentialiter præsupponit ius in eo circa quem exercetur:& tamen nulla nobis conuenit prælatio respectu Dei,in re vlla quoad vllum eius vsum, aut actionem ; quandoquidem Deus in omnibus,& quoad omnia præferendus semper est. Ergo non est de ratione iuris prælatio habentis illud respectu eorum aduersus quos illud habet.

2. Videtur esse contra communem hominum conceptionem, quod ius proprietatis explicetur per ius prælationis , cum potius sit ius æqualitatis. Ideo enim omnes cum Philosopho, & D.Thoma vbi supra exponunt iustitiam per æqualitatem quam ipsa constituit tribuendo vnicuique suum ius , eámque propterea repræsentant bilance æquiponderante in vtramque partem.

3. Si duo æquali impensa opera capiant feram neuter habet præferibilitatem respectu alterius in vsu feræ,cum supponantur omninò æquales ; & tamen vterque habet ius proprietatis aduersus alterum pro medietate. Ergo prælatio non conuertitur cum iure.

4. Vt nullum nobis conueniat ius aduersus Deum, certè Deo conuenit ius proprietatis respectu nostri, & circa res omnes creatas , & tamen nulla illi conuenit prælatio in vsu earum sumpto , vsu pro vtilitate,vti sumitur ab auctore expositionis de qua quæritur,& necesse fuit, vt ita ab eo sumeretur , ne tota ea expositio æquè conueniret iuri iurisdictionis. Nulla inquam Deo conuenit eiusmodi prælatio, quia Deus nullius est capax vtilitatis capessendæ ex creaturis.

5. Ius iurisdictionis non minùs quam ius proprietatis fundatur in peculiari aliqua connexione earum , siue rerum, siue personarum, quæ insunt vtriuis iuri,cum eo cui idem ius adiacet. Explicanda igitur magis erat determinatè connexio , quæ speciali vi fundat ius proprietatis.

6. Ea qualiscumque connexio est extrinseca iuri, imò est separabilis ab eodem. Apprehensio enim feræ ex.gr.quæ constituit connexionem eius peculiarem cum venatore,protinus definit esse,eáque desinente perseuerat nihilominus ius in fera , & in vsu feræ. Definitio autem debet esse per prædicata intrinseca,& identificata cum definito.

7. Filius debet patri alimenta debito præsupponente in patre ius propriè tale ; alia verò multa debet solùm ex pietate;& tamen omnia debet ratione connexionis peculiaris cum patre. Ergo connexio non est sufficiens, aut regula,aut indicium,aut causa iuris.

8. Actio physicè connexiua rei cum persona , si fiat animo, illam sibi acquirendi , & faciendi suam, parit ius ; si minus non parit. Ergo connexio sola nihil facit pro expositione iuris.

9. Nullus superior,seu habens ius iurisdictionis potest citra iniuriam impediri à gubernatione legitima ; & tamen nequit conuertere gubernationem in vtilitatem propriam. Ergo prælatio in vsu sumpto pro vtilitate non est mutuò conuertibilis cum iure proprietatis;quod respicit iustitia opposita iniuriæ.

Art.1.Resp.Primus est Em.de Lugo,qui de expositione iuris cœpit agere disputando acutè, & accuratè,cum prius sub breui quadam proprij de illa sensus insinuatione ab omnibus transmitteretur;vtpote,quæ etiam vulgò notissima ex se videretur. Definiuit autem disp.1.sect.1.dicendo;*ius est prælatio quædam moralis, qua hic homo præfertur moraliter aliis in vsu talis rei propter peculiarem connexionem,quam res habet cum eo.* Apponit exemplum in fera capta à venatore, quæ ratione capturæ habet peculiarem cum eo connexionem ; & venator habet indidem prælationem,quoad vsum feræ aduersus quemlibet alium. Quod si venator donet feram alteri , eo ipso transfertur moraliter ea connexio in donatarium, & simul cum connexione prælatio. Et sic in cæteris rebus omnibus contingit,quæ fiunt propriæ,& suæ alicuius. Aduertit Cardinalis se per vsum rei intelligere omnem,& solam vtilitatem emanabilem ab ea. Qua notatione secernit ius proprietatis à iure iurisdictionis, quod quidem confert præferibilitatem, sed non confert vtilitatem rerum subiectarum.

Art.2. Diuisit hæc expositio inter se posteriores auctores , dicentibus aliis eam esse legitimam iuris proprietatis definitionem;aliis verò non solùm hoc ipsum negantibus;sed insuper prædicata, ex quibus conficitur ea expositio,esse conuertibilia, & identificata realiter cum iure proprietatis.E quibus posteriores isti nituntur rationibus dubitandi iam propositis, priores verò earundem solutione. Dicendum autem est prædicata quibus conficitur ea expositio esse quidem conuertibilia , & identificata realiter cum iure proprietatis iuxta eum sensum in quo vsurpantur ab eius auctore ; cæterum ad legitimam definitionem nequaquam sufficere.Prior pars huius afferri constabit satis ex dicendis in responsione ad rationes dubitandi.

Art.3. Altera pars de insufficientia definitionis suadetur 1. quia in iuribus subordinatis qualia sunt iura cuiusque ciuis respectu Reipublicæ,& Principis; atque iura omnium creaturarum respectu Dei,vt alia prætermittantur exempla , prælatio quoque in vsu rei est subordinata,ac proinde coniuncta cum aliqua inferioritate,qualis non est in iuribus supremis;Datur etiam prælatio in vsu rerum conueniens quibusdam aduersus alios ex sola vrbanitate, gratitudine, pietate,aliisque similibus titulis,nullũ continens ius propriè dictum.Dantur similiter connexiones rerum cum personis maiores,& minores,sufficientes & insufficientes ad fundandum ius. Omnes namque virtutes ad alterum,& non sola iustitia nituntur,vt patet, connexione aliqua peculiari rerum , quas exhibent,cum iis,quibus exhibentur:& tamen non omnes eæ virtutes nituntur iure strictè dicto:dum ergo non assignatur qualis , & quanta tum prælatio,tum connexio determinatè,ac præcisè requiratur,& sufficiat,vt inuicem coniunctæ pariãt ius strictè tale,necesse est,vt maneat sub tenebris totus cõceptus iuris; hoc est,vt idem conceptus maneat absque legitima,

&

& sufficienti definitione; de cuius videlicet ratione est, vt sit depulsiua obscuritatis, & ambiguitatis circa definitum.

Art. 4. Deinde omnis prælatio, seu præferibilitas est proprietas consecuta ad determinatum aliquem gradum perfectionis conuenientis præferibili. Vnde necesse est, vt detegat eam peculiarem perfectionem, in qua fundatur prælatio, qui vult declarare essentiam rei præferibilis; quæ videlicet est conceptus eius primarius; nec aliter clarè, & adæquatè satisfaciet auiditati inquirentis quid est res. Nec enim satisfit inquirenti, quid est homo aut Angelus? si dicatur: est animal præferibile brutis: aut est substantia finita præferibilis homini. Dicitur enim verum vtrobique, & quod reipsa est conuertibile cum subiecto, sed non ponitur ob oculos, quod est primum, & origo cæterorum, vti ponere debet legitima definitio ex conceptu suo.

Art. 5. Adde moralitatem, quæ exprimitur in ea expositione quoad prælationem, & necessario subintelligitur quoad connexionem, vt apparebit ex responsione ad octauum semper indigere explicatione prædicati Physici ad quod consequitur: his igitur de causis prædicta expositio non explet vim, & perfectionem propriam definitionis legitimæ, eáque proinde adhuc desideratur. Cæterùm quia in eadem subtiliter, ac vtiliter obseruata sunt prædicata realiter identificata, & conuertibilia cum iure proprietatis, atque manuducentia ad legitimam eius definitionem oportet respondere ad rationes dubitandi, quatenus hanc partem euertere conantur.

Ad 1. Nullum nobis conuenit ius inductiuum obligationis in Deum; sed comparatione eius solum habemus ius immediatè respiciens res præuia eiusdem voluntate nobis obligatas. Vnde iustitia Dei quæ commendatur in sacris litteris, quæque præmia nostris meritis retribuit, est illa eadem qua res omnes etiam inanimatas disponit in pondere, & numero, & mensura, conferens eadem indiuisim voluntate iura rerum, & res ipsas, nulla ad vtrumuis eorum præexistente obligatione, vt infra exponetur ex professo. Agitur autem modo de solo iure inductiuo obligationis, & quod sit obiectum iustitiæ præsupponentis ipsum ius atque sanitatem, & debitum ex iure resultans, quale nihil præsupponit iustitia Dei erga eos.

Ad 2. Æqualitas per iustitiam intenta consistit in mutua hominum prælatione per quam vnusquisque præfert sibi alterum quoad iura, & bona propria ipsius quantum vult se ab altero præferri quoad sua iura, & bona; atque hæc mutua prælationum æqualitas; hoc est æqualitas inæqualitatum significatur bilance; quare explicatio iuris per prælationem non est contra communem hominum conceptionem licet sit supra vulgarem concipiendi modum apprehendentem mutuas prælationes tanquam duas quantitates æquales nullatenus sibi inuicem subordinatas, quam vulgaritatem subtiliter castigauit, ac promouit Em. de Lugo.

Ad 3. Vterlibet venator habet prælationem respectu alterius quoad vnam medietatem feræ, itavt quilibet eorum habita vna medietate, si vlterius contendat esse æqualis socio in vsu alterius medietatis, eo ipso fit illi iniurius lædendo ius eius. Sunt itaque simpliciter æquales quia habent æquales materialiter, & formaliter prælationes vnusquisque respectu suæ medietatis: simul tamen sunt inæquales secundùm quid, sibique inuicem superiores, & inferiores comparatione facta cum medietate tum sua, tum alterius.

Ad 4. Hic agitur de iure puro proprietatis, seu quod non sit formaliter nisi proprietatis, quale non est vllum ius diuinum, neque quoad entitatem, neque quoad vllum suum exercitium, vt infra dicetur.

Ad 5. Non necesse est, vt vnaquæque pars definitionis seorsim sumpta sit discretiua definiti ab omnibus aliis. Sufficit enim si discernat coniuncta cum cæteris, vt apparet maximè in definitionibus conflatis per differentias mutuo non subalternas, qualis est Aristotelica definitio ternarij, & quaternarij per numerum imparem primum, & parem ex partibus primum. Connexio autem secundùm se communis proprietati, & iurisdictioni, coniuncta cum prælatione in vsu rei conuenit soli proprietati.

Ad 6. Prælatio in vsu rei est intrinseca iuri, & identificata cum ipso. Nihil autem vetat prædicatum intrinsecum definito explicare relatiuè ad aliquid extrinsecum, aut etiam separabile ab eodem quale est connexio, & apprehensio respectu iuris.

Ad 7. Dicitur similiter eandem connexionem dare prælationem respectu aliquorum bonorum, & actionum, non verò respectu aliorum, adeóque ius non definiri sola connexione, sed simul cum prælatione subsecuta ad connexionem.

Ad 8. Actio Physica tangentis, & apprehendentis rem aliquam, sicut se sola non est sufficienter inductiua iuris ad illam seu in illa; ita nec se sola est connexiua rei cum tangente, ac apprehendente. Nec enim quæcumque tangimus, ac apprehendimus connectimus nobis, nisi pro tunc, & in ordine ad locum. Necessarium nimirum insuper est, adminiculum animi applicantis sibi rem tactam, ac apprehensam. Ergo dum ponitur in definitione connexio, eo ipso intelligitur posita intentio sufficiens ad acquisitionem iuris.

Ad 9. Superioritas, & gubernatio, seipsis sunt essentialiter vtiles cuiuis superiori creato; nec eas habet iure iurisdictionis, sed iure proprietatis, vnde non illas secundùm se immediatè, sed actiones inferiorum circa quas versatur iurisdictio, prohibetur conuertere in vtilitatem propriam. Cum his igitur adminiculis subsistere absolutè potest proposita superiùs expositio Cardinalis de Lugo.

QVÆSTIO III.

Vtrùm ius proprietatis rectè definiatur libera facultas disponendi de re aliqua in vtilitatem propriam non impedibilis licitè ab aliis?

VIdetur non rectè definiri. 1. Quia paruulis nondum habentibus vsum rationis, & consequenter nec libertatem conuenit, verum ius in hæreditatem Patris, qui iam decesserit; possunt siquidem esse domini vniuersorum, vt constat ex Apostolo, expressè id dicente. Eadem est ratio, de eo qui incidit in amentiam præsertim temporalem. Retinet enim nihilominus iura sua omnia. Ergo non est de ratione iuris libera facultas.

2. Vnusquisque potest vti rebus suis pro libito non minùs in vtilitatem, ac subuentionem aliorum quam propriam; imò bona temporalia ad hoc potissimùm vniuscuiusque iuribus subduntur, vt vnusquisque illis vtatur in communem felicitatem, nec vitio caret auaritiæ, immisericordiæ, aut simili, qui res suas omnes ad propriam vtilitatem præcisè restringit. Ergo non est de ratione iuris dispositio in propriam vtilitatem.

3. Iura subditorum sunt impedibilia licitè à supremo Principe, qui potest præcipere, & cogere multis de causis, vt bona particularium cum propria singulorum

gulorum iactura conuertantur in vtilitatem,vel communem,vel aliorum priuatorum. Ergo facultas iuridica non hoc habet ex essentia sua , vt sit absolutè, & omninò vniuersaliter inimpedibilis licitè.

4. Ius iurisdictionis est vtile habenti tum secundùm se , tum quoad multiplicem eius vsum , nec est impedibile licitè ab aliis intra proprios terminos, vt per se patet;Patet verò clariùs idem ius includere in se essentialiter liberam facultatem præcipiendi, vetandi , aliarúmque similium operationum. Ergo nihil eorum,quæ ponuntur in definitione proposita distinguit sufficienter ius proprietatis à iure iurisdictionis.

5.Deus habet proculdubio ius proprietatis supra res omnes creatas ; & tamen nulla re creata vti potest in vtilitatem propriam , quia nulla res creata prodesse ipsi quidquam potest. Ergo non est de ratione iuris proprietatis facultas disponendi in propriam vtilitatem.

Art.1. Resp.Pro constituenda atque intimè penetranda legitima definitione iuris proprietatis , eodémque iure clarissimè discernendo à iure iurisdictionis operæpretium est obseruare prius prædicata quædam apud omnes notissima,tum iuris in communi,tum vtriusuis eius iuris. Atque imprimis manifestum planè est de conceptu iuris,vt sic,& in cõmuni esse prælationem respectu aliorum,vti superiùs rectè docebat Cardinalis de Lugo.Videtur enim per se notum habentem ius esse præferibilem non habenti,in eo,circa quod versatur ius.Quid enim notius quam dominum non domino,& superiorem inferiori præcellere,quatenus tales sunt. Ratio est,quia ius ita fauet vni , vt grauet alios in fauorem ipsius circa eas res,aut personas,circa quas versatur ipsum ius.Nempe si duo ita inter se comparentur,vt nihil sit indultum vni,quod non sit indultum alteri circa aliquam rem, simúlque neuter vllum grauamen patiatur respectu alterius,patet eo ipso neutri vllum ius comparatione alterius circa eam rem conuenire,nec minus patet grauatum in fauorem alterius , quatenus talem non posse esse illi parem.Hinc rursus deprehenditur ad essentiam iuris pertinere potestatem operandi.Qui enim non habet potestatem operandi circa rem aliquam omni fauore iuris proprio destitutus est:nec circa eam obtinet vllam prælationem respectu aliorum, immò postpositionem necessariò patitur respectu omnium potentium operari circa illam. Præmissum verò modò fuit postpositionem istam,& eum prælationis defectum repugnare essentiæ iuris.

Art.2. Iam ea potestas debet esse obligandi alios sola voluntate habentis ius cum discrimine , quod obligatio orta à iure iurisdictionis dirigatur in fauorem aliorum; orta verò ex iure proprietatis dirigatur in fauorem, & commodum proprium habentis ius , & obligantis alios sua voluntate. Constat enim imprimis iura esse propria substantiarum rationalium;quæ videlicet solæ sunt capaces obligationis moralis imponendæ,& quibus imponatur.Constat similiter iure esse veluti limites,quibus libertas substantiæ rationalis circumscribitur ad certũ vsque terminum,ne vltra eum excurrat ; & si vlteriùs progrediatur faciat contra propriam obligationem , & lædat ius.Confertur ergo per ius libera potestas alicui circa aliquid simúlque imponitur aliis obligatio ipsos grauans in fauorem talis libertatis.

Art.3. Verùm quia eiusmodi obligatio inde descendit,vnde ius prouenit,ideoque non potest adesse ius ipsi fauens , quin adsit aliis obligatio æqualiter ipsos grauans,concluditur non explicari sufficienter ius per solam potestatem obligandi, siue incommodum proprium,siue incommodum alienũ.Quia hæc explicatio prætermittit obligationem qua potestas propria iuris ante omnem suum exercitium præmunita existit,ita vt ad essentiam talis potestatis pertineat non solùm obligatio possibilis imponi per exercitium ipsius , sed etiam, & multo magis obligatio iam imposita aliunde non impediendi idem eiusdem potestatis exercitium.

Art.4. His præcognitis intelligi iam clariùs poterunt sequentes definitiones insinuatæ quæst.1. Ius actiuum in communi est *Libera facultas disponendi circa rem vel personam , quoad vsus, vel actiones lege permissas,non impedibilis licitè ab aliis.*Dicitur *libera facultas*,quia ius est proprium naturæ rationalis cõueniens ipsi quatenus rationalis,& libera est.Nimirum agens necessarium nec iuris, nec iniuriæ capax est. Dicitur *disponendi*, quia operationes,quæ procedũt à iure non sunt actiones simplices,& puræ physicæ nullã habentes vim præterquam ponendi suum effectum à parte rei;sed habent vim quandam legis, ac statuti. Agit enim auctoritatiuè, qui vtitur iure, obligans alios ne actioni suæ aduersentur. Dicitur *circa rem,vel personam* vtendo nomine rei provt significat aliquid distinctum ab indiuidua substãtia rationalis naturæ , quæ vsurpatio rerum est frequens apud omnes auctores in hac materia ; atque sub ea voce comprehenduntur etiam serui,quatenus cõputantur,vt instrumenta dominorum expertia propriæ libertatis. Dicitur, inquam,ea disiunctio, vt sub hac definitione concludantur ius proprietatis,& iurisdictionis , quorum alterum versatur directè circa res, alterum circa personas.Adiungitur illa alia disiunctio *quod vsus,vel actiones* propter eandem rationem.Additur *lege permissas*;quia cum nemo possit habere ius ad peccandum,patet terminos iuris lege circumscribi. Quod si quis nolit his disiunctionibus vti adhibitis claritatis gratia substitui poterit:*disponendi circa aliquod quatenus lege permissum est.*Dicitur demũ: *non impedibilis licitè ab aliis*,vt distinguatur potestas propria iuris , tum à potestate libera propria latronum,& tyrannorum,& aliorum eiusmodi,quæ licitè impeditur:tum à qualibet alia eorum,qui siue licitè, siue illicitè operari possunt circa rem alienam , existente apud alium potestate ipsos honestè impediendi cum libuerit. Potest totum hoc efferri breuius dicendo : *ius est libera facultas disponendi de aliquo munita lege fauente ipsi, & grauante alios.*

Art.5. Aduertendum est ius posse alicui conuenire,tum imperfectè per solam denominationẽ extrinsecam non perficientem intrinsecè subiectum,cuius est:tum perfectè per formam intrinsecam perficientem idem subiectum.Priori modo cõuenit ius paruulis nondum habentibus vsum rationis,& libertatem, adeoque non habentibus in se intrinsecè liberam potestatem nuper expositam ; existente tamen iam causa, ex qua in ipsos redundet pro tempore potestas eadem libera.Posteriori modo conuenit ius habenti vsum rationis,& libertatem,atque volenti,vel actualiter, vel habitualiter, vt res , vel personæ sibi subsint,provt ipsi concessum est.Quare in definitione accipienda est libera facultas provt est indifferens ad vtrumque istum modum illam habendi.Idem porrò quod dictum est de paruulis, dicendum est de adulto habente quidem vsum rationis,sed nondũ habente vllam notitiam potestatis sibi factæ, vt subsint eidem res aut personæ;vel habẽte quidem notitiam, sed nondum habente voluntatem per quam consentiat potestati sibi factæ,& velit res,aut personas sibi subesse. Verùm de his dicentur plura quæst.6.

Art.6. Interim ex his quæ præmissa sunt pro intelligentia iuris in communi expediri breuiter , & dilucidè possunt,species illius,proprietas,& iurisdictio. Proprietas enim est *ius directè, & principaliter ordina*

ordinatum ad propriam cuiusque fœlicitatem: seu ordinans suum subiectum ad propriam fœlicitatem. Iurisdictio verò est *ius directè, & principaliter ordinatum ad fœlicitatem alienam*: seu *ordinans suum subiectum ad alienam fœlicitatem.* Vtrobique poni potest loco iuris, quod habet rationem generis, tota eius definitio superius datæ, addendo potestati, quod sit directè, & principaliter ordinata, seù ordinans suum subiectum ad propriam: ad alienam fœlicitatem. Notandum est hoc loco nomen proprietatis vsurpari latissimè provt complectitur vsum, fructum, & quasuis omninò species iuris distinctas à iure iurisdictionis; quatenus quælibet alia species iuris facit propriam, & suam eius, cui ius inest, rem aliquam, vel simpliciter, vel secundùm aliquid eiusdem.

Art. 7. Dicitur autem in vtraque definitione *directè, & principaliter*, quia certum est ex iure proprietatis vnicuique conuenientis redundare in alios plura bona qualia sunt donationes liberales, ac misericordes, commutationes, & omnis generis cõtractas, aliáque eiusmodi, quibus nullus posset esse locus ablato singulis iure proprietatis; & tamen eorum possibilitas confert ad fœlicitatem eorum, qui vi talium actionum melius habent, quam prius; in cuius rei confirmationem, & vberiorem lucem dicentur plura infra dum dicetur de conuenientia diuisionis rerum. Similiter ex iure iurisdictionis redundant in eum, qui præditus illo est, plura commoda iuuantia eius fœlicitatem: tum quia qui simul habet ius proprietatis potest tueri limites illius iure proprio iurisdictionis absque recursu ad alium, & dependentia ab alterius libertate: tum quia hominibus naturaliter placet, saltem, vt plurimum, & per se, vt alij operentur iuxta eorum arbitrium, & voluntatem, vtque ipsi aliis præemineant hoc modo. Quod autem placet, ac licet, est conferens ad fœlicitatem.

Art. 8. Directè tamen, & principaliter ius proprietatis fauet fœlicitati illud habentis. Quia hoc ex communi hominum sensu proprium cuiusque dicitur, quod vnicuique est attributum, vt bene habeat, vtque eius vsu sibi prouideat cum prælatione respectu aliorum, & independenter aliorum voluntate saltem cæteris paribus. Ius iurisdictionis fauet è conuerso directè, & principaliter fœlicitati aliorum. Quia vel tale ius collatum est, seu mediatè, seu immediatè per consensum multitudinis, qui præest; & tunc patet directè, & principaliter esse ordinatum ad fœlicitatem eiusdem multitudinis, & singulorum, qui in eo continentur; qui videlicet non nisi ex amore propriæ fœlicitatis tali iugo colla submittant cum iactura propriæ libertatis, & extensionis terminorum eius. Quam vtique iacturam nequaquam paterentur nisi ob maius, certè non minus suum bonum. Eadem est ratio de vno quolibet seorsim eligente sibi superiorem, & conferente illi iurisdictionem supra se. Vel rursus idem ius collatum est à Deo, & tunc illud idem est certiùs, & clariùs, quia Deus prouidet subditis provt interest ipsorum: hoc est provt ipsi rationabiliter vellent, ac eligerent; atque adeo idem quod priùs.

Art. 9. Quod si oppositum faceret Deus, iam non conferret iurisdictionem, sed proprietatem, & dominum, non superiorem constitueret, cæteris, qui iuri subiicerentur, in seruitutem redactis, & spoliatis libertate sibi connaturali absque compensatione per aliquid æquale, aut melius. Quod est omninò innaturale per se. Atque hæc obiter dicta sufficiunt de iure iurisdictionis pro clariori intelligentia iuris proprietatis per comparationem cum illo. Quod ius proprietatis dictum est esse obiectum iustitiæ particularis; quodque proinde expedierit vlterius declarari per comparationem ad terminos, quos respicit.

Art. 10. Duo porrò sunt termini quos respicit ius proprietatis; nempe res, ad quarum vsus confert libertam potestatem, & personæ quibus reddit illicitam eorum vsuum impeditionem. Res denominat suas ipsius habentis ius; personas verò obligatas in conscientia eidem habenti ius Quia verò dominus dicitur suus respectu serui, & aliarum rerum substantium dominio; similitérque dicitur suus cuiusque Rex, Episcopus, Dux, Magister, Conciuis, & sic de cæteris habentibus aliqualem inter se connexionem. Et quia obligatio respiciens alterum est itidem multiplex; nempe charitatis, pietatis, gratitudinis, &c. Quia inquam hæc ita se habent, & sunt obnoxia æquiuocationi, opportunè quæritur quidnam sit illud peculiare, per quod differunt ab aliis suitatibus, & obligationibus, suitas, & obligatio terminantes specialiter ius proprietatis, ratione quarum meum, tuum, suum, simpliciter aliquid dicitur, & non tantùm cum addito, vt meus, tuus, suus, Conciuis, consanguineus, amicus, dominus, &c. atque iniuriam facere dicitur, qui lædit obligationem iuris proprietatis reddens licitam læso compensationem, perturbans præterea mutuam pacem, & tranquillitatem.

Art. 11. Quod ad suitatem attinet, duas eius definitiones exibet D. Thom. alteram 1. p. q. 21. art. 1. ad 3. *Dicitur autem suum alicuius, quod ad ipsum ordinatur, sicut seruus est Domini, & non è conuerso*: alterũ in præsẽti q. 58. art. 11. *hoc autem dicitur suum vnicuique personæ, quod ei secundùm proportionis æqualitatem debetur.* In priori definitione ordinatio ad aliquem intelligenda proculdubio est de ordinatione ad ipsum, tanquam ad finem cui, eúmque directum, ac principalẽ. Quæ videlicet sola ordinatio alicuius ad aliquem est simpliciter, & absolutè talis, pro vt in sua definitione effertur à D. Thom. Reliquæ namque ordinationes sunt tantum secundùm quid tales, & efferuntur cum addito diminuenti, aut alienanti. In posteriori definitione *To debetur*, accipiendum est de debito non solùm per denominationem extrinsecam ab obligatione debentis dare, aut relinquere alteri, quod est commune debitis etiam ex charitate, misericordia, gratitudine; sed præterea per denominationem à potestate accipiendi, atque sibi retinendi conuenienti illi, cui debetur; & inimpedibili ab aliis honestè. Hoc nimirùm est deberi aliquid alicui secundùm proportionis æqualitatem, vt constabit dilucidius infrà.

Art. 12. Definitiones istæ sunt subtiles, atque omninò legitimæ, & concidunt cum ea quæ spontè fluit ex data iuris proprietatis definitione, iuxta quam *suum cuiusque est, quod terminat liberam eius potestatem ad disponendum de illo quoad vsus lege permissos non impedibilem honestè ab aliis, & ordinatam ad fœlicitatem eiusdem*, seu, *suum cuiusque est quod terminat ius eius directè, & principaliter ordinatum ad fœlicitatem eiusdem.* Vel dicatur: *suum esse, quod est obiectum iuris proprietatis.* Cùm enim sint correlatiua suum, & ius proprietatis, vtrolibet quidditatiuè explicato potest alterum sufficienter explicari per ipsum. Vndè vice versa ius proprietatis definiri potest: *id quo aliquid ad aliquem ordinatur*, seu *quo aliquid alicui secundùm proportionis æqualitatem debetur*, seu *quo aliquid efficitur suum alicuius.* Vel dicatur: *ius est forma sui: est ratio formalis suitatis*: est *per quod aliquid suum alicuius immediatè denominatur.* Et è conuerso: *suum est terminus taliter denominatus per ius: est materia iuris, &c.* Hæc nimirùm omnia, & his similia inuicem sibi æquiualent, & vtrumlibet extremum pro vtriuslibet explicatione, ac definitione legitimè adhibetur sine vitio, circuli præsuppositi aliundè vti superiùs præsuppositi est, eius extremi, quod prædicatur expositione.

Art. 13. Porrò ius seipso formaliter denominatur suum eius cui inest. Quia actus quibus quæst. 6. ostendetur illud essentialiter constitui, reflectunt supra seipsos, & subiectum cui insunt respiciunt intrinsecè, vt finem, & tanquam id, cui secundum proportionis æqualitatem debentur; præterea hoc est commune vnioni, durationi, vbicationi. & omni cognitioni, ac volitioni aliisque eiusmodi formis vt per se ipsas sortiantur eas denominationes quas impertiuntur terminis ad quos feruntur, & cum quibus connectuntur intrinsecè.

Art. 14. Quoad obligationem attinet respondentem iuri proprietatis, seu quam hoc ius refundit in reliquos distinctos ab eo, cui inest, nonnulli censuere nihil aliud illam esse quam obligationem conscientiæ ad alterum, atque adeò peccare contra ius proprietatis negantem alteri bonum; vel irrogantem malum, ad quod præstandum, vel non irrogandum lege aliqua qualitercunque tenetur in conscientia.

Art. 15. Verùm hæc sententia est intolerabilis. Primum quia est contra omnes auctores subscribentes Philosopho dicenti vbi suprà cap. 2. & 3. dupliciter aliquid esse iniquum, primo quatenus contra legem; hoc est contra obligationem in conscientia; secundo quatenus est vsurpatiuum pluris respectu sui, & diminutiuum boni alterius contra volũtatem domini: atque primum genus iniqui vitari per iustitiam legalem latissimè sumptam; hoc est per collectionem omnium virtutum; secundum verò per iustitiam particularem. Quod perindè est atque dicere obligationem quam respicit iustitia particularis, & correspondet iuri proprietatis, esse diuersam ab aliis obligationibus in conscientia etiam erga alterum.

Art. 16. Deinde hæc opinio confundit iustitiam particularem, & partes eius subiectiuas cum partibus eiusdem potestatiuis; omnibusque prorsus virtutibus ad alterum quoad actus ipsarum debitos qualitercumque ex lege; siquidem omnes actus respicientes obligationem eiusdem speciei sunt, & ipsi eiusdem speciei. Ea autem confusio est valdè absurda, vt pote confundens cum actu iustitiæ particularis actus religionis, pietatis, misericordiæ, gratitudinis, & alios eiusmodi, ad quos lege aliqua obligamur in conscientia; vnde nulla ex his virtutibus pro vt distincta à iustitia particulari posset elicere vllum actum præceptum.

Art. 17. Sequeretur denique omnes peccantes contra obligationem quàmlibet conscientiæ ad alterum teneri ad compensationem omnium malorum consequentium ex peccato, & ad eam cogi posse à iudice, atque patientem ea mala vti posse occulta compensatione, quoties deficeret aliud remedium. Hæc namque omnia consequuntur ad peccatum commissum contra obligationem fundatam in iure proprietatis. Sequela autem est absurdissima, & contra vnanimem consensum generis humani, vt patet consideranti obligationes virtutum, quæ modo memoratæ sunt, & peccata contra illas, nec non contra vota Deo facta in fauorem proximorum, & quod vltimam partem de honestate compensationis occultæ eadem sequela est mirum in modum perturbatrix Reipublicæ, vt per se satis liquet, & apparebit clarius ex dicendis infra circa iniustitiam.

Art. 18. Dicendum igitur est obligationem conscientiæ ad alterum fundatam in iure proprietatis vltra obligationem fauorabilem alteri, ad non ampliandam, aut ad restringendam propriam liberam potestatem disponendi de rebus ordinatam ad propriam felicitatem, quod est commune omni obligationi conscientiæ ad alterum, superaddere aliam obligationem non restringendi alienam eiusdem rationis liberam potestatem, quod est proprium, & peculiare prædicatum obligationis fundatæ in iure proprietatis conueniente alteri. Hoc profectò est, quod Philosophus nuper indicatus aiebat, iniquum, quod vetat iustitia particularis, idest, quod aduersatur iuri proprietatis, & obligationi in illo fundatæ, esse vsurpatiuum pluris respectu sui, & diminutiuum boni alterius contra voluntatem domini.

Art 19. Atque hoc idem est, quod colligitur ex definitione iuris proprietatis superiùs tradita. Duo enim illi attributa sunt, nempe libera potestas disponendi de rebus in ordine ad propriam fœlicitatem conueniens habenti ius; & inimpedibilitas eius potestatis grauans cæteros, qui non habent idem ius. Quapropter qui operatur contra ius proprietatis, & contra obligationem fundatam in illo, duo necessariò facit, quæ non deberet facere. Alterum est ampliare propriam libertatem vltra terminos sibi præscriptos. Alterum est restringere alienam citra suos. Ex quibus non nisi alterum perpetrat, qui operatur contra obligationes in conscientia ad alterum non fundatas in iure proprietatis. Qui enim vult bona sua dare pauperibus, & non dat, vel peccat ex ingratitudine, aut defectu charitatis, non propterea restringit, sed solùm non ampliat terminos alienæ liberæ facultatis. Nec ampliat, sed solùm non restringit terminos propriæ liberæ facultatis. Quia antequam tradantur bona his titulis debita, non desinunt esse eius propria, cuius erant, nec fiunt eorum propria, quibus deberent dari; atque adeò eorum bonorum retentio, nec transgreditur limites proprios quoad bona retenta, nec restringit limites.

Art. 20. Patet autem obligationem restringẽdi se, & dilatandi alium esse longè diuersam ab obligatione non dilatandi se, & non restringendi alium, quandoquidem contrauentio huius posterioris obligationis deturbat alium à possessione, & bonis suis, éstque propterea multò magis contristatiua ipsius per se, & cæteris paribus, quam transgressio prioris obligationis, quæ neminem spoliat bonis iam suis, sed tantùm conseruat peccantem in præexistenti possessione suorum bonorum. Quibus sufficienter præoccupata, & soluta manent argumenta, quæ pro absurda illa priori opinione confici possunt. Atque ex his omnibus apparet definitionem propositam iuris proprietatis esse omnino legitimã, & qua circumiacẽtibus difficultatibus satisfieri clarè & facilè possit.

Ad 1. Iam dictum est paruulo solum extrinsecè, & per formam inhærentem alteri competere ius, ideóque paruulum, qui est Dominus, nihil in se intrinsecè differre à paruulo, qui non est dominus, sed solùm per extrinsecam dispositionem causarum, ex qua pro tempore redundauit in ipsum libera facultas, qualis posita est in definitione. Qua de causa dixit Apostolus paruulum nihil differre à seruo, cum sit dominus omnium. Quia videlicet est dominus per solam extrinsecam denominationem, & nihil ipsi actu inest, quo differat à seruo. De quo plusculum dicetur q. 6. Indidem apparebit, incidentem in amentiam retinere habitum liberæ facultatis pertinentis ad iuris constitutionem, idque sufficit vt ius absolutè in eo perseueret; vt apparebit eodem in loco. Idem dicitur à fortiori de dormiente, ebrio, aut ad alia intento.

Ad 2. Nemo potest vti honestè rebus suis in vtilitatem, & commodum aliorum, quin eo ipso sibi maximè consulat. Quia opus honestum est vtile operanti propter meritum, & delectabile propter suam bonitatem, & pulchritudinem manentem in memoria per totam æternitatem. Quibus de causis plus prodest per se danti dedisse, quam accipienti accepisse: Dictum deinde est non vnicè, & priuatiuè, sed solum directè, & principaliter ordinari ius proprietatis

tatis ad felicitatem sui subiecti. Vnde nihil nocet eius conceptui, quod aliis etiam prosit pro libito ipsum habentis. Id enim est secundarium, & minùs principale.

Ad 3. Dictum est ius esse liberam facultatem disponendi quoad vsus, & actiones lege permissas. Quare, quod ex lege, aut præcepto superioris obligetur, aut cogatur proprietarius ad vsum suarum rerum in vtilitatem aliorum pro aliquo euentu speciali, non tollit conceptum iuris proprietatis superiùs explicatum, sed magis exercet partem doctrinæ, qua explicatum est.

Ad 4. Ius iurisdictionis habetur à superiore iure proprietatis, ac proinde secundum se formaliter est vtile subiecto suo, & confert ad eius felicitatem. Differt tamen à iure proprietatis ex parte termini, & operationum, quas respicit, quia hæ directè, & principaliter ordinantur ad vtilitatem aliorum, idque est essentiale iuri iurisdictionis, vti demonstratum est superiùs, vtilitates autem, quæ ex eodem iure resultant in subiectum, cui inest, secundario tantum, & indirecte eidem annectuntur. Contraria igitur, & non tantum vtcumque diuersa ratio est quoad hoc de vtroque iure proprietatis, & iurisdictionis. Differunt ergo inter se manifestè iuxta definitiones, & expositiones vtriusque superiùs datas.

Ad 5. Ius proprietatis diuinum est longè diuersæ rationis à iure proprietatis creato. Quia non est ius diuinum purè proprietatis, vt dictum est suprà, & exponetur vberius q. 5. Notatum autem est non semel in præsenti agi de iure, quod fit purè proprietatis. Quare definitio huius iuris hucvsque exposita transferenda est in Deum seclusis imperfectionibus, quæ insunt iuribus creatis. Quod præstabitur dicta quæst. 5.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm ius proprietatis, & iurisdictionis connectantur inuicem essentialiter?

VIdetur neutrum cum altero essentialiter connecti. 1. Quia vtrumlibet absque altero consistere potest. Qui enim capit feram eo ipso acquirit ius proprietatis circa illam, & nullum nihilominus acquirit ius iurisdictionis vi cuius posset aliquid præcipere aut vetare, vt per se satis liquet. Eadem est ratio de illo cui donata esset fera ab eo venatore: is enim transferret in illum ius, quod præhaberet, proprietatis, nec transferre posset ius, quod non præhabet, iurisdictionis, & sic de aliis similibus. Atque omnes vniuersim homines tam collectiuè, quam distributiuè sumpti habent ius aliquod proprietatis saltem respectu honoris, & sanitatis; & tamen non habent singuli quilibet homines ius iurisdictionis, & potestatem aliis ius dicendi, ac præcipiendi, vt constat specialiter in seruis.

Similiter ius iurisdictionis apparet separabile à iure proprietatis, qui enim vouet obedientiam alicui, eo ipso illum constituit superiorem sibi cum vera iurisdictione respectu sui, si ille acceptet votum; & tamen nullum eo ipso confert illi ius proprietatis. Quod videlicet fieri potest, vt nullum præhabeat transferibile in alium, vel nolit in alium transferre etiamsi possit. Et superiores FF. Minorum habent veram iurisdictionem, cum nihil habeant proprium. Nulla igitur est, inter hæc iura, mutua, vel non mutua connexio inseparabilitatis.

2. Neque in ratione causæ, & effectus, aut condistinc qua non connectuntur inter se, siue non mutuò. Quia in casu posito venationis, & sic de aliis similibus, ius proprietatis consurgit ex actione exterioti capiendi, & animo volendi sibi feram, séque constituendi finem illius, atque adeò subsistit tale ius absque aliqua dependentia à iure aliquo iurisdictionis, eiúsque vsu vel actione.

Similiter in casu posito vouentis obedientiam alteri confugit iurisdictio in eo, cui vouetur, ex sola voluntate vouentis, & acceptantis. Atqui nec in vouente, nec in acceptante necesse est, vt præexistat ius aliquod proprietatis. Quia fieri potuit, vt ante votum vterque renuntiauisset omnibus suis bonis, omnique iuri proprietatis, & esto vterque, vel alter haberet ius aliquod proprietatis, illud nihilominùs se habuisset purè concomitanter ad talem actum. Quia nec votum, nec eius acceptatio sunt actiones habentis ius proprietatis formaliter, vt talis; si quidem libertas, quæ renunciatur per votum, & qua idem acceptatur ab altero, non habetur ab homine iure, sed natura. Ergo hæc duo iura sunt inuicem independentia formaliter.

Sed contra est 1. Quia omnis habens ius aliquod proprietatis potest sola sua voluntate aliquam in alios obligationem de nouo inducere. Dictum enim est in q. præcedenti ius proprietatis esse potestatem liberam disponendi non impedibilem licitè ab aliis. Ergo actiones ortæ à iure proprietatis habent vim inducendi de nouo obligationem; vt à nemine apponatur illis impedimentum. Ergo hoc ius est essentialiter inseparabile à iure iurisdictionis, cuius videlicet proprium est inducere obligationem conscientiæ in alios. Omnis si quidem peccans agit contra legem aliquam obligantem se; quæ quidem est actus iurisdictionis notissimus.

E conuerso necesse est ius iurisdictionis esse proprium, & suum simpliciter eius cui inest, seu qui vi eiusdem potest præcipere aut vetare, ita vt qui illi auferret sine iusta causa tale ius, aut eundem ab eius exercitio impediret, faceret illi iniuriam propriè talem. Constat autem iniuriam propriè talem essentialiter esse offensiuam iuris proprietatis; atque ideo dari non posse non præsuppositio iure proprietatis in eo, qui patitur iniuriam. Vtrumlibet igitur ius est essentialiter inseparabile ab altero.

2. Neutrum ius acquiri potest nisi dependenter ab altero, seu nisi acquisitione dependente ab altero tanquam à causa. Quia nemo potest acquirere ius de nouo, nisi aliquo illud sibi conferente, atque adeò præhabente ius, quod confert, ac per consequens dependente iure, quod acquiritur de nouo, à iure aliquo præexistenti tanquam à causa sua. Ostensum autem modò est vtrumlibet ius includere in se alterum. Vnde dependétia ab vtrolibet includit eiusdem generis dependentiam ab altero. Habent igitur hæc iura mutuam connexionem non solum inseparabilitatis, sed etiam dependentiæ, & causalitatis.

Art. 1. Resp. In rationibus dubitandi vtrimque propositis continentur tres conclusiones efficaciter comprobatæ. Prima est: omne ius iurisdictionis est inseparabile ex parte subiecti à iure proprietatis: id est; habens ius aliquod iurisdictionis necessario habet eo ipso ius aliquod proprietatis. Hoc enim omnino concludit secunda pars primæ rationis dubitandi pro parte affirmatiua. Et confirmatur quia ius iurisdictionis constituitur, vt dicetur q. 6. per duo accidentia inhærentia habenti tale ius, cognitionem nimirum, & volitionem. Accidens autem ex suo conceptu est entis ens, omnibusque eius bonitas inest subiecto tanquam fini eiusdem, & siquidem fuerit capax fœlicitatis, ei essentialiter inseruit, ac per consequens conuenit tali subiecto ius proprietatis respectu ipsius iuxta superiùs dicta de quidditate huius iuris. Quare ius iurisdictionis entitatiuè, &

formaliter est sub iure proprietatis sui subiecti, cedítque eius vtilitati seu fœlicitati, licèt terminatiuè, & obiectiuè cedat fœlicitati aliorum, & sit extra terminos proprietatis, ac proinde ex parte termini sint separabilia hæc duo iura.

Art. 2. Ad rationem dubitandi in contrarium, quæ est posterior pars primæ rationis adductæ pro parte negatiua, dicitur quod qui acceptauit votum obedientiæ sibi præstitum, eo ipso habet iure proprietatis superioritatem supra vouentem, quem repugnat non habere ante votum iure proprietatis eam libertatem disponendi de suis actionibus, quam amittit per votum, & transfert in alium. Nec superiores Minorum sunt omnino expertes iuris proprietatis etiam purè spiritualis, sed tantùm eius, quod versatur circa pecunias, & circa omnia externa pecuniis æstimabilia.

Art. 3. Secunda conclusio est: potest acquiri de nouo ius aliquod proprietatis, quin propterea acquiratur, aut etiam præsupponatur vllum ius iurisdictionis in eodem subiecto circa eandem rem. Quod constat clarè ex prima ratione partis negatis.

Art. 4. Quare ad primam partem primæ rationis pro parte affirmatiua dicitur potestatem liberam inclusam in iure proprietatis esse inimpedibilem licitè ob legem latam, vel ab ipso habente tale ius, vel ab alio superiori; nec esse necessarium, vt eiusmodi lex fauorabili habenti proprietatem lata fuerit ab eodem, quia sufficit si ab alio lata fuerit. Vnde ex actionibus iuris proprietatis sæpè consurgit in alios noua obligatio tantum indirectè, non ob legem aliquam nouam, sed ob nouitatem materiæ comprehensæ sub lege præexistenti ex suppositione, quod existeret talis materia.

Art. 4. Tertia conclusio est: omne ius proprietatis, vel est identificatum cum iure iurisdictionis circa eandem rem, vel est dependens ab eodem tanquam à principio, & causa non solùm identicè, & materialiter, sed etiam formaliter, & quatenus tale est. Idem dicitur è conuerso de iure iurisdictionis comparato cum iure proprietatis. Patet conclusio quoad vtramque partem ex rationibus dubitandi propositis pro parte affirmariua. Illæ enim rationes licèt non conuincant quoad omnia totum, quod intendunt, istam tamen disiunctiuam omnino conuincunt, vt colligitur ex earum collatione cum iis, quæ modo dicta sunt circa secundam conclusionem, & cum iis, quæ mox dicentur soluendo rationes contrarias.

Art. 5. Igitur ad vtramque partem secundæ rationis profitæ pro parte negatiua, respondetur venatorem non posse facere suam feram, quam capit, quocumque etiam animi, ac intentionis adiuncto adminiculo, si non præexistat lex antecedenter facta, vt fera cedat capiéti, vtque nulli deinceps liceat impedire capientem ab vsu, & possessione eius. Fieri nempe potuit lex, vt res omnes exteriores perseuerarent semper, & in omni euentu communes, atque posita ista lege nullum posset acquiri ius priuatum proprietatis. Ergo omnis acquisitio huiusmodi iuris pendet essentialiter à iure iurisdictionis tanquam à causa eius partiali, & quidem præcipua inter alias.

Art. 6. Iam qui vouet obedientiam alteri, nullam propterea induceret iurisdictionem in ipsum vtcumque acceptantem, nisi præhaberet iure proprietatis vsum suæ libertatis, & potestatem liberam disponendi de suis actionibus. Qui enim sic vouet, renuntiat propriæ libertati, eámque abdicat à se, & transfert in alium. Qui autem non præhabet aliquid, vt proprium, non potest illi renuntiare, necin alium transferre. Ergo libera potestas, quæ aderat vouenti, erátque directioni, & prudentiæ monasticæ ipsius subiecta, & ordinata ad propriam ipsius fœlicitatem, adeóque pertinēs ad ius proprietatis eidem conueniens, transfertur per votum in alium, & subiicitur directioni, ac prudentiæ alienæ, & ordinatur ad felicitatem non propriam habentis, sed, alterius; à quo prius habebatur, adeóque pertinet deinceps ad ius iurisdictionis, quippe libertas propria vouentis restringitur ab ipso per votum validum & transfertur in alium, non odio, sed amore propriæ felicitatis; ideoque semper remanet illi deuincta quoad vtilitatem. Quod dicitur libertatem, seu liberam directionem suarum actionum haberi ab vnoquoque non iure, sed natura, supponit falsum. Quia ius naturale habetur iure, & natura simul, vt infrà exponetur.

Qvæstio V.

Virùm Deo conueniat ius proprietatis essentialiter sibi subordinans immediatè omnia iura creata?

Videtur non conuenire 1. Quia ius proprietatis est essentialiter ordinatum ad propriam fœlicitatem habentis ipsum ius. Deo autem nihil conuenit relatiuè ad res creatas ordinatum ad fœlicitatem ipsius. Quam videlicet possidet vndequáque perfectam, & completam tam intensiuè quam extensiuè independenter à creaturis.

2. Fieri potuit, vt Deus nihil crearet. Ergo fieri potuit, vt nullum ius proprietatis Deo conueniret. Patet cōsequentia. Quia repugnat subsistere ius nullo existente termino iuris. Perfectio autem, quæ potest deesse Deo in aliquo euentu, in nullo euentu adesse illi potest.

3. Is cui Deus aliquid donauit, potest ius suum transferre in alium sola sua voluntate. Ergo is, in quem ita translatum esset ius proprietatis, haberet illud cum dependentia immediata à sola voluntate transferentis. Ergo Deo non conuenit ius subordinans sibi immediatè omnia iura creata.

Art. 1. Resp. Ex dictis in quæstione præcedenti colligitur omne ius creatum pendere essentialiter à iure, quod habet Deus in res creatas. Ostensum namque est præsertim in duabus postremis responsionibus omne ius proprietatis acquisitum de nouo pendere essentialiter ab aliquo iure iurisdictionis iam præexistente: atque è conuerso omne ius iurisdictionis acquisitum de nouo pendere essentialiter ab aliquo iuris proprietatis iam præexistenti. Omne autem ius creatum est acquisitum de nouo, estque de eius essentia, vt possit incipere esse, postquam non fuit. Ne igitur detur processus in infinitum dependentiæ, & præexistentiæ inter vtrumque ius, necesse est venire ad ius aliquod primum, quod nec acquiratur, nec possit acquiriri de nouo, quodque proinde sit essentialiter ab æterno, & à se; quale solum est ius Dei in res creatas. Ergo ab hoc iure cœtera omnia iura essentialiter dependent.

Art. 2. Indidem rursus colligitur dependentiam istam omnium aliorum iurium à iure Dei non esse tantum mediatam, & remotam in reliquis iuribus creatis præter primum, seu præter ius independens ab alio priori iure creato; sed esse immediatam, & proximam in omnibus, & singulis iuribus creatis. Ostensum namque est omnia, & singula iura proprietatis de nouo acquisita, id est creata pendere essentialiter à lege immediatè fauorabili respectu habentis tale aliquod ius, obligante scilicet immediatè omnes alios in conscientia ad non impediendas actiones proprias eiusdem

eiusdem iuris. Et insuper ostensum est omne ius iurisdictionis haberi ante suum exercitium, ab eo distinctum, iure proprietatis; atque ideò dependenter ab eadem lege obligante in conscientia. Omnis autem lex obligans in conscientia est actus iuris Dei imponentis eam obligationem, vel se solo, vel per cooperationem cum superiore creato. Quia lex obligans in conscientia est necessitas conditionata carendi beatitudine æternùm vel ad tempus, si illi non obediatur, nec obtineatur venia à potente inferre tantum, ac tam grande malum. Hoc autem malum solus Deus inferre potest, vt patet. Atque Deus necessitari minimè potest ad illud, vel inferendum, vel condonandum nisi sua voluntate, vel sola, vel coniuncta cum voluntate creata. Omne igitur ius creatum pendet essentialiter, ac immediatè à iure Dei, & eius exercitio, seu lege.

Art. 3. Confirmatur. Omnes operationes physicæ causarum secundarum quatenùs sunt communicatiuæ perfectionis physicæ præexistentis in iisdē causis dependent essentialiter, ac immediatè à cooperatione physica Dei. Ergò omnes operationes morales substantiarum rationalium creatarum, quibus perfectiones morales, prælationes, & iura aliorum in alios transferuntur, & communicantur, dependent essentialiter, ac immediatè à cooperatione morali Dei. Vrgetur paritatis ratio à fortiori; quia actiones istiusmodi morales, & iura, quæ sunt illarū effectus, præeminent perfectione, & æstimatione multis effectibus purè physicis causarum secundarum; siquidem priores illi effectus sunt proprij substātiarum rationalium, & earundem perfectiui quatenùs talium: inter effectus verò purè physicos plerique sunt communes irrationalibus, & inanimatis. Quod autem perfectius est magis dependet ab optimo; quod scilicet ab eo magis participatur, in quod plus influit: atque causæ secundæ sunt minùs sufficientes se solis ad id quod præstantius est; quandoquidem ad id etiam, quod minùs præstat, sunt insufficientes ex defectu perfectionis. Profectò cùm dubitare nemo possit homines esse perfectiores, atque excedere magis iuribus, quàm calore, colore, aut aliis eiusmodi; dubitari minùs potest, quod illa dependeant à Deo immediatè; quando hæc alia ab ipso immediatè dependent. Cuiusmodi argumentum, est frequens Augustino aduersus Pelagianos tribuentes Deo, quod sumus, & negantes eidem quod boni sumus.

Art. 4. Agnouit Philosophus dependentiam istam iuris proprietatis à iure iurisdictionis, nihilque frequentius suggerit toto præsenti libro 5. Ethicorum, & ea de causa 1. Politicorū hoc ius definiuit *ordinationem societatis ciuilis*, explicans effectum per causam. Quæ tamen explicatio difficulter cohæret cum doctrina eiusdem 1. Rhet. ad Theod. c. 13. vbi dicit: *est quoddam natura iustum, & iniustum, quod omnes vaticinantur, & si nulla societas, aut pactum sit.* Quod ipsum distinctiùs tradit in præsenti c. 7. dicens: *ciuilis iusti aliud naturale, aliud legitimum. Et naturale quidē est, quod vbique vim habet eandem, & non quia videtur, vel non videtur. Legitimū autem, quod à principio quidem nihil refert sic, an aliter habeat; cùm verò positum fuerit, refert.* Id est; aliud est ius siue iustum, quod ab ordinatione ciuili dependet, aliud, quod non dependet. Necesse igitur est ordinationem ciuilem non eodem vbique sensu vsurpari à Philosopho, sed alibi pro libera hominum conuentione facta per electionem spontaneam, vt in posterioribus istis locis; alibi pro cōuentione, vt est communis naturaliter insitæ, & habitæ per electionem liberam, vt in primo loco.

Art. 5. Verum, vtcunque hoc habeat, semper desideratur in Philosopho vltima iurium humanorū resolutio tradita clarè, atque distinctè. Sanè quod dicit postremis illis verbis; *cùm verò positum fuerit, refert*, vnum ex iis est, *quæ vbique vim habent eandem, & à principio quidquam refert sic, an aliter habeant, & non quia videtur, vel non videtur*, quod enim postquam aliquid visum, & positum est; id est ordinatione, & lege humana stabilitum est, referat quidquam, non ex eo pendet, quod ita videatur, vel non videatur. Alias enim daretur processus in infinitū in legibus humanis. Deindè transgressio constitutionis ciuilis, & legum mutua hominum conuentione mediatè, vel immediatè persistentium non solùm inducit pœnas temporales, aut tantùm circa bona temporalia, sed etiam priuationem beatitudinis. Qui effectus cùm pendeat immediatè à sola diuina bonitate, non potest induci vlla voluntate, aut ordinatione creata sola. Necessaria igitur est cooperatio moralis voluntatis, & ordinationis diuinæ.

Art. 6. Quare dum non assurgit consideratio in voluntatem, & ordinationem diuinam, necesse est, vt lateat non solùm prima omnium iurium creatorū origo, verùm etiam causa adæquata immediata, ac proxima, & ex partialibus præcipua vnius cuiusuis iuris creati. Verùm quia ad cognitionem voluntatis, & ordinationis diuinæ naturalis, non nisi mediante volūtate, & ordinatione creata naturaliter insita homini, peruenimus per cognitionem naturalem; atque huic causæ particulari formaliter correspondent ea mala, quæ hominibus per homines ob iniurias infligūtur; propterea Philos. obseruator solius ordinis naturalis hæsit in ordinatione societatis ciuilis, nec vlterius progressus est. Quod, vt ad aliquam eius excusationē valeat certè ad exactam rei, de qua loquitur, expositionem, nequaquā sufficit eius doctrina diuinitatis, vt in præsēti, ita & alibi frequēter non satis sollicita.

Art. 7. Colligitur postremò ius proprietatis, & ius iurisdictionis diuinæ non distingui inter se virtualiter intrinsecè, sed vtramque esse vnicam obiectiuè, atque omnibus modis eādem, ac simplicem formalitatem absque vlla mutua, vel non mutua discrepantia Prædicatorum, quæ de alterutro, vt est in se affirmari, vel negari possunt independenter à relatione ad similia prædicata creata, & modo nostro cognoscendi in illis fundato. Probatur; quia vt dictum est, omne ius proprietatis distinctum à iure iurisdictionis essentialiter dependet ab aliquo præexistenti iure iurisdictionis; & è conuerso hoc ius depēdet ab illo, si ab illo distinguatur. Atque ratio in hanc rem superius adducta æquè conuincit antecessionem virtualem suppositā distinctione virtuali, ac realem suppositā reali, vt patebit considerāti. Quare si alterutrū ius distingueretur in Deo virtualiter intrinsecè ab altero necesse esset vtrumuis esse priùs, & posterius altero, virtualiter intrinsecè; atque adeò vtrumuis eorum esse prius, & posterius seipso eodem modo. Nempè quodlibet est priùs omnibus, quæ sunt posteriora posteriori respectu sui. Eadē est ratio de posteriori respectu priorū priori se, loquendo de prioritate, & posterioritate eiusdem vtrimque generis. Sequela autem est absurda, vt ex se satis patet, & alibi pluribus ostensum est.

Art. 8. Confirmatur mutua hæc vtriusque iuris diuini indistinctio virtualis. Quia omne ius Dei est essentialiter ordinatum indiuisim ad gloriam ipsius, & vtilitatem nostram. Repugnat enim metaphysicè Deum aliquid liberè operari intendendo gloriam suam, quin eo ipso velit vtilitatem nostrā; aut intendendo nostram vtilitatē, quin eo ipso velit gloriam suam. Quia omnis gloria Dei ipsi libera est vtilis nobis. Proficimus enim glorificādo Deum, & nostra proindè interest habere vnde ipsum glorificemus. Nihil igitur facere potest Deus gloriosum sibi, quod non sit vtile nobis, ideoque conferens ad nostram

fœlicita

fœlicitatem. Similiter omnis nostra vtilitas est glorioſa Deo, quia nihil facere potest, nisi habendo se pro fine excellentiæ, & volendo sibi gloriam eorum omnium, quæ facit. Nec enim intentio diuina quiescere potest tanquam in fine excellenti, & beatifico, nisi in ipso Deo.

Art. 9. Quare *idem dictum est*, vt ait D. Tho. q. 5. de pot. art. 4. ante finem. c. *quod Deus omnia propter seipsum fecit, & quod creaturas fecerit propter earum esse*; id est, vt sibi sint bonæ. Quod probat conferendo illud prou. 16. *vniuersa propter seipsum operatus est Dominus*: cum illo Sap. cap. 1. *creauit enim Deus, vt essent omnia*. Omnis igitur potestas libera Dei circa creaturas est ordinata indiuisim ad gloriam eius, & ad nostram vtilitatem. Dictum autem est facultatem liberam ordinatam ab bonum proprium esse ius proprietatis; atque ordinatam ad bonum aliorum esse ius iurisdictionis. Ergò ius proprietatis, & ius iurisdictionis sunt in Deo vnica formalitas, etiam virtualiter indiuisibilis ex parte obiecti.

Art. 10. Obseruandum est, gloriam Dei resultantem ex creaturis dici bonam Deo, & quid conferens ad eius fœlicitatẽ, non quod aliquid boni accrescat ipsi ex creaturis, quo melius in se habeat, aut quod illis indigeat, vt sit fœlix, vel magis fœlix, sed solùm quia creata Dei glorificatio est, quid condecens eius infinitam bonitatem, ac maiestatem; & quia fœlicitatem suam voluit cum nostra ita coniungere, vt non possimus absque displicentia eius impedire fœlicitatem nostram; eámque impediendo, impediamus eo ipso actum diuinæ fœlicitatis proprium; hoc est complacentiam specialem Dei de nostro bono, & fœlicitate. Quam complacentiã paratus est habere quantũ est de se, si à nobis non impediatur, vtque non impediamus mouet nos, atque sollicitat mediis efficacissimis.

Art. 11. Verùm quia hæc ipsa complacentia specialis nihil interest Dei, sed intenditur ab ipso, ac si ipsius interesset propter vim amoris, quo nos amat, & transformatur in nos, propterea in expositione iuris proprietatis, & suitatis illi correspondentis ex parte rerum non adhibita est vtilitas, aut commodum, nec finis vtilitatis; sed fœlicitatis, & finis secũdùm se, atque beneplacitum habentis ius, vt sic iura etiam Dei comprehenderentur, & exponeretur ratio vniuersalissima iuris, à qua vtique excluditur ius Dei, dum adiicitur vtilitas, aut finis vtilitatis respicientis ipsum habentem ius. Constat igitur ex his omnibus conuenire Deo ius proprietatis seclusis imperfectionibus iuris proprietatis creati, idque vniuersalissimũ, & immediatè, ac formaliter subordinans sibi ex essentia sua omnia iura creata. Quod erat intentum.

Ad 1. Res creatæ pertinent ad fœlicitatem Dei, licet non tanquam bona vtilia ipsi, benè tanquam bona decentia ipsum, conferentia ad eius gloriam, & intenta ab eodem, perindè atque si ipsius interesset ea habere. Quod sufficit omninò ad conceptum essentialem iuris proprietatis seclusis imperfectionibus iurium creatorum, in quibus fœlicitas, intentio, & complacentia sunt inseparabiles ab vtilitate. Quod discrimen nuper explicatum est sufficienter.

Ad 2. Vnumquodque ius potest exerceri tam faciendo, quàm non faciendo; siquidem ex conceptu suo est libera facultas faciendi, & non faciendi, vt dictum est q. 3. Quare Deo nihil creante daretur terminus negatiuus iuris diuini, nempè non esse creaturarum sola Dei libera voluntate, hoc est solo exercitio iuris eius impeditarum, quò minùs essent. Is autem terminus negatiuus tam est sufficiens ad existentiam, & exercitium iuris, quàm sufficiens est terminus positiuus, vt liquet ex ratione data.

Ad 3. Cùm dicitur posse aliquem ius suum transferre in alium sola sua voluntate, To sola tantummodò excludit necessitatem alterius voluntatis creatæ ad subsistentiam, & valorem translationis; non verò voluntatem diuinam, tum legislatiuam, qua munit, & reddit obligatoriam dispositionem voluntatis creatæ; tum eam, qua cooperatur volúntati creatæ, eiúsque executioni. Quare omnis humana translatio iuris dependet à Deo immediatè, non minùs moraliter, & iuridicè, quàm physicè.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm ius constituatur per actus intellectus, & voluntatis?

VIdetur non constitui. 1. Quia dictum est ius esse liberam potestatem. Potestas autem non est nomen actus, sed potentiæ; ergo ius non constituitur intrinsecè per actus intellectus, & voluntatis, sed potius est principium eorum actuum

2. Licèt applicatio agentis ad passum sit necessaria, vt principium actiuum exerceat actiuitatem suam; nihilominus applicatio non pertinet ad constitutionem intrinsecam actiuitatis; ergo similiter licèt cognitio aliqua, aut volitio sint necessariæ ad exercitium iuris, non propterea ij actus pertinent ad constitutionem intrinsecam ipsius iuris, quod est virtus actiua moraliter.

3. Iura rerum transferuntur ab aliis ad alios homines donationibus, contractibus, & aliis modis. Actus autem intellectus & voluntatis nulla ratione ab aliis ad alios transferri possunt. Ergo iura sunt omnino distincta ab iis actibus.

4. Quando alicui aliquid donatur, acquiritur ius donatario per solum actum voluntatis, quo ipse acceptat donationem: Quælibet enim cognitio antecedens hunc actum voluntatis dari potest, quin acquiratur ius; quælibet autem subsequens eundem actum præsupponit ius iam acquisitum; ergo nulla cognitio pertinet ad cõstitutionem intrinsecã iuris.

5. Dormiens, amens, ebrius, paruulus, expers rationis & nihil attendens actu ad res iuribus subiectas, aut ad iuridicos earum vsus potiuntur iuribus, nec toties illa amittunt, quoties cessant ab omni actu pertinenti ad iura rerum, siue necessariò cessant, siue liberè. Ergo actus intellectus, & voluntatis non pertinent intrinsecè ad existentiam, aut essentiam, & constitutionem iurium.

6. Contingit amitti iura retinente eo, qui illa amittit, omnes actus intellectus, & voluntatis, quibus priùs exercebatur. Amittũtur enim sæpè per delicta, per sententias iudicum, per præscriptiones aliorum, aliisque similibus modis, nihil ea de re cogitante, aut statuente eo, qui illa amittit, adeoque nulla existente variatione actuum ipsius pertinentium ad intellectum, & voluntatem. Ergo.

Art. 1. Resp. Ius dicitur multipliciter, non solum ex parte rerum, circa quas versatur, & ex parte personarum, quarum est proprium, sed etiam secundum se, & secundum suam constitutionem intrinsecam. Aliud namque est purè extrinsecum illi personæ, cuius est proprium, eamque tantùm extrinsecè denominans. Aliud informans intrinsecè subiectum cuius est. Rursus ius intrinsecè informans; aliud est habituale, & aliud actuale; aliud vltimò completum, aliud incompletum. Primum enim cui lex aliqua fauet quoad vsus alicuius rei, & quoad vtilitatem ex ea percipiendam; posita aliqua conditione, cum primum ea conditio ponitur à parte rei, dicitur conuenire illi ius in eam rem, tametsi nulla ipsi affulserit notitia talis legis, aut talis conditionis iam existẽtis, ideoque nondum habeat potentiam in actu primo proximo liberam ad percipiendã eam vtilitatẽ, eósque

que vsus executioni mandandos. Verùm tale ius est radicale tantum, & in causa.

Art. 2. Cùm verò superuenerit cognitio, & legis, & conditionis, per legem requisitæ, tunc incipit adesse ius intrinsecum, & formale, sed nondum est vltimo completum, vsque dum addatur vlteriùs consensus, & acceptatio prædictæ legis iam coniunctæ cum omnibus conditionibus exactis per ipsam. Dictum nimirùm est suprà ius esse liberam facultatem munitam lege fauente ipsi, & grauante alios. Cùm igitur fauores, & beneficia non conferantur inuitis, ideoque non sortiantur suum vltimum effectum, & complementum, quo vsque illis consentiat is, cui fauent; necesse est, vt cognitioni prædictarum legis, & conditionum accedat consensus, & acceptatio eius, cui eadem lex fauet, nec priùs completa vltimo erit vis legis ad obligandos alios, ne impediant eam personam à percipienda vtilitate, & ab vsibus rei ipsi destinatæ. Accedente autem eo consensu, & acceptatione, ac proindè coniuncta ea cognitione, cum hoc actu voluntatis, tunc verò existit ius intrinsecum actuale vltimo completum atque perfectum. Transacta verò ea cognitione, aut eo actu voluntatis, nec superueniente contraria voluntate, ac retractatione ius inerit intrinsecum quidem, sed tantùm habituale.

Art. 3. Et quidem perfectionem adæquatam, & vltimò completam iuris dari non posse quò vsque existant prædicta cognitio, & volitio, clarè colligitur ex definitione iuris. Quia libera facultas ad vsus rei alicuius, quæ ex se sit impedibilis licitè ab aliis existere nequaquam potest non existente in primis cognitione obiecti, circa quod exercenda illa est, & modi quo exerceri potest. Cognitio enim actualis pertinet ad constitutionem intrinsecam potentiæ proximè liberæ, & talis determinata cognitio ad constitutionem talis determinatè potentiæ. Deindè neque sine actu voluntatis acceptante fauorem legis eadem potentia libera potest esse inimpedibilis licitè, quoad vsus eadem lege concessos. Quia ipsa non obligat ad non impeditionem, quo vsque acceptetur ab eo cuius interest, vt paulò ante conclusum est. Quia verò ius intrinsecè afficiens aliquem ordinatur ad actus intellectus, & voluntatis modo explicatos; atque relatiuè ad eosdem habent totam suam æstimabilitatem, & vtilitatem species intellectualis, & habitus voluntatis ex quibus suboriri possunt iidem actus, patet ius secundùm suum conceptum adæquatum, & completum, atque primario, & principaliter contentum sub ea voce constitui per eos actus intellectus, & voluntatis. Ius verò, seu remotum, & extrinsecum, seu intrinsecum, sed habituale tantùm, vel tantùm inadæquatum eatenùs iura dici quatenùs eosdem illos actus in se continent, atque vi sua inducere possunt.

Ad 1. Libera potestas in ratione proximè liberæ constituitur intrinsecè per cognitionem, & quæ est ex sua ratione inimpedibilis licitè constituitur intrinsecè per cognitionem veram repræsentatiuam legis reddentis illicitam impeditionem, & per acceptationem eiusdem legis quatenùs valentis proximè obligare, si acceptetur. Ergò potestas libera, quæ secundùm se præcisè habet rationem generis respectu iuris, & defectus iuris, determinatur ad rationem iuris tanquam per rationem differentialem, & vltimò completiuam per eam cognitionem, & volitionem acceptantem; ideoque ius constituitur intrinsecè per vtramque secundum suum conceptum differentialem & specificum.

Ad 2. Cognitio dirigens actum voluntatis non est pura applicatio, & conditio, sine qua non, sed influit præterea partialiter per veram efficientiam immediatam in eundem actum; de quo alias plura dicta sunt. Deindè, vt cognitio dirigens vtentem iure suo esset pura conditio, sine qua non quoad physicam entitatem actus, quo is exercetur, nihilominùs constituit eundem intrinsecè quatenùs operantem inimpedibiliter impeditione licita, vt ostensum est suprà. Constituit igitur intrinsecè potentiam liberam, quatenùs iure præditam, etiamsi supponatur non influere physicè in actum voluntatis, qui est proprius illius. Atque hæc posterior ratio valet etiam de actu voluntatis acceptante fauorem legis, quo præmunita existit potentia libera vtentis iure suo.

Ad 3. Iura dicuntur transferri ab aliis ad alios homines quatenùs, qui ea transferunt voluntate, & operatione sua exteriori causant in iis, ad quos ea transferunt, cognitionem, & volitionem similes iis, per quas iura sua præhabebant. Quare iura dicuntur transferri lato quodam modo, & moraliter tantùm; cùm re ipsa existat in eo, ad quem dicitur transferri, nouum ius numero distinctum ab eo, quod inhæret transferenti, seu quasi transferenti. Quo tollitur æquiuocatio vulgaris locutionis occultantis veritatem improprietate sua.

Ad 4. Quod ius intrinsecè constitutum sit non solùm per actum voluntatis vltimò complentem, ac determinantem rationem iuris, sed etiam per cognitionem immediatè dirigentem eum actum factum est exemplo magnorum auctorum D. Thomæ, & aliorum constituentium beatitudinem, prouidentiam, prædestinationem, leges, & alia similia non ea sola entitate, per quam vltimò, & sufficienter differt res de qua quæritur ab omnibus aliis, qualis entitas est in præsenti volitio, vt concluditur benè in obiectione; sed etiam ea, vel ea sola, per quam primò, & principaliter habetur perfectio propria eiusdem rei; qualis in rebus huiusmodi proculdubio est cognitio. Actiones verò exteriores, quæ in iurium translatione, desitione, acquisitione, & habitione interueniunt sunt solùm conditiones, sine quibus non respectu actuum interiorum quibus ius intrinsecè constitutum est superiùs, vel sunt causæ specierum impressarum, ex quibus procedunt iidem actus, vt constabit magis infrà præsertim dum agetur de possessione, vbi dependenter ab hac doctrina ineunda est concordia cum iuristis intentis præcipuè in actiones exteriores. Constat interim perfectionem præcipuam contentam in conceptu differentiali iuris pertinere ad cognitionem. Species autem cuiusque rei continet in se intrinsecè non solùm rationem vtcumque discretiuam sui ab aliis, sed etiam rationem primario, ac principaliter perfectiuam sui. Inquam verò *in conceptu differentiali*, & *speciei*, quia animus fuit exponere solùm constitutiua differentialia iuris; cùm cætera aliis quoque rebus cómunia, quæ continentur in potestate libera, & alia particulis definitionis iuris non indigeant expositione; certè non sit huius loci, vt exponãtur.

Ad 5. Dormiens, amens, &c. habent iura vel habitualiter in se intrinsecè; Vel extrinsecè tantùm per denominationem ex dispositione causarũ valentium inducere, etiam vltimò determinatarum, quantum est ex se, ad inducendum cognitionem, & volitionem, quibus essentialiter constituitur ius actuale vnicuique intrinsecum, vti supra explicatum est; atque ad hoc ius cætera eiusmodi iura ordinantur, vti ibidem notatum est.

Ad 6. Esto fieri possit, vt qui amittit ius ante præhabitum, retineat materialiter easdem omnes cognitiones, & volitiones, quas præhabebat, dum iure potiretur; fieri tamen non potest, vt retineat easdé formaliter, quatenùs valentes constituere ius. Quia ius

constitui

constituitur per cognitionem veram, formaliter vt veram legis fauentis habenti ius, & grauantis alios in fauorem ipsius, atque per volitionem directam per eandem cognitionem itidem, vt formaliter veram. Patet autem impossibile esse, vt amisso iure perseuerent nihilominus ea cognitio,& volitio formaliter, vt tales; siquidem amisso iure cessat eo ipso fauere lex amittenti, & grauare alios in fauorem ipsius.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm communes diuisiones iuris, ex parte principij, & subiecti sint bonæ?

VIdentur non esse bonæ, 1. Quia ius communiter diuiditur ex parte principij in naturale, gentium, & positiuum. Hæc autem diuisio non est bona, quia ius gentium dicitur, quod apud omnes gentes vniformiter viget. Quod autem apud omnes gentes vniformiter viget, necesse est, vt insit à natura. Nam quod à libera hominum determinatione dependet, variabile est, nec vbique, & semper vniformiter contingit. Ergo ius naturale, & ius gentium non sunt duæ species iuris.

2. Iuri gentium, & positiuo commune est, quod libera hominum electione, & conuentione constitutum sit, solumque differunt, quia quod gentium dicitur, vbique, & semper viget, quod verò ciuile non nisi apud aliquos, aut aliquando. Quæ differentia est solùm penes plus, & minus, soláque subsistit extensione maiori, vel minori quoad tempora, aut personas. Huiusmodi autem differentia penes plus, & minus non variat speciem; atque ideò ea diuisio est purè materialis, non generis in species, sed speciei in indiuidua, de quibus non habetur ratio in scientiis.

3. Diuisio iuris ex parte subiecti communiter fit in paternum, æconomicum, & herile. Hæc autem diuisio conuincitur esse itidem purè materialis atque inutilis, quia inter patrem, & filium; & similiter inter Dominum, & seruum quoad aliqua datur ius stricte, & simpliciter tale; quoad alia verò, vel nullum omninò, vel tale tantùm secundùm quid, & impropriè. Hæ igitur differentiæ exprimendæ fuissent per diuisionem, non illæ aliæ haud quaquam continentes rationes specificas adæquatè inter se diuersas.

Art. 1. Resp. Celebris in primis est, tum apud iuris peritos, tum apud Theologos, & Canonistas locis indicatis in quæst. 1. diuisio iuris ex parte principij in naturale, gentium, & positiuum; non tamen ab omnibus eodem sensu, ac modo accipitur. Quia à iurisperitis ius naturale dicitur, quod versatur circa actiones, quæ sunt communes hominibus cum brutis; quales sunt filios generare, & genitos nutrire, ad quæ docentur bruta per instinctum, homines per discursum necessarium, & dictamen inditum independenter ab electione, & arbitrio proprio, atque dependenter ab instinctu simili instinctui brutorum existenti in æstimatiua. Inde ius gentium iidem appellant, quod circa ea versatur, quæ & sunt propria hominum, & quorum honestas, atque inhonestas non pendent ab eorundem arbitrio, ac voluntate, qualia sunt Deum colere, fidem seruare, non mentiri, tantundem reddere, quantum acceptis à volente compensationem.

Art. 2. Theologi verò ius naturale appellant promiscuè quidquid ligat homines independenter ab eorum liberainter A conuentione, ac lege per ipsos lata. In quam iuris naturalis vsurpationem non rarò ipsi quoque Iurisconsulti deflectunt, vt aduertit Ludouicus Molina ex confessione Iustiniani disput. 6. prope finem. Ius verò gentium iidem Theologi consequenter appellãt cum Canonistis ex c. *ius gentium*, quod ex libera hominum conuentione, ac lege apud pleraſque, vel omnes Prouincias, ac gentes viget. Huiusmodi sunt rerum diuisiones, legatorum non violandorum religio, seruitus captorum bello iusto, & similia.

Art. 3. Rursus in tertio diuisionis membro iurisperiti collocant ius ciuile, quod à seculari potestate descendit, siue vniuersaliter, ac vniformiter apud omnes, siue specialiter apud aliquos, vel apud aliquam determinatam Prouinciam vigeat. At Canonistæ, ac Theologi ibidem collocant ius positiuum, vt Canonicum, quod ab Ecclesiastica potestate descendit simul cum Ciuili comprehendant. Vndè iidem non infrequenter diuidunt ius quadrifariam; nempè in naturale, gentium, Canonicum, & Ciuile: atque sub duplici isto posteriori membro, necnon sub iure positiuo comprehendunt quidquid subest liberæ hominum constitutioni, siue vniformaliter apud omnes, aut plerosque. siue non ita vniuersale sit.

Art. 4. Alia diuisio iuris ex parte principij est in diuinum, & humanum. Diuinum dicitur, quod sola diuina voluntate statuitur: humanum, seu creatum, quod ab humana etiam, seu creata voluntate dependet. Diuinum, aliud est diuinum naturale; aliud diuinum positiuum. Diuinum naturale dicitur, quod eadem diuina voluntate sancitur, qua existentia hominis decernitur, pérque ipsam hominis existentiam, & quæ ad eam naturaliter consequuntur promulgatur sufficienter. Ius diuinum positiuum prouenit ex decreto libero Dei separabili ex natura rei à decreto creationis hominis, & eorum quæ ad existentiam hominis naturaliter consequuntur, ac proindè eius, vel obiectum, vel saltem promulgatio sunt intrinsecè supernaturales. Quod si sola promulgatio sit supernaturalis, obiectum talis iuris dicitur esse de iure diuino positiuo, & naturali. Si verò obiectum etiam sit supernaturale, tunc ipsum dicitur esse de iure diuino positiuo tantùm. Prioris generis sunt, quæ continentur in decalogo: posterioris verò generis sunt vsus Sacramentorum, & alia eiusmodi. Ius humanum est, quod ab arbitrio, & voluntate humana dependet; atque diuiditur in Canonicum, & Ciuile, quorum notiones iam datæ sunt.

Art. 5. Hæc omnia considerantur à Iuristis, & Canonistis pro explicandis legibus, & iure iurisdictionis, de quibus modò non agitur. Quare illa pertinent ad hunc locum tantùm indirectè, quatenùs ius proprietatis dependet à iure iurisdictionis, & à legibus, per eam latis tanquam à causa, & principio, vt dictum est supra. Vndè fit, vt totidem modis diuidi possint ius proprietatis, & actus pertinentes ad ipsum. Ius enim proprietatis suffultum lege naturali dicitur suum ipsius, cui inest, iure naturæ; & & qui impedierit actionem contentam sub tali iure dicitur operari iniquum contra ius naturale, & sic de aliis huiusmodi.

Art 6. Ius naturale, & positiuum, ex quorum cognitione reliquarum diuisionum intelligentia facilè deducitur, communiter exponuntur iuxta mentem Philosophi propositam q. 5. Positiuum namque est, quod ideò refert, quia ita videtur, vel non videtur: id est ideo obligat, quia ita statutum est arbitrio, & voluntate libera. Naturale verò est, quod refert, atque obligat ex natura rei, nec pendet directè, & immediatè, ac formaliter ab arbitrio, & libera ciuiſ-

quam

quam voluntate. Inquam verò directè, & immediatè, ac formaliter, quia sicut est libera Deo existentia hominum; ita etiam necesse est, vt sint eidem libera quæcumque ad hominis existentiam consequuntur ex natura rei. Cæterùm quia supposita hominis existentia non datur noua libertas ad ea sancienda, vel non sancienda, quæ iuris naturalis esse dicuntur; propterea hoc ius directè, & immediatè, ac formaliter non est liberum ex modo nostro concipiendi, & iuxta ordinem rerum ab ipso connaturaliter præscriptum, licet reipsa sit eadem, & æquè immediata libertas Dei ad existentiam hominis, & ad existentiam iuris naturalis, atque ad omnia, & singula, quæ indè naturaliter consequuntur.

Art. 7. Ius naturale dicitur ab omnibus immutabile, & inuariabile cum Philos. loco indicato q. 5. quia quod ad naturam cuiusque necessariò consequitur non potest mutari, aut variari manente eadem natura. Eiusmodi autem est ius naturale respectu naturæ humanæ. Sed considerandum est naturam humanam, licet sit semper eadem quoad suam substantiam, ac essentiam, ideoque sint immutabilia iura spectantia ipsam eius naturam secundùm se; posse nihilominus mutari, ac variari quoad accidētalem dispositionem, tum animi, tum corporis: & tunc consequenter contingit mutari, ac variari materialiter ius naturale: ita vt eadem actio materialis, quæ antea licebat, ac debebatur, reddatur postea illicita propter diuersam hominis antea, & postea dispositionem. Quod explicatur communiter exemplo depositi. Vt enim depositum reddatur deponenti, inris naturalis est: & tamen si deponens arma incidat in amentiam, ac furorem, aut fiat hostis patriæ, non sunt ei reddenda, tametsi illa reposcat, eadem est ratio de aliis eiusmodi iuribus fundatis non in natura hominis secundùm se, sed quatenùs subest tali, vel tali accidenti; ac statui ideoque capacibus exceptionis. Immutabilitatem istam iuris naturalis participat magna ex parte ius gentium iuxta Theologorum, & Canonistarum vsurpationem, quia fundatur in necessitate morali hominum ad illud mutua conuentione sanciendum. Deficit verò omninò ob contrariam rationem ab eadem immutabilitate, & inuariabilitate ius positiuum, prout ab iisdem vsurpatur.

Art. 8. Iam ex parte subiecti diuiditur ius communiter in paternum, œconomicum, & herile. Circa quam diuisionem D. Thom. & Philos. vbi suprà ille art. 4. hic c. 5. & cæteri omnes docent non dari ius, & iustum simpliciter inter patrem, & filium. Quia ius, & iustum essentialiter est ad alterū. Filius autem non est simpliciter alter à patre, sed comparatur cum ipso tanquam pars eius. Quod nonnulli interpretes accipiūt de communicatione vtriusque quoad partē corporis ratione generationis. Verùm hæc interpretatio, nisi promoueatur vlteriùs, & assumatur tanquam fundamentum rationis formalis, ac immediatæ, sustineri nequaquam potest, idque duplici de causa. Prima est, quia Philos. & D. Tho. eadem ratione, iisdémque verbis tradunt eandem doctrinam de Domino, & seruo; & tamen seruus non est pars physica domini. Altera ratio est, quia inter filium emācipatum, & patrem datur ius, & iustum simpliciter; & tamen emancipatio non tollit communicationem physicā, quæ habita fuit per generationem. Similiter datur iustum simpliciter inter patrem, & filium etiam nondum emancipatum, quoad bona castrensia filij, quorum tamen bonorū acquisitio non minus dependet à generatione; quæ videlicet est prima origo aptitudinis ad militiam, atque ideò, & bonorum castrēsium.

Art. 9. Dicendum igitur est ideo nec inter patrem, & filium; nec inter Dominum, & seruum dari ius, & iustum simpliciter, sed tantum secundum quid, & cum limitatione scilicet paternum, & dominatiuum; quia filius est pars moralis respectu patris, & similiter seruus respectu Domini. Sunt autem vterque partes morales, quia subiacent voluntati patris, & domini ad eum modum quo subiacent cuiusque voluntati manus, & pedes ipsius. Hac enim de causa inter duos ciues, quorum neuter sub altero est, agnoscūt iustum simpliciter, atque exemplum iuris, ac iusti mutui vbidequaque perfecti ponunt in iisdem Philosophus, & D. Thom. locis citatis; nempè quia neuter eorum sub altero est. Cùm enim ius sit libera facultas, alteritas requisita ad rationem iuris, ac iusti non consistit in distinctione suppositorum, sed in diuersitate libertatis; quæ diuersitas non datur simpliciter in iis, quorum alter sub altero est, vt contingit in filio, & seruo respectu patris, & Domini.

Art. 10. Obseruanda hoc in loco est diuersitas subiectionis, quæ est ciuium ad Principem ab ea, quæ est filij, & serui ad patrem, & dominum. Princeps dupliciter comparari potest cum ciuibus, quibus præest. Primò tanquam cum subditis, quatenùs subsunt iuri iurisdictionis; atque hoc pacto non datur inter eos ius, & iustum, quod est obiectum iustitiæ particularis, sed quod est obiectum obedientiæ. Secundò comparari potest Princeps cum singulis ciuibus, tanquam homo cum hominibus, præscindendo à iure iurisdictionis, ratione cuius vnus præest, & alij subsunt; atque hoc pacto datur inter Principem, & subditos ius, & iustum simpliciter, quod est obiectum iustitiæ particularis. Similiter ergo pater & dominus comparati quatenùs tales cum filio, & mācipio, quatenus talibus sunt incapaces iuris, ac iusti simpliciter, licet eiusdē sint capaces quoad ea, in quibus comparantur præcisè, vt homines absque subiectione vnius ad alterū talia sunt, quæ ad vnū quēlibet hominē pertinent iure naturæ incapaci exceptionis.

Art. 11. Vndè si pater, aut dominus abuteretur vxore filij, aut serui; eosue immerentes infamaret, mutilaret, aut occideret, iniustè simpliciter ageret. Eadem est ratio de filio non emancipato quoad bona castrensia, & de emancipato quoad omnia sua bona; necnon de seruis quoad nonnulla, in quibus leges exceperunt in fauorem libertatis eorum. Quoad hæc enim nulla est subiectio filiorum, & seruorum ad patres, & dominos, ideoque comparantur præcisè, vt homines beneficio; vel naturæ prouidentis rationalitati subditorum, & dignitati fundatæ in illa inamissibiliter, aut non amissibili sine culpa; vel principium, & Rerumpublicarum volentium promouere priuilegiis militiam arduam ex se, & necessariam; aut excitare diligentiam ætatis filiorum iam satis adultæ, sibique sufficientis; aliisue iustis de causis eximentium filios, & seruos à patria & herili potestate.

Art. 12. Extat porrò discrimen quoddam insigne inter Principem, & subditos ex vna parte: & inter patrem, & filium ex alia. Princeps enim licet comparari possit cum subditis, & vt princeps, & vt homo præcisè est: sub neutra tamen consideratione conuenit ei ius, & iustum secundum quid respectu subditorum. Quoad ea enim in quibus comparatur vt Princeps, conuenit ipsi ius iurisdictionis simpliciter tale. Quoad cætera conuenit ius proprietatis tale, itidem simpliciter tam actiuè quàm passiuè. Nec datur aliquod medium taliter participans de vtroque eo extremo, vt vtrumuis dici possit tantum secundùm quid. At inter patrem, & filium quoad ea, in quibus comparantur, vt tales formaliter, datur iustum quoddam medium inter illud, quod respicit obedientia, & quod respicit iustitia particularis; quod proindè dicatur iustum, non simpliciter, sed secundū quid, & sub certa quadam ratione; nempè paternum. Ratio huius discriminis, quod est in confesso

apud omnes, non est apud omnes vsque adeò clara, & manifesta. Videtur autem ea esse legitima, quæ deducitur,& quidē facile ex dictis superius de quidditate,& natura iuris proprietatis, & iurisdictionis.

Art. 13. Dictum nimirùm est alterum ius ordinari d fœlicitatem habentis ipsum;alterum ad fœlicitatem aliorum. Paternitas autem est titulus tribuens liberam facultatem ordinatam indiuisim ad fœlicitatem patris,& filij.Hac enim de causa si pater in educatione filij, & dispositione rerum ad eum pertinentium incumbat propriæ delectationi,aut vtilitati cum detrimento, aut etiam absque promotione eiusdem filij quoad mores, sanitatem, aut supellectilem, non dubitatur, quin turpiter egerit aduersus obligationem paternæ prouidentiæ,& dilectionis.E conuerso,si ita inuigilauerit promouendæ fœlicitati filij, vt ob eam passus sit aliqua incommoda, aut amiserit aliqua commoda propria, nec filium fecerit ex parte inseruire paternæ fœlicitati; sed ea postposita,aut sepositа totum filium,& omnia quoquo modo ad eum pertinentia soli eidem filio applicuerit in solidum,censetur eo ipso rationibus suis cessisse pater, & progressus esse vltra limites obligationis paternæ.

Art. 14. Patet igitur patriam liberam potestatem circa filium esse ordinatam indiuisim ad fœlicitatem vtriusque. Quare neque ius proprietatis constituit, neque ius iurisdictionis simpliciter, sed ius quoddam alterius speciei consistens in confinio,& participatione indiuidua illorum duorum extremorum. Quod proindè ius appellatur paternum, non solùm ad indicandam differētiam eius materialem ex parte subiecti, sed etiam formalem indè resultantē quoad essentiam ipsius iuris, ac iusti, vt constat apertè ex D.Thom & Philosopho locis citatis, & ex ratione modo data. At Princeps habet duo iura realiter distincta saltem æquiualenter ex parte terminorum quos respiciunt, alterum proprietatis, quo agit tanquam quælibet persona priuata pro vtilitate,& fœlicitate propria; alterum quo fungitur, vt Princeps in bonum publicum. Perspicitur igitur ex his clarè discrimen intentum.

Art. 15. Eadem doctrina applicanda est proportione seruata iuri, quod est inter Dominum, & seruum. Quia etiam dominatio est ordinata indiuisim in fœlicitatem Domini, & serui. Cùm enim seruus quatenus homo essentialiter sit gratia sui ordinatus ad propriam fœlicitatem, nulla hominum conuentione fieri potuit, vt libertas eius subiiceretur domino; sicut subiiciuntur res inanimatæ, & bruta, vtque nulla superesset obligatio prouidendi fœlicitati ipsius. Quare libertas serui translata in arbitrium domini per constitutionem humanam transit in ipsum cum onere impositо per legem naturalem essentialiter indispensabilem, vt inseruiat eius fœlicitati quoad ea, quæ sunt de substantia eiusdem fœlicitatis; quoad bonam nimirùm famam, & corporis integritatem, ac sanitatam, & quæ sunt præcisè necessaria ad hæc duo bona conseruanda. Atque hoc ita se habet in ordine naturali. In ordine vero supernaturali remanet insuper obligatio quoad vsum etiam sacramentorum, & alia, quæ sunt similiter necessaria ad substantiam, & finem vitæ Christianæ. Quoad hæc enim manet seruo ius tum naturale, tum positiuum diuinum aduersus dominum;licet ius politicum, & humanis legibus inductum nullum illi suffragetur, nisi vbi priuilegio aliquo, & fauore summa seruitutis ratio mitigata fuerit.

Art. 16. Ius itaque dominatiuum,seu herile eadem ferè ratione, atque paternum descisit à iure, & iusto simpliciter,& facit tertiam speciem quasi mixtam ex iure proprietatis, & iurisdictionis. Dicitur autem ius paternum, & dominatiuum deficere à iure, & iusto simpliciter,non quod vt inferioris conditionis, & minorem inducat obligationem. Certum namque est,quod non minorem,sed multò maiorem obligationem inducat cæteris paribus, quam ius,quod tale simpliciter dicitur; siquidem, vt constat ex dictis, transgressio obligationis fundatæ in iure paterno, & dominatiuo est malú ex sua ratione formali contrarium bono fœlicitatis duorum; cum transgressio aliarum obligationum vniuersalium cōsistat in sola contrarietate ad fœlicitatem vnius. Ratio igitur ob quam nomine iuris,& iusti simpliciter, & sine addito intelligitur ius solius, vel proprietatis,vel iurisdictionis, est, quia his duobus iuribus commercia,ordo,& societas generis humani vniuersaliter continentur,& quod frequentissimum est,intelligitur absque addito sub nomine, quod est commune significato non ita frequenti.

Art. 17. Dictum verò est eandem ferè, & seruata proportione rationem esse de iure paterno, & dominatiuo; quia absolutè differunt inter se specie. Ius namque paternum inductum est lege naturali in fauorem magis prolis quam patris, cuius indicium est duplex. Primum est, quia filius datur patri iam præhabenti per se loquendo plura ad fœlicitatē necessaria, quæ desunt filio,ac proinde postquam iam Deus magis prouiderat indigentiæ patris,quam filij, si patrem non grauasset in fauorem filij.Necesse igitur fuit ex natura rei,vt patrem specialiter grauaret, ac filio indulgeret magis,cum vtrumque amet ex natura rei æqualiter,vtpote æquales in natura, & bonitate intrinseca. Alterum indicium est,quia cessante indigentia filij, vt dirigatur à patre, ob ætatem iam maturam, & iudicium sibi sufficiens, incipit connaturaliter emancipatio, & filius definit esse sub patria potestate. Quod non fieret, si subiectio filij ad patrem non esset principaliter instituta in gratiam,& ob indigentiam filij.Seruitus autem inducta est per constitutionem humanam in fauorem maximè dominorum. Quod non indiget probatione, siquidem seruis sola relicta est vita cum bonis, quæ per legem naturalem aut positiuam diuinam prorsus indispensabilem sunt cōnexa vitæ, nec eripi potuere lege humana,quin vita ipsa eriperetur.Ius itaque patris in filium participat magis de iure iurisdictionis; dominatiuum verò magis de iure proprietatis; licet neutrū alterutri simpliciter conueniat,dum pater & dominus,filius,& seruus cōsiderantur,vt tales formaliter,& quoad ea quæ ad ipsos pertinēt,vt tales sunt.

Art. 18. Ius æconomicum,quod est inter virum,& vxorem,neutri tollit verum ius proprietatis simpliciter tale aduersus alterum, vt docent Philosophus, & D.Thomas locis citatis,& communis cæterorum consensus. Ratio est,quia matrimonium est datiuum mutuæ potestatis alterutri coniugatorum aduersus alterum quoad vsum ipsius matrimonij. Quoad alia verò pertinentia ad gubernationem, & dispositionem familiæ,& rei familiaris,licèt vxor sit socia mariti, atque hic teneatur attendere ad illius voluntatem,ac placitum quatenus necesse est, & sufficiens per se ad socialem, & tranquillam vitam peragendā, præsertim in iis,quæ sunt propria muliebris prouidentiæ,ac dispositionis. Præfertur nihilominus maritus vxori propter maiorem dignitatem viri,maioremque aptitudinem ad regendum;cum ineuitabile sit vitandæ confusioni alterutrum præesse. Habet præterea vir ius non simpliciter tale aduersus vxorem in plerisque dispositionibus rei familiaris,& totius familiæ;idque propter rationem non absimilem illi, quæ reddita est circa ius paternum, & herile.

Art. 19. Longum porrò esset,& vltra limites præsentis instituti de iis omnibus sigillatim decernere,

quæ

quæ cadunt sub iure vtriusque coniugis indiuisim,& quæ ad ius alterutrius seorsim pertinent. Sufficerit pro nũc obseruare in genere ex Philos.D.Tho.& aliis vbi supra q. 1. vtrique coniugi conuenire ius proprietatis simpliciter tale aduersus alterum quoad aliqua;quoad alia verò iusnon simpliciter tale,sed œconomicum mixtum ex iurisdictione , & proptietate, quod ferè in omnibus pertinet ad maritum : atque primum,verificari quoad ea, quæ ad commodum alterutrius priuatiuè pertinent;secundùm quoad cætera,quæ vtriusque intersunt promiscuè. Ex iis igitur omnibus constat satis communes diuisiones iuris, tum ex parte principij,tum ex parte subiecti esse bonas,vtpotè adæquatas , & per species inuicem essentialiter dissidentes , & quæ contineant doctrinam valdè vtilem,ac necessariam ad perfectam intelligentiam virtutis iustitiæ , quæ circa illas omnes versatur, & diuersimodè circa singulas.

Ad 1. Ius gentium iuxta vsum Canonistarum , & Theologorum inductum quidem est determinatione humana absolutè libera , sed ad quam impulerit necessitas moralis ita statuendi. Quæ autem operantur homines impellente præuia necessitate morali eueniunt vbique , & semper vniformiter , licet absolutè deficere possit vniformitas absque miraculo, vt dictum est in qq. de Gratia.

Ad 2. Patet responsio ex notatione modo adhibita ad 1 Quia quod statuitur cum necessitate morali sic statuendi differt specie ex parte obiecti , & ex parte actus quo statuitur , ab eo , quod constituitur absque necessitate morali. Dictum autem est , ius gentium constitutum esse præeunte necessitate morali, atque indè procedere vniuersalem eius vniformitatem. Ciuile verò ius statuitur absque necessitate morali saltem vniuersali , atque indè resultat eius diuersitas in aliis atque aliis,& locis,& temporibus.

Ad 3. Constat ex dictis hæc tria iura paternum, œconomicum, & herile quatenùs talia sunt formaliter dissidere specie adæquatè quoad omnes terminos quos respiciunt , tum inter se , tum ab omni alio iure. Illæ igitur differentiæ , & nullæ aliæ exprimi debuere.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm virtus iustitiæ rectè definiatur constans, & perpetua voluntas , ius suum vnicuique tribuens?

VIdetur non directè definiri 1.quia,quod est constans , & perpetuum nunquam deficit. Virtus autem iustitiæ, deficit sæpè, tum quoad actum , tum quoad habitum ; Ergò virtus iustitiæ non est quid constans, & perpetuum.

2. Virtus iustitiæ nihil operatur saltem directè, & formaliter, nisi præexistẽte iure in eo,circa quem operatur,vtque iuri præexistenti conformetur. Ergò virtus iustitiæ non tribuit ius, sed quod debetur ratione iuris præexistentis ante operationem eius.

3. Impossibile est inesse perpetuam aliquatenùs, & constantem voluntatem circa aliquid ei, qui nullum vnquam actum voluntatis exercuit circa idem. Virtus autem iustitiæ infunditur paruulis in Baptismo simul cum cæteris virtutibus , vt dictum est in disputatione de virtutibus in communi, & in qq. de Virt.Theol.& tamen paruuli sunt incapaces eliciendi aliquem actum. Immò & multos contingit sæpè iustificari nullo elicito actu iustitiæ particularis ; & tamen recipiunt virtutem iustitiæ sicut reliquas omnes virtutes supernaturales.Ergò non est de ratione iustitiæ constans, & perpetua voluntas tribuendi.

Confirmatur à posteriori , quia puer baptizatus, cum peruenerit ad vsum rationis , adultus recenter baptizatus, & qui per pœnitentiam expiauit peccata, eo ipso habet iustitiam per se infusam;& nihilominus tam facilè succumbit cuilibet tentationi , ac difficultati aduersus actum iustitiæ ; atque his , qui nullum talem habitum recepit. Certè non eam experitur constantiam , quam experitur circa quamlibet operationem,qui propositum de illa efficax, hoc est constantem , & perpetuam voluntatem priùs concepit. Ergò non est de ratione habitus iustitiæ in communi, quod in se contineat constantem eiusmodi , & perpetuam voluntatem.

Art.1. Resp. Iustitia in sacris literis, & Conciliis frequenter accipitur pro habitu incompossibili cum peccato lethali. Deindè apud sacros , & prophanos Scriptores non minùs familiariter ponitur pro collectione omniũ virtutum.Vndè iustus dicitur perindè atque sanctus, & qui caret omni peccato lethali, quique in nullius deficit perfectione virtutis. Neutro ex his modo vsurpatur in præsenti iustitiæ nomen,sed pro peculiari quadam virtute,cuius obiectũ est ius proprietatis hucusque explicatum, & in ordine ad quod definitur ab Vlpiano 1. iustitiæ : *constans , & perpetua, &c.*

Art. 2.Quæ definitio ab omnibus recipitur,sed ferè ab omnibus ita explicatur,vt potius emendari videatur. *Constans , & perpetua* ponitur loco generis. Omni namque virtuti commune est , vt conferat facilitatem operandi in propria materia victricem difficultatum pugnantium aduersus eius actus , quod constantiæ nomine designatur ; vtque contineat in se propositum vniuersale nullo vnquam tempore, nullâque in re deserendi rectitudinẽ sibi propriam, quod perpetui nomine significatur.*Voluntas* non ponitur pro potentia,sed pro actu voluntatis,qui sæpè adhibetur pro habitu præsertim à iuristis , atque in præsenti sic proculdubio accipitur. Quia nullus actus ratione sui præcisè habet constantiam, & perpetuitatem, sed ratione habitus, quem inducit propositum actuale firmiter retinendi in omni materia, & opportunitate rectitudinem, cui adhæret.

Art.3.*Ius suum*, quod pertinet ad rationem differentialem,non ponitur pro iure actiuo,& potestatiuo. Quod scilicet neque per iustitiam tribui,nec auferri per iniustitiam potest,vt infra patebit. Ponitur ergò passiuè pro eo , quod cadit sub iure actiuo , ac potestatiuo,& per ipsum tanquam per formam,suum cuiusque denominatur.*Vnicuique* non solùm singulas personas,sed etiam quamlibet multitudinem & rempublicam integram complectitur, quando gerit munus,ac vices personæ priuatæ, seu perindè cum aliis comparatur,atque si esset persona priuata. Particula *tribuens* accipienda est positiuè,& negatiuè.Ad eandem namque virtutem pertinet dare nondum habẽti, & non auferre iam habenti,quod suum ipsius est.

Art.4. Ex his apparet definitionem istam optimè redactam esse in formam debitam à D.Thom.dicente q.58. a.1. *iustitia est habitus,secundum quem aliquis constanti , & perpetua voluntate ius suum vnicuique tribuit.*Patet etiam eandem definitionem coincidere reipsa cum illa alia Philosophi c.1. dicti l.5. Eth.*iustitia est habitus,secundum quem aliquis dicitur operatiuus secundum electionem iusti.* Nempè habitus includit in se constantiam , & perpetuitatem circa suum obiectum. Vndè hæc duo maioris solum claritatis gratia adijciũtur habitui à D.Thomâ,vtque antiquæ definitioni maneret decus , quantum posset. Nam secundùm cõceptum præcisum sufficit dicere: *iustitia est habitus ius suum vnicuique tribuendi* ; seu *tribuendi vnicuique quod suum est* , atque sic efferri solent

solent à D. Thoma definitiones aliarum virtutum absque vlteriori expressione constantiæ, & perpetuitatis, licet ambæ sint omnibus virtutibus communes, vt dictum est; neque quoad eas quidquam habet speciale iustitia. Particula *iusti* adhibita à Philosopho est magis idonea, *quam ius suum*, quod adhibetur ab Vlpiano, vt liquet ex data, circa eam Vlpiani particulam, adnotatione. Quia iustum passiuè, ius verò actiuè plerumque, & aptiùs vsurpantur.

Art. 5. Quod addit Philosophus, secundùm electionem, est itidem commune omni virtuti morali. Quælibet enim est electiua sui obiecti, vt medij conducentis ad vltimum finem. Accipiendum autem id est in sensu formali, vt sit electio iusti quatenus iusti formaliter, & quia iustum est. Si quis enim operetur iustum, idque per liberam electionem eius, quod iustum est, non tamen quia iustum est formaliter, non elicit actum proprium virtutis iustitiæ. Cuius rei ratio reddita est, dum ageretur, tum de virtutibus in communi, tum de bonitate, & malitia actuum humanorum q. 25. art. 5.

Art. 6. Ex hoc principio deducitur obiectum formale iustitiæ non esse; quod iustum est, seu quod debetur alteri debito iustitiæ, & quod per eandem iustitiam vnicuique tribuitur, sed ius actiuum, ratione cuius debetur, quod tribuitur, & quod præsupponitur in eo, cui per iustitiam tribuitur aliquid. Quia quod tribuitur per iustitiam nihil differt per se præcisè ab eo, quod tribuitur per liberalitatem, v. g. Eædem namque pecuniæ possunt tribui ex liberalitate, & ex iustitia, & sic de aliis. Ergo si id, quod tribuitur per iustitiam, haberet respectu ipsius rationem obiecti formalis, obiectum formale iustitiæ nihilo differret ab obiecto formali liberalitatis; atque ideo nihilo differret iustitia à liberalitate, quandoquidem distinctio virtutum fit per sola obiecta formalia ipsarum. Ergo aliquid distinctum ab eo, quod tribuitur per iustitiam, habet rationem obiecti formalis respectu ipsius. Hoc autem non potest esse aliud, quam ius actiuum, per quod scilicet solum constituitur in ratione iusti, ac debiti, quod tribuitur.

Art. 7. Notandum est definitionem Vlpiani congruere multò magis iustitiæ acquisitæ, quam infusæ. Et quidem certum est Vlpianum solum de iustitia acquisita, & naturali exponenda directè, & formaliter cogitasse. Nihilominus quia etiam Theologi solliciti, vel maximè de iustitia supernaturali, & infusa omnes ad vnum amplectuntur cum D. Thoma definitionem Vlpiani, neque vllam præterea aliam definitionem, aut quærunt, aut exhibent, qua specialiter comprehendant iustitiam infusam, aut qua seorsim exponant quidditatem eius, necesse est accommodare aliquo modo iustitiæ etiam infusæ constantiam, & perpetuitatem attributas ab Vlpiano rationi communi iustitiæ, ne vsque adeo communis, & vnanimis approbatio eius definitionis penitus contemnatur.

Art. 8. Constanti itaque, & perpetuæ voluntati, id est proposito efficaci, & vniuersali circa aliquam materiam duo principaliter conueniunt. Alterum est vis inclinandi voluntatem, atque alliciendi ad actus conformes proposito, eodémque reddendi magis sperabiles, quàm forent illo non præconcepto. Alterum est incompossibilitas cum actibus contrariis in eadem materia. Habitui infuso conuenit hoc secundùm, licet non conueniat primum. Quia habitus infusus expellitur per quemuis actum vitij oppositi grauiter peccaminosum; atque propositum efficax, & vniuersale de vitando eiusmodi actum iniustitiæ est de ratione hominis simpliciter iusti. Peccata namque venialia iniustitiæ non faciunt iniustum, nisi tantùm secundum quid. Habitui naturali iustitiæ conuenit è conuerso inclinatio, & allicientia ad actus ipsius; & non conuenit incompossibilitas cum actibus vitij contrarij etiam grauiter peccaminosis.

Art. 9. Ergò licet diuersimodè, diuersisque titulis, æqualiter nihilominus, certè non valdè inæqualiter conuenit habitui infuso, atque naturali, participatio voluntatis actualis constantis, & perpetuæ de reddendo cuique, quod suum est. Commune præterea vtrique est, vt in genere causæ efficientis contineat eandem voluntatem constantem, & perpetuam, & quidem cum excessu perfectionis ex parte habitus infusi. Atque hæc duo omninò sufficiunt; vt sub communi illa definitione comprehendantur vtriusque generis habitus. Verùm quia inclinatio, & allicientia propria habitus acquisiti, cadit sub experientiam manifestam, éstque propterea notissima omnibus: incompossibilitas verò cum actu contrario propria habitus infusi non cadit sub experientiam, vsque adeo perceptibilem, éstque multò occultior, propterea apparet definitionem Vlpiani soli conuenire iustitiæ acquisitæ; cum sit reipsa communis etiam infusæ, vt patet ex dictis. Ex quibus demum colligitur eandem definitionem esse absolutè bonam, & adæquatam.

Ad 1. Non conuenit virtuti constantia, & perpetuitas physica reddens impossibilem physicè interitum ipsius; sed sola intentionalis reddens difficilem eundem interitum, tam ipsius habitus secundùm se, quam etiam actus data opportunitate operandi, vti explicatum est.

Ad 2. Dictum iam est ius in definitione sumi passiuè, quo cessat difficultas obiectionis.

Ad 3. Verùm est non posse naturaliter inesse habitualem constantiam, & perpetuitatem, quin præexiterit actualis: inesse tamen supernaturaliter potest, quin eadé prærierit. Quia Deus supernaturaliter supplere potest causalitate sua causalitatem nostræ voluntatis, eique indere habitualem dispositionem æquiualentem modo superiùs exposito dispositioni habitæ per actus proprios. Quia Deus est causa contentiua nostræ voluntatis, & omnium actuum bonorum, qui ex illa prodire possunt. Indidem, & ex superiori explicatione patet satis ad confirmationem; verùm definitio Philosophi, exactius, & maiori cum præcisione exprimens quidditatem iustitiæ secundùm se, conuenit æqualiter iustitiæ acquisitæ, & infusæ accepta, vt iacet, ideoque est obseruanda magis, licet sit minus vulgaris, vti contingit in profundiori quauis rerum expositione.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm sit proprium iustitiæ respicere medium rei, & constituere æqualitatem rerum?

VIdetur neutrum esse proprium, ac speciale iustitiæ. 1. Quia omnibus virtutibus moralibus commune, ac essentiale est, quod respiciant medium rationis, vt dictum est in disputatione de virtutibus. Medietas autem rationis dari non potest nisi quatenus ratio inuenit medietatem in rebus. Quid enim est medium rationis, nisi medium diiudicatum, ac constitutum per rationem in rebus? id est medium rei cognitum per rationem. Vnde medium rei nihil conferre potest ad habitum, & actum virtutis, nisi quatenus cognitum, vt tale, & proposito voluntati per rationem; ac proinde nisi quatenus simul est medium rationis. Ergo mediũ rei, & rationis respectu virtutis in idem prorsus recidunt. Quapropter nulla virtus ab aliis virtutibus differre potest per altervtrum ex his mediis; siquidem vtrumque est commune omni virtuti specificatæ per vtrumlibet ex illis.

2. Medium,

2. Medium, quod adscribitur virtuti morali à Philosopho, & D. Thom. aliisque communiter est constitutum inter duo extrema vitiosa. Obiectum autem proprium iustitiæ non est constitutum inter duo extrema vitiosa. Quia dare plusquam debeas quod est alterum ex extremis, quibus interiacet tale obiectum, non est vitiosum per se, vt patet. Ergò obiectum iustitiæ non est medium, neque rei, neque rationis.

3. Neque æqualitas inter personas secundum se, neque inter res, aut iura earum intendi, ac constitui potest per iustitiam. Quoad personas res est clara; quia personæ secundùm se sunt æquales, vel inæquales ex sua natura independenter ab actu iustitiæ; neque iustitia quoad hoc quidquam præstare valet. Iam quoad res, & iura si pertineret ad iustitiam cõstituere æqualitatem in illis, possent pauper, vilis, & æger operando iustè, & satisfaciendo obligationi iustitiæ insidiari diuitiis, honori, & sanitati eorum, qui his bonis abundant, quo vsque eos redigerent ad perfectam secum æqualitatem. Et è conuerso nemo posset præeminere cuiquã alteri vlla in re, aut iure rerum. Quibus nihil iniquius, & absonantius esse potest. Ergo ratio iustitiæ potius consistit in retinenda æqualitate æqualium, & inæqualium inæqualitate, ac per consequens non magis spectat ad ipsam æquale, quàm inæquale.

Art. 1. Resp. D. Tho. q. 58. art. 10. cum Philos. 2. Eth. c. 6. docet iustitiam respicere medium rei, & per hoc eam differre à cæteris virtutibus moralibus, quæ respiciunt mediũ rationis, atque hoc ita inualuit apud auctores, vt habeatur veluti primum principium. Eodem recidit, quod iidem affirment per iustitiam constitui æqualitatem; medium nimirùm rei esse æqualitatem inter extrema quorum est medium. Vndè Philos. in præsenti l. 5. sub initium, ac deinceps iustum, & æquale; iustitiam, & æqualitatem pro eodem prorsus vsurpat, & ex mente D. Thom. ea iustari dicuntur, vt relatum est supra in 1. q. quæ ad æqualitatem rediguntur. Quare soli iustitiæ tribuitur, quod æqualitatem formaliter constituat. Cæteræ namque virtutes, ac præsertim charitas, tametsi æqualitatem aliquando constituant inter eum, cui insunt, & alias personas, non tamen id faciunt respiciendo formaliter æqualitatem, sed identicè tantùm, ac materialiter atque hoc similiter inualuit apud omnes, vt indubitatum.

Art. 2. Dicendum itaque est communem istam sententiam, & explicationem iustitiæ per illa prædicata esse proculdubio verissimam in eo sensu, in quo à Philos. & D. Tho. tradita est. Triplex autem est æqualitas, quæ ad iustitiam attinet exequibilis per ipsam formaliter. Prima est æqualitas proportionis inter iura cuiusque, & res pertinentes ad ipsum; vt scilicet sicut se habent iura vnius ad iura alterius, ita omninò se habeant res vnius ad res alterius terminantes eadem iura. Nempè huiusmodi æqualitate non seruata impossibile est, vt vnicuique tribuatur, quod suum est. Is enim cuius res magis excedentur à rebus alterius, quam iura eiusdem à iuribus eiusdem, impossibile est, vt habeat omne, quod suum est. Habebit enim necessario minus. E conuerso si res excedant plusquam iura, necessariò habebit rem non suam, vt est manifestum; siquidem res fit sua cuiusque ratione iuris circa eandem. Eadem est ratio, vt patet si iura sint paria, & res impares. Ergò æqualitas proportionis inter iura, & res cuiusque est proculdubio de ratione iustitiæ.

Art. 3. Secunda æqualitas est inter datum, & acceptum per contractum, aut quasi contractum, siue voluntarium, siue inuoluntarium. Si enim duo ita inter se comparentur, vt singuli habeant octo, atque alter eorum dans tantùm duo accipiat quatuor, ex æqualibus fiunt inæquales aduersus iustitiæ leges, quibus satisfieri non poterit quo vsque is, qui accepit quatuor, duo insuper alia reddat, & sic iterum reddantur æquales ex inæqualibus. Hoc enim non ita præstito impossibile erit, vt vnicuique tribuatur quod suum est, quod tamen ad iustitiam pertinet, vt constat ex eius definitione. Quia verò quo ad hoc eadem omninò ratio est, siue supponatur æqualitas materialis rerum, & iurium ante contractum, aut quasi contractum, siue supponatur inæqualitas contraria, patet semper ad iustitiam spectare, vt constituat æqualitatem inter datum, & acceptum.

Art. 4. Tertia æqualitas est formalis per conformitatem ad leges, & conuentiones hominum, omnibus, & singulis hominibus omninò æquales. Quam in rem notandum est, lege, & conuentione omninò æquali formaliter respectu duorũ, posse suboriri inæqualitatem materialẽ inter eosdem ita vt lex, & conuentio faueat æqualiter vtrique, & vterque æqualiter in eam consentiat iuxta rectam rationem, & amorem sui illa directum; & nihilominus per diuisionem rerum, ac iniurium conformẽ tali legi, & conuentioni euadãt valdè inæquales inter se, quoad iura, & res vnicuique contingentes. Conspicitur hoc clarè in contractu sortis, qui licet sit æqualis respectu vtriusque contrahentis, vtpotè, exponens vtrumque periculo, & spei æqualibus; euentus tamen necessariò est inæqualis fauens vni, & aduersus alteri, adeóque alterum alteri constituens materialiter inæqualem. Simile quid contingit in omni vniuersaliter inæqualitate quoad iura humana, & quoad terminos eorum. Omnis enim acquisitio iuris dependet à conuentione hominum, qua implicitè, vel explicitè consentiunt omnibus modis, qui de facto existunt, acquirendi ius, eámque conuentionem lex à Deo lata confirmat, vti insinuatum est p. 5. & exponetur amplius infra agendo de rerum diuisione.

Art. 5. Itaque, qui obtinent res inæquales cum iuribus similiter inæqualibus, sunt inæquales inter se tantum materialiter, æquales verò formaliter, quatenùs ea inæqualitas originem ducit ex lege, & conuentione æquali respectu omnium. Quare iustitia pauperis tribuens diuiti ius suum, & diuitis tribuens pauperi suum constituit quidem materialem inter illos inæqualitatem; retinet tamen formalẽ inter eosdem æqualitatem, quatenùs ea inæqualitas est conformis primæuæ legi, & conuentioni ambobus æqualiter fauenti, atque ab ea originẽ ducit. E contra si pauper rapiat diuiti medietatem bonorũ, aut fere constituit quidem æqualitatem materialẽ, sed corrumpit æqualitatem formalem per difformitatem cum primæua lege, & conuentione æquali simpliciter, & secundum se respectu vtriusque, sed inducente hic, & nunc inæqualitatem materialem iurium, & rerum inter illos propter eandem illam æqualitatem coniunctam cum disparibus aliis circumstantiis, & conditionibus consentientibus ad acquisitionem iurium, & rerum ex præscripto eiusdem legis, & conuentionis.

Art. 6. Tertia ista æqualitas conueniens obiecto iustitiæ per denominationem à primæua diuisionum lege omnibus hominibus æquali est propria iustitiæ naturalis, quam solam Philos. considerauit; nec non, & iustitiæ supernaturalis diffidentis à naturali, quoad bona naturalia, præcisè ex motiuo, vti diffidet ea, quæ datur de facto. Hæc enim eandẽ diuisionem, & diuisionum legem obseruat, quam obseruat iustitia naturalis existente inter ipsas diuersitate ex ordine ad finem, quem respiciunt, & non ex quantitate rerum. Cæterum supernaturaliter potuit ab initio constitui lex diuisionum non fauẽs æqualiter omnibus, nec constituens omnes in spe, & periculo

culo per se æquali acquirendorum iurium,& rerum. Nihil enim Deum impedire potuit, quò minùs ita statueret si voluisset. Atque in hoc euentu iustitia non debuisset obseruare æqualitatem istam tertio loco explicatam, sed solùm duas alias quæ præmissæ antea fuere, quæque sunt de conceptu quidditatiuo iustitiæ, vt sic, & in communi, & quæ proinde sunt æqualitates intentæ à Philosopho, & Diuo Thoma, aliisque communiter.

Art. 7. Quod ad medium attinet obseruandum à iustitia, certum in primis est commune esse iustitiæ cum cæteris virtutibus moralibus, vt debeat respicere medium propositum à ratione prudenti, vtque sufficiat ad actum proprium ipsius, si amplectatur obiectum propositum, vt medium inter excessum, & defectum, tametsi reipsa non sit medium, quod proponitur;sed alterum ex extremis per se vitiosis. Certum similiter est medium, quod respiciunt reliquæ virtutes morales distinctæ à iustitia, consistere inter aliqua extrema realia,& eatenùs medium ipsarum dici posse medium rei. Falsum nihilominùs est nullam propterea supereſſe rationem specialem, ob quam medium, quod spectat ad iustitiam dicatur medium rei; & quod spectat ad alias virtutes medium rationis: non verò è conuerso.

Art. 8. Dicendum igitur primò, est dari medium quoddam reale situm inter duo extrema vitiosa: atque hoc medium positum esse,vt docet Philosophus loco paulo ante citato, & in præsenti cap. 4. inter damnum, & lucrum, siue inter plus & minus relatiuè ad ius exercentis iustitiam, & eius, circa quem exercetur. Lucrum dicitur à Philosopho, quod cuique contingit vltra id, ad quod habet ius: damnum verò quod cuique deest ex iis, ad quæ habet ius. Quare plus habere quam debeas,est lucrum; & minus habere quam debeas,damnum. Hæc duo extrema sunt vitiosa,vt patet. Qui enim plus habet quam debeat habere, facit contra legem, ratione cuius debet non tantum habere;ac per consequens facit contra eandem legem, qui est causa, vt alter habeat minus, quàm debet habere, quia neutri tribuitur præcisè, quod suum est,sed alteri plus, alteri minus. Inter hunc igitur excessum ex vna parte, & defectum ex alia, qui sunt extrema vitiosa, constituit medium iustitia auferendo ab excedenti medietatem excessus, eademque medietate in alterum translata, & similiter auferendo medietatem defectus, seu inferioritatis, quam alter patiebatur. Si enim duo ita inter se comparentur, vt vterque habeat ius ad sex,atque alter vltra sex ad se pertinentia vsurpet duo,eo ipso is habet octo, & alter nonnisi quatuor;ac proindè excessus ex vna parte, & defectus, seu inferioritas ex alia est penes quatuor. Diuisis autem vtrinque iis quatuor in duas medietates,atque alterutra medietate in alterum translata, quod fit per virtutem iustitiæ,rediguntur ambo ad æqualitatem,& constituitur medium inter lucrum,& damnum;inter plus,& minus. Patet igitur virtutem iustitiæ consistere in medio inter lucrum, & damnum, plus, & minus, quæ sunt extrema vitiosa.

Art. 9. Dicendum rursus est, virtutem iustitiæ rectè per hoc distingui à cæteris virtutibus, quod ipsa respiciat medium rei, reliquæ verò medium rationis. Quia iustitia præcipuè, ac præcisè attendit ad medietatem rei, nec satisfit obligationi eius, donec ea medietas executioni mandetur, quantumcumque medietas rationis ponatur à parte rei. Reliquæ verò virtutes præcipuè, ac præcisè attendunt ad medietatem rationis, eáque posita nulla vlterius supereſt obligatio ipsarum propria. Qui enim bona fide soluit decem credens,se nihil plus debere, non propterea extinguit debitum,si reipsa debebat viginti; sed cognito errore tenetur reddere alia decem non secus ac si mala fide soluisset initio. At qui in materia alterius virtutis moralis passus est ignorantiam inuincibilem,& operatus est conformiter ad dictamen fundatum in illa, nihil resarcire tenetur cognita postea veritate Si enim vno die plus comedit quam deberet simpliciter, non propterea sequenti die tenetur minus comedere, vt compenset excessum materialem diei antecedentis, sed perindè omninò, atque si die antecedenti nullus excessus materialis extitisset,dummodò in sequentem diem non resultauerit inde diuersitas; Et sic in cæteris similiter virtutibus, & earum actibus contingit, ita vt obligatio præsens pendeat ex præsenti dispositione subiecti, & obiecti,& non ex eo præcisè, quod antecessit siue ex parte rei, siue ex parte operis, seu bona,seu mala fide peracti.

Art 10 Deindè mensura rectæ rationis non consistit in indiuisibili in materia aliarum virtutum, & variatur pro varia conditione subiectorum, & circunstantiarum; atque adeò medium per illas intentum pendet ab arbitrio prudenti singulorum conferente materiam.circa quam agendum est,cum persona operante, idque quoties agendum est. At mensura rationis in materia iustitiæ consistit in indiuisibili; & eius medium est idem respectu omnium, & hæret rei inuariabiliter; eáque propter merito dicitur medium rei, cùm ob oppositam rationem medium cæterarum virtutum dicatur medium rationis.

Art. 11. Medium istud rei,quod attribuitur iustitiæ, coincidit cum triplici illa æqualitate, quam dictum est per iustitiam constitui; solúmque differunt per diuersos comparationum modos,ac terminos,relatiuè ad quos res eadem consideratur. Rursus idem medium rei,& quodlibet æquale ex illis tribus coincidit cum eo, quod suum cuiusque est, seu cum iusto passiuè sumpto,solúmque differunt ratione, vt dicit Philos.eodem illo c.4. Quare ad exercitium iustitiæ perindè est vtrumliber ex his formaliter cognoscere. Coincidit præterea plus de bono,cùm minus de malo.Quia ipsum minus de malo est quoddam bonum. Vndè ad iustitiam spectat constituere medium inter minus, & plus de malo, eodem prorsus modo, quo dictum est de medio inter plus,& minus de bono.

Art. 12. Licet autem obiectum iustitiæ consistat in medio inter duo extrema vitiosa,vt liquet ex omnibus, quæ nuncusque dicta sunt, ac proindè iustitia ipsa consistat in medio obiectiuè,& causatiuè,Quod est illi commune cum cæteris virtutibus moralibus. Nihilominus habitus iustitiæ non est medius inter duos habitus vitiosos, atque adeò formaliter non consistit in medio iustitia. Quod differt à reliquis virtutibus moralibus,non solùm obiectiuè,& causaliter cõsistentibus inter duo extrema vitiosa,sed etiã formaliter inter duo vitia. Ratio huius differentiæ est. Quia extrema vitiosa, quæ vitat iustitia, sunt mutuò inseparabilia.Vnde prouenit non posse in ordine ad illa dari,nisi vnicum habitum vitiosum.Quo namque habitu aliquis est causa,vt ipse plus habeat quam debet habere;eodem est causa; vt alius habeat minus, quam debet habere. E conuerso quo habitu est causa,vt alius minus habeat; eodem est causa, vt ipse plus habeat formaliter, vel saltem æquiualenter, quam debet habere.Licet enim possit aliquis esse causa, vt alius minus habeat destruendo præcisè, vel distrahendo eius bona; quia tamen bona alterius,seu destructa, seu distracta inseruiunt destruentis seu distrahentis delectationi perindè, ac si essent propria eius bona, atque delectatio est fructus cæterorum bonorum; propterea æquiualenter, & in fructu ea bona sibi vsurpat, & perindè reputatur,

atque

atque si ea retineret. In aliis virtutibus non ita res habet, quia extrema vitiosa illis opposita sunt inuicem separabilia immò,& incompossibilia,magisque dissidentia inter se , quam à medio virtutis. Certè quoad separabilitatem res est clara , quia nemo simultanee plus erogat, & minùs, quam par est,idémque cernitur in cæteris eiusmodi. Constat igitur ex his omnibus ad virtutem iustitiæ essentialiter pertinere medietatem rei , & æqualitatem rerum , atque per hoc ipsam differre à cæteris omnibus virtutibus.

Ad 1.Medium proprium iustitiæ dicitur medium rei, non per exclusionem rationis proponentis illud voluntati ; sed per exclusionem rationis constituentis illud diuersimodè respectu singulorum facta comparatione speciali rerum singularum cum singulis personis hic , & nunc, & quia mensura totius obligationis, quæ est propria iustitiæ, non pendet à solo dictamine rationis existente , cum exercetur operatio virtutis,vt contingit in cæteris virtutibus, & notatum est supra.

Ad 2. Illud argumentum laborat falsa suppositione. Supponit nimirum extrema , quibus interiacet medium iustitiæ ex sententia Philosophi , & aliorum,esse dare plus , vel minus quam debeas , & non reperiri alia extrema vitiosa quibus interiici possit. Quod iam constitit esse falsum. Dictum enim est medium iustitiæ consistere inter plus vnius personæ,& minùs alterius , quam cuique debeatur, quorum alterum ab altero est inseparabile. Cum plus, & minus contraria cæteris virtutibus considerentur respectu vnius tantùm, eiusdémque personæ, vel si aliquando respectu plurium , vniformiter tamen, & per modum vnius ; cáque sint inuicem separabilia, imò, & incompossibilia.

Ad 3. Liquet ex dictis suprà æqualitatem absurdè vsurpari in obiectione , & omninò præter mentem Philosophi,D.Thomæ,& aliorum communiter, qui videlicet loquuntur de æqualitate formali , ac proportionali iuxta leges,& iura : non de illa materiali personarum, & rerum secundùm se, qua vtitur obiectio.

QVÆSTIO X.

Vtrùm Iustitia versetur circa solas operationes, an etiam circa passiones?

VIdetur circa vtrasque æqualiter versari , neque quoad hoc vllum esse discrimen inter iustitiam, & cæteras virtutes morales.1.Quia ex Philosopho 2.Ethic.cap.3. omnis virtus moralis versatur circa voluptates,& dolores,seu tristitias, quæ certè sunt passiones. Ergo omni virtuti morali commune est , vt versetur circa passiones , tanquam circa propriam materiam.Rursus ex eodem ibidem cap.6. virtus , vt sic,& in communi definitur : *quæ bonum facit habentem,& opus eius bonum reddit.* Ergo commune non minùs est omni virtuti,vt versetur circa operationes ; quas scilicet bonas reddere minimè potest , quin versetur circa easdem. Ergo neutro ex capite potest esse vlla differentia inter iustitiam, & alias virtutes.

2. Neque iustitia potest exequi operationes suas non superatis passionibus , quibus illæ redduntur difficiles ; neque fortitudo, & temperantia possunt superare passiones , nisi vt exequantur operationes pertinentes ad vnamquamque illarum ; vtque eliciant actus prosecutiuos honestatis , cui aduersantur passiones. Ergo commune est omni virtuti morali ; vt circa operationes,& passiones indifferenter versetur.

3. D.Thomas q.58. art.8.& 9. eadem ratione,qua docet iustitiam non circa passiones , sed circa operationes versari , docet idipsum de omnibus partibus iustitiæ tam potestatiuis, & integralibus, quam subiectiuis. Patet autem eas iustitiæ partes versari circa passiones. Liberalitas enim ex.gr. quæ est pars potestatiua iustitiæ,moderatur nimium amorem pecuniæ,qui est passio concupiscibilis, & sic de cæteris similiter.

4. Quælibet virtus ex proprio motiuo potest superare quamlibet sui operis difficultatem , vndecunque illa proueniat.Continet enim in se propositum vniuersale semper , & pro qualibet circumstantia adhærendi suo motiuo ; atque de iustitia dictum est signanter disp.8. contineri in ipsa huiusmodi propositum tribuendi vnicuique , quod suum est. Tale autem propositum opponitur omni contrariæ difficultati, vt per se satis patet , & in exemplo posito liberalitatis nemo dubitat , quin possit per eam immediatè superari nimius pecuniæ amor illi resistens. Et cuius pretij esset virtus , quæ quantum est de se , cuiuis etiam minimæ motioni cuiusuis passionis inclinantis in contrarium necessariò cederet , nisi per aliam virtutem ipsi subueniretur?

5. Licet, vt aliquod opus sit materialiter iustum solùm requiratur esse reipsa commensuratum iuri alterius ex quocumque demum motiuo , ac intentione fiat;tamen vt sit formaliter iustum necesse est fieri ex motiuo proprio,ac speciali iustitiæ. Quia hoc est de ratione virtutis tam in communi , quam in particulari vti superiùs dictum est , & alibi demonstratum. Hinc autem colligitur opus formaliter iustum non posse fieri absque victoria alicuius passionis. Quia motiuo iustitiæ opponitur circa redditionem pecuniæ auaritia, idémque proportionaliter contingit in quauis alia materia , tam ipsius iustitiæ,quam omnium aliarum virtutum, quæ sunt partes ipsius. Corruptio enim corporis, & passiones in illa fundatæ reddunt nos pigros , atque difficiles ad omne opus formaliter bonum. Similiter autem contingit in actibus fortitudinis , & temperantiæ. Fieri siquidem potest , vt actio materialiter tantùm fortis , aut temperata fiat absque victoria passionis , quia ignoratur periculum mortis actioni reipsa coniunctum , aut quia ceditur alicui alij passioni ; idémque dicitur de voluptate turpi , cuius vitatio connexa actioni, quæ exercetur, aut ignoratur,aut oritur ab alia passione. Ergo victoria passionis contrariæ etiam in aliis virtutibus requiritur solùm ad ipsarum actiones formaliter tales. Ergo iustitia versatur circa passiones eodémque prorsus modo , quo versantur circa easdem reliquæ virtutes morales ; adeoque directè etiam, & per se.

Vt.1. Resp. Philosophus cap.1.2.& 4.& D.Thomas quæst.58. art.8. & 9. docent materiam iustitiæ esse solas operationes exteriores ordinatas ad alterum ; fortitudinis verò , & temperantiæ esse solas passiones ; solúmque indirectè iustitiam circa passiones , & reliquas virtutes circa operationes exteriores ad alterum versari. Quæ sententia ab omnibus vnanimi consensu recipitur, dempto Buridano, cuius fundamentis nuper propositis , vt occurratur duo sunt præferenda, alterum spectans ad quæstionem de voce , alterum spectans ad quæstionem de re. Ad quæstionem de voce spectat effectus virtutum , qui sunt ad alterum , nomine operationum communiter censeri ; qui verò non sunt ad alterum actiones simpliciter , non operationes appellari. vnde fit iustitiam , & omnes eius partes ; quia sunt

ad alterum, versari circa operationes, & non circa actiones; cæteras verò virtutes circa actiones, & non circa operationes iuxta communem loquendi modum.

Art. 2. Ad rem autem spectat virtutes omnes ad hoc dari, vt superent aliquam difficultatem, ac arduitatem actionis, seu operationis honestæ. Nempe ad actus nullo ex capite difficiles, ac arduos nulla est necessaria, nullaque datur virtus. Superflueret enim, & quod virtuti repugnat, esset inutilis habenti. Iustitia autem, & eius partes in hoc differunt à fortitudine, & temperantia, earúmque partibus; quod actus istarum redduntur difficiles solùm ex renitentia passionum. Actus verò iustitiæ sunt difficiles ex suo obiecto præcisè independenter etiam à renitentia passionum. Quare reliquæ virtutes ita versantur circa passiones, vt illis semotis dandæ non forent, nec essent vlla ex parte necessariæ; iustitia verò illis etiam semotis esset necessaria, & daretur.

Art. 3. Discrimen istud obseruauit optime, & demonstrauit D. Thomas 1.2.q.56. art.6. & quæst.60. art. 2. & 3. vbi notat aliud esse bonum vnicuique proportionatum secundum speciem, & indiuiduum; aliud excedens proportionem potentiæ, vel secundum speciem, vel secundum indiuiduum. Bonum respectu cuiusque proportionatum secundum speciem, & indiuiduum, est bonum proprium cuiusque secundum se considerati; seu quod habet rationem boni respectu cuiusque secundū se. Bonum excedens proportionem cuiusque secundum indiuiduum tantum est bonum proximi; quod scilicet non differt à bono proprio secundum speciem, sed secundum indiuiduum tantum. Bonum excedens proportionem cuiusque etiam secundum speciem est bonum diuinum; distans scilicet infinitè à bono proprio cuiusque secundum se. Si comparetur voluntas cum bono sibi proportionato, ideſt proprio volentis secundum se, non indiget ad prosecutionem eius vllo habitu, aut virtute sibi superaddita per se loquendo. Quia ad bonum proprium, & proportionatum cuiusque potentiæ abundè sufficit inclinatio eius innata, si non adsit aliquod aliundè impedimentum aut difficultas. At verò ad prosecutionē boni minimè proportionati, quale est bonum diuinum, & omne bonum alienum, quatenus alienum, tametsi nullum aliundè adsit impedimentum, aut difficultas, indiget voluntas habitu, licet non vt simpliciter prosequi illud possit; benè tamen vt facilè possit, ac promptè. Quia bonum alienum non vsque adeo allicit; nempè bonum est amabile ex sua ratione, vnicuique autem proprium, vt docet Philosophus, & testatur experientia affectus erga bonum proprium valdè soliciti, languētis verò naturaliter erga alienū.

Art. 4. Deinde, vt de bono diuino nihil pro nunc dicatur, de cuius arduitate alia insuper ratio est, nec ad punctum præsens pertinet immediatè, & paulo post obiter de eo dicetur; circa bonum proximi, præsertim, quod per iustitiam exhibendum est, adest peculiaris ratio difficultatis, quæ ex eo prouenit, quod vnusquisque naturali inclinatione appetit præeminere aliis præsertim quoad libertatē, & amplitudinem terminorum, intra quos ipsa continetur. Istos terminos ampliat iniustitia plusquam par est, & iustitia impedit quominùs ita amplientur, vt superius dictum est. Inest ergo peculiaris difficultas obiecto iustitiæ, propter quam, ad illius prosecutionem promptam, ac facilem necessaria sit specialis virtus; idque independenter à passione contraria. Quia appetitus partis sensitiuæ seu passio dirigitur cognitione materiali, quæ non est collatiua vnius extremi cum alio, ideoque iudicare non potest de præeminentia vnius supra alium. Quare nimius appetitus præeminentiæ est vitium partis rationalis, vt rationalis est, Angelis quoque communis naturaliter; nec prouenit formaliter à passione, sed tantum materialiter, quatenus per passionem propendemus ad ea bona secundum se considerata, quorum consequutione vnus alteri præeminet quoad amplitudinem terminorum libertatis. Quapropter nemo potest esse formaliter iniustus ex motiuo proprio actus iniusti præcisè propter passionem, sed propter nimium affectum formaliter rationalem, ita contrarium dictamini rectæ rationis, vt tamen sequatur ductum cognitionis formaliter rationalis, & habentis locum etiam in substantia purè spirituali. Patet igitur ex iis adesse rationem specialem, ob quam reliquis virtutibus moralibus potius, quam iustitiæ adscribantur passiones tanquam materia propria, circa quam versentur.

Art. 5. Verùm, vt hoc ipsum innotescat clarius, eximantúrque manifestius passiones à materia propria, & peculiari iustitiæ, notandum est vlterius, nullam virtutem moralem habere æquales vires resistendi omnibus difficultatibus, & passionibns impellentibus ad actum vitij contrarij; sed vnam quamlibet quibusdam principaliter, & maiori cum vi; aliis verò minus principaliter, minúsque constanter resistere. Alias enim omnes indiscrimnatim passiones æqualiter essent materia cuiuslibet virtutis. Quia nulla est virtus, cui non aduersetur quælibet passio pro aliqua circumstantia, & rerum dispositione. Castitati enim ex. gr. contradicit auaritia quando occurrit voluptas lucrosa promittente pecunias sollicitatore, similitérque contradicit timor eodem minanti necem, si sibi non consentiatur; & si minetur infamiam, contradicet superbia. Contradicit verò semper luxuria. Idem de cæteris omnibus, tum virtutibus, tum passionibus eodem modo comparatis deprehendi facilè poterit.

Art. 6. Sequela autem, quod omnes indiscriminatim passiones æqualiter sint materia cuiusuis virtutis moralis, est absurda, tum propter vnanimem omnium auctorum consensum destinantem singulas seorsim virtutes moderandis singulis contrariarum passionum binariis: tum quia data qualibet virtute superfluerent reliquæ eodem prorsus modo, & ratione atque superfluit, data vna virtute fortitudinis, alia rursus fortitudinis virtus intra idem genus, & in eodem subiecto ad moderandos timores.

Art. 7. Dicendum igitur est vnamquamqne virtutem moralem primo, & principaliter, maiorique cum vi resistere difficultati, quæ est inseparabilis per se à motiuo eiusdem virtutis, & quod proinde opponitur formaliter, ac directè motiuo vitioso, ex quo oritur difficultas contraria. Hoc modo comparantur inuicem fortitudo, & timores, quos incutiunt obiecta terribilia; nec non temperantia, & voluptates tactus; quibus proinde passionibus maiori longè vi resistunt singulæ singulis proportionatæ, quam è conuerso. Ratio est, quia quoties exercetur actus alicuius virtutis, toties concipitur propositum formale, & explicitum de facienda resistentia passioni, & superanda difficultate directè, & formaliter sibi contradicenti, & inseparabili per se à motiuo eiusdem virtutis. De resistentia verò faciēda aliis passionibus, de qua aliis difficultatibus superandis solùm concipitur per se propositum implicitum, & in genere, seu vagum. Manifestum autem est propositum formale, & explicitum de aliqua re in particulari longè præualere viribus, & efficacitate supra propositum implicitum, & in genere, seu vagum, dum cætera sunt paria.

Art. 8. Iam difficultas huiusmodi specialiter vincenda

cenda per virtutem iustitiæ oritur ex appetitu prælationis, aut minoris inferioritatis respectu alterius, quoad terminos propriæ libertatis. Hic enim appetitus occurrit semper, & repugnat iustitiæ in quacumque materia versetur. Semper enim iustitia ius suum vnicuique tribuit, ac proinde continet libertatem agentis iustè intra proprios terminos non augendo illos neque secundum se per additionem bonorum, neque comparatiuè per diminutionem alierum. Passiones autem contradicentes iustitiæ sunt diuersæ pro diuersitate iurium, quæ reddit vnicuique. Nam cum reddit pecunias, resistit auaritia; cum honorem, superbia; cum sanitatem, & integritatem corporis sæpè ira, sæpè timor; & sic iuxta alias varietates materiæ, & circumstantiarum variantur passiones resistentes. Quapropter nullius passionis determinatè superandæ propositum formale, & explicitum includitur vniuersaliter in omni actu iustitiæ; sicut includitur propositum seruandæ æqualitatis, & resistendi inclinationi innatæ ad præeminentiam. Patet igitur cæteras virtutes versari formaliter, & explicitè circa passiones, & præcisè ratione ipsarum esse necessarias, & non propter actiones, quibus incumbunt, secundum se consideratas: iustitiam verò è conuerso versari formaliter, & explicitè circa operationes, essèque necessariam ratione difficultatis, quæ inest ipsis secundum se, & non ratione alicuius passionis determinatè, sed neque indeterminatè præcisè ratione passionis. Quod erat ostendendum pro defensione opinionis communis, & veræ.

Art. 1. Ad 1. Philosophus in posteriori illo testimonio vsurpat opus in latiori significatione, provt complectitur omne genus actionum immanentium, & transeuntium; ordinatarum, & non ordinatarum ad alium. Quod non tollit quominus eadem vox vsurpetur familiariter in significatione strictiori pro sola actione ordinata ad alterum, vt vsurpatur à D. Thoma in præsenti, & à Philosopho alibi sæpè. Ad priorem locum respondet D. Thomas quæst. 58. art. 8. ad 1. iuxta doctrinam Philosophi, tum illo cap. 3. tum maximè 7. Ethic. cap. 11. non omnem virtutem moralem versari circa voluptates, & tristitias sicut circa materiam propriam, quandoquidem fortitudo versatur circa timores, & audacias, quas patet non coincidere cum voluptatibus, & tristitiis, seu doloribus, quibus moderandis præest temperantia.

Art. 2. Voluptas igitur, & tristitia sunt communes omni virtuti morali non sicut materia eius actioni subiecta, sed sicut finis ad eandem actionem consequens. Nam qui habet habitum alicuius virtutis, post operationem illi conformem, afficitur magna, & speciali quadam voluptate; tristitia verò post operationem defectuosam contrariam. Et hoc modo iustitia etiam versatur circa voluptates, & tristitias. Nec enim est iustus, qui non gaudet operationibus iustis, vt habetur 1. Ethic. cap. 8. & consequenter neque is, qui non tristatur de operationibus iniustis. Constat hanc interpretationem esse legitimam ex eodem illo loco, cuius pars assumitur in obiectione, omissa ratione Philosophi, quæ continet in se solutionem datam. Subiungit enim sic: *Præterea, si virtutes sunt circa actiones atque affectus; omnem verò affectum, & actionem voluptas sequitur aut dolor; virtus ob id ipsum circà voluptates, doloresque versatur*: consequentes vtique, & habentes rationem finis; non verò materiæ præuenientis rationem, & moderandæ per eandem, siquidem sermo est de voluptate, & dolore, qui sequitur affectum, & actionem.

Art. 1. Ad secundum, concesso antecedenti distinguitur consequens: ergo commune est omni virtuti morali, vt circa operationes, & passiones indiuisim versetur respiciendo vtrasque formaliter; & æquè directè, ac principaliter absque vllo quo ad hoc discrimine inter virtutes; negatur consequentia: Cùm discrimine ita vt aliæ virtutes respiciant passiones formaliter, & directè, actiones verò secundùm se identicè, & minùs principaliter: aliæ autem è conuerso; conceditur consequentia. Huiusmodi distinctionem omnes admittant necesse est pro distinctione diuersarum passionum circa quas, sicut circa materiam propriam versantur diuersæ virtutes; cum ostensum sit quamlibet virtutem cuilibet passioni aliqualiter resistere.

Art. 2. Itaque D. Thomas; & cæteri communiter Theologi non affirmant iustitiam, & eius partes subiectiuas, ac potestatiuas respicere operationes tanquam materiam adæquatam respectu sui, vt excludant omninò passiones; neque fortitudinem, & temperantiam ita respicere passiones, vt excludant omnino operationes, seu actiones; sed illi attribuunt operationes, iis verò passiones tanquam materiam præcipuam, & per se ob rationem datam. Frequentissimum porro est, vt quod est in vnoquoque præcipuum, & per se, dicatur de ipso simpliciter, vtque ex eo desumatur absolutè denominatio, perinde atque si id in ea re vnicè reperiretur. Certè differentia vocum, qua vsus est D. Thomas, est admodum accommodata ad significandum discrimen reale, quod expositum est inter iustitiam, & alias virtutes.

Art. 1. Ad 3. Notandum est ex D. Thoma q. 13. de malo art. 1. auaritiam, vt est inordinatio affectus opponi liberalitati, & sub ea ratione habere vitium contrarium prodigalitatem; at verò vt est extra in re; idest vt significat appetitum inordinatum partis rationalis independentem à motu appetitus sensitiui, & fundatum in natura rei exterioris comparata cum natura rationali defectuosa, quatenus prona ad præeminentiam, quo ad bona exteriora; hoc inquam modo sumptam auaritiam opponi iustitiæ, & sub hac ratione non habere vllum vitium contrarium. Cuius ratio exposita est in quæst. præcedenti.

Art. 2. Dicendum igitur est liberalitatem, quæ est pars iustitiæ tantum potestatiua, vt pote partim conueniens cum iustitia, partim dissidens ab eadem, non opponi formaliter, & directè auaritiæ, vt est inordinatio affectus, & passio partis sensitiuæ, quatenus conuenit cum iustitia, sed quatenus differt ab eadem. Quod omnino conuincit discursus superiùs factus circa difficultatem formaliter, explicitè superandam per iustitiam. Idem proportionaliter conuenit cæteris partibus potestatiuis iustitiæ. Quare dum dicitur partes subiectiuas, & potestatiuas, aut etiam integrales iustitiæ versari circa operationes, & non circa passiones; accipiendum id est de partibus quidem subiectiuis absolutè, & absque limitatione; de cæteris verò cum hac limitatione formaliter quatenus conueniunt cum iustitia, seu ratione eius prædicati, quod est ipsis commune cum iustitia.

Ad 4. & 5. Patet ex dictis quamlibet virtutem posse ex vi sui motiui superare omnes, & quaslibet difficultates operis pertinentis ad ipsam; non tamen æqualiter eodemque modo, sed aliquas cum speciali, & maiori vi atque directè, & vniuersaliter; alias verò non ita: atque difficultatem eo modo specialiter superandam à virtute iustitiæ, esse independentem formaliter ab omni passione, neque formaliter prouenire à corruptione corporis, sed esse per se separabilem ab ea. Quod non ita contingit in

virtutibus

virtutibus reliquis, de quibus loquitur obiectio cum confusione eius, quod se habet per se, & est principale, ac vniuersale cum eo, quod nequaquam tale est.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm iustitia particularis differat specie à iustitia legali?

VIdetur non differre. 1. Quia vnum', & multa non diuersificant speciem virtutis. Quod tanquam primum principium admittitur ab omnibus; & confirmatur, quia eadem virtute redditur ius suum, quod multis indiuisim debetur, & quod debetur vni seorsim; atque eadem, siue liberalitate, siue misericordia subuenitur multis, & paucis; vni,& pluribus. Communitas autem, cuius bonum respicit iustitia legalis, differt à singulis contentis in communitate, quorum bonum respicit iustitia particularis; sicut vnum & multa; ac per consequens bonum communitatis differt à bono singulorum, tanquam bonum multorum à bono vnius. Ergo neutrum bonum differt ab altero specie. Ergo neque virtus circa alterum differt specie à virtute circa alterum.

2. Vnaquæque persona particularis includitur in Republica tanquam pars illius, & bonum totius est bonum vniuscuiúsque partis; atque è conuerso. Ergo virtus ordinans ad bonum commune, seu ad bonum Reipublicæ sufficienter ordinat ad bonum partis, seu particularis cuiúsque personæ. Ergo posita iustitia legali erga Rempublicam, superfluit iustitia alia particularis erga singulos. Repugnat autem virtuti esse superfluam.

3. Si admitteretur iustitia particularis distincta à legali, admittendæ consequenter essent multæ iustitiæ legales, specie distinctæ iuxta multiplicitatem communitatum. Alia namque constituenda esset pro tuendo bono familiæ; alia pro bono tribus; alia pro bono ciuitatis; alia pro regni; & sic de aliis vsque dum deueniatur ad vnam iustitiam legalem prouidentem bono totius generis humani; quod nimirum est quædam vna Respublica sub vno Principe Deo constituta. Hæc autem tanta iustitiarum legalium specifica distinctio, & multitudo est contra communem hominum sensum, doctis absonans, & indoctis. Neque tamen videtur sequelam negari posse, quia tanta est distantia vnius familiæ à tribu, & huius à ciuitate, & sic de cæteris; atque est vnius hominis à familia. Ergo si virtus respiciens bonum vnius hominis differt specie à virtute respiciente bonum commune familiæ, virtus respiciens bonum familiæ differt etiam specie à virtute respiciente bonum tribus, vel ciuitatis, aut regni.

Art. 1. Resp. Iustitia legalis dupliciter vsurpatur: primum pro habitu eliciente actus conformes legi. Atque hoc sensu iustitia legalis non est vna aliqua species virtutis, sed collectio omnium virtutum: quia leges disponunt de omnibus vniuersim, & singulis, quæ pertinent ad honestatem. Vnde nulla est virtus, quæ non eliciat actus conformes legi. Iustitia igitur particularis differt inadæquatè à iustitia legali eo modo vsurpata. Differt enim, vt pars à toto. Secunda iustitiæ legalis vsurpatio, eáque frequentior, & quæ absolutè subintelligitur, dum aliud non exprimitur, est pro habitu intendente immediatè bonum commune; atque in hoc sensu procedit quæstio proposita.

Art. 2. Dicendum est, cum philosopho in præsenti cap. 1. & 2. & lib. atque c. 2. necnon lib. & cap. 5. Polit. & cum D. Thoma quæst. ista 58. art. 6. & 7. aliisque communiter iustitiam legalem, quæ & generalis dicitur, distingui specie à iustitia particulari hucusque explicata. Probat 1. à posteriori. Quia vt dicit Philosophus cap. illo 3. Polit. contingit aliquem esse bonum virum eatenus saltem, vt nemini iniuriam inferat, certè sit difficilis ad illam inferendam, & nihilominus non esse bonum ciuem, sed negligentem boni communis, & promouentem facilè bonum priuatum neglecta communitate. Bonum autem ciuem facit iustitia legalis; & iustitia particularis facit bonum virum in ordine ad vitandas iniurias singulorum. Ergo iustitia legalis & particularis sunt virtutes inuicem separabiles, & distinctæ specie.

Art. 3. Deinde iustitia particularis constituit æqualitatem, vt dictum est inter eum, à quo exercetur, & eum circa quem exercetur: quæ æqualitas vtique est æqualiter bona, vt patet, & neutri fauet cum iactura alterius. At iustitia legalis fauet bono communi etiam cum iactura exercentis illam vsque adeo vt vitam quoque ipsam parata sit impendere bono communi; certè non æquè fauet illi, qui eam exercet, & ei, circa quem exercet. Quia bonum commune æqualiter pertinet ad singulos quosque ciues seorsim sumptos. Vnde necesse est, vt non tantundem intersit vniuscuiusque seorsim sumpti quantum reliquorum omnium simultaneè sumptorum. Ergo qui intendit bonum commune, minùs sibi prouidet, quam cæteris omnibus, circa quos simul sumptos benefica eius intentio versatur. Patet igitur quam maximam esse istarũ inter se virtutum diuersitatem.

Art. 4. Confirmatur à priori. Quia iustitia particularis habet pro motiuo, vt dictum est suprà, liberam facultatem alterius munitam lege aduersus eum, qui exercet talem iustitiam, respicitque eam legem quatenus fauentem alteri, & grauantem, in fauorem eius, ipsum particulariter iustum. Huiusmodi autem motiuum nequaquam habet iustitia generalis. Nec enim tuetur liberam facultatem aliorum aduersus generaliter iustum, sed communem ipsi cum cæteris. Quia non potest ampliari, aut intra suos limites defendi, & conseruari libera facultas communitatis, quin amplietur, defendatur, & conseruetur singulorum quoque ciuium facultas libera saltem æquiualenter; cum quod commune est essentialiter pertineat ad singulos communitatis.

Art. 5. Istam rationem promouet subtiliter, & efficaciter D. Thomas art. illo 7. Quia iustitia legalis distinguitur à virtutibus vnumquémque ordinantibus quoad ea particularia bona, quæ spectant directè, & formaliter ad ipsum secundum se; nimirum à fortitudine, & temperantia, earúmque partibus subiectiuis, & potestatiuis. Ergo etiam distinguitur à virtute ordinante vnumquémque quoad ea bona, quæ spectant ad alterum in particulari, quatenus alter est; ideò à iustitia particulari. Patet consequentia. Quia bonum commune, cum pertineat æqualiter ad singulos communitatis, non potest magis includere in se bonum vniuscuiusque ex communitate secundum se considerati, quam prout distincti à cæteris. Ergo virtus intentiua boni communis non magis distinguitur à virtutibus intendentibus bonum cuiusque particularis secundum se, quam bonum eiusdem quatenus est alter; ab eo, qui intendit ipsius bonum. Distinctio autem iustitiæ legalis à fortitudine, & temperantia est manifestissima omnibus; ac proinde est certa etiam distinctio eiusdem à iustitia particulari, & ab omnibus eius partibus. Vnde iustitia legalis est media inter virtutes ad se, & virtutes ad alterum, & participat æqualiter de perfectione peculiari

vtrarúmque

vtrarúmque & ab vtrisque æqualiter,& pari ratione dissidet specie.

Art.6.Demum iustitia particularis æqualiter afficit omnes, & ab omnibus, ac singulis cuiuscunque gradus,& conditionis exercetur eodem modo. Iustitia autem legalis, vt docet ex Philosopho D. Thomas art.6.citato in Principe est principaliter & quasi architectonicè, in subditis verò secundario,& quasi administratiuè. Quæ quidem ratio probat distinctionem, quæ intenditur, iustitiæ legalis à particulari. Quia nequit eadem specie virtus diuerso, & non diuerso, sed eodem modo afficere personas diuersas secundùm munus,& statum, eásque inclinare ad actus specie diuersos,& non diuersos specie. Non tamen probat iustitiam legalem Principis dissidere specie à iustitia legali subditorum. Quia eadem virtus potest edere actus specie distinctos propter specificam diuersitatem dispositionis, & circumstantiarum,ex parte subiecti,aut obiecti; atque ita contingit in præsenti, quia Principi, & subditis proponitur motiuum boni communis idem quoad substantiam, illi vt præcipiat, his vt exequantur in ordine ad ipsum bonum commune; licet sæpè vtantur diuersis motiuis ex parte intellectus ad inueniendam rectitudinem electionum pertinentium ad vtroslibet ex illis, eáque de causa differant specie prudentia politica Principis,& subditorum.

Art.7. Quapropter, quod docet Philosophus 2. phys. text.34. & 35. artes architectonicas,& administratiuas,vt equestrem,& frænefactiuam; nauigatoriam,& nauifactiuam, specie differre,verum est in iis, quæ eam differentiam sortiuntur per se ex vi motiui principalis, vt in exemplis positis; non verò in iis, quæ habent illam accidentaliter ex diuersa dispositione, aut statu subiecti,vt in casu præsenti. Subditus enim bene affectus ad bonum commune, si fiat Princeps, ex eodem affectu operatur diuersimodè atque diuersa diuersitate saltem logica. Non sic autem faber nauium, si fiat nauclerus; sed diuersa arte vtitur ex diuersa consideratione, diuersoque motiuo per se se loquendo. Vt autem habeat, vt hoc obiter notatum,certum est propter rationes adductas iustitiam particularem dissidere specie à iustitia legali.

Ad 1. Falsum est singulos communitatis comparati cum ipsa communitate, tanquam vnum cum multis non vnitis inter se, & cum ipso vno,vinculo societatis ciuilis. Comparatur enim tanquam pars cum toto, interueniente participatione bonorum, & malorum obuenientium illi, & ordinatione ad vnum communem finem, leges, Magistratum, & similia. Patet autem huiusmodi partem,& totum differre specie ab vno, & multis non ita colligatis inter se; necnon à paruo, & magno dissidentibus inter se sola quantitate. Quare exempla de multis, & paucis terminantibus eandem virtutem liberalitatis, misericordiæ, & similium, sunt abs re; dum non sumitur multitudo ciuiliter vnita, & quatenus includens, per huiusmodi vnionem, ipsum etiam qui eas virtutes exercet. Quo pacto instituitur comparatio in præsenti.

Ad 2. Bonum communitatis est bonum singulorum ciuium, & bonum vniuscuiusque ciuis, est itidem bonum communitatis; sed cum hoc discrimine, quod aliqua bona spectant ad singulos ciues directè, & immediatè, & ad communitatem nonnisi mediatè, & indirectè;quædam verò alia è conuerso, itavt in quibusdam omnes, & singuli ciues, eosdem proportionaliter vsus, & actiones habeant, in aliis verò nequaquam. Patet autem diuersimodè affici homines ad ea, quæ cuiusque interfunt directè,& immediatè, suntque ipsius vsibus, & liberæ facultati specialiter deputata; & ad ea quæ vnumquemque respiciunt tantùm indirectè, & mediatè, subsuntque suis, & aliorum vsibus, ac liberæ dispositioni indiuisim. Sunt igitur apta hæc vtriusque generis bona ad terminandas diuersas virtutes, nec potest vna sola dare directè, & explicitè facilitatem ad seruandam in vtrislibet rectitudinem.

Art.1. Ad 3. Admittitur in primis cum Philosopho cap.6.& cum D.Thoma art. illo 7. ad 2.3. Iustitiam incumbentem bono familiæ distingui specie à iustitia intendente bonum ciuitatis. Quia familia componitur ex personis non habentibus eam iurium, & bonorum, atque libertatis inuicem independentis distinctionem mutuam quam habent ciues comparati inter se,& cum ciuitate. Quod liquet ex dictis q.6. versus finem. 9.58

Art.2. Negatur deinde admittendam esse iustitiam legalem specialem erga totum genus humanum, aut erga eas ipsius partes, cum quibus non aliam habeat quis coniunctionem socialem, quamque est communis toti generi humano. Cum enim genus humanum nullam habeat specialem coniunctionem socialem cum vnoquoque homine, præter eam, qua cum vno capite Deo coniungitur, atque ideo solùm in ordine ad vltimum finem, ea sola virtute charitatis, qua quisque prosequitur bonum diuinum, prosequitur etiam bonum commune totius generis humani, nec est necessaria alia virtus, ad prosecutionem istius boni communis.Hoc nimirum est inter Deum, & alios Principes discrimen; quod bonum aliorum Principum est separabile saltem quoad aliqua ab vtilitatibus subditorum: Deus verò non est capax propriæ alicuius vtilitatis, omnémque proinde vtilitatem, quæ ex ipso,éxque rebus omnibus creatis prouenire potest, vult nobis. Vnde qui Deum amat, eiúsque se conformat voluntati,eo ipso vult generi humano totum bonum toti ipsi commune; & vice versa qui vult bonum, quod est toti humano generi commune, & ad quod, vt ad finem communem omnes eius partes ordinantur, eo ipso vult Deum, qui solus est finis omnibus rebus creatis communis.

Art.3. Demum, Iustitiæ legales intendentes bonum commune aliarum minorum communitatum sunt diuersæ specie iuxta diuersitatem specificam ipsarum communitatum. Quia, vt docet Philosophus lib.3. Politic. cap.3. & 4. Respublicæ (eadem est ratio de aliis communitatibus) dissident inter se specie ea diuersitate specifica finium, ad quos proximè ac immediatè ordinantur; atque hunc finem intendit intendens bonum commune cuiusque communitatis proprium. Vnde iustitia legalis militis erga exercitum dissidet specie à iustitia legali mercatoris, erga societatem mercatoriam. Quia ille victoriam; hic diuitiarum incrementum intendunt. Idem dicitur proportionaliter de aliis communitatibus dissidentibus inter se specie, maximè verò de iis,quæ sunt inuicem subordinatæ eoque habent fines inuicem subordinatos; quo pacto comparatur Tribus cum Ciuitate, & Ciuitas cum Regno. Neque verò huiusmodi specifica multiplicatio iustitiarum legalium est absurda,aut communi hominum sensui repugnans, licet non sit communiter ab auctoribus animaduersa;quia consonat Philosopho, & efficaci rationi, vt patuit.

* * *

Qvæstio XII.

Vtrùm iustitia particularis differat specie à cæteris virtutibus?

VIdetur non differre. 1. Quia religio tribuit Deo ius suum, nempe honorem, & cultum ipsi debitum. Neque hunc honorem, & cultum exhibere Deo potest, quin cæteris etiam omnibus substantiis rationalibus iura sua tribuat. Quia cum Deus velit, ac præcipiat, vt cæteris omnibus iura sua tribuantur; ad honorem vtique, & cultum eius spectat, vt id ita fiat. Neque enim omitti potest, quod Deus præcipit, absque contemptu legis diuinæ, id est ipsius Dei indistincti à sua lege. Ergo virtus tribuens vnicuique ius suum, id est iustitia particularis indistincta à virtute religionis.

2. Ad virtutem obedientiæ spectat conformitas nostræ voluntatis cum voluntate Dei. Quæ conformitas debetur Deo iure suo, & præstari minimè potest, quin cæteris omnibus præstentur iura sua; quæ videlicet omnia præcipit Deus, vt præstentur. Ergo eodem modo virtus iustitiæ est indistincta à virtute obedientiæ. Confirmatur vtrumque argumentum, quia cætera, quæ continentur in definitione iustitiæ particularis præter iuris sui vnicuique attributionem expressam in vtroque argumento, dictum est suprà omnibus prorsus virtutibus esse communia. Nihil igitur superest, per quod iustitia particularis differat specie à Religione, & obedientia.

Art. 1. Resp. Manifesta in primis est distinctio specifica iustitiæ particularis à virtutibus Theologicis. Quia iustitia tribuit vnicuique ius suum, respiciendo tanquam obiectum formale ius potestatiuum alterius, formaliter, vt tale, & consistit in medio inter duo extrema vitiosa, quorum neutrum conuenit virtutibus Theologicis, vt constat ex dictis in primis quæst. circa ipsas. De cæteris virtutibus moralibus patet eadem distinctio tum ex ratione modo data; quia nulla illarum habet pro motiuo formali ius potestatiuum alterius superiùs attributum iustitiæ, & sola ipsa consistit in medio rei, vt dictum est quæst. 9. tum quia reliquæ virtutes morales versantur circa passiones tanquam circa materiam propriam ipsarum, iustitia verò circa operationes, vt liquet ex q. 10. tum quia obligatio incumbens cæteris virtutibus differt specie ab obligatione vrgente iustitiam, vt constat ex q. 3. Nequeunt autem virtutes eiusdem speciei quidquam habere diuersum specie.

Art. 2. Et hæc quidem ostendunt clarè diuersitatem specificam iustitiæ à fortitudine, & temperantia, aliisque virtutibus, quæ dicuntur ad se. Circa virtutes alias ad alterum: quæ dicuntur partes potestatiuæ iustitiæ, dicendum est cum D. Thoma quæst. 80. & aliis communiter, aliquas ex illis differre à virtute iustitiæ per defectum æqualitatis; alias per defectum debiti fundati in iure alterius. Per defectum huiusmodi debiti deficiunt ab adæquato conceptu essentiali iustitiæ, veracitas, gratitudo, vindicatio cuiusque propriæ auctoritati permissa, liberalitas, affabilitas, amicitia, & aliæ eiusmodi. Ex quibus aliquæ vix vllam respiciunt rationem debiti, ex parte obiecti, aliæ verò respiciunt rationem debiti fundatam in sola, vt communiter dicitur, honestate virtutis; hoc est non fundatam in iure alterius, seu in amplitudine iuridica libertatis alienæ, sed in sola comparatione operis cum operante facta per rectam rationem. Per defectum verò æqualitatis deficiunt à ratione, & conceptu quidditatiuo adæquato iustitiæ, religio, pietas, & obseruantia, maximè verò religio. Quia Deo nunquam potest exhiberi honor, & cultus æqualis infinitæ eius Maiestati. Dictum autem est quæst 9. æqualitatem esse de ratione iustitiæ. Differt ergo manifestè religio à iustitia. Indidem etiam differt obedientia, quæ est species obseruantiæ, & non attendit æqualitatem rei cum re, sed conformitatem voluntatis inferioris cum voluntate superioris, ac præcellentis.

Art. 3. Verùm manifestior est, & quodammodo prior, magisque conspicua differentia, quæ petitur ex motiuo formali harum virtutum. Virtutes enim non distinguuntur formaliter per distinctionem operationum, & effectuum quos præstant, aut peculiarium conditionum, quæ iisdem operationibus, & effectibus conueniunt, sed per diuersitatem specificam motiuorum formalium, vt iam iterum dictum est, & aduertit D. Thomas vbicumque aliquam virtutem secernit ab aliis. Motiua autem formalia istarum virtutum differunt inter se specie. Quia motiuum iustitiæ, est ius proprietatis, seu libera facultas alterius ordinata in bonum ipsius. Motiuum verò religionis est honestas honoris, & cultus debiti excellentiæ, ac præeminentiæ Dei, vt primi principij. Similiter motiuum obedientiæ est præceptum, aut consilium superioris. Quæ tria sunt valdè diuersa. Licet enim possit in controuersiam vocari, an Deus ratione suæ excellentiæ, ac præeminentiæ habeat ius proprietatis strictè tale ad honorem, & cultum sui, possitque proinde iustitia hominis erga Deum imperare efficaciter, aut saltem inefficaciter, actus religionis: similitérque possit controuerti, an Deus ratione suæ superioritatis, & dominij habeat ius strictum proprietatis ad obedientiam nostram; possintque proinde actus obedientiæ per eandem iustitiam similiter imperari, de quibus dicetur infra: dubitari tamen minimè potest, quia præeminentia super omnia creata, & ratio primi principij distinguatur formaliter à iure proprietatis, & libera facultate respectu honoris, & cultus; idémque dicitur proportionaliter de motiuo obedientiæ. Patet igitur manifestè religionem, & obedientiam, & à fortiori reliquas virtutes distingui specie à iustitia particulari.

Art. 1. Ad 1. Distinguitur assumptum: Religio tribuit Deo ius suum nempè honorem, & cultum ipsi debitum mouente formaliter excellentia & præeminentia Dei, vt primi principij, conceditur assumptum: mouente formaliter iure actiuo diuino proprietatis negatur assumptum, & inde consequentia. Eodem modo distinguendum est, quod in 2. dicitur de obedientia erga Deum.

Art. 2. Quod deinde adiungitur vtrobique de impossibilitate exhibendi Deo honorem, & cultum, aut obedientiam ipsi debitam, quin cæteris omnibus, & singulis tribuantur omnia sua iura, quatenus nulli vllum suum ius negari potest, quin simul negentur Deo honor, & obedientia, quæ ipsi debentur; Hoc inquam nihil probat. Quia potest nihilominus è conuerso tribui proximo ius suum per virtutem iustitiæ, quin propterea exerceatur formaliter vllus actus religionis, aut obedientia erga Deum. Nempe duæ istæ virtutes sunt motiui vniuersalioris, quâ iustitia, ideoque non cóuertuntur saltem mutuò actus, & exercitia huius, & illarum, idque sufficit ad distinctionem, & necessitatem diuersarum virtutum. Hac enim de causa necessariæ sunt aliæ virtutes, vltra charitatem, ad opera non solùm consilij, sed etiam præcepti obligantis sub mortali; tametsi huiusmodi opecrum omissio sit incompossibilis cum actu charitatis.

Art. 3.

Art. 3. Deinde incompossibilitas actus eliciti ab aliqua virtute cum omissione actuum, qui versantur circa alias materias, solum probat per actum talis virtutis posse imperari, vel efficaciter, & determinatè, ac proximè, vel saltem inefficaciter, & indeterminatè, aut dispositiuè illos alios actus; non autem necessarias præterea non esse alias virtutes ad eosdem actus specialiter destinatas, & superantes formaliter, ac explicitè eas difficultates, quæ vnicuique generi actuum specialiter insunt, vt innotescit ex doctrina tradita quæst. 10.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm virtus iustitiæ sit clarior, & perfectior quam reliquæ virtutes morales?

VIdetur non esse clarior, & perfectior. 1. ex genere suo. Quia virtutes, quæ versantur circa bonum proprium moderando passiones, sunt potiores virtutibus moralibus ordinatis ad alterum, & quæ versantur circa operationem, ac bonum aliorum, vt contendit Buridanus. Nempe intentio boni proprij est magis conformis inclinationi naturæ, vt experientia constat, nec non ordini charitatis, vt dictum est quæst. 43. de virt. Theol. Dictum autem est suprà intentionem boni alieni esse propriam iustitiæ, & partium omnium ipsius, atque reliquas virtutes morales versari circa passiones, & intendere bonum cuiusque proprium. Ergo fortitudo, & temperantia, cum omnibus suis partibus subiectiuis, & potestatiuis sunt perfectiores, quam iustitia cum suis.

2. inter virtutes, quæ sunt ad alterum præeminent proculdubio religio, & obedientia mandatorum Dei; Quia, vt arguit, D. Thomas quæst. 81. art. 6. quæ sunt ad finem sortiuntur bonitatem ex ordine ad finem, ideóque quo sunt propinquiora fini, sunt meliora. Omnes autem virtutes morales versantur circa media, ideóque sunt ad finem, atque huic sunt propinquiores religio, & obedientia mandatorum Dei, quam reliquæ virtutes ad alterum. Quia versantur circa ea, quæ directè, & immediatè Deum specialiter respiciunt. Ergo religio, & obedientia superant perfectione iustitiam simul cum cæteris virtutibus moralibus.

3. Inter virtutes, quæ versantur circa proximum excedunt liberalitas, & magnificentia. Quia quod continet totam perfectionem alicuius in se, & aliquid præterea perfectionis specialis superaddit, est perfectius illo. Hoc autem modo se habent, liberalitas, & magnificentia respectu iustitiæ. Ergo ambæ sunt perfectiores iustitia. Patet maior, quia quodlibet finitum fit maius qualibet additione. Probatur minor, de liberalitate, quia voluntas aliquid alicui supererogandi liberaliter, includit essentialiter in se voluntatem non negandi, ac tribuendi, quod suum eiusdem est; & adiungit præterea voluntatem addendi de proprio. Idem patet à fortiori de magnificentia, quia hæc comparatur cum liberalitate, sicut liberalitas cum iustitia; siquidem liberalitas paruos, magnificentia magnos sumptus facit.

4. Inter easdem virtutes, misericordia est potior. Quia D. Thomas quæst. 30. art. 3. & 4. ponit misericordiam inter virtutes morales, quæ versantur circa proximum; eandémque dicit potissimam inter omnes virtutes, quæ ordinantur ad proximum. Præterea iustitia etiam legalis ordinatur ad proximum; quæ tamen indubitanter præfertur iustitiæ particulari.

5. Ita natura comparatum est, vt quæ sunt magis necessaria, & minùs rara sint viliora. Sic aqua magis indigemus, magisque abundamus, quàm vino, terrà quam gemmis, & sic de cæteris eiusmodi. Atque inter sensus humanos tactus est maximè necessarius, adestque animalibus, & omnibus, & semper, est verò minùs perfectus, quàm alij sensus. Certè est imperfectior visu, vt colligitur ex Philosopho initio metaphysicæ; & tamen visus est minùs necessarius ad vitam, deestque multis animalibus; tum per se, tum per accidens. Ergo etiam inter virtutes ea est minùs perfecta, quæ est magis necessaria, & reperitur in pluribus Eiusmodi autem est iustitia comparata cum liberalitate, magnificentia, & pluribus aliis. Quoad necessitatem quidem, quia iustitia omnes indigent, & semper. Sic enim quisque indiget rebus suis quas, absque iustitia aliorum erga se, habere non potest. Similiterque indiget pace, & tranquillitate, atque mutuis officiis beneuolis proximorum, quæ tamen habere non potest absque sua erga alios iustitia. Quoad frequentiam verò; quia iustitia potest ab omnibus erga omnes semper, & vbique exerceri absque liberalitate; tum sua cuiusque erga alios, tum aliorum erga se. At liberalitas haberi non potest absque iustitia tum sua erga alios, vt liquet ex ratione præcedenti; tum aliorum erga se; quia ea secluſa non habebitur, quid liberaliter erogetur. Præterea si comparetur liberalitas cum multiplicitate exercitij iustitiæ, non potest nisi à paucis, & erga paucos, atque rarenter exerceri. Quia multis non suppetit vndè sint liberales: multis erogari non potest, nisi per prodigalitatem; & liberalitas sæpè exercita exhaurit citò materiam suam. Idem à fortiori concluditur de magnificentia. Ergo iustitia est minùs perfecta, minúsque pretiosa, quam aliæ virtutes.

6. Ea virtus est præstantior, cuius opus est difficilius. Difficilius autem est terribilia, & ipsam quoque vitam contemnere, quod spectat ad fortitudinem; quam ius suum vnicuique tribuere, quod spectat ad iustitiam, Ergo fortitudo est virtus præstantior, quam iustitia.

7. Quod ad claritatem attinet, & celebritatem magis plauditur liberali, & forti, quam iusto; & qui fuere fortissimi maiorem nominis celebritatem obtinuere semper, quam qui iustissimi. Ergo fortitudo, & liberalitas sunt virtutes clariores, ac celebriores, quam iustitia.

Art. 1. Resp. Philosophus in hoc lib. 5. sub finem capitis primi *præclarissima virtutum*, ait, *videtur esse iustitia; & neque Hesperus, neque Lucifer ita est admirabilis.* Suffragatur D. Thomas quæst. 58. art. 12. aiens: *manifestum est, quod ipsa* (loquitur de iustitia) *est præclarior inter omnes virtutes morales.* Probat Philosophus tum ex vulgari prouerbio; *Iustitia in se se virtutes continet omnes*: tum quia præditus iustitia non solum sibi, sed aliis est bonus, potestque vti virtute, non solum in ordine ad se, sed etiam in ordine ad alios quorum alterum tantùm præstant aliæ virtutes: tum quia vti virtute in ordine ad alios est difficillimum; atque maxima videtur esse virtus, ad quam spectat, maximam superare difficultatem. Verum vterque loquitur de iustitia legali, eáque comparata cum solis virtutibus moralibus, quæ versantur, circa proximos directè, & immediatè; atque in huiusmodi comparatione nemo est, qui dubitet de præeminentia iustitiæ, quam conuincit apertè ratio D. Thomæ; nempe bonum commune intentum à iustitia legali præeminere bono particulari, circa quod versantur aliæ virtutes: sicut finis præmínet mediis.

Art. 2. Iam quod ad iustitiam particularem attinet, docet similiter D. Thomas ibidem præcellere

inter alias virtutes morales. Primò ex parte subiecti, quia iustitia residet in voluntate: aliæ verò virtutes in appetitu sensitiuo; quandoquidem iustitia est moderatrix appetitus rationalis, reliquæ verò virtutes appetitus sensitiui, seu passionum, vt dictum est q. 10. Deindè ex parte obiecti, quia aliæ virtutes laudantur solùm quatenùs sunt bonum ipsius virtuosi; iustitia autem quatenùs est bona, & benefactiua, etiam respectu aliorum, atque diffusiua sui in alios. Quod est excellentius, ac diuinius. D. Th. adhærent communiter cæteri adiuncta ex Caietano notatione sententiam eius accipiendam esse de comparatione cum solis virtutibus moralibus, quæ vel non sunt ad alterum, vel directè, & immediatè ordinantur ad proximum, vt ad finem cui.

Art. 3. Dicendum autem primò est iustitiam particularem esse magis conspicuam, magisque plausibilem ex sua natura, quam cæteras virtutes morales, siue perfectiores sint, siue minùs perfectæ in se intrinsecè; de quo postea: Dempta tamen iustitia legali, de cuius, quoad hoc etiam excessu dubitari non potest. Huc maximè confert Aristotelica illa cum Hespero, & Lucifero comparatio pertinens ex parte ad iustitiam etiam particularem, vt liquet ex tribus illis rationibus Philosophi initio propositis. Eodem manuducit D. Thom. quatenus q. 81. art. 6. pro significando excessu religionis ait eam præeminere inter alias virtutes morales, & de obedientia concludit q. 104. art. 5. esse potiorem inter virtutes morales: & de misericordia q. 13. art. 4. eam esse potissimam inter omnes virtutes, quæ ordinantur ad proximum: q. verò 58. art. 12. dicit iustitiam esse præclariorem. Præclaritas enim conspicuitatem, & plausibilitatem significat potius quam intrinsecam perfectionem, ad quam referuntur voces prælatiuæ aliarum virtutum. Idem clarè exprimit Tullius de officiis, vbi agit de iustitia. Ait enim *in iustitia virtutis splendor est maximus, ex qua boni viri nominantur.* Quæ ipsa nominatio est clarum argumentum summæ celebritatis in hac virtute, vtpote impertiente nomen, quod soli omnium simul virtutum cumulo debetur reipsa.

Art. 4. Probatur ratione, quia vt superius dictum est aliæ virtutes morales consistunt in medio inter duo vitia, quorum alterum excedit, alterum deficit à ratione medij. Vndè fit, vt medium ipsum appareat defectuosum, cùm comparatur ad extremum excedens, appareat verò excedens, cùm comparatur ad extremum deficiens. Quapropter vterlibet vitiosus confundit facilè virtuosum cum altero vitioso, atque vituperat; vtrilibet proindè difficile est agnoscere virtuosum, vt talem, eique plaudere. Audiatur Philosophus 2. Eth. cap. 8. *Fortis cum ad timidum comparatur, audax; cum ad audacem, timidus esse videtur. Pari modo temperans, &c. Liberalis etiam prodigus, &c.* Et mox concludit: *quapropter & extremorum vterque medium ipsum à se compellit ad alterum, atque fortem, audax quidem timidum, timidus autem audacem appellat; & in cæteris simili modo.* At iustitia est quidem media inter duo extrema vitiosa, non tamen inter duo vitia, vt ostensum est q. 9. atque ideò ex comparatione, & oppositione cum vtrolibet extremo vitioso, agnosci facile, atque laudari potest, cùm neutrum ex illis extremis opponatur alteri, sed sola virtus vtrique. Confundi verò cum neutro extremo vitioso potest magis, quàm possit confundi audax cum timido, aut prodigus cum illiberali quandoquidem iustitia peculiarè opponitur toti vitio sibi contrario, necnon ipsi totum vitium, sicut opponitur vnum extremum vitium alteri extremo vitio. Patet igitur iustum esse discernibiliorem, quàm præditos aliis virtutibus moralibus, ac proindè magis conspicuum, magisque plausibile esse.

Art. 5. Accedit alias virtutes non consistere in indiuisibili ex parte obiecti. Contingit enim alium esse magis, alium minus liberalem, ac fortem, & facilem ad maiores, vel minores donationes: ad maiorum, aut minorum periculorum contemptum, & sic de aliis; Atque ideò vnum magis accedere, ad alterutrum ex extremis vitiosis, quam alium. Vndè rursus confunditur facilè virtuosus cum vitioso, cui fuerit magis affinis, non solùm ab alterutro extremè vitioso, sed etiam à virtuoso, qui est propinquior ad extremum vitiosum oppositum. At iustitia consistit in indiuisibili ex parte obiecti, & ideò omnibus facilè patet, maximèque conspicua est. Accedit rursus plausum, & æstimationem aliarum virtutum esse deuinctas certis quibusdam opportunitatibus, non vsque adeò frequenter occurrentibus. Fortis enim æstimatur tempore belli, & contemnitur tempore pacis; Similitérque liberalis, & misericors, cum premit, aut depulsa iam est indigentia, & sic de aliis. At iustitia in bello, & in pace omnibus semper, & vbique est opportuna, ac necessaria, & æquè æstimabilis. Est ergò vniuersalior eius plausus.

Art. 6. Accedit demum actus earum virtutum, quæ non sunt ad alterum sæpè latere. Quia hærent in ipso virtuoso, ideóque parum obseruantur, & sæpè, nec obseruabiles sunt. At iustitia testes habet ineuitabiles suarum operationum, & omissionum eos omnes, quorum præcauet; aut reficit nocumentum. Quod ad discrimen maioris perspicuitatis valet plurimum. Tametsi verò hoc discrimen sit commune iustitiæ cum cæteris virtutibus ordinatis ad proximum; supereſt tamen aliud caput, vndè istis etiam præferatur, vt sit præclarior. Cùm enim iustitia solũ tribuat vnicuique quod suum est saltem per se, ac directè, nullam ex proximo, cui id tribuit, gratiarum actionem, aliamue retributionem meretur, aut expectare potest præcisè ex natura sui operis. At reliquæ virtutes, cùm tribuant proximo, quod nondum erat ipsius, mouent accipientem ad gratitudinem, ac remunerationem. Quare exercitium cæterarum virtutum magis, quàm exercitium iustitiæ obnoxium est sinistræ opinioni de intentione operantis turpis lucri gratia, aut ex alio motiuo minùs honesto. Claritudo autem, & plausus proprius virtutis, pendet ex opinione de recta intentione operantis, & propria virtutis, cuius actus exercetur.

Art. 7. Nec obstat ad actus iustitiæ allicere timorem pœnæ, & vindictæ imminentis iniusto sicut spes lucri allicit ad actus aliarum virtutum. Non inquam hoc obstat, tum quia iustitia sæpissimè exercet suos actus absque vllo timore ex omissione, vel quia nondum vrget præceptum, vel aliis de causis, infrà attingendis: tum quia pœna, & vindicta quæritur ex vna parte, & æqua, ac plerumque multò etiam maiori sollicitudine vitatur ab altera, scilicet ab iniusto. Quod non contingit in retributione inducibili per actus aliarum virtutũ, quia ad eam propendet vtraque pars. Quare timor mali temporalis ex iniustitia non est æqualis spei lucri ex virtute ad alterum, non obligata per ius alterius. Subsistit ergò ratio expensa in fauorem iustitiæ. Porrò quæ dicta sunt de claritate iustitiæ particularis comparata cum virtutibus cæteris præter iustitiam legalem, vim habent eandem, si non, & maiorem respectu iustitiæ legalis comparatæ cum cæteris virtutibus tendentibus ad bonum communitatis, vt patebit consideranti.

Art. 8. Dicendum rursus est virtutes ad alterum, id est, iustitiam, & eius partes subiectiuas, & potestiuas, ac integrales superare perfectione reliquas virtutes morales ex genere suo. Istam conclusionem

euincunt

euincunt auctoritas Philosophi, & D. Thomæ fauentium illi locis initio indicatis, nec non rationes vtriusque ibidem productæ.

Art. 9. Dicendum est tertio, neque iustitiam legalem, neque iustitiam particularem præeminere perfectione omnibus omninò virtutibus ordinatis ad alterum absque vlla prorsus exceptione licet præmineat iuxta mentem, & sensum Philosophi, & D. Thomæ. Prior pars conuincitur clarè quoad virtutes religionis, & obedientiæ argumento proposito in secunda ratione dubitandi, quod est D. Thomæ in loco paulo ante citato circa religionem. Circa misericordiam similiter præferendam iustitiæ producetur in responsione ad 4. fundamentum eiusdem D. Thomæ conuincens itidem efficaciter. Hæ igitur tres virtutes eximendæ sunt ex generali prælatione iustitiæ super alias virtutes morales.

Art. 10. Quoad alteram partem de mente Philosophi, & D. Thomæ, neuter, dum præfert iustitiam aliis virtutibus, loquitur de iustitia comparata cum omnibus cuiuscúnque conditionis virtutibus moralibus etiam ad alterum, sed cum iis tantùm, quibus societas humana continetur, & ad proximos ordinantur. Circa quam rem nulla imprimis dubitatio esse potest de Philosopho; qui videlicet comparationem instituit, cum iis solum virtutibus, de quibus ipse agit in iisdem illis libris ethicorum. Non autem agit de religione, & obedientia erga Deum, sed de iis tantum quæ modò notatæ sunt, neque inter eas comprehendit misericordiam nisi formaliter compassiuam, vt dicetur ad 4. Iam D. Thomas vbique obseruat sensum Aristotelicum, dum aliud specialiter non exprimit, sed vsurpat locutionem vniuersalem.

Art. 11. Præterea si in generali ea prælatione iustitiæ non subintellexisset exceptionem religionis, & obedientiæ erga Deum, necnon misericordiæ, non purè compassiuæ; manifestissimè sibi contradixisset semel atque iterum; & quidem in vna eadémque parte Theologiæ, eáque ab ipso omnium diligentissimè, ac perfectissimè elaborata, quandoquidem in eadem 2. 2. expressè præfert iustitiæ eas tres virtutes locis paulo ante memoratis. Certum igitur est, quod de mente Philosophi, & D. Thomæ assertum fuit; & conclusio, quæ dicta est vtrique conformis, est omninò vera.

Ad 1. Virtutes ad alterum ita prospiciunt bono alterius, vt ipsæ ipsarumque actus valdè etiam perficiant suum subiectum, sintque magnum eiusdem bonum. Intentio autem naturæ, & ordo charitatis præferunt bonum cuiusque proprium coniunctum cum bono alterius illi bono, quod est limitatum ad suum subiectum, nec est diffusiuum sui. Eiusmodi namque est bonitas omnis, virtusque diuina.

Ad 2. Conceditur totum. Est enim demonstratiua ea ratio D. Thomæ. Sed iam præmonitum est in prælatione generali iustitiæ non comprehendi religionem, & obedientiam mandatorum Dei à Philosopho, D. Thoma, & aliis communiter, & à nobis exemptæ fuerunt expressè.

Art. 1. Ad 3. Liberalitas versatur primò, & per se, vt docet D. Thomas q. 117. a. 6 circa passiones moderando propriam affectionem circa possessionem, & vsum pecuniarum. Ex consequenti verò, inducta facilitate quoad istam moderationem, coadiuuat postea cæteras omnes virtutes circa proximum ad actus ipsarum, ex proprio, & peculiari vniuscuiusque illarum motiuo, eliciendos tanquam remouens prohibens. Perfectio autem cuiusque virtutis pensatur penes id, quod conuenit illi primò, & per se, & præcisè ratione sui motiui. Quare eadem de causa postponitur liberalitas iustitiæ, qua postpositæ sunt eidem supra vniuersaliter virtutes, quæ versantur circa passiones.

Art. 2. Iam continentia iustitiæ in liberalitate non verificatur formaliter quoad perfectionem quæ conuenit iustitiæ ex suo motiuo. Quia hoc non continetur in motiuo liberalitatis, vt putauit. Verificatur ergo de sola continentia in genere causæ dispositiuæ tantum, quatenus liberalitas ita disponit animam ad iustitiam, vt iniustus non possit esse liberalis circa eandem personam & circa idem genus rei, liberalis verò possit esse facilius iustus. Simili modo, ac ratione negatur continentia iustitiæ, & liberalitatis in magnificentia.

Ad 4. Misericordia vsurpatur dupliciter. Primum pro affectu compassiuo erga proximum subueniente eidem ex compassione; Atque hoc modo, est inferior virtute iustitiæ ob eandem rationem qua ipsa præfertur aliis virtutibus circa passiones. Secundo vsurpatur misericordia pro virtute cuius motiuum est dignitas naturæ rationalis patientis indignè, & impediente quantum potest, quominus ea patiatur. Quod motiuum, & opus patet esse longè nobilius motiuo, & opere iustitiæ. Quia dignitas humanæ naturæ, quæ pertinet ad eius subsistentiam, præponderat incomparabiliter iuri hominis, quod est accidens ipsi inhærens. Vnde apparet opus operi similiter præeminere, saltem formaliter. Notat porrò Caietanus in hunc art. 12. quæst. 58. priori, & non posteriori modo misericordiam communiter accipi; Ideóque non subintelligi quoad posteriorem significationem, dum non fit peculiaris, & expressa mentio ipsius.

Ad 5. Conceditur in eodem rerum genere præeminere perfectione, quæ sunt minùs necessaria iis, quæ magis necessaria sunt. Sed negatur iustitiam esse magis necessariã quam liberalitatem sumptam in eo sensu, secundum quem dictum est, ipsi præeminere, iustitiam. Constat siquidem ex doctrina tradita circa tertium, iustitiam exerceri non posse ab illiberali secundum eam liberalitatis significationem, ac proindè est ea species liberalitatis magis necessaria quam iustitia quandoquidem necessaria est ad ipsam iustitiam, cum hæc ad illam non sit similiter necessaria. Eadem est ratio de cæteris virtutibus, quæ sunt ad se, & versantur circa passiones. Magis enim necessarium vnicuique est esse bene ordinatũ in se, & ad se, quam respectu aliorum, neque hæc secunda bona ordinatio haberi potest ab inordinato respectu sui. Discursus igitur obiectionis valet potius ad confirmandam doctrinam superius traditam; atque obiectio vtitur alia liberalitatis significatione, quæ non est ad rem, vt liquet ex data eius expositione.

Ad 6. D. Thomas q. 27. fine q. 123, a. 12. ad 2. atque in præsenti art. 12. respondet optimè virtures non æstimari ex magnitudine difficultatis secundum se, sed ex magnitudine causæ, & motiui, ob quod ea superatur: atque in virtutibus ad alterum motiuum est præstantius per se, & præcisè ex ratione formali cuiusque virtutis, quam in fortitudine, & aliis, quæ sunt circa passiones. Deinde tota collectio actuum iustitiæ est difficillima propter peculiarẽ eorum frequentiam suprà notatam. Nam vt docet cum experientia D. Thomas eadem q. 123. a 6. difficiliùs est diu manere immobilem, quam subito motu moueri ad aliquod arduum. Perinde autem est sæpè, quod est difficile, & raro quod difficilius.

Ad 7. Liberali, & forti plauditur plerúmque plausu gratificantẽ, & obsequente propter acceptum beneficium à liberali, aut forti, vel propter potestatem acquisitam forti; vel æstimatione solius physicæ bonæ cõstitutionis, nõ verò laude magnificiẽte, & morali. Cuius signum est, quia sæpè similiter plauditur manifestè

manifestè prodigo, nec non audaci, ac per temeritatem victori, ad eum ferè modum, quo plauditur agro vberi, & equo vincenti in cursu, aut prælio. Plausus autem iustè operantis plerúmque sequitur opinionem honestatis, & est laus magnifactiua, cum commendatione veræ virtutis ob rationes supra datas; atque hoc sensu attributus est iustitiæ plausus præcipuus, & conspicuitas maior.

QVÆSTIO XIV.

Vtrùm iniustitia sit vitium speciale?

VIdetur non esse. 1. Quia homicidium, detractio, adulterium, furtum, personarum acceptio, vsura, & familia sunt actiones oppositæ iuri alieno proprietatis, atque adeò illis omnibus conuenit ratio iniustitiæ propriè talis; & tamen videtur illa omnia sub vno vitio speciali contineri minimè posse, tum quia dissident valdè inter se; tum quia contingit facilem ad furandum esse difficilem ad homicidia, & sic de aliis.

2. Philosophus in præsenti cap. 8. dicit, operantes contra iura aliorum ex passione facere quidem iniuriam, non tamen esse iniustos. Essent autem iniusti, si vnicus, ac specialis esset habitus iniustitiæ. Quia is acquireretur quibusuis actibus iniustis, & constitueret iniustos simpliciter, seu vniuersaliter, & omni genere.

3. D. Thomas in præsenti quæst. 59. art. 2. ad 3. constituit hoc discrimen inter intemperantiam, & iniustitiam, quod si quis faciat aliquid vltra mediocritatem in materia intemperantiæ, per accidens, & præter intentionem ratione ignorantiæ inuincibilis; non propterea facit intemperatum, aut formaliter, aut etiam materialiter: facit verò iniustum materialiter, qui simili prorsus modo transgreditur medium iustitiæ. Cui discrimini nullus esset locus, si daretur habitus specialis iniustitiæ, sicut datur habitus specialis intemperantiæ.

Art. 1. Resp. Sicut iustum ita etiam iniustum sumitur quandoque latè, & generaliter, quandoque strictè, & particulariter. Iniustum latè, & generaliter est omne oppositum legi, & dictamini rationis. Vnde omnes pecatores iniusti, & omne peccatum iniustitia, atque iniquitas dicitur tum à Philosopho initio huius libri, tum maximè in sacris literis frequenter. Iniustitia hoc modo sumpta non est particulare vitium, sed ratio generica omni vitio cómunis. Iniustum strictè, & particulariter est, quod opponitur iuri alieno proprietatis tanquam læsiuum eius, & transgrediens limites ab eo præfixos. Vnde iniustitia particularis est actio, vel omissio contraria obligationi fundatæ in eodem alterius iure.

Art. 2. Iniustitia ista particularis est vitium speciale ex consensu omnium cum D. Thoma art. allo 2. proximè citato. Quia vbi est materia specialis opposita, speciali materiæ specialis virtutis eo ipso datur vitium speciale oppositum tali virtuti speciali: Datur autem specialis virtus intendens indemnitatem iuris alieni, tanquam materiam specialem, vt liquet ex dictis à quæst. 8. art. 3. & seq. Ergo datur vitium speciale intendens læsionem iuris alieni proprietatis; ideſt datur habitus specialis vitiosus inclinans indiscriminatim quantum est ex se ad omne opus iniustum.

Art. 3. Verum obseruare oportet aliud esse peccare contra iustitiam; aliud peccare ex habitu iniustitiæ. Fieri nimirum potest, vt quis peccet furãdo contra iustitiam, quin talis actus procedat ex habitu iniustitiæ. Potest enim quis furari ex solo motiuo gloriæ vanæ, concupiscentiæ, iræ, timoris, aut similibus. Et tunc peccabit quidem contra iustitiam, quatenus nocebit iuri alterius; non tamen peccabit ex habitu iniustitiæ, quatenus non mouebitur motiuo eius proprio, & particulari. Cuius iudicium est, quod post eiusmodi actus sæpè repetitos non propterea dabitur in furante facilitas, & inclinatio ad furandum, quando iam amplius non aderunt motiua gloriæ vanæ, concupiscentiæ, &c. propter defectum cognitionis actualiter illa repræsentantis; vel quia tametsi actualiter adsint in cognitione, non pollent nihilominus vt sufficienti ad reddendum facile furtum propter virtutes contrarias humilitatis, temperantiæ, mansuetudinis, &c. postea acquisitas, & auferentes facilitatem ad prosecutionem eorum motiuorum, atque adeò ad furandum ex iisdem motiuis. At si quis sæpè furetur ex motiuo inæqualitatis inter damnum, & lucrum; hoc est propter ampliandos terminos propriæ libertatis, & restringendos alienos, atque ex amore præeminentiæ, quoad hoc, supra alios, acquiret eo ipso habitum iniustitiæ, eritque facilis ad furandum, tametsi desint cætera omnia motiua modo commemorata, aliáque similia opposita formaliter, & directè, motiuis aliarum virtutum.

Art. 4. Patet igitur iniustitiam particularem oppositã formaliter, & directè particulari iustitiæ esse vitium speciale distinctũ specie ab omnibus aliis vitiis. Potest verò rectè definiri *habitus intentiuus inæqualitatis inter damnum & lucrum*: siue *ampliatiuus propriæ libertatis, & restrictiuus alienæ vltra, & circa terminos legitimos vtriusque, siue prosecutiuus præeminentiæ supra alios quoad terminos liberæ facultatis.* Vel dicatur: iniustitia particularis est *constans, & perpetua voluntas ius suum vnicuique negandi*; idque eo proportionaliter sensu quo dictum est oppositum quæst. 8. art. 3. circa habitum iustitiæ particularis. Est enim de vtroque habitu eadem proportionalis ratio; vt potè inuicem contrario.

Ad 1. Si actiones illæ fiant ex motiuo iam explicato inæqualitatis, & præeminentiæ, omnes pertinebunt ad specialem habitum vitiosum iniustitiæ, vt ad principium proprium ipsarum: sin minùs pertinebũt ad diuersos alios habitus iuxta diuersitatem motiuorũ. Verum hic secundus modus operandi est, qui vt plurimum vsu venit, propter prædominium inclinationis passionum existens de facto in hominibus suprà inclinationem prauam appetitus purè rationalis. Pro cuius rei intelligentia recolenda est doctrina quæst. 10. art. 7. & 8. Quod autem euenit, vt plurimum apprehenditur facilè, vt vnicum. Vnde prouenit, vt difficilè appareat non considerantibus intimè naturas rerum; ea omnia peccata posse aliquo modo pertinere ad vnicum habitum

Ad 2. Sensus Philosophi est, nocentibus ex passione esse imputabile damnum illatum aliis contra ipsorum iura, eorúmque operationibus conuenire totam malitiam iniustitiæ; sed non propterea eos acquirere habitum specialem iniustitiæ, vi cuius sint faciles ad similes operationes iniustas, cessantibus etiam passionibus, & motiuis aliorum vitiorum. Qui sensus est procul dubio legitimus, idémque est clarissimus ex dictis. Itaque omni operanti quod iniustum est, ineſt eadem priuatio bonitatis iustitiæ sub quouis motiuo, & imputatur æqualiter peccatum iniustitiæ; non tamen ineſt eadem bonitas physica actus, & habitus inde orti, nec eadem facilitas, & inclinatio ad operationes iniustas pro omni euentu, nec est idem specie peccatum quoad entitatem materialem ipsius; atque hæc est intentio Philosophi.

Art. 1.

Art. 1. Ad 3. In ea comparatione D. Thomæ datur paritas quoad duo; & disparitas quoad alia duo. Paritas est, primum, quod neque malitia intemperantiæ neque malitia iniustitiæ est imputabilis ad culpam operanti in eo casu. Quia cognitio, & aduertentia actualis malitiæ obiectiuæ, est radix, & causa imputationis in omni materia. Datur deinde paritas quoad hoc, vt neutra operatio procedat ab habitu, vel intemperantiæ, vel iniustitiæ, vt liquet ex dictis à fortiori.

Art. 2. Disparitas est 1. quod medium temperantiæ est medium rationis, medium verò iustitiæ est medium rei, vt dictum est quæst. 9. art. 9. & 10. Ideóque magis dici potest dari iniustum quam intemperatum in casu ignorantiæ, ac inaduertentiæ. Altera disparitas est quia intemperatum, vtpote pertinens præcisè ad operantem ex natura sua, regulatur solum per cognitionem operantis: iniustum verò regulatur etiam per rationem alterius, vtpotè pertinens etiam ad alterum præter operantem. Quare ex hoc præterea capite adest sufficiens fundamentum discriminis constituti à D. Thoma, & diuersæ vtrobique locutionis ab eo vsurpatæ; atque hoc fundamentum sufficienter indicauit ibidem Sanctus Doctor, nec aliud intendit Caietanus in expositione eius loci, licet non exponat adeò clare. Vtcúnque res habeat, nihil interest ad mores.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm sciens, & volens possit iniuriam pati?

VIdetur posse pati. 1. Quia in contractu vsurario, & simoniaco dans pretium pro mutuo vltrà sortem, & dans qualecúmque pretium pro re sacra patiuntur iniuriam ab incipiente tale pretium. Cuius manifestum indicium est, quod accipiens tenetur ad restitutionem; excessus quidem in casu mutui, totius autem pretij in casu simoniæ. Idque verum est tametsi pretium datum fuerit à sciente, maximéque volente absque vlla prorsus coactione ex parte acceptantis pretium. Quod scilicet oblatum datumque ab altero fuerit præcisè, vt se liberaret ab onere gratitudinis, nec discederet grauatus ob beneficium sibi collatum gratuito; & quando nulla vrgebat necessitas illud quærendi, accipiendi, sola voluptas, & appetitus purè spontaneus concupiscentiæ.

2. Marito spontè, ac libenter consentienti in adulterium vxoris, infert nihilominus iniuriam adultera, eiusque actio contrahit rationem formalem, & malitiam specialem adulterij, adeóque, & iniustitiæ. Eadem est ratio de volente occidi absque iusta causa, seu nulla existente causa præter voluntatem, qua desiderat occidi; nec non de volente, ac petente infamationem sui, præsertim si ratione officij sit persona publica. In iis etenim, & similibus casibus datur vera ratio iniustitiæ nihil obstante scientia, & voluntate patientis. Quod auctores communiter supponũt, vt certum. Nec magis dubitatur Sacerdotem pati iniuriam, si iudicetur à iudice laico, tametsi velit ab eo iudicari, & cedere iuri suo quoad forum Ecclesiasticum. Idem apparet ex irregularitate percutientis Sacerdotem volentem percuti punitiua iniuriæ illi nihilominus illatæ. Potest igitur iniuriam pati sciens, & volens.

Art. 1. Resp. Vnanimis, & certa omnium sententia est cum D. Thoma dicta quæst. 59. art. 3. scientem, & volentem non posse pati iniuriam. Ratio efficax D. Thomæ est, quia vnusquisque se habet potius, vt agens quam vt patiens, in eo, quod sibi contingit ex propria voluntate. Nam quod sibi contingit ex propria voluntate, habet ex seipso; quod autem patitur habet ex alio. Repugnat igitur, vt iniuriam quis patiatur volens. Nempe quatenus illam pateretur, iniuria esset à principio extrinseco; esset autem ab intrinseco, quatenus eandem vellet; idest esset ex seipso, quæ sunt contradictoria. Qua de causa dixit Philosophus 8. phys. text. 40. non posse idem secundum idem esse agens, & patiens.

Art. 2. Confirmatur quia nemo potest facere iniuriam per se, & formaliter nisi volens. Ergo neque pati eandem formaliter potest volens. Patet consequentia, qua sicut nequit quisquam constitui moraliter agens, nisi per voluntatem; ita non potest constitui moraliter patiens nisi contra voluntatem. Confirmatur rursus, quia nulla iniuria fieri formaliter potest nisi peccando contra legem fauentem atque beneficam respectu eius, cui fertur iniuria, vt supra dictum est q. 3. art. 18. & sæpe deinceps. Cum autem fauor, & beneficium non conferantur inuito; ideóque nulla lex possit esse fauorabilis, & benefica respectu nolentis fauorem, & beneficium; atque volitio actionis iniuriosæ foret nolitio fauoris, & beneficij contrarij, patet iniuriam non posse esse volitam ab eo, qui eam patitur, sed eo ipso deesse actioni rationem iniuriosæ. Confirmatur denique quia ius constituitur intrinsecè per volitionem eius, cui ipsum inest, vt dictum est quæst. 6. ab art. 1. Ergo eo ipso, quod quis velit actionem materialiter contrariam iuri suo, cedit eidem iuri, nec subsistit amplius tale ius. Est autem de ratione actionis iniuriosæ, vt componatur cum iure alterius in contrarium; neque peccari iniuriosè potest aduersus ius, quod iam euanuit.

Art. 3. Ponitur ob oculos clarius vis istarum confirmationum aduertendo ius non grauare subi ctum, cui inest, sed cæteros in fauorem ipsius vt constat ex definitione iuris superius data quæst. 3. art. 4. Si autem posset quis pati iniuriam volens, posset planè ius aliquod esse grauosum respectu habentis ipsum. Quia ratione iuris ipsi conueniret, vt cæteri non solum possent, sed etiam deberent contradicere voluntati eius circa rem suam; certè non tenerentur nec possent illi conformari. Quia non possunt inferre iniuriam, sed tenentur ab ea abstinere. Quid autem est grauamen, si tale non est quod impedit impletionem propriæ voluntatis, atque cæteros constringit ad contradicendum eidem? Quid quod inde fieret ius posse esse restrictiuum propriæ simul, & alienæ libertatis impediendo illationem iniuriæ ab altero, & consensum proprium in iniuria; idest in peccatum alterius? quod est contra quidditatem iuris, & contra omnem superiorem doctrinam circa illud.

Art. 4. Declaratur, & vrgetur vlterius exemplo. Quia emptor, qui sciens, & volens dat pro merce pretium maius, quam debeat nullam vt est in confesso apud omnes, patitur iniuriam à venditore accipiente totum, quod sibi datur, tametsi faciat materialiter iniustum, vt patet. Id quod nulla alia de causa subsistere potest, nisi quia actio materialiter iniusta amittit rationem formalem iniuriæ ob scientiam & voluntatem patientis, seu quasi patientis. Ergo repugnat actionem aliquam esse formaliter iniuriosam respectu volentis ipsam.

Art. 5. Accedit rem hanc Canonica, & Ciuili sanctione reddi indubitabilem quia Reg. 27. de reg. iur. in 6. statuitur, quod *scienti, & consentienti non fit iniuria*, & l. 187. ff. eodem titulo deciditur *neminem fraudare eos, qui sciunt, & consentiunt*, repugnat autem, vt iniuriam inferat alicui, qui eum non fraudat suo iure.

Ad 1. & 2. Dicitur nullum eorum, qui vtrobique adducuntur in exemplum, velle simpliciter, & absolutè, sed tantùm secundum quid voluntate formaliter pertinente ad rationem iuris. Quod tamen, vt percipiatur clarè, & solidè stabiliatur, obitérque diruantur nonnullæ aliorum responsiones minus idoneæ, aut nimis duræ, opus est doctrina quæst. sequentis.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm ius possit formaliter, aut tolli per iniuriam, aut lædi absque iniuria?

VIdetur vtrumque fieri posse. 1. Quia habenti ius ad rem potest impediri, ac negari ius in re per actionem iniustam, vt infra dicetur, & est certum apud omnes. Ergo potest auferri, seu negari ius aliquod per iniuriam.

2. Ius est reflexiuum, aut quasi reflexiuum supra seipsum. Eodem namque iure quo quis habet rem quamlibet aliam, vt suam, habet etiam necessariò ipsum ius, vt suum. Alias necesse esset dari processum iurium in infinitum, vt aliquod ius fieret suum alicuius. Sicut ergo actio auferens res alias distinctas realiter à iure, quæ sunt terminus iuris, potest esse iniusta per oppositionem cum iure circa illas; ita etiam potest esse iniusta actio auferens ius per oppositionem cum eodem iure, quod aufertur, id est cum iure iuris indistincti realiter ab ipso.

3. Habens aliquod ius absolutum, & illimitatum quoad tempus, eo ipso habet ius ad conseruationem perpetuam sui iuris. Ergo fit illi iniuria, si impediatur conseruatio talis iuris. Impediri autem non potest conseruatio iuris, nisi per ablationem ipsius. Ergo ablatio iuris potest esse iniuriosa. Confirmatur quia vnusquisque habet ius ad conseruationem sui: alias non esset iniusta occisio hominis. Cum autem quis occiditur deficiunt omnia eius iura, ideoque ablatio vitæ est ablatio omnium iurium conuenientium illi; qui occiditur. Vnde si quis non haberet ius ad conseruationem suorum iurium, eadem de causa, neque respectu conseruationis sui vllum ius haberet, nempe hoc ius cum iniuria sibi contraria componi non potest, & ablatio vitæ est ablatio omnium iurium. Sequela autem est absurdissima, vtpote auferens rationem iniustitiæ homicidio secundùm omnes suas species; cum tamen nulla maior hominis ab hominem iniustitia esse possit, quam homicidium.

Art. 1. Resp. De conceptu formali iuris est, tum vt auferri formaliter per iniuriam non possit, tum vt lædi non possit formaliter, nisi per iniuriam. Probatur, & explicatur prima pars huius principij primum à paritate. Quia nullum ius potest tribui formaliter per iustitiam, ita vt nondum habenti ius aliquod tribuatur ab habenti, idque ab illo fiat virtute iustitiæ. Ergo nullum ius tolli, negatiuè potest formaliter per iniuriam, itavt habens ius desinat habere illud, idque fiat per iniuriam auferentis. Patet antecedens; quia cui aliquid confertur non præexistente iure, vt id sibi conferretur eo ipso confertur, quod non est suum ipsius accipientis. Patet consequentia; quia non minus est de ratione iniuriæ, vt contradicat iuri alterius, quam sit de ratione iustitiæ, vt conformetur iuri alterius. Æquè autem repugnat contradictio respectu extremi iam non amplius existentis; atque conformitas respectu nondum existentis.

Art. 2. Probatur deinde à posteriori. Quia iudex spolians reum bonis suis ob delictum dignum tali pœna, nullam illi infert iniuriam; infert verò latro, tametsi illa auferat eidem delinquenti cognita eius dignitate, vt spolietur bonis suis. Huius autem discriminis nulla alia ratio esse potest, nisi quia iudex simul cum bonis aufert ius ad bona; latro verò auferre ius non potest, sed tantùm bona. Quod si vel hic haberet potestatem auferendi simul cum bonis ius ad bona, vel ille non haberet, secus omninò res, accideret, & iudex inferret iniuriam, latro non inferret. Patet igitur auferentem ius, eo ipso nullam iniuriam inferre, ac proinde ius per iniuriam auferri formaliter minimè posse.

Art. 3. Probatur denique à priori. Quia iniustitia habitualis est habitus intentiuus inæqualitatis, vt dictum est q. 14. art. 4. ac per consequens iniustitia actualis, est actualis intentio inæqualitatis. Constat autem est dictis q. 9. a. 2. & seq. Istam inæqualitatem versari non inter bona vnius, & bona alterius secundùm se, neque inter iura vnius, & iura alterius secundùm se; neque inter vtraque simul, absolutè considerata; sed versari inter bona vnius, & bona alterius cum proportione ad iura vtriusque: Itavt defectus proportionis inter hæc extrema essentialiter constituat inæqualitatem, quæ est materia iniuriæ. Manifestum verò est defectum istiusmodi æqualitatis dari non posse deficiente iure. Sicut enim nihil potest habere proportionem æqualitatis respectu extremi iam non existentis, ita nec inæqualitatis proportionem habere potest respectu eiusdem. Nempe extremo, quod iam non datur à parte rei, sicut nihil æquale, ita nec inæquale quidquam esse potest.

Art. 4. Confirmatur. Nam qui patitur iniuriam, ideò illam patitur, quia ei negatur, quod eidem debetur, sed ablato iure iam nec ipsum, nec eius terminus debetur. Ergo cui aufertur ius formaliter, non patitur iniuriam. Vis huius rationis ex eo clarius apparet; quia si posset ius formaliter auferri per iniuriam; fieri vtique posset, vt quod alicui debebatur, inciperet esse indebitum respectu eiusdem præcisè ratione iniustæ ablationis. Quod est manifestè absurdum, quia ablatio iniusta auferentem constituit debitorem rei ablatæ, & rem ipsam ablatam constituit debitam restitui. Patet autem sequela: quia deficiente formaliter aliquo iure, deficit eo ipso ratio debiti in termino iuris, siquidem ablata forma denominante nequit subsistere eius denominatio; atque ratio debiti est denominatio prouenies à iure. Ergo si formalis ablatio iuris posset esse iniusta, aliquid prius debitum redderetur indebitum ratione iniustæ ablationis.

Art. 5. Altera pars principij initio propositi, nempe nullum ius, formaliter lædi posse, nisi per iniuriam videtur esse satis ex se manifesta. Quia ius proprietatis, de quo agitur, est libera facultas munita lege fauente subiecto eius, & grauante alios in fauorem ipsius, vt dictum est in definitione iuris. Quare fieri non potest, vt lædatur ius aliquod, quin restringatur libera aliqua facultas, & fiat contra legem fauentem eidem liberæ facultati, atque constituatur inter lædentem, & læsum inæqualitas contraria tali legi. In hoc autem consistit formalis ratio iniuriæ, vt patet. Ergo repugnat actionem aliquam, vel omissionem esse læsiuam iuris formaliter, eandémque non esse iniustitiam. Ea porrò actio, seu omissio dicitur læsiua iuris formaliter; quæ est contraria actioni, vel omissioni, ad quam ius dat liberam facultatem.

Art. 6. Quare ad iudicandum an aliqua actio, vel omissio, quæ ex vi alicuius iuris præexistentis secundùm se futura erat iniuriosa, desinat esse talis, ex aliqua suppositione superueniente de nouo, videndum est, an noua ea suppositio auferat ius præexistens

ad

ad eam actionem, vel omissionem, an non auferat? Si enim auferat ius, auferet etiam actioni, vel omissioni rationem iniuriosæ; sin minus: non auferet, quidquid illud, & cuiuscumque conditionis fuerit. Siquidem eo non obstante actio, seu omissio erit læsiua iuris, non minùs, quàm si suppositio facta non fuisset.

Art. 7. Ex his concluditur sententiam Philosophi D. Thomæ, aliorumque communem, & certam defensam in quæst. proximè præcedenti, quod volenti non fiat iniuria, intelligendam esse de voluntate qua quis validè renunciet iuri suo, illúdque efficaciter abdicet à se non solùm affectiuè, sed etiam effectiuè. Hanc esse mentem D. Tho. patet ex illo art. 9. ad 1. *Homo enim*, ait, *per suam voluntatem possidet res & ita non est præter proportionem, vel propositum, si aliquid ei abstrahatur, sed secundùm propriam voluntatem, vel à seipso, vel ab alio.* Loquitur ergò de voluntate qua vnusquisque res possidet, & qua proindè retracta, per contrariam voluntatem non amplius eas possidet, sed desinunt esse sui ipsius.

Art. 8. Eam porrò sententiam; tametsi absolutè, & absque expressione vllius limitationis proferatur, esse capacem huius sensus, ac restrictionis ex eo facilè prespicitur; Quia dum agitur de iuribus, voluntas disponens inualidè circa aliquid, perindè æstimatur, ac si non esset: ideóque communiter dicitur voluntas nulla, & quia moraliter nulla est reipsa, dum agitur de voluntate quoad morales effectus, vt contingit, dum agitur de iuribus, & iniuriis, non comprehenditur sub nomine voluntatis. Vndè patet nullam vim inferri per datam expositionem Philosopho, & D. Thomæ. atque regulis vtriusque iuris; quatenùs negantibus iniuriam respectu scientis, & volentis. Quia loquuntur expresè de voluntate inducente diuersitatem moralem, in actionem materialiter iniustam. Quæ diuersitas induci nullatenùs potest, nisi inducta diuersitate in iure, cui videlicet, si non obstante ea voluntate adhuc perseueraret, non minus esset contraria etiam formaliter, ac moraliter eadem actio, quàm si nulla talis voluntas, nullúsque in eam consensus physicè adesset patienti.

Art. 9. Quia verò voluntas actualiter, & explicitè consentiens in actionem materialiter iniustam aliquando illi aufert, aliquando illi non aufert rationem formaliter iniuriosæ; pro isto discrimine clariùs dignoscendo considerandum est quædam iura pendere in esse, & conseruari ab actuali voluntate habentis illam: vel certè quoad primum esse ab actuali voluntate, eáque explicita, ac determinata circa talem rem, & quoad coonseruari à defectu similis voluntatis actualis contrariæ: alia verò iura esse talia, vt eorum conseruatio non pendeat à defectu voluntatis actualis contrariæ, neque ad primum eorum esse requiratur voluntas explicita, & determinata respectu talis rei. Prioris generis sunt iura pecuniarum. Quas videlicet nemo facit suas, nec reddit illicitam vsurpationem earum, nisi habeat voluntatem specialiter liberam respectu ipsarum, qua velit eas esse suas: & superueniente voluntate contraria desinunt esse suæ. Posterioris generis est fama. Cuius videlicet ius habetur voluntate generali, qua vult sibi benè esse, siue esse felix, ac beatus, & non amittitur voluntate actuali contraria.

Art. 10. Ratio huius discriminis inter diuersa iura pendet ex eo, quod quædam bona sunt talis naturæ, vt cum ipsis, & sine ipsis possit quis esse felix; imò possit promouere fœlicitatem per voluntariam iacturam eorũ, seque disponere per ipsam ad alia maiora bona. Huiusmodi sunt pecuniæ, & abundantia bonorum temporalium, quibus in pauperes erogatis, aut aliter honestè renuntiatis crescit dispositio ad ditandum animum maioribus aliis bonis; ipsaque voluntate, se ad illa disponendi, incipit iam ditescere melius, & promouere fœlicitatem suam. Alia verò sunt bona, quorum iactura voluntaria non promouet fœlicitatem, sed minuit, & reddi, indispositum, aut minus dispositum ad consecutionem eius. Huiusmodi sunt fama bona, vera rerum cognitio, & alia huius generis. Infamia enim voluntaria reddit hominem minus sollicitum de honestate vitæ, & minùs vtilem honestati aliorum confouendæ; & error quantùm est de se disponit animum proximè, vel remotè ad prosecutionem, vel fugam rerum contrariam merito, ac dignitati ipsarum. Patet autem in voluntate generali, qua quis vult fœlicitatem, vtque benè sibi sit, non posse contineri voluntatem eorum bonorum, sine quibus fœlicitas, & ipsum benè esse optimè consistit; ac proindè ad acquisitionem eorum, seu ad ea facienda sua necessariam esse voluntatem explicitam, ac determinatam respectu ipsorum: Contineri verò in eadem generali voluntate, voluntatem eorum bonorum, quæ ita conferunt ad fœlicitatem, vt eorum iactura voluntaria minuat illam potius, & ad eandem malè disponat. Qui enim vult aliquid explicitè, eo ipso vult virtualiter, & implicitè, quæ sunt ad illud necessaria determinatè, non verò quæ necessaria non sunt.

Art. 11. Quia verò nemo est, qui nolit, aut possit omninò nolle fœlicitatem, sed necessariò omnes illam volunt, atque hæc voluntas præualet supra omnes alias volitiones, sit planè nemini deesse posse voluntatem efficacem, quæ sufficiat ad constituendum ius respectu eorum bonorum, cum quibus fœlicitas habet illud genus connexionis, quæ modo exposita est. Vnde etiam si quis habeat, per errorem intellectus, aut deordinationem affectus, voluntatem particularem, qua efficaciter nolit eadem bona, illisque & eorum iuribus renunciet efficaciter affectiuè, atque ipsorum iacturæ similiter consentiat; non propterea desinet habere ius ad illa. Præualet nimirùm voluntas vniuersalis fœlicitatis, & eorum bonorum, cum quibus connectitur fœlicitas, huic alteri voluntati particulari contrariæ: tum quia voluntas fœlicitatis est ordinatiua cæterorum omnium ad ipsam fœlicitatem, cum maiori adhæsione ad hoc motiuum, quam possit haberi ad aliquod aliud: tum quia ea voluntas continetur in qualibet alia voluntate, vt dictum est dum ageretur de vltimo fine, & de terminis humanæ libertatis. Quapropter quæuis volitio circa motiuum particulare, quæ contradicit intentioni vniuersali fœlicitatis, sibi etiam ipsi contradicit virtualiter, & implicitè; concordans partim cum eadem intentione fœlicitatis, partim ab ea discordans. Præterea lex, qualem dictum est supra pertinere ad constitutionem iuris proprietatis, fauet intentioni fœlicitatis, non autem voluntati particulari contrariæ. Nempè Deus non vult eis nos iuribus spoliari, quibus egemus ad fœlicitatem per se, & determinatè, tametsi dederit potestatem, vt culpa nostra amittere possimus bona ad illam conferentia merendo ablationem eorum, sicut & ipsam fœlicitatem amittere possumus, tametsi à nemine auferibilis ea sit absque culpa nostra, & merito, vt auferatur.

Art. 12. Ex quibus apparet patientem iniuriam semper esse, vel ita nolentem, vt nullatenùs sit volens, vel certè ita vt magis sit nolens quàm volens; ideoque, vel esse purè patientem, vel certè patientem magis, quàm agentem. Apparet rursus legem repugnantem abdicationi aliquorum iurium, tametsi

contradicat alicui voluntati subiecti, cui ea insunt; esse nihilominùs fauorabilem respectu ipsius: tum quia concordat appetitui non solùm recto materialiter & formaliter; sed etiam prævalenti, & efficaciori: tum quia beneficium, & fauor, potest conferri irrationabiliter inuito. Ex quo vlterius efficitur posse subsistere ius, tametsi detur in eius subiecto aliqua nolitio illi contraria, dummodò detur simul volitio alia prævalens, per quam idem ius constituatur, atque subsistat. Indidem similiter efficitur legem repugnantem abdicationi aliquorum iurium, posse nihilominùs esse ampliatiuam simpliciter libertatis subiecti eorum; quia potest nihilominùs indulgere quoad plura, & maiora bona; solùmque restringere quoad aliquid nocens, & odio habitũ efficassime per aliam voluntatem ab eodem subiecto iuris. Qua in re Deus prouidet vniuersaliter omnibus ista sua lege, ad eum ferè modum, quo prouidet magistratus dans curatorem prodigo, ac dilapidatori bonorum, vt voluntas eius absque istius consensu sit nulla. Quo defenduntur illi potius, quàm restringantur simpliciter, & absolutè termini libertatis quoad plures vsus per tempus longius circa bona sua.

Art. 13. Non est difficile doctrinam istam deducere ad casus propositos in rationibus dubitandi quæstionis proximè præcedentis. Dicendum namque est primò conditionaliter: si voluntas dandi aliquid pro aliquo, siue temporali, siue spirituali, atque consensus innocumentum ab altero inferendum, sufficiant ad renuntiandum ius; vtque ipsum omninò pereat danti sic, & consentienti; nullam fieri iniuriam, neque ab accipiente pretium, neque ab inferente nocumentum, ac per consequens nullum deindè superesse onus, seu restitutionis, seu compensationis: secus verò si ius nihilominus integrum perseueret. Quæ quidẽ assertio vsque adeò manifesta est ex dictis huc vsque quoad vtramque suam partem, vt nulla vlterius indigeat, aut expositione, aut confirmatione.

Art. 14. Dicendum rursus est absolutè, & in genere acceptionem bonorum, & illationem nocumenti exercitas circa volentem dare, aut pati, eo ipso carere specie quadam iniustitiæ, quam contraherent non existente ea voluntate, & consensu, etiam quando eadem voluntas, & consensus sunt insufficientes ad extinguendum ius volentis, & consentientis quoad rem datam; & nocumentum illatum. Quia eo ipso deest specialis iniustitia violentæ damnificationis. Nempè vnusquisque habet ius quoddam speciale, ne patiatur violentiam circa sua bona. Qua de causa rapina differt specie à furto simplici eiusdem rei, illique superaddit rationem specialem iniustitiæ, vt docent D. Th. q. 66. art. 4. & alij communiter, ob specialem violentiam, quam ingerit raptor cum contemptu Domini præsentis, & actualiter renitentis; cum deberet illum reuereri, tametsi alias inferiorem, ob præeminentiam quam q. 2. & 3. dictum est, inseparabilem esse à iure circa rem, quæ ipsum terminat, & circa eius vsus. Quia igitur scienti, ac volenti actualiter, & explicitè nunquam infertur ea specialis violentia, quæ inferretur nolenti, & nullatenus simul volenti, propterea neque fieri vnquã potest ea specialis iniuria, quæ fieret nullatenus volenti, tametsi aliquãdo fiat absolutè aliqua iniuria iuxta nuper dicta.

Art. 15. Simili ratione verificatur vulgare illud: beneficiũ non confertur inuito. Verificatur inquam aliquatenus, etiam respectu irrationabiliter inuiti. Nec enim huic confertur beneficium illud speciale voluptatis, seu complacentiæ præsentis, & animi benè dispositi ad gratitudinem, quod conferretur, si eadem actio exerceretur erga volentem, & cupientem, & eo magis, quo magis vellet, ac cuperet. Qui enim accipit beneficium vtcunque inuitus actualiter, & in particulari, loco duplicis eius beneficij accipit duplex contrarium nocumentum, alterum displicentiæ, ac tristitiæ præsentis, alterum indispositionis ad gratitudinem coniunctæ cum debito gratificandi. Igitur è conuerso qui patitur damnum volens, atque consentiens, tametsi nulliter absolutè velit, atque consentiat, liberatur à duplici nocumento, altero violentiæ, & displicentiæ, ac tristitiæ præsentis, seu incipientis ab illo ipso instanti actionis damnificatiuæ; altero dispositionis præsentaneæ ad iram, & vindictam; & per consequens damnificator non committit iniustitiam quoad hæc duo, commissurus eandem, si idem damnum inferret nolenti actualiter, & explicitè, seu nullatenùs volenti.

Art. 16. Dicendum denique est breuiter in particulari. Accipiens auctarium pro mutuo est absolutè iniustus, si mutuatarius illud soluat, vel ignorãs præsentem illam mutui commoditatem esse inuendibilem, & incompensabilem æquali pretio, vel soluat sciens quidem hoc, sed coactus ab iniqua mutuantis auaritia coniuncta cum propria præsenti necessitate. Quia in neutro casu adest voluntas donandi auctarium; Emptio verò ex natura rei est nulla vtpote vendens, quod est inuendibile; ideoque non perit soluendi ius eiusdem auctarij, vtpote nullatenùs donati, nec propriè soluti. Vndè consequens est iuxta dicta superius, vt committat peccatum iniustitiæ, qui illud accipit. At si idem auctariũ detur absque eiusmodi ignorantia, & coactione etiam palliata, eo ipso donatur, & nulla est iniuria. Eadem est quoad hoc ratio de dante aliquid pro re, seu purè, seu non purè, spirituali. Si enim det similiter ignorans, vel coactus acceptio est iniusta. Si verò det præcisè ob gratitudinem, & liberaliter, idque realiter, ac sincerè, nulla est iniustitia. Quia voluntas dandi, ac cedendi iuri suo est valida iuxta dicta superiùs de natura pecuniarum. Neque de hoc casu loquuntur auctores, dum vniuersaliter dicunt iniustos contractus vsurarios, & simoniacos, vt notat inter alios Layman agens de simonia.

Art. 17. Similiter excessus coniugatorum sunt iniusti non solùm respectu prolis legitimæ, aut Reipublicæ, quo nonnulli recurrunt, & ad præsens minimè spectat; sed etiam comparatione mutua, idque propriè, ac strictè, tametsi inuicem conniueant, siue mutuo, siue non mutuo. Quia vtrumque premit obligatio mutua fouendi in altero amorem erga se coniugalem, pacem, & tranquillitatem permanentem ad finem vsque vitæ. Contrariam verò imposterum dispositionẽ animi vterlibet imprimit alteri, dum peccat, propter acres zelotypiæ motus, & amaram displicentiam consortis alio distracti, & affectus, vt minimum diuisi. Neque verò potest conniuentia præsens, & permissio spontanea peccati impedire, quominus ea dispositio facilè postea pariat separationem animorum, odia, rixas, diffidentiam; quibus vitandis tenentur iure matrimonij inextinguibili per voluntatem postea superuenientem.

Art. 18. Præterea coniugati fiunt ex vi matrimonij vna caro, vt habetur in Euangelio. Quare fieri non potest, vt alteruter eorum peccet cum tertio contra castitatem violando obligationem, quam habet respectu suiipsius secundùm se, quin simul & indiuisim peccet contra iustitiam, violando obligationem, quam habet respectu alterius consortis, vtpote indiuisi à se in tali materia. Qua de causa non magis potest consensus alterius auferre posteriorem istam malitiam, quam possit priorem. Quia non est ampliùs in alterutrius potestate, vt inducat mutuam, iuridicam diuisionem carnis: sed debet vterque se custodire non minus alteri, quam se secundùm se immaculatum,

culatum,& hoc modo prouidere ne alter maculetur, infametur, atque vilescat ; idque, siue ipse velit, siue nolit.

Art. 19. Ob eandem identitatem moralem vnusquisque coniugatus constituitur custos alterius, sicut debet esse custos sui ipsius in ordine ad obseruãtiam castitatis coniugalis,acceptatúrque ab altero ad hoc officium. Quare qui illi præstando reddiderit se inhabilem, eo ipso peccabit contra ius quæsitum alteri ; sicut quiuis obligatus ad custodiendum quidquis aliud. Manifestum autem est coniugatum violatione thori reddi valdè inhabilem ad præstandum hoc officium. Idque multò magis, quando peccatur ex consensu consortis. Quia consilia, quærimoniæ, minæ,aliæque coniugales mutuò se custodiendi artes languent admodum, nec flocci pendentur ob memoriam exempli in contrarium prælati ; & adhibentur difficilius,ac tepidius ob conscientiam oppigneratam vicissitudini exigendæ quasi iure suo ab eo, qui prius consensit, ac indulsit.

Art.20. Ab istis porrò obligationibus neuter coniugatus liberari potest voluntate alterius, quia nituntur consensu matrimoniali vltrò citroque præstito ; cuius vigor est deinceps irreuocabilis ab ipsis effectiuè ; ideóque sunt inamissibilia iura fundata in illo secundùm se præcisè. Igitur ob consensum, seu permissionem spontaneam consortis non aufertur propria adulterij iniustitia ; sed sola illa, quæ consisteret in violenta corporis alienatione, & speciali vi contristandi ob læsionem actualiter renitentis,seu non conniuentis actualiter ; atque quod ratio iniustitiæ absolutè perseueret, ideò est quia ius matrimoniale perseuerat nihilominus, vt patet ex ratione data.

Art. 21. Iam quod attinet ad personam Ecclesiasticam cedentem iuri fori,aut non percussionis, manifestum est neutrum ius amitti posse per voluntatem patientis. Cùm enim istud ius concedatur non tam in fauorem personæ priuatæ, quàm in fauorem ordinis Ecclesiastici,& Clericalis, non potest amitti sola voluntate personæ priuatæ, quia subsistit, vi alterius voluntatis irreuocabilis per ipsam, & illa sua ipsius voluntate penderet,à qua Ecclesiasticus,aut Clericus factus est,quæ voluntates non reuocantur, aut annullantur per voluntatem posteà superuenientem cedendi foro, & volendi percussionem. Idem dicitur suo modo de volente infamationem sui, & iacturam aliorum bonorum, quorum conseruatio est necessaria determinatè ad fœlicitatem consequendam : quia ius ad talia bona subsistit vi voluntatis, qua vnusquisque vult fœlicitatem præualente omnibus aliis voluntatibus,vt superiùs dictum est.In omnibus igitur huiusmodi casibus,& materiis ideò datur ratio iniuriæ, quia perseuerant priora iura.Vnde demum deducitur omnem iniuriam præsupponere essentialiter ius,ideoque iniuriam esse,quia iuri contradicit, ac proindè ius neque auferri per iniuriam formaliter posse, neque lædi absque iniuria.

Ad 1.Conceditur antecedens,& distinguitur consequens : auferri materialiter potest ; Conceditur consequentia : formaliter ; negatur consequentia, quia ius in re respectu habentis ius ad rem comparatur veluti res quælibet distincta ab omni iure,quatenùs ius ad rem est ius ad ius in re ; atque hoc est terminus purus, & iustum passiuum comparatione illius. Quare impediens iniustè ius in re non facit actionem contrariam ipsi iuri in re, sed contrariam iuri ad rem:ita vt per oppositionem ad solum istud posterius ius, ea actio sit iniurioſa. Illud autem ius comparatur formaliter cum vnaquaque iniuria per ordinem, & oppositionem ad quod habet actio rationem iniurioſæ;terminus verò eiusdem iuris comparatur materialiter,quia est materia,in qua versatur iniuria. Cùm igitur notanter dictum sit nullum ius formaliter auferri per iniuriam posse ; id est nullum ius auferri posse per actionem, cui conueniat ratio iniustitiæ, seu iniuriæ per oppositionem ad idem ius, patet nihil hac obiectione concludi contra conclusionem. Eadem porrò ratio est de impeditione iuris proximi, aut intrinseci præsupposita existentia iuris remoti, aut extrinseci, deque aliis similibus iurium iuribus, qualia sunt ius ad matrimonium post sponsalia, & ius ad rem promissam post promissionem acceptatam.

Ad 2. Imo inde concluditur oppositum ; quia sicut res, quæ est sua alicuius pro aliquo instanti, absque vlla eiusdem iniuria est penes alium pro alio instanti, pro quò nullum iam competit illi ius respectu eiusdem rei ; ita etiam ipsum ius est penes alium absque vlla prioris domini iniuria pro eo instanti, pro quo eidem priori domino nullum iam competit ius, neque respectu ipsius iuris, neque respectu termini realiter distincti illi correspondentis. Hoc autem necessario contingit pro instanti, pro quo aufertur ius directũ;quia eo ipso aufertur etiam ius reflexum, vtpotè indistinctum realiter à directo.

Art.1. Ad 3. Nemini conuenit ius propriè,& strictè tale respectu conseruationis suorum iurium formaliter : Sed conseruatio ista est, vel metaphysicè necessaria, vel defectibilis sola eius voluntate, & actione,qui sine iniuria auferre ius,& impedire eius conseruationem potest. Si enim ius aliquod à Deo immediatè conferatur, eiusque sola voluntate conseruetur ab ipso solo auferri potest, atque adeò non nisi iustè auferri potest. Quod si Deus promissionẽ, aut reuelatione perpetuæ conseruationis idem ius stabiliat, iam conseruatio erit metaphysicè necessaria.Si autem ius homini ab homine conferatur,vel confertur ad nutum conferentis sine alia causa, vel in perpetuum,atque omninò absolutè,dum non aderit causa specialis iusta in contrarium. Si sit ad tempus, & ad nutum, patet absque vlla iniuria auferri posse à conferenti,quando placuerit,si in perpetuum, & absolutè, nulla vi auferri ab eodem poterit. Quia post acceptationem voluntas contraria conferentis erit nulla. Multo verò minùs poterit auferri ab aliis non existente causa iusta in contrarium, à quorum videlicet voluntate minus pendet tale ius. Quando autem aderit iusta causa auferendi ius, patet iustè ablatum illud iri ab eo, ad quem pertinet causæ cognitio ; ab aliis verò nullatenùs auferri poterit ; tametsi maximè velint.Ergò conseruatio iuris formaliter non cadit sub iure,sed vel est necessaria vel non munita lege, atque negabilis sine iniuria. Vnde habens ius absolutum, ac illimitatum, habet eius perpetuitatem non iure, sed quod maius, & alterius generis est, impossibilitate physica ablationis.

Art.2. Ad homicidium, quod attinet, alius est dicendi locus.Sufficit pro nunc supponere,vt certum, hominem non esse dominum suæ vitæ ; sed totum eius ius immediatum ad solum Deum pertinere. Vndè qui peccat occidendo hominem, non est iniustus erga ipsum,sed erga Deum. Iura verò spectantia ad hominem non ab eo eripiuntur formaliter, & immediatè, qui eripit illi vitam, sed tantùm indirectè, quatenùs iura bonorum temporalium conferuntur homini tantùm pro tẽpore vitæ mortalis;ac proindè intereunte homine vndecumque id proueniat, siue naturaliter, siue violenter, illa desinunt esse,vel transferuntur non per directam ablationem eorum, sicut quando iustè spoliatur illis reus per iudicis sententiã;sed indirectè per positionem termini,& conditionis ab auctore iurium designatæ, nunquam igitur ius aufertur directè, & formaliter per iniuriam.

QVÆST.

QVÆSTIO XVII.

Vtrùm omne peccatum iniustitiæ sit mortale?

VIdetur esse. Quia in re Venerea non datur paruitas materiæ, sed omne peccatum circa illam est lethale. Ergò neque in iniuriis datur paruitas materiæ, sed omne peccatum iniustitiæ est lethale. Probatur consequentia; quia neutra materia consistit in indiuisibili, & vtraque est finita. Quæ autem vniformiter sunt eiusmodi, possunt vniformiter auferendo diminui ita vt finiantur, sint prope finem, & parum distantia à nihilo. Quod autem parum distat à nihilo in quouis æqualiter genere, est quid paruum, vsque adeò, vt videatur esse legitima definitio parui, & magni, quod parum, vel multum distat à nihilo. Deindè quale est auferre pomum, vel obolum, tale videtur esse tangere extremos digitos, & sic de aliis similibus.

Rursus vitium oppositum iustitiæ est maius, ac deterius quàm vitium oppositum castitati. Quia iustitia est maior, & præstantior virtus, quàm castitas, vt constat ex q. 13. Ergò si aliquid exiguum contra iustitiam est veniale, multò magis veniale est, quod est exiguum contra castitatem. Denique si consecutionem vitæ æternæ redderet moraliter impossibilem, quod omnia peccata contra iustitiam etiam in quantitate vtcunque parua essent lethalia, ideoque oportuit non omnia esse prohibita sub lethali; Idem sequeretur ex eo, quod omnia peccata contra castitatem essent lethalia; quandoquidem nec occasiones horum peccatorum sunt pauciores, sed multò plures, nec motiua alliciunt minus, sed multò magis, ac proindè ob eandem rationem oportuit, vt nec omnia ista peccata essent prohibita sub lethali.

Art. 1. Resp. Peccatum iniustitiæ esse mortale ex genere suo; posse tamen esse veniale, tum ex solo defectu deliberationis; tum ex sola paruitate materiæ; tum ex vtraque simul, communis, & certa sententia est, cum D. Thom. art. 4. q. 59. Probatur prima pars. Quia quod opponitur charitati est mortale ex genere suo. Charitas enim est vita animæ, & quod opponitur vitæ est inductiuum mortis, ideoque mortale. Iniustitia autem opponitur charitati. Quia charitas intendit bonum proximi, iniustitia verò nocumentum eiusdem, quod consistit in priuatione boni.

Art. 2. Probatur altera pars quoad defectum deliberationis, quia vt dicit Philosophus cap. 5. huius 5. fine; *ea quæ non solùm ignorantes, sed ob ignorantiam etiam faciunt, venialia sunt.* Nempè actus humani non tam æstimantur ex effectu, & qualitate obiecti parui, vel magni secundùm se, quàm ex præcognitione perfecta, vel imperfecta, dummodo sit inculpabiliter imperfecta.

Art. 3. Probatur denique de paruitate materiæ. Quia *qui parum à medio recedit, non carpitur,* vt dicit Philosophus 2. Ethic. sub finem. Certè talis recessus condonatur facilè, ac proindè est venialis. *Exigua namque iactura ex. gr. vnius pomi, probabile est, quod non displiceat patienti,* vt dicit D. Thom. ad 2. Sanè displicentia per se loquendo est parua, & facile in perfectam pacem, & beneuolentiam reditura. Quod si talis non esset, redderetur moraliter impossibilis per se conseruatio charitatis cum Deo, & proximis, atque indè consecutio vitæ æternæ. Quæ sequela est absurda; infertur verò legitimè ex nimia frequentia occasionum leuiter nocendi, & facilitate inferendi leue nocumentum. Postrema pars de exiguitate materiæ, & deliberationis simul est manifesta à fortiori. Quanta porrò debeat esse deliberatio sufficiens ad mortale, est quid vniuersalius, & pertinens ad quæstiones de actibus humanis. Determinatio quantitatis est res valdè difficilis, vt visum est Philosopho, nec determinata ab eodem, loco proximè indicato; exponetur verò infrà, dum agetur de restitutione. Interim certum est materiam iniustitiæ tam paruam esse posse, vt non sufficiat ad lethale, sicut patet ex exemplo posito à D. Thoma.

Art. 1. Ad rationem dubitandi in contrarium concedendum omninò est antecedens, neque est negabile absque magno animarum periculo, morúmque corruptione, vt habetur ex D. Thom. q. 15. de veritate art. 4. c. sub initium. Ratio disparitatis multis visa est difficilis, nonnullis impossibilis, qui propterea negant antecedens; quia falsitas consequentis est omnibus manifesta, ac obuia. Ratio legitima discriminis pendet ex legitima cognitione delectationis, & rei Venereæ, in cuius significatione æquiuocationem passi sunt pauci illi, qui negarunt antecedens.

Art. 2. Sciendum igitur est non omnem delectationem secundum tactum, aut etiam visum, vel auditum qualitercumque perceptam esse Veneream, ac libidinosã, sed eam solùm, quæ consequitur ad actum consummatum luxuriæ, vel ad alios, qui sunt præuij, aut comitantes respectu actus consummati: exercentur verò cum eiusdem imaginatione, & cogitatione actuali; ita vt delectatio, cui animus adhæret, quando est libidinosa, non sit ea sola, quam causare possent ex se præcisè tactus illi præuij, aut concomitantes secundum se, sed prout coniuncti cum tali imaginatione, & cogitatione delectationis perceptibilis ex actu consummato. Vnde tactus corporis constituitur in ratione, ac specie determinata Venerei, seu libidinosi, non ex vi quam habet excitandi imaginationem, & cogitationem, atque indè complacentiam impulsiuam ad actum consummatum, sed ex coniunctione cum eadem imaginatione, & cogitatione, & cum adhæsione affectus voluntarij ad delectationem, quam causant eadem imaginatio, & cogitatio ex obiecto repræsentato. Quapropter consensus in actiones qualescumque causantes delectationem Veneream, eo ipso est consensus in delectationem, quæ est propria actus consummati, licet non propterea necessariò interfit consensus in ipsum actum exteriorem consummatum; cùm sufficiens sit consensus in delectationem propriam talis actus præcisè, vt imaginatam, & vt repræsentatam per cognitionem.

Art. 3. Iam verò in huiusmodi actionibus, & delectationibus, quatenùs hoc modo sunt Venereæ, ac libidinosæ, non dari paruitatem excusantem à peccato lethali ex eo liquet: Quia consensus in ipsas, quatenus tales sunt, includit consensum in delectationem propriam actus consummati luxuriæ, qui est peccatum mortale: Consensus autem in delectationem prouenientem ab aliquo actu lethaliter peccaminoso, licet concipiatur absque consensu in eundem actum, est peccaminosus lethaliter, vt docet D. Thomas 1. 2. quæst. 74. art. 4. Quia consensus in delectationem prouenientem ab aliquo actu, etiam præcisè, vt imaginatam, & repræsentatam in cognitione non potest esse absque inclinatione, & adhæsione affectus ad ipsum actum, qui est causa delectationis, atque consentiens deliberatè inclinationi, & adhæsioni sui affectus ad actum lethaliter peccaminosum eo ipso peccat lethaliter. Non enim est quid paruum, ac leue malum habere animum deliberatè inclinatum, & adhærentem malo graui. Quare actiones licet secundum se leues, & continentes ex se præcisè malitiam, vel nullam, vel parui momenti, quatenus

quatenus Venereæ, ac libidinosæ sunt, fiunt graues, nec sunt capaces malitiæ venialis, nisi ex indeliberatione.

Art. 4. Expositio ista, & significatio actionis libidinosæ, & consequentia inde deducta habentur apud D. Thom. in hac 2. 2. q. 154. art. 4. c. fine: *& ideò*, ait, *cum oscula, & amplexus huiusmodi* (scilicet libidinosi de quibus loquitur) *propter delectationem huiusmodi* (scilicet propriam actus consummati, de qua immediatè fuerat sermo) *fiant, consequens est, quod sint peccata mortalia; & sic solum dicuntur libidinosi. Vnde huiusmodi secundùm quod libidinosa, sunt peccata mortalia.* Solùm igitur expedit in hac materia non æquiuocare actiones libidinosas cum iis, quæ sunt occasiones libidinis, & prouocant ad libidinem; nondum tamen sunt libidinosæ. Hoc enim rectè obseruato nulla est de reliquo difficultas.

Art. 5. Nonnulli admittentes eandem, quæ modo data est, expositionem, ac restrictionem actionis libidinosæ consistentis in tactu, visu, vel auditu, nempè est eadem de his omnibus ratio, vt deducerent eandem, quæ huc vsque deducta est, consequentiam dixerunt quamlibet eiusmodi actionem libidinosam afferre secum inseparabiliter periculum proximum consentiendi in actum ipsum turpem consummatum. Facilius nimirùm vitari actiones præuias libidinosas simul cum consensu in actum consummatum, quam viteturiste consensus post illas actiones exercitas libidinosè; esseque probabilius iis actionibus sic exercitis subsecuturum esse istum consensum, quàm eundem esse cohibendum: atque per hæc duo adæquatè constitui actionem, seu omissionem quamlibet in ratione occasionis proximæ, & proximi periculi respectu peccati lethalis; quæ proindè si non vitetur peccatur lethaliter. Quam in rem aduertunt optimè posse actionem aliquam esse leuem, paruique momenti in ratione delectantis actualiter: grauem verò, magnique momenti in ratione occasionis, & periculi propter dispositionem materiæ, seu subiecti.

Art. 6. Demonstrant id exemplo scintillæ missæ in magnam copiam pulueris tormentarij, quæ quidem est quid paruum quoad quantitatem materiæ, & ignis; est tamen quid magnum & maximè formidandum quoad vim excitandi in tali materia, magnum, & inextinguibile incendium. In re autem præsenti eiusdem esse conditionis, actiones quascunque libidinosas, etiamsi sint maximè leues in ratione delectantis actualiter. Constat: tum à posteriori ex experientia pluribus exemplis, ac testimoniis multipliciter confirmata: tum à priori, quia delectationes eiusmodi perturbant rationem propter commotionem, & confluxum, necnon dilationem spirituum vitalium, quibus incident species impressæ, atque inde auctam supra modum apprehensionem, & repræsentationem phantasiæ præcipitantis propterea maiori semper cum impetu in deterius. Patet autem minui, ac debilitari miserabiliter libertatem perturbata in hunc modum, ratione, atque ideò periculum indè nasci, quale dictum est.

Art. 7. Nec obstat, quod desit per accidens, aut inculpabiliter credatur deesse tantum, ac tale periculum in aliquo indiuiduo. Quia lex ordinata in bonum commune speciei, qualis est, quæ dirigit potentiam generatiuam, non attendit quid accidat in aliquo indiuiduo, nec expedit, vt subiiciatur arbitrio vniuscuiusque, vtpote suspecti, ac incompetentis iudicis, sed decernit circa omnes, & singulos absque vlla exceptione iuxta id, quod plerunque euenit ex natura rei vt aduertit optimè D. Thom. q. 15. de malo art. 2. ad 12. nec satis aduertunt nonnulli moderni plaudentes indiscriminatim, ac perniciosè Patri Granados circa obligationem legis cessantem cessante fine legis.

Art. 8. Hæc ratio est optima; est tamen minus conspicua, quam quæ prius deducta est ex D. Thom. tum propter diuersitatem periculi maioris, & minoris, aut fortè nullius moraliter ob disparem diuersorum dispositionem naturalem, & habitualem: tum quia hoc ipsum periculum fundatur tanquam in radice, & ratione vltima à priori in inclinatione, & adhæsione animi ad delectationem actus consummati, qua videlicet secluſa periculum non esset vsque adeo magnum, & quæ ratione sui secundùm se præcisè est grauiter deformis. Quare ratio periculi est magis attendenda pro iis actionibus secundùm se, quæ incipere quidem absolutè possunt absque libidine, ideò quantum est ratione sui secundùm se absque vllo peccato, vel cum solo veniali; sunt tamen pronæ ad excitandam eandem libidinem, ideoque periculosæ saltem, vt plurimum, idque magis, vel minus; leuiter vel grauiter pro diuersitate circumstantiarum. Atque hæc fuit occasio æquiuocationis docentibus paruitatem materiæ in re Venerea.

Art. 9. Vt autem hoc habeat, ratio intenta discriminis est manifesta ex duplici discursu superiori. Quia parua nocumenta, quibus venialiter peccatur, inferuntur absque delectatione in magno nocumento, & absque magno periculo illud intendendi per se, ac exequendi. Nec actus paruæ iniustitiæ ita stimulat animum ad magnam iniustitiam, nec auget per se, sed potius minuit appetitum iniustè agendi pro tunc. Oppositum autem huius accidit in parua delectatione Venerea.

Art. 10. Vndè patet responsio ad primam superiorem probationem consequentis. Quia actio ex quo est contracta ad differentiam libidinosæ, iam est contracta ad differentiam magnæ turpitudinis, vt ostensum est clarè. Vndè priùs desinit esse libidinosa, quam incipiat esse parua. Diminutio autem, solùm in indifferentibus ad paruum, & magnum, potest deuenire ad paruitatem. Qua de causa nec in materia iustitiæ potest esse venialis ex paruitate materiæ actio iniusta coniiciens in extremam necessitatem. Secunda comparatio non subsistit si tactus sit libidinosus, seu Venereus, si non sit, non negatur paritas. Ad 3. & 4. probationem. Non asseritur omnè peccatum contra castitatem esse lethale, sed solùm esse lethalem omnem delectationem Veneream. Quia ex sua ratione est quid magnum in vitio opposito, atque eius permissio, aut etiam prohibitio solùm sub veniali reddere difficiliorem consecutionem vitæ æternæ. Quod non accidit in paruo nocumento iniusto. Quæ duo patent ex dictis.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm iustitia particularis diuidatur in distributiuam, & commutatiuam tanquam genus in species?

VIdetur non sic diuidi, sed tanquam subiectum in accidentia, vel tanquam genus in partes potestiuas. 1. Quia tam iustitia distributiua, quam commutatiua reddit ius suum priuatæ personæ, atque motiuum ad id præstandum est, vt seruetur illæsum ius eiusdem priuatæ personæ, vtque habeat in bonis, quantum ipsi debetur. Ergò vtraque iustitia conuenit in toto eo, quod pertinet ad rationem formalem, & specificam iustitiæ, vt liquet ex eius definitione exposita in q. 8. Quod autem bonum, ad quod terminatur tale ius, sit communitatis, vel priuatæ personæ,

personæ,est quid purè materiale ad rationem iustitiæ perindè atque est, quid materiale esse bonum personæ Ecclesiasticæ, aut secularis; publicæ, aut priuatiuæ.

2. Dignitas personarum, quam respicit iustitia distributiua, fundatur in meritis, & laboribus earum, impensis Reipublicæ; ita vt Respublica tantùm det vnicuique de bono communi,quantùm ipse contulerat respectu eiusdem boni communis. Hoc autem est proprium iustitiæ commutatiuæ constituentis æqualitatem inter datum, & acceptum, & considerantis dignitates personarum quatenus dant,& sunt beneficæ. Quod verò exercita erga plures, eiusmodi compensatione, inde resultet proportionalitas inter dignitates singulorum, & res singulis obuenientes,est quid accidentarium,& potest similiter euenire etiam in commutationibus,quæ fiunt inter priuatas personas, si vnus aliquis commutationes faciat cum multis,tantundem reddens singulis,quantùm ab eisdem acceperat, atque inæqualiter laborantibus in vinea soluat stipendia similiter inæqualia.

3. Respublica creans gubernatorem Ciuitatis,aut Ducem exercitus,& sic de similibus,quod procul dubio est,opus iustitiæ distributiuæ,eo ipso obligat electos,vt fungantur his muneribus in bonum commune, eáque de causa solet vltra honorem addere stipendiũ. Obligatio autem æquiualet operi in contractibus. Datur ergo manifestè in opere propriissimo iustitiæ distributiuæ æqualitas propria iustitiæ commutatiuæ non secus, ac datur inter conducentem operarios in vineam anticipata solutione, eosdemque operarios obligatos ad laborandum siue æqualiter, siue inæqualiter. Ideoque recipientes stipendia siue æqualia, siue inæqualia.

4. Si distributio bonorum communium fiat quidem seruata proportione ad dignitates singulorum, minimè tamen congruentes illi bonorũ generi,quæ vnicuique tribuuntur,ex.gr. si acuto,& sapienti, sed minimè forti tribuatur gubernatio exercitus; fortis verò,sed obtusus,ac ignorans,præficiatur scholæ, & sic de aliis, eo ipso distributio erit iniusta,& non alia profectò ratione, nisi quia seruata eiusmodi dignitatum, & rerum proportione,seu potius improportione non potest Respublica recipere tantùm bonum quantùm tribuit, nec possunt ad illud præstandum validè obligari personæ tales habentes quidem dignitatem,qua præemineant cæteris, sed non secundum quod ipsum. Ergo distributio bonorum communium, communiter attributa iustitiæ distributiuæ,vt sit iusta, necessariò includit in se æqualitatem inter datum, & acceptum propriam iustitiæ commutatiuæ.

5. Debitor habens multos creditores quantitatum inæqualium, & non potens omnibus æqualiter satisfacere, vt soluat quantum potest ex debito iustitiæ commutatiuæ, necesse habet attendere, iuxta normam iustitiæ distributiuæ, quantum cuique deberetur absolutè; hoc est quanta sit dignitas singulorum ad sua bona, atque dependenter ab ista comparatione singulis proportionaliter diminuet de quantitate, quæ absolutè dari debuisset. Ita videlicet, vt si creditori centum aureorum dentur quinquaginta, creditori quinquaginta aureorum dentur viginti quinque, & sic de similibus. Haud aliter qui eandé actionem iniuriosam exercuit aduersus principem,& plebeium,alapam v.g. vtrique impegit; debet attendere ad eorum dignitates, pro satisfactione iustè exhibenda. Nec enim iustè satisfaciet, si idem præstiterit erga vtrumque non habita ratione dignitatis eorum. Et tamen ex omnium sententia in his casibus solutio, & satisfactio sunt opera iustitiæ commutatiuæ cum norma, & modo distributiuæ. Ergo iustitia distributiua non differt à commutatiua, nisi per accidentaliter per adiunctam comparationem necessariam pro attingendo medio iustitiæ commutatiuæ.

6. Iustitia distributiua non respicit ius propriè, & simpliciter tale, sed tale secundum quid, & impropiè. Iustitia enim distributiua respicit bonum commune, vt diuidendum singulis ciuibus. Bonum autem commune non est proprium eius simpliciter, cui confertur, antequam conferatur. Aliàs namque non esset bonum commune antequam distribueretur, sed particulare. Ergo iustitia distributiua non dat vnicuique ius suum. Ergo non est species iustitiæ particularis.

7. Bonum commune, nec etiam postquam distributum est alicui particulari,fit omnino proprium ipsius. Quia non obstante distributione retinetur adhuc aliquatenus à communitate, vtpote retinente semper suum ius, quantum ipsius interest. Officium etenim Gubernatoris, Ducis, Custodis, &c. ita est proprium communitatis antequam detur personæ particulari,vt postquam datum illi est,eadem persona ratione officij sit specialiter deuincta, & obligata communitati,habenti nimirum ius, vt idem officium non minus, sed multò magis quam antea inseruiat eius vtilitati; sicut domus,& ager inseruiunt vtilitatibus eius, cuius sunt. Ergo iustitia distributiua,neque dat simpliciter aliquid, neque ius, quod respicit est vnquam suum simpliciter eius, cui redditur, ideóque non est iustitia simpliciter.

8. Bonum commune dabile absque iniustitia vnicuilibet ex multis,eiusmodi sunt plura bona Reipublicæ in pluribus casibus, non est proprium vllius ex iis, quibus non datum est de facto, neque ante, neque post distributionem executioni mandatam. Ergo neque erat proprium eius, cui de facto datum est,antequam ei daretur; qui videlicet erat eiusdem conditionis cum cæteris antequam ipsi daretur. Patet ergo non esse de ratione iustitiæ distributiuæ, vt det vnicuique ius suum, ideóque ipsam non esse speciem iustitiæ simpliciter.

Art. 1. Resp. Celebris in primis est, & maximi vsus diuisio iustitiæ in distributiuam, & commutatiuam; communis earum expositio ex Philosopho cap.3. & 4 & ex D.Thoma q.61.art.1. & 2. adscribit iustitiæ distributiuæ æqualitatem proportionalitatis, seu proportionalitatem inter res, & personas. Nimirum, vt sicut se habet dignitas vnius personæ; ad dignitatem alterius personæ, ita se habeat res collata vni personæ ad rem collatam alteri personæ. Iustitiæ verò commutatiuæ adscribit æqualitatem proportionis,seu proportionem inter res secundum se nulla habita ratione dignitatis personarum. Ita videlicet, vt res quæ accipitur sit æqualis rei, quæ redditur. Itaque iuxta communem istam expositionem iustitia distributiua cõstituit æqualitatem Geometricam secundum duas proportiones, alteram rerum,alteram personarum cum dependentia alterius ab altera, seu cum similitudine inter vtramque,quæ communiter dicitur proportionalitas; idest proportio proportionum, attendens æqualitatem non secundum quantitatem dati,& accepti,sed secundum proportiones. Iustitia verò commutatiua constituit æqualitatem arithmeticam rei ad rem, hoc præcisè attendens,vt quanta est res data ab vno,tanta sit res data ab altero.

Art. 2. Quare iustitia distributiua versatur inter quatuor, vt minimum terminos duas nimirum res, & duas personas; & hoc efficit, vt si dignitas vnius sit, vt octo, atque res illi collata sit, vt quatuor: Dignitas verò alterius sit, vt quatuor, eo ipso res collata eidem sit, vt duo; & sic de similibus. At

iustitia

iustitia commutatiua versatur formaliter inter duos terminos præcisè; nempe duas res, & hoc efficit, vt si vendens, verbi gratia, det equum valentem centum accipiet centum ab emptore. Quia verò sola bona communia conferuntur per iustitiam à communitate singulis personis eiusdem communitatis priori modo: posteriori autem bona singulorum ad inuicem; propterea Diuus Thomas articulo illo 1. & alij communiter dicunt iustitiam distributiuam esse directiuam communitatis ad singulas personas, & ordinatiuam boni communis: Iustitiam verò commutatiuam esse directiuam vniuscuiusque particularis personæ, ad aliam personam particularem, atque dispensatiuam boni particularis.

Art. 3. Iam communis probatio specificæ distinctionis inter vtramque istam iustitiam desumpta ex Philosopho, & D. Thoma, petitur ex eo, quod iustitia distributiua constituit medium Geometricum, seu proportionum: Arithmeticum verò, seu rei ad rem commutatiua. Cum qua differentia coincidit illa alia, quod iustitia distributiua dat bonum commune; commutatiua particulare verum in hac expositione desideratur adhuc maior claritas. Quia differentia medij Geometrici, & Arithmetici, vel attenditur præcipuè ex parte deliberationis intellectualis necessariò præeuntis actum vtriusque iustitiæ, vel ex parte motiui ad quod vtraque fertur immediatè. Si primum, apparet clarè ex quinque prioribus rationibus dubitandi, quæ sunt Buridani, & Gualandi, idem genus comparationis præuiæ intellectualis necessarium sæpè esse ad inuestigandum, & constituendum medium iustitiæ commutatiuæ, quod necessarium est ad medium iustitiæ distributiuæ. Si secundum, indidem constare videtur nullum esse discrimen. Quia nullo existente discrimine cognitionis præuiæ necessariæ ad proponendum motiuum vtriusque iustitiæ, nullum potest esse discrimen medij intenti per vtramque, siquidem omnis differentia actuum voluntatis pendet ex differentia præuia cognitionum, ex quibus per se dependent.

Art. 4. Quod dicitur de bono communi distinguendum similiter est; vel enim dicitur commune præcisè, quia est proprium communitatis antequam ab eadem communitate detur personæ priuatæ. Atque hoc non sufficit, vt datio talis boni excludatur à iustitia commutatiua, vt patet in solutione debiti resultantis ex contractu emptionis, & venditionis celebrato inter communitatem, & personam priuatam. Constat enim tunc solutionem fieri ex bonis, quæ erant communitatis; & nihilominus fieri per iustitiam commutatiuam; eadémque est ratio de aliis eiusmodi contractibus. Vel rursus sermo est de bonis, quæ ante, & post appropriationem respectu personæ priuatæ semper sunt bona communia. Huiusmodi censentur ex sententia aliquorum officia omnia publica, aliáque nonnulla. Atque hæc videntur per nullam iustitiam propriè dictam tribui personis priuatis propter posteriores tres rationes dubitandi supra propositas. Quod videlicet nullum sit ius propriè dictum eorum bonorum in personis priuatis, quibus dantur.

Art. 5. Deinde eiusmodi officia, & bona, vel venduntur personis priuatis, quibus dantur, vti fit in quibusdam Rebuspublicis; Et tunc dantur per iustitiam commutatiuam, vt patet, cum nihil manifestius ad eam pertineat, quam directio emptionum, & venditionum. Vel non venduntur. Et tunc non virtute iustitiæ, sed liberaliter dantur. Quia, quod est vendibile, si detur sine pretio, liberaliter vtique datur.

Art. 6. Ex iis porrò omnibus satis superque apparet rem hanc indigere attenta, ac diligenti explicatione; quam quidem conabimur adhibere sufficientem. Præmonito tamen, etsi omnibus difficultatibus satisfieri plenissimè non posset, non propterea deserendam esse communem sententiam. Cui videlicet adhærent, & Philosophus, & D. Thomas tanquam rei indubitatæ, vt perspici apud illos potest in locis citatis. Idem præterea videtur esse communis hominum sensus, dum male distribuentes perinde appellant iniustos, atque eos, qui iniquè agunt in commutationibus; neque verò dubitant de magna quadam differentia, inter distribuentem, & commutantem. Istiusmodi autem communes hominum sensus, sapientissimorum præterea certo iudicio communitos, non licet deserere propter difficultates irretientes potius, quam concludentes, nec quietantes intellectum.

Artic. 7. Cardo difficultatis vertitur in distinguendis inuicem iuribus, circa quæ versatur vtraque iustitia. Quia clara distinctio virtutum pendet à distinctione clara motiuorum, quæ illis obiiciuntur. Ius porrò, quod respicit iustitia distributiua distingui specie ab eo iure ad quod terminatur, & quo mouetur iustitia commutatiua, testatur semel atque iterum clarè Philosophus. Cum enim toto illo cap. 3. exposuisset iustum distributiuum, concludit in fine sic: *Hæc igitur est vna specie iusti.* Et mox in principio capitis quarti, in quo agit de iusto commutatiuo, quod consistit in emendandis commerciis: *Hoc autem*, ait, *habet aliam speciem à priori.* Haud aliter Diuus Thomas artic. 1. ad 5. *Iustitia distributiua*, ait, *& commutatiua non solùm distinguuntur secundùm vnum, & multa, sed secundùm diuersam debiti rationem. Alio enim modo debetur alicui id quod est commune; alio modo id, quod est proprium.*

Art. 8. Quia verò ibidem ad 2. dicitur: *Et ita, cum ex bonis communibus aliquid in singulos distribuitur, quilibet aliquo modo percipit, quod suum est*; nonnulli existimant *Tò aliquo modo* esse additum diminuens, & significare suitatem secundùm quid, & impropriam; atque hac ratione, & non alia differre ius terminatiuum iustitiæ distributiuæ à iure terminatiuo iustitiæ commutatiuæ. Verùm hæc interpretatio est illegitima. Primum quia ibidem immediatè præfertur, *quod est totius, quodammodo esse partis, sicut pars, & totum quodammodo sunt idem.* Pars autem, & totum habent modum identitatis, non secundùm quid, & impropriè, sed simpliciter, & propriè, licet sit identitas tantùm inadæquata. Constat deinde ex verbis adductis ad 5. licet alius modus debiti attribuatur bono communi, & proprio; vtrique tamen attribui sine limitatione rationem generícam debiti. Dixit ergo Diuus Thomas bonum commune aliquo modo esse suum recipientis, quia expositio distincta, & clara eiusmodi suitatis fuisset necessariò aliquanto prolixior, & ipse voluit expedire argumentum breuitate solita sub communi, & vulgari apprehensione suitatis boni communis, & particularis omnibus aliquatenus notæ. Qua tamen notitia quia posteriores auctores non fuere contenti, atque pauci sunt feliciter vsi, necessarium est aliquid vlterius superaddere.

Art. 9. Distinguendæ igitur in primis sunt tres classes bonorum cómunium. Prima est eorum bonorum, quæ communitatis interest, ne approprientur singulis ciuibus seorsim, ideoque lege cauetur, ne secedant in vllam priuatam personam. Atque ius omne istorum bonorum est quidem in singulis ciuibus inadæquatè inadæquatione iuris, non tamen est in singulis distributiuè, ac seorsim sumptis, sed in iisdem sumptis collectiuè;

collectiuè, & vt partes sunt formaliter communitatis; ita vt nullus ciuis seorsim sumptus vllum ad illa ius habeat neque in re, neque ad rem, neque vagum, neque determinatum. Quia sunt communitatis, vt communitas est formaliter, eidémque, vt tali lex fauet circa illa grauans in fauorem ipsius singulos quosque ciues seorsim, & quaslibet alias tam communitates, quam priuatas personas. Huiusmodi bona sunt fontes, fluuij, siluæ caduæ, & similia, de quibus similis lex lata fuerit.

Art. 10. Secunda classis bonorum communium continet ea, quæ communitatis interest, vt soli singulorum ciuium vtilitati directè, ac immediatè destinentur, vtque illis conferantur in eum finem tempore quodam determinato, aut in quadam certa rerum circumstantia, vel ob indigentiam vrgente bello, fame, aut peste, aut aliquo simili malo, siue vniuersali omnium, siue non vniuersali; siue æqualiter, siue inæqualiter afficienti singulos quosque: vel non ob indigentiam, sed ad compensandos labores, & merita in Rempublicam collata, eiusque rem bene gestam: vel denique ob hoc præcisè, vt ciues melius habeant. Horum bonorum ius, siquidem lege sancitum fuerit, vt vel pro modo indigentiæ meritorum aut fortunæ; vel non nisi æqualiter, ac indiscriminatim omnibus approprientur, erit apud singulos ciues, ad rem quidem antequam fiat appropriatio & traditio; in re verò postquam tradita fuerint; & inadæquatè, non inadæquatione iuris, sed rerum quoad quantitates maiores, vel minores, æquales, vel inæquales, prout Reipublicæ interfuerit, & lex stabilierit. Si autem interfuerit quidem Reipublicæ, vt ita fiat, sed nondum lex lata fuerit id præcipiens ius omne erit apud communitatem ante partitionem, & traditionem singulis factam; post ipsam verò apud singulos.

Art. 11. Vnde posteriori isto casu legis nondum latæ in fauorem singulorum ciuium, nec initi pacti habentis vim legis, si eiusmodi bona distribuantur in ciues, distributio facta erit ex misericordia, aut charitate, si ob indigentiam; ex gratitudine, si ob labores, & merita; ex liberalitate, vel magnificentia si vt melius habeant ciues: numquam verò ex iustitia. Quia iustitia exerceri non potest, non præexistenti iure ex parte accipientis; nec ius adesse potest in accipiente, quin præexistat lex, quæ directè ipsi faueat, & cæteros grauet in fauorem ipsius, vt dictum est supra. Si autem lex lata fuerit, aut initum pactum habens vim legis, distributio facta erit ex iustitia. Facta nimirum erit habentibus ius ex vi eiusdem legis, aut pacti includentis in se legem fauorabilem directè, & immediatè. Ex qua autem iustitia fiat paulo post patebit. Ad istud secundum bonorum communium genus spectant pecuniæ, grana, & similia, quorum cumulus est penes communitatem, velut in depositio, & custodia cum iure singulorum ad illa pro tempore, & loco. Eodem etiam pertinet vsusfructus eorum bonorum, quæ reposita sunt in præcedenti classe.

Art. 12. Tertia classis bonorum communium, quibus maximè, & per se conuenit, esse communia, complectitur ea, quæ communitatis interest, vt distribuantur in ciues ob vtilitatem quidem ipsorum; sed multo magis, ac principalius ob vtilitatem, & commodum ipsius communitatis: ita vt ciues, qui illa sortiuntur, habeant quidem inde emolumentum proprium, sed cum grauamine, & onere indidem deducendi bonum commune; idémque tuendi, ac promouendi. Huius generis sunt officia publica, & honorifica, quæ à ciuibus quibus dantur, habentur quidem iure proprietatis, & eatenus cedunt in eorundem vtilitatem: simul tamen habent adiunctum ius iuridictionis, latè vel strictè tale ordinatum ad vtilitatem cæterorum; atque eatenus grauant eos, à quibus habentur, & inseruiunt directè, & immediatè commodis, & fælicitati communitatis, ita vt non omninò desinant esse communitatis propter appropriationem factam priuatis personis. Vnde ius istiusmodi bonorum ante, & post eorum distributionem est penes communitatem, & eius partes: hoc est penes ciues partim collectiuè sumptos, & quatenus conflant communitatem partim sumptos distributiuè, & quatenus quisque iuris, & liberæ facultatis est. Verum adest hoc discrimen ante, & post collationem factam priuatis personis, vt ante collationem ius in re sit penes communitatem, & ius ad rem sit penes priuatas personas, quibus deputari possunt post collationem verò è contra ius in re sit penes priuatas personas, & ius ad rem penes communitatem, vti paulo post exponetur.

Art. 13. Interim, vt clarius percipiatur differentia horum posteriorum bonorum communium ab iis bonis communitatis, quæ in præcedenti classe sunt concluſa obseruandum est discrimen inter duos milites exempli gratia, quorum alter accipiat à communitate stipendium pecuniarum pro labore, & periculis, quæ subiuit in bello pro Republica; alter verò eadem de causa accipiat munus ducis. Qui accipit stipendium pecuniarum, ad nihil tenetur in posterum præcisè, quia tale stipendium accepit; sed potest de illo, & de seipso disponere prout volet potestque retenta illa pecunia secedere à communitate, & eius commoda omninò negligere, si aliunde non ligetur. At qui loco remunerationis obtinuit munus Ducis, tenetur in posterum inseruire Reipublicæ, nec potest ab eius communione secedere retento officio, & præcisè quia talem remunerationem acceptauit pro præcedentibus meritis, tenetur ad merendum vlterius, & ad præstanda in posterum plura obsequia. Quapropter prior potitur bono suo, quin graue tur posterior cum grauamine.

Art. 14. Rursus prior potest stipendium exigere iure suo; & si illud negetur, nec aliud suppetat remedium, potest vti occulta compensatione. Posterior non poterit vti tali compensatione ob negatum officium; etsi voluerit suo quasi iure agere, poterit iure optimo repelli à Republica quatenus tentans sic agere. Quia in collatione talis officij, agitur directè, & immediatè negotium potius Reipublicæ, & communitatis, quam priuatæ personæ, cum è contra se res habeat in solutione stipendij.

Art. 15. Denique Respublica, vt soluat stipendium pecuniarum considerat laborem, & meritum præcedens, vt verò conferat officium, considerat magis virtutem benefactiuam in posterum respectu Reipublicæ, & dispositionem præsentem, vt inseruiat commodis eius accepto eodem officio: hoc est considerat dignitatem præsentem, eámque expendit ex vi, & dispositione bene operandi, ac satisfaciendi muneri de futuro.

Art. 16. Ex triplici ista bonorum communium diuisione liquidò perspicitur, triplex itidem iurium genus dari respectu eorumdem bonorum. Primum est ita conueniens toti communitati simul sumptæ, vt nullo pacto circa eadem bona supersit ius singulis seorsim ciuibus, nisi inadæquatè, & quidem inadæquatione non rerum, sed ipsius iuris. Atque circa hoc ius manifestum est non posse versari iustitiam distributiuam, sed vel legalem, vel commutatiuam tantum. Tale namque ius continet sub se bona contenta sub prima classe diuisionis, quæ communitatis interest, ideoque lege cauetur, ne distribuãtur, nec vlli personæ particulari

particulari approprientur, sine qua tamen distributione, & appropriatione eiusque iusta exequibilitate, patet nullum posse esse locum iustitiæ distributiuæ.

Art. 17. Controuersia igitur solum esse potest de reliquo duplici iure, quorum alterum respicit ea bona, quæ communitatis interest, vt singulis ciuibus approprientur, intendendo directè, & principaliter solam eorum vtilitatem, & felicitatem, & respiciendo ad eorundem, vel indigentiam, vel præcedentia merita, vel statum præsentem non satis prosperum; Alterum verò respicit ea bona, quæ itidem interest communitatis; vt distribuantur, & approprientur priuatis personis, vtque inseruiant eorundem vtilitati peculiari; simul tamen directè inseruiant vtilitati communi, atque hoc prius, & principalius; licet vtrumque directè, & immediatè intendatur, ideóque consideretur dignitas singulorum non solùm secundùm merita; & titulos præcedentes, sed etiam, & multo magis ratione dispositionis beneficæ in futurum respectu Reipublicæ per exercitium, & vsum boni communis ipsis appropriati.

Art. 18. Est autem satis obuia ratio controuertendi, ac dubitandi de vtroque iusto inuicem, & cum iustitia distributiua collato. Quia vtrobique est necessaria comparatio personarum, & rerum, vt partitio rerum fiat iustè. Datur etiam vtrobique aliquod verum, ac proprium ius in personis priuatis respectu boni communis, quatenus ipsis appropriandi. Vtrobique enim datur lex partitionis bonorum communium in vtilitatem personarum priuatarum fauens directè, & immediatè commodis, & vtilitati ipsarum. Quorum alterum, nempe hoc posteriùs videtur sufficere, vt distributio fiat ex iustitia propriè, & simpliciter tali, vtpotè respiciente ius accipientis propriè, & simpliciter tale. Alterum verò, nempe illud priùs videtur similiter sufficere, vt distributio non fiat ex iustitia commutatiua, sed ex distributiua; obseruante nimirum proportionem personarum accipientium cum simili rerum collatarum proportione.

Art. 19. Vt igitur hæc istorum bonorum & iurium similitudo, quæ fuit tota proculdubio causa æquiuocationis, & diuersitatis sententiarum, magis declaretur, ac introspiciatur; distinguenda præterea est, cum D. Thom. art. 2. citato ad 3. duplex necessitas adhibendi comparationem dignitatis personarum, vt singulis detur, quantum pertinet ad ipsos. Alia namque comparatio dignitatis personarum instituitur, vt per illam innotescat æqualitas Arithmetica inter damnum, & lucrum respectu singulorum; & non vt sistatur in ipsa dignitate secundum se, vtque illi proportionetur, seu adæquetur, quod singulis dandum est. Alia verò comparatio instituitur ad hoc solum, vt innotescat proportionalis correspondentia rerum ad dignitates, vtque sistatur in ipsa dignitate secundum se; & illi immediatè proportionetur, atque adæquetur, quod singulis dandum est. Res hæc fiet manifesta iisdem illis exemplis, quæ superiùs producta sunt aduersus veram sententiam. Si quis enim impacta alapa offendit Principem & plebeium; vt satisfaciat vtrique ex iustitia, necesse est, vt comparet dignitatem vnius cum dignitate alterius; non tamen ibi sistit, sed inde deducit quantitatem nocumenti, quod singuli passi sunt; ac deinde per actum iustitiæ intendit æqualitatem non cum dignitate, sed cum nocumento, cuius inæqualitas prouenerat ex inæqualitate dignitatum.

Art. 20. Vnde tametsi princeps amiserit Principatum, & plebeius eum obtinuerit, quando re ipsa exhibetur satisfactio; plus nihilominus exhibendum est per se illi, qui fuit Princeps tempore iniuriæ illatæ; quam ei, qui fuit plebeius. Quod profectò nequaquam fieret, si attenderetur immediatè ad dignitates. Quia tunc amissa, vel acquisita dignitate amitteretur simul, vel acquireretur ius ad maiorem compensationem. Similis est comparatio, vt per se patet, inter creditores inæqualium quantitatum, quæ præferenda est ante solutionem à debitore impotente soluere cum æqualitate absoluta rei ad rem. Similis itidem est comparatio inter socios sibi inuicem obligatos ex contractu Societatis exponentibus singulis inæquales quantitates; atque inter alios eiusmodi.

Art. 21. E conuerso is, ad quem pertinet nominare ad officia Consulis, Tribuni, Quæstoris, & similia, necesse quidem similiter est, vt comparationem instituat inter dignitates earum personarum, inter quas facienda est electio: non tamen, vt inde subducat quantitates obsequiorum, aut aliorum bonorum, quæ quisque contulit in Rempublicam, aut obligandus est ad conferendum, vtque constituat æqualitatem rei ad rem inter datum, & acceptum, inter damnum, & lucrum: sed vt sistat in ipsa dignitatum mutua proportione ex parte eligendorum, eidémque proportioni aliam similem proportionem constituat officiorum, quæ vnicuique conferentur. Ita, vt quod cuique confertur, siue maius, siue minus, correspondeat cuiusque dignitati, siue maiori, siue minori, nulla habita ratione æqualitatis inter dignitatem cuiusque secundum se, & officium, quod illi confertur secundum se, sed solius æqualitatis inter proportiones dignitatum conuenientium singulis cum officiis, quæ singulis conferuntur.

Art. 22. Ex his apparet, quando necesse est præferre comparationem personarum ante partitionem bonorum, ita vt ad iustitiam partitionis non expediat, sistere in ipsa comparatione personarum, & dignitatum ipsis conuenientium, sed in subducta inde quantitate lucri, & damni, seu dati, & accepti; actum partitionis pertinere ad iustitiam commutatiuam. Quia tunc constituitur æqualitas Arithmetica inter datum, & acceptum, inter damnum, & lucrum: atque personæ, quibus fit partitio, considerantur, vt æquales quoad dignitatem, seu potestatem benefactiuam respectu Reipublicæ: hoc est nulla habetur ratio inæqualitatis personarum quoad hoc, sed eodem modo fit partitio siue sint æquales, siue sint inæquales personæ penes eiusmodi dignitatem. Quam quidem personarum, vt æqualium considerationem, & vsurpationem obseruauit Philosophus tanquam propriam, & characteristicam iustitiæ commutatiuæ, eiusque distinctiuam à distributiua. In illo namque cap. 4. in quo dictum est ab eo exponi ex professo iustitiam commutatiuam, sic habet. *Iustum autem, quod est in commercijs, est quidem æquum quoddam & iniustum iniquum. Sed non illa comparatione rationum, sed Arithmetica. Nihil enim refert, si probus prauo detraxerit, an prauus probo; neque si adulterium probus, an prauus commiserit, sed ad differentiam nocumenti lex respicit tantum, & vtitur, vt æqualibus, si hic iniuriam facit, ille patitur, & si hic nocuit, ille est læsus.*

Art. 23. Quare è conuerso, quando ante partitionem præferenda est necessariò comparatio personarum, ita vt ad iustitiam partitionis necesse præterea sit sistere in ipsa earum comparatione, & non in subducta inde quantitate lucri, & damni, dati, & accepti, partitio pertinebit ad iustitiam distributiuam. Quia tunc non constituitur æqualitas Arithmetica inter datum, & acceptum; inter damnum, & lucrum: sed æqualitas proportionalis, & Geometrica inter dignitates singulorum, & bona singulis collata. Quod inde magis demonstratur, quia sicut in præcedenti comparatione nulla habetur ratio inæqualitatis

personarum immediatè, ita in comparatione ista posteriori nulla habetur ratio inæqualitatis inter id, quod exigitur ex parte accipientis, & id, quod eidem datur, secundum se, sed siue munus sit Arithmeticè æquale dignitati, siue non sit dummodo eadem, & æqualis sit proportio inter dignitatem, & munus vnius; atque inter dignitatem, & munus alterius, partitio erit iusta. Vnde prouenit, vt idem munus, quod vno tempore datur iustè digno, vt docto, alio tempore detur æquè iustè digno, vt quatuor tantum propter vniuersalem imminutionem dignitatum conuenientium personis inter quas faciendа est partitio, & vice versa, quod vno tempore datum fuit iustè digno, vt quatuor alio tempore non poterit dari iustè, nisi digno, vt octo propter contrarium augmentum dignitatum. Eadem vicissitudo eodem simul tempore contingere potest in diuersis rebus publicis, imo, & in eadem quoad diuersa genera munerum distribuendorum exigentium diuersi generis dignitatem, & vim benefactiuam respectu Reipublicæ in re ciuili, & militari & si de aliis, vt quisque considerando facile deprehendet.

Art. 24. Hinc iam concluditur ius conueniens priuatis personis respectu illorum bonorum communium, quorum diuisio ordinatur directè, & immediatè in solam vtilitatem, & commodum singulorum seorsim ciuium, estque propterea facienda iuxta mensuram indigentiæ, aut obsequiorum, & meritorum præexistentium, seu obligationis ea præstandi; vel æqualiter omnibus absque vlla tali comparatione. Concluditur inquam istud ius pertinere ad iustitiam commutatiuam, atque per ipsam vnicuique illud reddi. E quidem quando diuisio facienda est omnibus in communitate contentis indiscriminatim, & cum æqualitate Arithmetica quantitatum singulis obuenientium, res est manifesta. Quia tunc nulla est necessaria comparatio personarū, & rerum, nec constituitur æqualitas proportionalitatis, sed qualis paulo ante assignata est à Philosopho iustitiæ commutatiuæ sumptis personis, vt prorsus æqualibus. Nec minùs manifesta res eadem, est quando diuisio facienda est iuxta mensuram laborum, meritorum, aut obligationis. Quia tunc fit quidem antecedenter comparatio personarum: non tamen, vt in ipsa immediatè sistat actus distribuendi; sed vt inde subducatur quantitas pertinens ad vnumquemque & constituatur æqualitas Arithmetica inter datum, & acceptum, vt liquet ex discursu, qui, modò præmissus est.

Art. 25. Idem ostenditur de partitione facienda iuxta mensuram indigentiæ. Quia tunc etiam præmittitur comparatio quoad indigentias, vt inde deducatur quantitas vnicuique deputata à Republica per legem partitionis perinde omninò, atque dictum est præmitti comparationem inter creditores inæqualium quantitatum, & socios in cōtractu materialiter inæquali. Nec discrimen, nisi quod creditoribus, & sociis conuenit ius ex rebus datis, & expositis; Ciuibus autem indigētibus ex deputatione, & lege communitatis. Quippe deputatio ipsa, & prima voluntas diuidendi non est actus iustitiæ particularis, sed iustitiæ legalis, aut liberalitatis, aut alterius similis virtutis.

Art. 26. At verò ius conueniens singulis ciuibus respectu bonorum communium, quæ in tertiam classem coniecta sunt, & quorum partitio pertinet directè, & immediatè non solum ad vtilitatem eorundem ciuium seorsim; sed etiam, & multò magis ad vtilitatem, & commodum totius coniunctim communitatis, eáque propter partitio eorum facienda est iuxta gradum dignitatis, seu virtutis benefactiuæ conuenientis vnicuique respectu Reipublicæ. Hoc inquam ius non pertinet ad iustitiam commutatiuam, sed ad distributiuam, atque per ipsam est vnicuique tribuendum, quod debet tribui ratione talis iuris. Quia tunc non præmittitur comparatio inter dignitates, & conditiones personarum ex vna parte, & rerum distribuendarum ex altera, vt inde subducatur æqualitas Arithmetica rei ad rem inter datum, & acceptum; inter damnum, & lucrum; sed vt sistatur in ipsa comparatione, per actum, quo fit distributio, intendatur per se, atque constituatur æqualitas Geometrica inter dignitates singulorum, & munera singulis collata.

Art. 27. Inter hæc duo iurium genera, quæ fundantur in natura bonorum contentorum in duplici posteriori eorum classe, obseruandum præterea est diligenter discrimen quoddam iam ante insinuatum; nimirum, quod primum illud ius afferens directè solum singulorum seorsim ciuium vtilitatem, est adæquatè penes eosdem ciues seorsim, ac distributiuè sumptos adæquatione iuris, existente inadæquatione solum ex parte cumuli, & termini bonorum diuidendorum. Posterius verò ius deuinciens sibi directè vtilitatem tum singulorum seorsim ciuium, tum totius indiuisim communitatis est partim penes cōmunitatem, seu penes omnes ciues sumptos collectiuè; partim penes singulos ciues sumptos seorsim, seu distributiuè; & pertinet ad vtramque istam partem inadæquatè inadæquatione iuris. Quapropter reddens prius illud ius satisfacit solis priuatis personis, quibus bona distribuit, iisdémque solis est iniurius qui malè distribuit, & peccat contra legem distributionis: reddens verò ius posterius satisfacit tum iisdem, tum etiam communitati, & vtrisque est iniurius, qui peccat in distributione. Ratio huius discriminis est, quia ius proprietatis, de quo solo agitur, circa aliquid est penes illum, ad quem pertinet vtilitas inde prouenies, & cui lex fauet quoad eandem vtilitatem, vt liquet ex quæst. 3. Dictum autem modo est vtilitatem prouenientem ex bonis secundæ classis, quæ bona respicit primum iuris genus, pertinere solum ad singulos seorsim ciues, iisdemque legem partitionis fauere directè; posterius verò iuris genus versari circa bona tertiæ classis ex quibus vtilitas directè, & immediatè redundat indiuisim, tum in singulos seorsim, tum in communitatem atque vtrique legem partitionis indiuisim fauere directè. Ergo discrimen datum est legitimum.

Art. 28. Ex ista istorum duorum iurium distinctione deduci possunt legitimæ, & claræ definitiones vtriusque iustitiæ. Iustitia namque distributiua est *virtus vnicuique tribuens ius partim collectiuè, seu indiuisim cum aliis partim distributiuè seu seorsim suum.* Commutatiua verò est *virtus vnicuique tribuens ius adæquatè suum distributiuè, seu seorsim.* Definitiones istæ tametsi ex dictis satis conspicuæ sint, reddentur tamen clariores multò, ac firmiores animaduersa conuertibilitate, & reali earum conuenientia, cum expositionibus præmissis initio quæst. ex Philosopho & D. Thoma.

Art. 29. Philosophus aiebat, iustitiam distributiuam esse illam, cuius obiectum est medium Geometricum, & quæ constituit æqualitatem Geometricam, seu proportionalem, & inter proportiones: commutatiuam verò esse eam, cuius obiectum est medium Arithmeticum, & quæ constituit æqualitatem Arithmeticam, seu quantiuam rei ad rem. Ratio autem ex qua prouenit hæc diuersitas est, quia quando ius aliquod non est relatiuum ad ius alterius, illique connexum, sed simplex, & vnicuique, siue multitudini, siue personæ priuatæ seorsim absolutè, & secundum se conueniens; nihil necesse est comparationes facere immediatè, vt satisfiat tali iuri. Satisfit enim, si illi absolutè, & secundum se

adæquetur

adæquetur Arithmeticè quoad id,quod datur. Quando autem ius est correlatiuum, & essentialiter compositum, atque heterogeneum quoad suas partes necesse è conuerso est, vt fiat comparatio immediatè per actum iustitiæ; nec nisi proportionali æqualitate satisfieri illi potest, vt patet. Talia autem iura exprimuntur in definitionibus datis. Exprimuntur ergò radices, & rationes à priori eorum, quæ dicit Philosophus, & dantur prædicata conuertibilia realiter, cum Aristotelicis.

Art. 30. D. Thomas docebat iustitiam distributiuam esse directiuam communitatis ad personas priuatas, & ordinatiuam boni communis: commutatiuam verò esse directiuam personæ priuatæ ad personam priuatam, & ordinatiuam boni particularis. Quod profectò perinde est atque dicere iustitiam distributiuam esse quæ rectè componit ius communitatis,cum iure personæ priuatæ respectu eiusdem boni;& ita ordinat bonum commune,vt simul atque indiuisim consulat, tum priuatæ personæ, tum communitati. Quod non fit, nisi satisfaciendo indiuisim vtriusque iuri. Similiter commutatiuam esse directiuam personæ priuatæ,ad personam priuatam,& ordinatiuam boni particularis;perinde est atque commutatiuam esse;quæ satisfacit iuri priuatæ personæ seorsim, & secundum se dando illi bonum suum particulare, siue hoc idem bonum antecedenter fuerit communitatis, siue non fuerit; sed priuatæ personæ. Hoc enim nihil refert formaliter ad rationem iustitiæ.

Art. 31. Nempe nomine boni communis simpliciter,& absolutè prolati intelligitur,quod per se, & ex sua natura est bonum communitatis; nec habere, aut dare potest nisi communitas, aut qui gerit personam communitatis, & habet in se facultatem eius propriam, & quod non omnino desinit esse communitatis etiam directè,& immediatè,quia datum,& appropriatum est priuatæ personæ. Cuiusmodi bona sunt officia publica, & honorifica,vt liquet ex expositione tertiæ classis bonorum communium. Reliquis namque bonis, vt pecuniis,siluis,fluuiis,& similibus acidentarium,& extrinsecum est, vt sint penes communitatem, vel priuatam personam, atque vt communia, vel priuata sint; & ideò possunt dispensari à communitate per iustitiam commutatiuam, aut aliam virtutem distinctam specie à iustitia perindè, atque à persona priuata. Erunt proinde per accidens materia iustitiæ distributiuæ si conferantur priuatæ personæ à communitate cum ea iurium inadæquatione,mutua essentiali dependentia,& quasi permixtione, quam dictum est conuenire per se muneribus, & dignitatibus publicis.

Art. 32. Intellecto igitur in hunc modum D.Thoma, prout intelligendus omninò est, constat ipsius, nec non, & Philosophi expositiones,quibus reliqui omnes subscribunt, conuenire planè cum definitionibus nostris, nisi quod istæ ponunt ob oculos clarissimè distinctionem specificam iurium, quæ sunt obiecta formalia vtriusque iustitiæ, & à quorum proinde distinctione specifica, & clara intelligentia dependet à priori distinctio specificà, & intelligentia clara virtutum,quæ versantur circa ipsa.

Art. 33. Definitiones porrò illæ traditæ in eum modum manifestè demonstrant falsam in primis esse sententiam Buridani,& Gualandi negantium diuersitatem intrinsecam,& distinctionem specificam inter iustitiam distributiuam, & commutatiuam. Manifestum siquidem est ius partim conueniens priuatæ personæ seorsim, partim communitati,vt includenti in se eandem priuatam personam, & ex vtroque iure mixtum, atque conflatum mutua cum connexione, & dependentia, atque heterogeneitate vtriusque partis,differre specie à iure simplici,& incomposito, nec includenti in se eiusmodi heterogeneitatem, & mutuam dependentiam; quandoquidem vtrique iuri conueniunt intrinsecè prædicata opposita. Nec magis obscurum est dissidere specie virtutes, quarum obiecta formalia sunt specie diuersa.

Art. 34. Eædem definitiones similiter demonstrant non esse veram sententiam, in quam inclinat Cardinalis de Lugo cum Suarez,& Rebello,iustitiam distributiuam non esse iustitiam propriè, & simpliciter; sed secundum quid talem. Ius namque priuatæ personæ non desinit esse propriè,& simpliciter tale, quia est essentialiter coniunctum indiuisim cum iure communitatis; imò ea de causa est præstantius, & quodammodo magis proprium,ac rigorosum ius.Dictum autem est huiusmodi esse ius, quod est obiectum formale iustitiæ distributiuæ.Vnde ipsa non solum est propria,& simpliciter iustitia particularis;sed etiam est nobilior, & quodammodo magis propria, ac rigorosa iustitia,quam commutatiua. Vera igitur, & ex omnibus, quæ dicta sunt certa omnino est sententia communis diuidens iustitiam particularem in distributiuam, & commutatiuam, tanquam genus in species.

Ad 1. Conuenit quidem vtraque iustitia in reddendo vnicuique iure suo, idque ex motiuo seruandi illæ sum tale ius; ideſt conuenit vtraque iustitia in conceptu generico iustitiæ particularis.Cæterum differunt inter se; Quia ius, quod reddit iustitia distributiua, & prosequitur tanquam motiuum suum formale, differt non solum materialiter ex parte termini,seu materiæ remotæ,circa quam versatur;sed etiam formaliter, ac essentialiter, à iure reddito, & volito ratione sui per commutatiuam. Quia illud est heterogeneum, & compositum ex priuato, & communi cum mutua vtriusque dependentia sibi intrinseca istud autem est simplex, & vniforme, vt dictum est.

Ad 2. Negatur dignitates, respectu quarum constituitæ qualitatem iustitia distributiua esse merita,& labores singulorum pro Republica. Hæc enim compensantur per gratitudinem, vel iustitiam commutatiuam, vt dictum est. Iustitia igitur distributiua constituit aliam æqualitatem, quæ versatur immediatè inter dignitates singulorum, & munera singulis collata in vtilitatem eorum, & communitatis indiuisim, ac directè. Negatur rursus per iustitiam distributiuam constitui saltem per se æqualitatem Arithmeticam inter dignitates singulorũ quoad vim benefactiuam eorumdem respectu Reipublicæ,quam eadem iustitia attendit, & munera, quæ per ipsam singulis conferuntur. Non enim constituit per se nisi æqualitatem purè proportionalem, & dummodo hæc seruetur, nihil officit huic iustitiæ, quod vis benefactiua, quæ obligatur Reipublicæ sit secundum se æstimabilior, quam munus, quod confertur à Republica, vel è contra. Perinde namque est quoad rectitudinem huius iustitiæ, quod inter hæc extrema secundum se detur excessus, ex alterutra parte, siue paruus, siue magnus; & quod ex neutra vllus detur excessus. Solum namque attenditur ad proportionalitatem. Magnum igitur est discrimen inter computationem, quæ fit à priuatis personis pro iustitia commutatiua, & eam quæ fit à Republica pro iustitia distributiua.

Ad 3. Accipiens à Republica munus aliquod cum proportione ad vim benefactiuam eiusdem,non semper obligatur eadem Reipublicæ eas præcisè vires bene faciendi, quas præhabet independenter à munere, quod accipit. Obligat enim eas prout coniuncta, cum munere, quod accipit, quando accipitur munus publicæ administrationis, quod vtique

auget vires benefactiuas Reipublicæ, éstque intrinsecè ordinatum ad benefaciendum eidem. Vnde in eo casu, quod datur à Republica priuatæ personæ, & quod Reipublicæ obligatur à priuata persona, pertinet ad vtramque partem iure indiuiduo, & vtrimque inadæquato. Quod minimè euenit in materia iustitiæ commutatiuæ, & in conductione operariorum ad vineam. Vnde comparatio dignitatum, & rerum, earúmque mutua proportio remotè tantùm, & mediatè necessaria est ad actum in posteriori casu èlicitum à iustitia commutatiua: ad distributiuam verò pertinet directè, & immediatè, non vt inde deducat quantitatem debiti, seu mercedis, sed vt constituatur immediatè proportio inter dignitatem, & munus.

Ad 4. Patet ex modò dictis gubernationem exercitus collatam acuto, & sapienti, sed minimè forti; atque directionem scholæ commissam forti, sed obtuso, & ignoranti esse iniustas, non quia deest æqualitas rei ad rem; sed quia deest proportio inter dignitatem, & munus. Quapropter æqualitas in eiusmodi rebus seruanda essentialiter differt ab æqualitate, quæ spectat ad iustitiam commutatiuam; quæ videlicet solam constituit æqualitatem rei ad rem, vndecunque, & quomodocunque illa deducta sit.

Ad 5. Exempla illa nihil faciunt contra veram; & communem sententiam. Proponuntur nimirum actus, in quibus remotè tantum, & extrinsecè inuenitur forma aliqua, & imitatio iustitiæ distributiuæ quoad actus remotos consultationis. Deest verò proximè; & immediatè forma distributionis propria ex parte syllogismi immediatè practici, & vltimi dictaminis conscientiæ proponentis immediatè motiuum, & materiam propriam distributionis provt distinctam à motiuo, & materia commutationis. In quo est maxima diuersitas, vt iam patuit, & fuit causa æquiuocationis iis, qui discursum remotum aliquatenus similem considerarunt absque vltima conclusione, atque intimatione diuersæ obligationis fundatæ in iuribus specie diuersis.

Ad 6. Bonum commune conferendum personæ priuatæ per iustitiam distributiuam non vsque adeò pleno iure est proprium communitatis etiam antequam conferatur, & approprietur personæ particulari, atque est proprium eiusdem communitatis bonum, quod ipsius interest, ne approprietur vlli priuatæ personæ, atque repositum fuit supra in prima classe bonorum communium. Quia respectu boni communis conferendi per iustitiam distributiuam datur ius partiale ad rem in persona priuata digniori etiam antequam illi de facto conferatur, & fit illi iniuria si conferatur alteri. Dicitur nihilominus bonum commune absolutè, quia præualet ius communitatis, vtpote potioris, & habentis rationem totius, ac finis respectu singulorum, ex quibus coalescit.

Ad 7. Ea obiectio tantum probat, quod vsque adeò impensè traditum, & explicatum est suprà nimirum ius, circa quod versatur iustitia distributiua, partim esse communitatis, partim priuatæ personæ ante, & post distributionem factam. Quare officium Gubernatoris, Ducis, Custodis, &c. fit, per distributionem, proprium eius cui confertur, cum vero iure in re, non tamè vsque adeò pleno, vt nihil iuris supersit communitati, quæ contulit officium. Semper enim enim communitas retinet ius quoddam quasi vsusfructus. Sed non propterea ad communitatem spectant officia, postquam distributa sunt, illo omnino modo, quo spectant ad vnumquemque domus eius, aut ager. Quia omnis vtilitas domus, & agri pertinet ad eum, qui est eorum dominus pleno, & adæquato iure adæquatione iuris, & rei. At officiorum iustè distributorum vtilitas pertinet ad eos etiam quibus collata sunt, vt dictum est quæst. 3. ad 4. & quæst. 4. in responsione ad quæst. & alibi sæpè.

Art. 1. Ad 8. Quando bonum commune dari potest absque cuiusquam iniuria vnicuilibet ex multis, vnicuique eorum inest ius vagum, ac disiunctiuum respectu talis boni, ita vt omnibus fiat iniuria, si nulli eorum conferatur, & etiam fiat iniuria illi, cui conferetur, si propter electionem, ac determinationem ipsius, exigatur compensatio, seu pretium ratione officij secundum se, vt constabit infra, dum deducentur consequentiæ practicæ doctrinæ præsentis circa venditionem istiusmodi officiorum, vbi etiam diluetur difficultas suprà obiter mota occasione venditionis officiorum. Quod ad præsens attinet, non definit ius aliquod esse propriè, & simpliciter tale, quia est vagum, & indeterminatum; quandoquidem inducit tantam obligationem rei exhibendæ, atque si esset omnino determinatum, idque non solum ex parte eius, cui inest obligatio, & ex parte rei conferendæ, sed etiam ex parte subiecti, cui conferendum est ius in re, seu cui res ipsa tradenda est, vt patet in multis ementibus equum ea conditione, vt ex sorte, vel ex electione vendentis tradatur, & adiudicetur alicui ex ipsis determinatè.

Art. 2. Hic obiter determinari potest, ex dictis controuersia vulgaris: an sit locus iustitiæ distributiuæ, quando vnum tantum officium, aut beneficium conferendum est seorsim, & vnus tantummodo adest dignus cui conferatur? Dicendum autem est cum Suarez, aduersus nonnullos alios, dari tunc locum iustitiæ distributiuæ strictè tali. Primò, ac principaliter quia is euentus non tollit rationem formalem iuris compositi ex priuato, & communi, distributiuo, & collectiuo; ex quo iure dictum est specificari iustitiam distributiuam. Deinde quia etiam in eo euentu faciendæ est comparatio tum illius, qui est dignus, cum cæteris, qui sunt indigni; tum eiusdem digni cum cæteris, qui habent alia officia, aut beneficia, tum eorundem officiorum, seu beneficiorum cum eo, quod hic, & nunc est conferendum: atque post hanc comparationem facienda est collatio digno, quia sua dignitate præeminet cæteris; éstque præterea conandum, si fieri possit, vt iis, qui iam sunt in officio, aut beneficio constituti, promotis, aut retractis constituatur proportio Geometrica dignitatum, & munerum. Quod si hoc fieri non possit, id erit per accidens respectu intentionis, & attentionis, quæ est propria iustitiæ distributiuæ; sicut est per accidens respectu commutatiuæ, quod debitor non possit debitum adæquare materialiter solutione. Philosophus autem adscribit vtrique iustitiæ eam æqualitatem, & proportionem, quæ ab vtraque intenditur per se. Iam alia quædam hinc inde attacta inter proponendam sententiam Philosophi, & D. Thomæ, & vtriusque expositiones, vsque adeò omnia sunt clara ex dictis hucusque, vt nihil opus sit superaddere vlterius circa singula.

QVÆSTIO XIX.

Vtrùm Deo conueniat iustitia particularis strictè talis, aut distributiua, aut commutatiua?

VIdetur vtraque, vel saltem altera conuenire propriè, ac strictè. 1. Quia Psalm. 10. dicitur: *Iustus Dominus, & iustitiam dilexit.* Et 1. ad Timot. vlt. *in reliquo*, ait Paulus, *reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex*; quæ, & similia alia quamplura sacræ paginæ testimonia explicari

plicari minimè possunt absque manifesta violentia, & impropietate verborum, si neutra iustitia admittatur in Deo propriè.

2. Spes nostra non posset esse firma in Deo de præmio, & compensatione laborum, & meritorum si nulla alterutrius iustitiæ obligatio Deum ad ea premeret. Quod manifestè videtur supponi ab Apostolo ad Hebræos 7. 10. dum sic arguit: *Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.* Et ratio est quia secluſa obligatione iustitiæ liberum esset Deo dare, vel negare pro libito præmium operum nostrorum, eorumque, vel obliuisci, vel recordari.

3. Deus potest supernaturaliter nobiscum loqui locutione obligante nos ad credendum. Quod fieri non potest, quin ipse viciſſim subeat obligationem dicendi Verum. Nulla namque obligatio est credendi illi, cuius nulla est obligatio dicendi verum. Hæc autem obligatio dicendi verum est propria iustitiæ. Quia est ad alterum dantem aliquid pro aliquo, vel Geometricè quatenus vnicuique magis, vel minùs creditur iuxta maiorem, vel minorem eius dignitatem, vel Arithmeticè quatenus tanti fit à loquente fides sibi præstita, quanti ab audiente vera manifestatio, & notitia rei.

4. Dantur in Deo propriè, & formaliter aliæ virtutes ad alterum, vt liberalitas, misericordia, amicitia, secluſis imperfectionibus, quas in nobis præsupponunt, aut continent. Nulla autem est maior ratio de illis, quam de iustitia propriè, & simpliciter tali.

5. Philosophus 8. Ethic. cap. 3. docet inter eos iustitiam esse posse inter quos amicitia esse potest. Datur autem in Deo vera, & formalis erga nos amicitia, vt dictum est quæst. 39. de virtutibus Theologicis. Ergo dari etiam potest in Deo iustitia erga nos propriè, & simpliciter dicta.

6. Vtraque iustitia est perfectio nullam includens in se imperfectionem præcisè ex suo conceptu essentiali. Est quidem perfectio, quia hæc est de ratione virtutis. Nullam verò includit imperfectionem, quia vt docet D. Thomas 1. contra gentes cap. 39. ratione 5. virtutes ad alterum, & quæ circa operationes, non circa passiones versantur, qualis virtus est iustitia, vt supra dictum est, nullam dicunt imperfectionem ex suo præcisè conceptu essentiali. Deindè si quæ esset imperfectio maximè ex eo, quod vtraque virtus respiceret rationem debiti, & obligationis. Ex hoc autem capite neutri iustitiæ est essentialis aliqua imperfectio. Quia non necesse est debitum hoc, & obligationem fundari in lege, aut iure potestatiuo alterius, sed sufficit si fundetur in proprio placito, & voluntate operantis ex iustitia, atque in condecentia respectu eiusdem, quod perfectionis potius est, atque ita euenit in Deo.

7. In particulari. Iustitia commutatiua videtur esse tribuenda Deo. Quia ex contractu, seu pacto oneroso oritur obligatio, & materia propria iustitiæ commutatiuæ, post adimpletam conditionem, & præmissa acceptatione. Deus autem pacisci tur nobiscum de conferenda gloria sub conditione meritorum, & honesti laboris, daturque acceptatio ex parte nostra. Ergo præstita conditione meritorum datur à Deo gloria per iustitiam commutatiuam. Confirmatur quia Deus constituit æqualitatem, inter obsequium, & eius compensationem; inter mercem, & pretium independenter à respectu, & qualitate personarum, vt constat ex illo ad Roman. 2. *Qui reddet vnicuique secundum opera sua.* Et in Euangelio proponitur regnum cœlorum vt merces, & inuitantur homines ad eius emptionem. Hoc autem est propriissimum iustitiæ commutatiuæ.

8. Iustitia distributiua videtur similiter ea negabilis Deo ratione peculiari Quia videlicet Deus persoluit præmia meritorum collocando vnumquemque in eo gradu, & loco, qui proportionatur dignitati eius, vt constat ex illo Ioan. 14. *in Domo Patris mei mansiones multæ sunt*; & de suppliciis ex illo Actor. 1. vt *abiret in locum suum.* Confirmatur ex Dionys. c. 8. de diu. nom. *omnibus quod cuique accomodatum est, tribuit, pro ea, quæ vnumquodque eorum, quæ sunt, attingit dignitate.* Id ipsum constat ex duplici præterea alio capite. Quorum alterum est apud Deum non dari acceptionem personarum, vt dicitur ad Romanos 2. Virtus autem opposita acceptioni personarum est iustitia distributiua. Alterum est Deum non rependere præmia nostris bonis operibus intendendo æqualitatem cum ipsis secundum se, sed pro vt dignificatis per gratiam instificantem, & gratum facientem; ideſt attenta dignitate cuiusque personæ. Ratio horum omnium est, quia quilibet actus Diuinus circa res creatas essentialiter, ac formaliter, & non solum realiter, ac identicè est proprius supremi, ac vniuersalis Gubernatoris, adeóque circumspicientis ordinem, & proportionem cuiusque rei respectu omnium, & quarumlibet aliarum tam personarum, quam rerum, vti ostenditur, quæst. 18. de Incarnat. Id autem fieri non potest, quin proportioni Arithmeticæ Geometrica quoque adiiciatur. Datur ergo in Deo iustitia distributiua propriè talis.

Art. 1. Resp. Ex positis in quæst. præcedenti iustitia commutatiua, & distributiua, ordo doctrinæ postulat expositionem materiæ circa quam vtraque versatur, & subiectorum, quæ sunt vtriusque capacia. Quod ad materiam attinet constat satis ex eadem quæst. præcedenti, illa bona communia, quorum appropriatio ad priuatas personas, pertinet directè, & immediatè, siue ex natura rei, siue ex lege, ad vtilitatem, & commoda communitatis simul, & priuatæ personæ, seu conferentis, & accipientis simul, cum iure vtriusque indiuiduo circa illa esse materiam remotam iustitiæ distributiuæ. Illa verò, siue communia, siue priuata bona, quorum appropriatio, & attributio directè, & immediatè pertinet ad solam vtilitatem accipientis cum iure eiusdem adæquato respectu eorum, esse materiam remotam commutatiuæ. Constat consequenter materiam proximam vtriusque iustitiæ esse operationes, seu actiones, quibus eadem bona tribuuntur personis ad quas spectant, seu quibus conuenit ius ea accipiendi: ius vero ipsum esse motiuum vtriusque iustitiæ proportionaliter.

Art. 2. Quod attinet ad alteram partem de subiecto, certum est homines ex sua natura esse capaces iustitiæ tum distributiuæ, tum commutatiuæ inuicem exercendæ. Quilibet enim homo est capax ex sua natura iuris obligantis alios homines in fauorem, & commodum ipsius, tum seorsim, tum coniunctim cum aliis. Et similiter est capax reddendi aliis hominibus ius suum cum proportione, & æqualitate, tum Geometrica, tum Arithmetica. Geometricâ quidem quia accidit quosdam quibusdam hominibus esse magis idoneos ad benefaciendum Reipublicæ, atque adeò digniores, vel propter naturalem constitutionem, vel propter dispositionem, & inclinationem habitualem in aliis atque aliis disparem. Arithmeticâ verò, quia qui sunt æquales in natura habent bona æquè hinc, & inde æstimabilia: inter quæ proinde intercedere possit æqualitas Arithmetica. Patet igitur hominem esse subiectum idoneum iustitiæ distributiuæ, & commutatiuæ erga hominem exercendæ; atque adeò vtramque hominibus inuicem comparatis conuenire. Superest ergo quæstio de homine cum Deo, & Angelis comparato; atque de Angelis cum

Deo, & inter se comparatis. An scilicet alterutra iustitia conueniat Deo respectu Angelorum, vel hominum; aut è conuersò: aut Angelis inter se, vel respectu hominum; aùt è conuersò? Præcipua verò controuersia est; an Deo conueniat iustitia siue distributiua, siue commutatiua propriè, & simpliciter dicta respectu hominum, vel Angelorum? De quo proinde primo determinare oportet.

Art. 3. Dicendum autem est Deo non conuenire propriè, & simpliciter iustitiam particularem, aut commutatiuam, aut distributiuam secundum suum conceptum essentialem adæquatè sumptum. Præcipuum fundamentum est. Qui dat eadem indiuisim voluntate ius, & terminum iuris, seu actiuum, & passiuum, eo ipso non dat ex iustitia particulari. Iustitia enim particularis ante quamlibet actionem suam præsupponit essentialiter, & formaliter ex parte accipientis ius actiuum respectu boni, quod accipit, vt patet ex definitione iustitiæ. Nequit vero præsupponi ius ex parte accipientis respectu actionis indiuisim illi conferentis ius, & terminum iuris; seu respectu eius boni, quod simul, ac indiuisim confertur cum ipso iure, vt patet ex terminis. Et confirmatur quia conferens liberaliter aliquid, aut purè misericorditer, ideò non confert ex iustitia, quia dat non præsuppositio iure ex parte accipientis, sed illud confert simul, ac indiuisim cum eiusdem termino. Deus autem eadem indiuisim voluntate dat creaturæ ius quodcumque actiuum formaliter illi conueniens respectu bonorum, quæ accipit à Deo, quatenus à Deo accipit, eadémque bona; nec oppositum fieri vllo pacto potest. Quia Deus nec potest dare aliquid alicui, quin eo ipso ferat legem, vt illud sit accipientis, seu accipientis vsibus liberum relinquatur; cum eius voluntas sit lex cæterorum omnium. Nec etiam potest ferre legem constitutiuam essentialiter iuris, vt aliquid sit alicuius, idest nullum cuiquam conferre potest ius, quin quatenus ad ipsum spectat eadem voluntate idem illud conferat ei, in cuius fauorem fertur talis lex. Nec enim Deus potest ferre legem, qua vel ipse obligetur, cum non sit capax obligationis moralis propriè talis; vel alios obliget, vt potest, ad aliquid faciendum, quin ipse quantum est de se idipsum facere velit; cum hæc eius voluntas includatur essentialiter, in potentia proxima cæterorum ad faciendum quod iubentur; idest in conceptu essentiali obligationis actualis, & formalis. Patet igitur impossibile esse, vt Deus det aliquid alicui, quin ea ipsa voluntate, qua id dat, conferat ius respectu eiusdem rei: Atque è conuerso, vt conferat ius respectu alicuius rei, quin ea ipsa voluntate velit efficaciter rem eandem conferre quantum est de se, idque absolutè, & determinatè, si ius sit absolutum, & res conferenda sit à solo Deo; sin minus conditionatè, aut vagè, ac indeterminatè. Repugnat igitur Deum quidquam cuiquam conferre ex iustitia particulari propriè, & strictè tali.

Art. 4. Confirmatur. Quia actus diuinæ voluntatis essentialiter inseparabiles mutuò speciali ratione sunt indistincti inter se non solum realiter, sed etiam virtualiter intrinsecè, vt dictum est in quæst. de Deo. Patet autem voluntatem diuinam collatiuam iuris respectu rei conferendæ à Deo esse inseparabilem essentialiter à voluntate collatiua eiusdem rei, quantum est ex parte Dei. Si enim istæ duæ voluntates separarentur, fieret, vt iustè quis careret, simúlque iniustè aliquo dono Dei; siquidem quilibet caret iniustè eo bono, cuius habendi ius accepit à Deo; iustè verò caret eo bono; quod Deus vult, vt ipse non habeat, seu non vult, quantum est de se, vt habeat.

Art. 5. Qua ratione, vt alia prætermittantur refellitur singularis sententia Ripaldæ dicentis dari in creaturis ius, & in Deo iustitiam, quibus obligetur potentia eius ordinaria; non verò quibus obligetur potentia eius absoluta: ita vt si Deus negaret creaturis ea bona, quæ ipsis debentur ex natura rei, vtendo sola sua potentia ordinaria, inferret illis iniuriam. Refellitur inquam, quia perinde hoc est atque diceret Deum illaturum esse iniuriam, si vteretur potentia sua absoluta, simùlque vteretur sola sua potentia ordinaria. Deum enim negare cuiquam, quod ipsi debetur ex natura rei, id verò est Deum vti formaliter potentia sua absoluta. Vnde ille auctor solùm hoc dicit re ipsa, Deum nihil negare posse nisi iustè, etiamsi sit debitum ex natura rei. Quia; quod tale est, non potest negari, nisi de potentia absoluta; ipsa enim negatio per seipsam formaliter est vsus potentiæ absolutæ. Ius autem ad aliquid essentialiter denominat iniustam negationem sui termini procedentem ab eo, aduersus quem est idem ius. Cùm igitur ille auctor fateatur nullam vllius boni negationem prouenientem à diuina voluntate, posse esse iniustam, sed eo ipso quod ab ea procedat esse iustam, consequenter tenetur dicere nullum verum ius conuenire posse creaturæ aduersus Deum, sed tantum chimericum, vtpotè inducentis obligationem pro euentu tantum chimerico, pro solo nimirum euentu Dei vtentis sola potentia ordinaria, simúlque eo ipso vtentis potentia absoluta. Quod nihil est dictu.

Art. 6. Confirmatur rursus est in distinctione virtuali, quæ tradita est quæst. 5. inter diuina iurisdictionis, & proprietatis iura. Inde enim consequitur repugnare, vt Deus ferat legem fauorabilem alicui circa aliquam rem; idest, vt ei conferat ius circa illam, quin eo ipso velit eidem indiuisim conferre vtilitatem, cuius intentione redditur fauorabilis talis lex, idest quin conferat eo ipso indiuisim id, cuius ius contulerit. Videatur quæstio illa quinta. Et quidem nullam legem potest Deus ferre, quin voluntate ipsa legislatiua efficaciter velit non impedire ex se adimpletionem legis, seu non reddere impossibilem eandem adimpletionem. Quare dum fert legem, qua vult, ne quis impediatur à consecutione, conseruatione, aut aliquo alicuius rei vsu, eo ipso vult efficaciter non impedire ipse, quantum est de se; quandoquidem ipso non cessante ab impeditione, nemo potest ab ea cessare positiuè, seu facere aliquid imditioni contrarium. Deum autem ferre eiusmodi legem, formaliter est velle dare ius, vt dictum est quæst. 3. 4. 5. & velle non impedire consecutionem, conseruationem, aut vsum alicuius rei, est velle eadem conferre, quantum est de se. Nempe Deus ipsa conferendi tam suspensione, seu omissione, quam nolitione impedit collationem rei. Repugnat enim, vt aliquid alicui conferatur Deo omittente, aùt nolente conferre. Vnde perinde è conuerso est nolle Deum omittere, aut suspendere collationem rei, ac velle rem conferre, quantum est de se. Est igitur formaliter indiuidua in Deo iuris, & rei collatio, ideóque neutrum virtute iustitiæ conferre potest.

Art. 7. Neque verò vllum est aduersus hæc patrocinium, aut effugium in promissionibus diuinis, seu gratuitis, seu onerosis, quarum est frequens expressio in sacris litteris, & quibus positis videtur resultare verum ius in creaturis aduersus Deum, vtpotè obligatum ex natura rei, vt stet promissis, posita acceptatione ex parte creaturarum. Non inquam vllum hinc patet effugium; quod videlicet obstruitur obseruato discrimine inter diuinas, & humanas promissiones. Promissio humana includit in se obligationem præstandi, quod promittitur; imò, quod ad suam essentiam attinet, nihil est aliud quam voluntas obligandi se alteri ad præstandum aliquid ad fauorem ipsius; quod consistere potest absque vlla voluntate actuali

idipsum

idipsum exequendi. At diuina promissio est sola voluntas aliquid faciendi, idque antecedenter reuelandi ei, cuius interest, vt fiat; ita vt voluntas diuina promissiua nihil superaddat simplici voluntati aliquid faciendi absque præuia promissione præter voluntatem reuelandi antecedenter, quod iam constitutum est, vt ita fiat. Impossibile nimirum est, propter rationes nuper propositas Deum obligari obligatione propriè dicta per vnum actum suæ voluntatis ad habendum alium actum, quo exequatur id, ad quod obligatur. Quare eatenus solum dicitur Deum obligari ad aliquid, quatenus per actum essentialiter immutabilem suæ voluntatis contrahit necessitatem metaphysicam id præstandi. Quam profectò necessitatem non aliunde subire potest, quam à sua idipsum præstandi voluntate efficaci, ideóque præstitura formaliter, & præcisè per seipsam.

Art. 8. Reuelat verò antecedenter hanc suam voluntatem, vt gignat in nobis spem certam optati euentus, quando vult eam gignere; idque facit eo modo, quo in eundem finem manifestatur ab homine præsens voluntas suæ obligationis in futurum. Sed non concipit voluntatem, quam manifestat, eo modo, quo concipitur ab homine imponente sibi obligationem moralem propriè talem; sed contrahendo necessitatem metaphysicam faciendi, quod promittit indistinctam virtualiter intrinsecè à voluntate ipsa promissiua.

Art. 9. Promissiones diuinas esse huiusmodi, nihil videlicet superaddentes voluntati faciendi præter voluntatem reuelandi se velle facere, docuerat iam prius operosus defensor iustitiæ diuinæ, distributiuæ, & commutatiuæ propriè talis P. Suarez prælect. de libert. diu. disput. 2. sect. 2. idémque docuerè ante ipsum D. Bonauentura, Scotus, Durandus, & plures alij apud Montoyam disp. 56. de volunt. Dei sect. 7. Et ratio vlterior est. Quia promissio obligatoria tum solum est vtilis, quando promittens, vel est mutabilis, vel potest suspendere voluntatem faciendi aliquid, siue per puram omissionem, siue per nolitionem reflexam volitionis simul, & nolitionis directæ. His enim seclusis patet promissionem obligatoriam quatenus obligatoriam fore inutilem, & superfluam, atque omnino contemptibilem respectu promissarij. Cuiusmodi nihil in Deo esse potest. Omnem autem voluntatem diuinam esse immutabilem essentialiter est certum ex fide; atque in Deo esse impossibilem suspensionem simultaneam volitionis, & nolitionis directæ circa aliquod volibile simpliciter à Deo, supponitur in præsenti, vt certum ex communi consensu, & stabilitum satis in qq. de Deo.

Art. 10. Adde repugnare veram obligationem moralem, cui repugnat malum tam culpæ, quam pœnæ. Quia obligatio moralis dici non potest necessitas metaphysica determinata aliquid faciendi: sed est necessitas vaga faciendi aliquid, vel peccandi, ac subeundi pœnam, si id non fiat. Patet autem vtrumque hoc malum repugnare Deo. Nec minus clarè patet repugnare tum verum ius aduersus aliquem absque vera eiusdem obligatione morali; tum veram in aliquo iustitiam particularem respectu alicuius absque verò istius iure aduersus illum, vt liquet ex datis iustitiæ, & iuris definitionibus. Repugnat igitur tum verum ius ex parte nostra aduersus Deum; tum vera in Deo iustitia particularis erga nos.

Art. 11. Excluſa per hæc à Deo iustitia particulari in genere, vix quidquam superaddere oportet de commutatiua seorsim, aut distributiua: esto multa dici possent aduersus vtramque. Aduersus commutatiuam illud est efficax, quo præcipuè vtitur Vasquez. Pertinet nimirum ad conceptum essentialem iustitiæ commutatiuæ constituere æqualitatem inter datum, & acceptum; inter damnum, & lucrum, vti sæpè dictum est, & expositum quæst. præcedenti, ex Philos. cap. 4. huius quinti. Hæc autem æqualitas repugnat Deo, quia Deus nihil lucrari potest quidquam à nobis accipiendo, vt liquet ex illo Iob. 25. *Si iustè egeris, quid donabis ei? aut quid de manu tua accipiet?* Et rursus cap. 22. *Quid prodest Deo si iustus fueris? aut quid ei confert, si fuerit immaculata via tua.* Ratio est quia Deus se solo est æquè beatus, & æquè bene habet, atque cum omnibus rebus creatis, ac proinde nihil ipsius interest, siue detur, siue non detur quidquam creatum, neque ex rebus creatis, & earum defectu quidquam accrescit Deo vtilitatis, vel nocumenti. Accrescit verò nobis ex iis, quæ Deus circa nos facit. Patet autem inter vtile, & inutile nullam veram esse posse; sed solum imaginariam, aut similitudinariam aliquam dati, & accepti æqualitatem. Ergo, vt similitudinaria aliqua, & impropria iustitia commutatiua Dei ad hominem dari possit; vera tamen, & quæ propriè talis sit, dari nequaquam potest.

Art. 12. Adde quando exhibemus Deo aliquod obsequium, non solum præstari aliquid ipsi prorsus inutile; sed insuper illud ipsum bonum opus, quo obsequimur, præstari potius nobis à Deo, esseque ipsius donum perficiens nos; ideóque nobis vtile, & quo etiam ratione sui immediatè obligemur ad gratiarum actionem, vt semel atque iterum dictum est in qq. de Gratia. Ergo ex re accepta Deus teneri minimè potest ob nostra obsequia ad compensationem, & commutationem, sed dona donis cumulat, dum præmia confert meritis, liberalior vtrorumque simul collatione, quam si præmia daret sine meritis.

Art. 13. Adde rursus ex doctrina Philosophi cap. 5. D. Thomæ, & aliorum communi in præsenti contrapassum esse de ratione, & conceptu essentiali iusti commutatiui; scilicet, vt tantum nocumentum patiatur vteruis commutantium, quantum commodi reportat transferendo in alium tantumdem iuris, & bonorum, quantum ab alio transfertur in ipsum. Repugnat autem Deo contrapassum, non solum quia nihil pati potest, nulliúsque nocumenti est capax; verum etiam, & ob hoc multo magis, quia iura, & bona omnia, nobis confert non ea transferendo, seu abdicando à se, sed creando, aut gignendo de nouo, sibique subiiciendo, ac retinendo sub suo dominio, quæ confert nobis cum repugnantia, vt ius vtile proprietatis cuius nos sumus capaces, aut eius termini nus existant in rerum natura, & non sint nostra, simúlque Dei omnibus modis, quibus, aut Dei, aut nostra esse possunt. Hæc namque iura, ac dominia non solum sunt compossibilia, sed etiam sunt mutuo connexa essentialiter, vt liquet ex dictis q. 5. Vnde patet nullum esse neque repassioni, neque quasi repassioni locum, cum vtrimque fiat indiuisim accessio iuris, & bonorum, quam maxima excogitari potest, & expeti à vtrauis parte.

Art. 14. Circa iustitiam distributiuam hoc præcipuè obseruandum est, Deum sua munera impertiri creaturis, impertiendo simul vnicuique dignitatem muneribus congruentem. Quod quia facere non possunt Principes, & Respublicæ creatæ, propterea necesse habent pro iusta munerum partitione, attendere ad præexistentem dignitatem accipientium. Hinc Deus infirma mundi eligit ad maximos fines, ac munera: quod ipsum hominibus facere non licet absque peccato contra iustitiam distributiuam, cuius legibus non tenetur Deus, nec vtitur earum directione ob contrariam vtrobique rationem. Deinde Deus in conferendis præmiis, aliisque bonis accumulandis

laudis non tam respicit ad dignitatem accipientium, quas longè superat muneribus, quam ad suam, intendens, vt eam deceat, quod facit. Certè non respicit ad dignitatem benefactiuam accipientium respectu conferentis, aut etiam communitatis quatenus includentis ipsum, siquidem Deo nemo benefacere potest. Quos tamen respectus, supradictum est, esse de ratione iustitiæ distributiuæ.

Art. 15. Denique Deus dat vnicuique, quod spectat ad ipsum secundum se consideratum, nec singulis addit quidquam, vel detrahit, saltem quo ad substantiam bonorum, propter concursum aliorum plurium, vel pauciorum, maiori, vel minori dignitate pollentium. Quod constat ex citato testimonio Romanorum: *reddet vnicuique secundum opera sua:* & quia oppositus agendi modus est proprius non habentis thesaurum bonorum sufficientem pro æquali simpliciter compensatione singulorum. Ergo medium Geometricum, quod ex Philosopho, & communi consensu dictum est supra spectare ad iustitiam distributiuam, esseque de eius conceptu, Deus non obseruat, ac proinde, neque vtitur iustitia distributiua. Constat igitur ex his omnibus repugnare Deo, tum iustitiam particularem ex genere suo, tum specialiter vtramque eius speciem iustitiæ distributiuæ, & commutatiuæ propriè, & strictè talis.

Ad 1. In illis, aliisque eiusmodi testimoniis, non alia continetur iustitia Dei; quam prouidentialis, & gubernatrix, quæ communiter dicitur legalis, estque iustitia propria, & absque metaphora talis, imo est prima, ac præcipua species iustitiæ commendata, ac celebrata à Philosopho super omnem aliam iustitiam sub initium huius quinti; eadémque procul dubio decet Deum & ab omnibus incunctanter cum summa proprietate admittitur in ipso, & de sola sufficit, ad rectitudinem omnium diuinarum circa nos operationum, quibus fit, vt posteriora prioribus perfectè congruant, eorúmque exigentiam expleant adæquatè. Per hanc iustitiam exponuntur absque vlla violentia locutiones sacræ de iustitia Dei, maximè cum illis plerumque non insit sensus scholasticus, sed vulgaris, & planus iuxta quem ij Principes maximè iusti dici, ac celebrari solent, qui adhærent bono communi; atque inde ad cætera diriguntur. Adhæret autem Deus summè bono communi, quia summè adhæret sibi ipsi, qui per essentiam est bonum omnium commune, atque inde ad cætera omnia diffunditur attendens; & exequens in omnibus, quod se maximè decet, & semper operans, quia sic decet se operari.

Ad 2. Firmitudini spei nostræ sufficit iustitia legalis. Quia ratione huius metaphysicè repugnat, vt præmia, & supplicia non dispensentur prout oportet, & bono regimini creaturarum rationalium omninò congruit. Neque verò liberalitas gratiosa Dei complectens omnes, & singulas operationes diuinas nobis vtiles, ac fauorabiles excludit iustitiam, quæ satisfacit exigentiæ, & quasi iuri rerum præexistentium. Quia Deus omnia, & singula sua bona largitur potens quidem simpliciter, & absolutè ea penitus negare, ideòque liberaliter, impotens tamen, ex suppositione, quod aliqua conferre velit, vt posteriora prioribus non aptè correspondeant iuxta dictamen, & ordinem sapientiæ suæ; quæ est necessitas ad æqualem proportionaliter compensationem meritorum, atque ad eandem efficaciter volendam, si merita efficaciter voluerit. Non igitur sequitur ex negata Deo iustitia particulari, inconueniens intentum in obiectione.

Ad 3. Deus non vult vno actu loqui, & se obligare ad veram locutionem, & alio actu dicere verum; sed vtrumque vult indiuisim per vnum actum non ex obligatione morali propriè tali, sed ex necessitate metaphysica neutrum ab altero separandi, idque independenter à motiuo iustitiæ tam commutatiuæ quam distributiuæ, & ex solo motiuo iustitiæ legalis, atque ob solam iustam sui ipsius æstimationem, vti pluribus expositum, & confirmatum est, quæst. 22. de virt. Theol. ad 7.

Ad 4. Aliquæ virtutes ad alterum dantur in Deo formaliter, & adæquatè, vt quæ ibi enumerantur. Aliæ verò non dantur, vt gratitudo, obseruantia, obedientia, & similes. Quarum videlicet perfectio quidditatiua adæquatè sumpta supponit essentialiter aliquam ex parte subiecti imperfectionem, qualem dictum est essentialiter supponi à iustitia particulari: nimirum subesse iuri alterius, & posse habere obligationem, seu necessitatem absolutam aliquid faciendi aliundè, quam ab ipsa præcisè faciendi voluntate. Quibus aliæ similes imperfectiones detectæ supra sunt, tum in conceptu iustitiæ particularis in communi: tum in speciali conceptu iustitiæ commutatiuæ, & distributiuæ.

Ad 5. Philosophus eo in loco distinguit amicitiam imperfectam, & vtrimque lucratiuam ab amicitia perfecta, quæ in honestate, & virtute fundatur; atque illi imperfectæ, cuius certè Deus non est capax, non huic secundæ perfectæ annectit capacitatem iustitiæ. Deinde non exprimit, de qua terminatè iustitia loquatur; & an de iustitia simpliciter tali. Vnde relinquit locum, vt intelligatur de iustitia, vel distributiua, vel commutatiua, vel legali, & de non simpliciter tali prout fuerit amicitia. Demum Philosophus neque amicitiam Dei cum hominibus agnouit perfectam, & simpliciter talem; sed nec agnoscere potuit, vt colligi facilè potest ex dictis quæst. 39. de Virt. Theol. Et quid dicent aduersarij de amicitia inter patrem, & filium: dominum, & seruum, quam non negat Philosophus propriè talem; & tamen negat inter eosdem ius, & iustitiam propriè, & simpliciter talia, vt apparet ex dictis quæst. 7. versus finem.

Art. 1. Ad 6. Iam patuit iustitiam tam commutatiuam, quam distributiuam esse quidem perfectiones, sed coniunctas cum aliqua imperfectione, quatenus eam essentialiter præsupponunt ex parte subiecti; nec ab ea imperfectione eximi posse ex eo præcisè, quia sunt virtutes ad alterum, vt liquet ex exemplis allatis circa quartum; vel ex eo præcisè, quia ius alterius, & obligatio illi fauens proueniunt ex aliqua voluntate præexistenti ipsius operantis ex iustitia; siquidem demonstratum est nulla tali voluntate obliganti præuenire Deum posse suam voluntatem immediatè collatiuam humanorum iurium, & rerum. D. Thomas tantum eximit virtutes ad alterum ab omni imperfectione ex parte obiecti voliti; non verò etiam ex parte subiecti. Agnoscit enim istiusmodi imperfectionem in illis virtutibus ad alterum, quæ prælatæ sunt in responsione ad quartum.

Art. 2. Ex quibus præterea virtutibus ita negatis Deo communi consensu, vt eidem attribui absque absurditate non possint, eáque non solum quoad modum loquendi, sed etiam quoad rem ipsam, constat quæstionem de attribuendis, vel negandis Deo singulis quibusque virtutibus, quæ sunt in vsu apud nos, nulla tenus esse quæstionem de voce, sed omninò realem. Quia videlicet non est quæstio de voce, sed realis per quam quæritur de vnaquaque virtute, an perfectio specifica, & differentialis ipsius sit essentialiter connexa cum aliqua subiecti, cui ineat; imperfectione conueniente ipsi, vel secundum se, vel taliter affecto; an non sit taliter connexa cum imperfectione? Quod certè non satis considerarunt, nec nisi superficialiter dignoscere potuerunt res, de quibus agitur in præsenti, qui ausi sunt dicere controuersiam

præsentem

præsentem esse solum de voce, idest non solum inutilem; sed etiam à solis ineptis, & ignaris hominibus seriò disputabilem; cum tamen magni auctores de ea plurimum, idque iure merito hinc, & inde disputauerint.

Ad 7. Et eius confirmationem. Promissiones, contractus, & pacta non stabiliuntur à Deo voluntate se obligandi, sed voluntate nobis notificata faciendi, si fecerimus, & quidem faciendi, ea ipsa voluntate immediatè, postquam præstitum id fuerit, quod ad nos spectat. Atque hoc ipsum, quod præstandum à nobis est, quodque dicitur onus in obiectione, est vtile nobis etiam ratione sui immediatè; Deo verò inutile, & ab ipso potius donatum nobis, quam ipsi à nobis. Vnde fit, vt Deus constituat æqualitatem, seu potius proportionem congruentem inter merita, & præmia non ex iustitia commutatiua, sed ex legali, & gubernatrice reddendo vnicuique secundm opera sua, cum quadam eatenus similitudine, sed non cum realitate, & conceptu specifico emptionis, & venditionis. Quæ ipsæ voces, & aliæ illis æquiualentes magis demonstrant non agi de æqualitate propria iustitiæ commutatiuæ; quandoquidem constat nostra merita non posse esse pretium ita æquale Regno cœlorum, & beatitudini; dicente Apostolo momentaneum, & leue esse illa omnia comparata cum pretio, & æstimatione gloriæ.

Art. 1. Ad 8. Dictum est Deum operari circa singulos, prout ipsum decet ex iustitia legali indistincta à dilectione sui. Decet autem Deum, vt quantum cuique dignitatis contulerit, tantumdem gloriæ conferat atque hoc ipso collocet in diuerso gradu, & loco iuxta diuersitatem meritorum, & gratiæ vtrumque tamen singulis confert eadem voluntate virtualiter indiuisibili volendo, vt merita sint causa gloriæ; non tamen, vt voluntas meritorum, aut ipsa merita, aut obligatio aliqua inde consurgens sint causa voluntatis conferentis gloriam, & præmia. Neque, vt singulis accedat quidquam, aut decedat propter maiorem, vel minorem numerum aliorum plus, aut minùs merentium; aut propter dispares dignitates ex inæqnali gratia sanctificante. Vnde patet comparationem vniuscuiusque accipientis præmium cum reliquis non pertinere ad munus, & finem proprium ac specialem iustitiæ distributiuæ, sed ad perfectionem propriam iustitiæ legalis habentis motiuum vniuersalissimum, quod sub se complectitur indiuisim omnia creata tam irrationalia, quam rationalia, tam purè physica; quam moralia, & constituit idoneam eorum indiscriminatim omnium inter se dispositionem, ac cohærentiam. Quod non minùs excludit vitiosam personarum acceptionem, quam iustitia distributiua propriè dicta; & saluat omnia perfectè, quæ in obiectione attribuuntur diuinæ prouidentiæ, & illud præsertim, quod adducitur ex Dionysio nequaquam locuto de meritis præcisè, & præmiis, sed de ordine rerum creatarum vniuersim omnium, & singularum. Vnde liquet illud testimonium adduci abs re, cum irrationalia secundum se non ordinentur, ac proportionentur inter se per iustitiam distributiuam propriè & strictè talem, vt est in confesso etiam apud aduersarios.

Art. 2. Inquam verò per distributiuam propriè, & strictè talem. Quia negari non potest iustitiam legalem, & prouidentialem Dei habere aliquam similitudine manalogicam, inadæquatam cum iustitia, tum commutatiua, tum distributiua propriè tali, quatenus ex vna parte vnicuique tribuit quantum exigit perfectio eius physica, & bonitas moralis perinde, atque si nulla alia existeret entitas prædita perfectione aliqua, aut merito, siue maiori, siue minori, siue æquali; quod spectat ad imitationem iustitiæ commutatiuæ: & ex alia parte nihil peragit circa aliquam, vel rem, vel personam absque respectu ad cætera omnia, & singula contenta in vniuerso, atque ita constituit idoneam, & pulcherrimam vniuscuiusque rei, ac personæ cum cæteris omnibus, ac singulis proportionem, & consonantiam, quod spectat ad imitationem iustitiæ distributiuæ. Vnde effectum est, vt inter alios Diuus Thomas aliquando soli iustitiæ commutatiuæ aliquando soli potius distributiuæ adscribat diuinam præmiorum aliorumque bonorum partitionem. Quæ non aliter in concordiam venire possunt, nisi accipiendo vtriusque generis testimonia de iustitia commutatiua, & distributiua quoad aliquam solum cum vtraque similitudinem ratione dicta. Videatur cum eodem Diuo Thoma Caietanus in præsenti quæst. 61. art. 4. circa responsionem ad primum.

Qvæstio XX.

Vtrùm conueniat homini iustitia, aut commutatiua, aut distributiua respectu Dei?

Videtur vtramque conuenire 1. Quia, quod ad commutatiuam, attinet eadem est obligatio reddendi Deo quæ sunt Dei, atque est reddendi homini, quæ sunt hominis, iuxta illud Mathæi 22. 21. *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Quæ autem sunt hominis redduntur homini per iustitiam commutatiuam. Ergo per eandem redduntur Deo quæ sunt Dei. Alias comparatio esset inepta, ac disparata; cum tamen facta sit à Christo Domino.

2. Peccata hominum habent veram rationem iniuriæ aduersus Deum, ex communi consensu Theologorum multipliciter confirmato ex sacris literis, & sanctis Patribus. Ratio autem iniuriæ coincidit cum ratione iniustitiæ; quæ dari non potest nisi in eo, qui est obligatus ad oppositum ex iustitia, aut commutatiua, aut distributiua: maximè verò ex commutatiua, quando iniuria est aduersus personam singularem secundum se consideratam.

3. Quod attinet ad distributiuam Deo exhiberi debet cultus seruata proportione cum eius dignitate, ità vt cultus Deo exhibitus excedat proportionaliter cultum exhibitum aliis quantum excedit dignitas eius dignitatem cæterorum. Obseruantia autem eiusmodi proportionis pertinet ad iustitiam distributiuam, vt dictum est in quæst. præcedenti. Ergo ea exercetur propriè per homines erga Deum.

4. Deo conuenit verum ius proprietatis, vt constat ex quæst. 5. Verum autem ius proprietatis fundat circa alios veram obligationem pertinentem ad veram iustitiam seu distributiuam, seu commutatiuam, vt colligitur ex definitionibus iuris, & iustitiæ suprà datis inuicem collatis. Ergo alterutra vel vtraque ea iustitia est admittenda in homine erga Deum.

Art. 1. Resp. Dicendum est, neque commutatiuam, neque distributiuam iustitiam simpliciter, & propriè talem conuenire homini respectu Dei. Non quidem commutatiuam, quia hæc considerat personas, vt æquales, vti dictum est supra ex Philosopho; quod tamen respectu Dei numquam vlla in re, aut sub vlla ratione formali locum habet. Deinde contrapassum est de conceptu commutatiuæ, vt dictum est ex Philosopho; Quod nec ex parte Dei dari potest, qui nihil pati potest, neque ex parte nostra comparatione Dei; siquidem tota vtilitas suarum, nostrarumque operationum, & rerum nobis manet præualens nocumento temporali, si quod patimur eius gratia.

Demum

Demum æqualitas Arithmetica est similiter de conceptu eiusdem iustitiæ, dictum itidem est ex Philosopho, & aliis. Æqualitas autem Arithmetica constitui numquam potest inter Deum, & hominem; tum quia dignitas Dei, & ius in ea fundatum tendit in infinitum syncathegorematicè, tum maximè, quia res omnes, & operationes hominis erga Deum & Dei erga homines, sunt vtiles homini, & prorsus inutiles Deo. inter vtile autem, & prorsus inutile nulla potest esse æqualitas Arithmetica, quæ similiter repugnat inter vtile, & purè decens absque vlla vtilitate. Eadem porro est incommensurabilitas inutilium, ac nocentium cum purè decentibus nihilque nocentibus, quorum alterum spectat ad homines, alterum ad Deum. Ergo neque peccando, neque bene operando potest constitui ab homine æqualitas Arithmetica, aut inæqualitas formaliter opposita huic æqualitati. Ergo neque iustitia commutatiua exerceri potest, aut committi iniustitia opposita huic iustitiæ ab homine erga Deum.

Art. 2. Sed neque iustitia distributiua esse potest in homine respectu Dei. Quia dignitas Dei est incomparabilis cum dignitatibus cæterorum; nequè Deus accipere potest ab homine, munus aliquod, aut iustè correspondens eius dignitati, aut cedens in vtilitatem partim ipsius, partim nostram; quod tamen dictum est esse de conceptu iustitiæ distributiuæ propriè, & simpliciter talis. Quapropter ius Dei aduersus nos non est simpliciter tale, sed diuinum ad eum modum quo quæst. 5. dictum est de iure paterno, hærili, & oeconomico, idque ratione multo maiori, & manifestiori, vt apparet ex dictis. Quapropter ius Dei fas potius appellatur à D. Thoma, & aliis communiter; idest ius supra omne ius, & excellentius in suo conceptu, quam sit ius, quod obseruat iustitia particularis, ideoque spectans ad religionem potius, obedientiam, charitatem, & alias similes virtutes, quibus solis, & non iustitia particulari colimus Deum. Eadem porrò ratione, qua negatur vtraque iustitia homini respectu Dei, neganda quoque est Angelis respectu eiusdem. Vigent enim æqualiter quoad vtrosque rationes propositæ.

Ad 1. Testimonium illud ex Matthæo accipiendum est cum distributione accommoda, vt quæ sunt hominis, reddantur per iustitiam commutatiuam; quæ Dei per religionem. Quæ accommoda, & non omninò æqualiter similis quoad vtrumque extremum intelligentia admittenda est ab omnibus quoad conceptum suitatis, eodem modo contentæ in eo testimonio; quandoquidem suitas spectans ad Cæsarem erat suitas vtilitatis, & lucri; suitas verò Dei, solius excellentiæ, ac decentiæ; illa respiciens finem cui vtilitatis perfectibilem per bona sua, hæc respiciens finem cui solius excellentiæ minimè perfectibilem, aut vt sic dicatur, fœlicitabilem per bona creata. Vnde Christus dominus dixit ea verba adiudicans Cæsari vilitatem pecuniæ; Deo honorem, & cultum. Quæ sunt disparia.

Ad 2. Peccata hominum continent rationem iniuriæ non oppositam formaliter iustitiæ particulari, sed quod deterius multò est religioni, obendientiæ, iustitiæ legali, & charitati. Vnde peccatis hominum contra Deum deest ratio iniustitiæ propriè talis non per defectum, sed per excessum malitiæ, & nefas potius sunt, quam iniustitia. Et quidem ratio iniuriæ aduersus Deum est communis omni generi peccatorum, quatenus opponitur præceptis diuinis, quæ sunt actus iurisdictionis formaliter, & non proprietatis, ideoque conuertibilis esse non potest cum iustitia propriè, & strictè tali; quæ videlicet connotat formaliter solum ius proprietatis.

Ad 3. Cultus exhibetur Deo per virtutem religionis tanquam incomparabili quoad dignitatem, cum omni alia dignitate; ideoque cultus ipsi debitus seruat proportionem cum cultu aliorum, non propriè Geometricam, sed impropriè, & similitudinariè tantum; quia neutrius extremi, aut replicatione, aut diminutione potest peruenirì ad æqualitatem Arithmeticam. Ad iustitiam autem distributiuam pertinet proportionalitas Geometrica propriè talis inter dignitates, & res, eorum, qui debent comparari per eam iustitiam. Et præterea ad exhibendum cultum Deo cum omni iustitia, seu æqualitate possibili erga ipsum, nihil opus est Deum comparare, aut etiam quasi comparare cum aliis. Quia habet dignitatem cultus exemptam ab omni eiusmodi comparatione, & combinatione.

Ad 4. Constat ex quæst. 4. Deo non conuenire ius puræ proprietatis, sed quod indiuisim est iurisdictionis ordinatum in nostram vtilitatem? quale non est ius ex quo specificatur iustitia commutatiua.

QVÆSTIO XXI.

Vtrùm inter Angelos, & homines detur iustitia aut commutatiua, aut distributiua?

VIdentur neutrius iustitiæ inuicem exercendæ esse capaces. 1. Quia bona Angelorum propria, & quæ sunt propria hominum non possunt reduci ad æqualitatem. Differunt namque specie substantialiter; ideoque habent omnia dissidentia specie quoad substantiam, & incommensurabilia absque vlla communi mensura alicuius æquè æstimabilis ab vtrisque, per comparationem, ad quam redigi possint ad æqualitatem, aut Arithmeticam, aut Geometricam. Quod manifestatur magis conferendo singulas vtrimque species rerum. Pecuniæ namque, palatia, agri, & similia, quæ magni habentur ab hominibus, nullius sunt vsus, vtilitatis, aut æstimationis apud Angelos. Similiter species impressæ Angelorum, habitus voluntatis, potentiæ, & earum actus, quæ sunt tota ipsorum supellex sunt respectu hominis inutilia, nulliusque vsus, ac proinde nec æstimationis alicuius. Eadem est ratio de cæteris eiusmodi omnibus. Quæ autem ita inter se comparantur, neque iustitiæ commutatiuæ, neque distributiuæ materiæ esse possunt; quandoquidem vtraque essentialiter intendit æqualitatem.

2. Angeli inter se neutram possunt exercere iustitiam; Commutatiuam quidem, quia nullus Angelus indiget bonis alterius, atque origo commutationis est mutua commutantium indigentia, vt infra dicetur ex Philosopho. Deinde bona vnius Angeli non sunt transferibilia ad alterum; quia omnia Angelorum bona reducuntur ad accidentia sola vnicuique eorum intrinseca; atque commutatio fieri non potest absque translatione mutua bonorum. Distributiua similiter repugnat. Quia Angeli immediatè obtinent à Deo quidquid pertinet ad eorum dignitatem Ergo non dependent inuicem alter ab alterius voluntate, & opere quoad proportionem, aut proportionalitatem dignitatum, aut munerum, aut rerum Ergo non possunt exercere inuicem iustitiam distributiuam. Ergo multò minus possunt homines, & Angeli inuicem exercere alterutram iustitiam. Quia multo magis dissident inter se, multoque minùs inuicem dependent homines, & Angeli, quam Angeli inter se.

3. Iustitia distributiua, & obligatio, quam ipsa respicit,

respicit, rediguntur ad iustitiam commutatiuam, & ad obligationem, quam respicit, vt contendit Vasquez, quatenùs comparatio inter dignitates, & munera singulorum spectans ad iustitiam distributiuam, ideò instituitur, vt indè subducatur, quod vnicuique seorsim sumpto debetur ex iustitia commutatiua. Cùm igitur constet ex prima ratione inter Angelos, & homines iustitiam commutatiuam exerceri minimè posse, concluditur neque distributiuam alterutra ex parte circa alteram exerceri vnquam posse.

Art. 1. Resp. Quæstio hæc est parui momenti. Dicendum verò primò est iustitiam commutatiuam vtralibet ex parte, respectu alterius dari propriè, ac strictè, atque exerceri posse saltem quoad commutationes inuoluntarias, de quo commutationum genere dicitur infrà. Ratio est, quia tàm homines, quàm Angeli sunt capaces iuris quisque sui aduersùs omnes alios, atque adeò, & mutuæ obligationis non ampliandi terminos propriæ libertatis cum iactura aliorum, habent enim communem Principem Deum impertientem singulis bonorum cumulum peculiarem lege lata, vt illis maneant, eorundem inseruiant vtilitati, ac liberæ dispositioni. Patet autem indemnitatem horum bonorum, & post quam læsio facta fuerit, restitutionem pertinere ad iustitiam commutatiuam, quatenùs moderantem commutationes inuoluntarias, ne fiant, & si factæ fuerint, rescindantur constituta æqualitate Arithmetica, non inter res vnius, & res alterius, sed inter res spectantes ad vnumquemque, & ius eidem conueniens consideratis eatenùs, vt æqualibus: seu perindè atque si nulla inesset æqualitas, personis licet absolutè in se inæqualibus. Quæ quidem ratio efficaciter conuincit, quoad commutationes saltem inuoluntarias. Quia cum neque Angeli, neque homines sint impeccabiles ex sua natura, nec sit maior ratio, cur peccare possint in alia materia potiùs, quàm in materia iustitiæ inferendo inuicem nocumenta quoad famam, & honorem, aliaque similia pertinentia ad ius proprietatis eorum, sunt vtique capaces naturaliter, vt peccent mutuò peccato iniustitiæ. Quod peccatum ex natura sua inducit obligationem restituendi, & resarciendi nocumentum illatum, quod est opus iustitiæ commutatiuæ. Possunt igitur hoc pacto exercere mutuò iustitiam commutatiuam Angeli, & homines.

Art. 2. Dicendum tursùs est iustitiam distributiuam, neque Angelos erga homines, neque homines erga Angelos, exercere de facto posse. Quia ea bona communia, quæ qu. 18. dictum est pertinere ad hanc iustitiam tanquam materiam propriam, & adæquatam eius, Deus per se ipsum Angelis distribuit immediatè, quoad partem spectantem ad ipsos: Partem autem, quæ spectat ad homines, eisdem distribuendam commisit absque consortio Angelorum in iure, & opere distribuendi. Non negatur tamen possibilem absolutè esse iustitiam distributiuam tùm Angelorum inter se, tùm Angelorum simul, & hominum inter se. Non enim apparet vnde repugnet, vt Deus eo modo committat arbitrio Angelorum, & hominum distributionem munerum conferentium ad bonum vtrorumque commune, simulque speciale eorum, quibus illa deputarentur determinatè. Supererat, vt vltimo loco exponeretur vtraque iustitia inter patrem, & filium; dominum, & seruum, maritum, & vxorem; verùm, quia facilis admodùm, & cuiuis obuia est circa istos consequentia ex dictis qu. 5. de mutuis eorum iuribus, nihil necesse est eam in rem distinctius adiicere; quando manifestum est iustitiam vniuscuiusque sequi naturam iuris, circa quod versatur, atque ius istarum personarum, eo in loco expositum fuit clarè.

Ad 1. Illud argumentum solùm probat mutuam Angelorum, & hominum incapacitatem, quoad commutationes voluntarias per quas, & Angelus ad hominem, & homo ad Angelum transferant aliquid cum æqualitate Arithmetica æstimabilitatis inter datum, & acceptum. Quæ æqualitas repugnat inter quælibet bona substantiarum intrinsecè inæqualium, atque specie inter se dissidentium, idque propter rationem ibidem expensam, quæ eatenùs est efficax. Cæterùm, quoad commutationes inuoluntarias, de quibus fuit superior conclusio, eadem ratio nihil probat. Nihil enim prohibet ablatum alicui à substantia inæquali esse æquale restituto eidem per eandem; imò est necesse esse æquale Arithmeticè, si totum restituatur, quòd fuerat iniustè ablatum, vti fieri proculdubio potest. Deindè possibile itidem videtur Angelos inter se æquales exercere inuicem iustitiam commutatiuam, etiam quoad commutationes voluntarias. Quia sunt capaces aliquorum bonorum extrinsecorum, vt laudis, honoris, aliorumque eiusmodi officiorum, atque quoad hæc potest vltrò, citróque æqualitas constitui inter æquales; esto rarò, & vix vnquam eiusmodi bona sibi inuicem præstituri videantur Angeli ex virtute iustitiæ, etiam in statu viatoris, aut etiam puræ naturæ, sed ex liberalitate, est pura beneuolentia, vti plerumque fit inter homines quoque abundantes bonorum, & nobiliter inuicem familiares. Atque hoc obiter.

Ad 2. Patet ex modo dictis quoad iustitiam commutatiuam; quoad distributiuam verò ex dictis ad quæstionem in posteriori parte.

Ad 3. Patet indidem sufficienter; nisi quòd principium ibi assumptum à Vasquez nequaquam subsistit. Quia ex dictis in quæst. 18. circa naturam iustitiæ distributiuæ, & rationem iuris specialis, quod ipsa respicit inter dignitates, & munera singulorum, patet non ad hoc institui, vt subducatur quantùm vnicuique debeatur ex iustitia commutatiua, & ex iure vnicuiusque adæquatè proprio; sed vt sistatur in mutua dignitatum, & munerum collatione, & immediatè satisfiat iuri indiuiduo communitatis simul, & personæ particularis æquè, & immediatè pertinente ad vtramque, nec idonea, circa quod versetur iustitia commutatiua.

QVÆSTIO XXII.

Vtrùm iustitia vindicatiua sit species iustitiæ particularis indistincta à iustitia commutatiua?

VIdetur esse indistincta à iustitia commutatiua. 1. Quia iustitia punitiua constituit æqualitatem inter peccatum, & pœnam. Constitutio autem æqualitatis est propria iustitiæ commutatiuæ. Ergo iustitia vindicatiua est indistincta à commutatiua.

2. Iudex tenetur ex iustitia commutatiua ad resarciendum omnia detrimenta, quæ Reipublicæ, aut personis priuatis prouenerint ex iniusta scelerum impunitate. Non autem ad hoc teneretur ex iustitia commutatiua, si non teneretur ex eadem ad vindictam, & punitionem scelerum. Ad eandem namque virtutem pertinet præcauere nocumentum antequam inferatur, ad quam pertinet illud resarcire, postquam illatum est, vt paulò post dicetur. Ergo actus iustitiæ punitiuæ est actus iustitiæ commutatiuæ. Accedit D. Thomas docens quæst. 108. art. 2. ad 1. punitionem, provt refertur ad publicam, iustitiam esse actum iustitiæ commutatiuæ.

Artic. 1. Resp. Iustitia vindicatiua hoc habet ex genere suo, vt non tam ordinetur in vtilitatem eius,

circa quem exercetur, quam in vtilitatem aliorum. Hoc enim præstat, vt cæteri fæliciter sapiant in capite insipientis. Nempè reus, ratione delicti, comparatur iumentis insipientibus, & similis fit illis. Atque cum homo ob dignitatem naturæ rationalis hoc habeat proprium, vt sit, & ametur ratione sui, vtque ordinentur in vtilitatem eius, quæ circa ipsum aguntur; ratione peccati decidit ab eo gradu excellentiæ, & honoris, atque per pœnam ordinatur in bonum potissimum aliorum, vt bruta, solumque hoc sibi deindè supereſt beneficium proprium rationalitatis, vt pœnam conuertat in bonum peculiare suum per virtutem patientiæ, & propositum emendationis. Quæ ratio est, ob quam eadem illa, quæ quis libenter perferret ex charitate, misericordia, aut alio simili motiuo, ægrè ferat, si iniungantur in pœnam, maximè si iniungantur ex affectu præcisè puniendi. Quia videlicet eatenùs secum agitur, vt cum bruto, & infrà dignitatem naturæ rationis secundùm se. Ob similem rationem, quæ quis sponte sua paratus erat facere, aut omittit, aut exequitur illibenter accedente iussione, & directione alteriùs, si aliundè non accrescat aliud bonum, in quod ipse afficiatur. Quia videlicet eatenùs secum agitur, vt cum minùs sufficiente sibi, atque indigente præcepto, & directione alterius.

Art. 2. Est autem de ratione iustitiæ particularis simpliciter, & strictè talis, maximè verò commutatiuæ, vt ius suum vnicuique tribuat, suum vtique suitate proprietatis, & rursùs est de ratione huius iuris, vt inseruiat vtilitati propriæ subiecti, cui inest, vti sæpè dictum est. Hoc autem nequaquam conuenit dignitati, seu quasi dignitati ad pœnam prouenienti ex delicto, & liquet ex discursu facto; & ex eo præterea, quia, licet ob indispositionem animi, quæ cernitur in delinquente, præuideatur pœnam non esse ipsi profuturam, infligitur nihilominùs, quando est pura pœna. Quandò verò non est pura pœna, non pertinet eatenùs ad iustitiam punitiuam eius inflictio, sed vel ad charitatem, vel ad misericordiam, aliamuè similem virtutem. Ergo iustitia punitiua, provt comparatur cum eo, qui punitur, nec est eadem cum iustitia commutatiua, nec est species iustitiæ particularis propriè, & strictè.

Art. 3. Verùm neque relatè ad Rempublicam, cui obstringitur iudex ex officio ad vindictã, & punitionem delictorum, neque relatè ad indemnitatem personæ particularis pendentem ex punitione delicti, est actus iustitiæ commutatiuæ punitio delicti. Sicut enim Dux militiæ, etiamsi paciscatur cum Republica de eius incolumitate aduersùs inimicos, pugnat nihilominùs cum hoste, & victoriam nanciscitur per virtutem fortitudinis, & non per virtutem iustitiæ commutatiuæ; ita etiam Iudex, vtcumque paciscatur cum Republica, exequitur immediatè, & formaliter punitionem per iustitiam vindicatiuam habentem pro motiuo formali honestatem proportionis inter pœnam, & peccatum, & non ius proprietatis conueniens, aut communitati, aut cuiquam personæ particulari. Punitio enim ex sua ratione formali nulli tali iuri immediatè satisfacit, sed habet honestatem suam peculiarem independentem immediatè, & formaliter ab omni iure proprietatis. Quare pactum initum cum Republica à Iudice, & obligatio indè resultans ad indemnitatem ipsius Reipublicæ, & personarum particularium pendentem à punitione, solùm efficit, vt Iudex per virtutem iustitiæ commutatiuæ possit imperare actum punitionis, quem deindè immediatè exequatur iustitia vindicatiua; non verò vt iustitia commutatiua immediatè moueatur propria, & peculiari honestate punitionis; quod tamen necesse esset, vt iustitia commutatiua sibi asciscteret actum punitionis, vt indistincta à vindicatiua sub aliquo tandem respectu, & comparatione. Igitur iustitia vindicatiua adæquatè est extra totum genus iustitiæ peculiaris tam relatè ad eum, qui punitur, quam relatè ad quoslibet alios; atque ita docet D. Thomas ex professo toto illo art. 2. qu. 108.

Ad 1. Æqualitas propria iustitiæ commutatiuæ est Arithmetica, eaque non inter res secundùm se, sed cum respectu ad iura cuiusque, vt dictum est qu. 9. æqualitas autem inter peccatum, & pœnam est solùm proportionalis, nec eam mensurat ius vllum proprietatis immediatè, & formaliter.

Art. 2. Vt Iudex teneatur ad restituendum damnum emergens ex impunitate, non necesse est punitionem pertinere ad iustitiam commutatiuam directè, & immediatè; sufficit enim, si ab ea dependeat mediatè per modum imperantis. Neque quidquam aliud docet eo loco D. Thomas, sed hoc ipsum omninò. Solet hic quæri similiter an iustitia legalis sit species iustitiæ particularis, seu simpliciter dictæ. Verùm de hac re dictum iam est oportunè, & ex professo quæst. 11. Quare cum nulla præterea species iustitiæ explicanda supersit; nec circa iniurias specialiter contradicentes iustitiæ, aut distributiuæ, aut commutatiuæ quidquam specialiter occurrat, vltra ea, quæ superiùs dicta sunt circa iniurias in communi, quod ad intelligentiam reparationis earum conferre possit, oportet hanc ipsam reparationem immediatè annectere.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrùm restitutio sit voluntas ius suum prius læsum vnicuique tribuendi?

VIdetur non esse 1. Quia restitutio est actus iustitiæ particularis. Ergo habet idem motiuum adæquatum, quod habet iustitia particularis. Dictum autem est motiuum adæquatum iustitiæ particularis esse ius vniuscuiusque secundùm se. Ergo idem eodem modo sumptum, & non provt læsum formaliter est etiam motiuum adæquatum restitutionis relatè, ad quod quidditas eius exponi, & definitio eius tradi debet.

2. Restitutio satisfacit ei, qui passus est iniustitiam, quoad totum nocumentum indè resultans, & quoad totum ius conueniens eidem aduersùs aggressorem: Patienti autem conuenit ratione iniuriæ ius quoddam peculiare aduersùs aggressorem, quod antea non habebat, quodque proindè lædi non potuit tempore iniuriæ illatæ. Quia iniurians vltra rem ablatam tenetur ad pœnam subeundam, & ad placandum iniuriatum, & consequenter iniuriatus acquirit ius nouum, quoad hoc. Ergo restitutio non tribuit solùm ius prius læsum.

3. Si restitutio versaretur formaliter circa ius læsum non distingueretur ab actu pœnitentiæ. Quia pœnitentia ex suo conceptu est virtus reparatiua iuris læsi. Certum autem est restitutionem distingui totaliter à pœnitentia.

4. Restitutio communiter definitur *redditio rei acceptæ: damni illati compensatio: inæqualitatis factæ formaliter, vel materialiter contra iustitiam commutatiuam ad æqualitatem reductio:* atque D. Thomas q. 62. art. 1. dicit *restituere nihil aliud esse videtur, quam iteratò aliquem statuere in possessionem rei suæ.* Hæc autem omnia differunt formaliter ab hoc, quod est tribuere ius prius læsum, vt patet. Neque verò licet deserere, aut loco mouere definitiones communes.

Artic. 1. Resp. Eadem est ratio non lædendi ius alterius,

alterius, & postquam læseris reparandi. Vtrumque enim præstatur ex eodem motiuo seruandi æqualitatem, & ne alter iacturam in bonis suis, iurisque sui læsionem patiatur. Quapropter actus nolendi inducere inæqualitatem contrariam æqualitati, seu non inæqualitati præexistenti, & actus volendi inducere æqualitatem contrariam inæqualitati præexistenti; hoc est volendi restituere, sunt eiusdem speciei, & perfectionis, solumque differunt logicè, quatenùs voluntas restituendi est superatiua difficultatis illius specialis, quæ inest retractationi prioris propriæ voluntatis damnificatiuæ; vtpotè placentis per seipsam damnificanti, indeque allicientis ad continuationem sui, & consequenter reddentis specialiter difficilem amissionem sui, & retractationem. Displicet enim necessariò dimittere, quod placet habere, & iam habetur cum complacentia. Hoc autem pacto habetur quilibet actus voluntatis, & non potest aliter haberi; ideoque non potest retractari absque speciali aliqua difficultate distincta ab ea, & superaddita vltra eam, cum qua initio omissus fuisset idem actus superata ea sola difficultate omittendi, quam ingerebat motiuum eiusdem actus secundùm se.

Art. 2. Hinc perspicitur non rectè eos facere, qui ex eo probant pœnitentiam esse specialem virtutem distinctam à ceteris omnibus virtutibus, quia est superatiua specialis difficultatis consistentis in retractatione prioris voluntatis peccaminosæ. Si enim hæc ratio valeret, admittenda etiam esset virtus specialis pro opere restituendi, nec restitutio esset actus proprius iustitiæ commutatiuæ. Quod est contra communem Theologorum omnium consensum cum D. Thoma loco nuper indicato. Et quidem meritò, quia virtutes non distinguuntur specie inter se, & à vitiis omnibus contrariis ex difficultatibus, quas vincunt, sed ex causa, & motiuo vincendi. Hinc enim habent totam suam perfectionem, ideoque & speciem. Certè difficultas specialis proueniens ex adhæsione ad motiuum, & opus vitij contrarij vnicuique virtuti, atque ex habitu vitioso comparato per actus repetitos ipsius, non potest esse materia propria alterius virtutis specialis. Quia munus proprium cuiusque virtutis est resistere vitio contrario, non solùm, vt non existat, vtque nulli actus eliciantur pertinentes ad illud; sed etiam, vt postquam extiterit, aboleatur per actus contrarios; & sæpè acquiritur virtus animo iam præoccupato per vitium contrarium, atque ideó acquiritur per actus superantes difficultatem specialem consistentem in retractatione priorum actuum vitiosorum, aliàs nulla virtus acquiri posset ab eo, qui antecedenter contra ipsam peccasset; Nec virtutes possent esse admodùm vtiles, vsusque frequentis, & idoneæ, respectu fragilitatis humanæ vsque adeò mutabilis, labilis in malum, & emendabilis; sed magis forent propriæ, & accommodatæ, respectu immutabilitatis Angelicæ. Igitur restitutio est actus proprius iustitiæ, contra quam prius peccatum fuit, seu materialiter, seu formaliter.

Art. 3. Obseruandum est restitutionem aliquando confundi cum satisfactione; aliquando vsurpari, vt distinctum ab eadem. Nam qui debitum soluit, aut rem furto sublatam restituit, dicitur satisfeciſſe creditori, & vero domino. Qui verò contumelia aliquem affecit, tametsi compensauerit nocumentum honoris, dicitur nihilominùs nondùm satisfeciſſe iniuriam passo, si nondùm præstitit, quantùm sufficit ad eum placandum, & auferendam offensionem hærentem animo, ex memoria contumeliæ. Quod ex eo prouenit, quia aliquando satisfactio sumitur latè pro reparatione inæqualitatis consistentis in rebus exterioribus, & in operationibus, quæ versantur circa illas: atque hæc reparatio propriè est restitutio; aliquando verò satisfactio sumitur strictè pro reparatione inæqualitatis consistentis in passionibus interioribus, & in actionibus, quæ versantur circa ipsas, atque hæc reparatio, vti est satisfactio, propriè, & strictè, ita est restitutio latè, & impropriè.

Art. 4. Contingit autem dari restitutionem absque satisfactione propriè, & strictè sumpta; & è conuerso dari istam satisfactionẽ absque restitituone propriè, & strictè tali. Contingit etiam vtramque coniunctim exhiberi. Nam qui mutuum reddit ex. gr. verè restituit, & tamen non satisfacit propriè, & strictè, nec satisfacere sic potest; Quia nulla præcessit offensio. Qui verò violenter abstulit ab aliquo rem suam, potest humiliando se illi eum sibi conciliare, & remouere offensionem animi subortam ex violentia, & ex contemptu peculiari offensi in illa incluso; tametsi rem sublatam non restituat, vel differat restituere, quia offensus illam contemnit, nec vult repetere, sed spontè condonat; vel quia alia de causa iustè differtur restitutio. Si denique in eodem casu, & res sublata ad dominum redeat, & idem dominus placetur, ac reconcilietur submissione offensoris, simul dabitur restitutio, & satisfactio, vtraque propriè, & strictè talis. Quæ omnia tradit admodùm distinctè D. Thomas in 4. dist. 15. q. 1. art. 5. ad quæstiunc. 1.

Art. 5. Itaque inter restitutionem, & satisfactionem propriè, ac strictè tales hoc est discrimen, quod restitutio fit gratia eius, cui fit; satisfactio verò exhibetur potissimum gratia eius, à quo exhibetur. Quia restitutio reparat ius alterius, ac proindè aufert inæqualitatem præcisè, quatenùs nocentem alteri, ius etenim proprietatis esse illæsum, vel reparatum illius tantùm directè interest, cui inest idem ius. Satisfactio verò aufert offensionem alterius aduersùs ipsum satisfacientem, eundemque liberat à pœna debita suæ iniustitiæ, vt dicit D. Thomas loco citato. Plurimùm autem cuiusque interest non habere quemquam alium offensum aduersùs se, & liberari à pœna sibi debita subrogato in locum pœnæ aliquo alio facilius præstabili, minusque nocenti. Fauet igitur satisfactio satisfacienti, vel soli, vel præcipuè; restitutio verò soli offenso, & non offendenti, ac restituenti. Restitutio enim liberat offendentem solùm ab augmento pœnæ, & offensionis alienæ, id est à malo nondùm incuso: satisfactio verò liberat eundem à malo, cui iam suberat. Igitur restitutio tantùm negatiuè fauet restituenti, satisfactio verò fauet positiuè satisfacienti.

Art. 6. Ex his distinguenda venit duplex displicentia, ac pœnitentia de actione iniusta. Quarum altera dolet de ea actione quatenùs nocente iniuriam passo; & quia displicet nocumentum alterius, inducit restitutionem, per quam illud reparatur. Atque hæc displicentia, seu pœnitentia est propria virtutis iustitiæ, vt dictum est, nec nomine pœnitentiæ communiter intelligitur. Altera displicentia, ac pœnitentia longè diuersa à priori est, quæ dolet de eadem actione iniusta, quatenùs nocente ipsi, qui fuit iniustus, & iam est pœnitens, & quia displicet proprium nocumentum, vtque illud amoueat, inducit satisfactionem eius, qui passus est iniuriam impeditiuam pœnæ imminentis ex eiusdem offensione. Atque huiusmodi displicentia, seu pœnitentia est actus virtutis specialis distinctæ à virtute iustitiæ, & ab aliis, quæ per alias voces communiter significantur, & intelligitur nomine pœnitentiæ simpliciter.

Art. 7. Respectu huius pœnitentiæ satisfactoriæ, prior illa pœnitentia præcisè restitutiua non comparatur, vt pars, sed vt præambulum quoddam, vt ait D. Thomas eodem in loco. Prius namque est per se cessare ab inferenda iniuria, & nocumento, quod præcisè præstat restitutio, quam auferre iustam offen-

sionem, ac indignationem alterius, & impedire pœnam sibi debitam, quod præterea præstat pœnitentia. Nec enim fieri potest, vt quis auferat offensionem alterius, & dignitatem pœnæ, quin cesset ab inferenda iniuria, vt patet; nec potest ab ea cessare per se loquendo, licet possit per accidens, quin restituat. Potest verò è conuerso cessare ab inferenda iniuria reparando priorem rerum inæqualitatem, quin propterea auferat offensionem. Offensionem enim fundat non solùm iniuria præsens nolentis restituere, sed etiam purè præterita perseuerans in memoria iniuriam passi, & in contemptu habituali iniuriantis, respectu iniuriati, & nondum placati, provt oportet per obsequium iniuriantis.

Artic. 8. Nimirùm, qui lædit ius alterius, eo ipso contemnit illum iniustè. Agit enim aduersùs præeminentiam eius in re sua, quam præeminentiam dictum est quæst. 2. & 3. esse de ratione iuris proprietatis, seque illi præfert in eadem re, eam sibi vsurpando tanquam domino, & præeminenti, cum non sit dominus, nec in ea re præemineat; sed sit inferior altero. Quare, præter restitutionem rei iniustè ablatæ, debet auctor iniustitiæ, vel exhibere satisfactionem per humiliationem voluntariam, qua tantumdem demittatur atque se extulerat iniustè, vel subire pœnam per humiliationem inuoluntariam, qua vilescat sub eadem proportione, iuxta dicta de natura culpæ, & pœnæ in quæst. præcedenti. Constat igitur ex iis omnibus in quo formaliter consistat restitutio, & quomodo differat à satisfactione propriè, & strictè sumpta, atque ab actu pœnitentiæ; & cuius vtraque virtutis sit actus; atque vltimò concluditur legitimè definiri restitutionem per actum, seu voluntatem tribuendi vnicuique ius suum præsuppositа per se læsione eiusdem iuris.

Ad 1. Actus seruans illæsum ius alterius, & actus reparans ius alterius prius læsum habent idem motiuum adæquatum, eandemque proindè perfectionem adæquatam, vt dictum est. Vnde vterque actus pertinet ad eandem virtutem iustitiæ; Sed differunt logicè, quatenùs actus reparatiuus iuris læsi refertur intrinsecè ad difficultatem retractandi priorem voluntatem iniustam, estque intrinsecè separatiua eiusdem difficultatis. Quapropter in definitione notatur ius læsum ad exprimendam differentiam eam logicam non ad significandum motiuum diuersum. Nec enim difficultas habet rationem motiui, sed potius auersiui, respectu actus emendatiui. Ad 2. & 3. patet ex dictis.

Ad 4. Omnes illæ definitiones conueniunt reipsa inter se, & cum nostra. Atque in idem omninò recidunt ex intentione suorum auctorum, nec controuersia vlla esse potest nisi leuis, aut potius purè vocalis. Placuit tamen formulam peculiarem adhibere, quæ præ cæteris consonaret definitioni superiùs datæ circa iustitiam, cuius vnum opus est ipsa restitutio; quoque non solùm exprimeret materiam circa quam, sed magis motiuum formale, idque affectum ea circumstantia relatè ad quam differt restitutio ab aliis actibus iustitiæ. Quæ duo non adeò formaliter exprimuntur per alias definitiones.

QVÆSTIO XXIV.

Vtrùm obligatio restituendi fundetur in re acceptа, & iniustа acceptione?

VIdetur non fundari. 1. Quia fieri potest, vt accipiens rem alienam, tametsi iniustè acceperit, ad nullam nihilominùs restitutionem teneatur. Quia fieri potest, vt res accepta intereat apud accipientem, absque vlla eius libertate, & noua culpa, vtpotè similiter interitura apud dominum, vi causarum naturalium, aut alias fortuitò. Quo euentu non est obligatio restituendi. Ergo non est de conceptu, aut acceptionis rei alienæ, aut etiam iniustæ acceptionis, vt fundet obligationem restituendi.

2. Iniusta acceptio continetur in re accepta, tanquam species in genere. Fieri namque non potest rem esse acceptam, quin detur acceptio, cuius vna species est, vt sit iusta, alia vt sit iniusta. Ergo illa diuisio fundamenti est vitiosa, & dici potius debuisset omnem obligationem restituendi fundari in sola acceptione rei alienæ, quandoquidem hæc acceptio, siue iniusta sit, siue non sit, fundat dictam obligationem, neque quidquam aliud fundare eam potest.

3. Dantur leges, atque adeò obligatio de reparando damno illato absque vlla culpa per seruum, aut animal, aut etiam aliquid inanimatum ipsius obligati ad reparandum. In hoc autem euentu nulla est acceptatio, aut res accepta. Ergo datura obligatio restituendi absque fundamento, quod proponitur, vt adæquatum.

Art. 1. Resp. Duæ communiter assignantur radices restituendi complectentes adæquatè omnem restitionis faciendæ obligationem. Prima est res accepta, seu acceptio rei alienæ. Secunda est iniusta acceptio, seu acceptio formaliter culpabilis rei alienæ, quatenùs alienæ. Ex re accepta, tametsi inculpabiliter accepta sit, ab existimante falsò, sed inuincibiliter rem esse suam, vel quocumque alio modo illa accesserit ad res eius, atque in ipsius potestatem venerit, oriri obligationem restituendi vero domino, quandocumque innotuerit rem esse alienam, manifestum est. Quia dùm res est aliena, eo ipso subest iuri alterius includenti in se, vt dictum est supra, legem fauorabilem, respectu ipsius, & grauantem reliquos omnes in fauorem eiusdem; atque adeò fiet contra obligationem, quam ea lex imponit, si res non restituatur ei, cuius reipsa est.

Art. 2. Manifestius quodammodò est ex iniusta acceptione oriri obligationem restituendi. Quia iniustum est, vt quis iacturam suorum bonorum, suorumque iurium diminutionem patiatur præcisè ob iniquitatem alterius. Pateretur autem manifestè, si acceptio iniusta non gigneret obligationem restituendi. Et, quod æquè absurdum est, fieret, vt lex absolueret, liberaretque agentem iniustè ab eo onere, & iactura, quibus grauaret patientem innocenter. Dictum præterea est quæst. 16. ius per iniuriam auferri minimè posse. Ergo non obstante iniusta acceptione perseuerat ius in eo, cuius res accepta fuit. Perseuerante autem iure aliquo in aliqua persona non potest non perseuerare in quolibet alio obligatio relinquendi illi liberum terminum eiusdem iuris. Quia ibidem dictum est ius absque iniuria lædi non posse.

Art. 3. Inter obligationem ortam ex re accepta, & eam, quæ oritur ex iniusta acceptione existit insigne quoddam discrimen. Nempe obligatio restituendi ex re accepta tamdiù solùm durat, quamdiù res ipsa durat, vel formaliter, vel æqualiter, hoc est in se, vel in aliquo suo effectu transferibili in alium. Nam quando res bona fide consumpta est, aut quomodolibet desiit possideri, nulla amplius supereſt obligatio restituendi, si eius consumptio, aut desitio possessionis non relinquat aliquem fructum, seu effectum, quo, qui accepit, ditior factus sit. Ratio huius exceptionis est, quia effectus rei computatur moraliter pro re ipsa; nec par est, vt quis fiat ditior ex re aliena, redditо inde pauperiore vero domino. Vndè si quis bona fide vendidit equum non suum, debet pretium domino, si & pretium non interierit, nec aliquod inde

super

superſit emolumentum, & ſic de ſimilibus. Ratio verò regulæ eſt, quia nemo debet pati iacturam in rebus ſuis abſque ſua culpa, vel libero ſuo conſenſu ſaltem implicito. Patereturautem ſi pereunte, aut abeunte re aliena, uullaque inde exſtante vtilitate propria deberet nihilominùs rem ſuam illi ſubſtituere in beneficium alterius. Quare ille alter cuius erat res conſumpta, aut amiſſa perindè affici debet, atque ſi cauſa aliqua neceſſaria fortuitò illam abſumpſiſſet, cum, cæteris paribus, præferatur, non poſſidenti, qui poſſidet.

Art. 4. At iniuſtè accipiens tenetur ad reſtitutionem, tametſi res accepta interierit, nec eius interitus fuerit conſeruatio rei propriæ, nec vllum poſt ſe reliquerit effectum per ſe vtilem, ſed ſolùm inſeruierit explendæ libidini accipientis. Nempè iniquitas ſoli debet nocere iniquè agenti, & non innocenter patienti. Deinde qui iniuſtè perdidit rem alienam, eâ vſus eſt ſciens, & volens tanquam propriâ. Poſtulat autem lex iuſtitiæ conſtituens æqualitatem inter partes, vt iniuriam paſſus vtatur viciſſim re iniuriantis tanquam propria, eamque numeret inter res ſuas perindè ſubiectam liberæ ipſius facultati, atque ſubiecta fuit res ſua liberæ facultati iniuriantis. Quare, qui ſegetes alterius combuſſit, aut equum occidit, tenetur reponere domino, quantum valebant, & ſic de ſimilibus.

Art. 5. Iam verò nullam eſſe obligationem reſtituendi præterquam ex re accepta, & ex iniuſta acceptione inde oſtendi poteſt. Quia is, cuius res à nemine detinentur, nec ab vllo iniuriam circa illas paſſus eſt, neceſſe eſt, vt vel habeat apud ſe res omnes ſuas, vel eas, earumvè partem ita amiſerit abſque cuiuſquam culpa, præterquam forte ſua, vt apud neminem extent, neque formaliter, neque æquialenter. Et ſiquidem eas omnes apud ſe habeat, patet nullum eſſe reſtitutioni locum; quia nulla erit inæqualitas, quæ per illam reparetur. Si verò non habeat res ſuas, idque contigerit abſque cuiuſquam culpa, vel detentione; quod minus habeat, ſibi tribuere debet, ſi liberè diſtraxit; ſin minus, Deo, & cauſis neceſſariis ab eo diſpoſitis, aut cauſis ſecundis liberis quidem, ſed perindè ſe habentibus, atque ſi eſſent neceſſariæ. Patet autem neminem cuiquam teneri poſſe ex iuſtitia ad reparandum damnum, quod vel ſola ſua, vel ſola diuina voluntate ſibi contigit nulla alia interueniente cauſa libera, vt libera. Quia Deus neminem obligat ad emendandum, ſeu reparandum cum proprio nocumento, quod alter peccauit, vel Deus ipſe diſpoſuit, voluitque poſtiuè. Quòd ſi quis hoc modo incidit in extremam neceſſitatem, adeſt quidem obligatio ſubueniendi illi, ſed perindè omninò, atque ſi nihil vnquam habuiſſet, aut amiſiſſet; ac proindè ex miſericordia, vel charitate non attendente per ſe, & ratione ſui ad fortunam præcedentem, nec determinante per ſe perſonam, quæ obligetur, prout attendit, ac determinat reſtitutio, & reparatio damni, quatenùs talis eſt, & pertinet ad iuſtitiam particularem.

Art. 6. Omnis igitur obligatio reſtituendi fundatur adæquatè in re aliena accepta, & in iniuſta acceptione rei alienæ. Obſeruandum autem eſt ſub iniuſta acceptione contineri non ſolùm actionem eius, qui directè intendit, & culpabiliter induxit poſtiuè damnum alterius ex ea intentione, ſed etiam eius, qui indirectè illud induxerit per negligentiam, aut omiſſionem culpabilem formaliter quatenùs tale damnum ſubſequutum eſt. Quia negligentia, & omiſſio culpabilis æquiparatur voluntati poſtiuæ iniquè nocendi. Nempè vtrouis modo æquè cõtemnitur lex fauens iuri patientis damnum, ipſique iuri contradicitur æquè.

Ad 1. Quando res aliena interit apud illum, qui illam accepit, perinde interitura apud dominum, nihil ſubinde ille cenſetur accepiſſe alienum, quia nihil re ipſa alienum detinet ampliùs vllo modo.

Ad 2. Expoſitum iam eſt diſcrimen reale inter obligationem reſtituendi ex iniuſta acceptione, & ex acceptione non iniuſta. Vnde nomine rei acceptæ, dùm contraponitur iniuſtæ acceptioni, intelligitur acceptio non iniuſta, ſeu materialiter tantùm iniuſta. Quo pacto ſunt duæ ſpecies acceptionis, quæ ſignificantur in illo communi modo loquendi. Dicatur nihilominùs claritatis gratia, ſi placet, obligationem reſtituendi fundari adæquatè in acceptione rei alienæ tùm formaliter iniuſta, tùm materialiter tantùm iniuſta.

Ad 3. Leges præſcribentes reparationem damni inculpabiliter illati, idque mediatè tantùm, aut non obligant in conſcientia, aut obligant ad reſtitutionem non niſi latè, & impropriè talem, vt dicetur in qu. 26. ideóque nihil nocent doctrinæ traditæ, quæ agit de reſtitutione propriè tali.

QVÆSTIO XXV.

Vtrùm vltima reſolutio obligationis reſtituendi fiat in commutationes voluntarias, & inuoluntarias?

VIdetur non fieri, atque quæſtionem laborare falſa ſuppoſitione. 1. Quia commutatio eſt nomen ſignificatiuum operationis humanæ, vt humana eſt, in duabus, vt minimùm perſonis, ab alterutra circa alteram exiſtentis. Quando autem aliquis vtitur re alterius, vel perſona, vel opere, eo inuito (quo in euentu dicitur interuenire commutatio inuoluntaria) datur quidem operatio humana, & libera ex vna parte, nempè ex parte vtentis iniuſtè; at ex parte altera patientis damnum nulla datur operatio humana, ſed perindè agitur cum ea, atque ſi eſſet rationis, ac libertatis expers, aut res prorsùs inanimata. Cogitur enim, aut ne cogitur quidem, ſed prætermittitur, ac ſi non eſſet in rerum natura. Abuſiue igitur, & abſque vllo legitimo fundamento videtur dici commutatio, ciuſmodi vtriuſque perſonæ viciſſitudo, ratione cuius altera purè patitur.

2. De ratione commutationis eſt, vt vtriuis commutantium aliquid decebat, & aliquid æquialens accedat de nouo. Quando autem aliquis rem alterius vſurpat abſque eius conſenſu, aut eum pulſat, aut opere eius nolentis abutitur, nihil de nouo accedit patienti æquialens illi, quod accedit iniurianti. Illi enim ſola accedit iniuria, & diminutio bonorum; huic autem accedunt bona ipſa; aut delectatio lædendi. Inter quæ ſanè nulla eſt æquialentia. Et tamen inde oritur obligatio reſtituendi. Ergo ea ſubſiſtere poteſt abſque vlla prorsùs commutatione; imò ideò maximè ſubſiſtit, quia non datur commutatio, ſed ſola mutatio negatiua in vno extremo, & poſitiua in alio.

3. Pertinet ſimiliter ad conceptum commutationis obligatio conſtituendi æqualitatem inter ea, quæ commutantur, vtque ea obligatio reſultet ex voluntate ipſorum commutantium, qua velint ſubire vnuſquiſque, & inuicem imponere talem obligationem. Si enim obligatio aliqua mutua imponatur duobus, ſola alterius tertiæ perſonæ voluntate, non dicuntur illi duo commutare, ſed pati rerum ſuarum mutationem. Quando autem vnus infert iniuriam, & alius patitur ex neutra parte datur voluntas inductiua obligationis. Is enim, qui patitur ſæpè eſt ignorans eius, quod agitur, ac proindè nullum habet actum voluntatis, quo imponat obligationem reſtituendi. Vndè patet etiam quando ſcit, ac renititur, exercetque

voluntatem intentiuam obligationis, & rei suæ, independenter ab ea eius voluntate resultare obligationem restituendi. Iam qui infert iniuriam, eam habet voluntatem alterum spoliandi, vt si posset eum spoliare iure suo, sicut spoliat termino iuris, seque liberare ab obligatione reparandi iniuriam, id proculdubio præstaret. Ergo neque hic habet voluntatem inductiuam eius obligationis. Vtrique igitur extrinseca est vis inductiua obligationis, eaque proinde inducitur sola alterius tertiæ personæ voluntate. Atque hoc est magis manifestum quando obligatio restituendi fundatur præcisè in re accepta. Cuius videlicet acceptio contingit neutro sciente, aut volente saltem formaliter, ac proindè neutro cogitante de regressu rei, aut de obligatione regressus. Ergo obligatio restituendi datur sæpè nulla interueniente commutatione.

Art. 1. Resp. Philosophus cap. 4. huius quinti initio meminit distinctionis inter commutationes voluntarias,& inuoluntarias his verbis. *Restat id iustum, quod sit in emendantis commerciis,tam iis, quæ sua sponte faciunt homines, quam iis, quæ inuitis ipsis efficiuntur.* Idem aduertit distinctius D.Thomas qu.61. art.3. his verbis. *Commutatiua iustitia est directiua commutationum, quarum quædam sunt voluntariæ, quædam inuoluntariæ.* Adiungit expositionem vtrarumque dicens; commutationes inuoluntarias esse,quando aliquis vtitur re alterius, vel persona, vel opere, eo inuito,seu occultè,seu palam,ac violenter; voluntarias verò esse, quando aliquis voluntariè transfert rem suam in alterum cum onere, vt redeat,vel totaliter, vel quoad aliquid saltem secundùm aliquid æquiualens. Concludit autem vltimò his verbis. *In omnibus huiusmodi actionibus, siue voluntariis, siue inuoluntariis est eadem ratio accipiendi medium secundum æqualitatem recompensationis. Et ideò omnes istæ actiones ad vnam speciem iustitiæ pertinent, scilicet ad commutatiuam.*

Art. 2. Et quidem quando voluntariè,quis transfert rem suam in alterum cum onere acceptato per alterum, vt iterum redeat vel secundùm se,vel secundùm aliquid æquiualens facilè percipitur ratio commutationis. Quia existit vtrimque mutuus consensus æqualitatis constituendæ circa rem aliquam,remanente penes alterum iure illius, & penes alterum re ad priorem reditura, vel secundùm se, vel quoad aliquid æquiualens. Quod planè sufficit,vt res de vno ad alterum ita mutetur, vt commutetur cum æqualitate. Ius namque rei ipsi æquiualere censetur, quoad aliqnos effectus, maximè verò,quoad commutationes: Quæ videlicet,non transferunt inuicem res in eodem momento,& tamen cum iustæ sint, æqualitatem, qua iustitia subsistit, in eodem momento constituunt. Nec enim iniuriam, vel per vnum momentum inducunt, seu materialiter, seu formaliter. Id verò fieri minimè posset, si ius rerum rebus ipsis non æquiualeret moraliter,quoad subsistentiam,& æqualitatem contractuum. Hoc autem ex eo prouenit,quòd obligatio, vt res alicui ab aliquo detur fundata in illius iure perindè æstimatur, atque obligatio, vt res eadem iam habita eidem ab eodem non auferatur. Vtrobique enim vtilitas vniuscuiusque pendet à voluntate alterius physicè libera, solumque obligata per legem, & ius.

Art. 3. Quoad commutationes inuoluntarias paulò occultior est doctrina Philosophi, & Diui Thomæ. Pro earum igitur claritate obseruandum est iuxta dicta, & fusè declarata in qui 16. Omnes homines conuenire in volendâ propria felicitate, & consequenter in volendis iis omnibus, quæ ad felicitatem sunt necessaria. Quapropter, cum præsens hominum felicitas consistat in vita sociali colligata vinculo naturæ, pacis, ac beneuolentiæ, necesse est aliquam in ipsis existere voluntatem, qua velint efficaciter ea omnia, sine quibus, mutua eadem pax, tranquillitas animorum,ac beneuolentia subsistere minimè possunt. Manifestum autem est contrariari mutuæ paci, tranquillitati animorum, ac beneuolentiæ actionem iniuriosam, qua quis insidiatur bonis alterius, eaque imminuit; nec redire posse eam mutuam coniunctionem, nisi cessante ea dissidiorum causa,ideò nisi facta restitutione. Omnes igitur homines conueniunt in habenda aliqua voluntate, qua nolint actiones iniustas, & qua velint reparationem iniustitiæ, siquidem actiones iniustæ præexiterint.

Art. 4. Istam porrò hominum voluntatem sua Deus voluntate,quæ lex est creaturarum, mouit; tùm quia illos in eundem illum finem proximum creauit, ideoque necesse fuit, vt eadem illa ad eundem finem necessaria similiter vellet voluntate antecedenti; tùm quia homo,vtpotè rationis, & libertatis particeps factus est ratione sui, hoc est amore beneuolo, ac amicabili, cuius ea natura est, vt faciat conformare inclinationem, & voluntatem amantis cum voluntate, & inclinatione amati quatenùs conferente ad felicitatem ipsius: ideóque necesse fuit, vt quæ vnusquisque hominum sibi vult in ordine ad suum verum bonum, hoc est felicitatem veram, eadem Deus, illi vellet, atque hac sua voluntate erga singulos obligaret reliquos, ne illis impedirent, quæ sunt ad eandem felicitatem necessaria.

Art. 5. Atque hæc est ratio, ob quam documentum illud, *quod tibi non vis,alteri ne feceris*, coincidat cum lege naturali coordinante homines inter se, sitque compendium eius, & viuissima expressio. Nempe hoc, quod dicitur; *quòd tibi non vis*, accipiendum est de ea voluntate, qua sibi quisque vult veram felicitatem, & quæ ad eam sunt necessaria. In ista namque voluntate omnes homines conueniunt cum discrepent in iis; quæ ad eandem felicitatem non pertinent,sed potius illi repugnant. Quare siquidem Deus erga omnes vniuersaliter homines beneuolum, & amicabilem affectum gerit, dum in eo statu perseuerant, in quo ab ipso creati sunt, nec potest habere voluntatem, & affectum aliquem, quo efficaciter aduersetur alteri suæ voluntati, & affectui, ideoque nec potest velle, quod est fini per ipsum intento contrarium, fit planè, vt dissidentes duorum hominum voluntates non possint ambæ habere opitulantem sibi diuinam voluntatem, sed vtrisque aduersantem, vel saltem alteri, provt contigerit vtrumque, vel alterum tantùm ita inuicem aduersari, vt simul diuertant ab ea prima voluntate, qua communem veram felicitatem concorditer complexi sunt, eidemque voluntati contraria velint.

Art. 6. Constat igitur in commutationibus, quas Philosophus,& D. Thomas dixere inuoluntarias, non deficere mutuum consensum, vi cuius subsistant, & sint actiones propriè humanæ valentes inducere vi sua obligationem reparandi æqualitatem sublatam Tametsi enim is, qui patitur damnum absolutè nolit actionem damnificantis, eandemque nollet, qui inculpabiliter inducit in æqualitatem præcisè ratione rei acceptæ, suppositâ tamen illatione nocumenti vult, qui illud passus est, superesse sibi ius ad reparationem inæqualitatis, quod vti dictum, æquiparatur rei terminanti idem ius; atque in hoc idem ius reparationis consentit auctor etiam ipse inæqualitatis, quando inculpabiliter eam inducit. Licet autem iniustus, ac culpabilis auctor inæqualitatis nollet ea voluntate,qua inducit inæqualitatem, vt superesset læso ius reparationis; nihil tamen efficere sua ista voluntate potest. Quia habet eatenùs sibi contradicentem, vt dictum est diuinam voluntatem, vi cuius opitulantis nostræ inclinationi, ac voluntati omnia demum

tum iura subsistunt. Manet proindè obligatus ad reparationem iuris læsi, ac si in eam obligationem consentiret illa ipsa voluntate, qua lædit. Quia consensit in illam voluntate illa generali, eademque irreuocabili communis felicitatis, & mutuæ pacis, ac tranquillitatis, quam voluntatem Deus sua voluntate stabiliuit, ac præmuniuit, vt dictum est. Vnde auctor iniustitiæ nulliter postea concipit voluntatem ablatiuam iuris alieni; imò hac ipsa voluntate apponit conditionem, vt consurgat in læso nouum quoddam ius, quod antecedenter ipsi non inerat absolutè; nimirùm, vt is qui læsit, retractet suam iniustam voluntatem, & superet difficultatem specialem, quæ inest eidem retractationi.

Art. 7. Hoc autem totum prouenit ex voluntate illa generali, quæ est communis auctori iniustitiæ cum patiente iniuriam, necnon cum eo, qui inculpabiliter accipit rem alienam. Quare in nullo euentu acceptionis rei alienæ, & iniustæ acceptionis deest mutuus consensus absolutè, & simpliciter in obligationem restitutionis, & reparationis damni, siue iustè, siue iniustè illati, ratione cuius voluntatis, & consensus existente apud aliquem re aliena, seu formaliter, seu æquialenter modò explicato in quæst. præcedenti, eo ipso supersit in domino rei ius ad rem recuperandam; hoc est aliquid moraliter æquialens rei ablatæ, quoad æqualitatem, quæ est de conceptu commutationis. Constat igitur ex his omnem obligationem restituendi vltimò resolui, resolutione vltima infrà Deum, ad commutationes humanas voluntarias, & inuoluntarias.

Art. 8. Et quidem facilè apparet huc tandem reuocari duas illas radices obligationis restituendæ, quæ ex communi omnium consensu propositæ sunt in quæst. præcedenti. Ideo enim ex re accepta oritur obligatio restituendi, quia vnusquilibet antecedenter ad euentum accidentalem transitus rei suæ in alium, vult, vt res sua, dum in se formaliter, vel in suo effectu vtili æquialenter existit, atque perseuerat in ratione suæ; hoc est non donatur ab ipso, aut vtcumque sua voluntate formaliter, vel æquialenter non transfertur ad alium. Vult inquam, vt ad ipsum redeat, atque oppositum si fiat, eo ipso dissoluitur ex natura rei mutua pax, & beneuolentia.

Art. 9. Similis est ratio de restitutione ex iniusta acceptione. Antecedenter enim ad iniustam acceptionem, & ad disconformitatem, quam formalirer constituit voluntas iniustè accipiendi, & inducit iniusta ipsa aceeptio, omnes in hoc conueniunt, vt nolint iniquitatem alterius sibi nocere: & siquidem nocumentum illatum fuerit; velint, illud quamprimùm reparari. Hoc enim omnium interest, & quidem æqualiter, idemque Deus vult voluntate sua legis latiua. Hæc igitur antecedens, vniformis, & legitima omnium hominum voluntas munita lege Dei, & essentialiter irreuocabilis est prima radix omnis obligationis restituendi, eademque constituit in ratione veri contractus acceptionem rei alienæ, siue culpabilem, siue inculpabilem formaliter.

Ad 1. Licet aliquando desit voluntas actualis restitutionis in eo, qui patitur iniuriam; adest tamen voluntas habitualis neque retractata neque retractabilis reditus rei suæ, dum in eodem perseuerat ius ad illam, nec illi renuntiat. Sufficit autem ad veram rationem commutationis voluntas habitualis, vt notum est in alijs quoque contractibus.

Ad 2. In eo, cuius res accepta est ab alio, supereſt ius, vt eadem ad eundem redeat, & in accipiente consurgit obligatio eandem restituendi. Dictum autem est ius hoc, & obligationem æquialere rei ipsi, quod ad æqualitatem attinet cummutationis.

Ad 3. Patefactum iam est quo pacto obligatio restituendi semper, ac necessariò fundetur in voluntate tam eius, qui debet restituere, quam eius, cui debet fieri restitutio. Vndè commutatio inter vtrumque interueniens non propterea, dicitur inuoluntaria, quia nulla datur vtrinque uoluntas commutationis faciendæ. Datur enim, vt patuit. Dicitur igitur inuoluntaria, quia eius executio supponit vtrinque aliquid simpliciter, & absolutè inuoluntarium. Alter enim nollet illatum sibi fuisse nocumentum, alter nollet se teneri ad illud reparandum, seu supereſſe ius reparationis ei, qui passus est iniuriam, vel, quod fieri potest, neuter habet vllam ea de re voluntatem actualem, & explicitam, tùm, cùm fit commutatio.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrùm leges de reparando damno inculpabiliter illato obligent in conscientia?

VIdentur nullo vnquam pacto obligare in conscientia. 1. Qua ex natura rei, atque independenter à lege humana nulla est obligatio reparandi damnum inculpabiliter illatum. Ergo nulla talis obligatio in conscientia induci potest per leges humanas. Conceditur à multis antecedens, à quibus negatur consequens, aduersùs quos probatur consequentia. Quia nulla existente obligatione ex natura rei reparandi tale damnum, leges obligantes nihilominùs ad eius reparationem eriperent ab innocente domino ex rebus suis, quantùm sufficeret ad reparandum tale damnum; ideſt lex humana disponeret contra legem naturalem. Quod fieri non potest; quia eo ipso lex humana est nulla.

2. Diuisio rerum constituta per liberam hominum conuentionem, legesque, quæ indidem emanauere, non abstulerunt ius naturale, quod quisque habebat ad recuperandum damnum sibi illatum ab alio, siue libero, siue seruo, siue bruto, ob quod brutum inferens damnum obnoxium maneret illud patienti, secundùm sui valorem, vel secundùm se, eademque est ratio de seruo. Ergo is, cuius seruus, aut brutum intulit damnum, tenetur nunc etiam ex natura rei, vel illud reparare; vel seruum, aut brutum in noxam dare. Tenetur verò obligatione in conscientia non personali, quia abest culpa, vt supponitur, sed reali, quatenùs seruus, aut brutum nocens eo ipso est obnoxium patienti, sitque iuris eius. Ergo nullam in hac materia obligationem in conscientia inducunt leges humanæ, sed tota est ex iure naturæ.

3. Pugnat contra rectam rationem, nec vllo pacto honestari potest, vt qui nihil mali fecit, atque in nullo aduersus quemquam alium peccauit, patiatur nihilominùs iacturam in bonis suis, vt inde resarciatur infortunium alterius perindè casuale, respectu domini innocentis, atque si nihil omninò ad eum perueneret causa immediata nocumenti illati alteri. Ergo neque ius naturale ad id obligat, nec obligare possunt leges humanæ, quod ad conscientiam attinet, quia sunt iniquæ.

Art. 1. Resp. Dissident auctores, circa vim obligatoriam legum, quæ habentur instit. & ff. *si quadruplex pauperiem fecisse dicatur*, & similium quas expendit inter alios diligenter Molina tom. 3. disp. 712. & 713. per quas leges præcipitur reparatio damni illati ab aliquo inculpabiliter per seruum, equum, aut etiam rem inanimatam. Certum est quando præuisum fuit illatum iri damnum, vel omninò infallibiliter, vel longè maiori cum probabilitate, idque potuit præcaueri, absque proprio nocumento proportionaliter notabili, teneri ad restitutione meum, qui sic neglexit nocumentum alterius per rem suam. Quia nihil differt an per

temetipsum noceas an per aliquid tuum, tuæque propterea prouidentiæ subiectum: & an positiuè, ac formaliter intenderis nocere, an implicitè, & æquialenter nocumentum volueris, aut contempseris. Vtrouis enim modo dissoluitur mutua pax, & beneuolentia, nec vllus vellet alium sibi esse causam damni per eiusmodi rerum suarum negligentiam, & per contemptum sui nocumenti; eundemque superesse deinde liberum ab onere reparandi læsionem. Dictum verò est in quæst. præcedenti in huiusmodi voluntate, & consensione mutua hominum fundari obligationem restituendi.

Art. 2. Difficultas igitur est de damno non præuiso, aut quod vitari non potuit, nisi cum damno, & incommodo proportionaliter notabili, ideóque inductum est sine culpa Theologica. Vasquez, & Turrianus censent in casu posito dari obligationem restituendi in conscientia independenter à lege humana, seu ex natura rei. Alij negant obligationem ex natura rei, & affirmant ex vi legis humanæ, etiam ante iudicis sententiam. Molina loco citato. Cardinalis de Lugo, & alij negant obligationem in conscientia præterquam ex lege humana, idque post Iudicis sententiam.

Art. 3. Dicendum 1. Est non consurgere obligationem restituendi ex natura rei ob damnum inculpabiliter illatum. Suadetur hoc, quia omnes ægrè ferunt spoliari rebus suis, earumque diminitionem pati absque vlla sua culpa, & libera actione, aut omissione, vt subueniatur iacturæ alterius, causatæ per easdem res materialiter tantùm suas, quoad eum effectum; quandoquidem illum induxere non quatenùs subiacentes directè, vel indirectè voluntati domini, sed omninò præter eius voluntatem perindè, atque si essent alterius, aut nullius. Hoc enim pacto necesse est, vt comparentur cum voluntate domini res eius, siue animatæ, siue inanimatæ; siue participes rationis, siue irrationales, quoad effectum non imputabilem domino, & quem ipse non tenebatur vitare. Non igitur consensere homines in obligationem eiusmodi reparationis.

Art. 4. Confirmatur; quia vnusquisque præfertur in rebus suis cuilibet alteri, quoad omnia; quæ ex ipsis redundant, vt superiùs dictum est non semel. Ergo damnum proueniens ex re aliqua citra culpam domini grauare potius alios debet, quam ipsum dominum, nempè minus de malo, est plus de bono. Quare eadem ratione, qua omne bonum proueniens ex rebus cedit earum domino: Malum etiam proueniens ex ijsdem inculpabiliter debet ab eodem repelli. Atque hoc videtur esse iuxta vnanimem omnium consensum antequam accidat nocumentum ex rebus vnius in res alterius. Quod apparebit clariùs infra dùm agetur de diuisione rerum, quæ facta proculdubio est per voluntatem consulentem felicitati eius, qui in Rempublicam aliquod contulisset beneficium, ac veluti in præmium. Cui voluntati contradiceret voluntas statuens, vt vnaquæque res domino potius noceret etiam quando damnum illatum esset præter eius voluntatem, & consensum etiam virtualem, adeóque teneret ipsum nimis sollicitum, redderetque infortunatum; vtpotè patientem damnum absque actione, aut omissione imputabili ipsi, quin tantundem officere posset non domino. Denique omnes ductu naturæ putant aliquid sibi deterius contigisse, si res aliquæ suæ rebus alijs itidem suis officiant, quam si officiant alienis, dummodò absit culpa; quod tamen non ita æstimaretur, si deberet reparari damnum alienum, quod innocenter euenit. Obligatio enim reparandi damnum æquialet damno; sicut in quæstione præcedenti dictum est ius reparationis æquivalere reparationi ipsi. Patet igitur hanc sententiam consonare ijs, quæ dicta sunt circa primam radicem vniuersalem omnis obligationis restituendi, neque, salua ea doctrina, quæ communis est, negari illam posse.

Art. 5. Dicendum rursùs est neque leges superiùs memoratas obligare ex se præcisè in conscientia ad reparandum tale damnum. Quia non vbique, nec omnes cuiusque loci homines egent æqualiter stimulis ijsdem, vt sint solliciti, ac diligentes in præcauendis damnis alienis; sed alibi plus, & alibi minus. Si autem daretur obligatio reparandi damni fortuiti ante iudicis sententiam orta præcisè ex facto ipso æquè omnes illis legibus comprehensi vbique grauarentur, ac sollicitarentur, vt patet. Id autem ipsum minimè accidet, si implorandum sit officium iudicis, tùm quia explicitè, vel implicitè, aut æquialenter poterit index vti epicheia; cuius tamen esse periculosus, & noxius vsus, si committeretur arbitrio, vel nocentis, vel læsi, vel vtriusque; vtpotè existente vtroque impedito à rectitudine iudicij, & à consensu mutuo per interesse proprium; & deterioribus quibusque effusius, minusque scrupulosè sibi fauentibus, ideóque futuris melioris conditionis, minusque grauandis: tùm, quia qui passus erit damnũ interposita mora agendi cum iudice, deponet sensim dolorem, & vel prætermittet actionem, vel non æquè vrgebit aduersus plerumque diligentissimum; atque etiam erubescet vrgendo eundem coram iudice, quantùm par esset vrgere non vsque adeò diligentem; nec habebit testes, & cæteros administros æquè promptos, ac paratos per se aduersùs vtrosque. Idem discrimen indidem sequetur circa genus damni, quod & vbi per quam rarò accidit, aut frequenter.

Art. 6. Hæc igitur omnia satis persuadent, nec legislatores intendisse, vt eiusmdi leges vindices damni fortuiti, ac innocenter illati obligarent in conscientia, ipso facto, ante iudicis sententiam, nec primæuo hominum consensu datam illis esse potestatem eo modo obligandi, ac proindè nec obligare sic potuisse, tametsi maximè voluissent. Certè de facto eas leges non obligare ante iudicis sententiam, hoc præterea efficassimè probat, quod obseruat Cardinalis de Lugo; nimirùm eas leges hoc pácto communiter esse receptas, & neminem vllibi se agnoscere obligatum ad reparationem damni innocenter illati, antequam a iudice ad id compellatur.

Art. 7. Dicendum postremò est, post sententiam iudicis, consurgere obligationem in conscientia ad reparandum damnum, prout legibus constitutum est, quia tales leges non sunt iniquæ, quæ videlicet exponunt omnes æquali periculo, & spei lucri, ac damni ante euentum accidentalem damnosum vni, & lucrosum alteri; nec imponunt onus intolerabilie, sed maximè proportionatum. Quæ secunda pars probationis ideò additur, quia non sufficit leges antecedenter, seu ex natura sua, esse æquales, respectu omnium, vt sint iustæ, & obligatoriæ. Eadem namque æqualitas spei, & periculi daretur si præciperent, vt pro damno illato per seruum, aut brutum, res eiectas, aut effusas absque culpa domini, is ad centuplum, aut millecuplum damni teneretur. Vnde patet nonnullos non satis ex ea præcisè æqualitate probare, vti contendunt, eas leges non esse iniquas. Superaddito autem onus impositum non esse intolerabile, sed proportinatum boni communis promotioni; quod ex eo efficaciter comprobatur, quia eæ leges communiter sunt receptæ, ac approbatæ; & à sapientibus conditæ fuere. Hoc inquam, superaddito patet eas leges, post iudicis sententiam, obligare in conscientia. Quia quæ in bonum commune cum legum adminiculo præcipiuntur à legitima potestate, omninò obligan in conscientia; in eum siquidem finem data est potestas

testas legislatoribus, & iudicibus; isque fuit initio vnanimis omnium consensus.

Artic. 8. Istud porrò genus reparandi damnum alienum latè, & impropriè, ac reductiuè tantùm est actus restituendi. Quia bonum pro cuius iactura fit compensatio, nec formaliter, nec æquiualenter transierat in compensantem, vtpotè nec delectatum, nec ditiorem redditum ea alterius iactura, nec alicuius inde commodi participem. Quare obligatio talis reparationis reductiuè tantùm pertinet ad alteram ex radicibus obligationis restituendi communiter assignatis; nimirùm ad iniustam acceptionem, quatenùs perindè agitur à lege, & iudice atque si interuenisset acceptio formaliter iniusta; ideoque iuridicè, & in foro externo est acceptor iniustus is, cuius res, etiam absque culpa Theologica, & imputabili coram Deo, nocumentum alteri intulere in casibus per eas leges expressis. Cæterùm, reipsa nihil est aliud ea reparatio damni, quàm deputatio, rei pertinentis ad vnum, in fauorem, & ius alterius facta per publicam potestatem ob bonum commune consistens in sollicitudine cuiusque, ne res suæ noceant aliis, quæ deputatio executioni mandanda sit per iudicem pro opportunitate in eum finem conferente. Verùm deinceps agendum erit ordine de sola restitutione propriè, & strictè tali.

Ad 1. Licet leges contradicentes iuri naturæ sint iniustæ, ac nullæ, non tamen sunt iniustæ, ac nullæ, quæ superaddunt obligationes aliquas vltra obligationes iuris naturalis, quatenùs expediens visum fuerit bono communi. Expediens verò fuit, vt per eiusmodi leges redderentur omnes solliciti, ne ex rebus suis nocumentum in alios redundaret, vtque lites de culpa nocentis per res suas non multiplicarentur nimiùm, & cum nimia perplexitate. Ideò autem legislatorum, & iudicum arbitrio res ista relicta est, quia non vbique gentium, & omni tempore, & absque discrimine personarum est expediens eadem seueritas aut mititas, quoad hoc. Quæ autem sunt huiusmodi, non pertinent ad ius naturæ vbique, & semper, & respectu omnium æquè vigens; nec pendent immediatè à primæuo, & vniformi omnium hominum consensu; sed pertinent ad legislatores, & iudices, in quos cæteri, quoad res eiusmodi, transmisere propriæ voluntatis potestatem, ac directionem.

Ad 2. Ante rerum diuisionem imprimis non erat discrimen serui, & liberi. Vndè, quoad hoc laborat argumentum falsa suppositione. Atque ideò independenter à diuisione rerum, quilibet teneretur solùm, de damno culpabiliter illato. Deinde, neque modo leges statuunt, vt dominus teneatur de damno per seruum vtcumque illato, sed de eo tantùm, quod culpa serui illatum est. Quod autem infertur à bruto, infertur profectò absque eius culpa. Rursùs brutum, siue damnum intulisset, siue non intulisset, potuisset à quolibet capi, & propriæ vtilitati, ac delectationi deputari absque vllo discrimine, nec ratione damni illati specialiter maneret obnoxium patienti damnum. Neque enim propterea impedirentur cæteri ab eo occupando conuertendo in propriam vtilitatem. Denique, vt ante rerum diuisionem brutum nocens maneret eo modo specialiter obnoxium patienti; non tamen idem dicendum esset independenter à legibus post rerum diuisionem. Quia ante diuisionem rerum cætera erant paria ex parte patientis, & non patientis damnum, & potuisset facilè præualere adminiculum patientiæ, & damni vtcumque tolerati. At post rerum diuisionem cætera non sunt paria ex parte domini, & non domini; sed dominus præfertur quatenùs aliis potius, quam ipsi cedat nocumentum absque vera eius culpa causatum per res suas in rebus alienis, propter rationem supra inductam. Supereſt itaque ratio, & materia sufficiens, vt leges inducant obligationem in re proposita peculiarem, nec subsistentem iure naturæ secundùm se. Falsa igitur hæc suppositio argumenti, nec est bona consequentia.

Ad 3. Multis de causis publica potestas iustè potest adiudicare res vnius alteri, nulla existente culpa, sed ita postulante bono communi. Postulat autem bonum commune, vt aliquando reparetur damnum etiam inculpabiliter illatum, vtque id fiat à domino rei nocentis, tametsi ipse sit innocens, vt liquet ex rationibus productis circa primum.

QVÆSTIO XXVII.

Vtrùm detur vniuersalis aliqua regula quantitatis restituendæ sub lethali?

VIdetur nullam talem regulam assignabilem esse. 1. à posteriori. Quia auctores, qui tentant tradere regulam eiusmodi vniuersalem, discrepant ferè omnes inter se. Quod non fieret, si daretur vnum aliquid vniuersale, ac vniformè, cuius designatio posset quietare intellectum. Et præterea ea ipsa varietas opinionum parit eundem effectum, quoad directionem, & praxim operationum humanarum, quem parere potest defectus realis, & obiectiuus regulæ vniuersalis ex natura ipsa rei. Quia vnusquisque potest quauis opinione vti pro arbitrio; Idque ita accidet, tametsi vera modo regula vniuersalis assignetur, quia non poterit fieri demonstratio euidens veritatis eius, & falsitatis cæterarum opinionum. Ergo, quòd ea regula re ipsa detur, vel non detur in rebus nihil interest, & vtrouis modo determinatio talis quantitatis relinquenda iam est necessariò arbitrio viri boni.

2. Determinatio quantitatis restituendæ sub lethali ab vnoquoque, respectu vniuscuiusque pendet ex circumstantiis innumerabilibus, & multiplicibus in infinitum syncathegorematicè; nempè ex maiori, & minori abundantia rerum singularum, tùm in vnaquaque Prouincia, tùm respectu cuiusque personæ. Quæ autem pendent ab innumerabilibus, atque in infinitum multiplicabilibus cum diuersitate, sunt indeterminabilia in vniuersum.

3. In diuersis materiis datur opposita ratio quoad quantitatem obligantem sub lethali. Quia in materia honoris, & famæ, detractio materialiter leuis obligat ad restitutionem sub lethali, respectu abundantis honore, & fama; eademque materialiter detractio ad nullam restitutionem obligat, vel obligat tantùm sub veniali, respectu infamis, aut habentis parum honoris, & famæ. De aliquo enim dicetur esse mendosum ex. gr. cui nihil propterea sit restituendum; de aliquo verò alio, cui sit restituendum sub lethali, vel saltem sub veniali, idque solùm propter honoris, & famæ abundantiam in vno, & defectum in alio. E conuerso in re pecuniaria furtum materialiter leue, respectu pauperis, potest obligare sub lethali ad restituendum; idemque potest nullam, vel leuem solùm obligationem inducere, respectu prædiuitis. Ea autem, quorum est opposita ratio non cadunt eatenùs vniformiter sub vniuersalem aliquam regulam.

4. Aliquæ sunt operationes ad alterum, quæ ab omnibus auctoribus relinquuntur arbitrio boni viri, & vnanimi consensu declarantur indeterminabilia in vniuersum per regulam generalem, quæ æqualiter, & vniformiter dirigere valeat omnes omnium operationes, circa omnes. Operationes autem ad alterum

omnes

omnes aliquo modo rediguntur ad materiam iustitiæ; & præterea nulla est peculiaris ratio de determinabilitate eorum, quæ directè, & formaliter pertinent ad virtutem iustitiæ propriæ, & strictè talis. Ergo omnia, quæ ad ipsam quomodolibet pertinent, sunt necessariò relinquenda arbitrio boni viri, & conscientiæ vniuscuiusque iuxta sensum sapientum hominum communem.

Art. 1. Resp. Quoniam dictum est supra restitutionem duplici ex capite deberi posse; nempè ratione rei, siue culpabiliter, siue inculpabiliter acceptæ, & ratione damni culpabiliter illati, duplex est consequenter consideratio restitutionis debitæ sub lethali, nempè, & ratione quantitatis, & ratione culpæ. Quia verò consideratio quantitatis latius patet, cum sit communis omni restitutioni, de ipsa primo loco dicendum est. Quæritur itaque quænam quantitas, siue rei ablatæ, siue damni illati sit per se necessaria, ac sufficiens, vt, inde resultet obligatio restituendi sub lethali; ita vt si non fiat restitutio, peccetur lethaliter per se loquendo?

Art. 2. Solet hæc quæstio tractari ab auctoribus solùm circa furtum, & rapinam, siue tantùm circa res pecunia æstimabiles. Estque mirabilis quædam circa id opinionum varietas, aientibus etiam nonnullis, nullam certam regulam vniuersalem accommodabilem omnibus actionibus, & circumstantijs tradi posse; sed totum hoc negotium quantitatis necessariæ, & sufficientis ad obligationem grauem relinquendum esse prudenti arbitrio, pro singulis casibus, vt videre est inter alios apud Cardinalem de Lugo disp. 16. sect. 2. Quod omninò est apparentius, si quæratur regula vniuersalis vniformiter accommodabilis non solùm rei pecuniariæ, sed etiam nocumentis honoris, & vitæ atque salutis. Sunt enim hæc genera rerum longè inter se diuersa, & quæ propterea videantur nulli communi regulæ vniuersaliter subiacere. Verum difficultas quantitatis assignandæ, & est omnibus istis generibus communis, sicuti est communis, ipsa ratio restitutionis, & obligationis grauis, ac leuis; & necesse omninò est, vt assignetur regula aliqua ijsdem omnibus communis.

Art. 3. Est quidem communis difficultas. Quia licet res ipsæ sint diuersorum generum: peccatum tamen iniustitiæ non specificatur ex illis secundùm se, sed vt subsunt iuri patientis iniuriam, quod est vniforme, & vniformiter, atque ex eadem radice vigens, respectu rerum omnium: Est verò assignanda regula aliqua itidem communis. Quia ius, quod reparandum est, habet rationem communem contentam sub vna definitione vniuersali, respectu earum omnium rerum, vt visum est quæst. 3. ac proindè necesse est, vt subeat eandem communitatem læsio, & magnitudo læsionis, quæ contrariatur eidem iuri. Deinde in casu particulari, quando dubitatur an tale determinatum nocumentum illatum proximo sit peccatum lethale, fieri non potest, quin recurratur ad aliquod principium vniuersalius, ac notius; quandoquidem neutra pars contradictionis est per se nota, atque adeò definiendum est dependenter ab aliquo notiori vniuersaliter concludente de omnibus similibus in ratione grauis læsionis. Tale autem principium habebit rationem regulæ vniuersalis, vt patet. Vndè omnes, qui siue grauiter, siue leuiter peccant contra iustitiam; aut fugiunt actionem aliquam, quia est, siue grauiter, siue leuiter iniusta, necesse est vt aliquam talem regulam aliquo modo actualiter cognoscant, cum rei particularis determinatio non sit per se nota ex apprehensione terminorum, quoad grauitatem, & leuitatem cuiusque rei, vel secundùm se, vel relatè ad res alias specie, aut genere diuersas. Difficultas igitur in hoc solum consistit, vt, quod omnes aliquo modo cognoscunt, quoties peccant agendo iniustè, aut libere omittunt actionem iniustam, id distinctè, & clarè proponatur sub conceptu præciso, & quidditatiuo, denudatum à particulari huius materiæ, & harum determinatè circumstantiarum conditione.

Art. 4. Certum porrò est non posse constitui regulam vllam vniuersalem neque in re pecuniaria ex quantitate determinata ipsius pecuniæ ex. gr. duorum, trium, aut quatuor iuliorum, seu aureorum; neque in materia honoris, & famæ ex magnitudine defectus attributi proximo per iudicium internum, aut verbaliter, aut opere ipso ex. gr. quod alicui attribuatur esse mendacem, aut periurum, aut blasphemum, aut auctorem peccati, vel venialis, vel mortalis, & sic de similibus. Ratio est manifesta, quia eadem materialis quantitas monetæ habet diuersam, atque inæqualem estimationem, & parit dispares effectus in diuersis Prouincijs, nec non in eadem Prouincia pro diuersis temporibus, & accidentibus, atque in eadem Prouincia, eodemque tempore, & sub ijsdem circumstantijs vniuersalibus apud alios, atque alios diuersi status, conditionis, & facultatis homines.

Art. 5. Quapropter detractio, aut non restitutio eiusdem pecuniæ, & quantitatis monetæ, quæ in vna Prouincia, aut pro vno tempore, & circumstantijs, aut respectu vnius personæ infert graue nocumentum, sub alia comparatione Prouinciæ, temporis, circumstantiarum, aut personæ poterit esse leue, aut etiam leuissimum nocumentum, ideóque respectiuè sufficiens, aut insufficiens ad peccatum lethale. Idem dicitur de eodem verbo iniurioso comparatione facta cum homine, vel facinoroso, ac infami, vel probo, ac bonæ famæ; atque vbi, & quando defectus imputatus est valdè familiaris, & frequens; aut è conuerso. Idem similiter dicitur de eadem percussione relatè ad hominem, vel delicatum, ac debilem; vel fortem, ac robustum; & sic de similibus. Abstrahendum igitur est à materia remota iustitiæ, & à designatione determinatæ in illa quantitatis materialis pro constituenda regula vniuersali, qualis quæritur; tametsi multi, & magni authores institerint eiusmodi designationi, nulla alia tradita regula abstractiori, vt videre est apud Card. de Lugo loco citato. Qui quidem perindè fecerunt, atque si pro illis, & pro eo tempore tantùm scriberent inter quos, & quando scribebant: idque solùm pro plerumque contingentibus; cum in scientijs, & in libris omnis loci, ac æui indefectibilia, ac inuariabilia, tradi debeant, vnde particularia defectibilia, & variabilia indefectibiliter, ac inuariabiliter definiantur.

Art. 6. Huiusmodi videri potest pro tota vniuersim restitutionis materia; quod idem author tradit ibidem pro furto, & rapina ex Thoma, Sanchez, & Victoria. Eam videlicet quantitatem esse sufficientem, ac necessariam ad peccatum lethale, cuius detractio, si non prohiberetur grauiter, seu sub peccato lethali, ac proindè facilè, ac frequenter perpetraretur, sequerentur magna inconuenientia in Republica, & conuictu humano. Licet enim hoc furtum talis determinatè quantitatis tale sit hic, & nunc, vt propter circumstantias personæ læsæ, eiusdemque opulentiam, & pacificam prosperitatem non afferat illi magnum detrimentum; potest nihilominùs esse peccatum lethale præcisè, ratione quantitatis. Quia hæc talis esse potest, quæ tametsi semel detracta non valde noceat, nec magnum afferat incommodum patienti; facile tamen, atque adeò pluries, & à pluribus detracta magnum quemlibet Principem, ac ditissimum in pauperiem, & summam miseriam conijcerer. Qua de causa oportuit, vt detractio talis quantitatis prohiberetur sub lethali. Idem alijs materijs, & casibus

accomodari

accomodari proportionaliter potest. Ea igitur quantitas est necessaria, & sufficiens ad peccatum lethale, cuius prohibitio sub lethali est necessaria, & sufficiens in vnoquoque rerum genere, ne sequantur magna in eodem genere inconuenientia.

Art. 7. Verùm expositio ista non est sufficiens, neque potest animus in illa conquiescere, quin progrediatur vlteriùs: Inquiritur enim protinùs quanta debeat esse magnitudo inconuenientium, quæ sequerentur, si detractio, aut non restitutio talis, determinatè quantitatis pecuniæ, honoris, aut salutis non esset grauiter prohibita. Certum nimirùm est ex potestate detrahendi, seu non restituendi absque lethali quantitatem immediatè proximam quantitati sufficienti, & necessariæ ad lethale, atque ex facili, & frequenti quantitatis illius detractione, seu retentione sequi inconuenientia, quæ magna meritò dicuntur, & verè sint, si comparentur cum inconuenientibus, quæ sequuntur ex eo, quod detractio, ac retentio, multò minoris quantitatis non sit grauiter prohibita, possitque proindè facilè, & frequenter euenire. Ergo, dùm non determinatur magnitudo inconuenientium, quæ sequerentur, nihil omninò peractum est. Est autem similis prorsùs difficultas in determinanda ista quantitate, seu absolutè, seu comparatiuè magna, atque in determinanda ea quantitate de qua directè quæsitum fuerat. Igitur expositio data transfert, non aufert difficultatem huius rei, nec progreditur, sed regreditur, & quidem in aliquid difficilius, ac obscurius.

Art. 8. Deindè quæ sunt prohibita quia mala, & non solum mala, quia prohibita, qualia sunt peccata iniustitiæ prohibita per legem naturæ, non ideò præcisè prohibentur, quia ex omissione prohibitionis sequerentur magna inconuenientia; sed ex eo potiùs, quia vnum quoduis ex his, quæ grauiter prohibentur, secundùm se præcisè, est magnum inconueniens. Alias prohibenda non essent, nisi pro euentu, pro quo alia præterea inconuenientia sequerentur, aut esset magnum periculum, quod sequerentur. Eodem pertinet, quod Deus non ideò prohibet, quæ prohibet naturaliter perseipsum immediatè, & seorsim (qualis est prohibitio iniustitiæ,) quia omissio prohibitionis pareret magna inconuenientia, idest, quia ea omissio foret turpis, & peccaminosa. Omissio namque diuina, aut est chymerica, aut laudabilis, & honesta. Si quidem laudabilis, & honesta sit, non potest parere magna inconuenientia. Chymerica verò pareret ea, & non pareret ea. Igitur discrimen iniustitiæ grauis, & leuis non est desumendum ex sequela inconuenientium, quæ pareret omissio prohibitionis grauis.

Art. 9. Denique non omnes, nec plerique eorum, qui peccant agendo iniustè, considerant, an indè sequi possint magna, parua, aut mediocria inconuenientia, si pluries, & à pluribus eadem quantitas nocumenti inferatur eidem homini; tùm quia nec omnibus, nec plerisque adest prospectus intellectûs sufficiens in comparationem vsque adeo latè patentem: tùm quia tot possunt multiplicari auctores nocumenti sufficientis tantùm ad veniale; & tam pauci possunt esse auctores nocumenti sufficientis ad lethale facilò concursuri aduersùs vnum, vt priores inducant magnum inconueniens, & posteriores paruum. Vnde discretio ex hoc capite potest esse, & plerumque esset difficillima, & consequenter plerosque lateret. Omnes autem non solum facilè, sed necessariò cognoscunt actualiter regulam aliquam grauis, & leuis iniustitiæ; dùm agendo iniustè peccant, aut lethaliter, aut venialiter. Quicumque enim, aut lethaliter, aut venialiter peccat, discernit alterum ab altero, & consequenter habet aliquod præcognitum, vndè discernat. Datur ergo alia vniuersalis regula, & quidem notior grauitatis, & leuitatis iniustitiæ.

Art. 10. Adde leges humanas, quæ versantur in materia iustitiæ ideò ferri, & esse honestas, quia earum omissio pareret magna inconuenientia. Alias enim grauamen legis, & periculum peccandi per ipsam procreatum esset iniquum. Sequebantur autem eadem inconuenientia antequam eædem leges ferrentur; & tamen actiones, quæ ex vi istarum legum sunt lethaliter peccaminosæ, non erant peccaminosæ lethaliter antequam eædem leges conderentur. Ergo sequela magnorum inconuenientium non est ex se præcisè vniuersalis regula grauis, & leuis iniustitiæ. Adde rursus etiam positis legibus, quæ de facto dantur in materia iustitiæ sequi magna inconuenientia, & quidem valde facilè, & frequenter apud multos. Ergo, quod sequerentur, vel non sequerentur sic, vel aliter talia inconuenientia, non est bona regula, & indiget alijs præterea regulis, vt subsistat aliqualiter.

Art. 11. Igitur pro stabilienda legitimè regula vniuersali præferendum, in primis est discrimen peccati lethalis, & venialis, quod adhibet D. Thomas quæst. 7. de malo art. 1. & alij cum ipso communiter. Peccatum lethale est actio, vel omissio dissolutiua ex sua natura amicitiæ, seu charitatis, ac beneuolentiæ, & mutuæ pacis cum Deo, vel proximo. Amicitia Dei dissoluitur per contemptum intellectualem, vel affectiuum eiusdem. Amicitia proximi dissoluitur per nocumentum eidem illatum, vel negatiuè quatenùs non exhibetur ei de bonis non suis, quod debet exhiberi; vel positiuè quatenùs ei subtrahitur de bonis suis, quod non debet subtrahi. Peccatum veniale est actio, vel omissio non dissolutiua ex se eiusdem coniunctionis beneuolæ; existens tamen præter eandem, & ad ipsam non bene disponens, seu potius indisponens animum ijsdem proportionaliter de causis.

Art. 12. Adijciendum deindè est iniustitiam esse maximè prouocatiuam iræ, adeóque esse maximè contrariam mutuæ paci, beneuolentiæ, & charitati inter omnia peccata, quæ aduersùs proximum committuntur. Quia sola iniustitia spoliat vnumquemque bonis suis, cum reliqua peccata contra proximum, solum illi subtrahant augmentum bonorum suorum nondùm suum. Vnusquisque autem afficitur magis ex natura rei ad retinenda bona iam sua, quam ad acquirendum aliena; atque pro mensura affectus erga vnumquodque bonum exsurgit sensus doloris, & iræ ex eius subtractione.

Art. 13. Præterea cum, vt supra dictum est quæst. 2. & 3. vnusquisque habeat prælationem, respectu omnium aliorum in bonis suis eandemque consequenter non habet, sed magis postpositionem in rebus alienis, vtcumque per alios titulos sibi obstrictis; patet vnumquemque dolentius ferre ex natura rei, quod sibi subtrahantur res suæ, magisque indè commoueri ad iram, quàm si res alienæ non erogentur sibi. Quia per subtractionem iniustam rerum suarum deijcitur ab [illegible]e causa sufficienti à gradu dignitatis suæ, & agitur secum, tanquam cum inferiori in eare, in qua est superior. Quod est valdè amarum iuxta gradum suauitatis, & affectionis, quæ iam inerat animo, circa præeminentiam iam habitam. Esto namque æquali affectu, aut etiam maiori desiderentur, quæ nondùm habentur; affectus tamen desiderij est etiam ipse insuauis ex parte, & amarus obiectiuè, quia fertur in obiectum, prout affectum circumstantia displicenti. Vnde, negato eius termino, non vsque adeò mutatur status animi, nec tantus subsequitur nouus doloris sensus.

Art. 14. Apparet iam optimam, & maximè conspiciuam regulam grauitatis, & leuitatis iniuriarum peti posse ex viribus, quibus vnaquæque iniuria prædita est ad dissoluendam mutuam beneuolentiam, perturbandam

perturbandam tranquillitatem, & concitandas iras atque inimicitias. Optimam quidem, quia hoc pacto ratio maximè omnium discretiua peccati mortalis, & venialis applicatur formalissimè sub conceptu proprio ad determinatum istud genus subalternum. Maximè verò conspicuam, quia hinc fiet, vt vnusquisque ex dispositione animi sui, eiusque experimentali consideratione, siue absoluta, siue conditionata, vti mox exponetur, facilè conijciat quam iniuriam inferre non possit, absque peccato læthali, & quam possit cum solo veniali; per quam grauiter, & per quam leuiter opponatur rectitudini iustitiæ, *cuius opus est pax*, vt habetur ex Isaiæ 32. 17. Præterea hic explicandi modus consonat valdè expositioni obligationis iustitiæ, quæ data est quæst. 3. versùs finem; necnon rationi grauitatis peccati iniustitiæ ex genere suo, quæ reddita est ex D. Thoma quæst. 17. initio.

Art. 15. Concluditur itaque eam quantitatem nocumenti siue iniustè illati, siue iniustè non reparati esse sufficientem, ac necessariam ad peccatum lethale, cuius seu ablatio, seu non restitutio est dissolutiua ex natura rei, amicitiæ, & beneuolentiæ mutuæ, & concitatiua iræ, atque inimicitiæ, seu iræ inimicabilis alienantis absolutè animum patientis ab iniuriante: eam verò quantitatem contineri intra limites peccati venialis, ratione cuius non dissoluitur ex natura rei mutua beneuolentia, & amicitia, nec excitatur impetus inimicitiæ, ac perturbationis; inducitur tamen tepiditas aliqua amicitiæ, ac beneuolentiæ, & exurgit sensus aliquis doloris, & iræ facilè sedandus.

Art. 16. Inquam vtrobique ex natura rei, quia, quod ad iustitiam attinet, non maior requiritur quantitas, vt per iniuriam peccetur lethaliter aduersùs hominem mansuetum, ac patientissimum, & in charitatis affectu validissimè confirmatum, atque iniuriarum facilè immemorem, quàm aduersùs hominem valdè iracundum, & facilem; ac pronum ad inimicitias. Quia leges, quibus nititur ius, & dirigitur iustitia, non minus fauent bonæ, quàm malæ indolis, bonorum, quàm malorum habituum hominibus, sed omnibus consulunt indiscriminatim, vtpotè intendentes æqualitatem rei. Quare non est attendendum ad accidentalem cuiusque dispositionem, siue naturalem, siue moralem; neque ad effectum, qui hic, & nunc reipsa subsequetur in animo, & reactione iniuriati, sed ad id, quod plerùmque contingit, & ad effectum, quem nata est sortiri iniuria ex suppositione, quod, qui illam patitur, sit antecedenter constitutus in temperamento, quasi ad pondus indolis, & morum. Certè cum hac, quantùm fieri potest, consideratione librari debet quantitas inducens tùm grauem, tùm leuem obligationem restituendi; ideſt sufficiens ad dissoluendam mutuam pacem, ac beneuolentiam, & quæ ad id non sufficit, nulla habita ratione dispositionis bonæ, aut malæ accidentaliter, & non vt plurimùm existentis in vnoquoque subiecto. Eiusmodi minimùm habitudinem respiciunt leges, & primæuus hominum consensus exponendus quæst. 41. Per hæc igitur omnia patet assignabilem esse, & oportere, vt assignetur, atque eam, quæ assignata est, regulam vniuersalem quantitatis sufficientis ad lethale in materia iustitiæ esse legitimam.

Ad. 1. Imo conatus tot sapientium hominum in ordine ad indagandam regulam vniuersalem quantitatis grauis comprobat efficaciter eius designationem esse absolutè possibilem, ac necessariam, quia sapientes homines non conspirant in intentionem impossibilium, aut inutilium, quæ stulta est. Aberrare autem à vero, & inter se discrepare sapientibus etiam sæpè contingit, maximè quoad comprehensionem vniuersalissimorum, & latissimè patentium, tametsi possibilium, & realium. Deinde plures circa hanc rem opiniones iam sunt antiquatæ, & ita eueniet cæteris, quæ falsæ sunt, durante conatu litteratorum pro indaganda, & promouenda veritate, quæ quando inuenta est vires habet maximas ad opprimendas falsitates omnes contrarias. Interim diuersitas opinionum intra determinatos limites continetur, quos nemo esset, qui præfigeret effreni hominum licentiæ, si viri docti eam non compescerent, ac dirigerent. Salubris igitur est, & circa possibile conatus inuestigandi regulam propositam.

Ad 2. Circumstantiæ spectantes ad grauitatem, & leuitatem iniustitiæ non sunt variabiles in infinitum syncategorematicè formaliter, esto essent variabiles eum in modum materialiter, aut etiam quoad plus, & minus; tùm in ratione peccati lethalis, tùm in ratione venialis maioris, aut minoris. Pro tradenda autem regula vniuersali directiua iustitiæ solùm considerantur formaliter circumstantiæ operis iniusti quatenùs valentis illud constituere in ratione grauis, & leuis iniustitiæ.

Ad 3. Quæ se habent opposito modo quoad aliquid, possunt nihilominùs vniformiter se habere quoad aliquid aliud, atque ita contingit in exemplo obiectionis. Quia datur vniformitas eorum extremorum, quoad vim dissolutiuam mutuæ pacis, & tranquillitatis, atque excitatiuam iræ, & inimicitiæ, sub qua ratione pertinent ad præsentem considerationem.

Ad 4. Ex debilitate intellectus, & non ex natura rerum prouenit, quod relinquantur indeterminata, ac indefinita, quæ spectant ad vnamquamque virtutem, & quod committatur arbitrio cuiusque determinatio, ac definitio pro vnoquoque opere. Quia arbitrium tale à nemine concipi poterit, nisi dependenter à principio, & regula vniuersali aliquomodò præconcepta, vti superiùs significatum est. Deinde actiones iniustæ pariunt effectus, & affectus maiores, magisq; conspicuos. Vnde relatè ad illos faciliùs potest, & clariùs definiri in vniuersum grauitas, & leuitas earum, quàm possit in materia aliarum virtutum, & vitiorum.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrùm labor corporalis Diurnus sit mensura quantitatis grauis in re pecuniaria?

VIdetur non esse. 1. Quia mensuram oportet esse inuariabilem, ac vniformem. Labor autem diurnus est variabilis, atque æstimabilis inæqualiter tùm ex parte dierum breuiorum, & longiorum, pro diuersis anni, & mundi partibus; tùm ex parte laborantium valdè inæqualiter, quoad celeritatem, & bonitatem operis; tùm ex parte ipsius operis inæqualiter laborioſi, ac pretioſi. Ergo labor diurnus non potest habere rationem mensuræ.

2. Pauci sunt, & vix vlli, qui meminerint laboris diurni, dùm committunt furtum graue, aut illud omittunt, quia graue est, & tamen, vtrique mensurant grauitatem, atque de ea iudicant, mensurantem autem oportet meminisse mensuræ, nec fieri potest, vt quis metiatur, quin vtatur mensura.

3. Sunt qui multis de causis viliſſimo pretio laborant toto die, quorum proindè labor non tanti æstimatur, quanti quod sufficit ad peccatum lethale furti, aut rapinæ; Ergo labor diurnus est ex se prorsùs indifferens ad quantitatem grauem, & leuem.

4. Peccatum lethale differt notabiliter à peccato veniali, & consequenter quantitas sufficiens ad lethale differt notabiliter à quantitate sufficienti tantùm

tùm ad veniale ; quandoquidem ea qualitas peccati pendet à quantitate damni. Labor autem diurnus non differt notabiliter à labore ferè diurno ex. gr. à labore , cui desit centesima pars diurni , eademque est comparatio huius laboris, respectu eius, cui desit nonagesima nona pars , & sic de similibus. Ergo labor diurnus , non est idonea mensura quantitatis sufficientis ad lethale.

Artic. 1. Respond. Regula generalis tradita in quæst. præcedenti reddetur clarior , vtilior , ac firmior , si applicetur ad singula rerum genera , quæ sunt adæquata materia iustitiæ. Tres igitur regulæ sunt vlteriùs deducendæ ; alia pro pecunia , & rebus pecuniâ æstimabilibus ; alia pro honore ; & alia pro salute. Præmittetur verò primo loco consideratio eorum , quæ pecunia æstimantur , quia sunt notiora , & vsus frequentioris. Porrò in re pecuniaria eadem ferè de causa , ob quam in quæst. præcedenti exclusa fuit à ratione mensuræ quantitas determinata monetæ , videntur etiam excludenda bruta , vt equus , bos , gallina , &c. necnon pondus determinatum tritici , vini , olei , &c. ac demùm pars determinata fundi , domus , & similia quælibet tam naturalia , quàm artificialia. Quia huiusmodi omnia diuersimodè æstimantur,nec vniformem vnumquodque cum cæteris omnibus comparationem subit , sed longè difformem pro diuersitate aeris , & soli. Nam iuxta abundantiæ , & raritatis modum ; facilitatem , aut difficultatem habendi , ac faciendi , in quibus est pro diuersis regionibus magna diuersitas , crescit , ac decrescit æstimatio cuiusque rei , eiusdemque cum cæteris comparatio variatur.

Art. 2. Vnus est homo liber , qui vbique gentium æstimationem obtinet maximè vniformem ob eandem omnium hominum dignitatem naturalem,& æstimabilitatem illi conuenientem ratione sui,siue vt fini, & non vt cæteris rationis expertibus , quæ æstimantur ratione alterius, quatenùs necessaria, vtilia, & delectabilia , aut decentia sunt, respectu hominis. Quia verò homo liber secundùm se non est materia commerciorum , & iustitiæ commutatiuæ,coniiciendi sunt oculi in ea , quæ sunt propinquissima homini , & in quæ æstimationis gradus descendit immediatè ex æstimatione dignitatis , quæ est propria naturæ humanæ, & hominis liberi. Huiusmodi autem sunt operationes ipsius hominis , cum maiori propterea vniformitate æstimabiles vbique gentium.

Art. 3. Operationes porrò hominis,aliæ sunt immanentes , vt rationales , & animales ; atque istæ secundùm se , non sunt pecunia æstimabiles,nec veniunt in commutationem ; aliæ sunt transeuntes, & corporales directæ in vtilitatem aliorum ; atque istæ sunt æstimabiles pecuniâ. Verùm hæ ipsæ operationes sunt rursùs in duplici differentia. Aliæ namque sunt,in quibus prævalet ingenium , & eius cultura, memoria, phantasia, aliæque animi dotes internæ,vt in pictura, & musica , inque omnis generis directione , ac gubernatione. Aliæ verò sunt , in quibus prævalet labor , & defatigatio corporalis , vt in agricultura, & onerum , ac mercium asportatione; inque omnis generis pura, aut ferè pura executione exteriori.Ea , quorum æstimatio maximè pendet ab ingenio,aliisque similibus dotibus non sunt idonea , quæ assumantur in regulam modo intentam ; tùm quia plurimum participant de eo genere , quod dictum est non esse secundùm se pretio æstimabile ; tùm quia pro diuersitate regionum, atque etiam temporum est dispar frequentia hominum plus , aut minùs præditorum eiusmodi animi dotibus , necnon incumbentium artibus , & laboribus, qui indè, quoad perfectionem dependent ; vndè prouenit disparitas æstimationis valdè difformis. Obseruandæ igitur sunt pro re præsenti operationes, in quibus maximè prævalet labor , & defatigatio corporalis , & sunt vbique necessariæ , & frequentes , vel æqualiter , vel non admodùm inæqualiter.

Artic. 4. Concluditur itaque huiusmodi laborem diurnum hominis mediocriter idonei , seu talis , cuiusmodi sunt , vt plurimùm , qui ad illum applicantur , & conducuntur : necnon quæ tali labori per se,& vt plurimùm æquipollent , seclusis accidentibus, quæ in vita humana extra communem rerum ordinem interueniunt. Concluditur, inquam , eiusmodi laborem diurnum esse quantitatem sufficientem , & necessariam ad obligationem grauem restituendi , & æqualentiam cum ipso esse mensuram cæterorum in hac materia. Dicitur autem hominis mediocriter idonei, eius nimirùm idoneitatis , quæ vt plurimùm reperitur , ac adhibetur. Quia sunt nonnulli eius roboris , agilitatis , applicationis , & durationis continuæ in laborando , vt labor eorum diurnus , quæque eidem labori æquipollent , proculdubio superent quantitatem necessariam ad peccatum lethale. Alij è conuerso sunt vsque adeò debiles , inertes, aut desidiosi , vt labor eorum , & quæ ipsi æquipollent proculdubio sint infrà quantitatem sufficientem ad lethale. Dicitur rursùs , quæ per se , & vt plurimùm illi labori æquipollent. Quia tempore pestis ex. gr. sunt tam pauci , qui corporaliter laborare possint , & est tam necessarius labor corporalis ab subuentionem infectorum , & ad præcauendum vltiorem infectionis progressum , & ad alia similia , vt pretium laboris diurni excrescat plurimùm vltra quantitatem necessariam ad peccatum graue. E conuerso tempore sterilitatis , ac famis sunt tam multi , qui laborare velint pro mercede, & victu , & tam pauci , qui velint operarios conducere , vt idem pretium similiter decrescat infra eandem quantitatem. Sumendus igitur est in regulam vniuersalem labor diurnus secundùm æstimationem , quam communiter habet , seclusis eiusmodi accidentibus.

Art. 5. Quod autem labor diurnus hoc modo consideratus , & consequenter stipendium illi correspondens , quæque vtriuis eorum æquipollent sufficiant ad materiam peccati læthalis ex eo apparet.Quia, & operarius , si fundetur tota mercede laboris diurni , & qui illum conduxit , si integer dies in otio ab eo traducatur , ægrè admodùm ferunt , neque id computant inter parua detrimenta facilè dissimulanda. Deindè , quod in ratione infortunij , aut beneficij est , quid magnum , non potest esse quid paruum in ratione iustitiæ per se. Censetur autem esse magnum absolutè infortunium , si quis per diem integrum perperàm laboret ; cum & Petrus Apostolus tanquam magnum infortunium ponderaret , quòd tota noctè laborando nihil cœpisset. Nec exiguum beneficium , aut obsequium impendisse iudicatur , qui totam diem corporali labore defatigatur gratis in vtilitatem alterius.

Art. 6. Denique in sacris litteris hoc ipsum clarè demonstratur , dùm Leuitici 9. grauiter præcipitur : *non morabitur apud te merces mercenarij vsque manè*. Et sæpè in nouo testamento significatur per metaphoram mercedis debitæ pro labore diurno , quod per metaphoram rei exiguæ , nec pertingentis materiam debiti , & obligationis grauis non idoneè significaretur ; nempè regnum Dei ; & alimentum debitum ministro Euangelij , ibidemque acriter reprehenditur , tanquam iniustitia grauis, defraudatio mercedis diurnæ.

Art. 7. Iam si labor sit diurno moraliter minor,aut stipendium vnius diei defraudetur , data eiusdem parte moraliter æstimabili , neutrum pro vna vice censetur,

tut, quid magnum; sed inter facilè communiter condonabilia computatur loquendo per se. Hoc idem cernitur proportione seruata in exemplis positis infortunij, & beneficij æquè valentibus in fauorem huius partis, si benè considerentur: nec vspiam apparet testimonium simile sufficienter probans æstimari debere à prudentibus tanquam quid simpliciter magnum in ordine ad dissoluendam mutuam pacem, & concitandam iram, iacturam laboris diurno minoris, aut pecuniæ, quæ non accedat ad stipendium vnius diei pro labore corporali. Inquam verò si non accedat moraliter; quia parum pro nihilo reputatur in his rebus, quoad grauitatem, & leuitatem peccati. Videri igitur post quantitatem assignatam tanquam sufficientem, ac necessariam ad obligationem grauem restituendi, seu non nocendi esse definitam iuxta communem prudentum hominum existimationem, ac proindè regulam traditam esse legitimam. Cui nihilominùs plusculum lucis, qua indiget, atque determinationis adiicietur quæst. 30.

Ad 1. Labor diurnùs cum circumstantiis, & modificationibus, quæ adiuncta illi sunt quæque communiter subintelliguntur sub nomine laboris diurni absolutè prolato est vniformis, ac inuariabilis vbique æstimationis, ac proindè eo modo sumptus rationem regulæ, & mensuræ habere optimè potest.

Ad 2. Dictum est mensuram quantitatis grauis esse laborem diurnum, & quidquid æquiualet labori diurno. Quicumque autem peccat lethaliter furando, aut rapiendo, cognoscit necessariò formaliter, vel æquialenter se inferre nocumentum æquale iacturæ laboris diurni, nec peccare lethaliter potest, quin æstimet iniustitiam suam in hunc vsque gradum esse nociuam. Cognoscit igitur necessariò laborem diurnum, eo modo, quo is habet rationem regulæ.

Ad 3. Patet satis ex dictis circa circumstantias laboris diurni mensurantis iacturam pecuniarum grauem.

Ad 4. Fieri potest, vt aliquid ab aliquo differat parum entitatiuè, quoad quantitatem, intensionem, propinquitatem; & tamen eo ipso paruo discrimine entitatiuo differat quamplurimùm, quoad vim vltimò completam, ac determinatam producendi magnum effectum, vt patet ex igne quàm minimum fieri potest distante, vel non distante à massa pulueris tormentarij, ex calore, vt septem, vel vt octo; ex pondere opprimente, aut occidere propter differentiam vnius pomi vltra pondus vltimò sustentabile, & sic de similibus. In hunc igitur modum quantitas præcisè necessaria, & sufficiens ad peccatum lethale differt parum entitatiuè à quantitate, quæ est summa infra ipsam; distat tamen plurimùm in ratione vltimò completæ, ac determinatæ ad magnum effectum, propter illud exiguum additamentum. Sicut enim vires corporis tandem aliquando deficiunt, propter exiguam additionem vltimò complentem pondus intolerabile, atque ita concidit, aut occiditur homo; ita propter exiguam additionem vltimò complentem iniuriam in ratione intolerabilis opprimitur tandem hominis patientia, concipitur ira, & dissoluitur pax, & tranquillitas mutua. Qui planè est effectus magnus secutus facta additione illa vltima parua, & non secuturus eadem non facta. Est igitur magnum discrimen inter laborem diurnum, & laborem immediatè minorem diurno, quoad vim inductiuam magni effectus vltimò completam, licet entitatiuè, & materialiter sit paruum discrimen. Iniustitia autem grauis, & leuis differunt formaliter, quoad vim inductiuam talis effectus completam, vel non completam vltimò, vt liquet ex quæst. præcedenti.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrùm infamatio de lethali sit mensura quantitatis grauis in materia honoris?

VIdetur non esse. 1. Quia contingit alicui exprobrari, atque de eodem manifestari peccatum lethale, quin propterea peccetur lethaliter. E conuerso contingit quibusdam aliis exprobrari peccatum veniale, aut idem de iisdem manifestari minime posse, quin peccetur lethaliter. Ergo infamatio de lethali non est mensura peccati grauis in materia honoris.

2. Sunt quædam peccata venialia, quibus imputatis, & manifestatis magis vilescit homo apud proximos, quàm imputatione, & manifestatione quorumdam lethalium; idque per se. Quia quædam venialia, vt mendacia, magis nocent commercio, & communicationi humanæ, quàm quædam lethalia, ideóque magis odio habentur, & minùs æstimantur illorum, quàm istorum auctores manifesti. Ergo pro statuenda regula grauis dehonorationis discernendum est inter peccata tùm venialia, tùm lethalia.

Art. 1. Resp. Quæstio proposita resoluitur triplici conclusione communiter recepta cum totidem notationibus. Prima conclusio. Infamatio de peccato lethali est sufficiens ad peccatum lethale, & inducit grauem obligationem restituendi loquendo per se. Patet hoc, quia omnes ægrè ferunt imputari sibi peccatum lethale, & censent magnum ea de causa nocumentum se accepisse, si nondùm illud passi erant; nec nisi admodùm difficulter pacem, & beneuolentiam retinent erga talem infamatorem.

Art. 2. Confirmatur, quia omnes subsunt præcepto habendi curam sui boni nominis; atque huic præcepto grauiter contradicit, qui non habet curam, ne incurrat infamiam de peccato lethali. Siquidem per talem, ac tantam famæ, & honoris iacturam incidit in magnam quandam facilitatem peccandi lethaliter, disiecto honoris freno, quod est potentissimũ ad vnumquemque in officio continendum: atque vnusquisque tenetur sub lethali ad vitandam facilitatem, vt incidat in lethale. Ergo etiam tenetur non inferre aliis tale nocumentum. Nec enim magis cuiquam licet, aut minùs prohibetur minuere bona aliorum, quàm sua; sed magis è contra.

Art. 3. Additur autem in conclusione loquendo per se; & in probatione, si nondùm illud passi erant. Quia, fieri potest per accidens, aliquem esse in tali gradu prauæ communis existimationis constitutum, vt minimam læsionem, & facilè dissimulandam, aut condonandam patiatur imputatione peccati lethalis, saltem in certo quodam genere. Quod potest esse diuersum pro diuersis quoad mores, & constitutionem naturalem, & præuiam circa ipsos notitiam. Regula igitur data directè viget circa eos homines, qui non induxerunt alterationem circa se notabilem communis eius existimationis, quæ concipitur de naturali, & plerúnque contingenti hominum constitutione, ac modo agendi. Cœteros verò eadem regula comprehendit indirectè, quatenùs quantitas infamationis eorum metienda est per æquialentiam iacturæ nouæ ad nocumentum, quod infertur per imputationem peccati lethalis illi, qui communem eiusmodi existimationem nondùm notabiliter vulnerauit, ac depressit.

Art. 4. Secunda conclusio: Infamatio de peccato veniali est sufficiens ad peccatum veniale loquendo per se, & inducit obligationem leuem restituendi; sequi-

tur

tur ex præcedenti. Quia eadem est proportio sufficientiæ huius infamationis ad peccandum leuiter, & ad obligationem leuem restituendi; quæ est infamationis de lethali ad peccandum lethaliter, & ad obligationem grauem. Et insuper confirmatio adhibita conuincit id clarè. Quia aliàs peccans venialiter coram aliis, eo ipso peccaret lethaliter per se loquendo, quatenùs indè incurreret infamiam de peccato veniali, & pateretur iacturam boni nominis circa peccatum veniale, ad quam iacturam vitandam tenetur in genere ex lege Dei.

Artic. 5. Dicitur autem hîc etiam per se loquendo, Quia per accidens fieri potest, vt nullum sit peccatum, imputare alicui non solùm peccatum veniale in genere, cuiusmodi imputatio nullum, respectu cuiusquam, peccatum est iuxta legem ordinariam; sed etiam imputare peccatum veniale talis, vel talis generis determinatè, atque, vt commissum tali tempore, & in talibus circumstantiis ob iacturam boni nominis, quam is iam antecedenter fecerit in tali genere. Quapropter huic conclusioni applicanda est proportionaliter comparatio, & consideratio, adhibita in præcedenti.

Art. 6. Tertia conclusio, quælibet, & sola illa læsio famæ, & honoris in quouis genere perfectionis, ac excellentiæ, siue naturalis, siuè moralis æquiualens infamationi de peccato lethali, est sufficiens ad peccatum lethale, & ad obligationem grauem restituendi: æquiualens verò infamationi de veniali, est sufficiens ad veniale, & ad obligationem leuem. Res est clara ex dictis, quia non potest non esse eadem ratio, ac æstimatio de eo, quod æquiualet, & de eo, cui æquiualet; cùm ipsum non valere fundare eandem obligationem, ac æstimationem, tollat formaliter æquiualentiam. Æquiualentia porrò ista pensanda est iuxta dicta quæst. 27. quoad vim perturbandi animum, & impediendi statum mutuæ beneuolentiæ, & tranquillæ pacis.

Artic. 7. Nota 1. Quod dictum est de infamatione, & æquiualentibus infamationi, inhonorationi etiam commune est. Quia licet fama, & honor distinguantur inter se realiter, quatenùs honor occultus, & purè interior est assensus bonitatis, seu perfectionis, & excellentiæ conuenientis alteri in aliquo genere. Exterior verò, & perceptibilis ab aliis est manifestatio talis assensus verbo, vel opere facta; & necessè nequaquam est, vt famam præsupponat: fama autem, provt opponitur infamiæ, & ad præsentem spectat considerationem, interior quidem est notitia honoris conuenientis alicui apud aliquem alium, præscindendo ab assensu, & dissensu; Exterior verò est eiusdem notiæ manifestatio, & propagatio verbo, vel opere facta; ac propterea necesse est, vt fama præsupponat honorem eiusdem personæ, seu verè, seu falsò, provt contigerit famam esse veram, vel falsam, ex quibus facilè liquet, quid sint infamatio, & dehonoratio tam purè negatiua, quàm positiua. Licet inquam fama, & honor hoc modo differant inter se, & consequenter infamatio, ac dehonoratio differant inter se eodem modo; subsunt tamen vniformiter, aut ferè eidem regulæ iam datæ. De discrimine inter famam, & honorem vsque adeò breuiter concluso videri quamplura possunt si placet, quæ tamen placeant difficulter, apud Cardinalem de Lugo disput. 14. sect. 1.

Art. 8. Nota 2. Nocumentum paruum in ratione honoris, aut famæ potest esse magnum, quoad rem pecuniariam; Atque è conuerso. Si enim viro nobili in medio foro violenter rapiatur flos, quem manu gerit, aut teruncius, quem habet in crumena, iactura honoris est grauis, licet pecuniaria sit exigua, ac ferè nulla. Si verò de medico dicatur deficere ipsi sensum tactus in extremis digitis, iactura pecuniæ poterit esse maxima, tametsi minima sit honoris. Idem est de aulico, quem amat Princeps, & est paratus conferre illi ingentia beneficia, si apponatur illis impedimentum manifestatione defectus in se quidem exigui, maximè tamen displicentis Principi. In his autem, & similibus euentibus aderit obligatio grauis reparandi damnum sub ea ratione, sub qua magnum fuerit; leuis verò sub ea ratione, sub qua fuerit leue; siquidem altera reparatio fuerit separabilis ab altera. Quod si separabiles non fuerint, vel absolutè, vel respectiuè, vtraq; simul reparatio erit debita sub lethali, quoad alterum directè, & indirectè quoad alterum.

Art. 9. Nota 3. quò quis magis abundat honore, & fama, eò magis peccatur aduersùs ipsum vniuscuiusque defectus imputatione, maiorque oritur obligatio restituendi. Quia, videlicet, eò est maius nocumentum, quod patitur infamatus, seu dehonoratus. Assensus enim eiusdem defectus circa duos inæqualis honoris, & famæ, vtrumque redigit ad eundem in eo genere gradum, ideóque plus amittit, qui magis antecedenter excedebat eum gradum. Neque in hac materia est locus præsumptioni, qualis quæst. 31. dicetur sæpè adesse in re pecuniaria de condonatione maioris materialiter nocumenti; tùm quia præsumptio voluntatis cedentis iuri suo, quoad pecunias est honorifica diuiti, quà diues est, ideóque concipitur cum aliquo eius lucro in alio genere; præsumptio verò cessionis quoad honorem, nec est honorifica, nec lucrosa honorato, quà honoratus præcisè est, saltem nisi aliundè sit specialiter ordinata ad maius honoris, & probitatis emolumentum: tùm quia, qui abundat honore, tenetur per se conseruare honorem, dùm illum in alium maiorem, aut æqualem non commutat, iuxta illud: *curam habe de bono nomine*: tùm quia voluntas cedendi honori, & famæ, dùm non est circumstantionata modo dicto, est nulla, vt suprà ostensum est in quæst. 16. Qua de causa vltrà alias voluntas, & desiderium sanctorum patiendi infamiam nullatenùs potest honestare actiones infamatorias aliorum aduersùs ipsos. Constat igitur ex his veram esse, & quo sensu vera sit absolutè, & per se regula grauitatis in materia honoris, & famæ constituta per infamationem de lethali, & leuitatis per infamationem de veniali.

Ad 1. Illa vicissitudo contraria regulæ traditæ contingit per accidens, ideóque non est contraria eidem regulæ, provt communiter accipitur, atque exposita est.

Art. 1. Ad 2. Illa diuersitas peccatorum plus, aut minùs nocentium humanæ communicationi contraria magnitudini malitiæ ipsorum non efficit, vt infamatio de minori peccato noceat magis, quoad honorem, quàm infamatio de maiori peccato; sed quod noceat magis, quoad emolumenta alia pendentia à facilitate communicationis, & familiaritatis conueniente vnicuique, respectu aliorum iuxta dicta in 2. Notatione. Vidè nihil indè habetur ad propositum.

Art. 2. Superest post hæc vltimo loco explicanda quantitas circa nocumentum salutis. Intelligitur verò nomine salutis communiter non solùm integritas corporis, & quidquid ad corporalem sanitatem, ac bonam eius dispositionem pertinet; sed etiam omne genus perfectionis, ac bonitatis, tùm physicæ, tùm moralis afficientis hominem intrinsecè. Videndum igitur est an damnum illatum in huiusmodi bonis animi, aut corporis tale sit, vt possit ex sua natura inducere tantum doloris sensum, tantam excitare iram, & tantum afferre impedimentum mutuæ beneuolentiæ, ac pací, quantum inducere, excitare, aut afferre potest frustratio laboris diuini, subtractio stipendij correspondentis tali labori, aut imputatio

peccati lethalis. Siquidem tantumdem quoad hæc valebit, erit quantitas nocumenti sufficiens ad peccatum lethale; sin minùs erit insufficiens, solúmque sufficiens ad veniale, dummodò patiens sit inuitus rationabiliter, vt liquet ex dictis in hac, & in duplici præcedenti qu. Nempè nihil occurrit, quò melius, quàm istiusmodi comparatione quantitas in hoc genere sufficiens, & necessaria vniuersaliter determinetur. Nihil enim vnum apparet intra proprium genus, quod ita sit notum quoad quantitatem nocumenti sufficientem, ac præcisè necessariam ad obligationem grauem, vt possit melius subire rationem regulæ, respectu cæterorum. Ideò visum est rem hanc ita hîc concludere per modum appendicis relicta felicioribus ingeniis expositione magis exacta intra proprium genus.

QVÆSTIO XXX.

Vtrùm quantitas sufficiens ad iniustitiam grauem consistat in indiuisibili ex parte iniustè agentis?

VIdetur consistere in indiuisibili. 1. Quia iustitia commutatiua, ad quam pertinet præcauere iniurias, & illatas reparare, constituit æqualitatem Arithmeticam inter omnes homines, vti expositum est quæst. 9. Eam autem constituere minimè posset, si quantitas sufficiens ad iniuriam grauem non consisteret in indiuisibili ex parte agentis. Quia is, respectu cuius ea quantitas esset maior, quàm respectu alterius, non tantundem pateretur ab hoc altero peccante grauiter contra ipsum, quantum ipse illi alteri noceret, dùm contra eum peccaret grauiter. Quæ est manifesta inæqualitas.

Sed contra est. Quia vnusquisque peccat grauiter, vel leuiter provt indicat de sua actione. Non autem omnes vniformiter iudicant, sed multiplici de causa sunt varia humana iudicia, vt in aliis rebus, ita & in taxanda quantitate determinata in materia præsenti; idque euenit per se, respectu totius multitudinis, licet in singulis possit adesse tantùm per accidens tale determinatum iudicium.

Art. 1. Resp. Videntur affirmatiuam sententiam tenere in quæst. proposita Cardinalis de Lugo, & alij communiter apud ipsum loco superiùs indicato. Distinctione autem opus est. Dicendum namque est quantitatem sufficientem ad iniustitiam grauem non consistere in indiuisibili absolutè, & quoad omnes vniuersim homines; consistere tamen in indiuisibili respectiuè quoad singulos seorsim homines. Explicatur, & suadetur hæc assertio exemplo iusti pretij rerum vendibilium. Istud namque pretium non consistit in indiuisibili simpliciter, & quoad omnes absolutè, sed ex communi consensu agnoscitur summum, medium, & infimum; atque intra limites iustitiæ discrimen istud existere posse inter contrahentes communis existimatio est; idque independenter ab ignorantiæ inuincibilis excusatione. At si inter duos contrahentes conuenerit determinatè de pretio, aut infimo, aut medio, aut summo, iam pretium debitum ex iustitia consistet inter illos in indiuisibili; ita vt neuter, aut plus exigere, aut minùs soluere deindè possit absque iniustitia vtcunque exiguum, ac minimum id sit, penes quod quæritur excessus, aut diminutio; tametsi initio vtrumuis intra certos limites licuisset. Ergo similiter in furto, aut rapina, & consequenter in restitutione admittenda est simpliciter quantitas summa, media, & infima intra limites quantitatis sufficientis ad obligationem grauem, vel leuem; licet respectu vniuscuiusque determinatè non detur talis latitudo eiusdem quantitatis. Ratio paritatis est; quia, vt dictum est quæst. 25. ex Philosopho, & D. Thoma, actiones iniuriosæ habent rationem commutationum. In commutationibus autem id, in quod conuentum est, debetur in indiuisibili provt subest conuentioni; conuentio verò ipsa potest fieri diuersimodè, & cum inæqualitate materiali, absque læsione iustitiæ. Ergo simile quid admittendum est in actionibus iniuriosis modo dicto.

Art. 2. Verùm quia quando commutationes sunt inuoluntariæ, quales sunt omnes, quæ fundantur in actione iniusta, non datur conuentio singulorum cum singulis hîc, & nunc determinatè; & insuper is, qui patitur iniuriam plerumquè est ignorans eius, quod agitur, necesse est, vt determinatio eius quantitatis committatur saltem, vt plurimùm iudicio solius iniuriantis, vtque is dirigatur regula illa; *quod tibi non vis, alteri ne feceris.* Per quam regulam iubentur singuli metiri cæteros ex seipsis; atque adeò seruare legem obligantem vniformiter difformiter; vnumquemque videlicet iuxta sensum suum.

Art. 3. Itaque quod quisque iudicauerit se grauiter laturum ex natura rei, si ab alio subtraheretur sibi, erit quantitas, cuius substractione ipse grauiter peccabit. Hoc autem iudicium non esse vniformiter vniformè in omnibus patet: tùm à posteriori, ex mirabili auctorum discrepantia superiùs notata, quoad taxandam quantitatem grauem; tùm à priori ex multiplici hominum genio, atque ingenio, moribus, affectibus, latitudine, & angustia cordis. Quare consequenter ad principia superiùs posita, & eorum fundamenta concludendum videtur summam eam quantitatem in re pecuniaria esse laborem diurnum fossoris terræ impensum tempore æstatis; impensum tempore hiemis esse infimam quantitatem grauem; medium verò qui temporibus intermediis impenditur. Probatum nimirum efficaciter fuit laborem diurnum, & quæ illi æquipollent conuerti cum quantitate sufficienti, ac necessaria ad lethale. Is autem labor est longior, aut breuior, maioris aut minoris pretij cum morali diuersitate iuxta assignatas temporis differentias facta æstimatione solius laboris secundùm se.

Art. 4. Inter istos igitur limites continget variare per se singulos quosque in taxanda quantitate graui; extra eosdem verò non nisi per accidens, non solùm spectata natura rerum secundùm se, sed etiam spectata eadem relatè ad humanum ingenium, atque ad eius vires absolutè, & simpliciter existentes in vno quoque homine. Facta verò in hunc modum taxatione determinata ab vnoquoque ex consilio alterius, vel ex proprio marte, ad eam vnusquisque tenebitur in indiuisibili. Ideò autem labor fossoris terræ potissimùm proponitur, vt regula ex P. Molina, & aliis, quia est præ cæteris maximè corporalis, maximéque vniformis vbiuis, idemque in sacris litteris, quarum suprà mentio facta est, assumitur in exemplum. Dies porrò intelliguntur, quales sunt Romæ, vbi hæc scribuntur. Vndè ad alias regiones, in quibus est diuersitas moraliter magna tempore diurni, traduci facilè poterit doctrina tradita seruata proportione quoad numerum horarum per quas ordinariè durat labor diurnus. Facilè simliter est accommodare materiæ honoris, & famæ; necnon salutis, quæ dicta sunt de re pecuniaria. Est enim de omnibus eadem proportionalis ratio.

Art. 5. Ad rationem dubitandi partis affirmatiuæ; iustitia commutatiua constituit æqualitatem Arithmeticam inter vnumquemlibet comparatum cum singulis quibusuis aliis iuxta sensum cuiusuis quoad commutationes inuoluntarias, & iuxta conuentionem vtriusque commutantis quoad voluntarias; non verò cõstituit æqualitatem Arithmeticam vniformiter

vniformem

vniformem inter omnes vniuersim homines; neque id est possibilè etiam per se, respectu conditionis humanæ, vt apparet ex dictis.

Art. 6. Ad rationem partis negantis: vnusquisque est expositus disparibus aliorum iudiciis, atque indè operationibus erga se, sicut cœteri sunt expositi arbitrio ipsius, quoad operationes eiusdem erga cœteros. Vndè, qui plus nocere poterit alicui, quin peccet lethaliter, quàm idem nocere ipsi possit absque peccato lethali, est expositus oppositæ computationi, respectu alicuius alterius. Quapropter lex vniformis differentiatis superiùs exposita est absolutè æqualis, respectu omnium, præsertim considerando omnem vniuersim materiam iustitiæ; contingit enim latiorem in vna materia esse, strictiorem in alia, ideóque, facta comparatione vniuersali, vnusquilibet vnicuilibet cuadit absolutè æqualis, vt patebit consideranti cum magna, & exacta attentione huius rei, cuius examen in præsenti euaderet longius iusto, esset que curiosum magis, quàm vtile.

QVÆSTIO XXXI.

Vtrùm grauitas quantitatis consistat in indiuisibili, ex parte patientis?

VIdetur non consistere in indiuisibili; quia grauitas iniustitiæ pendet ex grauitate nocumenti inducti per actionem iniustam. Furtum autem scuti ex. gr. quod grauiter nocet pauperi, nequaquam grauiter nocet prædiuiti. Ergo non eadem quantitas sufficit, & est necessaria ad peccatum graue iniustitiæ, respectu vtriusque. Eadem est contraria ratio in materia honoris, quia infamatio de mendacio nihil, vel leuiter nocet infami; nocet verò grauiter ei, qui est in magno honore constitutus: & similiter in materia salutis. Ergo in tota materia iustitiæ variat quantitatem conditio patientium.

Artic. 1. Resp. Quæstio proposita solùm proponitur ab auctoribus circa rem pecuniariam: an videlicet regula superiùs data æquè vigeat, respectu valdè, & mediocriter diuitum; necnon, & pauperum; eademque Arithmeticè quantitas debeat sub lethali non auferri, aut ablata restitui habenti maximas, & mediocres diuitias, necnon ei, qui non est diues? an verò debeat esse eadem tantùm Geometricè; vt sit eadem distantia quantitatis, qua peccatur lethaliter aduersùs valdè diuitem, à quantitate, qua peccatur lethaliter aduersùs mediocriter diuitem; quæ est inter eorum diuitias. Communior auctorum sententia est, non esse eandem Arithmeticè quantitatem, respectu omnium, sed proportionalem, modo dicto, idque censet indubitatum Cardinalis de Lugo disp. 6. sect. 2. Fundamentum est ratio dubitandi modò proposita.

Artic. 2. Verùm hæc opinio, salua auctorum reuerentia, quæ illis debetur maxima, præsertim in re morali pendenti à prudenti arbitrio, videtur valdè difficilis tùm ad hominem, tùm simpliciter. Ad hominem quidem, quoad duo; quorum alterum est ratio illa dubitandi, qua vnicè nituntur; alterum est, quod iidem auctores docent dari nihilominùs quantitatem quandam sufficientem ad lethale, respectu cuiuslibet; eandemque necessariam, respectu plurium inter se inæqualium, quoad diuitias, tametsi notabilissimè inæquales sint.

Art. 3. Quod ad rationem illam attinet, vel indigentia consideratur quoad ea præcisè, quæ sunt necessaria ad commodam conseruationem vitæ; vel quoad ea etiam, quæ sunt necessaria ad splendorem, & delicias, alioque fines. Si primum, nullum nocumentum illatum erit, ideóque nullum committetur peccatum iniustitiæ aduersùs prædiuites, si relictis, quæ sufficiunt ad commodam conseruationem vitæ, surripiantur cætera omnia. Si secundum, nullum erit discrimen nocumenti, respectu magis, & minùs diuitis: Certè, quod erit necessarium ad maiores delicias, maioremue splendorem, & sic de aliis finibus minoris, & maioris momenti, eripietur cum minori peccato. Quæ sunt absurda.

Artic. 4. Iam quoad quantitatem sufficientem, respectu cuiuslibet, simulque complectentem indiscriminatim plures inæqualiter diuites, committitur manifesta inconsequentia. Quia eadem est differentia facultatum inter potentissimum habentem tot milliones annuos, quot habet millenarios mercator ditissimus: quæ est inter hunc, & habentem totidem centenarios, & sic de cæteris similiter; & consequenter non redigetur in statum miserum potentissimus Princeps, nisi per ablationem quantitatis centuplo, aut etiam millecuplo maioris, quàm sit ea quantitas, cuius ablatione redigetur in similem in statum mercator ditissimus, & sic de cæteris; eademque est ratio de eadem quantitate sæpiùs, aut non tam sæpè sublata, omnisque alia eiusmodi comparatio incommodorum, ad quæ recurrit Cardinalis de Lugo, euadet semper similiter proportionata. Ergo, vel est statuenda vna determinatè quantitas pro omnibus indiscriminatim, vel nulla est admittenda vniformis regula aliquorum inæqualiter diuitum; sed omninò proportionata cuiusque diuitiis, incipiendo à quantitate respiciente pauperrimum, vsque ad ditissimum omnium in orbe terrarum. Hoc autem postremum nemo admittit, & sanè meritò.

Art. 5. Eadem difficultas absolutè ostenditur, prætermisso vitioso affectu auaritiæ, qui sæpè crescit, quò magis diuitiæ crescunt; vndè resultat sensus ingens parui etiam nocumenti, quorum iam ante aduertimus nullam haberi rationem, quod ad iustitiam attinet. Ostenditur inquam aliundè. Primò, quia vt infrà dicemus ex communi sensu iuxta primam rerum diuisionem, & primæua iura gentium nemini licet, vt fiat ditior aliis, quin plus iisdem contulerit in bonum publicum, vel per se ipsum, vel per eum, à quo primùm transmissæ sunt diuitiæ ad eundem cum eodem iure. Æquum autem est leges indemnitatis, ac restitutionis non minùs fauere in quantitate æquali magis benè merito de Republica. Neque verò iniquè diues est pœnibilis, aut tractabilis vt iniquus, priuata auctoritate.

Art. 6. Deindè sequeretur commutationem aliàs æqualem, & iustam fieri inæqualem, & iniustam commutantibus inuicem ditissimo, & non ita diuite. Quia quod transmitteretur in ditissimùm, eo ipso redderetur faciliùs, & cum minori onere auferibile per furtum, aut rapinam, ac proindè minùs æstimabile, vtpotè magis expositum periculo amissionis; & è conuerso. Vndè ditior, dùm veller emere, deberet dare minus pretium, & maius, qui non esset ita diues, vtróque inuicem contrahente.

Art. 7. Tertiò. Quò quisque est ditior, eò magis est expositus furto, & rapinæ, cæteris paribus, expectata tota collectione bonorum, vtpotè patentium latiùs, & obuiorum ad plurium manus. Ergo si simul esset minùs protectus per leges, quoad æqualem quantitatem, esset planè deterioris conditionis, quàm minùs diues; nec esset vterque æquè dilectus Reipublicæ.

Art. 8. Præterea qui sunt potentissimi, ac ditissimi habentur, certè possunt habere præstantissimos fines proximos diuitiarum; vt tueri patriam tempore belli; eidem subuenire tempore famis, propagare religionem; erigere, & ornare templa, & similia proportionaliter;

portionaliter : atque potestas proxima ad hos fines est valdè æstimabilis , consequenter quælibet eius diminutio potest perturbare animum , & dissoluere beneuolentiam , ac tranquillitatem pacis eodem prorsùs modo , quo æqualis diminutio , seu diminutio, quoad æqualem partem potestatis proximè ad finem minùs præstantem , qui est proprius minùs diuitis, idipsum præstare potest. Patet igitur ditissimum posse rationabiliter æquè affici ad æqualem quantitatem rei pecuniariæ, & non minùs ægrè ferre eius ablationem , quàm possit minùs dives , & vtcumque opum tenuis fine videlicet , ac potentia proportionaliter præstantiori acuente affectum erga singulas partes, quantùm posset eundem repefacere similium abundantia. Dictum autem est supra indè sumi mensuram quantitatis sufficientis ad lethale.

Art. 9. Denique , qui iustè , & honestè acquirit aliquid de nouo , non fit propterea deterioris conditionis, quoad ea, quæ prius habebat. Nihil enim peccauit , nec demeruit fauorem legislatoris , imò meruit illum magis , siquidem ditescere nemo iustè potest, nisi promouendo bonum commune aliqua sua operatione honesta , vt suppositum est suprà,& infrà ostendetur. Fieret autem deterioris conditionis etiam quoad bona prius habita , si eo ipso posset eripi aliqua pars illorum , cum minori difficultate , & onere lædentis ; & quidem minori propè infinitè , quàm posset ante nouam acquisitionem. Tanta nimirùm differentia est peccandi lethaliter, & peccandi tantùm venialiter, attenta natura rei secundùm se.

Art. 10. Rationes istæ videntur profectò efficaces; neque verò est contemnenda auctoritas in contrarium,quæ initio præmissa est. Suppetit autem idonea distinctio , qua vtrisque satisfiat. Dicendum primò est eandem quantitatem esse sufficientem , & necessariam ad peccatum lethale, respectu omnium , seu plùs , seu minùs diuitum nulla facta suppositione voluntatis, qua, quis cedat iuri suo, aut præsumptionis satis fundatæ de tali voluntate. Hoc omninò euincunt argumenta nuper proposita, nec quidquam euincit in contrarium ratio illa vnica dubitandi : Quia ditior habet tantùm ius ad commoda maiora , & fines præstantiores , & ad potentiam proximam vtrorumque ; quantùm habet minùs dives ad minora, & minùs præstantia, eorumque potentiam proximam , vt liquet ex dictis. Magnitudo autem nocumenti , provt consideratur in ordine ad iustitiam pendet ex magnitudine iuris læsi. Aliæ namque considerationes, & mensuræ nocumenti pertinent ad charitatem,misericordiam,& similes virtutes.

Art. 11. Dicendum rursùs est faciliùs,& in pluribus circumstantiis præsumi voluntatem ditioris, quàm minùs diuitis cedentem iuri suo, quoad quantitatem absolutè sufficientem ad lethale,& quoad maiorem quantitatem,quò diuitiæ fuerint maiores, & quò res determinatæ , circa quas versatur actio iniusta , sunt minùs conferentes minúsque applicabiles proximè,vel respectè ad fines præstantiores suprà descriptos. Faciliùs namque , & pluries contemnuntur , ac ceduntur aliis, quæ sunt minùs necessaria ad conseruationem simpliciter , vel ad commodam conseruationem indiuidui, quam quæ sunt necessaria ad alios fines, atque ob hunc vsum inter alios sunt æstimabiles diuitiæ,idque est verum semper proportione seruata inter quosuis magis, & minùs diuites , & quoad maiorem , minoremque necessitatem sub eadem finium comparatione. Hinc enim proficiscuntur donationes faciliores , & plures, ac maiores ditiorum , atque facillimæ plúrimæ;& maximæ ditissimorum , si compatentur,cæteris paribus, cum iis , qui sunt minùs diuites. Quia verò voluntas præsumpta sufficit ad excusandum à peccato, & obligatione restituendi , vt infrà dicetur , ac exponetur. Fit planè , vt sæpè sit necessaria maior quantitas ad peccandum lethaliter per iniustitiam exercitam aduersùs magis diuitem , quàm per iniustitiam materialiter æqualem exercitam aduersùs minùs diuitem,

Art. 12. Pronum porrò est suspicari auctores superiùs indicatos confudisse , quod sæpè accidit , & facilè est , vt eueniat,cum eo,quod semper, & ex natura rei verum est , huiusmodi confusionem esse facilem,& multis obrepere notauit alicubi Philosophus , & frequens experientia docet. Quia verò fundamentum talis præsumptionis non datur semper , nec vniformiter apud homines etiam ditissimos , nec æqualiter circa omnium rerum genera , & pro omni tempore , ac circumstantiis , obseruanda erunt diligenter pro praxi huius conclusionis , quæ infrà dicentur de voluntate præsumpta. Ad rationem dubitandi iam nuper dictum est. Et ea, quæ adduntur satis superque patent ex dictis quæst.29.

QVÆSTIO XXXII.

Vtrùm ex peccato veniali iniustitiæ resultare possit grauis obligatio restituendi?

VIdetur nunquam id accidere posse. Quia ad eandem virtutem pertinet non lædere iniustè ; & reparare læsionem iniustam ; & obligatio ad vtramque fundatur in eodem iure patientis iniustitiam ; ac proindè vtrumque opus subest eidem regulæ ex parte agentis , & patientis. Ergo fieri non potest, vt læsio sit venialiter peccaminosa , & eius nihilominùs non reparatio sit peccaminosa lethaliter , vtque teneatur ad restituendum sub lethali , qui ad id tenetur , ratione solius peccati iniustitiæ , quod veniale tantùm fuerit.

Art. 1. Resp. Explicata quantitate rei explicanda iam est quantitas culpæ. Quod pertinet ad examen solius restitutionis , quæ debetur ratione iniustæ acceptionis , quatenùs differt ab ea,quæ debetur,ratione rei acceptæ ; tametsi accepta fuerit absque vlla culpa. Videndum itaque est , quænam nocentis culpa obliget ad reparandum damnum iniustè illatum , tametsi res ablata non extet nec in se , nec in suo effectu , aut quasi effectu. Dictum nimirùm est qu.24. hoc vnum esse specialiter proprium acceptionis iniustæ.

Art. 2. Certum est peccatum lethale esse sufficiens ad obligationem grauem restituendi ; nec est minùs certum , si peccatum sit veniale solùm ex parte materiæ ad solam sufficere obligationem restituendi sub veniali. Dictum namque est quæst.25. in casu nocumenti iniustè illati dari contractum commutationis inter damnificantem , & damnificatum ex quo damnificans manet obligatus ad reparandum damnum ; siquidem contractus sit validus. Certum autem est validitati contractus nihil obesse paruitatem materiæ ; nec est minùs certum libertatem sufficientem ad lethale, sufficere ad valorem contractus ex genere suo. Difficultas igitur est ; an quando materia nocumenti est in se grauis ; & nihilominùs peccatum nocentis est leue ex defectu deliberationis resultet obligatio grauis , aut saltem leuis reparandi damnum.

Art. 3. Dicendum est ex communi nullam indè resultare obligationem restituendi. Suadetur primò, quia homines , vel mediocriter cordati , ac prudentes non dissoluunt amicitias , nec perturbantur ira, aut dissensionem tranquillæ paci contrariam concipiunt propter offensas ex defectu deliberationis veniales in vlla materia. Et quidem meritò,quia in actibus venialibus ex defectu deliberationis præualet is defectu ei , quod in tali actu adest deliberationis,præ-

ualet

ualet verò quasi infinitè, cum de mortali faciat veniale, ideóque perindè potius æstimantur atque si nihil prorsùs deliberationis, nullaque culpa intercessisset; & damnum computatur perindè, atque si fuisset omninò fortuitum.

Art. 4. Probatur deindè, quia deliberatio ex sua ratione insufficiens ad lethale, est etiam insufficiens ad valorem contractuum ex communi, & recepta auctorum sententia. Obligatio autem restituendi prouenit ex contractu commutationis, vt dictum est. Ergo deliberatio insufficiens ad lethale, eo ipso est insufficiens ad inducendam aliquam obligationem restituendi. Confirmatur, quia peccatum iniustitiæ, est lethale ex genere suo, vt constat ex quæst. 17. Ergo defectus deliberationis auferens ex sua ratione formaliter actioni iniustæ hoc, quod ipsi est essentiale ex genere suo, sufficiet non minùs, quin, & multò magis ad auferendam proprietatem istam actionis iniustæ, vt relinquat post se onus reparandi nocumentum, siquidem hæc proprietas est separabilis ab illa aliis etiam de causis, vt infrà dicetur.

Art. 5. Accedit fore inæqualem conditionem lædentis, & læsi, si ex nocumento non satis deliberato resultaret obligatio aliqua restituendi. Quia, qui læsit teneretur ad sustinendum cum deliberatione perfecta nocumentum materialiter æqualè nocumento alterius non satis deliberato, & ob delectationem vix perceptam teneretur ad sustinendum dolorem, qualis consequitur ad perfectam deliberationem iacturæ: hoc est ad dolorem non modò multò maiorem delectatione intra eandem speciem, sed etiam genere diuersum. Quæ inæqualitas est contra rationem iustitiæ, & inducit nullitatem contractus.

Art. 6. Difficultatem facessit aduersùs hæc, quod ex paruis læsionibus plenè deliberatis, & sæpè repetitis resultare potest obligatio grauis restituendi, siue vnus vni, siue vnus pluribus, siue plures vni nocuerint; idque etiamsi, quod fieri potest, totum nocumentum illatum fuerit nullo interueniente peccato lethali, vel ob ignorantiam inuincibilem existentem in vnoquoque lædente de læsionibus cæterorum, vel ob defectum cooperationis, respectu cæterorum; vel ob inaduertentiam actualem priorum læsionum; dùm committerentur posteriores. Aliàs enim posset accidere, vt inferretur proximo cum perfecta deliberatione ingens nocumentum centum v. g. millium aureorum, similiterque in honore, & salutè absque vllo onere restituendi; quod non est dicendum, neque vllus vnquam ausus est dicere in omnibus vniuersim propositis casibus. Quod autem peccatum lædentis sit veniale, vel ex defectu deliberationis, vel ex defectu alicuius aduertentiæ actualis, aut cogitationis circa aliquid aliud distinctum ab actione præsenti, nihil interesse videtur. Quæ enim perindè se habent ad venialitatem, vel grauitatem iniustitiæ, perindè quoque se habeant necesse est in ordine ad leuitatem, vel grauitatem obligationis restituendi; cùm sit eadem prorsùs obligatio reparandi damni iam illati, & non inferendi damnum. Ergo leuitas peccati iniustitiæ proueniens ex defectu deliberationis non excusat saltem semper, ac necessariò ab obligatione graui restituendi.

Art. 7. Pro dissoluenda ista difficultate, & iis omnibus exactè exponendis, ac determinandis, quæ tanguntur in ipsa, agnoscendum imprimis est ab omnibus magnum discrimen, quoad concitandam iram, & perturbandam mutuam pacem inter peccatum iniustitiæ leue ex defectu deliberationis, & id quod leue quidem est, sed cum perfecta deliberatione commissum est. Plus enim mouet ad iram, si quis cum perfecta deliberatione eripiat ab aliquo vnum Iulium; aut cum dicat non admodùm prudentem, aut pugno percutiat, quam si semisomnis, aut semiebrius comburat segetes in magna copia, appellet fatuum, aut mutilet. Dictum autem est suprà quæst. 27. iniustitiam, & obligationem restituendi mensurandam esse ex vi concitandi iram, & perturbandi pacem, si non fiat restitutio, aut fiat iniuria. Nulla igitur est consequentiæ ratio in difficultate modò proposita, idque facilè coniicere quisque potest à priori ex fundamentis prius positis.

Art. 8. Considerandæ deindè sunt singula seorsim, quæ assumuntur in antecedente. Continent enim difficultates diuersas, nec pendentes ab eadem penitùs ratione. Primùm itaque, si vnus vni per minutas læsiones sæpè repetitas, & moraliter vnitas inferat graue demùm nocumentum, & admodùm ægrè ferendum à patiente, tenetur sub lethali ad restituendum tametsi non peccauerit lethaliter. Tenetur verò ex contractu simpliciter inuoluntario actualiter hîc, & nunc; valido tamen per mutuum absolutum lædentis, & læsi consensum ex suppositione eiusmodi læsionum cum plena circa singulas deliberatione. Qui enim sic lædit, habet, quoties lædit, voluntatem superaddendi omni suæ anteriori obligationi erga patientem, eam, quæ consurgit ex noua læsione. Vndè, cum accedit ad nouam læsionem, qua vltimò completur grauitas nocumenti, & qua proindè grauiter peccaret, si meminisset actualiter læsionum antecedentium, habet voluntatem superaddendi sibi obligationem vltra omnes obligationes præcedentes, eaque illis superaddita imponit sibi obligationem grauem restituendi. Nempè imponit obligationem reparandi nocumentum graue conceptam, & acceptatam cum perfecta deliberatione, & quantùm fert materia contractus.

Art. 9. Explicatur hoc, & confirmatur exemplo paruarum promissionum. Quia, si quis sæpiùs promittat Iulium alio, atque alio tempore, & cum diuersa occasione, atque motiuo promittendi immemor priorum promissionum, dùm facit posteriores promissiones, tenetur proculdubio sub lethali ad adimpletionem illarum, cùm ventum fuerit ad magnam summam pecuniæ promissæ. Quod non alia profectò de causa verum est, quàm, quia quoties promittit de nouo, vult nouam sibi obligationem adiicere erga promissarium, vltra omnem obligationem antecedentem. Si enim non haberet voluntatem adiiciendi nouam obligationem, sed solùm renouandi obligationem præcedentem, post quamlibet nouarum promissionum multitudinem, deberet solum illum Iulium, ad quem se obligauit per primam promissionem. Similiter ergo contigit in præsenti. Constitit nimirùm superiùs dari eiusmodi contractum vltrò citróque acceptatum in omni actu iustitiæ; & patet eum esse validum, quando adest perfecta deliberatio. Peccatum itaque veniale iniustitiæ, tunc solùm inducit obligationem grauem restituendi, cùm includit in se contractum validum reddendi quantitatem notabilem, seu sufficientem quantùm est de se ad peccatum lethale. Vndè nihil deducitur pro simili obligatione ex contractu contento in peccato, quod est veniale ob defectum deliberationis. Quia hic defectus impedit valorem contractus, quoad vltimum eius complementum, quod adiicit voluntas iniusta nocendi. Pro intelligentia porrò huiusmodi contractus, eiusque inuitabilitate quoad omnes, & singulas partes, respectu lædentis iniustè, obseruanda sunt diligenter, quæ dicta sunt in illa qu. 25.

Art. 10. Eadem ferè ratione contrahit obligationem grauem restituendi, qui per leues singulorum ciuium læsiones spoliat communitatē quantitate notabili; ex gr. qui vendendo vinum, aut triticum aufert singulis ementibus ex mensura æstimationem oboli,

atque indè congerit triginta, aut centum scuta vltra iustum pretium, aut componit libellum infamantem leuiter singulos communitatis, sed eo genere infamiæ, qua serpente per singulos absque vlla exceptione, communitas reddatur notabiliter contemptibilis, aut minùs æstimabilis, quàm esset antea; aut simile quid perpetrat in negotio salutis, ij, inquàm, contrahunt obligationem grauem restituendi, tametsi, quod difficillimum est, vt accidat, nec ab initio conceperint propositum inferendi eo modo nocumentum notabile communitati; neque dùm exequuntur posteriores læsiones leues, quibus nocumentum completur in ratione grauis, ac notabilis, meminerint priorum læsionum, nec de illis dubitauerint, ideóque nunquam lethaliter peccauerint; dummodò in singulis læsionibus, aut erga singulos peccauerint venialiter cum plena deliberatione. Probatur eadem ratione, quæ adhibita est pro euentu præcedenti. Nam, qui lædunt hoc pacto, habent, quoties lædunt, voluntatem superaddendi nouam obligationem omni suæ anteriori obligationi erga communitatem, ideóque cum postremo peccant, consentiunt obligationi circa materiam grauem, quantùm ea materia est capax. Est verò capax, eo ipso, obligationis sub lethali; atque hæc obligatio contrahitur validè, & acceptatur, vt liquet ex eadem qu. 25.

Art. 11. Mirum itaque non est, si etiam in hoc posteriori euentu consurgat obligatio grauis restituendi ex solo peccato veniali plenè deliberato; tametsi talis obligatio resultare non possit ex vllo peccato, quod est veniale ex defectu deliberationis, quandoquidem illud peccatum continet in se contractum validum de re graui; istud verò inualidum. Apparet igitur clarè quantùm interfit quoad, istos duos casus inter venialitatem iniustitiæ prouenientem ex solo defectu deliberationis sufficientis ad lethale, & venialitatem aliundè prouenientem; & quænam sit ratio discriminis à priori inter vtrunque hoc extremum, quoad obligationem restituendi; nec perindè se habere quoad istam in genere, quæcumque perindè se habent, quoad illam in genere.

Art. 12. Obseruandum autem est circa istum posteriorem euentum vnius leuiter lædentis singulos communitatis, & inde grauiter ipsam communitatem, quantitatem nocumenti debere esse multò maiorem, quàm si vnus vni noceret. Quia, vt plurimùm, & per se plus afficiuntur homines erga propria, quàm erga communia, & magis perturbantur, ac mouentur ad iram nocumento æquali proprio, quàm communitatis. Quapropter quantitas nocumenti illati communitati, modo dicto, sufficiens ad inducendam obligationem grauem restituendi, oportebit, vt sit tanta, quanta sufficit, ad commouendum, & excitandum tantumdem ad iram communitatem, & singulos in illa contentos, prout contentos in illa, quantùm vnusquisque commouetur, & excitatur quantitate nocumenti proprij, & particularis, quam superiùs dictum est sufficere ad peccatum lethale, respectu cuiusque seorsim sumpti. Quod si ij, quorum singuli leuiter læduntur, nulla societatis colligatione sunt specialiter inuicem coniuncti, sed ita affecti, vt nullus doloris, & iræ sensus, aut vix vllus tangat singulos de nocumento cæterorum; & hoc nocumentum tale sit, vt indè non resultet aliud rursùs nocumentum graue aduersùs personam determinatam, vel aduersùs alios societate ciuili specialiter coniunctos; nulla, aut vix vlla quantitas damni inde consurgens sufficit ad peccatum lethale, aut ad grauem obligationem restituendi. Quia eo ipso cessat ratio grauis iniustitiæ suprà explicata ex. D. Thoma qu. 27. Vnde pro hoc euentu approbanda venit opinio vniuersaliter asserta ab Angelo Medina, & Nauarra, atque vniuersaliter reprobata tanquam improbabilis à cæteris cum de Lugo disp. 16. sect. 3. nu. 48. cùm tamen neque hanc censuram mereatur pro isto postremo euentu, nec illam approbationem, nisi pro eodem. Verùm talis euentus, prout hic propositus est, videtur moraliter impossibilis. Certè exempla abominationis diuinæ aduersùs lædentes per paruas læsiones adhibentur prouerb. 11. & Deuter. 25. solùm in statera dolosa, & ponderibus diuersis, quorum vsus complectitur, vt patet, etiam directè conciues lædentis, vel saltem eos, qui inter se tales sunt. Videatur Cardinalis cum istiusmodi obseruatione, ac distinctione.

Art. 13. Vltimus euentus indicatus in difficultate, de cuius expositione agitur, de pluribus nocentibus vni seu personæ, seu communitati, dupliciter contingere potest. Primò, ita vt omnes communi consilio inferant nocumentum magnum iuuantibus singulis reliquos, impellentibus consilio, nutu, aut exemplo; vel reddentibus, seu absolutè, seu magis inimpedibiles eosdem à concursu simultaneo ad nocendum, tametsi singuli exiguum nocumentum per seipsos immediatè exequantur. Et tunc omnes, & singuli lethaliter peccant, tenenturque ad reparandum totum damnum in defectum cæterorum. Quia tunc singuli sunt causa totius damni totalitate effectus, licet non totalitate causæ. Vndè, ex hoc modo lædendi, nulla est difficultas pro re præsenti, neque est vlla apparentia paritatis pro casu indeliberationis. Fieri secundò potest, vt nullus seorsim, & secundùm se leuiter nocentium habeat notitiam similium læsionum, quas cæteri exequuntur; vel ita se gerat vnusquisque, tametsi habeat eam notitiam, vt nullo ex dictis modo, vel etiam aliquo alio æquiualenti cæteris cooperetur formaliter, sed tantùm purè materialiter, & per accidens: vt si aliqua multitudine iniquè deuastante vineam Caij, aliquis alius furetur obolum in domo eiusdem, vel racemum ex alia eiusdem vinea. Et si quidem hoc modo res euenerit, non tenetur sub lethali ad restitutionem, qui sic executus est paruam læsionem. Quæ est communior auctorum sententia, quam docet Cardinalis de Lugo, & multipliciter suadet ab incommodis oppositæ opinionis; quam tamen tradunt non pauci, nec ignobiles auctores apud eundem vbi supra.

Art. 14. Ratio à priori quoad vtramque partem huius resolutionis reddens discrimen itidem à priori inter illas est. Quia, vnusquisque iniustè lædens alterum eo modo, paciscitur cum illo de reparando damno, quo modo damnum infert, vt colligitur ex sæpè citata qu. 25. vtpotè ex qua hæc omnia pendent. Igitur, qui damnum infert, inita cum reliquis nocentibus societate nociua, eo ipso consentit communi obligationi ad reparandum totum damnum à se simul cum cæteris illatum. Voluntas enim sese inuicem iuuandi, indiuisim est voluntas sese inuicem implicandi obligatione reparandi totum nocumentum, perindè omninò, atque si omnes, & singuli nocentes dicerent patienti; nos tibi totum istud nocumentum reparabimus; atque patiens consentiret in totum nocumentum sub ea conditione; aut certè absque isto consensu in nocumentum, vti semper accidit, respectu iniustè nocentium, acceptaret promissionem reparationis. At qui nocet, quando alij nocent, aut postquam illi nocuere, seu ad nocendum sunt parati nulla cum illis inita societate, nullaque facta conuentione nociua cum ijsdem, nullatenùs consentit obligationi reparandi totum damnum. Quia nullum celebrat contractum reparationis sibi, & cæteris nocentibus communem cum patiente damnum; sed perindè omninò se habet, atque si cæteris pacisentibus expressè, & in particulari de magna quantitate, ipse seorsim pacisceretur de solo obolo, vel racemo, siue

conscius,

conscius, siue non conscius pacti per alios initi. Patet igitur ex neutro modo nocendi peccando venialiter cum plena deliberatione quidquam inferri posse pro simili obligatione graui ex peccato veniali ob defectum deliberationis, atque consurgere posse grauem obligationem restituendi ex peccato veniali iniustitiæ si hoc insuper contineat consensum, vel implicitum, vel explicitum in talem obligationem.

Art. 15. Superest tamen adhuc alia difficultas eodem pertinens, & egens explicationis peculiaris. Videtur nimirum oriri sæpè obligationem non solùm leuem, sed etiam grauem restituendi ex culpa leui, imò, & leuissima, idque non vi contractus tantùm, aut officij, atque consilij, de quibus apparet in vtroque iure ita expressè dispositum esse, sed etiam seclusis his circumstantijs, vt colligitur ex capite vltimo de iniurijs, vbi Gregorius IX. dicit *imperitiam, & negligentiam non excusare* (à reparatione videlicet damni dati) *sed solum nihil de contingentibus omisisse*. Quæ profectò est diligentia opposita culpæ leuissimæ. Culpa autem leuis, & leuissima non sufficiunt ad peccatum lethale. Ergo absque peccato lethali, datur grauis obligatio restituendi, neque id omne excusat ab hac obligatione, quod excusat ab eo peccato, tametsi eæ circumstantiæ non interuenerint, quæ in superiori discursu ponderatæ sunt pro consensu grauiter obligati in obligationem grauem.

Art. 16. Pro intelligentia huius textus exponendæ in primis sunt culpa lata, leuis, & leuissima. Culpa lata communiter definitur omissio eius diligentiæ, & circumspectionis, quam plerumquè homines eiusdem conditionis adhibere solent; vt si liber commodatus foris ante ostium relinquatur. Culpa leuis est omissio eius diligentiæ, & circumspectionis, quam diligentiores illius artis, & professionis adhibere solent; id est qualis plerumquè non adhibetur. Leuissima verò culpa est omissio eius diligentiæ quam non nisi diligentissimi, & prudentissimi adhibere solent, id est qualis non adhibetur nisi admodum rarò. Potest hoc ipsum paulò aliter exponi in hunc modum. Culpa lata est omissio eius diligentiæ, ad quam omissionem plerumquè, ac ferè semper consequitur damnum, seu interitus rei: nec prudenter sperari potest consecuturum non esse. Culpa leuis est omissio, ad quam non ita frequenter consequitur damnum, seu interitus rei; atque prudenter sperari potest, licet cum aliquo timore consecuturum non esse. Leuissima culpa est omissio, ad quam rarissimè consequitur damnum, seu interitus rei, nec prudenter timeri potest consecuturum esse. Verùm standum potius est, prioribus expositionibus, ac vocibus; quæ videlicet subintelliguntur apud omnes auctores, dùm nominant triplex istud culpæ genus.

Art. 17. Obseruandum deindè est, cum Cardinali de Lugo, eandem omissionem, quæ in vna materia, & respectu vnius personæ obligatæ ad diligentiam adhibendam est culpa leuis, aut etiam leuissima, in alia, & respectu alterius esse latam; nec easdem omissiones pro omnibus rebus, & personis pertinere ad eundem culpæ gradum, ac genus. Quia prudentes, & prudentissimi homines pro diuersitate rerum, & status sui diuersam diligentiam, & circumspectionem adhibere solent. Nec enim eadem diligentia custodiuntur à prudentibus gemmæ, & globuli vitrei, sed omissio diligentiæ, quæ pro custodia vitri esset leuis culpa, pro custodia gemmæ esset culpa lata, & sic de alijs eiusmodi. Et quidem pro culpa Theologica, & foro interiori obseruandum omninò est istud rerum, & personarum discrimen. Constat enim non leuiter peccaturum esse, qui non adhiberet maiorem circumspectionem, ac diligentiam, quando adest periculum occidendi hominem quàm quæ sufficit ne peccet, quando adest periculum occidendi canem, aut equum alienum. Pro culpa igitur Theologica graui, aut leui pondetandæ sunt necessariò conditiones personarum, & rerum.

Art. 18. At Iuristæ pro culpa iuridica, & foro externo non obseruant vsque adeò istas differentia, sed eandem omissionem, dicunt culpam, seu latam, seu leuem, seu leuissimam circa quamlibet rem, & relatè ad personas cuiuslibet promiscuè conditionis. Vnde dicere solent commodatarium ex. gr. si contractus cedat in commodum domini teneri ad restitutionem solùm ex culpa lata; si in commodum solius commodatarij teneri etiam ex culpa leuissima; si in commodum vtriusque commodantis scilicet, & commodatarij teneri ex culpa lata, & leui, non verò ex culpa leuissima, & sic de similibus iuxta legum ciuilium dispositionem pro foro externo.

Art. 19. Dicendum iam est ad difficultatem propositam. Vbi omissio diligentiæ vacat culpa lethali, ideóque non datur culpa lata respectiua; hoc est spectata rei, & personæ conditione; nunquam datur obligatio grauis restituendi, nisi fortè ob repetitum sæpè peccatum veniale plenè deliberatum iuxta dicta circa difficultatem præcedentem, aut ob contractum validum quo quis implicitè, vel explicitè se obligauerit specialiter ad præstandam summam diligentiam, & ad reparandum damnum ex culpa etiam leuissima secutum. Quæ duæ exceptiones ab omnibus admittuntur. Prior quidem de peccato veniali sæpè repetito ob ea, quæ superiùs dicta sunt, circa prædictam anteriorem difficultatem. Posterior verò de contractu speciali, quia per contractum specialem potest quis se obligare validè, prout libet, ad reparandum damnum etiam purè fortuitum, & eueniens absque vlla prorsus culpa, seu Theologica, seu Legali.

Art. 20. His igitur prætermissis suadetur assumptum. Quia omnis obligatio restituendi ducit originem ab hominum mutua inter se conuentione vniuersali, vt sæpè dictum est ex doctrina qu. 25. confirmanda vlterius infrà. Fieri autem non potuit, vt omnes in hoc vniuersaliter conuenirent, vt ex vnico peccato veniali resultaret grauis obligatio restituendi. Quia peccatum veniale est de genere malorum moraliter ineuitabilium, & quilibet facillimè incidit specialiter in illud, quod in omissione diligentiæ consistit. Diligentia namque contraria requirit attentissimam plurimarum circumstantiarum obseruationem, & præcautionem. Restitutio è conuerso, quæ est materia obligationis grauis, est opus difficile, ac arduum, cuius grauamen plerosque homines malè vexat. Non potest autem omnibus hominibus vniuersaliter, ac vniformiter placere, vt sit facilè, ac penè ineuitabile incidere in obligationem vsque adeò grauantem, & cui difficillimè satisfiat; maximè cum ex eiusmodi obligatione vniuersali prouentura minimè foret vnicuique spes indemnitatis in bonis suis, æqualis periculo magni grauaminis, quandoquidem posita etiam eiusmodi obligatione adhuc peccatum veniale negligentiæ foret vitatu difficilè, & restitutio itidem difficilis. Quotus autem quisque est, qui velit spem coniunctam cum periculo valde præponderanti? connaturalius igitur fuit, & conuenientius, vt omnes in eam voluntatem conuenirent, qua reputarent tanquam malum purè fortuitum, quod ex veniali omissione diligentiæ processisset in materia graui. Facilius nimirum est patientem esse in tolerando damno proprio aduenient extrinsecùs per leuem alterius iniuriam; quàm diligentem esse in reparando damno alieno ex bonis proprijs.

Art 21. Quapropter in capite illo vltimo de iniurijs nomine imperitiæ, & negligentiæ intelligitur peccatum lethale, vt asserunt Lessius, & alij. Nec

nomine

nom ne contingent ut intelligitur discriminatim quidnis ab olutè possibile euenire, sed quod frequenter contingit. Id quod vltrà datam rationem vniuersalem, hoc specialiter persuadet, quod suggerit ibidem Pontifex : *scire debuisti, ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere.* Nec minori cum fundamento subintelligitur culpa lethalis in Can. *Consuluisti* 1. vbi agitur de homicidio parentum collocantium secum in lecto filios tenellos, vndè eorum suffocatio, ac oppressio facilè consequatur. Iam leges ciuiles præcipientes in nonnullis casibus reparationem damni secuti ex culpa leui, aut etiam leuissima, vel sunt accipiendæ, vt vult Cardinalis de Lugo, de culpa absolutè quidem leui, aut leuissima, sed quæ respectiuè sit culpa lata, & coincidat cum peccato lethali; vel potiùs dicendum est cum Scoto, Lessio, & aliis eas leges non obligare in conscientia ante iudicis sententiam; idque eadem ferè ratione, qua idem in simili dictum est qu. 26.

Art. 22. Adde fieri non posse, vt omissio diligentiæ in re graui, & capaci quantùm est de se grauis obligationis, sit venialiter tantùm peccaminosa, nisi ex defectu deliberationis sufficientis, quantùm est de se ad lethale. Si enim sufficienter aduertas ex tua diligentiæ omissione graue nocumentum imminere proximo, teque teneri ad eam diligentiam, peccas vtique lethaliter eam omittendo. Absurdum namque est dicere te nonnisi leuiter offendere proximum ea diligentiæ, ad quam ille habebat ius, omissione perfectè deliberata, quæ ipsi creat iacturam centum millium aureorum, aut regni. Si autem desit deliberatio sufficiens ex se ad lethale, est ille ipse casus de quo ab initio disputatur, ideóque nulla in auctoritatibus propositis adducitur difficultas specialis. Concluditur igitur postremò nunquam ex peccato veniali iniustitiæ resultare posse obligationem grauem restituendi, nisi actus, quo peccator consentiat cum plena deliberatione in obligationem grauem; posse verò si in illam ita consentiat, modo superiùs explicato.

Art. 23. Vndè patet ad rationem dubitandi, quia licet obligatio non nocendi, & obligatio reparandi damnum spectent ad eandem virtutem, & pendeant ex eodem iure; potest tamen variari obligatio ex voluntate nocentis imponentis sibi obligationem imposterùm maiorem, quam sit illa, ad quam aduertit explicitè, cùm committit peccatum iniustitiæ; atque variata suppositione, variatur opus pertinens ad iustitiam, & exactum à iure.

QVÆSTIO XXXIII.

Vtrùm necesse sit, & sufficiat restituere quantùm ablatum fuerat?

VIdetur nec semper id esse necesse, nec semper sufficere. 1. Quia fieri potest, vt tempore intermedio post iniuriam illatam, & antequam fiat restitutio, mutetur fortuna læsi, aut lædentis, aut vtriusque; nempè, vt qui tunc erat diues, postea sit pauper, aut è contra. Atque ex vtrouis capite subsequitur inæqualis obligatio, respectu cuiusque.

2. Qui læsit iniustè, vltra restitutionem rei ablatæ, tenetur præterea reponere quantùm sufficit ad sedandum dolorem patientis prouenientem ex iniuria vltra eum, qui consurgit ex re amissa. Quia ad id cogunt iudices per sententiam. Quod esset iniquum, si ea obligatio supererogandi non resultaret ex formali lædentis iniustitia. Necesse igitur est, vt iniustè accipiens restituat vltra id, quod ablatum fuerat.

Art. 1. Resp. Certum imprimis est ex dictis suprà, ratione rei acceptæ, debere restitui totam rem, quæ accepta fuit, siquidem tota superest; sin minus quatenùs extiterit, vel in se, vel in suo effectu. Effectus autem rei sunt tùm res accipientis, cuius loco consumpta est res accepta, quæque consumenda erat, si hæc illi substituta non fuisset; Quia nemo per damnum alterius locupletior fieri debet; tùm fructus prouenientes ex re accepta, siue percepti iam sint, siue pendentes, quia res quælibet domino suo fructificat. Eius videlicet est virtus fructifera cuiusque rei, & quidquid in ea causaliter continetur, cuius est ipsa res.

Art. 2. Porrò inter fructus restituendos censentur non solùm purè naturales, seu qui spontè prouenium, nulla, aut vix vlla concurrente industria, aut labore, vt fœtus animalium, & arborum poma; sed etiam mixti, seu ad quos æqualiter, aut ferè virtus naturalis, & industria, aut labor concurrunt; idque siue natura præualeat, vt in segetibus, vino, oleo, & similibus, qui à Theologis dicuntur fructus naturales; siue præualeat industria, vt in pretiis rerum locatarum, & similibus, quæ à Iurisperitis dicuntur fructus ciuiles. Verùm fructus mixti, nonnisi deductis expensis, & æstimatione laboris, restituuntur. At fructus purè industriales, seu quorum res ipsa ferax non est de se, sed sola hominis industria parit; licet ad illos deseruiat res aliena tanquam instrumentum, non subiacent obligationi restituendi; sed fiunt eius, qui adhibet industriam, siue bonæ, siue malæ fidei possessor is fuerit. Quia sua vnicuique industria vtilis esse debet. Vndè ad dominum rei solùm pertinebit, quantùm æstimabitur vsus eiusdem rei, seu instrumenti.

Art. 3. Certum deindè est omnia eadem debere restitui ratione iniustæ acceptionis, seu læsionis; idque non tantùm quatenùs extiterint in se, vel in suo effectu, verùm etiam si interierint, nec vllam indè cæperit vtilitatem realem, qui nocuit. Quia nemini debet nocere iniquitas alterius in rebus absolutè suis. Quapropter qui iniustè læsit, debet præterea restituere omne lucrum cessans, & damnum emergens, secundùm prudentem æstimationem spei circa vtrumque omnibus hinc indè consideratis. Idque debet, siue lucrum cessans, & damnum emergens contineatur in eodem illo genere bonorum, in quo læsio directè facta fuit, siue in diuerso. Omnium namque indiscriminatim reparationem esse debitam, ratio data æquè persuadet, dummodò nocumentum consecutum sit ex actione iniusta; nec illud erat aliundè nihilominùs euenturum absque cuiusquam iniustitia. Nempè res similiter interitura apud dominum, nemine etiam ipsum iniustè lædente, nullius est pretij. Dicitur autem nemine iniustè lædente, quia nocumentum illatum ab vno, inferendum fuisse ab altero; nihil excusat, lædentem de facto. Is enim de facto in se suscipit onus restituendi, quod similiter ad alium pertinuisset, si alius de facto læsisset, vti contingit in re empta ab aliquo, quæ, vel facultas eam destruendi emenda fuisset ab alio. Dictum nimirùm est suprà qu. 23. perindè commutationem vtrobique interuenire, quod ad hoc punctum attinet.

Art. 4. Difficultas igitur solùm superest, an qui iniustè læsit, teneatur præterea ad aliquid ratione culpæ. Respondet cum distinctione D. Thomas qu. 62. art. 3. antè sententiam quidem iudicis sufficere, si restituatur quantùm iniustè ablatum fuerat; post sententiam verò iudicis consurgere insuper obligationem in conscientia id adiiciendi, quod iudex censuerit. Subdistinguit ibidem Caietanus, vel pœna stabilita per legem indiget ad executionem sui aliqua actione, vt mutilatio, verberatio, & similia: vel nulla præterea indiget actione, quia in sola priuatione consistit, vt excommunicatio, suspensio, interdictum, & similes. Prior pœna, ait, non obligat in conscientia ante sententiam iudicis; posterior obligat.

Art. 5.

Art. 5. Verùm subdistinctio illa Caietani tangit punctum latiùs patens, quàm sit hoc, de quo hic agitur, & agit ibi D. Thomas. Dantur nimirùm leges pœnales non solùm aduersùs actiones iniustas, & offensiuas proximorum in suis iuribus, sed etiam aduersùs alia peccata nihil nocentia proximis, vel non nocentia aduersùs ius, & iustitiam. Deindè non est vniuersaliter vera ea doctrina, quia lex spolians in pœnam iuribus circa bona pecunia æstimabilia non indiget ad sui executionem vlla actione positiua, nec tamen obligat in conscientia ante iudicis sententiam. Præterea D. Thomas non agit de qualicumque pœna actionis iniustæ, sed de ea tantùm, quæ imponitur in fauorem iniuriam passi, vt ipsi satisfiat, & tollatur ex eius animo offensio præconcepta superaddendo pœnam cedentem in eius vtilitatem, & lucrum; pro qua re adest ratio specialis independens ab vniuersali legum pœnalium consideratione.

Art. 6. Nempè offensionem, & perturbationem animi, quam iniustè passus est, qui passus est iniuriam, non esse compensabilem ad æqualitatem, vti paulò post ostendetur, sicut est compensabilis ad æqualitatem iactura bonorum, quæ ablata fuere per iniustam actionem. Ergo satisfit obligationi iustitiæ antecedenti sententiam iudicis, & consequenti ad iniuriam ex natura rei constituta æqualitate inter ablatum, & restitutum, atque de reliquo, quoad compensandam offensionem animi, & rationem formalem iniuriæ, standum est arbitrio iudicis; nec est vlla ante eius sententiam obligatio specialis restituendi, ac superaddendi vltra quantitatem nocumenti illati in bonis exterioribus; quandoquidem in nouo Testamento nulla datur lex diuina, aut humana de superaddenda determinata aliqua quantitate pro offensione animi, & ratione formali iniuriæ, vt aduertit D. Thomas ad primum; atque hæc est legitima quæstionis propositæ resolutio sufficere nimirùm, si tantumdem restituatur quantum ablatum fuerat, dùm nihil vltrà præcipit iudex.

Ad. 1. Constat ex qu. 30. & 31. ex neutro illo capite variari quantitatem singulis debitam. Qui verò ex vtroque, vel altero docent illam variari hoc insuper difficultatis habent aduersùs se, vt componant eam suam sententiam cum doctrina modo tradita, quæ est communis, & indubitata apud omnes.

Ad. 2. Patet ex nuper dictis cum D. Thoma, & videri insuper possunt, quæ in eam rem dicta sunt qu. 23. circa differentiam inter restitutionem, & satisfactionem propriè talem.

QVÆSTIO XXXIV.

Vtrùm restitutio facienda sit iuxta existimationem nocentis?

Videtur obligationem plus, vel minùs restituendi nunquam pendere ab æstimatione nocentis. 1. Quia hoc est discrimen virtutum, quæ versantur circa passiones, & earum, quæ versantur circa operationes, vt obligatio illarum mensuretur existimatione operantis; istarum verò nequaquam. Quia virtutes, quæ versantur circa passiones intendunt medium rationis; quæ verò circa operationes, medium rei secundùm se, vt dictum est quæst. 9. Ergo quantitas restituenda semper, & vnicè dependet ab inæqualitate causata à parte rei, nec potest vnquam variari propter varietatem præexistentem in existimatione, & iudicio nocentis.

2. Si quantitas restituenda aliquandò esset mensuranda dependenter ab existimatione nocentis, semper deberet taxari iuxta eandem. Quia lex restitutionis semper est vna, & eadem. Sequela autem est absurda apud omnes.

Art. 1. Resp. Non est dubium, quin si quantitas nocumenti reipsa illati fuerit minor, quàm existimauit, qui nocuit, non teneatur is ad restituendum iuxta suam æstimationem, sed præcisè quantum re ipsa nocuit. Quia hoc solùm restituto constituitur æqualitas intenta per iustitiam, & ad nihil vltra æqualitatem tenetur ex iustitia, loquendo per se, & nisi error præuius perseueret. Quando autem euentus nocumenti superat inculpabilem existimationem nocentis, non conueniunt auctores circa quantitatem restituendam.

Art. 2. Cardinalis de Lugo respondet post alios non paucos cum distinctione; vel enim nocumentum superans existimationem nocentis fuit realiter indistinctum ab eo, quod præcognouit, qui iniustè nocuit, vt si proiecit in mare gemmam alienam existimans esse vitrum, & sciens esse alienum quidquid esset. Vel fuit idem nocumentum realiter distinctum, & resultans deinde præter opinionem; vt si combussit segetes, & indè factum est, vt combureretur etiam domus præter omnem opinionem, & suspicionem comburentis segetes. In priori euentu docet deberi restitutionem iuxta quantitatem nocumenti reipsa illati: in posteriori verò nonnisi quatenùs præuisum fuit. Reddit rationem discriminis, quia qui proijcit gemmam tametsi existimet esse vitrum, vult reipsa proijcere gemmam, & volitione executiua vult perdere, quod habet in manu, quidquid illud sit. Ergo tenetur ad reparandum damnum, quale reipsa fuit, quia sic reipsa voluit. Qui verò apposuit causam damni reipsa subsecuturi ignorans inuincibiliter illud esse subsecuturum, nec realiter, nec formaliter vult damnum reipsa subsecutum; nec illud magis amplectitur volitione executiua, quàm intentiua; sed, respectu vtriusque, se habet merè per accidens; & moraliter perindè æstimatur, atque si nocumentum omninò inopinatum, & distinctum realiter ab eo, quod præuisum est, non esset re ipsa subsecutum.

Art. 3. Verùm hæc ratio discriminis nequaquam satisfacit. Quia ignorantia quoad vim damnificandi perindè omninò est, atque ignorantia quoad valorem rei. Tota namque vis damnificandi est indistincta realiter ab actione, seu renociua inferente reipsa maximum nocumentum, non minùs, quàm sit indistinctus maximus valor à re plurimum valente in seipsa. Quare si is qui perdidit gemmam, aut verum aurum æstimans esse vitrum, aut aurum falsum, tenetur ad valorem gemmæ, aut auri veri; similiter is, qui dedit cibum re ipsa lethalem existimans inculpabiliter esse causatiuum solius insomnij, aut leuis doloris in capite, tenebitur de toto damno consecuto reipsa per se ad mortem hominis. Nempè voluisse causam necessariam damni, perindè moraliter est, atque idem damnum immediatè, & in se voluisse, maximè cùm priuatio boni sit indistincta à quolibet incompossibili cum eodem bono, ideóque per se ipsum immediatè priuet eodem bono pro eo tempore, pro quo est incompossibile cum illo, de quo alias: nec enim ad præsens multum refert, præter quam ad hominem aduersùs auctores distinctionis, quæ directè impugnantur.

Art. 4. Ratio igitur paritatis à priori independens ab ea opinione de priuatione, desumitur ex eo, quod ad æstimationem, & effectus morales actuum, tam bonorum, quàm malorum perindè valet distinctio rationis, atque distinctio realis, vt dictum est cum D. Thoma aliorumque communi, & indubitata sententia qu. 2. de Virt. Theol. & alibi non semel. Ergo damnum esse distinctum realiter, vel indistinctum realiter ab eo damno, quod præmissum est, seu existimatum formaliter,

formaliter, nihil variare potest æstimationem, & effectus morales actionum, sed quantitas præcisa per rationem à quantitate damni realiter subsecuti perindè reputabitur, atque si identificata realiter minimè cum illa fuisset: sicut reputatur ab omnibus, quoad quantitatem, seu magnitudinem malitiæ actus.

Art. 5. Dicendum itaque est vniuersaliter, in nullo euentu deberi restitutionem vltra quantitatem innocenter existimatam à nocente, nullamque obligationem resultare ex quantitate damni, & valore rei inuincibiliter ignoratis ità, vt ne dubitaueris quidem de vlteriori valore, aut vi nociua.

Art. 6. Ratio est, quia inhumanum est, vt homines contrahant obligationem ex actione sua modo minimè humano. Obligatio autem consequens ad ignorantiam inuincibilem, contracta eatenùs esset modo minimè humano, quia homo quatenùs ignorat, nihil differt à bruto, & agente inanimato. Caret enim eatenùs libertate, quæ est discretiua humanitatis, & à qua pendent obligationes contrahendæ per actionem propriam.

Art. 7. Confirmatur ratione superiùs indicata quæst. 32. versus finem. Quia nemo creditur consentire in contractum maioris periculi, quàm spei. Voluntas autem consentiens reparationi damni minimè præuisi, & superantis existimationem conijcit in màius periculum, quàm spem. Grauius namque proculdubio est spoliare se scientem bonis suis in compensationem erogandis, quàm ijsdem ab alio ignoranter priuari. Quare communis hominum consensus antecedens euentus æquè possibiles, respectu cuiusuis, hic potius est, vt reputentur pro damnis purè fortuitis, quæ ab aliquo minimè existimante illata fuerint, quatenùs inculpabilem existimationem, & opinionem nocentis excesserint, quàm vt spem aliquam maiorem concipere, ac fundare voluerint non patiendi nocumentum, inito contrario pacto.

Art. 8. Confirmatur rursùs, quia nemo rationabiliter irascitur aduersùs nocentem cum ignorantia nocumenti, quatenùs ignorauit, ac proindè non ageret rationabiliter cum eo, si hostiliter eatenùs ageret cum eodem. Ageret autem hostiliter, si compelleret ad subeundum magnum damnum pro placatione sui, nec aliter vellet redire ad pristinam pacem, ac beneuolentiam mutuam. Quare ad rationem discriminis suprà assignatam dicitur in actione, siue mediatè, siue immediatè plus nocente, quàm putauit auctor actionis, excessum se habere purè materialiter, quoad prudentem operis æstimationem, atque ideò nullum eatenùs effectum moralem specialem resultare; neque realem ignoti cum noto identitatem quidquam in contrarium valere.

Art. 9. Dictum autem est vniuersaliter neminem teneri ad reparandum damnum, quatenùs fuit inopinatum, ac inexcogitabile, seu non timendum prudèter. Quia nullum, quoad hoc, admittendum est discrimen inter eum, qui nocuit putans quantitatem nocumenti esse sufficientem ad lethale, & eum, qui putauit esse sufficientem solùm ad veniale; cùm vterque putauerit esse minorem, quàm re ipsa fuit, nec de oppositio dubitauit, quod rarò contingere potest. Licet enim qui putauit quantitatem esse sufficientem ad lethale, eo ipso hostiliter egerit, ideóque meruisse videatur, vt etiam cum ipso hostiliter agatur exigendo ab eo, quantùm reipsa nocuit. Quod meritum nequaquam inest existimanti quantitatem esse venialem. Hæc nihilominùs differentia, cui plurimùm insistit Cardinalis de Lugo disp. 8. sect. 5. nulla ex parte labefactat vim superioris nostræ rationis vniuersaliter concludentis. Solùm enim persuadet facilius, ac rationabilius condonari venialiter, quàm lethaliter peccanti restitutionem quantitatis ab vtroque existimatæ. Si enim exigatur vltra existimationem, ac prudentem dubitationem, non hostiliter solùm agetur, sed etiam tyrannicè, ac inhumanè.

Art. 10. Opponit Cardinalis paritatem ex incursione pœnarum excedentium sæpè existimationem peccantis. Sed retorquetur facilè, & efficaciter paritas. Quia quantitas pœnæ iustæ non potest excedere per se quantitatem culpæ formalis; nec culpa formalis potest excedere existimationem peccantis, circa grauitatem culpæ. Ergo similiter quantitas rei restituendæ non potest excedere per se quantitatem nocumenti existimatam à nocente. Nempè restitutio correspondet nocumento proximi, sicut pœna culpæ quatenùs imputabilibus; idque simili prorsùs modo pro culpa, & nocumento, siue leui, siue graui. Quæ ipsa vniformitas, quoad leue, & graue in pœna, & culpa nocet specialiter intentioni Cardinalis volentis tueri discrimen inter iniustitiam leuiter, & grauiter peccaminosam, cum tamen æquè contingat pœnam per accidens excedere culpam leuem, ac grauem; neutram verò vnquam excedere possit per se. Quæstio autem præsens est de obligatione per se vltra nocumentum existimatum. Concluditur igitur quantitatem restituendam nunquam posse esse maiorem inculpabiliter existimata; posse tamen aliquando esse minorem.

Ad 1. Dictum est eo in loco, & sæpè aliàs medium rei, quod intendit iustitia considerari relatè ad ius eius, circa quem operatur ipsa iustitia. Ostensum autem est non competere ius patienti, vt sibi restituatur quantum re ipsa fuit nocumentum, quod passus est, sed quantum inculpabiliter existimauit, qui nocuit; Atque eatenùs tenetur ad medium rei, qui nocuit; neque, si postea per nouum errorem restituat bona fide minùs, quàm existimauit, quando nocuit, propterea liberatur à tota obligatione, sed tenetur supererogare, cùm primùm innotuerit posterior error. Cuius nihil simile est in alijs virtutibus, quæ versantur circa passiones.

Ad 2. Satis superque patet ex dictis suprà ratio differentiæ, ob quam, qui minùs nocuit, quàm putauit, non debeat restituere quantum putauit, sed minùs; non verò similiter plus debeat restituere, quàm re ipsa nocuerit, qui plus nocuit, quàm putauit, ideóque, neque semper, neque nunquam standum sit mensuræ existimationis, quæ præluxit nocenti. Quia semper satisfit iuri patientis, si recipiat, quantum amisit; & aliquando, etiam si minus recipiat.

QVÆSTIO XXXV.

Vtrùm sola nocentis intentio possit variare obligationem restituendi?

VIdetur variare posse. 1. Quia in materia aliarum virtutum sola diuersitas intentionis ex parte operantis potest inducere dispares obligationes ex. gr. si actio vtilis alteri fiat animo benefico, obligat ad gratitudinem; si minùs non obligat; idemque apparet in pluribus alijs aliarum virtutum exemplis, quæ prosequitur latè Cardinalis de Lugo disp. 8. sect. 6. Ergo id ipsum accidere potest in materia iustitiæ. Nec enim apparet vlla, quoad hoc punctum, differentia inter ipsam, & alias virtutes.

2. Sola diuersitas intentionis efficere potest, vt quis constituatur, vel non constituatur in ratione causæ moralis, respectu effectus consecuti ad eius actionem; vt patet in eadem tentatione denominante dæmonem, vel hominem causam peccati ex tentatione suborti, minimè verò Deum; quia illi intendunt peccatum,

peccatum, Deus verò minimè intendit. Ergo eadem sola diuersitas intentionis efficere poterit, vt aliquis sit causa moralis nocumenti resultantis proximo ex sua actione, tametsi non sit inductiua illius ex sua natura. Causalitas autem moralis in damnum proximi inducit obligationem restituendi. Qua ratione mouetur Vasquez.

3. Videtur insuperabile hanc in rem argumentum desumi ex lege secunda §. *idem Labeo ait ff. de aqua pluuia arcenda.* Exque aliis similibus præcipientibus reparationem damni secuti, si tale damnum intentum fuit ab auctore operis, ad quod consecutum est, minimè verò secluſa intentione damni. Vndè hoc idem, vt certum supponere videntur quamplures auctores apud Thom. Sanchez lib. 2. consil. cap. 1. dub. 5. recurrentes ad intentionem operantis, aut omittentis pro obligatione, aut de obligatione restituendi. Ergo dubitari non potest, quin intentio nocentis se sola sufficiat ad variandam hanc obligationem.

Art. 1. Resp. An intentio nocendi possit aliquando inducere, vel augere obligationem restituendi, non adfuturam, si illa non adfuisset, tametsi cætera omnia adfuissent eadem; maximè verò si adfuisset præcognitio possibilitatis nocumenti coniuncta cum persuasione moraliter certa illud non esse subsecuturum ad talem actionem, & tamen de facto subsecutum est ad ipsam? Affirmant, & negant graues, nec pauci auctores. Dicendum autem est intensionem nocentis se sola nihil ad rem facere, nec variare posse obligationem restituendi. Cui sententiæ fauent Thomas Sanchez, Lessius, Nauarra, Turriauus, & alij. Quia ius proprietatis vnicuique conueniens, respectu suorum bonorum tantùm indirectè extenditur ad actus internos voluntatis, quatenùs sunt causatiui alicuius actionis directè contradicentis eidem iuri. Ergo quando actio exercita, ex intentione vtcunque aliàs mala, non fuerit contraria iuri alterius, ea intentio non erit mala malitia iniustitiæ, sed inuidiæ, inimicitiæ, vel alterius similis vitij. Confirmatur quia sola diuersitas intentionis non potest efficere, vt desit æqualitas bonorum, per iustitiam intenta, vt per se patet. Ergo non potest facere, vt actio exterior, aliàs non futura iniusta, sit iniusta, adeóque inductiua obligationis restituendi; hoc est, vt sit inductiua inæqualitatis, & obligationis reparandi æqualitatem.

Ad 1. Hoc est discrimen inter iustitiam, & alias virtutes morales, vt illa in medio rei, istæ in medio rationis consistant, vti expositum est quæst. 9. eamque medietatem respicit iustitia relatè ad ius alterius, eoque solo eam metitur; cum aliæ virtutes aliis rationibus nitantur. Peruersitas autem intentionis sòlùm recedit à medio rationis, quando secluſa intentione, nulla est iniustitia in actione secundùm se, tametsi fiat cum perfecta aliàs rei ipsius cognitione, ac deliberati one, nec intentio secundùm se præcisè considerata subest iuri alterius, vt per se patet. Aliæ virtutes respiciunt alia motiua, & medietatem aliam variabilia ex intentione operantis, ad quam etiam immediatè, & secundùm si referuntur. Nulla igitur est paritas obiectionis.

Ad 2. Distinguitur antecedens, sola diuersitas intentionis efficere potest, vt quis constituatur in ratione causæ moralis iniustè agentis formaliter, negatur antecedens; agentis contra charitatem, amicitiam, beneuolentiam, misericordiam, & similes virtutes conceditur antecedens. Ratio discriminis patet ex fundamento veritatis, & ex responsione ad 1. Comparatio illa Dei, & dæmonis, aut hominis, nihil vrget. Quia illud discrimen non oritur ex sola diuersitate intentionis, sed etiam, & maximè, atque radicaliter, quia dæmon, & homo tenentur ad non tentandum; Deus verò non tenentur, vt non tentet eo modo, & sensu, quo id illi est possibile; ideóque illis tribueretur peccatum secutum ex tentatione, tametsi illud minimè intendissent, sed tantùm contempsissent secuti alia motiua.

Ad 3. leges illæ ciuiles nihil continent contra conclusionem positam sub terminis, quibus ea notifica est, & sub quibus examinatur à Theologis quæstio præsens. Quia Iurisconsulti non respiciunt ad intentionem purè internam secundùm se; sed ad actionem, vel omissionem, quæ talem intentionem nociuam præsupponit per se. Talis autem, seu actio, seu omissio est iniusta ex se, & inductiua obligationis restituendi, tametsi absit intentio formalis nocendi. Quia est inductiua damni alieni, vel absque vllo commodo proprio, vel cum eo commodo, quod est contra ius alterius. Nemo enim nisi per accidens ex præsumptione benè fundata grauatur per leges, quando facit, aut omittit id, ad quod secundùm se habet ius; hoc est id, in quo fauent ipsi leges, quamcunque demum intentionem gerat purè interiorem actione exteriori existente conformi ad leges quoad omnia exteriora secundùm se. Auctores verò indicati in obiectione, vel hunc eundem sensum secuti sunt, vel aberrarunt à vero.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrùm restitutio partis debiti possit liberare ab obligatione graui restituendi?

Videtur liberare posse. 1. Quia eadem lege, eodemque modo tenetur vnusquisque ad reparandum damnum illatum, qua, & quo tenebatur ad illud non inferendum, siquidem dictum est suprà vtrumque actum esse eiusdem infimæ speciei, eodemque iure patientis moueri adæquatè. Ergo nemo peccat lethaliter retentione eius præcisè partis, cuius solius ablatione non peccasset lethaliter. Ergo liberari potest ab obligatione graui per restitutionem solius partis debiti retento reliquo, cuius ablatio non fuisset peccatum lethale.

2. In materia honoris, qui nocumentum graue prius illatum ita imminuit, vt ampliùs non sit graue, non subest deindè obligationi graui restituendi, ac reparandi partem damni, quæ supereſt. Ergo similiter dicendum est in re pecuniaria.

3. Quia aliàs non obligatus obstrinxit se voto ad dicendum officium diuinum; & si aliquando intermisisset, ad illud dicendum bis die sequenti, liberatur ab obligatione graui, si die sequenti dicat secunda vice vsque ad paruam quantitatem, qua prætermissa die præcedenti, pro quo compensat, non peccasset lethaliter. Est autem eadem prorsùs proportionis ratio de restitutione, & compensatione pecuniæ sublatæ.

Art. 1. Resp. Valdè percrebuit apud auctores modernos sententia affirmans eum, qui restitui partem debiti, qua sublata non peccasset initio lethaliter, liberari ab obligatione graui restituendi, quam contraxit per peccatum iniustitiæ in re pecuniaria. Dicendum tamen est non propterea liberari ab obligatione graui ex natura rei. Quia qui læsus fuit quoad quantitatem sufficientem ad lethale, eo ipso acquisiuit ius aduersùs lædentes ad exigendam totam illam quantitatem simul, potestque proindè vtendo iure suo nolle acceptare partem, si seorsim offeratur, vel etiam acceptare, sed sub ea conditione, vt tali deindè tempore, aut opportunitatè superaddatur, quod deest, & non aliter. Cùm enim absolutè debeatur

tota quantitas simul, seu simultanea totius quantitatis redditio, non excedet creditor limites iuris sui, nec iure suo cadet, siue adæquatè, siue etiam inadæquatè, si totam simul quantitatem, & non aliter velit. Vult enim, quod debetur, & vti debetur, & licet ipsi velle carere tota quantitate, dùm non potest habere nisi partem ob iniquitatem debitoris.

Artic. 2. Vndè fit, vt non possit censeri creditor condonare eam partem, quam non vult acceptare absque reliquo. Quia nemo censetur cedere iuri suo, quoad substantiam rei ex eo præcisè, quod velit indiuisim vti iure suo, etiam quoad modum debitum ipsi simul cum substantia. Quapropter, qui restituit partem debiti parte alia retenta, saltem si hæc sit notabilis comparatione facta cum ea, quæ restituitur, nihil feciſſe reputandus est; nisi cum sufficienti speciali fundamento præsumatur in creditore voluntas acceptandi partem, quæ seorsim redditur, tametsi reliquum absolutè negetur.

Artic. 3. Verùm istiusmodi præsumptio non est facilis, & indiget speciali fundamento. Quia plerúmque contingit creditores magnarum quantitatum nolle acceptare partem debiti oblatam cum voluntate nunquam reddendi reliquum, præsertim si hoc sit notabile, respectu partis oblatæ. Illud nimirùm ipsum, quod si solùm deberetur, acceptaretur libenter; recusatur communiter, si sit pars debiti, maximè verò si sit parua pars, vt patet esse, quæ quantitatem rei pecuniariæ sufficientem ad lethale redigit ad insufficientem. Præsumptiones autem non licet facere absque speciali fundamento, nisi secundùm plerúmque contingentia. Adde lædentem iniustè, quoad quantitatem sufficientem ad lethale, eo ipso agere hostiliter cum læso, & insuper agere fraudulenter cum eodem, dùm vult liberari à magno onere per paruam compensationem. Non autem facilè præsumitur per se, impetitum hostiliter velle nihilominùs amicabiliter excipere redeuntem in gratiam fraudulenter, & diminutè, retenta materia offensionis quoad partem notabilem; sibique potiùs tentans prouidere, quam læso. Difficilior namque est reditus in beneuolentiam, ac pacem, quàm beneuolentiæ, & pacis conseruatio; ideóque non præsumitur prudenter sub eadem conditione. Tenetur autem qui læsit satisfacere iuri patientis, quatenùs per se sufficit ad reditum mutuæ pacis, & beneuolentiæ, vt liquet ex dictis qu. 27.

Art. 4. Concluditur igitur eum, qui iniustè intulit damnum sufficiens ad lethale, non liberari ab obligatione graui reparandi illud per reparationem eius præcisè partis, qua dempta quantitas nocumenti non fuisset ab initio sufficiens ad lethale; sed necesse esse ad eam liberationem, vt reparet totum nocumentum, vel saltem, vt tam exigua sit comparatiuè pars relicta absque reparatione, vt existimari prudenter possit, eo non obstante acceptare absolutè creditorem eam partem, quæ sibi redditur, tametsi reliquam partem non propterea condonet, atque hæc profectò videtur communis hominum existimatio naturalis, quam non ita communiter contingit esse falsam, ac inanem, quoad res vsque adeò palpabiles, & pendentes ex animi dispositione vnicuique notissima per experientiam, quàm commune est, vt auctores nonnulli deludantur, ac implicentur consequentiis, & ratiunculis, ac paritatibus apparentibus.

Ad 1. Non ita contingit, nolle vnumquemque retinere reliquas omnes res suas, quando ei aufertur iniustè pars earum aliqua, sicut contingit nolle acceptare partem debiti præsertim exiguam absque reliquo, maximè verò, quando ea pars offertur à debitore merito exoso, & de nouo prouocante ad iram modo restitutionis maligno, & per versutiam corrupto. Ergo non tenet paritas. Deindè creditor acquisiuit nouum ius ratione iniuriæ, & hostilitatis exercitæ aduersùs ipsum. Vndè ante, & post iniuriam est idem ius, quoad quantitatem rei, sed diuersum, quoad modum illam habendi, & variato iure, variatur eatenùs obligatio.

Ad 2. In materia honoris alia longè ratio est, vt colligi potest ex dictis quæst. 29. necnon quæst. 16. de natura, & conditione honoris. Constat enim ex iis locis honori, & famæ renuntiari validè minimè posse, nisi cum lucro spirituali aliundè maiori, vel saltem æquali; idque neque quoad totum, neque quoad partem. Vndè qui grauem honoris iacturam passus est; nullam potest validè refutare partem restitutionis, seu compensationis, tametsi alia quantalibet pars nequaquam restituatur ab obligato ad totalem compensationem. At in re pecuniaria potest creditor nolle acceptare partem debiti seiunctam à parte altera, & licet ipsi carere interim tota quantitate ob contrariam naturam, & conditionem rei pecuniariæ substantis magis liberæ cuiusque facultati quoad iacturam, vel actualem eius defectum licitum, respectu damnificati. Quare concesso antecedente negatur consequentia.

Ad 3. Negatur similiter posse non acceptari à Deo partem officij, quæ persoluitur. Quia recitatio eius partis est bona, & laudabilis; atque fieri non potest, vt non placeat Deo, quod est bonum, & laudabile quatenùs bonum, & laudabile est; in Deo autem idem est acceptare bona opera nostra, eademque illi placere. Non ita se res habet in voluntate hominis, quoad pecunias, quarum videlicet pars potest validè, & licitè non acceptari, si offeratur seiuncta ab altera parte æquè sibi debita. Conceditur igitur similiter hic etiam antecedens, & negatur consequentia. His tamen non obstantibus non est vsque adeò reprobanda contraria sententia circa restitutionem debitam præcisè ratione rei inculpabiliter acceptæ. Quia non militat pro hoc euentu confirmatio superiùs adiuncta; nec fundamentum principale vsque adeò concludit apertè.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrùm impotens restituere in proprio genere teneatur supplere ex bonis alterius generis?

VIdetur teneri. 1. Quia absurdum est eum, qui furatus est obolum obligari ad reparandum damnum illatum; eum autem, qui occidit hominem, ad nihil ea de causa teneri. Ad nihil autem tenetur, si nulla esset obligatio supplendi ex bonis alterius generis. Quia vita hominis est irreparabilis in proprio genere.

2. Qui non potest reparare adæquatè totum damnum illatum in re pecuniaria, non propterea excusatur à restitutione eius partis, quam exhibere potest. Ergo neque is, qui læsit in honore, & salute, & non potest satisfacere in proprio genere, excusabitur à parte restitutionis per pecunias, quatenùs eam exhibere poterit.

3. Potest iudex saltem ex æquo, & bono præcipere, vt fiat compensatio per pecunias pro honore, & sanitate, quatenùs ipsi visum fuerit, quando non potest fieri reparatio damni in proprio genere. Ergo hoc ipsum committi potuit arbitrio lædentis; etsi quidem potuit, credendum est commissum ita fuisse de facto ex communi, & naturali hominum consensu, ne

frequenter

frequenter accideret, vt iniustè læsus omni prorsùs compensatione careret, & ne impotentis ad restituendum in proprio genere pergerent, iniustè agere absque fræno.

Artic. 1. Respond. Bona eiusdem generis dicuntur, quæ habent mensuram aliquam communem, diuersorum verò generum, quæ talem mensuram nullam habent, nisi fortè purè arbitrariam, & quoad aliquem effectum; non verò quà ad æqualitatem Arithmeticam, seu rei ad rem reducantur immediatè, & secundùm se. Inquiritur iam an qui infamauit aliquem, aut dehonorauit, nec potest, seu famam, seu honorem in propria specie reparare, teneatur aliquid, & quantum pecuniarum rependere? & similiter, an, & quantum, aut pecuniarum, aut famæ, & honoris rependere debeat, qui percussit, aut mutilauit irreparabiliter, aut occidit? eademque est quæstio de reparatione pecuniarum per augmentum honoris, aut sanitatis.

Artic. 2. Dicendum est cum Lessio, & aliis pluribus neque pecunias pro honore; neque easdem, vel honorem pro vita, & sanitate deberi vlla ex parte. Quia verò eadem omninò videtur esse ratio de compensatione pecuniarum per honorem, aut sanitatem, dicitur vniuersaliter impotentem restituere in proprio genere, ad nullam prorsùs restitutionem teneri directè, & ante sententiam iudicis. Inquam directè; Quia manifestum est infamantem, & percutientem, ac occidentem teneri ad reparandum totum damnum pecuniarium indè emergens; Necnon totum lucrum cessans, tam respectu infamati, seu percussi, quàm respectu quorumlibet aliorum ad quos de iure pertinerent eius pecuniæ, quatenùs pertinerent de iure, & non solùm ex liberalitate eius, qui immediatè passus est iniuriam. Pro qua re æstimanda est etiam prudenter spes incerta lucri, & periculum damni. Dicitur rursùs antè sententiam iudicis, Quia certum similiter est posito arbitrio iudicis, eiusque iussione circa compensationem faciendam pro iniuria per bona diuersi generis, teneri in conscientia condemnatum ad exhibendam quantitatem ab eo determinatam, siquidem præcipit, quod iuxta leges conducit ad bonum commune, & ad emendationem iniuriantis, atque ad lenimentum doloris in patiente.

Art. 3. His igitur præsuppositis probatur de reliquo conclusio à nonnullis. Quia quantulacumque pars honoris, & salutis præponderat quibusuis diuitiis, ac proindè nulla etiam minima illarum iactura potest per illas vnquam ad æqualitatem compensari, vel etiam ex parte, quia nulla datur pars totius intrinsecè repugnantis. Vbi autem æqualitas est impossibilis per se, nullus est locus intentioni iustitiæ tendentis per omnes suos actus, vel ad conseruandam, vel ad reparandam æqualitatem adæquatè si possit, sin minùs saltem inadæquatè.

Art. 4. Verùm hæc ratio si quid probaret, concluderet planè, vel nullam iniuriam vtcunque magnam in re pecuniaria esse lethaliter peccaminosam, vel quamlibet vtcumque leuem contra honorem, & salutem esse sufficientem ad lethale. Quia quod est maius eo, quod sufficit ad lethale, sufficiens planè est ad lethale; in sufficiens verò, quod est minus, quàm quod est insufficiens.

Art. 5. Deindè, vt quæuis pars minima honoris, & salutis præponderet absolutè quibusuis diuitiis in ordine ad vltimum, aut ad aliquem alium finem; certè non præponderat in ordine ad permouendum animum, & quoad vim dissolutiuam mutuæ beneuolentiæ, & societatis ciuilis. Patet enim magnum quoad hæc momentum esse positum in pecuniis; & in plerisque hominibus maiorem doloris, & iræ sensum excitari propter magnam illatam iacturam, quam propter leuem infamationem, aut percussionem. Neque verò est per accidens quoad humanas commutationes, quod plerúmque euenit, estque conforme iudicio, ac appetitioni communi hominum circa res præsertim naturales, nullaque facta suppositione circa singulos accidentali. Cùm ergo iustitia eum in finem immediatè respiciat, vt liquet ex qu. 27. patet, quod ad hanc virtutem attinet, non præponderare quamlibet partem honoris, & salutis quibusuis diuitiis; imò posse aliquam istarum quantitatem alicui illarum gradui præponderare; eaque ratione fieri, vt aliquæ iniuriæ aduersùs honorem, & salutem sint leues, ac veniales, aliquæ verò aduersùs diuitias sint è conuerso graues, ac lethales.

Artic. 6. Apparet præterea ex his insufficientem similiter esse quandam aliam aliorum probationem ab inconuenienti. Ex eo videlicet, quia si deberetur compensatio per bona alterius generis, fieret, vt passim depauperascerent homines, & quàm facilimè ex magnis fortunis deciderent in summam miseriam, rederenturque infelices propter culpas admodùm leues, quia infamationes, dehonorationes, ac percussiones leues sunt admodùm frequentes, atque est difficillimum ab illis omninò abstinere. Est verò sæpè impossibilis compensatio illarum adæquata in proprio genere, ac proindè frequenter fieri deberet; per pecunias, & cum nullæ, aut vix vllæ adæquent iacturam vtcunque paruam honoris, & salutis, sequeretur inconueniens propositum. Vndè vlterius fieret, vt plures sponte, dataque opera excitarent rixas, & prouocarent proximos maximè pecuniosos ad iram hoc animo, vt accepta iniuria parua in honore, vel salutè acciperent deindè in compensationem vim magnam pecuniarum.

Artic. 7. apparet inquam probationem istam non esse sufficientem. Quia iam ostensum est summam pecuniarum non vsque adeò magnam, & quæ non sufficiat ad mutandam notabiliter fortunam hominis posse, quoad finem intentum à iustitia præponderare paruæ iacturæ honoris, ac salutis. Idque non leuiter confirmat postrema pars inconuenientis propositi de frequenti ambitione eiusmodi iniuriarum pro habendis in compensationem pecuniis. Nec enim frequenti ambitioni expositum est quod minùs æstimatur, comparatione eius, quod æstimatur plus iuxta communem, ac vulgarem hominum appretiationem. Quid quod neutra ex his ratione probatur non posse honore, & salute compensari iniuriam factam in pecuniis? de quo tamen eadem debet esse ratione.

Artic. 8. Legitima igitur probatio conclusionis est. Quia bona diuersorum generum non possunt sibi inuicem substitui in ordine ad placandum animum, & ad sedandam iram prouenientem ex iactura vtrumuis eorum. Affectus enim erga vnum genus diuerti potest; minui, aut auferri non potest ex affectu ad aliud genus; ideóque neutrum loco alterius subintrare potest pro temperando, ac reordinando affectu. Nempè quod philosophus dixit 8. eth. 6. *impossibile est plures intentè diligere*; optimè D. Thomas q. 7. de malo, quæ est de peccato veniali art. 2. ad 12. restrinxit ad amorem eiusdem rationis. Nec enim si quis habeat multos amicos, propterea minùs diligit filios, aut fratres, si verò diffundat amorem in plures, aut filios, aut fratres minùs singulos diliget. Eadem ratione singuli amici diliguntur minùs ab habente plures amicos. Vndè prouenit, vt dolorem de iactura vnius, aut filij, aut fratris, aut amici, possit abolere alius, aut frater, aut filius, aut amicus; non possit tamen abolere dolorem de iactura filij,

aut fratris amicus illi subſtitutus, & ſic de cæteris eiuſmodi. Similiter ergo dolorem, & iram conceptam ex iactura ſalutis, abolere non poteſt honoris ſubſtitutio; neque ſubſtitutio pecuniarum eam, quæ concepta eſt ex iactura famæ, & honoris; aut è conuerſo: Nec enim minùs hæc inter ſe differunt, quàm illa alia, ſiue quoad entitates, & prædicata eſſentialia, ſiue quoad vtilitatem in ordine ad finem proximum, & immediatum cuiuſque illorum. Cùm ergo iuſtitiæ finis, vt dictum eſt, ſit conſeruatio ſocietatis ciuilis, & communis pacis, ac tranquillitatis, cum depulſione iræ, & diſcordiarum; patet nec pecunias honori, neque honorem ſanitati, aut è conuerſo ſubſtitui per iuſtitiam poſſe ex natura rei, licet per alias virtutes ſubſtitui vtcumque poſſint.

Artic. 9. Confirmatur validè hic diſcurſus ex Philoſopho cap. 5. huius quinti poſt medium. *Etenim neque ſocietas*, ait, *fuerit ſine permutatione; neque permutatio ſine æqualitate, neque æqualitas ſine communi menſura.* At ea, quæ ſunt diuerſi generis, modo dicto, communem menſuram nullam habent, vt liquet ex definitione initio præmiſſa, quæ eſt communis omnium auctorum; & præterea quia numquam quiſquam definierit quotus honoris gradus, aut quæ pecuniæ quantitas brachium, vel oculum adæquet; eademque eſt ratio de pecuniis, & honore inter ſe collatis. Ergo actus iuſtitiæ obiectum ſuum, & ſcopum inuenire inter hæc extrema nullo pacto poteſt.

Artic. 10. Agnouit Philoſophus ibidem, quàm eſſet difficile inuenire æqualitatem inter res tam diuerſas inter ſe, quàm ſunt ea omnia, quæ veniunt in commutationem ex communi hominum conſenſu, vt animalia, & res inanimatæ; & tamen neceſſe habuit eam inuenire, vt eſſet locus aliquis exercitio iuſtitiæ; *atque re quidem vera*, ſubiungit, *fieri nequit, vt ea, quæ adeò differunt, conueniant communi menſura: attamen indigentiæ ratione ſatisfieri poteſt.* Hoc eſt abſolutè, & ſecundùm ſe non poſſunt ad æqualitatem redigi, quæ ſpecie, imò, & genere differunt. Comparatiuè tamen, & relatè ad indigentiam hominis poſſunt redigi ad æqualitatem, & ſic terminare actum iuſtitiæ commutatiuæ. Ergo quæcumque ad eam pertinent neceſſe eſt, vt communem eiuſmodi menſuram ſubire poſſint. At neque vllus honor indigentiam ſalutis ex. gr. quæ eſt ex defectu brachij; neque indigentiam vtriuſuis ex his vllæ pecuniæ adæquare poſſunt; neque vlla ſalus, aut honor vllus indigentiam pecuniatum. Ergo inter hæc commutatio, & exercitium iuſtitiæ intercedere nequaquam poteſt.

Artic. 11. Confirmatur rursùs ex communi hominum ſenſu. Quia qui infammauit, aut vulnerauit, aut furatus eſt, & poſtea vult ſatisfacere obligationi conſcientiæ, conatur famam reparare honorando, mederi vulneri, & tantundem pecuniarum reponere. Quod ſi id aſſequi non poſſit, neque medicinis agit pro honore; neque honore pro ſanitate, neque pecuniis pro alterutra ex illis; ſed perindè conquieſcit, atque ſi nihil prorsùs agere poſſet in fauorem eius, qui paſſus eſt iniuriam. Ergo hic eſt communis hominum ſenſus inditus à natura; hæc in commutationem, & mutuam iuſtam compenſationem venire minimè poſſe. Igitur impotens reſtituere in proprio genere, non tenetur ex natura rei ſupplere ex bonis alterius generis, quod ad obligationem, & virtutem iuſtitiæ attinet.

Ad 1. Abſurdum id videri poteſt, cui abſurdum videri poterit pro obolo deberi compenſationem æqualem; pro vita verò hominis ſimilem compenſationem non deberi, vti certè non debetur. Hoc eſt abſurdum id: videri poteſt non cognoſcenti naturas rerum. Nam qui illas cognoſcit, ſcit quædam eſſe penitus incompenſabilia, vt vitam, alia verò incompenſabilia per pecunias, vt honorem, & ſanitatem; atque è conuerſo. Scienti autem hoc, & aduertenti nulla apparet abſurditas in hac doctrina; ſicut nec vlla apparet in eo, quòd quis vino emere poſſit frumentum, & vtrouis equum; & quiduis horum, atque ſimilium abſque vlla etiam vllius vtilitate deſtruere pro pecuniis, ac corrumpere poſſit: non poſſit tamen honoris, aut membri iacturam pati pro aliquo eiuſmodi, nec eam iacturam in pretium deducendo ſubuenire ſibi, & de aliis rebus, quibus indiget prouidere, cùm honor, & membra ſint bona tam ſua cuiuſque, quàm quælibet alia.

Ad 2. Conceſſo antecedenti negatur ſuppoſitum conſequentis; nempè erogationem pecuniarum poſſe eſſe partem compenſationis pro iactura honoris, aut ſalutis, quia pars dicitur, quod coniunctum cum alia, vel aliis partibus poteſt complere totum. Oſtenſum autem eſt nulla pecuniarum additione compenſari poſſe iacturam honoris ad æqualitatem; nulloque honore iacturam pecuniarum; eandemque eſſe rationem de ſalute comparata cum vtrouis ex illis extremo, in ordine ad finem ſpecialem, quem reſpicit iuſtitia. Nihil igitur horum eſt pars compenſationis iuſtæ, ac reparationis pro damno illato quoad aliquid aliud eorundem: ſicut quælibet quantitas pecuniæ etiam minima eſt pars cuiuſlibet alterius etiam maximæ ob rationem contrariam, & manifeſtum eſt eum, qui debet totum aliquod, debere ſingulas partes eiuſdem totius inuicem ſeparabiles, ac æſtimabiles ſeorſim; idemque dicitur de parte honoris, & de parte ſanitatis.

Artic. 1. Ad 3. Conceditur antecedens, & negatur conſequentia. Quia iudicis arbitrium non iniqui, eſt prudens, & vniformè, reſpectu omnium. Arbitrium autem ſingulorum erga ſingulos ciues vltra imprudentiam, quæ pleriſque ineſt, foret admodùm difforme, provt quiſque affectus eſſet ergà vnumquodque genus bonorum. Vndè frequenter fieret, vt compenſans plurimum aliis, parum admodùm ab aliis in compenſationem acciperet; & vice verſa. Vndè vlterius fieret, vt amore iuſtitiæ, & æqualitatis aperiretur via maximæ, ac valdè notabili inæqualitati, & iniuſtitiæ; atque inuerſio potius ordinis; quàm ordo congruus in Rempublicam induceretur. Deindè nolunt homines ſui honoris, ac ſalutis æſtimationem cuiuſuis promiſcuè alterius hominis, maximè verò iniurioſi arbitrio committere.

Art. 2. Demùm quidquid hoc eſſet compenſationis non pertineret ad virtutem iuſtitiæ. Quia non pertineret ad æqualitatem, aut totaliter, aut partialiter conſtituendam, vt dictum eſt. Neque verò, vel ipſe iudex eam intendit, quia non intendit, quod eſt impoſſibile; ſed inducit nouum ius actiuum in fauorem læſi, & aduersùs lædentem, atque is, qui læſit parendo iudici conſtituit æqualitatem non reſpectu damni illati, ſed reſpectu eiuſdem iuris noui. Imploratur nimirùm officium iudicis non ad abolendum ſenſum doloris, & iræ ſubortum ex iactura in vno genere per lucrum in alio genere; ſed ad eius doloris diuerſionem, & aliquale ſolatium. Bona enim diuerſi generis valent inuicem ad diuerſionem animi, & ad aliquod eius eo modo lenimentum. Hoc videlicet pacto amici, vt eo exemplo concludatur hæc quæſtio, ex quo cœperat cum D. Thoma eius reſolutio, leniunt iacturam conſanguineorum; & peccata

venialia,

venialia, licet non sint opposita charitati, minuunt tamen feruorem eius, non remouendo directè animum à charitate, aut ab aliquo eius gradu, sed diuertendo, & sic impediendo eius exercitium, ac intensionem, vt docet eodem illo in loco D. Thomas.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrùm ex iudicio temerario resultet obligatio restituendi?

VIdetur non resultare. 1. Quia intellectus est potentia necessaria, ideóque non potest non iudicare de vno quoque secundùm indicia, quæ videt. Quæ autem necessariò accidunt, nulla implicant obligatione auctorem actionis.

2. Videtur nunquam posse suboriri obligationem saltem grauem restituendi ex vllo iudicio purè interno. Quia quælibet iniuria exterior nocet magis, quàm quælibet existimatio purè interna, vtcumque sinistrè iudicantis. Sunt autem iniuriæ aliquæ exteriores, vsque adeò leues in omni genere, vt nullam inducant obligationem grauem. Ergo nullæ iniuriæ purè internæ valent illam inducere.

3. Restitutio instituitur ad sedandam iram iniuriati, vtque redeat pristina pax, & beneuolentia mutua. Iniuriæ autem internæ, nec excitare iram possunt, nec dissoluere pacem, & beneuolentiam mutuam. Quia dùm sunt purè internæ, non possunt innotescere iniuriato. Ergo ratione iniuriæ purè internæ nulla est necessaria, nullaque debetur restitutio.

Art. 1. Resp. Post examen iniuriarum exteriorum, quæ sunt notiores, ac manifestiores, succedunt iure suo iniuriæ purè internæ, quæ sunt occultiores; rediguntur verò ad iudicium temerarium, suscipionem, & dubitationem temerariam; atque tria sunt circa ipsas communiter recepta apud auctores D. Thoma quæst. 60. artic. 3 & 4. Primum est: iudicium temerarium de peccato graui proximi est peccatum graue iniustitiæ. Quia lædit ipsum grauiter in honore debito homini ex sua natura, & non dùm amisso per sufficientem manifestationem malitiæ ipsius. Et præterea disponit efficaciter iudicantem, vt agat exteriùs contemptibiliter cum iudicato. Ac demùm si peccatum, de quo temerariè iudicatur, sit offensiuum, respectu indicantis; vt respectu mariti adulterium vxoris, respectu donatarij, & amici mala intentio donantis, & amicabiliter agentis; idem iudicium dissoluit amicitiam, turbat pacem, & gignit odium aduersùs iudicatum, idque nulla illi relicta potestate ad auertendum tantum malum. Quis enim occludet aditum temeritati iudicandi, vtcumque benè, ac circumspectè operetur? Aut quomodo auferetur fundamentum iudicandi, iudicandi sine fundamento?

Art. 2. Secundum est: suspicio peccati etiam grauis est peccatum leue ex genere suo. Quia ob debilem, & facilè mobilem adhæsionem censetur exiguum proximis malum, non secus, ac iudicium firmum de peccato leui. Quantum enim demitur in hoc iudicio ex parte obiecti, tantumdem demitur in suspicione ex parte cognitionis.

Art. 3. Tertium est: dubia interpretanda sunt in meliorem partem. Quia quilibet in dubio est conseruandus in possessione naturaliter sibi conueniente boni nominis, & famæ. Nec solùm turpè est aliquem ab ea possessione deturbare absque ratione cogente; sed etiam indignum eum iudicare, qui in eadem conseruetur positiuè.

Art. 4. Iudicium porrò temerarium est ex D. Thoma ibidem cum Augustino *definitiua, & firma sententia nitens leuibus indiciis*: id est, est assensus perfectè deliberatus coniunctus cum voluntate non inquirendi amplius veritatem, & operandi iterum dependenter ab ea cognitione, idque sine fundamento sufficienti ad probabilitatem. Quale fundamentum est, quod plerúmque non fallit, & cui absolutè ex sua natura difficilius est dissentiri, aut non assentiri, quàm assentiri. Inquam verò non habens fundamentum sufficiens à posteriori ex signis peculiaribus datis à iudicato. Quia indicium à priori ex difficultate innocentiæ, & ex maiori numero malorum hominum, & lethaliter peccantium non est liberum iudicato, & est coniunctum cum possibilitate, ac spe aliqua victoriæ eò commendabilioris, quò maior est difficultas vincenda, & minor numerus vincentium. Nemo autem condemnandus est ex eo, quod non est sibi liberum, nec spoliandus maximo honore, dùm est liber ad eius meritum.

Art. 5. Suspicio est iudicium admodùm debile accedens maximè ad puram dubitationem, & coniunctum cum voluntate amplius inquirendi, nec procedendi interim ad opus. Denique dubitatio est suspensio iudicij directi in vtramque partem. Interpretatio eius in meliorem partem fit per iudicium reflexum adhærens dignitati hominis secundùm se ad integritatem sui honoris, dùm non adest ratio cogens in contrarium. Ex his igitur concluditur iudicium temerarium de peccato graui proximi fundare obligationem grauem restituendi; cætera nonnisi leuem per se, & ex sua natura. Quia iuxta mensuram iniuriæ resultat obligatio proportionalis restituendi, vt dictum est suprà in genere.

Ad 1. Licet intellectus sit potentia ex se necessaria; est tamen ita subordinati voluntati, vt possit flecti in vtramuis partem; certè possit impediri, quominùs alterutri assentiatur; dùm pro neutra apparet ratio euidens, vti certissimè non apparet pro iudicio temerario.

Ad 2. Ex fundamento primæ conclusionis, & exemplis ibi propositis cernitur manifestè iudicium internum de peccato graui proximi plus illi nocere, quàm iniuriam exteriorem leuem, atque periculum magnorum malorum est ipsum secundùm se magnum malum; sicut spes bonorum, & in quo ipsa continentur tanquam in radice, computatur inter bona minimè contemnenda. Apparuit autem eiusmodi esse iudicium temerarium.

Ad 3. Restitutio instituitur non solùm ad sedandam iram actualem, sed etiam ad auferendum fundamentum, & occasionem ipsius, si notesceret patienti malum, quod ei accidit contra ius suum. Quod ius est causa immediata obligationis ad non inferendum damnum, & ad reparandum, postquam illatum fuerit. Ira verò, & perturbatio mensurat iniuriam grauem, & leuem ex suppositione, quod innotescat. Iudicium autem temerarium de peccato graui habet vim excitandi in eo dissolutiuam mutuæ pacis, ac beneuolentiæ ex suppositione, quod innotescat iudicato. Resultat igitur ex eo obligatio restituendi, etiam dùm manet purè internum non secus, ac ex iniuriis exterioribus, quæ etiam ipsi sæpè sunt ignotæ patienti.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrùm Præceptum restituendi sit negatiuum obligans semper, & pro semper?

VIdetur esse affirmatiuum. 1. Quia non percipit omissionem, sed actionem, quippè restitutio consistit in actione; & peccatum non resti-

tuendi committitur nihil faciendo. Vndè cum præceptum affirmatiuum obliget quidem semper, non tamen pro semper, videtur præceptum restituendi non obligare pro semper.

2. Præceptum pœnitentiæ, & satisfactionis est affirmatiuum, nec obligat semper, & pro semper, ratione iniuriarum contra Deum, nec peccatur de nouo, si non exhibeantur in instanti immediatè sequenti ad peccatum commissum. Quæ est communis, & vera sententia aduersùs Patrem Suarez, & nonnullos alios. Eadem autem, quoad hoc, videtur esse ratio de restitutione; quæ videlicet est genus quoddam pœnitentiæ, & satisfactionis, & hoc habet cum vtraque commune; vt debeatur ratione iniuriæ.

Art. 1. Resp. Dicendum est cum Nauarro, Molina, Vasquez, Medina, & aliis aduersùs Sotum, Valentium, Lessium, & alios præceptum restitutionis esse negatiuum, licet habeat formam, & concipiatur ad modum affirmatiui, vti dicit D. Thomas quæst. 62. art. 8. ad 1. Quia de ratione præcepti affirmatiui est, vt ei satisfieri, aut eius obligatio cessare non possit absque aliqua actione eius, qui per illud obligatur. ciusmodi autem non est præceptum restituendi. Quia obligatio auferentis rem alienam cessat eadem re ad dominum vtcumque redeunte. Potest autem ad dominum redire per actionem eiusdem domini, aut cuiuslibet alterius, vel etiam per seipsam, si sit brutum, aut seruus, nihil prorsùs agente, aut etiam volente agere per se, vel per alium eo, qui læsit.

Art. 2. Rursùs, vt impleatur præceptum affirmatiuum, requiritur actio positiua ratione sui, vt verò impleatur præceptum negatiuum, vel nulla requiritur actio positiua, vel requiritur præcisè, quatenùs est impeditiua alterius actionis, vndè fit, vt præcepto positiuo satisfieri non possit, nisi per actionem secundùm se honestam; negatiuo verò secundùm se præcisè considerato satisfieri possit etiam per actionem minimè honestam secundùm se, dummodò sit impeditiua alterius actionis inhonestæ secundùm se, & cuius proindè impeditio secundùm se, & quatenùs impeditio est, sit honesta. Istud videlicet est discrimen quidditatiuum inter præceptum positiuum, & negatiuum, ex quo aliæ omnes inter vtrumque differentiæ suboriuntur. Vt autem satisfiat præcepto restituendi, solùm requiritur actio positiua, quatenùs est impeditiua alterius actionis, nimirùm actionis retentiuæ rei alienæ, seu perseuerantiæ huius eiusdem actionis. Quapropter huic præcepto æquè satisfit, eiusque obligatio æquè extinguitur per quamlibet actionem impeditiuam dictæ retentionis, siue honestam, siue inhonestam secundùm se: vt si pecuniæ furtiuæ insumantur à fure de consensu domini cooperando ipsi in opere secundùm se inhonesto.

Art. 3. Demùm in sententia negante puram omissionem liberam, quam sententiam ostensum est esse veram in quæstionibus de actibus humanis, quoduis præceptum obligat ad aliquem actum, & ad omissionem alicuius alterius; & differentia consistit tantùm in hoc, quòd præceptum affirmatiuum obligat determinatè ad talem actum, & indeterminatè ad omissionẽ talis alterius actus incompossibilis cum priori; Certè obligat cum maiori determinatione actus, quam omissionis: præceptum verò negatiuum è contra obligat determinatè ad omissionem talis actus, & ad actum omissiuum nonnisi indeterminatè; vel certè cum minori determinatione. Præceptum namque negatiuum obligat tantùm vagè quantùm est de se ad quemlibet cuiuslibet generis actum incompossibilem cum omittendo, & determinatè ad omittendum talem actum: affirmatiuum è conuerso. Præceptum autem restituendi obligat determinatè ad omissionem actionis retentiuæ, & indeterminatiuè ad quemlibet actum incompossibilem, cum eadem actione retentiua. Solùm namque postulat vagè quemlibet ex actibus incompossibilibus directè, vel indirectè cum actione retentiua rei alienæ. Igitur hoc præceptum est negatiuum re ipsa, & obligat non solùm semper, sed etiam pro semper; neque ista quæstio potest esse de voce, vt nonnulli dicunt, nisi apud ignorantes significationes vocum, & definitiones rerum significatarum.

Ad 1. Præceptum restituendi directè, & per se, solam præcipit omissionem; actionem verò, vel nullam, vel præcisè, quatenùs est impeditiua alterius actionis. Vndè restitutio consistit materialiter in actione vti plerúmque fit, & forma præcepti accommodatur communiori obediendi modo. Cæterùm id non est de essentia eius, & ratione formali, nec consistit in actione, vt actio est formaliter, sed vt est omissio, & impeditio alterius actionis. Quapropter peccatum non restituendi committi quidem potest nihil faciendo de nouo; non tamen nihil absolutè faciendo. Quia committitur continuando actionem auferendi, seu retinendi rem alienam inuito domino. Nempè peccatum furandi, & peccatum non restituendi, idemque dicitur suo modo de reliquis peccatis contra iustitiam, differunt ad eum modum, quo differunt conseruatio, & prima productio rei, idest differunt extrinsecè tantùm. Vndè colligitur vlteriùs, sicut non committitur peccatum furti per acceptionem rei alienæ cum animo protinùs, aut intra breue tempus reddendi eam domino absque aliquo eius damno; ita non committi nouum peccatum differendo restitutionem, si differatur cum animo restituendi protinùs, aut intra breue tempus. Exoritur tamen ratione moræ obligatio reparandi omne damnum consecutum ad quamlibet dilationem absolutè culpabilem. Est autem dilatio culpabilis leuiter quidem, quæ est causatiua noui doloris, & iræ paruæ, ac facilè deponendæ; grauiter verò, quæ est causatiua noui doloris, & iræ inimicabilis, atque dissolutiua absolutè mutuæ pacis, ac tranquillitatis iuxta dicta quæst. 27.

Art. 1. Ad 2. Dictum est quæst. 20. peccata hominum non habere rationem iniustitiæ simpliciter, & strictè talis aduersùs Deum, atque omnia eius præcepta ad nostram, & non ad ipsius vtilitatem ordinari. Præceptum autem de pœnitentia peragenda pro instanti immediato ad peccatum, cum obligatione vrgente pro omnibus, & singulis instantibus, non cederet in nostram vtilitatem; sed potiùs in maximum nostrum nocumentum. Siquidem exponeret omnes, vel saltem plerosque cum maximo, ac ferè insuperabili periculo nouorum peccatorum post quoduis peccatum, vt exponetur fusius in quæstionibus de pœnitentia. Neutrum autem horum reperitur in peccatis commissis contra iura proximorum, circa quos versatur restitutio, vt satis patet ex dictis suprà. Quod ad satisfactionem attinet, innotuit iam quæst. 23. discrimen eius à restitutione; neque vllam esse paritatem inter vtramque, quoad punctum præsens; sed præceptum satisfaciendi esse affirmatiuum, nec obligare pro semper; cum ad restitutionem teneatur, qui læsit pro omni, & qualibet differentia temporis.

Artic. 2. Tempori restitutionis annectitur communiter locus, de quo vix est vlla controuersia disputabilis, eiusque ratio habetur solùm, aut ferè pro rebus corporalibus, & pecuniâ æstimabilibus. Possessor bonæ fidei sufficit, si rem restituat in loco, in quo eam habet, nec tenetur suis expensis illam aliò traducere. At possessor malæ fidei tenetur rem eo in loco reponere propriis sumptibus, vbi futura erat, si non interuenisset iniuria. Primùm ne innocens grauetur

uetur in bonis suis ob commodum alienum. Secundum, vt iniustitia soli noceat auctori suo, nec iniuriam passus ius aliquod suum amittat ob iniquitatem alterius. Quæ autem debentur ex contractu, reddenda sunt in loco, de quo implicitè, vel explicitè conuentum fuit. Quod si dubitetur, electio erit penes debitorem, vtpotè liberum, nec ligatum vllo iure certo creditoris pro aliquo determinatè loco ex his, inter quos dubitatur. Porrò, si creditor non compareat in loco, & pro tempore legitimo, debitor paratus quantum est ex se ad soluendum non est amplius in mora, nec tenetur de vllo damno secuto ex dilatione.

QVÆSTIO XL.

Vtrùm detur aliquis ordo inter obligatos ad restituendum?

VIdetur nullum inter eos ordinem esse posse. 1. Quia quicumque accipit de bonis alterius, tenetur de parte accepta independenter ab omnibus alijs, & absque vlla relatione, aut ordine ad aliquem alium. Qui autè nihil accipit, ad nihil tenetur, neque ante alios, neque post alios. Nemo enim ex iustitia tenetur refundere de bonis suis, vt alius benè habeat, vtque redintegret bona sua. Ergo nunquam dari potest ordo aliquis prioris, & posterioris inter obligatos ad restituendum.

2. Impossibilis est ordo prioris, & posterioris inter obligatos ad restituendum, nisi dentur plures obligati ad restituendam eandem quantitatem eidem personæ. Impossibile autem est plures esse obligatos ad restituendam eandem quantitatem eidem personæ. Indè enim fieret patientem iniuriam melius habere, & fieri ditiorem; & è contra aliquos restituentes deterius habere, & fieri pauperiores post restitutionem, quàm antè iniuriam. Quod non permittit iustitia. Constituit enim æqualitatem.

Art. 1. Resp. Ordo restitutionis ex parte restituentium communiter præscribitur his versibus.

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus.
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

Inter quos hic ordo seruandus est, vt primo loco, obligentur, qui positiuè cooperati sunt ad damnum; deindè qui negatiuè. Quia illi plus influunt, quàm isti; & quidem eo genere excessus, vt licèt omnes absolutè sint causæ morales, quibus damnum illatum imputetur ad culpam; tamen influentes negatiuè comparatione facta cum influentibus positiuè vix videantur habere rationem causæ.

Art. 2. Inter influentes positiuè prima obligatio est iubentis. Quia comparatione huius habet rationem instrumenti potius, quàm causæ moralis, qui immediatè exequitur damnum, atque videtur velle in se suscipere totum onus, qui iubet, & vult agere, vt causa principalis, siue aliàs sit superior, sine non sit; eamque voluntatem videtur pariter acceptare, qui vult agere, vt instrumentum, siue esset ex se antecedenter inclinatus, siue non esset, & siue velit, siue nolit damnum proprio etiam odio, ac iniquitate. Post iubentem sequitur exequens; idemque est absolutè primus, si a nemine iussus exequatur damnum. Quia cæteri cooperantes omnes submittunt vltimæ ipsius deliberationi illationem damni. Inter istos duos hoc præterea discrimen consequitur, quod creditore condonante iussori, absoluitur eo ipso executor. Quia hic continetur in illo moraliter, ob rationem datam; non tamen è conuerso. Ob quam similiter rationem, si executor restituat, vti debet, in defectum iussoris, acquiritur ipsi actio aduersùs iussorem; non autem è conuerso.

Art. 3. In tertium locum succedunt ex æquo cæteri positiuè influentes: Consulens nimirùm primò, qui consilio promouit executorem, aut iubentem; eumue reddidit audaciorem; nec suasionem, preces, aut quid simile adhibuit iam superuacaneum pro reali damni iniusti subsecutione: Secundò consentiens, adhibensque suffragium pro damno iniustè inferendo: Tertiò palpo, qui similiter promouit executorem, aut iussorem ponderando circumstantias inferentis, ac patientis damnum magnificando illum, atque hunc vilipendendo, quo animus disponatur, ac alliciatur ad aggressionem iniquam: Quartò is, ad quem patuit recursus, præstititque patrocinium recipiendo domi damnificatorem, vt talem; aut celando damnum, & pecunias sublatas, vel exercendo officium aduocati pro causa manifestè iniusta, aut alio simili modo: Quintò participans subministrando instrumentum damnificandi physicum, vel morale, reddendo animosiorem auctorem principalem damni assistentiâ, & comitatu suo, vel alio simili modo eum iuuando, ac fouendo opera, & auxilio non superuacaneis; ideſt non talibus, quibus etiam non præstitis inferendum nihilominùs erat damnum, vel totum, vel ex parte. Nempè auxilium hoc modo superuacaneum, seu non necessarium in nullo ex his genere obligat auxiliatorem ad restituendum iuxta probabiliorem, & veram sententiam. Quia eatenùs auxilium est purè materiale, nec æstimatur à patiente iniuriam pro iræ, & discordiæ incitamento, si sit prudens rerum æstimator.

Art. 4. Dictum autem est cum plerisque auctoribus contra Nauarrum, & paucos alios, istos omnes teneri ex æquo. Quia licet influxus eorum non sit efficaciæ mathematicè æqualis per se, atque per accidens fieri possit, vt quiuis eorum præmineat cæteris, quoad inducendum effectum: differentia tamen ista efficacitatis est exigua, & difficilè discernibilis cum certitudine saltem, vt plurimùm propter maximam similitudinem; & quæ sunt eiusmodi nihil censentur differre moraliter, seu quoad iudicium prudens, quando agitur de inducenda vniuersaliter obligatione aliqua. Qua itidem ratione affirmatur eadem æqualitas, respectu efficacius, ac appositius, & minùs efficaciter, ac appositè suadentis, & consiliantis; & sic de cæteris proportionaliter.

Art. 5. Circa consilium, & consensum duo specialiter obseruanda sunt. Primum est eos consiliarios, qui habent potestatem vltimò determinandi damnum iniustum per sua suffragia, censeri potius inter eos, qui iubent, & tenentur primo loco. Ex quo nihilominùs excipiuntur, qui dedere suffragium non necessarium, præeunte videlicet realiter, & non tantùm præuiso numero aliorum consiliariorum, & suffragiorum sufficienti ad effectiuam damni iniusti illationem, ijsque certò non recessuris à suscepta sententia ob renitentiam subsequentium. Dubitatur tamen an isti posteriores eo non obstante peccent; si non renitantur, vel nolint adesse? Dicendum est non peccare contra iustitiam commutatiuam, aut distributiuam, respectu eius, cui inferendum est damnum; cui videlicet nihil mali prudenter æstimabilis accrescit ob ea suffragia iam superflua: peccare tamen contra iustitiam legalem, quatenùs reddunt faciliorem publici regiminis perturbationem, dùm non exprobrant renitentia sua Consiliarijs iniquis iniquitatem ipsorum, cùm ad eos alia vice continendos in officio, & ad erigendam spem innocentium, ac bene merentium, plurimum momenti habeat constantia tenax recti etiam pauciſſimorum, etiam

vnius, manifesta palàm omnibus, atque per publicam experientiam comprobata.

Artic. 6. Alterum est dantem consilium noxium, vel dolo, vel lata culpa teneri de damno secuto, non solùm tertiæ personæ, sed etiam ipsi, qui consilio acquieuit, & deceptus fuit cum damno proprio, vel alieno; si talis consiliarius ratione muneris, vel status tenebatur legitimum consilium adhibere, vt Confessarius, vel aduocatus. Quia tunc Consiliarius vtitur executore tanquam instrumento irrationali, ipseque solus est causa moralis, & rationaliter agens, respectu totius damni. Si verò ratione muneris, aut status non tenebatur scire, aut dare consilium legitimum, nec peritiam præ se ferebat, aut iactabat, quanta sufficit, ad nihil tenetur, nisi dolosè egerit. Quia tunc tenebatur, qui consilio acquieuit, inquirere vlteriùs, cum nemo prudens illi fideret, ac proindè executor sibi debet imputare damnum secutum, respectu sui, vel tertiæ personæ.

Artic. 7. Postremum in locum veniunt cooperantes negatiuè. Nimirùm primò mutus, non mouens, non consulens, non adiens Senatum, nec dissentiens suffragio suo, non obiurgans, cum deberet ex iustitia, vt vitaretur damnum; Secundò non obstans, cùm deberet ex officio, vel contractu operam adhibere impediendæ damnificationi: Tertiò non manifestans, cum similiter deberet prodere paratum ad nocendum, vel iam reum nocumenti, vt ille impediretur, hic cogeretur reparare, atque puniretur. Qui omnes tenentur similiter ex æquo ob rationem insinuatam circa cooperantes positiuè. Tenentur verò de omni damno ex tali omissione secuto, & præuiso, vel culpabiliter ignorato. Quod tamen intelligitur, nisi fortè aliquod damnum tale esset, vt oppositum emolumentum solùm esset intentum, ac debitum sub conditione, quæ posita non fuit, eiusque positio, aut non debebatur, aut non titulo talis emolumenti, & ex iustitia commutatiua, sed aliundè. Huius rationis sunt mulctæ delictorum applicandæ fisco, quæ non videntur intendi, nisi sub conditione, quòd deprehendatur reus, & iudicetur, aut sit iam proximè dispositum iudicium. Quare etsi negligentia culpabili ministrorum non deprehendatur reus, aut effugiat, ad nihil tenentur fisco pro mulcta; secùs verò tenentur.

Artic. 8. In alium præterea vlteriorem obligationis ordinem reuocari possunt reflexè, seu quasi reflexè cooperantes siue positiuè, siue negatiuè. Qui videlicet iussione coëgit ad iubendum; consilio impulit ad consulendum; silentio silentem fouit, & sic de cæteris. Hi enim tenentur de damno secuto eadem proportione, ac ordine post eos, qui immediatiùs cooperati sunt vno excepto iussore. Hic enim eadem ratione vtitur, vt instrumento, eo qui immediatè iubet, qua dictum est istum vti immediato executore. Vndè supremus princeps iniungens damnum iniustum gubernatori ciuitatis, iudici, aut duci exercitus tenetur ante ipsos ad reparationem damni, eoque reparante, aut absoluto à creditore, liberantur cæteri eo ipso; non autem à conuerso. Quod similiter intelligendum est de aliis quibusuis, quos dictum est esse posteriores, si comparentur cum prioribus, respectu ipsorum.

Art. 9. Cæterùm in defectu reliquorum tenetur quilibet cooperantium ad reparationem totius damni; siquidem ad totum fuerit moraliter cooperatus; sin minùs pro ea tantùm parte tenetur, quàm per se ipsum, vel arripuit, vel perdidit immediatè. Censetur autem moraliter cooperatus non solùm is, quo non cooperante physicè non fuisset illatum damnum; sed etiam qui ita adfuit in notitia, & animo sociorum, vt eos reddiderit perceptibiliter, & vt ita dicatur, sensibiliter animosiores, obfirmaueritque se in proposito nocendi; nec ita se habuit in ordine ad erigendos, ac fouendos eorundem animos, atque si non adfuisset. Qua de causa non tenetur priuatus quisque miles per se solùm reparare totum damnum illatum ab exercitu numeroso agrum iniustè deuastante, aut diripiente ciuitatem, solúmque tenetur quatenùs per seipsum nocuit, dùm nullus alius, vel alij admodùm pauci restituere volunt. Quia vnusquisque miles seorsim consideratus, aut vt coniunctus cum pauciſſimis pro nullo reputatur, respectu nocumenti immediatè illati per reliquos. Nihil etenim eos iuuisse, aut animasse censetur secundùm prudentem æstimationem, & secundùm computationem humana ordinaria consideratione, ac expensione discernibilem.

Art. 10. Quælibet nihilominùs pars totius multitudinis sufficiens ad cooperationem moralem modo nupèr explicato, qualis pars videntur quingenti, respectu exercitus viginti millium, tenetur ad reparandum totum damnum, quantum poterit contribuentibus singulis pro rata cum iure refusionis aduersùs alios non soluentes. Consequenter tenetur vnusquisque ad perquirendos, ac sollicitandos totidem, vt minimum socios restitutionis, si spes inueniendi prudens affuerit; quæ tamen rarò aderit. Hæ autem, ex quibus proportiònaliter determinandæ sunt aliæ etiam circumstantiæ multipliciter comparabiles inter se. Hæc, inquam, satis apparent ex se consideranti superiora. Id mirum videri non debet, vnumquemlibet militem exercitus numerosi, ob solam iniquitatem aliorum nolentium restituere, liberari posse ab ea etiam parte restituenda, ad quam teneretur reliquis volentibus restituere. Quia id consequitur indirectè quatenùs singuli ab aliis destituti, ac seiuncti reputantur pro nullis per fictionem iuris cum fundamento iam indicato. Non caret tamen probabilitate obligatio vniuscuiusque seorsim ad eiusmodi partem totius damni, nullo etiam alio volente quidquam restituere. Per hæc igitur patet dari ordinem inter obligatos ad restituendum ex dispari cooperatione, respectu damni iniustè illati, & qualis ille sit.

Ad 1. Dictum est suprà obligationem restituendi non solùm fundari in re accepta, sed etiam in iniusta acceptione, seu in damno iniustè illato. Vndè non solùm is tenetur restituere, qui accepit rem alterius, sed etiam qui fuit causa iniusta damni, quod alius passus est. Vndè cum plures, & multipliciter possint esse causæ, respectu eiusdem damni iniustè illati, patet plures, & multipliciter posse esse obligatos ad restituendùm eandem rem vni eidemque personæ, atque teneri ad reparandam cum iactura bonorum suorum iacturam, quam culpa eorum ea persona passa est.

Ad 2. Vno aliquo restituente totam quantitatem debitam nullus nocentium est amplius obligatus patienti, sed fortassis illi, qui restituit, vt dictum, & explicatum est suprà. Vndè non sequitur inconueniens.

QVÆSTIO XLI.

Vtrùm detur aliquis ordo restitutionis ex parte creditorum, & rerum debitarum?

VIdetur neutra ex parte vllum ordinem prioris, & posterioris esse posse. Quia omnibus creditoribus, & respectu omnium rerum debitarum conuenit ius proprietatis eiusdem infimæ speciei, eiusdemque prorsùs rationis. Ius autem creditorem est

est totum modium, & causa restituendi; atque impossibile est, vt quod in multis est vniforme, eiusdemque prorsus rationis causet inter illos inæqualitatem, & ordinem disconformem prioris, & posterioris.

Art. 1. Resp. Ante ordinem creditorum, & rerum debitarum præmittendum est quibus debeat fieri restitutio eorum, quæ debentur. Qua de re tres regulæ obseruandæ sunt. Prima regula est: debita incerta, seu quorum creditor, vel ignoratur, vel conueniri non potest, si per iniustitiam contracta sunt, pauperibus, vel Ecclesiæ, seu pijs locis restitui debent; sin minùs, absque iniustitia potest debitor ea sibi retinere. Prima pars constat ex *c. cùm tu* de vsuris, idemque esse de iure naturæ apparebit quæst. 43. licet oppositum sit valdè probabile ob communiorem doctorum consensum. Altera pars probatur, quia nullo iure, nullaque æquitatis ratione possessor innocens posthabetur alijs, aut constringitur sibi alios præferre de cætero æquales. Ergo talia debita potest sibi retinere.

Art. 2. Secunda regula est: debita certa, quorum videlicet creditor scitur, & conueniri potest, siue is sit persona particularis, siue multitudo aliqua determinata, & discernibilis ab alijs non creditoribus, restituenda sunt per se ei, à quo accepta fuit res, vel cui damnum illatum fuit. Quod patet, quia ijs competit ius, respectu talium debitorum, ac proindè si non adsit legitima aliqua exceptio contra tale ius, proculdubio illis fiet iniuria restitutione omissa, vel alteri facta.

Art. 3. Tertia regula est: fieri nihilominùs potest per accidens, vt nulla sit obligatio restituendi immediatè vero domino, si videlicet is, apud quem est res alterius, vel aliter aliquid alteri debet, acquirat ius prouidendi rei suæ rem alterius in alium, quàm verum dominum immediatè transferendo, vt qui bona fide emit equum à fure; qui soluit creditori sui creditoris, quod ex eadem causa vtique debebatur, quo pacto debetur pensio pro domo locatori, & illi, à quo is ipsam conduxerat prius: & qui emit ius, quod alius habebat aduersus suum creditorem; hi enim non tenentur quidquam immediatè restituere vero domino rei, aut suo aliundè creditori; sed satisfaciunt restituendo mediatè, & sic prouidendo rei suæ iuxta ius sibi quæsitum.

Art. 4. Iam, quod ad ordinem attinet; certum primò est debita certa quibusuis incertis præferri. Quia verum illorum ius competit ijs, quibus ea solui debent; secus verò ijs, quibus posteriora hæc soluenda sunt. Certum rursus est res, quæ extant in propria specie, & quarum dominium nondum acquisitum fuit debitori, quocumque demum titulo apud illum reperiantur, restituendas esse ante omnia creditoribus earum. Quia ipsi habent; reliqui verò creditores non habent ius in talibus rebus. Dicendum denique est creditoribus personalibus non priuilegiatis omnibus æqualiter soluendum esse secundùm proportionem debitorum, siue tempore priores, siue posteriores sint, quia prior creditor nihil præiudicat posteriori, cum persona debitoris æquè, & eodem modo omnibus adsit, siue prius, siue posterius occurrat ijs, quibus obligatur.

Art. 5. Quare illa regula iuris: *qui prior est tempore, potior est iure*; solummodò habet locum in creditoribus hypothecarijs concurrentibus in eodem pignore: quia creditor hypothecarius acquirit ius in re, a quo deijci non potest per posteriorem pactionem alterius absque adminiculo sui consensus impliciti, vel expliciti. Quod additur propter hypothecarium, qui adijcit hypothecam specialem post generalem. Eo namque ipso videtur cedere hypothecæ generali, dùm non deficit specialis posteriùs adiuncta. Creditores priuilegiati, qui non ex natura rei, nec ratione aliqua vniuersali, cuius ductum sequuntur quæstiones istæ, sed ex rationabili dispositione speciali legum præferuntur creditoribus non solùm personalibus, sed etiam hypothecarijs, qui proculdubio sunt priores personalibus non priuilegiatis, recensentur à Cardinali de Lugo disp. 20. sect. 6. & ab alijs communiter in præsenti. Quoad reliquos constat ex dictis dari ordinem restitutionis, & qualis ille sit ex parte, tùm creditorum, tùm rerum debitarum.

Art. 6. Ad rationem dubitandi: sicut vnus habet ius ad magnas diuitias; alius ad paruas; alius, respectu rei pretiosæ; alius, respectu vilis; & tamen in vtróque datur ius proprietatis formaliter vniforme, & materialiter tantùm diuersum, ita contingit vnum habere ius, vt prius sibi soluatur, quàm alteri, seu ad locum priorem, & alius tantùm ad locum posteriorem, quin propterea habeant iura specie diuersa formaliter; cum omnia eiusmodi iura dent æqualem obligationem, respectu rei, & loci pertinentis ad vnumquemque, atque in hoc essentialiter consistat ratio formalis iuris. Causæ excusantes ab obligatione restituendi, de quibus hîc erat immediatus agendi locus, commodius exponentur obiter in quæstionibus sequentibus, quatenùs possunt esse aliqua disputationis materia.

QVÆSTIO XLII.

Vtrùm diuisio rerum sit de iure naturæ?

IMò Videtur esse contra ius naturæ. 1. Quia, quæ aliquo iure habent vnum communem dominum, non possunt manente eo dominto diuidi inter plures, quin fiat contra tale ius. Omnia autem, quæ pertinent ad homines habent vnum communem dominum Deum iure naturæ, vt patet ex 24. Iob. *quem constituit alium super terram; aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est?* Et ex illo Ps. 31. *Domini est terra, &c.* Atque hoc dominium nec deficit, nec deficere potest. Ergo est contra ius naturæ, vt quæ pertinent ad homines diuidantur inter homines.

2. Omnia sunt omnibus communia, de iure naturæ. Deus enim, cuius voluntas rerum naturis conformis est, totum ius naturæ instituens, præfecit vnũ quemlibet hominem rebus omnibus, quæ ad vtilitatem hominum factæ sunt, vt paret ex Ps. 8. *Omnia subiecisti sub pedibus eius*; Nempe hominis. 1. ad Corinth. 3. *omnia, vestra sunt.* Gen. 1. *faciamus Hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, &c.* In quibus omnia promiscuè adscribuntur singulis; ac specialiter in loco Geneseos; quod homo præsit piscibus maris, & sic de cæteris, refertur ad rationem imaginis, quæ vnicuilibet homini seorsim conuenit æqualiter, ac totaliter. Ergo diuisio rerum contradicit iuri naturæ.

3. De iure naturæ est, vt homines sint amore, & charitate inuicem coniuncti. Ergo est contra ius naturæ, vt habeant res inuicem diuisas. Patet consequentia, quia ex diuisione rerum nascitur diuisio personarum; sicut è conuerso ex indiuisione beneuola personarum, nascitur indiuisio, & communitas rerum iuxta illud vulgare ex Philosopho *amicorum omnia sunt communia.*

Art. 1. Resp. Ad maiorem, & magis intimam intelligentiam eorum, quæ hucvsque dicta sunt, plurimùm conferet indagare originem iurium, quæ ducitur ex primæua rerum diuisione; idque ipsum est omninò necessarium ad statuendum de his, quæ

deinceps

deinceps dicenda sunt de specialibus iuribus, & specialibus tùm iustitiæ distributiuæ, tùm commutatiuæ obligationibus, & actibus. Sciendum itaque est bona vniuersim omnia, quorum homines sunt capaces duplici genere contineri. Alia namque sunt, quibus intrinsecè constituuntur, aut perficiuntur, vt anima, & corpus, sapientia, & probitas, sanitas, & pulchritudo. Alia verò sunt extrinseca, vt agri, & domus, cibi, & vestes. Bona extrinseca sunt in duplici rursus differentia. Alia enim sunt, quorum mensura determinata, respectu cuiusque dependet à magnitudine, & paruitate bonorum vnumquemque afficientium intrinsecè; vt fama, & honor; laus, & amor. Alia verò sunt, quorum mensura determinata est extra ipsum hominem, quæque proindè absque vlla eiusdem iniuria possunt esse plura, vel pauciora nulla in ipso homine præexistente diuersitate, vt patet in exemplis modò prælatis aliorum bonorum extrinsecorum.

Art. 2. Diuisio bonorum pertinentium ad intrinsecam hominis constitutionem, & perfectionem descendit omninò determinatè ex iure naturæ. Cùm enim homini, vtpotè naturaliter libertate prædito conueniat ex natura rei, vt sit gratia sui, patet animam cuiusque, & corpus, & vtriusque vnionem esse gratia eiusdem ex natura rei, ac proindè ipsum hominem esse finem, ad quem ea ordinantur ex sua natura; Quod est ea esse sua ipsius ex natura rei, iuxta expositionem suitatis traditam quæst. 3. Cætera, quæ hominem intrinsecè perficiunt, sunt accidentia ipsius, aut adhærent eidem ad modum accidentium. Accidens autem ex sua natura est entis ens, & respicit tanquam finem subiectum, quod perficit tanquam finem subiectum, quod perficit, ac proindè eadem ratione est suum ipsius ex natura rei independenter à noua libera cuiusquam dispositione.

Art. 3. Non longè absimili ratione sunt sua cuiusque ex natura rei ea bona extrinseca, quorum mensura omninò determinata, respectu singulorum sunt bona eorumdem intrinseca. Dictum namque est in eadem illa quæst. 3. ex D. Thoma ea etiam esse sua cuiusque, quæ eidem secundùm proportionis æqualitatem debentur. Ea autem cuiusque bona extrinseca, quorum mensura omninò determinata ex natura rei, sunt bona eiusdem intrinseca, patet eidem deberi secundùm proportionis æqualitatem. Aliàs enim non deberent inde mensurari omninò determinatè ex natura rei. Ratio vlterior horum est, quia bona cuiusque intrinseca, & quæ inde omninò determinatè mensurantur, ita sunt in eius vtilitatem ordinata, vt nulla hominum libera dispositione, aut mutua conuentione fieri possit, ne sint eidem vtilia, aut vt in similem alterius vtilitatem conuertantur. Nec enim fieri potest, vt salus, & honor alicuius, non sint vtiles eidem, aut vt alteri sint eodem modo vtiles, seu sint vsque adeò vtiles, & sic de cæteris à fortiori. Quæ autem ex natura rei hoc habent, vt vtilitati alicuius sint determinatè deuincta, necesse est ex natura rei esse sua eiusdem. Diuisio igitur vtriusque huius generis bonorum est constituta iure naturæ, & suum quisque illorum peculium habet independenter ab hominum placito ex suppositione, quod existant.

Art. 4. Cætera bona extrinseca homine inferiora ita sunt in hominum vtilitatem ordinata ex natura sua, vt nullum determinatè hominem potius, quàm quemlibet alium; aut totam hominum collectionem potius, quàm partem eorum, aut quàm aliquem vnum hominem determinatè respiciant tanquam finem suum ex natura sua præterquam cælum, & aër, quibus intrinsecum est, vt sint omnibus communia. Vnde fit, vt nulla superaddita lege, ac dispositione vltra naturalem, omnia ea bona mansura fuissent promiscuè communia. Qua de causa communiter dicitur omnia esse communia de iure naturæ. Ipsum nihilominùs ius naturæ præscripsit mortalibus, vt fieret, præscribitque semper, vt conseruetur, ac propagetur eiusmodi rerum diuisio. Quod esse omninò conueniens, nec eam diuisionem honestè prætermitti potuisse, atque esse necessariam triplici ratione probat efficaciter D. Thomas quæst. 66. art. 2.

Art. 5. Primum nimirùm, vt homines reddantur solliciti, ac diligentes. Omnes enim naturaliter negligunt, quæ sunt communia comparatione eorum, quæ sunt propria. Et cuius durum est, laborem esse specialiter suum; bonum verò ex labore resultans esse alijs secum commune. Vndè facilè relinquit curam alteri; vt habeat commodum sine onere; singulis autem hac ratione propensis in otium, atque sperantibus meliora de socijs, aut si non sperent, nolentibus cum iactura propria prodesse alijs, aut inter hanc spem, ac desperationem hærentibus deseritur, ac dilapidatur bonum commune. At ratione contraria in bonum quisque proprium incumbit diligenter, certus quod sibi arat, sibi occat, & quod suum otium sibi nocet, nec ab alio supplendum sit.

Art. 6. Deindè confusioni vitandæ interest plurimùm, quod curas quisque suas seorsim habeat circa rem determinatam. Quare genus humanum pessimè haberet summa omnium inter se confusione implicatum, si omnibus æqualiter, & promiscuè incumberet cura circa omnia, accurrentibus multis ad eandem rem; vel si non accurrant auertente singulos plurimorum exemplo, ne quis quidquam aggrediatur.

Art. 7. Denique inter eos, qui communiter, & indiuisim aliquid possident, facilè, ac frequenter suboriuntur iurgia. Quapropter si omnia omnibus mansissent communia, pax, & tranquilitas mutua hominum, subsistere minimè potuisset in statu absolutè tolerabili. Porrò hæc tria malorum genera eò sunt maiora, quò maior est eorum multitudo, quibus bona sunt communia.

Art. 8. Adde sublata rerum diuisione nullum, aut vix vllum superesse locum liberalitati, misericordiæ, beneficentiæ, gratitudini, & similibus virtutibus, quarum opus est alijs erogare de proprio. Deesset itaque maximum humani generis decus, ac ornamentum, & mutuæ beneuolentiæ, ac charitatis vinculum, vel maximum. Adde rursus vitandis his omnibus malis imminentibus ex communione rerum omnium opus esse magna quadam eorum perfectione, quibus illæ essent communes, qualis perfectio de tota, vel etiam magna omnium hominum multitudine sperari minimè potest, saltem pro præsenti misero statu naturæ humanæ lapsæ vniuersaliter in peccatum, atque per illud corruptæ. Opus præterea foret superioritate, ac iurisdictione alicuius supra cæteros, qui congruenter diuideret opera, ac labores, confusionem tolleret singulorum in singula directione, & pacem, ac tranquillitatem foueret diremptis iurgijs, aut præoccupatis.

Art. 9. Ea autem ipsa superioritas, ac iurisdictio dari non potuisset qualis in eos fines necessaria est, & sufficiens, si nulla facta fuisset diuisio officiorum, ac rerum per liberam hominum dispositionem. Officiorum quidem, quia nullus subest alterius superioritati, ac iurisdictioni ex natura rei, nec datur differentia purè naturalis, & vltimò determinata superioris, & subditi; cum vnus quilibet sit æquè liber, ac sui iuris, & gratia sui ex natura rei; sintque præterea plures idonei ad regendum, & plures idonei ad parendum. Rerum verò, quia redirent eadem inconuenientia, si vel vnus tantùm homo præesset immediatè toti humano generi quoad omnia, vel plures haberen

rent ex æquo, ius ingerendi se in earundem omnium rerum dispositionem, ita vt singuli diuersos quidem dirigerent homines, circa tamen res omnes eadem: Constat igitur ex his diuisionem rerum fuisse, & esse omninò necessariam, eamque quoad aliqua factam esse immediatè iure naturæ, quoad alia per liberam hominum conuentionem, ex præscripto iuris eiusdem naturalis.

Ad 1. Dictum est quæst. præsertim 5. & 19. Deo non conuenire ius proprietatis quoad vtilitatem, & vsus vtiles rerum, respectu sui, sed omnem earum vtilitatem relictam esse substantijs rationalibus creatis. Quapropter ita est rebus omnibus essentiale, vt subsint directioni, ac prouidentiæ diuinæ; vt nihilominùs iura vtilitatum diuidi possint inter homines. Deindè, quæ sunt propria vnius possunt diuidi inter plures ex consensu eiusdem, quatenùs ille consenserit. Deus autem, vt dominus vniuersorum, quod in illis locis scripturæ manifestatur non solùm consentit, sed etiam præcipit lege sua naturali, quæ includitur essentialiter in iure naturæ, prout liquet ex eadem quæst. 5. & ex priori parte quæst. 7. Præcipit inquam, vt res omnes diuidantur inter Angelos, & homines, prout ipsorum interest, vt apparet ex discursu superiori. Est igitur conformis iuri naturæ diuisio rerum, & quoad partem earum inducta per ipsum est immediatè.

Ad 2. Ita sunt omnia exteriora indifferentia ex se ad quoslibet, & communia de iure naturæ, vt ipsum ius naturæ præscribat singularum rerum ad singulos homines distributionem, ac diuisionem communi, & singulorum bono congruentem. Quapropter loca illa scripturæ accipienda sunt de subiectione rerum omnium, respectu totius hominum collectionis cum distributione, atque appropriatione accommoda, respectu singulorum. Hoc nimirùm conuenit homini ratione suæ similitudinis specialis cum Deo, vt participet vim dominatiuam ipsius, cum partitione rerum, & iurium multiplicatione correspondente multiplicitati numericæ eiusmodi similitudinem cum Deo consecuta ad multiplicationem hominum.

Ad. 3. Vitio humanæ naturæ fit, vt nulla arte omne incommodum tolli possit ab hominum mutua inter se coniunctione sociali. Cæterùm ex rationibus D. Thomæ, & alijs insuper adiunctis superiùs, manifestè apparet incommoda futura fuisse longè maiora, etiam quoad mutuam pacem, ac beneuolentiam, si nulla prorsus facta fuisset diuisio rerum exteriorum. Cùm igitur ratio naturalis dictet inter mala incompossibilia, & copulatiuè ineuitabilia, eligenda esse, quæ minora sunt, patet eadem ratione præcipiente factam esse rerum diuisionem. Quod dicitur amicorum omnia esse communia, accipitur de communitate ex affectu, & inclinatione ipsius amicitiæ, quoad vsus necessarios ad communem amicorum felicitatem; non verò de confusione iurium pertinentium ad vnumquemque eorum; siquidem ex eorum retenta distinctione suboriuntur, vt suprà indicatum est, opera, & officia mutua liberalitatis, misericordiæ, gratitudinis, & similium, quibus amicitia fouetur, & quibus non esset locus subintrante iurium confusione, certè non pateret locus tam amplus, quàm est necessarius, respectu totius omnium hominum multitudinis, mutuo beneuolentiæ fœdere vniuersaliter, & particulariter copulandæ.

QVÆSTIO XLIII.

Vtrùm diuisio rerum exteriorum fieri potuerit arbitrio hominum vtcunque libuisset?

VIdetur ita fieri potuisse. 1. Quia quod ad vtilitatem alicuius totaliter ordinatur, totaliter subiacet eius voluntati, vt disponat vtcunque libuerit, ita saltem, vt sit valida dispositio qualitercumque ipse disposuerit. Dictum autem est sæpè res omnes exteriores esse totaliter ordinatas ad vtilitatem hominum. Ergo homines potuere eas diuidere, atque de illis disponere saltem validè, vtcunque libuisset.

2. Quod viget consensu, & voluntate vniformi omnium vniuersim nationum, & gentium non amplius dubitatur, quin sit iustum, ac honestum; certè non dubitatur de valore dispositionum nihil inde exorbitantium. Dubitari autem eo non obstante posset, si posset esse, aut inhonesta, aut inualida dispositio, ac diuisio rerum facta communi omnium conuentione, ac arbitrio, vtcumque libuisset. Quia videndum nihilominùs supereset, an disposuissent, ac diuisissent eo determinatè modo, quo solo licet, ac valet eorum dispositio.

Art. 1. Resp. Constat ex quæst. præcedenti diuisionem rerum exteriorum indifferentium ex se, tametsi de iure naturæ non sit formaliter, & immediatè, atque omninò determinatè; esse tamen de iure naturæ præceptiuè, ac vagè. Ita videlicet, vt liberum hominibus fuerit talem, vel talem rerum diuisionem instituere pro libito, quin agerent contra ius naturæ, non tamen, vt nullam prorsus facerent diuisionem. Verùm neque istam ipsam electionem diuisionis, ac modi diuidendi vsque adeò liberam, & indifferentem reliquit ius naturæ, vt nullas præscripserit conditiones, quibus non præstitis leges, ac conuentiones diuisionum euaderent inhonestæ, imò, & nullitatis vitio laborarent. Cùm enim res istæ exteriores in omnium, ac singulorum hominum vtilitatem sint ordinatæ intrinsecè ex sua natura, sintque deuinctæ naturæ humanæ secundùm se, quatenùs eadem erogauit Deus æquali erga omnes homines amore, ac voluntate antecedenti; siquidem omnes fecit æquè bonos in natura, neque eius amor inæqualis esse possit, erga obiecta æqualiter bona in se, quatenùs æqualiter bona sunt: cumque homini nihil facere liceat contra naturas rerum, & contra diuinam voluntatem antecedentem beneplaciti. Cùm inquam hæc ita se habeant patet diuisionem rerum quatenùs factam arbitrio hominum honestam, ac validam minimè esse potuisse, quin omnium, ac singulorum hominum vtilitati, & felicitati æquè consuleret.

Art. 2. Prima igitur eademque præcipua, & cæteras se continens conditio iustæ, & validæ diuisionis est, vt omnes homines nulla facta exceptione eidem sorti committat, eandemque omnibus quouis tempore existentibus spem, ac facultatem faciat quantùm est de se augendi cumulum bonorum suorum. Aliàs enim lex humana faceret inæquales, quos lex naturalis, eademque diuina fecisset æquales, idque solum ex voluntate legislatorum ante omnem earum circumstantiarum varietatem, pro quibus lex naturalis à Deo lata esset, atque omnibus æqualiter prouidisset. Quapropter, si lex humana ex se præcisè inæqualis, respectu diuersorum hominum, posset esse valida, fieri posset, vt voluntas hominis præualeret contra diuinam. Nec enim valida esse posset, quin redderet inualidam, ac nullam eam, cui esset contraria. Quod autem voluntas diuina, per quam viget

lex

lex naturalis, æqualiter fauerit omnibus, & quibusuis secundùm se præcisè consideratis breuiter quidem, sed efficaciter demonstratum nuper est.

Art 3. Secunda deindè principalis conditio eiusdem diuisionis est, vt nullum relinquat aditum inæqualitati bonorum, præter quam ex inæquali ad bonum commune contributione, atque cooperatione. Cùm enim bona hæc exteriora sint, vti præmissum est, communia omnibus ex sua natura; neque quod commune est fieri possit iuris priuati, quin tantundem iuris, ac liberæ facultatis decedat cæteris quanta fuerit accessio priuato illi adiudicata, sequeretur planè iniuriosam fore, atque nociuam, respectu cæterorum contentorum in communitate, appropriationem rei, quæ erat communis, respectu priuatæ personæ, nisi ipsa tantumdem in bonum commune contulisset. Quare permissa occupatione, & appropriatione bonorum cuilibet æquè patentium absque aliqua eiusmodi contributione in bonum commune, non fieret solum vltra ius naturale, sed etiam contra. Nec enim ea diuisio esset, qualem ipsum ius naturale permittit, ac præcipit, sed qualem reprobat manifestè. Quod ex eo vlteriùs manifestatur, quia nemo prudenter consentit puro suo damno, idest damno minimè compensato per aliquod aliud bonum saltem æquale, & incompossibile cum eo, cuius iacturam patitur. Ergo qui facit iuris, ac liberæ facultatis priuatæ, quod erat commune, quin communitati aliundè refuderit tantumdem, habet contradicentes sibi reliquos omnes contentos in communitate, atque prudenter sibi prouidos, quales plerique sunt in hac parte, & præsumuntur omnes, ac proindè vsurpat rem inuitis rationabiliter eius dominis. Quod est contra ius naturæ.

Art. 4. Accedit fore, vt si diuisio rerum secus, quam dicitur, facta fuisset, aut permitteretur, non auferrentur, nec minuerentur inconuenientia proposita in quæst. præcedenti ex indiuisione rerum. Primùm enim omnes facilè dimitterent curam, & sollicitudinem eorum, quæ iam haberent, in existente sibi facultate, & libera potestate vsurpandi alia, atque alia de nouo absque vllo labore, nullaque adhibita industria cedentibus in bonum commune. Deindè sequeretur summa confusio plurimorum confluentium ad purum lucrum absolutum ab omni onere honestæ compensationis. Quo deniquè pacto, vitari possent simultates, & maleuolentiæ mutuæ inter videntes spoliari se bonis æquè suis, ac capientis, idque in perpetuum absque vllo suo emolumento speciali, vel communi.

Art. 5. Præterea cuius in finem suum vigoris esse possent virtutes humani generis mutuò conciliatrices, si ea tantùm erogari possent, quæ, qui erogaret, habuisset, & qui acciperet habere posset sola habendi voluntate, eiusque voluntatis solùm per verba, aut nutus significatione, aut vtcumque aliter nulla superata difficultate promouendi bonum commune, nullaque adhibita eam in rem industria? Quæ omnia incommoda sunt manifestiora in vsurpatione iurisdictionis; si tamen iurisdictio esset aliqua liberæ facultas supra alios absque, vel idoneitate, vel obligatione promouendi bonum commune. Cuiusmodi profectò facultatem quilibet sibi vellet, nemo alteri. Vnde fieret, vt nemo illam habere posset, quin noceret alijs in re maximè sua ipsorum: hoc est in propria libertate, & dispositione suarum actionum, idque inuitis rationabiliter ijsdem. Quod clarè contradicit iuri naturæ.

Art. 6. Patet igitur iniquam, & turpem futuram fuisse diuisionem rerum non grauantem singulos appropriaturos sibi partem earum necessitate cooperandi ad bonum commune per positionem rerum acquisitarum in statu magis idoneo ad vsus, & commoda generis humani, vel physicè, vel intentionaliter. Qui duo modi proficiendi communitati per spem, aut effectum physicum in occupatione, & sepositione rerum, ac personarum in vsum specialem propriæ liberæ facultatis infrà clarius secernetur, ac exponetur, seponendo classes rerum, quæ ad legitimam sui appropriationem, respectu particularis personæ exigunt ex sua natura cooperationem physicam ad bonum commune, ab ijs, quæ solam exigunt intentionalem, ac moralem cooperationem. Exponentur inquam, dùm dicetur de modis acquirendi in specie. Nunc enim tantùm decernitur in genere.

Art. 7. Tertia conditio est, vt quæ cuiusque propria facta iam semel fuerint, eidem maneant in perpetuum, quantùm capacia perpetuitatis illa fuerint; nec in alium transire possint absque ipsius consensu, & quatenùs, seu illo tantùm modo, quo ipse consenserit. Hoc probat efficaciter prima ratio D. Thomæ suprà producta, pro necessitate naturali diuisionis rerum. Non enim ea solùm negligenter ab vnoquoque administrantur, quæ sunt omninò communia, sed ea etiam, quæ solùm habentur ad tempus, debentque, aut possunt transire ad alium absque ipsius consensu, vel simpliciter, vel quoad aliquid.

Art. 8. Confirmatur præterea hæc conditio ex præcedentibus, quia quod quisque contribuisset in bonum commune pro approprianda re aliqua, vel esset irreuocabile, vel reuocabile. Si primum, esset iniqua rem sibi acquirentis conditio, quia pro re sibi interitura impendisset aliquid nunquam rediturum. Si secundum, tam priuata persona, quàm communitas semper se inuicem haberent sollicitos, & de rebus suis minimè securos, imminēte vtrimque dissolutione communium vtilitatum. Qua de re multa dici possent, sed possunt eadem ab vnoquoque facilè considerari in consequentiam eorum, quæ iam exposita sunt. Confirmatur rursus, quia redderentur contemptibiles, ac minimè efficaces virtutes, quibus homines inter se maximè cōciliantur, dùm ea erogarent, quorum neque dans esset, neque accipiens futurus esset permanens, & securus possessor.

Art. 9. Quod autem vnicuique debuerit relinqui libera facultas, vt partem, quæ sibi obtigisset, posset in alium transferre, quatenùs ipsi libuisset, ex eo est manifestum. Quia ius cuiusque priuatum in parte sibi contingente succedit iuri communi, & indiuiduo, quod habebat simul cum omnibus alijs ad totum omnium bonorum cumulum. At iuri illi communi, & indiuiduo renuntiare homines potuissent suo libero consensu. Ergo par est, vt possint etiam, renuntiare iuri priuato; quod communi illi succedit. Patet consequentia. Quia ius naturæ præcipiens diuisionem non præcepit, vt homines fierent deterioris conditionis; siquidem ius naturæ, & quod ab eo præcipitur, constitutum ab eo est ex amore generis humani. Fierent autem deterioris conditionis, si non retinerent libertatem æque solutam, ac anteà cæteris paribus.

Art. 10. Posterior ista pars huius tertiæ conditionis confirmatur vlteriùs comparatione cum parte priori. Quia sicut alienabilitas rei vnicuique contingentis absque eius consensu redderet infelicem diuisionem, vt ostensum est; ita impotentia alienandi cùm libuisset, & quatenùs libuisset, reddidisset eandem infelicem inter alia propter hæc duo. Alterum est, quia fieri non potuit, vt in parte vnicuique appropriata suppeterent omnibus omnia necessaria pro omni tempore. Ergo si quod quisque haberet, non posset alienando in alia commutare, constituerentur homines saltem plerique ratione diuisionis rerum in impotentia sibi prouidendi de omnibus necessarijs per commutationem eorum, quæ haberent, cum ijs, quibus magis indigerent. Alterū est quia impotentia alienandi impediret vsum virtutum socialium, & amicabiliū liberalitatis, gratitudinis,

tis, gratitùdinis, & similium in eo gradu, qui est necessarius respectu totius multitudinis hominum.

Art. 11. Postrema ex his consequens conditio est, vt pars bonorum vnicuique contingentium sit transferibilis in alios non ex qualicunque eiusdem consensu, sed vel gratioso, & benemerenti apud eum, in quem fieret translatio, vel constituente æqualitatem inter datum, & acceptum. Ratio est, quia si translatio rei quæ est vnius, in alium facta erit non constituta æqualitate inter datum, & acceptum; nec excessus fuerit gratiosè collatus ab eo, cui minùs contingit habere, his planè iacturam eatenus patietur coactus. Hoc autem sine iniuria ex parte cogentis contingere minimè potest. Cum enim omnes homines essent æquales ab initio quoad terminos libertatis, tam materialiter, quam formaliter, & postea inæqualitas materialis inducta sit absque inæqualitate formali; nec secus fieri potuerit saluo iure naturali, vt liquet ex dictis præsertim circa primam conditionem, atque inter cogentem, & coactum manifesta intercedat inæqualitas formalis; siquidem qui cogit, plus sibi arrogat in retinenda amplitudine suæ libertatis, & restringenda libertate aliena, quam qui cogitur, is enim non plenè, imò, & vltra limites vtitur sua libertate. Cum inquam hæc omnia ita se habeant consequens planè est, vt toties necesse sit interuenire iniustitiam primæuo iuri naturæ contrariam, nec alterabilem vlla vniuersali inter homines conuentione, quoties fiet translatio rerum, quæ sunt, vnius, in alium absque æqualitate inter vtrumque; & simul absque alterutrius gratiosa quoad excessum collatione, consensu simpliciter libero.

Art. 12. Quapropter commutatio inæqualis non habens admixtam gratiosam collationem ex alterutra parte est iniusta, multò verò magis translatio rei, quæ est vnius, in alium absque vlla commutatione, & consensu domini; neque sine ista conditione potuit fieri rerum diuisio. Consensus porro intelligitur, vel implicitus, vel explicitus. Quia cum homines non possint, vbicumque ipsorum interest, adesse, nec ad omnia, & singula, vel simpliciter, vel prout oportet semper aduertere, quæ similiter eorumdem seorsim, aut communitatis interest; vt sic, vel aliter disponantur de nouo, esset iniqua eorum cognitio, si defectus singulorum quoad præsentiam, vel aduertentiam, & consensum explicitum suppleri non posset præsumptione aliorum, fundata in consensu dominorum tantum vniuersali, ac implicito, seu virtuali, aut mediato cum vtilitate, vel speciali ipsorum, vel communitatis. Cuius rei clarior demonstratio exhibebitur in progressu.

Art. 13. Interim circa æqualitatem hoc propterea notandum est, non debere illam mensurari dependenter ab affectu speciali, quo quis rem aliquam prosequitur per accidēs. Quia ante rerum diuisionem æque patebant omnibus res omnes exteriores quocumque demum modo affecti essent erga illas. Ergo esset contra ius naturæ, si induceretur inæqualitas quoad res exteriores iuxta proportionalem interioris effectus inæqualitatem. Quem videlicet vnicuique permissum est qualem, & quantum libuerit concipere absque iactura rerum ad quas afficitur, & absque vllius iuris exinde acquisitione, quantum est ex vi iuris naturalis, quatenus comparantis hominem cum homine, & præscribentis vnicuique terminos propriæ liberæ facultatis. Ratio à priori est quia, vt præmissum est sub initium quæstionis præcedentis, affectus, & cætera, quæ hominem secundum se intrinsecè afficiunt, sunt sua, & propria cuiusque iure naturæ; idque proinde peculium potest quisque quantumlibet augere, vel minuere, quin ea de causa vllam iacturam patiatur, aut vllum emolumentum percipiat quoad ea, quæ idem ius naturæ fecit omnibus cum æqualitate communia, atque ex præscripto eiusdem iuris ius humana libertate constitutum, atque vltimo determinatum omnium industriæ, ac fortunæ æqualiter exposuit, vtcumque affecti essent.

Art. 14. Accedit incommodum ingens, quod ex oppositа iuris ratione sequeretur. Sequeretur namque quo quisque sapientior esset, ac maiori probitate præditus, eo per se loquēdo deberet in commutationibus minùs accipere, & eo plus, quo insipientior esset, ac deterior. Nempe quo quisque sapientior maiorisque probitatis est, eo magis afficitur ad æterna, & minùs ad hæc temporalia, quæ comparatione illorum vilescunt animo rectè vtraque ponderanti; Inde demum fieret sapientiam, & probitatem, insipientiam & improbitatem, vel certè affectum illis regulatum esse partem mercis, aut pretij, in commutationibus; & rem minimè transferibilem in alium constituere intrinsecè id, de cuius in alium translatione ageretur, atque tractari, vt commutabile, fierique materiam contractus commutationis quod essentialiter est incommutabile, ac intransferibile. Æqualitas igitur pensenda est penes æstimabilitatem conuenientem rei independenter ab speciali, & accidentali æstimatione, ac affectu cuiusque erga illam, & pendentem solùm à naturali hominum constitutione, aliisque exterioribus rerum ipsarum circumstantiis variantibus mutuam earumdem rerum comparationem inter se.

Art. 15. Istæ omnes conditiones, ac limitationes expositæ sunt seorsim maioris claritatis gratia, & quia earum intelligentia conferre plurimum potest ad expeditiorem determinationem quæstionum sequentium, nec non ad dirimendas ab vnoquoque quæstiones alias minutiores circa peculiares in vnoquoque genere iniurias, quarum sigillatim, & in particulari prosecutio euaderet nimis longa. Cæterum ea omnia, quæ dicta sunt, possunt quoad substantiam breuiùs expediri per definitionem dicendo: diuisio rerum iure naturæ præscripta est *designatio iuridica terminorum liberæ facultatis respectu singulorum circa res suaptè natura communes, ac indifferentes conferens ad propriam cuiusque, & communem omnium fœlicitatem.* Quia verò huiusmodi diuisio descendit ex præscripto iuris naturalis, & inducta est sensim siue sensu quoad præcipua eius capita per ius gentium conniuentibus singulis appropriationi, quam quisque præoccupando fecisset, atque ius gentium confunditur sæpè à Iurisconsultis cum iure naturæ, vt dictum est quæst. 7. propterea. Instit. de rerum diuisione *fera* dicitur *id quod ante nullius est, naturali ratione conceditur occupanti.* Rursus quia plures rerum diuisiones fiunt immediatè decretis, & legibus Principum ex concessione iuris gentium, & naturæ, propterea Augustino dicere licuit tract. 6. in Ioan. *quod hæc villa sit mea, & illa tua, est ex iure Imperatorum.* Neutrum tamen horum fieri, aut honestè, etiam validè potuit siue per conuentionem gentium, siue per decreta, & leges Imperatorum, siue vllo alio modo nisi dependenter à iure naturæ, & cum conditionibus ab eo præscriptis, & huc vsque explicatis; cum iisdem verò potuit, & potest fieri diuisio rerum per liberam hominum conuentionem, & statutum.

Ad 1. Quod est vtilitati alicuius, vel aliquorum deputatum, subiacet eius, seu eorum voluntati solùm quoad eas vtilitates, quæ eidem, vel eisdem concessæ sunt. Res autem exteriores concessæ sunt à Deo hominibus non quoad vtilitates qualescumque respectu singulorum, sed quod eas, quæ bono communi congruunt, & respiciunt æqualitatem respectu cuiusvis in particulari prout comparati cum cæteris. Eatenus igitur tantummodo concessum est hominibus, vt honestè, & validè de iis rebus disponerent iuxta regulas datas.

Ad 2. Propterea non dubitatur de honestate, & validitate eorum, quæ communi hominum consensu statuta sunt circa res istas exteriores sensibus obuias, & facilè intelligibiles perfectè; quia est moraliter impossibile, vt omnes, aut etiam plerique errent circa dispositionem earum quoad principia omnibus, aut plerisque communia. De iis autem, quæ sunt moraliter impossibilia perinde dubitatur, atque de impossibilibus physicè quia perinde non eueniunt.

QVÆSTIO XLIV.

Vtrùm officia habentia iurisdictionem sint intrinsecè inuendibilia?

VIdentur non esse inuendibilia. 1. Quia D. Thom. interrogatus de hoc puncto à Ducissa Brabantiæ, respondet opusc. 21. ad quæst. 5. his verbis: *non video quare huiusmodi officia non liceat vobis vendere dummodo talibus vendatis, de quibus possit præsumi, quod sint vtiles ad talia officia exercenda, & non tanto pretio vendantur officia, quod recuperari non possit, sine grauamine vestrorum subditorum.* Ergo seruatis duabus illis conditionibus licitè, & validè vendi possunt officia habentia iurisdictionem. Nempe de talibus officiis est ea consultatio.

2. Officia secularia sunt in primis, quid purè temporale, vt patet. Deinde sunt valdè appetibilia. Ambiuntur enim magnis expensis laboris, & industriæ & magnæ pecuniarum summæ à multis quam libenter erogantur pro illis obtinendis. Ergo sunt vendibilia. Patet consequentia, quia non alia de causa panis, & vinum, & eiusmodi cætera ab omnibus censentur vendibilia. Quapropter D. Thomas hanc eandem rationem vnicè præmittit suæ illi assertioni aiens: *Cum autem baliuis, & officialibus vestris nihil committatis nisi temporalis officium potestatis non video, &c.* Est igitur efficax ista ratio.

3. Marchionatus, Comitatus, Ducatus venduntur de facto carius à piis, & timoratæ conscientiæ principibus ob adiunctam illis iurisdictionem; qua secluſa non venderentur tanto pretio redditus, & alia emolumenta pecuniaria honorariis illis titulis deuincta. Ergo iurisdictio etiam ipsa secundum se est vendibilis, & habet rationem partis mercis in venditione iusta. Quis enim audeat damnare tanquam iniustam tot iustissimorum Principum praxim, antiquam, & quotidianam augentium pretium ob adiunctam præcisè iurisdictionem? Aut quæ ratio discriminis reperiri potest, ob quam iurisdictio simul cum re alia vendi eiusque pretium augere possit; seorsim verò vendi non possit præsertim cum eiusdē rationis, ac iuris sit, siue illa alia res prius, deinde iurisdictio seorsim, siue vtraque simul, ac indiuisim vendantur.

4. Licet iurisdictio primo, ac principaliter sit ordinata in bonum communitatis; secundario tamen, & minùs principaliter cedit etiam in vtilitatem eius à quo habetur, quatenus confert præeminentiam quandam, & dignitatem ptælatiuam respectu cæterorum, vt dictum est quæst. 3. & 4. Fieri autem potest, vt vtilitas secundaria, & minùs principalis alicuius rei sit æqualis toti alterius rei vtilitati ob maiorem æstimabilitatem vnius, quam alterius, ob quam, quod est secundarium, ac minùs principale in vno adæquet, aut etiam superet, quod est primarium, ac principale in altero. Confirmatur à posteriori, quia quod est secundarium, & minùs principale in iurisdictione communiter habetur pluris, & ambitur magis, quam quidquid vtilitatis simpliciter est in parua pecuniarum quantitate.

5. Si hæc officia essent inuendibilia secundum se essent etiam inuendibilia quoad emolumenta pecuniaria illis annexa. Quia quomodocumque vendantur, sequuntur eadem inconuenientia; nempe quod ciues postquam ea emerint grassentur in subditos non solum, vt expensas factas restaurent, sed etiam, vt ad vlteriores in dignitatibus progressus viam sibi parēt. Atque hoc est alterum inconueniens, quod nimirum inde fiat, vt ciues non se disponant ad obtinenda ea officia per virtutem, & sapientiam, sed magis accumulando pecunias per bonas; vel malas artes præeunte ad hoc ipsius exemplo Reipublicæ, seu supremi Principis docentis ea venditione venditionem functionum iurisdictionalium & pecuniæ auiditatem.

6. Vt hæc officia vendi non possint digniori, cui debentur determinatè; saltem vendi poterunt indigno, & minùs digno, quibus non debentur; certè venditio his facta erit valida, nullumque inde manebit onus restituendi, idque eadem ferè ratione qua iudex ex communi auctorum opinione facit suas pecunias, acceptas pro sententia iniusta, licet non faciat suas, quas accipit pro sententia iusta. Est enim eadem vtrobique ratio. Ergo venditio istiusmodi officiorum non est intrinsecè inualida.

7. Saltem electio vnius præ alio ex æquè dignis vendi potest. Licet enim concurrentibus multi æquè dignis debeatur electio alicui eorum vagè, & indeterminatè; non tamen debetur huic potius quam alteri determinatè. Ergo pro electione huius determinatè potest accipi aliquod pretium. Quælibet enim res quatenus est indebita, est vendibilis, si simul sit purè temporalis, atque æstimabilis; in quo genere continetur electio ad officia temporalia. Confirmatur ex opinione quorumdam auctorum afferentium obligatum ex testamento ad dandum centum pro dote alicui puellæ nubili relicta sibi libera determinatione personæ posse accipere pretium, & retinere sibi partem dotis pro electione huius determinatè præ cæteris æquè habentibus conditiones requisitas à testatore; & sic de aliis obligatis ad dandam quantitatem determinatam, aut etiam ad vendendum pro determinato pretio, sed non determinatæ personæ.

Art. 1. Resp. Bona illa, quorum diuisio facta est libera hominum conuentione iuxta dicta in duabus proximè præcedentibus quæstionibus duplici summo genere continentur. Alia namque sunt, quæ pertinent ad iustitiam distributiuam tanquam propria eius materia proxima; alia quæ ad commutatiuam, iuxta dicta quæstione 18. Quia verò inter istas duas iustitias distributiuas est præstantior, quatenus eius obiectum est ius, saltem inadæquatè commune quod præualet priuato, propterea primo loco accommodandæ illi sunt conditiones nuper assignatæ diuisionis legitimæ rerum. Inter quæstiones autem de iustitia distributiua ea censetur præcipua; qua quæritur: an officia saltem sæcularia habentia annexam iurisdictionem sint vendibilia. Affirmant Caietanus, Vasquez, Valentia, & alij quamplures. Negant Adrianus, Medina, Anglez, Turrianus, & alij. Distinguit Lessius: nimirum eiusmodi officia, quoad obligationes ad certas functiones, quæ est eorum essentia, quoad iustum stipendium, eisdem obligationi, & functionibus correspondens, esse inuendibilia; vendibilia verò quoad dignitatem, & præeminentiam respectu cæterorum, necnon quoad occasionem, ac spem lucrandi vltra iustum stipendium.

Art. 2. Distinctio ista Lessij partim subsistit partim non subsistit. Subsistit quidem quoad obligationem ad functiones, & quoad spem lucrandi. Quia hæc duo sunt inuicem separabilia, & conditionis, ac æsti-

mationis

mationis longè diuersæ. Non verò subsistit quoad eandem obligationem ad functiones, & ad dignitatem, ac præeminentiam respectu subditorum. Quia hæc duo sunt essentialiter inuicem inseparabilia, & identificata mutuò in eiusmodi officiis; atque distinctio rationis,si tamen,& hæc ipsa est possibilis inter ea extrema,cum tales functiones sint essentialiter, ac formaliter propriæ præeminentis, vt præeminentis. Distinctio inquam rationis nihil facit pro negotio venditionis, quandoquidem venditio est rei, vt est in se, & non vt sic, vel aliter apparet in intellectu formaliter.

Art.3. Quapropter distinguendum est vlterius duplex genus præeminentiæ, adiacentis officiis iurisdictionalibus.Primum præeminentiæ genus est,quod est illis intrinsecum, ac essentiale, & consistit in sola,ac præcisa potestate vnius, vt præcipiat, ac vetet aliis, eosque dirigat,& in obligatione aliorum,vt illi pareant, ac conformentur. Alterum præeminentiæ genus est separabile absolutè ab iisdem officiis, illisque extrinsecùs superadditum per leges, & consistit in peculiaribus priuilegiis, conferentibus personæ in officio constitutæ peculiarem splendorem, ornatum, ac venerabilitatem vltra eam, quam confert ex natura rei iurisdictio nuda secundum se. Eiusmodi sunt, posse gestare specialem habitum, & insignia, prohabita cæteris: præcedere loco in publicis, & priuatis consessibus, interesse conuentibus hominum præcipuorum pro negotiis maioris momenti; eximi ab officiis vilioribus,& seruilitatibus popularium,aut à circumstantiis earum grauosis tempore pacis, & belli; tractari modo peculiariter honorifico in causis ciuilibus, & criminalibus;habere aditum frequentem, & facilem ad Principem, constitui in spe promotionum quoad aliqua maiora in hoc eodem ordine rerum, & similia. Secundum istud præeminentiæ genus non est vbique vniforme,sed multiplex, & varium in diuersis prouinciis, & apud diuersos Principes,habétque inæqualem æstimationis gradum iuxta magnitudinem,& exeguitatem,amplitudinem, & restrictionem dominij, ac territorij, & iuxta qualitatem,ac numerum maiorem,vel minorem eorum, suprà quos euehitur,qui donatur officio; ideoque nulli vniuersali, ac vniformi regulæ subiici potest. Quæ de causa nihil de eo genere præeminẽtiæ in præsenti dicetur, aut subintelligetur in progressu, sed tantùm de primo illo genere, quod est vbique vniforme, & inest officiis iurisdictionalibus intrinsecè, ac per se.

Art. 4. Dicendum itaque absolutè est eiusmodi officia esse intrinsecè inuendibilia, si secundum se præcisè considerentur,seu quod ea, quæ sunt eisdem intrinseca, & essentialia: vendibilia verò esse quantum est de se quoad emolumenta pecuniaria ex eisdem resultantia per se quidem quoad excessum iusti stipendij: per accidens verò quoad hoc ipsum stipendium. Hæc proculdubio est mens Diui Thomæ in opusculo illo 21.vt apparebit ex responsione ad 1. & 2. Probatur prima pars conclusionis. Quia officia habentia annexam iurisdictionem secundum se præcisè, & ex sua natura intrinseca non sunt primò, & principaliter ordinata in vtilitatem eius, cui conferuntur, sed potius in vtilitatem, & commodum communitatis eadem per se, vel per alium conferentis,vt positum est ex communi omnium consensu q.3. & apparet clarè ex dictis q.18 ab art. 12. Pecunia è conuerso primò, & principaliter est ordinata ex sua natura in vtilitatem, & commodum habentis illam tanquam suam,vt ex se satis patet,& expositum est in eadem q.18. circa primum,& secundum genus bonorum communium. Manifestum autem est non posse constitui æqualitatem inter datum, & acceptũ,quando vtrumque primo, & principaliter est ordinatum in vtilitatem, & commodum alterius ex commutantibus. Huic enim necessariò alter euadit inæqualis, ac inferior cum minori lucro, & maiori damno. Cùm ergo venditio non possit esse iusta absque æqualitate inter datum, & acceptum; patet officia habentia annexam iurisdictionem esse prorsus inuendibilia, si secundum se præcisè considerentur.

Art. 5. Explicatur, & vrgetur hæc ratio: Quia communitas indiget aliquo iurisdictionem habente, à quo multitudo dirigatur, coërceatur, ac defendatur,& in mutua pace tranquilla, ac beneuola conseruetur; indiget verò non minus,si non, & multo magis,quam indiget medico,magistro,& aliis eiusmodi; nec vllus ciuium determinatè ita indiget potestate cæteros gubernandi.Sicut igitur intrinsecè iniquum, & turpe esset communitatem vendere officium magistri, medici,& aliorum eiusmodi secundùm se præcisè, & seclusis omnibus emolumentis pecuniariis; corúmque spe; ita intrinsecè, iniquum, & turpe est vendere officium habens annexam iurisdictionem secundum se præcisè.Tenet paritas ob rationem iam datam, Quia videlicet vtrobique primo,ac principaliter cedit communitati vtilitas non solùm pretij, sed etiam mercis,seu eius,quod vendit. Quod manifestè est contra rationem iustæ venditionis.

Art. 6. Augetur vis argumenti. Nam qui vendit ideo vendit, quia indiget pretio; non vero quia indiget, vt habeatur ab alio, quod ipse vendit. Aliàs enim venditor cogeret emptorem ad faciendos sumptus,non vt subueniat indigentiæ propriæ ipsius emptoris, sed vt subueniat indigentiæ, quam patitur vendens,non solum pretij, sed etiam,vt habeat apud emptorem, quod illi vendit. Quo nihil inæqualius, ac iniustius esse potest. Nempe emptor, & venditor, & iustus,& æqualis sit contractus, suæ quisque indigentiæ consulere debent, & permutare res æquè inuicem vtiles; & non vt alterutri tota vtrimque vtilitas primo, ac principaliter cedat.

Art.7. Altera pars conclusionis,nempe,quod emolumenta pecuniaria officiorum sint vendibilia per se, quoad excessum stipendij iusti nullo negotio conuincitur.Quia talia emolumenta potest communitas, & qui vices gerit communitatis subtrahere absque vlla iniuria, quantum est ex natura ipsius rei. Ergo, & vendere potest. Patet consequentia; quia venditio est quidam subtractionis modus. Deinde ea emolumenta sunt eiusdem generis cum pecunia,qua emuntur, potéstque proinde constitui æqualitas inter ipsa, & pecuniam pro eis datam.

Art.8. Postrema pars conclusionis, quod hæc officia sint inuendibilia per se quoad iustum stipendium; vendibilia verò per accidens, probatur. Quoad per se quidem,quia iustum stipendium est debitum ex iustitia exercenti iurisdictionem, non secus, ac laboranti in vinea. Nemini autem vendi potest, quod ei debetur ex iustitia. Nec est locus æqualitati iustitiæ, quando solutio pretij,& obligatio,ac onus ex se æstimabile grauant solum ementem venditore vtrimque lucrante. Probatur item quoad per accidens, quia Respublica potest obligare ciues,vt incumbant bono communi, tam in hoc genere, quam in quouis alio gratis, & absque vllo stipendio, quando in eas angustias redacta est, vt non sit, soluendo; seu soluere non potest,quin patiatur aliud malum maius, quam cogere idoneos ad laborandum absque mercede, & constituere inæqualitatem inter ciues sic laborantes, & alios nihil præstantes, quod æquiualeat illi labori,quia non possunt,aut non expedit. Vendere autem anticipata solutione iustum stipendium dictim prouenientis ex functionibus officij nihil re ipsa est aliud, quam obligare ad præstandum officium seu functiones officij gratis,& absque stipendio. In hunc igitur

modum, atque sub eiusmodi distinctione, sunt vendibilia, & inuendibilia officia sæcularia.

Ad 1. Imò ea verba D. Thomæ confirmant veram sententiam; quia secunda conditio ab ipso apposita, *vt non tanto pretio vendantur officia, quod recuperari non possit sine grauamine subditorum*, nullum locum habere posset, si ista officia non solùm essent vendibilia, quoad emolumenta pecuniaria, sed etiam secundum se, & quoad nudam iurisdictionem. Quia tunc ementes per ipsam officij collationem reciperent partem compensationis, aut compensationem adæquatam pretij soluti, & consequenter non liceret illis totum pretium recuperare, (vt supponit licere D. Thomas) neque cum grauamine neque sine grauamine subditorum. Neque enim per emptionem officij secundum se posset acquiri ius ad rehabendum tantumdem pecuniarum vltra illud officium; nemo siquidem potest per emptionem acquirere ius ad mercem, & ad aliquid amplius præsertim æquale toti pretio. Igitur Diuus Thomas solam approbat venditionem officiorum quoad emolumenta pecuniaria, quæ exigenda supponit per officiales à subditis.

Ad 2. Ratio illa desumpta ex D. Thoma nihil concludit, nisi cum limitatione ab eo adhibita, & nuper notata ad 1. atque in sensu illam includente. Id, quod demonstrari efficaciter potest, quia etiam mutuum est quid pure temporale, & est valde æstimabile atque pro eo obtinendo erogant mutuari multam pecuniam; & nihilominus est inuendibile secundum se præcisè, vt dicetur q. 46. Eadem est ratio, vt ibidem apparebit de anticipata, & dilata solutione pretiorum pro mercibus, quarum altera respectu vendentis, & altera respectu mentis sunt valdè æstimabiles, & vtraque est, quid purè temporale, vt patet, & quæritur ab alterutris, aucto, & diminuto pretio; & tamen neutra est vendibilis, vt merito fatenturaduersarij ferè omnes. Ergo ad iustam rei vendibilitatem non sufficit eam esse purè temporalem, simúlque appetibilem, & sumptibus pecuniarum quæsitam per aliquos. Sed aliquid præterea aliud requiritur; nempe vt possit constitui æqualitas inter mercem. & pretium. Quæ æqualitas repugnat inter pecunias, & iurisdictionem, vt ostensum est supra, & est possibilis inter easdem pecunias, & emolumenta pecuniaria, secundum quæ præcisè considerauit D. Thomas temporalitatem eorum officiorum, vt visum iam est.

Ad 3. Iurisdictio adiuncta proprietatibus illas reddit magis securas à furto, & rapina; minuit expensas operarum, & familiæ; accommodat pretia intra summum, & infimum pretium iustum in fauorem domini, seu vendentis, seu mentis; exigit efficacius, & magis tempestiuè nomina, & tributa; aliáque plura accumulat obsequij, & officiosæ contributionis emolumenta pecuniaria, quæ non negantur vendibilia esse ex sua natura. Eadem autem sola venduntur, siue seorsim, siue simul cum proprietatibus iurisdictio conferatur à Principibus conferentibus iustè; ex quo patet nullum argumentum deduci posse pro vendibilitate iurisdictionis secundum se, & cum separata fuerit ab eiusmodi emolumentis, vti separari absolutè potest per leges ea omnia abradentes.

Art. 1. Ad 4. Dignitas, & præeminentia iurisdictionalis essentialiter consistit in potestate dirigendi cæteros ad propriam ipsorum vtilitatem, ac felicitatem, eosdémque eum in finem obligandi. Quæ quidem potestas, quia est participatio diuinæ potestatis, est perfectio valde æstimabilis, & subiectum suum reddit valde honorabile. Verùm quia hæc potestas quatenus connaturaliter habita, & pertinens ad præsentem considerationem dependet essentialiter ab exercitio similis potestatis conuenientis communitati volenti obligare, & obliganti de facto habentes talia officia, vt consulant bono communi, eumque in finem omnem suam industriam, ac vires impendant; vnde fit, vt quoties exercent potestatem cæteros obligandi, toties, exerceant subiectionem erga communitatem obligantem ipsos, vt ita obligent; idque cum hoc discrimine, quod communitas obligat principaliter ad propriam ipsius vtilitatem, minimè verò habentes officia ad propriam ipsorum vtilitatem, cuius tamen sunt indigi non minus quam cæteri: & ex vtroque capite eius, & subiectionis, & indigentiæ deficit eorum potestas à participatione diuinæ. Quia inquam hæc omnia ita se habent, perspicitur clarè dignitatem, & præeminentiam hominum habentium iurisdictionem esse æquilibratam, immò, & præponderatam subiectione erga communitatem diuertente vires animi, & corporis à propriis vtilitatibus ad communes. Patet autem bonum præponderatum onere essentialiter sibi coniuncto vendibile nequaquam esse. Quare argumentum decipit, quia considerat bonum secundum se absque malo sibi essentialiter connexo.

Art. 2. Confirmatio argumenti ab experientia refellitur duplici alia experientia contraria. Prima est omnes vbique communitates, quatenus non regunt se per seipsas, superaddere officiis iurisdictionem habentibus stipendia congrua, & plerumque alia præterea emolumenta. Quod non fieret si onus eorum officiorum non præponderaret præeminentiæ, & æstimationi dignitatis. Altera experientia est non solere ambiri hæc officia, ab iis, qui nullum inde emolumentum fugere volunt, nec in officio quidquam quærunt præter ipsum officium, & curam boni communis coniunctam cum sola præeminentia.

Art. 3. Dicendum igitur est ambientes hæc officia, vel adhærere emolumentis, quæ modo dicebátur illis superaddi, & possunt absolutè ab iisdem separari, súntque vendibilia modo dicto; vel quærere eorumdem officiorum abusum, & impunitatem pro peccatis in posterum committendis, quæ patet esse inuendibilia, cum sint intrinsecè nociua habenti, vel denique affici erga dignitatem, & præeminentiam affectu speciali vltra communem, & iustam æstimabilitatem rei apud prudentes æstimatores; quæ circumstantia nihil facit pro vendibilitate, vt obseruatum est in quæstione præcedenti. Nocet hac in parte apud incautos facili fidei veræ sententiæ, quod quæ nunquam, aut vix vnquam separantur, facilè apprehenduntur, vt inseparabilia ex se; atque identificata; & quod affectus simpliciter irrationales, ac vitiosi facilè nonnunquam adscribuntur naturis rerum.

Ad 5. Fieri potest, vt Respublica abundet multis ciuibus habentibus de suo absque malis artibus pecunias sufficientes ad pretium constitutum officiorum. Et siquidem contigerit in iisdem simul adesse pecunias ad soluendum, & dignitatem ad satisfaciendum obligationi officij, cessabit in eius venditione quoad emolumenta vtrumque inconueniens propositum. Neque tunc per talem venditionem docebit Respublica, seu Princeps conquisitionem pecuniæ per malas artes, & contemptum virtutis, & sapientiæ. Quia soluet solum pro excessu stipendij, quem nulli debet Princeps absolutè, nec pretium electionis exigetur, nisi cæteris paribus, & attenta simul dignitate, ac idoneitate ad officium optimè administrandum; idque tam in prioribus, quam in cæteris omnibus promotionibus. Nec enim quilibet venditionis modus approbatur indiscriminatim, sed tantum dicitur non repugnare ex se, vt vendantur iustè emolumenta excedentia stipendium iniustum. Quod fieri procul dubio potest præcisis omnibus incómodis pugnantibus contra bonum commune accipiendo pretium ab iis solùm,

solum, de quibus sperari possit satisfacturos omnino esse officio, nec eius licentia, ac potestate abusuros esse vlla ex parte. Qua præcautione adhibita, nullum, aut exemplum, aut incitamentum datum erit quærendi pecunias per malas artes, aut fidendi solis pecuniis.

Ad 6. Certum in primis est, vt hæc officia secundum se debeantur ex natura rei dignioribus, de quo in quæstione sequenti; non tamen sic ea illis deberi, vt coniuncta cum emolumentis excedentibus stipendium iustum. Fieri deinde potest, vt adsint plures cæteris omnibus digniores, & inter se æquales, quorum proinde nulli debeatur electio ipsius determinatè præ alio æquali. Et tunc licet ex lege iam stabilita debeantur alicui ex dignioribus simul cum officio ea omnia emolumenta; quia tamen ea lex statuta non est directè in fauorem eligendi, seu vagè, seu determinatè, sed pro bono communi, vt statui multiplici ex causa potest, nulla fiet iniustitia electo, si pretium ab eo exigatur pro electione ipsius potius, quam alterius ad emolumenta vltra iustum stipendium. Ergo absque læsione iustitiæ fieri absolutè potest venditio qualis superiùs approbata est. Adde duplicem esse iniustitiam, quæ considerari potest in electione ad talia officia, altera consistens in electione minus digni, aut indigni, siue simul intercedat, siue non intercedat venditio, atque de huiusmodi iniustitia non agitur in præsenti, sed agetur in quæstione sequenti; altera iniustitia consistit formaliter in venditione, siue eligatur dignior, seu minus dignus, seu indignus; atque de hac venditione dicitur esse iniquam intrinsecè quoad officia secundum se, & non esse ita iniquam quoad emolumenta pecuniaria, cuiuscumque modi sit de reliquo electio. Neque tangit hoc punctum obiectio; sed neque illud tangit, quod dicitur de iudice vendente sententiam iniustam; quia solum vendit aliquid pecuniarium, seu quod ad pecuniam reducitur ratione periculi, quod subit, vel aliis eiusmodi de causis, de quibus dicetur in loco. Nulla igitur est paritas quoad venditionem officiorum secundum se; quoad alia vero, quæ illis adiacent, iam concessum est totum.

Art. 1. Ad 7. Non omne, quod potest esse materia beneficij obligantis ad gratitudinem, potest esse materia emptionis, & venditionis, vt apparet manifestè in exemplis paulò ante productis mutui, & solutionis iusti pretij anticipatæ, aut dilatæ; necnon in collatione gratuita rerum spiritualium. Ratio est quia possunt leges tam naturæ quam humanæ relinquere distributori, seu largitori immediato rerum, & munerum liberum affectum beneficum specialem erga quem volet, quin relinquant vllam libertatem circa quantitatem, aut qualitatem, & æstimabilitatem eius, quod distribuendum est. Sunt enim res diuersæ quantitas affectus, & quantitas pecuniæ; suntque proinde capaces diuersarum, atque oppositarum inter se dispositionum. Existente autem ea legum dispositione tametsi impendatur maior affectus beneficus erga vnum, quam erga alium, non ampliabitur propria libertas vltra terminos legitimos, ideóque nihil fiet contra iustitiam. Ampliabitur vero libertas, & fiet contra iustitiam, si auferatur atque distributori reseruetur pars quantitatis pecuniariæ determinatæ per leges, aut per voluntatem domini habentis vim legis. Retinebitur enim à distributore res non sua, intendetúrque, vt fiat sua ipsius titulo illegitimo; Nempe in compensationem affectus specialis secundum se præcisè consideratí, qui vt sic vendibilis minime est, cum sit diuersi generis, & non reducibilis ad æqualitatem comparatione pecuniæ. Affectus enim, cum solus secundum se est liber per legem, solo affectu compensatur ad æqualitatem.

Art. 2. Patet autem non solum præeminentiam officij deberi integram, & liberam à compensatione pecuniaria ex sua natura, & secundum leges, vt apparet ex dictis, verum etiam stipendium iustum officij esse quantitatem legibus determinatam in compensationem laboris exacti ratione eiusdem officij, eásque leges esse latas in fauorem exhibentis de facto talem laborem: Ergo distributor officiorum nihil potest ex ea quantitate pro se detrahere ob specialitatem affectus benefici, & electionem huius præ alio sibi liberam per leges secundum se præcisè, sic enim fraudarentur officiales parte stipendij iusti, hac præcisè de causa, quia ipsi potius quam alij obligantur ad laborandum. Quod vltra rationem datam est contra Apostolum vehementer exclamantem, tametsi ageret de labore officij spiritualis 1. Corinth. 9. 7. *Quis militat stipendiis suis vnquam?* cum iis, quæ sequuntur.

Art. 3 Iam opinio illa Dianæ, & paucorum aliorum, quæ adducitur in confirmationem, est minùs probabilis, quam id in cuius confirmationem adducitur, imo re maturius considerata videtur prorsus improbabilis. Quia, qui sic pascitur electionem vnius puellæ dotandæ præ alia non dat quantum tenetur dare, retinetque sibi titulo illegitimo, quod non est suum, & permissionem sibi factam solum quoad affectum, & electionem personæ, atque benemerentiam respectu eiusdem ampliat ad quantitatem rei, circa quam nulla sibi facta est permissio, nec fieri potuit, quin per iubentem contradiceretur suæ ipsius intentioni. Iuberet enim, vt darentur centum ex. gr. simulque permitteret, vt non darentur centum, sed nonaginta tantum, aut octuaginta, vtque ea diminutio fieret propter solam dationem, quæ essentialiter est coniuncta cum determinatione alicuius personæ. Iniquum autem manifestè est: vt qui tenetur dare centum alicui personæ ab ipso determinandæ, aut si libuerit, committendæ sorti, det minùs quam centum idest minùs quam tenetur dare, præcisè quia dat; idest præcisè quia determinat, & exequitur determinationem sibi permissam. Dictum autem est hoc esse minùs probabile, seu potius esse manifestius falsum quam quod confirmandum erat, quia in electione ad stipendium iustum officij adest aliquid specialiter æstimabile vltra æstimationem stipendij, nempe dignitas, & præeminentia ipsius officij, & prærogatiua honoraria inde resultans in stipendium. At in electione ad dotem tota æstimatio est penes quantitatem pecuniæ, & affectum, ac libertatem quibus datur.

QVÆSTIO XLV.

Vtrùm ex læsione Iustitiæ distributiuæ oriatur obligatio restituendi?

VIdetur non oriri. 1. Quia electo minùs digno nulla necessario interuenit iniustitia aduersus digniorem, nullaque proinde necessario resultat obligatio restituendi. Potest nimirum communitas cedere iuri, quod sibi conuenit ex natura rei ad electionem dignissimi. Ergo fieri absolutè potest, vt absque vlla iniustitia eligatur minùs dignus prætermisso digniori. Quia vero communitas transfert omnem suam potestatem absque vlla limitatione in supremum Principem, certè fieri potest, vt ita transferat, poterit etiam supremus Princeps eidem iuri cedere, atque ideo numquam peccabit contra iustitiam distributiuam electione minus digni. Ipsa etenim voluntas eligendi minùs dignum continet in se eam cessionè iuris: Quia nemo vult fieri à se cum peccato,

quod in potestate habet, vt fiat sine peccato.

2. Oeconomus eligens operarios in vineam ex iussu domini non tenetur ad eligendos optimos, neque in hoc, aut in rebus aliis procurandis peccat contra iustitiam, si non adhibeat summam diligentiam; sed sufficiet, si ea sit mediocris, & qualem quisque communiter adhibere solet in rebus suis, atque ideò sufficiet si operarij sint mediocres, & simpliciter boni. Deindè tametsi eligat minus bonos, aut etiam absolutè inidoneos, non propterea committet peccatum iniustitiæ aduersus bonos, aut optimos, nec tenebitur aliquid illis restituere. Accedit neminem teneri in conscientia ad eligendum sibi statum omnium securissimum à periculis errorum, peruersionis morum, aliorúmque malorum. Ergo neque Princeps, qui comparatur cum communitate tanquam eius œconomus, nec maiorem habet obligationem prouidendi communitati, quam ipse sibi, tenebitur ad eligendos optimos officiales, aut quod eodem recidit ad prouidendum summa cum diligentia bono communi, & præcautioni periculorum eius: nec prætermissis melioribus peccabit aduersus ipsos contra iustitiam, atque ideò nec incidet in obligationem aliquid eis restituendi.

3. Officia publica semel collata sunt inauferibilia saltem pleraque præterquam in pœnam delicti. Restitutio autem fieri non potest quin officium iniustè collatum vni, & iniustè negatum alteri, auferatur à priori, & conferatur secundo. Nulla igitur est obligatio restituendi ob iniustitiam contra iustitiam distributiuam.

4. Restitutio est actus solius iustitiæ commutatiuæ, vt docent D. Thomas, aliique communiter, & suppositum fuit supra, vt certum in tota doctrina de restitutione. Si autem oriretur obligatio restituendi ex læsione iustitiæ distributiuæ pertineret etiam ad ipsam actus restituendi; quia ad eandem iniustitiam pertinet non inferre damnum iniustum, & illatum reparare.

Art. 1. Resp. Ex doctrina quæstionis præcedentis inferuntur aliqua clarè circa læsionem iustitiæ distributiuæ, & obligationem restituendi inde resultantem. Primum est conferentem officium, quod habet annexam iurisdictionem, non illi, cui ex iustitia conferre tenetur, sed alteri, non propterea teneri ad faciendam compensationem aliquam pecuniarum omisso præterquam quoad emolumenta pecuniaria excedentia stipendium iustum si quæ eiusmodi deuincta fuerint officio ex lege, seu positiua, seu permissiua Patet hoc, quia de reliquo officium est incompensabile pecunia, vti dictum est, & is, cui negatur, eo ipso liberatur ab onere maiori, quam sit dignitas, & præeminentia officij, & æquali respectu iusti stipendij, ac proinde nihil præterea superest, quod pecunia compensetur.

Art. 2. Alterum est vendentem tale officium maiori pretio, quam quod sit æquale emolumentis excedentibus iustum stipendium teneri per se ad restituendum eum excessum pretij. Quia eo ipso, vel vendetur dignitas, & præeminentia officij, aut iustum eiusdem stipendium, quorum alterum essentialiter, alterum saltem per se est inuendibile, vt dictum est; vel certè computabitur, vt pars valoris conuenientis merci affectus specialis emptoris excedens communem, & prudentem eiusdem mercis æstimationem. Quod itidem ostensum est esse iniquum. Tenetur autem restituere, qui accipit pretium rei inuendibilis, qua parte inuendibilis est; necnon, qui vtcumque accipit pretium maius iusto, quatenus maius erit, vt reparetur æqualitas, quæ læsa fuerat.

Art. 3. Tertium est vendentem officium, quod reddit vtilitates iusto stipendio maiores, si vendat, cui non debebat conferri officium, eo prætermisso, cui debebatur ex iustitia; teneri ad duplicem restitutionem, si quidem legibus constitutum fuerit, vbi committitur delictum, ne tales vtilitates vendantur. Debet enim in primis restituere totum pretium emptori, siue excedat, siue non excedat emolumenta iusto stipendio maiora. Quia supposita eiusmodi lege debentur gratis eiusmodi emolumenta habenti officium ex suppositione, quod illud habeat. Eadem deinde, quatenus excedunt iustum stipendium, debentur simpliciter illi, cui officium debebatur ex iustitia. Vtrique ergo debet fieri restitutio, ementi quidem totius pretij soluti; prætermisso vero contra iustitiam, quantum valent emolumenta iusto stipendio maiora.

Art. 4. Nec vacat dicere leges de conferendis his officiis, & emolumentis absque pretio, nullibi ferri directè in fauorem habentium, vel debentium habere talia officia, sed intuitu boni communis. Contra enim est; quia eiusmodi emolumenta habent rationem præmij, tùm respectu eorum, qui se præ aliis laudabiliter disponunt per probitatis, & sapientiæ studium, vt Rempublicam vtiliter gubernent: tum respectu eorum, qui actu ea officia exercent, & inuigilant bono communi impediendo se per attentionem eius, quominus totis viribus incumbant sollicitudini suarum personalium vtilitatum, & commodorum, quæ pungunt magis animum ex natura rei, quam quæ sunt communia. Est autem de ratione præmij, vt proponatur directè, & immediatè in vtilitatem eorum, qui comparant sibi dignitatem respectu ipsius. Fit igitur iniuria detractis, aut imminutis eiusmodi emolumentis tam habenti officium, quam illi, cui ex iustitia debebatur.

Art. 5. Superest videndum quibus determinatè debeantur talia officia; an scilicet determinatè debeantur dignioribus; an vero tuta conscientia conferri possint simpliciter dignis, tametsi minus digni sint quam alij? Communis auctorum longè plurium sententia est deberi dignioribus, & peccari contra iustitiam distributiuam, si conferantur non solùm indignis, verùm etiam minus dignis. Alij nihilominùs nonnulli docent, nullum esse peccatum ex natura rei, seu secluso pacto, iuramento, aut lege speciali, si conferantur minus dignis.

Art. 6. Alij distinguunt inter officia, quæ vnius arbitrio, ac voluntate, & quæ plurium suffragiis conferenda sunt: alij inter ea, quæ etiam extraneo conferri possunt; & ea, quæ alicui ex eadem communitate conferri debent, alij inter temporalia, & spiritualia, seu Ecclesiastica: & rursus alij inter beneficia Ecclesiastica simplicia: & curam animarum habentia: Necnon inter ea, quæ sunt minoris, & quæ sunt maioris momenti: alij inter ea, quæ non proponuntur, vt præmia pluribus concurrentibus ad examen idoneitatis; & quæ sic proponuntur: alij denique distinguunt inter electiones, quas facit immediatè communitas ipsa nulli subordinata, aut supremus Princeps, & quas faciunt ministri inferiores, ac subordinati. Istarum porrò distinctionum auctores suffragantur vbique quoad priorem partem distinctionum simpliciter digno, tametsi minus dignus sit; quoad posteriorem verò partem dignioribus determinatè, vt videre licet apud Sanchez lib. 2. consil. cap. 1. dub. 2. & 36. & apud Cardinalem de Lugo disp. 34. & 35. sect. vtrobique 2.

Art. 7. Dicendum est veram absolutè esse vniformem respectu omnium officiorum, ac beneficiorum; necnon omnium eligentium, ac eligendorum, eandemque communem sententiam D. Thomæ docentis vniuersaliter quæst. 95. art. 1, & 2. & quæst. 186. art. 3.

art.3. deberi ex iustitia distributiua electionem melioris, ac magis digni: nec prætermitti ipsum posse, propter indignum, aut etiam minus dignum absque peccato iniustitiæ, ac proinde lethali ex genere suo. Licet enim in illis articulis 2. & 3. agat specialiter de dispensatione spiritualium,& de electione'ad Episcopatum,vbique tamen vtitur eadem ratione vniuersali, qua vsus fuerat dicto art.1. vbi agit de acceptione personarum in genere.

Art.8.Verùm antequam proponatur ratio D.Thomæ notandum est videri Cardinalem de Lugo negare suppositum controuersiæ præsentis quoad discrimen dignioris, & minus digni. Vel enim, ait eligendus ad aliquod officium habet peritiam verbi gratia talem,vt nullum sit periculum errorum in eius exercitio; vel non habet peritiam talem. Si non habet; iam non est dignus tali officio. Si habet iam maior peritia est superuacanea respectu talis officij, nec maiorem ad illud dignitatem constituet, sed solum dignitatem simpliciter ad maius officium. Non ergo subsistit discrimen digni simpliciter, & magis digni respectu eiusdem officij, aut beneficij.

Art. 9. Contra tamen est, quia etiam peritissimos contingit errare aliquando, ac proinde omnes sunt expositi alicui errandi periculo. Hoc autem periculum patet esse minùs in habente maiorem peritiam; facilius enim hic adhibet aduertentiam sufficientem, vt vitetur error; & quæ sunt faciliora frequentius proueniunt ex natura rei. Idem dicitur de maiori,& minori probitate, & de proposito in ea contento de satisfaciendo obligationi officij, deque aliis pertinentibus ad potestatem executiuam, & ad certitudinem eiusdem satisfactionis. Quo enim quisque eminebit magis quoad hæc, eo erit minùs periculum errandi, & nocendi communitati, eritque similiter maior spes promouendi boni communis quatenus hoc pendet ab vnoquoque officio. Quapropter ad fundamentum Cardinalis negantis suppositum auctorum commune. Respondetur negando speciale ipsius suppositum; nempè peritiam, aut vnum quodlibet aliud ex requisitis ad vnumquodque officium posse esse talia, vt totaliter absit omne periculum errandi, aut adsit omnis possibilis spes promotionis boni communis. Neutrum enim consistit in indiuisibili. Manifestum igitur est dignitatem ad idem officium posse esse maiorem, & minorem citra terminos dignitatis simpliciter.

Art. 10. Notandum rursus est dignitatem eligendi posse considerari, vel comparatione officij secundum se præcisè, vel comparatione eiusdem, vt coniuncti cum bono vniuersali communitatis quatenus pendenti ex aliis capitibus. Fieri nimirum potest, vt aliquis sit maximè idoneus ad aliquod officium secundum se, & nihilominus non expediat, vt ad illud eligatur, sed prætermittatur honestè præ alio idoneo sub eadem considerátione. Fieri namque potest, vt qui in eum modum est maximè idoneus,minimèque omnium expositus errorum periculo in administratione officij non possit ad illud promoueri absque maiori aliunde iactura boni communis. Quia videlicet idem ipse exercetur, vel in bello, vel in palæstra litteraria, vel in procuratione thesauri cum vtilitate longè maiori communitatis, vel quia habet æmulos, qui irritati eius promotione insurgent aduersus Principem, & communitatem, & poterunt vtrique insuperabiliter nocere magis, quam possit prodesse tale officium optimè administratum: vel quia exigit pro acceptando officio conditiones, quæ præstari non possunt absque notabili subditorum grauamine, vel certè non exigentur ab iisdem, absque tumultu, & seditione: vel quia alio demum quouis modo emerget maius communitatis nocumentum. Cum igitur iuri, quod conuenit vnicuilibet ciui seorsim sumpto præualeat ius quod conuenit eidem, vt coniuncto cum cæteris, seu quod conuenit communitati; manifestum est in tali rerum dispositione præferendum esse minùs dignum dignioti respectu officij secnndum se præcisè considerati.

Art. 11. Quæstio igitur procedit de digniori cæteris paribus, omnibusque consideratis, & de vtiliori simpliciter respectu communitatis. In hoc itaque sensu probatur conclusio: Acceptatio personarum est illicita ex sua natura, & opponitur iustitiæ distributiuæ. Sed prælatio minùs digni respectu dignioris in distributione officiorum, continet in se acceptionem personarum Ergo prælatio minus digni respectu dignioris in distributione officiorum est illicita ex sua natura, & opponitur iustitiæ distributiuæ.Maior est satis nota ex multis sacræ paginæ testimoniis. Probatúrque specialiter ex epist. Cathol. Iacobi cap.2.ad ea vsque verba versu 9. *Si autem personas accipitis, peccatum operamini redarguti à lege quasi transgressores*, idque ipsum ostendetur mox, & confirmabitur magis ratione efficaci. Probatur minor, quia acceptio personarum consistit, vt exponit D.Th. tum locis citatis, tum maximè ad 2.Romanorum lectio.2. circa illud;*non est enim acceptio personarum apud Deum*.Consistit,inquam,in acceptione non causæ pro causa, & in substitutione conditionis in persona repertæ nihil conferentis ad causam, ob quam ex voluntate legislatoris eligitur ad aliquid, loco conditionis conferentis ad eam ipsam causam, & finem Istiusmodi autem acceptionem, & substitutionem necessariò facit quicumque eligit non solum indignum, verum etiam minus dignum prætermisso digniori. Dignior enim ex eo dignior est,quia habet conditionem specialem conferentem ad causam, & finem,minus verò dignus, vel indignus,ideo talis est, quia caret tali conditione. Is autem qui caret conditione conferente ad causam & finem,non potest præferri habenti talem conditionem,nisi propter aliquid aliud minimè conferens ad causam verbi gratia, quia dedit munera; quia est assentator, consanguineus,vel amicus,vel quid simile impertinenter se habens ad causam,& finem propter quem instituta sunt officia,& statuta lex de illis distribuendis.Necesse igitur est, vt qui præfert digniori minus dignum, vel indignum, eo ipso fit acceptor personarum.

Art.12. Confirmatur,& explicatur hoc fundamentum. Acceptio personæ præferens digniori minus dignum, eo ipso præfert bonum priuatum bono communi,idque in ea re,in qua cõmunitas habet ius prælationis respectu personæ priuatæ.Vnde consequens præterea est, vt præferat personam particularem minus dignam personæ particulari digniori, idque in re, in qua is habet similiter ius prælationis respectu illius. Et quidem, quod post habeatur bonum commune, bono priuato constat clarè, quia plurimum interest communitatis habere in officiis digniores ob plurima emolumenta, quæ inde ipsi proueniunt, & minus errorum periculum, quod nuper notabatur maiori dignitati inesse. Quare quod minus dignus præeligatur solum fieri potest præualenti amore boni priuati.

Art.13. Quod autem læsio ista, ac vilipendium boni communitatis sint contra ius, quod ipsa habet respectu officiorum, ex eo constat, quia hæc officia instituta sunt primo, ac principaliter in bonum communitatis, vt liquet ex expositione iuris iurisdictionis data, & stabilita quæst.3. Ergo lex de electionibus, & modo illas faciendi lata est primo, ac principaliter in fauorem communitatis. Ergo quatenus quis in electionibus, vt faueat personæ priuatæ, postponit bonum commune, operatur contra

legem fauentem communitati, & grauantem in eius fauorem, personas priuatas, quatenus earum bonum opponitur bono communitatis, atque adeo operatur contra ius communitatis. Quia verò fauor iste, respectu communitatis est inseparabilis à fauore dignioris, cum ex huius electione, ac prælatione bonum illius dependeat patet eandem legem secundariò, & minùs principaliter fauere indiuisim digniori aduersus minùs dignum, ac proinde prælationem huius esse contrariam iuri illius. Turpe autem, ac inhonestum est, vt bonum commune, quod præstantius ac diuinius est; posthabeatur bono particulari, nec non, vt bonum particulare dignioris posthabeatur bono particulari minùs digni, eáque turpitudo, ac inhonestas contrahit rationem iniustitiæ, siquidem vtraque posthabitio fuerit contra legem fauentem posthabitis, & grauantem eos, qui præhabentur nec non præhabentes ipsos. Manifestum igitur est acceptionem personarum, modo quo à nobis explicata fuit esse iniustam, vnde vlterius manifestum est quibus determinatè personis, & quatenus faciendæ sint restitutiones superius præscriptæ ad reparanda damna illata per distributionem iniustam.

Art. 1. Ad 1. Communitas habet ius ne impediatur per alios ab electione dignioris coniunctum cum obligatione, ne ipsa eandem dignioris electionem impediat, aliamue faciat incompossibilem cum ea, ad eum modum, quo vnusquisque habet ius, ne lædatur ab aliis in honore, & vita, coniunctum cum obligatione habendi curam de bono nomine, & conseruandi vitam. Cúius ratio est; quia sicut honor iuxta notata in quæst. 16. & 29. iuuat honestatem, & operationes virtuosas, eoque amisso constituuntur homines per se in magno periculo peruersionis morum; atque vita datur, vt instrumentum necessarium ad beatitudinem quærendam, ac promouendam, eáque amissa non potest amplius quæri, aut promoueri beatitudo, tenemur verò omnes ad retinendam honestatem morum, & ad vitandum periculum peruersionis eorum, & ad fœlicitatem quærendam, ac promouendam, & consequenter ad ea, quæ sunt media necessaria respectu istorum finium. Ita etiam officia habentia annexam iurisdictionem instituta, vt abigant vitia, virtutem promoueant, & vnumquemque intra limites honestatis contineant, vtque omnes ad vltimam felicitatem recto tramite dirigantur. Vnde fit, vt his officiis male, aut non vsque adeo bene collatis oriatur periculum peruersitatis morum, maius, vel minus; & similiter plus minusue decrescat, spes augendæ honestatis in communitate, prout contigerit maiorem, vel minorem esse indignitatem, aut decrementum dignitatis in eo, qui eligitur ad officium.

Art. 2. Eadem igitur ratione qua nec licitè quis cedere potest, nec validè iuri honoris, aut vitæ propter motiua minoris momenti, nec etiam communitas licitè, aut validè cedere potest iuri eligendi digniorem, vt indulgeatur affectui erga indignum, aut minùs dignum. Quia videlicet potestas validè cedendi huiusmodi iuribus esset potestas subtrahendi se per suam præcisè voluntatem ab obligatione sibi imposita per voluntatem superioris, seque committendi licitè periculo absoluto vitabili peruersionis morum, atque impediendi spem promotionis eorumdem, & directionis optimæ ad vltimum finem. Quam potestatem cuiquam conuenire plane est impossibile.

Art. 3. Quod si huiusmodi potestas cessionis iuris communitati nequaquam conuenit, certum est eandem conuenire Principi etiam supremo minimè posse, qui videlicet omnem suam potestatem habet acceptam à communitate, & non potest aliquid accipi, ex non habente illud. Verùm etsi communitas eam potestatem haberet, non propterea sequeretur eamdem inesse supremo principi. Quia nemo censetur consentire potestati sibi nocendi, dum expresse eam potestatem non concedit. Nullibi autem gentium vlla communitas expresse concessit Principi suo facultatem prouidendi sibi officiales minùs bonos, seque mittendi in periculum malorum, & defectum spei bonorum, quæ ex illis redundant. Qua præterea ratione concluditur, nec etiam officiales publicos habentes absque iurisdictione curam rei pecuniariæ, & rerum pecunia æstimabilium posse eligi de facto nisi optimos. Quia licet communitas absolutè possit renuntiare iuri pecuniarum, ac proinde iuri etiam electionis personarum, per quas optimè res pecuniaria administretur, conseruetur, ac augeatur; de facto tamen nulla communitas facit talem iuris sui cessionem. Ideoque nec Princeps facere eam potest in iis, quæ siue mediatè, siue immediatè pertinent ad communitatem.

Art. 4. Imo nec ipsa communitas eiusmodi cessionem facere posset præcisè per maiorem sui partem; sed necesse esset, vt omnes, & singuli consentirent. Quia licet vnusquisque possit disponere de suis pecuniis, vt libet; Nemo tamen nocere potest alteri in bonis suis absque ipsius consensu. Nocet autem omnibus, & singulis non solum quoad cumulum bonorum communium, sed etiam quoad peculium cuiusque proprium electio officialis communis minùs boni. Cum ergo sit moraliter impossibile, vt omnes, & singuli huius communitatis velint consentire periculo imminutionis bonorum, quæ absolutè volunt retinere, aut imminutioni spei, vt eadem promoueantur, idque de facto numquam contingat; fit planè dari de facto obligationem eligendi digniores non solum ad officia habentia annexam iurisdictionem, sed etiam cætera omnia, eáque obligatio erit maior, vel minor; grauis vel leuis provt contigerit mala imminentia ex electione minùs digni, aut indigni esse maiora, vel minora, grauia, aut leuia. Quod similiter tenet in officiis habentibus iurisdictionem, nisi quod in iis vix fieri potest excessum dignioris esse certè discernibilem simulque esse tam exiguum, vt obligatio eum eligendi sit leuis. Quia iactura proueniens ex electione minùs digni serpit per totam communitatem, & nocumentum, quod respectu singulorum est exiguum, multiplicatum per omnes, & singulos communitatis euadit facile magnum.

Art. 1. Ad 2. Magnum in primis, & clarũ discrimen est inter obligationem Principis ad eligendum optimum postquam is innotuit; & obligationem adhibendi summam diligentiam pro inueniendo optimo. Prima obligatio est, quæ cum plerisque auctoribus asserta est supra. Secunda reiicitur ab omnibus, & merito; quia est difficillima, cui satisfiat, & excedit humanæ fragilitatis, & conatus ordinarij modum ex quo patet ratio discriminis inter vtramque obligationem. Præterea non foret è re communitatis, vt imponeretur obligatio adhibendi summam eam diligentiam inquirendi. Quia inde fieret, vt viri timoratæ maximè conscientiæ, atque prudentissimi ideò quales plerumque sunt optimi ad regimen, refugerent ab eo vehementer, ne sibi imponerent onus vsque adeo intolerabile. Vnde res publica sæpè illis priuaretur, & cogeretur eos assumere, qui non essent satisfacturi eidem obligationi.

Art. 2. Deinde œconomus, & eius electiones diriguntur principaliter in rem pecuniariam. Princeps verò, & electiones ad officia iurisdictionalia diriguntur principaliter ad tuendam honestatem morum, & tranquillitatem, ac pacem socialem ciuium. Quæ differentia quanti momenti sit ad rem præsen-

tem

tem apparet satis ex responsione ad obiectionem præcedentem. Considerandum præterea est quibus conditionibus pascisçatur Paterfamilias cum œconomo suo. Pascici namque potest, vt volet, cum agatur de sola sua re pecuniaria. Pendet verò ab eo pacto maior, vel minor obligatio œconomi, non solum ex fidelitate, verum etiam ex iustitia. Communitas autem nullis cum principe conditionibus paciſci potest liberantibus ipsum ab obligatione eligendi digniores; cum ipsa etiam communitas subsit huic obligationi.

Art. 3. Iam quod ad libertatem cuiusque attinet eligendi sibi statum vitæ magis minusue securum, vt libuerit, multiplex potest assignari ratio discriminis. Præcipua tamen est, quia si omnes tenerentur in conscientia ad eligendum statum vitæ securissimum omnium, eo ipso, omnes ante electionem status specialis constituti fuissent in statu periculosissimo salutis, quatenus electio status securissimi inter omnes est maximè ardua, ac difficilis ex sua natura. Quia continet multa sensibus, & naturalibus hominum inclinationibus valdè repugnantia. Ille autem status est valde periculosus, qui constituit hominem in necessitate, vel peccandi, vel superandi maximam aliquam difficultatem, nec suppeditat vnde ea difficultas minuatur, & reddatur facile superabilis; vti constat non suppeditari ante ipsam status securissimi electionem. At electio digniorum ad officia non eo modo est difficilis ex sua natura. Fit enim retentis ab eligente omnibus suis bonis, & aucta præterea spe conseruationis, & promotionis eorum.

Art. 4. Adde quod eligendo statum vitæ minùs securum, sibi soli quisque nocet. At eligendo minùs dignum ad officium nocet electio æqualiter toti communitati. Patet autem non tantumdem cuique licere circa bona & mala sibi cum aliis communi: Atque circa peculiaria. Adde rursus indigere genus humanum hominibus in multiplici, ac dispari vitæ statu constitutis; cùm minimè indigeat electione vllius minùs digni ad officium; atque ideo non esse eandem rationem relinquendi liberam magis, vel minùs digni electionem atque est relinquendi liberam status magis, aut minus securi electionem.

Art. 5. Ob hæc igitur omnia transmisso antecedenti negatur consequentia quoad intentum principale. Nam quoad iniustitiam aduersus prætermissos, alia est, eáque nimis clara ratio differentiæ inter digniores ad officia, & operarios meliores. Quia officium operarij non est æstimabile nisi ratione stipendij quod patet, nullatenus deberi ex iustitia nisi ob laborem de facto impensum ex condicto. Quapropter eius electio fit in gratiam eligentis principalis, isque potest absque cuiusquam iniuria nullum conducere operarium. At officium habens annexam iurisdictionem est æstimabile ratione sui propter præeminentiam, quam dat respectu cæterorum; potestque proinde deberi secundum se ex iustitia: Quia verò qui prudenter de re aliqua disponit, vti par est præsumere de communitate, intendit omnem rei vtilitatem, fit planè legem de distribuendis officiis iurisdictionalibus latam esse non solum in gratiam communitatis eligentis per se, vel per alium nomine ipsius; sed etiam in gratiam digniorum. In quorum nimirum electione reperitur vniuersalis vtilitas communitatis coniuncta cum vtilitate priuata eorumdem. Quare electio ad talia officia prætermitti omnino non potest absque iniustitia aduersus ipsos etiam eligendos; hoc est quin peccetur aduersus legem ipsis etiam fauentem directè. Quid quod hoc pacto stabilitur magis bonum communitatis minimè vt dictum est, renunciabile ab eadem, dato etiam priuatis personis iure, quod ipsius communitatis indiuisim interest, vt illis insit, eiusque ratione insistant digniores officiis tanquam rei suæ. Est ergo quoad hanc partem specialiter manifesta ratio differentiæ.

Ad 3. Dictum est semel atque iterum propter iniustam distributionem officiorum iurisdictionalium secundum se præcisè nullam cuiquam personæ particulari deberi compensationem, aut restitutionem. Emolumenta autem pecuniaria compensari possunt; & restitui etiam si indignis non auferantur officia. Vnde transmissa maiori negatur minor.

Ad 4. Hoc solum pertinet formaliter ad iustitiam distributiuam, vt conferat officia dignioribus, & ex formali iniustitia quoad hoc secundum se præcisè consideratum nulla suboritur obligatio restituendi, vt dictum est. Quod autè nullum accipiatur pretium pro ipso officio secundum se, aut pro iusto eius stipendio, hoc adiacet extrinsecè iustitiæ distributiuæ, & operi eiusdem proprio, pertinet verò directè ad solam iustitiam commutatiuam, & consequenter ad ipsam solam pertinet, omnis restitutio, cuius obligatio suboriri potest ex iniustitia commissa in opere distribuendi.

QVÆSTIO XLVI.

Vtrùm vsura sit intrinsecè iniusta?

VIdetur non intrinsecè iniusta. 1. Quia quod est conforme exemplo, & præcepto Dei aut est soli eius consilio disconforme, non est intrinsecè malum. Lucrum autem vsurarium est conforme exemplo & præcepto Dei. Certè non est disconforme nisi soli consilio diuino. De exemplo constat ex Lucæ 19. vbi Christus ait de seipso: *ego veniens cum vsuris exegissem illam*: nempe pecuniam mutuatam. De præcepto vero constât ex 23. Deuter. vbi Deus præcipit: *non fœnerabis fratri tuo ad vsuram, pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem sed alieno.* Eodem pertinet, quod lucrum vsurarium promittitur à Deo in præmium obseruantiæ legis Deuter. 28. *Fœnerabis gentibus multis, & ipse à nullo fœnus accipiet.* Denique de solo consilio aduersus vsuram constat ex Lucæ 6. vbi inter alia consilia ponitur: *date mutuum nihil inde sperantes.* Ergo acceptio vsuræ pro mutuo non est intrinsecè iniusta, imo nec est vllum peccatum.

2. Iustum est in re pecuniaria, quod est conforme legibus humanis, vt pote validè disponentibus in ea materia. Lege autem 1. & aliis Codice de vsur. permittuntur vsuræ earumque modus præscribitur, cum magna moderatione, & idonea personarum aliarumque circumstantiarum distinctione. Ergo lucrum vsurarium illis omnibus obseruatis euadat iustum.

3. Quod quis facere non tenetur, & si faciat obligat ad gratitudinem, potest facere pro pretio, præsertim si id sit aliquid temporale. Nam quod nullius est pretij, nullius est materia gratitudinis, & quo est temporale, simúlque appretiabile eo ipso est commutabile pretio temporali. Manifestum autem est mutuum esse quid temporale, nec est magis obscurum illud accipi tanquam beneficium non contemnendũ à mutuario, obligatio proinde ad gratitudinem. Ergo mutuum est commutabile iusto pretio ex sua natura.

4. Pro vasis argenteis mutuo datis licet accipere pretium vltra sortem, de quo nemo dubitat. Ergo etiam licet illud accipere pro moneta mutuata. Patet consequentia, quia nihil referre videtur an argentum habeat talem formam, vel aliam talem. Imò moneta mutuata est maioris longè vtilitatis. Ergo à fortiori mutuatio eius est pretio digna.

Art. 1.

Art. 1. Resp. Operæ pretium iam est post iustitiam distributiuam aliqua etiam præcipua, ad exemplum cæterorum deducere circa iustitiam commutatiuam secundum se ex eadem illa doctrina de diuisione rerum eiusque conditionibus. Videntur porro inter alia materia maximè idonea, vsura, & simonia, de quarum iniquitate apud omnes certa desideratur à plerisque ratio, cuius claritas sit æqualis illi certitudini. Igitur vsura aliquando accipitur pro vsu rei; aliquãdo pro vtilitate proueniente ex vsu, atque iuxta istam secundam acceptionem definitur in præsenti: *lucrum immediatè proueniens ex mutuo tanquam debitum ex iustitia.* Mutuum porro dicitur tanquam ex meo tuum, & communiter definitur: *Traditio rei in suo genere functionem recipientis, vt statim accipientis fiat: & postea tantundem eiusdem generis, ac qualitatis recipiatur.* Differt per translationem dominij à commodato, precario, & locato, in quibus dominium rei traditæ perseuerat apud dantem, ideóque eadem numero ipsi reddi debet, & si casu perierit, perit eidem. Per obligationem verò reddendi tantumdem eiusdem generis differt à permutatione, ac venditione ratione cuius aliud genus rei vendenti redditur; vt pro vino pecunia, aut triticum. Iam res *in suo genere functionem recipiens* ea dicitur, quæ alteri rei sui generis ita similiter existit, vt alterutra alterius vice fungi, & loco alterius substitui iure possit in commutationibus, ac solutionibus. Qualia censentur, quæ in numero, pondere, aut mensura constituuntur, vt pecunia numerata, aut argentum, vinum, oleum, & similia. Quod dicitur *eiusdem qualitatis*; perinde est, atque eiusdem bonitatis in se intrinsece. Nihil enim refert an acciderit variatio extrinseca pretij.

Art. 2. Quod per eiusmodi contractum datur à mutuante, & accipitur à mutuatario dicitur sors. Quod vlterius accrescit mutuanti ex bonis mutuatarij dicitur lucrum. Quia verò mutuanti potest accrescere lucrum, tum ex liberalitate, aut gratitudine mutuatarij, tum ex conuentione, & obligatione, aut quasi obligatione iustitiæ, seu potius ex coactione mutuantis; atque ad vsuram non sufficit lucrum ex liberalitate, aut gratitudine, propterea in definitione vsuræ additur: *tanquam debitum ex iustitia.* Quia videlicet vsurarius adiicit mutuo pactum implicitum, vel explicitum de additamento præstando à mutuatario vltra sortem; & quidem de additamento, quod sit pretio æstimabile. Si enim solum exigat affectum beneuolum, aut amicabilem, & memoriam gratam, propriaque gratitudinis officia nihil præterea grauando, sed totam compensationis spem relinquendo sub sola gratitudinis obligatione, ac impulsu, nulla propterea vsura interueniet.

Art. 3. Adde nomine sortis comprehendi, vltra nudam entitatem rei, quæ mutuo datur, lucrum etiam cessans, & damnum emergens mutuanti ratione mutuationis. Morali etenim æstimatione hæc quoque dare censetur, qui mutuat, & vtramque præstare tenetur mutuatarius, vt incolumis euadat mutuans, nec ex beneficio, quod exhibet iacturam patiatur absque compensatione ex parte eius in cuius gratiam illam patitur. Damnum autem emergens dicitur diminutio bonorum præexistentium resultans ex mutuo; lucrum verò cessans augmentum iustum eorumdem impeditum itidem per mutuationem. Alij tamen nomine sortis intelligunt solam entitatem rei, quæ physicè traditur; atque lucrum cessans, & damnum emergens, seorsim exprimunt; quod & nos faciemus maioris claritatis gratia, tametsi hæc tria moraliter sint vnum, ac idem.

Art. 4. Vsuram esse iniustam est certum ex fide, vt constat ex Concilio Viennensi, & habetur Clement. vnica tit. de vsur. §. vltim. Est autem iniusta iure in primis positiuo, tum diuino, vt liquet ex Psal. 14. 5. Ezech. 18. 8. & colligitur à multis Doctoribus ex Lucæ 6. 35. tum etiam humano sæpè, ac luculenter sancito in decreto causa 14. quæst. 3. & 4. in Decretal. toto tit. de vsur. & in 6. Decretal. nec non Clement. vnica eodem tit. Est itidem iniusta iure naturæ, vt demonstrat Philosophus 1. polit. cap. 7. versus medium, & clarius D. Thomas quæst. 73. art. 1. & 2. ex Alensi 3. part. quæst. 36. memb. 4. art. 1. & 2. quibus aliqui auctores moderni adiecere, seu potius substituere nonnullas alias rationes, quibus tamen prætermissis, vt minus efficacibus, quod paulò post apparebit, soli incumbendum est expositioni, & confirmationi demonstrationum Philosophi, & maximè D. Thomæ. Quæ sunt fundamentales pro omnibus quæstionibus, quæ disputantur de vsura dependenter à solo iure naturæ.

Art. 5. Obseruandum itaque est duo esse summa genera rerum temporalium, ab aliis in alios aliqualiter transferibilium per contractum. Alterum est earum, quæ nihil interest per se loquendo an breui, an potius longo tempore habeantur. Huius generis sunt quæcumque vnico vsu consumuntur, vt vinum, triticum; aut distrahuntur, vt pecunia. Alterum genus est earum rerum, quæ interest magis per se loquendo, si longo tempore habeantur. Huius generis sunt, quæ nec consumuntur, nec distrahuntur vnico vsu, sed multiplici vsui vtiliter inseruiunt successiuè, vt ager, & domus, & vestis. Ratio huius discriminis est, quia quæ vnico vsu, aut consumuntur, aut distrahuntur, eo tantum temporis momento interest habere, quo ille eorum vsus est opportunus, ac vtilis, siquidem reliquo tempore nihil inde vtilitatis haberi potest. Sicut autem nihil absolutè interest habere nulloque pretio æstimabile est id, ex quo nihil absolutè vtilitatis haberi vnquam potest: ita habere aliquid pro eo tempore, pro quo nihil ex eo vtilitatis haberi potest, nihil interest, nulloque pretio æstimabile est præcisè quatenus habitum eo tempore. Quare præhabuisse rem eiusmodi tempore antecedenti ad opportunitatem vsus, solum potest interesse, & pretio æstimari quatenus inde resultat spes, quod aderit præhabenti pro tempore opportuno vsus. Vnde consequens est, vt obligatio alterius, & quiduis aliud fundans spem, quoad hoc ipsum, æquaqualem sit non minùs æstimabile, nec minoris interesse, quam rem eandem apud se physicè præhabuisse toto tempore antecedenti, seu breui, seu vt cumque longo.

Art. 6. Non ita res habet in iis, quæ nec consumuntur, nec distrahuntur, nec alienantur vnico vsu. Hæc enim, si longo tempore habeantur, possunt plus prodesse, & maiorem adferre vtilitatem, per multiplicem sui vsum non toties perceptibilem breui quam longo tempore, vt patet. Ergo habere longo tempore res non consumptibiles, distrahibiles vnico vsu interest magis, estque pretio æstimabile non tantum indirectè ratione specialis opportunitatis futuræ tempore sequenti, sed etiam directè, & per se. Vnde non est æquè æstimabile quiduis aliud fundans æqualem spem, quod aderunt tempore sequenti pro speciali aliqua opportunitate.

Art. 7. Cum igitur materia propria contractus mutui sint solæ res, quæ vnico vsu consumuntur, aut distrahuntur, vt supponit apertè D. Thomas loco citato, aliique communiter; & mutuatarius obligetur ad eas reddendas, antequam elabatur tempus vtendi opportunum respectu mutuantis; vel ad compensandam vtilitatem vsus, si futurum præuideatur, vt tempus eius opportunum interim elabatur, hoc est ad compensandum totum lucrum cessans, & damnum

emergens:

emergens: si mutuans aliquid vlterius exigat, idque deducat in pactum implicitè vel explicitè, in quo formaliter consistit vsura, vt dictum est; manifestam inducet inæqualitatem in contractu, & accipiet additamentum pretij, aut quasi pretij pro eo, quod nihil interest, nullamque prorsus vtilitatem superaddit. Quod clarè contradicit iuri naturali diuisionis rerum, estque intrinsecè iniustum, vt apparet manifestè ex doctrina quæst 42. & 43.

Art. 8. Videri alicui posset esse contra communem hominum sensum, quod nihil interfit habere pecunias, vinum, oleum, & similia, longo potius tempore, quam breui, omnes enim magnum bonum putant, ac maximè expetibile semper abundare pecunia, & omni genere vtensilium. Cui bono apponitur interpolatio retentionis pecuniæ, & similium apud se, & translatio eorum in alium etiam pro eo tempore limitato, siue determinato, siue indeterminato. Quod ex eo clarius apparet, quia alioquin mutuatis pecuniis nullum fieret beneficium mutuatario. Solum namque illi conceditur, vt tanto tempore habeat rem sibi mutuatam, quanto caret eadem, qui mutuat. Concessio autem alicuius rei præcisè quatenus nihil interest eam habere nullum beneficium est. Est enim de conceptu beneficij, vt interfit accipientis.

Art. 9. Pro remouenda ista difficultate, & pro maiori claritate fundamenti positi obseruandum est desiderari abundantiam pecuniarum v. g. continuam præcisè quanta sufficit ad faciendam spem certam, quod superent tempore opportuno vsus ipsarum. Vnde fit, vt siquidem ad eam spem conferat magis, vti sæpe confert, non habere apud se aliquam pecuniarum partem, sed apud alium, quiuis eas à se libenter proiiciat, & collocet apud alium ad tempus, vt adsint in tempore. Qua de causa inuenta sunt depositum, census, cambium. Eadémque ratione fieri potest, fitque nonnumquam, vt mutuum etiam purum, ab omni vsuræ labe, & spe lucri exhibeatur in gratiam non solum mutuatarij, sed etiam mutuantis. Quia nimirum mutuans confidit magis fidei, & obligationi alterius, quam prouidentiæ propriè immediatè quoad spem, & certitudinem pecuniæ adfuturæ pro tempore opportuno. Ergo tota ratio directa, & per se desiderandi abundantiam continuam pecuniarum non est, vt eas quisque habeat apud se semper, aut longo tempore, sed præcisè quatenus opus est, vt adsint tempore opportuno vsus, seu distractionis, & alienationis.

Art. 10. Confirmatur, quia nemo prudens quærit, aut vult accipere pecunias mutuò, nisi quando adest opportunitas aut necessitas illis vtendis, seu easdem distrahendi, eúmque in finem habendi proprias, vt alienare vtiliter possit. Quod non fieret, si continua pecuniarum abundantia vltra præsentem vsum esset prudenter expetibilis per se sicut ea expetuntur, quæ nec absumuntur, nec distrahuntur vnico vsu. Domus enim, & fundus desiderantur etiam ad tempus, tametsi alienari aut destrui minimè debeant. Quare beneficium mutuantis erga mutuatariũ non in hoc cõsistit, quod eum vtcumque facit abundare pecuniis ad tempus, sed quod eas suppeditat pro tempore opportuno vsus, ac distractionis. Quia vero ipse est easdem recepturus antequam sibi elabatur similis opportunitas, aut cum compensatione elapsæ interim opportunitatis propterea contractus est vtrimque æqualis, & iustus, si mutuarius nihil vltra supererogare cogatur. Patet igitur fundamentum oppositum, quod re ipsa est D. Thomæ loco citato esse demonstratiuum, nec illi contradicere communem hominum sensum, licet contradicat delusio aliquorum, magis verò iniqua auiditas plurimorum.

Art. 11. Ex discrimine dato inter res vnico vsu, aut consumptibiles, aut distrahibiles, & res multiplicis successiuè vsus, & ex ratione fundata in eodem discrimine perspicitur eas iniquitatis vsuræ probationes quas subtiliter, accuratè, & venustè promouent de more Cardinalis de Lugo, & Cardinalis Sforza Pallauicinus assumentes: Lugo quidem rem eiusdem perfectionis datam, siue hoc, siue sequenti anno esse eiusdem prorsus valoris, ac æstimationis; dummodo detur cum facultate vtendi pro semper, & absque vllo termino: Sforza verò dominium perpetuum cuiusuis rei, vtcumque aliàs exiguæ superare æstimatione, & pretio dominium ad tempus cuiusuis alterius rei vtcumque aliàs magnæ. Perspicitur inquam istas probationes subsistere minimè posse ob defectum distinctionis, quæ adhibita est ex D. Thom. Manifestum siquidem est dominium rei non consumptibilis vnico vsu domus v. g. aut fundi per vnum annum, aut duos esse aliquo pretio æstimabile independenter à peculiaribus circumstantiis; nec est magis obscurum quoduis finitum, qua finitum est additione fieri maius. Ergo possessio eiusmodi rei incipiens hoc anno est maioris æstimationis per se, quam incipiens anno sequenti. Manifestum similiter est dominium rei multiplicis successiuè vsus durans præcise per annum, posse per aliquem eius vsum reddere interim vtilitatem permansuram sine terminò apud dominum, atque adeo commensurabilem alicui rei dandæ in pretium absque vllo temporis limite.

Art. 12. Iam, quod fundus v. g. sit æquè æstimabilis, eodémque pretio vendatur hoc anno, & sequenti, quod ponderat Cardinalis de Lugo, ex eo prouenit, quod semper succedunt, ac succrescunt homines eiusdem ætatis: non ex eo, quod vnus insuper annus possessionis respectu eiusdem hominis non augeat æstimabilitetem; sicut auget vtilitatem. Similiter, quod Deus decedentibus hoc anno, & sequenti cum æquali gratia, & meritis æqualem gloriæ gradum retribuat non ex eo prouenit, quod vnus amplius annus vitæ beatæ non sit specialiter æstimabilis, atque additus reliquæ durationi, qua parte finita est, non reddat totum cumulum absolutè æstimabiliorem; sed ex eo, quod Deus, vt dictum est supra, non rependit præmia per iustitiam commutatiuam; sed per legalem, cuius proprium est attendere ad præsentem cuiusque dignitatem quandocumque exiterit, & constituere congruam, ac decentem cum illa secundum se proportionem.

Art. 13. Demum circa incommensurabilitatem dominij ad tempus cum dominio perpetuo, quò recurrit Cardinalis Pallauicino, notandum est omne dominium rerum temporalium esse reipsa ad tempus; siquidem finitur intra tempus aliquod determinatum; nisi quod confunditur ignorantia finis intra tantum tempus determinatè cum ignorantia finis simpliciter; qui tamen absolutè præuidetur ab omnibus etiam independenter à fide, saltem morali certitudine propter vicissitudines rerum humanarum. Quia de causa quicumque appetit dominium mille aureorum per annum, appetit illud multo magis, ac pluris æstimat, quam dominium teruntij absque vllo termino determinato, cuius oppositum videretur omnino incredibile. Accedit æstimationem dominij ad posteros transmissi, seu transmittendi, maximè, cum est rei paruæ, languere in progressu, ac demum moraliter euanescere, sicut amor erga eosdem est minor quo magis ab origine recedunt. Verum independenter ab huius comparationis consideratione, vlteriori ponderatione concludit efficaciter superior impugnatio communis eidem comparationi, & discursui Eminentissimi de Lugo.

Art. 14.

Art. 14. Vtcumque autem hæc habeant ex nostro fundamento deducitur vlterius cum D. Thoma art. illo 2. ad 4. non posse mutuantem absque labe, & iniquitate vsuræ imponere mutuatario obligationem vicissim mutuandi suborta simili opportunitate. Quia excluſa ista obligatione datur mutua æqualitas, vt demonstratum est. Ergo superaddita eadem ex vna parte, nullaque alia simili obligatione correspondente ex altera inducitur inæqualitas, adeoque iniustitia.

Art. 15. Vnde patet discrimen obligationis mutuandi prementis solùm mutuatarium ab eiusdem obligationis executione. Quia in executione hoc est in actuali præstatione, seu contractu mutui datur æqualis vtrimque obligatio, vt dictum est. Quare ad constituendam similiter æqualitatẽ quoad eam obligationem mutuatario impositam, deberet mutuans eodem modo obligari ad mutuandum iterum redeunte simili opportunitate, aut necessitate ex parte mutuatarij. Et sanè dubitare nemo potest esse pretio æstimabile habere aliquem obligatum ad mutuandum sibi quoties indiguerit absque vlla sua vicissim obligatione. Idem eadem ratione dicitur de aliis similibus obligationibus cum Layman, & aliis contra nonnullos alios.

Art. 16. Deducitur rursus cum communi contra Medinam, P. Ledesmam, & paucos alios non posse quidquam exigi vltra sortem pro obligatione non repetendi mutuum per annum v. g. aut decennium. Quia, vel interim elabitur mutuanti opportunitas vtiliter distrahendi pecuniam, vel non elabitur; Si primum, necesse est, vt aliquod interim lucrum cesset, vel aliquod damnum emergat; atque vtriusuis compensationem dictum est esse licitam, ac deducibilem in contractum; nec tunc considerabitur sola obligatio non repetendi secundum se præcisè. Si secundum, nihil aderit speciali compensatione dignum. Quia illi obligationi mutuantis correspondet obligatio mutuatarij æquè æstimabilis ad reddendum mutuum, cum primum elapsum fuerit tempus illud præfixum; hoc est antequam mutuanti sit opportunum vti re mutuata. Hinc enim fit, vt toto eo tempore premat mutuatarium ea sollicitudo, & cura, quæ non interueniente contractu mutui debuissent premere ipsum, qui mutuat, ne sibi deesset res mutuata pro tempore opportuno; atque ea sollicitudo omnino æquiualet patientiæ sperandi pro tempore vtrimque æquali.

Art. 17. Deducitur similiter tertiò nihil exigi posse vltra sortem propter periculum commune amittendi eandem sortem fundatum in sola rerum humanarum vicissitudine. Quia huic periculo suberat sors etiam apud mutuantem, qui hoc præterea commodum habet ex mutuo; quod si res mutuata pereat, non ipsi perit, sed mutuatario, atque is tenetur supplere aliunde perinde, ac si non interiisset. Cæterùm si adsit periculum speciale amittendæ sortis, aut expensarum, ac molestiæ pro eius recuperatione fundatum in iniquitate habituali, aut aliis specialibus circumstantiis, & conditione qualicumque mutuatarij, poterit iustè exigi vltra sortem quantum id interesse iudicabitur, vt efficaciter probat, & tuetur optimè Lessius.

Art. 18. Ratio est, quia decrescit pretium rei ex quouis periculo speciali, vt amittatur, & ex quauis speciali difficultate, vt habeatur; atque decrementum pretij est damnum manifestum. Dictum autem est teneri mutuatarium ad compensandum omne damnum emergens ex mutuatione. Quod si inde aliquod inconueniens illi accrescat, sibi debet imputare, si quidem ipse per malum habitum, aut propositum fuerit causa damni eius emergentis, sin minus suo infortunio. Neutrum enim obesse debet benefico mutuatori, nec eius omni ex capite indemnitas potest rationabiliter displicere mutuatario, aut esse volita ab eodem quasi coactè. Turpe namque est gerere nociuum animum erga beneficum.

Art. 19. Deducitur quarto ratione necessitatis præsentis, quæ premit mutuatarium, & cui subuenit mutuans, non posse exigi aliquid vltra sortem, licet præstetur beneficium subueniendo. Quia iniquum, ac turpe est ditescere per miseriam aliorum, eáque ita abuti, vt per eiusdem miseriæ augmentum fiat contrarium augmentum fortunæ, & abundantiæ propriæ, vtque sub falsa specie beneficij de præsenti cumuletur in futurum miseria beneficiarij. Quod est pessimum falsæ misericordiæ genus, simile illi, qua febricitanti porrigitur frigida paulo post accendens multo magis ardorem febris, & sitim; ac demum extinguens ægrotum, si idem falsæ misericordiæ opus sæpiùs repetatur. Manifestum nimirum est ita in re nostra contingere, si ab indigenti præcisè quia indigus est, & eo plus, quo magis indiget, exigatur plus, quam ipsi detur; siquidem inde fit, vt magis postea pauperascat, accipiátque beneficium, seu quasi beneficium, & leuamen præsens cessurum tandem in ruinam suam cum solius dantis vtilitate pura, hoc est quin aliquid mali vicissim patiatur.

Art. 20. Ostensum autem est quæst. 43. esse intrinsecè iniustam acquisitionem nihil absolutè conferentem in bonum commune, sed potiùs nocentem aliis; neque in id genus lucri consentire ab initio homines potuisse, minimè verò omnium quisquam consentiet antecedenti voluntate, vt si ipse in necessitatem inciderit, eo ipso acquirant alij ius, & liberam potestatem augendi suam miseriam fucato beneficio, & pluris dandi sibi eandem rem, quam daretur, si non occidisset in pauperiem, ac necessitatem. Atque hæc est ratio ob quam Philosophus vbi supra damnauit artem fœneratitiam, seu dandi pecuniam cum fœnore; hoc est tractandi rem infructiferam, & sterilem, ac si fœcunda esset, ac fructifera; solúmque permisit ditescere per agriculturam, pastoritiam, venatoriam, piscatoriam, fossoriam, fabrilem, mercaturam, & similes artes cedentes in maximum generis humani commodum, ac vtilitatem, & non habentes per se exitum simpliciter, & absolutè nociuum respectu cuiusquam.

Art. 21. Quod caput est in casu posito non datur æqualitas inter datum, & acceptum. Quia mutuator quatenus accepit aliquid vltra sortem reportat commodum, & lucrum absque vllo suo dispendio, aut labore, & cum dispendio mutuatarij; mutuatarius vero accipit subuentionem, & leuamen præsentis suæ necessitatis, cum onere supererogandi aliquid. Iniustus autem est contractus in quo deficit æqualitas mutua inter contrahentes. Verùm hic æqualitatis defectus apparet clarius ex fundamento principalis conclusionis supra posito in quo videlicet ostensum est dari mutuam vtrimque æqualitatem, secluſa supererogatione ex parte mutuatarij, & ex vi solius obligationis eidem impositæ ad reddendam totam sortem. Iam verò ratione à contrario concluditur clarè, si mutuator in opere mutuandi impendat laborem aliquem; aut alat famulum numerandæ pecuniæ, conscribendo libro rationum, & exigendis debitis à mutuatariis, posse congruam eatenus compensationem accipere.

Art. 22. Qua itidem ratione approbantur, ac laudantur montes pietatis, licet exigatur in eis aliquid vltra sortem à mutuatariis pro moderata eiusmodi compensatione laboris, & expensarum. Nec longè absimili ratione mercatoribus, aliisque personis

int entis

intentis negotiationi ex officio, licet saltem, vt plurimum exigere aliquid vltra sortem ob anticipatam à se, vel dilatam sibi solutionem, quæ, vt talis nihil differt re ipsa à mutuo. Hac tamen in re cautissimè procedendum est, quia auri sacra fames facilè elabitur in abusum necessitatis vrgentis mutuatarium, & traducit iniquè in materiam lucri, ac mercis, quod essentialiter est materia puri beneficij. Notandum est additamentum pretij propter laborem, & expensas, aliasque circumstantias onerosas mutuantis, præsertim habitualiter, seu permanenter dispositi ad mutuandum, & similiter exercentis mutuationem cum frequentia, & cum vtilitate communitatis, atque cum æquali proprio detrimento, quoad alia lucra, quibus posset licitè incumbere, si non impediretur eo genere iuuaminis respectu indigentium: tale inquam additamentum pretij dictum nuper est vltra sortem, non quod simpliciter, omnibusque consideratis verè vltra sortem, vt liquet ex sortis expositione initio prælata; sed quia est vltra sortem, si consideretur vnaquæque mutuatio secundùm se, & non referatur præterea ad dispositionem permanentem mutuantis, ex qua redundat in singulos vtilitas personæ destinatæ ex sua voluntate, vel ex dispositione Principis ad subuentionem, & leuamen eorum. De quo genere vtilitatis singulorum adiicietur præterea aliquid occasione rei similis quæst. sequenti ad 3. Interim ex dictis constat vsuram esse intrinsecè illicitam, & in quo ipsa consistat, & quænam sub se complectatur.

Ad 1. Quod ad exemplum Christi attinet in illo loco Lucæ 19. vsura accipitur metaphoricè pro augmento bonorum spiritualium supperadito ad gratiam præuenientem Dei, quatenùs Deus, vult nos semper proficere in bonis acceptis ab ipso. Quod pertinet ad nostram vtilitatem, non Dei mutuantis nobis sua dona, cum vsura propriè talis essentialiter pertineat ad vtilitatem mutuantis, & nocumentum mutuatarij. Deindè quod 23. Deuter. additur prohibitioni fœnoris; *sed alieno* secundùm Ambrosium, D. Thomam, & alios solam continet permissionem factam Iudæis ob vitandum maius malum, quod commisissent aduersùs se inuicem ob nimiam auiditatem lucrandi, si ea permissio facta non fuisset respectu alienorum. Alij referunt eandem permissionem ad ius belli, quod gerebant Iudæi aduersùs infideles, atque hoc pacto, nihil hic refert ad quæstionem præsentem. Iam, quod in eodem libro additur *fœnerabis gentibus multis*, non pertinet directè ad promissionem præmij, sed solam continet prædictionem opulentiæ Iudaïcæ, & egestatis gentilium, vt constat clarè ex contextu totius capitis; ponitur enim fœnus, & fœnerare pro mutuo, & mutuare, quod per se præstatur à diuite respectu egentis. Denique dandi mutui nullum est præceptum, saltem quod semper obliget, & ea ratione dare mutuum, & sic subuenire indigenti ponitur inter opera consilij. Quod additur *nihil inde sperantes*, non debet accipi de spe lucri vsurarij; sed de qualicumque spe etiam gratitudinis, pertinet enim ad consilia, & perfectionem Euangelicam, vt omnia opera bona fiant reponendo totam spem retributionis in solo Deo, & non in hominibus.

Ad 2. Licet vsura sit intrinsecè iniusta; nihilominùs iusta esse potest lex permissiua lucri vsurarij cum certa aliqua limitatione, ac moderatione ad vitanda maiora mala; sicut permissiones prostibulorum possunt esse honestæ, licet vsus eorum sit intrinsecè inhonestus, respectu vtentium permissione. Quo pacto laudatur permissio diuina, de qua nuper dicebatur respectu Iudæorum. Eadem igitur ratione leges illæ humanæ fuere honestæ, quia permissis vsuris cum moderatione per easdem præscripta vitabantur aliæ vsuræ deterioris conditionis. Verùm quatenùs illæ leges continere præterea videntur approbationem eiusmodi vsurarum, & adiungunt coactionem ad earum solutionem; & ne tanta labes impunè, legumque munita præsidio immisceretur puritati professionis Christianæ meritò abrogatæ sunt per ius Canonicum locis superiùs indicatis. Et similiter abrogata est per nouum testamentum permissio illa Iudæis facta, respectu infidelium in testamento veteri.

Ad 3. Qui mutuat nullum præstat beneficium, nullamque exhibet materiam gratitudinis ratione mutuationis secundùm se præcisè. Qui amutuatarius obligatur ad æquale, & in tempore præstat omninò æquale, vt ostensum est. Quia itidem sola ratione nullum est beneficium, nullaque materia gratitudinis in venditione, & in solutione debiti secundùm se præcisè consideratis. Tota itaque ratio beneficij, totaque materia gratitudinis pendet ex peculiari indigentia, & necessitate mutuatarij; ex qua circumstantia potest etiam esse benefica, & obligans ad gratitudinem venditio, & solutio debiti, cum tamen propterea neque vendens possit exigere maius pretium, neque debitor demere aliquid creditori ex quantitate debita. Cuius rei ratio vniuersalis reddita, & validè confirmata est paulò prius, circa quartam eandemque postremam illationem. Quapropter negandum est vniuersaliter quidquid confert ad rationem beneficij, & gratitudinis posse eo ipso conferre ad materiam iustæ commutationis. Sunt enim aliqua intrinsece pertinentia ad materiam beneficij purè gratuiti; quæ videlicet iuxta primæuam hominum conuentionem, & volnntatem simpliciter antecedentem singulorum præscindentem à peculiaribus circumstantijs possibilibus contingere respectu cuiusque, non sunt materia neque partialis, neque totalis, commutationis, quæque si in commutationem deducantur, eo ipso redditur materia maleficentiæ, & iniquæ damnificationis, quæ erat materia beneficentiæ, & charitatis, vt liquet ex dictis circa eandem quartam illationem. Illud igitur tantummodò temporale, quod gratis collatum, aut adiunctum constituit beneficium, & deductum in commutationem, non eo ipso vertitur in maleficium, & iniquitatem, potest esse materia iustæ commutationis; atque eiusmodi nequaquam est circumstantia indigentiæ specialis prementis mutuatarium.

Ad 4. Vasa argentea habent alium vsum præter distractionem, & alienationem, idque ipsis conuenit principaliter per se, ideóque talis vsus vendi potest iusto pretio retenta proprietate eorumdem secundùm se. At pecunia principaliter, & per se est ordinata ad solum vsum distractionis, & alienationis. Sed si pecuniæ argenteæ concedantur ad alium vsum secundarium ipsarum ex. gr. ad ostentationem, vel ad ponendum loco pignoris, talis vsus vendi poterit iusto pretio, quanti communiter æstimabitur. Quod nihil contradicit doctrinæ superiori, vt patet. Vndè ratio discriminis prouenit formaliter ex destinatione ad diuersos vsus argenti sub diuersa forma. Nam & vasa argentea, si dentur per commutationem, erunt similiter incapacia pro quibus iustè accipiatur aliquid vltra sortem.

QVÆSTIO XLVII.

Vtrùm simonia sit intrinsecè iniusta?

VIdetur non esse iniusta. 1. Quia scienti, & volenti non fit iniuria. Qui autem dat pretium pro re spirituali, dat illud sciens, & volens. Ergo, qui illud accipit, non facit iniuriam.

2. Quiduis spirituale est æstimabilius quouis temporali. Qui autem dat aliquid æstimabilius, quàm quod accipit non facit iniuriam. Ergo contractus simoniacus non est iniustus saltem ex parte vendentis rem spiritualem.

3. Pro sacrificio missæ, piis orationibus, & aliis eiusmodi dantur pecuniæ à fidelibus, haud quaquam dandæ, si iis actionibus non adiaceret aliquid spirituale, ac supernaturale, certè non dandæ in ea quantitate, in qua erogantur de facto. Cuius signum est, quod non similiter dantur ab infidelibus, vel etiam à fidelibus non operantibus ex motiuo proposito per fidem, & quod non tantumdem datur pro æquali labore in alio genere. Dici autem non potest, tot sacerdotes, & pios oratores toties, ac palam agere iniustè, & teneri ad restitutionem, de qua ne cogitant quidem, nec ipsi, nec prælati Ecclesiæ.

4. Emptio, & venditio rei temporalis annexæ rei spirituali pro purè temporali, non est intrinsecè iniusta; Ergo neque emptio, & venditio rei ipsius spiritualis est intrinsecè iniusta. Patet consequentia, quia res temporalis annexa spirituali induit naturam eius, vtpotè principalioris.

5. Non est intrinsecè iniusta permutatio rerum spiritualium pro spiritualibus, seu purè, seu mixtè talia sint. Posito autem rem spiritualem posse ex sua natura esse materiam iustæ commutationis, nulla superest ratio, ob quam iustè commutari non possit pro re etiam purè temporali.

Art. 1. Resp. Simonia communiter definitur *studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, vel spirituali annexum. Studiosa* perindè est, ac deliberata. *Emendi, aut vendendi* sumitur latè, provt complectitur onerosum cuiusuis generis contractum, in quo habeat rationem mercis, aut quasi mercis, vel pretij res spiritualis comparatione rei temporalis. *Aliquid spirituale* perindè est, atque aliquod donum supernaturale ordinatum ex sua natura ad beatitudinem supernaturalem, ipsaque imprimis beatitudo supernaturalis. *Spirituali annexum*, dicitur, quod ad præsens attinet, quodlibet temporale, quatenùs specialiter æstimabile est ratione rei spiritualis, vel cuius ius, dominium, aut possessio dependet tanquam ex causa, & radice ex proprietate, ac iure, respectu rei spiritualis. Priori modo est spirituali annexum aurum Calicis consecrati, & labor faciendi sacrum; posteriori verò modo fructus prouenientes ex beneficio Ecclesiastico; & sic de aliis eiusmodi.

Art. 2. Simoniacam huiusmodi emptionem, & venditionem esse per se illicitam lethaliter, ac grauissimè titulo irreligiositatis, & vilipendij rerum spiritualium, quod in eis continetur, alterius omninò loci, & quæstionis est. Ad præsens enim solùm pertinet examinare titulum iniustitiæ propriè, & strictè sumptæ. Dicendum itaque est tam emptionem, quàm venditionem rei spiritualis pro temporali, iuxta sensum explicatum esse iniustam, idque intrinsecè ex ipsa natura rei. Ita docent Suarez, Lessius, & alij communiter in præsenti. Colligitur clarè ex illo Matthæi 10. 8. *gratis accepistis, gratis date:* & ex 1. Petri 4. 10. *vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.*

Art. 3. In priori ex his loco contineri præceptum, & non solùm consilium suadet efficaciter formula locutionis coniuncta cum capacitate, & dignitate materiæ, multisque congruentiis. Quia verò in nouo testamento nulla inducta sunt præcepta positiua diuina præterquam fidei, & sacramentorum, vt aduertit Lessius cum D. Thoma, & aliis communiter; patet eam obligationem dandi gratis spiritualia esse de iure naturali diuino. Ex posteriori autem loco colligitur vlteriùs dicto præcepto non solùm induci inhonestatem, sed etiam nullitatem venditionis spiritualium pro temporalibus. Quia purus dispensator non habet dominium, & potestatem disponendi validè de re sibi commissa, nisi iuxta voluntatem domini, quæ in præsenti est de dando gratis. Patet autem esse iniustum eum, qui vendit, seu quasi vendit, & accipit pretium pro re, quam nec licitè, nec validè vendere potest. Ergo venditio rei spiritualis pro temporali est intrinsecè iniusta ex ipsa natura rei.

Art. 4. Idem demonstratur ratione. Quia res spirituales æstimantur dependenter à sola fide, & in ordine ad solam beatitudinem æternam supernaturalem: Res verò temporales æstimantur immediatè dependenter à ratione naturali, & in ordine ad felicitatem temporalem, ac naturalem, atque ad societatem ciuilem. Quæ autem hoc modo comparantur inter se, sunt inuicem incommensurabilia, & irreducibilia ad æqualitatem, quæ est de ratione iustitiæ. Quod apparet inter alia ex iis quinque rationibus. Prima est, Quia qui habet æstimationem rerum directam fide, omnia temporalia arbitratur, vt stercora comparatione spiritualium. E conuerso secundùm æstimationum rationis naturalis stultum est dare, ac relinquere temporalia pro spiritualibus. Quorum primum patet ex 1. ad Corinth. 4. 10. *nos stulti propter Christum*, exque aliis eiusmodi pluribus, in quibus ratio naturalis stultitiæ ducit dimissionem rerum temporalium pro spiritualibus. Constat similiter alterum ex 3. ad Philip. 8. *Propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror, vt stercora.* Quod Cornelius à Lapide ibi cum Chrisost. & Theophil. accipit omnibus non solùm legalibus, sed etiam de omnibus omninò temporalibus. Ecquis autem æqualitatem inueniat inter ea, quæ non nisi stultè æstimabilia putantur, & putantur, vt stercora, & inter ea, comparatione quorum vtralibet ex illis talia putantur?

Art. 5. Secunda est, quia diuisio rerum temporalium facta est per rationem naturalem, atque ex illa pendent omnia iura circa illas, eaque acquiri minimè possunt, nisi à conferente aliquid in bonum commune consistens in fœlicitate temporali, & pacifica societate ciuili, vt liquet ex qu. 42. & 48. Nihil autem eiusmodi confert, qui confert solùm aliquid spirituale, & pendens à diuisione gratiæ, & fidei.

Art. 6. Tertia est, æstimatio rerum pendens à fide, & spes vtilitatis indè deriuandæ, sunt vnicuique liberæ, sicut est libera ipsa fides, & post fidem spes; potestque proindè apud vnumquemque vilescere, aut fieri pretiosum pro libito, quod est æstimabile dependenter à fide; atque adeò fieri æquale, vel inæquale alteri rei. Quod repugnat æqualitati, & inæqualitati intentæ, & reiectæ per iustitiam non variabili pro arbitrio permutantis. Considera volentem credere, aut sperare ante emptionem, & nolentem postea; atque è conuerso, & indè variatum pretium rei, & videbis corruere inflexibilem iustitiæ conditionem.

Art. 7. Quarta est. Indè fieret, vt posset eadem res vendi carius fideli, quàm infideli, & eò magis, quò hic pertinacior, ille constantior esset, hoc est probo, quàm improbo; optimo, quàm pessimo: Quo nihil iniquius esse posset. Sequela verò ex consideratione præcedenti est manifesta.

Art. 8. Postremò cum totum genus humanum sit ex sua natura ordinatum ad vnam communem pacificam societatem, & præsentem felicitatem sibi connaturalem, quæ mutuis hinc indè commerciis fouetur, atque subsistit, debuit habere vnam aliquam regulam contractuum omnibus communem, claram, ac manifestam, & cunctis innegabilem, nec variabilem, pro varietate religionis, quam quisque pro arbitrio profiteretur. Ergo alteratio pretiorum

ex

ex diuersitate religionis repugnat optimæ generis humani constitutioni, regimini, ac paci, & felicitati minimè impeditæ communicationis mutuæ, & communis abundantiæ, quæ indè prouenit, eademque consequenter est contraria communi humani generis consensui, ex quo iura omnia circa res temporales, vti superiùs dictum est, dependent, & cui contraueniri sine iniustitia non potest quoad res ipsas; quoad iura verò nonnisi nulliter, ac perperam. Ex iis itaque concluditur simoniam esse intrinsecè iniustam; per quam videlicet repugnat, vt constituatur æqualitas inter datum, & acceptum.

Ad 1. Distinguitur maior: volenti voluntate valida conceditur maior, voluntate inualida, ac nulla negatur maior iuxta dicta qu. 15. & 16. & distincta similiter minori negatur consequentia. Quia qui emit rem spiritualem pro temporali, non habet voluntatem donandi, sed taxandi, ac soluendi pretium æquale rei spirituali. Hoc autem nulliter eum conari constat satis ex dictis. Habent enim contradicentem sibi legem voluntate diuina, & consensu generis humani maximè rationabili constitutam.

Ad 2. Quidnis spirituale est æstimabilius quouis temporali, dependenter à fide, & in ordine ad finem propositum per ipsam; non tamen secundùm æstimationem pendentem à ratione naturali, & in ordine ad finem rebus temporalibus connaturalem. Qui autem dat vendendo, quod est minùs relatè ad hunc finem, & ad hanc rationem est iniustus. Quia hinc sumitur regula iustæ commutationis rerum temporalium, & non ex fine supernaturali, & ex fide, vt dictum est. Quare in eo casu, solus emens est, qui non facit iniuriam vendenti, licet vterque sit irreligiosus, & iniurius aduersùs Deum.

Ad 3. Celebrantibus, & orantibus, & sic de similibus dantur pecuniæ partim, vt stipendium laboris necessarium ad sustentationem vitæ partim, vt eleemosyna, tùm ex eodem fine, tùm pro tuenda maiori decentia status eorum. Et sanè, quod ad stipendium attinet, labor corporalis impensus rebus sacris præscindendo ab earum sanctitate, & conducentia ad finem supernaturalem, atque attendendo ad solum onus, quod suscipitur in obsequium alterius intendentis qualemcumque finem, est dignus compensatione temporali. Ingreditur præterea in partè iustæ æstimationis iactura, quam patitur, qui sic laborat, abstinendo ab aliis laborum, & quæstuum generibus, & assumendo statum, & conditionem vitæ incapacem eorum. Nulla igitur est iniustitia in stipendiis, quæ celebrantes, & orantes communiter recipiunt à fidelibus. Nam etiam infidelis, si exigeret æqualem laborem, cum æquali laborantis iactura, & impedimento, deberet soluere æquale stipendium, quemcumque demum finem intenderet. Nec enim mensura iusti pretij, ac stipendij sumitur ex fine intento ab eo qui exigit, aut impendit laborem, sed ex magnitudine ipsius laboris, necnon iacturæ per se consequentis ad illum. Videri potest Suarez tom. 1. de Relig. lib. & cap. 4. n. 7. adducens communem hominum consensum pro, veritate huius doctrinæ, licet eius rationem putet perobscuram, & inuentu difficilem; quod non vsque adeo verùm videtur.

Ad 4. Res temporalis annexa spirituali, vt fructus beneficij Ecclesiastici, & aurum, quo constat calix consecratus, eiusdem est in se naturæ, easdem affert commoditates, & iisdem quantùm ex se subiacet legibus diuisionis rerum ante, & post talem annexionem, neque id tolli potest à re temporali propter annexionem ad rem spiritualem, & magis principalem. Ergo si eodem pretio semper vendatur, nec augeatur aliquid pretij ratione adiunctæ spiritualitatis, semper dabitur eadem æqualitas propria iustitiæ. Quare in venditione eiusmodi rerum solùm est præcauendum scandalum, quod facilè potest suboriri, & interponendus consensus summi Pontificis, qui est supremus dispensator rerum etiam temporalium annexarum spiritualibus. At quod est purè spirituale non habet vllam similiter regulam vniformem comparatione rei temporalis, & pecuniæ, vndè ad æqualitatem reducatur, quæ est de conceptu iustitiæ. Nulla igitur est paritas.

Ad 5. Permutatio spiritualium pro spiritualibus, ideò non est iniusta ex se. Quia quæ vtrimque talia sunt, subiacent eidem vtrimque regulæ æstimationis, & ad eundem finem ordinantur ex se; habenturque absolutè gratis, dùm habentur pro aliquo habito, & conseruato similiter gratis. Ergo multominùs, hinc potest vlla paritas deduci pro iusta permutatione spiritualium cum temporalibus.

Qvæstio XLVIII.

Vtrùm ius proprietatis possit simul inesse pluribus circa eandem rem?

Videtur non posse inesse. Quia ius proprietatis ex genere suo est libera facultas disponendi de aliquo munita lege fauente ipsi, & grauante alios. Si autem duobus inesset ius circa eandem rem, neuter haberet circa illam munimen legis fauentis sibi, & grauantis alios. Quia vterque grauaretur per legem in fauorem alterius. Ergo nequit inesse duobus simultaneè ius circa eandem rem.

Art. 1. Resp. Ad generalem rerum diuisionem, de qua, deque eius effectibus circa ipsas actum est à q. 42. subsecutæ sunt plures species iuris proprietatis, quarum sola expositione indiget quæstio proposita, & qua præstita absoluta erunt vniuersalissima principia omnia spectantia ad intelligentiam virtutis iustitiæ, & obiecti formalis circa quod ipsa versatur.

Art. 2. Prima autem, ac præcipua species iuris proprietatis est dominium plenum, quod à Iuristis communiter definitur cum Bartolo in *l. si quis, §. differentia ff. de acquirenda possessione ius perfectè disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur.* Tò *perfectè* ponitur ad explicandam plenitudinem dominij, quæ amplectitur omnes vsus rei, cum independentia à voluntate alterius, quatenùs consulentis commodis suis. Hæc enim duo pertinent ad perfectionem iuris proprietatis, de quo agitur, vt liquet ex particula sequenti *de re corporali.* Quia ius iurisdictionis versatur directè circa personas, quatenùs præditas intellectu, & voluntate. Ex eadem particula apparet non definiri à Bartolo dominium in tota sua latitudine, siue ex parte subiecti, siue ex parte termini, sed humanum dumtaxat, idque quatenùs ordinatum ad mutuam sensibilem communicationem, & societatem ciuilem, quæ quia in rebus corporalibus viget magis, ideò à Iurisperitis res corporalis dominio; cætera, vt officia, seruitutes actiones personales, & similia, quasi dominio haberi dicuntur. Postrema particula *nisi lege prohibeatur*, accipienda est de lege præcisè, vt est regula, & mensura honestatis, & non vt est etiam munimen iuris proprietatis alterius, id est de lege positiuè, & negatiuè sumpta; ita vt sola lex honestatis, & non etiam ius alterius lege munitum fauente ipsi, & grauante alios in fauorem ipsius impediatius disponendi conueniens perfectè, ac plenè domino. Aliàs enim hæc definitio solam exprimeret rationem omnibus iuris speciebus communem.

Art. 3. Porrò, omne vniuersaliter dominium proprietatis plenum, & perfectum iuxta totam suam latitudinem ex parte subiecti, & termini, seu ratio vniuersalissima huius iuris definiri facilè, & perspicuè potest, ex dictis qu. 3. Omissis namque aliorum definitio-

nibus rectè dicetur *libera facultas disponendi de aliquo munita lege fauente ipsi, & grauante alios absque vllo vicissim grauamine directè, quoad rem eandem cedente incommodum alterius.* Prior pars positiua liquet ex loco indicato. Posterior pars negatiua, cui substitui potest *fauente ipsi soli*, innotescet per expositionem reliquarum specierum iuris; hoc est specierum dominij imperfecti, seu non pleni, à quibus differt dominium plenum per exclusionem eiusmodi grauaminis, respectu plenè domini.

Art. 4. Inter istas itaque species præcipua est vsusfructus, qui communiter definitur *ius rebus alienis vtendi, fruendi salua rerum substantia:* hoc est, libera facultas, vt suprà cum grauamine rem integram alteri seruandi. Is, cui conuenit hoc ius, seu libera facultas dicitur fructuarius. Proprietarius verò, & dominus, is in cuius fauorem tale grauamen imponitur. Alias deindè immediatè species est vsus actiuè sumptus, qui definitur: *ius vtendi re aliena salua ipsius substantia:* hoc est, libera facultas, vt suprà cum grauamine rem integram alteri seruandi, eidemque relinquendi fructus eiusdem. Nempè fructuarius per hoc præcisè differt ad vsuario, quod ille fructus rei, vt ex gregè lanam, lac, fœtum; ex fundo fœnum, segetes, arbores cæduas, seu non fructiferas colligere possit, & eo ipso facere suas pleno dominio: Vsuarius verò nequaquam; idque significat fruitio illi concessa, huic negata.

Art. 5. Seruitus est ratio communis vsufructui, & vsui, & latiùs vtróque patet. Sumitur verò, tùm actiuè, tùm passiuè. Actiuè sumpta est *ius fruendi, vel aliquo modo vtendi re aliena, vel aliquid circa eam impediendi,* hoc est, est libera facultas aliqualiter disponendi, seu positiuè, seu negatiuè circa rem alienam. Positiuè quidem, vt dictum est de vsufructu, & vsu, nisi quod vterque seruitutis nomine tùm potissimum significatur, cùm non est plenus, & perfectus, sed inadæquatus, quoad aliquem tantùm fructum, aut aliquem vsum passiuum. Negatiuè verò, vt si possis alium impedire, ne altius attollat murum suum, neuè in eo aperiat fenestram. Seruitus passiua est obligatio rei, vel personæ correspondens iuri actiuo explicato.

Art. 6. Hæc omnia iura possunt haberi cum & sine possessione, quæ non sumitur in præsenti passiuè, seu terminatiuè, sed actiuè, ac potestatiuè, & alia dicitur facti, alia iuris. Possessio facti, definitur à Iurisperitis *detentio rei, corporis, & animi, & iuris adminiculo.* Detentio est apprehensio aliqua, vel continuata, vel saltem præsens in principio. Corporis adminiculum significat debere rem, vt possideatur, de facto subiici manibus, vel pedibus, vel oculis formaliter, vel æquialenter in se, vel in aliquo ipsam continente. Adminiculum animi est voluntas detinendi rem tanquam suam iuxta notionem suitatis expositam q. 3. versus finem, & non tantùm nomine alterius, vti faciunt depositarius, & baiulus, qui propterea non possident. Iuris adminiculum non tollit, quin possessio facti possit esse iniusta, qualis est possessio latronum, sed significat talem debere esse detentionem ex parte rei, & personæ, vt leges aliquo speciali fauore ipsam prosequantur præ non detinente, qualis non est detentio rei sacræ facta à Laïco. Res non corporales dicuntur à Iurisperitis, quasi possideri, cum respectu eorum interuenerit aliquid æquialens explicato corporis adminiculo.

Art. 7. Possessio iuris definitur à Bartolo in l. 1. de Acquirenda, vel admittenda possessione; *ius insistendi alicui rei tanquam suæ non prohibitæ possideri.* Tò *ius* distinguit hanc possessionem à pura facti possessione. Insistere rei, vt suæ, est eam apud se, & sibi tenere pacificè, si possit; sin minùs abigendo ab ea quosuis alios legum remediis, & si necesse sit, vi etiam, & armis. Additur *non prohibitæ possideri*, quia detentio rei, & insistentia non fauente lege, sed potiùs contradicente, non dicitur possessio. Intelligitur autem contradictio, non qualiscumque, sed quæ talem personam, respectu talis rei, reddat incapacem possidendi, & spoliet omnibus priuilegiis possidentium, seu detinentium res, vt suas; vti spoliatur Laïcus, respectu rei sacræ, decimarum, & similium. Quò patet non superfluere postremam particulam supperadditam primæ. Quia potest quis habere re ipsa ius insistendi, quin adhuc constet de eiusmodi fauore, seu non resistentia legis, ob priuilegium.

Art. 8. Emphyteusi, & feudo, quæ sunt duæ aliæ species iuris imperfecti commune est, quod sint *concessio rei immobilis cum translatione dominij vtilis, retento directo, sub aliquo onere.* Differunt verò; quia hoc onus in emphyteusi, est certa pensio, soluenda proprietario ab emphyteuta. In feudo verò, si sit purum feudum, idem onus est solùm obsequium personale.

Art. 9. Postrema diuisio est iuris in re, & ad rem. Ius in re, quod & reale dicitur, est libera facultas rem aliquam sibi vindicandi, ac repetendi à qualibet indiscriminatim persona, illam qualitercumque detinente; ita vt obligatio rem tradendi, seu reddendi habenti ius in illa, transeat, ad quamlibet personam hoc ipso, quod res ad eam transierit. Ius verò ad rem, quod & personale dicitur, est libera facultas, rem aliquam sibi vindicandi, ac exigendi ab vna, vel pluribus personis determinatè, siue illam apud se habeant, siue non habeant, sed ad alium transierit. Quare obligatio correspondens iuri in re adhæret illi personæ, cui res ipsa adhæserit; ideóque realis dicitur, quia quasi transit ex re ad personam, & immediatè rem, mediatè personam afficit ratione ipsius rei. E contra obligatio correspondens iuri ad rem adhæret personæ, siue res ipsi adhæreat, siue non adhæreat; ideóque personalis dicitur, quia immobiliter personæ adhæret, & quasi transit ex persona ad rem, atque immediatè personam, mediatè rem afficit, ratione personæ.

Art. 10. Exemplum vulgare, & præ cæteris clarum est in emptore, & venditore. Qui enim emit equum, post numeratam pecuniam, & antequam equus traditus sit sibi, non potest illum exigere nisi à venditore, tametsi equus iam ab alio detineatur, siue per furtum, siue per nouam venditionem, aut donationem factam ab eodem venditore. At postquam equus, iam traditus fuit emptori, potest is illum exigere à quocumque ipsum detinente; nec potest ampliùs agere aduersus venditorem, nisi quatenùs equus ad ipsum redierit. Quare ante traditionem ius emptoris dicitur ad rem; post traditionem, in re: atque primùm respicit personam, seu personas omninò determinatè, certè magis determinatè quàm posterius. Posterius enim, seu in re est omninò indeterminatum ex se intrinsecè, quoad personas, & respicit æqualiter totum genus humanum.

Artic. 11. Ex his manifestum iam est pluribus personis circa eandem rem simultaneè inesse posse iura imperfecta proprietatis diuersi generis. Res enim, respectu cuius, alicui conuenit ius tantùm ad rem, necessariò simul subest iuri in re alterius personæ. Similiter componuntur inter se in diuersis personis, respectu eiusdem rei, ius siue emphyteuticum, siue feudale cum dominio rei apud alium existente; idemque dicitur proportionaliter de cæteris speciebus iuris. Vndè patet ad rationem dubitandi. De ratione videlicet iuris solùm est, vt habeat legem sibi fauentem quoad id, quoad quod, conuenit libera facultas. Possunt autem plura inesse eidem rei, quoad quorum proindè aliquid lex faueat vni, & quoad aliud alij, cum mutuo eorum grauamine quoad id, secundùm quod, ad vnumquemque eorum res non pertinet. Difficultas igitur solùm potest esse de multiplicitate iurium eiusdem rationis, eoque pleno, & perfecto secundùm genus suum circa eandem rem, & secundùm idem. Quam

difficultatem

difficultatem à paucis annis nonnulli magnis conatibus in vtramque partem pertractarunt circa dominium plenum, seu insolidum; cum ea qualiscumque difficultas sit omninò communis, vt per se satis patet, quibusuis aliis iuris speciebus sub eadem consideratione pleni, & perfecti intra idem genus. Verùm in gratiam eorum auctorum agendum erit specialiter de dominio pleno.

QVÆSTIO XLIX.

Vtrùm dominium plenum eiusdem rei pro eodem instanti possit esse adæquatè apud duos?

VIdetur posse esse. 1. Quia in instanti reali donationis, aut venditionis v.g. conuenit simpliciter eius dominium tam donanti, seu vendenti, quàm donatario, seu emptori. Donanti quidem, quia donatio est vsus dominij in solidum, vtpotè transferens illud in donatarium, & quia aliàs donaret rem, vel nondum suam, vel iam non suam. Donatario verò, quia datur in ipso acceptatio dominij in solidum sibi oblati, atque acceptatio est vltimum complementum donationis. Impossibile verò est, vt donatio non sortiatur suum effectum in eodem instanti, in quo ponitur vltimum eius complementum. Eadem est ratio de emente, & vendente. Datur igitur in vtroque pro eodem instanti dominium in solidum eiusdem rei. Confirmatur, quia nemo dat, quod non habet, & quiuis habet, quod acquirit; cùm dat, & cùm acquirit.

2. Dominium in solidum cuiusuis creaturæ circa quamlibet rem est compossibile, imò & essentialiter connexum cum dominio diuino in solidum circa eandem rem. Ergo etiam est compossibile cum dominio in solidum alterius creaturæ circa eandem. Patet consequentia, quia Dominium Dei est multò magis plenum, & in solidum, quàm dominium alterius creaturæ ideóque hoc dominium à fortiori est compossibile cum alio dominio creato circa eandem rem.

Resp. Dicendum est dominium in solidum non posse esse simultaneè apud duos circa eandem rem loquēdo de dominio perfecto, & vltimò completo in ratione talis. Hic est indubitatus Iurisperitorum omnium consensus, & communis suppositio Theologorum ex lege *vt si certo §. si duobus ff. commodati.* Ratio est clara ex definitione dominij in solidum data, & explicata in qu. præcedenti sub initium. Quia de ratione dominij pleni est ius disponendi perfectè, nisi lege prohibeatur; hoc est ius impedibile sola lege honestatis, & non item simili alterius iure; vtque sit libera potestas absque grauamine directè, in fauorem alterius sibi impositi. Patet autem Dominum rei habentis alium simul dominum, dominio vtrobique humano esse impedibilem, quominùs disponat, vt voluerit non solùm lege honestatis secundùm se, sed etiam iure alterius, & lege quatenùs fauente directè illi alteri; eundemque condominum esse grauatum grauamine sibi impositi directè in fauorem alterius. Quare si duo homines simul essent plenè domini eiusdem rei pro eodem instanti, vterque in dispositione rei esset, & non esset impedibilis sola lege honèstatis; haberet, & non haberet grauamen aliquod sibi impositum cedens directè in fauorem alterius. Quod repugnat manifestè.

Art. 1. Ad 1. Pro instanti donationis acceptatæ, seu cùm primùm existit acceptatio donationis datur quidem simultaneè dominium in solidum eiusdem rei in donante, & acceptante, necnon in omnibus quibus donari, & à quibus acceptari absolutè potest, sed conditionatè tantùm, & extrinsecè: absolutè verò, & intrinsecè solùm datur in donatario acceptante donationem sibi factam. Omnè nimirum ius proprietatis quatenùs extrinsecè denominans constituitur, per legē fauentem vni, & grauantem alios in fauorem ipsius; intrinsecè verò per cognitionem, & volitionem, quibus cognoscitur verè, & acceptatur talis fauor, vt dictum est q. 6. Cùm igitur respectu cuiusuis habentis intrinsecè, & absolutè dominium in solidum alicuius rei pro aliquo tempore, detur eiusmodi lex ipsi fauens pro toto tempore sequenti absque vllo termino; faueat verò non omninò absolutè, sed conditionatè ipsi quidem domino quoúsque volet sibi retinere dominium; cæteris autem quibusuis ex quo idem dominus voluerit dominium in eos transferre, vti dictum est qu. 43.

Art. 2. Cùm inquam hæc ita se habeant, patet dominium in solidum pro eodem instanti dari extrinsecè, & conditionatè in donante, & donatario, necnon in omnibus, & quibusuis aliis capacibus, quibus eadem res donetur. Quia verò voluntas absoluta habendi rem, vt suam directa per veram cognitionem donationis, solùm datur in donatario eam acceptante, cùm in donante detur è conuerso nolitio habendi rem, vt suam, patet similiter donatario, & non donanti conuenire intrinsecè, & absolutè dominium rei pro instanti donationis, & pro omnibus sequentibus quousque ipse velit; is autem dicitur dominus simpliciter cui dominium conuenit intrinsecè, & absolutè; is verò, cui nonnisi extrinsecè, & conditionatè conuenit, dicitur dominus secundùm quid, dùm agitur de dominio adulti potentis acceptare, & reiicere dominia rerum pro libito.

Art. 3. Quapropter donatio est vsus dominij conuenientis donatori extrinsecè, & conditionatè per denominationem prouenientē à dominio intrinseco, & absoluto instantis immediatè antecedentis, & à legè conditionatè fauente pro eodem donationis instanti. Non verò est vsus dominij simpliciter talis, seu conuenientis intrinsecè, & absolutè pro ipso donationis instanti, quod liquet satis ex dictis. Et ex eo præterea, quia donatio est translatio dominij ex donante in donatariū, & nihil ibi perseuerat, vndè transfertur, in sensu compositō trāslationis. Quapropter donator donat rem iam non suam intrinsecè, & absolutè, Tò *iam* significante instans reale. Nempè pro priori naturæ ad actum donationis res donata præscindit à sua, & non sua ipsius donantis intrinsecè, & absolutè; estque sua ipsius extrinsecè, & conditionatè sub hac conditione, si ipse velit. Idemque dicitur suo modo de vendente, respectu emptoris, deque qualibet alia libera abdicatione dominij præhabiti. Patet igitur totum argumentum illud habere apparentiam propter indistinctionem, & confusionem dominij absoluti, & vltimò completi, respectu eius, quod est tantùm extrinsecum, & conditionatum, atque secundùm quid.

Art. 4. Ad Confirmationem. Sicut in aliquo sensu est verum, nemo dat, quod non habet: ita est verissimum simpliciter nemo habet, quod dat, in sensu compositō dationis. Aliàs componeretur datio cum retentione simpliciter. Simili modo est in aliquo sensu: verùm nemo spoliatur bonis, quæ non habet, & tamen est verissimum simpliciter: nemo habet bona, quibus spoliatur, in sensu compositō spoliationis. Spoliatur autem bonis, qui illa donat aliis, nec quidquam refert pro modo verificationis earum propositionum, an propria, an aliena voluntate spolietur, sicut nihil interest pro modo verificationis istarum; nemo moritur, aut occiditur nisi viuat, & nemo viuit, cum moritur, aut occiditur, in sensu compositō mortis, aut occisionis; nihil inquā interest, an vulnere sibi inflicto per se, an aliena confossus manu occumbat. Distinguenda igitur est illa propositio iuxta proximè dicta; nemo dat, quod non habet, vel extrinsecè, & conditionatè, vel intrinsecè, & absolutè; Conceditur propositio. Quod non habet intrinsecè, & absolutè, tunc, cùm

datur, negatur propositio. Quæ distinctio est clara ex dictis,& est necessariò adhibenda ab omnibus in exẽplis modò propositis. Videatur si placet circa materiam huius obiectionis longa, & acuminum locuples controuersia seriò agitata à Card.de Lugo disp.& sect.2.

Ad 2. Dominium diuinum non est dominium vtilitatis, respectu sui, sed purè excellens, qualis dominij nos sumus incapaces;nostrum verò dominium est vtilitatis,respectu nostri,cuius vtilitatis Deus non est capax, vti pluribus expositum est q.4.& 19. Non autem mirum est, si quæ sunt vsque adeò diuersa,nec se inuicem impediunt, sed potiùs iuuant, vt liquet ex illis duobus locis; sint mutuo compossibilia,imò, & essentialiter inseparabilia propter subordinationem alterius ad alterum: & nihilominùs sint inter se incompossibilia, quæ sunt eiusdem rationis, ideóque sibi inuicem nocentia, & impedientia mutuo plenitudinem alterius non sola lege honestatis secundùm se, quâ sola impedire iuridicè potest Deus, vsus rerum nostrarum; sed etiam iure vtilitatis,quod est essentiale dominio humano. Inter quas impeditiones, seu obligationes impeditiuas vsus quantum, & quale discrimen intercedat,videri potest in eadem illa q.3.post medium.

QVÆSTIO L.

Vtrùm vsus licitus rerum vnico vsu consumptibilium sit separabilis ab omni dominio, & iure proprietatis?

VIdetur non esse separabilis. 1. Quia Ioannes 22. in Extrauagan. *Ad Conditorem* docet vsum licitum talium rerum esse indistinctum à vero dominio, & vero iure proprietatis circa easdem.

2. Verus Dominus rerum consumptibilium vnico vsu nihil habet ex vi sui dominij præterquam posse illas licitè quoties libuerit, seu consumere, seu distrahere. Ergo quicumque hoc ipsum facere potest licitè, & absque cuiusquam iniuria eo ipso habet verum dominium,verumque ius proprietatis. Patet consequentia,quia repugnat eum non esse verè Dominum alicuius rei, cui licet quoties libet quidquid licet vero Domino ex vi sui dominij.

Art.1.Resp.Pro clariori determinatione quæstionis adhibenda est distinctio. Vsus actiuè, & potestatiuè sumptus pro iure, seu libera facultate vtendi inimpedibili ab alio præterquam per legem honestatis secundùm se, seu non ligabili per voluntatem alterius præcisè quatenùs cõsulentis commodis suis, procul dubio est inseparabilis, ac indistinctus à dominio, & proprietate,vt patet ex eius expositione data in qu.48. At verò vsus destitutus iure, & libera facultate cum lege directè fauente ipsi, & grauante in fauorem eius quoscuis alios vtilitatis capaces,ideóque pendens semper vt sit licitus à voluntate alterius potentis pro libito reuocare licentiam, ac permissionem vtendi quoties, & quoúsq; voluerit;hoc est vsus sumptus purè passiuè,ac terminatiuè comparatione iuris,cui subest,seu sumptus pro nuda physica potestate licitè vtendi est separabilis, atque omninò distinctus adæquatè ab omni specie dominij,& proprietatis.Quia videlicet vsui sic sumpto nullatenùs conuenit definitio vlla alicuius veri dominij, aut iuris proprietatis,vt patet clarè ex dictis in eadem illa quæst; imò eidem repugnat clarè definitio iuris proprietatis in genere tradita in qu.3.Nec enim talis vsus, aut potestas taliter vtendi est libera facultas munita lege fauente ipsi, & grauante alios; solùm siquidem existit munita gratiosa alterius voluntate semper reuocabili,adeóque est grauata per legem in fauorem ita potentis reuocare permissionem, & impedire vsum propter solùm commodum impedientis. Videantur,quæ dicta sunt in illa quæst.

Art. 2. Constat hoc idem ex extrauagantibus Nicolai III.& Clementis V.aliorumque Pontificum decretis statuentium, vt videre est in Priuil. Minorum D. Frãciſci verbo *paupertas* eosdem Minores, neque omnes in communi, neque singulos in particulari habere vllum dominium, aut proprietatem circa vllum genus bonorum,seu mobilium, seu immobilium, tametsi potiantur vsu licito facti, tam quoad consumptionem, quàm quoad distractionem per emptionem, venditionem, aliosque contractus. Quia videlicet hæc omnia possunt dependenter à licentia, & consensu summi Pontificis potentis absque vlla iniustitia aduersus aliquod eorum ius eadem omnia illis negare, quandocumque volet.

Art. 3. Nec obstat Ioannem 22. In citata extrauaganti *Ad Conditorem* abdicasse à se,& à sede Apostolica dominium eorum bonorum. Quia idem dominium reassumptum iterum fuit ab aliis Pontificibus modo indicatis,vt constat expressè ex loco indicato.Nec interim mansit tale dominium apud Minores, sed apud fideles subministrantes eleemosynas, de quorum consensu implicito,vel explicito semper reuocabili procedebant ad vsum sibi permissum à domino, simul renitentes constanter omni veræ proprietati, veróque dominio. Quod profectò inesse nolenti nullo pacto potest,cum essentialiter,& intrinsecè constituatur quoad suum conceptum vltimò completum per actum volendi habere rem tanquam propriam, vt dictum est qu.5. Itaque vsus licitus purè passiuus modo explicato est proculdubio separabilis à dominio, & ab omni specie proprietatis, & iuris.

Ad 1. Doctrina illa Ioannis 22.non fuit definitiua, vt Pontificis, sed merè assertiua, vt doctoris priuati. Quia controuersia erat de puncto iuris, & non de re dogmatica. Probabile deindè est, quod dicunt,Lessius, & alij eam quæstionem inter Ioannem, & defensores causæ Minorum,fuisse solùm de voce. Quod est facile, dùm agitur de rebus habentibus magnam inter se affinitatem,quoad exteriorem, ac sensibilem per se operãdi modum, atque differentia reuocatur ad conceptus quidditatiuos,quorum est facilis æquiuocatio cum proprietate separabili quidem absolutè, sed quæ rarò separetur, cuiusmodi est potestas vtendi licitè aliqua re comparatione dominij, ac proprietatis circa eandem.

Ad 2. Discrimen quoad exteriorem operandi modum,pro vt exercetur de facto à vero domino,& non domino vsus sibi liciti, & rei qua vtitur vix apparet vllum; fieri tamen potest voluntate domini,vt sit manifestissimum. Quia potest, tùm reuocare consensum necessarium pro vsu licito non domini, tùm eumdem vsum permittere, non nisi sub hac conditione, vt ipse, vel aliquis eius minister adeatur toties quoties immediatè ante vsum, vel saltem toties in anno ad renouandum consensum permissiuum, aliisque similibus conditionibus grauare multipliciter potest. Idque ipsũ facere nequaquam potest, qui est vsuarius purè passiuè, sed nec resistere licitè potest prædictæ veri domini voluntati, aut auferenti vsum, aut grauanti, vt volet. Deindè vtcumque magna sit affinitas, quoad praxim exteriorem inter dominum, & non dominum vsus vtrique liciti; maxima nihilominùs differentia est quoad affectum, & interiorem animi dispositionem. Longè namque diuerso modo incubat animus dominantis,tam rebus,quàm vsibus verè suis,& in impedibilibus ab alio operante gratia sui, atque in vtilitatem ipsius, quam iisdem adhæreat animus non domini semper quantum est de se dispositus, vt priuetur rebus omnibus, omnique rerum omnium vsu, quoties alij libuerit præcisè,quia liber alij,quacumque demum de causalibus.

LIBER

LIBER NONVS,

DE MYSTERIO INCARNATIONIS VERBI DIVINI.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm Incarnatio Verbi Diuini fuerit conueniens respectu Dei?

VIDETVR non fuisse. 1. Quia Deus ab æterno existit modo sibi conuenientissimo, ita vt nullius boni sibi conuenientis defectum patiatur. Ergo incarnatio in tempore contingens nihil Deo conueniens superaddit. Imò est eidem disconueniens, quia quod aliquem dimouet ab statu summè conueniente sibi, non potest non esse disconueniens eidem, est enim oppositum Optimo.

2. Coniunctio eorum, quæ summè distant inter se, est summè disconueniens; vt si quis in imagine picta humano capiti ceruicem iungat equinam; aut in eodem subiecto summa sanctitas cum peccato copuletur. Deus autem cùm sit simplicissimus, & essentialiter immutabilis, summè distat à carne, quæ est maximè composita, & corruptibilis, præsertim in homine.

3. Inconueniens est eum, quem mundus capere non potest, & ad quem pertinet cura totius rerum vniuersitatis, qui est Deus, intra corpusculum vagientis infantiæ latere, atque ad illud totius mundi curam transferri, vt scribit Volusianus ad August. epist. 2. post medium. Hoc autem fit per Incarnationem.

4. Absurdum est Deum, qui est summa æstimatione, & cultu dignus, reddi contemptibilem. Redditur autem Deus contemptibilis per incarnationem, tùm quia per eam exinaniuit semetipsum redigendo quasi in nihilum suam infinitam maiestatem: tùm quia vnusquisque est contemptibilis, aut æstimabilis ab aliis, prout apparet eisdem; atque per incarnationem Deus apparet in forma contemptibili; quæ duo patent ex illo Pauli 2. Philipp. 6. *Semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo.* Et quod est contemptibilissimum: apparuit, vt peccator, ex 2. ad Corint. 5. 21. *eum, qui non nouerat peccatum; pro nobis peccatum fecit*; ideſt, vt appareret sicut peccator.

5. Si incarnatio esset conueniens Deo, ipsius interfuisset incarnari. Vndè non propter nos tantùm, & propter nostram salutem fuisset incarnatus, sed etiam propter suam conuenientiam, & interesse. Quod tamen videtur contradicere symbolo, tanquam diminutè exponenti motiuum incarnationis.

6. Ens omninò completum, nullamque habens admixtam potentialitatem, quale est Deus, non est aptum, cui aliquid aliud vniatur, vnione saltem faciente vnum per se. Ergo inconueniens est verbum vniri humanitati, atque indè resultare vnum per se hominem Deum.

Art. 1. Resp. Conueniens dicitur aliquid alicui, & negatiuè, & positiuè. Negatiuè conueniens est, quod non affert secum aliquod inconueniens; atque huiusmodi conuenientiam habet, respectu Dei, quidquid absolutè possibile est. Chymericum namque est Deum pati aliquod inconueniens: cùm infinitum bonum infinita vi repellas omne suum malum. Sed tamen possibilitas incarnationis Verbi non potest ostendi ratione naturali: quia est ens intrinsecè supernaturale, & quia eius notitia includit in se notitiam mysterij Trinitatis; quæ duo præteruolant rationem naturalem. Quare supposita huius mysterij possibilitate, & existentia ex Fide, & præmissa protinùs, quàm solam præstare potest ratio naturalis, solutione argumentorum incontrarium, vtpotè indistinctorum ab iis, quæ proposita sunt aduersus conuenientiam positiuam; solùm quæritur de hac positiua conuenientia. Conueniens autem positiuè est, quod affert aliquam vel vtilitatem, vel delectationem satiatiuam, & quietatiuam appetitus naturalis, vel laudabilitatem, iuxta diuisionem boni traditam ab Arist. 8. ethic. cap. 2. Quia verò Deus se solo est summa sua, & perfecta vndequaque beatitudo, summumque, & infinitum bonum, beatificum, explens totum suum appetitum naturalem, & sub hac ratione minimè capax augmenti, aut additionis vllius, seu intensiuæ, seu extensiuæ, impossibile est, vt aliquid creatum sit conueniens Deo conuenientia vtilitatis, aut eiusmodi delectabilitatis.

Art. 2. Iam laudabilitatem dupliciter aliquid, respectu alicuius, inducere potest. Primò conferendo illi dignitatem laudis; atque hoc omninò repugnat cuiuis effectui, aut operationi ad extra, respectu Dei, propter eandem rationem. Secundò manifestando dignitatem laudis, quam iam habet; atque hoc essentialiter competit, tanquam finis principaliter à Deo intentus, omnibus & singulis eius operationibus, maximè verò omnium Incarnationi Verbi diuini. Quia Deus per omnes, & singulas suas operationes communicat se creaturis, & per Incarnationem plus quàm per quamlibet aliam; ideóque mediantibus illis, maximè verò omnium mediante incarnatione, manifestat suam bonitatem, & manifestando reddit proximè laudabilem iuxta illud Rom. 1. 20. *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*, & consequenter laudantur.

Art. 3. Conspiciuntur verò, & laudantur maximè per id, quod inter ea, quæ facta sunt, maximum est: quale proculdubio est mysterium incarnationis. Vnde 1. ad Timoth. 3. 16. dicitur *Magnum esse pietatis*

sacramentum, quod manifestatum est in carne. Quia, vt dicit Damascenus lib. 3. Orthod. Fid. cap. 1. ad medium: *Per incarnationis mysterium monstratur simul bonitas, & iustitia, & sapientia, & potentia Dei. Bonitas quidem, quoniam non despexit proprij plasmatis infirmitatem. Iustitia verò, quoniam, homine victo, non alio quàm homine fecit vinci tyrannum, neque vi eripuit ex morte hominem. Sapientia verò, quoniam inuenit difficillimi pretij decentissimam solutionem. Potentia verò infinita; quia nihil est maius, quàm Deum fieri hominem.* Eodem spectat, quod dicit Dionysius 4. de diuinis nominibus: quod pertinet ad rationem boni, vt se alijs communicet. Pertinet enim ad rationem Boni, vt laudetur, æstimetur, ac ametur; idque consequitur manifestando se, & alijs benefaciendo per communicationem sui. Qua ratione conuincitur ad rationem summi Boni pertinere, vt se alijs summè communicet. Communicat autem se summè per incarnationem, vt dicetur infrà, & habetur ex Augustino 13. de Trinit. cap. 17. post initium. Conueniens igitur specialissimè fuit, & inter omnia creata summè decens, ac laudabile, respectu Dei Verbum Diuinum incarnari.

Ad 1. Mysterium incarnationis peractum est, quin aliqua Deo detraheretur perfectio, aut adderetur imperfectio, per solam naturæ creatæ immutationem. Cùm enim creatura sit mutabilis, tam quoad esse, quàm quoad benè esse; Deus autem omninò immutabilis: possibile fuit illam à suo statu dimoueri in tempore, quin Deus à suo dimoueretur. Neque verò est de ratione boni conuenientis per puram decentiam, & laudabilitatem, vt immutet subiectum, cui est conueniens, aliquid illi addendo, aut detrahendo. Sufficit enim esse bonum diuersum à præexistenti absque aliqua cum illo oppositione.

Ad 2. Quò est maior distantia inter perfectiuum, & perfectibile, eò est maior aptitudo, vt vnum perficiat & aliud perficiatur, si nihil aliud obstet; atque eo modo comparatur Verbum Diuinum cum humanitate. Vnde non est simile de imagine, cuius partes sunt mutuò perfectiuæ, & perfectibiles per mutuam alterius cum altera consonantiam, quæ destruitur per magnam distantiam, vnius ab alia. Multò verò minùs est simile de peccato, & sanctitate ex vna parte, & de corpore, ac spiritu ex altera. Quia peccatum non est opus Dei, nec aliquid ipsi placens; sed magis est impeditiuum influentiæ, & complacentiæ diuinæ, quas secum affert sanctitas communicata subiecto. Corpus autem; & quidquis aliud creatum, est opus Dei, & ipsi placens, non obstantibus quibuscunque suis imperfectionibus, nec per eas impedit influentiam Dei, & participationem bonitatis eius. Quare licet esset inconueniens sanctitatem summam vniri, & communicari naturæ infectæ peccato; non propterea est inconueniens, si vniatur naturæ corporeæ, & corruptibili summus, & immutabilis spiritus.

Ad 3. Non ita Verbum Diuinum infantili corpori vnitum est, vt vel intra illud teneatur contractum, vel curam vniuersitatis dimittat; sed vbique simul adest, & omnibus prouidet: sicut anima rationalis ita adest tota vni parti corporis, vt simul adsit reliquis partibus, easque omnes viuificet, ac regat. Eorum namque solummodò proprium est angustijs loci coarctari, quoad entitatem, & operationem, quæ mole, non virtute, magna sunt, quale non est Deus, vt respondet ad eundem Volusianum, & luculenter prosequitur Augustinus epist. 3.

Ad 4. Verbum Diuinum semetipsum per incarnationem exinaniuit non amittens naturam Dei, aut imminuens aliquam eius perfectionem; sed tantùm formam serui accipiens, & induens similitudinem hominum, tanquam vestimentum; & similiter ita factum est peccatum, pœnalitates peccati nobis debitas in se misericorditèr suscipiens, vt tamen nec fecerit, nequidem nouerit vllum peccatum, per quod vilesceret: vt patet ex ijsdem illis testimonijs. Vnde ea exinanitio non fuit vilificationis admittentis aliquid absolutè indecens, ac indignum; sed dignationis eo modo associantis familiariter maiorem minoribus, vt dignitatem, ac maiestatem maioris per aliquid sublime indiuisim adiunctum decenter retineret, & amorem anteriori veneration adijceret; eamque ipsam venerationem constantiorem potiùs redderet, ac intensiorem, adiuncto grandi eam in rem legitimi amoris adminiculo. Qua de causa apparentiæ serui, & peccatoris, quominùs in contemptum ducerent, prouidit Christus multis, & magnis miraculis, per quæ innotesceret ipsum esse Deum. Vnde Ioan. 5. 15. dicitur. *Opera, quæ dedit mihi Pater, vt faciam, ipsa sunt, quæ testimonium perhibent de me.* Et rursus cap. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite.* Ac demum cap. 15. 24. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit* (quæ videlicet ostenderent præeminentem, respectu omnium) *peccatum non haberent.* Nullum igitur inconueniens, aut periculum iusti contemptus fuit in humili eiusmodi apparentia.

Ad 5. Nulla vtilitatis, aut delectationis felicitantis conuenientia fuit in incarnatione, respectu Dei, vt dictum est; sed tota eius generis conuenientia solis nobis quæsita est: idque specialiter exprimitur in symbolo absque exclusione finis vniuersalis gloriæ Dei; quæ etiam ipsa nobis est vtilis, & non Deo.

Ad 6. Non est contra rationem entis omninò completi, & nullam habentis potentialitatem passiuam, vniri alteri incompleto vnione eius perfectiua, & sic faciente vnum per se ex vtrisque; sed tantùm vniri vnione perfectiua sui. Verbum autem ita perfecit humanitatem assumptam, vt ab ea vicissim nequaquam perficeretur, aut immutaretur.

Quæstio II.

Vtrùm incarnatio Verbi Diuini fuerit conueniens etiam ex suppositione peccati?

Videtur non fuisse. 1. Quia humano generi ratione peccati debebatur vt pœna priuatio omnium donorum supernaturalium, & à fortiori incarnationis, quæ est donum inter reliqua maximè supernaturale. Conueniens autem est, vt peccatori infligatur pœna debita ratione peccati, & oppositum est inconueniens contrarium ordini iustitiæ diuinæ. *Quoniam iustus Dominus, & iustitiam dilexit*, vt dicitur psal. 10. 7. Neque verò potest iustitiam dilexisse, quin oderit æqualiter præteritionem ipsius; & nihil est magis disconueniens, quàm vt Deus per se ipsum exequatur, quod idem ipse odio prosequitur; atque ita suæ voluntati sua ipsa voluntate resistat.

2. Inconueniens est id concedi peccatori, quo nihil maius concedi possit innocenti. Sic enim tollitur spes dilectioni iustitiæ, & iniquitati timor; atque his sublatis extinguitur studium virtutis, & vitio laxantur habenæ. Nihil autem maius incarnatione Verbi Diuini concedi potest hominibus. Quia hoc donum est omnium maximum, & cætera omnia dona in se continet; quapropter eius concessio est concessio omnium donorum iuxta illud Pauli ad Rom. 8. 32. *Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit?* Inconueniens igitur est contrarium rectitudini prouidentiæ Dei Verbum incarnari ex suppositione peccati.

3. Absurdum est sanctitatem infinitam coniungi cum natura per peccatum infecta iuxta illud 2. ad Corinth

Corinth. 6. 14. *Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, &c.* Tota autem natura humana erat per peccatum infecta ; *Omnis* quippe *caro corruperat viam suam*, vt habetur Genes. 6. 12. Nulla igitur erat caro conuenienter disposita ; imò quæ non esset positiuè indisposita ad congruam Verbi Diuini susceptionem.

4. Si natura humana retinente innocentiam Deus nihilominùs eam excluisset ab omni sua communicatione, maximum fuisset inconueniens. Eiusdem autem rationis esse videtur peccatorem à Deo admitti ad summam communicationem suæ bonitatis, & ab ea omninò repelli innocentem cum prouidentia Dei, & eius iustitia non sit minùs exacta, & perfecta in pœnis, quàm in præmijs distribuendis, vt liquet inter alia clarè, & copiosè ex toto psalm. 36. maximè à versu 9. Vbi incipit comparatio. *Quoniam qui malignantur exterminabuntur : sustinentes autem Dominum ipsi hæreditabunt terram.*

Resp. Iustitia, & misericordia Dei ediderunt opera vsque adeò mirabilia, vt alterutra seorsim consideranti facilè appareat nullum alteri virtuti relictum esse locum, & vtramlibet alterius occursu esse penitùs impeditam, vt indicatur psal. 84. 11. *Misericordia, & veritas obuiauerunt sibi.* Sed apparentem istam in limitatione nostri intellectus oppositionem infinitas diuinæ virtutis vinculo inseparabilis concordiæ ineffabiliter connectit, retinens vtramque virtutem inuicem associatam in gradu æquali sublimitatis : *Iustitia* enim, *& pax osculatæ sunt*, vt ibidem immediatè subiungitur. Quod vel maximè elucet in hoc mysterio, quo videlicet ità subuentum est summæ humani generis miseriæ, vt simul satisfactum sit iuri aduersus nos diuino fundato in peccato. Nempè satisfactio Christi, ad quam ordinata est incarnatio, ità habet rationem misericordiæ & quidem maximæ, respectu hominum, vt non minùs habeat rationem iustæ solutionis, respectu Dei ; & ex vtroque capite est maximum, & præcæteris manifestum argumentum, spei quidem, quam de diuina bonitate concipere debemus, quatenùs est actus misericordiæ Dei subuenientis nobis tantis impensis, cùm esset nostris peccatis vsque adeò offensus, timoris verò erga iustitiam diuinam, quatenùs habet rationem solutionis, respectu Dei, exigentis pretium simpliciter infinitum pro compensatione mali, & offensionis inductæ per vnum peccatum. Cùm igitur incarnatio ex suppositione peccati sit vsque adeò specialiter, & manifestatiua misericordiæ, ac iustitiæ diuinæ, & inductiua nostri timoris, ac spei. Patet ipsam fuisse specialiter conuenientem, ac decentem, respectu Dei, & vtilem, respectu nostri ex suppositione peccati.

Ad 1. Non est contra ordinem diuinæ iustitiæ, quod Deus remittat pœnam debitam pro peccato. Quia cuiuis cedere potest iuri suo absque vlla iniustitia : & ius ex peccato resultans est proprium solius Dei aduersus peccatorem. Vnde Dauid petens à Deo veniam, clamabat psalm. 50. 6. *Tibi soli peccaui*, concludens posse proindè sibi à Deo condonari peccatum absque vlla iniustitia. Deindè in isto opere misericordiæ æquè prouidit Deus satisfactioni suæ iustitiæ, cum clarissimo insuper documento, & non minùs efficaci incitamento timoris, & spei nostræ, vt dictum est. Vita, tùm igitur est omne inconueniens.

Ad 2. Si Adamus perseuerasset innocens, accepisset vberiora dona gratiæ, quia ipsa innocentiæ conseruatio fuisset donum quoddam speciale, & induxisset speciale augmentum gloriæ ; eademque est ratio de abstinentia cuiuslibet alterius à peccato personali. Christus enim continens in se omnia dona gratiæ plus minùsue in singulos influit iuxta maiorem, vel minorem ipsorum dispositionem. Timor autem, & spes respiciunt bona, & mala quatenùs vnumquemque afficientia intrinsecè. Quare nullum est inconueniens donum extrinsecum omnium maximum datum esse peccatoribus, quia datum est cum inæquali influentia, respectu singulorum, & cum impedibilitate influxus per peccata personalia. Peccatum autem originale, sicut aliena libertate contractum est, ita nullum est inconueniens, si alieno merito congruenter singulis applicato deleatur ; nec enim pro eo vitando spes, & timor ingeruntur contrahenti.

Ad 3. Caro à Christo assumpta nunquam vllo peccato infecta fuit ; nec continetur in generalitate testimoniorum de infectione humanæ naturæ. Quia non descendit per seminalem propagationem ab Adamo. Iam testimonium illud Geneseos solùm loquitur de corruptione hominum ante diluuium per peccata personalia.

Ad 4. Deus condonando peccata impedit progressum mali causati ab homine, & cuius ipse non est auctor, promouetque bonum naturæ ab ipso conditæ conferens nouum beneficium specialiter indebitum. At si negaret præmium, & communicationem sui debitam bonis iustorum operibus, quorum ipse, non minùs quàm homo, sed multò magis est auctor, impediret progressum suorum operum, & negaret finem, ad quem intrinsecè sunt ordinata per suam prouidentiam. Vndè non est similis ratio ; Deus enim per suam bonitatem potest contrariari malitiæ hominum, tametsi non possit sui ipsius propagationi, & iustæ ordinationi contrariari.

Quæstio III.

Vtrùm incarnatio Verbi Diuini fuerit conueniens, respectu creaturarum omnium.

Videtur non fuisse. 1. respectu eius numero humanitatis, quæ assumpta fuit à Verbo. Quia per vnionem ad illud spoliata est subsistentia sibi connaturali, ad quam propendet appetitu innato ; acproindè, vt infert Bernal, violentiam passa est, vti patitur lapis pendens in aëre, licet sit altior locus, quàm qui est illi connaturalis. Quod autem est violentum, non est conueniens patienti. Quia nihil renititur bono suo.

2. Respectu cæterarum omnium substantiarum rationalium, tùm à fortiori. Quia si illi indiuiduæ naturæ, cui immediatè vnitum est Verbum, non fuit conueniens ea vnio, vt modò dictum est ; multo minùs conueniens esse potuit, respectu cæterarum substantiarum, ad quas remotiùs pertingit, & non nisi mediatè influit : tùm quia eodem iudiuiduo existente Deo, & homine, quod per incarnationem Verbi effectum est, subsecuta est in omnibus substantijs rationalibus ingens confusio, & diuisio irreconciliabilis, alijs illud colentibus vt Deum, alijs contemnentibus, vt hominem affectatorem diuinitatis. Eiusmodi autem confusio, ac diuisio est summè disconueniens toti Reipublicæ rationali, & nociua super alia omnia mala iuxta illud Lucæ 13. 17. *Omne regnum in se diuisum desolabitur* : Desolatio enim est summum malum : Tùm quia indidem suborta est hominibus, & Angelis vehemens occasio grauissimè peccandi : exigente homine, hoc est, substantia paris, aut inferioris conditionis, cultum sibi deferendum, vt superiori ; quod vehementer impellit ad contradicendum, vt euentus ipse abundè comprobauit. *Positus* enim *est Christus in signum, cui contradicetur ; in lapidem offensionis, & petram scandali ; in laqueum, & ruinam multorum*, vt habetur Isa. 8. 14. Lucæ 2. 54. ad Rom. 9. 32. & 33. Occasio autem contradicendi Deo est maximum malum,

&

& summè disconueniens post ipsum peccatum contradictionis.

3. Specialiter respectu Angelorum. Quia per incárnationem Verbi diciderunt à præeminentia sibi connaturali supra homines, & coacti sunt se submittere homini. Quod est valdè acerbum, & disconueniens naturali appetitui prælationis, & contradicens ordini rerum connaturali. Violentum namque est tam respectu superioris, quàm respectu inferioris, naturaliter superiorem constitui inferiorem inferiori se; cum vnumquodque in loco, & ordine suo conquiescat tanquam in centro, à quo non contingit quidquam diuelli absque violentia.

4. Respectu irrationalium. Quia hæc ob suam limitationem, & coarctationem ad bonum particulare sunt incapacia omnium donorum, & perfectionum supernaturalium: ideòque nullum bonum, nulla perfectio resultare in illa potuit ex mysterio incarnationis. Ergo hoc mysterium non fuit conueniens positiuè respectu eorum. Immò fuit disconueniens. Quia Christus Dominus ad manifestandam suàm Diuinitatem latentem sub obscuro humanitatis tegumento, oportuit vt magnis, & frequentibus miraculis suis, & suorum discipulorum, turbaret ordinem elementorum, & mixtorum, impediendo operationes eorum connaturales, eademque dimouendo à suis sedibus, & suo existendi modo, quæ sunt violenta, & repugnantia innato appetitui, adeòque disconuenientia.

5. Non est magnum miraculum id euenire, quod Deo simul, & creaturis conuenit, & vtrorumque proindè inclinationi est conforme. Immò esset magis mirabile, si id non eueniret. Mysterium autem incarnationis est maximum miraculum, & miraculum miraculorum à sanctis Patribus prædicatur. Ergo siquidem est Deo conueniens, non potest simul esse conueniens creaturis.

Resp. Omne bonum creaturæ consistit in propinquitate ad Creatorem; & eò plus participat de bono, quò plus accedit ad ipsum: Sicut corpora eò sunt magis lucida, quò sunt propinquiora soli. Deus enim est principium omnis boni ad eum modum, quo Sol est principium lucis iuxta illud Iacobi 1.17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum.* Vnio autem hypostatica est summa propinquitas creaturæ ad Deum. Eadem igitur est summum bonum creaturæ, & summè conueniens eidem. Quia verò non expediebat Deum omnibus creaturis, aut etiam multis immediatè vniri, electa est ea potissimum substantia, in qua cætera omnia quodammodò conuenirent, & continerentur, tanquam in eorum omnium confinio, ac compendio. Talis nimirùm est humana natura conueniens cum puris spiritibus ratione formæ spiritualis, & cum rebus materialibus ratione corporis, & omne genus perfectionum, ac operationum illis diuisim conuenientium in se complectens indiuisim. Qua de causa homo dicitur paruus mundus. Conuenientius igitur fuit, respectu totius vniuersi humanitatem potiùs, quàm vllam aliam naturam assumi, vt inde in omnes creaturas nouus dignitatis splendor, & augmentum bonitatis redundaret iuxta illud ad Ephes. 1.10. ex sensu Irenæi: *secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra, in ipso.*

Ad 1. Appetitus innatus cuiusuis entitatis, vtpotè inditus, ac directus cognitione, & voluntate agentis vniuersalis, & ordinatus primariò ad bonum itidem vniuersale, fertur ad omnia bona absolutè possibilia tali entitati, collectiuè quidem in ea, quæ sunt mutuò compossibilia; disiunctiuè verò in ea, quæ sunt incompossibilia. Vnde licet absolutè non debeatur vlli entitati, ni siquod est infimum inter bona sua inuicem incompossibilia; si tamen ei fiat gratia alicuius præstantioris, vel etiam præstantissimi, nulla propterea fit illi violentia. Immò magis eius appetitus expletur. Nullam igitur violentiam passa est humanitas Christi ob defectum subsistentiæ sibi debitæ connaturaliter. Quia loco eius data est subsistentia diuina magis perficiens. Lapis autem ideò violenter in aëre detinetur, quia is locus non est ipsi melior, sed deterior, quàm qui est inferior, & ei connaturalis.

Art 1. Ad 2. Falsò inprimis supponitur, vt ostensum est, incarnationem non fuisse conuenientem humanitati assumptæ, eamque iam assumptam non fuisse idoneam, ex qua, non quidem æquale, maximum tamen absolutè bonum in cætera omnia redundaret. Deindè tametsi Verbum incarnatum non fuisset, extitisset diuisio piorum, & impiorum; accedentium ad Deum, & ab eodem multipliciter recedentium; eaque diuisio fuisset multò pernicioſior, abeuntibus multò pluribus in partem deteriorem, quos Christus in viam salutis reduxit meritis, & exemplis suis, atque doctrina.

Art. 2. Quod ad desolationem attinet, inducunt illam quidem in omnes diuisos diuisiones fundatæ in adhæsione vtriusque partis ad bona temporalia; quia hæc bona sunt multò minora, quàm sint ipsi, qui ob illa se inuicem deserunt, atque inimicos mutuò reddunt. Vnde consequitur defectus mutui iuuaminis, consolationis, & officiorum, & seminarium continuæ sollicitudinis, mutuæ amaritudinis, ac vexationis, atque malorum innumerabilium. Homo enim homini Deus, & homo homini lupus, vt dicitur. Vtraque igitur pars, atque adeò tota collectio, totumque regnum sic diuisorum in magnam incidit miseriam, ac desolationem. At diuisio fundata in adhæsione vnius partis ad Deum, solùm inducit desolationem in eam partem, quæ simul diuiditur, ac recedit à Deo eamque incomparabiliter minorem, quàm sit fœlicitas adhærentium Deo, qui est omne bonum, & à quo nihil existentium tantundem recedere potest quantùm eidem coniungitur, qui ex toto corde ipsum diligit. Huiusmodi autem fuit diuisio subsecuta ad existentiam Christi; quatenùs ipse quibusdam fuit causa adhæsionis ad Deum, & alijs occasio recedendi ab eodem. Igitur Verbi incarnatio maioris boni causa fuit, quàm mali occasio; nec desolationem, vel etiam occasionaliter in totum regnum inuexit.

Art. 3. Denique durum perfectò est deferre cultum æquali, vel inferiori manente æqualitate, aut inferioritate. Idem tamen est omninò rationabile, ac debitum, superaddita æquali, seu inferiori, perfectione, & bonitate, perquam iam excedat absolutè. Humanitas autem Christi per vnionem ad Verbum perfecta, & dignificata est super omnia purè creata. Quare Christus positus est in lapidem contradictionis; in laqueum, & ruinam solùm respectu iniquorum nolentium parere rectæ rationi, & iustissimis diuinæ sapientiæ legibus. Quod & diuinitati conuenit secundùm se præcisè consideratæ.

Ad. 3. Patet ex dictis. Angeli enim deciderunt à præeminentia connaturali posito à parte rei aliquo meliori, ac præstantiori, ex quo in ipsos maiora bona redundarunt, quàm futurum esset bonum præeminentiæ connaturalis supra omnes homines. Et vniuersaliter magis interest inferioris, quàm superioris coexistentia vtriusque, quia plus boni redundat ex præstantiori. Interfuit igitur Angelorum Verbum incarnari.

Ad 4. Irrationalia habent rationem puri medij respectu rationalium; nec sunt amabilia propter se, sed præcisè vt vtilia alteri. Medijs autem hoc vnum est conuenientissimum, vt in altissimum finem ordinentur;

ordinentur ; quod consecutum est ex incarnatione Verbi, hominibus, & Angelis eleuatis eius beneficio ad præstantissimum perfectionis gradum. Et quia miracula iuuant ad hunc finem, propterea non sunt contra, sed supra naturam elementorum, & mixtorum; nec cõtradicunt simpliciter appetitui innato, quia sunt conformia inclinationi ad bonum vniuersi, quæ cunctis entitatibus inest, & prævalet absolutè inclinationi ad bonum cuiusque particulare.

Ad 5. Imò est de ratione maximi miraculi, vt maximè deceat Deum, sitque nobis maximè vtile. Vndè euentus miraculosi non sunt mirabiles ex defectu conuenientiæ respectu Dei, & nostri ; sed ex defectu virtutis, & dispositione contraria in causis naturalibus, quæ sunt mensura nostræ cognitionis naturalis. Vnusquique enim miratur effectus, quorum causa excedit sphœram suæ cognitionis ; & siquidem hic excessus fuerit per se, effectus erit verum miraculum ; sin minùs, quasi miraculum. Mysterium autem incarnationis in se, & in sua causa excedit per se nostram cognitionem naturalem, & quidem omnium maximè.

Qvæstio IV.

Vtrùm Incarnatio Verbi Diuini fuerit necessaria, ac minimè libera Deo?

Videtur fuisse. 1. Quia Incarnatio est conformis inclinationi diuinæ. Vnumquodque enim naturaliter inclinat in id, quod est sibi conueniens, & incarnatio est Deo conueniens, vt dictum est. Inclinationi autem diuinæ resisti minimè potest ; quia Deus violentiam pati non potest, & quia omnis eius inclinatio est essentialiter infinita, ac proindè inducit suum terminum infinita vi incapaci resistentiæ, estque incompossibilis cum omni inclinatione contraria ; cùm omne infinitum exterminet à se totum contrarium. Impossibile igitur fuit Deum non incarnari.

2. Essentiale Deo est, vt omnes eius actus sint optimi, idest, tales, vt meliores esse non possint : Atque actus optimus est, qui prosequitur optimum obiectum, & fugit ab eius contrario ; cùm bonitas actus dependeat à bonitate obiecti. Mysterium autem incarnationis est obiectum optimum inter omnia possibilia, certè eius oppositum non est æquè bonum. Essentiale igitur, ac minimè liberum Deo fuit, vt haberet actum prosecutiuum huius mysterij, & impeditiuum priuationis eius.

3. Deus est specialiter laudabilis ob decretum incarnationis, nec esset æquè laudabilis, si non contulisset nobis istud beneficium. Repugnat autem deesse Deo aliquem laudis titulum, aut esse minùs laudabilem, quàm est ; quia repugnat deesse ipsi aliquam bonitatem, aut esse minùs bonum, quàm sit. Atque laus proportionatur bonitati cuiusque rei.

4. Augustinus 3. de libero arbitrio cap. 5. *Quidquid*, ait, *tibi vera ratione melius occurrit, hoc scias fecisse Deum.* Nihil autem melius vera ratione occurrit, quàm mysterium Incarnationis. Neque verò possum inde rectè deducere, scire, ac pro certo supponere, vt ibi contendit Augustinus, Deum illud fecisse, si nulla nihilominùs ad idem volendum necessitate tenebatur. Ergo Deus cum aliqua saltem morali necessitate, & non cum omnimoda indifferentia, ac plena libertate decreuit existentiam huius mysterij ; vt multis aliis similibus testimoniis suadere conantur Granados, & Montoya.

Artic. 1. Resp. Nihil creatum vtcumque excellens, præcisè ob magnitudinem suæ perfectionis, potest inducere aliquam, vel minimam necessitatem in voluntatem diuinam. Quia Deus neque vt sit, neque vt perfectè beatus sit, indiget vlla re creata, iuxta illud psal. 15. 2. dictum Deo ex persona Christi, vt vult ibi Augustinus : *Bonorum meorum non eges.* Quia Deus est omne purum bonum adæquatè sibi sufficiens, nullumque patiens defectum. Qui autem nulla re indiget, nullius rei volendæ necessitatem subire potest. Et patet specialiter in Deo : quia quæuis necessitas alicuius rei volendæ volitione essentialiter inductiua ipsius ; qualis est omnis volitio efficax Dei, est aliqua impossibilitas existendi absque illa re ; siquidem est aliqua impossibilitas existendi absque ipsius volitione essentialiter inseparabili ab eadem. Nulla autem est manifestior indigentia alicuius rei, quàm impossibilitas existendi absque illa. Nulla igitur Deo, vel minima necessitas conuenit, respectu vllius obiecti creati, ratione qualiscunque bonitatis eius ; sed plena, & perfectè æquilibris indifferentia, atque summa contemnendi, ac committendi facilitas. Quod est argumentum eiusdem Augustini quæst. 22. ex 83. *Vbi nulla indigentia, nulla necessitas. Vbi nullus defectus, nulla indigentia. Nullus autem defectus in Deo : Ergo nulla necessitas.*

Art. 2. Rursùs qui vult aliquid vt finem, & alia vt media, hæc vult cum omnimoda libertate, ac indifferentia, si nullatenùs sunt necessaria ad illud. Qui enim vult sanitatem ex. gr. non propterea cogitur velle, quæ non sunt necessaria ad illam. Sed Deus vult suam bonitatem, vt finem, & omnia creata, vt media, iuxta illud Prouerb. 16. 4. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus*, & nihil creatum est necessarium ad plenitudinem bonitatis in Deo. Ergo Deus vult omnia cum omnimoda libertate, ac indifferentia, de quo videri potest qu. 20. de Deo. Ergo etiam mysterium incarnationis, quatenùs in tempore existens, & in se includens aliquid creatum, vult cum eadem indifferentia, & libertate ; nec vllam vel minimam illius decernendi patitur necessitatem.

Ad 1. Tam incarnatio, quàm cœtera omnia creata sunt conformia inclinationi diuinæ purè approbatiuæ, ac beneuolæ ; non verò lucratiuæ, & impellenti ad beatitudinem, aut perfectionem aliquam eius, cui inest. Inclinatio autem purè approbatiua, ac beneuola, nullam sibi adiungens indigentiam, aut vtilitatem sui termini, nullam inducit necessitatem, aut vim determinatiuam ad volendum eundem terminum, vt dictum est. Vndè Deus, tametsi incarnationem efficaciter noluisset, non propterea eiusmodi suæ inclinationi restitisset, quatenùs resistentia dicit violentam impeditionem conatus alicuius tendentis ad aliquid, tanquam vtile conanti ; sed præcisè quatenùs dicit puram non peruentionem ad terminum, ad quem absolutè peruenire poterat inclinatio ex natura sua. Quod nullius est incommodi, nec infinitudini contradicit ; præsertim cùm Deus infinitam similiter inclinationem purè approbatiuam habeat ad priuationem creatarum omnium imperfectionum, sine quibus nihil creatum esse potest ; adeóque detur perfectum æquilibrium inclinationis diuinæ necessariæ.

Ad 2. Bonitas actus dependet adæquatè ex bonitate motiui formalis, non verò ex bonitate obiectorum materialium. Motiuum autem formale adæquatum omnium actuum diuinorum est sola bonitas diuina, & creata omnia sunt obiecta materialia. Vndè omnes actus diuini sunt necessariò summè perfecti, quidquid demum circa creata quælibet decernat.

Ad 3. Deus non esset æquè laudabilis à nobis laude gratificanti, si noluisset incarnari. Quia non contulisset tam magnum beneficium ; ideóque non fuisset

tanta

tanta gratitudinis materia. At laude magnificiente tùm etiam fuisset æquè laudabilis, quantúm est ex se, quia habuisset totam eandem bonitatem, licet minùs laudandus a nobis foret ob defectum cognitionis, quatenùs innotuit magis bonitas Dei executione incarnationis. Itaque solùm in nobis fuisset defectus, & bonitatis accepto minori beneficio; & cognitionis, quam gignit meliorem de bonitate diuina beneficium Dei maius; nullus verò defectus in Deo fuisset.

Ad 4. Illud testimonium Augustini accipiendum est in sensu, qui confert ad scopum eorum librorum, in quibus disputatur contra Manichæos, non de necessitate absoluta Dei ad faciendum aliquid, quam negat Augustinus in loco citato, & sæpe alibi; sed de necessitate faciendi optimum absque vlla mali admixtione, aut peruersione ordinis congruentis rebus factis, ex suppositione, quòd operetur aliquid ad extra. Nos autem quæsiuimus absolutè, nullaque facta suppositione de necessitate incarnationis secundùm se præcisè consideratæ. Atque hoc ferè modò explicanda sunt cætera testimonia, quæ opponuntur ab illis authoribus.

Qvæstio V.

Vtrùm incarnatio Verbi Diuini fuerit necessaria, ac minimè libera ex suppositione Orbis conditi, aut peccati commissi?

Videtur fuisse 1. Ex suppositione orbis conditi. Quia qui sapienter operatur necesse est, vt velit finem ex suppositione quòd velit ea, quæ habent rationem medij respectu talis finis. Deus autem non potest nisi sapienter operari, & omnia creata distincta à Christo habent rationem medij respectu Christi, iuxta illud 1. ad Corint. 3. 23. ex communi interpretum: *Omnia vestra sunt. Vos autem Christi, Christus autem Dei.* Id nimirum suum cuiusque est, quod ad ipsum, vt ad finem ordinatur, vt dictum est qu. 2. de iust. Eadem igitur ratione dependentiæ mediorum à fine, ob quam impossibile fuit Deum velle, quæ sunt infra hominem, quin vellet ipsum hominem, & ex amore hominis; aut velle Christum, quin vellet seipsum, & ex amore sui ipsius; impossibile etiam fuit, vt vellet nos, & quæ infra nos sunt, quin vellet Christum existere, & ex amore Christi cætera.

2. Immò absolutè repugnat quemquam velle media, quin velit finem. Quia media sicut nullam habent vtilitatem, aut bonitatem, ita nec amabilitatem habent vllam, nisi in ordinem ad finem. Qua de causa dixit Arist. *Quòd nemo desperans de fine operatur.* Ergo Deus non solùm inutiliter, atque ideò insipienter operatus fuisset; sed etiam feciſſet aliquid vniuersaliter repugnans ex terminis, si orbem condere decreuisset, quin decerneret existentiam Christi.

3. Impossibile fuit existere Christum, & nullam aliam creaturam existere; cùm Christo Domino debeatur ex natura rei subordinatio, & vsus aliarum creaturarum. Maior autem est dependentia mediorum à fine, quàm è conuerso. Ergo magis impossibile fuit existere cæteras creaturas, & non existere Christum

4. Ex suppositione peccati. Quia si posito peccato originali Deus non prouidisset de remedio per sanguinem Iesu Christi, totum genus humanum æternaliter perijsset; quod continet duplex inconueniens. Alterum est immisericordiæ, & crudelitatis in Deo nolente impedire, cùm facillimè posset, & absque vllo suo dispendio, summam in æternum miseriam multitudinis propè infinitæ. Alterum est mutabilitatis, aut impotentiæ in eodem; siquidem humanum genus conditum ab ipso fuit ex intentione beatitudinis hominum, quæ intentio mutata, vel frustrata fuisset, nullo homine beatitudinem obtinente. Vndè vlteriùs consequitur humani generis conditionem reddendam fuisse omninò inutilem, & absolutè damnosam. Quod vndecunque prouenit, repugnat operi diuino: Deus enim, & natura nil perperam faciunt, nedum perniciosè.

5. Vt nuper ex Augustino dicebatur, Deus, ex suppositione, quod operetur, necesse est, vt faciat, quod optimum factu est. Ex suppositione autem orbis conditi, & peccati permissi, optimum factu erat, vt Deus misereretur generis humani per redemptionem Iesu Christi, iuxta illud psalm. 144. *Miserationes eius super omnia opera eius.* Qua de causa præstantissima quæque Dei opera attribuuntur misericordiæ toto psalmo 135. Primò vniuersim versu 4. *Qui facit mirabilia magna solus, quoniam in æternum misericordia eius.* Deindè singillatim. Ergo ad vtramque eam suppositionem, prout de facto contigit, necessariò consecuta est incarnatio Verbi Diuini.

Resp. Pertinet quidem ad iustitiam Dei, quod vnicuique rei, ex suppositioneq, uòd eam creare velit, prouideat bona eidem connaturalia iuxta dignitatem ipsius, & prout competit eius naturæ, eaque propter talia bona habent ex tali suppositione aliquam necessitatem, vt sint. At verò, quod Deus alicui rei conferat, quod excedit eius dignitatem, & est supra naturalem eius conditionem, pertinet ad liberalitatem, & voluntatem purè gratiosam. Nec debetur ex iustitia, etiam facta suppositione existentiæ talis rei. Est autem supra dignitatem naturæ humanæ, quod Verbum diuinum illi immediate vniatur, vtque idem sit Deus, & homo per identitatem personæ. Ergo existentia huius vnionis nullatenùs debebatur naturæ humanæ; ac per consequens neque toti rerum naturalium collectioni; sed illis suppositis adhuc fuit purè liberaliter, ac gratiosè collata. Iam verò superaddito peccato aucta est hæc indignitas humanæ naturæ, quæ scilicet per peccatum vilescit, sitque deterioris longè conditionis, quàm esset ex se. Ergo ex suppositione peccati, multò minùs fuit debita eadem vnio. Cùm igitur suppositio nullum inducens debitum alicuius rei conferendæ, conferentis libertatem relinquat in eodem statu, atque erat antea, patet Deum cum plena, & perfecta indifferentia decreuisse incarnationem Verbi, nihil obstante vtraque ea suppositione.

Ad 1. Media intrinsecè, ac determinatè ordinata ad aliquem finem non possunt esse volita, quin sit volitus ipse finis; sed ab eo dependent magis, quàm è conuerso. Res tamen naturales non sunt talia media respectu Christi: Nam quæ sunt infra hominem, ordinantur intrinsecè, tanquam ad suum finem naturalem, ad homines, & Angelos, qui sunt voliti ratione sui quoad vtilitatem, nec habent naturaliter aliquem vlteriorem finem infra Deum. Quare ex suppositione quòd Christus existat, homines, & Angeli, & omnia, quæ sunt infra ipsos, sunt propria Christi, eumque respiciunt tanquam suum finem. Verùm quia hæc suppositio, & subordinatio ad eam consequens, erat supra eorum dignitatem, & cum exaltatione rerum omnium naturalium maiori, quàm quæ ipsarum naturæ conueniret; propterea non ita connectebatur existentiæ rerum naturalium existentia Christi, sicut connectitur existentia hominis existentiæ eorum, quæ sunt infra hominem; & existentia Dei existentiæ cuiuslibet alterius rei. Ex quibus patet ad 2. & 3.

Ad 4. Non est vitium oppositum misericordiæ infligere illud malum, aut non impedire, quod quisque meretur

meretur ratione peccati, sed est omissio cuiusdam operis misericordiæ per opus iustitiæ. Vnde Deus crudelis nequaquam fuisset, sed solùm minùs misericors, & magis iustus, quantum ad opus exterius, si totum genus humanum mansisset æternaliter priuatum beatitudine supernaturali ratione peccati originalis. Nec propterea intentio diuina mutata aut frustrata fuisset. Quia Deus voluntate creandi homines, non intendit absolutè, sed tantum conditionatè beatitudinem supernaturalem eorum, vel omnium, vel aliquorum; atque conditio non subsitit ex culpa primi hominis, quæ in cæteros redundauit. Nec rursus inutiliter conditum fuisset genus humanum; tum quia plures nihilominus consecuti fuissent beatitudinem naturalem; tum quia in omnibus mansisset bonum substantiale naturæ manifestans bonitatem, & misericordiam Dei, ex qua processit, & malum pœnæ manifestans eius iustitiam.

Ad 5. Augustinus dicebat: Id à Deo factum sciri, & tanquam certum supponi debere, non quod absolutè melius est, sed quod nobis vera ratione melius occurrit. Nostra autem ratio iudicat non ex immediata, aut adæquata omnipotentiæ diuinæ cognitione, sed ex consideratione naturæ, & exigentiæ intrinsecæ rerum creatarum; intra quem ambitum dictum est, Incarnationem Verbi Diuini minimè, contineri. Deinde illis testimoniis minimè probatur opus, in quo præeminet misericordia Dei, esse melius quam opus, in quo præeminet eius iustitia. Misericordia enim Dei dicitur super omnia opera eius, non propter maiorem eius excellentiam, sed, vt exponit ibi Augustinus, propter vniuersalitatem, quatenus Deus misericordiam exercet in omni opere suo; quod & iustitiæ eius commune est, iuxta illud Psalm. 24. 10. *Vniuersæ viæ Domini misericordia, & veritas.* Similiter cum dicitur: *Qui facit mirabilia magna solus: quoniam in æternum misericordia eius:* non redditur causa, ob quam Deus solus mirabilia magna faciat, vt enixè idem Augustinus ibi contendit; sed ob quam exhibenda sit, tanquam Autori magnorum mirabilium, confessio laudis, de qua est totus ille psalmus, & ad quam misericordia potissimum diuina efficacissimè permouet: quatenus Deus *potentiam suam parcendo maximè, & miserando manifestat.* Quia per misericordiam parcentem superat resistentiam indispositionis subiecti prouenientem ex peccato, quæ est omnium maxima resistentia; & indispositio respectu beneficiorum Dei.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm Incarnatio Verbi Diuini fuerit necessaria ex natura rei ratione eleuationis hominum in finem supernaturalem.

VIdetur non fuisse. 1. Quia dona supernaturalia purè creata, quibus homo eleuatur formaliter ad beatitudinem supernaturalem, distant multò magis ab excellentia gratiæ vnionis, quàm res ordinis naturalis distent ab excellentia eorundem donorum. Sed res ordinis naturalis non inducunt necessitatem ex natura rei existentiæ eorum donorum. Ergo multò minùs eadem dona eandem gratiæ vnionis necessitatem inducere valent. Nempe connexio intrinseca vnius rei cum altera prouenit ex affinitate, & proportione inter ipsas.

2. Si dona supernaturalia purè creata, per quæ homines eleuantur, inducerent naturali necessitate existentiam Christi Domini, oportuisset vt ipse existeret ab initio mundi. Quia ex tunc extiterunt ea dona, & quod cum aliquo connectitur ex natura rei, inducit eius existentiam pro quocunque tempore ipsum existit, vt patet in sole, & luce; igne & calore, aliisque similibus. Incepit autem existere Christus Domini multo post: *Vbi venit plenitudo temporis*, vt dicitur ad Galatas 4. 4. *& in medio annorum*, vt habetur ex Abacuc. 3. 2.

3. Si hominibus eleuatis in finem supernaturalem eò ipso deberetur Incarnatio Verbi Diuini, gratia vnionis non esset donum distinctum à dono eleuationis, eadem planè ratione, qua bonum ingenium, bona indoles, & similia, non distinguuntur in ratione gratiæ à dono creationis. Sequela autem videtur absurda: Quia per alia dona gratiæ habetur solum participatio, & similitudo diuinæ naturæ, per gratiam verò vnionis habetur ipsum esse diuinum intrinsecè communicatum naturæ creatæ. Quod patet habere rationem gratiæ longè diuersam, & pertinentem ad aliud genus.

Art. 1. Resp. Dupliciter contingit vnam entitatem, aut genus rerum inferre naturali necessitate aliam entitatem, aut genus rerum. Primò ratione suæ perfectionis, & abundantiæ bonitatis cum virtute illam, aliis communicandi. Secundò propter defectum perfectionis, & capacitatem illius ab alio recipiendæ; vt apparet in connexione mutua, quæ est inter corpora cælestia, & sublunaria; quatenus hæc ab illorum influxu dependent. Ex vtroque verò capite maior perfectio vnius extremi connectitur cum maiori perfectione extremi alterius; quò enim maior est perfectio effectus, eo postulat maiorem perfectionem in causa ipsum continente; & quo maior est perfectio causæ, eò est magis communicatiua bonitatis, & inductiua præstantioris effectus. Et similiter subiectum quò est nobilius dispositum, eò est magis idoneum, & congruum, in quò expleatur tota actiuitas, & influentia principij nobilioris.

Art. 2. Christus autem Dominus est principium donorum gratiæ nobilissimum simpliciter inter omnia, quæ per Dei potentiam fieri possunt, *in quo* videlicet *inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, vt dicitur 2. ad Coloss. 9. *Et in quo* proinde *sunt omnes Thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi*, vt habetur ibidem 3. *Et quem* propterea *donando, omnia nobis donauit Deus*, vt dictum est ex 8. ad Rom. 32. vt nihil prorsus supersit melius, quod per vllum aliud principium nobilius communicari à Deo nobis possit. Rursus dona, quibus de facto eleuantur homines immediatè in finem supernaturalem, tenent primum locum inter omnia dona purè creata absolutè possibilia: Tum quia ipse finis est visio, & possessio Dei, quo nihil altius puræ creaturæ contingere potest; cùm per nihil aliud magis assimilari Deo, & appropinquare possit. Atque media summo fini proportionata oportet esse summæ perfectionis in genere medij. Tum quia ea dona data sunt in præmium meritis Christi, quibus nullum aliud meritum maius esse potest. Atque præmium summorum meritorum oportet esse summum, quantum capacitas eorum, quibus applicantur, permittit. Tum denique, quia si quid præstantius supereesset, non omnia nobis cum filio donasset æternus Pater, quod est contra testimonium Pauli modo citatũ. Connectitur ergo ex natura rei existentia Christi cum nostra eleuatione, & hæc vicissim cum illa; & vtralibet ad alteram naturali necessitate cõsequitur, cùm altera principiũ summũ infra Deum, altera effectus summos infra hominẽ Deum in se contineat.

Art. 3. Eandem horum donorum connexionem cum Christo multiplex eorum consideratio vlteriùs persuadet. Primò per habitus virtutum supernaturalium instruitur homo ad mores planè diuinos, iuxta illud Matth. 5. 48. *Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.*

Ad capessendam autem arduam tam altæ, & diuinam vsque adeò referentis perfectionis viam, necesse fuit ex natura rei ductorem habere, & exemplar hominem Deum, vt filij adoptiui filio naturali sibi conspicuo conformarentur. Nam, vt ait August. serm. 9. de Natiu. Domini sub initium: *Homo sequendus non erat, qui videri poterat; Deus sequendus erat, qui videri non poterat. Vt ergò exhiberetur homini, & qui videretur ab homine, & quem homo sequeretur, Deus factus est homo.* Hanc ipsam existentiæ Christi necessitatem docet determinatè de fide 11. de Ciuit. c. 2. & de spe etiam, & charitate efficaciter vrget 13. de Trinit. c. 10. Secundò per hos habitus reddimur capaces ad agendum familiariter cum Christo cognoscendo gradum dignitatis ipsi conuenientis; percipiendo omnia eius mysteria, & doctrinam; promittendo mutuò, sperando, & exequendo, quæ decent homines admissos in consortium diuinitatis; & quod hæc omnia includit, exhibendo inuicem dilectionem verè amicabilem, & fraternam, vt habetur toto c. 15. Ioann. præsertim ad medium: *Iam non dicam vos seruos; vos autem dixi amicos: Quia quæcunque audiui, &c.* Et Marc. 3. 35. *Qui enim fecerit voluntatem Dei*, (quod ipsum per hæc gratiæ dona exhibetur) *hic frater meus, & soror mea, & mater est.* Habitus autem, ratione quorum connaturale est sic agere cum Christo, nequit non esse, plusquam explicari possit violentum, & innaturale eodem carere. Quia nihil aliud explere potest connaturalem tanti boni capacitatem.

Art. 4. Tertiò specialiter gratia habitualis, eadem ratione, qua nos facit filios Dei, & hæredes, facit etiam cohæredes Christi, iuxta illud 8. ad Rom. 17. *Sumus filij Dei: si autem filij, & hæredes; hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Facit autem filios, & hæredes Dei ex sua natura absolutè, & non ex suppositione sibi accidentali; ac proindè non est illi accidentalis; sed per se debita suppositio existentiæ Christi essentialiter requisita ad cohæreditatem. Quartò non est supra naturam habitus fidei, vt credat existentiam Christi, vtque ab ipso doceatur fidelis, similitérque est connaturale habitui spei, vt speret aduentum Christi, vtque speret in ipso. Inter potentias autem, & habitus, eorúmque obiecta connaturalia, datur mutua connexio naturalis, vt inter visum, & colores, auditum, & sonos, & subiecta, quibus hæc naturaliter insunt. Quintò connaturale Christo fuit, vt faceret opera, quæ testimonium perhiberent de ipso, vt dictum est ex Euangelio Ioannis. Testimonium autem nullum perhiberent, si non existerent homines instructi fide. qua valerent eorum significationē percipere. Necesse igitur fuit ex natura rei, vt existerēt homines instructi fide ex suppositione existentiæ Christi. Notatum verò modò fuit eandem esse connexionem habituum cum suis obiectis, quæ est è conuerso.

Art. 5. Denique in sacris litteris passim comparantur Christus, & fideles, vt caput, & membra: vitis & palmites; sol, & stellæ; lux, & radij; fons & riui; quæ & similia permulta denotant mutuam intrinsecam habitudinem, & connexionem; atque ex singulis eiusmodi totidem argumenta confici facile possunt in rem nostram expensis scripturæ locis, in quibus continentur, quæque infrà producuntur opportunè.

Ad 1. Pro connexione vnius rei cum alia non attenditur mutua eorum proportio, & affinitas, quoad entitatiuam perfectionem secundum se præcisè. Quia omnia creata connectuntur essentialiter cum Deo, à quo distant infinitè; sed attenditur proportio, & affinitas in ratione principij, & effectus obiecti, & potētiæ exemplaris, & exemplati, & similium. Atque sub hac consideratione patet ex dictis ratio discriminis.

Ad 2. Christus est principium donorum gratiæ causalitate meritoria; & dona gratiæ feruntur in ipsum, vt obiectum dirigente fide. Causalitas autem meritoria Christi, cum operetur intentionaliter per dignitatem eius infinitam, vt existentem in cognitione diuina, à quouis tempore in quæuis quantumlibet distantia tempora protenditur. Fides similiter cum nihil videat, sed sit rerum non apparentium, æquè benè fertur in absentia, & præsentia. Non igitur necesse fuit donis gratiæ purè creatis semper coëxistere Christum, sed aliquando.

Ad 3. Quod est primum inter ea, quæ mutuo connectuntur, inducit in reliqua rationem debiti absolutè, eisque detrahit rationem gratiæ specialis; qua de causa bona cuique connaturalia dicuntur indistincta à dono creationis in ratione gratiæ. Christus autem est primum inter omnia supernaturalia. Quare reliqua supernaturalia debentur ratione eius, nec habent secundum se rationem gratiæ distinctæ ab eodem. Deinde quòd dona gratiæ purè creata connectantur cum Christo, illisque suppositis ipse debeatur, non minuit dignitatem, & æstimationem gratiæ vnionis; sed tantum manifestat excellentiam, & sublimitatem eorum donorum; quia connectuntur cum Christo tanquam cum proprio, & vnico suo principio connaturali infra Deum.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm Incarnatio Verbi Diuini fuerit necessaria ad tollendum peccatum.

VIdetur non fuisse. 1. Quia Deus per Incarnationem non est factus potentior quàm esset ex se. Ergo peccatum, quod de facto abstulit mediante Incarnatione, æquè benè auferre potuit ea non interueniente.

2. Vt auferatur iniuria alicui illata, non cum necesse est aliquid facere, qui eam pertulit, sed eum, qui illam intulit. Peccatum autem continet iniuriam illatam Deo ab homine, atque Incarnatio Verbi peracta est non homine cooperante, sed solo Deo. Ergo Incarnatio necessaria minimè fuit ad eum effectum.

3. Ad auferendum quoduis malum sufficit tantundem boni contrarij, vt ad auferendum quatuor gradus frigoris sufficiunt quatuor caloris. Bonitas autem Incarnationis incomparabiliter præeminet malitiæ peccati. Ergo pro eius remedio non fuit necessarium tantum bonum.

4. Vt quis deponat offensionem conceptam ex iniuria alterius, non necesse est illum priùs agere amicabiliter cum illo. Sic enim necesse esset iniuriam condonari antequam condonaretur. Deus autem volendo Incarnationem Verbi, egit amicabiliter cum hominibus, qui ipsum offenderant, iuxta illud Ioannis 3. 16. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret.* Eo namque ipso contulit summum beneficium continens in se omnia bona, idest, omnes effectus amicitiæ. Ergo non fuit necessaria Incarnatio, vt ea mediante peruenireturad abolitionem peccati, & offensæ Dei.

Resp. Potest quidem Deus de potentia absoluta multipliciter infundere gratiam sanctificantem peccatori, nullo tamen pacto potest auferre ab illo peccatum, & condonare, nisi infundendo eam gratiam; in cuius videlicet priuatione peccatum lethale essentialiter consistit; vt dictum est, quæst. 5. de Iustit. Dictum autem est Incarnationem Verbi necessariam fuisse ex natura rei ad infusionem cuiusuis doni supernaturalis. Necessaria igitur fuit etiam ad abolitionem peccati; siue Deus vellet condignam eius satisfactionem exigere, siue nollet; de quo modo præscinditur, & q. 9. inquiretur. Quare licet Deus de

potentia

potentia absoluta potuerit auferre peccatum tam originale, quàm quoduis personale, absque interuentione Christi Domini, & meritorum eius, de quo dubitandum nullatenùs est; congruentius tamen, & rerum naturis absolutè accommodatum fuit, vt non nisi per Christi merita tantum, ac tam sublime beneficium exhiberet; quod docet August 13. de Trinit. cap. 10. initio, dicens: *Modum alium nostræ liberationis Deo non defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent; sed sanandæ nostræ miseriæ conuenientiorem modum alium non fuisse, nec esse oportuisse.* Quo genere locutionis significare solet Augustinus necessitatem naturalem vnius rei ad aliam.

Ad 1. Necessitas naturalis interponendi causas secundas efficientes, & materiales pro aliquibus effectibus, & formis producendis, nunquam fundatur in insufficientia virtutis diuinæ, sed in natura effectuum, & formarum; quatenus talis effectus ex sua natura est participatiuus, & manifestatiuus virtutis à Deo communicatæ tali causæ secundæ, vt fumus ignis, & sublunaria cælestium: atque talis forma est similiter perfectiua talis subiecti, vt calor ignis, & dona supernaturalia naturæ rationalis. Necessitas igitur incarnationis, ad ablationem peccati, non est ex defectu virtutis in Deo independenter ab Incarnatione; sed quia ablatio peccati est donum supernaturale purè creatum; atque omne tale donum est participatiuum, & manifestatiuum virtutis præexistentis in Christo, aut ad eius perfectionem ordinatum. Itaque Deus potuisset æquè facilè auferre peccatum absque Incarnatione, sed non modo connaturali.

Ad 2. Iniuria illata Deo hoc inter alia differt ab aliis iniuriis, vt non Deo, sed iniurianti noceat. Nocet verò priuando eum gratia gratum faciente, quæ non humanarum virium, sed diuinæ potestatis est opus. Quare vt aliæ iniuriæ auferantur per solum opus iniuriantis, rependendo bonum ablatum iniuriato; iniuria tamen, quæ aduersus Deum committitur, non nisi Deo præoperante auferri potest.

Ad 3. Vt forma immediatè exclusiua mali non necessariò debeat præeminere bonitate sua malitiæ præexistenti, debet certè præeminere causa eam formam inducens; quia debet aduersus vim mali præualere. Christus autem est causa inductiua gratiæ, per quam immediatè excluditur peccatum.

Ad 4. Non solùm is diligere dicitur, qui alium prosequitur amore amicitiæ, de cuius ratione est mutua redamatio; sed etiam qui operatur ad inductionem amicitiæ ea præstando, per quæ inimicitia aboliti, & amicitia stabiliri possit. Atque hoc modo dilexit Deus peccatores per decretum Incarnationis, nondum depositis penitùs offensione, nec condonato peccato, sed posita existentia Christi, qui est causa sufficiens, per quam ad condonationem peccati, & stabilimentum mutuæ amicitiæ peruèniri possit. *Commendat* enim, vt ait Apostolus 3. ad Roman. 8. *Charitatem suam Deus in nobis: quoniam cùm adhuc peccatores essemus* (hoc est in sensu composito peccati & offensionis) *Christus pro nobis mortuus est. Multò magis iustificati nunc* (scilicet formaliter, & non tantum causaliter) *in sanguine ipsius salui erimus ab ira per ipsum.* Non igitur condonatio condonationem peccati, & offensæ; sed causa effectum condonationis, & initium amicitiæ consummationẽ eius anteceſſit.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm malitia peccati sit infinita?

VIdetur esse simplicitur infinita. 1. in ratione offensæ. Quia quodlibet peccatum lethale habet rationem offensæ respectu Dei. Ratio autem offensæ crescit cum proportione ad dignitatem offensi, & vtilitatem offendentis, vt docet Aristot. 5. Ethic. c. 5. Immò, vt quibusdam videtur, ea dignitas, & vilitas, vel saltem altera offensam intrinsecè constituit. Ergo quando dignitas offensi est infinita, vt est dignitas Dei, & vilitas offendentis est itidem infinita, vti est vilitas cuiusuis creaturæ comparatæ, cùm Deo, ratio offensæ euadet infinita. Quàm in rem est satis nota vulgaris calculatio deducens sensim comparationem ab infimo termino vsque ad infinitum, & inde concludens infinitudinem in termino comparato.

2. In ratione demeriti. Quia pœna, quam meretur peccatum lethale, est simpliciter infinita, tum quia est æterna, atque quæque quælibet pœna æterna est simpliciter infinita; vtpotè æquiualens infinitæ intensioni pœnæ duranti ad tempus, sicut æquialet pœnæ, vt duo duranti per horam pœna, vt vnum durans per duas horas: Tum quia nullam pœnam infligere potest diuina potentia, quæ superet dignitatem peccati; immò quæ infra illam non sit. Qua de causa communiter dicitur Deum punire citra condignum, & misericorditer, nec oppositum contingere posse; atque demeritum insuperabile, immò & inadæquabile per potentiam punitiuam infinitam oportet esse infinitum: Tum quia peccatum lethale priuat peccantem summo, & infinito bono, quod est Deus; atque quantitas mali, ac demeriti pensatur ex quantitate boni, quo priuat. Tum demum quia peccator est dignus annihilatione sui; atque annihilatio est malum infinitum, vtpotè transferens ad statum nociuum distantem infinitè ab statu bono existentiæ; cuiusmodi argumento probari solet creationem esse supra omnem actiuitatem finitam. Demeritum autem inductiuum pœnæ infinitæ non potest non esse infinitum, cum causa adæquata præsertim æquiuoca non possit esse minor suo effectu.

3. In ratione iniustitiæ. Quia peccator infert Deo affectiuè infinitum malum, priuando ipsum infinito suo bono; Priuat enim illum ratione vltimi finis, ideſt, toto suo esse, dum collocat, quantum est ex se, vltimum suum finem in creatura. Neque verò peruersitas affectus, & magnitudo malitiæ eius pendet ab euentu: eadem enim est malitia, & iniustitia affectus, siue sequatur, siue non sequatur malum quod intẽdit.

4. In ratione ineligibilis. Habet enim peccatum ineligibilitatem infinitam, quatenus nequit prudenter eligi pro vllo, seu malo vitando, seu bono acquirendo; tametsi per possibile, vel impossibile supponatur esse infinitum, quod vitandum, aut acquirendum esset commisso peccato. Infinita autem ineligibilitas est proprietas fundata in infinito malo.

5. In ratione incompensabilis. Quia vt exhiberetur compensatio æqualis pro peccato, opus fuit satisfactione Christi, quæ est simpliciter infinita. Infinitum autem est, cui nihil infra infinitum æquale est.

Art. 1. Resp. Malum est oppositum bono debito, & in priuatione boni consistit; ideóque quantitas mali mensuratur ex quantitate boni, quo priuat. Nam vt dicit Arist. 8. Ethic. c. 2. *Sicut bono opponitur malum, ita optimo opponitur pessimum*; & sic de cæteris intermediis proportionaliter. Inter ea verò, quæ eodem bono priuant, illud est deterius, quod magis eo priuat; pessimum, quod eodem summè priuat; & siquidem possibile fuerit, vt priuet infinitè, erit consequenter malum infinitum. Priuare autem magis, vel minùs tripliciter contingit ex parte boni terminantis priuationẽ, & totidem modis ex parte ipsius priuationis.

Art. 2. Ex parte quidem boni. Primò, quia auferuntur plures gradus ipsius secũdum se, aut communicationis ad subiectum quod priuatur. Secundò quia boni

num, aut communicatio sunt magis sua ipsius, qui priuatur, magisque debita eidem. Tertiò quia auferetur pro tempore longiori. Ratione ablationis plurium graduum boni secundum se, sunt deteriores aquæ quatuor gradus caloris, quàm duo: quia per quatuor priuatur pluribus gradibus frigoris sibi debiti, quàm per duos. Et similiter homini quatuor gradus solicitudinis circa temporalia sunt deteriores quàm duo: Quia per quatuor impeditur à pluribus gradibus communicationis Dei consistentis in cognitione, & amore ipsius, quàm per duos. Ratione maioris debiti, aut suitatis, est deterior priuatio boni habiti reipsa, aut pleno dominio, quàm habiti spe tantum, aut iure feudali, vel vsufructu. Ratione longioris durationis est deterius peccatum lethale, quàm veniale: quia hoc pro tempore determinato, illud sine fine priuat beatitudine.

Art. 3. Similiter ex parte priuationis augetur malitia. Primò quia bonum in quo proximè fundatur priuatio, est maius secundum speciem, aut intentionem, vel alias circumstantias. Eo namque ipso agens inductiuum mali difficiliùs cessat à nocendo, propter maiorem inclinationem, & adhæsionem ad maius bonum. Qua de causa inter voluptates illicitas, earum prosecutio, cæteris paribus, est deterior, ac nocentior, quæ sunt maiores. Secundò quia magis communicatur subiecto. Qua de causa deterius est palato priuari perceptione cibi dulcis per cibi amari perceptionem, aquæ priuari frigore per calorem sibi inhærentem; & intellectui priuari cognitione vera per errorem; quàm si priuentur bono sibi connaturali per aliquid purè intrinsecum incompossibile per se immediatè cum tali bono. Tertiò quia redditur difficilior regressus in bonum, quo priuatur subiectum, ex quo capite infidelitas est deterior, saltim secundum quid, quàm omissio actus præcepti charitatis, & quàm etiam odium Dei; quia infidelitas aufert radicitùs charitatem, redditque eatenùs difficiliorem eius reditum sublata fide, quæ est initium ipsius alliciens, & influens ad eiusdem actus.

Art. 4. Ex nullo inter hæc capite, nec ex eorum omnium aggregatione malitia peccati lethalis est simpliciter infinita; sed ex omnibus, & singulis concluditur esse finita simpliciter. Imprimis enim non priuat bono simpliciter infinito secundum se considerato: quia solus Deus est bonum simpliciter infinitum, cuius secundum se priuatio est chymerica; & quiduis existentium, vt bonis omnibus aliis spoliari possit, Deo tamen spoliari, & carere minimè potest, à cuius videlicet influxu essentialiter pendet. Ac proinde cuiuis rei est essentiale hoc tantum bonum, vt Deum, ac dominum habeat, à quo esse recipiat, & cuius regimini subsit. Sed neque communicatione Dei infinita, aut finita communicatione infinitè priuat peccatum. Non quidem communicatione infinita; quia quæuis Dei communicatio ad creaturam est finita, & limitata: Impeditur enim infinitas Dei imperfectionibus cuiusuis creaturæ essentialibus, quominùs illi communicetur, quatenus est exclusiua earum, & quantum sibi communicatur; quod est impediri, ne communicetur infinitè.

Art. 5. Nec etiam finita communicatione priuat infinitè, siue ex parte termini priuationis, siue ex parte ipsius priuationis. Nam quod ad terminum priuationis attinet, nulla Dei communicatio amissibilis per peccatum potest habere intentionem simpliciter infinitam; quia infinita intentio adhæsionis, & inclinationis ad Deum auferret libertatem peccandi, nec posset superari vi resistiua limitata voluntatis. Idem dico de infinita intensione suitatis, seu debiti. Quia hæc infinitas fundari non posset, nisi in indignitate simpliciter infinita communicationis diuinæ. Quæ dignitas ob similem rationem non posset amitti per peccatum; esset enim constituta per aliquam aliam infinitam coniunctionem cum Deo. Superest duratio: quæ quia in quauis Dei communicatione semper erit cathegorematicè, seu actu finita, consequens est, vt nullum peccatum possit priuare duratione cathegorematicè infinita vllius communicationis diuinæ; eadem verò, quatenus est in potentia, priuare nihil potest: Quia possibilitas rerum est necessaria, & prorsus impedibilis.

Art. 6. Clariùs excluditur infinitas ex parte ipsius priuationis. Quia priuatio constituens formaliter malitiam peccati fundatur in conuersione, & adhæsione ad bonum creatum, ac proinde finitum, & limitatum, & simul auertens à Deo; ideóque contemptibile æstimatione, & amore Dei. Deinde non communicatur infinitè subiecto, quia non communicatur illi per identitatem, sed per physicam vnionem, sicut aliæ formæ communicationis finitæ. Denique est de essentia peccati, sicut cuiusuis alterius priuationis, vt relinquat in suo subiecto aliquam capacitatem, & habilitatem ad formam oppositam, quæ videlicet capacitas, & habilitas est identificata cum subiecto; Eadem verò est aliqua possibilitas, siue proxima, siue remota, redeundi ad bonum amissum. Non ergo inest peccato infinita vis impediendi regressum ad gratiam, sed limitatur per aliquam eius regressus possibilitatem necessariò permanentem post peccatum. Ex omnibus igitur capitibus malitia peccati est simpliciter finita.

Art. 7. Accedit, ostensa limitatione malitiæ peccati quoad aliquid eorum, quæ singillatim expensa sunt, eò ipso concludi limitationem eius quoad cætera omnia. Quia quæ se tenent ex parte termini priuationis, & ex parte ipsius priuationis, sunt inuicem correlatiua, & mutuò dependent quoad augmentum, & diminutionem. Vtrumuis autem eorum est limitatum quoad omnia sua prædicata, si est limitatum quoad aliquod suum prædicatum; Quia infinitum cohærere cum finito per identitatem minimè potest. Qua præterea ratione conuincitur, perperam examinari, nedum asseri infinitatem malitiæ peccati sub vna aliqua formalitate, supposito illam esse finitam secundum aliquam aliam formalitatem; maximè cùm tota malitia peccati, certè quæ præcipua est, & de cuius infinitate dubitari aliqualiter potest, tota indiuisibiliter, & vniformiter fundetur in vnica radice auersionis à Deo.

Art. 1. Ad 1. Non ita crescit offensa ex dignitate offensi, & vilitate offendentis, vt tanta sit malitia offensæ, quanta est bonitas eius dignitatis, siue secundum se, siue vt comparata cum ea vilitate. Quia offensa non priuat offensum sua dignitate, seu absoluta, seu comparatiua, sed eo solùm cultu, & honore, qui ipsi debetur ratione talis dignitatis. Manifestum verò est non inesse tantam bonitatem honori, quanta inest dignitati honoris: Meliùs enim est esse dignum honore, quàm honorari. Dictum autem est mensuram malitiæ esse bonitatem, qua priuat. Verùm quia honor, & cultus vnicuique debitus, ac dicens eò est maior, quo maior est cuiusque dignitas, tum absoluta, tum maximè comparatiua; inde est vt malitia offensæ crescat cum proportione quadam, infra tamen æqualitatem, iuxta dignitatem offensi, & vilitatem offendentis. Quare malitia offensæ contra Deum est quidem maior, quàm malitia cuiuslibet alterius offensæ, & participat genus quoddam infinitatis ex termino infinito, non tamen est simpliciter infinita, quia non est æqualis bonitati dignitatis diuinæ, nec vlli bonitati simpliciter infinitæ, sed soli bonitati honoris, & cultus quatenus debiti Deo à creatura, vti exponetur quæstione sequenti. Constat enim

enim interim eam bonitatem non posse esse simpliciter infinitam.

Art. 2. Iam argumentum calculatorium habet instantiam in cognitione Dei abstractiua, & intuitiua, inque eiusdem dilectione. Absolutè dicitur eiusmodi actuum, & obiectorum proportionalitatem non esse arithmeticam, sed geometricam; eamque non solùm irrationalem, in qua per nullam alterutrius extremi additionem, aut diminutionem peruenire potest ad constituendam æqualitatem cum altero extremo; sed præterea esse metaphoricam, & similitudinariam tantùm, cum ventum fuerit ad infinitatem simpliciter vnius extremi, quod videlicet nec æquari, nec excedi potest ab altero extremo vtcunque, & quotiescunque replicato, ac multiplicato. Igitur ea argumentatio est inutilis, cùm agitur de actibus nostris circa Deum; Idque patet specialiter in re præsenti; Quia rationem offensæ auget dignitas offensi, non vt est in se; sed quatenùs apparet in cognitione offendentis. Cognitio autem Dei est valde imperfecta, & limitata in peccatore.

Art. 1. Ad 2. Quæ adducuntur pro infinitate simpliciter pœnæ peccati lethalis, sunt insufficientia. Primùm enim duratio eius tantùm syncathegorematicè est infinita, & qua parte existet actu, semper erit finita; qua verò parte adhuc erit in potentia, nondum habebit rationem pœnæ simpliciter, sed tantùm secundùm quid. Vnde non subsistit comparatio cum pœna infinitè intensa; quia hæc tota simul foret in actu.

Art. 2. Falsum deinde est Deum non posse infligere pro vnoquoque peccato totam pœnam, quæ ei debetur, & cuius peccator est dignus; nec constituere æqualitatem proportionis inter vnumquodque delictum secundum se, & eius supplicium. Inde enim fieret dari in peccato dignitatem mali chymerici, hoc est, maioris omni possibili, & Deum non posse omninò iustè iudicare, nec exequi per se in suo iudicio, quod præcipit aliis iudicibus Deuter. 25. 7. *Iuxta mensuram delicti erit, & plagarum modus*; & Apocal. 18. 7. *Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum, & luctum.* Quare quod communiter, & verè dicitur: Deum punire citra condignum, & præmiare vltra condignum, ex eo præcisè verificatur vniuersaliter, quia plus est mali in peccato, quàm in pœna peccati; & è conuerso plus boni in præmio, quàm in merito. Quod autem nullum aliud malum possit esse æquale peccato, prouenit non ex infinitate eius, sed quia constituit supremum genus malitiæ. Rursus nullum peccatum priuat summo, & infinito bono secundum se, sed vt communicabili creaturæ, cui nonnisi finitè ac limitate communicabile est.

Art. 3. Denique annihilatio, & negatio existentiæ hominis quoad omnes suas partes, quatenùs eidem nociua, est quid finitum, ac limitatum; quia priuat bono finito; & malum non potest esse maius bono, quo priuat. De creatione alia est ratio: quia negatio prout ad illam comparata, præter existentiam rei creandæ, excludit omnem eius habilitatem, etiam extrinsecam ad existendum exigitiuam vtcunque, & adiutricem, vt existat; qui est modus quidam non essendi infinitus, nihil differens à negatione existentiæ chymeræ, si consideretur absolutè extra virtutem Dei infinitam.

Ad 3. Non est de ratione peccati grauis, vt intendat Deum non esse absolutè, aut non esse finem rerum omnium, sed solùm, vt priuet illum exercitio vltimi finis respectu peccatoris, dum elicit talem actum, quod exercitium est bonum finitum. Sed nec actus intendens destructionem Dei secundum se, habet propterea malitiam simpliciter infinitam; Quia limitatur à præuia cognitione imperfectissima boni, cui opponitur. Quantitas enim malitiæ actus dependet à qualitate cognitionis boni, cui opponitur; & à persuasione mali, quod potest induci per talem actum, siue sequatur reipsa, siue non sequatur euentus intentus.

Ad 4. Peccatum non solùm graue, sed etiam leue, est omninò ineligibile prudenter, non ob infinitatem malitiæ, quæ certe non inest veniali, sed quia discordat à voluntate diuina, quæ est regula omnis prudentis electionis; Et quia nullum verum ac æternum bonum, aut conferens ad æternum bonum, hoc est, absolutè præponderans suo contradictorio, potest induci peccati commissione, aut impediri eius omissione, tam secundum se, quàm secundum omne æquiualens, ac superabundans respectu eiusdem boni. Deinde infinitas simpliciter est contra conceptum essentialem ineligibilitatis realis, & cuiuslibet alterius prædicati realis negatiui. Quia nullum prædicatum reale negatiuum est exclusiuum boni simpliciter infiniti, vt infiniti; quod videlicet est ens necessarium, & indistinctum à Deo; Atque specialiter ineligibilitas dicitur per exclusionem boni eligibilis, de cuius essentia est, vt habeat rationem medij, ac proinde, vt sit bonum finitum, cùm quod infinitum est, habeat rationem finis vltimi.

Ad 5. Bono infinito non compensatur peccatum ad æqualitatem, sed superabundanter, vt dicetur q. 11. Quod non contingeret si peccatum contineret incompensabilitatem in se intrinsecè infinitam. Quare negatur suppositum argumenti; nempe quod peccatum sit compensabile ad æqualitatem.

QVÆSTIO IX.

Vtrùm pura creatura possit satisfacere ad æqualitatem pro peccato lethali?

VIdetur posse. 1. Quia vno finito sæpiùs replicato, & facta additione sine fine, potest constitui æqualitas, immo, & excessus respectu alterius finiti, eadem ratione, qua quodlibet finitum finitis ablationibus finitur, vt dicitur 3. Phys. cap. 6. Nempe inæqualitas inter duo extrema finita est finita, & minuitur, id est, aufertur pars eius facta quauis additione ad extremum minus. Malitia autem peccati lethalis est finita, vt dictum est quæst. præcedenti, & opera satisfactoria puræ creaturæ possunt augeri sine fine, quoad intensionem, & multitudinem. Ergo potest peruenire ad æqualitatem; immo & ad excessum eius malitiæ.

2. Qui reddit quantum abstulit, satisfacit ad æqualitatem pro iniuria. Sed purus homo potest diligendo Deum super omnia reddere illi quantum abstulit per peccatum; nempe rationem vltimi finis, & prælationem respectu rerum omnium creatarum cum auersione ab illis, & conuersione ad ipsum; quæ sola auferuntur per peccatum. Ergo potest satisfacere ad æqualitatem.

3. Obsequium deletiuum offensæ, & incompossibile cum odio, ira, & iure offensi ad vindictam, est æqualis satisfactio pro offensa: Qui enim id præstat, per quod extinguitur debitum, omninò satisfeciisse putatur. Cùm repugnet supereesse nihilominus aliquid pro quo alteriùs satisfaciat: Dilectio autem Dei super omnia est eiusmodi obsequium, Quia Deus diligentes se diligit ex 8. Prouerb. 17. Et repugnat dilectum à Deo, dignumque amore eius, ob perfectionem sibi inhærentem, simul esse peccatorem, infensum Deo, & obnoxium iuri ipsius ad vindictam.

4. Æstimabilitas actus obsequiosi crescit ex bonitate motiui eius, & difficultate obsequentis, non secus, ac grauitas offensæ crescit ex dignitate offensi, & vilitate offendentis. Bonitas autem Dei mouens ad actum charitatis non est minor, quam maiestas Dei læsa per peccatum; quia vtraque est infinita, & prorsus eadem; Et difficultas operis heroïci ex parte obiecti eò est maior, quò maior est vilitas operantis. Difficilè namque est degenerare nobiliter, vt dicitur in Panegyri Ennodij; ac proinde vilitas creaturæ auget eadem ratione æstimabilitatem dilectionis Dei super omnia, qua auget grauitatem offensæ diuinæ. Ergo dilectio est æqualis compensatio pro peccato.

5. Immò videtur peccatis hominum nullam inesse rationem offensæ aduersus Deum; vel certè eam non crescere cum proportione ad eius dignitatem. Quia transgressio legis, quæ non fertur in fauorem Legislatoris, nec tendit ad tuendam eius auctoritatem, ac dignitatem, sed solùm ad bonum commune subditorum ordinatur, nullam continet rationem offensæ aduersus Legislatorem, nec iuxta maiorem, vel minorem eius dignitatem euadit malitia maior, vel minor; Nec principes vlciscuntur eiusmodi transgressiones tanquam iniuriosas sibi, aut earum pœnam propria dignitate metiuntur. Leges autem diuinæ non respiciunt bonum diuinum, sed omnes in bonum præcisè nostrum ordinantur. Nam vt dicitur Iob 35. 7. *Si peccaueris, quid ei nocebis; & si multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum?* Ergo malitia peccati non redditur incompensabilis ex infinita Dei dignitate, eadémque est ratio de vtilitate nostra, licet ex vtroque capite crescat, iuxta doctrinam Philosophi, proportionaliter malitia iniuriæ in proximum. Quia eò maiorem iacturam patitur cæteris paribus, quò est ipse dignior, & vilior offendens. Quod non habet locum in Deo incapaci iacturæ.

6. Sicut se habet præmium ad pœnam, ita se habet meritum ad demeritum: Hoc enim postulat ratio iustitiæ. Sed bonitas præmij est maior, quam malitia pœnæ, vt dictum est in quæst. de beneficentia Dei, nempe q. 35. de Deo. Ergo etiam bonitas meritorum est maior, quam malitia peccatorum. Ergo hæc est compensabilis per illam, etiam superabundanter.

7. Maior est complacentia Dei in bonis iustorum operibus quam displicentia in peccatis. Quia maior effectus ex illa prouenit, quam ex ista; magisque illa prodest largiendo gloriam, quam hæc noceat infligendo pœnam, vt suppositum modo fuit. Qui autem obsequendo exhibet maiorem complacentiæ materiam, quam exhibuisset displicentiæ peccando, satisfacit ad æqualitatem, & vltra.

8. Qui potest mereri, quod maius est, potest vtique, quod est minùs. Sed purus homo potest suis operibus mereri gloriam, quæ est quid maius, quam remissio peccati: Quia magnitudo remissionis peccati commensuratur magnitudini mali inducti per peccatum; quod malum dictum est esse minus quam sit bonitas gloriæ. Ergo purus homo potest mereri remissionem peccati; quod meritum non distinguitur ab æquali satisfactione pro peccato.

9. Qui facit quantum potest ad nihil amplius tenetur; & qui facit quantum sufficit, vt ad nihil amplius teneatur, satisfacit ad æqualitatem. Ergo pura creatura faciendo quantum potest satisfacit ad æqualitatem pro quouis peccato.

10. Pro beneficiis à Deo acceptis debetur gratiarum actio non secus, ac debetur satisfactio pro peccatis. Sed licet nihil beneficiis Dei æquale reponere possit creatura, potest nihilominus satisfacere adæquatè obligationi gratiarum actionis; gratias agendo, quantas potest. Quia, vt dicit Philosophus agens de hoc ipso 8. Et hic sub finem: *Qui, quantum potest, obsequitur bonus, & iustus esse videtur.* Ergo similiter potest satisfieri iustè, idest, æqualiter obligationi compensandi peccatum lethale peccatore faciente quantum potest.

11. Absurdum est Deum, qui est ipsa essentia bonitatis, dedisse creaturæ suæ maiorem potestatem ad malum, quàm ad bonum, maximè cùm ipse protestetur Ezech. 18. 23. *non esse voluntatis suæ mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat.* Et ibidem vt tueatur æquitatem prouidentiæ suæ aduersus eius accusatores, simili prorsus modo attribuit conuersioni peccatoris vim abolendi peccata præcedentia, & aduersioni iusti vim abolendi præcedentem iustitiam: cùm enim versu 25. præmisisset obiectionem: *Dixisti, non est æqua via Domini*: adiungit versu 26. partem responsionis *cum auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in eis*: & omninò similiter alteram partem versu 27. *Cum auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animam suam viuificabit.* Eadem quoad vtramque partem vniformis comparatio instituitur semel atque iterum in eo capite. Ergo æquitas prouidentiæ Dei subsistere non posset, nisi potestas hominis ad abolenda peccata per subsequentem conuersionem esset æqualis potestati amittendi gratiam per subsequens peccatum.

12. In statu puræ naturæ posset aliquo modo aboleri peccatum. Aliàs qui semel peccasset, incidisset eò ipso in desperationem veniæ, & salutis obtinendæ; hoc est in effrænem peccandi licentiam, & profundam vitiorum omnium voraginem; & præterea perperam inditi fuissent naturæ humanæ stimuli pœnitendi de malo commisso, nisi posset illi mederi per pœnitentiam, non autem potuisset tunc aboleri peccatum per gratiam, cui pro eo statu nullus est locus; quia status puræ naturæ est status puræ iustitiæ. Id enim solùm vnicuique naturale dicitur, quod est eidem debitum attenta conditione, & dignitate naturæ ipsius. Ergo tantum per condignam satisfactionem exhibitam ab ipso peccatore potuisset tunc aboleri peccatum. Non est autem deterior hominis conditio in statu eleuationis, quàm futura fuisset in statu puræ naturæ. Ergo etiam modo potest peccator exhibere condignam satisfactionem pro suo peccato.

13. Angelis, quorum natura est immobilis in proposito semel concepto, data est æqualis potestas permanendi inuariabiliter in statu amicitiæ, & inimicitiæ diuinæ. Eadem autem ratione hominibus, quorum arbitrium est naturaliter vertibile, ac variabile, debuit dari æqualis potestas redeundi in statum amicitiæ, & inimicitiæ diuinæ. Deus enim omnibus suis creaturis æqualiter impertitur participationem suæ bonitatis iuxta naturam, & proportionem cuiusque. Ergo sicut ex vi intrinseca peccati possunt homines à statu iustitiæ redire ad statum inimicitiæ Dei: Ita possunt è conuerso suum statum malum permutare ex vi intrinseca; & dignitate operum bonorum.

14. Si peccatum lethale esset incompensabile per opera puræ creaturæ, maximè quia opponitur Deo, & eius voluntati. Hoc autem conuenit etiam peccato veniali. Omne siquidem peccatum est contra voluntatem diuinam: & tamen peccatum veniale certissimè est compensabile ad æqualitatem per opera puræ creaturæ. Nulla igitur est ratio sufficiens prædictæ incompensabilitatis peccati lethalis.

15. Actus intellectus falsi non magis nocent intellectui, quàm prosint eidem actus veri; neque hi minorem

minorem habent bonitatem, quàm illi malitiam; sed magis è conuerso. Quia intellectus per actus suos optimos adhæret vero immobiliter, & absque vlla formidine; per actus verò falsos, etiam pessimos, non potest vsque adeò adhærere falso. Bonitas autem voluntatis est proportionata bonitati intellectus, & vtraque potentia eundem habet auctorem Deum, eúmque æquè beneuolum erga hominem, quoad vtramque; nec permissurum aliqua ex parte possibilitatem mali, nisi cum possibilitate, & ex intentione boni maioris. Ergo etiam in voluntate actus optimi prævalent bonitate sua malitiæ actuum pessimorum.

16. Deus potest conferre puræ creaturæ tantam gratiam, quanta collata est Christo Domino. Immò & infinitam simpliciter conferre potest de potentia absoluta. At Christus Dominus satisfecit ad æqualitatem. Ergo saltem pro eo euentu posset etiam pura creatura satisfacere ad æqualitatem.

17. Fieri potest, vt absque præuia Dei, legísque diuinæ cognitione committatur peccatum lethale, volendo ex. gr. occidere innocentem; vel si fieri posset, annihilare Angelum. Huiusmodi autem peccatum nullo ex capite haberet magnitudinem malitiæ incompensabilem per opera puræ creaturæ. Ergo hæc potest ad æqualitatem satisfacere pro aliquo peccato lethali.

Art. 1. Resp. Consideranti, quantum bonum, & quàm debitum impediat peccatum lethale, facilè apparet eius malitiam esse inadæquabilem, ac incompensabilem per quælibet, & quantalibet opera bona puræ creaturæ. Bonum impeditum est dilectio Dei super omnia tam actualis, quàm habitualis; dilectio amicabilis Dei erga nos, & gratia sanctificans, qua reddimur digni tali dilectone; & gloria iisdem gratiæ, & dilectioni correspondens; idque secundum omnes gradus absolutè possibiles: & præterea excluduntur timor, & obedientia Dei simul cum reuerentia, & gratitudine aduersus ipsum. Hæc enim omnia corrumpit peccatum lethale, in quacunque demum intensione præextiterint; redditque peccantem dignum illorum iactura absque vllo limite, quoad intensionem, & cumulum præexistentem ipsorum, & indignum, cui eadem, etiam in minima intensione, aliquando conferantur, deperdita insuper facultate acquirendi illa denuò. Nulla autem opera bona creaturæ tantumdem boni inducere possunt in animam, quemlibet enim, & quantumlibet cumulum operum bonorum puræ creaturæ compensat Deus augmento determinato gratiæ, & gloriæ, ac virtutum. Compensat verò vt minimùm ad æqualitatem; cum Deus liberalis potiùs sit, quàm auarus in præmiis retribuendis. Non igitur inest bonis operibus puræ creaturæ tanta vis inductiua bonorum, quanta cuilibet peccato lethali inest vis corruptiua, ac impeditiua eorumdem; siquidem hæc est interminata, & absque limite, illa verò certis limitibus circumcluditur. Ergo bonitas operum puræ creaturæ nullatenus æqualis esse potest malitiæ peccati lethalis.

Art. 2. Huiusmodi consequentia tenet omninò in comparatione meriti, & demeriti facta relatiuè ad Deum metientem præmia, & supplicia præcisè ex bonitate, ac dignitate bonorum, & malorum operum, & non etiam, vt fit in iudicio humano, ex spe, & metu commodi, & incommodi proprij in futurum. Quo respectu contingit, vt Principes, & Respublicæ propter ius præcauendi malum imminens, & promouendi bonum præsens proprium, eadem iisdem operibus bonis, & malis præferant, vel postponant quoad veniam, & pœnam, prout contigerit alterutra esse priora tempore, vel posteriora. Quia ex hac circumstantia pendent spes, & metus prudenter in posterum ab hominibus concipiendi; & à Deo minimè conceptibiles. Ea humani iudicij conditio apparuit Manlio redempturo procul dubio pœnam capitis, quam subiit, si vice versa, quoad tempus, male, & bene se gessisset erga Rempublicam.

Art. 3. Iam si ad rationem debiti attendatur, clariùs conspicietur, à priori idem excessus malitiæ peccati. Quia amor Dei, cultus, obedientia, timor, & gratitudo, quibus contrariatur peccatum, debentur ratione diuinæ bonitatis, excellentiæ, dominij, potestatis, ac beneficentiæ, quæ omnia sunt infinita. Quia verò vnicuique eo magis, & maior debetur amor, quò maior est eius bonitas, & sic de cæteris, patet ea obsequia, quæ denegantur Deo per peccatum, esse summè debita Deo, & in summo gradu. Ea autem est obsequiorum, quæ alicui in quouis genere debentur, conditio, vt quò magis debentur, & in gradu sublimiori, eo sit minoris momenti, minúsque æstimetur eorum exhibitio; & è conuerso eò sit detestabilior, ac maior malitia denegationis eorumdem, iuxta vulgarem doctrinam Philosophi indicatam quæst. præcedenti de augmento offensæ ex dignitate offensi, & vilitate offendentis, & è conuerso de obsequiis. Ergò quæ debentur titulo simpliciter infinito, negari non possunt per offensam, nisi habentem malitiam quodammodo infinitam, certè incomparabiliter maiorem, quam sit bonitas, & æstimabilitas quorumlibet obsequiorum puræ creaturæ, vtcumque hæc sit sancta, & amica Dei, atque illa sint multa, & optimi generis. Quia quilibet horum cumulus est quid exiguum respectu Dei, & quodlibet peccatum lethale, quod solum habet rationem offensæ respectu Dei, est quid magnum. Nulla igitur bona opera vllius puræ creaturæ possunt esse æqualis satisfactio pro peccato mortali, siue originali, sine personali; siue proprio, siue alieno.

Art. 4. Et quidem de peccato originali docet id apertè Augustinus in Enchirid. c. 108. dicens: *Nam neque per ipsum liberaremur vnum mediatorem Dei, & hominum hominem Christum Iesum, nisi esset Deus:* eadémque est communis sententia Patrum. Ex peccato autem originali deducitur idem etiam circa personale; tum quia vnusquisque comparatur cum peccato originali quatenus cuiusque proprio, sicut cum personali: tum quia omnia peccata lethalia conueniunt in conceptu auersionis à Deo, quæ est summa ratio, ac veluti prima radix malitiæ eorum. Ac proinde si aliquod peccatum lethale esset æqualiter compensabile aliquo determinato numero, & qualitate operum puræ creaturæ, posset vtique quodlibet similiter compensari per aliquod augmentum eorundem operum in numero, & intensione.

Ad 1. Non quodlibet finitum sæpiùs replicatum, & auctum additione sine fine, potest peruenire ad æqualitatem cum quolibet alio finito; vt patet in multitudine, & magnitudine lapidum, & quorumlibet aliorum irrationalium maiori, & maiori sine fine nunquam peruentura ad æqualitatem cum vno homine; eadémque est ratio de quauis multitudine, & intensione cognitionum naturalium, vel actuum fidei, comparata cum visione beata vtcunque remissa, déque aliis similibus. Necesse igitur est vtrumque extremum esse eiusdem rationis, & subiens vniformiter eandem mensuram, vti contingit in partibus ablatis ex aliquo finito. Non sunt autem eiusmodi extrema, peccatum lethale, & opera bona puræ creaturæ; quia ex eadem ad Deum comparatione, qui est vtrorumque mensura communis, peccatum euadit quid magnum, & opera bona quid exiguum; & illud est in supremo genere mali, cum hæc non sint in supremo genere boni.

Ad 2. Peccatum lethale non aufert Deo, nec reddit actus charitatis rationem vltimi finis in se intrinsecè; sed peccatum aufert, quantum est de se, atque omninò impedit omnem, & quamlibet prosecutionem, & cultum tam actualem, quam habitualem debitum ipsi, vt vltimo fini, & summo bono; estque intrinsecum illi, vt hoc præster resistendo motioni, & exigentiæ totius bonitatis, & dignitatis diuinæ; actus verò charitatis exhibet exiguam solùm partem eiusdem prosecutionis, & cultus, estque illi essentiale, vt non correspondeat adæquatè bonitati Dei secundum eius dignitatem. Quod similiter verificatur de desiderio correspondendi, si fieri posset, adæquatè. Non ergò reponitur, quantum ablatum fuerat.

Ad 3. Obsequium deletiuum offensæ, & incompossibile cum iure vindictæ, seu punitionis, est condigna satisfactio, si id illi conueniat ex magnitudine suæ bonitatis, & iustæ æstimabilitatis, non verò si id proueniat solùm ex gratiosa promissione, ac insinuatione offensi inuitantis ad mutuam redamationem, & ex connexione intentionali obsequij cum ea promissione, insinuatione, ac inuitatione. Vis autem deletiua offensæ, & incompossibilitas cum iure vindictæ conueniens dilectioni Dei, est huius posterioris generis, vt constat ex dictis, & explicatum fuit in quæst. 8. de Virtutibus Theologicis.

Ad 4. Potest aliqua entitas esse magna comparata cum aliis rebus eiusdem generis; ideoque magna absolutè reputari, quæ tamen parua sit comparata cum rebus alterius generis. Qua ratione maximus inter canes est paruus comparatus minimo inter elephantes. Ita actus charitatis comparatus cum aliis Dei obsequiis est quid magnum; & tamen est quid exiguum comparatus cum minimo inter peccata lethalia. Quia alij omnes actus honesti conueniunt cum actu charitatis in ratione debiti respectu Dei, solúmque differunt ex parte motiui, quod quia infinitè præstantius est in actu charitatis, facit illum longè præeminente. Eadem tamen ratio debiti eundem quàm maximè deprimit comparatione peccati; quia non tantundem correspondet dignitati amoris, quæ Deo conuenit, quantum ipsi contrariatur peccatum; nec tanti est exhibitio rei debitæ ad conciliandum affectum quanti eius negatio ad gignendam offensionem. Iam vilitas ea solùm, saltem directè, reddit difficile opus nobile, & heroicum, quæ fundatur in prauitate educationis, consuetudinis, & exemplarium hærentium animo ob coniunctionem naturalem, beneuolentiam, aut familiaritatem, quæ essentialiter inclinant ad deterius; non verò vilitas intrinsecè ordinata, ac inclinata ad quærendam summam suam perfectionem, & imitandum supremum exemplar. Huius autem posterioris generis est vilitas connaturalis, ac essentialis homini, qui est imago Dei respiciens intrinsecè Deum, vt exemplar, & finem; prioris verò de qua loquitur Ennodius in sua panegyri.

Art. 1. Ad 5. Discrimen legum fauentium, & non fauentium directè honori, & dignitati legislatorum obseruatum optimè fuit à Vasquez aduersus vulgarem nonnullorum cogitationem, apprehendentium, & exponentium peccata hominum veluti nocentia Deo, & opposita iustitiæ commutatiuæ. Sed prætermisit duplex aliud discrimen Theologicæ considerationis, & rei præsentis maximè proprium, inter legem diuinam, & humanam, vt humanam, & vtriusque obedientiam, ac inobedientiam. Primum pendet ex eo, quòd tota perfectio, & bonitas moralis nostra consistit in honore, & amore Dei, qui est bonum communissimum, & præ cæteris vniuersale, finisque mediatus, vel immediatus omnium honestarum operationum; Propterea enim 1. ad Timoth. 1. 5. finis præcepti dicitur charitas: Vnde repugnat legem diuinam ordinari directè ad bonum commune eorum, quibus imponitur, quin ordinetur indiuisim ad honorem, gloriam, & amorem Dei. At lex humana potest directè prospicere bono subditorum, qui non ordinetur ad honorem, & ad tuendam dignitatem Legislatoris. Quia multiplex bonitas, & perfectio moralis subditorum est separabilis ab eius honore, cultu, & amore.

Ad 6. Præmium, & pœna quoad hoc vniformiter comparantur cum merito, & demerito, quod tam comminatio vnius quam promissio alterius ordinantur ad vitandos actus malos, & inducendos bonos; & quòd vtrobique seruatur æqualitas proportionis exacta per iustitiam legalem. Differunt tamen, quia præmium est finis bonorum operum per se intentus à Deo, & à merente, & obtinendus per illa vt media, atque ideo mouens ad illorum positionem. Quia verò est de ratione finis, vt præcellat mediis, propterea necesse est maius bonum inesse præmio, quod iustis confertur à Deo, quam meritis eorumdem. Pœna autem non est finis malorum operum per se intentus à Deo, aut à peccatore, & obtinendus per peccata, vt media, & mouens ad peccandum. Quia potiùs auertit à peccando, & totum malum, quod est in pœna, decernitur ac infligitur à Deo, vt vitetur malum, quod est in peccato. Quia verò nequit maius malum, aut etiam æquale, sapienter decerni, ac induci ad vitandum minùs malum, aut etiam æquale, sed è contra minùs malum inducitur ad vitandum maius: Atque Deus omnia sapienter operatur; propterea necesse est, malum quod est in pœna, esse minùs, quam quod inest peccato. Non igitur ita se habet præmium ad pœnam, sicut se habet meritum ad demeritum, quoad magnitudinem bonitatis, & malitiæ in vtroque extremo comparationis; neque id postulat ratio iustitiæ, sed magis se habent modo contrario. Quare nulla est consequentia ab excessu bonitatis in præmio comparatione malitiæ in pœna, ad similem excessum bonitatis meritorum comparatione malitiæ peccati.

Ad 7. Effectum gloriæ non inducit sola complacentia Dei in operibus bonis secundum se præcisè, sed vt coniuncta cum complacentia circa ipsam hominis substantiam ordinante illum ad beatitudinem, & circa gratiam sanctificantem, quæ dat ius ad eandem. Effectum verò pœnæ æternæ inducit sola displicentia in peccato lethali, & præcisè ratione eius, in peccatore. Quare malitia peccati potest esse maior, quam bonitas operis meritorij, tametsi effectus gloriæ correspondens merito sit maior, quàm effectus pœnæ correspondens peccato.

Ad 8. Remissio peccati est inseparabilis ab infusione gratiæ, & consequenter à concessione iuris ad gloriam; Non autem quicunque potest mereri aliquid maius seorsim, eo ipso potest mereri illud idem, vt coniunctum cum aliquo alio minori. Deinde remissio peccati tametsi ratione sui formaliter sit minùs bonum, quam infusio gratiæ; habet nihilominus maiorem rationem præmij propter incomparabilem indignitatem, & difficultatem quam opponit peccatum aduersus benignitatem Dei: Auget enim pondus præmij indignitas reddens difficilem eius concessionem, tametsi præmium non sit tantæ vtilitatis, quantæ est aliud facilius donabile; quale est gratia concessa innocenti.

Ad 9. Certum est facientem quantum potest ad nihil amplius faciendum teneri; Sed potest nihilominus teneri præterea ad aliquid patiendum. Qui autem deliquit, tunc satisfecisse dicitur ad æqualitatem cùm ob præstantiam, & dignitatem operis æqualis

delicto

delicto rationabiliter, & iustè liberatur, quominus quidquam propter delictum patiatur. Quod si huc peruenire non possit, tametsi faciat, quantum potest, ideoque satisfaciat ad æqualitatem obligationi faciendi, non propterea satisfacit ad æqualitatem toti obligationi contractæ per delictum, quia supereſt obligatio patiendi. Hinc patet ratio discriminis ad 10. Quia obligatio gratitudinis resultans ex beneficiis, est solùm obligatio faciendi, ideoque illi satisfit ad æqualitatem ab agente, & reddente gratias quantum potest.

Ad 12. Deus dedit homini maiorem absolutè potestatem ad bonum, quàm ad malum: Quia dedit potestatem obtinendi, ac recuperandi beatitudinem, cuius bonitas est maior, quam totum malum reprobationis, in quam incidere potest. Sed est hæc differentia, quod sufficientiam, vt incidat in reprobationem, habet homo ex se, & ex sola dignitate suorum operum continente in se adæquatè illum effectum; Beatitudinem autem consequi non potest, & multò minùs recuperare, nisi adiuuante gratia Dei, & per opera non continentia adæquatè in sua præcisè dignitate effectum beatitudinis, & gratiæ sanctificantis primitus infundendæ præsertim antecedenter peccatori, iuxta illud Oseæ 13. 9. *Perditio tua Israël, tantummodo in me auxilium illum*, & illud aliud ad Rom. 6. 23. *Stipendia peccati mors: gratia autem Dei vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.* Nec propterea malè, aut minus beneficè, aut nimis parcè actum est cum humana natura; Quia potest tantam spem concipere de liberalitate, & misericordia Dei sibi semper opportunè subuentura, & suppletura defectum suæ dignitatis, quantum potest concipere metum de sua fragilitate, & casu ex ea prouenturo. Hoc sensu accipiendum est, quod toties dicitur in loco citato Ezechielis: Ibi enim non continetur nisi æqualis infallibilitas vitæ, & mortis consecuturæ ex conuersione, & auersione hominis; quod solùm faciebat ad propositum obiectionis. Cæterùm non negatur dispar origo, & dignitas operis boni, & mali, de quibus constat ex aliis scripturæ locis, vt modo indicatum est.

Art. 1. Ad 12. Natura humana per se ipsam est digna beatitudine naturali, neque, vt eam assequatur, indiget aliquo perfectiuo sibi superaddito, sed sola negatione peccati lethalis personalis, cuius pœna est æterna miseria: peccatum autem hominis substantiam non tollit. Quare in statu puræ naturæ post quoduis peccatum maneret tota entitas dignitatis ad beatitudinem naturalem. Subiecto autem retinenti dignitatem beatitudinis quoad totum suum esse positiuum, solúmque impedito per impedimentum voluntariæ indispositionis, superueniente contraria volùtaria bona dispositione ad suum finem, debetur redintegratio in pristinum ius beatitudinis, non propter æqualitatem, quæ non datur, boni operis consequentis cum malitia præcedenti, sed ob coniunctionem dispositionis optimæ cum dignitate retenta, non obstante peccato, quoad totam suam præstantiam, & bonitatem positiuam.

Art. 2. In statu elenationis aliter se res habet. Quia peccatum lethale hominis eleuati non solùm impedit dignitatem beatitudinis supernaturalis constitutam per gratiam sanctificantem, quò minùs effectum sortiatur; sed prætereà eandem gratiam corrumpit quoad suam entitatem. Vnde dispositio vtcunque bona subsequens post peccatum non solum haberi non potest absque auxilio gratiæ prorsus indebito, sed neque inducere potest infallibiliter remissionem peccati, & ius proximum ad beatitudinem supernaturalem, nisi dependenter à liberali, & gratiosa Dei promissione: Quia non reperit ex parte subiecti entitatem positiuam dignitatis ad eam beatitudinem, per coniunctionem cum qua possit absque nouo Dei fauore inducere talem effectum. Est igitur dispar manifestè ratio vtriusque status quoad hoc punctum. Nec propterea homo est deterioris conditionis in statu eleuationis; Quia homini eleuato, etiam postquam expulit Deum per peccatum, adest gratia Dei præueniens, & consequens: Deus enim excluſus de domo peccatoris *stat* nihilominus *ad ostium pulsans, vt ei aperiatur ianua*, & promittens ingressum, si aperiatur, ex Apoc. 3 20.

Ad 13. Patet ex dictis circa 11. Hominibus enim facta est potestas tam infallibiliter redeundi ad amicitiam Dei per bona opera, quam infallibiliter ab ea decidunt per peccatum: Sicut Angelis data est æqualis firmitas, ac immobilitas in bono, & in malo statu. Sed vtrisque bonum opus prouenit ex gratia, & exitus bonæ dispositionis superat dignitatem ipsius: peccatum verò est ex imperfectione naturæ, & exitus conformis dignitati peccati. Æqualiter igitur prouidit Deus hominibus, & Angelis iuxta proportionem naturæ eorum.

Ad 14. Peccatum veniale est exiguum malum in genere peccati, quia solùm opponitur honestæ prosecutionis alicuius medij ordinabilis ad Deum, retenta tota adhæsione ad vltimum finem, qui est Deus; nec continet rationem offensæ, nisi tantùm secundum quid; quia non opponitur voluntati diuinæ, nisi quoad ea, ad quæ parum afficitur. Peccata autem, & offensiunculæ leues possunt compensari ad æqualitatem per obsequia item leuia, & exigua. De peccato lethali alia est ratio, vt dictum est.

Art. 1. Ad 15. Quoniam *omne bonum de sursum est descendens à Patre luminum*, omne verò malum, totaque nostra perditio ex nobis est ex 1. Iacobi 17. & Oseæ 13. 9. consequens est, vt pessimum præualeat optimo in eo operationum genere in quo plus habet homo de suo, & potest se subtrahere ab ordine diuinæ directionis, ac influentiæ; Optimum verò præualeat pessimo in eo operationum genere, in quo minùs habet homo de suo, & plus de influentia diuina, nec potest ab eius ordine, & directione se subtrahere. Operationes autem liberæ, quia sunt maximè ab intrinseco, continentur in eo genere, in quo plurimum habet homo de suo, & potest se subtrahere ab ordine diuinæ directionis, ac influentiæ, dum potitur tota amplitudine indifferentiæ sibi connaturalis: Operationes verò necessariæ quia in agente secundo sunt maximè ab extrinseco, continentur in eo genere, in quo minùs habet homo de suo, nec potest se omninò subtrahere ab ordine diuinæ directionis, ac influentiæ.

Art. 2. Cùm ergo actus voluntatis viatricis sint immediatè liberi tota libertate ipsi connaturali; actus verò intellectus sint necessarij, consequenter malitia actuum pessimorum inter priores præualet bonitati optimorum inter eosdem, & è conuerso inter actus posteriores. Verum quia voluntas per actus liberos tàm bonos, & malos, meritorios, & demeritorios deuenit tandem in actus necessarios termini, bonos itidem, & malos, beatificos, & miserificos; atque inter istos bonitas amoris, & gaudij beatifici præualet malitiæ doloris, & tristitiæ miserificæ, necnon & peccati auertentium à Deo non tam bene cognito, quam bene cognitus est amanti amore beatifico, patet potestatem voluntatis ad bonum præeminere simpliciter, & absolutè potestati ad malum vti ostenditur ex professo quæst. 35. de Deo. Quare in argumento non instituitur rectè comparatio; quia ex parte mali in voluntate ponitur peccatum lethale, quod est actus simpliciter pessimus; ex parte verò boni ponitur actus inter liberos optimus, qui non

est

est simpliciter, & absolutè optimus, vt patet ex dictis.

Ad 16. Nulla pura creatura potest habere absolutè tantam gratiam, quanta fuit in Christo. Quia gratia vnionis superat quamlibet aliam incomparabiliter. Quòd autem haberet tantundem gratiæ creatæ, non sufficeret ad æqualem satisfactionem pro peccato; quia adhuc obsequium præstitum à creatura sic grata foret exiguum respectu Dei, cuius comparatione dictum est peccatum esse quid magnum in suo genere. Iam intensio infinita gratiæ creatæ est repugnans ex alibi dictis ex genere; atque vt admittatur possibilis, nihil concluditur; quia est infinitudo in certo quodam genere tantùm, quæ comparata cum dignitate Dei infinita simpliciter, & in omni genere est quasi nihil, ac proinde quod illa impendatur in huius obsequium; est quid simpliciter exiguum in proprio obsequij genere.

Art. 1. Ad 17. Dictum est in qq. de Bonitate, & Malitia: repugnare peccatum Theologicum, hoc est, impeditiuum beatitudinis, absque præuia Dei, & diuinæ legis cognitione actuali; Idque ex eo confirmari potest, quia cum D. Thomas in præsenti, & alij communiter doceant peccatum lethale vniuersim esse incompensabile ad æqualitatem per opera puræ creaturæ, hoc probant, quia habet infinitatem quandam ex infinitate diuinæ maiestatis. Hoc autem perperam diceretur, si non supponeretur, vt certum, esse de ratione talis peccati contemptum diuinitatis antecedenter actu præcognitæ sub aliquo conceptu conuertibili cum ipsa.

Art. 2. Quare propositum absque præuia diuinæ legis cognitione conceptum de inferendo malo, seu possibili, seu simpliciter impossibili, per occisionem hominis, aut annihilationem Angeli, esset peccatum purè Philosophicum, ac ciuile, incomparabiliter minùs quouis peccato formaliter contradicenti diuinæ voluntati, ac maiestati actu præcognitæ, & dignum pœna, qualis solùm, & quanta sufficit ad tuendum felicem statum temporalem Reipublicæ, & peccatorem cohibendum à frequenti repetitione, atque in se ipso bene ad ordinandum cum tranquillitate conscientiæ, quæquè inferri potest à Republica, & ab vnoquoque sibi, & quæ proinde foret incomparabiliter minor, quam priuatio beatitudinis, & annihilatio, quas pœnas solus Deus infligere potest, & solas mereri, qui eum offendit; si tamen annihilatio pœna esse potest.

QVÆSTIO X.

Vtrùm valor operis satisfactorij crescat ex dignitate operantis?

VIdetur non crescere. 1. Quia iniuriis, & earum compensationibus nihil refert qui fecerit, & an probus, an prauus is fuerit, sed solum habetur ratio quantitatis in læsione, & eius compensatione, seu satisfactione, vt tradit Philosophus 5. Ethic. cap. 4. Ergo nec respectu Dei quidquam refert maior, vel minor dignitas satisfacientis ad maiorem, vel minorem valorem, æstimationem, ac efficaciam operis satisfactorij.

2. Eò est minoris valoris, minúsque æstimabile, & efficax obsequium, quò est magis obligatus ad obsequendum, qui illud exhibet; eò nimirum minùs suum est, quod dat, magísque pertinens ad accipientem. Quæuis autem maior dignitas satisfacientis Deo, est maior obligatio exhibendi ipsi obsequia omnis generis; eò siquidem ipso necesse est, vt acceperit à Deo maius beneficium. Ergo valor operis satisfactorij decrescit potiùs respectu Dei ex maiori dignitate satisfacientis.

3. Non est acceptio personarum apud Deum, vt sæpè dicitur in sacris litteris; esset autem si retributionem quibusque operibus præstandam non metiretur Deus præcisè ex eorumdem secundum se bonitate; sed præterea ex qualitate etiam personarum maiori, vel minori dignitate pollentium; hoc est, maiori vel minori gratia apud Remuneratorem: Nempe esse magis dignum apud Deum, nihil prorsus est aliud, quam esse magis gratum eidem. Ergò maior dignitas satisfacientis Deo nihil facit pro maiori valore operis.

4. Sicut valor monetæ pendet ex libera Principis voluntate sic vel aliter statuente, vt ipsi placet, ita valor operum nostrorum pendet ex libera Dei voluntate taxante tantum determinatè præmium singulis quibusque actibus, prout ipsi placuerit; vel etiam nolente vllum pro illis præmium, aut promittere, aut conferre, quod quidem iure suo facere potest: cum enim omnia nostra bona sint magis propria ipsius, atque ex eius donatione in nobis existant, potest illa exigere absque vlla retributione, aut promissione. Ergo valor operis meritorij, aut satisfactorij nullatenus pendet ex dignitate operantis maiori, vel minori, sed ex sola promissione, & lege Dei.

5. Si maior dignitas operantis redderet maiorem valorem operis satisfactorij, aut meritorij daretur processus in infinitum inter vnum quoduis meritum, & eius præmium augentia se inuicem sine fine; quia eliciens opus aliquod meritorium per gratiam receptam in eius præmium redderetur dignior, quam antea esset. Ergo si ex maiori dignitate operantis crescceret valor operis, deberet propter idem opus noua dignitate auctum nouum præmium conferri; quo rursus crescceret magis dignitas operantis; & sic proportione sine fine.

6. Maior dignitas Remunerationis non auget valorem præmij, aliàs magni principes minùs deberent retribuere suis pacis, & belli ministris; & Deus cuiuslibet rei vtcunque exiguæ largitione compensaret etiam superabundanter quælibet merita. Ergo nec maior dignitas obsequentis auget valorem obsequij, seu meritorij, seu satisfactorij; nec enim debet esse melioris conditionis, & magis æstimabilis dignitas inferioris, quàm superioris.

7. Non minor infligitur pœna in purgatorio ob eadem peccata habentibus maiorem gratiam, ac dignitatem. Ergo siquidem satisfactio substituitur pœnæ, non minor ea debetur à magis digno; ac proinde cæteris paribus non euadit propterea maioris valoris.

8. In sacris litteris operum tantum habetur ratio in ordine ad retributionem; ad Rom. 26. *Qui reddet vnicuique secundum opera eius*: 2. ad Corinth. 5. 10. *Vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum*: Psalmo 27. 4. semel atque iterum: *Da illis secundum opera eorum: secundum opera manuum eorum tribue illis*. Ergo dignitas personæ nihil facit ad quantitatem retributionis, & consequenter neque ad valorem operis.

Resp. Quoduis concretum, cæteris paribus, augetur crescente qualibet parte ipsum intrinsecè constituente. Quia quælibet pars secundum se totam continetur in suo toto, quapropter facta additione in parte, facta erit additio in toto. Redditur verò maius quodlibet finitum, qualibet additione sibi facta, si cætera sint paria nullaque aliunde facta simul fuerit æqualis diminutio: Gratia autem sanctificans, per quam habetur dignitas in ordine ad vitam æternam,

& alia dona supernaturalia, constituit intrinsecè valorem operis meritorij, & satisfactorij de condigno, vt constat ex Concil. Trident. sess.6. cap.16. inter medium,& principium,& sess.4.cap.8.inter medium, & finem. Per eandem nimirum formam, qua homo redditur gratus Deo, & dignus vita æterna, vt hæreditate,fiunt etiam eius opera grata Deo,& digna vita æterna, vt corona: Vnde sicut in eadem sess.6. cap.7. ad medium gratia sanctificans dicitur, *vnica causa formalis nostræ iustificationis*: ita in dicto c.16. dicitur eandem esse, *sine qua bona opera nullo pacto Deo grata* (quæ est conditio æquè necessaria in satisfactione,& merito) *& meritoria esse possent*. Verùm sicut gratia sanctificans neminem gratum Deo, & dignum vita æterna reddere potest,nisi per vnionem ipsi communicetur, ita nec vlla opera reddere potest grata Deo, & digna mercede vitæ æternæ, nisi ipsis per verum influxum,& realem causalitatem communicetur, tanquam proprium,& per se eorum principium. Communicatio enim respectu operationis fit per solam causalitatem, non secus,ac respectu subiecti per solam vnionem. Et sanè dignitas elicientis aliquod opus nullatenus impensa operi,sed omninò otiosa perseverans, nullam illi commendationem, nullúmque valorem adiicere potest, aut complacentiam eius,in cuius obsequium peragitur;& potiùs ad reprehensionem eatenus valere potest. Igitur dignitas operantis, quæ habetur per gratiam, & impenditur operi,constituit intrinsecè valorem operis meritorij,ac satisfactorij, & consequenter crescit is valor,cæteris paribus crescente ea dignitate.

Ad 1. Philosophus ibi agit de iustitia commutatiua,quæ considerat iniurias, earúmque compensationes, solùm in ratione iacturæ, & lucri, intendens æqualitatem Arithmeticam inter vtramque. Deus autem neque iacturæ est capax,neque lucri;ac proinde non vtitur iustitia commutatiua, vt alibi dictum est: Sed præmia, & quæ præmio æquiualet, remissionem pœnæ, atque supplicia dispensat per iustitiam legalem,quæ iniurias,& earum compensationes considerat quoad honestatem, & turpitudinem ipsarum,& pro vtrisque præmia atque supplicia dispensat secundum proportionem geometricam, provt expedit ad rectum regimen, & bonum commune Reipublicæ rationalis, ad continendos homines in officio, promouendos honestos eorum conatus, & cohibendos honestos.Confert autem ad hunc finem, vt habeatur ratio dignitatis, & gratiæ gratum facientis,quæ impenditur operi laborioso, ac pœnali, & datur à Deo non solùm,vt arrha hæreditatis æternæ, sed etiam vt talentum exponendum ad lucrum æternæ coronæ.

Ad 2. Omnis obligatio nostra respectu Dei est instituta in nostram vtilitatem. Quare potiùs è conuerso crescente obligatione eliciendi aliquem actum, crescit vtilitas elicientis; siue augmentum obligationis proueniat ex maiori dignitate obiecti, circa quod versatur actus, siue ex maiori dignitate operantis. Vnde actus charitatis, qui inter nostras operationes maximè omnium est debitus Deo propter maximam ipsius dignitatem, vt ametur, est maximè omnium meritorius, & satisfactorius cæteris paribus. Simili igitur ratione obsequia magis debita Deo propter dignitatem, & gratiam operantis ab ipso receptam sunt gratiora eidem, & efficaciora. Alia est ratio de obligatione obsequendi creaturæ, quæ instituitur non in fauorem obligati, sed creditoris: ideoque quò maior est, eò obsequium reddit minùs æstimabile accipienti, vtpote magis suum ipsius suitate vtilitatis, cuius Deus non est capax. Qua de causa in obsequiis homini ab homine præstitis ea solùm maior dignitas obsequentis auget magis valorem operum, quæ magis eum remouet ab obligatione obsequendi.

Ad 3. Acceptio personarum vitiosa, & indigna Deo, est prælatio vnius personæ comparatione alterius ratione dignitatis nihil conferentis formaliter ad rem, in ordine ad quam præfertur. Qua de causa non solùm dignitates temporales, sed etiam dignitates, & dona supernaturalia, communia iustis, & peccatoribus, nihil promouent in genere causæ formalis valorem operum coram Deo, apud quem non differunt, nec differre possunt, esse bonum absolutè, & esse gratum eidem; cùm apud homines frequenter eadem inuicem separentur. Sola itaque gratia sanctificans est dignitas conferens ad vitam æternam,& quò maior est,eò maiorem adiicit suauitatem in omni opere salutari,& consequenter maiorem huiusmodi frequentiam operum,intensionem, & perseuerantiam inducit. Quapropter expedit plurimùm, vt maioribus præmiis alliciantur homines, ac afficiantur, vt operentur, & quia operati sunt cum maiori gratia sanctificante.

Art. 1. Ad 4. Merita causant præmium iuxta mensuram suæ æstimabilitatis permouendo voluntatem præmiantis, non secùs, ac causæ physicæ producunt suos effectus iuxta mensuram suæ actiuitatis immediatè influendo in illos. Vnde sicut causis physicis inest intrinsecè virtus inductiua ex natura rei talis, ac tanti effectus, & à præuia voluntate diuina cooperandi habent præterea infallibilitatem illum inducendi; ita meritis de condigno inest intrinsecè virtus inductiua ex natura rei tanti, ac talis præmij, & à præuia voluntate diuina promissoria habent præterea infallibilitatem metaphysicam illud obtinendi. Quod si talis determinata virtus, & connexio ex natura rei non inesset intrinsecè, aut causis physicis, aut meritis, sed omnia vtrobique penderent à sola arbitraria, & purè liberali designatione diuinæ voluntatis, nihil differret causa, seu physica, seu meritoria à pura conditione sine qua non; nullumque esset discrimen meriti de congruo, & de condigno; quæ sunt absurda.

Art. 2. Ad exemplum monetæ, quo plures vtuntur in re præsenti, dico cuiuis monetæ inesse reipsa valorem intrinsecum determinatum, qui tamen non est certò, ac vltimatè cognoscibilis præsertim à multitudine; & quia in rebus obscuris suboritur varietas opinionum, oportebat verò vt conueniretur, visum fuit, vt staretur iudicio Principis quoad valorem intrinsecum ipsi manifestum, & voluntati quoad latentem. Vnde iniustè aget Princeps, si designatione sua exorbitet à valore intrinseco manifesto, & tenebitur ad compensationem damnorum dummodò non adsint causæ iustæ exigendi loco tributi detrimentum, quod inde ad vltimum possessorem redundat. Apud Deum autem nulla, est ignorantia valoris intrinseci,& apud eundem est necessitas optimè sapientissimèque gubernandi, ac dirigendi omnes in suum finem: quod fit dispensando præmia,& supplicia proportionata bonis, & malis operibus; hoc est, non exigendo bona opera tanquam sua suitate vtilitatis, nec prohibendo peccata tanquam nocentia ipsi, sed omnia ordinando in nostram vtilitatem, & suam gloriam, vti postulat sua, & nostra natura:& rerum omnium cæteratum vtrique intrinsecè subordinata, ac contemperata conditio.

Ad 5. Iam dictum est dignitatem operantis, quæ nullam exercet causalitatem inopus nullum illi adiicere valorem;atque ex Matth.25.27. & Lucæ 19. 23. constat non posse perinde moraliter reputari in ordine ad lucrum, talentum repositum in sudario, & quod ad mensam datum fuerit; ideſt, otiosum, & operosum, vt cæteraque cætera se habeant. Augmen-

tum

tum autem gratiæ, & dignitatis datum in præmium nullam exercet causalitatem in opus, cui rependitur.

Ad 6. Qui subit laborem, & superat difficultatem propriam operis meritorij, quærit in compensatione suam vtilitatem, cuius mensura est, quod accipitur, & non dignitas conferentis. At remunerans præmiando quærit gloriam ex obsequio; nec Deus nisi illam solam quærere sibi potest. Ad gloriam autem remuneratoris confert plurimùm dignitas obsequentis.

Ad 7. Patientes in Purgatorio merè passiuè se habent respectu pœnæ; ac proinde eorum dignitas nullam in ea re causalitatem exercet; exercet verò, & quidem ex propria electione, in opere satisfactorio, quod substituitur satispassioni.

Ad 8. Nomine operum comprehenduntur omnes circumstantiæ operatrices, & non purè materialiter, ac concomitanter se habentes; atque in omni vniuersim obsequio attenditur non solùm quid, sed etiam quibus expensis præstetur. Dictum autem est eius solum dignitatis rationem haberi pro valore operis, quæ illi impenditur. Circa augmentum demeriti ex indignitate peccantis, de quo hic multa nonnulli. Videri potest quæst. 32. de act. hum. ad 6.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm satisfactio Christi Domini fuerit infinita?

VIdetur non fuisse. 1. Quia licet dignitas operantis augeat valorem operis, non tamen auget arithmetica proportione, ita vt tantus sit valor operis, & ad tantum præmium, quanta est dignitas operantis. Alias enim quilibet iustus per quamlibet operationem meritoriam; redderet duplo, vt minimùm, maiorem totam gratiam præexistentem, quod est incredibile. Auget itaque proportione geometrica maioris ad minùs. Ergo licet dignitas Verbi sit simpliciter infinita, non propterea fuit simpliciter infinitus valor operum Christi Domini, sed minor infinito, ideoque finitus simpliciter.

2. Personalitas Verbi dignificat opera humanitatis assumptæ, quatenùs sanctificat ipsam humanitatem; humanitatem autem sanctificat finitè, vt infrà dicetur. Ergo opera humanitatis dignificat finitè, ac proinde eorum valor est finitus.

3. Ex eadem infinitate Dei prouenit magnitudo malitiæ peccati, & magnitudo meritorum Christi, cum hoc solo discrimine, quòd respectu peccati se tenet ex parte obiecti, respectu verò meritorum ex parte principij efficientis: quod nihil referre videtur, cùm actus voluntatis æquè dependeat ex obiecto, & ex principio efficienti, & ad vtrumque intrinsecè referantur eodem prorsùs modo. Est malitia peccati est finita, vt dictum est non obstante infinitate obiecti, cui opponitur. Ergo & valor operum Christi est finitus, non obstante infinitate principij, ex quo proueniunt.

4. Merito infinito debetur infinitum præmium. Quia præmium non debet esse minus, sed potiùs maius bonum, quam meritum, vt dictum quæst. 9. ad 6. Præmium autem infinitum repugnat; quia quoduis præmium est aliquid creatum, & finita aliqua boni infiniti communicatio, ergo etiam repugnat infinitum meritum: eodem recidit, quod ex possibilitate infiniti meriti sequeretur esse possibilem in aliquo maiorem merendi potestatem, quam potestas præmiandi Deo conueniens, quod repugnat, quia Deus supereminet, omnia secundum omnem rationem.

5. Infinitum meritum habet vim infinitam inducendi præmium. Infinitæ autem virtuti agenti quantum potest, vti agit meritum, quod est causa necessaria, resisti nullatenus potest. Ergo Deus nec de potentia absoluta potuisset negare præmium meritis Christi correspondens: Quod videtur repugnare supremo dominio diuino.

6. Satisfactio Christi fuisset infinita, fuisset etiam superabundans, siquidem malitia peccati, pro quo oblata fuit, erat finita. Superabundans autem, quatenùs tale est, est superfluum, cuiusmodi nihil existit autore Deo. Præterea est contra rectam prouidentiam adhibere ex parte medij plus quàm requiratur ad finem, vtque solutio sit maior; quàm debitum præsertim cùm agitur de solo bono debitoris, & creditor non est capax, qui diteſcat, aut in meliorem fortunam, ac statum promoueatur. Creditor autem, cui satisfecit Christus, erat Deus, cuius nihil intererat, vt ipsi satisfieret, nec meliùs, aut deteriùs habere potest, quàm habeat ex se. Denique omnes actus meritorij, & satisfactorij, præter primum, nullius quoad nos momenti, nulliusque fuissent vtilitatis; Quia primus, siquidem fuisset infiniti valoris, se solo sufficisset ad omnia.

7. Satisfactio Christi non fuit sufficiens; Tum quia vltra illam requiritur propria cuiusque peccatoris satisfactio; Tum quia pars pœnæ condonata est gratis; cùm independenter à satisfactione Christi datus sit, qui redimere posset ipse Iesus Christus Dominus noster, eidémque infusa sit inspiratio, & cogitatio congrua redimendi, & donatus actus ipse redemptionis: Quorum omnium bonorum priuatio erat debita peccato, vt pars haudquaquam exigua pœnæ illi correspondentis. Nequit autem esse infinita satisfactio, quæ non est sufficiens pro malitia finita peccati.

8. Merita Christi non habuerunt vim, & potestatem inducendi maius præmium, quam quod induxerunt de facto: Induxerunt enim præmium quantum ipsis debebatur, alias Deus non fuisset iustus remunerator, sed iniustus, persoluens minùs quàm deberet. Meritum autem non habet vim, & potestatem inducendi præmium, nisi quod ipsi debetur. Hoc nimirum est discrimen inter causam meritoriam & efficientem, quòd non est de conceptu causæ efficientis debere fieri, quidquid fieri ab ipsa potest: Deus enim plura facit, & facere multò plura potest, quàm debeat ab ipso fieri; Immò nihil vlli debens cœpit facere, quæ fecit, est verò de ratione causæ meritoriæ debere fieri, quidquid vi eius fieri potest; alias posset aliquid esse præmium meriti, simulque esse gratia prorsus indebita, quod contradicit Paulo ad Rom. 4. 4. *Ei qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Iam verò præmium de facto collatum meritis Christi est, quid finitum, ac determinatum. Ergo etiam vis, ac potestas eorundem ad inducendum præmium fuit finita, & determinata. Ergo, & ipsa merita fuerunt finita.

9. Non est infinitum meritum, cuius vis meritoria exhauriri potest, aut impediri. Potest autem vis meritoria operis Christi exhauriri, dando in præmium aliud eiusdem opus meritorium, vel aliam vnionem hypostaticam: Impediri verò potest existente alio Christo, & postulante per sua merita oppositum euentum.

Sed contra est 1. Quia Clemens VI. in extrauaganti: *Vnigenitus*, de pœnitentia, & remissione peccatorum, definit thesaurum satisfactionum Christi non posse minui, quia merita Christi sunt infinita. Eodémque plurimum inclinant multa sacræ paginæ, & Sanctorum Patrum testimonia, quæ producit Suarez disp. 4. sect. 4.

2. Merita

2. Merita, vt dictum est in quæst. præcedenti, includunt intrinsecè in sua constitutione dignitatem merentis, quæ est ipsorum principium; Atque hæc in Christo est simpliciter infinita. Nequit autem totum esse minus sua parte, aut includens incluso. Ergo meritum Christi non potest non esse infinitum simpliciter.

3. Infinitum est, vnde licet accipere sine fine: Ex thesauro autem meritorum Christi licet accipere sine fine, sempérque supereſt, quod de nouo accipiatur, perinde atque si nemo antea accepisset; quia *de plenitudine eius nos omnes accepimus* ex Ioan. 1. 16. sempérque vniformiter aderit plenitudo, ex qua posteri accipiant, quoties volent per applicationem Sacramentorum, & propriam cuiusque dispositionem.

Art. 1. Resp. Magnitudo cuiusque meriti potest considerari tum quoad multitudinem, & qualitatem præmiorum, quæ potest inducere; tum quoad vim, & efficacitatem; quâ potest illa siue pauca, siue multa, siue parua, siue magna inducere. Maior enim perfectio causæ apparet, tum in eo quod plures, aut maiores effectus inducere possit; tum in eo quod eos maiori cum efficacitate, ac inimpedibilitate inducat. Rursus vis inductiua plurium, aut maiorum effectuum (quæ idoneè perfectio eius extensiua appellatur) potest considerari, tum in actu primo, tum in actu secundo; Quæ quidem distinctio locum habet in agente libero, & electiuo potente plus, vel minùs applicare in actu secundo virtutem, quâ pollet in actu primo. Similiter vis, & efficacitas, seu inimpedibilitas (quæ perfectio intensiua idoneè appellatur) potest prouenire, vel ex connexione intentionali actionis cum voluntate diuina de inducendo effectu, vel ex magnitudine perfectionis præexistentis in principio, atque inde resultantis in actionem. Et siquidem prouenerit ex connexione intentionali, non poterit inde mensurari magnitudo principij, aut actionis; poterit verò, si prouenerit ex perfectione principij.

Art. 2. Iam magnitudo extensiua meritorum Christi in actu secundo non est simpliciter infinita; Quia ex dignitate Christi erat, vt nec maius, nec minus, nec aliud præmium ipsi pro suis meritis conferretur, quam quod ipse intendisset, & per suos ipsos actus meritorios efficaciter voluisset; ne perperam conaretur, quod est homine Deo prorsus indignum, si minus obtinuisset, quàm intendisset: Aut degenerem de Patre Deo Deus filius spem conciperet, quod est non minùs indignum, si minora speraſſet, ac voluisset, quam par erat, vt reciperet, erátque à iustissimo remuneratore recepturus: Aut tanquam æqui, rectique, & omninò conuenientis ignarus ageret, quod plenitudini scientiæ Christi inferiùs asserendæ repugnat, si se, suorúmque laborum exitus, & effectus omnes, diuinæ prouidentiæ cæco modo committeret; vti expedit vt nos faciamus, tum ob ignorantiam, tum ob affectus facilè exorbitantis lubricam conditionem. Voluit Christus Dominus ea omnia, & sola præmia per totam suorum operum, & meritorum collectionem obtinere, quæ de facto obtinuit, fuitque iisdem meritis intrinsecum, ne plura, aut maiora merentur, aut obtinerent. Quia verò, quæ de facto suis meritis obtinuit Christus Dominus, fuerunt finita, & intra finitum numerum, intensionem, ac perfectionem contenta, efficitur valorem eorum, magnitudinem, & vim meritoriam extensiuam in actu secundo fuisse limitatam, ac finitam.

Art. 3. At magnitudo intensiua meritorum Christi in actu secundo, & consequenter magnitudo etiam extensiua in actu primo, fuit simpliciter infinita: Eadem nimirùm ratione, qua fieri minimè potest, vt contemnatur hic homo Christus, quin contemnatur diuinitas Verbi intrinsecè illum constituentis, nec etiam fieri potest, vt contemnatur meritum huius hominis Christi, quin contemnatur eius dignitas, quæ est indistincta à diuinitate & qua idem meritum intrinsecè constituitur, vt apparet ex quæst. præcedenti. Meritum autem, quod dimittitur absque præmio sibi congruente, eo ipso contemnitur, vel absolutè secundum se, vel comparatione alicuius boni incompossibilis cum eodem præmio. Cùm igitur contemptus diuinitatis, tum absolutè secundum se; tum sub qualibet comparatione, sit intrinsecè inhonestus, ac turpis; atque Deo repugnet, quidquid est intrinsecè inhonestum, ac turpe: patet Deo repugnare, vt aliquod Christi meritum dimittat absque præmio congruente ipsi, idque ob magnitudinem infinitam dignitatis intrinsecè inclusæ in tali merito; Qua in re dictum est consistere infinitatem intensiuam meriti. Ergò merita, & satisfactio Christi de qua est eadem ratio, sunt infinita simpliciter intensiuè etiam in actu secundo, inferentia scilicet existentiam sui præmij vi infinita, & essentialiter inimpedibili ob suam perfectionem, quominùs consequantur præmium sibi correspondens.

Art. 4. Indidem deducitur infinitas extensiua in actu primo; Quia poterat Christus Dominus intendere, & postulare quodlibet præmium maius, & maius in infinitum pro compensatione cuiusuis sui operis meritorij, quin propterea excederet dignitatem operis, quæ videlicet erat, vt dictum est, eadem cum dignitate infinita diuinitatis. Sed in actu secundo restringitur amplitudo ista, & capacitas simpliciter infinita præexistens ex parte actus primi: restringitur, inquam, ex intentione, & voluntate efficaci Christi Domini, ad præmium finitum, & determinatum, ad eum scilicet cumulum bonorum, quem expediebat iuxta præsentem huius Vniuersi conditionem, & statum, vt ipse obtineret. Ad eum profectò modum, quo omnipotentia latè patens in infinitum ex parte actus primi, determinatur in actu secundo ex libera Dei electione, ad finitum, ac determinatum istum, qui de facto existit, numerum, & magnitudinem effectuum. Æquiparatur enim vis meritoria Christi actiuitati physicæ omnipotentiæ diuinæ ob eandem diuinitatis infinitudinem vtrobique inexistentem.

Sententiam istam bimembrem confirmant argumenta in vtramque partem quæstionis proposita. Sed quatenùs quæ pro vna qualibet parte sunt posita, possunt aliquod specimen habere aduersus alteram, necesse est omnia respondendo & exponendo percurrere.

Ad 1. Igitur partis negatiuæ. Inter dignitatem finitam puri hominis, & infinitam dignitatem Christi Domini, hoc est vniforme, quod neutra dignificat opus ad præmium arithmeticè æquale dignitati operantis. Sed in eo est disparitas, quod in homine puro gratia creata, ideóque limitatæ dignitatis, & vilitati, ac indignitati aliorum comprincipiorum attemperata, nec potens tantundem, sed multò minus præstare in obsequium, & gloriam alterius, quem solùm respicit, vt terminum extrinsecum, quàm in vtilitatem, & decus proprij subiecti, quod intrinsecè perficit, non solùm nequit dignificare opus ad gratiam arithmeticè æqualem, verum nec potest dignificare indiscriminatim ad quemlibet gradum gratiæ infrà eandem æqualitatem, sed ad multò minorem cum proportione geometrica maioris ad multò minus.

At sanctitas increata Verbi, ideóque infinita, nec limitabilis, ac deprimibilis per vilitatem aliorum

comprincipiorum, & infinitè magis communicata Deo, cui obsequitur per opera humanitatis, quàm eidem humanitati, potest ea dignificare infinitè magis, vt mox ad 2. clariùs dicetur, quàm ipsam humanitatem, ideoque potest communicare ipsis valorem intensiuè infinitum, & sufficientem ad quoduis indiscriminatim præmium infra sibi Arithmeticè æquale; hoc est, ad quoduis absolutè possibile, & conferibile à Deo, perinde atque si absque ministerio, & consortio vllius creaturæ Deus Deo obsequeretur. Hæc nimirum est prærogatiua boni simpliciter, & in omni genere infiniti, vt coniunctũ cum imperfectione rei creatæ non propterea vilescat, sed perinde debeat æstimari, atque si esset solum, & seiunctũ ab omni imperfectione, vtpote continens in se inamissibiliter perfectionem contrariam tali imperfectioni.

Ad 2. Sanctitas infinita Verbi non dignificat opera humanitatis tantùm mediatè, dignificando immediatè humanitatem, sed dignificat immediatè; quia est immediatum eorum principium tanquam vltimum complementum substantiale humanitatis influentis efficienter, & non potentis influere, quin pro priori naturæ præsupponatur subsistens, & vltimò completa. Vnde est, vt etiam immediatè in genere causæ formalis, vel quasi causæ formalis, constituat intrinsecè valorem meritorium eorundem operum. Quapropter ly, quatenus sanctificat, admittitur vt significat sanctificationẽ humanitatis priorem natura, quàm dignificationẽ operum, eámque sanctificationẽ esse per se prærequisitam ad istam dignificationẽ; non verò vt significat mediatam tantùm operum dignificationem, sicuti contendit P. Vasquez.

Ad 3. Peccatum contemnit Deum, non vt est in se ipso, sed vt apparet in præuia cognitione. Apparet verò in ea cognitione inadæquatè, & imperfectè; ideoque refundit in peccatum malitiam finitam, ac limitatam. At verò Verbum Diuinum est principium particulare operum Christi meritoriorum, ac pœnalium, vt est physicè in se ipso, inque illa demittitur secundùm totam suam dignitatem infinitam, atque ideò ea dignificat illimitate, ac infinitè ratione vnionis, & actionis applicantium totum hominem Deum, vt est in se. Quod significatur 5. ad Ephes. 2. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis:* & 2. ad Philip. 8. *Humiliauit semetipsum factus obediens vsque ad mortem.* In quibus certissimè ponderatur dilectio, traditio, & humiliatio, non humanitatis in abstracto, sed hominis in concreto provt includentis infinitam Verbi Diuini maiestatem, vt est in se: Vnde Chrysostomo dicere licuit homilia 7. in ea verba ad Philipp. col. 3. fine: *Quantum habuit celsitudinis, tantum humilitatis vicissim subiit*: id est humilitas fuit æstimabilis iuxta æstimationem eius celsitudinis, quæ profectò erat ex diuinitate.

Ad 4. Merito infinito extensiuè in actu secundo debetur præmium infinitum, non verò infinitè tantùm intensiuè, vel etiam extensiuè, sed solùm in actu primo. Qua etiam distinctione occurritur illationi de minori potestate Dei ad præmiandum: Hæc enim est maior quauis potestate merendi, vt redacta ad actum secundum. Iam præmium debere esse maius merito, verificatur de ea parte meriti, quæ est opus laboriosum, & habet rationem puri medij in ordine ad præmium, non verò de quauis forma, aut quasi forma dignificãte tale opus, nec habente rationẽ puri medij, qualis est dignitas Verbi Diuini existẽs ratione sui essentialiter. Hoc enim modo faciendam esse comparationem pro excessu præmij supra meritum satis apertè docuit Apostolus dicens 2. ad Cor. 4. 17. *Momentaneum, & leue tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur.* Vbi cum magnitudine præmij comparat solum, quod habet rationem tribulationis, & adhibetur, vt medium, & cessat obtento præmio.

Ad 5. Nullũ est inconueniens diuinitatẽ seipsa sibi imponere necessitatẽ aliquid faciendi; sed quòd talem necessitatem illi imponat aliquid pure creatum, hoc est inconueniens. Meritum autem, Christi habet ab ipsa diuinitate formaliter vim necessitandi ad præmij collationem, & non aliunde, vt dictum est.

Ad 6. Remedium potest esse superabundans, vel quia aliquid minùs sufficeret, & tunc datur superfluitas in ratione remedij; vel quia licet nihil sit minùs quod sufficiat, datur in eo plus boni, quam esset malum præcedens; & tunc nulla est superfluitas. Quia omne id, sine quo aliquid haberi non potest, est necessarium ad illud, & necessarium opponitur superfluo; Atque hoc secundo modo est superabundans satisfactio Christi, vt constat ex quæst. 9. Neque verò est contra rectam prouidentiam adhibere aliquid plus hoc modo ex parte medij, & facere solutionem maiorem, quàm sit debitum, si, quod adhibetur, vt medium, aut datur in pretium, non habet rationem puri medij, & puri pretij secundum eum excessum, sed est eatenus appetibile per se, vt finis. Operationes autem pœnales Christi secundum suam præcisè entitatem, secundum quam habent rationem puri medij, & pretij, sunt quid minùs quam malitia peccati. Substantia verò Christi, & dignitas proueniens ex Verbo Diuino, quam intrinsecè includunt eædem operationes, quatenus sunt meritoriæ, & satisfactoriæ de condigno, & secundum quam solam conuenit illis excessus supra malitiam peccati, non habent rationem puri medij, & pretij, sed sunt æstimabiles, & appetibiles per se, vt finis. Demum nec reliquæ operationes meritoriæ, & satisfactoriæ Christi, præter primam, sunt superfluæ; Quia Christus per totam suorum actuum collectionem, & non per partem eorum, voluit operari nostram reparationem. Vnde nullus eorum seorsim ab omnibus aliis habuit vim in actu secundo sufficientem ad inducenda præmia, quæ de facto collata sunt Christo, aut partem eorum, vt liquet ex priori parte responsionis ad quæstionem. Vt verò ita vellet Christus Dominus fuit omninò conueniens propter alias rationes, de quibus alibi.

Ad 7. Peculiaris satisfactio cuiusque peccatoris est necessaria non ex defectu valoris intensiui in actu secundò, & extensiui in actu primo conuenientis satisfactioni Christi; Sed Quia ad bonum regimen generis humani, & ad homines in officio continendos expediebat, vt merita Christi non prodessent ad remissionem peccatorum, nisi dependenter ab applicatione per sacramenta, & actus cuiusque proprios; eáque ratione voluit Christus Dominus, vt ita fieret: Vt autem non existeret Christus, vel vt iam exittens non haberet vnde satisfacere posset, & quo satisfaceret, non erat imprimis pœna debita peccato; Quia peccatori non debetur malum directè nocens existentiæ innocentis, & impediens ea bona, quæ ipsi debentur ex suppositione, quod existat, maximè verò vt vtatur sua libertate prout libet, licet inde possit maximum peccatoris bonum resultare: sed solùm est indignus peccator ratione peccati, vt, quantum ad ipsum attinet, & intuitu ipsius, talia bona existant. Deinde hic agitur de necessitate, sufficientia, & superabundantia satisfactionis Christi ad remissionem peccati quoad reatum culpæ, & pœnæ æternæ damnationis secundum se, non quoad reatum aliarum pœnarum accidentalium, seu ad tempus, aut quoad bona extrinseca, de quibus non est difficultas. Vnde illud argumentum, quod originem ducit ex P. Vasquez, non attingit scopum quæstionis iuxta sensum eius cõmunem apud Theologos.

Ad 8. Conceditur totum: solùm enim probat, idque benè, meritum Christi non fuisse infinitum, ac indeterminatum extensiuè in actu secundo.

Art. 1.

Art. 1. Ad 9. Vnum opus laboriosum, quale est omne opus meritorium, non potest esse præmium, saltem adæquatum, alterius operis laborioſi, præsertim si non sit magis lucratiuum, ac pretiosum, quàm opus, cui ipsum rependitur, vt supponitur in Christo: Ex. gr. vnum ieiunium non est se solo bonum præmium alterius ieiunij, & labor diurnus in vinea alterius laboris diurni in eadem Quia est de conceptu meriti esse allatiuum boni formaliter per se ipsum vtilis, ac delectabilis, & permutantis laborem cum requie; vtque sit vel purum pretium, vel certè vt habeat plus de ratione pretij, quàm solutionis; quod sufficit vt illi repugnet infinitas in ratione præmij, ac proinde vt sit præmium æquale alterius infiniti meriti. Deinde cuius Christi merito debetur præmium æternum, cùm & nostris meritis tale præmium debeatur: repugnat autem merito esse æternum, quia essentialiter est tendentia ad terminum à Deo præfixum, nec est prudenter eligibilis labor nunquam ceſſaturus, nec peruenturus vnquam ad requiem: Meritum verò essentialiter est opus prudenter eligibile.

Art. 2. Multò minùs vnio alia hypostatica potest rependi, vt præmium merito Christi: Quia existentia alterius hominis Dei, ac proinde paris cum Christo dignitatis, ac potestatis, potiùs præiudicaret supremo, & vnico dominio, ac principatui creato Christi debito sibi ex natura rei supra totum vniuersum. Est verò contra rationem præmij, vt afferat præiudicium præmiato. Deinde nec meritum superadditum merito, nec alia vnio hypostatica afferret infinitam vtilitatem, vel Christo Domino, vel vlli alteri; & consequenter cùm præmium æstimetur ex vtilitate, neutrum esset æquale operationi prout infinitæ simpliciter in ratione meriti, quod non æstimatur ex magnitudine vtilitatis inde resultantis in remunerationem, vt dictum est q. præcedenti ad 7.

Art. 3. Quod ad impeditionem attinet meriti Christi per meritum contrarium alterius Christi, valdè imprimis probabile est, vt dicetur alibi, repugnare metaphysicè, vt duæ naturæ simul assumantur ab eadem, vel diuersis personis diuinis: atque ex suppositione implicanti sequuntur per se implicantia. Deinde, vt id esset possibile, non est periculum, vt naturæ deificatæ ita ineptirent operando, & inuicem sibi repugnando, altera intendente remissionem peccatorum, infinito ad id exhibito pretio, altera volente æqualibus impensis tam honestum conatum impedire, & nihil aliud; Sicut nos ineptire possumus cogitando, & inuicem circa hæc contendendo; sed prima inuiolabilis lex perfectionis propriæ earum esset, vt amicabiliter, ac vnanimiter operarentur, vtraque volente, vt honestiora intendenti cederet prout intendisset; & sic, vel in alium similem modum, inter se immediatè paciscendo, aut reiiciendo in iudicium electionemque diuinam, exitum, & applicationem absolutam suorum meritorum.

Art. 4. Denique, quod caput est, ex impeditione æqualis per æquale neutrius dignitas, vel indignitas determinatè concluditur; sed est aliundè alterutra pars probanda. Idem similiter dico de alio Christi merito, & alia vnione hypostatica datis in præmium Christo Domino, si supponatur, vti supponitur in argumento, meritum Christi, & vnionem hypostaticam esse tanti valoris, ac æstimationis in ratione præmij, & compensationis, atque sunt meritum quidem in ratione obsequij, vnio verò in ratione dignationis. Admissa enim ea suppositione aliundè ostendendum est de vtroque simul extremo, vel altero, an sit finitum, an infinitum.

Ad 1. Partis affirmantis. Illa causalis: *Quia merita Christi sunt infinita*: accipienda est de infinitate intensiua. Inde enim fit, vt satisfactio Christi post quaslibet peccatorum remissiones inducat nouam remissionem cum eadem semper vi, & efficacitate infinita, absque vlla quoad hoc diminutione; perinde atque si nihil antecedenter operata fuisset. In hoc eodem sensu accipienda sunt cætera eiusdem generis testimonia. Secundum similiter nihil probat de infinitate extensiua in actu secundo.

Ad 3. Numerus accipientium, immò & potentium accipere ex thesauro meritorum Christi, est finitus, & determinatus; similiterque est finitum, & determinatum tempus, pro quo possunt accipere, necnon virtus, & opportunitates accipiendi. Multiplicatio enim hominum, & tempus, pro quo erunt Viatores, id est capaces de nouo accipiendi, habent finem; ac per consequens opportunitates etiam, & virtus accipiendi, sunt finitæ. Quapropter omnes accipient de plenitudine nunquam diminuta sensu explicato ad 1. huius partis; poterunt verò accipere semper, & quotieslibet, his duabus particulis determinatis ex parte materiæ: *ad tempus finitum*, *& finitum numerum opportunitatum*; ita vt aptitudo accipiendi sit simpliciter sine fine ex parte actus primi.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm satisfactio Christi fuerit ex iustitia commutatiua?

VIdetur specialiter repugnare satisfactioni Christi, vt fuerit ex hac iustitia. 1. Quia est de ratione virtutis iustitiæ, vt sit ad alterum; nemo enim satisfacit ex iustitia sibi. Principium autem, *Quod*, satisfactionis exhibitæ à Christo est Verbum diuinum, quod non distinguitur à Deo creditore, cui facta est satisfactio. Defecit ergò alteritas satisfacientis, & creditoris necessaria ad iustitiam satisfactionis.

2. De conceptu satisfactionis ex iustitia est, vt sit debita ab exhibente. Quia quod non debetur, non redditur ex iustitia, sed erogatur ex liberalitate, aut alia simili virtute. Satisfactio autem æqualis peccato, nec erat debita à peccatoribus, qui scilicet exhibere illam minimè potebant, vt dictum est, nec erat debita à Christo Domino, qui non peccauerat.

3. Solutio ex iustitia oportet, vt fiat à debitore; nec enim Petrus debitor absoluitur à debito propter pecunias erogatas creditori à Paulo: Christus autem nec satisfactionis, quam exhibuit, nec satispassionis, cui nos eramus obnoxij, debitor erat: Sed neque, vt fideiussor debere poterat; quia repugnat, vt debeat fideiussor, quod non debebat is, cui fideiubet. Nos autem satisfactionem, quam exhibuit Christus Dominus, non debebamus, vtpote nobis impossibile; & satispassionem, qualem debebamus, non subiit, nec fieri potuit, vt deberet subire.

4. Est de essentia iustitiæ commutatiuæ, vt constituat æqualitatem arithmeticam inter datum, & acceptum; inter debitum, & solutionem: Satisfactio autem Christi non fuit æqualis arithmeticè, sed superabundans, & quidem infinitè, vt dictum est: Et præterea ratione formæ, seu quasi formæ essentialiter indiuisibilis, & includentis infinitatem secundùm quamlibet formalitatem, neque per rationem poterat seiungi aliquid æquale.

5 Non potest solutio esse iusta, si fiat ex bonis creditoris, aut ex debitis eidem alio titulo. Quidquid autem exhibuit Christus Dominus, erat proprium Dei creditoris, eidemque independenter à peccato debebatur omne obsequiũ possibile ratione infinitæ suę maiestatis, ratione creationis, aliorumque innumerabilium

bilium beneficiorum. Et specialiter Christus Dominus debeat quidquid pro nobis præstitit, ratione præcepti sibi impositi, vt id omne præstaret. Ac demum quod in satisfactione Christi erat maximè æstimabile, erat diuinitatis dignitas infinita, quæ est maximè propria Dei per identitatem.

Art. 1. Resp. Dictum est in quæstionibus de Iustitia, repugnare iustitiam commutatiuam tum Deo respectu aliorum, tum aliis respectu ipsius. Vnde in præsenti supponitur absolutè, satisfactionem Christi non fuisse ex iustitia commutatiua, sed ex charitate religiosa erga Deum, & misericordi erga nos, adiuncta insuper virtute obedientiæ, quatenus Christus Dominus per sua merita; ex amore Dei, honorem eius, & cultum peccato læsum reparauit, & nostræ indigentiæ, ac miseriis subuenit, obediens præcepto imposito sibi à Patre, vt vtrumque præstaret.

Art. 2. Cæterùm nulla est specialis ratio, quæ ostendat repugnare iustitiam commutatiuam, aut Deo respectu Christi, aut è conuerso, permittatque vt inter ipsos ea iustitia negetur, siue mutuò, siue non mutuò, quoad exhibitionem satisfactionis ex vna parte, & remissionis peccatorum, aliorúmque donorum ex altera; si inter Deum, & aliquem alium pro aliquo cuiusuis generis euentu, aut aliqua rerum vltro citròque exhibendarum conditione eadem admittatur. Quia diuersitas voluntatum, & liberarum facultatum, penes quas est iurium diuersitas, totaque alteritas spectans ad rationem iustitiæ, vt constat ex iisdem quæstionibus de Iustitia, datur inter Deum, & Christum Dominum, quàm maxima dari absolutè, ac desiderari potest. Iam ratio debiti nulla maior esse potest, aut in nobis respectu Dei, quàm quæ fundatur in peccato lethali, pro quo Christus satisfecit, aut in Deo respectu alicuius alterius, quàm quæ fundatur in infinito Christi merito. Demum æqualitas illa est exactissima inter datum, & acceptum à Deo, & homine, cum vtrique est intrinsecum, & essentiale, vt neque plus aliquid; neque minùs dari possit in compensationem alterutrius eorum; atque hoc modo diximus se habere meritum Christi respectu præmiij, quod accepit à Deo. Hæc autem sunt, ex quibus consurgit conceptus adæquatus iustitiæ commutatiuæ. Nulla igitur specialis ratio excludere illam potest à satisfactione Christi, & compensatione illi à Deo facta, si aliunde vniuersaliter non excludatur à Deo, & respectu Dei.

Art. 3. Et quidem rationes in contrarium propositæ, præter quartam quæ non est melior reliquis, si quid probarent, probarent vtique contra certum dogma fidei; nullam prorsus ex vlla virtute veram, ac propriam satisfactionem exhibere Deo potuisse Christum; Quia ad quamlibet eiusmodi satisfactionem pro offensa, est æquè necessarium, vt detur distinctio inter satisfacientem, & eum, cui satisfit: Vt præsupponatur debitum extinguendum per ipsam: Vt exhibeatur à debitore per se, vel per alium, loco, & nomine ipsius operantem, & habilem, qui eum repræsentet, atque moraliter in se quoad eam actionem contineat: Vt quod exhibetur, sit proprium exhibentis, & non debitum, alio titulo eiusdem rationis; quæ sunt omnia capita argumentorum, præter quartum. Et quod ad ipsum quartum argumentum attinet, excessus obsequij præstiti à Christo supra debitum præcedens est simpliciter infinitus; quod autem ita excedit, dicendum potius esset absolutè à formalitate præualenti, liberalis supererogatio quam satisfactio, & pretium: cùm tamen in sacris litteris operationes Christi significentur absolutè vt purum pretium, & satisfactio. Omnes igitur siue admittant, siue negent, vel absolutè, vel ex suppositione, iustitiam commutatiuam in satisfactione Christi, tenentur æqualiter ad solutionem eorum argumentorum.

Ad 1. Datur inter Deum, & Christum distinctio realis naturarum, voluntatum, & liberæ facultatis; Atque hæc, & non suppositorum alteritas: pertinet ad diuersitatem iurium, & consequenter ad rationem iustitiæ commutatiuæ, vt dictum est. Vnde nullum est inconueniens deesse inter commutantes distinctionem suppositorum, dummodo sola hæc desit.

Ad 2. Sufficit ad iustitiam commutatiuam, vt, quod soluitur, debeatur formaliter, aut æquiualenter, determinatè, aut disiunctiuè, vel conditionatè. Satisfactio autem exhibita à Christo æquiualet satispassioni debitæ pro peccato; & peccator tenetur ratione peccati ad satisfactionem, vel satispassionem, aut ad istam determinatè sub hac conditione, quod illam prius non præstiterit.

Ad 3. Christus Dominus est caput generis humani, & nos sumus eius membra. Vnde potuit iure suo nos repræsentare, & nomine nostro satisfacere, substituens se nobis pro nostro debito ex consensu creditoris iuxta illud: *Dolores nostros ipse tulit, & languores nostros ipse portauit.* Atque hoc sufficit ad rationem iustæ solutionis, & commutationis, si nihil obstet aliud.

Ad 4. Æqualitas inter datum, & acceptum propria iustitiæ commutatiuæ in hoc consistit, vt neuter commutantium plus, aut minùs dare, aut accipere debeat: idque ita accidat ex natura ipsa eorum, quæ quisque dat, & accipit. Dictum autem est in quæst. præcedenti adfuisse hanc æqualitatem in satisfactione Christi ob eius valorem extensiuè finitum, & omninò commensuratum præmiis, quæ de facto ratione ipsius collata sunt, & quorum priuatio erat debita ratione peccati; tametsi idem valor fuerit intensiuè infinitus, & superabundans, quod nihil obest iustitiæ commutationis; quæ videlicet solam respicit æqualitatem iurium, ita, vt neutri parti quidquam iuris supersit ad aliquid amplius.

Art. 4. Ad 5. Potest imprimis eadem actione satisfieri multiplici obligationi iustitiæ, aliarúmque virtutum. Si enim centum quæ debes creditori erga te benefico, constituto in graui necessitate, & præcipiente superiore, satisfactum erit indiuisim obligationi iustitiæ, gratitudinis, charitatis, misericordiæ, & obedientiæ. Sic igitur etiam in re nostra fieri potuisset, si aliud commune Christo, & cæteris non obstitisset.

Art. 2. Deinde operationes Christi erant tam propriæ ipsius, quàm proprium potest esse aliquid aliud alicuius alterius, non obstante dominio Dei super omnia quod est diuersæ rationis à Dominio naturæ creatæ; illud enim est solius excellentiæ, istud verò vtilitatis; ideoque sunt inuicem compossibilia, immò, & essentialiter connexa circa eadem res, licet sint essentialiter incompossibilia duo dominia in solidum duplicis creaturæ circa eandem rem, de quo dictum est in quæstionibns de iustitia.

Art. 3. Denique dignitas infinita Verbi Diuini facta est propria humanitatis quoad omnem vtilitatẽ, quæ inde potest resultare; facta enim est ea vnio gratia humanitatis, vt finis cui vtilitatis. Vnde Christus satisfaciens per opera, vt dignificata per Verbum Diuinum satisfecit ex propriis eo genere proprietatis, quo cuiusque sunt propriæ res purè creatæ quam maximè suæ. Neque quidquam obest eandem Verbi dignitatem esse propriam Dei per identitatem; quia hæc proprietas est alterius generis, & incompossibilis cum proprietate vtilitatis ad alium pertinente, vt modò dicebatur.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm remedium peccati fuerit causa finalis adæquata Incarnationis Verbi Diuini?

VIdetur fuisse. 1. Quia de finibus operum Dei non potest nobis constare nisi ex ipsius reuelatione, quæ in sacris litteris manifestatur. In sacris autem litteris solùm remedium peccati exprimitur, vt finis Incarnationis. Lucæ 19.10. *Venit enim filius hominis quærere, & saluum facere, quod perierat:* Ad Rom. 3.25. *Quem Deus proposuit propitiationem per fidem, &c. propter remissionem præcedentium delictorum.* Ad Galatas 45. *Misit Deus filium suum factum ex muliere factum sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.* 1. ad Timoth. 1. *Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere.* 1. Ioan. 3.8. *In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli.* Et ibidem cap. 4. versu 10. *Misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Idem vniformiter habetur, vbicunque fit mentio huius missionis, & causæ mittendi: Vnde in Nicæno symbolo fidei hoc idem vnicè credendum proponitur circa hoc punctum: *Qui propter nos, & propter nostram salutem descendit de Cœlis.* Ergo remedium peccati, & nostra salus, quatenus per illud obtenta, credenda est vnica, & adæquata causa finalis Incarnationis.

2. Augustinus lib. 1. de pecc. mer. & remiss. cap. 26. initio cùm proposuisset aceruatim cogere, vti facit capite sequenti, testimonia modò indicata cum multis eiusmodi aliis. *Quibus*, inquit, *appareat Dominum Iesum Christum non aliam ob causam in carne venisse, at forma serui accepta factum obedientem vsque ad mortem crucis, nisi vt hac dispensatione misericordissimæ gratiæ omnes, quibus tanquam membris in suo corpore constitutis caput est, ad capessendum regnum cœlorum viuificaret, saluos faceret, liberaret, redimeret, illuminaret, qui prius fuissent in peccatorum morte languoribus, &c.* Prosequitur enim fusè eandem confirmando, & multipliciter replicando scientiam. Ergo ex Augustino remedium peccati, & nihil aliud fuit causa finalis Incarnationis Verbi; Nec nisi in hoc sensu accipi possunt loca scripturæ, in quibus significatur motiuum Incarnationis; hoc enim exprimunt clarè illa verba: *Quibus appareat non aliam ob causam.* Eodem ferè modo loquuntur inque eundem sensum plurimum inclinant plerique alij Patres.

3. Maximi mysterij conueniebat præstantissimum esse finem; Sapiens enim Architectus non iacit fundamentum, nisi quale intendit erigere ædificium. Mysterium autem Incarnationis est omnium maximum post mysterium Trinitatis. Ergo finis proprius eius id solùm esse debuit, quod est præstantissimum infra finem diuinæ Trinitatis, qui est ipse Deus: Cuiusmodi porrò finis est remedium peccati; quod apparet ex tribus. Primò quia hoc remedium fit formaliter, & immediatè per dona gratiæ, & gloriæ; quæ sunt maxima inter omnia purè creata, & quorum priuatio inducta erat per peccatum. Secundò quia peccatum ex suo genere est malum omnium maximum, & peruaserat totum genus humanum: Remedium verò maximi mali est maximum bonum; & quod pertinet ad communitatem, est præ cæteris omnibus diuinissimum, vt dicit Philosophus. Tertiò quò est difficilius, opus, eò est nobilius, ac glorioſius, magisque demonstrat, atque commendat virtutem sui principij; Remedium autem peccati est opus omnium difficillimum; Quia reliqua omnia opera perficit Deus, vel præexistente idonea dispositione ex parte subiecti, atque ideo facillimè; vel certè nulla præexistente dispositione contraria, atque ideo absque vlla difficultate; quandoquidem peccatum est vnicum impedimentum donorum Dei, vt pote vnicè aduersiuum diuinæ voluntatis à benefaciendo; cuiusmodi solùm impedimenti, ac indispositionis retardantis opus capax est Omnipotens. Omnipotéti enim nulla potest occurrere difficultas, postquam voluit, sed solùm quominus velit, occurrente causa odij, displicentiæ, & auersionis, quæ causa est solùm peccatum. Cætera namque omnia placent Deo, vt pote facta ipso volente, ac intendente.

Art. 1. Resp. Omnium, & quarumlibet rerum amabilitatem actu ipsis conuenientem explet necessariò amor diuinus; & quem vnumquodque gradum bonitatis, & perfectionis obtinet in se comparatione aliarum rerum, eundem teneat necesse est in proportionali quantitate amoris diuini; Quia diuina voluntas, eiusque inclinatio est causa, & mensura omnis bonitatis; nec fieri potest, vti contingit in nostra voluntate ratione suæ imperfectionis, & eius, quæ inest cognitioni quà dirigitur, & causalitatis obiectorum in eius actus prout apparentium in eadem cognitione admodum fallaci quoad substantiam, & modum repræsentandi alia, & aliter atque sunt in se. Non, inquam, ita fieri potest, vt Deus magis ad minùs bona afficiatur, & minùs ad meliora; sic enim fieret, vt mensuratum non correspondaret suæ iustæ mensuræ, & effectus prætergrederetur limites sibi præfixos à sua causa de re videri potest quæst. 25. de Deo.

Art. 2. Cùm ergo Christus Dominus præcellat bonitate, & perfectione cæteris omnibus infra Deum; constat ipsum dictum à Deo esse præ cæteris omnibus, iuxta illud Matth. 3.17. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui:* dilectione videlicet, & complacentia paterna, qui est affectus in vnoquoque maximus ex natura rei infra eum, quo Deum, & post Deum se quisque prosequitur. Quia verò finis amatur magis, quàm quæ sunt ad finem: constat rursus Christum Dominum extitisse primo, ac principaliter gratia sui, & per se ipsum fuisse causam finalem huius mysterij primariam infra diuinitatem secundum se, quæ est finis vltimus rerum omnium. Quod & ab Apostolo significatur in illis eius verbis expensis quæst. 5. in primo argumento: *Omnia vestra sunt, vos autem Christi; Christus autem Dei.* Eandem in intentione diuina præeminentiam Christi super omnia creata prædicat magnificè idem Apostolus 1. ad Coloss. 18. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis, vt sit in omnibus ipse primatum tenens; quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum.* Intentus est itaque Christus à Deo, vt caput Ecclesiæ, vt principium totius gratiæ, vt primogenitus inter omnes mortales, & inter omnia absolutè creata primatum tenens; prius vt habens in se omnem omnium donorum plenitudinem, & deinde, vt deriuans partem eius in cæteros pro eorum reconciliatione. Intentus igitur est primò, ac principaliter gratia sui, & vt subordinans sibi secundum se reliquas existentiæ suæ causas finales extra Deum.

Art. 3. Cæterùm inter omnia purè creata remedium peccati fuit procul dubio causa finalis præcipua, non tamen vnica, & adæquata Incarnationis. Non quidem vnica, & adæquata; Quia nihil boni casu, & præter intentionem diuinam prouenit ex operibus Dei; sed omnia, & singula bona, quæ inde proueniunt, intendit formaliter, vt fines suæ operationis ad extra: Omnes namque causas disponit per prouidentiam comprehensiuam earum, atque adeo

ordinatiuam ipsarum ad omnes, & singulos effectus, ac fines, ad quos futuræ sunt vtiles ; nec fieri potest, vt prætergrediantur in bonos limites suæ intentionis beneficæ. Ex incarnatione autem Verbi Diuini alia bona prouenerunt præter remedium peccati : nimirum dona gratiæ Angelis collata, necnon primis parentibus ante peccatum, vt infrà dicetur. Sed neque gratiam medecinalem induxit incarnatio Verbi præcisè quatenus necessaria erat ad exclusionem peccati, verùm multò vberiorem iuxta illud Ioan. 10. 10. *Ego veni, vt vitam habeant* (quæ non habetur sine exclusione peccati) *& abundatius habeant* : quod aliquid proinde superaddit vltra eandem exclusionem.

Art. 4. Remedium verò peccati fuisse finem inter purè creata præcipuum, probant efficaciter rationes dubitandi propositæ : hoc enim vt minimùm illis est concedendum. Veruntamen in ipso remedio duo sunt consideranda, nempe terminus à quo, & terminus ad quem ; hoc est, malum, quod excluditur, & bonum, quod inducitur ; Atque inter hæc duo inductio boni præeminet exclusioni mali & habet rationem finis præcipuè intenti magis quam exclusio mali. Quia odium mali fundatur in amore boni, & non è conuerso : Ita vt ratio fugæ à malo sit adhæsio ad bonum non verò ea fuga huius adhæsionis : Bonum enim est appetibile secundum se, tametsi nullum præcedat malum excludendum eius inductione ; Malum verò non fugitur, nisi adsit bonum inducendum eius exclusione. Appetitur namque sanitas corporis, & gratia animæ, tametsi nulla præcedat ægritudo aut peccatum, quæ excludantur per ea bona. At de ægritudine, & peccato pellendis nemo sollicitus esse potest, nisi intuitu bonorum, quæ per ea mala impediuntur. Mouet autem magis, quod per se, quam quod ratione alterius mouet. Dona igitur gratiæ, quæ per Christum obuenere, præcipuè sunt intenta à Deo, habentque magis rationem finis, quatenus sunt positiuè perfectiua, & sanctificatiua hominis, quam quatenus sunt medecinalia, & reparatiua peccati. Propterea in citato testimonio ad Galatas 4. 5. fit gradus ex redemptione, seu liberatione à peccato ad adoptionem filiorum, vt ad finem vlteriorem, & maximè intentum : *Vt eos, qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem filiorum reciperemus.*

Art. 5. Verùm quia dona gratiæ collata sunt Christo, vt præmium meritorum, & rationem præmij commendat plurimùm difficultas obtinendi bonum, quod datur in compensationem meriti ; atque difficultas, quæ per peccata obiicitur beneficentiæ diuinæ, est quàm maxima, propterea finis extrinsecus incarnationis potissimum, & vt plurimùm significatur in ordine ad deletionem peccatorum formaliter, vt patet ex supra positis testimoniis. Et quod Christus præstitit, exprimitur per conceptum victoriæ, vt liquet ex Apoc. 5. 5. *Ecce vicit leo de tribu Iuda:* & ad Corinth. 15. 54. *Absorpta est mors in victoria:* & iterum ; *Deo autem gratias, qui dedit victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum.*

Ad 1. In illis locis agitur de fine extrinseco, & creato Incarnationis : nimirùm de opere, ad quod perficiendum venit Christus. In quo genere iam dictum est remedium peccati fuisse finem præcipuum, & qua ratione id verificetur.

Similiter Augustinus in 2. agit de fine Incarnationis relatiuè ad genus humanum vniuersim : nec vt aliò vniuersaliùs, aut magis in particulari respiceret, permittebat eius scopus illo in loco. Scopus enim erat illatio peccati originalis ex institutione baptismi facta pro posteris Adæ etiam paruulis. Quare illa negatiua. *Non aliam ob causam in carne venisse* ; restringenda est ex subiecta materia, & scopo ad finem creatum extrinsecum Christo, & in ordine ad communitatem generis humani ; præterquàm, quòd omnia alia ordinata sunt aliquo modo, & conduxere de facto ad remedium peccati : Idque sufficit, vt sine violentia ; verificetur, nullam aliam fuisse causam, præter remedium ; ideò est, nullam fuisse adæquatè distinctam ab ista, & quæ ad eam non reuocetur, tametsi aliqua intenta sit ratione sui, & ob innocentes.

Ad 3. Christus Dominus non habet rationem puri remedij, sicut artefacta, sed est principaliter ratione sui : Quia est præstantior iis, quæ mediante ipso obtenta sunt. Deinde non est inconueniens causam nobilissimam ordinari ad plures effectus inter se inæquales, dummodo adsit vnus nobilissimus, ad quem præcipuè ordinetur ; qualis effectus est remedium peccati respectu Christi, vt dictum est. De reliquo fauet nostræ sententiæ illud argumentum & bene probat.

QVÆSTIO XIV.

Vtrùm originalis, an verò actualium peccatorum fuerit causa finalis præcipua Incarnationis Verbi Diuini ?

VIdetur remedium actualium fuisse causam præcipuam. 1. Quia remedium mali maioris est præstantius, ac proinde magis intentum. Malitia autem peccati actualis est maior, quia est magis voluntarium, magisque ab intrinseco, & quia non solùm inducit pœnam damni, quæ est communis originali, sed præterea pœnam æternam sensus, quam non inducit originale. Immò, & ipsa pœna damni est maior, & acerbior respectu peccati actualis ; quia originali debetur minima pœna, vt dicit Augustinus lib. 5. contra Iulianum cap. 8. ad finem.

2. Apostolus ad Galatas 2. 20. dum dixit : *In fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit semet ipsum pro me* : docuit vnumquémque æstimare satisfactionem Christi perinde atque si pro ipso solo exhibita fuisset. Hoc autem subsistere non posset, si Christus & eius satisfactio primò, & principaliter ordinatæ fuissent in remedium originalis, quod indiuisim pertinet ad totum genus humanum, secundariò verò tantum, & accessoriè pro peccatis actualibus, quæ ita sunt cuiusque propria, vt non sint aliis communia.

3. Immò videtur Christum pro solis actualibus satisfeciisse, & non pro originali : quia satisfactio pro eo tantùm peccato valet, cuius satisspassione, & propria pœna proportionem habet. Christus autem sustinuit pro peccatis pœnam sensus, qualis pœna debetur peccatis actualibus, cùm originali sola pœna damni debeatur, quam non subiit Christus dominus : Nunquam enim caruit visione, & fruitione Dei.

4. Peccata actualia sunt multò plura ; quàm originalia. Quia in vnoquoque non datur nisi vnum peccatum originale ; actualia verò in plurimis sunt quàm plura, ita vt facta computatione vtriusque multitudinis, plusquam singula singulis hominibus correspondere videantur. Malo autem latiùs patenti potissimum subueniendum est subueniatque primo, ac maximo conatu necesse est, qui agit ex vera, & pura dilectione, vti agit Deus, iuxta illud : *Sic Deus dilexit mundum, &c.*

Resp. Peccatum originale, & personale se habent tanquam excedens, & excessum. Quia peccatum originale

originale est maius extensiuè, quatenus amplectitur totum genus humanum; Personale verò est maius intensiuè, vt liquet ex maiori pœna quam inducit, & ex maiori voluntarietate. Vnde vnusquisque in particulari maius beneficium recipit per remissionem cuiusuis sui peccati lethalis, quam per remissionem sui præcisè peccati originalis. Cæterum remedium vniuersale peccati originalis est maius absolutè beneficium, quam remedium omnium peccatorũ actualium; quia illud est bonum totius communitatis, istud verò singulorum; atque bonum communitatis diuinius, & eminentius est, iuxta Arist. 1. Eth. cap. 2. fine. Licet autem tam malum, quam bonum communitatis vsque adeò possit esse leue, vt præpondent maximum, seu malum, seu bonum aliquorum particularium; tamen peccatum originale non est leue, etiam præcisè, vt est vniuscuiusque seorsim proprium: Nec ita illi præponderat peccatum lethale actuale, sicut præponderat communitas particularibus personis; siquidem reddit hominem absolutè malum, & inimicum Dei, & priuat in æternum beatitudine supernaturali, constituitque in maximo periculo peccatorum actualium, debilitatis admodum, nec vno modo, viribus animæ quoad intellectum, & voluntatem: Remedium igitur originalis ob vniuersalitatem, tanti, & tam multiplicis mali fuit magis necessarium, maioríque momenti, & consequenter principaliùs intentum. Id quod apparebit magis ex responsione ad 4.

Ad 1. Peccatum lethale actuale est maius malum intensiuè, vt dictum est, idque solùm illis rationibus probatur; sed originale est maius malum extensiuè, eáque extensione coniuncta cum intensione, qualem insinuatum est illi conuenire, concluditur ipsum esse omnibus consideratis maius malum absolutè.

Ad 2. Non obstante præcipua intentione diuina remedij quatenus vniuersalis, adsunt duæ rationes, ob quas perinde æstimare quisque possit satisfactionem Christi, atque si pro ipso solo exhibita fuisset. Primò, quia meritum Christi tanta cum efficacitate, & plenitudine virtutis vnicuique subuenit, atque si nihil aliud operaretur, vt dictum est quæst. 11. Secundò, quia vnio charitatis efficit in voluntate bene ordinata, vt bonum aliorum reputet tanquam proprium, & ex eo augmentum gaudij potius quàm diminutionem consequatur, & gratias proinde agat pro omnibus bonis tanquam solummodò suis.

Ad 3. In satisfaciente solum spectatur pœnalitas contraria delectationi, ob quam illata fuit iniuria, & offensa; vtque ea pœnalitas valeat tantundem vt minimum, atque tota pœna debita peccato in ordine ad placandum offensum, quod in Christo non defuit, sed superabundauit. Vt verò eadem pœnalitas conueniat genere proximo cum pœna debita delicto, minime id requirit, præsertim si id non ferat conditio, & dignitas personæ satisfacientis, isque præstet abundè in genere sibi possibili: Aliàs neque pro actualibus satisfeciisset Christus, nisi quoad reatum pœnæ sensus, cùm pœnam damni subire neque pro vno instanti posset; & tamen est certum ex Fide sufficientissimè, & adæquatè eum satisfeciisse, quantum est ex se pro omni peccato tam originali, quam actuali quoad reatum culpæ, & vtriusque pœnæ, vt constat ex Apostolo toto cap. 2. ad Coloss. maximè à versu 5. & ex 1. Ioannis 2. 2. docetúrque distinctè ab Augustino in Enchir. cap. 49. versus finem.

Ad 4. Sicut ciuitas deteriùs haberet, si omnes incolæ, nullo excepto, decumberent simplici, nec vsque adeò graui morbo correpti, ità tamen vt nullus superesset idoneus aliis subuenire, & progressum mali cohibere: quam si aliqui, vel etiam permulti multiplici, & grauissimo morbo laborarent, superstitibus aliquibus sanis: Ita genus humanum deteriùs haberet infectum per originale, & inde valde decliue in actualia omnis generis; quam si peccata actualia, vtcunque multa, & grauia, quàm plurimos corrumperent, superstitibus nonnullis cum perfecta innocentia, qui per bona exempla, & sanam cælestem doctrinam reliquis subuenirent. Accedit in re nostra, quod est maximè considerandum, perfectam innocentiam, & inde consequentem æternam beatitudinem, vel etiam vnius tantummodò hominis præualere exuberanti suæ bonitatis magnitudine toti malo, qualiscunque damnationis quam plurimorum; quod non est huius loci explicare, sed est verissimum. Nulla igitur est comparatio instituta in argumento.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm detur in Deo multiplex decretum Incarnationis secundum varias rationes?

VIdetur dari. 1. Quia intendens in aliquo opere plures fines, quorum vnus non dependet ab aliis, sed est separabilis ab eis, necesse est, vt habeat plures circa illos intentiones, quarum vna non dependeat ab aliis, sed sit separabilis ab eis, maximè si intentiones sunt inseparabiles essentialiter à finibus per ipsas intentis: quales sunt omnes intentiones diuinæ efficaces: vtpote essentialiter infrustrabiles. Repugnat enim fines aliquos esse inuicem separabiles, simúlque non esse separabiles inuicem intentiones eorum, quæ sunt essentialiter inseparabiles ab eisdem. Deus autem intendit in opere incarnationis plures fines, quorum alij non dependent ab aliis, sed sunt separabiles ab eis, vt apparet ex duplici quæst. præced. Intendit enim substantiam incarnationis gratia sui; eáque existere potuit non existente remedio peccati. Rursus intendit remedium tum originalis peccati, tum actualium; & vtrumuis existere similiter potuit altero non existente: Ac demum intendit dona gratiæ innocentibus collata, quæ non minùs seiungi potuere ab omni remedio peccati. Necesse igitur est, vt Deus in opere incarnationis habuerit plures intentiones, pluraque decreta inuicem separabilia ac proinde distincta inter se circa substantiam Christi secundum se; circa eundem vt Redemptorem, tum generis humani à peccato originali, tum singulorum hominum à peccatis actualibus, & vt Mediatorem respectu innocentium.

2. Christus iam existens in se absolutè fuit indifferens ad redimendum, & non redimendum genus humanum, quandoquidem liberè redemit. Ergo decretum diuinum de existentia absoluta Christi secundum se fuit non minùs indifferens respectu decreti de nostra redemptione. Repugnat enim consequens esse indifferens ad aliquid, & antecedens essentialiter præsuppositum ab eodem consequenti, non esse similiter indifferens ad illud ipsum. Nihil autem est indifferens respectu sui. Ergo decretum de existentia Christi secundum se distinguitur à decreto de eiusdem meritis, & nostra redemptione.

3. Decretum remissiuum nostrorum peccatorum præsupponit scientiam visionis, qua cognoscuntur merita Christi, vt absolutè existentia; eandémque scientiam non præsupponit, sed potius præsupponitur ad eam, decretum de existentia Christi, & meritorum eius. Quia Deus remittit nobis peccata propter merita Christi, vt absolutè existentia; quod fieri non potest, quin antecedenter ea merita præui-

deat vt in se absolutè existentia. Motiuum enim volendi aliquid necessariò præcognoscitur ante actum, quo id ipsum est volitum. Ad eam porrò præuisionem determinatur Deus per existentiam absolutam meritorum in se ipsis quæ merita antecedit Christus vt eorum causa, & Christum antecedit similiter, vt eius causa, decretum de ipsius existentia; ac per consequens non consequitur ad eandem scientiam, sed potius ipsam antecedit. Nequit autem idem decretum respectu eiusdem scientiæ esse antecedens, & non esse antecedens, sed consequens. Admittendum est igitur circa ea obiecta plusquam vnum decretum.

4. Nostra salus, & remissio peccatorum est causa existentiæ Christi, & meritorum eius in genere causæ finalis, vt constat ex duplici quæst. præcedenti. Et è conuerso Christus; & eius merita sunt causa nostræ salutis, & remissionis peccatorum in genere causæ meritoriæ, vt infrà dicetur. Hoc autem fieri non potest, quin decretum intentitiuum nostræ salutis, & remissionis peccatorum sit aliquomodo causa decreti de existentia Christi, & meritorum eius: Et è conuerso decretum executiuum existentiæ Christi, & meritorum eius, sit mediantibus ipsis aliquomodo causa decreti exequentis nostram salutem, & remissionem peccatorum. Quia causa finalis, & meritoria non exercent vllam immediatam causalitatem in media, & præmia, sed mediante voluntate efficientis, & præmiantis causa immediatè à fine, & merito per præuiam cognitionem, ipsius quidem meriti, vt existentis in se absolutè; atque ideo, vt præsupponentis voluntatem sui executiuam, & intensiuam præmij; ipsius verò finis, vt possibilis existere mediante vna voluntate indiuisim intensiua sui, & mediorum; & deinde alia executiua mediorum; & alia demum executiua sui. Oportet igitur distinguere, vt minimùm, quadruplex decretum; nempe duplex intensiuum, duplex executiuum, vt verificetur meritum Christi fuisse propter præmium ipsi collatum, & hoc propter illud in diuerso genere causæ: Et non purè materialiter, ac concomitanter alterutrum alteri coexistere.

5. Si vnicum decretum diuinum virtualiter indiuisibile simul complecteretur, vellétque efficaciter absolutè, & omninò determinatè existentiam Christi quoad substantiam, eiusdem passibilitatem, passionem, & omnia, ac singula merita, remedium peccatorum actualium, & originalis, necnon auxilia gratiæ, qualia singulis distributa sunt de facto ex meritis Christi; aliis videlicet cum efficacia in actu secundo, aliis verò cum sola sufficientia; sequeretur (vt nihil in præsenti dicatur de interitu libertatis Christi respectu suæ passibilitatis, passionis, & meritorum omnium; & libertatis nostræ ad assensum, & dissensum respectu auxiliorum gratiæ per Christum ob decreti simpliciter antecedentis, & impedibilis tam Christi quam nostra libertate, connexionem essentialem cum iis omnibus, & singulis; de qua re alius est differendi locus), sequeretur, inquam, decretum Incarnationis non esse beneficum, nec ipsam Incarnationem habere rationem beneficij respectu eorum, qui abutuntur, maximè per impœnitentiam finalem, auxiliis gratiæ datis ex meritis Christi. Quia tale decretum esset intrinsecè connexum cum omnibus, & singulis peccatis impedientium in se fructum Incarnationis Verbi, & passionis Christi. Decretum autem essentialiter connexum antecedenter cum peccatis nequit esse beneficum respectu peccantium: nec respectu eorumdem potest habere rationem beneficij, quidquam ex eodem decreto resultans, maximè si sit antecedens ad actus peccaminosos, & tale, vt eo non dato peccata committi non possent, Qualia, sunt auxilia inefficacia gratiæ, & Christus, quatenùs est eorum principium. De ratione nimirum voluntatis beneficæ, & beneficij est esse optabile, & eligibile prudenter à beneficiario; Siquidem beneficium non confertur rationabiliter inuito, Nihil autem antecedens existentiam peccati, maximè impœnitentiæ finalis, & cum eadem connexum, seu præuisum coniungendum cum illa, est optabile, & eligibile prudenter. Quia præ omnibus aliis eligendum est, ne detur peccatum præsertim impœnitentiæ finalis. Iam verò sequela, quòd decretum Incarnationis non sit beneficum respectu omnium, & singulorum hominum, & quod existentia Christi non habeat rationem beneficij similiter vniuersalis, est prorsus absurda: Quia Deus, vt constat ex Rom. 8. 32. & Ioan. 3. 16. Non pro aliquibus tantùm hominibus tradidit filium suum, *sed pro nobis omnibus tradidit illum*: idque præstitit totius mundi, & non vnius tantùm partis dilectione, quæ duo vniuersalem beneficentiam essentialiter in se includunt.

6. Qui vult absolutè, & efficaciter aliquem finem, necesse est, vt eo ipso velit illa omnia, sine quibus talis finis existere nequit, si antecedenter non præuideantur iam aliunde existentia. Remedium autem peccati est finis, qui existere nequit non præexistentibus absolutè peccatis. Ergo Deus, cùm peccata velle non possit, nec remedium eorum velle potuit efficaciter, & absolutè, ante præuisionem absolutam eorundem. Decretum autem de existentia Christi secundum se fuit ante præuisionem absolutam peccatorum, quibus resistitur auxiliis gratiæ Dei per Christum; & maximè eorum, quæ contra ipsam Christi personam commissa sunt: Quia fuit ante præuisionem absolutam existentiæ Christi, & auxiliorum gratiæ, quæ ex eius meritis redundarunt. Ergo decretum de remedio peccati, seu de Christo, vt redemptore, fuit distinctum à decreto de existentia Christi secundum se, vt pote eo posterius à fortiori.

Art. 1. Resp. Supponitur in præsenti ex dictis in quæstionibus de Voluntate Dei, Actus liberos diuinos esse adæquatè intrinsecos Deo, atque hac supposita sententia tria videntur esse certa. Primum est: nullam realem multiplicitatem decretorum admittendam esse in Deo, Quia id repugnat diuinæ simplicitati, & indistinctioni quoad omnia absoluta, quæ est certa ex fide.

Art. 2. Secundum est: admittendam nihilominus esse multiplicitatem rationis extrinsecam decretorum per connotata creata, iuxta multiplicitatem realem obiectorum seorsim conceptibilium; ac præsertim actuum nostrorum circa similia obiecta. Cùm enim Deus non cognoscatur à nobis in via, nisi mediantibus creaturis tanquam speculo, & per species proprias earum, necesse est, vt subeat multiplicem in nostro intellectu apparentiam, iuxta multiplicem earum specierum, & rerum diuersitatem; ad eum modum, quo idem reipsa color alius atque alius multipliciter apparet iuxta multiplicitatem colorum, qui insunt conspiciliis interpositis ad visionem illius. In eiusmodi autem multiplici rei in se vnius apparentia suborta ex reali medij multiplicitate, ac diuersitate, consistit distinctio ac multiplicitas rationis purè extrinseca.

Art. 3. Tertium est eiusmodi distinctionem rationis purè extrinsecam inter actus liberos diuinos, eorumdémque ordinem prioris, & posterioris constitutum ex modo nostro concipiendi purè extrinsecè per relationem ad actus nostros circa obiecta similia, vel ad ipsa obiecta nihil conferre ex se præcisè ad verificandas propositiones causales de rebus, aut diuinis aut creatis, vt sunt in se; aut ad diluendas difficultates,

tates, quæ propositæ sunt in rationibus dubitandi, & fundantur in prædicatis conuenientibus decreto, seu decretis, eiúsque, seu eorum obiectis, vt sunt à parte rei. Quia opus rationis nequit variare naturas rerum, ac proinde neque quidquam conferre, vt ea verificentur, vel non verificentur, quæ conueniunt rebus, vt sunt in se, si per se ipsas non sufficiant ad eam verificationem, vel falsificationem. Quare ea distinctio, & ordo rationis solùm deseruit, vt diuina commodè apprehendamus, & exponamus ordinatè modo humano, & ad instar rerum humanarum.

Art.4. Supereſt itaque hæc sola quæstio: An in voluntate Dei, vt terminata ad Christum secundùm diuersas rationes sit admittenda multiplicitas alia, & distinctio decretorum, media inter realem, & rationis purè extrinsecam, quæ virtualis intrinseca, seu eminentialis; rationis cum fundamento in re,& rationis ratiocinatæ; realis secundùm quid; formalis, seu ex natura rei, magna cum confusione ab aliis, atque aliis nominatur; & à Scoto optimo nomine dicitur *innominata*; Dicetur tamen in progressu distinctio virtualis intrinseca ob vsum iam communiorem sic loquendi in scholis;& hæc distinctio consistit in discrepantia reali quoad aliquod prædicatum inter duas formalitates identificatas inter se realiter; ita vt de altera, provt est in se à parte rei, sit affirmabile aliquid, quod ipsum sit similiter negabile de altera; cùm ambæ sint nihilominus affirmabiles inuicem. Adest exemplum in essentia, & personalitate diuinis,quæ identificantur realiter inter se, & sunt affirmabiles inuicem,prout sunt in se à parte rei: & nihilominus discrepant realiter quoad hoc prædicatum, *commune tribus personis*, quod affirmatur de essentia,provt est in se à parte rei,idémque similiter negatur de qualibet personalitate.Quæ igitur sic se habent formalitates, eæ solæ, & omnes distinguuntur inter se virtualiter intrinsecè.

Art.5. Dicendum est nullam esse admittendam multiplicitatem,seu distinctionem virtualem intrinsecam in decretis diuinis circa mysterium Incarnationis,& eius circumstantias,aut circa vlla alia obiecta; sed de omnibus,& singulis rebus creatis, quoad omnia,& singula ipsis conuenientia,disponere Deum per vnicum simplicissimum actum, non solùm realiter, sed etiam virtualiter intrinsecè indiuisibilem. Quia quò quisque est mente capacior, eò potest ad plura simul attendere, siue intellectu, siue voluntate; & per vtramque potentiam, vel figitur ad principium vniuersalius, vel illud complectitur cum maiori adæquatione, & vniuersalitate, atque ad plura sub eo contenta deducit per simplicem in ipsum tendentiam; Atque oppositum huius solùm ex imperfectione, ac limitatione prouenire potest. Quod quidem de hominibus experientia satis clarè constat; in quibus experientia quoque sensuum,ac præsertim visus eidem veritati suo modo suffragatur apertè. De Angelis similiter communis, & vera fert opinio,vnumquèque, quò perfectior est,eò vniuersalioribus vti speciebus, & ex vi principij,aut vniuersalioris, aut vniuersaliùs, ac meliùs penetrati,in plura ex eo pendentia obiecta simultaneè ferri per simplicem tendentiam. Iam de Beatis non dubitatur,quin pro maiori vbertate luminis gloriæ, & habitus charitatis vnicuique contingente ad plura simul diffundantur per simplicem diuinitatis attingentiam.

Art.6. Quamuis autem gradationis; ac inductionis huius quoad omnes infra Deum substantias, & earum status, efficacia vniuersalis manifestiùs percipiatur: Quod ad intellectum attinet; dubitandum tamen minimè est, eandem esse rationem in voluntate,propter huius ad illum subordinationem, & iustam commensurationem seruata proportione. Et quia per actum necessarium fertur toto impetu, perinde, ac intellectus, ea omnia simul, ac indiuisim complectendo,quæ amplectenda similiter intellectus proponit absque indifferentia; per actum verò liberum non minùs fertur indiuisim in omnia, quæ cum vltima deliberatione indiuisim proponuntur, ea vel amplectendo,vel reiiciendo,quatenus placet, in quo solo libertas sita est. Sed nec illud est minùs certum, in cognitionibus, & affectionibus creatis, vbi deest multiplicitas, & distinctio realis, deesse etiam multiplicitatem, & distinctionem virtualem intrinsecam; cui videlicet in rebus creatis nullus est locus, de quo alias: Et quia vnitas actus proueniens ex vnitate motiui formalis adæquati excludentis in se distinctionem virtualem intrinsecam, necesse est, vt careat eadem distinctione; cuius videlicet non est fundamentum in obiecto causante actum.

Art.7. Cùm igitur Deus sit capacitatis simpliciter infinitæ tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis,poterit vno simplicissimo actu etiam virtualiter intrinsecè indiuisibili infinita, atque adeò omnia scibilia,& volibilia simul complecti. Et quia vt secùs fiat, nonnisi ex imperfectione, *ac* limitatione prouenire potest, quæ Deo repugnat,absolutè repugnat,vt secus fiat. Vis huius gradationis, & inductionis concludit à fortiori;Quia excessus perfectionis, & capacitatis diuinæ supra omnem perfectionem, & capacitatem conuenientem substantiis quibusuis creatis cognoscitiuis,ac appetitiuis est incomparabiliter maior, quàm excessus tum perfectionis inter quaslibet ex his substantiis; tum multitudinis, & magnitudinis obiectorum omnium creatorum cognoscibilium, & volibilium à Deo supra multitudinem,& magnitudinem obiectorum simul atque indiuisim cognoscibilium, ac volibilium à quauis substantia creata;quia prior excessus est simpliciter,& in omni genere infinitus, qualis nullus esse potest inter vllas res creatas; vtpote essentialiter finitas,ac limitatas quoad magnitudinem perfectionis.

Art.8. Adde actus intellectus, & voluntatis non necessarios, quibus Deus fertur in res creatas, non esse minoris perfectionis, & excellentiæ, sed prorsus eiusdem cum ea, qua præditi sunt actus necessarij, quibus se ipsum cognoscit,& amat. Deus autem per simplicem actum tam intellectus, quam voluntatis, absque vlla formalitatum distinctione virtuali intrinseca, aut ordine obiectiuo prioris, & posterioris inter illas se totum complectitur quoad omnia sua prædicata necessaria, tametsi inter illa detur non solùm distinctio virtualis intrinseca formalitatum, sed etiam distinctio realis,& ordo itidem realis prioritatis, & posterioritatis inter personalitates. Quo modo supponitur ex dictis in quæstionibus de scientia, & voluntate Dei, iuxta communiorem, & veram Theologorum sententiam, eorum maximè, qui confusissimè omnium indulgent multiplicitati obiectiuæ decretorum Dei liberorum. Ergo similiter creata omnia complectitur Deus per actum tam intellectus,quam voluntatis eodem modo simplicem, non obstante multiplici inter illa distinctione reali, & ordine prioris, & posterioris. Tametsi enim Deus versetur liberè circa hæc, & circa se necessariò; nihilominus perfectio actus vtrobique est prorsus eadem, ac per consequens est eadem necessariò, quæ in illa fundatur, simplicitas, & indistinctio actus complectentis indiuisim, & ordinantis, quæ sunt distincta inter se realiter, & ordinata absque vlla formalitatum in ipso actu diuisione, aut successione obiectiua. Nec enim est magis de ratione

actus

actus liberi, quàm necessarij multiplicatio, aut ordinatio intrinseca ex parte ipsius iuxta multiplicitatem, aut ordinem obiectorum; cùm vterque possit æquè benè vtramque inducere in obiecta causaliter, quin vtramlibet præhabeat in se formaliter; Siquidem vterque habeat perfectionem eodem modo simplicem, qua indiuisim contineat in se eminenter, quæ sint inter se diuisa.

Art. 9. Demum tam ex parte obiecti, quam ex parte principij, est intercluſus omnis aditus multiplicitati, & distinctioni virtuali intrinsecæ actuum Dei liberorum. Ex parte quidem obiecti, quia multiplicitas, & distinctio, siue virtualis, siue realis obiectorum purè materialium, & ordo prioris, ac posterioris inter se ipsa, in qualicunque aliorum in alia causalitate fundatus, nihil prorsus confert ex se præcisè ad inducendam multiplicitatem aliquam, aut aliquod distinctionis, vel ordinis genus in actus ad ipsa tendentes. Cùm enim obiecta purè materialia nullam exerceant causalitatem in actus, qui ad ipsa terminantur, nullius prædicati in actibus reperti causa esse possunt ex se præcisè, ac proinde nec distinctionis, & ordinis alicuius intrinseci inter ipsos. Quare si motiuum formale adæquatum actus fuerit omninò expers multiplicitatis, & ordinis, nulla erit multiplicatio, distinctio aut ordo intrinsecus in actu, quantum est ex parte obiecti, vtcumque sint multa, & ordinata obiecta materialia: Vt apparet in volente sanitatem, qui eodem actu, quo illam vult, fertur indiuisim in omnia media, quibus sanitas est obtinenda, tametsi ea sint multa, & serie succeſſiuæ causalitatis inter se ordinata.

Art. 10. Motiuum autem formale adæquatum voluntatis diuinæ, siue necessariò, siue liberè volentis, est simplicissimum, & expers omnis distinctionis tam realis quam virtualis; solúmque ex parte obiectorum materialium datur multiplicitas, & distinctio. Quia sola essentia diuina, quæ se sola est omne purum bonum, omnisque perfectio, sine imperfectione, & caret omni sui in se distinctione tum reali, tum virtuali intrinseca, est motiuum formale adæquatum diuinæ voluntatis, in quo solùm ipsa, tanquam in centro, & fine, seu quasi fine adæquato conquiescit, atque inde in cætera omnia diffunditur, non vt in causam, vel etiam partialem, vllius suæ inclinationis, appetitionis, delectationis, ac felicitatis fundatæ in illorum bonitate, aut ex illis hauriendæ; sed solùm, vt illis omnem bonitatem, & perfectionem pro cuiusque capacitate communicet. Est nimirum Deus bonum sibi sufficientissimum, & cui nihil extra se prodesse quidquam possit. Rem proinde nostram, agit, non suam, dum exit extra se amore suo; ageret verò etiam suam, si causam aliquam finalem, vel partialem alicuius sui affectus extra se positam haberet. Quicumque enim afficitur ad aliquid tanquam ad causam finalem, & motiuum sui actus, ita illo habito conquiescit, & delectatur, vt eo nondum obtento aliquatenùs solicitetur, nec tam bene, ac tranquille habeat, atque habet eodem obtento. Aliàs conueniret ratio motiui rei nihil mouenti, neque quidquam conferenti ad perfectam vndequaque tranquillitatem mobilis. Motiuum igitur formale adæquatum omnis actus diuini, est essentia diuina; ac per consequens nullus patet aditus ex parte obiecti præcisè secundum se vlli multiplicitati, ac distinctioni, seu reali, seu virtuali intrinsecę actuum Dei liberorum.

Art. 11. Iam ex parte principij efficientis, seu quasi efficientis, nulla potest dari ratio alicuius multiplicitatis, & distinctionis actuum, nulla eiusmodi ratione existente ex parte motiui, nisi quia, vel non attingit illud adæquatè, & comprehensiuè per suum actum, vel aliter ad ipsum secundum se comparatur, atque comparetur ad aliqua sub eo contenta. Ex primo capite prouenit in nobis distinctio realis actuum, quibus credimus Deo, speramus in ipsum, eumdemque diligimus, tametsi ex parte motiui eorum, quod est Deus, nulla detur realis distinctio: inadæquatè enim ipsum attingimus per quemlibet actum nostrum, ob nostram imperfectionem, ac limitationem, ideoque multiplicatis actibus indigemus, vt adæquatè, seu potiùs minùs inadæquatè eum attingamus. Intellectus autem, & voluntas diuina sunt omninò commensuratæ veritati, & bonitati diuinæ; vtpote eiusdem prorsus perfectionis existentes cum vtriſque; ac proinde vtraſque adæquatè, & comprehensiuè attingunt per suum actum. Quare ex hoc capite nulla potest esse ratio vllius multiplicitatis, ac distinctionis obiectiuæ.

Art. 12. Quoad modum, quo Deus, vt principium suorum actuum ad obiecta comparatur hæc sola diuersitas existit, quod ad aliqua obiecta dicit habitudinem necessariam; ad alia verò non necessariam. Et propter discrepantiam quoad prædicata necessariæ habitudinis, quæ conuenit Deo quatenùs cognoscenti, & volenti obiecta omnia absolutè necessaria, respectu sui quatenùs cognoscentis, & volentis, quæ contingentia sunt, dantur in Deo duo actus virtualiter intrinsecè distincti, quorum altero fertur in omnia absolutè, ac determinatè necessaria, altero in omnia absolutè, ac determinatè contingentia, vt nihil in præsenti dicatur de tertio alio actu circa conditionatè, aut tantum disiunctiuè contingentia, de quo alibi est dicendum. Distinctionis virtualis intrinsecè dictorum duorum actuum datur etiam fundamentum ex parte essentiæ diuinæ, quatenùs habet rationem motiui respectu intellectus, & voluntatis diuinæ; Quia ad cognitionem, & volitionem aliquorum mouet cum necessitate, & determinatione; ad aliorum verò cognitionem, & volitionem cum indifferentia, & indeterminatione. Cæterùm tum ad totam collectionem obiectorum absolutè, ac determinatè necessariorum; tum ad totam collectionem absolutè, ac determinatè contingentium, mouet vniformiter, ac indiuisim; Quia respectu vtrorumuis habet essentialiter rationem motiui vniuersalis vnitiuè continentis in se, tum vt in speculo, tum vt in fine, omnem veritatem, omnemque bonitatem vtcunque multiplicem, & cum varia distinctione distributam per obiectorum materialium vniuersitatem. Quia verò Deus quatenùs est principium, seu quasi principium actiuum, habet eandem prorsus perfectionem, & vniuersalitatem, fit planè, vt non possit per illum suum actum ferri in seipsum, vt est motiuum, nisi comprehensiuè, & adæquatè exhauriendo totam vim motiuam, per actum quidem necessarium respectu necessariorum, per actum verò liberum respectu omnium contingentium; Ita vt minimè liberum sit minori cum perfectione, ac vniuersalitate seipsum, aut cognoscere, aut velle. Ergo nec ex parte motiui, nec ex parte principij actus Dei liberi vllus patet aditus cuiquam eius multiplicitati, ac distinctioni virtuali intrinsecæ.

Art. 13. In eadem principij vniuersalis ratione, quæ Deo essentialiter conuenit cum summa, & infinita perfectione, fundatur alia consideratio pro eadem veritate. Architectus enim magnum erecturus ædificium, imperfectè ageret, ac imprudenter, si manum operi admoueret, aut de vna aliqua eius parte sic, vel aliter disponenda statueret, antequam animo bene comprehensam, & sub vno prospectu sibi propositam haberet reliquarum omnium, & singularum partium cum illa vna consonantiam, & harmoniā; aut deinde non de omnibus, & singulis partibus

simul

simul sic, vel aliter disponendis, sed successiuè de singulis seorsim absolutè decerneret. Eadem est ratio de Duce instruente exercitum ad prælium, & de omnibus aliis generaliter, quibus vniuersalis cura incumbit circa multa quatenus ad vnum aliquid ordinata. Cum igitur Deus sit essentialiter vniuersale principium rerum omnium quatenùs ordinatarum ad ipsum, vt ad vnicum earum omnium vltimum finem; impossibile est vt sit, aut concipiatur sapienter, & summa cum perfectione operans, vti decet vniuersalitatem prouidentiæ ad se pertinentis, nisi concipiatur, & reipsa præexistat instructus imprimis cognitione omnium, & singularum rerum possibilium quoad omnia, & singula, quæ conueniunt, tum vnicuique rei secundum se, tum omnibus copulatiuè, & distributiuè inuicem comparatis, tam quoad entitates in genere causæ formalis, quam quoad actiones in genere causæ efficientis, materialis, & finalis, quoad omnes, & singulos effectus, siue necessariò, siue contingenter emanabiles ex illis, & emanaturos, si applicentur ad opus; antequam de vllo suo effectu executioni mandando, aut suspendendo absolutè decernat: Deinde verò non de aliqua parte totius operis priùs determinet, quasi incertus adhuc animi circa reliquas partes, & expectans aliquod boni de earum directione consilij adminiculum ex notitia experimentali operis iam peracti, & non satis intensiuè, & extensiuè; absolutè, & comparatiuè consideràti, ac comprehensi, priusquam perageretur; sed vnum de toto opere vniuersale, simulque specialissimum decretum concipiat, ita in se indiuisum, sicut est vna in se, ac indiuisa summa, & vltima ratio decernendi, quæ est eius essentia omnis expers distinctionis in se virtualis intrinsecæ, & similis formalitatum successionis obiectiuæ.

Art. 14. Qui quidem operandi modus, vti est proculdubio decentissimus Deo, & quem ex ipsa terminorum apprehensione pronus, & plenus sponte subsequatur assensus solida pietate suffultus eximente Deum à modo, & imperfectionibus nostræ tenuitatis, ac limitationis; ita est constantissimè retinendus aduersus metaphysicas nonnullas difficultates occurrentes in exacta diuinæ circa res singulas prouidentiæ expositione, ad quam in diuinis quibusque mysteriis, & operibus ad vltimas vsq; fibras euoluendis nõ ita sufficimus, sicut sufficimus ad perspiciendum in vno omnium cumulo sub cõceptu generali, & generico, quod Deũ maximè decet. Quæ autem sunt clarissima, & luce veritatis placidissima intellectum ad se pertrahunt, iis sunt præponenda, quæ sunt obscuriora, & implicant magis, quàm illustrant, suntque valentiora ad præcipitandum intellectum nolentem sistere gradum, quàm ad eum perducendum ad apicem vsque veritatis. Quare pro mysterio incarnationis, omnibusque eius motiuis, & effectibus in communi, & particulari vnicum à fortiori admittendum est decretum absque vlla multiplicitate, & distinctione, prioritate, & posterioritate virtuali intrinseca formalitatum.

Ad 1. Vt fines operis alicuius diuini sint inuicem separabiles realiter, quantum est ex natura sua, & ordinati cum reali alterius ad alterum prioritate, & posterioritate, non necesse est, vt de facto detur in Deo multiplex decretum cum virtuali intrinseca alterius ab altero distinctione, & subsecutione. Sufficit enim possibile Deo fuisse decretum aliud diuersum ab eo, quod nunc existit, similiter indiuisibile, quo vellet alterum ex illis finibus existere, & alterum non existere, vtque decretum de facto existens velit vnum ex illis finibus exercere causalitatem respectu alterius non mouendo Deum ad suum actũ, sed vel mouendo causam secundam executiuam talis finis, vel inducendo actione, aut vnione sui aliquam vtilitatem respectu eius finis, cui ipse subordinatur voluntate diuina, vt dicetur distinctiùs ad 4. Quare fines mysterij incarnationis de facto intenti efficaciter à Deo, sunt quidem inuicem inseparabiles extrinsecè, vt subsunt tali intentioni diuinæ; sunt tamen separabiles absolutè, quantum est ex sua natura; Quia potuerunt terminare aliam Dei intentionem indiuisim prosecutiuam vnius, & exclusiuam aliorum.

Ad 2. Si futurum fuisset, vt Christus nollet redimere mundum, hoc vtique præsciuisset Deus, & consequenter vel noluisset existentiam Christi, vel certè voluisset alio decreto diuerso ab eo, quod datur de facto, nempe voluisset decreto minimè connexo cum nostra redemptione: Quare Christus Dominus, omittendo actum meritorium nostræ redemptionis, potuit impedire, nõ quidem omne decretum de existentia sua, bene tamen decretum, quale de facto est, intentiuum efficaciter nostræ redemptionis, & cum ea connexum. Quod autem ita est antecedens physicè ex parte causæ primæ in genere efficientis, vt simul sit impedibile à causa secunda, ac proinde intentionaliter consequẽs ad eius operationem in genere determinantis electiuè, nihil nocet perfectæ indifferentiæ, & libertati eiusdem causæ secundæ; vtcunque sit determinatè connexum cum vna parte contradictionis, minimèque indifferens ad vtramque partem, vt dictum est in qq. de Prædest. & de Gratia.

Art. 1. Ad 3. Deus vult remissionem peccatorum propter merita Christi, ly, *propter*, dicente causalitatem meritorum in gratiam sanctificantem, qua remittuntur peccata; non verò, *propter*, dicente causalitatem in volitionem diuinam remissiuam peccatorum; Ideò, Deus vult merita Christi esse causam infusionis gratiæ, & remissionis passiuæ peccati, non tamen id vult volitione causata per merita. Quia nihil creatum potest in vllo genere esse causa actus diuini; qui videlicet secundum se totum est ens à se realiter, nec potest secundum aliquid sui simul esse ab alio. Vt autem velit Deus emanationem remissionis ex meritis, necesse nequaquam est, vt præcedat scientia visionis de meritis iam absolutè existentibus à parte rei, sed sufficit, si præcognoscat, vti certissimè præcognoscit, posse se voluntate sua infallibiliter inducere existentiam meritorum, & remissionis peccatorum, & huius ab illis emanationem. Hac enim præeunte cognitione, potest decreto virtualiter intrinsecè indiuisibili illa tria simul velle; & de facto ita voluit propter solam suam bonitatem; & quia ipsam decet ea sic velle, ac ordinare de quo vide plura quæst. 31. de Deo.

Art. 2. Idem dicitur de voluntate existentiæ Christi, & cæterarum vniuersim rerum omnium creatarum. Nullius namque ex illis, vt absolutè in se iam existentis visio dirigit Deum, aut mouet ad rem aliquam peragendum. Nec enim is est Deus, qui instruatur, aut alliciatur iam factis ad fienda, & consilium capiat ex euentu priorum ad stabilimentum subsequentium; sed antequam quidquam contingentium liberè determinet, circumspicit omnia per scientiam sibi non liberam, & præscius omnium euentuum, qui ex causis quibusuis creatis prouenire possunt, prouenientque; si adhibeantur, de omnibus simul, & causis, & effectibus, & de eorum inter se ordine, vt principium formaliter, & non tantum materialiter vniuersale, perfectè, ac indiuisim decernit, iuxta illud Sap. 11. 31. *Omnia in mensura, & numero, & pondere constituisti.* & alia similia permulta, quæ clarè continent dispositionem de vnoquoque relatiuam, & comparatiuam ad cætera omnia, & singula, propriam authoris essentialiter vniuersalis omnium.

Falsa

Falsa igitur est illa qualiscunque antecessio, & subsecutio decretorum Dei ex parte obiecti ad scientiam visionis de hac, vel illa re.

Art. 1. Ad 4. Ita datur ordo causalitatis in omni genere, sive mutuus, sive non mutuus inter res creatas dependenter à voluntate diuina eum ordinem volente, & causante, vt nullus vicissim similis ordo causalitatis resultet ex rebus creatis in actus diuinæ voluntatis; Quia Deus omnia vult ex motiuo solius suæ bonitatis eminenter, ac indiuisim continente in se quælibet alia secundum se, & secundum ordinem eorum ad inuicem. Quare licet sit de ratione causæ meritoriæ, & finalis, vt non exerceant causalitatem in media, & præmia, nisi mediante voluntate efficientis, & præmiantis: non tamen est de ratione vtriusuis, ne exerceant suas causalitates, nisi mediante actu voluntatis causato per ipsa: Hoc enim in Deo non habet locum.

Art. 2. Vult itaque Deus præmia homini proponi, vt illis permotus eliciat actus meritorios; & siquidem eos elicuerit, eo ipso præmium exercet causalitatem finalem in illos, sed non in aliquem actum Dei, qui id voluit ex motiuo alio superiori. Vult rursus, vt præmium v. g. gloriæ conferatur facienti opera digna tali bono, & non conferatur, non facienti, & siquidem quis fecerit, & sic tale bonum obtinuerit, eo ipso ea opera in id bonum, & in gaudium resultans ex eo vt habito per proprios actus causalitatem meritoriam exercent, licet nullam exerceant causalitatem in actum voluntatis Dei præmiantis.

Art. 3. Ex iis liquet quomodo inuicem ordinentur merita Christi, & remissio peccatorum absque vllo ordine obiectiuo inter actus diuinæ voluntatis, sive intentiuos, sive executiuos, quorum nulla est distinctio obiectiua, ne quidem virtualis intrinseca in Deo. Indidem constat petentem à Deo aliquid non intendere, certè non debere intendere, neque vllatenus consequi posse, vt petitione sua, tanquam causa actus diuini, inducatur in Deo voluntas dandi, sed vt res petita inducatur per causalitatem impetratoriam petitionis, ad eum modum, quo dictum est de merito dependenter à decreto diuinæ volùtatis iam præexistente ad petitionem; eámque ordinante ad rem petitam iuxta illud: *Petite, & accipietis*: Vbi non dicitur: Petite, & sic facietis me velle, vt accipiatis; sed præsupponitur iam volens, vt accipiamus, si petierimus.

Art. 1. Ad 5. Non putaui: Sperabam; Quis credidisset? Mea intentio fuit bona, & bonum ex se opus; Qui potui euentum improsperum prædiuinare latentem in alterius arbitrio, cuius recessus soli Deo patent? & his similia, possunt esse honestæ, & solidæ defensiones humani beneficij, maximè præstiti ab hebete, aut præcipite in agendo ex genio, aut casu, quorum opus magni sæpè æstimatur æstimatione fundata in contemptu æquè magno operantis. At beneficium diuinum nec honestè potest, nec solidè sic defendi: Nec enim Deus, vt asseratur beneficus in omni opere suo, negandus est præscius alicuius euentus consecuturi ad aliquod suum opus, aut fingendus aliquam eiusmodi præscientiam præoccupare voluntate operandi. Alterum namque horum ignorantiam; alterum immaturam operandi præcipitantiam adscribit Deo; vtramque absurdè, & contra quam docet Apostolus ad Rom. 9. maximè versu 18. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat*: Cuiusmodi libera electio miserationis, & indurationis, dari profectò non potest, quin voluntatem diuinam quatenùs præparatiuam humanæ præcat cognitio de effectu miserationis specialis, & de duritie, subsecuturis ad vnumquemque præparationis modum. Igitur nec ex defectu præscientiæ euentus, nec ex determinatione diuinæ voluntatis præoccupante eam scientiam, peti potest defensio beneficentiæ diuinæ in conferendis auxiliis, & remediis, quæ euadunt inefficacia. Certè Deus ex neutro horum capite se quoad hoc punctum tuetur; sed quia ita præstat, quæ non debet, vt nihil neget eorum, quæ deinde debet conferre. Hinc enim se ostendit beneficum cultorem arbitrij creati, & iustum sterilitatis exprobratorem, ac vindicem Isa. 5. interponens beneficio, ac vindictæ argumentum vtriusque, dum clamat versu 4. *Quid est, quod debui vltrà facere vineæ meæ, & non feci?* Videri etiam potest similis defensio efficax beneficentiæ Dei respectu peccatoris, Ecclesiastici 15. maximè à versu 11.

Art. 2. Dicendum itaque est cum D. Thoma 2. 2. quæst. 165. art. 1. ad 2. vbi clarè ponit Deum præscium euentus etiam mali subsecuturi ex nostra voluntate sic, vel sic disposita in actu primo, antequam absolutè determinet eundem actum primum ponere à parte rei; Dicendum, inquam, est Deum, non obstante ea præscientia, esse beneficium; Quia imprimis, quod ipse dat, est secundum se bonum, & eatenus eligibile prudenter ab eo, cui datur; & dat cum voluntate similiter bona, quantum est ex se. Deinde non tenetur ad dandum aliquid melius, quo præcaueatur malum, quod indè prouenire potest, proueniétque de facto; Imò tenetur, vt author vniuersalis ad dandum id quod dat, vel aliquid minus, non obstante abusu accipientis. Debetur enim homini ex sua natura, facta suppositione gratuita suæ existentiæ, libertas ad benè, & malè agendum, vtque *relinquatur in manu consilij sui, oppositis ante ipsum igne, & aqua; vita, & morte*, vt habetur in citato Ecclesiastici loco; Idque ei deberi non posset, si Deus deberet semper cum infallibilitate impedire omne eius peccatum.

Art. 3. Denique scientia, & voluntas Dei, quibus confertur auxilium, vel remedium, quod euadit inefficax habent connexionem cum inefficacia, & peccato hominis, præcisè quatenùs sunt consequenter ad liberam electionem, & abusum eiusdem hominis, vt colligitur ex dictis ad 2. Ac proinde tale auxilium, vel remedium, vt subsunt tali scientiæ, & voluntati diuinæ, habent ineligibilitatem respectu accipientis præcisè ratione sui abusus, & alicuius, quod ad abusum consequitur. Quod profecto non est id esse ineligibile, quod datur sive secundum se, sive vt subest cognitioni, & voluntati conferentis, quatenùs antecedenti; sed esse ineligibilem coniunctionem eorum cum eo, quod præterea superaddit liberè accipiens. Licet enim non sit liberum homini, vt tale quoad entitatem auxilium, vel remedium absolutè à Deo accipiat, vel non accipiat; est tamen eidem liberum, & ad liberam ipsius electionem essentialiter consequens, vt non nisi dependenter à scientia, & voluntate diuina connexa cum suo peccato, & euentu improspero conferatur.

Art. 4. Est autem proculdubio beneficus, qui dat aliquid ex se bonum, cum voluntate similiter bona, quantum ad ipsum spectat; vtpote impellente ad bonum vsum per consilium, aut præceptum, & per promissionem præmij, atque supplicij comminationem; tametsi postea subsequatur ex libera electione accipientis malus, & noxius vsus, ad cuius impeditionem non teneatur, sed potiùs teneatur ad eius permissionem, qui dedit tale bonum; nec enim, qui accipit rem aliquam, potest nocere beneficentiæ dantis ratione sui abusus, & eorum, quæ ad eum abusum consequuntur; siquidem ad horum impeditionem efficacem non tenetur, qui talem rem dedit; sed potiùs tenetur ad permissionem abusus, nec potest eo permisso vitare consecutionem cæterorum

vtcunque

vtcùmque ineligibilium formaliter respectu accipientis; quia nihilominùs sunt eligibilia prudenter ab ipso omnia antecedentia quatenùs sunt simpliciter antecedentia, & ab eo inimpedibilia. Potuit igitur hac ratione decretum incarnationis esse beneficium respectu omnium, & singulorum hominum absque vlla sui multiplicatione virtuali intrinseca.

Artic. 5. Difficultatem in hac re pariunt nostræ apprehensioni aduersùs plenum assensum conspicuæ veritatis. Primò quòd omnis nostra naturaliter possibilis præcognitio abusus liberi futuri est omninò antecedens, nec impedibilis ab accipiente rem, quàm illi damus quatenùs libero ad eius vsum. Secundò quod sumus causæ particulares inuicem obligatæ, vel lege, vel saltem consilio ad mutuum iuuamen, quantùm possumus, prò vitandis peccatis, & ad non exhibendas aliis vi res, nostramque cooperationem cum indifferentia ex parte nostra ad vsum bonum, & malum; atque intellectus his sibi præsentibus assuetus, eorumque speciebus imbutus, difficulter emergit ad cognoscendum, amplectendumque plenè discrimen assignatum ex parte Dei maximum quoad vtrumque punctum.

Ad 6. Intendens aliquem finem non solùm non tenetur eo ipso ad volendum requisita, quæ videt iam absolutè existentia; sed neque ad illa volenda eo ipso tenetur, quæ præuidet aliundè esse extitura, ipso etiam non volente, nec intendente, aut vllo modo cooperante ad existentiam eorum: Imò eodem etiam renitente, vel maximè, quia hoc præuideri non potest, quin simul cognoscatur ad consecutionem finis non esse necessariam vllam volitionem illum intendentis circa talia requisita. Finis autem non mouet, nec intentione, & amore sui ad quidquam determinat non necessarium, nec conferens, vt ipse obtineatur. Ergò neque mouet, aut determinat ad volitionem non necessariam eorum, quæ necessaria sunt, si præuideantur extitura dependenter à sola alterius voluntate. Deus autem, antequam decernat remedium peccatorum, sine quibus ipsum existere, ac operari nequit, licet non præuideat peccata, vt iam existentia absolutè; præuidet tamen extitura sola hominum voluntate, ipso illa minimè volente, sed potiùs renitente, & multipliciter conante, ne fiant; quia peccato est essentiale, vt hoc modo existat; atque à Deo præuidetur extiturum tam conditionatè, quàm absolutè, sicut reipsa existet. Ergò Deus nullam subit necessitatem, aut determinationem volendi, aut non dissuadendi, ac prohibendi seriò peccata ob decretum de eorum remedio, & de Christo vt Redemptore, antecedens quidem ad præuisionem absolutam, sed consequens ad scientiam conditionatam eorundem, vt futurorum modo dicto.

Qvæstio XVI.

Vtrùm decretum præsens incarnationis possit per absolutam existentiam sui esse futuritio conditionata alterius similis, vel oppositi decreti pro alio rerum statu, & circumstantiis.

VIdetur non posse. 1. Quia Deus pro alio rerum creatarum statu, & circumstantiis habuisset aliam libertatem, aliamque facultatem indifferentem eligendi inter ea, inter quæ eligere de facto non potuit, quia illa non aderant. Ergò sicut de facto elegit, vt liberè libuit, crica ea, quæ aderant independenter ab eo, quod acturus fuisset pro alio rerum statu: ita pro eodem illo alio rerum statu egisset liberè, vt libuisset independenter ab eo, quòd egit de facto; ac proindè neutrum ex his comparationis extremis omninò inuicem independentibus potest fundare conditionatam alterius futuritionem. Nempè idem agens liberum, quatenùs præditum diuersis indifferentiis proximis, perindè secum ipso comparatur, atque comparantur inter se duo agentia libera realiter, & adæquatè inter se distincta, quorum neutrum potest vlla sua libera electione fundare, aut constituere futuritionem conditionatam circa talem, vel talem determinatam liberam electionem alterius.

2. Veritas conditionata non desinit accedente conditione, & veritate absoluta eiusdem euentus, & neutra potest habere incompossibilitatem cum altera. Ergò nec fundamentum veritatis conditionatæ potest esse incompossibile cum fundamento veritatis absolutæ circa eundem euentum; nec potest alterutrum desinere ob accessum alterius. Decretum autem præsens incarnationis est incompossibile cum quouis decreto extituro pro aliis circunstantiis, vt liquet ex quæst. superiori. Ergò decretum præsens non potest fundare veritatem, seu futuritionem conditionatam vllius alterius decreti pro aliis circumstantiis.

3. Deus ante omnem liberam suam determinationem absolutè existentem, habet scientiam conditionatam de omnibus, & singulis suis decretis concipiendis pro quouis rerum creatarum statu, & circumstantiis, eadem sanè ratione, qua similem scientiam habet de nostris actibus pro quauis opportunitate futuris, ante absolutam vllius ex illis existentiam. Ergò nullius decreti liberi diuini futuritio conditionata potest fundari in aliquo alio decreto quatenùs absolutè existente; vtpotè præexistens iam ante ipsum.

Artic. 1. Respond. Deficiente fine, vel operis, vel operantis, necesse est deficere operationem, vtcunque cætera se habeant. Quia impossibile est operantem propter finem aliundè determinari ad opus, quàm à fine sibi præfixo: Et similiter est impossibile operationem dirigi ad finem eius non subsistentem in præuia cognitione operantis. Ita necesse est intendentem remedium pro sanatione serui, quia hoc placet eius domino, cessare, cùm primùm innotuerit, vel id non placere domino; vel sanationem non esse obtinendam. E conuerso dùm perseuerat finis, tùm operantis, tùm operis, vtcunque res cæteræ varientur, non propterea cessat, aut variatur intentio operantis, cessatvè operatio. Quia vnusquisque effectus dependet inesse, & conseruari à sua causa, & non ab aliis, quæ non habent rationem causæ. In Deo nequit deficere, aut variari finis operantis. Quia rationem talis finis non habet respectu Dei, nisi solus ipse Deus; ideóque ex hoc capite eius intentio nec deficere, nec variari vnquam potest. Cessare tamen possunt, & multipliciter variari fines particulares cuiusque operis diuini: quia eiusmodi fines sunt creaturæ, in quas cadit defectus, & multiplex variatio, & consequenter ex hoc capie possunt deficere, & variari intentio, & operatio diuina.

Art. 2. Repugnat enim verò, vt intentio diuina deficiat ex suppositione, quòd semel existat: ac proindè variationem successiuæ vicissitudinis nullam subire potest, sicut in nobis contingit, vtcunque res creatæ, circa quas illa versatur, varientur successiuè. Vndè consequitur ex defectu, & variatione rei creatæ, ad quam, vt ad suum finem particularem, aliqua Dei operatio ordinatur, solùm fieri posse, vt intentio, quæ de facto datur in Deo, absolutè non daretur in ipso, sed alia diuersa loco eius existeret. Iam quòd talis determinata operatio diuina exterior ad talem determinatum finem ordinetur de facto,

prouenit ex intentione diuina de facto existente; quæ videlicet rebus omnibus creatis ordinem omnem imponit, quem seruant inter se. Vndè rursùs consequitur intentionem diuinam absolutè existentem de facto habere secum identificatam, conditionatam non futuritionem sui, & conditionatam futuritionem alterius intentionis ex suppositione, quòd defecisset finis de facto præfixus à Deo alicui suæ operationi exteriori, quàm executus est de facto.

Artic. 3. Hac ratione Doctores, licet discrepent circa aduentum Christi secundùm se futurum, vel non fututum Adamo non peccante, quia discrepant circa finem incarnationis secundùm se; in hoc nihilominùs vnanimiter conueniunt, vt dicant Passionem Christi futuram non fuisse, ac proindè nec diuinam de illa intentionem fuisse futuram, sed aliam incompossibilem cum illa, si peccatum non extitisset; quia conueniunt finem passionis fuisse remedium peccati. Eadem est retrograda ratio de passibilitate, deque tota serie causarum, & circumstantiarum ordinata mediatè, vel immediatè ad generationem Christi, vt passibilis, non futuris ex eadem suppositione. Videtur igitur res indubitata inter Theologos, quæ discursu superiori concluſa est. Conuenitur enim de defectu, & existentia conditionatis intentionum diuinarum, vbi conuenitur de finibus operationum à à Deo intentis, & ibi tantùm de illis dissidetur, vbi controuertitur de istis.

Artic. 4. Quapropter si nobis per reuelationem diuinam, vel discursum naturalem innotescere posset vniuersaliter ordo vniuscuiusque rei creatæ existentis de facto ad aliam rem creatam, vt ad finem suum; sicut innotuit ex diuina reuelatione, & ex natura rei, ordo passionis Christi ad remedium peccati: possemus vtique vniuersaliter coniicere, & certò asseuerare defecturam fuisse intentionem diuinam, quæ de facto datur circa talem, vel talem rem creatam, quæ habet rationem medij, si defecisset alia talis; vel talis creata res habens rationem finis, siue hæc penderet à sola voluntate diuina, siue etiam à voluntate creata mediatè, vel immediatè. Sicut in particulari coniicimus, & certò asseueramus, defecturam fuisse intentionem diuinam de passione Christi, & de aliis, quæ ad illam ordinata sunt, si defecisset peccatum, & consequenter remedium peccati redditum fuisset impossibile. Sed nos notitiam eiusmodi vniuersaliter habere non possumus; ac proindè neque cognitionem conditionatam de futuritione, & non futuritione omnium intentionum diuinarum; quia nec naturas, & ordinem rerum omnium comprehendimus naturaliter, nec Deus de sua circa omnia, & singula, intentione, & ordinatione docere nos voluit per reuelationem supernaturalem.

Artic. 5. Certum nihilominùs est Deum res omnes alias, & singulas continuata serie mediorum, & finium non secùs inter se ordinasse vsque ad vltimum finem creatum perfectionis vniuersi, & beatitudinis electorum; atque ordinauit passibilitatem, & passionem Christi ad remedium peccati. Omnia enim & singula æqualiter subsunt prouidentiæ Dei, quæ est ordinatio mediorum ad finem. Vndè sicut in decreto suo libero existenti de facto cognoscit se minimè decreturum fuisse passionem, & passibilitatem Christi, si ante omne suum decretum liberum non præcognouisset futuritionem peccati Adami, vti contigit de facto; Ita etiam in eodem decreto cognoscit de omnibus, & singulis aliis similiter ordinatis ad fines similiter pendentes mediatè, vel immediatè à libero arbitrio creato se illa decreturum non fuisse, nec istos intenturum efficaciter, vel ex toto, vel ex parte, si alium statum rerum, & circumstantiarum pendentium à libero arbitrio creato, præcognouisset conditionatè futurum, vel ex toto, vel ex parte, antequam quidquam absolutè decerneret. Igitur decretum liberum Dei absolutè nunc existens per se ipsum est non futuritio conditionata sui, & conditionata futuritio alterius decreti pro alio rerum statu, aliisque circumstantiis, & iuxta singulas, vel minimas earum varietates possibiles præcognosci per scientiam mediam comprehensiuam euentuum pendentium ab vnoquoque arbitrio libero creato sub vna qualibet conditione; Ex quo solùm capite potuit apparere Deo diuersa rerum facies ab ea, quæ de facto apparuit, antequam liberè quidquam decerneret.

Ad 1. Cuilibet principio libero, sed maximè Deo, conuenit indifferentia, vt absolutè velit, aut nolit talem, vel talem finem determinatum, & ordinem talis medij ad illum. Cæterùm nulla conuenit indifferentia præterea specialis, vt fine, & ordine medij ad finem, existentibus iisdem, & eodem modo, diuersimodè nihilominùs determinetur propter diuersitatem aliarum rerum, aut circumstantiarum impertinenter se habentium; Vel etiam, vt vice versa electionem faciat eandem existente variatione ex parte finis, aut ordinis medij ad finem, vt constat ex ratione data in principio responsionis ad Quæstionem. Quare vnum, & idem principium liberum, præditum diuersis requisitis, non æquiualet, quoad hoc punctum, duobus principiis liberis realiter inter se distinctis; Quia principia realiter distincta, siue iisdem, siue diuersis prærequisitis præuenta, possunt oppositis finibus simul adhærere, & oppositas electiones elicere pro eodem instanti; ac proindè oppositas vnumquodque, respectu sui futuritiones conditionatas electionum fundare potest, vtrolibet respectu alterius, se habente per accidens; id quod in principio realiter eodem euenire nequaquam potest, vt patet.

Ad 2. Veritas conditionata alicuius euentus potest coniungi cum veritate absoluta eiusdem, quando cognitio veritatis conditionatæ est practica, respectu euentus conditionatè præcogniti, & causatiua ipsius pro statu absoluto, nec fundatur in exercitio libertatis posito iam absolutè à parte rei, qualis est cognitio diuina de actibus nostris conditionatè futuris. At quando cognitio veritatis conditionatæ est purè speculatiua, & fundatur, aut quasi fundatur in exercitio libertatis iam posito absolutè à parte rei, non est necesse, vt sit compossibilis ea veritas conditionata cum veritate absoluta eiusdem euentus; Idemque dicitur de fundamentis vtriusque veritatis. Quia exercitium libertatis iam positum absolutè à parte rei seipso formaliter determinat suum principium ad carentiam absolutam oppositi exercitij, & potest eiusdem cognitionem conditionatam fundare modo, quo dictum est. Huius autem posterioris generis est veritas conditionata, quàm continet in se, decretum præsens Dei circa decretum sibi oppositum.

Ad 3. In quouis principio indifferenti ad duo extrema, & electiuo inter illa, oportet, vt prima determinatio ad alterutrum eorum intrinseca eidem principio sit electio libera talis extremi. Aliàs principium iam in se intrinsecè determinatum ad vnum esset adhuc indifferens ad eligendum inter vnum illud, & aliquid aliud, quòd manifestè repugnat. Si autem Deus haberet scientiam de vno quolibet suo decreto sub conditione futuro, antequàm quidquam liberè decerneret, iam accedente ea conditione esset intrinsecè in se determinatus ad vnam partem; ac proindè nulla omninò essent extrema, inter quæ posset vnquam liberè eligere. Igitur Deus tantùm in decreto suo libero iam absolutè existenti, reliquorum decretorum, quæ non existunt, futu-

ritionem

ritionem conditionatam cognoscere potest. De nostris actibus liberis alia est ratio; Quia scientia diuina conditionata de illis non inhæret nobis intrinsecè, nec per se ipsam formaliter habet vim determinandi arbitrium nostrum ad vnam partem accedente conditione.

Qvæstio XVII.

Vtrùm Deus fuisset incarnatus, tametsi homo non peccasset?

Videtur quod non. 1. Quia cessante fine operis cessat opus, vt nuper dictum est; Finis autem incarnationis Dei vnicè nobis propositus in sacris litteris est remedium peccati, vt constat ex testimoniis productis quæst. 13. in primo argumento. Nec de ratione, & fine diuinæ voluntatis gratuitæ, operantis supra facultatem, ac exigentiam naturæ, aliundè nobis constare potest, quàm ex diuina reuelatione. Ergò remoto peccati remedio, cui nullus esset locus homine non peccante, remotum fuisset opus incarnationis.

2. Hic videtur sensus communis Ecclesiæ; Quia in hymno eius antiquo canitur B. Virgini; *Non abhorres peccatores, sine quibus nunquam fores tanto digna filio.* Et in benedictione cerei paschalis dicitur: *O necessarium Adæ peccatum, quod Christi morte deletum est: O felix culpa, quæ talem, ac tantùm meruit habere Redemptorem.* In quibus clarè quasi plauditur peccato, vt vnicæ, ac necessariæ occasioni existentiæ Christi.

3. D. Augustinus serm. 8. de verbis Apostoli: *Si homo*, ait, *non periisset, filius hominis non venisset:* & serm. proximè sequenti: *Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere:* & tractat. 49. in Ioan. *Si peccatores Deus non amaret, de cœlo ad terram non descenderet:* & concione 2. in psalm. 36. *Si tu ò homo non dimitteres Deum, non fieret pro te Deus homo.* Similes conditionales negatiuas, quæ sunt efficacissimæ, & vniuersalissimæ significationis efferunt, Gregorius Magnus, Cyrillus Alexandrinus, Ambrosius, Athanasius, Irenæus, Origenes, & alij apud Vasquez. Subscribit D. Thomas scholasticè locutus, ideóque omni interpretationi aditum præcludens, dùm dicit in præsenti qu. 1. artic. 3. *Quorum* (negantium incarnationem filij Dei homine non peccante) *assertioni magis assentiendum videtur.*

4. Congruum est credere, quòd filius Dei non fuisset mittendus in carne, nisi in opportunitate suæ exaltationis super omnia, vtque haberet nomen super omne nomen; Quia hoc summa eius dignitas postulabat. Neutrum autem habuisset secluso peccato. Quia secluso peccato non subiisset mortem, per quam vtrumque est assecutus; iuxta illud ad Philipp. 2. 8. *Factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod, & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen.*

Sed contra est. 1. Quia qui sapienter operatur, prius determinat de fine, & deindè de iis, quæ sunt ad finem. Sed Christus intentus est à Deo, vt finis cæterorum omnium infra ipsum Deum; Tùm quia in voluntate benè ordinata id habet rationem finis, quod est melius; Tùm quia id clarè colligitur ex Apostolo superiùs expenso 1. ad Corinth. 3. 22. exque aliis scripturæ locis commendantibus primatum, & excellentiam Christi, & constat ex quæst. 13. Ergò Deus decreuit prius existentiam Christi, quàm cuiusquam alterius rei; ac proindè illa fuit à cæteris omnibus rebus independens, maximè verò à peccato, cuius permissio sequitur postremo loco in ordine decretorum Dei, solamque antecedit voluntatem inflictiuam pœnæ ac reprobatiuam.

2. Si incarnatio Verbi futura non fuisset Adam non peccante, Christus deberet imprimis acceptam referre eius peccato existentiam suam: Deindè non posset de ea gaudere absque complacentia, vel certè cum displicentia peccati, à quo penderet quoad suum esse sibi necessariò placens, & volitum efficaciter: Fuisset præterea filius Dei inferioris conditionis præ omnibus aliis filiis; vtpotè non per se intentus, sed habens rationem boni occasionati. Sicut pœna peccati, & pœnitentia; Ac demum homo Deus pependisset multò magis à puro homine, quàm è conuerso. Quia dependentia quoad esse, maximè verò quoad esse hominis Dei, præeminet omnibus aliis dependentiis; quæ omnia sunt absurda, & repugnant dignitati Christi, ac dilectioni Dei erga ipsum, vsque adeò magnificè prædicatis in scripturis.

3. Non peccante Adamo mansissent nihilominùs dona supernaturalia purè creata, quæ nimirùm ablata illi sunt, & nobis in pœnam peccati. Ea autem dona connectuntur cum Christo ex natura rei, sicut effectus sublunares cum influentia cœlesti, proprietates accidentales cum sua substantia; palmites cum vite, &c. quorum inter se separatio est valdè incredibilis: Ergò mansisset etiam Christus.

Resp. *Hæc quæstio non est magnæ authoritatis: Quia Deus ordinauit facienda secundùm quod res ipsæ faciendæ erant, & nescimus quid ordinasset, si non præsciuisset peccatum:* quæ sunt verba D. Thomæ 1. ad Tim. 1. lectione 4. Idem de veritate quæst. 29. art. 4. ad 3. loquitur de ista quæstione sicut de re apud ipsum prorsùs incerta: Et in 3. dist. & qu. 1. ad 3. respondet argumentis vtriusque partis defendens problematicè sententiam affirmantem, & negantem: Quod quidem videtur rationabiliter factum; quia pro neutra parte apparet argumentum conuincens.

Ad 1. Enim partis negantis conceditur in sacris litteris frequenter proponi solùm remedium peccati, vt finem incarnationis. Verùm, quia affirmatio vnius compossibilis cum alio non continet in se huius alius negationem: atque intentio remedij peccati non est ex sua natura incompossibilis cum intentione aliorum præterea finium, non satis colligitur ex illis testimoniis non adfuisse aliud præterea motiuum suffecturum de solo ad existentiam incarnationis. Deindè in eadem illa quæst. 13. innotuit colligi ex sacris litteris, remedium peccati non fuisse vnicum, nec absolutè, & simpliciter præcipuum finem incarnationis. Denique ibidem notatum, & ostensum est; in ipso remedio peccati positiuam donorum supernaturalium infusionem præeminere exclusioni peccati, & habere rationem finis magis intenti; nec ea dona, eorundemque causam Christum Dominum ita comparari cum peccato, sicut medicus, & medicamenta infirmitatum corporalium comparantur cum iisdem: Hæc enim, à morbis ex genere humano infirmitatibus, nullius forent æstimabilitatis, ac amabilitatis; quod de Christo, & de effectibus gratiæ ex eo manantibus dici nequaquam potest amato peccato; cum quo videlicet comparantur potiùs, vt ipsa formalis sanitas positiua, & causa huius sanitatis, æstimabiles vtique, & amabiles per se, ac ratione sui præcisè, & non vt purum medium.

Ad 2. Ecclesiasticus ille sermo manifestè instituitur de Christo, vt passibili, & mortali, & afferente remedium generi humano per passionem, & mortem; Nec enim Christus existens impassibilis pateretur angustias, ac detentionem vteri materni, aut ex corpore passibili materiam, & dispositionem sui corporis deduceret. Multò verò minùs est, aut dicitur necessarium peccatum ad qualemcunque vitam Christi,

sed ad eius mortem ; Nec felicitas specialis, ac propria peccati est, vt sit occasio præseruatoris, & authoris gratiæ, & gloriæ secundùm se ; sed vt sit occasio Redemptoris, ac redemptionis. Est autem extra controuersiam Christum non fuisse venturum passibilem, & mortalem secluso peccato ; Solúmque in scholis instituitur quæstio de aduentu eius impassibilis, ac glorioſi.

Ad 3. Propositiones negatiuæ sunt quidem apud Scholasticos vniuersalissimæ significationis cum distributione vndequaque perfecta, & excludunt saltem, vt plurimùm totum prædicatum ex toto subiecto etiam secundùm quamcunque præcisionem : At in stylo dogmatico, & apud Patres, frequenter ab eo rigore deficiunt, & limitantur ad certum quendam sensum determinatum ex contextu, & scopo totius sermonis ; idque accidit in præsenti. Quia Patres agunt de aduentu Christi, qualis de facto fuit, nimirum in carne passibili, & ad redimendum nos per crucem, & mortem, idque vt ingenerent apud fideles eximium gratitudinis affectum erga passionem Christi, & effusionem sanguinis eius, & amorem Dei eatenùs misericordem respectu nostri. Quæ duo patebunt clarissimè ipsos legenti. Quare propositiones illæ Augustini, aliæque similes aliorum Patrum, licet diuulsæ à contextu, & scholasticæ disputationi intermixtæ, videantur excludere aduentum Christi, tam impassibilis, quàm passibilis, ex suppositione hominis non peccantis, & amplecti sensum etiam præcisiuum aduentus Christi secundùm substantiam ab aduentu eiusdem, qualis de facto fuit ; accipiendæ tamen sunt de aduentu Christi præcisè, vt passibilis, & qualis de facto fuit. Quia istam restrictionem omninò sibi vindicant scopus, & reliquus contextus. Idem ex eo præterea colligitur ; qua D. Augustinus, & alij Patres efferunt eas enunciationes tanquam certissimas, & ad dogma fidei omninò, aut proximè pertinentes ; Cuius tamen tantæ asseuerationis fundamentum sufficiens non apparet in sacris litteris ; Multò verò minùs in natura ipsa rei, nisi iuxta sensum explicatum. Argumento quoque est haud debili D. Thomam, & D. Bonauenturam, Alexandrum de Ales, Albertum Magnum, & Scotum in Patribus, præsertim Augustino, intimè versatos, & eorum vbique reuerentissimos, propositis iis testimoniis, in quibus versamur, priores quidem duos probabilem, reliquos verò probabiliorem etiam, & absolutè veram dixisse nihilominùs sententiam affirmantem. Quod profectò ausi non fuissent dicere, nisi vidissent magno cum fundamento eum sensum iis Patribus accommodari, quia accommodatus modo est. Postremò nihil est notius in sacra pagina, quàm dona gratiæ, remissionem peccatorum datas esse hominibus solùm propter merita Christi ; estque proindè communis sanctorum patrum, & cæterorum fidelium assertio, quòd humanum genus non fuisset liberatum à peccato nisi Deus non fuisset incarnatus, & mortuus pro illo ; Ac nominatim Augustinus lib. 13. de Trin. cap. 18. ante finem : *Hæc tanta Dei dona*, ait, *& si quæ alia sunt &c. nisi verbum caro fieret, nulla essent :* Et nihilominùs licuit dicere D. Thomæ hic quæst. 24. art. 4. ad 3. *Si Christus non fuisset incarnatus, Deus præordinasset homines saluari per aliam causam.* Ergò licet à fortiori dicere similiter è conuerso in re nostra. Quod ad authoritatem D. Thomæ attinet planè incapacem interpretationis, respondetur, quòd idem S. Doctor 1. p. qu. 100. art. 2. ad 2. respondet ad quandam authoritatem D. Anselmi ; Cùm enim cum sibi obiecisset : *Dicendum*, ait, *quòd Anselmus hoc non dicit asserendo, sed opinando, quod patet, &c.* Huic responsioni dat aditum modus ille loquendi D. Thomæ, præsertim coniunctus cum aliis eius locis iam citatis.

Ad 4. Christus Dominus fuit indifferens, vt obediret, vel non obediret vsque ad mortem crucis, & tamen non fuit indifferens, vt haberet, vel non haberet dignitatem, & nomen supra omnem puram creaturam. Quia hoc sibi necessariò inerat ratione suæ personæ. Quare non accepit in præmium obedientiæ, & mortis exaltationem, & supremam nominis alicuius prærogatiuam quoad substantiam, sed quoad aliquam specialitatem, maioremque notitiam, ac celebritatem, & dilectionem communem ; quæ est communis interpretatio eius loci. Existere autem potuit absque eiusmodi specialitate accidentali.

Ad 1. Partis affirmantis. Falsò imprimis supponitur ordo ille obiectiuus decretorum Dei, vt constat ex quæst. 15. eademque falsa suppositione laborant, qui ex reuelatione incarnationis Verbi Diuini facta Adamo, & Angelis ante peccatum, inferunt decretum Dei de substantia incarnationis indifferens ex se ad decretum aliud posteriùs de passibilitate, & remedio peccati, cùm solùm indè inferatur, vt aduertit D. Thomas hîc artic. 3. ad 5. atque cit. quæst. 1. artic. 3. ad 7. reuelationem eam passiuam, & cognitionem ex ea subortam fuisse de substantia incarnationis secundùm se indifferentem ex se intrinsecè ad peccatum, & eius remedium ; tametsi dependeret à decreto connexo intrinsecè cum vtroque : Nec enim necesse est Deum, dùm reuelat aliquem suum effectum futurum, simul reuelare causam eius, & finem iam ab ipso simul prædefinitum. Deindè etiamsi ex suppositione existentiæ Christi ipsi debeatur, vt sit finis cæterorum, vtque existat gratia sui ; tamen quia ei non debetur, vt sit purus finis, vtque ad nullum alium finem ordinetur ; imò de facto sit ad alium præterea finem ordinatus ; neque hoc repugnet sapientiæ, & perfectioni diuinæ : incertum redditur, an deficiente hoc alio fine, mansurus nihilominùs fuisset idem effectus incarnationis quoad substantiam. Quia videlicet incertum est, an hic alius finis præfixus sit Christo præcisè, vt coniuncto cum passibilitate, an etiam quoad substantiam, & quoad omnia sua cætera bona, atque proprietates.

Ad 2. Tametsi Christus non fuisset extiturus non existente peccato, non propterea deberet acceptam ferre peccato existentiam suam, sed soli benignitati, & potentiæ diuinæ elicienti bonum ex malo, & superanti resistentiam peccati aduersùs beneficia Dei. Quia peccatum non fuit causa incarnationis, sed occasio tantùm, eaque non tam data quàm accepta ; vtpotè renitens, quantùm est ex se, tali effectui. Eadem ratione consequens nequaquam est, vt deberet Christo placere, aut non displicere peccatum ; quia cui placet effectus, solùm necesse est, vt placeat, ac non displiceat eius causa ; non verò occasio, quæ de se fit potiùs impeditiua eiusdem. Rursùs non foret Christus deterioris absolutè conditionis præ aliis filiis ; quia licet fuerit efficaciter dilectus occasione peccati, non ita diligendus secluso peccato ; tamen, eo supposito, fuit dilectus præ omnibus aliis cum excessu infinito ; nec fuit volitus, vt purum remedium, aut vt bonum purè occasionatum ; sed magis principaliter ratione sui, vt dictum est qu. 13. Demum non foret maior, sed multò minor dependentia Christi à puro homine, quàm è conuerso ; quia puri homines dependerent nihilominùs, tanquam à causa beatitudinis eorum, & omnium donorum conferentium ad illam ; cùm Christus à puro homine penderet solùm tanquam ab exhibente occasionem, eamque ex se contradicentem tanto bono.

Ad 3. Non est inconueniens, si dicatur Deum, sicut existente peccato fecit miraculorum omnium maximum assumendo carnem, vt subueniret maximæ humani generis necessitati, ac miseriæ : ita non existente peccato facturum fuisse aliud miraculum

minùs

minùs, vt subueniret minori necessitati, ac miseriæ, dando hominibus dona supernaturalia, quin existeret Christus, qui est immediatum connaturale eorum principium. Ob hæc igitur omnia absolutè videtur ista quæstio problematicè defendenda in vtramque partem, vt res incerta.

Dissimulare nihilominùs non debeo maiorem alij quam propensionem animi in sententiam affirmantem, & probabilitatis aliquantò maioris apparentiam in eadem. Quia ex vna parte video interpretationem adhibitam testimoniis adductis pro sententia negante esse omninò legitimam: nullamque præterea rationem alicuius momenti superesse, quæ illi faueat. Ex parte verò altera, quæ prædicant eximiam Dei dilectionem erga Christum testimonia, eiusdemque summam excellentiam, & perfectionem; & rationes theologicæ inibi fundatæ pertrahunt vi per nullam considerationem penitùs extinguibili, ad assensum incarnationis Verbi Diuini quatenùs existentis omninò independenter ad hominum nequitia, atque adeò nihilominùs futuræ secluso peccato, nec negandæ innocentibus differentibus per solam innocentiam ab iis, quibus per solam propriam malitiam, ac indignitatem offensiuam Dei specialiter indigentibus, ac miseris, tantùm bonum obuenit. Hoc enim maximoperè decet dignitatem hominis Dei propriam, & mirè consonat eximiæ Dei erga filium suum naturalem dilectioni, & amori eiusdem effusiori erga innocentes. Deindè Incarnatio Verbi Diuini est miraculum absolutè promotiuum boni connaturalis; atque huius generis sunt omnia miracula, quæ à Deo patrata sunt de facto: Existentia verò donorum accidentalium supernaturalium seiuncta ab existentia Christi, est miraculum ita promotiuum boni homini secundùm se connaturalis, vt simul sit impeditiuum boni longè maioris, & omninò incompensabilis, connaturalis eidem ex suppositione eorundem donorum; cuiusmodi miraculum in præsenti prouidentiæ ordine vsque adeò miraculorum, quoad speciem, & numerum fœcundo, nullum vnquam fuit, nullum erit; nec vlla ratio persuadet posse pro aliqua rerum oportunitate esse conueniens, aut sine exemplo credendum.

Iam ea quæstio: An incarnatio Verbi, si futura fuisset secluso peccato, dicenda sit futura ex vi præsentis decreti; an verò ex vi alterius tunc extituri? nullam habet difficultatem iis suppositis, quæ dicta sunt in duplici quæstione proximè præcedenti. Indè enim constat clarè futuram fuisse arguitiuè quidem, seu indicatiuè, ex vi præsentis decreti; formaliter verò, & causatiuè nonnisi ex vi alterius decreti.

Quæstio XVIII.

Vtrùm præcesserit aliquod meritum incarnationis quoad substantiam?

Videtur præcessisse. 1. Quia humanitas ipsa Christi priùs tempore, vel natura, quàm vniretur Verbo, meruit dilectione iustitiæ, & voluntate motiendi pro aliis, vt ab eo assumeretur, iuxta illud psal. 44. 8. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem; propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Vbi per vnctionem intelligitur gratia vnionis, qua perfusa, & delibuta est humanitas, de quo latè Vasquez ex Patribus tom. 1. in 3. par. disp. 41. cap. 3. Particula verò, *propter* solùm potest significare causalitatem meritoriam. Rursùs Apoc. 5. 12. dicitur, *Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & diuinitatem, & honorem.* Quæ sanè accepit per vnionem ad Verbum; nec dignitas accipiendi alia intelligi potest, quam meritoria ratione voluntatis occisionem patiendi.

2. Patres testamenti veteris assiduas ad Deum fundebant preces pro aduentu Redemptoris, vt apparet ex Isa. 16. 1. *Emitte Agnum Domine, dominatorem terræ.* 45. 8. *Rorate cœli desuper, & nubes pluant Iustum,* 64. 1. *Vtinam dirumperes cœlos, & descenderes.* Psal. 105. 4. *Visita nos, Domine, in salutari tuo,* & sic alibi sæpè. Dici autem non potest, orationes inspirante Deo conceptas à sanctis viris fuisse irritas, ac inutiles; vti proculdubio fuissent, si nulla fuissent prædictæ vi meritoria, ac inductiua rei postulatæ.

3. Quicunque meretur aliquid, eò ipso necesse est, vt mereatur omne id, sine quo obtineri illud non potest; sed iusti anteriores Christo meruerunt beatitudinem, quæ nisi per Christum, obtineri non potest. Ergò etiam meruere existentiam Christi.

4. De B. Virgine canitur ab Ecclesia: *Ipsam meruisse portare Regem cœlorum, & Dominum.* In quo sanè merito includitur meritum existentiæ Christi. Sicut enim B. Virginem esse matrem Christi, est Christum esse filium eius, ita meritum, vt ipsa existat mater Christi est meritum, vt existat Christus eius filius.

5. Qui potest mereri, quod est maius, potest vtique mereri, quod est minùs in eodem genere. Sed quilibet potest cum gratia Dei mereri beatitudinem, quæ inter dona supernaturalia est aliquid maius vnione hypostatica; nempè esse beatum est meliùs qualibet alia re; hoc enim habet rationem vltimi finis, & cætera æstimantur præcisè, quatenùs conferunt ad felicitatem. Ergò hoc, vt minimùm, est concedendum, homines anteriores Christo potuisse mereri existentiam eius cum auxiliis ordinariis gratiæ.

6. Inter dona gratiæ purè creata, & existentiam Christi datur mutua connexio ex natura rei, vt dictum est suprà. Ac proindè datur proportio itidem mutua. Non repugnat autem, vt actu elicito per gratiam mereatur quis præmium, quod non excedit proportionem talis gratiæ. Ergò si quis ex anterioribus Christo acciperet à Deo auxilia gratiæ, vel independenter à Christo, vel dependenter ab ipso, & eius meritis quatenùs præuisis in decreto intentiuo eorum, potuisset mereri existentiam Christi, vel absolutè, vel saltem quatenùs substantem decreto executiuo.

7. Quicunque elicit actum supernaturalem placentem Deo, meretur de congruo quælibet dona Dei, absque vlla exceptione; quia magis congruit, vt quodlibet suum donum, etiam vnionis hypostaticæ, conferat Deus habenti talem actum, quàm nullum talem actum habenti. Ergò quicunque elicuere aliquem eiusmodi actum ante aduentum Christi, meruerunt, vt minimùm de congruo, existentiam eius.

Artic. 1. Respond. Principium meriti non cadit sub meritum. Quia principium meriti est indifferens ad merendum, & non merendum; siquidem est de ratione meriti, vt liberè habeatur, atque adeò est indifferens ad obtinendum, & non obtinendum præmium, cùm de ratione huius sit, vt dependeat à merito, nihil verò potest esse indifferens ad seipsum. Ergò nullum principium meriti potest esse præmium eiusdem. Christus autem est principium omnis meriti; quia est principium omnium auxiliorum gratiæ, quibus fiunt actus meritorij: Ergò Christus nullius meriti præmium esse potest. Ergò non præcessit vllum meritum quoad substantiam.

Artic. 2. Rursùs omne meritum puræ creaturæ compensatur adæquatè per beatitudinem merentis. Quia omnis gratia ipsi collata ordinatur ad eius beatitudinem, tanquam ad finem vltimum, & adæquatum; & quia aliàs posset habere aliquis bonum ma-

ioris valoris, antequam esset beatus, quàm postea; cùm tamen beatitudo sit bonum summè æstimabile à pura creatura. Gratia autem vnionis, & existentia Christi est quid maius, quàm beatitudo puræ creaturæ, quia Christus est bonum vniuersale, continens in se eminenter beatitudinem omnis, & cuiuslibet creaturæ, tanquam principium beatitudinis omnium: & quia per beatitudinem puræ creaturæ habetur summum bonum, quod est Deus, tantùm intentionaliter, & in inadæquata imagine sui; per vnionem verò hypostaticam habetur realiter, & secundùm se ipsum immediatè, quod est plus: Ergo existentia Christi excedit proportionem omnis meriti puræ creaturæ. Nullum ergò tale meritum præcedere potuit existentiam Christi quoad substantiam.

Artic. 3. Quapropter Photinus ponens Christum priùs fuisse purum hominem, & per merita bonæ vitæ obtulisse, vt esset filius Dei, non solùm errauit contra Euangelium Lucæ 1. 35. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei:* vndè constat nunquam habuisse illum hominem aliam hypostasim, quam diuinam, & gratiam vnionis omni eius operatione fuisse priorem naturam, & non subsequentem, vt præmium; sed etiam errauit præterea, quia merito puri hominis attribuit vim meritoriam maiorem, quàm quæ possit illi conuenire.

Ad 1. Augustinus in illum Psalmum accipit quidem vnctionem pro assumptione humanitatis à Verbo; sed particulam *propterea*, interpretatur, vt significatiuum causæ finalis; quasi dicat, in hunc finem vnxite, vt diligeres iustitiam, odio haberes iniquitatem, vt id re ipsa præstitisti. Alij verò, vt Athanasius oratione 2. contra Arrianos longè post medium, adscribunt quidem particulæ, *propterea*, causalitatem meritoriam, sed per vnctionem intelligunt vel declarationem filiationis Dei factam in Iordane; vel hilaritatem conscientiæ, vel regnum, & sceptrum æquitatis attributum post passionem. Quod etiam est probabile, & vtrouis modo euacuatur vis testimonij pro merito vnionis hypostaticæ. Iam loci alterius ex Apocal. expositio communis est de acceptione per laudem, agnitionem, & celebritatem virtutis, diuinitatis, & honoris, quæ subsecutæ sunt ad passionem, ad quam certè subsecuta non est vnio humanitatis ad Verbum.

Ad 2. Antiqui Patres non petebant substantiam incarnationis, quam scilicet sciebant iam certissimè esse futuram; sed eius accelerationem. Vel ad modum petentium manifestabant suum tanti boni desiderium, quo illud merebantur de congruo, non congruitate imperatoria, & causatiua, quod non secus repugnat respectu principij meriti, quàm meritum condignum, seu simpliciter, & propriè tale; sed congruitate dispositiua, quatenùs congruum erat filium Dei dari desiderantibus, & toto affectu per multa secula in eum defixis. Verùm quæstio non est de hoc merito, quod tantùm impropriè, & secundùm quid meritum est, nec tale dicitur, nisi cum addito diminuente.

Ad 3, Negatur esse de ratione actus meritorij, vt mereatur omnia indiscriminatim, siue quibus præmium ei coëxistere non potest: Nam neque sine Deo, & ipso merente potest præmium obtineri, & tamen Deus, & merens sub meritum non cadunt. Sufficit ergo si mereatur, quidquid est ita necessarium, simulque non habeat aliundè vires proximas sufficientes, per quas ponatur à parte rei. Existentia autem Christi non erat huiusmodi.

Ad 4. In cantu Ecclesiæ non sumitur meritum secundùm proprietatem, & rigorem scholasticum, quando dicitur de perfecto, absoluto, & sine addito. Sed dicitur in laudi significatione pro merito congruo, & secundùm quid tali, de quo dicetur infrà.

Potest deindè admitti, quod ad præsens attinet, B. Virginem propriè meruisse, vt ipsa potiùs esset mater Dei, ex suppositione, quòd Deus habiturus esset matrem assumptâ carne; ita vt hæc ipsa suppositio absoluta non subesset merito B. Virginis: Hac enim ratione eximitur ex eius merito substantia incarnationis.

Ad 5. Ostensum est iam in secunda parte responsionis ad quæstionem, beatitudinem formalem esse bonum longè minùs, quàm gratiam vnionis. Casus autem separationis inter vnionem hypostaticam, & beatitudinem formalem est impossibilis; si tamen admittatur, dicendum erit hominem Deum habere iure, & in radice, seu eminenter suam beatitudinem formalem simul cum beatitudine formali aliorum; atque adeò habere bonum absolutè maius, quàm sit beatitudo formalis. Quare comparatio beatitudinis cum aliis quibusuis bonis concludit eius excessum, si bona alia, cum quibus comparatur, sint bona purè creata, non verò si sit ipsum increatum bonum.

Ad 6. Bona supernaturalia purè creata, connectuntur quidem intrinsecè cum Christo Domino, sed connexio est tanquam effectum cum suo principio. Vndè apparet nullam esse posse inter ea extrema proportionem in ratione meriti, & præmij: siquidem ratio præmij componi minimè potest, vt dictum est, cum ratione principij in eodem respectu actus meritorij. Sed neque si Deus daret alicui auxilia gratiæ independenter à Christo, propterea posset eius existentiam mereri propter excessum eius incomparabilem ad præmium, quod est adæquatè compensatiuum omnium meritorum puræ creaturæ. De decreto intentiuo, & executiuo, & ineptitudine præuisionis in illo ad inducendum istud præmium dicetur postea.

Ad 7. Meritum de congruo est meritum impropriè, & secundùm quid tale; nec ab authoribus vno, eodemque modo vniformiter vsurpatur. Inter alias eius significationes vna est, pro actu vtcunque disponente benè ad aliquid, necnon pro eo actu (quod ferè est idem) quo potest, qui illum elicuit, habere spem maiorem, quòd sibi potiùs, quàm alteri conferendum sit aliquod bonum, ex suppositione, quod statutum iam sit, vt alicui conferatur. Atque vtroque hoc modo potuere antiqui Patres mereri existentiam Christi Domini; nisi quod posterior ea locutio de dando huic potiùs, quàm alteri, non satis consonat bono vniuersali respectu omnium, quale est Christus Dominus. Cæterum meritum qualecunque inductiuum, & causatiuum existentiæ Christi, ita vt quòd existat, vel non existat Christus Dominus, dependeat ex eo, quòd præexistat, vel non præexistat tale meritum; hoc, inquam, negandum omninò est ob ea, quæ dicta sunt in responsione ad quæstionem. Qua distinctione, credo, componi inter se possunt cum S. Thoma plures etiam Authores latè disputantes de merito congruo substantiæ incarnationis.

Quæstio XIX.

Vtrùm præcesserit aliquod meritum Incarnationis, quoad circumstantias loci, temporis, & stirpis?

Videtur non præcessisse. 1. Quia sicut non possumus actibus naturalibus mereri etiam de congruo primam gratiam supernaturalem, quoad entitatem; ita nec eius circumstantias, vt maiorem intensionem, vel accelerationem mereri possumus etiam de congruo. Ergo sicut nullis meritis puræ creaturæ, seu

seu condignis, seu congruis obtineri potuit existentia Christi quoad substantiam, vt dictum est; ita nec vllæ eius circumstantiæ potuerunt obtineri. Patet consequentia, quia circumstantiæ pertinentes ad existentiam Christi tantumdem, vt minimum distant ab omni merito purè creato, quantùm distant circumstantiæ pertinentes ad existentiam doni supernaturalis purè creati ab omni merito purè naturali.

2. Christus Dominus venit eo tempore, quo fuit oportunissimum, vt veniret. Igitur antiqui Patres non potuerunt mereri de congruo accelerationem eius Aduentus; alioquí, vel initio non fuisset præfixum à Deo tempus oportunissimum Incarnationi: vel Incarnatio, quoad hanc circumstantiam facta fuisset minus conuenienter. Quod dici non debet, vt patet ex Augustino tom. 4. qu. 83. ex nouo Testam. *Idcircò tunc venit quando debuit venire, voluntatis suæ rationem secutus, non meritorum. Nam si merita perpendas, venire non debuit.*

3. Omnes ante Christum fideles habuerunt Gratiam ad merendum ex meritis Christi, non minus quàm fideles Christo posteriores. Ergo Christus præuisus est merens independenter à meritis antiquorum fidelium, & merita Christi fuere priora, quàm merita illorum. At Christus sicut mereri non potuit, ita non potuit præuideri merens, nisi vt pendens à suis Progenitoribus, & existens in hoc loco, & tempore determinato; cum repugnet quemquam operari, & mereri, aut nondum positum extra omnes suas causas; aut nondum determinatum ad hunc locum, & hoc tempus. Ergo circumstantiæ Stirpis, Loci, & Temporis fuere priores in præuisione Dei, quam merita antiquorum, atque independentes ab ijsdem, non minus quàm substantia Incarnationis. Eadem argumentatione concluditur vice versa merita antiquorum fuisse priora in præuisione Dei, quam istas circumstantias; atque ab ijsdem independentia, si antiqui illas meruere. Repugnat verò mutua earundem rerum dependentia, & independentia, atque mutua prioritas præsertim in eodem genere, vt statutum est in Philosophia. Eiusdemque rei ratio specialis circa actus liberos reddita est qu. 9. de Virtut. Theolog.

4. Et augetur difficultas præcedens, vtcumque quis comminisci possit, Christum, & eius merita præuideri prius indeterminata, quoad circumstantias Temporis, Loci, & Stirpis ex vi decreti diuini, quoad hæc, disiunctiui, simulque determinati, quoad existentiam Christi, & meritorum eius, quàm vt determinata, quoad easdem circumstantias, atque vt præuisas sub priori consideratione potuisse inducere meritoriè gratiam, qua antiqui Patres mererentur talem earum circumstantiarum determinationem, quæ ipsis esset specialiter fauorabilis, & sic vitari mutuam prioritatem in serie diuinarum cognitionum, & decretorum. Inquam vtcumque hæc, & his similia complura, quæ libenter prætermittuntur, comminisci quis possit; Hæc nihilominùs tota dispositio rationis nostræ, & qualiscumque præcisionis euanescit, cùm ventum est ad realitatem obiectiuam, hoc est cùm iam consideratur Christus eliciens actum, vel actus, quo, vel quibus meruit auxilia Gratiæ Patribus antiquis. Quia tunc pro priori naturæ antequam mereatur, & velit inducere tale præmium, præsuponitur iam habens determinatam durationem, determinatum vbi, & stirpem determinatam. Nec potest nisi absurdissimè, admitti Christum cogitantem de eliciendo opere meritorio, non aduertisse, pro priori naturæ, vbinam Gentium esset, quo sæculo viueret, quam matrem haberet, quos auos; atque de his expresè cogitasse, vt obtinendis per suum meritum, nec tamen eam cogitationem peruenisse, vsque ad indiuiduationes earum rerum, quas nemo est tam stultus, & hebes, qui non discernat in indiuiduo, quotiescumque illarum meminit, vt clarè appareat miraculum fingi deforme, ac indecens hominem Deum, dùm dicitur ipsum de talibus cogitasse pro aliquo priori absque vltima determinatione eorum vsque adeò vnicuilibet manifestorum obiectorum. Ergo nullus relinquitur locus vitandæ mutuæ prioritatis ex parte Christi merentis reipsa à parte rei, vtcumque ea vitari posset in scientia, ac Decretis diuinis. Verùm neque in illis secundùm se vitari ea potest; quia in Deo non datur multiplicitas virtualis intrinseca decretorum, & cognitionum, vt dictum est qu. 15.

5. Productio vniuscuiusque rei est indistincta ab eius duratione. Productionem autem Christi non potuerunt mereri antiqui Patres, vt constat ex quæst. præced. Ergo neque circumstantiam temporis incarnationis mereri potuerunt. Eadem verò ratio esse videtur de circumstantia loci, & stirpis; quia de tribus istis circumstantijs sunt eædem ferè auctoritates; atque istæ sunt totum fundamentum oppositæ partis.

6. Beata Virgo neque de condigno mereri potuit, neque de congruo, vt esset Mater Christi. Ergo neque reliqui Sancti veteris testamenti mereri potuerunt siue de congruo, siue de condigno, vt essent Progenitores Christi; aut vt acceleraretur mysterium incarnationis, aut vt perficeretur in eorum patria determinatè. Patet consequentia. Quia testimonia scripturæ quæ fauent merito Virginis respectu maternitatis, sunt multò plura, ac vrgentiora, quàm quæ fauent merito reliquorum respectu triplicis illius circumstantiæ, vt videre licet ex ijs, quæ communiter dicuntur à sactis Patribus, ad illud præsertim Luc. 1. 45. *Beata quæ credidisti quoniam perficientur, quæ dicta sunt tibi à Domino.* Et ad illud ibid. vers. 48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Exque alijs multis, quæ diligenter colligunt, & expendunt in præsenti Suar. & Vasq. Probatur antecedens, quia Beata Virgo, ante omnes actus suos meritorios, præuenta fuit cumulo Gratiæ actualis, & habitualis vsque adeò magno, vt nulli alij mortalium æqualis vnquam contigerit ante omne suum meritum; ac proindè ille cumulus fuit proprius personæ electæ in Matrem Dei. Ergo non potuit per actus subsequentes mereri, vt eligeretur mater Dei.

Art. 1. Resp. *Meritum* est vox ambiguæ significationis, quia apud sacros Scriptores, necnon apud prophanos, & ex vsu vulgari frequenter ponitur pro aptitudine, & dispositione, siue naturali, siue acquisita alicuius ad aliquod, siue præstandum munus, siue accipiendum beneficium. Et siquidem huiusmodi dispositio constituta sit per actus honestos, & exercitium virtutum congruens donis suscipiendis ab eliciente tales actus; tunc verò vsu magis familiari; Meritum dicitur talis aptitudo, ac dispositio. Apud Scholasticos verò Doctores, meritum ferè semper vsurpatur pro actu, cui condignum, aut congruum est, vt rependatur aliquod præmium; ita vt istud ponatur à parte rei dependenter ab illo cum dependentia à priori, & vtriusque existentia habeat contingentiam indiuisam, vt sit vel non sit, fundatam in indifferentia elicientis actus meritorios, vt eos eliciat, vel non eliciat. Priori illo modo, Crux dicitur in cantu Ecclesiæ *Electa digno stipite, tam sancta membra tangere*: Et similiter dicitur, *Felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere Redemptorem.* Et in oratione B. Annæ dicitur illi collata esse Gratia, *Vt Genitricis Vnigeniti Filij Dei mater effici mereretur.* Posterioris vsur-

pationis meriti nulla opus est exempla adducere; sed solum est aduertendum, nec etiam apud Scholasticos Doctores eodem semper sensu meritum vniformiter vsurpari. Licet enim, vt plurimum vsurpetur propriè, vsurpatur tamen non admodum infrequenter, latiori significatione pro sola dispositione morali congruenti donis Dei, quæ subindè conferuntur merenti.

Art. 2. Quapropter dùm in materia præsenti occurrit, apud sanctos Patres vox hæc *meritum* aliæque illi æquiualentes, attribuendo earum significatum, vel Beatæ Virgini respectu Maternitatis, vel antiquis sanctis Patribus respectu circumstantiarum loci, temporis, ac stirpis; non ideò protinus trahenda sunt ea testimonia in significationem Scholasticam, maximè iuxta summam proprietatem, ac rigorem; Quia adducuntur in examen Theologicum rei, de qua loquuntur; nec vice versa ideò sunt alienandæ omninò eædem voces ab eadem significatione Scholastica; quia Scriptura, & sancti Patres extra scholas loquuntur; Neque contextus ipsorum Scholasticæ locutioni, quoad cætera congruit, sed consideranda sunt pro eruendo sensu legitimo, natura rei, de qua est sermo, & principia alia, quæ præsupponunt.

Art. 3. His autem consideratis, dicendum videtur, tùm B. Virginem respectu Maternitatis Christi: Tùm antiquos Patres respectu trium illarum circumstantiarum, habuisse Meritum dispositiuum propriè tale in ratione dispositionis moralis; & rursus Meritum impetratorium, causatiuum tantùm secundùm quid, & impropriè tale. Et quidem B. Virginem ea morum sanctitate, & feruore Charitatis præditam fuisse, qua congruebat præditam esse eam, quæ futura esse Mater Christi, dubitari minimè potest; siue considerentur testimonia eam in rem clarissima insinuata in postrema obiectione apud auctores locupletes, siue consideretur perfectio, & vniuersalis conditio Prouidentiæ Dei, disponentis media vnumquodque in suo ordine, cum iusta, & exacta correspondentia priorum, ac posteriorum. Posito autem in B. Virgine præcessisse dispositionem moralem, congruentem dignitati Matris Dei, negari non potest, quin præcesserit in eadem meritum eiusdem dignitatis, saltem de congruo, latè sumptum, & impropriè tale. Quia huiusmodi meritum nihil reipsa differt à dispositione morali congruente donis Dei, quæ conferuntur illa præexistente. Ob eadem ferè fundamenta, concedenda est similis dispositio, & meritum simile antiquis Patribus respectu trium, illarum circumstantiarum; quia de vtraque sunt similia testimonia, & est simile fundamentum ex parte prouidentiæ Dei.

Art. 4. Cæterum neutris concedendum esse meritum propriè tale inductiuum, & causatiuum sui termini; ita vt electio B. Virginis in Matrem Dei, aut electio loci, temporis, & progenitorum in quo, pro quo, & ex quibus natus est Christus, fuerit præmium eorum meritorum, pendens ab eorum existentia, quoad existentiam, sui, & substans contingentiæ, vt daretur, vel non daretur cui suberant ex parte voluntatis creatæ eadem merita. Tale, inquam, meritum neque de condigno, neque de congruo admittendum esse, aut in B. Virgine, aut in antiquis sanctis Patribus efficaciter conuincunt rationes dubitandi, tertia, maximè verò quarta, & sexta.

Art. 5. Meruit igitur B. Virgo dignitatem matris Dei, merito dispositiua; ideſt, talis fuit in exercitio virtutum omnium, qualis congruebat, & decebat vt esset, quæ futura erat Mater Dei: Meruit itidem merito de congruo latè, & impropriè sumpto, ideſt, tot, tales, & tam excellentes in omni virtutum genere actus præmisit, vt in eis adesset nouus titulus, ob quem constitueretur Mater Christi, & intuitu cuius executioni mandaretur dignitas Maternitatis Christi iam antecedenter illi decreta ex voluntate Dei purè gratiosa, ac liberali respectu ipsius. Idem dicitur proportione seruata de Patribus antiquis, respectu trium illarum circumstantiarum.

Ad. 1. Sæpe dictum est, & ex professo stabilitum fuit quæst. 6. Dona supernaturalia, purè creata habere connexionem intrinsecam cum existentia Christi, quam tamen nullo pacto habent merita vlla naturalia cum dono aliquo supernaturali, & ratio discriminis ibidem reddita est multiplex, & clara. Nulla igitur est ratio paritatis in præsenti, & possunt merita supernaturalia purè creata, habere rationem dispositionis, & meriti alicuius, saltem secundarij respectu circumstantiarum Incarnationis; licet nihil tale conuenire possit, meritis vllis naturalibus respectu vllius doni supernaturalis, vel quo ad substantiam, vel quod circumstantiam, vt est circumstantia formaliter doni supernaturalis.

Ad 2. Christus Dominus venit quando oportuit, opportunitate conflata ex rerum omnium, & singularum statu, inter quas merita iustorum, ac præsertim B. Virginis non vltimum tenent locum apud Deum, eiusque prouidentiam. Augustinus licet videri possit loqui de merito comparatiuo Aduentus pro vno tempore, potius quàm pro alio; Agit tamen proculdubio reipsa de merito absolutè inducente debitum, hoc est de merito condigno, vt tunc veniret, quando venit. Et negat tale meritum adfuisse; quia aderant peccata, quibus debebatur, vt neque tunc, neque vnquam aliàs veniret. Quæ certè ratio concludit efficaciter aduersùs meritum condignum, quod componi nequaquam potest cum demerito eiusdem rei. Nihil verò concludit aduersùs meritum purè dispositiuum, solùmque de congruo congruitate latè sumpta, quod videlicet componi potest cum demeritis, vtcumque magnis eiusdem rei, vt patet in attritione disponente ad iustificationem; inque alijs meritis peccatoris, vt conuertatur à Deo, & ad Deum.

Ad 3. & 4. Conceditur totum; quia solùm impugnant meritum impetratorium propriè tale in ratione impetratorij, respectu præmij habentis contingentiam; vt sit, vel non sit dependenter à voluntate merentis mota à Deo ad operandum propositione præmij obtinendi, si eliciat actus meritorios; sin minùs non ponendi à parte rei; Quale meritum iam superiùs negatum est. Cæterum aduersùs meritum dispositiuum, & de congruo late tale nihil probant eadem argumenta, vt patet. Huiusmodi enim meritum inducitur à Deo, quia vult inducere eius terminum; non verò ideò determinatur ad ponendum eundem terminum à parte rei, quia voluntas creata priùs determinatur ad eliciendos actus taliter meritorios.

Ad 5. Idem effectus potest à diuersis causis pro eodem instanti, & loco procedere, quantum est ex se, & è conuerso pro diuersis instantibus, & locis potest pendere ab eadem causa. Vndè determinatio effectus ad tale instans, vel ad talem locum non est ex sua ratione determinatio ad talem causam vel è conuerso, sicut determinatio subiecti, vt sit album, aut nigrum, non est determinatio, vt sit dulce, aut amarum. Quia videlicet vniuersaliter sunt inter se distincta, quæ sunt inuicem separabilia, non solùm logicè, sed realiter etiam, vt sunt in se à parte rei. Quare actio productiua rei; quæ est determinatio ad talem causam, vtque effectus sit simpliciter à parte rei, est distincta à duratione, & vbicatione, quæ

sunt

sunt determinationes ad tempus, & locum. Igitur licet nullum dari potuerit meritum vllius rationis respectu Incarnationis quoad substantiam; non tamen indè conficitur, dari non potuisse respectu eiusdem quoad dictas circumstantias.

Ad 6. Consequentia est bona, & eius probatio est efficax, sed antecedentis probatio nihil conuincit, iuxta eum illius sensum; qui superiùs expositus est. Quod enim dona Gratiæ collata Virgini ante omnes actus liberos ipsius, fuerint propria iam electæ in Matrem Dei non tollit, quin actus deindè consequentes fuerint itidem proprij futuræ Matris Dei; ideóque quod Mater Dei disposita fuerit partim donis Dei collatis nondum ipsa quidquam agente liberè, partim Dei donis eidem formaliter liberis; ideóque meritoriis modo dicto.

Qvæstio XX.

Vtrùm vnio Hypostatica sit modus realiter distinctus ab extremis?

Videtur non esse distinctus. 1. Quia Deus secundùm se indifferens, vt velit, aut nolit vniri humanitati constituitur determinatè volens vniri per aliquid ab ipso Deo realiter indistinctum. Ergò similiter Verbum Diuinum secundùm se indifferens, vt in tempore vniatur, & non vniatur humanitati, constituitur determinatè vnitum per aliquid realiter indistinctum ab ipso Verbo.

2. Duo aliqua extrema esse vnita, quæ ante vnita non erant, non significabat diuersam rem iisdem superadditam; sed solùm quod extrema diuerso modo se habeant ad inuicem, nunc, quàm prius. Ita vt alterum ab altero perficiatur, cùm antecedenter ab eodem non perficeretur. Ergò, vt Verbum, & humanitas inuicem copulentur, non est opus entitate modali realiter ab vtrisque distincta; sed sufficit Verbum diuinum fungi modo, erga Humanitatem munere, quo antea non fungebatur, aliterque se habere, quàm haberet antea respectu eiusdem, vniendo se per seipsum immediatè, sicut eam perficit immediatè per seipsum, & non mediatè communicando prius perfectionem entitati modali, ex qua deindè immediatè refundatur in humanitatem.

3. Quod est indifferens, vt sit dextrum, vel sinistrum, respectu alterius potest constitui determinatè, vel dextrum, vel sinistrum nulla facta reali additione, vel dextro, vel sinistro, vel vtrique. Ergò etiam indifferens, vt sit vnitum, vel non sit vnitum, potest ad alterutrum horum determinari nulla facta additione, aut detractione modi realiter distincti.

4. Si vnio hypostatica distingueretur à Verbo, & Humanitate esset accidens: Quidquid enim aduenit entibus in suo genere, & ordine perfectis, ac completis, est accidens: Sed vnio aduenit Verbo, quod est perfectissimum in omni genere, & humanitati, quæ est completa, & perfecta in genere, & ordine naturæ creatæ. Ergò vnio hypostatica est accidens; atque adeò est vnio accidentalis, quod est absurdum. Quia passim à sanctis Patribus, & Scholasticis vocatur vnio substantialis, & præterea indè sequeretur Christum Dominum esse quoddam totum accidentale; tale namque est totum, qualis est eius totalitas.

5. Si vnio hypostatica, esset modus ab extremis realiter distinctus, esset imperfectissima. De ratione namque modi est, vt sit accidens imperfectissimum, minimæque entitatis; vtque nec realitatem, nec nomen rei absolutè habeat, mereaturve; Vnio autem hypostatica ab omnibus tam sanctis Patribus, quàm Doctoribus Scholasticis, agnoscitur maximæ perfectionis, admirabilis, & incomprehensibilis, diciturque superare perfectione omnes res alias creatas, omniaque dona, tam supernaturalia, quàm naturalia. Ergò vnio hypostatica non est modus.

6. Si vnio hypostatica esset modus distinctus realiter à Verbo, esset producta à tota Trinitate; quia omnes effectus ad extra sunt communes toti Trinitati. Ergò tota Trinitas, & non solum Verbum diuinum assumpsisset Humanitatem. Quia illi conuenit assumere, cui conuenit esse causam vnionis ad extremum assumptum. Ideò enim non dicitur humanitas assumere Verbum; tametsi illi vniatur: quia ipsa nec est vnio, nec principium vnionis. Solum autem Verbum, & non tota Trinitas dicitur assumens respectu humanitatis.

7. Non est maior ratio ponendi modum vnionis realiter distinctum, respectu vnius partis humanitatis, potius quàm alterius. Quapropter ponendæ essent tot vniones inter se realiter distinctæ, quot sunt partes assumptæ, quæ est nimia vnionum multiplicatio ab iis etiam omnibus, & meritò negata, qui admittunt modum realiter distinctum. Ergò non est admittendus talis modus.

8. Vnio realiter distincta ab extremis vnitis est vera compositio vnitorum addens rationem talis, æqualiter respectu vtriusque extremi vniti; quia vtrumque æqualiter, eademque ratione afficit. Verbum autem Diuinum non est capax, quod veniat in compositione cum aliquo. Quia essentialiter est vltimò completum in se, & per se præcisè: cum componentia sint incompleta respectu compositi.

Art. 1. Resp. *Verbum caro factum est*, vt habetur Io. 1. Fieri autem caro non potuit, quin aliquid fieret, præter ea omnia quibus factis, nondum verificatur, Verbum carnem factum esse. Omnia autem alia præter modum vnionis fieri potuere, quin verificaretur, Verbum carnem factum esse. Humanitas namque ipsa, simul cum cæteris omnibus, quæ sunt illi connaturalia, necnon cum omnibus donis absolutis eidem conferibilibus, fieri potuit quin illi vniretur Verbum diuinum: Atque ideò, quin Verbum fieret caro. Humanitas enim quæ de facto assumpta est, est eiusdem rationis cum cæteris humanitatibus, quæ existunt absque defectu vllius rei sibi connaturalis, quin vniantur Verbo, eademque esset ratio de donis quibusuis supernaturalibus absolutis, quæ sunt illis conferabilia. Quandoquidem nullum ex illis est ex se vnitiuum cum Verbo. Ergò necesse est fateri, præter huiusmodi omnia, factum esse modum vnionis distinctum realiter ab extremis, ratione cuius verè, & propriè facti, verbum verè, & propriè dicatur factum Caro. Nec enim vox ista Euangelistæ expressiua tanti mysterij, & coniuncta cùm vocibus cæteris retentis in significatione propria, alienanda facilè est à significatione propria factionis propriè talis. Alienetur verò necesse est si nihil propriè dicatur fieri, ratione cuius Verbum sit Caro, atque hoc necesse est, vt dicatur, si negetur modus vnionis realiter distinctus ab extremis, ideóque propriè factus.

Art. 2. Accedit notissimum principium. Quæ sunt realiter separabilia sunt realiter distincta: sed coëxistentia Verbi Diuini, & humanitatis, quæ de facto assumpta est, est separabilis realiter ab vnione vtriusque. Ergò hæc vnio distinguitur realiter ab ea coëxistentia. Idemque fit argumentum de omnibus aliis, quæ sunt necessariò coniuncta cum ea coëxistentia. Maior propositio non indiget probatione; quia nihil notius esse potest, quàm nihil separari realiter posse à seipso, atque adeò ab aliquo realiter identificato secum.

Est

Est itidem manifesta propositio minor; quia de facto datur coëxistentia Verbi diuini cum aliis humanitatibus realiter separata ab vnione eiusdem cũ iisdem. Idẽ autẽ contingere potuit humanitati, quæ de facto vnita Verbo, quod contingit humanitatibus de facto non vnitis: Siquidem hæ, & illa sunt eiusdem adæquatè rationis in se intrinsecè. Istud porrò argumentum æqualiter probat distinctionem realem vnionis ab extremis vnitis, secundùm omnia, & quælibet prædicata; & conceptus obiectiuos realiter identificatos cum ipsis à parte rei. Quia casu, quo Verbum, & humanitas realiter sibi inuicem coëxisterent, quin realiter sibi inuicem vnirentur, æqualiter retinerent omnia, & quælibet prædicata, atque conceptus obiectiuos realiter identificatos cum ipsis.

Art. 1. Ad 1. Mirum est nonnullos Theologos vsque adeò fidenter vti pro aliis rebus explicandis exemplo actuum liberorum Dei, quibus nihil est in Theologia latebrosius, magisque indigum expositionis. Deindè quidquid Deus liberè vult, vult ab æterno extra Deum. At verbum vniri humanitati incepit in tempore, adeóque est distinctum realiter à Deo, cuius nullum prædicatum realiter identificatum cum ipso incipit esse in tempore. Ergò exemplum illud est abs re.

Art. 2. Quod ex alio præterea capite manifestatur. Quia actus liber Dei est habitudo ipsius Dei secundùm se ad res creatas. Atque ex mysterio Trinitatis constat Deum secundùm diuersas formalitates esse capacem prædicatorum inuicem contradicentium propter suam infinitatem, vt exponetur in quæst. de Deo. At vnio hypostatica non solùm est habitudo Verbi diuini ad rem creatam; sed etiam rei creatæ ad Verbum diuinum, nec illi soli, sed etiam huic, quando sunt inuicem vnita, conuenit contradictorium eius, quod conueniret, casu quo non essent inuicem vnita. Res autem creata ob finitatem, & limitationem sui, non est capax prædicatorum contradicentium secundùm diuersas formalitates, vt ibidem clara ratione demonstrabitur. Ergò hoc etiam ex capite apparet illud exemplum esse abs re, nihilque prorsus concludere.

Art. 3. Denique actus liber Dei, quo vult vniri humanitati necesse est, vt habeat obiectum aliquod peculiare realiter volitum ab ipso, distinctum ab iis omnibus obiectis, quæ Deus potest velle, quin velit vniri humanitati. Aliàs enim ea volitio erit sui tantùm ipsius volitio, quatenùs differt ab aliis omnibus actibus Dei liberis non volentibus vnionem. Repugnat autem vnam volitionem diuinam differre ab aliqua alia volitione diuina, præcisè quatenùs est volitiua sui; quia hoc prædicatum est commune omnibus Dei volitionibus, & repugnat vnum ab alio differre per id, quod est vtrique commune.

Ad 2. Verbum diuinum, & humanitatem, quatenùs inter se vnita, tantùm quoad modum differre à seipsis quatenùs inuicem non vnitis, non est illud punctum, de quo instituitur præsens controuersia. Id enim vtraque sententia auctorum sibi inuicem contradicentium concorditer admittit. Solùm igitur controuertitur, vtrùm ille modus, secundùm quem tantummodò dicuntur differre inter se ea extrema quatenùs vnita, & quatenùs non vnita inuicem, distinguatur ab eisdem realiter. Quare cum ij auctores, qui negant distingui realiter, dicunt differentiam esse tantummodò penes modum se habendi, interrogandi sunt: An *Tò penes modum* superaddant vocibus significantibus Verbum diuinum, & Humanitatem, atque vtriusque coëxistentiam ad significandum aliquid ita distinctum, à toto significato reali istarum posteriorum vocum, sicuti eædem posteriores voces distinguuntur ab iis vocibus, *Penes modum*? si affirment. Ergò modus vnionis distinguitur realiter ab extremis vnitis, non minus quàm distinguatur realiter *Tò penes modum*, à reliquis vocibus. Si negent iam tùm demonstrant se verbis ludere; quandoquidem superaddunt nouas voces absque animo significandi nouam rem. Quibuscunque verò vocibus denuò superadditis, tentent elabi ex vi interrogationis, & vtriusque sequelæ, premendi sunt simili interrogatione circa significatum nouarum vocum; An videlicet voces de nouo superadditæ, habeant significatum distinctum à parte rei à significato priorum vocum, & vtcumque respondeant semper cum eadem vi redibunt eædem illæ sequelæ, quòvsque fateantur palam non significare idem realiter, & à parte rei, eum qui dicit, Verbum diuinum coëxistit humanitati, & dicentem, Verbum diuinum est vnitum humanitati. Quapropter Verbum diuinum fungi erga humanitatem munere, quo ante non fungebatur, & aliter se habere est existere nunc entitatem modalem, quà formaliter determinatur, vt fungatur eo munere complendo, & perficiendo humanitatem immediatè, vt *quòd* licet, vt *quo* tanquam purum determinatiuum mediet aliquid.

Ad 3. Omne indifferens ad aliqua duo determinatur formaliter ad vtrumvis eorum per aliquid realiter sibi superadditum nec fieri potest, vt indifferentia, & determinatio eiusdem ad idem, siue eorumdem ad inuicem identificentur inter se adæquatè. Quia indifferens ad vtrumlibet ex duobus potest existere absque determinatione ad alterutrum eorum, & nihil sine seipso existere potest. Quare quod est indifferens, vt sit dextrum, & sinistrum, determinari non potest, vt vel dextrum sit, vel sinistrum absque aliquo sibi superaddito. Nimirum per tales determinatas vbicationes ipsius dextri & sinistri, & per tales determinatas durationes earum vbicationum, quæ tam vbicationes, quàm durationes distinguuntur realiter ab entitate absoluta, quæ est dextrorsum, & ab ea, quæ est sinistrorsum. Negatur igitur antecedens, quod manifestius est falsum, quàm consequens.

Ad 4. Est quidem completa Humanitas in ratione naturæ ante vnionem cum verbo: non tamen est vltimò completa substantialiter, quia deest illi subsistentia, seu suppositum, quod est vltimum complementum substantiale naturæ, ergò vnio Hypostatica, siue distincta, siue non distincta ab extremis, quia superaddit istiusmodi complementum, est completiua naturæ non accidentaliter, sed substantialiter, vndè ipsa quoque est quid substantiale.

Ad 5. De perfectione vnionis Hypostaticæ secundùm se præcisè consideratæ infrà dicetur. Nam quod ad testimonia attinet sanctorum, & scholasticorum dicentium eam esse mirabilem, incomprehensibilem, &c. nihil interest, an sit, vel non sit modus realiter distinctus ab extremis. Etenim quæ dicuntur vsque adeò magnificè de ista vnione, accipienda sunt de ipsa sumpta in concreto, non verò de ipsa secundùm se, & in abstracto. In concreto autem, idest, provt simul includit extrema vnita semper est admirabilis, & incomprehensibilis, siue distinguatur ab illis realiter, siue non distinguatur, vt per se satis patet.

Ad 6. Imò opposita sententia difficulter, aut nullo modo exponere potest differentiam assumentis, & assumpti. Quia assumere, seu ad se sumere, est vniri, & simul producere vnionem; quæ duo simul, quia solum Verbum diuinum præstat, propterea ipsum solùm assumit. Assumi verò est vniri absque productione vnionis: Et quia hoc conuenit soli humanitati, propterea sola ipsa assumitur à Verbo. Iam tota Trinitas solùm dicitur vnire mutuò Verbum, & Humanitatem. Quia vnire est vnionem producere, quod præstat æqualiter tota Trinitas. In sententia contraria

non

non datur productio vnionis vndè non habet rationem discriminis pro eiusmodi locutionibus, atque sententiis solidè stabiliendis, vel certè eam non habet satis expeditam, ac illustrem.

Ad 7. Sententia contraria non potest vti ea obiectione, quia necesse est, vt vniones multiplicet pro multiplicitate partium vnitarum; quandoquidem illas ab istis non distinguit realiter. Probabilius autem est absolutè duas tantùm dari vniones Hypostaticas partiales, alteram terminatam ad vnionem naturalem inter animam, & corpus: alteram terminatam indiuisim ad Animam, Corpus, Sanguinem, & ad reliquas partes absolutas immediatè assumptas. Ratio huius distinctionis est; quia in triduo mortis deficiente vnione Hypostatica ad vnionem naturalem inter Animam, & Corpus; quæ vnio pro eo tempore non fuit in rerum natura, ac proindè non terminauit vnionem Hypostaticam; manserunt nihilominùs vnita Verbo sicut prius Corpus, & Anima, & reliqua pertinentia ad complementum substantiale integrale humanitatis. Ratio non multiplicandi plures vniones pro multiplicitate partium, seu essentialium, seu integralium humanitatis est, quia Verbum diuinum eas omnes assumpsit per modum vnius; ita vt Animam assumeret ratione sui, vndè dicitur immediatè assumpta à verbo; reliqua verò assumeret ratione Animæ, vndè dicuntur assumpta mediante Anima, vti docent D. Thomas, & alij communiter in præsenti. Quod tamen non rectè diceretur, si ad singulas partes singulæ vniones terminarentur vnaquaque vnione respiciente æquè immediatè, & per se, eam partem, ad quam terminaretur. Satius igitur est admittere duas tantùm vniones Hypostaticas partiales. Si quis tamen contendat, vel simplicem tantùm vnionem Hypostaticam esse admittendam; atque in triduo mortis successisse aliam adæquatè distinctam entitatiuè à priori; vel tot esse ponendas vniones Hypostaticas partiales, quot sunt partes realiter inter se distinctæ pertinentes ad essentiam, & integritatem humanitatis, atque reliquas vniones esse intrinsecè connexas cum vnione ad animam, eidemque subordinatas ex sua natura, & ex intentione diuina. Si quis inquam, hæc contendat, vtrumuis facilè concedi potest, quia vtrumuis est probabile, & controuersia, vt apparet, est leuis.

Ad 8. Certum est admittendam esse in Christo aliquam compositionem, ratione cuius Christus Dominus, sit aliquo modo compositus, vt colligitur apertè ex 5. Synod. act. 8. can. 4. Idemque asserunt aliqua alia Concilia, & communiter Sancti Patres apud Suar. disp. 6. sect. 4. Verùm compositio alia est physica, & naturalis conflans vnum per se ex duobus inuicem incompletis, quorum proindè quodlibet per vnionem mutuam compleatur, ac perficiatur. Et huiusmodi sunt omnia composita naturalia. Alia compositio est purè numeralis, intrinsecè supernaturalis, & existens per modum, quendam ineffabilem, vt loquitur D. Thomas, & alij communiter, constituens vnum per se ex duobus, quorum alterum est imperfectum, & incompletum ex se, atque complebile, & perfectibile per alterum, cuiusmodi est Humanitas respectu verbi. Alterum verò est essentialiter vltimò completum, & habens in se omnem perfectionem, ideóque minimè complebile, aut perfectibile per alterum extremum, cuiusmodi est Verbum diuinum. Quapropter vnio Hypostatica licèt æqualiter vniat Verbum humanitati, & humanitatem Verbo; non tamen eodem modo afficit vtrumque hoc extremum. Perficit enim, & complet humanitatem, vt quo, ideóque eam immutat intrinsecè immutatione propriè tali: At Verbum diuinum neque complet, neque perficit vllo modo; ac proindè neque immutat intrinsecè, quia neque superaddit illi, neque detrahit vllam perfectionem, quorum alterum est de conceptu immutationis intrinsecæ. Quare Verbum diuinum vnitur humanitati quasi actiuè communicando illi suam perfectionem: Humanitas verò vnitur Verbo purè passiuè recipiens, & non conferens perfectionem. Igitur modus vnionis Hypostaticè est quidem vera cõpositio ex verbo, & humanitate; non tamen est vera immutatio vtriusque, sed solius humanitatis, atq; ideò non eodem modo afficit vtrumque hoc extremum, sed cum discrimine explicato.

Qvæstio XXI.

Vtrùm vnio facta fuerit in sola Persona, an etiam in natura Diuina?

Videtur facta fuisse, & quidem æquè immediatè in vtraque 1. Quia natura est idem cum persona. Ergò non potuit vnio terminari ad personam; quin æquè immediatè terminaretur à parte rei ad naturam.

2. Visio Beatifica, quæ est vnio intentionalis videntis, & visi, non potest terminari immediatè ad personas, quin terminetur immediatè ad naturam. Ergò à fortiori vnio Hypostatica, quæ est vnio realis, ac physica attingens suum terminum, vt est physicè in se à parte rei, non potest immediatè terminari ad personam, quin terminetur immediatè ad naturam.

3. Vnio Hypostatica est maxima perfectio humanitatis. Ergò vnit immediatè humanitati maximam perfectionem. Sola autem natura diuina secundùm se est maxima perfectio ratione sui; cùm personalitates secundùm se, & ratione sui præcisè nullam dicant perfectionem, vt supponitur ex quæstionibus de Deo. Ergò vnio Hypostatica vnit immediatè naturam diuinam humanitati.

Art. 1. Resp. Omnis substantia completa constat natura, & supposito. Natura dicitur, quod pertinet ad rationem speciei, vt constat ex definitione Boëtij lib. de duab. natur. paulò post principium: *Natura est vnamquaque rem informans specifica differentia:* Et iterum propè medium. *Natura est cuiuslibet substantiæ specifica proprietas.* In eundem sensum præiuit Philosophus 5. met. cap. 8. text. 15. definiens substantiam sumptam pro natura, his verbis. *Quod quid erat esse, cuius ratio est, & definitio: Et hæc substantia videtur vniuscuiusque.* Suppositum verò, seu subsistentia, & hypostasis est, quod pertinet ad rationem indiuidui. Vndè Athanasius tract. de definitionib. colum. 3. *Facies*, ait, *Character, hypostasis, & indiuiduum vnum, & idem sunt.* Et Boëtius loco citato. Personam, quæ est vna species suppositi, definit, *rationalis Naturæ indiuiduam substantiam*, vtraque istarum vocum vsurpatio confirmatur validè ex Conc. Florent. sess. 18. à §. *Diuina substantia.* Vbi tacitè approbat Græcos cum Latinis communi consensu supponentes *substantiam* (sumptam vtique pro natura) *à persona differre. vt communicabile ab incommunicabili, & vt commune differt à proprio.* Similiter Iustinianus Imperator in Edicto fidei propè medit. ait, *Omnes Sanctos Patres consonanter nos docere, Naturam quidem, vel substantiam, vel formam, hoc quod est commune significare, Subsistentiam autem, siue personam, hoc quod est speciale.* Communicabile porrò, & commune aliud est tale logicè tantum, & secundùm prædicationem, vt homo, leo, equus: Aliud physicè, & secundùm realitatem, idque vel copulatiuè, vt diuinitas, quæ est à parte rei communis, & identificata tribus simul personis: vel distributiuè, ac diuisim, vt humanitas quælibet, quæ à parte rei, est communicabilis, & vnibilis cuilibet ex subsistentiis potentibus ipsam vltimò complere. Atque hæc

vtraque

vtraque posterior communitas subintelligitur in auctoritatibus prælegatis; siquidem prior illa potest etiam indiuiduationi accommodari.

Art. 2. Iam vnio hypostatica non est facta ex parte Dei immediatè, & formaliter secundùm id, quod est tribus personis commune; Quia indè fieret, vel omnes tres personas fuisse vnitas Humanitati, vel nullam earum, & vtrumque est contra Euangelium, ex quo constat, quod nec Pater, nec Spiritus Sanctus, nec nulla persona Diuina, *Verbum Caro factum est*, ideóque nec omnes tres personas, nec nullam earum, fuisse vnitas Humanitati. Ergò vnio hypostatica facta est in persona, & non in natura diuina, idque est ex fide certum, vt ostendit inter alios Suarez disp. 7. sect. 2. & 3. multis Pontificum, & Conciliorum testimoniis definientibus aduersùs Nestorium, vnionem in persona diuina: Et aduersùs Eutychetem, negationem vnionis in Natura.

Ad 1. Licet natura, & persona diuina sint idem realiter distinguuntur tamen virtualiter intrinsecè, suntque proindè capaces in se obiectiuè prædicatorum contradicentium, qualia sunt generari Verbum Diuinum, & non generari naturam Diuinam. Non sunt autem magis incompossibilia inuicem, & ratione aliqua speciali, vniri Verbum immediatè, & non vniri immediatè naturam. Potuit igitur alterum sine altero dari, non obstante identitate reali Verbi, & naturæ diuinæ. Imò necesse fuit ita dari; quia cum Humanitas esset omninò completa in ratione Naturæ, non erat capax; quæ immediatè vniretur alteri Naturæ.

Ad 2. Motiuum formale adæquatum visionis cuiuslibet immediatæ Dei est sola Natura diuina; atque hæc quatenùs est motiuum visionis ipsum formaliter repræsentantis, non distinguitur virtualiter intrinsecè à seipsa, quatenùs est motiuum visionis formaliter repræsentantis personas; quia vtrumque ipsi conuenit secundùm se præcisè consideratæ. Quare fieri non potest, vt detur visio immediata Naturæ diuinæ, quin detur visio immediata personarum secundùm eundem perfectionis, & claritatis, aut imperfectionis, & obscuritatis gradum. Quia motiuum continens aliqua indiuisim, eadem exhibeat, atque ponat sub oculos necesse est ipsum immediatè videnti, ac inspicienti, vt est in se. At capacitas terminandi immediatè vnionem vltimò personaliter completiuam Naturæ creatæ, conuenit personalitati secundùm se, vt distinctæ virtualiter à Natura, cui repugnat complere vltimò per seipsam Naturam creatam; ac proindè personalitas verbi non est similiter per seipsam capacitas Naturæ diuinæ ad terminandam immediatè vnionem vltimò completiuam Naturæ creatæ. Est igitur dispar manifestè ratio de visione, & vnione, vtcumque illa sit intentionalis, & hæc physica coniunctio, quod nihil refert.

Ad 3. Vt vnio hypostatica sit maxima perfectio Humanitatis, sufficit per illam vniri mediatè naturam Diuinam naturæ humanæ, vt infrà ostendetur quæst. 24.

Quæstio XXII.

Vtrùm sola, & tota Humanitas assumpta fuerit?

Videtur nec solam, nec totam assumptam fuisse. 1. Quia Augustinus cap. 2. de Agone Christiano: *Filius Dei*, ait, *Hominem assumpsit*. Eundem loquendi modum vsurpat frequenter in libr. de Ciuit. & alibi. Eadem phrasis de homine assumpto habetur in Conc. Tolet. 6. & 11. & est familiaris non paucis Patribus relatis, simul cum duabus Epistolis Conciliaribus, ab Eminentiss. de Lugo disp. 13. sect. 2. Homo autem superaddit personam vltrà humanitatem. Ergò non hæc sola assumpta est.

2. Repugnat assumi à Verbo Diuino Naturam irrationalem propter incapacitatem illi essentialem, vt dignificetur, aut speciali aliqua ratione perficiatur à Verbo; cum repugnet Verbo Diuino, vt assumat perperam naturam aliquam, & miraculum efficiat omnium maximum, absque vlla prorsùs vtilitate. Quod in nullo verò miraculo euenire potest. Est enim de ratione veri miraculi, vt superet absolutè perfectione, & vtilitate euentum naturæ rerum connaturalem, quem impedit, provt alibi traditum est. Corpus autem, quod est altera pars essentialis humanitatis, secundùm se est prorsus rationis expers, & in triduo mortis Christi fuit priuatum ratione etiam per participationem ab anima. Ergò Corpus non fuit assumptum à Verbo; ac proindè nec tota Humanitas.

3. In Euangelio dicitur, *Verbum Caro factum est*; nec fit vlla mentio animæ, quæ certè Caro non est; & præterea Verbum sufficit Corpori loco Animæ, vtpotè idoneum illi conferre multò nobilius, quidquid eidem Anima præstare posset. Ergò Anima non fuit assumpta à Verbo; & tamen est pars præcipua Humanitatis.

4. Sanguis, capilli, vngues, & similia, quæ pertinent ad integritatem humanæ Naturæ non fuerunt assumpta; tùm quia non sunt informata anima rationali: Tùm quia Verbum diuinum, *Quod semel assumpsit nunquam dimisit*, vt habet Axioma commune ex Damasc. lib. 3. Orthod. fid. cap. 27. Sanguis autem dimissus est, & quidem multus. Idemque videtur certum de cæteris eiusmodi. Ergò Verbum non assumpsit humanitatem secundùm totam suam integritatem.

Art. 1. Resp. Tria sunt certa. Primum est Verbum assumpsisse veram animam rationalem, & verum corpus humanum inter se vnita: adeóque totam essentialiter humanam naturam, seu humanitatem. De anima constat ex Ioan. 12. 27. & Matth. 26. 38. *Nunc anima mea turbata est. Tristis est anima mea.* Constat rursus de rationalitate Matth. 26. 15. *Non mea voluntas, sed tua fiat.* Et de genere, ac specie, simul est clarum testimonium Ioan. 10. 17. *Ego pono animam meam, &c.* De corpore constat ex Luc. 24. 39. *Spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere.* De vnione simul cum his duobus extremis, constat ex 6. Synodo definiente act. 11. Verbum diuinum assumpsisse carnem animatam anima rationali, ideſt illi vnitam. Deindè si Verbum non assumpsisset veram animam rationalem verò corpori vnitam, non potuisset Christus Dominus hæc omnia præstare: Nimirum obedire, mereri, mirari, irasci, contristari, esurire, sitire, colaphis cædi, flagellari, crucifigi, mori, & resurgere; quæ tamen omnia cum similibus permultis attribuuntur illi passim in Euangelica narratione.

Art. 2. Secundum est Verbum non assumpsisse personam, seu suppositum, hypostasim, & subsistentiam connaturalem humanæ naturæ: ac proindè solam in hoc sensu assumpsisse Humanitatem; non verò hominem, quatenùs hæc vox significat naturam simul cum supposito eius proprio. Est veritas Catholica definita in Concilio præcipuè Ephesino, ad hoc maximè congregato, inque aliis deindè pluribus Conciliis statuentibus contra Eutychetem duas in Christo naturas, Diuinam, & Humanam; & contra Nestorium, Felicem, Elipandum, & alios vnitatem personæ. Vndè in Symbolo Athanasij dicitur; *Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo; Ita Deus, & homo vnus est Christus.* Deus vtique ratione diuinæ naturæ: & homo ratione naturæ humanæ; Vnus verò ob vnitatem solius personæ diuinæ.

Art. 3. Tertium est verum sanguinem assumptum

fuisse

fuisse à Verbo, non tantùm mediatè, & in hypostasi; sed immediatè, & secundùm hypostasim; hoc est non solùm assumptam fuisse immediatè humanitatem, cui ineffet verus sanguis; sed etiam ipsum sanguinem assumptum fuisse æquè immediatè per immediatam eiusdem vnionem cum persona Verbi. Hæc veritas licet non sit æquè expressè de fide sicut duæ præcedentes; tamen negari non potest absque errore propter complura Conciliorum, Pontificum, & Patrum vegentissima testimonia, quæ fusè producit Suar. disp. 15. sect. 6.

Art. 4. Confirmatur ex Mysterio Eucharistiæ; quia Verbum diuinum adest per concomitantiam, non minus sub speciebus vini, quàm sub speciebus panis, vt colligitur ex Ioan. 6. 55. *Caro mea verè est cibus; & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo.* Et tamen sub speciebus Vini solus adest sanguis ex vi verborum, sicut sub speciebus panis solùm adest corpus. Ergò non aliter, aut minus immediatè est vnitus Verbo sanguis, quàm corpus.

Art. 5. Superest quartum non vsque adeò certum; longè tamen probabilius opposito, & plerisque Theologis probatum: Verbum diuinum immediatè, & secundùm hypostasim assumpsisse reliquos etiam tres humores, necnon cætera omnia, quæ spectant ad connaturalem integritatem, & perfectionem substantialem corporis humani, vt capillos, dentes, & vngues. Primò quia hæc omnia comprehenduntur communiter sub hac voce; *Corpus humanum*, absolutè prolata, provt communiter profertur à Conciliis, & Patribus: dùm asseritur assumptum à Verbo. Secundò, quia decebat Verbum diuinum, vt, siquidem assumeret naturam creatam, eam assumeret non solùm essentialiter, & formaliter; sed etiam materialiter, & integraliter vndequaque perfectam, & completam, quatenùs congrueret fini assumptionis. Tertiò, quia eadem, aut ferè eadem ratio est de sanguine, cuius immediata assumptio est certa, ac de reliquis tribus humoribus; Nec longè diuersa est, de cæteris, quæ illis adiuncta sunt. Quandoquidem omnia pertinent ad constitutionem connaturalem, & complementum substantiale perfectiuum corporis humani. Sola igitur, & tota humanitas assumpta est cum exclusione suppositi, seu subsistentiæ connaturalis, & cum inclusione omnium partium pertinentium ad substantialem eius perfectionem, & complementum connaturale.

Ad 1. Olim apud Philosophos antè notitiam Incarnationis Verbi, hæc vox, *homo*, significabat promiscuè, ac indifferenter, tùm naturam humanam seorsim; tùm coniunctim cum supposito: Sicut hodieque significant, Ignis, Aer, Aqua, & similes voces. Eadem indifferentia hæsit diu etiam apud Catholicos; & tandiu licuit dicere, quod Verbum assumpsisset hominem, subintellecta exclusione suppositi ex contextu, aut præsuppositio principio fidei. At postea ob maiorem claritatem, & distinctionem cepit natura humana secundùm se significari sola hac voce, *Humanitas*. Homo verò in concreto provt complectitur naturam, & personam, seu suppositum, hac alia sola, *Homo*. Atque hæc distinctio, ac determinatio significationum vsque adeò percrebuit, præsertim in Scholis, vt iam non liceat amplius, nec tutum sit dicere, *Verbum assumpsit hominem*, vt docent D. Thom. q. 4. ar. 3. & omnes deinceps Theologi; quia redolet iam, si & planè non continet, Nestorianismum de dualitate personarum in Christo.

Ad 2. Sicut corpus ratione sui præcisè non est capax præmij, aut supplicij, & tamen afficitur vtroque propter vnionem ad animam rationalem, qua & ipsum redditur rationale in concreto: Ita ob eandem vnionem est assumptibile à Verbo. Qua de causa à D. Thoma, & aliis communiter, dicitur assumptum mediante anima, vt suprà iterum indicatum est, idest, assumptum habente assumptione animæ rationem finis præcipuè intenti, & non ita pendente ex natura rei ab assumptione corporis, sicut hæc dependet ab illa. Nec in triduo mortis dependentia ista defecit; quia retenta est vnio corporis ad Verbum, propter ordinem, quem retinuit, ad vnionem cum anima iterum redituram. Quapropter licet omninò repugnet assumi à persona diuina naturam irrationalem completam in ratione naturæ, nec ordinatam ad animam rationalem, saltem vt instrumentum eius coniunctum: Quod quidem videtur aliquantò probabilius, ob rationem positam in obiectione; nihil tamen indè concluditur aduersùs assumptionem corporis humani, vel etiam humorum pertinentium ad perfectionem, & complementum integrale eiusdem corporis in ratione idonei subiecti informationis, & instrumenti coniuncti respectu animæ rationalis.

Ad 3. Nomine carnis intelligitur eo in loco, vti, & sæpè aliàs in scriptura, & extra illam, quæ propriè, & absolutè caro est, nempè viua, & informata per animam. Expressa verò potissimùm est caro, vt excitaretur magis admiratio, magisque charitas erga Deum accenderetur per expressionem comparationis extremorum sub ea ratione, secundùm quam maximè distant inter se, & nihilominùs sunt coniuncta amore nostri. Quod ad sufficientiam attinet, ea est, proculdubio, concedenda Verbo respectu corporis in genere causæ, seu quasi causæ formalis. Quia corpus non informatum anima non potest esse viuum, & idoneum principium, ac subiectum operationum vitalium partis sensitiuæ, ac rationalis, vt dicetur infrà qu. 27.

Ad 4. Constat satis ex responsione ad secundùm quoad priorem rationem de informabilitate earum partium integralium, seu de defectu omnis immediatæ informationis per animam rationalem, à cuius defectus veritate, vel falsitate, quæ est res valdè dubia, meritò præscinditur; quoad assumptionem immediatam earundem partium, præsertim quoad sanguinem, & independenter ab ea quæstione philosophica rectè defenditur, earum assumptio immediata, vt apparet ex responsione ad quæstionem, & ex dicta respons. ad 1. Quia videlicet spectant ad integralem perfectionem corporis, siue informentur, siue non, anima rationali, & conferunt corpori, vt sit idoneum subiectum, & instrumentum perfectum animæ. Iam illud axioma, de nunquam dimisso eo, quod semel assumptum fuit, accipiendum est, vt docent Suar. & alij. In eodem illo sensu, quo dicitur animam non dimittere corpus dùm viuit homo; licet multæ eius partes varientur interim, ac dimittantur. Itaque Verbum nunquam dimisit, quod semel assumpsit per se, hoc est humanam naturam, quoad omnes eius partes essentiales, & integrales, dùm non amiserunt in perpetuum rationem talium partium.

Quæstio XXIII.

Vtrùm vnio hypostatica fundet communicationem idiomatum inter Deum, & Hominem.

Videtur non fundare. 1. Quia communicatio idiomatum inter Deum, & Hominem dicitur Prædicatio, eorum, quæ sunt propria naturæ diuinæ, de homine; & è conuerso prædicatio, de Deo, eorum quæ sunt propria naturæ humanæ. At huiusmodi mutuam prædicationem nequaquam fundat vnio hypostatica;

hypostatica; quia cum reipsa natura humana non communicetur Deo à parte rei, atque prædicatio vera debeat conformari rebus, vt sunt à parte, rei, non possunt communicari Deo per prædicationem prædicata, quæ sunt propria naturæ humanæ, & non communicantur Deo a parte rei. Quod verò non communicentur à parte rei, patet ex quæst. 21. In qua dictum est Deum non immutari per vnionem hypostaticam; ideóque nihil illi de nouo accedere, aut communicari per eandem. Ergò vnio hypostatica, non fundat communicationem, saltem mutuam, idiomatum inter Deum, & Hominem; Quod si non fundat mutuam, nullam omninò fundat. Quia vnio ex suo conceptu habet vt vtrumuis extremum æqualiter vniat, ac communicet alteri.

2. Nihil est magis proprium naturæ humanæ, quàm esse humanitatem; nihilque est magis proprium naturæ diuinæ, quàm esse diuinitatem. Hæc autem non communicantur; quia non potest dici: Homo est diuinitas: Deus est humanitas. Si autem non communicantur, quæ sunt maximè propria vtriusque naturæ communicari consequenter non poterunt, quæ vtrisque secundariò conueniunt. Ergò neque quæ sunt propria naturæ humanæ communicantur Deo; neque è conuerso.

3. Propriissimum est naturæ humanæ etiam in concreto esse creaturam, & incepisse in tempore. Hæc autem prædicari non possunt de Deo, aut de Verbo Diuino. Arrianum namque est dicere: Verbum, seu Filius Dei, aut etiam Christus est creatura, incepit esse in tempore. Accedit non posse prædicari de aliquo, quæ continentur sub aliqua ratione communi; si de eodem prædicari non possit ipsa ratio communis; quia exclusio generis includit in se exclusionem specierum. Ratio autem creaturæ est communis omnibus prædicatis propriis naturæ humanæ. Ergò siquidem ratio creaturæ prædicari non potest de Deo, aut Verbo, aut de Christo, nihil eorum, quæ sunt propria naturæ humanæ prædicari de iisdem potest.

4. Proprium est naturæ ~~non~~ diuinæ, tùm in abstracto, tùm in concreto, esse vbique. Tam enim Diuinitas, quàm Verbum est vbique. Nequit autem dici de homine, aut de Christo, quod sit vbique. Ergo quæ sunt propria naturæ Diuinæ, siue in abstracto, siue in concreto, non sunt prædicabilia ratione vnionis, de homine, & de Christo.

Artic. 1. Respond. Idiomata dicuntur in præsenti, quæ sunt cuiusque propria relatiuè ad prædicationem, & communicatio idiomatum dicitur consequenter prædicatio eorum, quæ sunt propria alicuius de aliquo alio. Distinguenda sunt prædicata, quæ sunt propria naturæ in abstracto ab iis, quæ sunt propria eiusdem in concreto; necnon ab iis, quæ sunt propria eiusdem tam in abstracto, quàm in concreto. Quæ sunt propria cuiusque naturæ tantùm in abstracto, non communicantur alteri naturæ, neque in abstracto, neque in concreto. Talia prædicata sunt in natura humana, humanitas, mortalitas, & similia, quæ ita dicuntur de ipsa natura, vt non dicantur de homine. Ratio conclusionis est, quia natura humana, & diuina, non sunt vnitæ inter se immediatè, vt dictum est quæst. 21. Ideóque non datur fundamentum communicationis, quoad ea quæ ipsis conueniunt in abstracto.

Artic. 2. Alia sunt prædicata propria cuiusque naturæ, in concreto, includendo ipsum suppositum, & hæc prædicata communicantur mutuò ex vi vnionis. Talia prædicata sunt, homo, passibilis, mortalis, esuriens, &c. Homo enim provt includens suppositum ratione suæ naturæ, est mortalis, passibilis, &c. Et similiter Deus est omnipotens, omniscius, immortalis, &c. Ratio conclusionis est; quia per vnionem hypostaticam, factum est idem suppositum commune vtrique naturæ. Ergò quæ sunt propria cuiusque naturæ in concreto, seu quatenùs includentis suppositum, facta sunt communia vtrique naturæ in concreto, & provt includentis suppositum. Hac igitur ratione dici potest Homo est Deus, Deus est Homo: Homo est omnipotens, omniscius, &c. Deus est mortalis, patiens, &c. Et similiter dici potest, immortale moritur; impassibile patitur; æternum nascitur in tempore.

Artic. 3. Duo tamen obseruanda sunt, alterum est, easdem illas propositiones admitti non posse cum reduplicatione restringente suppositum ad alterutram naturam determinatè; cuiusmodi sunt illæ propositiones: homo, vt homo est Deus: est omnipotens, &c. Deus in quantum Deus est homo; est mortalis, &c. Quia reduplicatio significat prædicatum conuenire subiecto, ratione formæ, seu naturæ, vndè idem subiectum habet, vt sit homo, vel vt sit Deus. Vndè perindè est prædicari concretum de concreto, cum tali reduplicatione; atque prædicari concretum de abstracto, seu de natura secundùm se; cuiusmodi prædicationem, dictum est esse falsam; quia homo non est Deus per formam, seu naturam hominis; hoc est, per naturam, seu formam, vi cuius homo est homo: Et similiter de Deo.

Artic. 4. Alterum est, propter eandem rationem, & communicationem idiomatum, propter quam sunt veræ propositiones affirmatiuæ, per quas, quæ sunt propria hominis, prædicantur de Deo, & è conuerso; esse falsas propositiones negatiuas, per quas eadem de iisdem negantur. Quia negatio est vniuersalissimæ significationis, diciturque malignantis naturæ; quia destruit totum, quod sequitur secundùm omnem suam rationem; vndè prædicatum, cui adiungitur, excludit à subiecto secundùm vtramque naturam. Qua de causa falsum est, Verbum non esse natum ex Virgine; non esuriisse, &c. Et similiter Christum, seu hunc hominem designato Christo non esse Deum, omnipotentem, &c. Verùm cum reduplicatione eædem propositiones euadunt veræ, ex. gr. Deus non est mortalis, idque ob eandem rationem, ob quam dictum est, affirmatiuas similiter reduplicantes esse falsas.

Artic. 5. Circa prædicata, quæ reipsa sunt communia vtriuis, aut alteri naturæ, tàm in abstracto, quàm in concreto, vsus obtinuit, vt accipiantur tantùm in abstracto, & secundùm naturam tantùm, in aliquibus prædicationibus. Huiusmodi est inter affirmatiuas, *Verbum est creatura*; *Christus est Creatura*, quæ sapit Arrianismum, atque ab Arrianis vsurpabatur ad significandum, Verbum & Filium Dei, & Christum esse Creaturam secundùm naturam propriam Verbi, & non solùm secundùm naturam assumptam. Eiusmodi etiam est hæc propositio, *Christus est vbique*, quæ profertur ab aliquibus hæreticis, dictis propterea vbiquetariis, ad significandum Christum esse vbique etiam secundùm humanitatem. Eiusdem rationis est inter negatiuas, ista propositio; *Verbum Diuinum non est mortale*, quæ communiter admittitur, quia particula, *non*, ponitur cum restrictione subiecti ad naturam diuinam; perindè atque si adhiberetur reduplicatio paulo prius exposita. Huiusmodi igitur propositiones, vel absolutè sunt negandæ, vel quod consultius est, sunt distinguendæ adiuncta subiecto idonea reduplicatione modo nuper explicato, v. g. Deus est creatura, non vt Deus est, sed secundùm naturam humanam. Reliquæ propositiones communicatiuæ idiomatum inter Deum, & hominem admittuntur absolutè iuxta dicta.

Ad 1. Quod Deus, & natura diuina non immutentur

nec

nec perficiantur, aut deteriorentur ratione vnionis hypostaticæ, vt dictum est qu. illa 21. non tollit quominùs ratione eiusdem vnionis, habeant suppositum commune cum natura humana. Communicatio autem idiomatum fundatur in hac præcisè communitate, atque identitate suppositi, vt visum est. Ergò ex eo principio non tollitur mutua communicatio idiomatum.

Ad 2. Humanitas, Mortalitas, & similia dicuntur de natura humana tantùm in abstracto. Dictum autem est, non dari communicationem idiomatum, quoad talia prædicata, siue sint primaria, siue secundaria naturæ, quod impertinenter, se habet ad rem præsentem; & reddita est ratio discriminis, quoad ea quæ dicuntur in concreto.

Ad 3. & 4. Reddita similiter est ratio exceptionis, ob quam illæ propositiones non admittantur; tametsi admittantur aliæ illis similes ex parte materiæ, & formæ. Ad id, quod additur in 3. de ratione communi, & particulari generica, & specifica, verum quidem est nullam rationem specificam esse prædicabilem de eo, de quo prædicari non potest per se, & ex natura rei significatæ ratio vniuersalis, & generica, continens sub se talem rationem specificam. At si ratio vniuersalis, & generica tantùm per accidens prædicari non possit propter abusum, & affinitatem cum hæresi conuenientem specialiter tali voci, nihil id impediet prædicabilitatem specierum contentarum sub illa. Ita autem accedit in præsenti, vt apparet ex dictis.

Quæstio XXIV.

Vtrùm Humanitas Christi reddatur sancta, & grata Deo per sanctitatem increatam?

Videtur non reddi. 1. Quia effectus formalis proprius vnius formæ non potest præstari per aliam formam diuersæ speciei: Sed sanctificatio humanæ naturæ est effectus formalis proprius gratiæ habitualis, vt constat ex Trident. sess. 6. cap. 7. Ergò per nullam aliam formam præstari potest ea sanctificatio. Ergò neque per sanctitatem increatam.

2. Si Verbum immutaret, ac perficeret humanitatem ratione vnionis ad illam, etiam humanitas immutaret, ac deterioraret Verbum, ratione vnionis ad ipsum; quia vnio, & coniunctio duorum inter se necessariò est vtrinque æqualis, eiusdemque rationis. Humanitas autem non immutat, aut deteriorat Verbum; Ergò nec ipsa immutatur, aut perficitur à Verbo.

3. Humanitas non sanctificatur per personalitatem Verbi, vt distinctam virtualiter à Deitate; quia vt sic nullam habet personalitas perfectionem, aut bonitatem peculiarem, vt dictum est in qq. de Deo; Sed neque sanctificatur per Deitatem, vt distinctam virtualiter à personalitate. Quia vt sic, non vnitur immediatè humanitati, vt dictum est quæst. 21. Atque forma non vnita immediatè subiecto, non potest illud immediatè perficere. Ergò humanitas nullatenùs potest sanctificari per sanctitatem increatam.

4. Sanctitas increata neque finitè potest sanctificare humanitatem, neque infinitè. Non finitè, quia forma infinita non potest dare nisi effectum formalem infinitum. Neque infinitè quia subiectum finitum, non est capax effectus formalis infiniti. Non enim potest conuenire ipsi per formam aliquam, contradictorium eius, quod est sibi essentiale. Ergò nullo pacto potest sanctificari humanitas sanctitate increata.

5. Si humanitas ratione vnionis ad Verbum redderetur sancta sanctitate propria Verbi; Similiter redderetur immensa, æterna, omnipotens, &c. immensitate, æternitate, omnipotentia, &c. propria Verbi. Quia hæc omnia prædicata sunt æquè, eodemque modo propria Verbi diuini, & insuper sunt indistincta inter se, non solùm realiter, sed etiam virtualiter intrinsecè; ideóque incommunicabilia seorsim, tàm ex sua natura, quàm ex natura vnionis ad Verbum. Sequela autem est absurda, & meritò ab omnibus Theologis reiecta, vtpotè contradicens fidei de Christo, nec vbique, nec semper existente, & sic de cæteris secundùm humanitatem.

6. Tametsi lapis assumeretur à Verbo diuino non tamen sanctificaretur sanctitate increata. Ergò nec humanitas sanctificatur eadem sanctitate; quia assumpta est à Verbo. Antecedens est in confesso apud omnes: Patet consequentia, quia omnia creata æquè distant à Deo ratione suæ imperfectionis; atque lapis est incapax sanctificari sanctitate increata ob distantiam sibi conuenientem ratione suæ imperfectionis à perfectione diuina.

Art. 1. Resp. Repugnat Deum velle benefacere naturæ rationali creatæ, atque de facto illi benefacere quantùm potest, quin eo ipso constituat talem naturam summè sibi dilectam, gratam, & amicam; atque adeò sanctam. Nihil namque aliud est recipere aliquem in summam summæ amicitiæ coniunctionem, quam summè illi benefacere, voluntatę summè benefaciendi, communicando illi omne suum bonum communicatione summa inter omnes absolutè possibiles. Deus autem vniendo Verbum suum hypostaticè humanitati, habet efficacissimam voluntatem benefaciendi illi quantùm potest, & de facto ita illi benefacit. Siquidem illi donat filium Dei, donatione inter omnes possibiles summè perfecta, & consequenter donat omnia illi absolutè donabilia iuxta illud Pauli 8. ad Rom. 32. *Quomodò non etiam cum illo omnia nobis donauit?* Quod à fortiori valet de humanitate, cui donauit Filium suum per immediatam, & intimam coniunctionem physicam, qua vnione nulla alia potest esse maior; Imò nulla potest esse illi æqualis. Ergò Deus vniendo se immediatè humanitati constituit suam summè dilectam, gratam, & amicam; atque adeò summè sanctam; ita vt infrà Deum, qui est sanctus per essentiam, nihil possit esse sanctius humanitate Christi.

Art. 2. Hanc summam sanctificationem humanitatis per Verbum significant clarè magnificæ illæ locutiones Conciliorum, & Patrum, quibus asserunt tàm carnem, quàm voluntatem humanam Christi esse deificatas. Quæ locutiones cum vsurpentur à Conciliis Generalibus, dùm instruunt fideles de rebus Fidei, non possunt accipi in sensu improprio, & exaggeratiuo. Affirmant porrò istam humanitatis deificationem sexta Synod. act. 17. & Concil. Florent. in Decret. vnionis. *Tertiò definitionem*, vbi ante med. habet hæc verba. *Humana eius voluntas deificata est, non exempta, saluata autem magis secundùm Theologum Gregorium dicentem. Nam velle illius, quod in saluatore intelligitur, nihil est contrarium Deo; Deificatum est totum.* Deificare autem est sanctificare. Est enim constituere humanitatem impeccabilem, radicem operationum diuinarum, ac supernaturalium, atque ipsius Beatitudinis, & obiectum congruum diuinæ dilectionis, in quibus sanctificatio formaliter consistit. Igitur Verbum sanctificat summè, humanitatem, dum eam deificat.

Art. 3. Non minus clarè exprimit Sacra Pagina eandem sanctificationem humanitatis per deitatem, dum dicit humanitatem esse vnctam diuinitate. Psalm. 44. *Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ.* Luc. 4. & Isai.

Isai. 6. *Spiritus Domini super me, eo quod vnxit me.* Daniel 9. *Donec vngatur Sanctus Sanctorum.* Actor. 10. *Quomodo vnxerit eum Deus Spiritu Sancto.* Quibus in locis Sancti Patres, quos magno numero referunt Suar. disp. 13. sect. 1. Vasq. disp. 41. cap. 4. Nomine *Vnctionis* intelligunt sanctificationem humanitatis per Diuinitatem. Quia videlicet in scripturis passim sanctificatio vocatur vnctio, & sanctitas vnguentum. Sufficient in specimen cœterorum Gregorius Nazianzenus, & Augustinus, Nazianzenus orat. 36. quæ est 4. de Theologia num. 36. *Christus verò dicitur propter Diuinitatem. Ea enim humanitatis vnctio est, non operatione, vt in aliis Christis, ideſt, vnctis; sed totius vnguenti præsentia.* Et orat. 42. quæ est secunda in Pascha, loquens de Christo: *Perfectus*, ait, *non modo propter Diuinitatem, qua nihil perfectius, sed etiam propter Diuinitate vnctam humanitatem.* Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 16. dicit. *Tunc vnctam fuisse inuisibili Deo humanam naturam, quando Diuina est vnita persona.* Quibus nihil profectò significantius esse potest pro sanctificatione humanitatis per Deitatem, iuxta modum loquendi affinem diuinæ locutioni, eiusdemque participem.

Art. 4. Demum Patres, ac Theologi docent communiter ex sacris literis, ideò Gratiam habitualem sanctificare naturam rationalem, cui vnitur; quia ratione suæ perfectionis excludit peccatum, dat ius ad Beatitudinem, est radix habituum, & operationum omnium supernaturalium, reddit Filium adoptiuum Dei, & constituit amicum, & consortem Diuinæ naturæ; sed Deitas vnita humanitati mediante Verbo hæc omnia multò excellentius illi præstat; quandoquidem excludit peccatum etiam veniale. Imò & ipsam peccabilitatem, dat ius inamissibile ad Beatitudinem incomparabiliter maiorem; est prima radix donorum omnium supernaturalium, atque adeò, & Gratiæ habitualis, reddit humanitatem, non vtcumque participem Diuinæ naturæ; sed deificatam immediatè. Eandem constituit obiectum complacentiæ, & amicitiæ diuinæ, ita perfectè, vt nihil negare possit Deus, quod ea humanitas velit absolutè, & efficaciter; ac demum constituit Christum, etiam vt hominem filium Dei, non adoptiuum; sed naturalem. Ergò Deitas cum excessu propè infinito sanctificat magis humanitatem, quàm Gratia habitualis.

Ad 1. Sanctificatio, quæ est effectus formalis Gratiæ habitualis, non potest præstari à sanctitate increata: potest tamen præstari alia sanctificatio specie diuersa, multò excellentior, ac superioris ordinis, & hæc de facto confertur humanitati Christi per deitatem.

Ad 2. Duplex est immutatio, propria, & impropria. Propria est, qua subiectum perficitur, vel redditur deterius, acquisita noua perfectione, aut deperdita præexistenti. Impropria est, per quam subiectum quomodocumque aliter se habet, per nouam denominationem absque lucro, & iactura. Verbum non potest mutari propriè; quia essentialiter habet omnem perfectionem, ideóque nullam acquirere, nullam deperdere potest. Potest tamen mutari impropriè, & mutatur impropriè per vnionem ad humanitatem, quia ratione vnionis ad humanitatem denominatur de nouo vnitum humanitati. At humanitas mutatur propriè, quia perficitur per diuinitatem, quæ est capax ad perficiendum, sicut illa vt perficiatur. Quare vnio hypostatica vnit æqualiter vtrumque extremum, quoad coniunctionem in ordine ad locum: non tamen quoad effectus formales, & quoad immutationem propter diuersam capacitatem extremorum.

Ad 3. Personalitas prout virtualiter distincta à deitate sanctificat humanitatem, non sanctitate virtualiter distincta à deitate: sed ipsa sanctitate Diuinitatis. Quia sanctitas diuinitatis communicatur personalitati per identitatem realem, hoc est communicatur illi tantundem, atque sibi. Vndè personalitas Verbi vnita humanitati est ratio communicandi eidem sanctitatem diuinitatis propriam, non secus, ac si eadem sanctitas esset virtualiter intrinsecè indistincta ab eadem personalitate. Confirmatur ex doctrina expressa Conciliorum, & Patrum superiùs indicata de deificatione humanitatis: quia deificatio prouenit similiter à diuinitate mediante personalitate Verbi, quæ vnitur immediatè humanitati.

Ad 4. Sanctitas increata non communicatur humanitati tantundem, atque sibi, & personalitati diuinæ. Quia sibi, & personalitati diuinæ communicatur per identitatem, humanitati verò per vnionem physicam, quæ est minor communicatio, quàm identitas, vt per se patet, Sanctitas autem eatenùs sanctificat, quatenùs communicatur sanctificato. Sanctitas igitur increata licet sit infinita secundùm se; non tamen sanctificat simpliciter infinitè humanitatem: sed tantùm finitè, ac limitatè; quia finitè tantùm, ac limitatè communicatur humanitati; nec humanitas est capax cui infinitè communicetur, cùm non sit capax, cui realiter identificetur.

Ad 5. Dicetur quæst. 27. Art. 6. Lapis est essentialiter incapax sanctificationis, & amicitiæ cum Deo, quorum effectuum formalium est capax natura humana; nulla igitur est consequentia ab vno ad aliud, & instatur obiectio in Gratia habituali, quæ sanctificat hominem, & vnita substantiæ irrationali, non posset eam sanctificare. Iam distantia creaturarum omnium à Deo est quidem æqualis quasi quantitatiuè; non tamen participatiuè, quia non omnes Creaturæ participant æqualiter perfectionem diuinitatis, licet ipsa omnes illas excedat æqualiter se tota, de quo alibi fusiùs.

Quæstio XXV.

Vtrùm vnio Hypostatica sanctificet Humanitatem, vt quod?

Videtur sanctificare. 1. Quia quod est essentialiter incompossibile cum peccato, est forma sanctificans, sed vnio hypostatica est essentialiter incompossibilis cum peccato, etiam veniali; imò, & cum peccabilitate. Ergò est forma sanctificans, vt quod.

2. Ideò Gratia habitualis est forma sanctificans: quia coniungit cum Deo, & tribuit ius possidendi Deum per visionem beatificam. Sed vnio hypostatica multò perfectius, & excellentius coniungit humanitatem cum Deo, & tribuit ius ad præstantiorem visionem Dei. Ergò, &c.

3. Vnio hypostatica est longè maioris perfectionis, quàm Gratia habitualis, & quàm quodcumque aliud donum creatum, quia essentiale ipsi est, vt intrinsecè perficiatur per deitatem, vtque illi immediatè coniungantur; cum Gratia, & alia dona non perficiantur intrinsecè per deitatem, neque intimè illi coniungantur. Vndè Bernard. lib. 5. de Consid. ait, vnitatem Christi præcedere omnes alias, præter vnitatem Trinitatis; & Sancti Patres passim illam appellant, maximum Dei donum inter omnia creata. Nihil autem non sanctificans potest esse præstantius eò, quod non sanctificat: quandoquidem Sanctitas est perfectio simpliciter simplex.

4. Cùm alicui additur aliquid aliud, illud augetur tãtùdẽ præcisè, quantũ est id, quod additur, ex. gr. Si longitudini addatur palmus, illa augetur tantùm palmo.

Vndè

Vndè est principium mathematicum si vni ex æqualibus fiat additio, excessum aucti non posse esse maiorem additamento. At si verbo, & humanitati addatur vnio hypostatica, perfectio existens in rerum natura tantùm augetur, quantùm euentus existentiæ Christi, præcellit euentui in quo Christi humanitas careret vnione, & daretur purus homo. Ergò tanta est perfectio vnionis hypostaticæ, quanta est præcellentia euentus existentiæ Christi supra euentum existentiæ solùm puri hominis. Ergò est perfectio penè infinita, & multò maior perfectione Gratiæ, quod ex eo clariùs apparet; quia tantò vnum additamentum est maius alio, quantò plus augetur eadem res per vnum, quàm per aliud. Per additamentum autem vnionis hypostaticæ, tantò magis augetur perfectio existens in rerum natura, atque in humanitate, quam per additamentum Gratiæ in quocumque gradu, quantò euentus existentiæ Christi excedit euentum puri hominis iusti. Ergò vnio hypostatica est perfectio incomparabiliter maior, quàm Gratia in quocumque gradu, atque adeò magis sanctificat quàm Gratia.

5. Vnio hypostatica est causa, & radix ratione cuius debetur humanitati Gratia habitualis, quæ est forma sanctificans. Forma autem sanctificans non potest contineri, tanquam in causa, & radice in entitate non sanctificante formaliter per seipsam. Ergò.

6. Humanitati Christi debetur specialis cultus adorationis propter vnionem hypostaticam. Specialis autem cultus adorationis deberi non potest nisi titulo Sanctitatis specialis. Ergò sanctitas aliqua specialis est indistincta ab vnione hypostatica.

Art. 1. Resp. Entitates modales, ac præsertim vniones non sunt institutæ à natura, vt tribuant per seipsas subiectis suis, seu terminis effectus formales vniuocè similes effectibus formalibus, quos præstant ea, quorum ipsæ sunt modi. Solùm namque sunt institutæ, vt determinant vnumquodque subiectum, seu causam ad recipiendum, aut præstandum eos effectus, ad quos in ipsis præsupponitur iam virtus, & capacitas adæquatè sufficiens. Ad hoc videlicet præcisè sunt necessarij modi atque conuenientes, neque Deus, & natura prætergrediuntur limites necessitatis, & conuenientiæ; sed vnum vni destinant, vt dicit Philosophus 1. Polit. c. 1. Qua de causa vnio albedinis non est alia quædam albedo tribuens seipsa, vt quod subiecto effectum formalem albi: Vnio animæ cum corpore non est alia quædam animula præstans Corpori effectum formalem animati; nisi præcisè, quatenùs illi adiungit animam; & sic de cæteris omnibus similiter. Cùm ergò vnio hypostatica sit entitas modalis determinans Verbum Diuinum ad sanctificandam humanitatem, vt constat ex quæst. 20. & 24. nequis esse forma per seipsam sanctificans, *vt quod*.

Art. 2. Confirmatur, quia vnio hypostatica æquè essentialiter est nexus Verbi Diuini cum humanitate, & humanitatis cum Verbo; necnon vtriusque secum, & sui cum vtroque hoc extremo. Ergò si propter connexionem cum Verbo haberet in se vim sanctificatiuam, vt quod, propter æqualem connexionem cum humanitate non minùs haberet indigentiam sanctitatis, & totalem quantùm est ex se vacuitatem respectu eiusdem sanctitatis; maximè cum insit humanitati tanquam adæquato subiecto receptionis, ac sustentationis; ideóque magis accedere debeat ad naturam, & conditionem ipsius. Repugnat autem idem secundùm se esse sanctitatem, & indigentiam sanctitatis totaliter vacuam eâdem. Ergò vnio hypostatica solùm sanctificat, *vt quo*, non communicando humanitati perfectionem propriam, sed vltimò formaliter determinando, vt illi communicetur perfectio sanctificatiua Deitatis.

Ad 1. Sanctitas est bonitas excludens malitiam peccati, non præcisè ratione connexionis cum aliquo alio, sed propter magnitudinem bonitatis sibi secundùm se conuenientis. Nam, & actus Fidei, quo quis crederet speciali Dei reuelatione se non esse in statu peccati, esset intrinsecè incompossibilis cum peccato; nec tamen esset forma sanctificans; quia id ipsi conueniret præcisè ob connexionem essentialem cum ea reuelatione, & non propter magnitudinem suæ bonitatis, vtpotè æqualis bonitati actus fidei, quo crederetur oppositæ reuelationi. Vnio autem hypostatica est incompossibilis cum peccato humanitatis præcisè propter connexionem cum sanctitate increata, quam communicat eidem humanitati.

Ad 2. Gratia habitualis est coniunctio cum Deo per participationem naturæ diuinæ sibi essentialem, vnio verò hypostatica per puram connexionem, absque illa peculiari, ac excellenti naturæ diuinæ participatione, eademque est ratio de cæteris prædicatis conuertibilibus cum coniunctione ad Deum formaliter sanctificantem, nulla igitur est paritas.

Ad 3. Exigentia essentialis vnionis hypostaticæ, vt intrinsecè perficiatur per deitatem, non est gratia ipsius, sed gratia humanitatis, atque concreti. Nec enim vnio existit gratia sui; sed quidquid habet seruiliter habet, & quidem genere seruitutis vilissimo; quia non prius recipit in se cum bonitatis, ac perfectionis cumulum, qui communicatur humanitati; sed est pura determinatio, vt ille immediatè humanitatem afficiat; mediãte eâdem vnione, tanquam pura determinatione, & non tanquam subiecto, seu quasi subiecto, prius recipiente in se, quod per ipsam adscribitur humanitati. At Gratia habitualis habet in se per identitatem omnes eas perfectiones, quæ per ipsam communicantur hominis; Est igitur Gratia habitualis multò perfectior, quàm vnio hypostatica secundùm se. Iam Sancti Patres, & Theologi dùm exaltant perfectionem huius vnionis, eamque præferunt Gratiæ habituali, nequaquam loquuntur de perfectione vnionis præcisè ratione sui; sed ratione eius, quæ per ipsam, vt puram determinationem adiungitur subiecto; ideſt, ratione Deitatis.

Ad 4. Additamentum non æstimatur secundùm magnitudinem determinatiui formalis, vt vnum alteri accedat; sed secundùm magnitudinem eius, quod accedit. Cùm enim longitudini additur palmus, non tantum est augmentum longitudinis, quanta est vnio palmi ad ipsam; sed quantus est palmus, qui vnitur. Similiter ergò augmentum perfectionis in humanitate assumpta, non pensatur ex magnitudine vnionis: sed ex magnitudine vniti. Et licet ante vnionem existant extrema vnibilia: ac proindè existat tota perfectio ipsorum propria, non tamen existit cum omni vtilitate, quæ per illa præstari potest. Quia quod est perfectiuum alterius, dùm non coniungitur perfectibili, non fungitur munere perficientis. Quapropter euentus existentiæ Christi superat euentum existentiæ solius puri hominis, non solùm quoad excessum, quo euentus existentiæ vnionis superat euentum priuationis, seu negationis eius secundùm se: sed etiam quoad excessum, quo superat euentus Diuinitatis seipsa perficientis humanitatem, euentum eiusdem non perficientis eandem. Is igitur excessus non commendat magnitudinem perfectionis conuenientis vnioni secundùm se; sed magnitudinem virtutis perfectiuæ, quæ est propria Diuinitatis; atque ideò vnio secundùm se, est quid magnum in ratione vtilis, & æstimabilis ratione alterius, non tamen in ratione excellentis, & æstimabilis propter se præcisè: quæ duo sunt valdè inter se diuersa, licet facilè æquiuocationem, & confusionem parere possint apud hominem procliuem ad metiendum

æstimabilitatem cuiusque rei ex sola sua indigentia, exque sola rerum vtilitate.

Ad 5. Dicitur similiter vnionem hypostaticam esse radicem Gratiæ, ac virtutum & donorum non ratione suæ perfectionis; sed ratione sanctitatis increatæ, quæ communicat humanitati dignitatem, & ius ad ea omnia.

Ad 6. Cultus specialis, & excellens adorationis debetur humanitati Christi, ratione diuinitatis sibi intimè coniunctæ non ratione vnionis, qua coniungitur.

Quæstio XXVI.

Vtrùm dentur in Christo Gratia habitualis, omnesque Virtutes, & Dona?

Videtur non dari. 1. Quia Gratia habitualis est necessaria, & conueniens naturæ humanæ, vt eam sanctificet, vt eius opera dignificet ad præmium, vt communicet filiationem, & amicitiam Dei: vtque sit radix, & quasi natura, ex qua proueniant reliqua dona supernaturalia. Hæc autem omnia, & si quæ sunt alia cum his conuertibilia habet multò præstantius humanitas Christi per Gratiam vnionis. Neque verò ornat, aut confert ad pulchritudinem, quod est in vnoquoque inutile, ac superfluum; sed potiùs deturpat, sicut sextus digitus manum. Nulla igitur est ratio, ob quam conueniens fuerit, vt humanitati Christi infunderetur Gratia habitualis. Quod si ea non datur in Christo, neque virtutes, & dona dantur in eodem; quæ videlicet sunt proprietates connaturales illius; ideóque necessariò desunt, vbi illa deest.

2. Gratia habitualis neque potest inesse Christo eiusdem infimæ speciei cum nostra; neque alterius speciei. Non quidem eiusdem, quia nostra constituit Filium adoptiuum; Atque Christus est filius naturalis Dei, cui repugnat adoptio. Neque potest esse perfectior secundùm speciem, quia Gratia nostra habitualis habet perfectionem in suo genere summam, & repugnat, etiam de potentia Dei absoluta, perfectior alia sanctitas purè creata, vt infertur ex doctrina de perfectione luminis Gloriæ in qq. de Deo. Eadem est ratio proportionalis de Virtutibus, & donis. Nihil igitur horum est, aut fuit in Christo.

3. Dona supernaturalia purè creata, neque insunt Christo cum intensione simpliciter infinita, vtpotè repugnanti, sicut dictum est in Philosophia; Sed neque insunt cum intensione finita; quia hæc non iustè correspondet dignitati Christi, quæ est infinita simpliciter. Ergò nullatenùs insunt.

4. Superfluum est dare media ad aliquem finem habenti iam ipsum finem. Gratia autem virtutes, & dona sunt media ad Beatitudinem obtinendam, quæ nunquam defuit Christo Domino. Ergò superfluè ea in ipso daretur.

5. Fides est fundamentum omnium virtutum, & donorum supernaturalium, eademque non data est in Christo; sicuti neque spes, quæ patent ex dictis qu. 25. & 36. de Virtut. Theolog. Sublato autem fundamento ea subsistere non possunt, quæ illo nituntur. Similiter ratione speciali negantur Christo virtus spei, & Pœnitentiæ, & donum timoris fugiens malum imminens culpæ, & pœnæ, quæ repugnant statui beatitudinis.

6. Non dantur in Christo Gratiæ gratis datæ, præsertim genera linguarum. Cùm enim missus fuerit solùm ad oues domus Israël, vt ipsemet testatur Matth. 15. non debuit vsurpare aliam linguam, quam Israëliticam. Ergò Christus non habuit plenitudinem omnium donorum Gratiæ.

Art. 1. Resp. Non est de fide dari in Christo Gratiam habitualem, vt ostendit Vasq. disp. 41. c. 1. Negari tamen non potest absque temeritate, propter auctoritatem Theologorum, & propter testimonia scripturæ atque rationem, quibus ipsi nituntur. Necessitas ponendi in Christo habitum gratiæ, apparet ex necessitate habitus Charitatis, qui est indistinctus à gratia sanctificante, vt dicetur in qq. de iustif. Habitus autem Charitatis fuit necessarius in Christo ad eliciendos actus dilectionis Dei super omnia, eâdem ratione, qua necessariæ eidem fuere potentiæ visiua, auditiua, ambulatiua ad exercendas operationes proprias istarum potentiarum. Quia verò obiectum formale motiuum Charitatis, quæ inest puris hominibus, est summum bonum, quatenùs est bonum sibi ipsi, quo motiuo nullum aliud præstantius esse potest; atque vnaquæque virtus specificatur ex suo motiuo, deducitur habitum Charitatis in Christo fuisse eiusdem infimæ speciei cum Charitate nostra, cum excessu solùm quoad intensionem.

Art. 2. Quod confirmatur ex metaphoris, quibus in sacris literis dicitur, Christus Sol Iustitiæ, & Fons Gratiæ; vocatur vitis, nos verò palmites, &c. Nam sicut Sol transmittit in corpora subiecta lucem; Fons effundit in riuos, aquam, & vitis deriuat in palmites succum eiusdem omninò rationis, ac speciei cum iis, quæ sibi insunt: Ita Christus communicat nobis gratiam, & Charitatem, eiusdem rationis, ac speciei cum ea, quæ sibi inest. Aliàs enim illæ metaphoræ non essent satis idoneæ. Eiusdem rationis est, quod dicitur Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepisse, & quod dicit Christus ad Patrem cap. 21. *Vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te; vt & ipsi in nobis vnum sint.* Nam sicut Christus est vnum cum Patre, per vnitatem numericam substantiæ; sic iusti sunt vnum cum Christo per vnitatem specificam gratiæ, & Charitatis: Et tunc propriissimè dicuntur de plenitudine eius accipere, cùm verificatur, eiusdem rationis gratiam illis inesse, quæ abundat in Christo.

Art. 3. Ratio, qua probata est existentia habitus Charitatis in Christo, eiusdemque specifica conuenientia cum nostra Charitate, æqualiter probat, eodemque prorsus modo, dari in eodem reliquas omnes virtutes, & dona, cum quibus non est incompossibilis ex suo conceptu, statu beatitudinis. Indiguit namque illis omnibus ad operationes eorum proprias, sicut indiguit habitu Charitatis ad actus dilectionis. Et quia motiua cæterarum virtutum sunt eiusdem rationis cum motiuis virtutum nostrarum, sicut dictum est de Charitate; concluditur eas quoque fuisse in Christo eiusdem infimæ speciei cum nostris. Dantur igitur in Christo gratia habitualis, virtutes omnes, & omnia dona compossibilia cum Beatitudine, eaque eiusdem non minus speciei, quàm nominis cum nostris.

Ad 1. Transeat gratiam habitualem, & quæ ad ipsam connaturaliter consequuntur, propter nullum ex iis titulis, qui proponuntur in obiectione data fuisse in Christo. Superest nihilominùs alius titulus comprincipij connaturaliter, requisiti ad operationes, & actus, sine quibus non decebat esse Christum, prout expositum est,

Ad 2. Licet gratia habitualis Christi sit eiusdem infimæ speciei cum nostra, quæ nos reddit Filios adoptiuos Dei; non potuit tamen communicare hunc effectum formalem Christo Domino; quia filiatio

adoptiua

adoptiua dicit carentiam filiationis naturalis, quæ conuenit Christo; ita vt includat in suo conceptu, tùm perfectionem positiuam sufficientem ad imitionem filiationis naturalis, tùm aliquem defectum perfectionis, quo ab eadem defcifcit. Quare cùm in Christo nullus fuerit talis defectus, nec adoptio dari potuit. Contulit nihilominùs illi alios effectus formales, quorum erat capax, vt apparet ex dictis.

Ad 3. Dona supernaturalia purè creata collata sunt Christo cum maxima intensione, licet non cum infinita, quod repugnat. Quia verò neque sanctificatio, ac dignificatio humanitatis per Verbum fuit infinita simpliciter, vt dictum quæst. 24. ad 4. propterea intensio donorum non infinita simpliciter potuit illi iustè correspondere, atque esse omninò proportionata.

Ad 4. Virtutes, & dona provt in viatore sunt media ad consequendam beatitudinem; Eadem verò in beato sunt instrumenta, & principia ad operationes, quæ decent Beatum circa Deum, & alia obiecta; atque hac de causa data sunt, danturque modò in Christo sicut in cœteris Beatis.

Ad 5. Fides est fundamentum omnium virtutum in viatore. In comprehensore verò sufficiuntur illi habitus luminis Gloriæ, aliæque species, & euidentes cognitiones, per quas dirigantur actus virtutum, quibus non repugnat status Beatitudinis sicut ei repugnant Fides, & Spes, & Timor seruilis, & sicut repugnat impeccabili pœnitentia; ex quibus proindè negatis Christo, nulla est consequentia ad negationem aliarum virtutum.

Ad 6. Licet Christus Dominus nunquam vsus fuerit peritia plurium linguarum (quod tamen ipsum est dubium) adhuc debuit habere potestatem vtendi si vellet; quandoquidem vsus non repugnabat Christo, sicuti neque repugnabat, vt non vteretur, si noluisset vti lingua materna, cuius peritia de facto vsus est. Habuit igitur istam gratiam gratis datam, sicut habuit cœteras, quæ numerantur ab Apostolo 1. ad Corint. 12.

Quæstio XXVII.

Vtrùm anima Christi intelligat per intellectionem increatam?

Videtur intelligere. 1. Quia Dionys. 2. de Diu. nomin. Operationem Christi appellat Theandricam, seu Dei virilem, hoc est humanitati, & Deitati communem. Sed intelligere est operatio Christi; Ergò intelligere Christi est Deitati, & humanitati commune, ergò est increatum. Patet secunda consequentia; quia intellectio creata non potest esse communis Deitati, vtpotè quæ non potest intelligere per intellectionem creatam.

2. Intellectio non potest vniri subiecto capaci intelligendi, quin tribuat illi effectum formalem intelligentis; sed intellectio increata vnitur animæ Christi, quæ cum sit intellectiua, est vtique subiectum capax intelligendi. Ergò tribuit animæ Christi effectum formalem intelligentis.

3. Non minus intimè vnitur animæ Christi intellectio, quàm sanctitas increata: Et anima Christi non minus est capax effectus formalis intellectionis, quàm sanctitatis. Sed sanctitas increata tribuit animæ Christi effectum formalem sanctæ, vt dictum est qu. 24. Ergò etiam intellectio intelligentis.

4. Visio beata, sicut in aliis iustis, sic etiam in Christo debet ad amussim correspondere sanctitati eius. Quantùm enim Deus vnumquemque diligit propter sanctitatem, tantundem beatitudinis illi tribuit; sed visio creata non potest adæquatè correspondere sanctitati increatæ, per quam fuit sancta anima Christi. Ergò anima Christi videt Deum per visionem increatam.

Artic. 1. Respond. Certum est animam Christi nec intelligere de facto, nec potuisse de potentia absoluta intelligere per intellectionem increatam, sicut nec velle per voluntatem increatam; Atque oppositam sententiam, non solùm quoad priorem partem de facto; verùm etiam quoad secundam de possibili plures Theologi insequuntur grauibus censuris. Et quidem videtur expresè contra eam definiuisse Agatho Pontifex in Epist. ad Constan. Imperat. quæ Epistola cum lecta fuisset act. 4. in 6. Synodo Generali coacta contra hæreticos Monothelitas ponentes in Christo vnicam voluntatem, & vnicam operationem, approbata fuit ab eadem Synodo act. 8.

Artic. 2. Igitur Pontifex cum præmisisset, quòd, secundùm S. Augustinum, *Voluntas est motus naturæ*; (ex quo patet quod nomine *Voluntatis*, non intelligit potentiam, sed operationem volendi, quæ sola est motus) subdit; *cùm hæc ita veritas habeat, certissimè claret, quod in Domino Nostro Iesu Christo duas id-est, Dei & hominis naturas, siue substantias confitentes, in vnam conuenisse subsistentiam siue personam, necesse est duas naturales in eo fateri voluntates. Diuinam scilicet, & humanam; Quia neque Diuinitatem eius quantum ad naturæ rationem pertinet, humanam habuisse voluntatem dicendum est. Neque humanitatem eiusdem, diuinam habuisse naturaliter voluntatem credendum est. Neque rursùs aliquam ex his duabus Christi substantiis, absque naturali voluntate extitisse fatendum.* Itaque secundùm Pontificem, & Synodum, sicut Diuinitas quantum ad naturæ rationem pertinet, non habuit voluntatem humanam, ita vt vellet per illam; sic humanitas non habuit naturaliter, ideſt, ratione naturæ (quæ æquiualentia est manifesta ex contextu) voluntatem Diuinam, ita vt vellet per illam. Ex quo modo loquendi, & ratione à Pontifice adducta, liquet ipsum negare, non solùm, quod humanitas habuerit Diuinam voluntatem de facto; sed, quòd potuerit habere de potentia absoluta; præsertim cum sciret nullam prærogatiuam, aut excellentiam negatam fuisse de facto humanitati assumptæ, quæ potuerit diuinitus concedi. Eodem namque modo negat Pontifex, quod Diuinitas habuerit voluntatem humanam, & quod humanitas habuerit diuinam. Ergò sicut Diuinitas, nec de potentia absoluta potuit velle per voluntatem humanam; Sic humanitas, nec de potentia absoluta potuit velle per voluntatem diuinam.

Artic. 3. Adiungit rationem Pontifex ex definitione Augustini dicentis, *Voluntatem esse motum naturæ*, & addentis: *Ab illo enim est voluntas, cuius est voluntas: ab Angelo scilicet voluntas Angeli; ab homine hominis; à Deo Dei.* Vndè deducit Pontifex: *Nec enim potest Angelica natura diuinam habere voluntatem, aut humanam; neque humana Dei, vel Angeli; sicut nec alterius, quàm est, quisquam naturalem habere poterit motum.* Quæ ratio probat implicantiam oppositi; voluntas enim ex doctrina Augustini approbata à Pontifice est motus naturæ volentis, & debet esse ab ea natura, cuius est voluntas. Implicat autem contradictionem, quod voluntas diuina, quæ essentialiter est à se sit à natura humana Christi. Ergò implicat quod natura humana Christi velit per voluntatem diuinam.

Art. 4. Licet autem Pontifex solam operationem voluntatis exprimat nominatim, loquitur tamen generaliter de omnibus operationibus propriis naturarum. Concludit namque vniuersaliter ex eo discursu: *Reddere igitur necesse est, quæ sunt diuina eidem vt Deo; quæ humana sunt eidem, vt homini.* Et inferiùs:

Quocirca si in nullo differentia naturarum Domini nostri Iesu Christi sublata est, necesse est, vt in omnibus proprietatibus eandem differentiam conseruemus. Qui enim in nullo adimi differentiam debere docuit, in omnibus hanc seruare debere commonuit. Et non multò post: *Vbi autem vna natura, & operatio ab hæreticis, eorumque sequacibus dicitur, qualis in ea differentia cognoscitur?* Idem præterea manifestè colligitur ex scopo Pontificis. Sicut enim Monothelitæ, non solùm ponebant in Christo vnicam voluntatem; sed etiam vnicam intellectionem, & vniuersim vnicam operationem vtrique naturæ communem; atque ità confundebant proprietates, & operationes naturarum, sic Pontifex, & Synodus attribuendo diuersis naturis diuersas operationes volendi, & intelligendi, omnem confusionem sustulerunt.

Artic. 5. Auctoritati vsque adeò manifestæ suffragantur validæ rationes. Primùm enim, vt Pontifex indicant ex Augustino, intelligere, & velle, & vniuersim viuere, est habere tales operationes ab intrinseco: & non solùm merè passiuè illas recipiendo extrinsecus ab altero. Anima autem Christi non habet intellectionem, & volitionem increatam ab intrinseco. Ergò anima Christi neque intelligit neque vult per intellectionem, & volitionem increatam. Imò, nec potest per illas intelligere, & velle, cum non possit illas habere ab intrinseco.

Artic. 6. Deindè si anima Christi intelligeret per intellectionem increatam, comprehenderet Deum tanta perfectione, & claritate, quanta Deus cognoscit seipsum; quia intellectio ex suo conceptu, est vltima determinatio potentiæ cognoscitiuæ, vt intelligat obiectum tanta claritate, quanta inest intellectioni; eodem prorsùs modo, quo motus est vltima determinatio mobilis, vt moueatur tanta velocitate, quanta inest motui. Repugnat autem, vt quod est vltima determinatio ad aliquid ex suo conceptu, & sit indifferens ad præstandum suum munus diuersimodè, ac inæqualiter. Vndè fit vt repugnet, quod motus sit indifferens, ad hoc vt per illum moueatur mobile maiori, vel minori velocitate, quàm quæ inest motui ex se. Ergò repugnat, vt intellectio diuina sit indifferens ad hoc, vt aliqua potentia cognoscat Deum per ipsam maiori, vel minori claritate, quàm quæ inest eidem intellectioni secundùm se; atque adeò anima Christi cognosceret Deum tanta claritate, & intensione, quanta Deus cognoscit seipsum. Hæc autem sequela est absurda, & damnata in Concilio Basileensi sess. 22. quæ damnatio approbata fuit à Romano Pontifice in quadam Bulla cuius meminit Fr. Gregor. Martinez 1. 2. q. 3. art. 1. dub. 4. concluf. 2. quam tamen ego nullibi reperire potui.

Artic. 7. Vis huius postremæ rationis apparebit clarius si eadem applicetur aliis Dei prædicatis, quæ certum est non communicari formaliter humanitati; nec vllus vnquam Catholicus dubitauit, an possint illi communicari, vel etiam de potentia absoluta; Huiusmodi prædicata sunt imprimis æternitas, & immensitas Dei, per quas nec existit in loco, aut spatio, neque durat, sed neque durare, aut existere in loco potest humanitas de potentia Dei absoluta. Quia videlicet vbicatio, & duratio ex suo conceptu sunt vltima determinatio durantis, & vbicati per ipsas, ad tantum, & talem locum, & ad tantam, ac talem permanentiam in rerum natura. Vndè repugnat, vt aliquid informetur, & determinetur æternitate, & immensitate diuina formaliter, vt tali, vtque recipiat effectus formales vtriusque, quin sit vbique, & semper. Ad hoc nimirum solùm, & ad nihil aliud determinare illæ possunt subiectum, quod informant. Nec fieri potest, vt ratione earum existat aliquid in hoc potius loco, quàm in alio, pro hoc potius tempore, quàm pro alio, ac proindè, cui conferre non possunt, vt sit semper, & vbique nihil prorsùs conferre possunt. Eodem modo quo vbicatio, & duratio creata, nihil conferre possunt cui conferre non possunt, vt sit vbi, & quando illæ sunt de facto ex sua natura: Cùm ergò humanitas ob suam essentialem limitationem nec sit, nec esse possit vbique, & semper, nullius est capax effectus formalis proprij immensitatis, & æternitatis diuinæ.

Artic. 8. Similiter omnipotentia diuina, quia est virtus contentiua indiuisim omnium simpliciter producibilium ad extra, nulli potest conferre in genere causæ formalis potestatem producendi hos potius effectus determinatè quàm alios; sed debet necessariò conferre potestatem ad omnes absolutè possibiles indiscriminatim producendos, vel omninò ad nullos. Quia nimirum virtus actiua est vltima determinatio ad possibilitatem actiuam eorum, quæ in ipsa continentur. Nequit autem humanitas reddi potens ad producendum omnia possibilia; quia nequit reddi potens saltem ad productionem sui, cum ipsa sit vnum ex possibilibus. Eadem est ratio de aliis eiusmodi prædicatis.

Artic. 9. Non tamen est eadem de sanctitate, cuius effectus formalis non est vltimò determinare ad aliquid extrinsecum plus, vel minus; sed solùm reddere subiectum, obiectum congruum diuinæ dilectionis; id quod præstari magis potest respectu subiecti, cui magis communicatur, & minus respectu subiecti, cui minus communicatur; Ideóque sanctitas diuina deitatem, & personalitates diuinas, quibus communicatur per identitatem, reddit infinitè diligibiles à Deo, humanitatem verò, cui finitè communicatur per vnionem tantùm physicam, reddit diligibilem finitè; Cuiusmodi discrimen penes magis, & minus dari non potest, quoad præsentiam ad locum & tempus, & quoad possibilitatem effectus: Quandoquidem fieri nequaquam potest, vt aliquid sit præsens alicui tempori, vel loco, vel vt sit possibile plus, aut minus, quàm aliud; sicut contingit vnum esse diligibile plus, aut minùs, quàm aliud, eò quod illa consistunt in indiuisibili; hoc verò nequaquam.

Art. 10. Concluditur ergò neque scientiam neque volitionem diuinam: neque immensitatem, æternitatem, aut omnipotentiam; aut quidquam aliud eiusmodi vltimò determinatiuum, & consistens in indiuisibili, communicare humanitati suos effectus formales; licet suum communicet eidem sanctitas diuina ratione vnionis hypostaticæ.

Ad 1. Omnes operationes humanitatis Christi, siue internæ, siue externæ possunt dici Theandricæ; seu Dei viriles, licet sint creatæ, & procedant efficienter ab humanitate; quia simul, ac indiuisim dependent à natura humana, & persona diuina, & fiunt ab homine Deo. Aliquæ nihilominùs operationes Christi dicuntur Theandricæ speciali alia ratione, quia videlicet in illis elucet specialiter virtus Dei omnipotentis, & Ministerium hominis redemptoris, vt in illuminatione cœcorum, suscitatione mortuorum, & similibus; in quibus licet interueniant duæ actiones realiter distinctæ, altera naturæ Diuinæ, altera humanæ; sumunt tamen vnum nomen, & dicuntur vna operatio; quia, & ordinantur ad eundem affectum, & procedunt à duabus naturis coniunctis in vnica persona. Ergò impertinenter se habet, quod intelligat, vel non intelligat Anima Christi, per intellectionem increatam, ad hoc, vt intellectio eius sit operatio Theandrica.

Ad 2. Repugnat intellectionem vniri subiecto capaci intelligendi per ipsam, quin illud reddat intelligens; non tamen si subiectum sit incapax intelligendi per ipsam, tametsi absolutè sit capax intelligendi.

Ostensum

Ostensum autem est Animam Christi esse incapacem intelligendi, per intellectionem increatam.

Ad 3. Patet ratio discriminis ex nuper dictis inter sanctitatem, & intellectionem, aliaque prædicata Dei. Licet autem ea omnia prædicata sint inter se virtualiter intrinsecè indistincta, tamen ex parte humanitatis datur capacitas ad vnum effectum formalem; distincta realiter à capacitate ad alios effectus formales, eaque carens.

Ad 4. Quantùm Deitas intrinsecè vnita sanctificat animam Christi, tantumdem illam beatificat Deitas visa, provt intrinsecè vnita eidem animæ, ideóque Beatitudo iustissimè correspondet sanctitati. Tametsi enim visio, qua anima Christi videt Deum, sit eiusdem perfectionis specificæ, cum visione aliorum Beatorum, propter identitatem motiui formalis; tamen est propè infinitè vtilior, ac delectabilior animæ Christi sua visio, quàm cæteris Beatis. Quia in anima Christi ex visione deitatis, provt summè, ac intimè sibi coniunctæ per vnionem hypostaticam sequitur gaudium penè infinitè maius, quàm ex visione eiusdem extrinsecè afficientis. Vniuersim enim ex visione boni, provt perfectius possessi sequitur maius gaudium, quàm ex visione eiusdem, provt imperfectius possessi.

Quæstio XXVIII.

Vtrùm detur in Christo multiplex scientia creata?

Videtur non dari. 1. Quia cum aliqua perfectè cognoscuntur ex motiuo formali præstantissimo, superfluit omnis alia eorumdem cognitio ex motiuis minus perfectis. Datur autem in Christo scientia beata per quam Deum videt, & in Deo cætera omnia. Ergò omnis alia cognitio est superflua, ac inutilis in Christo.

2. Scientia excludit ex subiecto in quo est fidem eiusdem obiecti secundùm idem, vt dictum est, qu. 25. de Virtut. Theol. Ergò eadem ratione cognitio perfecta, qualis est visio beata excludit ex subiecto, in quo est, omnem aliam cognitionem. Quia quælibet alia cognitio est imperfecta comparatione ipsius, eidemque contradicit, ratione suæ imperfectionis.

3. Vires animæ sunt ita limitatæ, vt impensa virtute actiua in effectus alicuius generis, eò ipso minus sufficiant ad effectus alterius generis, iuxta vulgare illud, *pluribus intentus minor est ad singula sensus*. Ergò si Christo inesset multiplex scientia nulla illi inesset omninò perfecta, & in summo gradu, quod est inconueniens.

4. Anima Christi multiplicatis scientiis non posset plura, aut melius cognoscere, quàm cognoscat per solam visionem beatam, quia per eam cognoscit summâ cum claritate, quidquid Deus cognoscit per scientiam visionis, adeóque cognoscit infinita cum perfectione propè infinita, & similiter cognoscit ex possibilibus multò plura, & multò melius, quàm possit cognoscere per vllam aliam cognitionem. Nullius autem vtilitatis possunt esse cognitiones ex vi quarum de nouo innotescit, nihilque innotescit magis. Ergò sola scientia beata eaque omninò simplex est admittenda in Christo.

5. Videtur Christum Dominum nullam scientiam habuisse perfectam; idest complectentem omnia, quæ ipsius specialiter interesset scire; quia cùm tristaretur in horto, apparuit ei Angelus de Cœlo confortans eum ex Luc. 22. 43. Qui autem confortat necesse est, vt proponat noua motiua solatij antecedenter incognita confortato, & quæ ipsius interesset cognoscere atque aduertere actu, sicut interest depulsio tristitiæ, & consolatio.

Art. 1. Resp. Attribuenda est Christo Domino, omnis scientia, & notitia includens in suo conceptu perfectionem aliquam peculiarem, & nullam simul includens imperfectionem repugnantem perfectioni, & dignitati eius substantiali. Quadruplex autem est possibilis huiusmodi notitia; quia totidem sunt genera obiectorum formalium valentium refundere in cognitionem aliquam eiusmodi perfectionem, absque vlla eiusmodi imperfectione. Prima scientia est visio Beata habens pro obiecto formali immediato deitatem secundùm se, & in ea cognoscens res creatas naturales, & supernaturales, tanquam obiecta materialia. Est autem hæc scientia maximè debita humanitati assumptæ. Debetur enim naturæ intellectiuæ cognitio intuitiua suæ personæ: debetur naturæ dignificatæ intima, & immediata inspectio suæ dignitatis intrinsecæ, quæ in Christo est deitas; debetur Filio naturali visio sui Patris facie ad faciem; atque adeò si animæ Christi defuisset, pro aliquo instanti scientia Beata, data fuisset in ea ignorantia priuatiuè; hoc est, carentia scientiæ debitæ, quam ignorantiam nunquam fuisse in anima Christi, docet tanquam dogma fidei pluribus auctoritatibus suffultus P. Vasquez disp. 41. cap. 2.

Art. 2. Consonant plura Euangelij testimonia clarè ostendentia Christum, vt hominem vidisse Deum, etiam ante Resurrectionem 1 Ioan. 3. 11. suadet Christus Nicodemo fidem eorum quæ docebat, eo quod esset testis de visu *Amen, amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur*. Testatur autem eo loco multa de dilectione Patris erga mundum, & de diuinitate vnigeniti: Ergò eorum erat testis de visu; atque adeò viderat diuinitatem vnigeniti, & dilectionem Patris, & quia testimonium perhibebat vt homo, & per humanitatem, erat testis de visu, vt homo. Similiter Ioan. 8. 31. dicebat *Ego quæ vidi apud Patrem loquor*. Et Ioan. 1. 18. *Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus Filius, qui est in sinu Patris ipse enarrauit*. Vbi cùm Christus contraponatur aliis, qui non viderant, manifestè asseritur, quòd ipse viderit Deum immediatè. Ex quibus omnibus apparet sententiam istam absque errore negari minimè posse; isque est communis Theologorum omnium consensus.

Art. 3. Secundum scientiæ genus dicitur scientia per se infusa, quæ talis dicitur, quia est supernaturalis intrinsecè, & constituitur per species impressas supernaturales itidem intrinsecè; ideóque habitas à Christo per infusionem, & quæ haberi non potuere, nisi infusæ à Deo. Et licet scientia etiam beata sit per se infusa, quia tamen illa habet nomen illud speciale, nomen generis factum est proprium alterius speciei, minus perfectæ, quàm sit scientia Beata, & magis perfectæ, quàm sit vlla alia scientia. Obiectum porrò formale scientiæ per se infusæ sunt res creatæ tùm naturales, tùm supernaturales, ratione quarum per eandem cognoscitur etiam Deus, vt obiectum materiale, quantùm cognoscibilis est per creaturas. Vsus huius scientiæ est independens à sensationibus, & imaginationibus, tùm præexistentibus, tùm comitantibus ac proindè quoad modum existendi, & operandi, est omninò similis scientiæ Angelorum, & Animæ separatæ.

Art. 4. Ratio attribuendi Christo huiusmodi scientiam, & capacitas imprimis Animæ humanæ ad cognoscendum immediatè ratione sui quælibet obiecta. Deindè quia cum res creatæ naturales, & supernaturales, habeant suam vnaquæque perfectionem peculiarem, possunt communicare cognitioni ipsarum immediatæ perfectionem peculiarem, non contentam formaliter in visione immediata Dei, minimè comprehensiua eiusdem; Ac demum, quia modus iste cognoscendi non repugnat animæ coniunctæ cum corpore.

Potest

Potest enim corporis organizatio, & dispositio, esse vsque adeò perfecta, vt nihil impediat animam, quominùs operetur perindè, atque si Corpori vnita non esset, vt apparet ex statu Beatorum post resurrectionem, qui perindè non impedientur à corpore, quoad vllam animæ operationem; atque si corpus non haberent. Christo autem Domino debebatur omnis perfectio absolutè possibilis, tam animæ, quàm corporis. Habuit igitur talem organizationem, quæ non impediret cognitionem independentem à sensibus, & phantasia, absque extasi, & alienatione à sensibus, eorumque suspensione à propria operatione. Huiusmodi namque perfectio est compossibilis cum munere Redemptoris; quia est compossibilis cum passibilitate corporis, & Christus Dominus solas illas imperfectiones assumpsit, illisque solis perfectionibus caruit, dùm fuit in via, quas vt haberet, & quibus vt careret, necessarium fuit pro fine Redemptionis. Data igitur est in Christo scientia per se infusa, qualis initio descripta est.

Artic. 5. Per vtramque istam scientiam cognouit Christus Dominus omnia imprimis existentia pro qualibet temporis differentia, eaque cognouit comprehensiuè. Et quidem per scientiam beatam, necesse fuit, vt ea omnia cognosceret; quia ad perfectionem Beatitudinis pertinet, vt vnusquisque ea omnia cognoscat, quæ ipsum speciali aliqua ratione contingunt; vt dicetur in quæstionib. de visione Dei, vbi & reliqua exponenda sunt, quæ huic scientiæ Christi sunt communia cum visione beata cæterorum, vti etiam sunt exponenda in qq. de scientia Dei, quæ sunt eidem cum hac eâdem communia. Spectant autem ad Christum speciali ratione titulo Mediatoris, ac Redemptoris, Domini, & Principis, atque Magistri vniuersalis omnia creata existentia, pro quauis temporis differentia. Illa igitur omnia vidit in Deo. Vidit verò, & cognouit comprehensiuè, quia hoc non excedit limites scientiæ simpliciter finitæ; siquidem comprehensio rerum finitarum non est infinita ex suo conceptu. Quâ similiter ratione conficitur scientiam etiam per se infusam fuisse comprehensiuam omnium rerum creatarum, existentium pro qualibet temporis differentiâ. At per neutram scientiam cognouit omnia possibilia creata comprehensiuè. Quia hoc haberi non potest, absque comprehensione Dei, quæ repugnat intellectui finito, vt dicetur loco proximè indicato.

Artic. 6. Tertia scientia est acquisita, qualis datur in nobis, dùm manemus in corpore includens in suo obiecto formali præter alia obiecta, etiam actum imaginationis, seu phantasiæ, ac proindè nihil cognoscens nisi dependenter à phantasia; nihil iudicans nisi componendo, aut diuidendo; nullam cognitionem eliciens nisi ænigmaticam ex parte: ac proindè intelligens spiritualia ad modum materialium, & alia ad modum aliorum. Quarta scientia huic affinis est scientia experimentalis, includens in suo obiecto formali, ipsam experientiam præsentem, aut præteritam sensuum exteriorum, & nihil cognoscens, quod sub experientiam eorum non caderet. Vtraque hæc scientia debebatur Christo Domino, tùm quia sicut est connaturalis animæ vnitæ corpori modus cognoscendi materialis, per actus sensuum, & imaginationis; ita connaturalis est modus cognoscendi spiritualis dependens à sensibus, & imaginatione; tùm quia eâdem naturali necessitate, qua ex obiectis exterioribus sequantur sensationes, & imaginationes materiales; sequitur etiam in intellectu scientia, & acquisita, & experimentalis, ex sensationibus, & imaginationibus materialibus. Et aliundè talis modus intelligendi non dicit defectum repugnantem humanitati assumptæ, sicut cognitiones materiales sensuum multò imperfectiores talem defectum non includunt.

Artic. 7. De scientiis istis acquisita, & experimentali, quas Christo concedit communis Theologorum, & Patrum consensus, explicantur à pluribus quædam Testimonia Scripturæ, vt illud ad Hebr. 5. *Didicit ex iis, quæ passus est obedientiam.* Isai. 8. *Antequam sciat puer vocare Patrem suum, & Matrem suam, auferetur Fortitudò Damasci.* Quem locum accommodat Christo Ambrosius de Incarnat. c. 7. Matt. 24. *De die autem illa, aut hora, nemo scit, neque Angelus in Cœlis, neque Filius, nisi Pater.* Quod ab Origene intelligitur de defectu scientiæ experimẽtalis; licet communiter accipiatur ab aliis de totali defectu notitiæ, ita communicabilis à Christo cuiquam alij, sicut sibi communicata erat à Patre, ideóque Patri inerat communicabiliter; Filio verò nequaquam. Illud denique Luc. 2. *Proficiebat sapientia, & ætate*; Plures Sancti Patres apud Card. Toletum, & Maldonat. accipiunt de profectu in scientia, acquisita, vel experimentali. Hæ igitur duæ scientiæ concedendæ sunt procul dubio Christo Domino simul cum duabus prioribus.

Ad 1. Tunc superfluit cognitio minus perfecta habita perfectiori, quando ambæ differunt inter se præcisè, quoad maiorem & minorem intensionem in ordine ad idem obiectum formale; non verò quando in vtralibet datur perfectio aliqua specialis non reperta in altera relatiuè ad motiua formalia diuersa. Dictum autem est huius secundi generis esse, quadruplicem scientiam Christo attributam.

Ad 2. Eodem illo in loco posita est ratio specialis eius incompossibilitatis, quæ conuenit scientiæ, & Fidei; quia videlicet exigunt ex parte subiecti dispositiones ad cognoscendum inuicem incompossibiles; Quæ ratio nequaquam militat in scientiis inter se disparibus Christo attributis, vt ibidem obseruatum est, satis apparet ex dictis in hac quæstione.

Ad 3. Tunc anima impensa virtute actiua in effectus vnius generis redditur minus sufficiens ad effectus alterius generis, cùm debet circa idem genus impendere eadem formaliter vires, eandemque actiuitatem, & continentiam perfectionis, qua de causa: Pluribus intentus minor est ad singula sensus; quia potentiæ sensitiuæ impendunt in suos actus eadem vires spirituum vitalium, qui concurrentes ad vnum actum deprimuntur, vel laxantur, ita vt non possint ad alium concurrere, aut non possint cum tanto conatu. At verò cum anima ad actus vnius generis, etiamsi illos solos efficiat, non potest adhibere nisi talem formaliter actiuitatem, & vires, tunc remanent nihilominùs integræ vires aliæ adhibendæ circa effectus alterius generis, nec impeditur ob perfectionem vtcumque magnam priorum à conferenda posterioribus perfectione æquali. Qua de causa, ex eo quod anima impendat omnes vires apprehensiuas obiectis optimè apprehendendis, non impeditur, quominùs perfectè iudicet, sed magis iuuatur, similiterque iuuatur perfectione præmissarum ad perfectionem conclusionis; perfecta cognitione bonitatis obiecti, ad perfectum amorem; perfectione simplicis complacentiæ ad perfectionem actus efficacis. Igitur in re nostra virtus cognoscitiua creaturarum in Deo, & Dei, vt est in se immediatè, distinguitur formaliter à virtute cognoscitiua creaturarum immediatè in seipsis; atque Dei mediatè in iisdem, neque secus distinguitur hæc vtraque virtus à virtute cognoscitiua ænigmaticè iuuante phantasia; atque à virtute experiundi. Potuit igitur Christus Dominus habere simul omnes istas scientias in summo gradu perfectionis iuuantibus ad vnamquamque earum comprincipiis diuersis.

Ad 4. Conceditur nullum obiectum potuisse cognosci à Christo Domino perfectius per aliam scientiam, quàm

quàm cognoſceretur per ſcientiam beatam. Negatur tamen nõ potuiſſe cognoſci eadẽ obiecta per cognitiones alias præditas peculiari perfectione ſpecifica, quæ formaliter non ineſſet ſcientiæ beatæ, nec ita eminenter, vt eadem ſcientia beata coniuncta cum illis aliis cognitionibus non conſtitueret cumulum perfectionis intenſiuè, & extenſiuè maiorem, quàm quæ ſoli ipſi ſcientiæ beatæ conueniret. Oportuit autem eſſe in Chriſto cumulum perfectionis in omni genere maximum; nec eſt inutile, quod auget perfectionem ſubiecti.

Art. 1. Ad 5. Sicut humanitati aſſumptæ propter phyſicam, & intrinſecam vnionem cum ſummo bono debebatur ex natura rei carentia mortis, ærumnarum, & cruciatuum corporalium, & tamen Chriſtus, ſupernaturaliter impediendo talem carentiam, per nouum miraculum patratum amore noſtri elegit mortem, ærumnas, & cruciatus corporales; ſic Beato propter intentionalem connexionem cum ſummo bono per lumen gloriæ, debetur ex natura rei viſio Beata eſſentialiter incompoſſibilis cum quacumque triſtitia, & dolore, etiam corporali, & nihilominùs Chriſtus per nouum miraculum eligendo ſibi triſtitiam partis ſuperioris, & inferioris, indirectè impediuit viſionem Dei eſſentialiter incompoſſibilem cum triſtitia, & dolore, & voluit ſibi aliam viſionem ſubſtantialiter non minùs perfectam; quæ tamen eſſet compoſſibilis cum dolore, & triſtitia partis etiam ſuperioris. Neque propterea quidquam euenit eſſentiali Beatitudini contrarium; ad quam videlicet ſufficit, vt ratio dictet nullam ſupereſſe cauſam ſollicitudinis, circa poſſeſſionem vltimi finis; cui dictamini coëxiſtere poteſt dictamen inductiuum triſtitiæ repræſentans ſupereſſe aliquod bonum creatum, acquirendum, vel malum repellendum cum anxietate.

Art. 2. Cùm ergò Chriſtus ex tali dictamine liberè triſtaretur, etiam quoad partem intellectiuam, Angelus illum confortauit non proponendo nouum motiuum, ſed ſuppliciter exorando, vt triſtitiam voluntariè ſuſceptam, liberè deponeret, & à miraculo contriſtatiuo ſui deſiſteret. Quoad partem verò ſenſitiuam confortauit tùm propoſitis aſpectui, vt ex Caiet. docent Valent. & alij obiectis, quæ ſua amœnitate recrearent ſenſum: Tùm deducto iuſta proportione ſanguine per omnes corporis partes, ne nimis cor grauaretur, eiuſque particulis, ita collectis, ac diſpoſitis, vt guttæ defluentes in terram corpus leuarent. Non igitur probat ea confortatio defuiſſe Chriſto, aliqua ex parte perfectionem, & plenitudinem ſcientiæ ſibi congruentis.

Qvæstio XXIX.

Vtrùm humanitas per vnionem hypoſtaticam immediatè roddatur impeccabilis?

Videtur non reddi. 1. Quia vires actiuæ humanitatis, nec auctæ ſunt, nec diminutæ præcisè ratione vnionis hypoſtaticæ; quandoquidem ratione huius vnionis, nec eſt ſpecialiter communicatum humanitati Verbum Diuinum quatenùs actiuum; nec eidem humanitati ablatum eſt quidquam de ſua entitate, aut de accidentibus connaturalibus, vt dictum eſt ſuprà; Atque adeò nec de actiuitate ſibi connaturali ablatum quidquam eſt. Ergò humanitas præcisè ratione vnionis hypoſtaticæ, nec reddita eſt valentior ad reſiſtendum peccato, nec debilior, quominùs elicere poſſit actum peccaminoſum. Ergò manſit humanitas perindè peccabilis, non obſtante hac vnione, atque foret eadem ſibi non ſuperaddita.

2. Priuatio vnionis hypoſtaticæ poteſt habere rationem pœnæ reſpectu humanitatis aſſumptibilis per ipſam. Poteſt enim Deus promittere, tùm vnionem hypoſtaticam ſecundùm ſubſtantiam, tùm eius perſeuerantiam ſub conditione innocentiæ conſeruatæ, & minari vtriuſuis priuationem ſub conditione peccati commiſſi; quod omninò eſt vnionem, & eius conſeruationem poſſe habere rationem præmij, & vtriuſuis priuationem rationem pœnæ. Non poſſet autem priuatio vnionis hypoſtaticæ, aut conſeruationis eius habere rationem pœnæ peccati, ſi eſſet ex ſua natura intrinſecè incompoſſibilis cum peccato. Quia eſt de ratione pœnæ, & præmij, vt eorum inflictio, & collatio pendeant à libera voluntate præmiantis, ac punientis poſt commiſſum peccatum, & exhibitum obſequium, vtque neutra ad alterutrum horum naturali neceſſitate in impedibiliter conſequatur. Ergò priuatio vnionis hypoſtaticæ non conſequitur neceſſariò ad poſitionem peccati; ac proindè illa non eſt incompoſſibilis ex natura rei cum iſto.

3. Si vnio hypoſtatica eſſet intrinſecè incompoſſibilis cum peccato, eiuſdemque impeditiua immediatè ratione ſui, etiam peccatum eſſet intrinſecè incompoſſibile cum illa, eiuſdemque impeditiuum immediatè ratione ſui; Neceſſe namque eſt oppoſitionem, & incompoſſibilitatem eſſe vtrinque æqualem, & eiuſdem ratione. Sequela autem eſt falſa; quia indè rursùs ſequeretur aliquid purè naturale, quale maximè eſt peccatum, eſſentialiter connecti cum poſſibilitate alicuius ſupernaturalis, quale maximè eſt vnio hypoſtatica; cùm, quod eſt intrinſecè impeditiuum alicuius, eiuſdemque exiſtentiæ intrinſecè oppoſitum, eſſentialiter præſupponat poſſibilitatem ipſius. Hæc autem ſecunda ſequela eſt falſa; quia eſt de conceptu entis ſupernaturalis, vt eius poſſibilitas ſit ſuprà omnem exigentiam, & connexionem tam intentionalem, quàm phyſicam totius naturæ; nec vllo alio pacto quidditas illius ſufficienter explicari poteſt, vti pluribus ſemel atque iterum contendit Pater Ripalda.

4. Vnio hypoſtatica non eſt immediatè per ſe ipſam inductiua bonorum operum humanitatis: neceſſe namque eſt, vt præterea interponatur cognitio eorum directiua, & ſimplex complacentia inclinans ad eadem. Ergò nec eſt impeditiua peccatorum eadem vnio immediatè per ſe ipſam, cùm ad hanc impeditionem eadem requirantur, quæ ad illam inductionem. Ratio à priori antecedenti, & conſequenti communis eſt, quia nequit voluntas per aliquid purè phyſicum immediatè determinari, aut aliquatenùs inclinari ad vnam potiùs partem contradictionis, quàm ad oppoſitam; ſed per ſolam cognitionem, & complacentiam antecedentem præſtari id immediatè poteſt, vt dictum eſt quæſt. 15. de Grat. Ergò voluntas Chriſti Domini non poteſt determinari ad non peccandam præcisè, ac immediatè per vnionem hypoſtaticam, quæ eſt quid purè phyſicum; ac proindè nec potuit per illam immediatè reddi impeccabilis, ſed per interpoſitam viſionem beatificam, aut quid ſimile; vti Scotiſtæ communiter tuentur. Quare ſi humanitati aſſumptæ per Verbum conferretur nihilominùs ſola cognitio ex ſe indifferens ad peccatum, & bonum opus, qualis confertur puro homini viatori, poſſet vtique peccare non minùs, quàm quilibet purus homo.

5. Humanitas Chriſti antecedit prioritate naturæ vnionem hypoſtaticam, tùm quoad primum eſſe, tùm pro ſingulis conſeruationis inſtantibus. Ergò tam pro primo inſtanti, quàm pro reliquis omnibus fuit indifferens pro priori naturæ ad peccandum, & non peccandum, non ſecùs, ac humanitas cuiuſuis puri hominis; Nempè vnio impedire nihil potuit pro eo

ſigno

signo naturæ, pro quo nondum erat. Potuit ergò absolutè excludi vnio hypostatica per peccatum ab humanitate, atque impediri quo minùs existeret; necnon corrumpi postquam iam extitisset. Ergò humanitas Christi mansit semper peccabilis saltem in sensu diuiso vnionis hypostaticæ, sicut purus homo iustus est peccabilis in sensu diuiso iustitiæ; quod sufficit, vt absolutè dicatur, & sit peccabilis.

Artic. 1. Respond. Tria sunt certa circa præsentem quæstionem, & à Theologis indubitanter amissa. Et quidem primum eorum est certum ex fide, nimirum Christum de facto nunquam peccasse, quod habetur Petri 2.22. *Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.* Idem traditur in Euang. Ioannis 14.31. & ab Apostolo Paulo 4. ad Hebr. 15. Nonnulla in contrarium testimonia exponit inter alios diligenter Moncæus disput. 9. cap. 1. Alterum est, non potuisse de facto peccare Christum Dominum. Primò, quia fuit beatus à primo suæ conceptionis instanti; atque omnis beatus redditur impeccabilis per beatitudinem, vt dictum est in qq. de Angelis. Secundò quia omnis peccans est ignorans; atque in Christo nulla fuit ignorantia, vt constat ex quæst. 28. Tertium est Christum esse impeccabilem ex vi vnionis hypostaticæ, saltem ex natura rei, & mediatè; Quia ex vi vnionis hypostaticæ debita illi fuit, saltem ex natura rei, vt dictum est in eadem quæst. beatitudo, & exclusio omnis ignorantiæ, quæ immediatè reddunt impeccabilem eum, cui insunt.

Artic. 2. Dicendum præterea est Christum fuisse impeccabilem, saltem ex natura rei, immediatè, ac præcisè ratione vnionis hypostaticæ. Quia præcisè, ac immediatè ratione ipsius debetur Christo; saltem ex natura rei, vt modò dicebatur, beatitudo, & exclusio omnis ignorantiæ; quæ per seipsas immediatè sunt formæ exclusiuæ peccati. Id autem, ratione cuius debetur immediatè forma incompossibilis cum aliqua priuatione, seu cum alia forma, necessariò est æquè immediatè incompossibile cum eadem priuatione, seu forma. Quia incompossibilitas immediata cum priuatione, aut forma aliqua constituitur formaliter per connexionem immediatam cum forma opposita.

Artic. 3. Adde nec de potentia Dei absoluta peccare potuisse Christum Dominum in sensu composito vnionis hypostaticæ. Quia peccatum est impossibile, saltem ex natura rei, in sensu composito huius vnionis, vt modò dicebatur. Peccatum autem quandocunque, & quomodocunque est impossibile ex natura rei, est etiam impossibile de potentia absoluta; nec fieri potest, vt per miraculum committatur: Quia miraculum directù ad existentiam peccati est intrinsecè turpè, ac dedecens Deum; nec est perfectiuum, ac promotiuum naturæ vltra suam intrinsecam exigentiã, sed est deturpatiuum, ac diminutiuum eiusdem infra eandem, quod dictum est in quæstionibus de gratia esse contra conceptum essentialem veri; hoc est diuini miraculi. Secundò humanitas Christi ita est sancta, & grata Deo per vnionem hypostaticam, vt Christus ratione ipsius sit perfectissimè, atque in summo gradu amicus Dei, sitque chymæricum, vt, dùm retinet eam vnionem, non retineat eum amicitiæ gradum cum Deo, vt ostensum est qu. 24. Repugnat autem in sensu composito eiusmodi amicitiæ cum Deo dari diuinam respectu eiusdem subiecti non solùm inimicitiam, quæ consequitur essentialiter ad peccatum lethale, sed etiam displicentiam, vel minimam, qualis similiter consequitur ad peccatum veniale. Ergò repugnat in sensu composito vnionis hypostaticæ omne peccatum.

Art. 4. Sed neque in sensu diuiso vnionis hypostaticæ fieri vllo pacto potuit, vt peccaret Christus Dominus; ita vt humanitas eius impediret peccando, aut haberet potestatem proximam impediendi existentiam, vel conseruationem vnionis sibi, si non peccaret, conferendæ, vel conseruandæ pro eodem illo instanti, pro quo vel de facto peccat, vel peccare proximè potest. Quia huiusmodi potestas peccandi in sensu diuiso nullo pacto dari potest, quin componatur cum vnione hypostatica, possitque componi potestas proxima peccandi; quod consideranti euentum propositum satis ex se patet. Potestas autem proxima peccandi ratione sui est essentialiter incompossibilis cum vnione hypostica. Quælibet namque potestas proxima peccandi formaliter ratione sui est aliquod periculum proximum peccati, ac proindè aliqua proxima possibilitas veræ miseriæ, & materia prudentis alicuius solicitudinis, & anxietatis circa vltimum finem, veramque felicitatem; quæ ipsa constituunt formaliter ratione sui veram aliquam miseriam incompossibilem cum vera substantiali felicitate, & beatitudine formali, vt dictum est in qq. de Angel. Quidquid autem miseriæ est incompossibile cum vera substantiali felicitate, & beatitudine formali, est etiam incompossibile cum vnione hypostatica, vtpotè continente in se eminenter beatitudinem ipsam formalem, multóque magis coniungente cum Deo, & conciliante affectum ipsius multò maiorem, quàm coniungat, & conciliet beatitudo formalis purè creata. Ergò potestas proxima peccandi est incompossibilis cum vnione hypostatica; ac per consequens cuicunque datur potestas proxima peccandi, eo ipso negatur pro tunc vnio hypostatica, & potestas illam habendi; atque è conuerso. Ergò repugnat, vt insit alicui potestas proxima indifferens peccandi, & excludendi peccato vnionem hypostaticam, vel si non peccauerit, obtinendi, aut retinendi eandem vnionem, quod est repugnare potestatem proximam peccandi in sensu diuiso vnionis hypostaticæ.

Artic. 5. Fuit igitur Christus Dominus, & est prorsùs impeccabilis, tùm in sensu composito, tùm etiam diuiso vnionis hypostaticæ, absque vlla potestate proxima peccandi, tùm ex natura rei, tùm etiam de potentia Dei absoluta, idque ex vi vnionis hypostaticæ formaliter, & immediatè. In quam sententiam vehementer inclinat communis consensus Patrum, quorum plura pro illa testimonia videri possunt apud Suarium disp. 34. sect. 2. & apud Vasq. disp. 61. cap. 3. necnon graues grauium Theologorum censuræ aduersùs contrarias opiniones apud Em. de Lugo, & Bernal.

Ad 1. Vires actiuæ humanitatis nec augentur quidquam quoad entitatem, nec minuuntur immediatè per vnionem hypostaticam; impediuntur tamen immediatè, quominùs prodeant in actum peccati. Sicut potentia ambulatiua impeditur per compedes, quominùs exerceat actum ambulandi; tametsi nec augeatur, nec minuatur quoad entitatem actiuitas eius: quia videlicet ea vnio est forma immediatè incompossibilis cum eo actu, & cum iis, quæ vltimò complent potentiam proximam ad illum.

Ad 2. Transeat pro nunc priuationem vnionis hypostaticæ pro vno instanti posse esse pœnam peccati commissi pro alio priori instanti reali temporis, de quo postea; & nego eandem priuationem posse esse pœnam peccati commissi pro eodem instanti reali, pro quo ipsa inducitur. Quia hoc includit compossibilitatem potentiæ proximæ peccandi cum vnione hypostatica, quam compossibilitatem ostensum est esse repugnantem. Deindè non est de ratione pœnæ, aut præmij, vt non consequantur necessitate naturali, aut etiam metaphysica ad meritum, aut ad demeritum: Imò nulla de facto infligitur pœna, nullumque confertur præmium, cum quibus non habeat connexionem essentialem tota saltem collectio meritorum, & demeritorum, quibus rependuntur, vt dicetur

infrà

infrà. Ex duplici igitur capite deficit illud argumentum quominùs concludat compossibilitatem vnionis hypostaticæ cum peccato.

Artic. 1. Ad 3. Peccata, quæ de facto puniuntur priuatione beatitudinis supernaturalis impediuntur, condonantur, ac corrumpuntur per dona supernaturalia gratiæ; ac per sui maximè detestationem supernaturalem sunt occasio eorundem donorum, & propter eadem occasionaliter inducenda permittuntur à Deo: est intrinsecum, & essentiale esse sic punibilia, impedibilia, condonabilia, ac corruptibilia; occasionantia, detestabilia, ac permissibilia: quæ omnia includunt formaliter essentialem connexionem cum possibilitate donorum supernaturalium, vt patet. Neque verò id cedit in aliquam peccatorum excellentiam, aut depressionem donorum supernaturalium; siquidem omnia ea prædicata fundantur in vtilitate, & malitia peccatorum, atque in contraria donorum Dei præstantia, ac bonitate; ideóque maximè præeminent in maximis peccatis, & summis donis inuicem collatis, vti facilè apparet in peccato originali, & vnione hypostatica.

Artic. 2. Iam quod dicitur nullum supereſſe modum exponendi quidditatem entis supernaturalis, nisi eius possibilitas absoluatur à connexione, & ordine transcendentali totius naturæ, verum minimè est. Quia ad legitimam expositionem quidditatiuam entis supernaturalis, sufficit, si eius non possibilitas, sed sola existentia absoluatur ab ea connexione, & ordine totius naturæ, dicente Augustino lib. 1. de prædest. Sanctorum cap. 3. *Posse habere fidem naturæ est hominum; habere fidem gratiæ est fidelium:* ac si diceret: Possibilitas fidei inest intrinsecè naturæ humanæ, solaque illius existentia est eidem gratiosa, ac indebita; quia de re dictum est ex professo qu. 6. de gratia. Dicatur modo ratione, quæ insinuata est, nullius absurdi esse, quòd peccatum sit essentialiter connexum cum possibilitate vnionis hypostaticæ; intrinsecè tamen præditum vi, quantum est ex se, impeditiua existentiæ eiusdem vnionis, atque essentialiter impedibile viciſſim per eandem vnionem cum mutua vtrinque essentiali incompossibilitate.

Artic. 1. Ad 4. Concesso antecedenti negatur consequentia. Quia ad impediendam existentiam alicuius rei quidlibet cum ea incompossibile æqualiter, eodemque modo sufficit. Sicut existentia ipsius rei se sola immediatè, & formaliter est exclusio, ac negatio omnium, & singulorum secum incompossibilium; At ad inducendam existentiam rei, non similiter sufficit se solo quidlibet cum ea connexum, sed requiruntur omnia, ex quibus conflatur causa eius immediata adæquatè sumpta, quæ ex pluribus comprincipiis, & requisitis consurgere potest, quorum quolibet deficiente, deficit effectus. Nulla igitur est paritas argumenti.

Artic. 2. Ad rationem à priori conceditur per nihil purè physicum posse voluntatem immediatè determinari, aut inclinari ad actum vitalem, seu bonum, seu malum; idque solùm ostensum fuit in quæstionibus de Gratia. Cæterùm ad priuationem inuoluntariam actus determinari proculdubio potest immediatè voluntas per aliquid purè physicum; quia per aliquid purè physicum auferri ipsi potest immediatè id sine quo operari non potest, seu benè, seu malè. Potuit igitur per vnionem hypostaticam immediatè impediri humanitas Christi, quominùs peccaret. Quia ratione eius impedita fuit immediatè, quominùs haberet potentiam proximam peccandi; atque adeò, & cognitionem ex se indifferentem ad peccandum, & non peccandum, vt constat ex postrema parte responsionis ad quæstionem. Quare vt humanitati assumptæ per Verbum conferetur nihilominùs sola cognitio ex se indifferens ad peccatum, & bonum opus, est casus chimæricus.

Ad 5. Vt nihil modò dicatur de impotentia, seu physica, seu metaphysica cuiusuis naturæ ad operandum, priusquam sit vltimò subsistentialiter completa per suppositum, quod est valdè anceps; hoc certò dici potest, humanitatem, dùm pro priori naturæ est indifferens ad suppositum diuinum, vt creatum, ac connaturale, esse etiam indifferentem, saltem ex natura rei, ad comprincipia accidentalia talia, vel talia, quæ videlicet debent sibi attribui diuersa pro diuersitate suppositi, quod ipsi contigerit: sicut de facto collata sunt diuersa Christo Domino, ac puro cuiuis homini. Quod si nihilominùs ponatur Deum de potentia absoluta conferre humanitati pro illo priori naturæ omnia comprincipia ad operandum requisita, eaque sint talia, quæ constituant adæquatam potentiam proximam ad peccandum, eo ipso pro eodem priori naturæ ante peccatum posita erit in humanitate priuatio vnionis hypostaticæ; siquidem ostensum est potentiam proximam peccandi immediatè ratione sui esse incompossibilem cum ea vnione. Nullo igitur pacto; fieri potest, vt humanitas constituatur pro priori naturæ potens ad excludendam per peccatum vnionem hypostaticam sibi, si non peccet, conferendam, aut conseruandam pro eodem illo instanti reali temporis, pro quo constituitur potens peccare.

Qvæstio XXX.

Vtrùm humanitas assumenda à Verbo, vel quæ assumpta fuisset, redderetur impeccabilis ante assumptionem, aut post dimissionem?

Videtur quòd non redderetur. 1. Quia forma nondum communicata subiecto, aut iam ab eodem seiuncta nullum illi communicat effectum formalem. Ergò effectum formalem impeccabilis habere nullatenus potuisset humanitas ab vnione hypostatica præcisè quatenùs futura, vel quatenùs præterita.

2. Futuritio, & præteritio vnionis hypostaticæ, sunt denominationes purè extrinsecæ humanitati pro eo tempore, quo caret vnione; Impeccabilitas verò est perfectio intrinsecè afficiens naturam impeccabilem, & confirmatam in bono pro eo tempore, quo est impeccabilis, & confirmata in bono: Præcedit enim dignitate, & iusta æstimabilitate impeccabilis, & confirmatus in bono, peccabili, & minimè confirmato. Ergò impeccabilitas per neutram illarum denominationum haberi potuisset.

3. Verbum diuinum assumere potuit naturam humanam venientem ex Adamo per seminalem propagationem: ita vt Christus quatenùs homo habetet Patrem, sicut habuit Matrem descendentem ex Adamo. Talis autem natura eo ipso fuisset infecta peccato originali. Ergò natura infecta peccato manet nihilominùs assumptibilis à Verbo. Ergò futuritio assumptionis nihil impedit anteceſſionem peccati; eademque est ratio de præteritione, & subsecutione.

4. Nulla forma creata futuritione, aut præteritione sui præcisè impedit subiectum, quominùs contrahat qualemcunque imperfectionem. Ergò nec vnio hypostatica, quæ & ipsa est aliquid creatum, vt dictum est.

Artic. 1. Respond. Voluntas perfectè intentiua finis, qualis imprimis est diuina, disponit media provt expedit ad conuenientem ad decentem executionem talis finis. Pertinet autem ad conuenientem, ac decentem executionem incarnationis, & existentiæ

Christi, vt natura aliquando assumenda à Verbo nunquam peccet antecedenter, tametsi præexistat seiuncta ab illo. Quod à fortiori conuincunt rationes, quas communiter afferunt Theologi cum D. Thoma quæst. 27. artic. 4. pro indemnitate B. Virginis ab omni peccato tam mortali, quàm veniali. Quia honor naturæ assumendæ redundat in suppositum multò magis, quàm honor matris in filium; & multò maiorem affinitatem, ac coniunctionem habet cum diuinitate natura, quæ assumitur aliquando à Verbo, quàm mater ex qua assumitur; & sapientia Dei ita habitauit in vtero Virginis, vt multò magis inhabitet in natura assumpta *plenitudo diuinitatis corporaliter* ex 2. ad Coloss. 9. Ergò si, quia ex Prouerb. 17. 6. *Gloria filiorum patres eorum:* ac per consequens ignominia matris ad filium redundat, & quia ex 2. ad Corinth. 6. 15. *Quæ conuentio Christi ad Belial?* hoc est, nulla prorsus: & quia ex Sap. 1. 4. *In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis:* Si, inquam, ob has rationes, & authoritates communi Authorum consensu concluditur, & quidem meritò, necesse fuisse, vt, quæ futura erat Mater Dei, præseruaretur quominùs vllum peccatum committeret; ratione vtique multò maiori necesse foret, saltem ex natura rei, vt humanitas aliquando assumenda à Verbo nullo pacto permitteretur peccare, aut lethaliter, aut venialiter; nec prouidentia Dei deficeret in idonea mediorum dispositione respectu finis præintenti. Ergò natura aliquando assumenda à Verbo eo ipso redderetur impeccabilis à primo suæ existentiæ instanti.

Artic. 2. Iam natura semel assumpta à Verbo ideò imposterum redderetur impeccabilis absolutè, saltem ex natura rei, per totam æternitatem, quia vnio hypostatica est incorruptibilis, saltem ex natura rei, simulque est essentialiter incompossibilis cum peccato: Et quia necessitate, vt minimùm naturali infert beatitudinem formalem, cui est essentiale reddere suum subiectum impeccabile per totam æternitatem, cui videlicet essentiale est reddere suum subiectum beatum per totam æternitatem, vt suppositum nuper fuit ex quæstionibus de beatitudine. An verò diuinitùs fieri possit vt natura creata assumpta à persona diuina dimittatur ab ea post aliquod tempus nunquam iterum reassumenda? obscurum mihi maximè est, vti pleraque alia, quæ de potentia Dei absoluta disputantur, dicetur tamen obiter ea de re aliquid infrà.

Artic. 3. Quod ad præsens directè attinet, supposito per possibile, vel impossibile, dimitti naturam semel assumptam, non video cur ea peccare non posset perindè atque si nunquam vnita fuisset personæ diuinæ: Quia peccatum quatenùs futurum nullam refundit in genere causæ formalis indignitatem, & contemptibilitatem in peccantem; nec vllam vim demeritoriam, aliudvè genus causalitatis exercet pro tempore antecedenti. Ergò non spectat ad dignitatem, & decentiam personæ diuinæ ne incidat in peccatum natura per ipsam assumpta postquam ab eadem dimissa fuerit; sed perindè dignè, ac decenter existet vnita, atque si ea natura nunquam esset peccatura; nec illi contingere poterit, vt antecedenter priuetur vnione hypostatica propter subsequens peccatum; ne, quod fieri non potest, aliquam iacturam patiatur natura, dùm est innocens, ex peccato postea committendo, & pœna, aut quasi pœna antecedat peccatum, impedito per illud bono aliàs habendo.

Artic. 4. Hæc ratio non viget proportionaliter simili modo circa peccatum quatenùs præteritum; quia peccatum semel commissum est exprobrabile committenti per totam æternitatem, eidemque est causa, & materia æternæ humiliationis, & minoris honoris, quàm si innocens, & incolumis permansisset. Nec dici potest diuinitatem subiecto, cui vnitur pro aliquo tempore, communicare similiter dignitatem æternam, ne vnquam sinatur labi in peccatum. Quia dignitas habita per voluntatem alterius communicantis aliquam formam penitus interit habenti quoad omnes suos effectus formales, quando aufertur per voluntatem eiusdem; quia dat æstimabilitatem, & honorabilitatem præcisè quatenùs perficit physicè, quod cessat penitùs cessante physica vnione formæ perficientis. Ergò natura assumenda à Verbo eo ipso redditur impeccabilis, saltem ex natura rei; non verò quæ assumpta, & demissa fuerit.

Ad argumenta in contrarium conceditur intentum quoad vnionem hypostaticam, vt iam præteritam. Quoad futuritionem verò respondetur ad 1. Forma nondum communicata subiecto, si consideretur præcisè in genere causæ formalis nihil illi præstare potest; potest verò si consideretur in genere causæ finalis; quia hæc causa exercere valet suam causalitatem, & inducit suos effectus, antequam sit in se intrinsecè. Quare vnio hypostatica futura, quatenùs est finis præcedentium, potest mediante cognitione, & voluntate diuina inducere formam, quia immediatè præseruetur à peccato, & reddatur impeccabilis natura assumenda.

Ad 2. Licet futuritio vnionis hypostaticæ sit denominatio extrinseca humanitati, & impeccabilitas sit perfectio eius intrinseca; potest tamen hæc ab illa prouenire in genere causæ finalis, vt dictum est, inducta per eam futuritionem, hoc est, per prouidentiam, & decretum incarnationis futuræ, formâ immediatè, ac intrinsecè confirmante voluntatem in bono.

Ad 3. Admittitur assumi potuisse naturam venientem ex Adamo per seminalem propagationem. Sed non propterea assumpta fuisset natura infecta peccato originali; quia præseruata ab illo fuisset pro primo suæ existentiæ instanti per infusionem gratiæ sanctificantis: Nempè rationes, & authoritates fundamentales responsionis ad quæstionem, non minùs efficaciter concludunt de præseruatione ab originali, quàm ab omni actuali, seu personali. Imò concludunt de illo efficacius; quoniam existente indecentia indiscriminatim communi vtrique generi peccatorum, hoc est in eorum impeditione discrimen, quòd attenta rerum natura facilius est eximi aliquem à malo morali sibi imminente ex voluntate alterius, quàm ab imminente ex propria voluntate; quatenùs virtualis, seu moralis inclusio vnius agentis liberi in alio agente libero creato non est connaturalis, nec debita ex natura rei, vel includenti, vel incluso: fragilitas verò, & labilitas propriæ voluntatis est vnicuique conserta naturali necessitate; atque, cæteris paribus, credibilius est, & eatenùs quodammodo facilius, id accidisse, aut fortè, vt accideret, quod nulli naturali exigentiæ, ac necessitati aduersatur, quàm quod aduersatur eidem; Idque priuilegium concessum esse, quod eximit à lege rebus, circa quas versatur, prorsùs extrinseca, & innaturali, quàm ab ea, quæ est eisdem naturaliter agnata, & cui subiacent naturali necessitate.

Ad 4. Etiam natura intendens formam ignis excludit ante existentiam ipsius ex subiecto frigus, quod illi maximè congruit, & includit calorem eidem congruentem. Et sic similiter in aliis finibus, & mediis contingit, seu purè physicis, seu moralibus. Deindè est discrimen inter formas creatas & vnionem hypostaticam; quia licet sit, quid creatum; communicat tamen subiecto formam, seu quasi formam increatam essentialiter æternam, ac proindè pollentem, pro omni temporis differentia, vi & exigentia sibi intrinseca ad repellendum quidquid quomodolibet, & quandolibet

ipsam

ipsam non decet, inducendumque, quod decet ex quauis suppositione, seu præsenti, seu futura; quàm ad omnia tempora physicam præsentialitatem indiuisam propriæ dignitatis nulla habet forma purè creata.

QVÆSTIO XXXI.

Vtrùm alij defectus connaturales humanitati, præter peccatum & peccabilitatem, assumpti fuerint à Christo Domino?

VIdetur nullos omninò defectus in Christo fuisse, aut esse potuisse. 1. Quia cui inest omnis perfectio, nulla potest simul inesse imperfectio, Christo autem inest omnis perfectio; siquidem inest plenitudo diuinitatis continens in se omnem perfectionem; inest verò vnita immediatè tam corpori, quàm animæ. Ergò nec in corpore, nec in anima Christi vlla fuit, aut esse potuit imperfectio. Ergò nec vllus defectus.

2. Quilibet defectus perfectionis vnicuique inesse possibilis est aliqua pars miseriæ contradicens plenitudini felicitatis, ac beatitudinis, quæ videlicet est *status omnium bonorum aggregatione perfectus*. In Christo autem fuit plenitudo beatitudinis, quia in ipso fuit plenitudine gratiæ, vt habetur Ioan. 1. Atque beatitudo, quæ est ipsa vita æterna, est gratia Dei, vt docetur ab Apostolo.

3. Defectus corporis, & maximè animi, vt mors, dolores, tristitia, & similes, omnes proficiscuntur ex peccato originali. Qua Deus in initio hominem fecit rectum hoc est, expertem omnis defectus. In Christo autem nec fuit, nec esse potuit peccatum originale, vt dictum est. Atque remota causâ remouentur effectus ex ea manantes. Ergò in Christo nullus fuit, nec esse potuit defectus, aut corporis, aut animæ.

4. Nullus fuit defectus in Christo ex parte animæ, quia omnis perfectio propriæ animæ, atque ideò, & omnis defectus proprius eiusdem, pertinent ad intellectum, & voluntatem. Christus autem quoad voluntatem fuit *plenus gratia*, & quoad intellectum *plenus veritatis*, ex 1. Ioannis. Ergò quoad neutram potentiam fuit in Christo vlla vacuitas, vllusve defectus perfectionis. Existente autem plenitudine perfectionis absque vllo defectu ex parte animæ, nullus potest esse defectus in corpore. Quia ex perfecta animæ constitutione descendit in corpus excluso omnis defectus tendentis ad corruptionem, & mortem: Nam vt habetur ex Augustino ad Dioscorum ep. 56. ante medium: *Tam potenti naturâ Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, &c. redundet in inferiorem naturam, quod est corpus, &c. plenitudo sanitatis, idest, incorruptionis vigor.* Ergò nec ex parte animæ, nec ex parte corporis vllus potuit esse defectus in Christo.

Artic. 1. Respond. Verbum diuinum naturam humanam, neque cum omnibus, neque sine vllis defectibus ipsi connaturalibus assumpsit: fuit enim Christus comprehensor simul, & viator, cum plenissima Dei visione, ac fruitione ex vna parte, & ex alia cum potestate, ac idoneitate merendi sibi & aliis, atque satisfaciendi pro nostris peccatis. Perfectio autem beatitudinis necessariò excludit eos defectus humanæ naturæ connaturales, quibus ipsa sibi relicta, & cum iis solis proprietatibus, quæ connaturaliter ei debentur, necessariò est misera. Conditio similiter viatoris excludit aliquas perfectiones, in quarum consecutione via eius terminatur, & quarum gratia iter peragitur; ac proindè excludit defectus illis perfectionibus oppositos. Quia verò neque perfectiones pertinentes ad complementum beatitudinis, neque defectus, quos comprehendit status viatoris, consistunt in indiuisibili, & vtrinque plures, paucioresvè esse absolutè potuere, alia præterea regula opus est ad discernendos, & vltimò determinandos defectus assumptos, & reiectos.

Artic. 2. Hæc autem regula est finis incarnationis, quatenùs finis est iusta mediorum mensura. Finis porrò specialis incarnationis, vt dictum est qu. 13. præter ipsius mysterij excellentiam, fuit remedium peccati per condignam eius satisfactionem, emendationem, & illuminationem mortalium. Ad hunc autem finem nullus imprimis defectus sanctitatis, aut scientiæ fuit in Christo necessarius; quin imò fuit necessaria summa quoad vtramque perfectio. Primùm enim, qui vult alios emundare à peccato, debet ipse quam longissimè ab eo remoueri. Quapropter non solum nullum fuit in Christo peccatum, nullaque peccandi potentia proxima, vt dictum nuper est; verùm neque fuit quicquam eorum; quæ vel perducunt ad peccatum, vel non nisi ad peccatum consequuntur: ac proindè non fuit in Christo fomes peccati, qui nihil est aliud, quàm inordinata inclinatio ad ea, quæ legi Dei, & rationi superiori aduersantur; nec potuit aliqua tentatione, aut motu primò ad hæc eadem pulsari; nec etiam fuit vllus peccati reatus, cui solum is est obnoxius, qui aliquando peccauit. Similiter in intellectu Christi non modo nullus fuit error, seu falsitas, temeritas, opinio, dubitatio, aut similis alius defectus positiuus; sed neque fuit vlla ignorantia, seu priuatio cognitionis ipsi debitæ secundùm suam conditionem, statum, & munus. Quia huiusmodi defectus nihil iuuare poterant ad finem incarnationis; quin imò oppositæ perfectiones erant necessariæ ad eam illius partem, quæ in illuminatione, & instructione generis humani, & perfecto, ac vniuersali erga illud magisterio sita erat; & præterea, vt voluntas optimè, ac opportunè operetur circa omnia, & singula, & pro omnibus, ac singulis, vti decebat Christum operari, oportet intellectum esse de omnibus, & singulis plenissimè instructum.

Artic. 3. Assumpta igitur imprimis fuit passibilitas ex parte corporis cum ea primarum, & secundarum qualitatum dispositione, ac temperamento, quod læsioni corporis, vulnerationi, & occisioni, fami, siti, aliisque huiusmodi locum daret. Quia, vt sic pateretur Christus Dominus, fuit necessarium ad satisfactionem pro nostris peccatis; siquidem de ratione satisfactionis est, vt sit opus pœnale, ac molestum satisfacienti. Quia verò satisfactio Christi fuit vniuersalis pro toto humano genere, & exhibita pro illo est principaliter quatenùs infecto per peccatum originale; atque satisfactio vnius pro alio tunc fit conuenientissimo modo, cum satisfaciens in se suscipit eas passiones, quibus suberat peccator ratione peccati; propterea Christus Dominus suscepit eos omnes defectus corporales constitutiuos passibilitatis, qui sunt omnibus hominibus communes, & ratione peccati originalis vniuersaliter, ac indiscriminatim propagantur, iuxta illud Isa. *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Eos verò defectus, qui quibusdam solùm insunt, vel ex defectu virtutis generantis, vel ex vitio, ac abusu patientium illos, nequaquam assumpsit; Quia Christus causam suæ generationis dispositiuam, & effectricem habuit perfectissimam Spiritum sanctum, nulloque voluntario vitio, ac abusu laborauit.

Art. 4. Rursus quia passiones corporales, seu læsiones meritoriæ, & satisfactoriæ esse non possunt, nisi sensus earum ad animam vsque pertingat; ideò etiam ex parte animæ assumpta est capacitas sentiendi dolorem

lorem prouenientem ex corporis læsione, ex qua de facto dolor etiam in animam redundauit, vt liquet ex memorato Isaiæ testimonio. Ad hoc autem necesse fuit animam operari dependenter à sensu, & phantasia, atque mediantibus ipsis notitiam experimentalem causatiuam doloris de nouo acquirere læsione corporis per sensum tactus percepta de præsenti, & indè transmissa notitia intellectuali. Quia verò eadem est ratio de tristitia circa quoduis nociuum, quatenùs interiùs apprehensum ratione, vel imaginatione, quæ est de dolore circa nociuum tactus, vt perceptum eodem tactu, propterea fuit in Christo etiam tristitia, iuxta illud Matt. 26. 38. *Cœpit contristari, & mœstus esse: & Tristis est anima mea vsque ad mortem.* Ratione eiusdem dependentiæ intellectus à sensu admittitur in Christo admiratio, non quidem fundata in absoluta circa causam alicuius euentus ignorantia secundùm omnem cognitionem, vel in noua similiter eiusdem euentus notitia, vel in magnitudine rei comparatione Christi, sed fundata in noua experimentali, seu acquisita cognitione rei insolitæ, & magnæ comparatione aliorum. Atque huiusmodi est ex sensu D. Thomæ quæst. 15. art. 8. aliorumque communi, admiratio de fide Centurionis, quæ habetur Matth. 8. 10. licet eam aliter exponat Augustinus epist. 101. Admittenda demum est in Christo, quæ ad tristitiam connaturaliter consequitur, passio iræ, non illius, quæ inclinat ad vindictam contra ordinem rationis, sed eius, quæ illam quærit iuxta ordinem iustitiæ, & dicitur ira per zelum.

Artic. 5. Ab ista potissimùm postrema passione; sed & à cœteris vniuersim adscriptis Christo Domino, excludendæ sunt respectu ipsius tres imperfectiones cæteris hominibus communes. Prima est ex parte obiecti, quia eiusmodi passiones habent in nobis vim inclinandi promiscuè ad honesta, & inhonesta, in Christo autem nulla potuit esse inclinatio ad inhonestum, vt dictum est. Secunda ex parte principij; quia eadem passione sæpè in nobis sunt motus primo primi præuenientes iudicium, & deliberationem rationis, quod in Christo non accidit. Quia, vt dicit Augustinus lib. 14. de Ciuit. cap. 9. propè medium: *Hos motus certæ dispensationis gratia ita, cùm voluit, Christus suscipit animo humano, sicut cùm voluit, factus est homo.* Tertia ex parte effectus; quia motus passionum in nobis, siue excitati sint præeunte iudicio rationis, siue illud præueniendo, semper habent vim pertrahendi post se rationem, eamque perturbant; ac impediunt; quominùs tranquille, & perfectè attendat ad rationes æternas, aliaque obiecta. Nec sistunt in appetitu præcisè sensitiuo. Quod similiter non euenit in Christo; in quo nimirum semper ratio mansit expedita ad omnia consideranda, & exequenda, propter excellens, & perfectum dominium partis superioris supra inferiorem, quin hæc illi vllatenùs dominaretur. Quod discrimen solet communiter significari dicendo; motus eiusmodi extitisse in Christo per propassionem; in nobis verò per passionem perfectam in ratione talis. Constat igitur ex his, quam, & sine quibus, & qualibus defectibus assumpta fuerit à Verbo natura humana.

Ad 1. Non est Verbum diuinum omnis perfectio formaliter, & proximè respectu humanitatis, sed tantùm eminenter, ac remotè. Vndè cum eius vnione ad humanitatem consistere potuit aliquis in eadem defectus perfectionis formalis, & proximæ.

Ad 2. Habuit quidem Christus in summo gradu beatitudinem, & gratiam, quoad substantiam, & essentialem eius conceptum; non tamen quoad omnem accidentalem, & extensiuam eius perfectionem. Vndè simul fuit in termino, & in via respectu diuersorum bonorum, felix simpliciter, simulque miser secundùm quid, & accidentaliter. Definitio autem illa est de beatitudine accidentaliter etiam, ac integraliter completa.

Ad 3. Eos defectus, qui in nos descendunt ex peccato originali, assumpsit Verbum diuinum ex nimia erga nos dilectione. Qua de causa tales defectus non dicuntur contracti à Christo quasi ex necessitate ob peccatum proprium, sed suscepti ex libera electione.

Ad 4. Ex plena animi perfectione, quoad summam coniunctionem cum summo bono per intellectum, & voluntatem redundat ex natura rei plena quoque perfectio corporis, & inferiorum animæ virium. Sed supernaturaliter impedita est hæc redundatio ex certæ dispensationis gratia, vt dictum est ex eodem Augustino.

Qvæstio XXXII.

Vtrùm Christo impositum fuerit, vel potuerit imponi præceptum comminatorium culpæ, & pœnæ?

Videtur impositum fuisse. 1. Quia Ioan. 10. 18. dicit Christus Dominus: *Hoc mandatum accepi à Patre meo:* & 14. 31. *Sicut mandatum dedit mihi Pater sic facio.* Mandatum autem secundùm propriam, & communem significationem includit in se comminationem pœnæ, & culpæ, si secùs fiat; Nec verba scripturæ licet detorquere à proprietate suæ significationis absque fundamento aliquo insuperabili, quale in præsenti nullum est.

2. Imposita fuere Christo præcepta eiusdem rationis cum iis, quæ nobis imponuntur. Quod indicat apertè ea vniformis comparatio, quæ habetur Ioan. 15. 10. *Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea; sicut, & ego Patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione.* Eodem pertinet illa Antithesis ad Rom. 5. 19. *Sicut per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi; ita per vnius obeditionem iusti constituentur multi.* In quibus locis eadem periodus, præsertim comparatiua, eandem vocem non nisi absurdè, ac inidoneè sub diuersa significatione vsurparet, nec satis vigeret pro scopo suo. Præcepta autem, quæ nobis imponuntur, sunt comminatoria pœnæ, & culpæ; & inobedientia Adami fuit contraria præcepto eiusdem generis. Ergò, & præcepta Christo imposita fuere comminatoria pœnæ, & culpæ, & eorum obedientia ab vtroque hoc malo ipsum præseruauit.

3. Præceptum, & lex per hoc præcisè differunt à consilio, vt docet Suarez lib. 3. de legibus cap. 22. & 36. & communiter alij; Quia obligant in conscientia sub peccato, quod est essentialiter inductiuum pœnæ. Ergò si Christus obligari in conscientia sub culpa, & pœna nullatenùs potuisset, solius reipsa consilij capax fuisset. Consilium autem, aut nullo pacto, aut nonnisi latissimè, ac impropriè præceptum dici potest, aut lex. Ergò testimonia adducta de præceptis Christi, & illud aliud ad eundem pertinens ex psalm. 39. 9. *Deus meus, volui, & legem tuam in medio cordis mei*, vel prorsùs redderentur falsa, vel impropriissimè accipienda forent ex eadem suppositione. Vtrumlibet autem est absurdum. Similis ponderatio cadit in testimonia de obedientia Christi, quia obedientia propriè talis dicitur tantùm respectu præcepti, & legis propriè talis.

4. Suberat Christus præceptis legis naturalis, subestque modò: erat enim ipsi illicitum, & modò est, non minùs quàm nobis odisse Deum, peierare, dehonorare

honorare parentes; infamare, aut occidere innocentem, mentiri, & similia. Præcepta autem legis naturalis sunt comminatoria pœnæ, & culpæ; quia præceptum esse comminatorium culpæ, & pœnæ, nihil est aliud, quàm non posse fieri oppositum præcepti absque peccato, & peccatum non posse committi absque reatu pœnæ: atque omninò conuenit præceptis legis naturalis; quorum videlicet transgressio est intrinsecè mala, ac proindè contingere nequit absque peccato; quod rursus contingere nequit absque reatu pœnæ, quia contingere nequit absque odio Dei erga ipsum, & peccantem, quæ est ingens per se pœna, & radix cæterarum pœnarum. Ergò Christus fuit, estque capax præceptorum comminantium culpam, & pœnam.

5. Christus est seruus Dei; & Deus Dominus eius, vt colligitur ex Isa. 42. 1. *Ecce seruus meus, suscipiam eum.* Quem locum esse accipiendum de Christo constat ex Matth. 12. 17. *Vt adimpleretur, quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem: Ecce puer meus, quem elegi dilectus meus, &c.* Vbi puer ponitur pro seruo ex vsu frequenti scripturæ. Idem colligitur ex 34. Ezech. 24. *Et suscitabo super eos pastorem vnum, qui pascat ea, seruum meum Dauid.* Ad quem locum alludit Christus eum sibi accommodans Ioan. 10. 11. *Ego sum pastor bonus:* cum iis quæ præcedunt, & sequuntur. Confirmatur ex ep. ad Philip. 2. 6. Vbi eodem modo dicitur Christum esse in forma Dei, & accepisse formam serui. Ita autem est in forma Dei, vt sit verè Deus. Ergò ita accepit formam serui, vt verè sit seruus.

Rursus Deum esse Dominum Christi Christus ipse fatetur Matth. 11. 15. *Confiteor tibi, Pater, Domine cœli, & terræ.* Vbi nomine cœli, & terræ intelligit quidquid à Deo factum est; atque adeò ipsum etiam Christum comprehendi docet disertè Athanasius lib. 3. contra Arrianos. Est autem de ratione serui, vt possit obligari pro libito à Domino suo sub culpa, & pœna; sublata enim huiusmodi subiectione, nihil differt seruus à non seruo, & dominus à non domino. Nec enim agere potest pro domino, qui pœna terrere non potest, nec seruiliter tractari, qui illius timori non subest. Pœna verò sine culpa iusta esse non potest. Ergò Christus subesse potuit communicationi pœnæ, & culpæ.

6. Potest Deus voluntate sua, provt libuerit, reddere illicitum quemlibet actum Christo Domino, non secùs, ac nobis. Siquidem ex indubitato omnium consensu, & ratione manifesta, de facto illi per suam voluntatem reddit illicita omnia opera contraria legi naturali, non secùs, ac nobis. Deum autem reddere voluntate sua illicitum aliquem actum, idem omninò est, atque comminari malum culpæ elicienti talem actum; actus enim illicitus est, qui si fiat, peccatur, & incurritur malum culpæ; comminatio autem mali culpæ includit in se essentialiter comminationem pœnæ. Nulla enim culpa est, vbi nulla dignitas est, & nulla vis inductiua pœnæ. Vndè comminatio culpæ indiuisim est comminatio pœnæ. Ergò potest Deus voluntate sua, provt libuerit, comminari Christo culpam, & pœnam non secùs, ac nobis.

7. Deus est vltimus finis Christi Domini, sicut est primum eiusdem principium. Ergò sicut potest ipsum annihilare quatenùs est primum principium, non minùs, aut alter, quàm possit annihilare quamlibet puram creaturam; ita etiam quatenùs est vltimus finis potest ipsum obligare sub comminatione culpæ, & pœnæ, non minùs, aut aliter, quàm possit obligare quamlibet puram creaturam. Tenet consequentia. Quia moralitas, atque bonitas, & malitia actuum pendent ab vltimo fine, sicut pendent effectus Physici à primo principio. Deindè hæc ipsa ratio primi principij fundat dominium æquale in ordine ad obligandum moraliter, & ad destruendum physicè, siue quidlibet aliud actione physica peragendum.

8. Licet natura humana in Christo Domino propter vnionem ad Verbum habeat incapacitatem incidendi in culpam, & incurrendi reatum pœnæ secundùm se; tamen est capax vtriusque; atque hanc capacitatem, quæ est identificata cum ipsa, auferre nequaquam potuit vnio hypostatica. Ac proindè eam retinuit humanitas in sensu composito eius vnionis. Ergò etiam retinuit capacitatem, vt ipsi secundùm se comminaretur Deus, provt libuisset, culpam, & pœnam. Quapropter potuit Deus absolutè vtramque illi comminari. Confirmatur paritate timoris, qui ex Isaiæ 11. tribuitur ab omnibus Christo Domino; quia licet nihil timere posset, quatenùs Deus; timere tamen potuit quatenùs homo, propter eminentiam potestatis conuenientis Deo supra naturam humanam secundùm se. Ergò potuit similiter terreri Christus Dominus quatenùs homo comminatione culpæ, & pœnæ propter eandem eminentiam potestatis, & dominij suprà humanitatem secundùm se. Sunt nimirum correlatiui, & essentialiter mutuò connexi timor vera ratione conceptus, & comminatio diuina. Vt quid enim timeatur is, ex quo nullum malum imminere potest? aut quomodo is comminetur, ex quo nullum malum prouenire, aut infligi alteri potest?

9. Communis consensus Theologorum agnoscit in Christo Domino præceptum strictè, & propriè tale de subeunda morte pro genere humano, deque aliis actibus; eademque videtur esse communis sententia Patrum, ac præsertim Augustini tom. 4. lib. 2. de sermone Domini in monte, in expositione tertiæ petionis: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra.* Cùm enim prætulisset primam expositionem de voluntate consulente viatoribus perfectionem, qualis est Beatorum, subiungit indè secundam expositionem de voluntate præcipiente præcepto vtique provt distincto à consiliis, de quibus iam egerat immediatè. Probat verò voluntate Dei sumi pro eiusmodi præceptis ex eo, quod dicit Christus Dominus: *Cibus meus est, vt faciam voluntatem eius*, quæ probatio esset inutilis, si non supponeretur Christum subiacuisse voluntati Dei præceptiuæ, quatenùs distinctæ à consiliatiua; hoc est, præceptis propriè, ac strictè talibus. Præceptum autem propriè, ac strictè tale, provt dissidens à consilio, includit essentialiter comminationem culpæ, & pœnæ, vt sæpè dictum est. Cùm igitur non liceat recedere à communi consensu Theologorum, maximè munito auctoritate Patrum, ac nominatim Augusti; minimè verò omnium id liceat in quæstione dogmatica, qualis est omnis, quæ pertinet ad rectam intelligentiam Sacræ Scripturæ, vti pertinet quæstio præsens; nefas profectò erit negare imposita fuisse Christo, nedum imponi potuisse, præcepta comminatoria culpæ, & pœnæ.

Artic. 1. Respond. Comminatio legislatiua est voluntas inferendi aliquod malum facienti, aut omittenti tantùm, vel talem actum, intimata potenti facere, aut omittere, antequam faciat, aut omittat; deterrens quantum est ex se per timorem talis mali à faciendo, aut omittendo; ac per consequens reddens talem actum, aut omissionem intrinsecè illatiuam illius mali, atque intrinsecè impeditiuam boni oppositi propter connexionem intrinsecam tam actus, quàm omissionis cum voluntate legislatiua præintimata, & contempta per ipsos.

Artic. 2. Quod si malum inferendum per voluntatem legislatiuam fuerit priuatio beatitudinis, & vltimi finis æterna, vel ad tempus, ideóque actus, vel omissio, circa quos versatur ea voluntas, redditi fuerint intrinsecè impeditiui beatitudinis, & vltimi finis

æternum, vel ad tempus; ac per consequens incompossibiles cum conuersione, & adhæsione ad vltimum finem simpliciter, vel secundùm quid; eo ipso iidem, seu actus, seu omissio redditi erunt illiciti, & peccaminosi lethaliter, aut venialiter; Siquidem actum, vel omissionem esse illicitam, & peccaminosam lethaliter, aut venialiter, nihil est aliud, quàm esse impeditiuam, beatitudinis, & vltimi finis æternum, vel ad tempus, & incompossibilem simpliciter, vel secundùm quid cum conuersione, & adhæsione ad vltimum finem, & beatitudinem.

Artic. 3. Si verò malum inferendum per eandem voluntatem non sit priuatio beatitudinis; ac proindè actus, vel omissio substans tali voluntati non propterea reddatur impeditiuus beatitudinis, neque æternum, neque ad tempus, eo ipso non reddetur illicitus, & peccaminosus, neque lethaliter, neque venialiter; Quia nullum est peccatum, vbi nulla est oppositio cum beatitudine, & vltimo fine. Quapropter quælibet comminatio negandi beatitudinem, seu inferendi eius priuationem, si fiat, aut omittatur talis, vel talis actus, est comminatio culpæ, & pœnæ sub eadem conditione; nulla verò comminatio cuiusuis alterius boni negandi, aut mali inducendi, est comminatio culpæ, atque ideò neque pœnæ; siquidem est de conceptu essentiali pœnæ, vt præsupponat culpam. Quæ quidem omnia videntur certa, & ex se sponte manifesta; atque exposita, & confirmata iam ante fuere in quæstionibus de bonitate, & malitia.

Artic. 4. Ex illis autem deducitur repugnare metaphysicè Christo Domino omnem culpæ, & pœnæ comminationem; quia repugnat metaphysicè dari in Deo voluntatem negandi Christo beatitudinem æternum, vel ad tempus, si eliciat, aut omittat talem actum, præeunte intimatione, ac præcognitione eius voluntatis diuinæ. Repugnat enim metaphysicè imprimis Christum Dominum peccare, vt dictum est quæst. 29. Peccaret verò si eliceret, vel omitteret talem, vel talem actum cum ea præcognitione vti modo conclusum fuit. Repugnat deinde similiter Deum aliquid velle sub conditione metaphysicè impossibili; quia vellet frustrà, quod repugnat Deo: Imò simul vellet, & nollet eandem rem sub eadem conditione; quia de ratione conditionis metaphysicè impossibilis est, vt eo ipso, quod existat, verificetur eam non existere. Est enim de ratione cuiusuis impossibilis, vt si ipsum existat, existat etiam ipsius contradictorium; adeóque vt, si existat, eo ipso non existat. Nempè vnum quoduis definit esse formaliter per existentiam sui contradictorij. Ergò si Deus vellet aliquid exequi data aliqua conditione, idemque non exequi non data eadem conditione, atque ea conditio esset metaphysicè impossibilis, idem vellet, & nollet sub eadem conditione, & sibi ipsi esset contrarius. Repugnat ergò dari in Deo voluntatem negandi Christo beatitudinem sub tali conditione. Vndè vlteriùs repugnat dari in eodem respectu eiusdem comminationem culpæ, & pœnæ; siquidem ostensum est istiusmodi comminationem constitui per eiusmodi voluntatem. Atque hinc demum repugnat aliquem actum Christi Domini reddi illicitum, & peccaminosum, siquidem ostensum similiter est, sola eiusmodi comminatione, & voluntate diuina actum alicui illicitum, & peccaminosum reddi posse.

Artic. 5. Confirmatur discursus, quod ad comminationem attinet. Quia cui repugnat timor alicuius mali, non potest prudenter fieri comminatio eiusdem mali; Tùm quia fructus per se comminationis est timor; Tùm quia, cui repugnat, vt patiatur aliquod malum, vndè est timor, repugnat etiam necessatio, vt aliquis habeat potestatem inferendi ipsi tale malum, vndè est comminatio prudens. Repugnat autem Christo timor mali culpæ, & pœnæ, vt docet D. Thomas qu. 7. art. 6. & cum ipso cæteri omnes Theologi; quia videlicet timor est de malo possibili euenire timenti. Impossibile verò est, vt Christus incidat in peccatum, vtque puniatur pro peccato. Ergò eidem repugnat comminatio vtriusque huius mali.

Artic. 6. Confirmatur rursus. Repugnat Deum alicui promittere bonum ipsi impossibile, aut quod est secundùm se possibile, sub conditione impossibili. Ergò pariter repugnat Deum comminari alicui malum ipsi impossibile, quale est respectu Christi peccatum, & punitio peccati; aut sub conditione impossibili, qualis est respectu eiusdem operatio contraria legi obliganti in conscientia.

Artic. 7. Confirmatur 3. Circa illud ad Galatas 4. 4. *Misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege*, obseruat D. Thomas, & communiter interpretes, *Tò sub*, dupliciter accipi. Primò vt denotat solam obseruantiam legis, atque exhibitionem operum, quæ in ea continentur. Secundò vt denotat oppressionem, per inclusionem vtique timoris, & comminationem. Atque primo modo Christum sub lege factum esse, non verò secundo modo, quia videlicet omnia præstitit ex impulsu charitatis, & non ex coactione legis. Vndè idem S. Doctor lib. 4. contra gentes cap. 55. ad 15. & 16. soli Charitati Christi attribuit, quòd mortem pro nobis subierit; circa quam tamen maximè dicitur mandatum, & præceptum habuisse, & obedientiam exercuisse; Et consequenter legi, ac præcepto, cui subierat Christus, negat vim coactiuam, tùm eodem in loco, tùm maximè in præsenti sæpiùs, nec vno modo quæst. 46. artic. 1. propè medium; artic. 2. in corpore, & ad 1. artic. 6. in fine corporis; art. 9. in corpore, & art. 11. ad 1. Vim autem coactiuam vsurpat pro obligatoria, comminatoria, ac perterrente, vt patet ex contextu, & non pro illatiua violentiæ propriè dictæ, quæ respectu nullius dari potest in vlla lege.

Artic. 8. Confirmatur denique ex illo ad Galatas 5. 18. *Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege*, & 1. ad Timoth. 1. 19 *Iusto non est lex proposita*: quorum communis expositio est, ideò dici virum iustum, ac spiritualem non esse sub lege, nec legem ei esse positam, quia, qui talis est, non operatur ex timore pœnæ, cuius comminatio est distinctiua legis à consiliis; sed operatur ex adhæsione charitatis ad voluntatem, complacentiamque diuinam, quæ est communis consiliis, legibusque diuinis. Ergò Christo, qui non solùm non est operatus ex timore pœnæ, sed neque potuit talem timorem concipere, non solùm non est posita lex comminatoria pœnæ, ac proindè neque culpæ, verùm nec poni, & illum sub se habere vllo pacto potuit.

Artic. 9. Dicendum igitur est nomine præceptorum, & legis, dùm sermo est de Christo Domino, intelligi specialem mox explicandam maiorem Dei approbationem de aliquo actu, quàm de oppositio, æternamque Dei prædefinitionem, ac præordinationem; non verò voluntatem obligandi in conscientia. Quam sententiam communiter docent Patres Græci, Chrysostomus, Cyrillus, Nazianzenus, Theophilactus, & Eutymius locis expensis à M. Lorca hic disp. 63. Et licet nonnulli variis interpretationibus eos eludere nitantur; meritò tamen Cardinalis Toletus ad 10. Ioan. annotatione 14. pronuntiat Patres Græcos esse indubitatos nostræ sententiæ patronos, etsi ipse sit in contraria.

Art. 10. Et quidem non congruebat, nec decebat, vt filius Dei naturalis intrinsecè determinatus, vt nihil inhonestum, nihilque displicens, Patri agere posset, & optimè dispositus, summéque inclinatus, vt eidem

per

per omnes suos actus placeret, non vtcunque, sed quantùm absolutè fieri posset, vtque quamlibet ipsius insinuationem pronâ semper, & conformi voluntate sequeretur obsequiosè; Non, inquam, congruebat, nec decebat, vt talis filius eo legum genere premeretur, quæ imponuntur peccatoribus, & inimicis, atque filiis adoptiuis potentibus filiationi renunciare, & retinentibus dispositionem, qua facilè possint aduersus patrem rebellare; Sed vt solis consiliis, solaque maioris paternæ complacentiæ ostensione dirigeretur, ac alliceretur. Agnouit hoc inter alios D. Thomas super illud ad Rom. 8. 32. *Pro nobis omnibus tradidit illum:* dicit enim: *Tradidit eum Deus Pater in mortem, eum incarnari, & pati statuendo, & humanæ eius voluntati inspirando charitatis affectum, qua passionem spontaneus subiret.* Solo igitur tradidit mandato simplici, & prædefinitione; non verò præcepto moriendi obligante in conscientia; quale certè nullum de Incarnatione præcessit, quæ statuta dicitur simul cum morte.

Art. 11. Quapropter nomine præcepti, & quod perindè est, mandati, dùm sermo est de Christo Domino, intelligenda sunt prædicta simplicia mandata, & prædefinitiones. Neque verò id est sine exemplo in sacris litteris, vt videre est apud P. Montoyam, de mandatis quidem disp. 39. de scientia Dei sect. 4. initio. De prædefinitionibus verò tractat. 2. de prouidentia disput. 9. sect. 2. fine. Præterea D. Thomas 2. 2. quæst. 104. art. 2. in corpore docet obiectum proprium, ac speciale obedientiæ esse præceptum; & tamen ibidem, & art. 5. ad 3. dicit perfectam obedientiam obedire in omnibus licitis, & præuenire voluntatem expressam superioris, tametsi in omissione nullum sit peccatum. Ergò censet etiam mandata, tametsi non obligantia sub peccato, habere aliquam rationem veri præcepti.

Art. 12. Accedit, quod leuis nequaquam considerationis est pro hac re, voluntatem Dei circa mortem, aliaque vniuersim opera meritoria Christi Domini, non fuisse solùm insinuatitiam vtcumque maioris perfectionis, qualis sola voluntas datur respectu purè beatorum; sed fuisse insuper onerosam, & coniunctam cum comminatione alicuius mali, si nollet mori, aliaque opera exercere sibi incommoda, ac molesta. Cùm enim contulerit Christo in præmium mortis, aliorumque meritorum, gloriam sui corporis, suique nominis exaltationem, nostrorumque remedium peccatorum, satis liquet hæc eadem conferenda illi minimè fuisse, si noluisset pati merendo, quæ passus est, iuxta illud Ioan. 12. 24. *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Et Isaiæ 53. 9. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum: & voluntas domini in manu eius dirigetur. Pro eo quod laborauit anima eius, videbit, & saturabitur.* Habuit igitur Deus voluntatem, vt Christus pateretur aliquam in suo corpore, & nomine iacturam; maximam verò in nobis, qui sumus ipsius membra, & eiusdem consortes naturæ, si noluisset ea opera edere, quæ proponebantur, vt meliora, atque magis placentia Deo.

Art. 13. Voluntas autem superioris præscribens subdito aliquod opus non purè, ac præcisè, vt melius, sibique magis placiturum, sed insuper cum interminatione alicuius mali illi infligendi, vel in se, vel in aliis connaturali dilectione eidem coniunctis, communissimo omnium vsu præceptum, mandatum, & lex nuncupatur, tametsi nullam inducat obligationem in conscientia, nec omissionem talis operis reddat illicitam, ac peccaminosam. Iis namque vocibus passim significantur leges purè pœnales, omnesque vniuersim ordinationes, ac regulæ aliquod eiusmodi grauamen continentes aduersus transgressores, tametsi transgressio ne venialiter quidem sit peccaminosa. Independenter igitur ab obligatione in conscientia; & comminatione culpæ, & pœnæ adest specialis ratio, ob quam, iuxta communissimum loquendi modum, præcepta, mandata, & leges dicantur eæ diuinæ præordinationes, quas Christus accepit de operibus meritoriis, quæ præstitit. Concludo itaque, impositum quidem fuisse Christo Domino præceptum verum, & sine metaphora tale; non tamen comminatorium pœnæ, & culpæ, seu coactiuum, vt loquitur D. Thomas in locis indicatis suprà art. 7.

Hinc patet ad 1. Licet enim accipere verba scripturæ in sensu tametsi non summè proprio, ac rigoroso; vsitato tamen aliàs in ipsa scriptura, & extra eam frequenti; maximè cum magno fundamento rationis Theologicæ deductæ ex eadem scriptura, quale innotuit adesse in præsenti.

Ad 2. Eadem vox in eadem periodo etiam comparatiua diuersam sæpè subit significationem, vt patet ex Ioan. 10. 50. *Sicut misit me Pater, &c.* & iterum cap. 20. 21. *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Nempè sufficit conuenientia secundùm rationem genericam, vel analogicam, quæ minimè deest inter præcepta obligantia sub peccato, & quæ non obligant sub peccato, maximè si hæc sint onerosa; vtrisque enim communis est voluntas superioris dirigens inferiorem, & aliquatenùs grauans, si is renitatur. Viget verò vtroq; illo in loco comparatio etiam multò magis iuxta nostram sententiam. In priori quidem, quia ex obseruantia præceptorum non obligantium in conscientia deducitur vrgentiùs, ea debere obseruari, quæ obligant. In posteriori verò quia inobedientia præcepti obligantis in conscientia est turpissima, & maximè potens nocere; & similiter est perfectissima obeditio, maximèque potens prodesse, quæ est sine obligatione in conscientia.

Ad 3. Certum est præceptum strictè tale esse diuersum à consilio: nam, vt ait Augustinus serm. 61. de tempore ad medium. *Aliud est præceptum, aliud consilium:* Et constat ex illo Pauli 1. ad Corinth. 7. 25. *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Verùm non est minùs certum, votum propriè, ac strictè sumptum distingui, tùm à sacrificio, tùm à simplici proposito; & nihilominùs licuit D. Thomæ, & aliis communiter, intelligere de Christo illud psalmi 21. 26. *Vota mea reddam*; simulque eidem negare 2. 2. qu. 88. art. 4. ad 3. votum propriè, ac strictè tale, intellecto sub ea voce sacrificio, vel simplici proposito. Ergò similiter licet, & sanè cum fundamento non valdè dissimili, accipere præceptum, dùm agitur de Christo, pro simplici mandato præsertim oneroso, & non putè approbatiuo; quod scilicet non vsque adeò distat à conditione præcepti strictè talis. Dictum verò est, vndè hæc qualiscunque alienatio præcepti, mandati, & legis à propria, & rigorosa significatione, non sit absurda. De obedientia nihil opus est dicere, cùm obseruatum sit ex D. Thoma eam esse perfectissimam, quæ versatur circa simplicia mandata.

Ad 4. Nec etiam Deo est licitum mentiri, peierare, se odisse, hæc & similia præcipere, aut consulere, & sic de aliis huiusmodi. Et tamen nulli propterea subest præcepto, aut legi propriè, ac strictè tali; nec eiusmodi actus sunt illiciti positiuè respectu Dei, sed impossibiles. Redduntur verò impossibiles per dictamen diuinæ sapientiæ dictans eos esse incompossibiles, seu potiùs actus oppositos esse intrinsecè connexos cum amore summi boni, ad quem Deus summa cum necessitate est intrinsecè determinatus. In hunc igitur modum Christus erat determinatus ad ea, quæ sunt legis naturalis; quatenùs cognoscebat eorum, seu prosecutionem, seu fugam, provt in ipsa continentur, esse connexas cum amore summi boni, ad

quem erat intrinsecè determinatus, & actus, seu omissiones contrarias esse essentialiter coniunctas cum contemptu Dei sibi prorsus impossibili. Vndè non cognoscebat actus aliquos esse sibi illicitos, & alios licitos; sed quosdam esse impossibiles, aut necessarios, alios verò possibiles, & simul liberos. Eatenùs igitur præcisè dici potest Christus subesse præceptis legis naturalis, quatenùs ea, seu necessitas, seu impossibilitas primitus venit ex dictamine, & voluntate superioris. Vndè respectu Christi nulla potest deduci possibilitas legis, aut præcepti comminantis culpam, & pœnam, aut reddentis aliquem eius actum illicitum, sed necessarium, aut impossibilem.

Ad 5. Conceditur Christum, quatenùs hominem, esse seruum Dei seruitute naturali, quoniam est substantia rationalis propria Dei ex sua natura, iuxta illud, ad Corinth. 3. 23. *Christus autem Dei:* subiecta eius voluntati non solùm purè directiuæ, & vtcunque consiliatiuæ; sed etiam præscriptiuæ, ac exigitiuæ pro libito talium determinatè mediorum ad talem determinatè finem, vertibilis, & præordinabilis efficaciter ad omnia quæcunque libuerit vsque ad mortem inclusiuè, iuxta illud nuper expensum: *Pro nobis omnibus tradidit illum:* Ac proindè Christus est *organum animatum, separatum* (secundùm naturam vtique, & voluntatem) *alterius* (nempè Dei) *homo existens:* quæ est tota definitio serui tradita ab Aristotele 1. Polit. cap. 3. & ex ipso à D. Thoma ibidem lectione 3. Quapropter peccabilitas, & quæ ad illam consequitur, capacitas obligationis in conscientia, & comminationis culpæ, ac pœnæ sunt extra conceptum quidditatiuum seruitutis in communi, & pertinent ad imperfectionem puri hominis serui, eiusque nondum beati. Ergò ex conceptu seruitutis nihil conficitur pro scopo argumenti: quia Christus est seruus seclusis imperfectionibus peccabilitatis. Idem dicitur consequenter de conceptu Domini ex parte Dei, qui conceptus non est negandus, sed nobilitandus respectu Christi retento discrimine serui à non seruo per alia prædicata contenta in data serui definitione, quæ sanè definitio vti propria Aristotelis, & D. Thomæ est pro scholis anteponenda aliis aliorum definitionibus, secundùm quam sunt accipiendæ authoritates negantes Christum esse seruum, apud Vasquez disp. 80. cap. 3. 6. & 7.

Ad 6. Patet ex dictis circa 4. negandam esse maiorem, nec satis eam probari.

Ad 7. Annihilationi correspondet ex parte creaturæ sola potentia passiua, seu quasi passiua: Obligationi verò, & comminationi correspondet potentia etiam actiua eius effectus, ad quem obligatur, atque inducitur per minas. Patet autem potentiam actiuam creaturæ non tam latè patere, atque patet passiua. Vndè nulla est consecutio in argumento. Deindè idem est ambitus Dei, vt primi principij, & vltimi finis: necnon vt domini proprietatis, & satisdictionis; atque operantis physicè, & moraliter. Quarenon est facienda comparatio cum diuersis effectibus, seu quasi effectibus, sed cum iisdem: hoc autem si præstetur, euanescet argumentum; Quia Deus non potest esse principium physicè cooperans Christo ad actum timoris culpæ, aut pœnæ, nec ad actum honestum reiectiuum, seu impeditiuum alicuius sui actus inhonesti, vt patet ex dictis.

Ad 8. Naturæ humanæ secundùm se sola inest capacitas remota comminationis culpæ, & pœnæ, sicut & incidendi in culpam, & pœnam. Ad comminationem autem actualem, eiusque proximam possibilitatem requiritur capacitas proxima peccandi, quàm excludit vnio ad Verbum, paritas ex timore valet potiùs in contrarium, vt patet ex prima nostra confirmatione: Timor enim communiter cum D. Thoma sibi citato attributus Christo est solùm reuerentialis, qui non est de culpa, & pœna. Attribuatur igitur Christo sola obedientia itidem reuerentialis, seu filialis, & charitatiua, non verò extorta viliter per minas, & obligationem in conscientia.

Ad 9. Nostræ sententiæ sunt Lorca, Ioannes Antonius Velasquez, Victoria, apud Medinam, & Ludouicus de Roa apud Puente Hurtado cum Dionysio Cistercienſi, propendentibus eodem Paludano, & Alberto Magno. Tenent etiam illam, licet non admodum consequenter Gamachæus, & Bernal; nec ab ea omninò recedit Suarez. Eandem dicunt probabilem, minimèque singularem, Medina, de Lugo, & Bernal. Quòd attinet ad Patres, iam dictum est Græcos esse pro nobis, nec apud Latinos quidquam apparet speciale pro præcepto strictè tali, sed illud enunciant absolutè, provt habetur in sacris litteris; ideóque eidem, quæ iis est adhibita, interpretationi dant aditum. Iuuat sexta Synodus locuta proculdubio ad mentem Patrum, & dicens actione 4. eodem modo, contextuque verborum Christum fuisse obedientem præceptis Dei, & parentum; cùm tamen parentes, nec possent, nec vellent ipsum obligare in conscientia, aut minis cum eo agere. Iam Augustini illa specialis ponderatio procedit ex mala intelligentia; quia in prima tertiæ eius petitionis expositione non accipit voluntatem Dei pro consilio, sed pro pace, & beata animi tranquillitate viatorum, qualis est in Beatis. Consequenter in secunda expositione non accipit voluntatem Dei pro eius præceptis, vt contradistinctis à simplicibus mandatis, sed absolutè iuxta totam eius vocis amplitudinem, vti dictum est de cæteris Patribus. Nec ab eis dissident communiter in modo loquendi Theologi antiquiores; nec ex modernis, nisi perpauci, ideóque perindè, ac illi sunt exponendi. Non igitur inest oppositæ sententiæ pondus authoritatis, quale obiicitur, estque maius pro parte nostra.

Qvæstio XXXIII.

Vtrùm in Christo fuerit libertas indifferentiæ?

Videtur non fuisse. 1. Quia Damascenus lib. 3. Orthodoxæ fidei cap. 14. versus finem: *sententiam*, ait, *& electionem in Domino dicere non possumus, siquidem propriè loqui studemus.* Libertas autem indifferentiæ absque sententia, id est, dictamine concludente; Quid agendum, & absque electione esse non potest. Ergò libertatem indifferentiæ in Christo Domino dicere non possumus per locutionem propriam.

2. Electio est appetitus præconsiliati ex Arist. 3. ethic. cap. 3. ad finem. In Christo autem non potuit esse præconsiliatum; quia consilium initur tantùm de incertis & Christo omnia erant certa. Ergò in Christo non potuit esse electio, quæ est proprius actus principij indifferentis.

3. Christus Dominus erat intrinsecè determinatus ad vnum oppositorum, nempè ad bonum, absque vlla potestate ad oppositum boni, quod est malum; quia erat intrinsecè impeccabilis, vt dictum est. Libertas autem indifferentiæ est ad vtrumlibet oppositorum. Ergò hæc in Christo non erat.

4. Vbi concurrunt duæ potentiæ appetitiuæ inæquales, benè inuicem ordinatæ, quæ est inferior subordinatur perfectè superiori, eiusque motu rapitur necessariò; ac proindè non est domina sui actus, vt dictum est de appetitu sensitiuo, & rationali Christi. Erant autem in ipso similiter duæ voluntates, humana & diuina, benè inuicem ordinatæ. Ergò humana, vtpotè inferior, erat perfectè subordinata diuinæ, eiusque proindè motu rapiebatur necessariò absque

dominio

dominio sui actus; quod tamen est de conceptu potentiæ liberæ libertate indifferentiæ.

5. Christo inerat ineuitabiliter scientia beata, eademque erat essentialiter connexa cum omnibus, & singulis actibus ab eo exercitis pro quauis temporis differentia, & essentialiter incompossibilis cum omissione cuiuslibet eorum, quia omnes illos, & singulos repræsentabat, vt constat ex qu. 28. eratque essentialiter vera, vtpotè supernaturalis, & beatificans. Quidlibet autem ineuitabile, simulque essentialiter incompossibile cum omissione alicuius actus aufert libertatem indifferentiæ respectu eiusdem. Ergò non fuit in Christo libertas indifferentiæ respectu vllius sui actus.

Art. 1. Resp. in Christo fuit libertas requisita ad merendum; meruit enim de facto, quod est certum ex fide, vt dicetur quæst. 38. Libertas autem indifferentiæ, quæ est eadem cum libertate à necessitate, est requisita ad merendum, vt constat ex definitione Innocentij X. in Bulla, quæ incipit. *Cum occasione* edita paucos ante dies hoc ipso anno 1653. pridie Calendas Iunij super quinque propositionibus Cornelij Ianseníj, in qua hæretica declaratur, & vt talis damnatur tertia propositio, quæ est huiusmodi. *Ad merendum, & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas à necessitate, sed sufficit libertas à coactione.* Valet verò consequentia quasi à fortiori à statu naturæ lapsæ ad statum innocentiæ proprium Christi, pro existentia, & necessitate libertatis à necessitate; quod neque ij in dubium vnquam reuocarunt, quorum occasione ista declarationis, & condemnationis sententia lata est. Fuit igitur in Christo libertas indifferentiæ.

Art. 2. Deindè humana natura assumpta est à Verbo cum omni perfectione ipsi connaturali, nec incompossibili cum fine Incarnationis, vt dictum est suprà. Libertas autem indifferentiæ est aliqua perfectio; siquidem datur in Deo; eademque est humanæ naturæ connaturalis; siquidem datur in puro homine vniuersaliter pro quouis statu: nec est incompossibilis cum fine Incarnationis, sed magis ad eum necessaria: siquidem obtentus est per opera meritoria, & satisfactoria.

Art. 3. Demum indifferentia deficit voluntati absolutè, vel ex parte principij ob imperfectionem cognitionis, vel ex parte obiecti purè boni, aut necessarij ad beatitudinem: Aberat autem à Christo imperfectio cognitionis, eidemque aderant plura obiecta creata habentia perfectionem coniunctam cum imperfectione, cum quibus, & sine quibus substantia beatitudinis omninò subsisteret. Nihil ergò fuit, quod auferret Christo libertatem indifferentiæ.

Ad 1. Damascenus negat Christo solam sententiam, qualis in nobis est depulsiua ignorantiæ, & determinatiua dubitationis præexistentis: & electionem per se pendentem à tali sententia. Sequitur nimirum immediatè apud ipsum: *Etenim sententia post ignotæ rei inuestigationem, & deliberationem affectio est ad id, quod decretum est.* Sed talis imperfectio non est de conceptu per se libertatis, & electionis in communi. Siquidem hæc datur in Deo, iuxta illud 1. ad Ephes. 4. *Elegit nos in ipso.* Ergò potuit similiter esse in Christo sententia, & electio expers imperfectionis meritò illi negatæ à Damasceno.

Ad 2. Præconsiliatio, & discursus circa eligenda præcedit in nobis antè electionem ob imperfectionem cognitionis, & ignorantiam; sed ad electionem solùm requiritur per se, & immediatè vltimum dictamen circa eligibile; quod dictamen quia Christo aderat absque præuio discursu, propterea in ipso potuit esse libera, ac indifferens electio absque præconsiliato formaliter, & adæquatè sumpto.

Ad 3. Christus non fuit indifferens ad bonum, & malum; fuit tamen indifferens ad hoc, vel illud bonum inuicem incompossibilia; atque hoc est sufficiens ad libertatem indifferentiæ simpliciter, præsertim cùm dicat Augustinus, & meritò, potestatem peccandi non esse libertatem, nec partem libertatis.

Ad 4. Sicut in Christo sunt duæ naturæ non vnitæ inuicem immediatè; ita etiam sunt duæ voluntates, & duæ electiones, quarum neutra alteram sibi de necessitate subordinat despoticè, sed diuina humanam politicè. Quia vtraque est capax operandi indifferenter cum dominio sui actus, expeditque ad fines diuinæ prouidentiæ; vt sinatur humana voluntas sic operari, vt apparet ex responsione ad quæstionem. Nec propterea perturbatur debita subordinatio, vt patebit quæst. 37. Alia est ratio de appetitu rationali, & sensitiuo; quia vterque est eiusdem naturæ, & sensitiuus minimè capax electionis, nec determinatus ad honestum, nisi ex imperio rationalis.

Ad 5. Sola beatitudo quoad substantiam inerat Christo necessariò, ac ineuitabiliter. Quia gloriam accidentalem habuit dependenter à suis meritis, vt infrà dicetur; atque adeò liberè, & contingenter: Non autem pertinet ad substantiam beatitudinis Christi scientia beata horum potiùs suorum actuum, quàm aliorum, & effectuum, seu præmiorum pendentium ex illis; quia gloria accidentalis consurgit ex visione horum obiectorum in Deo. Ergò beatitudo quatenùs necessariò, ac ineuitabiliter habita non fuit essentialiter connexa, aut incompossibilis cum talibus determinatè operationibus Christi, vt viatoris. De antecessione scientiæ beatæ ad istas operationes, dicetur infrà.

Quæstio XXXIV.

Vtrùm Christus fuerit indifferens ad actus inæquales.

Videtur non fuisse. 1. Quia Christus sicut est intrinsecè impeccabilis: ita etiam est intrinsecè irreprehensibilis, minimèque capax; qui ob aliquam suam operationem constituatur proximè reprehensibilis: si enim oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vt dicitur 1. ad Tim. 3. 2. quantò maiori ratione necesse erat esse intrinsecè, & ex natura rei irreprehensibilem, minimèque capacem, qui incideret in indignitatem operandi cuiquam reprehensioni, & exprobrationi obnoxiam, eum, qui ex intrinseca sua dignitate erat ex natura rei supremus omnium Pastor, Caput, & Exemplar. Non fuisset autem sic irreprehensibilis Christus, si fuisset indifferens ad actus inter se inæquales, quia hæc indifferentia continet in se potestatem eligendi actum minùs perfectum, omisso liberè alio perfectiori: Atque hæc electio, & omissio est reprehensibilis. Reprehenduntur enim passim non solùm qui peccant, sed etiam tepidè, & minùs quàm possent perfectè operantes; maximè si speciali aliqua ratione ad summam vitæ perfectionem teneantur; vti profectò tenebatur Christus ratione modò insinuata.

2. Non est bonus, ac perfectus filius; neque bonus, ac perfectus amicus, qui non exhibet opera summè placentia patri, & amico; proindéque contemnit maiorem eorum inclinationem, & complacentiam, & sic inducit aliquam naturæ dilectionis tepiditatem. Christus autem erat necessariò, & non libera electione bonus, ac perfectus tùm filius, tùm amicus æterni Patris: Nec enim credendum est illud apud Mat. 3. 17. obiter expensum suprà: *Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui*: ita de facto verificari, vt

potuerit

potuerit falsum reddi libera Christi voluntate. Ergò non fuit liberum Christo elicere actus minùs bonos minúsque placentes Deo patri, & amico prætermissis melioribus, magisque placentibus.

3. Impossibile est minùs bonum maiori bono eiusdem præsertim generis præferri ab eo, qui vtrumque perfectè, & æquè efficaciter cognoscit. Christus autem omnia obiecta, circa quæ versabatur, cognoscebat perfectè, & cum efficacia, quanta absolutè possibilis est; nec poterat pro libito, vti nos possumus, intellectum diuertere, vtque aliter repræsentaret obiecta, determinare: eademque obiecta erant omnia contenta intra idem genus honesti. Ergò Christus semper erat necessitatus ad obiectum optimum. Eadem verò est ratio, quidquid dicat in contrarium Vasquez in præsenti, vt se expediat ab iis, quæ tradiderat circa hoc 1. 2. Eadem, inquam, est ratio de summa intensione actus; quia hæc similiter cognoscebatur, vt melior, ac eligibilior, quàm minor intensio.

4. Ex vnione hypostatica resultat in Christo ius, & in Deo necessitas ex natura rei, vt illi conferantur omnes habitus, & dona summæ perfectionis entitatiuæ, & intensiuæ, vt dictum est suprà. Ergò indidem resultat in Deo ius, & in Christo necessitas naturalis ad actus secundùm speciem, ac intensionem summè perfectos. Patet consequentia, quia est æqualis vtrinque coniunctio, & insuper ex parte Christi adest obligatio gratitudinis, vt obsequatur, ac placeat Deo quantùm potest.

5. Gratia habitualis puri hominis viatoris est incompossibilis cum peccato lethali, & beatitudo eiusdem puri hominis est incompossibilis etiam cum veniali. Ergò gratia vnionis est incompossibilis etiam cum imperfectione. Patet consequentia, quia ex vna parte vis perfectiua, & sanctificatiua gratiæ vnionis excedit multò magis vim perfectiuam, & sanctificatiuam beatitudinis formalis puri hominis, quàm hæc excedat gratiam habitualem puri hominis viatoris; cùm ille excessus sit propè infinitus ob diuinitatem intrinsecè perficientem, ac sanctificantem: Ex alia parte quoad defectum est minor distantia imperfectionis moralis à peccato veniali, quàm huius à peccato mortali; cùm mortale inducat auersionem, & separationem simpliciter à summo, & infinito bono. Ergò gradatio facta concludit velut à fortiori.

Idem argumentum conficitur ex dilectione Dei; quia dilectio Dei necessariò elicita à Christo superat multò magis dilectionem Dei beatificam propriam puri hominis, quæ est incompossibilis cum peccato etiam veniali; quàm hæc dilectio superet dilectionem propriam puri hominis viatoris, quæ est incompossibilis cum peccato solùm lethali. Ergò dilectio Dei necessario à Christo concepta est incompossibilis cum imperfectione morali; idest, cum actu minùs perfecto liberè impediente actum perfectiorem; siquidem imperfectio moralis nihil est aliud, quàm omissio libera maioris perfectionis.

6. Dedecet sublimem filij Dei naturalis, hominisque Dei dignitatem, vt repat in operando ad modum puri hominis, tepidi, & remissè adhærentis Deo; faceret verò hoc Christus Dominus, si eligeret actus minùs perfectos omissis melioribus. Quod autem vnumquemque dedecet attenta eius dignitate substantiali, est peccaminosum respectu eiusdem, vt constat ex dictis de bonitate, & malitia circa regulam morum. Cùm igitur Christus Dominus sit impeccabilis intrinsecè, est etiam impotens operari nisi summè perfectè. Confirmatur dedecentia, quia dedecent magnificum parui sumptus, & parui honores magnanimum, atque ab vtroque infrà dignitatem censentur, vt habetur ex Philosopho 4. Ethic. c. 2. & 3. Ergò dedecent multò magis, suntque infrà dignitatem parua quæuis opera, & infrà supremum perfectionis gradum constituta, si cum eo comparentur, qui omnes virtutum habitus habet in supremo perfectionis gradu; *in quo* videlicet *sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei*, quique est *plenus gratiæ, & veritatis*, nec est purus homo, sed simul Deus.

Art. 1. Resp. Ob easdem ferè rationes quibus probata est in Christo libertas indifferentiæ absolutè, attribuenda est eidem indifferentia ad actus inter se inæquales, ita vt potuerit elicere aliquos actus minùs perfectos, omissis liberè & indifferenter aliis perfectioribus. Imprimis enim libertas ad actus omninò æquales non sufficit ad meritum. Quia qui hac sola libertate præditus est, tantùm bonum impedit operando, quantùm ponit à parte rei; ideóque eius opus nulla euadit laude, aut præmio dignum ex positione; sicut nullo euadit dignum vituperio, aut supplicio ex impeditione.

Art. 2. Præterea de ratione actus meritorij est contemptus liber, & arduus commodi temporalis ob honestatem simpliciter, vel maiorem honestatem sectandam, vt dicetur quæst. 38. art. 3. & latius habetur quæst. 31. de act. hum. Patet verò eiusmodi actum differre specie à quouis alio, per quem omittatur; nec illi esse æqualem quoad honestatem, & perfectionem. Siquidem ergò fuit in Christo libertas sufficiens ad merendum, fuit vtique in eodem indifferentia ad actus inæquales. Indidem patet huiusmodi indifferentiam, cùm proculdubio sit humanæ naturæ secundùm se connaturalis, esse quoque congruentem fini Incarnationis, vtpotè obtento per merita, & satisfactionem, ideóque assumptam à Verbo fuisse iuxta dicta quæst. 31. siue ea sit perfectio, siue defectus, siue, quod verum est, ex vtroque conflata.

Art. 3. Demum occurrebant Christo Domino plura obiecta amabilia propter se honestè, limitatæ perfectionis, inter se inæqualia, optimè cognita, & quibus non indigeret ad suum vltimum finem obtinendum, possidendamque cumulatè beatitudinem suam: huiusmodi namque sunt respectu Christi obiecta formalia virtutum moralium, quæ superiùs ipsi attributæ sunt; hæc enim obiecta sunt imprimis amabilia propter se honestè; siquidem amantur per virtutes specificatas ex ipsis. Deindè non indiget illis Christus, nec actibus ad ea terminatis, pro vltimo suo fine, & beatitudine; siquidem ratione vnionis hypostaticæ collata ipsi est beatitudo cumulatissima independenter ab omnibus actibus, & meritis suis. Eadem obiecta esse bonitatis limitatæ, inter se inæqualia, & optimè à Christo cognita, ex eo patet, quia sunt creata, & in ordine ad illa existunt virtutes perfectionis ex omnium confessione inæqualis.

Art. 4. Quæ autem sunt huiusmodi, habent, quantum est de se, contemptibilitatem, & omissibilitatem, siue considerentur in ratione finis, quia habent bonitatem limitatam, & cum imperfectione coniunctam; siue considerentur in ratione medij ad vltimum finem, quia non sunt necessaria ad illum obtinendum, ac possidendum. Ex reliquis verò capitibus datur in Christo, quidquid requiritur ex parte principij ad proximam indifferentiam respectu eorundem obiectorum, vt liquet ex dictis. Neque hæc indifferentia versari potest nisi inter actus inæquales, quia ea obiecta motiua sunt inæqualia. Aderat igitur in Christo indifferentia ad actus inæquales.

Ad 1. Iuxta doctrinam D. Thomæ opusculo 18. cap.

cap. 1. & lectione 1. ad caput 13. Dionysij de diuinis nominibus: Perfectio cuiusque, & imperfectio, & consequenter laudabilitas, ac reprehensibilitas, considerantur in ordine ad vltimum finem; isque absolutè perfectus, ac laudabilis existit, qui actu illum possidet: Perfectus verò, ac laudabilis viator est, qui est benè vndequaque dispositus ad vltimum finem consequendum; imperfectus autem, & reprehensibilis, vel absolutè, vel secundùm quid, qui nec vltimum finem actu possidet, nec est ad illum benè dispositus, sed cum voluntario aliquo speciali, vel impedimento illius obtinendi, vel periculo eiusdem amittendi. Vndè omissio libera cuiusuis actus perfectioris, eiusque impeditio per actum, minùs perfectum est aliqua imperfectio in puro homine viatore, eumque constituit reprehensibilem; quia priuat ipsum maiori aliqua securitate obtinendi vltimi sui finis, ideóque constituit in aliquo speciali periculo voluntario eiusdem amittendi. At verò in Christo Domino actus minùs perfectus, omisso liberè perfectiori, non habet rationem imperfectionis moralis, neque Christum constituit reprehensibilem; quia independenter à suis operationibus liberis potitur cumulatè beatitudine absque vllo periculo illius amittendæ.

Ad 2. Fælicitatem, & delectationem puri hominis, vtpotè finitam, ac limitatam, auget quælibet accessio boni, & eius magis, quod magis placet; & consequenter dolorem, ac molestiam procreat eidem aliquam priuatio eiusdem boni; vtpotè diminutiua fælicitatis, & delectationis; & contradicens naturali appetitui augmenti circa illas. Non est autem bonus, & vndequaque perfectus, seu filius, seu amicus, qui est causa voluntaria alicuius iusti doloris, ac molestiæ patri, vel amico, & contradicit vtriusuis inclinationi naturali ad augmentum propriæ fælicitatis, ac delectationis. Est igitur contra perfectam filiationem, & amicitiam respectu hominis, si omittantur, quæ ipsi maximè placent, eaque fiant, quæ minùs placent. Alia est ratio comparatione Dei, cuius nimirum fælicitas, & delectatio nullum potest augmentum sortiri ex accessione vllius boni creati, quique nullam ex oppositæ omissione, ac priuatione molestiam, aut dolorem pati potest. Quare non est contra rationem perfectæ filiationis, & amicitiæ cum Deo, quod non fiant ea, quæ ipsi maximè placent, eaque fiant, quæ minùs placent, si nihil interueniat aliud; Quia complacentia diuina circa actus creatos non est afficiens & delectans, ac beatificatiua, sed purè approbatiua. Filius igitur, & amicus Dei sibi debet prouidere, non patri, & amico Deo, eritque proindè perfectus in ratione tali, si nullum apponat impedimentum, nullumque creet periculum hæreditati paternæ capessendæ, & retinendæ æternæ suæ cum Deo coniunctioni per suum amorem, & gaudium erga ipsum, quidquid sit de reliquo. Christus autem longè aberat, vt dictum est, ab omni eiusmodi impedimento, & periculo, vtcunque versaretur circa obiecta creata meliora, & minùs bona.

Ad 3. Christus solùm erat determinatus intrinsecè ad vniuersalissimum genus honesti, sub quo supersunt plures species obiectorum inter se inæquales, aliæ cum commodo, aliæ cum incommodo temporali coniunctæ, adeóque inuicem incompossibiles, vt clariùs infrà. Dictum autem est in quæstionibus de bonitate, & malitia, saltem existenti huiusmodi diuersitate bonorum inæqualium, posse eligi, quod est minùs bonum, tametsi nullus sit defectus in præuia cognitione. Quod additur de identitate rationis circa inæqualitatem intensionis, & specificæ perfectionis, conceditur omninò, nec negari vllo pacto potest. Immò vrget ratio P. Vasquez multò magis circa inæqualitatem solius intensionis; quia in maiori intensione reperitur formaliter totum bonum minoris intensionis.

Ad 4. Maximus amor est necessariò actiuus maximi eius boni, quo indiget amatus, seu quod ipsius interest habere; non verò eius, quo non indiget, neque quidquam interest ipsius. Intererat autem Christi habere supernaturalia in summa perfectione, iisdemque indigebat ad operandum perfectissimè, & felicissimè viuendum. At Deus non indigebat perfectissimis Christi operationibus, neque quidquam ipsius intererat, vt existerent. Est igitur dispar manifestè ratio, tametsi esset æqualis vtrimque, & summa coniunctio physica, & effectiua ex vi vnionis hypostaticæ. Iam gratitudo ex parte Christi poterat esse maior, vel minor in actu secundo, quin propterea esset possibilis ingratitudo, aut imperfectio in actu gratitudinis ob eandem rationem, quæ reddita est pro reliquis virtutibus.

Ad 5. Nihil ea gradatio concludit; quia fit transitus à genere in genus; peccatum enim tam veniale, quàm lethale displiget Deo, & vtrumque est impeditiuum beatitudinis in æternum vel ad tempus. Vndè iuxta dicta ad 1. neutrum peccatum cohærere potest cum perfectione operantis, & summa eiusdem ad vltimum finem adhæsione per charitatem, siue actualem, sine habitualem: nempè est eadem ratio de vtraque quoad punctum præsens. At actus minùs perfectus, alio absolutè possibili, respectu operantis nullum prorsus, vel minimum eiusmodi incommodum secum affert; ideóque nullam habet ex sua præcisè ratione formali incompossibilitatem cum summa ad vltimum finem adhæsione, siue actuali, siue habituali, cumque perfectione operantis excludente omnem imperfectionem moralem.

Ad 6. Dedeceret quidem filium Dei naturalem, eundemque hominem Deum, si non se exerceret actibus inter omnes absolutè possibiles præstantissimis circa summum bonum, quod est Deus, & quia non est liber ad aliquid se se dedecens, propterea eiusmodi actus elicit necessariò, estque per eosdem tota æternitate felix atque beatus; & consequenter constitutus in statu perfectionis absque vlla imperfectione morali potente impedire consummatum absolutè exemplar sanctitatis. Cæterùm quòd, hoc posito, circa alia obiecta finita, & limitata liberè interim versetur Christus cum plena indifferentia eligendi minùs, vel magis bonum, nihil continet dedecens. Immò est pars quædam felicitatis, substantiam eius maximè decens, posse inferiora hæc, qualiacunque fuerint, amplecti facilè, vel reiicere, ac contemnere, libuerit, veluti res parui momenti. Magnificus, & magnanimus, vt considerantur à Philosopho, nihil habent maius profusione magnorum sumptuum, & meritis magni honoris humani, quo sint felices, & perfecti, quodque illis eorum habituum operationibus substituant. Vndè illis sublatis nihil supereſt, quo se decenter exerceant, quod patet non habere locum in Christo.

Quæstio XXXV.

Vtrùm Christus fuerit indifferens respectu mortis?

Videtur non fuisse. 1. Quia Christus non fuit indifferens respectu eorum, quæ pertinent ad legem naturalem, vt dictum est qu. 29. & 32. Pertinebat autem ad legem naturalem respectu Christi, vt ipse moreretur pro salute generis humani; Tùm quia lex naturalis obligat ad subueniendum proximo constituto in extrema necessitate, qualis profectò erat,

quæ

quæ opprimebat genus humanum obnoxium morti æternæ, & multiplici miseriæ temporali, vndè sola mora Christi eximere poterat: Tùm quia vnanimis omnium Doctorum consensus tradit vnumquemque lege naturali teneri ad profundendam vitam temporalem pro salute spirituali proximorum, maximè verò totius Reipublicæ aliàs infallibiliter interituræ. Quid igitur par est sentire de toto mundo interituro, si Christus mortem recusasset?

2. *Bonus pastor dat animam suam pro ouibus suis*, vt habetur Ioan. 10. 11. Christus autem erat bonus pastor, vt ibidem ipse testatur de se ipso. Nec fieri potuit, vt esset malus pastor, vel etiam non bonus. Quia necesse erat ob eius impeccabilitatem, vt in quouis genere, ac materia esset non malus, sed bonus. Ergò non potuit fieri, vt non poneret animam suam pro nobis.

3. In eodem capite Ioannis versu 17. dicit Christus: *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam.* Fieri autem non potuit, vt non diligeretur à Patre; siquidem erat intrinsecè, ac substantialiter gratus ipsi, & sanctus. Ergò nec fieri potuit, vt deficeret ratio, & causa dilectionis paternæ, quæ dicitur positio animæ.

4. Matth. 16. 42. dicit Christus orando ad Patrem: *Patermi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum; fiat voluntas tua*, circa quæ verba subdit Hilarius can. 31. in Matth. propè finem: *Ideo calix transire non potest nisi illum bibat: quia reparari, nisi ex eius passione, non possumus.* Quare calix ille erat passionis, & mortis; Ergò transire, seu præterire passionem, & mortem Christus non poterat. Ergò non fuit ea in re indifferens.

5. Quod necesse est fieri, non potest simul esse indifferens, vt fiat vel non fiat. Nr cesse autem erat Christum pati, vt ipse declarat Lucæ 24. 44. dicens: *Necesse est impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, & Prophetis, & psalmis de me.* Et mox versu 46. exponens quid illud esset, quod scriptum erat subiungit: *Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat pati Christum.* Vndè apud eundem Lucam 22. 22. dicitur *Et quidem filius hominis, secundùm quod definitum est, vadit:* Definitum autem vtique à Deo, cuius definitio frustrari non potest, sed eadem necessitate expletur, qua verificatur scriptura, per quam illa cum suo simul effectu diuinitùs manifestatur.

Art. 1. Resp. Christum liberè mortem subiisse, cum plena indifferentia illam vitandi, si voluisset, satis constat ex illo Ioannis 10. 18. *Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à me ipso. Potestatem habeo ponendi eam, &c.* Nec enim verificatur id à nemine alicui tolli, ad cuius iacturam patiendam is ab alio omninò necessitatur, nulla eidem relicta indifferentia, ac potestate vitandi. Similiter verificari non posset Christum possuisse animam suam à se ipso, si vltimam ad id determinationem non habuisset à se ipso, sed ab alio principio extrinseco. Ea enim tantummodò à nobismet ipsis facere dicimur, quorum arbitrium nostræ determinationi, ac electioni relictum est. Deinum non dicitur propriè, nec iuxta, sed contra communem loquendi modum habere aliquem potestatem ad aliquid, si facere id, & non facere indifferenter non possit; tunc enim necessitatem potiùs dicitur habere faciendi, quàm potestatem. Idem apparet ex illo Isaiæ 53. 7. *Oblatus est quia ipse voluit, & non aperuit os suum.* Particula enim causalis, *Quia*, adiuncta voluntati significat penes ipsam fuisse determinationem effectus, cuius causa perhibetur; si enim voluntate alterius habeat vltimam determinationem is effectus, qui circa aliquem sortitur executionem ineuitabilem ab ipso per suam ipsius voluntatem, & electionem, non adscribitur effectus huius, sed illius voluntati, eumque dicitur hìc pati: non quia ipse, sed quia ille alter voluit.

Art. 2. Deindè non alio modo significatur penes voluntatem Christi fuisse, vt offerretur, quàm vt non aperiret os suum. Est autem vltra omnem verisimilitudinem, Christum vsque adeò arcta, & vniuersali necessitate simpliciter antecedenti fuisse vndequaque circumclusum, vt nequidem ad vnam supplicem vocem emittendam esset indifferens. Multò certè maiorem, ac ampliorem indifferentem potestatem sibi Christus attribuit Matth. 26. 53. dum dicit: *An putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum?* in hunc vtique finem, de quo agebatur, vt ipsum defenderent, & eriperent ex manibus Hebræorum, quominùs eum occidere possent. Ista enim Christi protestatio fuisset planè inanis, nugatoria, & fallax, si ad nullum prorsus modum vitandæ mortis habuisset liberam, & plenissimè indifferentem potestatem.

Art. 3. Accedit mortem Christi fuisse meritoriam, quod est certum ex fide, vt infrà apparebit. Dictum autem est semel atque iterum, meritorium esse non posse, quod non est liberum libertate indifferentiæ, idque esse certum ex fide. Certum igitur est mortem Christi fuisse ipsi liberam libertate indifferentiæ. Quod quidem argumentum, vti & præcedens, ita est manifestum, & conuincens; vt ægrè adducar ad transmittendum absque graviori censura, propter reuerentiam Authorum, à quibus defenduntur, opiniones aliquas de Christo necessitato antecedenter quoad substantiam mortis, solùmque indifferenti quoad aliquas circumstantias ex parte obiecti, vel actus.

Art. 4. Accedit rursus, mortem non esse volibilem, nisi in ratione puri medij: siquidem est expers omnis secundùm se bonitatis; atque in Christo non potuisse esse medium necessarium ad finem necessariò volitum, nempè ad propriam beatitudinem, quæ sola necessariò ab vnoquoque intenditur, atque à Christo habita est independenter à morte. Sed solùm fuisse medium necessarium ad nostram reparationem, ac salutem, quæ non potuit eius voluntatem necessitare, cùm non indigeret illa, sed posset absque ea esse felix. Medium autem necessarium tantùm ad finem non necessariò intentum, liberè, ac indifferenter eligitur. Ergò mors liberè, ac indifferenter electa fuit à Christo.

Art. 1. Ad 1. Lex naturalis non obligat ad procurandum proximo ea bona, quorum participatio sub nulla ratione ipsi debetur; aut ad auertendum ab eodem ea mala, quorum inflictio ipsi debetur. Homini autem puro secundùm se non debentur dona supernaturalia: quæ videlicet sunt supra omnem eius dignitatem, & proportionem: Homini verò peccatori secundùm se debetur insuper priuatio eorundem donorum, & inflictio mali contrarij. Independenter autem à meritis Christi, seu antequam ipse illa pro nobis exhiberet, nullum inductum erat à Deo priuilegium, ratione cuius homo supra suam cõditionem naturalem eleuaretur, aut facultas eidem concederetur euadendi ex statu peccati per Sacramenta, vel actus salutares. Nullo igitur titulo tenebatur Christus ex præscripto legis naturalis, vt mortem subiret pro nobis, vel eleuandis, vel redimendis, sed quòd vtrumque præstaret per passionem suam, fuit beneficiũ purè gratuitum, soliúsq; dilectionis purè liberalis opus, nulla legis necessitate extortum, iuxta illud ad Ephes. 5. 2. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis.* Nec enim vlla lege, & vera necessitate deberi poterat peccatoribus, vt antè omnem aliam fauorabilem dispositionem vsque adeò, ab ipsorum maximè iudice, diligerentur.

Art. 2. Alia est ratio de mutua inter puros homines obligatione existente de facto post eleuationem totius hominum communitatis ad finem supernaturalem per remissionem peccatorum. Hac enim facta suppositione, quam Christus gratiosè induxit, singuli lege naturali tenentur, vt se inuicem iuuent ad finem communitati

præscriptum

præscriptum, & nulla cuiusquam seorsim, ac secundùm se considerati indignitas aufert priuilegium communitatis, & ius indè resultans in singulos, quatenùs, & quàdiu sunt membra illius, vt iuuentur à cæteris in ordine ad finem omnibus cómunem, omnibusque peruium per gratiam Diuinam communicandam mutuo aliorum in alios ministerio, & iuuamine; hoc enim onus mutuum est omnibus puris hominibus indiscriminatim vtile, & à singulis maximè desiderabile. Quod de Christo dici non potest, qui non indigebat iuuamine reliquorum, & eleuatus, ac in tuto collocatus erat loco per singularem circa ipsum dispositionem Diuinam.

Ad 2. Conceditur non potuisse Christum esse malum pastorem, aut non bonum, sed potuit simpliciter non esse pastor; suscepit enim liberè huius officij onus, cùm potuisset solo iudicis officio fungi aduersus peccatores; siquidem oues vitio suo iam mortuæ erant indignæ pastore eas tegenerante per mortem suam.

Ad 3. Non significat Christus illis verbis solùm ob animæ positionem, sed ob eam etiam se à Patre diligi. Volebat enim ostendere Iudæis suscepisse se officium pastoris, & elegisse se animæ positionem approbante Patre; atque ideò honestè, & non per temeritatem malè consiliatam, vti exprobrabant Iudæi. Videatur Maldonatus cum aliis interpretibus eo in loco.

Ad 4. & 5. Necessaria erat mors Christi, & impossibilis omissio, necessitate, & impossibilitate non simpliciter antecedenti, sed consequenti; vtraque enim proueniebat à reuelatione Dei pendenti ab æterna eiusdem prædefinitione pendenti rursus à scientia media mortis liberè, ac indifferenter subeundæ à Christo; ac proindè potente absolutè ea omnia impedire. Vel dicatur esse impossibilitatem, & necessitatem ex suppositione finis nostræ redemptionis, & exaltationis Christi liberè, ac indifferenter ab eo intenti, sed non assequibilis iuxta decretum Patris, nisi per passionem, & mortem. Videatur D. Thomas quæst. 46. art. 1.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrùm indifferentia Christi ad mortem foret compossibilis cum præcepto obligante ad illam in conscientia.

VIdetur fore compossibilem. 1. Quia vti tradunt plerique PP. Dominicani, licet non potuisset Christus recusare mortem in sensu composito talis præcepti ob impeccabilitatem ipsi intrinsecam; potuisset nihilominùs illam recusare in sensu diuiso, ad eum modum, quo iustus potest peccare; amans Sortem, odio habere illum; stans sedere. Quia voluntas Christi secundùm se erat indifferens ad mortem, & recusationem mortis secundùm se. Id autem sufficit ad indifferentiam simpliciter, ac propriè talem, vt patet in exemplis positis.

2. Diuina nostri actus prædefinitio absoluta, efficax, & omninò determinata non aufert nobis indifferentiam ad eundem actum, & ipsius omissionem. Ergò nec præceptum obligans in conscientia abstulisset Christo indifferentiam ad acceptationem mortis, & eius omissionem. Probant consequentiam Suarez, & nonnulli alij, quia tale, præceptum imponeretur Christo, & vt ipsi putant, impositum est de facto, præeunte scientia media mortis acceptandæ à Christo independenter etiam à præcepto, atque ob solam huiusmodi antecessionem scientiæ mediæ non aufert indifferentiam nobis prædefinitio Dei.

3. Non obstante præcepto obligante in conscientia absolutè imposito, mansisset Christus indifferens ad petendam à Patre, & non petendam eius dispensationem; & siquidem illam petiuisset, infallibiliter, & ineuitabiliter obtinuisset, iuxta illud Matth. 26. 53. *An putas quia non possum rogare Patrem meum? & exhibebit mihi modò.* Obtenta verò dispensatione potuisset absque peccato recusare mortem. Ergò non obstante præcepto obligante in conscientia mansisset Christus absolutè indifferens ad subeundam, & non subeundam mortem; quo pacto tuentur indifferentiam Christi ad mortem Cardinalis de Lugo, & alij.

4. Præceptum de subeunda morte quoad substantiam non abstulisset Christo indifferentiam, tùm ex parte obiecti ad plura motiua acceptandi mortem, & ad plures eius circumstantias quoad locum, tempus, socios, auctores, &c. quò recurrunt Fonseca, Valentia, & plures alij: Tùm ex parte actus ad plures gradus intensionis inæquales, vt vult specialiter Vasquez, & ad quemlibet in indiuiduo ex pluribus actibus internis omninò inter se æqualibus, quò confugit Araujo. Quælibet autem ex his indifferentia sufficit, vt mors Christi dicatur absolutè libera, & propriè meritoria.

Resp. Qui est intrinsecè impeccabilis, ideóque minimè indifferens ad peccandum, & non peccandum, non potest esse indifferens ad actum, cuius omissio est peccaminosa. Christus autem est intrinsecè impeccabilis; & omissio actus præcepti præcepto obligante in conscientia, est peccaminosa. Ergò Christus non potuit esse indifferens ad actum præceptum præcepto obligante in conscientia. Ergò indifferentiæ Christi ad mortem non foret compossibilis cum præcepto obligante ipsum ad illam in conscientia; idest cum præcepto reddente peccaminosam omissionem mortis.

Ad 1. Ideò iustus potest peccare in sensu diuiso iustitiæ, quia potest per actum peccati excludere à se gratiam sanctificantem, & sic ponere peccatum à parte rei diuisum ab eadem gratia per diuisionem factam à voluntate ipsius iusti. Eadem est ratio de stante respectu sessionis; de amante respectu odij, & sic de similibus. At qui subest præcepto, non potest illud tollere per actum inobedientiæ eidem contrarium; ideóque non habet potestatem ponendi à parte rei actum transgressionis diuisum à præcepto. Vndè qui subest præcepto, si non potest facere actum illi contrarium in sensu composito eiusdem, nullam prorsus habet potentiam proximam, & absolutam ad actum contrarium. Christus autem non potuit elicere actum contrarium in sensu composito præcepti obligantis in conscientia; hoc est, componere cum hoc præcepto actum contrarium. Ergò si habuisset tale præceptum respectu mortis, nullam, vel etiam in sensu diuiso, habuisset indifferentiam ad illam. Deindè cognitio præcepti obligantis in conscientia non potuisset repræsentare Christo indifferenter obiectum quatenùs substans tali præcepto; siquidem quatenùs illi substans non esset refutabile à Christo. Sub ea autem ratione, sub qua deest indifferentia præuiæ cognitionis, deest necessariò omnis indifferentia voluntatis, & potestas tàm in sensu diuiso, quàm composito, etiam ex sententia eorum auctorum. Nec sufficit voluntatem secundùm se respectu obiecti secundùm se esse indifferentem, si hic, & nunc, provt subest tali cognitioni, non manet indifferentia.

Ad 2. Prædefinitio diuina est extrinseca nobis, nec dirigit immediatè voluntatem humanam in opere suo: At cognitio præcepti, & esset intrinseca Christo, & dirigeret immediatè voluntatẽ eius in opere suo; Nulla igitur est paritas. Nec ratio à priori quidquam valere potest, quia scientia media non est vtilis pro tuenda libertate arbitrij, nisi retineatur eadem hypothesis in statu absoluto, quæ considerata est in statu conditionato, & nisi actus proximè possibilis ex vi eiusdem hypothesis sit idem pro vtroque statu. Vo-

luntas autem quatenùs intrinsecè informata per cognitionem præcepti incompossibilem ex sua natura cum vna parte contradictionis, & similiter connexam cum altera parte, non est eadem hypothesis, atque est eadem voluntas, quatenùs disiuncta, vel non coniuncta cum eadem cognitione; siquidem voluntas non sola, & secundùm se, sed vt subest comprincipiis ipsi intrinsecè inhærentibus simul cum extrinsecis in impedibilibus per ipsam, habet rationem puræ hypothesis adæquatè sumptæ. Deindè actus obedientiæ, & inobedientiæ; qui sunt proximè possibiles sub cognitione præcepti, dissident specie à quibusuis aliis actibus proximè possibilibus sub qualibet alia cognitione seorsim sumpta.

Art. 1. Ad 3. Ex illo testimonio Ioannis solùm habetur Christum potuisse vitare mortem. Quòd verò id fieri posset determinatè per petitionem, & concessionem dispensationis, indè nequaquam habetur, sed dicitur gratis. Certè potestas petendæ, & obtinendæ legionis non est potestas petendi, & obtinendi dispensationem; siquidem legiones, neque sunt, dispensatio, nec dispensationem inducere possunt.

Art. 2. Deindè iuxta eos auctores; cum petita, & negata dispensatione, tùm ablata potestate illam petendi, voluntas Christi maneret physicè necessitata ad acceptandam mortem. Ergò quod dicitur præceptum, est necessitas physica voluntatis; & quod dicitur dispensatio est ablatio necessitatis: Hæc autem dicuntur per abusum vocum: quia præceptum significat voluntatem non physicè necessitandi, sed moraliter obligandi; cùm sit de ratione præcepti, vt per se ipsum formaliter non inducat necessitatem, sed sit potiùs illi essentiale connotare libertatem immediatam ex parte voluntatis, cui imponitur, ad obediendum, & non obediendum; quod liquet ex communi apud omnes præcepti notione; & maximè ex Augustino probante frequenter, præsertim in de gratia, & libero arbitrio, libertatem nostræ voluntatis ex præceptis ipsi impositis. Dispensatio similiter ex communi loquendi vsu dicitur suspensio obligationis ad id, quod etiam sine ea dispensatione omitti absolutè poterat.

Art. 3. Rursus si, vt à nonnullis ex illis auctoribus dicitur, nec de potentia absoluta posset Deus negare dispensationem à Christo petitam, sequitur non tàm subesse Christum voluntati præcipientis Dei, quàm Deum voluntati Christi nolentis perseuerantiam præcepti; diceturque dispensatio necessitas cessandi, seu cessatio necessaria à priori voluntate; atque deferetur ratio dominij diuini, in quo fundant possibilitatem præcepti obligantis in conscientia; cùm ad dominium non minùs spectet possibilitas negandi dispensationem. Hæc autem omnia sunt absurda.

Art. 4. Demum vtcumque exponatur facultas hæc petendi dispensationem nunquam saluabitur in Christo libertas immediata, & absoluta ad acceptandam, & recusandam mortem, sed tantùm mediata, & conditionata. Vndè totum Christi meritum formaliter reuocabitur non ad actum obedientiæ, sed ad actum nolendi petere dispensationem præcepti, quod est contra Apostolum constituentem meritum Christi in actu obedientiæ circa mortem, iuxta illud: *factus obediens vsque ad mortem. Propter quod, &c.* Pro qua re sunt alia etiam testimonia.

Art. 1. Ad 4. Certum est præceptum circa mortem obligans in conscientia fore compossibile cum indifferentia circa alia, quæ non caderent sub præceptum. Sed id nihil facit ad quæstionem; & quod est maioris, absolutéque summi momenti, nihil id ipsum facit ad saluandam veritatem scripturarum manifestè tribuentium Christo indifferentiam, & meritum non solùm circa aliquid præter mortem dùm moritur, sed circa ipsam etiam mortem, & passionem secundùm se, & quoad substantiam vt clarè apparet de indifferentia ex quæstione præcedenti, & apparebit de merito ex quæst. 38. Deindè omnes illæ opiniones, nec non quæ in 3. argumento continentur, falsa suppositione laborant, quatenùs censent Christum circa aliqua habuisse circa alia non habuisse præceptum; cùm secundùm veritatem habuerit præceptum eiusdem omninò rationis circa omnia, & singula, quæ fecit vsque ad minimas quasque circumstantias eorum, quatenùs, seu volitas, seu omissas vti docent cum magno, & solido fundamento in Euangelio Maldonatus, & Toletus Ioan. 12. 49. Aluarez in præsenti disp. 46. num. 12. & lib. 12. de auxiliis disput. 22. num. 18. aliique.

Art. 2. Quare præceptum obligans sub culpa, licet nullo alio ex capite absolutè, & vniuersaliter repugnaret Christo, vti quæst. 32. dictum est repugnare; nullum tamen tale præceptum de facto existens esset admittendum in ipso respectu mortis: Tùm vt maneret illæsa libertas indifferentiæ ad mortem, qualis clarè adstruitur in Euangelio; Tùm vt præceptum eiusdem rationis poneretur in Christo respectu omnium, quæ gessit in corpore mortali, & quoad omnes eorum circumstantias, quod itidem valdè consonat Euangelio.

Quæstio XXXVII.

Vtrùm voluntas humana Christi fuerit semper quoad omnia conformis diuinæ?

Videtur non fuisse. 1. ex illo Matth. 26. 39. *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Circa quæ dicit Augustinus lib. 3. contra Maximinum cap. 19. medio: *In hoc quod Christus* ait; *Non quod ego volo, sed quod tu: aliud se ostendit voluisse, quàm Pater: quod nisi humano corde non posset; cum infirmitatem nostram in suum, non diuinum, sed humanum transfiguraret affectum.*

2. Christus orauit pro Iudæis se crucifigentibus, & pro vniuersis etiam reprobis passus est, eorúmque proindè salutem intendit, id est, voluit, vt eam illi consequerentur. Et tamen eandē illis negauit Deus, ac proindè noluit, vt eam consequerentur. Ergò idem iisdē volitum est per voluntatē humanā, & nolitum per diuinā.

3. Quod est indifferens ad vtrumlibet, & sæpissimè occurrit, non semper vniformiter contingit; cùm vniformitas vniuersalis, ac inuariabilis sit signum naturalis necessitatis in agendo. Humana autem hæc Christi voluntas erat indifferens ad opera consilij, vt dictum est; ac proindè erat indifferens ad vtrumlibet, quòd daretur, vel non daretur conformitas humanæ Christi volūtatis cum diuina in operibus consilij; atque hæc penè infinities Christo occurrerunt. Ergò non semper, & quoad omnia fuit conformis humana Christi voluntas cum diuina quatenùs consulente.

Sed in contrarium est. 1. Quia Christus vt homo fuit beatus, nec potuit non esse beatus. Potuisset autem nō esse beatus, si potuisset quoad aliquid discrepare à voluntate diuina. Quia id habere non potuisset, in quo discreparet à voluntate diuina, quæ videlicet est essentialiter infustrabilis. Est autē contra conceptū beatitudinis velle aliquid, & non habere: Quia *beatus est, qui habet quæcunque vult, & nihil mali vult*, vt dicit Augustinus lib. 1. de Trinit. cap. 5.

2. Discrepātia voluntatū contradicit perfectioni amicitiæ. Quia *vnum de amicabilibus est, eadem velle, & eligere*, vt dicit Arist. 9. ethic. cap. 4. Christus autem, vt homo erat in perfecta cum Deo amicitia constitutus, nec poterat ab ea resistere, vt dictum est supra. Ergò humana voluntas Christo in nullo potuit discrepare à diuina.

3. Quid

3. Quidquid sit de possibili, Christus de facto per humanam voluntatem voluit facere in omnibus voluntatem diuinam, iuxta illud psal. 39. 9. *Vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui:* voluntatem vtique sumptam illimitate in omnibus, & quoad omnia. Atque hic fuit finis ipsi, vel diuina, vel humana sui ipsius, vel vtraque voluntate præscriptus, iuxta illud Ioan. 6. 38. *Quia descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.* Christus autem nec à fine aberrare potuit sibi præscripto, nec à proposito deficere semel concepto. Ergò saltem de facto semper humana Christi voluntas fuit conformis diuinæ; fuitque ad hoc præstandum necessitata sibi, vel à Patre, vel à se ipso imposita.

Art. 1. Resp. Duplex datur appetitus in homine, alius sensitiuus, alius rationalis. Appetitus sensitiuus perindè fertur in obiectum sibi congruens, siue sit volitum, siue nolitum à Deo, quia dirigitur cognitione repræsentante bonum sensibile secundùm se præcisè, & non conferente, neque valente conferre illud cum voluntate diuina, & vltimo fine. Vndè potuit Christus quoad hunc appetitum discrepare, & sæpè discrepauit à voluntate Diuina, quatenùs Deus voluit eùm pati multa repugnantia sensui: atque sensus permissus est in Christo peragere motus sibi connaturales, vt dictum est suprà.

Art. 2. Appetitus rationalis, qui dicitur voluntas, duplici actuum genere exercetur; altero per modum naturæ, ac necessariò; altero electiuè, ac liberè. Voluntas enim, quod ad primum attinet, repræsentato sibi simpliciter, & secundùm se aliquo obiecto, vt bono, cuiuscunque generis, & rationis sit, necessariò fertur in illud per simplicem, vt minimum complacentiam, non expectata consultatione, & vltimo iudicio rationis pro efficaci electionis actu; similique necessitate refugit à quouis malo per simplicem displicentiam. Quare voluntas Christi quatenùs hac ratione operans per modum naturæ, ac indeliberatè, non secus, ac appetitus sensitiuus, fuit sæpè disconformis diuinæ voluntati: vtpotè nolenti plura habentia aliquam rationem boni respectu Christi, similiterque volenti plura habentia rationem mali in genere vtilis, ac delectabilis.

Art. 3. Iam circa actus voluntatis creatæ electiuos, seu liberos, ac deliberatos duplex datur voluntas in Deo; altera signi, altera beneplaciti, sumpta vtrobique voluntate pro actu. Voluntas propriè talis adæquatè intrinseca Deo; est enim ipse Deus, vt dicit D. Thomas de veritate qu. 23. art. 3. in corpore, & ad 6. quatenùs propriè, & sine metaphora volens aliquid. Circa istam voluntatem duplex consideratur conformitas ex parte voluntatis creatæ; altera quoad volitum formale, altera quoad volitum materiale. Quoad formale quidem præcisè, quando aliquid est volitum à nobis absolutè in ordine ad finem à Deo intentum, licet simul sit nolitum, vel secundùm se, vel in ordine ad alium finem conditionatè, aut inefficaciter, seu cum subordinatione saltem implicita ad voluntatem diuinam. Quoad volitum verò etiam materiale datur conformitas, quando idem volunt voluntas, creata, & diuina, non solùm in ordine ad finem talem, vel talem, sed etiam secundùm se. Contraria disconformitas cum voluntate diuina beneplaciti, quoad volitum formale est intrinsecè mala; quia includit intentionem, vt frustretur voluntas Dei efficax; ideóque in Christo dari non potuit. At verò disconformitas solùm quoad volitum materiale modò dicto potest esse absque vllo peccato; immò cum merito, vt accidit in Abrahamo intendente, quantùm erat ex se, mortem filij cuius vitam Deus volebat voluntate beneplaciti. Huiusmodi disconformitas potuit esse, fuitque de facto in Christo, vt apparet ex secundo partis negatiuæ, & dicetur in responsione ad illud.

Art. 4. Voluntas diuina signi impropriè tantùm, & metaphoricè est voluntas, cum propriè, & re ipsa sit solùm effectus quidam Dei extra ipsum adæquatè existens similis effectui, qui editus ab homine significare solet ipsum aliquid præterea velle propriè, & sine metaphora; id nimirum, ad cuius existentiam talis effectus ordinatur ex se, vel aliqualiter confert; & ex cuius amore solet ab hominibus ipse effectus poni à parte rei. Quadruplex huiusmodi voluntas, quod ad præsens attinet; in Deo reperitur, præcipiens, prohibens, permittens, & consilians. Nec enim Deus volitione, aut nolitione propriè tali fertur in actus præceptos, prohibitos, permissos, & consultos, quatenùs tales, volendo illos, aut nolendo propriè, & sine metaphora; sed tantùm volendo sic aliquid circa illos, vt dicit D. Thomas eadem quæst. 23. de veritate art. 3. & exprimit specialiter de præcepto, & permissione in responsione ad 2. Præceptum, prohibitio, & permissio, quatenùs important obligationem sub peccato, nullum habent locum respectu Christi, vt constat ex quæst. 32. Quoad voluntatem consiliativam, tùm purè talem, tùm etiam onerosam, & præceptivam absque obligatione sub peccato potuit dari disconformitas humanæ Christi voluntatis cum diuina; quia potuit per illam eligere actus minùs perfectos, omissis aliis perfectioribus, vt dictum est quæst. 34. & tamen Deus semper consulit magis perfectos præ minùs perfectis.

Art. 5. Nihilominùs de facto humana Christi voluntas fuit semper quoad omnia, & singula conformis diuinæ quatenùs consiliatrici. Quod quidem videtur minimè posse in dubium reuocari, propter communem consensum fidelium vnanimiter, ac indubitanter credentium Christum Dominum semper optima quæque, & optimo modo peregisse. Deindè ex testimoniis adductis quæst. 32. initio constat Christum semper obseruasse omnia præcepta, & mandata Patris. Ex illo verò Ioan. 12. 49. *Ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar:* aliisque huiusmodi colligitur, vt notatum est quæstione præcedenti fine Christum accepisse mandatum à Patre de omnibus indiscriminatim, & singulis suis actibus vsque ad minimum iota, non excepta, vel vnius voculæ enunciatione; Et præterea ex eadem quæst. 32. constat nomine præcepti, & mandati intelligi, respectu Christi simplicem ordinationem diuinam. Nihil igitur egit, aut voluit Christus electiuè, & liberè, in quo non conformaretur paternæ voluntati signi, seu consilio, quale expositum est suprà.

Art. 6. Accedit Christum Dominum fuisse necessitatum moraliter ad optima quæque, & optimo modo eligenda. Quia ad hoc fuit optimè dispositus per habitus omnium virtutum sibi in summo gradu communicatos; per optimam absque vllo defectu cognitionem omnium eligibilium, & per subordinationem perfectam passionum, omniumque motuum partis inferioris ad rationem superiorem; quæ omnia reddunt omninò ferè insuperabilem maiorem obiecti melioris, quantùm est de se, motionem præ obiecto minùs bono; atque ideò reddunt moraliter certam electionem inter omnes possibiles optimam, non certitudine fundata in defectu actiuitatis, & virtutis ad oppositum, id est ad actum minùs perfectum, sed in abundantia virtutis, & inclinationis ad optimum. Quæ autem sic sunt moraliter, seu certa, seu necessaria, semper vniformiter eueniunt. Ergò Christus Dominus de facto semper habuit humanam suam voluntatem conformem cum voluntate diuina signi.

Ad 1. Prima pars illius testimonij Euangelici: *Non sicut ego volo:* ostendit disconformitatem quoad appe-

titum sensitiuum, & rationalem habitum per modum naturæ, posterior verò conformitatem quoad actum electiuum, & efficacem, veluti emendatiuum prioris appetitionis; quod indicat particula aduersatiua: *Sed sicut tu.*

Ad 2. Conceditur disconformitas humanæ Christi voluntatis à diuina voluntate beneplaciti quoad volitum materiale tantum; Quia Christus intendebat salutem reproborum submittendo absolutè suam istam humanam voluntatem diuinæ dispositioni, & ordini iustitiæ eius.

Ad 3. Quod est indifferens ad vtrumlibet, euenit nihilominùs vniformiter, si sit coniunctum cum necessitate morali ad alterutrum determinatè. Et sic erat in Christo, vt dictum est.

Ad 1. in contrarium. Sufficit ad beatitudinem, si quis habeat, quidquid efficaciter vult per appetitum rationalem. Potest autem hoc habere, tametsi voluntas eius sit disconformis voluntati diuinæ consiliatiuæ; vel etiam voluntati beneplaciti tantùm quoad volitum materiale: Atque istæ duæ solæ disconformitates possibiles erant in voluntate humana Christi.

Ad 2. Repugnat quidem perfectioni amicitiæ discrepantia voluntatum quoad ea, quæ pertinent ad perfectam vtriusque amici, vel alterutrius felicitatem, & beatitudinem; de quo agit Aristoteles; non tamen discrepantia, quæ tantùm secundùm quid talis est; vel quoad volitum sola voluntate signi non inductiua, seu præscriptiua alicuius necessarij ad perfectam alterutrius felicitatem. Et sic fuit in Christo, vt dictum est qu. 34. præsertim ad 2.

Ad 3. Voluntas humana absolutè dicitur conformis diuinæ, dummodò per actus electiuos, deliberatos, & efficaces illi conformetur, omninò quidem quoad voluntatem signi, quà Deus ostendit, quid velit esse volitum ab homine; quoad voluntatem verò beneplaciti in volito formali. Quia disconformitas per solos actus appetitus sensitiui, aut etiam voluntatis præcisè agentis per modum naturæ, aut denique per actus deliberatos, sed in volito tantùm materiali, est disconformitas solùm secundùm quid, & purè materialis; tùm quia triplex istud genus actuum subordinatur quoad totum effectum, & absolutam vnius obiecti prælationem respectu alterius, actibus deliberatis, & efficacibus sequentibus penitùs ductum voluntatis signi, & voluntatem beneplaciti quoad volitum formale; tùm quia ea qualiscunque disconformitas est sub alia ratione absolutè conformis diuinæ voluntati: quatenùs Deus positiuè, & efficaciter vult illam in nobis existere. Saluatur igitur per ea, quæ dicta sunt, omnis conformitas, quæ eo argumento concluditur, inter diuinam, & humanam Christi voluntatem: & appareret ambas esse absolutè dicendas conformes de facto quoad omnia: disconformes verò non nisi cum addito, & secundùm quid.

Quæstio XXXVIII.

Vtrùm Christus mereri potuerit?

Videtur non potuisse. 1. Quia nihil mereri potest, qui non est indifferens ad omittendum opus meritorium; siquidem libertas indifferentiæ est de ratione operis meritorij, vt positum est ex fide qu. 32. Christus autem non potuit esse indifferens ad omittendum opus meritorium. Quia qui potest liberè omittere opus meritorium apud Deum, eo ipso potest insipienter agere, & abuti sua libertate à Deo sibi data ad merendum. Deus enim pro præsenti breui, ac tenui labore operis meritorij rependit æternum, ac maximum præmium iuxta illud 2. ad Corinth. 4. 17. *Quod in præsenti est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur.* Quare omittere opus meritorium apud Deum, est contemnere bonum supra modum ingens, ac æternum pro vitanda momentanea, ac leui tribulatione, & percipiendo bono contrario momentaneo, & leui. Qua rerum, & bonorum permutatione quid insipientius esse potest? Maximè verò insipiens fuisset apud Christum cognoscentem vtrumque extremum clarissimè, & perfectissimè; & non obscurè, atque per fidem, vt euenit in nobis. Cùm igitur Christus Dominus insipienter operari non posset, non potuit esse indifferens ad omittendum opus meritorium apud Deum; ac per consequens neque mereri potuit apud ipsum.

2. Is solùm mereri potest aliquid apud Deum, cui Deus ipse proposuerit illud, ac promiserit tanquàm præmium, vt colligitur inter alia ex Tridentino sess. 6. cap. 16. post initium. Vbi dicitur: *Proponenda vita æterna tanquàm merces ex ipsius Dei promissione bonis iustorum operibus, & meritis fideliter reddenda.* Christo autem nullum à Deo præmium proponi, ac promitti potuit. Quia illi soli proponi, ac promitti præmium vtiliter, ac prudenter potest, qui potest illo moueri ad operandum. Christus verò non poterat moueri præmio ad operandum, quia foret infra dignitatem, & contra legem perfectionis ipsum decentis, vt non ob solam Dei gloriam, exque sola charitate, sed etiam, vel solùm lucrandi gratiâ operaretur, ac pateretur.

3. Impossibile est Christum potuisse absolutè mereri, & non potuisse tantundem mereri, ac meretur purus homo. Christus autem tantundem mereri, ac meretur purus homo, nullatenùs potuit: quia purus homo meretur propriam beatitudinem, quam Christus mereri non potuit, vtpotè habitam necessariò præcisè ratione suæ dignitatis substantialis. Propria autem beatitudo est præmium respectu cuiusque incomparabiliter maius, quàm sit beatitudo aliorum, aut quoduis aliud bonum: beatitudo enim propria plus quasi in infinitum delectat vnumquemque, quam cætera omnia bona, siue propria, siue aliena: & comparatione eius quælibet alia iure contemnuntur, debentque contemni iuxta rectum ordinem charitatis, vt dictum est quæst. 43. de Virt. Theol. Vndè nulla charitatiua personarum transformatione induci potest opposita bonorum æstimatio.

4. Purus homo ex quo est beatus, nihil amplius mereri potest. Ergò à fortiori Christus Dominus cæteris omnibus multò semper beatior nihil vnquam mereri potuit.

Art. 1. Resp. Meritum variè à variis definitum, & expositum, est opus exigens compensationem faciendam operanti ab aliquo alio. Quia autem nemo, aut tenetur, aut mouetur ad compensationem faciendam pro opere, quod ad eum nihil spectat tanquam ipsi, vel vtile, vel placens, atque ab eodem præintentum, & ab alio exhibitum in gratiam ipsius cum aliqua exhibentis iactura, seu expensis: oportet opus meritorium apud Deum esse imprimis bonum, ac honestum: siquidem quod tale non est, placere ipsi, atque ab eodem præintendi minimè potest. Oportet deindè idem opus esse liberum, & subiacens indifferenti electioni operantis: quia ordinatio mediorum ad finem, quæ essentialiter continetur in quouis opere quatenùs exhibito in gratiam alicuius; cùm iste habeat rationem finis, & illud rationem medij: fit per electionem, de cuius ratione est libertas. Qua de causa non ab eo propriè, & absolutè dicitur aliquid in gratiam alicuius fieri, qui vtcunque illud exequitur, sed ab eo, qui, vt ita fieret, liberè, & electiuè primitùs disposuit.

Art.

Art. 2. Præterea quia Deus ex vna parte non tenetur ad vllam compensationem faciendam ratione rei acceptæ, ex iustitia commutatiua, vel distributiua strictè tali; sed ratione boni communis ex iustitia legali, prouidentiali, seu gubernatrice, præmiis potissimum, ac suppliciis alliciente homines, ac perducente ad prosecutionem honesti, & fugam mali, communemque felicitatem: Ex alia verò parte bona, quæ distribuit in præmium, sunt dona amicabilia; nempè vel constituentia formaliter amicitiam hominis cum Deo; vel ad illam obtinendam, aut perficiendam ordinata; Quia, inquam, hæc ita se habent in Deo, duæ insuper conditiones requiruntur in opere apud eum meritorio; quidquid sit de merito hominis apud hominem.

Art. 3. Prima conditio est, vt insit operi aliqua difficultas ex motiuo temporali allicitiuo appetitûs inferioris, eaque superetur contempto eiusmodi bono, propter honestatem incompossibilem cum illo; quia semota omni tali difficultate, nulla est necessitas stimulandi ad opus honestum proposito præmio. Nec vlla perfecti regiminis ratio suadet promissionem illius, &, quod caput est, remouetur eo ipso apud Deum omnis materia, omnisque titulus compensationis; cùm Deus nunquam ad eam teneri possit ex re accepta; nec operans in tali casu patiatur iacturam aliquam ex amore ipsius, & adhæsione ad bonum honestum, quod ad eundem, vt ad finem essentialiter, & formaliter ordinatur.

Art. 4. Altera conditio est, vt operans sit iustus, & amicus Dei. Quia dona amicabilia, qualia dictum est rependi à Deo in præmium, non possunt deberi nondum amico, & multò minùs inimico, sed soli amico operanti ex amicitia. Quare opera peccatoris, aut nondum amici Dei, vtcunque aliàs bona, tametsi congruitatem aliquam, & dispositionem ad præmia diuina, & dona amicabilia possint in se continere; inducere tamen verum ad illa ius, seu necessitatem ex natura rei, vt retribuantur, nequaquam possunt: Id est, possunt quidem esse meritoria de congruo, & secundùm quid; non tamen possunt esse meritoria de condigno, & absolutè; est enim de ratione amicitiæ, vt vtrinque formaliter, vel saltem æquiualenter ineatur liberè, & absque necessitate ex natura rei, quidquid demum ex alterutra parte gestum fuerit antecedenter ad illam, continet siquidem amicitia mutuam communicationem bonorum, quæ cuiusque seorsim propria antecedenter esse non poterant, quin propriæ cuiusque seorsim facultati liberæ subessent. Omnia igitur, quæ dicta sunt, necessaria sunt ad rationem meriti. Eadem esse ad eandem sufficientia apparet satis ex eorundem propositione, & expositione, & colligitur clarè ex Tridentino eodem illo cap. 16. sess. 6.

Artic. 5. Iam omnes istæ conditiones adfuere in Christo. Et quidem de sanctitate eius, & amicitia cum Deo constat ex quæstionibus 24. & 29. de honestate operum ex quæst. 37. & de libertate ex quæst. 32. De victoria verò difficultatum, & commodorum temporalium contemptu ex amore Dei, & summæ operum honestatis ita constat clarè ex toto Euangeliorum contextu, vt nihil clariùs, & toties in illis appareat; Apparet verò omnium clarissimè ex illo ad Philipp. 2. 8. *Factus obediens vsque ad mortem*, vbi particula, *vsque* denotat continuatam longam seriem aliarum omnis generis difficultatum, & passionum infra mortem victarum voluntate quam maximè placendi Deo Patri Potuit ergò mereri Christus Dominus.

Ad 1. Agit quidem insipienter, qui omittit opus aliquod meritorium apud Deum, dùm subest periculo amittendi beatitudinem, aut spei eam substantialiter cumulandi. At qui est de sua beatitudine, eiusque substantiali cumulo omninò securus, potest omittere quodnis meritum absque nota insipientiæ; quia solùm contemnit bonum minimè necessarium, vt sit perfectè substantialiter felix, & de cuius iactura dolere nunquam potest; & quia nulla bonorum accessio, nullaque acquisitio præmiorum est quid magnum comparatione facta cum habente summum bonum, in quo cætera omnia eminenter continentur; licet possit esse quid maximum comparatione operationis alicuius ab eodem exercendæ secundùm se consideratæ. Christus autem meruit iam existens, semperque necessariò futurus perfectè fælix.

Ad 2. Nulla est imperfectio, nulloque ex capite dedecet operari ex desiderio bonorum spiritualium, iisdemque moueri ad operandum; Quia Deo placet, vt quærantur, & moueant; ideóque possunt quæri, & propter se amari ex impulsu, & imperio charitatis, quæ nihil indecens inducere potest. Sic autem operatus est Christus.

Ad 3. Licet præmium Christi fuerit minùs præmio puri hominis in ratione vtilis relatè ad operantem; fuit tamen incomparabiliter maius in ratione glorioſi, & absoluta rei ad rem comparatione. Decebat verò filium Dei naturalem certare & pati, non ex indigentia pro bono vtili, sed ex abundantia pro glorioso, & absolutè excellenti, & aliis vniuersaliter vtili.

Ad 4. Christus fuit beatus simul; & viator, vti mox exponetur; cum cæteris omnibus alteruter tantùm status conueniat; tùm de facto, tùm, vt credo, etiam ex natura rei.

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrùm per solos actus proprios viatoris mereri poterit Christus Dominus?

VIdetur non per eos solos mereri potuisse. 1. Quia actus proprij Beati sunt perfectiores, ac proinde magis placentes, quàm qui sunt proprij viatoris. Ergò illi magis, quàm illi mouere possunt ad collationem præmij, quæ videlicet consequitur ad diuinam complacentiam super opere merentis.

2. Sequeretur ex oppositio actus minùs perfectos quales sunt proprij viatoris, fuisse vtiliores Christo, vtpotè fœcundos præmij, quàm actus perfectiores, & beatificos, vtpotè prorsus steriles; ac proindè illos fuisse istis æstimabiliores, quod est absurdum; cùm beatitudo præemineat omnibus aliis.

3. Si Christus per solos actus proprios viatoris mereri potuisset, ipse fuisset minùs aptus ad merendum, quàm puri viatores; Quia istorum actus sunt magis proprij viatorum, vtpotè nihil participantes de statu beatifico. Sequela autem est absurda; Quia Christus meruit præ omnibus aliis intensiuè, & extensiuè, vt dicetur quæst. sequentibus.

Conditio viatoris requiritur in nobis ad merendum, non ex natura rei, sed ex sola dispositione, & lege purè libera Dei. Christo autem nullum impositum est onus vitabile absolutè ex natura rei, nec necessarium ad finem Incarnationis. Ergò relicta est illi habilitas merendi etiam per actus proprios status beatifici.

5. Non est vndè inter se distinguantur in Christo actus proprij viatoris, & proprij comprehensoris; cum actus procedant ab operante, vti est re ipsa à parte rei, & non secundùm præcisiones intellectus. Ergò si Christus non potuisset mereri per actus proprios comprehensoris, per nullos omninò actus mereri potuisset.

Art. 1. Resp. Actibus voluntatis conuenit esse proprios viatoris, aut beati, tùm ex parte obiecti, tùm ex parte principij. Ex parte obiecti actus est proprius viatoris, quando illi inest incommodum aliquod causatiuum molestiæ, ac doloris; proprius verò beati est, quando nihil tale inest, sed obiectum est causatiuum puri gaudij, ac delectationis. Ex parte principij actus est proprius viatoris, quando vel nulla, vel sola abstractiua diuinæ bonitatis cognitione dirigitur; nec immediatè, vel saltem mediatè, à visione Dei immediata dependet; beati verò proprius est, quando ab eadem visione saltem mediatè dependet. Dicitur autem actus absolutè proprius viatoris, non modò si vtrinque, verùm etiam si ex alterutra tantùm parte ipsi deficiat conditio propria status beatifici: Quia malum ex quocunque defectu, & denominatio sequitur debiliorem partem.

Art. 2. In Christo autem Domino nullus actus, saltem ex habitis libera sua electione, potuit esse proprius viatoris ex parte principij; nam visio Dei immediata necessariò anteceſſit, ac direxit omnes eius electiones. Primò, quia substantiæ intrinsecè impeccabili, qualem dictum est esse Christum, debetur ex natura rei, vt dirigatur in opere per cognitionem ratione suæ perfectionis incompossibilem intrinsecè cum peccato, & necessitantem physicè ad honestum. Cui enim debetur consequens, debetur similiter, & antecedens illatiuum proportionaliter consequentis: talis autem cognitio est sola visio Dei. Secundò. Charitas erat in Christo iustè commensurata lumini gloriæ, potens proindè explere per actum suum totam propositionem boni factibilem per visionem Dei. Vndè cuiuslibet alterius inferioris cognitionis directio esset infrà, & contra exigentiam charitatis Christi. Morioni autem, & imperio charitatis suberant in ipso reliquæ omnes virtutes quoad omnes suos actus. Tertiò. Christus aggressus est, & quidem prudenter, ac honestè, opus nostræ redemptionis, aliaque consequenter propria solius filij Dei naturalis; ac proindè oportuit innotuisse sibi pro priori naturæ suam istam dignitatem, ac indiuiduationem; innotescere verò non potuit nisi per visionem Dei; quia ea notitia continet in se notitiam mysterij Trinitatis, quod innotescere non potest, nisi vel per fidem, quæ in Christo non aderat; vel per visionem Dei, quæ aderat. Quartò. In omni opere morali oportet attendere ad primam regulam morum, quæ est vltimus finis, & vnumquemque diuersimodè regulat, ac dirigit iuxta gradum perfectionis suæ substantialis: ex quo videlicet pendet decentia, ac dedecentia singularum operationum, & modi operandi respectu cuiusque. Oportet igitur attendere ad gradum propriæ perfectionis substantialis. Ad hoc autem non potuit Christus attendere, nisi per visionem Dei, vt modò conclusum est. Quintò. Omnis cognitio de Deo distincta à fide est minùs perfecta, quàm ipsa fides, dempta sola visione Dei, à qua exceditur, vt dictum est quæst. de Virtut. Theol. Ergò si Christi operationes non direxisset visio Dei, minùs perfecta directione vsus ipse fuisset, quàm puri homines viatores; qui fide reguntur, quod est inconueniens. Ob hæc igitur omnia operationes Christi, præsertim morales, non potuerunt esse propriæ viatoris ex parte principij.

Art. 3. At ex parte obiecti plures eiusdem operationes fuerunt propriæ viatoris. Quia ex amore Dei, & supremæ perfectionis plures molestias, pluraque passus est incommoda, partim à se susceptа, partim ab aliis illata. Atque per huiusmodi passibilitatem, cuius est expers, qui est purè beatus, constituitur, vt alibi pluribus confirmatum est, status viatoris ad meritum requisitus ex Tridentino vbi suprà; ex Apostolo pluribus in locis, & ex indubitato omnium Theologorum consensu. Quia verò dictum est quæstione præcedenti, solas operationes victrices eiusmodi difficultatum, & incommodorum, meritorias apud Deum esse posse, concluditur Christum solummodò mereri potuisse per operationes proprias viatoris ex parte obiecti, quæ simul essent propriæ comprehensoris ac beati ex parte principij: absolutè tamen dicerentur propriæ viatoris ob rationem iam datam; & quia nec ex parte principij erant propriæ purè comprehensoris, ac beati; cùm visio purè beata, & nullatenùs victrix, nullius molestiæ, aut incommodi tolerantiam proponat ex parte obiecti.

Ad 1. & 2. Bonitas finis est maior bonitate mediorum, tametsi ex illo non resultet, aliud bonum, ex his resultet. Operationes autem beatificæ habent rationem finis, & meritoriæ rationem medij. Quare illæ sunt absolutè meliores, magis placentes Deo, magisque æstimabiles habenti, quàm istæ. Sed quia quæ sunt purè beatificæ, non sunt pugnaces, & victrices difficultatum, non possunt terminare complacentiam diuinam compensatiuam, ac præmiatiuam; sicut terminant, quæ non sunt purè beatificæ.

Ad 3. Opus esse proprium comprehensoris ex parte principij, auget potiùs, quam minuat rationem meriti, si simul adsit conditio viatoris ex parte obiecti; quia eo ipso perfertur ex amore honesti molestia incommodi temporalis cum minori indigentia illam perferendi, maiorique proindè cum facilitate eandem vitandi, & cum perfectiori cognitione extremorum, circà quæ versatur libertas. Vndè opera Christi victricia difficultatum temporalium fuerunt specialiter meritoria in summo gradu propter summam perfectionem visionis beatificæ illa dirigentis.

Ad 4. Deus nemini imponit onera, aut inducit limitationem in progressu bonorum absque necessitate. Quare status viatoris requisitus de facto in nobis ad merendum, & acquirendum præmia eo ipso agnoscendus est ad eum effectum necessarius ex natura rei; Immò nec de potentia Dei absoluta fieri potest, vt in ista meriti conditione dispensetur. Quia secluſa iactura commodi temporalis, eiusdemque contemptu libero, & arduo ex amore Dei, quod essentialiter includitur in statu viatoris, vt dictum est, eo ipso excluditur omnis materia, omnisque titulus compensationis, & retributionis diuinæ, vt patet ex quæstione præcedenti.

Ad 5. Patet discrimen ex dictis; cùm operationes purè gaudiosæ, ac iucundæ sint vndequaque propriæ beati; pugnaces verò, & victrices difficultatum, & incommodorum temporalium sint propriæ viatoris etiam in Christo; vtpotè eliciente aliquos actus necessariò, & alios liberè; & rursus aliquos absque vlla molestia, & difficultate, alios cum illa; ac proindè non vtente ad singulos quosuis actus omni sua actiuitate, omnique sua ad agendum circa qualibet obiecta dispositione.

QVÆSTIO XL.

Vtrùm Christus aliquid sibi meruerit?

VIdetur nihil sibi meruisse. 1. Quia nemo meretur, quod sibi est debitum independenter ab omni opere meritorio. Sed Christo erat debitum omne bonum sibi congruens debito independenti ab omni opere meritorio præcisè ratione gratiæ vnionis. Ergò Christus nullum bonum meruit sibi congruens. Quod autem ipsi non congruebat, præmium esse non poterat.

2. Cui

2. Cui debetur, & confertur sine merito antecedens, consequens etiam debetur, & confertur sine merito, Christo autem debita erat, & collata est gloria substantialis animæ in summo gradu merito; atque ad eam gloriam necessariò consequitur in gradu proportionali gloria corporis, & quæuis alia gloria accidentalis, vt habetur ex Augustino ep. 56. paulò ante medium. Ergò gloria etiam corporis, & quælibet alia gloria accidētalis debita fuit, & collata est Christo sine merito; ac proindè nihil superfuit, quod per meritum obtineret.

3. Principium meriti non cadit sub meritum; ac proindè nec illa, cum quibus tale principium essentialiter connectitur. Sed visio beata fuit principium omnis meriti in Christo, vt dictum est quæstione præcedenti; eademque fuit essentialiter connexa cum omnibus bonis, quæ pro quauis temporis differentia ipsi obtigere; siquidem ea omnia videbantur per illam, vt existentia, vt dictum est qu. 28. Ergò nec visionem beatam, nec vllum aliud suum bonum meruit Christus.

Artic. 1. Respond. Negari nullo pacto potest Christum sibi aliquid meruisse. Meruit enim gloriam sui corporis, suique nominis exaltationem, quales de facto habuit. De gloria corporis constat ex Lucæ 24. 26. vbi ait Christus de seipso. *Nonne hæc oportuit pati Christum & ita intrare in gloriam suam?* vtique corporis; nempè ad gloriam animæ iam intrauerat ante passionem: Ex ad Hebr. 2. 9. *Videmus Iesum propter passionem mortis, gloria, & honore coronatum.* Constat rursùs de nominis exaltatione ex 2. ad Philipp. 9. *Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen: vt in nomine Iesu omne genu flectatur.* Idem patet ex Ioan. 17. 6. Apoc. 5. 22. exque aliis locis.

Artic. 2. Verùm oportet exponere cur hæc solummodo duo, & quatenùs hæc eadem expedierit, vt meretur Christus. Ex vna parte contingentia beatitudinis substantialis est magnum quoddam malum; nec periculum illa carendi potest vlla cuiusquam boni spe ita compensari, vt possit prudenter eligi spes, & potestas obtinendi aliquod bonum præ securitate, & necessitate habendi beatitudinem. Quia ergò debebatur Christo ratione filiationis naturalis Dei bonum maximè æstimabile, ac eligibile, debuit dari beatitudo substantialis independenter à merito, quia quod dependet propriè à merito subest contingentiæ, & potest non haberi; cùm sit de ratione meriti posse liberè omitti; ac proindè posse non haberi eius præmium. Imò beatitudo substantialis non potest dari in præmium nisi carenti illa per aliquod instans, quæ ipsa carentia est malum præponderans cuilibet alteri bono distincto à beatitudine, & cuiuis bonæ circumstantiæ eiusdem. Ergò non oportuit, nec fieri potuit ex natura rei, vt beatitudinem quoad substantiam haberet Christus per meritum.

Artic. 3. Ex alia parte habere aliquid per se ipsum est nobilius, quàm habere purè ab alio; vt traditur à Philosopho 8. Phys. textu 39. Id autem ab vnaquaque natura creata habetur maximè per se ipsam, quod habetur per meritum proprium; cùm meritum sit actus liber, de cuius ratione est, vt sit maximè ab intrinseco, vtque maximè omnium attribuatur habenti tanquam principio, & causæ habendi tam ipsum actum, quàm præmium, quòd vi eius inducitur. Præterea meritum est operatio pugnax, & victrix, & præmium, quod illi retribuitur, habet rationem coronæ, vt apparet ex duplici quæstione præcedenti. Vincere autem, & triumphaliter coronari est quid specialiter nobile, ac glorioſum. Ob eandem igitur rationem, quòd Christo nullus sit negandus gradus excellentiæ, nobilitatis, & gloriæ, cuius sit capax natura humana, nisi sit incompossibilis cum alio maiori eiusdem bono, concedendum omninò est Christum potuisse habere per meritum, & credendum de facto sic habuisse aliquod suum bonum, cuius contingentia, & possibilitas eodem carendi non tantùm noceret, quantùm prodesset illud ipsum habere nobiliter, ac gloriosè per meritum, & cuius sic habendi spes, ac libera facultas pluris æstimaretur, quàm opposita, vel necessitas, ac physica certitudo, vel impossibilitas.

Artic. 4. Dictum porrò est eiusmodi bonum non esse respectu Christi propriam beatitudinem substantialem animæ. Quia verò ad istam beatitudinem necessariò consequitur ex natura rei tùm beatitudo accidentalis æterna corporis sufficiens ad satietatem, & statum absolutè iucundum potentiarum omnium sensitiuarum, tùm clarum beati nomen coniunctum cum eius notitia, laude, ac veneratione congruenti apud alios: neque quæ sic independenter à merito debentur, per totam æternitatem; possunt habere rationem præmij æterni propriè, ac strictè talis, ideſt boni nunquam per totam æternitatem obtinendi, si omittatur, vti potest omitti pro libito, opus meritorium; concluditur aliquod præterea aliud bonum superesse, quod Christus propriè, ac strictè mereri posset, & nonnisi per meritum habere posset.

Artic. 5. Tale bonum est respectu Christi illud solum, quod est intrinsecè connexum cum bono aliorum dependenti à meritis ipsius; nec consequibili ex natura rei, nisi per eadem merita ideſt, cum remissione peccatorum, & vniuersali bonorum gratiæ, & gloriæ concessione. Ex quo enim Christus hæc nobis obtinuit per sua merita, redundauit in ipsum, tùm specialiter celebre nomen Redemptoris, Saluatoris, ac Glorificatoris; tùm specialis in corpore pulchritudo, propter vestigia vulnerum, pro nobis acceptorum, diuinitùs illustrata, & valentia specialiter ad se trahere, ac delectare reliquos omnes beatos intentos ad ea velut ad characteres principij gloriæ, qua potiuntur; quorum neutrum independenter à meritis Christus habere potuisset; quia ea bona nostra, cum quibus connectuntur, non nisi per illa habere potuit. Istam igitur tantummodò specialem tùm nominis exaltationem, tùm gloriam corporis Christus sibi propriè ac strictè meruit, neutram vnquam habiturus, si mereri noluisset. Cætera bona, præsertim quæ absoluto tempore merendi obtinuit, vt impassibilitas, resurrectio, ascensio, &c. Fuerunt præmia meritorum ipsius, latiori quadam præmij, & meriti vsurpatione, quatenùs, tametsi conferenda fuissent, vt pura hæreditas præcisè ratione vnionis hypostaticæ, & filiationis Dei naturalis; data tamen sunt de facto etiam propter merita, & vt corona, duplicatis titulis collationis ex suppositione existentiæ meritorum ob alios præterea fines vtilium absolutè, ac necessariorum.

Ad 1. Constat ex dictis esse bonum quoddam non congruens Christo, nec debitum nisi, vt merenti; quódque proindè non necessariò consequeretur ad beatitudinem substantialem ipsius, & consequenter posset ipsa præsuppositа obtineri per meritum propriè, ac strictè tale. Vndè etiam patet ad 2.

Ad 3. Christus non cognouit determinatè, vt existentes suos actus liberos, & effectus pendentes ex illis, per visionem Dei sibi necessariam datam per modum puræ hæreditatis, & directiuam

corundem actuum liberorum ; sed per alios actus visionis Dei pertinentes ad gloriam accidentalem, habentes rationem coronæ, & existentes posteriùs natura, quàm existant singula opera cognita per ipsos in Verbo. Istam solam actuum visionis Dei distinctionem, & ordinationem, cui nihil contrarium dictum est quæstione illa 28. conuincit obiectio.

Quæstio XLI.

Vtrùm Christus aliis omnibus meruerit omnia dona gratiæ, & gloriæ?

Videtur non vsque adeò vniuersaliter meruisse. 1. Quia nullum opus vi sua meritoria potest inducere aliquod præmium pro tempore antecedenti ad suam existentiam ; Tùm quia nulla causa, præterquam finalis, suam causalitatem exercet, antequam in se intrinsecè existat ; Tùm quia præmium redditur, vt corona victoriæ iam obtentæ, & promittitur, vt esca, ac stimulus eiusdem obtinendæ ; estque compensatiuum obsequij iam præstiti, & excitatiuum ad idem præstandum : Atque neutri ex his muneri vllus relinquitur locus præexistente præmio ante meritum : Tùm quia præmium habet rationem finis respectu operis meritorij, vt suprà dictum est ; atque frustrà adhibetur medium pro fine iam præexistente. Tùm denique quia vis demeritoria peccati æquiparatur quodammodo virtuti meritoriæ operum Christi, & nihilominùs non modò bonis, verùm neque malis puri hominis operibus vllum præmium, aut supplicium rependitur, aut rependi valet pro tempore antecedenti ad existentiam ipsorum. Ergò Christus nullum gratiæ, au gloriæ donum ex iis, quæ ante ipsum physicè extitere, mereri potuit.

2. Christus non est mortuus pro Angelis ; vtpotè nunquam mortuis ; nec eosdem manutenuit, quominùs decidèrent in peccatum, aut condemnationem æternam ; quorum alterum viget ex 2. ad Corinth. 5. 14. *Si Christus pro omnibus mortuus est ; Ergò omnes mortui sunt.* Alterum ex 2. ad Hebr. 16. *Nunquam Angelos apprehendit Deus, sed semen Abrahæ apprehendit.* Constat deindè ex testimoniis indicatis quæst. 13. initio, Christum venisse propter peccatores, & in remedium peccati ; nec vllibi in sacris litteris insinuatur venisse propter Angelos ; qui nunquam peccauerunt. Ergò dona gratiæ, & gloriæ data Angelis non fuerunt ex meritis Christi. Ergò non fuerunt ex iisdem omnia absolutè dona gratiæ, & gloriæ.

3. Neque vlli reprobo meruit Christus gloriam, aut perseuerantiam finalem ; neque vlli peccanti gratiam efficacem ; neque paruulis, vel adultis decedentibus absque baptismo, & absque propositione fidei, & absque vtriusuis proxima potestate, aliquod donum gratiæ ; siquidem meritum Christi est infrustrabile, nec habet rationem meriti respectu eorum, respectu quorum non habet rationem vtilis, ac expetibilis. Ergò non est mortuus pro omnibus vniuersaliter ; neque omnibus absque vlla exceptione, sed solis prædestinatis meruit dona gratiæ, & gloriæ.

4. Quod quis consequitur meritis propriis, non habet ex merito alterius, & præterea meritum Christi esset insufficiens, & imperfectum, si non valeret inducere se solo ea omnia, pro quibus obtinendis esset exhibitum. Omnes autem adulti consequuntur gloriam propriis meritis, nec sine ipsis eam obtinere possunt, iuxta illud Apostoli : *Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit :* & illud Augustini : *Qui fecit te sine te, non saluabit te sine te :* Ergò nulli adulto meruit Christus gloriam.

5. Vis meritoria operum Christi, vel nulla fuit, vel certè fuit valdè tenuis ; quia illa exhibuit, cum necessitate morali exhibendi, vt suprà habitum est ; Atque necessitas moralis aufert operi æstimabilitatem, vel penitùs, vel maxima ex parte : Et præterea actus charitatis, qui præ cæteris est efficax ad merendum, estque radix omnis meriti, fuit in Christo physicè necessarius ; vtpotè ineuitabiliter consequens ad visionem Dei. Ergò Christus non potuit habere vniuersalitatem merendi omnia dona respectu omnium.

6. Non potest esse præmium respectu alicuius, quod eidem debetur ex natura rei præcisè ratione suæ existentiæ independenter ab omni opere meritorio. Debebatur autem Christo præcisè ratione suæ existentiæ existentia donorum supernaturalium, non solùm in se, sed etiam in aliis. Quia inter Christum Dominum secundùm se præcisè, & eleuationem hominum per dona supernaturalia ipsis intrinsecè inhærentia datur mutua connexio ex natura rei, vt dictum est quæst. 6.

Artic. 1. Respond. Vis meritoria operum Christi Domini non incongruè æquiparatur actiuitati physicæ omnipotentiæ diuinæ ; quia vtrobique adest eadem diuinitatis infinitas, quæ vti est infinitè syncategorematicè principabilis per suos effectus ; ita est infinitè dignificatiua operum difficilium, & humilium obsequiorum Dei, quorum est speciale immediatum comprincipium simul cum natura creata. Quare sicut Deus quatenùs omnipotens prima rerum principia effecit se solo per puram creationem ; ac deindè simul cum iisdem primis principiis reliquos effectus, & vlteriores effectuum effectus propagat admissa in consortium suæ omnipotentis actiuitatis cooperatione causarum secundarum, partim quoad solam dispositionem, partim etiam quoad formam à præiacente dispositione exactam ; atque hæc omnia præstat intendens, quantum est ex se, voluntate antecedenti, vt omnes causæ secundæ assequantur omnes effectus in ipsis contentos, & ab iisdem intrinsecè exactos ; nec non omnem cumulatè perfectionem omnibus, & singulis eiusmodi effectibus connaturalem permittens nihilominùs, ne aliquæ causæ secundæ aliquos tales effectus, & aliquas singulorum effectuum perfectiones connaturales assequantur propter impedimenta subnascentia, vel ex mutua earundem causarum secundarum physica contrarietate, & pugna, vel ex libera substantiarum rationalium voluntate ; adeóque efficaciter, & absolutè volens voluntate consequenti eos tantùm effectus easque solas singulorum effectuum perfectiones connaturales, quibus nullum impedimentum efficax ex rebus ipsis creatis obiectum esset : Ita etiam Christus Dominus, quatenùs Redemptor, Saluator, & Glorificator, atque (si ita licet vocem quoque accommodare) quatenùs Omnimerens prima salutis, ac vitæ æternæ semina solis suis meritis iacit, quasi per creationem, in nobis sine nobis ; hoc est, nondum quidquam eorum nobis vllo modo merentibus ; Deindè verò nobiscum ex præhabita pura gratia iam merentibus, siue imperfectè, de congruo ; siue perfectè, & de condigno, reliquos gratiæ, & gloriæ fructus, & vlteriores fructuum fructus colligit admissâ in consortium infinitæ suæ omnimerentiæ cooperatione nostrorum meritorum ; vel disponentium ad infusionem gratiæ sanctificantis ; vel merentium de condigno

digno augmentum eiusdem ; Atque hæc omnia exhibet volens, quantum est ex se, & merens quoad sufficientiam omnibus, & singulis indiscriminatim remissionem peccatorum, vel innocentiam, & vitam æternam, omniaque media ad istos duos fines necessaria ; simul tamen permittens, vt varia interponantur impedimenta partim purè naturalia, partim voluntaria, & materialiter, aut formaliter libera, quibus respectu plurium impediatur propositio fidei, & Sacramentorum administratio, & tùm proxima vtriusque possibilitas, tùm felix vsque ad finem progressus ; tametsi prædicatio Euangelica, & Sacramenta, ita sint ex meritis Christi instituta, vt omnes, & singulos indiscriminatim respiciant, quantùm est ex se, habeantque virtutem ex se vniuersalem, vt iisdem omnibus, & singulis prodesse possint, iuxta illud Christi apud Matthæum 28. 19. *Docete omnes gentes baptizantes, &c.* & Marci 16. 15. *Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ.* Eademque est proportionalis ratio de vniuersalitate mediorum conducentium ad vitam æternam ante Christi aduentum. Hoc igitur pacto meritum Christi habet vniuersalitatem quoad omnia dona gratiæ, & gloriæ, & omnes eorundem capaces ; licet non omnes ea de facto consequantur, sed alij plus, alij minus, alij nihil.

Artic. 2. Et quidem, nullum hominem assequi remissionem peccatorum, gratiam, aut gloriam, aut aliquid ad illas positiuè conducens, nisi per merita Christi, & quotquot aliquid horum habent, habere per Christum certum omninò est, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 15. 22. *Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita, & in Christo omnes viuificabuntur*, & 5. ad Rom. 17. *Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem ; sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vitæ.*

Artic. 3. Certum rursus est Christum non pro salute duntaxat prædestinatorum mortuum esse, sed etiam pro aliis præter prædestinatos : Ita expresè definiente, & oppositum declarante hæreticum ; & vt tale damnante Innocentio X. in Constitutione nuper edita, quæ incipit : *Cum occasione impressionis libri, cui titulus : Augustinus Cornely Iansenij, &c.* in Censura V. propositionis. Id ipsum constat ex testimoniis modò citatis, & ex illo ad Hebr. 2. 19. *Vt gratia Dei pro omnibus gustaret mortem* exque aliis eiusmodi permultis.

Artic. 4. Certum denique est non eadem voluntate pro omnibus indiscriminatim hominibus mortuum esse Christum ; nec eius merita æqualiter, aut eodem modo & in eodem genere cunctis prodesse absque vlla inter alios, atque alios discretione. Pro quibusdam enim, scilicet pro omnibus, & solis prædestinatis meruit, voluitque mereri Christus remissionem peccatorum omnium, gratiam, & gloriam quoad efficaciam ; pro aliis verò quoad solam sufficientiam, vel proximam, vel remotam, modo explicato in discursu superiori. Istud discrimen insinuat Apostolus 1. ad Tim. 4. 10. dicens : *Qui est Saluator omnium ; maximè autem fidelium :* & exitus ipse abundè demonstrat, aliorum de facto pereuntium, aliorum consequentium vitam æternam. Nec enim exitus hominum potuit esse diuersus, quin idem proportionaliter discrimen præcederet in voluntate Dei, & Christi ; atque in huius meritis includentibus in se intrinsecè eam respectu diuersorum diuersam voluntatem, diuersamque intentionem, & applicationem. Qua distinctione facilè, ac legitimè in concordiam reuocantur plura testimonia, præsertim Augustini, necnon & aliorum, quæ aliàs videntur pugnare inter se, & cum aliis, quæ à nobis proximè dicta sunt.

Artic. 5. Dubium iam supereſt de merito gratiæ, & gloriæ Angelorum ; necnon gratiæ primi hominis ante peccatum, de quo sunt opiniones contrariæ, & plures pro vtraque parte, magnique Authores. Videtur verò probabilior quæ affirmat Angelos habuisse dona gratiæ, & bonos etiam gloriam ex meritis Christi ; quia S. Thomas quæst. 19. art. 4. & quæst. 48. artic. 1. aliique communiter probant, & benè, Christum potuisse pro omnibus hominibus mereri, de facto meruisse, quia est caput omnium hominum, ideóque opus eius potuit singulis prodesse, veluti proprium cuiusque, quatenùs membra in capite continentur, & vnum quoddam mysticum, ac morale cum ipso constituunt ; Qua itidem ratione peccatum Adæ omnibus eius posteris, quorum erat caput, nocere potuit.

Artic. 6. Christus autem non solum hominum, sed etiam Angelorum est caput ex 2. ad Coloss. 10. *Qui est caput omnis principatus, & potestatis :* & 1. ad Ephes. 22. *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam :* nempè visibilem, ac militantem, quæ est hominum ; & inuisibilem, ac triumphantem, quæ simul Angelos comprehendit, quæ est communis D. Thomæ, & aliorum expositio. De vtraque verò Ecclesia immediatè subiungitur. *Quæ est corpus ipsius*, ac proindè spiritus, ac motus vitales ex suo capite participat. Dèindè Apostolus ad Coloss. 1. cum præmisisset de Christo, vt homine versu 18. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis :* subiungit versu 20. de eodem, vt Deo, deque æterno Patre : *Pacificans* (quod fit donis gratiæ, & gloriæ) *per sanguinem crucis eius, quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt :* id est, homines, & Angelos, vt intelligunt D. Thomas ibi, & alij communiter.

Artic. 7. Præterea ex illo ad Ephes. 1. 3. *Qui benedixit nos omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo :* constat homines nullam habere benedictionem spiritualem, ideſt, nullum gratiæ donum nihilque conducens ad gloriam cœlestem, nisi ex meritis Christi. Vna autem hominum benedictio spiritualis est, quòd Angeli acceperint dona gratiæ, & gloriæ : hinc enim in homines redundauit custodia, & directio supernaturalis Angelorum, dùm sunt in via, & augmentum gloriæ accidentalis in patria ex eorundem consortio. Atque indidem insuper habent exemplum efficax victoriæ bonorum Angelorum in primo illo mundi conflictu. Ergò quòd Angeli acceperint dona gratiæ, perseuerantiæ, & gloriæ, est ex meritis Christi. Denique hoc cedit in maiorem Christi gloriam, ac decus, nec excedit limites valoris operum ipsius, & consonat illi parti, in quam nos aliquanto magis inclinauimus suprà circa quæstionem de aduentu Christi Adamo non peccante. Ergò hæc opinio est præferenda. Iam de gratia Adami ante peccatum idem à pari, imò à fortiori dicendum est.

Artic. 1. Ad 1. Quod dicit Augustin. de moribus Eccles. : *Præmium non potest præcedere meritum, & prius homini dari, quàm dignus est :* verificatur de opere meritorio, quod dignificatur per formam successiuè durantem, & affixam tempori determinato ; non secus ac opus, cui coëxistit, & adiungitur per durationem essentialiter limitatam ad tale instans ; Quia tale meritum nulla sui parte existit pro tempore antecedenti ad existentiam actus, vndè nihil habet, quo pro eodem tempore possit aliquid exigere, ac inducere vt præmium ; eademque est ratio de demerito, seu peccato, & supplicio. At opus meritorium Christi dignificatur per formam, seu quasi formam essentialiter æternam, & æquè præsentem

omnibus

omnibus temporis differentiis per durationem indiuisibilem. Vndè tale meritum potest inducere præmium pro quauis temporis differentia etiam antecedenti ad opus; quia etiam pro illa existit parte sui nobiliore, valente pro tunc, non minùs quàm postea, exigere, ac inducere præmium debitum iam sibi ratione operis extituri postea dependenter ab eadem, ideóque habituri tunc dignitatem pro tota æternitate.

Artic. 2. Rursus præmium aliud est, quod habet rationem puri finis, in quo vltimò sistit intentio lucratiua operantis: aliud est, quod simul habet rationem medij respectu præmij vlterioris. Purus finis est respectu cuiusque propria beatitudo; finis intermedius, qui simul est medium, & quiduis aliud conferens ad eandem beatitudinem. Purus finis potest mouere, ac stimulare ad opus extiturum post sui consecutionem; quia nemo mouetur ad opus, postquam est constitutus in vltimo termino suæ intentionis quoad tale opus. At finis intermedius, qui simul est medium ad vlteriorem finem, potest, & quidem efficaciùs, post sui consecutionem mouere, ac stimulare ad opus subsequens, dùm non habetur vlterior ille finis. Quia quo pauciora alicui supersunt, vt perueniat ad vltimum finem suæ intentionis, eò auidiùs ad illum mouetur, & difficiliùs, magisque dolenter ab eo seu recedit, seu excidit. Nec perperam adhibetur medium pro fine iam obtento, si indiuisim simul cum eodem fine adhuc sit vtile ad finem vlteriorem nondum obtentum. Quare compensatio præmiatiua potest hoc modo esse antecedens, dilato postremò eius complemento, vt adiiciatur post opus.

Artic. 3. Christo autem non est data in præmium gloria hominum præcedentium ante absolutum cursum meritorum, sed solum remissio peccatorum, dona gratiæ, & perseuerantia finalis, quæ habent rationem medij respectu eiusdem gloriæ. Et licet Angelis collata sit etiam gloria tempore præcedenti ad merita Christi; tamen ea ipsa gloria erat vlteriùs ordinata ad reparationem, & gloriam hominum commissorum directioni, & custodiæ bonorum Angelorum ex meritis Christi, vt dictum est. Venit verò, ac meruit Christus præcipuè propter homines, vt constat ex quæst. 13.

Ad 2. *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, vt per patientiam, & consolationem scripturarum spem habeamus*; vt dicitur ad Rom. 15. 4. Nempè Angelis innotescunt bona sua independenter à scripturis. Quare oportuit in illis reuelari distinctiùs, & quasi vnicè Christum, & eius merita, quatenùs prosunt hominibus. Sed non propterea negatur profuisse Angelis; quin hoc etiam obiter, ac indirectè insinuatur, vt vidimus. Deindè non oportuisset mori Christum, nec mortuus fuisset, si homines non fuissent rei mortis ratione peccati, vt liquet ex D. Thoma quatuor primis articulis qu. 46. Vndè mors Christi pro omnibus vniformiter hominibus quoad sufficientiam probat mortem omnium hominum per peccatum; fuit tamen ex consequenti vtilis etiam Angelis, tametsi non mortuis, ideóque non saluandis per mortem Christi, si aliundè ea non fuisset necessaria. Iam Deum non apprehendisse Angelos tantùm significat non fuisse assumptam naturam Angelicam, quod non facit ad rem.

Ad 3. Constat ex dictis, quo pacto Christus meruerit etiam reprobis cuiuscunque conditionis. Meritum porrò Christi fuit infrustrabile tantùm quoad ea, quæ efficaciter intendit, quatenùs efficaciter intenta; idemque fuit æstimabile, ac appetibile etiam à nihil accipientibus in se intrinsecè quatenùs inclusis in tota hominum collectione, & expositis specifundatæ in natura mediorum salutis indiscriminatim vniuersalium ex se, vt expositum est.

Ad 4. Non repugnat idem haberi ex meritis propriis, & alienis inuicem coniunctis, ac cooperantibus. Nec meritum Christi indiget cooperatione nostri meriti, & dispositionis ob insufficientiam in actu primo ex parte sua, sed propter voluntatem suam admittendi nos ad cooperandum sibi, & ob multiplicem conuenientiam, vt ex nobis aliquid exigeretur; sicut accidit proportionaliter in omnipotentia Dei.

Ad 5. Necessitas moralis Christi ad omnia, & singula quæ præstitit. Non erat fundata in imperfectione potentiæ, deliberationis, & malæ dispositionis actualis, vel habitualis, sed in omni opposita perfectione. Necessitas autem moralis proueniens ex perfectione operantis supplet defectum libertatis, præstantia operis quoad speciem, & intensionem, ideóque non minuit absolutè rationem meriti. Iam actus charitatis, licet fuerit omninò necessarius in Christo quoad dilectionem bonitatis diuinæ secundùm se; fuit tamen liber quoad passionem mortis, & aliorum incommodorum propter Deum. Nec enim repugnat eundem actum esse necessarium, & liberum respectu diuersorum obiectorum. Vel dicatur fuisse in Christo plures actus charitatis.

Ad 6. Licet ex suppositione existentiæ Christi esset necesse aliquos homines eleuari donis supernaturalibus ad eius agnitionem, cultum, disciplinam, & communicationem congruentem: non tamen necesse erat hos potiùs determinatè, quàm illos, aut omnes vniuersaliter homines sic eleuari institutis, prædicatione Euangelij, & sacramentis, cum virtute, vt expositum est, inducendi in quoslibet indiscriminatim, & abundanter absque limite, gratiam, & gloriam; & quod erat difficillimum, remissionem peccatorum. Potuit igitur mereri Christus, ac meruit istius modi vniuersalitatem, & abundantiam illimitatam donorum supernaturalium simul cum remissione peccatorum, & vnius cuiusque præ cæteris electionem ad ea dona, quæ de facto consequitur ratione specialis erga ipsum dilectionis ipsius Christi, & applicationis meritorum eius factæ per talem dilectionem.

QVÆSTIO XLII.

Vtrùm Christus potuerit nihil prorsùs mereri?

VIdetur non potuisse. 1. Quia quidquid vellet Christus circa obiecta creata, necesse erat, vt vellet honestè, ac liberè, atque in statu gratiæ, & viatoris constitutus; quæ sunt omnia ad meritum requisita ex Tridentino sess. 6. cap. 16. Neque verò fieri potuit, vt eligeret actum inter omnes sibi possibiles infimum; quia datur processus in infinitum minoris semper perfectionis, & intensionis actuum, isque ipsi erat distinctè manifestus.

2. Anima Christi vnita seorsim Verbo pro priori naturæ elegit liberè vnionem sui cum corpore passibili, ac mortali; atque hæc ipsa electio fuit maximi meriti. Ergò non potuit non mereri Christus saltem in sensu composito vitæ passibilis ac mortalis, qualem egit de facto.

3. In omni oportunitate operandi erat necessitatus moraliter Christus ad actum inter omnes possibiles optimum, vt dictum est suprà, eaque opportunitas operandi occurrit illi penè infinities, nempè

nempè pro omnibus, & singulis instantibus. Necesse autem est physicè id aliquando euenire, quod vsque adeò frequenter est moraliter necessarium, vt dictum est quæstione 5. de Gratia. Ergò necesse physicè fuit Christum aliquando elicere actum inter omnes possibiles optimum. Est verò de ratione huius actus, vt sit meritorius, dùm elicitur ab eo, qui absolutè est capax merendi. Quo enim merebitur, si non mereatur actus inter omnes possibiles optimos?

Respond. Dictum est quæst. 38. & 39. esse de conceptu operis meritorij contemptum, & tolerantiam liberam incommodi temporalis. Et dictum rursùs est potuisse Christum, si libuisset, nullum prorsùs pati incommodum temporale. Potuit ergò Christus, si libuisset, nihil prorsùs mereri. Nec sine ista nihil merendi potestate potuit habere potestatem aliquid merendi.

Ad 1. Ex contextu illius capitis 16. clarè appareret, esse præterea de ratione actus meritorij laborem, certamen, & victoriam incommodi temporalis. Deindè quæuis potentia actiua finita est conclusa intra determinatos limites supremi, & infimi operis; & Christus Dominus specialiter erat ex se necessitatus ad tantam, vt minimum determinatam perfectionem sui actus, quæ ipsum deceret, ideóque esset absolutè excellens.

Ad 2. Omne meritum dependens ab vnione hypostatica tribuitur vbique in sacris litteris Christo, nullumque proindè supereſt, quod seorsim eius animæ tribuatur. Deindè est præternaturale animæ, vt pro primo suæ existentiæ instanti operetur nondum vnita corpori, omninò independenter ab ea vnione, nec est dicendum pro libito, aduersante præsertim insinuatione sacrarum scripturarum. Denique si soli animæ fuit eo modo libera circumstantia passibilitatis, ab eadem sola potuit illa reiici; atque ita impediri absolutè omne meritum, licet non in sensu composito passibilitatis.

Ad 3. Concepto sub initium vitæ proposito efficaci nullum vnquam incommodum patiendi pro nobis, impedita fuisset à Christo per totam vitam pronitas, ac potestas patiendi, ac merendi, retenta necessitate morali ad actus de reliquo summè perfectos.

Qvæstio XLIII.

Vtrùm meritis Christi potuerit diuinitùs negari præmium?

Videtur potuisse. 1. Quia non magis debetur præmium meritis Christi, quàm debeatur ipsi Christo sua conseruatio; siquidem vtrumque debitum fundatur in eadem humanitatis, & actuum eius dignificatione per diuinitatem. Potuit autem negari diuinitùs Christo sua conseruatio; tùm quia de facto mortuus est, atque adeò interrupta est eius conseruatio; tùm quia eadem ratione, qua liberè primò productus est, liberè itidem conseruatur propter finitam, atque adeò contemptibilem respectu Dei bonitatem humanitatis, & vnionis hypostaticæ, non minùs postquam iam sunt productæ, quàm ante productionem, & quia Deus non magis indiget conseruatione Christi post primam eius existentiam; quàm indigeret prima eiusdem productione; circa quam rationem videri potest quæst. 4.

2. Merita Christi, non secus, ac nostra, sunt dona Dei; nempè vtrisque æqualiter congruit, quod dicitur à Tridentino sess. 6. cap. 16. sub finem: *Tantam esse Dei erga omnes homines bonitatem, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.* Nemo autem ex donis suis contrahit obligationem aliquam, nedum necessitatem omninò insuperabilem aliquid aliud supererogandi independenter à noua specialiter sibi libera voluntate; sed magis donatarius obligatur donanti. Ergò supposito merito tam Christi, quàm nostro, est absolutè à Deo negabile omne præmium.

3. Est contra perfectionem dominij diuini non posse negare quoduis bonum ex qualibet suppositione distincta à sua illud conferendi voluntate; aut, quod eodem recidit, non posse seiungere voluntatem conferendi rem quamlibet suam à voluntate conferendi rem aliam suam. Siquidem huiusmodi liberi facultas ineſt creato etiam suarum rerum dominio. Ergò potuit Deus absolutè negare Christo præmium concessis meritis.

4. Præcipuum præmium meritorum Christi sunt remissio nostrorum peccatorum, & nostra æterna salus; Hæc autem impediri possunt ab humana voluntate. Ergò multò magis à diuina, quæ est potentior.

Artic. 1. Respond. Cum D. Anselmo lib. 2. Cur Deus homo cap. 19. versus finem, D. Bonauentura, Dominico Soto, Gregorio de Valentia, Aluarez, Lorca: Meritis Christi nullo prorsùs modo negari potuisse vllum præmium ipsis connaturale, & efficaciter intentum à Christo, non tantùm propter intrinsecam eorum connexionem intentionalem cum promissionibus diuinis, quæ meritis quoque puri hominis supernaturalibus communis est; sed etiam ratione specialis suæ perfectionis, & valoris simpliciter infiniti ipsis intrinseci independenter à peculiari explicita promissione diuina.

Artic. 2. Suadetur primò. Quia repugnat metaphysicè toti cæterorum hominum collectioni, omnibusque meritis purè creatis, ac demeritis nullum præmium, aut supplicium retribui, vt dictum est cum Chrysostomo, & aliis in quæstionibus de necessitate Dei ad optimum præsertim quæst. 24. de Deo art. 18. Vis autem meritoria, & dignitas cuiusuis operis Christi est incomparabiliter maior, quàm quæ ineſt toti illi cumulo simul sumpto, cum altera sit infinita, & altera finita.

Artic. 3. Deindè operibus Christi meritoriis, attenta eorum perfectione, & dignitate operantis, debetur saltem ex natura rei præmium ab ipso intentum; & nihil debitum ex natura rei potest diuinitùs negari, nisi facta compensatione, vt minimùm æquali per aliud bonum intrinsecè incompossibile cum negato, vt ostenditur quæst. 28. de Deo art. 10. Redemptioni autem vniuersali, gratiæ, & gloriæ debitis Christo ratione meritorum nihil est æquale, & simul intrinsecè incompossibile cum iisdem. Multò verò minùs potest aliquid esse æquale frustrationi exigentiæ determinatæ fundatæ in dignitate infinita filij naturalis Dei.

Artic. 4. Denique non minùs dissonat ex apprehensione terminorum, hominem Deum à Deo impelli ad operationes laboriosas, & tolerantiam incommodorum absque fructu, & omninò frustra; quam fieri à Deo miracula in confirmationem erroris, aliáque eiusmodi. Ergò id censeri debet repugnare, non secùs, ac ista.

Ad 1. Probabilius videtur repugnare, vt humanitas semel assumpta à Verbo dimittatur aliquando etiam quoad animam; quia mediante anima assumitur corpus, & vnio ipsius cum corpore, vt dictum

est

est quæst. 21. ideóque mediante anima initur à Deo vera, & propria amicitia cum hoc homine Christo, vt constat ex quæst. 24. Est autem de ratione amicitiæ voluntas nunquam illam dissoluendi, si non stet per alterum potiùs dissoluentem, aut merentem, vt dissoluatur, aut dissolutio non sit necessaria ad maius aliquod, vel saltem æquale bonum incompossibile ex se cum permanentia amicitiæ. Iam Christus, cùm sit impeccabilis, non potest velle dissoluere amicitiam cum Deo, aut mereri eius dissolutionem; Nempè apparet aliquod aliud bonum ex se incompossibile cum conseruatione talis, ac tantæ amicitiæ, quod, seu cuius inchoatio eidem præponderet, aut etiam æquiualeat. Ergò supposita existentia Christi per nullam potentiam negari ipsi potest æternitas à parte post suæ conseruationis nunquam interruptæ saltem quoad animam, & eius vnionem cum Verbo; quia vtralibet destructa dissolueretur penitùs amicitia, quod repugnat; vtraque verò retenta reniteturformaliter amicitia, licet dissoluatur ad tempus vnio animæ cum corpore. Neque verò repugnat voluntatem diuinam quoad aliquâ duo esse essencialiter indiuisibilem. Ideóque dato vno alterum negari nullatenus posse propter essentialem vnius cum altero connexionem, vel physicam, vel intentionalem licet vtrumque coniunctim contemni, ac reiici possit absolutè à Deo, cuius rei sunt multa exempla. Deindè transmissa corruptibilitate vnionis hypostaticæ, aderit mox ratio discriminis circa meritum, & præmium.

Ad 2. Meritum est donum Dei, & quidem magnum, ob operationem Dei in illos; sed simul est obsequium ex parte nostra ob nostram liberam cooperationem. Huiusmodi autem donum fundat ius ad aliud vlterius donum, & in Christo fundat illud vi simpliciter infinita, ideóque essentialiter infrustrabili, esto quoduis aliud donum Dei, quatenùs est purum donum, esset absolutè separabile ab alio quouis vlteriori dono.

Ad 3. Non est contra perfectionem dominij diuini, non ipsi domino vtilis, sed solis seruis, vt possit dare donum essentialiter fructiferum, ac fructificans accipienti, ideóque conferibile sola voluntate indiuisim volente conferre fructum. Et tale donum est meritum saltem Christi.

Ad 4. Opera Christi habent quidem rationem beneficij respectu nostri, sed rationem meriti habent solum apud Deum, à quo debet rependi præmium. Vndè vt saluetur vis eorum meritoria omninò insuperabilis, sufficit si non impediantur à Deo, tametsi impediantur ab hominibus. Deindè quæ efficaciter intendit Christus, seu quæ meruit etiam quoad efficaciam, neque ab hominibus impediri valent in sensu composito talis intentionis, ac meriti. Denique remissionem peccatorum, ac gloriam, & quæ ad illas necessaria sunt, non possunt homines impedire nisi peccando, quod in Deum non cadit.

LIBER DECIMVS.

DE SACRAMENTIS IN GENERE, & in ſpecie, ac primùm de Sacram. in genere.

QVÆSTIO I.

Vtrùm Sacramentum bene definiatur: ſignum ſanctitatis ſymbolicum, practicum, à Deo pro hominibus inſtitutum?

VIDETVR non bene definiri. 1. Quia nihil accidentale, ſed ſola ſubſtantia cadit ſub definitionem dicente Philoſ. 7. Met. cap. 4. ad med. *Definitio autem eſt non ſi nomen idem, ac oratio ſignificet; omnes enim ſermones definitiones eſſent; erit namque nomen idem cuicunque ſermoni; Quare, & illius definitio erit: ſed ſi primi alicuius ſit.* Sacramentum autem non eſt primum aliquod, ſeu prima ſubſtantia, ſed concretum accidentale conſurgens ex multis non vnitis inter ſe phyſicè, ergo non eſt definibile.

2. Sacramentum ſignificat tum pignus litigantium apud Pontifices in loco ſacro repoſitum; tum iuramentum Diuini Numinis inuocatione conceptum; tum rem ſacram latentem, ac myſterioſam propter excellentiam, nec in alia ſignificatione apud probatos auctores vſurpatur. Patet autem definitionem datam in nulla ex his ſignificatione ſacramento congruere; neque poteſt eſſe bona definitio, quæ non exponit ſenſum nominis iuxta communem aliquam eius vſurpationem.

3. Propoſita definitio diſcrepat in multis à definitionibus communiter receptis, & traditis ab auctoribus præcipuis, quales ſunt Hugonis de Sancto Victore lib. 1. de Sacram. part. 9. cap. 1. *Sacramentum eſt corporale, vel materiale elementum, foris ſenſibiliter propoſitum ex ſimilitudine repræſentans, & ex inſtitutione ſignificans, & ex ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem, & ſpiritualem gratiam;* Idémque dicit breuius in ſumma tract. 4. cap. 1. Magiſtri diſt. 1. initio: *Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, eiuſdem gratiæ ſimilitudinem gerens, & cauſa exiſtens.* Diui Thomæ q. 60. art. 2. ad 2. *Sacramentum eſt ſignum rei ſacræ, in quantum eſt ſanctificans homines:* Suarez diſput. 1. ſub finem: *Sacramentum eſt ſacra, & ſenſibilis cæremonia homines aliquo modo ſanctificans, & veram animæ ſanctitatem ex inſtitutione ſignificans:* ac demum in Catechiſmo Pij V. dicitur: *Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ, viſibile ſignum ad noſtram iuſtificationem inſtitutum.* In quibus patet aliqua exprimi, & aliqua deeſſe præter ea, & ex his quæ habentur in definitione propoſita. Non licet autem definitionibus ſapientum communi conſenſu receptis quidquam addere, aut demere; ne contingat aliquid addi, aut demi rei ſignificatæ per nomen definitum; cuius vtique ſignificatio doctis, & indoctis communis retinenda omnino eſt, qualis demonſtratur ab ipſis, nec eſt innouanda pro libito vlla ex parte; maximè cum agitur de re ſacra fundamentali religionis, vbi error Logicus Theologicum, maximéque nocentem errorem, ſecum trahit.

4. Tò *Symboli*ſ*tum*, vel redundat, vel repugnat definito; ſiquidem aliqua generica ſimilitudo inter rem ſignificantem, & ſignificatam cuilibet ſigno eſt neceſſariò communis; ſpecifica verò, & adæquata ineſſe rei materiali cum re ſpirituali nequaquam poteſt.

5. Deeſt è conuerſo in definitione ratio *ſtabilis* exacta à Conink, Meracio, & aliis; tum quia ſacramenta ſunt diſcretiua Populi Dei à non Populo Dei, ideoque debent eſſe ſtabilia ſicut eſt ſtabilis Eccleſia Dei: tum quia ob defectum huius ſolius prædicati non fuerunt ſacramenta lotio pedum Apoſtolorum per Chriſtum, inſufflatio in eoſdem, & verba illa ſanatiua ſimul, ac ſanctificatiua paralitici: *, remittuntur tibi peccata tua.*

Art. 1. Reſpondetur. Tria iſta prædicata ſimilitudo ſymbolica, ſignificatio, & continentia ſanctitatis, ſunt imprimis communia omnibus antiquis, & nouis Sacramentis exiſtentibus de facto, & omnia coniunctim non niſi Sacramento ineſſe poſſunt, eadémque præeminent inter omnia alia, quæ Sacramentis conueniunt. De ſimilitudine ſymbolica ſic habet Tridentinum ſeſſ. 13. in decr. Euchariſt. c. 3. initio: *Commune hoc quidem eſt Sanctiſſimæ Euchariſtiæ cum cæteris Sacramentis, ſymboli*ſ*tum eſſe rei ſacræ, & inuiſibilis gratiæ formam viſibilem:* Vbi forma proculdubio ponitur pro repræſentatione, & imagine; ſiquidem eo ſenſu vſurpatur à Magiſtro, aliiſque Theologis antiquioribus; ex quibus eandem periodum deſumpſit Concilium. Significationem, & continentiam ſic exprimit ſeſſ. 17. can. 6. de Sacramentis: *Si quis dixerit ſacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam ſignificant, aut gratiam, &c. anathema ſit.* Licet autem Concilium loquatur de ſolis ſacramentis nouæ legis, expreſsè quidem in hoc poſteriori teſtimonio, nec admodum obſcurè in priori; nihilominus quia omnia veteris teſtamenti erant repræſentationes, & ſimilitudines imperfectæ eorum, quæ cum euangelio induxit Chriſtus Dominus, iuxta illud Pauli 2. ad Col. 17. *Quæ* (ritus Iudaici) *ſunt vmbra futurorum*, & ad Hebr. 8. 5. *Qui* (antiqui Pontifices) *exemplari, & vmbræ deſeruiunt Cœleſtium:* & c. 10. 1. *Vmbram enim habens lex futurorum bonorum*, propterea quæ de ſacramentis nouis dicuntur eadem ſubintelligenda ſunt de antiquis, licet modo imperfecto, ac vmbratili.

Art. 2. Præterea Auguſtinus epiſt. 23. paulò ante finem, vſque adeò adhæret rationi ſymboli in ſacramentis, vt dicat: *Si enim ſacramenta quandam ſimilitudinem earum rerum, quarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent:* & immediatè ſubiungit *ex hac ſimilitudine* (coniuncta vtique cum inſti-

tutione diuina, *plerumque etiam ipsarum rerum nomina accipite sacramenta.* Vnde viterius infert fidem vsurpari posse, ac de facto vsurpari pro baptismo, qui est sacramentum fidei. Eadem ratione Alexander p.4. q.2. mem.3. art. 3. lib. *respondeo, quod sacrificia,* in principio, & fine docet non omnia habere aptitudinem ad significandam rem sacram, ac proinde, nec vt ordinentur in rationem sacramenti. Alexandro, cæterisque Theologis præiuit Magister loco citato, dicens: *Sacramentum eius rei similitudinem gerit, cuius signum est; si enim sacramenta non haberent similitudinem rerum, quarum sacramenta sunt, propriè sacramenta non dicerentur.* Iam sacramentum, prout de ipso agitur in præsenti, includere rationem signi sanctitatis, notius est ex Magistro, D. Thoma, aliisque Theologis in principio huius tractatus, quàm vt confirmari debeat adductis sigillatim auctoritatibus. De causalitate non ità omnes conueniunt, sed ea firmabitur q. 19. & sequentibus.

Art. 3. Ista porrò tria prædicata ità esse sacramentis omnibus communia, vt solis sacramentis omnia coniunctim inesse possint; eadémque esse præcipua inter omnia, quæ iisdem vniuersaliter insunt, apparet satis ex testimoniis productis in tertia ratione dubitandi, & ex Tridentino nuper explicato, exque aliis huiusmodi obuiis apud P P. & Theologos. Vbicunque enim agunt de sacramentis non secus, ac locis indicatis ea exponunt, & ab omni eo, quod sacramentum non est, distinguunt per tria ista prædicata, exprimendo ea omnia, aut aliquo eorum expresso, & subintellectis aliis: quod argumento est nomine sacramenti ea solum comprehendit, quibus ea prædicata conueniunt: eadémque prædicata præeminere cæteris, quæ sacramentorum propria sunt. Alias enim Concilia PP. ac Theologi distinxissent sacramenta à non sacramentis per ea, quæ sunt his, & illis communia; & indè potissimum ea celebrassent, commendassentque fidelibus, vndè sunt minoris momenti, quorum neutrum absque absurditate dici potest. Illustrabitur deindè ampliùs, & confirmabitur istorum prædicatorum præeminentia quidem q. 11. Vis verò distinctiua ab omnibus aliis, quæ sacramenta non sunt q.24.& 25.

Art.4. Cum igitur vnumquodque legitimè definiatur per sua prædicata præcipua, ac proindè primò, discretiua eiusdem à cæteris omnibus, atque nomine quidditatis intelligatur, quod in vnoquoque est primum, & radix cæterorum conuenientium eidem, atque repugnans omni, quod non est ipsum, patet legitimam esse definitionem sacramenti per rationem signi sanctitatis symbolici, & practici; id est per similitudinem sanctitatis symbolicam, significantem, & inducentem existentiam eiusdem. Quod additur; *à Deo pro hominibus institutum,* non est omninò necessarium. Cum enim signum ex conceptu suo sit aliquid sensibile, ac materiale, vt liquet ex definitione Augustini lib. 2. de doctr. cap. 1. *Quod præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud ex se facit in cogitationem venire*; atque quod est huiusmodi fingiturque ex parte termini rei spiritualis, ad homines ex sua natura pertineat, posita ratione signi sanctitatis in definitione sacramentorum, eo ipso ponitur realiter in eadem, illa esse pro hominibus instituta. Similiter quia enti naturali, ac materiali nequit inesse significatio, & continentia sanctitatis, nisi ex voluntate diuina, expressis his duobus prædicatis, dicitur re ipsa institutio diuina. Additum nihilominùs vtrunque est; tum maioris claritatis gratia; tum maximè quia expressio diuinæ pro hominibus institutionis excitat in animo maiorem de cæteris prædicatis æstimationem, & diuinæ in nos beneficentiæ efficaciorem memoriam, adeoque confert plurimum ad expressionem perfectionis propriæ sacramentorum, & finis ob quem existunt, tum denique ob nonnullorum contentiones de connexione priorum illorum prædicatorum cum istis posterioribus.

Art. 5. Definitio in hunc modum exposita, ac stabilita, est vlterius exponibilis per istas alias conuertibiles cum ipsa, vt innotescat clarius quæst. 11. 1. *nempe signum symbolicum sanctitatis, ad existentiam homini per hominem significandam, & conferendam, eleuatum à Deo. 2. Signum ad hominis per hominem; tum institutionem spiritualem speculatiuam, & practicam; tum sanctificationem à Deo institutum. 3. Humana cæremonia sanctitatis naturam ex se referens, eiusdemque existentiam significans, ac inducens ex institutione Dei: 4. Signum discretiuum populi Dei per eius illuminationem sanctificatiuam, seu sanctificationem illuminatiuam*: Sunt, inquam, conuertibiles cum definitione data; quia prima est ferè synonima cum illa; tres verò reliquæ differunt ab eadem præcisè, quatenus exponunt naturam rei à posteriori per proprietates fundatas in illis aliis tribus prædicatis nihil ante se præsupponentibus, ideoque constituentibus potissimam definitionem.

Ad 1. Scopus Aristotelis in eo loco est; sicut esse, primo ac principaliter dicitur de solis primis substantiis, ità de solis eisdem primo, ac principaliter efferri definitiones propriissimè tales per genus, & differentiam: cæterum sicut esse dicitur nihilominus propriè, & sine metaphora de accidentibus, & concretis quibusuis accidentalibus ex mera plurium aggregatione consurgentibus; ita de iisdem admittit definitiones propriè, & sine metaphora tales, licet secundarias per prædicata eorum essentialia, id est prima, & discretiua ab aliis collecta in genus, & differentiam, si hæc adsit simplex; sin minus, vt accidit in re nostra, in multiplicem differentiam non mutuò subalternam; solúmque penitus excludit à ratione definitionis propriæ orationes descriptiuas naturæ rerum per accidentia earum, seu per proprietates accidentales, aliósque significandi, aut circumloquendi modos, præsertim metaphoricos, non attingentes primam reliquorum omnium radicem, circa quod videri potest accurata expensio Philosophi apud Vasquez in præsenti disput.128. toto cap.2.

Ad 2. Voces pendent ab humana voluntate, quoad suam significationem, & applicationem ad has, vel illas res, eáque propter existente nouitate in rebus nondum habente nomen, licet nouam vocem fingere: aut nouum vocis antiquæ deuinctæ iam olim rei simili, vsum inducere pro illa significanda. Atque hoc secundum est accommodatius, quando nouitas est supernaturalis; quandoquidem res supernaturales; non nisi ad modum rerum naturalium concipere valemus, ad quem concipiendi modum procliuiter manuducit vox ad significandum rem supernaturalem traducta ex re naturali assimili. Cum ergo significatio, & causalitas sanctitatis indita rebus materialibus fit occulta, & sacra, iure suo vsi sunt Theologi, & optimo consilio fecerunt, dum tali effectui significando applicarunt vocem, *Sacramentum*, prædictum antèà significatione rerum aliquatenus assimilium, quæ recensentur in obiectione. Atque ista facultate innouandi voces, aut vocum antiquarum significationem vsi semper sunt cum laude aliarum etiam inferiorum, ac purè naturalium facultatum professores, teste Cicerone lib. 3. de Finibus.

Ad 3. Hugo de Sancto Victore, & Magister eadem omnia, & sola exprimunt, quæ in nostra definitione

tione adhibentur, vt patet, sublata contentione, quæ foret inepta de superficie vocalium, aut summo rigore significationis. In definitione Catechismi, dum exprimitur institutio diuina secundum se, docetur re ipsa ratio signi perfectissimi, & humanæ intelligentiæ summè accommodati; quatenùs opera Dei sunt vnumquodque in suo genere perfectissima, & ad fines intentos summè accommodata. Signum autem rei sacræ perfectissimum, & humanæ intelligentiæ summè accommodatum est, quod ex analogia sibi innata præditum est vi speciali manuductionis intellectus ad rem significatam. Idem dico quoad eandem partem de definitione Suariana. 1. Quod in ea additur. *Sacra, ac sensibilis cæremonia*: non tam exprimit rationem quidditatiuam, quam proprietatem sacramenti in eo fundatam, quod sacramentum sit signum sanctitatis ex institutione homini ab homine exhibitum. Quia actio exterior ad sanctificationem hominis extrinsecus ordinata, eo ipso habet rationem sacræ, ac sensibilis cæremoniæ. Quare in nostra definitione adest ratio à priori eius particulæ, & re ipsa eadem particula. In definitione Diui Thomæ, nemo est qui non aduertat aliquid esse subintelligendum præter ea, quæ ab eo exprimuntur. Aliqui, vt Vasquez, volunt signum sanctitatis subintelligi verum, idque à Deo institutum, in quo includitur, vti modo dicebatur, ratio symbolici. Alij, vt Suares, & Valentia, subintelligunt rationem practici. Ego vtrumque subintelligendum puto, idque ex mente ipsius Sancti Doctoris, vt colligitur ex eodem in 5. dist. & art. 1. in fine responsionis ad primam quæstiunculam, ac deinceps; ibi enim latè, & distinctè exponit, & approbat omnia, quæ à nobis dicta sunt, eadémque non obscurè colligi possunt ex iis, quæ post illam definitionem obiter tantum datam, nec admodum claram adiiciat art. 6. eiusdem illius quæst. 60.

Ad 4. Similitudo symbolica, seu analogica consistit in quâdam proportionalitate, ratione cuius res inferioris ordinis excitare valet memoriam rei ordinis superioris, & ad eius vlteriorem deindè cognitionem iuuare. Eiusmodi autem proportionalitatem cum effectibus sacramentorum non habent promiscuè res omnes.

Ad 5. Nullum sacramentum est in se stabile, ac diù permanens, sed quàm citissimè transit vna dempta Eucharistia, quæ nec ipsa est durationis valdè magnæ. Quod autem sacramentum intrinsecè postulet procedere à causa, vel serie causarum inuicem, saltem vagè, connexarum, valente proximè per longum tempus iterum, atque iterum illud perficere; adeóque vnum quoduis sacramentum sit intrinsecè diuturnum quoad speciem, in primis non admodum efficaciter demonstratur verum esse. Deinde vt verum sit; nec stabilitas, nec instabilitas pertinent ad conceptum quidditatiuum cuiusque rei, sed sunt proprietates in aliquo priori prædicato fundatæ. Ob quam rationem præmittuntur nonnullæ aliæ sacramentorum descriptiones, potius, quam definitiones, per eorum varias proprietates, expositæ. Quod attinet ad primam stabilitatis sacramento essentialis probationem; sicut de facto instituta sunt signa discretiua populi mutanda ex natura rei post longum tempus, succedente nouo post vetus testamentum; ita institui posse videntur eiusmodi signa, quæ intra breue tempus ex natura rei euanescant: sicut si in fine mundi, propter speciales tunc angustias populi Dei, speciale aliquod sacramentum instituerentur; ità vt populus Dei ex natura rei habeat semper aliqua signa discretiua sui; sed non necesse sit semper, aut longo tempore ea perseuerare. Altera probatio deficit, quia adducit exempla signorum sanctitatis non significantium ex præsupposita institutione, nec ex se præcisè, sed ex natura rei ob circumstantiam personæ operantis, aliásque illi adiunctas.

QVÆSTIO II.

Vtrùm ratio Sacramenti sit vniuocè communis antiquæ, & nouæ legis Sacramentis.

AFfirmant Suarez, Vasquez, Cardinales de Lugo, & Bellarminus, aliique moderni passim. 1. Quia Concilium Florentinum in instructione Armenorum lib. quinto Ecclesiasticorum: & Tridentinum sess. 7. can. 2. Sacramenta antiquæ legis ore pleno appellant sacramenta absque vllo addito diminuente, non secus, ac sacramenta nouæ legis: Ergò vtraque æquali proprietate, ac proindè vniuocè sunt sacramenta.

2. Florentinum ibidem hoc solum discrimen assignat inter vtraque, quod antiqua non conferebant gratiam, eam verò conferant noua; cùm si vniuocè non conuenirent hoc potissimum debuisset assignari discrimen; alia esse vera, & simpliciter sacramenta; alia secundum quid tantùm, & adumbrata.

3. Quod antiqua sacramenta solam conferrent sanctitatem legalem, & externam; internam verò, & veram conferant noua; solum probat effectibus vtrorumque non esse vniuocè communem rationem sanctitatis, non tamen rationem causæ sanctitatis, non esse vtrisque sacramentis vniuocè communem: Quandoquidem vtralibet alterutram sanctitatem, eodem prorsùs modo conferunt. Qua de causa actioni productiuæ accidentis, & quæ producit substantiam est vniuoca ratio actionis, etiam apud eos, qui putant rationem entis non esse vniuocam, sed analogam substantiæ, & accidenti. Cætera autem sacramenti; præter causalitatem sanctitatis, esse vtrisque sacramentis vniuocè communia, nemo dubitat.

4. In definitione sacramenti ponitur disiunctiuè sanctitas quatenus causata pro legali, vel interna, vt vult Suarez; atque alteram partem disiuncti participant ex æquo alterutra sacramenta. Deindè per vtraque sacramenta significatur practicè vera sanctitas, vt infallibiliter conferenda siue de præsenti, quod fit per sacramenta noua, siue de futuro, quod fiebat per antiqua. Quæ differentia non variat rationem practicæ significationis, & veræ donationis, ac collationis secundum se, vt contendit Cardinalis de Lugo: sicut in propositione, siue sit de præsenti, siue de futuro, non propterea est diuersa ratio veritatis.

5. Causalitas sanctitatis, seu ratio sanctificationis non est de conceptu sacramenti, vt sic, & in communi, vt contendit Vasquez, sed sola significatio sanctitatis; Siquidem prima definitio sacramenti secundum suum abstractissimum conceptum apud Magistrum dist. 1. Est *signum rei sacræ*, & apud Diuum Thomam vbi supra vnica definitio est *signum rei sacræ in quantum est sanctificans homines*; atque istæ definitiones sunt communiter admissæ. Certum autem est, rationem signi veræ sanctitatis esse vtrisque sacramentis vniuocè communem.

6. Si circumcisio, & similia veteris legis tantum analogicè, & secundariò sacramenta dicerentur; eodem iure, & modo, ac illa dici possent sacramen-

ta, iuxtà theologicam sacramenti vsurpationem, tota biblia, & quæuis eius pars, transitus maris rubri, serpens æneus, & quæcunque alia fuerunt signa præfiguratiua Christi, & gratiæ ab eo communicatæ: immò & sacramentalia omnia vetera, & noua, quia hæc omnia & similia habent relationem aliquam ad sanctitatem cum aliquali significatione symbolica ipsius. Est autem absurdum consequens.

Art. 1. Respondetur. Quæ significantur vno nomine relatiuè ad aliquod vnum, atq; ad illud referuntur secundum diuersum relationis modum, analogicè tantùm conueniunt in ratione significata per nomen. Quia partim in illa conueniunt, & partim differunt, vt habetur ex D. Thoma. 1. part. q. 4. art. 3. & quæst. 13. art. 5. & 6. & alibi passim cum Aristotele & aliis communiter. Quæ autem sub nomine sacramenti theologicè sumpti comprehenduntur, significantur relatiuè ad rem sacrã sanctificantem homines, vt signa illius, & causæ; atque ad eam diuersimodè referuntur sacramenta vetera, & noua. Quia sanctitas, quæ propriè, & simpliciter conferebatur per sacramenta veteris legis, non erat nisi sanctitas secundum quid. Nihil enim erat aliud, quàm sacratio exterior, seu idoneitas, & habilitatio ad bonum aliquod proprium Ecclesiæ, compossibilis cum peccato, & statu damnationis, atque ad statum oppositum remotè tantum disponens. Sanctitas verò propriè, ac simpliciter talis reddens hominem Deo gratum, purum à peccato, & dignum vita æterna, nec conferebatur per eadem sacramenta, nec in illis, vt in causis continebatur, nisi secundum quid, ac remotè; cuius oppositum conuenit sacramentis nouæ legis, vt constabit q. 20.

Art. 2. Patet autem secundum modum longè diuersum referri ad sanctitatem, vt causas ipsius ea, quorum alterum est causa propria simpliciter, ac propriè talis respectu sanctitatis simpliciter itidem, ac propriè talis: alterum verò, vel est causa tantum secundum quid sanctitatis simpliciter, ac propriè talis, vel est causa simpliciter quidem, ac propriè, sed sanctitatis secundum quid talis. Ergò ratio sacramenti analogicè tantum est communis sacramentis antiquæ, & nouæ legis. Quapropter sacramentum, vt docet D. Thomas in 4. dist. 1. art. 1. quæst. 3. ad 5. non diuiditur per sacramenta veteris, & nouæ legis, sicut genus per species, sed sicut analogum in suas partes, vt sanum inhabens sanitatem, & signans eam. Idem indicat 3. part. quæst. 62. art. 12. ad 1. Eiusdem sententiæ sunt Magister, & Bonauentura, Scotus, & alij in eadem dist. 1. Nec non Alexander, Becanus, & alij.

Art. 3. Confirmatur, quia D. Paulus, vt expendetur in dicta quæst. 20. Sacramenta vetera appellat infirma, & egena elementa comparatione sacramentorum nouæ legis. Quod in vniuocè conuenientibus minimè cadit, vbi ratio generica prævalet differentiæ specificæ, vti accidit in sacramentis habentibus pro genere respectum ad gratiam sanctificantem; & ex ratione insuper differentiali solùm ad peculiaria auxilia gratiæ actualis.

Ad 1. Etiam Galenus, & alij Medici ore pleno dicunt sana medicamenta, quibus inducitur sanitas; indicia quibus demonstratur; cibos, quibus conseruatur; & tamen ratio sani est, illis, & habenti formaliter sanitatem, tantùm analogicè communis. Quod ergo idem fiat circa sacramenta antiqua, nihil magis obesse potest assertæ analogiæ. Ratio est, quia nihilominus erant sacramenta propriè quatenùs. Tò *propriè* opponitur metaphorico, ac omninò translatitio, licet non, vt opponitur diminutiuo significati, quo ad aliquid. Cæterum Florentinum clarè docet ibidem, magnum esse discrimen inter sacramenta antiqua, & noua, idemque innuit non obscurè Tridentinum ibidem. Quod ad assertionem analogiæ maximè inclinat.

Ad 2. Idem est dictu re ipsa, sacramenta antiqua non contulisse gratiam, & noua conferre, atque vtraque analogicè tantum conuenire; vt apparet in nostro fundamento. Nec in Conciliis quærendi sunt termini omnes Scholastici.

Ad 3. Quidquid sit de actione, vt sic, certè conceptus actionis formaliter, quatenus est productiua entis, non est vniuoce communis actioni productiuæ substantiæ, & quæ producit accidens; si his non est vniuoce communis ratio entis. Quia tanta necessariò est disconuenientia inter causas, siue vt quo, siue vt quod, quatenus continentes aliquos effectus, quanta est inter effectus contentos. Ergo eadem ratione, esto conceptus signi practici, aut seorsim conceptus signi, vel conceptus causæ sit vniuoce communis vtrisque sacramentis; tamen conceptus signi practici sanctitatis, nequit esse vniuoce communis vtrisque.

Ad 4. Genus non benè definitur per rationes differentiales suarum specierum, etiam disiunctiuè significatas, quia non benè explicatur, quod est notius, per minus notum; atque genus est notius speciebus. Et quia in definitione speciei poneretur bis sua ratio differentialis, primò disiunctiuè, deinde determinatè; siquidem definitio speciei includit definitionem generis, & superaddit determinatè suam rationem differentialem. Præterea ad vniuocationem duorum non sufficit alteri conuenire vnam partem disiuncti, & alteri alteram partem. Quia est de conceptu vniuocationis, vt idem secundum eandem rationem vtrisque conueniat. Quod additur de vera collatione veræ sanctitatis per sacramenta antiqua, & noua cum sola differentia temporis præsentis, & futuri, falsum omninò est, docentibus Florentino, & Tridentino, hæc continere, & conferre simpliciter, illa non, vt dicetur q. 19. & 20.

Ad 5. Signum rei sacræ omninò speculatiuum, nullius designatiuum personæ nulli vtile, à quolibet indiscriminatim institutum, non infallibile, non discretiuum populi Dei, nullum dicens ordinem ad sanctificationem hominis determinati, nullam continens promissionem diuinam, ad quæ omnia est indifferens ratio signi rei sacræ secundum se nullo alio superaddito, aut subintellecto. Tale, inquam signum, inconfessò est apud omnes, non exprimere adæquatè rationem sacramenti theologicè, ac dogmaticè sumpti apud Catholicos, & prout de illo agitur in præsenti. Quare quod dicitur prima definitio Magistri; vel est pura quædam generalis expositio quoad quid nominis; vel certè non subsistit, nisi aliquo alio subintellecto, vt aduertit D. Thomas in eum locum quæstiuncula prima citata in fine corporis, & liquet clarè ex contextu sequenti ipsius Magistri; ac proinde ex illa definitione, seu quasi definitione nequit deduci vniuocatio intenta quoad conceptum adæquatum sacramenti. Idem dico de D. Thoma, qui & ipse signum rei sacræ sanctificantis accipit pro signo sanctificatiuo, ideóque practico, & causatiuo rei significatæ. Constat hoc clarè ex eadem quæstiuncula ad 3. vbi rationem ob quam, serpens æneus de quo numerorum 21. non fuerit sacramentum, reddit his verbis: *dicendũ quod quamuis serpens æneus esset signum rei sacræ sacrantis, non tamen in quantum sacrãs est actu, quia non ad hoc adhibebatur, vt aliquis sanctificationis effectus perciperetur, sed solũ effectus exterioris curationis, & similis est ratio imaginis crucis, quæ ponitur tantùm ad repræsentandum.* Ergo signum non sanctificatiuum non

est

est vllum sacramentum, neque nouum, neque vetus apud D. Thomam. Idem clatè docet ibidem sæpè, præsertim quæstiunc. 3. & 4. & maximè ad 1. quartæ, quæ incipit: *Dicendum quod sacramentum est causa, & signum.*

Ad 6. Antiquæ repræsentationes Christi, & eius gratiæ, quæ communiter non dicuntur, nec reuerà sacramenta fuere, non adhibebantur, vt aliquis sanctificationis effectus, ex illis secundum se perciperetur, vt modo dicebat Diuus Thomas de serpente æneo; sed præcisè ad repræsentandum; idémque dicitur de sacra Scriptura. Iam sacramentalia non significant practice rem sacram significantem; sed solam disponentem ad sanctificationem, vt dicetur infrà q. 36. ex D. Thoma, & aliis. Ergò neque de iis, neque de aliis similibus est eadem ratio, atque de circumcisione, & similibus, vt dicantur analogicè sacramenta. Agetur verò deinceps ex professo de præcipuo analogato, nempe de sacramentis nouæ legis, & obiter de antiquis; idque primum in genere, deinde in specie.

QVÆSTIO III.

Vtrùm omnia Sacramenta constent rebus, & verbis, tanquam materia, & forma?

VIdetur non constare. 1. Ex Durando, quia sacramentum pœnitentiæ perficitur exterius, ac sensibiliter sola confessione pœnitentis, & absolutione ministri, & vtraque constat solis verbis.

2. Ex eodem: Sacramentum matrimonij perficitur aliquando per solos nutus, & tunc sine verbis; vt plurimum verò per verba, & tunc sine re distincta à verbis.

3. Ex Soto, & aliis, Sacramentum Eucharistiæ perseuerat post desitionem verborum Ergo non constat verbis, tanquam forma.

4. Vt sacramenta omnia constarent rebus, & verbis; non tamen tanquam materia, & forma. Quia neutra sunt ex alteris recipiuntur. Certè verba non possunt habere rationem formæ, quia habent minorem perfectionem, quam res; cùm tamen forma cuiusque compositi sit pars eius perfectior, dans illi speciem.

5. Antiqua sacramenta præcesserunt, vt exemplaria nouorum, atque illa verbis nequaquam constabant, vt mox dicetur. Ergo verba ad nullius sacramenti substantiam pertinent, etiam cùm adsunt.

Art. 1. Respondetur. Certum primò est, sacramenta antiqua solis rebus, & non etiam verbis constitisse. Colligitur ex 17. Gen. 12. Exodi, & 8. Leuitici, vbi præscribuntur ritus circumcisionis agni Paschalis, & ordinationis Sacerdotum absque vlla verborum mentione. Adhibetur quidem Leuit. 4. oratio vocalis in sacrificio pro expiatione peccatorum; sed erat purè precatoria, non perfectiua, ac essentialiter constitutiua sacrificij; quia non adhibebatur in eo, cùm offerretur pro ipso sacerdote Præterea est probabilius tale sacrificium non fuisse simul sacramentum, quia erat signum sanctitatis, qua Deus est in se sanctus, & cultu dignus; non sanctitatis, quæ indè ab aliquo homine perciperetur ex opere operato.

Art. 2. Certum rursus est negari minimè posse, quin omnia sacramenta nouæ legis aliquo modo constent rebus, & verbis tanquam materia, & forma. Audiatur Eugenius 4. in Decreto pro instructione Armenorum, quod habetur sub finem Concilij Florentini in lib. supra citato 5. *Ecclesiasticorum*, vbi enumeratis omnibus nouæ legis sacramentis subiungit sic: *Hæc omnia sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia: quorum si aliquid desit, non perficitur sacramentum.* Vbi si solum diceretur, sacramenta omnia perfici rebus, & verbis, sicut dicitur perfici persona ministri cum intentione; non propterea sufficienter deduceretur vtrisque illis constitui intrinsecè; deducitur tamen efficaciter ex eo, quod addit: *perfici rebus tanquam materia, & vocibus, tanquam forma.* Quia materia, & forma ex vniformi apud omnes vsu significant determinatè partes intrinsecè constitutiuas totius; cuius dicuntur materia, & forma. Constant igitur intrinsecè omnia sacramenta nouæ legis rebus, & verbis.

Art 3. Certum denique est sacramentum esse totum quoddam morale constans ex partibus moraliter tantum inter se vnitis, ob vnitatem voluntatis ordinantis illas simul sumptas ad vnum finem ac effectum indiuisim per ipsas inducendum. Vndè ad verificanda superiora illa verba Concilij iuxtà eius mentem, non solum necesse non est, physicam aliquam vnionem res inter, & verba ponere, sed neque necesse est ponere in singulis sacramentis res, & verba inter se realiter, ac formaliter distincta. Quæ autem talia sunt non sortiuntur rationem materiæ, & formæ, iuxtà summum rigorem, ac proprietatem grammaticalem harum, & illarum vocum, sufficit si res, & verba moraliter saltem, & æquiualenter reperiantur, eisque secundum munus proprium ipsorum, quatenùs pertinentium ad sacramentum, insit aliquod prædicatum ex iis, quæ sunt præcipua in materia, & forma physicis. Vtrumque aduertunt Conink, & Tannerus in præsenti cum D. Thoma, Bellarmino, & aliis communiter: colligiturque ex eodem Concilio. Quia si ageret in rigore metaphysico, non potuisset distinguere res à verbis, quæ & ipsa sunt res quædam. Et multò minùs ibidem §. *septimum est sacramentum*; potuisset dicere: *causa efficiens matrimonij regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Quod perinde est ac dicere; non semper, ac necessariò effici per verba; atque hoc contradiceret definitioni generali superius positæ, & nuper hic prælatæ, nisi verba æquiualenter etiam, ac moraliter tantum talia in ea intelligerentur. Vnde patet aditus ad rationem materiæ, & formæ eodem modo subintelligendam, ac explicandam. Sumptis autem hoc modo rebus, & vocibus, materia, ac forma, non est difficile tueri definitionem illam vniuersalem Concilij, & conclusionem inde deductam, vt patebit ex solutione difficultatum.

Ad 1. Confessio pœnitentis quatenus exprimens peccata, supra quæ cadit absolutio, non inidoneè dicitur res, & materia sacramenti comparatione absolutionis. Quia verba pœnitentis ex intentione ipsius, vt talis, non adhibentur primariò, & formaliter ad exprimendos præsentes ipsius actus internos, & conceptus; sed ad exprimendam malitiam præteritorum peccatorum; & quatenùs æquiualent immediatæ exhibitioni, atque ob oculos positioni eorundem peccatorum secundùm se, quatenùs sunt operationes quædam, siue oris, siue manus, siue cordis contra legem Dei, possuntque absolutè loco verborum adhiberi nutus; ac proindè hi sunt æquiualenter verba, atque è conuerso. At verba absolutionis adhibentur formaliter ad munus, quod est propriissimum, ac primarium verborum, iuxta institutionem suam naturalem; nempè ad exprimendos actus internos loquentis, nec sunt supplebilia per aliam rem. Ergò possunt priora verba vicem,

& nomen rerum moraliter subire comparatione posteriorum.

Ad 2. Verba, & nutus illis æquiualentes, quibus perficitur matrimonium validum, æquiualent traditioni, & acceptationi realiter distinctis. Et quia traditio in aliis contractibus, saltem vt plurimum, & per se, est quid purè physicum à verbis distinctum, nec verbis substitutum; acceptatio verò è conuerso saltem vt plurimum, & per se fit per verba, aut aliquid verbis substitutum; propterea verba matrimonialia, quatenus habent rationem traditionis nomine rerum moraliter, & æquiualenter censentur, nomine autem verborum, quatenus habent rationem acceptationis.

Ad 3. Verba consecrationis postquam desinunt esse formaliter, ac physicè, perseuerant nihilominus virtualiter, ac moraliter per physicam, & veram perseuerantiam alicuius sui effectus, & quatenùs sic perseuerantia constituunt intrinsecè Sacramentum Eucharistiæ, quamdiu quo ad cæteras partes physicè, ac formaliter perseuerat. De quo sicut, & de duplici superiori responsione dicetur fusius in loco.

Ad 4. Pars cuiusque compositi magis indifferens ad alteram partem, quàm hæc sit ad illam dicitur materia; forma verò, hæc alia magis determinata. Est etiam proprium formæ, vt sit præstantior, quàm materia. Quoad vtrumque comparantur partes omnes inter se, secundum eam rationem, sub quà pertinent ad totum. Iam ad sacramentum confluunt eius partes sub ratione signi symbolici; atque sub hac ratione verba habent maiorem determinationem, perfectionémque longè maiorem. Maiorem quidem perfectionem, quia, vt dicit August. lib. 2. de doctrina Christ. cap. 3. *Verba obtinent principatum ante omnia signa.* Atque hinc sequitur maior determinatio, quia perfectius signum est, quod maiori cum determinatione repræsentat rem significatam. Ex defectu enim significationis prouenit confusio, seu confusibilitas significati cum aliis, & indiscernibilitas ab aliis ex vi signi. Idem patet ex enumeratione partium. Quia aqua, quæ est materia baptismi est ex se indifferens ad abstergendum, & refrigerandum. At verba, quæ illi adiunguntur habent de se determinationem ad emundationem animæ, & macularum exterſionem, qui est effectus determinatè per baptismum significatus. Accusatio sui, quam diximus rem in sacramento pœnitentiæ, est indifferens ad humiliationem, conciliationem, damnationem, & condonationem; atque ad hanc vltimam, qui est effectus eius sacramenti determinatur per verba absolutionis; Haud aliter in matrimonio acceptatio ex conceptu suo præsupponit traditionem; & complet, tanquam vltima determinatio, coniunctionem, & adiudicationem rei traditæ respectu acceptantis; & similiter in aliis omnibus contingit. Qua ratione dixit Augustinus tr. 80. in Ioan. *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*: nempe accessio per se est magis determinati ad magis indifferens. His igitur de causis satis idoneè dicuntur res quidem materia sacramenti; formæ verò verba; licet alia propria materiæ, & formæ physicæ illis desint.

Ad 5. Antiqua sacramenta comparantur cum nouis tanquam imperfectum, & inchoatum cum perfecto, & absoluto, nec dicuntur exemplaria nouorum, nisi impropriè, quatenus præexistere cum aliqua similitudine, & vi inductiua posteriorum. Imperfectius autem necesse est, vt careat ea parte, ratione cuius præcellit, quod est perfectius. Porrò verba sunt ea pars, ratione cuius præcellit vis significatiua sacramentorum nouæ legis. Nempè quod dicit Tridentinum sess. 14. decreto de Sacramentis pœnitentiæ, & extremæ-Vnctionis cap. 3. initio: *Formam Sacramenti pœnitentiæ esse in qua præcipua ipsius vis sita est*; de reliquis etiam sacramentis suo modo verificatur, quoad præstantiam significandi, vt apparet ex modo dictis. Idem Concilium ibidem cap. 2. initio, clarè in eodem sacramento adstruit, & in reliquis nouæ legis non obscurè supponit, materiam, & formam intrinsecè constitutiuas eorum, dum dicit: *præterquam quod materia, & forma, quibus sacramenti essentia perficitur, longissimè dissident.*

QVÆSTIO IV.

Vtrùm materia, & forma Sacramentorum sint inuariabiles.

VIdentur non esse. 1. Ex Caluino, quia verba quorum est vsus in perficiendis sacramentis non pertinent ad eorum essentiam, & causalitatem, sed sunt concionatoria, solumque pertinent ad eruditionem, & ad excitandam fidem suscipientium. Colligitur primo ex illo ad Ephes. 5. 26. de Christo, & Ecclesia: *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*; id est doctrinæ, & concionis, vt interpretatur Diuus Hieronymus in eum locum. Deinde ex Matth. 28. 19. *Docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*: vbi ministro baptismi quatenus loquenti solùm commendatur doctrina, & consequenter, vt dum baptizat, aut lauat solùm doctrinaliter proponat, ac exponat nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Denique ex illo August. tract. 80. in Ioan. *Vndè ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?* Ergò verba in sacramentis non conferunt ad existentiam gratiæ præcisè secundùm se, & per immediatam causalitatem, sed solùm quatenùs excitant fidem. Excitatio autem fidei, & eruditio audientium multiplici verborum genere æquè benè præstari potest: nec est deuincta determinatis vllis, ac inuariabilibus verbis. Ergò formæ sacramentales sunt variabiles, pro libito ministri, sicut verba aliarum concionum.

2. Concilium Tridentinum reddidit inualidum matrimonium clandestinum sine præsentia testium, & Parochi, contractum, quod tamen ante concilium erat proculdubio validum. Varietas autem circa valorem sacramenti, est varietas circa substantiam ipsius ac proindè circa materiam, & formam secundum se, & non solùm secundum accidens. Ergò auctoritate, Ecclesiæ induci potest nouitas, & variatio circa materias, & formas sacramentorum.

3. In eodem sacramento possunt Principes temporales non minùs, quinimò à fortiori, & multò magis, similes nouitates quoties, & quales libuerit inducere. Quia contractus matrimonij est aliquid secundum se, naturale, ac temporale, substans auctoritati Principum temporalium, non minùs, aut alia ratione, quàm cæteri contractus naturales, ac temporales, variabiles, quoad substantiam iuxtà eorum voluntatem. Nec enim supernaturalia commendata auctoritati Ecclesiasticæ inducta sunt per Christum cum iactura Principum temporalium circa ea, quæ antecedenter illis suberant, vti suberat contractus matrimonij; & est res magni momenti ad temporalem reipublicæ directionem.

4. Ecclesia sola sua auctoritate induxit nouam materiam pro sacramento Ordinis. Quia olim Diaconus ordinabatur per solam manuum impositionem, vt materiam, certè absque exhibitione Euangeliorum, vt patet exemplo Sancti Stephani ordinati, cùm

cùm nondum essent scripta euangelia; quorum tamen sola exhibitione, tanquam materia peracta postea semper est eadem ordinatio. Quid quod Ecclesia Latina, & Græca hodieque dissident circa materiem huius sacramenti. quandoquidem Græci sola manuum impositione vtuntur, tanquam re, & materiam in ordinatione tam Diaconi, quam Præsbytori: Latini verò diaconatum conferunt exhibitione euangeliorum, & præsbiteratum porrectione panis, & vini cum calice, & patena. Cui dissidio nullus esset locus, si omnis materia sacramenti esset inuariabilis per auctoritatem Ecclesiæ. Neque verò dici potest in alterutra Ecclesia Latina, aut Græca ordines sacros nulliter conferri.

Art. 1. Respondetur. Ponendum pro certo est, materiam, & formam sacramentorum, quatenus determinatas à Christo illas instituente, non esse variabiles vlla humana Ecclesiastica, aut sæculari auctoritate. Hæc est omnium catholicorum sententia definita à Concilio Florentino in §. *quinto Ecclesiasticorum* superius citato: & à Tridentino sess. 21. cap. 2. doctrinæ de communione, initio: *declarat*, ait, *hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret, vel mutaret*, &c. Nomine autem substantiæ intelligit materias, & formas, vt liquet ex fine quæstionis præcedentis. Ratio est, quia solus Deus impertiri potest significationem practicam causatiuam gratiæ, rebus, & verbis naturalibus, vt dicetur quæst. 10. Vnde si rebus, & verbis ab eo determinatis alia substituerentur per auctoritatem humanam; eò ipso euaneseeret ratio sacramenti. Quia subsistere non posset vis significatiua, & causatiua gratiæ.

Art. 2. Non tamen pro omnibus sacramentis eandem rerum, verborumque determinationem vniformiter constituit Christus dominus: Nam in sacramento Matrimonij sufficiunt quælibet verba, & quælibet nutus exprimentes consensum internum mutuum. In aliis sacramentis determinatè requiruntur voces articulatæ, & humano ore prolatæ; tamen possunt physicè, quoad sonum, numerum, & quantitatem syllabarum, dummodo significatio naturalis insit ea, quæ à Christo præscripta est. Similis existit diuersitas, quoad res, quia pro quibusdam sacramentis necessaria est vnitas materiæ specifica atoma; pro aliis non est necessaria, pro aliis non sufficit. Exemplum primi habetur in baptismo iuxta communem sententiam; requiritur enim vera aqua naturalis, nec sufficit congelata: Exemplum secundi, & tertij habetur in sacramentis pœnitentiæ, & Eucharistiæ. Pro pœnitentia enim requiritur dolor internus, & confessio externa, & vtralibet potest multipliciter specie differre. Pro Eucharistia est necessarium vinum de vite, quod ex communi opinione est multiplex specie; & consequenter species accidentales ex eo relictæ non sunt omnes eiusdem infimæ speciei.

Art 3. Regula generalis est, materias, & formas cuiusque sacramenti debere conuenire inter se quoad significationem naturalem propriam, & quoad analogiam cum effectu sacramentali, debere etiam comprehendi sub significato proprio vocum, quibus Christus Dominus, ac deinceps Ecclesia illas nominat. Hoc igitur sensu sunt inuariabiles materiæ, & formæ sacramentorum, neque hæc subsistere, & valida esse possunt aliqua prætereà varietate inducta.

Ad 1. Verbum vitæ in sensu litterali intento ibi ab Apostolo significat verbum per se immediatè causatiuum vitæ spiritualis; id est gratiæ, & sic semper intellexit Ecclesia Catholica. Hieronymus explicat in sensu tropologico, vt ipse ibidem aduertit. Apud Matthæum iniungitur quidem doctrina præuia, qua instruantur baptizandi, sed pro actu ipso Baptismi designantur verba illa, non vt concionatoria, sed vt causatiua gratiæ per se immediatè, quod textus ipse satis præsefert dum non dicit: *docete nomen patris*, &c. Sed *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. constátque certò ex perpetua Ecclesiæ traditione. Iam Augustinus per τὸ *quia creditur* significat verbum abluere cor, quia est supernaturaliter eleuatum, ideoque credibile fide supernaturali; non verò quia actu creditur à suscipiente, quasi solus actus fidei verbis excitatus cor ablueret. Quod inibi satis explicat ipse Augustinus, & constat ex baptismo paruulorum toties contra Pelagianos expenso ab eodem Augustino. Videatur de his Bellarminus tom. 2. controuers. 1. lib. 1. cap. 19. & 20.

Ad 2. Determinauit quidem Christus Dominus contractum matrimonialem validum, tanquam requisitum, & essentialem pro perficiendo sacramento matrimonij; sed nihil interim determinauit circa requisita ad valorem eiusdem contractus; nec aliquibus eiusdem requisitis determinatè sumptis indidit rationem materiæ, aut formæ huius sacramenti, seu partis qualitcunque. Vnde Concilium materialiter tantum, ac identicè, non formaliter, ac directè nouitatem induxit circa sacramentum matrimonij, eiusdémque materiam, ac formam, quatenus sunt materia, ac forma ipsius, vt sacramentum est, dum effecit, vt non valeret, nisi coram Parocho, & testibus celebraretur. Nec enim retento valore contractus matrimonialis non minùs clandestini, quàm in facie Ecclesiæ initi, statuit, vt solùm nihilominus in facie Ecclesiæ initus sufficeret, esseque idoneus ad sacramentum matrimonij perficiendum. Quod fuisset disponere formaliter circa ipsum Sacramentum. Sed solùm statuit, ac effecit, vt contractus clandestinus, qui priùs erat verus, & validus contractus, posteà non esset contractus, seu vt esset contractus nullus, ideoque inutilis pro perficiendo sacramento, sicut quiuis efficere potest, vt quod erat panis, aut vinum, posteà non sit, corrumpendo substantiam eorum. Et sic efficiendo, vt non sint vtilia ad perficiendum sacramentum.

Art. 1. ad 3. Sicut agens physicum naturale non potest, nisi eleuetur à Deo, actiuitate sua immediatè attingere effectum physicum supernaturalem, licet in eo reperiatur aliquod prædicatum commune effectibus naturalibus producibilibus ab eodem agente per actiuitatem sibi intrinsecam secundùm se præcisè consideratam: idque est omninò certum: ita auctoritas, seu iurisdictio humana purè naturalis non potest, nisi eleuetur à Deo supernaturaliter quidquam lege sua immediatè efficere circa contractus, aut alios effectus morales re ipsa supernaturales, & causatiuos gratiæ; tametsi in ipsis reperiatur aliquid, seu aliquod prædicatum commune contractibus, aliisve effectibus moralibus adæquatè, ac purè naturalibus; atque hoc est similiter pro certo tenendum.

Art. 2. Contractus autem matrimonialis inter fideles non est aliquid præuium, aut consequens, aut purè concomitans, aut tantum inseparabile respectu sacramenti matrimonij, sed est realiter adæquatè identificatus cum ipso iisdémque omnibus, & solis contractus, & sacramentum adæquatè constituuntur re ipsa; Nec valor, & realitas alterutrius absque valore, & realitate alterius, aut alterutrum aliunde, quam alterum esse, ac subsistere realiter potest inter fideles. Qua de re, déque eiusdem certitudine vltra ea, quæ dicentur in loco videri potest inter alios Valentia tom. 4. disputat. 10. quæst. 1. punct. 6. Quapropter disponere nemo quidquam potest circa validitatem contractus matrimonij inter fideles, quin eo ipso disponere realiter possit de validitate sacramenti,

déque opere verè spirituali, ac supernaturali; atque dirigere legibus suis voluntates subditorum circa obiectum, & opus realiter spirituale, ac supernaturale; idque non mediatè tantum, ac remote aut indirectè, sed immediatè, & proximè, atque directè, quoad realitatem spectat. Quod est maximè notandum pro clarissima ratione discriminis ad paritates aliquas apparentes in contrarium.

Art. 3. Cum igitur tota potestas, & iurisdictio Principum temporalium sit purè naturalis minimeque eleuata, aut supernaturaliter stabilita à Deo, sicut eleuata, & stabilita est auctoritas, ac potestas humana Ecclesiæ; patet nihil illos, aut licitè, aut validè statuere posse circa valorem, aut validitatem contractus matrimonialis inter fideles. Nulla itaque consequentia est à potestate Ecclesiæ ad eorum Principum potestatem in hac re; nec responsio præcedentis obiectionis potest obiectioni præsenti absolutè accommodari, sed conditionatè tantum facta suppositione falsa. Nec propterea Principes sæculares Christianorum vllam iacturam auctoritatis, ac iurisdictionis passi sunt per directam eius restrictionem, sed per substractionem materiæ; circa panem, & vinum post eorum consecrationem. Numquam enim habuerunt iurisdictionem circa contractus matrimoniales, nisi purè naturales, quales iam nulli iniri validè possunt inter fideles. Euanuerunt enim per institutionem sacramenti matrimonij; sicut substantia panis, & vini euanescit per consecrationem eorum, nec deinceps subest vlli sæculari legi circa pretia rerum, aliave similia.

Ad 4. Siquidem olim, & nunc etiam apud Græcos diuersa fuit, & est materia pro sacramento ordinis ab ea, quam adhibet Ecclesia Latina, dicendum est consequenter Christum Dominum neutram determinatè exegisse; sed vtramlibet indeterminatè; sicut dictum est in secunda parte responsionis ad quæstionem de materiis, & formis aliorum etiam sacramentorum, quoad aliqua illis essentialia. Deinde probabile admodum est, quod pluribus suadet Arcudius lib. 6. Concordiæ cap. 7. eandem solam manuum impositionem, quæ est materia ordinationis apud Græcos, fuitque proculdubio ante conscripta Euangelia, etiam apud Latinos quoad substantiam retineri, tanquam materiam essentialiter constitutiuam eiusdem sacramenti, atque cætera requiri ex præcepto non ad validam, sed tantum ad licitam ordinationem, de quo vberius in loco, est enim res longioris expensionis.

QVÆSTIO V.

Vtrùm quælibet mutatio, additio, & diminutio in materia, & forma Sacramenti ipsum reddat inualidum?

VIdetur reddere. 1. Quia nulla mutatio potest esse minor, quam vnius litteræ; contingit autem sola vnius litteræ mutatione induci nullitatem sacramenti; Si enim in forma baptismi loco Patris ponatur Matris; & in absolutione sacramentali pro *te* dicatur, *me*; non fiet sacramentum; & tamen vtrobique fit mutatio vnius tantum litteræ.

2. Quælibet mutatio materiæ, vel formæ secundùm se est maior, quàm mutatio ipsarum secundùm accidens. Fieri autem potest, vt ex sola mutatione secundùm accidens, sacramentum reddatur nullum. Quia aqua naturalis liquida solum differt secundùm accidens à congelata; & tamen baptismus est nullus; si adhibeatur congelata; validus, si liquida.

3. Qui promittit sub conditione, est liber à promissione, si conditio partim ponatur, partim non ponitur, etiamsi minima sit pars, quæ non ponitur. Deus autem promittit gratiã sacramentalem sub cõditione quod ponatur talis forma, & talis materia. Ergo si alterutra ex illis partim ponatur, partim non ponatur, tametsi pars non posita sit minima; Deus erit liber à promissione, nec effectus gratiæ subsequi poterit ex vi promissionis eius. Quod est sacramentum esse nullum. Ergo quælibet diminutio inducit nullitatem.

4. Minister sacramenti inducens errorem, aut hæresim per mutationem materiæ, vel formæ, eo ipso sacramentum reddit nullum vt patet ex responsione Zachariæ Papæ, capite *retulerunt* de consecratione 4. distinct. Quicunque autem addit quidquam, vel detrahit, vel vtcunque mutat ex parte materiæ, vel formæ à Christo præscriptæ, eo ipso, quantum est ex se, introducit errorem, vel hæresim. Quia insinuat partem detractam non pertinere ad rationem sacramenti; pertinere verò additam, vel commutatam; & vtrumque est error, aut hæresis.

Art. 1. Respondetur. Tria sunt in quibus merito Theologi conueniunt. Primum; Mutatio materiæ, vel formæ per additionem, diminutionem, vel commutationem, si sit substantialis, sacramentum reddit inualidum; non verò si accidentalis sit. Secundum; tunc mutatio est substantialis, cum detrahitur aliquid eorum, quæ Christus Dominus exigit determinatè pro perfectione sacramenti; seu quibus determinatè deuinxit significationem, & causalitatem gratiæ. Tunc verò mutatio est accidentalis, cùm versatur circa ea, quæ tantùm requiruntur ex præcepto. Tertium; ea Christus exigit determinatè, iisque determinatè deuinxit significationem, & causalitatem gratiæ, quæ absolutè continentur sub significatione communi, & propria verborum, quibus Scriptura, Concilia, & Patres, iuxta traditionem Ecclesiæ, exponunt materias, & formas sacramentorum.

Art. 2. Ratio horum est, quia sacramenta habent vim supernaturalem significãdi, & causandi ex voluntate Christi illa instituentis; ad eum modum, quo voces habent vim naturalem significandi, & excitandi species talium, vel talium obiectorum, ex voluntate illas naturaliter eum in finem instituentis. Sicut ergo naturalis significatio vocum, & excitatio specierum deficit deficientibus, aut permixtis syllabis, quibus, & quarum tali ordini ac separationi ab aliis præcisè ac determinatè, deuincta illa fuit ex humana naturali voluntate, illas sic vel aliter instituente; ita etiam necesse est, vt supernaturalis significatio, & causalitas gratiæ deficiat deficientibus iis rebus, & verbis, iisque vtrorúmque partibus, & partium muto inter se ordine, coniunctione, separatione ab aliis atque dispositione accidentali, quibus præcisè, ac determinatè eadem significatio, & causalitas deuinctæ sunt ex voluntate Dei instituentis sacramenta. Quia verò de hac voluntate nobis non constat, nisi per verba, quibus scriptura, Concilia, & traditiones Ecclesiæ eandem voluntatem, eiusque obiecta manifestant; propterea iis omnibus, & solis deficientibus, quæ sub talibus verbis absolutè comprehenduntur secundùm propriam eorum significationem, deficit significatio, & causalitas sacramentalis, ipsumque sacramentum redditur nullum.

Art. 3. Constat porrò non qualibet additione, aut detractione, aut permutatione facta in materia, & forma sacramenti, eo ipso res, & verba, quibus ambæ constant, extrahi ex significato verborum, quibus per scripturam, Concilia, & traditiones manifestantur. Sicut enim Titius comprehenditur sub significa-

tione

tione absoluta propria huius vocis, homo, tametsi abscindatur ipsi quintus digitus, aut innascatur sextus, aut aliqua pars corporis sit dislocata; ita etiam in sacramento baptismi, verbi gratia, siue dicatur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti; siue Patris, Filij, Spiritus Sancti; siue Filij, & Patris, & Spiritus Sancti; siue Patris ingeniti, & Filij vnigeniti, & Spiritus Sancti; retinetur semper valor sacramenti, quia semper retinetur absolutè eadem expressio Trinitatis.

Art. 4. Breuior alia, & clarior regula æquiualens doctrinæ præcedenti hæc est; vt sola illa, & qualibet additione, detractione, transpositione, seu alteratione sacramentum reddatur nullum, per quam aufertur, vel ex verbis naturalis significatio, quatenus affinis, & assimilis significationi sacramentali; vel ex rebus analogia cum effectu sacramenti, vel symbolica eiusdem repræsentatio. Cùm enim talia determinatè verba, & res potius, quàm alia, & aliæ electa fuerint pro vnoquoque sacramento à Christo Domino propter eiusmodi affinitatem, & analogiam, vt dicetur quæst. 11. dum eæ non corrumpuntur, sed retinentur, quantum sat est pro communi hominum captu, & directione ad concipiendum effectum sacramenti; adimpletur intentio Christi, & consequenter subsistit valor sacramenti, qualiscunque demum accidat de reliquo immutatio, mutilatio, additio, transpositio, aut substitutio. Neque igitur omnis, neque nulla variatio materiæ, & formæ, quæ pro vnoquoque sacramento præscribuntur, nullitatem eius inducit, sed qualis explicata est. Exempla doctrinæ prosequuntur fusè in præsenti Cardinalis de Lugo, & Tannerus, & à nobis producentur opportunè circa singula sacramenta in particulari.

Ad 1. Contingit mutationem vocis, quæ est exigua entitatiuè, esse permagnam formaliter in ratione signi; idque potissimum habet locum in syllabis initialibus, vt aduertit D. Thomas; per quas videlicet dirigitur, ac determinatur intellectus magis, quam per finales. Quare in duplici illo exemplo inducitur nullitas sacramenti, non propter quantitatem, sed propter qualitatem mutationis variantis; scilicet significationem naturalem congruentem significationi sacramentali, ac supernaturali: Vnde potest esse mutatio alia, aut permutatio longè maior entitatiuè præsertim in vltimis litteris vocis multisyllabæ; quæ tamen nihil noceat valori sacramenti propter contrariam significationis retentionem.

Ad 2. Esto congelatio, & liquiditas sint accidentia respectu aquæ secundum se physicè consideratæ; pertinent tamen ad essentiam eiusdem, quatenùs est symbolum formæ supernaturalis mundantis animam à peccatis & quatenus subiicitur verbis constituentiformam baptismi, & significantibus ablutionem, ac emundationem. Hanc enim rationem symboli, & subiicibilitatis constituit essentialiter liquiditas, & destruit congelatio; siquidem hac perseuerante, aqua est inepta ad lauandum. Huiusmodi autem mutationem pertinentem formaliter ad rationem sacramenti non inducit quælibet mutatio physicè substantialis, aut accidentalis physicè maior, ideoque nec nullitatem inducit sacramenti.

Ad 3. Qui promittit sub conditione, quæ non consistit in indiuisibili, non liberatur à promissione, temetsi pars eius aliqua non ponatur dummodo ad substantiam conditionis, quatenus intentæ à promissore, illa non pertineat, sed eius essentia superfit nihilominus absolutè. Apparuit autem aliquas eiusmodi partes reperiri in materiis, & formis sacramentorum.

Ad 4. Consultus eo in loco Pontifex; an valeret baptismus collatus sub hac forma: in nomine Patria & Filia, & Spiritu Sancta? respondet valere si minister ea vsus fuit ob ignorantiam Romanæ loquutionis, non introducens errorem, aut hæresim. Qua ipsa responsione clare demonstratur, aliquam mutationem fomæ esse compossibilem cum valore sacramenti, & separabilem ab intentione introducendi errorem, aut hæresim annullatiua sacramenti. Quare introductio erroris, aut hæresis ibi intelligitur, non qualiscunque valdè remota, & purè materialis, sed propria ministri, quatenus talis; scilicet nolentis significare, & facere, & volentis alios suo exemplo inducere, vt non significent, ac faciant, quod significat, & facit Ecclesia. Quæ voluntas inducit proculdubio nullitatem sacramenti, vt dicetur q. 13. & notatur in glossa marginali illius capitis *retulerunt*.

Qvæstio VI.

Vtrùm voluntas instituentis, & intentio, ac exequutio perficientis Sacramentum, intrinsecè ipsum constituant?

Videtur non constituere. 1. Quia nullus effectus intrinsecè constituitur per intentionem ipsum faciendi, aut per actionem qua fit, aut per voluntatem, qua datur possibilitas, vt fiat; nulla siquidem intentio potest velle efficere se ipsam; nulla actio se ipsam efficere; nulla voluntas dare possibilitatem, vt ipsa fiat. Intentio autem requisita in ministro est intentio efficiendi sacramentum; actio ab eodem exercita illud efficit; & voluntas instituentis dat possibilitatem, vt fiat. Ergo ea intentio, aut actio, aut voluntas non possunt intrinsecè constituere sacramentum.

2. Contingit intentionem perficiendi sacramentum esse peccaminosam, quia perficitur malo fine, vel in circumstantiis, in quibus non licet illud perficere, vt cum celebratur sacrum ab existente in peccato lethali. Sacramentum autem nequit intrinsecè constitui per peccatum; quia est opus Dei, est supernaturale, & causatiuum gratiæ, est honestè desiderabile à suscipiente, & pro quo gratias agere Deo debeat; quorum nihil cadere potest in peccatum, nec in aliquid includens peccatum, tanquam partem intrinsecè constitutiuam sui. Accedit Augustinus lib. 3. de baptismo contra Donatistas cap. 10. dicens: *Non est aqua profana, & adultera super quam nomen Dei inuocatur etiamsi à profanis adulteris inuocetur.* Et iterum: *Baptismus Christi verbis euangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quamuis illi sint impudici, & immundi, quia ipsa eius sanctitas pollui non potest.* Pollueretur autem si peccatum in eius essentia includeretur. Ergo saltem intentio ministri non constituit intrinsecè sacramentum.

3. Collectio effectuum creatorum, per quos innotescit, redditúrque credibilis per fidem voluntas Dei instituens sacramenta; connectitur essentialiter cum eadem voluntate, quandoquidem fides, de existentia huius voluntatis, suborta, ex consideratione talium effectuum, est essentialiter infallibilis. Ergo talis voluntas non requiritur ratione sui immediatè ad existentiam sacramenti, sed mediatè ratione talium effectuum essentialiter illam præsupponentium. Quod autem requiritur ad alterum tantum mediatè, & ratione alterius, non pertinet ad intrinsecam eius constitutionem immediatè per se ipsum. Ergo voluntas Dei instituens sacramenta, non constituit ea intrinsecè.

4. Actio exterior, qua perficitur sacramentum, est essentia

essentialiter supernaturalis, vtpote inductiua effectus essentialiter supernaturalis, & procedens a Deo, vt auctore supernaturali, & ab eius ministro, quatenus eleuato per ipsum, & ab vtroque vt intendente finem supernaturalem, ac proinde præsupponit essentialiter tam ex parte Dei, quam ex parte Ministri voluntatem, ac intentionem requisitas, vt perficiatur sacramentum. Ergo ea actio exterior se sola immediatè, ac formaliter differt intrinsecè ab omni actione non perfectiua sacramenti. Ergo eadem sola coniunctim cum materia, & forma sacramenti, nullo alio superaddito constituet totum quoddam essentialiter distinctum ab omni eo, quod sacramentum non est. Ergo nec Dei voluntas, nec intentio Ministri pertinent immediatè, ac intrinsecè ad constitutionem sacramenti, eiusdémque distinctiuum; sed se habent respectu ipsius tantùm præsuppositiuè, & extrinsecè.

5. Si voluntas instituentis, & intentio perficientis dicantur intrinsecè constituere sacramentum, quia hoc non subsistit alterutra deficiente; tametsi omnia, & quælibet alia existant: eadem ratione dicendum erit cætera omnia similiter necessaria, vt sacramentum sit validum, ad eius constitutionem intrinsecè pertinere. Vnde rursus consequens erit sacramentum ordinis intrinsecè constitui per duplex sacramentum baptismi alterum ab ordinante, alterum ab ordinato susceptum: immò quoduis sacramentum ordinis similiter constitui per totam seriem, & collectionem sacramentorum ordinis, quæ ab vltimo ordinante hunc ordinantem, & sic de cæteris vsque ad Christum instituentem, susceptа sunt, cum duplici insuper baptismo pro vnoquoque ordine; atque ideo vnum quodque sacramentum ordinis hoc tempore susceptum per suam essentiam esset aceruus ex multis millibus sacramentorum consurgens. Sequela ex apprehensione terminorum apparet absurda; & tamen infertur manifestè, quia vltimum sacramentum non potest esse validum, quin cætera omnia sacramenta, quæ commemorata sunt, valida fuerint, & cum validitate præcesserint; tametsi cætera omnia ab ipsis distincta ponantur à parte rei. Inualidum namque est sacramentum ordinis collatum non baptizato, vel à non baptizato, vel à non ordinato validè quidquid sit de reliquo.

6. Intentionem Ministri non pertinere ad intrinsecam constitutionem sacramenti certa, ac indubitata sententia est apud omnes anteriores Theologos, vt testantur addito suffragio Suarez disput. 42. sect. 2. & Vasquez disput. 129. cap. 3. Quæ tanta omnium auctorum vnam in partem consensio videtur absque temeritate deferi, non posse, circa eam maximè quæstionem, in qua, quia pro vtraque parte ad sunt rationes valdè apparentes, pro neutra possunt magni ponderis æstimari, atque vniuersim in re litteraria, sicus, ac in aliis rerum generibus, minus audentis solet esse melior fortuna.

Art. 1. Respondetur. Id, quo non posito, & positis omnibus aliis requisitis ad existentiam alicuius concreti, concretum nondum existit, & quo posito simul cum aliis requisitis, eo ipso existit concretum. Id inquam, pertinet formaliter ad constitutionem intrinsecam concreti. Quod enim eo modo est necessarium, vt subsistat concretum, requiritur vtique ad illud immediatè ratione sui, & tanquam cõcurrens ad eius constitutionem in genere causæ formalis. Causa namque efficiens, & finalis, & cõditio sine qua non, solum requiruntur, ad existentiam alicuius, ratione effectus pendentis ab ipsis, atque ab eisdem formaliter distincti; quo proinde posito, etiamsi per possibile, vel impossibile ipsæ non existant, aut intelligantur non existere, eo ipso intelligitur, & est existens ea res, ad cuius existentiam absolutè requiruntur. Apparet rursus hoc ipsum clarissimè, quia vnumquodque necesse est existere existentibus omnibus prædicatis, & partibus ipsum intrinsecè constituentibus, quidquid sit de reliquo. Nihil enim distingui adæquatè, vel inadæquatè potest ab iis omnibus simul sumptis, per quæ ipsum adæquatè constituitur. Patet autem ea inter se distingui, quorum altero existente fieri potest, vt alterum non existat. Si quid igitur ita comparabitur cum aliquo concreto, vt eo posito simul cum quibusdam aliis ponatur eo ipso concretum; idemque non ponatur eodem non posito; tametsi cætera omnia, & quælibet ponantur, siue per possibile, siue per impossibile; id proculdubio pertinebit ad constitutionem intrinsecam talis concreti; eritque ab eodem adæquatè sumpto realiter indistinctum, vel certè non nisi inadæquatè distinctum, tanquam contentum à continente formaliter, & tanquam pars à suo toto. Iam verò institutio diuina, intentio, & actio exequutiua exterior Ministri, ita inuicem, & cum cæteris ad existentiã sacramenti requisitis comparantur, vt quælibet ex illis possit existere absque aliis duabus, nec non absque materia, & forma, & si quæ sunt alia huiusmodi; atque è conuerso materia, & forma possint existere absque illis tribus, siue seorsim, siue simul existentibus; & tamen sacramentum deficiat, nec existere validum possit, quolibet eorum seorsim deficiente, tametsi adsint cætera omnia.

Art. 2. Constat in primis de separabilitate mutua illorum trium, tam inter se, quam respectu materiæ, & formæ. Quia hæ, cum sint entitates in se naturales, non connectuntur intrinsecè cum diuina sacramenti institutione, quæ est supernaturalis; nec magis connectuntur determinatè cum intentione, & actione exequutiua propria Ministri; cum ex vi alterius intentionis, & actionis exequutiuæ, æquè bene existere possint. Actio exterior productiua, seu applicatiua materiæ, & formæ, non est quidem separabilis ab illis mutuò; est tamen separabilis ab institutione, & ab ea intentione, quæ specialiter requiritur in Ministro pro valore sacramenti. Ab intentione quidem; quia actio exterior non diuersificatur ex diuersitate finium intentorum ab agente, si terminus productus est idem. Ab institutione verò, quia hæc nihil influit saltem immediatè ad prolationem verborum, aut applicationem materiæ; sed per accidens se habet respectu vtriusque secundum se præcisè consideratæ; vtpote supponens ex parte agentis proximi virtutem actiuam adæquatam ad vtramque, cum potestate eadem dicendi, & applicandi, siue adsit, siue non, institutio sacramenti. Eadem etiam est potestas in Ministro ad intendendum non existente institutione sacramenti, quidquid intendit eadem existente. Idem enim intendi potest in vtroque euentu saltem præeunte falsa cognitione. E conuerso institutio sacramenti est itidem separabilis ab intentione, & actione exequutiua ministri; necnon hæc intentio ab hac actione, quia minister, præsuppositа institutione, est adhuc indifferens, vt intendat, vel non intendat perficere sacramentum, & postquam intendit, potest extrinsecus impediri, quominus exequatur. Datur igitur inter hæc omnia mutua separabilitas intenta.

Art. 3. Altera pars, nimirum quolibet eorum deficiente, de quibus est quæstio, & quæ modò inter se collata sunt, deficere eo ipso sacramentum, tametsi adsint omnia, & quælibet alia, vix indiget probatione. Nam quoad intentionem ministri simul cum materia, & forma, est clara ea de re definitio Eugeniana in Concilio Florentino, quæ proposita est q. 3. De exteriori eiusdem actione; idipsum est manifestum ex quæst. 1. vbi dictum est sacramentum esse signum pro hominibus institutum, atque homini ab homine exhibitum;

hibitum; quod verificari non potest secluſa actione exteriori miniſtri; per quam videlicet exhibetur ſignum. Omnium denique manifeſtiſſimum eſt ſacramentum ſubſiſtere non poſſe ſecluſa inſtitutione diuina. Quia res materiales non poſſunt habere vim illatiuam gratiæ propriam ſacramenti, niſi dependenter à voluntate diuina eam illis communicante; quæ voluntas dicitur inſtitutio ſacramenti. Ex his igitur omnibus concluditur, inſtitutionem diuinam, intentionem, & actionem exequutiuam miniſtri pertinere ad intrinſecam conſtitutionem ſacramentorum, non minùs quam materiam eorundem, & formam.

Art. 4. De intentione enim ex gr. formatur hic ſyllogiſmus. Id, quo poſito à parte rei ſimul cum quibuſdam aliis, eo ipſo ponitur à parte rei aliquod concretum, idemque deficit eodem deficiente, tametſi ponantur à parte rei omnia, & quælibet alia, pertinet ad conſtitutionem intrinſecam talis concreti; ſed poſita à parte rei intentione debita miniſtri, ſimul cum cæteris requiſitis, eo ipſo ponitur à parte rei hoc concretum, quod eſt ſacramentum; idemque deficit deficiente ea intentione, tametſi omnia, & quælibet alia ponantur à parte rei. Ergo intentio debita miniſtri pertinet ad conſtitutionem intrinſecam huius concreti, quod eſt ſacramentum. Vel ſic: Vnumquodque neceſſe eſt exiſtere exiſtentibus omnibus, per quæ ipſum intrinſecè conſtituitur, nec poteſt deficere quin deficiat aliquid eorum, per quæ intrinſecè conſtituitur. Sed ſacramentum non neceſſe eſt exiſtere exiſtentibus omnibus aliis diſtinctis ab intentione miniſtri, idemque deficit ſi deficiat eadem intentio, tametſi nihil deſit aliud. Ergò nulla alia diſtincta ab intentione miniſtri ſunt omnia, per quæ ſacramentum intrinſecè conſtituitur, eademque intentio eſt aliquid eorum, per quæ ſacramentum intrinſecè conſtituitur. Conſtat de vtraque maiori ex priori parte præcederitis diſcurſus; ex poſteriori verò conſtat de vtraque minori, nec non de ſuppoſitione ſeparabilitatis inter intentionem, & reliqua ad ſacramentum requiſita. Eadem autem eſt ratio, vt patet, de inſtitutione, & exteriori exequutione. Ergò tria hæc conſtituunt intrinſecè ſacramentum tanquam partes eſſentiales ipſius.

Art. 5. Confirmatur quoad inſtitutionem. Sacramentum eſt ſignum ad placitum. Sed ſignum ad placitum conſtituitur intrinſecè in ratione ſigni per voluntatem inſtituentis. Ergò ſacramentum conſtituitur intrinſecè in ratione talis per voluntatē inſtituentis. Rurſus ſacramentum eſt cauſa inſtrumentalis gratiæ proximè potens ad illam inducendam, quantum eſt ex parte cauſæ. Sed cauſa inſtrumentalis in ratione proximè potentis ad inducendum ſuum effectum conſtituitur intrinſecè per applicationem agentis principalis; atque agens principale gratiæ eſt Deus, qui applicat ſe, & ſuum inſtrumentum per ſuam voluntatem, qua inſtituit ſacramentum. Ergo. Confirmatur idem quoad intentionem miniſtri: Deus diſtribuit dona gratiæ per ſacramentum mediante miniſterio, & diſpenſatione eorum, à quibus illa perficiuntur, ac conferuntur iuxta illud Pauli 1. ad Corinth. 4. 1. *Sic nos exiſtimet homo, vt Miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Voluntas autem, & intentio Miniſtri, ac diſpenſatoris conſtituit intrinſecè donationem abſolutam rerum diſtribuendarum reſpectu talis, vel talis perſonæ determinatæ; vt patet in eleemoſyna, & diſtributione pecuniarum commiſſa famulo per dominum, permiſſa eidem electione, ac determinatione perſonarum; & tali determinatè quantitate pro ſingulis. Rurſus ſacramentum matrimonij, eſt indiuiſim verus, & realis contractus. Contractus autem verus, & realis intrinſecè conſtituitur per voluntates, ac intentiones contrahentium; atque ipſi contrahentes ſunt ſimul miniſtri eius ſacramenti per eandem voluntatem, ac intentionem, qua validè contrahunt. Eſt verò eadem ratio de reliquis ſacramentis ſuo modo; certè ſunt eædem pro omnibus difficultates, vt liquet conſideranti rationes dubitandi. Confirmatur denique quoad actionem exteriorem, qua proferuntur verba, vel applicatur materia; quia ſacramentum eſt ſignum quo eius miniſter ſenſibiliter confert gratiam ſuſcipientibus ſacramentum; ac proindè prolatione verborum, & applicatione materiæ dicit, ſeu innuit, ac ſignificat ſe conferre gratiam per ea verba, & per materiam, quam applicat, ſiquidem ſacramentum eſt ſignum pro hominibus inſtitutum, ſeu homini ab homine exhibitum. Neutrum autem horum ſubſiſtere poteſt abſque actione exteriori miniſtri; quæ videlicet includitur in conceptu eſſentiali loquutionis, & ſignificationis cuiuſcunque, quatenùs denominantis loquentem, ac ſignificantem talem vel talem determinatè perſonam.

Art. 6. Ex iſtis confirmationibus apparet tria hæc, de quibus diſputatur, dicenda eſſe requiſita ad exiſtentiam ſacramenti immediatè & ratione ſui tanquam partes intrinſecè conſtitutas ipſius; tametſi eſſent eſſentialiter inter ſe connexa, ſiue mutuo, ſiue non mutuo, atque intentio miniſtri eſſentialiter præſupponeret inſtitutionem diuinam; aut vtramque ſimiliter præſupponeret actio exequutiua exterior (quorum neutrum eſt improbabile;) ac proindè inſtitutio diuina, vel intentio miniſtri, vel vtraque requirerentur ad exiſtentiam ſacramenti etiam ratione alterius. Nempè probationes adhibitæ in confirmationibus concludunt independenter à connexione, & carentia connexionis, ſeu ſeparabilitate mutua, vel non mutua illorum trium inter ſe, & à cæteris, vtcunque ad exiſtentiam ſacramenti requiſitis. Neque verò repugnat requiri aliquid ad exiſtentiam alicuius concreti, tum immediatè, & ratione ſui tanquam partem eſſentialem illius; tum etiam mediatè, & ratione alterius, tanquam cauſam effectiuam alterius partis; vel aliqua alia ratione eſſentialiter præſuppoſitum ab alia parte intrinſeca eiuſdem concreti, vt apparet in verbo Diuino comparato cum hoc homine Chriſto.

Ad 1. Obiectum directè volitum à miniſtro perficiente ſacramentum, per intentionem, qua illud perficit, non eſt ipſum ſacramentum ſecundum ſuum conceptum adæquatum, ſed ſenſibilis collatio gratiæ per talia verba ab ipſo prolata circa talem materiam. Similiter actio exterior eiuſdem miniſtri non reſpicit in genere cauſæ efficientis ſacramentum formaliter, vt tale, ſed verba ex quibus partialiter conſtat, vel materiam, aut aliquod eius accidens, ex quibus itidem conſtat intrinſecè ſacramentum. Eodem modo inſtitutio diuina, ſeu voluntas Dei, qua ſacramentum inſtituitur, directè ſolùm vult, vt conferatur gratia, quoties talia verba circa talem materiam cum talibus determinatè requiſitis prolata fuerint. Sed inſtitutio Dei, intentio Miniſtri, & actio exterior, volendo directè, & formaliter, aut producendo ea obiecta, eoſue effectus diſtinctos à ſe realiter adæquatè, volunt eo ipſo, & producunt in genere exercito, atque conſtituunt formaliter ſacramentum diſtinctum ab ipſis tantum inadæquatè. Exempla actuum, & actionum volentium, ac producentium directè aliquid ab ipſis adæquatè diſtinctum, atque eo ipſo conſtituentium formaliter aliquod totum ab eiſdem, tum diſtinctum tantum inadæquatè, tum volitum, ac productum in actu exercito, vel reflexè, ſeu quaſi reflexè ſunt obuia in quolibet contractu, in quolibet opere meritorio, & ſimilibus.

Ad 2. Intentio Miniſtri non conſtituit intrinſecè ſacramen

sacramentum tamquam virtus eius, & ratio agendi, seu instrumentaliter, seu principaliter; sed solum, vt quò tanquam pura applicatio, & determinatio, vt voluntas, & potentia diuina, per hæc determinatè verba, & per hanc determinatam materiam huic determinatæ personæ potius, quam per alia, & alij, gratiam conferant. Non autem repugnat determinationem, & puram applicationem causæ bonæ, & ad effectum bonum esse malum, volente Deo præualere malitiæ ministri, eáque non obstante peruenire ad finem intentum bonum. Vnde sacramentum est opus Dei, & supernaturale secundum virtutem causatiuam gratiæ, & non verò secundum conditionem, & applicationem se habentem, vt quo ad talem virtutem determinandam. Item secundum eandem virtutem est honestè desiderabile à suscipiente, & materia gratiarum actionis; non verò est tale secundum quamlibet conditionem se habentem, vt quoad virtutem determinandam; sicut est appetibilis eleemosyna pauperi exhibita à vanè glorioso, & pro ea gratias agere debet. Testimonium Augustini diu me torsit, præsertim expenso toto contextu, donec ex alio loco in eodem libro propè finem apparuit euidentia solutionis: Dicit enim quod munuscula tradita scelestis, & à scelestis sunt dona Dei; sicut dixerat, quod sacramentum est sanctum, licet confectum ab improbo Loquitur ergo in primo loco de eo solum, quod est præcipuum in sacramemto, seu de virtute actiua gratiæ; sicut in secundo loco quando dixit munuscula tradita scelestis à scelestis esse dona Dei, loquitur de substantia donorum, præscindendo à mala voluntate tradentium, & accipientium; quæ tamen voluntas dantis in ratione doni, & donationis essentialiter includitur.

Ad 3. Collectio eorum effectuum creatorum connectitur quidem essentialiter cum voluntate diuina institutiua sacramenti, sed solùm tanquam manifestatiua talis voluntatis; reddens ipsam fide credibilem, non verò connectitur tanquam virtus, aut pars virtutis constituens formaliter, aut effectiuè vim actiuam gratiæ, qua constituitur principaliter sacramentum. Vnde, secluſa collectione talium signorum, debet in sacramento includi sola institutio diuina à qua sacramentum habet, vt sit effectiuum gratiæ.

Ad 4. Sicut ex supradictis patet, actio exterior non variatur ex varietate finium, aut intentionis agentis, sed solùm ex diuersitate causæ efficientis, à qua immediatè profluit; & ex diuersitate termini, quem immediatè efficit, vt quo. Ergo cum sit eadem actio exterior; siue procedat ab ea voluntate ministri, siue non; & consequenter siue per eam perficiatur sacramentum, siue non: patet per talem actionem non constitui intrinsecè sacramentum sufficienter, & adæquatè.

Ad 5. Respondetur dupliciter. Primò sufficere quod in sacramento ordinis intrinsecè includatur character vtriusque personæ, tum illius quæ ordinem confert, tum alterius, quæ recipit, quia solus character essentialiter præsupponit omnia ea, quæ ad ipsum præexiguntur, totamque seriem, quæ in argumento opponitur. Secundò dari inordinante actionem effectiuam ordinis, quæ essentialiter ipsum characterem supponit. Vnde licet in sacramento ordinis non includeretur intrinsecè character, adhuc sufficeret includi in ipso talem actum, à quo character essentialiter præsupponitur. Determinatio porrò huius distinctionis dabitur infrà opportunè in loco proprio.

Ad 6. Anteriores Theologi, quos referunt, & sequuntur Suarez, & Vasquez, quando excludunt à constitutiuo sacramenti intentionem ministri, loquuntur de constitutiuo præcipuo, quod se habet per modum virtutis actiuæ, non verò intendunt agere de constitutiuo sacramenti adæquatè sumpto. In eodem sensu loquuntur Suarez ipse, & Vasquez dum antiquorum opinioni subscribunt. Cuius indicium, est, tam istos duos auctores, quam citatos ab ipsis supponere potius hoc, tanquam primum principium quam docere tanquam sententiam peculiarem, intentione ministri non constitui sacramentum. Quod fieri non potuisset circa sacramentum adæquatè, & secundum omnem rationem consideratum.

QVÆSTIO VII.

Vtrùm sacramemtum constituatur formaliter per ens rationis?

VIdetur constitui; Quia sacramentum constituitur formaliter per denominationem à forma extrinseca, qualis est institutio diuina. Sed talis denominatio est ens rationis, quia non est aliquid existens, neque in forma denominante, neque in obiecto denominato; hoc est neque in institutione diuina, neque in sacramento instituto. Ergo sacramentum constituitur per ens rationis.

Sed contra est; quia manifestè patet ex diuina reuelatione, quod sacramentum est aliquod ens reale. Item patet hoc ex eo, quod est realiter causatiuum gratiæ. Sed illud quod est ens reale non constituitur formaliter per ens rationis. Ergo sacramentum non constituitur formaliter per ens rationis.

Art. 1. Respondetur. Ens rationis potest accipi tripliciter. Primo pro actu intellectus, quia cum intellectus dicatur ratio à ratiocinando; actus intellectus dicitur actus, seu ens rationis. Secundo pro obiecto, vt apprehenso opposito modo ab eo, quo realiter in seipso existit. Sic priuatio dicitur communiter ens rationis, quia apprehenditur per modum entis, cum nihil sit. Sic etiam per Philosophum, & D. Thomam, relatio scibilis ad scientiam dicitur relatio rationis, quia concipitur tanquam aliquid in scibili, cum verè in ipso nihil sit, sed scibile dicatur referri ad scientiam propter extrinsecam denominationem scientiæ, quæ refertur ad ipsum. Tertio pro obiecto non solùm apprehenso, sed vlterius etiam affirmato, oppositio modo ab eo, quo est; sicut si dicatur homo est rugibilis, per quem actum non solum apprehenditur rugibilitas, vt in homine, sed affirmatur, & componitnr cum homine.

Art. 2. Sacramentum non est ens rationis primo modo, quia non est actus intellectus, sed quid partim physicum, partim morale extra intellectum existens. Nec est ens rationis tertio modo acceptum, quasi quid fictum per intellectus compositionem, aut diuisionem, vt patet efficaciter per rationem inductam in argumento, sed contra. Quia scilicet est ens reale, gratiæ causatiuum. Solum igitur sacramentum constituitur per ens rationis secundo modo acceptum, vt rectè probat prima ratio inducta. Quia scilicet denominatur extrinsecè ab institutione diuina. Hæc autem denominatio concipitur à nobis per modum alicuius inhærentis ipsi sacramento; sicut, dum dicitur paries visus, aut obiectum scibile, concipiuntur per modum recipientium in se aliquid, à quo acquirant denominationes scibilis, & visi.

Art. 3. Hic modus apprehensionis fuit fundamentum Scoto ad ponendum in rebus quoddam esse diminutum æternum in rebus fluens à cognitione, & volitione diuina à qua res creatæ denominantur ab æterno in esse cogniti, & voliti à Deo. Quod esse diminutum à Scoto, & eius schola vocatur ens rationis;

&

& in eo constituitur ab eisdem essentia sacramenti. Verum hoc processit ex æquiuocatione fundata in nostro modo cognoscendi, quia apprehendimus, res accipere aliquid passiuè in se ipsis, per hoc,quod circa eas aliqua forma, aut actio extrinsecè versetur. Ex his patet ad duo argumenta in contrarium obiecta. Vtrumque enim pro nobis facit, vt ex dictis est manifestum. Indidem apparet, quare Vasquez supponat, tanquam indubitatum,sacramentum constitui per ens rationis; & quare alij,præsertim moderni supponant non constitui. Quia nimirum Vasquez accipit ens rationis, in secundo sensu, in quo verissimum est sacramentum constitui per ens rationis,vt ex dictis apparet. Cæteri accipiunt in tertio sensu, in quo manifestum est non constitui.

QVÆSTIO VIII.

Vtrùm materia,& forma, & alia constitutiua sacramenti importentur in recto per sacramentum?

VIdentur non importari. 1. Quia illud importatur in recto, quod per se stat, & concipitur ad modum per se stantis; illud in obliquo, quod alteri adiacet, & concipitur ad modum alteri adiacentis. Sed institutio diuina concipitur per modum adiacentis rebus, quibus sacramentum constituitur. Item forma concipitur,sicut adiacens materiæ. Ergò neque institutio diuina, neque forma importatur in recto per sacramentum.

2. Illud dici potest esse rectum in vnoquoque concreto, quod est nobilius. Quia ex nobilitate rei consequitur,quod etiam in mente teneat nobiliorem locum, adeóque sit rectum. Res enim sunt in intellectu benè disposito, sicut in se ipsis sunt, vt Aristoteles dicit. Illud verò potest dici obliquum,quod est ignobilius in tali concreto, & quod consequenter ob conformitatem intellectus cum rebus, debet concipi, sicut habens in mente ignobiliorem locum, hoc est obliquum.Forma autem sacramenti est quid nobilius, materia quid ignobilius,vt ex supradictis patet. Ergo sola forma importatur in recto, materia verò in obliquo.

3. In sacramento baptismi aqua est nobilior verbis,quia est magis actiua,magis stabilis,magisque perfecta. Ergo aqua importatur in recto; verba in obliquo;sed verba sunt forma,aqua materia. Ergo materia importatur in recto,forma in obliquo.

Art.1. Respondetur quod clarius, & magis expressè significatur per voces, illud per ipsas in recto importatur; quod autem minùs clarè, & quasi insinuatiuè, per easdem voces importatur in obliquo. Idem proportionaliter accidit in conceptibus. Illud enim est rectum, quod tenet primum locum in cognitione quoad expressionem, æstimationem, &c. illud verò obliquum, quod penes easdem secundum locum tenet: puta, quod cognoscitur tanquam aliquid alterius, & velut insinuatiuè tantum. Hinc sequitur per conceptus mentales non semper eandem partem cuiusque concreti importari determinatè in recto, aut in obliquo; sed modo vnam partem, modò aliam, modo vtramque; provt expressius, & clarius importatur modò hæc,modò illa.

Art. 2. Sciendum est pro maiori huius rei claritate, quod duplici modo potest aliquod obiectum concipi. Primò ita vt intellectus ex vi talis conceptionis immediatè determinetur ad aliquid affirmandum, vel negandum de termino concepto, aut ad ipsum de aliis affirmandum, vel negandum,& consequenter,vt proximè disponatur ad quærendum vlteriorem notitiam de tali termino,inuestigando passiones, & proprietates ipsius;& tunc dicitur talem terminum principaliter concipere, & in recto. Secundò potest intellectus terminum concipere, ita vt ex vi talis modi concipiendi nihil immediatè possit de ipso prædicare, nec ipsum de aliis, nec determinetur proximè ad quærendam vlteriorem notitiam. Et tunc terminus sic conceptus,concipi dicitur in obliquo.

Art.3. Circa voces verò, quia non tot voces nobis suppetunt,quot sunt conceptus exprimendi, ideò ex antecedentibus, & consequentibus colligendum est, quidnam in recto, aut in obliquo per tales voces importetur. Vniuersaliter nomina concretorum accidentalium solam formam in recto significant, subiectum in obliquo; si tamen talia nomina extra propositionem sumantur, vt acutè S. Thomas aduertit. Eadem verò nomina quatenus propositionibus subsunt, subiectum important in recto, formam in obliquo; Sic album secundum se significat albedinem in recto, subiectum in obliquo; at quatenus est pars propositionis, *Petrus est albus*, significat subiectum in recto, albedinem in obliquo,alioquin enim esset falsa; quia perinde esset, ac dicere, *Petrus est albedo*. Cuius ratio ex dictis est manifesta;quia prædicationes, quæ fiunt in propositionibus, institui solent ad cognoscendam substantiam, non verò accidentia. Ex quo fit, quod per ipsas expressius, & primario substantias apprehendamus, accidentia verò implicitè, & secundariò. At verò nomina imponi magis solent ad significandam formam,à qua sensibiliter desumuntur. Vnde expressius significant,& in recto formam accidentalem.

Art.4. His positis potest fieri triplex comparatio inter constitutiua sacramenti. Prima materiæ, & formæ ad inuicem. Secunda materiæ, & formæ cum supernaturali significatione vtrique conueniente. Tertia cum reliquis requisitis, intentione Ministri, actione, &c. Circa primam: In reliquis sacramentis præter Eucharistiam, vt plurimum, & per se, forma in recto importatur, materia in obliquo. Quia voces, quæ habent rationem formæ, principatum tenent in genere signi. Vnde altius se imprimunt animo, quàm res, expressioremque, & clariorem sui notitiam ingerunt. Ac proinde voces magis expressè, & clarius; res verò quasi insinuatiuè tantum conceptu sacramenti percipiuntur. Ratio excipiendi sacramentum Eucharistiæ est, quia cum species sacramentales sint permanentes, ac sæpè visui obiiciantur: è contra voces sint aliquid præteruolans & non nisi semel audiantur; consequens est,vt sit intensior, & magis expressa notitia talium specierum, quam vocum. Vnde plerumque verba per Eucharistiæ sacramentum insinuatiuè, & in obliquo apprehendunt: at species sacramentales corpori Christi adiunctæ expressè, adeóque in recto concipiuntur.

Art. 5. Circa secundam comparationem materiæ, & formæ ex vna parte; cum significatione supernaturali, quam habent, ex aliia parte respectu talis significationis materia,& forma in obliquo significari solent sub hoc nomine sacramentum, quando ponitur extra propositionem: at verò quando ponitur in propositione, frequenter supponit in recto pro materia, & forma, aut pro vtraque. Probatur prima pars, quia significatio supernaturalis eodem modo comparatur ad materiam, & formam, quo formæ accidentales physicæ comparantur respectu suorum subiectorum. Ergò sicut extra propositionem formæ accidentales per se importantur in recto à concretis accidentalibus, sic significatio supernaturalis per se importatur in recto à sacramento,

quia magis clarè, & quasi primò impetu suggeritur, cætera verò minus principaliter, & minus expressè importantur. Patet secunda pars, quod scilicet per sacramentum dum in propositione ponitur forma, & materia per se in recto importentur; quia scilicet in horum notitiam plerumque incumbunt Theologi, dum de sacramentis agunt, & circa sacramenta propositiones formant. Circa tertiam comparationem: cætera constitutiua per se, & plerumque in obliquo importantur, præsertim in propositione quia minus expressè, & clarè importantur per sacramentum, nec in ipsorum notitiam, valdè propendent Theologi, & PP.

Ad 1. Non quod concipitur per se stans, sed quod clarius & expressius est rectum. Forma autem sic concipitur ab eo, qui format enunciationes circa sacramentum, ideò magis in recto, quam materia importatur; licet vtraque aliqualiter rectum sit: sicut ex materia, & forma physica fit vnum compositum, quod est rectum totale cæterorum sibi adiacentium. De institutione diuina esto, quod per se in obliquo solùm importetur, & per hæc patet etiam ad 2.

Ad 3. Pro constitutione recti non attenditur nobilitas rei secundum se consideratæ, sed secundum eam rationem, quæ ab vnoquoque concreto dicitur de formali. Vnde licet aqua præemineat verbis secundum entitatem; quia tamen verba præeminent aquæ secundum significationem, quæ attenditur magis in sacramento, quam aliæ perfectiones, ideò non solum aqua, sed etiam verba, cum quibus ipsa vnum substantiale moraliter constituit, importantur in recto; & magis verba, quàm aqua.

Qvæstio IX.

Vtrùm institutio sacramenti sit voluntas conferendi gratiam sensibiliter?

Videtur non esse. 1. Quia voluntas dandi gratiam sensibiliter existit in Deo ab æterno. Institutio autem sacramentorum facta est à Christo Domino in tempore. Ergo illa voluntas, & hæc institutio distinguuntur realiter.

2. Voluntas conferendi gratiam, & voluntas significandi collationem gratiæ sunt diuersæ voluntates. Institutio autem sacramenti fit per voluntatem significandi collationem gratiæ, siquidem sacramentum est signum collationis gratiæ, vt liquet ex eius definitione. Ergò non consistit in voluntate conferendi gratiam, saltem adæquatè.

3. Ex Scoto, Gabriele, & aliis; institutio sacramenti est impositio significationis gratiæ coniuncta cum firma, ac rata constitutione efficacitatis adiungendæ eidem significationi. Hæc autem non includuntur in sola voluntate conferendi gratiam sensibiliter, siquidem gratia conferri sensibiliter potest nulla antecedenter imposita significatione ipsius gratiæ; conferri certè potest non adiuncta constitutione efficacitatis conuenientis ipsi significationi.

4. Ex Durando, institutio sacramenti consistit in designatione rei, aut vocis, cui insit significatio gratiæ, & efficacitas significationis. Talis autem, seu rei, seu vocis, seu vtriusque designatio non fit per solam voluntatem conferendi gratiam sensibiliter. Quia Deus potest velle conferre sua virtute gratiam sensibiliter; simulque velle committere alteri designationem rei, & vocis, per quas illam conferat, reddatque sensibilem. Ergò institutio sacramenti est omninò distincta à voluntate conferendi gratiam sensibiliter.

5. Institutio naturalis vocum, aliorumque signorum fit per mutuam promissionem, & obligationem inuicem notificatam, non adhibendi tales voces, aut res, nisi cum aderunt tales conceptus, vel tales aliæ res. Ergo institutio supernaturalis sacramentorum facta similiter est per promissionem, & obligationem notificatam, & acceptatam non adhibendi tales res sensibiles, aut voces, quin eo ipso conferatur gratia. Patet autem nequaquam includi hæc omnia in simplici voluntate conferendi gratiam sensibiliter; ac proinde fieri non potuit institutio sacramentorum per eiusmodi voluntatem.

Art 1. Respondetur. Institutio sacramenti proculdubio consistit in impositione significationis efficacis gratiæ adiuncta enti sensibili habenti analogiam, & symbolicam proportionem cum gratia. Cum enim sacramentum sit signum symbolicum effectiuum gratiæ; per id vtique institutum illud erit, vi cuius imposita erit significatio effectiua gratiæ entitati sensibili habenti dictam analogiam.

Art. 2. Impositio porrò eiusmodi significationis constat voluntate efficaci conferendi gratiam, sufficienti ex se ad illam conferendam, quoties exhibita fuerit talis determinata res sensibilis secundum tales determinatas circumstantias, & manifestatione eiusdem voluntatis facta iis, quibus, & à quibus exhibenda est res eadem sensibilis. Quia, posita tali voluntate, ipsiusque voluntatis reuelatione, fieri non potest, quin eo ipso exhibitio talis rei sensibilis inferat existentiam gratiæ, faciatque venire in cognitionem collationis, & existentiæ eiusdem gratiæ omnes percipientes exhibitionem eius rei sensibilis, & præuentas ea reuelatione. Eo namque ipso habebunt præmissas, ex quibus necessario inferatur illud consequens. Ergo eo ipso talis res erit signum effectiuum gratiæ. Signum quidem quatenus facit venire in cognitionem gratiæ: effectiuum verò, quatenus infert existentiam eiusdem. Ergò eo ipso impositа erit significatio intenta. Eadem verò impositа non erit, si deficiat aliquid eorum, quæ præmissa sunt, vt patet singula consideranti. Impositio igitur significationis sacramentalis, adeóque institutio sacramenti ea omnia, & sola complectitur, quæ in dicta voluntate conferendi gratiam, eiusdemque voluntatis reuelatione obseruata sunt.

Art. 3. Eadem autem omnia, & sola continentur in voluntate conferendi gratiam sensibiliter. Imprimis enim voluntas aliquid faciendi, vel inefficax, vel aliundè insufficiens ad efficiendum non dicitur simpliciter, & absolutè voluntas, sed secundum quid, & cum addito diminuenti; nempè velleitas, & voluntas affectiuè tantum efficax. Ergò, dum dicitur absolutè *voluntas conferendi gratiam*, reipsa significatur voluntas efficax, & ex se sufficiens ad exequutionem. Dum autem additur *sensibiliter*, significatur re ipsa reuelatio eius voluntatis, etiam quatenus determinantis talem rem sensibilem, habentem vtique vt superiùs, dictum est, analogiam cum gratia. Quia nimirum hæc omnia requiruntur, & sufficiunt pro sensibilitate intenta collationis gratiæ, vt liquet ex dictis. Dicendum igitur est institutionem sacramenti esse voluntatem conferendi gratiam sensibiliter, accipiendo tamen sensibilitatem, iuxtà superius discussa de ea, quæ est perfectissima, & inest symbolo gratiæ.

Ad 1. Dum voluntati conferendi gratiam, quæ fuit in Deo ab æterno, adiungitur particula *sensibiliter*, satis indicatur manifestatio, & reuelatio facta in tempore à Christo Domino, vt nuper expositum est. Et quia adiiciens operi vltimum complementum, dicitur absolutè, cum illud adiicit, tale opus perficere; propterea absolutè dicitur Christum Dominum

Dominum instituisse sacramenta in tempore. Vel distinguatur claritatis gratia duplex institutio. Altera actiua, & æterna constituta per voluntatem Diuinam conferendi gratiam per res sensibiles, idque ipsum reuelandi in tempore, Altera passiua, & temporalis, constituta per exteriorem reuelationem talis voluntatis. Quo pacto distinguuntur à Theologis in tractatu de Fide reuelatio Dei actiua,& passiua.

Ad 2. Sacramentum simul est signum,& causa gratiæ, atque ideò eius institutio includit in se tum voluntatem conferendi gratiam, tum sensibiliter conferendi, idest significandi collationem, vt dictum est.

Ad 3. Sufficienter expositum est in voluntate conferendi gratiam sensibiliter includi omnia, quæ exiguntur à Scoto, & assæclis, essèque mutuò conuertibilia cum illa. Eadem est responsio ad 4. ex Durando; nimirum in nō sensibiliter includi designationem rei,aut vocis, siue ea designatio fiat ab ipso volente conferre gratiam, siue ab alio siue per eius commissionem à quibus differentiis modo præscinditur; dicetur verò de iisdem in quæst. sequenti.

Ad 5. Promissio, & obligatio, seu quasi obligatio aliquid faciendi non distinguitur in Deo, ad quem pertinet institutio sacramenti, à voluntate faciendi, & reuelandi se facturum, vt dictum est in tractatu de Iustitia quæst. 19. §. *Neque verò*. Distinguitur autem in homine. Vnde non tenet paritas.

QVÆSTIO X.

Vtrùm solus Deus sit, solúsque esse possit auctor institutionis Sacramentorum?

VIdetur non esse,nec esse posse. 1. Quia Apostoli & eorum successores sunt Vicarij Christi in terris, iuxta illud 2. ad Corinth. 2.2. *Nam, & ego,quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi:* idest sicut Vicarius Christi,& perinde,ac si ipse Christus donasset. Vicarius autem potest eadem, quæ potest principalis in his, quæ pertinent ad stabilimentum, & conseruationem reipublicæ sibi commissæ, qualia sunt sacramenta respectu populi Christiani. Quare Apostoli, & eorum successores possunt instituere sacramenta,sicut Christus, quot, & qualia iudicauerint.

2. De institutione confirmationis, confessionis, & extremæ-vnctionis, nihil habetur in sacra Scriptura. In qua tamen traduntur, quæ sunt diuinitus instituta. Probabile igitur est, tria hæc sacramenta instituta esse immediatè ab Apostolis, aut eorum successoribus, vti sentiunt de confirmatione Alensis, & D. Bonauentura, & de extrema-vnctione Magister, idemque Bonauentura: de confessione verò glossa dist.5. in principio.

3. Rebus inanimatis communicauit Deus vim causatiuam gratiæ, vt dicetur quæst.24. & 25. Ergò substantiis rationalibus communicare potuit potestatem, vt rebus inanimatis eam vim communicarent. Nec enim ea potestas est quid maius respectu rationalium,quam ea vis respectu inanimatorum.

4. Potest Deus subdere vim, & actiuitatem omnipotentiæ suæ arbitrio voluntatis humanæ, inito pacto producendi gratiam quoties,& quando homini libuerit, & per ea instrumenta, quæ ipsa designauerit. Immò potest Deus, vt argumentatur Cardinalis de Lugo impertiri creaturæ potestatem obligandi ipsum Deum ad conferendam gratiam per medium electum ab eadem; ad eum modum, quo in humanis Dominus dat facultatem ipsum obligandi, famulo facto procuratori ad contractus, & alia negotia. In vtrouis autem ex his euentu, maximè verò in secundo, potest voluntas creata communicare se sola cuilibet rei significationem, & vim infallibilem illatiuam gratiæ, & sic instituere sacramentum, vt infert idem Cardinalis. Quod si potuit Deus eiusmodi potestatem impertiri, proculdubio est impertitus, quia, vt infert August. lib.4. contra Maximum c.3. ad finem: *Si potuit,& non voluit,inuidus fuit, quod in Deum cadere non potest.*

5. Christus,vt homo habet potestatem conferendi gratiam,quia Matth.9.6. dicit: *Sciatis,quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata*: Christus autem est filius hominis, quatenus homo,& dimissio peccatorum fit per collationem gratiæ. Ibidem versu 5. dicit Magdalenæ, vt homo loquutione videlicet propriè humana: *dimittuntur tibi peccata tua*; idest confero tibi gratiam. Qui autem habet potestatem conferendi gratiam potest pro libito instituere signum, dependenter à quo eam conferat; ac proinde potest instituere sacramentum. Ergò Christus, vt homo potuit instituere sacramentum, & non solum,vt Deus.

6. Immò de facto omnia sacramenta instituit Christus,vt homo,quia,vt dicit glossa super illud ad Rom. 5.14. *In similitudinem præuaricationis Adæ,&c.* ex latere Christi dormientis in Cruce fluxerunt sacramenta, per quæ saluata est Ecclesia; nempè ex merito Christi patientis habent sacramenta omnem suam virtutem,& robur. Quo alludit Paulus 1.ad Cor.1.13. dum dicit: *Numquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Is autem est auctor institutionis sacramentorum,ex quo vim suam omnem, & robur ipsa obtinent. Ergò Christus patiens, quod non nisi,vt homini, illi conuenit, est auctor institutionis sacramentorum. Iam quod conuenit Christo, vt homini,potest diuinitus communicari puro homini. Ergò is potest diuinitus esse auctor institutionis sacramentorum.

Art.1. Respondetur. De conceptu institutionis sacramenti est voluntas ex se sufficiens ad conferendam gratiam,idque primo,ac principaliter pertinet ad eius essentiam, quia inde primo, ac principaliter obtinet virtutem suam actiuam gratiæ. Sola autem voluntas Dei habet ex se talem sufficientiam; Solus namque gratiam causare potest;iuxtà illud ad Rom.8.23. *Deus qui iustificat*: nec alius potest filios adoptare,hæredes scribere vitæ æternæ,quæ est ipse Deus;& per veram amicitiam Deo coniungere cum mutua omnium vtrinque bonorum communicatione. Quæ omnia,& similia habentur formaliter per gratiam. Ergò solus Deus est, soluſque esse potest principalis auctor institutionis sacramentorum.

Art. 2. Verum cum ad hanc requirantur determinatio rei sensibilis, & temporalis reuelatio voluntatis diuinæ; atque Deus possit proculdubio committere creaturæ huiusmodi determinationem; eademque mediante reuelare temporaliter suam voluntatem patet creaturam posse Deo sic ordinante instituere sacramenta secundariò, & minùs principaliter. Conuenientius tamen fuit, ne ea ipsa designatio materiæ, & formæ committeretur arbitrio creato; tum quia spectat ex natura rei ad agens principale, vt assumat per se instrumenta sibi congruentia; tum vt eo longius remouerentur homines ab spe, & fiducia collocanda in creatura; tum quia ad iucundam, vberem, & salutarem sacramentorum, & eorum, quibus ipsa constat, meditationem plurimum confert,delectum rerum, & verborum quibus gratia significatur, ac repræsentatur, factum esse à Deo immediatè.

Art. 3. Cùm enim intellectus diuinus sit com-

prehensiuus omnium rerum, & voluntas eius intentiua omnium bonorum, quidquid similitudinis, congruentiæ, & qualiscunque relationis respectu gratiæ, conferens ad institutionem, & ædificationem hominum, legitima ratione deprehensum fuerit in signo eiusdem gratiæ electo à Deo, id totum obseruatum, & intentum ab eo fuisse meritò creditur, & piè, ac vtiliter consideratur. Quod non ita contingeret, ob rationem contrariam, in signo electo per creaturam. Quæ itidem causa est, cur sacri Interpretes in tam multiplicem sensum verba sacræ scripturæ vtilissimè diffundant; secus ac fiat circa verba Conciliorum, quibus ita inspirantur sententiæ ab Spiritu Sancto, vt determinatio verborum, & circumstantiarum humanæ electioni permittatur. Superest igitur temporalis reuelatio voluntatis diuinæ, & ministerialis institutio, quæ humanæ operationi committeretur, sed maximè Christi Domini, vt hominis, cuius videlicet humanitas est instrumentum coniunctum Diuinitatis respectu operum, quibus Diuina prouidentia saluti humanæ subuenit, dum cæteri homines sint instrumenta instrumenti coniuncti, sicut serra respectu manus.

Ad 1. Ex illo testimonio solum deducitur ministerialis causalitas, eáque non nisi mediata, vt indicat illa particula, *in persona Christi*. Nec verum vniuersaliter est Ministrum, & Vicarium posse omnia, quæ potest principalis; Ea enim tantummodò potest, pro quibus substituitur. Nec Deus, cuius potentia est essentialiter infinita, potest cuiquam committere omnia, quæ per se immediatè potest; cum sint aliqua, quæ immediatè causam infinitam essentialiter postulant; atque huiusmodi est collatio gratiæ.

Ad 2. Non omnia, quæ diuinitus instituta, vel acta sunt, traduntur in scriptura, sed de pluribus constat per traditionem Ecclesiæ, & rationem Theologicam. Illę porrò auctorum opiniones, iam diu exulant à scholis omnibus, nec possunt amplius tolerari, vt sonant, dicente Tridentino sess. 7. can. 10. *Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta, anathema sit*: & sess. 21. cap. 2. *Perpetuò in Ecclesia fuisse auctoritatem circa sacramenta, salua eorum substantia* Inquam verò, vt sonant; quia confundunt, vt credo, illi auctores institutionem sacramenti, cum institutione cæremoniarum accidentalium adiacentium sacramento; & institutionem per auctoritatem, cum ministerio institutionis; Ideoque solis vocibus dissident à cæteris.

Ad 3. Rebus inanimatis sola collata est causalitas instrumentalis in gratiam. Ratio autem causæ instrumentalis, & ratio ministerij, quæ concessa similiter est puris hominibus, ad idem genus reducuntur, quatenus Minister est instrumentum animatum, & instrumentum est Minister inanimatus ex 5. Ethic. c. 2.

Ad 4. Obligationem moralem propriè dictam, & distinctam à necessitate metaphysica, nulla sua, aut alterius voluntate contrahere Deus vllo pacto potest, vt dictum est in quæst. 19. de Iustitia à §. *Neque verò*. Necessitatem autem metaphysicam aliquid faciendi, siue absolutam, siue conditionatam, vel potius quasi conditionatam sola sua voluntate imponere sibi potest; cum dominium eius physicum, & morale sit essentialiter supremum, ac vniuersale. Atque, quoad hæc, paritas ex domino temporali, & eius seruo; est nulla, vt patet. Quare Deus solum potuit velle conferre gratiam dependenter à voluntate creata, tanquam ab opponente conditionem aliquam, verbi gratia, designationem materiæ, & formæ; quæ tamen ipsa designatio, & positio conditionis non pertinuisset ad conceptum primarium, & principalem institutionis sacramentorum, vt dictum est. Sed neque illud verum est, Deum de facto commisisse voluntati creatæ, quidquid absolutè committere illi potuit. Nec enim commisit, quæ conuenientius fuit, vt non committeret. Ostensum verò est conuenientius fuisse, ne committeret designationem materiæ, & formæ. Iam Augustinus dum ex posse, & nolle infert inuidiam, loquitur de posse secundum optimum, & congruentissimum modum operandi; vt nihil dicam amplius in præsenti. Videatur, si placet quæstio 28. de Deo.

Ad 5. Solùm quatenus Deus, potuit Christus Dominus esse causa principalis conferens gratiam, & dimittens peccata, vt patet ex dictis. Quare quod dicitur Filium hominis habere potestatem dimittendi peccata, accipiendum est in sensu materiali secundum communicationem idiomatum, ratione cuius, quæ sunt Dei attribuuntur homini Christo; & è conuerso; atque Magdalenæ expressit exterius, vt homo, quod contulit interius, vt Deus, vel vtrobique intelligenda est potestas, & actio ministerialis, qualis conceditur etiam in institutione sacramentorum.

Ad 6. Christo patienti adscribitur in illis locis institutio, & existentia sacramentorum tanquam causæ meritoriæ, non verò tanquam causæ principali immediatè efficienti, & conferenti vim, ac robur per auctoritatem. Deinde non quidquid conuenit Christo, vt homini, est communicabile puro homini: quia Humanitas Christi ratione vnionis ad Verbum obtinet multiplicem excellentiam, tum in rebus aliis, tum in materia sacramentorum, minimè communicabilem puro homini. Qua de causa cum à D. Thoma, & communiter Deus dicatur causa institutionis sacramentorum per auctoritatem, Christus dicitur causa eiusdem per excellentiam; cæteri verò Dei, & Christi Ministri, dicuntur causæ puræ ministeriales separatæ.

QVÆSTIO XI.

Vtrùm fuerit conueniens institutio Sacramentorum?

VIdetur non fuisse. 1. Ex natura rei in genere. Quia per institutionem sacramentorum applicatur mens hominis rebus sensibilibus, & exercitationi corporali, quibus illa constant. Non est autem conueniens, mentem hominis applicari, & deprimi ad res sensibiles, & corporali exercitatione diuerti, sed potius euehi ad spiritualia, & intelligibiliter exerceri, iuxta illud Ioan. 4. 23. *Spiritus est Deus, & eos, qui adorant eum, in spiritu, & veritate oportet adorare*: & illud Apostoli 1. ad Tim. 4. 8. *Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est*: ideóque merito contemnitur. Eodem pertinet sententia illa Augustini lib. 2. de liber. arbitr. 19. *Res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo rectè viuere potest*. Ea autem sine quibus homo rectè viuere potest, nullam habent conuenientiam spiritualem, nec eis debet animus hominis applicari.

2. Ex determinatione materiæ, & formæ. Cum enim omnia sensibilia, eo fine facta sint, vt ducant in cognitionem, & amorem rerum spiritualium, iuxta illud ad Rom. 1. 20. *Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur*; non fuit conueniens; vt significatio, & repræsentatio gratiæ, aliorumque donorum spiritualium, & excitatio mentis, respectu considerationis eorum, restringeretur ad numerum determinatum paucarum rerum, & verborum; sed debuerunt promiscuè quibuslibet rebus, & verbis inesse pro libito cuiusque; sicut colligitur ex Genes. 28. à versu 18. contigisse in statu legis naturæ, quo est longè perfectior status legis

legis gratiæ, ideóque restrictior esse non debuit. Et præterea cum vnaquæque res, quo præstantior est, eo debeat nobiliori signo, & imagine repræsentari; atque gratia sit res nobilissima; non debuit eius significatio adiungi obuiis, & vilissimis rebus, vt sunt aqua, panis, & verba. Confirmatur, quia res sensibiles præstantissimæ maiorem habent similitudinem, & symbolizationem cum præstantissima forma gratiæ. Ergò eiusmodi potissimum assumi debuissent ad sacramentalem, ideſt symbolicam gratiæ significationem.

3. A posteriori. Non sunt conuenienter instituta, quæ mutari oportet; Sacramenta autem oportuit sæpè mutare; alia siquidem fuere pro tempore legis naturæ, & pro tempore legis scriptæ; & rursus alia ante, & post Christi aduentum. Ergò sacramenta non sunt conuenienter instituta saltem omnia.

4. A sufficienti partium enumeratione quo ad status naturæ. Certum namque primò est, pro statu puræ naturæ nulla futura fuisse sacramenta, aut vestigia sacramentorum; cum istorum institutio sit intrinsecè supernaturalis. Nulla similiter fuisse pro statu innocentiæ, nullaque futura fuisse eodem statu diutius durante, sententia est D. Thomæ, & communis, & meritò, quidquid renitatur Suarez, & ex parte Vasquez. Quia sacramenta sunt quædam medicinæ spirituales, quibus non indiget natura nondum patiens vllam ægritudinem, nec vllo vulnere sauciata, iuxtà illud Matth. 9. 12. *Non est opus valentibus Medicus.* Sed neque post peccatum ante Christi aduentum aliqua debuerunt esse sacramenta; quia omnia pendent à passione Christi tanquam à causa, vt dictum est in quæst. præcedenti. Effectus autem nequit existere antequam existat causa. Deinde, qui vtebantur sacramentis veteris legis, erant sub elementis mundi seruientes; iisque infirmis, & egenis, vt apparet ex 4. ad Galat. 3. & 9. Non est autem conueniens, hominem subesse seruituti elementorum mundi infirmorum, & egenorum. Denique post Christi aduentum sacramenta retineri nulla debuerunt. Quia veniente veritate debet cessare eius figura; vtpote, quæ iam superfluit. Sacramenta autem sunt quædam signa, seu figuræ gratiæ, & veritatis; atque gratia, & veritas per Iesum Christum facta est, qui venit plenus gratia, & veritate, vt habetur ex 1. Ioan. 14. & 27. Pro nullo igitur statu fuit conueniens sacramentorum institutio.

Art. 1. Respondetur. Principalis auctor institutionis sacramentorum est solus Deus, vt dictum est quæst. præcedenti. Quiquid autem diuinitus institutum est, conuenientissimum est; cum voluntas Dei sit regula totius conuenientiæ; neque quidquam facere Deus possit, quod non sit valdè bonum, ac proinde valdè summéque conueniens, iuxta dicta quæst. 28. de Deo. Elucet verò hoc, vel maximè in modo, quo Diuina prouidentia iuuat hominem per sensibilia ad cognitionem, & amorem intelligibilium. Cum enim homo ex sua natura hoc habeat, vt non possit quidquam cognoscere, nisi dependenter à sensibus, adeóque nisi mediantibus rebus corporalibus; nec magis possit ad suum finem, qui est summè spiritualis, peruenire, nisi eleuando se supra sensus, & sensibilia ad considerationem, & amorem rerum spiritualium; conuenientissimè vtique prouidit Deus homini iuxtà eius conditionem de tanta sensibilium copia talis naturæ, & cum tali inuicem ordine, vt peridoncè perducere eum valerent ad intelligentiam, & quasi conspectum bonorum inuisibilium, vt apparet ex verbis Apostoli nuper indicatis in Epistola ad Romanos.

Art. 2. Quia verò homo in statu puræ naturæ debuisset tendere ad Deum præcisè vt auctorem, finemque purè naturalem, & ad reliqua bona spiritualia purè itidem naturalia; atque ad horum intelligentiam, & prosequutionem ordinatur ex sua natura, & sufficit totus iste mundus visibilis, præcisè, vt est in se intrinsecè, & connaturaliter propterea nullis pro eo statu sacramentis, seu signis sensibilibus extrinsecè eleuatis indiguisset. Immò nec eis percipiendis fuisset idoneus; vtpotè nullo præditus supernaturali intelligentiæ lumine. Itaque pro eo statu fuissent loco sacramentorum omnes, & singulæ res sensibiles instruentes scilicet, ac perducentes ad finem naturalem eo prorsus modo, quo hominem supernaturaliter eleuatum, ac illustratum instruunt, & perducunt ad finem supernaturalem sacramenta, seu obiecta sensibilia supernaturaliter significantia.

Art. 3. Verum neque in statu eleuationis ante peccatum vlla fuit necessitas aut conuenientia sacramentorum. Ita enim homo creatus est rectus, vt partis superiori obedirent absque resistentia vires omnes partis inferioris, sensusque perfectè subessent imperio despotico rationis. Quia verò nullum obiectum sensibile potest aliquod præiudicium creare aduersus deliberationem, & electionem rationis, nisi per impressionem, ac motionem factam in potentiis sensitiuis; consequenter omnia sensibilia vsibus honestis etiam supernaturalibus sponte patebant pro eo statu, erantque sufficienter eleuata indirectè in finem supernaturalem per internam mentis vsque adeò dominatricis directam eleuationem, ac illustrationem supernaturalem. Nullis igitur signis sensibilibus supernaturali institutione eleuatis opus fuit pro statu innocentiæ; nec opus fuisset eodem diutius durante, & perseuerante in posteris Adæ; ac proinde non fuit, aut fuisset conueniens, vt aliqua pro eo statu sacramenta instituerentur. Quapropter, cum Deus ea sola subsidia pro vnoquoque statu de facto præstiterit hominibus, quæ eidem statui conueniunt, & maximè congruunt; non solùm nulla sacramenta de facto instituit pro statu innocentiæ, sed nec instituisset eodem diutius perseuerante. Constat nimirum ex dictis q. 15. de Incarnat. & alibi, euentus huiusmodi conditionatos, licet pendentes à sola libera Dei electione, habere determinatam veritatem ex vi decreti liberi diuini absolutè existentis, contrà quàm sentit Vasquez in præsenti controuersia.

Art. 4. Ob rationem contrariam oportuit, vt instituerentur sacramenta pro statu naturæ lapsæ, simulque eleuatæ. Rebellarunt nimirum vires sensitiuæ animi aduersus rationem propter peccatum, & cœpit *corpus, quod corrumpitur aggrauare animam* (leuem ex se, vt sursum ad spiritualia feratur;) *& terrena inhabitatio deprimere* (ad terrena, & sensibilia, vt in eis tanquam in centro, & fine subsidat) *Sensum multa cogitantem*, vt dicitur Sap. 9. 15. Vnde Apostolus exclamat 7. ad Rom. 23. *Sentio aliam legem in membris meis* (impressione vtique rerum sensibilium tyrannicè vexatis) *repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Tanto igitur sensibilium prædominio post peccatum, & tantæ, versus illa, declinati hominis lapsi, opportunum admodum remedium fuit, vt opponeretur aliquod sensibile spiritualizatum, cuius occursu ita roboraretur pars animæ superior aduersus assultus reliquorum sensibilium, vt mentali illius consideratione manu ducenti ad æterna, & corporali, circa idem, occupatione honesta, declinare suauius posset; tum otium, tum cogitationes de iisdem sensibilibus, quatenus caducitati obnoxiis, ac inde inutiliter, nocenterque detinentes; tum occupationes, circa alia exteriora, allicientes sola vtilitate, aut delectatione nihil conferenti ad vltimum finem, sed potius illum impedienti. Eiusmodi autem sensibile sacramentum, vt liquet ex quæst. 1. ac deinceps. Oportuit igitur superaddere

rebus sensibilibus, saltem aliquibus institutionem sacramentalem pro statu naturæ lapsæ.

Art. 5. Accedit, ruinam humani generis processisse ex obiecto sensibili tenuis ex se allicientiæ, sed cui potentissimam attrahendi vim adiecerat promissio diabolica apertionis oculorum, participationis diuinitatis, & scientiæ boni, & mali, vt habetur Genes. 3. 5. *Igitur, ars, vt artem falleret, & medelam ferret inde, hostis vnde læserat*, prout canit Ecclesia; oportuit reparationem humani generis fieri per obiecta itidem sensibilia, vtcunque ex se vilia, ac inefficacia, quibus tamen vis ingens, & efficacitas infallibilis accresceret ex diuinis promissionibus gratiæ, & visionis beatæ, quarum altera est participatio diuinæ naturæ, altera est plenitudo scientiæ. Alioquin enim maior fuisset astutia decipientis, ac perdentis nequitia, quàm sapientia instruentis, ac reparantis bonitas. Adhibuisset namque medium magis accommodatum conditioni, & inclinationi subiecti, nempe hominis sensibilibus addicti, simulque ordinati ad similitudinem cum Deo, cuius est imago; similitudinem verò maximè quoad scientiam, quæ est omnium diuinissimum, & cuius est insatiabilis appetitus in homine.

Art. 6. Accedit rursus, peccatum originale, vi cuius sensualitas prævalet supra rationem destitutam gratia, vt dictum est quæst. 9. & 12. de gr. deriuari ex Adamo in posteros per actionem corporalem humanæ propagationis. Ergo gratia, vi cuius ratio prævalet supra sensualitatem, & restituitur (licet modo, & gradu longè imperfectiori, quam pro statu innocentiæ) in primæuum prædominium, debuit deriuari ex Christo secundo Adamo in filios adoptionis eius, per corporalem similiter actionem diuinæ regenerationis, augmentationis, & conseruationis, quæ fit per sacramenta. Vt nimirum id, & inde reponat reparatio, & operatio diuina, quod, & vnde aufert interitus, & operatio humana. Ob hæc igitur pro statu naturæ lapsæ, siquidem erigenda, ac reparanda erat, conueniens fuit sacramentorum institutio; ratione cuius res sensibiles in sacramentum assumptæ euadunt maxima bona, & vis, quam habent ex sua natura ad mentem deprimendam conuertitur in vim eleuandi eandē; & corporalis in eis exercitatio redditur summè vtilis, tametsi ex se æstimabilis non sit, vt patet ex dictis. Et apparet præterea ex verbis Concil. Trident. sess. 22. cap. 5. vbi occasione sacrorum Missæ rituum declarat sic: *Cumque natura hominum ea sit, vt non facilè queat sine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem sustolli propterea, &c.*

Art. 7. Idem confirmari luculenter potest ex frequenti doctrina Dion. præsertim cap. 2. de Cœlest. Hier. vbi inter alia paulò post principium dicit de natura nostra: *Eget accommodatis sibi, & cognatis adminiculis, quæ formas rerum, quæ formis carent, quas consequi possimus, nobis proponant.* Istud ipsum documentum suggerit sæpè in lib. de Eccles. Hier. vbi cap. 1. inter princ. & med. sic habet: *Nos autem exemplis, imaginibusque sensum mouentibus ad diuinas contemplationes, vt possumus, transferimur.* Et rursus propè finem. *Hierarchia nostra pro modo nostro signis continetur, cum egeat rebus, quæ sensus mouent ad diuiniorem nostri, ex ipsis, ad eas, quæ mente comprehenduntur, reuocationem.* Eodem pertinet, quod Augustinus in alium, sed affinem scopum supponit cap. 9. de catechiz. rud. nempe *plurimum valere ænigmatum latebras ad amorem veritatis acuendum, discutiendumque fastidij torporem*; inductum vtique per peccatum, per quod etiam hebetatus est ille amor. Obsequitur Dionysio, & Augustino adiuncta optima ratione D. Thomas 2. 2. quæst. 49. art. 1. ad 2. *Ideò autem necessaria est huiusmodi similitudinum, vel imaginum adinuentio: quia intentiones simplices, & spirituales facilius ex animo elabuntur, nisi quibusdam similitudinibus corporalibus quasi alligentur. Quia humana cognitio potentior est circa sensibilia.* Eiusmodi autem alligatio facta est efficacissimè per institutionem sacramentalem, quæ videlicet ex lucro sollicitum, & efficacius affectum reddit hominem circa eiusmodi signa sensibilia. Quam in rem audiendus est iterum ibidem D. Thomas dicens: *Tertio oportet, vt homo sollicitudinem apponat, & affectum adhibeat ad ea, quæ vult memorari. Quia quanto aliquid magis fuerit impressum in animo, tanto minus elabitur.* Cum igitur significatio practica sacramentorum vim istam imprimendi adiiciat quam maximam; patet institutionem eorum fuisse conuenientissimam pro statu naturæ lapsæ, ideoque difficillimæ, quæ ad spiritualia sollicitè, constanter, & effectuosè erigatur.

Art. 8. Conueniens porrò præterea fuit, vt non perseuerarent semper eadem sacramenta, sed instituerentur longè inter se diuersa, maiori cum perfectione, & minori numero posteriorum, quàm priorum; idque per trinam vicissitudinis seriem, iuxtà triplicem mutationem notabilium, & quoad mores hominum, & propinquitatem eorum ad Christum pro triplici magno temporis interuallo; Ab Adamo ad Moysem, à Moyse ad Christum, à Christo ad finem vsque mundi, vbi de facto diuina prouidentia disposuit. Tempus vsque ad Moysem legis naturæ: indè vsque ad Christum legis scriptæ, Mosaicæ, antiquæ; post Christum legis gratiæ, nouæ, Euangelicæ, Christianæ.

Art. 9. Tempore legis naturæ sub initia, mores hominum non vsque adeò desciuere à probitate, & fœlici conditione proximi status innocentiæ non indigentis vllo sacramento, vt dictum est; nec peccatum originale protinus vno velut impetu totum suum virus in operationes posterorum transfudit, ac propterea homines dirigi pro tunc sufficienter potuere per solas paternas traditiones, & interiorem instinctum diuinum. Quibus consonum fuit, vt remedium originalis positum esset tunc in actibus internis, præsertim fidei, quos exterius protestarentur per res, & actiones, quæ cuique magis ad id incommodatè viderentur, iuxta motionem interioris instinctus diuini. Quæ proindè res, & actiones eatenùs præcisè significarent, & dicerentur inducere abolitionem peccati, & infusionem gratiæ, quatenùs erant indices actuum internorum inducentium vtramque, & cum eisdem connectebantur, tanquam cum causis suis; nec alio sacramentorum genere opus fuit, cum diuina determinatione rerum præ aliis significantiorum, vel verborum, supra res additamento, vel cum maiori efficacitate, seu connexione cum gratia.

Art. 10. Sed progressu temporis interfectio peccati originalis, & dissolutio concupiscentiæ ruentes gradatim in deterius, eam tandem induxere corruptionem morum, & indè mentis cæcitatem, vt opus fuerit abolitam ex cordibus legem in tabulis exprimere, & animos instinctui purè interno inidoneos instruere externis gratiæ signis, speciali ad eam referendam, aptitudine à Deo electa, præditis, illaque commendare manifestationibus promissionibus de Christo venturo, & de gratia post eius aduentum vberrimè conferenda per alia eiusmodi sensibilia signa, quæ simul forent causæ significatorum. Atque hic fuit secundus sacramentorum ordo pauciorum, & perfectiorum propter maiorem indignitatem generis humani iam non valentis vndelibet pro arbitrio indiscriminatim instrui, & indigentis efficaciori incitamento ad spem, & sollicitudinem donorum gratiæ; tum propter maiorem propinquitatem ad Christum, quem par erat maximè desiderantibus, & melius dispositis apparere.

Art. 11. Demum post aduentum Christi, & per Christum *alia instituta sunt sacramenta virtute maiora, vtilitate meliora, actu feliciora, numero pauciora* vt dicit Augustinus

Augustlib. 19. contra Faust. c. 13. Quia videlicet sacramenta, tam antiqua, quam noua instituta sunt dependenter à Christo, tanquam à causa eorum omnium meritoria, potente inducere præmium etiam pro tempore physicè antecedenti ad existentiam ipsius, vt dictum est in quæstione 41. de Incarnation. non minus quàm pro tempore sequenti. Cùm hoc tamen discrimine, quod pars præmij suprema, & vltima in vnoquoque genere, & ad quam reliquæ partes præmij, vt ad finem ordinantur, non potest existere tempore antecedenti ad meritum, sed debet ad ipsum etiam physicè consequi, vt ibidem notatum fuit. Ergò sacramenta nouæ legis existentia post Christi meritum, ad quæ ordinabantur anteriora sacramenta, debuerunt esse maiora, ac meliora. Deindè respectu institutionis sacramentorum nouæ legis exercuit Christus causalitatem præterea ministerialem, ac instrumentalem, vt superius dictum est. Effectus autem Ministri, & instrumenti nobilioris debet esse nobilior. Denique, vti dicebatur in superiori comparatione, malitia hominum fuit similiter longè maior sub finem temporis legis scriptæ, quàm sub initium, ideóque oportuit apponi remedium maius institutis sacramentis præstantioribus.

Art. 12. Sunt autem præstantiora Euangelica, non solùm quoad efficacitatem communicatiuam gratiæ de præsenti, & immediatè, sed etiam quoad significationem, & vim excitatiuam, instructiuam, ac illuminatiuam mentis humanæ; tum propter additamentum verborum, quæ tenent principatum in significando, tum propter delectum rerum habentium perfectissimam analogiam cum gratia sacramentali, vt innotescet in expositione singulorum sacramentorum. Hoc vnum modò notandum est illis omnibus commune, materias eorum, & formas significare perfectionem, & excellentiam gratiæ sanctificantis, non secundum se, & in abstracto, sed relatiuè ad subiectum, cui confertur sacramentum, & secundum munus, quod exercet circa ipsum dependenter ab vnoquoque sacramento; idque iuxta captum omnium vbique hominum; siquidem omnibus indiscriminatim consultum est sacramentorum institutione. Eiusmodi autem res, & voces, patet necessario esse viles, & notas idiotis etiam, & vsibus humanis circa curam corporis accommodatas; nec nisi paucas esse posse, quæ cum tanta vilitate simul habeant præstantissimam symbolicam proportionem cum effectibus formalibus circa animam.

Art. 13. Constat igitur, conuenientissimum fuisse; vt instituerentur sacramenta pro statu naturæ lapsæ, vt alia aliis succederent, iuxta diuersam hominum conditionem contingentem pro diuersis temporibus; sicut alia, & alia opera præscribuntur hyeme, & æstate cum laude vtrorumque; vt posteriora essent prioribus semper præstantiora; præstantissima verò post Christum, eaque ipsa de causa pauciora, & vilibus, ac vbique obuiis rebus deuincta. Atque per hæc simul cum cæteris, quæ præmissa sunt, satis patet ad obiectiones, quidque in illis concedendum sit, quid negandum, quid distinguendum.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm omnis, & solus viator sit idoneus minister Sacramentorum?

VIdetur nec omnis, nec solus esse idoneus. 1. Quia Angeli, & animæ separatæ possunt exequi omnes actiones exequibiles ab homine viatore circa sacramentum. Possunt enim edere omnes verborum sonos, quos homo viator; & materias eodem prorsus modo, ac ipse, applicare, & exhibere. Causa autem potens exequi omnes actiones quas potest exequi alia causa; potest proculdubio, & effectus exequi omnes, quos eadem potest. Ergò sacramenta possunt perficere Angeli, & animæ separatæ non minùs, quam possit homo viator.

2. Communiter recipitur, vt vera narratio Nicephori lib. 11. cap. 20. de Amphilochio ab Angelis consecrato Episcopo, reliquis Episcopis eam ordinationem habentibus ratam. Quod fieri non potuisset, si Angeli non essent idonei Ministri.

3. Ex Suarez: In testimoniis sacris, ex quibus constat de ministerio sacramentorum hominibus commisso non exigitur conditio viatoris, nec fit vlla eius mentio. Ergò homo beatus, non minus, quàm viator in illis comprehenditur; siquidem vterque eandem intentionẽ concipere, & easdem actiones eiusdem infimæ speciei efficere possunt. Extant præterea multæ historiæ fide dignæ de huiusmodi ministerio beatorum. Ergò non solus viator est idoneus minister.

4. Homo rediuiuus, & inter mortales mortalis iterum constitutus est viator, sicut erat antequam moreretur; & nihilominus non est idoneus sacramentorum minister. Quod quidem videtur certum de iis sacramentis quorum administrandorum potestas est inseparabiliter coniuncta cum iurisdictione. Quia omnis humana iurisdictio expirat per mortem habentis illam, nec redit redeunte vita, vt fert communis, & certa scientia. De reliquis verò eadem videtur esse ratio, maximè cum potestas administrandi quoduis sacramentum, ad aliquod iurisdictionis genus, reducatur. Ergò non omnis viator est idoneus minister sacramentorum.

5. Multi præterea viatores excluduntur à ministerio sacramentorum; tum propter defectum physicum rationis, vt pueri, & amentes, quos certum est non posse sacramenta validè conficere; tum propter defectum moralem puritatis conscientiæ, quem patiuntur omnes peccatores, quos ab eo ministerio excludit illud Ecclesiast. 34. 4. *ab immundo quid mundabitur*: Mundat verò qui sacramentum ministrat, & peccator est immundus. Accedit neminem dare quod non habet; dant autem, qui sacramentum ministrant, gratiam, eandémque non habent peccatores.

Art. 1. Respondetur. Quandoquidem omnibus indiscriminatim substantiis rationalibus, & quibuslibet seorsim, ac priuatiuè potuit absolutè committere Deus sacramentorum administrationem; quibus potissimùm de facto ea commissa sit ex vi præsentis institutionis, eruendum est ex testimoniis sacris, in quibus talis commissio continetur. Hæc autem testimonia ad solos homines diriguntur. Cum ipsis enim sermo erat, cùm diceretur circa Eucharistiam: *hoc facite in meam commemorationem*: circa baptismum: *docete omnes gentes baptizantes eos*: circa pœnitentiam: *quorum remiseritis peccata*: circa extremam-vnctionem: *inducat presbyteros*: de ordine, & confirmatione est eadem Ecclesiæ traditio: de matrimonio res est clara, cum eius ministri sint ipsi contrahentes. Solis igitur hominibus delegata est per institutionem præsentem potestas perficiendi, ac ministrandi sacramenta. Eandem restringi ad solos viatores satis colligitur ex iisdem testimoniis, vtpotè directis ad homines viatores, in quorum persona non possunt absque speciali mentione subintelligi, ac repræsentari Beati, vtpotè pertinentes ad rempublicam diuersam, & diuersæ conditionis, & sub diuersis institutis existentes, nec spectantes ad sensibilem nobiscum societatem, & mutuam communicationem, ad quam pertinent sacramenta,

Art. 2. Idem innuit, vt aduertit Cardinalis de Lugo,

illud ad Cor. 11.26. circa Eucharistiam : *Mortem Domini annunciabitis, donec veniat* : ideſt dum durat ſtatus viatoris, & illud Iac. 5. 14. circa extremam vnctionem : *inducat præsbyteros Ecclesiæ*, & rurſus : *oratio fidei ſaluabit infirmum.* Vbi exigitur miniſter, qui ſit præsbyter Eccleſiæ militantis, & capax fidei, cuiuſmodi eſt ſolus viator. Eodem pertinet, vt ſubiungit Meracius, paritas ex poteſtate offerēdi ſacrificia, quam ſolis viatoribus collatam eſſe colligitur ex 5. ad Hebræos 2. Præmiſſo enim Pontifice potente offerre ſacrificia, hæc eius additur conditio ; *Qui condolere poſſit iis, qui ignorant, & errant ; quoniam, & ipſe circundatus eſt infirmitate.* Quod ſoli conuenit viatori. Eadem autem eſt ratio de ſacramentis; quæ videlicet pro iiſdem inſtituta ſunt, pro quibus, & ſacrificia.

Art. 3. Iam verò nullus vtriuſuis ſexus viator, dummodò ſit rationis compos, quam conditionem manifeſtè præſeferunt ſuperiora omnia teſtimonia, & natura ipſa rei: Nullus inquam excluditur ab adminiſtratione omnium penitus ſacramentorum; licet pro aliquibus peculiares præterea conditiones requirantur, de quibus dicetur circa ſacramenta in particulari. Igitur iuxta præſentem inſtitutionem, & ex natura rei omnis, & ſolus viator, eſt idoneus miniſter ſacramentorum ſecundum communem, & genericam rationem ſacramenti.

Ad 1. Pro æquali poteſtate circa effectus morales pendentes ab alterius voluntate, & commiſſione non ſufficit poteſtas æqualis ad eaſdem omnes actiones phyſicas. Sacramenta autem ſunt effectus morales, & eorum miniſter pendet à voluntate, & commiſſione Dei.

Ad 2. Supponitur à Nicephoro eam conſecrationem fuiſſe factam inuiſibiliter, ac inſenſibiliter. Quare nullum ibi interuenit ſacramentum formaliter, ſed tantum æquiualenter, & quoad ſacramenti effectum. Deindè vt ſacramentum etiam formaliter interueniſſet ex vi inſtitutionis, & commiſſionis vniuerſalis reuelatæ toti Eccleſiæ, ſed ex noua inſtitutione, & commiſſione ſpeciali facta à Deo per prouidentiam extraordinariam determinatè pro illo euentu. Quod nihil probat contra concluſionem; quæ videlicet procedit de miniſtro ordinario habente facultatem ex vi præſentis inſtitutionis, quatenùs manifeſtatæ vniuerſaliter Eccleſiæ. Altero ex his duobus modis exponendæ ſunt etiam hæ hiſtoriæ, quæ inſinuantur in tertio. Et vniuerſim concluſiones Theologicæ habentes fundamentum in doctrina Eccleſiæ reuelata, non ſunt ſtatuendæ iuxtà hiſtoricas narrationes auctorum particularium, ſed hæ potiùs ſunt accipiendæ, ac diiudicandæ iuxta illas.

Ad 3. Iam apparuit in teſtimoniis ſacris fundamentum excludendi Beatos, eoſdémque, licet poſſint concipere, & exercere eaſdem phyſicè intentionem, & actiones, quas poſſunt viatores, non tamen poſſe eaſdem moraliter, & quoad effectus morales.

Ad 4. Homo rediuiuus retinet, ſicut ſi mortuus non fuiſſet, quæ ſibi ante mortem inerant dependenter à ſola voluntate Dei, cuius nimirùm intuitus, & intentio complectuntur æqualiter omnes temporis differentias, & caſus; licet non retineat, quæ inerant cum aliqua immediata dependentia à voluntate hominis; cuius videlicet intentioni quoad ea, quæ vitam hominis reſpiciunt, ita mors limites præſcribit, atque ſi poſſibilis nullatenùs eſſet reditus ad vitam. Datur enim hominibus mutua facultas circa res eiuſmodi ſibi connaturali, ideóque deuincta ſoli durationi ipſorum naturaliter contingenti. Quapropter redit cum vita poteſtas perficiendi, ac miniſtrandi ſacramenta, & iuriſdictio, ſeu quaſi iuriſdictio, quæ inerat ante mortem dependenter à ſola voluntate diuina inſtituente eadem ſacramenta; licet non redeat iuriſdictio, & poteſtas connexa cum iuriſdictione, quæ inerat cum dependentia à voluntate etiam, & intentione humana. Cognita porrò iſta ratione differentiæ in genere facile cuiuis, ac obuium eſt deducere conſequentias circa ſingula.

Ad 5. Quoad primam partem; viator non intelligitur in concluſione, vt patet ex eius fundamentis, qui talis ſit ſolùm negatiue, & paſſiuè, ideſt non habens finem ſuum, & potens habere per actionem alterius; ſed poſitiuè, & actiuè, id eſt potens tendere ad finem ſuum per proprios actus, ideóque compos rationis. Quoad alteram partem certum eſt ex fide ſacramentum poſſe validè perfici à peccatore, & immundo, vt conſtat ex Tridentino ſeſſ. 7. can. 12. de ſacramentis, & tuentur Bellarminus, Suarez, & alij in præſenti. Quare locus Eccleſiaſtici accipiendus eſt de mundatione ex opere operantis, & per ſe, non ex opere operato, & per ſacramentum, in quo diuina virtus ſecretius operatur. Vel dicatur τὸ *ab immundo*, eſſe ibi neutrius generis pro re immunda. Iam qui aliquid non habet; poteſt nihilominùs illud dare, vt miniſter habentis; & ſic dat gratiam miniſter perficiens ſacramentum. Eſt enim in ea re miniſter Dei, qui eſt principalis auctor gratiæ.

QVÆSTIO XIII.

Vtrùm intentio miniſtri de ſeria exequutione externa ſufficiat ad valorem ſacramenti.

VIdetur ſufficere. 1. Quia ad valorem contractuum & cuiuſuis alterius actus legitimi, ſufficit ſi exterius hæ actiones præſententur ſeriò, quæ pro illis perficiendis præſcribuntur ; tametſi fiant ficto animo, dummodò fictio ſit purè interna. Ergò idem etiam ſufficiet ad valorem ſacramenti; quandoquidem committitur homini humano modo perficiendum, & per quendam quaſi contractum de conferenda gratia quoties tales actiones ſenſibiles exhibitæ fuerint.

2. Ad exiſtentiam cuiuſque effectus pendentis ab aliqua conditione, eæ tantum voluntates, & actiones requiruntur, quæ ſufficiunt ad ponendam conditionem, eáque poſita ad ponendum effectum. Gratia autem, quæ per ſacramenta confertur, pendet tanquam à conditione ab exteriori materiæ, & formæ exhibitione, quæ ſolæ ſunt ſenſibiles, atque ad poſitionem iſtarum ſufficit voluntas miniſtri terminata ad ipſas ſecundum ſe, eiſque poſitis ſufficit ſimiliter ſola Dei voluntas ad ponendam gratiam. Ergò nulla alia ſpecialis intentio requiritur ex parte miniſtri.

3. Si adhibitis materia, & forma, omnibúſque actionibus exterioribus requiſitis ad perficiendum ſacramentum; fieri nihilominùs poſſet, vt illud euaderet nullum, eiuſque effectus ſuſpenderetur ob defectum alicuius ſpecialis intentionis purè internæ ex parte miniſtri; nemo poſſet vnquam eſſe certus de ſacramento re ipſa validè ſuſcepto, & de gratia per ipſum obtenta. Quod eſt magnum inconueniens, vtpotè auferens conſolationem fidelium, cuius intuitu inſtituta ſunt ſacramenta; ipſamquè rationem ſacramenti, quæ conſiſtit in collationis gratiæ ſenſibilitate, repugnante, vt patet, dependentiæ eiuſdem gratiæ ab aliquo purè interno, & nullatenùs apparente exterius.

4. Baptiſmus ab Athanaſio puero pueris aliis adminiſtratus per iocum, approbatus fuit ab Alexandro Patriarcha Alexandrino, & S. Gineſius recipiens baptiſmum in theatro mimicè, & ad contemptum Eccleſiæ catholicæ, commonitus fuit ab Angelo de efficacia illius aquæ ad remiſſionem peccatorum, atque per ipſam iuſtificatus de facto fuit; vt referunt ex probatis

auctor

auctoribus Ægidius Conink, Cardinalis de Lugo, & alij in præsenti, & quod caput est, August. lib. 7. de baptismo contra Donatistas c. 53. ad med pronunciat *verum eos habere baptisma, qui fallaciter datum, fallaciter accepere.* Ergò sufficit ad valorem sacramenti qualiscunque voluntas, ac intentio ministri terminata ad actiones exteriores secundum se præcisè: & nequidem hoc requiritur, vt externa seriedas exequutionis intendatur.

Art. 1. Respondetur. Certum est ex fide ad valorem sacramenti requiri ex parte ministri intentionem saltem faciendi, quod facit Ecclesia. Sic enim expressè definit Concilium Tridentinum sess. 7. c. 11. de Sacramentis. Eodem pertinet decretum Florentini productum q. 3. art. 2. Manifestum autem est hunc modum describendi intentionem, quæ necessaria est in ministro complecti necessariò aliquam specialem voluntatem, vltra eam, quæ siue serio, siue per iocum feratur in prolationem verborum, & exhibitionem materiæ, vt sunt in se præcisè secundum suas entitates, & prædicata purè naturalia. Hæc enim sunt eatenùs manifestiora, quàm vt exponi deberent per id, quod facit Ecclesia, tanquam per prædicatum conuertibile notius. Indignum deindè est à Concilio generali, speciali canone, definiri hominem præsertim compotem rationis, vt faciat aliquid in sua præcisè actione exteriori consistens, indigere intentione idipsum secundum se faciendi. Constat denique ex Bellarmino, & aliis eo canone damnari Lutherum minime negantem necessitatem intentionis earum actionum secundum se, sed cuiusquam præterea alterius specialis, quàm adesse Ecclesiæ supponitur à Concilio.

Art. 2. Ratio eius apud vtrumque Concilium decisionis est. Quia ad valorem sacramenti requiritur ea, vt minimum perficientis intentio, quæ necessaria est ad verificandam significationem verborum, & actionum, quas exercet. Cùm enim sacramenta operentur significando, & quatenùs significant, si significatio sit falsa, operatio erit nulla. Præterea sacramenta non possunt perfici ab homine, nisi quatenus est minister Dei, & nomine Dei operatur. Nequit autem operari, vt talis, dum mentitur, quia Deus nemini committit, vt mentiatur, ideóque mendacium nequit proferri à ministro Dei operante, vt minister eius est, & eius nomine, exque eiusdem commissione; ex qua tamen sacramentum perficitur, & perfici validè non potest, nisi dependenter ab ea. Significatio autem verborum, & actionum sacramentalium verificari non potest, si non detur in ministro, nisi sola intentio exequutionis externæ secundum se, siue ludicrè ea, siue seriò intendatur. Quia verba sacramentalia, & actiones illis adiunctæ significant effectum sacramenti, quatenùs pendentem, & procedentem ab eius ministro, non vt à puro exequutore actionum exteriorum, sed insuper, vt à causa voluntariè, & liberè illum conferente per peculiarem propriam potestatem.

Art. 3. Quod quidem in sacramento pœnitentiæ est perquam manifestum. Hæc enim verba; *Ego te absoluo*: non solùm naturaliter significant loquentem, esse auctorem, & exequutorem eorum, & habere voluntatem ea exequendi; sed insuper significant ad placitum eundem dare effectum liberationis à peccatis, & habere veram efficacem voluntatem intentiuam, & inductiuam talis effectus. Ergò si minister solùm habeat voluntatem, ac intentionem ea verba proferendi, & nihil amplius; eorum significatio non poterit euadere vera. Obseruatum hoc, & luculenter declaratum est à Trident. sess. 14. c. 6. de pœnit. sub finem. *Quamuis*, ait *absolutio sacerdotis alieni beneficij sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium, vel annunciandi Euangelium, vel declarandi remissa esse peccata; sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso velut à iudice sententia pronunciatur; atque ideò non debet pœnitens adeò sibi de sua ipsius fide blandiri, vt etiamsi, illi nulla adsit contritio, aut sacerdoti animus seriò agendi, & verè absoluendi desit, putet tamen se, propter solam suam fidem, verè, & coram Deo esse absolutum.* Vnde optimè deducitur sine animo seriò agendi, ac absoluendi non sequi veram, coram Deo, absolutionem. Quia sententia veluti à iudice pronunciatur, verbo vtique significante adesse voluntatem absolutoriam veluti iudicis. Idem apparet in forma baptismi: *Ego te baptizo* Hoc enim verum esse non potest, si dicenti non adsit animus inducendi, quantum est ex se effectum mundationis. Eadem est ratio de reliquis sacramentis, déque eorum significatione, ex vi institutionis diuinæ; atque de matrimonio præsertim res est clarissima.

Art. 4. Vltima resolutio huius discursus, & conclusionis est in testimonia, quibus quæstione præcedenti constitit de ministro idoneo ex vi præsentis institutionis. Indè enim apparet istud ministerium non esse puræ exequutionis, quale est ministerium tabellionis, aut præconis intimantis, seu legem, seu sententiam Principis; sed veræ cooperationis, & causalitatis moralis, complentis vltimò, accessione liberæ voluntatis auctoritatiuè, causam adæquatam effectus intenti à superiore, atque ab eodem commissi arbitrio inferioris; quale est ministerium procuratoris ad contractus, aliósque actus legitimos translationis dominij, & rerum. Hoc enim significat illud: *quorum remiseris peccata*, & similia. Eodem pertinent testimonia iam ante expensa 1. ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: & 2. ad Cor. 2. *Quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi donaui.* Quæ & similia eum in scopum pronunciat Apostolus, vt concludat reuerentiam, quæ maxima esse debet erga ministros Dei, iuxta illud ad Galat. 4. 14. *Sicut Angelum Dei excepistis me, sicut Iesum Christum.* Dimittere autem peccata, dispensare mysteria Dei, donare munera gratiæ, & tanta propterea susciendus reuerentia, non potest propriè, & absolutè dici minister puræ exequutionis exterioris, in quo solum desideratur voluntas aliquid exterius, vtcunque præstandi, & non etiam, vt interiori consensu, & intentione speciali, circa effectum per actionem exteriorem obtinendum, valorem huic impertiatur in ordine ad illum inducendum.

Art. 5. Certum igitur est in ministro sacramentorum requiri pro eorum valore intentionem specialem circa ipsorum effectum, vltra voluntatem, siue per iocum, siue etiam seriò exequendi actiones exteriores præcisè secundùm entitatem, & prædicata ipsarum purè naturalia; atque oppositum huius, quoad sufficientiam quidem intentionis exequendi præcisè actiones exteriores, etiam iocaliter, & cum fictione exteriùs, manifesta est hæresis Lutheri manifestè damnata, vt iam apparuit à Concilio Tridentino. Quoad sufficientiam verò intentionis seriò faciendi, quod facit Ecclesia, non absolutè, vt dicit Concilium, cum Florentinum, tum Tridentinum, sed cum hac limitatione, *exterius*, absque alia vlterius intentione, aut etiam cum alia simul intentione non faciendi validum sacramentum, nec inducendi eius effectum; licet sit sententia Catherini, Paludani, atque vt videtur, Salmeronis, aliorúmque quorundam; non tamen videtur satis tuta ob ea, quæ dicta sunt, vti merito censent Cardinalis de Lugo, Meracius, Tannerus, & alij in præsenti.

Art. 1. Ad 1. Negatur in primis antecedens, quia dominia rerum transferibilia per contractus acquiruntur, & conseruantur interna voluntate illas habendi vt suas, cooperante lege, vt dictum est quæstione 3. de iustitia. Vnde non amittuntur, nec transferuntur

feruntur, dum perseuerat eadem voluntas, nec succedit voluntas, ac intentio contraria, quæcunque demum alia voluntas, aut actiones exteriores interueniant; nisi lex, in pœnam fraudis, & ob communem pacem, ac tranquillitatem, suppleat sua dispositione nullitatem contractus, præstétque per se ipsam effectum translationis dominij, quem præstare debuisset voluntas contrahentis conformis verbis, & inde dependens valor contractus.

Art. 2. Distinguitur deindè antecedens, eóque transmisso quoad contractus vtrinque onerosos, negatur quoad contractus, seu quasi contractus liberalis donationis. Quia de liberali donatione nemo, aut vix vllus dubitat, quin valida esse non possit absque vera interna donatione donandi superaddita à donante indiciis eius extrinsis. Omnis lex, iúsque ipsum naturæ fauet liberæ cuiusque voluntati circa res suas, saltem dum neminem lædit iniustè; esto peccet contra veracitatem, aut fidelitatem mentiendo. Donatio autem gratiæ per sacramenta est absolutè liberalis, & gratiosa ex parte Dei, & consequenter ex parte ministri, quatenùs operantis nomine Dei, comparatione suscipientis sacramentum. Distinguitur rursus idem antecedens, & dato valore donationem exterius manifestatam per procuratorem absque interno eiusdem consensu, quando eadem valitura foret facta eodem modo à delegante ipso per se immediatè, negatur valere posse talem donationem per procuratorem, si eius principalis nullam talem donationem facere possit immediatè per se ipsum, aut valitura non foret facta immediatè per eundem. Quia procurator sicut vices subit sui principalis, ita & conditiones induit eiusdem, dum operatur, vt procurator, & quatenùs respicit actionem & effectum actionis sibi commissum. Minister autem sacramentorum est procurator Dei, cuius constat nullam externam donationem, aut esse simpliciter, aut validam esse posse absque vera interna intentione donandi. Quia fallere non potest, & omnia essentialiter pendent immediatè, & non tantum mediatè ab eius, circa vnumquodque reali voluntate, ac intentione.

Art. 3. Transeat denique antecedēs de contractibus & quasi cōtractibus vtrinque humanis, & negatur consequentia. Discrimen est, quia licet inter homines verba significantia consensum internum, etiam dum is reipsa non adest, possent loco cōsensus haberi, & perindè valere se solis, atque coniuncta cum reali interno consensu, quia homines non possunt ad internam animi dispositionem, cognitione vicissim peruadere; ideóque oportuisset, vt nulla interni consensus reipsa existentis, vel non existentis, ratio haberetur; vtque Deus, vtens prouidentia humanæ conditioni accommodata, voluisset lege sua mutuas hominum obligationes inducere dependenter à solis signis externis liberè exhibitis ab ipsis quoad ea, in quibus operarentur nomine proprio, aut alterius hominis; alia tamen longè ratio est de Deo, & homine inuicem comparatis, necnon de homine agente nomine Dei, & circa rem, aut actionem, ita propriam Dei, vt nullius hominis sit propria, nec eius voluntati principaliter subiecta. Patet namque Deo cor hominis, & ad interna immediatè peruadit eius cognitio, iuxta illud 1. Reg. 15. 17. *Dominus autem intuetur cor*; ideóque apud ipsum non potest habere locum æquipalentia exterioris significationis, & interioris voluntatis; aut fictio iuris vtramuis perindè valere iubens. Qua de causa verba significantia votum internum directum ad solum Deum nullam inducunt obligationem, nisi adsit reipsa interior intentio, ac voluntas se obligandi; idque est indubitatum apud omnes. Eadem igitur de causa minister sacramenti, ad quem pertinet determinare Deum, actione, & voluntate sua, ad conferendam gratiam, quæ est donum ipsius Dei, nihil efficiet, nullámque inducet obligationem, seu quasi obligationem, ac determinationem Dei ad illam conferendam, si non adsit interna voluntas faciendi, quod dicit. Quia Deus intuetur cor, eiusque rationem habet quoad ea, quorum præstatio spectat ad ipsum secundum se.

Ad 2. Iam constitit, ministrum sacramentorum non esse ministrum puræ exequutionis externæ, velut instrumentum inanimatum, sed esse cooperatorem liberum Dei, & eius Vicarium, ac procuratorem. Quapropter ad sacramentalem collationem gratiæ, non habent rationem conditionis, sine qua non, seu potiùs concausæ instrumentalis, actiones exteriores, & voluntas eas secundùm se præstandi, sed prout coniunctæ cum voluntate, ac intentione præstandi effectum ipsum gratiæ sacramentalis.

Art. 1. Ad 3. Incertitudo aliqua de obtenta gratia habetur etiam de ea, quæ obtinetur ab vnoquoque per solos suos actus. Nunquam enim certus omninò esse potest, exercitos eos fuisse, prout oportet, & sufficit ad obtinendam gratiam. Quid igitur mirum si adsit eadem incertitudo circa gratiam obtinendam dependenter ab alterius, & sua simul operatione, ac dispositione? Deindè sicut potest minister suspendere interius intentionem conferendi gratiam, & faciendi validum sacramentum; ita etiam facile potest addere exterius, vel detrahere vnam, aut plures syllabas mutantes sensum verborum, quin id coniiciat, qui suscipit sacramentum; ideóque is non poterit esse omninò certus, saltem vt plurimum de effectu sacramenti sequuto, seu non petito per ministrum, tametsi ponatur, nullam eiusdem specialem intentionem esse necessariam.

Art. 2. Immò, quia vt habetur Eccles. 9. 1. *Nescit homo, vtrum amore, an odio dignus sit*; atque huius ratio, vt ibidem mox adiungitur, est *eo quod vniuersa* (vtique sensibilia, & naturaliter certo cognoscibilia) *æquè eueniunt iusto, & impio; bono, & malo; mundo, & immundo; immolanti victimas, & sacrificia contemnenti*: atque Prouerb. 28. 14. *Beatus*, dicitur, *vir, qui semper est pauidus*; eadémque incertitudo apertè colligitur ex Tridentino sess. 6. can. 9. à can. 12. de Iustific. atque eam in rem multa fortiter vrget Suarez tom. 3. de gr. lib. 9. capit. 9. & 10. Quia, inquam, hoc ita se habet, ea ipsa de causa certitudinis totalis de obtenta gratia impossibilis haberi in hac vita, iuxta legem ordinariam; dicendum potiùs est, infusionem gratiæ non esse infallibiliter deuinctam solis secundum se actionibus exterioribus liberè exercitis à ministro, quæ vt sic certò cognoscibiles sunt adhibita diligentia.

Art. 3. Cæterum quoddam certitudinis moralis genus, de suscepta gratia per sacramenta, abundè sufficiens ad maximam fidelium consolationem in eorum frequentatione, haberi potest etiam iuxta nostram sententiam: tum quia probitas ministri sæpè fundat specialiter talem certitudinem administrationis cum debita intentione; tum quia vix vnquam occurrere potest motiuum vtilitatis, aut delectationis temporalis, quod ministrum etiam scelestissimum determinare sufficiat ad exercendas actiones sacramentales cum serietate exteriori, quin intendat finem, ob quem instituta sunt sacramenta, & quem intendit Ecclesia; cùm ad concipiendam istam intentionem adsit motiuum per se maximum peccandi lethaliter, si eam omittat, & velit ficto animo administrare, atque mentiri.

Ad 4. Propter abundantiam sanguinis sinceri, & vacuitatem prauarum cogitationum, coniunctas cum nimia cerebri humiditate, non solum hilariter, sed cum quadam insuper ioculatitatis imperfectione, actiones

actiones exteriores, vt plurimum exercent pueri, etiam eas, quarum vlteriorem intelligibilem, ac spiritualem effectum verè intendunt, maximéque desiderant; atque ita contigisse credendum est in baptismate Athanasij imitantis ioculariter adultos, simúlque verè intendentis quidquid ipsi intenderent, ac perficerent. Iustificatio Sancti Genesij fuit miraculosa, & præter ordinarium prouidentiæ modum, nec est ex se credibilior eo loci, & temporis idonea dispositio suscipientis illud baptisma, quàm intentio ministri necessaria, Dicatur igitur; vel adfuisse nihilominùs vtramque in vtroque ex peculiari Dei instinctu, & motione efficaci, vel Sanctum Genesium iustificatum fuisse, aut tunc per solam contritionem, aut posteà per solum Martyrium. Nec enim omninò constat ex historia, vter ex his iustificationis modus interuenerit. Denique August. fallaciter datum, & fallaciter acceptum dicit baptisimum, non quod sine vera, miniméque ficta intentione, sed quod sine fide datur, & accipitur, vt liquet clarè ex contextu.

Qvæstio XIV.

Vtrùm intentio sufficiens, & insufficiens ad valorem sacramenti differant necessariò ex parte obiecti?

Videtur, quod non. 1. Quia simplex propositum nullam inducens obligationem, & votum eandem inducens non differunt necessariò ex parte obiecti, ad quod directè feruntur; siquidem vtrumque concipi potest de eodem omninò opere præstando, & ex eodem prorsus motiuo, ac proindè differunt, vel certè differre possent, per solam supra se reflexionem diuersam; quatenùs actus, quo simpliciter proponitur aliquid faciendum vult se non esse obligatorium; actus verò, quo idem vouetur, vult se esse obligatorium. Ergò sola simili supra se reflexione sufficienter etiam inter se distinguentur intentio conferens valorem sacramento, & quæ eundem non confert.

2. Simplex apprehensio, & iudicium ab illa dependens nullam inter se distinctionem sortiri possunt ex diuersitate obiecti ab ipsis distincti. Quia quidquid cognoscitur per iudicium, necessariò supponitur præcognitum per simplicem apprehensionum. Quapropter solùm differre possunt ex diuerso modo tendendi, quatenùs iudicium repræsentat componendo, aut diuidendo idem obiectum, quod simplex apprehensio repræsentat incomplexè. Ergò intentio sufficiens, & insufficiens ad valorem sacramenti differre solum poterunt ex solo modo tendendi absque vlla obiecti diuersitate.

3. Constat ex quæstione præcedenti intentionem insufficientem terminari posse ad materiam, & formam, & actiones serias circa vtramque. Nullum autem apparet obiectum, quod præter hæc adiicere, aut debeat, aut possit intentio sufficiens. Nam velle conferre gratiam non est necessarium; tum quia sacramentum potest validè perfici etiam ab infideli nullam habente cognitionem gratiæ supernaturalis, tum quia ad ponendam causam alicuius effectus à parte rei, non est necesse velle formaliter effectum eius, atque sacramentum est causa gratiæ. Nec illud satisfacit præscriptum à Conciliis supra; velle facere, quod facit Ecclesia. Quia nondum liquet, in quo differat ex parte rei, quod facit Ecclesia, ab eo, quod non facit, siue vltra quod facit; siquidem nullum est discrimen quoad exteriora, & per se sensibilia. Iam velle operari nomine proprio, vel alterius scilicet Dei, aut Christi, quò recurrit Eminentissimus de Lugo, tanquam in terminos notissimos, & nemini ignoratos, obscurum reuera est quoad conceptum metaphysicum, nec facile extricatur cum quiete intellectus, vt apparet ex eodem auctore, disputat. 3. de Incarnation. sect. 5. vbi operosè nititur exponere eos terminos. Satius igitur est, atque omninò necessarium dicere intentionem sufficientem ad valorem sacramenti, non necessariò habere obiectum distinctum ab obiecto, cuiusuis intentionis insufficientis, sed ab ea differre ex solo modo tendendi.

Respondetur. Constat ex quæstione præcedenti, Ministrum sacramenti non posse habere intentionem sufficientem ad eius valorem, nisi habeat sufficientem ad significationem eiusdem verificandam, & rursus sacramento significari gratiam, vt dispensatam, & donatam à ministro sacramenti, tanquam à causa libera, ac voluntariè cooperante ad existentiam gratiæ remittenti peccata, & reconcilianti cum Deo, vel simpliciter, vel secundum augmentum reconciliationis. Patet autem actionem inductiuam alicuius effectus essentialiter, & intrinsecè constitui, per intentionem eiusdem effectus, in ratione dispensationis, & donationis, & liberæ, ac voluntariæ cooperationis, remissionis peccati, & reconciliationis; neque denominari quemquam posse dispensantem, & donantem liberè, ac voluntariè aliquid cooperantem ad existentiam eius, remittentem peccatum, & reconciliantem cum aliquo; nisi hæc omnia verè intendat, nec ea eueniant purè per accidens respectu intentionis eius. Ergò intentio ministri sufficiens ad valorem sacramenti necessario terminatur, vt ad obiectum proprium, non solùm ad actiones exteriores circa formam, ac materiam, sed etiam ad gratiam vt inducendam per illas à ministro easdem exercente, quatenùs minister Dei est. Ergò intentio sufficiens, & insufficiens differunt necessariò ex parte obiecti distincti realiter ab vtraque nempe intentioni complectenti totum obiectum, quod explicatum, & concluſum modò est necessarium, nihil deesse potest in ratione intentionis, quominus inducat atque constituat validum sacramentum.

Ad 1. Actus inter se similes, quatenus tendunt directè in obiectum distinctum realiter ab ipsis, non possunt euadere dissimiles inter se ratione vllius supra seipsos reflexionis. Quia actus reflectentes supra se comparantur secum, quatenus directè tendunt ad obiectum realiter distinctum ab ipsis, non secus ac comparantur, quatenus directi sunt cum eodem obiecto realiter ab ipsis distincto. Ergò tam impossibile est actus, quatenus reflexos, euadere inter se dissimiles, si supponantur similes inter se, quatenus directi sunt; quam est impossibile, illos esse dissimiles inter se, quatenùs directi sunt, si obiecta ab ipsis realiter distincta sint inter se similia; Nempe, vt reflexiui sunt, feruntur in seipsos, vt directi sunt, atque ex seipsis specificantur; sicut feruntur in obiecta realiter distincta, atque ex eisdem specificantur, vt directi sunt. Quare negatur antecedens. Vouens enim vult amissionem vltimi sui finis, seu beatitudinis, si faciat oppositum voti. Vult enim se obligari in conscientia; atque obligari in conscientia consistit formaliter in amissione conditionata vltimi finis. Proponens autem simpliciter, id ipsum non vult, quia non vult se obligare in conscientia; quod idem discrimen redditum, & fusius expositum est in quæstion. 21. de act. hum. ab art. 6. circa præceptum, & consilium.

Ad 2. Quod est modus essendi in rebus purè physicis, est modus tendendi in intentionalibus, quare sicut

ſicut dicere duas aliquas entitates purè phyſicas eſſe diuerſas ex modo eſſendi nihil eſt dictu, & perindè valet ad intelligentiam rerum, de quibus agitur, atque ſi præcisè diceretur eſſe diuerſas, ſeu alteri earum ineſſe aliquid, quod non ineſt alteri, atque oportet hoc aliquid vlteriùs determinate, ac explicare, vt aliquid vtiliter agatur; ita etiam nihil eſt dictu, duos actus, ſeu intellectus, ſeu voluntatis differre inter ſe ex modo tendendi, reſpondetur enim per genus, quando quæritur de ſpecie. Quod attinet ad ſimplices apprehenſiones, ac iudicium ab eis dependens, certum eſt differre realiter ex parte obiecti inadæquati, quia iudicium vltra obiectum ſimplicium apprehenſionum, cognoſcit ipſas ſimplices apprehenſiones, earúmque, & ſui conformitatem cum obiecto, ſiquidem illi aſſentiatur, prout in iiſdem apparet; ſi verò diſſentiatur, cognoſcit earundem cum eodem diſconformitatem. Qui enim aſſentitur, vel diſſentitur obiecto ſibi propoſito, neceſſe eſt, vt indiuiſim feratur in idem obiectum, & eius propoſitionem, & vt vtrumque inuicem conferat. Videatur D. Thomas prima part. q. 16. art. 2. cap. ad med. & 1. 2. quæſtion. 17. art. 6. cap. & ad 1. Iſtæ igitur paritates, aliæque ſimiles, de quibus longum eſt dicere in particulari, ſunt potiùs vtiles ad diſtinctionem intentionum, de quibus diſputatur ex parte obiectorum, pro qua tamen diſtinctione, data eſt ſpecialis ratio pro re noſtra.

Ad 3. Iam aſſignatum eſt obiectum intentionis ſufficientis ad valorem ſacramenti realiter ſuperadditum vltra materiam, & formam, & actiones circa vtramque. De reliquis, quæ ibi adiunguntur innoteſcet quæſt. ſeq. Hoc vnum obſeruandum modò eſt; non poſſe poni à parte rei cauſam proximam effectus habentis rationem liberæ, ac voluntariæ diſpenſationis, remiſſionis, ac reconciliationis, & non potentis exiſtere ſine hac ratione, & denominatione; quin intendatur ipſe effectus ſecundum ſe. Quia ab huiuſmodi ſolum intentione rationem illam formalem, ac denominationem ſortiri poteſt. Oſtenſum autem eſt miniſtrum ſacramenti eo modo poſſe, & non aliter conferre gratiam.

QVÆSTIO XV.

Vtrùm ſufficiat ad valorem Sacramenti intentio ſolum virtualis, vel habitualis illud perficiendi?

VIdetur vtramuis ſufficere vtcumque conceptam. 1. Quoad virtualem, tum quia intentio virtualiter in ſe continens intentionem formalem, habet virtutem eandem, quam habet formalis, eidémque æquualet; tum quia infidelis poteſt validè perficere ſacramentum, vt dictum eſt ſuper ex Auguſtino, nec poteſt in dubium reuocari; & tamen non poteſt infidelis concipere intentionem formalem, aut conferendi gratiam, aut perficiendi ſacramentum; vtpotè nullam habens explicitam cognitionem donorum ſupernaturalium, inſtitutionis ſacramentorum, aut gratiæ. Habitualem verò ſufficere conſtat: tum in genere, quia voluntas actualiter ſemel habita, & non retractata æſtimatur interim pro actuali, eoſdémque vniuerſaliter effectus morales ſortitur, ac ſi actualiter ſemper adeſſet: tum in particulari, quia voluntas applicans valorem ſactificij, aut aliorum operum, in finem determinatum, ſortitur effectum applicationis, dummodò non retractetur, tametſi actualiter non adſit, dum perficitur ſacrificium, aut opus meritorium. Eadem autem videtur eſſe ratio de voluntate perficiendi ſacramentum, & exequendi actiones exteriores ad illud pertinentes, eo fine; vt ipſum perficiatur validè, atque effectus eiuſdem obtineatur.

2. Pro ſufficientia tam virtualis, quàm habitualis intentionis adeſt conſideratio magni ponderis, nimirum ex quo miniſterium ſacramentorum commiſſum eſt hominibus, videri acceptatum eſſe, vt ſufficientem modum operandi humanum familiarem, ac ordinarium. Modus autem operandi ordinarius apud homines eſt, vt fines præſertim eos, quorum explicita, ac formalis apprehenſio eſt difficilis, & valdè abſtracta, intendant implicitè tantum, ac virtualiter; vtque poſt illos ſemel præintentos, actiones deindè exteriores ordinatas ad ipſos exequantur abſque actuali ad eoſdem aduertentia. Ergò hic modus operandi credendus eſt ſufficiens pro valore ſacramenti.

3. Idem vrgetur ab inconuenienti: Quia ex oppoſito ſequeretur, nimium frequenter ſacramenta perfici inualidè, propter imbecillitatem, & facilem diuerſionem mentis humanæ, impotentis proindè moraliter, vt formaliter, & actualiter, explicita, ac immobili ſemper intentione feratur in finem ſpiritualem operis exterioris præſertim ſupernaturalem, & vſque adeò eleuatum; atque eſt infuſio gratiæ.

Sed contra eſt quoad intentionem virtualem. Quia qui vult cauſam neceſſariam alicuius effectus, eo ipſo vult virtualiter ipſum effectum, tametſi eius intentio non attingat eundem immediatè. Sacramentum autem eſt cauſa neceſſaria gratiæ; & dictum nihilominus eſt quæſt. præcedenti neceſſariam eſſe pro eius valore intentionem quæ immediatè feratur in gratiam. Ergò non ſufficit intentio virtualis.

Contra ſimiliter eſt, quoad habitualem. Quia intentio miniſtri debet eſſe cauſa actionum exteriorum ſacramentalium, eas inducens vi ſua. Intentio autem habitualiter tantum perſeuerans nullam poteſt exercere cauſalitatem mouendi, & applicandi potentias exteriores.

Art. 1. Reſpondetur. Intentio virtualis, & habitualis non vſurpantur eodem ſenſu ab omnibus, nec ab iiſdem ſemper. Indigent proindè diſtinctione, & expoſitione. Intentio, quæ dicitur virtualis, & implicita reſpectu alicuius obiecti, aut prædicati, neceſſario eſt formalis, & explicita reſpectu alicuius alterius obiecti, aut prædicati. Similiter quæ habitualis eſt, completur in ratione talis per aliquid actuale, tunc actualiter exiſtens, cum illa habitualiter exiſtit. Quidquid enim verè dicitur, dicitur vtique per enunciationem formaliter, & actualiter veram, ideóque habentem obiectum quod formaliter, & actualiter ſit verum in ſe pro ea duratione, pro qua ſignificatur per eandem enunciationem; quandoquidem veritas enunciationis dependet à veritate obiecti, prout enunciatur per ipſam. Conſiſtit enim eſſentialiter in conformitate cum obiecto; in eo videlicet, vt obiectum habeat in ſe veritatem, tranſcendentalem, & entitatiuam, qualem habet intentionalem, & repræſentatiuam in cognitione. Omnis igitur cognitio formaliter, & actualiter vera habet obiectum formaliter, & actualiter verum in ſe pro ea duratione, pro qua per ipſum repræſentatur, ac enunciatur; ac proindè habet obiectum, quod formaliter, & actualiter detur à parte rei pro eadem duratione. Quia vnumquodque ita ſe habet ad verum, ſicut ſe habet ad eſſe, vt habetur ex Diuo Thoma 1. par. quæſt. 14. art. 9. & 10. atque vt dicit Ariſtoteles 2. Met. text. 4. diſpoſitio rei in eſſe eſt, ſicut ſua diſpoſitio in veritate. Vnde nihil poteſt eſſe veritatis intentionalis, aut fundamentum, aut terminus, aut complementum, quin ſit in ſe formaliter, habeátque formaliter, & actualiter in ſe eſſe, quale enunciatur

ciatur de ipso,& habet in cognitione sui vera.Omnis igitur intentio, tum virtualis,tum habitualis,est, tum formalis intentio alicuius, tum actualiter aliquid.

Art. 2. Contingit verò intentionem aliquam esse virtualem respectu alicuius obiecti. Primò , quia intendit realiter aliquid realiter ab eo distinctum , sed connexum intrinsecè cum eodem ; ratione cuius connexionis trahentis secum necessariò suum terminum perinde æstimatur ipsum velle , ac terminum secundùm se. Istud porrò ita connexum potest esse aliquid , vel antecedens , vel consequens , vel concomitans respectu sui termini. Antecedens, vt causa necessaria respectu sui effectus : Consequens , vt effectus respectu suæ causæ vnicæ : Concomitans,vt pars materiæ minor minima naturali respectu alterius compartis.Intentio sufficiens respectu sacramenti non potest esse virtualis respectu eiusdem , ex eo quod sit formalis intentio alicuius antecedentis connexi cum sacramento , vel cum gratia , quæ est eius effectus. Quia valor sacramenti constituitur intrinsecè , vt dictum est supra per ipsam intentionem liberam ministri ; cum qua proinde nihil eandem antecedens potest habere connexionem necessariam. Gratia verò, quæ ad sacramentum consequitur , debet esse præintenta seorsim , & non tantum in causa , vt patet ex quæst.13. quatenus voluntas ministri constituitur, in ratione sufficientis ad perficiendum sacramentum, per ipsam gratiæ secundùm se intentionem. Sed neque sufficit vniuersaliter, vt intentio terminetur formaliter ad aliquid consequens secundùm se.Quia non est de ratione sacramenti , vt sit causa vnica determinatè necessaria ad existentiam effectuum, qui ex ipso procedunt,vt dicetur quæst.28. Ea nihilominus sacramenta , quorum aliquis effectus vnicè dependet ab iisdem, qualis est character , erunt virtualiter intenta per intentionem formalem talis effectus ; eadémque sufficiet, vt validè illa perficiantur : Si quid erit concomitans similiter connexum , eius quoque formalis intentio similiter sufficiet.

Art. 3. Contingit secundo , intentionem esse virtualem de aliquo, quia est formalis circa prædicatum identificatum realiter cum illo , & conuertibile cum eodem.Certissimè autem est sufficiens ea virtualis intentio, quæ formaliter intendit aliquid identificatum cum sacramento valido,atque cum eo intrinsecè connexum , ac conuertibile. Quia constat ex Conciliis indicatis eadem quæst.13. sufficere,vt minister intendat facere,quod facit Ecclesia. Quod autem facit Ecclesia , non est conceptus explicitus sacramenti , aut collationis sensibilis gratiæ,vt patet ; est tamen prædicatum conuertibile cum iis , & realiter identificatum. Quia Ecclesia vult facere actiones exteriores sacramentales ad eum finem , quem edocta est à Christo , vt intendat , ac inducat per illas. Nomine namque Ecclesiæ intelligitur multitudo hominum in hunc modum addicta Christo;tum vniuersaliter,dum absolutè profertur;tum in particulari, quoad aliquod opus,dum comparatur cum eo. Consequens verò inde est, similiter sufficere, si minister intendat exercere easdem actiones. Primò,iuxta Christi, seu intentionem, sed institutionem. Secundò , vti solent fieri à bonis,seu Ecclesiæ, seu Christi ministris. Tertiò,vt omne bonum obtineatur , quod Deus illis actionibus deuinxit. Quartò , vt prosint ei , circa quem exercentur , quantum prodesse possunt iuxta Dei præsentem voluntatem,ac prouidentiam,vel quantum ille idem legitimè intendit. Quintò , qui solitus est facere eas actiones cum aliqua , ex his , intentione, vel alia similis æquiualentiæ multipliciter possibilis , sufficiet , si formaliter tantum intendat facere, quod solet ipse facere. Atque hæc,in exemplum, sufficiant.

Art. 4. Vnum addo ; sufficere , si quis formaliter intendat exequi actiones eas exteriores in nomine Dei,aut Christi, vel quatenus est eius minister. Quia sicut minister hominis , per eiusmodi formalem voluntatem, virtualiter vult, vt acquisitio dominij , aut pondus obligationis, cuius est inductiua actio , quam exercet,illi cedat,aut illum grauet, cuius est minister, & non se,aut sibi : vtque actio à se exercita sortiatur effectum, quem sortiretur, si eam per se , & sine dependentia ab alterius voluntate exequeretur is, cuius ipse est minister : ita minister Dei incapacis , qui grauetur , aut lucretur, si formaliter intendat exequi actionem exteriorem in nomine Dei,aut Christi, aut quatenus est eius ministeri,eo ipso intendit virtualiter, vt sua actio prosit illi,circa quem exercetur,quantum Deus , & Christus voluit , vt prosit eidem, vtque sortiatur effectum,qui est cõformis vtriusque intentioni, ac voluntati. Hæc videlicet sunt , quæ proportione seruata , apprehenduntur re ipsa , & intenduntur ab operante , dum operatur formaliter, vt minister, aut nomine alterius. Huiusmodi porrò intentionem aliquam concipere facilè potest , etiam vtcunque rudis, immò,& infidelis. Quia,licet non habeant cognitionem explicitam , & certam rerum supernaturalium; habent tamen facilè implicitam cognoscendo explicitè prædicatum aliquod conuertibile cum illis , vt apparet in exemplis positis.

Artic. 5. Iam habitualis intentio finis consistens in sola dispositione animi actualiter existente , vi cuius si in mentem veniret talis aliquis finis, procul dubio intenderetur actualiter , non sufficit ad validum sacramentum. Quia intentio , ad hoc sufficiens est causatiua gratiæ , dispensatiua , donatiua , &c. vt dictum est supra. Intentio autem , quæ existeret , & non existit , nihil potest causare , dispensare , donare , &c. sed posset. Eadem ratione non sufficit intentio aliquando habita , & tantùm non retractata, solúmque perseuerans per actualem existentiam eorum , quibus impeditur retractatio , & speciei impressæ , aut dispositionis habitualis ; aut memoriæ relictarum ab ipsa. Quia intentio hoc tantum pacto perseuerans,nec mediatè, nec immediatè est causa actionum exteriorum , quæ tempore , ad illius secundùm se existentiam , consequenti , exequutioni mandantur. Siquidem potentiæ exteriores , intentionem tempore , seu breui , seu longo priorem, percipere , aut vllum ab eadem , secundùm se impulsum , accipere nequaquam possunt ; & illæ aliæ tres qualitates non sunt actiuæ per se, & motiuæ respectu earumdem potentiarum. Hinc à fortiori concluditur non posse sacramentum validè perfici per actiones exteriores exercitas tempore somni , aut ebrietatis ; tametsi antecesserit intentio formalis , siue conditionata, siue absoluta de perficiendo sacramento,eaque fuerit formaliter concepta ex præcognitione experimentali de exercendis eo tempore actionibus exterioribus sufficientibus, quantum est ex se, ad sacramentum. Quia , in vtroque casu , eiusmodi intentio se habet purè materialiter respectu exequutionis hic , & nunc talium actionum. Quæ videlicet eodem modo exercendæ forent ; tametsi nulla talis intentio deliberata , & propriè humana præcessisset ; aut etiam præcessisset intentio contraria de non perficiendo sacramento. Quare actiones exteriores taliter circumstantionatæ nullam iam retinent vim significandi intensionem interiorem legitimam , siue præsentem , siue præteritam.

Art. 6. Supereſt igitur , vt ea solum intentio habitualis sufficiens dicatur , quæ non est purè habitualis;sed cui, præter existentiam præteritam,& præsentem non retractationem,adiungatur aliqualis intentio actualis aliquo modo illam in se continens propter

intrinsecam aliquam relationem, & propter aliquam simul reflexionem supra eandem; & imperans, atque inducens vi sua actiones exteriores sacramentales. Huiusmodi intentio est: velle operari in ordine ad finem præintentum. Nolle actionibus iam inceptis nouum motiuum adiungere; velle constantiam propositi in tali opere: Velle illud absoluere, provt inchoatum fuit; velle insistere cœptis, seu progredi in eisdem, aut plenariè satisfacere priori animi inclinationi. Quibus sunt alij similes quamplures, supra priorem intentionem, reflectendi modi, eandem in se virtualiter continentes, & inuicem æquiualentes, iidémque vsque adeò familiares, & tam facilè insinuabiles animo post præmissam iam deliberationem, & intentionem directam finis, vt vix percipiantur, aut veniant sub experimentalem notitiam, distinctam, & claram. Cæterùm ratio manifesta conuincit potentias exteriores non posse moueri, aut applicari de nouo ad opus, aut continuare suas actiones, quin illis imperet actualiter tunc existens, vel noui motiui noua intentio, vel præexistentis continuatio, seu repetitio, vel formalis, vel virtualis modo dicto.

Artic. 7. Noua noui finis intentio impertinenter se habens ad priorem intentionem non sufficit ad valorem sacramenti. Quia tunc prior intentio nullatenus influit in actiones tempore posteriori exercitas, neque istæ ab illa mediatè, vel immediatè dependent. Immò vix fieri potest, vt talis noua intentio non excludat, ac retractet priorem intentionem; Tum quia nouum motiuum, siquidem intenditur absque vlla attentione ad motiuum præcedens, intenditur vt adæquatum positiuè, & negatiuè, adeoque excluditur, & retractatur prior intentio. Tum quia, qui omittit, nec actualiter vllo modo intendit motiuum, cuius intentionem significant verba, & actiones exteriores, quibus deliberatè se applicat; id vtique facit volendo fingere, ac mentiri, adeoque idem motiuum reiiciendo, & retractando eius intentionem, si præcessit. Necesse igitur est, vt vltra intentionem præteritam, & non retractatam, adsit actualiter intentio alia ratificatiua illius, eiusdémque saltem virtualiter iteratiua aliquo ex modis supra insinuatis; vi cuius, per se ipsam applicantis potentias inferiores, inducantur actiones exteriores sacramentales, vtpote habentes, ab eadem sic influente valorem, ac vim illatiuam gratiæ.

Art. 8. Vnde apparet, quare intentio offerens valorem sacrificij, aut aliorum operum in finem determinatum, non necesse sit vt actualiter adsit per se, vel per aliam intentionem intrinsecè continuatiuam, ac contentiuam ipsius, quando sacrificium peragitur, vel meritoria eliciuntur. Quia videlicet intentio purè applicatiua, non est causatiua valoris, quem offert, seu applicat, & effectus, quem immediatè intendit, ponitur à parte rei per voluntatem alterius; in cuius proinde præuisione sufficit, vt actualiter perseueret intentio applicatiua, quando exequutioni mandantur actiones exteriores, seu interiores habentes aliunde valorem. Oppositum huius accidit in intentione conferente valorem sacramento, seu sacrificio, vel operi meritorio, vt patet ex dictis Ex quibus etiam patet quid dicendum sit ad ea, quæ pro vtraque parte dicta sunt, aliquid vtrisque concedendo, aliquid negando.

QVÆSTIO XVI.

Vtrùm intentio conditionata sufficiat ad valorem sacramenti?

VIdetur non sufficere. 1. Quia materiæ, & formæ sacramentorum, maximè verò formæ: *Ego te absoluo: Ego te baptizo*: significant absolutè, atque ad verificandam significationem absolutam non sufficit intentio conditionata. Dictum autem est q. 13. non sufficere, ad valorem sacramenti intentionem, quæ non sufficit ad verificandam significationem sacramentalem.

2. Non valet sacramentum sub hac conditione, si cras peccabis, vel etiam non peccabis; si abusurus es sacramento, vel è contra, & similibus. Idem communiter censetur de his: si es prædestinatus: si Deus scit te non peccaturum esse cras, te lecturum, pugnaturum, & sic de similibus. Eadem autem videtur esse ratio, de quauis alia conditione.

Art. 1. Respondetur. Certum primo est, non reddi nullum sacramentum per appositionem cuiusuis indiscriminatim conditionis de præterito, aut præsenti. Nam cap. 2. de Baptismo consulitur, vt ij, de quibus dubitatur an iam fuerint baptizati, baptizantur sub hac conditione, & expressione: *Si non es baptizatus*, nec dubitatur valere sacramentum: *Ego te baptizo, si es homo viator: Ego te absoluo, si habes characterem baptismalem.* Certum secundo est valere sub quauis conditione necessaria ex sua natura; vt *si cras Sol lucebit*, quia intentio sic conditionata perinde æstimatur, atque omninò absoluta, & vtraque infert suos effectus eodem modo. Intentio namque conditionata, data conditione, redditur absoluta; atque conditiones ex sua natura necessariæ iam dantur. Licet enim Sol crastinus modò non luceat; modò tamen datur, quod lucebit; idque est notum omnibus, Quæ ratio notitiæ est omninò necessaria, vt mox dicetur in tertia illatione. Certum tertio est, quauis per ministrum apposita conditione, eáque non subsistenti, sacramentum reddi nullum. Quia hoc beneficium dispensat minister liberè, quando, quomodo, & cui vult, vt superiùs dictum est. Quare ipso nolente facere quidquam, aut præstare, nisi sub tali conditione, si ea non subsistat, nihil fit, aut præstetur.

Artic. 2. Hinc colligitur: Primò sacramentum sub conditione impossibili esse nullum. Quia talis conditio nunquam subsistit. Colligitur secundo intentionem conditionatam conditione redeunte in ipsam intentionem; id est habentem se ipsam pro conditione mediatè, vel immediatè non sufficere ad valorem Sacramenti. Quia talis conditio est impossibilis in ratione conditionis. Fieri namque non potest, vt intentio distinguatur realiter à se ipsa, aut vt existat indèpendenter à se ipsa, quatenus determinante formaliter voluntatem ad dandam sibi existentiam. Est verò de ratione conditionis, vt distinguatur à conditionato, & eius intentione, vtque existat independenter ab eadem intentione. Dicitur autem intentio habere se ipsam pro conditione immediata quidem, quando apponit pro conditione aliquod prædicatum secum reipsa identificatum; mediatè verò cum apponit pro conditione intentionem aliam realiter distinctam à se, sed quæ ipsam vicissim apponat pro conditione. Quibus profectò modis nemo Sacramentum aut quidquam aliud vnquam intendit. Discutiunt tamen ex professo sic intendentem nonnulli subtiles Theologi in præsenti, quibus præiuit Suarez tom. 3. in 3. p. disp. 13. sect. 3. ad 3.

Art. 3.

Art. 3. Colligitur denique appositio, pro conditione; aliquo contingenti ignoto, aut non certè noto, siue præteritum id sit, siue præsens, siue futurum, siue diuinum, siue creatum, Sacramentum esse nullum. Quia conditio ignota, aut non certò cognita est impossibilis ratione Sacramentalis significationis, seu complentis Sacramentalem significationem. Nempe Sacramentum pendens à conditione ignota, aut dubia nullatenus ducere potest, aut non nisi incertè, ad cognitionem collationis gratiæ; cum tamen sit de essentia Sacramenti, vt, quantum est de se, ducat in cognitionem illius, eámque certam. Quod liquet ex superiùs positis, & patebit magis quæstione 26. Quia verò ignorantia & incertitudo per se datur in nobis respectu futuri contingentis, & connexorum cum ipso; propterea quæstio communiter proponitur de eiusmodi contingenti, & de connexis cum eodem. Cæterùm ratio nullitatis Sacramenti ex eadem, vt iam satis apparuit, siue intentioni, aut formæ: *Ego te absoluo*, adiiciatur; *si cras dabis eleemosynam*; *si Deus scit te daturum*, *si es prædestinatus*: siue adiiciatur; *si stellæ sunt pares*: *si Deus scit ita esse*; siue adiiciatur; *si Titius heri hora septima fecit actum contritionis*; & sic de similibus. Nempe, omnibus eiusmodi conditionibus, vtpote æquè ignotis, aut incertis, æqualiter suspenditur, ac aufertur vis certa significandi practicè collationem gratiæ; ac proinde, & essentia Sacramenti.

Art. 4. Videtur autem probabilius Sacramentum valere sub qualibet eius generis conditione, si perficienti, & suscipienti Sacramentum adsit notitia certa; quod ea conditio subsistat. Existenti enim huiusmodi certitudine, nihil officit conditio collationi gratiæ, eiusdémque significationi, & perceptioni; perinde namque subsequitur, ac percipitur collatio gratiæ, siue intendatur, ac dicatur: *Ego te absoluo*; sine addito, siue cum hoc addito: *Si Antichristus seducet multos*: *si est reprobus*: *si Deus id scit*. Nec obstat adfuturam esse nihilominus Antichristo libertatem, vt neminem seducat, vtque non reprobetur. Quia ea libertas, ac potestas simpliciter antecedens est coniuncta de facto cum necessitate consequenti oppositi; atque hæc necessitas est intrinseca Sacramento, quod intentum, & perfectum sit, vti modo dictum est. Quare Antichristus habebit solam potestatem simpliciter antecedentem, ne illa certitudo data fuerit, & consequenter ne Sacramentum validè perficeretur dependenter ab illa, nec gratia ex eodem taliter administrato obtineretur; non verò ne Sacramentum validum absolutè perficeretur cum tali conditione, neve gratia Sacramentalis absolutè conferretur. Ex quo patet quid dicendum sit circa nonnullas difficultates de abusu gratiæ Sacramentalis impedienti conditionem de facto appositam Sacramento, & consequenter eius valorem, atque illationem gratiæ. Idem enim dicendum est circa hoc, quod dictum est circa Antichristum.

Art. 5. Vt vt autem hoc habeat: certum est grauiter peccare ministrum apponentem, sine graui causa (quæ vix vnquam occurrere potest) conditionem aliquam non necessariam ad validum Sacramentum, iuxta naturam ipsius. Quia in re graui sine graui causa deludit fideles, si conditionem apponit occultè, si palam scandalizat substantiali nouitate ritus & vtrouis modo exponit Sacramentum periculo frustrationis; nec gerit se, vt fidelis minister Christi, & Ecclesiæ; dum alterat formulam præscriptam Sacri Ministerij sibi commissi. Igitur eas tantum conditiones expressè apponere licet, quæ tametsi non exprimantur, virtualiter includuntur in ipsa rei natura. Communis hinc obseruatio in præsenti est, ministrum matrimonij posse, tum validè, tum etiam licitè adiicere huic Sacramento omnes conditiones siue de præsenti, siue de futuro, quæ licitè, & validè opponerentur in puro contractu. Quia materia, & forma sensibilis est eadem pro Sacramento, & contractu, & vtraque habet rationem materiæ respectu rationis formalis Sacramenti. Quæ videlicet vtramque extrinsecè denominat, & vltimò complet in ratione Sacramenti. Quare hoc Sacramentum, tunc demum perficitur, & vltimo completur intrinsecè, cum omnes conditiones requisitæ ad valorem contractus iam sunt positæ à parte rei; tametsi aliquæ fuerint tempore posteriores, quàm intentiones ministrorum, & earum causalitas ac motio physica. Quod in aliis Sacramentis accidere minimè potest. Quia in illis conditiones appositæ pro libito à ministro non pertinent secundùm se ab substantiam Sacramenti, nec rationi illius formali subiiciuntur, tanquam materia designata à Christo Domino, vti subiiciuntur conditiones contractus matrimonij; ideoque valor, & substantia aliorum Sacramentorum suspendi, ac differri non potest vsque ad tempus positionis conditionum de futuro; vti potest in matrimonio.

Ad 1. Licet materiæ, & formæ Sacramentorum habeant modum significandi absolutum; subintelliguntur tamen conditiones, quas secum afferunt ex sua natura res significata, & res significantes: quales conditiones sunt in quouis Sacramento dispositio, ex parte suscipientis, necessaria ad effectum Sacramenti ipsi communicandum? & ex parte ministri potestas perficiendi; in Sacramento non iterabili, non fuisse prius susceptum idem Sacramentum, & sic de aliis. Atque eiusmodi conditiones, nil interest, an explicitè adhibeantur, an subintelligantur implicitè. Aliæ verò conditiones vlterius adiunctæ ex arbitrio ministri, non omnes corrumpunt substantiam significationis absolutæ, sumptæ moraliter, & iuxta communem hominum apprehensionem, ac æstimationem, vt apparet ex his quæ præmissa sunt.

Ad 2. Patet ex dictis quænam distinctio, adhibenda sit circa eiusmodi conditiones de futuro contingenti, vel de præsenti connexo cum tali futuro, nec admittendos esse, aut reiiciendos omninò auctores, vel affirmantes, vel negantes circa illas, absque tali distinctione.

Qvæstio XVII.

Vtrùm Sacramentum possit esse validum existentibus in ministro intentionibus contrariis?

Videtur non posse. 1. Quia volente Caio matrimonium contrahere cum Sempronia, & non cum alia, simúlque volente contrahere cum Titia præsente, existimata Sempronia, sacramentum est nullum, tametsi accesserit consensus vicissim verbis expressus. Videtur autem eadem esse ratio de quouis alio sacramento, & de quauis alia oppositione intentionum. Ergo sacramentum nunquam validè perfici potest existente in ministro intentionum contrarietate.

2. Corpore in oppositas partes simul impulso, nullus sequitur motus localis. Ergo nec animo oppositis intentionibus huc, & illuc simultaneè distracto, vllus vnquam in vlla materia effectus moralis sequetur. Nempe, quod est impulsus in corpore, est volitio, ac intentio in animo.

3. Nemo nolens, absoluit, donat, &c. validè, quæ tamen præstat, qui perficit sacramentum. Ergo sit habea

habeat nolitionem perficiendi sacramentum, & dandi eius effectum perficiet sacramentum nullum, tametsi habeat intentionem simul contrariam, eò vel maximè, quia malum ex quocunque defectu, ideoque nolitio perficiendi sacramentum prævalebit contrariæ volitioni, quoad inducendum malum nullitatis.

Art. 1. Respondetur. Intentiones contrariæ de perficiendo, & non perficiendo sacramento possunt adesse ministro, vel simultaneè pro eo instanti, pro quo, per imperium voluntatis, vltimò determinantur potentiæ materiales ad actiones exteriores sacramentales; vel successiuè, nempe altera pro eo instanti, altera ante idem instans. Siquidem aderunt simultaneè, adeoque ferentur ad obiecta non explicitè, & formaliter, sed implicitè tantum, ac realiter contradictoria; videndum est vtra intentio sit appretiatiuè maior seu volitio, seu nolitio sui obiecti. Ea namque prævalebit, & sortietur euentum sibi conformem, quæ ita maior fuerit. Quia, respectu intentionis appretiatiuè minoris, habet rationem causæ ignorantia conuertibilitatis realis inter prædicatum, ad quod fertur talis intentio, & prædicatum, ad quod fertur intentio appretiatiuè maior; eadémque ignorantia est purè comitans respectu intentionis appretiatiuè maioris. Vnde intentio appretiatiuè minor est inuoluntaria secundùm quid, cùm, quæ est appretiatiuè maior, nullatenus sit inuoluntaria, sed plenè, ac totaliter voluntaria; atque ex conceptu intrinseco vtriusque intentionis verificatur, quod si taliter intendenti adesset cognitio conuertibilitatis, inter vtrumque illud prædicatum, oppositа illi ignorantiæ, sola mãsura esset in ipso intentio appretiatiuè maior, excludendáque foret per eandem cognitionem intentio appretiatiuè minor. Quæ sunt certa, ac conspicua, ex dictis in quæst. 10. act. human. Manifestum autem est prævalere intentionem perfectè, & adæquatè voluntariam intentioni, in qua voluntarium est admixtum inuoluntario, & illam quæ sola nititur præsenti cognitione, illi, quæ nititur cognitione vt coniuncta cum ignorantia, & illam demum, quæ accedente cognitione incompossibilitatis inter vtramque, sola permansura esset in voluntate ex sua natura, & conditione intrinseca, illi, quæ ex sua itidem natura euanesceret vi eiusmodi cognitionis.

Artic. 2. Quapropter casu, quo quis exequeretur actiones exteriores requisitas ad sacramentum baptismi intendens operari iuxta Christi voluntatem, ac intentionem; simúlque nolens subiicere baptizatum Pontificiæ potestati, quia existimat hæc duo esse inuicem separabilia, miniméque inter se conuertibilia, sacramentum valeret, si adhæsio animi erga Christi voluntatem, ac intentionem esset maior absolute, quam auersio aduersus Pontificiam potestatem. Si autem accideret è conuerso sacramentum esset nullum. Idem dicitur de aliis eiusmodi, quia pluribus Semper enim intentio appretiatiuè minor, est virtualiter conditionata, & moraliter nulla comparatione intentionis appretiatiuè maioris. Quod si contingat vtramque intentionem esse æqualem appretiatiuè, sacramentum erit nullum perinde atque si nulla adfuisset intentio circa prædicata propria sacramenti. Quia neutra alteri prævalere poterit, vt inducat effectum aliquem moralem.

Art. 3. Si verò altera intentio fuerit prior tempore, & altera posterior. Semper prævalebit, quæ est tempore posterior. Non præcisè, quia posterior retractat priorem, ac aufert permanentiam eius habitualem. Hoc enim deficere potest in intentionibus, quæ non opponuntur ex parte obiecti formaliter, & explicitè; sed realiter tantum, & implicitè: Verum quia actiones exteriores recipiunt valorem, & inualiditatem moralem ex eo actu interiori, vi cuius existunt, seu qui est ipsorum causa, non verò ab eo, qui de facto se habeat per accidens, respectu existentiæ ipsarum. Patet autem intentionem posteriorem causare de facto actiones exteriores, mouendo vi sua potentias materiales, non verò priorem tametsi habitualiter perseueret, dummodò purè habitualiter perseueret. Atque hoc est quoad rem præsentem manifestum, cuiuscunque demum conditionis, & naturæ, seu reflexionis sit vtralibet intentionum. Nulla namque ratione fieri poterit, vt actiones exteriores sacramentales non procedant à sola intentione posteriùs existente, atque ab eadem specificentur moraliter.

Ad 1. Hoc est speciale in sacramento matrimonij, quod saltem vt plurimum adhæsio animi ad personam præconceptam est appretiatiuè maior, quàm ad aliam personam physicè præsentem existimatam eandem cum priore, & quàm ad valorem contractus, & sacramenti hîc, & nunc. Quia plurimum interest contrahentis habere personam præconceptam, & non impediri, quoad hoc, per contractum sacramentalem cum alia. Ideoque error personæ annullat per se hoc sacramentum, cuius contrarium per se accidit, ob contrariam rationem, in reliquis sacramentis. Cæterum omnibus sacramentis, est commune, vt euadant nulla, si intentio ministri, vel vnica, vel appretiatiuè maior, sit deuincta determinatæ personæ, aut materiæ, aut circunstantiæ, quæ de facto non adest.

Ad 2. Etiam in corpore sequitur motus, si alter impulsus sit maior; & siquidem motus consisteret in indiuisibili, vti consistit valor sacramenti, & effectus eius secundùm se; tantundem moueret idem impulsus, atque si nullus impulsus contrarius ipsi coëxisteret.

Ad 3. Id vnusquisque dicitur simpliciter velle, aut nolle, quod vult, aut non vult affectu appretiatiuè maiori, atque affectus contrarius minor, perinde æstimatur comparatione eius, ac si re ipsa non adesset, vt apparet ex ratione data. Iam quod dicitur; *malum ex quocunque defectu*, accipitur de defectu, qui priuat bonitate pertinente ad substantiam rei, cui inest defectus; ita vt ratione ipsius reddatur talis res inhabilis in ordine ad suum finem. Non est autem talis defectus, respectu sacramenti, intentio ipsi contraria, per aliam efficaciorem intentionem, viribus spoliata.

QVÆSTIO XVIII.

Vtrùm minister sacramenti, eo validè perfecto, satisfaciat toti suæ, ea in re, obligationi?

VIdetur satisfacere. 1. Quia cui committitur aliquod opus, eo ita peracto; vt nihil vlteriùs perfectionis illi superaddi possit, ad nihil amplius tenetur ex vi talis commissionis. Tale autem opus est sacramentum validum. Ergo minister sacramenti, dummodo illud validè perficiat, ad nihil amplius teneri potest præcisè vt minister.

2. Nulla est, vel auctoritas manifesta, vel ratio euidens, quæ ostendat legem, qua obligetur minister, saltem sub lethali ad aliquid, sine quo valor sacramenti subsistere potest. Quoad auctoritatem, patet id ex interpretationibus probabilibus adhibitis à Vasquez disputatione 136 cap. 1. & ex superadditis à Cardinali de Lugo disp. 8. sect. 9. circa testimonia, quæ adduci

solent

solent pro obligatione puritatis conscientiæ, quæ non est necessaria ad valorem sacramenti, & de qua ferè sola controuertitur in præsenti. Hoc ipsum patet quoad rationem circa idem punctum. Quia tota vis rationis reducitur ad congruentias quasdam, & paritates, quibus quidam assentiuntur, & quidam alij dissentiunt, ideoque limites probabilitatis non transcendunt, neque cogunt penitus intellectum. Vbi autem desunt auctoritas manifesta, & ratio euidens de obligatione, sola superesse potest probabilitas de eadem; atque opinio solum probabilis de obligatione aliqua nunquam obligat, vt apparet ex dictis q. 23. de act. human.

Art. 1. Respondetur. Peccat quicunque aliquid agit, si operetur non secundum quod oportet; vt habetur ex 2. Ethic. cap. 3. & 6. & lib. 3. cap. 7. atque inde assumit D. Thomas quæst. 64. art. 6. Iam verò operari non secundùm quod oportet, est operari, non vt decet, vti apparet ex D. Thoma ibidem iuncto artic. 5. immediate præcedenti ad 3. atque expositum, & confirmatum est fusiùs quæst. 21. & 22. de act. human. Deficit autem tripliciter decentia in opere respiciente aliam personam, vt subiectum sui, vel sui effectus, quale opus est sacramentum. Primò ex parte operis secundùm se, vt in blasphemia, idololatria, mendacio. Secundò ex parte operantis, vt si quis doceat veros articulos fidei tanquam tales, dubitans, siue culpabiliter, siue inculpabiliter, an tales sint. Tertiò ex parte subiecti, vt si detur potus aquæ frigidæ nocens febricitanti. Ex primo capite tenetur minister sacramenti ad exhibendam qualitatem, & quantitatem, tum materiæ, tum formæ, quæ instituta sunt pro vnoquoque sacramento, iuxta dicta supra q. 4. & 5. Ex tertio capite tenetur ad obseruandam idoneitatem suscipientis, iuxta ea, quæ dicentur infra q. 52. & 53. Ex secundo capite tenetur ad duo, quorum alterum est notitia saltem probabilis; & quidem probabilis practicè de potestate sibi competenti ad perficiendum validè sacramentum, alterum est puritas conscientiæ, nempe, vt non sit sibi conscius de peccato lethali, seu actuali, seu habituali.

Art. 2. Debet quidem præberi notitia potestatis, ne minister operans absque ea notitia, temerè se exponat periculo faciendi sacramentum inualidum: id est periculo exhibendi, cum falsa significatione, signum à Deo institutum ad significandum, & quod exhibetur nomine Dei, tanquam principaliter, ac primario significantis, & affirmantis per illud sanctificationem hominis. Quod est grauissimum irreuerentiæ genus aduersus Deum, non absimile illi, quod patratur in iuramento falso, seu interposito cum periculo falsitatis; nisi quod signum sacramentale simul est causa gratiæ, cuius protinus communicandæ grauissima necessitas excusare potest dubitantem de potestate, quo minus peccet administrando sacramentum; quatenus eadem necessitas simul reddit conditionatam significationem sacramenti, ac per consequens interpositionem diuinæ auctoritatis, vt loquentis per illud.

Art. 3. Debet autem non minus præhaberi puritas conscientiæ. Quia minister sacramenti est socius, & cooperator Dei quoad sanctificationem hominis, & vnionem amicabilem eiusdem cum eodem, inducens subiectum sacramenti in amicitiam Dei sua directe, ac formaliter, quoad id, libera voluntate. Quod sanè est opus ex sua natura proprium intimi amici Dei, habentis summam, ex genere suo, familiaritatem cum ipso, & consortis naturæ eius. Dedecet autem quam maximè hominem impurum, & inimicum Dei, atque naturæ eius aduersum, arrogare sibi personam, & exercere ministerium vsque adeò dissonantia reali suæ præsenti conditioni; nec Deum reueretur, vt decet, cui cum sit filius iræ, & Diaboli, ingerit se nihilominus, tanquam socium, & cooperatorem ipsius Dei in opere adoptandi filios eius, & faciendi atque acceptandi amicos eiusdem.

Artic. 4. Quapropter, qui perficit sacramentum in statu peccati lethalis, peccat proculdubio grauiter ex natura rei; saltem si sit minister consecratus, & non per accidens ob defectum alterius ministri idonei, sed per se tale ministerium exercet; nec excusetur, aut iure, & officio naturæ simul concurrente, vt concurrit in matrimonio; quatenus actiuè administrato, aut necessitate valdè graui, nec permittente moram iustificationi ipsius ministri, moraliter sufficientem, vt in articulo mortis. Videri nempe potest non irreuerenter, aut non admodum irreuerenter agere; neque qui ius suum naturale, vtcumque circumstantionatum, vtcumque dispositus prosequitur; neque qui per accidens subintrat in locum ministri per se idonei, ob defectum eius hic, & nunc, ea ipsa agendi ratione sufficienter significans suam absolutè indignitatem, nec adeò obligatus ad cognitionem, & considerationem altitudinis ministerij extra ordinem & per accidens exerciti; multò verò minus videri potest irreuerenter agere, qui paret necessitati in negotio æternæ salutis respectu personæ vltimò periclitantis, & quoad opus institutum in remedium, ac subsidium talis periculi. His porrò secluſis exceptionibus, circa quas variant Theologi, præter quam circa illam de necessitate grauissima, quam omnes meritò admittunt, vnanimi consensu; de reliquo conclusio posita est concors eorundem sententia, licet non concorditer probata.

Art. 5. Eidem suffragatur Dionysius Epist. 8. ad Demophilum circa medium dicens: *Nefas est ea quæ iusta sunt; non secundum dignitatem, meritáque exequi.* Et paulò post subiungit, *vt mihi quidem videtur audax nimium est, qui non veretur ea, quæ sunt diuina, præter meritum exequi.* Similiter Augustinus lib. 2. contra Parmenianum cap. 10. post medium: *Omnia sacramenta*, ait, *cum obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos dignè sumentibus.* Cuiusmodi quam plura Pontificum, & Patrum testimonia habentur in decreto 1. quæst. 1. cap. *Omnia Isaiam* c. *Prophetauit*; nec non apud Suarez, & Vasquez in præsenti. Origo eiusmodi auctoritatum est auctoritas scripturæ dicentis Leuit. 19. 2. *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum*, & Ecclesiastici 10. 2. *Secundum iudicem populi sic & ministri eius.* Quæ à D. Thoma, & ab aliis communiter accipiuntur de obligatione puritatis conscientiæ imposita ministris Dei in proprio ministerio. Igitur minister sacramenti non satisfacit toti suæ obligationi sacramento validè perfecto, sed insuper tenetur, inter alia, vt illud non perficiat in statu peccati grauis.

Ad 1. Licet sacramentum validum sit opus in se perfectum, nec ipsi secundum se possit, aut debeat aliqua vlterius perfectio superaddi; potest nihilominus, ac debet alia vlterius perfectio superaddi congruens operanti comparato cum eodem opere. Aliud nempe est adesse operanti voluntatem congruentem potestati eius; aliud verò adesse voluntatem congruentem subiectioni eiusdem ad primam regulam morum, atque ordinationi ad vltimum finem relatiuè ad idem opus. Vnde prouenit, vt opus in se bonum, & perfectè inductiuum sui effectus ex opere operato; possit nihilominus esse malum relatiuè ad operantem, nec inductiuum sui effectus ex opere operantis.

Ad 2. Data est ratio satis clara, ac euidens, atque auctoritates insinuatæ sunt omninò manifestæ. Neque

quidquam facit ad probabilitatem partis contrariæ, quod nonnulli circa vtrasque nihilominus tergiuersentur. Sunt enim, qui dubitent etiam de existentia Dei, de immortalitate animæ, & de vtriusque legitimis demonstrationibus,déque aliis similibus,& fuere, qui negarent, quodlibet esse, vel non esse, vt liquet ex 2. Metaphys. in re præsenti peccatur à nonnullis. Circa rationem quidem,quia quod re ipsa est primum principium indemonstrabile, aut non possunt, aut nolunt agnoscere,vt tale; quod sæpè contingit,præsertim in doctrina morali; vtpote pendenti à maturitate arbitrij,eáque nihil sensibus adiuta directè. Circa auctoritates verò, quia dicta antiquorum non accipiunt cum proportione accommoda ministrorum, & ministeriorum pro leuitate, & grauitate culpæ; & insuper volunt ea reducere, sicut dicta modernorum scholasticorum,ad præcisos quosdam,& formales vbique terminos; cum illi non ita loquantur vt plurimum, & ex toto contextu,, iuxta principalem eorum scopum, sint interpretandi.

QVÆSTIO XIX.

Vtrùm sacramenta nouæ legis conferant gratiam ex opere operato?

VIdetur non conferre. 1. Quia gratia sacramentalis confertur ex meritis Christi, vt patet ex 3.ad Titum 5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum.* Quod autem confertur ex meritis, non confertur ex opere operato, sed ex opere operantis. Nempe opus operatum vsurpatur communiter,vt oppositum operi meritorio.

2. Pro recipienda gratia sacramentali est omninò necessarium opus laudabile,ac meritorium, tanquam dispositio requisita ex parte suscipientis, vt apparebit infra quæst.33. Ergo ea gratia habetur ex opere operantis, & non tantùm ex vi operis operati secundùm se.

3. Non inest sacramentis vlla virtus physicè causatiua gratiæ; quandoquidem nulla est eorum cum hoc effectu proportio physica. Ergo sola potest illis conuenire causalitas moralis, quæ à causalitate meritoria operis seiunginon potest,adeoque nec ab opere operantis.

4. Si gratia sacramentalis conferretur independenter à laudabilitate, & merito operationum ministrantis, & suscipientis;sacramenta non iuuarent pietatem, & bonos mores, sed magis inducerent eorum contemptum; vtpote conferentia vitam æternam independenter ab omni bona, & laudabili operatione. Quod tamen est contra finem supra explicatum institutionis sacramentorum, & contra rationem rectæ prouidentiæ.

Art.1. Respondetur. Collationi gratiæ ex opere operato vnum quoddam est commune cum collatione gratiæ ex opere operantis; nempe gratiam dari dependenter ab opere tanquam à causa existentiæ eius, & non solum tanquam à pura conditione sine qua non. Differunt verò quatenus conferri gratiam ex opere operato est,existentiam gratiæ,vel simpliciter, vel quoad augmentum sub determinata quadam mensura,seu gradu induci ex vi talis operis secundùm se; siue meritorium,& laudabiliter per actum sit,siue neutrum, aut etiam oppositum vtriusque illi conueniant. Conferri verò gratiam ex opere operantis est, illam, aut eius augmentum induci ex vi talis operis, præcisè quatenus meritorium, & laudabiliter peractum est, & præcisè iuxta mensuram, seu gradum correspondentem virtuti meritoriæ. Hic est sensus istarum vocum apud omnes Catholicos,defensus acriter inter alios,à Vasquez aduersus Lutherum,& alios ei similes perperam oblatrantes loquutioni simul cum re significata.

Art.2. Conclusio igitur immediatè responsiua ad quæstionem propositam est, quæ habetur in Concilio Tridentino sess.7. can.8. *Si quis dixerit per ipsa nouæ legis sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere; anathema sit.* Itaque sacramenta nouæ legis sunt veræ causæ conferentes gratiam ex vi actionis exterioris qua perficiuntur, & rerum quibus constant; & non tantum ex merito,precibus, vel fide,siue ministri,siue suscipiẽtis;nec iuxta mensuram meritorum,vel vtriusque,vel alterutrius ex ipsis. Quæ veritas pluribus præterea sacræ paginæ, aliorum Conciliorum, & PP. testimoniis illustratur aduersus contrarias hæreses à Bellarmino tom.3. lib.2. de Sacramentis cap.2. Suarez disp.7. sect.2. Vasquez disput.131. cap.3.& 4. Eandem satis apertè præsefert significatio sacramentorum expensa supra quæst.13. art.2.Ratio verò congruentiæ,& conuenientiæ maximæ,vt talis virtutis sacramenta instituerentur apparet satis ex q.11.

Ad 1.Collatio gratiæ non dicitur ex opere operato per exclusionem cuiusuis meriti vniuersaliter, & indiscriminatim respectu gratiæ,quæ sic confertur, sed per exclusionem meriti ex parte ministri exequentis immediatè tale opus, & ex parte eius, circa quem exercetur idem opus, quique suscipit gratiam correspondentem eidem operi. Quare gratia sacramentalis relatiuè ad Christum, & eius opera est ex opere operantis, sed relatiuè ad ministrum, & suscipientem, & ad opus, seu opera vtriusque, est simul ex opere operato.

Ad 2. Paruulis inprimis,ineptis ad merendum, datur nihilominus gratia per sacramentum. Deinde adultis etiam bene dispositis datur gratia, per sacramenta,vltra mensuram correspondentem eorum merito, seu plusquam daretur existente solo eo merito. Demum dispositio adulti,sæpè est talis, quæ non superueniente sacramento nullam gratiam inductura foret, vt dicetur in eadem illa q.33.

Ad 3. Circa illud antecedens, & consequens dicetur ex professo quæst.24. & 25. & ibidem apparebit vtrumque esse defectuosum, & laborare falsa suppositione.

Ad 4. Ad hoc datur gratia per sacramenta etiam non merenti, & à non merente; & eum merentur, vltra quam mereantur; vt habeatur vnde merita, aut maiora merita proueniant. Præterea adulti, pro quibus solis tale inconueniens proponi potest, non obstante collatione gratiæ sacramentalis ex opere operato, indigent bonis operibus, vt peruenire possint ad regnum cœlorum, nec fieri potest, vt illud absque illis consequantur, si diutius viuant, & exponantur opportunitatibus bene, ac male operandi. Rursus actiones exteriores sacramentales postulant ex sua natura bonorum operum comitatum, tum ex parte ministri, vt liquet ex quæstione præcedenti, tum ex parte suscipientis adulti, vt dicetur quæst. illa 33. Demum, quod gratia detur per sacramenta absque meritis,aut vltra mensuram meritorum, præterquam Christi Domini,non solum paruulis, sed etiam adultis,est valdè conueniens pro statu præsenti, vt liquet ex dictis supra q.11.

QVÆSTIO XX.

Vtrùm sacramenta antiqua conferrent gratiam ex opere operato?

VIdetur, quod conferrent. 1. Quia constat ex q. vndecima conueniens fuisse, vt pro statu naturæ lapsæ, iterúmque eleuatæ, instituerentur sacramenta, vtque eidem naturæ, ex quo lapsa est, prouideretur de aliquo eiusmodi remedio peccati originalis, & malorum emergentium ex ipso. Constat rursus ex quæst. 28. de Deo semper vnicuique Deum prouidere de his, quæ conuenit, vt ei prouideantur. Sacramenta autem, quæ nullam conferrent gratiam vi sua ex opere operato, nullam vtique conuenientiam haberent, aut rationem remedij respectu originalis, & malorum subsequentium. Ergo nullo tempore relicta est natura lapsa cum solis eiusmodi vacuis sacramentis; sed semper aliqua, vel aliquod habuit sacramentum, beneficio cuius obtineretur gratia, & remissio peccatorum, præsertim originalis, ex opere operato.

2. Innocentius quartus c. *Maiores* de baptismo videtur manifestè tribuere sacramento circumcisionis vim collatiuam gratiæ ex opere operato; Præfert namque primo loco, quod baptisma *successerit circumcisioni*. Deinde comparat illud. Genes. 17. 14. *Anima, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, &c.* cum illo Ioan. 33. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Demum prænotato cautè, *quanto plus baptismus hodie conferat Christianis, quam quondam Iudæis circumcisio contulisset*; concludit discrimen vtriusque in hæc verba: *Quoniam & si originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculum vitabatur; non tamen perueniebatur ad regnum Cœlorum, quod vsque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum. Sed per sacramentum baptismi, &c.* Ergo quoad vim remittendi peccatum originale, & vitandum periculum damnationis, adeoque quoad vim conferendi gratiam, per quam solam vtrumque illud bonum formaliter habetur, nullum est discrimen inter circumcisionem, & baptismum, de quo iam nuper constitit conferre gratiam ex opere operato.

3. Videtur dubitari minimè posse, quin Augustinus sæpè attribuat circumcisioni vim collatiuam gratiæ ex opere operato. Quia lib. 2. contra litt. Petiliani cap. 72. *Antiquus populus*, ait, *circumcisione pro baptismo vtebatur*, lib. 5. Hypognosticon. à medio: *Circumcisio illa*, dicitur, *octauæ diei gratiam baptismi gestabat, & paruulus, qui ea fraudatus est, delicto, quod ex Adam contraxit, non caruit.* Fundamentum Augustini præcipuum, si non & vnicum, est locus ille Genesis modò insinuatus, qui ex versione 70. Interpretum sic habet apud ipsum *Masculus, cui non circumcidetur caro præputij sui octauo die, interibit anima illa de genere suo, quia testamentum meum dissipauit.* Ex particula *octauo die*, deducit in ea comminatione comprehendi etiam paruulos nondum compotes rationis. Comminationem verò accipit de interitu æterno. Testamentum denique dissipatum intelligit, non legem ipsius circumcisionis, sed præceptum impositum Adamo, & ab eo violatum. Atque his ità positis concludit lib. 4. de baptismo contra Donatistas cap. 24 *Cur ergo ei præceptum est, vt omnem deinceps infantem masculum octauo die circumcideret, qui nondum poterat corde credere, vt ei reputaretur ad iustitiam, nisi quia & ipsum, per se ipsum, sacramentum plurimum valebat.* Quis porrò istud, *ipsum per se ipsum plurimum valere*, non confundat cum valore ex opere operato? Ob istas igitur & alias similes auctoritates Scotus, Durandus, Suarez, Gamachæus, & alij nonnulli meritò, vt videtur, concedunt circumcisioni, & consequenter remedio legis naturæ aduersus originale, vim collatiuam gratiæ ex opere operato, licet reliquis ante Christum sacramentis negent eandem vim, tum ipsi, tum cæteri omnes Theologi. Nec videntur audiendi Cardinalis de Lugo, Tannerus, & pauci alij medias quasdam sententias sequuti circa circumcisionem, vt auctoritatibus hinc, & inde vehementibus quoquo modo occurrerent. Quæ quidem auctoritatum vehementia tanta est, vt ipse etiam D. Thomas circa eandem circumcisionem nutauerit non semel, licet sententiæ tandem negatiuæ firmiter adhæserit, vt apparet in præsenti ex quæst. 62. art. 6. & q. 70. art. 4. & ad Hebr. 9. lect. 4. fine.

Art. 1. Respondetur. Dicendum est; neque circumcisionem, aut sacramentum, quod ante legem, & ante aduentum Christi Domini semper viguit, & communiter dicitur remedium legis naturæ, atque circumcisioni, & baptismo aliqualiter correspondebat; neque vllum aliud antiquum sacramentum habuisse vim collatiuam gratiæ ex opere operato. Conclusionem istam dixit certam ex fide, & eius dogma appellauit Bartholomæus Medina. Verùm Cardinalis Bellarminus Vasquez, Valentia, & alij cum D. Thoma, Capreolo, & aliis merito tenent eandem solum vt longè probabiliorem. Colligitur imprimis admodum clarè ex Conc. Florent. in decreto fidei post vltimam sessionem §. *Quinto Ecclesiasticorum*, vbi de sacramentis nouæ legis sic definit: *Multum à sacramentis differunt antiquæ legis. Illa enim non causabant gratiam, sed eam solùm per passionem Christi dandam esse figurabant. Hæc verò nostra, & continent gratiam & ipsam dignè suscipientibus conferunt.* Suffragatur haud quaquam obscurè Concil. Trident. sess. 7. dum condemnat. Primùm Can. 2. dicentes *sacramenta nouæ legis non differre à sacramentis antiquæ, nisi quia sunt diuersæ cæremoniæ ritúsque diuersi*, Deinde can. 4. dicentes: *sacramenta nouæ legis non continere gratiam, quam significant, & esse tantum signa externa acceptæ iustitiæ, & notas quasdam Christianæ religionis.* Quæ profectò definitiones inuicem collatæ satis clarè innuunt totum, inter vtraque sacramenta, discrimen in hoc situm esse, quod alia contineant, alia non continerent gratiam; alia essent tantum signa externa acceptæ iustitiæ, alia non hoc tantùm sint.

Art. 2. Includitur porrò, vel maximè circumcisio sub decisionibus vniuersalibus vtriusque Concilij: Tum quia ipsa erat præcipuum antiquæ, seu Mosaïcæ legis sacramentum, institutum quidem ante ipsam legem tempore Abrahæ, sed quod posteà coaluerit legi, tanquam principale distinctiuum populi professionis eandem legem, ideoque valdè præeminens inter sacramenta talis legis: Tum quia in Tridentino illa verba *signa quædam acceptæ iustitiæ, & notæ quædam Christianæ religionis*, manifestam continent allusionem ad circumcisionem. Tum denique ob vniuersalitatem propriam dictionis negatiuæ vsurpatæ à Florentino absque vlla restrictione, aut insinuatione restrictionis; quæ tamen erat valdè necessaria, ob rationes prædictas, vt excluderetur, atque à fidelibus intelligeretur exclusa circumcisio, ne eis subreperet opinio falsa de præeminentia suorum sacramentorum super omnia omninò anteriora sacramenta.

Art. 3. Vtrumque Concilium hausit eam doctrinam ex Apostolo sæpè, ac manifestè negante antiquis sacramentis, maximè verò circumcisioni vim collatiuam gratiæ ex opere operato. Primum enim in Epist. ad Rom. præmissa cap. 2. iustificatione ex fide, non minùs Gentilis, quàm Iudæi, subiungit cap. 3. initio, sibique opponit in hunc modum. *Quid ergo*

amplius Iudæo est atque vtilitas circumcisionis; Respondet verò immediatè ad primam partem obiectionis: *Multum per omnem modum. Primum quidem* (ideſt potiſſimum) *quia credita sunt illis* (Iudæis) *eloquia Dei*; ideſt reuelationes, & promiſſiones diuinæ. Tota ergo vel certè præcipua prærogatiua Iudæi præ Gentili conſiſtit in maiori mentis illuſtratione per maiorem, magiſque amicabilem ſpiritualium, ac diuinarum rerum manifeſtationem. Ad alteram partem obiectionis reſpondet cap. 4. in cuius principio replicat eandem obiectionem, atque ſumma reſponſionis habetur verſu 11. in hæc verba: *Et signum accepit Abraham circumcisionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio, vt sit Pater omnium credentium.* Tota itaque ſpecialis vtilitas circumciſionis ſita erat in ſignificatione iuſtitiæ, quæ eſt per fidem communem omni homini, ſiue Gentili, ſiue Iudæo; ita vt Iudæo ſolùm ſpecialiter conueniret proteſtatio fidei de iuſtificatione, per eandem fidem, inducta, nec non promiſſionum diuinarum de reconciliatione Dei, quæ ſubſequitura poſtea erat, iuxta illud Geneſis 17. 11. *Circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit in signum fœderis inter me, & vos.* Neutra autem reſponſio Pauli, aut iſta circumciſionis expoſitio fuiſſent idoneæ, ſi circumciſio habuiſſet vim liberandi à peccato, & ſanctificandi ex opere operato. Hæc enim tanta vis fuiſſet procul dubio præcipua Iudæorum prærogatiua, & maxima vtilitas, primumque prædicatum circumciſionis, non ſolùm præ cæteris ſufficiens ad reſpondendum dubitationi præmiſſæ, ſed, & omnem dubitandi aditum penitus intercludens, vt apparet in baptiſmo pro Excellentia Chriſtianorum, ipſiuſque baptiſmi vtilitate, quas nemo expoſuerit, ac commendauerit idoneè prætermiſſa virtute eiuſdem baptiſmi ad iuſtificandum, & ad conferendam gratiam ex opere operato.

Art. 4. Rurſus in Epiſtola ad Galatas, cum eum populum idololatriæ prius deditum, & poſtea in, & ex abſentia ipſius Pauli repetentem Iudaiſmum, toto capite tertio vehementer contendiſſet ab eo propoſito reuocare, & ad Euangelium pertrahere, inſiſtens capite quarto eidem cohortationi ſubdit, inter alia v. 9. *Quomodo conuertimini iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuò seruire vultis?* Quaſi dicat. Quomodo egenam, & infirmam idololatriæ religionem anteà profeſſi, ad aliam iterum egenam ſimiliter, & infirmam religionem, qualis eſt Iudaiſmus, conuertimini? Patet nimirum ex contextu non agi de reuocandis Galatis, ab idololatria, ſed de iiſdem remouendis à Iudaiſmo, vti docent Auguſtinus, & alij Sancti PP. ex confeſſione Suarij, & demonſtrat efficaciter D. Thomas in eum locum. Vnde conſequenter cæremoniæ, & ſacramenta Iudæorum appellantur ab Apoſtolo infirma, & egena elementa; qualia tamen dici minimè potuiſſent indiſcriminatim, & vniuerſaliter, ſi quod Iudæorum ſacramentum vſurpandum à profitente Iudaiſmum, habuiſſet vim aliquam conferendi gratiam ex opere operato. Quia quod habet eam vim robuſtum potius eſt, & locuples elementum. Ergo nec circumciſio nec vllum aliud ſacramentum, quod eſſet in vſu apud Iudæos, habuit vim vllam conferendi gratiam ex opere operato. Id quod oportet verum eſſe, non ſolum ex ſuppoſitione Euangelii, ſed etiam abſolutè ex ſua natura, & præſcindendo ab Euangelio, atque ab Euangelij promulgatione. Nempe apud Galatas, de quorum ad Euangelium reductione agebatur, ſupponendi minimè erant effectus Euangelij promulgati, ipſúmque Euangelium, ſed deprimendus erat, Iudaiſmus ex eo tantum, quod ipſius ſecundum ſe, & ex ſua natura, abſolutè proprium eſſet.

Art. 5. Poſtremò 7. ad Hæbr. 18. *Reprobatio quidem fit* pronunciat Apoſtolus, *præcedentis mandati propter infirmitatem eius, & inutilitatem*; *Nihil enim ad perfectum adduxit lex.* Quod ſanè, per minimam, & nimis aberrantem à vero exaggerationem, dictum meritò videri poſſet ſi aliquod eius legis ſacramentum, ſiue phyſicè, ſiue moraliter contuliſſet gratiam ex opere operato. Nec enim infirma, & inutilis, & impotens ad perfectum adducere, iiſque titulis reprobabilis dici ſyncerè, ac legitimè poteſt ea lex, quæ tantum, & tam præcellens priuilegium contineret, vt opere exteriori per ipſam iniuncto, independenter ab omni merito, omnique actu interno laudabili, tam exequentis illud, quàm eius, ad quem dirigeretur poterat abolere peccatum gratiam ſanctificantem conferre, & in æternam vitæ æternæ ſecuritatem inducere. Sanctos PP. hoc modo, ac ſenſu exponentes Apoſtolum recenſet magno numero, & expendit accuratè Vaſquez tom. 1. in 1. 2. diſput. 130. c. 2. ibidémque obſtruit diligenter euaſiones, & interpretationes aduerſariorum, quibus nos præoccupando, aditum præcluſimus inter proponendum argumenta noſtra.

Ad 1. Natura humana, non obſtante peccato reſtituta eſt per diuinam miſericordiam in ſtatum eleuationis. Oportuit conſequenter, vt eidem indulgeret remedium aliquod peccati originalis, & effectuum eius, vtque illud eſſet coniunctum cum aliquo, aut aliquibus rebus ſenſibilibus perducentibus animum ad intelligibilium, ac ſupernaturalium conſiderationem, & proſequutionem, vt oſtenſum eſt in quæſt. illa 11. Verùm indulgentiæ eius diſpenſatio debuit eſſe diuerſa, & inæqualis perfectionis pro diuerſis temporibus, atque ad cumulum peruenire ſub aduentum Chriſti, vt inibi commonſtratum eſt.

Art. 2. Ex hoc porrò principio, iunctis teſtimoniis in vtramque partem nuper expenſis, deducitur diuerſitatem eam, & inæqualitatem ante, & poſt aduentum Chriſti in hoc ſitam eſſe, vt ante Chriſtum aboleretur originale, & obtineretur augmentum gratiæ non ex vi præcisè operis alicuius exterioris ſecundum ſe, ſeu ex opere operato, ſed ex vi fidei interioris coniunctæ cum laudabili, ac ſalutari voluntate eandem fidem proteſtandi per opus aliquod exterius determinatum, ex inſtinctu, aut ex inſtitutione diuina. Quod proinde opus diceretur, & eſſet ſacramentum quatenus interiorem fidem, & voluntatem ſalutariter conceptas, quas proteſtabatur, immediatè ſignificabat, & mediatè gratiam ſanctificantem inductam vi eorumdem actuum, ideoque diceretur gratiam etiam ipſam conferre per denominationem ab actibus internis, vi quorum, & inducebatur interius gratia, & inferebatur ipſum opus exterius. Poſt Chriſtum verò, & poſt eius paſſionem opus ipſum externum vtcumque ſiue honeſtè, ſiue inhoneſtè exequutioni mandatum gratiam induceret vi ſua præcisè, independenter à laudabilitate, & virtute meritoria actus interni, quo imperatur ex parte miniſtri.

Art. 3. Huiuſmodi ſcilicet diſcrimen, cum maximè congruat diſcurſui propoſito in dicta quæſtione 11. ſimul etiam conſonat auctoritatibus; iis quidem, quæ in iſta, & in præcedenti quæſtione pro vera ſententia adducta ſunt, vt ſonant, & ad litteram, vt patet ex ſe, iis verò, quæ in contrarium propoſitæ ſunt, nec longa, nec difficili ambage, vt mox patebit. Et quod ad directam obiectionis ſolutionem pertinet tuetur præterea vtilitatem non exiguam, nec abſolutè contemnendam veterum, ante Chriſtum, ſacramentorum. Nec enim vtilitate vacat abſolutè magna opus externum poteſtatiuum fidei, & ſignificatiuum diuinarum promiſſionum, inſtruens proinde intellectum, & excitans animum ad eandem fidem, & ad ſpem firmiſſimam futurorum bonorum; Quod fuit omnibus antiquis ſacramentis commune. Multo verò

verò minùs vtilitate vacat opus externum, cuius, in cultum Dei, exequendi laudabilis, & religiosa voluntas coniuncta cum fide, quam idem opus externum protestaretur, induceret infallibiliter gratiam, quam, saltem cum eadem infallibilitate, inducere non valerent alij actus interni circa alia obiecta; tametsi essent perfectionis intrinsecè haud quaquam minoris, vel etiam maioris. Eiusmodi autem opus fuit, vt mox dicetur sacramentum circumcisionis, & ante circumcisionem sacramentum; quod dicitur, & erat remedium legis naturæ aduersus originale.

Ad 2. Scopus Innocentij in illo c. est, vt patet ex eius initio, damnare hæreticos docentes nullum peccatum remitti posse, nisi per caritatem, & actum diuinæ dilectionis elicitum ab eo, cui remittitur peccatum; ac proinde perperam baptismum impendi paruulis, nec sentientibus, nec consentientibus, nec diligentibus Deum. In hunc autem scopum suffecit definire, prout præcisè definiuit, per baptismum remitti peccatum, & damnationis periculum vitari, idémque olim præstitum fuisse per circumcisionem. Cæterum, an ex opere operato, an ex opere operantis ministri procedat, aut procederet olim is effectus, nequaquam determinat; sicut nec definit; an cum remissione peccati conferatur simul, aut conferretur gratia sanctificãs; quod tamen erat multò &, manifestius, & scopo propinquius. Nempè animus Pontificis fuit, vt elucet ex medio eiusdem capitis, nihil eorum definitione sua complecti, de quibus esset aliqua inter Doctores Catholicos controuersia. Erat verò controuersia eo tempore inter Doctores Catholicos de infusione gratiæ simul cum remissione peccati, vt liquet ex D. Thom. loco indicato; estque in hunc vsque diem de remissione peccati, per circumcisionem ex opere operato. Eadem de causa illud tantummodo discrimen expresè constituit inter baptismum, & circumcisionem, quod non erat controuersum inter Doctores Catholicos, de aditu ad regnum Cælorum protinus patefacto per baptismum, per circumcisionem verò ad futurum vsque tempus dilato, permittens cætera opinionibus, & liberæ, prout cuique videretur determinationi Theologorum. Ex his igitur apparet nihil in alterutram partem haberi pro controuersia præsenti ex illo Innocentij decreto.

Art. 1. Ad 3. Eadem est ratio de Augustino, atque de Innocentio; nisi quod Augustinus pugnat aduersus alios hæreticos attribuentes similiter remissionem peccati soli fidei suscipientis, seu modò baptismum seu olim circumcisionem, & dicentes consequenter neutrum sacramentum paruulis prodesse, vt liquet clarissimè ex toto præsertim libro illo quarto contra Donatistas. Quare dum dicit c. illo 24. *ipsum, per se ipsum, sacramentum plurimum valuisse*, solum contraponit virtutem sacramenti indigentiæ actus fidei, aut alterius cuiusquam actus meritorij ex parte suscipientis; non verò indigentiæ similis actus ex parte ministrantis. Quia videlicet hoc secundum nihil conducebat ad scopum disputationis, & ad impugnationem hæreticorum; ideoque ab hoc puncto præscindit omninò Augustinus, tum ibi, tum in omnibus aliis locis, in quibus agit eadem de re nihilque proinde vsquam determinat de remissione peccati per circumcisionem ex opere operato, vel ex opere operantis ministri.

Art 2. Iam circa testimonium illud ex Genesi multa mouet, nec leuiter Vasq. Primo vt expugnat particulam, *octauo die*, quæ nec in vulgata reperitur nec in versionibus aliis, nec adiungitur circumcisioni, sed interitui in editione ipsorum septuaginta emendata iussu Sixti V. Deinde vt nomine testamenti pro quo in vulgata habetur pactum, intelligatur præceptum de ipsa circumcisione. Demum, vt iuxta mentem plurium aliorum PP. concludat solum ibi contineri præceptum circumcisionis respectu adultorum. Vt vt autem hæc habeant, iis etiam omnibus admissis, quæ assumit, & docet Augustinus, adhuc supereſt locus eidem illius testimonij interpretationi, quæ modo adhibita est ipsi Augustino, nec non discrimini per nos intento inter circumcisionem, & baptismum. Et quidem, quod ad discrimen attinet, agnoscunt illud aduersarij nostri; tum omnes vnanimiter quoad maiorem vniuersalitatem baptismi, vtpotè vtilis, ac necessarij fœminis non minùs, quam masculis; cum circumcisio solis masculis præscriberetur; tum etiam ferè omnes quoad maiorem necessitatem baptismi. Admittunt enim circumcisionem paruuli fuisse absolutè supplebilem alio medio; atque paruulos, ante octauum diem in præsentissimum vitæ periculum, adductos, aut ipsa circumcisionis acerbitate in illum certissimè adducendos ideoque incapaces eius sacramenti, vel legitimè excusatos, ab vsu illius potuisse obtinere remissionem originalis per remedium legis naturæ omissa circumcisione, & facta applicatione meriti actus fidei, & religionis, vel puræ internæ, vel per aliam actionem exteriorem loco actionis circumcisiuæ; cum tamen baptismi reipsa collati nullum omninò supersit supplementum respectu paruuli. Quod est certum apud omnes.

Art. 3. Istud discrimen innuit sufficienter sacer ipse textus in locis, obiiciuntur. Nam dum dicitur, *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto &c.* significatur eo modo esse necessarium baptismum filiationem supernaturalem respectu Dei; quomodo necessaria est generatio naturalis ad naturalem respectu hominis, filiationem. At dum dicitur; *anima cuius præputij caro circumcisa non fuerit &c.* sola significatur ratio communis necessitatis, quæ multipliciter exponibilis est absque violentia. Exponatur igitur cum fundamentis iam prælatis de necessitate præcepti; atque dicatur extitisse quidem obligationem circumcidendi pueros, & insuper circumcisionem contulisse peccati originalis, non tamen ex vi actionis exterioris secundum se, & ex opere operato, sed ex vi actuum internorum, & ex opere operantis; atque ideo, superueniente impedimento exterioris realis circumcisionis, obtinere nihilominus potuisse eundem effectum per eosdem actus internos, vel solos, vel aliter manifestos, ac applicatos exterius. Quapropter hæc videtur esse legitima omninò, & absolutè tenenda ratio vniuersalis concordiæ inter auctoritates hinc, & inde proponit solitas in quæstione præsenti, & superius indicatas ex parte; vt negantes antiquis sacramentis, præsertim circumcisioni, vim collatiuam gratiæ, & remissionis peccati, intelligantur de collatione, & remissione ex opere operato; affirmantes verò intelligantur de collatione, & remissione ex opere operantis. Cuiusmodi discriminis, & intelligentiæ diuersæ verborum similium reddita iam est ratio sufficiens, tum ex contextu, tum ex parte materiæ, eiusque circumstantiæ.

His ità expeditis supereſt vt exponatur modus quo sacramenta nouæ legis conferunt gratiam ex opere operato: an scilicet physica causalitate an sola morali causalitate illam conferant. Pro cuius rei clara manifestatione necesse omninò mihi est, vt præferam tres alias quæstiones aliquantulum vniuersaliores, quam sit res, de qua nunc agitur; sed quas nihilominus omnes ferè auctores in hunc locum coniiciunt ducti necessitate modò à me asserta, & perspicienda clarè ex progressu doctrinæ.

Qvæstio XXI.

Vtrùm sit possibilis virtus aliqua actiua, quæ non possit reduci connaturaliter in actum secundum?

Videtur esse possibilis. 1. Quia omnipotentia Dei quatenus actiua effectuum supernaturalium non potest connaturaliter reduci in actum secundum. Alioquin enim effectus supernaturales possent naturaliter existere. Idem nimirum est Deum quatenus potentem producere aliquem effectum reduci in actum secundum; atque eundem effectum existere à parte rei. Vnde idem etiam est Deum connaturaliter posse reduci in actum secundum; & effectum posse connaturaliter existere. Sequela autem est absurda & implicans in terminis. Agnoscenda igitur est virtus actiua quæ non possit connaturaliter reduci in actum secundum.

2. Deus, etiam intra ordinem naturalem, potest efficere infinitas syncategorematicè species rerum magis, ac magis perfectarum absque vllo fine; ita vt fieri non possit, quin semper supersint aliæ, atque aliæ species vlterius producendæ, vt alibi dictum est cum D. Thoma, & plerisque aliis. Consequenter substantiæ spirituales creatæ possunt elicere visiones, & volitiones inuicem inæquales syncategorematicè infinitas intra ordinem naturalem cum perfectione maiori semper, ac maiori, ita, vt fieri non possit quin semper supersint aliæ, atque aliæ species visionis, & amoris naturaliter producibiles, seu naturales & non productæ. Quia substantiæ spirituales possunt naturaliter videre, & amare quidquid naturaliter existere, & ipsis coexistere potest. Ergo non omnis virtus actiua, seu diuina, seu creata potest connaturaliter reduci in actum secundum. Ergo aliqua est, quæ non potest connaturaliter reduci in actum secundum.

3. Potentia obedientialis tam hominis, quam Angeli ad actus supernaturales non potest connaturaliter reduci in actum secundum, vt patet. Ea autem potentia obedientialis est aliqua virtus actiua.

4. Possibilis est potentia passiua non reducibilis connaturaliter in actum secundum; vt patet inter alia in potentia passiua humanitatis respectu vnionis hypostaticæ; necnon in potentia passiua cuiusuis naturæ creatæ intellectualis respectu donorum supernaturaliũ, quæ possunt sibi diuinitus infundi. Potentia autem actiua non habet, ex genere suo, maiorem connexionem cum suo actu secundo, quam passiua cum suo. Immò habet minorem illa connexionem, quam ista. Quia potentia passiua magis indiget suo actu secundo, vtpote perfectibilis per ipsum. Ergo non postulat connaturaliter quælibet virtus actiua, vt educatur in actum secundum.

5. Appetitus elicitus, licet sit actiuus obiecti, ad quod fertur, potest esse purè conditionatus, non magis exigens ex se existentiam, quam non existentiam conditionis, sed vtramque respiciens omninò indifferenter. Ergo appetitus innatus causæ, siue actiuæ, siue passiuæ potest similiter esse purè conditionatus respectu sui effectus, seu formæ, adeoque respiciens prorsus indifferenter, existentiam, & non existentiam conditionis. Patet consequentia. Quia appetitus innatus existit in natura ad modum appetitus eliciti, vt docent D. Thomas, & alij communiter. Appetitus autem conditionatus respiciens omnino indifferenter existentiam, & non existentiam conditionis appositæ per eundem appetitum, potest connaturaliter destitui conditione, ac proinde, & conditionato. Quia existentia talis conditionis non exigitur determinatè, nec conditionatum intenditur, nisi dependenter ab eadem conditione, & præcisè ex suppositione, quod ipsa existat. Ergo causa tam actiua, quàm passiua potest esse talis, quæ ex sua natura non magis postulet reduci, quàm non reduci in actum secundum; ac proinde potest esse talis, quæ possit connaturaliter nunquam reduci in actum secundum.

6. Causa libera non potest reduci in actum secundum quoad omnem suam actiuitatem. Quia est actiua contrariorum, atque inuicem incompossibilium. Vnde, vtcumque reducatur in actum secundum, suo ipso qualicunque exercitio impedit quominus virtus actiua oppositi effectus æquè sibi conueniens reducatur in actum secundum. Ergo non potest omnis virtus actiua reduci connaturaliter in actum secundum.

7. Potentia visiua cæci nati, aliæque causæ creatæ permanenter impeditæ per alias causas creatas non possunt vnquam reduci naturaliter in actum secundum. Non igitur omni causæ, omnique virtuti actiuæ debetur ex natura rei, vt reducatur, aut vt reduci connaturaliter possit in actum secundum.

8. Id est vnicuique rei connaturale, quod Deus in ipsa, ex ipsa, & circa ipsam fecerit. Quia vt dicit Augustinus lib. 26. contra Faustum cap. 3. *Deus creator, & conditor omnium naturarum nihil contra naturam facit. Id enim erit vnicuique rei naturale, quod ille fecerit à quo est omnis modus, numerus & ordo naturæ.* Deus autem potest quamlibet virtutem creatam reducere, vel non reducere in actum secundum, provt ipsi libuerit. Nulli igitur virtuti creatæ, seu actiuæ, seu passiuæ debetur ex natura rei, vt reducatur potius, quàm vt non reducatur in actum secundum, sed vtrumuis eligatur à Deo, erit illi æquè connaturale.

9. Beatitudo, tam naturalis, quam supernaturalis consistit in operatione, vt dictum est quæst. 3. de act. hum. ex philosopho D. Thoma, & aliis. Beatitudo autem supernaturalis potest negari connaturaliter à Deo, immò non potest nisi supernaturaliter donari substantiis intellectualibus, quæ solæ sunt capaces illius, vt dictum est sæpè in quæstionibus de Deo, & de Gratia. Ergo substantiæ intellectuales possunt connaturaliter non reduci, immo non possunt nisi supernaturaliter reduci in actum secundum quoad virtutem actiuam operationis, in qua consistit beatitudo supernaturalis. Quia verò plures aliæ operationes, tam earundem substantiarum; quàm substantiarum irrationalium ordinantur per se ad operationem supernaturaliter beatificam; dicendum est consequenter plures alias virtutes actiuas proprias agentium, tam rationalium, quam irrationalium posse connaturaliter non reduci; Imo non posse, nisi supernaturaliter reduci in actum secundum.

Art. 1. Respondetur. Frustra esse potentiam, quæ non reducitur ad actum. Atque Deum, & naturam nihil frustra facere, sunt axiomata Philosophi nimis nota, & vtrumque traditur 1. de Cœlo in fine. Si ergo daretur virtus aliqua actiua, quæ ex sua natura non reduceretur in actum; daretur virtus aliqua actiua, quæ ex sua natura esset frustra, & consequenter factum esset, quod fieri non potest. Nempe vt Deus & natura aliquid frustra faciant. Non est igitur possibilis virtus aliqua actiua, quæ per se, & ex sua natura non exigat reduci in actum secundum; ideóque à fortiori, quæ non possit connaturaliter in illum reduci.

Art. 2. Idem apparet ex eo, quod omnis virtus actiua, omnéque actiuum principium est propter suam operationem. Quod quidem est admodum manifestum de principio intellectuali. Quod scilicet est intrinsecè ordinatum ad felicitatem, & beatitudinem, vt ad vltimum suum finem propter quem est ipsum,

&

& sunt omnia, quæ ipsi insunt. Felicitas autem; & beatitudo consistit, vt modo rectè, assumebatur, in operatione perfectissima, & ad illam peruenitur per omnes alias operationes bonas possibiles infra ipsam, & ante ipsam, tanquam per media ad eam intrinsecè ordinata. Quoduis igitur principium intellectuale est propter vnam suam operationem, tanquam propter vltimum suum finem, & propter cæteras omnes suas operationes bonas, tanquam propter fines intermedios, seu proximos. Id ipsum est non minùs manifestum de rebus omnibus aliis, quæ intellectuales non sunt. Quia eiusmodi res non sunt gratia sui, nec amantur propter se, cùm non sint capaces felicitatis, nec bonis suis frui possint; sed existunt gratia substantiarum intellectualium, vt eas iuuent ad consequutionem sui vltimi finis, & ad pleniorem eiusdem iam obtenti fruitionem. Iuuant verò per suam operationem, nec iuuare aliter possunt. Quodvis igitur principium non intellectuale est similiter propter suam operationem, tanquam propter finem intermedium, hoc est, finem habentem rationem medij ordinati ad vlteriorem finem.

Art. 3. Itaque tam impossibile est dari virtutem aliquam actiuam, quæ non exigat ex sua natura, vt exerceatur, vtque reducatur in actum secundum, quam impossibile est dari aliquid non exigens intrinsecè suum finem connaturalem, eique non adhærens innato appetitu. Impossibilis igitur est virtus actiua, quæ non possit connaturaliter reduci in actum secundum, & quæ hoc ipsum non exigat intrinsecè quantum est ex se; itavt nulli virtuti actiuæ repugnet reductio sui in actum secundum; Imò cuiuis repugnet quantum est ex se, vt non reducatur in actum secundum; sitque connaturale reduci, supernaturale, ac miraculosum non reduci, dum nullum datur contrarium impediens ex sua natura operationem eius.

Art. 4. Confirmatur, quia nemo dubitat, quin aliquæ virtutes actiuæ postulent intrinsecè ex sua natura operationem in ipsis contentam; ita vt connaturaliter per eam exerceantur, & non nisi volenter, aut supernaturaliter impediantur ab ea ponenda à parte rei. Ita comparatur grauia respectu motus deorsum; leuia respectu motus sursum, & vtraque quietis correspondentis illi motui, sol respectu illuminationis, & calefactionis, & sic de similibus. Ergo omnis vniuersaliter virtus actiua postulat intrinsecè exercitium sui, & reductionem in actum secundum. Patet consequentia, quia quælibet virtus actiua est vniformiter contentiua operationis, & effectus, cuius est actiua, & simili prorsus proportione, atque adeò simili prorsus exigentia intrinseca, referturad eandem operationem, & effectum, quatenus sibi commensuratum, nec transcendentem limites eiusdem virtutis actiuæ. Confirmatur rursus, quia nulla est virtus actiua creata, quæ positis conditionibus, omnibúsque ad operandum requisitis non postulet intrinsecè productionem sui effectus absolutè boni; ita vt sit miraculosum, si nihilominus non operetur, quod est in confesso apud omnes. Eodem autem modo, quo virtus quælibet actiua creata comparatur immediatè cum suo effectu præhabitis omnibus ad operandum requisitis, comparatur etiam cum iisdem requisitis antequam ea consequatur. Perinde namque est habilis ex se præcisè ad eiusmodi requisita, atque est habilis ad effectum præhabitis iam iisdem prærequisitis. Repugnat igitur virtus actiua creata, quæ non postulet intrinsecè exigentia absoluta effectum in ipsa contentum, quatenus contentum in ipsa, nec non omnia ad illum eatenus producendum requisita. Confirmatur denique, quia nulla supereſſet ratio discriminis inter effectus, & formas vnicuique causæ, & subiecto connaturales, & supernaturales; si esset possibilis virtus aliqua creata actiua, aut passiua, cui repugnaret ex natura rei, vt reduceretur in actum secundum, seu quæ non posset connaturaliter reduci in actum secundum. Qua de re videri plura possunt accuratè discussa quæst. 6. de gratia.

Ad 1. Deus est à se, & propter se adæquatè, idémque est eminenter omnia alia extra se. Vnde quatenus essentialiter exercet rationem principij sufficientiæ adæquatè respectu sui eo ipso exercet eminenter & cum perfecta æquiualentia totam actiuitatem sibi conuenientem respectu creaturarum. Et similiter, quatenus se ipsum habet, séque fruitur, possidet perfectissimè, & totaliter finem, seu quasi finem suum adæquatè. Quapropter, siue actiuitas Dei ad extra reducatur in actum secundum producendo res creatas, siue non reducatur sic in actum secundum, perinde non est frustra, & consequenter vtrumuis est illi æquè connaturale respectu rerum creatarum, tam naturalium, quam supernaturalium. Nempe hæc differentia non conuenit rebus creatis comparatione Dei formaliter, ac præcisè; sed ex comparatione ipsarum inter se, vt manifestum est quæst. illa 6. de gratia; Nec Deus, quando producit effectum aliquem supernaturalem, operatur supra suam naturam, siue supernaturaliter respectu sui, sed tantum supra aliquam naturam creatam, & respectu eiusdem. Patet autem nihil hæc sibi inuicem aduersari, nihilque simile reperiri in actiuitate vlla propria rei creatæ, vtpote non habentis in se finem suum saltem adæquatum, & vltimum, nec exercentis in se, siue eminenter, siue formaliter totam actiuitatem suam.

Art. 1. Ad 2. In primis neque Deus, neque substantiæ intellectuales creatæ habent potentiam productiuam totius collectionis suorum effectuum absolutè possibilium sumptæ collectiuè, seu quoad species, seu quoad indiuidua singularum specierum. Quia ad impossibile nulla est potentia, atque eiusmodi collectio est impossibilis; itavt repugnet totam poni à parte rei, vtque nulla vlterius supersit adhuc producibilis, & nondum producta, aut species, aut indiuiduum, vt rectè assumitur in obiectione.

Art. 2. Deinde, quod ad Deum attinet iam modo dictum est totam eius actiuitatem esse semper in actu, & in exercitio sibi adæquato eminenter, & cum perfecta æquiualentia, etiam si nihil operetur ad extra; idque esse ipsi essentiale, sicut est repugnans causis creatis. Quod autem attinet ad naturas intellectuales creatas, dicitur totam ipsarum actiuitatem totámque vim videndi, ac cognoscendi reduci in actum secundum intensiuè quidem per comprehensionem sui, vel alterius obiecti sibi æqualis. Quia non habent vim cognoscendi intensiue maiorem, quam habeant cognoscibilitatem, vti ponderatum est quæst. 13. de Deo ab art. 2. Extensiue verò, extensione simultaneè cognoscibilium, reducitur in actum secundum eadem vis cognoscitiua per cognitionem simultaneam determinatæ, ac finitæ alicuius multitudinis visibilium. Quia cum cuiuis intellectus creatus sit finitus, ac limitatus, necesse est, vt attentione distincta, & clara ad aliquam determinatam, & finitam multitudinem obiectorum, tandem exhauriatur. Porrò probabile admodum est talem esse collectionem omnium cognoscibilium de facto existentem respectu omnis intellectus creati existétis atque vtrumuis ex his extremis, in ratione cognoscibilis, & cognoscitiui, esse iustam mensuram alterius ex natura rei de facto, de quo alibi pluſculum dicendum est.

Art. 3. Quapropter ex possibilitate syncategorematicè infinita aliarum, atque aliarum rerum specie diuersarum, haudquaquam sequitur non reduci, in actum secundum, totam virtutem visiuam, & volitiuam substantiarum intellectualium existentium de facto,

facto. Tota enim reducitur nihilominus in actum secundum, vt visum est; tum intensiuè; tum extensiuè extensione se tenente ex parte virtutis cognoscitiuæ, & volitiuæ, de qua est quæstio. Solùm itaque inde sequitur non reduci totaliter eandem virtutè in actum secundum per omnem actum absolutè sibi possibilem, & circa omnia obiecta absolutè possibilia cum omni extensione possibili ex parte effectuum, & obiectorum seorsim absolutè cognoscibilium, & volibilium; de quo non instituitur, nec est opportuna quæstio. Hoc nimirum solùm vtiliter quæritur, quoad præsens attinet; vtrum quælibet virtus actiua connaturaliter exigat, vt exerceatur tota, & totaliter totalitate ipsius virtutis in aliquo suo effectu, & circa aliquem suum terminum, seu obiectum?

Ad 3. Potentia obedientialis, & naturalis vniuscuiusque causæ differunt tantum extrinsecè per diuersitatem intrinsecam comprincipiorum, & effectuum supernaturalium, & connaturalium. Eadem namque virtus actiua, atque entitas operatiua prorsus eadem quoad conceptum suum adæquatè intrinsecum, dicitur obedientialis, quatenus coniungibilis est cum comprincipiis supernaturalibus, sibique indebitis, & quatenus potest cum iisdem producere effectus supernaturales; naturalis verò dicitur, quatenus coniungibilis est cum comprincipiis sibi connaturalibus, ac debitis, & quatenus potest cum iisdem producere effectus naturales. Cæterum perfectio, quæ communicatur effectibus supernaturalibus per virtutem actiuam realiter, & entitatiuè naturalem, eidémque virtuti formaliter correspondet, est eiusdem omninò rationis cum perfectione indidem deriuabili ad effectus naturales. Totum proinde discrimen effectuum supernaturalium à naturalibus prouenit ex comprincipiis supernaturalibus, eisdémque solis formaliter correspondet. Nam vt ait Bernar. de grat. & lib. arb. col. 5. fine: *Simplices affectiones in sunt naturaliter tanquam ex nobis; additamenta ex gratia.* Et rursus *Itaque liberum arbitrium nos facit volentes, gratia benevolos, ex ipso nobis est velle, ex ipsa bonum velle.* In quam sententiam plura alia producta sunt q. 18. de gratia. Tota itáque actiuitas conueniens Angelis, & homini respectu actuum supernaturalium, & non nisi supernaturaliter reducibilis in actum secundum per eosdem actus supernaturales, exercetur nihilominus, & reducitur connaturaliter in actum secundum per actus naturales: sicut tota virtus productiua cuiusuis causæ respectu vnius alicuius sui effectus naturalis determinatè sumpti reducitur adæquatè in actum secundum per productionem alterius effectus naturalis pertinentis ad eandem speciem infimam. Reducitur inquam totaliter totalitate ipsius virtutis, licet non totalitate effectuum seorsim possibilium.

Ad 4. Paritas est bona, & conuincit ratio paritatis, quæ adducitur; sed antecedens est falsum. Dicendum nimirum similiter est repugnare potentiam passiuam, quæ non reducatur connaturaliter in actum secundum per aliquam formam completiuam ipsius ex natura rei. Potentia namque passiua humanitatis respectu vnionis hypostaticæ, atque personæ diuinæ, vt vtar exemplo obiectionis, completur tota, & ponitur in actu per vnionem naturalem ad personalitatem itidem naturalem; atque his habitis non superest in humanitate vlla vacuitas, seu capacitas ad vlteriorem aliquam vnionem alterius simul personalitatis, ad eum vtique modum, quo vas capax vnciarum octo expletur totum vnciis octo liquoris vilis non minùs, quam totidem vnciis liquoris pretiosi. Idem contingit in quauis potentia passiua entitatiuè naturali respectu cuiusuis doni supernaturalis. Semper etenim correspondet forma aliqua connaturalis eiusdem proportionaliter muneris cum vnaquaque forma supernaturali, quæ forma connaturalis totam potentialitatem explere, & reducere in actum secundum connaturaliter possit. Alioquin enim daretur potentia aliqua passiua; quæ ex sua natura esset frustra, nec posset existere connaturaliter, nisi frustra, eadem vtique ratione, qua idem dictum est de potentia actiua. Itaque potentia entitatiuè naturalis perficitur quidem multò magis, ac proinde est intrinsecè capax, vt perficiatur multò magis per formam supernaturalem, quam per formam connaturalem; atque ideo hæc sibi determinatè debetur, sed est supra omnem eius exigentiam. Et quoad hoc deficit omnino exemplum adductum de vase æquè explebili per liquores inæquales, vtpotè non perfectibili per ipsos, neque multum, neque parum, ideóque quemlibet eorum respiciente indifferenter, vno eodem prorsus modo. Cæterum eadem potentia passiua entitatiuè naturalis ita expletur adæquatè per formam, non solùm supernaturalem, sed etiam per formam sibi connaturalem, vt simul cum ipsa forma connaturali, nullam aliam eiusdem muneris formam recipere vllo pacto possit. Quæ est sententia eatenus satis communis. Et quoad hoc tenet illud idem exemplum de vase æquè pleno per liquorem vilem, ac pretiosum.

Ad 5. Appetitus elicitus conditionatus fundatur in imperfectione cognitionis ipsum dirigentis, nempè in incertitudine eius circa conditionem, vel in apprehensione eiusdem conditionis, admodum incertæ. Appetitus autem innatus rerum dirigitur cognitione diuina, vt docet D. Thomas. 1. 2. quæst. 26. art. 1. ex dictis 1. p. quæst. 103. art. 1. Atque in cognitionem diuinam neutra imperfectio cadere potest. Quare appetitus innatus nequit esse purè conditionatus; licet talis esse possit appetitus elicitus creatus. Qua itidem ratione excluſus est à Deo quæst. 25. de ipso ad 3. omnis appetitus, & actus formaliter conditionatus.

Ad 6. In potentia libera datur simul actiuitas ad opposita; non tamen ad simultatem oppositorum. Est enim potentia ad vtrumlibet oppositorum impediendo simul alterum extremum, contrarietatis, aut contradictionis. Quapropter elicito vtrolibet actu ex inuicem oppositis, reducitur in actum secundum tota potentia libera totalitate potentiæ, licet non totalitate actuum; & exercetur circa vtrumque ex oppositis, licet non per vtrumque. Deinde potentia, ex quo est proximè libera, connaturaliter reducitur in actum secundum exercitio vtriuslibet actus ex oppositis inter se, ideoque nullam habet actiuitatem non reducibilem connaturaliter in actum secundum.

Ad 7. Ex defectu, & limitatione causarum secundarum prouenit, vt cum inuicem sibi occurrunt, mutuò pugnent inter se, & quæ vincit, impediat alteram, quominus operetur, vel simpliciter. vel perfectè, atque determinet eandem vt vel nullum producat effectum, vel nonnisi defectuosum, & inhabilem ad omnes, vel aliquam operationem propriam suæ speciei. Verum quia fieri potuit ex natura rei, vt causa, quæ impedita fuit de facto, vel non incideret in causam contrariam impeditiuam, vel eam vinceret effectumque produceret perfectum, & habilem ad omnem operationem propriam suæ speciei; atque hoc potissimum quælibet causa, & quilibet effectus exigit, quantum est ex sua natura, & appetitu particulari: Quia inquam hæc ita habent apparet quamlibet causam posse absolutè, & per se reduci connaturaliter in actum secundum totam suam actiuitatem; & quod oppositum accidat, esse per accidens, & violentum spectata cuiusque causa secundum se natura & exigentia particulari.

Ad 8. Augustinus tum alibi sæpè, tum maximè lib. 9. de Genesi ad litt. c. 17. initio, lib. 2. soliloq. cap. 12.

cap. 12. ad fin. & toto lib. 1. de ordine, necnon lib. 2. vsque ad med. docet luculenter res omnes, & singulas habere in se quasdam naturales suas leges, & quosdam appetitus suos determinatos fundatos in cuiusque rei virtute determinata, vt per ipsam, aut in ipsa aliquid fiat nihilque Deum facere contra eas leges, & appetitus, licet multa faciat supra illos. *Quia non potentia temeraria; sed sapientiæ virtute omnipotens est*, vt dicit loco citato de Genesi. Quare in testimonio, quod obiicitur. *To naturale* sumitur non prout opponitur supernaturali. Sed prout opponitur contranaturali. Id quod apparet clarè ex principio eiusdem illius sententiæ; *nihil contra naturam facit.* Supponitur ergo potius vt certa, quam impugnetur, vt falsa, ab Augustino assertio posita. Verum de tota ista re, déque mente Augustini circa ipsam videri multa vtiliter possunt quæst. illa 28. de Deo.

Ad 9. Eodem ferè modo respondetur, atque ad 3. nempè nullam esse in actibus beatificis perfectionem, aut formalitatem peculiarem correspondentem formaliter intellectui; & voluntati beati, quæ non sit communis aliquibus eiusdem actibus naturalibus ideoque omnem actiuitatem entitatiuè naturalem, seu identificatam realiter cum intellectu, & voluntate beati, quæ supernaturaliter exercetur in actibus beatificis, reduci posse connaturaliter in actum secundum per actus aliquos naturales; ac per consequens fieri connaturaliter minimè posse, vt per nullos prorsus actus reducatur in actum secundum, nisi forte per accidens, vt dictum est. Eadem est suo modo ratio de actiuitate ad actus alios supernaturales.

QVÆSTIO XXII.

Vtrùm quælibet causa possit diuinitus producere propria virtute quemlibet indifferenter effectum secundum rationem eius specificam?

VIdetur posse. 1. Quia Augustinus c. illo 27. lib. 9. de Genes. ad litt. prop. med. cum prætulisset *elementa mundi habere definitam vim qualitatemque suam; quid vnumquodque valeat, vel non valeat quid, de quo fieri possit, vel non possit*; idque exemplis idoneis exposuisset: *Super hunc autem*, subiungit, *motum, cursumque rerum naturalem, potestas creatoris habet apud se, posse de his omnibus facere aliud, quam eorum quasi seminales rationes habent.* Ergo quoad ea, quæ potestas creatoris apud se habet, vt de his rebus omnibus naturalibus facere possit, eædem res naturales definitam vim qualitatemque suam non habent vllam, sed indefinitè, ac prorsus illimitatè quiduis de quouis, quælibet species de qualibet specie fieri diuinitus potest. Fieri verò de quouis, & de qualibet potest in genere causæ efficientis, de quo videlicet solo genere sermo, & exempla immediatè præcesserant circa naturalia, immediatè subsequuntur circa supernaturalia.

2. Eandem vniuersalitatem cuiuslibet causæ ad rationem specificam cuiuslibet effectus demonstrant exempla, quæ idem. Augustinus producit ibidem ex sacris litteris; nempè ex Num. 17. de ligno arido, & perpolito, florente nihilominus, & gignente fructus repente; ex Genesi 21. defœmina per iuuentam sterili, & patiente in senectute; ex Num. 22. de Asina loquente. Nullus nimirum effectus remotior esse potest secundum speciem suam ab vlla causa, quam sint prædicti effectus à prædictis causis. Ergo quilibet effectum potest diuinitus prouenire secundum suam rationem specificam indiscriminatim à qualibet causa.

3. Calor qui se solo potest procedere calorem, coniunctus cum igne, cuius ex sua natura est instrumentum, potest producere ignem formaliter secundum rationem specificam eius; idest potest, quidquid potest ipse Ignis; idémque contingit in quibusuis aliis eiusmodi accidentibus. Quælibet enim accidentia coniuncta cum iis substantiis, quarum instrumenta sunt ex sua natura, possunt producere secundum rationem specificam eos omnes effectus, quos possunt producere eædem substantiæ. Quia videlicet quodlibet instrumentum potest in suo genere, quidquid potest in suo principali cuius instrumentum est. Omnes autem Causæ creatæ ex sua natura sunt instrmenta potentiæ Dei, quæ potest omnia, & secundum omnia prædicata, omnémque cuiusuis generis perfectionem. Ergo omnes causæ creatæ coniunctæ cum omnipotentia Dei possunt producere omnes, & quosuis indiscriminatim effectus secundùm omnia, & quælibet eorum prædicata.

4. Actiuitas hominis entitatiuè naturalis potest diuinitus eleuata producere virtute sua actus supernaturales secundùm rationem specificam vltimam ipsorum: secundùm quam videlicet imputantur illi ad meritum, vt vero ipsorum principio. Nulla autem ratio est, vt alicui effectus supernaturales dicantur diuinitus producibiles secundùm speciem suam ab aliqua causa entitatiuè naturali, & non etiam quilibet à qualibet. Imò adest ratio paritatis in oppositum, haud obscura; quandoquidem nulla causa entitatiuè naturalis secundùm se præcisè considerata continet in se effectum vllum supernaturalem, quoad rationem eius specificam vltimam; Omnipotentia verò diuina est æque sufficiens quantum est ex se ad eleuandum, ac iuuandum quamlibet causam creatam respectu cuiuslibet effectus, & rationis cuiuslibet specificæ, ac differentialis, atque ad supplendum quemlibet cuiuslibet causæ creatæ defectum, seu insufficientiam.

5. Decet magis amplitudinem dominij, & omnipotentiæ Diuinæ posse vti virtute propria cuiuslibet causæ creatæ pro qualibet specie effectuum; & similiter decet obedientiam, ac subordinationem creaturarum respectu creatoris esse vniuersalem penitusque illimitatam; nec potest euidenter ostendi vsum, & obedientiam eiusmodi vniuersalem repugnare. Deo autem adscribi debent decentissima quæque, neque sunt ei neganda, absque euidenti ratione repugnantiæ quæ talia apparent ex terminis.

Art. 1. Respondetur. Dictum est in quæst. præcedenti non esse possibilem vllam virtutem actiuam, quæ non possit connaturaliter reduci in actum secundum in aliquo suo effectu. Esset autem possibilis talis virtus actiua, immò esset talis omnis actiuitas creata, tum existens de facto, tum absolutè possibilis; si quælibet causa posset, vel etiam diuinitus producere, atque attingere immediatè, propria virtute, quemlibet effectum secundum rationem eius specificam. Manifestum namque est nullam causam creatam existere de facto, cuius virtus actiua possit connaturaliter exercere, & reduci in actum secundum circa quaslibet species effectuum. Experientia enim constat vnamquamque causam habere ex sua natura Sphæram determinatam actiuitatis, certis quibusdam effectuum speciebus, aut vna tantum specie circumclusam, vltra quam, saltem connaturaliter, progredi agendo nequaquam possit. Quia neque ex frigore calor, ex siccitate humiditas, ex materiali spirituale, nec (aquæ sunt exempla illa nuper insinuata Augustini) ex tritico faba, vel ex faba triticum;

ex pecore homo ; vel ex homine pecus prouenire naturaliter possunt. Neque verò dici potest rationem differentialem specificam cuiusuis ex his effectibus contineri virtualiter, seu æquiualenter in ratione differentiali specifica cuiusuis alterius ex iisdem effectibus ; cùm rationes differentiales eorum sint adæquatè inter se diuersæ. Quapropter exercita actiuitate alicuius causæ circa rationem specificam alicuius sui effectus connaturalis ; non propterea redigeretur in actum secundum , vel etiam æquiualenter , actiuitas eiusdem causæ circa quosuis alios indiscriminatim effectus secundum rationem specificam eorum. Igitur nec de potentia Dei absoluta fieri potest , vt quælibet causa producat propria sua virtute quemlibet effectum absolutè possibilem secundum rationem eius specificam.

Art. 2. Manifestatur hoc ipsum alia præterea ratione. Omnes nimirum causæ , omnesque effectus creati,tam coniunctim quàm seorsim considerati participant finitè tantum , ac limitatè bonitatem , perfectionemque diuinam , nec eam alitor participare possunt. Quia Deus nullam rem , nullamque rerum collectionem facere potest æqualem sibi in bonitate. Vnde cuilibet rei creatæ , & cuilibet determinatæ rerum creatarum collectioni inest necessario defectus alicuius perfectionis specificæ communicabilis à Deo alteri rei , & collectioni creatæ. Nulla igitur causa creata , nullaque collectio causarum creatarum , potest vel etiam de potentia Dei absoluta producere , atque immediatè attingere propria virtute quemlibet indiscriminatim effectum secundum rationem eius specificam. Patet consequentia , quia impossibile est, etiam de potentia Dei absoluta , inde prouenire , seu partialiter , seu totaliter speciem aliquam perfectionis , vbi est totalis defectus perfectionis eiusdem. Quod ,'præterquam est ex terminis satis manifestum; confirmari potest ex D. Thoma ; dicente quæst. 6. de potentia, quæ est de miraculis , art. 1. ad 5. *Mortuum viuificare* (eadem est ratio de qualibet re priuata aliqua perfectione , & nihilominus dante alteri actiuitate , & influxu suo eandem perfectionem) *includit in se contradictionem , nec etiam de potentia absoluta fieri potest.* Nulla igitur potentia fieri potest, vt quælibet causa creata propria sua virtute attingat immediatè, & formaliter vllo pacto quemlibet indiscriminatim effectum secundum eius rationem specificam.

Art. 1. Ad 1. Augustinus solum dicit Deum posse facere de omnibus his rebus aliud , quam earum,quasi seminales rationes habent , seù quam quod ex eis prouenit sicut ex semine germen. De qua re nullus vnquam Catholicus dubitauit. Non autem superaddit vlterius Augustinus : Deum posse facere quiduis aliud de re qualibet , quod est punctum vnicum præsentis controuersiæ. Immò supponit oppositum haud obscurè illo ipso in loco dum subiungit : *Et hoc de vnaquaque re in suo tempore facit , quod ante in ea facit , vt possit.* Et iterum : *neque enim , vel illeceret, quod ex eis fieri non posse præfigeret , quoniam se ipso non est nec ipse potentior.* Mens igitur Augustini est posse de rebus naturalibus fieri , per potentiam Dei absolutam , ipsis etiam concurrentibus , aliquid vltra id , quod naturaliter possunt , atque ideo vltra definitam naturaliter vim , qualitatemque ipsarum ; non tamen omninò indefinitè , illimitatè , & vltra quam ex eis fieri posse Deus ipse præfixisset.

Art. 2. Verùm posteriores isti limites , ac termini virtutis creatæ , quatenus supernaturaliter, ac obedientialiter operantes non ita innotescunt humanæ rationi , sicut innotescunt termini , ac limites priores virtutis naturalis , quatenus naturaliter operantis. Quia ratione naturali sunt imperuia ex se supernaturalia omnia ; peruia verò , quæ naturalia sunt. Inde autem prouenit , vt termini , ac limites illi priores virtutis obedientialis fortiantur respectu nostri apparentiam quandam illimitationis omnimodæ ; quatenus , quod non percipitur , nec comprehenditur visu , aut mente , confunditur quodammodo , per primam apprehensionem, cum eo , quod re ipsa non datur. Propter magnam nimirum , circa vtrumque, vniformitatem animi neutrum videntis. Quod fortè inuerit attentiori meditatione diligentius considerare ad vitandas plures delusiones intellectus nostri circa quæstiones eiusmodi possibilitatum & impossibilitatum de potentia absoluta.

Ad 2. Exempla illa sunt de rebus retinentibus participationem virtutis , & perfectionis actiuæ , quæ connaturaliter producere posset eos effectus. Nec enim proponitur fœmina , vel asina florum fœcunda, & fructuum , nec lignum pariens illum, vel loquens. Qui sanè effectus essent magis distantes ab iis causis. Sed proponitur loquens , seu quasi loquens Asina , cui inest natiua virtus edendi vitaliter sonos in aëre , iisque significandi naturaliter internas æstimationes obiectorum. Quod est genus eiusdem quasi loquutionis. Pariens verò proponitur fœmina , quæ vtcunque sterilis accidentaliter , retinet nihilominus, quoad substantiam , virtutem generatiuam. Proponitur demum florens , & fructificans lignum , quod ex arbore , cuius est veluti cadauer , retinet plura accidentia particularia , & magnam communionem naturæ. Nempe ligna sunt diuersa specie pro diuersitate specifica suarum arborum , eisdémque sunt valdè affinia , quoad speciem naturæ, & virtutis. Nihil igitur habetur ex illis exemplis pro vniuersali vsu cuiusuis causæ , & virtutis actiuæ ad quaslibet indiscriminatim species effectuum.

Ad 3. Non est verum, quoduis instrumentum posse in suo genere , quod potest in suo , causa principalis. Nam pictor simul , & statuarius ex. gr. non potest vti iisdem instrumentis pro vtraque arte ; immò neque pro omnibus partibus , seu statuæ , seu picturæ. Deus autem est artifex vniuersalis , & illimitatus; cùm causæ creatæ sint instrumenta particularia , & valdè limitata Vnde licèt singulæ causæ creatæ possint cooperari Deo , per propriam virtutem quoad productionem eorum effectuum , quorum perfectionem specificam adæquatè , vel inadæquatè participant ; non tamen possunt cooperari quoad eos effectus , quorum perfectio specifica est adæquatè diuersa à perfectione specifica ipsarum , seu vniuscuiusque ex illis. At calor participat inadæquatè perfectionem specificam propriam sui ignis , quæ sola est communicabilis efficienter ab vnoquoque igne aliis ignibus, & propterea potest producere illos inadæquatè virtute propria secundum rationem specificam eorum; idémque cernitur in similibus aliarum substantiarum similiter limitatarum proprietatibus accidentalibus, ac instrumentariis. Manifestum igitur est paritatem non tenere.

Art. 1. ad 4. Ratio specifica vltima actuum supernaturalium coalescit ex duabus differentiis non subalternis inuicem seu non inuicem subordinatis , neque mutuò , neque non mutuò. Vitalitas namque propria visionis beatæ est ipsi communis cum actibus omnibus naturalibus , quibus supernaturalitas non est communis. Supernaturalitas verò propria eiusdem visionis est ipsi communis cum habitibus supernaturalibus , & cum vnione hypostatica , quibus non est communis vitalitas : At proinde neutra formalitas est subordinata alteri , sed vtralibet, respectu alterius secundum se, se habet disparatè. Idem appareret in cæteris omnibus formalitatibus specificis, tam visionis Dei , quam cæterorum quorumuis actuum

supernaturalium. Nulla namque in eis reperitur formalitas indiuisibilis metaphysicè, quæ se sola sit tota ratio differentialis, quæque ex conceptu suo sit intrinsecè subordinata cæteris omnibus cuiusque actus prædicatis; seu formalitatibus; sicut rationale subordinatur animali, animal viuenti, &c.

Art. 2. Hinc fit, vt intellectus, & voluntas hominis, licèt non possint propria virtute concurrere formaliter, nec adæquatè, nec inadæquatè ad supernaturalitatem actuum supernaturalium, possint nihilominus concurrere inadæquatè ad rationem specificam vltimam ipsorum, quatenus in ea includuntur prædicata aliqua communia iis actibus cum actibus naturalibus circa eadem obiecta. Nempe cætera prædicata actus meritorij tribuuntur voluntati formaliter non vt principio effectiuo eorum, sed vt electiuo tantùm. Patet autem non reperiri similiter in qualibet specie infima quorumlibet indiscriminatim effectuum prædicata formaliter correspondentia cuilibet causæ, & communia effectibus connaturaliter producibilibus per ipsam. Quapropter licet Deus possit, quantum est ex se, iuuare ad quamlibet speciem effectuum; non tamen quælibet causa potest iuuari à Deo ad quamlibet speciem effectuum. Quia non quælibet causa potest agere aliquid per se ipsam circa quamlibet speciem effectuum ob rationem superiùs ponderatam; atque de conceptu causæ iuuabilis per aliam causam est, vt aliquid agat per se ipsam, iuxta celebrem sententiam Augustini ad illud Psalm. 68. *Adiuua nos Deus: Qui adiuuatur aliquid agit per se ipsum.* In quem scopum videri possunt plura ex eodem August. quæstione 18. de gratia sub initium.

Ad 5. Non minus interest Dei, atque omnipotentiæ, & dominij Diuini repugnantia impossibilium, quàm possibilitas non repugnantium. Quia vtramque fundat, & continet in se æquè essentialiter, & vtralibet deficiente æqualiter eodémque modo deficeret Deus, vt ostensum est quæst. 33. de Deo. Quapropter rationes inde desumptæ, absque alio aliunde adminiculo, pro affirmanda determinatè, vel neganda possibilitate, aut impossibilitate cuiusquam rei, sunt prorsus inanes; nec plus aut minus ad negandum, quàm ad affirmandum requiritur, ex auctoritate, vel ex ratione, vel ex vtraque. Deinde data est in præsenti ratio negandi satis clara, ac manifesta.

QVÆSTIO XXIII.

Vtrùm causa impotens cooperari secundum speciem effectus possit nihilominus cooperari secundum genus.

VIdetur posse. 1. Quia causa similis effectui secundum genus, tam est idonea, vt influat secundum genus, quam vt influat secundum speciem, quæ est similis secundum speciem. Omnis nimirum causa est assimilatiua effectus respectu sui, & eatenus est operatiua, quatenus est inductiua similitudinis sui, vt traditur 7. met. Contingit autem aliquam causam esse similem alicui effectui secundum genus, simúlque dissimilem secundum speciem. Fieri ergo potest, vt aliqua causa sit idonea ad influendum secundum genus; licet sit inepta ad influxum secundum speciem effectuum aliquorum.

2. Contingit de facto aliquam causam influere in aliquos effectus secundum genus, simúlque non influere secundum speciem. Quia Deus influit ad effectus causarum secundarum secundum rationem entis, & Cœlum influit ad effectus istarum causarum inferiorum secundum rationem corporis sublunaris, vt docent D. Thom. de potentia quæst. 3. art. 7. cap. versus finem, & alij communiter. Ergo fieri potest, vt virtus causatiua alicuius effectus, secundum genus eius, reperiatur separata à virtute causandi eundem effectum secundum speciem eius. Patet consequentia; quia ex separabilitate influxuum in actu secundo rectè arguitur similis, ac proportionalis separabilitas quoad virtutes influendi in actu primo; quandoquidem actus primus ordinatur ad actum secundum, éstque propter ipsum cum proportione.

3. Potest aliquis effectus procedere ab aliqua causa agente secundum rationem suam genericam, licet idem procedere non possit ab eadem, vt agente secundum suam rationem specificam. Sic enim procedit cognitio abstractiua rationis genericæ à suo obiecto motiuo. Poterit ergo similiter aliqua causa agere in aliquem effectum secundum rationem eius genericam; licet non possit agere in eundem secundum rationem specificam eiusdem.

4. Formæ substantiales inesse complementi vt sic & formæ accidentales inesse qualitatis, vt sic possunt, saltem de potentia absoluta, communicari subiectis, quibus communicari nullatenus possunt secundum suos effectus formales specificos; & proprios. In hoc enim nulla apparet repugnantia, propterea que communiter admittitur. Eadem autem est proportionalis ratio de causis efficientibus, & effectibus atque de subiectis, & formis. Similiter enim inuicem ordinantur.

Respondetur. Impossibile est aliquem causam esse similem alicui effectui, eúmque in se continere, ac producere secundum rationem specificam talis effectus adæquatè sumptam; simúlque non esse similem, non continere, non producere secundum omnem rationem genericam eiusdem. Quia ratio specifica cuiusque rei ex conceptu suo est essentialiter connexa cum omni sua ratione generica, & eidem subordinatur essentialiter, ideoque est de eius essentia inseparabilitas realis ab eadem tum in se; tum in sua causa. Impossibile igitur est causam adæquatam effectus secundum totam eius rationem specificam non esse simul causam adæquatam eiusdem secundum omnem rationem genericam ipsius. Impossibile rursus est, vt alibi demonstratum est, dari simul in actu secundo duas causas efficiétes adæquatas, vel alteram adæquatam, & alteram inadæquatam eiusdem effectus secundum eandem rationem. Impossibile igitur est causam, quæ nec adæquatè, nec inadæquatè producere potest aliquem effectum secundum perfectionem eius specificam; posse nihilominus producere eundem secundum rationem seu perfectionem aliquam genericam ipsius. Patet hæc posterior consequentia; Quia effectus productus à tali causa haberet aliam causam adæquatam respectu sui secundum rationem specificam; adcóque haberet duas causas adæquatas; vel saltem alteram adæquatam, & alteram inadæquatam secundum aliquam rationem genericam ipsius, vt apparet manifestè ex præmissis.

Ad 1. Omnis quidem virtus actiua est assimilatiua effectus respectu sui secundum formalitatem contentam in eadem virtute; non tamen omne simile est actiuum sui similis secundum omnem rationem, secundum quam inuicem assimilantur. Quod patet inter alia in Deo, cui secundum plura prædicata sunt similes plures causæ creatæ, pluresque earum effectus; & tamen, quia secundum suam rationem differentialem est omninò improducibilis Deus, non habet producibilitatem vllam secundum rationes communes. Hoc igitur modo effectus creatus omninò improducibilis ab aliqua causa secundum suam

rationem differentialem vltimam, est consequenter omnino improducibilis ab eadem secundum omnem, & quamlibet rationem suam communem; falsum igitur est, ita se habere similitudinem præcisè secundum genus ad productionem præcisè secundum genus; sicut se habet similitudo secundum speciem ad productionem secundum speciem.

Ad 2. *Quantò aliqua causa est altior, tantò est communior, & efficacior; & quantò efficacior, tantò profundius ingreditur in effectum*, vt dicit D. Thomas eodem illo in loco: idest, tantò plures formalitates, maiorque pars, seu quasi pars perfectionis conuenientis effectui correspondet formaliter tali causæ. Maxima autem perfectio cuiusque rei est penes rationem specificam. Quapropter, dum dicitur Deum influere secundum rationem entis, perinde est, ac dicere virtutem eius actiuam complecti omnes species entis, & in singulis speciebus omnes, & singulas formalitates earum, non tantum identicè, ac realiter, sed etiam formaliter. Nempe omnes, & singulæ causæ creatæ dependent in sua operatione ab eius influxu, non tantùm identicè, & concomitanter, sed etiam formaliter, & directè; sicut omnia media quoad vim motiuam voluntatis dependent formaliter à motione vltimi finis, de quo alibi fusiùs. Idem eadem ratione dicitur proportionaliter de qualibet causa vniuersaliori comparata cum effectu causæ minus vniuersalis sibi subordinatæ. Nulla itaque causa attingit sua virtute rationem genericam effectus, quin simul attingat rationem eius specificam. Tribuitur nihilominus peculiariter ratio specifica effectus causæ magis particulari. Quia ad solam rationem specificam concurrit formaliter; & quia causa vniuersalior determinatur ad talem speciem effectus per exigentiam causæ particularis.

Ad 3. Quò remotius est obiectum, eò magis confusam, magisque vniuersalem causat cognitionem. Quapropter, si cognitionem vniuersalem, & genericam causaret obiectum operando præcisè per rationem suam genericam, & vniuersalem, secundum quam conuenit ipsi minor perfectio, quam secundum rationem specificam; sequeretur maiorem, ac ampliorem sphæram actiuitatis conuenire obiecto ratione minoris, quam ratione maioris suæ perfectionis. Quod est inconueniens. Quia maior sphæra actiuitatis fundatur in maioritate perfectionis, & virtutis cæteris paribus; eiusdemque perfectionis, & virtutis est ex longinquo posse parum aliquid, & ex propinquo posse multum. Cognitio itaque vniuersalis, & generica gignitur ab obiecto agente tota sua virtute actiua, tum generica, tum specifica; non tamen agente totaliter ex parte effectus, sed parum, & imperfectè: sicut Deus producit virtute infinita res finitas, & paruas, & magnas; non tamen agente infinitè, & totaliter, infinitate, & totalitate actus secundi.

Art. 1. Ad 4. Duplex est ratio discriminis. Prior ratio est quia communicato, per aliquam formam, effectu formali solum generico, non propterea necesse esset communicari eidem subiecto, per aliam formam, effectum formalem specificum contentum sub illo generico. Vnde nec ipsum effectum formalem genericum necesse esset communicari adæquatè eidem subiecto per duas formas simultaneè informantes. Cuius oppositum apparuit, & est ex se manifestum circa genus causæ efficientis; cum sit euidens repugnare, vt producatur realiter ratio aliqua generica, quin simul producatur realiter ratio aliqua specifica contenta sub eo genere.

Art. 2. Altera ratio discriminis est, quia effectus formales sunt prædicata realiter distincta à subiecto, cui communicantur, eique realiter superadduntur. Prædicata verò communicabilia effectui à causa efficienti sunt identificata cum illo realiter, nec eidem realiter superadduntur. Vnde non ea ratione repugnat, communicato solo effectu formali generico per vnam formam, denuo communicari effectum formalem eiusdem rationis eidem subiecto per aliam formam dantem simul effectum suum formalem specificum; qua ratione repugnat, data effectui perfectione generica per vnam causam efficientem adæquatam, dari denuo perfectionem eiusdem rationis eidem effectui per aliam causam efficientem, siue adæquatam, siue inadæquatam. Quia nimirum quæ sunt vnicuique extrinseca, seu distincta realiter ab eodem possunt multiplicari circa idem, intrinseca verò, & identificata nequaquam. Non autem multiplicato eo, quod præstatur adæquatè per vnam aliquam, vel formam, vel causam efficientem, nihil omnino supereſt, quod denuò reipsa præstetur; præstarive possit, secundum eandem rationem, per aliam causam, siue formalem, siue efficientem, & cuius exhibitione verè exerceatur talis alia causa in actu secundo à parte rei, vti distinctius traditum est in Philosophia. Transeat igitur quod dicitur de formis, & negetur consequentia.

Qvæstio XXIV.

Vtrùm Sacramenta sint causæ physicæ gratiæ, vel principales, vel instrumentales?

Videntur non esse causæ physicæ, neque principales, neque instrumentales. Non quidem principales; quia talis dicitur ea solum causa, cuius virtus actiua est coniuncta cum perfectione maiori, vel certè non minori, quam sit perfectio effectus. Certum autem est perfectionem gratiæ præeminere perfectioni sacramentorum; quæ videlicet sunt res materiales, & admodum viles. Sed neque instrumentales causæ esse possunt. Quia de ratione instrumenti est, vt propria, & natiua sua virtute præstet aliquid conferens, ex sua natura, ad effectum causæ principalis; sicut serra acumine suo efficit sectionem necessariam, vt ab artifice fiat scamnum. Quæ sunt expositio, & exemplum D. Thomæ quæst. 62. art. 1. & alibi sæpè. Nihil autem continetur in virtute, & actiuitate naturali sacramentorum, quod eo modo comparetur cum existentia gratiæ.

Dicendum igitur videtur Sacramenta esse puras conditiones, sine quibus non respectu gratiæ quæ dependenter ab ipsis sola voluntate, & potentia diuina confertur, vti opinantur Ocham, Gabriel, Durandus, & nonnulli alij. Quibus suffragari videntur aliqua sanctorum PP. effata, vt Ambrosij lib. 1. de Sacram. cap. 5. *Aliud est elementum, aliud consecratio: Aliud opus, aliud operatio. Aqua opus est, operatio Spiritus sancti est.* Hierem. in cap. 4. Isaiæ: *Homo tantùm aquam tribuit; Deus autem Spiritum sanctum.* Augustinus epist. 23. *Aqua exhibens extrinsecus Sacramentum gratiæ, & Spiritus sanctus operans intrinsecus beneficium gratiæ, &c.* Cyprianus, vel quis alius serm. de Baptism. Christi: *Dimissio peccatorum, siue per baptismum, siue per alia Sacramenta donetur propria Spiritus sancti est & ipsi soli huius efficientiæ priuilegium manet.* Quæ aliáque similia nullam veram physicam causalitatem Sacramentis relinquunt, quam exerceant per se ipsa, sed solam rationem conditionis sine qua non.

Accedit Sacramentum aliquando conferre gratiam,

tiam, cum iam non existit, & interposito aliquo tempore; nempe recedente postea fictione, quæ adfuit, quando Sacramentum perficiebatur, vt dicetur quæst. 30. Manifestum autem est nullam causalitatem physicam præstari posse à causa, quando iam non existit; ac proinde eam causam, cuius causalitas exerceri, & effectus tunc primum existere potest cùm ipsa causa iam non existit, nùllatenus esse veram causam physicam, seu principalem, seu instrumentalem.

Sed contra est. Quia Concilia, & Patres communiter docent, idque absque vllo addito diminuente, Sacramenta esse causas gratiæ. Et præterea monent frequenter humana ratione comprehendi minimè posse, quo pacto Sacramenta causent gratiam. Quò, inter alia, pertinet admiratio illa Augustini tract. 80. in Ioan. post medium. *Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat; & cor abluat!* Et paulò post: *Aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit:* Incongruè autem, & absurdè dicitur causa, præsertim sine addito diminuenti, quod nihil physicè præstat; nec humanam rationem prætergreditur, aut magnæ admirationis iusta materia est causalitas, omni vera physica, causalitate minor; nec aqua ita cor abluit, sicut corpus tangit, si non habet virtutem abluendi physicè cor. Concedenda igitur est Sacramentis nouæ legis causalitas physica, vel principalis, vel saltem instrumentalis propriè talis respectu gratiæ.

Art. 1. Respondetur. Infertur imprimis clarè ex dictis in triplici quæstione præcedenti, Sacramenta non producere gratiam secundum vllam eius rationem specificam aut genericam agendo in illam immediatè per virtutem suam propriam, seu identificatam realiter cum ipsis. Quia gratiæ secundum suam rationem specificam consideratæ nullum conuenit prædicatum commune sibi cum vllo prædicato specifico effectuum naturaliter producibilium per materias, & formas sacramentorum, vt patet ex se; ac proinde neque secundum suam rationem specificam, neque secundum vllam suam rationem genericam est producibilis, etiam diuinitus, virtute illarum propria agente in ipsam immediatè, vt patet ex præmissis. Tametsi autem causa principalis non eodem sensu semper vsurpetur, à nemine tamen causa principalis physica vnquam dicitur respectu alicuius effectus, quæ nullatenus potest ipsum, per propriam virtutem, immediatè attingere secundum vllam rationem formalem identificatam realiter cum eodem. Ergo Sacramenta non sunt causæ physicæ ptincipales gratiæ, nec esse potuere etiam de potentia Dei absoluta.

Art. 2. Iam causa instrumentalis, quædam est necessaria, aut conueniens, inseruitque causæ principali quoad effectum ipsius secundum se, atque ad eundem effectum simpliciter, & absolutè inducendum. Quo pacto est necessaria securis, inseruitque artifici ad inducendam formam scamni. Quædam verò alia causa instrumentalis inseruit, & est necessaria, aut conueniens, non ratione effectus causæ principalis secundum se, nec ex natura ipsius causæ principalis, & effectus eius; sed solum ad effectum sic, vel sic iuducendum iuxta peculiarem intentionem causæ principalis, & ob circumstantias accidentales non per se, sed per accidens inexistentes effectui. Quo pacto hypocritis, qui describuntur Matth. 6.2. erat necessaria tuba, & eius sonus ad largitionem eleemosynæ; ad largitionem scilicet gloriosam, & honorificam apud homines. Quæ sanè fuit inuentio nequitiæ, consideratæ natura rei secundum se, valdè mirabilis, vt tuba esset instrumentum dandi eleemosynam, inducerétque ipsam in genere causæ physicæ instrumentalis.

Art. 3. Vtrique instrumento commune est, vt præstet aliquid immediatè propria virtute, per quod cooperetur causæ principali in ordine ad inducendum suum effectum; præmittendo scilicet aliquam dispositionem necessariam, vt talis effectus existat hic, & nunc; vel simpliciter, vel cum aliqua speciali vtilitate, & conuenientiæ ratione. *Si enim instrumentum aliquod nihil huiusmodi ageret secundum illud, quod est sibi proprium, frustra adhiberetur ad agendum*, vt dicit D. Thomas 1. part. quæst. 44. art. 5. ac proinde non haberet vllam veram rationem causæ, seu principalis, seu instrumentalis propriè talis. Nempè est de conceptu causæ, vt sic propriè talis vt non sit frustra respectu effectus pendentis ab ipsa, sed vt aliquid conferat ex se in ordine ad existentiam eius; sitque proinde causa vel solum principalis, vel ita instrumentalis respectu vnius effectus, vt simul, ac indiuisim sit principalis respectu alterius effectus ordinati ad existentiam prioris effectus.

Art. 4. Sacramenta autem nihil eiusmodi præstare possunt virtute propria respectu gratiæ secundum se præcisè consideratæ, & iuxta eius naturam præcisam ab omnibus circumstantijs accidentaliter sibi adiungibilibus. Quia gratia est effectus ex se insensibilis, spiritualis, & supernaturalis existens auctore Deo, vt causa eius principalis adæquata, adeoque omninò independens per se ab omni sensibili, ac naturali dispositione, quam solam præstare possunt Sacramenta, virtute ipsorum propria, vt apparet ex ratione proposita art. 1. Igitur Sacramenta non habent, nec habere vllatenus possunt rationem causæ physicæ instrumentalis, respectu gratiæ secundum se præcisè consideratæ; nec sunt necessaria, aut conuenientia ad inducendam eandem sub eadem consideratione.

Art. 5. Neque verò dici potest Sacramenta eleuari per qualitatem supernaturalem communicatam sibi à Deo, vt ea mediante tanquam virtute, & ratione agendi, possint iuuare physicè ad productionem gratiæ. Primùm quia talis qualitas non posset communicare Sacramentis suum effectum formalem proprium, vt apparet ex dictis quæst. 21. præsertim ad 4. ideoque non redderet Sacramenta causatiua gratiæ, tametsi ipsa esset causatiua eiusdem gratiæ. Deinde quia perfectio specifica propria gratiæ sanctificantis in nulla qualitate, quæ non sit sanctificans, potest contineri, siue adæquatè, siue inadæquatè, ac proinde nulla alia qualitas inferioris conditionis potest esse effectiua gratiæ, siue adæquatè, siue inadæquatè. Verùm neque dispositiua ad gratiam aut purè exigitiua eius dici potest talis qualitas. Non quidem dispositiua, quia dispositionem purè physicam, sicut nullam peculiariter exigit gratia in subiecto, cui infunditur, ita nullam communicat Sacramentum; intentionalem verò, neque aliquid extrinsecum creatum causare potest in anima suscipientis Sacramentum, neque est de ratione Sacramenti vt illam inducat, aut reperiat in suscipiente, vt patet ex baptismo paruulorum, & aliorum carentium vsu rationis.

Art. 6. Nec etiam purè exigitiua gratiæ dici potest eadem qualitas eleuatiua Sacramentorum. Quia repugnat pura exigentia innata, & pura connexio physica vnius cum alio, absque aliqua alia habitudine priori inter ipsa. Omnis namque eiusmodi exigentia, & connexio fundatur in aliqua speciali proportione virtutis causatiuæ, & effectus; medij, & finis &c. nec autore Deo, & natura existere potest stulta eiusmodi appetitio destituta omni ratione petendi fundata in tali, vel tali speciali conditione petentis, & aptante, ac ordinante specialiter ad talem, vel talem terminum petitionis. Præterea quo iure

dicuntur Sacramenta seipsis immediatè connecti essentialiter cum qualitate exigitiua gratiæ; eodem immo, & potiori dici possunt, nec possunt non dici similiter connecti se ipsis immediatè cum gratia. Quia nulla talis connexio conuenire illis potest, nisi ratione diuinæ institutionis. In institutione autem diuina certissime continetur collatio gratiæ, non verò collatio talis qualitatis exigentis gratiam. Nullus itaque supereſt modus; vel extrinsecæ eleuationis intentus à Suarez, & asseclis; vel intrinsecæ informationis per qualitatem supernaturalem effectiuam gratiæ, aut dispositionis supernaturalis ad gratiam, vt intendunt moderni nonnulli Thomistæ; vel purè exigitiuam gratiæ, vt placet quibusdam aliis. Nullus, inquam, supereſt talis modus, quo Sacramenta possint esse instrumenta physica respectu gratiæ secundum se suamque entitatem præcisè.

Art. 7. Possunt nihilominus eadem Sacramenta esse, & reipsa sunt causæ physicæ instrumentales gratiæ; quatenus sensibiliter conferendæ; adiuncta videlicet per vim eorum illustatione, erectione, & excitatione peculiari animi ad considerationem intimiorem; ac faciliorem ipsius gratiæ, & beneficentiæ diuinæ, nec non effectuum, quos eadem gratia præstat suscipienti vnumquodque Sacramentum; & adiuncta consequenter speciali eiusdem suscipientis consolatione de accepto beneficio gratiæ, nec non speciali ad eandem gratiam adhæsione, & affectione. Etenim Sacramenta causant per se virtute propria speciem impressam sui in sensibus auditus, visus, vel tactus. Et rursus media sensione, atque inde cognitione sui præsupponenti, vti de facto præsupponit institutionem, & reuelationem diuinam, & notitiam vtriusque, vt dictum est quæst. 9. inducunt cognitionem gratiæ, quatenus collatæ dependenter ab ipsis. Quia verò eadem Sacramenta sunt symbola gratiæ, & effectuum eius, vt dictum est quæst. 1. & expositum clarius quæst. 11. erudiunt simul, exercéntque animum circa naturam, & effectum gratiæ. Ac demum ex duplici istiusmodi cognitione proueniunt, vt facile apparet consideranti ipsarum naturam, reliquæ vtilitates spirituales nuper indicatæ. Fuit porro valdè conueniens, ac necessarium, vt gratia conferretur, pro statu præsenti naturæ lapsæ, cum prædictis omnibus specialibus vtilitatibus, ac circumstantiis vt apparet ex quæst. illa 11. Concurrunt igitur Sacramenta, tanquam veræ causæ physicæ instrumentales ad gratiam, quatenus conferendam eo modo, quo oportet, vt conferatur de facto, atque supremus artifex optima, ac per idonea sanctificandi hominis instrumenta sibi delegit, perfecitque pro rerum opportunitate præsentium, dum nobis talia Sacramenta instituit, & indulsit.

Art. 8. Iste modus exponendi, & statuendi causalitatem instrumentalem physicam Sacramentorum in gratiam, extrahit imprimis eadem Sacramenta à ratione puræ conditionis sine qua non, respectu eiusdem gratiæ. Quia quod est pura conditio sine qua non, nihil præstat, nullúmque producit effectum virtute propria, per quem cooperetur, vel ad existentiam simpliciter, vel ad conuenientem modum existentiæ effectus, respectu cuius est conditio sine qua non. At Sacramenta, iuxta expositionem præmissam causalitatis eorum, præstant aliquid virtute propria, per quod verè, ac physicè cooperantur ad gratiam, quatenus conuenienter conferendam homini lapso, ac reparato.

Art. 9. Consonat deinde D. Thomæ idem modus exponendi. Quia S. Doctor quæst. ista 62. art. 1. & 4. & alibi semper tribuit Sacramentis causalitatem instrumentalem respectu gratiæ vtendo in eam rem exemplis serræ, securis, cultelli. Quæ sanè exempla essent absona, ac prorsus inidonea, si ageret, vt volunt Vasquez, & alij, de causalitate solum morali. Adducit verò præterea quoddam aliud exemplum in prædicto art. 4. ad 1. dicens Sacramentis inesse vim quandam spiritualem ad communicationem gratiæ, eo modo quo vocibus inest ad communicandos mutuò conceptus mentis. Nihil autem appositius dici potest ad expositionem nostræ sententiæ, nec vlli alij sententiæ exponendæ vtile, & opportunum esse potest istud exemplum. Quia voces humanæ, secundum id, quod dicunt in recto, & secundum suas entitates materiales, solam causant virtute propria speciem impressam sui. Deinde hæc species, quatenus superueniens institutioni ad placitum, & notitiæ institutionis præexistenti in audiente, inducit manifestationem conceptuum loquentis, quam ipse loquens intendit, tanquam eiusdem auctor principalis. Atque hoc demum modo euadunt voces causæ instrumentales manifestationis conceptuum, superaddita, entitati ipsarum materiali, & virtuti actiuæ innatæ, denominatione extrinseca per liberam hominum institutionem, & per intentionem loquentis. Quæ ipsa denominatio extrinseca, est extrinseca quædam vis spiritualis agendi in vocibus. Eadem autem seruatis seruandis, seu mutata tantum materia, dicta sunt, ac dici omnino debent iuxta mentem Angelici Doctoris de Sacramentis respectu collationis gratiæ conuenientis statui naturæ lapsæ.

Art. 10. Per eundem denique exponendi modum satisfit clarè, & facilè rationibus dubitandi præmissis pro vtraque parte. Prioribus enim rationibus negatiuis conceditur non inesse Sacramentis causalitatem physicam principalem respectu gratiæ; neque etiam instrumentalem effectiuam dispositionis requisitæ ad existentiam gratiæ spectata eius natura secundum se; solumque proinde Deum esse causam adæquatam totius perfectionis conuenientis gratiæ secundum se. Hoc autem tantummodo intendunt illi Sancti PP. & conuincunt illæ rationes. Negatur verò non exercere Sacramenta causalitatem physicam instrumentalem respectu gratiæ, vt conferendæ modo conuenienti statui naturæ lapsæ. Cuius oppositum nullatenus indidem conuincitur, vt patet. Verùm neque ex eo conuincitur, quòd gratia Sacramentalis aliquando conferatur tempore, quo Sacramenta iam non existunt. Quia non est de ratione omnis instrumenti, vt tunc existat, quando inducitur effectus causæ principalis, vt patet in artifice potente inducere formam scamni, postquam securis, quæ ligna antecedenter secuit, destructa est; patet verò clariùs in vocibus, quæ non existunt secundum se, sed tantum in effectu suo, quando fit manifestatio conceptus loquentis. In hunc igitur modum Sacramenta existentia tempore antecedenti possunt causare iuxta expositionem datam, sensibilitatem gratiæ, vt conferendæ tempore sequenti, quatenus ipsis pereuntibus remanet nihilominus species impressa, quæ ab eisdem processit, de quo dicetur plusculum infra quæst. 47. circa effectus Sacramenti Baptismi.

Art. 11. Iam quod attinet ad posteriores rationes dubitandi. Pro omni eiusmodi admiratione, & magnifica expensione causalitatis Sacramentorum in gratiam, abundè sufficit, quod Sacramenta physicè, ac realiter, licet instrumentaliter tantum, gratiam efficiant. Nec enim humana ratio, nisi diuina reuelatione instrueretur, ac eleuaretur, assequi vnquam, & credere potuisset res ita dispositum iri, aut etiam disponibiles esse vt efficientis connaturalis rebus materialibus, iisque vilissimis actione sua aliquid conferret ad collationem gratiæ sanctificantis, eandémque

démque gratiam aliquatenus induceret ; vtque aqua, dum corpus tangit , simul etiam , licet non eodem modo (de qua identitate modi nihil dicit , aut insinuat Augustinus) cor ablueret , cum ea præsertim huius causalitatis instrumentalis prærogatiua speciali , nec communi aliis instrumentis , quæ in quæstione sequenti clariùs exponetur. Iuuat interim obseruare in exemplo nostræ sententiæ nuper expenso ex mente D. Thomæ , voces dici communiter causas manifestationis conceptuum ; cum ad illam non plus , aut aliter influant , quam dictum est à nobis entitates materiales Sacramentorum influere in gratiam. Foret præterea valdè mirabile, si non esset quotidiana experientia vsque adeò manifestum sonos editos in aëre posse esse manifestatiuos internorum animi conceptuum , omniúmque eius discursuum , ac meditationum. Quid ni igitur admirationem pariat summam assimilis influentia , & causalitas rei materialis , & extra nos positæ in internam , ac supernaturalem infusionem gratiæ , nequaquam manifesta per experientiam, solúmque transparens obscurè per diuinam reuelationem.

Qvæstio XXV.

Vtrùm Sacramenta sint causæ morales gratiæ ?

VIdentur non esse. 1. Quia morale diuiditur contra physicum in vnoquoque genere. Vnde fieri non potest , vt idem prædicatum insit eidem physicè simul , & moraliter. Dictum autem est Sacramenta esse causas physicas gratiæ. Ergo non sunt causæ morales eiusdém.

2. Exempla denarij plumbei quo quis vtitur ad obtinendum centum libras ex Regis ordinatione, & exhibitionis libri , ac baculi , quibus inuestitur Abbas, reprobantur à D. Thoma, & ab aliis communiter , tanquam insufficientia , ac inidonea ad explicandam causalitatem Sacramentorum ; cum tamen sint omninò appropriata ad explicandam causalitatem moralem. Approbantur verò è conuerso ab eodem, & ab aliis satis communiter exempla ferræ , securis, & cultelli : quæ ridiculum esset dicere instrumenta moralia , aut causas morales. Ergo Sacramenta non sunt causæ morales.

3. Causa moralis mouet, ac determinat causam physicè effectiuam , ad producendum effectum vtrique communem. Neque verò id præstat, vt purum signum voluntatis ita operandi , quæ præexiterit in ipso efficienti , nec etiam præstat, vt pura conditio sine qua non apposita per voluntatem eiusdem efficientis. Quia causa ex suo conceptu communi superaddit aliquid vltra rationem puri signi , & puræ conditionis. Sacramenta autem non mouent , ac determinant Deum, qui est causa principalis efficiens gratiæ. Quia nec vis meritoria illis inest, vt patet ex quæst. 19. nec aliud moralitatis genus , qua mouere, ac determinare possint, in eis apparet.

4. Quod non est tale, vel tale physicè, dicitur nihilominus tale moraliter , præcisè quatenus æquiualet rei , cui physicè conuenit esse talem. Sacramenta autem formaliter sunt causæ physicè instrumentales gratiæ ; & nihil habent, quo æquiualeant causæ physicæ principali , qui est Deus. Ergo Sacramenta , nec causæ instrumentales, nec principales gratiæ, moraliter esse possunt.

Art. 4. Respondetur. Per hoc vel maximè differunt Sacramenta ab aliis causis instrumentalibus , quòd alia instrumenta , non solùm existere secundum se, verum etiam exercere possunt totam actiuitatem propriam ipsorum, nondum existente effectu proprio causæ principalis , & insuper quin vnquam absolutè talis effectus subsequatur , vt patet in lignis sectis serra, securi aut cultello, & nondum aptè dispositis, vel etiam vnquam disponendis ab auctore principali artefacti , vt ipsum artefactum aliquando existat. At Sacramenta , nec existere , nec effectum suum proprium , ac peculiarem actiuitate sua naturali exequi possunt , quin sequatur infallibiliter effectus causæ principalis , quantùm est ex parte ipsius causæ principalis ; id est, nisi eadem causa principalis simul cum iisdem Sacramentis aliunde extrinsecus impediantur. Differunt præterea tum ab iisdem instrumentis pure physicis, tum à causa, quæ est meritoria immediatè ratione sui. Ab instrumentis quidem purè physicis, quia huiusmodi instrumenta non dependent ex se ab vllis meritis , sicut dependent Sacramenta à meritis Christi quoad vim inducendi effectum causæ principalis. A causa verò immediatè meritoria differunt , quia causa , quæ est meritoria immediatè ratione sui habet ex se , vt inferat sub determinata mensura effectum dependentem à vi meritoria ipsius ; Sacramenta verò inferunt gratiam , sub tali determinatè mensura, præcisè ratione meritorum Christi. Differunt denique, quia instrumenta alia purè physica non constituuntur intrinsecè, nec adæquatè, nec inadæquatè in ratione talium, per determinatam voluntatem, ac intentionem vtentis iisdem instrumentis ; Sacramenta verò constituuntur intrinsecè per determinatam intentionem ministri vtentis ipsis , vt dictum est q. 6.

Art. 2. Triplici igitur ex capite dici potest Sacramenta causare moraliter gratiam , seu esse causas morales gratiæ ; vel instrumentales eo modo , quo dictum est in quæstione præcedenti esse causas physicas ; vel etiam principales moraliter sub aliqua consideratione. Primò nimirum , quia quæ parum inter se distant , aut conueniunt in prædicato , quod præcipuè æstimatur in eo comparationis extremo, quod præeminet alteri extremo, idem moraliter censentur ; quatenus parum pro nihilo reputatur , ideoque eodem nomine vtrumque significatur adiuncta particula *moralis* , illi extremo , quod re ipsa est minùs principale. Prædicatum autem , quod præcipuè æstimatur in causa physica principali effectus ; quem quis desiderat , est actiuitas inferens infallibiliter eundem effectum in quouis subiecto bene , aut non malè dispositio. Conuenit porrò illud prædicatum actiuitati Sacramentorum respectu gratiæ ; vt nuper primo loco obseruatum fuit. Rursus id omne participat denominationem moralis, quod viget vi rei in se intrinsecè moralis, idque ex aliquali coniunctione cum eadem re intrinsecè morali. Omnis autem Sacramentorum vigor dependet ex meritis Christi ; & ex quadam coniunctione actionis Ministri cum iisdem meritis, vti obseruatum similiter nuper fuit. Postremò res physicè, & actiones exteriores includentes intrinsecè actum liberum voluntatis , quoad vim inductiuam, & causatiuam alicuius effectus, dicuntur absolutè causæ morales talis effectus : Quia eatenus differunt à causa purè physica; vtpote non sic includente in se vllum actum voluntarium, ac liberum. Quo pacto contractus exteriores dicuntur causæ morales translationis dominiorum, aliorúmque similium effectuum. Dictum autem est Sacramenta includere intrinsecè, ac essentialiter talem actum internum , atque ab eo dependere formaliter quoad esse completum Sacramenti, & quoad vim illatiuam gratiæ.

Art. 3. Multipliciter ergo Sacramenta sunt causæ morales gratiæ. Verùm propter duas potissimum istas

posteriores rationes, & maximè propter tertiam tales dicuntur. Quia videlicet id maximè ac propriissimè de vnoquoque dicitur absolutè, quod sibi conuenit propriè ratione partis suæ essentialis, & non tantùm ex aliquo merè extrinseco, vtcumque demum reputetur velut intrinsecum, aut solum per comparationem, ac relationem accidentalem ad aliquid aliud adæquatè ab ipso distinctum. Talis autem est ea sola moralitas Sacramentorum, quæ notata est in tertia ratione causalitatis moralis ipsorum in gratiam. Et quidem Sacramentis conuenire causalitatem aliquam moralem, respectu gratiæ, distinctam à ratione puræ conditionis sine qua non & puri signi; rem dixit certam de fide Melchior Canus relect. de Sacram. p. 4. §. *Pro eius itaque rei explicatione.* Eandem, tanquam communem, & indubitatam omnibus, etiam causalitatis physicæ auctoribus, supponit, & tradit Suarez disp. 9. sect. 9. ante secundam conclusionem. Profecto dubitari minimè potest, aliquo ex dictis modis, Sacramenta esse causas morales gratiæ, licet nullus determinatus modus causalitatis moralis illis conuenientis talem certitudinis gradum determinatè obtineat.

Ad 1. Opponitur quidem causa purè physica causæ morali, ideoque nequit vtraque causalitas eidem rei conuenire respectu eiusdem effectus. Cæterùm non repugnat causam physicam instrumentalem, & imperfectam, actione sua, physicè ac immediatè manante ab ipsa, permouere causam principalem ad productionem sui effectus, idque sibi conuenire ex vi applicationis aliquorum meritorum respectu sui; aut per inclusionem essentialem actus intrinsecè, ac immediatè moralis; ideoque eandem causam secundum considerationes diuersas esse physicam, & moralem respectu eiusdem effectus. Ostensum autem est ea omnia coniunctim in Sacramentis reperiri.

Art. 1. Ad 2. Exempla illa displicent D. Thomæ, & aliis, non quatenus adhibentur ad explicandam causalitatem aliquam moralem Sacramentorum in gratiam, sed quatenus à quibusdam intendebatur non conuenire Sacramentis vllum aliud causalitatis genus respectu gratiæ, quam conueniat monetæ plumbeæ, vel chirographo respectu exactionis pecuniæ debitæ, cuius soluendæ obligationem significant, quin aliud præterea quidquam virtute sua efficiant, aut coefficiant; & quàm conueniat libro, cuius exhibitione inuestitur Canonicus respectu canonicatus; vel baculo, quo inuestitur Abbas, respectu Abbatiæ; cum liber, & baculus significent quidem diuersos earum dignitatum gradus, quo tantùm respexit Bernardus vtriusque auctor exempli serm. in Cœna Domini ante med. nihil tamen præstant aliud virtute sua.

Art. 2. Quæ sanè intentio iure optimo reprobatur, nec tolerari potest. Quia nec moneta plumbea vel chyrographum est causa pecuniæ, aut solutionis, nec liber, vel baculus Canonici, vel Abbatis; seu canonicatus, vel Abbatiæ; Cum tamen Sacramenta sint veræ causæ gratiæ, vt constat ex quæst. 19. Similiter exempla ferræ, & aliorum eiusmodi adducuntur quidem opportunè ad explicandam causalitatem physicam instrumentalem Sacramentorum; non tamen sunt adæquata ad excludendam causalitatem moralem physicè illi causalitati indiuisim coniunctam. Alioquin non idoneè simul adduceretur vti simul adducitur à D. Thoma exemplum vocum significantium ad placitum. Quod enim verò exemplum nec ipsum est omninò adæquatum, vt patet ex præmissis.

Ad 3. Quod ex sua natura, & actiuitate propria hoc habet, vt sit vtile, ac necessarium ad existentiam effectus, provt oportet ipsum existere; vim profectò habet mouendi causam principalem talis effectus ad productionem eiusdem. Quia auget rationem boni, & appetibilitatis conuenientem productioni secundum se. Quapropter, quod tale est, confert, ac mouet ad productionem effectus secundum substantiam ratione modi, & specialis conuenientiæ, quas adiungit ex se. Quod est diligenter obseruandum. Dictum autem est in quæst. præcedenti Sacramenta esse tale quid respectu gratiæ, quatenus subuenientis naturæ lapsæ, intuitu cuius, vt lapsæ, instituta ea sunt, nec instituenda fuissent secluso lapsu, & peculiari humanæ naturæ indigentia, quæ ex illo prouenit, vt liquet ex q. 11. Verùm, quia, vt eiusmodi motio Sacramentorum ad infusionem gratiæ redigatur in actum secundum, procedit ex meritis Christi; atque in suo exercitio includit intrinsecè intentionem liberam ministri; & insuper habet adiunctam infallibilitatem effectus inducendi; iure optimo dicitur motio, & causalitas moralis, vt expositum est in q. præsenti.

Ad 4. Vt aliquid dicatur tale, vel tale moraliter, non est necessaria æquiualentia quoad omnia, sed sufficit æquiualentia quoad prædicatum, cuius ratio maximè habetur, dum ea comparatio quasi identificatiua instituitur, vt patet in Prorege, qui moraliter est Rex. Eiusmodi autem æquiualentia non deest in re nostra, vti multipliciter apparet ex dictis. Obseruatum præterea iam est Sacramenta non tam dici causas morales principales gratiæ, propter eam æquiualentiam respectu causæ principalis physicè, quàm dicantur causæ morales instrumentales, propter dependentiam à meritis Christi, & coniunctionem intentionalem cum iisdem ex eiusdem voluntate diuina; & humana, & propter inclusionem intentionis ministri, vt operantis nomine Christi.

QVÆSTIO XXVI.

Vtrùm omnia Sacramenta possint conferre primam gratiam.

VIdentur posse. 1. Quia omne agens potens inducere rem aliquam formam incompossibilem cum alia forma, eo ipso potest istam aliam excludere. Omne enim agens potens inducere calorem, eo ipso potest simul excludere frigus, & sic de similibus. Dictum autem est q. 19. Omnia nouæ legis Sacramenta posse inducere gratiam, quæ est forma incompossibilis cum peccato. Ergo omnia possunt excludere peccatum; quod est posse conferre primam gratiam.

2. Sancti Patres omnibus promiscuè Sacramentis, maximè verò Sacramento Eucharistiæ, quod vel maximè est Sacramentum viuorum, attribuunt frequenter remissionem peccatorum, munditiam animæ, ablutionem sordium, & scelerum, ægritudinum sanationem. Hæc autem, & similia verificari minimè possunt absque potestate conferendi primam gratiam omnibus Sacramentis indiscriminatim communi, præcipuè verò Sacramento Eucharistiæ.

3. Concilium Tridentinum can. 6. sess. 7. definit. generaliter Sacramenta nouæ legis conferre gratiam non ponentibus obicem. Non autem ponit obicem peccator, qui cum bona fide accedit attritus. Idem Concilium sess. 13. can. 5. damnat dicentes præcipuum fructum Eucharistiæ esse remissionem peccatorum. Ergo supponit hanc etiam esse eius fructum. Eidem indidem percipiendo hanc solam dispositionem exigit Apost. 1. Corinth. 11. 28. *Vt probet se ipsum homo.*

Sufficien

Sufficienter autem se probat peccator, qui accedit bona fide, cum attritione existimata contritione, & credens incu pabiliter se esse rectè sufficienterque dispositum. Percipit ergo in eo casu fructum gratiæ sanctificantis, ac per consequens remissionem peccatorum.

4. Congruit magis bonitati, ac beneficentiæ diuinæ, & fiduciæ hominum in misericordia Dei, vt nullus vnquam fraudetur fructu vllius Sacramenti, qui ad illud accedit bona fide. Ergo si bona fides coniuncta fuerit cum peccato; ex quouis Sacramento percipietur gratia coniuncta cum remissione peccatorum; id est percipietur prima gratia.

Art. 1. Respondetur. Certum est apud omnes duo Sacramenta, Baptismi, & Pœnitentiæ conferre per se primam gratiam; reliqua verò quinque solum conferre per se eiusdem gratiæ augmentum. Hinc certum rursus consequenter est licitam esse per se susceptionem priorum duorum Sacramentorum in statu peccati lethalis: Qua de causa Sacramenta mortuorum nuncupantur. Reliqua verò quinque Sacramenta non licitè susciput ab homine non præexistente in gratia, nisi excuset inuincibilis ignorantia iuris, aut facti. Qua de causa Sacramenta viuorum nuncupantur. Certum tertiò est Sacramenta mortuorum conferre, saltem per accidens, solum augmentum gratiæ, si susciantur ab homine iam aliunde antecedenter iustificato.

Art. 2. Dubitatur. An similiter Sacramenta viuorum conferre possint per accidens primam gratiam susciienti illam in statu quidem peccati lethalis, sed absque nouo peccato ex ea susceptione ob ignorantiam inuincibilem, vel quod præcesserit peccatum, vel quod nondum deletum, vel quod requiratur status gratiæ? Videtur autem negandum potiùs cum D. Bonauent. Alexand. Vasquez, & aliis contra Suarez, & alios. Quia de Sacramentorum vi, & potestate, constare nobis minimè potest, nisi ex diuina reuelatione scripta, vel tradita. Sicut autem docemur apertè, per diuinam reuelationem, de potestate Baptismi, & Pœnitentiæ ad remittenda peccata, ita circa reliqua Sacramenta solum docemur de potestate conferendi augmentum gratiæ; neque quidquam præterea inde habetur de potestate conferendi, in aliquo casu, remissionem peccatorum. Sicut ergo potestas conferendi simpliciter gratiam credenda nequaquam fuisset de rebus materialibus; si reuelata diuinitus non fuisset: Ita potestas conferendi primam gratiam credenda nequaquam est, vbi nulla extat reuelatio diuina de ipsa.

Art. 3. Accedit Sacramenta significando causare, & causando significare quidquid causant, & significant, vt communiter dicitur, ac verè. Sicut autem ablutio Baptismi, & absolutio pœnitentiæ significant remissionem peccatorum; ita Panis Eucharisticus nutritionem spiritualem, & reliqua Sacramenta potestatem ad peculiares vnaquæque actiones significant; atque vtralibet vitam agentis ex se præsupponit. Vnde hæc Sacramenta nullam in se continent significationem primæ gratiæ, & remissionis peccatorum. Nunquam ergo conferre illam possunt, nisi fortè Sacramentum Extremæ-Vnctionis, circa quod adest peculiaris ratio dubitandi, de qua dicetur in loco & modo præscinditur.

Ad 1. Hoc inter alia differt gratia à qualitatibus elementaribus, quod vnaquæque ex istis, per singulos suos gradus, excludit singulos tantum gradus qualitatis contrariæ. At gratia per quemlibet suum gradum excudit omnia peccata. Vnde potestas inducendi augmentum gratiæ non est necessariò coniuncta cum potestate remittendi vllum peccatum. Neque hæc ex illa argui potest. Quia non bene arguitur potestas ad difficilius ex potestate ad facilius. Distinguendum igitur est de gratia simpliciter, & secundum augmentum tantùm; necnon de contrario auferibili sensim per gradus, & non auferibili nisi totaliter.

Ad 2. Sancti PP. dum talia dicunt, non loquuntur de eo, quod per accidens, & rarenter tantùm Sacramenta præstare possunt; sed de eo quod præstant per se, & semper quantum est ex sua natura. Vnde, dum ea dicuntur de Sacramentis in communi vniuersaliter, accipienda sunt iuxta distributionem accommodam ad singula, & ad significationem singulorum. Dum verò eadem dicuntur de singulis seorsim, ac præsertim de Eucharistia, accipienda sunt de emundatione, & sanatione à venialibus, & de reliquiis mortalium quoad prauos affectus, & pœnas temporales, atque de præseruatione in futurum, etiam à mortalibus, per adiuncta auxilia gratiæ; ac præsertim circa Eucharistiam, de eadem, vt sacrificium est, vel de motu contritionis excitato, & concepto in susceptione eiusdem, vt Sacramentum est; quæ scilicet vis excitandi, atque inducendi contritionem inest peculiariter huic Sacramento, vt notat in hanc ipsam rem Dicastillus. Particulares cuiusque seorsim testimonij interpretationes in istos sensus videri possunt apud Vasquez disput. 205. cap. 5. & apud Cardinalem de Lugo disp. 12. de Eucharistia sect. 1.

Ad 3. Concilium Tridentinum can. illo 6. sancit imprimis Sacramenta nouæ legis conferre gratiam non vtcumque, sed quam significant. Vnde confirmatur potiùs nostra sententia, vt apparet ex ponderatione præmissa art. 3. Deinde, qui ad Sacramentum viuorum accedit mortuus, accedit vtique cum obice, & venit ad nuptias absque veste nuptiali; mittendus propterea in tenebras exteriores, certè relinquendus in iis, quibus iam subiacet. Confirmatur itidem vera sententia ex illo alio can. 5. Quia si remissio peccatorum lethalium haberi posset per Sacramentum Eucharistiæ ex opere operato, is proculdubio esset præcipuus fructus ipsius. Sola igitur ibi supponitur remissio venialium, de qua non quæritur, nec dubitatur in præsenti. Iam Apostolus agit tantùm de dispositione necessaria, ne communio sit nocens, ac peccaminosa, sed honesta, & cum spe fructus. De dispositione verò necessaria ex natura rei, vt fructus Sacramenti reipsa percipiatur, ibi non agitur, vt patet ex contextu. Certè bonam fidem ad id se sola minimè sufficere aduersarij quoque ipsi consentiunt, quæ tamen sola satisfacit præcepto Pauli etiam absque attritione, vt rectè obseruat Vasquez disputatione nuper indicata fine.

Ad 4. Illi considerationi bonitatis, & misericordiæ diuinæ, nostræque in ipsa fiduciæ contraponitur remissionem peccati esse summè indebitam peccatori, & æquè debitam vindictam, cuius proinde indulgentia absque magnis expensis ex parte peccatoris, quales fiunt in Baptismo adulti, & in confessione, non facilè credenda est de iustitia Dei nihilo minore, quàm sit eius misericordia. Indicat nihilominus sententiam oppositam nostræ, licet obiter tantùm, Diuus Thomas tum alibi, tum in præsenti q. 72. art. 7. ad 2. Vnde non nego eam esse valdè probabilem ideo, vel maximè, quia vis prouocatiua iræ Dei conueniens peccato ex sua natura, hebetata admodum est, & misericordia Dei mansit quasi obærata nobis ad omne genus indulgentiæ per Passionem Iesu Christi, ex qua processerunt omnia Sacramenta, eorúmque vis omnis subsistit.

Qvæstio XXVII.

Vtrùm omnia Sacramenta conferant omnibus æqualem gratiam?

Videntur conferre æqualem. 1. Quia Cyprianus lib.4. Epist.7. sub initium: *In sacramento*, ait, *salutaribus necessitate cogente, & Deo indulgentiam suam largiente totum credentibus conferunt diuina compendia.* Et rursus ante medium. *Quinimmò Spiritus sanctus non de mensura datur, sed super credentem totus infunditur. Nam si dies omnibus æqualiter nascitur, & si Sol super omnes pari, & æquali luce diffunditur; quanto magis Christus Sol, & dies verus in Ecclesia sua lumen vitæ æternæ pari æqualitate largitur?* Ergo neque ex parte sacramentorum, eorúmque secundum se diuersitate, vt liquet ex prima periodo; neque ex parte susципientium, vt liquet ex toto testimonio, éxque tota illa Epistola, potest vlla esse inæqualitas gratiæ collatæ vi sacramentorum.

2. Omnia imprimis sacramenta habent, secundum se, æqualem vim, & efficacitatem. Quia omnium vis, & efficacitas prouenit ex iisdem Christi meritis potentibus æqualiter influere per quoduis instrumentum. Nulla deinde inæqualitas influxus, & effectus prouenire potest ex inæquali deuotione, aut dispositione, vel ministri, vel susципientis, vel vtriusque. Primum, quia inæqualitas hinc prouenies esset ex opere operantis, ideoque non esset propria sacramentorum, nec quoad effectum proprium ipsorum ex opere operato. Rursus quia sacramentorum significatio, cui est essentialiter coniuncta, atque omninò commensurata vis causatiua gratiæ, non potest esse diuersa, & inæqualis pro diuersitate, & inæqualitate deuotionis eius, aut dispositionis, vtpote insensibilium ex se, nihilque proinde significantium, vel adæquatè, vel inadæquatè. Demum quia maiora peccata, vel ministri, vel susципientis, vel vtriusque non efficiunt, vt conferatur minor gratia; ac proinde neque maiora merita efficere possunt, vt conferatur maior ex opere operato. Omnia igitur sacramenta, omnibus, & semper conferunt æqualem gratiam.

3. Sacramentum Eucharistiæ est dignius cæteris, vt per se patet, & exigit meliorem dispositionem, nempe statum gratiæ; quàm Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, vtpote conferibilia peccatori. Et nihilominus conferunt plus ista duo Sacramenta, quàm Sacramentum Eucharistiæ. Quia conferunt, simul cum gratia, remissionem peccatorum, quam Eucharistia minimè confert, aut conferre vnquam potest, vt nuper dictum est. Hic autem excessus est incompensabilis per intensionem gratiæ, vtcumque magnam. Quia plus interest esse sine peccato, quàm esse cum quantalibet intensione gratiæ. Ergo nec ex inæquali dignitate Sacramentorum, nec ex inæquali susципientium dispositione potest euadere inæqualis sacramentorum effectus quoad intensionem gratiæ. Nullũ porrò aliud apparet inæqualitatis vllius caput.

Art.1. Respondetur. Sacramenta imprimis diuersæ speciei conferunt cæteris paribus inæqualem gratiam. Quia quæ differunt specie sunt inæqualis dignitatis, vt constabit ex dicendis q.35. Dignitas autem Sacramentorum pésatur, vel maximè penes vim causatiuam gratiæ. Præterea diuina prouidentia nihil frustra molitur, & media finibus iustè semper accommodat, ideoque non vtitur inæqualibus instrumentis, nisi ad inducendos, quantum est de se, inæquales effectus.

Art. 2. Deinde idem etiam Sacramentum specie confert inæqualem gratiam, inæqualiter dispositis, dicente Tridentino sessione 6. cap.7. *Adultos per Baptismum* (eadem est ratio de reliquis Sacramentis) *iustificari, iustitiam in se recipientes secundum propriam cuiusque dispositionem, & cooperationem.* Atque in ordine naturali, cui attemperatur ordo supernaturalis, ab eodem igne plus caloris recipit, qui plus ei appropinquat. Quo exemplo vtitur in hanc ipsam rem D. Thomas quæst.69. art.8. Spectat etiam ad perfectionem prouidentiæ Dei, vt promoueat honestos hominum conatus, & feruentem vsum gratiæ antecedéter præhabitæ, donando largiùs, non solum plus merenti, sed etiam melius disposito.

Artic. 3. Confirmatur vtraque conclusio. Quia cibus, & potus naturales causant meliorem effectum ex se, quàm ablutio naturalis; & ex eodem nutrimento plus accrescit sano, aut magis sano, quàm ægro, aut minùs sano, & proportionaliter de ablutione. Ergo entitates materiales Sacramentorum (nempe est eadem quoad hoc ratio de cæteris quoque Sacramentis) ex proportione symbolica significant inæqualem effectum gratiæ, iuxta inæqualitatem, tum ipsarum secundum se, tum etiam dispositionis præexistentis ex parte subiecti. Ergo nec omnia Sacramenta eidem, vel diuersis; nec idem Sacramentum omnibus æqualem semper gratiam conferunt.

Ad 1. Tota illa Epistola Cypriani agit de solo Baptismo, & de æqualitate remissionis omnium peccatorum, atque de totalitate coniunctionis cum Deo quoad substantiam per exclusionem omnis ab eodem separationis. Quapropter nihil inde deduci potest pro maiori, vel minori, aut æquali intensione gratiæ, de qua sola, & non de peccatorum deletione instituitur præsens controuersia. Præterea exemplum illud de die, & Sole fauet potius nostræ sententiæ, quia inæqualis intensio lucis diffunditur in corpora dispariter, aut obiecta Soli, aut opaca in se.

Art.1. Ad 2. Merita Christi, sicut, & aliæ causæ principales, ac vniuersales, operantur inæqualiter ex natura rei, iuxta inæqualitatem instrumentorum, quibus vtuntur; maximè cum illis vtuntur ex proprio delectu, eoque sapientissimo, provt vtitur Christus Dominus. Eadem inæqualitas effectus prouenit similiter ex iisdem causis vniuersalibus propter inæqualitatem dispositionis repertæ in subiecto, in quod influunt.

Art. 2. Quod attinet ad deuotionem, & probitatem ministri maiorem, vel minorem; conceditur nihil eam conferre ad inæqualitatem gratiæ ex opere operato. Quia nec cibus datus à saniori, vel cum meliori intentione, magis nutrit, & sic de similibus. Negatur tamen eandem esse rationem de meliori dispositione ex parte susципientis. Quia licet augmentum gratiæ correspondens meliori dispositioni, quatenus meritoria est ipsa dispositio, non sit ex opere operato, nihilominus, quod correspondet eidem, quatenus dispositiua est formaliter, est ex opere operato. Nam dispositio, vt dispositio tenet se omninò ex parte passi, nec habet rationem causæ, vel etiam inadæquatæ respectu effectus, ad quem disponit, atque ita omnes vnanimiter censent de aliis etiam causis, & dispositionibus vniuersaliter. Dictum porrò est inæqualitatem istam prouenientem ex dispositione inæquali sufficienter significari per sacramenta, licet materialiter, & quoad entitatem, sit eadem semper significatio. Nempe significatio Sacramentorum, sicut exigentia innata aliorum agentium, est conditionata quoad hoc, & variatur formaliter variata conditione, quæ est ipsa dispositio.

Art. 3. Iam paritas ex peccatis nulla est. Quia licet peccata plura, aut maiora difficiliorem reddant demerito

demeritoriè remissionem eorum, & reditum gratiæ; cæterùm in ratione indispositionis nihil variant. Quia quoduis peccatum lethale remouet à Deo totaliter,quãtamcumque gratiã destruit,& ad quantulamcumque indisponit omninò,absque discrimine quoad gradus. Vnde maiori peccatori difficilius, sed non minor confertur gratia cæteris paribus, vndecunque ea proueniat. At dispositio bona potest esse maior, & minor; atque ad maiorem, & minorem gratiam. Quia non quiuis accessus ad Deum coniungit cum ipso totaliter,nec totam gratiam inducit.

Ad 3. Sacramentum Eucharistiæ confert per se plus gratiæ,quam alia sacramenta. Remissionem verò peccatorum, quam dant Baptismus, & Confessio, compensat cum excessu per maiorem vim præseruandi in posterum à peccatis. Præseruatio enim est quid maius in ratione doni, quam remissio, quia remouet magis à malo. Nempe remissio non impedit quominus euenerit malum præteritum cum quo pugnat.At præseruatio impedit, ne eueniat malum futurum, cum quo pugnat. Quod si remissio certa peccatorum, quæ habetur ex vi Baptismi,& Confessionis; atque præseruatio efficax incerta,quæ habetur ex vi Eucharistiæ, dicantur se habere, tanquam excedens, & excessum; accedit nihilominus pro excessu simpliciter effectus Eucharistiæ, excessus vberioris gratiæ præsenti æquè certus.

QVÆSTIO XXVIII.

Vtrùm gratia Sacramentalis differat aliquatenus à gratia non Sacramentali?

VIdetur nihil differre. 1. Quia gratia sanctificans,siue habita per sacramenta,siue habita absque sacramentis, perficit vniuersaliter animam in ordine ad actus omnium virtutum. Hoc nimirum habet ex suo conceptu, vt afferat secum habitus omnium virtutum, & dona, atque auxilia actualia illis proportionata. His autem positis ponitur omnis perfectio,cuius anima est capax,& ad quam ordinantur sacramenta.Nihil igitur superest, per quod gratia sacramentalis differat à non sacramentali;aut in plus, aut in minus.

2. Omnis additio, vel subtractio in formis variat speciem, vt dicitur 8. Metaphys. text.10. Absurdum est autem dicere, gratiam, quæ confertur per sacramenta, differre specie ab ea gratia,quæ datur absque sacramentis; præsertim cùm sacramenta instituta sint, vt reparetur gratia amissa per peccatum, eadémque augeatur, quæ gratia collata fuerat à solo Deo immediatè, nullóque interposito sacramento. Neutra igitur gratia plus aliquid habet, vel minus,ac proinde nihil differunt inter se.

Art. 1. Respondetur. Omnia sacramenta conueniunt in significanda eâdem gratia sanctificante quoad substantiam, vt apparet ex quæstione 1. differunt tamen realiter,quoad modum illam significandi. Quia aliud illam significat per modum abluentis; aliud per modum confortantis; aliud per modum nutrientis; & sic de cæteris,vt patet ex eorum materiis, & formis, & exponetur vberius circa singula sacramenta in particulari. Effectus autem sacramentorum sunt conformes significationibus eorum. Necesse igitur est, vt illi significationum diuersitati correspondeat aliqua diuersitas ex parte effectus. Nulla verò diuersitas esse potest quoad dona permanentia & habitualia gratiæ. Quia vna eadémque, quoad substantiam, gratia sanctificans confertur per omnia sacramenta,nihilque differens substantialiter à gratia,quæ confertur extra sacramenta. Quia verò habitus omnium virtutum necessariò consequuntur ad gratiam sanctificantem sub eadem eius mensura, nec etiam quoad eos habitus secundum se, vllum existit discrimen specificum.

Artic. 2. Tota itaque differentia effectiua, tenens se ex parte effectus sacramentorum, reuocatur ad auxilia actualia gratiæ, penes quæ contingit esse magnam diuersitatem sub eadem intensione gratiæ habitualis. Quare sub eadem intensione gratiæ sanctificantis potest haberi, & habetur per se, ex vi vniuscuiusque sacramenti, specialis abundantia auxiliorum actualium peculiariter vtilium ad finem itidem peculiarem ad quem vnumquodque sacramentum specialiter ordinatur; atque per talium auxiliorum diuersitatem sortitur gratia habitualis eum multiplicem modum essendi, ac iuuandi animam, qui correspondet peculiari significandi modo obseruato in vnoquoque sacramento. Quæ est sententia D. Thomæ quæstione 62. art.2. aliorúmque communis, antiquatis iam opinionibus quorundam de habitu speciali ad finem cuiusque sacramenti proprium, de gratia habituali intrinsecè curatiua, nec dabili sano; necnon de qualitate purè exornatiua animi.

Art. 3. Datur alia præterea differentia gratiæ habitualis sacramentalis à non sacramentali penes effectus formales quos non præstat se sola, sed partim per se, partim per adminicula sibi extrinsecus superaddita; quatenus gratia habitualis procedens efficienter à sacramentis habet formaliter ratione coniunctionis cum eisdem,vim peculiarem salutariter consolandi, instruendi, excitandi, vt dictum est q.11. & quæst.24.Gratia igitur habitualis, sacramentalis est quidem eadem entitatiuè cum non sacramentali; differt tamen ab eadem extrinsecè, tum per adiuncta specialia auxilia actualia gratiæ, tum per peculiares effectus formales salutares inadæquatè præstitos per ipsam secundum se.

Ad 1. Tametsi gratia quælibet habitualis perficiat animam vniuersaliter in ordine ad actus omnium virtutum; tamen quæ sacramentalis est, seu habita per sacramenta, perficit specialiter, ac magis intensè quoad aliquos actus, & præterea communicat animæ speciales effectus formales salutares modo dicto.

Ad 2. Additio, & diminutio quoad essentialia variant speciem, sed non additio, & diminutio quoad intensionem; & quoad extrinseca,aut accidentalia,vt dictum est euenire in re nostra.

QVÆSTIO XXIX.

Vtrùm gratia Sacramentalis incipiat esse in instanti?

VIdetur non incipere in instanti. Quia non incipit imprimis in instanti terminatiuo extrinseco sacramenti,pro quo primum non est ipsum sacramentum, & ante quod immediatè fuit. Deinde nec incipit,aut idem instans extrinsecum, in alio priori instanti, pro quo primùm est sacramentum, & ante quod immediatè nondum erat. Non quidem incipit esse in instanti terminatiuo extrinseco sacramenti. Primum. Quia nulla causa dat esse effectui, quando ipsa iam non existit. Deinde, quia sacramenta significant suam effectum de præsenti, vt facilè cuiuis apparet per inductionem; ac proinde, pro viuificatione sui, exigunt effectum sibi coëxistentem. Demum,quia inde fieret peccatorem validè,& sine obice

baptiza

baptizatum, cuius vita terminaretur simul cum sacramento, posse, vel nunquam nihilominus recipere gratiam, & remissionem peccatorum atque damnari nullo deinceps commisso peccato; vel saluari, tametsi extiterit in peccato per totam vitam vsque ad vltimum eius instans inclusiuè. Ex quibus duobus extremis istud secundum meritò censuit intolerabile Vasquez; primum verò intolerabiliter admisit disputatione 132.cap.4.fine. Intolerabiliter verò duplici de causa. Prima est, quia id contradicit apertè fidei promissionis diuinæ Matth.16. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit.* Altera causa est, quia id ipsum contradicit veritati significationis sacramentalis, id est institutæ à Deo, & factæ nomine Dei. Significatur enim mundari baptizatum, & liberari à peccatis; & non solum mundandum posteà, ac liberandum esse.

Neque verò potest gratia incipere esse in instanti aliquo intrinseco existentiæ sacramenti. Quia cum sacramentum perficiatur successiuè, necesse est omnes eius partes tempore mensurari. Tempus autem secundùm omnes, & quaslibet suas partes est diuisibile in infinitum; ita vt, postquamlibet partem determinatè sumptam, supersint aliæ, atque aliæ syncategorematicè infinitæ ex 6. Phys. à text.11. Quapropter, in quamcumque demum partem totius temporis, pro quo perficitur sacramentum, dicatur incidere instans inceptionis gratiæ; necesse erit fateri supereſſe post ipsum alias, atque alias partes temporis, pro quibus adhuc perficitur sacramentum, & nondum est perfectum. Quod perinde est atque fateri supereſſe adhuc alias, atque alias partes ipsius sacramenti pertinentes ad substantiam eius, nondum proinde existentem adæquatè. Incipit igitur existere gratia ex vi sacramenti nondum existente adæquatè sacramento, quoad substantiam, & essentiam; id est existit effectus, antequam existat eius causa quoad suam substantiam, & essentiam. Quod planè est impossibile.

Iam recursus ad instans terminatiuum intrisecum si fortè datur, est inutilis. Quia sicut punctum in continuo permanenti non facit maius; ita instans in tempore, seu continuo successiuo, non facit plus durationis, ex eodem 6. Phys. ab initio. Vtrumuis autem faceret, & maius, & plus; si esset extra omnes partes diuisibiles, vt patet consideranti. Faceret enim vltra eas esse. Necesse igitur est instans terminatiuum, si datur, incidere in partem aliquam diuisibilem temporis, cui ineſt, atque cum eadem parte penetrari, seu quasi penetrari coëxistendo illi. Hoc autem posito sequitur idem quod prius. Nempe ea pars temporis, inquam ponitur incidere talè instans, poterit diuidi in alias rursus partes priores, & posteriores eodem illo instanti; quandoquidem indiuisibile, quisibili, neutra ex parte, commensurari potest adæquatè. Pro prioribus autem partibus nondum erit sacramentum, quia ponitur nondum esse gratia. Pro posterioribus verò partibus iam præexistet gratia; id est existet antequam existat sacramentum adæquatè.

Præterea neque id dici potest, quod nonnulli ausi sunt dicere angustiis nodosæ difficultatis coacti; nempe gratiam sacramentalem primum incipere, simúlque sacramentum perfici terminatiuè, pro aliquo instanti intrinseco existentiæ ipsius sacramenti sumpto vagè, ac indeterminatè; pro nullo verò determinatè sumpto. Hoc inquam dici non potest, quia omne quod est in se intrinsecè à parte rei determinatè est; & per solam denominationem extrinsecam potest esse indeterminatè, vel in sua causa, vel in necessitate sui, vel in intellectu imperfecto. Est enim lumine naturæ notum quodlibet quandolibet, esse determinatè, vel non esse determinatè; neque fieri potest, vt aliquid aliquando, neque sit, neque non sit in se determinatè à parte rei; & neque affirmantem, neque negantem; aut vtrumque, vel neutrum, dicere verum.

Postremò minister sacramenti post absolutam ipsius formam, potest immediatè adiicere verbum, aut syllabam, quo destruat significationem sacramentalem, vt si dicat; *hoc est corpus meum figuratiuè: Ego te absoluo:* & similiter potest mutare intentionem sub finem. Ergo gratia nullo pacto potest incipere esse pro tempore, pro quo primo existit sacramentum; sed aliquanto post, interposita mora sufficiente ad interruptionem moralem. Quod tamen nec ipsum dici potest ob rationem indicatam supra aduersus Vasquez.

Art.1. Respondetur. Terminus motus, sicut generatio, corruptio, illuminatio, est in instanti, vt dicit Commentator cum Philosopho 6.Physic.text.25. Similiter transitus de contradictorio in contradictorium fit in instanti, vt dicit D. Thomas de veritate, q.28. art.9. Quia inter contradictoria non datur medium, quod tamen est essentiale cuiuis tempori. Denique forma inducitur in subiectum in instanti; quando, vel ipsum subiectum supponitur iam vltimò dispositum, nec supereſt vlla amplius resistentia ex parte eius, vel agens est infinitæ virtutis, vt docet idem Sanctus Doctor in præsenti quæstione 75. artic.7. & 1, 2. 113. artic.7. Quia mora temporis in agendo oritur ex coniunctione formæ contrariæ resistentis, ex parte subiecti, cum virtute limitata, ex parte agentis, propterea non valentis superare subitò resistentiam.

Art.2. Concurrunt autem omnia ista quatuor in re nostra. Primum enim infusio gratiæ est terminus motus, quo fit sacramentum. Deinde transitus ad ipsam gratiam est à contradictorio eius, nempe à pura priuatione, vel totius gratiæ, vel augmenti eius, idque nulla præexistente qualitate contraria physicè resistente. Rursus subiectum præsupponitur vltimo dispositum ad gratiam, saltem pro priori naturæ. Demum potentia Dei, quæ operatur per sacramenta tanquam causa principalis adæquata, est virtutis simpliciter infinitæ. Quadruplici igitur ratione gratia sacramentalis confertur, & incipit esse in instanti. Idem iisdem rationibus dicitur circa sacramentum Eucharistiæ quoad conuersionem panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi; eam scilicet fieri in instanti, vt docet D. Thomas dicta q.75. art.7. & in 4.dist 11.p.1.art.2.quæstiunc.2.

Art.3. Illud porrò instans incidit determinatè in eam temporis partem, pro qua significatio sacramentalis vltimò completur substantialiter quoad conceptum suum essentialem, iuxta dicta supra quæst.5. Coexistit verò eidem temporis parti posituè, licet incommensurabiliter, & inadæquatè; ad eum vtique modum, quo instantia discreta motus Angelici correspondent partibus motus continui corporalis, vt docet D. Thomas 1.p. q.53. art.3. & in 1. dist.37.q.4. art.3. & quo communiter dicitur partem plani tangi à globo.

Art.4. Neque verò admittendum propterea est, post tale instans, supereſſe adhuc necessariò partes aliquas pertinentes ad substantiam, ac essentiam sacramenti. Quia licet partes continui sint infinitæ in potentia, vt docet, & multipliciter demonstrat Philosophus toto libro 6.physic. sunt tamen finitæ actu, sicut totum ipsum continuum est finitum actu; nec oppositum huius habetur vspiam apud Philosophum. Instans autem infusionis, & inceptionis gratiæ correspondet, & coexistit actu parti postremæ substantiali sacramenti, quæ datur actu; & tantum possibiliter partibus quæ sunt in potentia. Vnde nulla

pars

pars sacramenti existit de facto licet posset existere post instans inceptionis gratiæ ; quæ pars pertineat ad substantiam, & essentiam sacramenti.

Art. 5. Iam quod, post eam partem vltimam completiuam significationis sacramentalis quoad substantiam, ac essentiam eius, superueniat intentio contraria ministri, aut superaddatur syllaba, seu verbum corruptiuæ significationis naturalis ; nihil nocet valori sacramenti. Idonea namque intentione perseuerante vsque ad prolationem syllabæ, seu partis vltimò complentis positiuè substantiam, ac essentiam significationis, iam sacramentum adæquatè perfectum erit ; nec posteà factum infectum fieri vllo pacto poterit. Quapropter quidquid deindè subsequetur, esto possit causare æquiuocationem, atque deformare significationem sacramentalem, vix, vt appareat an ipsa sit ; nullitatem tamen inducere, & gratiæ subsequutionem impedire nequaquam poterit. Quia totum id erit per accidens respectu præcedentium. Confirmatur consideratione contractus purè naturalis non annullabilis in conscientia ratione alicuius purè consequentis ad ea, quibus ipse adæquatè constituitur positiuè. Ex his patet ad rationem dubitandi. Concedunrur nimirùm, & benè concludunt, quæ non contradicant iis quæ modo dicta sunt. Quæ verò contradicuntur ex iisdem soluta sufficienter manent. Nec expedit longiorem in præsenti moram facere circa tricas continui, de quibus dictum est in Philosophia, vbi etiam fusius probata, & exposita sunt, quæ hic breuiter insinuata fuere.

QVÆSTIO XXX.

Vtrùm Sacramenta fictè suscepta conferant gratiam recedente posteà fictione ; possintque valida esse, & informia.

VIdetur neutrum contingere posse. 1. Quia omnia sacramenta significant gratiam determinatè, ac præcisè de præsenti. Ergò si de præsenti illam non conferant, significatio erit falsa ; ac proindè sacramentum erit nullum, nec vnquam quidquam præstare poterit.

2. Verba Eucharistica directa ad latinam, vel vuas non efficiunt posteà conuersionem in corpus, & sanguinem Christi, confecto inde pane, aut vino. Ergò reliqua sacramenta directa ad subiectum indispositum non conferunt posteà gratiam superueniente dispositione, suntque nulla ab initio. Tenet consequentia, quia vtrobique est eadem proportionalis significatio, & virtus ; ac proindè, & nullitatis ratio est eadem vtrobique.

3. Opus bonum elicitum à peccatore est mortuum, nec viuificatur ad meritum per subsequentem iustificationem. Ergò sacramentum ab homine indisposito est similiter mortuum, ac nullum, nec potest inducere gratiam ob subsequentè posteà dispositionem.

4. Ex communi sententia Theologorum ferè omnium, aduersus Caietanum, & Petrum de Soto, est aliquod sacramentum non conferens gratiam recedente fictione, cum qua susceptum fuit. Ergò idem dicendum est vniuersaliter de omnibus sacramentis. Nulla nimirum ratio discriminis assignari potest quoad hoc inter vnum aliquod, & aliud quoduis sacramentum. Idem dicitur suo modo de coniunctione valoris cum informitate.

Art. 1. Respondetur. Sacramentum fictè, seu cum obice susceptum dicitur, quod suscipitur absque dispositione sufficienti ad gratiam, tunc recipiendam, cùm perficitur sacramentum. Recessus fictionis, & ablatio obicis dicitur positio eius dispositionis. Sacramentum validum est, quod quantum est ex se potest conferre gratiam : informe, quod de facto illam non confert. Certum est apud omnes aliqua sacramenta valida, simulque informia esse posse. Sacramenta enim imprimentia characterem ; nempè Baptismus, Confirmatio, & Ordo, & præterea Matrimonium, suscepta à peccatore, nec contrito, nec attrito. Immò, & ab actualiter peccante, ideóque suscepta cum obice gratiæ, & informia ; sunt nihilominus certissimè valida, nec permittitur ab Ecclesia, vt iterentur tanquam inualida propter indispositionem ad gratiam, cùm susciperentur. Hæc eadem quatuor sacramenta fictè suscepta, recedente posteà fictione conferunt gratiam.

Art. 2. Ratio quod vtrumque est. Quia hæc quatuor sacramenta sunt inductiua cuiusdam formæ non exigentis imprimis tantam dispositionem, quantam exigit gratia, ideóque communicabilis subiecto, quin communicetur gratia ; ac deindè ordinantis permanenter, & intrinsecè ad finem, ad quem ex natura rei est necessaria gratia, ideoque inducentis gratiam ex natura rei, si non adsit impedimentum, quatenùs ordinatio diuina ad finem, cum sit essentialiter sapiens, ex natura rei est subministratiua mediorum ad finem, si non adsit impedimentum ex parte ipsius ordinati ad finem. Probatur facile assumptum per sufficientem partium enumerationem, & per designationem talis formæ respectu vniuscuiusque ex dictis quatuor sacramentis.

Art. 3. Primum enim eiusmodi forma, respectu sacramenti Matrimonij, est obligatio vitæ socialis ordinans coniugatos ad mutuum iuuamen spirituale, tum pro fine cuiusque vltimo, tum pro bono communi, & augmento reipublicæ, & Ecclesiæ per dignos Ciues & Filios. In reliquis deindè tribus sacramentis eadem forma est character ordinans ; qui est Baptismi, ad opera digna filij Ecclesiæ ; qui est Confirmationis, ad militiam spiritualem pro fide fortiter gerendam ; qui est Ordinis ad ducatum spiritualem cæteris vtiliter præstandum. Patet enim verò istas formas esse minoris perfectionis, quàm sit gratia habitualis, ideóque non requiri, ad eas dispositionem tam perfectam, ac requiritur ad gratiam habitualem. Patet similiter ad prædictos fines esse necessariam gratiam habitualem, mediante qua, & non aliter proueniunt ex sacramentis auxilia actualia specialia gratiæ, de quibus dictum est suprà quæst. 27.

Art. 4. Possunt igitur quatuor ista sacrmenta valere ad conferendum aliquem suum effectum proprium subiecto indisposito ad gratiam, ideóque quin conferant gratiam. Eáque propter valida simul, & informia esse possint. Quia verò talis effectus est forma intrinsecè permanens, & exigitiua gratiæ ex sua natura, vt liquet ex modo prælatis, ea certissimè inducetur, ex vi eiusdem sacramenti, ex quo idem effectus processit quandocunque ablatum fuerit impedimentum ex subiecto. Quo argumento vtitur D. Thom in hanc eandem rem circa sacramentum Baptismi q. 69. art. 10. Ergò eadem quatuor sacramenta fictè suscepta conferunt gratiam recedente fictione.

Art. 5. Reliqua tria sacramenta Eucharistiæ confessionis, & Extremæ-vnctionis directè, & immediatè significant gratiam respectu suscipientis, nec habent vllum effectum priorem gratia, quem illi seorsim communicare possint : Quare hæc tria sacramenta collata subiecto indisposito ad gratiam, nihil prorsus illi conferunt, nihilque efficiunt. Quia verò significatio eorum est de præsenti, & absoluta, ac practica ; dum nihil efficit, eo ipso redditur falsa. Quod autem significationem sacramenti reddit falsam, eo ipso eam reddit non sacramentalem re ipsa, & sacramen

cramentum reddit nullum. Quia sacramentum essentialiter est loquutio Dei. Loquutio autem falsa non potest esse loquutio Dei. Igitur hæc tria sacramenta valida, & simul informia esse nullatenùs possunt; & consequenter nec gratiam possunt vnquam in posterum conferre si fictè suscipiantur. Verùm de his omnibus plura vberiùs adiicientur infrà agendo de singulis seorsim sacramentis, ac præsertim q. 48. circa Baptismum.

Ad 1. Baptismus, Confirmatio, & Ordo, necnon Matrimonium significant gratiam, vt conferendam mediante alia forma priori, iuxtà naturam ipsius. Natura autem eius formæ prioris est, vt exigat infusionem gratiæ sanctificantis, cùm primum ipsa existit; si tunc non adsit impedimentum; sin minus posteà, cum impedimentum sublatum fuerit, vt dictum est ratione fundata in ordinatione ad finem peculiarem, quam in se continet forma illa prior conferibilis seorsim per prædicta sacramenta. Quapropter significatio supernaturalis eorum sacramentorum non est omninò commensurata significationi naturali verborum, quibus perficiuntur. Forma enim Baptismi significat supernaturaliter ablutionem, quatenùs regenerantem, vt constat ex Euangelio; cùm tamen verba, quibus constat ea forma, naturali significatione, regenerationem nullo ex parte attingant, vel etiam insinuent. Idem euenit suo modo in reliquis prædictis tribus sacramentis. Circa alia nihilominus sacramenta, quæ supersunt exceptis istis quatuor procedit benè, & concludit obiectio.

Ad 2. Verba Eucharistica directa ad farinam, & vuas nihil tunc efficiunt, nec immittunt radicem exigitiuam conuersionis, in corpus, & sanguinem Christi, posteà futuræ; suntque proindè falsa. Non ita contingit in prædictis quatuor sacramentis collatis indispositio ad gratiam, dummodò sit nihilominùs dispositus sufficienter ad formam aliam minus perfectam, quæ hominem deuinciat obligatione peculiari, cui satisfieri non possit absque gratia sanctificante, ideóque exigat existentiam eiusdem gratiæ sanctificantis, cùm primum superaddita fuerit dispositio perfectior requisita ad susceptionem ipsius.

Ad 3. Sacramentum est opus Dei, & ideò potest esse viuum, ac viuificatiuum in mortuo; licet opus ipsius mortui, nec viuum, nec viuificabile esse possit.

Ad 4. Iam redditum est discrimen legitimum inter alia, atque alia sacramenta. Adde omnes teneri ad reddendum eiusmodi discrimen quoad sacramentum Baptismi. Quia Baptismum validum simul & informem esse posse, & fictè susceptum posse nihilominùs conferre gratiam, si recedat, & cùm primum recesserit fictio, est indubitatum apud Theologos, propter auctoritatem maximè Augustini enixè, & fusè disputantis pro ea re, tanquam pro dogmate catholico lib. 1. de baptis. contra Donatistas cap. 12. ac sæpè deceps per totum ferè illud opus, atque alibi non semel. Est autem eadem ratio de aliis tribus sacramentis, quæ adiunximus sacramento Baptismi; dispar verò de tribus aliis quæ secreuimus ab eodē, vt apparet ex dictis.

QVÆSTIO XXXI.

Vtrùm character sit effectus Sacramentorum?

VIdetur non esse. 1. Quia character est signum, atque de ratione signi est, vt ingerat speciem sensibus; id est vt sit aliquid sensibile. Nihil autem sensibile conferunt sacramenta, vt patet ex eorum definitione initio præfixa. Ergò sacramenta non conferunt characterem, sed ipsa potiùs sunt characteres gratiæ inuisibilis.

2. De charactere, cuiusmodi res sit, & cuius muneris tot sunt sententiæ Theologorum, quot capita, pro libito cuiusque prolatæ absque fundamento quidquam efficaciter persuadente. Hæc autem tanta opinionum diuisio, tantúsque defectus fundamenti, est indicium vehemens falsæ suppositionis rei, quæ assumitur exponenda. Standum igitur potiùs est sententiæ Durandi dicentis characterem esse puram denominationem extrinsecam, & non physicum vllius sacramenti effectum.

3. Nec circumcisio, nec vllum aliud ex antiquis sacramentis conferebat characterem, vt fert vnanimis omnium consensus. Non est autem maior quoad hoc ratio de sacramentis nouæ legis.

Art. 1. Respondetur *character sacramentalis est signum potestatis spiritualis in ordine ad cultum Dei*; & reducitur ad secundam speciem qualitatis, vt docet D. Thom. q. 63. art. 1. ad 2. Dicitur signum, seu signaculum latè, quatenùs propriè, ac strictè est quoddam discrimen spirituale hominis specialiter deputati ad cultum Dei; ad eum modum, quo solent insigniri signo aliquo exteriori propriè tali, qui specialiter sunt deputati ad aliquod genus operationum exteriorum, vt olim milites, & modo etiam aliqui præcipuè, vt Ierosolymitani. Dici igitur aliter, & propriè potest character, pro vt in præsenti vsurpatur; *Qualitas practicè indicatiua potestatis spiritualis ad cultum Dei.*

Art. 2. Quia verò istud munus nulla alia qualitas tam benè præstare potest, quàm species impressa nullaque alia eius muneris naturaliter, ac permanenter animæ inest; necesse verò est inesse connaturaliter cuiuis subiecto formam aliquam affinem, cuilibet formæ supernaturaliter communicabili eidem subiecto quoad munus proprium, & peculiare eiusdem formæ supernaturaliter communicabilis, vt apparet ex dictis q. 21. præsertim ad 4. Quia inquam hæc ita habent; concluditur cum Altisiodorensi, Salas, & aliis characterem sacramentalem esse speciem impressam supernaturalem infusam à Deo dependenter à sacramento, & indicatiuam destinationis ad finem peculiarem; necnon potestatis peculiaris ad cultum Dei iuxta naturam cuiusque sacramenti.

Art. 3. Potestas autem ad cultum Dei est duplex. Alia namque est passiua, quæ consistit in idoneitate, & iure quodam ad suscipienda sacramenta reliqua, quorum susceptione colitur Deus, & fit protestatio fidei. Quia verò istiusmodi potestatem præstat Baptismus, qui ea de causa dicitur ianua sacramentorum; colligitur Baptismum imprimere characterem indicatiuum potestatis eiusmodi passiuæ ad cultum Dei. Potestas alia ad cultum Dei est actiua; atque hæc rursus est duplex. Altera nimirùm ad promouendos fideles in cultu Dei per administrationem sacramentorum; quam potestatem confert sacramentum Ordinis. Altera verò ad resistendum fortiter, ac viriliter hostibus fidei diuinæ, & ad tuendum hoc modo cultum Dei; quod præstat sacramentum Confirmationis. Vndè hæc etiam duo sacramenta imprimunt characterem. Reliqua quatuor sacramenta nullam eiusmodi potestatem conferunt, ideóque nec characterem imprimunt vllum.

Art. 4. Tria igitur tantummodò sacramenta Baptismus, Confirmatio, & Ordo imprimunt characterem iuxta claram, ac expressam definitionem Concilij, tum Florentini in decreto Eugenij, tum Tridentini, session. 7. can. 9. Inest porrò indelebiliter character, bonis quidem, ac prædestinatis, ac decus; reprobis verò ad contumeliam. Quia existit auctore Deo, & inest subiecto immortali, nec habet qualitatem contrariam. Tum etiam, quia est qualitas configuratiua, & participatiua ministerialiter, ac instrumentaliter sacerdotij Christi, vtpotè primitus, sic originali

originaliter continentis in se totam plenitudinem potestatis spiritualis; atque sacerdotium Christi manet in æternum ex ps.109. 4.

Ad 1. Dictum est iam characterem esse signum solum sublata quadam significatione huius vocis, & propterea dici solet res sacramenti, & sacramentum simul, quatenùs significatur propriè, & significat latè.

Ad 2. Quia non possunt homines inducere se solis immediatè species impressas obiectorum, quæ intendunt sibi inuicem manifestare, coguntur apponere, pro signo deputatiuo alicuius in aliquod ministerium, obiectum sensibile, ex quo deindè suboriatur species impressa causariua vlterius manifestationis intentæ. At Deus potest indere, & indit immediatè per seipsum speciem obiecti, seu muneris, ac deputationis, quam vult intelligibiliter indicare. Quia verò plerique Auctores apprehenderunt Deum operantem ad modum hominum, in quod est humanum ingenium valde pronum; propterea in tot dicendi modos diuisi sunt, & non propter suppositionem characteris impressi per dicta tria sacramenta, atque inhærentis intrinsecè suscipientis illa validè. Quæ videlicet suppositio est certissima, ità vt sententia Durandi non sit amplius tuta in fide. Illa igitur alia suppositio est potiùs euellenda ex animo, quæ Deum ponit operantem sicut homines quoad eum modum, qui conuenit hominibus ratione suæ imperfectionis, & insufficientiæ.

Ad 3. Nec Circumcisio, nec alia sacramenta antiqua conferebant vi sua vllum effectum spiritualem internum; sed solam sanctitatem exteriorem, & legalem, vt dictum est q. 20. Qua de causa Hebr.9. 10. dicuntur *iustitia carnis*. Vnde & Circumcisio characterem imprimebat solum in corpore. Alia longe ratio est de sacramentis nouæ legis, quæ sunt perfectiua, & consummatiua, atque promotiua veterum sacramentorum ad genus aliud effectuum nobiliorum, vt sæpe dictum, ac ostensum est.

Qvæstio XXXII.

Vtrùm omnes, & soli Viatores sint capaces susceptionis Sacramentorum?

VIdentur nec omnes, nec soli viatores esse capaces sacramentorum. Quia Beata Virgo, dum esset viatrix, fuit nihilominùs incapax Baptismi, cùm non habuerit peccatum originale, ad cuius deletionem principaliter ordinatur istud sacramentum; & quia Baptismus est ianua reliquorum sacramentorum, consequenter fuit incapax eorum omnium. Ergò non omnis viator est subiectum idoneum sacramenti.

1. Non possunt sacramenta validè ministrari iis, quibus nullum eadem effectum conferre possunt, vt dictum est q.30. Sacramenta autem causant omnes suos effectus dependenter à sensione sui, & per excitationem mentis, quam inducunt mediante ea sensione, vt liquet q.24. Neutrius autem sunt capaces paruuli, aliique viatores, qui non sunt compotes rationis. Ergò iidem sunt incapaces suscipiendi validè vllum sacramentum.

2. Homines viatores, & Beati sunt eiusdem speciei, ac naturæ. Ergò eorundem omnium bonorum sunt capaces, atque adeò, & sacramentorum. Ergò non soli viatores sunt capaces eorum.

Respondetur. Certum primò est solos homines viatores esse capaces sacramentorum, vt fert communis eáque certa Theologorum omnium sententia. Primò, quia perpetua & constans Ecclesiæ traditio id semper tenuit, ac tenet. Deindè quia incapaces Baptismi, sunt eo ipso incapaces reliquorum sacramentorum, cum ille sit ianua ad reliqua. Baptismum autem pro solis viatoribus institutum esse, colligitur inter alia ex illis verbis Christi Domini apud Mathæum: *docete omnes gentes baptizantes, &c.* Solis quippè hominibus viatoribus conuenit doceri ab hominibus itidem viatoribus, quales soli esse possunt ministri sacramentorum, vt dictum est q. 12. Tertiò quia sacramenta instituta sunt ad conferendam sensibiliter primam gratiam, vel augmentum gratiæ, ac proindè pro iis solis instituta sunt, quibus ratione sui status inest capacitas primæ gratiæ, vel augmenti gratiæ. Hi autem sunt soli viatores. Postremò quia pro his solis instituta sunt sacramenta, pro quibus solis expediebat, vt instituerentur; cùm Deus, qui est auctor sacramentorum, nihil nisi conuenientissimè faciat. Institutio autem sacramentorum, tantum respectu viatorum, conuenientiam habet ex sua natura, vt apparet q. 11. Certum rursus est omnes vtriusque sexus viatores esse capaces per se omnium sacramentorum, dempto solo sacramento ordinis, cuius fœminæ non sunt capaces: de qua exceptione dicetur in loco. Probatur, quia sacramenta instituta sunt pro viatoribus, vti modo ostensum est, nullaque apparet vllius ex ipsis exceptio, præter exceptionem modo dictam, & cùm de capacitate remota, seu ex natura rei, æquali in omnibus viatoribus ad omnia eadem dubitari minime possit, vt patet ex rationibus præcedentis assertionis; concluditur planè omnes esse æquè capaces per se ex vi institutionis, dum nulla per ipsam fit exceptio. Dicitur autem *per se*; quia multipliciter contingit plures homines viatores impediri per accidens, quominus validè suscipere valeant sacramenta; de quibus tamen impedimentis dicetur commodius infrà circa singula seorsim sacramenta; quippè impedimenta sunt diuersa pro diuersis sacramentis.

Ad 1. Nonnulli dixere Beatam Virginem fuisse incapacem omnium sacramentorum saltem post conceptionem filij sui, quia ex tunc eandem putauerunt incapacem augmenti gratiæ. Quæ tamen opinio quoad istum fundamentum est improbabilis, vt rectè pronunciat Suar. in præsenti disput. 14. sect. 1. paulò post initium, monens ibidem iuxtà eandem nihilominùs sententiam, defendi posse capacem sacramentorum Beatam Virginem. Quia ratione sui status non erat incapax effectus eius sacramentalis, sed aliundè, & per accidens. Quod tamen videtur subsistere minimè posse quia impedito omni prorsùs effectu sacramenti, impeditur valor eiusdem sacramenti, vndecunque impedimentum proueniat, vt liquet ex quæst.30. præsertim art.5. Defendatur igitur capacitas augmenti gratiæ in Beata Virgine, dum fuit viatrix, vt pariter defendatur capax sacramentorum. Difficultatem aliam eiusdem in eade[illegible] capacitatis, quam tangit ratio dubitandi desumpta ex baptismo, & peccato originali opportunius discutiunt Theologi in propria materia de baptismo, & à nobis ibidem dissoluetur q. 43. Interim sat est dicere ad valorem sacramenti solum requiri, vt conferat gratiam sufficientem ex sua natura ad delendum peccatum, tametsi nullum de facto deleatur peccatum, vt patet in quouis adulto iustificato prius per contritionem, & deindè baptizato. Hac de re videri multa possunt apud Cardinalem de Lugo in præsenti disp. 2. sect. 2.

Ad 2. Sacramenta semper ingerunt speciem sui, reddúntque proindè sensibilem, quantum est de se, collationem gratiæ; idque sufficit, vt gratia conuenienter conferatur hominibus lapsis dependenter à sacramentis; tametsi contingat aliquos esse impeditos, quominùs actualiter sentiant ipsa sacramenta, atque excitentur per sensionem eorum ad erigendum spiritualiter, ac intelligibiliter animum circa

effectus internos spirituales. Quia hoc euenit accidentaliter, atque in institutionibus vniuersalibus non habetur ratio de iis, quæ accidentaliter intercurrunt, dummodò subsistat finis principaliter intentus quoad substantiam, qui respectu sacramentorum est subuenire indigentibus per infusionem gratiæ. Deindè pueri cùm peruenerint ad vsum rationis, & amentes, si quando liberati fuerunt ab amentia, possunt vtiliter instrui de significatione sacramenti, quod prius suscepere; siquidem fieri non potest vt ministretur sacramentum ab vllo ministro idoneo, qui non sit capax percipiendi significationem sacramentalem, & per consequens instruendi de eadem eum, cui illud ministrat.

Ad 3. Homines viatores, & Beati sunt capaces eorundem omnium propter identitatem speciei, sed tantum remotè, propter diuersitatem specificam accidentium, quibus redduntur inhabiles proximè tum viatores ad plura, quæ insunt beatis, tum beati ad nonnulla viatorum propria bona, id est propria indigentium, qualia bona sunt sacramenta, vt constat ex omnibus huc vsque dictis circa ipsa.

QVÆSTIO XXXIII.

Vtrùm ad Sacramenta validè, & fructuosè suscipienda requiratur consensus, aut dispositio aliqua ex parte suscipientis?

VIdetur non requiri. 1. Quia aliqua sacramenta conferuntur validè, & cum fructu carentibus vsu rationis, vt patet ex vsu Ecclesiæ conferentis illis Baptismum, & non collaturæ infructuosè, & multò minus inualidè. Quapropter valorem, & vtilitatem Baptismi paruulis collati tuentur vnanimi consensu omnes Theologi cum D. Thoma q. 68. art. 9. & Hæreticos id negantes impugnat fusè Bellarminus tom. 2. lib. 1. de Baptismo c. 8. Paruuli autem sunt incapaces naturaliter adhibendi consensum, & concipiendi dispositionem aliquam salutarem, neque constat de miraculo, quod nonnulli hæretici perperam comminiscuntur. Ergò non est de conceptu sacramenti validi, & fructuosi, seu formati, vt præsupponat, aut inueniat in suscipiente consensum vllum respectu ipsius sacramenti, aut dispositionem aliquam peculiarem respectu effectus eius.

2. Immò sacramentum potest esse validum, tametsi conferatur inuito. Quia Concil. Tolet. 4. cap. 55. relatum cap. *de Iudæis* 45. dist. atque eatenùs approbatum ab Innocentio III. in cap. *maiores de Baptismo*, definit Baptismum collatum inuito esse validum. Certè valere Baptismum, dummodò non adsit contraria voluntas, seu dissensus positiuus, videtur clarissimè doceri ab Innocentio in illo capite his verbis: *Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem.* Et ibidem glossa affirmat validitatem Baptismi, necnon eius efficaciam in actu secundo; tametsi suscipiens corde dissentiat, dummodò consentiat ore. Consentit ex parte Caietanus dicta q. 68. art. 7. negans ad validitatem sacramenti requiri consensum positiuum suscipientis, atque affirmans sufficere, si contraria in eo voluntas non adsit; atque ideò Gentilem, qui nihil vnquam de Baptismo cogitauit, validè baptizati dormientem.

3. Omnia nouæ legis sacramenta conferunt gratiam ex opere operato, id est independenter ab omni opere exhibito, seu à ministro, seu à suscipiente, dum perficitur sacramentum, atque adeò dependenter à solis operibus iam antèa exhibitis, seu vt communiter dicitur operatis à Christo Domino, prout stabilitum est q. 19. Nullum igitur opus requiritur ex parte suscipientis sacramentum, vt ipsum euadat validum, & fructuosum; atque vt requireretur consensus ad valorem; nulla tamen præterea necessaria est dispositio moralis positiua ad fructum, totúmque effectum sacramenti.

4. Si ex defectu consensus, aut dispositionis ex parte suscipientis sacramenta euaderent nulla, aut infructuosa; talis consensus, aut dispositio pertinerent ad constitutionem intrinsecam sacramentorum, & essent pars essentialis ipsorum, vt patet ex discursu facto in re simili quæstione 6. circa intentionem ministri, de qua, & de consensu, seu dispositione suscipientis est eadem prorsus ratio, si eadem est vtriusque necessitas, vt sacramentum sit validum. Sequela autem est absurda, vtpotè contradicens apertè doctrinæ Concilij Florentini in decreto Eugenij à quo, vt supra memoratum est quæst. 3. definitur tribus sacramenta perfici, materia, forma, & persona ministri cum intentione. Non ergò perficiuntur præterea consensu etiam, aut dispositione suscipientis, quod esset quartum, aduersus mentem Concilij.

5. Ex antiqua consuetudine Ecclesiæ confertur sacramentum Extremæ-vnctionis omnibus in vltimo vitæ periculo constitutis, tametsi petendo illud non sint, ob vsum rationis impeditum vi morbi; nec vllum anteà signum dederint; dareue potuerint sacramenti desiderati; immò quin vllum illius desiderium conceperint, aut præsumi possit eos concepisse ob inopinatum morbi euentum. Videtur ergò esse communis Ecclesiæ sensus non requiri ad valorem sacramenti consensum vllum suscipientis, aut eiusdem dispositionem aliquam pro fructu eiusdem percipiendo.

Art. 1. Respondetur. Præsens controuersia non instituitur de paruulis, aliisque perpetuò amentibus, de quibus videlicet certum apud omnes est, ob ea, quæ præmissa sunt in prima ratione dubitandi, validè, & fructuosè ipsis impendi sacramentum saltem Baptismi; tametsi nullum per se consensum, aut dispositionem exhibeant. De adultis verò habentibus vsum rationis communis, & certa Theologorum sententia est, requiri consensum ipsorum positiuum actualem, vel habitualem; seu aliquando habitum, saltem virtualiter, & implicitè; & nunquam deindè retractatum. Ita docent, vno dempto Caiet. necnon Ledesma qui illi conniuet, omnes Theologi cum Magistr. dist. 4. & cum D. Th. q. 68. art. 7. Colligitur clarè ex cit. cap. *maiores* §. *item quæritur*, vbi Pontifex decernit sic: *Ille verò, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem recipit sacramenti. Quia plus est expressè contradicere, quam minimè consentire.* Quod est argumentum à fortiori, quasi diceret; Qui nunquam consentit, nec rem, nec effectum sacramenti recipit. Ergò multò minus ea recipit, qui receptioni eorum contradicit. Idem colligitur ex Concilio Carthag. 3. cap. 34 & ex Arausic. 1. can. 12. & docetur fusè, ac frequenter ab Augustino, vt refertur in cap. *cum paruulis de consecrat.* dist. 4.

Art. 2. Ratio est; quia sacramenta omnia nouæ legis duplici summo genere continentur vt apparet ex dictis suprà, præsertim quæstione 30. Alia namque sunt, quæ imprimunt characterem, & constituunt hominem permanenter in peculiari quodam statu, eidemque consequenter imponunt onera, & obligationes peculiares permansuras toto vitæ decursu. Huiusmodi sunt Baptismus, Confirmatio, & Ordo; eodemque, licet alio titulo, reuocatur sacramentum Matrimonij, quod similiter constituit permanenter in statu peculiari, & imponit onera, & obligationes peculiares proprias ipsius. Alia sacramenta solam impertiuntur gratiam sanctificantem, atque mutuam

cum

cum Deo amicitiam, vel simpliciter, vel quoad augmentum, eadémque mediante, & non aliter, impertiuntur insuper auxilia actualis gratiæ vnumquodque peculiaria in ordine ad finem suum. Huiusmodi sunt reliqua tria sacramenta, Eucharistia, Pœnitentia, & Extrema-vnctio.

Art. 3. Connaturale autem est substantiæ compoti rationis, quatenùs præditæ libero arbitrio, eiusdémque liberi arbitrij vsu, vt neque inducatur in peculiarem aliquem statum, atque in obligationes, & onera propria ipsius, nisi dependenter à suo libero consensu; necnon vt ineat amicitiam cum dispositione animi sui congruente officiis mutuis amicabilibus, ipsique amicitiæ. Deus autem mouet vnumquodque mobile iuxtà naturam, & exigentiam intrinsecam ipsius mobilis. Ergò Deus non impertitur homini iam compoti rationis effectus priorum illorum quatuor sacramentorum independenter ab eius consensu libero; nec effectus posteriorum trium sacramentorum independenter à præuia dispositione peculiari libera eiusdem. De qua ratiocinatione videri plura possunt q. 10. de iustificat. necnon q. 8. de virtut. Theolog. & q. 6. de act. hum.

Art. 4. Quia verò sacramenta, quæ nullum, cùm perficiuntur, inducunt effectum suum in susципientem, eo ipso euadunt nulla: concluditur Baptismum, Confirmationem, Ordinem, & Matrimonium collata homini adulto compoti rationis euadere nulla, si non adsit in susципiente consensus absolutè liber respectu ipsorum; similitérque euadere nulla respectu eiusdem sacramenta Pœnitentiæ, & Extremæ-vnctionis; si vltra consensum non superaddatur dispositio peculiaris congruens receptioni gratiæ sanctificantis. Excluditur autem ab ista illatione sacramentum Eucharistiæ, quia hoc sacramentum non consistit in vsu, sicut cætera sacramenta, ideóque perfici valide potest, nullo vllius susципientis præexistente, aut consensu, aut dispositione peculiari. Cæterum huius quoque sacramenti susceptio euadit suo modo nulla, si non adsit in susципiente dispositio eiusmodi peculiaris. Quia perinde nullum fructum parit, atque si non susciperetur reipsa; dum susципitur ab indisposito, aut non disposito positiuè.

Art. 5. Sufficit autem ex communi Theologorum sententia, eiusmodi, seu consensum, seu dispositionem extitisse aliquando, & nunquam deindè retractatum fuisse vsque ad instans susceptionis sacramenti inclusiuè; nec necesse est adesse actualiter in susципiente aliquem actum, in quo virtualiter contineatur prædictus, seu consensus, seu dispositio; sicut necesse est, vt in ministro perficiente sacramentum adsit actualiter aliquis actus, in quo saltem virtualiter contineatur intentio legitima illud perficiendi, prout stabilitum est supra q. 15. Ratio discriminis est, quia minister est causa efficiens, & necesse est, vt intentio legitima ipsius sit causa vere influens in actionem, vel actiones exteriores, quibus perficitur ipsum sacramentum. Quod fieri non potest, quin actualiter adsit pro tunc, vel formaliter illa ipsa intentio, vel actus alius, in quo eadem implicitè saltem, & virtualiter contineatur, vti ostensum est in illo loco. At susципiens sacramentum se habet purè passiue, neque quidquam exequi debet, in quod influat consensus, aut peculiaris dispositio ipsius; ideóque sufficit, vt habitualiter tantùm vterlibet actus perseueret.

Art. 6. Sufficit similiter, vt consensus quem diximus requiri; sit virtualis tantùm, & implicitus, quod itidem docet communis Theologorum omnium sententia. Quia videlicet præexistente vtcunque consensu, licet sit solum virtualis, & implicitus, aut etiam inuoluntarius, aut coactus secundum quid, non inducetur in nouum statum, nouásque obligationes, & onera, independenter omninò à libera sua cooperatione, atque electione; idque solum necessarium esse conuincit ratio nuper à nobis proposita de necessitate dicti consensus. De dispositione autem præterea peculiari requisita, ratione gratiæ sanctificantis; propterea nihil necesse est dicere seorsim in præsenti, quia est dispar quoad alia, atque alia sacramenta; ideóque opportunius exponetur, dum dicetur de singulis sacramentis.

Ad 1. Conceditur Baptismum collatum paruulis valere, & operari perfectè totum suum effectum. Sed negatur paritas ex ipsis ad adultos compotes rationis. Quia compos rationis libera sua voluntate prouidere sibi potest; nec decet sapientiam, & suauem prouidentiam Dei, vt agat cum illo, permittátque alios agere nomine suo, tanquam cum substantia rationis experte, propterea que penitus exposita liberæ dispositioni, ac directioni alterius cuiusquam. Cuius oppositum, propter directionis & electionis propriæ defectum, dicendum est de carentibus vsu rationis, ideóque substantibus vtiliter, ac necessariò voluntati, ac liberæ determinationi aliorum, quoad ea, quæ minimè nocent, sed prosunt, vti prosunt plurimum sacramenta.

Ad 2. Inuitus, & coactus dicitur dupliciter. Primò simpliciter, quasi nullo modo volens, aut omninò retinens; atque, qui hoc modo est inuitus, seu coactus respectu sacramenti, non recipit illud validè, quodcunque demum sacramentum sit: secundo dicitur inuitus, & coactus solùm secundum quid, quatenùs vult simpliciter, & secundum quid non vult, quia vult compulsus metu cadente in constantem virum, ideóque cum quadam quasi coactione; atque qui hoc modo est inuitus validè susципit sacramentum, si nihil obstet aliud, vt dictum est suprà; siquidem absolute consentit. De hoc secundo solùm coactionis genere intelligendi sunt textus, quibus nititur obiectio. Certè Innocentius, cuius illa sententia videtur difficilior, iam priùs dixerat ibidem solum defectum consensus irritare sacramentum. Vnde cùm posteà statuit valorem sacramenti, dummodò non adsit obex voluntatis contrariæ obsistentis nomine contrariæ voluntatis intelligit etiam purum defectum consensus. Vel dicatur in casu, ad quem respondet ibi Pontifex non dari medium inter consensum, & dissensum cum æquali vtriusque defectu, ac præcisione. Quæsitum namque fuerat à Pontifice de valore baptismi collati inuito; qui proindè supponitur, vel habuisse verum, ac realem consensum, licet metu extortum, vel totaliter dissensisse. Quapropter non erat è re, vt Pontifex decerneret etiam de casu, in quo nec dissensus, nec assensus adesset vllus. Illa itaque opinatio Glossæ, & Caietani, nec probabilis est, nec tolerabilis.

Ad 3. Patet ex eadem illa quæst. 19. Dictum nimirum, si est, ideò sacramenta conferre gratiam ex opere operato, non quia nullum requiritur opus ex parte recipientis adulti: sed quia illam conferunt, vel nulla existente vi meritoria in opere eiusdem recipientis, vel certè vltra mensuram virtutis meritoriæ, quæ illi inest.

Ad 4. Non quidquid requiritur ad valorem sacramenti, vtcumque ad illum requiratur, pertinet ad constitutionem intrinsecam ipsius sacramenti, sed quod requiritur directè, & immediatè ratione sui, vti obseruatum est in illa quæstion. 6. Consensus autem, atque dispositio susципientis sacramentum requiritur ad valorem eius solum ratione effectus communicandi per sacramentum ipsi susципienti, vt apparet ex ratione reddita supra ab artic. 2. cùm intentio ministri non ea solùm de causa requiratur, sed directè, & immediatè ratione ipsius sacramenti secundum se. Hoc pacto in agentibus etiam purè

physicis, ac naturalibus, si quid requiratur ex parte ipsorum, vt agant, ideò ipso pertinet ad virtutem actiuam causæ, illámque constituit intrinsecè; non tamen pertinet ad constitutionem eiusdem dispositio passi congruens effectui producendo; licet deficiente ea dispositione perindè nihil efficere possit causa, quantumcumque secundum se completa. Adde intentionem ministri de perficiendo sacramento esse conditionatam saltem virtualiter, & implicitè. Quia non vult omninò absolutè conferre sacramentum, & eius effectum, sed si adsit dispositio sufficiens ex parte suscipientis. Vndè, non subsistente ista dispositione, intentio ministri euadit nulla absolutè, & perindè nihil operatur, atque si nullus omninò actus re ipsa extitisset intentiuus sacramenti, & effectus eius. Cuiusmodi nihil habet locum in agentibus purè physicis. Iam Florentinum in eo decreto solùm agit de requisitis vniuersaliter ad valorem sacramenti respectu cuiusuis indiscriminatim suscipientis, atque adeò etiam respectu paruuli, cuius nullus requiritur consensus. Præterea non intendit exponere omnia vtcumque requisita ad valorem sacramenti, alioquin expressisset, simul cum persona ministri, personam quoque suscipientis, quæ proculdubio requiritur. Solùm igitur declarare voluit causam efficientem, atque intrinsecè constituentem adæquatè. Quo persona, & consensus, atque dispositio suscipientis minimè pertinent.

Ad 5. Patet satis ex art. 6. & patebit magis infrà quæst. 100. art. 4. & q. 101.

QVÆSTIO XXXIV.

Vtrùm Sacramenta nouæ legis sint septem?

Videtur dicendum, esse plura vel pauciora. Quia si considerentur secundùm genus, vel speciem subalternam duplici differentia continentur. Diuidunt enim adæquatè in sacramenta viuorum, & mortuorum; necnon in sacramenta, quæ consistunt in vsu, & in sacramentum, quod ex sua natura est permanens, nec consistit in vsu. Si verò considerentur secundum speciem infimam, sunt plura, quàm septem. Quia sacramentum Eucharistiæ, quod est vnum ex septem communiter enumeratis, diuiditur rursus in duas species; nempè in sacramentum corporis Christi, & in sacramentum sanguinis Christi. Quorum vtrumlibet existere, & sacramentaliter operari potest separatum ab illo. Similiter sacramentum ordinis subdiuiditur in plures ordines specie distinctos, quorum singuli sunt totidem sacramenta valentia seorsim existere, & operari sacramentaliter. Si verò considerentur secundum numerum sunt tot, quin plura, vt patet.

Art. 1. Respondetur septenarius numerus sacramentorum nouæ legis est notissimus in Ecclesia, deriuatus ex traditione Apostolica, certus ex fide, & definitus expressè in Concilio Florentino a Eugenio IV. in decreto Vnionis, necnon à Trident. sess. 7. can. 1. de sacramentis in genere qui sic habet: *Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino Nostro instituta, aut esse plura, aut pauciora, quàm septem; videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam vnctionem, Ordinem & Matrimonium; aut etiam aliquod horum non esse verè, & propriè sacramentum; anathema sit.*

Art. 2. An in istiusmodi definitionibus numerentur solæ species infimæ sacramentorum, an partim species infimæ, partim genera, seu species subalternæ, dissidetur inter Theologos, maximè modernos. Quod dissidium mirum est, quod Tannerus ausus est dicere esse mere vocale; cùm species infima, & genus, seu species subalterna differant, non solùm voce tenus, sed re ipsa, propriisque definitionibus apud omnes, notissimis distinguantur, atque discernantur inuicem, atque indè præterea fieret, vt essent irritæ, certè essent leuissimæ, nulliúsque reipsa momenti definitiones prælatæ Conciliorum vsque adeò sedulò ab eis traditæ aduersus hæreticos. Subscribendum porrò est Suarez, Cardinali de Lugo, & aliis apud ipsos dicentibus, contra Vasquez, Conink, & alios, prædictam sacramentorum diuisionem fieri secundum solas species infimas ipsorum. Quia iuxta oppositam sententiam æquè propriè, ac verè dici absolutè, & sine addito posset sacramenta à Christo Domino instituta esse duo, & non plura, nec pauciora; nempè alterum viuorum, & alterum mortuorum; vel alterum permanens, alterum transiens, & consistens in vsu. Quam sequelam meo quidem iudicio prædurè admittit Meracius. Quia qui affirmat aliqua esse septem; & nec plura, nec pauciora; eo ipso simul negat eadem esse duo, & nec plura, nec pauciora; cùm duo sint pauciora, quàm septem, & plura hæc, quàm duo; atque hæc oppositio & incompossibilitas affirmationum, & negationum est manifesta retenta vtrobique eadem numerandi ratione; vti certissimè retinetur in præsenti iuxtà oppositam sententiam. Vtrobique enim, iuxta illam, alterum numerationis extremum est species infima, alterum genus: Ne igitur contradicatur Conciliis dicendum potiùs est sacramenta nouæ legis esse septem tantùm secundum species infimas ipsorum.

Art. 3. Septenarium istum numerum sacramentorum esse conuenientissimum, adeóque obseruatum esse à Deo de facto, qui conuenientissimè omnia sua opera distribuit, persuadet optima ratione D. Thomas q. 65. art. 1. Quia videlicet sacramenta Ecclesiæ instituta sunt ad viuificandos spiritualiter homines, eosdemque promouendos in vita spirituali, vt dictum est superius; atque supernaturalia affinitate quadam conformantur naturalibus, & spiritualia corporalibus vnumquodque in proprio genere; vti colligi potest ex dictis supra q. 21. & communiter assumitur, vt certum à Theologis dicentibus passim ordinem supernaturalem imitari naturalem rerum ordinem cum mutua proportione generis ad genus. In vita autem naturali, ac corporali quinque sunt vnicuique, secundum se præcisè, ac absolutè considerato, necessaria; & duo insuper alia relatiuè ad multitudinem, seu communitatem. Vnusquisque enim indiget positiuè, & per se tribus quibusdam, vt naturaliter viuat, & benè habeat quoad vitam naturalem, ac corporalem, nempè generatione, per quam incipit esse, & viuere; augmento, per quod perducitur ad magnitudinem, & ad perfectionem virtutis actiuæ congruentem humanæ naturæ, & nutritione, per quam conseruatur vita, & vigor agendi iam præhabitus. Indiget præterea aliis duobus per accidens, & ex suppositione nocumenti superuenientis, vt hocremoueatur, nempè sanatione, quæ pristinam salutem ægrotanti restituat; & bona tractatione, quæ reliquias ægritudinis iam depulsæ penitus auferat, atque salutem restitutam finaliter perficiat. Postremò relatiuè ad communitatem duobus vnusquisque indiget principaliter; nempè potestate iurisdictionis; qua regere multitudinem possit, & exercere actus publicos; necnon virtute generatiua, per quam cooperari potest ad conseruationem communitatis, quæ quotidie atteritur, ac minuitur ratione mortalitatis humanæ.

Art. 4. Totidem igitur aliis opus habet vnusquisque secundum vitam spiritualem, ac supernaturalem; nempè Baptismo, per quem spiritualiter regeneratur iuxtà illud ad Titum 3. 5. *per lauacrum regenerationis, &c.*

Confirma

Confirmatione, per quam augetur virtus præexistens ex vi baptismi, atque inducitur robur peculiare per infusionem Spiritus sancti iuxta illud Luc. 24. 49. *Sede te in Ciuitate quoad vsque induamini virtute ex alto*, Eucharistia, per quam spiritualiter nutritur anima, atque præseruatur à peccatis iuxta illud Ioan. 6. 54. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*; Et rursus: *In me manet, & Ego in illo*; Pœnitentia, qua pellitur ægritudo peccatorum, & restituitur salus animæ, cum deperdita fuerit per peccatum, iuxta illud psal. 405. 5. *Sana animam meam*; Extrema-vnctione qua tolluntur reliquiæ peccatorum, & finaliter perficitur spiritualis salus hominis ad vitam æternam iuxta illud Iacob. 5. 15. *Et si in peccatis sit, dimittentur ei*; Ordine, per quem accipitur potestas subueniendi multitudini iuxta illud ab Hebr. 7. 27. De sacerdotibus. *Hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo*; Matrimonio, per quod, quatenus est officium naturæ propagatur, & conseruatur genus humanum, & quatenus est sacramentum exhibentur ciues spiritualiter educati, & instructi, provt oportet. Patet itaque conuenientissimum fuisse, vt sacramenta nouæ legis, nec plura essent, nec pauciora, quam septem.

Art. 5. Istum discursum aliosque eiusmodi, qui sunt admodum frequentes tum apud Sanctos PP. tum apud Præcipuos quosque Theologos Magistrum sententiarum, Alexandrum de Ales, D. Thomam, D. Bonauenturam, aliosque eius affines contemnunt penitus nonnulli leuiores Theologi, & flocci pendunt, eoque in loco habent, in quo meritò haberi possent discursus ipsorum proprij, & pecul ares à prædictis, & Theologis, & SS. PP quos reuereri oportet, tum vel maximè, cùm maximè latet vis rationis ipsorum; ne temerè credatur tantos viros diuino afflatos spiritu, & ingenio sublimes, ac profundos penitus desipuisse, atque iis adhæsisse, quæ reipsa essent prorsus inania, ac inutilia. Quod ad rem ipsam attinet secundum se, error eiusmodi censuræ irrepsit in eos homines ex errore alio, quo putant Deum æquè posse quidlibet ex qualibet suppositione, nec teneri vlla necessitate ad optimum in vnoquoque genere possibile ex suppositione, quod decernat exequi ipsum genus. Quam eorum existimationem pluribus efficaciter reieci quæst. 28. de Deo sequutus Augustinum dicentem. *Quidquid tibi vera ratione melius occurrit, hoc scias fecisse Deum.*

Ad rationem dubitandi, quoad secundam eius partem, quæ sola indiget responsione, dicetur infra ex professo; inter exponendum duo illa sacramenta. Interim dicatur breuiter; sicut conflatur vnum numero sacramentum ex materia, & forma inter se vnitis non physicè, sed moraliter, quasi per aggregationem propter vnicam significationem gratiæ; ita etiam sacramentum Eucharistiæ esse vnum specie infima; nec non, & ordinem; licet constent partibus inter se separabilibus. Quia accidentia panis, & vini, corpus, & sanguis Christi, licet prædita sint significationibus gratiæ specie inadæquata diuersis, vnum nihilominus specie infima completa sacramentum constituunt vnitate aggregationis, aut quasi aggregationis; quandoquidè in perfectione vnius conuiuij spiritualis includuntur, suntque partes, quasi integrantes ipsius, sicut cibus, & potus naturalis respectu conuiuij naturalis. Quo tamen non obstante cibus Eucharisticus est vnum actualiter adæquatum, & perfectum sacramentum, cùm separatur à potu Eucharistico; ad eum modum, quo pars rei materialis decisa ab aliquo toto est deinceps totum quoddam perfectum, & completum se sola. Haud aliter dicendum est de Ordine. Quia omnes ipsius gradus disponunt ad vnum, eundemque finem ministerij publici bonorum spiritualium; atque comparantur inter se, sicut gradus intensionis physicæ, qui præexistentibus superadditi ita vnam simpliciter specie infima qualitatem constituunt, vt gradus quilibet præexistentes vnam similiter qualitatem constituerent se solis. Hoc nimirum ipsum proportionaliter accedit in differentiis ordinis sacramentalis, vtpotè subordinatis inuicem simili modo. Quod subordinationis genus in reliquis sacramentis inter se collatis minimè datur, vtpotè directis ad fines inter se diuersos, nec vsque adeò inuicem subordinatos, atque connexos.

QVÆSTIO XXXV.

Vtrùm detur aliquis Ordo inter Sacramenta?

VIdetur nullum omninò ordinem existere inter sacramenta inter se collata. Quia omnia procedunt ab eodem principio, quod est Deus, & ad eundem effectum ordinantur, qui est gratia. Quæ autem sunt eiusdem rationis; tum ex parte principij, tum ex parte effectus nullum prioris, & posterioris ordinem seruant sub aliqua ratione, sed se habent ex æquo quoad omnia. Certè quoad gradum perfectionis, ex cuius ordine reliqui omnes ordines dependent, vel sunt omninò paria propter rationem propositam; vel se habent tanquam excedens, & excessum. Qua de causa Valentia, Suarez, Vasquez, alijque admodum frequenter censent nullum ordinem dignitatis, ac perfectionis certa aliqua regula firmiter constitui posse inter sacramenta, vno dempto sacramento Eucharistiæ. Quod etiam ipsum si consideretur non absolutè, & secundum se præcisè, sed relatiuè ad suspicientem, & quoad perfectionem effectus, quem illi communicat, se habet similiter tanquam excedens, & excessum comparatione baptismi, & pœnitentiæ; quatenus confert vberiorem gratiam, quàm vtraque hæc sacramenta; & non confert remissionem peccatorum, quam illa conferunt.

Art. 1. Respondetur. Quæcunque à Deo sunt, ordinata sunt; atque sacramenta sunt, vel maximè à Deo. Et præterea Concilium Tridentinum sess. illa 7. can. 3, definit: *septem sacramenta non ita esse inter se paria, vt nulla ratione aliud sit alio dignius*; atque sess. 13 cap. 1. 2. & 3. docet haud obscurè sacramentum Eucharistiæ esse dignius reliquis sacramentis, quod ipsum multiplici ratione demonstrat D. Thomas dicta q. 65. art. 3. alijque ibidem communiter. Necesse igitur est fateri aliquem ordinem inter sacramenta. Triplex autem eorum ordo considerari potest; nempè rationis, seu doctrinæ, necessitatis, & dignitatis.

Art. 2. Ordo rationis, seu doctrinæ, est ille ipse, quo eadem sacramenta numerata sunt ex Concilio Tridentino in quæst. præcedenti art. 1. Probatur, quia imprimis quilibet seorsim, & singulariter sumpti sunt priores ratione, quàm multitudo illos continens in se, & vnicuique cæteros superaddens, dicente Philosopho simplicia esse priora compositis, atque manifestantibus experientia, & terminis ipsis, priùs concipi per se id, cui fit additio, quam additamentum simul cum eo, cui additur. Quapropter, quia ordo, & matrimonium respiciunt multitudinem ex se, sunt posteriora reliquis quinque sacramentis, quæ vnumquemque seorsim, & secundum se præcisè perficiunt ex sua natura, vt notatum est in eadem quæst. præcedenti art. 3. & 4. Ordine verò posterius est matrimonium, quia istud ad filios carnales, ille ad spirituales gignendos ordinatur; atque intentio doctrinæ Theologicæ directè fertur ad spiritualia ideóque prius ad magis spiritualia cæteris paribus. Deinde, inter reliqua quinque sacramenta, priora sunt, quæ conferunt

per se, & fouent vitam spiritualem positiuè, quàm quæ medentur malo superuenienti per accidens. Quapropter Pœnitentia, & Extrema-vnctio sunt posteriores reliquis tribus; atque Pœnitentia, per quam acquiritur simpliciter sanitas deperdita, est prior, quàm Extrema-vnctio, per quam eadem perficitur magis, & reliquiæ mali pelluntur. Demum inter alia sacramenta, quæ supersunt, præit Baptismus, per quem homo regeneratur; & primum esse spirituale, cui cætera deindè superædificantur, acquiritur; sequitur mox Confirmatio, augens, ac roborans virtutem datam per Baptismum, eidemque superaddens. Succedit posteà Eucharistia, cui annexa est vltima vitæ Christianæ perfectio, & finis summæ vnionis cum Deo. Ordo itaque rationis hic est: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-vnctio, Ordo, Matrimonium.

Art. 3. Ordine necessitatis præeunt quinque sacramenta, quæ dictum est pertinere directè, & principaliter ad perfectionem vniuscuiusque seorsim, & secundum se. Magis etenim necesse est vnumquemque esse, & perfectum esse; quàm vt suum esse, & virtutem in alios diffundat. Inter hæc quinque, magis necessaria sunt tria illa, quæ dictum est requiri per se, quàm reliqua duo requisita per accidens ratione peccati purè personalis, cuius solius existentia, & non etiam originalis est per accidens respectu institutionis sacramentorum, vt patet ex q. 11. Ex istis duobus magis necessarium est, vt per se patet, quod tollit peccata quoad substantiam, quàm quod solum tollit, saltem per se, reliquias eorum. Iam ex illis aliis tribus summa necessitas est eius sacramenti, quod dat primum esse spirituale, & sine quo cœtera haberi non possunt. Magis deindè necessarium est vnde specialiter prouenit robur fidei, quàm vnde specialiter prouenit augmentum charitatis. Quia fides est magis necessaria, quàm charitas; cùm hæc absque illa haberi minime possit; bene tamen è conuerso. Demum ex sacramentis ordinatis ad multitudinem, magis necessarium est, vnde propagantur filij carnales, quàm vnde spirituales propagantur: idque propter eandem impossibilitatem, vt dentur spirituales absque carnalibus, cum isti absque illis existere possint. Per hunc igitur discursum, iuxta notionem sacramentorum præmissam in q. præcedenti, apparet seriem necessitatis inter ipsa esse istam: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-vnctio, Matrimonium, Ordo.

Art. 4. Ordo dignitatis inter eadem Sacramenta est idem, atque ordo necessitatis, sed inuersus. Quia sacramenta, vt sacramenta, sunt media ad sanctitatem, & vitam æternam; atque mediis magis necessariis superadduntur minùs necessaria sub eodem genere, vt accumulent maiorem perfectionem, supra perfectionem præexistentem; vtque superaddita ea maiori perfectione accedant propinquius ad finem, cui est summa perfectio. Præcellunt igitur dignitate sacramenta, quæ sunt minus necessaria; & eò magis quò minus necessaria sunt. Excipiuntur tamen Eucharistia, quæ tenet primum locum dignitatis; & Matrimonium, cuius est postremus locus. Vtrumque enim hoc sacramentum eximitur, licet opposito modo ab identitate eius rationis, secundum quam instituta à nobis est sacramentorum vniuersim omnium comparatio, quoad dignitatem ipsorum. Quia sacramentum Eucharistiæ non habet solam rationem medij, sed magis rationem finis propter realem Christi Domini inclusionem in se, qui est finis omnium aliorum tum spiritualium, tum corporalium: necnon propter vberiorem inde redundantem abundantiam gratiæ, atque maiorem vim præseruandi à peccatis iam iterùm notatam suprà. Matrimonij verò maior necessitas, quàm ordinis non est formaliter ex ratione sacramenti, & gratiæ, quam confert; sed ex ratione contractus, & generationis naturalis: Et quod ad rationem sacramenti attinet, minus gratiæ confert, quàm vllum aliud sacramentum. Quia finis specialis eius per se facilior, & essentialiter minùs dignus, quàm fines speciales cæterorum sacramentorum. Series itaque dignitatis, & perfectionis inter sacramenta est, quæ sequitur: Eucharistia, Ordo, Extrema-vnctio, Pœnitentia, Confirmatio, Baptismus, Matrimonium.

Ad rationem dubitandi. Contingit idem principium, & causam principalem vti disparibus instrumentis ad effectus similiter dispares inter se. Ostensum autem est dispares esse effectus sacramentorum disparitate, tum necessitatis, tum etiam dignitatis, nec non independentiæ quoad apprehensionem, & intelligentiam. Auctores oppositum sentientes, ideò inciderunt in illam, vt dicam syncerè, inanitatem excedentis, & excessi, quam vniuersaliter est impossibile, reperiri inter vllas duas species infimas rerum absque excessu simpliciter alterutrius ex illis, vti obiter concluſum est q. 44. de Deo ad 7. art. 2. & alibi ostenditur ex professo. Inciderunt inquam in huiusmodi inanitatem, quia confuderunt ordinem necessitatis cum ordine dignitatis; cum re ipsa sint non solùm diuersi, sed etiam oppositi ordines. Quæ eorum confusio apparet ex illa eorundem comparatione inter Eucharistiam, & Baptismum, ac Pœnitentiam; sicut appareret falsitas eius confusionis per rationes à nobis productas, quibus etiam præoccupantur multa alia, quæ leuiter mouent in præsenti Bernal, & alij nonnulli.

QVÆSTIO XXXVI.

Vtrùm sacramentalia, seu ritus Sacramentorum operentur per se immediatè effectum aliquem spiritualem?

VIdentur nullum eiusmodi defectum operari posse 1. Quia quod est vndequaque perfectum, qualibet additione non minùs, quàm detractione qualibet deterioratur, sacramenta autem existunt auctore Deo, cuius opera sunt vndequaque perfecta. Ergò sacramenta, quæ sunt ex institutione Dei, deteriorantur per additionem rituum sacramentalium, qui superinducti sunt institutione humana. Quod autem nocet operi Dei non potest esse inductiuum effectus vllius spiritualis, sed potiùs impeditiuum, aut diminutiuum effectus alioquin extituri.

2. Quod est signum simul, & causa effectus alicuius spiritualis, non est sacramentale tantùm, & circumstantia sacramenti; sed per seipsum præcisè est verè, ac propriè sacramentum, vt liquet ex eius definitione, & declaratione tradita quæstione 1. Repugnat igitur in terminis sacramentalia, atque ritus accidentales sacramentorum esse causatiuos per se immediatè effectus vllius sacramentalis. Sunt itaque signa tantùm eorum præcisè effectuum, quos inducunt sacramenta vi sua secundum se, nec aliud specialiter operantur, quàm vt significationem propriam sacramentorum imprimant magis animo, reddántque clariorem.

3. Ritus sacramentales ex sua natura ordinantur singuli ad singula sacramenta quibus adiacent. Ergò si quem haberent effectum peculiarem, is similiter ordinaretur ad effectum sacramentorum, tanquam quædam dispositio peculiaris ad ipsum. Quia sicut se habet causa ad causam, ita se habet effectus ad effectum earundem causarum. Sequela autem est falsa. Quia plures ritus sacramentales adhibentur post peractum

substantia

substantialiter sacramentum;ac proinde post existentiam effectus causati per ipsum sacramentum. Nequit verò habere rationem dispositionis ad aliquem effectum, quod sequitur post eundem effectum. Adde eiusdem rationis esse ritus, qui antecedunt, & comitantur substantiam sacramenti, quique superadduntur post ipsam.

Art. 1. Respondetur. Ritus sacer, seu sacra ceremonia est actio exterior,qua Deus colitur. Hinc ritus sacramentalis est duplex. Alter substantialis consistens in actionibus enunciatiuis formæ, & exhibitiuis,aut applicatiuis materiæ, quibus perficitur sacramentum; atque hic ritus est indistinctus ab ipso sacramento, & ab eius essentia; vel certè est inseparabilis per se à substantia, & essentia sacramenti. Alter ritus est accidentalis, qui definitur, ex communi Theologorum sensu; *actio exterior religiosa, conferens ad decentem, & deuotam administrationem Sacramenti.* Istiusmodi ritus, sacramentalia propriissimè dicuntur quasi sacramentis adiacentes; & qui sunt ab Ecclesia præscripti,non possunt omitti absque peccato, eoque graui ex sua natura. Quia eorum omissio est peccatum contra Religionem; sæpè tamen est veniale ex leuitate materiæ.

Art. 2. Differunt hi ritus à sacramentis non solum ex auctore institutionis, vt quidam temerè ausi sunt dicere,sed etiam,& multò magis, atque penes conceptum intrinsecum,& formalem, quæ non sunt causæ, neque proximæ,neque remotæ sanctitatis, seu gratiæ sanctificantis ex opere operato; quæ causalitas est de conceptu sacramenti, vt dictum est supra. Vnde licet Ecclesia non possit instituere sacramenta iuxta dicta in quæst. 20. sicut potest instituere, instituitque de facto ritus sacramentales,seu sacramentalia; tamen Deus, qui instituit sacramenta, potuisset instituere similiter per se immediatè sacramentalia,ritusque accidentales sacramentorum, virtutis, & efficaciæ haud quaquam maioris, quam sint ritus humana Ecclesiæ auctoritate instituti de facto. Superaddunt nihilominus ritus isti sacramentales, sacramentis ipsis secundum se consideratis,causalitatem accidentalem; quatenus significationem eorum practicam, licet non reddant, aut magis certam, aut inductiuam maioris sanctitatis ex opere operato; nihilominus reddunt manifestiorem, magisque perceptibilem, & animo imprimunt altius, ac suauius; atque inde deriuatur fructus specialis deuotionis expressus in definitione. Quatenus verò præterea conferunt ad maiorem decentiam administrationis sacramentorum, voluntas obsequiosa respectu Ecclesiæ, per quam religiosè exhibentur,est meritoria gratiæ de condigno,vel saltem de congruo, provt contigerit esse iustum, vel peccatorem eum,qui eos actus pios,ac religiosos exercet.

Art. 3. His de causis laudabiliter, ac vtiliter eiusmodi ritus instituit Ecclesia, & superaddidit substantiæ sacramentorum, vt apparet ex Concil. Trident. sess. 7. can. 13. vtique faceret, vsa est auctoritate legitima à Christo deriuata, vt tradit idem Concilium sess. 21. cap. 2. ex illo Pauli 1. ad Corinth. 4. 1. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei*; nec non ex cap. 11. eiusdem Epistolæ v. 34. *Cætera autem,cùm venero, disponam*; videlicet ritus seruandos in dispensatione Eucharistiæ, de cuius vsu, & cultu præierat sermo. De iisdem, Augustinus Epist. 118. cap. 6. *Non præcepit Christus*, inquit, *quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos Ecclesiam dispositurus erat, seruaret hunc locum.* Circa eandem Ecclesiæ potestatem ad instituendos eiusmodi ritus,& circa assertam eorum vtilitatem videri plura possunt ex Sanctis PP. apud Suarez tom. 3. in 3. par. disp. 15. sect. 3. tom. 4. disp. 12. sect. 2.

Art. 4. Quoad vtilitatem, & efficaciam istorum rituum controuertitur inter Theologos; an aliquem præterea alium effectum operentur peculiariter vi sua, vltra eos, qui iam expositi sunt, eisque conueniunt ex indubitato, ac vnanimi omnium Catholicorum auctorum consensu? Controuersia autem præcipuè est quoad tres nominatim effectus, nempè remissionem venialium; auxilium aliquod gratiæ actualis; & cohibitionem, vel expulsionem dæmonum ex opere operato. De isto postremò effectu expulsionis, seu cohibitionis dæmonum dicetur opportunius infrà quæst. 49. vbi de exorcismis. Similiter de remissione venialium agendum erit infrà quæst. 92. Nempè expulsio dæmonum non est communis ritibus omnium sacramentorum vniuersaliter; & controuersia de venialium remissione est communis,aliis præterea operationibus exterioribus, quæ sacramentalia dicuntur latè, & exhibentur seorsim absque vlla dependentia ab administratione sacramentorum. In præsenti autem agitur de ritibus sacramentorum vniuersaliter omnium indiscriminatim, déque iis solis. Quoad vim inducendi auxilium aliquod actualis gratiæ ex opere operato; tametsi eam iis ritibus attribuant Caietan. Soto, & alij; atque illis suffragari videatur D. Thom. quæst 71. art. 3. dicens, vnctionem, quæ fit in capite baptizati, conferre auxilium ad conseruandam gratiam baptismalem,& per saliuam typicam,atque actū sacerdotalem diuinam virtutem operari salutem cathecumeni. Quod ipsum docuerat ante Rabbanus lib. 1. de institutione Cleric. cap. 27. Dicendum nihilominus videtur cum Suarez,& plerisque aliis,prædictis ritibus non conuenire vniuersaliter vim conferendi ex opere operato auxilium aliquod gratiæ actualis; illudque inducere aliquos tantùm ex iisdem ritibus; & aliquando,nempè eos solùm qui exhibentur adiunctis orationibus, ac precibus ab Ecclesia præscriptis;atque in illis solis circumstantiis, in quibus aliæ etiam similes orationes solent impetrare, quod petitur iuxta documenta vniuersalia de virtute impetratoria orationis, de quibus alibi. Huiusmodi preces funduntur inter vngendum caput baptizati, & dum adhibetur saliua typica. Nec dubitari potest eas preces fusas nomine Ecclesiæ,& ex eiusdem præscripto habere vim peculiarem impetrandi à Deo, quod petitur,ideóque doctrinam Rabbani, & D. Thomæ esse eatenus verissimam, idest quoad id totum, quod vterque exprimit.

Art. 5. Cæterum nulla inde deduci potest consequentia pro virtute simili aliorum rituum sacramentalium, quibus nullæ similes preces superadduntur. Nullum namque pro iis fundamentum apparet, vt asseratur virtus inducendi auxilia aliqua gratiæ ex opere operato. Sola itaque concedenda illis est virtus excitandi deuotionem per auxilia actualia gratiæ, quæ Deus vniuersaliter subinserit omnibus, & singulis opportunitatibus benè operandi, iuxta naturam vniuscuiusque opportunitatis conflatæ ex confluxu obiectorum,& circumstantiarum omnium, quibus ille constituitur, vti pluries dictum est in qq. de gratia. Ritus autem sacramentales, quatenus instituti ad placitum ab Ecclesia ad fouendam deuotionem fidelium circa sacramentorum frequentiam,atque deinde exhibiti reuerenter cum eadem intentione implicita, vel explicita, continent in se opportunitatem peculiarem excitandi animum ad actus deuotionis peculiariter directos in eos fines,ad quos vnumquodque sacramentum ordinatur ex sua natura iuxta institutionem Christi, provt iudicatum est quæst. 28. quæst. 34.

Ad 1. Semper Deus perfectissimè præstat se solo quidquid pertinet ad solam ipsius secundum se causalitatem, nec perfici potest cooperantibus causis secundis. Sed si quid superfit, quod superaddi possit

cooperan

cooperantibus causis secundis, id peragendum, atque superaddendum relinquitur per cooperationem ipsarum, ne perperam acceperint à Deo virtutem eatenus ipsi cooperandi, atque manifestandi virtutem diuinam non solum, vt agat per se ipsam, sed etiam vt communicet aliis virtutem agendi, sibique cooperandi. Hinc fit, vt sacramenta sint vndequaque perfecta quoad substantiam, & essentiam suam ex vi solius diuinæ operationis secundum se, nec quidquam eatenus vtiliter efficere possit humana institutio, aut virtus aliqua actiua creata. Quia sacramenta eatenus respiciunt solam virtutem diuinam, nec sunt capacia cooperationis humanæ, vt superius dictum est. Cæterum ornatus alij, & circumstantiæ accidentales non prætergrediuntur limites virtutis, & institutionis humanæ, ideóque eorum ordinatio, ac institutio relicta est institutioni, & dispositioni Ecclesiæ, vti præmissum est, ex Augustino, atque ex clara insinuatione Apostoli art. 3.

Ad 2. Non solum non sufficit ad rationem sacramenti vis peculiaris excitandi deuotionem modo superius explicato, sed neque sufficeret ad eandem vis inducendi ex opere operato auxilia gratiæ actualis congruentia fini vniuscuiusque sacramenti, provt nonnulli alij contendunt. Quia ad rationem sacramenti requiritur significatio practica gratiæ habitualis, atque sanctitatis simpliciter talis, quam significationem nullus vnquam Doctor Catholicus prædictis ritibus attribuit.

Ad 3. Effectus à nobis attributus ritibus sacramentalibus non habet rationem dispositionis respectu effectus, quem conferunt sacramenta secundum se ex opere operato, sed solum iuuat, vt idem effectus vtilius percipiatur maiorique cum sensu deuotionis, & consolationis spiritualis, sine qua, & cum qua maiori vtilitate, ac deuotione perinde subsistere absolutè potest effectus sacramenti secundum se, sicut ipsum sacramentum perinde potest absolutè subsistere cum, & sine prædictis ritibus. Atque in hoc præcisè consistit, & non in eo, quod intendit obiectio correspondentiæ eiusmodi causarum, & effectuum.

Finis Quæstionum de Sacramentis in genere.

INCIPIVNT QVÆSTIONES de Sacramento Baptismi.

QVÆSTIO XXXVII.

Vtrùm Baptismus sit Sacramentum remissiuum omnium præcedentium peccatorum?

VIDETVR non rectè definiri Baptismus hoc modo. 1. Quia ritum baptizandi vsurpat nunc Ecclesia ad eum modum, quo eundem olim vsurpabant multipliciter Hebræi per ablutiones illas suas cæremoniales, quæ ab Apostolo vocantur Baptismata. 9. ad Hebr. 10. Baptismata autem, seu ablutiones illæ Hebræorum non erant vera sacramenta. Certè non erant sacramenta remissiua peccatorum, vt liquet ex dictis suprà quæst. 20. Ergo neque ritus ablutionis, quo nunc vtitur Ecclesia, sub eodem baptismi nomine, habet veram rationem sacramenti remissiui peccatorum.

2. Non est præstantior, ac efficacior Baptismus, quo baptizantur cæteri post Christum Dominum, quam quo ipse Dominus Iesus Christus Matth. 3. 16. perhibetur baptizatus in Iordane à Ioanne Baptista; quandoquidem decet, quæ pertinent immediatè ad Christum Dominum, omnia præeminere potius iis, quæ pertinent ad reliquos homines, sicut ipse præeminet reliquis hominibus tanquam *Primogenitus omnis Creaturæ*, & tanquam *Caput corporis Ecclesiæ*, atque vtrobique hoc titulo, *in omnibus primatum tenens*, vt dicitur 1. ad Colosſ. à vers. 15. Baptismus autem Ioannis, quo baptizatus est Christus, non fuit verum sacramentum collatiuum gratiæ, & remissiuum peccatorum vt protestatur ipse Baptista. Matth. 3. 11.

3. Baptismus habet alium effectum præter remissionem peccatorum, eumque separabilem mutuò ab eadem remissione, nempe characterem, qui, & potest conferri sine remissione peccatorum, vt accidit in baptizatis carentibus dispositione sufficienti ad iustificationem; & sine quo vicissim potest conferri ipsa peccatorum remissio, vt accidit in nondum baptizatis, & nihilominus iustificatis per contritionem, vel martyrium. Ergo nec explicitè, nec implicitè exponitur, per vim remissiuam peccatorum, conceptus adæquatus, ac vltimo discretiuus baptismi. Accedit remissionem peccatorum esse communem baptismo, cum pœnitentia; atque conceptum quidditatiuum rei, non satis manifestari per ea, quæ sunt communia cum aliis.

4. Fieri potuit, vt institueretur à Deo sacramentum remissiuum omnium præcedentium peccatorum, constans materia, & forma diuersæ speciei à materia, & forma, quibus constat noster baptismus, quodque proinde differret specie ab hoc sacramento baptismi. Non igitur innotescit satis ratio specifica vltima baptismi, per vim eam remissiuam peccatorum.

5. Eadem ratione, qua absurdum meritò reputatur mutare significationes vocum communiter receptas, absurdum itidem est, mutare definitiones rerum, communiter receptas. Vtrimque enim suboritur idem confusionis inconueniens, vt aliud loquens, aliud intelligat audiens, sub iisdem vocibus. Differt autem plurimum definitio proposita, à definitionibus baptismi communiter receptis. Quia à Mag. distinct. 3. initio, & à D. Thom. quæst. 66. art. 1. & à plerisque aliis definitur: *Ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum*, ab Hugone de S. Victore lib. 2. de sacr. parte 6. cap. 2. & à nonnullis aliis dicitur: *Aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum Dei*; à Suarez in comment. dicti art. 1. & ab aliis nuncupatur: *Sacramentum regenerationis*, seu *sacramentum ad spiritualem generationem fidelium institutum: In catechismo Pij V. traditur definitio continens in se indiuisim istas tres definitiones, dicitur enim baptismus esse sacramentum regenerationis per lauacrum aquæ in verbo vitæ.* Apud Damascenum lib. 4. de fide cap. 10 ad med. Baptismus est, *regeneratio, & sigillum, & custodia, & illuminatio.* Denique D. Dionysius tripliciter exponit baptismum c. 2. Eccles. Hieron. sub initium, relatiuè nimirum tum ad alia sacramenta, tum ad finem vitæ spiritualis, qui est beatitudo, tum ad initium eiusdem vitæ, quod est prima iustificatio, dicit enim primo: Baptismum esse *quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis ad eorum susceptiuum opportunitatem formans nostros animales habitus: Deinde, ad supercælestis quietis Anagogem, nostrum iter facere;* Demum, esse *sacræ, & diuinissimæ nostræ regenerationis traditionem.* Quos exponendi modos imitantur plures alij Patres apud Suarez nuper indicatum, maximè verò Basilius, Gregorius, tum Nissenus, tum Nazianzenus, & Augustinus, nec non Tertullianus, qui scripsere ex professo de hoc sacramento. Oportet igitur vti potius aliqua ex istiusmodi expositionibus antiqua, & sacra approbatione communitis, quam nouam aliam inducere ab illis dissidentem.

6. In omni immutatione præeminet terminus ad quem,

quem, termino à quo atque principium mutationis specificatur solum ab eodem termino ad quem. in mutatione autem, quæ fit per baptismum, terminus à quo est peccatum, quod remouetur per remissionem, & terminus ad quem, est gratia, quæ inducitur per infusionem Spiritus sancti. Ergo specifica, & quidditatiua ratio baptismi, exponenda potius est affirmatiuè, per vim inductiuam gratiæ vti fit in plerisque ex definitionibus modo propositis, quam negatiuè per remissionem, seu remotionem peccati.

Art. 1. Respondetur. Tametsi omnia sacramenta instituta sint occasione peccati originalis, nec instituenda fuissent secluso eo peccato, vt dictum est supra in communi quæst. 11. art. 3. institutio nihilominus baptismi, speciali ratione facta est dependenter ab eodem peccato. Est enim remedium directè, & principaliter ordinatum ad sanandum vulnus illud vniuersale generis humani, vt infra dicetur. Nempe veniente Filio hominis, eodemque Filio Dei *quærere, & saluum facere quod perierat*, vt dicitur Lucæ 19. 10. atque in hunc principaliter finem assumente naturam humanam cum mortalitatis defectibus, vt genus humanum sanaret à contagione peccati originalis, vt dictum est quæst. 14. de Incarnat. conueniens profecto fuit, vt adhiberet instrumentũ sensibile per quod applicaret immediatè efficaciam suorum meritorum, & pretium sanguinis sui, pro nobis effusi, atque aboleret peccatum ipsum originale, pro cuius abolitione expensæ illæ tot, ac tantæ factæ sunt. Sic enim modus adhibendi remedij congruit modo, quo inflictum fuit tantum illud malum, & vtrobique accommodata est tum astutia malignitatis diabolicæ, tum sapientia benignitatis Diuinæ, conditioni humanæ naturæ, dependentis à sensibilibus quoad intelligibilium perceptionem, ac prosecutionem. Quapropter sicut Dæmon proposito obiecto sensibili tenui quidem ex se, sed prævalido ex adiuncta fallaciter magnifica promissione similitudinis cum Deo, induxit primos homines in interitum peccati, eodemque peccato infecit posteritatem eorum totam atque omnes homines spoliauit filiatione Dei in quam Deus ipse eos genuerat per gratiam, dum primitus eosdem conderet secundum naturam. Ita mediator Dei, & hominum Iesus Christus, vsus instrumento sensibili, vili quidem ex se, sed fœcundo filiationis diuinæ ex voluntate, & promissione Dei, restituit homines in pristinam dignitatem, & regenerat in filios Dei, abolito illo peccato per gratiam adoptionis. Quia verò hæc gratia est æqualiter incompossibilis cum omni peccato lethali delet, simul cum originali omnia alia quæcunque peccata lethalia, illi antecedenter superaddita. Vnde fit hac etiam ex parte, vt *vbi abundauit peccatum superabundat & gratia* ex Rom. 5. 20. quatenus *iudicium quidem ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem*, vt dicitur ibidem vers. 16. Eiusmodi autem instrumentum est baptismus. Qui proinde rectè definitur: *Sacramentum remissiuum omnium præcedentium peccatorum.*

Art. 2. Et quidem baptismum esse vnum ex septem sacramentis Ecclesiæ, idque primum, & ianuam ad reliqua sacramenta; sicut peccatum originale, cui principaliter medetur, est primum peccatum, & origo cæterorum omnium peccatorum, constat ex quæst. 34. & 35. & apparebit magis ex testimoniis scripturæ, & Conciliorum, quæ producentur in decursu. Qua propter ratio sacramenti rectè ponitur in definitione, loco generis. Superadditur autem vis remissiua omnium præcedentium peccatorum tanquam ratio differentialis, & specifica vltima. Quia licet sacramentum quoque pœnitentiæ sit remissiuum peccatorum; differt nihilominus quoad hoc ipsum à baptismo, duplici ratione. Primo nimirum, ac præcipuè, quia per baptismum remittuntur omnia, omnino, & qualiacunque peccata, tum personalia, tum originale, præcedentia susceptionem eius; quia per pœnitentiam sola remittuntur peccata personalia, eaque commissa post baptismum. Deinde, quia baptismus, liberat, ex opere operato à peccato, non solum quoad culpam, sed etiam quoad totam eorum pœnam, quæ post vitam præsentem soluenda alioquin fuisset, atque adeò remittit peccata, perfectissimo modo, & absque vlla restrictione remissionis. Quod sacramento pœnitentiæ nequaquam conuenit, vt infra dicetur, cum exponentur effectus eius. Manifestius autem est, per eandem vim remissiuam peccatorum differre baptismum à reliquis quinque sacramentis, vtpote minus efficacibus ad remittenda peccata, quam sit sacramentum pœnitentiæ. Sufficienter igitur innotescit quidditas, & adæquatus conceptus essentialis, ac differentialis baptismi, per ea duo prædicata posita in definitione.

Art. 3. Suffragatur eidem definitioni non parum D. Petrus act. 2. 38. exponens baptismum primò negatiuè, per remotionem, ac remissionem peccatorum, & deinde positiuè, per infusionem Spiritus sancti, & gratiæ, dum dicit: *Baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrum; & accipietis donum Spiritus sancti.* Posita autem à nobis est, in definitione, sola prior pars expositionis Apostoli, quæ præeminet apud ipsum, omissaque est posterior pars, quæ est conuertibilis cum priori & adiungitur ab Apostolo, tanquam quid consequens ad ipsam. Quia in definitionibus scientificis ac methodicis solus ponitur conceptus primarius, nec exprimuntur cætera prædicata, quæ consequuntur ad illum, vti fit opportunè, & vtiliter in concione ad populum, qualem ibi instituit Apostolus. Ne videlicet definitiones, quæ debent esse, quam breuissimæ euadant nimis prolixæ, atque comatæ, vt exprobrat Sotus Scoto & Gabrieli circa definitiones, quas tradunt de hoc ipso sacramento, nolentes subintelligere secundaria prædicata eius sub primariis, sed omnia minutim exprimere, quæ illi conueniunt re ipsa. Commendatur rursus nostra definiendi ratio, quia congruit præ cæteris, nomini rei definitæ, quo ea significatur communiter ex imitatione locutionis Christi Domini Matth. 28. 19. *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Baptismus enim, & baptizare perinde est, atque ablutio, & abluere, quibus detersio sordium, vel vnicè, vel certè præcipuè, & expressè significatur. Vnde symbolica earundem vocum in præsenti significatio, remissionem, & deletionem peccatorum potissimum exprimit. Definitionis autem virtus, & laus in hoc sita est, vt ad eundem conceptum distinctius exprimendum inseruiat, quem obscurius suggerit nomen definiti.

Art. 4. Accedit istud sacramentum instituendum minimè fuisse, vt initio notatum est, propter infusionem gratiæ secundum se præcisè, atque institutum de facto fuisse propter infusionem eiusdem formaliter quatenus est remissiua peccatorum. Potissima autem definitionis, sicut, & demonstrationis species est, quæ nititur causa finali, vtpotè causarum omnium potissima, ac prima. Ergo inter prædicata discretiua huius sacramenti ab omnibus aliis, istud potissimum exprimendum fuit quod in peculiari virtute remissiua peccatorum, situm est. Qua itidem de causa Cyrillus Hierosolymitanus imitatus Apostolicam nuper præmissum expositionem baptismi, in procœmio suarum Catecheseon, primò, ac præcipuè exprimit prædicata eius negatiua, quatenus exclusiua peccatorum, dicens: *Magnum est sanè propositum hoc baptisma; captiuitatis liberatio, peccatorum remissio; mors peccati anima, &c.* Quod caput est, in prædictionibus propheticis, per

eundem

eundem istum conceptum negatiuum deletionis; ac remissionis peccatorum, indigitatur istud sacramentum, vt Zach. 13. *Erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatorum.* Ezechiel. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.* Ex his igitur apparet propositam definitionem esse legitimam, & iustam, cæterisque definiendi formulis meritò præferendam pro instituto scholæ, ac methodo scientifica, atque pro intentione instituentis.

Ad 1. Quæ gerebantur in veteri testamento, erant vmbra futurorum; atque in figura contigebant fidelibus eius temporis, nec nisi analogicè conueniunt cum iis, quæ substituit Christus Dominus in nouo testamento, vt dictum est supra quæst. 2. nec non 20. Qua propter antiquæ illæ cæremoniales ablutiones non iustificabant, sed tantum præsignabant vim verè, propriéque iustificandi, quæ inest ablutioni corporali institutæ à Christo Domino. Qua de causa superaddita est, huic nostræ sacræ ablutioni forma verborum significans eleuationem eius ad supernaturalem operationem mundationis animæ, inducibilem sola virtute diuina, vltra virtutem, & actiuitatem naturalem elementi, dum dicitur, istam ablutionem fieri *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Ad 2. Christus Dominus non suscepit Baptismum ob indigentiam eius aliquam, sicut nos suscipimus, sed solum ad exemplum. Vnde non oportuit baptismum Ioannis, ministratum Christo Domino, in quo non fuit peccatum, esse remissiuum peccatorum, sicut est remissiuus eorum, baptismus ab ipso Christo Domino institutus pro nobis, qui nascimur filij iræ. Quin imò sicut Christus Dominus venit in similitudine carnis peccati, & non item in carne peccati, ita etiam suscepit sacramentum assimilatiuum sacramenti, mundantis à peccatis, & non etiam verè mundatiuum ab illis. Istud discrimen baptismi Ioannis, quo ablutus est Christus Dominus, à baptismo Christi, quo nos abluimur, exponit idem Ioannes apud Matt. 3. 11. *Ego quidem baptizo vos in aqua in pœnitentiam. Qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare. Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne, cuius ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam.* Neque verò ad dignitatem, & præeminentiam Christi pertinuit, vt ipsi adhiberetur sacramentum tantæ, aut maioris efficacitatis, & virtutis, atque adhibetur nobis; sed magis oppositum: sicut non ageretur conuenienter cum homine sano, si ei apponeretur cibus, & potus eius virtutis, & efficacitatis medicinalis, cuius oportet esse cibum, & potum ægrotantis.

Art. 1. Ad 3. In definitione cuiusque rei, solum exprimitur prædicatum eius præcipuum, ad quod cætera eiusdem prædicatá secundaria consequuntur ex natura rei, ideóque subintelliguntur implicitè illo explicitè posito. Eiusmodi autem est vis remissiua omnium peccatorum, comparata cum virtute imprimendi characterem. In primis enim illa vis longè præeminet huic virtuti, nempe sicut præeminet gratia habitualis, per quam formaliter remittuntur peccata, ei qualitati quæ dicitur character. Deinde sacramentum remissiuum omnium peccatorum (inter quæ includitur præcipuè peccatum originale, quod est fundamentum, & origo cæterorum peccatorum, adeóque est principaliter segregatiuum populi, & filiorum diaboli, à populo, & filiis Dei,) eo ipso est ex natura rei vnitiuum, & aggregatiuum suscipientis illud, cum Ecclesia, & populo electo Dei, tanquam membri cum corpore suo. Conueniens porrò est, vt qui vnitur, & aggregatur populo, & multitudini hominum, vsque adeò dissidenti ab omni alia multitudine, & populo, idque permanenter, ac inuariabiliter, insigniatur signo indelebiliter sibi inhærente, quale signum est character. Quia verò in ratione sacramenti, posita loco generis, includitur Deus, vt auctor specialis, prout apparet ex quæst. 1. & 10. atque Dei perfecta sunt opera vtpote exequentis in omnibus, quòd optimum, ac conuenientissimum est, & vera ratione melius occurrit, vt pluribus cum Augustino dictum est quæst. 28. de Deo, perspicitur plane, vim sacramentalem impressiuam characteris sufficienter subintelligi intellecta vi sacramentali deletiua omnium indiscriminatim peccatorum præexistentium ante ipsum sacramentum.

Art. 2. Accedit characterem esse sacramentum simul, & rem sacramenti, vt dicitur communiter cum D. Thoma quæst 66. art. 1. Quia significat interiorem iustificationem, (quæ est res sacramenti tantum, vtpote significata per sacramentum, & non vlterius significans aliquid aliud,) simulque significatur per materiam, & formam exteriorem (quæ sunt sacramentum tantum, vtpote significantes totum interiorem effectum, & non etiam significatæ aliquo alio signo) Materia autem, & forma exterior, quæ sunt sacramentum tantum, cuius solius hic intenditur definitio, solam iustificationem directè, & explicitè significant, vt infrà apparebit, & est in confesso apud omnes; characterem verò implicitè solum, & virtualiter significant. Oportet porrò definitionem sacramenti eo proportionaliter modo esse expressiuam ipsius, relatiuè ad suos effectus, quo idem sacramentum refertur ad eosdem effectus significandos Igitur virtus impressiua characteris non debuit exprimi seorsim in definitione, sed implicitè tantum subintelligi.

Art. 3. Neque verò id momenti cuiusquam est, quod de potentia Dei absoluta potuerit institui sacramentum remissiuum omnium peccatorum, & nihilominus non impressiuum characteris. Quia, quæ consequuntur ex natura rei ad aliquid, sufficienter subintelliguntur eo expresso, dum nihil aliud superadditur, tametsi separari ab eodem miraculosè possint. Qua etiam de causa non exprimitur seorsim in definitionibus sacramentorum, vis perductiua ad gloriam, quæ consequitur ex natura rei ad gratiam, eademque est ratio de pluribus aliis eiusmodi effectibus, eadem de causa non expressis seorsim: Nempè miracula sufficienter intelliguntur excluſa, dum non includuntur expresse, simul cum expressa significatione rei, quæ intrinsecè contradicit euentui miraculoso, eundemque excludit ex sua natura. Quapropter, si à Deo instituereturr sacramentum remissiuum omnium peccatorum, simulque non impressiuum characteris; tunc verò oporteret notare seorsim in definitione hunc defectum, simul cum expressione eius boni, quo compensaretur defectus characteris iuxta dicta in quæst. illa 28. de Deo. Circa distinctionem demum baptismi à pœnitentia tangeretur in fine obiectionis, nihil superaddere necesse est vltra ea, quæ dicta sunt ad quæstionem art. 2.

Ad 4. Idem ferè dicitur, quoad tertium, nempe nullam materiam, & formam sacramenti remissiui omnium peccatorum esse possibilem, quæ sit tam conueniens, ac ea est, quæ datur de facto; ideóque hanc determinatè materiam, & formam subintelligi, dum exprimitur ea ratio differentialis, simul cum ratione generica sacramenti, in qua includitur causalitas, & institutione Dei, qui semper adhibet in opere suo quidquid optimum, & congruentissimum est. Deinde sacramentum remissiuum omnium peccatorum, quod constaret aliis alterius speciei, re, aut verbis, solum materialiter differret à sacramento baptismi, quod datur de facto, non verò quoad significationem practicam effectus interioris. Quæ practica significatio, est tota ratio formalis, vltima

sacramen

sacramenti, vt dicetur paulò post. In definitionibus autem rerum, tum artificialium, vt statuæ, & imaginis, tum significantium, & operantium ad placitum vt testamenti, & priuilegij, sola intenditur expressio rationis formalis, nec pensi habetur sub stratum materiale. Demum si cui, ob istud, & præcedens argumentum placeat dicere. Baptismus est *sacramentum impressium characteris, & remissium omnium præcedentium peccatorum per ablutionem corporis sub præscripta forma verborum.* Si quis inquam, ita, dicere contendat, sicut non omnino assentior, ita non multum repugno.

Ad 5. Omnes illæ definitiones, quatenus differunt à nostra, exponunt baptismum, vel per materiam, & formam, quasi physicè, vel metaphysicè, relatiuè ad effectus secundarios. Et quidem, quæ recurrunt ad effectus secundarios, quales sunt, quæ traduntur à Damasceno, nec non primo, & secundo loco à Dionysio descriptiones potius, quam definitiones censendæ sunt. Munus siquidem definitionis est exponere quidditatem, & primum conceptum rei, in quo cætera virtualiter & implicitè continentur, vt nuper dicebatur. Vnde noster exponendi modus non discrepat, ab illis Sanctis PP. quoad doctrinam, & obiectum significatum, sed quoad scopum, & intentionem, illi enim circumducendo voluere ponere ob oculos distinctè totam vim, & omnes coniunctim proprietates huius sacramenti quo abundè, & optimè satisfecerunt intentioni, ac instituto suo. Nostræ verò intentionis fuit, methodo scientifica intimare, quàm breuissimè solam quidditatem secundum se, ex qua deinde cætera in progressu deducantur opportunè. Iam definitiones, quæ constant expressione materiæ, & formæ, manifestant formaliter, quod in sacramento se habet materialiter, & est quasi substratum, & non manifestat quod se habet formaliter in eodem sacramento, & est quasi forma eius. Nempè significatio, & vis causatiua gratiæ, ac remissionis peccatorum perinde est in sacramentis, atque anima in homine, habetque rationem supremæ formæ, comparata cum rebus, & verbis. Oportet autem, vt præmineat in definitione ea ratio formalis, vtpote præstantior, ac nobilior, ideoque magis efficax ad eleuandum, augustiusque informandum animum sub primum conspectum maximorum, Dei beneficiorum, qualia sunt sacramenta, quatenus significatiua, & operatiua effectuum supernaturalium. Optimo igitur consilio subintellectæ sunt implicitè, materia, & forma exprimendo distinctè rationem formalem vltimam, atque supremam. Demum definitiones, quæ vtuntur conceptu regenerationis, cum cæteroqui optimæ sint, hunc nihilominus defectum patiuntur quod vtuntur metaphora, cui nullum in legitima definitione locum permittunt philosophus, alijque definiendi magistri.

Ad 6. Verum est in causis, & motibus, qui dantur per se in rerum natura, seu non dependenter ex suppositione aliqua accidentali præeminere terminum ad quem, eique primum locum, & in definiendo maiorem expressionem deberi. At in causis, & operationibus, quæ adhibentur ex suppositione mali, per accidens interiecti. Maior è conuerso habetur ratio termini à quo, & consequenter expressionem eius oportet esse præcipuam. Quia adhibens eiusmodi causam, & operationem, non fertur ad terminum ad quem, formaliter ratione sui secundum se, sed quatenus est exclusiuus termini à quo. Qua de causa Medici definire solent medicamenta relatiuè ad ægritudines, quibus opponuntur, & non relatiuè ad sanitatem, quã inducunt. Dictum autem est articulo 1. ad quæstionem, sacramenta omnia, maximè verò sacramentum baptismi esse tales causas, talesque esse operationes eorum.

QVÆSTIO XXXVIII.

Vtrùm baptismus fuerit institutus à Christo Domino ante mortem ipsius?

VIdetur non ante, sed post mortem fuisse institutus. 1. Quia tunc institutus est baptismus quando aquæ superaddita est virtus inducendi effectus, quos inducit baptismus. Effectus autem baptismi est aperire ianuam Regni Cœlorum vt infra dicetur quæstio. 47. Ianua autem Regni Cœlorum nemini patuit ante mortem, & resurrectionem Christi. Ergo nec baptismus institutus ante vtramque fuit.

2. Initium baptismi, & finis Circumcisionis fuerunt simul. Quia, cum primum vigere cœpit nouum testamentum, cuius basis est baptismus, euanuit testamentum vetus quod nitebatur circumcisione. Circumcisio autem profuit toto tempore ante passionem Christi, & tunc primum euanuit, cum Christus passus est. Ergo baptismus Christi, antequam ipse pateretur, nondum erat institutus.

3. Institutio baptismi continet in se præceptum de eo suscipendo. Quia baptismus ex sua natura est necessarius ad salutem necessitate medij, atque hæc necessitas continet in se necessitatem præcepti, vt dicetur infra quæst. 50. Præceptum autem de susceptione baptismi, impositum est post passionem Christi, vt habetur ex illo Matth. vlt. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos.* Ergo non ante præcessit institutio baptismi.

4. Effectus non potest præcedere causam. Passio autem Christi est causa omnium nouæ legis sacramentorum, & præsertim baptismi, qui dicitur specialiter fluxisse è latere Christi, dum ex eo exiuit sanguis, & aqua. Qua ratione tenet, & probat hanc partem Tertull. de baptism. cap. 11. Præmisso enim, discipulos Christi, ante eius Passionem, non alio baptismo baptizasse, quam baptismo Ioannis: *Vtpote subdit, nondum adimpleta gloria Domini, nec instructa efficacia lauacri per Passionem, & Resurrectionem. Quia nec mors nostra dissolui posset, nisi Domini Passione, nec vita restitui sine resurrectione ipsius.* Similiter Chrysost. Homil. 28. tradit baptisma non minus discipulorum Iesu, quam Ioannis fuisse spiritus expers, & probat ex illo Ioan. 7. 39. *Nondum enim erat Spiritus datus. Quia Iesus nondum erat glorificatus.* Idemque denique dicit S. Leo epist. 4 ad Episcopos Siciliæ cap. 2. & probat ex illo ad Rom. 6. *An ignoratis, quòd quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.*

5. Fieri non potuit, vt institueretur baptismus, antequam traderetur essentialis forma eius. Hæc autem tradita est post Resurrectionem Christi, vt apparet ex præinuicatis Christi verbis apud Matthæum post resurrectionem eius. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Art. 1. Respondetur Christum Dominum instituisse ante Passionem suam, verum baptismi sacramentum, collatiuum gratiæ, & remissionis peccatorum ex duobus manifestè consequitur; quorum alterum est omnino certum, alterum vero efficacissimè comprobatur. Primum illud est, Christum baptizasse aliquos, ante passionem suam. Quod habetur clarè ex Ioan. 3. 22. *Post hæc venit Iesus & Discipuli eius in Iudæam terram, & ibi demorabatur cum eis, & baptizabat:* Alterum vero est, nec Christum per

se, nec Discipulos eius vsos fuisse baptismo Ioannis experti gratiæ, sed verò ipsius Christi baptismo, collatiuo gratiæ, & remissionis peccatorum. Quod efficacissimè comprobant prædictiones illæ duæ ipsius Baptistæ: *Hic est, qui baptizat in Spiritu sancto.* Ioann. 1.33. *Ego baptizo vos in aqua, qui post me venturus est, fortior me est, ipse vos baptizabit in Spiritu sancto,* Matth. 3. 11. Quod profectò non rectè diceretur, si Christus Dominus, & eius Discipuli perrexissent, & ipsi baptizare baptismo eiusdem Baptistæ egeno Spiritus, & gratiæ; Nec iure tributus Christo fuisset vnicè, tanquam characteristicus ipsius baptismus in Spiritu sancto, ideſt fœcundus gratiæ, si vsus promiscuè fuisset baptismo ipsius Ioannis, qui contraponitur baptismo in Spiritu sancto. Quinimò fefellisset Baptista auditores suos, dum impulsi prædictione, & prædicatione eius accessissent ad Christum baptizantem per se, vel per Discipulos suos, cum spe certa accipiendi Spiritum sanctum, & nihil re ipsa acciperent. Plenum proinde temeritate videtur tribuere Christo & eius Discipulis, vsum duplicis baptismi, alterius egeni, & vacui, alterius fœcundi gratiæ, cum Ioannes indigitet ipsum tanquam auctorem & collatorem solius baptismi in Spiritu sancto, & non tantum in aqua, in qua sola baptizabat ipse Ioannes.

Art. 2. Idem ex eo confirmatur efficaciter, quod Discipuli Ioannis studio æmulationis vehementer commoti sunt, audito Christum baptizare, & multo plures ad eum accurrere, quam ad Ioannẽ vt apparet ex eodem cap. 3. Ioannis 25. vbi dicitur: *Facta est autem quæstio ex Discipulis Ioannis cum Iudæis, de Purificatione. Et venerunt ad Ioannẽ & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat & omnes veniunt ad eum.* Nullus autem fuisset huic illorum æmulationi, & commotioni locus, nec vlla fuisset causa maioris ad Christum baptizantem confluxus hominum, si Christus, & eius Discipuli vsi fuissent baptismo Ioannis, & non alio longè perfectiori. Quia discipuli Ioannis gaudere potius, & exultare debuissent, eo quod Christus approbaret, ac administraret baptismum magistri eorum, & reliqua multitudo confluere magis debuisset ad Ioannem, quam ad Christum, si vtriusque baptismus fuisset idem, aut baptismus Christi non fuisset præstantior, quàm is, cuius author erat Ioannes, ad quem proinde cæteris paribus accurrerent omnes facilius. Multo verò illustrius apparet ex responsione Ioannis ad Discipulos suos, in baptismo Christi aliquid adfuisse sublimius, quod hominem Deum authorem, & administratorem eius deceret. Respondet enim: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de Cœlo: Illum oportet crescere, me autem minui: Qui de Cœlo venit, super omnes est. Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius.* Quæ quidem omnia non satis è re essent, si baptismo Christi, de quo erat expostulatio, seu admiratio Discipulorum Ioannis, non adfuisset virtus collatiua gratiæ desursum veniens, & propria eius, in cuius manu dederat omnia Pater, quique erat maior Ioanne, & exaltandus cum diminutione eius.

Art. 3. Suadetur præterea eadem institutio baptismi ante passionem coniectura, qua vtitur Augustinus epist. 136. Quia credibile nequaquam est, Christum dedisse Apostolis sacramentum Eucharistiæ nondum initiatis sacramento baptismi eosdemque factos esse sacerdotes cum facultate consecrandi corpus, & sanguinem suum, antequam fierent Christiani impresso sibi charactere baptismali. Constat autem Apostolos suscepisse eam consecrandi potestatem, vt definit Concilium Tridentinum in nocte cœnæ, ante passionem Christi, eademque nocte admissos fuisse ad communionem sacramentalem. Huc pertinet ex mente eiusdem Augustini epist. 108. illud Ioan. 13. 20. *Qui lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet.* Vbi supponitur Petrus iam Lotus, vtique per baptismum. Certè illud verbum magis præsefert iustificationem per hoc sacramentum, quod est propriè ablutiuum, quam per vllum aliud medium. Accedit huic sententiæ suffragari Augustinum ex professo locis modo indicatis, & fusius tractat. 5. 13. & 15. in Ioannem. Cyrillum lib. 2. in Ioann. cap. 57. & Nazianzenum orat. 20. sub finem, alioſque communiter interpretes ad locum indicatum Ioann. 3. suffragantur etiam eidem sententiæ D. Thomas quæst. 66. articulo 2. & quæstio. 73. art. 5. ad 4. & reliqui communiter Theologi ibidem, quorum aliqui inurunt oppositæ sententiæ censuras graues, de quibus tamen apud alios iudicium esto.

Art. 4. Porrò quo præcisè tempore die, aut hora, institutus fuerit baptismus, omnino non constat, Mag. distinct. 3. D. Thom. dicta quæst. 66. art. 2. alijque Theologi frequenter putant institutum fuisse eo ipso temporis momento, quo Christus Dominus baptizatus est à Ioanne in Iordane, dicentibus Augustino serm. 36. de temp. Ambros. lib. 2. in Luc. cap. vlt. Hieronym. in cap. 3. Matth. Beda lib. 1. in Luc. c. 10. Christum contactu suo aquas sanctificasse, fœcundasse ad regenerationem spiritualem, atque vim purgatiuam animarum eisdem contulisse. Ratio est, quia Christus Dominus vsu ipso sufficienter designauit materiam huius sacramenti, dum ipse baptizatus est in aqua. Forma verò designata itidem sufficienter est opere ipso, per expressionem trium personarum diuinarum. Dum filius baptizatur, Pater testimonium illi perhibet, & Spiritus sanctus allabitur super eum, in specie columbæ. Verum hæc ratio non concludit. Quia realis interuentio trium personarum multum differt à verbis exprimentibus easdem personas. Differunt enim tanquam res significata, & eius signum. Sacramentum autem perficitur verbis significantibus, & non rebus significatis, ac proinde institutum est, designatione verborum, & non apparitione, seu quasi apparitione personarum. Nec minus differt voluntas instituendi materiam à voluntate vtendi re, quæ futura erat materia sacramenti, vt liquet ex dictis quæstio. 9. circa voluntatem qua instituitur sacramentum. Iam Patres nuper memorati, hoc potius aliud intendere videntur, tunc indicatam, & quasi prænunciatam fuisse materiam & formam huius sacramenti, atque Baptismum Ioannis eo modo susceptum à Christo, fuisse velut arrham baptismi posteà pro nobis instituendi, tempore opportuno, qualis de facto est. Tempus istud opportunum videtur non fuisse illud, pro quo baptizatus est Christus Dominus. Quia tunc nondum habebat discipulos, per quos baptizaret, aut quos baptizaret; neque præmiserat prædicationem suam, sicut præcepit postea Apostolis, vt prædicarent, ac deinde baptizarent, dicens: *Euntes docete omnes gentes baptizantes.* Tempus itaque opportunum crediderim cum Suarez, & aliis fuisse paucos intra menses post prædictum Christi baptismum, quando præmissa iam prædicatione sua, adiunxit sibi Discipulos, vt sic coaleſceret cum fide Christi sacramentum simul baptismi, qui est sacramentum fidei, & tale nuncupatur à D. Thoma, & ab aliis communiter. Confirmatur, quia vsus baptismi Christi per Discipulos superius ponderatus, quem certè præiuit institutio, nec oportuit, vt præiret multo tempore, accidit paucos intra menses, postquam Christus baptizatus est, nempè antequam Ioannes Baptista coniiceretur in carcerem, vt apparet ex eodem loco superius ponderato, & verò Ioannes paucos post menses coniectus fuit in carcerem.

Ad

Ad 1. Baptismus, sicut est idem ante, & post Passionem Christi, ita semper habuit, & habet eandem vim aperiendi ianuam Regni Cœlorum, atque inducendi in gloriam; post Resurrectionem glorioſam Christi. Vnde differentia solum materialis est, quod protinus, vel paulò post, posset, aut possit transmittere ad gloriam, quatenus administratus post Resurrectionem,& gloriam Christi,vel paulo prius.

Ad 2. Non oportuit circumcisionem tolli, cum primum institutus est baptismus paucis existentibus conscíis eius rei; quod factum est ante Passionem Christi; sed cum Baptismus cœpit publicè & palam prædicari simul cum Euangelio, quod factum est post Passionem.

Ad 3. Licet, quæ continentur in Decalogo, sint de iure naturæ, lex nihilominus de iisdem lata est à Deo per Moysem. Similiter ergo potuit Christus Dominus ferre legem de susceptione baptismi post passionem suam, tametsi institutio baptismi, quæ præiuit ante Passionem, contineret in se legem obligantem ex natura rei ad vsum, & susceptionem eiusdem baptismi. De continentia verò ipsa talis legis in institutione, dicetur infra absolutè in quæstio. 50.

Ad 4.Passio Christi fuit causa meritoria institutionis Baptismi, & aliorum sacramentorum, merita autem Christi potuerunt inducere existentiam præmiorum pro tempore antecedenti ad existentiam suam physicam, vt dictum est quæstio.41. de Incarnat. ad 1. Quod verò fluxus aquæ ex latere Christi præfiguraverit specialiter istud sacramentum, nihil probat circa prioritatem, aut posterioritatem institutionis eius. Abundè enim sufficit, quòd ea præfiguratio antecesserit publicam, omnibusque communem prædicationem & vsum eiusdem sacramenti. Tertulliano denique, & Chrysostomo præponderant longo excessu Sancti PP. relati superius pro nostra sententia multo verò magis textus Euangelicus vsque adeò ad illam propensus, vt superius visum est. Fundamento Tertulliani satisfit notatione modò præmissa de efficacia passionis, & meritorum Christi pro tempore antecedenti. Quod addit Chrysostomus de Spiritu nondum dato, ob Iesum nondum glorificatum, nihil concludit. Quia ibi sermo est de sola missione, & datione visibili Spiritus sancti,quæ facta est in die Pentecostes. Nec magis ad rem facit,quod dicit Apostolus, quoscunque baptizatos in Christo Iesu, in morte ipsius baptizatos esse. Id enim perinde est, atque vel baptizatos configurari morti Christi, quatenus consepeliuntur eidem, vt dicit idem Apostolus, vel ex merito mortis Christi obtinere effectum baptismi. Quorum neutrum quidquam confert ad rem præsentem,vt patet ex dictis.

Ad 5. Christus Dominus non dicit in eo loco se tunc primum designare, ac instituere eam formam baptismi. Vnde potuit priùs etiam esse in vsu; ita vt tunc solum præciperetur eiusdem formæ applicatio ad omnes gentes, aliqui tamen putant, propter illud testimonium, aliam formam institutam fuisse pro tempore antecedenti passionem. Quod quidem est falsum. Dicendum tamen potius esset, quam institutionem baptismi non fuisse anteriorem Passione. Verum de hoc redibit sermo quæst.40.

***

QVÆSTIO XXXIX.

Vtrum aqua elementaris sit materia remota baptismi?

VIdetur non esse. 1. Quia Matth.3. 11. dicitur: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto,& igne.* Ergo ignis potius, quam aqua dicenda est materia huius sacramenti. Confirmatur quia à Dionysio, & Damasceno locis indicatis q. præcedenti in 2. arg. tribuitur huic sacramẽto vis illuminatiua,quæ est propria ignis.

2. In multis scripturæ locis accipitur aqua metaphoricè pro gratia,vt Ezech.36. 25. *Effundam super vos aquam mundam, & Ioannis* 4. 14. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei non sitiet in æternum, sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*, vbi ter repetitur significatio hæc metaphorica aquæ: simili igitur modo accipi metaphoricè, & potest, & debet eadem aqua;dum agitur de baptismo,nec oppositum dici potest nisi voluntariè, & absque fundamento.

3. Quidquid habet vim abstergendi sordes corporis est æquè idoneum ad symbolicam significationem gratiæ mundantis à peccatis, & consequenter est materia æquè idonea huius sacramenti, vtpotè purè mundatiui, ac purgatiui animæ, vt dictum est supra. Sunt autem plura alia præter aquam elementarem, quæ habent vim mundandi Corpus, vt vinum, aquæ artificiales, & similia. Ergo aqua elementaris non est materia vnica, & præcisè necessaria huius sacramenti.

4. Virtutem mundandi animam à peccatis non habet proximè,ac immediatè infusio gratiæ, sed gratia ipsa, ideóque gratia, & non infusio gratiæ est res huius sacramenti, vt communiter dicitur, & verè. Aqua autem correspondet gratiæ,& infusioni gratiæ, ablutio corporis per aquam, ac proinde aqua sola significat symbolicè gratiam, & ablutio solam infusionem eiusdem gratiæ. Aqua igitur est materia proxima huius sacramenti, & non ablutio. Patet consequentia, quia materia proxima sacramenti est id solum,quod significat symbolicè rem sacramenti, eique directè, ac formaliter correspondet, & non quod solùm significat directè, ac immediatè aliquid præambulum ad rem sacramenti.

5. Aqua congelata, luttulenta, rosacea, lixiuium, & similia sunt vera aqua, & nihilominus non sunt materia sufficiens huius sacramenti. E conuerso aqua fluuiorum,& fontiũ, maximè verò aqua maris habet plurimum de admixtione terrestri,vt dicit Philos. l.2. Meteor. cap.3. & nihilominus est materia sufficiens huius sacramenti.Eandem materiam significauit aqua fluens de latere Christi in Cruce, quam constat non fuisse aquam puram elementarem, cum in corpore mixto, quale erat corpus Christi,non dentur elementa in actu. Præterea pro baptismo solemniter celebrando solet aquæ immiscerì Chrisma, cuius mixtio extrahit aquam à proprietate, & puritate aquæ elementaris. Ergo aqua elementaris,non est materia, aut sufficiens,aut necessaria huius sacramenti.

Art. 1. Respondetur. Aquam veram, & naturalem esse materiam necessariam sacramenti baptismi; constat ex Florentino in decreto Eugenij, & ex Tridentino sessione. 7. can. 2. expressè id definientibus. Idem apertè colligitur ex Ioannis,2.5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto non potest introire in Regnum Dei.*Ex Actor.8.36.*Ecce aqua,quis prohibet me baptizari?* & infra vers.38. *Descenderunt vterque in aquam Philippus,& Eunuchus,& baptizauit eum.* & ex cap.10. 4. *Nunquid aquam quis prohibere potest, vt*

non baptizentur hi? ex verbis denique Pauli ad Ephes. 5.26. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Idem etiam præsefert verbum ipsum, & nomen baptizandi, & baptismi, ideſt abluendi & ablutionis. Quia ablutio communiter peragitur aqua, eiusque vsus intelligitur determinatè voce ablutionis, & abluendi absolutè prolata, aliæque ablutiones, seu delibutiones corporis per alios liquores efferuntur communiter, ac naturaliter cum addito, vt abluere vino, abluere ad nitorem, ad sanitatem, & similia. Aqua igitur vera, & naturalis, (quæ, & elementaris communiter dicitur,) est materia determinata huius sacramenti.

Art. 2. Et quidem est materia valde conueniens. Quia aqua est in primis, & præ cæteris necessaria, & fœcundatiua cæterorum, quæ requiruntur ad generationem maximè viuentium, ideóque dicitur à nonnullis 1. Phys. rerum omnium principium. Deinde ratione suæ humiditatis, est maximè idonea ad lauandum, ac extergendum; sicut ratione suæ frigiditatis, est idonea ad refrigerandum nimium corporis calorem. Demum ratione suæ diaphaneitatis est maximè susceptiua luminis. Est igitur maximè idonea ad significandum gratiam baptismalem, per quam remittuntur omnia peccata, vt dictum est supra, ideóque mundatur anima ab omnibus suis maculis, & quia præcipuè tollit peccatum originale, ex quo prouenit fomes peccati, & concupiscentiæ adurens animam, hunc etiam fomitem præcipuè mitigat, ac minuit; ac demum illuminat animam, quatenus baptismus est sacramentum fidei, quæ est lumen animæ. Præterea quia sacramentum baptismi est præ cæteris necessarium, vt infra dicetur, oportuit materiam eius esse maximè obuiam, & facillimè parabilem, atque aqua est eiusmodi materia.

Art. 3. Quia verò aqua, nisi applicetur corpori per actionem ablutiuam, non potest iliud mundare, solamque proinde aptitudinem lauandi, ac extergendi habet ex se præcisè, quod verò actu lauet, ac extergat, prouenit ei proximè ex actione ablutiua; concluditur aquam secundum se esse materiam remotam huius sacramenti, atque materiam proximam esse actionem ablutiuam. Quia sacramentum baptismi non confert animæ solum, vt mundari possit à peccatis, sed actualiter eam mundat, remittendo actualiter peccata. Vnde effectus baptismi non tam significatur per id, quod potest mundare corpus, quale est aqua, sed per id potius, quod actualiter illud mundat, quod est actio ablutiua. Igitur aqua est materia remota huius sacramenti; Actio verò ablutiua, & applicatiua aquæ ad corpus, est materia proxima, qua immediatè constituitur sacramentum. Accedit baptismum esse vnum ex iis sacramentis, quæ consistunt in vsu, vt communiter dicitur, quatenus non permanent, sicut permanet sacramentum Eucharistiæ, post quam perfecta sunt. Sacramenta autem eiusmodi quæ consistunt in vsu, vsu ipso, tanquam materia proxima, intrinsecè constituuntur: Quod tamen non tollit, quin materia etiam, cuius est vsus, constituat itidem intrinsecè idem sacramentum, vt liquet ex dictis in communi quæst. 3. Quapropter aqua dicitur materia remota baptismi, non quia non constituit intrinsecè, ac essentialiter baptismum, tanquam pars substantialis ipsius, sed quia secundum se præcisè solum, habet aptitudinem, vt sit talis pars, vtque taliter constituat; atque per actionem, deinde, & vsum ministri baptizantis, seu per actionem ablutiuam vltimo determinatur, vt id actualiter præstet.

Art. 4. Ablutio de qua dictum est esse materiam proximam, duo includit in suo conceptu, actionem ministri abluentis, & passionem, seu quasi passionem baptizati, seu abluti. Quæritur vtra earum ad conceptum & constitutionem sacramenti formaliter pertineat. Scotus sola actione, Soto sola passione, Ricardus, & alij magis communiter vtraque constituunt. Atque hæc tertia sententia videtur omnino tenenda cum Suarez, & aliis in præsenti. Et quidem actionem ablutiuam provt exercitam à baptizante, pertinere ad constitutionem intrinsecam sacramenti, constat in primis ex dictis supra in communi quæst. 6 art. maximè 5. circa eiusmodi actiones. Constat deinde, quia secluſa actione ablutiua ministri, non verificatur vt patet forma baptismi: Ego te baptizo. Quod autem requiritur ad verificationem formæ, requiritur vtique, vt subsistat sacramentum, & sic requiratur immediatè ratione sui, & non tantum ratione alterius, quo solum pacto requiri potest actio ablutiua Ministri, cum cætera omnia existere possint absque ipsa; eo ipso pertinet ad constitutionem intrinsecam sacramenti, vti efficaciter comprobatum est quæst. illa 6. Non minus manifestum est passionem, seu quasi passionem, atque ablutionem passiuam esse partem intrinsecam huius sacramenti. Quia secluſa hac passione, seu ablutione passiua non verificatur hominem ablui, aut ablutum esse. Quod autem ratione sui pertinet ad hoc verificandum, eo ipso pertinet ad constitutionem intrinsecam sacramenti consistentis essentialiter in ipso ablui, seu ablutum esse. Verum passio, seu ablutio passiua, specialiter constitutiua baptismi non est modus de prædicamento passionis, vt notat, ac probat Suarez, sed consistit in applicatione, & contactu successiuo aquæ, respectu corporis baptizati. Aqua enim dicitur lauare corpus ratione solius eius applicationis, & contactus successiui ad corpus, & non ratione alicuius alterius passionis prædicamentalis. Sola igitur eiusmodi applicatio, seu adhæsio, & contactus aquæ, quod ad hoc punctum attinet, est pars intrinsecè constitutiua baptismi. Vnde est illud August. tractat. 80. In Ioannem. Quæ est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat.

Art. 5. Applicatio ista aquæ ad corpus, seu mutuus vtriusque contactus dupliciter fieri potest, nempe per immersionem corporis in aquam vel per aspersionem aquæ supra corpus. Rursus vtralibet ex his potest esse, vel simplex vel multiplex, vel secundum totũ corpus, vel secundum partem eius, eamque, vel magnam, vel paruam principalem, vel non principalem. Circa quæ certum primo est: omninò requiri immersionem, vel aspersionem; ita vt vel corpus moueatur in aqua, seu simul mota, seu manente immota, vel aqua moueatur circa corpus tangendo ipsum successiuè, siue corpus simul moueatur, siue maneat immotũ. Quia aqua manens immota circa corpus itidem itumotũ, non dicitur lauare corpus, nec verè lauare potest. Qua de causa vas plenum aqua, non ex hoc præcisè dicitur lauari. Nec enim fieri potest, vt aqua lauet, & abstergat sordes corporis, quin eas deferat secum motu suo, vel easdem sibi hærentes non retineat, recedendo inde per motum suum, parte corporis maculata, seu sordida. Certum deinde est, nec immersionem determinatè requiri, nec aspersionem, sed vtramlibet sufficere. Quia vtralibet est æquè sufficiens ad ablutionem, vt patet, atque quod sufficit, ad ablutionem, sufficit eatenus ad conceptum baptismi, eadem ratione sufficit ad conceptum essentialem, & ad valorem absolutum huius sacramenti, non minus simplex, seu vnica tantùm, vel aspersio, vel immersio. Quia vtrouis modo verificatur corpus ablui, & esse ablutum absolutè. Certum præterea est, si trina immersio, aut aspersio ita peragatur vt ad singulas eiusmodi actiones successiuè enuncientur singula nomina personarum diuinarum, nec prius absoluatur forma verborum quam exhibeatur tertia actio ablutiua: non fore

validum

validum baptismum deficiente aliqua ex prædictis tribus actionibus ablutiuis ; idque non directè ob defectum materiæ proximæ sufficientis ex se, sed indirectè ex defectu formæ cuius vltima pars supponitur totaliter omitti in casu posito. Fuit porrò mos antiquus satis frequens, ministrandi baptismum per trinam immersionem, ad maiorem expressionem Trinitatis personarum diuinarum, tum ob memoriam tridui, quo Christus mansit in sepulchro, pronunciando successiuè, & cum aliquo interuallo nomina personarum, singula adiungendo singulis immersionibus. Hinc effectum est vt obseruat Suarez cum Diuo Thoma, & aliis, non solum grauiter olim punitos fuisse omittentes trinam immersionem, quæ hoc etiam tempore communiter, & laudabiliter obseruatur, sed etiam in aliquibus magnæ auctoritatis testimoniis indicari baptismum absque trina immersione fuisse nullum. Quia videlicet eo ipso supponebatur defuisse partem formæ; vel etiam, quia id fiebat animo introducendo hæresis contradicentis mysterio Trinitatis. Certùm denique est non esse necessarium ad valorem baptismi, vt abluatur totum corpus secundum omnes, & singulas suas partes, sed sufficere, quod abluatur secundum partem aliquam, saltem si ea sit magna, aut præcipua. Hoc enim sufficit ex communi modo loquendi, vt quis absolutè dicatur ablutus; idemque docet communis Ecclesiæ vsus, atque traditio.

Art. 5. Quota verò pars corporis abluenda necessariò sit, vt baptismus sit validus, non est facilè definire sub conceptu metaphysico, seu quasi metaphysico. Quod ad praxim attinet tria obseruanda sunt. Primum est caput esse præcipuam partem corporis humani, in qua vigent omnes sensus, adeóque modum tutissimum, pro valore baptismi esse, per ablutionem capitis, quando non potest ablui totum corpus totaliter, vel non expedit, vt ita abluatur. Quia ab ea potissimùm parte homo absolutè denominatur ablutus. Alterum est, certum quoque moraliter esse, valere baptismum, si aqua contingat magnam aliquam aliam partem corporis, vt in pectore, aut scapulis. Quia hoc etiam sufficit ex communi modo loquendi, vt quis absolutè denominetur, & dicatur ablutus. Tertium est, dubium esse valorem baptismi, si abluatur pars admodum exigua corporis, imò etiam si non sit fortè exigua, sed sit absolutè parua, simulque ignobilis, vt si adhibeatur aqua ad extremos digitos manus, aut ad pedem tantùm. Vnde non licet perficere baptismum hoc postremo modo, nisi in casu extremo necessitatis, pro quo licet exhaurire totam spem boni exitus, qualiscunque demum ea sit. Eadem ratione oportet iterum baptizare, data opportunitate, eum, qui susceptit baptismum ita dubium, adhibendo postea materiam proximam, certo sufficientem modo dicto.

Art. 6. Solet hic præterea, quæri an sufficiat ad valorem baptismi immersio absque emersione, idest actio suffocatiuus. Dicendum autem potius est sufficere; Quæ est communis authorum sententia. Quia quando post immersionem sequitur re ipsa emersio, sacramentum existit adæquatè quoad suam essentiam, ante quam ponatur emersio à parte rei; quandoquidem verificatur ablutio, & corpus verè est ablutum, antequam emergat. Essentia autem baptismi tunc incipit, cum primum datur conceptus essentialis veræ ablutionis, nisi obstet dilatio pronunciationis totius formæ. Qua etiam de causa, cum adhibetur triplex immersio iuxta solemnem Ecclesiæ ritum, sola prior immersio pertinet ad conceptum essentialem sacramenti, atque is ex tunc verè adest, si tunc simul adsit prolatio totius formæ, & reliquæ duæ immersiones sunt partes solum integrales sacramenti, sicut dicetur infra in simili quæstio. 60. circa formam Eucharistiæ. Itaque quod corpus iam verè ablutum emergat deinde, vel non emergat, sed suffocetur, materialiter se habet ad conceptum essentialem baptismi; & qui ita suffocatur, sicut moritur, tam verè ablutus, ita moritur iam verè baptizatus, si nihil desit aliud, atque emersio, quando re ipsa subsequitur ad immersionem, solum integraliter complet substantiam huius sacramenti. Per hæc igitur patet aquam elementarem, seu naturalem esse materiam remotam huius sacramenti, proximam verò esse ablutionem, & quo sensu, & quatenus vtrumque verificetur.

Ad 1. Locus ille Matth. ansam præbuit hæresi Iacobitarum dicentium materiam baptismi esse ignem, ideóque candenti ferro inurentium characterem, Crucis frontibus baptizatorum. Sed id fecere perperam, quia ille locus congruè accipitur in sensu literali de apparitione Spiritus sancti super Discipulos in linguis igneis, de qua Actor. 2. Quæ est interpretatio Hieronymi, & aliorum plurium. Quod si idem locus intelligatur de baptismo, vt intelligi probabiliter potest, ignis accipiendus est metaphoricè, vt mox dicetur pro ardore charitatis, quam excitat Spiritus sanctus datus in baptismo per gratiam, aliisque modis explicari & applicari potest vox illa ignis, vt videre est apud modernos interpretes ibi. Iam illuminatio attributa baptismo, non ea est, quæ igni conuenit, sed magis, qualis conuenit aquæ. Quia illuminatio conuenit igni actiuè, aquæ verò passiuè, quatenus ignis est maximè illuminatiuus, seu actiuus illuminationis; aqua verò est maximè illuminabilis, seu receptiua illuminationis. Baptizatus autem non tam efficitur illuminans, quam illuminatus passiuè per fidem, quam accipit, & cui incorporatur quodammodo vi baptismi.

Ad 2. Omnes voces sunt ex se capaces significationis, tum propriæ, tum metaphoricæ. Vtri verò subsint determinatè in vnaquaque propositione, deprehenditur ex contextu. Sicut autem ex contextu locorum obiectionis apparet clarè, ibi subesse sensum metaphoricum, ita apparet clarissimè ex contextu testimoniorum, quæ producta sunt art. 1. ad quæst. aquam sumi in sensu proprio, & non metaphorico respectu baptismi; atque ex iisdem testimoniis similiter colligitur, ignem, de quo nuper apud Matth. supponere, metaphoricè siquidem locus ille accipiatur de baptismo. Nempe, quæ sunt minus clara trahenda sunt ad eum sensum, quem compatiuntur & exigunt determinatè quæ sunt alibi clarissima qualia sunt, quæ adducta sunt pro aqua propriè tali in baptismo.

Ad 3. Ostensum iam est supra articulo 1. ad quæstionem, aquam esse materiam præ cæteris liquoribus idoneam, tum pro significatione symbolica effectuum baptismi, tum pro necessitate huius sacramenti.

Ad 4. Sicut gratia non emundat animam à peccatis secundum se præcisè considerata, seu in abstracto, sed provt vnita, & in concreto; ita aqua non mundat corpus nisi vt ea applicata per ablutionem; rectè igitur dictum est, aquam secundum se esse materiam remotam baptismi, & quod ipsum proximè, & actualiter constituat, haberi vi ablutionis actiuè simul, & passiuè sumptæ, quæ proinde dicitur & est materia proxima, sensu supra explicato, atque hoc modo tota ea correspondentia optimè saluatur.

Ad 5. Circa qualitatem, & conditiones aquæ sufficientis, & necessariæ ad baptismum, vix quidquam necesse est superaddere vltra ea, quæ hic præmissa sunt, & quæ dicta sunt supra in communi quæst. 5.

circa mutationem, & variabilitatem materiæ requisitæ ad vnumquodque sacramentum. Quia ex iis, quæ hic præmissa sunt, constat ad baptismum requiri ex institutione Christi aquam simpliciter talem iuxta communem sensum eius vocis, & iuxta vsum itidem communem rei significatæ pro opere ablutionis, adeóque requiri, & sufficere aquam naturalem, seu elementarem, fluminum, fontium, & maris, nec non collectam ex pluuia; non vero sufficere aquas artificiales, eductam per sublimationem ex rosis, vel aliis quibuscunque corporibus, aut etiam aquam naturalem congelatam, dum manet congelata, ac proinde inidonea ad abluendum. Constat similiter ex dictis in quæst. illa 5. materiam ex se idoneam ad aliquod sacramentum non reddi ineptam ex qualibet admixtione alterius materiæ, sed solum quando prævalet materia, quæ admiscetur, vel non prævalet quæ secundum se est idonea ad sacramentum. Vnde quia aquæ ordinariæ fluminum, fontium, maris, & pluuiatili parum inest de materia terrestri, aut alia extranea materia, atque prævalet manifestè ratio aquæ, procul dubio omnis eiusmodi aqua est sufficiens ad validum baptismum. Similiter est sufficiens aqua, cui admiscetur parum olei, aut vini, aut aliorum huiusmodi; nec non ea, quæ licet patiatur aliquam alterationem, vt accidit in aquis sulphureorum balneorum, & in lixiuio, retinet nihilominus substantiam aquæ, & est absolutè idonea ad abluendum. Quod si mixtio vel alteratio sit vsque adeò magna, vt prævaleat absolutè materia extranea, aut corrumpatur substantia aquæ propriè dictæ, non poterit inde validè confici baptismus. Consequenter valor baptismi erit dubius, si adhibeatur materia, circa quam de alterutro eorum prudenter dubitabitur; idque plus, aut minus iuxta qualitatem posteriotis huius dubij. Qua propter non licet perficere baptismum cum tali materia, & siquidem perficiatur, est iterandus sub conditione. Atque per hæc patet ad obiecta. Quod ibi dicitur de aqua, quæ fluxit ex latere Christi, communiter reputatur falsum, & meritò. Quia miraculosè fluxit aqua pura, & propriè talis, ad ostendendam, aduersus Manichæos veritatem corporis Christi, verè compositi ex quatuor elementis. Deinde vt fuisset humor phlegmaticus, potuisset nihilominus sufficere ad præfigurationem baptismi, constantis determinatè ex vera aqua naturali. Quia inter figuram, & figuratum, non requiritur omnimoda conuenientia.

QVÆSTIO XL.

Vtrum forma consueta baptismi: Ego te baptizo, &c. sit sufficiens, determinatè necessaria, & conueniens?

VIdetur non esse. 1. Quia non est sufficiens ea forma verborum, quæ non exprimit cæteta omnia requisita ad valorem sacramenti, forma autem ordinaria baptismi, non exprimit intentionem baptizantis, nec consensum, & dispositionem baptizati, nec determinationem indiuidualem personæ baptizandæ sine quibus tamen sacramentum euadit nullum. Ergo prædicta forma est insufficiens.

2. Christus est, à quo potius baptizatur, quicumque verè baptizatur, quam à ministro Christi, iuxta illud Ioan. 1. 33. *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem, hic est qui baptizat.* Ergo nó verè dicitur, & legitimè à ministro: *Ego te baptizo.* Forma autẽ, quæ non verificatur, nec est legitima, non est sufficiens.

3. Valet baptismus datus in nomine Christi tantum, vt apparet ex act. 23. 10. 11. & 19. vbi dicuntur baptizati ab Apostolis, & viri & fœminæ in nomine Christi. Nicolaus etiam Papa cap. *quodam Iudæo* de consecrat. distinct. 4. declarat baptismum datum in nomine Trinitatis, vel in nomine Christi, fuisse validum. Idem docet Ambrosius, quem in hac re secutus est Nicolaus, redditque rationem lib. de Spiritu sancto cap. 3. Quia videlicet in nomine Christi tota Trinitas, aliquo modo continetur. *Qui benedicitur*, ait, *in Christo in Patre, & Spiritu sancto benedicitur. Quia vnum est nomen, vna potestas.* Et iterum infrà: *Qui Christum nominat, & dicit filium, qui vnctus est, & Patrem à quo vnctus est, & Spiritum sanctum, quo vnctus est.* Similiter Bed. in cap. 10. act. circa illa verba: *Iussit illis baptizari in nomine Domini Iesu* approbat ex doctrina Ambrosij eandem formam, dummodo expresso nomine Iesu Christi retineatur interius vera fides trium personarum. Eidem sententiæ subscribunt Bernardus epist. 340. Hugo de S. Victore lib. 2. de sacram part. 6. cap. 2. Mag. in 4. dist. 3. Adrian. quæst. 2. de baptism. Caietanus in hac quæst. 66. art. 5. cum Gloss. in dict. cap. *quodam Iudæo*, & cap. *multi sunt de* consecrat. dist. 4. & cap. *si quis puerum* extra de bapt. Ergo non est præcisè necessarium dicere *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

4. Christus Dominus simul eodemque modo iussit Apostolis, vt docerent, & baptizarent. Non autem necesse fuit, vt docerent, præmonito, *Ego te doceo.* Ergo nec necesse fuit, & consequenter nec modo necesse est baptizare dicendo, *Ego te baptizo.* Immò ineptit planè, qui verbis ita exprimit, quod opere ipso exhibet palam, ac sensibiliter. Ergò hæc forma non est conueniens.

5. Nomina personarum diuinarum sunt plura, vt apparet ex quæst. 39. de Deo art. 5. & ad 3. Ergo non conuenienter dicitur *in nomine*, sed deberet dici *in nominibus.*

6. Stultum est dirigere sermonem ad surdum, aut non intelligentem, iuxta illud Eccles. 32. 6. *Vbi non est auditus, non effundas sermonem.* Ergo, dum baptizatur surdus, aut puer, non dicitur conuenienter; Ego te baptizo.

Art. 1. Respondetur: Materia, & forma sacramentorum habent determinationem ex institutione Christi; Christus autem instituit formam consuetam Ecclesiæ, dicens Matth. vlt *Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Forma igitur sufficiens, & necessaria huius sacramenti, ac proinde, & omninò conueniens, est hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti.* Sufficit autem eo ipso, quod ad valorem sacramenti attinet, quælibet alia forma verborũ perfectè æquiualens formæ prædictæ, vt liquet ex dictis supra in communi quæst. 5.

Art. 2. Sufficientiam huiusmodi æquiualentiæ tradit determinatè de forma, qua vtitur Ecclesia Græca, Concilium Florentinum in decreto Eugenij. §. *materia huius sacramenti*, vbi sic definit. *Forma est, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: Non tamen negamus quin, & per illa verba baptizetur N. seruus Christi in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti:* vel *baptizatur manibus meis N. in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, verum baptisma perficiatur.* Eadem autem est ratio de qualibet alia forma similiter æquiualente, vt si dicatur (quod nonnulli putant, sed est incertum sufficere) *in nomine genitoris, geniti, & spirati* seu *generãtis, geniti, spirantis, & spirati*, vel loco verbi baptizo substituatur, lauo, intingo, &c. Certè ratio quam suæ definitioni adiungit Concilium, æquè viget pro quauis eiusmodi æquiualentia, subiungit enim immediatè. *Quoniam cum principalis causa, ex quo baptismus virtutẽ habet, sit sancta Trinitas, instrumen*

instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius sacramentum; si exprimatur actus, qui per ipsum ministrum exercetur cum sanctæ Trinitatis inuocatione perficitur sacramentum.

Art. 3. Ex quibus præterea apparet ratio conuenientiæ huius formæ, quatenùs per posteriorem eius partem exprimitur causa principalis Baptismi, & effectus baptismalis, quæ est Deus. Exprimitur verò modo conuenientissimo respectu hominis initiandi in fide, & inducendi in gremium Ecclesiæ, dum manifestatur vnitas Dei, & diuinæ authoritatis, potentiæ, ac virtutis, per particulam *in nomine*, simúlque Trinitas personarum cum proprietatibus ipsarum, per particulas, *Patris, & Filij, & Spiritus sancti*. Quod videlicet est mysterium nostræ fidei, præcipuum, & maximè arduum, atque cæterorum fundamentum mysteriorum omnium, sicut Baptismus est fundamentum cæterorum sacramentorum. Similiter exprimitur causa instrumentalis, qui est minister, per priorem partem. Ego te baptizo, seu baptizo te, vel iuxta Græcos baptizetur, N. seu baptizatur manibus meis. N. Exprimitur verò tanquam purus minister, dum exprimitur tanquam operans in nomine alterius, eiúsque Dei, supremi sui, & omnium Domini. Patet igitur prædictam formam esse conuenientissimam, & non solùm sufficientem vtcunque, ac necessariam.

Ad 1. Sufficienter subintelligitur intentio ministri, & consensus, dispositio, ac indiuiduatio baptizati, dum vterque ostenditur sponte conferens, & suscipiens Baptismum, atque natura ipsius rei, quæ peragitur, ac exprimitur peragi, exigit de se eos actus internos. Materia etiam satis significatur, dum significatur actus baptizandi, seu lauandi. Omnia igitur manifestantur quantum sat est.

Ad 2. Ex notatione nuper præmissa, patet clarè ministrum facere expressionem sui, tanquam causæ purè ministerialis, atque causalitatem principalem attribui Deo. Quod, quoad vtramque partem, est valdè conueniens. Non autem tribuitur seorsim Christo Domino causalitas principalis. Quia Christus non baptizat sine Patre, & Spiritu sancto, totáque eius authoritas, & virtus ad institutionem sacramentorum, & ad impertiendos eorum effectus est indiuisa à virtute, & authoritate Patris, & Spiritus sancti. In forma Græcorum non exprimitur minister, sed subintelligitur in actu exercito, dum dicitur baptizetur, vel baptizatur manibus meis talis seruus Christi. Quod creditur inductum ad præcauendum magis schisma reprehensum ab Apostolo 1. Corinth. 1. 12. *Ego sum Pauli, ego verò Apollo.* Sed neque in forma Latina particula *ego*, est de substantia sacramenti, quia subintelligitur in verbo baptizo, solúmque ponitur ad exprimendam magis intentionem ministri, atque seriam animi explicationem.

Art. 1. Ad 3. D. Thomas in hac q. 66. art. 6. & alij plures Theologi permoti illis auctoritatibus ex Act. Apost. credunt, Apostolos in primitiua Ecclesia ex speciali reuelatione, ac dispensatione Dei baptizasse in nomine Christi tantùm. Verùm id ex illis locis non videtur efficaciter colligi. Quia ibi non dicitur Apostolus baptizasse in nomine Christi tantùm, seu tantum in nomine Domini Iesu. Quare dici potest narrari de Apostolis, quod baptizauerint in nomine Christi, vel quia baptizabant baptismo instituto à Christo Domino, & qui vigeret eius ex meritis, & per quem baptizati aggregabantur Christo specialiter, tanquam capiti, & authori religionis, quam profitebantur, vel potiùs, quia in forma expressiua seorsim trium personarum addebatur, Patris, & Filij Iesu Christi, vt hoc nomen, quod tunc plerisque, & Iudæis & Gentilibus probrosum videbatur, redderetur illustrius, & efficacius commendaretur fidelibus. Suadetur deindè positiuè Apostolos vsos fuisse in Baptismo expressione trium personarum. Quia act. 19. dicitur Paulum inuenisse quosdam, qui dicebant se esse baptizatos, eósque interrogasse: *Si Spiritum sanctum accepistis credentes*: illisque respondentibus: *sed neque si Spiritus sanctus est audiuimus*; iterum interrogasse Paulum: *In quo ergo baptizati estis?* quæ interrogatio aperte supponit nonpotuisse illos ritè baptizari, quin audiret nomen Spiritus Sancti, vti omninò potuissent, si potuisset Baptismus dari in nomine Christi tantum, non etiam expressis simul Patre, & Spiritu sancto. Vnde Apost. iussit eos homines iterùm baptizari; ita videlicet vt in Baptismo audirent nomen Spiritus sancti, simul cum Patre, & Filio. Quo quidem pacto retinetur, magis propriè vt sonat, sententia Apostoli ad Ephesios 4. 5. *vna fides, vnum baptisma*, quam dicendo Apostolos adhibuisse ex dispensatione, aliam formam quam iam adhibeat Ecclesia, adeóque duos esse baptismos substantialiter inter se diuersos, alium pro tempore Apostolorum, alium pro tempore præsenti.

Art. 2. Verum vt propter auctoritatem D. Thomæ, aliquorúmque Theologorum probabile sit, vti reipsa, Apostolos ex speciali dispensatione baptizasse in nomine Christi tantùm, probabile tamen nequaquam est eam dispensationem, seu qualemcumque dispensationem diuinam postea perseuerasse, aut Baptismum validum iam esse posse, absque expressione trium personarum diuinarum. Quod præter testimonium & institutionem Christi superius productam ex Matth. vlt. probatur concludenter definitione Zachariæ Papæ definientis can. *in synodo* de consecrat. dist. 4. *Si Lotus in fonte baptismatis fuerit, sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, fuerit baptizatus.* Similiter Pelagius Papa can. *Si reuera*, & can. *Multi sunt* eadem dist. definit de plano Baptismum datum in nomine Christi, vel in nomine Domini tantùm, esse nullum. Quibus sanè tam claris Pontificum definitionibus, simul cum textu Euangelico supra memorato, perperam insidiantur per voluntarias interpretationes Adrianus, & Caietanus, vti demonstrat inter alios Valentia in præsenti.

Art. 3. Ad authoritatem Nicolai adductam in obiectione communiter respondetur Nicolaum in eo loco directè determinasse auctoritate Pontificia Baptismum, quamuis datum à Iudæo retinente professionem Iudaïcam, fuisse validum, de quo videlicet solo consultus à Bulgaris fuerat; deindè verò superaddidisse, vt priuatum Doctorem, ex authoritate Ambrosij, qua vtitur, valere Baptismum datum in nomine Christi tantùm. Vndè ea authoritas non tanti habenda eatenùs est. Huius generis autem sunt plura exempla sine nota, & Conciliorum, & Pontificum definientium id tantùm, de quo præcipuè, ac directè quærebatur, non verò alia de quibus obiter incidit sermo. Ambrosium interpretatur benignè D. Thom. quasi solùm intenderit reddere rationem, ob quam Apostoli congruenter vti potuerint solo Christi nomine, idémque dici forte posset ad reliqua testimonia obiectionis. Sed vtcumque intelligantur illi Sancti PP. atque Theologi illis annumerati, retinenda firmiter est, tanquam omninò certa, propter auctoritates Euangelij, Florentini, & Pontificum pro nobis adductas, necessitas expressionis formalis, & non tantum æquiualentis, aut virtualis trium personarum.

Ad 4. Qui docet, illis ipsis verbis, quibus docet; manifestat satis, se docere, & quid doceat; non autem similiter manifestat, quid principaliter faciat, qui facit aliquid, quod propter multa indifferenter fieri potest. Huiusmodi autem est ablutio hominis in

aqua. Potest enim mergi in aquam ; propter diuersos fines. Conuenienter igitur adduntur actioni verba: *Ego te baptizo*, quibus ostenditur finem, & effectum determinatum eius actionis, esse ablutionem, & mundationem hominis. Quod manifestare oportet,& non manifestaretur seclusis verbis.

Ad 5. Admittit Caietanus ad dictum art.5. aliique nonnulli valere Baptismum datum *in nomine Patris,& Filij, & Spiritus sancti*. Sed melius', ac tutius negatur cum D. Thoma ibidem ad 6. cúmque aliis communiter: tum quia in Euangelio determinatè dicitur *in nomine*: tum quia licet nomina personalia sint plura, illis tamen non significatur authoritas, & virtus Diuina, quæ operatur in sacramento, vt constat ex q 40. de Deo. Vna namque est authoritas, & virtus, totáque perfectio trium personarum, atque ad eam significandam ponitur in forma 70 *in nomine*.

Ad 6. Forma Baptismi non dicitur Concionatorie, aut doctrinaliter tantùm, aut purè deprecatiuè, sed est sermo operatorius, & inductiuus effectus,quem significat per veram causalitatem, vt dictum est suprà, in communi. Quapropter rectè diriguntur, etiam ad surdum, & non intelligentem, quia nihilominùs est inducendus in illis effectus significatus, & non potest induci, nisi significetur per verba.

QVÆSTIO XLI.

Vtrùm detur triplex Baptismus, fluminis, flaminis, & sanguinis?

VIdetur non dari. 1. Quia ad Ephes. 4. 5. dicitur *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus.* Non igitur triplex baptisma, sicut non triplex fides, sed vna tantùm, & vnus Deus.

2. Damascenus lib. 4. fid. Orthod. cap. 10. ponit multo plura baptismata, quàm tria, idque ex testimoniis scripturæ. Ergò non rectè ponitur solus numerus ternarius Baptismorum.

3. Baptismus est verum sacramentum,vt dictum est suprà. Nullum autem est sacramentum sanguinis, aut solius flaminis, seu dilectionis solius. Ergò nec Baptismus datur vllus, aut sanguinis, aut flaminis.

4. De conceptu Baptismi est vis deletiua peccatorum, vt dictum est in eius definitione;Martyrium autem eam vim non habet. Quia si quis subeat martyrium absque actu charitatis, & dilectione Dei super omnia, non propterea consequitur remissionem peccatorum, vt patet ex illo ad Corinth. 1. 13. *Si tradidero corpus meum, itavt ardeam, charitatem autem non habuero nihil mihi prodest.* Vnde D. Thomas in hac quæst.66. art.12, ad 2. *Effusio sanguinis*, ait, *non habet rationem baptismi, si sit sine charitate*; idémque colligitur ex eodem 1.2.quæst.114.art.4.ad 3.& 2.2.q.124. art.2.ad 2. Videri prætereà possunt apud Vasquez plura in eandem rem testimonia sanctorum PP. præsertim Augustini, pluréque graues Theologi. Si autem quis subeat martyrium cum præuio actu charitatis, & dilectionis Dei super omnia, ex vi huius actus consequitur remissionem omnium peccatorum ante consummationem martyrij. Ergò martyrium pro nullo euentu operatur remissionem, ac deletionem peccatorum. Ergò non rectè dicitur baptismus sanguinis.

5. Si Martyrium esset baptismus,esset vtique baptismus nobilior, quàm sit baptismus aquæ. Quia maioris longè perfectionis est pati martyrium,quàm tingi aqua. Ergò Baptismus absolutè prolatus, supponeret pro martyrio, tanquam pro famosiori. Non autem ita supponit, vt patet ex communi modo loquendi, ac intelligendi. Ergò martyrium nullatenùs est dicendus Baptismus.

Art. 1. Respondetur: Virtus vniuersaliter deletiua peccatorum præeminet reliquis prædicatis sacramenti Baptismi, & ab eadem virtute principaliter denominatur talis, vt liquet ex quæst. 37. Propterea idem nomen communicatum est aliis, etiam, quibus communis est virtus deletiua omnium præcedentium peccatorum. Hæc autem virtus est communis actui charitatis, qui dicitur flamen, propter suum ardorem, & impetum ad superiora, atque ad ipsum Deum, supremum omnium; necnon martyrio, quod sanguinis appellatur, quia plerunque euenit cum sanguinis effusione; Nihilque prætereà supereſt, cui insit eadem virtus. Vnde iis duobus tantum est commune nomen Baptismi cum Sacramento deletiuo peccatorum.

Art. 2. Actum charitatis, & dilectionis Dei super omnia esse deletiuum omnium, & quorumlibet peccatorum præcedentium ante ipsum, constat ex multis scripturæ locis, Prouerb. 10. 12. *Vniuersa delicta operit charitas* & 13. 17. *Ego diligentes me diligo.* Ioan. 14. 24. *Qui diligit me diligetur à Patre meo, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Lucæ 7. 47. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* 1. Pet. 4. 8. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Idem apertè colligitur ex Concilio Tridentino definiente sess. 14. cap. 4. de sacrament. pœnitent. contritionem charitate perfectam hominem Deo reconciliare, priusquam sacramentum actu suscipiat, idémque apparet ex Ezech.18. Isaiæ 55.7. & alibi sæpè. Contritio enim verò charitate perfecta non differt à simplici dilectione Dei super omnia, penes speciem, & perfectionem, atque vim coniungendi amicabiliter cum Deo, sed solum quasi accidentaliter, ex parte obiecti materialis. Quia motiuum formale adæquatum vtriusque est prorsus idem vt dicetur infrà agendo de pœnitentia, tum virtute, tum sacramento, maximè quæst.89. An verò dilectio Dei inducat remissionem peccatorum formaliter, & immediatè, vel dispositiuè tantùm, ac mediatè, de quo dictum est quæst. 12. de iustif. parum refert pro re præsenti.

Art. 3. Idem effectus remissionis omnium præcedentium peccatorum tribuitur martyrio Matth. 10. 32. & Lucæ 12. 8. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Marc. 8. 35. *Qui perdiderit animam suam propter me, & Euangelium, saluam faciet eam*, Lucæ 4. 24. *Quicunque perdiderit animam suam propter me, viuificabit eam.* Vim istam viuificandi, & saluandi animam, & quod perindè est obtinendi confessionem Christi coram Patre, conuenire martyrio ex opere operato respectu infantium omnes iam Catholici Doctores vnanimiter consentiunt, Sanctis Patribus vsque adeò propensis eodem, vt opposita nonnullorum olim sententia sit vt minimum temeraria. Et videtur reddi innegabile exemplo Innocentium, quos occidit Herodes, & Ecclesia omnes indiscriminatim colit, vt Sanctos; tametsi gratiam, & gloriam consequi non potuerint per vllum suum actum, cuius nimirum eliciendi erant prorsus incapaces, propter defectum vsus rationis.

Art. 4. Idem autem dicendum est cum Suarez, disputat. 29. section. 2. & 3. & pluribus aliis apud ipsum, aduersus Vasquez disput. 153. cap. 3. & plures alios apud ipsum, respectu etiam adultorum, licet diuerso modo, seruata proportione. Diuersitas modi, & ratio proportionis consistit in hoc, quod adultus compos rationis, non potest in vllo euentu, per vllum medium, iustificari independenter à dispositione propria sibi libera, & supernaturali, vt dictum est quæstion.10. de iustif. & dicetur iterùm infrà quæ-

stion.46.

stion. 46. & 88. Cæterum dispositionem istam requisitam, vt adultus iustificetur per martyrium, non esse præcisè, ac necessariò actum dilectionis Dei super omnia, seu contritionem perfectam, sed sufficere actus alios minus perfectos, atque insufficientes ad inducendam se solis remissionem peccatorum, nempè sufficere pro martyrio actus, qui sufficiunt pro sacramento Baptismi, & exponentur dicta quæst. 46. atque adeò martyrium iustificare posse etiam adultos ex opere operato; id est virtute martyrij supplente, atque vltimò complente insufficientiam adid actuum internorum secundum se, præcisè probatur in primis efficaciter ex testimoniis nuper inductis ex Euangelio.

Art. 5. Quia promissio contenta in illis testimoniis de saluatione, & iustificatione animæ, atque de retributione confessionis Christi coram Patre, est amplissimæ formæ, & complectitur adultos non minus, quàm paruulos, imò apparet clarè quod dirigatur, præcipuè ad adultos. Est enim promissio exhortatoria, atque soli adulti sunt capaces exhortationis, & qui erigantur, atque roborentur ea spe ad arduum agonem martyrij. Ergò siquidem certum est ibi contineri promissionem viuificationis, seu iustificationis, & vitæ æternæ ex opere operato respectu infantium, omniúmque carentium perpetuo vsu rationis; certum quoque id ipsum esse debet, quasi à fortiori respectu adultorum ratione vtentium. Accedit eadem diuinas promissiones exinaniri penitus, omnique plane soliditate reddi prorsus vacuas respectu effectus promissi, quod ad adultos attinet, si martyrium quatenus executioni mandatum non inducit gratiam & gloriam ex opere operato. Quia vis inductiua gratiæ, & gloriæ ex opere operantis tota est penes actus internos, vt dictum est quæstion. 38. art. 2. de act. hum. Vnde siue subsequeretur re ipsa; siue non subsequeretur martyrium post actus internos disponentes ad ipsum, eadem, & nec maior, nec minor esset retributio gratiæ, & gloriæ. Certè si actus charitatis diligentis Deum super omnia esset præcisè necessarius, vt martyr consequeretur remissionem peccatorum: nunquam illam consequi posset ex vi passionis martyrij. Quia ante ipsam præsupponerentur iam remissa peccata, ex vi actus charitatis, passione eatenùs se habente purè materialiter, & consequenter, seu purè concomitanter, & per accidens. Quod tamen videtur; non nisi prædurè dici posse. Quia eo ipso accipienda essent in sensu purè materiali respectu adultorum magnifica illa Christi promissa. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus*, (quod fit per realem perpessionem martyrij) *confitebor & ego eum coram Patre meo: Qui perdiderit animam suam propter me*, quod planè aliud est, quam esse paratum vtcunque perfectè ad perdendum *saluam faciet, viuificabit eam.* Et tamen hæ formulæ loquendi vehementer contradicunt eiusmodi sensui purè materiali, nec rectè cohæret cum sinceritate repromissionis connexio purè materialis, inter conditionem, & conditionatum.

Art. 6. Confirmatur paritate vis huius ponderationis. Quia vis Baptismi ad iustificandum ex opere operato, tum paruulos, tum adultos, rectè colligitur ex illo Ioann. 3. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei*, vt est in confesso apud omnes. Ergò idem rectè colligitur ex verbis ponderatis; *Qui me confessus fuerit, &c.* patet consequentia. Quia quod ad affirmatiuam partem attinet, eadem vtrobique apparet vis promissionis. Quapropter ex ista istorum duorum testimoniorum comparatione mutua, optimè comprobat Augustinus lib. 13. de Ciuitat. cap. 7. illustrem hanc suam sententiam, quæ nostram exprimit egregiè. *Quid pretiosius, quàm mors, per quàm fit, vt delicta omnia dimittantur?* Confirmatur rursus, quia retributio promissa alicui exteriori, seu actioni, seu passioni, semper intelligitur implenda, dummodò non desit actus internus virtutis, sufficientis ex sua natura ad talem executionem exteriorem, & cui insit ea perfectio, quæ haberi potest relatiuè ad solam eandem executionem exteriorem, tanquam motiuum formale actus interni, de quo nemovnquam dubitauit. Executio autem exterior martyrij, seu mortis propter Christum potest existere ex vi actuum ignobiliorum actu perfecto charitatis, nec martyrium, seu honestas propriè peculiaris, moriendi propter Christum, & Euangelium, atque confitendi Christum coram hominibus potest esse motiuum formale specificatiuum dilectionis Dei super omnia. Ergò prædictæ promissiones factæ martyrio, seu morti Christum confitenti, necessariò intelliguntur implendæ, tametsi desit formalis dilectio super omnia, solique adsint actus aliarum virtutum sufficientes ad honestam, veréque Christianam perpessionem martyrij, & ad faciendam veram, sincerámque Christi confessionem coram hominibus. Adde promissiones istas factas morientibus pro Christo, non esse capaces, quæ accipiantur in eo sensu, quo accipi possunt similes promissiones factæ pauperibus spiritu, pacificis, misericordibus. Nempè posteriores istæ promissiones; tametsi adsit impedimentum peccati, dum exhibentur ea opera, possunt nihilominùs impleri, posteà, inducentibus aliquo modo iisdem operibus, auxilia actualia gratiæ, quibus deindè tempore opportuno inducatur dispositio proxima ad iustificationem, & consecutionem vitæ æternæ. At martyrium est vltima vitæ clausula, acproindè promissio salutis, & viuificationis illi adiuncta, debet adimpleri immediatè ex vi ipsius, nec aliter potest intelligi infallibiliter, atque vniuersaliter adimplenda, sicut effertur omninò vniuersaliter ab eo, qui est infallibilis.

Art. 7. Plurimum roboris, ac splendoris accedit huic sententiæ, ex frequenti apud Sanctos Patres comparatione martyrij cum sacramento Baptismi, quoad vim vtriusque vniformem remittendi peccata, & perducendi ad vitam æternam. De Augustino iam nuper id apparuit clarè. Audiatur post ipsum charissimus eidem, atque ab eodem celebratissimus Cyprianus epist. 37. *Nunquid potest vis Baptismi esse maior, aut potior, quam confessio? quam passio? vt quis coram hominibus Christum confiteatur, & suo sanguine baptizetur.* Et rursus in expositione orationis Domini. *Quale delictum est, quod nec baptismo sanguinis potest ablui? Quale crimen est, quod nec martyrio potest expiari?* Diuus Prosper in lib. sententiarum, quæ fere ad verbum sunt depromptæ ex Augustino, sent. 249. *Qui non percepto*, ait, *regenerationis lauacro, pro Christi confessione moriuntur, tantum eis valet ad abluenda peccata, quantum si abluerentur fonte baptismatis.* His tam manifestis assertionibus æquiualet omnino, exceptio martyrij, dum agitur de necessitate Baptismi, quam facit, inter alios Cyrill. Hierosol. Catheç. 3. *Si quis non baptizatur, salutem non habet, præter solos martyres.* Similiter excipit Fulgentius de fide ad Petrum cap. 3. *Absque sacramento baptismatis, præter eos, qui in Ecclesia Catholica sine baptismate pro Christo sanguinem fundunt, nec Regnum Cœlorum potest quisquam accipere, nec vitam æternam.* Quod si hæc, aliáque similia, quam plura, quæ videri possunt apud Suarez vbi suprà, non subintelligantur cæteris paribus ex parte dispositionis præuiæ, sed subintelligenda insuper necessariò esset dilectio Dei super omnia, ex parte martyrij; eneruantur penitus, atque alienatur à sincero, ac germano suo sensu omnes

eiusmodi

eiusmodi Sanctorum Patrum locutiones, vt patet consideranti.

Art. 8. Accedit postremò huic sententiæ ingens probationis pondus ex infallibili Ecclesiæ auctoritate, quæ agnoscit, & colit vt Sanctos, non minùs adultos, quàm paruulos, qui mortui sunt pro Christo, pro Euangelio, pro his, quæ, seu practicè, seu speculatiuè docemur in Euangelio, & certissimè tenet, fortes eiusmodi athletas Christi eo ipso instanti, quo sic moriuntur, euolare ad Cœlos absque vlla mora in Purgatorio, eosdémque refert in album Sanctorum, sola præeunte legitima legitimi martyrij probatione, tametsi nulla priùs speciali nituerint probitate, & commendatione morum, ad id sufficienti. Quod quidem fieri nullatenus posset, si realis passio martyrij iustificare perfectè, & remittere peccata minime posset ex opere operato, & independenter à dilectione perfecta Dei super omnia, tum quoad culpam, tum quoad totam pœnam. Quia ex notitia mortis honestè, ac laudabiliter toleratæ propter Christum, sola certò deducitur notitia eorum actuum internorum, qui sufficiunt, simúlque sunt præcisè necessarij ad tale opus externum. Dictum autem est non includi, inter eiusmodi actus, actum perfectæ dilectionis Dei super omnia, Deindè, vt includeretur, non sufficit hic actus, ex suo conceptu vniuersali, ad remissionem totius pœnæ, quantacunque martyri deberetur antecedenter. Sed neque passio ipsa mortis sufficit ad eum effectum ex opere operantis, vniuersaliter, & pro omni euentu; quandoquidem fieri potest vt mors non sit valdè acerba, vtque pœna antecedenter debita, esset maxima. Necesse igitur specialiter est ex reuerentia debita authoritati Ecclesiæ, vt concedatur martyrio, vis ex opere operato remissiua saltem totius pœnæ: eadem autem est ratio de vi eodem modo remissiua, etiam quoad culpam, cùm neque in Euangelicis, hac de re testimoniis, neque in documentis Sanctorum Patrum, neque in praxi Ecclesiæ vllum appareat fundamentum distinctionis quoad vim remissiuam culpæ, & pœnæ. Concluditur itaque legitimam esse in sensu initio explicato, diuisionem Baptismi in Baptismum fluminis, flaminis, & sanguinis.

Ad 1. Dominus, qui gubernat Ecclesiam, est vnus numero Christus Iesus; & similiter est vnus eius finis, Deus optimus maximus; fides verò est vna, solùm quoad speciem infimam, & similiter est vnus Baptismus, quoad suam rationem vniuocam. Quia actus charitatis, & martyrium dicuntur baptismus analogicè tantùm, propter conuenientiam inadæquatam cum sacramento Baptismi, quoad solum prædicatum præcipuum ipsius.

Ad 2. Baptismata illa plura, quæ enumerat Damascenus, nempe diluuium, transitus maris Rubri, variæ Hebræorum ablutiones, & Baptismus Ioannis, fuere purè præfiguratiua nostri baptismi, nec conuenunt cum sacramento baptismi proprio Noui Testamenti, quoad prædicatum eius præcipuum, remissionis peccatorum, sicut conueniunt cum eodem dilectio Dei, & martyrium; ideóque non sunt digna, vt illi connumerentur, sicut dilectio Dei, & martyrium.

Ad 3. Illa ratio solùm probat, quod spontè conceditur, conceptum Baptismi non esse vniuocè communem aquæ, flamini, & sanguini. Cœterum id non tollit conuenientiam analogam, penes prædicatum præcipuum, præcipui analogati, vt visum est; eáque communitas abundè sufficit ad communitatem nominis.

Art. 1. Ad 4. Negandum est vt patet ex præmissis, non posse remitti peccata vniuersim omnia, per martyrium, tametsi non adsit dilectio perfecta Dei super omnia circa locum, qui adducitur in contrarium ex 1. ad Corinth. 13. audiendus in primis est Diuus Thomas ibi, qui post illa verba: *charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; sic immediatè subiungit; *vel quia simul cum prædictis operibus adest voluntas peccandi mortaliter, vel quia fiunt propter inanem Gloriam.* Possunt autem excludi per alios actus bonos minoris perfectionis. Ergo ex mente Diui Thomæ, sola vi eorundem actuum minoris perfectionis, quam sit dilectio Dei, fieri potest vt prosit martyrium. Deinde non minus verificatur; *si fuscepero Baptismum, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*; *quam verificetur, si tradidero, &c.* Quia videlicet verissimum est non habenti charitatem, dum eam non habet, seu in sensu composito eam non habendi, nihil prodesse posse ad salutem, & vitam æternam, siue ex opere operantis, siue ex opere operato. Ergo sicut nihilominus prodesse potest Baptismus non præhabenti charitatem; dummodò præexistat sufficienter dispositus per alios actus ad habendam eandem ex vi Baptismi; ita & martyrium prodesse potest, similiter dispositio, vt ex vi martyrij charitatem habeat. Nempè Apostolus non dicit nihil prodesse traditionem corporis, itavt ardeat, si non præhabetur charitas, sed tantum si non habeatur; habetur autem absolutè, si ipsum martyrium eam inducit.

Art. 2. Quoad loca Diui Thomæ, & quoad testimonia sanctorum Patrum, & quoad causales illas Euangelicas, *qui perdiderit animam suam propter me*, meminisse oportet doctrinæ traditæ cum Diuo Thoma, & aliis communiter, tum quæst. 41. de virt. Theolog. tum quæst. 1. de act. hum. circa imperium vniuersale charitatis super omnes alias virtutes, & circa causalitatem itidem vniuersalem vltimi finis respectu omnium actuum voluntatis. Ibi enim dictum est omnes, & qualescunque actus aliarum virtutum, esse intrinsecè participes perfectionis quæ est propria charitatis, licet modo minus perfecto, omnésque essentialiter pendere aliquo modo ab imperio eiusdem charitatis; & similiter omnes actus bonos, ac laudabiles esse aliquomodo propter verum vltimum finem nostrum, qui est summum bonum, seu Deus optimus maximus. Hinc fit, ad verificandum, quod quis perdat animam suam propter Deum, non esse necesse, vt eam perdat per actum perfectæ, & formalis dilectionis Dei super omnia, sed sufficere vt eam perdat per actum supernaturalem cuiuscunque virtutis, siue, vt nuper dicebatur ex Diuo Thoma, vt non tradat corpus, nec perdat animam, per actum peccaminosum, ac vitiosum. Quia videlicet fieri non potest, iuxta doctrinam præmissam, vt quis perdat animam, seu vitam corporalem per aliquem actum bonum proprium hominis Christiani, quin eo ipso eam perdat propter Deum, & propter summam eius bonitatem, quæ est vltimus finis noster. Indidem consequenter apparet, effusionem sanguinis, quæ procedit ex actu alicuius virtutis, quæcunque demùm ea sit, eo ipso procedere aliquo modo à charitate, nec effundi sanguinem omninò omnibúsque modis sine charitate. Quia videlicet eo ipso procedit aliquo modo ab imperio charitatis, atque motiuum formale charitatis, verè eo ipso exercet aliquo modo suam causalitatem, & motionem respectu effusionis sanguinis, & amissionis vitæ. His autem ita iam constitutis, nihil necesse est ad singula seorsim testimonia respondere, quæ opponuntur in contrarium. Quiuis enim cuiuis illorum facilè, ac legitimè poterit accommodare doctrinam nuper datam, nec nisi per eius accommodationem possunt redigi in concordiam cum testimoniis aliis superius propositis pro nostra sententia. Certè Diuus Thomas non aliter conciliari cum seipso potest, siquidem nostram sententiam apertissimè docet in 4. dist. 4. quæst. 3. art. 3. quæstiunc. 4. his verbis: *gratia in bap-*

tismo

tismo sanguinis magis augetur habenti, & amplior datur non habenti, si impedimentum non adsit, & remissio peccatorum, quamuis non sit plenior, quia vterque baptismus omnem culpam, & pœnam tollit, tamen in baptismo sanguinis, efficacior est, & fructuosior, qui secundis maculis non inquinatur, vt Damascenus dicit. Idem docet in hac 3. p. quæst. 87. art. 1. ad 2. Vnde quod dicit effusionem sanguinis sine charitate non habere rationem Baptismi, perindè est, atque effusionem sanguinis, nullo modo procedentem ab imperio charitatis, id est procedentem ab actu vitioso, vt paulò priùs ex eodem prænotatum est, nihil prodesse, nec habere vim baptismi. Illa duo loca, quæ indicantur ex 1. & 2. non sunt è re. Quia vtrobique agit de actu meritorio, & quidem meritorio de condigno, sub qua ratione certum est prærequiri habitum charitatis, & statum gratiæ, vt dictum est quæst. 32. art. 11. & 12. de act. hum. sed nunc non de hoc agitur, siquidem agitur de solo opere operato.

Ad 5. Baptismus aquæ præeminet secundum quid baptismo sanguinis, propter impressionem characteris, & habilitatem ad reliqua sacramenta, & propter vniuersalitatem eius coniunctam cum facilitate ad consequendam remissionem peccatorum, & vitam æternam. Sed Baptismus sanguinis, licet non sit sacramentum, quatenus non est signum symbolicum ex institutione significans gratiam, præeminet nihilominùs simpliciter, & absolutè. Quia confert vberiorem gratiæ cumulum, & inamissibilem coniunctionem cum Deo, per renunciationem, ac dimissionem intrinsecè reuocabilem, & æternam omnium bonorum temporalium, potentium auertere à Deo, & inducere in peccatum. Qui profectò modus accedendi ad Deum, & adhærendi Deo est summè arduus, & maximæ perfectionis ex genere suo. Qua de causa dicitur Ioan. 15. 13. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Eadem de causa assimilatur purus homo Christo patienti, per Baptismum quidem aquæ, figuraliter solum, & per Baptismum flaminis, seu pœnitentiæ perfectæ, solum effectiuè; per Baptismum verò sanguinis effectiuè, atque perfecta, & consummata operis imitatione intrinsecè coniunctiua cum Deo, vinculo æternum indissolubili. Istam comparationem exprimit egregiè Augustinus lib. de Eccles. dog. cap. 74. *Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore. Ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine. Ille per impositionem manus Pontificis recipit Spiritum sanctum, hic templum efficitur Spiritus sancti* incorruptibile vtique, ac indissolubile, & æternum, ex natura ipsa operis. Ob hæc igitur congruum, ac rationabile omninò fuit, vt Deus adiungeret martyrio priuilegium remissionis omnium peccatorum, quoad culpam, & totam pœnam, cum vberiori gratia, quam quæ confertur per baptismum aquæ, aut flaminis, atque ita baptismus sanguinis euaderet vtroque eo baptismo absolutè, & simpliciter præstantior. Nomen nihilominùs baptismi absolutè prolatum supponit determinatè pro sacramento, quia hoc est baptismus vniuersalior, & notior.

QVÆSTIO XLII.

Vtrùm quilibet viator sit minister idoneus Baptismi?

VIdetur non quilibet esse idoneus, etiam quoad valorem. 1. Quia ad eos omnes, & solos pertinet baptizare, ad quos pertinet docere, & acceptare in corpus Ecclesiæ, atque annumerare populo Christiano. Ablutio enim sacramentalis commissa est à Christo Domino Matth. vlt. 19. simul, ac indiuisim cum Doctrina, seu cum munere docendi, ac proindè eisdem omnibus, & solis vtraque commissa est, & præterea per baptismum incorporatur quis Ecclesiæ, & annumeratur populo Christiano. Docere autem mysteria fidei, pertinet ad Episcopos, vt docet Dionysius cap. 5. ad 6. Eccles. Hierarch. Nec nisi ad eosdem pertinere potest aggregatio ad corpus Ecclesiæ, & annumeratio inter populum Christianum. Quia hoc est opus solius principis; Atque Episcopi sunt Principes Ecclesiæ, tenentque locum Apostolorum, quibus conuenit illud psalm. 44. 17. *Constitues eos Principes super omnem Terram.* Ergò soli Episcopi baptizare possunt.

2. Qui non potest perficere quod minus est, multo minus perficere potest, quod est maius intra idem genus. Nemo autem inferior Episcopo potest consecrare Ecclesiam, aut altare, aut conficere Chrisma, & sic de aliis similibus, quæ sunt inferiora Baptismo. Ergò multò minus potest perficere Baptismum, quisquam inferior Episcopo.

3. Sicut Cœlestium ordinum proprietates officia, & facultates innotescunt ex eorum nominibus, vt habetur ex Dionys. cap. 7. de Cœlest. Hierarc. ita etiam ex nominibus ordinum, seu graduum Ecclesiasticorum innotescit, quid ad vniuscuiusque Ecclesiasticæ personæ officium, & facultatem pertineat. Nomen autem Diaconi, id est ministri solam in eo denotat facultatem inseruiendi ministerialiter sacerdoti, in perficiendis, & administrandis sacramentis, instruendo catechumenos, eósque disponendo ad dignam susceptionem sacramenti & repellendo immundos, ac indignos. Ergò Diaconi non sunt idonei ad baptizandum, & multo minus, qui sunt illis inferiores, sed soli sacerdotes.

4. Laïci non possunt perficere sacramentalia, quæ sunt quid incomparabiliter minus, quam sacramentum Baptismi, nec possunt sacramentum Pœnitentiæ administrare, quod tamen ipsum est minoris virtutis, & efficaciæ, quam baptismus, vt infra dicetur. Ergò à fortiori sunt incapaces ad perficiendum sacramentum Baptismi.

5. Potestas baptizandi est coniuncta cum potestate docendi, vt præmissum est in 1. & similiter est coniuncta cum potestate, & authoritate iurisdictionali, vti ibidem præmissum est. Sed mulier est prorsus expers vtriusque eius potestatis, vt pater quoad primum ex 1. ad Corinth. 14. 35. *Turpe est mulieri loqui in Ecclesia*, & quoad vtrumque ex 1. Tim. 2. *Docere mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed subditam esse in silentio.* Ergò mulier est prorsus expers potestatis ad baptizandum.

6. Nemo dat, quod non habet, nec potest ministrare, quod est alicuius, qui non est minister eius, nec potest sacramentum perficere, quod plus est, qui non potest suscipere sacramentum quod minus est. Qui autem nondum est baptizatus, non habet characterem, & gratiam baptismalem, nec est minister Ecclesiæ, vtpote adhuc existens extra corpus Ecclesiæ, nec est capax suscipiendi alia sacramenta, præter ipsum baptismum. Ergò qui nondum est baptizatus, non potest baptizare. Non ergò omnis viator est minister idoneus baptismi, sed soli Episcopi, vel ad summum etiam Parochi possunt illum perficere, ac ministrare.

Art. 1. Respondetur. Eo modo; quo quis vult finem, oportet, vt velit media necessaria ad consecutionem finis, vtque velit absolutè hæc media, qui vult absolutè finem. Deus autem vult omnibus salutem, & vitam æternam, iuxta illud. 1. Tim. 2. 41. *Vult omnes homines saluos fieri*, atque ita vult, vt omnibus eam reddat consequibilem, & in manu cuiusque relinquat consequi

consequi illam, vel non consequi iuxta illud Eccles. 15. 18. *Ante hominem vita, & mors*, & Ioannis 1. 12. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Atqui baptismus est medium maximè necessitatis ad salutem, & vitam æternam, eiúsque necessitas est maior, quàm necessitas cuiusuis alterius sacramenti, vt infrà dicetur. Eadem igitur ratione, qua Deus eligit pro materia huius sacramenti rem maximæ obuiam, & quæ vbilibet facilius reperitur, quam materia cuiuslibet alterius sacramenti, oportuit etiam, vt vellet, voluitque de facto ministrum, pro casu necessitatis, idoneum ad perficiendum, & ad ministrandum validè hoc sacramentum, esse facilè obuium magis, quàm ministrum alicuius alterius sacramenti; quapropter, quilibet viator, seu vir, seu fœmina, seu baptizatus, potest validè perficere, & ministrare hoc sacramentum. Ita definit Florentinum in decreto Eugenij, vbi sic habetur. *In casu autem necessitatis non sacerdos tantum, aut Diaconus, sed etiam laicus, & mulier, paganus, ac hæreticus validè baptizare potest, modo formam Ecclesiæ seruet, & facere intendat, quod facit Ecclesia.* De qua postrema particula, déque exclusione eorum, qui non sunt viatores dictum iam suprà est in communi quæstione 12. 13.

Art. 2. Verum ita prouidit Deus per suam misericordiam necessitati, ac indigentiæ mortalium, constituta ea latitudine ministrorum huius sacramenti, vt tamen prouiderit etiam simul per iustam, & æquissimam prouidentiam suam decenti administrationi tanti mysterij. Quapropter licet minister necessitatis, seu minister pro casu necessitatis sufficiens ad baptizandum, & validè, & licitè sit quilibet promiscuè viator; minister tamen necessitatis, seu qui secluſa necessitate graui potest solemniter baptizare & licitè, & validè, tanquam minister ordinarius, est solus Parochus, vel alius sacerdos ex eius commissione. Quod colligitur ex Florentino ibidem. Præmittit enim immediatè ante verba præindicata: *Minister huius sacramenti* (Baptismi) *ordinarius est sacerdos, cui ex officio* (nempe Pastorali, seu Parochiali) *competit baptizare*, & Gelasius 1. in epist. ad Episc. per Lucaniam cap. 9. vt habetur in Decret. 93. dist. *Diaconos propriam constituimus obseruare mensuram.* Et infrà; *Absque Episcopo, vel Presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus fortasse longius constitutis necessitas extrema compellat.*

Art. 3. De solo porrò Parocho dicitur, quod sit minister ordinarius huius sacramenti, seu vt loquitur Florentinum, cui ex officio competit baptizare, non quod Episcopis ad ipsum non liceat, sed quia in Republica benè ordinata, quæ pertinent ad infimum populum, adscribuntur iure ordinario minoribus eius ministris in magistratu constitutis, reseruata summis Principibus administratione eorum, quæ pertinent ad maiores Ciuitatis iuxta illud Exod. 18. *Quidquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantummodo minora iudicent.* Episcopi autem sunt summi Ecclesiæ Principes, minores verò sunt Parochi; atque per baptismum solus obtinetur infimus gradus in populo Christiano. Ergò solis Parochis competit potestas, & iurisdictio ordinaria admittendi quempiam ad Ecclesiam, nec alius præstare id licitè potest, nisi vel Episcopus dignetur exercere hoc ministerium per seipsum immediatè, vel alius sacerdos de eorum consensu ipsis substituatur, vel casus vrgentis necessitatis aliud postulet. Immò in casu etiam necessitatis, ideſt periculi grauis, vt quis moriatur sine baptismo, neve eodem diutius dilato fraudetur magna aliqua spirituali vtilitate, consulendum est, quantum fieri potest, decentiæ tanti sacramenti. Quapropter etiam pro eo casu hic ordo seruari debet, vt Parochus præferatur simplici sacerdoti, hic aliis Clericis, & inter istos, superior inferiori: Clericus Laïco: baptizatus, non baptizato: non præcisus, præciso per censuram: fidelis infideli, atque inter istos respectiuè, vir fœminæ, neque hic ordo prætermitti potest absque peccato. Ratio porrò validitatis huius sacramenti, tametsi illicitè ministretur extra casum necessitatis à ministro solius necessitatis, vel inuerso ordine ministrorum in casu necessitatis reddetur commodius infra quæstione 50.

Ad 1. Formula verborum, quibus Christus Dominus commisit officium docendi, & baptizandi, est eadem, & indiuisa, sed sumitur discrimen, & ratio diuersæ intelligentiæ ex parte materiæ, quatenus in opere baptizandi, nihil confert sapientia baptizantis, aut sufficientia aliqua peculiaris, sicut confert in opere docendi consummata sapientia docētis. Qua de causa dicunt Apostoli Actorum 6. 2. *non est æquum nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* & Apostolus 1. ad Corinth. 1. & 17. *Non misit me Christus*, inquit, *baptizare, sed euangelizare.* Hac igitur ratione pertinet ad Episcopos principaliter officium illuminandi totaliter, atque docendi per doctrinam consummatam, atque pastoribus inferioribus attribuitur ordinaria facultas baptizandi. Quibus videlicet competit iurisdictio inferior, vt dictum est, necnon facultas docendi, quæ omnibus vniuersaliter nota esse oportet sub initium vitæ Christianæ.

Ad 2. Licet sacramentum Baptismi sit primum omnium ordine necessitatis, ordine tamen perfectionis est posterius reliquis sacramentis præter Matrimonium, vt dictum est quæst. 35. Vnde hæc alia sacramenta postulant ministros digniores. Quod ad sacramentalia attinet, quæ tanguntur in argumento, obseruandum est, in illis interuenire vniuersalitatem, tum ex parte precum, & orationum, quæ funduntur, & applicantur, tum ex parte vsus rerum, quæ consecrantur. Hæc autem vniuersalitas in effectu, postulat similem vniuersalitatem in principio, quoad auctoritatem, & potestatem, quæ est propria Episcopi. At Baptismus confertur vni ab vno. Vnde non tenet paritas, vel dicatur argumentum esse de genere ad genus, quatenus non comparatur vsus Ecclesiæ consecratæ, & similium, cum vsu Baptismi, sed comparatur consecratio Ecclesiæ, quæ præcedit vsum eius, cum actione perficiendi Baptismum, quæ non distinguitur ab vsu eius. Vnde est manifestius non tenere paritatem.

Ad 3. Illa ratio probat, Diaconos non posse baptizare solemniter; vt dictum iam est. Sed non probat, non posse baptizare in casu necessitatis, & absque solemnitate. Quia nomen vnicuique imponitur ex ministerio, quo fungitur per se, & non ex eo quod facere potest per accidens pro aliquo casu.

Ad 4. Baptismus est magis necessarius, non solùm quam sacramentalia, quòd per se patet, sed etiam, quam sacramentum Pœnitentiæ. Quia pueri non indigent sacramento Pœnitentiæ, & adulti possunt supplere ipsum, quoad totum eius effectum, per contritionem. Baptismus autem est necessarius, & paruulis, & adultis, & quoad effectum remissionis totius pœnæ, non potest suppleri per contritionem, aut per aliquod aliud medium præter martyrium. Quapropter oportuit ministrum baptismi esse magis obuium, quàm ministrum, vel sacramentalium, vel etiam Pœnitentiæ.

Ad 5. Esto non permittatur mulieri docere publicè in Ecclesia, permittitur tamen instructio, & monitio priuata. Ergò similiter permittitur eidem, vt baptizet priuatim in casu necessitatis, esto baptizare nunquam possit solemniter. Similiter non potest exercere actum publicum, & solemnem acceptandi aliquem in corpus Ecclesiæ, potest tamen acceptare purè ministerialiter,

rialiter absque solemnitate; quia in re ea non operatur virtute propria, sed virtute Christi, qui quoad hoc non alligauit suam potestatem vsui illius determinatæ personæ, sed voluit indiscriminatim vti quauis persona cuiusuis status, & sexus, tanquam instrumento suo, vt determinat Vrbanus Papa scribens, ad Vitalem, & habetur in Decr. 30.q.30.

Ad 6. Baptizans non dat, quod habet, nec operatur tanquam causa principalis, sed quod habet Christus, & tanquam minister, seu instrumentum eius, qui potest vti quibus voluerit, ad quodcunque voluerit. Nempè Baptismus, vt dicit Nicolaus Papa can. *quodam Iudæo* de consec. d.4. *non est illorum*, nempè baptizantium, *sed eius*, nempè Christi. Deinde, licet qui non est baptizatus non possit esse minister Ecclesiæ, tanquam pars eius, aut quasi domesticus existens, potest tamen esse minister eius, tanquam gerens intentionem ipsius, & adhibens formam eiusdem, ideóque potest esse minister Christi, qui potest vti quibuslibet promiscuè, vt instrumentis suis, & vult vti quoad hoc opus; denique non est tam necessarium, vt qui non est baptizatus suscipiat alia sacramenta, quàm vt baptizetur, qui non est baptizatus, & vult baptizari, atqui Deus dat vniuersaliorem facultatem, pro iis, quæ sunt magis necessaria, vt supra dictum est. Nihil igitur obstat, quominus non baptizatus, baptizare valide possit. Idem dicitur de hæretico etiam, & de excommunicato, siue tolerato; siue non tolerato.

QVÆSTIO XLIII.

Vtrùm plures simul possint vni, & eidem conferre validè Baptismum?

VIdentur non posse. 1. Quia non possunt dari plures causæ adæquatæ respectu eiusdem effectus, vt dictum est suprà, quæst. 23. Sed quilibet baptizans est causa adæquata Baptismi. Ergò non possunt plures simul eundem baptizare.

2. Istud sacramentum non potest iterari, vt dicetur quæst. 45. Iteraretur autem si plures eundem baptizarent, certè esset saltem moraliter impossibile, vt non iteraretur. Quia est saltem moraliter impossibile, vt duo absoluant pro eodem instanti metaphysico formam, & actionem ablutiuam, qui verò posterius absolueret, iteraret Baptismum, siquidem prior illum perficeret adæquatè. Ergò si plures eundem baptizare possent, sequeretur morali saltem necessitate, vt id fieret, quod fieri minimè potest.

3. Sacramentum cuius nullus est effectus, est nullum, vt dictum est suprà quæst. 30. Nullus autem esset effectus Baptismi, quatenus collati ab aliis præter vnum aliquem. Quia vno validè baptizante, confertur baptizato omnis effectus conferibilis absolutè per istud sacramentum. Ergò vno aliquo validè illud perficiente nullus alius posset inducere aliquem effectum huius sacramenti, ac proindè nec baptizare.

Sed contra est, quia duo possunt præstare quidquid præstare potest vterlibet eorum se solo; siquidem neutrius sufficientia, & virtus tollitur, aut minuitur accessione alterius. Nempè fieri nullatenùs potest, vt aliquid tollatur, aut minuatur sola additione eiusdem generis, vt ne desit sufficientia ad aliquid, præcisè quia adest multiplex ad idem sufficientia. Ergo fieri non potest, vt vnus sufficiat, & plures non sufficiant ad perficiendum Baptismum.

2. Vnus potest simul baptizare plures. Ergò multò magis possunt plures baptizare vnum. Patet consequentia, quia difficilius est, vt vnum agens sufficiat ad plura, & agat in plura simul, quàm quod plura agentia sufficiant ad vnum & agant in vnum simul.

Alia sacramenta possunt perfici à duobus sibi inuicem cooperantibus, vt patet in matrimonio præsertim, & in sacramento Pœnitentiæ. Ergò istud sacramentum potest similiter perfici, saltem à duobus, sibi inuicem cooperantibus, exempli gratia ipso baptizato se abluente, ideóque exhibente materiam, & alio proferente formam; sicut materiam sacramenti Pœnitentiæ, ipse pœnitens adhibet totam, & sacerdos solum deinde superaddit formam.

4. Quia sacramentum Baptismi est maximè necessarium, concessum est à Deo, vt quilibet istud ministrare possit in casu necessitatis. Ergo eadem ratione credendum est, concessum esse, vt duo possint idem sacramentum perficere in casu necessitatis; exempli gratia, si adsint moribundo nondum baptizato, duo quorum alter esset mutus, & alter carens manibus, & brachiis, ac proindè, alter solùm posset proferre verba, & alter solùm posset lauare, & adhibere materiam.

Art. 1. Respondetur. Tripliciter contingere potest, vt plures vnum, eundémque simultaneè baptizent; Primò vnoquoque seorsim, & singulariter proferente totam formam, atque abluente, & concipiente intentionem absolutam baptizandi independenter ab aliis. Secundò vnoquolibet tantùm partialiter concurrente, nempè vno proferente verba, & alio abluente, vel vtrolibet proferente partialiter verba, aut partialiter abluendo, vel vnoquolibet concipiente intentionem baptizandi dependenter ab alio, nempè si alius baptizet; si minùs non baptizandi. Tertiò concurrentibus pluribus per modum vnius; itavt vnus quilibet, vel vnus aliquis, nomine, & suo, & cæterorum dicat *Nos te baptizamus*; & similiter, vel immergant, vel aspergant simultaneè, sicut quando plures simultaneè trahunt, aut tenent idem corpus, vel alterutrum horum tantùm exhibentibus omnibus per modum vnius, & reliquum exhibente vnoquolibet, seorsim, ac singulariter.

Art. 2. Certum est vnoquolibet ex pluribus seorsim, & singulariter proferente formam, atque abluente cum intentione baptizandi independenter à quolibet alio, non obstare valori Baptismi, concursum cæterorum, idem exequentium eodem modo. Quia in hoc casu, respectu vniuscuiusque concursus cæterorum, se habet per accidens, & vnusquisque exhibet quidquid est necessarium ad valorem sacramenti, & supponitur ex parte baptizandi, nullum esse impedimentum annullatiuum respectu omnium baptizantium. Ergo fieri non potest, vt in hoc casu non perficiatur verum, & validum sacramentum. Si enim omnes, vel aliqui duo simul absoluant totam operationem pro instanti omninò, ac metaphysicè eodem, licet futurum sit sacramentum materialiter multiplex, erit nihilominus formaliter vnum. Nempè existente materia multiplici, & forma sensibili verborum pariter multiplici, forma nihilominus characteris, & gratia, inducenda interius à Christo, foret vna. Si autem vnus aliquis totam operationem absolueret, priusquam cæteri, ipse solus perficeret sacramentum quoad essentiam, vt patet, & operationes reliquorum consequenter pertinerent ad constitutionem eius moraliter tantum, seu integraliter, vti distinctius, & fusius exponetur infrà in re simili quæstion. 68. Quapropter in hoc casu dari validum Baptismum consentiunt indubitanter Theologi cum D. Thoma, quæstione 67. art. 7.

Art. 3. Certum rursus est ex communi consensu Theologorum cum D. Thom. ibidem, Baptismum euadere nullum pluribus eundem baptizantibus partia-

liter, quomodocunque contingat, eos inter se partiri operationes exteriores, pertinentes ad substantiam sacramenti. Quia valor sacramenti dependet essentialiter à veritate verborum formæ, atque ab eorundem conformitate cum institutione Christi; hæc autem duo subsistere nequaquam possunt in eo casu. Quia forma verborum instituta à Christo Domino, iuxta perpetuam Ecclesiæ traditionem, & definitiones Conciliorum, est hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, vel quæ huic perfectè æquialet, vt dictum est supra quæst. 40. Hæc autem formâ subsistere nullo pacto potest in prædicto casu. Si enim vnus proferat formam, & alius abluat, seu totaliter, seu partialiter, itavt qui profert formam, non exequatur actionem ablutiuam sufficientem se sola, vt is, circa quem exercetur, verè dicatur ablutus ex vi illius præcisè, non verificatur; *Ego te baptizo*, siquidem ipse non abluit simpliciter, sed vel omninò non abluit, vel non nisi secundum quid, ideóque, est falsum omninò, quod ipse baptizet, seu abluat, vel certè non verificatur ad ipsum propriè, sed tantum per Synecdochen, & impropriè. Nec magis verificatur pro eodem casu forma Græcorum, baptizetur seruus Christi talis, seu baptizetur manibus meis seruus Christi talis. Quia in posteriori isto modo exprimitur identitas proferentis verba, & lauantis, eademque subintelligitur in priori modo, vt obseruatū est in dict. q. 40. ac proindè est eadem quoad hoc ratio de forma Latina. Eadem de causa deficit veritas formæ, si vnus dicat *Ego te baptizo*, & alius addat, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, & sic de quauis alia partitione prolationis. Quia licet verificetur, eundem, qui profert verbum abluendi, abluere, non tamen verificatur eundem abluere sensibiliter, & practicè, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti; siquidem hæc posteriora verba, aut partialiter, aut totaliter proferat alius exterius, ac sensibiliter, & non idem, qui profert verbum abluendi.

Art. 4. Si verò vnusquilibet, vel vnus aliquis nomine sui, & cæterorum dicant, *Nos te baptizamus*, cum apparentia exteriori intentionis internæ de conuentione plurium ad perficiendum vnum Baptismum; variatur quoad substantiam forma à Christo instituta. Quia tunc particula *nos*, perindè est, atque, *Ego, & tu*, aut *Ego & ille*. Quod patet substantialiter differre quoad modum significandi à significatione particulæ, *Ego*, à Christo institutæ. Ergò nullo pacto fieri potest, vt in dicto casu subsistat forma legitima, eiúsque verificatio in sensu proprio, & plano. Dictum autem est, non valere Baptismum, si τὸ *Nos baptizamus*, proferatur ita, vt appareat exterius intentio de conuentione plurium ad perficiendum vnum Baptismum. Quia si hoc non appareat exterius, sed appareat ex circumstantiis eam formulam vsurpari solum ad denotandum peculiarem authoritatem, & dignitatem baptizantis, & pro retinenda formula loquendi sibi familiari, vt si summus Pontifex, aut alius Prælatus eximiæ dignitatis, ita loqueretur; proculdubio subsistit Baptismus. Quia realis significatio verborum minimè variatur. Idem eadem ratione dicitur, si baptizans Regem, aut alium eximium Principem, dicat: *Ego vos baptizo*. Quia ex Circumstantiis apparet, *vos, & te* perinde valere, hic, & nunc, vt obseruant Suarez, & alij.

Art. 5. Quòd si in eiusmodi plurium concursu, ad vnum, eundémque baptizandum; omnia exteriora benè habeant iuxta dicta, soláque interior intentio exorbitet à communi, & quasi connaturali intendendi modo, quatenus vnusquilibet, vel aliquis ex pluribus, intendit baptizare, si alius baptizet, & non aliter, distinguendum est. Vel enim intentio vniuscuiusque ita fertur directè, ac immediatè ad intentionem alterius, vt simul directè, ac mediatè reflectatur supra se ipsam, dum vterlibet vult perficere sacramentum; dummodò alter velit perficere; vel ita fertur directè intentio vnius ad intentionem alterius, vt neque indirectè, & mediatè reflectatur supra se ipsam, quatenus vnus vult perficere, si alter etiam velit perficere, sed voluntate perficiendi omninò absoluta, vel certè habente aliam conditionem distinctam, & independentem à voluntate, & intentione alterius prioris ministri. Prior ille modus mutuæ dependentiæ intentionum in duobus ministris sacramenti, est ita ineptus, vt nemini in mentem venire possit, volenti serio, vel etiam nugatoriè aliquid agere. Quia giro illo redacto in lineam rectam, perindè illud est, atque vnumquemque ministrorum, velle perficere sacramentum, si idem ipse perficere velit, quandoquidem dependentia à voluntate alterius dependente rursus à priori voluntate, re ipsa est dependentia eiusdem prioris voluntatis à se ipsa. Vnde in tali casu nullum poterit perfici sacramentum. Quia intentiones vtriusque ministri, sunt veluti propositiones falsificantes seipsas, & de subiecto non supponente; ideóque sunt tam ineptæ ad inducendum aliquem effectum, atque si nulla prorsus voluntas existeret. At in posteriori casu ob rationem contrariam ab vtroque ministro perficietur validè sacramentum, si nihil obstet aliud. Videatur si placet circa has tricas Pater Suarez disp. 23. sect. 3. ad 3. qui prædictas intentiones proponit modo negatiuo, sed perindè est; atque mihi non placet vlterius immorari in discutienda tali inanitate prorsus inutili. Dixi nihilominùs aliquid supra in communi obiter, sed sufficienter quæstione 16. art. 2.

Ex dictis facile est respondere ad rationes dubitandi pro vtraque parte, quatenùs pugnare videntur aduersus alterutram ex conclusionibus positis. Ad 1. partis negatiuæ. Minister Baptismi, & sacramentum ipsum Baptismi, non attingunt immediatè virtute propria characterem, aliáque dona supernaturalia, quæ conferuntur baptizato, quæ nimirùm producuntur, & infunduntur immediatè à solo Deo, ipsius virtute sola, eatenùs immediatè agente. Itaque minister solùm attingit immediatè, virtute propria, prolationem verborum, & actionem ablutiuam; atque vtraque hæc actio, & earum termini multiplicantur, vt patet pro multiplicitate ministrorum singulariter agentium. Rursus verba sacramentalia, & sacramentalis ablutio, solas producunt virtute propria immediatè species impressas excitatiuas intellectus ad cogitandum de rebus significatis ex vi institutionis supernaturalis, atque huiusmodi species multiplicantur similiter pro mulriplicitate verborum, & ablutionum. Non autem repugnat, vt causa principalis ad producendum virtute propria immediatè, vtatur pluribus, & ministris, & instrumentis, producentibus virtute propria immediatè totidem suos effectus, qui aliquatenus conferant vt effectus causæ principalis conuenienter existat; quia hinc non sequitur dari aliquas duas causas adæquatas respectu eiusdem effectus producti, virtute ipsarum immediatè, quo solum sensu excluſæ à nobis fuere in illa quæst. 23. duæ causæ adæquatæ respectu eiusdem effectus.

Ad 2. Quando plures concurrunt ad baptizandum vnum, & vnusquisque singulariter operatur modo explicato in priori nostra conclusione, & cum intentione absoluendi totum opus eodem, quantum fieri potest tempore, ac instanti, quo alius vel alij absoluent, nullus eorum dicitur iterare Baptismum, tametsi non absoluant omnes pro eodem instanti metaphysicè. Quia nihilominùs absoluunt omnes simultaneè, loquendo moraliter, ob distantiam imperceptibilem, aut vix perceptibilem, ac propterea perficiunt

perficiunt sacramentum formaliter vnum, licet sit materialiter multiplex, vt dictum est. In quo nullum est inconueniens.

Ad 3. Dicitur similiter effectus Baptismi prouenientes re ipsa ex prolatione verborum, & ablutione, primùm omnium absolutis, prouenire etiam moraliter ex posteriori, seu posterioribus prolatione, & ablutione, propter prædictam identitatem moralem, seu formalem omnium. Vndè omnes validè baptizant, si aliud non obstet præter multitudinem ministrorum, seorsim, & singulariter agentium.

Ad 1. Partis affirmatiuæ verba illa Christi Domini, *euntes baptizate*; *docete baptizantes eos*, semper accepit Ecclesia in sensu distributiuo, non in sensu copulatiuo, aut cum indifferentia ad sensum distributiuum, & copulatiuum. Itavt Christus Dominus vnicuilibet seorsim dederit potestatem baptizandi, & delendi peccata nomine ipsius, suique eatenùs repræsentationem concesserit, non verò quibussuis inuicem coniunctis, & partialiter agentibus. Quia collectio multorum non est ita idonea ad repræsentandum vnum hominem Deum, sicut sunt idonei singuli seorsim. Qui autem habent nominationem procuratoriam singulariter, eandémque non habent insimul, si contrahant omnes nomine principalis, eodem quidem tempore, & eadem de re, & cum eodem, sed singuli independenter à consensu cæterorum, seu cæteris purè concomitanter se habentibus, contractus valet. Si verò contrahant omnes coniunctim, & cum mutua dependentia singulorum à consensu reliquorum, contractus erit nullus; vtpote celebratus à non habentibus talem commissionem. Eadem igitur ratione sacramentum Baptismi erit nullum, si à pluribus copulatiuè perficiatur; validum verò si à singulis seorsim, eodem licet tempore perficiatur. Quapropter assumptum obiectionis de sufficientia plurium ad id, ad quod sufficit vnusquilibet eorum, tenet quoad ea, quæ aguntur authoritate, seu virtute propria; sed non tenet vniuersaliter quoad ea, quæ aguntur nomine alterius, atque dependenter à libera alterius voluntate, ac deputatione.

Ad 2. Vno plures baptizante simultaneè, non mutatur substantialiter modus significandi formæ institutæ à Christo Domino. Quia, *Ego vos baptizo*, perinde est, ac *Ego te, & te baptizo*, quæ est variatio purè materialis, per solam singularis geminationem. Oppositum ostensum est accidere, pluribus simultaneè baptizantibus eundem. Ideò non tenet paritas, & potest in casu necessitatis vnus plures simul baptizare, non solùm validè, sed etiam licitè, tametsi nunquam sit validus Baptismus, collatus vni à pluribus agentibus per modum vnius.

Ad 3. Nonnulli respondent in iis, quæ dependent à libera alicuius voluntate, & lege, vti dependent sacramenta à libera Christi voluntate, ac lege, non valere paritatem ab vno ad aliud, tametsi eadem omninò sit ratio ex parte rerum secundum se. Quia nimirum voluntas legislatoris, potest nihilominùs esse diuersa, provt libuerit. Verùm hic respondendi modus, vtcunque accommodabilis sit iis rebus, quæ dependent à voluntate, & lege purè humana; accommodari tamen nullatenus debet iis, quæ à sola diuina voluntate, & lege dependent. Quia Deus omnia disponit ordinatissimè, nec dispariter vnquam disponit, non existente in rebus ratione dispari. Semper enim disponit quod optimum est, & modo optimo, iuxta illud celebre Augustini, lib. 3. de lib. arb. cap. 5. *Quidquid tibi vera ratione melius occurrit hoc scias, feciſſe Deum.* Dicendum itaque est, quando Matrimonium celebratur, dari duos, qui sacramentum suscipiant; ideóque oportet duos itidem esse ministros sacramenti. Accedit hoc sacramentum simul esse contractum mutuum, de cuius conceptu sunt duo contrahentes, similiter est de conceptu sacramenti Pœnitentiæ, vt dentur Iudex, & reus voluntarius, qui proindè accusatione sui cooperari Iudici debeat. Nihil tale datur in sacramento Baptismi, sed magis oppositum: Quia solus Christus est qui interius baptizat, remittit peccata, & infundit dona supernaturalia, ideóque oportet, vt minister Christi ipsum repræsentans sit vnus homo, vtque singulariter agat, nec fit dispensabilis pro vllo euentu, defectus huius repræsentationis. Ex quo etiam, & ex dictis superius circa hanc partem, patet sufficienter ad quartum.

QVÆSTIO XLIV.

Vtrùm baptizatus debeat consignari pædagogo fidei, qui illum teneat, ac suscipiat in Baptismo?

VIdetur non debere. 1. Quia ordo supernaturalis imitatur ordinem naturalem. In generatione autem naturali, soli interueniunt Pater, & Mater. Ergò in regeneratione supernaturali, quæ fit per Baptismum, solùm interuenire debet baptizans, qui obtinet locum Patris, & aqua, quæ est loco matris, vt dicit Augustinus, serm. 1. Dominicæ infrà oct. Epiph. nullúsque alius debet aliquod ministerium exhibere.

2. Baptismus cæterorum est imitatiuus Baptismi Christi, & conformatiuus cum eodem; Christo autem nullus adstitit pædagogus, qui eum teneret in Baptismo, atque susciperet. Ergò nec respectu reliquorum, quisquam eo munere fungi debet.

3. Pater naturalis iure naturali est pædagogus filij, eúmque tenetur instruere de omnibus, quæ filius scire debet. Ergò nulli alij oportet committere hoc ministerium.

4. Si ad eum, qui tenet in sacro fonte, & ex eo suscipit baptizatum, pertineret pædagogia instruendi illum in rebus fidei, deberet eligi ad id muneris, qui esset benè instructus in tota Doctrina fidei. Quia non potest instruere, qui non est instructus. Id autem non obseruatur communiter. Ergò pædagogia instruendi in rebus fidei, non pertinet ad eum, qui leuat baptizatum de sacro fonte.

5. Ad eum pertinet docere qui baptizat, iuxta illud *Docete omnes gentes baptizantes eos.* Ergò non oportet, vt parochus baptizans hanc curam, cuiquam alij committat.

6. Eiusdem rationis est Baptismus solemniter collatus, & qui sine solemnitate confertur propter vrgentem necessitatem. Sed in Baptismo priuatim ministrato non adhibetur pædagogus. Ergò nec in Baptismo solemni adhibendus est.

7. Melius instruere possunt, magisque ad instruendum sufficiunt plures, quàm vnus. Ergò, si alij, quam baptizanti hæc cura demandanda esset, pluribus vtique demandanda esset, & non vni tantum, aut solis duobus, quod tamen non fit. Ergò nulli necesse est illud ministerium committere

Art. 1. Respondetur. Qui baptizatur eo ipso renascitur spiritualiter, atque regeneratur, iuxta illud: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto.* Vndè sicut, qui nascitur generatione naturali, indiget nutrice, & pædagogo, ad perfectionem vitæ naturalis, & ciuilis; ita etiam qui per Baptismum spiritualiter generatur, ideóque constituitur in infantia vitæ spiritualis, indiget aliquo, qui fungatur vice nutricis, & pædagogi, cuius directione, & documentis proficiat in vita spirituali, & adolescat vt dignus

Ecclesiæ Catholicæ filius, iuxta illud 1. Petri 2.2. *Sicut modo geniti infantes rationabiles sine dolo, lac concupiscite.* Hac igitur de causa semper Ecclesia tenuit, ac tenet hunc morem, vt adhibeat in Baptismo aliquem, vel aliquos, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat, eúmque inibi teneat, atque ea actione quasi spondeat se illum in suam curam suscipere in ordine ad educationem spiritualem.

Art. 2. Huius moris, ac finis meminit inter alios plures Patres, Diuus Dionysius cap. 2. de Eccles. Hierarch. part. 2. fine, vbi sic habet: *Diuinis nostris ducibus* Apostolis *ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quo naturales pueri parentes traderent puerum cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub diuino Patre, & saluationis sanctæ susceptore.* Apparet itaque conuenienter adhiberi in Baptismo pædagogum baptizati, qui illum instruere teneatur, quantum, & quando oportuerit: Qui proindè pædagogi, ratione eiusmodi obligationis, dici consueuere fideiussores, & sponsores, atque offerentes. Sed vulgò dicuntur, Patrini, & Compatres, exemplo Canonis *in Catbechismo*, de consecrat. dist. 4. & Synodi Moguntinæ can. 47.

Ad 1. Sicut in generatione naturali sufficiunt absolutè Pater, & Mater, & tamen congruit, vt adhibeantur obstetrix, & nutrix, & pædagogus vitæ ciuilis: ita in regeneratione spirituali, sufficit simpliciter ad valorem Baptismi solus minister cum aqua, & tamen ad perfectam eius administrationem, requiritur pædagogus vitæ spiritualis; atque ita retinetur perfectè iusta correspondentia ordinis naturalis, & supernaturalis.

Ad 2. Baptismus Christi non fuit ordinatus ad regenerationem eius, sed vt alij regenerarentur per ipsum. Vnde non opus fuit vt Christo daretur pædagogus, sed ipse potiùs est pædagogus cæterorum omnium, ideóque, quoad hoc non est locus imitationi.

Ad 3. Sæpè contingit patrem naturalem esse inidoneum ad erudiendum filium baptizatum, vt cum baptizatur filius Hæretici, aut Gentilis: Fieri etiam potest, vt parentes naturales intenti ad prouidentiam eorum, quæ sunt ordinis naturalis attendant minus ad spiritualem educationem filij. Quapropter Ecclesia, optimo consilio in omnem euentum, assignat aliquem, qui teneatur ad spiritualem educationem baptizati.

Ad 4. Filij Catholicorum, existentes in locis itidem Catholicorum, vt plurimum instruuntur sufficienter à parentibus, aliisque consanguineis, eáque propter communiter necesse non est magnam curam adhibere in eligendis eiusmodi pædagogis, seu patrinis, & compatribus. Cæterum semper eligi debent, qui sufficiant ad docendum, quæ sunt necessaria vniuersaliter ad vitam spiritualem iuxta normam religionis Catholicæ, & vbi adesset speciale periculum, malæ, aut non bonæ educationis, specialis circa id adhibenda esset diligentia.

Ad 5. Prælati, & Parochi, Ecclesiarum, intenti curæ totius populi, non possunt adhibere erga baptizatos eam omnem assiduitatem instructionis, qua indigent recenter ad Ecclesiam, & ad mysteria nostræ fidei aggregati, ideóque expedit, vt aliquis specialiter singulis deputetur.

Ad 6. Congruentius, ac rationabilius est, vt in re tanti momenti, quanti est bona educatio, & instructio sufficiens baptizati, interueniat iudicium, & electio Ministrorum Ordinariorum Ecclesiæ, ipsisque reseruetur electio personæ idoneæ. Quòd tamen non tollit, quo minus baptizati absque solemnitate commendentur priuata baptizantis solicitudine, alicui personæ idoneæ, præsertim si desit spes solemnitatum deinde Baptismi. Verum Patrinis, seu quasi Patrinis priuatim nominatis non incumbunt ea onera, quæ Ecclesiasticis legibus inducta sunt respectu eorum Patrinorum, qui adhibentur in Baptismo solemni, de quibus tamen legibus cognationis spiritualis, & similium alius est dicendi locus.

Ad 7. Magis quisque solicitus esse solet de iis, quæ sibi soli, vel omninò, vel principaliter commendantur, quàm si cura ad plures promiscuè pertineat. Solet præterea suboriri confusio, vbi non est vnus aliquis, ad quem vnicè, vel saltem principaliter pertineat cura de vnaquaque re. Optima igitur ratione cautum est in Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de refor. Matr. vt vnus tantum, siue vir, siue mulier, vel ad summum, vnus, & vna, baptizatum, de Baptismo suscipiant. Quod tamen non tollit, quo minus plures deinde secundario admitti possint, quasi coadiutores, & Honorarij.

QVÆSTIO XLV.

Vtrùm omnis, & solus viator nondum baptizatus, sit subiectum idoneum Baptismi?

VIdetur, quòd nec omnis, nec solus. Quia pueri aliique perpetuò carentes vsu rationis sunt viatores, & nihilominùs sunt incapaces Baptismi. Primum enim sunt incapaces intentionis suscipiendi Baptismum, quæ tamen vniuersaliter requiritur pro quolibet sacramento ex parte suscipientis illud. Deinde similiter sunt incapaces fidei, quæ tamen præcisè requiritur ad hoc sacramentum suscipiendum. Quod nimirum dicitur, & est sacramentum fidei. Rursus. 1. Petri 3. 21. dicitur; *Quòd & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum.* Pueri autem, neque conscientiam habent vllam, cùm hæc consistat in actu rationis, neque sunt capaces vllius interrogationis; Demum homo excedit bruta, præcisè quatenus rationem habet, atque ob istum solum excessum est capax Baptismi, potius, quàm bruta. Ratio autem pueris deest actu, furiosis verò, & perpetuò amentibus, etiam quoad spem. Ergò vtrique sunt incapaces Baptismi. Confirmatur, quia adultus compos rationis nulliter baptizatur cum dormit. In pueris autem, & amentibus, dormit multò magis ratio, quàm in dormiente alioquin compote rationis.

2. Pueri existentes in vteris maternis, sunt, & ipsi viatores, & tamen sunt incapaces Baptismi. Quia sunt incapaces, qui abluantur, & similiter sunt adhuc incapaces commercij humani, vtque subiiciantur humanæ actioni, in quibus administratio sacramentorum consistit.

3. Filij Hæreticorum, aliorúmque Infidelium sunt incapaces Baptismi, dum sunt sub patria potestate: tum quia, neque per seipsos formaliter, nec æquiualenter per voluntatem Parentum consentire possunt susceptioni Baptismi; de cuius tamen ratione est vt sit voluntaria: tum quia si relinquantur in patria potestate, exponuntur manifestè periculo Apostasiæ; si verò subtrahantur ab illa violenter læditur ius naturale; atque vtrumuis est intrinsecè turpe. Baptismus autem perfici non potest per actionem intrinsecè turpem.

4. Beata Virgo fuit aliquando viatrix, & tamen nunquam fuit capax recipiendi Baptismi. Quia nulli peccato obnoxia fuit, & consequenter neque capax vnquá fuit ablutionis Spiritualis, seu remissionis peccatorum, in quibus ratio formalis Baptismi consistit, vt patet ex dictis suprà. Ergò status viatoris etiam non baptizati non conuertitur cum capacitate Baptismi.

5. Quoties

5. Quoties redit capacitas proxima percipiendi effectus sacramenti, toties redit capacitas proxima suscipiendi sacramenti, quod ad talem effectum ordinatur; sæpè autem contingit, vt homo baptizatus incidat denuo in peccata, ratione quorum redditur denuo proximè capax remissionis peccatorum, ad quam ordinatur Baptismus, tanquam ad effectum suum principalem. Ergò, non solus viator non baptizatus, sed etiam baptizatus potest esse proximè capax Baptismi.

6. In Concilio Nicæno 1. can. 19. statuitur, vt rebaptizentur confugientes ad Ecclesiam Catholicam, qui priùs fuere Paulianistæ & Cataphrygæ. Ergo rebaptizatio, non solum valida, sed etiam licita esse potest.

7. Deus neminem relinquit absque remedio salutis, Baptismus autem est remedium necessarium salutis, eodémque carerent nonnulli baptizati, si non possent iterùm baptizari; vel quia non perceperunt fructum eius, ob defectum dispositionis, vel quia non sunt validè baptizati; tametsi existiment se esse validè baptizatos, qua existimatione impedirentur, quo minus verè baptizarentur, si non liceret rebaptizari.

Art. 1. Respondetur, supponitur in præsenti ex dictis supra in communi: Omnes promiscuè viatores cuiusuis sexus, ætatis, & conditionis, esse capaces suscipiendi validè baptismum, dummodò priùs baptizati semel non fuerint, & ex eo apparet clarè. Quia, quicunque est capax effectus sacramenti, est etiam capax ipsius sacramenti. Omnes autem viatores sunt capaces percipiendi fructum Baptismi, quia omnes sunt peccatores, & concipiuntur, atque nascuntur in peccato; atque adeò omnes sunt capaces remissionis peccati, quæ est effectus Baptismi præcipuus, vt dictum est supra quæstione 37. Ergo omnes, dum sunt in via, sunt capaces Baptismi. Quod argumentum nititur authoritate Apostoli 5. ad Rom. 17. *Si vnius delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum*, & 1. ad Corinth. 16. 22. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur.* Vnde Concilium Tridentinum, session. 5. can. 3. definit. *ipsum Christi Iesu meritum, per Baptismi sacramentum in forma Ecclesiæ ritè collatum, tam adultis, quam paruulis applicari.* Omnes igitur, tam adulti, quàm paruuli, dummodo non sint prius baptizati, sunt capaces baptismi validè percipiendi.

Art. 2. Exceptio iam baptizatorum, quominus iterum baptizari validè possint, habetur ex Concilio Florentino in decreto Eugenij. & ex Trid. sess. 7. can. 9. definientibus apertè sacramentum Baptismi iterari minimè posse. Idem colligit Diuus Thomas, quæst. 66. art. 9. ex illo ad Ephes. 4. 5. *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma*, atque in eadem huius loci intelligentia, & applicatione præiuere D. Thomæ, Leo Papa, epist. 37. ad Leonem, cap. 1. & epist. 79. ad Nicetam cap. 7. atque Ambros. lib. 2. Verum circa eius loci intelligentiam, & applicationem occurrit ratio dubitandi non leuis. Quia fides, cuius vnitati æquiparatur ibi vnitas Baptismi, est tantùm specifica, & non numerica; quandoquidem fides, non necessariò est vna numero in vnoquoque, atque deperdita per hæresim, potest iterum redire, hæretico ad fidem denuo conuerso, ac proinde consequente nouum habitum fidei numero distinctum à priori habitu. Ad quod tamen dici fortè posset, sicut ratione materiæ, legitimè intelligitur ex parte Domini vnitas numerica, non solum respectu vniuscuiusque, sed etiam respectu omnium, ita ex parte fidei legitimè intelligi eadem de causa, solam vnitatem specificam, coniunctam cum multiplicitate numerica, etiam respectu vniuscuiusque propter prædictam habitus fidei amissibilitatem; & reparabilitatem; ex parte verò Baptismi, ob rationem contrariam intelligi, æquè legitimè vnitatem non modo specificam, sed & numericam respectu vniuscuiusque, nempè propter inamissibilitatem, & immultiplicabilitatem characteris, qui imprimitur per Baptismum. Clarius colligitur hæc veritas ex illo ad Hebræos 6. 4. *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, gustauerunt, &c. & prolapsi sunt, iterum renouari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei.* Hic enim nomine illuminatorum intelliguntur ex communi Patrum, aliorúmque Interpretum consensu, baptizati, quatenus Baptismus est sacramentum fidei, vtpote continens in se solemnem fidei professionem, & aggregans baptizatum populo fidelium, vnde Baptismus *illuminatio*, & baptizati *illuminati*, meritò vocantur. De his igitur dicitur impossibile esse, vt prolapsi iterum renouentur ad pœnitentiam, vtique baptismalem, de qua sola poterat Apostolus loqui, & non de pœnitentia confessionis, ne contradiceret sibiipsi docenti. 1. ad Corint. 5. condonationem peccatorum per pœnitentiam, respectu etiam fidelium, & iam ante baptizatorum.

Art. 3. Addit verò Apostolus, volentes iterum baptizari, rursus crucifigere sibimetipsis filium Dei. Quia Baptismus est configuratio baptizati cum Christo patiente, mortuo, & sepulto, iuxta illud ad Rom. 6. 4. *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum, in mortem.* Et iterum. *Quicunque baptizati sumus in Christo Iesu, in mortem ipsius baptizati sumus*, & paulò inferius. *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, ita & Resurrectionis erimus, scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est Cruci.* Similiter ad Colossen. 2. dicitur. *Consepulti ei in Baptismo, in quo, & consurrexistis.* Ob istam igitur repræsentationem practicam passionis, & mortis Christi conuenientem Baptismo, ratione cuius baptizatus, quodammodò Christo pro nobis mortuo commoritur, relinquendo veterem hominem, vt nouam vitam spiritualem incipiat, infert Apostolus in prædicto loco ad Hebræos, tanquam rem absurdissimam, repetentes Baptismum, eo ipso rursus crucifigere sibimetipsis Filium Dei. Absurdum nimirùm est, & repugnans dispositioni diuinæ prouidentiæ, vt repetatur symbolum, & repræsentatio practica passionis, mortis, & sepulturæ Christi, quæ fuit vnica. Qua in re obseruare oportet differentiam repræsentationis eius mysterij, quæ est propria Eucharistiæ ab ea, quæ est propria Baptismi. In Eucharistia enim renouatur memoria, & fit repræsentatio Passionis, & mortis Christi; non quasi commoriatur Christo, qui consecrat, aut sumit Eucharistiam, sed magis, vt indè pascatur, & conseruet, ac foueat vitam spiritualem, qua præsupponitur iam potiri, qui consecrat, aut sumit Eucharistiam. At in Baptismo fit eadem commemoratio, & repræsentatio per quandam commoritionem ipsius baptizati. Vnde Eucharistia sæpiùs repeti potest, quia cibus, & cibatio sæpius repetuntur, & Christus sæpius exercet causalitatem conseruatiuam, & perfectiuam vitæ nostræ spiritualis. Baptismus verò repeti non potest, quia Christus semel mortuus est pro nobis, & mors ex sua natura vna tantùm vnicuique accidit, neque bis vlli euenire potest, atque in Baptismo repræsentatur mors Christi per quandam mortem baptizati, quatenùs deponentis veterem hominem, veterémque vitam, quæ trahitur ex Adamo. Neque verò ratio ista repræsentationis, & significationis symbolicæ parui momenti, existimari debet in sacramentis, quorum videlicet totum esse in eo repræsentandi, & significandi modum consistit, eadémque repræsentatio, & significatio est longe

maximi momenti, maximæque vtilitatis, vt apparet ex dictis supra in communi, tum quæst. 1. tum præcipuè quæst. 11. Mirum igitur non est, quod sacramentum baptismi iterari non possit, & quod nulliter repetitio eius tentetur, siquidem in repetitione eius necessariò deficit significatio, & representatio propria ipsius.

Art. 4. Eodem ferè recidit, quod per Baptismum regeneratur baptizatus, atque renascitur iuxta illud, *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Generatio autem vna tantum vnius esse potest. Quo argumento vtitur Augustinus tract. 11. in Ioann. ad illud Nicodemi. *Nunquid potest homo in ventrem Matris suæ iterato introire, & renasci?* Subiungit enim, *Sic tu intelligè natiuitatem Spiritus quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis.* Et paulo post: *Quomodo vterus non potest repeti, sic nec Baptismus.* Accedit Baptismo imprimi characterem indelebilem, atque sacramentum repeti non posse, cuius effectus est inamissibilis, ideóque irrepetibilis, nec obstat alios effectus Baptismi amitti, ac repeti posse: Quia ad hos alios effectus datur aliud sacramẽtum, ideóque possunt iterato haberi, quin iteretur Baptismus, & congruentius, ac rationabilius habentur per aliud sacramentum eo fine specialiter institutum. Demum sacramentum Baptismi specialiter, ac principaliter est institutum aduersus peccatum originale, quod semel deletum, redire deinde nunquam potest. Ergò nec Baptismus illi tollendo institutus, repeti vnquam potest. Ex his igitur patet omnem, & solum viatorem nondum baptizatum, esse subiectum capax Baptismi.

Ad 1. Sicut pueri absque vsu rationis, & absque vllo proprio actu voluntatis, nascuntur peccatores, & filij iræ, atque inimici Dei, propter peccatum alterius hominis sibi imputatum, ita etiam absque vllo actu suo, disponente ad iustificationem iustificantur, & pax est vt ita iustificentur, & fiant hæredes vitæ æternæ, atque amici Dei, propter merita Christi Domini ipsis applicata per Baptismum. De cuius proinde ratione non est, vt detur ex parte subiecti recipientis dispositio aliqua voluntaria, sed sufficit rationalitas substantialis, quæ aliquando prodire poterit in actum secundum, & vel in vita præsenti, vel certè in futura, elicere actus, & reddere fructus dignos eorum donorum, quibus remittitur peccatum originale. Qua aptitudine, & non solo exercitio actuali intellectus, & voluntatis, differt homo à brutis, & ratione eius habet capacitatem, quam illa non habent, vt adoptetur in filium Dei, & consequatur remissionem peccati. Quapropter dispositiones intentionis fidei, & bonæ conscientiæ, quæ exiguntur in obiectione sunt necessariæ in adulto compote rationis, vt infrà dicetur, non verò in experte rationis.

Ad 2. Pueri existentes in vteris maternis eatenus præcisè non sunt proximè capaces Baptismi quatenus, dum ibi latent non possunt tangi aqua, nec actionem ablutiuam terminare. Cæterum si vterus maternus violenter referetur, siue iustè, vt si mater legitimè damnata ad mortem, & talem mortem pro eo tempore determinato, siue iniustè; puer, tametsi adhuc immaturus ad natiuitatem, potest validè, & fructuosè baptizari, dummodò iam sit animatus. Quia ex tunc est iam peccator, ideóque capax misericordiæ Dei, parcentis peccatum per contactum aquæ, & applicationem meritorum Christi. Immò id etiam videtur non esse omninò improbabile, quod dicunt Martinon. & alij grauidè gerenti fœtum animatum, iam moribundæ posse cum intentione baptizandi fœtum, ingeri aquam, & proferri verba sacramentalia sub conditione, dum bibitur aqua, si fortè ea prolem pertingat, antequam amittat formam aquæ. Nempe in tanto discrimine omnes tanti remedij aditus prudenter, ac religiosè tentari, cum spe etiam leuissima boni exitus.

Ad 3. Certum est, filios paruulos hæreticorum, aliorúmque quorumlibet; siquidem baptizentur, nihilque desit eorum, quæ requiruntur ex parte baptizantis, validè baptizari, vtcunque parentes renitantur. Quia dum filij sunt paruuli, proprius eorum consensus non requiritur, vt nuper dicebatur, consensus verò aliorum nunquam requiritur ad valorem, & effectum sacramenti; sufficit enim sola diuina voluntas volens misericorditer subuenire indigentiæ paruuli, & nolens eatenus dependere à voluntate cuiusquam alterius, præterquam ministri sui applicantis instrumentum institutum ab ipso Deo; ex quo patet ad priorem probationem in contrarium. Ad posteriorem ab inconuenienti ex periculo Apostasiæ, vel læsione iuris naturalis, dicitur non licere quidem baptizare filios paruulos parentum Infidelium, non consentientium Baptismo, & existentium extra seruitutem. Ne videlicet subsequatur alterutrum ex illis duobus incommodis, nolente Deo nocere iuri naturali constituto ab ipso per institutionem sacramentorum, & periculo Apostasiæ, vitando ex sua ipsa natura. Cæterùm aduersus valorem Baptismi, nihil inde probatur, vt patet ex dictis.

Art. 1. Ad 4. Nonnulli dicunt Beatam Virginem baptizatam fuisse solo Baptismo Ioannis, quo etiam solo baptizatus fuit Christus Dominus, filius eius. Quia videlicet non indiguit alio Baptismo efficacioti. Verum hoc contradicit communi Doctorum consensui, & huic præterea rationi. Quod nimirum expediebat Beatam Virginem ingredi in Ecclesiam visibilem per Baptismum Christi, qui est vnicus ad illam aditus, atque per hunc ingressum fieri capacem reliquorum sacramentorum, quorum ianua est idem Baptismus, ac demum recipere augmentum gratiæ, cuius percipiendæ erat certissime capax, nec decebat vt Mater Christi destitueretur medio huius tantæ indulgentiæ, quod cæteris omnibus esset commune.

Art. 2. Probabilius itaque respondetur distinguendo duplicem ablutionem, aliam absterstuam sordium, aliam purè augmentatiuam nitoris. Beata Virgo non fuit capax prioris ablutionis spiritualis, cùm nullum haberet peccatum; erat tamen capax posterioris ablutionis. Quia non habuit plenitudinem totius gratiæ, sicut Christus, ideóque potuit recipere augmentum eius, id est augmentum nitoris spiritualis, non minus per sacramentum ablutiuum, quàm per actus suos meritorios. Nempè Baptismus ita mundat animam per remissionem peccatorum, si eam inueniat ream peccati, aut pœnæ peccati, in quem finem, & non solum ob augendam gratiam est institutus primariò, & per se, vt mundet etiam per augmentum gratiæ, & nitoris, tametsi nullum insit peccatum baptizato, vel quia is nunquam habuit peccatum, vel quia perfectè deleuit per actum contritionis. Vnde in vtrouis euentu vtiliter suscipitur Baptismus, cùm habeatur alteruter ex illis effectibus inducibilibus, & significabilibus per Baptismum; siquidem vterlibet est appetibilis, debétque ab omnibus quæri, quantum fieri potest, iuxta illud Apocalyps. 22. 12. *Qui in sordibus est, sordescat adhuc, & qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.*

Art. 3. Neque verò hinc sequitur non esse bonam, aut non esse efficacissimam probationem peccati originalis ex Baptismo paruulorum qua vtitur Aug. aduersus Pelagianos c. 34. de peccat. meritis, & remiss. atque alibi frequenter, cui probationi suffragatur Conc. Mileuit. definiens can. 2. qui negant paruulos trahere ex Adamo peccatum originale, efficere formam Baptismi falsam. Quod ipsum iisdem ferè verbis habetur; apud

Concil.

Concil.Trident. sess.5. can.4. Cum enim prætulisset errorem eorum, qui negant paruulos esse baptizandos, eo quod nihil originalis peccati trahant ex Adam; *Vnde fit consequens* subiungit, *vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non vera, sed falsa intelligitur.* Non inquam sequitur istud inconueniens, sed prædictum Conciliorum, & Augustini argumentum perstat omnino efficax, & concludit legitimè. Quia præmissum est supra quæst.37. initio ex dictis prius in communi, nullum sacramentum, sed minimè omnium sacramentum baptismi instituendum fuisse, si humanum genus non fuisset lapsum in peccatum. Quia in hac hypothesi gratia Dei data fuisset; quibuscunque daretur, independenter à signo symbolico ablutionis exterioris. Nempe ad conferendum purum nitorem spiritualem, aut solum ipsius augmentum omnibus vniuersaliter, vel plerisque, non oportuisset instituere, nec conuenienter institueretur signum symbolicum ablutionis exterioris. Posita autem institutione eiusmodi signi exterioris, inducentis gratiam, & conferentis habilitatem ad alia sacramenta, propter indigentiam vniuersalem generis humani, vt iuuaretur tali instrumento ad consequendos eos effectus, non debuerunt impediri ab eius vsu, & fructu, qui essent iam mundi à sordibus peccatorum, vel ex sola Dei misericordia eximente ab illis primordialiter, vel per dilectionem Dei super omnia, perfectamque contritionem. Ne videlicet excluderet innocentia, & status iustitiæ à communione beneficij communis, licet inducti occasione peccati. Quo sanè pacto, certum ex vna parte est inter Theologos passionem Christi Domini non fuisse futuram, si Adam non peccasset, & nihilominus ex alia parte, est valdè probabile, & à pluribus, magnisque Theologis merito docetur eandem Christi passionem fuisse de facto vtilem, & causatiuam donorum gratiæ, respectu Adami, etiam in statu innocentiæ, & respectu Angelorum, ac Beatæ Virginis, licet ibi nullum fuerit peccatum. Similiter ergo forma baptismi, licet ex se sit sufficienter significatiua, & efficaciter causatiua remissionis peccatorum, vbi ea inuenit, nec verificanda foret iuxta intentionem institutionis diuinæ nisi ea inueniret, iuxta legem ordinariam, in iis, quibus applicatur; potest nihilominus absque falsitate, & cum vera causalitate gratiæ, iis etiam applicari, quibus nullæ insunt sordes peccatorum; nempe significando, respectu illorum posteriorum, vim mundatiuam, ipsamque mundationem sordium, quasi conditionaliter, & quoad sufficientiam, absolutè verò, & efficaciter augmentum nitoris, propter peculiarem, ad hoc solum, dispositionem proximam subiecti.

Art.4. Nonnulli, vt soluant hoc ipsum argumentum dicunt, Augustinum, & consequenter Concilium Mileuitanum non induxisse peccatum originale paruulorum ex veritate formæ baptismalis, requisitæ ad valorem baptismi, secundum se præcisè, sed ex formulis verborum accidentaliter superadditis ab Ecclesia in exorcismo, & exsufflatione, quæ nomine formæ ab Augustino, & in Conciliis comprehenduntur. Verùm hæc euasio, licet, accommodari possit nonnullis periodis D.Augustini, toti tamen eius contextui, & præcipuis, hac in re conatibus eiusdem, aduersùs Pelagianos accommodari minimè potest, vt mihi quidem videtur, & legenti, atque consideranti Augustinum facilè apparebit, & clarè. Eo vel maximè, quia vbique argumentum ducit ex baptismo, & forma baptismi, quibus sibi non adhibitis, qui decedit puer, non potest ingredi in regnum cœlorum, vti etiam apparebit ex testimoniis eius, quæ producentur quæstio.50. art.4. & ad 2. articulo 1. Cum tamen certum sit, fieri posse, vt adhibita sola forma substantiali consequatur quis vitam æternam.

Ad 5. Capacitas ad percipiendum effectum baptismi, est capacitas percipiendi remissionem non qualiumcumque peccatorum, vtcunque præexistentium; sed peccati originalis solius, vel aliorum etiam peccatorum, sed quatenus coniunctorum cum originali. Hoc autem peccatum nunquam redit, ac proinde, nec alia peccata vnquam redeunt, pro vt coniuncta cum illo. Qua propter in baptizato, & consecuto semel effectum baptismi, sola possunt redire peccata, quæ, possunt esse materia remota sacramenti pœnitentiæ non verò baptismi.

Ad 6. Pauliani, & Cataphrygæ baptizabant nulliter, quia non baptizabant in nomine Trinitatis, quam nec agnoscebant, vt habetur, ex Gregor. lib.9. regist. epistol.61. Quando autem præcessit baptismus hoc modo nullus, tametsi postea idem homo baptizetur, non iteratur sacramentum, sed sola ceremonia exterior, eaque inadæquatè tantùm.

Ad 7. Qui validè baptizatus fuit, & tamen non percepit effectum ipsius, propter defectus dispositionis, potest postea illum consequi ex vi eiusdem numero baptismi, remoto postea obice, seu superaddita postea dispositione, vt infra dicetur. Qui verò nulliter baptizatus fuit reipsa, & putat se fuisse validè baptizatum, neque de hoc prudenter dubitare potest, saluari nihilominus absolutè potest; esto ei non liceat susceptio baptismi, quia potest iustificari per actum contritionis absque sacramento; quod si prudenter dubitetur de validitate baptismi, qui re ipsa fuit validus, potest repeti baptismus, debetque repeti sub conditione, vt dictum est supra in communi. Nec propterea absolutè dicitur reiterari baptismus. Quia adhibetur denuo sub existimatione, licet dubia, quod prior baptismus fuerit nullus; hoc est, quod re ipsa non præcesserit baptismus.

QVÆSTIO XLVI.

Vtrùm requiratur aliqua dispositio ex parte baptizati?

VIdetur non requiri. 1. Eadem potestas, eodemque modo collata est à Christo Domino ministris suis ad docendum, & baptizandum, dum dicit, Matth. vlt.19. *Docete, baptizantes.* Sed ad docendum nulla requiritur moralis dispositio ex parte audientis. Ergo neque ad baptizandum ex parte baptizati.

2. Causa, quæ non requirit dispositionem in aliquo subiecto ad inducendum aliquem suum effectum, in nullo subiecto eiusdem speciei illam requirit ad inducendum eundem effectum. Baptismus autem nullam requirit dispositionem ad inducendum omnes suos effectus in paruulis; atque adulti sunt eiusdem speciei cum illis. Ergo neque in adultis vllam dispositionem requirit.

3. Dispositio, quæ sufficit ad susciendum validè aliquod sacramentum, sufficit etiam ad percipiendos omnes effectus ipsius, vt patet in sacramento Pœnitentiæ, de quo dictum est supra quæstio.30. validum simul & informe esse non posse: ad susciendum autem validè baptismum nulla requiritur peculiaris dispositio præter solum consensum; ergo neque ad percipiendos omnes eius effectus.

4. Si requireretur ad baptismum peculiaris aliqua dispositio ratione remissionis peccatorum tanta vtique requireretur, quanta requiritur ad sacramentum Pœnitentiæ. Quod videlicet non est magis remissiuum peccatorum, quam baptismus, sed minus, vt infra dicetur. Sequela autem est absurda, vtpote

contradicens doctrinæ Concilij Tridentini sess. 14. cap. 2. vbi agit de hac ipsa comparatione vtriusque huius sacramenti, & præmisso per baptismum nos consequi plenam, & integram peccatorum omnium remissionem. *Ad quam tamen*, subiungit immediatè, *nouitatem, & integritatem, per sacramentum Pœnitentiæ sine magnis nostris fletibus, & laboribus, diuina id exigente iustitia, peruenire nequaquam possumus: vt meritò Pœnitentia laboriosus quidam baptismus à Sanctis Patribus dictus fuerit.* Ergo pro sacramento baptismi nulla peculiaris dispositio requiritur ratione remissionis peccatorum, siue personalium, siue originalis, de quibus omnibus promiscuè ibi loquitur Concilium.

5. Vt aliqua dispositio agnoscatur necessaria in adultis pro pleno effectu huius sacramenti, certè nulla alia requisita esse dici potest, præter finem, dicente Christo Domino, Matth. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.* Quò etiam pertinere videtur illud Ambros. ad Rom. 11. *Gratia Dei in baptismo gratis omnia condonat nullumque luctum requirit.*

Art. 1. Respondetur. Non repugnat baptismo vniuersaliter ex conceptu suo, vt validè, & fructuosè conferatur nullo præeunte actu dispositiuo ex parte intellectus, & voluntatis ex parte baptizati. Quia non repugnat, vt validè, & fructuosè conferatur infantibus, aliisque rationis expertibus, vt liquet ex quæst. præcedenti, in quibus tamen nullus talis actus dari potest citra miraculum, quod ineptè confingeretur, & absque fundamento.

Art. 2. At in adultis præditis vsu rationis requiritur in primis consensus absolutè liber, vt baptismus ipsis collatus sit validus. Quia nullum sacramentum validè confertur vlli subiecto prædito libertate independenter à libero eius consensu, vt liquet ex dictis suprà in communi quæst. 33. Atque ratio vniuersalis ibi tradita, conuincit efficacius, & apertius, respectu baptismi. Quia per baptismum efficitur baptizatus membrum Ecclesiæ, subiicitur potestati, & clauibus eius, & contrahit obligationem specialem adhærendi immobiliter mysteriis, & articulis fidei. Est autem contra naturam agentis liberi, vt subeat talem mutationem status, vtque ei imponantur talia onera independenter à suo libero consensu. Cæterum necesse nequaquam est, vt is consensus sit supernaturalis, aut etiam honestus. Quia vtcunque consentiat, satisfit iuri, ac exigentiæ agentis liberi, atque Deus postulat ex parte nostra, quam minimum fieri potest, pro conferendis beneficiis suis, quantum fert natura cuiusque beneficij, ac doni sui. Mutua autem coniunctio inter Ecclesiam, & baptizatum, atque huius subiectio respectu illius, quas includit in se character baptismalis, solum postulant mutuum vtriusque partis consensum liberum, vtcunque se habeant relqua. Immò sufficit, consensus simpliciter voluntarius, tametsi inuoluntarius sit, & coactus secundum quid, vt colligitur ex Concilio Arausicano. 1. can. 11. ex cap. *Maiores*, de baptismo ex Concilio Toletano. 4. can. 55. relato cap. *de Iudæis*, dist. 45. Quia videlicet, quæcunque volumus, magis volumus, quam nolumus, atque ad valorem contractus, & quasi contractus qualis ratione baptismi interuenit inter Ecclesiam, & baptizatum, sufficit ex natura rei, quod præualeat voluntarietas, quantum attinet ad rationem vniuersalem contractus, & quasi contractus, cui conceptui nihil peculiare superaddit, quoad hoc punctum, baptismalis iste quasi contractus.

Art. 3. Cæterum, vt baptismus licitè suscipiatur ab adulto compote rationis, & cum fructu remissionis peccatorum, atque iustificationis, requiritur insuper dispositio bona moralis, per quam subiectum reddatur idoneum ad susceptionem, & infusionem gratiæ sanctificantis. Quia ad coniunctionem amicabilem cum Deo, quæ fit per gratiam habitualem, & sine qua non fit, nec fieri potest remissio peccatorum, requiritur ex natura rei inchoatio quædam, & bona animi dispositio congruens permanenter amicabili coniunctioni cum alio, eiusdemque inductiua, vti demonstratum est quæst. 8. de virt. Theol. & magis ex professo quæst. 10. de iust. Ex quibus locis constat præterea istiusmodi dispositionem debere esse intrinsecè supernaturalem. Quia actus intrinsecè naturales, nec disponere, nec quidquam conferre positiuè possunt ad præceptionem, & consecutionem donorum supernaturalium, aut aliquid, seu proximè, seu remotè conferens ad vitam æternam, vti pluribus efficaciter ostensum est quæst. 7. & 8. de gratia.

Art. 4. Verum hæc dispositio non requiritur eodem modo, nec est eadem adæquatè in eo, qui soli subest peccato originali, atque in eo, qui personalium insuper peccatorum reus existit; quia, qui soli subest peccato originali non indiget vllo dolore, aut actu proprio pœnitentiæ per actum contritionis aut attritionis, aut per propositum emendationis imposterum. Quia peccatum originale contrahitur per priuationem gratiæ habitualis, & committitur per actum voluntatis alienæ. Vnde, vt destruatur non requiritur actus proprius retractans actum, quo illud peccatum commissum fuit, cum retractatio ex suo conceptu sit solum de facto vniuscuiusque proprio, & propria vniuscuiusque voluntate patrato. Quapropter, si quis solum habeat peccatum originale, sufficienter erit dispositus ad omnes effectus baptismi, per eos solos actus, qui prærequiruntur ex natura rei ad infusionem, & perceptionem habituum fidei, & spei, & charitatis, qua perficitur sanctificatio hominis, præscindendo ab statu peccati, qui actus sufficienter expositi sunt in quæstione prædicta de virt. Theol. 8. Et quidem actus fidei, & spei requiruntur formaliter & propriè tales. Quia hæ duæ virtutes consistunt in indiuisibili, nec sunt vlla ex parte supplebiles per actus vlterius speciei, etiam in ordine ad sacramentum, vnde quod dicitur Matth. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit*, perinde est, ac si diceretur, *Qui baptizatus fuerit, quin crediderit, non propterea saluus erit*, atque in hoc sensu accipitur ab omnibus in præsenti. Eadem autem est ratio de actu spei, licet de necessitate fidei sint expressiora & plura testimonia, quatenus est ipsa prima radix; & fundamentum totius iustificationis, vt dicit Concil. Trident. iuxta illud ad Hebræos, 11. 6. *sine fide est impossibile placere Deo*, & illud ibid. *accedentem ad Deum, oportet credere, quia est, & quia remunerator est.* Spei quoque necessitas apparet sufficienter ex illo ad Rom. 8. 24. *Spe salui facti sumus*, quod accipitur vniuersaliter, de omnibus, qui saluantur dependenter à propria libera electione, & vsu liberi arbitrij adiuti gratia Dei, sicut, & illud. 1. Ioann. 3. 3. *Omnis, qui habet hanc spem in eo, sanctificat se.*

Art. 5. Cæterum dilectio Dei non ita consistit in indiuisibili, sed potest esse magis, & minus perfecta conuersio ad Deum, atque coniunctio effectiua cum Deo; nempe vel formalis, pertinens formaliter ad virtutem charitatis, vel solum virtualis, pertinens ad quamlibet aliam virtutem supernaturalem, quatenus quælibet alia virtus supernaturalis ex suo conceptu est participatiua charitatis, & per quemlibet actum suum adhæret aliquomodo efficaciter vltimo fini, & summo bono hominis, quod est obiectum formale charitatis. Non autem requiritur ad sacramentum baptismi actus charitatis perfectus, & formalis, sed sufficit inchoatiuus, & imperfectus, quod à fortiori colligitur ex iis, quæ infra dicentur quæst. 89. circa sacramentum Pœnitentiæ. Ibi enim ostenditur ad hoc

sacramen

ſacramentum ſufficere actum charitatis imperfectum, diſtinctum ſpecie ab actu formali charitatis, & indiſtinctum à pura attritione. Ad ſacramentum autem baptiſmi non plus requiritur, ſed minus quam ad ſacramentum Pœnitentiæ,vt innoteſcit clarè ex verbis Concilij Tridentini indicati paulo prius,in quarta ratione dubitandi. Non tamen ſufficit quilibet indiſcriminatim actus bonus,ſed eſt præcisè neceſſarius actus aliquis motiui vniuerſalis, continens in ſe formaliter, aut virtualiter, propoſitum vniuerſale de obſeruantia totius legis Dei impoſterum. Quia hoc propoſitum requiritur pro ſacramento pœnitentiæ, & non requiritur ratione præcedentium peccatorum perſonalium, atque adeò requiritur ratione iuſtificationis, ſecundum ſe præcisè, tanquam diſpoſitio requiſita ad coniunctionem amicabilem cum Deo, vtcumque ea contingat. Requiritur ergo aliquis huiuſmodi actus ad ſacramentum etiam baptiſmi fructuosè ſuſcipiendum; idemque ad hoc ipſum omnino ſufficit, ſimul cum prædictis actibus fidei,& ſpei ſi baptizatus nullo alio infectus ſit peccato,præterquam originali.

Art.6. Si vero baptizatus, præter peccatum originale, habet etiam peccata perſonalia lethalia, requiritur prærerea dolor de iis peccatis, atque actus pœnitentiæ, nempè contritionis, vel attritionis. Quia verò rarò contingit,& eſt moraliter vt minimum impoſſibile,vt compos rationis, nec deleuerit peccatum originale perfecta ad Deum conuerſione per actum dilectionis ſuper omnia, nec inciderit in peccatum lethale perſonale, ideóque omnes,vel certè ferè omnes adulti,qui per baptiſmum conſequuntur remiſſionem peccati originalis, ſimul etiam conſequuntur remiſſionem alicuius, vel aliquorum peccatorum perſonalium. Propterea vniuerſaliter dicitur neceſſariam eſſe pœnitentiam, ad obtinendam iuſtificationem, etiam per baptiſmum vt apparet ex Lucæ,13.3.*Si non habueritis pœnitentiam,omnes ſimiliter peribitis*,& clarius Act.2 38. *Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum.* Vnde Auguſtinus lib.de vera, & falſa pœnitentia cap.18. *Baptiſmus* ait, *ſine pœnitentia nunquam profuit ei, qui peccauit ſponaneè.* Et diſtinctius lib. de pœnitentiæ medicina cap 2. *Omnis qui voluntatis ſuæ, factus eſt arbiter,cum accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum veteris vitæ pœniteat, nouam inchoare non poteſt.* Et iterum. *Ab hac pœnitentia ſoli, qui baptizantur pueri immunes ſunt.* Manifeſtum porrò eſt in iis, & ſimilibus aliis teſtimoniis, eodem prorſus modo exigi pœnitentiam pro ſacramento baptiſmi, quo eadem exigitur pro ſacramento pœnitentiæ. Quia videlicet eadem eſt vtrobique natura peccatorum perſonalium ratione quorum exigitur pœnitentia pro obtinenda eorum remiſſione. Idem igitur pœnirentiæ genus, prærequiritur ad vtrumque ſacramentum. Vnde nihil neceſſe eſt in præſenti ſuperaddere circa illam, vltra ea, quæ dicentur infra ex profeſſo, quæſt.88. & 89. circa ſacramentum pœnitentiæ, cui potiſſimum connectunt omnes Theologi doctrinam de dolore, & pœnitentia requiſita ad iuſtificationem obtinendam ex ſacramento. Apparet itaque ex dictis ſufficienter, quæ,& qualis diſpoſitio,& quando requiratur ad hoc ſacramentum.

Ad 1.Doctrina non inducit ex ſua natura effectũ aliquem in audiente,qui præcisè requirat diſpoſitionem aliquam moralem præuiam ex parte ſubiecti, ſed magis eſt inductiua diſpoſitionum ad alia dona Dei; baptiſmus verò inducit effectum, qui ex ſua natura poſtulat ex parte ſubiecti diſpoſitionem moralem, ſiquidem inducit gratiam, & reconciliationem cum Deo, vt dictum eſt. Vnde Apoſtoli acceperunt ſimul, & æqualiter poteſtatem ad docendum, & baptizandum, ſed ſimul neceſſario acceperunt poteſtatem, vt vtrumque exequerentur iuxta propriam cuiuſque naturam, ideoque cum diſparibus requiſitis ex parte ſubiecti.

Ad 2. Eadem cauſa pro eodem effectu, iiſdem omnibus & ſolis indiget, ex parte ſubiectorum eiuſdem naturæ, & conditionis,ſi eodem modo ſint affecta; non vero ſi diuerſimodè affecta ſint. Patet autem hominem compotem rationis, & libero prædictum arbitrio, atque carentem vſu rationis, diuerſimodè affectos eſſe. Non igitur mirum eſt, diuerſam in eis requiri diſpoſitionem pro eodem effectu, & reſpectu eiuſdem cauſæ.

Ad 3. In quibuſdam ſacramentis diſpoſitio, quæ ſufficit ad valorem eorum, ſufficit etiam ad omnes eorum effectus; in aliis verò pro effectibus requiritur peculiaris inſuper diſpoſitio; atque baptiſmus pertinet ad iſtam poſteriorem claſſem vt dictum eſt quæſt. illa 30. vbi etiam reddita eſt ratio eius diſcriminis, eademque applicata eſt baptiſmo.

Ad 4. Dictum iam eſt, baptiſmum non poſtulare ex ſuo conceptu vniuerſaliter vllam diſpoſitionem moralem, ſed fieri abſolutè poſſe,vt conferat omnes ſuos effectus independenter ab omni eiuſmodi diſpoſitione, vt accidit in paruulis. Quod nunquam accidere poteſt in ſacramento pœnitentiæ. Dictum itidem eſt fieri poſſe, vt baptiſmus conferat adulto etiã, & compoti rationis remiſſionem peccati originalis, independenter ab omni actu pœnitentiæ, & doloris. Quod tamen ſacramentum pœnitentiæ præſtare nunquam poteſt.Demum baptiſmus confert remiſſionem peccatorum,etiam perſonalium independenter à confeſſione peccatorum in particulari, nec non à propoſito ſatisfaciendi pro peccatis per opera pœnalia. Quod ſimiliter præſtari non poteſt per ſacramentum pœnitentiæ. Per hæc igitur patet diſcrimen intentum à Concilio Trident. inter duo hæc ſacramenta omnino ſubſiſtere, tametſi requiratur in baptiſmo, verus actus pœnitentiæ,& doloris atque retractationis pro remiſſione peccatorum perſonalium.

Ad 5.Per illa verba Chriſti Domini: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*,non excluditur neceſſitas aliorum actuum diſponentium,vltra actum fidei, ſed ſolum exprimitur fides, tum quia eſt magis neceſſaria, tanquam radix,& fundamentum cæterorum, tum quia ſub ea expreſſione ſubintelliguntur implicitè reliqui actus de quorum neceſſitate docemur per ipſam fidem. Nec enim credere videtur, certè non perfectè & practicè credit,qui non præſtat,quod ipſa fides iniungit, vt præſtetur. Fides autem præſcribit alios actus præter ipſam, pro remiſſione peccatorum perſonalium,vt patet ex dictis, & apparet etiam ſatis ex illo eodem Matth. vlt. cap. Quia poſt illa verba, *Baptizantes eos*,ſubiungitur,*docentes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis.* Quod ad Ambroſium attinet,ſolam ipſe excludit à baptiſmo neceſſitatem confeſſionis, & pœnitentiæ, intentiuæ operum pœnalium,quibus ſatisfiat pro peccatis, præterquam quod meritò dubitat Suarez,an ea verba ſint Ambroſij propter contextum, minimè congruentem doctrinæ, & intelligentiæ D. Ambroſij, quanquam huic ſuſpicioni non admodum firmiter ego aſſentior.

QVÆSTIO XLVII.

Vtrùm per Baptiſmum remittantur omnia peccata,& omnis pœna peccatorum,atque conferantur omnes virtutum habitus?

VIdetur neutrum præſtari per baptiſmum. 1.Quia ridiculum videtur, vt ex duobus omnino cætera paribus alter ſit amicus Dei,hæres vitæ æternæ, æternumque

numque felix, alter inimicus Dei, exors hæreditatis æternæ, æternumque infelix, præcisè, quia alterum attingit gutta aquæ cum breui periodo, ad ipsum etiam non sentientem directa, alterum non attingit, idque sæpe, quia sors ita tulit, aut homo nequam, etiam hæreticus, etiam idololatra, ita voluit. Hoc autem eueniret, si baptismo ineſſet vis remittendi peccata quoad culpam, & pœnam. Ergo ridiculum est agnoscere hanc tantam virtutem in baptismo. Nihil autem est ridiculum in operibus Dei, neque quidquam ridiculè ipse instituere potest.

2. Suam cuiusque felicitatem, ac miseriam æternam, proprio cuiusque, & non alterius arbitrio commisit Deus, iuxta illa Eccles. 15. 14. *Reliquit illum in manu consilij sui. Ad quod volueris porrige manum tuam. Quod placuerit ei, dabitur illi.* Quod autem, quis baptizetur, vel non baptizetur, dependet magis à voluntate, & libero alterius arbitrio. Ergo non dependet à baptismo, quod quisquam sequatur, vel consequatur remissionem peccatorum, & consequenter vitam æternam.

3. *Diuinam Clementiam decet, ne ita nobis absque vlla satisfactione peccata dimittantur, vt occasione acceptæ peccata leuiora putantes, velut iniurij, & contumelioſi Spiritui sancto, in grauiora labamur, thesaurizantes nobis iram in die iræ*, vt docet Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 8. Deus autem nihil vnquam facit, quod suam clementiam non deceat, sed ea solum facere potest, quæ illam maximè decent, vt ostensum q. 35. de Deo: Ergo nunquam, per vllum medium, dimittit peccata purè gratiosè quoad totam pœnã, dum sumus in periculo relapsus; sed semper relinquit locum satisfactioni, eiusdemque satisfactionis necessitati pro parte pœnæ, nondum, condonatæ, vt sic efficacius retrahamur à peccatis, quæ adhuc imminent.

4. Repugnat iustitiæ diuinæ, ratione cuius *cuncta, quæ fiunt adducet Deus in iudicium*, ex vltimo Ecclesiastici, vt aliquod peccatum prorsus impunitum relinquatur. Congruit verò è conuerso prouidentiæ Dei, vt peccatores præsertim recens conuersi ad Deum, idcóque magis expositi periculo peccandi de nouo, arceantur ab operibus malis per punitionem præcedentium peccatorum, & per occupationem operum pœnalium. Atque oppositum horum duorum repugnat recto rerum ordini contra quem, aut præter quem, nihil vnquam Deus facit, iuxta illud, Rom. 13. 1. *Quæ à Deo sunt, ordinata sunt.* Ergo Deus non liberat baptizatos ob onere satisfaciendi, per remissionem totius pœnæ.

5. Baptismus non est efficacior post passionem Christi, quam ante ipsam. Quia semper est eiusdem rationis, atque indidem semper viget. Non autem conferebat remissionem totius pœnæ ante passionem, & resurrectionem Christi. Quia si quis baptizatus, moreretur ante passionem, & resurrectionem Christi, non transmitteretur eius anima, protinus in Regnum Cœlorum, sed detineretur in Lymbo, in pœnam vtique peccati, quod solum impedire potest aditum Regni Cœlorum. Ergo neque modo baptismus remittit totam pœnam, neque confert potestatem transeundi protinus in Regnum Cœlorum.

6. Post baptismum manent fomes peccati, & violenta concupiscentiæ resistentia, nec non fames, sitis, aliæque similes pœnalitates, ac demum mors, quæ sunt pœnæ peccati originalis. Rursus iuste punitur post baptismum qui prius fuerit latro, aut homicida. Ergo neque peccatum originale, neque peccata personalia remittuntur per baptismum, quoad totam ipsorum pœnam.

7. Sacramenta non plus operantur, quàm significant. Ablutio autem baptismalis, solam significat emundationem animæ à culpa, quæ sola deturpat animam. Ergo non tollit peccata quoad pœnam eorum, sed solum quoad culpam, nec inducit positiuam pulchritudinem gratiæ, & virtutum.

8. Qui habet gratiam, & virtutes, eo ipso habet facilitatem delectabilem operandi honestè, & laudabiliter in omni genere, atque adhæsionem ad omne genus honesti permanentem, ac difficile mobilem. Baptizati autem non habent felicem istiusmodi dispositionem animi, vt experientia docet manifestè. Ergo baptismus non confert gratiam, & virtutes.

9. Quod quis iam præhabet, non potest deinde accipere ab aliqua causa. Sed aliqui ante baptismum consequuntur remissionem peccatorum, & gratiam, omniumque virtutum perfectionem, per actum dilectionis Dei super omnia, & per exercitium frequens cæterarum virtutum, vt apparet ex illo Actor. 10. 7. *Vir quidam erat in Cæsarea nomine Cornelius Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, Religiosus, & timens Deum*; De quo tamen deinde dicitur, quod fuerit baptizatus ab Apostolo Petro. Ergo baptismus non confert baptizatis, saltem omnibus remissionem peccatorum, gratiam, & virtutes.

Art. 1. Respondetur. Præcipui effectus baptismi sunt tres, character, remissio peccatorum quoad culpam, & totam pœnam, & infusio gratiæ, atque virtutum. Character baptismalis (quippe de natura characteris sacramentalis in genere, dictum est satis supra quæst. 31.) tribuit tres effectus formales præcipuos. Primus est baptizatum constituere domesticum Dei & ciuem Christi, & membrum Ecclesiæ, iuxta illud ad Ephes. 2. 19. *Iam* (nempe post baptismum) *non estis hospites, & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum & domestici Dei*: secundus, & tertius effectus formalis sunt subiicere consequenter baptizatum potestati, & iurisdictioni Ecclesiæ, eidemque tribuere ius, & facultatem ad reliqua sacramenta suscipienda, & ad participationem cæterorum bonorum communium Ecclesiæ. De priori parte subiectionis respectu Ecclesiæ, Trident. session. 14. cap. 2. definit in hunc modum: *Constat baptismi ministrum iudicem esse non oportere, cum Ecclesia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipsam per baptismi ianuam, fuerit ingressus. Quid enim mihi, dicit Apostolus, de iis, qui foris sunt iudicare? Secus est de domesticis fidei quos Christus Dominus, lauacro baptismi, sui corporis membra semel effecit.* Altera pars de habilitate, & iure ad reliqua sacramenta colligitur indidem, ex c. 1. & 3. Ex his porrò tribus effectibus formalibus communicatis per baptismum cuicumque verè, ac validè baptizato, apparet vicissim ratio, ob quam oportuit, vt per baptismum imprimeretur character indelebilis; Character enim nihil est aliud, quam signum, seu insigne personæ quatenus destinatæ specialiter, ad aliquod munus, seu adscriptæ in specialem aliquam communitatem. Cum ergo baptizatus deputetur ex vi baptismi ad militiam Christi, atque adscribitur populo Christi æternum mansuro, omnino oportuit, vt ei imprimeretur character pariter æternus, ac indelebilis deputationis eius, & ascriptionis, iuxta illud 2. ad Corinth. 1. 21. *Qui vnxit nos, Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.*

Art. 2. Secundus effectus principalis remissionis peccatorum significatur expressius per materiam, & formam baptismi, ideoque est manifestius eam remissionem causari per hoc sacramentum, quàm quod alij effectus causentur per ipsum. Constat præterea de hoc effectu baptismi, ex illo ad Rom 64. *consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Hinc enim clarè apparet baptizatum ex vi baptismi, mori vetustati peccati, & incipere vitam nouam, nouitate gratiæ.

Omne

Omne autem peccatum, siue originale, siue personale pertinet ad vetustatem peccati, nec potest inchoari noua vita spiritualis per gratiam, nisi excluso omni peccato. Ergo omne peccatum præcedens ante baptismum, excluditur per ipsum, atque remittitur perfectè. Eodem pertinent testimonia alia supra indicata quæst.37. Quia verò, aqua habet vim ita mundandi corpus à sordibus, vt simul etiam habeat vim auferendi omnia simul earum vestigia, fit vt gratia baptismalis, ita auferat peccata, quæ sunt sordes animæ, vt simul auferat etiam totam pœnam peccatorum, quæ est quoddam eorum vestigium. Aufert verò pœnas spirituales pertinentes ad aliam vitam, & non etiam pœnas temporales, quæ directè afficiunt corpus, & indirectè aggrauant animam. Quia peccata, quorum delendorum causa præcipuè institutum est hoc sacramentum, inficiunt directè animam, atque in ipsa immediatè resident, à qua, & proficiscuntur immediatè, & formaliter. Hic effectus colligitur ex eodem loco ad Romanos, quatenus consepeliri Christo, & ambulare deinde in nouitate vitæ, simili resurrectioni Christi, per gloriam Patris, importat totalem extinctionem peccati, quoad vim impeditiuam gloriæ, non solum æternam, sed etiam ad tempus. Eodem pertinet, quod renascimur, & regeneramur per baptismum ex Ioan.3.3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, & tit.3.5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Nempe in eo qui nascitur, & generatur de nouo, nihil manet de forma veteri, simulque cum ipsa pellitur omnis eius proprietas, & effectus, secundum eam rationem, secundum quam ipsa pellitur. Hoc autem modo comparatur pœna peccati, cum ipso peccato. Vnde remissionem peccatorum omnium lethalium, quoad totam ipsorum pœnam, in sensu explicato, definit semel, atque iterum Concil. Trident. sess. 5. can.5. & sess.14. cap.8. Ad hunc effectum baptismi consequuntur alij duo conuertibiles cum ipso, alter est liberatio ab onere satisfaciendi, & satispatiendi imposterum, alter est apertio Regni Cœlorum, vt protinus in illud ingrediatur baptizatus, absque vlla mora, si contingat eum mori, antequam peccet de nouo, & nisi opposuerit impedimentum remissioni alicuius, vel aliquorum venialium, dum iustificaretur per baptismum. Hæc omnia complectitur distinctè Concil. Florentin. in Decreto Eugenij circa naturam, & effectus baptismi, dicens: *Huius sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis, & actualis; Omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur, propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis iniungenda est satisfactio, sed morientes, antequam culpam aliquam committant, statim ad Regnum Cœlorum, & Dei visionem perueniunt.*

Art. 3. Tertius principalis effectus infusionis gratiæ, & virtutum omnium, est inseparabilis à secundo iam explicato remissionis peccatorum. Quia remissio peccatorum non potest fieri, nisi per infusionem gratiæ sanctificantis, vt ostensum est quæst.8. de iustific. Gratia autem sanctificans est principium, & radix cæterarum omnium virtutum. Necesse igitur est, vt baptismus simul cum remissione peccatorum conferat gratiam, omniumque virtutum habitus. Idem colligitur ex testimonio nuper indicato Epistolæ ad Tit.3.5. *saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè.* Nec enim effunderetur abundè Spiritus sanctus si non darentur abundè omnes virtutes simul cum gratia, sed neque regeneraretur spiritualiter homo, nisi ei daretur principium, & substantia vitæ spiritualis, quæ est gratia, nec regeneratio esset perfecta, si simul cum hac forma non darentur consequentia ad ipsam formam. Certè non regeneraretur homo, vt in nouitate vitæ ambulet, provt nuper dicebat Apostolus, nisi acciperet omnia principia permanentia ambulationis in nouitate vitæ. Præterea neque id verificaretur, quod habetur ad Galat.3.27. *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Quia non induit Christum, qui non habet inclinationes, & habitus ad operandum cum perfecta Christi imitatione in omni genere. Confert igitur baptismus gratiam, omniumque virtutum habitus, cuicunque iustificato per ipsum.

Art. 4. Necesse porrò non est monere baptismum conferre gratiam, & virtutes æqualiter, seu in eodem gradu intensionis omnibus æqualiter dispositis, seu nullam habentibus inæqualitatem ex parte animæ; inæqualiter verò, inæqualiter dispositis, dispositione propriè tali, seu morali, ac supernaturali; atque adeò omnibus infantibus aliisque rationis expertibus conferre intentionem prorsus æqualem. Adultis verò æqualem, vel inæqualem, provt contigerit ipsos esse æqualiter, vel inæqualiter dispositos; ita vt melius disposito plus conferatur, & minus non vsque adeò bene dispositis. Nihil inquam circa hoc dicere necesse est, quia ita rem habere vniuersaliter in omnibus sacramentis, dictum est supra in communi quæst.37. Illud admittendum nequaquam est circa hoc punctum, quod nonnulli dicunt insinuante, sed absolutè repugnante Suarez, fieri posse, vt melius, seu per actus meliores, vel intensiores dispositus ad baptismum, minus nihilominus, aut non plus gratiæ recipiat, quam dispositus per actus minus bonos, vel minus intensos. Quia videlicet fieri potest vt melior eiusmodi dispositio, sit coniuncta cum maioribus, vel pluribus peccatis: Quæ proinde magis resistant agenti, atque impediant, quominus influat plus, aut tantundem, atque in subiectum minus bene dispositum positiuè, sed non vsque adeò impeditum peccatis. Duo autem præcipuè sunt, ob quæ hæc doctrina admitti nequaquam debet. Alterum est inde quia peccata præcedentia baptizati puniri à Deo grauiter, punirique pro eo ipso instanti, pro quo illa remittuntur non solum quoad culpam, sed etiam quoad totam pœnam. Nec enim dici potest, quod non habeat rationem pœnæ, & quidem valdè grauis, priuatio augmenti gratiæ, & consequenter gloriæ æternæ, alioquin concedendæ inductam per solam vim præcedentium peccatorum. Absurdum autem est, ac planè implicatorium tum infligi pœnam eamque grauem pro aliquo peccato, cum idem peccatum remittitur quoad totam pœnam; vti est certum ex fide remitti per baptismum, quandocunque remittitur per ipsum, quoad culpam. Alterum inconueniens est, tunc aliquid resistere alicui agenti, cum iam non est, atque manere adxuc in ratione resistentis, atque actualiter impedientis influxum, causæ quando desinit esse secundum se totum. Quod quidem ex terminis satis apparet repugnare, & præterea quidquid resistit contrario, eo præcisè fine, eaque sola intentione resistit, vt ipsum conseruetur, quantum fieri potest, nec penitus desinat esse. Vnde cum primum aliquid totaliter desinit esse, eo ipso totaliter decidit à conatu resistendi, nec amplius vllo modo resistit, aut impedire valet causam productiuam qualitatis contrariæ, quominus exerat omnes suas vires alioquin impendendas. Cum ergo omnia præcedentia baptizati peccata, desinant esse totaliter in instanti, pro quo is iustificatur per baptismum, consequens est, vt pro eodem instanti nihil resistant, nihilque impediant, aut remorentur influxum diuinum. Dicendum itaque est perinde distribui vnicuique baptizato maiorem, vel minorem intensionem gratiæ, & virtutum iuxta maiorem, vel minorem vniuscuiusque dispositionem positiuam, siue

plura,

plura,ſiue pauciora,grauiora,aut minus grauia peccata præceſſerint.

Art. 5. Solet præterea quæri in præſenti, an baptiſmus cæteris paribus conferat plus gratiæ, vel minus, quàm alia ſacramenta? & communis reſponſio eſt nihil certi, hac in re determinari poſſe. Quia iſtud ſacramentum, & ſacramenta cætera, ſaltem pleraque comparantur inter ſe tanquam excedens, & exceſſum. Verum authores modernos induxit in iſtam indeterminationem defectus rationis, qua abſolutè oſtenderetur, ac concluderetur, quem locum perfectionis, & dignitatis teneat vnumquodque ſacramentum comparatum cum reliquis. Ea tamen ratio reddita à nobis eſt ſupra in communi quæſt.35. atque ibidem concluſum eſt baptiſmum eſſe minoris abſolutè perfectionis, & dignitatis, quàm reliqua ſacramenta, præter matrimonium. Quapropter baptiſmus cæteris paribus minus gratiæ habitualis confert, quàm vllum aliud ſacramentum, præter matrimonium,idque maximè locum habet reſpectu eorum, quibus iuxta dicta ſupra confert gratiam indepenter ab omni morali diſpoſitione præuia, quod nulli alij ſacramento conuenit.

Ad 1. Iis, qui continent intellectum intra anguſtos limites rationis purè naturalis, atque rebus ſenſibilibus ſecundum ſe, & ſuperficiem tenus immerguntur penitus, totus ordo ſupernaturalis, maximè verò paſſio, & mors hominis Dei; & quæ inde conſequuntur omnia, videntur ſtulta, ac ridicula, cum magis ipſi ſint puſilli, miſerabiliter ridiculi, hac eadem viliſſima, & degeneri conſiderationis tenuitate, per infima quæque ſuperbè repentis, iuxta illud, *Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam.* Cæterum animo altius inſtructo, ac illuminato per diuinas reuelationes, atque conſideranti, per fidem, ordinem diuinæ prouidentiæ ſupernaturalis eadem omnia ſapientiſſimè diſpoſita, ſibique ſuauiſſimè conſonantia, clarè apparent. Profecto quoad præſens attinet, manifeſtum in primis eſt; per fidem omnes homines naſci filios iræ, ratione peccati originalis, & conſequenter iuſtiſſimè derelinqui abſque remedio, quicumque derelinquuntur. Manifeſtum rurſus eſt ex dictis ſupra quæſtio. 11. conuenientiſſimum fuiſſe ſuppoſito peccato originali, vt hominibus diſtribuerentur dona gratiæ, vtque aperiretur ianua regni Cœlorum per ſigna ſenſibilia, quibus mediantibus operarentur in nobis interius merita Chriſti Domini, & paſſionis eius. Manifeſtum denique eſt ex dictis quæſt.24. de Deo art. 1. & 2. humanas voluntates ſubeſſe in omnibus, & quoad omnia diuinæ poteſtati, ac liberè electioni, ac proinde cuicumque adeſt,qui baptizare eum poſſit,& velit ex diuina præelectione, ac præordinatione tale, ac tantum beneficium primitus indulgeri, & quibuſcunque deeſt ex diuina ſimiliter aut permiſſione, aut iuſta vindicta, deeſſe. His autem poſitis,quæ ſunt certiſſima, ceſſat omnis ratio deriſionis, & apparet iuſtiſſima ratio prouidentiæ in eo, qui ſaluatur per contactum guttæ aquæ informatæ paucis verbis, ſed eleuatis diuinitus, ſimul cum ipſa aqua, ad mirabilem eum effectum humano miniſterio exhibendum, ſed arcano diuinæ prouidentiæ conſilio ſingulis præordinatum.

Ad 2. Teſtimonia, quæ conſecutionem gratiæ, & vitæ æternæ libero cuiuſque committunt arbitrio, accipiuntur neceſſariò de ſolis adultus ratione vtentibus. Hi autem ſemper habent in poteſtate, vt cum gratia Dei, quæ ſemper adeſt, conſequantur gratiam, & vitam æternam,ſiue adſit,qui poſſit, & velit baptizare, ſiue deſit. Quia ſemper poſſunt conuerti ad Deum cum gratia Dei, eumque diligere ſuper omnia, & ſic liberari à peccatis,atque ſaluari. Paruulis autem, qui non poſſunt propria libertate ſibi, aut prodeſſe, aut obeſſe,congruenter prouiſum eſt,vt aliena voluntate, ſubiacente diuinæ præordinationi, ſubueniri poſſet; ſicut aliena voluntate, permittente Deo,illatum eſt vulnus peccati excludentis à Regno Cœlorum.

Ad 3. & 4. Vis meritoria, & ſatisfactoria paſſionis Chriſti,qua nituntur Sacramenta, eſt infinita ex ſe,& ſufficit ad remiſſionem quorumuis peccatorum quoad culpam,& totam pœnam, ſed applicatur ſingulis pro vnaquaque opportunitate plus minus, provt noſtra intereſt,vt dictum eſt q.11.de Incarnatione; ſimiliter Deus cuncta clementer ſimul, ac iuſtè diſponit, ſed aliquando clementiæ largitatem, aliquando iuſtitiæ ſeueritatem,magis manifeſtat in operibus ſuis, provt iudicat expedire ad optimam hominum gubernationem, & directionem in finem ſuum vltimum, vt dictum eſt quæſt.35.de Deo. Vnde clementiæ diuinæ opus eſt,non minus, per Baptiſmum ita peccata remittere, vt liberet ab omni onere ſatisfactionis, quàm vt impoſito eodem onere, eadem remittat per Pœnitentiæ Sacramentum; neque iniurius eſt ſufficientiæ meritorum Chriſti, qui imponit,quique exequitur opera ſatisfactoria pro peccatis per pœnitentiam remiſſis, ſicut eſt iniurius eidem,qui eadem neceſſaria putat,aut exigit poſt Baptiſmum pro peccatis ante commiſſis. Quia noſtræ vtilitatis prouidentia, vtrumque ita diſpoſuit meritis Chriſti eatenus applicatis,& non plus,neque minus,per ea diuinæ largitatis inſtrumenta. Ratio huius diſcriminis eſt, ex parte quidem Baptiſmi. Quia recens baptizati ſunt adhuc teneri,ac debiles,ideoque oportet illos exercere,atque pertrahere ad perfectionem totius iuſtitiæ per opera facilia, & quæ ſuauiter exhiberi poſſint,& non defatigare impoſita operum pœnalium arduitate; iuxta illud 1.Petri 2.2. *Sicut modo geniti infantes, Lac concupiſcite*; idque exemplo Chriſti Domini excuſantis à ieiunio Diſcipulos ſuos recens conuerſos, vt habetur Matth.9. Accedit baptizatum ex vi huius Sacramenti amplecti fidem myſteriorum, admodum difficilium, captiuando,quod eſt valdè arduum,intellectum in obſequium eius, eundem ſubiici Eccleſiaſticæ. Poteſtati cum iure exigendi mores ad normam religionis Catholicæ,& inſtitutionis eiuſdem Eccleſiæ,quod ſimiliter eſt valdè arduum; deſtinari demum eundem nouæ vitæ agendæ deinceps cum Chriſto, & ſub Cruce Chriſti,renunciando mundo, & pompis eius, quatenus illi repugnant, quod in ſe inuoluit omnes difficultates repugnandi concupiſcentiæ. Hæc autem omnia apparet congruentiſſimè acceptari loco ſatisfactionis adæquatæ ſuffragantibus Chriſti meritis. Indidem vlterius apparet, nec peccata baptizati impunita relinqui, nec nimis facilem aperiri aditum peccandi de nouo, tametſi nulla imponatur, aut neceſſaria ſit ſatisfactio poſt Baptiſmum. Quia quod ad primum attinet, noſtra peccata, vtcumque remittantur,ſufficienter punita ſunt per paſſionem Chriſti,qui *verè languores noſtros tulit, & dolores noſtros portauit*, vt dicitur Iſaiæ 53.3.Quod verò ad ſecundum attinet, ſemel tantum vnicuique hæc indulgentiæ plenitudo in vita conceditur, idque cum tanta compenſatione, quanta nuper expreſſa eſt, ideoque non poteſt inde ſuboriri nimia peccandi facilitas, & licentia in reliquo vitæ progreſſu. At Sacramentum Pœnitentiæ eſt remedium peccatorum ordinarium, & quotidianum, atque iterabile quotieſlibet. Vnde ſi per ipſum ſimul cum peccatis auferretur totaliter pœna peccatorum, nullàque ſupereſſet neceſſitas operum pœnalium, qua terreretur, quo minus peccaret de nouo, ſequeretur proculdubio prædictũ inconueniens nimiæ facilitatis, & licentiæ in peccando per totum vitæ progreſſum, ac proinde inclementer, certè non vſque adeo clementer egiſſet nobiſcum Deus,

Deus, si per Sacramentum Pœnitentiæ voluisset remittere peccata quoad totam eorum pœnam, sicut voluit remittere per Baptismum. Quia videlicet ita liberasset nos à minori malo, quale est pœna peccatorum, vt simul induxisset nos occasionaliter in malum longè maius, quale est peccatum. Apparet itaque rationabiliter, & clementer vtrumque hoc dispositum esse, vt meritum passionis Christi applicaretur plenariè per Baptismum, quoad remissionem pœnæ, vtque non ita plenariè applicaretur per Sacramentum Pœnitentiæ sub eadem ratione.

Ad 5. Baptismus nunquam habuit, aut habet vim transmittendi aliquem ad gloriam ante gloriosam Christi resurrectionem; sempérque habuit, & habet vim transmittendi in gloriam immediatè, posita gloriosa Christi resurrectione, si nullum aliunde superueniat impedimentum de nouo. Quapropter quod Baptismus aliquando fuerit collatus ante passionem, & resurrectionem Christi; deinde verò conferatur post ipsam; atque inde sortiatur exitum diuersum, est differentia purè materialis, quod ad vim, & efficaciam Baptismi attinet, vt dictum est iterum supra, & omnes dicant necesse est de contritione perfecta elicita in articulo mortis, & elicita longè ante istum articulum, déque aliis similibus.

Ad 6. Per Baptismum remittitur totaliter sola ea pœna peccatorum, quæ est pura pœna coram Deo, seu quæ solum ordinatur ad compensationem peccati secundùm se præcisè, quatenus peccatum excedit limites iustitiæ diuinæ per nimiam adhæsionem ad bona temporalia. Non sunt autem huius generis effrenitas concupiscentiæ, & proprietates corporis passibilis, & pœnæ peccatorum infligibiles per humanam potestatem. Quia priores illæ pœnalitates sunt vtiles ad augmentum coronæ gloriæ, quod rependetur vberius, certantibus legitimè exemplo Christi sui capitis ea de causa passibilis, dum egit vitam mortalem. Vnde eiusmodi pœnalitatibus permanentibus per Baptismum rectè accommodatur à D. Thoma quæst. 69. art. 5. illud Iudic. 3. 2. *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israëlem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi.* Pœnalitates verò posteriores, quarum inflictio pertinet ad potestatem humanam, sunt necessariæ ad ædificationem eorum, qui scandalizati fuerant per peccata, atque ad bonam gubernationem, & tranquillitatem reipublicæ, ideoque non oportuit, vt remitterentur per Baptismum. Verùm ab his omnibus pœnalitatibus liberabit tandem aliquando idem Baptismus, cum destruetur corpus peccati, vt dicitur ad Rom. 6. Quia tunc vi Baptismi transferetur baptizatus, si aliunde ipse non impedierit, in gloriam, quæ est exclusiua omnis pœnalitatis.

Ad 7. Aqua non solum abstergit sordes corporis, sed etiam habet vim refrigerandi illud. Vnde non minùs est apta ad significandam remissionem pœnæ, qua remissione subleuatur anima, quam remissionem culpæ, qua mundatur.

Ad 8. Virtutes infusæ non conferunt immediatè per se ipsas, præcisè pronitatem & inclinationem præuiam ad actus bonos, vt alibi dictum est, sed solum conferunt, vt siquidem quis bene operetur, operetur cæteris paribus, & facilius, & intensiùs, & quod inde consequens est, vt deinde progrediatur cum maiori procliuitate, & inclinatione præuia, ad repetendos actus similes bonos. Hoc autem virtutum infusarum beneficium, non deest baptizatis, qui determinantur ad bene operandum, & inchoandam vitam nouam, licet experientia huius eorum differentiæ à non baptizatis non sit admodum perceptibilis, propter repugnantiam concupiscentiæ, quam dictum est manere post Baptismum, & propter exiguam intensionem gratiæ, & virtutum, qualem dictum est prouenire per se ex Baptismo.

Ad 9. Sicut per ablutionem corporalem auferuntur sordes corporis, si insint corpori, sin minus solum augetur eiusdem per eandem nitor: ita etiam per Baptismum auferuntur peccata, & inducitur nitor animæ per gratiam, & virtutes, si adsint peccata, sin minus solum augetur præexistens animæ nitor, per augmentum gratiæ, & virtutum præexistentium. Correspondet itaque iustè pro omni euentu effectus spiritualis Baptismi analogiæ ablutionis corporalis, atque forma verborum consequitur, provt, & significat implicitè, & virtualiter effectum significatum, iuxta indigentiam, & capacitatem proximam obiecti.

QVÆSTIO XLVIII.

Vtrùm Baptismus fictè susceptus perinde operetur recedente fictione, atque si ritè susceptus fuisset?

VIdetur non perinde operari. 1. Quia Baptismus sine fictione susceptus operatur remissionem omnium præcedentium peccatorum. Nequit autem eam vnquam operari Baptismus sic susceptus. Quia peccatum ipsum fictionis, quod semel impediuit Baptismum, semper impedit, quousque auferatur aliquo alio remedio. Remedium autem, quod auferet peccatum fictionis, simul necesse est, vt auferat etiam peccata præcedentia Baptismum; siquidem peccatum fictionis auferri minimè potest, nisi per infusionem gratiæ sanctificantis, quæ est essentialiter incompossibilis cum omnibus indiscriminatim peccatis lethalibus, ideoque omnia simul, ac indiuisim auferat necesse est.

2. Baptismus sine fictione susceptus sufficit ad remissionem peccatorum cum sola attritione ex parte baptizati; Hoc autem præstare non potest, si fictè semel suscipiatur. Quia peccatum fictionis non potest tolli cum sola attritione, ex parte peccatoris. Solum namque Sacramentum Pœnitentiæ supereſt præter Baptismum, quod cum sola attritione possit remittere peccata lethalia, saltem per se. Sacramentum autem Pœnitentiæ nequit remittere peccatum fictionis, quod impediuit effectum Baptismi. Quia Sacramentum Pœnitentiæ, solum habet vim remittendi peccata commissa post Baptismum, vt traditur à Concilio Tridentino sessione 14. cap. 1. Patet verò peccatum fictionis impeditiuum Baptismi non esse commissum post Baptismum. Nulla siquidem causa impeditur, quominus operetur, per aliquid consequens post applicationem eiusdem causæ ad subiectum alioquin aptum. Quod si peccatum fictionis auferri nunquam potest cum sola attritione ex parte peccatoris, certum est, neque cætera peccata præexistentia ad Baptismum cum eadem sola auferri vnquam posse. Quia forma remissiua, ac deletiua omnium indiuisim peccatorum est vna tantum, & indiuisibilis.

3. Dispositio necessaria, vt peccatum fictionis auferatur per Sacramentum Pœnitentiæ, eadem simul inseruit Sacramento, quasi rediuiuo, Baptismi. Necesse autem est vt diuisis, seu quasi diuisis viribus eiusdem dispositionis inter duo Sacramenta, minus sufficiat pro singulis, minúsque cooperetur vnicuique eorum. Ergo Baptismus non operatur tantundem, sed aliquanto minus, cum recedit fictio, saltem si recedat per Sacramentum Pœnitentiæ,

quam fuisset operatus initio, si non fuisset fictè susceptus.

Art.1. Respondetur. Aliqua Sacramenta possunt, fictè simúlque validè suscipi, atque recedente fictione inducere eos effectus, quos induxissent initio si non intercessisset fictionis obex; Inter quæ Sacramenta primum, & de quo est multo certior ea doctrina, quam de vllo alio Sacramento, est Baptismus, vt dictum est supra in communi tota quæstione 30. Quapropter nihil eatenus necesse est superaddere in præsenti. Videri tamen potest Augustinus sæpius, & enixè id docens, specialiter de Baptismo, lib.1. de Baptismo à cap.11. & lib.3. cap.13. & lib.6. cap.5. & alibi, atque refertur in cap. *Tunc valere* de consecr. dist.4. Idem tradit Cyprianus serm. de passione Domini, vbi loquens de Baptismo subdit sic: *Et licet indigni sint, qui accipiunt Sacramentum, tamen reuerentia, & propinquiorem ad Deum parat accessum, & vbi redierint ad cor constat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec alias quæri aut repeti necesse est salutiferum Sacramentum.* Idem tenent vnanimi consensu omnes Theologi cum D. Thoma quæst.69. art.9. & 10. Videndum superest, quanta, & qualis dispositio requiratur vt Baptismus initio impeditus per fictionem, quo minus remitteret peccata, atque induceret gratiam, & virtutes, reuiuiscat; eosque effectu postliminio largiatur.

Art.2. Tripliciter contingere potest, vt quis fictè, seu cum obice Sacramentum suscipiat. Primò itavt nullum peccatum sacrilegij accrescat ex indigna susceptione Sacramenti propter bonam fidem suscipientis, vel propter ignorantiam, aut iuris, aut facti, quatenus putauit nullam fuisse necessitatem alterius melioris dispositionis, quam iam habuerit, tametsi reipsa non sit sufficiens, quam ipse sufficientem putauerat; vel putauit sibi adesse dispositionem, quæ reipsa fuisset sufficiens, & tamen non adfuit reipsa. Secundò ita, vt baptizatus peccauerit specialiter indigna susceptione Sacramenti, propter oppositam legitimam notitiam, & iuris, & facti, sed nullum præterea adiecerit peccatum lethale post susceptum Baptismum. Tertiò, itavt superadditum sit aliquod peccatum post susceptum Baptismum. Vtcunque autem res habuerit, hoc in primis præferendum est ex omnium consensu Theologorum, & ex certa doctrina Concilij Tridentini nullum esse peccatum, quod per aliquod Sacramentum tolli non possit, aut quod lethale sit, tolli possit absque aliquo Sacramento, vel in re, vel in voto.

Art.3. Dicendum iam est, cum Baptismus fictè susceptus fuit, quin suscipiens peccaret indigna susceptione, & quin vllum posteà superadditum sit peccatum lethale sufficere eandem illam dispositionem, quæ initio suffecisset. Nempe nullo superaddito impedimento peculiari, effectus Baptismi, nulla potest succreuisse peculiaris necessitas maioris dispositionis, seu actus disponentis, aut perfectioris, aut intensioris. Neque quoad hoc discrepant inter se Theologi. Verùm hoc etiam aliud vnanimi consensu amplectuntur; si superaddatur aliquod peccatum lethale, noua libertate commissum, post instans Baptismi, necessariam esse maiorem dispositionem, quam quæ initio sufficisset, neque posse per Baptismum remitti, peccata ipsum præcedentia, quin subinducatur, vel contritio perfecta, vel attritio coniuncta cum Sacramento Pœnitentiæ, vel vt aliqui putant cum aliquo alio Sacramento, saltem per accidens remissiuo peccatorum lethalium. Nempe vi, & causalitate Baptismi deleri minimè potest peccatum post eius susceptionem superadditum, cum nullum Sacramentum vllam vim habeat directè, respectu peccatorum temporis sequentis, nec ad ipsum extendatur significatio formæ, aut symbolica proportio materiæ vllius Sacramenti. Necessaria igitur est, vel contritio perfecta, vel attritio coniuncta cum alio Sacramento.

Art.4. Dicendum rursus est, quando Baptismus fictè susceptus fuit fictione lethaliter peccaminosa, necessariam in primis esse ad remissionem eius peccati, vel contritionem perfectam, vel attritionem simul cum Sacramento Pœnitentiæ, deinde vtramlibet ex his sufficere, ac demum consequenter Baptismum prius expeditum, cum vtrahibet indiuisim inducere remissionem omnium peccatorum; ita tamen vt remissio peccatorum præcedentium Baptismum formaliter ipsi correspondeat, remissio verò reliquorum peccatorum correspondeat formaliter contritioni perfectæ, vel attritioni simul cum Sacramento Pœnitentiæ. Necessitas alterutrius ex dictis dispositionibus, iisdémque remotionibus fictionis, ex eo efficaciter conuincitur. Quia peccatum, cui est intrinsecum, & essentiale impedire efficaciam Baptismi, nunquam remitti potest per Baptismum; quandoquidem vim impeditiuam secum identificatam semper retineat eandem necesse est, dum aliunde non tollitur per aliam causam eatenus efficaciorem. Peccatum autem fictionis, seu voluntariæ susceptionis indignæ, intrinsecè, ac essentialiter, & non extrinsecè tantùm, & per accidens, sicut alia quæcunque peccata præcedentia Baptismum, est impeditiuum ipsius. Ergo ad abolitionem talis peccati necessaria est alia causa præter Baptismum, quæ sufficiat se sola ad illius remissionem. Quod autem ad hoc sufficiat contritio perfecta, quæ est deletiua omnium, & qualiumcunque peccatorum, nemo est qui dubitet. Quod verò sufficiat etiam attritio simul cum Sacramento Pœnitentiæ dupliciter suaderi potest. Primum quia nullum est peccatum, quod non possit deleri per aliquod Sacramentum, vt nuper præmissum fuit art.2. fine. Eiusmodi autem peccatum fictionis non potest tolli per Baptismum, vt ostensum est, nec superest aliud Sacramentum deletiuum peccatorum lethalium præter Sacramentum Pœnitentiæ, certè nullum est efficacius pro hoc effectu. Ergo tale peccatum est auferibile per Sacramentum Pœnitentiæ. Non autem esset auferibile per ipsum, si ipsum non sufficeret ad id, cum sola attritione. Quia si esset necessaria determinatè contritio perfecta, ipsa contritio tolleret peccatum, antequam accederet Sacramentum reipsa, ac proinde non tolleret Sacramentum.

Art.5. Idem rursus suadetur. Quia Sacramentum Pœnitentiæ sufficit cum sola attritione ad delendum peccatum sacrilegij commissum indigna susceptione cuiuslibet alterius Sacramenti. Ergo sufficit etiam ad delendum peccatum sacrilegij commissum indigna susceptione Baptismi. Patet consequentia. Quia in primis peccatum sacrilegij aduersus Baptismum, non est maius, quam peccatum sacrilegij aduersus alia Sacramenta, cum Baptismus ipse, non sit maioris perfectionis, & præstantiæ, sed minoris, quam cætera Sacramenta præter matrimonium, vt dictum est supra. Dici deinde minimè potest idem peccatum sacrilegij non subesse clauibus, seu iurisdictioni, potestatis Ecclesiæ, quasi commissum ante Baptismum, ac proinde antequam auctor peccati subesset iurisdictioni Ecclesiæ. Hoc inquam dici non potest, quia baptizatus non incipit subesse iurisdictioni Ecclesiæ in instanti sequenti ad instans, pro quo perficitur Sacramentum, sed in illo ipso instanti, pro quo perficitur. Nempe hoc Sacramentum confertur ab Ecclesia voluntate cooptandi baptizatum in membrum suum, non de futuro, sed de præsenti, eadémque proportionali voluntate suscipitur à baptizato. Vnde nihil est, quod remoretur ad instans sequens, effectum subiectionis baptizati, & iurisdictionis Ecclesiæ

erga

erga ipsum ; potéstque confirmari exemplo omnium aliorum huiusmodi mutuorum contractuum,& quasi contractuum obtinentium suum effectum eo modo intentum pro eo ipso instanti, pro quo perficiuntur, & non solum pro sequenti.

Art.6.Confirmatur præterea,quia character baptismalis imprimitur baptizato, pro illo ipso instanti pro quo validè perficitur Baptismus, vt liquet ex dictis supra in communi quæst.29.circa inceptionem effectuum sacramentalium. Character autem est insigne, & forma subiectionis respectu iurisdictionis Ecclesiasticæ, & eum, cui inest constituit per se ipsum,in genere causæ formalis, in ratione hominis substantis eidem iurisdictioni, sicut constituit in ratione participis bonorum communium Ecclesiæ, & reddit capacem, vt incipiat illa effectiuè participare pro illo ipso instanti, pro quo primum incipit inesse idem character.Ergo peccatum commissum ab homine baptizato pro eo instanti pro quo intrinsecè incipit esse baptizatus, quale profecto est peccatum fictionis actualiter impediens plenum effectum Baptismi,verè subest clauibus Ecclesiæ. Quia est peccatum commissum ab homine subiecto Ecclesiæ, & quando iam illi subiectus est.Neque verò pro exercitio iurisdictionis erga aliquem consideratur prioritas, vel posterioritas naturæ,vel pura concomitantia inter peccatum, & iurisdictionem, vel subiectionem, peccantis,respectu iurisdictionis;sufficit enim hominem esse subiectum iurisdictioni alicuius, vt omnes eius actiones ab eo exercitæ ex quo est subiectus, subsint eidem iurisdictioni. Sufficit verò id multo magis respectu iurisdictionis, quæ exercenda est nomine Dei, vti exercetur iurisdictio clauium ab Ecclesia.Quia iurisdictio Dei,cui substituitur iurisdictio Ecclesiæ de qua agitur, respectu baptizati, adest pro priori naturæ, ad omne peccatum vetando ipsum antecedenter, cum comminatione pœnarum. Idem rursus sufficit specialiter respectu iurisdictionis fauorabilis, qua fauorabilis est. Cui videlicet subiicitur, quicunque subiicitur cum omni latitudine possibili. Iurisdictio autem, quam exercet Ecclesia in Sacramento Pœnitentiæ circa peccata, est absolutè fauorabilis,vt per se patet; siquidem plus mali incomparabiliter aufert quam imponat oneris. Itaque Baptismus validè, & fictè susceptus fictione peccaminosa, sortitur suum effectum remissionis peccatorum præcedentium ipsum, & infusionis gratiæ, atque virtutum,cum primum existit,vel contritio perfecta, vel attritio coniuncta cum Sacramento Pœnitentiæ.Inducit verò gratiam, & virtutes, cum maiori vel minori intensione, iuxta maiorem, vel minorem intensionem dispositionis, existentis in pœnitente, cum primum iustificatur. Quia quod tollit vim obicis quoad substantiam effectus, tollit etiam eadem ratione quoad intensionem, & modum eius,ideoque Baptismus operatur eodem prorsus modo, quo fuisset operatus,si adfuisset eadem dispositio pro primo instanti.

Ad 1. Baptismus fictè susceptus inducit gratiam, cum primum remouetur obex, se quidem solo, si obex sufficienter remoueatur per solam attritionem, quæ est sufficiens se sola, ad inducendam gratiam & remissionem peccatorum; sin minus simul cum contritione perfecta, aut cum Sacramento Pœnitentiæ; ita tamen, vt gratia quatenus remittens peccata præcedentia Baptismum, correspondeat formaliter ipsi Baptismo, soli quidem, si cooperante Sacramento Pœnitentiæ inducat primam gratiam; eidem verò & simul contritioni perfectæ, si ipsa cooperante illam inducat. Neque verò est vllum inconueniens, eundem effectum secundum eandem rationem, procedere à duplici causa adæquata, si altera, vel vtraque sit purè instrumentalis, qualis certè est Baptismus, vti explicatum supra est quæstione 43. ad 1. Ratio porrò ob quam attribuenda semper sit Baptismo remissio peccatorum præcedentium ipsum, & gratia quatenus remissiua eorum est, quia eatenus vnusquisque effectus attribuitur vnicuique causæ exercenti totam suam actiuitatem, quantum potest, quatenus in eadem actiuitate continetur. Remissio autem peccatorum præcedentium Baptismum, continetur formaliter in actiuitate Baptismi, atque hic operatur quantum potest quandocunque operatur.

Ad 2. Negatur peccatum fictionis, seu sit formaliter, seu materialiter tantum tale, dummodo sit commissum libertate exercita immediatè in eodem instanti, in quo vltimo perficitur Baptismus,atque completur eius essentia, non posse tolli per Sacramentum Pœnitentiæ; Quia tale peccatum verè subest potestati, & iurisdictioni clauium Ecclesiæ, vt patet ex dictis supra ab art.4. Circa authoritatem Concilij Tridentini, quæ adducitur in contrarium, multa mouet subtiliter Suarez,sed quæ satisfacere intellectui minimè possunt, vt ostendit inter alios P.Martinon. Quia recurrit ad distinctiones Logicas formalitatum, & ad prioritates tum rationis,tum naturæ, quibus non esse opus, nec esse idoneas pro re præsenti,constat ex eodem nostro superiori discursu. Dicendum itaque est sub ea designatione peccatorum post Baptismum comprehendi à Concilio, omnia peccata baptizati, quæ non fuerunt ab eo commissa tempore, seu instanti aliquo antecedenti, ad instans vltimum perfectionis Baptismi. Quia videlicet reliqua omnia peccata, vel committuntur pro tempore sequenti ad instans vltimum perfectionis Baptismi: Atque hæc, est indubitabile pertinere ad Sacramentum Pœnitentiæ; vel committuntur in ipso illo instanti perfectionis Baptismi libertate,tunc immediatè exercita peccaminosè; Atque hæc etiam meritò dicuntur peccata post Baptismum, idque duplici ratione. Prior ratio est, quia τὸ *post* non rarò accipitur positiuè simul,& negatiuè, ita vt complectatur omne tempus, & instans, quod non antecedit instans pro quo primum incipit esse res, cui adiungitur ipsum *post*. Hoc sensu dicitur, neminem posse consecrare Corpus, & Sanguinem Christi, nisi post susceptum ordinem Sacerdotalem; omne peccatum personale committi post vsum rationis, soláque peccata, quæ dantur in vnoquoque de nouo post vsum rationis, esse materiam contritionis, & attritionis, & sic de similibus. Altera ratio,eáque potior est,quia peccata quatenus commissa in instanti, pro quo vltimo perficitur Baptismus, necessariò supersunt post Baptismum,certe deleri non possunt,nisi pro aliquo instanti subsequenti ad instans perfectionis Baptismi, idque ipsis conuenit,non per accidens,sed per se,facta comparatione instantis,pro quo committuntur, seu noua libertate immediata continuantur, cum instanti pro quo primùm existit Baptismus.Quapropter moraliter loquendo, immò etiam physicè,& metaphysicè, relatiuè ad vim, & causam deletiuam eorum sunt peccata post Baptismum,& propria hominis baptizati, postquam baptizatus est, quandoquidem attenta duratione, tum ea pro qua committuntur, tum ea pro qua primum incipit esse Baptismus, necessariò supersunt post Baptismum, nec sunt delebilia, nisi per causam operantem per existentiam Baptismi.

Ad 3. Dispositio passi respectu alicuius agentis, quatenus dispositio præcisè est, non cooperatur positiuè ipsi agenti,sed tantum remouet prohibens. Alioquin non se teneret præcisè ex parte passi, sed magis ex parte agentis. Remoto autem prohibenti respectu alicuius causæ agentis,necesse est, vt eo ipso sit æquè remotum

remotum idem prohibens, respectu omnium, & quarumlibet aliarum causarum, in quouis numero habentium eandem virtutem, ad eundem effectum. Vnde causæ numero plures simul applicatæ eidem subiecto, perinde agere possunt sub vna numero dispositione, atque si adessent totidem numero dispositiones, vel si vnaquæque causa applicaretur seorsim, sub vna numero dispositione, peculiariter ipsi soli correspondente. Quapropter Baptismus fictè susceptus, cum primum coniungitur, vel cum contritione, vel cum attritione, & Sacramento Pœnitentiæ, inducit simul cum vtralibet, pro posteriori naturæ tantumdem gratiæ vi sua, quantum initio induxisset seorsim, si non fuisset fictè susceptus, sed extitisset, tunc eadem illa dispositio, vt patet ex dictis supra; ex quibus, etiam patet de distinctione, & correspondentia formali quoad remissionem peccatorum. De vi Baptismi ad remittendum peccata venialia nihil specialiter, obseruandum hic occurrit, præter ea, quæ dicentur ex professo, quæst. 91. & 92.

QVÆSTIO XLIX.

Vtrùm præparatoria ad Baptismum conuenienter instituta sint?

VIdentur non esse conuenienter instituta. 1. Quia communiter dicitur Circumcisionem fuisse præparatoriam, & figuratiuam Baptismi. Circumcisio autem non fuit conuenienter instituta. Quia cum instituta fuerit in remedium peccati originalis, debuisset esse communis omnibus, quibus est commune illud peccatum, atque adeo debuisset in primis institui immediatè post peccatum Adæ, & non vsque adeo longo posteà tempore, quando vixit Abraham. Debuisset etiam esse communis vtrique sexui masculino, & fœminino, totique generi humano, & non solis masculis, solique populo Hebræorum concedi. Debuisset denique applicari infantibus immediatè post natiuitatem, & non differri vsque ad octauum diem saltem pro casu quo pueri prius constituerentur in periculo mortis. Ne videlicet morientes ante octauum diem, decederent cum peccato originali, atque impedirentur æternum, ab ingressu Regni Cœlorum. Rursus eadem circumcisio continebat in se professionem quandam fidei, & obseruantiæ totius veteris legis, iuxta illud ad Rom. 4. 11. *Abraham accepit circumcisionem tanquam signaculum fidei*, & illud ad Galat. 5. 3. *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.* Vis autem apprehensiua fidei, residet in capite, atque obseruantia legis pertinet ad omnes corporis partes, præcipuè verò ad caput, & cor. Ergo circumcisio non fiebat conuenienter præcisione præputij. Ob hæc igitur omnia non fuit conuenienter instituta circumcisio. Apparet præterea ex iisdem eandem circumcisionem, non solùm nullam habuisse similitudinem cum Baptismo, quinimo fuisse per omnia dissimilem eidem, ergo non conuenienter fuit instituta, saltem quatenus præparatoria, & præfiguratiua Baptismi.

2. Baptismus Ioannis fuit præparatorius, & præfiguratiuus Baptismi Christi. Eiusdem etiam fuerunt figuræ protectio Hebræorum per columnam nubis, & transitus maris Rubri, vt apparet ex prima ad Corinthios 10. 2. vbi dicitur quod *omnes* (antiqui Patres) *in nube, & in mari baptizati sunt.* Superfluè autem, & inconuenienter instituuntur multæ figuræ, & præparationes eiusdem rei; Ergo vel alterutrum horum, vel vtrumque, vel circumcisio superfluè, & inconuenienter instituta sunt.

3. Catechumenus præparatur ad Baptismum per Catechismum, & Exorcismum. Neuter autem conuenienter adhibetur. Non quidem Catechismus: tum quia puer non potest profiteri fidem, neque per se, vt patet, neque per alium, quia nemo potest obligare alium, ad aliquod, independenter ab omni eius consensu; & tamen in Catechismo continetur professio fidei de præsenti, & in futurum: tum quia prius est viuere, quam operari; atque per Baptismum habetur vita spiritualis, & fides, eiúsque professio est operatio quædam, quæ proinde ineptè præmittitur Baptismo. Sed nec exorcismus conuenienter præmittitur. Quia est ordinatus ad pellendos dæmones, & ad frænandam eorum potestatem. Neutrum autem horum obtineri potest ante Baptismum; cum per Baptismum tollatur peccatum, quo permanente in aliquo, non possunt ab eo pelli dæmones, aut eorum potestas cohiberi. Quia homo est seruus dæmonis ratione peccati, ideoque non potest ad ea seruitute liberari, antequam liberetur ab ipso peccato.

4. Inter præparatoria Baptismi adhibentur gustus salis, & linitio aurium, ac narium ingesta in eas saliua. Hæc autem sunt inania, ridicula, parúmque decentia. Ergo præparatio ad Baptismum, &c.

5. Omnia, quæ nuper commemorata sunt, sunt inutilia, nulliúsque prorsus effectus, cum totum effectum salutarem conferat Baptismus, solúsque conferat. Quæ autem nihil efficiunt, ideoque sunt inutilia, non sunt conuenienter instituta.

6. Omnia eadem sunt inuenta hominum superaddita operi Dei, & institutioni Diuinæ. Quæ autem sunt eiusmodi, eo ipso sunt, non solum contemnenda, & nihili prorsus facienda, sed etiam mala, & omninò fugienda; vtpote repugnantia legi Dei, vt apparet ex illo Deuter. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo. Custodite mandata Domini Dei vestri, quæ præcipio vobis*, & cap. 12. fine. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facite Domino, nec addas quidquam, nec minuas.* Similiter Prouerb. 30. 6. iubetur: *Ne addas quicquam verbis illius, ne arguaris, inueniarisque mendax.* Eodem pertinet quod Isaiæ 29. 13. & Matth. 15. 9. reprehenduntur à Deo, qui frustra, & sine causa ipsum colunt, docentes doctrinas, & mandata hominum. Eodem etiam pertinent exempla eorum, qui grauiter à Deo puniti sunt præcisè, quia induxerunt nouas cæremonias, & circumstantias nouas, in cultu Dei, vltra ea, quæ Deus ipse instituerat. Huius generis sunt leones immissi in quosdam incolentes Samariam, vt habetur 4. Reg. 17. 26. quia ignorabant ritum Dei terræ, propterèaque eum colebant ritu alio ab eo, quem Deus instituerat. Reprehensio Regis Achaz 4 Regum 16. 10. Quia erexit altare nouum in templo; & punitio Regis Manasse 4. Reg. 21. 4. ob causam similem. Ergo cæremoniæ, & ritus præparatorij respectu Baptismi inducti ab Ecclesia, atque humana authoritate constituti, & superadditi institutioni Diuinæ, hac ipsa de causa sunt vitandi, atque omninò reprobandi.

7. Nunquam licet ministrare vllum Sacramentum, nisi decenter, & modo maximè decenti. Sæpè autem licitè, & honestè perficitur Baptismus absque eiusmodi ritibus, & præparatoriis, nempe quoties non perficitur solemniter à Sacerdote. Ergo eiusmodi ritus, non pertinent ad decentiam Baptismi, aut ad modum conuenientem ministrandi ipsum.

Art. 1. Respondetur præparatoria Baptismi, alia sunt proxima, alia remota: Alia namque sunt anteriora, non solum vsu, sed etiam institutione Baptismi; alia verò, quæ adhibentur immediatè in ipso opere baptizandi. Præparatoria remota duo sunt præcipua, circumcisio, & Baptismus Ioannis. Præparatoria proxima duo itidem sunt præcipua, Catechismus,

continens

continens instructionem de rebus fidei, & morum, & Exorcismus, quo abiguntur Spiritus immundi adiuncta exsufflatione in signum depulsionis eorum. His additur circumstantia loci, vt Baptismus perficiatur in Ecclesia consecrata, & in eius parte ad hoc destinata, quæ dicitur baptisterium; circumstantia item materiæ, vt aqua baptismalis sit consecrata admixto oleo; necnon circumstantia temporis, olim obseruata, vt Baptismus conferretur solum in Paschate, & Pentecoste; prætereà ex parte ipsius baptizandi adhibetur Sal, qui in os eius immittitur, & saliua, qua eiusdem aures, & nares liniuntur, cum verbo, *Ephata*, id est, adaperire; inunctio olei Catechumenorum inter pectus, & scapulas ante Baptismum, & post ipsum inunctio chrismatis; ac demum susceptores, seu Patrini, ac Pædagogi, & nominis impositio facta ad arbitrium eorum, si baptizatus ipse non sit capax ad illud eligendum, quæ cum aliis nonnullis prosequitur fusè, ac diligenter P. Vasquez tota disp. vlt. de Baptismo.

Art.2. Hæc porrò omnia fuerunt iam olim conuenientissimè instituta, & quæ pertinent immediatè ad ipsum opus, laudabiliter religiosè, & vtiliter exhibentur à ministris. Quod quidem fusè, ac diligenter demonstrant pluribus, & authoritatibus Dionysij, aliorúmque Sanctorum Patrum, & rationibus mysticæ significationis, Bellarminus, Suarez, & Vasquez in præsenti materia, & Durant. lib.1. de ritibus Ecclesiæ, cap.19. aliique communiter cum D. Thoma tota quæst.70. & 71. Conuincitur verò omnium efficacissimè quoad præparatoria quidem remota, quia ea fuerunt instituta à Deo, aut ex reuelatione Dei, cuius perfecta sunt opera, ideoque conuenientissima; quoad proxima verò præparatoria, quia inducta ea sunt authoritate Ecclesiæ, cui Deus specialiter assistit, nec permittit errare in vniuersali directione fidelium, præsertim quoad modum peragendi res sacras, & colendi Deum.

Art. 3. Idem facilè, & efficaciter suaderi potest considerando breuiter singula. Primum Circumcisio conuenienter est instituta, tum secundum se, tum quatenus figuratiua Baptismi. Quia aliquod peccati originalis remedium fuit omni tempore necessarium: Oportuit verò, ne illud esset idem semper, & vniforme, sed procedente tempore succederet magis perfectum minùs perfecto, provt contigisset indigentiam hominum notabiliter fuisse maiorem. Quæ notabilis differentia accidit potissimum tempore Abrahæ prima, & deinde tempore aduentus Christi Domini. Quæ apparent ex discursu præmisso supra in communi, quæst.11. Oportuit rursus, vt populus, ex quo, & in quo futurum erat, vt Christus nasceretur, segregaretur, atque speciali aliquo signo distingueretur à reliquis populis. Vt ergo vtrique huic fini simul prouideretur, opportunè instituta est circumcisio, cuius interuentu deleretur peccatum originale, & quæ esset signum peculiare populi à Deo electi, vt ex eo, & in eo filius Dei, & hominis nasceretur. Datum porrò est istud originalis remedium, & signum populi electi, in organo generationis, quia in eo maximè præualet vis concupiscentiæ solutæ per peccatum originale, idémque peccatum, indidem propagatur, atque indidem series generationis Christi, ipsaque eius generatio deducenda erat. Similiter fuit conuenienter instituta Circumcisio, quatenus præfiguratiua Baptismi Christi. Et quidem hoc fine institutam esse circumcisionem, quo tempore instituta est, vt repræsentaret Baptismum posteà futurum, & affirmat asseuerantissimè, & efficacissimè probat Augustinus lib.6. contra Iulian. cap.3. dicens: *Sacramentum circumcisionis in figura præcessisse baptismatis, quis vel mediocriter sacris litteris eruditus ignoret? cum apertissimè de Christo dicat Apostolus. Qui est caput omnis Principatus in quo, & circumcisio estis circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis; sed in circumcisione Christi consepulti ei in Baptismo*, vbi clarissimè Baptismus Christi appellatur circumcisio Christi, nomine vtique figuræ in rem figuratã translato. Ratio autem analogiæ inter vtrumque præcipuè consistit in tribus. Primò nimirum, quia sicut per Baptismum aggregatur quis populo fidelium, & accipit signum huius aggregationis, vt dictum est quæst.47. ita per circumcisionem aggregabatur quis populo electo Dei, & manebat designatus vt talis. Deinde, quia sicut Baptismus continet in se professionem fidei, vt ibidem dictum est, ita circumcisio eandem continebat, qua de causa dicitur ab Apostolo ad Roman.4. signaculum iustitiæ fidei. Tertiò, quia sicut per Baptismum exuit baptizatus veterem hominem, vt Christum induat, atque ambulet in nouitate vitæ per obseruantiam legis Christi, vt pariter dictum ibidem est, ita etiam circumcisio fiebat per abscissionem eius partis, in qua vel maximè est prædominium veteris hominis. Qua de causa dixit Irenæus l.4.contra hæres. c.30. *secundum carnem circumcisio, circumcisionem præfigurabat spiritualem*; & significantius August.lib.6.contra Faust.c.3. *In quo membro congruentius expoliatio carnalis, & mortalis concupiscentiæ figuratur, quam vnde carnalis, & mortalis fœtus exoritur.* Patet itaque ex his cõuenientia circumcisionis, & secundum se, & in ratione figuræ Baptismi. De Baptismo Ioannis, quod fuit alterum præparatorium remotum Baptismi Christi, nihil necesse est specialiter dicere, cum sit satis ex se manifesta analogia inter vtrumque, nec sit obscura ratio necessitatis, vt rei perfectissimæ præmitteretur aliquid eiusdem generis minùs perfectum; per quod proximè disponerentur animi ad intelligentiam, & assensum altissimi mysterij, atque ex sua natura maximè ardui.

Art.4. Facilior est intellectu conuenientia eorum, quæ proximè præparant ad Baptismum, & simul concurrunt, ac peragantur cum ipso. Primum enim, cum Baptismus sit Sacramentum fidei, & incorporatiuum baptizati in populum fidelem, congruenter præmittitur Catechismus, qui instruit de articulis fidei, vt propositi, atque inspirati authoritate Ecclesiæ, in vsu solemni, & vsque adeo sacrosancto, altius imprimantur, & firmius adhærescant baptizato, vel immediatè si sit adultus, vel mediatè, si sit paruulus, & edocendus posteà ab aliis, qui adsunt iuxta dicta suprà quæstione 44. Deinde cum idem Baptismus sit causatiuus remissionis peccatorum, & salutis animæ, cuius impeditioni totis conatibus semper incumbit Dæmon, conuenienter omnino præfertur Exorcismus continens orationes, & preces Ecclesiæ, quibus potestas Dæmonis coërcetur, & vis eius omnis figuratur, in cuius rei signum visibile, congruenter adiungitur exsufflatio corporalis, quatenus dictis precibus, quasi flatu quodam disiicitur dæmon. Mysticæ significationis conuenientia in cæteris, quæ prætera adhibentur, est clara, & conspicua, sal enim, qui ori ingeritur cœlestem indicat sapientiam, quæ cum fide confertur per Baptismum, & veteris corruptionis sanationem, ac præseruationem, quæ similiter prouenit ex Baptismo. Saliua liniẽs aures, & nares continet imitationẽ similiter linitionis, qua Christus mutum sanauit, Marci 7. & illuminauit cæcum, Ioannis 9. & significat vim percipiendi fidem, quæ confertur per Baptismum, & habetur per auditum, vt dicit Apostolus; necnon vim percipiendi odorem vnguentorum diuinorum, seu donorum Dei, quæ dictum est vniuersaliter conferri per Baptismum. Similis est applicatio cæterorum, quæ superiùs commemorata sunt. Circunstantia loci sacri ad hoc specialiter deputati

putati non est typicè significatiua, sed exigitur sola ratione conducentiæ respectu actionis vsque adeo sacrosanctæ, ac mysteriosæ. Circunstantiæ temporis determinati, iam non obseruantur, saltem vt plurimum, sicut olim obseruabantur propter multitudinem baptizandorum, nimis iam magnam, vt tota duobus solis anni temporibus reseruetur, cum termino paucorum dierum. De susceptoribus dictum est satis, quæst. illa 44. Circa impositionem nominis, cautum est in Concilio Nicæno can. 30. *Ne fideles imponant filiis nomina Gentilium, sed potius omnis natio Christianorum suis nominibus vtatur, imponanturque nomina Christianorum in Baptismo.* Nempe nomen ingerit vnicuique memoriam originis suæ, & inde habet vim quandam incitandi ad imitationem eorum, à quibus trahitur. Constat ergo omnia præparatoria Baptismi conuenienter, ac rationabiliter instituta esse.

Ad 1. Circumcisio non fuit vnicum remedium peccati originalis, pro omni tempore, & pro omnibus hominibus, sed ante ipsam viguit remedium, quod dicitur legis naturæ, cum pari vtilitate, cum qua, & permansit post institutam etiam circumcisionem, pro iis, qui circumcidi non poterant, aut non debebant. Vnde necesse non fuit, vt circumcisio, aut institueretur ante tempus quo instituta de facto est, aut pro fœminis etiam, & non pro masculis tantum, aut vt masculis ipsis permitteretur eius vsus, & applicatio ante octauum diem. Quinimo, fuere in oppositum rationes conuenientiæ superius ponderatæ. Quibus, quoad circumstantiam octauæ diei, addit D. Thomas; tum correspondentiam magno plenam mysterio respectu aduentus Christi Domini, qui venit in octaua ætate, & induxit circumcisionem spiritualem deletiuam peccatorum quoad culpam, & pœnam; tum teneritudinem infantium ante octauum diem, ob quam expediebat, ne prius cæderentur cum periculo vitæ. Qua etiam de causa cauetur Leuitici 22. ne animalia vlla offerrentur Domino ante octauum diem, sed interim essent sub vbere matris suæ. Ratio ob quā oportuit circumcisionis institutionem, & vsum præmitti promulgationi legis Mosaicæ, sicut præmissa de facto est ante annos vt minimum quadringentos, desumitur ex eo, quod oporret, vt ante promulgationem legis specialiter obligantis aliquem populum, detur iam ipse populus segregatus à reliquis populis; cum lex ex sua natura feratur in communitatem. Populus autem Dei electus segregatus fuit à reliquis populis, & in se ipso coaluit per signum circumcisionis, neque id fieri potuit breui tempore. Oportuit ergo, vt circumcisio tanto tempore præcederet legem, cuius, postquam lata est, & non prius, professionem continebat. Quod autem oportuerit, vt Sacramentum circumcisionis adhiberetur potissimùm in organo generationis, licet esset illi deuincta obseruantia totius legis, quæ pertinet ad totum corpus iam superiùs apparuit admodum congruenter factum esse. Addit præterea D. Thomas art. illo 3. ad 1. Circumcisionem fuisse signum fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum, atque in præmium eiusdem fidei, eidem primitus concessum, ac reuelatum esse, eiusmodi Sacramentum. Congruenter igitur addicta fuit ratio eius Sacramenti, illi corporis parti, cuius erat præcipua operatio in obiecto eius fidei. Adde præterea Sacramentum, cuicunque demum corporis parti applicatum, atque perfectum in qualibet parte, operari in totum hominem æqualiter. Postremo, licet circumcisio differret à Baptismo tot eiusmodi differentiis; habuit nihilominus conuenientiam cum eodem, quoad effectum remissionis peccatorum, aggregationis ad populum Dei, & segregationis ab aliis populis. In Sacramentis autem præcipuè consideratur effectus ipsorum. Vnde Circumcisio prætulit figuram Baptismi præ aliis veteribus symbolis eius.

Ad 2. Nullum est inconueniens, vt præcedant plures figuræ eiusdem rei, si sint diuersæ rationis, sitque manifestior, quæ propinquius accedit ad rem figuratam. Imò id est maximè conueniens, ac necessarium, quando res figurata est præstantissima, cuius propterea, nulla vna figura reperitur adæquata, seque sola sufficiens. Huiusmodi autem figuratum est Baptismus Christi, atque Baptismus Ioannis fuit magis similis Baptismo Christi eidémque propinquior, quam circumcisio. Iam protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri, fuerunt similiores Baptismo nostro, quam circumcisio, quoad aquam baptismalem, ex qua renascimur, cui est homogeneum mare rubrum, & quoad Spiritum sanctum, quo gignente renascimur, significatum per columnam nubis, sed quoad effectum, de quo maior habetur ratio, præeminebat similitudo circumcisionis, vti nuper dicebatur.

Ad 3. Dictum est. Catechismum vtiliter præmitti in Baptismo etiam pueri. Quia licet ipse non possit tunc percipere fidem, possunt tamen eam percipere ij, à quibus est postea edocendus, iidémque possunt obligari ad eum docendum, licet sua voluntate obligare illum specialiter non possint, vt discat. Adultus verò tametsi non habeat vitam spiritualem ante Baptismum, habet tamen ante ipsum vitam naturalem, ratione cuius est iam capax ad operationem inchoatiuam vitæ spiritualis. Similiter per exorcismum potest impediri potestas dæmonis, quoad exteriorem impeditionem Baptismi, tametsi interior eius dominatio circa animam non tollatur substantialiter ante iustificationem, cuius inducendæ vim habet Baptismus.

Ad 4. Gustus Salis, & linitio, quæ fit saliua obtinent decentiam, & solidam, ac seriam vtilitatem ratione mysticæ significationis, cum qua, & propter quam adhibentur ab Ecclesia, vt dictum est. Vnde apud eos, apud quos, & à quibus, & circa quos adhibentur, conuenientissimè adhibentur, esto iis, qui sunt foris, stulta videantur, quibus, & passio Christi & vita eorum, qui illum legitimè sequuntur, stulta videtur, quia stulti ipsi sunt.

Ad 5. Circa vtilitatem, & efficaciam istorum sacramentalium partim dictum est supra in communi quæst. 56. & eadem de re dicetur iterum infra vberius quæst. 91. atque ex dictis in hac quæstione innotescit satis circa rem præsentem in particulari.

Ad 6. Sicut Princeps temporales laudabiliter inducunt leges particulares, vltra eas quas Deus, & natura immediatè condidere, provt ipsis videtur opportunum pro politico regimine Reipublicæ; ita etiam Principes Ecclesiæ laudabiliter constituunt leges particulares, tum pro aliis rebus; tum maximè pro rebus sacris quam decentissimè, & quam vtilissimè administrandis, provt opportunum ipsis videtur pro regimine spirituali populi Christiani, atque neutri propterea peccant in legem Dei, quæ obiicitur ex Deuteronomio, & ex Prouerbiis, nihil addendi verbis Dei nihilque minuendi. Quia videlicet sensus eius legis est, ne quid addatur legi Dei, quòd eidem contradicat directè, vel indirectè, neve intrudatur, tanquam à Deo immediatè sancitum, quod humana cooperante voluntate, stabilitum fuerit. De cætero sicut Deus in genere causæ efficientis ea sola se solo producit, in quibus causæ secundæ cooperari nihil possunt, eos verò effectus omnes ad quos eædem cooperari aliquatenus possunt, non nisi iisdem eatenus cooperantibus operatur; Ita etiam in genere causæ moralis; eas tantum leges, ac institutiones sibi

sibi soli reseruat; ad quas capacitas rationis humanæ, mentisque creatæ est insufficiens, eas verò ad quas eadem aliquatenus sufficit, nisi ipsa interueniente minimè constituit, atque determinat. Hinc passim in scriptura laudantur non minùs boni legislatores, ac institutores reipublicæ tum temporalis, tum spiritualis, quam laudatur fœcunditas causarum secundarum superaddens plures effectus effectibus à solo Deo immediatè productis. Ne videlicet fruſtraneam, ac laudabilem contulerit Deus creaturis suis, aut actiuitatem ad agendum, aut prudentiam, ac sapientiam ad regendum. Hunc esse legitimum sensum legis illius Diuinæ de non addendo, nec minuendo, interpretes Catholici apertè in illis locis demonstrant ex contextu, & ex mente sanctorum Patrum, atque ratio proposita efficaciter concludit: Hinc igitur effectum est, vt Deus per se ipsum immediatè instituerit Sacramenta quoad substantiam, & propterea Ecclesia nunquam quidquam immutauerit, immo declarauerit, immutare se minimè posse quoad substantiam, vt patet ex dictis supra communi quæst. 4. & 10. accidentales verò ritus eidem Ecclesiæ commiserit instituendos vtiliter ex ipsius instinctu pro temporum & locorum opportunitate. Eos porrò, quos de facto constituit, constat ex dictis, nihil continere institutionibus diuinis contrarium, sed potius ad finem earum conferre plurimum. Vnde, qui illos obseruant sunt propterea omnino laudandi, nec vlla ex parte comparandi cum iis, quorum punitionis exempla producuntur ex scriptura, quos videlicet certissimè constat fuisse deditos idololatriæ, aut nouitates alias induxisse contrarias legi Dei.

Ad 7. Iam iterum dictum est supra in simili, decere in casu necessitatis, quod secluſa necessitate non decet, aut non vsque adeo decet. Nullum igitur est argumentum, quod dicitur ad decentem administrationem Baptismi absque consuetis solemnitatibus Ecclesiæ extra casum necessitatis ab omissione eorundem minimè dedecenti, quando vrget necessitas. Iam verò circa ministrum legitimum eiusmodi cæremoniarum eiusque administros, nihil addere necesse est vltra ea, quæ obiter dicta sunt quæst. 42.

QVÆSTIO L.

Vtrùm Baptismus sit omnibus necessarius ad salutem.

VIdetur non omnibus necessarius. 1. Quia non indigent remedio peccatorum, qui rationis vsu, & libero carent arbitrio. Nempe hi peccare non possunt, & nemo potest esse peccator, aut indigere remedio peccatorum, quin peccet. Ergo pueri, aliique carentes vsu rationis non indigent Baptismo, qui est remedium peccatorum.

2. Paruuli non sunt deterioris conditionis in nouo, quam in veteri testamento, neque vnquam fuerunt, aut sunt deterioris proportionaliter conditionis, quam adulti. In veteri testamento, pueri, qui circumcidi non poterant, poterant nihilominus consequi vitam æternam per remedium legis naturæ; atque adulti possunt ad illam peruenire: cum solo voto Bapismi, absque reali eius susceptione. Ergo Paruulis non est ita necessarius Baptismus, vt non possit illis subueniri per remedium legis naturæ, seu per fidem alicuius adulti, vtcumque illis applicatam actione aliqua exteriori, nec non per desiderium eos baptizandi, conceptum efficaciter à parentibus, aut ab aliquo aliquando baptizari non possunt.

3. Nemo in alium transmittere potest, quod sibi non inest. Ergo genitores baptizati vel aliter iustificati, antequam gignant, quibus proinde non inest peccatum originale cum generant, non possunt illud transmittere in prolem. Ergo pueri orti ex Parentibus mundatis prius à peccato originali, non contrahunt peccatum originale, & consequenter, nec indigent Baptismo. Confirmatur ex illo Pauli 1. ad Corinth. 7. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*; ac proiude non indigent Baptismo, quia orti sunt à Parentibus sanctificatis.

4. Non est necessarium ad salutem id, sine quo potest obtineri salus. Potest autem obtineri salus absque Baptismo aquæ per dilectionem Dei super omnia, necnon per martyrium, vt dictum est supra.

5. Baptismus non est sufficiens ad salutem vitæ æternæ. Quæ videlicet non obtinetur, si post Baptismum desit perseuerantia in accepta iustitia. Ergo Baptismus non est necessarius ad salutem vitæ æternæ. Patet consequentia. Quia institutio Baptismi, non fuisset beneficia erga nos, nec præmiatiua meritorum Christi, si imposuisset onus quærendi aliquid, tanquam necessarium ad consecutionem vitæ æternæ, quin induxisset sufficientiam eiusdem vitæ æternæ consequendæ. Nec enim prodest præsentia rei insufficientis quantum nocet defectus rei necessariæ, quando vtraque est æquè contingens, vt accidit in re præsenti.

6. Quicumque est prædestinatus, certissimè saluatur, & æquè certò perit, quicumque non est prædestinatus, siue baptizetur, siue non baptizetur. Ergo Baptismus non est necessarius, neque quidquam interest pro consecutione vitæ æternæ.

Art. 1. Respondetur. Id, & eo modo est necessarium ad salutem, & consecutionem vitæ æternæ, quòd, & quo modo est necessarium ad delenda peccata iam commissa, aut contracta, & ad vitanda peccata nondum commissa. Quia peccatum est vnicum impedimentum vitæ æternæ, eamque Deus dat omnibus non habentibus in se vllum illius impedimentum; siquidem vult, quantum est de se, omnes homines saluos fieri. Baptismus autem est necessarius ad delenda peccata præcedentia, & ad vitanda peccata futura. Quia confert gratiam sanctificantem, quæ est incompossibilis cum peccatis præcedentibus, eaque proinde delet formaliter per se ipsa, & similiter cum eadem gratia omnes virtutes, quibus vitari possunt peccata in futurum. Ergo Baptismus est duplici titulo necessarius ad salutem vitæ æternæ quatenus, & tollit impedimenta illius, quæ iam insunt, & confert, vnde vitentur, quæ nondum insunt.

Art. 2. Inter vtrumque hunc titulum intercedit magnum quoddam discrimen. Nempe ratione deletionis peccatorum præcedentium, ita est necessarius Baptismus, vt siue culpabiliter, siue inculpabiliter desit, alicui, perinde eidem desit salus animæ, & vita æterna, certè fieri potest, vt ea præcisè de causa, vtraque desit. Quia vtcunque contingat deesse Baptismum, perinde permanere possunt eo ipso peccata præcedentia, quæ absque nouo peccato sufficiunt ad occludendum aditum Regni Cœlorum. Quapropter Baptismus ex hoc capite dicitur, & est necessarius ad salutem animæ, necessitate medij, seu est necessarius, sicut est necessarium medium ad consecutionem finis, de cuius ratione est, vt non obtineatur prætermisso medio, siue culpabiliter, siue inculpabiliter prætermittatur. At idem Baptismus, quatenus conferens ad vitanda peccata in futurum, non est ita necessarius, vt si inculpabiliter prætermittatur, perinde obsit eiusdem defectus. Si enim inculpabiliter prætermittatur non ob id præcisè necesse erit, vt

subsequatur peccatum aliquod nouum; quod videlicet implicat in terminis, vt inculpabiliter subsequatur. Quapropter Baptismus ex hoc capite dicitur & est necessarius ad salutem animæ, sola necessitate præcepti, siue est necessarius præcisè, sicut est necessaria alia quælibet res præcepta, quatenus præcepta, quæ si prætermittatur inculpabiliter, ob impotentiam, aut ignorantiam, nullum propterea sequitur impedimentum vitæ æternæ. Itaque Baptismus est necessarius ad salutem necessitate, tum medij, tum præcepti. Dicendum verò prius est de necessitate medij, quam de necessitate præcepti, quia necessitas medij, est maior necessitas, eadémque est magis propria Baptismi vtpote cum paucioribus aliis rebus sibi communis.

Art. 3. Baptismum esse necessarium ad salutem necessitate medij, apparet in primis clarè ex verbis Christi Domini. Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Qui modus loquendi clarè indicat Baptismum ita esse necessarium ad vitam spiritualem, & ad introitum in Regnum Dei, sicut est necessaria natiuitas naturalis ad vitam naturalem, & ad introitum in hunc mundum. Alioquin enim ineptè induceretur verbum renascendi, pro exprimenda necessitate Baptismi ad introitum in Regnum Cœlorum. Inducitur autem id verbum, etiam iterum ibidem, dum dicitur. *Oportet vos nasci denuo.* Eodem pertinet, quod Apostolus ad Titum 3. Baptismum vocat generationem, nempe ad indicandum, istam secundam generationem, ita esse necessariam ad reditum in gratiam, sicut est; necessaria prior generatio ex Adam ad contrahendum peccatum originale. Hinc ista veritas est sæpius definita in hoc sensu ab Ecclesia, vt apparet ex epist. 26. Innocentij 1. ad Concil. Mileu. contra Pelagianos, ex Concil. Florent. in decreto Eugenij, §. *Hæc omnia*, & ex Tridentino sess. 7. can. 5. de Baptismo.

Art. 4. Dispari autem modo est necessarius Baptismus paruulis, & adultis. Paruulis enim est necessarius determinatè prout in re susceptus. Quia ex vna parte est illis omninò necessarius, vt patet ex testimoniis inductis. Ex alia parte, sunt incapaces, qui effectum, & fructum Baptismi consequi aliter, possint, quam ipsa eius susceptione reali. Vnde Augustinus lib. 2. de anima, & eius orig. cap. 12. *Noli*, inquit, *credere noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur morte præuentos, posse peruenire ad indulgentiam originalium peccatorum, si vis esse Catholicus.* Idem constat inter alia, ex Concil. Trid. sess. 5. can. 4. & 5. de peccato originali. At adulti possunt iustificari non solum per Baptismum pro vt in re susceptum, sed etiam per eundem solum in voto. Possunt enim iustificari, ante Baptismum re ipsa susceptum, per dilectionem Dei super omnia, vt dictum est supra quæst. 41. atque hæc dilectio continet in se votum, seu propositum Baptismi, re ipsa suscipiendi, siquidem continet votum, ac propositum totius legis adimplendæ; & quia præterea per seipsam formaliter est dispositio sufficiens, eáque optima ad realem susceptionem Baptismi. Quia hæc omnia coniunctim habet dilectio Dei super omnia, meritò dicitur Baptismus in voto. Vnde respectu adultorum, Baptismus est necessarius solùm disiunctiuè, nempe vel in re, vel in voto; paruulis verò determinatè prout in re. Quod tamen respectu vtrorumque verificatur solùm iuxta ordinarium cursum, ac dispositionem rerum. Constat nimirum ex doctrina tradita in dicta quæst. 41. occurrente casu extraordinario martyrij vtrolibet per ipsum iustificari, & saluari posse.

Art. 5. Alia adhuc ratio peculiaris supereſt præterea, respectu adultorum, ob quam est ipsis necessarius Baptismus prout in re susceptus. Quia videlicet susceptio realis Baptismi est necessaria ad realem susceptionem reliquorum sacramentorum, ac proinde, & Sacramenti pœnitentiæ, quod esse ad salutem necessarium necessitate medij, specialiter ostendetur infra ex professo, quæst. 86. Vnde quæ ibi dicentur à fortiori probabunt similem necessitatem Baptismi. Licèt autem reliquá Ecclesiæ Sacramenta non sint vsque adeò necessaria; habilitas tamen ad illa suscipienda, maximè ad suscipiendam Eucharistiam, & ad participanda cætera bona communia Ecclesiæ est vsque adeo necessaria, vt contemni, aut diu differri, non nisi imprudentissimè possit, & cum magno periculo amittendæ vitæ æternæ, ob defectum tot tantorúmque subsidiorum spiritualium. Ex hoc igitur etiam capite apparet specialiter necessariam esse realem susceptionem Baptismi, necessitate medij, saltem indeterminatè, modo dicto. Indidem obiter colligi potest, quam congruenter dispositum sit, non solum, vt quilibet viator licitè ministret hoc Sacramentum in casu vrgentis necessitatis, tanquam idoneus ipsius pro eo casu minister, sed etiam, vt quilibet quandolibet, & cuilibet nondum baptizato validè illum conferat, tametsi conferat illicitè vt dictum est quæst. 42. Quia videlicet quilibet, quandolibet; ex quo natus est, constituitur in necessitate absolutè magna suscipiendi huius Sacramenti, propter rationem modo propositam, ideóque oportuit vt quandolibet, & à quolibet collatum valeret. Ne videlicet ex oppósita prouidentiæ ratione, ac legis dispositione suboriri facilè possent scrupuli de valore Sacramenti, & initerabilis, & vsque adeò necessarij, multiplici ex capite, necessitate medij, vt obseruat optimè Suarez disp. 23. sect. 1. §. congruentia verò.

Art. 6. Necessitas præcepti naturalis Diuini est inseparabilis, immo, & indistincta realiter à necessitate medij; quandoquidem voluntas præcipiendi aliquid, nihil est aliud, quam voluntas constituendi illud in ratione medij necessarij ad consecutionem vitæ æternæ; vt dictum, & expositum est quæst. 20. & 21. de act. hum. Vnde quicunque libere omittit aliquid necessarium necessitate medij ad salutem vrgente tempore pro quo est ita necessarium, eo ipso peccat contra præceptum naturale diuinum. Quapropter cum distinguitur necessitas præcepti à necessitate medij ad salutem, sermo est de præcepto Diuino positiuo, ratione cuius constituitur aliquid in ratione medij necessarij ad salutem, cum ex sua natura non esset ita necessarium, aut absolutè, aut pro aliquo determinato tempore, aut pro aliqua alia circumstantia particulari. Communis autem, eadémque vera Theologorum sententia est cum D. Thoma, quæst. 68. art. 1. & in 4. dist. 4. quæst. 3. art. 3. quæstiunc. 2. Baptismum esse necessarium necessitate etiam præcepti positiui Diuini, atque hoc præceptum obligare grauiter adultos ad suscipiendum Baptismum, cum primum dignè, & commodè suscipi potest, & ad eundem seruata proportione administrandum pueris non aliundè impeditis ex conditione, aut voluntate Parentum, aliáque simili de causa, iuxta notata supra, quæst. 45. Colligitur hoc præceptum communiter ex præindicatis verbis Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit &c.* Colligitur insuper indirectè ex illis aliis Matth. vlt. *Docete omnes gentes baptizantes eos.* Colligitur denique ex Concil. Trid. sess. 7. can. 5. de Baptismo vbi damnantur dicentes Baptismum liberum esse, ideſt non obligari homines ad ipsum suscipiendum, præcepto vtique Diuino, cum humanum, & Ecclesiasticum obligare non possit nondum baptizatos, ideoque nondum subiectos Ecclesiæ. Idem suadetur efficaciter ratione æquitatis vt tale præceptum imponeretur, fundata in summa

huius

huius Sacramenti vtilitate, ac necessitate ad plurima, & maxima subsidia vitæ spiritualis perducentia ad vitam æternam.

Art 7. Præceptum Diuinum naturale, & positiuum non cœperunt obligare pro eodem tempore, nec obligant eodem semper modo; præceptum namque naturale Diuinum cæpit cum primum institutus est Baptismus, & ex vi ipsius institutionis, atque adeo cœpit obligare ante passionem Christi, vt apparet ex dictis quæst. 38. circa tempus institutionis. Quia videlicet ex quo institutus est, ex sua ipsa natura, cœpit esse necessarius ad salutem vitæ æternæ, sicut cœpit esse necessarius ad remissionem peccatorum, vti ponderatum est supra art. 2. Verùm hæc necessitas, & obligatio fuit disiunctiua ante passionem Christi, & vsque ad promulgationem vniuersalem Euangelij. Quia eo vsque viguere circumcisio, & remedium legis naturæ, sicut ante aduentum Christi, vti fert communis Theologorum opinio. Vnde eo vsque fuit vnicuique liberum, vt vteretur, vel Baptismo Christi vel circumcisione vel remedio legis naturæ respectiuè, iuxta dicta supra. At post vniuersalem promulgationem Euangelij, cœpit obligare determinatè, non solum præceptum naturale Diuinum ad vsum Baptismi Christi præ circumcisione, & remedio legis naturæ; quæ videlicet ex tunc euanuere, sed etiam præceptum positiuum Diuinum obligans ad susceptionem Baptismi, cùm primum commodè fieri potest, vt nuper dicebatur, eos etiam qui iam essent iustificati per dilectionem Dei super omnia. Qua de causa Cornelius, licet iustificatus prius perhibetur art. 10. Baptizatus nihilominus à Petro Claudo hæc omnia verbis Concil. Trident. sess. 14. cap. 4. *Translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei, post. Euangelium promulgatum sine lauacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum est. Nisi quis renatus fuerit &c.* In quibus apparet clarè necessitas determinata Baptismi, post eam promulgationem, præ circumcisione, & remedio legis naturæ, neque obscurè colligitur necessitas omnino determinata præcepti positiui obligantis ad realem susceptionem Baptismi eos etiam, qui aliunde iustificati prius fuerint; Siquidem aliter fieri non potest, vt in iustificatione non obtenta per Baptismum aquæ contineatur necessario votum eiusdem Baptismi. His igitur modis Baptismus est omnibus necessarius necessitate, tum medij, tum præcepti.

Ad 1. Tametsi pueri peccare propria voluntate minimè possint, possunt tamen contrahere peccatum aliena voluntate commissum, & de facto illud contrahunt, & nascuntur verè, propriéque peccatores, & filij iræ, vt dictum est quæst. 6. de iustif. & alibi pluribus dicendum est, vnde indigent Baptismo non minus quam adulti, quòd attinet ad consecutionem vitæ æternæ, vti multis, & magnis argumentis prosequitur Augustinus lib. 1. de peccat. merit. à c. 18. lib. 1. de anima, & eius origine cap. 9. & lib. 3. à c. 11. atque alibi sæpè aduersus Pelagianos, qui negabant necessitatem Baptismi, respectu paruulorum, quia negabant peccatum originale,

Art. 1. Ad 2. Malè audit apud Theologos omnes Catholicos, opinio Caietani dicentis quæst. 68. art. 2. pueris, qui baptizari non possunt, prodesse posse ad salutem, & vitam æternam fidem parentum eis applicatam religioso aliquo signo externo. Audit verò malè iure optimo. Quia sententia Saluatoris, *Nisi quis renatus fuerit*, est omnino absoluta, nec capax conditionis pro cuiusque arbitrio, qualem pro suo inducit vltro Caietanus. Vnde August. lib. de nat. & grat. cap. 8. cum egisset de paruulo nato, & mortuo, vbi baptizari non potuit, concludit sic. *Absoluat eum Pelagius, & aperiat ei, contra sententiam Domini Regnum Cœlorum.* Iterum lib. 1. de peccat. merito. & remiss. cap. 24. *Nulla præter Baptismum Christi salus promittitur infantibus. Quia infantes si per Sacramentum, quod ad hoc est diuinitus institutum in credentium numerum non transeant, in tenebris manent.* Recognoscantur verba eiusdem relata supra art. 4. Videri etiam possunt D. Thomas, tum in præsenti quæst. 73. art. 3. tum maximè 1. 2. quæst. 113. art. 3. ad 1. & in 4 dist. 4 quæst. 3. art. 3. quæst. 2. ad 3. & communiter alij ibidem negantes, in terminis propriis impossibilitatis Baptismi, vllum aliud superesse remedium respectu paruulorum.

Art. 2. Ad rationem dubitandi in contrarium negatur, paruulos propterea esse deterioris conditionis nunc, quam olim, aut quam adultos, quandocunque. Quia faciliùs fieri poterat, vt deesset, & pluries deerat in veteri testamento, qui veram fidem præhaberet, eamque ritè applicare vellet paruulo indigenti, quam deesse modo possit, ac desit aliquis, siue fidelis siue infidelis, qui possit, & velit, siue bona, siue mala voluntate baptizare, vt apparet consideranti arduitatem fidei, religiosæ applicationis eius, atque facilitatem baptizandi, modo dicto. Similiter est difficilius adultis non solum; vt concipiant dilectionem Dei super omnia, qua immediatè iustificentur, sed etiam dispositionem aliam inferiorem, qua disponantur ad iustificationem per Baptismum, vtque habeant, per quem doceantur de fide atque in eam inducantur; quàm, vt adsit paruulis, qui baptizare, & possit, & velit absque vllo suo incommodo exteriori, aut interiori animi difficultate. Melior igitur potius est absolutè conditio paruulorum post Euangelium.

Ad 3. Verissimum est neminem posse transmittere in alium, quod sibi non inest, quoad ea, quæ dependent ex actiuitate, aut voluntate cuiusque propria secundum se præcisè considerata. Idem nihilominus est falsum quoad ea, quæ ita dependent ab actiuitate, & voluntate cuiusque propria, vt simul etiam dependeant ab aliena quoque, & actiuitate, & voluntate, atque lege. Huius autem posterioris generis est transmissio peccati originalis. Vnde quoad ipsam nihil concludit principium assumptum in obiectione. Testimonium porrò illud Apostoli perabsurdè trahitur in eum scopum, tam enim absurdum est filium sanctificari formaliter sanctitate parentum; quàm absurdum est virum sanctificari formaliter sanctitate vxoris, aut hanc, sanctitate illius. Sensus igitur Apostoli est virum, & vxorem esse sanctificabiles, ac debere sanctificari, atque sanctificari nonnunquam exemplis, adhortationibus, & orationibus mutuis; & deinde voluntate, ac diligentia eorum mundari, ac sanctificari filios; nempe faciendo, vt illis ministretur Baptismus, aut etiam ministrando illum per se ipsos. Eatenus enim præcisè subiecit Deus filios paruulos voluntati paternæ; non verò ita vt sola sua voluntate possint gratiam, aut augmentum gratiæ in illos inducere, aut eisdem auferre, vel minuere, quam iam habuerint; aut peccatis suis peccatores illos pariter efficere; sicut quoad bona temporalia possunt aliquatenus efficere; è quibus tamen perperam inferitur paritas pro rebus ordinis supernaturalis, quæ dependent ex libera, & gratiosa institutione Dei.

Ad 4. Dictum iam est Sacramentum Baptismi pro vt in re susceptum, non esse determinatè necessarium ad salutem, necessitate medij, præsertim respectu adultorum; idque solum conuincit obiectio. Nempe Baptismus in voto habetur ab adultis, tum per dilectionem Dei super omnia, tum per quamlibet aliam dispositionem sufficientem ad consecutionem vitæ æternæ per martyrium.

Ad 5. Omnino sufficit Baptismus ad salutem vitæ æternæ, & gloriam, si postea non superueniat impedimentum

pedimentum noui peccati ex abusu baptizati. Confert præterea vires gratiæ sufficientes, vt vitari possit omne tale impedimentum peccati mortalis; tametsi non conferat infallibilitatem infrustrabilem, vt videtur de facto. Quod nimirum præstari non potuit saluo libero arbitrio, quod est homini connaturale. Id autem abundè sufficit pro beneficentia institutionis Baptismi, vt pote instituti pro iis, qui iam erant rei peccati, & ratione eius excluſi æternum à Regno Cœlorum. Vnde onus suscipiendi Baptismi, est valdè lucrosum, & fœlix quædam necessitas, seu obligatio commutandi peccatum, & mortem æternam cum gratia, & vita æterna.

Ad 6. Prædestinatio, est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur, vt fert communis ex Augustino definitio. Vnde sicut est certissimum, esse saluandum quicunque est prædestinatus: Ita etiam certissimum est eundem adhibiturum, vel obtenturum esse media ad salutem necessaria, ac proinde Baptismum, vel in re, vel in voto, aut æquiualenter in martyrio. Ineptè igitur dicitur prædestinatum esse saluandum, siue baptizetur, siue non baptizetur: sicut diceretur ineptè baptizatum, si illico moriatur, esse saluandum, siue sit prædestinatus, siue non sit prædestinatus. Nempe hæc extrema, sunt mutuo inter se connexa sensu superius explicato, ideoque conditionales eiusmodi sunt de subiecto non supponente quoad separabilitatem conditionis à conditionato.

INCIPIVNT QVÆSTIONES de Confirmatione.

QVÆSTIO LI.

Vtrùm Confirmatio sit Sacramentum perfectiuum Baptismi, per augmentum virtutis, ad constantem professionem fidei.

VIDETVR non esse 1. Quia in scripturis habetur expressio eorum omnium, quorum notitia, & fides est necessaria ad salutem, & profectum animæ, atque ad cultum legitimum Dei. Vnde quæ sunt eiusmodi, inter ea, quæ dixit, & fecit Christus Dominus, omnia expressa sunt in Euangeliis, dicente Augustino tract. 42. in Ioan. *Multa quidem Dominum, & dixisse, & fecisse, quæ scripta non sunt, electa verò esse, quæ scriberentur, quæ credentium saluti sufficerent.* Sacramentorum autem notitia, & fides est cum primis necessaria ad prædictos fines, vt patet, eademque omnia sunt instituta à Christo Domino, vt dictum est supra in communi. Cum ergo nulla reperiatur in sacris literis expressio Sacramenti Confirmationis, neque Euangelistæ quidquam dicant de institutione eius per Christum, credendum nequaquam est Confirmationem esse verum noui testamenti Sacramentum, sed esse cæremoniam quandam, inductam in Ecclesiam sola Pontificum authoritate, præsertim Melchiadis Papæ, à quo plurimum illa commendatur in Epistola ad Episcopos Hispaniarum, quæ habetur de consecrat. dist. 5. cap. 3. *De his.*

2. In ordine naturali sufficit homini iam nato cibus, & potus, vt augeatur, totámque virium perfectionem acquirat sufficientem ad omnes operationes vitæ naturalis, & ad totam ipsius perfectionem. Ergo similiter in ordine supernaturali, sufficit homini post Baptismum, per quem spiritualiter nascitur, cibus & potus spiritualis, quæ habentur per Sacramentum Eucharistiæ. Ergo perperam interseritur his duobus Sacramentis, Sacramentum aliud Confirmationis, quasi conseruatiuum, ac promotiuum perfectionis habitæ per baptismum.

3. Nullum Sacramentum institutum est specialiter ad inducendum perfectionem peculiarem; aut charitatis, aut spei quæ sunt virtutes nobiliores, quàm fides. Ergo multo minus est institutum Sacramentum peculiare, ad inducendam perfectionem fidei. Eo vel maximè, quia Baptismus est Sacramentum fidei, vt supradictum est, ideóque sufficienter stabilitur vnusquisque in fide, atque ad eius constantem professionem disponitur, per Baptismum, absque adminiculo alterius Sacramenti ad id ipsum ordinati. Quia Dei perfecta sunt opera, & consequenter, vnumquodque se solo est sufficientissimum in suo genere.

4. Sacramenta nouæ legis expressit Deus in lege veteri, per figuras, & similitudines congruentes, vt dictum est supra de Baptismo, & dicendum est infra de Eucharistia; eadémque consecrauit Christus Dominus, aliquo eorum vsu, vt esset perfectum nobis exemplar, cui conformaremur in vsu eorumdem Sacramentorum. Confirmationis autem, neque vlla figura præcessit in veteri testamento, neque eadem est vnquam vsus Christus Dominus, sicut vsus est Baptismo, & Eucharistia. Ergo Confirmatio non est Sacramentum nouæ legis.

5. Non constat, nec vllis indiciis deduci potest ex Euangelica narratione, quando Christus Dominus instituerit Sacramentum Confirmationis. Nunquam ergo illud instituit.

Art. 1. Respondetur. Dogmata, & mysteria nostræ fidei sunt in duplici genere. Alia namque sunt fundamentalia, & maximè ardua, vt mysterium Trinitatis Diuinæ, quæ est principium cæterorum omnium, mysterium Incarnationis Verbi Dei, à quo proueniunt omnia dona gratiæ, peccatum originale, à quo proueniunt causaliter omnia mala animæ, & occasionaliter omnia eadem dona gratiæ simul cum eorum authore Christo; atque hæc ipsa exorbitant vsque adeo ab ordine rerum naturali, vt sint creditu difficillima, & sic de similibus. Alia verò sunt dogmata, & mysteria, quæ ad priora illa consequuntur, nec sunt secundum se valdè difficilia creditu, sed facilè inducuntur in animum primis illis semel admissis, vt nemo, aut vix vllus fidem eis neget, prioribus illis admissus semel, atque retentis, neque ab istis recedat, præcisè ne cogatur illis assentiri. Huius generis sunt cultus, & veneratio Sanctorum Martyrum, imagines eorum, & similia. Quæ sunt prioris generis, oportuit exprimi in scriptura verbis immediatè dictatis à Deo, vt authoritas Diuinitatis magis conspicua, omnibúsque, & singulis non modo sententiis, sed etiam syllabis, & apicibus verborum suorum perfectissimè instruens intellectum, & permanentius obtutibus occurrens in Scriptura, impelleret fortius ad credendum, atque induceret perfectius ad exactam credendorum notitiam. Quæ verò sunt generis posterioris sufficit, vt innotescerent per traditionem, verbis pro libito electis ab vnoquoque tradente, & manentibus dispariter in audientibus pro captu cuiusque. Hac de causa in Sacramentis quoque diuersitas eiusmodi obseruata est, atque de Baptismo, qui est fundamentum cæterorum Sacramentorum plurimus habetur sermo in scripturis Canonicis, vt apparet ex multis illis testimoniis; quæ superiùs circa ipsum producta sunt; & similiter habentur in Euangeliis, & apud Apostolum loculentissima, & clarissima testimonia circa Sacramẽtum Eucharistiæ, quod est, & præstantissimum omnium Sacramentorum, & difficillimum, quod credatur, vt apparebit infra in eius expositione; Idémque ferè obseruare proportionaliter licebit, circa ea, quæ dicentur

dicentur de Sacramento Pœnitentiæ. Reliquorum verò Sacramentorũ notitia, quorum aut dignitas tanta non est, aut non est tanta difficultas, habetur præcipuè ex traditione, certè ea plurimum coadiuuante subsistit. Hæc igitur ratio est, ob quam, pleráque eorum, quæ spectant ad Sacramentum Confirmationis, deducenda potissimum sunt ex traditione, cuius extant indicia clara, & innegabilia in monumentis sanctorum Patrum, maximè vero in Conciliis.

Art. 2. Haud tamen obscurum eiusdem Sacramenti fundamentum desumitur ex sacris litteris. Ad ipsum namque pertinet illa sæpius repetita Christi Domini promissio de mittendo Spiritu Sancto, quæ expressius proponitur Ioan. 14. 16. *Ego rogabo patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum.* Nempe hæc promissio facta in primis Apostolis iam baptizatis, certè adimpleta est in die Pentecostes, idest multò postquam baptizati fuerant, vt apparet ex dictis supra quæst. 38. circa tempus institutionis Baptismi, & vsus eius, Deinde permanentia Paracliti in æternum in iis; ad quos mittendus erat, indicat promissionem non limitari personaliter ad Apostolos, sed amplecti totam seriem fidelium, & Ecclesiæ, quæ est permansura in æternum. Eadem hæc eius promissionis vniuersalitas colligitur iterum efficaciter ex indistinctione ipsius ab ea quæ fit apud Ioan. cap. 17. 7. *Paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos.* Mittetur verò, & veniet cum ea sui influxus vniuersalitate respectu omnium, cum qua aderat is in cuius locum mittendus, & venturus erat, nempe in locum ipsius Christi Domini, qui venerat, & aderat pro omnibus, atque vt omnes de plenitudine eius acciperent. Demum ea promissio adimpleta est respectu Apostolorum in die Pentecostes, veniente super ipsos Spiritu sancto in linguis igneis. Quapropter eadem promissio intelligitur adimplenda sensibiliter respectu cœterorum etiam fidelium, quibus erat communis. Quod si Spiritus sanctus promittitur dandus sensibiliter fidelibus iam baptizatis, dandus vtique erat sacramentaliter fidelibus iam baptizatis nec enim Deus contulit Ecclesiæ suæ modum alium percipiendi sensibiliter Spiritum sanctum, quam sacramentalem, seu per Sacramenta. Superest igitur baptizatis post susceptionem Sacramenti, quo baptizati sunt Sacramentum aliud, cuius effectus peculiaris, sit peculiaris communicatio Spiritus sancti.

Art. 3. Promissionem Christi esse accipiendam hoc sensu, euentus ipse demonstrat satis. Quia Apostoli postquam modo dicto acceperunt Spiritum sanctum sibi promissum, perrexerunt eundem aliis, iam ante baptizatis dare; per signum sensibile, vt apparet clarè ex Act. 8. 15. vbi sic habetur: *Miserunt ad eos* (Samaritas) *Petrum, & Ioannem, qui, cum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Similiter, Act. 19. *cum inuenisset Apostolus quosdam baptizatos solo Baptismo Ioannis, primum iussit eos baptizari Baptismo Christi, & postquam baptizati erant, dedit eis Spiritum Sanctum per manuum impositionem.* Eadem realis datio Spiritus sancti per impositionem manuum, tanquam, per signum sensibile efficax, & practicum, apparet quodam modo dilucidius ex absurdo conatu Simonis magi, & iusta Petri reprehensione in dicto cap. 8. vbi subiicitur in hunc modum: *Cùm vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: Date mihi hanc potestatem, vt impoſuero manus, cuicunque accipiat Spiritum sanctum.* Respondit autem Petrus reprobando oblationem pecuniæ, simúlque approbando dationem Spiritus sancti per manuum impositionem. *Pecunia, tua, inquit tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti pecunia posse obtineri.*

Art. 4. Perabsurdè autem datio hæc Spiritus sancti acciperetur de datione eius per donum linguarum aut alias gratias datas, propter illud Act. 19. 6. *Postquam imposuit Paulus illis manus venit Spiritus sanctus super illos, loquebantúrque linguis, & prophetabant.* Hic enim effectus fuit particularis in illa particulari manuum impositione, non verò vniuersalis in vniuersali, & ordinaria manuum impositione. Alioquin enim verba illa consolatoria Christi. *Expedit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, &c.* Essent omnino insufficientia pro scopo suo: Nec enim fuisset sufficiens, ad supplendam absentiam Christi ex quo proueniebat abundantia omnium gratiarum, sed maximæ gratiæ sanctificantis, missio Spiritus sancti, præcisè quatenus collaturi gratias gratis datas, quæ ad vtilitatem aliorum directè, & principaliter ordinantur. Accedit ad eandem Spiritus sancti promissionem & dationem pertinere, quod dicitur Lucæ 24. 49. *Sedete in Ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Virtus autem ex alto, non est profecto donum linguarum, sed abundantia gratiæ sanctificantis, coniuncta cum auxiliis actualibus adiuuantibus ad constantem fidei professionem, & propagationem. Accedit rursus, quod efficacius vrget, dationem Spiritus sancti per manuum impositionem fuisse communem omnibus baptizatis, vt constat ex locis præiudicatis. Act. 8. 9. & 19. Donum autem Linguarum & aliæ gratiæ gratis datæ, non conferuntur, nec conferebantur indiscriminatim omnibus baptizatis, vt constat ex 1. ad Corinth. 12. & Ephes. 4. Negari igitur non potest, quin Apostoli, & acceperint ipsi, & dederint aliis Spiritum sanctum sensibiliter; atque adeò institutum fuisse à Christo Domino signum aliquod sensibile, collatiuum Spiritus sancti respectu baptizatorum, eiusque collationis fuisse capaces omnes baptizatos, ex quo iam baptizati erant. Quia verò eiusmodi collatio Spiritus sancti erat manifestè diuersa à reliquis sex Sacramentis, atque signa sensibilia gratiæ adhibita vniuersaliter ab Apostolis respectu omnium baptizatorum, erant permanenter instituta pro toto deinceps tempore, pro quo permansura erat Ecclesia sensibilis, ac visibilis, atque indigentia fidelium futura erat eadem, certè nulla ex parte futura erat minor; colligitur Sacramentum specialiter collatiuum Spiritus sancti, atque diuersum à reliquis sex Ecclesiæ Sacramentis, institutum à Christo fuisse, atque viguisse ab initio nascentis Ecclesiæ, atque ita definitum est à Concilio Florent. in decreto Eugenij §. *Nouæ legis*, & à Trident. sess. 7. can. 1. tum de Sacramentis in genere, tum de Confirmatione, vltra alia plura Concilia, & vnanimem Sanctorum Patrum consensum, quæ exhibet inter alios luculenter Suar. disp. 33. sect. 1.

Art. 5. Constituta existentia huius Sacramenti, non potest in dubium reuocari, quod fuerit immediatè institutum à Christo Domino. A quo nimirum immediatè instituta esse omnia Ecclesiæ Sacramenta, est certum ex fide definiente id apertè Concilio Tridentino, iuxta dicta supra in communi quæst. 10. idémque docent in particulari de isto Confirmationis Sacramento Concil. Mogunt. cap. 17. & Conc. Senon. in decretis morum cap. 38. Dubitatur quo determinatè tempore instituerit. Dicendum autem videtur, institutionem hanc factam esse post passionem & ante Ascensionem Christi in Cœlum. Post passionem quidem, quia post ipsam collata est Apostolis à Christo Domino, potestas, & dignitas Episcopalis vt apparet ex Ioan. 20, 21. & 22. Neque verò credibile est prius vltimatè, & complete institutum fuisse istud

Sacra

Sacramentum quam instituerétur eius ordinarij ministri qui sunt soli Episcopi, vt dicetur quæst. 54. Ante Ascensionem verò quia Christus Dominus, Ante suam in Cœlos Ascensionem, iecit omnia principalia Ecclesiæ suæ fundamenta, quæ ad substantiam eius pertinent qualia procul dubio sunt omnia Sacramenta. Inter ea autem duo extrema, probabilis admodum videtur opinio Scoti, & aliorum reuocantium vltimam, & completam institutionem huius Sacramenti ad illud potissimum tempus, in quo Christus dedit Apostolis Spiritum sanctum, insufflando, & dicendo. *Accipite Spiritum sanctum*, Ioan. 20. Tunc enim cœpit potestas Apostolorum ad perficiendum, & conferendum hoc Sacramentum, atque inceptioni eius potestatis optima ratione deuincitur, inceptio ipsius Sacramenti. Dixi verò vltimam, & completam institutionem, tunc primum extitisse, quia negari non potest inchoatiuam quandam institutionem præcessisse prius in promissione Christi superius ponderata: *Si autem abiero, mittam eum ad vos*, vt aduertit D. Thomas quæst. 72. Art. 1. ad 1. vbi accipiendus proculdubio est de institutione solũ inchoatiua quanquam id non exprimat. Adumbrata itidem fuit, & quodammodo inchoata eadem institutio, vt insinuat Concilium Senonense nuper relatum, quando Matth. 19. 12. *oblati sunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret.* Vsus autem eiusdem Sacramenti videtur cæpisse post resurrectionem, & Ascensionem Christi, & non prius, vt obseruat D. Thomas in eadem illa responsione ad 1. Quia in hoc Sacramento confertur plenitudo Spiritus sancti, quam non decebat conferri ante plenam glorificationem Christi; iuxta illud Ioan. 7. 39. *Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus.*

Art. 7. Quod autem hoc Sacramentum sit perfectiuum Baptismi, docet in primis expresè Dion. c. 4. de Ecclesiastica Hierarchia, vbi illud vocat *diuinæ generationis sacro sanctam perfectionem*, & præterea colligitur ex eo quod Apostoli baptizatis omnibus conferrent immediatè Sacramentum Confirmationis, vt liquet ex locis Actorum superius indicatis, vtique vt primum illud opus perficerent, & quasi complerent vltimo, per opus istud posterius. Quod autem, perfectio ista Baptismi consisteret in augmẽto virtutis, ac roboris ad fortem, & constantem professionem fidei, docetur disertè à Concilio Florentino in prædicto Eugenij decreto §. *secundum Sacramentum*, vti exponetur, & confirmabitur magis q. 56. Interim sufficiant verba Melchiadis Papæ in Epistola illa ad Hispaniarum Episcopos c. 2. *Spiritus sanctus, qui super aqua Baptismi salutifero descendit lapsa, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione, augmentum præstat ad gratiam; in Baptismo, regeneramur ad vitam; post Baptismum, confirmamur ad pugnam; in Baptismo abluimur, post baptismum roboramur*; & rursus: *Confirmatio autem armat, & instruit ad agones mundi huius & prælia reseruandos.* His autem ita constitutis liquidò apparet Confirmationem rectè definiri; *Sacramentum perfectiuum Baptismi, per augmentum virtutis ad constantem professionem fidei.* Cui definitioni explicandæ, & commendandæ facilè quiuis applicare potest, quæ dicta sunt supra in simili circa ipsum Baptismum, quæst. 31.

Ad 1. Ex doctrina præmissa supra art. 1. apparet satis, quo pacto accipienda sit sententia illa Augustini. Apparet præterea ex dictis ab art. 2. ad 5. institutionẽ, & existentiã Sacramenti Confirmationis, & vtriusque fidem, inductam non esse absque magno fundamento in Sacris litteris. Illi verò errãt turpissimè, qui initium Confirmationis reuocant, vel ad Melchiadem Papam, vel ad Concilium Meldense, quando ex clarissimis testimoniis, quæ producũt Suar. & aliis in præsenti; constat hoc Sacramentum longè ante vtriusque tempora communi Ecclesiæ vsu fuisse receptum, tempore Clementis, Vrbani, Fabiani, Cornelij, Cypriani, Eusebij, & aliorum. Immo constat ex locis Actorum superius ponderatis, tempore Apostolorum idem sacramentum in vsu fuisse.

Ad 2. Etiam in ordine naturali, si quod recens nato immineat periculum peculiare amittẽdæ vitæ, indiget peculiari præsidio, vltra cibum, & potum ordinarium. Regenerato autem per Baptismum imminet multiplex periculum amittendæ vitæ spiritualis, ex multiplici occasione peccandi, maximè verò imminet periculum amittendæ fidei, quæ est fundamentum totius vitæ spiritualis, propter multiplicem difficultatem interius & exterius exurgentem aduersus ipsam. Indiget igitur ad hoc peculiari huius sacramenti præsidio, vltra cibum, & potum Eucharisticum.

Ad 3. Nulli vnquam multùm displicuit, quod verus Deus diligeretur ab aliis super omnia, quodque spes firma collocaretur in eodem, nec propterea directè ad iram, & persecutionem incensus vnquam est aliquis aduersus aliquem. Multis verò plurimum omni tempore displicuit professio fidei Christi; & horribiles aduersus ipsam persecutiones excitatæ sunt, & nunc quoque suauissimæ exercentur, oportuit ergo vt peculiari Sacramento munirentur, athletæ Christi, ad professionem potissimum fidei, vnde indirectè præmunirentur sufficienter ad veræ quoque dilectionis, & spei, aliarúmque virtutum exercitium.

Ad 4. Sacramentum Confirmationis confert perfectionem, & plenitudinem gratiæ baptismalis. *Nihil autem ad perfectum adduxit, lex vt* habetur ad Hebr. 7. 19. propterea nihil potuit aptè correspondere huic Sacramento in veteri testamento. Rursus Christus Dominus fuit ab initio plenus Spiritu sancto, ideoque non debuit Sacramentum suscipere collatiuum plenitudinis gratiæ. Immo decuit, vt eandem plenitudinem aliis etiam conferret per seipsum immediatè, independenter à Sacramenti vsu, vt pote existens author Sacramentorum omnium, eorúmque omnes effectus præhabens in se immediatè. Qua de causa solo Eucharistiæ Sacramento, propter peculiarem eius dignitatem, legitur, & meritò creditur vsus fuisse, immediatè per seipsum.

Ad 5. Patet ex dictis supra.

QVÆSTIO LII.

Vtrùm materia Confirmationis sit Chrisma ex Oleo, & Balsamo consecratum per Episcopum.

VIdetur non esse. 1. Quia Spiritus sanctus, cuius est collatiuum hoc Sacramentum datus est Apostolis per applicationem ignis, nempe apparentibus linguis igneis super ipsos; atque ab eisdem Apostolis datus est per manuum impositionem, vt dictum est, ac confirmatum testimonio Luc. in q. præced. Ergo hoc Sacramentum admoto igne vel sola manuum impositione, & non vnctione olei, ac balsami perfici debet.

2. Confirmatio est perfectiua Baptismi, & debet conferri omnibus baptizatis. Ergo materia eius debet esse aliquid simplex, sicut est simplex aqua, quæ est materia Baptismi, vt nimirũ perfectiuum, sit conforme perfectibili: & rursus debet esse aliquid non minùs vbique obuium; quam sit vbique obuia aqua. Chrisma, autem ex oleo, & balsamo nec est aliquid simplex, vt patet, nec oleum vbique prouenit, & multo minus balsamum, dicente Plin. *Balsamum vni terrarum Iudææ concessum est, quondam in duobus tantum hortis, vtroque Regio, altero iugerum viginti non amplius, altero pauciorum.*

3. Sacra

3. Sacramentum ex suo conceptu est signum gratiæ sensibile, ac discernibile ab omnibus. Ergo materia Sacramenti ex suo conceptu est sensibilis, ac discernibilis ab omnibus. Balsamum autem verum, est difficilè discernibile à falso, vt affirmant periti. Ergo balsamum non est materia necessaria huius Sacramenti.

Confirmatur ex cap. *Pastoralis, de Sacramentis non iterandis*, vbi Innoc. I i I. rogatus; an iterandum esset Sacramentum Confirmationis, non chrismatis, sed sola olei simplicis vnctione peractum? Respondet *nihil esse iterandum, sed cautè supplendum quod incautè fuerat omissum.* Totum autem iterandum fuisset, si balsamum quod non fuerat adhibitum, esset materia essentialis. Secundò Cypr. epist. 70. August. lib. 5. de Bapt. cap. 20. Innoc. 1. ep. 1. cap. 3. & alij, chrisma necessarium ad Confirmationem; appellant oleum benedictum; mixtum autem, non rectè significatur nomine simplicis. Ergo mixtio balsami non est de necessitate huius Sacramenti. Tertio solum oleum significat sufficienter effectum Confirmationis, nempe robur militare ad professionem fidei firmam, & constantem. Quod autem sufficit ad significandum effectum Sacramenti, eo ipso sufficit ad constitutionem, & valorem eiusdem Sacramenti. Quartò tam modica pars balsami communiter admiscetur oleo, vt non peruadat omnes eius partes, atque intra breue tempus transmutetur in ipsum, & corrumpatur. Ergo de facto perficitur istud Sacramentum solo oleo, saltem, vt plurimum. Dici verò nequit toties nulliter perfici iuxta praxim Ecclesiæ communem. Quintò Paulus I I I. vt referunt Suarez, & ali concessit priuilegium Episcopo Indico, illud petenti, vt pro confirmatione vteretur liquore inibi proueniente, de quo dubitatur, an esset verum balsamum. Nihil autem operari potuisset priuilegium, si verum balsamum esset materia necessaria huius Sacramenti. Postremò Concilium Arausicanum, 1. can 1. Statuit, vt chrismatus in Baptismo, non chrismetur iterum in comfirmatione, sed solum imponatur illi manus ab Episcopo. Ergo vnctio chrismatis non est de essentia huius Sacramenti, sed sola manus Episcopalis impositio, vt infert Syrmundus, vsus insuper testimoniis Hieronymi, Augustini, Gennasij, Hilarij vocantium confirmationem impositionem manus.

4. In Sacramento Eucharistiæ miscetur aqua vino, sicut in Confirmatione miscetur balsamum oleo. Ergo sicut nihilominus solum vinum est de substantia Eucharistiæ, ita etiam in Confirmatione, vel solùm oleum, vel solùm balsamum est de substantia eius.

5. Consecratio, seu benedictio Chrismatis est sacramentale quoddam, sicut benedictio aquæ baptismalis, nec non panis & vini Eucharistici. Posteriores autem istæ benedictiones non sunt de necessitate Sacramenti. Ergo nec prior benedictio: sed omnes vniformiter sunt de necessitate præcepti tantum.

6. Simplex Sacerdos potest consecrare Eucharistiam potestate ordinaria, & similiter potest, potestate saltem delegata à summo Pontifice perficere Sacramentum Confirmationis, vt infra dicetur. Ergo potest etiam consecrare, seu benedicere validè, & sufficienter materiam ipsius Confirmationis, saltem ex concessione summi Pontificis. Patet consequentia, quia, qui potest plus, potest etiam minus intra idem genus. Confirmatur ex Concil. Tolet. 1. can. 20. vbi præmisso in quibusdam Prouinciis Presbyteros dici Chrisma conficere subiungit: *Placuit ex hac die nullum alium nisi Episcopum Chrisma conficere*: Supponit ergo consecrationem factam à Presbytero valere, solúmque præcipit, ne id fiat. Ergo quòd Chrisma sit benedictum ab Episcopo, non est de necessitate Sacramenti; sed solùm de necessitate præcepti.

7. Non est credibile omnia ea, quæ habentur in Rituali Romano pro benedictione Chrismatis esse de essentia Sacramenti. Nullum verò est indicium, quod vna pars potius quam alia sit de essentia. Nulla igitur est de essentia. Accedit Christum Dominum nihil hac in re determinasse. Quæ autem sunt de essentia Sacramentorum omnia sunt determinata à Christo Domino, nec vlla relicta est potestas Ecclesiæ, vt circa illa aliquid disponat aut determinet, vti dictum est supra communi ex sensu, & attestatione Conc. Trid.

8. Si oleo benedicto superinfundatur oleum non benedictum, valet deinde Sacramentum, tametsi perficiatur solo oleo superinfuso. Ergo similiter valeret perfectum oleo nec benedicto, nec permixto cum benedicto. Patet consequentia, quia permixtio non facit, vt sit benedictum, quod miscetur benedicto, sicut mixtio vini non consecrati cum consecrato, non facit, vt vinum, quod superadditur, ac miscetur, sit itidem consecratum. De antecedenti constat ex praxi communi Ecclesiarum, & ex cap. *Quod in dubiis* de consecrat. Eccles. ex Pastorali Leonis X. cap. 7. & ex Rituali Romano, Pauli 5. §. *habeat* de Sacramento Extremæ-Vnctionis.

Art. 1. Respondetur. Materia proxima huius Sacramenti exponetur commodiùs simul cum forma in quæst. sequenti: Remotam exponit, ac determinat dilucidè Conc. Florent. in decreto Eugenij, his verbis: *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cuius materia est Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ per Episcopum benedicto.* Cui quidem vsque adeò plenæ, ac planæ Concilij Ecumenici declarationi, ac definitioni, nullius, aut rationis, aut authoritatis prætextu, ita insidiari vlla ex parte licet, vt eximatur à necessitate Sacramenti, soliúsque præcepti necessitati adiudicetur, aut oleum, aut balsamum, aut mixtio vtriusque, aut Episcopalis benedictio, supra vtrumque sic mixtum, quando Concilium hæc omnia, sub nomine materiæ huius Sacramenti, vniformiter, comprehendit, atque ista sua vniformitate, cuiuis circa eadem diuersimodè opinandi licentiæ aditum penitus intercluserit.

Art. 2. Quod tamen intellectum volo, salua probabilitate, quæ inest ab extrinseco nonnullis plurium Theologorum opinionibus, ac interpretationibus in contrarium, vt paulo post notabitur. Verum quominus illis assentiar hoc præterea efficaciter obstat, quod idem Concilium, in exponendis reliquis omnibus Sacramentis ea solum sub nomine materiæ, & formæ comprehendit, quæ ex institutione Diuina ad substantiam eorum pertinent, vt innotuit supra circa Baptismum, & innotescet in decursu circa reliqua, dum de singulis dicetur. Certè circa Sacramentum Eucharistiæ, in quo similis mixtio vini, & aquæ adhibetur, cautè distinguit, quod est necessarium necessitate Sacramenti, ab eo, quod est necessarium sola necessitate præcepti, dicens materiam esse vinum de vite, cui modicissima aqua admisceri debet, vt obseruabitur infra quæstione 59. Quænam autem ratio suadere, aut etiam permittere potest: vt in hoc solo Sacramento secus factum esse arbitremur? Dicendum itáque est omnia ea, quæ Concilium vniformiter exprimit, vniformiter ad materiam huius Sacramenti pertinere; nempe oleum, & balsamum, mixtionem vtriusque, & Episcopalem benedictionem seu consecrationem; atque hæc omnia ita esse necessaria necessitate Sacramenti, vt quolibet eorum deficiente, Sacramentum non subsistat.

Art. 3. Rationem ob quam oportuit, vt talis institueretur materia pro isto Sacramento, reddit optimam D. Thomas, quæst. 22. art. 2. & 3. Oleum enim in primis est significatiuum abundantis gratiæ, per

quam baptizatus perducitur spiritualiter ad complementum ætatis perfectæ, & roboratur ad constantem professionem fidei. Qua de causa Christus Dominus dicitur vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinem Spiritus sancti, quam accepit ab initio, atque olim Athletæ vngebantur oleo ante luctam, vt obseruat Arcurius & alij. Mixtio balsami fit itidem admodum conuenienter, quia constans, ac firma professio fidei, confert plurimum ad ædificationem confortatiuam fidelium, quæ ædificatio significatur analogia peridonea per fragrantiam odoris, vel maximè inest balsamo, & redundat ad alios. Qua de causa dicit Apostolus 2.ad Corinth.2.15. *Christi bonus odor sumus.* Quod autem odor significatiuus ædificationis præseruantis à corruptione præemineat in balsamo,apparet ex illo Eccles. 24. 21. *Quasi balsamum non mixtum odor meus.* Dicitur verò non mixtum in hoc loco, per exclusionem eorum, ratione quorum languet vis odorifera propria balsami. Non est autem huiusmodi oleum oliuarum. Quia cum sit valdè calidum, ac facilè inflammabile nihil nocet odori, qui fouetur calido, & sicco. Conuenienter demum superaddita est benedictio Episcopalis. Quia expedit materias Sacramentorum antequam adhibeantur ad vsum vsque adeò Sacrum, esse discretas à rebus profanis, seu quibus ad vsus profanos, vti licet. Id enim confert plurimum ad excitandos, ac eleuandos animos, eosdémque disponendos, provt expedit esse dispositos, ad perficiendum decenter Sacramentum, vtque illi decenter adsint, quicunque adsunt.

Art. 4. Hac ratione Christus Dominus voluit per se ipsum immediatè Sanctificare materiam Baptismi, qui est fundamentum reliquorum omnium Sacramentorum, dum per contractum aquæ voluit baptizari in Iordane,quia, vt dicit Ambros. lib.2. in. Luc.cap. vltim. *Baptizatus est Dominus non mundari volens, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Christi, quæ peccatum non cognouit; baptismatis ius haberent.* idem exprimit significantius August. Serm. 36. de tempore. *Filium genuit mater, & Casta est, Christum vnda lauit, & sancta est. Et rursus. Illa meruit ne pecaret:ista,vt peccata purgaret: Illi est collata Virginitas isti donata fœcunditas.* Hinc Beda lib. 1. in Luc. caput 10. pronunciat, *aquas ablutas, per carnem Christi peccati nesciam, Baptismi ius induisse, & vim regenerationis sanctificationis concepisse*; similiter pro Sacramento Eucharistiæ, quod est præstantissimum inter omnia Sacramenta,benedixit idem Christus Dominus, tum panem, tum deinde Calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. Ex eiusmodi enim excellenti, & sanctificatione, & benedictione immediata Christi Domini,effectum est,vt cuiuslibet deinde aquæ seu panis,& vini separatione,aut adhibitione ad vsum Sacramenti, excitetur memoria prioris seu sanctificationis, seu benedictionis Christi Domini in re simili, vtque inde eleuetur, ac disponatur decenter animus ad Sacramentalem operationem. Effectum certè est, vt Christus Dominus prouiderit sufficienter,quantum est de se, prædictæ bonæ, ac decenti animæ dispositioni. In reliquis Sacramentis semper interuenit, aliquid simile. Quia in Sacramento Pœnitentiæ exterior peccatorum confessio, sanctificatur per internum dolorem supernaturalem de illis. In Sacramento ordinis,omnia quæ adhibentur præsupponuntur consecrata, seu aliqualiter benedicta, vt dicetur in loco. In Sacramento Matrimonij corpora contrahentium præsupponuntur similiter sanctificata per ablutionem baptismalem. In Sacramentis igitur Confirmationis, & Extremæ-Vnctionis, quorum materia non est aliunde benedicta, seu aliqualiter eleuata, ac discreta à materia profana, oportet,vt præmittatur benedictio, seu consecratio Episcopalis, quatenus Episcopi sunt Principes Ecclesiæ, & substituuntur Christo Domino, quoad principales functiones Ecclesiasticas,quarum vna est consecratio materiæ secundum se profanæ, vt sit idonea ad vsum sacrum. Patet igitur omnia prædicta simul esse optima ratione, determinata pro materia substantiali atque omnino necessaria huius Sacramenti.

Ad 1. Christus Dominus propter potestatem excellentiæ contulit effectus Sacramentorum absque Sacramentis. Quia videlicet miraculis, maximè verò circumstantiis, & prærogatiuis operantis, supplebat aliunde vim excitatiuam pietatis, quæ inest materiis, & formis Sacramentorum iuxta dicta supra in communi, quæst. 11. Vnde solo dignatus est vti per seipsum Sacramento Eucharistiæ, in quo solo ipse adest. Similiter Apostoli, si quando contulerunt effectum huius Sacramenti absque materia eius ordinaria, perque solam manuum impositionem, suppleuerunt defectum huius adminiculi piæ animorum excitationis, per miracula,& per visibilem illapsum Spiritus Sancti, vt tradit D.Thomas in dicto art.2.ad 1. illud Actor. 2. 11. 15. *Cum cœpisset loqui cecidit Spiritus sanctus super eos, sicut, & in nos initio.* Videtur verò probabilius, quod pluribus-persuadent Bellarminus, Suarez, Valentia, Coninch, Auersa in præsenti. Apostolos nunquam contulisse effectum huius Sacramenti, absque tota eius materia superius explicata, vti colligitur ex Patribus coætaneis, vel proximè successoribus Apostolorum Dionysio de Eccles. Hierarch. cap.4. Clemente Rom. lib.7. Const. Apost. cap.44.& 45. Fabiano Papa epist.2. id licet restringat Diuus Thomas ibidem, ad collationem prædicti effectus, quando non simul exhibebant signa miraculosa suppletiua materiæ ordinariæ.

Art. 2. Deinde, tum Apostolis à Christo Domino, tum aliis fidelibus Apostolis collatus est effectus huius Sacramenti interueniente semper aliqua re sensibili, eandem significationem præ se ferente, quæ conuenit chrismati ex oleo, & balsamo. Quia Spiritus sanctus descendit super Apostolos in specie linguarum ignis. Ignis autem, & oleum, quatenus est proximè ignibile, eodem referuntur, nisi quod in igne præualet magis vis actiua, in oleo verò, vis passiua, atque efficacia linguæ maiori vi sensum peruadit, quam odor; atque Apostolis collatus est Spiritus Sanctus cum maiori actiuitate erga alios, quam cæteris fidelibus. Dictum similiter est,si quando Apostoli contulerunt effectum huius Sacramenti absque materia eius ordinaria, adhibuisse signa visibilia illapsus Spiritus sancti, quæ procul dubio aut excitatiua, ac instructiua animarum, vt minimum, quantum est idonea materia ordinaria, ad pias excitationes, & instructiones animarum. Vnde, nec mirum,nec incredibile videri potest, quod Deus dispensauerit cum Apostolis, quoad obligationem adhibendi semper materiam ordinariam, atque pro cæteris ministris futuram vniuersaliter omnino necessariam,quandoquidem illis contulit potestatem ad alios mirabiles salutares effectus, quibus abundè supplerent defectum eius materiæ.

Ad 2. Baptismus est multo magis necessarius ad salutem, quam Confirmatio, atque ordinatur directè ad solum bonum priuatum cuiusque, & ad vitam spiritualem simpliciter, & secundum se cum Confirmatio superducat perfectionem redundantem in alios, per constantiam pugnæ spiritualis cum aduersariis fidei. Ad significandum igitur additamentum istud perfectionis, oportuit materiam Confirmationis esse mixtam, ex liquore, & confortatiuo, & odorifero, cum ob rationem contrariam oportuerit materiam Baptismi esse simplicem. Ratione verò maioris necessitatis Baptismi, oportuit materiam eius esse magis

obuiam.

obuiam. Verum, neque oleum simul, & balsamum sunt materia vsque adeò peregrina, vt adhibita diligentia moraliter possibili non possit vbique haberi in quantitate sufficienti. Quod ipsa experientia manifestè demonstrat. Quia ab initio nascentis Ecclesiæ omnibus temporibus reperire potuerunt eius ministri atque repererunt de facto, quantum absolutè sufficeret, vt constat de primo quidem Ecclesiæ sæculo, ex locis nuper indicatis Dionysij, Clementis Romani, atque Innocentij I. de reliquo verò deinde cursu Ecclesiæ, tum ex Pontificibus semper exigentibus vbique eiusmodi materiam, tum auctoribus fide dignis perhibentibus apud Suarez, Bellarminum, & alios in præsenti repertam illam fuisse semper, quanta absolutè sufficeret. Quare quod dicit Plinius, de raritate, & paucitate balsami fuerit fortassis verum pro tempore antecedenti promulgationem Euangelij, sed post ipsam maior in pluribus partibus copia succreuit, atque modo reperitur etiam in Indiis satis abundanter. Deinde balsamum commodè, & facile transfertur de aliis in alias partes, atque modica eius quantitas sufficit pro magna olei quantitate.

Art. 1. Ad 3. Balsamum est maximè sensibile propter eximiam eius fragrantiam. Neque verò est vsque adeo difficulter discernibile verum à falso, propter eandem maximam sensibilitatem qualitatum, quibus præditum est. Accedit, pro Sacramentis licitè, ac laudabiliter perficiendis sufficere discretionem materiæ legitimæ moraliter certam, ad quam obtinendam non requiritur peritia extraordinaria, sed sufficit, & diligentia, & peritia ordinaria, quæ in pluribus facilè reperitur Nulla igitur probabilis hinc ratio duci potest ad excludendum balsamum à materia necessaria huius Sacramenti.

Art. 2. Ad primam Confirmationem Innocentius 1. cautè expressit in eo loco, quod cautè fieri præscripsit. Nec enim determinauit præcisè, quidnam esset supplendum, sed solum dixit, quasi in genere, supplendum esse, quod fuisset omissum, & nihil esse iterandum. Quod verum est, siue fuisset omissum totum, seu, quod eodem recidit, fuisset omissum aliquid substantiale, siue fuisset omissum aliquid accidentale, pertinens ad solam solemnitatem Sacramenti. Quare nullum inde argumentum confici potest, circa qualitatem determinatam materiæ necessariæ necessitate Sacramenti.

Art. 3. Ad secundam Confirmationem. Dum agitur de Sacramentis, déque aliis eiusmodi rebus, quæ constant ex pluribus partibus, nominata vna aliqua earum, eo ipso intelliguntur reliquæ partes, quarum, quatenus pertinentium ad totum, de quo est sermo, datur communis omnium, & vulgaris notitia. Hac igitur ratione illi Sancti PP. expresso oleo pro Chrismate Confirmationis; subintelligunt balsamum, sicut subintelligunt formam expressa sola vnctione, vti frequenter faciunt. Eadem ratione in actis Apostolorum, & alibi dum exprimitur manuum impositio, subintelliguntur forma atque vnctio olei cum balsamo. Qui modus loquendi est omnibus admodum familiaris breuitatis gratia. Quod attinet ad tertiam Confirmationem constat ex art. 3. responsionis ad quæstionem non significari sufficienter solo oleo totum effectum huius Sacramenti. Ad quartam. Sufficit pro eadem significatione, quod odor balsami admixti oleo peruadat omnes eius partes, ideoque balsamum omnibus, & singulis eius partibus sit moraliter admixtum, licet aliquibus non admisceatur physicè; ac deinde perficiatur nonnunquam Sacramentum absque contractu physico balsami. Si verò balsamum corrumperetur quoad substantiam, non perficeretur validè Sacramentum, eaque de causa præcipitur ab Ecclesia, vt renouetur Chrisma quotannis. Nempè balsamum certissimè perseuerat per annum, tametsi exigua pars eius admixta fuerit, quia est difficilis corruptionis. Quod in quinta Confirmatione dicitur de priuilegio concesso à Paulo III. accidit quando balsamum Indicum nondum erat receptum in vsum communem Ecclesiarum pro isto Sacramento, idque solum efficit priuilegium Pontificium, nec peccaret Episcopus singularitatis vsus materiæ nondum approbatæ, vel sensu communi, vel iudicio, & assensu Sedis Apostolicæ.

Art. 4. Ad postremam Confirmationem canon ille Arausicani est valde obscurus, quia non satis constat, qualis determinatè esset abusus. Præsbyterorum vngentium baptizatos immediatè post baptismum, quem abusum prohibet Concilium imposterum. Intentio tamen Concilij colligi potest ex ordinationibus Leonis I. sub quo celebratum fuit illud Concilium, & Innocentij I. proximi, tametsi non immediati prædecessoris. Innocentius enim epist. 1. ad Decentium cap. 3. *Presbyteris*, ait, *chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare. Quod solis debetur Episcopis cum tradunt Spiritum sanctum Paraclitum.* Idem statuit distinctius Leo I. epist. 86. alias 88. dicens solis Episcopis non item Presbyteris licere, vt dent Spiritum sanctum per manus impositionem, & vngant chrismate in fronte. Ex his igitur coniici potest Arausicanum ex mente Pontificum prohibuisse, ne Presbyteri vngerent baptizatos in fronte, quasi daturi Spiritum sanctum, sed vngerent in vertice, vti etiam fieri modo consueuit, atque ita reseruaretur Episcopis impositio manus, subintelligendo simul vnctionem chrismatis in fronte, quam itidem exprimit Leo. Quod ipsum est subintelligendum apud eos Sanctos PP. Quorum testimoniis perperam vtitur Sirmundius pro sua Concilij Arausicani interpretatione de collatione huius Sacramenti per solam Episcopalem manus impositionem longo vtcunque post collatum Baptismum tempore, & vnctionem in fronte factam tunc à Presbytero. Nempe illi Patres, sicut, & ipsum Concilium expressa manus impositione, complectuntur tacite vnctionem in fronte, vti nuper dictum est art. 3. Non nego tamen probabilem vtcunque esse opinionem Caietani, & aliorum apud Franciscum de Lugo lib. 3. cap. 1. quæst. 1. de hoc Sacramento, dicentium ob argumenta, quibus modo satisfactum est solum oleum esse materiam essentialem, & sufficientem huius Sacramenti, atque balsamum esse necessarium sola necessitate præcepti.

Ad 4. Notatum supra est, quanta cum diuersitate tradat Concilium Florentinum mixtionem balsami pro hoc Sacramento, & mixtionem aquæ pro Sacramento Eucharistiæ. Reddita præterea est supra ratio conuenientiæ, & necessitatis balsami, pro significando effectu proprio, & peculiari huius Sacramenti, atque infra quæst. 56. reddetur ratio ob quam non sit vsque adeo eundem in finem necessaria mixtio aquæ, pro Eucharistia.

Ad 5. Patet ratio discriminis ex dictis supra ad quæst. art. 4.

Ad 6. Esto sit aliquatenus probabilis opinio Caietani dicentis, valide perfici hoc Sacramentum Chrismate benedicto per simplicem Sacerdotem, atque quorundam aliorum dicentium, summum Pontificem absolutè posse eatenus dispensare, atque delegare simplici Sacerdoti eiusmodi benedictionem, tenenda nihilominus est sententia communis contraria, quæ tradita est superius cum D. Thoma in hac q. 72. art. 3. Certè paritas ex potestate ordinaria conficiendi Eucharistiam, & delegata perficiendi hoc ipsum

Sacramentum, nihil conuincit. Quia potestas ad maius, & ad minus simul est maior, quam potestas solum ad maius. Patet autem non valere argumentum à minori ad maius affirmatiuè. Præterea consecratio præparatoria materiæ sacramentalis, habet vniuersalitatem quandam, quatenus materia inde remanet idonea vbilibet, & respectu cuiuslibet adhibetur ad perficiendum Sacramentum; ipsa verò perfectio Sacramenti est quid vndequaque indiuiduale, & restrictum; vt patet. Eiusmodi autem vniuersalitas, & amplitudo operationis, est propria Episcopalis dignitatis, vtpote vniuersalioris, ac amplioris ex sua natura, tametsi eadem operatio ex aliis titulis sit minus excellens. Iam Concilium Toletanum, vel nullam voluit superaddere nouam prohibitionem, sed solam de nouo intimare diuinam, supposito eam dari; vel loquitur, quod forte est probabilius de consecratione Chrismatis; quod soli deseruiret Baptismo. Hoc enim Chrisma potest valide consecrari à simplici Sacerdote, licet vt is illud consecret, sit contra ritum Ecclesiæ, ideoque merito potuerit prohiberi à Concilio.

Ad 7. Conceditur non esse de necessitate Sacramenti, vt in benedictione chrismatis obseruentur ea omnia, quæ habentur in rituali communi. Id quod supponunt communiter, vt certum Theologi in præsenti. Quapropter standum videtur communiori sententiæ dicenti, sufficere, quod ad valorem Sacramenti attinet, qualemcunque benedictionem Episcopi, cum inuocatione Spiritus sancti ad arbitrium ipsius, atque ritum determinatum communem Ecclesiæ esse necessarium sola necessitate præcepti. Nulla namque est sufficiens auctoritas, quæ cogat, aut iuuet ad dicendum aliud.

Ad 8. Certum est ex textibus ibi indicatis, oleum non benedictum semper infusum maiori quantitati Chrismatis benedicti, consequi eo ipso vim benedictionis, totúmque manere æquè benedictum. Quia post mixtionem omnes partes fiunt eiusdem moraliter rationis quoad ea quæ dependent ex denominatione extrinseca, & eatenus minor pars sequitur conditionem partis maioris ex intentione primitus benedicentis, vel Ecclesiæ, & Christi. Eadem porro ratio est, si repetitis sæpius additionibus, tota quantitas superaddita euadat maior, quam quantitas primitus consecrata seorsim, dummodo singulis vicibus quantitas superaddita sit minor, qua tota quantitas immediatè præexistens cum benedictione. Non autem est eadem ratio de additione vini consecrati ad accidentia vini consecrati. Quia in vino Eucharistico esse, vel non esse consecratum, non est denominatio extrinseca, & diuersitas penes aliquid purè intentionale, sed est diuersitas substantialis, & quoad esse physicum intrinsecum. Patet vero posteriorem istam diuersitatem non posse induci sola mixtione sicut potest induci prior diuersitas. Vnde nec paritas, nec ratio obiectionis concludit eius intentum.

QVÆSTIO LIII.

Vtrùm forma huius Sacramenti sit instituta determinatè à Christo Domino?

VIdetur esse non instituta immediatè à Christo Domino, sed inducta esse auctoritate, & electione libera Pontificum, aut inferiorum Episcoporum. Quia quæ sunt instituta à Christo Domino, semper, & vbique obseruantur vniformiter ab omnibus catholicis; & si secus fiat, fit nulliter; forma autem huius Sacramenti multipliciter, fuit & est varia. Primum enim in edicto Constantini dicitur ipsum Constantinum, confirmatum fuisse à Syluestro sub hac forma verborum. *Signet te Deus sigillo fidei suæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti in cognitione fidei.* Deinde Ambrosius lib. 2. de Sacram. cap. vlt. formam huius Sacramenti dicit esse: *Deus qui te regenerauit, omnipotens, concessitque tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam.* Rursus Dionys. cap. 4. de Eccles. Hierarchia, Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 16, aliique SS. PP. solam adiungunt vnctioni orationem præuiam Episcopalem, quasi sufficiat qualiscunque oratio, & petitio aduentus, seu infusionis Spiritus sancti, idque confirmat August. ex illo act. 7. 15. *Orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum* addens: *Quem morem in suis præpositis, etiam nunc seruat Ecclesia.* Præterea in Rituali antiquo, qui dicitur. Ordo Romanus, habetur hæc forma: *Signa eos Domine signo Crucis. Ego te confirmo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Demum in Euchologio Græcorum hæc sola verba præscribuntur. *Signaculum Spiritus sancti*, eadémque sola vsurpari in Ecclesia Græca, sempérque vsurpata fuisse à Græcis omnibus catholicis constat ex Arcudio lib. 2. concordiæ cap. 6. 7. atque idem auctor, nec non Martinon, & alij in præsenti multis, & magnis argumentis ostendunt, formam istam Græcorum, sufficere pro valore Sacramenti. Hæc autem omnia differunt plurimum, tum inter se, vtpatet, tum à forma, qua modo vtitur Ecclesia latina, vt mox patebit. Nullam igitur formam huius Sacramenti instituit determinatè Christus Dominus, immediatè per se ipsum.

Art. 1 Respondetur. Eadem claritate, qua Concilium Florentinum expressit materiam remotam huius Sacramenti loco indicato in quæst. præcedenti initio exprimit etiam formam eius, dicens; forma autem est, *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Et quidem istam formam esse sufficientem pro valore Sacramenti, est certum ex fide, neque de hoc quisquam vnquam dubitauit, propter testimonium Concilij vsque adeò clarum & propter vniuersalem vsum Ecclesiæ latinæ, & quia in hac forma continetur, ac exprimitur, quidquid habetur in reliquis formis, aut quasi formis nuper memoratis. Eandem quoad omnes suas partes esse necessariam necessitate Sacramenti, ita vt Sacramentum nulliter perficiatur, si nec formaliter, nec æquiualenter adsit aliqua pars prædictæ formæ, communiter est Theologorum sententia cum D. Thoma q. 22. art. 4. Quod comprobatur efficaciter auctoritate Concilij dicentis, illa omnia verba indiscriminatim esse formam huius Sacramenti. Hoc enim verificari minimè posset, si aliqua pars non pertineret ad substantiam formæ, sed esset accidentaliter superaddita, sicut plura alia, quæ superadduntur in Rituali, de quibus verificari non potest, quod sint forma huius Sacramenti. Huc etiam redit ponderatio superius facta circa materiam, quod Florentinum in recensendis materiis, & formis Sacramentorum, sola ea & omnia expresserit, quæ pertinent ad eorum substantiam.

Art. 2. Rationem sufficientiæ, & necessitatis eius formæ, reddit optimam D. Thomas. Quia ea forma verborum est sufficiens, & necessaria pro vnoquoque Sacramento, quæ exprimit ea omnia, & sola, quæ pertinent substantialiter ad idem Sacramentum. Tria autem pertinent substantialiter ad Sacramentum Confirmationis, robur spirituale, ad fortem, & constantem professionem fidei, per augmentum completiuum gratiæ baptismalis, deinde signum militiæ huius spiritualis; ac demum auctor, & causa vtriusque eius effectus. Robur spirituale significatur, dum dicitur; *Confirmo te chrismate salutis.* Signum militare, seu

characterem significant illa verba *signo te signo Crucis.* Authorem,& causam manifestant postremæ particulæ. *In nomine Patris,& Filij,& Spiritus sancti.* Omnia igitur prædicta sunt necessaria ad valorem huius Sacramenti,eadémque sola ad illud sufficiunt.

Art.3. Oportuit verò, vt in hoc Sacramento significaretur explicitè character, qui tantum implicitè significatur in Baptismo. Quia Baptismus ordinatur principaliter ad vitam spiritualem baptizati,in se ipso; ideoque in eo Sacramento vita gratiæ exprimitur distinctè, & solum implicitè significatur character, vtpote inexistens baptizato ad bonum priuatum ipsius, ideoque non manifestandus exterius seorsim, & secundum se. At character Confirmationis est ordinatus intrinsecè ex sua natura ad pugnam exteriorem, cum ædificatione aliorum ex constantia confirmati, ideoque debuit expressius significari seorsum,sicut milites militiæ temporalis solent aliquo modo insigniri insignibus ducum, tametsi pro aliis Reipublicæ muniis non soleant adhiberi insignia vlla, oportuit similiter, vt in hoc Sacramento exprimeretur distinctè materia eius, quæ in Baptismo significatur tantum implicitè. Quia videlicet in Baptismo, verbum abluendi sufficienter significat aquam,quæ præ cæteris omnibus est ablutiua,atque adhibetur ad abluendum. Confirmatio verò ex sua natura potest fieri multiplici materia indifferenter, ideoque necesse fuit vt exprimeretur chrisma salutis, continens oleum oliuarum, & balsamum, quibus insunt in perfectissimo gradu qualitates habentes analogicam proportionem cum effectu, & fine huius Sacramenti, vt dictum est supra. Oportuit etiam,vt exprimeretur Sancta Trinitas,non solum ratione nuper indicata, magisque ponderata superius circa Baptismum, sed etiam, quia præcipuum mysterium fidei,propugnandum à milite Christi,est mysterium difficillimum, & altissimum Sanctæ, ac Indiuiduæ Trinitatis. Oportuit denique, vt exprimeretur signum Crucis in quo nimirum Rex noster triumphauit, vt dicitur ad Coloss.2.15. eiusdémque Crucis alioquin ignominiosæ debet esse propugnator,& glorificator acerrimus athleta Christi.

Art. 4. Ex prædicta forma verborum apparet, materiam proximam Confirmationis esse actionem vngendi, per quam formetur signum Crucis in Confirmato, dum vngitur Chrismate. Quia si non adhibeatur vnctio Chrismatis,non verificatur pars illa formæ,confirmo te chrismate salutis;si verò non formetur signum Crucis, ipsa vnctione,non verificatur illa altera pars formæ *signo te signo Crucis.* Necesse autem præterea est, vt vnctio, & signum Crucis expressum ipsa vnctione, fiat in fronte confirmati, idque est necessarium necessitate Sacramenti, vt docent communiter Theologi in præsenti, suadet efficaciter praxis vniuersalis Ecclesiæ,tum Latinæ,tum Græcæ,& habetur ex Florentino id disertè docente paulo post verba superius memorata, sicut etiam docetur in c.Presbyteris de consec.dist.4.& in c.Vnico de Sacra Vnct. tametsi nonnulli cum Ledesma & Victoria dicant absque vllo sufficienti fundamento,eam circumstantiam non esse necessariam necessitate Sacramenti,sed sola necessitate præcepti. Ratio ob quam signum Crucis debet fieri potissimum in fronte per vnctionem, traditur optimè à D.Thoma, q.22.art.9. Primò nimirum,quia Crux est signum militiæ spiritualis,atque signum debet esse manifestum, atque conspicuum. Frons autem est pars corporis maximè manifesta, ac conspicua. Deinde quia hoc signum adhibetur confirmato ad liberam, & constantem confessionem fidei,& nominis Christi,cui constantiæ,ac libertati opponũtur timor, & verecundia. Frons autem est sedes vtriusque præcipua. Quia motus verecundiæ, & timoris primo, ac maiori impetu exurgit in fronte, propter maiorem propinquitatem sensus communis, & phantasiæ, ex cuius imaginibus, ac repræsentationibus proueniunt earum passionum motus, & auocatio, ac reuocatio spirituum,ex quarum priori redundat pallor,indicans metum, & ex posteriori rubor, manifestans verecundiam. Rationabiliter ergo signum Crucis, vnctione formatur in fronte,vt superatis metu, ac verecundia, defendatur fortiter gloria Crucis Christi, quæ est Iudæis quidem scandalum, Gentibus verò stultitia, vt dicitur 1.ad Corinth.1. Talis itaque est materia proxima huius Sacramenti.

Artic. 5. Inter materiam porrò tam proximam, quam remotam, & formam, hoc præter alia discrimen intercedit, quod entitatibus olei oliuarum, & balsami, nullæ aliæ entitates æquialere possunt quoad vim sacramentaliter significandi. Quia vis eorum sacramentaliter significatiua, fundatur in conceptu specifico ipsorum, & in peculiaribus proprietatibus inde resultantibus, quæ necessariò sunt diuersæ in quibuslibet aliis entitatibus diuersis. Voces verò pertinentes ad formam, quia significant ad placitum, per denominationem ipsis extrinsecam, possunt materialiter, & entitatiuè esse diuinæ, quin propterea diuersificentur formaliter quoad significationem sacramentalem. Hinc fit, quod oleum oliuarum, & balsamum, vnctio, qualis nuper descripta est, variari nullatenus possit, quin eo ipso Sacramentum reddatur nullum. At voces possunt multipliciter variari,quoad materialem ipsarum entitatem, quin necesse propterea sit, vt Sacramentum euadat nullum;Erit enim nihilominus validum, si voces aliæ substitutæ vocibus ordinariis, superius propositis, ac expensis æquialeant eisdem quoad significationem, vel ex primæua institutione, vel ex præsentibus circumstantiis, vel ex noua impositione sufficienter notificata fidelibus ante vsum sacramentalem ipsarum, vti notatum est etiam supra, circa Baptismum, iuxta doctrinam Florentini. Hac de causa merito censetur sufficiens ad valorem Sacramenti forma Græcorum superius proposita. Quia licet sit entitatiuè, & materialiter valdè diuersa a forma Ecclesiæ Latinæ, æquialet nihilominus eidem formaliter, quoad vim significandi propter determinationem, quam ad id sortitur ex actione, aliisque circumstantiis exterioribus ministri, illam pronunciantis. Idem dicitur de aliis quibusuis verborum simulis similiter æquialentibus, ideoque sufficientibus ad valorem Sacramenti, insufficientibus verò, si non ita æquialeant. Ex his apparet multiplicitatem materialem formarum huius Sacramenti nequaquam probare non fuisse à Cristo Domino institutam formam eius. Certissimè enim instituta ab ipso est forma,non minus, quam materia,quales superius declaratæ sunt. Constat enim ex definitione Concilij Tridentini præmissa supra in communi q.34. art.1. omnia nouæ legis Sacramenta, atque adeo materias,& formas ipsorum, esse instituta à Christo Domino, licet de nonnullis non constet determinatè ex sacris litteris, sed ex sola traditione, quæ tamen perinde valet iuxta obseruationem præmissam quæst.51. initio.

Art. 6. Ex his patet sufficienter ad rationem dubitandi,nisi quod circa modum,qui antiquiores PP.innuunt formam huius præsertim Sacramenti, notare oportet cum D.Thoma art.illo 4.cumque aliis ibidem communiter, veritos illos fuisse, ne proderent infidelibus mysteria nostræ fidei, ideoque obscurius, ac diminutè nonnunquam promere verba necessaria, ac sufficientia ad valorem Sacramenti, vt apparet inter alia ex verbis Dionysij, quæ refert D.Thomas vbi supra ex lib.de Eccles.Hierar.fine. *Consummatiuas inuocationes* (verba quibus perficiuntur Sacramenta) *non est iustum scripturam interpretantibus, neque*

mysticum earum, aut in ipsis operatas ex Deo virtutes ex occulto ad commune adducere, sed nostra sacra traditio sine pompa (occulte) *eas docet.* Idem indicat Innoc. I. epist. 1. ad Decentium cap. 3. vbi agens de forma huius Sacramenti, subdit. *Verba dicere non possum ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere.* Vtrique præiuit exemplum Apostoli 1. ad Corinth. 1. 34. vbi agens de mysterio Eucharistiæ *cætera*, inquit, *cum venero disponam.* Nempe, quæ non expediebat scripto docere palam, sed secretius tradere in colloquio priuato cum fidelibus, ac deinde propagare per traditionem.

QVÆSTIO LIV.

Virùm solus Episcopus sit Minister idoneus Confirmationis?

VIdetur non esse 1. Quia Gregorius Magnus monitus scandalizatos fuisse quosdam in Sardinia, propter prohibitionem ab ipso factam, nequis præter Episcopos confirmaret; respondet. *Nos quidem secundum veterem vsum nostræ Ecclesiæ fecimus, sed si omnino, hac de re aliqui contristantur vbi Episcopi desunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedimus.* Ita refertur cap. *Peruenit.* 95. dist. ex lib. 3. epist. D. Greg. 26. fine; non autem potuisset permitti Presbyteris hoc ministerium, si esset de necessitate Sacramenti, vt Episcopi confirmarent.

2. Effectus Confirmationis non est maior, sed longè minor, quam effectus Baptismi; quandoquidem Baptismus remittit peccata omnia quoad culpam, & totam pœnam. Confirmatio verò solam confert gratiam quam etiam confert Baptismus. Ergo minister Confirmationis non est dignior, quam minister Baptismi, cuius ministrum ordinarium esse simplicem sacerdotem constat ex dictis supra

3. Simplex Sacerdos potest, ex vi sui ordinis perficere Sacramentum Eucharistiæ quod est nobilissimum inter omnia Sacramenta; ergo multo magis perficere potest Sacramentum Confirmationis, quantum est ex natura, & dignitate ipsius; ergo quod soli confirment Episcopi non potest esse necessarium, nisi sola ad summum necessitate præcepti, vt docet Caietanus in hac q. 77. art. 9. & Actor. 8. Confirmatur ex Augustino lib. qq. noui & veteris testamenti 101. dicente. *In Alexandria, & per totam Ægyptum, si desit Episcopus consignat Presbyter*: alias *consecrat.* Similiter Hieronym. dial. contra Lucifer. affirmat, *non ad legis necessitatem, sed ad Sacerdotis honorem pertinere, quod baptizati deferantur ad Episcopos, vt illis manus imponant.* Confirmatur rursus validius ex Concil. Tolet. 1. cap. 20. *Statutum est* ait, *Diaconum non chrismare, sed Presbyterum, absente Episcopo; præsente verò non nisi ab ipso fuerit præceptum,* & ferè idem statuitur in concilio Hispalensi 2. c. 2. Igitur Episcopus est necessarius ad perficiendum hoc Sacramentum sola necessitate præcepti idque non vbique, nec omni tempore.

4. Quod conuenit ministris Ecclesiæ ex vi sui ordinis, vbique, & quandolibet, pro quibusuis circumstantiis validè præstari ab eis potest. Episcopus autem nequit validè confirmare extra suam diœcesim, sicut nec ordines Sacros validè extra illam conferre potest; Qui verò est hæreticus, nullibi validè confirmat. Quæ quidem posterior pars docetur clarè ab Ioann. I. epist. 18 cap. 3. dicente de hæreticis: *Eis solum baptisma ratum esse permittimus* Et iterum. *Nec dare Spiritus sancti plenitudinem possunt, quam per impietatis suæ perfidiam perdiderunt.* Idem docent alij duo Pontifices Leo, epist. 35. c. 2. & Eusebius epist 3. sub finem, & tanquam indubitatum supponitur à Cypriano Epist. 72. maximè verò Epist 24. Nec caret hæc doctrina fundamento in Con. Arelat. I. can. 8. & Arelat. I I. c. 17. præscribentibus, vt redeuntibus ab hæresi, ad Ecclesiam, recipiãtur per manus impositionem, qua confertur Spiritus sanctus; idémque præscribit August. lib 2. de Bap. 7. & lib 5. c. 23. Ergo Episcopus non est minister ordinarius huius Sacramenti ex vi sui ordinis,

5. Si Episcopus esset minister necessarius Confirmationis necessitate Sacramenti, seu ex institutione Christi nulli alij inferioris conditionis, etiam Presbytero posset committere summus Pontifex, vt conferret hoc Sacramentum. Sequela est legitima, quia nequit summus Pontifex substituere vllam aliam materiam aut formam, materiæ, & formæ institutis à Christo domino. Persona autem ministri requiritur ad Sacramentum, & pertinet ad eius substantiam non secus, ac materia, & forma, dicente vniformiter Concilio Florentino, Sacramentum nouæ legis tribus perfici, materia, forma, & ministro, quorum si aliquod desit non perficitur Sacramentum, vti ponderatum est supra in communi quæst. 3. & 4. ac proinde non magis potest Pontifex ministrum diuersæ conditionis, substituere ministro instituto à Christo, quam materiam materiæ, aut formam formæ. Consequens autem est absurdum, vt patet inter alia ex Gregorij exemplo nuper indicato.

Art. 1. Respondetur: Solos Episcopos esse ministros ordinarios Confirmationis definitur expressè à Concilio Florentino in §. sæpè indicato *secundum Sacramentum* nec non à Tridentino sess. 7. can. 3. *de Confirmatione*, sess. 23. cap. 4. cum præmisisset Episcopos esse Apostolorum successores, & posse Sacramentum Confirmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, aliasque plures functiones exercere, *Quorum* subdit, *potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent*, atque can. 7. definit similiter potestatem confirmandi non esse Episcopis cum Presbyteris communem. Certum igitur omnino est solos Episcopos esse ministros ad hoc Sacramentum perficiendum necessarios; ita vt nullus alius, validè illud perficere possit, saltem de iure ordinario. Confirmatur ex Actorum 8. & 19. vbi impositio manuum, quæ, vel erat coniuncta cum hoc Sacramẽto, vel loco eius adhibebatur, solis reseruatur Apostolis, qui erant Episcopi collatione Baptismi aliis inferioribus permissa. Quod autem hoc fieret ex solo arbitrio, seu præcepto ipsorum Apostolorum, aut ob defectum aliorum Presbyterorum, qui non essent Episcopi, nullo fundamento sufficienter suadetur, atque communis traditio semper tenuit, ac tenet Apostolos ratione Episcopatus fuisse missos ad confirmandos fideles, atque hanc functionem esse priuatiuè propriam gradus Episcopalis, vt apparet inter alios ex Dionys. cap. 2. Ecclesiasticæ Hierar. Clemente lib. 3. constitit cap. 16. & epist. 4. August. lib. 15. de Trinit. cap. 26. lib. qq. noui Testam. 42. Ratio ob quam oportuit, vt tanta dignitate ministri consuleretur dignitati huius Sacramenti, ex institutione Christi Domini desumitur ex eo, quod in quolibet opere præsertim eximio vltima eius perfectio, & consummatio reseruatur supremo Artifici, qui vltimam manum illi adiiciat; Confirmatio autem est vltima perfectio, & complementum consummatiuum Baptismi, operis proculdubio maximè eximij. Quia cum Baptismus conferat totalem remissionem omnium peccatorum, & transferat ab statu inimicitiæ ad statum amicitiæ Dei; Confirmatio superaddit plenitudinem Spiritus sancti, vt liquet ex Act. 8. Vnde Vrbanus I. in epist. ad omnes Christianos vt habetur c. omnes fideles de consecr. dist. 5. *Omnes fideles* ait, *per manus impositionem Episcoporum, Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur.* Merito; ergo reseruata est Confirmatio solis Episcopis, qui

sunt

sunt supremi Dei ministri,& quorum propria est virtus perfectius fidelium vt tradit inter alios Dionysius, vbi supra, nec vlli alij permittitur, vt illam validè perficiat præcisè ex vi ordinis, & cuiuscunque gradus inferioris in Ecclesia.

Art.2.Hoc tamen non tollit,quin simplex Sacerdos validè perficere possit hoc Sacramentum,ex commissione extraordinaria Summi Pontificis, dispensantis eatenus in iure ordinario vrgenti gtaui aliqua necessitate. Id quod abundè probatur ex facto magni Gregorij producto in prima ratione dubitandi. Confirmatur efficaciter ex approbatiua eius facti relatione, quæ habetur apud Concilium Florentinum in illo §.*secundum Sacramentum*,his verbis *legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex vrgenti admodum causa, simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum.* Videtur præterea dubitari minimè posse, quin idem Concilium,& posteà Tridentinum,hac intentione notanter dixerint, Episcopum esse ministrum ordinarium huius Sacramenti,nempe,vt innuerent, extraordinarium ex commissione, Presbyterum quoque esse posse:Id quòd,tanquam indubitatum supponit Concil. Senon. in decretis morum cap.38. dicens: *Si qui sint, qui contendant sibi competere facultatem confirmandi ex priuilegio; volumus quod cum primum fuerint requisiti de priuilegiis fidem facere teneantur.* Adde Arcudium lib.2.de Sacram.cap.10.& sequentibus,& maximè cap.15. pluribus exemplis commonstrare Summos Pontifices olim, & nuper,tum tacitè, tum expressè permisisse, ac concessisse, vt simplices Sacerdotes cõferant Sacramentũ Confirmationis.Neque verò dici absque manifesta,atque omninò reprobanda temeritate, & absurditate potest, Pontifices nulliter id permisisse, ac concessisse eo, vel maximè, quia ratio æquitatis, & congruentiæ, efficacissimè persuadet, vt Summo Ecclesiæ Pastori concederetur hæc facultas à Christo Domino, eandémque esse comprehensam in amplissima, & latissimè patenti commissione ista;*Pasce oues meas.* Quid enim magis ad hanc pasturam pertinet, quam Sacramentorum administratio, & quid ad hanc ipsam administrationem magis necessarium esse potest, quàm copia ministrorum, & quid manifestius esse potest, quàm cõpiam istam, aliquando, & alicubi,defuturam fuisse pro Sacramento omnibus fidelibus communi, si nunquam vllibi substitui possent Presbyteri Episcopis, quorum copia, & adhibitio ad hoc ministerium, fieri facilè potest,vt desint in aliquibus Prouinciis Christianis, ne sine magno incommodo inducente impossibilitatem, vt minimum moralem, prouideri illis possint. Ob hæc dicitur:Sacramentum Confirmationis magna veneratione tenendum est, vt dicit Eusebius Papa in illa Epist.3. ad Episcopos Thusciæ; & Melchiades Papa in epist. ad Episcopos Hispaniæ, proptereáque irritum, & vacuum habendum est Sacramentum, si perficiatur ab alio, quam ab Episcopo,præterquam ex concessione Summi Pontificis, idque cum causa admodum vrgenti, vt dicebat nuper Florentinum. Obserua in fine Episcopum confirmare, iuxta morem antiquum totius Ecclesiæ,& iuxta Rituale Pontificium, vngendo dextero pollice in fronte,& propterea hunc ritum prætermitti non posse absque peccato graui.Cæterùm ad valorem Sacramenti sufficit, & omninò requiritur,vt vngat manu propria, siue dextera, siue sinistra, & siue pollice,siue alio digito. Requiritur quidem;quia manus impositio est essentialis huic Sacramẽto, vt appareat ex Actibus Apostolorum,aliisque testimoniis superius indicatis. Manus autem impositio intelligi non potest propriè, & absque figurata locutione, quin detur contactus immediatus inter manum confirmantis,& confirmatum. Sufficit verò, quia nullum vllibi reperitur sufficiens fundamentum ad restrictionem contrariam, siquidem per quemcunque contactum immediatum vtriusuis manus super caput confirmati, verificatur omninò impositio manus.

Ad 1. Ex facto illo Gregorij sola comprobatur potestas Pontificia, iam sponte concessa, atque aliunde vlteriùs confirmata ad dispensandum, nec est vllum inconueniens aliquem determinatum gradum ministri esse necessarium necessitate Sacramenti, nisi interueniat dispensatio legitima, eundémque non esse ita necessarium eadem interueniente.

Ad 2. Maximum malum est exclusiuum totius boni, atque adeo est incompossibile cum bono, etiam minimo. Vnde infimus gradus bonitatis est sufficiens ad excludendum maximum malum. At ad excludendas minores imperfectiones, requiritur longè maior, & absolutè maximus cumulus bonitatis. Hac de causa, quilibet ciuis mediocrium facultatum sufficit ad liberandum pauperem à suprema miseria, ne fame pereat; vt verò idem affluat deliciis non sufficit, nisi Princeps maximarum facultatum. Quapropter Confirmatio conferens plenitudinem Spiritus sancti, & & superaddens viuificationis spiritualis robur, & complementum virium ad pugnandum fortiter vsque ad mortem,deprehenditur esse perfectionis longè maioris,quàm sit Baptismus, qui solum liberat à morte animæ.Mirum igitur non est,quod reseruetur ministro longè excellentiori, sed de hac comparatione redibit iterum sermo quæst.56.

Ad 3. Minister Confirmationis subordinat sibi confirmatum dum illi manus imponit tanquam Dux militiæ spiritualis, eumque eidẽ militiæ adscribit,& donat robore ad pugnandum necessario. Minister verò Eucharistiæ, licèt præstet ministerialiter, ac instrumentaliter effectum incomparabiliter maiorem, nullam tamen eiusmodi auctoritatem exercet circa vllam personam. Hac igitur de causa necesse est, vt minister Confirmationis sit altioris gradus in Ecclesia, quàm minister consecrans Eucharistiam. Qua etiam ratione quilibet Sacerdos licitè consecrat, solus verò Parochus licitè baptizat extra causam necessitatis. Locus ille Augustini, seu quis alius Auctor est, nihil probat; quia Ægyptij non agnoscebant Sacramentum Confirmationis, sed solam adhibebant vnctionem cæremonialem in Baptismo solemni, vt notat Suarez ex Valdensi. Hieronymus non negat Confirmationem esse reseruatam Episcopis iure Diuino, sed solùm assignat rationem reseruationis ex honore sacerdotis negata necessitate ita statuendi quantum est ex natura ipsa rei secundum se. Concilium Toletanum, & Hispalense loquuntur de sola vnctione cæremoniali baptizati in vertice, quæ olim à solis Episcopis fieri solebat, ideóque ibi prohibetur Presbyteris. Quod hic nonnulli præterea opponunt Ananiam, nec Episcopum, nec Sacerdotem Christi imposuisse manus Paulo, vt impleretur Spiritu sancto, provt habetur Act.9. non est ad rem. Quia Paulus nondum erat tum baptizatus,ideoque Sacramentum Confirmationis recipere non potuit. Vnde illa manuum impositio fuit solùm curatiua ad restituendum visum Paulo, vt factum esse ibi narratur iuxta illud Marci vlt. *Super ægros manus imponent, & benè habebunt.* Quod si præterea datus illi est Spiritus sanctus cum plenitudine gratiæ dicendum est illum recepisse effectum Sacramenti absque Sacramento vti dictum est superiùs de reliquis etiam Apostolis, nisi quis credere velit Ananiam iam tunc fuisse Episcopum, quò non parum inclinat Suarez, sed non assequor fundamentum eius.

Ad 4. Quilibet Episcopus,siue Catholicus,siue hæreticus,dũmodo sit verus Episcopus,vbi libet,& quandolibet validè confirmat,eadem ratione, qua quilibet

alius vbilibet validè baptizat. Textus, qui afferuntur in contrarium, exponuntur luculenter à Suar. disp. 36. sect. 6. obseruato more antiquo reconciliandi hæreticos per Episcopalem manuum impositionem, quando ab hæresi redibant ad Ecclesiam Catholicam, siue essent prius baptizati, & confirmati, siue nec confirmati, nec baptizati prius fuissent, immò etiamsi baptizati, & confirmati inter Catholicos, & dum erant Catholici, fuissent. Itaque illa manuum impositio erat purè reconciliatiua re ipsa, licet fieret sub imagine pœnitentiæ, & inuocatione Spiritus sancti, vt loquitur Innocentius in illo eodem loco. Vnde quod idem Innocentius dicit solum baptisma rarum esse hæreticis, significat solum baptisma licitè ministrari ab hæreticis, propter specialem eius necessitatem. Quod deinde superaddit plenitudinem Spiritus sancti dari non posse ab hæretico, qui illam perdiderat non reiicit valorem Sacramenti, sed illum ipsius effectum, quem assequi non potest, qui absque necessitate confirmatur ab Episcopo hæretico, quia eo ipso grauiter peccat. Vel dicatur, quod non est improbabile: Innocentium, sicut, & Leonem loqui de hæreticis, apud quos nulli essent veri, ac legitimi Episcopi. De Cypriano dictum est iterum alicubi supra, & in hac re non agnoscitur eius auctoritas, quia negas valorem, etiam Baptismi collati ab hæretico.

Ad 5. Cum Pontifex committit Presbytero ministerium confirmandi, non substituit ministrum non institutum à Christo, loco ministri instituti ab eodem. Quia tam Episcopus, quam inferior Presbyter sunt instituti à Christo Domino, quod colligitur sufficienter, ex facto ipso Pontificum, & ex approbationibus Conciliorum superius pôderatis, licet diuersimodè instituti sint. Nempe Episcopi absolutè, & ex vi ordinis sui; Presbyteri verò inferiores conditionatè tantum, si delegentur ad id à Summo Pontifice, idque vrgenti aliqua graui necessitate. Mouere verò neminem debet, quod nulla eiusmodi exstet institutio Diuina circa materiam, aut formam vllius Sacramenti. Quia nulla Deum necessitas constringit, vt de omnibus conformiter disponat, nec rationes disponendi occurrunt eædem penitúsque similes circa omnia.

Qvæstio LV.

Vtrùm omnis, & solus baptizatus sit subiectum idoneum Confirmationis?

Videtur quod nec omnis, nec solus baptizatus sit capax Confirmationis. 1. Quia quicunque possunt, & tenentur pugnare, debent instrui armis ad pugnandum idoneis. Possunt autem, & tenentur pugnare pro fide, & Cruce Christi, etiam Neophyti nondum baptizati, atque plures ante Baptismum heroïcè pugnando, vsque ad mortem, consecuti sunt triumphum gloriæ absque Baptismo. Ergo omnes etiam nondum baptizati debent præmuniri Sacramento Confirmationis, per quod datur virtus, ac robur ad pugnandum pro fide, & Cruce Christi.

2. In die Pentecostes, quando descendit Spiritus sanctus super Discipulos, cui descensui correspondet Sacramentum Confirmationis, vt dictum est supra, omnibus habitantibus in ea domo datus est Spiritus sanctus, vt patet ex Act. 2. initio. *Et repleuit totam domum vbi erant sedentes*, atque iterum: *Et repleti sunt omnes Spiritu sancto.* Plures autem ex illis nondũ erant baptizati certè non omnes illi erant baptizati, de quibus dicitur Act. 10. 44. *Adhuc loquente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes, qui audiebant verbum*; siquidem leguntur posteà baptizati. Ergo non soli baptizati sũt capaces plenitudinis Spiritus sãcti, & consequenter Confirmationis, per quam illa datur.

3. Qui sunt inhabiles ad pugnandum, sunt etiam incapaces virtutis, & roboris ad pugnandum. Pueri autem, & amentes, & fœminæ, maximè verò moribundi sunt inhabiles ad pugnandum. Ergo iidem, tametsi baptizati sint, sunt incapaces Confirmationis, vtpote instruentis virtute ad pugnandum; dicente Melchiade Papa in Epist. ad Episcopos Hispaniæ: *Post Baptismum confirmamur ad pugnam.*

4. Idem Melchiades ibidem excludit specialiter moribundos ab hoc Sacramento, dum dicit: *Quamuis continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen Confirmationis auxilia necessaria sunt. Quia Confirmatio armat, & instruit ad agones mundi huius, & prælia reseruandos. Qui autem post Baptismum cum acquisita innocentia immaculatus peruenerit ad mortem, confirmatur morte. Quia iam non potest peccare post mortem.* Ergo moribundi, tametsi baptizati prius fuerint, confirmandi nequaquam sunt.

5. In Pontificali Romano præcipitur sic: *Nullus Christianis fidei documentis non edoctus, ingerat se ad percipiendum hoc Sacramentum Confirmationis.* Ergo ad suscipiendam Confirmationem non sufficit esse baptizatum, sed requiritur præterea hæc vt minimum dispositio peritiæ documentorum fidei, vti seriò iniungit S. Carolus Borromæus in decretis medio lib. 3. de vnct. tit. 27. cap. 31.

Respondetur. Certum est omnes, & solos baptizatos, esse capaces Sacramenti Confirmationis validè suscipiendi. Solos quidem, quia Baptismus est ianua Sacramentorum, vt dictum est supra, & quia robur ad pugnam, quod confertur per Confirmationem, necessariò præsupponit sua natura vitam, quæ datur per Baptismum, vt etiam dictum est supra. Omnes verò, quia *omnes fideles per manus impositionem Episcoporum debent Spiritum sanctum post Baptismum accipere*, vt dicitur in can. *omnes* de consecr. dist. 5. Confirmatur ex vsu perpetuo Ecclesiæ, quæ diuersis temporibus consueuit conferre hoc Sacramentum omnibus indiscriminatim baptizatis, siue paruulis, siue adultis. Confirmatur rursus, quia Confirmatio est Sacramentum perfectiuum Baptismi, vt dictum est supra. *Dei* autem *perfecta sunt opera*, vt dicitur Deuter. 32. 4. Ergo de intentione Dei est, vt quicunque per Baptismum, accepit vitam spiritualem, per Confirmationem perducatur ad plenitudinem spiritus, sicut est & de intentione naturæ, vt quicunque corporaliter nascitur, perducatur ad ætatem perfectam. Omnis igitur, & solus baptizatus, dum est in via, est subiectum capax Confirmationis.

Ad 1. Sicut, qui nondum accepit sensibiliter initium vitæ spiritualis per Baptismum potest nihilominus, cepisse spiritualiter viuere per actum dilectionis Dei supra omnia, absque vllo sensibili signo vitæ reipsa adhibito; ita potest absque vllo Sacramento accipere à Deo auxilia interiora gratiæ, quibus pugnare fortiter possit pro fide, & pro Christo, eáque Deus omnibus confert indiscriminatim, quantum absolutè sufficit data opportunitate pugnandi. Cæterùm sicut nemo potest fortiter pugnare pro Christo per auxilia interiora gratiæ, quin prius conuertatur interius ad Deum per alia priora auxilia gratiæ Dei, ita non potest sensibiliter accipere virtutem, & robur ad pugnam spiritualem quod sit per Confirmationem, quin prius acceperit sensibiliter vitam spiritualem, quod fit per Baptismum, eo itaque modo debet vnusquisque instrui ad pugnam, quo potest, & tenetur pugnare; nempe, vel sensibiliter, vel insensibiliter.

Ad 2. Dici potest illos, qui nondum erant baptizati, accepisse Spiritum sanctum cum plenitudine gratiæ

sicut

ſicut accipiunt, qui iuſtificantur ante Baptiſmum per feruentem dilectionem Dei ſuper omnia, non tamen accepiſſe effectum adæquatum Sacramenti Confirmationis,quia non acceperunt characterem,qui eſt proprius eius effectus, ideoque manſiſſe capaces huius Sacramenti, ſicut & Baptiſmi, quem poſteà ſuſceperunt,ſicut etiam fortaſſis ſuſcepere Confirmationem, licet huius ſuſceptio, non exprimatur ſeorſim, ſed ſubintelligatur tacitè ſub expreſſione ſuſceptionis Baptiſmi,quatenus confirmatio ex ſua natura eſt perfectio, & complementum Baptiſmi. Dici deinde poteſt eos,qui in die Pentecoſtes, erant ſimul cum Diſcipulis recepiſſe totum effectum huius Sacramenti, abſque ipſo Sacramento, ideoque manſiſſe incapaces illud deinde ſuſcipiendi, id tamen factum eſſe præter legem ordinariam ex priuilegio ſpeciali, volente Deo operari pro ea vice independenter ab inſtrumentis ſenſibilibus, quod iuxta prouidentiam ſuam ordinariam non operatur,niſi per eadem inſtrumenta. Quo plurimum inclinat Greg.Naz.orat.24. dicens,illo facto oſtendiſſe Spiritum ſanctum ſe eſſe Deum, & gratiæ Dominum, *qui in quos,& quando,& quantum vult, ſpirat*. Vtrumuis horum, probabiliter dicitur,& neutrum vlla ex parte contradicit concluſioni poſitæ, quæ videlicet procedit de lege ordinaria, & ſecluſo miraculo, ſeu priuilegio Dei ſpeciali. Prior tamen reſponſio videtur aliquanto probabilior, quatenus exceptiones legis vniuerſalis Diuinæ, dum efficaciter non probantur,merito reprobantur.

Ad 3. Quod ad pueros attinet, tametſi pugnare non poſſint, dum carent vſu rationis,poſſunt nihilominus armis ſpiritualibus inſtrui ante eundem vſum rationis, vt eo accedente pugnare fortiter poſſint. Nec enim neceſſe eſt, aut etiam expediens differre prouiſionem muniminis, & armorum vſque ad tempus conflictus. Deinde infantibus commune eſt cum perpetuo amentibus, necnon cum moribundis,vt ex hoc Sacramento percipiant, magnum augmentum gratiæ, & conſequenter maiorem gloriæ cumulum, ſi decedant deinde ſine nouo peccato, vtque compareant in Regno Cœlorum inſigniti,ac nobilitati charactere, & inſignibus militum Chriſti. Denique fœminæ non excluduntur à militia ſpirituali, ſicut à temporali. Quia *in Cœleſtibus, omni perſonæ, & ætati, ac ſexui indiſcreta facultate ſtadium patet*, vt dicit Chryſoſtomus Homil. de Machabæis ante medium. Omnibus igitur prædictis conuenienter confertur iſtud Sacramentum.

Ad 4. Melchiadis intentio in illis verbis eſt;moribundis non ea ratione eſſe neceſſarium Sacramentum Confirmationis, qua idem neceſſarium eſt diutius victuris. Cæterùm ſupereſt alia ratio vtriſque communis, vt patet ex modo dictis, ob quam etiam mox morituris conferri debet hoc Sacramentum, ſi commodè fieri poſſit, vt videlicet in reſurrectione appareant perfecti, & ætatis ſpiritualiter prouectæ, ac plenæ,iuxta illud ad Epheſ.4. 13. *Donec occurramus omnes in virum perfectum in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti*. Tum etiam vt moribundus fortius pugnare poſſit in illo articulo,in quo aduerſarius communis præcipuo conatu omnes ſuas vires exerit, præſertim aduerſus conſtantiam in fide,quæ eſt ſalutis fundamentum.

Ad 5. Conſuetudo antiqua aliquando fuit conferendi hoc Sacramentum, etiam pueris ante vſum rationis, immediatè poſt Baptiſmum. Deinde verò inualuit conſuetudo non conferendi ante ſeptennium. Quando incipit illuceſcere vſus rationis, atque hoc poſterius obſeruandum modo eſt, ſaltem vt plurimum, vti docent Auctores communiter in præſenti, quia hæc eſt iam conſuetudo communis Eccleſiæ, & ita præſcribitur in Rituali Romano. Quod attinet ad naturam rei ſecundum ſe, vtrumque nititur ratione valdè probabili. Quia quoad priorem conſuetudinem, pueri ante vſum rationis tutiſſimè carent fictione impediente effectum Sacramenti, quoad augmentum gratiæ, eiuſdémque fictionis periculo ſunt obnoxij, qui ſunt compotes rationis. Expedit etiam acquirere plenitudinem gratiæ, & inſigne militiæ Chriſti cum primùm fieri poteſt, maximè cum contingat plures decedere ante vſum rationis,æternúmque conſequenter carere eo augmento gloriæ ſubſtantialis, & accidentalis,ſi prius confirmati non fuerint, atque exempti à periculo tanti nocumenti. Quoad poſteriorem verò conſuetudinem maior in primis videtur eſſe reuerentia Sacramenti, ſi non admittatur ad ipſum, qui non eſt compos rationis, nec reuerenter ad ipſum accedere poteſt propria fide,ac diſpoſitione præuentus. Deinde ratione huius ipſius diſpoſitionis peculiaris maior gratiæ cumulus confertur adulto virtute Sacramenti, iuxta dicta ſupra in communi, & in particulari circa Baptiſmum. Prætereà efficacius imprimitur animo confirmati, ſi ſit adultus, quod ei dicitur ab Epiſcopo, dum alapa cæditur ſe deinceps pro nomine Ieſu contumelias libenter pati debere.Non enim ita excitat ad hilarem patiendi conſtantiam,ſi ab alio poſteà ea de re inſtruatur. Demum tutius vitatur periculum iterationis huius Sacramenti, ſi iam compos rationis illud ſuſcipiat. Nempe non ita præſumitur omnes Chriſtianorum filios eſſe confirmatos, ſicut præſumitur eſſe baptizatos,propter maiorem neceſſitatem Baptiſmi;ideoque eſt maius aliquod periculum iterandi Confirmationem,ſi ipſe confirmatus meminiſſe non poſſit de ſuſceptione huius Sacramenti. Quia verò poſteriores iſtæ rationes, ſunt ponderis aliquanto maioris,conuenienter inualuit magis conſuetudo illa poſterior, & parendum eſt ordinationibus,quæ proponuntur in obiectione ſaltem cum non adeſt ratio aliqua ſpecialis in contrarium,maximè periculum carendi Confirmatione in perpetuum.

QVÆSTIO LVI.

Vtrùm Confirmatio imprimat characterem, & conferat gratiam?

VIdetur neutrum præſtare. 1.Quia character eſt ſignum diſtinctiuum eius,cui imprimitur,ab aliis. Confirmatus autem à nullis aliis diſtinguitur,ſeu diſcernitur ex vi huius Sacramenti. Quia ab Infidelibus ſupponitur iam diſcretus per Baptiſmum; à fidelibus verò diſcerni non debet, quia Confirmatio omnibus fidelibus,debet eſſe communis,vt nuper dictum eſt.

2. In Circumciſione non imprimebatur character ſpiritualis, quia ipſa circumciſio erat character corporalis. In Confirmatione autem,imprimitur ſimiliter character corporalis,ſiquidem confirmatus ſignatur ſigno Crucis,dum vngitur chriſmate in fronte, vt dictum eſt. Ergo Confirmatio non imprimit characterem ſpiritualem.

3. Per Sacramenta non confertur ſpecialis gratia abſque ſpeciali fine, ad quem illa ordinetur. Confirmatio autem non ordinatur ad finem aliquem ſpecialem.Quia profeſſio fidei & Crucis Chriſti eſt communis omnibus baptizatis, atque ad eam ordinantur ex vi Baptiſmi. Ergo Confirmatio non confert gratiam.

Art. 1. Reſpondetur. Sacramentum Confirmationis imprimit characterem, & confert vberrimum augmentum gratiæ habitualis cum iure auxiliorum actualium gratiæ, proportionaliter efficacium, ad fortem,ac conſtantem profeſſionem fidei,& nominis Chriſti,

Christi, pro qualibet opportunitate fortiter pugnandi pro ea causa. De impressione characteris constat ex clara definitione Florentini in Decreto Eugenij §.hæc omnia,& Tridentini sessione 7.can.9.de Sacramentis in genere. Idem Sacramentum conferre gratiam, constat ex Doctrina vniuersali tradita supra in communi quæst.19. Quod Sacramenta nouæ legis omnia conferant gratiam, omnibus non ponentibus obicem. Quod verò,istud Sacramentum conferat gratiam in ordine ad pugnandum fortiter vsque ad mortem pro fide, & nomine Christi, ideoque illam conferat vberrimam, & cum prædicto auxiliorum actualium iure, colligitur imprimis ex manifesta significatione formæ huius Sacramenti: *Signo te signo Crucis, & confirmo te Chrismate salutis.* Quia Sacramenta operantur quantum significant, atque confirmatio coniuncta cum signo Crucis,apertè significat corroborationem sufficientem ad pugnam spiritualem pro Cruce,& fide Christi. Idem apparet ex Florentino in illo §. *secundum Sacramentum*, vbi definit in hoc Sacramento dari Spiritum sanctum ad robur,sicut datus fuit Apostolis in die Pentecostes,vt Christianus Christi nomen audacter confiteatur. Idem statuit Melchiades Papa in epistola ad Hispaniarũ Episcopos à medio, dicens: *In Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum,confirmamur ad pugnam;in Baptismo abluimur,post Baptismum roboramur,*& iterum: *Confirmatio armat, & instruit ad agones mundi huius, & prælia reseruandos.* Eodem pertinet illud Vrbani I. in epist.1. c.7.*Cum Spiritus sanctus infunditur,cor fidele ad prudentiam,& constantiam dilatatur.* Ex his prætereà colligitur abundantiam gratiæ,& auxiliorum longè maiorem prouenire, ex hoc Sacramento; quam ex Baptismo, quia opus ad quod disponimur per hoc Sacramentum, est longè difficilius, quam quod præfigitur Baptismo, tanquam finis;atque Deus adiungit vires iuxta naturam operis,ad quod vnumquemque vocat. Vnde plus gratiæ superaddit Confirmatio,loquendo per se,quam præsupponat ex Baptismo. Quod confirmari potest ex comparatione proportionali cum ordine naturali generationis, & augmentationis obseruata supra q.34. cum D.Thoma. Quia plus substantiæ superaddita augmẽtatio,quàm præsupponit ex natiuitate,cõfirmari vicissim potest ex ratione nuper data excessus perfectionis conuenientis confirmationi, supra perfectionem Baptismi assertus supra q.35. art.4. cui Confirmationis excessui, haud obscurè suffragatur Melchiades in epistola prẽindicata,dum interrogatus, quod sit maius Sacramentum, Baptismus, an Confirmatio, respondet: *Scitote vtrumque magnum esse Sacramentum, & sicut vnum à maioribus fit, id est, à Summis Pontificibus, quod à minoribus perfici non potest; ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum est.* Eundem Confirmationis excessum agnoscit magister in 4. dist.7. & D.Thomas in hac q.72. art.11.ad 3. vterque ex Rabano lib.2.de instit.Cleric.cap.30.

Art. 2. Sacramentum Confirmationis ratione characteris, quem imprimit est initerabile, vt dictum est supra de Baptismo, & docetur à Florentino, & Tridentino,locis indicatis.Eadem ratione hoc Sacramentum validè, simúlque fictè suscipi potest, & consequenter conferre gratiam recedente posteà fictione, sicut itidem dictum est supra de Baptismo iuxta præmissa, circa vtrumque Sacramentum, supra in communi, quæst.30. Ratione verò augmenti gratiæ,quod confert hoc Sacramentum, requiritur ex parte suscipientis status gratiæ, & sanctitatis. Vnde qui ad illud accedit in statu peccati lethalis, peccat de nouo lethaliter,loquendo per se,seu secluſa ignorantia inuincibili,aut iuris,aut facti, & neque per se, neque per accidens consequitur gratiam, & remissionem peccatorum vi huius Sacramenti,vt apparet ex dictis supra in communi q.26.Eadem ratione concluditur cum communi Theologorum,ad percipiendum totum effectum huius Sacramenti, nullam dispositionem requiri,vltra consensum recipiendi, specialiter requisitum ratione characteris, vt apparet ex dictis de Baptismo, q.46. initio & vltra præ assertum statum gratiæ, vt apparebit quasi à fortiori ex dicendis infra, circa Eucharistiam,q.72.Nempe iustus ipsa sua coniunctione habituali,& amicabili cum Deo,est sufficienter dispositus, vt in eo operetur causa quælibet augmentatiua gratiæ, quoties illi applicabitur. Auxilia verò actualia gratiæ obtinentur vi huius Sacramenti durante statu gratiæ, quoties occurrit opportunitas vsus, & indigentiæ eorum.Nempe Sacramenta non conferunt auxilia peculiaria gratiæ, nisi mediante gratia habituali, vt dictum est in communi.

Ad 1. Character Confirmationis non discernit fidelem ab infideli, sed fidelem adultæ ac robustæ virtutis,iuxta illud Ioan.2.14.*Scribo vobis iuuenes,quoniam fortes estis*, à fidelibus adhuc teneris, ac imbecillibus de quibus dicitur, *sicut modo geniti infantes.*

Ad 2. Sacramenta antiqua nihil operabantur interius,quia erant iustitiæ carnis,vt dicitur ad Hebr.9. at Sacramenta nouæ legis operantur interius, quantum significant exterius,vt dictum est in communi,q.19.20. Prætereà signum exterius circumcisionis erat permanens pro permanentia corporis, cuius solius iustitia erat. At signũ exterius Confirmationis transit cito,& anima, cuius est iustitia,seu cuius iustificatiua est,iuxta illud: *Qui iustus est iustificetur adhuc*,est immortalis.

Ad 3. Perfectio quam dat Baptismus,iuuat specialiter ad superandos conflictus interiores. Confirmatio verò confert vires longè maiores ad conflictus exteriores & ad resistendum persecutoribus fidei. Vnde baptizatus, & confirmatus differunt inter se,vt dicit D.Thomas, tanquam domesticus, & miles. Ex qua comparatione eiúsque fundamento superius explicato apparet vlterius,characterem Confirmationis ita præsupponere ex sua natura characterem baptismalem, vt tamen non superaddatur illi,sicut superaddit intensio qualitatis, gradibus remissis eiusdem qualitatis, sed sicut qualitas qualitati diuersæ rationis, quæ est omnium ferè Theologorum sententia. Eodem etiam modo differunt inter se auxilia gratiæ actualis, quæ conferuntur per vtrumque Sacramentum, licet quoad gratiam habitualem talis diuersitas non detur, propter essentialem ipsi vniuersalitatem ad omnia opera salutaria, de quo alibi.

QVÆSTIO LVII.

Vtrùm ritus Confirmationis sint conuenienter instituti?

VIdentur non rectè instituti. 1. Quia ritus Sacramentorum ordinantur ad instructionem suscipientis, circa substantiam eorum. Confirmandus autem siquidem debet esse baptizatus prius iam supponitur instructus de iis, quæ pertinent ad disciplinam vitæ Christianæ, ad quam vtique pertinent Sacramenta, saltem ea, quæ sunt omnibus communia, vti est communis Confirmatio omnibus fidelibus. Perperam ergo superadduntur Sacramento Confirmationis ritus accidentales peculiares, vltra eos, qui instituti sunt pro Baptismo.

2. Inconueniens est,vt quæ sunt accidentalia alicui Sacramento, sint maioris necessitatis,& obligationis, quam ipsum Sacramentum. Sacramentum autem Confirmationis non est necessarium ad salutem, necessitate, aut medij, aut etiam præcepti, vt fert communis

munis Theologorum opinio ; atque ritus adhiberi soliti in collatione huius Sacramenti , sunt quid accidentale respectu ipsius. Inconuenienter igitur obligat Ecclesia sub præcepto , ad superaddendos ritus eiusmodi accidentales.

Respondetur plures ritus accidentales respectu huius Sacramenti obseruantur in eius administratione , qui videri possunt in Pontificali Romano ; circa honestatem,conuenientiam, & laudabilem obseruantiam eorum,nihil superaddere necesse est in præsenti: vltra ea,quæ dicta sunt tum in communi,tum in particulari circa Baptismum,q.36.44.& 49.Tria specialiter expedierit obseruare. Primum est in administratione huius Sacramenti debere adhiberi Patrinum,qui confirmatum teneat, dum confirmatur , eundémque, deinde erudiat ad pugnam spiritualem. Quod optimè institutum esse,optima ratione commonstrat D.Thomas quæst.72.art.10. Quia videlicet in bellis temporalibus constituuntur Duces , & Centuriones , per quos alij dirigantur , atque à veteranis instruuntur tyrones. Bellum autem spirituale est multo difficilius, atque inimici, contra quos pugnandum est, sunt fortiores,ac fraudulentiores,& industriæ pugnandi sunt occultiores , multo igitur magis conueniens , ac necessarium est,vt cum quis assumitur ad hanc pugnam, assignetur ipsi Pædagogus, seu Patrinus , à quo in signum suæ imposterum manutentionis , protectionis, ac directionis teneatur confirmatus , dum confirmatur,etiamsi prouectæ ætatis sit,quatenus nihilominus est iunior & tyro,quoad militiam spiritualem. Fungi vero potest hoc munere,quilibet vtriusuis sexus,dummodo sit bene instructus,quoad ea quæ pertinent ad militiam spiritualem,quia *in Christo Iesu non masculus, & fœmina*,vt dicitur ad Galat.3 28.quæ de cognatione spirituali, aliisque nonnullis dicta sunt quæstione illa 44.circa Patrinum Baptismi , eadem, hic etiam locum habent , nisi quòd Patrinus Confirmationis debet esse vnus,vel vna tantum, & rarius tenetur ad instruendum confirmatum. Secundum est,quod Episcopus leuiter alapa percutit confirmatum,tum vt melius meminerit huius Sacramenti à se susceptì , magisque vitetur periculum iterationis,quæ est sacrilega,vt dictum est;tum maximè , vt moneatur confirmatus debere se fortiter tolerare iniurias , omnésque difficultates , quæ occurrere possunt in militia Christiana. Tertium est vitta linea circumligari debere caput confirmati, ne statim vnctio diffluat. Vnde ea gestari debet,donec exsiccetur chrisma, nisi,vt moris alicubi est , frons confirmati abluatur in fonte baptismatis paulo post Confirmationem.Circa hæc,& talia eiusmodi videri plura possunt,si placet apud Soto dist.7. art.12.& apud Suarez disp.37.

Ad 1. Ritus accidentales Sacramentorum , non ad hoc solum adhibentur, vt per illos manifestetur magis susciplenti natura , finis , & effectus Sacramenti, sed etiam & multo magis, vt Sacramentum & decenter ,i ac reuerenter perficiatur , & susciplatur maiori cum deuotione , & sensu pietatis disponente ad vberiorem fructum percipiendum ex eodem Sacramento: Indidem præterea fit vt notitia præhabita de natura,& sublimitate Sacramenti, promoueatur, altiúsque imprimatur animo,per significationem mysticam sacrorum rituum,quo etiam adminiculo indiget confirmatus tanquam tyro.

Ad 2. Plura sunt , quorum faciendorum nulla est obligatio absolutè, quæ tamen, si fiant,necesse est,vt fiant determinato quodam modo, iuxta naturam eorum,vt apparet inter alia in sacrificio Missæ. Vnde licet nulla sit obligatio , saltem grauis susciplendi hoc Sacramentum,possitque omitti absque peccato,saltem graui, dummodo id fiat absque contemptu explicito, vel implicito Sacramenti,& absque aliorum scandalo, vt fert communior Theologorum sententia;quatenus nemo tenetur sub peccato ex natura rei ad augmentum gratiæ , & auxiliorum , quod solum dictum est, haberi posse vi huius Sacramenti;nullúmque reperitur præceptum, aut Diuinum, aut humanum, saltem, quod grauiter obliget ad illud aliquando susciplendum. Quamquam, inquam, hoc verum sit, verum tamen nequaquam est ex suppositione,quod susciplatur hoc Sacramentum non debere susciplì modo decenti, qui conuenienter præscribitur ab Ecclesia , tametsi ad pleraque eorum , quæ præscribit , obliget tantum sub veniali , & nonnulla pertineant ad solum consilium,solámque maiorem perfectionem, tum ex parte ministri,tum ex parte susciplentis.

INCIPIVNT QVÆSTIONES de Venerabili Eucharistiæ Sacramento.

QVÆSTIO LVIII.

Vtrùm Eucharistia sit Sacramentum corporis, & sanguinis Christi, sub specie panis, & vini, cum vi conferendi augmentum gratiæ, vbertatem auxiliorum actualium, & feruorem charitatis?

VIDETVR, istam definitionem non esse bonam. 1. Quia hoc Sacramentum non distinguitur à corpore , & sanguine Christi: Sacramentum autem distinguitur ab eo , cuius est Sacramentum, quia est signum , practicum eius : id est , est signum , & causa eius vt liquet ex quæstione 1. atque signum distinguitur ab ea re , cuius est signum , vt dicit Augustinus cap. 1. de Mag. & similiter causa distinguitur à suo effectu. Ergo non rectè dicitur Sacramentum corporis & sanguinis Christi.

2. Corpus Christi sub specie panis,& sanguis eius sub specie vini sunt duo Sacramenta. Quia vtriuis seorsim sumpto, conuenit tota definitio Sacramenti. Deinde communio sub altera tantum specie,est vera veri Sacramenti , & non tantum partis Sacramenti susceptio. Præterea Ecclesia in quadam sua oratione dicit de corpore , & sanguine Christi : *Purificent nos quæsumus Sacramenta , quæ sumpsimus*. Demum hoc eodem pluraliter loquendi modo vtuntur sæpè concilia,& PP.de corpore,& sanguine Christi,sub speciebus panis, & vini.Ergo non rectè dicitur in singulari Sacramentum corporis,& sanguinis Christi.

3.Communiter distinguunt Theologi Eucharistiam à reliquis Sacramentis, quia Eucharistia confert gratiam per modum cibi, & refectionis spiritualis,atque augmentum gratiæ quatenus augmentum est formaliter , vt contendit specialiter Cardinalis de Lugo: reliqua verò Sacramenta materialiter, quatenus augmentum est,& formaliter,quatenus deseruit ad certas quasdam operationes. Ergo illùd potius ponendum erat in definitione , quàm vbertas auxiliorum actualium,& feruor charitatis.

4. Bona definitio debet explicare naturam rei, provt subest eius nomini. Istud autem Sacramentum habet multiplex nomen , quia à Concil. Nic.1. Can.12. & à Carthagin.4. Can.77. & 78. & ab aliis dicitur Viaticum. Ab August.3. de Trinit. Cap.4. Sacramentum corporis, & sanguinis Domini ; à Chrys. Homil.1. de Cœna Domini, & ab aliis cum Apost.1. Cor.11.

Cor.11.20. Cœna Domini; & communissimè dicitur communio atque synaxis. Quarum vocum significata formalia nullatenus exponit definitio proposita.

Art.1. Respondetur. Eucharistiam esse vnum ex septem Ecclesiæ Sacramentis constat ex quæst.34. Idque fuisse institutum à Christo Domino in Cœna, colligitur ex Matth.26. Marci 14. Lucæ 22. Ioan.9.6. & 1. ad Corinth.11. vti inferius expendetur opportunè. Vnde ratio Sacramenti meritò præfertur loco generis; id est ratio signi symbolici, practici, à Deo pro hominibus instituti. Ratio differentialis est triplex.

Art.2. Prima differentia est ex parte puri signi significantis, & non significati, quod conuenit verbis & speciebus panis, ac vini. Exprimuntur verò solæ species, quia ipsæ, & non verba importantur in recto per istud Sacramentum, vt dictum est supra q.8. Secunda differentia est ex parte signi significantis simul, & significati, quod conuenit Corpori, & Sanguinis Christi: & significatis per verba, & species, simúlque consignificantibus effectus gratiæ. Quæ de causa corpus, & sanguis Christi res Sacramenti, & simul Sacramentum dici solent. Tertia differentia est quoad virtutem actiuam in ordine ad effectum extrinsecum, purè significatum, qui in hoc Sacramento est augmentum gratiæ non qualecunque, sed coniunctum cum abundantia vniuersali auxiliorum actualium, ad omnes operationes proprias vitæ spiritualis: & non tantum ad aliquam determinatam speciem ipsarum, vt euenit in reliquis Sacramentis, iuxta finem cuiusque particularem; & insuper cum feruore charitatis, qui est effectus specialissimus huius Sacramenti. In his porrò duobus virtualiter continetur, tanquam in causa, præseruatio à peccatis, quæ propterea non exprimitur seorsim, licet sit effectus non minus proprius huius Sacramenti, vt dicetur, quæst.69.

Art.3. Constat igitur definitio proposita genere, communi aliis Sacramenti, & multiplici differentia ab iisdem; & prætereà à Sacramentis possibilibus institui in speciebus panis, & vini absque corpore & sanguine Christi; vel cum corpore, & sanguine Christi sub aliis speciebus, vel cum vtrisque, in ordine tamen ad alios effectus; adeoque est definitio bona, & adæquata, nec redundans.

Ad 1. August. in illo eodem lib.cap.4. tradit quædam esse signa signorum; quæ proinde distinguuntur à signo sui non tamen ab omni signo. Ita species panis, & vini significant corpus, & sanguinem Christi; & rursus, cum ipsis Christi corpore, & sanguine, significant effectus gratiæ. Quare corpus, & sanguis Christi, distinguuntur quidem à Sacramento inadæquatè sumpto, nempe à speciebus, quæ sunt purum signum, non tamen à toto Sacramento Eucharistiæ; cuius ea pars est signum, & significatum; causa, & effectus simul, vt dictum est.

Art.1. Ad 2. Vnum dicitur, vt docet D.Thom. q.73. art.2. ex Philosopho 5. Metaphysic. text.9. non solum quod est indiuisibile, vel continuum; sed etiam quod est perfectum. Istud autem Sacramentum exhibetur ad modum conuiuij, ad cuius perfectionem spectant cibus, & potus. Vnde vtraque species cum eo simul, quod vnaquæque continet sub se, constituit vnum Sacramentum secundùm speciem infimam: vnitate formali, & perfectionis; licet sit multiplex materialiter, secundùm species panis, & vini, & secundùm verba circa ipsas. Idem porrò dicitur de definitione, atque dictum est de definito.

Art.2. Iam qui communicat sub vna specie tantum, suscipit partem Sacramenti aptitudinaliter, & in potentia, licet accipiat Sacramentum, quod actualiter non est pars, sed totum; idque perfectum perfectione continentiæ Christi, & virtutis sanctificandi, quia totus Christus subest vtrilibet speciei, & vtralibet confert gratiam se sola, vt infra dicetur; esto non sit omninò perfectum perfectione Symbolicæ significationis, seu secundum rationem formalem Sacramenti.

Art.3. Demum locutio in plurali habet sufficiens fundamentum in pluralitate materiali specierum & verborum valentium existere, & operari seorsim sicut habet fundamentum locutio in singulari, iuxta dicta, quæ est frequentior, & qua etiam vtitur Ecclesia, dum dicit: *Hoc tuum Sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam*; & Concil.Trid. sess.13.cap.1. & alibi sæpè. Ex quibus concluditur cum D.Thom. loco cit. ad 1. *Hoc Sacramentum esse quodammodo multa, simpliciter autem vnum.* Quod ipsum dicunt Suarez; Vasquez, & alij communiter.

Art.1. Ad 3. Particula *per modum cibi, & refectionis* explicat magis rationem symboli, quam symbolizati, & symbolizatum ipsum significat ad modum alterius, & vt subest symbolo; id est explicat potius, obscurè, vt latet sub velamine, quam distinctè, vt est in se. Theologi autem munus est exponere distinctè, & detecto velamine, quoad fieri potest, quidditatem rei, vt est in se: idque præstat definitio data, vt apparebit clarius, quæst.89.

Art.2. Quod suggeritur de augmento gratiæ formaliter, vel materialiter collato, dicitur pro libito, & est falsum. Quia in quouis Sacramento conferente augmentum gratiæ, is effectus est præcipuus inter alios, ideoque intentus, & collatus formaliter vt talis est, siue vt augmentatiuus est. Deus enim semper, ac necessariò intendit magis meliora quæque qua meliora sunt, vt dictum est, quæst.25. de Deo.

Ad 4. Omnia ea nomina significant eandem rem relatiuè ad diuersos effectus, diuersáque connotata, vt liquet ex communi eorum expositione in præsenti, præsertim apud Valent. disp.6. q.1. punct.1. Confici proinde possunt totidem huius Sacramenti definitiones similiter inter se diuersæ. Verùm quia in idem omnes recíderent, delecta potissimum est quæ correspondet nomini communiori, ac celebriori, & quod magis congruit substantiæ mysterij secundum se.

QVÆSTIO LIX.

Vtrùm panis triticeus, & vinum de vite sint materia remota huius Sacramenti?

VIdetur non esse. 1. Quia materia huius Sacramenti est res maximè idonea ad significandam passionem Christi, eiusdémque corpus, & sanguinem. Ad istam autem significationem sunt magis idoneæ, caro, & sanguis animalium, quæ erant materia veterum Sacramentorum, minus vtique perfectorum, quam sit Eucharistiæ. Ergo ea caro, isque sanguis, & non panis, & vinum sunt materia huius Sacramenti.

2. Istud Sacramentum institutum est pro toto genere humano, vtque celebretur vbique gentium. Ergo materia eius est res, quæ vbique gentium reperitur. Panis autem triticeus deest in multis Prouinciis, & vinum de vite in non paucis.

3. Non est de substantia Sacramenti, quòd verba sint eius determinatè idiomatis, quo vsus est Christus Dominus, quodque erat proprium eius regionis, sed æquialentia sufficiunt. Ergo nec est de substantia, quod panis sit triticeus, & vinum sit de vite, licet ea adhibuerit Christus Dominus, quia erant communia, & vulgaria, vbi ipse tunc degebat; sed sufficiunt, pro vnaquaque regione, ea quorum est vulgaris vsus loco eius panis, & vini.

4. Non

4. Non habetur ratio quantitatis consecratæ à Christo ; cùm in quauis indiscriminatim quantitate fiat passim consecratio, & valida censeatur. Nec item obseruatur omnis qualitas panis consecrati à Christo, cum ipse consecrauerit in azymo, quandoquidem consecrauit prima die azymorum, vt constat ex Matthæo, Marco, & Luca, vbi suprà. Qua die nihil fermentatum apud Iudæos esse poterat, vt constat ex 12. Exodi. Et tamen Ecclesia Græca celebrat in fermentato, atque omnino certum est, eam consecrationem esse validam. Ergò valida similiter erit consecratio, licet panis non sit triticeus, nec vinum sit de vite, sed alterius conditionis.

5. Ex iisdem nutrimur, ex quibus sumus, vt dicitur in 2. de generat. text. 50. Sumus autem Christiani, & generamur specialiter ex aqua per baptismum. Ergò nutrimur similiter ex aqua per Eucharistiam.

6. Panis triticeus confectus cum admixtione farinæ ex granis alterius speciei, totus validè consecratur, eademque est ratio de mixtione vini. Ergò eædem partes alterius speciei, seorsim existentes, sunt materia sufficiens consecrationis validæ. Nec enim mixtio mutat naturam miscibilium. Quòd si ponatur mutare, mutabitur etiam in aliam speciem, ratione eiusdem mixtionis species panis, & vini ; & per consequens non erit materia determinatè necessaria panis triticeus, & vinum de vite in specie propria.

7. Panis Triticeus subactus aqua artificiali, aut exsiccatus calore solari, aut confectus amydo non est materia sufficiens consecrationis. Similiter omphacium, & vinum passum ; lira, & acetum ; succus adhuc in acinis inclusus, & aqua vitæ, & si quæ sunt similia, non sunt materia sufficiens, & tamen sunt liquores ex vite, ex qua nullus est liquor præter vinum. Ergò pro materia sufficienti ad consecrationem validam non sufficit panem esse triticeum, aut vinum esse de vite ; sed aliquid præterea superaddendum est pro constituenda, ac discernenda materia sufficienti.

Artic. 1. Respondetur. Certum est primò ex fide panem, & vinum esse materiam necessariam huius Sacramenti. Quia Christus instituit illud in pane, & vino, vt patet ex Matth. 26. aliisque locis suprà citatis. Certum similiter est ex fide panem triticeum communem, & vsualem, & vinum de vite communem itidem, ac vsualem, quæque his duabus vocibus absolutè, & sine addito significantur communiter, ab iis, apud quos proueniunt, aut sunt in vsu vulgari, esse materiam sufficientem. Colligitur ex eadem Christi institutione. Quia eiusmodi panis, & vinum adhibebantur in mensis Iudæorum, nec dubitatur, quin eisdem vsus fuerit Christus Dominus, maximè cum istas voces *panem*, *vinum* vsurpent Euangelistæ absque addito, pro significanda ea materia ; atque istæ voces, vel vnicè, vel maximè significent cibum, & potum, quales describuntur in conclusione. Materia autem, qua vsus est Christus in institutione, est certissimè sufficiens. Certum denique est, ita vt saltem sine temeritate, & periculo erroris in fide negari minimè possit, eundem panem triticeum, & idem vinum de vite esse materiam necessariam, non solum necessitate præcepti, vt circa panem opinantur Caietanus, & pauci alij ; sed etiam necessitate Sacramenti.

Artic. 2. Concluditur hoc vltimum clarè ex Conc. Florent. in decreto Eugenij 4. §. *Tertium est*. Ait enim. *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cuius materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admiscri debet*. quibus verbis tradi materiam necessariam necessitate Sacramenti, seu sine qua Sacramentum est nullum, constat. Primò, quia scopus Pontificis, & Concilij est, tradere, quæ pertinent ad veritatem, idest ad valorem, & essentiam Sacramentorum, vt apparet ex §. *Quintò Ecclesiasticorum* in ipsis primis verbis, qui incipit: Doctrina de Sacramentis ; & rursùs ex principio totius decreti, vtpotè proponente definiendam doctrinam fidei, vbique communis, & inuariabilis ; cùm quæ sunt tantùm sub præcepto, variabilia sint, nec sint vbique necessariò communia. Secundò, quia pro reliquis omnibus Sacramentis, assignantur solæ materiæ, & formæ necessariæ, necessitate Sacramenti, de quo nemo dubitat ; nec est vlla ratio excipiendi, circa Sacramentum Eucharistiæ ; vtpotè non aliter explicatæ, quam explicentur reliqua Sacramenta. Tertiò, quia in verbis allatis, altera pars materiæ, nempè vinum de vite, accipitur sine vlla controuersia, de materia necessaria necessitate Sacramenti, atque pars altera, de pane triticeo, eodem proculdubio sensu accipienda est ; cùm simili prorsùs modò exprimatur. Quartò, quia aqua, licet sit necessaria necessitate præcepti, non tamen dicitur esse materia, sed seorsim additur eam admisceri debere. Demum admissis, seu intrusis eiusmodi distinctionibus, & limitationibus spontaneis ; definitionum Ecclesiæ, absque fundamento claro in contextu, aut in natura ipsa rei, aut ex alio aliquo textu, euacuantur facile omnes definitiones Ecclesiæ. Accedit Conc. Carth. 3. dicens cap. 24. *In Sacramento nihil aliud offerendum esse, quàm quod Christus Dominus tradidit*. Tradidit autem panem triticeum. Panis igitur triticeus, & vinum de vite, vsualia, & iuxta vulgarem acceptionem earum vocum, absolutè prolatarum sunt materia necessaria, & sufficiens huius Sacramenti ; idque est certissimè tenendum.

Artic. 3. Hinc deducitur. Primò panem ex grano, quòd certo non est triticum, aut confectum ex alia materia ; vt qui fit ex castaneis aliisvè arborum fructibus ; aut ex fabis, aliisque leguminibus ; aut ex milio, aliisque similibus frumenti speciebus, certo esse materiam insufficientem. Idem dicitur de pane triticeo quidem ; sed qui non sit decoctus calore ignis, aut non subactus aqua naturali, sed liquore alterius rationis ex artificio, aut ex sua natura, aut conditus ouis, butyro, &c. quique ex alia qualibet simili causa nomen, & naturam panis triticei communis, & vsualis certò amiserit. Deducitur rursùs, panem contrariæ certò rationis, quoad vtramque eam qualitatem, certò esse materiam sufficientem. Deducitur tertiò ; panem, inter hæc duo extrema, medium, cum dubio ad vtrum eorum determinatè pertineat, esse materiam dubiam, probabilem verò, si ex neutra qualitate fueriti mpossibile sub priori extremo comprehendi, idque magis vel minus iuxta maiorem, vel minorem, probabilitatem eiusdem comprehensionis. Idem proportionaliter dicitur de vino. Atque per hæc refelluntur multi errores mirabiliter absurdi circa materiam huius Sacramenti ; quos refert Suarez, disp. 43. sect. 1. & ex parte D. Thomas quæst. 74. art. 1.

Ad 1. Licet caro, & sanguis animalium expressius repræsentent passionem Christi, tamen panis, & vinum sunt materia absolutè conuenientior, huius Sacramenti : Quia, cum ad frequentem vsum fidelium, sint, & facilè parabiles, & tractabiles cum decentia ; atque ita reficiant corpus seorsim, vt simul sumpti, sint comites valdè necessarij, ac veluti condimentum omnis alterius refectionis, per se necessariæ, sunt præterea admodum idonei ad repræsentandam, tùm vnionem fidelium inter se, & cum Christo quatenùs vtrunque ex multis tritici, & vuæ granis in vnum confluentibus efficitur, tùm etiam passionem Christi, quatenùs species panis, & vini inuicem seiunctæ

corpori, & sanguini inuicem in passione separatis iusta, respectu vtriusque analogia correspondent. Quæ, & similia quam plura, quàm specialiter huic Sacramento, ac sacrificio, incruento congruat, per se satis patet.

Ad 2. Panis triticeus, & vinum de vite suppetunt ex proprio in plerisque regionibus & vbi desunt, conuehi aliundè commodè possunt, in quantitate sufficienti ad consecrationem. Præterea istud Sacramentum in re non est necessarium necessitate medij, sicut baptismus. Oportuit verò materiam esse eandem vbique pro vniformitate fidelium, in mysterio præcipuo; tùm quia, in nulla alia re significationes symbolicæ, quæ sunt de ratione Sacramenti adsunt satis idoneæ, vt apparet ex modo indicatis.

Ad 3. Nulla est paritatis ratio inter verba, & res. Quia in quovis alio idiomate, dantur verba idem significantia, eaque identitas significationis, est clara, ac manifesta, vtpotè venientis ex hominum placito, cum in nulla alia re dentur eædem symbolicæ proportiones, fundatæ in naturis rerum, iisque non vsque adeò peruiis humano ingenio, quoad rationem symbolizationis; tametsi ea daretur reipsa.

Artic. 1. Ad 4. Cum istud Sacramentum institutum sit pro vsu, & conuiuio spirituali fidelium, ex ipsa eius institutione deprehenditur, quantitatem materiæ debere esse maiorem, vel minorem, pro numero maiori, vel minori conuiuarum. Quia verò is numerus non est determinatus, semperque vniformis propterea nulla est vniformis, & inuariabilis determinatio quantitatis requisitæ, ad valorem consecrationis, præterquam versus minimum, vt sit quantitatis per se sensibilis naturaliter, quod est de ratione Sacramenti vt sic, & versus maximum, vt sit quantitas designabiliter præsens consecranti, vt indicant syncategoremata formæ, *hoc*, & *hic*.

Art. 2. Iam quod panis sit azymus, vel fermentatus, est differentia accidentalis; maximè pro significationibus symbolicis, & vtrique conuenit ratio panis, simpliciter dicti. Vndè vterlibet sufficit ad valorem Sacramenti. Verùm azymus est determinatè in præcepto pro Ecclesia Latina, idemque videtur esse absolutè conuenientior; tùm propter maiorem imitationem Christi, qui vsus est azymo; tùm propter maiorem significationem sinceritatis vitæ Christianæ, illud 1. ad Corinth. 5. 8. *Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ; sed in azymis sinceritatis, & veritatis.*

Ad 5. Materia nutritionis applicatur per manducationem, & potum, atque alteratur, & conuertitur actiuitate propria nutriti, non verò materia generationis. Vndè oportuit retineri differentiam quoad hoc proportionalem in materia baptismi, & Eucharistiæ.

Ad 6. Non nocet valori Sacramenti quælibet mixtio, quæ est notabilis, & aufert rationem panis tritici, aut vini de vite vsualium, & simpliciter, ac absolutè talium, vt si maior, vel dimidia pars esset alterius speciei. Cæterum pars alterius speciei, siue parua, siue magna sit, dùm separatim existit, nec effectus, nec apparentiam ad sensum, ac proindè, nec vim significandi retinet eandem, atque habet, seu haberet in mixto; ideóque non est materia perindè idonea, dùm separatur, atque cum miscetur.

Ad 7. Omnia ea, quæ ibi enumerantur, propter excessum, vel defectum, desciscunt à ratione panis, & vini vsualis, quodque simpliciter, & sine addito tale communiter dicitur; ideóque non sunt materia sufficiens ad valorem Sacramenti. Verùm indè non conuincitur addendum esse aliquid, pro designanda materia sufficienti, vltra panem triticeum, & vinum de vite; sed potius nihil addendum, aut detrahendum esse.

Quæstio LX.

Vtrùm hæc verba: Hoc est corpus meum: Hic est calix sanguinis mei, &c. sint forma huius Sacramenti?

Videntur non esse. 1. Quia minister profert hæc verba purè recitatiuè, tanquã olim dicta à Christo, vt patet ex contextu canonis; ideóque non significant in ministro intentionem aliquid faciendi; neque quod aliquid fiat de præsenti, sed, quòd olim factum fuerit. Essentiale autem est formæ Sacramenti, vt significet intentionem ministri, & opus eius supernaturale, vi eiusdem formæ, positum à parte rei: iuxta significationem ipsius, & non aliter, vt dictum est qu. 14. & alibi. Ergò ea verba non habent rationem formæ.

2. Si pronunciatio eorum verborum ex vna parte sit recitatiua, iuxta naturam contextus, & ex alia parte simul sit personalis, & significatiua practicè, propter intionem ministri, volentis exercere significationem eorum de præsenti, & vi eorundem ponere à parte rei obiectum significatum; sequitur eam intentionem non esse sinceram qui contrariatur contextui loquentis, & locutionem esse falsam, quia *Tò meum, & mei* in locutione personali, & significatiua appellant suprà corpus, & sanguinem loquentis. Quæ certè non adsunt sub speciebus.

3. Particulæ *hoc*, & *hic*, cum sint demonstratiuæ de præsenti, supponunt pro eo, quod tunc subest accidentibus, cum ipsæ proferuntur. Tunc autem subsunt illis solæ substantiæ panis, & vini. Quibus sanè subiectis, non conuenit esse corpus, & sanguinem Christi. Eodem recidit copulam *est*, exigere pro sui verificatione, vt prædicatum insit subiecto, pro eo ipso instanti, pro quo ea profertur, & non tantùm pro aliquo instanti subsequenti. Corpus autem, & sanguis Christi non insunt, nisi in fine totius pronunciationis. Ergò neutra propositio est vera; atque dici potius deberet *erit*, & non *est*.

4. Si dicatur, priora vtriusque eius propositionis verba referri, ex intentione loquentis, ad vltimum instans prolationis, atque supponere, pro re secundùm statum, quem tunc habet; sequitur significatum reale particularum, *hoc*, & *hic*, esse corpus, & sanguinem, quæ pro illo instanti subsunt accidentibus, panis, & vini. Hinc autem subsequitur vlterius, sensum vtrobique realem esse istum; *Corpus meum, est corpus meum*: *Sanguis meus, est sanguis meus.* Quæ quidem erant vera, etiam ante consecrationem. Vndè consecratio nihil operabitur, ex vi suæ verificationis: Quod est absurdum, vt apparebit ex dicendis qu. 65.

5. Forma Sacramenti debet exprimere effectum eius: Effectus autem huius Sacramenti, est conuersio panis, & vini, in corpus, & sanguinem Christi; quæ magis exprimitur per Verbum *fit*, quàm per Verbum *est*. Ergò illud potus Verbum, quàm istud poni deberet. Confirmatur, prius est rem fieri, quàm esse: fieri autem huius conuersionis sunt ipsa verba formæ. Ergò non possunt verificari, si annuncientur per Verbum *est*, quia eo ipso enunciantur, nondum existente verificatiuo ipsorum. Confirmatur rursùs, quia secundùm Ambros. lib. 4. de Sacram. c. 4. sub initium, *eo sermone Christi conficitur hoc Sacramentum, quo facta sunt omnia.* Omnia autem facta sunt per Verbum Imperatiuum, vt apparet ex 1. Genes. Magis ergò dici deberet *fit*, quam *est*.

6. Terminus ad quem istius conuersionis, exprimitur nomine proprio. Ergò etiam terminus à quo, non minus essentialis conuersioni, deberet exprimi nomine similiter proprio, vt diceretur: *Hic panis est corpus meum: Hoc vinum est sanguis meus.*

7. Hoc Sacramentum perficitur verbis Christi, vt docent

docent. Ambros. & Aug relati cap. *panis est in altari*, & cap. *verum sub figura* de consecrat. dist. 2. aliique PP. communiter apud Suarez. disp. 66. sect. 3. Christus autem, ante verba proposita circa corpus, præmisit hæc alia: *accipite & comedite*, vt habetur Matt. 26. & Corinth. 11. 24. Circa sanguinem etiam similiter, præmisit, vt narrat Matthæus ibidem. Præterea de corpore subiecit: *Quod pro vobis tradetur*, vt habetur Lucæ 22. 19. & apud Paulum loco cit. idemque similiter subiecit de sanguine apud Matth. Marcum, & ipsum Lucam. Ergò verba proposita non sufficiunt se solis, pro forma huius Sacramenti.

8. Verba illa, quæ adiiciuntur in consecratione vini: *noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; non habentur omnia coniunctim apud vllum ex Euangelistis, & apud Paulum desunt fere omnia, & nonnulla, vt *Tò æterni Tò mysterium fidei* desunt apud omnes; Quæ verò habentur, nec eadem, nec eodem ordine, ab omnibus referuntur, vt videre licet in locis modò indicatis. Præterea eadem verba desiderantur, vel omnia, vel quoad partem, in multis legitimæ, & magnæ auctoritatis liturgiis receptis vsu antiquo, & in hunc vsque diem retentis à pluribus Ecclesiis nihil reclamante Ecclesia Romana, & sede Apostolica de nullitate, vt videre licet apud Suar. disp. 60. sect. 1. Vasq. disp. 198. cap. 3. Valen. qu. 6. pun. 2. & Card. de Lugo disp. 11. sect. 4. aliosque in præsenti. Apud eosdem habentur Ambrosius, & alij. SS. PP. ac præsertim Damascenus, nec non Mag. Alens. Albert. Magn. D. Bonauent. aliique Primarij Theologi exponentes ex professo vtramque formam istius Sacramenti absque additamento talium verborum. Ergò ea verba non pertinent ad formam huius Sacramenti.

9. Eadem verba videntur non satis inter se cohærere. Primum enim nouum est, quod immediatè aut paulo ante non fuit; æternum verò, quod semper fuit. Ergò non potest vtrumque eidem rei conuenire. Secundò *Tò pro vobis, & pro multis*, neque de solis electis accipi potest, quia electi, sunt pauci, ex Matth. 20. 16. neque de quibusuis indiscriminatim accipi potest; pro quibus sanguis Christi effusus est, quia non pro multis tantùm, sed pro omnibus mortuus est Christus ex 2. ad Corint. 5. 15. Demum particula *effundetur* non verificatur de sanguine Christi, vt est in Sacramento; *Christus enim iam non moritur*, vt dicitur 6. ad Rom. 9. ac proindè sanguis eius non amplius effunditur, aut effundetur.

Art. 1. Respondetur. Certum est apud omnes Catholicos, contineri in verbis propositis formam sufficientem pro consecratione tam panis, quàm vini. Quia illis solis perfecit, ac instituit hoc Sacramentum Christus Dominus, vt liquet ex locis Euangeliorum, & Pauli nuper indicatis, & ex perpetua Ecclesiæ traditione; iisdemque solis vtuntur, & semper vsæ sunt Ecclesiæ omnes Catholicæ, vt liquet ex liturgiis, & consensu Sanctorum paulò ante indicatis apud authores eruditos; ac demum iisdem solis significantur perfectè totum esse, omnesque effectus huius Sacramenti, vt infrà patebit; atque forma adæquata Sacramenti continetur in solis verbis continentibus adæquatè eiusmodi significationem. Hoc posito ex communi, ac indubitato consensu, supereſt grauis, & difficilis controuersia: An eadem omnia verba sint de essentia Sacramenti, & formæ Sacramentalis; adeóque omnia sint omninò necessaria ad perficiendum Sacramentum.

Artic. 2. Dicendum est primò; hæc sola verba: *Hoc est corpus meum: Hic est Calix sanguinis mei; seu Hic est sanguis meus*, sufficere ad Sacramentum validum; ita vt minister idoneus ea sola proferens cum debita intentione, eo ipso perficiat validè Sacramentum. Ita docet disertè D. Thomas quæst. 78. art. 1. maximè ad 4. Vndè ea sola verba constituunt adæquatè formam huius Sacramenti quoad essentiam ipsius, vt docent vnanimi consensu authores relati in 8. argumento; aliique communiter, probant efficacissimè istam conclusionem, quæ in eodem octauo argumento producta sunt. Incredibile namque est Euangelistas, & D. Paulum in narratione huius mysterij ea, vel omisisse, vel non concorditer tradidisse, quæ pertinent ad essentiam eius. Prædicta autem solummodo verba exprimunt omnes concorditer. Neque est magis tolerabile tot Ecclesias, in vera Christi fide fundatas, eisdem solis verbis vtentes, certè in eis solis inuicem vniuersaliter conformes, nulliter per tot sæcula celebrasse, hodiéque celebrare; vel à Deo factas esse pro ipsis speciales huius Sacramenti institutiones, per instinctum purè internum. Quorum neutrum absque magna absurditate dici potest. Demum verba sacramentalia efficiunt, quod significant; idest, efficiunt, quantum necesse est, vt verificentur, provt exponetur magis quæst. 65. ex Conc. Trid. Prædicta autem verba significant se solis præsentiam corporis, & sanguinis Christi; nec verificari possunt ea non data, vt patet. Ergò efficiunt eandem. Data autem eiusmodi præsentia, datur valor, & essentia Sacramenti: Quibus profecto argumentis, quid cum aliqua satis idonea probabilitate, & apparentia responderi possit, ego prorsùs non video.

Art. 3. Dicendum rursùs est illa alia verba: *noui, & æterni testamenti, &c.* quæ sequuntur in consecratione calicis, esse nihilominùs de substantia formæ, & pertinere ad integritatem substantialem ipsius, atque conuenienter adiungi ab Ecclesia, tanquam determinationes vberius declaratiuas prædicati, cui adiacent; idest, sanguinis Christi; ita docet disertè D. Thom. qu. illa 78. à 3. & Sotus, aliique Thomistæ contradicentibus Suarez, Vasq. Valen. & multis aliis, eò quòd in Sacramentis nullo ex capite discerni possit, quod est de substantia, ab eo quod est de essentia, & partes substantiales integrales ab essentialibus.

Art. 4. Probatur nihilominùs efficaciter conclusio. Primò quia Innocentius 3. cap. cum Marthæ. extra de celebrat. Miss. omnia ea verba appellat formam huius sacramenti. In fine namque §. *Quæsiuisti. quæ sit forma*, concludit sic: *Credamus igitur, quòd formam verborum sicut in Canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.* Quæ autem purè accidentaliter se haberent respectu formæ, non rectè dicerentur forma sine addito diminuenti, nec vsque adeò curandũ fuisset, an ea ita dicta essent à Christo. Quod tamen toto illo §. diligenter persuadetur, & seriò concluditur cum ad superaddenda accidentia, Ecclesiæ non desit authoritas. Deindè omnia ea verba sunt vniformiter in se, & cum discretione à cœteris præcedentibus, & subsequentibus verbis, conscripta ex immemorabili Ecclesiæ obseruatione; eademque est obseruatio in modo reuerentiæ nequaquam interruptæ, quo ea omnia pronunciat Presbyter, quod tamen fieri non deberet, si vnitatem per se, quam indicat vtraque eiusmodi vniformitas, ea non haberent in ratione formæ sacramentalis. Tertiò Presbyter non proponit populo adorandum Calicem, quousque absoluat omnia ea verba; cum proponere protinus deberet absoluta substãtialiter forma. Quartò Concil. Florent. in decreto, & §. suprà memoratis ait: *Forma huius Sacramenti sunt verba Saluatoris, quibus hoc perficit Sacramentum.* Constat autem ex textu Innocentij nuper adducto omnia ista verba esse verba Saluatoris, non vtique ab eo prolata qualitercunque, & ad qualecunque aliud propositum, sed ad id spectantia determinatè, de quo agebat Pontifex; nempè vt eis perficeret Sacramentum. Ergò omnia ea verba spectant ad formam huius Sacramenti. Non autem ad eam spectant secundùm essentiam ipsius, vt constat ex conclusione præcedenti.

Ergò spectant ad integritatem eius substantialem.

Artic. 5. Dicendum postremò est partes substantiales purè integrales, à partibus essentialibus formæ, per hoc differre, quòd partes essentiales significant, & inducunt se solis conuersionem panis, & vini, in corpus, & sanguinem Christi secundùm se, eademque conuersio existit adæquatè, cùm primum absoluitur illarum prolatio. A partibus verò accidentalibus, & extrinsecis formæ, differunt eædem partes integrales, quia vt dicit D. Thomas l. c. sunt modificationes prædicati, quod est essentiale formæ, eiusque augent significationem, & reddunt clariorem, ac faciunt præsentiam Christi sub speciebus, idque intra idem genus significationis, & expressionis quatenùs omnia sunt verba Christi instituentis hoc Sacramentum, vt nuper habitum est ex Inno. 3. Quam in rem oportet recolere obseruationem datam in communi suprà qu. 10. articulo 2. circa authorem, & specialem indè significationem verborum sacramentalium.

Artic. 6. Eadem hac de causa Sacerdos non proponit populo adorandum Calicem, quousque absoluat prædicta verba integralia formæ; tametsi adsit Christus sub speciebus, cum primum enuntiantur, quæ essentialia sunt. Ne videlicet, vel ipse aliqualiter interrumpat verba Christi Domini, constituentia vnum per se moraliter, sed tota mentis, & corporis applicatione vniformi illis religiosè absoluendis sit intentus; neuè populus ab inchoata eorundem Christi verborum attentione diuertatur ad aliud, quousque tota propositio Christi loquentis per suum ministrum sit perfectè terminata, & exaudita. Idem præterea obseruatur, quia non est damnata opinio, dicens omnia ea verba esse de essentiæ formæ, ideóque non est certum ex fide, adesse Christum antequam omnia illa absoluantur; atque pro adoratione meritò expectatur totalis certitudo præsentis Christi: simul cum totali eiusdem significatione, & expressione. Hoc igitur pacto rectè reuocantur in concordiam, aut emendantur ex parte, sententiæ contrariæ suprà indicatæ, circa formam Calicis.

Artic. 1. ad 1. & 2. Verba consecrationis dicuntur à Ministro relatiuè, seu historicè; simulque personaliter, & practicè. Quod dicantur relatiuè; indicat inter alia, particula *enim* interposita vtrique formæ. Ea namque particula non est pars formæ neque essentialis, neque substantialis, aut integralis, vt est certum apud omnes Theologos, quia nihil facit pro significatione practica enunciationis sacramentalis; sed solùm ponitur ad connectendam vtramque enunciationem narratione præcedentis, tanquam eius complementa atque adeò indicat clarè vtramque formam dici historicè, & continuando narrationem.

Artic. 2. Quod autem eadem verba non dicantur purè recitatiuè, ac historicè; sed personaliter simul, ac practicè; indicat non solum diuersa pro tunc corporis habitudo, ac vocis tenor, & interposita morula, manifestantes diuersam esse intentionem loquentis; atque aliud eundem moliri sequentibus, quàm præcedentibus verbis; sed etiam, & multo magis id ipsum indicat reuelatio Dei præuia fidelibus, ipsique ministro iam notificata, Deum velle vt ea verba dicantur à ministro nomine Christi, cum potestate, & intentione faciendi, quod dicit, iuxta illud apud Lucam, & Paulum, vbi suprà: *Hoc facite in meam commemorationem.* Vbi certè non iubentur solùm referre, quia facere plus est, quàm purè referre. Habent igitur prædicta verba veram rationem formæ sacramentalis, licet dicantur recitatiuè, ac historicè, quia nihilominùs dicuntur personaliter simul, & practicè.

Artic. 3. Quia verò, quòd eo modo dicantur, supponitur præcognitum à fidelibus, idemque demonstrat satis ipsa loquentis habitudo nuper obseruata: nullus est defectus sinceritatis in ministro, sed est abundantia ministerij in locutione. Rursus quia minister loquitur in persona Christi, *Tò meum, & mei* appellant solùm suprà corpus, & sanguinem Christi, propterea-que nulla est falsitas locutionis: sicut nulla esset, si famulus adiret possessionem Domus; nomine sui Domini, & diceret: *Dominus meus, inposuit mihi vt reciperem pro ipso hanc domum dicens, vti recipio, & dico eius nomine: Hæc domus est mea.*

Ad 3. & 4. Particulæ *hoc*, & *hic*, referuntur simul cum copula, ex intentione ministri ad vltimum instans propositionis exterius prolatæ, vtpotè operatricis se tota, & non per partes suas seorsim sumptas, supponunt verò confusè pro eo, quòd subest accidentibus, quin determinent per se præcisè, aut quod subest, cum proferuntur; aut quod subest in fine propositionis. Quo vitatur vtrumque illud obiectionum inconueniens, Ambæ namque propositiones sunt veræ, quin sint identicæ; atque operantur denuo, quòd significant. Sensus, nimirum est. *Substans his accidentibus est corpus Christi, & sanguis Christi.* Quo ferè modo exponitur communiter à Logicis prædicatio rationis vniuersalis de particulari in indiuiduo.

Ad 5. In his, quæ fiunt in instanti, simul est fieri, & factum esse. Effectus autem Sacramenti adeoque conuersio Eucharistica fit in instanti, vt dictum est suprà in communi quæst. 29. Intentio verò consecrantis sistit vltimò in facto esse conuersionis, idque inducit significando ipsum per verba, habente rationem causæ ipsa significatione effectus, vt existentis pro posteriore naturæ ad eandem significationem. Qua propter *Tò est*, & verificatur, quia effectus existit realiter pro illo ipso instanti, & iustius correspondet intentioni operantis, atque modo operandi, quàm Verbum *fit*, *fiat*, aut *sit*; licet hoc Verbum fuerit magis accommodatum pro prima rerum creatione. Quam videlicet induxit Verbum Dei, non sacramentaliter, & significando; sed solùm applicando potentiam ad opus. Ex quibus patet ad confirmationes.

Ad 6. Terminus à quo conuersionis non existit pro instanti intrinseco consecrationis, sed solus terminus ad quem; nec illius exclusio intenditur per se, & directè, sicut intenditur positio huius. Vndè non est par ratio.

Ad 7. Hoc Sacramentum perficitur Verbis Christi non qualibuscunque, sed iis tantùm, quibus ipse illud perfecit. Ipse autem non perfecit per illa verba: *Accipite, & comedite*; seu *bibite.* Quæ videlicet solùm significant vsum, qui non est de substantia huius Sacramenti, sicut in Sacramentis cæteris, vt infrà dicetur. Iam Verbum *pro vobis, &c.* conuenientius adiungitur sanguini, quàm corpori; nec repetitur vtrobique, licet Christus vtrobique repetierit. Quia sanguis seorsim consecratus præsentat expressè passionem Christi, cuius effectus significatur ea additione. Nec opus est repetitione in Missa, quia altera consecratio vix quidquam disiungitur ab altera; cum in cæna Christi interceserit disiunctio maior, quandoquidem panis inter cœnandum, calix post cænam consecratus est, vt habetur apud Lucam, & Paulum vbi suprà & in Canone.

Ad 8. Omnes Euangelistæ, & Apostolus, conueniunt in referendis distinctè iis, quæ sunt de essentia formæ, cætera habentur ex traditione Apostolica, vt innotuit ex Innoc. 3. iuxta illud 1. ad Corinth. 11. 23. *Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Illa eadem ad integritatem substantialem pertinentia oportuisse, vt essent occulta in Ecclesia primitiua, obseruatio est Diui Thomæ in præallegato art. 3. ad 9. ex Dion. de Eccl. Hierarch. sub finem. Neque verò est inconueniens intolerabile, eadem verba

desiderari,

desiderati, tùm in vsu aliquarum Ecclesiarum, tùm in expositione aliquorum Doctorum. Quia defectus partium purè integralium non tantum nocet proportionaliter sacramento, quantum nocet composito naturali. In composito enim naturali præsertim viuenti,& multo magis animali defectus partium integralium impedit operationes essentiæ, quarum illæ sunt causæ instrumentales necessariæ. At in sacramento, salua essentialia, manent iidem omnes effectus gratiæ, solúmque deest maior aliqua, & expressior illorum significatio. Quæ licet sit eiusdem generis, & componens vnum per se morale, cum significatione essentiali, vt dictum est, non tamen tanti est proportionaliter, vt iam apparuit.

Art. 1. Ad 9. Nouum dicitur,quod succedit alteri,& est postremum; æternum verò, quòd nunquam deficiet; tale autem est testamentum confirmatum morte Christi Domini: quod propterea dicitur nouum ratione posterioris temporalis exhibitionis, & æternum, etiam à parte ante; ratione præordinationis diuinæ. Nempè hæc locutio est propria Christi, vt hominis Dei, adiungentis propterea opportunè temporalitatem affectam æternitate.

Art. 2. Effusio sanguinis Christi vtrouis ex illis modis dici potest *pro multis*. Pro electis quidem, quia electi ita sunt pauci comparatione omnium vocatorũ, ac reproborum, quibus contraponuntur in parabola Matthæi; vt tamen sint multi comparatione Apostolorum, aut etiam cæterorum sacerdotum, quibus contraponuntur in præsenti. Pro quibuisuis verò vtcunque contentis in intentione,& opere merentis,quia nomine multorum posito indefinitè,non incongruè, nec rarò comprehenduntur omnes, quando omnes re ipsa sunt multi. Probabile præterea est *pro vobis & pro multis* poni pro Hebræis, & Gentilibus comprehendendo vtrobique prædestinatos simul cum reprobis. Sed probabilius est nomine multorum intelligi cæteros fideles, quia hoc sacrificium offertur propriè in Ecclesia pro solis fidelibus.

Art. 3. Denique effundi perindè est in præsenti, atque libari, & offerri, quatenùs oblatio liquidorum sit cum effusione. Quo itidem sensu,ac ratione dicitur apud Paulum suprà,& indè à Græcis: *Corpus meum quod pro vobis tradetur*; seu vt est in alia versione *frangetur*; id-est *immolabitur*. Reliquæ particulæ infrà opportunius exponentur.

Qvæstio LXI.

Vtrùm panis, & vinum possint conuerti in corpus, & sanguinem Christi?

Vidētur non posse conuerti. 1. Quia conuersio continetur sub genere motus, vtpotè faciens aliquid aliter se habere. Est autem de ratione motus, vt præsupponat subiectum recipiens terminum eius, quia est actus existentis in potentia,vt dicitur.3.Phys.Text. 6. At in Sacramento nullum est subiectum,quod recipere possit substantiam corporis, & sanguinis Christi, cum sit de conceptu substantiæ non esse in subiecto. Ergò eiusmodi conuersio est impossibilis.

2. De ratione conuersionis est, vt forma eius in quòd conuertitur aliquid, insit materiæ eius, quod conuertitur in ipsum; vt apparet ex conuersione aëris in ignem, alimenti in altium, & sic de similibus. Forma autem corporis & sanguinis Christi nequit inesse materiæ panis, & vini. Ergò hæc in illa conuerti nequaquam possunt.

3. Quæ sunt secundùm se adæquatè diuersa non possunt inuicem conuerti, aut vnum eorum fieri alterum; sed necesse est adesse aliquod tertium vtrique commune; Nec enim nigredo fit albedo, aut conuertitur in albedinem, sed ex nigro fit album,vt dicitur in 1.Physic. à tex.42. Tota autem substantia panis, & vni, atque tota substantia corporis,& sanguinis Christi, sunt secundùm se adæquatè diuersa: non minus, quàm albedo, & nigredo. Quia sicut istæ qualitates sunt principia distinctionis formalis; ita illæ substantiæ ratione materiæ signatæ vtrobique contentæ, sunt principia distinctionis indiuidualis.Ergò vtrobique est eadem impossibilitas mutuæ conuersionis.

4. Non potest quidlibet conuerti in quodlibet aliud. Nec enim Deus in creaturam, spiritus in corpus, non esse in esse, & similia inuicem conuertibilia sunt, siue mutuò, siue non mutuò. Nullam autem specialem aptitudinem habent panis, & vinum, vt conuertantur in corpus, & sanguinem Christi. Ergò neque hæc sunt inuicem conuertibilia.

5. Aliquid conuerti in aliquid aliud, est ex aliquo fieri aliquid aliud. Nequit autem ex pane, & vino fieri, corpus, & sanguis Christi. Primò quia id ex quo fit aliud, dicitur fieri illud. Quia enim ex albo fit nigrum, & è conuerso; dicitur album fieri nigrum,& è conuerso. Non autem dicitur panem fieri corpus Christi,cum panis non sit subiectum huius factionis, vtpotè non existens, cum datur factio. Deindè quia fieri terminatur ad esse, seu ad factum esse. Nequit autem verificari panem esse, aut factum esse, aut fore corpus Christi. Ergò nec verificari potest ex pane fieri corpus Christi.

6. Ad conuersionem vnius in aliud requiritur, vt quod conuertitur desinat esse; vtque id in quod conuertitur, incipiat esse de nouo. Nec enim id conuertitur, quod perseuerat, sicut erat antea; neque quòd desinit esse, conuertitur in id quòd vel iam præexistebat, vel nondùm existit. Corpus autem, & sanguis Christi præexistunt antequam perficiatur hoc Sacramentum. Et quidem præexistunt per se, & non per accidens, quia hoc Sacramentum perficitur dependenter à meritis Christi, & Minister illud perficiens operatur nomine Christi, vt principalis, ac æterni Sacerdotis. Sed neque panis desinit esse ex vi actionis, quia fit idem Sacramentum. Quia hæc actio nihil, aut gignit, aut creat quod formaliter sit corruptiuum, aut annihilatiuum panis. Ergò vtraque ex parte repugnat, vt hic intercedat vera conuersio.

7. Neque actio creatiua est conuersiua alicuius in aliquid, neque actio purè adductiua de loco in locum, est conuersiua substantiæ in substantiam. Quia prior actio ponit suum terminum à parte rei nullo alio præsuppositio, quod conuertatur, & posterior actio solùm ponit mutationem secundùm accidens; oportet autem dicere actionem istam sacramentalem, vel esse creatiuam, vel esse purè adductiuam corporis, & sanguinis Christi secundùm locum. Quia pro ipsorum secundùm se productione nullum præsupponitur subiectum ex quo educi valeant; ipsis verò secundùm se non productis, sola supereſt præsentia localis, quæ reproducatur; atque productio solius præsentiæ localis est actio, purè adductiua in nouum locum. Ergò actio, qua perficitur hoc Sacramentum, nullo modo potest esse controuersiua.

Artic. 1. Respondetur conuersio communiter dicitur *transitus vnius rei in aliam*. Vndè apparet de conceptu conuersionis esse, vt adsit tertium quoddam commune duobus extremis; quorum alterum alteri succedat. Repugnat nimirum transitus absque transeunte. De conceptu autem transeuntis est, vt prius adsit termino, à quo transit; & deindè, adsit termino ad quem transit; ac proindè, vt sit vtrique commune successiue. Similiter est, de conceptu conuersionis, actio, vi cuius aliquid depellatur ab eo tertio communi, & simul acquiratur eidem aliquid aliud. Quia

transitus localis, ad cuius imitationem conuersio dicitur transitus, vtique physicus, & secundùm entitates, vt indicat illud adiunctum, *vnius rei in aliam.* Transitus, inquam localis est actio, vi cuius simul, ac indiuisim amittitur vnus locus, & acquiritur alius similiter; ergò conuersio est actio, vi cuius simul, ac indiuisim depellitur aliquid, & inducitur aliquid aliud manente tertio, quod sit vtrique commune. Quod perindè est atque dicere; conuersionem esse actionem inductiuam alicuius incompossibilis ex se cum aliquo alio, respectu tertij communis vtrique. Quapropter, ea quorum alterum conuertitur in alterum, partim conueniunt, inter se, partim inter se differunt, & ea penes quæ differunt, sunt inuicem incompossibilia ex natura sua, respectu reliqui. Consequenter tam terminus à quo, quàm terminus ad quem conuersionis, adæquatè sumptus necessario est concretum aliquod substantiale, vel accidentale, consurgens ex coniunctione tertij communis cum alterutro, ex terminis à quo, & ad quem.

Art. 2. In omni conseruatione exequibili per causas secundas, quatenùs agentes principaliter virtute propria necesse est adesse terminis à quo, & ad quem aliquod subiectum substantiale iuxta dicta; Quia causæ secundæ non possunt quidquam agere, nisi educendo formam ex præsupposito subiecto, quod respectu formæ substantialis, est materia prima, respectu verò formæ accidentalis, est tota substantia. Vndè per nullam eiusmodi conuersionem, conuerti potest tota aliqua substantia, in totam aliam substantiam; ita vt tertium commune conuersionis, sit solum accidens, aut accidentium collectio. At in conuersione exequibili per virtutem diuinam absolutam ab exigentia, & legibus causarum secundarum, nullo eiusmodi subiecto substantiali opus est; sed fieri potest, vt tota vna substantia, toti alteri substantiæ succedat, existente solo aliquo accidente, aut accidentium collectione vtrique communi; cum impossibilitate mutua inter vtramque substantiam, respectu eiusdem accidentis, seu collectionis accidentium. Quia, cum Deus sit auctor totius naturæ potens agere per creationem, non indiget vllo præsuppositio subiecto, ad inducendum aliquid de nouo, tam secundùm se, & simpliciter, quàm, vel quoad locum, vel quoad præsentialitatem, & coniunctionem, respectu alicuius accidentis, aut collectionis accidentium, aut quouis alio modo non repugnante ex terminis.

Artic. 3. Potest itaque fieri per diuinam potentiam, vt tota aliqua substantia conuertatur in totam aliam substantiam: altera earum succedente alteri, respectu alicuius accidentis, aut collectionis accidentium, communis vtrique successiuè, cum mutua inter vtramque substantiam incompossibilitate intrinseca, respectu eiusdem accidentis, seu collectionis. His namque positis, in quibus nulla apparet repugnantia ex terminis, & quorum possibilitas ostendi efficaciter, & facile potest, vt apparet ex modo dictis, & patebit magis infrà præsertim quæstione 63. & 65. posita erit conuersio totius substantiæ, in totam aliam substantiam, iuxta præmissam communem conuersionis in communi expositionem. Cùm igitur nulla appareat specialis repugnantia in successione corporis, & sanguinis Christi, respectu totius substantiæ panis, & vini, quoad munus sustentandi adæquatè accidentia eorum; atque, sustentatio adæquata aliquorum accidentium per vnam substantiam, sit incompossibilis ex natura sua, cum sustentatione eorumdem per aliam substantiam, saltem ratione superfluitatis, vt nihil præterea aliud, id persuaderet; concluditur: fieri posse virtute diuina, vt corpus, & sanguis Christi succedant toti substantiæ panis, & vini, sub accidentibus vtriusque, vtque sua sub ipsis præsentia, ipsorumque sustentatione depellant indidem totam substantiam panis, & vini. Dicendum itaque consequenter est: possibilem omninò esse, per absolutam Dei potentiam, conuersionem totius substantiæ panis, in corpus Christi, & totius substantiæ vini, in eius sanguinem.

Artic. 4. Istud nimirum argumentandi genus, ex non apparente repugnantia, ad absolutam assertionem possibilitatis, tametsi secundùm se præcisè sit euerue; vtpotè inferens absolutè ac determinatè assertionem vnius partis, ex solo defectu rationis in nobis, pro parte contraria; ac proindè inferens in consequenti, plus aliquid, qua contineantur in antecedenti; plus siquidem est vnam partem contradictionis, aut cõtrarietatis esse veram, quam eandem non apparere, falsam intellectui finito, cui contingit non apparere, quæ dantur reipsa. Licet inquam hæc ita se habeant in genere, de quo alibi fusius; idem nihilominùs argumentandi genus, est omninò validum, ac firmum, legitimèque concludens, quando coniungitur cum Doctrina fidei Catholicæ. Talia namque sunt, tantique ponderis argumenta Christianæ fidei, provt ostensum est qu. 18. de virt. Theol. vt non solum mens diuinitus illustrata dissentiri illis nullo pacto possit, absque magno peccato contemptiuo authoritatis diuinæ, sed neque possit nisi omninò imprudenter, ac stultè, eisdem dissentiri, intellectus etiam quatenùs sequens rationem purè naturalem: dùm coniicit se destitui argumento euidenti in contrarium. In præsenti autem, simul cum defectu argumenti euidentis in contrarium, adest doctrina fidei; definiens vltra possibilitatem, existentiam etiam conuersionis intentæ. Ita namque definitum est in decreto. Conc. Florent. suprà indicato, & & Concil. Trid. sess. 13. c. 4. *Sancta hæc Synodus* ait, *declarat, per consecrationem panis, & vini, conuersionem fieri totius substantiæ panis, in substantiam corporis Christi Domini Nostri, & totius substantiæ vini, in substantiam sanguinis eius.* Quia verò congruit, vt rei nouæ nouum nomen imponatur; atque hæc conuersio est noua respectu ordinis naturalis, vtpotè existens supra vires causarum secundarum, cursumque naturæ, vt dictum est; propterea idem Concilium subiungit immediatè; *Quæ conuersio conuenienter, & propriè à Sancta Catholica Ecclesia, Transubstantiatio est appellata.* Possibilis igitur est, & actu existens conuersio panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi. Id quod multipliciter illustrant quoad modum etiam loquendi ex SS. PP. Suar. disp. 10. sect. 1. & alij in præsenti; atque quoad rem ipsam confirmabitur valdè ex dicendis infrà præsertim quæst. illa 63. & 65.

Ad 1. Est quidem de ratione motus naturalis, quo mouet causa secunda, vt præsupponat subiectum, ex quo educi valeat terminus ad quem, ipsius motus. At vbi operatur virtus diuina absoluta à causis secundis, & legibus naturæ, vti operatur in hoc sacramento, non est opus eiusmodi subiecti subsidio, vt patet ex dictis. Vndè subiectum huius motus est terminus per eum inductus. Idem dicitur ad 2. Quia in conuersione formali, qualis est omnis conuersio naturalis, necessariò datur subiectum priori, & posteriori formæ commune; non verò in conuersione totali substantiæ in substantiam, qualis est conuersio Eucharistica.

Ad 3. In conuersione peracta per virtutem infinitam tertium terminis à quo, & ad quem commune, potest esse solum accidens, seu sola accidentium collectio: neutrum ex illis sustentans in se; licet in conuersione inducta per causam secundam, idem tertium debeat esse substantia, eaque exercens genus causæ materialis respectu termini à quo, & ad quem; hac de causa actio conuersiua naturalis nequit denominare vnam formam conuersam in formam aliam secundùm se, sed vnum totum, in aliud totum. Quia

actio

actio generatiua naturalis non terminatur ad formas secundùm se, sed quatenùs pendentes à subiecto, ac proindè quatenùs constituentes quoddam totum, simul cum ipso subiecto. Conuersio verò diuinitus facta potest denominare vnam substantiam conuersam in substantiam aliam secundùm se, quia versari potest circa substantias secundùm se independenter à subiecto, & ab eius potentialitate; atque habente se purè concomitanter respectu virtutis actiuæ, qua fit, tàm toto præexistente, quàm toto subsequente. Philosophus autem loquitur de sola conuersione naturali, deque solis eius terminis, vtpotè supernaturalium mysteriorum prorsus ignarus.

Art. 1. Ad 4. Conceditur non posse quidlibet, vel etiam diuinitus conuerti in quodlibet aliud. Quia sunt aliqua extrema, quibus nihil vnum potest esse commune physicè, ita vt per vnionem cum illo transeant ab vno statu in statum alium, aliterque habeant in se intrinsecè, quàm prius. Nec enim omne subiectum est immutabile per quamlibet formam, aut quasi formam.

Art. 2. Huiusmodi est in primis Deus secundùm se, comparatus cum re qualibet creata. Quia Deus est immutabilis, & impertransibilis ab vno statu, in alium, ac proindè in nullam aliam rem est conuertibilis. Potest namque Deus vniri rei creatæ immutando ipsam; non tamen potest pati vllam in se mutationem. Ad conuersionem autem requiritur, vt vtrumque eius extremum immutetur acquirente altero, & altero amittente aliquid, vt liquet ex data conuersionis in communi definitione, & expositione. Multo minùs potest non esse, conuerti propriè in esse. Quia enti, & non enti; nihil est commune propriè re ipsa, sed tantùm logicè, & secundùm dici; ac proindè impropriè tantùm dici potest alterum eorum in alterum conuerti.

Art. 3. Esto denique conuerti minimè posse totam aliquam substantiam spiritualem in substantiam corporalem, aut è conuerso, quatenùs nullum accidens potest esse vtrique commune, & immutatiuum vtriusque. Inter substantiam nihilominùs panis, & corporis humani: atque vini, & sanguinis, non reperitur talis impossibilitas mutuæ conuersionis. Quia sunt substantiæ vtrimque materiales, & possunt alterutrius substantiæ accidentia sustentari per alteram, & circa ipsam exercere aliquod suum munus peculiare, vt infrà declarabitur distinctius, præsertim quæst. 63. 66. & 67. propter istam igitur mutuam aptitudinem, ac proportionem peculiarem nulla est paritas ex præmissis, aliisque similibus exemplis ad materiam controuersiæ præsentis.

Ad 5. Particula *ex* dupliciter ponitur in comparatione duorum: primò ad denotandum ordinem successionis inter illa; sicut cum dicitur, ex nocte, vel manè fieri diem. Deindè ad denotandam dependentiam vnius ab alio, tanquam à subiecto eductionis, vel tanquam à materia intrinsecè constituente; sicut cum dicitur ex aëre fieri ignem, ex albo nigrum, ex marmore statuam; primo modo corpus Christi sit ex pane: non verò posteriori modo, vt patet ex dictis. Quia licet succedat corpus Christi substantiæ panis in eodem tertio; non tamen aliquid panis, habet rationem subiecti, ex quo educatur, aut constituatur intrinsecè corpus Christi. Qua itidem ratione dici non potest propriè, sed tantùm per quandam similitudinem, vt obseruat D. Thomas q. 75. art. 8. panem fieri corpus sicut dicitur aërem fieri ignem; & magis propriè album fieri nigrum, aut frigidum fieri calidum; idem dicitur de his aliis, panem posse esse: factum esse: aut fore corpus Christi. Quia huiusmodi propositiones verificantur de extremis conuersionis naturalis, maximè accidentalis ratione subiecti eductionis, quod in toto accidentali habet rationem tacti propositionis. In conuersione autem Eucharistica non datur subiectum eductionis, respectu termini ad quem nisi similitudinariè, & secundùm quid, quatenùs eadem accidentia retinentur in termino à quo, & ad quem.

Ad 6. Non est de conceptu formali conuersionis secundùm se, vt vel terminus à quo desinat esse absolutè in rerum natura, vel terminus ad quem incipiat esse de nouo absolutè in rerum natura. Sufficit enim, si alterum desinat esse vnitum cum aliquo tertio, nec amplius vnũ quoddam totum cum ipso constituat: idque propter coniunctionem alterius extremi cum eodem tertio superueniente de nouo. Vndè nihil nocet veritati, & realitati huius conuersionis, quòd corpus, & sanguis Christi præexistant secundùm se realiter, tùm tempore, tùm natura. Sufficit enim, quod habeant de nouo præsentiam, & coniunctionem cum accidentibus panis, & vini quod verò substantiæ panis, & vini desinant esse simpliciter in rerum natura, est quid consequens ad istam conuersionem; cum ad ipsam pertineat formaliter sola desitio vnionis inter eas substantias, ipsarumque accidentia.

Art. 1. ad 7. Actio ista conuersiua, conuenit quoad aliquid, & cum creatione, & cum transmutatione naturali, vt exponit D. Thom. loco proximè citato, idemque dicitur de actione adductiua; non tamen est propriè, vel creatio, vel transmutatio naturalis, vel adductio. Non quidem est creatio, quia vt omittantur alia, præsupponit existentia absolutè, pro priori naturæ ad ipsam, corpus, & sanguinem Christi, ex vi alterius actionis adæquatæ. Dictum verò est suprà quæst. 23. repugnare eumdem effectum simul produci duplici actione, quarum altera sit adæquata. Deindè eiusmodi actionum dualitas esset miraculosa, & simul inutilis, vt consideranti facilè apparet. Quæ tamen duo prædicata nulli effectui conuenire possunt ex parte Dei; minimè verò omnium sacramentis, in quibus videlicet nihil est non ordinatum ad vtilitatem nostram, seu quod esse potius, quàm oppositum, nihil nostra interest.

Art. 2. Sed neque est transmutatiua naturaliter eadem actio. Quia nullum est subiectum eductionis, commune terminis à quo, & ad quem. Demùm non est actio propriè adductiua secundùm locum: tùm quia, quæ talis est, dimouet corpus à loco, in quo erat, & sic dimouendo transfert ad alium locum: tùm quia actio adductiua directè, ac primario, si non & vnicè, respicit locum, & præstat, vt corpus sit potius hic quam alibi. Actio autem sacramentalis, nec dimouet corpus Christi à loco, in quo erat antecedenter; nec directè, & primario respicit locum: certè non vnicè hoc præstat, vt corpus Christi sit hic potius quàm alibi, sed magis præstat, vt corpus Christi sit hic, quod antè non erat, vtque subsit nouis accidentibus faciendo vnum quoddam cum ipsis consequenter, vt sit in loco, qui est, quique deinceps erit proprius accidentium, quicunque demum ille sit. Nec enim intentio consecrantis directè curat, vt corpus Christi adsit tali loco, sed vt adsit talibus accidentibus: idque significant verba consecrationis.

Art. 3. Itaque actio consecratiua Eucharistiæ directè, & per se est præsentatiua, ac vnitiua corporis Christi ad accidentia panis, & sanguinis eius ad accidentia vini; & præstat, vt subsans vtriusque accidentibus, eademque sustentans, non sit amplius substantia panis, & vini, sed sola substantia corporis, & sanguinis Christi. Quæ sanè actio verè est conuersiua, & propriissimè transubstantiatiua: eademque est media inter purè creatiuam, & purè generatiuam.

Quæstio LXII.

Vtrùm Aqua immediatè conuertatur in sanguinem Christi.

Videtur non immediatè, sed tantùm mediatè conuerti præeunte conuersione naturali in vinum. 1. Quia aqua est necessaria pro consecratione Calicis, tantùm ex præcepto Ecclesiæ, vt colligitur ex verbis Florentini relatis suprà qu. 59. art. 2. Si autem esset materia immediatè consecrabilis, & conuertibilis in sanguinem Christi, esset de necessitate sacramenti, & ex præcepto Christi, nec enim Ecclesiæ relicta est libertas, aut potestas vlla circa substantiam materiæ sacramentorum, vt dictum est supra qu. 4. & 10. Ergò aqua non est immediatè consecrabilis, & conuertibilis in sanguine.

2. Catechismus Pij V. dicit esse sententiam omnium Ecclesiasticorum scriptorum aquam non conuerti immediatè in sanguinem. Eandem sententiam dicit esse indubitatam Gabr. lect. 35. in can. & D. Thom. qu. 74. art. 8. affirmat eandem opinionem dici probabiliorem ab Innoc. 3. in decretali infrà referenda: Qua de causa ipse etiam illi adhæret. Videtur autem rem esse plenam temeritate, eam tueri sententiam, cui tanta, ac talis refragatur authoritas.

3. Eodem modo quo dicitur à Florentino, & Tridentino supra memoratis, materiam conuertibilem in corpus Christi, esse panem triticeum, dicitur etiam materiam conuertibilem in sanguinem Christi, esse vinum de vite. Ergò sicut solus panis triticeus est conuertibilis immediatè in corpus; ita solum vinum de vite, est conuertibile immediatè in sanguinem. Ergò non est conuertibilis immediatè etiam aqua. Eodem pertinet quòd definit Conc. Trid. Sess. 13. can. 2. conuersionem Eucharisticam fieri *manentibus dumtaxat speciebus panis, & vini.* Si autem aqua conuerteretur immediatè in sanguinem; manerent præterea species aquæ.

Sed contra est. Quod Christus Dominus miscuit aquam vino, & immediatè post mixtionem, ac proindè antequam posset aqua conuerti in vinum, benedixit & consecrauit. Vtrumque colligitur clare ex liturgia S. Iacobi in qua dicitur, *quod Christus accipiens Calicem, & permiscens ex aqua, & vino benedixit.* Quæ verba significant immediationem benedictionis post permixtionem. Certum autem est Christum & conuertisse in sanguinem quidquid infudit in Calicem: & nobis reliquisse potestatem idem faciendi quod ipse fecit.

2. Alan. lib. 1. de Euch. cap. 13. dicit esse certum ex fide, aquam vino mixtam, & facientem cum ipso totum quoddam vnum non specie, sed mixtione, conuerti in sanguinem Christi. Idem non obscurè significat, Baronius locis expensis, à Dicastillo in præsenti disp. 2. dubit. 9. à num. 124. Accedunt iis duobus, licet absque ea censura, duo alij Cardinales Toletus, & Lugo: cum plerisque Theologis modernis, quibus liberum fuit opinari, vti melius, ac verius videretur. Quod caput est: plures SS. PP. inter quos Ambros. Hieron. Theodor. non obscurè in eandem sententiam inclinant, vti ostendunt Lugo, Dicastillus, & alij moderni: Non autem deserenda videtur sententia tantæ authoritatis.

3. Innocentius 3. in extrauaganti, quæ habetur de Celebrat. Miss. c. cum Martha quæstionem secundam proponit sic. *Quæsiuisti etiam, Vtrùm aqua vino in sanguinem conuertatur?* Et relatis quibusdam scholasticorum opinionibus, concludit in hæc verba: *Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior iudicatur quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari.* Adverificandum autem aquam cum vino in sanguinem trãsmutari, non sufficit solum vinum, in quod aqua prius conuersa fuerit, in sanguinem conuerti. Plus nimirum est, atque aliud omninò est, aquam cum vino, quam vinum solum, vndecunque, & qualitercunque illud subsistat, conuerti in sanguinem.

Confirmatur primò. Quia non potest dici panem cum corpore Christi, aut vinum cum eius sanguine suscipi in communione Eucharistica: licet verissimum sit suscipi corpus, & sanguinem, in quem panis, & vinum conuertantur prius. Ergò neque etiam verificatur, verificatiuè potest, aquam cum vino in sanguinem conuerti, ex quo præcisè quòd aqua prius conuertatur in vinum.

Confirmatur rursus ex Philosopho dicente 6. Topic. cap. 6. *Qui hoc cum illo assignauit: hoc & illud, aut quod ex ipsis assignauit:* idest, non alterum tantum, sed vel duo quædam separata, vel tertium quoddam, ab vtrouis diuersum, & ex vtroque consurgens assignauit. Innocentius autem intelligere non potuit tertium quoddam, quod nec vinum esset, nec aqua, sed tertium aliquod ab vtroque non diuersum: cum sit de fide vinum immediatè conuerti in sanguinem. Ergò intelligit duo quædam, aquam nimirum, & vinum in sanguinem conuerti.

Confirmatur denique principaliter. Quia concilium Ephesinum. Canone, seu anathematismo. 8. cum damnet dicentes hominem assumptum, vna cum ipso Dei verbo adorandum, glorificandum, Deum appellandum esse tanquam alterum cum altero existentem, immediatè subiungit *Hunc enim intellectum* (nempè alterius cum altero existentis seu duplicis suppositi *particula cum adiecta perpetuò, ac necessariò afferre consueuit.* Ergò in textu etiam Innocentij particula *cum* aquæ & vino interiecta, affert intellectum alterius cum altero existentis, ideſt illa significat tanquam duo suppositi sibi inuicem coëxistentia, & quorum neutrum desierit esse, aut transierit in alterum. Ergò opinio opinionibus cæteris ab Innocentio prælata aquam non minus, quàm vinum conuertit immediatè in sanguinem.

4. Philosophus 1. de generat. cap. 10. Text. 34. Plinius lib. 16. natu. hist. cap. 35. Philos. Hebræus de confusione linguarum col. penul. Medici, & Chymici communiter docent, aquam in vinum conuerti minimè posse, & adiiciunt experientiam de separatione artificiosa aquæ à vino, cui fuerat admixta. Quam sententiam multis efficaciter promouet Aresius, atque in eandem rem videri possunt Conimbricenses de generat. isti. qu. 1. artic. 2. ille qu. 52. sect. 2. Non autem licet deserere in re physica, sententiam Philosophorum, maximè experientia munitam manifesta. Quid quòd aqua vtpotè frigida, & humida in summo, & propè summum est naturæ admodum pertinacis; & vina plerumque sunt debilis actiuitatis, nec istæ duæ substantiæ sunt affines inter se, sed valdè distantes, vt apparet ex earum qualitatibus, & operationibus. Quomodo ergò dici potest, vt absolutè posset, posse etiam tam cito, & semper, aut ferè semper aquam in vinum conuerti?

Art. 1. Respondetur. Certum primò est debere aquam misceri vino, vti constat ex locis indicatis Florentini, & Triden. certum rursus est, communi Theologorum consensu eam mixtionem prætermitti nunquam posse grauissima etiam vrgente necessitate. Quia res est magni momenti, ex mysterio significato, nec istud sacramentum est necessarium in re necessitate medij. Certum nihilominùs tertiò est mixtionem istam aquæ, non esse de necessitate sacramenti. Quia esto Christus Dominus consecrauerit vinum aqua mixtum, quòd est longè probabilius ex communi PP. traditione,

traditione, quos refert Suar. disput. 45. sect. 2. eam nihilominùs circumstantiam non comprehendit institutione sacramenti, sicut nec comprehendit circumstantiam panis azymi, vt dictum est supra. Id quod efficaciter colligitur inter alia ex præindicato testimonio Tridentini, aientis præceptum esse ab Ecclesia, vt aqua vino misceatur. Nec enim cadunt, sub præceptum Ecclesiæ, materiæ & formæ sacramentorum institutæ à Christo Domino. Atque hæc est communior sententia, licet non desint graues auctores qui doceant oppositum.

Art. 2. Certum postremò est aquam mixtam vino, conuerti saltem vt plurimum, & secluso casu accidentali, siue mediatè, siue immediatè in sanguinem Christi. Primò quia innocentius Tertius declarauit inter opiniones scholasticorum hanc esse probabiliorem: & nullus Doctor Catholicus ausus est deinceps oppositum affirmare: idque meritò, quia etiam in declaratione maioris probabilitatis, assistit specialiter Spiritus sanctus Romano Pontifici publicè, & vniuersaliter docenti fideles, circa sacra mysteria. Secundò quia totum mixtum ex aqua, & vino, proponitur adorandum populo, & ad idem totum verba consecrationis indiuisim diriguntur, quod profecto fieret perabsurdè, si altera pars mixti in sua semper natura maneret, indigna adorationis, nec consecrationis capax. Tertiò quia Ecclesia, dum simul præcipit, & ieiunium naturale ante Missam, & mixtionem aquæ in Missa: & præterea plures nonnunquam Missas inducit eidem Sacerdoti pro eodem die: incompossibilia vtique præposterè disponeret, si aqua maneret post consecrationem Calicis in propria substantia per se, & extra casum quoque accidentalem. Qua propter Theologi negantes aquam immediatè conuerti in sanguinem Christi, id ipsum proculdubio affirmarent, vti etiam apparet clarè ex eorum discursu, si exploratum ipsis esset nunquam, aut raro illam conuerti in vinum.

Art. 3. Præsens itaque, quæ supereſt controuersia, physica potius, quam Theologica est. Quia conuersio aquæ in sanguinem, quæ est res immediatè Theologica est iam certa apud omnes. Quod verò conuersio sit mediata, vel immediata pendet adæquatè ex conuertibilitate, vel inconuertibilitate naturali, aquæ in vinum: quæ est res purè physica: vndè ista quæstio non est tanti momenti in Theologia, quanti à nonnullis æstimatur. Certè Alens. Alb. mag. D. Tho. D. Bonau. & alij plerique antiqui Theologi, obiter tantùm de illa sententiam tulere, id solum examinantes ex professo, quòd ex eorum consensu, & constanti doctrina licuit iam nobis præsupponere, vt indubitatum. Iam Pontificum, & Patrum testimonia, eadem ferè afferuntur pro vtraque parte, & neutri determinatè fauent re ipsa. Quia id solum clarè docent, quòd vtrique parti est commune, & iam est certum apud omnes; nempè aquam mixtam vino, conuerti in sanguinem. An verò mediatè, vel immediatè conuertatur, non reperitur ab eis distinctè, vel determinatum, vel etiam quæsitum. Porrò neutrum supponere potuere vt certum, atque sub sola insinuatione traducere, vt tale: cùm vtrumque sit, & Philosophicè, & Theologicè valdè obscurum. Expensiones proindè authoritatum, quæ hinc, & indè fiunt, subtiles magis sunt, aut contentiosæ quam neruosæ, qua propter, tam opinio affirmans immediatam conuersionem aquæ in vinum, & tantùm mediatam in sanguinem; quam quæ vtrumque negat: quam etiam quæ affirmat posse quidem, & vt plurimum de facto aquam immediatè conuerti in vinum, atque indè in sanguinem; sed conuerti nihilominùs immediatè in sanguinem, si quando, saltem per accidens, contingat non conuerti prius in vinum; sunt admodum probabiles, & probabiliter propugnabiles, vt patebit ex solutione argumentorum vtriusque partis.

Art. 4. Non nego tamen, omnibus hinc indè attentè consideratis, plusculum me inclinare ad maiorem aliquam probabilitatem sententiæ affirmantis, immediatam conuersionem aquæ mixtæ vino, in sanguinem Christi, idque non per accidens tantum sed per se, & semper. Primò quia corpora, quæ vixere, dum substant formæ quæ immediatè succedit viuenti, nihil aliud apparet vnquam in se conuertere. Nec enim sanguis emissus è venis, sanguinem efficit, nec ligneſcit aliquid virtute ligni, & sic de similibus, siue miscibilibus, siue non miscibilibus. Vinum autem expressum ex vuis est eiusmodi conditionis.

Art. 5. Deindè Philos. 1. de gener. propè finem, vt guttam vini conuerteret in aquam, eam miscuit decem millibus congiis aquæ, & porrò vinum facilius corrumpitur quam aqua, vt apparet ex vtroque exposito aëri ambienti, in quantitate æquali. Pro consecratione autem aqua miscetur modico vino. Quamquam enim Florentinum statuerit modicissimam aquam, & iterum paululum aquæ misceri debere; abundantissimum nihilominùs proportionaliter vinum nunquam præscripsit Ecclesia; quo tamen non minùs opus esset pro spe conuersionis aquæ in vinum: sed vtriusque liquoris quantitatem reliquit arbitrio ministri, ex æquo, & bono sub ea abstracta instructione. Atque id arbitrium Card. de Lugo, aliique sensati Theologi, meritò consulunt, ne sit nimis scrupulosum; id est: non admodum solicitum conuersionis aquæ in vinum. Quam conuersionem reddit præterea difficilem tempus, quod multis Sacerdotibus decurrit breuissimum, à mixtione ad consecrationem. Quapropter modicitas aquæ videtur magis esse præcepta; quia cum aqua significet populos, seu multitudinem hominum, vt habetur ex Apoc. 17. 15. atque vinum referatur ad significationem Christi, oportuit, vt deteriori qualitati aquæ, quantitas etiam minor adiiceretur: ad clariorem repræsentationem vtilitatis, & exiguitatis cæterorum respectu Christi: tùm vt securius vitetur periculum corruptionis vini, quod est de necessitate sacramenti.

Art. 6. Tertiò Ecclesia præcipit, vt aqua misceatur vino immediatè, antè consecrationem, si forte prius infusa non fuerat. In quo sanè euentu aqua non potest conuerti in vinum, & tamen in hoc etiam euentu, verba consecrationis, & adoratio fidelium, feruntur exterius indiscriminatim ad totum mixtum; nec de discretione intentionis, quæ subueniat periculo falsæ, vel significationis vel adorationis, extat vllum, seu præceptum, seu documentum. Quo tamen opus fore omninò videtur; si non conuerteretur totum mistum in sanguinem Christi: quandoquidem vterque liquor adest, non per accidens, & ignoranter, vt aliqua alia non consecrabilia fortuitò, & præter opinionem nonnunquam adiuncta, sed ex lege, & cum notitia manifesta ad sensum. Quæ res digna proculdubio est, quæ attentè consideretur depositio contentionum studio.

Art. 7. Quartò, cum vinum lymphatum non minùs, quam purum sit in vsu ordinario ad mensas, & vtrumque dicatur vinum locutione vulgari, sitque proindè vinum vsuale ad mensam, non minùs, quàm sit panis vsualis, tùm azymus adhibitus in celebritate sacra apud Iudæos, tùm fermentatus, qui est in vsu vulgari, rationabiliter creditur Christum Dominum in vtraque materia æquè liberum vtriusuis circumstantiæ delectum, quod ad valorem sacramenti attinet, Ecclesiæ suæ reliquisse; & consequenter potestatem peræque fecisse, legitimis eius ministris, conuertendi non minùs vtrumlibet vinum, quàm vtrúlibet panem in suum corpus, & sanguinem absque

restrictione

restrictione ad aliquam præterea aliam circumstantiam, præsertim obscuram respectu intellectus, & penitus imperceptibilem per sensum; cùm tamen in subuentionem sensus iustitiæ sint tales determinatè materiæ sacramentorum, vt dictum est suprà in communi, maximè quæst. 11.

Artic. 8. Atque hinc desumitur postrema ratio. Consequens nimirum est ex dictis eo in loco, vt ea sensibilia per se, & ex instituto adhibita, quorum sic, vel aliter habentium nulla est discernibilitas ad sensum; nullam quoque differentiam sortiantur quoad constitutionem, effectumque Sacramenti. Ne videlicet perperam, & præter, imò, & contra finem institutionis Sacramentorum, opitulantium parti rationali, mediante sensu, dispositum esse dicatur ipsa sacramentorum institutione. Nulla autem, est discernibilitas, ad sensum, aquæ mixtæ vino: conuersæ, & non conuersæ in ipsum vinum. Nulla igitur est, vtriusque differentia quoad conuersionem in sanguinem, siue fuerit, siue non fuerit conuersa prius in vinum ipsa aqua. Quæ quidem rationes videntur non esse omninò contemnendæ atque esse ponderis aliquanto maioris. Earum nihilominùs solutio probabilis apparebit consideranti ex solutione argumentorum sententiæ affirmantis.

Ad 1. Sententia negantis immediatam conuersionem aquæ in sanguinem, materia à Christo domino determinata pro consecratione valida Calicis, est vinum de vite, cum indifferentia, vt perspicitur ex nuper dictis, ad purum, & lymphatum; seu mixtum cum aqua, perseuerante substantialiter in esse aquæ, & non perseuerante; aut non mixtum. Determinatio autem eorum, quæ instituta, quidem sunt à Christo, sed cum huiusmodi indifferentia, subest Ecclesiasticæ potestati, ac præcepto, vt ostendit, circa panem, qualitas azymi, & fermenti.

Ad 2. Authores eius Catechismi fuere pij, & docti vndè eorum opinio, & illa tanta assueratio redditur probabilis, ipsorum auctoritate. Cæterorum constitit plures Ecclesiasticos Scriptores oppositum docere; Gabriel non adducit fundamentum quo suam sententiam reddat indubitatam, & parum interest, quòd talem eam dicat, fundamentum prætergressus. D. Thomas videtur non habuisse bonum exemplar extrauagantis Innocentij, qua sola nititur. Inducit enim Pontificem dicentem: *Aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuerti in vinum, & vinum in sanguinem.* Pontifex autem vtrunque hoc nequaquam dicit, sed alterum tantùm de conuersione aquæ in sanguinem simul cum vino, vt liquet ex verbis eius fideliter relatis suprà in argumento tertio sententiæ affirmantis. Vndè auctoritas ipsius D. Thom: quæ alioquin maxima est, non parum debilitatur in præsenti, vtpotè supponentis, quod re ipsa non subsistit in vnico suo fundamento, propter defectum boni exemplaris. Videatur extrauagans, & conferatur.

Art. 1. Ad 3. Sicut vtrumque Concilium assignat pro materia panem triticeum, cum indifferentia ad azymum, & fermentatum: ita etiam assignat pro materia vinum de vite, cum indifferentia ad purum, & lymphatum: Vndè non excluditur aqua, dummodo sit mixta vino, & ratione mixtionis habeat speciem, seu apparentiam, & saporem vini de vite, cum prædominio eiusdem vini. Enimuero etiam si aqua conuertatur in vinum, tale vinum non est vinum de vite in summo rigore sermonis, sed est vinum de vino de vite, propter accrementum proueniens ex aqua per virtutem actiuam vini de vite. Vtrouis autem modo est vinum vsuale, & locutione communi dicitur vinum absolutè, & sine addito; nec moralis æstimatio est diuersa. Certè ad sensum nulla est diuersitas.

Artic. 2. Iam Tridentinum, dùm definit manere duntaxat species panis, & vini, eum panem, idque vinum intelligit, quæ præsupponuntur ad consecrationem, atque adeò intelligit species vini mixtas speciebus aquæ. Manent nimirum aliquæ species aquæ, tametsi prius conuertatur in vinum. Agnoscunt enim illas semper, idque indubitanter boni potores. Nec propterea aqua est consecrabilis seorsim. Quia dùm est mixta vino, habet apparentiam diuersam ad sensum, & longè diuersam vim significandi symbolicè, ideóque; & diuersam aptitudinem, vt sit materia Sacramenti, quæ proindè aptitudo deficit aquæ separatæ à vino.

Ad 1. Sententiæ affirmantis eandem immediatam conuersionem aquæ in sanguinem. Non satis constat & negari tutò potest, Christum consecrasse immediatè post mixtionem. In liturgia S. Iacobi solùm referuntur cæremonialia, reliquis prætermissis, quæ præiuere, quæque sub secuta sunt; quid ni, & quæ interiecta sunt? si quæ interiecta fuere. Neque enim immediatio verborum, quibus referuntur actiones aliquæ, indicat immediationem ipsarum actionum, maximè cùm ad finem aliquem particularem dirigitur relatio interlegens, quæ conferunt ad scopum.

Ad 2. Non deest imprimis contrariæ sententiæ negantí, aut numerus auctorum sufficiens; aut eorum fiduciæ plusquam sufficiens. Deindè Baronius, & Alanus, non determinant quæstionem in propriis terminis, nec omninò distinguunt inter ambigua. Quod dicitur de certitudine fidei circa conuersionem immediatam aquæ in vinum, quàm longissimè distat à vero, & à meritis causæ: ideóque non est multum curandum de mente eorum auctorum præterquam pro honore ipsorum, cui tuendo ego immorari in præsenti non debeo. De patribus iam suprà indicatum est, quantum sufficit; nec par est, vt vexentur à scholasticis longa, & minuta singulorum obseruatione vsque ad vltimas syllabas, ac si essent, & ipsi scholastici.

Artic. 1. Ad 3. Innocentius refert ibi duas opiniones Theologorum: Primam, *aquam mutari in aquam, quæ fluxit de latere Christi; Secundam, aquam cum vino transubstantiari in sanguinem Christi, cum in vinum transeat mixta vino:* Addit, tertiò dici posse *aquam non transire in sanguinem, sed remanere prioris vini accidentibus circumfusam.* Quare dum demum concludit *illam opinionem probabiliorem iudicari quæ asserit, aquam cum vino in sanguinem transmutari*; non improbabiliter creditur præferre cæteris secundam opinionem, non solùm quoad eam partem, quam exprimit, dùm concludit; sed etiam quo ad alteram; quam simul expressit, dùm proponeret opiniones; Quia particula relatiua ad præcedentia, solet habere vim referendi coniunctim ad omnia, quæ coniunctim præcessere, dummodo non adsit in contextu ratio excipiendi qualis nulla est satis clara in præsenti, vt dicetur circa tertiam confirmationem.

Artic. 2. Nec mouere quemquam debet in contrarium quod dicitur, aquam cum vino in sanguinem transmutari. Quia eadem locutione vsus est Pontifex, dùm referret opinionem dicentium aquam prius conuerti in vinum. Certum verò est noluisse tunc significare duas substantias adæquatè distinctas, immediatè ante conuersionem in sanguinem. Itaque particula *cum* confert aquam cum vino præexistenti ad mixtionem, & sensus est: simul cum eo vino præexistenti, conuerti aquam in sanguinem. Quod verum absolutè est, siue aqua conuertatur in sanguinem mediatè, siue conuertatur immediatè.

Art. 3. Ad 1. confirmationem. Post consecrationem nihil prorsùs manet de substantia panis, aut vini ideóq; nihil

nihil omninò supereſt, quòd aliquo pacto verificare possit panè cum corpore sumi, aut vinum cum sanguine. Manet autem pars altera substantialis aquæ, tametsi fiat conuersio in vinum, & est frequens positio partis pro toto per Synecdochen.

Art. 4. Ad 2. confirmationem. Dum dicit Philosophus *aut quod ex ipsis*, perindè est ad mentem eius eo in loco, siue intelligatur quoddam tertium specie distinctum, siue distinctum numero tantùm ab vtroque, aut ab vtrouis ex extremis inter se collatis per particulam *cum*, & ex eisdem quoquomodò consurgens. Extat autem eiusmodi tertium numero distinctum, & auctum, si aqua conuertatur in vinum, vt per se patet.

Art. 5. Ad 3. confirmationem, Cyrillus, Alexandrinus primus auctor anathematismorum seu Canonum, quos postea approbauit Con. Ephesinum aduersus Nestorianos accusatus ab illis fuit, circa octauum eum canonem, quod ipse etiam Cyrillus sæpè alibi dixisset *Deum cum carne adorandum*. Respondet autem Cyrillus in Apologetico, qui habetur tom. 1. operum eius, particulam *cum*, quando aliunde non determinatur eius significatio, semper afferre intellectũ duorum suppositorum; non verò quando determinatur per aliquid aliud adiunctum: atque se adiunxisse semper aliquod determinatiuum, ac restrictiuum quo excluderetur dualitas suppositorum. Porrò in declaratione Innocentij, adest particula relatiua ad opinionem dicentium, aquam conuerti prius in vinum. Quo adiuncto probabiliter determinatur, ac restringitur significatio, & excluditur dualitas suppositorum. Non autem determinatur, ac restringitur, nisi probabiliter tantùm, quia aduersus illam partem opinionis scholasticorum de conuersione aquæ in vinum opposuerat Pontifex experientiam Physicorum, de separatione aquæ à vino per artificium. Neque hanc obiectionem approbauit deindè, aut reprobauit, in eam solam aliam partem intentus, quæ directè respondebat quæstioni propositæ, quæque erat maioris momenti. Vndè mens Pontificis circa alteram istam partem de conuersione aquæ in vinum mansit obscura, & penitus anceps nolente Pontifice se immiscère controuersiæ illi Physicorum. Nihil itaque iuuat intentionem obiectionis textus ille Ephesini, quo perperam exultat Bernal ignarus originis ex Cyrillo, & contextus eius.

Art. 1. Ad 4. De mente Philosophi in hac materia res est valdè incerta, vt videre licet inter alios apud Auers. dis. 44. Philos. sect. 3. vbi multis tuetur conuersionem aquæ in vinum actiuitate ipsius vini. Experientiam, qua nituntur cæteri relati in obiectione de separatione aquæ à vino, deridet Albert. Mag. t. 21. dist. 3. de Euchar. tract. 2. c. 3. n. 5. & ait: stirpes, & ligna naturæ valdè aqueæ, vtpotè nata in aqua attrahere ad se propter similitudinem, non solum aquam, sed etiam partes vini, magis degeneres, magisque aquosas, & eas vi sua actiua protinus conuertere in aquam: propter præexistentem pronam ad id, dispositionem: atque indè incautis videri attractam esse aquam, cum verum vinum attractum sit, licet imperfectum. Nempè eandem attractionem, & conuersionem contingere, tametsi nulla præcesserit mixtio aquæ cum vino. Idem dicitur suo modo de retentione aquæ elapso vino, in vase ex tali ligno. Hoc ipsum respondent D. Bonauentura, & alij in præsenti, & est responsio probabilis.

Art. 2. Iam parum aquæ mixtum maiori quantitati vini diffunditur protinus in partes penè innumeras, & vsque adeo exiguas vix vt vllam retineant vim resistendi. Minuitur namque virtus, quo plus dissipatur; Credibile propterea est, posse vinum, tametsi debile sit, illam aquam vsque adeo dissipatam in se conuertere. Nempè forma vini iam non viuentis, parum degenerat à forma viuentis, propter imperfectionem eiusdem, dum viueret, ideóque retinet virtutem actiuam, & conuersiuam penè eandem.

Art. 3. Quod si nihilominùs aliquando contingat aquam non conuerti in vinum; & consequenter neque in sanguinem propter aliquam specialem circumstantiam impeditiuam conuersionis: dicendum est id esse per accidens: sicut si contingat panem, aut vinum non esse legitimum, atque illegitimitatem non patere sensui. Nec est inconueniens, quòd intentio consecrantis, & adorantium aliquando per accidens destituatur, siue ex parte, siue ex toto, legitima materia, aut obiecto. Quia Deus prouidet hominibus iuxta naturam eorum, expositam eiusmodi accidentibus, & instruibilem solum mediante sensu potente fallere; ex cuius tamen fallacia, non nisi materialis error redundat in partem superiorem existente intentione implicita, vel explicita faciendi, quod hic, & nunc fieri potest, ac licet. Quæ intentio, & cognitio directiua eius immediatè, atque reflexiua supra sensum secernunt, quæ sunt indiscernibilia per sensum secundùm se consideratum.

Qvæstio LXIII.

Vtrùm post consecrationem totus, & solus Christus sit realiter præsens sub speciebus panis, & vini?

Videtur non esse præsens realiter, sed tantùm sicut in signo, & figuratiuè 1. Quia Augustinus in Psal. 98. propè medium expositionis, cum prætulisset Christum dicentem Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis &c.* & discipulos opponentes; *Durus est hic sermo*; atque Christum respondentem: *Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quidquam*; subiungit demum ex persona Christi: *Spiritualiter intelligite, quod locutus sum. Non hoc corpus quod videtis manducaturi estis: & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent; sacramentum autem quod vobis commendaui spiritualiter intellectum, viuificabit vos, caro autem non prodest quicquam.* Ergò quidquid dicitur ab Euangelistis de præsentia corporis, & sanguinis Christi in hoc sacramento, allegoricè, & figuratiuè tantùm accipiendum est; eamque acceptionem omnino sibi vendicant verba Christi, quæ præmittit Augustinus; nec aliter exponi legitimè possunt, quam exponantur ab ipso. Exponuntur autem manifestè de præsentia tantùm figuratiua.

2. Propositiones scripturæ, quarum extrema sunt inuicem dissonantia ex natura rei accipiuntur tropicè à SS. PP. suntque omninò falsæ in sensu litterali. Tales sunt 12. Exodi 11. *Agnus est Phase, id est transitus Domini*: 1. ad Corin. 10. 4. *Petra erat Christus*; & v. 16. *Panis est communicatio corporis Christi &c.* 11. 25. *Hic Calix nouum testamentum est.* Genes. 41. 26. *Septem boues sunt septem anni.* Apoc. 17. 9. *Septem capita sunt septem montes.* Quæ, & similia permulta non nisi tropicè accipi possunt, & ita ab omnibus accipiuntur. Sunt autem eiusdem generis hæc de quibus animus directa ad panem, & vinum: *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.* Ergò sunt similiter accipienda.

3. Istud sacramentum sicut & reliqua, institutum est propter vtilitatem fidelium. Realis autem præsentia corporis Christi ad nihil est vtilis, imò est nociua. Non quidem est vtilis. Primum quia præsentia corporalis in aliquo loco est vtilis præcisè propter actionem, vel passionem, quæ exerceri potest dependenter à tali præsentia; Christus autem, quatenus sacramentaliter præsens præsentia reali, nihil age-

re,

re, aut pati potest, vt dicetur quæst. 66. Deindè præsentia realis in sacramento non potest percipi, nisi per fidem. Fides autem æquè benè, eodemque modo fertur in absentia, & præsentia. Quia fides est argumentum non apparentium iuxta Paulum. Vndè respectu fidei perindè est obiectum esse propè sensum, vel esse remotum à sensu; esset autem nociua eadem præsentia corporalis. Quia, si daretur, deberet animus illi adhærere. Nocet verò adhæsio ad præsentiam corporalem Christi. Quia vt dicit D. Gregor. Homil. 28. in Euang. Regulus reprehenditur, quòd quæreret corporalem Christi præsentiam: & Apostoli impediebantur, quominùs reciperent Spiritum sanctum, propter affectum ad præsentiam corporalem Christi, vt dicit Augustin. tract. 94. in Ioanne post medium iuxta illud *si ego non abiero, Paracletus non veniet ad vos.* Deindè quod est deceptiuum, est nociuum; esset autem deceptiuum hoc sacramentum: si Christum contineret in se realiter. Deceptio enim contingit, quando aliud est, & aliud apparet: Apparent autem in hoc sacramento panis & vinum. Quia perseuerant vtriusque accidentia, quæ ex sua natura sunt demonstratiua eorum. Ergò si realiter adesset nihilominùs Christus; aliud re ipsa esset, & aliud appareret.

4. Nihil potest distare à se ipso: aut esse dextrum, & sinistrum, sursum, & deorsum respectu sui. Quia quidlibet est essentialiter vnum, & indiuisum in se. Indiuisioni autem opponitur essentialiter diuisio; atque hanc essentialiter in se continent distantia, & diuersitas locorum. Manifestum siquidem est ea esse inter se diuisa, quibus interiacent aliqua corpora, & spatia; nec non quod est dextrum ab eo, quod est sinistrum; & quod est sursum ab eo, quod est deorsum, licet loca essent contigua. Hæc autem omnia conuenirent Christo, si adesset realiter in sacramento: vt per se satis patet. Ergò præsentia realis Christi in sacramento est quid chymericum non secus, ac præsentia realis simultanea eiusdem rei pro diuersis partibus temporis. Tùm continuis, tùm maximè discretis, atque inuicem distantibus.

5. Non potest dici, quod Christus sit realiter præsens in sacramento, aut totus, aut solus. Quia verba Sacramentalia non plus operantur, quàm significant; siquidem operantur solum significando, significant autem tantùm positiuè, tùm corpus, tùm sanguinem Christi tantùm. Ergò nec remouent substantiam panis, & vini, nec inducunt animam Christi, aut vnionem hypostaticam, aut reliquos humores. Ergò nec totus Christus, nec solus adest sub speciebus panis, & vini.

Art. 1. Respondetur, Certa fide tenendum est, post consecrationem panis, & vini totum Christum Dominum realiter, & physicè esse præsentem sub speciebus panis, & vini, & non tantùm figuratiuè, & tanquam in signo. Ita luculenter definitum est à Conc. Trid. sess. 13. cap. 1. de hoc sacramento: & Canon eius primus habet sic: *Si quis negauerit in sanctissimæ Eucharistiæ sacramento contineri verè, realiter, & substantialiter, Corpus, & sanguinem, vna cum anima & diuinitate Domini nostri, Iesu Christi: ac proindè totum Christum: sed dixerit tantummodo esse in eo, vt in signo, vel figura, aut virtute anathema sit.* Eandem veritatem, aduersus plures Hæreticos, & varias hæreses, multa priorà Concilia definiere, quæ videri possunt apud Suar. disp. 46. sect. 1. Idem apparet clarè ex verbis Christi instituentis istud sacramentum: *Hoc est Corpus meum, hic est sanguis meus*; seu *Calix sanguinis mei*, quæ habentur apud Matth. Marc. Luc. & Apostol. ll. suprà indicatis. Hæc enim accipienda esse iuxta proprietatem sermonis de vero corpore, & sanguine Christi verè præsenti, & non figuratiuè, ac per tropum de solo signo, & figura corporis, & sanguinis: multa sunt, quæ efficaciter conuincunt.

Art. 2. Primùm enim Deo loquente de opere suo, retinenda est proprietas verborum, & æquè plenè, ac planè accommodanda sincera fides, absque ambagibus figurarum; siue opus sit arduum, & humanæ rationi minimè peruium: siue sit facilè, & humana ratione comprehendi possit, Deo enim vtrumque est æquè facile: & fides æquè facilium, debet esse æquè prompta, æquè plena, æquè plana. Imò quia quo opus est magis arduum, minusque peruium humanæ rationi, eò est magis proprium Dei, magisque decens potentiam eius infinitam eiusmodi potius credendum est esse opus, de quo incidit controuersia. In hac videlicet materia, vel maximè locum habet documentum celebre Augustin. lib. 3. de doctr. Christ. c. 7. quòd *verba scripturæ propriè intelligenda sunt & non per tropum: nisi vbi vel euidens necessitas, vel Ecclesiæ authoritas aliud docet.* In præsenti autem Ecclesia imprimis alius profectò non docet: quin ex quo nata est, proprietatem sermonis constanter retinuit, sed nec euidentem necessitatem aliud docere, partim constitit, quæst. 61. & constabit de reliquo, ex dicendis. Conuersionem verò panis, & vini, in verum corpus, & verum Christi sanguinem esse opus propriissimum Dei, atque imperuium humanæ rationi constat ex eadem quæst. 61. Ergò quæ eam conuersionem, secundùm sensum proprium, significant, sunt omninò secundùm sensum proprium accipienda.

Art. 3. Deindè licet demonstrando id, de quo notum iam est esse imaginem, non absurde de illo prædicetur exemplar: vt si dicatur de imaginibus Cæsaris, & Pompeij: *Hic est Cæsar: Hic Pompeius.* Absurdum tamen est figuratum prædicare cathegoricè, cum primum instituitur, & constituitur in ratione figuræ. Panis autem, qui apud Berengarium, Caluinistas, & alias pestes figuratè tantùm dicitur corpus Christi, non habebat rationem figuræ, & repræsentationem corporis Christi ante illa eius verba. Ergò ea fuissent absurda; si per ipsa veritas, ac realitas rei nominatæ, significata & constituta non fuisset.

Art. 4. Durius præterea multò est, atque absurdius, quòd de figura corporis, & sanguinis Christi dicatur: *Quod pro vobis tradetur: Qui pro vobis effundetur; frangitur, effunditur.* Hæc enim in figuram minimè cadunt. Et tamen hæc dicuntur à Christo, vt liquet ex locis relatis qu. 60. de corpore, & sanguine, quod manducandum, & quem bibendum discipulis dedit. Non igitur dedit illis solam figuram corporis, & sanguinis sui: sed dedit verum corpus, quod solum pro nobis traditum est, & quod fractum in Cruce minimè fuit, vt est ex fide certum, solumque frangitur in sacramento.

Art. 5. Quartò proprietas verborum nunquam magis requiritur, quam in sacramentorum institutione, & in condendo testamento. Sacramenta enim sunt fundamenta religionis; ex quibus proindè omnis ambiguitas figuratæ locutionis procul pellenda est, atque ita in reliquis sacramentis peractum est, vt patebit clarè cunti per singula. Testamentum verò est vltima, vltimæ voluntatis manifestatio, cuius proindè nulla amplius erit alia expositio profecta ab auctore locutionis. Qua de causa manifesti iuris est, & videtur esse iuris gentium, vt testamenta executioni mandentur iuxta summam proprietatem verborum. Vndè non satisfieret imagine domus, cui domus legata esset. Christus autem, dum hæc verba diceret, instituit sacramentum mansurum perpetuò in Ecclesia. Quod nec Hæretici negant, & manifestat illud præceptum: *Hoc facite* &c. Testamentum etiam condidit, quia fuit declaratio vltimæ voluntatis in postrema cœna, &

colloquio

colloquio postremo,cum Collegio Discipulorum ; vt manifestant illa verba. *Hic Calix nouum testamentum est in meo sanguine.*

Art.6. Mitto alia,& venio ad promissionem huius operis , ac donationis quæ habetur Ioann.6. 51. *Panis* inquit Christus,*quem ego dabo,caro mea est pro mundi vita*,litigantibus autem Iudæis,& refugientibus à fide sententiæ difficilis in sensu proprio , qualem illi subesse nequaquam dubitatum,sed dubitarunt esse verum, dicentes : *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum ?* Tam longè abfuit Christus Dominus à suggerendo sensu allegorico , aut aliter improprio , quo subueniret stupidæ tarditati fluctuantium, sicut sæpè fecit , exponendo parabolas nondum satis apparentes sub primum aspectum; vt potius eandem sententiam semel , atque iterum asseuerantissimè replicauerit verbis multò etiam apertius continentibus proprietatem sermonis. *Amen amen dico vobis nisi manducaueritis carnem filij hominis,& biberitis sanguinem,non habebitis vitam in vobis; Qui manducat meam carnem,& bibit meum sanguinem,habet vitam æternam.* Et iterum. *Caro mea verè est cibus , & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem,& bibit meu sanguinem in me manet , & ego in illo.* Ac demum opponens vmbræ , ac figuræ realitatem , ac veritatem: *Non sicut manducauerunt Patres vestri manna , & mortui sunt. Qui manducat hunc panem viuet in æternum.* Facilè est circa hæc machinari multa , pro sensu allegorico;sed impossibile profectò est quidquam inuenire in quo mens conquiescat extra sensum proprium, ac liberalem. Qui nimirum his verbis clarissimis inest manifestissimè, nullum vt aliud mysterium nostræ fidei sit clarius,si & æquè clarè est aliquod reuelatum. Quapropter nullis omnino argumentis , sperandum est,vt succumbat,qui sincerè considerationi reuelationis patentis , per se apertè , non acquieuerit spontè. Qui enim clarissimis resistit, obscurioribus nequaquam cedit;& qui nota per ignota, clara per obscura interpretatur, non tam est docendus , quam puniendus. Nempe voluntate magis peccat.

Art.7. Eadem est huius veritatis conspicuitas apud Apostolum figuratæ locutioni minimè deditum 1. ad Corinth.11. à v.23. vbi præter alia cum Euangelistis communia , obseruanda veniunt , præparatio ad istud sacramentum requisita: & comminatio aduersus indignè suscipientes ; v.28. *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat , & de Calice bibat. Qui enim manducat , & bibit indignè iudicium sibi manducat non diiudicans corpus Domini* :ideſt,non discernens corpus Domini ab aliis cibis & perinde illud sumens , atque si esset verus,& solus panis. Quæ sanè in solam figuram corporis , & sanguinis non cadunt idoneè , cum circa verum corpus,& sanguinem Christi,non alia,aut dispositio exigi,aut comminatio fieri iustior possit.

Art.8. Accedit quòd in sacrificiis veteris legis præcesserunt plures figuræ Christi Domini. Lex autem vetus *fuit vmbram habens futurorum bonorum , non ipsam rerum imaginem*,vt dicitur 10. ad Hebr. Oportebat igitur , vt in noua lege inducente realitatem bonorum , quæ tunc adumbrata fuere , institueretur sacrificium continens ipsum Christum in rei veritate.

Art.9. Accedit rursus *sic Deum dilexisse mundum, vt filium suum vnigenitum daret &*, Ioann.3. 16. *Sine pœnitentia autem sunt dona Dei*, vt dicitur Roman.21. 29.Ergo semel nobis datus,nunquam est ablatus filius Dei,sed nobiscum est, hoc etiam modo sacramentali, vsque ad consummationem sæculi iuxta promissionem ipsius Matth.28.20. Est etiam proprium veræ,& magnæ dilectionis,qualis eminet in prædictis verbis, non discedere à dilecto. Proprium namque maximè est amicitiæ , præsertim maximæ , conuiuere amicis , vt dicitur 8. & hic c.5. & lib.9. cap.4. Dilectionis igitur eiusdem vi , qua venit ad nos , nostramque naturam assumpsit filius Dei , manet nobiscum in perpetuum cum eadem natura , post mortem etiam suam. Nec enim dilectionem moriendo deposuit , sed confirmauit,qui *pro omnibus nobis mortuus est.*

Art. 10. Congruenter denique Christus Dominus fidem nostram exercet circa suam humanitatem velatam accidentibus panis, & vini;sicut circa diuinitatem , latentem sub velamine humanitatis. Ista deinde fide erigit efficacissimè spem nostram , qua sit adducturus nos ad se videndum in specie gloriæ, cum iam non amplius hic erimus;siquidem voluit manere apud nos,dum hic sumus,sub speciebus,quas oculi peregrinantium ferre possunt , & glorioſi corporis speciem ferre non possunt. Eadem rursus fide coniuncta cum ista spe accendit vehementer nostram erga ipsum caritatem,per quam fides operatur , vt dicitur ad Galat. 5.6. vt nolimus separari ab eo , qui vult etiam corporaliter nobis semper adesse, pro vt possibile est,vt adsit glorioſus viatoribus.

Art. 11. Ac demum per hæc media gratiam auget cumulatissimè,& præterea,cum per omnia sacramenta illam nobis subministret;per hæc tamen , in quo corporaliter continetur abundantius eam effundit. Quia humanitas assumpta , est instrumentum coniunctum gratiæ conferendæ, cætera vero sunt instrumenta separata. Vnde sacramentum Eucharistiæ , deseruit ad vberiorem effectum quam sacramenta cætera; quatenus instrumentum coniunctum est nobilius,quam separatum; atque Deus vtitur vnoquoque instrumento iuxta naturam , & dignitatem ipsius. Conuenientissimum igitur fuit nobisque vtilissimum,& mysterio Incarnationis Verbi Diuini,nostræque redemptioni , ac dignitati noui testamenti, mirificè congruens , vt institueretur sacramentum , in quo Christus Dominus adesset secundum rei veritatem, perceptibilis per fidem mediante sensu,& non solum tanquam in signo, & figura.

Art.12. Adest vero Christus Dominus in hoc sacramento totus quidem,vt est in Cœlo;sed diuersimodè quoad singulas suas partes.Nempe corpus sub speciebus panis,& sanguis sub speciebus vini , adsunt ex vi verborum.Alterutrum vero sub alterutris,& sub vtrisque anima,vnio hypostatica , verbum quatenus perficiens humanitatẽ, & accidentia humanitatis propria, adsunt concomitanter. Id namque adest ex vi verborum,quod vt adsit requiritur,præcisè,& sufficit ad verificationem eorum , sub quacunque suppositione. Id vero concomitanter adest,quod vt adsit, solũ requiritur ratione coniunctionis,& connexionis, quã ipsum habet cum eo quod adest ex vi verborum , aut potius hoc cum illo ; idque siue ex natura rei secundum se, siue ex aliqua suppositione ipsis superaddita. Præsentia autem corporis sub speciebus panis , & præsentia sanguinis , sub speciebus vini,requiruntur præcise, & sufficiunt ad verificanda verba consecrationis. Quia vtrumque, & quidem vtrumque solũ,significatur per illa formalitẽ & directè.Corpus verò,& sanguis connectuntur ex natura rei,tum inuicem inter se,tum cum anima,& vnione hypostatica , & suppositio diuino ex suppositione, quòd in instanti prolationis verborum, independenter ab ipsis ea omnia existant inuicem copulata. Quia ea omnia pertinent ad complementum, & perfectionem corporis, & sanguinis. Postulat vero vnumquodque ex sua natura,vt adsit sibi , vbicumque ipsum aderit,omnis sua perfectio,& omne suum complementum , neque id negari ipsi potest absque miraculo,& dum nihil existit ex vi causarum secundarum, quòd eiusmodi coniunctionem impedire valeat.

Art. 13. Cum igitur corpus simul cum sanguine, atque sanguis simul cum corpore , & vtrumuis simul cum anima vnione hypostatica , atque verbo diuino

quatenus complente humanitatem, pertineant ad constitutionem vnius hominis, & independenter à verbis consecrationis reperiantur inuicem de facto copulata complentibus,ac perficientibus, cæteris omnibus,tum corpus,tum sanguinem; Nihilque proinde iam detur ex vi causarum secundarum impediens mutuam eorum coniunctionem: consequens est, vt hæc omnia adsint concomitanter in isto sacramento: idemque dicitur suo modo de proprietatibus, & perfectionibus accidentalibus humanitatis absolutis à loco. Inquam cum nihil iam adsit ex vi causarum secundarum, quod mutuam coniunctionem impediat. Quia si tale aliquid adesset vti adfuit in triduo mortis Christi respectu vnionis animæ cum corpore, & sanguine; verba consecrationis, non inducerent sub accidentibus panis id,cuius vnio cum corpore esset impedita; idem dicitur ex simili suppositione de sanguine.

Art. 14. Superest iam, vt ostendatur Christum ita adesse totum, vt adsit solus; nihilque proinde remanere post consecrationem de substantia panis,& vini. Quam veritatem definit aduersus Lutheranos Conc. Trident.vbi supra can.2. dicens *non remanere substantiam panis & vini, atque mirabilem illam singularem conuersionem fieri manentibus dumtaxat speciebus panis, & vini*. Ratio est quia vi verborum consecrationis, substantia panis, & vini spoliantur omnibus suis accidentibus,nec amplius sunt subiectum sustentationis eorum. Requiritur enim ad veritatem verborum corpus, & sanguinem Christi esse subiectum talium accidentium. Quia si adessent in loco accidentium quin ea sustentarent;posset quidem verificari *Hoc est corpus;hic est sanguis* τὸ *hic* aduerbialiter sumpto, non tamen: *Hoc est corpus: Hic est sanguis* particulis *hoc*,& *hic* nominaliter sumptis. Quia nominaliter sumptæ, vltra præsentiam localem significant vnitatem consurgentem ex vnione eorum accidentium cum corpore,& sanguine, tanquam cum subiecto sustentationis ipsorum. Cum ergo idem accidens nequeat simul habere duplex subiectũ sustentationis; saltem naturaliter, quandoquidem ex natura rei est determinatum ad vnicum tale subiectum, patet,vi verborum consecrationis, spoliari substantiam panis, & vini, omnibus suis accidentibus.

Art. 15. Substantia autem definit esse ex sua natura, deficientibus sibi proprietatibus suis accidentalibus. Quia dependet ab illis à posteriori. Accidentia enim respectu substantiarum, quibus insunt, habent rationem instrumenti ad omnes operationes ipsarum, vt docet D. Thomas q.21. de verit. à 5. & alibi sæpe cum Philos. Vnde substantiam esse absque omni accidenti,est ipsam esse ineptam ad omnes suas operationes. Quia verò substantia est propter suam operationem;& quòd vtiliter existat habet ex operatione sua; concluditur substantiam,ex quo caret omni suo accidenti,carere totaliter suo fine proximo,nec posse amplius vtiliter existere, sed perperam extituram esse in rerum natura. Vnumquodque autem deficiente fine,propter quem est,& Deus sicut nihil perperam, & inutiliter facit, ita nihil perperam, & inutiliter conseruat,eademque ratione tollit ex natura rerum, quòd est iam prorsus inutile, qua dicitur sal infatuatum mitti foras,vt conculcetur, & palmites non manentes in vitæ, nec ferentes fructum mitti extra vineam,& colligi in fasciculos ad comburendum. Ergo substantiæ panis,& vini necessario desinunt esse in rerum natura,vi verborum consecrationis, nec post illa possunt vlterius conseruari absque nouo miraculo; cuius tamẽ nulla apparet ratio, & conuenientia,nullaque est reuelatio,sed potius oppositа. Est igitur in sacramento Eucharist.secundũ rei veritatẽ totus,& solus Christus Dominus,cum accidentibus panis, & vini.

Art.1. Ad 1. Ex ea auctoritate sumpserunt Hæretici occasionem errandi: malè intelligentes verba Augustini, vt dicit D.Thom. q.75. à 1. ad 1. sicut & aliis hæreticis quam pluribus accidisse videmus olim & nuper, circa alia plura mysteria. Cæterum Augustinus nequaquam reprobat veram, ac realem præsentiam corporis Christi in sacramento, sed eam eius præsentiæ intelligentiam, eumque sensum verborum Christi, iuxta quem eius sermo visus fuit durus discipulis. Audiatur Augustinus illo ipso in loco ante medium enarrationis. *Durum illis visum est cum ait; nisi quis manducauerit carnem meam,non habebit vitam æternam. Acceperunt illud stultè,carnaliter illud cogitauerunt;& putauerunt quod præciturus esset Dominus,particulas quasdam de corpore suo;& daturus illis, & dixerunt: Durus est hic sermo. Ipsi erant duri, non sermo;* Hinc apparet,cum postea subiungit, spiritualiter intelligite,&c.non velle intelligentiam allegoricam nec excludere veritatem,ac realitatem corporis,& sanguinis;sed velle,vt intelligantur caro,& sanguis, quatenus habentes modum spiritualem, ac supernaturalem existendi, provt infra exponetur quæst.66. & non eo modo existentes,quo extitere, dum corpus crucifigeretur,& effunderetur sanguis à Iudæis.

Art.2. Dum deinde subiungit, *spiritaliter intellectum viuificabit vos;caro non prodest quicquam*, tantum vult, quæ etiam fuit intentio Christi Domini instruentis discipulos, carnem non valere ad viuificandum ex se præcisè, sed ex adiuncta diuinitate, ac spiritu,vt patet ex his eiusdem Augustini verbis prælatis ibidem paulò prius *cum adoras illum, ne cogitatione remaneas in carne*,& paucis interiectis: *Quando autem hoc Dominus commendauit de carne sua locutus est*, non igitur vera, & realis caro cogitanda, & commendata negatur; sed solum cogitanda, & commendata perhibetur simul cum diuinitate,ac spiritu. Alia quam plura Augustini testimonia, quibus clarissimè docet veram, ac realem præsentiam Christi in sacramento Eucharistiæ videri possunt inter alios, apud P. Hieronymum,Torensem l.3. confess.Aug. cap.4. & 5.

Ad 2. Intelligentia determinata eorum, quæ allegoricè, ac tropicè dicuntur, pendet ab eorum cognitione, quæ dicuntur in sensu proprio absque tropo, & figuris. Vnde ita sunt admittenda aliqua per allegoriam, ac tropicè dicta in sacris litteris,vt non propterea liceat omnia distrahere à sensu proprio, ac litterali; imo propterea sit necesse accipere aliqua in sensu proprio, ac litterali. Ahoquin nihil vspiam Deus determinatè reuelasset: & liceret omnia huc, & illuc pro libito pertrahere. Discrimen autem propositionum continentium sensum figuratiuum, & proprium, non debet desumi ex facilitate, aut difficultate cohærentiæ inter subiectum, & prædicatum, respectu rationis naturalis. Quia inde fieret istas propositiones: *Verbum caro factum est. Ego & Pater vnum sumus: Omnes in Adam peccauerunt*, & similes accipiendas esse tropicè,ac impropriè; cum iuxta proprietatem sermonis non minorem, sed maiorem ingerant difficultatem rationi naturali,quam istæ: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus*. Discrimen igitur desumendum est ex contextu, & scopo, cæterisque circumstantiis locutionis maximè verò ex Ecclesiæ Catholicæ sensu,& SS. PP. intelligentia. Quæ omnia iam innotui suffragari apertè, proprietati sermonis in re nostra cum nihil eorum suffragatur, eidem, quoad propositiones quæ obiiciuntur. Vnde nulla est paritas.

Ad 3. Ostensum iam est præsentiam realem Christi in sacramento afferre multiplicem vtilitatem. Quia licet nihil possit absolutè agere, aut pati physice,dependenter à præsentia sacramentali; potest tamen præstare, & præstat multa intentionaliter, cum depen

dependentia ab eadem præsentia, mediante fide. Atque hæc ipsa fides, licet perinde feratur in Christum absentem, & præsentem quoad facilitatem, & certitudinem; non tamen perinde afficit voluntatem, sed accendit charitatem multo magis ex præsentia reali Christi in sacramento, vt dictum est. Quia verò vera charitas non adhæret corpori, & sanguini secundum se, & propter se præcisè, sed vt vnitis, & propter vnionem cum verbo, & quod ad sacramentum attinet, vt existentibus modo spirituali; propterea ea adhæsio nihil nocet; sed est, supra quam dici potest vtilis, & plena spiritualis delectationis, ac roboris. Quòd attinet ad periculum deceptionis. Hoc est commune omnibus miraculis, vt si intellectus, non sit præuentus diuina reuelatione, ac illustratione, sint perturbatiua rationis naturalis, vtpotè fundatæ in naturali rerum ordine, quem perturbant miracula. Circa istud autem sacramentum est iam præuentus intellectus volentium credere, reuelationem, & illustrationem diuinam de specie, seu apparentia panis, & vini, coniuncta cum realitate præsentiæ solius Christi. Vnde nullum est deceptionis periculum nisi nolentibus credere; hoc est nisi volentibus decipi.

Art. 1. Ad quartum. Quòd eadem entitas simul sit in spatiis inuicem distantibus, vsque adeo non repugnat metaphysice ex conceptu suo, vt de facto naturaliter contingat non solum in Deo, & Angelis, sed etiam patenter in anima rationali, quæ tota simul adest in omnibus, & singulis partibus corporis humani, distantibus inuicem quoad spatium; & quatenus est in manu dextra, habet rationẽ dextræ respectu sui, quatenus est in manu sinistra, atque è conuerso; & similiter est sursum, ac deorsum respectu sui, vt est in capite, & vt est in pedibus.

Art. 2. Quòd autem spatia simultanea eiusdem entitatis inter se distantia non possint esse naturaliter discontinua, nequaquam probat supernaturaliter, discontinua esse non posse. Quia Deus, qui æqualiter est vbique præsens, æquè facilè dare potest præsentias in diuersis locis discontinuas, atque continuas, licet agens naturale præstare id non possit, quia non potest agere in distans immediatè, nec vllibi quidquam supernaturale, aut supernaturaliter efficere. Rursus omnia creata subsunt eodem modo dispositioni voluntatis, & potentiæ diuinæ quoad ea, quæ sunt illis omnibus communia, nec dependent à determinato gradu perfectionis, vel imperfectionis vnicuique essentialis. Præsentia autem ad locum est rebus omnibus communis, & quæ superadditur vltra exigentiam vnicuique connaturalem, nullam ratione sui adiungit, aut præsupponit perfectionem, vel imperfectionem specialem ex parte subiecti. Quia est pura habitudo ad aliquid extrinsecum, quæ non determinat entitatem, cui inest, ad bonum aliquod ipsius, vel malum, sed ad vtrumque, quantum est ex se, est prorsus indifferens. Quod enim prosit, vel officiat præsentia ad aliquem locum, dependet ex dispositione extrinseca rerum circumiacentium; ac proinde neutrum eorum determinatè habet ex se præcisè. Potest igitur Deus corporalia non minus, quam spiritualia constituere in locis inuicem distantibus, siue continuis, siue discontinuis, & cum denominationibus inde resultantibus.

Art. 3. Quapropter indiuisio cuiusuis entitatis essentialis, est sola indiuisio entitatiua, quæ habetur per mutuam identitatem omnium suorum prædicatorum, coniunctam cum distinctione ab omnibus aliis prædicatis. Hæc autem duo non deficiunt vlli entitati, ratione præsentiæ simultaneæ sui, ad spatia inuicem distantia, & discontinua. Quia tam ipsa spatia, quam præsentiæ ad illa, sunt quid extrinsecum, & realiter distinctum, ideoque indiuisio quoad spatia & loca est indiuisio solum quoad extrinseca, & realiter distincta; quibus proinde vtcunque multiplicatis, ac disiunctis, non necesse est multiplicari itidem, aut à se disiungi rem cui insunt, & quam afficiunt. Deficere igitur potest eiusmodi indiuisio quoad spatia, & loca, absque repugnantia entitatis cui acciderit opposita diuisio, & absque iactura indiuisionis transcendentalis, ac conuertibilis cum ente. De duratione simultanea in partibus temporis inuicem distantibus longè alia ratio est. Quia partes ipsæ temporis essentialiter sunt successiuę, nec possunt existere simultaneè.

Ad 5. Constat ex dictis qua ratione vi verborum adsit totus Christus, sub speciebus panis, & vini, & totaliter excludatur ipsius panis, & vini substantia.

Qvæstio LXIV.

Vtrùm verba consecrationis; species panis, & vini; & Christus, pertineant ad constitutionem intrinsecam huius sacramenti?

Videtur non pertinere. 1. Quia verba desinunt esse in rerum natura, cum primùm proferuntur; Sacramentum verò permanet diutius, vt constat inter alia ex Trid. sess. 13. c. 5. & 6. & can. 4. & 6. Quod autem permanet, non potest constitui intrinsecè per id quod non permanet. Quia præteritum respectu præsentis perinde se habet, atque si nunquam extitisset. Nec fieri potest, vt totum aliquod perseueret, cuius aliqua pars deficit; cum totũ sit ex conceptu suo indistinctum ab omnibus suis partibus simul sumptis.

2. Species panis, & vini non habent maiorem, aut aliam vim significandi post consecrationem quam ante consecrationem. Quia semper retinent eandem vim operandi, tum intentionaliter, tum physicè. Ante consecrationem autem non habet vllam vim significandi, aut præsentiam Christi, aut collationem gratiæ. Ergo neque postea illam habent; sed tota vis significandi est penes verba. Ergo sola verba constituunt adæquatè istud sacramentum.

3. De conceptu sacramenti est ratio signi; & rursus de conceptu signi est, vt sit sensibile vti dictum est sæpe ex Augustino. Corpus autem, & sanguis Christi non sunt sensibiles, provt sunt in sacramento; quandoquidem nullo sensu percipi possunt. Non igitur participant rationem sacramenti, vel adæquatè, vel etiam inadæquatè.

4. Si verba, & species constituerent intrinsecè istud sacramentũ; potiori ratione pertineret sumptio ad constitutionem intrinsecam ipsius. Quia sumptio potissimum ducit in cognitionem infusionis gratiæ; sicut enim accidenti sumptione, & non aliter infunditur gratia reipsa; ita visa eadem sumptione, & non aliter cognoscitur infundi eadem gratia.

Art. 1. Respondetur. Ea omnia, & sola pertinent ad constitutionem intrinsecam cuiusque sacramenti, quibus intrinsecè constituitur tota significatio practica ipsius, vt patet ex dictis supra in communi quæst. 1. & alibi. Significatio autem practica sacramenti Eucharistiæ constituitur in primis intrinsecè per verba consecrationis. Quæ videlicet significant clarissimè realem præsentiam corporis, & sanguinis Christi sub speciebus eandemque inducunt vi sua. Qua de causa dicuntur ab Ambrosio operatorius sermo, nempe operans, quòd dicit, ac significat. Consequenter significat mediatè, & in causa collationem gratiæ respectu suscipientis sacramentum, significando

immediatè, atque inducendo sub speciebus Christum Dominum, qui est fons gratiæ. Iam species panis, & vini habent symbolicam proportionem cum corpore, & sanguine Christi, nec non cum refectione spirituali animæ, quæ fit per gratiam, vt dictum est, quæst.58. ad 3. quæst.59. ad 1. ac proinde perficiunt, & complent sacramentalem verborum significationem, quatenus talem; ideoque pertinent ad constitutionem intrinsecam significationis sacramentalis adæquatè sumptæ. Demum corpus, & sanguis Christi Domini, tametsi non habeant rationem signi immediatè; significant nihilominus immediatè gratiam. Quia cum primùm innotescit eorum præsentia mediantibus verbis, & speciebus, eadem cum iisdem coniuncta, ducunt in cognitionem gratiæ conferendæ; quatenus ex institutione diuina, coniunctum ex his tribus habet vim conferendi gratiam. Quapropter verba, & species habent rationem puri sacramenti. Corpus vero, & sanguis Christi ita habent rationem rei significatæ, & effectus inducti per verba, ac species; vt simul habeant rationem, etiam signorum consignificantium practicè, & vera causalitate inducentium gratia, non minus, quam ipsa verba, & species. Vnde corpus, & sanguis ita habent rationem rei sacramenti, vt simul habeant rationem sacramenti, vt communiter dicitur. Hæc igitur tria pertinent ad Constitutionem intrinsecam sacramenti Eucharistiæ.

Art.2. Eadem sola vt hoc etiam obiter subiiciatur) sunt adæquatum rectum eiusdem sacramenti inclusis insuper in obliquo intentione, & legitima potestate seu charactere ministri, atque institutione diuina, vt apparet ex dictis in communi quæstio.18. Vbi etiam dictum est corpus & sanguinem Christi habere per se rationem recti, respectu specierum, & verborum & rursus species respectu verborum. Vnde effectum est, vt Ignatius, & Iustinus, Martyres, ille in Epistola ad Smirnenses, hic dial.2. Augustinus relatus canon. Hoc est de consecrat. distinct. 2. & alij plerunque dicant hoc sacramentum esse corpus, & sanguinem Christi; alij verò non infrequenter esse panem vitæ; nemo tamen similiter dicat esse verba consecrationis, nempe nomine recti idoneè significatur totum concretum; & magis idoneè nomine plus habentis de ratione recti, non verò nomine obliqui.

Ad 1. Transeunt quidem verba formaliter quoad suam physicam entitatem; manent tamen virtualiter, & æquiualenter in suo effectu; nempe in speciebus, vt coniunctis cum substantia corporis, & sanguinis Christi, nec non in sui notitia. Quia verò sacramenta, & singulæ sacramentorum partes exercent suam causalitatem instrumentalem respectu gratiæ per virtutem causatiuam cognitionis sui, vt dictum est in communi quæst.24. atque verba Eucharistica, & species, causant perseuerantiam præsentiæ Christi sub iisdem speciebus, solum ratione exigentiæ, quam habet eadem præsentia iam semel ab illis inducta, vt duret, dum durant ipsæ species; patet verba eo modo perseuerantia in suo effectu, & in notitia sui actuali, vel aptitudinali, non perinde se habere de præsenti, atque si nunquam extitissent, respectu partium sacramenti, quæ adhuc in se intrinsecè sunt actu, sed potius se habere, atque si actu permanerent formaliter secundum se; atque ideo perinde posse constituere intrinsecè sacramentum. Quod nimirum est totum quoddam morale, potens præstare de præsenti effectus suos proprios, non minus ratione partis, quæ virtualiter tantum perseuerat modo dicto de de præsenti, quam ratione cæterarum partium, quæ formaliter perseuerant. Quibus præoccupatæ manent nonnullæ paritates, quæ solet fieri in contrarium.

Ad 2. Species, ante verba consecrationis habent solam aptitudinem remotam significandi partialiter; at verò coniunctæ postea cum iisdem verbis, significant actualiter totum effectum sacramenti, propter analogiam, dependenter à qua subsunt institutioni diuinæ, vt dictum est.

Ad 3. Non est de ratione partis constituentis intrinsecè sacramentum vt sit immediatè sensibilis. Sufficit enim si saltem mediatè innotescat per sensum, vti superius notatum est non semel, & patet in actu contritionis, seu attritionis respectu sacramenti Pœnitentiæ, dictum autem est. Christo prout est in sacramento, conuenire sensibilitatem mediatam.

Ad 4. Sumptio non habet vllam symbolicam proportionem cum gratia, nec vllam vim actiuam, ratione cuius possit exerere causalitatem aliquam instrumentalem respectu eiusdem gratiæ. Vnde non est pars constitutiua sacramenti, sed est sola conditio sine qua non, & pura applicatio agentis ad passum, atque significat collationem gratiæ purè naturaliter, ex suppositione institutionis, & existentiæ sacramenti; ad eum omnino modum, quo applicationes agentium naturalium significant effectus eorum. Ex quo patet discrimen respectu cæterorum circa quæ instituta est quæstio præsens, videatur si libet expositio conditionis sine qua non quæstio.14. de Virt. Theolog.

QVÆSTIO LXV.

Vtrùm omnia præcedentia rectè colligantur ex veritate verborum consecrationis?

VIdentur non rectè colligi. 1. Quia verba consecrationis potuerunt dici à Christo Domino in sensu purè allegorico; qua de re dubitari minimè potest. Sunt igitur ex se indifferentia ad sensum, tum allegoricum, tum proprium; & consequenter ad veritatem vtriuis seorsim sensui correspondentem. Quod autem est indifferens ex se ad vtrumlibet ex duobus, ad neutrum eorum potest determinari, aut determinare ex se præcisè. Ergo, ex veritate verborum consecrationis secundum se nihil eorum, quæ hucusque dicta sunt, rectè colligitur, omnia namque fundata sunt in sensu proprio, ac literali determinatè sumpto. Quapropter ad ea colligenda requiritur insuper traditio, ac definitio Ecclesiæ. Quia videlicet secluſa possent ea verba, absque nota erroris, aut hæresis, exponi in sensu purè allegorico vt docet, Caiet. ad art.1. quæst.75.

2. Multæ propositiones hucusque dictæ sunt; & quidem aliquæ fundatæ in sola Conciliorum, ac Patrum authoritate; nonnullæ vero in sola ratione, partim naturali, partim Theologica. Verba autem consecrationis sunt duæ solæ propositiones immediatè reuelatæ. Ergo in eis verbis non continentur omnia, quæ hucusque dicta sunt, ac proinde ex illis secundum se præcisè inferri legitimè nequaquam possunt.

Art.1. Respondetur. Duplex significatio, & consequenter duplex veritas obseruanda est in verbis consecrationis; altera naturalis, & speculatiua, conueniens ex hominum institutione; altera supernaturalis, & practica, seu operatiua sui significati, conueniens ex institutione diuina. Significatio naturalis, & speculatiua, quatenus præscindens à significatione supernaturali, per quam illa non auertur, sed perficitur, atque essentialiter præsupponitur, præscinditur à vera, & falsa, pro priori naturæ, pro quo verba antecedunt præsentiam realem corporis, & sanguinis Christi, tanquam eiusdem præsentiæ causa. Quia pro eo priori nondum datur obiectum

signifi

significatum, neque cum ipso intrinsecè connectitur significatio præcisè vt naturalis, ac proindè, pro eo priori, nullo pacto intelligitur formaliter conformitas eius significationis cum re significata. At significatio supernaturalis, qua supernaturalis, & sacramentalis est, est vera pro eodem priori naturæ, atque inducit præsentiam corporis, & sanguinis Christi, quia vera est, non vt vera sit, aut præcisè, quia vera erit. Quia significatio supernaturalis, ac sacramentalis, qua talis est, habet Deum auctorem specialem sui, & conuenit verbis, quatenùs sunt locutio Dei propriè. Locutio autem propria Dei, & significatio conueniens illi, qua talis est, non est contingenter vera per denominationem extrinsecam ab alio, sed per seipsam essentialiter, propter connexionem intrinsecam, ac essentialem quam habet cum obiecto provt significato per ipsam.

Art. 2. Cæterum vtrique significationi commune est, vt verificari minimè possit, nisi data vera, ac realis præsentia corporis, & sanguinis Christi sub accidentibus panis, & vini; quandoquidem hæc præsentia clarè, & distinctè significatur, ac affirmatur; idque non allegoricè, & impropriè; sed iuxta proprietatem sermonis, vt quæstione 63. demonstratum est. Igitur ex veritate verborum consecrationis rectè colligitur realis in primis præsentia corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini. Bonitas huius primæ illationis non potest tutò negari, idem indidem colligente, & seueriſſimè statuente apertissimè colligi, Concil. Trid. sess. 13. cap. 1. Colligitur verò ex significatione naturali, vt coniuncta cum supernaturali; quatenùs significatio naturalis eorum verborum verificari non potest, non data ea præsentia, quæ est obiectum significatum, ac affirmatum directè, & expressè; supernaturali verò significationi non potest quicquam deesse requisitum ad verificationem, vt nuper notatum est.

Art. 3. Indidem rursus colligitur accidentia panis, & vini non manere amplius vnita vtrique illi substantiæ, sed solo corpori, & sanguini Christi. Colligitur verò non solùm mediatè, & indirectè, considerata natura accidentium in æpacium, vt sustententur simultaneè à duplici substantia, vndè quæst. 63. art. 14. argumentati sumus, sed etiam immediatè, ac directè; quia propositio demonstratiua; *Hic est homo: Hic est paries*, iuxta communem, ac sincerum loquendi modum accommodatum naturæ rei, significat solum hominem, solúmque parietem subesse accidentibus, vi quorum vterque demonstratur. Quia videlicet non obiicitur sensibus, nisi vna vnius tantum rei apparentia. Quare demonstratio, & affirmatio vnius alicuius substantiæ, sub vnaquaque huiusmodi apparentia sensibili, virtualiter est exclusio, & negatio omnis alterius substantiæ sub eadem apparentia.

Art. 4. Ista apparentiæ per se sensibilis vnitas est obseruanda diligenter. Quia propter defectum eius vnitatis, dum obiicitur sensibus energumenus operans exterius, vt talis, licet dicere: *Hic est homo: Hic est Dæmon*; & neutra affirmatio includit in se negationem alterius affirmationis. Datur nimirum in eo casu duplex per se seorsim sensibilis apparentia, tum quoad accidentia & operationes proprias hominis eidémque connaturales; tum quoad operationes præternaturales respectu hominis, & quæ nonnisi à Dæmone procedere, aut possunt, aut solent. Ob rationem contrariam similem proportionaliter, licet dicere loquendo de Deo; *Hic est Pater*, quin propter negetur vllo pacto eundem esse, aut Filium, aut Spiritum sanctum, similiter è conuerso. Quia nimirum Deitas per seipsam est æque, ac indiuisim cognoscibilitas omnium trium personarum, nec habet ex se determinationem ad vnicam personam, vel ad duas solas. Cùm ergò in præsenti maneat post consecrationem, vnica illa eadem apparentia, quæ erat ante consecrationem, quæque ex sua natura est determinata ad manifestandam vnicam tantùm substantiam: sequitur, facta affirmatione: *Hoc est corpus meum*, eo ipso virtualiter negari iuxta naturam rei idipsum esse panem; & similiter de vino.

Art. 5. Colligitur tertiò, ex eadem eorundem verborum veritate, panem triticeum, & vinum de vite esse materiam remotam huius sacramenti, proximam verò, & intrinsecè constitutiuam esse accidentia vtriusque. Quia Christus Dominus vsurpauit particulas, *hoc*, & *hic*, ad demonstrandum talem panem, & tale vinum determinate. Quare eæ particulæ; licet sint indifferentes ex se, ad quamlibet substantiam indiscriminatim, nihilominus postquam ex vsu Christi Domini applicatæ fuerunt ad demonstrandum panem, & vinum, non possunt vsurpari cum veritate in consecratione nisi adsint, cùm incipit ipsa consecratio substantiæ panis triticei aut vini de vite. Quia ex institutione Christi Domini, & ex prædicatis quæ vtrobique superadduntur immediatè habent iam determinationem ad præsuppositionem earum determinatè substantiarum. Itaque hæc tria colliguntur immediatè, ex veritate verborum consecrationis.

Art. 6. Quia verò in his tribus simul sumptis continetur re ipsa immediatè, & adæquatè conuersio totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius, vt apparet clarè ex huius conuersionis explicatione, tradita superius quæst. 63. concluditur istam etiam conuersionem colligi reipsa, immediatè ex eadem veritate verborum. Id quod distinctissimè docemur à Concil. Trid. sess. 13. cap. 4. rursus quia cætera, quæ hucusque dicta sunt, ex his quatuor immediatè deducta à nobis fuere, adiuncta ratione, vel auctoritate partim certa, partim probabili, concluditur tandem omnia superiora documenta, & conclusiones rectè similiter colligi ex eadem veritate verborum. Cætera quæ deinceps subsequentur, deducentur quidem, & ipsa ex eodem fonte, sed purè mediatè, vt apparebit in decursu; itavt neutra præmissa pro iis, quæ deinceps statuenda sunt, futura sint verba consecrationis, aut veritates immediatè in illis contentæ; eáque propter hoc potissimum in loco, inserta est doctrina vsque adeò commendata à Concil. Trid. de illatione ex veritate verborum consecrationis.

Art. 1. Ad 1. Qui vtitur locutione præferente ex contextu, cæterisque omnibus circumstantiis, proprietatem sermonis, solúmque sensum litteralem, & simul nihilominus in mente habet solum sensum allegoricum, & figuratum, non loquitur profectò sincerè, sed est mendax. Quia aliud habet in mente, & aliud in ore, ac verbis; quandoquidem aliam rem continet sensus allegoricus: & improprius; aliam verò litteralis, ac proprius. Ostensum autem suprà, quæstione 63. ab art. 2. contextum, omnésque circumstantias verborum consecrationis esse determinatas de facto ad solum proprium, ac litteralem sensum, nec vllum extare vestigium, ex quo legitimè deprehendi possit sensus allegoricus. Quapropter Christus Dominus eatenùs solùm potuit iisdem consecrationis verbis, vti in sensu allegorico, ac figuratiuo, quatenùs potuit aliqua exterius superaddere, aut adimere vltra ea, aut ex iis quæ de facto adhibuit. Verba igitur consecrationis, provt exhibentur de facto in sacro textu, habent omnimodam determinationem, ac restrictionem ad sensum proprium, & litteralem; atque opposita Caietani Doctrina est prorsus falsa, atque repugnans Tridentino ll. cc. & meritò proindè reiecta ab omnibus Theologis.

Art. 2. Consequenter authoritas Ecclesiæ non requiritur in re præsenti, speciali aliqua de causa, quasi præterea, quæ habentur in scriptura oportuerit Ecclesiam niti traditione, aut particulari alia reuelatione non scripta; sed tantum requiritur ea ratione vniuersali, qua est regula credendorum, & quod ipsa dicit circa contenta scriptura, est essentialiter conuertibile cum eo, quod re ipsa continetur in illa. Quapropter fieri nullatenus potuit vt Ecclesia aliter doceret quam docet, circa istud mysterium, & circa sensum eorum verborum, non præexistente diuersitate in locutione Christi, inque eius circumstantiis, provt habentur in Euangeliis, & apud Apostolum vti superius expensum est.

Ad 2. Iam innotuit quomodo contineantur, in ea duplici propositione consecratoria, omnes conclusiones hucusque traditæ. Concilia porrò, & aliæ authoritates, quæ pro illis stabiliendis adducta sunt, fundantur in sola eorumdem verborum consecrationis veritate. Vnde ad eam omnia demum reuocantur.

QVÆSTIO LVI.

Vtrùm Christo Domino, provt est in sacramento, conueniant ea omnia, & sola quæ conueniunt eidem provt est in Cœlo?

VIdentur nec ea omnia, nec sola conuenire. 1. Quia non retinet Christus in sacramento pulchritudinem, quam habet in Cœlo. In sacramento enim omnes partes corporis, absque vllo inter ipsas ordine, sunt accumulatæ, & inuicem penetratæ in singulis partibus spatij specierum, quod repugnat pulchritudini; vtpote consurgenti ex diuersa situatione singularum partium, cum determinata, & idonea quadam, tum distantia, tum propinquitate illarum inter se.

2. Christus, vt est in sacramento nullas sensiones elicere potest; nec vllum actum intellectus, aut voluntatis mediatè vel immediatè pendentem à sensibus, nec vllas actiones exteriores Negari autem minimè ei potest potentiam proximam efficiendi hæc omnia esse aliquam peculiarem perfectionem, eamque conuenire Christo Domino, vt in Cœlo. Non igitur habet in sacramento omnem perfectionem, quæ sibi conuenit in Cœlo.

3. Corpus Christi, vt est in sacramento, habet modum existendi in loco proprium spirituum. Est enim totum in toto spatio, & totum in qualibet parte spatij. Existentia autem in loco ad modum spirituum est perfectior, quàm quæ est corporibus connaturalis; eamque non habet Christus in Cœlo. Ergo habet in sacramento perfectionem aliquam peculiarem, vltra eas, quas habet in Cœlo.

4. Christus, vt existens in sacramento, plus nobis prodesse potest, quàm si solùm existeret in Cœlo. Alioquin inutiliter institutum fuisset hoc sacramentum, esset que omnino superflua realis Christi præsentia in illo. Posse autem plus prodesse aliis, est plus habere perfectionis in se. Quia potentia perficiendi alios est æstimabilis, & appetibilis per se; & plus, quæ magis perficere potest. Accrescit igitur Christo perfectio specialis ex sua in sacramento præsentia.

5. Christus in sacramento vnitur accidentibus panis, & vini vnione vera, ac reali; & ratione huius vnionis attribuuntur ipsi plura specialia prædicata, vt manducari, & bibi, ac viuificare, quæ habentur in Euangelio; & manibus sacerdotum tractari, ac frangi, atque fidelium dentibus atteri, quæ habentur c. Ego *Beringarius* de consecrat. dist. 2. aliaq; similia. Omnis autem vnio est perfectiua, aut deterioratiua vtriusque sui extremi. Si enim quod alterutri eorum adiungit, est conueniens eidem; est perfectiua eius, si non est conueniens, est deterioratiua; atque inter hæc duo non datur medium. Idem argumentum instituitur de peculiaribus illis prædicatis attributis ratione eiusdem vnionis. Conueniunt igitur Christo, vt est in sacramento, speciales aliquæ perfectiones, aut imperfectiones.

Art. 1. Respondetur: Christo Domino, ratione suæ præsentiæ realis in sacramento, nulla prorsus accrescit, aut decrescit perfectio. Non quidem accrescit. Quia si accresceret, non solum nostra interfuisset, sed etiam Christi, vt institueretur hoc sacramentum; nec gratia nostri tantum, sed & gratia ipsius institutum fuisset, & rursus quia humanitati Christi ratione vnionis ad verbum debetur omnis perfectio possibilis; institutio huius sacramenti, non purè liberaliter, & gratiosè, sed naturali necessitate facta fuisset, supposito mysterio Incarnationis. Quæ tamen repugnant communi persuasioni fidelium, & modis loquendi Sanctorum Patrum, ac Conciliorum circa hoc sacramentum, & eius institutionem.

Art. 2. Sed neque decrescit indidem aliqua perfectio. Quia si aliqua decresceret, pateretur Christus aliquod malum, postquam factus est impassibilis, & purè ac perfectè beatus, eiusque mali esset ipsi auctor quicunque consecrat, & sacramentum esset nociuum authori suo. Certum namque est defectum cuiusuis perfectionis, esse aliquam imperfectionem, & malum aliquod in subiecto illius proprio, & naturali, eiusque inclinationi, ac exigentiæ innatæ repugnare, quod si ibi deficiat aliqua sua perfectio, vbicunque tandem, & quomodocunque eam deficere contingat.

Art. 3. Deinde non est necessarium, aut conueniens ad finem sacramenti, vt Christo, provt in illo continetur, addatur, aut detrahatur aliqua perfectio; finis namque est communicatio donorum gratiæ respectu nostri: habet autem Christus sufficientem ad hoc perfectionem provt est in Cœlo; nec minus habens, redderetur magis idoneus ad communicandum aliis.

Art. 4. Denique Christo, vt est in sacramento ea omnia, & sola conueniunt, quæ sufficiunt ad verificanda verba consecrationis, & ad explendam re ipsa significationem propriam illorum, vti ponderatum est superius in quæstione præsertim proximè præcedenti. Verba autem consecrationis, nec augmentum perfectionis significant, nec decrementum, sed solam vnionem corporis, & sanguinis Christi ad accidentia panis, & vini. Et quidem vnionem, qualis præcisè sufficit, vt Christus sit demonstrabilis ad sensum, mediantibus iis accidentibus. Existenti namque tali vnione, omnino verificatur: hoc scilicet substans his accidentibus seu substantiam his accidentibus deinctam, & in cuius cognitionem ea perducunt, esse corpus, & sanguinem Christi. Patet autem huiusmodi demonstrabilitatem Christi ad sensum, saluari optimè, quin addatur, & quin detrahatur illa perfectio, vltra, aut citra perfectionem præexistentem.

Art. 5. Pro maiori huius rei claritate notanda est differentia inter vnionem istam sacramentalem, ac supernaturalem; & vniones alias naturales. Vniones naturales accidentium cum suis substantiis ad hoc dantur, vt eædem substantiæ perficiantur, & compleantur per accidentia, atque reddantur habiles ad effectus, quos in se præcontinēt, producendos. Ex quo consequitur easdem per eadem reddi sensibiles, ac demonstrabiles proximè ad sensum; at vnio sacramentalis accidentium cum substantia sacramentaliter præsente sub ipsis, non ad hoc datur, vt perficiatur, & compleatur substantia. Quæ videlicet iam præsupponitur

antece

antecedenter omninò perfecta, & completa, tam secundùm se, quàm in ordine ad suas operationes. Ad hoc solummodò datur, vt præstet, quod ad conceptum sacramenti formaliter pertinet, nempè, vt significetur substantia, & reddatur sensibilis, ac demonstrabilis ad sensum, possitque percipi per fidem, mediante sensu; non solum auditus, quod est commune aliis mysteriis fidei, sed etiam visus, gustus, tactus, & olfactus, quod est huic mysterio proprium & peculiare. Ad istam porrò perceptibilitatem Christi per fidem, mediantibus iis sensibus, consequuntur effectus donorum gratiæ intenti ad nostram vtilitatem in institutione huius sacramenti, vt expositum est, q. 63. art. 19. & ad 3. Cùm ergò istiusmodi sensibilitas, & perceptibilitas per fidem mediantibus sensibus nihil noceat, nihilque prosit Christo Domino, vt per se patet; apparet vtique clarè nullam perfectionem mediatè, vel immediatè accrescere, aut decrescere Christo Domino, ex vi verborum consecrationis, ac proinde ipsum retinere in sacramento omnes, & solas eas perfectiones, quæ sibi insunt, vt in Cœlo.

Art. 6. Hinc vlterius deducitur. Primò vnionem accidentium panis, & vini, cum corpore, & sanguine Christi, esse purè penetratiuam eorundem accidentium cum eisdem corpore, & sanguine, & consequenter esse determinatiuam corporis, & sanguinis Christi, vt sint demonstrabilia ad sensum, ac perceptibilia per sensus, mediantibus accidentibus prædictis. Neque quidquam aliud præstare eadem accidentia, respectu eorundem corporis, & sanguinis. Quia hoc solùm sufficit ad finem sacramenti, neque quidquam amplius requiritur, vel immediatè, vel etiam mediatè, ad veritatem verborum consecrationis.

Art. 7. Deducitur rursus, aduersus neotericos non paucos, nullam Christo Domino conuenire vbicationem, aut præsentialitatem specialem in sacramento, distinctam realiter ab ea vnione ad accidentia panis, & vini. Quia per solam vnionem sufficienter determinatur, vt adsit vbicunque aderunt accidentia, quæ pro vnoquoque tempore vnicum tantummodò locum habent, ideóque singulæ eiusmodi accidentium collectiones determinant ad singula loca corpus, & sanguinem Christi Domini, pro vnaquaque temporis differentia.

Art. 8. Deducitur tertiò eandem vnionem, purè penetratiuam in ordine ad locum, subiectari adæquatè in solis accidentibus panis, & vini. Nempè hæc accidentia, amissis propriis substantiis, manent in se incompleta, ideóque capacia, & indigentia recipiendi vnionem ad aliam substantiam, quæ substantia sit finis cui, respectu ipsorum, sintque instrumenta eius, & gratia eiusdem conseruentur. Atque in hoc præcisè consistit ratio subiecti sustentationis, quam ab instanti consecrationis exercet Christus respectu eorum accidentium.

Art. 9. Deducitur quartò vnionem eiusmodi sacramentalem receptam in accidentibus panis, quod ad conceptum essentialem huius sacramenti attinet, solum terminari immediatè ad corpus Christi, & non ad animam, aut verbum, aut ad sanguinem, &c. Is nimirum est modus vnionis accidentium cum Christo, qui est modus præsentiæ suæ respectu accidentium; quandoquidem hæc præsentia est indistincta ab ea vnione, vt modo dictum est, art. 7. Dictum autem similiter est q. 63. & 65. solùm Christi corpus esse præsens sub accidentibus panis ex vi verborum directè, ac immediatè; cætera verò solùm concomitanter, soláque consecutione quadam naturali propter coniunctionem, quam de facto habent cum corpore. Ergò idem suo modo dicendum est de vnione cum iisdem accidentibus, déque terminatione eiusdem vnionis, ac coniunctionis mutuæ. Eadem porrò ratio est de accidentibus vini respectu sanguinis, déque sacramentali eorum vnione terminata immediatè ad solum sanguinem.

Art. 10. Deducitur quintò Christum Dominum non informari propriè, neque compleri, vel secundùm se totum, vel secundum aliquam sui partem, per prædictam vnionem cum accidentibus, aut per ipsa accidentia. Quia antecedenter ad vnionem eam sacramentalem, est omninò, ac vltimò completus, & perfectus Christus Dominus, tam substantialiter, quàm accidentaliter, tum secundum omnes, & singulas suas partes: & consequenter non est capax vlterioris alicuius informationis, & complementi substantialis, aut accidentalis. Præterea accidentia panis, & vini non sunt formæ ex sua natura completiuæ, informatiuæ, ac perfectiuæ respectu corporis, & sanguinis humani. Fieri autem, nec diuinitus, & de potentia, absoluta potest vt aliquid compleatur, ac perficiatur per formam, quæ non est completiua, ac perfectiua eius ex sua natura, vt apparet ex dictis suprà quæst. 22. Immutatur nihilominùs humanitas Christi per eandem sacramentalem vnionem. Quia cùm vniatur vi eius vnionis tota humanitas singulis partibus actualibus accidentium, est impossibile, vt ibi retineat modum existendi in loco, seu præsentiæ localis sibi connaturalem, quem habet in Cælo. Vnde necesse est, vt eatenùs aliter se habeat in sacramento, ac se habet in Cœlo, & quam ferat eius natura; ideóque necesse est, vt immutetur intrinsecè saltem negatiuè.

Art. 11. Deducitur postremò ex multiplicata præsentia sacramentali, non valere consequentiam, vt nonnulli putant ad possibilitatem multiplicis vbicationis circumscriptiuæ, & connaturalis quoad substantiam respectu eiusdem entitatis corporeæ pro eodem tempore. Quia præsentia sacramentalis, ac definitiua, non solùm ipsa per se non perficit entitatem, quam affigit; sed neque eam disponit, aut reddit proximè potentem ad exercendas proprias operationes, seu ad agendum, ac patiendum iuxta suam naturam; nec corpus ratione eius præsentiæ occupat propriè locum, in quo est, quominùs ibidem aliquid aliud existere possit. Apparet hoc clarè, iuxta dicta in humanitate Christi non potente proximè quicquam agere, aut pati corporaliter, vt est in sacramento, nec impediente quominùs adsint ibidem accidentia panis, & vini, & suæ ipsæ partes integrales, aliæ simul cum aliis in singulis partibus spatij: quo tamen modo esset impenetrabilis ex natura rei, eadem humanitas, si adesset eidem loco circumscriptiuè, & cum vbicatione sibi connaturali. At vbicatio circumscriptiua, & connaturalis rei corporeæ reddit illam capacem agendi & patiendi corporaliter, ac physicè, atque occupatiuam loci, in quo est, ac demum habilem ad alia plura, quæ indè dependent. Manifestum autem est capacitatem existendi simultaneè in multis locis cum potestate proxima agendi, & patiendi in omnibus illis vel saltem in quouis eorum indiscriminatim, atque occupando omnia ea loca, cum aliis eiusmodi consectariis, esse aliquid plus, quam capacitatem ad solam secundum se, præsentiam simultaneam in multis locis per puram aggregationem ad aliud, & per solam intimam cum illo coniunctionem, eámque minimè perfectiuam, siue vt quo, siuè vt quod respectu rei sic præsentis. Neque verò minus manifestum est non valere consequentiam affirmatiuè à minori ad maius.

Art. 12. Neque quidquam interest præsentiam supernaturalem, qualis est, respectu corporis, præsentia definitiua, & sacramentalis, esse aliquid plus, ac maius, quàm præsentiam naturalem, qualis est intrinsecè respectu eiusdem præsentia circumscriptiua. Quia est aliquid plus, & maius, ac mirabilius ex parte agentis, quod est Deus, cuius virtus æqua-

liter se habet ad omnia, & quælibet non repugnantia intrinsecè, ac essentialiter; non tamen est aliquid plus, & melius aut vtilius, sed minus, vt visum est, comparatione rei creatæ taliter vbicatæ, cuius capacitas non est æqualis ad omnia indiscriminatim, sed est essentialiter limitata, ad aliqua sibi congruentia determinatè sumpta. Confert igitur ad faciliorem credibilitatem huius mysterij, quod dictum, & expositum hucusque est; præsentiam sacramentalem nihil perfectionis, & bonorum vllo modo addere, vel demere Christo Domino, eiusque corpori, & sanguini.

Ad 1. Distinguenda est pulchritudo entitatiua, & intelligibilis, seu conueniens rei materiali in ordine ad se, à pulchritudine situali, & proximè sensibili, seu conueniente eidem rei in ordine ad locum. Pulchritudo entitatiua, & intelligibilis, seu ad se, & in se præcisè consistit in vnione ordinata partium integralium corporis, & qualitatum, quæ illi insunt cum idonea quadam proportione, ac partitione: itavt aliquæ vniantur sibi inuicem immediatè, aliis verò mediatè; & rursus quibusdam mediante vnione plurium partium, quibusdam verò aliis mediante vnione pauciorum partium, Hæc pulchritudo pertinet ad perfectionem rei corporalis. Quia vnio integralis partium pertinet ad constitutionem, & complementum intrinsecum corporis. Pulchritudo situalis, proximè sensibilis, & præcisè in ordine ad locum consistit in vbicatione partium similiter ordinata, quæ necessariò resultat iuxta naturam, & exigentiam rei, ex dicta earundem partium vnione, idoneè ordinata. Posterior ista pulchritudo, non pertinet ratione sui ad perfectionem corporis, nec est propriè pulchritudo, quæ propter se formaliter aut delectet intuentes, aut commendet sapientiam artificis; sed est pura conditio, sine qua non, & applicatio necessaria, vt prior illa vera pulchritudo, quæ talis est formaliter ratione sui, percipiatur mediante sensu. Alioquin vera pulchritudo æstimabilis ratione sui, esset alia; atque alia, quoties moueretur res pulchra; & posset esse artifex nouæ pulchritudinis in homine, aut imagine, sicut est auctor nouæ vbicationis, quicunque potest mouere loco hominem, aut imaginem. Quod est absurdum. Perperam autem istud argumentum dicitur à nonnullis vulgare, eóque nomine deridetur; quasi verò sit ridiculum, & sapiente indignum argumentum, quod desumitur ex sensu communi generis humani, & præcisè, quia desumitur ex eo sensu; quo tamen nihil re ipsa validius est inter argumenta naturalia apud hominem verè sapientem, & nolentem desipere cum inani, ac probrosa prærogatiua paradoxi. Christus autem Dominus retinet in sacramento omnem omnium suarum partium vnionem ordinatam in se, & ad se; ac proindè retinet totam perfectionem suæ pulchritudinis.

Ad 2. Retinet similiter Christus Dominus totam perfectionem totius suæ virtutis actiuæ, tam intentionalis, quàm physicè, soláque deest conditio, sine qua non ad exercitium eiusdem virtutis: sicut quando deest agenti applicatio ad passum, qui non est defectus vllius perfectionis actiuæ.

Ad 3. Præsentia Christi in sacramento, qualiscunque perfectionis, vel imperfectionis ea sit, non informat ipsum, nec perficit, vt dictum est; sed tantum denominat, vt purum terminum intrinsecum. Deinde modus Angelicus existendi in loco, non congruit corpori, nec disponit ipsum ad suas operationes, sed potius impedit, quo minus operetur, quatenùs sic locatum est. Quapropter, esto sit perfectus secundum se, vel magis perfectus absolutè talis modus existendi in loco, quàm vbi circumscriptiuum; perfectionem tamen comparatiuam, respectu corporis, nullam habet; sicut species Angelicæ, respectu intellectus humani, præsertim quatenùs operantis dependenter à corpore, & phantasia, nullam habent vim perfectiuam.

Ad 4. Humanitas Christi vt est in sacramento, prodest quidem nobis multo plus, quàm si adesset solum in Cœlo. Verum prodest in genere solùm causæ instrumentalis. Quod genus causæ non indiget speciali in se perfectione pro speciali perfectione effectus. Sufficit namque specialis dispositio, & applicatio idonea ad vsum causæ principalis, vt apparet in aliis quoque instrumentis naturalibus.

Ad 5. Vnio Christi ad accidentia panis, & vini, est perfectiua ipsorum accidentium; non verò corporis, & sanguinis Christi, vt dictum est: sicut & accidit in vnione verbi Diuini ad humanitatem. Sunt nimirùm istæ duæ vniones mirabiliter, ac delectabiliter affines inter se, quoad multa, vt ex dictis in tota ista quæstione perspici à quouis facile potest. Prædicata, quæ conueniunt Christo ratione istius vnionis sacramentalis, & insinuantur in obiectione, dicuntur de ipso per solam communicationem idiomatum. Eáque propter, circa eiusmodi prædicationes, obseruanda sunt, quæ in simili notata, & exposita sunt, quæstione 23. de Incarnatione. Concluditur itaque eam vnionem, eáque prædicata esse quid conueniens respectu Christi, conuenientia decentiæ, non verò conuenientia vtilitatis, aut nouæ perfectionis intrinsecæ: ideóque ipsum esse specialiter laudandum, ac diligendum ob institutionem huius sacramenti, & ob dignationem suæ realis præsentiæ in ipso: non tamen esse specialiter indè, aut melioratum, aut deterioratum vlla ex parte: ac proinde conuenientiam huius posterioris generis esse purè negatiuam respectu Christi, solúmque respectu nostri esse positiuam.

QVÆSTIO LXVII.

Vtrùm post consecrationem maneant omnia accidentia panis, & vini cum tota priori vi actiua, & passiua.

VIdentur nec omnia manere, neque cum tota priori virtute. 1. Quia accidentis esse est inesse; id est accidentis essentia in hoc consistit, vt insit substantiæ, iuxta communem definitionem ex Philosopho 8. metap. fine. Repugnat autem aliquid manere idem deficiente eius essentia; seu quòd pertinet ad essentiam eius. Ergò repugnat, vt accidentia panis, & vini maneant realiter eadem, post consecrationem, cùm per eam deficiat vtriusque substantia.

2. Concil. Trident. definit. sess. 13. can. 2. conuersionem Eucharisticam fieri manentibus dumtaxat speciebus panis, & vini. Nomen autem speciei non est commune omnibus accidentibus, sed illis solis conuenit, ratione quorum vnaquæque substantia habet apparentiam respectu sensus, & quæ proindè sunt sensibilia immediatè ratione sui; præter quæ dantur alia accidentia, quæ mediatè tantum cognoscuntur per sensum, vt grauitas, lenitas, &c. Ergò non manent omnia absolutè accidentia panis, & vini, sed aliqua dumtaxat.

3. Plus dependet posterius à priori, quàm prius à posteriori. Substantia autem est prior accidentibus, vt dicitur 7. metaph. text. 4. & nihilominus desinit esse in hoc sacramento propter separationem ab

ab accidentibus, vt dictum est quæstione 63. & 65. Ergò multò magis necesse est vt desinant esse in eodem accidentia realia panis, & vini, propter separationem ab vtraque ista substantia, solaque proindè manet apparentia intentionalis eorum, seu sola species, vt loquitur Concil. Trid.

4. Licet Deus possit multa facere supra naturam; nihil tamen contra naturam facit, cuius vtique ipse est auctor, & amator, quæ est sententia, & ratio Augustini l. 26. contra Faustum capite 3. Est autem contra naturam accidentium, tum physicè, tum intentionaliter, vt maneant deficiente subiecto suo substantiali. Physicè quidem, quia ex sua natura postulant esse in subiecto, & non esse sine subiecto inhæsionis, & informationis. Intentionaliter verò, quia separata à subiecto connaturali inducunt falsitatem in sensum, qui per accidentia percipit substantiam illis connaturalem, quatenùs vnaquæque determinata collectio accidentium per seipsam essentialiter est apparentia talis determinatè substantiæ, respectu sensus, & inde respectu etiam intellectus. Falsitas autem est contra intensionem naturæ.

5. Si accidentia panis, & vini manerent sine subiecto; non daretur ibi coloratum, album, sapidum; humidum, &c. sed tantum color, albedo, sapor, humiditas, &c. Sequela autem est contra sensum, circa sensibile proprium, circa quod ille non fallitur, vt dicit Philosophus. Veritas sequelæ ex eo patet, quia secluso subiecto substantiali, nihil supereſt, cui accidentia communicare possint eos effectus formales; nec enim sibi inuicem communicare illos possunt. Quia non sunt perfectiua mutuò alterum alterius; nempe sapor non est perfectio coloris, aut è conuerso, & sic de cæteris. Vnde, nec possunt inuicem vniri. Quia non sunt vnibilia, quorum neutrum est perfectiuum alterius, nec comparatur cum altero, tanquam actus cum potentia. Ergò accidentia non manent realiter in sacramento, sed tantum apparenter.

6. Accidens ex suo conceptu est instrumentum substantiæ sibi connaturalis. De conceptu autem instrumenti similiter est, vt non possit operari, nisi motum à sua causa principali. Ergò vbi non adest substantia connaturalis accidenti, vti certè non adest in hoc sacramento, accidens nihil agere potest. Ergò accidentia Eucharistica non retinent virtutem actiuam, quam anteà habebant.

7. Corruptio accidentis prouenit ex generatione accidentis contrarij in subiecto incapaci recipiendi simul vtrumque accidens; nec nisi hoc modo potest agens naturale agere in accidens, ipsumque corrumpere. Si ergò accidentia Eucharistica conseruarentur sine subiecto inhærentiæ, & informationis; nihil amplius pati possent vi agentium naturalium, ac proindè non possent per ea corrumpi. Præterea corruptio formæ contingit præualente virtute causæ inducentis nouam formam supra virtutem causæ conseruantis formam priorem. Accidentia autem Eucharistica si permanerent post consecrationem; conseruarentur sola virtute diuina, aduersus quam nullum agens naturale præualere potest. Est autem contra manifestam experientiam incorruptibilitas eorum accidentium.

Confirmatur istud, & præcedens argumentum, quia superius dictum est, substantias panis, & vini spoliatas omnibus suis accidentibus nihil agere, aut pati posse; ideóque deficere vi consecrationis. Ergò multò minus accidentia agere, aut pati quidquam possunt, aut permanere deficientibus substantiis.

Art. 1. Respondetur. Ad veritatem verborum consecrationis omninò requiritur permanentia realis accidentium panis, & vini. Si enim accidentia vtriusque non essent realiter eadem ante, & post consecrationem, enunciatio consecratiua laboraret falsa suppositione. Quia particulæ *hoc*, *& hic* supponunt pro iis accidentibus, quæ obiiciuntur sensibus, cùm incipit consecratio; tametsi enim substantia, quæ subest accidentibus, significetur vagè, & confusè; ideóque determinatio eatenùs fiat per prædicatum posteà superueniens, vt dictum est suprà; accidentia nihilominus ipsa, per quæ notificatur substantia, significantur omninò determinatè. Quia prædictæ particulæ adhibentur ad demonstrandum indiuidualiter, & omninò determinatè quod immediatè, & ratione sui obiicitur sensibus ex parte rei, sic demonstratæ. Quapropter si accidentia panis, & vini, non permanerent eadem realiter; demonstratio, & enunciatio consecratiua euaderet falsa.

Art. 2. Deindè quod apponitur ex parte prædicati propositionis, est determinatiuum eius, quod apponitur ex parte subiecti, quoad significatum substantiale, non verò quoad significatum accidentale. Quia videlicet sola prædicatur substantia absque propria, & peculiari ipsius apparentia constituta per propria, & peculiaria eiusdem accidentia. Ergò verba, quæ se tenent ex parte subiecti, retinent, quoad accidentia naturalem suum modum significandi omninò determinatè. Ergò verificari minimè possunt, si non maneant eadem accidentia realiter.

Art. 3. Rursus neque id verificari posset, quod definit Concil. Trident. l. c. istam conuersionem fieri, manentibus duntaxat speciebus; si accidentia panis, & vini non essent eadem realiter, sed tantum apparenter ante, & post consecrationem. Quia quod præcessit quoad realitatem, & posteà manet quoad apparentiam tantùm, non potest cum veritate dici absolutè sine restrictione manere; sed debet dici cum addito diminuente, & euacuante vim absolutam significandi, sicut si dicatur manere alicubi hominem, cùm maneat sola hominis apparentia, & imago, seu vmbra. Nihil autem tale adhibetur à Concilio. Attestatur præterea huic veritati experimentum clarissimum sensuum, quibus proindè, si fallerentur circa hæc accidentia, circa nullum prorsus sensibile esset fidendum. Quia nullum est quod melius, ac distinctius percipiant, quodque præseferat sensibilitatem magis sinceram. Certum igitur omninò est accidentia panis, & vini manere post consecrationem, secundùm totam suam realitatem.

Art. 4. Accedit de conceptu sacramenti esse, vt iis, quæ habent in ipso rationem signi immediatè sensibilis, conueniat proportio symbolica cum re significata, vt semel, atque iterum dictum est suprà in communi quæstione 1. & alibi. Accidentia autem panis, & vini habent eiusmodi symbolicam proportionem, propter vim reficiendi, ac nutriendi ipsis connaturalem; eandémque proportionem, non habet pura eorundem apparentia intentionalis, aut quasi intentionalis propter defectum eiusdem virtutis. Oportet igitur, éstque omninò necessarium ad rationem sacramenti, vt maneant ea accidentia secundum realitatem.

Art. 5. Accidit rursus sacramentum istud in ipsa eius forma, qua consecratur vinum, dici mysterium fidei per excellentiam, & quasi antonomasticè. Primùm quia est institutum, vt Christus, quatenùs præsens in ipso, solùm mediante fide operetur suos effectus, vt suprà dictum est. Quod non est commune aliis mysteriis, vtpote non habentibus alios effectus,

& fines, præterquam terminare fidem, & media fide iuuare ad nostram salutem. Deinde, quia mysterium huius sacramenti est quam maximè remotum à ratione naturali tam directa, quàm reflexa. Obiectum autem fidei, quo est magis arduum, magisque ordinatum ad ipsam, eò postulat directionem magis expeditam, magisque liberam ab ambagibus, per quam intellectus instituatur ad illud. Quod sanè haberi nequaquam posset per apparentias in se, & secundum se fallaces. Qua itidem de causa verba, quibus simul manifestatur, & perficitur hoc sacramentum, sunt vsque adeò clara, vt clariora esse non potuerint, & superent claritatem reuelationis plurium aliorum mysteriorum, vt liquet ex dictis superius, præsertim quæst. 65. Oportuit igitur, vt accidentia, quibus dirigitur intellectus, ad percipiendam præsentiam realem Christi in sacramento adessent in ipso, secundum realitatem, & non tantùm apparenter, & similitudinariè, seu vmbraticè, vti nonnulli nuper confingere ausi sunt, aduersus communem fidelium, & certum Ecclesiæ sensum.

Art. 6. Verùm quia verba consecrationis, sicut efficiunt totum, quod significat; ita nullam inducunt nouitatem in natura, non significatam per ipsa, nec necessariam, seu mediatè, seu immediatè ad verificationem eorum. Necessaria verò nequaquam est, seu mediatè, seu immediatè ad verificationem eorum exclusio vllius ex accidentibus panis, & vini; neque vt illis denegetur totaliter, aut partialiter virtus, vel actiua, vel passiua antecedenter conueniens; quandoquidem neutrum horum directè, vel etiam indirectè per ea verba significatur. Quia inquam, hæc ita habent, consequens profecto est, vt post consecrationem maneant eadem omnia accidentia, quæ præerant ante consecrationem, vtque maneant cum omni, & sola ea virtute actiua, & passiua, quæ antecedenter aderat.

Art. 7. Accedit, ad veritatem verborum, formaliter, ac directè requiri permanentiam realem accidentium, quæ sunt sensibilia immediatè, & ratione sui, vt ostensum iam est. Ea autem accidentia habent intrinsecam ex sua natura coniunctionem cum omnibus reliquis accidentibus panis, & vini. Quia cum illis omnibus coalescunt in totum quoddam accidentale, connaturale vtrique ei substantiæ. Vnde verba consecrationis exigunt indirectè, ac mediatè perseuerantiam istorum etiam posteriorum accidentium. Quia verò vnumquodque ita se habet ad agere, & pati: Sicut se habet ad esse, quatenùs vniuscuiusque existentia est fundamentum actionis, & passionis ipsi connaturalis; ex quo diuina virtus determinatur ad conseruanda prædicta accidentia independenter à subiecto eductionis, & informationis; determinatur consequenter ad cooperandum eisdem quoad omnes effectus ipsis connaturales; & similiter ad cooperandum quibusuis aliis causis quoad omnia quæ possint efficere ex sua natura circa eadem accidentia. Congruit insuper exercitio, & merito fidei, quibus nuper dictum est specialiter deputatum esse illud mysterium, vt hæc omnia retineantur absque vlla immutatione sensibili cursus naturalis rerum. Manent igitur post consecrationem omnia accidentia panis, & vini, cum tota priori vi actiua, & passiua; soláque illis deest vnio ad substantiam panis, & vini; & sola vicissim superuenit de nouo vnio ad corpus, & sanguinem Christi.

Ad 5. De essentia accidentis absoluti ex exigentia, vt inhæreat substantiæ, non verò actualis inhæsio ac informatio; sed vtramque habet per actionem, & vnionem distinctam à se realiter, & negabilem Diuinitus. Philosophus propterea non facit hanc distinctionem, quia non agnoscit in Deo potentiam ad miracula propriè talia.

Art. 1. Ad 2. Concilium vtitur nomine specierum, vt exprimat accidentia quoad munus, quod est proprium, ac præcipuum ipsorum in sacramento; nempe quoad vim repræsentandi sensibus, quod latet sub iisdem accidentibus. Cæterum nullius accidentis permanentiam realem excludit, quia particulam *duntaxat* contraponit solis substantiis, quarum totalem desitionem immediatè definierat, & exprimere deinde magis voluit eo modo loquendi circa accidentia.

Art. 2. Deinde accidentia etiam, quæ solùm mediatè per aliquam suam operationem purè physicam innotescunt sensui, exercent munus significandi sacramentaliter. Grauitas enim, & leuitas, ex. gr. mediante actione, qua tendunt sursum, vel deorsum, & grauitant, vel leuitant, sub mensura determinata, manifestant naturaliter sensui, suo modo naturam substantiæ, cui insunt; atque huiusmodi manifestatio est fundamentum sacramentalis significationis.

Ad 3. Verum est plus dependere ex natura rei posterius à priori, quàm prius à posteriori; Sed vtramque dependentiam potest supplere Deus supernaturaliter in genere causæ efficientis. Supplet verò de facto solam, quæ maior est, dependentiam accidentium. Quia munus, ac ministerium eorum præstabile ab ipsis cum separatione à substantiis sibi connaturalibus est opportunum pro fine sacramenti, & pro multiplici hominum vtilitate, vt suprà dictum est. Quod ipsum nequaquam conueniret iisdem illis substantiis cum separatione ab accidentibus propriis, iuxta præsentem reliquarum rerum dispositionem, ac ordinem vniuersalem. Vnde fit, vt quod est minùs possibile iuxta naturam rei particularis, sit absolutè conueniens, magisque possibile iuxta prouidentiam supernaturalem vniuersalem, eáque de causa eueniat de facto, & non eueniat, quod est facilius, & foret minùs miraculosum iuxta naturam rei particularis.

Ad 4. Quoties Deus operatur miracula, operatur aliquid contra naturam particularem, & contra appetitum innatum alicuius rei circa peculiare aliquod suum bonum. Verùm contra naturam vniuersalem nunquam quidquam facit Deus, nec contra appetitum, quo vnaquæque res inclinat ad bonum vniuersi. Bonum autem vniuersale præeminet bono particulari, atque appetitus innatus boni particularis subordinatur ex sua natura appetitui boni vniuersalis. Nihil absolutè facit igitur Deus contra naturam, sed tantum secundum quid; licet faciat multa supra naturam, vt docet Diuus Thomas, ex Augustino, quæst. 6. de pot. a. 1. 2. eiusmodi autem est miraculum præsens conseruationis accidentium absque subiecto eductionis, & informationis propriè talis, vt patet ex dictis. Circa illud de falsitate, iam iterùm notatum est supra subuentum esse; per diuinam reuelationem, periculo erroris in intellectu; sensus verò, nec fallitur, nec errat propriè.

Ad 5. Communis responsio est cum Diuo Thoma quæst. 77. art. 3. reliqua præter quantitatem accidentia non manere absque subiecto receptionis. Quia quantitas, quæ proculdubio perseuerat, est subiectum receptiuum immediatum reliquorum accidentium. Quod est probabile. Dici etiam potest accidentia, quæ connaturaliter simul insunt alicui substantiæ, habere mutuam aliquam coniunctionem etiam immediatam inter se, ad eum modum, quo partes integrales inuicem vniuntur, & ratione talis mutuæ coniunctionis communicare sibi inuicem suos effectus formales peculiares; itavt albedo reddat visibilia, & disgregatiua visus reliqua accidentia, quæ sunt in Eucharistica, & sic de cæteris proportionaliter.

Ad 6. Accidentia sunt instrumentum substantiæ sibi

sibi connaturalis respectu effectus, qui est proprius, & specialis ipsius substantiæ, id est respectu alterius substantiæ. At respectu aliorum accidentium habent potiùs rationem causæ principalis, nec sunt purum instrumentum, quia præcontinent in se adæquatè perfectionem eorum. Quapropter accidentia Eucharistica, dum conseruantur Diuinitus absque propria substantia, possunt sine nouo miraculo alterare substantias, sicut prius. Posita autem alteratione sufficienti ad generationem nouæ substantiæ, ea gignitur, vel ab aliis causis secundis, si adsint quæ ad id sufficiant, vel à Deo supplente defectus substantiæ creatæ, quæ abest; ne perperam data fuerit alteratio.

Art. 1. Ad 7. Accidentia Eucharistica pati possunt ab agentibus naturalibus, producto ab ipsis accidenti contrario, eóque vnito, vel cum quantitate Eucharistica, tanquam cum subiecto communi receptionis, vel cum reliquis accidentibus, quibus non contrariatur, sed congruit, quod producitur de nouo, iuxta dicta ad 5. Vtrouis namque modo corrumpuntur accidentia Eucharistica contraria accidentibus productis, & vnitis de nouo. Neque enim eadem quantitas, aut accidentia eadem, qualiacumque supersint, habent maiorem ex se capacitatem ad vnionem simultaneam cum accidentibus inuicem contrariis, quam habeat subiectum substantiale.

Articulus 2. Iam impotentiam causarum naturalium, vt agant independenter à subiecto substantiali eductionis, & receptionis, supplet Deus virtute sua, vt retineatur cursus naturalis rerum quoad ea omnia, quoad quæ non est necessaria interpellatio eius, seu inuersio pro veritate, & perfectione sacramenti, & pro effectibus propriis ipsius. Qua etiam de causa, cum primum inducitur vi agentium naturalium, alteratio, & dispositio sufficiens ad generationem nouæ formæ substantialis, eandémque exigens ex sua natura, & consequenter fit corruptio accidentium panis, & vini, quæ sufficeret ad corruptionem vtriusque eius substantiæ: protinùs creatur iterum à Deo, pro eodem instanti, materia prima, quæ præextiterat ante consecrationem, atque in eam inducitur forma substantialis, tali alterationi, ac dispositioni connaturalis, & deficit sacramentalis præsentia corporis, & sanguinis Christi, vtpotè non retinentium iam amplius apparentiam, & significabilitatem sacramentalem per accidentia panis, & vini; Inquam pro eodem instanti. Quia eadem ratione, qua dictum est suprà in communi quæstione 29. gratiam sacramentalem incipere esse in instanti, dicendum quoque est in præsenti; tum conuersionem Eucharisticam fieri in instanti intrinsecè absolutiuo, ac terminatiuo consecrationis, tum in instanti recreari materiam primam, gigni nouam formam substantialem, & desinere præsentiam sacramentalem Christi Domini, cùm primum perficitur adæquatè alteratio exigitiua nouæ substantiæ.

Art. 3. Porrò virtus causæ corrumpentis formam aliquam; tum necesse est, vt prævaleat supra virtutem causæ conseruantis illam antecedenter, quando hæc causa est agens necessarium. De cuius ratione nimirum est, vt agat quantum potest, ideóque vt superet de facto causam minoris potentiæ. At agens liberum, cessat quando placet ad præsentiam etiam causæ debilioris, vtpote cessare valens, nulla etiam existente causa contraria. Dictum autem est, causam conseruatiuam accidentium Eucharistiæ esse Deum, qui est agens summè liberum, ac indifferens, & qui nunquam vult impedire ordinem naturalem rerum absque necessitate, propter aliquod bonum maius.

Art. 4. Demum, quod ad confirmationem; substantia nihil agere, aut pati potest absque dependentia à virtute instrumentali accidentium suorum. A quibus nimirùm incipit omnis operatio. At accidentia habent actionem propriam, cuius sunt causæ principales, & quam exercere possunt se solis, atque exercent, etiam quando sunt coniuncta cum propria, & sibi connaturali substantia, antequam eadem substantia vllam propriam actionem exerceat, præter actionem conseruatiuam eorundem accidentium. Quam actionem dictum est suppleri à Deo supplemento directè necessario ad rationem sacramenti. Ergò paritas non tenet.

QVÆSTIO LXVIII.

Vtrùm duo Ministri possint consecrare eandem numero Hostiam.

VIdentur, non posse. 1. Quia implicat dari duas causas adæquatas respectu eiusdem effectus, vt sæpè superius dictum est: quilibet autem idoneus minister proferens verba consecrationis cùm debita intentione, & circa materiam legitimam, est causa adæquata sacramenti Eucharistiæ. Quilibet enim sufficit se solo ad illud perficiendum, séque solo perficeret de facto, tametsi nullus alius minister adesset, qui simul consecraret eandem materiam. Ergò si plures ministri consecrarent eundem panem, aut idem vinum darentur plures causæ adæquatæ eiusdem numero effectus. Quod est impossibile.

2. Si plures concurrant ad baptizandum, aut absoluendum eundem hominem dicentes: *Nos te baptizamus: nos te absoluimus*, vtrumque sacramentum redditur eo ipso nullum, vt fert communis, & certa Theologorum sententia, de qua suprà quæstione 43. Ergo similiter erit nulla consecratio panis, & vini, si plures simul concurrant ad consecrandum eandem hostiam, idémque vinum, eadem nimirum ratio vtrobique militat de intentione Christi, atque de traditione & vsu Ecclesiæ circa vnitatem ministri.

3. Qui simul vellent consecrare eandem materiam, exponerent se periculo, & quidem magno, & moraliter ineuitabili non absoluendi simul simultate Mathematica, verba consecrationis, adeóque vt alter eorum; nempè qui posterius absolueret, nulliter consecraret; quod est sacrilegum.

Deinde tametsi consecrationem panis perficerent, terminaréntque simul mathematicè; supereſſet adhuc idem periculum circa consecrationem vini. Et istud insuper aliud, vt qui fuit prior in consecratione panis esset posterior in consecratione Calicis, aut è conuerso. Neutro autem modo esset vnus, ac idem, qui perficeret totum sacramentum, sed partem vnus, & partem alius.

Demum sequitur aliud prætereà periculum circa sumptionem; nempè vt vel sumeret, offerrétque sacrificium, qui non perfecisset sacramentum; vel è conuerso qui perfecisset, non sumeret, nec offerret; aut duo simul sumerent ex eadem hostia, & ex eodem calice, atque in eodem altari idem sacramentum, idémque sacrificium perficerent. Quæ omnia sunt prædura, & absurda, atque contraria intentioni, & institutioni Christi.

4. Sacramentum peractum à multis ministris esset multiplex, simúlque non esset multiplex. Non esset multiplex, quia esset vnica tantum materia, & vnica Christi Domini præsentia sacramentalis; atque hæc importantur in recto per istud sacramentum, vt dictum est suprà quæstione 64. art. 2. Esset verò multiplex, quia essent plures formæ; atque multiplicatio

plicatio concretorum attenditur penes multiplicationem formarum.

Art. 1. Respondetur. Certum primò est solos sacerdotes posse consecrare validè Eucharistiam. Quod constat ex perpetua Ecclesiæ traditione, & ex definitione Eugenij quarti in decreto de sacramentis in Concilio Florentino, idémque definit Trident. sess. 22. cap. 7. & sess. 23. cap. 1. & 4. & Can. 1. post Concilium Nicænum primum, & Lateranense sub Innoc. 3. aduersus varios hæreticos.

Art. 2. Certum rursus est quemlibet sacerdotem ritè ordinatum, & proferentem verba cum debita intentione supra legitimam materiam, perficere validè istud sacramentum, quocunque demum, & cuiusuis generis defectu irregularitatis, schismatis, hæresis, &c. alioquin laboret. Quia nullus eiusmodi defectus aufert characterem sacerdotalem, vt præter alia Concilia definit Trident. sess. 7. can. 9. character autem sacerdotalis per seipsum est potestas consecrandi, ac perficiendi validè sacramentum corporis, & sanguinis Christi. Vnde quæ eum characterem abolere non possunt, effectum huius potestatis irritare nequaquam possunt, salua capacitate naturali materiæ subiectæ alias sufficientis ad actus validos.

Art. 3. Certum denique, & vnanimi omnium Theologorum consensu receptum est non licere, vt quilibet quoties libuerit, propria auctoritate conueniant plures numero ad consecrationem eiusdem numero materiæ; sed id esse peccatum ex sua natura graue; Quia est contra approbatum, & vsitatum Ecclesiæ ritum in materia graui. Quæ ratio, respectu reliquorum sacramentorum conuincit etiam à fortiori. Quia in illis, secluso sacramento Matrimonij, qui simul est contractus naturalis, nullum est exemplum dualitatis ministrorum, aliquando, aut iniunctæ, aut permissæ.

Art. 4. Dubitari nihilominùs circa sacramentum Eucharistiæ minimè potest, quin possint aliquando licitè concurrere, plures ministri ad consecrandam eandem numero materiam, eundem nimirum panem, ac vinum; atque eam consecrationem, & validam, & licitam esse posse. Quia Ecclesia, quæ est optima interpres institutionis Christi, eadémque traditionum Apostolicarum fidelissima custos, ita consuevit facere in aliquibus occasionibus; atque in nouo Pontificali edito iussu Clem. 8. præscribitur, vt ea antiqua consuetudo seruetur in consecratione Episcopi, necnon in noua presbyterorum ordinatione, vtque cum Episcopo, seu consecrante, seu ordinante consecrent simul eandem numero materiam; ipsi etiam siue consecrandi, siue ordinandi. Vsu præterea receptum olim fuit, vt Papa publicè celebrante omnes Cardinales, Presbyteri, simul cum ipso consecrarent eandem numero materiam, vt perhibet, inter alios Vasquez ex Innocent. 3. & aliis. Apud quem Authorem habetur vlterius semper in Ecclesia Græca adesse Episcopo celebranti Presbyterum simul consecrantem absque multiplicitate panis, & vini.

Art. 5. Ratio specialis, ob quam huic potissimum sacramento congruit, vt admittatur aliquando pluralitas ministrorum ipsum promiscuè, ac indiuisim perficientium, hæc est. Quia nimirum institutum est in conuiuio, & ad modum conuiuij à Christo Domino agente socialiter cum suis discipulis. Quæ itidem de causa pluralitas prædicta ministrorum reperitur frequentata, ac recepta ab Ecclesia in iis solùm occasionibus, in quibus ita comparatur præcipuus aliquis celebrans, cum aliis sibi adiunctis ministris, vt detur peculiaris repræsentatio Christi associati Discipulis; nisi quod inter nullos alios potest dari tanta dignitatis, ac potestatis distantia, ne quidem proportionalis loquendo propriè, ac strictè; quanta erat inter Christum, & eius Discipulos; quapropter Discipuli non instituerunt, sed nec fieri potuit, vt instituerent simul sacramentum Christo Domino illud instituente, vt liquet ex dictis in communi quæstione 10. sicut perficere validè simul possunt quilibet sacerdotes alio, vel aliis quibuslibet perficientibus, atque rationabiliter perficiunt, in occasionibus nuper memoratis, sacerdotes, qui speciali aliqua de causa adsunt Episcopo, velut discipuli Christo. Nihil autem huiusmodi datur in reliquis sacramentis pro honestanda in vllo euentu, simili ministrorum multiplicitate.

Art. 6. Cæterum quoad validitatem nullum est discrimen inter istud sacramentum, & sacramenta cætera. Quia quoduis sacramentum perficitur validè à quouis legitimo ministro, seu adsint alij simul perficientes illud idem numero sacramentum, siue nullus alius simul perficiat. Nempè nullus effectus impediri potest, quo minus existat, & inducatur de nouo præcisè propter abundantiam causarum potentium facere, vt existat, atque conantium in eum finem, quantum possint. Nec enim opponitur sufficientiæ ad aliquid sufficientia alia simultanea ad illud ipsum, sed sola insufficientia. Vnde hæc sola impedire illas causas potest, non illæ se inuicem. Alioquin fieri posset, vt locus aliquis esset obscurus, ac tenebrosus, aut frigidus præcisè propter multitudinem, & magnitudinem luminarium, aut ignium circum applicatorum. Vnusquilibet autem minister idoneus est sufficiens se solo, ad perficiendum validum sacramentum. Fieri igitur non poterit, vt sacramentum euadat nullum præcisè propter simultaneum plurium ministrorum concursum, & nisi adiiciatur aliqua alia circumstantia nocens valori sacramenti. Ex dictis igitur liquet, quo pacto possint, tum validè, tum licitè consecrare plures ministri eandem numero hostiam, eundémque numero Calicem.

Art. 1. Ad 1. Minister sacramenti est causa tantum instrumentalis præsentiæ Christi in Eucharistia, & gratiæ in omnibus sacramentis, est verò causa instrumentalis superaddens, quantum est ex se immediatè, ac directè, aliquid purè extrinsecum effectui causæ principalis, vti expositum est in communi quæstione 24. non autem repugnat dari plures eiusmodi causas instrumentales adæquatas, respectu eiusdem numero effectus. Quia non attingunt virtute propria immediatè, & per se, effectum causæ principalis, respectu cuius effectus habent rationem instrumenti; & potest vnaquæque talis causa instrumentalis, producere tanquam causa simul principalis virtute propria, immediatè, & per se effectum suum peculiarem, numero distinctum, ab effectibus per reliquas causas instrumentales similiter productis; atque per talem suum peculiarem effectum iuuare ad existentiam simpliciter, vel ad vtiliorem, ac commodiorem existentiam effectus immediatè, & adæquatè producendi, virtute propria à sola causa principali iuxta ea quæ dicta, & fusius exposita sunt in quæst. præindicata.

Art. 2. Nullum porrò est inconueniens, quod dentur simul plura numero distincta iuuantia eo modo ad vnum, eundémque effectum causæ principalis. Quia non propterea necesse est deuenire ad aliquem vnum numero effectum, quem plures causæ adæquatæ immediatè producant virtute propria. Quod quidem pro re præsenti, quidquid sit de aliis alterius conditionis, & causis, & effectibus, est omninò manifestum. Quia vnusquisque consecrantium profert in primis verba consecrationis numero distincta à verbis, quæ proferùt cæteri. Deindè verba singulorum

producunt

producunt singulas seorsim species impressas similiter inter se distinctas.

Art. 3. Præterea, tam in hac materia quàm in qualibet alia, pluribus idem simultaneè dicentibus, atque existenti propterea simultaneè multiplici specie impressa, ordinata ad cognitionem eiusdem numero obiecti; vel ea sola species, quæ peruenit intensior ad vnumquemque audientem, inducit auditionem, & apprehensionem locutionis ex qua processit; vel ex omnibus speciebus inadæquatè influentibus oritur in vnoquoque audiente vna tantum apprehensio, seu confusa, seu distincta plurium idem dicentium simultaneè vel ex singulis speciebus proficiscuntur totidem apprehensiones singularum locutionum; ac deindè cum simili dependentia ab omnibus simul apprehensionibus, vel à sola intensiori oritur demum cognitio enunciatiua obiecti manifestati à loquente. Dictum autem est loco proximè citato, dependenter à sola istius postrema cognitione, colligi vtilitates speciales, tùm præsentiæ Christi in sacramento Eucharistiæ, tùm infusionis gratiæ per omnia sacramenta.

Art. 4. Expositus porrò est disiunctiuè processus locutionis simultaneæ multorum dicentium idem. Quia circa eum processum, non est vna omnium sententia, & rei præsentis nihil interest, vtra earum teneatur. Quia iuxta quamlibet æquè benè vitatur multiplicitas causarum adæquatarum producentium, virtute propria immediatè eundem numero effectum. Quod autem mediatè tantum, & denominatiuè, atque purè instrumentaliter, & quòd caput est, tantum ratione alicuius extrinsecè procedat idem effectus à pluribus causis, siuè adæquatis, siue inadæquatis, nullum est inconueniens. Certè non militat illud inconueniens, quòd insinuatum fuit suprà contra plures causas adæquatas principales, seù propria virtute immediatè attingentes effectum quoad sua prædicata intrinseca, vt patet ex discrimine assignato.

Ad 2. Nihil nocet valori sacramenti baptismi pluralitas baptizantium eundem hominem, dummodo singuli proferant singulariter formam baptismi, vt liquet ex ratione nuper data in responsione ad quæstionem art. 6. Nocet verò si singuli, vel vnus aliquis nomine suo, & cœterorum proferat pluraliter formam, vti proponitur in obiectione. Quæ est communis distinctio, & sententia quoad vtramque partem, cuius ratio assignata est ex D. Thoma in illa quæstione 43. Idem dicitur suo modo de absolutione sacramentali. Eadem distinctio applicanda est sacramento Eucharistiæ respectu cuius ea est manifestior quodammodo, quàm respectu aliorum sacramentorum, quoad posteriorem partem de pluribus ministris copulatiuè sumptis, propterea que nulliter proferentibus verba sacramentalia. Si enim dicant plures sacerdotes: Hoc est corpus nostrum, non significabitur corpus Christi, sed corpus, seu corpora consecrantium; & præterea non retinebitur significatio historica, quam dictum est suprà, simul inesse verbis consecrationis. Vndè consecratio euadet nulla in eo casu; non verò si singuli seorsim dicant; *corpus meum.*

Ar. 1. Ad 3. Pro vitando inconuenienti: tùm de consecratione inualida circa vtramque partem materiæ; tùm de valida circa vnam partem, & inualida circa alteram respectu eiusdem consecrantis: tùm de offerente, quin consecret, aut è conuerso; non pauci recurrunt ad intentionem consecrantium. Dicunt enim aliqui intentionem debere esse absolutam in omnibus consecrantibus, sed relatam ad instans illud præcisè, pro quo præcipuus celebrans absoluerit vtramque formam: ita vt velint effectum verborum pro eo præcisè instanti, & non prius, neque posterius, siuè ipsi prius absoluant verba physicè, siue absoluant posterius. Alij verò dicunt intentionem debere esse conditionatam, nempè consecrandi, si absoluant verba simul cum præcipuo celebrante, si minus non consecrandi.

Art. 2. Sed neutrum horum satisfacit. Quia dùm Ecclesia disponit, vt plures consecrent eandem numero materiam, & nihilominùs non præcipit, aut docet quidquam specialiter, pro eo casu, circa intentionem; videtur omnino velle, certè permittere, vt omnes habeant intentionem, qualis correspondet verbis per se, & ex natura ipsa rei, & qualem quisque haberet, si consecraret solus.

Art. 3. Deindè, quòd attinet ad priorem dicendi modum, relatio ad instans illud determinatum, est inutilis. Quia qui absoluit verba ante illud instans non potest intentione sua suspendere, vsque ad idem instans, effectum verborum, seu consecrationem passiuam, vt liquet ex dictis suprà in communi, cum vnanimi Theologorum consensu, quæst. 16. art. 6. qui verò absoluit post illud ipsum instans multò minus potest facere intentione sua, vt verba operentur pro eo instanti, pro quo nondum sunt, aut vt aliquid agant de nouo in ordine ad effectum iam præexistentem, vbi nihil amplius superest agendum quoad inductionem eius. In neutro igitur euentu vitantur, per illum intentionis modum inconuenientia proposita.

Art. 4. Demum, quòd attinet ad posteriorem dicendi modum, intentio conditionata, quæ esset purè interna, quatenùs conditionata esset (nec enim permittitur ab Ecclesia vlla exterior manifestatio conditionis,) redderet locutionem fallacem apud fideles audientes; quandoquidem locutio consecratoria est omninò absoluta ex se eiusmodi autem fallacia est contraria sacramento, ipsumque reddit nullum, vt dictum est in communi, eodem in loco. Præterea non solet esse discernibilis prioritas, & posterioritas enunciationis inter consecrantes, vtpotè conantes quantum possunt, vt omnes simul absoluant; & tamen est de ratione conditionis sacramentalis, vt sit discernibilis per sensum, sicut ibidem dictum est. Accedit eam appositionem conditionis non efficere, ne nulliter dicantur verba consecratoria, quæ absoluuntur, postquam iam alius illa absoluit. Quod tamen erat inconueniens præcipuè vitandum inter omnia, quæ tangit obiectio.

Art. 5. Dicendum itaque est intentionem debere esse absolutam, & absque vlla speciali conditione, seù restrictione, non contenta intrinsecè in ipsa natura rei; ideſt debere esse talem, qualis concipitur per se ab vno quoque solitariè celebrante; & nihilominùs nullum sequi inconueniens ex simultate plurium consecrantium eandem numero materiam ritu ab Ecclesia præscripto. Quia videlicet omnes moraliter consecrant validè licet physicè ille, vel illi soli validè consecrent qui primi absoluunt verba physicè. Ratio valoris moralis in omnium consecratione, tametsi consecratio aliquorum sit physicè posterior quam aliorum, hæc est. Quòd nimirum, quicunque audit formam quatenus pronunciatam ab vnoquolibet ex ita celebrantibus, perindè redditur certus, ex vi talis auditionis, de præsentia reali Christi sub illis accidentibus, & consequenter perindè mouetur ad adorationem Christi, & ad omnem sensum pietatis conceptibilem ex sacramento, atque si ille solus proferret verba consecrationis. Et præterea ob nullius ex ita consecrantibus, determinatè sumpti consecrationem, potius, quam ob consecrationem cuiuslibet alterius ex iisdem, potest quisquam moueri ad eosdem illos actus, eandemque illam, de vera Christi præsentia, certitudinem con-

cipere. Cuius causa est, quia iuxta præscriptum Ecclesiæ omnes celebrantes tenentur conari, quantum fieri potest, vt simul absoluant verba consecrationis, ideóque ne detur sensibilis,& manifesta successio vnius post alium.

Art. 6. Negandum porrò est, stante huiusmodi valore morali omnium, & singularum eiusmodi consecrationum indiscriminatim, vllum esse inconueniens in eo, quod vnius, vel aliquorum tantum, & non aliorum consecratio sit valida physicè; vnus physicè consecrat panem tantum, & alius Calicem tantum; sumat, & offerat, qui non consecrauit physicè, aut è conuerso qui physicè consecrauit, non sumat, nec offerat. Nullum, inquam, est inconueniens, nullumque irreuerentiæ genus. Quia in rebus moralibus non habetur ratio diuersitatis physicæ, quando non est coniuncta cum diuersitate morali. Id quòd in re præsenti redditur specialiter certum vsu, & authoritate Ecclesiæ volentis eiusmodi simultaneam plurium consecrationem, & non valentis ignorare, illa admissa esse ineuitabilem vniuersaliter discrepantiam physicæ prioritatis,& posterioritatis inter consecrationes,coniunctam cum incertitudine, vter prius,aut posterius consecrauerit physicè.

Ad 4. Sacramentum eo modo perfectum, partim est multiplex, nempè quoad formam, & parte altera est vnum, nempè quoad materiam. Porrò cum constat de re, non tanti est modus loquendi. Simpliciter autem est vnum, & dicendum est vnum sacramentum Eucharistiæ, quòd eo modo perfectum erit. Quia in hoc sacramento materia, & multo magis Christus Dominus tenens se etiam ex parte materiæ, habent rationem recti, comparatione verborum, vt dictum est in illa quæst. atque denominatio sequitur absolutè conditionem recti, & non formæ, quando hæc habet rationem obliqui. In reliquis sacramentis accidit oppositum, quia in eis forma habet rationem recti, vt dictum est suprà. Verùm,quoad hæc etiam alia sacramenta, datur in casu, in quo versamur, specialis quædam vnitas moralis, tùm ratione subiecti suscipientis sacramentum; tùm ratione eiusdem numero effectus gratiæ, quæ illi communicatur. Hinc enim fit, vt perindè valeat, & & æstimetur sacramentum multiplex physicè, ac si essent vnum tantum numero sacramentum, etiam physicè quoad formam; ac proindè quoduis sacramentum perfectum à pluribus modo dicto, euadit vnum moraliter, dicendumque est simpliciter vnum.

Quæstio LXIX.

Vtrùm conferat plus gratiæ communio sub vtraque specie?

Videtur conferre. 1. Quia sacramenta operantur, sicut significant; & quantum significant; vtpotè habentia causalitatem fundatam in significatione. Species autem panis, & vini habent significationes specie diuersas, atque effectuum diuersorum. Quia assimilantur cibo, & potui corporalibus, quorum effectus constat esse diuersos. Ne igitur perperam dixerit Christus Dominus, & cum defectu iustæ proportionis Ioann. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; dicendum est peculiares, & realiter inuicem distinctos effectus tribui per species panis & per species vini; ideóque communicantem sub vtraque specie, recipere effectum peculiarem, distinctum ab eo,quem recipit, qui communicat sub altera tantum specie.

2. Vix inquam perciperetur aliquis effectus gratiæ ex sumptione Calicis, si sumptio eius non induceret peculiare augmentum gratiæ, vltra eam, quæ percipitur ex sumptione corporis Christi sub speciebus panis; Quia sumptio sub speciebus panis, præcedit semper, per se loquendo sumptionem Calicis. Vndè sacramentum Calicis non esset institutum ad conferendam gratiam per se, sed tantum per accidens. Hoc autem repugnat promissioni Christi, & sensui Ecclesiæ, atque SS. PP. Quia Christus Dominus æquè, eodemque prorsus modo annectit gratiam, tùm positiuè, tùm negatiuè; vtrique sumptioni, dicens in eodem illo 6. c. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem; non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem; & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Et rursus. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Hoc spiritu ducta Ecclesia Catholica præscribit sacerdotibus, vt dicant post Communionem: *refecti cibo, potuque Cælesti.* Similiter PP. sunt frequentes in attribuendis calici effectibus sacramentalibus. Videri verò specialiter possunt maiori cum expressione locuti, Cyprianus, seu Author libri de Cardinalibus operibus, Homil. de Cœna Domini Cyrill. Hierosol. Cathechesi mystogogica. 4. Chrisost. Hom. 60. ad populum Antioch.

3. Communio, sub alterutra specie seorsim, confert gratiam. Quod est indubitatum apud omnes. Neutra autem potest esse impedimento respectu alterius, quando vtraque species coniunctim sumitur. Quia effectus conferibilis per eas non consistit in indiuisibili; sed inducta gratia, quantam induceret vtralibet species seorsim sumpta, supereset tantundem, & amplius sine fine, vt altera species suam similiter causalitatem exerceat cum æquali nouo effectu. Ergò quando sumuntur ambæ species, vna immediatè post aliam, vnæquæque inducit suum effectum peculiarem gratiæ non secus, atque si neutra sumptio vllam haberet, cum altera, coniunctionem moralem.

4. Christus Dominus, qui est fons, & causa totius gratiæ, æqualiter adest sub vtralibet specie; Causa autem continens in se aliquem effectum, toties de nouo inducit effectum suum, quoties de nouo applicatur subiecto benè dispositò; & purè materialiter se habet, quòd vna applicatio parum distet, aut multum alia applicatione. Qua itidem ratione conficitur, plus gratiæ conferri cæteris paribus sumenti maiorem quantitatem specierum panis, aut vini, aut vtriusque. Indè nimirum fit, vt diutius maneat applicata subiecto causa præcontinens in se gratiam,ac proindè, vt illam augeat, reddatque intensiorem iuxta piam, & probabilem Caietani, Suarez, & aliorum opinionem. Quæ sanè tenenda omninò videtur pro eo saltem casu, in quo accesserit noua dispositio, aut augmentum deuotionis pro instanti secundæ sumptionis, aut pro aliquo alio totius eius temporis, quo Christus perseuerat physicè præsens intra communicantem. Quia si initio adfuisset eadem peculiaris dispositio, aut augmentum idem deuotionis, fuisset ratio collationis maioris gratiæ ex opere operato, vt dictum est suprà in communi, quæst. 27.

5. Authores negantes plus gratiæ conferri per vtraque speciem simul, quam per vtramlibet seorsim, eo, vel maximè, vel vnicè mouentur, quia Ecclesia negat laïcis communionem sub vtraque specie. Credibile autem nequaquam est, piam matrem decreturam sic fuisse, si indè aliquam illi iacturam spiritualem paterentur. Quòd tamen argumentum nullatenùs conuincit. Quia, cum aliqua etiam iactura fidelium ex ea parte, consulendum magis esset reuerentiæ sacramenti, quæ multipliciter periclitaretur ministrato promiscuè calice tantæ iam multitudini fidelium,

fidelium, vt expendit D. Tho. q. 80. art. 12. Potuit igitur Ecclesia conuenienter inducere pro laïcis vsum, qui viget, communionis sub vna tantum specie; tametsi crederet plus gratiæ conferri per vtramque simul speciem, cæteris paribus. Et quidem Ecclesiam ita credere apparet, haud obscurè ex bulla Clementis. 6. dicentis ad Regem Galliæ: *Concedimus, vt quotiescunque volueritis, liceat communicare sub vtraque specie ad argumentum gratiæ.* Quæ postrema particula esset de subiecto, non supponenti, si vtraque species non conferret plus gratiæ; sic enim Pontificia vtriusque speciei concessio nihil conferret ad augmentum gratiæ, quòd prætenditur,& supponitur.

Art. 1. Respondetur. Certum primo est, ex Concil. Florentin. in decret. Eugenij §. *tertium est*, & ex Tridentino, sess. 13. cap. 2. sacramentum Eucharistiæ conferre ex opere operato: primo augmentum gratiæ, secundo remissionem venialium, tertio præseruationem à mortalibus. Ad istos porrò tres effectus reducuntur cæteri omnes, qui præterea eidem sacramento tribuuntur. Primo nimirum perseuerantia finalis in gratia iuxta illud *in me manet, & ego in illo.* Quia perseuerantia ista est indistincta à vitatione lethalium, ac proindè præseruatione ab illis. Secundo vita æterna, & consecutio gloriæ, iuxta illud. *Qui manducat meam carnem &c. habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* Quia consecutio gloriæ est ineffabiliter coniuncta cum perseuerantia finali in gratia. Tertio feruor caritatis. Quia iste feruor prouenit; tum ab augmento caritatis indistincto, vel certè inseparabili ab augmento gratiæ sanctificantis; tum ab intensione auxiliorum actualium gratiæ, mouentium specialiter ad actum feruentem charitatis. Quæ itidem auxilia simul cum augmento caritatis, confert specialiter istud sacramentum. Quòd videlicet maximè omnium significat vnionem charitatis, tum propter materiam confectam ex multis granis, & vuis inuicem coniunctis, tum propter coniunctionem physicam, quoad locum, inter Christum,& communicantem per realem alterius in altero inclusionem.

Art. 2. Certum rursus est omnes prædictos effectus conferri virtute huius sacramenti, per modum refectionis spiritualis. Quod constat clarè ex testimoniis indicatis ex cap. 6. Ioann. nec obscurè colligitur ex materia ipsa id repræsentante expressè. Quia species panis, & vini indicant ex sua natura istud sacramentum præstare animæ spiritualiter, quòd præstant corpori materialiter cibus, & potus naturales.

Art. 3. Certum tertio est, cibum istum, ac potum spiritualem differre à cibo, & potu corporali, inter alia, penes duo principaliter. Alterum est, quòd sacramentum, causat suum refectionis spiritualis effectum in instanti correspondente vltimæ parti temporis, pro quo primò perficitur, & vltimò completur sumptio quoad aliquam partem, vel partes; cibus verò, & potus corporalis non nisi eo tempore, quo transmutantur,ac consumuntur. Quia Christus deuinxit collationem gratiæ manducationi, vt patet ex citato testimonio. *Qui manducat &c.* manducatio autem verè datur, cum primùm verificatur existere sumptionem quoad aliquam partem sacramenti.

Art. 4. Alterum est cibum, & potum corporales præstare effectus realiter inter se distinctos specie. Quia habent virtutes actiuas specie distinctas, ratione quarum cibus extinguit famem, & potus sitim, longè diuersam à fame. Passibilitatem quoque habent similiter diuersam ob diuersitatem specificam qualitatum. At cibus, & potus spirituales, nec actiuitatem, nec effectus habent specie distinctos; quia nec sitis, & fames spirituales distinguntur realiter inter se.

Quòd ex eo maximè loco confirmari valide potest, qui potissimùm videtur oppositum præseferre; nempè ex illo Ioann. 6. *Qui venit ad me non esuriet, & qui credit in me non sitiet in æternum.* Confirmatur verò, quia vt notat Augustinus, venire ad Christum, & credere, idem sunt. Fide namque viua formaliter accedit ad Christum, quicunque accedit.

Art. 5. Idem igitur sunt depulsio famis, & depulsio sitis quæ promittuntur sumentibus hoc sacramentum: sicut sunt idem ea, propter quæ vtraque promittitur. Vndè idem etiam sunt fames ipsa, & sitis, quæ depelluntur, nec enim vtraque per eandem rem depelleretur indiuisim, si vtraque non esset eadem res. Ideò enim eadem re liter actione perhibetur vtramque extingui, vt intelligamus, ait idem Aug. tract. 25. in Ioann. in spiritualibus non esse aliud famem, quam sitim; atque ideò non aliis gratiæ donis alteram pelli,& aliis alteram. Hoc ipsum obseruant Cyprianus, siuè quis alius auctor serm. de Cœna Domini & iterum Augustin. ad illud ps. 103. *Panis cor hominis confirmat.*

Art. 6. Idem colligitur ex illo Ecclesiastici, 24. *Qui edunt me; adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient.* Et ex illo Matt. 5. *Beati, qui esuriunt, & sitiunt iustitiam.* Ex his enim constat eandem esse materiam famis, & sitis spiritualis. Oportet autem famis, & sitis, quarum eadem est materia, appetitionem quoque esse vnam,& eandem, ac proindè extinctionem, & satietatem vtriusque fieri indiuisim per eandem actionem eumdemque effectum. Ea igitur præcisè causa multiplicantur istæ metaphoræ, vt intelligatur tantundem pati animam gratia aut gratiæ augmento destitutam, quantum patitur corpus, dùm fame simul laborat, & siti; atque capere vicissim tantundem emolumenti, & delectationis habita gratia, aut eius augmento, quantum refectionis, aut incrementi obtinet corpus, ex potu, simul & cibo. Nempè in spiritualibus, ratione maioris ipsorum perfectionis rediguntur in pauciora, quæ in rebus materialibus, ob contrariam maiorem imperfectionem, diuiduntur in plures entitates. Vndè pro significanda adæquatè vna re spirituali, sunt necessariæ plures res materiales.

Art. 7. Apparet itaque ex his eosdem prorsus esse quoad rationem specificam, effectus gratiæ, præstabiles per sacramentum Eucharistiæ sub vtralibet specie, & sub vtraque. Hinc autem vlterius concluditur, non esse maiorem rationem dubitandi de peculiari augmento gratiæ ex speciebus vini sumptis post species panis, aut è conuerso; quam sit de peculiari augmento gratiæ per duplicatam sumptionem specierum panis tantùm, aut specierum vini tantum, quia vtrouis modo bis adest, & bis applicatur eidem subiecto idem principium eiusdem effectus, cum hac sola differentia penes principium quoad partem eius minus principalem; nempè quoad species,& verba, quæ dictum est suprà importari in obliquo per istud sacramentum. Verùm hæc qualiscumque diuersitas, est purè materialis quoad actiuitatem sacramenti. Quia ea diuersitate non obstante est idem specificè effectus vtrobique, & mensura intensionis in eodem effectu, non est qualitas specierum, aut verborum, sed realis præsentia Christi Domini. Verum igitur est, non esse maiorem rationem dubitandi de augmento gratiæ ex superadditis speciebus vini post species panis, aut è conuerso; quam ex duplicata sumptione sub iisdem speciebus.

Art. 8. Addendum iam est, nec esse maiorem rationem dubitandi de eodem augmento gratiæ ob duas sumptiones duarum particularum hostiæ, aut vini physicè interruptas, sed habentes moralem continuationem, ac vnitatem propter paruam alterius ab altera

distantiam, eamque coniunctam cum intentione formaliter, & explicitè, vel virtualiter, & implicitè complectente indiuisim vtramque sumptionem; quam sit ratio dubitandi de augmento peculiari gratiæ ob vnam plurium similiter particularum sumptionem non solum moraliter, sed etiam physicè continuam. Quia vtrouis modo censetur esse vnica tantùm communio, atque in iis, quæ habent vnitatem tantùm moralem absolutè ex sua natura, vti habet sacramentum, perindè æstimantur continuatio moralis, & continuatio physica.

Art. 9. Certum porrò est, apud omnes, sumentem duas particulas hostiæ, tametsi eas sumat cum reali separatione, & physica successione vnius sumptionis post aliam, non ea præcisè de causa accipere bis gratiam, nec duplicatam gratiæ intensionem obtinere; dummodò vtraque sumptio sit continuata moraliter: ideóque sit moraliter vna. Multo verò manifestius idipsum est, si sumptio plurium particularum sit etiam physicè continua, & vna. Indubitatum namque est sacerdotem, tametsi frangat hostiam, eamque sumat diuisam in duas partes, siue seorsim vnamquamque sumat; non propterea duplicato gratiæ augmento gaudere. Neque est minus indubitatum, si Ecclesia præscriberet, vt in plures præterea partes frangeretur hostia; non propterea effecturam esse, vt toties augmentum gratiæ denuo replicaretur sacerdoti. Eodem modo certum apud omnes est, sacerdotem, tametsi mittat in Calicem paruam hostiæ particulam, eamque sumat simul cum speciebus vini; non propterea accipere duplicatum augmentum, aut aliquatenus plus gratiæ ex sumptione calicis, sed quātum præcisè acciperet, si solæ species vini adessent in calice.

Art. 10. Ex iis denique omnibus consequitur, neque eum accipere plus gratiæ cæteris paribus, vi huius sacramenti ex opere operato: qui communicat sub vtraque specie seorsim existente, quam qui communicat sub vna tantum specie, siue physicè vna, siue physicè multiplici, & cum physica successione, ac interpolatione; dummodò moraliter continuetur sumptio, sitque communio moraliter vna. Consecutio tenet ex prænotata æquiualentia vtriusuis speciei respectu alterius, nec non respectu vtriusque simul sūpti; atque ex simili rursus æquiualentia sumptionis moraliter tantùm continuatæ, & moraliter vnius respectu sumptionis physicè continuæ, ac vnius, siue species sint homogeneæ, siue sint heterogeneæ, ac rationis diuersæ. Quapropter sicut nemo dubitat quin laïcis dari non debeant duæ particulæ hostiæ, siuè simul, siuè successiuè sumendæ cum continuatione morali, pro augmento gratiæ ex opere operato; tametsi sacerdos sumat duas particulas ante calicem, & tertiam cum calice; ita dubitare nemo debet, quin eisdem dari non debeat sacramentum illud sub vtraque specie propter eundem illum finem obtinendi plus gratiæ ex opere operato, cæteris paribus; tametsi sacerdos, cum consecrat, sumat vtramque speciem.

Art. 11. Ratio à Priori omnibus eiusmodi casibus peræquè communis est. Quia causa præcipua instrumentalis, & mensura gratiæ, quæ confertur per istud sacramentum est realis præsentia Christi Domini, non vero species, sub quibus Christus latet sensus, & patet fidei per sensus. Hac nimirum de causa istud sacramentum confert plus gratiæ, quàm omnia alia sacramenta. Eodem respicit promissio Christi volentis eandem suam realem præsentiam esse mensuram nostræ spei, circa fructum indidem percipiendum, dùm semel, atque iterum dicit: *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam.* Et rursus: *in me manet, & ego in illo.* Christus autem Dominus tam est præsens, secundùm se totum sub alterutra tantùm specie, atque sub vtraque; nec plus sumit Christum, qui sumit vtramque speciem, quàm qui sumit alteram tantùm. Ergò neque plus gratiæ percipit, cæteris paribus, qui sumit vtramque quam qui alteram tantùm. Patet consequentia, quia quòd nihil facit ad discrimen causæ & applicationis eius; nihil vtique facit ad discrimen effectus, & intensionis eius.

Art. 12. Confirmatur ex illatione facta à Conc. Trid. sess. 21. c. 3. dùm declarat *fatendum esse etiam sub altera tantùm specie totum, atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi, ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui vnam solam speciem accipiunt.* Illatio namque ista indicata per particulam, *ac propterea* licet facta sit à Concilio cum restrictione illa, *de gratia necessaria* ad salutem, vt id tantùm expresse definiret in quo omnes Doctores Catholici vnanimi consensu conueniunt; vtque permitteret iisdem liberam de reliquo opinandi licentiam, circa quæstionem præsentem: nihilominùs æquè benè fieri absolutè potest eadem illatio, quoad totum augmentum gratiæ conferibile simpliciter per illud sacramentum. Quia Christus Dominus cuius totius, & integri præsentia, sub altera tantum specie est præmissa legitima apud Concilium ad inferendum collationem gratiæ necessariæ ad salutem, per alteram tantùm speciem, non minus, aut aliter continet in se totum augmentum gratiæ, quam gratiam necessariam ad salutem. Hac enim de causa idem Concilium ibidem can. 3. loquens de Christo provt est sub vna tantum specie, eum nihilominùs appellat *omnium gratiarum fontem, & authorem.* Ergò ex præsentia reali totius, & integri Christi sub altera tantum specie æquè benè, licet non æquè certò colligitur, per sumptionem alterius tantùm speciei, obtineri totum augmentum gratiæ absolutè conferibile, cæteris paribus, per istud sacramentum sumptum quoad omnes eius partes; atque colligitur, per eandem alterius tantum speciei sumptionem, obtineri totam gratiam necessariam ad salutem. Atque huiusmodi illatio vniformis quoad vtrumque, est omninò tenenda, vtpotè magis consona modo argumentandi, quo vtitur Concilium, necnon antecedenti per ipsum assumpto.

Art. 13. Confirmatur rursus validius. Quia eadem promissio annectitur à Christo Domino. 6. Ioann. alteri seorsim speciei, quæ annectitur vtrique simul speciei. Nam vt expendit Concil. eadem sess. 21. c. 1. fine. Qui dixit de vtraque simul specie: *nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam: & iterum: in me manet, & ego in illo.* Qui inquam hæc dixit: Dixit etiam similiter de altera seorsim specie: *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Idem ergò, & totidem modis promittitur alteri seorsim, & vtrique simul speciei. Vbi autem promissio & voluntas Dei non discernit, nec nobis discernere licet, id quod est quodammodo manifestius, maiorique cum firmitate tenendum in materia sacramentorum. Quorum videlicet causalitas, & vbertas gratiæ non tam in ipsorum natura, quàm in promissione, & purè gratiosa voluntate Diuina fundatur. Dicendum igitur est parem esse eundemque effectum gratiæ ex opere operato cæteris paribus, siue sumatur Christus sub vtraque specie, siue sumatur sub altera tantum; nec quidquam interest, quod species seorsim

seorsim sumenda, sit panis potius, quam vini. Licet enim Christus solum expresserit panem in verbis modo productis: tùm quia sermo institutus erat per comparationem ad manna; tùm quia hæc est materia magis idonea, quæ seorsim ministretur: Nihilominùs non dubitatur, quin eadem sit efficacitas specierum quoque vini. Quia idem Christus Dominus totus, ac integer sub ipsis etiam continetur.

Ad 1. Ostensum iam est cibum, & potum sacramentalem significare vnum ac eundem realiter effectum, cum sola diuersitate ex modo significandi, seu ex parte connotati significationis, & ex parte symboli significantis. Vndè vtralibet species confert eundem effectum gratiæ quem confert altera, & quem confert vtraque simul. Quandò enim idem significatur simultaneè per multa, multiplicitas signorum non ordinatur ad causandum plura, sed ad significandum melius. Nempè ad causandum plus ex vi significationis, oportet plus significare, & non tantùm pluries, aut per plura. Qua propter dum dicitur; sacramenta causant sicut significant: Non intenditur conformitas inter modum significandi, & modum causandi. Quæ videlicet omnimoda esse non potest: cum non contingat, plus idem causari per plura, sicut contingit plus significari; sola igitur intenditur conformitas rei significatæ cum re causata.

Art. 1. Ad 2. Tota gratia sacramentalis confertur per se, non solum antè sumptionem calicis, sed etiam antequam absoluatur tota sumptio specierum panis. Gratia enim confertur, cum primum sumitur ac traiicitur in stomachum prima pars minima speciesum. Quia ex tunc verificatur Christum manducari totum, ac totaliter, totalitate ipsius Christi Domini, atque eius manducationi deuincta est collatio gratiæ, vt dictum est. Nec tamen propterea inutiliter deindè sumuntur, aut calix à sacerdote conficrante, aut ab ipso, & ab aljis reliquæ partes specierum panis post primam: non solum, quia si forte hostia non fuit ritè consecrata per sumptionem calicis obtinetur tota gratia, & similiter eadem obtinetur per sumptionem posteriorum partium, si tunc accedat dispositio necessaria, eademque defuerit cum sumerentur priores partes: quæ quidem eueniunt per accidens: sed etiam, & multo magis, quia (atque hoc est per se) vtraque species, & omnes, tùm vtriusque, tùm vtriusuis partes, constituunt vnum simpliciter sacramentum, atque conuiuium spirituale moraliter vnum, cum sumptio est moraliter continua, vt dictum est quæst. 58. ad 2. ac proindè ambæ species, & omnes partes integrales earum, concurrunt ad constituendam vnam essentialiter, ac integraliter perfectam, & adæquatam significationem symbolicam passionis Christi Domini, & gratiæ per eam conferendæ.

Art. 2. Dictum porrò est suprà in communi quæst. 11. 24. & 25. totam conuenientiam, & vtilitatem specialem sacramentorum reuocari ad eiusmodi significationem: atque per eandem haberi totam causalitatem in gratiam. Hac igitur ratione omnes, & singulæ partes, siue alterius seorsim, siue vtriusque simul speciei, quarum sumptio est moraliter vna, exercent moraliter ex æquo causalitatem in gratiam; tametsi ea conferatur tota simul, cum primum traiicitur prima pars specierum, seu panis, seu vini. In hunc itaque sensum accipienda sunt, quæ producuntur in obiectione ex Euangelio, ex Ecclesiæ ritu, & ex dictis Sanctorum; Neque verò duritiem vllam continet huiusmodi interpretatio, quando agitur de causa habente solam moralem vnitatem præsertim cum alia testimonia clariora eam intelligentiam præscribunt, vt præscribunt in præsenti ea quæ præmissa sunt.

Art. 3. Iam verba illa Christi Domini, *nisi manducaueritis, & biberitis* non habent hunc sensum; qui non sumpserit sub vtraque specie: sed istum, qui vtramque prætermiserit, seu qui sub neutra sumpserit, non habebit vitam in se. Nempè particula *& hæc* non sumitur copulatiuè, sed distributiuè, atque vt sumeretur copulatiuè, subintelligenda esset repetitio particulæ *nisi*. Vtrouis autem modo redit idem ille sensus, qui modo indicatus est: idemque colligitur clarè ex secunda superiori nostra confirmatione subiuncta art. 13. Quapropter optimè definit Trid. sess. illa 21. cap. 1. *salua fide dubitari non posse, quin laïcis, & Clericis non celebrantibus sufficiat ad salutem communio alterius tantum speciei.*

Art. 1. ad 3. Quando ambæ species sumuntur coniunctim neutra impedit alteram, quominùs conferat tantundem gratiæ, quantum conferret seorsim sumpta. Quia vtralibet species confert totam gratiam, quam vtraque confert; ac proindè, vtralibet, quando sumitur simul cum altera, confert tantundem, atque conferret seorsim sumpta.

Art. 2. Itaque sumptio moraliter simultanea vtriusque speciei, solum impedit, ne alterutra conferat diuersam gratiam ab ea, quam confert altera species. Quòd nullius est incommodi, quia etiam partes eiusdem hostiæ, quæ diuisæ, & sumptæ cum distantia morali vnius ab alia, causarent aliud, atque aliud augmentum gratiæ, quando sumuntur simul, causant idem omninò augmentum. Nempè per separationem fiunt plures causæ, & plura numero sacramenta: atque è conuerso per coniunctionem fiunt vna causa, & vnum numero sacramentum, atque hinc sequitur idem proportionaliter discrimen quoad effectus. Hoc ipsum in causis etiam purè physicis suo modo similiter contingit, vt apparet consideranti diuersas partes ignis applicatas, iam simul eidem subiecto, iam diuersis seorsim subiectis; vel etiam eidem subiecto pro alio, atque alio tempore.

Art. 1. ad 4. Causa quidem purè physica operans actiuitate sua naturali, & independenter ab extrinseca accidentali ordinatione, ac institutione, inducit denuo suum effectum, quoties physicè applicatur subiecto capaci, ac disposito. At causa; quæ non est purè physica, & operatur supernaturaliter, cum dependentia ab extrinseca ordinatione, ac institutione, toties tantùm operatur, quoties applicatio multiplicatur moraliter. Christus autem Dominus, provt est in sacramento operatur dependenter ab extrinseca ordinatione, & institutione Dei, atque constituit vnum simpliciter sacramentum, provt subest vtrique speciei, vt superius dictum est. Vndè applicatio eius, per sumptionem vnius speciei, non est moraliter diuersa ab applicatione; quæ fit per sumptionem alterius speciei, quando vtraque fit ex vi vtriusque sumptionis cum exigua temporis interiecti differentia, sed vtraque sumptio est vna tantùm applicatio moraliter: Secuti ipsæ res quæ sumuntur, sunt vnum simpliciter sacramentum vnitate morali. Vnius igitur effectus gratiæ, & vnica tantùm vice inducitur, per sumptionem simultaneam vtriusque speciei, nec purè materialiter se habet, quod vna applicatio distet parum, aut multum ab alia: quandoquidem ex hac differentia dependet, quod sumatur vnum numero sacramentum simpliciter, vel duplex.

Ar. 2. Verùm neque id approbandũ, aut permittẽdum est, quòd insinuatur obiter in obiectione, meliorem esse, cæteris paribus, conditionẽ sumentis maiorem, quàm minorẽ quãtitatẽ specierũ; atq; accedente, post sumptionem, noua dispositione obtineri nouum augmentũ gratiæ ex opere operato, si perseuerẽt pro tũc species propter magnitudinem quantitatis; idemque non obtineri

si iam desierint species propter exiguitatem quantitatis. Hoc inquam approbandum, aut permittendum nequaquam est. Quia vt ea opinio nullo laboraret incommodo, istud est maximum, quòd fideles reddit, quantum est exse, parum procliues ad conformitatem cum vsu, & ritu Ecclesiæ adhibentis exiguam admodum quantitatem panis, & vini, pro sacrificio, & communione. Eò verò reddit minus procliues, quò sunt meliores ac feruentores in charitate. Qui mimirum sunt auidiores eorum omnium, ex quibus credunt, ac sperant se posse assequi augmentum aliquod speciale gratiæ. Quid autem absurdius dici potest, quàm probitatem hominis fidelis, quo maior est, eo deterius disponere ipsius animum ad obsequiosam conformitatem cum vsu, ac ritu publico Ecclesiæ Catholicæ, idque in re maximi momenti; imò disponere ad quærendum, cum omni solicitudine omnes modos possibiles, vt quam minimum fieri potest illi conformetur, siuè clam, siuè palam? Hoc profecto vnum est maioris ponderis pro hac parte, quam omnia, quæ adducuntur in contrarium vano pietatis prætextu. Quæ videlicet, tunc vera, ac solida est, cum est Ecclesiæ ritibus conformis, nec ab eis discordat, aut opere exteriori, aut interna animi dispositione.

Art. 3. Adest quoddam præterea aliud maximè, eandem in rem, considerandum, miniméque arbitrarium. Quod Christus Dominus deuincit vitam æternam, & gratiam soli actioni manducandi, & bibendi corpus, & sanguinem ipsius, non verò retentioni eorum in stomacho, vt liquet ex superioribus sæpè repetitis testimoniis. Eodem pertinet quod Apostolus solùm monet dispositionis adhibendæ ad eandem illam actionem, & non ad istam retentionem dùm dicit: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Ergò, pro effectu huius sacramenti, sola attenditur dispositio, quæ datur pro ea præcisè duratione, pro qua sumuntur species sacramentales, non pro ea, pro qua deinceps perseuerant in stomacho, atque oppositum dicitur absque fundamento in doctrina sacra, quoad opus operatum; de quo solum est sermo in præsenti. Paritas ex agentibus naturalibus est valdè fallax, & omninò insufficiens pro re præsenti, vt apparet ex nuper dictis art. 1.

Ad 5. Quidquid sit de fundamento, seu fundamentis aliorum pro sententia nostra, ex dictis hucusque liquido apparet, aliundè, quàm ex vsu negandi laïcis, & clericis non celebrantibus sumptionem vtriusque simul speciei, efficaciter comprobari, quòd non conferatur plus gratiæ per vtramque, quàm per alteram solam, cæteris paribus. Conceditur itaque spontè, ex eo præcisè vsu non probari sufficienter veram sententiam. Conceditur verò propter illam ipsam rationem, quæ notatur in obiectione, & est optima. Sed negatur sensum esse Ecclesiæ, quòd vtraque species conferat ex opere operato plus gratiæ quàm vtralibet seorsim. Nam quod dicitur, vtramque ex speciali priuilegio concedi ad augmentum gratiæ; accipiendum est de augmento ex opere operantis, quatenùs vtraque simul species, propter maiorem expressionem passionis Christi, & effectus sacramenti, habet maiorem vim excitandi ad deuotionem, & ad feruentiores actus caritatis, quibus obtinetur maior cumulus gratiæ, non purè sacramentaliter, sed solùm meritoriè. Quæ tamen ipsa ratio nihil conuincit pro simili concessione respectu totius promiscuæ multitudinis fidelium, quia prægrauatur maioribus incommodis.

Quæstio LXX.

Vtrùm Sacramentum Eucharistiæ prosit aliis, quam sumentibus?

Videtur prodesse. 1. Quia hoc sacramentum, quatenus est sacrificium prodest aliis etiam quam sacrificantibus. Quod est indubitatum apud omnes cum D. Thoma quæst. 79. art. 7. Ergò etiam prodest aliis quam sumentibus, quatenùs est sacramentum patet consequentia, quia vbi est eadem efficacitas, & perfectio virtutis actiuæ, est etiam eadem vniuersalitas actionis, & effectus. Tota autem efficacitas & perfectio virtutis actiuæ, tam in sacramento, quàm in sacrificio est eadem realis præsentia Christi Domini in vtroque.

2. Ex hoc sacramento redundat in communicantem magnum augmentum gratiæ vt supradictum est: atque per tale augmentum gratiæ redduntur maioris valoris, & efficaciæ opera eiusdem communicantis, quæ ipse exequitur pro aliis. Ergò hoc sacramentum absolutè prodest aliis etiam, quam sumentibus; quandoquidem communicante vno, possunt obtinere alij plus gratiæ, aut remissionis pœnæ peccatorum, quam alioquin cæteris omninò paribus essent obtenturi.

3. Nonnulli communicant pro mortuis approbantibus eam pro mortuis communionem atque suadentibus viris piis & doctis. Quod tamen perperam, fieret, & absurdè permitteretur, si communio prodesse non posset aliis, quàm communicanti.

Art. 1. Respondetur. Ista quæstio nullius est in se difficultatis, sed contentio paucos ante annos nata, aut renouata inter aliquos Theologos, circa communionem pro mortuis, reddidit illam aliquantulum apud ipsos implicatam, variato, aut non vniformiter retento statu controuersiæ, & nonnullis ad accessoria, ac extranea diuertentibus; ac si ea essent punctum principale, aut ad id ipsum directè pertinerent, vti frequenter vsuenit in contentionibus partium studio feruentibus. D. Thomas quæst. illa 79. ar. 7. rem istam totam absoluit, atque comprehendit adæquatè duobus verbis; nempè hoc sacramentum non solum esse sacramentum, sed etiam sacrificium; atque quatenùs est sacrificium prodesse aliis à sacrificante, tam viuis, quam defunctis, pro quibus offertur: at quatenùs est sacramentum, soli prodesse communicanti, à quo sumitur. Quæ assertio communiter recipitur à Theologis eodem in loco, vt æquè indubitata quoad vtramque partem, & quoad vtramque dicitur à Valentia Doctrina Orthodoxa; atque ipsi D. Th. prior potius pars de sacrificio, quam posterior de sacramento visa est indiga probationis. Ratio vtriusque est, quia vt sacramentum applicatur sumptione, quæ non potest esse communis sumenti cum non sumentibus; at vt sacrificium applicatur oblatione, quæ potest respicere alios ab offerente.

Art. 2. Et quidem pro vniuersalitate sacrificij, sunt alia præterea quàm plura, de quibus in loco. Pro restrictione autem sacramenti ad sumentem, illud imprimis efficaciter pugnat, quod fructus eius soli promittitur sumenti, vt liquet ex testimonij Euangelicis sæpius ponderatis, præsertim quæstione proximè præcedenti. Illud deindè parum non iuuat, quòd ex Concil. Tridentino, & aliis dictum est supra in communi quæst. 19. & alibi, nempè sacramenta conferre gratiã non quibusuis promiscuè, sed tantũ dignè suscipientibus. Idem denique ex eo suadetur quod nulli

nulli Sacramento, sed minimè omnium Sacramento Eucharistiæ vlla inest significatio fructus ex indè ad alios, quàm suscipientes deriuandi. Nec enim cibus, & potus naturales, qui sunt symbolum profectus spiritualis Eucharistici, prosunt aliis, quàm manducanti, & bibenti. Ergò quod datur per modum cibi, & potus, cum nulla vtique datur significatione, & symbolica proportione fructus indè deriuandi in alios, præter sumentem. Dictum autem est sæpè Sacramenta non causare, nisi quatenùs significant; idque est indubitatum apud omnes Theologos. Certissimum ergò est Sacramentum Eucharistiæ quatenùs Sacramentum præcisè est, soli sumenti prodesse ex opere operato.

Artic. 3. Per hoc tamen non tollitur quin, tam istud; quàm alia Sacramenta prodesse possint alij præter suscipientem ex opere operantis. Quia Sacramentorum frequentatio excitat animum ad exercitium plurium actuum placentium Deo, ac præsertim charitatis, & dilectionis erga ipsum Deum, vsque adeò beneficum per Sacramenta. Certum porrò est istos actus prodesse posse aliis, tam viuis, quàm defunctis, si applicentur illis ab eliciente. Verùm in hoc genere præminet longo excessu Sacramentum Eucharistiæ. Quia propter realem in ipso præsentiam Christi Domini, mouet multo fortius ad actus charitatis, & consequenter ad actus omnium aliarum virtutum; atque iidem isti actus euadunt maioris valoris, & efficaciæ ex maiori dignificatione per maius augmentum gratiæ, quod confert hoc Sacramentum vt dictum est suprà. Qua propter actus eliciti occasione communionis, siue antecedenter, siue comitanter, sed maximè consequenter, si applicentur aliis à communicante, siue viuis, siue defunctis; non dubium est quin possint esse magnæ vtilitatis respectu eorum. In hoc itaque genere possunt Sacramenta plurimum prodesse aliis à suscipiente, maximè verò Sacramentum Eucharistiæ. Atque per hæc sufficienter exposita, & rectè determinata videtur tota præsentis controuersiæ materia, quod ad rem ipsam attinet.

Artic. 4. Iam quoad modum loquendi, qui in materia Sacramentorum debet esse valdè cautus præsertim apud vulgus; quatenùs est materia imprimis supernaturalis, simulque est vsui ac proindè, & notitiæ, ac collocutioni vulgari familiariter expositа, atque ob istam mutuam, horum duorum extremorum coniunctionem potest facilè serpere error circa rem, ex errore seu improprietate in modo loquendi. Quoad modum inquam loquendi oportet, ea de causa, obseruare diligenter, ne tribuatur Sacramento, & sic insinuetur haberi ex opere operato, quòd reipsa habetur occasione Sacramenti tantùm ex opere operantis: Nempè, dùm dicitur Sacramentum operari aliquid, prodesse alicui, dirigi in aliquem finem; accipitur de operatione, vtilitate, & conducentia in finem ex opere operato; si nihil superaddatur aliud, per quod modificetur locutio, & ad legitimum sensum determinetur. Is namque est modus peculiaris & proprius cuiusuis Sacramenti in operando, proficiendo, & conferendo in finem; atque quod dicitur de re aliqua absolutè, & sine addito modicante, accipitur secundùm conditionem eius propriam, & peculiarem. Dicendum itaque est absolutè cum D. Thoma loco citato, cumque aliis Theologis communiter, tam istud Sacramentum, quàm reliqua Sacramenta prodesse soli suscipienti; aliis verè nonnisi cum hoc addito; occasionaliter, mediatè seu indirectè; materialiter seu tanquam materiam actus meritorij, aut satisfactorij, vel alio modo æquiualenti.

Ad 1. Animaduersum iam est semel, atque iterum in quæstione præcedenti, & alibi, nullius esse roboris paritates eiusmodi pro causis operantibus instrumentaliter, cum dependentia à voluntate instituentis specialiter libera. Deindè Sacramentum applicari sumptione, & sacrificium oblatione, est discrimen reale fundamentale deductum ex ipsa natura rei, vti obseruatum est art. 1. cum D. Thom.

Ad 2. Conceditur communicationem indirectè, & mediatè prodesse aliis à communicante per superadditum opus operantis; sed negatur id sufficere, vt dicatur absolutè communionem prodesse aliis; aut vt re ipsa prosit aliis ex opere operato. Quia si communicet, & nullum præterea actum meritorium, aut satisfactoriam superaddat, quantumcunque offerat communionem pro aliis, nullus propterea fructus in illos exindè redundabit, vt liquet ex dictis.

Artic. 1. Ad 3. D. Thomas, lect. 6. in cap. 6. Ioann. dicit, & quidem dicit optimè, communionem laïci pro mortuis fieri per errorem. Quia iuxta veram sanamque doctrinam laïcus, & clericus non sacrificans, non possunt prodesse mortuis communione secundùm se, sed per solos actus communioni superadditos. Communio autem non supponit pro his actibus, nec eos complectitur, dùm absolutè dicitur ipsam fieri pro mortuis. Qua de causa, cum dicitur vnumquemque communicare pro animæ suæ bono; sensus nequaquam est, occasione communionis elici à communicante actus, quibus prosit animæ suæ, vt liquet ex ratione nuper ponderata art. 4. ad quæst...

Artic. 2. Quod attinet ad viros Doctos approbantes, ac suadentes communionem laïcorum pro mortuis; non est credibile viros vllos doctos, aut Doctrinæ, vtcumque studiosos loqui ad populum hac de re potuisse absque cautione necessaria in modo loquendi iuxta notissimam D. Thom. sententiam, & locutionem, sicut suprà significatum est. Certè id fieri minimè debuisse satis patet ex dictis. Argumenta porrò nonnulla alia, quæ hinc indè leuiter, ac distortè corrasa sunt occasione huius contentionis, non videntur talia quibus singillatim explicandis oporteat, aut deceat immorari. Constat enim, ex data generaliter distinctione, quid ad singula facile, ac sufficienter dici possit, & quomodo sit moderanda locutio, de qua potissimùm habenda est ratio in hac materia. Nam de reipsa conuenit iam apud omnes, quidquid initio controuersiæ peccatum fortè sit alterutra ex parte.

Qvæstio LXXI.

Vtrùm sumptio constituat intrinsecè hoc Sacramentum?

Videtur constituere. 1. Quia in reliquis Sacramentis pertinent ad intrinsecam constitutionem eorum, actiones quibus materia, & forma applicantur, aut diriguntur ad eum qui suscipit Sacramentum. In hoc autem Sacramento correspondet eiusmodi actioni applicatiuæ, seu directiuæ sumptio specierum simul cum corpore, & sanguine Christi. Eodem igitur modo, eademque ratione pertinet sumptio ad constitutionem intrinsecam huius Sacramenti.

2. Id omne pertinet ad constitutionem intrinsecam cuiusque Sacramenti quod pertinet ad constitutionem intrinsecam significationis gratiæ, quatenùs conferendæ per idem Sacramentum, seu ratione cuius partialiter, aut totaliter redditur perceptibilis mediante sensu collatio gratiæ, inducendæ per Sacramentum. Sumptio autem corporis, & sanguinis Christi sub speciebus est pars intrinsecè constituens eam gratiæ significationem. Quia non percepta per sensum ea sumptione nullatenùs, vel etiam probabiliter,

cognosci potest gratiam cuiquam conferri per istud Sacramentum ; percepta verò per sensum sumptione, eo ipso cognoscitur gratiam conferri sumenti. Ergò sumptio est pars, vel maximè constitutiua significationis practicæ huius Sacramenti.

3. Omne obiectum sensibile, cui ex voluntate, & institutione Christi Domini tribuitur effectus Sacramenti, & à quo idem effectus propterea dependet, habet rationem formalem Sacramenti. Eoque ipso est signum practicum gratiæ à Deo pro hominibus institutum. Sumptio autem est imprimis sensibilis, vt patet ex se, & præterea tribuitur ipsi, atque ab eadem dependet effectus Sacramenti ex voluntate, & institutione Christi Domini, vt patet ex illis eius verbis: *Qui manducat me, viuet propter me.* Hæc enim verba manifestè tribuunt vitam spiritualem manducationi, & nõ soli cibo qui manducatur, atq; illam constituunt dependentem ab ista. Ergò sumptio est Sacramentum totaliter, vel saltem partialiter.

4. Inter effectus huius Sacramenti vnus, isque præcipuus est coniunctio communicantis cum Christo. Sumptio autem confert formaliter se ipsa physicam coniunctionem communicantis cum Christo, & consequenter significat clarius, ac distinctius, significatione propriè sacramentali spiritualem inter vtrumque coniunctionem per gratiam. Habet igitur significationem, & effectum propriissimè sacramentalem, atque ideo est pars essentialis Sacramenti.

5. Sunt quædam quæ licet præsupponant Sacramentum adæquatè constitutum quoad essentiam, pertinent nihilominùs ad intrinsecam ipsius constitutionem, tanquam partes eius integrales, substantiales. Quia videlicet pertinent nihilominùs ad vltimum eius complementum, & perfectionem extensiuam, vt apparet in Sacramento pœnitentiæ integraliter constituto per satisfactionem longo etiam post tempore superadditam essentiæ Sacramenti, iam adæquatè præexistenti, necnon in verbis illis consecrationis calicis ; *noui & æterni, &c.* iuxta dicta suprà quæst. 60. artic. 2. Ergò sumptio, quia similiter est vltimum complementum huius Sacramenti, dicenda est pars eius vt minimum integralis, ac substantialis.

Artic. 1. Respondetur. Triplicem huius Sacramenti sumptionem distinguit Conc. Trident. sess. 13. cap. 8. ex communi PP. Doctrina. Prima est purè sacramentalis, qua peccatores realiter physicè sumunt verum corpus, & sanguinem Christi cum speciebus immediatè sensibilibus, sed absque vllo fructu. Secunda est purè spiritualis, qua iusti solo voto, ac sincero effectu, *panem illum cælestem edentes fide viua, quæ per dilectionem operatur, fructum eius & vtilitatem sentiunt* ; perceptam vtique ex opere operantis, iuxta mensuram bonitatis actuum, quos quisque exercet, & gratiæ, quam præhabet, influente Sacramento tantùm obiectiuè, ac intentionaliter per virtutem, quam habet maximam, vt superius dicebatur, ad excitandos consideratione sui sanctos charitatis affectus, & viua desideria circa realem perceptionem ipsius, & intimam cum Deo coniunctionem amicabilem, ad quam ea ordinantur. Tertia sumptio est sacramentalis, simul, & spiritualis, propria eorum, *qui*, vt dicit Concilium, *ita se prius probant, & instruunt vt vestem nuptialem induti ad diuinam hanc mensam accedant.*

Artic. 2. In ista trimembri distinctione Concilij est obiter notanda confirmatio haud quaquam leuis, conclusionis suprà præmissæ in communi quæst. 26. Nempè hoc Sacramentum sicut, & alia Sacramenta viuorum, nunquam, ne quidem per accidens, conferre primam gratiam. Confirmatur autem primò, quia Concilium attribuit peccatoribus generaliter omnibus, absque vlla inter illos distinctione, aut exceptione, & non tantùm peccantibus actu sumptionem purè sacramentalem ; hoc est expertem omnis prorsùs fructus spiritualis. Confirmatur rursùs, quia sumptionem sacramentalem simulque spiritualem ; ideòst secundam fructus spiritualis attribuit idem Concilium solis indutis vestem nuptialem, ideòst habentibus re ipsa, & non tantum existimantibus se habere gratiam sanctificantem. Aliud namque est indutum esse, aliud id existimare ; atque Concilium exprimit indutum esse, idque vltra probationem, atque instructionem, quas exprimit, & præmittit seorsim Ergò istud Sacramentum nunquam, vel etiam per accidens confert primam gratiam, sed solum confert augmentum eius suscipienti antecedenter reipsa iusto : sicut cibus corporalis, qui est symbolum gratiæ Eucharistiæ, confert augmentum, & conseruationem viuentis, & nunquam est, aut potest esse id vndè ducitur principium vitæ.

Artic. 3. Quod ad præsens attinet, manifestum est sumptionem purè spiritualem non esse Sacramentum, nec partem Sacramenti. Quia est quid in se purè spirituale, ac insensibile, nec habet ex sua natura effectum vllum materialem, mediãte quo reddatur sensibilis, neque vt eum haberet, subesset institutioni diuinæ ; quæ illi communicaret significationem practicam gratiæ, quandoquidem nulla talis institutio datur. De sola itaque sumptione Sacramenti, tùm purè sacramentali, tùm sacramentali simul, & spirituali dubitatur : an sit Sacramentum vel pars Sacramenti ; de quo sunt variæ Theologorum sententiæ, iuxta numerum ferè, & insinuationem rationum dubitandi, quæ præmissæ sunt. Dicendum autem est, Sacramentum Eucharistiæ verè, & realiter præexistere secundùm suam essentiam ante vsum, & sumptionem eius. Quæ est communis Theologorum sententia cum D. Thom. quæstion. 73. artic. 1. ad 3. vbi assignat discrimen inter hoc Sacramentum, & Sacramenta cœtera, quòd hoc perficitur in consecratione materiæ ; cœtera verò in vsu eius. Et quæstion. 78. artic. 1. ad 2. docet sumptionem esse veluti actum secundum huius Sacramenti, & hac ratione pertinere ad extrinsecam perfectionem eius : sicut agere pertinet ad perfectionem agentis.

Artic. 4. Idem colligitur efficaciter ex Concil. Trid. in sess. 13. cap. 5. & 6. in quorum altero definit deberi huic Sacramento cultum, & reuerentiam ante vsum, & sumptionem ; in altero approbat consuetudinem asseruandi in sacrario, & deferendi ad infirmos Sacram Eucharistiam, quod est nomen propriissimum huius Sacramenti, vt præmissum est quæst. 58. Neutrum autem subsistere posset, si hoc Sacramentum non præexisteret verè, & realiter secundùm suam essentiam ante vsum, & sumptionem ipsius. Idem præterea colligitur clarè ex eadem quæst. 58. necnon 59. 60. 61. Indè enim constat definitionem huius Sacramenti verificari adæquatè absque inclusione sumptionis, & ante eandem existere totam materiam, & formam, & conuersionem materiæ remotæ in corpus, & sanguinem Christi adeóque præexistere totam essentiam Sacramenti.

Artic. 5. An nihilominùs sumptio dicenda sit pars integralis huius Sacramenti, an verò pura eius applicatio, & conditio sine qua non, respectu gratiæ conferendæ ? Dicastillus, & nonnulli alij censent esse quæst. de voce. Quod tamen approbandum minimè videtur. Quia quod est pars intrinseca Sacramenti, siue essentialis, siue integralis, habet partialiter rationem signi symbolici, & causæ respectu gratiæ vt liquet ex definitione Sacramenti ; idque ipsum conuenire minimè potest puræ applicationi, seu puræ conditioni sine qua non ; neque istæ enunciationes

tiones possunt accommodari ad significandam eandem rem, nisi corruptis definitionibus causæ, & puræ applicationis, puræque conditionis. Verùm illi auctores non satis exactè vtramque definiunt, atque inuicem distinguunt, & ideò incidunt in istud inconueniens non confundendi, & pro eodem reputandi res quam longissimè dissidentes inter se.

Artic. 6. Dicendum itaque rursùs est sumptionem non exercere vllam causalitatem in gratiam, neque partialiter, neque totaliter, neque principaliter, neque instrumentaliter; atque ideo esse puram applicationem, puramque conditionem sine qua non. Et quidem est in confesso apud omnes; sumptionem non esse causam gratiæ aut principalem, vel etiam partialiter, aut instrumentalem totalem; neque indiget probatione, cum appareat manifestè ex omnibus hucusque dictis circa naturam huius Sacramenti. Probatur non esse causam instrumentalem partialem. Quia, vt dictum est in communi quæst. 24. de conceptu causæ instrumentalis est, vt virtute propria, & tanquam causa principalis, producat aliquem effectum, qui vel sit dispositio necessaria respectu effectus producendi à causa, comparatione cuius ipsa dicitur instrumentalis, vel conferat ad maiorem aliquam, atque specialem vtilitatem eiusdem effectus respectu subiecti, in quod debet induci ab eadem causa, comparatione cuius ipsa habet rationem instrumenti. Neutrum autem horum præstare potest sumptio, respectu gratiæ conferendæ per hoc Sacramentum, & in ordine ad quem conuenit eidem Sacramento, ratio causæ instrumentalis, qua vtitur Deus, vt inducat gratiam eo modo, qui nobis maximè congruit estque specialiter vtilis. Et quidem, quòd non possit inducere dispositionem necessariam ad infusionem, & receptionem gratiæ secundùm se præcisè consideratæ, ex eo constat à fortiori, quia nullum Sacramentum inducit virtute propria talem dispositionem, vt dictum est loco proximè citato ex consensu Theologorum, & cum ratione clara.

Artic. 7. Quod autem neque producere possit aliquid, augens extrinsecè bonitatem, & vtilitatem gratiæ à Deo nobis conferendæ per Sacramentum, ex eo conuincitur efficaciter; quia vnicus modus, quo id præstari per Sacramenta potest, est manuducendo ad specialem humano ingenio accommodatam cognitionem gratiæ, atque indè excitando pios voluntatis affectus circa eandem gratiam, ratione symbolicæ proportionis, conuenientis peculiariter vnicuique Sacramento comparatione donorum spiritualium, quæ inducit, vt eodem illo in loco expositum est, & non obscurè insinuat Concil. Trident. sess. 12. cap. 5. tradens illam ipsam doctrinam, & rationem vtilitatis specialis, circa ritus, & cæremonias Sacramenti Eucharistiæ, facile accommodabilem ipsi Sacramento, atque omnibus vniuersim Sacramentis. Sumptioni autem causalitas eiusmodi instrumentalis conuenire nequaquam potest vel etiam partialiter. Quia nullam habet rationem symboli, nullamque specialem proportionem, & analogiam cum cibo spirituali, seu cum gratia, quatenùs nutriente animam, & fouente vitam eius, vigoremque spiritualem. Tota namque huiusmodi proportio, analogia, & ratio symbolica, conuenit adæquatè rebus, quæ sumuntur, antequam sumantur; neque per ipsam sumptionem augetur, seu promouetur, aut perficitur aliqua ex parte eiusmodi affinitas mutuæ inter ea extrema proportionis. Nempè sumptio materialis, nec totaliter, nec partialiter conseruat, auget, ac fouet, vitam, & vires corporales, ideóque nullam ratione sui exercet actionem correspondentem muneri inte nsionis gratiæ, respectu animæ; sed solam habet rationem puræ applicationis communem omnibus, & quibusuis applicationibus agentis ad passum. Itaque sumptio huius Sacramenti est sola, ac pura applicatio, & conditio sine qua non, vt Sacramentum ipsum inducat suum effectum, non verò est inductiua eiusdem, tanquam causa instrumentalis, vel partialis.

Ad 1. Actiones exteriores quibus perficiuntur cæteri Sacramenta, habent specialem rationem sui proportionem symbolicam cum effectibus gratiæ, quos illa præstant. Nec enim aqua sola emundat à maculis corpus, sed simul etiam actio ipsa abstersiua, & impulsus adiunctus aquæ, concurrit ad id particulariter, tanquam causa emundationis. Similiter verba absolutionis, non liberant secundùm se præcisè à reatu sceleris, sed quatenùs pronunciata ab habente legitimam potestatem, & sic de cæteris eiusmodi. Non autem concurrit in hunc modum partialiter ad effectum nutritionis sumptio cibi, sed vt pura applicatio, & iuxta positio agentis ad passum sicut dictum. Est igitur dispar manifestè ratio, quandoquidem vis supernaturalis sacramentaliter operandi, fundatur ex suo conceptu in virtute actiua, & causalitate naturali rerum, quæ supernaturaliter eleuantur ad rationem Sacramenti.

Ad 2. Commune est causæ cum conditione sine qua non, tùm vt vtriusuis negatio inferat negationem effectus; tùm etiam vtriusque existentia, atque cognitio inferat existentiam, & cognitionem effectus. Quapropter obiectio arguit defectuosè dùm infert determinate rationem causæ, ex prædicato indiscriminatim communi causæ, cum pura conditione sine qua non. Præterea posita institutione, & eleuatione panis, & vini in nutrimentum spirituale, & accedente deinde vtriusque consecratione, sumptio postremo superueniens significat naturaliter collatam gratiæ, & non ex peculiari circa ipsam institutione, ac eleuatione; Vndè sumptio secundùm se præcisè considerata nullam habet significationem sacramentalem, sed solùm ex natura rei; neque est signum gratiæ propriè tale, sed latè, & improprie tantùm. Eo scilicet modo quo causa necessaria, & eius applicatio ad passum, est signum effectus; & vicissim effectus ipse, est signum illorum; cum de ratione Sacramenti, & partis Sacramenti sit, esse signum propriè tale, ex institutione, & ad placitum, cum spirituali vtilitate peculiari suæ significationis vt dictum est.

Ad 3. Christus Dominus promittit vitam æternam manducanti se, non quia manducatio, sed quia ipse per manducationem applicatus, est causa vitæ æternæ. Perindè enim valet eiusmodi promissio; atque si diceretur. Qui accesserit ad ignem, calefiet. Nempè id genus locutionis propriè, & frequenter accommodatur puræ applicationi, & conditioni sine qua non.

Ad 4. Constituto Christo Domino, vt subest speciebus panis, & vini, in ratione cibi spiritualis, sumptio deindè superaddita præstat formaliter solam coniunctionem physicam inter sumentem, & Christum Dominum. At mutuam inter vtrumque coniunctionem spiritualem nullatenus præstat vt causa, nec significat sacramentaliter ex institutione, & cum analogia peculiari, sed solùm ex natura rei vt pura applicatio agentis ad passum, vti sæpius dictum est, quia sæpius decipit aduersarios defectus obseruationis huius, atque discriminis.

Ad 5. Non excluditur sumptio à partiali constitutione intrinseca huius Sacramenti, præcipuè quia superuenit eidem Sacramento iam præexistenti adæquatè secundùm suum conceptum essentialem, sed quia nihil significat, nihilque proindè operatur sacramentaliter,

mentaliter, neque in hoc genere; aut perficit, aut complet vllo pacto, quæ iam præexistunt, vt ostensum est. Quod sanè non verificatur; atque de verbis illis suprà calicem, vt eodem illo in loco demonstratum est, neque de satisfactione sacramentali pœnitentiæ, vt patebit infrà quæst. 84. artic. 3. Nulla igitur est partis ratio.

QVÆSTIO LXXII.

Vtrùm omnis, & solus homo baptizatus existens in gratia, sit subiectum capax huius Sacramenti?

VIdetur, nec omnis, nec solus esse capax. 1. Quia paruuli necnon adulti amentes à natiuitate, repelluntur à communione, tametsi baptizati sint, nec potuerint gratiam Baptismalem amittere. Ergò non omnis baptizatus existens in gratia, est subiectum capax huius Sacramenti.

2. Adultus iustificatus per actum contritionis ante baptismum, nullum habet impedimentum, quo minus recipiat effectum, & fructum huius Sacramenti, ipsumque Sacramentum. Quia iam supponitur viuens vita spirituali, ideóque capax cibi, & nutritionis spiritualis. Nec enim baptismus requiritur ratione sui, sed ratione sui effectus ad Sacramentum Eucharistiæ licitè, & cum fructu suscipiendæ. Solus namque effectus baptismi permanet, cum deindè suscipitur hoc Sacramentum. Idem autem est effectus contritionis, & Baptismi. Ergò non soli baptizati sunt capaces huius sacramenti.

3. Præter baptismum, & statum gratiæ requiritur actualis deuotio tanquam dispositio præcisè necessaria ad effectum huius Sacramenti. Primum quia requiritur specialis dispositio actualis pro receptione primæ gratiæ. Ergò etiam pro augmento eius. Deindè quia Sacerdotes quotidie celebrantes absque peccato lethali, simulque absque deuotione actuali, acquirerent, intra breue tempus, magnum, ac notabile augmentum gratiæ, & charitatis, ac proindè facerent notabilem in moribus emendationem, coniunctam cum eximio feruore spirituali. Hos nimirum effectus inducit ex natura rei charitas notabiliter aucta. Quia amor est actiuus quantum potest, vt dicit philosophus; atque hoc conuenit charitati supernaturali, in gradu multo magis excellenti. Sequela autem est contra experientiam, vt obseruat, & opponit Caietanus exigens propterea deuotionem actualem, tanquam dispositionem præcisè necessariam ad percipiendum fructum huius Sacramenti. Ergò non omnis baptizatus simulque iustus, est subiectum proximè capax sumendi hoc Sacramentum, sacramentaliter simul, & spiritualiter.

4. Ad hoc Sacramentum legitimè suscipiendum requiruntur plures præterea dispositiones etiam ex parte corporis, vt est in confesso apud omnes. Ergò non sufficit status gratiæ cum baptismo præuio.

Artic. 1. Respondetur. Soli imprimis homines sunt capaces sacramentalis sumptionis huius Sacramenti. Quia Angeli non sunt capaces manducandi, & bibendi, quæ tamen, ex dictis superius, sunt actiones, & quidem propriè tales, quibus sumitur hoc Sacramentum. Bruta verò, nec actu, nec aptitudine percipere possunt significationem Sacramenti. Quod tamen est omninò necessarium, vt sumptio Sacramenti sit sacramentalis formaliter.

Ad 2. Deindè non omnes homines, sed soli baptizati sunt capaces suscipiendi hoc Sacramentum sacramentaliter simul, & spiritualiter, seu cum fructu. Quia baptismus est ianua sacramentorum, vt fert axioma commune de quo suprà quæst. 37. Ratio pro re præsenti specialiter manifesta est. Quia baptismus ex diuina institutione est Sacramentum regenerationis conferens sensibiliter primam gratiam abolitiuam peccati originalis, vt inibi dictum est ex Euangelio. Quare sicut non est capax cibi, & nutritionis naturalis, qui nondum est natus naturaliter: ita non est capax cibi, & nutritionis spiritualis sensibiliter percipiendæ, qui nondum est baptizatus; idest spiritualiter, simulque sensibiliter natus.

Artic. 3. Accedit Sacramenta esse veluti patrimonium filiorum Ecclesiæ, atque susceptionem illorum esse potestatiuam eius filiationis. Vndè quem nondum genuit, nec in suum gremium recepit Ecclesia per baptismum; non potest per reliqua Sacramenta confirmare, nutrire, &c. Consequenter non habent capacitatem percipiendi hæc bona, eorumque perceptione, protestandi Religionem Catholicam, qui nondum visibili huic, & sensibili Ecclesiæ visibiliter, ac sensibiliter sunt coniuncti, tanquam filij spirituales spirituali matri suæ. Vndè materialiter tantùm, & absque vllo fructu percipere potest, tam istud Eucharistiæ, quàm cætera Sacramenta, qui non est baptizatus. Nempè quod in reliquis Sacramentis est, ea esse nulla, & nulliter percipi, in hoc Sacramento est percipi sine fructu, seu purè sacramentaliter, saltem si perceptio sit talis, tam actu, quàm aptitudine, vt contingit in non baptizato.

Artic. 4. Demum commune quidem est huic Sacramento cum reliquis Sacramentis, vt non possit conferri cum fructu homini rationis compoti, nisi volenti ipsum ipsiusque effectum suscipere, vt dictum est in communi quæst. 33. Cæterum nihil præterea aliud est præcisè necessarium, vt hoc Sacramentum conferat augmentum gratiæ homini baptizato, & constituto in statu gratiæ, si suscipiat Sacramentum, antequam amittat gratiam. Licet enim multa alia requirantur, vt suscipiatur licitè hoc Sacramentum ea tamen requiruntur sola necessitate præcepti; ita vt peccet, & peccato impediat effectum Sacramenti, qui scienter, & liberè ea prætermiserit: non tamen ita necessaria sunt ex natura Sacramenti, & effectus Sacramenti, vt si inculpabiliter eadem omittantur, impediatur nihilominùs ea præcisè de causa, effectus Sacramenti. Quia qui non habet peccatum lethale, nullum vtique habet impedimentum vlterioris gratiæ in se suscipiendæ. Causa autem, quæ præcontinet in se effectum aliquem, inducit illum in quolibet subiecto non impedito, quoties, & quandocunque illi applicatur.

Artic. 5. Accedit dispositionem ab Apostolo requisitam vt *probet seipsum homo*, accipi à Concil. Trident. sess. 13. cap. 7. de sola probatione liberante hominem à conscientia peccati lethalis per confessionem ipsius, siquidem conscius sibi fuerit de illo antea commisso. Quare quælibet alia præterea dispositio exigitur absque sufficienti fundamento. Omnis igitur, & solus homo baptizatus, ac iustus est capax, qui sumat hoc Sacramentum cum fructu, seu sacramentaliter, simul, & spiritualiter.

Ad 1. Paruulis & nonnullis aliis, tametsi baptizatis ac iustis negatur sacra communio ex præcepto Ecclesiæ, iustas ob causas. Cæterum si de facto admittantur ad communionem retento statu gratiæ vti admittebantur paruuli in Ecclesia primitiua, obtinebunt effectum Sacramenti, vt dictum est, licet minister futurus sit reus peccati. Ad secundum patet ex dictis suprà art. 2. & 3.

Ad 3. Necessitas deuotionis actualis, pro percipiendo fructu huius Sacramenti, non probatur sufficienter. Ad priorem namque probationem dicitur actum

actum dispositiuum, qui est necessarius ad infusionem primæ gratiæ, permanere virtualiter, atque habituaLiter, dùm permaneat actualiter ipsa gratia vtpotè æquiualens tali actui, eumque continens in se virtualiter, vti fusius dictum est quæst. 10. de Iustif. Ad alteram probationem dicitur habitus virtutum non habere immediatè, ac præcisè per se ipsos, vim inclinandi & determinandi voluntatem ad actus ipsorum proprios, vt alibi efficaciter comprobatum est. Vndè habitus vtcunque intensi, dummodò insint animæ independenter ab eorum exercitio, provt inesse possunt per virtutem sacramentorum, relinquunt in eodem statu, atque antea erat, pronitatem, & inclinationem voluntatis ad bonum, & malum, quantum est ex se præcisè.

Ad 4. Vlteriores eiusmodi dispositiones præsertim ex parte corporis requiruntur solùm ex præcepto, vt dictum est. Vndè si desint absque culpa communicantis, non propterea impedietur effectus Sacramenti vlla ex parte.

INCIPIVNT QVÆSTIONES de Pœnitentia.

Prior pars de Virtute Pœnitentiæ.

QVÆSTIO LXXIII.

Vtrùm dentur in voluntate habitus purè reflexiui?

VIDETVR repugnare tales habitus in voluntate. 1. Quia ad eundem habitum pertinent actus omnes, qui sunt ex eodem motiuo. Actus autem directi, & reflexi sunt ex eodem motiuo. Quod enim mouet ad amorem sui, simul etiam mouet ad amorem eius amoris. Nam quod mouet ad aliquid, necesse est, vt simul, ac indiuisim moueat ad omnia alia, quæ conferunt ad habendum illud. Sic sanitas mouens ad amorem sui simul mouet ad amorem pharmaci salutaris, aliorumque omnium, quæ sunt necessaria, aut vtilia ad consecutionem ipsius sanitatis, & ita de similibus omnibus absque vlla exceptione. Amor autem reflexus amoris directi confert ad habendum amorem directum vtpotè inclinans, ac determinans in genere causæ formalis ad illum eliciendum. Eadem est proportionalis ratio de odio, directo, & reflexo. Ad eundem igitur habitum voluntatis, ad quem pertinent actus quilibet directi, pertinent etiam actus reflexi, qui versantur circa illos; ac proindè nullus datur habitus in voluntate purè reflexiuus, seu cuius omnes sint reflexi, nullusque possit esse directus. Manifestum siquidem est actus omnes procedentes ex vno, eodemque motiuo, ad vnum, eundemque habitum pertinere.

2. Impossibile est aliquem esse promptum, & facilem ad amorem amoris amici sui ex. gr. quin eo ipso sit promptus, & facilis ad amorem directum eiusdem amici. Quia vndè habetur promptitudo, & facilitas ad primum, habetur etiam indiuisim promptitudo & facilitas ad secundum, vtpotè inseparabiliter coniunctum cum illo. Habitus autem voluntatis nihil est aliud, quàm promptitudo, & facilitas ad actum alioquin difficilem ex se, impossibile igitur est dari in voluntate habitum ad actus aliquos reflexos, qui non sit simul habitus ad actus directos, circa quos versantur illi reflexi.

3. Si daretur in voluntate aliquis habitus purè reflexiuus, ac impotens elicere vllum actum directum; sequeretur processus in infinitum in habitibus voluntatis. Quia voluntas sicut potest reflectere suprà primos suos actus directos, ita potest reflectere per alios rursùs actus suprà priores actus reflexos, & sic in infinitum. Ergò si daretur in voluntate habitus; specialis primò reflexiuus; daretur etiam eadem ratione habitus specialis secundò reflexiuus, & sic in infinitum. Consequens autem est absurdum vniuersaliter in omni genere rerum permanentium.

4. Si admitteretur in voluntate aliquis habitus purè reflexiuus; totidem vt minimum admittendi in eadem essent habitus purè reflexiui suprà actus aliorum habituum, quot sunt habitus directi circa obiecta adæquatè distincta ab omni actu voluntatis. Quia actus tam boni, quàm mali pertinentes ad vnumquemque habitum directum habent singuli suam peculiarem bonitatem, & malitiam, suntque proindè capaces ad terminandam peculiarem circa se, reflexionem, & consequenter ad terminandum peculiarem similiter habitum purè reflexiuum; si quis est possibilis habitus purè reflexiuus. Est autem inaudita apud authores, ac planè incredibilis, propterea que nullatenùs admittenda tanta specifica multiplicitas habituum purè reflexiuorum. Nullus igitur talis habitus est admittendus in voluntate.

Art. 1. Respondetur. Habitus voluntatis sunt circa bonum difficile. Nam vt dicit Phil. 2. Eth. c. 3. Virtus est circa honestum difficile, & consequenter vitium est circa delectabile, aut vtile difficile. Omnis autem habitus voluntatis est virtus aut vitium, omnis igitur habitus ~~voluntatis~~ virtutis est circa bonum difficile. Vndè habitus voluntatis multiplicantur specie iuxta multiplicitatem specificam boni difficilis. Nempè quæ sunt ad aliquid, sunt multiplicabilia specie secundùm multiplicitatem specificam eorum; ad quæ ordinantur; siquidem ad ea ordinantur secundùm rationem cuiusque propriam, ac peculiarem, vti ordinantur habitus ad sua obiecta.

Art. 2. Datur autem peculiaris ratio specifica boni difficilis, fundata in actibus directis habituum, qui sunt itidem directi, distincta specificè ab ea ratione boni difficilis circa quam versantur iidem actus directi. Est enim specialiter bonum, & specialiter difficile ex. gr. diu permanere in adhæsione ad bonum difficile: Est quidem id specialiter bonum. Primò quia continet in se imitationem peculiarem immutabilitatis diuinæ, quæ imitatio non inest adhæsioni ad bonum consideratæ secundùm se præcisè, & præscindendo ab eius diuturnitate. Secundò, quia specialiter laudatur, qui permanenter adhæret honesto, quo vsque ratio dictat, seu quo vsque honestum est. Tertiò à pari, quia specialiter delectat, ac prodest adhærere permanenter delectabili, & vtili dùm manet in ratione delectabilis, ac vtilis. Postremò quia totum distinguitur specie à singulis suis partibus, tametsi omnes partes sint homogeneæ, vt patet in numero constante ex vnitatibus, & in numero maiori ex minoribus numeris conflato. Diuturnitas autem est totum quoddam constans ex singulis partibus durationis, qua durat vnaquæque res defectibilis. Ob istas igitur rationes est specialiter bonum permanere diu in adhæsione ad bonum difficile.

Art. 3. Est autem idipsum specialiter difficile. Primùm propter vertibilitatem arbitrij humani, de cuius vertibilitatis ratione est, vt ingerat peculiarem difficultatem vniformitati diuturnæ circa difficile. Deindè propter dependentiam animæ à corpore. Quia corpus subest impressioni agentium dependentium à motu, & aspectibus diuersis Cælorum, & insuper est præditum qualitatibus

qualitatibus inuicem contrariis, quarum proindè est continua inter se pugna cum vicissitudine victoriæ; atque ex vtroque capite diuersimodè affectum pro diuersis temporibus, disponit, ac impellit animum ad assimilem diuersitatem, ac per consequens reddit specialiter difficilem constantem eius vniformitatem circa quoduis difficile.

Artic. 4. Itaque habitus voluntatis intentiuus diuturnitatis vniformis in adhæsione ad bonum difficile, idque propter ipsam bonitatem specialem durationis diuturnæ, est specie distinctus ab omnibus habitibus intentiuis boni difficilis secundùm se, & propter solam illius in se bonitatem, præscindendo à bonitate speciali durationis diuturnæ in actibus eorundem habituum, aut volendo eandem durationem diuturnam solùm, vt obiectum materiale. Idem autem habitus intendens ratione sui, diuturnitatem actus præexistentis, est purè reflexiuus, quia nullum potest elicere actum, qui non feratur reflexè suprà actum alium: impossibile siquidem est velle diuturnam durationem alicuius actus quin sit volitus iisdiuisim actus ipse duraturus diu. Eadem porrò est ratio de aliis habitibus, quorum motiuum adæquatum fundetur in actibus voluntatis pro vt distinctis ab ipsorum obiecto, & à perfectione quæ habetur ex eodem obiecto secundùm se. Dantur igitur in voluntate habitus purè reflexiui in sensu explicato, & vlterius manifestando multò magis ex dicendis, ex quibus etiam patebit necessitas, & vtilitas huius doctrinæ præambulæ pro scopo quæstionum præsentium.

Ad 1. Conceditur, quòd benè probat argumentum, actum quemlibet directum posse esse obiectum materiale reflexè volitum per actum reflexum procedentem ab eodem habitu, ad quem pertinet ipse actus directus; ideóque necessarium non esse habitum peculiarem purè reflexiuum ad volendum reflexè actus directos secundùm se, & secundùm totam bonitatem identificatam adæquatè cum iisdem. Cæterum id non probat dari non posse specialem rationem boni difficilis fundatam essentialiter in actibus directis, iisdemque superadditam ex peculiari aliqua circumstantia, & amabilem propter se simul cum iisdem actibus directis. Quale bonum dictum est esse ex.gr. diuturnam durationem actus. Non igitur probat repugnare in voluntate habitus purè reflexiuos vniuersaliter, & à toto genere.

Ad 2. Quicumque est promptus, & facilis ad amorem aliquem reflexum efficacem, est vtique promptus eo ipso, & facilis ad actum directum, qui terminat illum reflexum. At non conuertitur facilitas hæc, & promptitudo ab actu directo ad quemlibet amorem reflexum ipsius, ex quouis alio motiuo conceptum. Fieri namque potest, vt quis sit facilis ad opera pietatis, & misericordiæ, aut studij, atque similium, & nihilominùs non sit facilis ad perseuerandum in illis quantum dictat recta ratio, & consequenter nec sit facilis ad concipiendum amorem reflexum efficacem, suprà priores illos actus, ex motiuo diuturnæ durationis in ipsis, conformiter ad rectam rationem. Non igitur superfluit, sed est valdè vtilis, ac necessarius habitus peculiaris adæquatè reflexiuus, qui feratur ad eosdem illos actus formaliter; vt affectos ea circunstantia durationis diuturnæ; idemque dicitur de aliis eiusmodi.

Ad 3. Habitus reflexiuus exhibens munus aliquod peculiare circa actus aliorum habituum, necesse est, vt eodem munere fungi possit circa actus etiam proprios. Ex eodem namque motiuo, ex quo quis vult perseuerantiam ex.gr. in actibus aliarum virtutum potest etiam velle perseuerantiam in perseuerando, & sic de similibus vniformiter reflexionibus sine fine. Quia adest eatenus eadem specifica ratio bonitatis circa proprios, & alienos actus. Vndè nullus est locus processus in infinitum quoad habitus reflexiuos.

Ad 4. Datur quidem in quouis actu bonitas aliqua dissidens specie à bonitate obiecti, à quo ipse specificatur; ideóque quilibet actus directus potest terminare actum reflexum distinctum specie ab ipso actu directo. Cæterum nullus est actus directus, cuius secundùm se præcisè amor reflexus sit difficilis difficultate diuersæ speciei ab ea difficultate, quæ inest ipsi actui directo. Quia cuilibet actui est essentiale, vt superet per se ipsum omnem difficultatem, quæ potest retardare voluntatem quominus eum eliciat. Manifestum autem est in volendo reflexè elicere actum aliquem directum, si nihil præterea aliud interponatur, nullam posse esse difficultatem diuersam ab ea quæ est in eliciendo liberè eodem actu directo. Omnis namque difficultas volendi opus, seu internum, seu externum consistit adæquate in difficultate eiusdem operis secundùm se; quandoquidem ipsum velle ex conceptu suo essentiali est quidem placens voluntati, ideóque summè facile ex se præcisè, & præscindendo à difficultate obiecti. Necesse igitur est, vt habitus quilibet purè reflexiuus versetur circa rationem peculiarem boni difficilis vniuersalioris, & non mutuo conuertibilis cum actibus, & obiecto cuiusque habitus particularis directi. Quæ autem sunt ad aliquid vniuersalius, non possunt tantumdem multiplicari atque ea, quæ sunt ad minus vniuersale, aut ad singulare. Non ergò sequitur inconueniens intentum.

Qvæstio LXXIV.

Vtrùm detur habitus purè emendatiuus, ac deletiuus peccatorum præcedentium?

Videtur nullus talis habitus dari posse. 1. Quia ad eundem habitum pertinet præcauere malum, antequam eueniat, & idem reparare, postquam euenerit. Ab eodem namque motiuo mouetur voluntas ad vtrumque; quandoquidem existentia mali, & eiusdem perseuerantia opponuntur eidem bono, eodemque prorsùs modo. Igitur habitus emendatiuus, ac deletiuus peccati postquam commissum est, necessariò est indistinctus ab habitu impeditiuo peccati, ne existat. Et consequenter emendatio, ac deletio totius collectionis peccatorum pertinet ad totam collectionem habituum, quibus continentur omnes vniuersim virtutes; nullúsque præterea est necessarius, aut etiam possibilis habitus peculiaris purè emendatiuus, ac deletiuus, seu qui simul præcautiuus non sit, atque impeditiuus peccatorum.

2. Impossibile est voluntatem inclinari, ac determinari aliquo motiuo ad dolorem, & odium de aliquo malo, quin eodem motiuo inclinetur, ac determinetur ad amorem, & gaudium circa bonum oppositum. Quia omne odium, omnisque dolor de malo, fundatur in amore boni oppositi; atque motiuum amoris, cum est præsens, causat gaudium; sicut causat desiderium, cum est absens, vndè fit, vt sicut amor, desiderium, & gaudium, sunt circa idem, vt præsens, vt absens, & vt præscindens ab absentia, & præsentia: ita etiam sint, simili modo circa idem, odium, timor, & dolor, seu tristitia. Impossibilis igitur est habitus, cuius motiuum possit tantummodo inducere dolorem emendatiuum, & deletiuum peccatorum præcedentium, & non etiam inducere valeat odium illorum præscindens à deletione, & præcautione, necnon timorem præseruatiuum à peccatis.

3. Habitus

3. Habitus purè emendatiuus, ac deletiuus peccatorum, nec iusto ineſſe poteſt, nec peccatori. Non iusto, quia iustus non habet peccata, quæ delere poſſit, & conſequenter nec quo delere poſſit, habet. Sed neque peccatori ineſſe poteſt, quia qui adhuc eſt peccator, præſertim ſi prima vice peccator eſt; nullum vnquam deleuit peccatum; qui autem nullum vnquam deleuit peccatum, non poteſt habere habitum, & conſuetudinem delendi peccata: ſicut non poteſt habere habitum, fortitudinis, ac iuſtitiæ, qui nulli vnquam reſtitit terribili, aut nulli vnquam tribuit ius ſuum. Quæ quidem ratio conuincit clarè de habitu acquiſito. De infuſo verò res eſt clarior, quia peccatori nullus ineſt habitus infuſus præter fidem, & ſpem, vt fert communis, & vera Theologorum ſententia, de qua alibi dictum eſt. Iuſto autem nullum Deus infundit habitum, qui nulli vnquam vſui eſſe poſſit. Perperam enim infunderet, & Deus nihil perperam facit, aut facere poteſt. Nulli igitur ineſſe poteſt talis habitus. Impoſſibile autem eſt accidens, quòd nulli ineſſe poteſt ex natura ſua.

4. Peccator dolet peccata ſua: tùm reſtituendo Deo honorem læſum per iniuriam ipſius Dei, quæ eſt de ratione peccati; atque hoc pertinet ad iuſtitiam commutatiuam: tùm ſumendo vindictam de ſe ipſo, per ſe ipſum, tanquam iudicem ſui, & vindicem culpæ commiſſæ; atque hoc pertinet ad iuſtitiam vindicatiuam: tùm exhibendo cultum Deo debitum, cui contrauenerat peccatum; atque hoc eſt munus proprium religionis: tùm conuertendo ſe ad Deum à quo peccatum auerterat; atque hoc præſtat charitas; quæ etiam ipſa reſtituit pacem, & amicitiam cum Deo turbatam atque extinctam per peccatum. Ergò emendatio, ac deletio peccatorum ſpectant ad habitus iſtarum omnium virtutum, aut ad aliquem ex ipſis, ſeu vagè, ſeu determinatè. Nullus autem ex his habitus eſt purè emendatiuus, ac deletiuus peccatorum, vt per ſe patet; quia omnes abſolutè poſſunt exerceri nullo præſuppoſito peccato. Nullus igitur talis habitus aut neceſſarius, aut vtilis eſt, ac proindè, nec poſſibilis eſt.

5. Nullus datur habitus purè conſeruatiuus innocentiæ nondum amiſſæ. Ergò nullus datur purè reparatiuus eiuſdem iam amiſſæ. In antecedenti omnes conueniunt. Probatur conſequentia. Quia reparatio innocentiæ non eſt motiuum voluntatis magis diſſidens ab ipſa innocentia ſecundùm ſe, quàm eiuſdem conſeruatio.

6. Per eundem iuſtitiæ habitum, per quem vitatur ablatio iniuſta, reſtituitur etiam quòd ablatum fuerat; nec datur vllus peculiaris habitus purè reſtitutiuus, ergò per eundem, aut eoſdem ſimiliter habitus, per quos vitatur vnumquodque peccatum, emendatur, ac deletur idem peccatum, poſtquam commiſſum eſt. Patet conſequentia, quia emendatio, & deletio peccati cuiuſcunque demum generis ſit, eſt quoddam genus reſtitutionis; certè eſt iuſta quædam reſtitutionis imitatio; vtpotè reponens tantundem boni quantum amiſſum fuerat per peccatum. Antecedens ſtabilitum eſt qu. 23. de Iuſtit. ex indubitato omnium conſenſu.

7. Admiſſo habitu purè emendatiuo, ac deletiuo peccatorum, admittendus conſequenter eſſet habitus alius purè emendatiuus, ac deletiuus imperfectionum moralium. Imò multiplicandi eſſent habitus purè emendatiui, ac deletiui, tùm peccatorum, tùm imperfectionum iuxta multiplicitatem ſpecificam ipſorum peccatorum, & imperfectionum. Quia multiplicatis obiectis ſpecie, neceſſe eſt proportionaliter multiplicare ſpecie habitus, qui verſantur circa illa; Atque vbi adeſt par ratio inducendi habitum peculiarem, debet omninò retineri conſequentia admittendo illum; atque multiplicando, quando poſtulat ratio legitima conſequentiæ. Nequit autem admitti abſolutè talis conſequentia. Quia conſequens repugnat communi ſenſui.

Artic. 1. Reſpondetur actus peccaminoſus, poſtquam deſinit eſſe actualiter in ſe intrinſecè, manet nihilominùs habitualiter duplici modo, vt dictum eſt quæſt. 5. & 11. de iuſtif. affectiuè nimirum, & effectiuè. Permanentia habitualis affectiua, conſiſtit in actuali animi diſpoſitione inductiua ſimilis actus peccaminoſi, ſi occurrat ſimilis occaſio, nec intercedat noua deliberatio, vi cuius inducatur actus contrarius retractatiuus prioris actus mali, & diſponens animum ſimili modo ad oppoſitum actum bonum. Conſtat nimirum experientia actum deliberatum poſtremò exercitum, quæcunque demum ſit eius materia, pollere vi maxima ad pertrahendum animum, vt approbet propoſitum præconceptum; vtque eliciat actum ſimilem priori, quoties occurrerit ſimilis occaſio, eumque inducere de facto, ſaltem vt plurimum, niſi adhibeatur noua deliberatio, vi cuius ſuperetur impetus inclinationis illius habitualis.

Artic. 2. Permanentia iſtiuſmodi habitualis purè affectiua peccati, tollitur, formaliter quidem per actum virtutis contrariæ vitio, quo peccatum fuit, imò, & per actum vitij oppoſiti, virtualiter verò, & implicitè tollitur per quemlibet actum motiui vniuerſalis contrarij, atque per actum charitatis tollitur quoad conceptum etiam auerſionis affectiuæ à Deo. Quapropter ad emendationem, & deletionem peccati, quatenùs affectiuè tantum permanentis habitualiter, ſufficiunt habitus, ſeu virtualiter, ſeu formaliter contrarij habitibus vitioſis, ad quos pertinent ſingula peccata; nec eſt neceſſarius vllus habitus purè reflexiuus, & purè emendatiuus, ac deletiuus peccatorum ſub eo conceptu; niſi forte commiſſum eſſet peccatum per actum vitij purè reflexiui.

Artic. 3. Permanentia habitualis effectiua peccatorum conſiſtit in permanentia actuali effectuum inductorum per peccata. Hi porrò effectus ſunt in duplici rurſùs differentia. Alij enim effectus inducuntur, per actus peccaminoſos, in genere cauſæ, tùm formalis, tùm efficientis propriè talis. Eiuſmodi effectus ſunt habitus vitioſi, & actiones exteriores, ex quibus alij vlterius effectus ſæpè propagantur. Omnes iſtiuſmodi effectus, & permanentia habitualis per ipſos conſtituta poſſunt auferri, vt patet, per eaſdem illas virtutes vnicuique vitio directè, vel indirectè contrarias modo nuper explicato. Alij effectus peccatorum inducuntur per ipſa, in genere cauſæ demeritoriæ. Quo pertinent omnia mala quæ Deus infligit peccatori in pœnam ſuorum peccatorum propriè talem; necnon ipſa offenſio, & odium, quo illa infligit.

Artic. 4. Poſteriores iſtos effectus pœnales, & permanentiam habitualem in illis conſiſtentem non poteſt tollere ſe ſola quælibet promiſcuè virtus oppoſita vitio, cuius actu commiſſum fuit peccatum. Qui enim mentitus, aut furatus eſt, tametſi veritatem poſtea manifeſtet, aut reſtituat, quod abſtulerit iniuſtè; non ob id præcisè liberatur à iuſta, contra ſe offenſione Dei contempti, ac læſi per peccatum; & à pœnis ea de cauſa ſibi debitis. Sed neceſſe inſuper eſt, vt ſatisfaciat Deo offenſo humiliando ſe coram ipſo, vtque eum placet per opera eidem placentia, ſe verò puniat per opera ſibi moleſta; atque in hunc modum compenſet delectationem illicitam, quam aduersùs legem Dei, & cum Dei contemptu, ſibi nimium indulgendo, vſurparat.

Artic. 5. Est autem imprimis specialiter honestum, & laudabiliter appetibile ratione sui placare Deum offensum, compensare præcedentia peccata, liberari à pœnis eorum, eademque penitus extinguere quoad vim impeditiuam Beatitudinis æternum, vel ad tempus. Quia quòd hæc præstentur modo prædicto, confert specialiter ad consecutionem beatitudinis, quæ est finis hominis, ideóque est regula totius honestatis iuxta dicta quæst. 20. de actibus hum. Deindè idipsum est specialiter difficile. Quia fit peccatore sæuiente in se ipsum, & substituendo dolorem, atque opera pœnalis loco præcedentis delectationis inhonestæ. Demum istud peculiare bonum difficile emendationis compensatiuæ ac deletiuæ peccatorum est essentialiter fundatum in peccatis præcedentibus, eaque essentialiter præsupponit, nec intendi potest nisi dependenter ab eo quòd præcesserint peccata; cùm compensatio, & deletio sint essentialiter relatiuæ ad id, pro quo fit compensatio, & quod deletur. Datur igitur habitus purè emendatiuus ac deletiuus peccatorum præcedentium, impotens proindè elicere vllum act in, qui non reflectat suprà præcedentes actus peccaminosos. Quæ illatio est manifesta ex dictis in quæst. præced.

Ad 1. Non pertinet ad eundem habitum præcauere, & reparare malum, quando præcauetur malum per positionem immediatam eius boni, in cuius priuatione idem malum formaliter consistit; reparatur verò per positionem alterius boni specie distincti, quia tunc istud bonum specie distinctum fundat habitum distinctum similiter specie; Peccata autem præcauentur per immediatam positionem actuum bonorum in quorum priuatione consistit formaliter malitia peccatorum. Vndè præcauere peccata omnia, est opus omnium virtutum, & singula, singularum. At reparatio peccati non obtinetur à peccatore per solam positionem actus boni contrarij, sed per opera satisfactoria placantia iram Dei, & substituta pœna peccati. Quod habet specialem honestatem, & difficultatem, vt dictum est.

Ad 2. Vnusquisque habitus habet eos tres actus, sed circa proprium motiuum, aut fundatos in eodem. Qua propter habitus purè deletiuus peccatorum, desiderat deletionem, nondum obtentam; gaudet de obtenta, & amat eam, quando proponitur cum præcisione ab absentia, & præsentia. Timet similiter, si immineant impedimenta deletionis; dolet de impedita, ac prætermissa deletione, & odit impeditionem secundùm se. Cæterum actus præcauentes peccatorum non præsupponentium alia peccata nullos habet, saltem absolutos. Quia nullos tales complectitur sub se motiuum ipsius, atque limites motiui sui formalis nulli habitus prætergredi possunt.

Ad 3. Iusto inest habitus per se infusus purè deletiuus peccatorum, vt per ipsum delere possit peccata venialia secundùm se tota, necnon lethalia quoad reliquias ipsorum. Peccatori potest inesse habitus acquisitus eiusdem generis (licet diuersæ speciei, & rationis longè inferioris iuxta dicta in qq. de Virtutibus in communi cum pluribus Theologis (pro deletione omnium peccatorum secundùm se tota. Nempè potest permanere in peccatore relapso post secundam, tertiam, &c. Iustificationem. Potest itidem generari repetita sæpè intentione delendi peccata, tametsi nunquam ea deleuerit de facto. Nec enim delet peccata hic habitus immediatè per se ipsum, aut per suos actus elicitos, sed per imperatos, & per adiunctam, deindè misericordiam Dei, vt infrà dicetur quæst. 77. ac deinceps. Vndè non comparatur cum deletione peccatorum, sicut fortitudo cum victoria terribilium, & iustitia cum redditione iuris; sed ad eum potius modum, quo comparatur eadem fortitudo cum victoria hostis, & iustitia cum pace, & tranquillitate mutua inter ciues; in ordine ad quos fines possunt ambæ sæpius exercere suos actus, antequam eosdem fines consequantur de facto. Habitus verò purè deletiuus per se infusus non inest peccatori nisi secundùm actum, vt dicetur quæst. 81.

Artic. 1. Ad 4. Opera, quæ conferunt ad deletionem, & expiationem peccatorum, possunt imperari per plures virtutes; nullaque est virtus, quæ non possit elicere aliquem actum conferentem aliquo modo ad deleionem peccati, saltem pertinentis ad vitium sibi oppositum directè. Quia vt minimum potest illud retractare affectiuè per actum suum. Quælibet namque virtus est sufficiens se sola, ad eliciendum actum proprium, circa suum motiuum, etiam post commissum peccatum in propria eius materia. Vndè consequenter potest quælibet virtus superare se sola difficultatem illam peculiarem, quæ inuenitur in resipiscendo, & in retractando actu præcedenti, atque in reprobanda propria electione prius facta, vt obseruatum est circa actum restitutionis, quæst. 23. de Iustit. Hæc porrò fuit occasio, vel vnica, vel certè præcipua æquiuocationis, & fallaciæ confundentis totaliter habitum emendatiuum, ac deletiuum peccatorum cum tot aliis habitibus, quot indicantur in obiectione, quorum in eius scopum, patroni videri possunt apud Dicastillum disp. 1. dub. 2. & alios in præsenti. Est enim error latè patens.

Artic. 2. Omnes itaque virtutes conueniunt cum habitu purè emendatiuo, ac deletiuo peccatorum in eo quòd præstare possunt aliquid conferens ad deletionem peccatorum, & eo plus, quo sunt motiui, & vniuersalioris, & præstantioris; cæterum differunt clarissimè ab eodem habitu, quatenùs motiuum formale huius habitus est ipsa deletio peccatorum, eandemque non habet, pro motiuo formali, alia ex virtutibus enumeratis in obiectione. Habitus autem specificantur ex motiuis formalibus, & multiplicantur specie iuxta multiplicitatem specificam eorum, non verò iuxta multiplicitatem effectuum conferentium ad finem aliquem particularem. Id quòd multis exemplis luculenter demonstrari potest, atque inter alia apparet clarè in solutione debiti, quæ fieri promiscuè potest, variatis præsertim circumstantiis, à virtute charitatis misericordiæ, gratitudinis, amicitiæ, &c. & confert, vtcunque fiat ad constituendam æqualitatem iurium. Verùm quia hæc æqualitas intenditur formaliter à solo habitu iustitiæ, propterea iustitia distinguitur specie ab illis aliis virtutibus. Similiter ergò contingit in re nostra. Quia videlicet habitus differunt ex finibus, vt communiter dicitur, & non præcisè ex officiis.

Ad 5. Innocentia præexistit ante omnes actus ipsius innocentis, & incipit conseruari exercitio omnium indiscriminatim virtutum, vtpotè continentium in se adimpletionem totius legis obligantis per per se; conseruatur verò diutius superaddita virtute purè reflexiua perseuerantiæ; nec vltra superest bonum aliquod speciale pertinens ad innocentiam, quòd intendi possit per aliquem alium habitum distinctum ab habitibus prædictis. Quia innocentia est indistincta à vitatione omnium peccatorum non præsupponentium aliud peccatum, eamque præstant prædictæ virtutes, non materialiter, sed formaliter; at interposito aliquo peccato corrumpente innocentiam, protinus adest motiuum aliud formale specificatiuum habitus purè reflexiui, distinctum specie à motiuis prædictarum omnium virtutum. Qui habitus obsequitur legi obliganti tantùm ex

suppositione

suppositione accidentali peccati, vt liquet ex præmissa superius eiusdem motiui, & habitus declaratione. Discrimen igitur est manifestum.

Ad 6. Patet ex dictis circa 4. & præterea apparebit ex dicendis qu. 79. art. 3. & 7. quam sit re ipsa diuersus actus intentiuus deletionis peccatorum ab intentione restitutionis, esto detur aliqua inter vtramque affinitas ex parte, vt dicetur ibidem.

Artic. 1. Ad 7. Habitus imprimis non multiplicantur ex multiplicitate specifica obiectorum materialium, sed quæcunque complectitur vnicum specie motiuum, pertinent eatenus ad vnicum specie habitum, vt apparet in omnibus communiter notis ac receptis virtutum habitibus ex communi, & certa sententia. Peccata autem sunt obiecta purè materialia respectu habitus purè deletiui ipsorum, & comprehenduntur vniformiter sub ratione emendationis deletiuæ, quæ est motiuum eius habitus proprium. Ad eum vtique modum, quò omnes omnium virtutum actus comprehenduntur sub vna ratione formali durationis diuturnæ, sub qua proindè omnes terminant vnicum habitum perseuerantiæ, quæ propterea est specialis, & vnica virtus circa omnes actus bonos. Differentia enim ad hoc vnum tota reuocatur, quòd virtus perseuerantiæ respicit formaliter honestatem, & difficultatem peculiares, quæ insunt vlteriori durationi cuiusque actus boni; Habitus verò purè deletiuus peccatorum versatur formaliter circa honestatem, & difficultatem, peculiares, quæ reperiuntur in impedienda vlteriori duratione, ac permanentia cuiusque peccati.

Artic. 2. Deindè actus imperfecti nullam habent vim demeritoriam, ideóque relinquunt post se permanentiam habitualem, affectiuam quidem sicut peccata, effectiuam verò, non nisi eam quæ in actiuitate physica ipsorum continetur. Constat autem ex dictis ad quæstionem artic. 2. & ex responsione ad quartum, ad tollendam vtramque eam perseuerantiam sufficere virtutes directas elicitiuas actuum contrariorum; Nec indè superesse motiuum formale sufficiens ad fundandum aliquem habitum peculiarem purè reflexiuum: quale ~~tale~~ tamen fundamentum adest in actibus peccaminosis, vt liquet ex dictis in tota ista quæstione.

Qvæstio LXXV.

Vtrùm habitus purè deletiuus peccatorum sit propriè virtus, eaque Pœnitentiæ?

Videtur non esse. 1. Quia Philosophus 4. Ethic. cap. 9. dicit quod *de verecundia vt de quadam virtute non conuenit dicere. Passioni magis assimilatur, quàm habitui.* Et rursus ibidem addit, *quòd studiosi*, ideſt virtuosi, seu virtutibus delicti, *non est verecundia.* Quorum non alia ratio est, nisi quia de conceptu verecundiæ est, vt præsupponat peccatum. Quia de causa subdit Philos. sub finem eius cap. *Pudor probi viri esse nullo pacto potest; cùm ob malas res exoriatur.* Est autem similiter de conceptu habitus purè deletiui peccatorum, vt præsupponat peccata, vtque ob ea exoriatur. Ergò neque hic habitus est virtus.

2. Virtus definitur à Philos. 7. Phys. text. 17. *Dispositio perfecti ad optimum.* Perfectum verò definitur rursùs ab eodem ibidem: *Quod est dispositum secundùm naturam*; ideſt secundùm exigentiam, & appetitum suum innatum; habitus autem purè deletiuus peccatorum non est dispositio perfecti, seu dispositio secundùm naturam. Quia est dispositio propria habentis peccata; atque peccata non sunt secundum naturam, sed potius exigentiæ & appetitui naturali contradicunt. Ergò hic habitus non est virtus.

3. Non habet rationem virtutis, quod non potest inesse ei, qui est maximè virtuosus: sicut non habet rationem sanitatis, aut sapientiæ, quòd nequit inesse maximè sano, aut maximè sapienti. Habitus autem deletiuus peccatorum non potest inesse nisi peccatori, vel saltem potenti peccare; quorum neuter est maximè virtuosus. Magis enim virtuosus est, qui nunquam, quàm qui aliquando peccauit, & magis adhuc, qui peccare nunquam potest. Virtus enim est contraria peccatis, & summa virtus, pœnitentiæ etiam peccandi; vt apparet in Christo Domino, & in beatis omnibus.

4. *Nullus est stultus eorum, qui sunt secundùm virtutem*, vt habetur ex philos. 4. Ethic. Stultum autem est dolere de præterito, Quod videlicet fieri non potest, vt non fuerit. Eiusdem rationis est conari ad delendum præteritum, quòd iam non est de præsenti. Quapropter nulla opus est deletione, vt non sit illud de præsenti; vt verò non fuerit de præterito, nulla deletione fieri potest. Ergò habitus deletiuus peccatorum non est virtuosi, sed stulti.

5. Habitus amatiuus peccatorum nequit esse virtuosus. Habitus autem deletiuus peccatorum, est amatiuus eorum. Quia vult opus deletionis peccatorum, secundùm rationem differentialem talis operis ab opere, quod non est deletio peccatorum. Opus autem delendi peccata, quatenùs tale differt formaliter ab opere, quòd vel non est deletiuum peccatorum, vel intenditur, vt præscindens à vi deletiua eorum hic, & nunc. Differt inquam formaliter per præsuppositionem peccatorum. Necesse igitur est, vt qui intendit deletionem peccatorum, quatenùs, talem formaliter, eo ipso velit, quòd præextiterint peccata, atque ideò est necesse, vt afficiatur ad illa. Quòd ex eo præterea confirmatur, quia qui vult efficaciter aliquid, necesse est, vt velit ea omnia, sine quibus illud subsistere nequit. Nequit autem subsistere deletio peccatorum absque eorum præexistentia, vt per se patet. Ergò habitus quo quis vult efficaciter delere peccata, necesse est vt indiuisim sit habitus volendi peccata vt præexistentia, seu volendi præexistentiam peccatorum.

6. Habitus deletiuus peccatorum, neque virtus Theologica esse potest, neque moralis. Ergò nulla nequit esse Theologica, quia motiuum formale virtutis Theologicæ est Deus, seu est indistinctum à Deo. Deletio autem peccatorum distinguitur adæquatè à Deo. Quia incipit esse tempore, & inducitur operatione humana. Sed neque moralis virtus esse potest. Quia virtus moralis, ex suo conceptu, consistit in medio inter excessum, & defectum vt docent omnes cum Philosopho. In deletione autem peccatorum, esto accidere possit defectus, excessus tamen nullus vnquam dari potest. Quia fieri non potest, vt peccata nimis deleantur, cum oporteat ea summè deleri. Verùm neque defectus accidere potest iuxta sensum philosophi. Quia vnumquodque peccatum consistit in indiuisibili; ideóque fieri non potest, vt deleatur quidem; sed minus, quàm oportet. Præterea omnis virtus versatur, vel circa passiones, vel circa operationes ad alterum iuxta celebrem virtutum diuisionem ex Philosopho. Habitus autem deletiuus peccatorum, nec restringitur ad moderandas passiones, quia delet indiscriminatim quælibet peccata, vt dictum est suprà; nec est ad alium; quia vt sua quisque peccata deleat, ipsius tantum interest.

7. Vt hic habitus sit virtus aliqua; virtus tamen Pœnitentiæ esse nequit. Primò quia pœnitentia

est specialis virtus distincta ab omnibus aliis virtutibus, & vt talis nominatur, ac laudatur, atque eius actus frequenter præcipitur in sacris litteris. Deindè pœnitentia solis exercetur actibus doloris, fugæ, & odij; vt colligitur ex notissima & communiter accepta definitione eius, quæ traditur à Greg. Mag. Homil. 38. in Euangelia, & lib. 9. Registri epist. 39. *Pœnitentia est præterita peccata plangere, & plangenda iterum non committere.* Consonat Ambros. serm. 1. Quadragesimæ dicens: *Pœnitentia vera est dolor cordis, & amaritudo animæ pro malis; quæ quisque commisit.* Vndè Magister in 4. dist. 14. & communiter cæteri definiunt: *Pœnitentia est virtus, qua mala commissa, cum emendationis proposito plangimus, & odimus.* Habitus autem deletiuus peccatorum; nec est specialis virtus, quia non habet materiam determinatam, cum versetur circa omnia indiscriminatim peccata, & consequenter circa materiam omnium virtutum; nec exercetur actibus doloris, & fugæ, saltem solis, quia prosequitur, & amat ipsam deletionem peccatorum. Ergò hic habitus non est virtus pœnitentiæ.

Artic. 1. Respondetur virtus dupliciter vsurpatur, provt pertinet ad rem præsentem. Primò pro habitu purè conseruatiuo, ac promotiuo, non per accidens, sed tantùm per se boni conuenientis naturæ secundùm se consideratæ; seu pro habitu, qui simul cum suo opere exigitur à substantia rationali appetitu innato absoluto. Huiusmodi sunt omnes imprimis virtutes Angelicæ, & inter humanas, quæ vel non sunt reflexiuæ, sed directæ; idest quarum motiuum est distinctum, atque independens per se ab actibus voluntatis, vt temperantia fortitudo, & iustitia; vel sunt reflexiuæ suprà solos actus bonos, vt perseuerantia, & constantia. In hoc sensu accipitur virtus à Philosopho in locis indicatis, in 1. & 2. ratione dubitandi vt patet ex eius contextu. Manifestum porrò est habitum purè deletiuum peccatorum non esse virtutem iuxta istam eius acceptionem.

Artic. 2. Accipitur rursùs virtus magis amplè pro habitu inductiuo actus boni, ac laudabilis, siue actus sit purè promotiuus boni, siue sit etiam sanatiuus, ac emendatiuus mali præexistentis. Istam amplitudinem virtutis complectitur illa alia eius definitio apud philosophum 2. Ethic. c. 2. 6. *Virtus est habitus electiuus, secundùm rationem rectam*, & illa alia ibidem cap. 5. *Virtus est habitus bonus, qui bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit.* Eodem pertinet definitio Aug. lib. 1. retract. cap. 9. *Virtus est bona qualitas mentis, qua rectè viuitur, qua nemo malè vtitur.* Patet autem, ex quæstione præcedenti, habitum purè deletiuum peccatorum esse propriè virtutem iuxta istam eius significationem. Quia opus eius est bonum, ac laudabile, ac proindè perficit subiectum, cui inest vt liquet ex ibi dictis.

Artic. 3. Dicendum verò est absolutè cum D. Thoma, quæst. 85. artic. 1. cumque aliis communiter, hunc habitum esse propriè virtutem, quia prior illa Socratica virtutis vsurpatio non est amplius in vsu. Idque iure optimo inductum est. Quia cum homo sit mutabilis, peccabilis, & emendabilis, nec bonus diu esse possit, certè non contingat, vt sit absque emendationis beneficio, inter maxima eius bona, & sub eodem cum illis nomine censeri deberet id, quo emendari potest, atque resurgere à malo. Deindè si habitus emendatiuus peccatorum non esset virtus; nec etiam actus restitutionis, & alij similes, quibus vnaquæque virtus corrigit errorem commissum in propria materia, non essent actus virtutum formaliter, seu procedentes à virtutibus, quatenùs virtutes sunt. Quòd nemo dixerit. Profectò dici non potest modo loquendi, humanæ conditioni, & communi apprehensioni, satis accommodato. Demum actus pœnitentiæ, quam mox dicetur esse indistinctam ab hoc habitu, præcipiuntur in sacris litteris, Matth. 4. 17. *Pœnitentiam agite*, & alibi non semel. Præcepta autem legis sunt de actibus virtutum, quia, vt dicitur 2. Ethic. cap. 1. *Legislator intendit ciues facere virtuosos.* Accedit Apostolum Actorum 20. 21. loqui de Pœnitentia sicut de fide, quam certum est esse virtutem. Dicit enim: *testificans Iudæis, atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum Nostrum Iesum Christum.*

Artic. 4. Duplici similiter sensu vsurpatur pœnitentia. Primò purè philosophicè, ac vulgariter, pro retractatione actus præcedentis vel purè affectiua, vel etiam effectiua, sed quoad solos effectus procedentes ab actiuitate physica eiusdem actus qui præcessit. Hoc sensu dicit phil. 7. eth. cap. 7. intemperatum non esse pœnitentiuum, sicuti incontinentem; atque communiter dicuntur pœnitere, quicunque mutant propositum, qualiscumque demum sit ratio mutandi. Pœnitentia hoc modo sumpta peragitur ab vnaquaque virtute in propria materia, seu intra sphæram sui motiui, ideóque non conuertitur cum habitu purè deletiuo peccatorum, vt liquet, ex dictis in quæstione præcedenti ad 4.

Artic. 5. Secundò sumitur pœnitentia Theologicè, iuxta sensum scripturæ, & SS. PP. pro retractatione effectiua peccatorum quoad vim demeritoriam, offensiuam Dei, prouocatiuam iræ eius, atque inductiuam priuationis gratiæ, donorum, necnon gloriæ ad tempus, vel æternùm. Hunc sensum exprimit subtiliter, ac intimè, Gregorius imprimis Nyssenus in oratione contra eos, qui alios acerbius iudicant. *Quid aliud est pœnitentia*, ait, *nisi dissolutio, & euersio præteritorum; quæ vel re, vel cogitatione sunt admissa.* Deindè, Hieronymus in ps. 118. ad illud: *Exitus aquarum deduxerunt, &c. Vera est*, ait, *pœnitentia iugiter fletibus commissa diluere, & abluta non iterare.* Chrysost. Hom. 23. in Matth. *Non aliquod omnino peccatum quod non celdat pœnitentiæ virtuti.* Greg. Mag. lib. 9. regristri epist. 39. *Magna est contra peccatum virtus pœnitentiæ.* Multus denique est Augustinus in exponenda, & confirmanda ista pœnitentiæ efficacitate, & scopo præsertim tom. 4. lib. de vera, & falsa pœnit. cap. 2. *Oportet* autem, ait inter alia, *credi remedium pœnitentiæ à saluatore concedi*; remedium scilicet, quo pellitur infirmitas, & redit sanitas animæ, & iterum. *Non enim laborat exonerari peccato* (per exercitium pœnitentiæ) *cui non videtur nimium*, ac demum: *Nullum peccatum poterit remanere ante pœnitentiam*; idest nullum poterit non deleri exercitio & efficacitate pœnitentiæ.

Artic. 6. Hinc Mag. cum Hieronym. dist. illa 14. initio; *Si quis* inquit, *vestem innocentiæ in baptismo perceptam, peccando corrumpit, pœnitentiæ remedio reparare potest.* Consonat Magistro, eumque promouet significantius D. Thomas quæst. illa 85. artic. 1. *Pœnitentia assumit moderatum dolorem de peccatis, cum intentione remouendi ea.* Et iterum artic. 2. *in Pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis; scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, in quantum est Dei offensa* idem est communis cæterorum Theologorum sensus; nisi quòd nonnulli non raro interponunt æquiuocationem, & confusionem inter pœnitentiam sumptam priori illo modo pro retractatione purè affectiua, aut etiam effectiua, quoad solos effectus physicos peccati, & inter pœnitentiam sumptam Theologicè posteriori isto sensu in quo iam versamur pro retractatione effectiua peccati, quatenùs est offensa Dei, seu quoad vim eius demeritoriam offensiuam Dei, atque exercitiuam iræ & vindictæ diuinæ. Quo exorbitant, magna ex parte, ab intentione sanctorum PP. Magistri & D. Thomæ

insistentium

insistentium huic soli posteriori significationi, vt visum est.

Artic. 7. Apparet igitur vitutem pœnitentiæ sumptam Theologicè, & iuxta sensum SS. PP. omnino coincidere cum habitu deletiuo peccatorum quia SS. PP. & ex eorum mente præcipui quique Theologi, vt liquet ex allatis eorum testimoniis, hoc solùm munus, & opus adscribunt virtuti pœnitentiæ tanquam proprium, & peculiarem finem intentionis eius, vt destruat, exinaniat, ac penitus aboleat peccata, quatenùs sunt offensæ Dei. Hoc autem ipsum est munus, & finis adæquatus habitus purè deletiui peccatorum. Quapropter virtus pœnitentiæ rectè definietur, si dicatur esse; *Habitus purè deletiuus peccatorum, quatenùs sunt offensæ Dei.*

Artic. 8. In qua definitione non adhibetur *Tò purè* ad excludendam ad hac virtute, vim promotiuam boni præexistentis in pœnitente. Cum enim eliciat actus bonos ac placentes Deo de quorum ratione est, vt sint meritorij saltem de congruo, proculdubio promouent bonum naturæ; tum eam perficiendo per se ipsos formaliter; tùm inducendo gratiam amissam per quam expellantur peccata, & sine qua expelli non possunt; tùm etiam superaddendo, vt infrà dicetur, peculiare augumentum gratiæ vltra mensuram, in qua præextitit, si forte præextitit in eo, quem pœnitet. Apponitur igitur hæc particula ad excludendos ab hac virtute omnes prorsùs actus, aut adæquatè directos, seu non reflectentes suprà actus alios, aut reflectentes quidem, sed non suprà peccata præcedentia, cum intentione formali delendi illa. Ratione cuius intentionis dicitur pœnitentia habitus deletiuus peccatorum additur *Tò quatenùs sunt offensæ Dei*, maioris solùm claritatis gratia. Nempè in conceptu peccati, iuxta theologicam ac legitimam eius considerationem præeminet ratio offensæ Dei. Vndè non possunt peccata dici absolutè deleta, nec potest intendi absolutè deletio eorum, quin subintelligatur re ipsa ea deleri, & quin intendatur eorum deletio, quatenùs sunt offensæ Dei. Quia vtcunque quoad alia auferantur, manent nihilominùs absolutè, dùm eatenùs manent. Perindè itaque foret pœnitentiam definire absque alio addito habitum purè deletiuum peccatorum.

Artic. 9. Ex dictis in ista, & in duplici præcedenti quæstione perspicitur clarè (quòd apud nonnullos est valdè obscurum, ac implicatum) Pœnitentiam esse virtutem specie distinctam à charitate, religione, iustitia, tùm distributiua, tùm commutatiua, perseuerantia, constantia, aliisque eiusmodi virtutibus, vel non reflexiuis ex suo conceptu, vel reflectentibus tantùm suprà actus bonos. Constitit nimirum pœnitentiam esse virtutem purè reflexiuam suprà actus malos præcedentes. Distinguitur præterea specie à iustitia vindicatiua propriè tali, quæ & ipsa versatur circa peccata præterita. Distinguitur autem ab hac iustitia. Primò, quia per pœnitentiam se quisque affligit, nec aliter potest esse deletiua peccatorum; cum vindicta propriè talis sumatur de alio, ideóque non sit deletiua peccatorum. Secundò distinguitur principaliter, quia iustitia vindicatiua cooperatur motioni demeritoriæ peccati, & infligit pœnam condignam peccato; Pœnitentia verò illam delet; vt dictum est, & consequenter impedit hanc pœnam. Distinguitur demum quia vindicatiua vt talis non tam consulit bono punientis aut puniti, quàm aliorum; cùm pœnitentia directè faueat pœnitenti, cuius, scilicet præcipuè interest deletio suorum peccatorum. Itaque habitus pœnitentiæ est propriè virtus, eaque specialis, ac distincta specie ab omnibus aliis virtutibus, quæ aliis omnibus communiter designantur, & quarum motiuum formale non est bonum deletionis peccatorum, vt sunt offensæ Dei. Quæ est opinio, quoad, vtramque partem, longè communior D. Thom. l. c. & aliorum aduersùs Caiet. Suarez & nonnullos alios ibidem.

Artic. 1. Ad 1. P. Gabriel. Vasquez quæst. illa 85. D. Thomæ, artic. 1. toto dubio vnico inuehitur acriter, & fusè in doctrinam illam Philosophi. Verùm est valdè probabilis, quàm itidem impugnat Vasquez, interpretatio ipsius Diui Thomæ in eodem artic. 1. ad 2. de verecundia, vt est passio, aut motus indeliberatus voluntatis. Nempè verecundia sumitur communiter pro passione, seu motu appetitus sensitiui, vel etiam rationalis, sed indeliberato, quæ excitatur ex apprehensione periculi infamationis, & iacturæ bonæ existimationis, ac honoris propter factum turpe, & transmittit spiritus, & sanguinem in partes exteriores, maximè verò in faciem, ad eum vtique modum quo timor exurgens ex apprehensione periculi vitæ, transmittit eosdem spiritus, & sanguinem in cor. Nempè bonum, & malum extrinsecum honoris, & infamationis pertinet ad partes exteriores maximè verò ad faciem, quæ est præcæteris conspicua, ideóque quodammodo magis exterior; sicut vita pertinet ad cor, tanquam ad principium, & sedem ipsius vitæ. Quæ est naturalis ratio vtriusque eius effluxus vniformiter difformis. Verecundia hoc modo sumpta, vti probabile est sumi à philosopho, certissimè non est virtus; de cuius videlicet ratione est deliberatio, & electio; sed est laudabilis, seu passio, seu motus indeliberatus voluntatis; vtpotè retrahens plerumque ab opere turpi: Idem porrò dicitur proportionaliter de motu indeliberato pœnitentiæ.

Artic. 2. Verùm longè probabilius est virtutem, eo loci sumi à Philosopho, pro dispositione perfecti excludenti ab ipso, omnem defectum moralem, tùm præsentem, tùm futurum, iuxta significationem virtutis expositam suprà artic. 1. ad quæst... & contentam in secunda obiectione; ideóque nomen, & rationem virtutis negari verecundiæ, non solum indeliberatæ, sed etiam deliberatæ, & timenti infamationem cum honesta mediocritate; Atque in hoc sensu pœnitentiæ quoque negari similiter debet nomen, & ratio virtutis, vt dictum est in illo artic. 1. Verùm quia pœnitentia communiter sumitur, non pro motu indeliberato doloris, & tristitiæ de malefactis, sed pro deliberata, & honesta eorum detestatione; atque virtus, iuxta communem, loquendi modum imò, & vnicum iam apud omnes, amplectitur promiscuè omnes habitus honestos, & laudabiles, vt dictum est suprà art. 2. & 3. propterea pœnitentia absolutè dicenda est virtus, licet talis absolutè non dicatur verecundia. Ex quibus patet etiam ad secundum.

Ad 3. Non solum habet rationem virtutis habitus congruens virtuosissimo simpliciter, nullaque facta suppositione accidentali; sed etiam qui congruit virtuosissimo cum quadam limitatione, & post suppositionem accidentalem, vt apparet ex dictis suprà. Substantiæ autem peccabili, maximè verò ei, quæ iam peccauit, ita congruit habitus emendatiuus, ac deletiuus peccatorum, vt sine ipso virtuosissimus esse nullatenus possit; cum non possit esse optimè dispositus ad suum vltimum finem consequendum, in qua optima dispositione consistit ratio virtuosissimi. Distinguendum itaque est de virtuosissimo tùm simpliciter, ac inuariabiliter, tùm ex suppositione, & variabiliter.

Ad 4. Stultum quidem est conari ne fuerit quòd fuit. Non tamen est stultum conari, vt non perseueret habitualiter, quod actualiter præteriit, & vt de præsenti,

præsenti, ac imposterum impediantur effectus eius mali; atque vt tollatur ac extinguatur postea proxima inductiua eorundem effectuum. Hoc autem secundum intendit non primum habitus deletiuus peccatorum.

Ad 5. Sicut is qui vult transire de vno loco in alium, habet actum, qui simul, ac indiuisim est volitio, & prosecutio, respectu termini ad quem, nolitio verò ac fuga respectu termini à quo: ita qui vult deletionem peccati; idest transitum à peccatore iniustum, habet actum, qui simul ac indiuisim est volitio, & amor respectu gratiæ, quæ delet formaliter peccatum; nolitio verò, & odium respectu peccati, quòd deletur formaliter per gratiam. Qua propter voluntas delendi peccata non est pura prosecutio, & amor, vti supponitur ab authoribus argumenti cum magno veritatis, & claritatis in tota ista re, præiudicio, sed simul est detestatio, & fuga respectu diuersorum, nempè respectu gratiæ, & peccati. Itaque necesse quidem est præextitisse peccatum, vt detur eorum deletio. Nec enim destrui possunt, quin extiterint. Necesse nihilominùs nequaquam est, vt volens deletionem peccatorum, eo ipso velit peccata. Quia peccata dantur independenter à tali voluntate, solumque desinunt esse vi eiusdem voluntatis. Quæ autem ita sunt necessaria ad aliquid inducendum de nouo, vt iam præsupponantur aliundè præexistentia, necesse nequaquam est, vt sint volita à volente illud inducere, maximè si simul velit hæc alia destruere, atque radicitus, quantum fieri potest, conuellere. Quod est nimis ex se manifestum, & potest pluribus exemplis facile illustrari, illustratumque à nobis est in re simili, sed digniori quæ explicaretur quæst. 31. de Deo ad 4. Circa istud argumentum videri possunt mirabiliter multa quæ nos ad hæc pauca coëgerunt, apud Card. de Lugo disputatione 2. de pœnit. tota sect. 3. & apud Dicastillum, qui impugnat Cardinalem ex professo disp. 1. dubit. 2.

Artic. 1. Ad 6. Habitus deletiuus peccatorum non est virtus Theologica, sed moralis. Quia finis eius proximus, ac immediatus est quid creatum, vt patet ex dictis. Est autem virtus ad alium, scilicet ad Deum, & reducitur ad virtutem iustitiæ commutatiuæ, non tanquam pars eius subiectiua, sed tanquam potestatiua. Habet enim peculiarem cum ipsa similitudinem, quatenùs deletio peccatorum fit per satisfactionem, quæ exhibetur Deo loco pœnæ illis debitæ, qua in re apparet ratio, & imitatio quædam restitutionis reparantis aliquo modo inæqualitatem constitutam, per peccatum inter Deum, & peccatorem.

Artic. 2. Virtus autem iustitiæ propriè talis constituit medietatem inter duo extrema vitiosa, nempè inter plus respectu vnius, & minus respectu alterius; non tamen inter duo vitia; ideóque vnum tantùm habet vitium, contrarium iniustitiam vt expositum est quæst. 9. de iustit. In hunc igitur modum pœnitentia imitatrix iustitiæ versatur inter duo extrema vitiosa, quæ insunt peccato, & fouentur per impœnitentiam, quorum alterum est plus indulgere peccatori, quàm par est, alterum verò obsequi similiter Deo minus, seu potius non obsequi similiter. Vitat verò pœnitentia hæc extrema agendo ratione contraria, atque ita constituit æqualitatem secundùm quid inter Deum, & peccatorem; solumque habet vnum vitium contrarium impœnitentiam, qua peccatur per defectum ipsius pœnitentiæ, idest per defectum prædictæ æqualitatis secundum quid.

Artic. 3. Nempè in constituenda eiusmodi æqualitate, in delendo peccato, & in exhibendo satisfactionem, non potest peccari per excessum ex parte obiecti, siue ex parte eius deletionis, & exhibitionis, & rei deletæ, ac exhibitæ; sed tantùm ratione alicuius circumstantiæ. Quo pacto peccari potest per excessum in materia etiam virtutis Theologicæ, & per defectum peccari potest, non quidem delendo peccata partialiter saltem quoad culpam; benè tamen non delendo simpliciter. Quod ipsum est minus agere respectu Dei, quàm postulet ius eius, & dignitas. Nempè minus, quod est proprium iniustitiæ, consistit in defectu adæquationis respectu iuris & dignitatis conuenientis alteri. Omne porrò ius Dei est ius ad bonum purè decens respectu ipsius; vtile verò respectu nostri tantum, vti sæpiùs expositum alibi est. Vndè, quòd deletio peccatorum soli sit vtilis delenti, non tollit quin habitus deletiuus eorum sit absolutè virtus ad alium, videlicet Deum.

Ad 7. Esto habitus deletiuus peccatorum habeat materiam valdè amplam, ac vniuersalem; motiuum tamen eius formale est omninò particulare, & contractum ad vnicam speciem infimam, vt expositum est suprà. Specialitas autem virtutis dependet ex sola specialitate motiui formalis. Deindè actus huius habitus continet in se dolorem, & fugam coniunctam cum prosecutione, & amore, vt paulo prius dicebatur. Explicatur verò pœnitentia potissimum relatè ad dolorem, quatenùs hoc prædicatum est notius propter adiunctam passionem, ex qua lacrymæ, & corporalis immutatio existunt formaliter. Cæterum subintelligitur semper prosecutio deletionis peccatorum. Quia pœnitentia peragitur dolore purificante cor, & lachrymis lauantibus, ac extergentibus maculas peccatorum, ipxta illud ps. 6. 7. *Laboraui in gemitu meo; lauabo per singulas noctes lectum meum*; quæ subintelligentia apparet manifestè ex testimoniis superius productis art. 5.

Qvæstio LXXVI.

Vtrùm virtus Pœnitentiæ sit supernaturalis ex conceptu suo?

Videtur esse supernaturalis ex suo conceptu, nec dari, aut esse possibilem virtutem vllam pœnitentiæ intrinsecè naturalem. 1. Quia, cum Philosophi, ac præsertim Aristoteles egerint quam diligentissimè de omnibus, & singulis virtutibus moralibus; nullibi tamen Pœnitentiæ meminere. Imò Tullius relatus à Lact. Firm. lib. 6. institut. diuin. cap. 24. apertè negauit *vitam deuiam secutos corrigere errorem pœnitendo posse*. Ergò virtus pœnitentiæ prætergreditur limites rationis naturalis, ac proindè naturalis esse non potest.

2. Pœnitentia est donum Dei, & nemo potest pœnitere provt oportet, nisi ex gratia Dei per Christum, vt probat inter alios Canus relect. de pœnit. 2. p. concil. vlt. ex August. cap. 31. de fide ad Petrum, & lib. 3. contra Iulianum cap. 3. Leo Epist. 69. Cæleſt. Pont. in Ep. ad Episcopos Galliæ cap. 4. 8. & 9. Idem definitur expresè semel atque iterum à Conc. Trid. sess. 6. cap. 5. & 7. & can. 2. de iustif. Colligitur etiam apertè ex 2. ad Rom. 4. ex 2. ap. Timoth. 2. 25. ex Hieremia. 31. 19. cum D. Hieronym. ibid. Donum autem Dei, & quod fieri non potest nisi ex gratia, non potest naturaliter haberi; ac proindè nec naturale esse potest.

3. Ex peccato semel commisso resultat eius memoria causatiua confusionis & doloris æterni, eumque causatura necessariò, si tantùm illud malum nunquam compensetur per bonum aliquod ipsi æquale. Bonum autem æquale malo, quòd inest peccato, nullum

nullum naturaliter dari potest. Ergò nullum bonum naturaliter dari potest, quo auferatur, ac deleatur malum æternum resultans ex peccato ; Ergò virtus deletiua peccatorum, ideſt ſufficiens ad ea auferenda, ac delenda, nulla poteſt eſſe naturalis.

4. Nulla imprimis ſatisfactio exhiberi Deo poteſt, ſaltem naturaliter, quæ ſit æqualis offenſæ, ac iniuriæ repertæ in peccato, vtpote quodammodo infinitæ., quatenùs lædit infinitam Dei maieſtatem; Quod ſequitur à fortiori ex dictis quæſt. 9. de incar. vbi oſtenſum eſt, ne quidem ſupernaturaliter exhiberi poſſe à pura creatura ſatisfactionem æqualem pro peccato lethali. Deindè remiſſio, & deletio peccati, non præſupponens ſatisfactionem æqualem, eſt omninò indebita, atque ideo gratia, & purè liberalis. Nihil autem eiuſmodi dari poteſt intra ordinem rebus connaturalem; Quia hic ordo eſt ordo iuſtitiæ, idque ſolum vnicuique tribuit, quod ipſi debetur ex natura rei. Nec enim eſt vllum aliud diſcrimen reale entis, ac doni ſupernaturalis à naturali, vti oſtenſum & expoſitum eſt ex profeſſo qu. 6 de Gratia. Nulla igitur eſt poſſibilis virtus naturalis intrinſecè ordinata ad obtinendam, ac inducendam remiſſionem, & deletionem peccatorum; quandoquidem nihil naturale eſt intrinſece ordinatum, aut ſufficiens ad inducendam exiſtentiam doni alicuius ſupernaturalis, ſeu naturaliter impoſſibilis.

5. Non poteſt naturaliter ſperari remiſſio, ac deletio peccatorum. Quia dona Dei, inter quæ non infimum locum tenet, ſi & primum non tenet, remiſſio, ac deletio peccatorum, ſuperant omnem ſpem, quæ naturaliter concipi poteſt ab homine iuxta illud 1. ad Cor. 2. 9. *Neque in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe. Nemo autem*, vt ſubiungit Philoſophus. *deſperans de fine operatur.* Certè nemo poteſt deſperans de fine operari prudenter, vti neceſſario operatur omnis virtus. Nulla igitur virtus naturalis poteſt eſſe purè intentiua, ac inductiua remiſſionis, & deletionis peccatorum ; ideſt nullo præterea alio fungens munere, nec alium potens intendere finem. Ob quæ argumenta putant nonnulli cum Vaſquez, nullam, pro ſtatu naturæ puræ, dandam fuiſſe virtutem pœnitentiæ propriè, ac ſtrictè talis ſenſu expoſito ex SS. PP. in quæſt. præced.

Artic. 1. Reſpondetur. Vnum quoddam eſt virtuti pœnitentiæ cum cæteris omnibus virtutibus commune ex omnium Theologorum conſenſu ; nimirum nullum habitum, nullamque virtutem operari ſalutariter poſſe, nullumque actum poſſe eſſe poſitiuè ſalutarem & conferentem ad ſalutem vitæ æternæ conſtitutum formaliter per viſionem immediatam Dei, niſi ex gratia ipſius Dei per Chriſtum. Oſtenſum autem eſt pluribus efficaciter quæſt. 7. de gratia omnes eiuſmodi actus, omnemque eiuſmodi gratiam eſſe intrinſecè, & quoad ſubſtantiam ſupernaturales. Et ſimiliter oſtenſum eſt alibi omnes habitus, & virtutes ex ſua natura operatiuas talium actuum, eſſe ſupernaturales intrinſecè, & quoad ſubſtantiam ; atque conferri à Deo per infuſionem in inſtanti iuſtificationis. Ex his porrò principiis ſequitur manifeſtè virtutem pœnitentiæ, omneſque alios actus conferentes poſitiuè, de facto, in vitam æternam, eſſe intrinſecè ſupernaturales, & quoad habitum, haberi per infuſionem diuinam, nec aliter haberi poſſe abſolutè. Quæ eſt ſententia D. Thom. qu. 89. art. 5. aliorumque communis aduerſus Durandum, & nonnullos alios.

Artic. 2. Supereſt nihilominùs peculiaris controuerſia de virtute pœnitentiæ. An ſcilicet hæc virtus danda foret pro ſtatu puræ naturæ, ſitque proindè poſſibilis vera aliqua pœnitentiæ virtus intrinſecè naturalis ; ſicut ex omnium confeſſione ſunt poſſibiles, & darentur pro eo ſtatu virtutes aliæ morales intrinſecè naturales ? quæ controuerſia eſt conuertibilis, & realiter eadem cum illa alia. An peccatum commiſſum pro ſtatu puræ naturæ foret condonabile à Deo per condonationem intrinſecè naturalem, nulloque infuſo dono intrinſecè ſupernaturali ? Reſpondendum autem vtrobique eſt affirmatiuè. Et quidem pœnitentiam peccati commiſſi eſſe homini connaturalem, atque vtilem, ex ſuo conceptu, efficaciſſimis verbis ſignificat Auguſt. tom. 6. lib. de duab. animab. cap. 14. *Vt inter omnes ſanos conſtat & quòd ipſi Manichæi non ſolum fatentur, ſed etiam præcipiunt vtile eſt pœnitere peccati. Quod ego nunc in hanc rem diuinarum ſcripturarum teſtimonia, quæ vſquequaque diffuſa ſunt, colligam ? Vox eſt etiam iſta natura. Neminem ſtultum rei huius notitiæ deſeruit. Hoc nobis niſi etiam penitus inſitum eſſet periremus. Poteſt aliquis dicere non ſe peccare. Non autem ſibi eſſe, ſi peccauerit, pœnitendum ; nulla barbaries hoc dicere audebit.* Quod ſi hæc eſt vox naturæ, neque vlla barbaries negare poteſt ; vox vtique naturæ eſt, nec negari poteſt, ſtando rationi naturali ; Deum vt authorem naturalem condonare poſſe peccata commiſſa contra ipſum, vt authorem itidem naturalem ; ac per conſequens non eſſe de conceptu peccati, vt præſcindit ab ſtatu elevationis, & puræ naturæ, ne poſſit deleri per actus, & formam purè naturalem. Nempè ratio naturalis non præſcribit per ſe media, ad finem ex ſuo conceptu impoſſibilem naturaliter, cum Deus, & natura nihil faciant fruſtra, vt dicit Philoſophus. Finis autem pœnitentiæ eſt remiſſio, ac deletio peccatorum ; idque eſt de conceptu ipſius, vt liquet ex qu. præcedenti ; atque Auguſtinus planè loquitur de pœnitentia habente hunc finem ac fructum, vt apparet clarè ex toto eius contextu. Ergò pœnitentia non eſt virtus intrinſecè ſupernaturalis ex conceptu ſuo vniuerſali ; nec eius finis modo indicatus fuiſſet naturaliter inconſequibilis, ac impoſſibilis pro ſtatu puræ naturæ, & in ſenſu compoſito ipſius.

Artic. 3. Idem vlterius probatur à priori. Quia homo conſtitutus in ſtatu puræ naturæ potuiſſet, poſt peccatum redire naturaliter in eandem diſpoſitionem actualem, & habitualem affectiuam & effectiuam reſpectu ſui vltimi finis, quam habuiſſet ante peccatum. Ergò potuiſſet naturaliter reddi tam bonus, ac iuſtus poſt peccatum, quàm fuiſſet ante peccatum, ac proindè poſſet naturaliter iterum iuſtificari, & peruenire ad totalem deletionem peccatorum. Patet conſequentia, quia hominem eſſe bonum vel malum ; iuſtum, vel peccatorem, eſt eſſe benè, vel malè diſpoſitum, quoad actum, & quoad virtutem agendi, reſpectu ſui vltimi finis, vt apparet ex qu. 4. de iuſtif. ac deinceps. Probatur antecedens, quia homo, in eo ſtatu maneret, poſt peccatum expoſitus iiſdem obiectorum, omniumque aliarum cauſarum naturalium occurſibus, quibus expoſitus fuiſſet ante peccatum ; ac proindè poſſet naturaliter nanciſci poſt peccatum, cognitionem bonitatis Diuinæ, & vilitatis rerum creatarum, atque turpitudinis, & malitiæ peccati, non minus efficacem, & perfectam vel etiam efficaciorem, ac perfectiorem, quàm ante peccatum. Poſſet igitur naturaliter diligere Deum ſuper omnia poſt peccatum, atque odiſſe efficaciter ipſum peccatum, quandoquidem reliqua comprincipia mutabilitatis homini connaturalis manſura ſimiliter forent prorsùs eadem.

Artic. 4. Naturalis autem dilectio Dei ſuper omnia, & odium efficax peccati, retractant imprimis, per ſe ipſa formaliter, priorem auerſionem à Deo, & conuerſionem ad creaturas, & reponunt contrariam conuerſionem affectiuam ad Deum, necnon auerſionem à creaturis. Deindè inducunt efficienter habitum diligendi Deum, & odio habendi peccatum. His porrò

duobus constituitur adæquatè dispositio optima actualis, & habitualis; affectiua, & effectiua respectu vltimi finis, qualis dispositio præcederet ante peccatum pro eo statu puræ naturæ, & qualis proportionaliter datur de facto in iustificatione impij per dilectionem supernaturalem Dei exercitam à peccatore, & per gratiam habitualem, seu habitum charitatis infusum à Deo. Quem proindè habitum infusum, si posset vi sua producere dilectio supernaturalis Dei, sicut dilectio naturalis producit habitum naturalem; eo ipso esset sufficiens ad iustificationem impij pro statu præsenti eleuationis, absque noua gratia Dei, & independenter ab omni Dono habituali per se infuso.

Art. 5. Probatur rursus ab inconuenienti. Quia si homo, in pura natura, nullius peccati remissionem posset naturaliter obtinere, nec euadere æternam damnationem, aut per pœnitentiam redire in viam salutis, à qua semel aberrasset: per quoduis peccatum lethale induceretur naturaliter in desperationem. Nec enim potest sperari saltem per se, virtute naturali quod est naturaliter impossibile. Esset autem malè constituta natura vsque adeò mutabilis, & labilis facilè, etiam post perseuerantiam innocentiæ vtcunque diuturnam, atque est humana natura; si simul subesset ineuitabili desperationi post quoduis peccatum lethale. Quia desperatio est vorago vitiorum omnium confluentium inde irresistibiliter in animum desperantis. Nam, vt dicit optime D. Tho. 2. 2. quæst. 20. art. 3. *Sublata spe irrefrænatè homines labuntur in vitia, & à bonis laboribus retrahuntur:* atque vt dicit Isidor. lib. 2. de summo bono cap. 14. *Perpetrare flagitium aliquod, mors est animæ; sed desperare est descendere in infernum.* Non est igitur credendum Deum posse esse authorem substantiæ rationalis ex eiusmodi prædicatis compactæ. Hoc enim contradicit Psalmistæ dicenti psal. 102. 15. *Quomodo miseretur Pater Filiorum, misertus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit figmentum nostrum.* Quæ profecto ratio cognitionis figmenti nostri, fundans Paternam erga nos misericordiam, complectitur æqualiter statum puræ naturæ, sicut & illud, quòd sequitur immediatè. *Recordatus est, quoniam puluis sumus Homo sicut fœnum &c.*

Art. 6. Eandem continet amplitudinem respectu omnis status viatoris, quòd dicitur de patientia iustitiæ Dei, misericorditer expectante ad vltimam vsque periodum vitæ, ps. 7. 12. *Deus iudex iustus fortis, & patiens, Numquid irascitur per singulos dies.* Vbi proponitur tanquam inconueniens repugnans rationi naturali, quòd Deus irascatur per singulos dies, nec ad patientiam eius spectet, sed ad augmentum iræ, quòd sinat viuere peccatorem, nec protinus in Inferno eum concludat; cum secundum veritatem, intendat potius conuersionem eius, & iustificationem, dum ipsum detinet in sua mutabilitate iuxta illa Isaiæ. 30. 18. *Expectat vos Dominus, vt misereatur vestri.* 2. Petri. 3. 9. *Patienter agit propter vos nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* In quibus, & aliis similibus quam pluribus haud obscurè sublucet, finem æquitate naturali constitutum conseruationi peccatoris in vita mortali, hunc esse; vt nimirum agat pœnitentiam deletiuam peccatorum, & salutem consequatur æternam.

Art. 7. Suadetur denique eadem veritas triplici præterea ratione iustæ cuiusdam proportionis. Prima est, quia sicut naturæ immutabili Angelorum innatum, & connaturale est, vt peccent irreparabiliter; ita data est potestas adhærendi summo bono inamissibiliter, eademque præditi fuissent naturaliter, si non fuissent eleuati in finem supernaturalem. Similiter ergo naturæ humanæ ex se variabili, ac mutabili, sicut inest naturaliter potestas amittendi innocentiam diu etiam retentam; ita naturaliter inest potestas quoque reparandi innocentiam naturalem amissam per peccatum. Consequentia tenet, quia Diuina prouidentia æqualibus in vtramque partem momentis distribuit vnicuique speciei mensuram bonorum, & malorum iuxta cuiusque conditionem, nec sinit aliquod suum opus deterius habere, quam aliud suum opus, quatenùs fert cuiusque capacitas. Quam sententiam pluribus efficaciter prosequitur, ac illustrat, D. Dionys. cap. 8. de diu. nom.

Art. 8. Secunda ratio est, quia status innocentiæ constitutus per dona supernaturalia gratiæ, est reparabilis supernaturaliter post peccatum, per dona gratiæ collata à Deo, vt authore supernaturali. Ergò status innocentiæ naturaliter constitutus, est reparabilis naturaliter post peccatum per dona naturalia collata à Deo vt authore naturali. Patet consequentia, quia ordo gratiæ imitatur ordinem naturæ; & tanta est sufficientia naturæ ad finem naturalem, quanta est sufficientia gratiæ ordinatiæ ad finem supernaturalem; nec Deus, vt author naturalis magis deficit in necessariis ad finem, quam idem vt author supernaturalis. Alia enim non aliter vtrobique dispensat retenta rerum vtriusque ordinis proportione; Cum sit eadem perfectio, & bonitas eius sub vtroque conceptu.

Art. 9. Postrema ratio est, quia nulla est possibilis virtus, aut forma supernaturalis, quæ non sit affinis, quoad munus suum primarium, virtuti, aut formæ alicui naturali, vt apparet ex dictis suprà, quæst. 21. & 22. Cum ergo in ordine supernaturali, detur virtus infusa pœnitentiæ purè deletiua peccatorum, quibus offenditur Deus vt author supernaturalis; consequens est, vt dicatur in statu quoque puræ naturæ dandam fuisse virtutem acquisitam Pœnitentiæ purè deletiuam peccatorum, quibus offenderetur Deus, vt author naturalis.

Ad 1. Philosophi non considerauerunt virtutes, vti respondet D. Thomas, relatè ad prouidentiam Dei, atque ad æternam aut felicitatem, aut infelicitatem; sed relatè ad bonum humanum, ac temporale tantum, in ordine ad quod nihil confert pœnitentia, theologicè sumpta, & vt est deletiua peccatorum. Ad Ciceronem quòd attinet; liber eius à Lactantio citatus qui est quartus Academicus, non amplius extat. Vnde de eius intentione non potest haberi certa, & exacta notitia. Crediderim negari ab illo pœnitentiam purè effectiuam seu purè retractatiuam, ac emendatiuam vitæ ante actæ per actus contrarios bonos. Quæ est res patenter absurda, non tamen absona doctrinæ, quæ legitur in reliquis eiusdem authoris Academicis, quæ extant. Vtcunque res habeat, nullius est quoad hoc punctum considerationis authoritas hominis negantis palam præscientiam, prouidentiamque diuinam circa actus humanos.

Ad 2. Testimonia illa solum probant, quòd initio spontè concessum, & tanquam certum, extra omnem inter Catholicos controuersiam, positum est. Nimirum pœnitentiam conferentem ad finem supernaturalem vitæ æternæ de facto humanæ naturæ præfixum esse supernaturalem. De sola namque eiusmodi pœnitentia habetur sermo in sacris documentis, vti de aliis quoque virtutibus, & virtutum actibus ostensum est pluribus vniuersaliter in quæstione præindicata de gratia, quin propterea negentur virtutes eiusdem nominis intrinsecè naturales, & extituræ pro statu puræ naturæ, atque ex sententia Durandi, & quorumdam aliorum, existentes etiam de facto cum vero conceptu virtutis.

Ad 3. Fieri potuisset viribus naturæ pro statu naturæ puræ, vt memoria peccati præteriti coniungeretur cum memoria pœnitentiæ ritè peractæ, & cum experimentali

experimentali, certaque notitia de præsenti dilectione Dei super omnia tum actuali, tum habituali, adeóque de perfecta coniunctione naturaliter possibili cum summo bono, & de dispositione similiter perfecta respectu vltimi finis naturalis. Hæc autem sufficerent ad reparationem adæquatam totius mali præcedentis, adeóque ad iustificationem, & fælicitatem propriam illius status, & æquialentem innocentiæ penitus illibatæ, vt liquet ex dictis supra. Quapropter posterior ista notitia tolleret, priori illi memoriæ peccati antea commissi, vim vlterius contristandi, ac augendi, solamque relinqueret vim inductiuam detestationis peccati, & humiliationis de illo antea perpetrato, coniunctam cum gaudio de victoria obtenta aduersus idem peccatum, & aduersus pertinaciam seu obstinationem, ac impœnitentiam circa ipsum; vti proportionaliter contingit de facto in præsenti eleuationis statu.

Art. 1. Ad 4. Natura humana, se sola, & secundum se præcisè, est dignitas, & vis inductiua sufficiens respectu sui vltimi finis, & beatitudinis naturalis, cum solis auxiliis, & concursu Dei, vt authoris naturalis ideſt debitis eidem naturæ secundum se. Vndè homo decedens, pro statu puræ naturæ, absque vllo, aut peccato, aut bono opere, consequeretur iure suo, æternam beatitudinem naturalem. Nullum autem peccatum, ita corrumpit, vt destruat naturam peccantis. Ergò peccatum puræ naturæ non ita corrumperet, vt etiam destrueret dignitatem, & ius beatitudinis Naturalis, vtpotè identificata cum natura peccantis, sed solum eam impediret, ac ligaret. Manifestum porrò est retinenti ius, & dignitatem ad aliquid, licet cum impedimento, & exceptione ex delicto, non tot, ac talibus opus esse impensis, & compensatione per bona opera, vt potiatur termino sui iuris, ac dignitatis quot, & quali opus illi est, qui ius ipsum, & dignitatem totaliter amisit.

Ar. 2. Quapropter licet homini supernaturaliter eleuato necessaria sit post peccatum satisfactio ad æqualitatem, vt perueniat ad suum vltimum finem vtque deleto, ac remisso peccato acquirat dignitatem, & ius æternæ beatitudinis, quæ totaliter destruuntur per peccatum, & non solum impediuntur, ac ligantur, non propterea concluditur, etiam homini non eleuato supernaturaliter, necessariam similiter esse æqualem satisfactionem, vt iure suo absque noua gratia vltimum suum finem naturalem consequatur. Conceditur itaque nullam puræ creaturæ satisfactionem, posse esse æqualem vlli peccato lethali etiam commisso pro statu puræ naturæ. Sed negatur esse necessariam tantam, ac talem satisfactionem, pro statu naturæ puræ, ad deletionem peccati, & ad consecutionem vltimi finis naturalis, impeditam per ipsum peccatum. Sufficit enim, absque alio dono simpliciter, & absolutè gratioso, ac liberali, conuersio peccatoris ad summum suum bonum, contenta intra ordinem viresque naturæ. Quia per eam conuersionem reponitur iterum peccator in pristino statu bonæ dispositionis actualis, & habitualis, ac permanentis respectu sui vltimi finis naturalis, vt dictum est. Quod non ita contingit in statu eleuationis non superaddita vlterius habituali gratia Dei intrinsecè supernaturali, vt ostensum est q. 11. de iustif. Comparatur nimirum peccans pro statu puræ naturæ cum eo, qui peccat pro statu puræ eleuationis, ad eum ferè modum, quo comparatur obæratus cum spoliato suis rebus, ac iuribus; & qui habet potentiam ambulatiuam ligatam, aut vulneratam, cum eo, cui abscinduntur pedes.

Ad 5. Dona supernaturalia de quibus solis loquitur Apostolus, superant spem naturalem; non tamen dona naturalia. Remissio autem peccati naturæ puræ est naturalis, & fit per naturalem, tum dilectionem Dei, tum habitum diligendi Deum, sicut remissio peccati commissi ab homine eleuato est supernaturalis; & fit per habitum supernaturalem diligendi Deum infusum ab ipso Deo. Ergò sicut remissio ista posterior speratur per virtutem supernaturalem, & obtinetur per virtutem pœnitentiæ itidem supernaturalem. Ita prior illa remissio speraretur, pro statu puræ naturæ, virtute naturali, & virtus pœnitentiæ itidem naturalis posset vtiliter operari in ordine ad eam obtinendam.

Quæstio LXXVII.

Vtrùm Virtus Pœnitentiæ sit necessaria ad remissionem peccatorum?

Videtur non esse necessaria. 1. Quia maior est misericordia Dei, quam hominis, homo autem remittit interdum offensam alij homini etiam non pœnitenti, atque ita facere tenetur iuxta illud Matth. 5. 44. *Diligite inimicos vestros; benefacite his, qui oderunt vos.* Ergò multo magis remittit Deus offensas etiam non pœnitentibus; seu adhuc inimicis, & odio habentibus.

2. Sacramentum pœnitentiæ, quod est opus Dei ordinatum ad remissionem peccatorum, non est necessarium nihilominus ad illam. Quia absque hoc sacramento remisit Christus Dominus peccata, tum adulteræ Ioann. 8. tum mulieri peccatrici Lucæ 7. & sic martyribus atque aliis non raro; Ergò actus pœnitentiæ. Qui est opus hominis ordinatum ad eundem finem, multo minus, est necessarius ad consecutionem ipsius. Patet consequentia, quia cum remissio peccati spectet ad Deum, impossibile est vt magis ad eam requiratur opus hominis, quam opus Dei ordinatum ex se ad ipsam remissionem.

3. Actus charitatis potest haberi absque actu pœnitentiæ. Quia charitas habet motiuum independens à motiuo, & fine pœnitentiæ. *Charitas autem operit multitudinem peccatorum*, vt habetur. 1. Petri. 4. 8. Ergò remissio peccatorum potest obtineri absq; actu pœnitentiæ.

Art. 1. Respondetur. Certum imprimis est, paruulis, & nondum habentibus vsum rationis non esse necessariam pœnitentiam pro remissione peccati. Quia cum nullum habeant peccatum propria voluntate commissum, nullo indigent motu propriæ voluntatis, vt iustificentur.

Art. 2. Certum rursus est adultum indigere aliquo motu, & actu virtutis pœnitētiæ, vt ei remittantur peccata personalia. *Si enim pœnitentiam non egerimus incidemus in manus Domini*, vt dicitur Ecc. 2. 22. Et Luc. 13. 13. dicitur: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes peribitis.* Similiter Apoc. 2. 5. dicitur: *Memento vnde excideris, & age pœnitentiam sin minus veniam ad te, cito.* Ex his definit Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. *fuit autem quouis tempore, ad impetrandam veniam peccatorum, hic contritionis motus necessarius.* Quem motum immediatè ante dixerat habere primum locum inter actus pœnitentis. Demum Augustinus Ep. 50. *Saluus esse non poteris*; inquit, *nisi doleas te fuisse peruersum*, atque in eadem veritate prædicanda sunt admodum frequentes SS. PP. Rationem reddit D. Thom. quæst. 86. art. 2. Quia cum homo compos rationis sit agens liberum; & peccator sit liberè auersus à Deo per nimiam delectationem in rebus creatis; atq; Deus vnumquodq; moueat iuxta naturā ipsius: fieri non potest, saltem ex natura rei vt peccator adultus transferatur ab statu peccati ad statum iustitiæ, quin ipse amet libere, atque exoptet hunc statum, oderit verò, ac detestetur statum priorem. Quod fit per virtutem pœnitentiæ.

Art.

Art. 3. Certum denique est actum pœnitentiæ virtutis specialis non esse ita necessarium determinatè, vt suppleri sufficienter non possit per actum charitatis. Quo videlicet peccator perfectissimè accedit ad Deum, & recedit à peccato; ideóque disponitur optimè ad nouum statum; & ad renouationem sui. Verùm quia actus charitatis existere absolutè potest cum, & absque formali, ac explicito dolore, & detestatione de peccatis commissis, meritò quæritur: An vtrolibet modo sufficiat ad remissionem peccatorum?

Art. 4. Dicendum primo est requiri per se dolorem formalem, & explicitum de peccatis. Quia superiora testimonia exigunt actum pœnitentiæ tanquam omninò necessarium ad remissionem peccatorum. Actus autem charitatis dicitur pœnitentia ratione doloris adiuncti. Per quam videlicet solum specialiter cõuenit cum actu pœnitentiæ pro vt est peculiaris virtus, & quem hoc nomen vel maximè significat, vt apparet ex definitionibus pœnitentiæ productis supra quæst. 75. in 7. argumento, & ad quæst. art. 5, & 6. Idem ostendit ratio nuper adiuncta illis Testimoniis ex D. Thoma.

Art. 5. Dicendum rursus est fieri posse per accidens, vt peccator eliceat actum charitatis absque dolore formali, & explicito de peccatis; & consequenter fieri per accidens posse, vt obtineatur remissio peccatorum absque eo dolore. Probatur prior pars, quia fieri potest, vt peccator cogitet de bonitate diuina oblitus peccatorum; vel certè nihil interim cogitans de illis actualiter; idque absque vlla, pro tunc, noua culpa. Probatur pars posterior. Quia actui charitatis repromittitur venia peccatorum, in sacris litteris, vt apparet ex quæst. 11. de iustif. ac proindè illam infert infallibiliter, vtcunque eliciatur; siquidem fuerit verus, ac proprius actus charitatis.

Art. 6. Notanter potrò dicitur, separationem istam amoris à dolore formali contingere posse per accidens. Quatenùs inculpabiliter accidere potest vt nulla adsit actualis cogitatio de peccatis; si enim adsit hæc cogitatio, fieri nequaquam poterit, vt diligatur Deus absque detestatione formali peccatorum. Primum quia quoduis bonum mouet indiuisim ad amorem sui, & ad odium oppositi, vt dicit D. Thom. in præsenti quæst. 85. art. 6. Deindè quia amicorum proprium est eadem velle, & nolle, vt dicit Philosophus; ideóque actus charitatis, qui est amor amicitiæ erga Deum, determinat ex sua natura ad odium peccati, vtpotè odio habiti à Deo. Demùm quia cogitans actu de turpitudine peccati ac proindè proxime liber ad detestationem eius, si nihilominus omittat detestari, eo ipso contemnit malitiam peccati & recessum ab ipsa. Hic autem contemptus est incompossibilis cum appretiatione Dei, quæ est de conceptu dilectionis eius super omnia; quandoquidem peccatum contrariatur Deo. Qua ratione est incompossibilis amor amicabilis hominis erga hominem, cum contemptu ægritudinis ipsum vexantis, & cum animo negligenter indifferenti, ac neutro circa illam.

Art. 7. Ex his rationibus apparet vlterius dilectionem Dei conceptam, dum non adest actualis memoria peccatorum, esse nihilominus detestationem eorum virtualem, & æquiualentem. Quia, ex vi sui motiui formaliter voliti, est dispositio animi necessario illatura detestationem formalem, si adesset cognitio detestabilium. Vnde ea dilectio perindè sufficit ad inducendam remissionem peccatorum, vt modo dicebatur, verum quia actus pœnitentiæ virtutis specialis, est facilior quam actus charitatis, vt apparet ex quæstione 40. de virt. Theol. & Rursus actus charitatis redditur facilior præhabito actu formali pœnitentiæ, vt dicetur quæst. 83. atque principium ducitur per se à facilioribus, concluditur actum formalem pœnitentiæ etiam determinatè sumptum esse necessarium per se ad remissionem peccatorum, Necessitate saltem secundum quid, atque ad facilius, & commodius posse. Quæ omnia sunt conformia communiori Theologorum sententiæ, vt videre licet apud Suarez disp. 9. sect. 1.

Ad 1. Diuina peccati remissio perficit peccatorem intrinsecè, eumque liberat à statu peccati: ideóque misericordia Dei condonantis peccatum, est maior, ac efficacior, quam misericordia hominis, cuius remissio solum perficit ipsum remittentem, eundemque solum disponit, vt liberetur à peccato. Vnde remissio Dei, intrinsecè postulat, ex parte hominis libertate præditi, dispositionem congruentem perfectioni gratiæ inducendæ in ipsum; remissio vero hominis ob rationem contrariam, nihil tale postulat quin imo tenetur iniuriatus ad remittendam iniuriam, durante etiam indispositione positiua eius, qui illam intulit. Quia scilicet vnusquisque tenetur ad propriam perfectionem ac bonitatem, vt cunque se habeant cæteri. Quæ ratio differentiæ desumitur ex D. Thoma in dicta quæst. 86. art. 2. & pluribus illustrata est quæstion. 8. de iustif. Præterea remissio Diuina est remissio propria Iudicis; atque ad iudicem spectat inspectio rei, & consideratio dispositionis eius. Humana verò remissio est propria conciuis ordinati, & obligati quantum est ex se ad suam secundum se, & ad mutuam cum aliis tranquillitatem, & pacem.

Ad 2. Sacramentum est causa instrumentalis tenens se ex parte Dei, qui est causa principalis gratiæ remissiuæ peccatorum, & sufficiens se solo, ideóque potens illam infundere, etiam ex natura rei, nullo interposito instrumento, quoties ita expedierit. At pœnitentiæ virtus, se tenet ex parte peccatoris, qui secundum se non est dispositus, nec sufficiens ad susceptionem eiusdem gratiæ; ideóque non potest eam in se recipere ex natura rei, & sine miraculo, nisi præhabito actu pœnitentiæ, esto probabile sit posse de potentia absoluta vt apparet ex quæst. 10. de iustif.

Ad 3. Patet ex dictis ad quæstionem præsertim art. 7. Supereresset hic dicendum de tempore, pro quo necesse est agere pœnitentiam, seu pro quo obligat præceptum de actu pœnitentiæ. Verùm, hac de re dicetur commodius infra quæst. 87. circa sacramentum pœnitentiæ.

QVÆSTIO LXXVIII.

Vtrùm omnia peccata possint deleri per pœnitentiam?

VIdetur non posse. 1. Quia aliqua peccata sunt irremissibilia, vt colligitur ex Matth. 12. 32. *Qui autem dixerit contra spiritum sanctum non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Et 1. Ioan. 5. 16. *est peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt roget quis,* peccatum autem, de cuius ratione est, vt nunquam remittatur, vtque sit ad mortem & pro cuius remissione obtinenda est inconsiliabilis, proindeque inanis oratio: planè est irremissibile, ac indelebile per pœnitentiam.

2. Deus intercludit quibusdam omnem aditum ad pœnitentiam salutarem. *Impossibile enim est,* vt dicitur. 6. ad Hebr. 4. *eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam, &c. & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam.* Huc alludere videtur August. lib. 1. de serm. Dei in monte versus finem, dum dicit *tantam esse labem illius peccati, quo post agnitionem Dei per gratiam, fraternitas, &*

& ipsa gratia agitantibus inuidiæ facibus, oppugnatur, vt deprecandi humilitatem subire non possit, qui ita peccat; Clarius idem affirmat Isidor. c. 15. de summo bono. *Nonnulli ita à Deo despiciuntur, vt deplorare sua mala non possint.* Ergò non potest peragi pœnitentia salutaris de omnibus omninò peccatis, saltem efficax, & cum fructu.

3. Non minor est iustitia, quam misericordia Dei. Ergò nec effectus iustitiæ Diuinæ sunt minores quam effectus misericordiæ Diuinæ. Misericordia autem Dei est talis erga aliquos, vt eos confirmet in gratia ne possint labi, aut relabi in peccatum. Oportet ergo iustitiam Dei, erga aliquos, esse talem, vt eos obduret in peccato per subtractionem gratiæ, ne possint post peccatum resurgere per pœnitentiam. Quam comparationem, cum actuali, & effectiua vtriusque extremi æqualitate, confirmat illud ad Rom. 9.18. *Cuius vult miseretur, & quem vult, indurat.* Nec desunt exempla talis obdurationis. Notum namque in primis est, ex libro Exodi induratum cor Pharaonis aduersus signa etiam, & portenta. Deindè Ioann. 12. 40. dicitur de Iudæis: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.* Simile quid habetur de Esau ad Hebr. 12. 16. nec non de Antiocho lib. 2. Machab. 9. 13. Atque vniuersaliter dicitur Ecclesiastis. 7. 14. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexerit.* Quod si nemo corrigere potest, nec ipse se ipsum corrigere potest per pœnitentiam.

4. Actus pœnitentiæ non potest elici prout oportet, nisi dependenter à fide, vt dicetur quæst. 80. Ergò qui incidit in peccatum infidelitatis, incidit in impotentiam pœnitendi prout oportet. Ergò peccatum infidelitatis non potest deleri per pœnitentiam.

Art. 1. Respondetur, Duo errores præcauendi sunt circa delebilitatem peccatorum per pœnitentiam. Alter est dicentium aliquos esse peccatores, qui pœnitere non possint, tametsi viatores adhuc sint. Alter est dicentium aliqua esse peccata, quæ non possunt deleri per pœnitentiam, tametsi ea peragatur perfectè à peccatore. Primus error contradicit claris scripturæ testimoniis. Ezech. 18. 23. & cap. 33. 9. *Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur*; & *Numquid voluntatis meæ est mors impij?* Matth. 9. 13. vbi dicitur indefinitè: *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam*, Et c. 11. 28. vniuersaliter: *Venite ad me omnes.* Contradicit insuper fidei; vel liberi arbitrij, cuius vertibilitas, & indifferentia connaturalis ad bonum, & malum nullo peccato extinguitur, aut ligatur ad malum in hac vita; vel vniuersalitatis, & efficaciæ gratiæ Dei per Christum, ratione cuius dicitur prouerb. 21. 1. *Cor regis in manu Domini quocunque voluerit vertet illud*, vel vtriusque.

Art. 2. Posterior error contradicit similiter promissionibus Diuinis in locis indicatis, Ezechielis, & Matthæi. Quia apud Ezech. 18. subiicitur voluntatis Dei esse, *vt conuertatur impius à viis suis & viuat.* Et rursus cap. 31. *Reuertimini, & viuite.* Apud Matthæum verò, post illud: *venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis*, subiicitur *& ego reficiam vos.* Denique vt alia similia non pauca prætermittantur, vterque hic error reiicitur à Concilio Lateranensi, quod vt habetur c. Firmiter de sum. Trin. sic definit. *Et si, post susceptionem baptismi, quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari.* SS. PP. pro vtraque ista veritate, habentur frequentes apud Bellarm. lib. 2. de grat. & lib. arb. cap. 5. & apud Suar. in præsenti disp. 8. sect. 1.

Art. 3. Primi erroris occasio fuit duplex. Prior est quòd nonnunquam in scriptura sacra dicitur, iuxta familiarem loquendi modum impossibile, & nunquam contingens, quod est difficillimum, & rarò euenit. Sic vt vnum ex multis proponatur exemplum clarum, sap. 12. 10. dicitur de peruersitate Chananæorum; *Quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum*, cum tamen vers. 20. Dicatur Deus illos puniuisse *dans tempus & locum per quæ possent mutari à malitia.* Altera occasio est, quod impotentia consequens præsertim coniuncta cum magna difficultate simpliciter antecedenti, significatur nonnunquam absolutè nomine impotentiæ; & propterea confunditur facile cum impotentia simpliciter tali, & cum impotentia simpliciter antecedenti; tametsi re ipsa sit impotentia, vel talis tantum secundum quid, vel purè consequens, vt pluribus expositum est in quæstionibus de gratia efficaci.

Art. 4. Posterioris occasio fuit. Quod nonnunquam dolor quilibet, & displicentia de peccatis dicitur pœnitentia; tametsi concepta nequaquam fuerit ex motiuo legitimo, & proprio virtutis pœnitentiæ theologicè sumptæ; propterea que Deus non misereatur pœnitentium. Talis fuit pœnitentia Caini, & Iudæ, vtpotè coniuncta cum desperatione veniæ, ideoque minimè ordinata ad veniæ consecutionem. Talis etiam fuit pœnitentia Antiochi dolentis de peccatis præcisè, quatenus inductiuis infirmitatis corporalis, nec non pœnitentia Esau dolentis similiter de amissa benedictione Paterna quatenus inductiua bonorum temporalium.

Art. 5. His itaque erroribus ita reiectis cum D. Tho. q. illa 86. art. 7. cumque aliis communiter aduersus nonnullos etiam catholicos, quorum meminit Suarez vbi supra sec. 1. & 2. dicendum est omnes peccatores posse, de omnibus, & quibusvis peccatis, salutariter pœnitere, cum gratia Dei, quæ semper adest, nullique negatur data opportunitate operandi, dum detinetur in via; atque pœnitentiam ritè peractam habere sufficientiam, in genere suo ad delenda quælibet peccata vtcunque, magna, seu multa, seu magna, & multa simul, dicitur autem habere sufficientiam in genere suo, quatenùs specialis virtus pœnitentiæ non solum non delet peccata per seipsam immediatè in genere causæ formalis verum neque disponit, saltem extra sacramentum, immediatè proximè per suum actum ad infusionem gratiæ qua immediatè, delentur peccata. Habet nihilominùs, vt dicetur, quæst. 83. vim inducendi, per suum imperium, actus immediatè dispositiuos respectu iustificationis, ad quos ipsa iustificatio infallibiliter consequitur.

Art. 1. Ad 1. Nomine peccati, contra Spiritum sanctum intelligitur in eo loco Matthæi vti apparet clarè ex contextu, durities, & malignitas obstinata attribuens spiritui malo opera miraculosa spiritus Sancti ordinata ad ostensionem, & confirmationem fidei diuinæ. Quod peccatum, quia pessimè disponit animum, est difficillimum, de quo pœnitentia rite peragatur, eaque propter, ratò contingit vt remittatur atque hæc difficultas, & raritas significatur, dum dicitur: Quòd neque in hoc sæculo; neque in futuro remittetur, iuxta notationem paulo prius adhibitam.

Art. 2. Similis ferè interpretatio est de peccato ad mortem apud Ioannem; si id accipiatur, cum Ambrosio, D. Thoma, & aliis, de peccato notabiliter atroci, ac enormi ex obiecto, vel circumstantia, eoque commisso cum magna minimèque perturbata deliberatione. Aderit enim hic etiam similis difficultas pœnitentiæ, & remissionis eaque propter oratio pro ea obtinenda, non poterit fieri cum magna fiducia, vel non à quouis promiscuè, sed ab homine magnæ sanctitatis, & intimæ cum Deo familiaritatis

Quæ.

Quæ est interpretatio satis communis, & optimo nixa fundamento. Quod si cum Hieron. Aug. Greg. & aliis nomine peccati ad mortem intelligatur impœnitentia finalis; nulla est difficultas. Manifestum namque est perperam fieri orationem pro remissione peccati post mortem; post quam videlicet nullus est veræ pœnitentiæ locus.

Ad 2. Communis, & legitima interpretatio illius loci ad Hebreos est, lapsum post baptismum non posse iterum reuocari ad pœnitentiam, seu ad deletionem peccatorum per ipsum Baptismum. Quia Baptismus non est sacramentum, & lauacrum iterabile, sicut sæpè iterabantur lauacra quædam purgatoria veteris legis, ad instar quorum volebant Hebræi Baptismum Christi esse iterabilem. Iam Augustinus illud suum non posse ponit proculdubio pro difficile posse. Qui est modus loquendi alias quoque vsurpatus ab ipso frequenter; atque ita accipitur à Diuo Thoma ab illo 1. ad. 2. Eadem etiam certissime est mens Isidori, vt apparet legenti contextum.

Art. 1. Ad. 3. Quidquid sit de possibili aut etiam ex natura rei, certum est neminem de facto, dum est in via, ita repelli à Deo irreconciliabiliter; sicut aliqui coniunguntur Deo per gratiam inamissibiliter. Quia Deus de facto est semper promptus, quantum est ex se, & paratus ad recipiendos omnes indiscriminatim. Vt liquet ex superioribus testimoniis & ex illo psal. 50. 19. *Cor contritum & humiliatum. Deus non despicies.* Et ex illo Zach. 1. 3. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Cum tamen non sit similiter promptus, & paratus ad deferendos, ac repellendos confirmatos in gratia. Deindè si quid conuinceret ea paritas; conuinceret vtique debere etiam Deum detrahere tantundem, & totidem hominibus de donis, & perfectionibus naturalibus; quantum, & quot hominibus superaddit de donis supernaturalibus. Quod tamen certum, ac manifestum est, non fieri de facto. Dicendum itaque est proportionem inter misericordiam, & iustitiam vindicatiuam Dei, seruari quidem exactè; sed cum hoc discrimine, quod misericordia Dei præuenit nos, vt habetur ex ps. 58. 11. Iustitia verò vindicatiua subsequitur nos.

Art. 2. Hinc fit vt sicut largitur Deus omnibus aliqua Dona gratiæ nondum quidquam merentibus, aut liberè operantibus, ita tribuat nonnullis confirmationem in gratia sublata contingentia excidendi ab ea, & præoccupando per dona sua malum vsum libertatis eorum. E conuerso verò, sicut neminem inducit positiuè in aliquod peccatum voluntate antecedenti, sed tantùm purè permissiuè, & consequenter; ita nullum viatorem obdurat in peccato commisso, aut impœnitibilem, ac inemendabilem reddit voluntate antecedenti, sed sola voluntate, simpliciter consequenti, & purè permissiua mali, cuius nos soli nobismetipsis sumus authores. Qua propter, quòd Deus dicitur obdurare, excæcare, ac despicere, nunquam verificatur ratione solius voluntatis Diuinæ, aut solius impotentiæ nostræ simpliciter antecedentis; quia Deus semper, & omnibus tribuit, quantum absolutè sufficit ex parte actus primi, vt possimus emolliri, videre, & redire in dignitatem filiorum Dei. Ex quo patet, quo sensu accipienda sint Testimonia, necnon & exempla obiectionis. Nempè illis omnibus subest sensus suppositionis simpliciter consequentis, quoad impotentiam totalem conuersionis ad Deum; licet non quoad difficultatem, vti superius obseruatum est.

Ad 4. Impossibile quidem est, vt pœnitentia salutariter peragatur non prælucente, ac dirigente fide, non tamen est impossibile, vt infidelis conuertatur ad fidem, vtque habita prius fide peragat deinde pœnitentiam, provt oportet de peccato infidelitatis. Est igitur incompossibilis pœnitentia salutaris cum infidelitate. At non est impossibilis simpliciter, & absolutè eadem hominis infidelis pœnitentia. Quia est possibilis reditus eius ad fidem.

Qvæstio LXXIX.

Vtrùm virtus Pœnitentiæ ex suo conceptu, sit promotiua boni, an verò solum exclusiua mali præexistentis?

Videtur non esse promotiua boni, sed purè exclusiua mali, 1. Quia nequit inducere Pœnitentia alium effectum, quam qui repromittitur illi à Deo, Deus autem solam promittit pœnitenti abolitionem peccatorum, vt patet ex 18. Ezech. 21. *Si impius egerit pœnitentiam &c. omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. Quia* scilicet *proiiciet in profundum maris omnia nostra scelera.* Ergò Pœnitentia solam præstat abolitionem peccatorum.

2. Nulla virtus quidquam operatur vltra finem intentum per ipsam. Finis autem adæquatus pœnitentiæ est deletio peccatorum, vt dictum est supra quæst. 74. & 75. Ergò pœnitentia solùm excludit malum præexistens ex vi peccati, nec vlterius promouet, vlla ex parte positiuè bonum, & perfectionem pœnitentis.

Sed contra est, 1. Quod virtus ex suo conceptu vniuersali, est dispositio perfecti ad optimum. Repugnat autem, vt superueniat alicui de nouo dispositio propria perfecti ad optimum; & nihilominus non melius habeat in se positiuè, quam antea. Ergò repugnat conceptui virtutis, quem itidem dictum est conuenire propriè pœnitentiæ, vt solum remoueat malum, & non etiam promoueat positiuè pœnitentem quoad bonitatem, & perfectionem suam.

2. Repugnat, vt quis operetur secundum virtutem, & nihilominùs maneat in eodem omninò statu, in quo foret si nihil boni, aut mali ab initio actum fuisset: idest vt maneat sine iactura, & sine lucro ad eum modum, quo se habet, quoad bona temporalia, qui restituit quòd iniustè abstulerat; & qui vendidit, aut emit, aut aliter commutauit commutatione metaphysicè æquali, nec non in ludo, qui emendauit errorem, quo se reddiderat inhabilem ad victoriam, seu lucrum. Hoc inquam repugnat, quia cum virtus, & actio virtuosa, ex suo conceptu, sint perfectiuæ subiecti, cui insunt, impossibile est, vt qui habet virtutem aliquam, aut exercet actum eius, in eodem nihilominùs statu reperiatur eiusdemque prorsus conditionis sit, in quo, & cuius foret, si nihil, aut boni, aut mali egisset, vel habuisset. Ergo virtus, & actus pœnitentiæ necessariò promouet bonitatem, & perfectionem pœnitentis, eumque constituit in meliori statu, quam esset ante peccatum & quam futurus fuisset, si neque peccasset, neque pœnitentiam egisset.

Art. 1. Respondetur, natura humana potest multipliciter comparari cum habitu, & actu pœnitentiæ. Primò secundum se præcisè considerata, seu cum eo præcisè cumulo bonorum, quæ necessariò consequuntur ad ipsam ex natura rei. Secundò, secundum ea omnia, quæ ipsi inerant, aut inesse poterant ante peccatum. Tertiò secundum statum, cui subeerat ratione peccati. Quartò secundum statum, cui subesset, si non peccasset. Rursus potest considerari augmentum bonitatis, vel simpliciter, & quoad substantiam; vel accidentaliter, & secundum quid, nempè

nempe quoad gratiam, & gloriam, vel tantum quoad aliquid aliud illis adiacens.

Art. 2. Certum est pœnitentiam ex suo conceptu esse promotiuam seu augmentatiuam bonitatis, & perfectionis, tum substantialis, tum accidentalis conuenientis pœnitenti, secundum suam præcisè naturam considerato. Quia deletio peccatorum, quæ formaliter spectat ad Pœnitentiam, non est pura negatio, & remotio mali, vt constat ex quæstione 8. de iustif. sed includit in se infusionem gratiæ habitualis pro præsenti statu eleuationis, & pro statu naturæ puræ acquisitionem naturalis dilectionis Dei. Vtrouis modo superadditur humanæ naturæ bonitas, & spiritualis perfectio substantialis maior quam quæ eidem secundum se necessariò conueniat. Ipsa verò pœnitentia, tam actualis, quam habitualis, per seipsam formaliter, est perfectio accidentalis æstimabilis ratione sui respectu substantiæ peccabilis, vt liquet ex quæst. 75. Itaque pœnitentia ex suo conceptu est substantialiter, & accidentaliter promotiua bonitatis conuenientis pœnitenti secundum suam præcisè naturam. Hinc à fortiori est similiter promotiua bonitatis conuenientis eidem, vt suberat statui peccati. Quod scilicet vitiat, ac deteriorat dignitatem naturæ secundum se. Quare, sub neutra ex his consideratione, potest pœnitens perinde omninò se habere proportionaliter, atque se habet quoad bona temporalia, qui restituit, quod iniustè abstulerat, & sic de cæteris ciusmodi exemplis. Consequenter non potest intendere pœnitens remotionem sui mali, quin simul intendat inductionem sui maximi boni, & quin, hac ipsa intentione adiiciat sibi formaliter aliquod bonum, & perfectionem aliquam.

Art. 3. Si autem instituatur comparatio pœnitentis secum ipso pro casu innocentiæ continuatæ vsque ad illud tempus inclusiuè pro quo exercetur actus pœnitentiæ, dicendum est vtrumuis contingere posse nempe vt melius, vtque deterius absolutè habeat peracta pœnitentia, quam si permansisset innocens. Fieri namque posset, vt conseruaretur innocentia per actum, vel actus minoris perfectionis, ac meriti, quam sint actus pœnitentiæ delentes peccata; ideoque, vt post pœnitentiam adsit maior cumulus gratiæ, seu charitatis, quam adfuturus fuisset innocenti. Euenire etiam, & quidem facilius posset oppositum, vt per se patet; quandoquidem peccatum ex sua natura est impeditiuum, ac diminutiuum perfectionis in subsequenti opere virtutis. Verùm, cum prior euentus clarè manifestet conceptum virtutis in pœnitentia; posterior nequaquam eum tollit, aut obscurat. Quia non est de conceptu virtutis, vt qui illam exercet, melius propterea habeat quam habiturus esset sub alia quacumque suppositione possibili. Sufficit si melius habeat, sitque laudabilior exercita virtute; quàm haberet, & esset de facto immediatè ante eius exercitium.

Art. 4. Si denique supponatur pœnitentem præhabuisse gratiam ante peccatum; An tunc cumulus gratiæ deperditus per peccatum redeat cum auctario per pœnitentiam? Pendet ex duplici alia quæstione. Altera est de reuiuiscentia meritorum per iustificationem subsecutam ad peccatum, de qua reuiuiscentia dicetur infra quæst. 96. circa Sacramentum Pœnitentiæ. Nempe ea difficultas est communis gratiæ præhabitæ per Sacramenta, & præhabitæ per merita seu virtutes; atque in Sacramento Pœnitentiæ interuenit simul operatio virtutis pœnitentiæ. Altera quæstio est: An actus virtutum minus intensi, quam sit gratia præexistens sufficiant ad eius augmentum? qua de re dictum est quæst. 42. de virt. Theol. de vtraque ista quæstione sunt variæ Theologorum sententiæ; & licet vtrobique approbentur à nobis opiniones fauentes viribus pœnitentiæ ad augendam gratiam præexistentem, seu ad eam cum aliquo semper augmento restituendam; id tamen necessarium nequaquam est, vt nonnulli putant, ad saluandum conceptum virtutis in habitu pœnitentiæ.

Art. 5. Sufficit nimirum ad conceptum virtutis propriè talis, vt habitus sit electiuus secundum rationem rectam, atque vt bonum faciat habentem, & opus eius reddat bonum, vt apparet ex quæst. 75. sub initium. Patet autem vtrumque verificari de pœnitentia, siue restituat gratiam præexistentem cum augmento, siue restituat absque augmento; dummodo aliqualiter illam restituat, & verè inducat remissionem, ac deletionem peccatorum. Dubitari enim verò minimè potest, quin opus, per quod vterque hic effectus obtinetur, sit bonum, ac laudabile, atque electum secundum rectam rationem: sicut est malum, & vituperabile, atque contra rectam rationem opus, ex quo sequitur malum contrarium, siue sequatur cum augmento totius mali, alioquin præexistentis, siue sequatur absque tali augmento.

Art. 6. Quapropter qui elicit actum pœnitentiæ, quidquid sit de modo restitutionis gratiæ, nunquam perinde omninò se habet, atque si nihil vnquam egisset, aut boni, aut mali, quia pœnitens semper est laudabilior, & melior ratione eius actus cæteris paribus, quam si eum non eliceret, atque habebit ex eodem peculiarem gloriam, saltem accidentalem. Per quod iterum patet: pœnitentem differre, quam plurimum, quoad bona spiritualia, à conditione restituentis, & commutantis, quoad bona temporalia; necnon, quoad ludum, ab emendante errorem retrogradum. Quæ sunt exempla, simúlque argumenta existimantium ad conceptum formalem virtutis pertinere vim augmentatiuam gratiæ præexistentis.

Art. 7. Concluditur itaque absolutè pœnitentiam esse promotiuã boni, & perfectionis, tam substãtialis, quam accidentalis, quatenus naturæ pœnitẽtis secundum se cõsideratę semper vtramque superaddit per suũ actum, atque perfectionem aliquam, saltem accidentalem similiter superaddit toti bonorum cumulo quandocunque; & vtcunque præexistenti. Ad rationes porrò dubitandi pro vtraque parte, patet clarè ex dictis opportunè distributis, quid respondendum, & quomodo distinguendum, ac præscindendum sit.

QVÆSTIO LXXX.

Vtrùm pœnitentia sit prima virtutum?

VIdetur esse prima, & tempore, & natura & perfectione. Tempore quidem. Primò, quia Glossa ad illud Matth. 3. *Pœnitentiam agite. Prima virtus est*, ait, *per pœnitentiam punire veterem hominem, & vitia odisse*. Deinde quia in motibus successiuis, qualis est motus peccatoris ad statum gratiæ, prius est recedere à termino à quo quod pertinet ad pœnitentiam; quam accedere ad terminum ad quem, quod pertinet ad reliquas virtutes, vtpote adhærentes bono secundum se. Tertiò, quia ante pœnitentiam adest in anima peccatum, in cuius præsentia nulli habitui conuenit ratio virtutis simpliciter, vt dictum est alibi cum Diuo Thoma. Vnde præeunte pœnitentia incipiunt deinde alij habitus habere rationem virtutis.

Natura verò videtur esse prior pœnitentia. Quia ad perfectam deletionem peccatorum quoad culpam, & pœnam, qui est finis totúsque conatus pœnitentiæ sunt vtiles, & necessarij actus omnium virtutum.

Ergo pœnitentia mouet per suum imperium, ad actus omnium virtutum, & est causa, vt existant. Nempe vnaquæque virtus est causa inductiua omnium, quæ sunt necessaria ad finem ipsius. Est autem de conceptu causæ prioritas naturæ respectu eorum omnium, quæ subinferuntur vi ipsius.

Præeminet denique pœnitentia dignitate, & perfectione; Quia est intentiua, & effectiua summi operis, summéque difficilis. Intendit enim, & obtinet à Deo iustificationem impij; hoc est infusionem gratiæ, quæ est summum hominis bonum & victoriam peccati, iam commissi, qua nihil est homini difficilius.

Art. 1. Respondetur. Nulla in primis est comparatio durationis realis inter habitus virtutum. Quia omnes simul infunduntur in instanti iustificationis, & similiter amittuntur omnes simul cum primum committitur aliquod peccatum lethale, demptis habitu fidei qui solùm amittitur per peccatum infidelitatis, & habitu spei, qui præterea amittitur per actus desperationis, vt dictum est in qq. de virt. Theol. Qua propter hi duo habitus saltem vt plurimum existunt prius tempore, quam habitus pœnitentiæ, in homine iustificando à peccato lethali personali, reliqui verò semper habentur simul cum habitu pœnitentiæ.

Art. 2. Quoad prioritatem inter actus virtutum, certùm in primis est actum pœnitentiæ non esse primum tempore simpliciter. Quia necessario illum præcedunt actus fidei, & spei, ex quibus ipse dependet. Præcedit etiam actus timoris seruilis. Qui videlicet concipitur facilius à peccatore, & applicat animum ad actus perfectiores postea subinducendos. Cum reliquarum deinde virtutum actibus potest comparari actus pœnitentiæ tum absolutè, tum relatè ad iustificationem impij. Et quidem, secundum absolutam considerationem, priores sunt actus cæterarum virtutum, quæ non sunt purè reflexiuæ supra peccatum. Quia eiusmodi actus sunt appetibiles, & necessarij per se; actus verò pœnitentiæ, non nisi per accidens ratione peccati. Manifestum autem est prius esse secundum absolutam considerationem, quod est per se, quàm quod est per accidens. Verùm si comparatio fiat relatè ad iustificationem, & quatenus peccator operatur in ordine ad consecutionem eius; actus pœnitentiæ præcedit ante actus reliquarum virtutum. Qui actus pœnitentiæ intendit cum finem immediatè per se ipsum, atque vt illum consequatur inducit actus aliarum virtutum. Inquam verò virtutum tantum moralium; quia actus charitatis, per se loquendo, imperat cæteris omnibus virtutibus, atque ideo præit per se ante actus earum omnium. Vnde solum per accidens euenit, attenta virtutum, secundum se natura, vt actus pœnitentiæ præcedat ante actum charitatis. Ex his porro rationibus apparet quisnam sit ordo naturæ inter istos actus, cum existunt simul tempore. Quisnam, inquam, ordo sit, tum per se, tum per accidens, tum absolutè, tum relatè ad finem iustificationis impij. Est enim idem prorsus naturæ, & causalitatis ordo proportionaliter, atque is, qui quoad tempus assignatus est.

Art. 3. Quod ad perfectionem attinet, clarum est præeminere virtuti pœnitentiæ virtutes in primis Theologicas. Quia habent motiuum perfectius, nempe ipsum Deum. Verùm præeminent vlterius eidem virtutes etiam morales, quarum exercitium non præsupponit peccatum per se. Primò, quia omnes tales virtutes, & earum actus sunt appetibiles, & conformes inclinationi naturæ per se nullâque facta suppositione accidentali. At virtus pœnitentiæ, & eius actus non sunt appetibiles, & conformes inclinationi naturæ nisi per accidens, atque ex suppositione accidentali peccati, vel certè eius intuitu. Appetibilius autem est, atque adeo melius, cæteris paribus, seu intra idem genus immediatum, quod est appetibile per se, quam quod per accidens.

Art. 4. Deinde aliæ virtutes præter pœnitentiam feruntur in suum vnaquæque motiuum secundum totam rationem bonitatis, quæ ipsi inest, eique adhærent per se, & quantum est ex sua natura puro amore maioris perfectionis; ideoque insunt ex sua natura subiecto præexistenti perfecto ideò innocenti, eiusque, vt talis bonitatem vlterius promouent. At pœnitentia fertur in bonitatem contrariam peccatis, præcisè, & formaliter, vt contrariam illis, eisdémque delendis necessariam, ac demum quasi compulsa, & coacta per indigentiam, duramque necessitatè remedij. Vnde est propria per se peccatoris, vt peccatoris, seu non innocentis, & adhuc rei saltem pœnæ. Nobilior est autem habitus qui adhæret honestati secundum se, & per quam qui adhæret illi secundum accidens & per accidens ex odio, & fuga mali: & qui est per se, & ex sua natura, perfectiuus boni ac innocentis; quam qui est per se, & ex sua natura, perfectiuus malè habentis. Nec enim peccator differt ab innocenti per aliquid melius, quam quæ insunt per se innocenti, nec ille, quia peccauit, potest esse dispositus per se ad opera meliora; quam sint opera innocentis propria licut non sunt meliora, qualitates, & opera intrinsecè propria ægroti, aut valetudinarij, quam quæ sunt propria sani, ac robusti.

Art. 5. Postremo nemo vnquam dubitauit; an reliqui habitus honestè ac laudabiliter operatiui sint virtutes? cum negent nonnulli pœnitentiam esse virtutem, & omnes disputent; an sit virtus? maior autem est bonitas, cuius prærogatiua incompensabilis est omnibus ex se conspicua atque indubitata, quam cuius est obscura, & controuersa. Hoc enim posterius euenit solum infimis sub vnoquoque genere, atque positis in confini generis inferioris, vt habetur ex Philos. lib. 8. de hist. anim. c. 1. & lib. 3. de gener. anim. cap. 11. Igitur pœnitentia est infra cæteras omnes virtutes, non solum Theologicas, sed etiam morales, non reflexiuas per se supra peccatum.

Art. 6. Ex his facilè sat fit rationibus dubitandi. Quod attinet ad prioritatem temporis, glossa in primis illam attribuit actui pœnitentiæ prioritatem solum comparatione aliarum virtutum moralium non reflectentium per se supra peccatum, idque relatè ad terminum iustificationis impij, vt habetur ex D. Thoma quæst. 85. art. 6. c. & ad 1. Quod consonat iis quæ præmissa sunt supra art. 1. & 2. Deinde in motibus successiuis prius est ordine intentionis, qui ordo attenditur in actibus animæ, atque virtutum, quod est vltimum in executione. Vltimum autem in executione pœnitentis, est accessus ad Deum, cui secundum se adhærent virtutes Theologicæ; Necnon liberatio à malis consequentibus ad peccatum, quæ mala secundum se horret timor seruilis. Habitus demum virtutis pœnitentiæ ita inducitur per actum pœnitentiæ, vt simul reliqui etiam habitus virtutum inducantur, vti suppositum est initio.

Art. 7. Quoad ordinem naturæ, & causalitatis dictum iam est, charitatem imperare per se reliquis omnibus virtutibus, in ordine ad quemlibet finem honestum vniuersaliter, & sine vlla exceptione. Pœnitentiam verò imperare reliquis virtutibus moralibus relatè ad deletionem peccatorum. Vnde earum actus, solum quatenus ad hunc finem referuntur, sunt per se posteriores natura, quam actus elicitus virtutis pœnitentiæ. Nec enim sufficit ad hoc vt aliquid subsit imperio pœnitentiæ, eodémque inducatur, id esse necessarium aut vtile ad finem ipsius pœnitentiæ; quandoquidem substantia etiam hominis, & Deus aliáque

multa

multa non subſtantia imperio pœnitentiæ ſunt eiuſmodi. Requiritur ergo prætereà vt non præexiſtat ex ſua natura, nec inſit homini independenter à fine peculiari,& proximo pœnitentiæ.

Art. 8. Quoad ordinem perfectionis, ea menſuratur in virtutibus ex perfectione motiui formalis, quatenus intenti per ipſas, ſeu ſecundum conceptum formalem ſub quo intenditur. Pœnitentia autem intendit bona animæ, non ſecundum ſe tota abſolutè, & quaſi pleno amplexu, vti faciunt aliæ virtutes; ſed præcisè in ſubſidium, & quatenus peccatis commiſſis contradicunt quoad culpam, & pœnam. Quod eſt minoris perfectionis, vt dictum eſt. Iam opus iuſtificationis impij eſt quidem præſtantiſſimum, ſed illud non exequitur immediatè pœnitentia, niſi inchoatiuè tantum, ac remotè, vt infra magis declarabitur quæſt. 83. & 84. atque perfectio virtutis attenditur penes effectum immediatum eiuſdem. Eſt etiam difficillimum idem opus, & actus ipſe pœnitentiæ eſt ex ſe valdè difficilis; non tamen eſt difficilis difficultate fundata in excellentia actus, ſed in mala diſpoſitione operantis, quæ non auget ex ſua natura, ſed deprimit laudem virtutis; ſiquidem intrinſecum ipſi ſit, vt operetur cum eius generis difficultate, vti colligitur ex dictis cum D. Thoma quæſt. 31. de act. human. ad 5.

QVÆSTIO LXXXI.

Vtrùm peccator, & peccatum ſint ſubiectum, & materia adæquata pœnitentiæ.

VIdetur neutrum adæquari omninò pœnitentiæ. 1. Quia ſicut per eandem virtutem charitatis amamus,& quærimus vnionem cum Deo, tum nobis, tum etiam aliis ita poſſumus per eandem virtutem pœnitentiæ, velle,& procurare, tum nobis, tum etiam aliis deletionem peccatorum, quæ auertunt à Deo. Ergo etiam is, qui peccare non poteſt ſicut Chriſtus Dominus eſt ſubiectum capax virtutis pœnitentiæ, per quam intendatur deletio peccatorum, quæ committuntur ab aliis.

2. Beati, tametſi peccare amplius non poſſint, nec ſint peccatores; retinent nihilominus habitum pœnitentiæ. Et è conuerſo eundem nec habuerunt, nec habent Angeli peccatores. Ergo nec omnis, nec ſolus peccator eſt ſubiectum capax virtutis pœnitentiæ.

3. Peccata venialia non ſunt offenſæ Dei, ſiquidem ineſſe poſſunt iuſtis etiam & amicis Dei, ac proinde non habentibus Deum offenſum, ſed placatum,& amicum. Dictum autem eſt ſupra, q. 75. Pœnitentiam ferri in deletionem peccatorum, quatenus ſunt offenſæ Dei. Ergo peccata venialia non ſunt materia pœnitentiæ. Similiter peccatum originale, licet è conuerſo ſit offenſa Dei, vtpote reddens hominem inimicum eius; non tamen eſt materia pœnitentiæ. Quia de ratione veræ pœnitentiæ eſt propoſitum emendationis impoſterum, vt infra dicetur. Propoſitum autem emendationis non cadit in ea, quæ aliena voluntate commiſſa ſunt, vti commiſſum eſt peccatum originale. Ergo non omne peccatum eſt materia pœnitentiæ.

4. Virtus pœnitentiæ non ſolùm intendit deletionem peccatorum, quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam. Etenim remiſſio, etiam pœnæ pertinet ad totalem deletionem peccati. Nempe reatus pœnæ, quoad vſque penitus extinguatur, impedit ingreſſum animæ in Regnum Cœlorum, atque ad pœnitentiam perfectam peccatorum pertinet, remotio omnis eiuſmodi impedimenti. Pœna autem peccati non eſt peccatum, ſed effectus peccati adæquatè diſtinctus ab ipſo, atque inductus à Deo, à quo peccatum induci non poteſt. Ergo peccata non ſunt obiectum materiale adæquatum pœnitentiæ.

5. Virtus pœnitentiæ intendit, ac inducit opera pœnalia, & ſatisfactoria, quibus redimuntur pœnæ alias perſoluendæ propter peccata in Inferno, aut Purgatorio. Ergo ea etiam opera,& non ſola peccata comprehenduntur in materia, ſeu obiecto materiali adæquato virtutis pœnitentiæ.

Artic. 1. Reſpondetur ſubiectum, & materia cuiuſque virtutis circumſcribuntur limitibus motiui formalis, circa quod ipſa verſatur. Omnes etenim, & ſoli illi ſunt capaces vniuſcuiuſque virtutis, qui ſunt capaces, vt amplectantur motiuum eius formale. Et rurſus omnia illa, & ſola ſunt obiecta materialia cuiuſque virtutis, quæ ſunt volibilia, aut odibilia ratione eiuſdem motiui, atque ab eadem diſtinguuntur.

Art. 2. Quapropter neganda in primis eſt cum Vaſquez & aliis, virtus pœnitentiæ Chriſto Domino, necnon, & Angelis. Quia Chriſtus non poterat peccare, nec habere naturam, quæ aliquando peccaſſet, vt dictum eſt quæſt. 20. de Incarnat. Angeli verò non poterant delere, aut velle delere peccata propter innatam immutabilitatem ipſorum, vt dictum eſt, in loco. Ergo neutri poterant affici ad deletionem peccati, eáque impotentia inerat ipſis permanenter, & in perpetuum. Neganda rurſus hæc virtus, cum eodem Authore, quoad habitum, & quoad actum B. Virgini, atque beatis omnibus, qui nunquam peccauerunt. Quia nec B. Virgo, nec beati Innocentes, ex quo beati ſunt, vllum potuerũt, aut poſſunt habere peccatum, ad cuius deletionem afficerentur, aut afficiantur, ſed ſunt prædiți donis gratiæ, quibus ſicut redduntur expertes peccati, & contingentiæ peccandi: ita redduntur incapaces pœnitendi, & eliciendi actum aliquem proprium habitus pœnitentiæ. Neganda inſuper eſt hæc virtus, cum communi omnium ſententia, quoad habitum ſupernaturalem omnibus exiſtentibus in peccato lethali, ſiue actuali, ſiue habituali, dum in eo perſeuerant. Quia per quoduis peccatum lethale amittuntur omnes habitus ſupernaturales, præterquam fidei,& ſpei, nec redeunt, niſi redeunte gratia,& charitate.

Art. 3. Concedenda verò in primis eadem virtus, quoad habitum omnibus potentibus proximè,& peccare, & delere peccata, ſimúlque exiſtentibus actu in gratia. Quia quatenus exiſtunt in gratia, & ſunt iuſti, non habent indignitatem, per quam excludant à ſe perfectionem iſtam ſupernaturalem; & quatenus habent potentiam proximam peccandi, atque delendi peccatum, ſunt idonei, vt exerceant eum habitum, ac proinde vtiliter illum habent. Concedenda rurſus eſt quoad habitum, omnibus, qui aliquando peccauerunt, & deleuerunt peccata commiſſa, tametſi amplius peccare iam non poſſint, nec ſuperſint vllæ peccatorum reliquiæ, quæ pœnitendo tollantur; concedenda etiam ex iis, qui nunquam adhuc peccauerunt, poſſunt tamen,& peccare, & delere peccata. Quia innocenti peccabili, & emendabili, vtile eſt atque opportunum, eſſe præuentum remedio reſpectu mali contingentis comparatione ſui,& qui aliquando peccauit, ac deinde deleuit peccatum, ſemper poteſt exercere habitum pœnitentiæ per actum proprium ipſius, nempe per gaudium de deletione, & victoria peccati iuxta notationem præmiſſam quæſt. 74. ad 2. Hinc merito à D. Thoma 1. p. q. 95. art. 3. & ab aliis tribuitur Adamo habitus pœnitentiæ etiam ante peccatum, atque ab eodem in 4. diſt. 14. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc 2. cum pleriſque aliis tribuitur

tribuitur similiter idem habitus beatis qui perueniunt ad beatitudinem per deletionem, & remissionem alicuius peccati. Demum pœnitentia secundum actum inest, data opportunitate omni peccatori dum est in via; necnon omnibus habentibus habitum pœnitentiæ, quoties veniunt illum elicere. Nempe habitibus vtimur cum volumus; & habitu virtutis nemo vtitur nisi opportunè; atque omnis peccator dum est in via, obtinet à Deo auxilia gratiæ vt pœniteat, si velit iuxta dicta supra quæst. 78.

Artic. 4. Iam materia, seu obiectum materiale adæquatum virtutis pœnitentiæ sunt omnia promiscua peccata vniuscuiusque propria lethalia, venialia, atque originale peccatum; necnon omnia mala prouenientia, ex vi demeritoria peccati, tanquam ex causa ipsorum. Quia omnia peccata habent aliqualiter rationem offensæ Dei; & omnia sunt delebilia per actus peccatoris; atque in deletione eorum quæ sunt cuiusque propria, adest peculiaris ratio bonitatis, & pulchritudinis coniuncta cum peculiari difficultate respectu eiusdem peccatoris determinatè sumpti, vt liquet ex doctrina quæstionis 74. Ergo ea omnia possunt esse respectu vniuscuiusque obiectum materiale odio habitum per virtutem formaliter intentiuam, deletionis, & expiationis peccatorum provt intendit pœnitentia. Possunt præterea esse obiectum materiale eiusdem virtutis pœnæ debitæ ratione eorundem peccatorum. Quia remissio earum pertinet ad totalem deletionem, & exinanitionem peccatorum, quandoquidem illis sublatis desinunt esse peccata, tam in se, quam in suo effectu, & peccator liberatur totaliter ab omni reatu, & onere peccatorum.

Art. 5. Imperfectiones morales non contineri directè in obiecto pœnitentiæ dictum est iam supra quæstione 74. ad 7. artic. 2. & confirmabitur infra circa Sacramentum. Opera autem bona, & habitus bene operandi non sunt obiectum materiale pœnitentiæ, sed formale. Quia comprehenduntur in ea collectione bonorum, quibus delentur, & expiantur peccata, quoad pœnam, & culpam: Ideoque sub isto conceptu sunt volita per pœnitentiam ratione sui, vt obiectum formale ipsius. Concluditur, itaque vltimò subiectum capax virtutis pœnitentiæ, quoad habitum, esse omnem, & solam substantiam proximè aliquando peccabilem, & emendabilem, dum talis est, & est in gratia; necnon postquam peccauit, & deinde iustificata est: Quoad actum verò esse eandem substantiam, postquam peccauit: & similiter obiectum materiale adæquatum proprium, & peculiare eiusdem virtutis esse omnia, & sola cuiusque peccata, quatenus delebilia, aut iam deleta; necnon pœnas debitas iis peccatis.

Ad 1. Dictum est superius, motiuum pœnitentiæ esse deletionem peccatorum secundum honestatem, & pulchritudinem illam peculiarem, quæ consistit in pugna cuiusque secum, quatenus errante prius, & peccatore; necnon in superanda difficultate speciali retractandi priorem propriam deliberatam voluntatem: patet autem specialem istam rationem bonitatis, & pulchritudinis nequaquam adesse in deletione peccatorum alienorum. Igitur, vt alij emendentur, & deleant peccata sua, non intenditur directè per pœnitentiam, sed per charitatem, misericordiam, amicitiam, &c. quarum motiuum non restringitur ad operantem. Vnde Suarez; & nonnulli alij tribuentes Christo Domino, & Beatæ Virgini, atque Beatis Innocentibus pœnitentiam, id faciunt dependenter à confusione huius virtutis cum aliis. Quæ confusio vitata iam à nobis est quæstione 75. præsertim articulo octauo.

Ad 2. Beati, qui aliquando fuere in peccato, retinent habitum pœnitentiæ cum actu gaudij, de præterita deletione peccati elicito per eundem habitum. At Beati Innocentes, nec actum pœnitentiæ possunt vnquam habere vllum, quia carent, æternúmque iam necessariò carebunt eius materia; nec habitum, quia habitus est propter actum, & sublato fine, eiúsque possibilitate aufertur, quod est propter finem. Ne nimirum perperam id detur in rerum natura. Quod vel maximè repugnat virtuti. Qua de causa Angelis, etiam omnibus omninò negatur idem habitus. Nempe supponitur in præsenti, ex alibi dictis, nullum habitum virtutis existere posse propter solos actus purè conditionatos.

Ad 3. Peccata venialia non sunt quidem offensæ Dei simpliciter; sunt tamen tales leuiter, & secundum quid; idque sufficit absolutè, vt virtus pœnitentiæ exerceatur circa ipsa cum verò dolore, cúmque vera deletionis intentione. Peccatum porrò originale, licet non sit materia emendationis directè, & propriè respectu contrahentis; est nihilominus materia iusti, ac honesti doloris, & detestationis coniunctæ cum intentione ipsum delendi, ac expiandi. Atque hoc solùm pertinet ad conceptum formalem pœnitentiæ, vt dictum est in quæstione illa 75. Propositum namque emendationis adiungitur vlterius, saltem implicitè circa peccatum personale, quatenus tale propositum est necessarium ad deletionem eius. Neque verò idem propositum omninò deest in detestatione originalis intendente formaliter deletionem eius, quatenus est offensa Dei. Quia talis detestatio est auersiua, ac retractiua animi ab omni, & qualibet Dei offensa, ideoque virtualiter saltem & implicitè continet in se voluntatem, & propositum nunquam peccandi, ac incidendi in offensionem Dei.

Ad 4. Suarez; Coninch. & alij nonnulli dicunt virtutem pœnitentiæ velle, ac intendere formaliter ratione sui pœnas peccatorum. Quia pœnitens vult punire seipsum, sibique, vt reo præscribit pœnas vt Iudex sui. Verùm oportet secernere pœnas satisfactorias constitutas per operationes honestas, ac liberas pœnitentiæ, à pœnis satispassoriis inflictis peccatori à Deo, & prouenientibus, tanquam ex causa, ex vi demeritoria peccatorum; ideoque non dependentibus ab electione peccatoris directè libera respectu ipsarum: Priores pœnas satisfactorias intendit pœnitens formaliter ratione sui. Quia sunt pœnæ redemptiuæ à maiori malo, & à pœna strictè tali; & insuper sunt lucratiuæ præmij, vtpote constitutæ per opera honesta, & directè libera pœnitentis, atque obsequiosa respectu Dei, ideoque meritoria, vel de condigno, vel saltem de congruo. At posteriores pœnas fugit, ac detestatur pœnitens; eâsque intendit impedire, & abolere penitus, simul cum ipsis peccatis. Vnde simul cum eisdem sunt obiectum materiale pœnitentiæ, vt dictum est supra, & sæpè dicuntur peccata præsertim ab Augustino, per denominationem à causa, ex qua proueniunt, formaliter considerata.

Ex his patet etiam ad 5. Quia opera honesta pœnalia continentur inter bona contraria peccatis, & propterea intenduntur, per pœnitentiam formaliter ratione sui, sicut cætera bona liberantia à culpa, & pœna. Vnde non sunt obiectum materiale pœnitentiæ, sicut pœnæ strictè tales, seu purè satispassoriæ.

QVÆSTIO LXXXII.

Vtrùm omnis actus elicitus pœnitentiæ sit indiuisim amor, & odium?

VIdetur non esse. 1. Quia motiuum sufficiens ad amorem, & odium simul, necessariò est sufficiens ad vtrumlibet eorum seorsim. Vtrumlibet enim seorsim est minus, quam, vtrumque simul; atque necessariò est sufficiens ad id, quod minus est, quod est sufficiens ad plus, seu maius intra idem genus. Amor autem, & odium continentur intra idem genus; atque motiuum pœnitentiæ, cui commensuratur habitus pœnitentiæ, sufficienter mouet ad vtrumque simul, ac indiuisim. Ergo habitus pœnitentiæ potest elicere vtrumlibet seorsim.

2. Beati possunt habere actum elicitum virtutis pœnitentiæ, vt dictum est in quæst. præcedenti. Nullum autem actum doloris, seu displicentiæ, & detestationis elicere possunt beati circa mala, quibus subiacuere, dum essent viatores. Quia status beatitudinis est expers omnis doloris. Dictum præterea est ibidem actum per istam virtutem elicitum à beatis esse gaudium de deletione, & victoria peccatorum, quæ præcessit in via. Gaudio autem non minus repugnat identitas cum displicentia, & dolore, quam cum desiderio, aut spe, sed multo magis. Ergo virtus pœnitentiæ exerceri potest puro gaudio distincto ab omni odio, & dolore.

3. Fieri, non potest vt aliqui duo actus versentur circa eandem omninò rationem formalem bonitatis, eámque solam prosequantur immediatè propter se; & nihilominus distinguantur inter se specie. Fieri autem potest, vt eadem bona, quæ amantur propter se, præexistente peccato in ordine ad deletionem ipsius, ideoque cum odio, & detestatione peccati; amentur similiter propter se, etiam non præexistente peccato, & absque ordine ad deletionem ipsius, ac proinde absque odio, & detestatione peccati. Quia peccatum, cum formaliter sit purum malum, sicut nullius rei bonitatem augere potest; ita nulli rei potest conferre specialem amabilitatem vltra eam, quam haberet ante peccatum, & independenter à peccato. Fieri igitur potest vt aliquis purus amor sit indistinctus specie ab amore, qui simul, ac indiuisim sit odium, & detestatio peccati. Actus autem qui sunt eiusdem infimæ speciei, pertinent ad vnum, eundémque habitum. Ergo non necesse est habitum pœnitentiæ odisse peccatum per omnes suos actus.

Art. 1. Respondetur sicut spes, misericordia, gratitudo, & similes virtutes, ex suo conceptu essentiali feruntur ad bonum, vt coniunctum cum aliquo defectu ex parte operantis, vel ex parte eius, circa quod operantur; nimirum spes ad summum bonum, vt coniunctum cum absentia, & futuritione; misericordia ad dignitatem naturæ rationalis, vt coniunctam cum miseria, & indignitate aliqua; gratitudo ad bonitatem rei conferendæ alteri, vt coniunctam cum grauamine aliqualis obligationis retribuendi, eáque de causa est impossibile, vt ferantur in suum obiectum per purum amorem non admixta displicentia aliqua, circa defectum adiacentem, cuius depulsio intenditur per eiusmodi virtutes ex conceptu ipsarum essentiali: ita pœnitentia, ex suo conceptu essentiali, fertur formaliter in bonum contrarium peccato, & effectibus moralibus peccati, quatenus illis contrarium, atque depulsiuum eorundem, eáque de causa est impossibile, vt eliciat actum aliquem, qui simul, ac indiuisim non sit, & amor prosecutiuus talis boni, & odium detestatiuum eorum malorum.

Art. 2. Vnde actus eliciti virtutis pœnitentiæ tribus solùm modis, seu triplici solùm ratione differre possunt inter se specie; nempe secundum rationem præsentiæ, absentiæ, & præcisionis ab vtraque, adiacentium deletioni peccatorum; quæ est motiuum illius formale. Dependenter enim à cognitione præexistentis peccati, & deletionis nondum existentis concipitur desiderium prosecutiuum boni delentis peccatum, & simul odium detestatiuum, ac destructiuum peccati, & effectuum eius. Eadémque est proportionaliter ratio de simplici amore, ac displicentia, necnon de gaudio, & detestatione illi correspondente; dum prælucet cognitio, vel deletionis iam obtentæ, ac præsentis, vel præcisiua ab absentia, & præsentia. Veruntamen denominationem, & rationem formalem pœnitentiæ sortitur hic habitus relatè ad actum desideratiuum, ac inductiuum deletionis peccati, & contristatiuum de eodem commisso, nondúmque deleto. Quia hic actus est finis præcipuus, ob quem infunditur habitus huius virtutis, vtpote subuentiuus, ac reparatiuus mali, & corruptionis peccati. Denominatio autem cuiusque virtutis est ex præcipuo eius actu, & fine. Vnde reliqui duo actus non dicuntur simpliciter, & absolutè actus pœnitentiæ, sed reductiuè, seu præsuppositiuè, seu consequenter.

Art. 3. Iam quod alij actus specie distincti ab iis, qui modo enumerati, & expositi sunt attribuantur, per nonnullos, habitui pœnitentiæ tanquam elicibiles immediatè ab ipso; prouenit ex confusione iam iterum ante prænotata huius virtutis cum virtutibus aliis, stabilita priùs per eosdem authores. Verùm quia ea confusio vitata, ac reprobata superius à nobis fuit; propterea nulli alij actus eliciti adscribi possunt huic virtuti præter enumeratos, & contentos sub dicta ratione communi amoris indistincti ab odio. Omnis igitur actus elicitus pœnitentiæ est indiuisim amor, & odium ex suo conceptu essentiali, ac specifico.

Ad 1. Actus, qui simul est amor, & odium formaliter, est aliquid plus, quàm purus amor, quoad multiplicitatem formalitatum inuicem dissimilium; quoad magnitudinem tamen perfectionis, est aliquid minus, vt apparet ex rationibus productis quæst. 80. ob quas itidem rationes D. Thomas 2. 2. quæst. 19. art. 9. Ad 3. postponit amori charitatis timorem Dei, etiam filialem. Sphæra autem actiuitatis, & continentiæ consideratur in vnoquoque habitu penes magnitudinem perfectionis conuenientis, ipsi, & eius actui; & non aliunde.

Ad 2. Gaudium de deletione peccati non est incompossibile cum displicentia, & detestatione circa peccatum; imò est connexum cum ipsa ex natura sua, quia prosecutio boni est fuga à malo contrario; solúmque proinde opponuntur fuga, & prosecutio circa idem. Rursus displicentia, & detestatio mali, alia est contristatiua, & dolorifera, atque sollicita, nempe quæ consurgit ex malo, vt præsenti, vel etiam præterito, sed adhuc perseuerante quoad aliquem ipsius effectum nociuum. Alia est displicentia, & detestatio purè reprobatiua, & nullatenus contristans nempe, quæ consurgit ex malo, vt purè præterito, nec iam amplius perseueranti, vel secundum se, vel quoad aliquem suum effectum nociuum. Prior displicentia, & detestatio opponitur plenitudini gaudij; ideoque non datur in beatis, quibus videlicet, nec peccatum inest vllum, nec vllus effectus nociuus peccati. Sola itaque posterior displicentia, ac detestatio datur in beatis. Quæ videlicet nullo ex capite

opponitur plenitudini gaudij vndequaque perfecti ; quandoquidem in Deo etiam datur, circa nostra peccata, nec habet admixtum aliquid doloris, aut tristitiæ,& solicitudinis. Quo ferè pacto D. Aug. lib.14.de Ciuit.cap.9.post medium, atque inde Theologi communiter, & quidem fidentius, quam ipse, componunt timorem castum,seu filialem,cum gaudio beatifico. Gaudent nimirum beati de vno, & timent aliud ; sicut etiam possunt gaudere de vno,& desiderare aliud : dummodo absit solicitudo, & anxietas, vti necesse est illis abesse, iuxta dicta quæst.5. de act. human.

Art. 1. Ad 3. Habitus qui prosequitur formaliter bonum secundum conceptum relatiuum ad aliquod malum, seu defectum, per nullum actum ferri potest ad idem bonum secundum conceptum absolutum, vt patet in exemplis initio propositis. Ratio est, quia habitus distingui possunt realiter quoad speciem, dependenter à sola distinctione rationis inter motiua, vt apparet ex quæstione 3. de virt. Theol. Quælibet autem res considerata secundum conceptum absolutum distinguitur ratione à se ipsa, vt considerata secundum conceptum relatiuum. Cum igitur pœnitentia feratur ad bonum oppositum peccatis,eorúmque deletiuum, formaliter vt oppositum, ac deletiuum, ideoque secundum conceptum relatiuum ; patet nullo suo actu ferri posse in ipsum bonum secundum se,seu secundum conceptum absolutum.

Art. 2. Porrò præexistentia peccati, licet nullam conferat, aut superaddat bonitatem peculiarem donis,quæ opponuntur eidem peccato, habeatque sufficientiam sibi intrinsecam ad illud delendum, confert nihilominus proximam peculiarem referibilitatem ad ipsum. Nempe quòd ex se est remotè referibile ad aliquem terminum, per positionem termini redditur proximè referibile. Et similiter quod est actiuum,seu quasi actiuum ex se remotè tantum,redditur actiuum proximè posito, seu applicato passo,seu materia,circa quam. Conferunt igitur peccata prædictis donis peculiarem amabilitatem quam antea non haberent ; non quidem intensiuam, cum non reddantur propterea digna maiori amore,quam antea ; bene tamen extensiuam,quia inde redduntur amabilia amore essentialiter relatiuo ad peccata præexistentia, vt præexistentia,quo prius amari non poterant.

Art. 3. Quia verò istiusmodi relatio est boni ad malum, propterea fundat amorem boni essentialiter detestatiuum mali, ad quod refertur. Est enim relatio disquiparentiæ, obiectiuè bona ex parte recti, & mala ex parte obliqui, ideoque fundat affectum duarum quasi facierum, inuicem oppositarum ; vtpote respicientem terminos inuicem oppositos. Hic porrò affectus differt specie à puro amore eorumdem bonorum per solum defectum perfectionis iuxta dicta in illa q.80.qua de causa dictum nuper est peccatum adiicere amabilitatem extensiuam tantum, & non intensiuam.

QVÆSTIO LXXXIII.

Vtrùm actus omnium cæterarum virtutum sint imperabiles per Pœnitentiam?

VIdetur non esse imperabiles per ipsam. 1. Quia virtus inferior non potest imperare actum virtutis superioris,sed è conuerso virtus superior habet imperium supra virtutem inferiorem. Qua de causa attribuitur charitati imperium supra reliquas omnes virtutes,nullique alij virtuti conceditur imperium supra ipsam, vt pluribus ostensum est quæst.41. de virt.Theol.dictum autem est supra q.80.pœnitentiam esse inferiorem reliquis omnibus virtutibus non præsupponentibus ex se peccatum. Ergo pœnitentia nullum alicuius eiusmodi virtutis actum imperare potest.

2. Actus pœnitentiæ præsupponit essentialiter, tum actum fidei, quia hæc essentialiter est directiua omnium actuum salutarium;tum actum spei,quia absque ipsa non potest intendi finis dependens à misericordia Dei supernaturaliter operantis,qualis finis est deletio peccatorum: Præsupponit præterea ex natura rei actum charitatis,& timoris, tum filialis, tum seruilis, vt constat ex eadem quæstione 80. artic.2. Impossibile autem est, vt subsint imperio alicuius virtutis, actus virtutum qui præsupponuntur ante illius exercitium. Impossibile igitur est vt pœnitentia, imperet actus omnium virtutum.

3. Quod est inductiuum actuum pertinentium ad omnes virtutes est appetibile per se, & non tantum per accidens ex suppositione minimè appetibili.Quia quod est inductiuum appetibilis per se, est & ipsum appetibile per se ; cum fieri non possit vt cui est appetibilis aliquis effectus, non sit eo ipso appetibilis eodem modo causa inductiua illius. Actus autem cæterarum virtutum sunt appetibiles per se, vt patet, cum tamen actus pœnitentiæ non sit appetibilis, nisi per accidens ex suppositione peccati minimè appetibili. Ergo actus pœnitentiæ non potest esse imperatiuus,seu inductiuus,& causatiuus,per suum imperium actuum pertinentium ad reliquas omnes virtutes.

4. Actus pœnitentiæ sufficiunt se solis ad obtinendum finem intentum per ipsos nempe ad obtinendam deletionem peccatorum, vt liquet ex diuinis remissionis peccatorum promissionibus factis cuilibet verè pœnitenti Ezech. cap.18. & cap.33. exque aliis testimoniis indicatis quæst.78.art.2. Nulla autem virtus inducit actiuitate sua, seu mediatè, seu immediatè quidquam, vltra ea, quæ sunt necessaria, & sufficiunt ad finem intentum per virtutem eandem,eidémque vnicè præfixum. Ergo virtus pœnitentiæ non imperat nec inducit per actus suos, actus vllius alterius virtutis.

Art. 1. Respondetur quælibet virtus applicat mediatè, vel immediatè omnes potentias interiores & exteriores ad omnes operationes,non solum omninò necessarias,& sufficientes, sed etiam vtcunque vtiles, & conferentes ad consecutionem sui finis. Quia qui vult aliquem finem, ex ipsa volitione, vndecunque demum, & ex quocunque habitu concepta sit, mouetur ac determinatur ad omnia media vtilia respectu talis finis ; nec nisi eo obtento iisque omnibus præstitis,quibus ipse obtinetur impetus intentionis præconceptæ conquiescere potest, aut cessare ab applicatione, & exercitio omnium potentiarum, ac virtutum,quæ insunt intendenti. Fieri enim alioquin posset vt quis vellet aliquid simúlque non vellet, aut vt volenti non parerent vires actiuæ intrinsecè subordinatæ voluntati. Omnium autem, & quarumlibet virtutum actus sunt vtiles ad consequendam deletionem,ac remissionem peccatorum, qui est finis intentus per pœnitentiam, quia omnes actus virtuosi sunt placentes Deo,& meritorij,saltem de congruo; ideoque omnes sunt idonei ad placandum Deum respectu peccatoris, & consequenter ad eum promouendum, vt remittat peccata, aut immediatè ratione actus iam exhibiti,aut mediatè ratione vlteriorum actuum maioris perfectionis, pro quibus eliciendis prouidentur auxilia gratiæ propter actus præexistentes. Itaque pœnitentia hoc habet ex sua natura, vt per actus suos imperare, ac inducere valeat actus omnium aliarum virtutum.

Art. 2. Contingit porrò dupliciter, vt actus vnius virtutis imperetur, ac inducatur per actum alterius virtutis. Primò perfectè, & omninò efficaciter efficacia affectiua, & effectiua. Secundo imperfectè, & efficaciter efficacia tantum affectiua. Efficacia effectiua perfecta vnius actus voluntatis respectu alterius actus imperati per ipsum est illa, quæ non solum est incompossibilis cum omissione actus imperati, sed etiam est sufficiens se sola ad superandam omnem difficultatem, quæ inest eidem actui imperato iuxta naturam ipsius; ideoque eum inducit absque vlla difficultate, potente de nouo retardare voluntatem quo minus ipsum eliceat. Talis Efficacia conuenit vniuersaliter virtuti superiori respectu virtutis inferioris, æquiualenter contentæ in ipsa. Qua de causa virtus charitatis imperat perfectissimè actus cæterarum omnium virtutum, vt dictum est quæst. 41. de virt. Theol. & similiter imperant, magnificentia actum liberalitatis, magnanimitas, actum fortitudinis, & sic de aliis proportionaliter. Huiusmodi Imperium non conuenit virtuti pœnitentiæ respectu cæterarum virtutum, cum sit imperfectior ipsis vt dictum est supra.

Art. 3. Iam efficacia vnius actus respectu alterius imperati per ipsum, absolutè imperfecta, & tantum affectiua seu remotè solum effectiua, est quidem incompossibilis cum omissione actus imperati pro instanti, pro quo eum imperat, non tamen sufficit se sola ad superandam omnem difficultatem, quæ inest eidem actui imperato, sed solum minuit eam ipsam difficultatem: tum immediatè, & formaliter, inclinando, & afficiendo voluntatem ad actum imperatum, tum mediatè, ac indirectè applicando intellectum ad considerationem motiuorum allicientium ad eliciendum, talem actum, & præcauendo pericula, occasiones, & circumstantias potentes auertere ab eodem. Imperium hoc modo efficax exercet virtus pœnitentiæ circa actus cæterarum omnium virtutum iuxta fundamentum præmissum, art. 1. virtus namque pœnitentiæ remouet vnumquemque ex sua natura, à periculis fouendi, & relinquendi inexpiata peccata præcedentia, & applicat animum ad recogitandum Deo omnes annos suos ad memoriam nouissimorum, & ad æternorum omnium meditationem, quousque tandem, vel immediatè, vel interpositis facilioribus aliarum virtutum actibus, & meritis contritionem perfectam, aut attritionem cum confessione, atque inde deletionem, & expiationem peccatorum primitus intentam consequatur. Eatenus igitur cæteratum omnium virtutum actus dicuntur imperari, & verè imperantur per pœnitentiam, quatenus ipsa multipliciter inclinante, ac solicitante, vtitur voluntas ministerio omnium virtutum ad placandum Deum compensandum peccata, & obtinendam remissionem eorum.

Art. 4. Actus hoc modo inducti per pœnitentiam, duplici rursus ratione, dicuntur imperati per ipsam. Primo formaliter, & per se. Secundo purè materialiter, & per accidens. Actus purè materialiter, & per accidens imperati per pœnitentiam sunt illi, qui fiunt quidem præeunte, ac alliciente actu elicito pœnitentiæ; simul tamen fiunt absque vlla reflexione formali, aut ordine intrinseco ad finem, & obiectum peculiare ipsius pœnitentiæ. Perinde nimirum, atque si eliceretur ab homine prorsus innocente, aut à peccatore nihil cogitante de peccatis, déque eorum aut compensatione, aut deletione, quantum attinet ad prædicata omnia intrinseca talium actuum; licet extrinsecè sint proprij pœnitentis, vt pœnitentis per denominationem ab actu elicito pœnitentiæ, quatenus ex eius motione, & applicatione, veluti à prima radice mediatè proueniunt. Huiusmodi actus non dicuntur simpliciter actus imperati pœnitentiæ, sed cum hoc addito; extrinsece, & materialiter tantum. itaque actus formaliter, & per se imperati per pœnitentiam, sunt illi soli, qui ita feruntur in motiuum vniuscuiusque alterius virtutis proprium, vt simul ex motione actus eliciti pœnitentiæ, adiiciant per se ipsos dolorem aliquem, & detestationem peccatorum, ideoque intrinsecè, ac essentialiter sint proprij pœnitentis gementis, & tendentis ad deletionem eorundem peccatorum. Præcipui, inter huiusmodi actus, sunt timor, tum seruilis, tum filialis, attritio, & contritio, atque propositum formale emendationis imposterum, qui proinde actus, nomine pœnitentiæ absolutè prolato, significantur frequenter in Sacris litteris, & Conciliis, nec non apud SS. PP. Atque hoc profecto in causa, vel maximè fuit, vt plures Theologi confunderent virtutem pœnitentiæ, cum virtutibus omnibus, aut cum aliqua, vel aliquibus ex his per quas eliciuntur immediatè tales actus, cum reipsa mediatè tantum pertineant ad virtutem specialem pœnitentiæ, tanquam intrinsecè imperati per ipsam, atque relati ad finem eiusdem prout expositum hucusque est. His itaque modis virtus Pœnitentiæ imperat, & refert ad finem proprium, actus omnium aliarum virtutum.

Ad 1. Virtus superior infert actum virtutis inferioris imperio perfecto, & omnino efficaci. Inferior verò infert actum superioris imperio imperfecto, & affectiuè tantum efficaci, aut cum efficacia effectiua, tantum remota, & diminutiua difficultatis, vt dictum est. Prior processus est per se proprius existentis in gratia, & charitate; atque habentis virtutes in gradu perfecto. Posterior verò processus est per se proprius peccatoris, aut nondum habentis virtutes in gradu perfecto. Vnde quia pœnitentia principaliter spectat ad peccatorem existentem in peccato, aut habentem virtutes in gradu imperfecto; & propterea pœnitentiæ attribuitur absolutè quod per suum qualecunque imperium imperfectum, inducat cæterarum virtutum actus; cum in pœnitente adepto iam statum perfectionis seruetur oppositus ordo, nempe, vt actus pœnitentiæ procedat ex imperio perfecto charitatis, & timoris filialis.

Ad 2. Intentio pœnitentiæ concepta dependenter ab actibus fidei, & spei, aut aliarum etiam præterea virtutum præscribit deinde, vt earumdem virtutum actus aut continuentur vlterius, aut repetantur sæpius, prout expedit ad consecutionem finis per ipsam intenti. Quod etiam contingit in actu charitatis, quatenus præsupponit similiter actus, vt minimum fidei, & spei; sed inducit postea vi, & causalitate sua, eorundem, vel repetitionem, vel vlteriorem conseruationem. Ex quo apparet dari inter virtutes mutuum imperium, mutuámque causalitatem; sed secundum diuersos numero actus, aut diuersam eorum durationem. In quo nullum est inconueniens. Itáque virtus pœnitentiæ potest quidem per suum imperium inducere cæterarum omnium virtutum actus quodcumque dictum est supra, non tamen omnes, quod solum euincit obiectio.

Ad 3. Actus aliarum virtutum, qui sunt intrinsecè ordinati ad finem specialem pœnitentiæ, ideoque dependent per se ab eius imperio, non sunt appetibiles per se, sed solum ex suppositione accidentali. Quia essentialiter præsupponunt peccatum, aut falsam existimationem peccati, sicut actus ipsius pœnitentiæ, & neutra suppositio est appetibilis per se. Actus autem aliarum virtutum, qui extrinsecè tantùm sunt ordinati ad finem specialem pœnitentiæ; sunt quidem appetibiles per se, non tamen dependent per se ab actu, & imperio penitentiæ, vti explicatum est supra: Non ergo sequitur actus pœnitentiæ, esse appetibiles per se; quandoquidem non

sunt inductiui per se omnium, aut quorumlibet indiscriminatim actuum pertinentium ad alias virtutes, sed tantum eorum, qui ratione sui obiecti materialis præsupponunt per se peccatum; ideóque non sunt appetibiles per se.

Ad 4. Remissio peccatorum promittitur à Deo in sacris litteris, pœnitentiæ vltimò completæ,& provt complectenti vltra actus immediatè elicitos per specialem virtutè pœnitentiæ,alios etiam imperabiles per ipsam,vsque ad supremum,qui est actus charitatis. Vnde non sequitur specialem virtutem pœnitentiæ non imperare aliquos actus aliarum virtutum; sed tantùm sequitur totam collectionem eiusmodi actuum pertinentium ad pœnitétiam vndequaque completam,non procedere imperando alios vlteriùs actus sine fine.

QVÆSTIO LXXXIV.

Vtrùm actus eliciti, & imperati Pœnitentiæ contineant in se contemptum honestatis, ipsiúsque summi boni secundum se?

VIdentur continere. 1. Quia intendens aliquem finem, ea ipsa intentione est dispositus ad omittendum,& contemnendum ea omnia, quæ ordinat ad consecutionem talis finis,ex suppositione, quod idem finis sit iam obtentus, aut iam non subsistat ea ratio formalis, sub qua intenditur. Virtus autem pœnitentiæ, per suos actus, tùm elicitos immediatè, tum per se, ac intrinsecè imperatos, fertur ad omnem rationem honestatis, ipsúmque summum bonum complectitur relatè ad deletionem peccati, tanquam ad suum finem specialem; atque huic fini, ac deletioni nullus est locus secluſa præexistentia peccati, quatenus nondum deleti. Ergo actus eliciti, & imperati pœnitentiæ disponunt animum ad contemptum totius honestatis, ipsiúsque summi boni secundum se præcisè consideratí, siue vt seiuncti à peccato præexistente, & nondum deleto; atque adeò feruntur ad summum bonum, totámque rationem cuiusuis honestatis; sicut fertur ægrotus, vt talis ad medicum, & medicinam, cuius sanè affectus continet in se, implicitè saltem,& virtualiter contemptum medicinæ, & Medici secundum se præcisè consideratí, seu secluſa ægritudine.

2. Actus determinans ad peccandum pro aliquo peculiari euentu, semper continet in se intrinsecè contemptum Dei, & consequenter totius honestatis. Actus autem pœnitentiæ determinat ad peccandum pro aliquo euentu. Pro eo videlicet, in quo appareat esse necessarium peccare de nouo, vt possit delere peccatum præcedens. Qui casus est absolutè possibilis,fieri namque potest, vt quis credat nullum peccatum deleri posse absque Sacramento pœnitentiæ re ipsa adhibito; simúlque credat esse intrinsecè malum, & peccatum lethale, negare Christum coram Tyranno, minante necem protinus inferendam,si nolit negare Christum. Si ergo contingat Tyrannum minari de facto necem, in cum finem homini habenti talem fidem, simúlque existenti in peccato lethali, & insuper destituto copia Confessoris, atque exercenti actum virtutis pœnitentiæ, ac demum coniecto ob hæc omnia simul, in necessitatem vagam, vel negandi Christum, & peccandi de nouo, vel nunquam delendi, per totam æternitatem, peccatum ante commissum. Is inquam homo, his omnibus positis, determinabitur vtique, ex vi sui actus pœnitentiæ, ad negandum Christum, & ad peccandum de nouo lethaliter; vt sic conseruata vita, possit habere locum, & tempus inueniendi Confessorem,& delendi vtrumque peccatum. Ergo actus pœnitentiæ ex suo conceptu est talis, qui possit determinare ad peccandum pro aliquo euentu; ac proinde est intrinsecè contemptiuus Dei, & totius honestatis.

3. Actus pœnitentiæ tam eliciti, quam imperati oriuntur, saltem vt plurimum, vti superius dictum est, ex timore seruili primum omnium præconcepto. Timor autem seruilis detestatur peccatum, præcisè quatenus nociuum respectu peccatoris, & propter pœnas inferni,ac proinde detestatur magis nocumentum proprium timentis, & pœnas inferni, quam rationem offensæ Diuinæ repertam in peccato. Ergo continet in se saltem virtualiter, & implicitè, voluntatem efficacem offendendi potius,& contemnendi Deum, incurrendi pœnas infer[illegible] nec non vitandi pœnas potius, quam culpam data optione per possibile, vel impossibile,vitandi alterutrum ex his duobus malis, incurso alterutro, & non aliter. Eadem est ratio de attritione detestante culpam commissam & offensam Dei propter turpitudinem illi conuenientem relatè ad ipsum peccatorem, & propter pœnas, præcisè quatenus nociuas eidem peccatori, ideoque contemnente, implicitè saltem, & virtualiter rationem malitiæ, quæ conuenit peccato relatè ad Deum, nec non rationem offensæ Dei, comparatas cum nocumento peccatoris. Demum actus contritionis, qui est perfectissimus inter actus proprios pœnitentis,est absolutè compossibilis cum prædictis actibus timoris seruilis, & attritionis; quandoquidem induci potest per ipsos, & potest eosdem vicissim inducere per imperium, vt patet ex quæstione proximè præcedenti. Ergo hic etiam actus, continet in se eundem contemptum comparatiuum Dei,certè non continet in se appretiationem contrariam prælatiuam Dei super omnia. Ex quibus concluditur actus pœnitentis proprios, quales à nobis superius expositi, atque asserti sunt honestos, & laudabiles minimè esse, sed esse essentialiter turpes, ac peccaminosos.

Respondetur. Nullus vllius virtutis actus potest præferre bonum minus, bono maiori, aut illud appretiare plusquam istud, dum vtrumque præcognoscitur, vt tale. Quia omnes quarumlibet virtutum actus sunt conformes primæ regulæ morum; idest dictamini sapientiæ Diuinæ, atque Diuinæ voluntati, vt liquet ex quæst. 20. de act. hum. Non autem cadit in Diuinam sapientiam, & voluntatem inuersio affectuum contraria dignitati rerum, aut approbatio talis inuersionis. Eadem est ratio proportionalis de virtuosa, & laudabili detestatione maioris, & minoris mali. Actus autem, tam eliciti, quam imperati proprij pœnitentis sunt virtuosi,& laudabiles, tam comparatione boni, quod prosequuntur, quam comparatione mali, quod detestantur. Quia sub vtroque conceptu consuluntur, & præcipiuntur sæpè à Deo, vt liquet ex locis indicatis q. 77. art. 2 & apparebit magis infra circa præceptum, & obligationem pœnitendi,nec obscurè colligitur ex tota quæst. 75. Impossibile igitur est, vt actus, siue eliciti, siue imperati pœnitentiæ contineant in se contemptum; aut postpositionem boni honesti, comparatione purè vtilis, aut delectabilis. Multo verò clarius est impossibile vt iidem actus contineant in se contemptum, aut postpositionem summi boni comparatione alicuius rei creatæ. Eadem porro ratio est proportionaliter de contemptu mali culpæ, & offensæ Dei comparatione mali pœnæ, & nocumenti redundantis in peccatorem.

Ad 1. Fertur quidem ad deletionem peccati, vt ad finem suum peculiarem intentio pœnitentis, non tamen fertur ad ipsam tanquam ad finem vltimum, sed tanquam ad proximum, & intermedium, eúmque ordinat vlterius ad felicitatem, & summũ bonum,seu

ad

ad finem simpliciter vltimum. Hoc nimirum est essentiale omni actui honesto, & laudabili, vt vel feratur immediatè ad finem simpliciter vltimum, vel versetur immediatè circa alia cum subordinatione ad eundem, vt liquet ex loco indicato de act. hum. & ibidem sæpiùs obseruatum est. Qui autem afficitur ad aliquid cum subordinatione ad aliquid aliud, non potest, ex vi talis affectus, esse dispositus ad contemptum huius alterius finis, secundum, se vel etiam cæterorum, quæ connectuntur cum eodem. Intentio igitur pœnitentis nullum omnino continet in se contemptum summi boni secundum se, vel etiam vllius alterius obiecti secundum se honesti, atque ad neutrum horum fertur, sicut fertur intentio ægroti ad medicum, & medicinam cum intentio ægroti feratur ad medicum, & medicinam, vt ad purum medium, quatenus vtile ad sanitatem; intentio verò pœnitentis feratur ad summum bonum tanquam ad vltimum finem, & ad cætera omnia, vtcunque honesta, quatenus conferunt ad consecutionem eiusdem summi boni.

Art. 1. Ad 2. qui afficitur ad aliquid, vt ad finem proximum, & immediatum, cum relatione, & subordinatione ad vlteriorem alium, finem, quo pacto dictum est affici pœnitentem ad deletionem peccatorum comparatam cum Deo, & eius lege; occurrente deinde incompossibilitate finis immediati cum illo alio vlteriori fine necessario suspendit affectum præexistentem ad eundem finem immediatum, & cum eadem necessitate determinatur ad alterutrum ex duobus. Vel enim conuertitur ad finem immediatum occurrentem de nouo compossibilem cum eodem illo vlteriori fine, & incompossibilem cum priori fine immediatè; vel concipit nouum affectum ad ipsum priorem finem immediatum, absque relatione, & subordinatione ad dictum vlteriorem finem, redditum iam incompossibilem cum eodem priori fine immediato: Quapropter intendens deletionem peccatorum ex virtute pœnitentiæ, & redactus postea ad angustias, vel peccandi de nouo, negando Christum, vel omittendi deletionem peccatorum; necessariò cessaret à priori affectu deletionis peccatorum; atque cum eadem necessitate, vel eligeret martyrium retenta fide Christi, eiusque professione, & omissa deletione peccatorum; vel conciperet nouum affectum peccaminosum eiusdem deletionis, contemptiuum Dei, & Christi. Qui sanè nouus affectus deletionis peccatorum, iam non esset ex virtute pœnitentiæ, sed ex inordinato, ac vitioso amore sui, atque niteretur nouo motiuo formali longè diuerso à priore motiuo, quod erat deletio peccatorum, quatenus conferens ad summum bonum: Apparet igitur clarè nullum actum proprium virtutis Pœnitentiæ, siue elicitum, siue imperatum, determinare vnquam posse ad peccandum.

Art. 2. Casus porrò eiusmodi impossibiles per se, & possibiles tantùm per accidens ex falsa existimatione, possunt fingi multipliciter. Omnes tamen determinari ac expediri facilè possunt ad eum modum, quo determinatus, & expositus est casus obiectionis, dummodo obseruetur diligenter principium prænotatum, ac certum, subordinationis essentialis omnium virtutum moralium ad vltimum finem, quoad omnes ipsarum actus. Verum hoc præterea obseruandum est pro expediendis legitimè talibus tricis, neminem ex vlla suppositione incidere posse in casum perplexitatis necessitantis ad peccandum: Quia vtcunque sinistrè præconcipiantur principia vniuersalia, cum ventum erit ad opus, necesse erit, vt vltimum dictamen conscientiæ iudicet alterum tantum ex quibusuis eligibilibus inuicem incompossibilibus, esse vitandum, & alterum tantùm eligendum, vt dictum est quæst. 27. de act. hum. ad 2.

Art. 1. ad 3. Sicut intellectus affirmans vnam aliquam formalitatem alicuius obiecti, non propterea necessariò negat, aut in dubium reuocat, vel etiam virtualiter, aut implicitè aliam eiusdem obiecti formalitatem, à qua præscindit, ita voluntas, dum afficitur ad aliquid sub vna alia ratione formali, non propterea, odio habet, aut contemnit necessariò, vel etiam virtualiter, & implicitè sub alia ratione formali, à qua præscindit. Idem dicitur de negatione intellectuali, & de detestatione affectiua sub vno conceptu, cum præcisione sub alio conceptu. Licèt, ergo timor seruilis oderit peccatum, præcisè quatenus dedecens; aut nouiuum respectu timentis; non propterea illud amat, aut contemnit, vel etiam virtualiter, & implicitè, quatenus est dedecens, & offensiuum respectu Dei. Quia videlicet ita fugit à peccato, vt præscindat à posteriori isto conceptu. Qua eadem ratione tuetur D. Thomas honestatem timoris huius seruilis 2.2. quæst. 19. art. 4. & 6. Idem dicitur, quasi à fortiori, de attritione. Quæ videlicet ita detestatur peccatum præcedens propter turpitudinem eius, vel propter pœnas, quæ ex eo imminent, vt non contemnat rationem separationis à Deo, nec rationem offensæ Dei.

Art. 2. Quod caput est, vterque is actus, provt exercitus à vero pœnitente, & provt pertinet ad præsentem considerationem, atque ad virtutem pœnitentiæ fugit à malo pœnæ, quin in hoc constituat vltimum finem, imò cum subordinatione formali eius fugæ ad finem simpliciter vltimum, qui est Deus, vt nuper dicebatur. Neuter itaque actus disponit animum vllo modo ad contemptum offensæ Dei, ipsiúsque Dei secundum se, pro euentu, in quo peccatum non esset, seu non putaretur inductiuum pœnarum; sed tantùm non disponit positiuè, & perfectè ad detestationem, & fugam eiusdem peccati pro eodem euentu. Hæc videlicet est vis, & dispositio propria affectus præcisiui modo expositi. Quæ proinde præcisio perabsurdè confunditur à Iansenio, & à nonnullis aliis cum affectu contemptiuo eius, à quo præscinditur.

Art. 3. Ex eadem doctrina apparet vlterius, actum perfectæ contritionis, licet in se contineat essentialiter appretiationem Dei super omnia alia, & detestationem peccati, quatenus est offensa Dei, vti certissimè continet; non propterea esse incompossibilem cum cæteris minus perfectis actibus pœnitentis quibuscum confertur in obiectione. Quia actus eiusdem minus perfecti non reiiciunt, aut contemnunt motiuum contritionis secundum conceptum eius formalem, sed tantum ab eo præscindunt. Præcisio autem ab aliquo, eiusque prætermissio facta per vnum actum non opponitur non præcisioni ab eodem, seu inclusioni eiusdem per alium actum, vt per se satis patet & clarius apparet ex prænotata comparatione cum similibus actibus intellectus. Manifestum igitur est actus proprios virtutis pœnitentiæ, tam elicitos quam imperatos, quales illi attribuuntur communiter à Theologis omnibus Catholicis, esse honestos, ac laudabiles, nec in se vllo pacto continere vllum contemptum summi boni, aut cuiusquam alterius motiui honesti, quatenus honestum est, seu dum retinet conceptum honestatis.

PARS

PARS ALTERA
De Sacramento Pœnitentiæ.

QVÆSTIO LXXXV.

Vtrùm Sacramentum Pœnitentiæ sit conuenienter institutum.

VIDETVR non esse conuenienter institutum. 1. Quia quæ sunt de iure naturæ, non indigent institutione, nec congruenter alterantur per institutionem. Pœnitere autem de peccatis commissis, & quærere doloris remedium, quo tollantur peccata causatiua ipsius doloris, est de iure naturæ, vt patet ex dictis supra quæst.76. Ergo Sacramentum Pœnitentiæ non est congruenter institutum.

2. Quod præcessit in veteri Testamento congruit nouo. Præcessit autem in veteri Testamento Pœnitentia cum vi delendi peccata, vt colligitur ex Ier.8.6. maximè verò ex verbis illis cap.18. 8. *Si Pœnitentiam egerit gens illa à malo suo &c. agam, & ego Pœnitentiam super malo, &c.* Ergo non debuit institui hoc Sacramentum in testamento nouo.

3. Conuenientissimè demisit peccata Christus Dominus, quibus dimisit. Dimisit autem absque Sacramento Pœnitentiæ quo nunquam est vsus, sicut vsus est aliis Sacramentis, maximè vero Sacramento Eucharistiæ, ad communicandos eorum effectus. Ergo vsus Sacramenti Pœnitentiæ non est conueniens, & consequenter nec institutio eius fuit conueniens.

4. Non est conueniens, quod inducit facilitatem peccandi. Multi autem facilè peccant propter spem veniæ facilè obtinendæ per hoc Sacramentum. Ergo hoc Sacramentum non est conueniens.

5. Istud Sacramentum includit in se confessionem peccatorum. Confessio autem peccatorum non est conueniens. Primum quia, qui illam audit, malo exemplo, & excitatione malarum specierum inducitur ad peccandum. Deinde quia est onus nimis graue, & quale, nec in veteri quidem lege, vllum fuit, vt quis teneatur detegere alteri homini omnes latebras cordis sui omnémque materiam propriæ confusionis eidem exponere. Postremò quia impertinenter se habet ad remissionem peccati, vt peccator illud agnoscat, & confiteatur coram eo ad quem non spectat ratio offensæ reperta in ipso peccato. Ergo hoc Sacramentum non est conuenienter institutum.

6. Nulla duo Sacramenta ad vnum eundémque finem particularem conuenienter ordinantur. Extat autem Sacramentum Baptismi ordinatum ad remissionem peccatorum, vt liquet ex qq. 37. & 47. Ergo perperam hoc aliud Sacramentum superadditur ad eundem finem.

Art. 1. Respondetur ex dictis supra q. 34. & 35. constat pœnitentiam esse vnum ex septem Sacramentis nouæ legis, & quartum inter ipsa locum tenere, tam ordine perfectionis, & necessitatis, quam rationis, seu doctrinæ. Definitur autem communiter: *Sacramentum reconciliationis cum Deo post lapsum, in actibus pœnitentis, & absolutione Sacerdotis per modum iudicij consistens.* Lapsus intelligitur personalis. Quia reconciliatio, post lapsum originalem, non fit per modum iudicij; cum in iudicio simpliciter tali, idest accusatiuo, & emendatiuo rei; de iis tantum conueniri quisque debeat, quæ commisit propria voluntate. *Actus pœnitentis* intelliguntur congruentes reconciliationi cum Deo, per ministerium Sacerdotis gerentis vices Dei. Quatenus reconciliatio fit cum Deo, qui *intuetur cor.* 1. Reg.16.7. requiruntur actus interni contrarij priori actui peccaminoso, & offensiuo Dei. Quatenus verò interuenit ministerium hominis impotentis peruadere ad arcana cordis, absque exterioribus signis, requiritur actus exterior confessionis manifestantis, tum peccata commissa à quibus absoluendus est reus, tum legitimum de illis dolorem internum, intuitu cuius absoluendus est. Tò *per modum iudicij* significat absolutionem istam non esse prorsus gratiosam, sed aliquatenus onerosam, ac proinde debere imponi reo à Sacerdote conuenientem pœnam, cuius executione illis satisfaciat pro suis peccatis. Demum quia Sacerdos nequit absoluere modo humano, ac proprio absolutionis impendendæ homini ab homine, nisi interiorem condonatoriam voluntatem, exteriori signo, palam faciat; intelliguntur comprehensa, in definitione, verba absolutoria Sacerdotis, simul cum vera intentione absoluendi.

Art. 2. Ex his apparet partes intrinsecè constitutiuas huius Sacramenti, esse actus in primis pœnitentis; nempe tum contritionem, vel attritionem internam qua recedit à peccato, & accedit ad Deum; à quo recesserat per peccatum; tum exteriorem confessionem, qua Sacerdoti, tanquam Iudici exponuntur peccata; tum opera satisfactoria iniuncta à Sacerdote in pœnam, & compensationem peccatorum: aliam verò præterea partem esse verba illa absolutoria Sacerdotis. *Ego te absoluo*, simul cum præcepto iniungente, ac determinante satisfactionem, quæ exhibenda est à pœnitente. Ex his porro partibus contritio; & confessio pœnitentis habent rationem materiæ; verba verò absolutoria Sacerdotis, & intentio absoluendi habent rationem formæ, vt colligitur ex Conc. Trid. sess. 14. cap. 3. Quia videlicet contritio, seu attritio, & confessio præmittuntur cum indifferentia, vt mox superaddatur, vel non absolutio Sacerdotis. Cuiusmodi indifferentia est propria materiæ. Adiungitur verò deinde eadem absolutio cum intentione præsupponens, per se, vtrumque eum actum pœnitentis, ideoque habens ex se maiorem determinationem, vt cum vtroque coniungatur. Quæ maior determinatio est propria formæ, vti expositum est supra in genere quæst. 4.

Art. 3. Quia verò in his duobus saluatur adæquatè essentia reconciliationis huius iudicialis actiuè sumptæ, necnon significatio practica eiusdem reconciliationis passiuè sumptæ, seu remissionis peccatorum, & infusionis gratiæ iustificantis; concluditur satisfactionem, tum provt iniunctam à Sacerdote; tum provt exhibendam à pœnitente, ipsámque eius exhibitionem esse partem intrinsecam, quidem, & substantialem huius Sacramenti, sed integralem tantùm. Ita videlicet, vt per ipsam perficiatur, augeatur atque vltimo compleatur significatio, & efficacia Sacramenti, & tamen eadem parte sublata, subsistat nihilominus essentia Sacramenti, nec non principalis eius effectus, qui est deletio peccatorum quoad culpā, & quoad pœnam saltem æternam. Quæ est communis sententia Theologorum, circa quam videri possunt, si placet, quæ dicta sunt in re similī, quæst. 60. Iam peccata ipsa sunt materia remota huius Sacramenti. Materia quidem, quia circa ipsa versantur, tum contritio, & confessio, tum absolutio. Remota verò, seu extrinseca, quia peccata pertinent ad hoc Sacramentum, formaliter quatenus peccata sunt. Nequit autem peccatum sub conceptu formali peccati esse pars intrinsecè constitutiua causæ expiantis, ac destruentis ipsum peccatum. Quia nihil est causa, nec totalis, nec partialis destructiua alicuius ex iis quibus intrinsecè constituitur, cum primum existit. Verum de hoc redibit iterum sermo infra quæst. 90. ad 1.

Art. 4.

Art. 4. Expositis in hunc modum partibus pœnitentiæ, potest ipsa iterum definiri quasi physicè. *Sacramentum deletiuum peccatorum, constans contritione, & confessione pœnitentis, atque absolutione legitimi Sacerdotis.* Vbi contritio ponitur secundum suum conceptum vniuersalem, provt præscindit à perfecta, & imperfecta. Additur verò *legitimi Sacerdotis*. Quia non quilibet Sacerdos potest absoluere validè à quibusuis peccatis, & validum circa ipsa Sacramentum perficere, vt infra dicetur. His porro partibus in hunc sensum acceptis perinde est bona definitio data, atque est bona hominis definitio, qua dicitur eum esse compositum ex anima rationali, & corpore organico. Quæ videlicet non aliter sunt partes essentiales hominis; atque sunt partes essentiales Sacramenti pœnitentiæ, contritio, confessio, & absolutio.

Art. 5. Demum, ex præmissa huius Sacramenti, & partium, quibus constat, expositione, apparet conuenientissimè institutum illud fuisse: Quia effectus remissionis peccatorum, in quem ordinatur; est maximè congruens humanæ fragilitati, & indigentiæ huius remedij in illa fundatæ. Partes verò, ex quibus constat, sunt peridoneæ, vt homo, iuxta exigentiam suæ naturæ perfectissimè reformetur, vt infra clariùs innotescet, dum singulæ seorsim partes diligentius, ac plenius exponentur. Institutum autem est hoc Sacramentum, quoad suam substantiam, ac essentiam à Christo Domino post suam resurrectionem per illa verba directa ad Discipulos, quæ habentur Ioan. 20. 22. *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. Quo tam insigni facto, & verbis, tam perspicuis*, subiungit Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. *potestatem remittendi, & retinendi peccata ad reconciliandum fideles post Baptismum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, vniuersorum Patrum consensus semper intellexit:* Atque ita intelligi debere meritò ibidem definitur, & infra opportunè colligetur.

Ad 1. Conceditur cum D. Thoma quæst. 84. art. 7. esse de iure naturæ, quòd quis doleat de malis, quæ fecit, & quod quærat remedium doloris. Non tamen prouenit ex iure, & lege naturali determinatio, & efficacia remedij ad id sufficientis, præsertim pro statu præsenti eleuationis, & gratiæ, in quo plura superadduntur ex benignitate Saluatoris; vltra ea, quæ præcisè sufficerent, & sunt necessaria; & in quo vires naturæ non sufficiunt ad deletionem peccatorum, imò nec iuuarentur, quantum par, & conueniens est per sola interna auxilia supernaturalia gratiæ, absque peculiaribus externis subsidiis, vt apparet ex modo dictis, & iis quæ præmissa sunt in communi quæst. 11. Conuenienter igitur institutione speciali subuentum est fragilitati, & indigentiæ humanæ, pro re vsque adeò ardua, & vsque adeò frequenter necessaria, qualis est remissio, ac deletio peccatorum.

Ad 2. Dicitur, cum eodem D. Thoma ibidem, dari quidem, quoad pleráque, analogiam quandam inter vetus, & nouum testamentum; sed cum magno perfectionis excessu in nouo. Vnde licet daretur in lege etiam veteri aliqua exterior manifestatio peccatorum, saltem in genere, per oblationes expiatorias illorum; non tamen dabatur tunc potestas clauium cum collatione gratiæ, & remissionis peccatorum ex opere operato, quæ adest in lege gratiæ, prouisis insuper ministris idoneis curationi, & directioni animarum. Quæ sunt prærogatiuæ mutantes, ac promouentes substantialiter modum pœnitentiæ proprium veteris legis.

Ad 3. Christus Dominus habuit potestatem excellentiæ ad impertiendos effectus Sacramentorum, quam non habent inferiores Ministri, quos ipse sibi substituit. Habuit præterea notitiam immediatam omnium secretorum cordis, tam quoad peccata, quam quoad contritionem de ipsis, circa omnes homines quam notitiam cæteri nequaquam habent. Potuit proinde vti modo remissionis certissimè optimo, maximeque accommodato respectu cuiusque, independenter ab externis adminiculis. Quod pariter dici non potest de cæteris. His igitur de causis decuit, vt Christus Dominus aliter, ac ipsius ministri, remitteret peccata; nec fuit conueniens, vt ipse quoad hoc, operaretur dependenter ab exterioribus instrumentis antecedenter præinstitutis, provt oportet vt operentur cæteri. Quibusdam nihilominus aliis Sacramentis vsus etiam est per se ipsum immediatè: propter speciales rationes, quæ circa singula opportunius exponuntur; sed præsertim visus est Sacramento Eucharistiæ ad commendandam specialiter, proprio suo vsu peculiarem eius præstantiam, & dignitatem infinitam.

Quartum, & quintum argumentum sibi inuicem respondent ex parte. Ostendunt enim facilitatem obtinendi remissionem peccatorum per hoc Sacramentum, esse contemperatum iuxta proportionem difficultatis, quæ inest, & contritioni perfectæ, & confessioni. Ad quartum præterea seorsim dicitur: In primis peccata non esse principaliter vitanda propter difficultatem obtinendi remissionem eorum, sed magis propter magnitudinem mali, ob quam sunt detestabilia quodammodo infinitè. Deinde incertum omnibus semper esse, an sit dandus Sacramenti pœnitentiæ locus; & rursus an peccator sit vsurus bene tanto beneficio, casu, quo Deus illud sibi indulgeat Denique fore maius inconueniens, si reditus ad gratiam esset difficilior, quam iam est. Nempe, existente maiori redeundi, ac resurgendi difficultate, quamplures ea de causa præcipitarentur in vlteriora peccata sine fine. Vnde euaderet maior absolutè multitudo peccatorum, nec non hominum reproborum. Eo vel maximè, quia plerique peccant nihil cogitantes de facilitate, aut difficultate reditus ad gratiam; nemo verò ad eam redit, quin experiatur totam difficultatem, quæ interuenit in redeundo, ac resipiscendo. Expediens igitur magis fuit impedire permanentiam in peccato inducta facilitate aliqua obtinendæ veniæ quam ipsam veniæ consecutionem reddere difficilem, ad vitandum lapsum.

Ad 5. Confessio imprimis fit à peccatore cum obligatione, & signis compunctionis, ac emendationis, atque cum exhibito humilitatis exercitio, & quidem maiori, quo maiora sunt peccata. Hæc autem præsens bona peccatoris dispositio, ac operatio, valet magis per se ad ædificandum, quam memoria præteritorum peccatorum ad scandalizandum; certè æquiponderat, vt minimum illud bonum huic malo. Quod si quis nihilominus per accidens, præuideat periculum peculiariter nociuum respectu sui ex particulari aliqua confessione audienda; potest, ac debet sibi consulere, abstinendo ab eius auditione. Deinde si fructus vllus Sacramenti comparetur cum onere confessionis, leuissimum profecto apparet onus, & fructus maximus. Quid enim est cófusio momentanea, nullum præterea effectum temporaliter nociuum paritura, si componatur reconciliationi cum Deo, & beatitudini æternæ, vna cum curatione, & directione spirituali adhibenda opportunè à Sacerdote? Nihil profecto comparatiuè leuius fuit in lege veteri; in qua videlicet nihil fuit, quod conferret gratiam, & dimitteret peccata ex opere operato, tametsi multa iniungerentur absolutè difficilia. Demum agnitio, & confessio peccati coram eo, qui gerit vices offensi, cum commissione, & potestate, ab eo facta ad iudicandum, & remittendum, non se habet impertinenter, sed omninò conuenienter ad remissionem offensæ. Tales autem

tem sunt Sacerdotes comparatione Dei offensi, vt infra dicetur.

Ad 6. Peccatum originale, & personale sunt longè diuersæ rationis. Oportuit proinde, vt diuersa pro vtrisque remedia instituerentur. Peccata namque personalia superueniunt sæpe de nouo alia, atque alia post demissionem eorum. Præterea committuntur ab vnoquoque per errorem proprij intellectus, atque per deuiationem propriæ voluntatis. Ac demum sunt occulta ex sua natura, saltem vt plurimum, aliis quam committenti ipsi. Ob hæc igitur oportuit, vt in illorum remedium institueretur Sacramentum, quod, & iterabile esset, & exigeret motum liberum peccatoris à peccato ad Deum, & interponeret iudicium, ac directionem Sacerdotis, cui ad hunc finem innotesceret per confessionem status, & indigentia pœnitentis, quale Sacramentum est Pœnitentia. Baptismus verò principaliter institutus in remedium originalis peccati, est diuersæ quoad omnia conditionis, quia peccatum originale habet proportionalem quoad eadem diuersitatem, à peccato personali.

Qvæstio LXXXVI.

Vtrùm Sacramentum Pœnitentiæ sit necessarium necessitate medij?

VIdetur non ita esse necessarium. 1. Quia id est necessarium necessitate medij, sine quo non potest haberi finis, vtcunque contingat illud abesse. Finis autem hominis potest haberi absque isto Sacramento, per contritionem, etiam post lapsum subsecutum ad Baptismum, præsertim si desit copia Confessionis. Ergo non solum iis, qui nunquam amiserunt gratiam Baptismalem, sed neque etiam lapsis post Baptismum est necessarium istud Sacramentum necessitate medij.

2. Contritio perfecta non est necessaria ad salutem necessitate medij, vt est in confesso apud omnes, idque præcisè; quia potest suppleri per Sacramentum Pœnitentiæ cum contritione imperfecta, seu cum attritione. Perinde autem est supplebile Sacramentum per contritionem perfectam. Quæ videlicet inducit sufficienter se sola effectum principalem Sacramenti. Neutrius igitur necessitas potest esse maior, quam alterius.

3. Institutio huius Sacramenti non erat necessaria ad salutem necessitate medij; quandoquidem poterat Deus pluribus aliis modis prouidere sufficienter de conuenienti remedio. De quo nemo est qui dubitet. Ergo nec ipsum Sacramentum est taliter necessarium ad salutem. Patet consequentia, quia existentia alicuius remedij non potest augere necessitatem eius, nec est possibile; vt sit necessarius vsus rei, quæ vt existeret, necessarium non erat, aut non erat vsque adeo necessarium. Ne nimirum dicatur magis esse necessarium consequens, quam antecedens. Quod est patenter absurdum.

4. Necessitas medij, neque conuenit huic Sacramento ex natura rei, neque ex libera dispositione, & lege Dei. Non ex natura rei, quia potuit institui hoc Sacramentum, tanquam medium præcisè vtile ad salutem, quod ita prodesset potentibus, & volentibus vti, vt tamen nihil deesset necessarium nolentibus, aut non volentibus vti. Hoc videlicet modo instituta sunt etiam de facto plura Sacramenta, nempe omnia præter Baptismum. Sed neque ex libera dispositione, ac lege Dei descendit eiusmodi necessitas. Quia de his, quæ pendent ex libera Dei dispositione; nihil sciri potest nisi per reuelationem ipsius. Nulla autem extat reuelatio, quæ nos implicite vel explicite doceat de tali huius Sacramenti necessitate. Quia præcipua, & cæteris clarior, circa ipsum, reuelatio habetur in verbis paulo superius indicatis ex cap. 20. Ioan. atque ibi sola declaratur institutio huius Sacramenti, quam fieri absolute potuisse secluſa ea eiusdem Sacramenti necessitate, de qua disputatur, nuper tanquam omnino certum meritò suppositum est.

5. Priuilegium, & fauor specialis non debet nocere priuilegiato. Sacramentum autem Pœnitentiæ est priuilegium, & fauor specialis noui testamenti; Idémque nihilominus noceret Christianis, si saltem pro casu impotentiæ confitendi non possent licitè, & validè vti remedio legis naturæ, & veteris testamenti ad deletionem peccatorum personalium. Quæ vtique deleri tunc poterant absque vlla omnino dependentia ab hoc Sacramento; essentque propterea deterioris conditionis Christiani si iustificari nullatenus possent pro vllo euentu independenter ab eodem.

Art. 1. Respondetur. Necessitas medij differt à necessitate solius præcepti, quatenus si inculpabiliter deficiat, quod est necessarium, ex solo præcepto ad finem vitæ æternæ, non propterea impeditur consecutio finis. At si desit, quod est necessarium necessitate medij, eo ipso impeditur consecutio finis, siue culpabiliter, siue inculpabiliter illud defecerit. Vnde additio sacri in die festo, ieiunium quadragesimale, & similia sunt necessaria, necessitate solius præcepti, ad consecutionem vitæ æternæ. Quia si inculpabiliter omittantur, non propterea amittitur vita æterna. Baptismus verò respectu existentis in peccato originali, & contritio respectu adulti existentis in peccato quouis lethali, & si quæ sunt similia, sunt necessaria necessitate medij. Quia fieri potest, vt propter solum eorum defectum etiam inculpabilem amittatur vita æterna. Cum ista ratione discriminis coincidit hæc alia. Id nimirum esse necessarium, sola necessitate præcepti ad vitam æternam, quod necesse est, seu facere, seu omittere præcisè ad vitandum peccatum lethale de nouo. Id verò esse necessarium necessitate medij ad vitam æternam, quod est necessarium ad delendum peccatum lethale præexistens, & ad habendam primam gratiam; seu sine quo, non potest, aut haberi prima gratia, aut deleri peccatum lethale præexistens.

Art. 2. Sacramentum autem pœnitentiæ est necessarium ad delendum peccatum præexistens, & fieri potest, vt eodem Sacramento inculpabiliter deficiente, impediatur quis à consecutione vitæ æternæ, quam obtenturus fuisset superaddito solo Sacramento vltra cætera, quæ sibi iam inerant. Nam si quis existens in peccato lethalis & verè attritus, atque efficaciter volens confiteri, sed non habens copiam Confessionis, ideóque inculpabiliter carens hoc Sacramento, moriatur in eo statu; proculdubio damnabitur. Et tamen saluandus fuisset, si potuisset confiteri, atque de facto obtinuisset absolutionem sacramentalem. Igitur Sacramentum Pœnitentiæ, est necessarium ad vitam æternam necessitate medij iis, qui post baptismum lapsi sunt in peccatum lethale sicut est necessarium Sacramentum ipsum baptismi nondum regeneratis, vt habetur ex Concil. Trid. sess. 14. cap. 2. fine. Qua de causa Sacramentum hoc dicitur ab eodem Concilio secunda tabula post naufragium.

Art. 3. Verùm necessitas medij potest esse, vel omnino determinata, vel indeterminata, ac disiunctiua. Determinata, si medium sit vnicum, & insupplebile. Indeterminata verò, ac disiunctiua, si medium non sit vnicum, possitque suppleri per aliquid aliud. Potest autem suppleri Sacramentum Pœnitentiæ, provt in re susceptum, per actum charitatis; seu perfectè

contri

contritionis. Non igitur est necessarium omnino determinatè, ac vnicè provt susceptum in re, sed disiunctiue ac vage. Inquam verò prout susceptum in re; quia istud Sacramentum esse determinatè necessarium necessitate medij, vel in re, vel in voto, omnibus post Baptismum lapsis communis, & certa Theologorum omnium sententia est apud Suarez disputat. 17. sect. 3. & apud alios in præsenti. Dicitur verò Sacramentum in voto, voluntas, seu propositum efficax suscipiendi illud re ipsa suo tempore; supplens interim, se ipso formaliter defectum susceptionis realis.

Art. 4. An voluntas ista, seu propositum debeat esse explicitum, & formale, an verò sufficiat implicitum, & virtuale. Communis, & vera Theologorum sententia est, apud Suarez ibidem sect. 4. aduersus Melchiorem Canum, sufficere implicitum, & virtuale. Quia elici absolutè potest à peccatore supernaturalis dilectio Dei super omnia, absque formali, & explicito proposito suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ. Fieri namque absolutè potest, vel eliciatur absque actuali aduertentia, vel ad præterita peccata, vel ad Sacramentum, vel etiam ad vtrumque. Fieri autem non potest, saltem iuxta prouidentiam ordinatam Dei, vt quis eliciat veram supernaturalem dilectionem Dei super omnia, simúlque non consequatur remissionem peccatorum, nec non, & vitam æternam si decedat absque nouo peccato, vt liquet ex pluribus testimoniis, productis, licet in alium scopum, q. 12. de iustitia. Sufficit ergo votum implicitum, & virtuale Sacramenti pro tempore suscipiendi.

Art. 5. Dilectio autem Dei super omnia &, contritio perfecta per se ipsam formaliter est votum, seu propositum saltem implicitum exhibendi cætera omnia quæ cadunt sub lege, non minus, aliter, quam suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ reipsa pro eo tempore, pro quo eadem lex præcipit, vt suscipiatur reipsa. Dicitur nihilominus communiter eadem dilectio, & vere est Sacramentum Pœnitentiæ in voto potius, quam Saeramentum Eucharistiæ in voto, aut opus restitutionis in voto, & quam alia eiusmodi. Ratio discriminis est, quia Dilectio Dei super omnia essentialiter est idonea ad constituendum intrinsecè Sacramentum Pœnitentiæ tanquam pars essentialis ipsius; & supposita institutione Diuina, quæ datur de facto, est ordinata extrinsecè ad idem Sacramentum intrinsecè constituendum; ac demum vi sua inducit pro tempore reliquas partes necessarias, vt illud actu constituat, & compleat intrinsecè. Hæc autem ipsa nequaquam illi conueniunt respectu Eucharistiæ, aut aliorum operum præceptorum, quorum votum, seu voluntatem efficacem continet in se. Vnde non subit eorum nomen, cum hoc addito: *in voto*; sicut subit nomen Sacramenti Pœnitentiæ in voto. Quia videlicet non potest esse, & intrinsecè constituere reipsa alia Sacramenta, & opera, sicut potest esse, & intrinsecè constituere Sacramentum Pœnitentiæ. Nequit autem illi conuenire, vt sit id in voto, saltem per se, quod vt sit reipsa, nequit vnquam eidem conuenire, sicut potest conuenire, vt sit id in voto, quod, & re ipsa esse potest, atque necesse est ex natura, & intrinseco conceptu ipsius, vt sit, cum primum data fuerit possibilitas, & opportunitas cæterorum, quæ adhuc desunt. Itaque hoc Sacramentum est necessarium necessitate medij ad vitam æternam, indeterminatè quidem prout in re, determinate vero vel in re, vel in voto; determinatione vtique cadente supra Sacramentum, disiunctione verò supra modum Sacramenti, vti mox dicetur distinctius in responsione ad 2. & apparebit multo clarius, ex quæst. proximè seq.

Ad 1. Dictum in primis est, absque isto Sacramento, vel in re, vel in voto, non posse obtineri finem suum vltimum ab homine lapso post Baptismum. Deinde non solum id absolutè dicitur esse necessarium, sine quo determinatè sumpto non potest obtineri finis, sed etiam id sine quo saltem sumpto disiunctiuè, non potest obtineri idem finis. Sacramentum autem Pœnitentiæ, etiam prout in re est medium sine quo saltem sumpto disiunctiuè non potest haberi finis vltimus ab homine baptizato, & deinde lapso in peccatum lethale.

Ad 2. Hoc est discrimen inter contritionem perfectam, & Sacramentum Pœnitentiæ. Quòd habita contritione perfecta, supereat adhuc obligatio suscipiendi Sacramentum pro tempore; atque ipsa contritio est pars potentialis eiusdem Sacramenti. At suscepto pro re Sacramento cum contritione imperfecta, seu cum attritione, nulla supereat obligatio contritionis perfectæ postea superaddendæ, ac proinde Sacramentum non est votum contritionis perfectæ, neque est pars ordinata ad ipsam contritionem, qua propter contritio perfecta, nec in re, nec in voto est determinatè necessaria ad salutem, sed purè indeterminatè. At Sacramentum, vel in re, vel in voto est determinatè necessarium, & solùm provt in re est necessarium indeterminatè. Ipsum porro Sacramentum, provt in voto non dicitur similiter necessarium indeterminatè, ac vagè. Quia votum huius Sacramenti, seu voluntas suscipiendi illud re ipsa, includitur essentialiter in ipso, Sacramento, etiam provt susceptо re ipsa, ideóque nullus eiusmodi indeterminationi superest locus circa Sacramentum; vt in voto, nisi fortè eadem indeterminatio applicetur, vti absolutè licèt, Sacramento provt in voto tantum. Qui tamen modus loquendi non est in vsu.

Ad 3. In iis mediis, quæ sunt necessaria ex natura rei, seu iure naturæ, non potest esse maior necessitas illis vtendi, quam vt eadem existant. At in iis, quæ sunt necessaria solum ex suppositione Diuinæ voluntatis liberè præscribentis aliquid in ordine ad aliquem finem, vsus medij potest esse magis necessarius suppositа existentia eius, quam esset necessaria absolutè existentia eiusdem. De qua mediorum diuersitate dictum est explicatius quæstione 20. de act. human. articulo 2. & 3. Necessitas autem determinata Sacramenti Pœnitentiæ fundatur in voluntate Diuina liberè illud instituente, atque ordinante ad finem vitæ æternæ, vt dicetur in quæstione proximè seq.

Ad 4. Concessis reliquis negatur, solam innotescere, ex capite illo 20. Ioann. institutionem, & vtilitatem huius Sacramenti, & non etiam totam necessitatem superius assertam eiusdem suscipiendi post lapsum subsecutum ad Baptismum. Vtrumque enim inde colligitur sufficienter, vt patebit ex eadem quæst. seq.

Artic. 1. Ad 5. Auctor obiectionis; cuius honori consulitur, dum nomen tacetur, turpiter confundit priuilegium cum gratia, & fauore non eximente à lege; & rursus gratiam, & fauorem vniuersalem cum particulari; ac demum gratiam, & fauorem conferentem ad finem necessarium ex natura rei cum eo, qui confert ad finem non necessarium ex natura rei, ideoque dispensabilem. Primum enim, quæ concessit Christus Dominus in nouo testamento, non sunt priuilegia comparatione veteris legis. Quæ videlicet illo condito, expirauit, nullúmque est priuilegium eximens à lege, quæ penitus non iam viget. Rursus Sacramenta, & quæ cum Sacramentis conuertuntur, sunt quidem gratiosa, ac purè liberaliter supererogata, sed communia toti humano generi; cum de ratione priuilegij sit, vt eximat aliquem, vel aliquos ab onere communi. Demum, quod caput est, eadem

dem Sacramenta conferunt potestatem obtinendi beatitudinem, quæ est finis omnibus necessarius ex natura rei, ideoque præscribit omnibus, ex natura rei, vsum eorum omnium, sine quibus obtineri non potest cum sit de ratione priuilegij quantum est ex natura ipsius posse non vti.

Art. 2. Præterea atque hoc est præ cæteris considerandum, quod omni tempore fuit necessarium necessitate medij, delere per pœnitentiam peccata eius commissa, atque nostrum Christianorum quasi priuilegium est, vt deletionem eorum consequi possimus ex opere operato cum contritione etiam imperfecta, atque insufficienti, ex se, ad inducendam iustificationem; tametsi eadem iustificatio induci nequaquam posset, nisi per contritionem perfectam, ante nouum testamentum, & ante institutionem Sacramentorum, quæ sunt propria eiusdem Testamenti. Quapropter onus confessionis sacramentalis, quod iustissima æquitatis ratione est vnicuique peccatori grauius, vel leuius iuxta mensuram maioris, vel minoris improbitatis suæ, superatur incomparabiliter fauore, & gratia contenta in eodem pœnitentiæ Sacramento; ita vt onus istud speciale noui testamenti cedat, & quidem per excessum incomparabilem, gratiæ huic, & fauori speciali eiusdem noui testamenti quatenus inducentis idem Sacramentum, simulque proinde Christiani conditionis longè melioris quoad hoc punctum, quam omnes anteriores homines, quidquid sit, siue de re, siue de nomine priuilegij, vel non priuilegij, tametsi Sacramentum Pœnitentiæ sit nobis necessarium determinatè modo dicto.

Qvæstio LXXXVII.

Vtrùm Sacramentum Pœnitentiæ in re, vel in voto sit necessarium necessitate præcepti obligantis statim post peccatum lethale?

Videtur ita esse necessarium. 1. Quia, qui intulit iniuriam proximo, tenetur restituere, cum primum fieri potest, vt dictum est quæstione 39. de iustit. Ergo qui intulit iniuriam Deo, vt infert, quicunque peccat, à fortiori tenetur restituere, seu quod perinde est satisfacere Deo; ac proinde vel confiteri, vel conteri perfectè, cum primum potest. Potest autem saltem conteri pro instanti immediato post peccatum? Ergo pro eodem tenetur protinus, vel confiteri, vel conteri perfectè.

2. Non est maius malum committere peccatum, quàm perseuerare in peccato commisso. Quia perseuerantia cuiusque mali, est æquè mala, ac nociua, atque est existentia eius absoluta, provt apparet proportionaliter in perseuerantia, & existentia cuiusque boni, & ratio manifesta persuadet, quatenus perseuerantia, & prima existentia mali priuant vniformiter eodem bono. Ergo sicut pro quouis instanti est intrinsecè malum peccare, & velle peccare; ita pro quouis instanti est intrinsecè malum perseuerare, & velle perseuerare in peccato commisso. Omissio autem contritionis simul, & confessionis, pro quouis instanti post peccatum est perseuerantia, & voluntas perseuerandi in peccato commisso.

3. Quòd non est necessarium pro vna aliqua differentia temporis, pro nulla prorsus est necessarium, vbi diuturnitas temporis nullam vnquam inducit variationem in rebus. In peccato autem semel commisso nullam vnquam inducit variationem quantacunque diuturnitas temporis. Quia peccatum ex sua natura est malum vniformiter æternum. Ergo si deletio peccati commissi posset inculpabiliter prætermitti, aut differri pro aliquo instanti, vel tempore; posset vtique inculpabiliter prætermitti absolutè, & absque vllo limite. Quæ tamen sequela communiter, & meritò reputatur absurda.

4. Qui amisit habitum fidei per infidelitatem, tenetur quam primum, deposita infidelitate, & elicito actu fidei, eundem habitum recuperare. Ergo qui per peccatum lethale, amisit gratiam habitualem; quæ est maius bonum, quàm habitus fidei, tenetur à fortiori illam, quam primum fieri potest, recuperare per contritionem, vel confessionem. Eodem pertinent paritates ex obligatione quam primum adhibendi remedium cuilibet graui malo proprij corporis, & vitæ temporalis, nec non adhibendi correctionem fraternam pro vitando malo graui proximi quoad animam, & pro eodem reuocando à malo proposito. Maius nimirum malum est, quòd est proprium animæ; & vnusquisque tenetur ex Charitate sibi potiùs prouidere, quàm aliis, si cætera sint paria.

5. Qui perseuerat diu in peccato, constituitur eo ipso in periculo peccandi de nouo: iuxta illud Greg. in Ezech. Homil. 11. *Peccatum, quod mox per pœnitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit.* Constituitur etiam in periculo damnationis æternæ, superueniente interim morte cuius hora est incerta, iuxta illud Isaiæ 65. 12. *Omnes in cæde corruetis pro eo, quod vocaui; & non respondistis,* & Hieremiæ 8. 6. *Nullus est, qui agat pœnitentiam idcirco cadent.* Peccat autem, qui se constituit, aut etiam derelinquit in periculo, tum peccandi de nouo, tum incidendi in damnationem æternam.

Art. 1. Respondetur, quidquid est necessarium necessitate medij ad consecutionem vitæ æternæ, eo ipso est necessarium necessitate etiam præcepti. Quia ipsa consecutio vitæ æternæ est necessaria necessitate præcepti iuxta illud 1. ad Corinth. 9. 24. *Sic currite vt comprehendatis.* Quidquid autem est necessarium ad aliquid præceptum, eo ipso cadit sub idem præceptum, estque proinde necessarium necessitate eiusdem, vt minimum præcepti; dummodo sit constitutum in libera facultate obligati per tale præceptum. Deinde vnicus modus præcipiendi aliquid in conscientia est illud constituere in ratione necessarij ad vltimum finem, itavt iactura vltimi finis consequatur ad actionem, vel omissionem, quæ fuerit contraria præcepto, provt ostensum est quæst. 20. de act. hum. art. 4. Constat autem ex quæst. præcedenti Sacramentum pœnitentiæ esse necessarium necessitate medij ad vitam æternam, indeterminatè quidem, provt in re; determinatè verò, provt in re, vel in voto. Dubitari igitur minimè potest, quin idem Sacramentum eodem vt minimum modo, sit necessarium necessitate præcepti.

Art. 2. Verùm quia prædicta necessitas huius Sacramenti provt in voto, fundatur in præcepto suscipiendi re ipsa idem Sacramentum tempore opportuno; neque potest in actu contritionis perfectè contineri propositum, seu votum realis susceptionis pro tempore, nisi quatenus extat præceptum de eadem reali susceptione; atque actus perfectæ contritionis continet in se propositum, seu votum de obseruantia totius legis, omniúmque præceptorum. Quia inquam hæc ita se habent, oportet ostendere seorsim existentiam talis præcepti obligantis ad realem susceptionem huius Sacramenti. Vt nimirum vitetur circulus vitiosus inter doctrinam quæst. præcedentis, & præsentem inde deductam modo conclusionem. Porrò circa hoc punctum, duo docemur à Concil. Tridentino

tinum sessione 14. cap. 5. initio. Alterum est confessionem Sacramentalem, omnibus post Baptismum lapsis iure Diuino necessariam existere. Alterum est hanc veritatem ex institutione Sacramenti Pœnitentiæ antecedenter exposita ex illo videlicet Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, &c.* rectè colligi, atque vniuersam Ecclesiam ita semper intellexisse. Sub finem deinde eiusdem capitis superaddit vlterius tertiò: Ecclesiam per Concilium Lateranense, solùm statuisse, vt præceptum confessionis saltem semel in anno ab omnibus, & singulis, cum ad annos discretionis peruenissent, impleretur; cum, vt Christi Fideles confiterentur, iam iure Diuino necessarium, & institutum esse intellexisset.

Art. 3. Ex tribus istis documentis secundum illud, de illatione huius Diuini præcepti ex verbis institutionis supra memoratis, non solum ab Hæreticis permultis reprobatur, vt falsum; sed etiam Theologis Catholicis non paucis visum est valde difficile; nonnullis etiam adiicientibus eiusmodi illationem non aliter subsistere posse, quam adiuncta communi Ecclesiæ traditione, atque istam traditionem tacitè præsupponi, (vt notant apud fideles) à Concilio in illa sua definitione. Veruntamen Concilium nullatenus ibi meminit traditionis, nec eam insinuat vllo pacto, sed sola vtitur institutione secundum se præcisè, vt inferat prædictum præceptum, eadémque proinde sola standum omnino est inhærendo, vti par est, vestigiis Concilij. Apparebit autem vis, & legitimitas eius illationis ex verbis institutionis secundum se præcisè consideratis, si duo quædam obseruentur diligenter, ad quæ manuducit itidem Concilium.

Art. 4. Primum est, quod præmittit idem Concilium ibidem cap. 1. Nimirum Pœnitentiam vniuersis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quouis tempore, ad gratiam, & iustitiam consequendam, necessariam fuisse. Eam nimirum pœnitentiam, per quam cum peccati odio, & pio animi dolore detestarentur coram Deo tantam ipsius Dei offensionem. Quæ ferè omnia sunt verba Concilij confirmata ibidem claris sacræ paginæ Testimoniis, quæ superius quæst. 77. indicata à nobis sunt ex parte.

Art. 5. Alterum est, quod subiungit idem Concilium in prædicto cap. 5. nimirum Dominum nostrum Iesum Christum, è terris ascensurum ad Cœlos, Sacerdotes sui ipsius Vicarios reliquisse, tanquam Præsides, & Iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint; vt pro potestate clauium, remissionis, aut retentionis sententiam pronuncient. Quæ quidem definitio Concilij clarissimè apparet ex verbis illis institutionis Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum; Quorum remiseritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta sunt.* Cum enim ex natura ipsa rei sit perquam manifestum, propriissimum Dei esse, vt remittat peccata hominum post idoneam ipsorum, ad tantum beneficium suscipiendum, dispositionem; vtque eadem peccata, absque remissionis gratia, apud se ad vindictam retineat, dum peccatores in sua duritie permanent pertinaciter indispositi. Cum inquam hoc sit manifestissimum ex se, quid iam manifestius esse potest, quam eos constitui Dei Vicarios, quales describuntur à Concilio, quibus conceditur potestas remittendi, & retinendi peccata, vti disertè conceditur Sacerdotibus in verbis prædictis.

Art. 6. Quod vero rursus manifestius esse potest, quam ad Vicarios Principis traduci eam subditorum obligationem, quæ aderat aduersus ipsum Principem quoad id, in quo hic illos substituerit Vicarios; Cum ergo omni tempore necessarium fuerit necessitate præcepti naturalis, Diuini vt vnusquisque recogitaret coram Deo omnes annos suos; nec aliter consequeretur ab ipso veniam suorum peccatorum, quam illa agnoscendo coram eodem cum humilitate, & verò dolore, atque proposito emendationis, vti nuper præmissum est; deducitur clarè Deum, ipsa huius Sacramenti institutione continente in se, vt dictum est, eam Sacerdotum substitutionem loco sui, quoad prædictum effectum, tulisse legem, vt peccatores agnoscant eodem modo peccata sua coram Sacerdotibus. Hæc autem agnitio peccatorum coram Sacerdotibus loco Dei non alter fieri potest, quam eadem eisdem manifestando per confessionem, vt per se satis patet. Extat igitur præceptum Diuinum de confessione sacramentali; idque rectè colligitur ex verbis institutionis secundum se præcisè consideratæ, quatenus sic considerata confert Sacerdotibus potestatem remittendi, & retinendi peccata.

Artic. 7. Pro maiori huius rei claritate, ac robore considerandum est iterum diligenter copulatiua illa: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta sunt.* Nempe habens potestatem simultaneam remittendi, & retinendi peccata, cum, qui indiget remissione, relinquit in sua indigentia, dum non indulget ei remissionem. Quia dum non indulget remissionem peccatorum, retinet proculdubio peccata; ideò relinquit peccatorem sub obligatione, cui iam suberat, procurandi, & obtinendi remissionem: quare siue retentio, & negatio remissionis processerit ex iudicio, & voluntate Sacerdotis negantis liberè absolutionem audita confessione, siue processerit ex impotentia, aut voluntate libera peccatoris non exponentis, vt oportet peccata Sacerdoti; semper supereſt obligatio recurrendi ad Sacerdotem, Dei Vicarium pro remissione obtinenda, quidquid demum actum fuerit de reliquo. Quia nimirum peccata interim retenta eatenus erunt ex voluntate Dei conferente Sacerdoti eam potestatem retinendi, atque ideò compellente rem, vt compareat apud ipsum.

Art. 8. Obseruanda præterea est, pro complemento doctrinæ, & pro intelligentia magis distincta illationis intentæ, differentia inter peccata lethalia, & venialia. Peccata lethalia inducunt iacturam finis vltimi simpliciter talem, id est æternam. Peccata verò venialia inducunt iacturam eiusdem finis vltimi, tantum secundum quid, & ad tempus. Quia verò iure naturali Diuino tenemur, sub lethali, ad vitandam iacturam æternam finis vltimi propterea omni tempore necessarium fuit necessitate præcepti naturalis Diuini, vt qui peccauit lethaliter, disponeret se ad deletionem, & remissionem eius peccati per veram, & legitimam coram Deo pœnitentiam. Consequenter igitur iuxta dicta post institutionem Sacramenti pœnitentiæ, necesse est necessitate præcepti positiui Diuini, inclusi in ipsa institutione, vt eadem lethalium deletio, & remissio intendatur, ac obtineatur per veram, & legitimam coram Sacerdote pœnitentiam. Ob rationem contrariam, licet vtilis, ac laudabilis semper fuerit pœnitentia, de peccatis venialibus, apud Deum, per quam iisdem deletis auferretur, aut abbreuiaretur temporarium æternæ felicitatis impedimentum; nunquam tamen imposita est obligatio, saltem grauis eam pœnitentiam peragendi coram Deo. Ne nimirum talis obligatio ad quærendum remedium exponeret periculo maioris mali, quam cuius remedium quæreretur. Consequenter igitur, instituto Sacramento Pœnitentiæ, facta quidem est copia remedij vtilis, ac salutaris pro delendis venialibus; nulla tamen imposita est obligatio, saltem grauis adhibendi idem remedium. Qua-

propter Sacerdotibus, quatenus sunt Dei Vicarij, communicata quidem est potestas remittendi, ac retinendi peccata etiam venialia, sed absque onere, absolutè compellente, vt eadem illis exponantur, vtque beneficium remissionis quæratur apud ipsos, & obtineatur. Quo sanè pacto, accommoda proportione, & vniformiter difformi optimè applicatur peccatis lethalibus, & venalibus forma institutionis huius Sacramenti, & potestas Sacerdotum, quæ in ipsa continetur ad remittendum, & retinendum peccata omnia, sed iuxta naturam singulorum.

Art. 9. Ex discrimine assignato inter peccata lethalia, & venialia, incipit apparere ex parte, quod præcipuè intendebatur, præceptum Diuinum de Sacramento Pœnitentiæ re ipsa suscipiendo, non obligare per se immediatè post commissum peccatum lethale; neque postea intra determinatum aliquod temporis interuallum; sed solùm in articulo mortis; idémque dicitur de actu contritionis. Sententia negans obligationem, tam contritionis, quam Sacramenti Pœnitentiæ, immediatè post commissum peccatum lethale, aut quoties memoriæ ipsum occurrerit est iam communis Theologorum ferè omnium aduersus non paucos, nec ignobiles temporis anterioris authores apud Card. de Lugo disp. 7. sect. 11. Ratio est, quia si daretur talis obligatio constituerentur homines in maximo periculo sæpius peccandi de nouo, postquam commisissent aliquod peccatum; nempe peccandi de nouo lethaliter, quoties noua cum libertate differrent deletionem peccati lethalis, iam commissi. Vnde datum fuisset remedium, aduersus peccata commissa, valdè nociuum respectu peccatoris, vt potè coniiciens in maximum periculum toties committendi noua peccata, per quamlibet nouam liberam dilationem pœnitentiæ efficacis. Quæ sanè pœnitentia difficulter peragitur immediatè post commissum pecatum; & magis difficulter toties reperitur; quoties recurrit memoria peccati commissi, & nondum deleti. Apparet igitur talem legem fore nimis grauem respectu fragilitatis humanæ facilè labilis, & difficulter emendabilis, ac pœnitibilis, præsertim subito, & frequentissimè; atque adeo esse repugnantem benignitati prouidentiæ Dei, cuius iugum suaue est, & onus leue. Quæ profecto consideratio, cum sit vniuersaliter efficacissima, est maximi specialiter ponderis, dum agitur de Sacramento instituto in subsidium fragilitatis humanæ. Plura alia, hanc in rem argumenta habentur apud Suarez, & Lugo, & à nobis prætermittuntur, quia non videntur necessaria pro obtinendo assensu rei facilis, quæ firmiter credatur ob rationem propositam, & quia à fortiori eadem conuincetur ex dicendis.

Art. 10. Altera pars conclusionis de eodem præcepto, quatenus non obligante per se pro vlla parte temporis præcedentis articulum mortis, aut etiam pro toto simul tempore ante eundem articulum docetur à Caet. Duran. Nauar. Vasquez Valen. Dicastillo, & aliis aduersus Suarez, Coninch. Card. de Lugo; & alios. Ratio nostra est, quia vis nociua perseuerantiæ peccati lethalis; quatenus differens à virtute nociua perseuerantiæ peccati venialis, quoad assecutionem vltimi finis, completur vltimo per impœnitentiam finalem, seu per mortem in statu peccati lethalis. Nempe perseuerantia peccati lethalis, non superaddita impœnitentia finali non impedit cum effectu vltimum finem, nisi ad tempus, idest non impedit, nisi ad eum modum, quo impedit peccatum veniale. Cum ergo nulla sit obligatio, saltem grauis ex ea natura rei, delendi vnquam peccata venialia per pœnitentiam, seu virtutem, seu Sacramentum; Nulla quoque erit delendi, per eandem peccata lethalia ante articulum mortis. Qui videlicet solus, si transmittatur absque beneficio pœnitentiæ & absque deletione eiusmodi peccatorum, reddit infallibiliter æternam iacturam vltimi finis.

Art. 11. Augetur vis huius argumenti ex principio quodam apud omnes certo; nempe actum ex se indifferentem, aut venialiter tantùm peccaminosum non reddi peccaminosum lethaliter ex eo, quòd ei superaddatur circumstantia non inducens vi sua æternum beatitudinis impedimentum, & iacturam. Dilatio autem pœnitentiæ, & deletionis peccatorum lethalium, ex suo præcisè conceptu, & præscindendo à diuturnitate, vel est indifferens, vel venialiter tantum peccaminosa, vt apparet ex altera priori parte conclusionis, soláque circumstantia dilationis, quatenus, continuatæ vsque ad mortem inclusiuè, inducit æternum beatitudinis impedimentum, atque iacturam. Nulla igitur alia dilatio vtcunque longa est peccaminosa lethaliter ex natura rei, exque solo præcepto Diuino secundum se; sed tantum ex præcepto Ecclesiastico, vel etiam per accidens, tum propter necessitatem, aut voluntatem suscipiendi, aut perficiendi alia Sacramenta, tum propter periculum speciale peccandi de nouo lethaliter, si peccatum iam commissum non deleatur intra tale, vel tale determinatum temporis interuallum, & sic de aliis similibus accidentibus. Nullum igitur est præceptum delendi peccatum lethale pro instanti immediatè sequenti ad eius commissionem; nec præceptum Diuinum obligat per se ad eandem deletionem, nisi pro articulo mortis; seu quando adest periculum proximum moriendi.

Ad 1. Proximus iniuriam passus, toto tempore, quo differtur restitutio, deterius habet, quam interim deberet habere, & patitur iacturam contrariam iuri suo semper, & quandocunque sibi nocentem æqualiter, ideóque contradicentem semper de nouo eidem iuri. At Deus, sicut nullam patitur iniustitiam propriè talem ob nostra peccata, vt dictum est quæstione 20. de Iustit. ita nullam patitur iacturam ex mora deletionis peccatorum; & præterea tota ratio inobedientiæ, ac irreuerentiæ, toráque proinde causa offensionis Diuinæ consistit adæquatè in sola actuali transgressione legis Dei. Quapropter, dum Deus non obligat nouo præcepto ad deletionem peccati commissi, nullus interuenit contemptus nouus Dei, amicitiæque Diuinæ meritò negatæ propter peccatum præcedens; sed se tantùm contemnit peccator, dum differt liberationem sui à tanto malo, nec exhibet satisfactionem, vt liberetur à debito satispassionis. Verùm neque propter istum contemptum sui, & neglectum suorum bonorum peccat de nouo, qui iam præsupponitur peccator. Quia eo ipso præsupponitur esse indignus iis bonis, quibus caret, & nullum peccatum est, ex natura rei, non prouidere alicui iis bonis, eóque remedio malorum, quorum est indignus, si ex aliquo alio capite non resultet obligatio prouidendi, quæ nulla est ex præcepto Diuino citra articulum mortis, vt dictum est.

Ad 2. Peccare lethaliter, & perseuerare purè habitualiter in peccato commisso non sunt æqualia, nec inæqualia mala moraliter, sed est idem prorsus malum, morale, vt apparet ex dictis quæstione 5. & 6. de Iustit. solúsque superadditur excessus mali physicè maioris respectu peccatoris ex longiori durationе priuationis gratiæ, & iuris ad Gloriam, qua ipsa priuatione est dignus peccator propter peccatum præcedens. Vnde omissio deletionis peccati commissi, & voluntas permanendi in illo purè habitualiter absque noua complacentia, aut approbatione circa ipsum, non superaddit nouum peccatum, ex suo præcisè conceptu; sed solum prætermittit remedium

dium peccati, quod posset adhiberi, de quo tamen remedio protinus, aut semper adhibendo, aut etiam aliquando ante articulum mortis, non ita datur lex, sicut datur, nequis incidat in tale malum. Ratio itaque obiectionis solam probat obligationem desistendi protinus à peccato actuali, de qua obligatione nulla est controuersia, sed est res apud omnes indubitata.

Ad 3. Omissio pœnitentiæ efficacis, & deletionis peccati pro articulo mortis inducit diuersitatem longè maximam quoad qualitatem mali. Quia videlicet reddit peccatum prorsus immedicabile, ac indelebile, atque inimpedibiles æternum effectus eius. Quod non præstat vlla alia dilatio pœnitentiæ, & deletionis peccatorum. Mirum igitur non est, pro eo articulo, vrgere præceptum, quod pro nullo alio anteriore tempore vrgeret. Quare obiectio solum militat efficaciter aduersus Suarez, Delugo, & alios dicentes preceptum Diuinum de deletione peccatorum, nec protinus obligare per se, aut intra breue tempus, nec tamen pro solo articulo mortis, sed etiam ne longo tempore ea differatur, siue instante, siue non instante interim morte. Quod enim vero tempus longum, quantum esse debeat per se, & seclusis circumstantiis peculiaribus cuiusque peccatoris, & peccati non audent determinare; sed relinquit arbitrio prudentis. Volunt itaque, quod est admirabile, vt determinet prudens alius, quod ipsi vel maximè prudentes fatentur determinare se non posse; cum tamen doceant obligationem determinandi esse independentem ab omnibus peculiaribus circumstantiis pro vno quoque casu, quarum sola consideratio relinquitur arbitrio vago prudentis in casu, propter impossibilitatem regulæ vniformiter vniuersalis. Verum ratio obiectionis conuincit efficaciter esse omnino indeterminabile tale temporis interuallum. Vnde sequitur manifestè nullam esse per se obligationem illud determinandi, ac proinde esse licitam, seu potius non esse grauiter peccaminosam per se dilationem vsque ad articulum mortis, quatenus nulla est obligatio ad impossibile.

Art. 1. Ad 4. Aliud est delere peccatum infidelitatis iam commissum per pœnitentiam, virtutem, vel Sacramentum. Aliud verò non formidare vsquam, aut dubitare de nouo, circa Diuinas reuelationes sufficienter propositas, nec eisdem negare assensum, propter adhæsionem ad errores contrarios, eademque de causa nolle elicere actus fidei necessarios ad directionem vitæ Christianæ. Primum illud est commune peccato infidelitatis cum cæteris quibusuis peccatis, nec est maior obligatio accelerandi deletionem eius, quam cæterorum. Secundum est eidem commune cum solo peccato iniustitiæ, aliisque commissis contra præcepta negatiua, quæ obligant semper, & pro semper. Constat autem ex dictis supra præceptum de deletione peccatorum non esse negatiuum, sed affirmatiuum, vpote obligans ad reditum in gratiam; quandoquidem peccatum habituale consistit in priuatione gratiæ.

Art. 2. Illæ aliæ duæ paritates, quæ ibi subiunguntur, confirmant potius nostram sententiam, si obseruetur idoneè ratio proportionis; si minus sunt abs re. Nullum namque præceptum obligat ad adhibendum protinus remedium malo corporis iam incurso, nisi immineat ex dilatione, vel incurabilitas, vel accessio alterius noui mali, vel impeditio operis debiti. Quæ enimuerò, & sola continentur proportionaliter in nostra conclusione circa remedium peccati. Similiter præceptum, de fraterna correctione, non obligat iuxta communem, & veram sententiam, nisi timeatur, ex omissione, aut dilatione eius, vel lapsus proximus in nouum peccatum, vel finalis eiusdem impœnitentia de peccato commisso. Quod itidem coincidit ratione proportionis, cum nostra præsenti sententia. Verum oportet obseruare attente, quæ modo vique adeo breuiter obseruata sunt. Quia in ea præsertim materia incidit facile æquiuocatio de vno casu ad alium, dum agitur de applicatione vniuersalium ad singularia. Demum legitimus in vnoquoque ordo charitatis obligat quidem absolutè, vt simul cum peccato vitentur semper, & pro semper mala redundantia ex ipso; dum retinetur illæsa dignitas humanæ naturæ. Cæterum inducta semel indignitate gratiæ, & amicitiæ cum Deo; non est nouum peccatum lethale non impedire permanentiam eorundem malorum, dum imminet proximè transitus ad æternitatem eorum irreparabilem propter rationes iam ante productas.

Art. 1. Ad 5. Sententiam illam Gregorij multi accipiunt cum Vasquez de impœnitente non tantùm effectiuè, de quo est præsens quæstio, sed etiam affectiuè, de quo nulla potest esse quæstio. Quis enim dubitet de nouo eum peccare, qui non solùm non delet peccatum commissum, sed neque deponit actualem effectum ad illud?

Art. 2. Verùm quia sententia illa Gregorij est vera, vt alibi dictum est de eo etiam, qui tametsi pœniteat affectiuè, & emendetur quoad actum, manet nihilominus in statu peccati nec assequitur gratiam iustificantem. Quia inquam hoc verum est tria præterea superaddenda sunt. Primum est periculum peccandi de nouo non esse magnum, nec moraliter insuperabile intra breue tempus, tametsi non interponatur iustificatio post peccatum commissum, vti stabilitum est cum communi Theologorum consensu quæst. 12. de grat. Quapropter ex hoc capite non consurgit obligatio delendi statim peccatum.

Art. 3. Deinde qui est habitualiter peccator, habet vniformem potentiam moralem vitandi nouum peccatum pro singulis seorsim partibus temporis vtcunque longi; nec est discernibilis ab ipso extra articulum mortis, pars temporis vltimo complens ratione longitudinis, necessitatem moralem peccandi de nouo pro parte temporis proximè sequente, si pro parte immediatè priori non deleat effectiuè peccatum antea commissum. Nequit autem discerni obligatio præcepti quatenus de nouo incipiens & iam vrgens, quin discernatur differentia circumstantiæ præsentis à præcedenti, quoad eam conditionem suam peculiarem; ratione cuius est peculiariter inductiua obligationis. Nunquam igitur obligatur peccator, loquendo per se, præcepto Diuino de delendis peccatis, ante articulum mortis. Pro quo videlicet solo determinatè, ac certissimè præuidentur alia præterea peccata, & quidem infinita syncategorematicè esse committenda de nouo per totam æternitatem, si tunc non deleantur, quæ præcessere; nec solum esse mansuram æternum pœnam, qua dignus est peccator, sed noua insuper superaddenda esse peccata. Quorum certè committendorum nunquam quisquam dignus esse potest, cum essentialiter repugnant dignitati naturæ rationalis secundum se pro omni statu, & multo magis dignitati Dei, cui opponuntur.

Art. 4. Postremo, nec etiam periculum mortis repentinæ coniunctum cum incertitudine horæ inducit vniuersaliter in omnes peccatores obligationem, de qua agitur. Quia mors repentina non euenit vt plurimum, sed raro. Vnde periculum moriendi in peccato quod inde imminet, non est proximum per se respectu quorumlibet promiscuè, nec de eo præcauendo vrget obligatio grauis, nisi fortè adsit circumstantia aliqua peculiaris in persona particulari, vti superiùs obseruatum iam est generaliter. Quapropter loca Scripturæ minantia mortem in peccato,

& damnationem æternam non agentibus pœnitentiam, accipiuntur communiter, & meritò de iis, qui nunquam deponunt affectum peccati, ideoque peccant semper de nouo. Quod si accipiantur de omnibus non delentibus protinus, aut intra longum tempus, peccata commissa; accipienda consequenter erunt sicut minæ similes aduersus diuites, & aduersus viuentes deliciosè, ac delicatè, aliáque eiusmodi fundata in amissione operum consilij, vel in commissione, peccatorum venialium.

QVÆSTIO LXXXVIII.

Vtrùm necessarius sit ad hoc Sacramentum, dolor aliquis supernaturalis?

VIdetur nec supernaturalis, nec vllus prorsus dolor esse necessarius. 1. Quia, vt volunt Sylu. Rosella, & Angel. ipsa intentio suscipiendi hoc Sacramentum, & exponendi peccata Confessori, eáque delendi per absolutionem, est dolor quidam, & displicentia virtualis de peccatis. Nempe voluntas adhibendi, quod est destructiuum alicuius, continet in se saltem implicitè odium, & displicentiam eius, quod est destruendum. Ergo non requiritur dolor distinctus à voluntate suscipiendi Sacramentum.

2. Sacramenta conferunt totum suum effectum non ponentibus obicem iuxta Trident. sessione 7. can. 6. Qui autem accedit ad hoc Sacramentum cum aliquo dolore de peccatis, eo ipso accedit absque obice; siue dolor sit naturalis, siue supernaturalis sit, assumunt Soto, Canus, & alij. Quia obex ad absolutionem Sacramentalem, & remissiuam peccatorum est adhæsio adhuc durans ad peccata præcedentia. Hæc autem adhæsio depellitur per quamcunque, & cuiuslibet motiui displicentiam, ac dolorem de peccatis.

3. Dolor pœnitentis est pars huius Sacramenti, non secundum se præcisè considerata, sed quatenus redditur sensibilis per confessionem vocalem, aliáque signa exteriora pœnitentis. Hæc autem signa exteriora, saltem qualia plerumque exhibentur, & ab omnibus indubitanter existimantur sufficientia, manifestam quidem displicere pœnitenti sua peccata, sed motiuum displicendi nullum determinatè manifestant. Ergo dolor ex quouis motiuo, siue naturali, siue supernaturali; siue temporali, siue æterno; siue externo, siue interno, conceptus æquè sufficit.

4. Ad valorem Baptismi nullus requiritur actus supernaturalis, aut ex parte baptizantis, aut ex parte baptizati; atque in hoc pœnitentiæ Sacramento intentio Sacerdotis, quæ etiam ipsa constituit intrinsecè idem Sacramentum iuxta dicta in communi q. 5. potest esse peccaminosa, ideoque minimè supernaturalis. Ergo similiter potest esse validum Sacramentum Pœnitentiæ absque vllo actu supernaturali ex parte pœnitentis.

Art. 1. Respondetur Concil. Trident. sessione 6. cap. 6. septem omninò actus requirit ad iustificationem impij, dispositiuos ipsius ad illam, de quibus dictum iam fuit quæst. 10. de iustif. sed oportet de eisdem iterum hic breuiter aliquid suggerere, conferendo illos cum Sacramento Pœnitentiæ, pro complemento doctrinæ præsentis. Actus itaque illi septem requisiti à Concilio sunt. 1. Fides; 2. Timor Diuinæ Iustitiæ; 3. Spes remissionis donandæ à Deo propter Christum; 4 Dilectio Dei; 5. Pœnitentia, seu odium peccatorum; 6. Propositum de emendatione imposterum, seu de inchoanda noua vita; 7. Propositum de obseruandis Diuinis mandatis.

Art. 2. De necessitate Fidei constat inter alia clarè ex illis ad Rom. cap. 3. & ad 11. *Accedentem ad Deum oportet credere*, &c. *Quem proposuit Deus propitiationem per fidem.* Subiungitur immediatè timor Diuinæ Iustitiæ. Quia præmissa fide is deinde actus plerumque præcedit reliquam animi dispositionem; & scrutinium conscientiæ, quatenus hic affectus facilius exurgit in animo peccatoris depressi per ipsum peccatum, quam alij actus nobiliores. Cæterùm, cum perfecta charitas foras mittat timorem, timor formalis, & explicitus necessarius nequaquam est, sed sufficit absolutè, qui in reliquis actibus subsequentibus virtualiter continetur. Spem itidem virtualem nonnulli putant sufficere, sed formalis proculdubio est necessaria. Quia, vt dicit Philosophus, nemo desperans de fine operatur, aut etiam non sperans finem ad cuius consecutionem dirigit operationem suam. Præterea actus dilectionis Dei, qui subsequitur quarto loco, dependet intrinsecè, ac essentialiter ab actu formali spei, vt dictum est quæst. 37. de virt. Theolog. Iam dilectio ipsa Dei sufficit in Sacramento, non solùm perfecta, sed etiam imperfecta, vti exponetur, & comprobabitur quæst. sequenti. Odium peccatorum, seu dolor de illis, & propositum emendationis, atque obseruantia totius legis sunt indistincta realiter, saltem vt plurimum à dilectione Dei, seu perfecta, seu imperfecta. Quia concipiuntur communiter ex eodem motiuo formali, ex quo concipitur dilectio ipsa Dei. Vnde ab eadem, & inter se differunt, saltem vt plurimum, sola distinctione rationis relatè ad diuersa obiecta materialia, quæ complectitur sub se actus dilectionis Dei.

Art. 3. Necesse porrò est loquendo per se, vt tres illi posteriores motus animi insint formaliter pœnitenti, & non tantùm implicitè, ac virtualiter. Suadetur primum, quia cum exigantur expressè à Concilio Tridentino l. c. & à Concil. Florent. in Decreto Eugenij §. *Quartum Sacramentum*, atque in sacris litteris non semel, & aliunde non habeant rationem præuiæ dispositionis, seu quasi dispositionis respectu alicuius alterius actus subsequentis, vti habet timor respectu contritionis; colligitur profectò efficaciter prædictos animi motus omninò exigi formaliter ratione sui, vti mox clarius concludetur. Vnde hæc est communis Theologorum opinio, atque intelligentia itidem communis prædictorum testimoniorum.

Art. 4. Connaturale deinde est substantiæ rationali, vt non transferatur ab vno extremo, aut statu ad aliud, aut alium, nisi volens, voluntate vtique correspondente naturæ mutationis, quam subit. Mutantur autem homines in hoc Sacramento à peccato ad gratiam, & ab iniquitate ad iustitiam. Necesse igitur est, vt odio habeat peccatum, & iniquitatem à qua recedit; vtque amet gratiam, & iustitiam ad quam accedit, & consequenter obseruantiam etiam legis, & mandatorum; quæ in gratia, & iustitia continetur. Verum, si contingere aliquo pacto posset, vt pœnitens conciperet contritionem, seu dilectionem Dei absque dolore formali de peccatis commissis, aut absque formali proposito non peccandi de cætero; consequeretur procul dubio verum effectum Sacramenti non obstante defectu formali eiusmodi motuum animi ex vi solius dilectionis. De contritione, seu dilectione Dei perfecta, quod sufficiat se sola, res est certa. Quia perfectæ dilectioni Dei, vt cunque demum conceptæ repromittitur sæpè remissio peccatorum etiam extra Sacramentum, vt apparet ex testimoniis indicatis quæst. 12. de iustit. in 4. argumento. Idem autèm dicendum consequenter est de dilectione imperfecta; seu de attritione coniuncta cum

cum Sacramento. Quia attritio cum Sacramento coniuncta æquiparatur contritioni perfectæ, vt efficaciter ostendetur ex eodem Concilio Tridentino in q. proximè sequenti.

Art. 5. Dictum autem est conditionaliter, si contingere aliquo pacto posset. Quia absolutè contingere nequit, vt quis actualiter ac formaliter cogitet de peccatis, vtque simul afficiatur formaliter ad motiuum illis contrarium, quin ea odio habeat actualiter, & formaliter, vt dicebatur iterum supra; necesse verò est, vt qui suscipit Sacramentum Pœnitentiæ, cogitet actualiter, & formaliter de peccatis, vtpotè actualiter exponendis Confessori. Necesse rursus similiter est, vt idem afficiatur formaliter ad motiuum, seu contritionis, seu attritionis in ordine ad eandem confessionem, vti n. per. concluſum est. Necesse igitur est, vt saltem dolorem, & odium de peccatis concipiat formaliter, & explicitè, quicunque accedit ritè ad Sacramentum Pœnitentiæ.

Art. 6. Omnibus prædictis septem actibus, seu realiter, seu relatione tantùm inter se distinctis commune est, vt sint dispositiones respectu iustificationis, & remissionis peccatorum, quæ obtinetur per hoc Sacramentum. Dolori verò, seu odio peccatorum contento, vt dictum est, in contritione, hoc præterea conuenit, specialiter, vt sit pars intrinsecè constitutiua huius Sacramenti, ac proinde vt immediatè ratione sui requiratur ad ipsum & non tantùm ratione alterius, nempe ratione effectus Sacramenti, ob quem solùm necessariò præsupponuntur cæteri actus. Colligitur hoc clarè ex decreto Eugenij nuper indicato, vbi sic habetur: *Quartum Sacramentum, est Pœnitentia, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis, qui inter se distinguuntur vt partes. Quarum prima est cordis contritio ad quam pertinet, vt doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero.* Idem definit Conc. Trid. sess. 14. cap. 3. capite vero 4. sub initium, & ante finem subiungit eandem, tam contritionem, quam attritionem præparare, ac disponere ad impetrandam gratiam, & remissionem peccatorum. Ex quibus inuicem coniunctis colligitur dolorem de peccatis, atque odium eorum habere rationem, tum partis intrinsecè constituentis hoc Sacramentum, tum etiam dispositionis, ac impetrationis respectu gratiæ, & remissionis peccatorum, qui est effectus eiusdem Sacramenti. Dictum autem est, & pluribus efficaciter comprobatum quæst. 7. de grat. nullum actum intrinsecè naturalem posse habere rationem, aut dispositionis, aut impetrationis, aut quoquo modo conferentis positiuè respectu gratiæ, aut vllius doni supernaturalis. Est igitur necessarius dolor de peccatis, isque intrinsecè supernaturalis ex parte suscipientis Sacramentum Pœnitentiæ.

Ad 1. Frequentissimum est, vt pœnitens, ex eodem motiuo eodémque actu realiter indiuisibili, doleat de peccatis, eáque odio habeat, atque confiteri eadem velit. Quod credo imposuit viris piis confundentibus, quod erat ipsis experimento familiare, cum eo, quod est ex natura rei, & necesse proinde est, vt semper eueniat. Cæterum fieri absolutè potest, vt quis, ex alio motiuo omnino diuerso, siue honesto, siue etiam inhonesto, siue culpabiliter, siue inculpabiliter, velit exponere peccata Confessario, & verba eius absolutoria audire, absque legitimo dolore de peccatis. In quo euentu Sacramentum euadet nullum, & consequenter, vel nulla aderit voluntas destruendi, ac delendi peccata, vel aderit voluntas intendens aliquid implicatorium, quatenus intenderetur effectus deletionis, ac destructionis peccatorum, simúlque excludetur causa adæquata talis effectus excluso dolore, qui est pars eius causæ, vt dictum est.

Ad 2. Non ponere obicem Sacramento, & ritè, seu cum omnibus requisitis illud suscipere, sunt prædicata mutuo conuertibilia apud Concilium, vt patet ex toto contextu. Non autem suscipit ritè, & cum omnibus requisitis Sacramentum pœnitentiæ qui suscipit illud absque dolore supernaturali, vt apparet ex dictis. Suscipit igitur eo ipso cum obice.

Ad 3. Confessio Sacramentalis est actus proprius hominis Christiani, quatenus Christianus, ac baptizatus est, ac proinde est proprius operantis dependenter à Fide Catholica. Quapropter per id, quod facit exterius, sufficienter significat, si fortè non fingat, eum dolorem internum, quem ostendit exterius esse proprium hominis fidelis, & non nisi ex motiuo proposito formaliter per fidem. Quod si nihilominus adsint circumstantiæ, ob quas prudenter dubitetur; an eiusmodi sit dolor quem reipsa gerit pœnitens, interrogandus erit ac instruendus à prudenti Confessario iuxta modum eidem pœnitenti accommodatum. Rarò tamen necessaria est inquisitio specialis de qualitate doloris inter bonos Catholicos. Qui videlicet semper, aut ferè semper mouentur ex pietate verè Christiana, adeoque supernaturali re ipsa: cum mouentur ad dolorem de peccatis, præsertim in ordine ad Sacramentum.

Ad 4. Ex dictis supra in communi quæst. 33. constat Sacramentum Pœnitentiæ non posse esse validum simul, & informe, vti potest esse Baptismus. Vnde quidquid est necessarium ad effectum Sacramenti pœnitentiæ, est itidem necessarium ad valorem ipsius Sacramenti. Quod non similiter verificatur respectu Baptismi. Ad effectum autem huius Sacramenti, qui est gratia remissiua peccati, requiritur, tanquam dispositio, dolor supernaturalis, vti paulo prius concluſum est. Vnde vlterius apparet ratio discriminis respectu intentionis Ministri. Nempe hæc intentio non habet eiusmodi rationem dispositionis, seu impetrationis moralis, sed est purus consensus, voluntas efficax dispensandi, quod habet in potestate, vt dispenset sicut minister Dei. Patet autem cum æquali efficacia præstari id posse per intentionem, siue honestam, siue peccaminosam, vti pluries notandum est supra in communi quæst. 5. & 13. atque alibi.

QVÆSTIO LXXXIX.

Vtrùm attritio absque dilectione Dei sit sufficiens ad istud Sacramentum?

VIdetur non sufficere, 1. Quia in 1. epist. Ioannis 3. 4. dicitur: *Qui non diligit, manet in morte.* Et 1. ad Corinth. 13. dicitur multipliciter nihil prodesse cætera sine charitate & habentem quidquis aliud sine charitate nihil esse. Constat præterea ex Deuteron. 4. 29. Deum inueniri non posse, nisi ab eo, qui ipsum quærit per charitatem. Dicitur enim: *Cúmque quæsieris ibi Dominum Deum, inuenies eum si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione cordis tui.* Quæ restrictio denotat clarè necessitatem dilectionis Dei super omnia. Cui videlicet soli totum cor, totáque cordis tribulatio impenditur honestè iuxta illud: *Diliget Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Nullum igitur est remedium salutis absque charitate, & dilectione Dei super omnia.

2. Concil. Trid. sess. 6. cap. 6. absoluit seriem iustificationis per Baptismum dicendo: nondum baptizatos ad eam disponi. *Dum Deum tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiant.* Et mox immediatè subiungit: *Ac propterea mouentur aduersus peccata*

per odium aliquod, & deteſtationem, hoc eſt eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet. Ergo pœnitentia, quam ante Baptiſmum, ac per conſequens in Sacramento etiam pœnitentiæ agi oportet; includit in ſe dilectionem Dei, tanquam fontis omnis Iuſtitiæ; id eſt dilectionem pertinentem propriè ad virtutem charitatis. Quæ videlicet ſola reſpicit Deum; vt fontem omnis Iuſtitiæ.

3. Auguſtinus ſermone 4. de tempore. *Pœnitentiam ait, non facit niſi amor Dei, & odium peccati. Et lib. de vera, & falſa pœnitentia, cap.17. Sine amore Dei nemo vnquam gratiam inuenit, nec veniam conſecutus eſt.* Et lib.2.contra Creſc. c.12. *Mundantur peccata charitate, quæ ſi adſit, omnia rectè fiant; ſi verò abſit, cætera fruſtra fiunt.* Quibus nihil clarius eſſe poteſt pro neceſſitate actus charitatis, & dilectionis Dei ad remiſſionem peccatorum vtcunque obtinendam, ſiue in Sacramento, ſiue extra Sacramentum.

Subſcribit Auguſtino, Diuus Thomas in 4.diſtinctione 17. quæſtione 3. articulo 4. quæſtiuncula 1. dicens confeſſionem non valere ſine charitate, quæ eſt principium merendi. Et rurſus ibidem diſtinctione 14. quæſtione 2. articulo 1. quæſtiunc.2. ad 3. & diſtinctione 22. quæſtione 2. articulo 1. quæſtiunc.4. diſtinguens attritionem à contritione, ſeu à perfecta charitate ſolùm ſecundum plus,& minus. Quod non rectè diceretur, vt patet ſi differrent adæquatè penes motiuum. Ac demùm tertia parte, quæſtione 85. articulo 2. ad 1. docet diſplicentiam peccati præteriti, eam vtique, quæ requiritur ad Sacramentum Pœnitentiæ pertinere immediatè ad charitatem, ſolámque intentionem operandi ad deletionem peccati pertinere ad ſpecialem virtutem ſub charitate.

4. Actus fidei, & ſpei, ſunt præcisè neceſſarij in adulto, tanquam præuiæ diſpoſitiones ad infuſionem habitus fidei, & ſpei. Ergo actus dilectionis, & charitatis eſt eodem modo neceſſarius pro omni euentu, ad infuſionem habitus charitatis, ſine quo non poſſunt peccata remitti. Patet conſequentia, quia omnes iſti tres habitus comparantur eodem proportionaliter modo cum ſuis actibus, ratio à priori eſt. Quia ſicut non poteſt eſſe diſpoſitus ad magiſterium Diuinum, & effectum Diuinarum promiſſionum, qui nihil Deo credit, nihilque ſperat in Deo, ſeu nihil fidit promiſſionibus Dei: ita nequit eſſe diſpoſitus ad ineundam amicitiam cum Deo, qui Deum nullatenus amat propter ſe, ſed ſolum timet propter pœnas. Eiuſmodi autem diſpoſitio inducitur in animam per prædictos tres habitus proportionaliter, vt apparet ex dictis q.8. & quæſt.37.de virt. Theolog. vbi hæc ratio fuſius expoſita eſt.

5. Si rebellis aduerſus Regem, veniam deinde,ab eo peteret proteſtatus velle ſe ad obedientiam, & fidelitatem redire præcisè propter metum pœnarum quas idem Rex infligere ſibi poteſt: profecto, non eſſet bene diſpoſitus, nec prudenter admitteretur ad reconciliationem amicabilem, & familiarem cum ipſo Rege, atque ad filiationem, & hæreditatem eiuſdem, ſed vlterius præexigeretur, pro tali, ac tanto dignationis effectu, amor ſubditi erga Principem propter ipſum Principem. Ergo ſimiliter reſpectu Dei.

6. Si ſufficeret ad hoc Sacramentum pura attritio, ſeu odium conceptum ex ſolo metu pœnarum, vel ex ſola turpitudine peccatorum, tanquam ex motiuo adæquato; Sufficeret etiam odium præteritorum peccatorum ex ſolo motiuo particulari turpitudinis propriæ, & peculiaris ipſorum, ac proinde ſufficeret odium non auertens animum ab omni genere peccatorum vniuerſaliter. Quæ tamen ſequela admitti nequaquam poteſt. Quia ad confeſſionem eſt omninò neceſſarium odium, & dolor continens in ſe propoſitum vniuerſale obſeruandi in futurum totam legem, vt liquet ex quæſtione præcedenti. Eiuſmodi autem vniuerſale propoſitum neceſſe eſt, vt nitatur motiuo itidem vniuerſali.

7. Per peccatum lethale (nempe de venialibus dicetur infra ſeorſim) auertitur homo à Deo, quatenus eſt vltimus finis, & ſummum bonum. Ergo ad reconciliationem cum Deo neceſſe eſt, vt peccator conuertatur ad eundem ſub eadem ratione formali, id eſt, vt conuertatur per dilectionem propriam charitatis Theologicæ. Nempe vt iuſtificatio ſit voluntaria, vt de facto eſt, & definitur à Tridentino, neceſſe eſt affectum hominis iuſtificandi eſſe formaliter contrarium affectui peccantis, atque eo formaliter fieri regreſſum, vnde diſceſſio facta fuerat.

8.Dolor ad iuſtificationem quomodocunque obtinendam requiſitus debet odiſſe peccata ſuper omnia alia mala. Quia dolor, qui talis non eſt, non ſolum, non continet in ſe vllo pacto propoſitum vniuerſale non peccandi de cætero, verum etiam continet in ſe virtualiter, & implicitè propoſitum peccandi, quoties occurrerit occaſio, pro qua vitatio peccati ſit incompoſſibilis cum vitatione alterius mali, magis odio habiti. Præualet nimirum maius odium minori, & quilibet deglutit facilè quod minus auerſatur, vt vitet, quod magis ipſum offendit. Dolor autem de peccatis, ex ſolo metu pœnarum, plus odit malum pœnarum, quam malum peccati ſecundum ſe. Hoc namque odit propter illas; & propter quod vnumquodque, & illud magis. Neceſſaria igitur eſt dilectio propria charitatis. Quæ nimirum ſola, ſicut afficitur ad ſummum bonum ſuper omnia alia bona; ita odio habet peccatum, quod eſt malum directè contrarium ſummo bono ſecundum ſe, ſuper omnia alia mala; quandoquidem menſura odij circa vnumquodque malum, eſt amor boni oppoſiti.

Art.1. Reſpondetur.Circa præſentem quæſtionem habenda eſt præ oculis, & obſeruanda diligenter locuples, & adæquata doctrina tradita à Concil. Trid. ſeſſ.14. cap.4. Primum autem omnium contritio, vt præſcindit à perfecta, & imperfecta, definitur ibi: *Animi dolor,& deteſtatio de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero.* Quæ profecto circumſtantia propoſiti vniuerſalis, ac limitati ſuperaddita dolori, clariſſimè denotat ſubintelligendum eſſe dolorem conceptum ex motiuo vniuerſali. Quod videlicet ſolum auertere,atque arcere valet ab omnibus indiſcriminatim peccatis,ſaltem lethalibus.

Art. 2. Deinde, præmiſſa eius doloris neceſſitate pro omni tempore ad impetrandam veniam peccatorum, ſubiungitur ibidem diuiſio contritionis in eam, quæ eſt charitate perfecta (id eſt quæ concipitur ex motiuo charitatis; & habet ſibi deuinctam dilectionem Dei ſuper omnia, quæque propterea dicitur contritio perfecta, & iam communiter intelligitur à Theologis ſub nomine contritionis abſolutè prolato) *& in contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione vel ex metu gehennæ; & pœnarum communiter concipitur.* Quibus in verbis,cum & motiuum exprimatur longè diuerſum à motiuo charitatis, & hæc pars diuiſionis contraponatur illi alteri parti includenti charitatem, nec dici poſſit non exponi à Concilio vtramque partem adæquatè, ac legitimè; concluditur efficaciter nomine attritionis intelligi à concilio dolorem, ac deteſtationem peccati habentem

habentem motiuum intrinsecum adæquatè distinctum à motiuo charitatis, saltem secundum conceptum explicitum, ac formalem. Quæ sane est communis Theologorum intelligentia circa prædicta concilij verba, & communis itidem eorundem sententia circa rem ipsam, vt videre licet Suarez disp. 5. sect. 1. & 2. aliosque in præsenti.

Art. 3. Addit postremò Concilium contritionem illam priorem charitate perfectam. *Hominem Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, quamuis ipsa reconciliatio non sit ipsi adscribenda sine Sacramenti voto* (de quo iam dictum est quæst. 86. & 87.) Attritionem verò, *quamuis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponere.* Sufficienter vtique, & cum effectu. Id quod distinctius, ac locupletius docemur toto can. 5. eiusdem sessionis, qui sic habet. *Si quis dixerit eam contritionem, quæ paratur per discussionem, collectionem, & detestationem peccatorum, qua quis recogitat omnes suos annos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum grauitatem, multitudinem, fœditatem, amissionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incursum cum proposito melioris vitæ, non esse verum, & vtilem dolorem, nec præparare ad gratiam, sed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem: demum illam esse dolorem coactum, & non liberum, ac voluntarium; anathema sit.* Quæ quidem omnia eo tendunt, vt exponatur, ac stabiliatur qualis contritio sufficit ad hoc Sacramentum, cum in canone immediatè præcedenti definitum esset contritionem esse vnam ex eius partibus. Ex his itaque omnibus liquido apparet attritionem adæquatè distinctam ab actu charitatis, & dilectionis Dei super omnia, atque conceptam ex motiuo formali intrinseco, adæquatè distincto à motiuo charitatis, sufficere ad valorem, & effectum Sacramenti Pœnitentiæ, seu ad impetrandam veniam peccatorum in hoc Sacramento.

Art. 4. Verùm quia Concilium definit ibidem cap. 4. attritionem, qualis expositа est *esse donum Dei & Spiritus sancti impulsum, non adhuc inhabitantis, sed tantùm mouentis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad Iustitiam parat*; atque adeò est actus laudabilis, virtuosus, ac supernaturalis, vt liquet ex quæstione præcedenti; non potest non habere aliquam participationem charitatis. Quæ videlicet participatio est de conceptu omnis actus virtuosi, & vtilis in vitam æternam. Quia vt dicit D. Thomas in 3. distinct. 26. art. 2. ad 3. *Omnes aliæ virtutes participant aliquid à charitate, scilicet desiderium summi boni, propter quod operantur.* Cuius ratio desumitur ex Philosopho dicente 7. Ethic. cap. 5. *Sicut se habet primum principium in intelligibilibus, & prima causa in effectibilibus, ita se habet vltimus finis in appetibilibus.* Vnde idem Diuus Thomas 1. 2. q. 1. art. 6. & alij communiter ibidem docent, & à nobis etiam dictum est quæst. 1. de act. human. omnia, quæ volumus, necesse esse; vt velimus propter vltimum finem. Licet autem actus vitiosi aberrent à veritate, & realitate vltimi finis; actus nihilominus virtuosi nulli possunt vnquam errare circa realitatem eius, quod re ipsa est vltimus finis, & quod per consequens, est motiuum formale proprium charitatis, vt apparet ex dictis ibidem. Omnibus itaque actibus virtuosis communis, ac essentialis est aliqua charitatis, & dilectionis Dei participatio, propter ordinem intrinsecum, & subordinationem ipsorum ad obiectum formale charitatis, quod est vltimus finis, vti explicatius dictum est quæst. 41. de virt. Theol. Hinc est, quod Augustinus non semel omnes actus honestos, ac salutares attribuere videatur soli charitati, perinde, ac si nulla alia esset virtus vtilis ad vitam æternam præter vnam charitatem, iuxta illud eiusdem lib. de nat. & grat. sub finem. *Charitas ergo inchoata, inchoata iustitia est; charitas prouecta, prouecta iustitia est; charitas magna, magna iustitia est, charitas perfecta, perfecta iustitia est.*

Art. 5. Longè tamen diuerso modo versantur circa vltimum finem, qui est Deus, charitas, & reliquæ virtutes. Quia charitas fertur immediatè in vltimum finem, cum diligendo super omnia propter totam plenitudinem bonitatis, quæ in ipso est. At reliquæ virtutes feruntur tanquam ad finem suum immediatum, & proximum, ad alias particulares rationes bonitatis, quatenus conferentes, & habentes rationem medij ad vltimum finem, qui est prima regula totius honestatis, & bonitatis moralis conuenientis quibuscunque obiectis, & actibus. Vnde omnes actus reliquarum virtutum comparantur cum actu charitatis, sicut comparatur electio cum intentione. Hoc igitur pacto, & nullo alio, necesse est, vt actus attritionis participet charitatem, & feratur ad eius motiuum; atque hæc eadem, & nulla alia ratio dilectionis Dei, obseruatur in prædicto actu, atque requiritur communiter à Theologis; nec oppositum, vel leuiter insinuant, sed hoc ipsum manifestè tradunt, tum Valentia in præsenti disp. 7. q. 8. punct. 1. tum Pater Henriquez tom. 2. summæ lib. 4. cap. 26. littera K.

Art. 6. Hæc porrò attritio dicitur communiter, & meritò, & superaddito Sacramento Pœnitentiæ facere de attrito, contritum. Quod tamen non ideò dicitur, quia actus, qui prius erat attritio, fit posteà secundum se contritio; sicut calor remissus superadditis aliis gradibus caloris, fit intensus. Hoc enim est impossibile. Quia hi actus procedunt ex diuersis motiuis, & intrinsecè, ac essentialiter differunt specie; Principalis itaque ratio, axiomatis eius communis est. Quia attritioni, ex vi Sacramenti, adiungitur habitus charitatis, ratione cuius incipit pœnitens habere permanentem dispositionem facilè, ac suauiter conuertendi se ad Deum. Quapropter priorem, aduersus Deum, duritiam cordis perinde deponit, atque si præhabuisset contritionem perfectam, & actum charitatis, cuius proprium est, vt emolliat cor hominis, & auferat ab eo resistentiam respectu Diuinæ voluntatis. Nempe contritio, & attritio dicuntur de voluntate peccatoris per analogiam ad corpora dura, quatenus contusa, & confracta. Hæc enim corpora dicuntur conteri, cum diuiduntur in minimas partes, & quasi in puluerem rediguntur, vt facilè quaquauersum cedant tangenti. Atteri verò dicuntur, cum diuiduntur in partes maiores, vt non ita facilè cedant tangenti. Ex huius metaphoræ applicatione ad actus prædictos, quæ cuiuis est facilè peruia, ac manifesta, apparet alia insuper ratio attriti transeuntis, per Sacramentum, in contritum. Experientia enim, cuius ratio à priori substructa est supra in communi, dum exponeretur conuenientia institutionis Sacramentorum, eorúmque causalitas quæst. 11. 24. & 25. Experientia inquam docet peccatores, vel maximè obduratos, post susceptum re ipsa Sacramentum Pœnitentiæ, saltem immediatè post susceptionem, esse multo promptiores, magisque attentos ad obseruantiam mandatorum, & magis circumspectos quoad vitationem peccatorum, occasionémque peccandi, quam si Sacramentum non suscepissent re ipsa, solúmque elicuissent actus, quibus disponuntur ad Sacramentum. Quapropter additamentum Sacramenti confert plurimum cæteris paribus, ad tollendam, seu conterendam duritiem cordis, quod proinde, licet antecedenter esset quasi attritum tantùm, redditur deinde vi Sacramenti, quasi contritum.

Art. 7.

Art. 7. Ex hac doctrina apparet vlterius, licet Deus minorem, miniméque perfectam, secundum se, dispositionem præcisè requirat ad iustificationem in Sacramento, quam extra Sacramentum, quod est certum ex fide, iuxta adductum Tridentini, testimonium; induci nihilominus per Sacramentum etiam susceptum cum ea ignobiliori dispositione, iustificationem, & renouationem peccatoris æquè vt minimum fructuosam, atque efficaciter inductiuam emendationis, ac nouæ vitæ; quam quæ fit cum perfecta contritione, & dilectione Dei extra Sacramentum. Vnde obiter colligitur decuisse, vt minor dispositio exigeretur ad iustificationem in Sacramento, quam extra Sacramentum; non solùm vt ita compensaretur difficultas confessionis, de qua ratione dictum est supra; sed etiam, & multo magis, quia debilior ea dispositio est sufficiens, simul cum Sacramento, ad totum eum effectum, & fructum iustificationis, qui obtinetur extra Sacramentum cum dispositione perfectiori, & cum actu charitatis.

Art. 8. Apparet itaque, quod præcipuè intentum est per omnia quæ hucvsque præmissa sunt, non solùm repugnare Concilio Tridentino, sed etiam dissonare optimæ rationi Theologicæ necessitatem formalis dilectionis Dei, conceptæ immediatè ex motiuo charitatis, & insufficientiam puræ attritionis honestè, ac laudabiliter conceptæ ex solo metu pœnarum, vel ex sola consideratione turpitudinis peccati, ad valorem, & effectum huius Sacramenti. Et quidem indubitatum est actum aliquem, & dispositionem insufficientem ad remissionem peccatorum extra Sacramentum, sufficientem nihilominus esse posse ad eandem obtinendam in Sacramento. Quia ita definit expressè Tridentinum in verbis superius relatis. Et præterea quia alioquin quicunque accederet ad hoc Sacramentum dispositione sufficienti, eo ipso accederet absolutus iam, & liber à peccatis, neque hoc Sacramentum causaret vnquam, vique sua induceret veram peccatorum absolutionem, ac remissionem. Quod planè est contra conceptum, & significationem essentialem eiusdem Sacramenti, & manifestè repugnat verbis institutionis eius, supra ponderatis non semel. Contritio autem concepta formaliter, ac immediatè ex motiuo charitatis, adeoque charitate perfecta, & dilectrix Dei immediatè propter se est sufficiens ad iustificationem extra Sacramentum, vt constat ex iisdem Trident. Testimoniis, necnon ex pluribus sacræ paginæ documentis superius itidem indicatis ex quæst. 1. de iustif. vtpote nullibi admittentibus, aut etiam permittentibus distinctionem specificam inter eiusmodi dilectionem Dei sufficientem, & insufficientem, ad prædictum effectum infusionis gratiæ, & remissionis peccatorum, ac proinde statuentibus vniuersaliter omnem eiusmodi dilectionem Dei sufficere ad iustificationem extra Sacramentum. Nulla ergo talis dilectio Dei necessaria præcisè est in Sacramento pro obtinenda remissione peccatorum.

Art. 9. Sed neque necesse est vt pœnitens non nisi attritus re ipsa, existimet se habere contritionem perfectam cum dilectione Dei super omnia, id est necesse nequaquam est, vt accedat, vel cum reali contritione perfecta, vel cum attritione existimata contritione. Sufficit nimirum, tum ad vitandum nouum peccatum, tum ad valorem, & effectum Sacramenti, vt existimet se habere, vtque re ipsa habeat eam dispositionem, quæ re ipsa est sufficiens. Sufficit ergo, vt adsit, & credatur adesse vera attritio. Quæ est communis Theologorum sententia aduersus Sotum, Victoriam, Cordubam, Vegam, & nonnullos alios. Immò eadem realitas, eadémque existimatio, sufficit etiam pro articulo mortis, vt docet Cardinalis de Lugo, & Dicastillo cum pluribus aliis aduersus Suarez, & plures alios. Quia videlicet sufficientia attritionis etiam existimatæ talis ad valorem, & fructum huius Sacramenti est moraliter certa, vt apparet ex dictis. Sufficit autem, pro mortis etiam articulo, moralis certitudo obtinendæ remissionis peccatorum, & vitæ æternæ, tametsi deficiat summa certitudo absolutè possibilis intra idem genus. Nempe negata sufficientia certitudinis eius moralis, coniicerentur moribundi in maximas angustias, & scrupulos, atque constituerentur in maximo periculo moriendi in peccato neglectæ salutis æternæ, & non adhibitæ diligentiæ sufficientis cum summa perfectione, vti pluribus efficaciter vrget Emin. de Lugo.

Ad 1. In verbis illis D. Ioannis sermo est de dilectione proximi pro tempore, & loco, vt liquet clarè ex contextu. Accipitur etiam à non paucis de charitate actuali, vel habituali indiscriminatim, ac indifferenter, neutro autem modo facit ad rem præsentem, vt patet. Iam Apostolus in nulla illius capitis parte dicit, aut etiam insinuat, nihil valere, aut nihil esse cætera distincta à charitate ad obtinendam ipsam charitatem, sed tantum nihil valere, nihil prodesse, nihil omninò esse cætera, si non obtineatur charitas, eadémque cæteris superaddatur. Quod sponte conceditur à nobis, & nemo negat. Locus denique Deuteronomij agit de quærendo, & inueniendo Deo extra Sacramentum. Vnde nihil pertinet ad rem, de qua agitur. Prætereà in his, & similibus testimoniis nullus vnquam intellexit charitatem, & dilectionem Dei, vt indifferentem ad perfectam, & imperfectam: sufficientem, & insufficientem pro obtinenda iustificatione extra Sacramentum; sed omnes vnanimi consensu subintelligunt determinatè dilectionem Dei perfectam, & sufficientem se sola ad inducendam iustificationem impij. Cuius tamen dilectionis necessitas in Sacramento negatur clarè à Tridentino, atque indubitanter reiicitur ab iis etiam, qui vtuntur prædictis testimoniis ad inducendam necessitatem dilectionis Dei imperfectæ, sed habentis pro motiuo formali immediato saltem inadæquato, summum bonum secundum se.

Art. 1. ad 2. Concilium in primis non dicit de baptizandis, quod diligant, sed quod incipiant diligere. Inceptio autem dilectionis longè aliud est ab ipsa dilectione, & aptissimè cadit in attritionem conceptam ex solo metu gehennæ, & pœnarum, vel ex sola turpitudine peccati. Quam videlicet attritionem, dictum est ex eodem Concilio sessione illa 14. cap. 4. esse Spiritus sancti impulsum nondum inhabitantis, sed mouentis ad viam iustitiæ, ipsiúsque plenitudinem iustitiæ, propter vniuersalem vtique ordinem omnium virtutum ad Deum, vt ad fontem omnis Iustitiæ vti notatum est supra.

Art. 2. Deinde appositio illa Concilij: *Hoc est eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet*, non cadit supra dilectionem Dei, vt fontis omnis iustitiæ, sed supra illa alia verba, quæ immediatè præcedunt; *ac propterea mouentur aduersus peccata per odium aliquod, & detestationem.* Vbi non sine causa dicitur vagè, ac indeterminatè, *per odium aliquod; & detestationem.* Causa autem est, quia nondum conuenerat, inter Patres Concilij, de qualitate eius odij, de qua constat, ex actis, & historia eiusdem Concilij, diu, multúmque inter ipsos disputatum antecedenter fuisse. Sed conuenere tandem posteà tempore prædictæ sessionis 14. atque ideò tradita est inibi vltima determinatio, ac expositio illius suspensiuæ indeterminationis, vt apparet ex prædicto c. 4. & can. 5. supra à nobis ponderatis. Oportet autem adhærere omninò eidem posteriori, ac vltimæ determinationi, ac expositioni, vt iacet; vtpote rem totam

totam definienti clarè, ac distinctè, atque tollenti suspensionem prioris ambiguitatis.

Art. 3. Obseruandum demum est attentè, quod in eodem cap. 4. dicitur de attritione: *Quoniam ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ, & pœnarum metu, communiter concipitur.* Obseruandum inquam est, quod licet non habeatur adiuncta expresse particula exclusiua alterius motiui partialis. *Ex sola consideratione, ex solo metu*; perinde nihilominus accipiendum id esse, atque si eadem particula exclusiua adiuncta fuisset expresse. Primum quia, dum aliud non exigitur, sufficienter excluditur necessitas cuiusuis alterius. Deinde quia, in materia doctrinali, ac dogmatica particularis æquiualet vniuersali, vt fert axioma merito apud omnes indubitanter receptum. Etenim vacillarent alioquin pleræque definitiones dogmaticæ, vtpote traditæ communiter absque particulis eiusmodi exclusiuis. Præterea perperam subtexuisset idem Concilium ibidem, & in Canone quinto superius producto, attritionis à se expositæ definitionem vsque adeo luculentam aduersus hæreticos, si subintelligenda insuper fuisset dilectio Dei ex motiuo proprio charitatis. Quam videlicet dilectionem nunquam, secundum vllam differentiam eius, impugnarunt iidem hæretici, sed solam puram attritionem ex solo metu, exque sola turpitudinis peccati consideratione.

Art. 1. ad 3. August. in illis locis, aliisque similibus quam pluribus, accipiendus est proculdubio de amore Dei, & charitate, vt abstrahit à perfecta, & imperfecta; inchoata, & consummata; reductiuè, & formaliter tali, ac demum ab ea, quæ includitur essentialiter in omni actu virtuoso, quæque distinguitur ab aliis virtutibus, iuxta notationem superius præmissam art. 4. & 5. Quam notationem, ac distinctionem fouet validè, & solidè fundat locuples, & clarissima doctrina eiusdem Augustini præsertim tract. 9. in Ioannem; vbi inter alia timorem pœnarum, & consequenter detestationem peccatorũ inde prouenientem asserit introducere charitatem, vtique dispositiuè.

Art. 2. Iam D. Thomas in primo ex illis locis agit ex professo de confessione in ratione operis meritorij respectu gloriæ, de qua re nunc non agitur. In secundo loco distinguit contritionem, & attritionem secundum plus, & minus non quoad motiuum, & perfectionem intrinsecam, quæ planè agnoscit specie omnino dissidentia respectu vtriusque, sed quoad effectum emolliendi, & quasi perfringendi duritiam peccatoris iuxta dicta supra articulo sexto. In tertio loco solum agit de distinguenda charitate à virtute speciali pœnitentiæ, vti superius distinctæ à nobis sunt quæstione 74. & 75. ex mente ipsius. Neque vero eam in rem dicit, aut etiam insinuat dispicentiam salutarem peccati quæ necessaria est ad Sacramentum Pœnitentiæ, ex solo motiuo charitatis elici posse, sed tantum docet elici posse ex eo motiuo, atque ad charitatem pertinere, vtique primario, & principaliter. Quod sanè commune est motiuo etiam spei; quandoquidem peccatum, sicut auertit à summo bono secundum se, ita impedit bona sperata, & volita per spem theologicam. Ex cuius proinde motiuo remote saltem, ac mediatè influente procedit attritio paulo prius exposita. Videatur si placet D. Thomas in prædictis omnibus locis. est enim contextus longus, & clarus pro re nostra in prioribus duobus locis. In postremo verò loquitur de charitate omnino perfecta, & vt est virtus Theologica, sub qua ratione, certum est ex fide, actum charitatis non esse dispositionem præcisè, ac vnicè necessariam ad hoc Sacramentum, vt obseruatum est iterum supra.

Ad 4. Actus fidei, & spei sunt prærequisiti ad actus reliquarum omnium virtutum, qui participant perfectionem illorum, & propterea nemo potest disponi, per actus aliarum virtutum ad habitus fidei, & spei, & quod perinde est ad magisterium Diuinum, atque ad effectum promissionum Diuinarum. Secus se res habet in charitate. Quia absque actu charitatis possunt exerceri actus aliarum virtutum participes illius, atque per eosdem actus solos concipi potest propositum efficax honestum, ac Deo placens nunquam vlla in re recedendi à Diuina voluntate. Quæ sanè est sufficiens dispositio ad ineundam amicitiam cum Deo pro ea rerum opportunitate pro qua Deus ipse illam offert, benignitate sua me profusa, qualis omnino ea est, qua vtitur in Sacramentis nouæ legis. In quibus videlicet, exundatione quadam misericordi prætergreditur limites nostræ dispositionis secundum se præcisè consideratæ supererogans suam gratiam, ac amicitiam ex opere operato, vt dictum est in communi quæstione 19. Id quod locum, vel maximè habet in Sacramentis Baptismi, & Pœnitentiæ, in quibus eandem gratiam, & amicitiam supererogat indignis etiam adhuc, & peccatoribus. Quæ obseruatio est habenda præ oculis diligenter, animóque altissimè infigenda ad tollendam admirationem, quæ nonnullos nimis permouet circa doctrinam huius quæstionis, atque ad excitandam admirationem aliam diuitiarum bonitatis, & profusionis Diuinæ, in lege gratiæ; consolatricem fidelium, & confirmatiuam eiusdem nostræ Doctrinæ.

Artic. 1. Ad 5. Voluntas vitandi pœnas infligibiles ab homine, non conuertitur cum voluntate vitandi omnes iniurias aduersus eundem. Fieri namque potest, vt homo iniuriam passus non puniat iniuriantem, tum propter ignorantiam delicti, tum propter impotentiam ad puniendum, tum propter placationem eius per alia delicta commissa aduersus alios in gratiam ipsius, aliisque modis. Hac itaque de causa odium pœnarum infligibilium ab homine, non continet in se necessario, ac inseparabiliter odium iniuriarum aduersus ipsum, aut propositum non iniuriandi eundem pro vllo euentu.

Art. 2. Rursus pœna saltem præcipua infligibilis à Principe temporali, non est priuatio gratiæ, & amicitiæ suæ, sed suspendium, confiscatio, exilium, & similia. Quapropter timor, aduersus principem temporalem, nullum ex sua natura continet in se respectum ad gratiam, & amicitiam ipsius nullámque per se præsupponit æstimationem appretiatiuam eiusdem.

Artic. 3. Præterea bonitas, & perfectio propria Principis temporalis non exercet rationem finis vltimi, aut etiam præcipui respectu metus, quo timetur eius potentia, & respectu odij iniuriarum, quod suboritur ex eodem metu, neque metus iste, ac odium subordinatur intrinsecè illi fini. Vnde fit postremo, vt eidem Principi non placeat absolutè talis metus, ac odium, nec ipso consulente, aut desiderante concipiatur; nisi tantum comparatiuè præ affectu deteriori; magisque nociuo. Omnia autem his oppositа conueniunt attritioni superius explicatæ, timori Dei, & pœnarum infligibilium ab ipso, atque proposito inde suborto nunquam eum offendendi, vt patet ex dictis, & patebit magis ex iis, quæ mox adiicientur. Adest itaque clarum, & multiplex discrimen inter casum, qui obiicitur, & rem de qua agitur, atque obiter apparet quam sit infidum ac periculosum arguere ab humanis ad Diuina, absque alia discussione, vti nonnulli faciunt nimium frequenter, ac fidenter.

Ad

Ad 6. Turpitudo peccati prouenit ex duplici capite. Primò ex adhæsione ad bona creata contraria dictamini rationis. Secundò ex auersione à Deo, vt vltimo fine. Nocumenta inducta per peccatum sunt similiter in duplici differentia. Alia namque sunt circa bona temporalia, & ægritudines infamia, paupertas, & similia. Alia sunt circa bona spiritualia, & æterna, vt priuatio gratiæ, & beatitudinis tum substantialis, tum accidentalis, vel simpliciter, vel secundum quid. Prior pars turpitudinis, & nocumentorum pertinet ad materiale peccati, & odium speciale inde conceptum aduersus aliqua peccata, & cum proposito eadem patrandi. Quapropter eiusmodi dolor, & odium peccatorum non disponit sufficienter ad hoc sacramentum, & ad remissionem peccatorum, vt apparet ex notatione superius tradita circa propositum non peccandi de cætero, quale necessario includitur formaliter, aut causaliter in odio peccatorum disponente sufficienter ad hoc sacramentum; prout indicat Concilium Tridentinum, vbi suprà, & perspicitur clarius in verbis Florentini relatis in quæstione præcedenti, art. 6. Requiritur ergò dolor, & odium proueniens ex secundo turpitudinis, & pœnarum genere, quæ fundantur in conceptu generico communi omnibus peccatis. Et consequenter requiritur dolor, & odium ex motiuo vniuersali. Quæ est communis, eadémque vera proculdubio sententia aduersus nonnullos modernos. Neque verò subsistere potest consequentia à sufficientia doloris ex motiuo vniuersali, qualecumque illud sit, ad sufficientiam doloris ex motiuo vllo particulari, vt liquet ex ratione nuper obseruata circa vim motiui vniuersalis, seu communi omnibus peccatis.

Ad 7. Non est necessaria ad valorem, & effectum sacramenti conuersio præuia peccatoris ad Deum, quæ sit tantæ bonitatis, & perfectionis, quanta præiuit malitia, & turpitudo ex parte peccati. Quia neque actus vllus charitatis eo vsque pertingit, vt habetur quæstione 9. de incarnation. Sufficit ergò, vt efficaciter conuertat ad Deum, & auertat ab omnibus impossibilibus cum Deo, idque perfectius extra sacramentum, quàm in sacramento modo, & ratione supra explicatis. Ex quibus ipsis patet non deesse in actu attritionis omnem rationem conuersionis ad Deum, vt vltimum finem; licet desit conuersio ad ipsum, vt dilectum formaliter, & immediatè ratione sui.

Art. 1. Ad 8. Odisse aliquod malum supra malum aliud, communiter accipitur in sensu extensiuo, pro voluntate vitandi pluries, seu in pluribus euentibus vnum malum, quam aliud. Ita videlicet, vt odium eiusmodi dispar, respectu diuersorum sit præparatio animi ad admittendum malum, quod minus odio habetur, & ad vitandum malum magis odio habitum, quandocunque fuerit impossibilis vitatio vtriusque mali simul, possibilis verò vitatio vtriuslibet pro arbitrio; In hoc sensu est, de subiecto non supponenti, maius odium peccati, quàm pœnæ, aut è conuerso, quia hæc duo mala sunt mutuo inseparabilia. Nec enim fieri potest, vt quis peccet, aut perseueret in peccato, quin subsit reatui pœnæ; & similiter è conuerso, loquendo de pœna æterna: Quare, iuxta hunc sensum æquè odit malum culpæ, & malum pœnæ, quicunque illam odio habet propter istam, aut è conuerso. Idem dicitur, éstque quodammodò manifestius de odio peccati propter eius turpitudinem.

Art. 2. Multa dicunt nonnulli de hac re sub hypothesi impossibili, quod esset possibile peccatum nullis obnoxium pœnis, aut cuius insuper perpetratione vitarentur pœnæ alioquin debitæ, aut vtcunque infligendæ alio titulo. Pauca tamen sufficiunt pro legitima rei ipsius intelligentia, pauciora verò pro eius dignitate: Dicendum est primò; sicut non est prudentis serio cogitare, & deliberate conditionatè de euentibus absolutè chymæricis; ita non esse proprium per se virtuosi eligere, pro iisdem euentibus alterutram partem, seu proponere, ac prædeterminare, atque animum, circa eandem partem potius, quam oppositam, prædispositum habere. Sicut enim frustra est potentia, & virtus actiua physica, cui ex sua natura essentialiter conuenit, vt nunquam reducatur, aut reduci possit ad actum; ita frustra est propositum, & prælectio, cui metaphysicè repugnat, vt exequatur, quod proponitur, ac prælegitur. Nulla autem virtus quidquam agit perperam, loquendo per se. Ad nullam igitur virtutem spectat loquendo per se, nec est laudabile ex sua natura, vt eligatur aliquid intrinsecè chymæricum, seu dependens intrinsecè ex suppositione chymærica.

Art. 3. Dicendum est rursus peccatum non inductiuum pœnarum, aut liberans à pœnis perindè esse, atque hominem non rationalem, seu irrationalem. Perinde namque spectat ad conceptum essentialem peccati, vis inductiua pœnarum, & insufficientia, ac impossibilitas impediendi pœnas, atque spectat ad conceptum hominis, rationalitas, vt apparet ex quæstione 21. de act. hum. præsertim art. 7. & 8. Quapropter eiusmodi hypothesis nullatenùs est admittenda. Qua nimirum posita sequitur electionem vtriusuis partis esse æquè, eodémque modo electionem vtriusque partis contradictionis simul; sicut sequitur hominem posse discurrere, simúlque non posse discurrere, si supponatur, hominem non esse irrationalem. Idem eadem ratione dicitur de electione pœnarum peccati lethalis pro vitando peccato lethali. Quia tali electioni essentialiter conuenit esse peccaminosam lethaliter, vt dictum est iterum supra.

Art. 4. Dicendum postremò est, vt habeant, quæ modo præmissa sunt, odium peccati, propter pœnas, cum subordinatione superius explicata ad vltimum finem, esse honestum, nec disponere animum ad contemptum Dei, & offensæ diuinæ, aut ad peccandum pro vllo euentu, seu possibili, seu impossibili, vt liquet ex dictis suprà quæst. 84. præsertim ad tertium, quæ relegere oportet.

Art. 5. Secunda non vsque adeo communis acceptio odij maioris, circa vnum malum, quam circa aliud, est pro sola maioritate affectus quoad intentionem, aut adhæsionem, & quasi appretiationem, seu potius pro maioritate auersionis quoad intensionem, aut horrorem, aut vilipensionem. Atque in hoc sensu conceditur per actum contritionis imperfectæ, seu attritionis, magis odio haberi pœnas, aut turpitudinem peccati, quàm ipsam eius malitiam, quatenùs est offensiuum Dei. Verum in hoc nullum est peccatum, sed sola imperfectio moralis. Ad summam etenim perfectionem spectat habere affectum erga singula omninò proportionatum bonitati, & malitiæ obiectiuæ ipsorum; atque opposita dispositio animi, est pura imperfectio moralis, dum nihil interuenit aliud, vt apparet in affectu maiori erga matrimonium, quàm erga virginitatem, inque aliis eiusmodi innumeris circa scientias, artes, & similia, in quibus affectus contraria ratione dispar respectu rerum disparium, ex vnanimi omnium consensu, vacat omni prorsus malitia morali.

Art. 6. Eadem ratione fieri similiter potest, absque deordinatione peccaminosa, vt quis prosequatur maiori odio peccatum minus, quàm peccatum maius. Propter maiorem nimirum considerationem, ac ponderationem circumstantiæ, aut prædicati alicuius peculiaris conuenientis minori peccato, aut

aut propter maiorem liberam applicationem intellectus, & voluntatis circa id, quod minus est; cæterum, qui mouetur ad odium peccatorum, ex solo motiuo vniuersali, quod dictum est necessario obuersari actui disponenti ad hoc sacramentum, plus odit peccata maiora, quàm minora. Quia maiora auertunt magis à Deo, & inducunt pœnas maiores, maiorique cum efficacia, & turpitudinem continent in se similiter maiorem. Vnde motiuum vniuersale, siue perfectissimum, siue minus perfectum, necessario facit maiorem ex se præcisè impressionem in animo aduersus maiora quæque peccata iuxta gradum singulorum.

QVÆSTIO XC.

Vtrùm omnia, & sola peccata lethalia hominis baptizati sint materia necessaria, & sufficiens Confessionis Sacramentalis?

VIdentur non esse, 1. Quia nullo prorsus præexistente reipsa peccato, potest subsistere sacramentum pœnitentiæ. Alioquin istud sacramentum constitueretur intrinsecè per peccata. Id enim, quo sublato ita aufertur aliquod totum, vt eodem dato idem totum subsistat, cæteris omnibus eodem modo se habentibus, pertinet ad constitutionem intrinsecam totius, tanquam eius pars essentialis, vt apparet ex iis quæ superius dicta sunt in re simili quæst. 5. Sequela autem communiter censetur absurda. Nulla igitur peccata sunt materia necessaria huius sacramenti.

2. Ea omnia, & sola peccata sunt materia huius Sacramenti, quæ vi eiusdem remitti possunt. Non autem omnia, nec sola peccata hominis baptizati remitti possunt vi huius sacramenti. Non quidem omnia. Primò, quia aliqua peccata dicuntur in scriptura irremissibilia, & quæ neque in hoc sæculo remittuntur, neque in futuro. Deindè quia, quæ committuntur in ipso sacramento, atque in actu ipso confessionis, non sunt remissibilia per idem sacramentum, vtpotè remouentia dispositionem præcisè necessariam ad eius valorem, & effectum.

Sed neque sola peccata baptizati remittuntur per hoc sacramentum. Quia, qui Baptismum fictè suscepit, & postea committit alia præterea peccata, omnium simul peccatorum remissionem consequitur per subsequens sacramentum Pœnitentiæ, quandoquidem gratia habitualis, communicata per ipsum, simul, ac indiuisim, est remissiua omnium peccatorum præexistentium, nec fieri vllo pacto potest, vt vnum aliquod peccatum lethale remittatur, quin simul remittantur omnia alia, quæ cum illo præexistunt, vt patet ex quæst. 9. de iustif.

3. Nemo tenetur ad confessionem peccati cum iactura, saltem magna pecuniæ, salutis, aut famæ. Qua de causa, vt alia quamplura prætermittantur exempla, non tenetur ad confessionem, ex sententia plurium auctorum, qui nequit confiteri, nisi per interpretem. Ne nimirum cogatur habere duos testes contestes suorum scelerum. Sunt autem aliqua peccata vsque adeo enormia, ac deformia, vt eorum manifestatio facta soli Confessario, procreet maiorem, magisque sensibilem, ac contristatiuam infamiam: quam manifestatio aliorum plurium peccatorum per interpretem. Eiusmodi namque sunt aliqua peccata ex natura sua, vt proditio patriæ, occisio benefactoris, incestum cum matre, aut sorore bestialitatis. Alia verò ex conditione personæ, vt furtum viri nobilis, impudicitia virginis, aut etiam coniugatæ, quæ est integerrimæ famæ, aut est celebris opinione sanctitatis. Ergò talia peccata non sunt materia necessaria confessionis.

Eodem pertinent, licet diuersa aliquatenùs ratione, peccata, quorum differentia specifica manifestari non potest absque infamia tertiæ personæ, quæ fuerit complex, aut obiectum peccati, vti incestum cum matre, aut sorore, infamatio patris, vel matris de adulterio, & similia. Eodem etiam pertinent peccata, quorum exacta & adæquata expositio fieri nequit absque scandalo Confessarij, inductiuo eius ad peccandum, aut absque periculo propriæ reincidentiæ æternæ. Cuiusmodi incommoda insunt nonnullis peccatis per se ex sua natura. Quæ proindè eximuntur absolutè ab obligatione confitendi.

4. Absolutio sacramentalis non potest verificari circa peccata iam ante deleta, quoad culpam, & totam pœnam, per contritionem, aut per aliam confessionem. Quia fieri non potest, vt quis verè absoluatur à peccatis, quæ verè sibi iam non insunt, seu quibus non amplius ligatur verè. Ergò non quælibet peccata lethalia baptizati sunt materia sufficiens huius sacramenti.

5. Peccata dubia, nec sunt materia necessaria, nec sufficiens confessionis. Non quidem necessaria. Quia quilibet in dubio præsumitur innocens, ac proindè nemo tenetur in dubio peccati, se gerere, & accusare tanquam reum. Confirmatur paritate voti, de cuius emissione, qui dubitat, ad nihil indè tenetur, idémque dicitur indubitanter de debito, aut furto dubio, quatenùs non obligante ad vllam restitutionem; déque similibus. Confirmatur rursus. Quia si scrupulosi tenerentur ad confessionem omnium de quibus dubitant, implicarentur nimium, & redderetur moraliter impossibilis æterna eorum salus. Lex autem Dei est eadem respectu omnium, omnésque proindè obligat ad eadem, & eodem modo. Sed neque sunt materia sufficiens eadem peccata dubia. Quia illis solis expositis in confessione, exponeretur sacramentum periculo nullitatis; idémque periculum nullitatis immineret ex parte, simul etiam adiunctis peccatis certis, quia nihilominus posset esse nulla, ac nugatoria absolutio quoad dubia. Ergò non omnia peccata lethalia sunt materia confessionis.

6. Plerique peccatores sunt inhabiles ad discernendum omnes, & singulas formalitates peccatorum, quæ continent malitias morales specie diuersas; atque iis, qui frequenter peccant, & rarò confitentur, redditur post longum tempus moraliter impossibilis recordatio omnium suorum peccatorum. Vnde neutri possunt confiteri omnia sua peccata. Certè nunquam conquiescere possent, post vllam diligentiam examinandi conscientiam, tanquam satisfecissent adæquatè obligationi examinandi, nec vlterius inquirere tenerentur. Quia nunquam possent esse moraliter certi, quod exposuissent in confessione omnia, & singula peccata, & quoad omnem eorum malitiam. Lex autem De *impossibilia non iubet*, nec inducit in eiusmodi angustias, & tricas inexplicabiles.

7. Actiones exteriores homicidij, furti, & similes non superaddunt vllam malitiam moralem, vltra eam, quæ inest actibus internis; quandoquidem nullam illis superaddunt nouam libertatem, quæ tamen est de conceptu formali malitiæ moralis, vti pluriès dictum est in quæstionibus de act. hum. Ergò non necesse est confiteri peccata exteriora; sed sufficit dicere: volui occidere, furari, &c.

8. Qui furatus est vnica vice centum aureos, quod peccatum æquiualet centum, & amplius peccatis lethalibus, sufficit, si dicat: Commisi furtum graue, nec tenetur exponere determinatè quantitatem. Ergò sufficiet, si idem dicat absque vlteriori indi-

niduatione, qui centies furatus est lethaliter accipiendo singulos seorsim aureos. Patet consequentia, quia æquiualentium mutuo eadem est ratio, & consideratio moralis, nec potest esse dispar onus æquè nocentium. Idem autem dicendum consequenter erit de numero aliorum quorumlibet peccatorum. Quia cuilibet numero, cuiuslibet speciei, potest similiter æquiualere vnus aliquis actus simplex, ergò non necesse est confiteri omnia peccata lethalia, saltem quoad numerum.

9. Aliquando suscipitur sacramentum pœnitentiæ validè, & fructuosè cum sola confessione peccatorum in genere, imò cum solo etiam nutu innuente *peccaui*. De quo nemo dubitat. Ergò semper suscipi potest idem sacramentum validè, & fructuosè cum sola eadem confessione. Patet consequentia. Quia quod aliquando sufficit ad saluandam essentiam rei, quæ in sacramentis est indistincta ab eorum valore; semper sufficit ad saluandam eandem; quandoquidem essentiæ rerum consistunt in indiuisibili, nec sunt variabiles. In sacramento autem Pœnitentiæ est inseparabilis valor ab effectu, & fructu ipsius, vt dictum est supra ex traditis in communi quæstione 30. Rursus quæ sufficiunt ad validam, & fructuosam susceptionem sacramentorum sufficiunt etiam, vt licitè, & sine vllo peccato suscipiantur. Quia susceptio peccaminosa, saltem si lethaliter peccaminosa sit, impedit infusionem gratiæ, & consequenter etiam valorem, respectu huius sacramenti. Ergò semper suscipi potest istud sacramentum validè, & fructuosè, & absque peccato saltem graui cum sola confessione, aut insinuatione peccatorum in genere.

10. Omnia ea peccata sunt materia necessaria confessionis, quibus non manifestatis sacramentaliter, peccatur lethaliter. Contingit autem peccari lethaliter non manifestatis venialibus in confessione. Qui enim non commisit peccata, nisi venialia, peccabit nihilominus lethaliter contra præceptum confessionis annuæ, si per integrum annum omittat hoc sacramentum; id est, si omittat confessionem venialium. Idem dicitur de eo, qui vouit confessionem menstruam, aut hebdomadariam, necnon de eo, qui tenetur ad eandem frequentiam ex lege, aut præcepto speciali, tametsi nullum præcesserit peccatum lethale nondum remissum. Ergò non sola peccata lethalia sunt materia necessaria huius sacramenti.

11. Nectarius Patriarcha Constantinopolitanus abstulit vsum confessionis sacramentalis, vti referunt Socrates, Sozomenus, Nicephorus, qui cum Ruffino affirmant præterea, nectarium fuisse virum sanctum. Sanctissimus deindè successor, Nectarij, Chrysostomus fouit eam prohibitionem, vt patet ex verbis eius, hom. 4. de Lazaro post medium ad illud Isa. 43. *Dicito tu peccata tua*: *Caue*, ait, *homini dixeris ne sibi exprobret*. Et infrà: *sed ei, qui Dominus est, qui tui curam gerit. Nec enim ignorat etiamsi non dixeris*. Similes eiusdem sententiæ habentur tom. 5. hom. 5. 8. de Pœnitent. hom. 21. in epistol. ad Hebræos. Simile quid habetur etiam, ex Ambrosio de pœnitent. dist. 1. sub initium. Vbi præterea vsque ad cap. 36. proponuntur varia Scripturæ testimonia affirmantia remissionem peccatorum absque eorum confessione coram homine. Est igitur inuentum purè humanum, & contradicens iuri Diuino, necessitas confessionis auricularis pro obtinenda remissione peccatorum. Certè credibile nequaquam est vsum abrogatum à Nectario, & quod plus est, à Chrysostomo, fuisse conformem iuri Diuino. Nulla igitur peccata sunt materia necessaria sacramenti Pœnitentiæ, saltem de iure Diuino.

Art. 1. Respondetur ex dictis suprà quæstione 87. apparet clarè confessionem peccatorum, coram sacerdote Dei Vicario esse necessariam necessitate præcepti Diuini. Idipsum definit, post alia Concilia Tridentinum loco infrà notando; Docétque indubitatus omnium Ecclesiæ Patrum consensus apud Suarez disp. 17. sect. 2. & continua eiusdem Ecclesiæ traditio, atque vsus semper tenuit, ac tenet. Superest explicandum qualia peccata, & quatenus necesse sit exponere confessario. Possunt autem omnia, quæ spectant ad hoc punctum, expediri, ac inferri facile, & legitimè ex fundamento, quo in prædicta q. 87. comprobata est necessitas confessionis huius vocalis in genere. Fundamentum enim verò, ibi iactum ex Euangelio, fuit: Sacerdotes constitutos esse à Deo Vicarios suos, quoad potestatem remittendi & retinendi peccata; ac propterea qua obligatione semper tenebantur, & tenentur peccatores ad agnoscendum coram Deo omnia sua peccata, cùm verò de illis interno dolore, supra explicato, teneri itidem ad idem præstandum exterius coram Sacerdote post institutum sacramentum Pœnitentiæ, quoad peccata commissa post Baptismum; id est ex quo peccator constituitur membrum Ecclesiæ, & subiicitur potestati sacerdotali.

Art. 2. Necesse autem semper fuit, vt est agnoscere, & plangere coram Deo omnia, & singula peccata lethalia quoad omnem eorum malitiam grauem, iuxta illud Isaiæ 38. 15. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ*. Nec aliter obtineri vnquam potuit, aut potest beneficium reconciliationis cum Deo, vt patet ex Ezech. 18. 30. *Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas*. Cuiusmodi sunt alia quamplura in sacris litteris. Necesse igitur est post institutum sacramentum Pœnitentiæ vt vnusquisque baptizatus recogitet omnes annos suos, in amaritudine animæ suæ coram Sacerdote, vtque agat pœnitentiam omnium iniquitatum suarum coram eodem. Et qui pœnitentiam huiusmodi non habuerint, omnes similiter peribunt, vt apparet ex verbis Christi Domini, quæ habentur in hanc omninò sententiam Lucæ 13. 3. & 5.

Art. 3. At non recogitat omnes annos suos in amaritudine animæ suæ, nec agit pœnitentiam omnium suarum iniquitatum, coram sacerdote, qui non manifestat eidem omnia peccata sua saltem lethalia cum dolore, & odio eorum. Cùm enim peccata lethalia sint materia præcipua amaritudinis animæ, eadémque sub nomine iniquitatum, absolutè intelligantur; non dubium est, quin recogitatio omnium annorum in amaritudine animæ, & pœnitentia omnium iniquitatum, & quod inde consequitur, iuxta illationem nuper indicatam, manifestatio peccatorum facienda Sacerdoti complectatur omnia, vt minimum peccata lethalia. Necessaria igitur est, iure Diuino, confessio, & manifestatio omnium peccatorum lethalium, quæ post Baptismum ab vno quoque commissa sunt.

Art. 4. Quia verò non verificatur absolutè, & iuxta communem loquendi, ac intelligendi modum, manifestari omnia contenta sub aliquo genere, nisi manifestentur, tum omnes, & singulæ species contentæ sub eodem genere, tum omnia, & singula indiuidua, contenta sub vnaquaque specie; atque certum est, necesse esse dolere de peccatis coram Deo cum eiusmodi distinctione, ac distributione. Quia inquam hæc ita habent, deducitur vlterius necessariam esse confessionem, & manifestationem omnium lethalium coram Sacerdote, quoad speciem, & numerum. Porrò, sicut contingit, sub vne specie peccati, dari plura

plura indiuidua, & numerum maiorem, vel minorem peccatorum; ita etiam contingit in eodem actu peccaminoso, realiter indiuisibili, dari plures specie malitias inuicem separabiles formaliter, seu secundum suum conceptum formalem. Qui enim furatur in Ecclesia, propter mœchiam cum scandalo adstantium, exercet actum realiter vnum, sed cui inest indiuisim multiplex species malitiæ, furti scilicet sacrilegij, mœchiæ, & scandali; è quibus formalitatibus quælibet, ex suo conceptu, & quidditate, est separabilis à reliquis. Quapropter eadem ratione, qua necesse est confiteri numerum peccatorum contentum sub vnaquaque specie, necesse est quoque confiteri species omnes malitiæ, inuicem separabiles formaliter ex conceptu suo, quæ reperiuntur in vnoquoque actu. Iam verò inter eiusmodi formalitates, quæ est vniuersalior cæteris, maiorisque indifferentiæ, aut magis nota per se, aut vtcunque prior prioritate rationis, dicitur communiter pertinere ad substantiam actus, imò esse ipsa substantia actus; reliquæ verò formalitates ratione posteriores, dicuntur circumstantiæ eiusdem actus, vti expositum est quæstione 25. & clarius quæst. 26. ad 3. de act. hum. Vndè quod dictum est, debere exponi seorsim omnem rationem specificam malitiæ repertam in vnoquoque actu, perinde est, atque debere exponi omnes species peccatorum, omnésque eorum circumstantias mutantes speciem.

Art. 5. Necesse itaque est explicare in confessione, non solum species omnes peccatorum lethalium, omnémque eorum numerum sub vnaquaque specie contentum, sed etiam circumstantias omnes mutantes speciem, seu superaddentes peculiarem rationem malitiæ secundum se grauis, id quod non solum clarè definit Concilium Tridentinum sess. 14. cap. 5. verum etiam optima ratione conuincit. Quia videlicet, his omnibus non explicatis, non possunt sacerdotes exercere, provt oportet, iudiciariam, ac pastoralem potestatem sibi à Deo delegatam. Nec enim possunt incognita causa, seu non integrè cognita quoad species, & indiuidua peccatorum, vti arbitrio remittendi illa, ac retinendi illa, atque pœnas, & opera satisfactoria, secundùm æquitatem iniungere opportunè, ac demum adhibere medicamenta accommodata indigentiæ spiritualiter ægrotantium. Quorum nimirum omnium diuersitas, & electio prudens, iustáque proportio pendet ex diuersitate specifica, & numerica peccatorum.

Art. 6. Ea porrò peccata solo numero distinguuntur formaliter, quæ sunt inuicem negabilia secundum suum esse morale, simúlque sunt omninò similia inter se, seu simul sunt inuicem indiscernibilia per sola sua prædicata intrinseca secundum idem esse morale. Talia sunt furtum scuti hodiernum, & hesternum; commissum à Petro, & commissum à Paulo, & sic de similibus. Additur vtrobique *secundum esse morale*. Quia actio peccaminosa interior, & exterior, quæ per illam imperatur, ac inducitur, sunt negabiles mutuo, atque dissimiles secundum esse physicum; & tamen ambæ simul constituunt vnum numero peccatum. Quia scilicet conueniunt inter se totaliter quoad libertatem, & quoad oppositionem cum dictamine rationis, & cum lege Dei, quibus constituitur adæquatè moralitas actionis peccaminosæ. Vndè neutrius, aut libertas, aut oppositio cum lege Dei est negabilis de altera absolutè, sed tantùm quoad modum, quo conuenit vnicuique, qui modus spectat solum ad esse physicum, vtpote nihil conferens ad diuersitatem vituperij, aut supplicij. Neque verò id potest esse discretiuum, aut dissimilatiuum vnius ab alio, quod de neutro negari potest. Manifestum siquidem est, discretiuum vnius ab alio, non posse huic alij esse commune; atque vnumquodque differre, ac discerni ab alio per id, quod sibi conuenit, & alij non conuenit. Oportet igitur respicere solum ad esse morale.

Art. 7. Ea consequenter peccata differunt inter se specie formaliter; quæ non solum sunt inuicem negabilia secundum suum esse morale, sed etiam sunt inuicem dissimilia, ac discernibilia, per sola sua prædicata intrinseca, secundum id esse morale. Talia sunt homicidium, & furtum, perpetrata cum æquali libertate, & cognitione legis; necnon furtum, aut homicidium perfectè deliberatum, si comparetur cum semiplenè, aut nullatenus deliberato. Obseruandum verò hic est vnum peccatum lethale posse differre specie, ab alio peccato lethali, differentia non necessario explicanda in confessione. Fieri namque potest, vt ratio differentialis seorsim considerata, non superaddat secundum se, lethalem, sed venialem tantum malitiam. Si enim alter ex duobus, modo alioquin prorsus simili, intendentibus occisionem Caij, intendat præterea indiuisim inferre Sempronio, per eandem actionem leue nocumentum in pecunia, vel honore, vel salute; differentia erit penes solam malitiam, secundum se, venialem, ideóque non necessario manifestanda erit in confessione.

Art. 8. Exposita, in hunc modum multiplicitate formali, tum numerica, tum specifica peccatorum, facile intelligitur, quomodo, & quando multiplicentur æquiualenter, seu numero, seu specie. Quando enim vnus actus, indiuisibilis in se physicè, æquiualet pluribus actibus lethaliter peccaminosis distinctis inter se formaliter, seu numero, seu specie; tunc dantur æquiualenter plura numero, aut specie peccata lethalia. Tunc autem vnus actus æquiualet pluribus, quando ipse præstat ex sua natura, aut intendit, quantum plures actus præstarent, aut intenderent, vti clarius manifestabitur in responsione ad octauum.

Art. 9. Quando peccata omnia lethalia explicantur confessario, quoad speciem, & numerum iuxta expositionem præmissam; Confessio dicitur, & est integra, & materialiter, & formaliter. Quando autem aliquod, vel aliqua subticerentur, vel propter impotentiam physicam ea explicandi, vel propter inaduertentiam, aut obliuionem inculpabilem, vel propter vitandum nocumentum aliquod graue; spirituale, aut temporale; proprium, vel alienum; quod imminet per accidens ex confessione expressa peccati; confessio dicitur, & est integra formaliter; tametsi non sit integra materialiter; & perindè sufficit, atque si esset integra etiam materialiter, ad valorem, & fructum sacramenti, ac inducit remissionem indirectam eorum etiam peccatorum lethalium, quæ non manifestantur. Quia Deus non obligat homines ad operandum, nisi modo humano, & præterea institutio sacramentorum est, vel maximè gratiosa, ac paterna, vt sæpè notatum est in superioribus. Non autem esset talis, nec esset accommodata humanæ conditioni, si vltra grauamen, coniunctum per se cum isto sacramento, doloris, confessionis, & satisfactionis, exigeret præterea victoriam aliarum difficultatum, & incommodorum grauium, quæ superueniunt accidentaliter, pro consecutione gratiæ, & remissione peccatorum; neque hanc concedere vellet confitenti de facto, quantum potest, & physicè, & moraliter, vel etiam moraliter tantum.

Art. 10. Si tamen culpabiliter, & absque iusta causa, prætermittatur explicatio alicuius peccati lethalis; nec materialiter erit integra confessio, nec formaliter;

id est, nec erit qualis præcipitur per se, & seclusis circumstantiis accidentalibus, nec sufficiet ad valorem, & fructum sacramenti. Quia eo ipso erit confessio peccaminosa, vtpotè contraria iuri Diuino, vt apparet clarè ex fundamento superius posito pro necessitate confessionis sacramentalis. Confessio autem peccaminosa est impeditiua potius infusionis gratiæ, & remissionis peccatorum, atque istam impeditionem, dictum est iam pluries esse incompossibilem cum valore istius sacramenti.

Art. 2. Cetèrùm huiusmodi confessionem, & explicationem peccatorum omnium lethalium post Baptismum, vel materialiter, & formaliter simul, vel saltem formaliter integram ita esse necessariam, vt etiam sufficiat ad valorem, & effectum sacramenti, absque vlla venialium explicatione, quantum est ex natura, & institutione ipsius sacramenti secundum se, certissimum est. Primum ex Tridentino apertè id docente cap. illo 5. sess. 14. Deindè quia perseuerantia mali leuis ad tempus breue, non est graue malum. Peccata autem venialia sunt malum in primis absolutè leue, vtpotè compossibile cum amicitia Dei, & cum iure beatitudinis æternæ. Et præterea perseuerantia eorundem peccatorum, tametsi non exponantur in confessione, nec deleantur per istud sacramentum, est ad tempus absolutè breue, si comparetur cum perseuerantia animæ, quæ est æterna à parte post. Quapropter omissio confessionis venialium nunquam potest reddere sacramentum, aut nullum, aut informe ex sua natura, seu ex se præcisè. Quod nimirum est peccaminosum, atque malum absolutè magnum. Concluditur itaque solam confessionem omnium lethalium post Baptismum esse necessariam, simúlque sufficientem modo dicto, ac proindè omnia, & sola peccata lethalia hominis baptizati esse materiam necessariam simul, & sufficientem confessionis sacramentalis.

Art. 1. Ad 1. Sequela de constitutione intrinseca huius sacramenti per peccata, quæ ipsum destruit, neganda proculdubio est cum Diuo Thoma quæst. 84. art. 2. & cum communi, ac indubitato Theologorum consensu ibidem aduersus Cardinalem de Lugo, disput. 12. Ad probationem sequelæ, qua eadem probatione vnice nititur Cardinalis, dicitur non posse cætera omnia, quæ ad hoc sacramentum requiruntur ex Conciliis, & communi auctorum consensu, tanquam partes ipsum intrinsecè constituentes, manere eadem in se intrinsecè, ac entitatiuè, non præexistentibus reipsa peccatis, quæ exponuntur in confessione, & sunt materia absolutionis.

Art. 2. Ratio est. Quia dolor, & odium de peccatis, per quod est certum constitui intrinsecè sacramentum, pendet essentialiter à cognitione vera præexistentiæ eorundem peccatorum. Nempè quod concipitur dependenter à cognitione falsa, non est sufficiens, nec constituit sacramentum. Quia eo ipso non dantur peccata reuera, & consequenter neque materia, supra quam cadat absolutio. Vnde rursus veritas eius cognitionis pendet essentialiter à reali præexistentia peccatorum, vt per se patet. Cognitiones autem experimentales, & memoratiuæ propriarum cuiuscunque operationum maximè internarum, quæ reipsa sunt veræ (quidquid sit de alio cognitionum genere) habent veritatem adæquatè sibi intrinsecam, ac essentialem. Quia immediatè, ac essentialiter dependent à speciebus impressis productis per actus reipsa præcedentes, atque ad eosdem actus feruntur, tanquam ad obiecta sua formalia motiua, atque quibusuis actibus, tam intellectus, quàm voluntatis est intrinsecus, ac essentialis ordo ad ea determinatè motiua formalia, ad quæ feruntur de facto, quidquid sit de obiectis materialibus, seu cognitis, seu volitis mediatè, & per speciem penitus alienam. Vnde cognitiones huiusmodi experimentales, ac memoratiuæ peccatorum, quæ de facto sunt falsæ, essentialiter sunt falsæ propter similè dependentiam ab aliis aliorum similium actuum speciebus, quæ inducunt æquiuocationem, ideóque eædem cognitiones sunt intrinsecè ineptæ, vt dirigant actus voluntatis sufficientes ex se ad suscipiendum validè sacramentum Pœnitentiæ.

Art. 3. Itaque peccata sunt materia tantum remota, non ex qua fit, & constat sacramentum, sed circa quam versatur sacramentum, & quidem versatur destruendo ipsam, cùm nihil sit destructiuum alicuius ex iis, quibus intrinsecè constituitur, cùm primum existit. Peccata igitur sunt quidem essentialiter requisita ad validitatem finis sacramenti, non tamen requiruntur immediatè ratione sui, sed mediatè ratione specierum impressarum, quas gignunt. Quæ rursus species requiruntur itidem mediatè ratione cognitionis memoratiuæ eorundem peccatorum. Atque hæc demum cognitio requiritur etiam mediatè ratione contritionis, seu attritionis, quæ sola, quod attinet ad hanc rerum seriem, requiritur ratione sui, & constituit immediatè, ac formaliter sacramentum. Aliam responsionem, cum multiplici simul impugnatione Cardinalis de Lugo prosequitur fusè Dicastillo, disputation. 4. dubitation. 5.

Ad 2. Loca Scripturæ de peccatis, vt apparet, irremissibilibus explicata iam fuere suprà in simili quæstione 78. Peccata verò, quæ committuntur in ipsa confessione, sunt delebilia per aliam confessionem, vel etiam vi eiusdem confessionis, si ante absolutionem exponantur confessario, superaddito verò de illis dolore. Peccata denique præexistentia, ante Baptismum fictè, sed validè susceptum, delentur nihilominus directè, & formaliter per eundem Baptismum, recedente postea obice; id est accedente contritione, vel sacramento Pœnitentiæ cum attritione. Quia gratia subsequens, ad istum recessum fictionis, procedit etiam à baptismo, eidémque formaliter, & directè correspondet; quatenùs est remissiua, ac deletiua peccatorum præexistentium ad ipsum Baptismum adæquatè sumptum: sicut correspondet soli, seu contritioni, seu sacramento Pœnitentiæ, quatenus est remissiua, ac deletiua peccatorum baptizati, ex quo baptizatus fuit; Virtus enim Baptismi expedita, per subsequentem recessum fictionis, operatur, in eo ipso instanti totum effectum, quem operata fuisset initio, si tunc non adfuisset obex, & quantam tunc contulisset gratiam seorsim, confert in casu argumenti, simul cum gratia, quæ confertur ex vi solius, vel contritionis, vel sacramenti, vt dictum est suprà quæst. 48.

Art. 1. Ad 3. Distinguenda est difficultas, & incommodum temporale confessionis, prouenientis per se ex natura, & magnitudine peccati, à difficultate, & incommodo aliundè redundanti per accidens. Difficultas confessionis ex priori capite, eo est maior ex natura rei, quo maius est peccatum. Verum, quia iustæ æquitatis est, vt maius onus imponatur deteriori, nunquam potest quisquam, ob eiusmodi præcisè difficultatem excusari ab obligatione explicandi peccatum.

Art. 2. Sed neque ea infamia excusat, apud Sacerdotem Dei Vicarium, quæ ex integra explicatione peccati redundat ineuitabiliter in eius auctorem, siue indistinctum à pœnitente, siue complicem eius. Quia vterque excidit eatenus à iure suæ famæ, & honoris, ratione delicti; atque Deus præcipiens integram peccatorum confessionem, eo ipso intelligitur indicere peccantibus eam iacturam honoris, quæ ineuitabiliter consequitur ad secretam, sed plenam

expressio

expressionem peccati. Vndè non solum certum est neminem excusari propter magnitudinem propriæ infamiæ, seu dehonorationis; sed etiam est probabilius, iacturam complicis esse eatenùs posthabendam integræ explicationi peccati etiam externi quoad speciem, quando hæc explicatio fieri non potest absque ea illius iactura.

Art. 3. At infamia personæ non complicis excusat ab integritate materiali confessionis, quatenùs necesse erit, omittere istam integritatem, ad vitandam illam infamiam. Quia cùm hoc iudicium sit priuatum, atque ordinatum directè ad bonum priuatum solius pœnitentis (quo inter alia differt à iudicio fori externi) non licet, vt exerceatur cum nocumento innocentis, quoad peccata propria pœnitentis. Excusat similiter quoduis nocumentum graue, seu spirituale, seu temporale, seu proprium, seu alienum, succrescens extrinsecus, nec per se, ac inseparabiliter coniunctum cum integritate materiali confessionis ex natura ipsa peccatorum secundum se præcisè. Quia cum præceptum de ea integritate, sit positiuum, non obligat, cum damno notabili per accidens adiuncto, iuxta communem, & legitimum sensum auctorum. Nempè quæ sunt eiusmodi, debet Legislator seorsim exprimere, si velit, cum tanto etiam grauamine, obligare: Vndè dum illud non includit expresse, censetur excludere implicitè; Eiusmodi autem expressio non datur in præsenti.

Art. 4. Verùm quia absolutè, & loquendo per se, quæri possunt confessarius, & circumstantiæ cum quo; & pro quibus cessent talia inconuenientia, circa confessionem eiusmodi peccatorum, atque pœnitens tenetur adhibere eatenus diligentiam, quantam commodè, seu sine magno incommodo potest; propterea dicitur absolutè, omnia peccata lethalia esse materiam necessariam confessionis modo superius explicato. Quare negandum est suppositum obiectionis quoad hanc postremam eius partem.

Ad 4. Nunquam possumus esse omninò certi, certitudine euidentiæ, aut fidei, de remissione peccatorum, dum sumus in via. Vndè, iuxta prouidentiam ordinariam Dei semper supererit aliqua solicitudo, saltem leuis, de ea nondum obtenta. Atque hæc solicitudo habet rationem pœnæ peccati, quæ pœna minuitur repetendo sæpiùs contritionem, aut confessionem. Eo enim solicitudo est minor de perseuerantia peccati, & de pœna, atque maior spes, & certitudo de salute æterna, & de totali abolitione peccatorum. Quapropter peccata, tam lethalia, quàm venialia prudenter exponuntur eadem sæpius in confessione, atque significatio formæ absolutoriæ semper habet, vnde verificetur, non solùm conditionatè, sed etiam absolutè. Quia semper potest remittere illa, saltem quoad partem pœnæ per diminutionem solicitudinis, saltem illius pœnalis. Quoad culpam verò impenditur absolutio conditionatè, seu formaliter, seu virtualiter, ac implicitè, vt expositum suprà in communi quæstione 16. Peccata igitur semel commissa semper per totam vitam sunt materia sufficiens huius sacramenti, licet non sint materia necessaria eiusdem, quatenus repetiti circa eadem peccata.

Art. 1. Ad 5. Certum est necessariam semper fuisse, & esse agnitionem, & veram coram Deo contritionem de peccatis lethalibus prudenter dubiis, siue dubium sit iuris, siue sit facti. Quia alioquin liceret ex natura rei, mori cum dubio prudenti de peccato lethali nondum condonato, atque ideò cum dubio prudenti de incurrenda æterna damnatione, & quin adhiberetur diligentia sufficiens ad certitudinem moralem contrariam. Quod tamen licere est prorsus improbabile, & absurdum, nec est quisquam, qui de hoc puncto dubitauerit vnquam, aut dubitare potuerit. Ostensum est autem suprà quæstione 87. atque in hac ipsa quæstione inculcatum iterum est, totam obligationem, quæ inerat, & inest ex natura rei, agendi pœnitentiam internam coram Deo, post institutum istud sacramentum, esse coniunctam iure diuino cum obligatione peragendi eam pœnitentiam coram sacerdote, atque debere quoad fieri potest, confessionem, & manifestationem, exteriorem peccatorum esse omninò conformem internæ eorum agnitioni, & dolori. Itaque peccata lethalia dubia, dubitatione prudenti, sunt materia necessaria huius sacramenti. Quæ quidem est communissima Theologorum præsertim optimorum sententia, eadémque est procul dubio verissima. Rationem eius nostram fundamentalem indicat Caietanus tom. 1. opusc. tract. 18. quæstione 2. dicens pœnitentem debere se submittere confessario per confessionem sicut submittit se Deo per contritionem; itavt vtraque eadem omnia complectatur peccata, quoad fieri potest; fieri verò manifestè potest, vt complectatur peccata dubia, quorum, vt talium adest pœnitenti memoria præsens.

Art. 2. Ex aliis porrò dubiis voti debiti, & similibus contemptim transmissis, ac si non essent, quoad alios effectus temporales, nullum imminet periculum damni grauis irreparabilis, atque incompensabilis, & quod caput est, per contrariam dubiorum æstimationem, & praxim imponitur ipsi dubitanti onus certum ratione incerta, cùm nullum eidem immineat incommodum, aut iactura, eodem dubio contemptim transmisso, quoad vllum effectum. Vndè ex eiusmodi dubiis, & ex suspensione, seu frustratione omnis eorum effectus, nulla est paritas pro re præsenti. In qua videlicet nihil omninò refert, sicut in illis aliis materiis, an sic, vel secus concipiatur præsumptio, seu fictio iuris, vt apparet ex ratione fundamentali veritatis. Quia fieri potest, vt dubitans æternum damnetur, peccato dubio silenter transmisso in confessione, præcisè, quia silenter transmissum est, cuiusmodi nihil euenire potest in aliis materiis, neque absolutè, neque proportionaliter.

Art. 3. Iam scrupulosi non dubitant prudenter, nec discernere valent dubium reipsa prudens, ab imprudenti, ideóque ad nihil inde tenentur; nec enim militat in ipsis ratio data, vtpote petita ex dubio prudenti damnationis æternæ. Quapropter satisfaciunt toti suæ obligationi per solam, tum contritionem, & confessionem sub conceptu eatenùs vniuersali, & communi. Verùm, & à scrupulosis, & à cæteris quibusuis debet in confessione adiungi peccatis dubiis aliquod peccatum certum, cùm id fieri potest, ita monente Suarez, & aliis communiter. Ne nimirum absolutio impendatur purè conditionate. Quod si fieri id non possit; facienda nihilominus erit sola dubiorum confessio, ad quam deinde subsequatur absolutio purè conditionata, vti in aliis quoque sacramentis proportionaliter fieri sæpè posse, ac debere obseruatum ex communi fuit in quæstione nuper memorata.

Art. 1. Ad 6. Sufficit in primis, quoad speciem cuiusque peccati, & quoad circumstantias mutantes speciem, si eas exponat peccator secundum conceptum, quem præhabuit, dum peccaret; idque quatenùs meminisse poterit. Quod difficile nequaquam est ex sua natura; sed cuiuis vtcumque rudi facile peruium, ac manifestum. Deinde, quoad diuersitatem specierum, & quoad numerum sub vnaquaque specie, sufficit, si adhibeatur tanta diligentia, quantam communiter adhibent homines, humana prudentia præditi, quoad rem pecuniariam, aliáque tempo-

talia magni momenti negotia, id est qualis plerumque sufficit pro rei cuiusque difficultate, ac dignitate, vt nihil lateat eorum, quæ dicta sunt, quæque agenda supersunt.

Art. 2. Quod si adhibita huiusmodi diligentia in scrutinio conscientiæ, sinuumque omnium, & latebrarum eius, aliquod adhuc, vel aliqua lateant peccata, nec omnia vsque ad vltimas fibras, certissimè discernantur; confessio nihilominùs erit formaliter integra, & peccata, quæ latuere, remittentur simul cum explicatis in confessione, vt tradit Concilium Trident. c. illo 5. sess. 14. Nec enim imposita est pœnitentibus obligatio adhibendi diligentiam metaphysicè, aut physicè summam, tametsi superesset spes discernendi aliquod præterea peccatum, per vlteriorem pertinacem inspectionem phantasmatum, & mutuam præcognitionum collationem. Nempe sacramentum istud, cùm sit iterabile, atque singulis, vt minimum annis iterandum ex præcepto Ecclesiastico, ex consilio verò frequenter repetendum, non debuit grauari, & reddi moraliter impracticabile iniecto onere exquisitissimæ diligentiæ, & explicationis peccatorum, vltra conatum, aut intelligentiam communem, ac ordinariam hominum prudentum in re graui.

Art. 3. Id præterea certum videtur, standum esse testimonio conscientiæ propriæ; itavt, si quis ab alio moneretur de talibus determinatè peccatis ab eo commissis, ipse tamen nullum illorum vestigium aduertere posset in sua conscientia, ad nihil inde teneatur. Primum, quia malitia actionis exterioris tota formaliter consistit in actu interno, de cuius qualitate solus potest vnusquisque sibi testimonium perhibere naturaliter. Certè dictamen propriæ conscientiæ, tam positiuum, quam negatiuum præeminet quoad hoc, apud vnumquemque, cuiusuis alterius hominis testimonio humano, seu connaturali. Deindè idipsum haud obscurè insinuat Tridentinum eodem illo cap. 5. post medium, dum solùm exigit examen conscientiæ propriæ, solámque iniungit confessionem eorum, quæ quisque meminit. Quorum enim verò neutrum aptè cadit in notitiam subortam formaliter, & non solùm occasionaliter ex sola notitia, & testimonio alterius.

Art. 4. Quod si peccatum, vel peccata aliqua lethalia inculpabiliter omittantur in confessione propter obliuionem, ac posteà in memoriam reuocentur, exponi ea proculdubiò debent in confessione sequenti, vt fert vnanimis Theologorum consensus, necnon communis fidelium praxis, & traditio, atque conuincit à fortiori ratio paulò priùs proposita, circa peccata dubia. Eò vel maximè, quia licet ea peccata verè remissa fuerint, cùm inculpabiliter omissa fuere, vel penitus, vel certè in particulari, nondum tamen Sacerdos, qui est vniuersalis Vicarius Dei quoad peccata post Baptismum commissa, sententiam de illis iudicialem tulit cum integra causæ cognitione, nec vindicatiuam circa eadem potestatem exercuit, iniuncta salutari pœnitentia, nec iudicare potuit, an expediret alia præterea remedia adhibere. Vndè nondum est adæquatè satisfactum iurisdictioni sacerdotali, & toti ad ipsum subordinationi fidelium, quales institutione Christi Domini stabilitæ sunt, vti superius demonstratum est. Quapropter libenter assentior P. Lessio dicenti q. 9. de pœnit. art. 2. dub. 3. sententiam communem esse indubitatam, nec esse inter probatos auctores, qui de hoc legatur dubitare.

Art. 1. Ad 7. Actiones exteriores lethaliter peccaminosas esse necessariò explicandas, nec sufficere, si explicentur soli actus interni secundum se præcisè, est omninò certum, ac indubitatum, quidquid non nemo nuper tentare in contrarium ausus sit. Est inquam omninò certum, ac indubitatum; non solùm ex vniuersali fidelium praxi, & vnanimi auctorum consensu, atque constanti traditione; sed etiam ex Concilio Tridentino definiente, loco sæpius indicato, post alia Concilia, explicari debere omnia peccata lethalia. Nempè actiones exteriores homicidij, periurij, & similes, exercitæ cum deliberatione in sacris litteris, & ex communi modo loquendi dicuntur absolutè, & sunt verè peccata lethalia. Licet enim malitia moralis principaliter, & tanquam in forma præexistat tota in actu interiori; inde tamen communicatur actione exteriori, tanquam materiæ, & subiecto immediato; ideóque peccatum secundum suum conceptum adæquatum, & vt communiter dicitur consummatum, constituitur ex vtroque: ad eum ferè modum, quo constituitur homo ex anima, & corpore. Non igitur explicatur adæquatè totus conceptus peccati actione exteriori consummati, nisi actio ipsa exterior exprimatur.

Art. 2. Accedit sæpè contingere, vt concepto proposito de incendenda domo, de conuitiando, aut occidendo homine, quod putabatur sufficiens ad executionem; reuocetur nihilominùs, cùm ventum est ad opus, deterrente animum præsenti rei fœditate viuacius tunc apprehensa, atque in eum statum perducta, vt si auctor sceleris pergat vlterius, totum malum reddatur iam irreuocabile, ac irremediabile. Ex quo apparet actionem exteriorem, quatenùs de facto superadditam interiori, manifestare sæpè nouum obstinationis genus, aliundè incredibile ipsi etiam peccatori, ne dum Confessario vtcumque aliter, quam per ipsius executionis exterioris explicationem, informato. Cui veritati attestatur difficultas, ex verecundia, & confusione, longè maior exponendi Confessario internam malam voluntatem simul cum operatione exteriori, quam sine ipsa. Hoc enim nequaquam contingeret, si manifestata executione exteriori, non innotesceret magis Confessario peruersitas interior peccatoris. Necessaria itaque est, saltem, vt plurimum, confessio, ac manifestatio executionis exterioris, ad manifestandam totaliter malitiam moralem peccati. Leges autem vniuersales, & vniuersaliter obligantes feruntur iuxta plerumque contingentia, in his præsertim materiis, qualis est præsens, in quibus facilè contingit vnumquemque deludi amore proprio in fauorem sui, si obligatio legis, & intentio Legislatoris, hic, & nunc vigens, vel non, priuato cuiusque committatur arbitrio.

Art. 3. Accedit rursus consequenter executionem exteriorem, cum re ipsa superadditur actui interno malo, relinquere saltem vt plurimum in animo peccatoris, dispositionem imposterum longè diuersam ab ea, quam gignit solus actus interior, etiam per accidens impeditus ab intrinseco agente, quo minùs prodeat in opus. Primum propter peculiarem complacentiam, & delectationem prouenientem ab actu completo, quæ est irritatiua ad eam repetendam. Deindè propter memoriam facti expressiorem, & diutius durantem, ideóque diutius allicientem ad similia. Demum propter maiorem pudoris iacturam, postquam peccatum redditum est sensibile, impressitque phantasiæ expressiorem, & magis perceptibilem imaginem sui. Ob hæc igitur necessaria omninò est Confessario notitia actionis ipsius exterioris malæ, pro arbitrio prudenti circa satisfactionem medicinalem, quæ ab ipso imponi debet.

Art. 4. Verùm istæ rationes non conuincunt, vt apparet consideranti, necessariam esse explicationem totius effectus secuti, ac præintenti, sed solùm quousque liberum de nouo fuit impedire progressum vlteriorem executionis externæ. Et quidem prima actio exterior immediatè proueniens ab actu interno malo, semper impedibilis, quousque executioni

tioni mandetur. Actiones verò exteriores intermediæ, ad vltimum vsque effectum, aliæ sunt impedibiles immediatè, aliæ non sunt amplius impedibiles, præsuppositis aliis anterioribus actionibus, & effectibus. Quando autem datur huiusmodi series actionum externarum, sufficerit eo vsque explicare, quousque peruenit nouus vsus libertatis, prætermisso vltimo effectu, quando talis libertas non peruenit vsque ad ipsum immediatè. Quæ sententia plures habet pro se auctores, quam opposita, vt videre est apud Dicastillum disp.9. dubit.1. in dubio incidenti. Tutissimus tamen, ac expeditus, miniméque scrupulosus modus explicandi totam libertatem impensam actioni exteriori malæ,est, exprimere vltimũ effectum secutum per se ex operatione peccaminosa cum præuisione peccatoris, atque ita communiter fieri à fidelibus solet. Qui proinde non sunt aliter instruendi, saltem sine magno delectu, magnaque cautela. Quotus enim quisque est aut pœnitens, aut etiam Confessarius, qui non facilè hallucinetur circa nexum ineuitabilem aliarum cum aliis actionibus, & circa explicationem,ac perceptionem iustè, ac legitimè præcisiuam illius?

Art.1. ad 8. Omnis, & quælibet ratio differentialis vnius peccati ab alio, quæ secundum se præcisè, ac seorsim considerata continet in se malitiam lethaliter peccaminosam, est necessario explicanda in confessione,non vagè tantùm,aut in confuso, sed determinatè, ac distinctè. Idque, siue differentia à reliqua malitia actus peccaminosi, sit secundum conceptum specificum diuersum, siue secundum eundem. Necesse nimirum est explicare in confessione omnia peccata lethalia secundum speciem, & numerum, vt dictum est supra ex Concilio Tridentino,& indidem confirmatum ratione, tum iudicij exercendi à Confessario, tum satisfactionis imponendæ pœnitenti. Parum autem refert, vt patet consideranti eas rationes; an ea differentia, & multiplicitas sit realis ex parte obiecti,& actus simul, an ex parte solius actus, an ex parte solius obiecti. An videlicet, per plures actus specie, aut numero realiter distinctos, intenta sint plura mala specie,aut numero, distincta realiter; aut vnum malum constans ex pluribus partibus realiter distinctis,siue homogeneis,siue heterogeneis,quarum quælibet seorsim sufficiat ad peccatum lethale. An verò plures actus realiter distincti repetiti fuerint circa idem numero obiectum. An denique eodem numero actu intenta fuerint plura mala realiter inter se distincta, seu vnum malum continens in se formaliter, vel æquialenter plures partes realiter inter se distinctas, quarum quælibet seorsim sit materia sufficiens prohibitionis grauiter obligantis de facto. Istiusmodi, inquam, differentiæ parum referunt, pro necessitate manifestationis faciendæ in confessione, dummodo vnaquælibet vnius peccati differentia ab alio, sit secundum se, ac seorsim peccaminosa lethaliter. Quia eiusmodi differentiæ, siue sint secundum actum, siue secundum obiectum tantum, siue secundum vtrumque, semper pertinent, & requiruntur ad integram cognitionem causæ quoad substantiam eius, & diuersificant substantialiter iudicium Sacerdotis, atque exigunt impositionem satisfactionis, & pœnitentiæ notabiliter diuersam.

Art.2. Quapropter qui eodem actu, & opere extinxit iniustè familiam,aut pagum, manipulum, centuriam,aut legionem hominum; & qui eodem modo furatus est centum, vel mille aureos, aut equum, vel gemmam valentem tantundem, perinde explicare tenentur numerum occisorum, & quantitatem rei ablatæ; atque tenetur explicare numerum actuum, qui sæpius, ac interpolatè intendit occisionem eiusdem hominis,aut ablationem eiusdem rei alienæ; nec non qui singulos homines, aut singulas partes pecuniæ, secundum se,graues, occidere, aut eripere intendit; occidit, aut eripuit seorsim. Negandum itaquè omnino est antecedens obiectionis, cum Suarez disp.22. sect.3. Maldonato tom.2. de sacrament. parte 4. de pœnit. cap.4. in 5. reg. de circumstantiis, & pluribus aliis aduersus Vasquez quæst.91. art.1.dub.2.& plures alios. Posteriores hi auctores tuentur illud antecedens, aut vnicè, aut certè præcipuè auctoritate Concilij Tridentin. cap. illo 5. sess.14. vbi definit eas circumstantias explicari debere, quæ speciem peccati mutant; & nihil interim dicit de aggrauantibus intra eandem speciem, siue notabiliter, siue leuiter aggrauent. In materia porrò doctrinali silentium, & negationem perinde æstimari, quando opportunum erat dicere,immo, & necessarium, si quod non dicitur verum erat,sicut est quod dicitur.

Art.3. Obseruandum serio est, pro legitima intelligentia Concilij, rationes eas differentiales cuiusque peccati, quarum quælibet, seorsim, & secundum se præcisè considerata, includit in se malitiam lethaliter peccaminosam,præsertim si non præsupponat rationem aliam specificam peccati logicè priorem,non numerari ab Auctoribus antiquis, ac præcipuis inter circumstantias, sed dici pertinentes ad substantiam actus peccaminosi. In hunc modum, atque hoc penitus sensu loquuntur inter alios cæterorum antesignani, Alex.Alens.p.4. quæst.18. memb.4. art.3. D.Thom. in 4. distinct.16. quæst.3.art.2. quæstiunc.4. & 5. Scotus ibidem distinct.17. quæst. vnica,art.2. Qui proinde,& alij circà eadem tempora Scriptores sub nomine circumstantiarum complectuntur sola prædicata secundaria cuiusque peccati, quæ vel ipsum transferunt ad aliam speciem, iuxta expositionem datam supra in responsione ad quæstionem, vel ita augent eius malitiam intra eandem speciem, vt seorsim, ac secundum se præcisè considerata nullam formalem malitiam contineant. Huius posterioris rationis sunt intensio actus, & aduertentia, ac præcognitio maiores, necnon duratio longior absque interruptione: Quæ sanè prædicata sunt,secundum se, indifferentia. Perinde namque augent æstimationem actus,seu boni, seu mali,vtriuis eorum adiuncta.

Art.4. Vigeat porro, circa secundum istud genus circumstantiarum, ponderatio nuper proposita aduersariorum,dum Concilium determinat tantummodo circa primum circumstantiarum genus, de quo solo genere vnicè, aut certè præcipuè disputauerant auctores nuper indicati, quorum profecto maximè ratio haberetur, atque obseruaretur phrasis à Patribus Concilij, quodque ipsum genus, erat materia definitionis longè dignior, & magis necessaria. Cæterum augmentum malitiæ, intra eandem speciem, prouenientes ex multiplicitate reali, seu formali, seu æquiualenti,obiectorum,quorum vnumquodque seorsim sit materia sufficiens peccati lethalis, non censuit Concilium esse circumstantiam, sed reposuit inter prædicata substantialia actus,iuxta phrasim,& sensum antiquorum, ac præcipuorum Auctorum, nec oppositum huius suaderi vnquam poterit ratione, aut indicio vllo sufficienti ad probabilitatem, quod ad sensum Concilij attinet. Dicendum itaque potius est Concilium iniunxisse, vt explicaretur in confessione augmentum eiusmodi extensiuum, seu quasi extensiuum,dum iniunxit integram explicationem peccatorum, quoad eorum speciem simul, & numerum, vt apparet ex ratione producta in principio huius responsionis.

Ad 9. Confessio vocalis,vt est pars sacramenti non consideratur secundum suum esse physicum, sed secundum esse morale. Potest autem esse eiusdem infimæ speciei moraliter, tametsi variet speciem physicè.

Quia lex præcipiens confessionem obligat diuersimodè pro diuersis circumstantiis. Nempe obligat ad integritatem materialem, quoad fieri poterit. Potestas autem ad hanc integritatem est diuersa pro diuersis circumstantiis. Vndè, licet hoc sacramentum possit aliquando esse validum, & formatum, exhibita confessione materialiter non integra, ob impossibilitatem, seu physicam, seu moralem huius integritatis; non propterea semper tale esse potest absque eadem integritate. Quæ videlicet plerumque est possibilis, tum physicè, tum etiam moraliter. Fallit itaque obiectio, quatenus loquitur de hoc sacramento, tanquam de toto quodam purè physico, cum sit quoddam totum morale, vti apparet clarius ex vnitate specifica eiusdem sacramenti impensis habentibus peccata specie diuersa, quorum proindè confessiones, & exteriores manifestationes sunt diuersæ speciei physicè, vt alia eiusmodi prætermittam innumera.

Art. 1. Ad 10. Peccata lethalia sunt materia directè necessaria huius sacramenti, quatenus ratione eorum necesse est suscipere hoc sacramentum, & consequenter necesse est omnia illa, & singula in ipso explicare. Peccata verò venialia solum possunt esse materia indirecta necessaria, quatenus imponitur alicui præceptum obligans directè ad hoc suscipiendum hoc sacramentum, siue commiserit sola venialia, siue non. Cui præcepto satisfit explicato aliquo veniali, & prætermissis reliquis; imo, & prætermissis omnibus, si adsit aliquod lethale. Quod contingere minimè posset, si præceptum obligaret directè ad confessionem venialium, seu si venialia, ex natura rei, essent materia necessaria.

Art. 2. Cæterum communis eademque verè proculdubio sententia est posse, per legem, præceptum, aut votum, imponi obligationem grauem suscipiendi istud sacramentum, tametsi non adsint nisi peccata venialia. Quia licet deletio venialium secundum se sit absolutè quid leue; susceptio nihilominus sacramenti est res magni absolutè momenti, & multiplici ex capite valde vtilis; ac necessaria ad plures fines minimè leues; ideóque est materia sufficiens obligationis grauis. An talis sit obligatio resultans ex præcepto annuæ confessionis omnibus adultis fidelibus, communi? an verò illi satisfaciat venialium tantum reus præsentando se Parocho, & monendo se solis venialibus premi? In vtramque partem probabile est.

Art. 3. Longè tamen probabilius videtur, pro eo casu, non esse impositam obligationem grauem sacramenti reipsa suscipiendi. Quia Concilium Lateranense, ex quo emanauit ista annuæ confessionis obligatio eam imponit his verbis: *Omnes vtriusque sexus fideles, postquam ad annos discretionis peruenerint, omnia peccata saltem semel in anno confiteantur*; vt habetur cap. *Omnes vtriusque sexus*. Sub ea autem peccatorum omnium expressione non potuere comprehendi venialia. Si enim ea quoque comprehenderentur, imposita fuisset obligatio vniuersalis confitendi omnia venialia. Quod est planè absurdum, & impossibile. Accedit Concilium Tridentinum declarans capite illo quinto, Ecclesiam, per hoc præceptum, solam addidisse præcepto diuino determinationem temporis. Dictum autem est supra, præceptum diuinum esse de solis lethalibus. Quapropter, qui non habet, nisi sola venialia, non tenetur de facto loquendo per se, ad annuam confessionem ex vi præcepti illius vniuersalis.

Ad 11. Communis, & vera Suarez, aliorumque responsio est, Nectarium solam prohibuisse confessionem publicam, quæ prius fuerat in vsu, præsertim circa peccata aliqua grauiora, & scandalosa. Chrysostomus deinde fouit hanc eandem prohibitionem. Licet autem aliquoties vtatur formulis, quæ videri possent complecti confessionem etiam secretam coram solo sacerdote, vt Vicario Dei; nihilominus, quia controuersia tunc celebris feruebat de sola confessione publica, facile eo omnia trahebantur ab audientibus, quocunque demum modo efferrentur. Nempe testimonia, quæ hac de re proferuntur omnia sunt ex homiliis ad populum. A nobis verò ideo sunt certiùs eum in sensum accipienda, quia idem Chrysostomus, aliis in locis clarissimè docet confessionis auricularis secretæ vtilitatem, & necessitatem, vt videre est apud Suarez disput. 16. sect. 1. & 4. Qui præterea obseruat optimè disput. 12. sect. 2. sub finem, eundem Chrysostomum in quibusdam locis, & Ambrosium in testimonio obiectionis; tantum docere, deleri posse peccata per contritionem extra sacramentum. Idque ipsum tantummodo colligitur ex locis illis Scripturæ, quæ indicantur ex Decreto. Quod nequaquam tollit, aut necessitatem confessionis vocalis postea superaddendæ, aut eiusdem confessionis votum inclusum in ipso actu contritionis, post institutum sacramentum pœnitentiæ, iuxta ea, quæ superius dicta sunt.

QVÆSTIO XCI.

Vtrùm peccata venialia sint materia sufficiens huius sacramenti?

VIdentur non esse. 1. Quia ea sola peccata sunt materia sufficiens huius sacramenti, quæ possunt remitti, ac deleri per ipsum. Peccata autem venialia non possunt remitti, ac deleri per istud sacramentum. Quia hoc sacramentum non confert vllum effectum incompossibilem cum peccatis venialibus; quandoquidem ipsum sacramentum, & omnes eius effectus suscipi possunt cum quouis peccato veniali, etiam actuali, atque cum eodem componi. Fieri enim alioquin posset, vt quis peccaret lethaliter, præcisè, quia accederet ad sacramentum pœnitentiæ cum aliquo peccato veniali, actuali. Quod videlicet redderet sacramentum, aut inualidum, aut informe. Quæ tamè sequela à nemine admittitur, nec admitti potest.

2. Qui non habet peccata, nisi venialia, necesse vtique est, vt habeat in se gratiam iustificantem. Necesse verò insuper est, ad validam susceptionem sacramenti pœnitentiæ, vt pœnitens adiiciat eidem gratiæ actum contritionis, vel saltem attritionis, ante absolutionem. Vterlibet autem ex his duobus actibus, simul cum gratia habituali, est sufficiens ad deletionem venialium. Ad quam nimirum sufficit quilibet motus pius conferens ad feruorem charitatis, iam præexistentis, vt dictum est quæst. 5. de iustific. ad 9. ex D. Thomæ, aliorumque communi sententia. Nunquam ergo contingere potest, vt peccata venialia tollantur vi huius sacramenti, sed semper sunt, aut iam ablata ante absolutionem sacramentalem, aut non proximè auferibilia per ipsam. Non sunt igitur materia idonea, ac sufficiens huius sacramenti.

3. Non contingit, aliquid vnum ac prorsus idem esse materiam sufficientem duorũ sacramentorũ. Ergo nec esse materiam alicuius sacramenti simul, & sacramentalium. Patet consequentia. Quia sacramentalia omnia differunt multo magis à quolibet sacramento, quàm quælibet duo sacramenta inter se. Necesse igitur est materiam etiam cuiusuis sacramenti differre multo magis à materia quorumlibet sacramentalium, quam materiam vnius sacramenti à materia alterius sacramenti. Peccata autem venialia sunt materia propria sacramentalium; Nullius igitur sacramenti materia esse possunt.

Art. 1.

Art.1. Respondetur peccata venialia non esse materiam necessariam sacramenti pœnitentiæ, ex natura, & institutione ipsius sacramenti; apparet satis ex quæst. præcedent. & clarius ex quæst.87. Eadem nihilominus esse sufficientem,ac idoneam eiusdem materiam, habetur ex Trident. sess.14. cap.5. & can.7. Idem colligitur clarè ex ipsa institutione Christi Domini ponderata in eadem quæstio.87. Amplissima namque illa formula collatiua potestatis. *Quorum remiseritis peccata, &c.* æquè complectitur omnia vniuersaliter peccata absque vlla exceptione. Peccata autem venialia verè, ac propriè sunt aliqua peccata. Ergo verè, & propriè sunt materia subiecta potestatis sacerdotum,supra quam eorum remissio, & retentio,seu negatio remissionis cadere possit.

Art.2. Accedit traditio perpetua Ecclesiæ, & vsus frequens fidelium maximè piorum confitentium venialia, etiam sola,ac seorsim. Accedit rursus id Concilium cit. dicens ibidem peccata venialia multis aliis remediis expiari posse. Ergo à fortiori expiari possunt sacramento pœnitentiæ, vtpote directè instituto in remedium peccatorum, cum iterabilitate, vt peccata, quæ iterum, atque iterum committuntur de nouo, qualia sunt venialia, tolli possint per ipsum, quoties libet.

Art. 3. Quæ quidem argumenta probant, remitti posse,per hoc sacramentum, peccata venialia, non solum quoad pœnam, aut partem pœnæ minus principalem, sed etiam quoad culpam, & quoad totam pœnam, saltem alterius vitæ. Quia nomina peccatorum,quorum remittendorum vniuersalis potestas concessa est sacerdotibus, potius intelliguntur actus mali quoad ipsorum malitiam, quam quoad pœnam eisdem debitam. Quoad pœnam verò, tunc maximè remitti dicuntur, cum remittitur tota pœna, saltem quæ manet post hanc vitam. Rursus, per alia remedia, quibus istud æquiparatur,si etiam non præfertur à Concilio, tolluntur venialia quoad culpam, & totam eiusmodi pœnam. Ergo quoad vtramque, vi huius quoque sacramenti, tolluntur. Ex opere operato non minus,aut aliter,proportione seruata, quam peccata lethalia. Itaque peccata venialia, tam quoad culpam,quam quoad pœnam,sunt materia, proculdubio sufficiens huius sacramenti.

Art.1. Ad 1. Nullum peccatum actuale, seu dum actu est,remitti potest, vel quoad culpam, vel quoad pœnam. Quia vt dictum est quæst.8. de iustific. ad 6. & alibi, tota cuiusuis peccati malitia est identificata cum eodem, & rursus reatus pœnæ est etiam identificatus cum malitia; atque Deus non aliter remittit peccata, quoad culpam, quam auferendo eorum malitiam,& reddendo hominem, de malo, seu simpliciter, seu secundum quid: bonum, seu simpliciter, seu secundum quid; & similiter remissio, quoad reatum pœnæ fit reddendo hominem, de digno pœna, indignum pœna. Quapropter peccata, nec lethalia, nec venialia, remitti vllatenus possunt, nisi ablata imprimis actuali eorum existentia, per liberam, aut necessariam cessationem ab illis, & impediendo deinde, atque remouendo moralem eorundem perseuerantiam. Hoc autem fit,nec aliter fieri potest,quam substituendo in peccatore,bonitatem,ac dignitatem contrariam priori malitiæ, ac indignitati, ideóque incompossibilem cum eadem.

Art. 2. Iam verò peccata venialia nullum donum habituale auferunt authori suo, suntque præterea cõpossibilia cum quibusuis auxiliis actualibus gratiæ, quæ Deus in nobis, sine nobis liberè, operantibus operatur. Ad istas autem duas classes, rediguntur effectus omnes positiui,quos, ex sua natura,& conceptu vniuersali confert necessario sacramentum pœnitentiæ. Quapropter non est de ratione huius sacramenti,vt non possit suscipi, tum validè,tum etiam fructuosè, absque remissione,& deletione vllius peccati venialis. Verum neque est de ratione eiusdem, vt non remittat peccata venialia, vel aliqua, vel etiam omnia. Cum enim vna pars huius sacramenti sit retractatio peccatoris, si ea fuerit de peccatis venialibus,aut aliquibus,aut omnibus; poterit vtique sacramentum coniunctum cum tali retractatione, seu per talem retractationem partialiter constitutum remittere peccata venialia, aut aliqua, aut omnia, provt fuerit retractatio.

Art.3. Vnde quod dicitur, sacramentum pœnitentiæ nullum conferre effectum incompossibilem cum peccatis venialibus, etiam actualibus indiget distinctione. Conceditur enim, nullum conferre effectum, qui secundum se præcisè sit incompossibilis cum illis. Negatur verò, non conferre aliquem effectum, qui sit incompossibilis cum eisdem,provt coniunctus cum retractatione peccatoris, circa talia determinatè peccata venialia. Quæ quidem retractatio, secundum se præcisè est intrinsecè incompossibilis cum permanentia actuali peccatorum, quæ retractantur; cum permanentia verò habituali eorum, & cum reatu pœnæ aliquando est incompossibilis secundum se præcisè, aliquando non nisi vt coniuncta cum sacramento,& eius effectibus, vti mox ponetur ob oculos distinctius.

Art.1. ad 2. Malum proueniens ex peccato veniali, ratione cuius habitualiter perseuerat, est diminutio feruoris charitatis, vt dictum est in quæstione nuper indicata de iustific. cum D.Thom. in præsenti q.87. art.2. Ista autem diminutio feruoris, quatenus proueniens ex peccato veniali, tolli nullatenus potest absque eiusdem retractatione formali, vel saltem virtuali. Quia, dum non retractatur,permanet habitualiter adhæsio ad bonum temporale charitati contrarium secundum quid, ideóque grauans aliqualiter animum, quo minus feratur ad Deum per charitatem,eo modo, quo ferretur si non retardaretur eiusmodi adhæsione ad bonum temporale. Permanet, inquam, interim habitualiter per memoriam, aut per speciem memoratiuam sui,tanquam vltimi actus, vltimæque electionis liberæ circa tale obiectum. Memoria enim vltimæ electionis nondum retractatæ circa aliquod obiectum,habet peculiarem quandam vim, eamque magnam inclinandi ad actum similem, & consequenter retrahendi ab obiectis quomodocumque illis contrariis. Qua de causa in repentinis deliberationibus, atque operationibus determinamur, saltem vt plurimum conformiter ad eam inclinationem vltimæ electionis, insidentis adhuc animo habitualiter affectiuè.

Art. 2. Verum contingere potest retractationem esse talem, vt licet sit necessaria, non tamen sufficiat se sola ad ablationem, & remissionem peccati venialis. Necesse nimirum est, vt id,per quod tollitur peccatum aliquod veniale,tantundem conferat ad feruorem charitatis, quantum valet idem peccatum ad diminutionem eiusdem feruoris. Nullum namque malum tolli potest, non inducto toto bono ablato per ipsum. Patet autem retractationem posse esse vsque adeo debilem quoad speciem, ac intensionem; & è contra peccatum veniale posse esse tantæ malitiæ; & vsque adeò retardatiuum charitatis, ex sua specie, ac intensione; vt non detur æquiponderatio, nedum excessus boni, posita retractatione. Ex quo vlterius apparet retractationem sufficientem, se sola ad remissionem vnius venialis leuioris, posse nihilominus esse insufficientem, se sola,ad remissionem alterius peccati venialis grauioris, esto retractet vtrumque simul,ac indiuisim. Fieri igitur potest, non solum circa lethalia, sed etiam circa venialia,vt detur retractatio sufficiens, ad sacramentum validum, ac

fructuo

fructuosum, simulque insufficiens ad deletionem, tum lethalium, tum etiam venialium, vel omnium, vel aliquorum, ante realem susceptionem sacramenti. In hoc autem casu poterunt remitti, vel omnia, vel aliqua venialia, etiam quoad culpam, accedente sacramento, & per causalitatem eiusdem sacramenti.

Art. 3. Nempe sacramentum legitimè susceptum confert plurimum ad feruorem charitatis, non solum quoad substantiam, collata gratia, & charitate, vel eius augmento, quod non sufficit secundum se præcisè, ad remissionem venialium, sed etiam accidentaliter quoad facilitatem, & suauitatem, atque intensionem actuum charitatis. Excitando nimirum peculiarem quendam deuotionis, atque consolationis spiritualis motum, quo animus ad Deum erigitur. *Difficultas namque confessionis* vt tradit Concil. Trident. sess. 14. cap. 5. *tot, tantisque commodis, & consolationibus leuatur, quæ omnibus dignè ad hoc sacramentum accedentibus per absolutionem certissimè conferuntur, &c.* Licet autem tot ista, tantaque commoda, & consolationes sint indifferentes, ex natura sacramenti secundum se ad erigendum, ac stabiliendum animum aduersus prauam inclinationem, frigus, aut tepiditatem prouenientem ex præcedentibus qualibuscunque peccatis, seu lethalibus, seu venialibus; determinantur nihilominus, per dolorem, ac detestationem præexistentem aduersus ea determinatè peccata, quæ exponuntur de facto in confessione cum vero de illis dolore, ac detestatione, & ex intentione ea determinatè tollendi. Quia motionem spiritualem sacramenti, quæ quantum est ex se, est inductiua feruoris indifferenter, trahit determinatè in scopum suum dolor, ac detestatio talium determinatè peccatorum venialium, necnon intentio suscipiendi Sacramentum, vt eadem determinatè deleantur. Occursus etenim obiectorum, & causarum indifferentiam ex se ad excitandum, & fouendum motum deuotionis, ac feruoris in hac, vel illa materia, accipit necessariò determinationem à præexistenti cogitatione, ac intentione, qua quisque antecedenter disponitur. Omnis enim causa, ex se indifferens ad plures effectus, pluresque modos operandi, operatur determinatè iuxta dispositionem præexistentem in subiecto. In hunc igitur modum fieri potest, vt detestatio peccatorum venialium, vel aliquorum, vel omnium, quatenus adiuta, ac promota per accessionem sacramenti, sufficiat ad deletionem illorum, & ad restituendum eum feruorem charitatis, qui per eadem imminutus fuerat, tametsi esset insufficiens, se sola, ad hunc ipsum effectum.

Art. 4. Nec obstat accidere posse, vt pœnitens nullum actum deuotionis, aut noui feruoris adiiciat, ex motione sacramenti, vltra actum detestationis, quem præmiserit ad idem sacramentum, vel propter diuersionem ad alia, vel propter alienationem à sensibus, vel propter omissionem immediatè liberam omnis eiusmodi actus, dum perficitur, & vltimo completur sacramentum. Non, inquam, hoc obstat, quia nihilominus accipit pœnitens augmentum gratiæ habitualis, & inde ius ad vberiora auxilia gratiæ actualis, iuuantia specialiter ad finem, specialiter intentum in susceptione sacramenti, idest ad depulsionem tepiditatis inductæ, aduersus feruorem charitatis, per peccata venialia exposita in confessione, & terminantia detestationem eorum, quæ de facto fuerit pars sacramenti. Percipitur præterea per sensum, actu, vel potentia proxima, significatio symbolica sacramenti, & quæ de facto deuincta illi est prærogatiua largitatis, ac beneficentiæ diuinæ peculiaris contentæ in eodem sacramento, & inuitantis ad gratitudinem, atque ad fouendam, ac promouendam amicitiam cum Deo per obsequia charitatiua erga eundem. Quæ omnia, vti expositum est supra in communi quæst. 11. 24. & 25. circa conuenientiam, & causalitatem sacramentorum, disponunt animum validissimè ad feruorem charitatis contrarium diminutioni eius, quam induxerant peccata venialia. Per hæc igitur omnia reponitur animus pœnitentis, ex vi sacramenti in statu contrario illi, in quo fuerat constitutus per peccata venialia exposita in confessione, ac proinde extinguitur vis, quæ ipsis inerat, ad minuendum, ac retardandum feruorem charitatis.

Art. 5. Timendum verò nequaquam est, ne bona animi dispositio inducta per Sacramentum, ad eum vsque gradum, non perueniat, quem attigerat prauа, animi dispositio inducta prius per peccata venialia, quæ clauibus Ecclesiæ legitimè subiiciuntur. Quia sicut ex definitionibus fidei statuentibus peccata lethalia esse materiam sufficientem, & necessariam huius sacramenti, & absolutionis Sacerdotalis, rectè colligitur conferri, ex vi sacramenti, omnibus ad ipsum ritè dispositis tantum bonum, tantamque animæ perfectionem, quantum eiusdem animæ malum, atque defectus præcesserat in peccatore ob peccata lethalia: Ita etiam, ex definitionibus fidei statuentibus peccata venialia esse materiam sufficientem, æquè benè deducitur, omnibus quoad eorumdem remissionem ritè dispositis; idest confitentibus illa cum vera de ipsis cõtritione, aut attritione, & proposito emendationis, conferri ex vi Sacramenti tantum bonum, tantamque perfectionem, quantum malum, quantusque defectus præcesserat ex vi eorundem peccatorum; & quidem bonum, ac perfectionem formaliter contrariam talibus peccatis, atque incompossibilem intrinsecè cum morali permanentia eorum. Nempe declarare, peccatum aliquod esse materiam idoneam sacramenti instituti ad deletionem, ac remissionem peccatorum; perinde est, atque declarare, idem peccatum esse remissibile, ac auferibile per idem Sacramentum.

Art. 6. Quoniam autem quæst. 8. de iustific. pluribus efficaciter ostensum est, nullum peccatum remitti à Deo posse, nisi inducendo perfectionem illi contrariam, atque intrinsecè incompossibilem cum eodem; concluditur hoc sacramentum, quatenus coniunctum cum legitima contritione, aut attritione de venialibus, aut omnibus, aut aliquibus, semper conferre dispositionem perfectiuam pœnitentis intrinsecè incompossibilem cum morali eorum perseuerantia, atque adeo restitutiuam feruoris charitatis, quatenus diminuti per eadem venialia. Si enim non induceretur huiusmodi effectus per sacramentum, dum remittit aliquod peccatum; fieri vtique posset, vt peccator, post remissum, ac deletum aliquod suum peccatum, maneret nihilominus in eodem statu malæ inclinationis, ac dispositionis positiuæ, & negatiuæ, in quo erat ante deletionem talis peccati; idest vt nihilo esset melior, cum iam non est peccator, quam dum esset peccator. Quòd profecto repugnat non minus, quam hominem esse corporaliter iam sanatum, & nihilominus non melius habere in se intrinsecè, in ordine ad operationes proprias hominis sani, quam dum ægrotaret. Quam notationem, & comparationem oportet, habere præ oculis diligenter aduersus quasdam alias aliquorum auctorum doctrinas, & euasiones, circa præsentem difficultatem, quæ non videntur satis solidæ.

Art. 7. Notandum insuper est, ad remissionem, & deletionem venialium minuentium feruorem charitatis, non sufficere, quod reponatur, seu acquiratur tantundem feruoris vtcumque compensans tepiditatem inductam per venialia. Fieri namque potest, vt qui est in maiori perfectionis gradu constitutus, ac proinde est feruentior absolutè in charitate, habeat nihilominus aliquod peccatum veniale, siue actuale,

actuale, siue habituale; nullum verò tale peccatum habeat, qui est minus perfectus, minorisque absolutè feruoris in charitate. Nemo enim est tam perfectus, iuxta prouidentiam ordinariam Dei, qui non possit peccare venialiter in sensu composito totius suæ perfectionis, quasi substantialis; & vice versa nullus est tam imperfectus, qui non possit in Sacramento, vel extra Sacramentum, delere omnia sua venialia peccata, & abstinere per aliquod tempus, & breue interuallum, ab omni veniali, quin propterea pertingat ad eum gradum perfectionis, & feruoris in charitate, qui priori illi absolutè inest. Necesse igitur præterea est, ad remissionem, & deletionem venialium, vt subinducatur formaliter, aut virtualiter feruor charitatis, qui sit directè contrarius diminutioni eiusdem feruoris inductæ prius per veniale, seu venialia, quæ præextitere, ita vt non solùm compensetur, sed etiam tollatur vis retardatiua, seu tepefactiua charitatis, quæ iisdem peccatis peculiariter inest. Qua de causa requisitus supra à nobis est determinatè dolor, & detestatio vniuscuiusque venialis, seu venialium, pro remissione, ac deletione eorum, tam in sacramento, quam extra.

Art. 8. Sed quia dolor, & detestatio, quæ est pars materiæ huius Sacramenti, debet esse coniuncta cum proposito non peccandi de cætero, vt dictum est supra quæst 88. ex Concil. Florent. & Trident. difficile apparet, quomodo deleri possint, per istud Sacramentum, omnia peccata venialia. Cum enim à nemine caueri imposterum possint omnia peccata venialia collectiuè, vt dictum est quæst. 14. de grat. atque propositum de re impossibili sit impossibile, certè prudenter concipi nequaquam possit, ad Sacramenti verò constitutionem pertinere minimè possit propositum imprudens, idest non procedens à virtute; videtur neminem disponi sufficienter posse, vt consequatur, per istud sacramentum, remissionem omnium venialium, quorum est reus. Dicendum autem est ex communi Theologorum consensu, quod docetur ab vtroque eo Concilio, circa propositum non peccandi de cætero, accipiendum esse, quoad venialia, cum hac limitatione, quantum patitur humana fragilitas. Ita videlicet, vt verè proponat pœnitens emendationem imposterum quoad multudinem, & magnitudinem venialium, velitque adhibere diligentiam, quantum fieri potest, magnam in illis vitandis, licet non concipiat propositum efficax de totali vitatione eorum omnium collectiuè.

Art. 9. Nec obstat, quod alicui dum disponitur ad confessionem, atque in ipso actu confessionis, videatur se totidem, & talia imposterum commissurum esse peccata, quot, & qualia eo vsque commisit, nullamque subsequuturam esse emendationem. Quia propositum humanum, vtcunque efficax intrinsecè, re ipsa est mutabile, ac frustrabile, adeóque compossibile cum iudicio, in experientia, aut aliunde, satis fundato, de frustratione, ac mutatione subsequutura de facto. Nempè alterum horum pertinet ad voluntatem, alterum ad intellectum; atque actus vtriusque huius potentiæ, alter proponens, alter coniiciens de futuro, nituntur diuersis motiuis, nullam includentibus in se contradictionem, vel mediatè, vel immediatè. Sufficit itaque quòd propositum emendationis sit incompossibile, dum perseuerat, cum euentu contrario, sitque intrinsecè sufficiens ad inducendum se solo euentum sibi conformem, Deo bene iuuante per suam gratiam, & ad fundandam, quantum est ex se, siue nisi impediatur aliunde, spem prudentem de eadem emendatione subsecutura re ipsa, quæ doctrina, à Suarez, & aliis communiter tradita, locum habet, proportione seruata circa peccata quoque lethalia.

Ad 3. Peccata sunt materia tantum remota, tam huius Sacramenti, vt superius dictum est, quam aliorum, seu sacramentorum, seu sacramentalium. Nullum autem est inconueniens, quòd detur conuenientia quoad materiam remotam, dummodo proxima, & intrinsecè constituens sit diuersa. Hæc autem, præsertim adæquatè sumpta, est longè diuersa in hoc sacramento, & in aliis, tam sacramentis, quàm sacramentalibus, vt apparet ex dictis supra. Opportunum præterea est, vt hic aliquid obiter subiiciatur circa suppositum obiectionis quoad vim sacramentalium ad delenda venialia.

Qvæstio XCII.

Vtrùm peccata venialia remittantur etiam per Sacramentalia ex opere operato?

Videntur remitti. 1. Quia antiqua ab initio nascentis Ecclesiæ, traditio de qua constat ex communi fidelium consensu vti affirmant, Soto, Ledesma, & nonnulli alij, tribuit sacramentalibus vim remittendi venialia ex opere operato. Ergo ea illis certissimè inest re ipsa.

2. Eadem vis remittendi venialia tribuitur. Primo orationi Dominicæ, tunsioni pectoris, & eleëmosynæ, c. *Tres sunt*, c. *Medicina*, c. *Medicamentum*, c. *Quamobrem* de Pœnit. d. 1. &c. *Quotidianis* de Pœnitentia d. 3. Deinde Aquæ Benedictæ canon. *aquam*, de consecratione, d. 3. ex Alexandro, 1. qui fuit quintus à D. Petro, & colligitur ex eius benedictione in qua petitur, *vt sit in satisfactionem*; in quam certè non esset, si neque venialia remittere posset. Tertiò, Pani benedicto, canone *cum omne crimen*: de consecratione d. 2. Quartò, Benedictioni Sacerdotali, & maximè Episcopali, necnon vnctioni sacræ in genere, canone *Benedictio* canone *maledicam*, canone *Dictum*, 1. quæst. 1. & specialiter id colligitur de vnctione ex c. *Vgico* de sacra Vnctione. Idem denique colligitur de oratione in Ecclesia consecrata, ex illo Regum 3. 8. 43. *si quis cognouerit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies, &c.* Hæc igitur omnia habent vim remittendi venialia ex opere operato. Alioquin enim nullam prorsus vim peculiarem haberent aduersus illa, quam tamen illis peculiariter inesse, ex Textibus relatis, certissimum est, cum æquè certum sit apud omnes eadem non sufficere aduersus lethalia. Eadem porrò ratio est de aliis quoque eiusmodi cæremoniis, & rebus sacris. Ergo sacramentalibus eiusmodi omnibus inest vniuersaliter vis remissiua venialium.

3. Potuit imprimis Deus Ecclesiæ suæ conferre potestatem, & auctoritatem instituendi sacramentalia cum virtute remittendi peccata venialia, de quo nemo dubitat, nec potest assignari ratio vlla dubitandi, quæ sit alicuius momenti. Deinde, vt dentur sacramentalia, prædita eiusmodi virtute, confert plurimum ad consolationem fidelium, & ad excitandam in ipsis deuotionem, piosque motus affectiuos erga res sacras, & earumdem appretiatiuos. Denique hoc idem est valde necessarium: certè est valdè opportunum, ac rationabile. Vt nimirum adsint remedia facilia, & frequentissimè iterabilia aduersus malum, quod facillimè, & frequentissimè incidit: Cuiusmodi profecto remedium, & malum sunt sacramentalia, & peccata venialia. Christus autem Dominus contulit facto D. Petro, & successoribus eius potestatem, & auctoritatem ad ea omnia, quibus tanta, ac talis inesset vtilitas, opportunitas, ac necessitas respectu fidelium. Contulit inquam per illa verba Ioann. 20. 17. *Pasce oues meas*, Matth. 16. & 18. *Quæcunque solueritis: Quæcunque*

cunque ligaueritis,& Ioan.20.*Accipite Spiritum sanctũ: Quorum remiseritis peccata*,& Matth.16.19. *Tibi dabo claues regni Cælorum.* Nempe in ista ampla verborum vniuersalitate continetur indiscriminatim potestas & auctoritas ad ea omnia, cum quibus potest, & sine quibus non potest vtiliter, commodè, ac opportunè pasci, ac regi grex fidelium. Quo fundamento deducitur communiter & rectissime deducitur potestas Pontificum ad statuendas, & ferendas, atque remittendas censuras, nullo vtique titulo magis necessarias ad ædificationem,& optimum regimen fidelium, quam necessaria sint sacramentalia, quatenus remissiua venialium. Eadem ponderatio, & ratio paritatis locum similiter habet in potestate ad Indulgentias, & Iubilæa, quæ potestas ex iisdem Euangelij locis, ab omnibus Doctoribus Catholicis, rectè deducitur, inque eisdem contenta agnoscitur indubitanter.

4. Si aquæ benedictæ, orationi in Ecclesia consecrata,& similibus non inesset vis remissiua venialium ex opere operato, sed tantùm ex opere operantis, quatenus excitare valent in animis fidelium pios, ac salutares motus deuotionis, & feruentis charitatis, quibus solis immediatè, ac directè delerentur venialia; nihilo plus interesset aspergi aqua verè benedicta,aut orare in Ecclesia verè consecrata, quam aspergi aqua, aut orare in Ecclesia,falsò putata, seu benedicta, seu consecrata, & sic de similibus. Quia pij,& charitatiui motus animi exurgunt in vnoquoque,iuxta cuiusque existimationem,seu veram,seu falsam,quæ de facto prælucet voluntati,& non iuxta realem qualitatem obiectorum, circa quæ versantur intellectus, & voluntas. Consequens autem est manifestè absurdum ac intolerabile, vt liquet ex textibus Canonicis nuper indicatis, & ex communi, ac indubitato fidelium sensu.

5. De aqua nominatim Benedicta multipliciter, & magnificè prædicant vim emundatiuam animæ, atque absterſiuam peccatorum S.Clemens Rom.lib.3. instit. cap.44. & lib. 8. & cap.29. Cyrill. Catech.3. Tertull. lib. de Baptismo cap.4. Carthag. cap.18. Innocent.III. sermone 3. in Pentec. Idem perhibent de signo Crucis in fronte, & in pectore, quoad vim roborandi animam,præseruandi,ac liberandi à peccatis, ijdem Clemens,& Tertullianus, nec non Cyprianus, Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, & Lactantius apud Thomam. Hurt. tract. vltimo, Mor. Resol. 9. §.3. Idem denique, & quidem significantius traditur de eleëmosyna à Concilio Cabillonensi cap.36. ex illo Eccles.33. *Sicut aqua extinguit ignem,ita eleemosyna extinguit peccatum.* Vnde D. Cyprianus lib. de opere, & eleemosyna dicit, quod eleemosyna *Baptismum imitata, Dei indulgentiam largitur.* Certum autem imprimis est eiusmodi testimonia accipi non posse de vi remissiua lethalium, quæ per sola sacramenta remitti possunt ex opere operato. Certum rursus est ob similes loquendi modos circa Sacramenta quoad remissionem lethalium, & quoad collationem gratiæ, nulloque alio fundamento, tribui iisdem sacramentis vim remissiuam lethalium, & collatiuam gratiæ ex opere operato, cum vox ista operis operati in nullis antiquis, aut Patribus, aut Conciliis formaliter reperiatur. Eodem igitur fundamento tribuenda certissimè est aquæ benedictæ, signo Crucis, & eleemosynæ, virtus remissiua peccatorum venialium ex opere operato.

6. Concil. Trident. sess.14. cap.5. ante med. tradit peccata venialia *multis aliis remediis expiari posse*; præterquam videlicet sacramento Pœnitentiæ. Hæc autem & multa alia remedia,sunt procul dubio sacramentalia, provt distincta à sacramentis omnibus. Quia sacramenta non sunt multa, atque vt essent absolutè, non tamen contraponerentur idoneè sub ea generalitate, sacramento particulari, de quo ibi agitur. Ergo venialia, non solùm per sacramenta, sed etiam per sacramentalia expiari, ac remitti possunt ex opere operato. De quo nimirum remittendi modo determinatè ibi agit Concilium, & non etiam de remissione ex opere operantis.

Art.1. Respondetur sacramentalia non sumuntur in præsenti strictè pro iis ritibus, & actionibus, quæ sacramentis adiacent, tanquam circumstantiæ, & accidentia quædam ipsorum ordinata ad eorumdem ornatum, vsumque decentiorem. Sub qua significatione dictum de illis est suprà quæst.36. Sed sumuntur latius, pro variis & rebus, & actionibus sacris vsque adeò dissidentibus inter se, vt sub nullo genere proximo contineantur propriè, ideoque nec definiri possint vna aliqua definitione propriè tali. Dici verò vtcunque possunt operationes sensibiles ordinatæ ad excitandam deuotionem fidelium, & ad remissionem peccatorum venialium. Verùm melius dignosci valent per sufficientem partium enumerationem quæ communiter exhibetur ex hoc versu.

Orans, Tinctus, Edens, Confessus, Dans, Benedicens.

Per quæ directè, & principaliter intelliguntur, recitatio Orationis Dominicæ, aspersio aquæ benedictæ, panis benedicti comestio, confessio generalis extra sacramentalis, quæ dici solet in principio Missæ, atque in Officio Diuino, largitio eleemosynæ, benedictio Episcopi,necnon Abbatis consecranti. Reuocantur præterea ad orationem quidem, ingressus in Ecclesiam consecratam coniunctus cum religiosa aliqua actione exteriori, & cultu Dei, atque Sanctorum maximè verò actus ipse orandi, quatenus complectens circumstantiam loci sacri, & Ecclesiæ consecratæ. Ad tincturam verò, vnctio quælibet sacra; distincta ab ea,quæ sacramentum est, & non purè sacramentale. Tunsio denique pectoris coniuncta cum exteriori pietatis specie reuocatur, tum ad orationem, tum ad confessionem, provt contigerit exteriorem apparentiam inclinare ad indicandum motum internum, vel orationis, vel compunctionis, atque doloris de peccatis. Ad orationem etiam reuocatur signum Crucis in fronte, & in pectore, provt communiter fieri à fidelibus consueuit,vtpotè petentibus liberationem ab inimicis nostris.

Art. 2. Certum est hæc omnia prædita esse vi aliqua peculiari ad inducendam remissionem venialium, atque in hunc finem aliquatenus valere actiones ipsas eiusmodi exteriores, & non solos actus internos, quibus præexistentibus, & imperantibus, illæ exercentur. Hoc enim efficaciter euincunt auctoritates inductæ in rationibus dubitandi, necnon vsus, atque consensus communis fidelium, doctis, & indoctis vbique gentium altissimè insidens, itavt oppositum absque magna, ac manifesta temeritate, ac impietate dici nequaquam possit. Nempe, *si quid per vniuersum orbem frequentat Ecclesia de eo, quin rectè fiat disputare, insolentissima insania est*; vti meritò pronunciat August. Epist.118. Vnde Theologi omnes in hoc vnanimiter conueniunt apud magistrum dist.16. & 21. cum D.Thoma in hac quæst.87. art.3.

Art.3. Porrò certitudo hæc virtutis alicuius peculiaris,conuenientis sacramentalibus prædictis, aduersus venialia non habet vnum, idemque aut vniforme in omnibus illis, ac singulis fundamentum, nec ipsa virtus eisdem omnibus, ac singulis,ex vno eodemque capite certissimè inest. Oratio namque Dominica, Confessio generalis,& tunsio pectoris, conferunt specialiter ad deletionem venialium, quatenus exercentur ex sua natura cum aliquo motu detestationis peccatorum, vt obseruat D. Thomas in prædicto art.3. In oratione namque Dominica continetur petitio remissio

remissionis peccatorum, dum dicitur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Tunsio etiam pectoris, & confessio generalis exhibentur ad significandam, atque excitandam internam peccatorum detestationem. Constat autem ex quæstione præcedenti istum animi motum valere ad remissionem venialium. Vnde quæ conferunt ad illum excitandum, fouendum, ac perficiendum, vti conferunt prædictæ exteriores actiones, conferunt vtique eo ipso ad remissionem venialium. Huc etiam aliquatenus pertinet signum Crucis in fronte, & pectore, quatenus exercetur cum petitione liberationis ab inimicis nostris, à quibus videlicet, eatenus præcipuè liberamur, quatenus liberamur à peccatis, in quæ illi assiduè tentant nos inducere. Qua de causa pronum est, vt actio signandi se Cruce, coniuncta cum ea oratione, proficiscatur ex detestatione dæmonis, quatenus per trahentis ad peccata, ac proinde ex detestatione ipsorum maximè peccatorum. Aspersio verò aquæ benedictæ, comestio panis benedicti, & actus orandi, quatenus exercitus in Ecclesia consecrata, vigent in eundem finem remissionis venialium, ex vi orationis, & precum Ecclesiæ, quæ præmittuntur in benedictione, tum aquæ, tum panis, necnon in consecratione Ecclesiæ. Quia Ritus Ecclesiasticus benedicendi, & consecrandi continet in se orationes, quibus inter alia petitur implicitè, vel explicitè, tum præseruatio à venialibus in futurum, tum remissio venialium iam commissorum, respectu eorum, qui aspergentur ea aqua, eo pane cibabuntur, & orabunt in ea Ecclesia. Nec dubitari potest quin orationes eiusmodi præambulæ fusæ nomine publico Ecclesiæ, atque continentes, ex vi primævæ suæ institutionis, applicationem aliquam thesauri ipsius Ecclesiæ, vim plurimam habeant ad impetranda à Deo auxilia gratiæ opportuna pro eliciendis piis animorum motibus, deletiuis venialium ex sua natura, respectu eorum omnium, qui provt oportet, vtentur ea aqua, & eo pane, eámque frequentabunt Ecclesiam, & orabunt in eadem. Idem dicitur eadem ratione, de qualibet sacra vnctione. Idem quoque dicitur suo modo de benedictione Episcopali, quatenus ea quoque coniuncta esse solet cum applicatione meritorum Ecclesiæ, aut cum concessione indulgentiæ, quæ indulgentia, licet non valeat ad remissionem quoad culpam, valet tamen ad remissionem quoad pœnam, atque pœna ipsa intelligitur frequenter nomine peccatorum, vt notatum est in quæstione præcedenti. Istum modum deletionis venialium tribuit pariter D. Thomas prædictis sacramentalibus in dicto artic. 3. ibidémque, cæteri communiter. Quod ad eleemosynam attinet, eius largitio hoc habet ex sua natura, vt animum auocet ab adhæsione ad bona temporalia, in quorum nimio amore consistit fundamentaliter origo peccatorum maximè venialium. Eadem mouet pauperes ad orandum pro eo, à quo sibi subuenitur. Atque ex vtroque capite eleemosyna est validum aduersus omnia peccata præsidium, & aduersus venialia facilè inducit actus, qui se solis sufficiunt ad remissionem eorum, etiam quoad culpam in pio eleemosynarum largitore iam aliunde iusto. Demum omnes indiscriminatim actiones exteriores hucvsque enumeratè exercentur vt plurimum cum pio aliquo motu reuerentiæ in Deum, & res Diuinas, atque ex sua natura excitant in animo eundem pietatis motum, qui est detestatiuus peccatorum venialium, vel explicitè, vel saltem implicitè. Dictum autem est in quæstione præcedenti ex communi consensu expresso D. Thomæ in eo articulo tertio, detestationem eiusmodi valere ex sua natura ad remissionem venialium. His itaque modis, & rationibus certissimum est sacramentalia prodesse ad remissionem venialium.

Art. 4. Cæterum eadem in eundem finem prodesse ex opere operato, quod docent Victoria, Dominicus Soto, Valentia, Ledesma, & nonnulli alij, nullo satis firmo nititur fundamento; & adest potiùs fundamentum in contrarium. Nullum eam in rem sufficiens fundamentum apparere, constabit ex dicendis inter soluendum rationes dubitandi. Et quidem hoc solùm omninò sufficeret ad negandam sacramentalibus eam vim remittendi venialia ex opere operato. Cum enim hic effectus, & eiusmodi efficacia dependeat ex libera voluntate Diuina, quatenus absoluta ab exigentia innata rerum, nihil de ea pronunciari debet, præsertim quia res est magni momenti, absque fundamento itidem magno, in doctrina reuelata. Quale tamen, ne quidem mediocre adesse pro affirmatiua, apparebit, vt spopondi, ex dicendis. Fundamentum præterea positiuum partis negatiuæ accipi potest satis efficax, ex natura peccatorum venialium, comparata cum institutione, & natura prædictorum sacramentalium.

Art. 5. Is nimirum, & per ea inducere potest remissionem venialium ex opere operato, qui, & per quæ inducere potest ex opere operato bonum compensatiuum malitiæ, quæ inest peccatis venialibus, seu restituere potest bonum sublatum per eadem venialia, atque eisdem oppositum. Hoc autem bonum est feruor charitatis, vt sæpè dictum est ex D. Thoma, aliorúmque communi consensu, atque hic feruor dupliciter in animum inducitur. Primum immediatè, & formaliter inducendo actus ipsos bonos, qui contineant in se eum feruorem charitatis, vel formaliter, vel æquiualenter. Manifestum verò est nullius, aut Sacramenti, aut sacramentalis causalitate induci immediatè posse eiusmodi actus ex opere operato. Secundò inducitur idem feruor mediatè, & radicaliter, inducendo immediatè auxilia gratiæ habitualis, vel actualis, ratione quorum animus reddatur bene dispositus ad actus charitatis feruenter exercendos. Huiusmodi autem auxilia, cum sint supernaturalia, in nullius causæ secundæ actiuitate continentur, sed in sola virtute omnipotentiæ Dei, atque ab eius libera, ac gratiosa voluntate immediatè dependent, non minus, quam gratia sanctificans. Dictum porrò est cum D. Thoma, aliorúmque communi consensu supra quæstione 10. Sacramenta causatiua gratiæ sanctificantis ex opere operato sola Diuina voluntate institui potuisse, eadémque sola oportuisse, vt primò, ac principaliter designarentur, ac determinarentur materiæ, & formæ, quibus virtus eiusmodi causatiua communicaretur; idque ob hanc præcisè rationem, quia gratia sanctificans in sola omnipotentia Dei continetur, atque ab eius sola libera, & gratiosa voluntate dependet. Eadem igitur ratione, qua ex communi Theologorum consensu oportuit, vt Sacramenta instituerentur immediatè ab ipso Deo, oportuisset etiam, vt sacramentalia instituta fuissent ab eodem, si haberent virtutem inducendi ex opere operato auxilia gratiæ habitualis, vel actualis, reparatiua feruoris charitatis. Est autem in confesso, apud aduersarios quoque nostros sacramentalibus non inesse talem virtutem immediatè ex institutione Diuina; neque de hoc dubitari vllo pacto potest; cum liquidè constet de humana sacramentalium institutione per voluntatem, atque designationem Pontificum. Dicendum igitur est sacramentalia prædicta non esse remissiua venialium ex opere operato, seu non esse prædita virtute inducendi ex opere operato, vlla dona supernaturalia gratiæ, quibus tollatur, aut compensetur iactura feruoris charitatis, quæ inducta fuerat per peccata venialia.

Art.1. Ad 1. Duo sunt, quæ efficaciter persuadent non subsistere traditionem antiquam à tempore Apostolorum, & communem consensum fidelium de remissione venialium per sacramentalia ex opere operato. Alterum est Diuum Thomam, D. Bonauenturam, Alensem, Durandum, Ricardum, Abulensem, Turre-Crematam, Suarez, Vasquez, & alios non paucos refragari virtuti sacramentalium ad remittenda venialia ex opere operato. Fieri enimverò minimè potuit, vt tot, tantique Authores, & Antiqui, & Moderni, aut ignorarent communem traditionem, & consensum, aut eidem contradicere auderent. Et quidem de reliquis præter D. Thomam Authoribus minimè dubitatur, quin pro hac parte, legitimè adducantur à Suarez disputatione 12. sect. 2. & ab aliis in præsenti. Sed neque de D. Thoma dubitari rationabiliter potest. Quia in hac quæstione 87. art. 3. quæ benedictæ, aliisque similibus, tribuit remissionem venialium præcisè, *in quantum sunt cum aliquo motu detestationis peccatorum, in quantum sunt cum aliquo motu reuerentiæ in Deum, & ad res Diuinas.* Quales sanè reduplicationes nostrorum actuum pro remissione ex opere operato nullibi vsurpantur, aut vsurpari idoneè possunt, siquidem quæ habent vim causatiuam ex opere operato, transcendunt limites actuum nostrorum, ac proinde inducunt effectum, qui iisdem actibus cum tali reduplicatione adscribi minimè possit, vt apparet ex declaratione operis operati, præmissa supra in communi quæstione 19. Certè ipse D. Thomas ibidem in principio corp. non adhibet eiusmodi nostrorum actuum reduplicationem circa remissionem venialium per Sacramenta, sed hanc aliam: *In quantum in eis infunditur gratia. Quia per infusionem gratiæ tolluntur venialia peccata, vt supra dictum est. Et hoc modo per Eucharistiam, & Extremam Vnctionem, & vniuersaliter per omnia Sacramenta nouæ Legis, in quibus confertur gratia, peccata venialia remittuntur.* Vnde, dum immediatè subiungit secundum, & tertium modum omninò diuersum remissionis per sacerdotalia, cum prædicta reduplicatione nostrorum actuum, manifestè excludit à sacramentalibus remissionem ex opere operato, quam attribuerat Sacramentis. Hoc ipsum apparet clariùs ex his, quæ dicit in 4. distinct. 16. quæst. 2. art. 2. fine, vbi ad 1. respondet: *Sed ista (sacramentalia) dicuntur peccatum veniale remittere in quantum vi actuum nostrum feruorem excitant*, & similiter ad secundum. *Ista sine contritione non delent peccatum veniale; sed dicuntur delere, in quantum contritionem causant*; quam tamen certum est non causari ex opere operato, vt prænotatum iam supra est. Quæ cum satis manifestent mentem D. Thomæ pro hac parte, non multum curandum est, quid deinde dixerit, vel non dixerit Additionator eius de hac re.

Artic. 2. Alterum eandem in rem fundamentum est, fideles non adhibere communiter, cum ea firmitate fiduciæ, & spei remissionis venialium sacramentalia, qua cum adhibent Sacramenta. Quæ autem sunt certa ex traditione, & tenentur vt talia ex communi consensu, adhibentur eatenus cum totali securitate, ac firmitate spei, atque fiduciæ. Accedit eosdem fideles non perinde angi scrupulis propter sacramentalia nulliter vsurpata, ex defectu dispositionis sufficientis, sicut anguntur circa Sacramenta nulliter suscepta eadem de causa; cum tamen si perinde sibi persuaderent de institutione sacramentalium, & Sacramentorum cum virtute remissiua ex opere operato, perinde, aut ferè deberent vereri nullitatem vtrorumuis, cum agitur de delendis solis venialibus. Accedit rursus eosdem fideles, postquam susceperunt benedictionem Episcopalem, cui, & aquæ benedictæ, aliisque similibus eandem prorsus virtutem, & causalitatem, attribuit Diuus Thomas vbi supra, subiicere nihilominus Sacramento Pœnitentiæ eadem illa venialia, quibus erant obnoxij, ante talem benedictionem, cum tamen quæ semel exposuerint in sacramento, non soleant simili cum diligentia, & frequentia exponere iterum in eodem Sacramento. Non igitur agnoscunt in sacramentalibus virtutem remittendi ex opere operato, qualem agnoscunt in Sacramentis. Apparet itaque gratis affirmari prædictam traditionem, & communem fidelium consensum. Crediderim æquiuocationis causam fuisse, quod fideles communiter agnoscant peculiarem aliquam vtilitatem sacramentalium pro delendis venialibus. Eam nimirum, quæ asserta, & exposita supra est art. 2. & 3. ad quæstionem. Et quia ea vtilitas non satis distinctè apprehenditur, ac discernitur vulgariter, propterea confusa incautè est, cum assensu, & traditione operis operati.

Ad 2. Pater Suarez vbi supra, Martinon, & alij in præsenti, clarè, & fusè, ostendunt in nullo ex illis canonibus quidquam haberi de remissione ex opere operato, seu formaliter, seu æquiualenter, ac conuertibiliter. Solùm namque statuitur in genere specialis vtilitas sacramentalium ad delenda venialia. Quam tamen specialem vtilitatem optimè subsistere absque virtute remittendi ex opere operato, liquido apparet ex iisdem art. 2. & 3. Certè locum illum ex 3. Regum 8. nihil concludere vltra id, quod dictum à nobis est in illo artic. 3. apparet clarè ex ratione illius effectus, *tu exaudies*, quæ subiungitur ibi v. 43, *Vt probent, quia nomen tuum inuocatum est super domum hanc, quam ædificaui.* Per quæ verba, effectus orationis quatenus sanctæ in Templo consecrato, reuocatur, vti reuocatus à nobis est, in orationem, & inuocationem præmissam in consecratione Templi. Quapropter locutiones eiusmodi circa sacramentalia, vtcunque aliquatenus similes locutionibus communibus circa Sacramenta, temperandæ sunt, atque in legitimum sensum reducendæ ex diuersitate materiæ subiectæ, iuxta normam rationis Theologicæ, quæ superius præmissa est. Quod quidem sæpissimè fit ab interpretibus sacræ Scripturæ, & à nobis præstabitur infra ex communi, ac indubitato consensu quæst. 99. ad 1.

Ad 3. Quando aliquid conceditur explicitè, ea omnia & sola subintelliguntur concessa implicitè, quæ necessaria sunt, vt subsistat, vtque bene habeat, quod conceditur explicitè. Eiusmodi autem sunt potestas pascendi, atque regendi gregem Christi expressè concessa Petro, & successoribus eius, & potestas coërcendi per censuras; necnon potestas Clauium ad ligandum, & soluendum, & potestas ad concedendas Indulgentias per dispensationem thesauri Ecclesiæ, vt dicetur in loco, & communiter deducunt, atque conuincunt Doctores Catholici aduersus Hæreticos. Non sunt autem eiusmodi, eadem potestas pascendi, & regendi gregem Christi, eidémque claudendi, & recludendi regnum Cœlorum, & potestas instituendi causas instrumentales remissiuas venialium ex opere operato. Quia independenter ab hac institutione suppetunt remedia satis multa, & efficacia ad obtinendam remissionem venialium, vt est notum apud omnes, & notabitur in responsione ad 5. Quod ad consolationem fidelium per remedia facilia venialium, non facilè est arbitrari, quantam præcisè oporteat esse eiusmodi, & consolationem, & facilitatem. Hoc vnum est certum, peccata venialia; quæ sæpè minuunt feruorem charitatis erga Deum; & plectuntur grauissimo supplicio ignis Purgatorij, non esse malum facilè contemnendum, propterea que expedire, ne credatur, neve re ipsa fit nimium facile remedium eorum ex

opere

opere operato per actiones exteriores facillimæ executionis. Vnde ex hoc capite suaderi magis potest sacramentalibus eam vim nequaquam inesse. Conceditur itaque, concedere Deum potuisse absolutè potestatem instituendi sacramentalia cum virtute remissiua venialium ex opere operato, quod attinet ad designationem, ac determinationem materiæ,& ritus exterioris, iuxta dicta supra in quæstione illa, 10. quam recolere oportet. Sed negatur expediuisse, vt eandem potestatem concederet, aut concessam de facto fuisse propterea, quæ ponderata iam sunt.

Ad 4. Aquæ reipsa benedictæ, & orationi in Ecclesia re ipsa consecratæ, suffragantur specialiter orationes, & applicationes meritorum Ecclesiæ,quæ interueniunt in benedictione, & consecratione. Vnde,cæteris paribus, vberiora auxilia gratiæ inde proniunt, quam ex vsu aquæ, & Ecclesiæ cum falsa existimatione de benedictione, & consecratione. Pij autem animorum motus dependent multo magis ex vbertate auxiliorum gratiæ, quam ex peculiari cuiusque existimatione,qualiscunque ea sit. Idem porrò dicitur de similibus.

Ad 5. Vt ea omnia verissimè dicantur de aqua benedicta, & de signo Crucis, quæ dicuntur ab illis Patribus, abundè sufficiunt, pro aqua quidem benedicta orationes Ecclesiæ, quas illi diximus suffragari, pro signo verò Crucis oratio, quæ ab vnoquoque funditur in ipso actu signandi se simul cum piis vtrobique animorum motibus, qui excitantur ex vi intentionis purgandi,ac præmuniendi animam, qua intentione saltem vt plurimum exercentur eiusmodi actiones, atque ex memoria, & repræsentatione Crucis Christi, dum fit signum Crucis in fronte, ore, & pectore. Notius est, quam vt doceri adductis testimoniis debeat, similibus laudum titulis solere commendare; atque magnificare sanctos Patres, aliosque viros pios, aliàs quoque operationes exteriores, mortificationis, humiliationis, charitatis in proximum, quæ inter sacramentalia à nemine numerantur, & quibus à nemine tribuitur vllus effectus ex opere operato. Nihil igitur ex eiusmodi encomiis, vtcunque magnificis, ac illustribus deduci vlla probabilitate potest pro scopo præsenti, maximè cum in Euangelio retribuatur Regnum Cœlorum potui aquæ frigidæ misericorditer subministrato,quo nihil maius, aut illustrius dici potuit, & tamen ille tantus effectus à nemine censetur prouenire ex opere operato, sed ex solo opere operantis. Hinc sponte apparet, quid putandum sit de vi extinctiua peccatorum, quæ prædicatur de eleemosyna. Nempe eam prædicationem niti virtute meritoria eleemosynæ, & non propter vim, extrinsecus sibi superadditam, remittendi peccata ex opere operato. Deinde vis extinguendi peccata, quæ attribuitur eleemosynæ, perperam, & sine fundamento restringitur ad venialia, cum in textibus, qui opponuntur, aliisque similibus permultis eleemosyna contraponatur peccatis, absque ea restrictione, atque nomine peccatorum absolutè prolato, potissimum intelligantur lethalia, & eleemosynæ consilium principaliter ordinetur ad remedium eorundem lethalium. Demum, quod ad Sacramenta attinet, & paritatem, ex illis deriuatam ad sacramentalia, constat aliis loquendi formalis comprobari virtutem causatiuam gratiæ, & remissionis peccatorum ex opere operato, Sacramentorum propriam, vt patet ex iis, quæ superius ea de re producta sunt. Adde verba sacramentalia, aliásque operationes exteriores,quibus Sacramenta perficiuntur, secluſa Diuina institutione,eleuante illa ad agendum ex opere operato, ad nullam virtutem pertinere, ideoque virtuti eorum meritoriæ, seu operi operantis adscribi minimè posse effectus, qui illis tribuuntur, sicut adscribi possunt, qui de sacramentalibus prædicantur,vt apparet ex dictis.

Ad 6.Quin sacramentalia habeant virtutem remittendi venialia ex opere operato, dantur remedia satis multa distincta à Sacramento Pœnitentiæ, de quo ibi agit Concilium; nempe cætera in primis omnia Sacramenta, quibus delentur ex opere operato; Sacramentalia deinde quibus delentur ex opere operantis, modis, & rationibus explicatis supra art.2.& 3. operationes denique omnes virtuosæ, quæ continent in se explicitè, vel saltem implicitè detestationem aliquam eorundem venialium. His namque omnibus, & singulis, quæ profectò sunt bene multa, attribuit D. Thomas in dicta quæst.87. præsertim in dicto art.3.& cum eo communiter,& meritò reliqui Theologi vim sufficientem ad delendum venialia, vel vniuersim omnia coniunctim, vel seorsim aliqua pro modo dispositionis, ac detestationis ab vnoquoque præconceptæ.

QVÆSTIO XCIII.

Vtrùm omnis, & solus Sacerdos sit Minister idoneus huius Sacramenti?

VIdetur nec omnis Sacerdos, nec solus esse idoneus. 1. Quia Iacob.5. 16. dicitur: *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini.* Vbi nulla fit mentio de Sacerdote, sed sermo est de omnibus, & quibusuis indiscriminatim promiscuus. Et præterea præceptum de mutua confessione coniunctum,sub eadem formula; ac periodo, cum præcepto de oratione mutua, clarè indicat eandem esse vtriusque indifferentiam, & vniuersalitatem in quolibet,respectu cuiuslibet.Vnde D.Cyprian. lib.2. epist.17. *Si quis*, ait, *oppressus infirmitate non potuerit expectare aduentum Sacerdotis reconcilietur per Diaconum facta priùs confessione.* Magistèr etiam in 4. distinct.17. docet disertè, in defectum Sacerdotis, faciendam esse confessionem coram laico. Quod ipsum traditur à D.Thom. ibidem quæstione 3. art.3. quæstiunc.2. Ergo Minister idoneus, seu absolutè sufficiens, ac præcisè necessarius huius Sacramenti non est solus Sacerdos.

2. Sacramentum Pœnitentiæ est necessarium ad salutem necessitate medij, sicut Baptismus, vt superius dictum est. Sacramentum autem Baptismi à quolibet, siue Sacerdote, siue laico administratur validè; idque concessum, ac benignè prouisum à Deo est ob eam eius Sacramenti necessitatem, ne cui videlicet tam facilè deesse posset medium simpliciter necessarium ad consecutionem vitæ æternæ, quàm facilè fieri potest, vt desit præsentia Sacerdotis. Ob eandem igitur rationem quilibet, siue Sacerdos, siue laicus potest ministrare validè Sacramentum Pœnitentiæ, saltem in casu vrgentis necessitatis. Credendum enim nequaquam est, nolle Deum, sua misericordia, cuius non est numerus, atque potentia, quæ est infinita, supplere idoneitatem absolutè, & secluſa tali necessitatis vrgentia, requisitam ex parte ministri,exhibente pœnitente, quantum potest, & pertinet ad ipsum.

3. Sacerdos non approbatus non confert validè absolutionem; & is qui est approbatus cum aliqua limitatione, si prætergrediatur limites sibi præfixos nulliter absoluit,siue limitatio versetur circa personas, siue circa peccata. Vnde à casibus reseruatis nulliter absoluit, qui non est superior reseruante, aut non est delegatus ab eodem. Idem dicitur de appro-

bato pro vno sexu, si absoluat personas alterius sexus; nec non de Episcopo, aut Parocho absoluente extra suam Diœcesim, aut Parochiam; Ergo omnis Sacerdos, est minister idoneus, aut etiam absolutè sufficiens huius Sacramenti, sed vltra potestatem ordinis, indiget iurisdictione sibi concessa mediatè, vel immediatè à summo Pontifice. Neque enim, vel ab ipso, vel ab inferioribus aliis Prælatis possent alioquin reddi nullæ, aut omnes, aut aliquæ vllius Sacerdotis absolutiones, circa determinatas personas, aut determinata peccata; sicut nequeunt reddi nullæ consecrationes corporis, & sanguinis Christi Domini.

4. In quouis Iudice ferente legitimè sententiam, & in medico spirituali adhibente medicinam requiritur scientia, probitas, atque prudentia sufficiens ad discernendam qualitatem criminum, imponendam pœnam congruentem, & adhibendam medicinam opportunam. Desunt autem in multis Sacerdotibus, Doctrina, Probitas, & Prudentia sufficientes ad fines prædictos. Ergo non omnes Sacerdotes sunt idonei, & sufficientes ministri huius Sacramenti.

Art. 1. Respondetur. Certum in primis est solos Sacerdotes esse ministros idoneos absolutionis sacramentalis, nec vllum alium, qui non sit Sacerdos, Sacramentum istud perficere validè posse pro vllo euentu; ita definiente Concilio Trident. sess. 14. cap. 6. & clarius can. 10. atque continua Ecclesiæ traditione merito accipiente, de solis Sacerdotibus illud Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, &c.* vt pote dictum immediatè solis Sacerdotibus, exinde solis subintellectis eorum successoribus in dignitate, & ministerio sacerdotali.

Art. 2. Certum rursus est quemlibet Sacerdotem posse absoluere validè in articulo mortis, quamlibet personam à quibusuis peccatis, & censuris saltem si non adsit proprius Parochus, aut Sacerdos, qui velit fungi munere suo; ita declarante Tridentino ibidem cap. 7. saltem sub limitatione modo adiuncta, de qua controuertitur apud Auctores. Verum quia non adhibetur à Concilio expressè vlla talis limitatio, nec eadem, ex eodem, aut aliunde concluditur efficaciter; videtur reiicienda potius omnino, quod ad valorem attinet absolutionis. Eadem est vniuersalitas potestatis absoluendi in quouis Sacerdote respectu quarumlibet personarum, quoad venialia, necnon quoad mortalia iam iterum confessa. Quod ex consuetudine fidelium, atque traditione est satis manifestum.

Art. 3. Certum tertio est ad valorem absolutionis, extra articulum mortis, & exceptis peccatis venialibus, nec lethalibus iterùm confessis, requiri iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, eámque esse absolutè separabilem à potestate ordinis. Iurisdictio porrò Confessarij est authoritas, seu potestas eius circa aliquem in foro interno; hoc est ad remittendum & retinendum peccata. Iurisdictio ordinaria est, quæ conuenit ratione officij habentis curam animarum, Delegata est, quæ legitimè confertur ab eo, qui habet iurisdictionem ordinariam. Colligitur iam conclusio clarè ex Tridentino in primis in eadem sessione cap. 7. & canon. 11. Deinde ratio ordinis Hierarchi in Ecclesia Dei postulat, vt vnusquisque ordinarius habeat iurisdictonem fori etiam interioris, contentam intra limites suæ Diœcesis ita vt nemo immiscere se validè possit, quoad actus iuridicos circa oues alterius, seu circa subditos pertinentes ad alium in spiritualibus, præterquam de eius consensu, ac delegatione.

Art. 4. Certum denique est, ex eodem Concilio sess. 23. cap. 15. absolutionem sacramentalem datam secularibus à Sacerdote, siue seculari, siue regulari, nec habente Parochiale beneficium, nec approbato ab Episcopo esse nullam. Nempe alteruttum horum est præcisè necessarium ad validam administrationem huius Sacramenti, vtpote continentis in se exercitium iurisdictionis, cum necessitate peculiaris scientiæ, & probitatis in ministro, qui proinde, pro valido vsu ministerij, rationabiliter subiicitur iudicio, & auctoritati Episcopi, vel eligentis in Parochum, vel directè approbantis ad confessiones. Hoc nimirum pacto vitari possunt, & aliter vitari non possent, maxima inconuenientia, quæ sequerentur in Ecclesia Dei, si totidem in ea necessariò, ac ineuitabiliter essent ministri huius Sacramenti præditi vniuersali, ac illimitata iurisdictione circa personas, & peccata, quot Sacerdotibus eidem Ecclesiæ, opus est; nec posset ab ipsa conferri ordo Sacerdotalis, nisi conferendo simul vniuersalem huiusmodi iurisdictionem omninò expeditam quoad validitatem exercitij ad quod illa ordinatur.

Art. 5. Controuertitur iam, Vtrum omnes sacerdotes ex vi ordinis obtineant iurisdictionem adæquatam, & completam, & quantum est ex se, omnino sufficientem ad absolutionem sacramentalem circa quaslibet personas, & peccata, si non impediatur aliunde, aut totaliter, aut partialiter? An verò accipiant inadæquatam tantùm, & incompletam iurisdictionem? An denique solam accipiant aptitudinem proximam, vt eadem iurisdictio illis conferatur à summo Pontifice, aut ab inferioribus Pastoribus; Cardinalis de Lugo; & nonnulli alij censent quæstionem istam esse de sola voce; quandoquidem certum, ac indubitatum apud omnes est ex præmissis, absolutiones esse nullas ob defectum iurisdictionis, nisi superaddatur officium Pastorale, aut delegatio, ac approbatio, vltra ordinem, seu potestatem ordinis. Verum hi auctores, nisi omnino fallor hoc tantummodo in animo habuere, parum aut nihil interesse, quod ad praxim attinet, vtro modo resoluatur quæstio proposita. Quod fortassis verum est. Cæterum capacitas proxima ad recipiendam iurisdictionem distinguitur reipsa, & non solum vocetenus, ab ipsa iurisdictione; nec minus, aut aliter distinguitur; tum iurisdictio completa ab incompleta; tum impedibilitas iurisdictionis ab eiusdem auferibilitate; tum non impeditio à collatione. Quapropter quæstio proposita cum inter hæc extrema versetur, est clarissimè realis, & non de sola voce.

Art. 6. Dicendum autem videtur, omnes sacerdotes ex vi sui ordinis, habere potestatem sacramentaliter absoluendi completam, & vniuersalem circa quaslibet personas, & quælibet peccata; sed eandem potestatem esse nihilominus capacem exceptionis, ac limitationis inducentis nullitatem in exercitio ipsius, seu in actu secundo. Ad eum videlicet ferè modum, quo is, qui inducitur in dominium rei alicuius temporalis, ex vi talis actus, accipit quidem potestatem completam, & vniuersalem ad contractus emptionis, & venditionis, aliosque similes, circa talem rem; sed cum capacitate exceptionis, ac limitationis apponibilis à Republica, seu à Principe, dante tutorem, aut curatorem, aliisque modis.

Art. 7. Prior pars de potestate completa, & vniuersali, ex vi ordinis suadetur dupliciter. Primò, quia ordinatio sacerdotis perficitur, tanquam per formam partialem, per illud Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis, &c.* Quæ verba significant potestatem eiusmodi completam, & vniuersalem, vt ex se satis patet, & ex eo colligitur præterea efficaciter, quia illis solis significauit Christus Dominus, & contulit discipulis talem potestatem. Verba autem sacramentalia operantur, quantum significant, vt dictum est suprà in communi. Vnde necesse est, vt

fortiantur

sortiantur eundem effectum, cum enunciantur à legitimo Christi ministro, quem sortita sunt ipso Christo Domino eadem enunciãte; siquidem in vtroque euentu retinent eandem significationem. Deinde omnes sacerdotes habent eiusmodi potestatem omnino completam circa venialia, & circa lethalia iterum expiata per confessionem. Non autem habent ex speciali aliqua concessione Summi Pontificis, aut inferiorum aliorum Pastorum. De qua videlicet speciali concessione, quatenus seorsim superaddita ordinationi, nullum vllibi apparet vestigium. Habent igitur omnes Sacerdotes eiusmodi potestatem ex vi ordinis non impediti eatenus exceptione aliqua, aut limitatione contraria: ex vi autem ordinis; ideſt ex vi formæ ordinationis modò ponderatæ, nullum est discrimen potestatis quoad aliquas potiùs, quam alias, seu personas, seu peccata. Quia verba formæ sunt prorsus vniuersalia. Istam denique sententiam omnino præseferunt verba illa Tridentini sess. 14. cap. 6. sub initium: *Dominus noster Iesus Christus, è terris ascensurus ad Cœlos Sacerdotes*, (vtique qua tales, *vsui ipsius Vicarios reliquit tanquam præsides, & Iudices ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clauium*, (quas sanè, tunc accipiunt, cum audiunt: *Accipite Spiritum sanctum, &c.*) *remissionis, aut retentionis peccatorum sententiam pronunciat.*

Art. 8. Altera pars, de capacitate exceptionis, ac limitationis inducentis nullitatem in actu, apparet imprimis clarè ex duabus posterioribus assertionibus nuper prælatis ex communi consensu art. 3. & 4. vbi etiam insinuatæ sunt rationes ob quas oportuit, vt inesset supremo Ecclesiæ Pastori, & particularibus deinde aliis Episcopis, potestas excipiendi, limitandi, ac impediendi, provt expedire videretur eam ligandi, atque soluendi potestatem, quæ inferioribus Sacerdotibus ex vi sui ordinis inest. Summa ratio autem est, quam adhibet Concilium Tridentinum dicta sess. 14. cap. 7. Quòd videlicet potestas sacramentaliter absoluendi, est potestas iudicialis, & continens in se veram iurisdictionem supra eos, quibus impenditur absolutio. Necesse autem est, vt in quauis Republica bene ordinata detur subordinatio cæterorum, qui iurisdictionem exercent, respectu supremi in illa Iudicis, & aliorum, qui ad eundem potestate, & authoritate proximè accedunt. Necesse igitur fuit, vt D. Petro, & eius successoribus, ad quos pertinet illud Christi Domini; *Pasce oues meas*, & illud: *Tibi dabo claues Regni Cœlorum*; conferretur potestas, vti est certum ex fide, iuxta dicta ex Tridentino collatam de facto esse, ad excipiendum, tum personas, tum peccata, provt expedire videretur à potestate inferiorum Sacerdotum, inducendo nullitatem; quoad actiones iuridicas, quæ excesserint limites vnicuique præfixos.

Art. 9. Potestas ad absoluendum propria sacerdotum inferiorum, provt, vel præscindit à consensu, & dissensu superiorum, vel est coniuncta cum eorundem dissensu, exceptione, seu limitatione, dicitur communiter potestas ordinis; Iurisdictionis verò quatenus est coniuncta cum eorundem superiorum, vel non impeditione, vel consensu, approbatione, & applicatione ad determinatas, seu personas, seu peccata. Quod tamen non tollit; quominus ea potestas vtrouis modo considerata, sit propriè iurisdictionalis, & essentialiter ordinata ad ius dicendum, ferendámque sententiam authoritate propriè iudiciali. Verùm, quia expediebat indere tali potestati diuersum nomen pro diuersitate status inducentis valorem, & nullitatem sententiæ; percommodè appellata est potestas ordinis, quatenus est inseparabilis ab ordine, & charactere sacerdotali; iurisdictionis verò, quatenus est expedita, & libera, ab omni impedimento, ad dicendum validè ius, & ferendam liberè sententiam circa tales determinatè, vel personas vel peccata.

Art. 10. Quapropter dicendum absolutè est, non omnes sacerdotes habere iurisdictionem, in foro pœnitentiæ, circa omnes personas, omniáque peccata; sed solùm circa eas & ea, quæ vnicuique determinatè subiiciuntur, ratione delegationis; licèt potestas ordinis omnibus ad omnia competat indiscriminatim modo explicato. Solus itaque Sacerdos est minister idoneus huius Sacramenti, idque indispensabiliter. Omnis item Sacerdos est idoneus eiusdem minister, sed cum subordinatione ad supremum Ecclesiæ caput, & ad alios inferiores prælatos potentes respectiuè excipere, limitare, ac impedire; idque vel totaliter, vt in degradatis, aut non toleratis; vel partialiter, vt in plerisque aliis modo itidem iam dicto.

Ad 1. D. Iacobus loquitur præsupposita institutione huius Sacramenti, eiusque promulgatione, ex qua sufficienter innotesceret audientibus, seu legentibus, accipienda esse dissimiliter ratione materiæ, quæ similiter dicerentur de oratione, & confessione; itavt vtraque exhiberetur, provt exigit vtriusque natura, & institutio, iam ante manifestata per doctrinam exhortationis præambulam. Nempe in sermone exhortatorio, qualis est ille D. Iacobi, præsupponitur, & non semper distinctè traditur doctrina dogmatica, & speculatiua in qua fundatur exhortatio. D. Cyprianus non loquitur de reconciliatione absolutoria fori interni, vt apparet clarè ex contextu, sed de publica reconciliatione ad tollendum scandalum, si quidem præcessisset. Demum sententia illa magistri, & D. Thomæ est legitimè interpretanda: Intenderunt enim proculdubio illam confessionem laico factam absolutè sacramentalem non esse, sed ad summum valere ad humiliationem pœnitentis, eiusdémque instructionem, consolationem spiritualem, & exhortationem ad actum contritionis, exhibendas per laicum deficiente Sacerdote, qui per absolutionem possit liberare à peccatis.

Ad 2. Baptismus in re est magis necessarius, quatenus nequit suppleri à paruulis per contritionem. Deinde præcipua eius materia est peccatum originale, pro cuius punitione, & medela, non est opus scientia, & prudentia Sacerdotis; sicut pro peccatis personalibus. Sola autem personalia perinent ad Sacramentum Pœnitentiæ; atque hoc Sacramentum est supplebile, per contritionem ab omnibus qui sunt eius capaces. Ad tertium patet ex dictis ad quæstionem ab articulo 8.

Ad 4. Requiritur quidem pro licita administratione huius Sacramenti, scientia Ministri sufficiens ad discernenda lethalia à venialibus, saltem in genere, & dignoscendas species vtrorumque, saltem frequenter occurrentes, & obuias, necnon casus reseruatos, & censuris obnoxios; vel certè ad dubitandum de his omnibus, vti oportet, & ad inquirendum postea. Requiritur etiam prudentia, vt minimum mediocris pro pœnitentiis præsertim medicinalibus conuenienter imponendis, vtque pœnitentem dirigere corripere, consolari, hortarique idoneè, ac vtiliter possit. Requiritur demum probitas expers, tum actualiter peccati lethalis, tum habitualiter scandali pœnitentium. Cæterum ad validam administrationem sufficit potestas ordinis non impedita à superiori, seu iurisdictio, vt dictum est. Plura nempe requiruntur in aliis quoque materiis ad licite posse, quam ad simpliciter posse.

QVÆSTIO XCIV.

Vtrùm Confessarius teneatur, pro omni euentu ad veram absoluendi intentionem, & ad secretum?

VIdetur ad neutrum teneri pro omni euentu. 1. Quia sæpè contingit exponi in confessione peccata iam priùs deleta per contritionem, vel per aliam anteriorem confessionem. Tunc autem perperam adhiberetur vera intentio absoluendi.

2. Istud Sacramentum, ex vi suæ institutionis, est ordinatum ad omnem eam pœnitentiam vtilitatem, quæ ex confessione peccatorum percipi potest. Sæpè autem potest esse multipliciter vtile pœnitenti, vt aliquod eius peccatum manifestetur per confessarium, vel superioribus, vel amicis ipsius, à quibus corripiatur, ac præmuniatur aduersus reincidentiam. Ergo non semper est obligatus confessarius ad sigillum confessionis totaliter obseruandum.

3. Prædurum videtur, atque omnino irrationabile, vt coniiciat confessarius, manifestato peccato pœnitentis, vitari posse, nec vitari aliter posse subuersionem Patriæ, suam ipsius necem, aut simile ingens, ac irreparabile incommodum, & nihilominus teneatur non manifestare, nec vllo pacto indicare tale peccatum; Deus autem, cuius iugum suaue est, & onus leue, prædura, & irrationabilia nunquam iubet.

4. Aliæ obligationes confessarij, imponendi pœnitentiam, adhibendi medicinam, monendi, interrogandi, ac instruendi circa ea, quæ vincibiliter, aut inuincibiliter ignorantur à pœnitente, & quæ sunt his similes, cessant multiplici de causa, vt est in confesso apud omnes. Fieri igitur similiter potest, vt pro aliquo euentu cesset etiam obligatio, tum seruandi secretum, tum præhabendi veram absoluendi intentionem.

Art. 1. Respondetur. Circa alias obligationes confessarij erga pœnitentem, præterquam ad veram absoluendi intentionem, & ad secretum, vix vlla occurrit ratio dubitandi, & sufficienter innotescunt ex obiter, vel iam dictis, vel dicendis. Quod ad primum attinet ex his duobus punctis: certum, atque apud omnes indubitatum est prolationem verborum absolutionis, absque intentione conformi significationi eorum, & simul absque exteriori aliqua manifestatione de defectu eiusdem intentionis esse intrinsecè turpem, nec licitam vnquam esse posse. Quia esset locutio ficta, mendax, ac deceptiua. Quia verò deceptio esset in re graui, & insuper esset iniuriosa Sacramento, atque contemptiua Dei quatenus ipsum instituentis; peccatum foret proculdubio graue, & in specie sacrilegij constitutum ex sua natura, seu loquendo per se.

Art. 2. Forma porrò absolutionis constat essentialiter his verbis: *Ego te absoluo à peccatis tuis.* Quibus æquiualent hæc verba: *Absoluo te*; nec non fortassis hæc: *Absoluo à peccatis tuis.* Nempe particula *Ego* sufficienter subintelligitur, vtpotè virtualiter inclusa in verbo *absoluo*; sicut etiam subintelligitur, & includitur particula *te* in particula *tuis*, nec non particula *à peccatis tuis*, dum dicitur præeunte immediatè confessione peccatorum; *absoluo te.* Hæc autem verba, quocumque ex his modo, aut alio æquiualenti, enuncientur, non sunt purè deprecatoria aut declaratoria, sed operatoria, vt apparet ex naturali ipsorum significatione. Idem apparet rursus clarè ex Ioan. 20. & Matth. 18. vbi non dixit Christus Dominus: *Quæcumque petieritis, vt remittantur*, aut *declaraueritis remissa*; sed *Quorum remiseritis peccata.* Idem denique constat clarè ex Tridentino dicente sess. 14. cap. 5. & can. 9. hoc Sacramentum institutum esse per modum iudicij, atque ideo formam eius esse actum iudicialem, propriúmque iudicis verè remittentis, & non tantùm deprecantis, aut declarantis. Necesse igitur est pro valore huius Sacramenti, atque pro vsu licito formæ absolutoriæ in actu confessionis, vt confessarius præhabeat veram intentionem absoluendi pœnitentem, atque remittendi peccata eius. Cæterum quo pacto possit, & quo non possit esse conditionata ea intentio, constat satis ex dictis in communi quæstione 16. vti etiam constat ex dictis, & multipliciter confirmatis quæst. 13. & 14. de necessitate modo asserta intentionis in ministro circa effectum cuiusque Sacramenti.

Art. 3. Quoad alteram partem de secreto, seu sigillo confessionis; certum imprimis est teneri confessarium ad non manifestandum peccata pœnitentis non solum ratione vniuersali secreti naturalis, quatenus ea notitia est priuata, & confidentialis, sed etiam specialiter, & multo magis ratione Sacramenti, quatenus pœnitens detegit confessario peccata sua, non purè, ac præcisè, vt homo homini, sed potius, vt Vicario Dei, & solum in ordine ad finem supernaturalem remissionis illorum. Quapropter confessarius, manifestando peccata, aut peccatum aliquod pœnitentis, non solum committeret peccatum iniustitiæ ex læsione famæ, & violatione contractus seu impliciti, seu expliciti, de seruando secreto; ex quo capite secundum se præcisè, peccatum posset esse, aut veniale propter paruitatem materiæ, aut nullum ob causas prævalentes in contrarium, verum etiam committeret peccatum sacrilegij propter violatam Sacramennti dignitatem, institutionem, legem atque naturam; sub qua ratione nullus est locus paruitati materiæ, aut vlli alij causæ excusanti à lethali.

Art. 4. Hinc certum rursus consequenter est, pro nullo prorsus euentu, nulliusque boni acquirendi, aut mali vitandi causa, vtcunque vtrumuis magnum esse, ac latè patere contingat, licere vnquam confessario, vt reuelet cuiquam, vllo modo, vel etiam insinuatiuè tantum, vllum peccatum notum per solam confessionem sacramentalem, seu quatenus notum per eandem; nisi pœnitens sponte consentiat. Ita docet vnanimis, ac indubitatus Theologorum omnium consensus ex perpetua Ecclesiæ traditione; & colligitur ex can. *Sacerdos*, de pœnit. dist. 6. & ex cap. *Omnis vtriusque sexus* sed de penit. & remiss.

Art. 5. Ratio est. Quia Christus Dominus, dum instituit hoc Sacramentum, indixit eo ipso peccatoribus confessionem suorum peccatorum faciendam sacerdotibus, tanquam Vicariis ipsius, vti superius illatum est quæst. 87. eámque notitiam sacerdotum vnicè ordinauit ad vtilitatem pœnitentium, consistentem in remissionem eorundem peccatorum, quam conferri voluit ab iisdem sacerdotibus proferentibus sententiam absolutoriam, tanquam legitimis eatenus iudicibus. Quod quidem apparet clarissimè, tum ex ipsa natura rei, ex eius expositione præmissa sub initium posterioris huius partis de pœnitentia. Quapropter, post prolatam eam sententiam, nullus amplius superest vsus licitus notitiæ habitæ in confessione, cum nullus alius permissus sit sacerdotibus à Christo Domino. Qui autem transgreditur limites sibi præfixos à Deo, & progreditur vltra finem ab eo intentum, quoad vsum rei sibi commissæ, eo ipso abutitur concessione sibi facta, & peccat; vt pote operans absque iure, & contra ius. Quia verò transgressio ista iuris, & vsus permissi, est in re graui, & grauiter nociua respectu pœnitentium, quatenus continet

tinet in se abusum Sacramenti, atque auertit fideles ab eius vsu, procul dubio est lethaliter peccaminosa per se pro omni euentu; tametsi violatio secreti possit aliquando esse materialiter parua propter tenuitatem, vel manifestationis, vel rei manifestatæ.

Art. 6. Confirmatur, simúlque ostenditur præterea (quod tamen non est æquè certum vniuersaliter, nec inconcussum apud omnes authores) illicitum similiter esse, pro omni prorsus euentu vsum extra sacramentalem notitiæ habitæ in confessione sacramentali, & pertinentis ad hanc ipsam confessionem, prætèrquam consentiente implicitè, vel explicitè ipso pœnitente; consentiente verò sponte, & cum plena voluntarietate; idque etiam si vsus talis notitiæ nullam omnino in se contineat, aut manifestationem peccatorum, aut periculum manifestationis. Quia videlicet; si permitteretur, aut manifestatio aliqua peccatorum, aut aliquis extra sacramentalis vsus, notitiæ habitæ in confessione atque arbitrio confessarij committeretur, quænam esset iusta opportunitas, aut manifestandi peccata, aut vtendi eorum notitia, confessio in primis redderetur odiosa, nimísque difficilis, atque hoc ipso contradiceretur fini præindicato institutionis Christi Domini, vtpote intendentis, vt hoc Sacramentum esset remedium frequens, & quotidianum pro expiatione conscientiæ, & remissione peccatorum, ac proinde vt esset liberum, quantum fieri posset ab omni sollicitudine & perturbatione animi circa manifestationem, & vsum extra sacramentalem confessionis sacramentalis.

Art. 7. Deinde titulo, & interuentu, ac prætextu Sacramenti, læderetur, quod est valdè nefarium ius pœnitentis ad se certum, circa sua peccata, & ad vsum notitiæ communicatæ confessario præcisè, vt Vicario Dei, atque in ordine ad solam remissionem peccatorum, solámque sententiam sacramentalem. Ad hunc enim præcisè effectum iniuncta est à Deo pœnitentibus manifestatio suorum peccatorum respectu confessarij, cum esset alioquin omnino indebita. Quapropter ius vniuersale, quod vnicuique inerat ex natura rei ad totalem occultationem suorum peccatorum, & consequenter ad impediendum omnem omnino alienum vsum, notitiæ eorum manet perfectissimè illæsum quoad omnem, & qualemcunque vlteriorem tum manifestationem peccatorum, tum vsum notitiæ sacramentalis eorum. Itaque firmissimè, vt mihi quidem videtur tenendum est confessarium, nonnisi abutendo per summum scelus, Sacramento, eiúsque institutione, posse aliquatenus, pro vllo euentu, propagare vlterius notitiam sacramentalem quæ pars est certa apud omnes, aut vsum eiusdem, cum dissensu, & displicentia pœnitentis, aut absque eius consensu.

Art. 8. Ex iisdem istis rationibus colligitur præterea, comprehendi sub eadem obligatione secreti, & non vsus uotitiæ sacramentalis, reliquos etiam homines, qui in opere confessionis quoquo modo interueniunt, & quibus aliquid inde transluceat, vt superior dans facultatem absoluendi, vir doctus, qui consulitur à confessario, interpres, qui adhibetur à pœnitente; nec non eos indiscriminatim omnes, ad quos notitia sacramentalis quomodolibet, casu, vel consilio transmissa est, dante primitus causam, vel occasionem notitiæ intentione Sacramenti, & opere ad Sacramentum ordinato. Nempe omnis huiusmodi notitia proficiscitur ex sola institutione supernaturali Sacramenti, & consequenter subest semper, ac vniuersaliter iuri pœnitentis, ne ad vllum alium vsum prætèrquam sacramentalem, cuiquam vnquam deseruiat, vtque sit penitus exempta, de reliquo ab omnibus humani consortij, ac commercij vsibus, nec quisquam immiscere se illi eatenus possit absque læsione Sacramenti, & institutionis eius.

Art. 9. Concluditur demum ex doctrina data eiusque rationibus, omnem eiusmodi hucusque assertam obligationem secreti, solidissimè fundari, in præcepto naturali Diuino, ex suppositione institutionis huius Sacramenti, qualis de facto datur; ac proinde decretum Clementis VIII. prohibens regularibus vsum notitiæ habitæ in confessione, aut occasione eius, pro exteriori gubernatione, esse potius declaratiuum, & confirmatiuum, quam extensiuum, ac ampliatiuum iuris naturalis Diuini, atque continere virtualiter doctrinam in hac materia omnino vniuersalem, respectu quorumlibet confessorum, & interuenientium vtcunque in opere confessionis, vt optimè notant, deducúntque diligenter Cardinalis de Lugo, Dicastillus, & alij.

Ad 1. Obseruatum iam iterum est suprà quæst. 91. ad 4. Ex quouis peccato superesse semper aliquid, dum sumus in via, remissibile adhuc per subsequens Sacramentum. Vnde intentio remittendi, ac absoluendi, quæ implicitè, vel explicitè est de remittendo, ac absoluendo, quantum hic, & nunc fieri potest, semper sortitur verum remissionis effectum existente idonea dispositione ex parte pœnitentis, nec contingere potest, vt illum non sortiatur ob defectum materiæ, siquidem exponatur in confessione verè aliquod peccatum, siue remissum prius, siue non remissum quoad culpam, & partem pœnæ.

Ad 2. Pro dignoscenda vniuersali obligatione legis, capaci, vel incapaci exceptionis, & epikeiæ, non est consideranda sola conuenientia, vel disconuenientia, quæ aliquando aderit, vel fieri potest, vt adsit interueniente contrauentione materiali legis in talibus, vel talibus circumstantiis peculiaribus; sed considerandum prætèrea est, idque maximè: An, & quale sequatur, vel non sequatur inconueniens, si committatur arbitrio, & iudicio eius cui lex imponitur, quod hic, & nunc, & in talibus circumstantiis vigeat, vel non vigeat, obligatio legis. Si enim, ex ista permissione, ac licentia circa aliquam legem, sequatur magnum inconueniens, dicendum est talem legem obligare vniuersaliter pro omni euentu, esséque incapacem exceptionis, & epikeiæ, tametsi transgressio eius materialis, non contineat in se magnum inconueniens, vel etiam nullum contineat inconueniens pro aliquo euentu absolutè possibili, siue per se accidens. Rationes autem superius propositæ ostendunt talem esse legem obligantem ad sigillum, & ad non vtendum notitia sacramentali, extra Sacramentum; quatenus, ex oppósito huius, confessio sacramentalis redderetur odiosa, nimisque difficilis, & frustraretur magna saltem ex parte, finis, ob quem institutum est Sacramentum, & ob quem lata est lex de eodem sigillo, & non vsu extra sacramentali. Quod ergo in casu particulari non appareat magnum inconueniens, sed potius conuenientia, respectu huius pœnitentis, hic, & nunc; Nequaquam sufficit ad honestandam fractionem sigilli, aut vsum extra sacramentalem, notitiæ sacramentalis. Quia nihilominus est magnum inconueniens, quod hoc ipsum subiiciatur iudicio, & voluntati confessoris, aut cuiusquam alterius præter pœnitentem.

Art. 1. Ad 3. Non videntur satis considerasse, aut penetrasse naturam notitiæ sacramentalis, eiusque discrimen à notitiis aliis ordinatis ad fines naturales, quibus prædura videtur; & irrationabilis doctrina superius tradita, de obligatione, & amplissima & incompensabili sigilli confessionis. Pro tollenda autem ea, seu admiratione, seu abominatione, ponuntur imprimis ob oculos, mendacium, & hæresis

externa, occisio innocentis, & similes actiones illicitæ pro omni euentu, ex omnium consensu, absque exceptione casuum similium casibus obiectionis. Quidni autem tantumdem tribuatur sigilio confessionis vsque adeo necessario pro facilitate salutis animarum, & pro tranquillitate, & consolatione, interna pœnitentium, quantùm tribuitur veracitati necessariæ pro commercio humano naturali? & sic de similibus.

Artic 2. Considerandum rursus est in particulari, notitiam, quæ habetur ex confessione sacramentali, esse indebitam absolutè humano generi, nec ducere originem ex indigentia mutuæ communicationis secretorum cordis, quæ impellit homines naturaliter ad reuelandum aliis sua quémque secreta, sed oriri solum ex indigentia remissionis peccatorum, coniuncta cum benignitate Dei, volentis illa remittere mediante confessione ideoque inducentis, in hunc præcisè finem, reuelationem istam peculiarem secretorum cordis, supra omnem exigentiam, & vltra omne ius hominum, etiam vagum, ad talem notitiam circa aliorum peccata. Vnde, negata omni vniuersaliter facultate vtendi tali notitia extra confessionem, nihil propterea negatur exigentiæ naturali, & mutuis hominum iuribus, aliquatenus debitum; nec de ea negatione ex suppositione institutionis huius Sacramenti, quisquam vnquam conqueri magis potest, quam posset conqueri si Sacramentum ipsum institutum non fuisset, atque ita fuisset intercluſus omnis aditus ad huiusmodi notitiam habendam; & à fortiori ad omnem eius vsum, pro quouis euentu.

Artic. 3. Considerandum tertio est, si pœnitenti innotescat confessarium absque eius consensu velle vti extra confessionem notitia habita in confessione, de tali determinatè peccato, & in talibus determinatè circumstantiis, aut deesse periculum proximum huius rei; eo ipso liberari ab obligatione explicandi tali confessario tale peccatum, in talibus circumstantiis, vt aduertit inter alios Dicastillo, nec negant authores exceptionum, quæ à nobis reiiciuntur. Quia videlicet pœnitens non obligatur à Deo ad manifestationem sacramentalem suorum peccatorum, nisi in ordine ad effectum ipsius Sacramenti. Quapropter qui docent exceptiones legis vniuersalis à nobis traditæ, magis inducunt licentiam, non confitendi, quam licentiam vtiliter vtendi notitia confessionis extra confessionem.

Artic. 4. Considerandum denique est, casus, pro quibus communiter ponderatur, vt difficilis, & dura praxis doctrinæ traditæ, & rarissimè contingere, & esse casus potius metaphysicos, vt aduertit inter alios Patres Suarez, & pro quibus pœnitens tenetur consentire reuelationi secreti, seu vsui extra sacramentali notitiæ sacramentalis, nec potest absque insigni nequitia, nouoque peccato velle redigere confessarium in angustias, quales meditantur prædicti auctores. Commune autem est aliis, quoque multis legibus vniuersalibus, vt pro aliquo rarissimo, & metaphysico, & quasi, obligent ad opera difficillima, præsertim dependenter à nequitia alterius, vt circa exempla primæ considerationis, & alia similia facilè cuiuis apparebit. His itaque omnibus bene perpensis euanescit durities, quæ opponitur in obiectione aduersus doctrinam traditam, nec non ratio, qua nititur eadem, obiectio.

Ad 4. Quod aliæ obligationes confessarij sint capaces exceptionis multiplici de causa, confert ad finem Sacramenti, & ad vtilitatem animarum. Opponitur verò vtrique, vt ostensum est, capacitas exceptionis, & interpretationis arbitrariæ, seu epikeiæ quoad obligationem, tum habendi veram intentionem absoluendi, tum seruandi secretum, nec vtendi extra Sacramentum, notitia sacramentali.

QVÆSTIO XCV.

Vtrùm confessarius debeat imponere, & exhibere pœnitens satisfactionem congruentem peccatis?

VIdetur neuter debere. 1. Quia Satisfactio non erat debita, nec necessario exhibenda iure naturali ante institutionem Sacramenti Pœnitentiæ. Ergo nec post eius institutionem est debita, aut necessaria. Patet consequentia, quia hoc Sacramentum inductum est ad leuamen, & non ad grauamen peccatorum. Antecedens autem suadetur efficaciter, tum quia nullum est vestigium legis vllius naturalis obligantis ad satisfaciendum pro peccatis, tum quia sufficit peccatori, si se humiliter submittat satisfactioni, qua est dignus, pro arbitrio offensi, ac proinde non tenetur ad quærendum modum vitandi incommodum maius satisfactionis, placando offensum per opus facilius satisfactionis, tum denique quia nemo tenetur ex natura rei ad impediendum, aut minuendum malum suum cuius inflictione, & perpessione dignus est, vti certè dignus est peccator, qui satisfactiatur.

2. Opus satisfactorium est eiusdem naturæ, & virtutis, siue exhibeatur sponte ab vnoquoque, siue præcipiatur à sacerdote, atque homo homini ritè satisfacit independenter ab omni alterius iudicio, & præcepto taxante modum satisfactionis. Ergo necesse nequaquam est, vt Sacerdos imponat pœnitenti satisfactionem, sed ipse potest æquè benè, ac fructuosè eam exhibere pro suo arbitrio, & voluntate.

3. Oportet pœnitentem satisfeciſſe pro peccatis, antequam impendatur ei absolutio à Sacerdote, vt colligitur ex S. Leone epist. 91. vbi tradit Præpositis Ecclesiæ tributam esse potestatem, *vt confitentes salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum, per ianuam reconciliationis admitterent.* Idem sensus apparet apud Innoc. 1. in epistola 1. decretali capite 7. Potestas autem sacerdotalis exercetur solum in actu ipso, & opere absoluendi, & non in tempore priori. Ergo satisfactionis impositio non pertinet ad Sacerdotem, sed solum iudicium de ea iam exhibita sufficienter à pœnitente per propriam electionem.

4. Sacramenta nouæ legis, causant gratiam, vt dictum est supra in communi. Vnde quod non habet vim collatiuam gratiæ, non, potest pertinere ad constitutionem vllius Sacramenti nouæ legis. Satisfactio autem non est causatiua gratiæ. Quia solum est instituta pro remissione pœnæ. Et propterea pœnitens satisfacit toti suæ, quoad hanc partem, obligationi; tametsi exhibeat satisfactionem in statu peccati, in quo tamen est certum, nullum opus esse causatiuum gratiæ, aut inductiuum augmenti gratiæ iam præhabitæ.

5. Fructus pœnitentiæ non potest esse pars eiusdem pœnitentiæ. Quia fructus rei præsupponit totam rem, cuius est fructus. Satisfactio, autem est fructus pœnitentiæ, vt apparet ex Lucæ 3. 8. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Ergo satisfactio non pertineat ad Sacramentum Pœnitentiæ tanquam pars eius.

Art. 1. Respondetur dictum est supra quæst. 85. ex Concilio Florentino, & Tridentino, satisfactionem

pœnitentis

pœnitentis esse partem intrinsecè constitutiuam huius Sacramenti, licet non sit pars essentialis, sed integralis tantùm: Ex hoc autem efficaciter colligitur teneri per se, tum sacerdotem ad imponendam congruentem peccatis, & pœnitenti satisfactionem, tum pœnitentem ipsum ad eam, & acceptandam, & præstandam re ipsa. Quia vterque tenetur per se ad præstandam adæquatè integritatem substantialem Sacramenti. Hæc enim est vniuersalis, & communis obligatio respectu omnium Sacramentorum, quoad ea omnia, quæ spectant ad vnumquemque. Ne nimirum opus Dei euadat imperfectum, ac defectuosum absque suo complemento.

Artic. 2. Præterea sacerdotes absoluunt à peccatis, tanquam Iudices à Deo eatenus constituti. Iudex autem tenetur per se ad imponendam reo pœnam satisfactoriam. Quia est vindex criminum ex officio. Vnde Concilium Tridentinum sess.14.cap.8. *Debent ergo*, definit, *Sacerdotes Domini quantum spiritus, & prudentia suggesserit pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate salutares, & conuenientes satisfactiones iniungere, ne si fortè peccatis conniuent, & indulgentius cum pœnitentibus agant leuissima quædam opera grauissimis peccatis iniungendo alienorum peccatorum participes efficiantur.* Quod si sacerdotes tenentur ad iniungendam satisfactionem; tenentur vtique pœnitentes ad eam acceptandam, & exhibendam. Quia Iudici legitimè iniungenti aliquid, vti omninò iniungit id ad quod iniungendum tenetur ex officio, nequit subditus absque peccato negare obedientiam, & plenam executionem.

Artic. 3. Hæc pœnitentium obligatio colligitur iterum efficacissimè ex eodem Concilio ibidem. Quia cum præmisisset satisfactionem debere imponi, non solùm medicinalem in futurum, sed etiam vindicatiuam, & castigatiuam præteritorum peccatorum; subdit immediatè istam causalem: *Nam claues sacerdotum non ad soluendum duntaxat, sed & ad ligandum concessas esse antiqui Patres & credunt, & docent.* Eadem igitur iudiciaria clauium potestate, eadémque iurisdictione, qua absoluunt & liberant à peccatis, ligant etiam, & obligant sacerdotes ad opera satisfactoria, quæ imponunt. Quapropter istam pœnitentium obligationem ad acceptandam pœnitentiam rationabiliter impositam à sacerdote, & ad eandem postea exhibendam, nonnulli existimant certam ex fide, vt Vasquez; alij vt Suarez, oppositam sententiam dicunt, vt minimum temerariam, ac improbabilem, aliique aliis censuris meritò eam vexant, maximè post prædictam Tridentini declarationem fundatam in textu Euangelij de potestate remittendi, simúlque retinendi, & soluendi, simúlque ligandi.

Artic. 4. Itáque audiendi nequaquam sunt Scotus, Gabriel, Nauarrus, & pauci alij dicentes absolutè, aut putantes probabile, integrum esse pœnitenti acceptare pro libito, vel non acceptare, ac deinde explere, vel non explere pœnitentiam sibi impositam, eiusque arbitrio relinqui liberam electionem, vel satisfaciendi in vita præsenti, vel satispatiendi in futura. Nempe non teneri sub peccato, vt vtatur priuilegio sibi oblato, seu concesso liberandi se per exiguam pœnalitatem præsentem, à magnitudine tormenti futuri. Sed perperam appellatur purum priuilegium, quod, vt apparet ex dictis, est rigorosum præceptum, & vera sententia legitima Iudicis, constituti à Deo, & agniti, atque acceptati vt talis, hic, & nunc ab ipso pœnitente, dum se constituit reum coram illo, eiusque postulat sententiam supra delicta sua; eáque de causa non iam amplius liber, vt per eandem sententiam, & liberetur à peccatis, & obligetur ad satisfactionem, vel non. Quod profecto non aliud est reipsa quam pœnitentem non esse amplius liberum, vt pro arbitrio suo obtineat, vel non obtineat vnum purum fauorem liberationis à peccatis coniunctum cum fauore alio aliquatenus grauante per satisfactionem leuissimam, comparatione satispassionis grauissimæ, à qua liberat.

Art. 5. Dictum porrò initio est teneri, per se, confessarium ad imponendam, & pœnitentem ad acceptandam, exhibendamque satisfactionem. Quia fieri potest, vt vtérque liberetur, per accidens ab ea obligatione. Primò ratione impotentiæ physicæ, aut etiam moralis solum, sed distinctæ à malitia actuali, vel habituali pœnitentis. Secundò ratione pœnitentiæ, & satisfactionis iam ante sufficienter peractæ à pœnitente, quantum Confessario videtur. Tertiò ratione indulgentiæ, aut iubilæi. Postremò si pœnitenti videatur irrationabilis, aut nimis dura pœnitentia sibi imposita, potest quærere beneficium commutationis in aliam satisfactionem mitiorem respectu sui.

Art. 6. Verum commutationem istam, sua ipse pœnitens authoritate, nec etiam in melius facere vnquam potest. Sed neque alius Confessarius commutare potest, nisi præhabita notitia peccatorum, saltem plus minus, ob quæ imposita fuit pœnitentia, de cuius commutatione agitur. Non quidem potest commutare pœnitens sua auctoritate. Quia reus sistitur alij tanquam Iudici, vt vitetur periculum erroris in taxatione pœnæ, si ea committatur iudicio partis. Quod incommodum non vitatur, sed totum iterum redit, si commutatio, & quasi emendatio sententiæ à Iudice prolatæ permittatur eidem reo, etiam cum euidentia de meliori putata ab ipso. Alia longè ratio est de commutatione voti. Quia in eliciendo voto nullus eiusmodi finis præfigitur, vel formaliter, vel æquiualenter, si quidem concipitur dependenter à iudicio, & per liberam voluntatem, atque electionem ipsius vouentis, ideoque potest votum saltem in melius commutari ab ipso vouente, licèt non possit commutari pœnitentia ab ipso pœnitente. Nouus verò Confessarius indiget notitia præuia priorum peccatorum, ne iudicialiter pronunciet, vel formaliter, vel æquiualenter, incognita causa. Quæ ratio persuadet similiter, neque eundem Confessarium posse commutare pœnitentiam, quam imposuit, nisi meminerit; aut reddatur de nouo conscius præcedentis confessionis, saltem in confuso, & æquialenter, & vt dicitur, plus, minus.

Art. 7. Quodlibet autem opus de se honestum, ac meritorium; siue internum, siue externum, siue præceptum alioquin ex alio fine, siue non præceptum, potest imponi in pœnitentiam. Quia quodlibet opus honestum, ac meritorium, quantum est de se, habet essentialiter sibi adiunctam difficultatem aliquam, atque pœnalitatem, ratione cuius possit esse satisfactorium, vt apparet ex dictis quæst. 31. de act. hum. præsertim ad 8. atque eodem opere potest satisfieri pluribus præceptis, nec inutiliter multiplicantur præcepta de eodem opere, saltem in ordine ad diuersos fines de quo alibi cum communi Theologorum consensu. Verùm pœnitentia, quæ non est purè, aut præcipuè vindicatiua, seu compensatiua delicti commissi, sed medicinalis in futurum, debet insuper esse specialiter proportionata indigentiæ pœnitenti. Qua de causa eadem hæc medicinalis pœnitentia prætermitti minimè potest ratione Indulgentiæ, aut Iubilæi; atque, pro eius commutatione, requiritur in commutante, speciali, eodémque manifestiori titulo, notitia præcedentium peccatorum, & status pœnitentis de præsenti.

Art.

Art. 8. Qualiscunque verò fuerit pœnitentia debet adimpleri in statu gratiæ, vt sortiatur protinus effectum remissionis pœnæ Purgatorij. Quia opera facta in statu peccati sunt mortua, vt communiter, & verissimè dicitur, nec obsequia præstita ab inimico dum detinetur in inimicitia, possunt habere sufficientem efficaciam ad inducendam remissionem amicabilem pœnæ, quæ debetur propter peccata præcedentia. Cæterum, non obstante ea circumstantia, satisfiet præcepto confessarij; & subsistet complementum integrale Sacramenti. Atque recedente obice inducetur, ex opere operato remissio pœnæ Purgatorij, non minus, aut aliter, quam si ab initio præstitum fuisset opus satisfactorium in statu gratiæ.

Art. 9. Satisfiet quidem præcepto confessarij, & integritati Sacramenti. Quia iudex imponens pœnam respicit solam qualitatem operis eiusque proportionem cum delicto, & non qualitatem dignificatiuam operantis, cum operabitur, atque sub eadem ratione, sub qua imponitur, pertinet, ad integritatem Sacramenti. Operatur verò idem opus effectum remissionis pœnæ, recedente obice. Quia ostensum est supra in communi quæstione 30. Sacramentum validè, sed fictè susceptum operari suum effectum, cum primum, recedit fictio, seu obex; idque locum similiter habet, in parte Sacramenti, validè superaddita, licet cum obice. In hunc igitur modum tenetur confessarius imponere, & pœnitens acceptare, atque exhibere satisfactionem congruentem peccatis.

Ad 1. Conceditur antecedens cum Suarez, & aliis quod bene ibi probatur, & confirmari potest ex dictis supra quæst. 87. pro negando præcepto confessionis ante articulum mortis ex natura rei præcisè. Eadem namque ratio est, vt negetur præceptum obligans ex natura rei, seu iure præcisè naturali ad quærendum remedium pro vitandis, aut minuendis pœnis temporariis Purgatorij, iam debitis ratione præcedentium peccatorum. Sed neganda est consequentia, quia institutio Sacramenti pœnitentiæ coniuncta cum præcepto obligante ad impediendas, vel certè minuendas pœnas Purgatorij per satisfactionem exhibitam pro statu viæ est beneficia absolutè, atque subleuatiua, miniméque aggrauatiua, quatenus liberat à grauissima molestia, & cruciatu incomparabiliter maiori, per leuissimam tribulationem præsentem, vt dictum est: Vnde quod obligemur ad huiusmodi permutationem, est gratiosa, & liberalis indulgentia propria noui testamenti.

Ad 2. Sicut attritio ex adiuncto Sacramento, acquirit vim deletiuam peccatorum, & inductiuam gratiæ sanctificantis, quam ex se non habet, ita opus satisfactorium; quod quatenus impositum à sacerdote, pertinet ad constitutionem intrinsecam Sacramenti, ex eodem Sacramento euadit multo efficacius ad remissionem pœnæ Purgatorij. Quo autem oportuerit, vt satisfactio exhibeatur à pœnitente, non ex proprio ipsius, sed ex sacerdotis arbitrio optima ratione concluſum est supra art. 6.

Ad 3. Vsus publicæ pœnitentiæ fuit frequentior antiquis Ecclesiæ temporibus, quam iam sit, vnde apud antiquiores scriptores solemne fuit, vt nomine pœnitentiæ, & pœnitentiam absolutè prolato solam intelligerent publicam pœnitentiam, eosque solos, qui illam publicè peragerent, vt obseruant, & euincunt, post alios, Patres Petauius, & Martinon. Huiusmodi autem pœnitentes non admittebantur ad absolutionem sacramentalem, antequam exhibuissent satisfactionem sufficientem pro tollendo scandalo, & inducenda ædificatione, cæterorum fidelium. De hac itaque pœnitentia loquuntur Innocentius, & Sanctus Leo, vt apparet ex contextu, atque iidem illi authores luculenter demonstrant. Verùm hoc non tollit quo minus in actu ipso absolutionis imponeretur denuo secreta pœnitentia pro tollendis pœnis Purgatorij, si sacerdoti absoluenti videretur ea esse ad id necessaria, multo verò minus concludi potest ex illo antiquo ritu esse de ratione Sacramenti Pœnitentiæ, vt præmittatur, ante absolutionem satisfactio aliqua, seu publica, seu occulta. Qua de re videri multa possunt apud prædictos authores diligenter, & eruditè tractata aduersus modernos nouatores. Nobis enim, & omnibus verè catholicis abundè sufficit vniuersalem Ecclesiæ catholicæ consuetudinem, esse conformem doctrinæ à nobis traditæ circa modum confessionis, atque satisfactionis sacramentalis.

Ad 4. Causant quidem gratiam sacramenta nouæ legis, sed causant tamen per partes ipsorum essentiales, & cum primum sunt completa quoad essentiam. In qua videlicet includitur tota significatio, atque adeò tota vis inductiua gratiæ iuxta dicta suprà in communi præsertim quæstione 29. Vnde; cum satisfactio sit pars solùm integralis sacramenti, non est seorsim inductiua gratiæ ex opere operato, sed ad solam ordinatur remissionem pœnæ, eámque inducit protinus, si exhibeatur in statu gratiæ sin minus, cum primum remotus fuerit obex. Præterea cum exhibetur in statu gratiæ, inducit ex opere operantis augmentum gratiæ, idque euadit maius ex dignificatione peculiari, quam impertitur gratia, seu augmentum gratiæ præexistens ex vi essentiæ sacramenti; atque hoc solum intendisse videtur D. Thomas, dum dicit quæst. 90. art. 2. ad 2. satisfactionem sacramentalem valere ad augmentum gratiæ. Verùm hoc est commune aliis quoque omnibus operibus, cæteroquin meritoriis, quæ exhibentur post Sacramentum validè, & fructuosè susceptum.

Ad 5. Idem opus satisfactorium est fructus pœnitentiæ virtutis, & pars pœnitentiæ Sacramenti, vt dicit ibidem D. Thomas ad 3. qui meritò accipit in hunc sensum verba illa Euangelij de fructibus dignis pœnitentiæ, sed non tollitur per hoc, quominus eadem sacramentalis satisfactio, habeat aliquo modo rationem fructus, comparatione etiam ipsius Sacramenti Pœnitentiæ, considerati secundum essentiam suam, quatenus gratia præhabita ex vi essentiæ, iuuat ad opus satisfactorium postea exhibendum, atque auxilia gratiæ actualis ibidem præhabita cooperantur eidem operi peragendo, atque præoperantur in animo pœnitentis, vt illud operetur. Hoc nempe modo viuentia omnia materialia, cum primum existunt quoad essentiam suam incipiunt superaddere sibi actiuitate sua partes integrales substantiæ suæ; atque Sacramentum est principium vitæ spiritualis, ideóque potest vi essentiæ suæ, inducere similiter partem aliquam integralem sui; ita vt idem opus sit simul, & fructus essentiæ sacramenti, & pars vltimo completiua eiusdem integraliter.

QVÆSTIO XCVI.

Vtrùm merita mortificata per peccatum reuiuiscant per pœnitentiam, cum tota priori gratia?

VIdentur non reuiuiscere merita, nec redire tota gratia, 1. Quia Ezech. 18. sicut dicitur v. 21. de peccatore, deinde pœnitentiam agente: *Si autem impius egerit pœnitentiam, &c. omnium iniquitatum eius*

eius non recordabor: ita dicitur v. 24. de Iusto, qui delabitur in peccatum, *si autem auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, &c. Omnes iustitiæ quas fecerat, non recordabuntur.* Ita autem obliuiscitur Deus præcedentium peccatorum ratione pœnitentiæ subinde peractæ, vt eadem peccata nequaquam redeant, aut renouentur practicè in memoriam, tametsi peccator iustificatus postea iterum relabatur. Quòd quidem est iam, apud omnes Theologos omninò indubitatum, quidquid olim dubitauerint nonnulli cum magistro. Ergo ita obliuiscitur Deus præcedentium etiam meritorum ratione peccati, deinde superuenientis, vt eadem merita, nequaquam reuiuiscant, nec Deus amplius eorum meminerit practicè; tametsi peccator pœnitentiam ritè peragat, & iustificetur. Patet consequentia. Quia eodem prorsus modo asseritur apud Ezechielem, tum obliuio peccatorum ratione iustificationis, tum obliuio meritorum ratione peccati. Ergo siquidem altera obliuio nempe peccatorum, non est conditionata, sed omninò absoluta, altera quoque obliuio, nempe meritorum, est pariter omninò absoluta, nec subintelligi potest hæc conditio; *nisi subsequatur pœnitentia, & iustificatio.*

Accedit nullam esse capacitatem ex parte materiæ ad intelligentiam eatenus diuersam, & contrariam locutionis propheticæ vtrobique vniformis. Quia vis demeritoria, & prouocatiua iræ Dei, quæ inest peccato lethali non est minor, sed multo maior, quamvis demeritoria, & conciliatiua amoris Diuini conueniens pœnitentiæ. Ergo siquidem pœnitentia delet peccata præcedentia omninò absolutè, & irredibiliter; multo magis peccatum subsequens extinguit merita præcedentia, omninò absolutè, & irreparabiliter.

2. Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. sub initium, non aliter promittit bonis iustorum operibus coronam gloriæ, quam superaddita eorum perseuerantia, vsque ad finem, dum dicit: *atque ideo bene operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia, &c. tanquam merces.* Ii autem qui ita bene operantur; vt postea labantur in peccatum, non possunt dici benè operantes vsque in finem quandoquidem eo ipso interrumpunt seriem, & propositum bonæ operationis. Igitur merita, quæ seu moriuntur, seu mortificantur per subsequens peccatum, non reuiuiscunt vnquam, nec valent amplius inducere mercedem vitæ æternæ; tametsi peragatur postea perfecta pœnitentia de peccato, eiusque remissio tandem obtineatur.

3. Opera vtcunque alioquin bona, & supernaturalia facta in statu peccati, quæ propterea communiter dicuntur mortua, non viuificantur ad meritum vitæ æternæ per subsequentem iustificationem. Ergo opera eiusdem rationis facta in gratia, ideoque viua pro tunc, siue deinde mortificentur, seu potius moriantur vi subsequentis peccati, nequaquam reuiuiscunt; tametsi deleatur postea peccatum per subsequentem pœnitentiam, & iustificationem. Antecedens est certum apud omnes. Probatur consequentia. Quia gratia habitualis, quatenus existens, & subinducta pro tempore posteriori, perinde non afficit, nec informat opera bona temporis anterioris, siue fuerint facta in gratia, siue fuerint facta in statu peccati. Ergo neutrum potius, quam alterum eorum operum genus, potest vigere, & viuificari ratione gratiæ, quatenus subinductæ, & existentis pro tempore posteriori. Imo quia difficilius est, eum resurgere, qui vixit, & mortuus est, quod est miraculum, quam vt incipiat viuere, qui nunquam vixit, quod naturaliter euenit; conuincitur difficilius reuiuiscere merita prius viua, & deinde mortificata, aut mortua, quam viuificari, quæ nunquam fuere viua.

4. Non repugnat, vt remittatur peccatum totaliter, & absolutè quoad culpam, simúlque non remittatur quoad pœnam, saltem partialiter. Imò certum est ex fide id sæpè euenire. Certum namque ex fide est, sæpè euenire, vt supersint pœnæ in Purgatorio luendæ propter peccata, tum lethalia, tum venialia iam ante remissa quoad culpam per contritionem, vel Sacramentum. Præterea in hoc ipso Pœnitentiæ Sacramento imponitur satisfactio, per quam obtineatur remissio pœnæ temporalis, postquam obtenta iam est remissio culpæ per absolutionem, vt paulò prius dicebatur. Mortificatio autem præcedentium meritorum, & ablatio gratiæ habent rationem pœnæ respectu subsequentis peccati, per quod mortificantur, seu perimuntur merita, & excluditur gratia. Fieri igitur potest, vt subsequens istud peccatum remittatur quoad culpam, & supersit nihilominus absque remissione, pars illa pœnæ, quæ consistit in mortificatione præcedentium meritorum, & in priuatione gratiæ præexistentis, vel saltem, quæ in alterutra consistit, ac proinde fieri potest, vt neque merita reuiuiscant, neque redeat gratia prius amissa, tametsi subsequatur iustificatio, atque peccatorum remissio quoad culpam, necnon quoad pœnam damnationis æternæ.

5. Deus operatur circa vnumquodque subiectum, pro vnaquaque temporis differentia, iuxta præsentem pro tunc dispositionem eius, & non iuxta dispositionem existentem pro alio tempore priori, aut posteriori. Ergo si dispositio peccatoris dum iustificatur non sit tantæ proportionaliter intensionis, quanta erat intensio gratiæ prahabitæ ratione præcedentium meritorum, ac dispositionum, non infundetur iterum tota ea gratia in instanti subsequentis iustificationis; sed infundetur, vel quanta correspondet præsenti intensioni dispositionis; idque indiuisim ex toto cumulo gratiæ prioris, vel ex vna qualibet eiusdem parte seorsim quatenus collata propter vnumquodque ex meritis præcedentibus, vel quanta præcisè danda erat independenter à meritis præcedentibus, superaddita sola multiplicitate specialium titulorum, ob quos ea quantitas gratiæ conferatur iuxta multiplicitatem eorumdem meritorum, vel denique conferretur de præsenti, solum semel recipiendæ totius gratiæ prioris in termino vitæ. Quibus omninò modis expediunt præsentem difficultatem nonnulli Theologi, præsertim ex Thomistis.

6. Merita mortificata per peccatum non possunt in primis viuificari iterum ratione iustificationis deinde subsequentis, redeundo physicè secundum se formaliter, vt per se patet; quandoquidem permanent nihilominus in ratione purè præteritorum formaliter, secundum se præcisè. Deinde neque viuificari iterum possunt, redeundo moraliter ratione alicuius effectus physicè præsentis, & inducti de præsenti vi eorundem meritorum. Quod duplici argumento efficaciter concluditur. Alterum est, quia nullus effectus procedere potest, de præsenti, à causa quæ non subsistit de præsenti, pro priori naturæ, independenter ab eodem effectu, & cuius inducendæ nullam vim habet causa, vt aliunde præexistens, vel de præsenti, vel saltem de præterito. Alterum est, quia effectus sufficiens ad reditum, & præsentiam moralem priorum meritorum, nullus alius esse, aut probabiliter excogitari potest, quam prior gratia habitualis, quæ prahabita fuerat ex vi talium meritorum. Reditus autem prioris huius gratiæ, non sufficit ad reditum, & præsentiam moralem priorum meritorum. Quod duplici rursus argumento conficitur: Alterum est, quia reditus prioris priuationis gratiæ, ex communi, & certissima

certissima Theologorum sententia est insufficiens ad reditum, & præsentiam moralem priorum peccatorum quibus per iustificationem deletis succedit denuo aliud peccatum, vi cuius inducitur denuo priuatio totius gratiæ quantacunque, & quandocunque præcesserit. Alterum est, quia si reditus gratiæ, essentialiter inclusæ in conceptu iustificationis, vt dictum est quæst. 8. de iustificatione, redderet moraliter præsentia, atque viuificaret præcisè ratione sui, omnia merita præcedentia; ne quidem de potentia Dei absoluta fieri posset, vt iustificaretur peccator, qui prius fuisset iustus, ac meruisset, quin eo ipso reuiuiscerent, quæcunque merita præcessissent in ipso. Id quod nonnullis doctis Theologis videtur prædurum, miniméque ferendum. Quale etiam eisdem videtur, quòd de potentia absoluta fieri non possit, vt redeant denuo peccata semel delata per pœnitentiam, si eidem pœnitentiæ deinde succedat aliud peccatum. Nullo igitur pacto reuiuiscere possunt merita semel delata per peccatum.

Art. 1. Respondetur. Opera bona supernaturalia facta in statu gratiæ dicuntur communiter, & sunt interim viua. Quia procedunt à principio vitæ spiritualis; quod est gratia, & inducunt augmentum eiusdem gratiæ, idest eiusdem vitæ, ideoque vitam præexistentem, & exercent, & promouent. Opera lethaliter mala dicuntur, non solùm mortua, idest carentia principio, & effectu vitæ; sed etiam mortifera, & mors ipsa; quia inducunt priuationem gratiæ, ideoque auferunt vitam spiritualem. Opera bona facta in statu peccati, dicuntur simpliciter, ac præcisè mortua, quia licet non noceant, sed aliquatenus prosint operanti, vt dicit ex Augustino, & Gregorio, D. Thomas in hac quæst. 89. art. 6. ad 3. carent tamen principio vitæ, nec prosunt efficaciter in vitam æternam.

Art. 2. Certum est, opera, tum mortifera, tum mortua, nunquam viuificari posse, aut reuiuiscere. Quia mortifera intrinsecè repugnant vitæ, & mortua carent principio vitæ, nec ab eo procedere possunt post iustificationem, quatenus præextiterunt tempore præcedenti. Opera viua, si deinde superueniat peccatum lethale, dicuntur, non quidem mori, seu esse mortua, quia id non tollit, quominus processerint à principio vitæ, & permaneant in mente Dei, quatenus procedentia pro tunc ab illo; bene tamen dicuntur mortificari, & esse mortificata. Quia, per peccatum superueniens, impediuntur ab operatione, & effectu vitæ, seu quominus prodesse re ipsa proximè possint in vitam æternam. Qua videlicet, & cuius omni iure proximo, ac absoluto, priuat peccatum lethale, quod interponitur. Eadem opera primum viua, ac deinde mortificata liberari, atque sanari ab ea mortificatione, ac proinde reuiuiscere per subsequentem iustificationem, nihil est aliud, quam redire in pristinum statum, quoad acceptationem, & practicam complacentiam Diuinam; id est quoad vim inductiuam præmij quod ratione illorum debebatur, & collatum, aut conferendum erat, nisi interuenisset peccatum, per quod mortificata fuere. Quæritur ergo, an talia opera in hunc modum reuiuiscant per subsequentem iustificationem, & reditum gratiæ habitualis.

Art. 3. Prætermissis pluribus hac de re opinandi modis, qui insinuati fere sunt in quinto argumento, & videri possunt fusius expositi, præsertim apud Suarez, in relect. de hac materia disputatione 2. & à nobis prætermittuntur, quia omnes vna, eadémque impugnatione reiicientur indiuisim, quatenus differunt à sententia quæ nobis videtur vera. Iis inquam prætermissis dicendum est primo repugnare, vt peccator postquam iustificatus est, luat nihilominus pœnam aliquam æternam, æternámque patiatur amoris erga se Diuini, aut alienationem, aut diminutionem, ratione præcedentium peccatorum. Quia peccator, per subsequentem pœnitentiam, & iustificationem reconciliatur perfectè cum Deo, & init veram, cum eodem amicitiam. Claris nimirum sacræ paginæ testimoniis, & efficacibus rationibus Theologicis ostensum est q. 39. de virt. Theol. intercedere veram, ac propriam, Deum inter, & iustos amicitiam; atque Sacramentum Pœnitentiæ est verè, ac propriè reconciliatiuum peccatoris cum Deo, vt innotuit supra quæst. 85. ex communi eius definitione, & ex Concilio Tridentino. Est autem, contra conceptum amicitiæ, & reconciliationis veræ voluntas infligendi amico sincerè reconciliato pœnam aliquam æternam in vindictam anterioris alicuius offensæ. Quia æternitas pœnæ, ac vindictæ, propter offensam, contradicit beatitudini, ac felicitati patientis, præsertim beatitudini consistenti in visione, & amore mutuo punientis, ac vindicantis, vt apparet ex quæstione 3. de act. hum. cum tamen sit de ratione amicitiæ velle beatitudinem, ac felicitatem amici, eámque fit certissimum esse volitam à Deo omnibus iustis, iisdémque amicis suis. Similiter est contra præceptum perfectæ, ac sinceræ reconciliationis, vt alteruter ex reconciliatis gerat animum offensarum præcedentium memorem adhuc practicè, ita vt, propter illas prosequatur alterum minori amore, quam prosequuturus foret, si non præcessissent offensæ. Nam qui propter offensas priores adhuc cohibet amorem alioquin impendendum, ac debitum, adhuc offenditur illis, eisdémque indignatur; ac proinde nondum est reconciliatus absolutè, nec tam deponit odium, quam minuit, & per consequens odit adhuc simpliciter. Certè non amat, nec reconciliatur simpliciter. Quia amor, ac reconciliatio vera, & absolutè talis totum odium, omnemque penitus offensionem, exterminat ex suo conceptu.

Art. 4. Dicendum rursus est, si peccatori pœnitentiam agenti, atque iustificato denegetur nihilominus aliqua pars gratiæ præhabitæ ante peccatum, aut merita priora non redeant totaliter ad priorem acceptionis Diuinæ gradum, cum omni suo effectu; eo ipso peccatorem iam iustificatum in sensu composito iustificationis, pati pœnam aliquam æternam, atque æternam amoris erga se Diuini diminutionem, propter peccata iam dimissa. Quia gratia habitualis, seu habitus charitatis est qualitas suapte natura permanens æternum, atque de facto confertur à Deo, cuicunque confertur, voluntate nunquam auferendi, nisi in pœnam peccati, vti ostensum est, ex conceptu præsertim amicitiæ modo notatæ cum Deo, in eadem quæstione 39. de virt. Theolog. ad 8. Consequenter merita, quæ aliquando fuere viua, habent effectum ex sua natura permanentem æternum, nec negabilem pro aliqua temporis differentia, nisi in pœnam peccati, quandoquidem effectus eorum meritorum, est ipsa gratia, & vita æterna. Præterea eadem habitualis gratia, secundum suam intensionem maiorem, vel minorem, est iusta mensura amoris Diuini, maioris, vel minoris erga vnumquemque, vti liquet ex quæst. 8. iustif. & colligitur clarè quæstione 25. de Deo. Patet autem, priuationem boni ex sua natura æterni, solúmque negabilis in pœnam peccati, atque mensurantis iustè amorem amicabilem diuinum erga vnumquemque habere rationem pœnæ æternæ, atque continere in se æternam diminutionem amoris Diuini, erga eum, qui priuatur tali bono, eámque inductam per peccatum, atque permanentem solùm propter peccatum. Certa igitur est conditionalis proposita; sicut certa itidem est prior positio absoluta.

Art. 5.

Art. 5. Ex his porrò duobus principiis apparet manifestè merita mortificata, per peccatum, redire, ac reuiuiscere, per subsequentem deinde pœnitentiam, ac iustificationem: idque cum tota gratia præexistenti; vndecunque demum ea prouenisset; nempè siue prouenisset ex iisdem meritis, siue ex opere operato per virtutem Sacramentorum. Priori namque gratia, aut aliqua eius, vel minima particula non redeunte post iustificationem, aut aliquo priori merito manente adhuc impedito à plenario suo effectu, ac præmio, homo iustificatus pateretur nihilominus pœnam aliquam æternam præcedentium peccatorum, atque æternam amoris erga se Diuini diminutionem propter eadem peccata. Quam sequelam esse legitimam, atque consequens esse absurdum constat clarè ex prædictis duobus principiis immediatè præmissis. Ergo merita, mortificata per peccatum, reuiuiscunt, cum tota gratia præcedenti, ex vi pœnitentiæ, & iustificationis subsequentis.

Art. 6. Communis Theologorum consensus, pro hac sententia, vsque adeò vna, nimis, vt oppositam reddat improbabilem, ac temerariam sub terminis generalibus reuiuiscentiæ meritorum, habetur inter alios apud Suarez vbi supra, disp. 1. sect. 2. Superaddit præterea idem author ibidem plura valdè efficacia SS. PP. præsertim Augustini testimonia pro eadem veritate. Idem insuper præmittit, in eumdem scopum sect. 1. aliqua sacræ paginæ, & Concilij Tridentini testimonia cum multiplici, & accurata ponderatione. Verum, quantum ego assequi possum, & ipse quoque Suarez partim agnoscit, sacer Textus, non tam efficaciter fauet huic sententiæ directè, & immediatè, quàm indirectè, & mediatè, quatenus efficacissimè fauet immediatè duobus illis principiis, ex quibus ea deducitur legitimè, ac manifestè. Ob ea igitur sola, & ob consensum Theologorum, & SS. PP. firmissimè tenenda est reuiuiscentia meritorum & reditus totius gratiæ prioris per subsequentem pœnitentiam, ac iustificationem; ita vt nemo patiatur, pativè possit vllum, vel etiam leuissimum alioquin nocumentum æternum, dependenter à vi demeritoria peccati iàm à Deo condonati.

Art. 1. ad 1. Ex illis duobus locis Ezechielis, aliisque quoad vtramque partem similibus hoc solum concluditur legitimè, Deum obliuiscì practicè, quantum absolutè fieri potest; tum peccatorum ratione pœnitentiæ, & iustificationis subsequentis; tum meritorum ratione peccati, & inimicitiæ pariter subsequentis. Verùm capacitas obliuionis practicæ est longè diuersa, circa peccata, & circa merita. Quia obliuio meritorum, ratione peccati superuenientis, non potest esse talis, vt non redeat eorundem memoria practica redeunte amicitia, & facta perfecta reconciliatione, vti conuincit superior discursus. At obliuio peccatorum, inducta per pœnitentiam, & iustificationem subsequentem, talis necessariò est, vt eorumdem memoria practica redire nequaquam possit, redeunte offensione, & inimicitia. Quia non est de ratione offensionis, & inimicitiæ de nouo conceptæ, vt renouetur totum odium præcedens; quandoquidem qui offenditur de nouo, potest esse inimicus offendentis, per solum odium commensuratum soli postremæ offensæ secundum se, quin reassumatur odium vetus, quod conceptum olim fuerat propter offensas iam deinde remissas. Imo est contra conceptum veræ remissionis, vt tale odium reassumatur aliquando, redditurque iniqua reassumptio ista, per eam remissionem. Eadem namque ratio, quæ probat nihil perire posse demeritis præexistentibus ante peccatum, ratione peccati, iam condonati, atque in veram cum Deo reconciliationem, & amicitiam commutati, probat etiam, & quidem probat æquè efficaciter, eodemque prorsus modo, peccata semel remissa per eandem veram cum Deo amicitiam, sinceramque reconciliationem redire deinde numquam posse. Æquè enim nocet, ac contradicit veræ amicitiæ veræque reconciliationi augmentum malorum, & diminutio bonorum, idest reditus peccatorum, ac demeritorum, & impeditio bonorum operum, ac meritorum pro quouis imposterum euentu, postquam eadem peccata abolita iam semel fuere per veram reconciliationem, & amicitiam, qua superinducta, & nullo alio pacto Deus potest condonare peccata, vt dictum est ex professo quæst. 8. de iustif. Itaque diuina peccatorum remissio, talis necessariò est, qualis exprimitur Micheæ 7. 19. Vbi præmisso Deum esse, *qui aufert iniquitatem*: subiicitur: *Proiiciet in profundum maris omnia peccata nostra.* Nempè non contentus ea simpliciter demergere, impetu insuper facto, proiicientis proprio, ita à se eadem propellit, vt nullum, apud ipsum, supersit illorum vestigium, atque in eam immensæ vastitatis voraginem detrudit, vndè transparere, aut emergere amplius nunquam possint. De meritorum verò per peccatum submersione, nulla talis expressio vllibi reperitur.

Art. 2. Manifestatur magis ista bonorum, & malorum operum differentia, atque confirmatur vlteriori ista ratione discriminis: Quia videlicet ius resultans ex peccato fauet soli offenso, & non offendenti. Vnde offenso renunciante iuri suo simpliciter, & absolutè, quod necessariò facit, quicunque sincerè reconciliatur, & init veram cum offendente amicitiam, eo ipso non solùm impeditur ad tempus, sed etiam euanescit penitus, & interit irreparabiliter totum ius fundatum in offensis remissis, nec fieri potest, vt redeat vnquam pro vllo euentu, aut sub vlla conditione: Quia iura cuiusque pendent in esse, & conseruati ab ipsius voluntate, & acceptatione, vt dictum est quæst. 4. de iustitia, ideóque volente aliquo renuntiare absolutè alicui suo iuri, eo ipso euanescit penitus, atque interit, & non solùm impeditur, & ligatur idem ius, nec fieri potest voluntate taliter renunciantis, vt iterùm aliquando redeat, seu reassumatur validè, renitente parte, in cuius fauorem facta erat renunciatio. At ius resultans ex meritis fauet merenti, eique inhæret. Vnde peccatori, qui prius meritus fuerat, impeditur quidem, & ligatur ius fundatum in prioribus meritis; non tamen interit, ac penitus euanescit. Quia qui peccat, non propterea intendit renunciare iuribus suis, sed nocet sibi in actu exercito, quam minimum fieri potest. Non ergo extinguit iura meritorum suorum, sed impedit tantum, ideóque iterùm ea vigent, cum primum impedimentum peccati amotum fuerit per subsequentem iustificationem. Quapropter, licet vis demeritoria peccati sit maior, quam vis meritoria boni operis, dum vtraque subsistit; tamen vis meritoria, succedente deinde peccato, & inimicitia cum Deo, impeditur tantùm & non moritur omninò: vis verò demeritoria interit penitus, nec solùm impeditur, succedente deinde iustificatione, reconciliatione, & amicitia cum Deo.

Art. 3. Confirmatur rursus eadem ratio discriminis. Quia tota malitia peccati consistit adæquatè in priuatione, vt dictum est quæst. 29. de act. hum. Priuatio autem quælibet interit totaliter, & non solum impeditur, ac ligatur superinducto deinde bono, cuius erat priuatio. Certum verò est, per remissionem peccatorum, & iustificationem subsequentem, superinduci bonum illud, in cuius priuatione consistit malitia peccati lethalis; quandoquidem superin-

ducitur gratia habitualis, & coniunctio amicabilis, & charitatiua hominis cum Deo, à quo fuerat auersus per peccatum. Intereunt igitur penitus, nec solùm impediuntur, aut ligantur peccata, ratione subsequentis iustificationis, nec amplius permanent vllo pacto quoad suam malitiam, vel secundum se, vel in aliquo suo effectu conseruatiuo ipsorum habitualiter. Quod autem semel definit esse totaliter in rerum natura, nunquam deinde potest operari quidquam, aut vllum deinceps effectum inducere pro vllo euentu, aut sub aliqua conditione. At bonitas operum salutarium, & vis eorum meritoria adæquatè est aliquid positiuum. Vnde esse ipsorum, & vis eorundem meritoria, impediuntur quidem atque ligantur per subsequens peccatum, non tamen intereunt, aut penitus desinunt esse, sed permanent nihilominus in mente Dei, cum tota sua virtute inductiua præmij, eruptura proindè in actum, atque inductura de facto eorum suum præmium, cum primum sublatum fuerit impedimentum peccati, quod aufertur per subsequentem eius remissionem. Nempè permanentia habitualis meritorum non ita constituitur per actualem permanentiam gratiæ sanctificantis pro tempore sequenti, sicut constituitur per actualem perseuerantiam priuationis gratiæ pro tempore sequenti, permanentia habitualis peccatorum; sed illa vigent ex se præcisè, quatenus permanentia in mente Dei; hæc verò ratione sui effectus, qui est priuatio gratiæ, & coniunctionis amicabilis cum Deo. Ex his itaque omnibus, & singulis patet aditus dispari intelligétiæ textuum inter se similium Ezechielis, & aliorum, nec possunt verificari iuxta sensum, quem permittit materia vtrobique subiecta, quin mortificata reuiuiscant per subsequentem iustificationem, peccata verò remissa non similiter redeant superueniente nouo peccato.

Art. 1. Ad 2. Perseuerantia vsque in finem accipitur, vbique à Concilio iuxta phrasim, & communem intelligentiam Augustini, & aliorum SS. PP. pro clausula vitæ in gratia, siue status iustitiæ fuerit sæpius interruptus, siue nunquam interruptus fuerit. Patet verò hunc sensum benè operantis vsque in finem, seu perseuerantis finaliter nihil obstare assertæ reuiuiscentiæ meritorum.

Art. 2. Imo eidem fauet plurimum initium illius capitis 16. Quod sic habet: *Hac igitur ratione iustificatis hominibus, siue acceptam gratiam perpetuo conseruauerint, siue amissam recuperauerint, proponenda sunt Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino: Non enim iniustus est Deus vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius.* Vbi duo occurrunt obseruanda. Alterum est, proponenda esse iustificatis Apostoli verba non solum iis, qui acceptam gratiam perpetuò conseruauerint, sed iis etiam, qui iam amissam denuo recuperauerint. Quæ partitio non satis apparet, quam foret opportuna, aut qua vtilitate, aut etiam veritate posteriori eius pars superadderetur priori, si recuperata gratia amissa, non simul redirent, ac reuiuiscerent priora merita. Alterum est, prius illud Testimonium ex 1. ad Corinth. 15. *abundate &c.* pertinere ad priores illos, qui acceptam gratiam perpetuo conseruant: posterius Testimonium, ex cap. 6. ad Hebr. *Non enim iniustus est Deus &c.* Videri similiter pertinere ad posteriores illos, qui gratiam amissam recuperant. Vt videlicet Hebræi allicerentur multo magis adiuncta spe obtinendi præmia priorum etiam operum, & dilectionis quam tempore antecedenti ostenderant in nomine Dei. Ex vtroque autem capite promouetur plurimum doctrina tradita de reuiuiscentia meritorum.

Art. 3. Eodem pertinet, quod dicitur ad medium eiusdem capitis 16. Bonis iustorum operibus, quæ in Deo sunt facta nihil deesse, quominus vitam æternam promereantur, & consequantur, si tamen in gratia decesserint. Quod non verificatur si vltra decessum in gratia requireretur etiam status eiusdem gratiæ nunquam interruptus post opera facta in Deo. Itaque Concilium potius fauet, fauetque plurimum nostræ sententiæ.

Ad 3. Opus bonum redditur meritorium de condigno, per gratiam quatenus influit in ipsum, dum fit, & non præcisè quatenus informat operantem, vt dictum est quæst. 32. de act. humil. Vnde paritas obiectionis est nulla. Iam opera, quæ aliquando fuere viua, non tam moriuntur, quam mortificantur, & impediuntur ab opere vitæ, per subsequens peccatum, vt apparet ex superioribus. Quapropter vox reuiuiscendi non vsurpatur in toto suo primæuo rigore, quoad ea merita, ideóque non est locus ponderationi obiectionis, vt apparet clarius ex dictis ad 1.

Ad 4. Pœnalitates ad tempus non opponuntur simpliciter felicitati, nec vlli gradui dilectionis diuinæ erga patientem, vt patet exemplo Christi Domini, & felicissimi, à Deo dilectissimi, dum erat passibilis, & plurimum patiebatur. Opponitur verò, tum felicitati, tum amicabili dilectioni Dei mortificatio meritorum, & denegatio gratiæ præcedentis, in pœnam peccati subsequentis, non obstante eius remissione, ac iustificatione, vt apparet ex dictis. Vnde posteriora ista mala superesse, nullo pacto, nullaque ex parte possunt post iustificationem; licet priora illa superesse nihilominus possint in aliqualem pœnam peccati, quatenus fuit conuersio ad creaturam, & delectatio circa illam non remissa. Nempe peccatum sub hoc conceptu, est quid positiuum, ideóque potest manere aliqualiter, & inducere pœnam aliquam temporalem, non obstante iustificatione, per quam solum aboletur, & extinguitur totaliter, quatenus est auersio à Deo, & habet vim inducendi pœnam æternam. Cuius distinctionis claritas apparet ex dictis art. 3. ad 1.

Ad 5. Concesso antecedenti negatur consequentia. Quia dispositio sufficiens ad iustificationem est eo ipso sufficiens ad perfectam reconciliationem, & amicitiam cum Deo; & consequenter ad præsentem redintegrationem adæquatam omnium iurium, & possessionum præcedentium, quæ sunt permanentia ex sua natura, æternumque permansura erant, nisi interuenisset peccatum. Quod postea deletum est per iustificationem, quæ est indistincta à reconciliatione, & amicitia perfecta cum Deo, vt dictum est quæst. 8. & 9. de iustif. fallit nonnullos in hac re paritas falsæ apparentiæ ex dispositionibus purè physicis, à quarum natura, & modo operandi quam longissimè distant dispositiones morales, vtpotè inducentes suum effectum morali causalitate, quatenus cognoscuntur à Deo, & media cognitione permouent eius voluntatem. Ea, quæ vlterius superaddunt in obiectione de titulis multiplicatis, de dilatione præmij vsque ad mortem, & similia reiecta sunt in simili opportunè quæst. 42. de virt. Theol.

Ad 6. Merita mortificata per peccatum semper nihilominus permanent physicè præsentia intentionaliter in mente Dei, atque mediante ea cognitione possunt exercere denuo vires suas, & inducere gratiam, cum primum amotum fuerit impedimentum peccati; inducta verò gratia redduntur de nouo præsentia moraliter in ipso merente, eumdemque afficientia intrinsecè, quatenus physicè ipsi inhæret gratia infusa intuitu illorum. Hinc patet ad rationem obiectionis in contrarium. Primùm enim causa

vno

vno modo præsens, independenter à suo effectu, potest rursus reddi alio modo præsens per eundem suum effectum, neque in hoc apparet vllum inconueniens. Deinde homini iustificato redditur prior gratia ratione priorum meritorum. At priuatio gratiæ, quæ consistit in indiuisibili secundum se, inducitur solum ratione peccati subsequentis, vt liquet ex tota responsione ad 1. Postremò fundamentum conclusionis, & ratio discriminis reddita in eadem illa responsione concludunt, nec de potentia Dei absoluta, fieri posse, vt vel non reuiuiscant priora merita per iustificationem, vel redeant priora peccata ratione relapsus. Quod quidem cedit potius in maiorem Diuinæ potentiæ commendationem, vtpotè non potentis iustificare peccatorem, eique reconciliari imperfectè, aut factè, quod facit imperfectio potentiæ humanæ; sed tantùm realiter, ac perfectè, quod est proprium perfectissimæ potentiæ. Quare moderni illi Theologi audiendi nequaquam videntur, quatenùs adhærent nimium modo operandi humano, cum agitur de modo operandi Diuino, eoque quodammodo diuinissimo in remissione peccatorum, vt dictum est quæst. 5. de iustificatione.

INCIPIVNT QVÆSTIONES de Sacramento Extremæ-Vnctionis.

QVÆSTIO XCVII.

Vtrùm Extrema-Vnctio sit verum Ecclesiæ Sacramentum?

VIDETVR non esse. 1. Quia non legitur in sacris litteris institutum fuisse à Christo Domino tale sacramentum, nec in sacramentis veteris legis, quæ fuerunt figuratiua sacramentorum nouæ legis, reperitur sacramentum, aliquod assimilatiuum Extremæ-Vnctionis, qua vtitur Ecclesia. Ergo Extrema Vnctio non est verum nouæ legis sacramentum institutum à Christo Domino.

2. Diuus Dionysius, exponens cap. 2. Eccles. Hierarch. sacramenta à Christo Domino instituta, non meminit Extremæ-Vnctionis; Immo ipsum excludit à numero sacramentorum, dum statuit cap. 3. Omne sacramentum, esse, vel ad purgandum, vel ad illuminandum, vel ad perficiendum. Nihil enim horum præstat Extrema Vnctio, vt colligitur ex eodem ibidem. Quia purgationem & illuminationem soli tribuit Baptismo, vtriusque verò perfectionem soli Confirmationi, & Eucharistiæ. Nullus igitur effectus sacramentorum proprius supereſt, quem conferat Extrema Vnctio.

3. Vnctio infirmorum, quam præscribit Iacobus Apostolus cap. 5. epistolæ suæ, est eiusdem rationis cũ ea Vnctione, qua Marci 6. 13. perhibetur, vsos fuisse Discipulos in subsidium infirmorum, vt apertè significant, inter alios, Beda, Theophylactus, Lyranus, Dionysius Carthus. Franc. Lucas, & alij in dictum caput Marci, dũ alteram alteri Vnctioni adiungunt, & vtramque simul exponunt, tanquam pertinentem ad eandem rem. Vnctio autem de qua meminit Marcus, non erat verum sacramentum, vt communiter docent Authores, & tanquam indubitatum supponunt, atque ex eo efficaciter conuincitur, quia passim adhibebatur quibusuis ægrotis etiam non baptizatis. Ergò nec Vnctio, de qua loquitur Iacobus, est verum sacramentum. Nullum autem est fundamentum pro astruenda ratione sacramenti in Extrema Vnctione, secluso illo Iacobi testimonio, Quia videlicet vnicè nituntur assertores huius sacramenti, omnesque aliæ auctoritates, quæ in eandem rem adducuntur.

4. Vnctio Extrema, quam adhibet Ecclesia moribundis, pluribus substantialiter differt ab Vnctione, de qua loquitur Iacobus Apostolus, quia Apostolus pluraliter inducit Presbyteros ad infirmum; eius deinde saluationem attribuit soli Presbyterorum orationi, & non etiam Vnctioni; rursus orationis efficaciam fundat in fide orantium; ac demum eiusmodi subsidium ponit Apostolus pro quouis indiscriminatim infirmo. Quæ omnia patebunt clarè ex verbis Apostoli paulò post producendis. Ecclesia autem vnicum tantum Presbyterum adhibet pro vngendo vnoquoque infirmo, eumque putat esse sufficientem pro effectu desiderato, tametsi hæreticus sit, & careat consequenter omni vera fide; eundemque effectum attribuit Vnctioni non minus, quam orationi; solisque demum moribus applicat istiusmodi Vnctionem. Quæ patent ex communi sensu Theologorum, & ex Pontificali Romano. Ergo, Vnctio Extrema, qua vtitur Ecclesia, non est verum sacramentum, tametsi tale esset Vnctio, de qua loquitur Iacobus.

5. Extrema Vnctio constituitur actione vngendi, tanquam materia, & oratione vngentis, tanquam forma. Vnicuique autem infirmo adhibentur plures Vnctiones inuicem discontinuatæ; cum totidem orationibus distinctis inter se adæquatè, vt patebit in quæstione sequenti. Ergo Extrema Vnctio, vt esset verum Ecclesiæ sacramentum, non tamen esset vnum numero, pro vnoquoque subiecto, sed realiter multiplex.

Art. 1. Respondetur. Proponenda sunt initio verba Iacobi Apostoli, quibus præcipuè nititur fides, & notitia huius sacramenti. Iacobus autem cap. 5. 14. Epistolæ suæ sic habet: *Infirmatur qui in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.* In quibus exprimuntur clarissimè omnia, ad rationem veri nouæ legis sacramenti, spectantia. Primum enim exprimitur Vnctio olei, quod est symbolum significatiuum nitoris conscientiæ, vt apparet ex verbis Florentini indicatis supra, quæst. 52. art. 1. circa sacramentum confirmationis, idemque tradit Conc. Trid. circa hoc sacramentum sess. 14. cap. 1. de eodem, his verbis: *Nam Vnctio* (olei, de quo loquitur) *aptissimè Spiritus Sancti gratiam, qua inuisibiliter anima ægrotantis inungitur, repræsentat.* Eandem significationem continet in se expressius oratio Presbyteri, vt patebit quæst. sequenti. Additur deinde promissio gratiæ alleuiantis, & saluantis infirmum, atque remittentis peccata; idque ex vi vnctionis, & orationis. Quibus videlicet præmissis subinfertur eiusmodi effectus, tanquam procedens ex ipsis, atque existens dependenter ab eisdem, quod clarè denotat particula, & ter repetita post inductionem Presbyterorum, atque Vnctionem infirmi; *& saluabit, & alleuiabit, & dimittentur*, hæc autem constituunt re ipsa rationem veri nouæ legis sacramenti, vt liquet ex dictis supra in communi, quæst. 1. Constat igitur ex prædictis Iacobi verbis Extremam Vnctionem esse verum Ecclesiæ sacramentum; ita vt sola ista vox sacramentum in illis desideretur, quæ etiam ipsa desideratur in sacris litteris, pro reliquis sacramentis. Pro nullo namque sacramento significando, vsurpatur in illis ista vox, sed sola exprimitur res ipsa, cui deinde eadem vox opportunè accommodata est. Nusquam verò res ipsa sacramenti

clariùs, aut distinctiùs, exprimitur, quam exprimamatur res huius sacramenti in verbis Iacobi. Perabsurdè igitur negatur, extremam Vnctionem esse verum Ecclesiæ sacramentum à Lutheranis, & Caluinistis, & olim à Vvaldensibus agnoscentibus alia Ecclesiæ sacramenta.

Art. 2. Verùm hanc eorum absurditatem præter authoritatem productam, ratio quoque ipsa efficacissimè demonstrat. Credi enim absque manifestissima absurditate non potest, alicui alij mortalitatis nostræ imbecillitati, ac indigentiæ subuenisse misericordiam Diuinam peculiari sacramento, & nullo nihilominus eiusmodi beneficio prouidisse vltimæ vitæ mortalis periodo, pro qua est summa Diuinæ subuentionis necessitas. Quam rationem placet exprimere significantissimis Concilij Tridentini verbis, loco nuper indicato in procemio. *Primum itaque*, inquit, *circa illius* (huius sacramenti) *institutionem, declarat & docet, quod clementissimus Redemptor noster, qui seruis, quouis tempore voluit de salutaribus remediis aduersus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in sacramentis aliis præparauit quibus Christiani conseruare se integros, dum viuerent ab omni grauiori spiritus incommodo possint; ita Extremæ Vnctionis sacramento finem vitæ, tanquam firmissimo quodam præsidio munierit. Nam etsi aduersarius noster occasiones per omnem vitam quærat, & captet, vt deuorare animas nostras quoquomodo possit; nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ neruos intendat ad perdendos nos penitus, & à fiducia etiam si possit, Diuinæ misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ perspicit.* Nullum igitur tempus est pro quo, promptius, certius, ac confidentius credendum sit, prouidisse nobis benignissimum Dominum peculiare sacramentum, quod esset firmissimum, aduersus insidias diaboli tunc, vel maximè, ac sæuissimè furentis præsidium, atque leuamen miseris mortalibus, corpore pariter, & animo tunc, vel maximè vexatis. Institutum itaque est istud sacramentum à Christo Domino, vt definiunt Conc. Florent. in decreto Eugenij. §. *septem sunt*, & §. *quintum sacramentum*, & Trid. sess. 7. can. 1. *de sacramentis in genere*, & sess. 14. prædicto cap. 1. & can. 1. tametsi non certò constet, quo determinatè tempore institutum fuerit.

Art. 3. Ex iis, quibus D. Iacobus descripsit istud sacramentum, & ex iis, quæ eiusdem causalitati attribuentur infrà quæst. 100. deduci potest hæc ipsius definitio, quasi metaphysica, cui in quæst. sequenti adiicietur definitio alia, quasi physica: Extrema-Vnctio est *Sacramentum finaliter perfectiuum remissionis peccatorum* Cui definitioni plurimum suffragantur verba Concilij Tridentini in præindicato procemio: *Quod* (Sacramentum Extremæ-Vnctionis) *non modo pœnitentiæ, sed & totius Christianæ vitæ, quæ perpetuo pœnitentia esse debet, consummatiuum existimatum est à Patribus*, cum igitur effectus pœnitentiæ sit remissio peccatorum atque consummatiuum alicuius dicatur, quod est vltimo perfectiuum eius, & effectus ad quem ordinatur, atque Extrema Vnctio adhibeatur in fine vitæ; rectè dicitur ipsam esse finaliter perfectiuam remissionis peccatorum. Accedit non modo indigentiam remissionis peccatorum, sed etiam periculum saluationis, atque angustias, & vexationem animæ, & corporis, quibus per saluationem, alleuiationem, ac dimissionem, subuenit hoc sacramentum, prouenire ex peccatis, quæ ante eius susceptionem supponuntur, saltem loquendo per se iam esse remissa per Baptismum, & Pœnitentiam, atque ideò solam huic sacramento reseruari vltimam perfectionem, & consummationem remissionis peccatorum, quoad ipsorum reliquias, & effectus impeditiuos salutis, qui adhuc supersunt; per quam proinde vim perfectiuam, & consummatiuam finaliter remissionis peccatorum, maximè omnium declaratur conceptus quidditatiuus huius sacramenti. Quapropter Extrema Vnctio comparatur cum Baptismo, & Pœnitentia, sed magis cum Pœnitentia, sicut dictum est supra comparari Confirmationem cum Baptismo. Vnde conferet non parum ad intelligentiam eorum, quæ dicta, & dicenda sunt de hoc sacramento, si recolantur, quæ dicta sunt de sacramento Confirmationis, quæst. 51. atque deinceps. Videri etiam potest, si placet definitio alia ex parte similis definitioni datæ apud Suar. disp. 40. sect. 4. quæ tamen non satisfacit omninò ob ea, penes quæ ab eodem Suarez consequenter recedemus in dicta qu. 100.

Ad 1. Non omnia, quæ fecit, ac instituit Christus Dominus, traduntur in sacris litteris, sed quæ sunt fundamentalia, ac necessaria, aut difficilis fidei, vt prænotatum est supra circa confirmationem quæst. 51. initio, & obseruat in præsenti D. Thom. quæst. 29. art. 3. ad 1. Non est autem eiusmodi sacramentum Extremæ Vnctionis, vt patet ex eius conceptu, & facili credibilitate expositis nuper art. 1. & 2. Idem verò sacramentum est perfectiuum, & quidem perfectione immediatè, vel citò perducente ad Gloriam. *Nihil autem ad perfectum adduxit lex* vetus, multo verò minus perduxit quemquam ad gloriam immediatè, vel etiam citò. Vnde nullum sacramentum potuit esse in ea lege, quod perfecta analogia corresponderet nostræ Vnctioni Extremæ, sed solæ præcessere aliquæ Vnctiones sacræ, quæ genericè tantùm, & valdè confusè illam adumbrarent.

Ad 2. Institutum D. Dionysij in illo libro est, exponere ordinatam dispositionem Ecclesiasticæ Hierarchiæ. Vnde de his solis sacramentis agit, ex quibus innotescit ordo Hierarchicus ministrorum, & suscipientium, & quia nihil conferunt ad hunc scopum, Pœnitentia, Extrema Vnctio, & Matrimonium, ipsorum ibi non meminit. De reliquo certum est Extremæ Vnctioni inesse vim, & purgatiuam, & illuminatiuam, vt apparebit q. 100.

Ad 3. Qui putant eiusdem rationis esse Vnctionem præscriptam à Iacobo Apostolo, & eam, de qua loquitur Marcus Euangelista, consequenter dicunt Vnctionem quoque illam apud Marcum fuisse verum nouæ legis sacramentum. Vnde nihil præsenti dogmati, aut nocet, aut contradicit authoritas taliter interpretantium Marcum, sed longè probabilius est, vt docet ex communi Interpretum Corn. à Lapide Vnctionem Apostolicam apud Marcum, non fuisse sacramentalem, sed solum præambulam, ac figuratiuam, vt indicat Concilium Tridentinum cap. illo primo huius sacramenti, & pertinuisse re ipsa ad donum curationis iuxta illud Christi Domini, apud Matth. 10. 8. *Infirmos curate*, cui consonat Marcus, dicens, *vngebant ægros, & sanabant.* Longè inquam probabilius hoc est: tum quia Apostoli nondum erant sacerdotes, cum ita vngebant: tum quia vngebant indiscriminatim infirmos quoslibet, siue baptizatos, siue infideles, siue moribundos, siue leuius ægrotantes, siue dispositos, siue indispositos ad effectum sacramenti; tum quia omnes indiscriminatim sanabant corporaliter, quotquot vngebant: tum denique, quia in illa Apostolorum Vnctione nullum apparet vestigium virtutis sacramentalis, quam in sua exprimit Iacobus, quam clarissimè, vt visum est. Ex qua postrema ratione euanescit ratio obiectionis.

Ad 4. Extrema Vnctio, qua vtitur Ecclesia, nihilo differt ab Vnctione, quam præscribit Iacobus. Quia Iacobus inducit pluraliter Presbyteros cum accommoda distributione singulorum ad singulos infirmos, vt dicetur quæstion. 99. Quo etiam pacto Presbyteros

inducit

inducit Ecclesia ad infirmos. Ad infirmos verò vltimo periclitantes tantùm, quam itidem circumstantiam determinat verbum Græcum, quo vtitur Apostolus, vt obseruant in præsenti Valentia, Coninch, Martinon, & alij. Demum alleuiationem infirmi, & remissionem peccatorum attribuit Apostolus, sicut, & attribuit semper Ecclesia Domino Deo, mediante non minus vnctione, quæ fit in nomine eius ex præscripto eiusdem Apostoli, quam oratione, quæ funditur ad eundem Dominum. Ratio autem, ob quam saluatio infirmi tribuitur specialiter orationi fidei, exponetur quæst. 100. ad 3. Atque indidem apparebit nihil conferre illam orationem fidei ad scopum obiectionis.

Ad 5. Licet hoc sacramentum perficiatur multiplici vnctione, & multiplici enunciatione formæ, omnes tamen vnctiones, & enunciationes constituunt vnum tantùm numero sacramentum respectu vniuscuiusque infirmi, & infirmitatis. Quia omnes pertinent ad perfectionem, & totalem integritatem eiusdem totius, sicut plures partes vnius domus pertinent ad perfectionem, & totalem integritatem eius, quatenus sicut posteriores istæ partes coniunguntur inter se physicè coniunctione aggregatiua; ita priores illæ partes connectuntur inuicem moraliter, ex intentione operantis; & ordinatione ad vnum, eumdemque finem respectu eiusdem subiecti, & ex ipsa operatione exteriori moraliter continuata, seu non multum interpolata. Videri potest quid simile circa Eucharistiam quæst. 58. ad 4.

QVÆSTIO XCVIII.

Vtrùm materia, & forma Extremæ-Vnctionis sint oleum ab Episcopo consecratum, & oratio Presbyteri?

VIdentur non esse. 1. Quia homines moriuntur vbique. Ergò materia sacramenti subuenientis moribundis deberet esse aliquid vbique prouenies, eo vel maximè, quia non patitur moram indigentia moribundi. Oleum autem non prouenit vbique.

2. Extrema Vnctio est sacramentum medicinale. Vinum autem est tam aptum ad medicandum, quam oleum, vt patet ex parabola Sauciati, cui applicatur vinum cum oleo. Lucæ 10. Ergo vinum tam potest esse materia huius sacramenti, quam oleum.

3. Incorruptio Gloriæ, ad quam proximè disponit Extrema Vnctio, correspondet balsamo iusta analogia, quod proindè deberet esse materia huius sacramenti, vel solum, vel simul cum oleo. Confirmatur, quia Innoc. I. in Epistola ad Docentium cap. 8. vt refertur in Concilio Vvormatiensi, & in decr. 96. dist. can. *illud superfluum*, dicit Extremam Vnctionem solere fieri Chrismate, quæ vox significat oleum mixtum balsamo, vt dictum est supra, circa Confirmationem.

4. Absurdum est dicere, eum qui sufficit ad perficiendum sacramentum non sufficere ad sacramentale quoddam præuium respectu eiusdem sacramenti. Sufficit autem simplex sacerdos ad perficiendum hoc sacramentum. Ergo idem sufficit multo magis ad consecrandum oleum, nec præcisè requiritur, vt ea consecratio fiat ab Episcopo. Confirmatur, quia apud Græcos ex antiquissima consuetudine Presbyteri benedicunt oleum infirmorum de licentia, & commissione Episcopi, vt testatur Arcudius lib. 5. de sacram. c. 2. vbi addit eam consuetudinem approbatam fuisse à Clemente VIII. in quadam instructione de ritibus Græcorum, atque Caiet. Palud. Soto, Victoria, & Valentia dicunt sufficere ad valorem sacramenti, benedictionem Presbyteri saltem benedicentis commissione summi Pontificis.

5. In reliquis omnibus sacramentis forma est affirmatiua, & indicatiua, idque videtur esse de ratione sacramenti, vtpotè operatiui, & efficacis ex suo conceptu, & non idonei tantum, ad impetrandum aliquid à Deo, sicut impetrat oratio, si expediat, quod petitur, & non aliter, seu non absolutè, ac infallibiliter. Ergo male adhibetur in hoc sacramento forma pure deprecatiua, ac optatiua. Confirmatur, quia tempore Diui Ambrosij forma Ecclesiæ Mediolanensis erat affirmatiua, ac indicatiua: *Vngo te oleo sanctificato &c.* vt refert Bonau. dist. 23. p. 1. art. 1. q. 4. simulemque formam refert ibidem Palatios ex lib. Sacramentali Venetorum approbato, vt ipse dicit à Leone X.

Art. 1. Respondetur, materia remota huius sacramenti est oleum simpliciter dictum, idest oleum oliuarum consecratum ab Episcopo, vt tradunt Concilium Florentinum, in dicto §. *Quintum Sacramentum*, & Trid. in prædicto cap. 1. sess. 14. addens id Ecclesiam didicisse ac intellexisse ex Apostolica traditione, per manus accepta. Materia proxima est Vnctio, vt colligitur ex verbis Iacobi supra relatis, & ex eo etiam deprehenditur, quia hoc sacramentum non est permanens sicut Eucharistia, sed consistit essentialiter in vsu, sicut reliqua sacramenta. Forma, quam itidem tradunt Florentin. & Trident. est hæc: *Per istam sanctam Vnctionem, & piissimam suam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quidquid deliquisti per visum &c.*

Art. 2. Circa istam formam supponitur iuxta dicta supra in communi, & deinde in particulari, præsertim circà baptismum, & confirmationem quæst. 40. & 53. quamlibet aliam illi æquiualentem, perfectè sufficere ad valorem sacramenti. Cæterum necesse est formam esse explicitè, vel saltem implicitè, deprecatiuam, atque modi optatiui, quia quæ est purè affirmatiua, & modi indicatiui, nec congruit verbo orationis expressè à Iacobo *orent super eum*, nec potest æquiualere formæ determinatè præscriptæ à Conciliis, ideóque venienti ti ex determinata quoad substantiam institutione Christi Domini, iuxta Doctrinam sæpe repetitam superius de materiis, & formis sacramentorum omnium institutis determinatè à Christo Domino, & inuariabilibus ab Ecclesia quoad substantiam ipsarum. Circa materiam remotam non est omnino certum ex fide, quòd sit necessarium necessitate sacramenti, seu vt sacramentum validè perficiatur, oleum esse consecratum ab Episcopo, dicentibus, Cajetano, & aliis cum fundamento paulo prius indicato, sufficere, quod sit benedictum à Presbytero ex commissione Episcopi, vel saltem summi Pontificis, cæterum ego dimoueri non possum, circa hoc etiam sacramentum à sententia, quam tenui in simili circa confirmationem, de qua videri potest quæst. 53. Nempè vtrumque Concilium Florentinum, & Tridentinum definit apertè, materiam huius sacramenti esse oleum Benedictum ab Episcopo, nec video, qua, seu ratione, seu tergiuersatione persuaderi satis possit oleum oliuarum, esse determinatè necessarium necessitate sacramenti propter auctoritatem Conciliorum, & tamen non esse similiter necessarium oleum benedictum ab Episcopo, seu quod sit benedictum ab Episcopo, propter eamdem auctoritatem; quandoquidem Concilia æque, eodemque prorsus modo exprimunt entitatem rei, & qualitatem benedictionis Episcopalis.

Art. 3. Quoad materiam proximam, & formam,

sciendum est septem vnctiones, in septem corporis partibus, cum totidem repetitionibus formæ exprimentis singulas partes, dum singulæ vnguntur præscribi à Concilio Florentino; Nempè in vtrisque oculis propter peccata visus, & similiter in auribus, in naribus, in ore, in manibus, in pedibus, in renibus. Certum porrò est sextam & septimam vnctionem pedum, & renum non esse essentiales, & quidem septima renum communiter prætermittitur præsertim in vnctione fœminarum propter honestatem, ob quam sexta quoque pedum in eisdem est difficilis, atque in multis Ecclesiis prætermittitur, etiam quoad masculos. Certum rursus est reliquas quinque vnctiones esse necessarias saltem necessitate præcepti: tum quia omissa aliqua earum, valor sacramenti redditur dubius, asserente D. Thoma & pluribus aliis, omnes quinque esse essentiales; tum quia vsus communis, ac vniuersalis Ecclesiæ eas omnes adhibet, nec ab vsu Ecclesiæ vsque adeo vniuersali, in re vsque adeo graui receditur absque graui peccato. Cæterum probabile videtur, quamlibet vnam vnctionem cuiusvis vnius partis, cum vnica formæ enunciatione, præsertim exprimente omnes sigillatim sensus, sufficere ad essentiam, & valorem sacramenti. Quia ea sola sufficiunt ad essentiam, & valorem sacramenti, quæ sufficiunt se solis ad significandum effectum eius. Videtur autem sufficere ad significandum effectum huius sacramenti, quælibet seorsim vnctio, coniuncta cum vnica enunciatione formæ, exprimente specialiter omnes quinque sensus. Quia repetitio formæ repetit, non verò auget, seu extendit significationem effectus, sed semper eundem effectum significat; atque vnctio quælibet totum hominem denominat vnctum, sicut quælibet ablutio baptismalis facta, licet in determinata corporis parte, totum hominem denominat ablutum, atque ideo quælibet vnctio videtur sufficere ad significandum effectum interiorem, totalis sanationis animæ. Probabile igitur est sacramentum essentialiter subsistere, cum primùm existit aliqua alicuius sensus vnctio, coniuncta cum forma exprimente omnes quinque sensus.

Art. 4. Inquam verò exprimente omnes quinque sensus. Quia forma exprimens vnum tantum sensum, vel duos tantum &c. non significat adæquatè effectum sacramenti, neque quidquam operari potest ex vi suæ significationis. Nihil enim inducitur per hoc sacramentum, quod habeat vim remittendi, aut perfectius remittendi peccata pertinentia ad vnum sensum potius, quam ad alium, sed quidquid inducitur, vniuersaliter, & æqualiter, opponitur omnibus omnium sensuum peccatis, vt infra patebit, & est in confesso apud omnes, nec ex parte suscipientis sacramentum datur aliquid, quod vim eam vniuersalem restringere, seu determinare possit ad certum genus peccatorum; Vnde parum prohabilitatis habet, si & aliquid habet, valor sacramenti peracti per vnicam vnctionem formæ exprimente vnicum tantum sensum. Quapropter in nullo vllius necessitatis euentu, puto esse licitam administrationem huius sacramenti, per solam vnam vnctionem, & vnam eiusmodi prolationem formæ. Licet verò in morbis contagiosis, aut aliqua simili vrgente necessitate si exprimantur omnes quinque sensus, dicendo: *Quidquid deliquisti per visum, auditum odoratum, gustum, & tactum.* Cui operandi modo plurimum suffragatur, & magnum authoritatis, ac probabilitatis pondus adiicit, vltra suffragium Scoti, & aliorum non paucorum, Pastorale Ecclesiæ Mechlinensis, quòd vna cum Archiepiscopo tota vniuersitas Louaniensis approbauit anno 1588. præscribit enim can. 9. *de Extrema-Vnctione* prædictum vngendi modum pro tempore pestis.

Art. 5. Verum longè probabilius est, quod docent Albert. Mag. dist. 23. art. 18. D. Thomas ibid. quæst. 1. a. 1. quæst. 2. Suarez disp. 43. sect. 2. & plerique alij Theologi, pertinere ad essentiam huius sacramenti omnes quinque vnctiones, simul cum forma exprimente seorsim omnes sensus. Ratio est; quia sicut prolatio formæ cum expressione vnius tantùm sensus, restringit significationem, adeóque, & efficaciam sacramenti ad peccata illius sensus; ita etiam vnctio facta in oculis, exempli gratia; habet symbolicam significationem restrictam ad remissionem peccatorum eiusdem sensus. Vnde non datur completa significatio vllius effectus sacramentalis, vtpotè æquè, ac indiuisim respicientis omnia omnium sensuum peccata, quovsque perficiantur omnes vnctiones, cum verbis exprimentibus seorsim omnes sensus. Neque quoad hoc tenet paritas ablutionis baptismalis. Quia hæc non fit supra sensum aliquem determinatum, cum linitione ibidem hærente determinatè, sed finitur aqua excurrere in quamcunque partem, atque eo ipso demonstratur actionem ablutiuam, ex intentione abluentis, respicere totum hominem; & præterea forma baptismi penes quam est præcipua vis, & vltima determinatio significandi, terminatur ad totum hominem; cuius oppositum vtrinque apparet manifestè in hoc sacramento. Ergò essentia, & valor huius sacramenti, tunc primum datur, cum primum existit quinta vnctio cum expressione vltimi sensus ex parte formæ. Ex his porrò, quæ hucusque dicta sunt colligitur esse legitimam definitionem huius sacramenti quasi physicam, quæ vulgò circumfertur, Extrema Vnctio est *sacramentum vnctionis in oleo consecrato, morientis corpori adhibita, sub præscripta forma verborum.*

Ad 1. Licet oleum non proueniat vbique, vbique tamen habetur facile, quantum sufficit ad vnctionem sacramentalem, quia facilè transfertur de vno loco in alium quemlibet, deinde hoc sacramentum non est necessarium ad salutem, sicut Baptismus.

Ad 2. Mordacitas vini non ita congruit debilitati moribundi, sicut lenitas olei, & quia Deus voluit ostendere in hoc sacramento piissimam suam misericordiam, quæ, & exprimitur in eius forma, oleum potius instituere voluit, atque de facto ipsum solum instituit.

Ad 3. Hoc sacramentum solam confert immediatè serenitatem, & nitorem conscientiæ, quem significat oleum, vt dictum est alibi ex Florentino, ideóque solo oleo perfici debet. Quia odor bonæ famæ, quem potissimum denotat balsamum non est amplius necessarius iam decessuris. Innocentius vsurpat in illo loco vocem Chrismatis in latiori significatione pro liquore idoneo ad vngendum, vti sæpè aliàs etiam vsurpatur.

Ad 4. Perindè est argumentari in re morali à potestate perficiendi sacramenti, ad potestatem perficiendi sacramentalis, quod est minus; atque argumentari in re physica à virtute producendi formam, ad virtutem producendi materiam primam, quæ est minus perfecta. Quare sicut ab omnibus meritò reprobatur posterius hoc argumentum; ita, & prius reprobari debet. Ratio vniuersalis est, quia pro sufficientia alicuius virtutis ad aliquid, non solum consideratur perfectio termini ad quem, sed etiam defectus perfectionis, & inchoationis ex parte termini à quo; quatenus sicut facilè est inuentis addere; ita etiam facilè est superædificare maiorem perfectionem, præsupposita tanquam

fundamento

fundamento, perfectione aliqua minori; difficillimum verò est, operari penitus de nouo; atque extrahere rem ex infinita nihili profunditate. Mirum igitur non est ad consecrationem materiæ penitus profanæ requiri excellentiam Episcopalis potestatis, nec sufficere virtutem præsbyteralem, quæ sufficit deindè ad perficiendum sacramentum; atque hoc modo Episcopum subordinare sibi presbyteros; sicut de causa prima subordinat sibi causas secundas, creatione materiæ. Quod ad Græcos attinet, eorum Extrema Vnctio facta oleo benedicto simplici presbytero, est apud me valdè dubia. Certè Clemens VIII. non approbauit eam eorum consuetudinem in instructione, cuius meminit Arcudius, sed solùm dixit, non esse cogendos Presbyteros Græcos, ad mutandam consuetudinem. Quod non est approbare, sed tantum tolerare quoad rem in qua neutra pars est omnino certa ex fide.

Ad 5. Hoc inter alia differt Sacramentum Extremæ Vnctionis, quod reliqua Sacramenta semper, ac infallibiliter operantur aliquem effectum, positis omnibus pertinentibus ad constitutionem eorum, simul cum consensu recipientis, necnon verba Eucharistica independenter ab omni alterius consensu. Quia Baptismus. Confirmatio, & Ordo; semper inducunt characterem, & Matrimonium inducit similiter mutuam socialis vitæ obligationem, nec minori necessitate absolutio sacramentalis remissionem peccatorum, si adsit in pœnitente contritio, vel attritio, quæ pertinet ad essentiam eius sacramenti, vt dictum est suprà. Quapropter in reliquis sacramentis semper, ac necessariò adest, aliquis effectus, ratione cuius verificentur forma modi indicatiui, ac affirmatiui. Nihil autem eiusmodi necessariò, adest in Sacramento Extremæ Vnctionis. Quia fieri potest, vt dentur omnia, quæ pertinent ad intrinsecam eius constitutionem, & nullius nihilominùs sequatur effectus ob defectum dispositionis ex parte suscipientis, quæ non pertinet similiter ad essentiam sacramenti, oportuit igitur formam eius esse deprecatiuam, & modi optatiui, ne exponatur periculo falsitatis. Accedit hoc Sacramentum solis dari moribundis, qui propterea sunt viribus propriis destituti, & relinquuntur misericordiæ diuinæ implorandæ per orationem aliorum. Quod attinet ad formulas Ambrosianam, Venetam, & si quæ sunt similes modi indicatiui, ac affirmatiui dicendum est, vel esse æquialenter deprecatiuas, vel potius semper præmitti, aut superaddi orationem propriè talem, atque hanc solam habere rationem formæ, vt dicit, D. Th. qu. 29. art. 8. ad 3.

Qvæstio XCIX.

Vtrùm minister, & subiectum extremæ vnctionis sint Presbyter, & moribundus.

Vidētur non esse. 1. Quia efficacia huius sacramenti nititur oratione, vt patet ex verbis Iacobi. Oratio autem laici potest esse tam efficax, & sæpè est efficacior, quàm oratio sacerdotis. Ergo laici sunt idonei ministri huius sacramenti, & nonnulli sunt magis ideonei, quàm aliqui sacerdotes.

2. Solus Episcopus est minister idoneus Sacramenti Confirmationis, quod peragitur vnctione, & materia remota ab eodem consecrata, sicut hoc sacramentum. Ergò solus Episcopus est idoneus minister huius etiam sacramenti, sicut solus ipse est sufficiens ad consecrandam eius materiam.

3. Illi omnes, & soli sunt capaces alicuius sacramenti, qui sunt capaces recipiendi eius effectum, eoque indigent. Huiusmodi autem capacitatem, ac indigentiam, nec soli, nec omnes moribundi habent. Non quidem soli, quia etiam sani, sunt capaces perfectæ remissionis peccatorum, eaque indigent, nec etiam omnes, quia pueri, aliique expertes rationis non sunt capaces perfectæ remissionis peccatorum, eo genere perfectionis, quæ est propria huius sacramenti, vt patebit quæst. sequenti. Et præterea aliqui moribundi sunt incapaces ipsius etiam vnctionis sacramentalis, quia sunt mutilati, & carent partibus, in quibus debet fieri vnctio. Rursùs aliqui moribundi præsupponuntur iam vncti in alio priori vitæ periculo, atque hoc sacramentum videtur esse iterabile: sicut Confirmatio, cui est vsque adeò simile.

Artic. 1. Respondetur sacramentum Extremæ Vnctionis est nobilius, quàm Sacramentum Pœnitentiæ, vt dictum est quæst. 35. art. 4. Et confirmatur, quia hoc sacramentum est consummatiuum, atque vltimò perfectiuum Pœnitentiæ, vt dictum est ex Concilio Tridentino quæst. 97. artic. 3. ideóque comparatur cum pœnitentia, tanquam formale cum materiali, & tanquam actus cum potentia, & præterea subuenit homini in maiori debilitate constituto, vehementius impetito ab hoste, magisque periclitanti de salute animæ, cui proindè valentius, ac præstantius subsidium adhiberi debeat. Cùm igitur ob hæc istud sacramentum præemineat pœnitentiæ, minister eius non potest esse inferioris gradus, quàm sit minister pœnitentiæ, qui est sacerdos, vt dictum est suprà. Quia verò idem sacramentum est minus perfectum, quàm Confirmatio, & Ordo, vt liquet ex eadem quæst. 35. nec confert peculiarem aliquem gradum dignitatis in Ecclesia, sed est promotiuum pœnitentiæ intra idem genus perfectionis, non requiritur in eius ministro, præeminentia apicis Episcopalis, sed sufficit simplex sacerdos. Quilibet igitur sacerdos validè perficit hoc sacramentum, tametsi extra casum necessitatis, & defectus Parochi nolentis, aut non valentis ministrare, solus idem Parochus, licitè illud administret. Confirmatur ex verbis Iacobi, *inducat Presbyteros*, quisque nimirum suos si possit, sin minus quosuis alios. Iam verò obseruatum est iterum suprà, quod dicit Apostolus pluraliter, Presbyteros, accipiendum esse cum distributione accommoda singulorum infirmorum, ad singulos Presbyteros, provt accipiunt Concilium Florentinum, & Tridentinum vbi suprà, atque conuincit perpetua Ecclesiæ, & traditio, & consuetudo; licet autem citra necessitatem, recedendum nequaquam sit ab vsu Ecclesiæ communi, vt vnus vni administret; si tamen contingat sacerdotem, postquam cæpit vngere mori, aut aliter impediri, quo minus absoluat, ac perficiat opus, potest pergere, atque addere, quod deest alius sacerdos, vt docent D. Thomas, & alij communiter. Imò licet vrgente necessitate, vt plures sacerdotes vngant singuli singulos sensus cum forma congruente, vt docent Henriquez, Martinon, & alij. Quia videlicet nullus textus suadet oppositum, nec natura ipsa sacramenti contradicit, sed annuit magis, vt patet consideranti. Ratio porrò ob quam, quilibet sacerdos validè perficiat hoc sacramentum, etiam extra casum necessitatis, & præsente, ac renitente Parocho; id verò ipsum fieri non possit in administratione pœnitentiæ, fundatur in eo quod absolutio sacramentalis est actus iurisdictionis, vt dictum est in loco, vnctio verò non est actus iurisdictionis, sed solius ordinis sacerdotalis.

Artic. 2. Ex parte suscipientis requiritur imprimis, vt sit baptizatus, cum baptismus sit Ianua sacramen-

torum, vt sæpè dictum est. Requiritur deindè, vt sit compos rationis, & capax peccandi, vt colligitur ex illo Iacobi, inducat presbyteros. Nec enim præcipi, aut suaderi potest, vt inducat presbyteros, ei, qui ne desiderium quidem concipere potest inducendi presbyterum, nec indicium præbere vllum desiderij, tunc, vel antea concepti, vt idem ab aliis inducatur. Colligitur rursùs efficacius; tùm ex illis aliis verbis eiusdem Iacobi, *alleuiabit, remittentur*; tùm ex forma huius sacramenti, *indulgeat tibi Dominus, quidquid peccasti per visum, &c.* Nec enim est capax alleuiationis spiritualis, & remissionis peccatorum, qui non est, aut saltem antecedenter non fuit compos rationis, & capax peccandi. Sufficit verò vsum rationis præextitisse, tametsi non adsit, tùm, cum suscipitur sacramentum, quia vsus rationis antecedens sufficit, vt tolli possint reliquiæ peccatorum, necnon peccata ipsa, si quæ supersint nondum condonata, qui est effectus proprius huius sacramenti. Vndè pueri ante septennium, & perpetuo amentes non sunt capaces huius sacramenti; sunt verò capaces omnes adulti baptizati, qui sunt, vel aliquando fuerunt capaces peccandi propria voluntate, sed requiritur præterea vltimò, vt suscipiens hoc sacramentum sit moribundus, seu in supremo vitæ periculo constitutus, per dispositionem lethalem sibi inhærentem. Ita definiunt Concilium Florentinum, & Tridentinum vbi suprà, & colligitur ex verbo Iacobi, *infirmatur quis in vobis*, cui vulgatæ nostræ verbo, correspondet in Græco vox significans infirmitatem grauem, & periculosam. Vndè non vltimò periclitanti nulliter hoc sacramentum daretur. Neque verò sufficit quælibet proxima mortis instantia, qualis datur in iis, qui proximè suspendendi sunt, vel aliter necandi violenter; cùm in se sint benè dispositi ad viuendum. Quia hi eo ipso sunt sufficienter dispositi ad orandum pro se ipsis, & ad quærendum per se ipsos alia salutis æternæ remedia, nec patiuntur specialem illam debilitatem mentis, & corporis, cui subsunt ij, quibus intrinsecè inest dispositio proximè pertrahens ad mortem. Nihil verò interest, vndè ea dispositio prouenerit, an ex morbo naturali, vulnere, veneno, senio, vel alio simili accidenti, quæ est doctrina communis Theologorum in præsenti. Quia vndecunque proueniat, dummodò insit intrinsecè; semper est coniuncta cum prædicta debilitate fundante necessitatem, & opportunitatem huius præsidij.

Artic. 3. Cæterum necesse non est, nec expedit expectare, donec infirmus constituatur in vltima agonia sitque semimortuus, ac sensibus penitus, aut ferè destitutus. Sufficit enim maiorem esse timorem mortis proximè superuenturæ, quam spem infirmitatis superandæ, atque prouidendum est, vt sacramentum conferatur, dum sensus vigent, & ratio, vt dispositio sit melior maiorque deuotionis, & consolationis spiritualis fructus, atque in dubio satius est, præuenire, quàm nimium differre. Quod si morbus eo vsque processerit, vt iam sensus, ac ratio desit, imò etiamsi dubitetur, an iam sit mortuus infirmus, ne tùm quidem negandum est sacramentum, quia tunc etiam est spes, quod prosit interius, per collationem gratiæ. Quæ omnia docet ex communi, & fusius confirmat Suarez ex communi cæterorum Theologorum. Quorum communis itidem obseruatio est, quando hoc sacramentum datur carenti actualiter vsu rationis, oportere, vt in eo præcesserit consensus, & voluntas explicita, vel implicita, suscipiendi huius sacramenti, quæ tamen voluntas semper sufficienter præsumitur in homine non improbo, nec admodum suæ salutis incurio. Non ita facilè præsumitur contritio, vel attritio, sed necesse est, vt eius peculiare aliquod indicium exterius præfuerit, si constiterit infirmum, dùm esset sui compos peccasse lethaliter, nec iustificatum fuisse per aliud medium. Ex his itaque apparet ministrum huius sacramenti esse Presbyterum, subiectum verò esse moribundum, & quænam ex parte vtriusque conditiones requirantur.

Ad 1. Oratio, quæ est forma huius sacramenti, quatenùs forma, & pars eius est, non inducit suum effectum ex opere operantis, sed ex opere operato, nec funditur à ministro, tanquam à persona priuata, sed in persona totius Ecclesiæ. Propterea nihil impedit efficaciam sacramenti improbitas ministri, etiam infidelis, ac hæretici; requiritur verò, vt idem minister sit Sacerdos, qui solus, & non laïcus potest orare tanquam persona publica, nomine totius Ecclesiæ, & tanquam eatenùs vicarius Christi, qui est sacerdos in æternum.

2. Patet ex dictis suprà quæst. 54. vbi innotuit confirmatum adscribi permanenter militiæ spirtuali, eidemque imprimi characterem huius militiæ, propterea que opus esse Episcopo, qui est Dux in Ecclesia. Nihil autem eiusmodi datur in Extrema Vnctione. Et præterea hoc sacramentum est maioris necessitatis, quàm confirmatio, vt dicetur quæst. 101. ideóque oportuit ministrum eius esse magis obuium, quique facilius adire possit infirmum, quandocumque indiguerit.

Ad 3. Quoad priorem eius partem sani non indigent ea perfectione remissionis peccatorum, quam donat hoc sacramentum, vt paulò post apparebit. Quoad alteram partem conceditur intentum de pueris, deque aliis perpetuò expertibus rationis; negatur verò imprimis, eos, qui aliquando vsi sunt ratione, tametsi actu ea destituantur esse incapaces omnium effectuum specialium huius sacramenti, esto potiri non possint omnibus eius effectibus, vt apparebit in eadem quæst. seq. Deindè, qui carent aliquo sensu, aut parte vngenda, non propterea necesse est, vt careant peccatis internis, circa obiectum eiusdem sensus, aut partis, quæ propterea nihilominùs dicuntur peccata eiusdem sensus, aut partis. Vndè vtiliter, & opportunè vnguntur taliter mutilati, seu defectuosi in parte propinquioti, respectu eius, quæ deest. Demum quoties recurrit nouum periculum vitæ ex morbo, vel alia simili indispositione lethali corporis, toties repetitur hoc sacramentum, ideóque omnis moribundus, & quoties de nouo est talis, de nouo est capax huius sacramenti. Quod videlicet non imprimit characterem, sicut imprimit confirmatio.

Quæstio C.

Vtrùm effectus huius sacramenti sit perfectio sanitatis spiritualis?

Videtur non esse. 1. Quia perfectio sanitatis spiritualis habetur per exclusionem omnium peccatorum. Quæ videlicet sola opponuntur sanitati spirituali, eiusque perfectioni. Exclusionem autem omnium peccatorum operantur Baptismus, & Pœnitentia. Ergò eadem hæc duo sacramenta operantur perfectionem sanitatis spiritualis, & non Extrema-Vnctio.

2. Omnes, & semper indigent perfectione sanitatis spiritualis, atque ad eandem procurandam omnes, & semper tenentur, iuxta illud: *Estote perfecti sicut Pater vester Cælestis perfectus est.* Non autem omnes, & semper tenentur ad suscipiendum hoc sacramentum, aut ad habendum hoc sacramentum, vt patet

ex

ex nuper dictis. Ergò perfectio sanitatis spiritualis, non habetur per hoc sacramentum. Accedit Christum Dominum, & Beatam Virginem habuisse in summo gradu eiusmodi perfectionem, quam etiam suo modo maximam consecuti sunt Sancti Martyres, qui tamen non perceperunt effectum huius sacramenti, cùm nec ipsum sacramentum perceperint.

3. Aqua Baptismalis ita abluit spiritualiter animam, vt simul abluat materialiter corpus, vbi ipsum contingit. Ergò similiter oleum, quod ex sua natura est lenitiuum, ac mediatiuum, ita causat interius sanitatem spiritualem, vt simul etiam causet sanitatem corporalem. Ergò effectus huius sacramenti, non est perfectio solius sanitatis spiritualis.

4. Non minus distinguitur vnctus à non vncto, quàm baptizatus à non baptizato, & propterea hoc sacramentum perficitur vnctione, sicut ordo, & confirmatio. Ergò hoc sacramentum, vltra perfectionem sanitatis inducit characterem, sicut inducunt illa alia tria sacramenta. Accedit in omnibus sacramentis dari aliquid, quòd sit res, & sacramentum simul, iuxta commune Theologorum axioma. Nihil autem eiusmodi daretur in hoc sacramento, si non imprimeret characterem.

Artic. 1. Respondetur, Sicut per baptismum regeneratur homo spiritualiter, & per pœnitentiam suscitatur, ac reuiuiscit; ita per Extremam-Vnctionem sanatur, & vita præhabita promouetur ad integram virium firmitatem. Vndè sicut medicina corporalis sanatiua corporis, & reparatiua virium naturalium, præsupponit vitam corporalem in eo, cui adhibetur, ita hoc sacramentum præsupponit vitam spiritualem, ac proindè deletionem peccatorum omnium lethalium, solamque inducit per se remissionem venialium de nouo, tollitque effectus peccatorum lethalium adhuc superstites, quatenùs labefactant vires animæ, ad retundendos viriliter hostiles assultus. Qua de causa hoc sacramentum dicitur viuorum, nec potest suscipi per se absque nouo sacrilegij peccato, ab eo qui est sibi conscius peccati lethalis, vt docent omnes Theologi cum D. Thoma quæst. 30. suppl. artic. 1. Prædictam virium reparationem, & ablationem peccatorum præcedentium, quoad eorum reliquias debilitatiuas vigoris spiritualis esse effectum proprium huius sacramenti colligitur imprimis ex promissionibus diuinis illi adiunctis per Iacobum capite illo 1. Epistolæ suæ, dùm dicit: *Saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus.* Quia saluatio, quæ restat superaddenda infirmo, consistit in reparatione virium, quas attenuat infirmitas, idque ipsum ponit ob oculos distinctius alleuiatio, quæ non aliter fit, quàm superinducto vigore, qui deerat viuenti. Idem effectus manifestatur clarissimè à Concilio Tridentino cap. 2. de hoc sacramento, dùm dicit esse de eius effectu: *Res hæc gratia est Spiritus Sancti, cuius vnctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat, & confirmat, magnam in eo Diuinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublenatus, & morbi incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus Dæmonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit.* Idem denique colligitur ex ipsa sacramenti significatione. Ex parte quidem materiæ; Quia vnctio olei, quod est medicatiuum, ac lenitiuum iuxta illud Isaiæ 1. 6. *Plaga tumens non est curata medicamine, neque fota oleo*, quatenùs adhibita infirmo ex sua natura ordinatur ad significandam reparationem virium eius, & quia idem oleum est valdè penetratiuum, significat idoneè remedium, quod adhibetur, peruadere vsque ad vltimas reliquias plagarum, & ad minimas vsque plagulas peccatorum venialium. Ex parte verò formæ, quia per eam imploratur misericordia Dei, quæ piissima est, quæ superlatiua significatio pertinet ad remissionem peccatorum, tùm grauium, quoad accidentales eorum reliquias, tùm leuium, quoad substantiam etiam ipsorum. Nempè primus gradus misericordiæ erga peccatorem est, condonare peccata lethalia secundùm se, alter verò est condonare tùm eadem peccata grauia quoad reliquias accidentales ipsorum, tùm leuia, quoad totum ipsorum malum.

Artic. 2. Quia verò hoc sacramentum solis confertur moribundis, ideóque destitutis vigore mentis, & corporis, ex conditione subiecti restringitur prædictus sanationis effectus, eiusque significatio sacramentalis, ad ablationem debilitatis eius spiritualis, quæ opprimit infirmum, vltimò periclitantem, dùm ita ægrotat, atque in eo versatur periculo: Vndè transacto eo morbi periculo, siue succedat mors, siue salus, nihil amplius operatur directè, ac immediatè, hoc sacramentum. Hinc apparet primò ratio cur hoc sacramentum non imprimat charitatem, vt tradunt omnes cum D. Thoma prædicta quæst. 30. artic. 3. Quia videlicet character est effectus permanenter inhærens, & conferens ius itidem permanens, ad auxilia gratiæ opportuna, quoties recurrerit occasio, & necessitas eorum, pro fine aliquo peculiari, ad quem toto vitæ decursu tendere tenetur, qui suscepit sacramentum, eiusque characterem. Indidem rursus apparet ratio, ob quam toties iterandum est hoc sacramentum, quoties ingruit de nouo periculum vitæ coniunctum cum virium debilitate. Quia videlicet solis adhibetur moribundis, adeóque morituris per se loquendo, quin recurrat occasio noua auxiliorum gratiæ, quæ subministrat: apparet denique pro hoc sacramento validè, ac licitè suscipiendo, non esse præcisè necessariam peculiarem aliquam dispositionem actualem vltra statum gratiæ, quæ dictum est requiri, solumque sufficere per se consensum suscipiendi implicitum, vel explicitum, quia in homine absolutè iusto, & sancto, nullum est impedimentum argumenti gratiæ, & auxiliorum actualium, quod sit ex sua natura incompossibile cum ipsis, ac proindè causa horum præcisè effectuum inductiua per se non indiget; vt operatur, dispositione peculiari. Cæterùm quia sacramenta omnia eo plus operantur, quo subiectum melius est dispositum, consultius est vt infirmus disponatur per actus, quantum fieri potest intensos, ac feruentes spei, præsertim, & charitatis. Expedit præterea præmittere actum attritionis, circa peccata venialia, quorum dimittendorum vim habet hoc sacramentum sicut sacramenta cæterea, nec dimittere ea potest, non præeunte aliquo motu doloris, & pœnitentiæ, vt dictum est superius non semel.

Artic. 3. Atque hæc quidem sunt in confesso apud omnes, aut ferè. Illud superest iam controuersum inter Theologos an hoc sacramentum possit remittere saltem per accidens peccata lethalia, nondum condonata secundum se. Videtur probabilius posse ea remittere, existente in moribundo bona fide, quod sit in gratia, simulque præeunte contritione perfecta, vel attritione, totaque dispositione requisita ad iustificationem per sacramentum, iuxta dicta suprà circa baptismum, & pœnitentiam. Ita docet D. Thomas prædicta quæst. 30. artic. 1. aliique communiter ibidem, fundamentum adest ad ita affirmandum in illa Apostoli conditionali, *& si in peccatis fuerit, remittentur ei.* Hæc enim promissio, quatenùs conditionaliter effertur, & subiungitur post promissiones alias absolutas, *saluabit, alleuiabit*, indicat vim remittendi peccata lethalia, non pertinere ad primarium huius sacramenti conceptum, nec ipsam remissionem

remissionem prouenire ex eo per se, sed per accidens, & consequenter tantum; cæterum eadem promissio non verificatur, vt iacet, & secundum totam latitudinem suæ propriæ significationis, si idem sacramentum in nullo prorsùs euentu potest remittere ex opere operato peccata etiam lethalia, quæ, vel maximè intelliguntur nomine peccatorum absolutè prolato, vsque adeo vt sola ipsa satis frequenter intelligantur sub ea voce secundùm se, tùm in sacris litteris, tùm apud Auctores alios. Quid quod incongrua esset eiusmodi locutio, si sola intelligenda essent peccata venialia, vel solæ reliquiæ peccatorum lethalium. Quia vtrumque hoc malum est commune, & familiare, cum tamen conditionalis eiusmodi locutio vsurpari non soleat, nisi circa raro contingentia, & quæ non præsumuntur per se. Eadem ponderatio aptè cadit in verba Concil. Trid. sess. 14. cap. 2. *Res hæc gratia est Spiritus Sancti cuius vnctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.* Vbi præterea est obseruandum, delicta non tam dici solere peccata venialia, quàm grauia, ac lethalia; nec tam propriè adhuc expianda dici absolutè, quæ sunt iam remissa quoad substantiam, quàm quæ nullatenùs adhuc remissa sunt; ac demum siquidem peccati reliquiæ intelliguntur, tam lethalis, quàm venialis, delicta quoque intelligi debere tam lethalia, quam venialia, eaque secundùm se, & non tantum quoad aliquas reliquias, & secundarios effectus, ne idem bis dicatur, aut in vniuersaliori significatione vsurpetur *Tò peccati*, quàm *Tò delicta* absque fundamento in textu, aut in ratione aliqua vrgenti ad tale discrimen. Adde hunc effectum sufficienter significari per formam huius sacramenti, dùm dicitur: *Indulgeat tibi Deus quidquid peccasti per visum, &c.* ex his apparet ratio discriminis, quo minus eadem virtus remittendi per accidens peccata lethalia, attribuatur reliquis sacramentis viuorum. Nempè in reliquis nullum apparet simile fundamentum, aut ex parte significationis formæ, aut ex authoritate aliqua sacra, sed magis oppositum, vt patet ex dictis, & dicendis circa singula, necnon in communi quæst. 26. ratio conuenientiæ, ob quam Deus ita instituere voluerit, est, quia suscipienti reliqua sacramenta viuorum in statu peccati, superest adhuc tempus repetendi cum fructu sacramentum pœnitentiæ, supersunt quoque vires ad recogitandum peccata, & ad conandum, vt de ipsis conteratur perfectè. Vtrumque autem deest suscipienti hoc sacramentum, ideóque æquum specialiter, atque conueniens fuit, vt hoc sacramentum institueretur cum plenissima indulgentiæ vi, respectu suscipientis ipsum bona fide, & cum præindicata bona dispositione.

Artic. 4. Nihil necesse est hic dicere circa instans, pro quo Extrema-Vnctio inducit suos istos effectus. Quia ex dictis quæst. 98. liquet eos induci, iuxta sententiam probabiliorem, & apud me veram, pro eo instanti pro quo primum essentialiter completur vltima vnctio cum sua forma; iuxta sentiam verò aliam absolutè probabilem, eosdem induci pro eo instanti, pro quo primum essentialiter completur prima vnctio cum sua forma, cuiuscunque demum sensus ea fuerit. Videatur Doctrina data suprà in communi quæst. 29. Atque hoc dictum sit de gratia solum habituali. Nempè auxilia actualia suppeditantur ex vi huius sacramenti pro toto tempore, quo durat periculum vitæ, ratione cuius datum est sacramentum, idque quoties opportunum est, & indiget de nouo infirmus ad superandos dæmonis assultus, ad tolerandam patienter infirmitatem, atque ad alios similes pios, & salutares animi motus, alioquin retardandos vi præcedentium peccatorum, & præsentis virium debilitatis. Quia verò hæc omnia conferuntur in vltima vitæ periodo, atque tunc de vnoquoque dicitur, quod assequatur suam perfectionem, cum ei vltima manus adiicitur, atque acquirit id, quod ex sua natura est vltimò perfectiuum ipsius; concluditur omnes effectus huius sacramenti, propriissimè pertinere ad perfectionem sanitatis spiritualis, omnesque summatim sub hoc conceptu comprehendi.

Ad 1. Ad perfectionem sanitatis spiritualis, vltra exclusionem peccatorum requiritur, vt excludantur eorum etiam effectus, & reliquiæ, quod non habetur, saltem per se, per vllum aliud sacramentum eo modo, quo per illud obtinetur.

Ad 2. Non tenentur omnes, & semper, vt habeant vltimum complementum sanctitatis, & iustitiæ, quod solum adiicitur in articulo mortis. Dictum autem est nomen perfectionis sanitatis spiritualis, propriissimè conuenire soli eiusmodi complemento. Christus autem Dominus, & Beata Virgo, habuere cumulatissimam sanitatem, ideóque non eguere accidentali aliqua eiusmodi perfectione sanitatis spiritualis. Sed nec sancti Martyres aut alij decedentes absque præuia dispositione physica corporis, debilitante vires corporis, atque indè animi, indiguere auxiliis actualibus gratiæ, quæ intrinsecè ex sua natura subuenirent tali virium debilitati, quæque propterea essent vltimò completiua, ex sua natura, sanitatis spiritualis.

Ad 3. Aqua baptismi non abluit corpus, quatenùs est pars sacramenti, & ex opere operato, sed virtute sua naturali, qua etiam subuenit oleum infirmo, si quid patiatur, cui illud mederi naturaliter possit. Cæterùm sanitas corporalis non numeratur absolutè inter effectus huius sacramenti, sed indirectè tantum quatenùs conferre aliquando potest ad sanitatem spiritualem. Omnia namque sacramenta instituta sunt directè propter solum bonum spirituale hominis, nec operantur quidquam circa opus, nisi quatenùs interest ad bonum animæ consequi aliquid temporale, seu corporale; hac credo de causa attribuit Iacobus specialiter orationi fidei, salutem corporalem infirmi; vt nimirum indicaret salutem corporalem obtineri per hoc sacramentum, non cum ea infallibilitate, ac vniuersalitate, qua inducunt sacramenta suos effectus directè intentos in eorum institutione, sed ad eum modum, quo oratio impetrat, quod petit, nempè, vbi, & quando, & quatenùs oportet, relatè ad vltimum finem, & ad vitam æternam. Quo obiter satisfit argumento hæreticorum, inferentium indè solam fidem ministri operari in hoc sacramento, aut eandem in eodem omninò requiri, vt sacramentum valeat, ac prosit infirmo. Quia reliquos effectus speciales alleuiationis, & remissionis peccatorum non deuinxit similiter orationi fidei, sed ab ea omninò absoluit, vt patet ex contextu.

Ad 4. Iam reddita est superius ratio ob quam istud sacramentum, non imprimit characterem, atque ostensum est eam rationem non tenere in illis aliis sacramentis, cum quibus confertur. Iam sacramentum tantùm, dicitur in Extrema-Vnctione, vnctio ipsa simul cum forma, res tantùm, gratia habitualis, & auxilia actualia vltimò periclitanti opportuna; res simul & sacramentum dicitur à D. Thoma, & ab aliis communiter, deuotio quædam actualis, quam dat hoc sacramentum per se, & qualem requirit status ille angustiarum animi, & corporis.

QVÆST.

QVÆSTIO CI.

Vtrùm Extrema-Vnctio sit Sacramentum necessarium ad salutem vitæ æternæ.

VIdetur esse necessarium necessitate, & medij, & præcepti medij quidem, quia fieri potest, vt quis damnetur, præcisè, quia caruit hoc sacramento, tametsi inculpabiliter caruerit; fieri siquidem potest vt decedat in statu peccati lethalis præcisè, quia non suscepit hoc sacramentum tametsi peccauerit omittendo illud, vt liquet ex quæst. præcedenti artic. 4. Præcepti verò necessitas probatur quia ex lege charitatis vnusquisque grauiter obligatur, vt sibi procuret, neque libere negligat hoc tantum præsidium pro articulo mortis. Accedit concilium Senonense decreto fidei. 10. dicens: *Ne hic noster vngendi infirmos ritus, Christi præceptum, non tamen sacramentum esse videretur, dicit Iacobus, infirmatur quis, &c.* Quæ ipsa Apostoli verba appellat mandatum Apostolicum Conc. Colon. anni 1536. p. 7. c. 50. Accedit rursùs peccare grauiter non solum Parochum, sed etiam in eius defectu quemlibet alium sacerdotem, si neget hoc sacramentum moribundo ipsum petenti; peccat igitur multò magis moribundus ipse, si illud non petat, aut reiiciat oblatum, quatenùs vnusquisque tenetur magis vt sibi prouideat, quàm aliis, vt prouideant eidem.

Respondetur: Nemo licitè accedere potest ad hoc sacramentum, aut fructuosè, ipsum suscipere, quin credat se esse in statu gratiæ ante susceptionem eius, vt liquet ex dictis in quæstione præcedenti. Vndè nemo tenetur in conscientia ad suscipiendum hoc sacramentum præcisè quatenùs tenetur ad deletionem peccatorum præcedentium, cum ante susceptionem credere debeat, iam se aliundè illam consecutum esse. Sed neque tenetur suscipere idem sacramentum, quatenus subministrat auxilia gratiæ ad vitanda peccata nondum commissa. Quia independenter ab hoc medio largitur Deus omnibus præsertim iustis auxilia ad id sufficientia; ad superabuntia verò procuranda nemo tenetur sub peccato. Quapropter nulla est obligatio saltem grauis suscipiendi hoc sacramentum præcisè ex natura rei secundum se. Sed neque constat de vllo præcepto Diuino, aut humano. Quia illud Iacobi *inducat Presbyteros* ex indifferens ex se, ad consilium, nec ex subiecta materia sufficienter determinatur ad præceptum propriè tale. Concilium verò Senonense loquitur de præcepto Christi circa curationem corporalem infirmorum, quòd habetur Marci 6. atque Concilium Colonienſe vsurpat mandatum vt frequenter solet, in latiori significatione, pro admonitione, seu manifestatione voluntatis superioris, siue purè consiliatiua, siue strictè præceptiua ea sit. Itaque solum per accidens fieri potest vt quis grauiter peccet omittendo hoc sacramentum, vel ex conscientia erronea, vel propter scandalum, si negligenter omittatur tale, ac tantum præsidium in tali articulo, vel quia infirmus non est satis tutus de sua iustificatione, nec suppetit copia confessionis pro sacramento Pœnitentiæ. Quia verò facilius suboritur scandalum ex voluntaria omissione huius sacramenti, quam aliorum sacramentorum, non certò conferentium primam gratiam; nec difficile admodum est vt insit infirmo exigua admodum certitudo iustificationis iam obtentæ, aut adhuc consequibilis aliundè, atque est longè probabilius, hoc sacramentum posse conferre primam gratiam quam alia sacramenta viuorum, vt liquet ex quæst. præcedenti; Quia inquam hæc ita se habent, facilius, & pluries occurrit casus grauis obligationis suscipiendi hoc sacramentum, pro tempore opportuno, quam suscipiendi alia sacramenta viuorum, de quibus non extat præceptum speciale. Quia ipsa ratione confirmatur efficaciter quod superius dictum est ex communi, hoc sacramentum posse dari moribundo, tametsi sensibus destitutus sit, nec sit petendo, nec prius dederit signum aliquod speciale petitionis, aut desiderij: Quia nihilominùs præsumitur prudenter voluntas saltem implicita huius sacramenti in quouis moribundo Catholico, & qui immediatè ante eum articulum vixerit Catholicè, dederitque signa animi Christianè & probè dispositi ad mortem.

Ex his patet ad rationem dubitandi. Constat enim imprimis hoc sacramentum non habere rationem medij vtilis ad salutem respectu eius, qui credit adhuc sibi deesse aliquod medium necessarium ad salutem, seu nondum se esse iustificatum, atque ideò ex hoc capite neminem obligari per se ad hoc sacramentum. Constitit rursùs nullum in illis textibus contineri præceptum propriè tale. Quòd postremò opponitur de Parochis, deque aliis sacerdotibus in defectu Parochorum obligatis grauiter ad vngendum, non vrget. Quia Parochi ex Iustitia, & in eorum defectu cæteri sacerdotes ex charitate tenentur, tanquam ministri Dei ad hoc deputati, ad subueniendum fidelibus, quando indigent, per media ordinaria, & sacramenta à Deo instituta; cum tamen nemo saltem grauiter obligetur ex studio propriæ salutis, ad id quod tutius, & melius est, sed necessarium minimè est, aut putatur ad delendum, aut vitandum peccatum, sed solum ad non omittendum ex contemptu, quæ sunt eiusmodi, vt obseruat Concil. Trident. circa hoc ipsum sacramentum sess. 14. cap. 3. sub finem.

INCIPIVNT QVÆSTIONES de Sacramento Ordinis.

QVÆSTIO CII.

Vtrùm Ordo sit Sacramentum collatiuum potestatis ad Mysterium venerabilis Eucharistiæ rite peragendum?

VIDETVR non esse. 1. Quia ordo ex suo conceptu, dicit præeminentiam alioquorum, & subiectionem aliorum. Huic autem præeminentiæ & subiectioni nullus est locus in Ecclesia Dei. Quia subiectio repugnat libertati, in quam vocati sumus omnes fideles per Christum. Præeminentia verò repugnat humilitati Christianæ, ratione cuius debet quilibet se reputare inferiorem, respectu cuiuslibet alterius, iuxta illud ad Philip. 2. 3. *Superiores inuicem arbitrantes.* Ac demum vtraque repugnat æqualitati omnium hominum in natura absque cuius inæqualitate, neque in Angelis, neque in substantiis irrationalibus, datur vlla inferiorum, & superiorum differentia, ac proindè, neque in hominibus vlla admitti debet. Nempè omnis inæqualitas æqualium in natura, est contra naturam, naturalemque rerum habitudinem mutuam. In Ecclesia autem nihil est contra naturam. Ergò in

Ecclesia

Ecclesia nullus est ordo præeminentiæ aliorum, suprà alios fideles.

2. De ratione sacramenti est elementum materiale, vt patet ex definitione Hugonis, de Sancto Victore iudicata suprà in communi quæst. 1. Item est de conceptu eius limitatio ad viatores, seu ad Ecclesiam militantem. Demum est de eiusdem conceptu, vt sit aliquid spirituale, & respiciens effectum itidem spiritualem, ac supernaturalem. Ordo autem, nec materiale aliquod elementum includit in suo conceptu, nec solis conuenit viatoribus, nec restringitur ad solas res spirituales, ac supernaturales. Quia adæquatus conceptus ordinis, consistit in relatione, & mutua quadam habitudine plurium inter se, daturque Ordo, tùm in Angelis, aliisque Beatis, & quidem perfectior, quàm in Ecclesia militante, tùm in Republica temporali; inter Reges, & subditos, alioisque eiusmodi. Ergò Ordo non est sacramentum.

3. Ordo aliquorum inter se, æqualiter reperitur in omnibus ordinatis; Quia relatio, quæ est genus respectu ordinis, æquè reperitur in omnibus mutuò relatis. Potestas autem ad peragendum mysterium Eucharistiæ, non conuenit æqualiter omnibus. Ergò Ordo non rectè exponitur per eiusmodi potestatem.

4. Iurisdictio spiritualis, est potestas spiritualis, quæ confertur per sacramentum, tùm Presbytero ad soluendum, & ligandum in foro interno, tùm Episcopo, etiam in externo. Et tamen iurisdictio spiritualis, non est potestas ad mysterium Eucharistiæ, vt patet. Ergò sacramentum Ordinis non benè restringitur ad vim collatiuam potestatis, circa mysterium Eucharistiæ.

5. Definitio proposita differt multum, etiam quoad substantiam, à definitionibus Ordinis communiter receptis. Quia hoc sacramentum definitur à Mag. dist. 24. *Signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato.* A D. Thoma, quæst. 34. artic. 2. exponitur hoc sacramentum per characterem tantùm, concludit enim sic: *Vndè relinquitur quòd ipse character interior, sit essentialiter, & principaliter ipsum sacramentum Ordinis:* Rursùs definitio apud alios satis communis est hæc: *Actio consecratoria, qua gradus alicuius potestatis alicui confertur, ad aliquod Altaris mysterium.* Ab aliis denique hoc sacramentum dicitur: *Sacra cæremonia, qua traditur potestas spiritualis aliquod ministerium exercendi, simulque gratia sanctificans ad illud rite, & conuenienter obeundum.* Definitione autem proposita, nec exprimitur character expressus à magistro, & D. Thoma, nec extenditur potestas ad omne ministerium spirituale Altaris, vel extra Altare, nec denique notificatur vis causatiua gratiæ vti fit in aliis communibus definitionibus. Ergò definitio proposita est omninò reiicienda, vtpotè minimè congruens communi conceptui, ideóque proculdubio legitimo, circa hoc sacramentum.

6. Natura cuiusque causæ manifestatur præcipuè relatè ad principalem suum effectum. Inter effectus autem huius sacramenti principalior est collatio gratiæ, quàm collatio potestatis. Ergò manifestari potius deberet relatè ad gratiam, quam confert.

7. Sicut Ordo confert potestatem ad perficiendum, seu administrandum sacramenta; ita Baptismus confert potestatem ad suscipienda reliqua sacramenta, & nihilominùs Baptismus non definitur per vim collatiuam potestatis. Ergò neque Ordo definiri debet per eandem vim collatiuam potestatis.

Artic. 1. Respondetur. *Ordo est parium, dispariumque rerum, sua cuique loca tribuens dispositio*, vt dicit Augustinus lib. 19. de Ciuit. cap. 13. sed principaliter consistit Ordo in dispositione rerum inuicem disparium. Quia dispositio rerum inuicem parium, dùm manent pares, est ordo per accidens, vtpotè nihil ponens in ipsis, ratione cuius petant, seu adscribant sibi locum eum determinatum, qui vnicuique earum tribuitur. Hinc diuersi ordines vulgo in Republica dicuntur, atque distinguuntur, iuxta disparitatem graduum inuicem inæqualium, in quibus alij, atque alij collocantur, quales sunt ordo senatorius, equestris, plebeius. Eadem ratione in Hierarchia Cælesti constituuntur communiter nouem ordines Angelorum, iuxta totidem eorum differentias notabiliter dispares inter se. Cùm ergò Ecclesia Respublica quædam media inter humanam istam, ac purè naturalem, atque cælestem illam, ac supernaturalem perfectionem ordinis carere non potest, quæ ita imitetur ordinem Ecclesiæ triumphantis, vt superet perfectionem Reipublicæ purè naturalis, ac humanæ. Et quidem, cum *quæ sunt à Deo, ordinata sint*, vt dicitur, ad Rom. 13. atque necesse sit ordinem à Deo constitutum in operibus suis eò esse præstantiorem, quo ipsa opera præstantiora fuerint; Ecclesia verò sit à Deo, qui ipsam ædificauit sanguine suo, sitque nobilissimum, ac perfectissimum eius opus, in quo non est macula, neque ruga; clarè concluditur Deum in Ecclesia sua constituisse ordinem, eumque præstantissimum, ac perfectissimum.

Artic. 2. Perfectio porrò Ordinis elucet præcipuè in iis, quæ præeminent inter ea, quæ inter se ordinantur. Quia ex perfectione eorum dependet, atque dimanat inferiorum perfectio. Vndè in Ecclesia ordo adscribitur iis solis, qui gradum aliquem præeminentem in ea obtinent. Vsurpatur verò dupliciter Ordo, provt eisdem tribuitur, actiuè nimirum, & passiuè. Ordo actiuè sumptus, qui & ordinatio dicitur, est actio, per quam suus vnicuique præeminentiæ gradus tribuitur. Passiuè sumptus est ipse præeminentiæ gradus, qui inest vnicuique præeminentium. Ordinem vsurpat passiuè, pro ipso gradu ordinati, Conc. Trid. sess. 23. cap. 2. Dum dicit; *ab ipso Ecclesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque vniuscuiusque eorum propria ministeria, Subdiaconi, scilicet; Acolythi, &c. in vsu fuisse, quamuis non pari gradu*; eodem sensu cap. 4. *Dicit insuper*, ait: *Sacrosancta Synodus in ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorum ordinum, nec populi, &c. authoritatem ita requiri, vt sine ea irrita sit ordinatio.* Ordo in hac passiua significatione non est sacramentum strictè, & propriè, sed effectus sacramenti. Idem Concil. vsurpat ordinem actiuè pro ordinatione, seu actione collatiua ordinis passiuè sumpti, simulque definit, secundùm eam significationem esse sacramentum, tùm sess. 23. can. 3. dicens: *Si quis dixerit Ordinem, siue sacram ordinationem, non esse verè, & propriè sacramentum à Christo Domino institutum; anathema sit*; tùm sess. 7. can. 1. de sacramentis, dùm definit ea esse septem, atque inter reliqua numerat ordinem. Quare posterior ista significatio actiua ordinis, pro ordinatione, seu actione exteriori significatiua simul, & collatiua gradus alicuius, & præeminentiæ spiritualis; vsurpabitur à nobis etiam plerumque, quæ aliis quoque authoribus est familiaris in præsenti.

Artic. 3. Itaque Ordinem esse verè Ecclesiæ sacramentum, quoad aliquem gradum sub ea voce contentum, præterquam quod constat clarè ex duplici definitione Tridentini, modo præmissa, & ex decreto Eugenij promulgato in Concilio Florentino, eodem sacro approbante Concilio; colligitur apertè ex sacris litteris. Primum enim constat ex Actor. 6. & ex ad 1. Timoth. 4. Apostolos vsos fuisse actione exteriori, symbolicè significatiua effectus, quem inducere volebant, cùm promouerent aliquem ad Diaconatum, vel Sacerdotium. Vtrumque enim conferebant imponendo manus super capita promouendorum, seu eorum, qui promouebantur, eundemque

modum

modum promouendi vsurpauit semper, & vsurpat Ecclesia, vt liquet ex omnibus eius Ritualibus antiquis, & modernis, atque ex frequentibus Pontificum, & Patrum testimoniis, quæ videri possunt apud Vasquez disp. 136. aliosque in præsenti. Impositio autem manuum significat symbolicè promotionem ad gradum aliquem præeminentem, quatenùs moris antiqui fuit, vt obseruat inter alios Vasquez, vt electio, & promotio candidatorum ad munera Reipublicæ, fieret per manus eleuationem, cui optimè correspondet impositio manus super caput promouendi, facta à promouente. Eadem symbolica significatio, & analogia apparebit clarè in actionibus aliis exterioribus, quibus vtitur Ecclesia in ordinando, dùm eas exponemus quæst. 104. apparet verò clarissimè ex adiuncta formula verborum, de qua dicetur ibidem. Constat rursùs actionem eiusmodi exteriorem, ac sensibilem fuisse collatiuam gratiæ, & consequenter, nunc etiam talem esse. Constat inquam id ex prædicta Epist. 1. ad Timoth. 4. 14. vbi Apostolus hortatur Timothæum his verbis. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum Presbyterij.* Vbi turbare neminem debet. *Tò per prophetiam*, quasi determinet gratiam, quæ immediatè præcessit, ad gratiam gratis datam prophetiæ. Falsum enim hoc est. Primum, quia cum confertur alicui ab aliquo gratia aliqua gratis data, non id fit ex vi eiusdem gratiæ, quatenùs præsuppositæ in conferente, sed ex alia eiusdem ad id potestate, siquidem non quilibet præhabens gratiam aliquam, gratis datam, potest eo ipso, eam, cui volet, communicare. Deindè quia gratia absolutè sumpta, vti sumitur ab Apostolo, supponit pro gratia sanctificanti. Demum, quia, ex communi interpretum consensu, prophetia ibi ponitur, vel pro reuelatione Diuina, quam habuit Apostolus de ordinando, ac promouendo Timotheo, vel quod magis credo, pro formula verborum diuinitus instituta ad ordinandum, ac promouendum iuxta phrasim scripturæ vocantis prophetiam, quemlibet promiscuè diuinitus traditum sermonem, tametsi nihil prædicat de futuro, vt apparet inter alia ex 1. ad Corinth. 14. semel, atque iterum. Eadem collatio gratiæ per eandem exteriorem cæremoniam apparet rursùs ex verbis Apostoli, 2. ad Timoth. 1.6. *Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Vbi Tò *per impositionem* significat, quam clarissimè causalitatem intentam gratiæ. Ex his autem duobus consequitur manifestè, ordinem esse Sacramentum, quandoquidem conceptus Sacramenti saluatur re ipsa adæquatè in quolibet exteriori, & sensibili significante, & conferente gratiam, vt patet ex dictis in communi. Igitur Ordo, secundum aliquem saltem gradum, est verum Ecclesiæ sacramentum.

Artic. 4. Idem suadetur ratione Theologica. Quia cum Deus instituerit alia sacramenta omnibus fidelibus communia, quibus sensibiliter gratiam illis conferat, omninò oportuit, vt instituereret similiter sacramentum, per quod crearentur itidem sensibiliter, idonei ministri priorum sacramentorum iuxta illud 2. ad Corinth. 4. 1. *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Nec enim existimari sic posset, si nullum daretur signum practicum sensibile per quod innotescerent simul, ac fierent eiusmodi ministri, ac dispensatores. Certè non vsque adeò conuenienter innotescerent, ac fierent, visibilium, ac sensibilium sacramentorum ministri, & dispensatores, si innotescerent, ac fierent absque sacramento sensibili itidem, ac visibili. Confirmatur, quia datur sacramentum Baptismi collatiuum gratiæ, & potestatis, vt quisque reddatur idoneus ad suscipienda sacramenta cætera. Ergò ratione multò maiori oportuit, vt institueretur sacramentum collatiuum gratiæ, & potestatis requisitæ, & sufficientis ad perficienda, & conferenda sacramenta cætera; quandoquidem non minus, sed multo magis requiritur ad actionem, quam ad passionem, atque ad agendum dignè, quam ad dignè suscipiendum.

Artic. 5. Quia verò sacramentum Eucharistiæ, est finis reliquorum omnium sacramentorum, ideóque est nobilissimum inter omnia sacramenta, vt dictum est suprà in communi quæst. 35. clarè apparet idem sacramentum esse finem præcipuum, ad quem principaliter ordinatur potestas omnis collata per sacramentum ordinis. Vniuscuiusque autem rei natura innotescit præcipuè, relatè ad suum finem principalem, ad quem cætera omnia, quæ eidem insunt reuocantur. Optima igitur ratione explicatur natura, & quidditas huius sacramenti, relatè ad venerabile Eucharistiæ sacramentum, licet autem Ordo simul cum potestate, ad peragendum mysterium Eucharistiæ, conferat etiam gratiam ad idem dignè peragendum, atque hæc gratia longè præemineat illi potestati; expositio nihilominùs eiusdem sacramenti, quoad conceptum eius specificum, fieri potius debet per expressionem eius potestatis, quam per expressionem gratiæ. Quia vis collatiua gratiæ est communis huic sacramento, cum reliquis omnibus sacramentis; vis verò collatiua potestatis ad peragendum mysterium Eucharistiæ, est propria, & peculiaris eidem. Quidditas autem, cuiusque rei manifestatur maximè per manifestam expressionem eorum, quæ sunt propria, peculiaria ipsius, cæteris subsignificatis obscurius, per prædicatum aliquod genericum, sicuti subsignificatur in definitione proposita, vis collatiua gratiæ per particulam *Sacramentum*, de cuius conceptu est vis collatiua gratiæ. Concluditur itaque ex his omnibus Ordinem esse sacramentum collatiuum potestatis, ad mystetium venerabilis Eucharistiæ ritè peragendum.

Ad 1. Gradus dignitatis, & præeminentiæ, qui acquiritur per sacramentum Ordinis ex sua natura est deuinctus vtilitati eorum, qui subiiciuntur ordinato, quia est gradus ministrantium, & dispensantium aliis mysteria Dei, vt nuper dicebatur ex Apostolo; subiectio autem, quæ est ad vtilitatem subiecti, non apponitur libertati, nec continet in se, aut inducit seruitutem, sed illam perficit, & ab ista liberat. Similiter præeminentia officij, quam confert sacramentum Ordinis, non repugnat humilitati, qua præeminens officio reputet se inferiorem merito, sed potius obligat ad peculiare studium eiusmodi humilitatis. Demum humana natura licet in omnibus hominibus sit vnius infimæ speciei formaliter: Æquialenter tamen multiplicatur specie in diuersis indiuiduis propter collectionem accidentium dissidentem specie formaliter, in diuersis indiuiduis, ratione cuius alij sunt melioris ingenij, iudicij, indolis, maiorisque probitatis, quam alij. Ideoque euadunt capaces diuersorum officiorum, atque operationum diuersarum. Cuiusmodi nihil contingere potest, aut in Angelis, aut in irrationalibus, ideóque non tenet paritas. Nullum igitur inconueniens sequitur ex obiectis in argumento.

Ad 2. Non consideratur Ordo in præsenti secundum suum conceptum genericum, nec quatenùs est indifferens ad significationem actiuam, & passiuam, sed sumitur determinatè provt significationem, qua homo homini confert gradum aliquem præeminentiæ spiritualis, respectu aliorum, vt prænotatum est initio. Ordo autem eo modo sumptus includit in se aliquid sensibile indicatiuum potestatis spi-

ritualis, quòd nomine elementi materialis intelligitur ab Hugone, ideóque non est communis Angelis, aliisque Beatis, qui non indigent materialibus signis; nec est communis gradibus dignitatum Reipublicæ tamporalis, qui nihil spirituale, ac supernaturale in se continent, eaque de causa sunt longè minoris momenti, quam gradus Ecclesiasticæ dignitatis, qui propterea soli congruenter intelliguntur antonomasticè, nomine Ordinis absolutè prolato inter fideles eleuatos lumine fidei ad veram rerum æstimationem, & graduationem.

Ad 3. Ordo non sumitur in præsenti pro relatione, & habitudine mutua superiorum, & inferiorum inter se, sed pro fundamento eius relationis, & habitudinis, quod est gradus vnicuique eorum determinatè conueniens. Et quia hic gradus præcellit in superioribus, ideò, nomen Ordinis attribuitur ipsi absolutè, nec res significata est inferioribus communis.

Ad 4. Potestas facti conueniens, ministris Ecclesiæ relatè ad mysterium Eucharistiæ est longè excellentior absolutè, quam potestas iurisdictionis, atque hæc in illa fundatur, vnumquodque autem debet exponi per id, quod est nobilissimum in ipso, & fundamentale respectu cœterorum.

Ad 5. Omnes illæ definitiones conuepiunt re ipsa cum nostra definitione. Quia omnes exprimunt prædicatum aliquod conuertibile re ipsa cum prædicato à nobis expresso, vt patet consideranti, solumque differunt à nobis, quatenùs non exprimunt formaliter, quòd est præstantissimum in hoc sacramento, nempè respectum ad sacramentum Eucharistiæ, quod est sacramentum sacramentorum, vt dicit Dionysius cap. 3. Ecclesiasticæ Hierarchiæ, ideóque omnis potestas spiritualis intrinsecè est in Ordine ad ipsum, vel in eo Ordine fundatur. Qua de causa D. Thomas quæst. 37. artic. 2. subdit sic: *Et ideò distinctio ordinum est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam.* Adde æquè verè propter eandem rationem: *& ideò definitio Ordinum, ipsiusque Ordinis vt sic est, &c.* Nihil igitur peccatum est contra realem intentionem communiter definientium. Quod dicit D. Thomas, characterem interiorem, esse essentialiter, principaliter sacramentum Ordinis, non verificatur de sacramento strictè sumpto pro signo symbolico, sed de sacramento latè sumpto, pro quodlibet ducente in cognitionem alterius rei. Definiendum autem erat ipsum sacramentum strictè sumptum pro signo externo effectus interni, ac spiritualis.

Ad 6. Præeminet quidem collatio gratiæ collationi potestatis circa Eucharistiam. Sed illa est communis omnibus sacramentis, hæc verò conuenit specialiter Ordini, atque definitiones fiunt maximè per conceptus differentiales.

Ad 7. Potestas spiritualis collata per Baptismum, est passiua; actiua verò, quæ confertur per Ordinem. Vndè hæc est nobilior, quam illa, ideóque dignior, quæ per definitionem exprimatur. Adde cum D. Thoma qu. 34. artic. 2. ad 2. collationem gratiæ esse effectum principalem Baptismi propter quem ipse existeret, tametsi nullus imprimendus esset character, nullaque communicanda vlterius potestas ipsi Baptizato; in Ordine verò è conuerso, effectus principaliter intentus est collatio potestatis spiritualis, propter quam daretur hoc sacramentum, tametsi conferenda non esset gratia sanctificans. Ratio est, quia Baptismus Ordinatur ad bonum particulare baptizati, atque bonum eius maximum, est gratia sanctificans. At sacramentum Ordinis confertur, principaliter propter bonum communitatis, vt dictum est suprà quæst. 35. atque communitatem respicit ordinatus, non per gratiam sanctificantem, sed per potestatem spiritualem ministrandi fidelibus. Patet autem in definitione poni debere id, propter quod principaliter res est, & quo sublato ea non esset.

Qvæstio CIII.

Vtrùm Ordines Ecclesiastici sint septem?

Videntur non esse septem, sed plures, vel pauciores, vel vnicus tantum. 1. Quia vbi actio est vna tantum, necesse est potestatem quoque, quæ ad actionem ordinatur esse vnam tantum. Ordo autem est potestas ordinata ad actionem, qua peragitur sacramentum Eucharistiæ, atque hæc actio est vna tantum secundum speciem, sicut est vnum ipsum sacramentum, quod est eius terminus. Ergò Ordo Ecclesiasticus est vnus tantùm secundùm speciem.

2. Si Ordines Ecclesiastici essent plures; ordinationes quoque, & sacramenta ordinatiua essent plura. Sacramentum autem ordinis est vnum tantùm secundùm speciem, vt dictum est suprà in communi quæst. 34. Et confirmatur, quia, quo aliqua virtus est perfectior, eo minus multiplicatur. Sacramentum autem Ordinis est perfectius, quam alia sacramenta præter Eucharistiam, & tamen nullum ex reliquis sacramentis distinguitur in plura sacramenta, quæ recipiant prædicationem eiusdem nominis. Ergò multò minus sacramentum Ordinis potest sortiri eiusmodi distinctionem. Confirmatur rursùs, quia si essent plura sacramenta Ordinis, eadem essent plura sacracramenta simpliciter, quia multiplicato genere infimo necesse est multiplicari genus omne remotum, cui subest illud proximum, sicut multiplicatis specie animalibus, aut plantis, eo ipso multiplicantur viuentia, & substantiæ, & entia. Cum ergò Ordo sit vnum sacramentum tantum, necesse est Sacramentum quoque Ordinis esse vnum tantùm, ac proindè, & Ordinem etiam esse vnumtantùm.

3. Communitas quæ subest vni soli, est nobilior, quam communitas, quæ subest multis, ideóque præfertur Monarchia Aristocratiæ, vt habetur ex 8. Ethic. cap. 10. Ecclesia autem Dei est communitas nobilissima, & cœteris omnibus communitatibus perfectior, vtpotè à Deo immediatè constituta. Ergò tota subest vni soli. Ergò in Ecclesia Dei vnus tantùm datur præeminentiæ gradus, & Ordo.

4. Ordines, & gradus Hierarchici multiplicantur secundum multiplicitatem actuum Hierarchicorum, ad quos ordinantur. Actus autem Hierarchici tres tantum numerantur à Dionys. cap. 5. Eccles. Hierarch. Ergò Ordines Hierarchici, quales sunt omnes Ordines Ecclesiastici, sunt tantùm tres iuxta doctrinam eiusdem ibidem.

5. Ordines Ecclesiastici non sunt plures, nec pauciores, quam quos Christus instituit, & tradiderunt Apostoli. Non autem legitur Christum instituisse, aut Apostolos tradidisse alios Ordines, quam Presbyterorum, & Episcoporum. Quia vt dicit S. Anaclet. Epist. 3. cap. 2. *Amplius, quam isti duo Ordines Sacerdotum, Presbyterorum, & Episcoporum, nec nobis à Deo collati sunt, nec Apostoli docuerunt.* Ergò duo tantùm sunt Ordines in Ecclesia, Episcopatus, & Presbyteratus. Certè de nullis aliis constat, aut ex Actis Apostolorum, aut ex Epistolis Pauli, aut ex vlla alia scriptura Canonica.

6. Nulla est maior ratio annumerandi inter Ordines Ecclesiasticos, munera alia inseruiendi Ecclesiæ, quæ communiter Ordines nuncupantur, quam annumerandi inter eosdem primam tonsuram, ratione cuius redditur quis habilis ad psallendum in Ecclesia,

&

& ad habenda beneficia Ecclesiastica necnon Episcopatum ratione cuius redditur quis habilis ad confirmandum, & ordinandum, atquè ad alias functiones supremas Ecclesiæ. Admissis autem his duobus ordinibus, vltra communiter receptos, qui sunt septem, resultat nouenarius Ordinum numerus. Addi præterea debet Ordo fossariorum cuius meminit D. Ignatius in Epist. ad Antioch, & quem exponit auctor Epistolæ ad Rusticum Narbonensem apud Hieronymum tom. 9. dicens cap. 1. *Primus igitur* (infimus) *in Clericis fossariorum* (fodientium sepulturas) *Ordo est, qui in similitudinem Tobiæ sancti sepelire mortuos admonentur*; Ergò Ordines Ecclesiastici sunt plures quam septem.

Artic. 1. Respondetur. Septem esse Ordines, seu gradus Ecclesiasticos, & nec plures, nec pauciores, plura conuincunt grauissima testimonia, & ratio conuenientiæ efficaciter persuadet. Primum enim Concil. Trid. sess. 23. cap. 2. non solum septem istos ordines propriis nominibus enumerat, Sacerdotis, Diaconi, Subdiaconi, Acolyti, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarij, sed addit insuper de Sacerdotibus, & Diaconis sacras litteras apertam mentionem facere, atque Subdiaconatum ad maiores Ordines à Patribus, & sacris Conciliis referri, & in eisdem de aliis quoque quatuor inferioribus Ordinibus frequentissimè legi, ac demum cognosci eorumdem nomina, atque vniuscuiusque eorum propria ministeria, ab ipso Ecclesiæ initio in vsu fuisse. Idem apparet ex Clem. Rom. lib. 8. const. cap. vlt. S. Ignatio Epist. 11. ad Antiochenos Cornelio Papa in Epist. ad Fabianum Antiochenum apud Eusebium lib. 6. cap. 23. ac demum ex duplici Concilio, quorum alterum est Romanum sub Syluestro 1. cap. 3. alterum Carthag. 4. cui subscripsit Augustinus cap. 2. Eundem numerum ordinum, & ministrorum Ecclesiæ docent communiter Theologicum Mag. in 4. dist. 24. & cum Diuo Thoma ibidem qu. 2. artic. 1. quæ in suppl. sunt quæst. 37. arti. 2.

Artic. 2. Rationem pluralitatis ministrorum Ecclesiæ deriuat Concil. Trid. in dicta sess. 23. cap. 1. & 2. ex institutione sacro-sancti Eucharistiæ sacrificij, relatè ad quod explicata à nobis in qu. præcedenti essentia sacramenti Ordinis. *Sacrificium*, enim ait cap. 1. & *Sacerdotium, ita Dei ordinatione coniuncta sunt, vt vtrumque in omni lege extiterit. Cum igitur in nouo testamento sanctum Eucharistiæ sacrificium visibile ex Domini institutione Catholica Ecclesia acceperit, fateri etiam oportet, in ea nouum esse visibile, & externum sacerdotium, in quod vetus translatum est.* Ordine autem sacerdotij, hac ratione stabilito pluralitatis Ministrorum illi inseruientium rationem superaddit cap. 2. initio. *Cum autem diuina res sit, tam sancti sacerdotij ministerium, consentaneum fuit quò dignius, & maiori cum veneratione exerceri posset, vt in Ecclesia ordinatissima dispositione plures, & diuersi essent ministrorum Ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirent.* Rationem istam vniuersalem Concilij attingit etiam D. Thomas loco indicato, eamque distinctè ad sex sub sacerdotio gradus ministrorum deducit. Quia nimirum ministri inferiores sacerdote, cooperantur ipsi, vel quoad ipsum sacramentum, vel quoad suscipientes, atque vtralibet cooperatio est triplex. Prima quoad ipsum sacramentum cooperatio est, dispensatio eius; Secunda est, materiæ consecrandæ ordinatio, ac depositio in sacris vasis. Tertia est eiusdem materiæ præsentatio, ac exhibitio ad Altare. Dispensatio sacramenti, pertinet ad Diaconum: Ordinatio, ac dispositio materiæ, ad Subdiaconum: eiusdem exhibitio, ac præsentatio, ad Acolytum, vt clariùs apparebit ex dicendis, quæst. 104. & quæst. 107. Iam cooperatio ministrorum, quoad suscipientes, versatur circa indignos, ac immundos, cum qui digni, ac mundi sunt nulla cuiusquam indigeant cooperatione, vt accedant ad sacramentum Eucharistiæ. Indigni autem, ac immundi, alij sunt pertinaciter infideles, alij infideles quidem, sed volentes fidem amplecti, Catholicè, ac sanctè viuere, alij fideles quidem, & benè instructi, sed impediti ex demonis potestate, nempè energumeni. Pertinaciter infideles, excludendi sunt totaliter à cætu fidelium, & non solum ab vsu, sed etiam à visione diuinorum, vt dicit Dionys. cap. 3. Eccl. Hier. atque iis arcendis inseruit Ostiarius, claudendo illis ostium, seu negando aditum. Volentes credere, & inire viam salutis, instruit lector; legendo prima rudimenta doctrinæ fidei. Obsessis demum à dæmone, subuenit Exorcista. His autem peractis cum aliis, quæ secundario pertinent ad eosdem respectiuè, nihil prætereà supereſt, in quo sacerdos indigeat cooperatione inferiorum ministrorum. Tot igitur, ac tales, & non plures sunt ordines, & gradus ministrorum Ecclesiæ.

Artic. 3. Sciendum porrò est tres priores ordines Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, dici communiter, & esse maiores, vt liquet ex Concil. Trid. dicto cap. 2. Et quidem Presbyteratus meritò dicitur Ordo maior; quia immediatè exercetur circa corpus, & sanguinem Christi Domini. Diaconatus verò, & Subdiaconatus eodem nomine censentur, quia immediatè assistunt, & cooperantur sacerdoti in Altari modo dicto, ideóque ad dignitatem eius proximè accedunt. Quod reliquis quatuor ordinibus, minimè conuenit, ideóque dicuntur minores. Soli iidem tres ordines maiores, dicuntur sacri. Quòd nonnulli putant, ideò factum esse, quia sola eorum trium ordinum collatio est verum sacramentum. Sed hæc ratio non subsistit. Primò quia plures Authores putant reliquorum etiam quatuor ordinum collationem, esse sacramentum, & nihilominùs non dicunt illos sacros, sed non sacros, sicut è conuerso aliqui putant ordinationem Subdiaconi non esse sacramentum, & nihilominùs Subdiaconatum dicunt Ordinem sacrum. Secundò, & principaliter, quia Subdiaconatus non fuit olim Ordo sacer, sicut iam est, vt tradit Innocentius III. cap. *A multis* 9. de ætate, & qualitate ordinatorum. Constat autem non potuisse ordinationem Subdiaconi transire de non sacramento in sacramentum, quia quod talis sit, vel non sit, dependet ex institutione Christi, quæ inuariabiliter semper est eadem. Ratio igitur legitima est, quia Presbyteratus, Diaconatus, & Subdiaconatus habent annexum votum continentiæ, ratione cuius, Ordinati consecrantur Deo, in perpetuum, nec possunt denuo fieri seculares, olim poterat Subdiaconus, & modo quoque possunt, qui solos habet quatuor ordines minores.

Artic. 4. Superest determinanda difficultas modo attacta de ratione sacramenti conueniente, vel non conueniente ordinationi prædictorum septem ministrorum Ecclesiæ. Certum primò est ex fide ordinationem, tùm Presbyteri, de quo nemo dubitat, tùm etiam, vt mihi quidem videtur, Diaconi, esse verè, & propriè sacramentum. Certum rursùs est, licet non vsque adeò, quatenùs non est certum ex fide, ordinationem quoque Subdiaconi esse similiter sacramentum. Probabilius denique est, reliquas etiam quatuor ordinationes habere rationem sacramenti propriè talis. Circa sacerdotium, de quo nemo dubitat, nullum necesse est superaddere argumentum, vltra ea, quibus in quæst. præcedenti ostensum est ordinem esse verum sacramentum. Quia loca Apostoli ibi producta loquuntur de ordinatione Presbyteri, atque Concilium Florentinum, ac Tridentinum definientia Ordinem esse sacramentum, inter Ordines primum numerant Presbyteratum, idemque procul dubio est præcipuus, ac proindè de ipso, vel maximè verificatur definitio, de ratione

sacramenti conueniente ordini, sed neque dubitari debet de Diaconatu. Tametsi enim Caiet. tom. 1. opusc. tract. 11. & Duran. in dicta dist. 24. quæst. 2. artic. 1. ausi sint dicere, nullam ordinationem Presbyteratu inferiorem, esse verum sacramentum; vnanimis tamen reliquorum omnium Theologorum consensus indubitanter tenet oppositum. Qui quidem Authorum firmissimus consensus, per se ipsum facit argumentum minimè contemnendum in hac præsertim materia, quæ ex traditione dependet. Traditio enim maximè innotescit ex Authorum Catholicorum olim, & nuper scribentium firma consensione. Accedit Diaconatum conferri per manus Episcopalis impositionem & dicente Episcopo: *Accipe Spiritum Sanctum*, vt liquet ex Actor. 6. & Rituali Romano. Impositio autem manus Episcopalis non est significatiua, & collatiua gratiæ, vt apparet ex locis suprà indicatis, 1. ad Timoth. 4. & 2. ad Timoth. 1. atque ibidem, & alibi obseruant communiter Sancti PP. aliique Interpretes. Verba item illa Episcopi: *Accipe Spiritum Sanctum*, esse similiter significatiua, & collatiua gratiæ, colligitur efficaciter ex definitione Trid. sess. 23. can. 4. *non fruſtra dicere Episcopum, Accipe Spiritum Sanctum*, idest, vt apparet ex periodo immediatè præcedenti, per ea verba dari Spiritum Sanctum. Canon enim est talis: *Si quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum Sanctum; ac proindè fruſtra Episcopos dicere. Accipe, &c. anathema sit.* Patet autem cæremoniam sensibilem, realem, & verbalem, significatiuam, & collatiuam gratiæ, esse sacramentum. Accedit rursùs Anastasium II. in Epistola ad Anastasium Imperatorem cap. 7. disertè docere, per ordinationem Presbyteri, & Diaconi, conferri gratiam sacramenti, de ratione sacramenti in subdiaconatu nullum est fundamentum vsque adeò vrgens, nec tanta illi fauet authorum consensio. Longè nihilominùs probabilius est, eum quoque esse verum sacramentum, quia hæc est magnorum, & longè plurium Doctorum sententia cum D. Thoma, & D. Bonaue. in illa dist. 24. & vltra fundamenta, quæ mox producentur circa ordines minores, id præterea non parum habet ponderis, quòd Subdiaconus, & exercet suam potestatem, circa rem consecratam, nempè circa vasa consecrata, sicut Presbyter, & Diaconus circa panem, & vinum consecratum exercentur, & habet votum continentiæ sibi annexum. Vtroque hoc titulo specialiter indiget gratia Spiritus Sancti, quam proindè credendum est eum accipere ex vi suæ ordinationis. Demum, vt asseram quatuor etiam ordinationes minores esse vera sacramenta, tria fundamenta sufficienter persuadent. Primum est, hanc esse communiorem Theologorum sententiam cum D. Thoma, quæst. 37. artic. 2. & 3. Nec enim in re vsque adeò graui, & pendenti à traditione, honestum, & laudabile est deferere communiorem sensum sapientissimorum hominum, vt obseruat inter alios Valentia disput. 9. qu. 1. p. 4. §. *atque hæc sententia.* Secundum maioris momenti fundamentum est, quia Concilium Florentinum, & Tridentinum vbi suprà, dùm definiunt ordinem esse sacramentum, nullam quoad id distinctionem, aut constitutum, aut etiam leuiter indicant, inter ordines maiores, & minores, tametsi de vtrisque seorsim meminerint. Et quidem Tridentinum, cum seriem, & nomina omnium septem ordinum distinctè præmisisset in illo 2. cap. mox in cap. 3. indistinctè pronunciat, Ordinem esse sacramentum. Florentinum verò præmisso, Ordinem esse sacramentum, subdit deindè materiam eius, esse rem, quæ traditur ab Episcopo, & formam, esse verba, quibus traditur, atque vtraque hac parte sacramenti distinctè tradita circa sacerdotium. Diaconatum, & Subdiaconatum, concludit demum, sic etiam intelligi debere in reliquis ordinibus. Non autem sic intelligi deberet, nisi sacramentales sic essent res etiam, & verba, quæ pro ipsis adhibentur. Tertium fundamentum est, quia non magis iterantur ordines minores, quàm maiores, & vtrique conferuntur per consecrationem quandam. Hæc autem duo simul, quam vim habeant ad persuadendam rationem sacramenti, colligi potest ex verbis Augustini lib. 2. contra Epist. Perman. cap. 13. vbi ordinem comparat cum Baptismo, dicens: *Vtrumque sacramentum est & quadam consecratione vtrumque homini datur. Illud cum baptizatur, illud cum ordinatur; ideóque in Ecclesia Catholica vtrumque non licet iterari.* Vndè concludit: *Vtrumque sacramentum est*, vtique sicut Baptismus, de quo nemo dubitat cum quo coniungitur Ordo. Accedit functiones, quibus exercentur quatuor minores ordines, tametsi secundùm se sint faciles, nec sint magnæ perfectionis, atque à laïcis quoque præstari absolutè possint esse nihilominùs valdè excellentes, quatenùs referuntur ad venerabile Eucharistiæ sacramentum, ad quod ipsi etiam ordines ex intentione Ecclesiæ referuntur, & præterea conferuntur inamissibiliter, ideóque addicunt Altari ordinatos permanenter, ac perpetuò, per se loquendo, licet cum permissione recedendi à ministerio, & habitu. Rationabiliter igitur creditur per prædictas ordinationes imprimi characterem, & conferri gratiam sanctificantem, atque peculiaria auxilia actualia, quibus prædictæ functiones, vt par est, exhibeantur.

Artic. 5. Circa Presbyteratum obseruare specialiter oportet, illum conferri per duas partiales ordinationes, vt dicetur in quæstione sequenti, quarum altera confert potestatem ad conferendum corpus, & sanguinem Christi, altera ad remittendum peccata. Potestas remittendi essentialiter præsupponit potestatem consecrandi, nec independenter ab eadem seorsim dari, aut existere potest. At potestas consecrandi potest existere absque potestate remittendi, nec ab ea essentialiter dependet. Vndè eatenùs potestas consecrandi ratione suæ maioris indifferentiæ, comparatur cum potestate absoluendi, tanquam materia cum forma, & sicut materia, & forma inuicem coniunctæ constituunt compositum, quod est vnum per se; ita vtraque ea potestas coniunctim existens, constituit vnum ordinem, vnitate per se. Eadem ratione, Episcopatus coniunctus cum Presbyteratu, constituit similiter vnum ordinem vnitate per se, & propriè tali. Quia videlicet Episcopatus supponit, & ipse essentialiter Presbyteratum, eidemque accedit, sicut virilitas iuuentuti. Quia verò Episcopatus minus perfectionis seperaddit per se seorsim, quàm quæ præsupponitur in Presbyteratu secundùm se, vt obseruant Vasquez, & alij, propterea, tùm gradus Presbyteri seorsim, tùm idem, vt coniunctus cum gradu Episcopali, eodem communiter nomine Presbyteratus censetur indiuisim, vnumque solùm ordinem constituit. Non est eadem quoad hoc ratio de reliquis gradibus Ecclesiasticis superius enumeratis, si inter se similiter conferantur. Quia nullus eorum reliquos gradus, aut aliquem ex reliquis gradibus essentialiter præsupponit, sicut dictum est Presbyteratum præsupponi ab Episcopatu. Vt dicetur quæst. 106. & 107. Vndè Presbyteratus exempli gratia, non est essentialiter modificatiuus, seu quasi modificatiuus respectu Diaconatus, aut Subdiaconatus, sicut dictum est Episcopatum esse intrinsecè modificatiuum Presbyteratus, eademque est ratio de reliquis gradibus, quoad mutuam non dependentiam essentialem, ideóque vnusquisque eorum constituit peculiarem ordinem distinctum simpliciter à reliquis. Ex his igitur omnibus apparet ordines Ecclesiasticos absolutè

lutè, & simplices esse septem, & non plures, nec pauciores, illisque omnibus conuenire rationem sacramenti propriè, & strictè talis, licet cum dispari certitudinis gradu, respectu singulorum.

Ad 1. Licet actio perfectiua Eucharistiæ sit vna secundùm speciem infimam, ipsiusque secundùm suam substantiam vnus tantùm sit minister, qui perficere possit nihilominùs ad tantum mysterium ritè peragendum plures præterea aliorum inferiorum ministrorum actiones, & cooperationes requiruntur, vt præmissum est artic. 2. ex Tridentino. Sacramentum autem Ordinis expositum à nobis est, relatè ad mysterium Eucharistiæ non vtcunque, sed quatenùs ritè peragendum.

Ad 2. Ratio ob quam ordines, & gradus Ecclesiastici absolutè dicantur pluraliter, & tamen non dicantur pluraliter absolutè ordinationes, seu sacramenta ordinis, tametsi actiones ordinatiuæ tantundem necessariò inter se differant, atque ordines per ipsas collati; hæc videtur esse legitima, quia videlicet actiones ordinatiuæ inducunt, circa vnumquemque ordinatum, gradus inuicem coniungendos ex intentione Ecclesiæ ordinantis, quousque ex omnibus gradibus inuicem coniunctis vnus demum efficiatur perfectus minister, qui est presbyter. Quam vnitiuam Ecclesiæ ordinantis intentionem, non obscurè significat Conc. Trid. sess. 23. cap. 1. dùm dicit in Ecclesiæ dispositione ita plures, & diuersos ordines esse distributos, *vt qui iam Clericali Tonsura insigniti essent, per minores, ad maiores ascenderent.* Mirum igitur non est, si actiones ex intentione operantis tendentes ad vnitatem, vna moraliter actio reputentur, atque eatenus dicantur vnum absolutè sacramentum. At verò ordines, & gradus in vnoquoque ordinato recepti non referuntur ad terminos similiter vniendos inter se quousque vnum aliquid perfectum ex illis omnibus inuicem coniunctis resultet, vt patet consideranti operationes ministrorum enumeratas, & subindicatas artic. 2. Atque manifestum est non ita coalescere vnum perfectum Eucharistiæ sacramentum ex iis, quæ peragunt Ostiarius, Lector, Acolythus, &c. sicut resultat vnus perfectus minister Eucharistiæ, qui est sacerdos, præmissis circa eundem actionibus ordinatiuis, Ostiarij, Lectoris, Acolythi, &c. Hæ igitur de causa ordines, actiuè sumpti, seu actiones ordinatiuæ, sunt omnes vnicum absolutè sacramentum, tametsi termini per eas actiones inducti, seu ordines passiuè sumpti, quatenùs ad suas vlterius actiones singuli referuntur sint plures, & pluraliter dicantur absolutè. Quapropter sacramentum ordinis est vnum quoddam totum, non integrale, aut vniuersale, sed potentiale, vt dicit D. Thom. quæst. 37. art. 1. ad 2. Nempè totum potentiale ex sua natura hoc habet, vt secundùm suam rationem completam sit in vno, sicut est ordo in Presbytero, in aliis verò sit per participationem tantùm, sicut est ordo in aliis quibusuis inferioribus ministris, multiplicando eatenùs tantùm, & non simpliciter genus, tam proximum, quàm remotum. Alia sacramenta non habent operationes ita inuicem subordinatas, sicut dictum est, esse inuicem subordinatas actiones pertinentes ad sacramentum Ordinis, ideóque non tenet paritas. Ex quibus patet etiam ad confirmationes.

Ad 3. Monarchiæ gubernatio non repugnat ratione suæ perfectionis multitudini ministrorum inferiorum, tùm æqualium, tùm inæqualium inter se, dummodo omnes ad vnum supremum demum reuocentur & sic est in Ecclesia Dei.

Ad 4. Dionysius in illo libro non considerat Ordines actiuè sumptos, quatenùs sacramenta sunt, nec passiuè sumptos, quatenùs referuntur ad actiones sacras, cooperantes sacramento Eucharistiæ ritè peragendo, sed solùm de illis loquitur passiuè sumptis, relatè ad solas actiones Hierarchicas, quæ sunt tres. Vndè eius authoritas eo in loco nihil facit ad propositum. Ita enim abstruit tres ordines Hierarchicos, vt nec totidem astruat, nec plures neget, ordines sacramentales.

Ad 5. Plures superioribus dictum est, non omnia, quæ Christus gessit, quæque ab eo Apostoli acceperunt reperiri in sacris litteris, sed plura haberi per traditionem, de qua quoad rem præsentem, certò, ac legitimè constat ex Conciliis, & Patribus superius indicatis. Deindè in Ecclesia primitiua propter paucitatem fidelium, ministri quoque Ecclesiæ erant admodum pauci, ideóque omnia ministeria committebantur solis Presbyteris, & Diaconis, quibus inest legitima facultas ad omnia, quæ præstare possunt ministri inferiores, de quibus proindè mentio fieri pro tunc nulla potuit, quia nondum erant. Cœterùm propagata deindè Ecclesia, & crescente numero fidelium, inducta est multitudo maior ministrorum, pro decenti cultu Diuino, iuxta tamen institutionem Christi Domini, & traditionem Apostolicam, quibus attestatur vsus, & sensus perpetuus Ecclesiæ. Quapropter dictum Anacleti, duos solos ordines collatos à Deo, & ab Apostolis edoctos esse, accipiendum est, de collatione immediata per se ipsum, non de institutione, atque de doctrina scripta, non de verbaliter tradita. In eundem sensum accipitur à D. Thoma, & ab aliis communiter, quòd dicit magister in 4. dist. 24. Ecclesiam alios ordines sibi instituisse, nempè institutione latè sumpta, vel pro prima ordinatione, vel pro lege ordinandi, incipiendo à tali determinata eò tempore; atque simili modo temperandæ sunt similes aliæ aliquorum locutiones, quandoquidem de asserta à nobis veritate, certò constat ex clarissimis, iisdemque maximis testimoniis. Deindè, quod ad Anacletum specialiter attinet, ipse non dicit, duos tantùm ordines vniuersaliter, sed sacerdotium, quos certum est apud omnes duplici tamen differentia contineri.

Ad 6. Omnes ferè Theologi excludunt primam tonsuram à numero, & ratione ordinum Ecclesiasticorum. Quia vt dicit D. Thomas, qu. 40. art. 2. de conceptu Ordinis est peculiaris potestas spiritualis ad functionem determinatam in cultu Dei, & in peragendo venerabili Eucharistiæ sacramento. Prima autem tonsura nullam eiusmodi peculiarem potestatem confert, sed solùm inducit ad ministerium dicendi laudes diuinas, quod est commune omnibus Ecclesiæ ministris. Vndè non est Ordo sed præambulum ad Ordines, eorumque basis, & fundamentum, vel vt dicit Vasquez pauimentum, & adhibetur homini, vt ordinetur, sicut oleo adhibetur benedictio, vt ex eo fiat sacramentum. Confirmatur ex Concil. Trid. sess. 23. semel atque iterum distinguente clarè primam tonsuram ab ordinibus, tanquam aditum, & dispositionem ad illas, cap. 2. & 6. Dicitur nihilominùs Ordo clericalis, in capite *cum contingat*, de ætate, & qualitate ordinandorum, & character clericalis, in Bulla Sixti V. quæ incipit, *sanctum & salutare*, ordine, & charactere latè sumptis, pro statu quodam spirituali, eiusque insigni, ratione cuius iurè Ecclesiastico confertur, initiatis prima tonsura, priuilegium fori, capacitas beneficiorum, & dispositio ad ordines. Ratione multò manifestiori negatur ratio ordinis muneri fossariorum. Qui videlicet, nullum obtinent præeminentiæ gradum, aut potestatem specialem in cultu Dei, & Altaris. Vndè ordo eorum latissimè talis dicitur pro deputatione ad opus pium. Demum Episcopatus certissimè est ordo, vt dictum est, & dicetur iterum infrà, sed non est ordo absolutè, & simpliciter distinctus à Presbyteratu, vt dictum est art. 5.

Quæstio CIV.

Vtrùm materia, & forma Ordinis sint institutæ à Christo Domino?

VIdentur non esse institutæ à Christo. 1. Quia, quæ sunt instituta à Christo, obseruantur vniformiter in tota Ecclesia. Materia autem, & forma huius sacramenti non obseruantur vniformiter, sed sunt omninò diuersæ in Ecclesia Latina, & Græca, vt liquet ex Arcudio lib. 6. de Sacr. à cap. 2.

2. Tempore Apostolorum conferebantur Presbyteratus, & Diaconatus per solam manuum impositionem, vt liquet ex locis suprà indicatis 1. ad Timot. 4. & 2. ad Timot. 1. necnon ex ordinatione primorum septem Diaconorum Actor. 6. atque Dionysius cap. 5. Ecclesiasticæ Hierarchiæ: docet ex professo, Episcopum, Sacerdotem, & Diaconum, consecrari per manus impositionem, idemque constat de Presbyteratu simul, & Diaconatu; ex Conc. Carthag. 4. can. 2. & 4. & quoad Presbyteratum ex cap. *Presbiter.* 23. dist. & ex Gregorio VIII. cap. 3. de sacr. non iterandis: Nunc autem omnes ordines conferuntur per porrectionem instrumentorum cuiusque ordinis, vt liquet ex Concil. Florent. ex Pontificali Romano, & ex ordinaria praxi Ecclesiæ. Ergò, vel materia adhibita tempore Apostolorum, & tempore deindè proximè subsequenti, vel materia posterioribus temporibus adhibita, inducta est libera Apostolorum, vel posteriorum Pontificum electione, & authoritate, & neutra est instituta à Christo Domino, vel certè, quòd tamen perindè valet, alterutra saltem inducta est authoritate purè humana.

3. Materiæ sacramentorum, de quibus constat ex sacris litteris esse institutas à Christo Domino, non sunt res, circa quas, aut quibus, tanquam instrumentis operari debet, qui suscipit sacramentum, sed sunt res aliæ habentes analogicam proportionem cum effectibus sacramentorum, vt liquet ex dictis circa Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam. Materia autem huius sacramenti est porrectio instrumentorum, vt modo dictum est ex Florentino. Ergò materia huius sacramenti non est instituta à Christo Domino, siquidem discrepat à conditione, & natura materiarum, quas certò constat, ipsum instituisse.

4. Quæ non sunt conuenienter instituta, non sunt instituta à Christo Domino. Forma autem huius sacramenti non est conuenienter instituta. Quia constat verbis imperatiui modi absque expressione virtutis Diuinæ. Quod est inconueniens, quia modus imperatiuus est proprius habentis authoritatem, quæ quoad effectum sacramenti, non est penes ministrum, sed penes solum Deum, cuius etiam virtute, & causalitate, & non ea quæ est propria ministri inducitur idem effectus. Ergò forma huius sacramenti non est instituta à Christo Domino.

Art. 1. Respondetur difficultatem præcipuam ingerit in hac quæstione discrepantia Ecclesiæ Græcæ à Latina præsertim quoad Episcopatum, Presbyteratum, & Diaconatum. Quos nimirum Græci conferunt sola manuum impositione, Latini non ea sola, sed Presbyteratum, & Diaconatum; porrectione instrumentorũ, vel sola, vel simul cum eadem manuum impositione; Episcopatum verò superaddita impositione manuum vnctione capitis Chrismatica; nec est minor vtriusque Ecclesiæ discrepantia quoad formam verborum, vt appareat ex formulis, quas refert Arcudius vbi suprà.

Artic. 2. Negat Tannerus disp. 7. quæst. 2. dub. 4. Vllam esse quoad hoc punctum discrepantiam Græcorum ab Ecclesia Romana. Primò, quia nullus Auctor vsquam meminit eiusmodi dissidij, cum cætera Græcorum instituta peculiaria, plures referant, expendatque diligenter circa singulas materias, etiam leuiores. Secundò quia cum in Concilio Florentino reliqua Græcorum à Latinis dissidia, non vsque adeo grauia serio, & admodum fusè, discussa sint; de hac re omnium grauissima, ne minimus quidem dissensionis index apparet. Tertiò, quia Eugenius IV. in decreto vnionis Latinorum cum Armentis, Græcorum per omnia fidem, ac ritus sectantibus, definit hoc sacramentum perfici porrectione instrumentorum. Credibile porrò non est Græcos: & Armenos in eodem Concilio Latinis quoad religionem vnitos, nihil in re tanta reclamaturos fuisse, si dissensissent, aut si iure reclamassent, non fuisse causam obtenturos, cum de vnione agetur enixe. Postremò quia Gabriel Metropolitanus Philadelphiensis in lib. Græco de sacramentis, Græcus & ipse, sic ait: *Est autem materia sacerdotalis Ordinis sacer panis, & certus ille sacrorum vasorum numerus, & reliqua cuiusque ordinis propria vti moris est.* Nihil igitur dissident Græci à Latinis, quoad materiam, & formam huius sacramenti.

Artic. 3. Verùm ista Tanneri opinatio subsistere nequaquam potest. Quia Arcudius lib. 6. cap. 3. vsque adeo neruosè, ac patenter probat adductis, quàm pluribus Conciliorum, Ritualis, Patrum, aliorumque Doctorum testimoniis constanti semper Orientalis Ecclesiæ more, solam manuum impositionem adhibitam esse, & adhiberi, tanquam materiam pro Presbyteratu, & Diaconatu, vt id in dubium reuocari amplius minimè possit, accedente præsertim attestatione Cardinalis de Lugo dicentis disput. 2. de sacramentis in genere sect. 5. vidisse se Romæ quod, & nuper ipse mihi dixit, Diaconatum, & Presbyteratum sola manuum impositione, tanquam materia collatum, per Episcopum Græcum sciente, & consentiente Romano Pontifice, nunquamque dubitantibus ipso, aut cæteris Romanis de legitima, & valida eorum Ordinum collatione; quandoquidem ex Presbyteris, & Diaconis sic ordinatis, non iterata ordinatione, Episcopi, & Cardinales non semel assumpti sunt à Pontificibus Romanis. Multo verò minus reuocari in dubium potest porrectionem instrumentorum adhiberi à Latinis tanquam materiam. Videtur igitur dubitari minimè posse de aliquo circa hoc punctum dissidio inter Ecclesiam Orientalem, & Occidentalem. Neque coniecturæ Tanneri quidquam euincunt. Quoad primam enim de authoribus constat satis ex modo indicatis, & ex aliis pluribus apud ipsos; quoad secundam, & tertiam, Græci non interfuere Concilio, dùm illud Eugenij Decretum conciperetur, ac euulgaretur; Armeni verò consensere Latinis quoad omnia pertinentia ad sacramentorum administrationem; vt obseruat Arcudius vbi suprà quod ad postremum attinet, quàm sit exiguæ fidei, quamque incuriosus Philadelphiensis ille Præsul in exponendis materiis, & formis sacramentorum, liquet abundè ex Arcadio lib. 2. cap. 13. & 23. lib. 3. cap. 20. lib. 6. cap. 8. & alibi sæpè fortasse ille intellexit nomine materiæ, totum rerum apparatum, quæ apponuntur ordinandis, siue accidentales illæ sint, siue substantiales; sicut nomine formæ non infrequenter intelliguntur cæremoniæ etiam accidentales sacramentorum, vt obseruat de Lugo disput. illa 2. sect. 2. & 5.

Artic. 4. Aliam concordiæ rationem inter vtriusque Ecclesiæ ritus meditatus est Arcudius ipse lib. illo 6. cap. 7. Obseruat ille primò, Eugenium in suo decreto

decreto non definire, materiam ordinum esse instrumenta eorum, sed porrectionem instrumentorum. Addit deinde Episcopalem instrumentorum porrectionem, non absonâ dicendi ratione, impositionem manuum nuncupari & re ipsa esse. Suadet id primum cum Vasquez assertore pariter eius locutionis, realisque identitatis inter eiusmodi porrectionem, & manuum impositionem, quia extensio manus Episcopalis ad confirmandos, vt eos inungat, & signet in fronte, dicitur impositio manuum à D. Thoma, Hugone de Sancto Victore, Thoma Vvaldensi, & Bellarmino locis ab ipso indicatis. Eandem vnctionem dicit impositionem manuum Suarez cum pluribus aliis. t. 3. in 3. p. disp. 38. sect. 4. adducitque eam in rem Innocentium III. qui cap. vnico. §. penultimo de sacra Vnctione dicit sic: *Per frontis chrismationem manus impositio designatur.* Placet Tannero quoque, & Moracio hæc locutio. Deinde rogatus Christus Dominus Marci 7. vt manus imponeret lunatico, non aliter annuit postulatis, quam linguam eius, & aures tangens digito. Quæuis igitur extensio manuum ad alterum, & contactus etiam mediatus, dicitur haud incongruè impositio manuum, maximè si sit extensio superioris ad inferiorem, & appareat ex circumstantiis, ea actione exerceri personam, atque munus superioris. Concludit iam ex his differentiam Ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis quoad materiam sacramenti Ordinis, esse purè materialem, & accidentariam, quia vtrobique adhibetur impositio manus, solusque est diuersus modus imponendi, quatenus Græci vtuntur pura manus impositione super caput: Latini verò extensione manus porrectiua instrumenti sacri. Quæ differentia est similis differentiæ, quæ datur inter aspersionem, & immersionem, eamque triplicem, vel simplicem, prò Baptismo, inter panem azymum, & fermentatum pro Eucharistia; inter contractum clandestinum, & publicum prò matrimonio.

Art. 5. Confirmari potest hic modus dicendi, ratioque concordiæ, conferendo inuicem Concilium Florentinum, & Tridentinum. Quia Florentinum solam exprimit porrectionem pro materia huius sacramenti. Tridentinum verò sess. 14. cap. 3. de sacramento Extremæ Vnctionis sub initium, solam exprimit manuum impositionem, pro ordinatione sacerdotis. Credibile autem nequaquam est, aut Tridentinum excludere voluisse traditionem instrumentorum, aut Florentinum impositionem manuum. Quia Patribus Tridentinis erat notissimum, porrectionem instrumentorum haberi in Ecclesia Latina, hoc est apud ipsos eos Patres, materiam essentialiter requisitam. Nec Patribus Florentinis ignotum, aut dubium esse poterat, impositionem manuum esse materiam requisitam itidem essentialiter, cum ea sola pro hac re exprimatur in sacris litteris, atque communis Doctorum Catholicorum sententia sit, impositionem aliquam manuum esse materiam necessariam, vti modo indicauit Tridentinum. Cum ergo Tridentinum solius meminerit impositionis, Florentinum solius porrectionis, vtrumque, pro eodem vtramque eam vocem, quoad præsens attinet, vsurpasse credendum est; siquidem ex neutro credi potest omninò re ipsa prætermisisse rem, & necessariam, & notissimam, quatenus talem.

Art. 6. Ista concordiæ ratio, vtcunque probabilis forte sit, satisfacere plenè non potest: Nec enim, qui tradit aliquid alicui, eo ipso dicitur illi manum imponere, siue tradat authoritatiuè, siue familiariter. Accedit Gregorium VIII. in cap. *Presbyter* de sacramentis non iterandis, apertè distinguere impositionem manuum à porrectione instrumentorum, dum dicit supplendam illam postea esse, si hæc sola initio adhibita fuit. Manifestius eandem diuersitatem agnoscit inter vtramque eam actionem Cõcilium Carthag. 4. can. 5. dicens, subdiacono cum ordinatur ideo dari Patenam vacuam, & Calicem, quia non accipit manus impositionem, vt Diaconus. Acciperet autem, nec verificaretur negatiua absoluta Concilij, si ipsa datio Patenæ & Calicis esset vera aliqua manuum impositio. Accedit rursus Concilia, & Patres non exigere qualemcumque impositionem manuum, sed determinatè, & expressè impositionem super caput ordinandi, vt apparet ex eorum testimoniis, quæ exhibet Cardinalis de Lugo; sect. illa 5. Atque his euanescunt omninò, quæ pro se adducit Arcudius.

Art. 7. Dicendum itaque est primò conditionaliter; si Græci sola manuum impositione, & Latini solà instrumentorum porrectione, aut hac vt coniuncta cum illa vsi sunt, tanquam materia sacrorum ordinum, eosque sic validè contulere, & conferunt, Christum Dominum vtramlibet sufficientem esse voluisse, & neutram diuisim, aut coniunctim requisiuisse; atque instituisse determinatè. Patet hoc ex Tridentino definiente sess. 21. cap. 2. inesse Ecclesiæ potestatem, circa sacramentorum dispensationem, statuendi, vel mutandi, non nisi salua eorum substantia, hoc est materia, & forma, quarum institutio pertinet ad solum Deum, vt dictum est supra in communi quæstion. 10. necnon quæstion. 4. Dicendum rursus est absolutè, tum traditionem instrumentorum congruentium vnicuique ordini, tum manuum impositionem esse materiam proximam sufficientem ad valorem huius sacramenti. Est quidem sufficiens traditio instrumentorum, propter auctoritatem Concilij Florentini, affirmantis expressè illam esse materiam Ordinis, eademque Ordinem conferri. Est itidem sufficiens impositio manuum, quia ex indicatis scripturæ locis constat per eam collatos fuisse, ac proindè, & conferri validè posse Episcopatum, Presbyteratum, ac Diaconatum. Accedit praxis, & auctoritas Ecclesiæ orientalis, & occidentalis, quarum altera nunc, & olim, vtitur traditione, altera impositione, tanquam materia huius sacramenti. Quòd proinde vtrouis modo validè perficitur. Tutissimus autem perficiendi modus est, quo vtitur Ecclesia Romana, quæ in ordinatione Prebyteri, & Diaconi adhibet, & manuum impositionem, & traditionem instrumentorum. Pro subdiaconatu verò, & ordinibus minoribus est materia proxima itidem tutissima, eadem instrumentorum porrectio, mutuaque receptio, vtpote expresse approbata in Concil. Florentin. & vsu perpetuo Ecclesiæ Romanæ recepta. Verum est satis impositio tuta quoque manuum, qua sola vtitur Ecclesia Græca pro subdiaconatu, & Lectoratu, quem solum ordinem minorem illa seorsim retinet. Est inquam satis tuta, quia illam semper vsurparunt Græci, etiam ante schisma, & modo retinent etiam Romæ cum consensu Pontificio. Dicendum itaque demum est itidem absolutè Christum Dominum instituisse, tum materiam remotam, tum proximam huius sacramenti, non vltima determinatione rei, & actionis, sed sub conceptu vniuersaliori rei, & actionis significantis analogicè effectum huius sacramenti; relicta Ecclesiæ libertate eligendi hanc, vel illam eiusmodi rem, & actionem determinatè, atque præcipiendi, vt eadem determinate vterentur ministri ipsius, peccaturi quidem, sed non inualidè operaturi, si adhibeant rem, & actionem alterius speciei, eatenus æquiualentem. Ita docent Cardin. de Lugo vbi supra, & frater eius Franciscus lib. 1. de Sac. cap. 1. quæst. 7. num. 78. cum plerisque aliis Theologis, qui egerunt de ista controuersia in propriis terminis.

Art. 8. Ratio ob quam non necesse fuit, vt pro isto sacramento institueretur materia à Christo Domino, tanta cum determinatione, atque pro aliis sacramentis, videtur esse. Quia materiæ hæ potius, quam illæ adhibentur in singulis sacramentis, vt suscipientibus significent effectus proprios illorum, atque significando eleuent animum ad dignam eorundem effectuum æstimationem, & pium affectum, vt dictum est sæpè in communi, maximè verò qu. 11. Qui autem suscipiunt Ordines, supponuntur per se magis instructi de rebus spiritualibus, ac Diuinis, quam cæteri, ideóque sunt facilius excitabiles ad conuenientem appretiationem effectus percipiendi quam cæteri, suscipientes alia sacramenta. Oportuit ergo, vt Christus susciperet in se totaliter magisterium erga reliquos susceptores sacramentorum, determinando per se vltimato rem, & actionem directricem, ac illuminatricem illorum, vt optimus magister, magis, ac melius subueniret, maiori ignorantiæ, maiorique indigentiæ eruditionis perfectæ; Potuit verò absque inconueniente admittere alios in consortium magisterij, & eruditionis pro ordinandis, vtpote proiectioribus in intelligentia rerum; ideóque capacibus, vt instruerentur sufficienter quolibet ex pluribus symbolis effectuum sacramentalium, siue humana prudentia, siue Diuina sapientia electis, atque vltimò determinatis.

Art. 9. Eadem ratione ita instituit Christus formam verborum, quatenus significatiuam effectus conferendi vnicuique ordinando, vt reliquerit liberam similiter facultatem eligendi qualemcumque formulam verborum, sibi inuicem æquiualentium, quoad id significandum. Hinc in Ecclesia latina, Episcopatus confertur per duplicem formam partialem, quarum altera, *Accipe Spiritum sanctum*, adiungitur impositioni manuum ordinantis supra caput ordinandi: altera, *vngatur & consecretur caput tuum cœlesti benedictione in ordine Episcopali, in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti Adiungitur.* Vnctioni Chrismaticæ, quæ fit in capite ordinandi. Vtraque verò hæc forma videtur esse substantialis. Prior quidem certò propter definitionem supra memoratam Tridentini sess. 23. can. 4. non frustra dici ab Episcopo: *Accipe Spiritum Sanctum*, sed per hæc verba dari Spiritum sanctum. Posterior verò, quia Anacletus Papa Epist. 2. dicit sic: *Omnis sanctificatio constat in Spiritu Sancto, cuius virtus inuisibilis Sancto Chrismati est permixta.* At Græci vna continuata oratione absoluunt totam formam Episcopalis ordinationis, eamque adiiciunt vni itidem soli impositioni manuum, cum pallio Episcopi ordinantis, dicendo: *Diuina gratia, quæ semper infirma sanat, & imperfecta perficit, promouet N. &c.* postea verò adiungunt cæremonias alias accidentales, quæ videri possunt apud Arcud. lib. illo 6. cap. 2.

Art. 10. Similiter in ordinatione Presbyteri, Ecclesia Latina vtitur seorsim duplici forma partiali, quarum alteram, *Accipe potestatem offerendi sacrificium Deo &c.* profert Episcopus, dum tradit ordinando Patenam cum Hostia superposita, & Calicem cum vino, præmissa prius impositione manuum ordinantis, & Vnctione manuum ordinandi: alteram *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis &c.* profert idem Episcopus ordinans, dum imponit manus ordinando, postquam simul cum ipso consecrauit corpus, & sanguinem Christi. Dubitari autem non debet vtramque formam esse substantialem, & verè operatiuam sacramentaliter: tum quia in neutra forma saluatur veritas enunciationis iuxta proprietatem verborum, nisi vtralibet conferat re ipsa potestatem Ordinis, quam distinctè, & adæquatè significat: tum quia post priorem formam: *Accipe potestatem offerendi*, exercet Ordinatus eam potestatem, offerendo de facto, & sacrificando; posterior verò forma: *Accipe Spiritum sanctum*; non frustra profertur, sed verè dat Spiritum sanctum, vt liquet ex definitione Tridentini, paulò prius indicata, idemque Concilium sess. 14. cap. 1. & can. 4. definit per eadem verba datam esse Apostolis, Ioann. 20. & dari legitimis eorum successoribus, potestatem remittendi peccata. Certum itaque est per priorem formam in Ecclesia Latina conferri potestatem supra Corpus Christi verum; per posteriorem verò supra corpus eiusdem mysticum, seu ad absoluendos fideles. Græci verò, ad vnicam manuum impositionem cum pallio, vnam itidem solam adiiciunt formam verborum. *Diuina gratia, quæ semper infirma sanat &c.* atque hac vna prolatione, ac impositione, vtramque eam potestatem conferunt indiuisim Presbytero.

Art. 11. Diaconus ordinatur similiter in Ecclesia Latina per duplicem formam partialem, quarum prior: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo & tentationibus eius*, profertur, dum ordinando imponitur manus Episcopalis; altera verò: *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei*, dicitur dum eidem traditur ab Episcopo liber Euangeliorum. Posteriorem autem istam, & formam verborum, & traditionem Euangeliorum, esse substantialem, & sacramentaliter operatiuam, dubitare minimè licet, propter apertam definitionem Florentini loco præindicato. Sed nec de priori forma, & impositione manus dubitari potest, quin sit similiter substantialis, & operatiua, tum propter sæpè repetitam definitionem Tridentini illis verbis verè dari Spiritum sanctum, nec frustra ea dici ab Episcopo, tum quia Apostoli ordinauerunt septem primos Diaconos impositione manus, vt constat ex Actor. 7. atque Conc. Carthag. 4. can. 4. & 5. clarè significat Diaconum perinde ordinari per impositionem manuum, atque ordinatur subdiaconus per traditionem Calicis, & Patenæ. At Græci soli manuum impositioni sola hæc adiungunt verba: *Diuina gratia, quæ semper &c.* ac deinde superaddunt accidentalia quædam alia.

Art. 12. Demum Subdiaconatus, & quatuor Minores Ordines conferuntur in Ecclesia Latina per formam verborum modi imperatiui, significatiuam potestatis vnicuique Ordini conuenientis, dum vnicuique ordinando traduntur instrumenta sui Ordinis, seu quibus, & circa quæ potestatem suam peculiarem vnusquisque ordinatus exercet. Vnde Subdiacono, dum ad eum dirigitur forma verborum huic Ordini congruens, traduntur Calix vacuus, & Patena itidem vacua. Acolytho verò traduntur cereus extinctus cum peculiari sua forma, ac deinde Vrceolus cum forma itidem peculiari, & sic de reliquis vti videri fusius, ac distinctius potest in Pontificali Romano, & apud Vasquez disp. 237. cap. 3. & disp. 238. cap. 5. At Græci, præter Lectoratum, nullum Ordinem Minorem seorsim conferunt. Lectoratum verò, sicut, & Subdiaconatum conferunt variata sola forma verborum, provt congruit vnicuique Ordini, & retenta vbique eadem manuum impositione, vti videri plenius potest in Euchologiis Græcorum, & apud Arcudium vbi supra.

Art. 13. Æquiualentia inter formas prædictas Græcorum, & eas, quibus vtitur Ecclesia Romana est manifesta. Quia potestatem cuiusque Ordinis propriam, quam cum ipsius collatione distinctè exprimunt formæ Romanæ, subsignificant etiam haud obscurè formæ Græcæ, dum distinctè exprimunt gratiam Dei, quatenus promotricem ordinandi, ad eum determinatè gradum, ac ordinem, qui ipsi confertur. Nec obstat, quod Græci tandem

semper

semper materiam adhibent pro omnibus Ordinibus, nec pro singulis superaddunt aliquid, sicut Latini, quòd peculiari analogia ducat in cognitionem muneris peculiaris, ad quod destinatur vnusquisque Ordinatus, non inquam hoc obstat. Quia inde tantùm concluditur materiam Latinorum esse significationem, magisque accommodatam pro vnoquoque Ordine clarius representando, sicut, & formæ sunt significationis proculdubio clarioris; cæterum materia etiam Græca est de se sufficiens, quæ partialiter concurrat ad promotionem ad quemlibet præeminentiæ gradum, ratione cuius, qui ordinatur consequitur munus aliquod dirigendi infimum fidelium populum ad cultum Dei, & ad vitam æternam. Quia Duces, ac Principes populi inaugurabantur olim impositione manuum, vt apparet ex numero 27. & Deuter. 34. atque inde impositio manuum semper retenta est, tanquam promotrix ad gradum quemlibet similis aliquatenus præeminentiæ, ac muneris. Dictum præterea est supra in communi, cum Augustino, D. Thoma, & aliis Principatum significandi, in sacramentis, esse penes verba, atque hæc variantur, pro diuersitate Ordinum, non minus à Græcis, quàm à Latinis, tametsi materia non varietur apud Græcos. Dictum rursus est in quæstione præcedenti sacramentum Ordinis esse vnum potentiale, secundùm speciem infimam, tametsi Ordines ipsi, seu gradus, per illud collati sint plures. Vnde nullum est inconueniens, quòd pro pluribus ordinibus eadem materia adhibeatur, cum hæc non sit pars Ordinis collati, sed solius sacramenti conferentis Ordinem passiuè sumptum. Concluditur itaque, sicut materiam, ita, & formam instituisse determinatè Christum Dominum in genere, quoad conceptum rei, & verborum significantium effectum proprium vniuscuiusque Ordinationis, atque de cætero reliquisse Ecclesiæ potestatem eligendi, atque vltimò determinandi eadem, quoad speciem infimam entitatiuam ipsorum.

Ad 1. Quæ instituta sunt à Christo Domino, obseruantur vniformiter in tota Ecclesia, & pro omni tempore, quatenus instituta ab ipso sunt. Cæterùm non omnia instituta ab ipso sunt cum vltima determinatione, quoad species infimas rerum, & verborum, secundùm entitates physicas ipsorum; atque eatenus dari potest varietas, absque vllo inconuenienti. Neque verò vlterius progressa est varietas Ecclesiæ in re præsenti, vt liquet ex dictis.

Ad 2. In nullo ex testimoniis, quæ indicat obiectio pro alterutra ex materiis, quibus vtitur Ecclesia, tum Latina, tum Græca, reprobatur explicitè, vel etiam implicitè, altera materia. Vnde vtralibet agnoscitur verè sufficiens absque vlla contradictione testimoniorum vtriusque partis. Ratio porrò, ob quam Concilium Florentinum solam expresserit traditionem instrumentorum, atque omiserit impositionem manuum, duplex esse potuit. Prior est, quia cum instructio illa Eugeniana, edita sacro approbante Concilio Florentino, sit compendiaria, & breuis, id solum exprimere voluit, quòd est vniforme, & proportionaliter commune omnibus ordinibus, tum maioribus, tum etiam minoribus, atque eiusmodi est in Ecclesia Latina, sola, instrumentorum traditio. Altera, eaque præcipua ratio est, quia impositio manuum pro Episcopatu, Presbyteratu, & Diaconatu, est notissima ex sacris litteris, minimèque controuersa apud Ecclesiam Occidentalem, & Orientalem, ideóque subintelligi facilè potuit, quin secùs exprimeretur. In aliis verò textibus sola exprimitur eadem manuum impositio propter eandem sacrarum litterarum authoritatem peculiarem, & quia agitur de solis iisdem ordinibus, de quibus solis expressè legitur in iisdem sacris litteris.

Ad 3. In hoc sacramento confertur potestas ad operandum circa materiam exteriorem. Potestas autem ad aliquid innotescit principaliter per actum ipsius. Hinc est, quòd in aliis sacramentis adhibetur materia, significans potissimùm formam communicandam suscipienti sacramentum, consideratam secundum se. In hoc verò sacramento exhibetur materia potissimùm significans actum, quo exerceri debet, quòd illud suscipit, quatenus materia, circa quam versatur actio, refertur distinctè ad ipsam actionem. Atque hoc dictum sit de materia Ecclesiæ Latinæ. Quia de Græca, eiusque opportuna significatione paulo prius dictum iam est, quantum sufficit.

Ad 4. Istud sacramentum ordinatur principaliter ad effectus similes effectibus potestatis, per quam idem sacramentum confertur, cum quadam vniuocatione peculiari, inter virtutem propriam ordinantis, & eam virtutem, quæ communicatur ordinando. Propterea minister huius sacramenti, congruenter vtitur modo imperatiuo, tanquam specialiter communicans de suo, effectum sacramenti, quod confert; cum alia sacramenta non præsupponant necessariò ex parte Ministri, effectum, quem mediante illo Deus communicat. Obserua obiter formam huius sacramenti, quatenus continet verbum, *accipe spiritum*, *accipe potestatem*, nempè sensibiliter; atque materiam eius proximam, quæ est traditio instrumentorum denotare necessarium esse contactum materiæ remotæ, ex parte ordinandi, quatenus non verificatur perfectè, & completè acceptio sensibilis spiritus, & potestatis, & traditio instrumentorum, absque contactu materiæ remotæ ex parte accipientis. Vnde hæc videtur probabilior, & est communior Theologorum opinio cum D. Thoma quæst. 34. art. 5. ad 3. aduersus Caietanum in summa, & alios non paucos.

QVÆSTIO CV.

Vtrùm Minister Ordinis sit solus Episcopus?

VIdetur non esse. 1. Quia Episcopus potest ordinare Episcopum. Ergo, & Presbyter Presbyterum, & sic de cæteris proportionaliter.

2. Non solus Episcopus imponit manus sacerdoti ordinando, sed etiam sacerdotes adiuuantes. Sacerdotium autem confertur per impositionem manuum. Ergo non solus Episcopus ordinat sacerdotem; sed etiam simplices sacerdotes. Similiter Subdiaconis traditur ab Archidiacono vrceolus cum aqua, & manutergio, quæ sunt instrumenta eius Ordinis. Ordinatio autem fit per traditionem instrumentorum ipsius Ordinis. Ergo Archidiaconus etiam ordinat Subdiaconum, & non solus Episcopus.

3. Cui conuenit, quod est principale, conuenit etiam, quod est accessorium. Sed in Episcopo, qui proculdubio potest omnes Ordines conferre, potestas consecrandi Eucharistiam est; potestas eius principalis, respectu cuius comparatur, tanquam accessoria, & minus principalis potestas ordinandi. Ergo omnibus Presbyteris conuenit potestas conferendi omnes Ordines, quandoquidem eisdem omnibus conuenit potestas consecrandi Eucharistiam.

4. Chorepiscopi validè olim conferebant, non solum Subdiaconatum, & Diaconatum, sed etiam Presbyteratum, vt colligitur apertè ex Concilio Antiocheno can. 10. Neocæsarienſi can. 13. Ancyrano can. 13. Chorepiscopi autem non erant veri Episcopi,

vt

vt nititur probare Vasquez ex Damaso Papa Epist. 5. Ergo alij, quam Episcopi possunt validè ordinare Presbyteros, & à fortiori alios ministros inferiores, saltem ex commissione summi Pontificis.

5. Innocentius VIII. anno 1489. concessit Abbati Cistercienſi, vt monachos sui Ordinis posset ordinare Subdiaconos, & Diaconos, affirmante Vasquez se vidisse istud Priuilegium in Collegio nostro Complutensi, idemque affirmat Victoria de Bulla concedente Abbatibus Cistercienſibus facultatem conferendi Subdiaconatum religiosis sui Ordinis, similisque Bullæ meminit Nauar. lib. 5. conſ. 13. Ergo Diaconatus saltem, & Subdiaconatus possunt validè conferri à simplici sacerdote, ex concessione summi Pontificis.

6. Quod alicui conuenit ex vi sui Ordinis, in nullo euentu amitti potest. Episcopus autem potest amittere potestatem ordinandi. Quia Episcopus excommunicatus, aut degradatus, aut hæreticus nulliter ordinant, vt apparet, ex testimoniis Gregorij magni, Innocentij 1. Damasi, & Leonis I. quæ eam in rem producit Gratianus causa 9. qu. 1. initio. Ergo Episcopo non conuenit ex vi sui Ordinis potestas ordinandi.

Articul. 1. Respondetur certum primo est solum Episcopum esse ordinarium ministrum sacramenti Ordinis: ita definiente expresè Concil. Florent. in decreto Eugenij §. *Sextum sacramentum*, idemque apertè colligitur ex Trid. sess. 23. canon. 7. Quia videlicet Episcopi sunt Principes Ecclesiæ, ad quod proindè pertinet, vt consulant bono eius communi, collocando vnumquemque in eo gradu, & ordine, atque potestate, quam expedit vnumquemque habere, vt peculiari sua cura bonum commune tueatur, ac promoueat, iuxta documentum Philosophi 1. Ethic. cap. 2. ad supremum Principem pertinere, vt constituat ministros, quot, & quales, iudicauerit expedire, ad procurationem boni communis; vti ex eodem Philosopho obseruat D. Thomas quæst. 37. art. 1.

Artic. 2. Certum rursus est Episcopum, neque excommunicatione vlla, neque degradatione, neque hæresi impediri posse quominus ordines conferat validè, vti fert communis Theologorum consensus cum D. Thoma in eadem quæst. 38. art. 2. & confirmat antiqua Ecclesiæ consuetudo agnoscens, & acceptans pro veris sacerdotibus ordinatos ab Episcopis, tum schismaticis, tum hæreticis. Ratio est, quia ordinatio non est actus iurisdictionis, sicut absolutio sacramentalis, sed est actus Ordinis conueniens Episcopo, ratione suæ ordinationis, cuius effectus ineſt ipsi inamissibiliter, atque adeò ineſt eidem inamissibiliter, atque inimpedibiliter potestas ordinandi, sicut ineſt cuilibet sacerdoti potestas consecrandi Eucharistiam. Accedit sacramenta non accipere vim suam à ministro, eiusque, aut fide, aut probitate, sed à Christo, eiusque meritis, quæ semper vim suam retinent, possuntque cooperari ministro, etiam improbo, & præciso ab Ecclesia, vti iterum obseruatum est supra in communi, ex Augustino, atque pluribus illustrat. Bellarm. lib. 1. de Sacr. cap. 26.

Artic. 3. Certum quoque est; tum Ordines minores, & primam tonsuram conferri posse, & validè, & licitè à simplici sacerdote ex commissione summi Pontificis; tum Episcopatum à solo Episcopo conferri validè posse, neque quemquam alium per vllum priuilegium sufficere ad validam Episcopi consecrationem. Prior pars de ordinibus minoribus, & prima tonsura est nota ex praxi Ecclesiæ, & ex declaratione Concil. Trident. sess. 23. cap. 10. de reformat. Abbates quosdam ex Priuilegio Summi Pontificis conferre posse suis Religiosis Ordines minores, & primam tonsuram. Posteriorem partem de Episcopatu firmat vnanimis Doctorum consensus, qui hac in re, maximè, quæ ex traditione dependet, plurimi faciendus est. Quia verò communis itidem authorum fere omnium sententia est, ne quidem Presbyteratum conferri valide posse, per vllum priuilegium, ab alio, quam ab Episcopo; hoc quoque firmiter tenendum est, quidquid singulariter renitantur Vasquez, & Mæratius attribuentes simplici sacerdoti validam ordinationem sacerdotis ex concessione Romani Pontificis, vel Concilij Generalis. Fauent plurimum huic parti assertionis Concil. Antioch. can. 6. & 10. Ancyr. can. 13. Leo Papa Epist. 88. affirmantes solius Episcopi esse, ordinare Presbyteros, & Diaconos, Greg. III. in Epist. postrema ad Bonifacium, decernens, esse iterum ordinandos, ab alio, quam ab Episcopo ordinatos Presbyteros, loco suprà citato. Athanasius in secunda Apologia pluribus efficaciter reprobans valorem, & veritatem Presbyteratus collati à Presbytero non Episcopo, inducta etiam eam in rem auctoritate Synodi Alexandrinæ, Epiphanius hæresi. 75. & Augustinus hæresi. 53. reprobantes Ærium, qui Presbyteros æquabat Episcopis, quoad potestatem præsertim ordinandi Presbyteros, quod quidem Epiphanius manifestæ dicit insaniæ esse. Quia soli Episcopi dant Ecclesiæ Patres, dando illi sacerdotes, cum sacerdotes ipsi dent eidem tantùm filios baptizando; ac demum Concil. Trident. sess. 23. canon. 7. de hoc sacramento definiens potestatem confirmandi, & ordinandi non esse Episcopis communem cum Presbyteris; agit verò, vel vnicè, vel certè præcipuè de potestate ordinandi Presbyteros. Fauent inquam plurimum hæc omnia assertioni nostræ, quia licet in præfatis Testimoniis non excludatur distinctè potestas Pontificis ad committendam Presbytero ordinationem Presbyteri, satis tamen subintelligitur exclusa, dum astruitur absolutè, ac illimitatè talis assertio absque modificatione, & exceptione potestatis Pontificiæ ad oppositum.

Artic. 4. Rationem, ob quam summus Pontifex potest committere simplici sacerdoti ordines minores, & nequit eidem committere Episcopatus, vel etiam Presbyteratus collationem talem, reddit D. Thomas in 4. dist. 7. quæst. 3. art. 1. quæst. 3. & in hac quæst. 38. art. 1. ad 3. Quod nimirum summus Pontifex habet duplicem potestatem, alteram circa Corpus Christi verum, alteram circa mysticum. Quoad potestatem circa verum Christi corpus, est æqualis summus Pontifex omnibus aliis; non solum Episcopis, sed etiam Presbyteris. Quibus videlicet illa conuenit in summo. At quoad potestatem circa corpus Christi mysticum, excedit omnes alios Episcopos, & Presbyteros, eisque plurimum superaddit. Hinc fit summum Pontificem non habere plenitudinem potestatis, quoad ea; quæ ordinantur proximè ad sacramentum Eucharistiæ, eandemque habere, quoad alia non ita ordinata ad idem mysterium. Cum ergo ordo Episcopalis, & sacerdotalis immediatè referantur ad mysterium Eucharistiæ; ordines verò minores non nisi remotè, cum versentur circa solas actiones præparatorias, ac valdè remotas; concluditur Pontificem posse vti plenitudine potestatis in committendis Presbytero ordinationibus minoribus: eademque vti non posse in committendis eidem ordinationibus, vel Episcopi, vel etiam Presbyteri.

Art. 5. Ista ratione vtitur D. Thomas ad negandam similiter summo Pontifici potestatem, vt committat Presbytero ordinationem Diaconi quoque, & Subdiaconi. Verùm quoad istos duos ordines non videtur ea ratio esse vsque adeò efficax. Quia Diaconatus, & Subdiaconatus sunt medij inter ordines minores, & sacerdotium, & plus accedunt ad naturam, & gradum ordinum minorum, quam sacerdotij, cuius excessus supra illos est propemodum infinitus.

Quia

Quia tota potestas Diaconi, & Subdiaconi exercetur circa materiam Eucharistiæ, & circa eius dispensationem, soluíque Sacerdos perficit immediatè sacramentum corporis, & sanguinis Christi. Quapropter potestas summi Pontificis ad committendos Presbyteros eos duos ordines est magis ambigua, atque in vtramque partem absolutè probabilis. Et quidem si certò constaret Innocentium VIII. vel aliquem alium Romanum Pontificem concessisse de facto priuilegium Abbatibus Cistercienſibus, vel alicui alij Presbytero non Episcopo ad conferendum Diaconatum, & Subdiaconatum; dubitandum minimè esset: quin Pontifex possit tale priuilegium concedere, & quod ij ordines validè conferrentur ex vi eiusdem priuilegij. Quia dici non posset absque magna Sedis Apostolicæ iniuria, & insigni aduersus diuinam Prouidentiam irreuerentia Pontificem errasse in re tam graui. Cæterum de eiusmodi Cistercienſium priuilegio, quod quidem foret valdè insigne, ac notabile, & cuius vsus futurus fuisset notissimus, ac celebris pauci admodum meminerunt authores, qui proinde facilius decipi potuere falsis exemplaribus, quam potuerint cæteri omnes ignorare tale priuilegium, aut de illo penitus silere, vt nihil dicam de aliis deceptionis eius indiciis, quæ expendit Coninc disp. 20. dub. 9. concl. 4. Quapropter probabilius videtur Pontifici non ineſſe talem potestatem committendi prædictos duos ordines, aut alterutrum ex illis alicui non Episcopo, cuius videlicet nullum est exemplum satis certum, & cui, licet non concludenter, vi tamen, haud quaquam contemnenda contradicit ratio proposita D. Thomæ quatenus potestas propria Diaconi, & Subdiaconi habet actum valdè propinquum consecrationi Eucharistiæ.

Art. 6. Probabilius longe est, & comparatiue, & etiam absolutè, summum Pontificem dispensare posse in numero Episcoporum, requiritur de iure Ordinario ad ordinandum Episcopum. Tres enim Episcopi requiruntur de iure Ordinario ad ordinandum Episcopum, vt liquet inter alia ex Epist. Aniceti Papæ ad Episcopos Galliæ, & ex Epi. S. Damasi Papæ contra Chorepiscopos, & ex praxi communi Ecclesiæ. At Pontifex dispensare potest, vt vnus solus Episcopus ordinet Episcopum, vt probat Martinon post alios apud eumdem disp. 67. sect. 2. num. 21. exemplis S. Gregorij magni, & Gregorij XIII. qui de facto dispensarunt. Neque verò apparet vlla ratio, aut textus efficax in contrarium. Immo non est omnino improbabile valere ordinationem Episcopi factam ab vno solo Episcopo, absque dispensatione Pontificis, tametsi oppositum sit probabilius, sit verò certum talem ordinationem esse illicitam. Ex his igitur patet, solum Episcopum esse absolutè ministrum Sacramenti Ordinis, & quatenus id sit certum aut probabile.

Ad 1. Argumentum procederet, si potestas ordinandi fundaretur in vniuocatione seu propinquitate, vel affinitate inter gradum ordinantis, & ordinati. At non in eo fundatur, sed in potestate & munere prouidendi bono communitatis. Nempe ad eos, qui sunt in Republica summi, ideóque habent supremam eius curam, pertinet, non solum, vt adiungant sibi, cum opus fuerit, alios sibi pares, eiusdemque secum conditionis, sed etiam, vt promoueant inferiores alios cooperatores respectu boni communis. Quia non possunt aliter sufficienter, & perfectè prouidere eidem bono communi. Vnde, cum Episcopi sint supremi Ecclesiæ Principes, ad ipsos solos spectat, tum consecrare alios Episcopos, tum etiam ordinare Presbyteros alioſque inferiores Ecclesiæ ministros, non verò ad ipsos vel Presbyteros, vel alios inferiores ministros.

Ad 2. Sacerdotium non confertur per quamlibet impositionem manus, sed per eam solam, quæ fit ab habente potestatem ordinandi, & proferente formam. Hic autem est solus Episcopus; vt dictum est. Quapropter impositio manuum, quæ fit à Presbyteris supra Presbyterum est solum cæremonialis, ad denotandam clarius abundantiam gratiæ, quæ confertur nouo sacerdoti, atque authoritatem, qua Presbyteri sunt Episcopis propinqui, atque anterioritate Ordinis venerabiles respectu eius, qui ordinatur de nouo; Simili proportionaliter ratione cooperatur Archidiaconus Episcopo in ordinatione Subdiaconi exhibendo ipsi aliqua instrumenta sui Ordinis, sicut exhibet etiam Acolytho, quæ ad ipsum spectant. Cæterum instrumentum principale Subdiaconi est Calix, qui datur ab Episcopo, & præterea solus Episcopus profert formam collatiuam potestatis, tum Subdiaconi, tum etiam Acolythi. Vnde ipse solus ordinat vtrumque, tametsi alius tanquam eius administer porrigat materiam, vel totam, vt fit respectu Acolythi, vel partem eius, eamque minus principalem, vt fit respectu Subdiaconi.

Ad 3. Non quodlibet minus principale, dicitur accessorium respectu magis principalis, cui accedit, sed quòd præterea consequitur ad magis principale, tanquam subordinatum eidem. Non est autem eiusmodi Episcopatus respectu sacerdotis, quia Episcopatus superaddit potestatem subordinatiuam simplicium sacerdotum respectu Episcopi. Vnde Episcopatus non consequitur ad sacerdotium ex natura ipsius sacerdotij, atque hoc est aliquid eidem subordinatum, ideóque ratio obiectionis non tenet.

Ad 4. Si illud argumentum quidquam conuinceret, conuinceret plus etiam quam intendit author eius, & promotor Vasquez, & quam intendere liceat, nempe simplicem sacerdotem posse ordinare validè Subdiaconos, Diaconos, & Presbyteros, etiam absque commissione Summi Pontificis. Quia in textibus, qui adducuntur pro ordinatione illorum facta valide à Chorepiscopis, nulla fit mentio commissionis Summi Pontificis, sed solius Episcopi Diœcesani, vt obseruant Ægidius Coninc, Martinon; & alij in præsenti. Conceditur itaque, Chorepiscopos validè ordinasse Presbyteros, solumque caueri in illis canonibus, ne id facerent absque consensu, & mandato Episcopi Diœcesani. Sed negatur eosdem Chorepiscopos omnes, & vbique fuisse simplices sacerdotes. Aliqui enim erant veri Episcopi titulares, seu anulares, vt dicitur, alij non erant, vt iidem authores ostendunt. Nempè Chorepiscopus dicitur quasi Episcopus villanus, & re ipsa est nomen Vicarij substituti sibi ab Episcopo Diœcesano. Vicarius autem Episcopi potest esse, & sæpè fuit, & aliquando nunc quoque est alius Episcopus verè talis quoad ordinem, licet plerumque non sit Episcopus. Itaque canones Conciliorum probantes validam ordinationem Presbyterorum factam à Chorepiscopis, loquuntur de iis, qui erant veri Episcopi, vt patet de Concilio præsertim Ancyrano, quod in can. illo 13. sic habet: *Qui in villis, & vicis constituti sunt Chorepiscopi tametsi manus impositionem ab Episcopis susceperunt, & vt Episcopi sunt consecrati; tamen placuit sancta Synodo scire eos oportere, modum proprium retinere.* Damasus verò cuius authoritate nititur probare Vasquez Chorepiscopos non fuisse veros Episcopos, non loquitur in ea Epistola de Chorepiscopis vniuersim omnibus, sed de iis solis, qui non erant veri Episcopi. Vnde consequenter declarat, *quidquid ex supradictis ministeriis* (ordines conferendi) *Pontificalibus præsumebant, irritum fuisse, & nihil tactis profecisse.* Ex quo vlterius apparet eam Damasi auctoritatem vsque adeò nihil conferre ad scopum principalem ipsius

sius Vasquez, vt potiùs eum penitus euertat, dum manifestè declarat nullos ordines collatos à Chorepiscopis, qui non erant veri Episcopi, & præcisè, quia veri Episcopi non erant.

Ad 5. Patet ex dictis supra artic. 5. & similiter patet ad sextum ex dictis supra artic. 2. Testimonia porro, quæ habentur apud Gratianum pro nullitate Ordinum, quos contulissent hæretici, vel aliter præcisi ab Ecclesia, solùm probant ordinatos ab illis, non accipere gratiam, & manere suspensos ab exercitio ordinis suscepti, quatenus peccant suscipiendo ordines ab hæreticis, & præcisis, atque iure canonico suspenduntur ab exercitio potestatis acceptæ, vt dictum est iterum in simili circa sacramentum Confirmationis, vbi etiam notata est ratio differentiæ quoad hoc respectu Baptismi.

Qvæstio CVI.

Vtrùm quilibet baptizatus sexus Masculini, sit subiectum Ordinum capax?

Videtur non esse. 1. Quia qui puerum infantem facit, seu intendit facere sacerdotem, vel Episcopum, rem facit ridiculam, & absurdam. Qui autem perficit sacramentum non facit rem ridiculam, & absurdam, cum sacramentum talis res esse nunquam possit. Ergo, qui intenderet infantem ordinare sacerdotem, vel Episcopum, non perficeret verum sacramentum. Ergo infans, tametsi baptizatus sit, est incapax Sacerdotij, & Episcopatus. Eadem autem videtur esse ratio de cæteris ordinibus, cum omnibus sit peræquè communis ratio sacramenti, vt dictum est supra.

2. Ad susceptionem validam huius sacramenti requiritur consensus ex parte suscipientis ordinem. Quia ordo transfert ordinatum ad peculiarem statum, & professionem vitæ, & imponit ordinato peculiaria aliqua onera maiora, vel minora, pro qualitate Ordinis. Nihil autem eiusmodi euenire cuiquam potest ex sola alterius voluntate, absque proprio consensu. Consensus autem nullus dari potest, in infante, vel amente, vt per se patet de consensu quidem formali. De præsumpto verò probatur, quia sacramentum Ordinis non est necessarium respectu vniuscuiusque, sicut est necessarius Baptismus, & præterea est specialiter onerosum. Nemo autem præsumitur consentire in rem sibi minime necessariam, sicut præsumitur consentire in eam, quæ sibi necessaria est, præsertim cum simul est onerosa. Sed neque parentes; aut alij paruulorum curam habentes, possunt consensum illorum supplere suo. Quia potestas, & vinculum Ordinis, est quid omninò supernaturale: atque quoad supernaturalia non subiacent pueri, aliique carentes vsu rationis, paternæ, aut aliorum curam gerentium voluntati. Ergo sacramentum Ordinis collatum infanti, aut amenti est nullum. Confirmatur, quia sacramentum Ordinis est perfectius, quam sacramentum pœnitentiæ, & matrimonij, vt dictum est supra in communi. Neutrum autem ex his duobus sacramentis validè suscipere potest, qui caret vsu rationis. Ergo multo minus sacramentum Ordinis,

3. Cuius potentia, eius est actus, vt dicit Philosophus de somno, & vigil. capit. 1. & cui repugnat actus, repugnat & potentia ad actum. Ordo autem est potentia ad actum repugnantem ei, qui caret vsu rationis. Ergo Ordo etiam ipse repugnat eidem, tametsi baptizatus sit.

4. Qui suscipit sacramentum Ordinis mancipatur Diuinis Officiis. Seruitus autem, propter obligationem ad Dominum impedit, quo minus seruus mancipetur Diuinis Officiis, cum quibus videlicet est incompossibile obsequium debitum respectu Domini. Ergo seruus non minus baptizatus, quam non baptizatus est incapax Ordinis, eademque est ratio de aliis statibus, & conditionibus personarum similiter impedientibus ab ordinum exercitio. Sed præterea in seruo est peculiaris incapacitas. Quia Ordo quilibet Ecclesiasticus, habet sibi adiunctum peculiarem aliquem præeminentiæ gradum respectu cæterorum, qui repugnat seruo, cuius est propria subiectio in summo, & multo magis, quam fœminæ, quæ tamen, propter subiectionem sibi naturalem ad virum, dicitur communiter, & est incapax Ordinis.

5. Eadem præeminentia, & specialis claritas propria ordinum Ecclesiasticorum repugnat obscuris quibusque hominibus, ac vilibus, vt illegitimis, infamibus ex delicto, vel turpibus ex defectu notabili corporis. Ergo omnes eiusmodi, etiamsi baptizati sint, sunt incapaces Ordinis Ecclesiastici. Specialiter verò sunt incapaces, qui carent membro aliquo necessario ad exercitium Ordinis.

6. Diaconissæ olim ordinabantur ad peculiare ministerium in Ecclesia, sicut Diaconi, & Sacerdotes, vt apparet ex multis, quæ habentur circa earum ordinationem in Concil. Chalced. can. 14. Aurelian. II. can. 18. Epaunensi can. 21. Clemente Romano lib. 8. constit. c. 26. & alibi sæpè Tertul. lib. de exhortatione ad castitatem c. vlt. Ergo non soli masculi, sed etiam fœminæ baptizatæ sunt capaces Ordinis Ecclesiastici.

Art. 1. Resp. Manifestum est prærequiri baptismum ad validam Ordinis susceptionem, non solum, quia Baptismus est ianua sacramentorum, vt dictum est supra, sed etiam, quia Ordo Ecclesiasticus continet in se peculiarem præeminentiæ gradum in Ecclesia Dei, qualem nemo nanciscì potest in aliqua communitate, quin ad eandem communitatem pertineat, sitque in eadem receptus, quod fit per Baptismum respectu communitatis Ecclesiæ.

Art. 2. Manifestum quoque est, vltra baptismum requiri masculinitatem. Quia fœminæ ne loqui quidem in Ecclesia permittuntur, vt apparet ex 1. ad Timotheum 2. nedum ministeria Ecclesiastica exercere, ad quæ ordines Ecclesiastici referuntur. Accedit mulieres ex sua indiuiduatione habere statum subiectionis, cum habens ordinem, eo ipso habeat statum quendam præeminentiæ vniuersalis. Accedit rursus easdem esse incapaces sacerdotij, vt dicitur in can. Diaconissam. 27. quæst. 7. docentque communiter Doctores cum D. Thoma quæst. 39. art. 1. ex Epiph. hæresi 49. & August. hæresi 27. aduersus hæresim Pepusianorum, qui fœminas ordinabant sacerdotes. Ergo sunt pariter incapaces ordinum quoque minorum, nec non primæ tonsuræ, vtpotè disponentium, ac præparantium, ad sacerdotium ex intentione Ecclesiæ, & ex Christi institutione.

Art. 3. Manifestum denique est plura præterea alia requiri ad licitam, ac honestam ordinum susceptionem, nempè statum gratiæ, qui requiritur ad omnia sacramenta viuorum, scientiam, actui, ac exercitio cuiusque Ordinis congruentem, probitatem morum, qualis decet personam Ecclesiasticam, atque ministeriis Ecclesiasticis specialiter deuinctam, sufficientiam facultatum temporalium, ad decentem habitus, & vitæ modum, iustam seriem promotionis, vt per minores ad maiores ordines, experimento in singulis præmisso, & non aliter transitus fiat, ætatem Ordini exercendo opportunam, qualis est septennium pro prima tonsura, & pro ordinibus minoribus, pro

Subdiaconatu

Subdiaconatu vigesimus secundus annus, pro Diaconatu vigesimus tertius, & pro sacerdotio vigesimus quintus, nimirum incepti; pro Episcopatu verò trigesimus completus: de quibus omnibus, deque aliis eiusmodi instruit exactè Conc. Trid. sess. 23. in decreto de reformatione per plura capita.

Art. 4. Nihil verò eorum, quæ recensita sunt pro licita, ac honesta ordinum collatione, & susceptione, est necessarium ad valorem sacramenti. Plura nimirum necessaria sunt, vt aliquid bene sit, quam vt sit simpliciter, tum in genere, tum maximè respectu sacramentorum. Quia si totidem necessaria essent ad valorem sacramenti, quot necessaria sunt ad ipsum laudabiliter perficiendum sæpissimè in dubium reuocaretur valor sacramentorum. Plurima namque sunt, quæ ad laudabilitatem operationis vsque adeo excellentis, requiruntur, & sæpissimè dubitatur, an omnia illa adfuerint. Magnum autem esset inconueniens, cum maxima fidelium perturbatione coniunctum, si toties meritò in dubium reuocaretur valor sacramentorum. Maximè verò valor huius sacramenti, quod, & initerabile est, & disponit ad sacramenta cætera dispensanda, & magna ex parte ad eadem validè perficienda. Hac igitur de causa sacramentum Ordinis validè confertur cuiuis masculo baptizato, cuiuscunque de cætero ætatis, qualitatis, & conditionis sit. Quæ est communis Theologorum sententia cum D. Thoma quæst. 39. ab artic. 2. Et suadetur efficaciter ex c. *vnico de Clerico per saltum promoto*, vbi præmisso quendam infra annos discretionis suscepisse ordines vsque ad Subdiaconatum inclusiue, respondet Innocentius III. validè id factum fuisse, nec obscurè innuit Diaconatum etiam valide tunc suscipi potuisse. Valet autem argumentum à pari, non solum pro Diaconatu, sed etiam pro sacerdotio, & Episcopatu, vt apparet ex rationibus dubitandi, quarum circa omnes, & quosuis ordines est vis eadem, excepta prima ratione, quæ etiam ipsa parum admodum refert, cui potissimum Ordini applicetur, vt apparebit in eius responsione. Vrget verò paritas apertiùs, posito omnes ordines, etiam minores habere rationem sacramenti, vti positum à nobis est supra, præsertim de Subdiaconatu. Probatur idem rursus ratione D. Thomæ eademque iam communi apud omnes. Quia sacramenta, de quorum ratione, & essentia non est actus aliquis suscipientis, qualia sunt sacramentum matrimonij, & pœnitentiæ, nec non præsuppositiuè sacramentum Extremæ-Vnctionis, validè conferuntur nondum habentibus vsum rationis. Qua de causa dictum est supra baptismum, Confirmationem, & Eucharistiam, validè & cum fructu conferri infantibus rationis expertibus. Sacramentum autem Ordinis nullum suscipientis actum in se includit ex conceptu suo, quia solam confert potestatem quandam ad sacramenta ritè peragenda, ac administranda, sicut baptismus confert potestatem ad eadem suscipienda, & vtraque potestas æquè bene intelligitur subsistens in subiecto, absque alio ipsius actu. Vnde vlterius colligitur, ne quidem consensum Parentum, aut aliorum gerentium curam paruuli, esse necessariam, necessitate sacramenti, vt valeat Ordo collatus paruulo, vt dictum est in simili circa baptismum. Eadem porrò ratio est de amentibus, cuiusuis ætatis, dummodo non fuerint prius rationis compotes. Nempe qui prius ratione vtebatur, si tunc dissentit, semper habitualiter dissentit, ideóque inualidè ordinaretur. Quia de ratione gaudentis libero arbitrio, vel tunc, vel prius, est vt non subeat aliquam eiusmodi variationem status, independenter à consensu suo absolutè, & simpliciter voluntario, ac libero, vt sæpè dictum est in simili: Omnes igitur ordines validè conferri possunt cuiuis masculo baptizato absque vlla exceptione. Nihil namque est, quod habeat apparentiam maiorem impedimenti irritantis ordinationem, quam defectus vsus rationis; quem tamen ostensum est, non irritare.

Art. 5. Notare specialiter oportet circa Episcopatum, duo in eo considerari posse, valde inter se diuersa. Alterum est Ordo ipse Episcopalis, seu potestas Ordinis collata ex vi sacramenti secundum se præcisè; & quoad hoc nullum est discrimen inter Episcopatum, & alios ordines, vt patet consideranti fundamentum nostrum. Alterum est iurisdictio, cura pastoralis, & matrimonium spirituale cum Ecclesia, cum onere eam gubernandi, & quoad hoc est magnum, ac manifestum discrimen. Quia eiusmodi onus imponi, seu suscipi nullatenùs potest absque consensu liberè suscipientis. Atque hoc posterius solum est, quod intendunt D. Thomas in 4. dist. 25. quæst. 1. artic. 1. quæst. 2. & D. Bonauentura ibidem, art. 2. quæst. 2. dum negant Episcopatum infanti, vel amenti validè conferri posse, neque aliud intendere consequenter possunt, quandoquidem negant ordinationem Episcopi habere rationem veri sacramenti, vt patet de D. Thoma in hac qu. 40. art. 5. & de D. Bonauentura in 4. dist. 24. parte 2. art. 2. qu. 3. Verum neque alij ordines collati rationis experti eum obligant ad aliquid, sed perinde relinquunt liberum, ac solutum ad omnia, quæ voluerit, atque si ordinatus nullatenus fuisset.

Art. 6. Est & aliud discrimen, idque maius inter Episcopatum, & alios ordines, quia alius quilibet Ordo ex superioribus, confertur validè prætermissis aliis inferioribus, idest per saltum, Episcopatus verò, non solùm illicite, sed etiam nulliter confertur ei, qui non fuerit priùs ordinatus Presbyter. Nempe inter alios ordines quilibet superior, ita est perfectior aliis inferioribus respectu sui, vt eos in se contineat eminenter, ideóque subsistit per se, etiam aliis non præsuppositis. At gradus Episcopalis, quatenus distinctus à Presbyteratu, seu quoad id præcisè, quod superaddit vltra Presbyteratum, ipsum nequaquam excedit, nec eundem in se continet eminenter, vt dictum est iterum supra ideóque collatus non Presbytero, est nullus. Concluditur itaque, quemlibet masculum baptizatum esse ex hoc præcisè capacem omnium ordinum, excepto Episcopatu, ratione modò signata.

Ad 1. Quæcunque fiunt peccaminosè, fiunt absurdè, & sunt absurda, & pleraque etiam ridicula. Sed non propterea non fiunt re ipsa, aut non valent, conceditur itaque ridiculè, & absurdè ordinari sacerdotem, aut Episcopum, eum qui caret vsu rationis, sed id conuenit sacramento ratione circumstantiæ accidentalis tantùm. Plures autem circumstantiæ perinde ridiculæ, ac absurdæ adiungi multipliciter possunt, tùm huic, tum aliis sacramentis, quin propterea annullentur, vt si consecretur, panis in ore canis. Adde in aliquo fortassis euentu, posse piè, ac laudabiliter conferri ex natura rei Presbyteratum, & Episcopatum nondum compoti rationis, vt si sperare non posset adfuturum esse prouinciæ alicui Catholicæ Presbyterum aliquem, vel Episcopum post aliquot annos, atque inde immineret periculum perituræ ibi Religionis, si eam non foueat Presbyter, aut Episcopus, cum peruenerit ad maturitatem, qui fuit ordinatus infans.

Ad 2. Quo præcipuè nititur Durandus oppositæ authorsententiæ patet ex notatione nuper præmissa art. 5. Dictum enim est experti rationis nullum imponi onus per ordinationem, sed esse purum fauorem, puro autem fauori ipsa humana natura sufficienter ex se præcisè consentit. Neque quicquam specialiter conuincit in contrarium verbum, *accipe potestatem*

statem accipe Spiritum Sanctum, quod ordinans dirigit ad ordinandum. Quia similiter in baptismo, qui certissimè est conferibilis experti rationis, dicitur, *accipe signum Crucis, accipe sal sapientiæ*. Ratio vtrobique est, quia talia verba non dicuntur à ministro sacramenti per modum pacti, & contactus mutui; sed sunt operatoria se solis eius, quod significant, & solum dicuntur ad manifestandum voluntatem conferendi, ipsamque collationem potestatis spiritualis, & gratiæ, quæ collatio fieri potest absque consensu formali, & elicito suscipientis, ex sola voluntate Diuina, impertiente dona sua, cui vult. Quod ad confirmationem attinet, sacramentum Pœnitentiæ, & Matrimonij requirit essentialiter vsum rationis in suscipiente, non ex magnitudine suæ perfectionis, sed quia constituitur intrinsecè per actum liberem ipsius suscipientis. Quod in hoc sacramento locum non habet vt notatum est suprà.

Ad 3. Impedito posteriori non impeditur necessariò, quod prius est. Prior autem est potestas propria Ordinis quam actus eius. Vnde licet defectus vsus rationis impediat actus proprios ordinum, non propterea impedit Ordines ipsos, & potestates eorum proprias, vt dictum est iterum in simili circa baptismum, & confirmationem. Potest itaque inesse potentia ad aliquem actum subiecto absolutè capaci eiusdem actus, quæ est intentio Philosophi, etiam pro eo tempore, pro quo idem subiectum, est accidentaliter impeditum, quominus operetur.

Ad 4. & 5. Dictum iam est supra plura requiri, vt decenter, & conuenienter conferatur sacramentum Ordinis, quam vt simpliciter, seu validè conferatur. Eiusmodi autem sunt, quæ ponderantur in duplici ea obiectione. Quia nihil eorum est incompossibile cum potestate, & gradu præeminentiæ purè spirituali, ac interna, sed solum cum decenti eius exercitio: ad quod ipsa potestas refertur, ac ordinatur intrinsecè. Sed neque subiectio serui est similis obiectioni fœminæ, siquidem seruo inest accidentaliter, & ab extrinseco, fœminæ verò inest intrinsecè, ratione suæ indiuiduationis. Similiter dicitur de mutilato, atque inde impedito ab exercitio Ordinis, nempe id esse per accidens.

Ad 6. Diaconissas, idest fœminas fœminis aliis instruendis, subleuandis, in necessitate iuuandis, ac tenendis in baptismo, aliisque eiusmodi piis operibus destinatas, atque ad id muneris cæremonia aliqua Ecclesiastica consecratas, virgines quidem per se, easque quadragenarias, in earum verò defectu, viduas sexagenarias, cæpisse à tempore Pauli Apostoli; atque durasse ad Leonem vsque primum, dictas quoque nonnullas fuisse Episcopissas, Presbyteras &c. non ratione sui muneris, sed ratione Ordinis ad quem assumpti fuerunt mariti, aliaque eiusmodi prosequitur fusissime Vasquez tota disp. 246. Hoc vnum est consecrationem, seu benedictionem mulierum, ad quæcunque demum munera destinarentur, nunquam fuisse ordinem verè, ac strictè talem, pro vt sumitur. Ordo in præsenti pro gradum disponente ad aliquod altaris ministerium, & præparante ad suscipiendos ordines sacros, qui illis repugnant, ex institutione Diuina manifestata per traditionem, & praxim perpetuam Ecclesiæ, ex qua similiter, & ratione, & auctoritate innotescit, mulieres esse pariter incapaces primæ tonsuræ, vtpote disponentis, ac præparantis ad ordines sacros, iuxta sensum, in quo ea vox vsurpatur communiter in præsenti, iam auctoritates inductæ in obiectione loquuntur de ordine, latè, ac impropriè sumpto, pro determinatione ad aliquod munus peculiare.

Qvæstio CVII.

Vtrùm Sacramentum Ordinis imprimat characterem, & conferat gratiam?

Videtur neutrum præstare. 1. Quia character Ordinis, est spiritualis quædam potestas, ad aliquid agendum, eaque inamissibiliter inhærens. Ministris autem Ecclesiæ, qui ex vi sui Ordinis sunt infra Presbyteros, nulla conuenit potestas peculiaris ad aliquid agendum; & si quæ conuenit est amissibilis. Quia quicunque agunt ministri Presbyteris inferiores, possunt etiam agere, qui nullum vnquam ordinem suscepere; ita vt nullum sit discrimen reale inter operationes, & effectus eorum, vt patet in lectione Euangelij, vel Epistolæ delatione candelabri, & similibus; & præterea, qui suscepere ordines minores: possunt redire ad vitam laïcalem, sicut prius. Ergo non est de ratione sacramenti Ordinis, vt imprimat characterem, saltem vniuersaliter, & secundum omnes suas differentias.

2. Sacramentum Ordinis præsupponit essentialiter sacramentum baptismi. Ergo character Ordinis, si daretur, præsupponeret similiter characterem baptismalem, hoc autem esse non potest. Quia character baptismalis est potentia passiua, ac receptiua aliorum sacramentorum, character verò Ordinis si daretur esset potentia actiua, & dispensatiua, aliorum sacramentorum. Potentia autem actiua non præsupponit essentialiter passiuam, sed è conuerso, vt patet in Deo, & creaturis inuicem collatis. Ergò nullus datur character Ordinis.

3. Si vnusquisque Ordo imprimeret peculiarem characterem, character Ordinis superioris præsupponeret intrinsecè characterem Ordinis inferioris, sicut omnes ordines præsupponunt characterem baptismalem, magis sibi dissimilem, quam sint ipsi inter se, & sicut calor intensus, præsupponit remissum, & adolescentia, pueritiam. Non autem datur eiusmodi præsuppositio, quia ordinatus per saltum, validè ordinatur, vt dictum est. In quæstione præcedenti. Ergo sacramentum Ordinis non imprimit characterem, saltem secundum omnes ordines.

4. Sacramentum Ordinis pugnat contra defectum ignorantiæ, vt vulgo dicitur, atque ex omnium sententia constituit distinctionem, & relationem inæqualitatis, inter ordinatum, & alios non ordinatos. Gratia autem habitualis non pugnat contra ignorantiam, sed contra solam peruersitatem voluntatis, & est communis omnibus diligentibus Deum. Ergo sacramentum Ordinis non est collatiuum gratiæ habitualis ex suo conceptu.

5. In promotione Episcopi ad Archiepiscopatum, aut Patriarchatum, vel etiam summum Pontificatum, in creatione Cardinalis, in collatione Archidiaconatus, Archipresbyteratus, nec imprimitur character, nec infunditur gratia habitualis. Ergo neque imprimitur, aut infunditur in ordinatione Episcopi, aut Presbyteri, & multo minus in collatione aliorum inferiorum ordinū. Consequentia tenet à fortiori, quia quæ præmissa sunt, sunt maiora, ac præstantiora, magisque ardui ministerij.

Art. 1. Respondetur. Omnia nouæ legis sacramenta conferunt gratiam sanctificantem, vt dictum est supra in communi quæstion. 19. & quæ sunt inter abilia atque collatiua potestatis alicuius peculiaris ad cultum Dei, imprimunt insuper characterem, vt dictum est itidem in communi quæstion. 31. Ordo autem est verum nouæ legis sacramentum, idque collatiuum potestatis peculiaris ad cultum Dei, nempe ad rite peragendum mysterium Eucharistiæ, vt

vt patet ex dictis hucvsque, præsertim quæst. 102. Ergo sacramentum Ordinis imprimit characterem, & confert gratiam. Quod etiam liquet, quoad characterem ex Concil. Florent. in decreto Eugenij §. *Hæc omnia*, & ex Trid. sess. 23. cap. 4 initio; quoad gratiam verò ex Florent. ibidem §. *sextum Sacramentum*, & ex Trid. ibidem cap. 3. Confirmatur, quia ij quibus confertur peculiaris aliqua potestas fori exterioris, ac sensibiles, præmuniuntur signo aliquo exteriori, aut instrumento publico, manifestativo potestatis acceptæ; eisdemque prouidentur adiutoria, & adminicula omnia exteriora, quæ sunt necessaria ad perfectum muneris, & potestatis collatæ exercitium. Ergo quibus confertur potestas spiritualis, insensibilis, ac interna, confertur similiter, iuxta perfectam prouidentiæ normam, signum internum, & spirituale manifestativum potestatis collatæ; necnon auxilium gratiæ, necessarium ad perfectum exercitium eiusdem potestatis. Per Sacramentum autem Ordinis confertur à Deo specialis potestas ad altissimum ministerium, quale est peragere ritè mysterium mysteriorum, vt liquet ex definitione, & fine huius sacramenti expositis, quæst. 102. & ex veritate verborum formæ eius, vt liquet ex formulis indicatis qu. 104. ab art. 9. *Accipe potestatem*, &c. Confert igitur Deus vi huius sacramenti signum spirituale, ac intelligibile (ideſt characterem) potestatis prædictæ simul cum ipsa potestate, necnon subsidia gratiæ, opportuna eidem potestati laudabiliter, & perfectè exercendæ, quorum per sacramenta conferendorum radix, & fundamentum necessarium est gratia habitualis, vt dictum est in communi. q. 28.

Art. 2. Confert porrò istud sacramentum vberiorem gratiam, quam vllum aliud sacramentum præter Eucharistiam. Quia videlicet est perfectius, quam reliqua quinque sacramenta, vt dictum est supra in communi, quæstion. 35. articul. 4. atque disponit ad altissimum ministerium eiusdem Eucharistiæ ritè peragendæ, quod proinde, vt dignè, & perfectè exhibeatur est opus maximè arduum, ac excellens; atque Deus, *cuius perfecta sunt opera*, dat vires operi, ad quod vocat, ac destinat pares. Dat verò istud sacramentum vbertatem istam gratiæ, præcisè præsupponendo primam gratiam, eamque augendo; idque cum primum confertur ipsum sacramentum, si tunc non adsit obex, sin minus postea recedente obice, iuxta dicta in communi, qu. 26. & 30. Auxilia verò gratiæ actualis confert, quoties, & quando occurrit occasio exhibendi ministerij congruentis vnicuique ordinato. Characterem verò confert in illo ipso instanti, in quo perficitur ipsum sacramentum, & cum primum existit adæquatè quoad conceptum suum essentialem. Quod si tunc adsit obex characteris, nunquam is imprimitur, aut fieri potest, vt imprimatur vi eiusdem numero sacramenti, quod videlicet eo ipso est nullum, vt liquet ex eadem q. 30.

Art. 3. Character Ordinis, essentialiter præsupponit characterem baptismalem; eadem ratione, quâ in qu. præcedenti dictum est sacramentum Ordinis soli baptizato conferri validè posse, atque adeò essentialiter præsupponere Baptismum. Characterem verò Confirmationis, non præsupponit essentialiter character Ordinis. Quia non est de essentia potestatis ad ministrandum Altari potestas ac idoneitas ad pugnandum fortiter pro fide. Congruum nihilominùs est, vt susceпturus Ordinem, susceperit prius confirmationem, qua redditur specialiter idoneus, ad actus Ordinis dignè, ac decenter exercendos, vt dicit D. Thom. qu. 35. artic. 4. aliique communiter. Qua de causa Concil. Trid. sess. 23. cap. 4. de reformat. cauet, ne vel *prima tonsura initientur*, *qui sacramentum Confirmationis non susceperint*; tametsi videatur id minimè prohibere sub lethali, eaque sit communis existimatio.

Artic. 4. An characteres singulorum ordinum, alij alios serie quadam necessariò præsupponant; non vna omnium Theologorum sententia est. Qui enim putant collationem ordinum minorum, aut etiam Subdiaconatus, & Diaconatus, non habere rationem sacramenti, consequenter dicunt, nullum per illam impressi characterem, idemque dicunt de consecratione Episcopi cui similiter ipsi negant rationem sacramenti, provt distinguitur ab ordinatione Sacerdotis. Sed nonnulli etiam ex iis, qui consecrationem Episcopalem putant esse seorsim sacramentalem, dicunt nullum nihilominus, characterem nouum per eam induci, sed solam superaddi nouam quandam denominationem, seu modum relatiuum characteri sacerdotali, quæ sunt opiniones Soti, & Vasquez. Idemque iidem dicunt, de posteriori Ordinatione partiali sacerdotis, per quam accipit potestatem remittendi peccata, vltra potestatem consecrandi, datam priori alia ordinatione partiali.

Art. 5. Dicendum inprimis est vnamquamque ordinationem, siue sacram, siue non sacram, peculiarem suum characterem imprimere. Quia qu. 103. stabilitum est, omnes ordines, siue sacros, siue non sacros, siue maiores, siue minores, habere rationem veri sacramenti. Certum autem est apud Theologos omnem, & quamlibet ordinationem, quæ habet rationem veri sacramenti, esse impressiuam veri characteris peculiaris, nec discrepant inter se quoad hoc punctum, nisi quatenus discrepant quoad rationem sacramenti. Vnde eundem proportionaliter certitudinis gradum obtinet, quod modo dictum est de characterè, quem obtinet, quod ibi dictum est de ratione sacramenti. Dicendum rursus est, post Concilium Tridentinum videri indubitabile per collationem Presbyteratus, Diaconatus, & Subdiaconatus, imprimi characterem. Quia sess. 23. can. 4. definitur à Concilio, per sacram ordinationem imprimi characterem. Ordinatio autem sacerdotis, Diaconi, & Subdiaconi, est sacra, quandoquidem isti tres ordines sunt sacri, vt dictum est supra, neque de hoc est controuersia inter authores. Dicendum tertio est Presbyterum accipere duplicem characterem partialem, ex duplici sua ordinatione partiali. Quia vtralibet ordinatio confert permanenter suam peculiarem potestatem spiritualem, ad cultum Dei, ac proinde, & peculiarem characterem imprimere debet, vt appareat ex ratione fundamentali istiusmodi characteris secundùm se, tum indicata prius, tum deinde ponderata artic. 1. Dicendum denique est, eadem ratione consecrationem quoque Episcopi, superaddere sacerdotio peculiarem characterem. Quia videlicet superaddit peculiarem potestatem spiritualem, eamque inamissibilem ordinandi ministros Ecclesiæ, confirmandi, aliaque plura peragendi, vt liquet ex definitione Tridentini prædicta sess. 23. cap. 4. post medium, ac proinde superaddit characterem similiter specialem. Quod quidem qua ratione positiua in dubium reuocetur, ego prorsus non video, nec assequor vllam doctrinæ, & fundamenti consequentiam, apud eos, qui agnoscunt characterem aliquem sacramentalem; præcipuè verò apud eos, qui agnoscunt aliquos duos characteres, seu partiales, seu totales, verè distinctos inter se, & negant nihilominùs peculiarem characterem, tum Episcopalem, tum Presbyteralem, indicatiuum, seu contentiuum potestatis ad remittenda peccata.

Art. 6. His ita suppositis tria facilè subinferuntur quoad punctum propositũ. Primum est, quod character sacerdotalis non præsupponit essentialiter characte-

res aliorum inferiorum ordinum, & sic de cœteris respectiuè. Alterum est; esse illicitam, ac inhonestam collationem, & susceptionem characteris pertinentis ad ordinem aliquem superiorem, non præsuppositio charactere pertinente ad ordinem, seu ordines inferiores respectiuè. Vtrumque hoc apparet clarè ex capite vnico superius considerato *de Clerico per saltem promoto*, necnon ex Concilio Trident. sess. 23. can. 2. vbi dicitur in Ecclesia Catholica esse alios ordines, præter sacerdotium, & maiores, & minores, *per quos velut per gradus quosdam, in sacerdotium tenditur*. Tertium est: characterem Episcopalem intrinsecè dependere à charactere sacerdotali, similiterque dependere characterem sacerdotis, quatenus potentis remittere peccata, ab eiusdem charactere, quatenus potentis consecrare. Vtraque pars huius assertionis est communiter recepta apud omnes Theologos agnoscentes vtrumque eum peculiarem characterem; ij etiam, qui neutrum agnoscunt, fatentur nulliter promoueri ad Episcopatum, aut ad munus Confessarij, eum qui prius non est sacerdos, & præditus potestate consecrandi Eucharistiam. Quia videlicet potestas circa verum Christi, Corpus, est præcipua, & summa, inter omnes potestates spirituales seorsim consideratas, ideóque est fundamentum præcisè necessarium, vtriusque eius potestatis, supra Corpus mysticum Christi, quod promiscuè coalescit ex sacerdotibus, & non sacerdotibus. Alioquin enim fieri posset, vt inferior haberet potestatem supra superiorem se, non secundum quid tantùm, sed etiam simpliciter, & absolutè talem, nempè non sacerdos, supra sacerdotem. Quod est impossibile. Adde postremò non solum characterem Episcopalem cum sacerdotali, & characterem remissionis peccatorum, cum charactere consecrationis Eucharistiæ, sed etiam reliquos characteres superiores, cum inferioribus, comparari quodammodo sicut gradus intensionis, & remissionis, atque ex omnibus simul sumptis, coalescere demum vnum characterem perfectum, seu totalem, & adæquatum. Suadet hoc eadem ratio, qua supra quæstion. 103. Ostensum est omnes ordines esse vnum sacramentum, & constituere eatenus vnum quoddam potentiale, vnitate propriè tali, licet gradus, ex quibus consurgit, sint Heterogenei, ac dissimiles. Quia videlicet omnis character sacramentalis refertur intrinsecè ad vnum, idemque mysterium Eucharistiæ, modo ibi explicato. Ex his apparet sacramentum Ordinis, imprimere characterem, & conferre gratiam sacramentalem, idest coniunctam cum iure auxiliorum actualium, quando, & quatenus opus fuerit, & quo pacto præstet istos effectus.

Ad 1. Potestas Ordinum alia est iuris, & perfectionis tantum; alia verò, & facti, & iuris, ac perfectionis simul. Episcopatus enim, & Presbyteratus, quoad functiones ipsorum proprias, continent in se potestatem, non solum iuris, & perfectionis, itavt iure suo illas exequi valeant, & perfectè, ac decenter exequantur; sed etiam continet potestatem facti, itavt validè illas exequantur, & invalidè, ac nulliter eædem fiant, à non habente potestatem Ordinis. Alij verò ordines Episcopatu, & Presbyteratu inferiores, licet non conferant potestatem facti, quatenus functiones ipsorum propriæ, sistunt in opere exteriori, ac sensibili, ideóque in ipsa non potest cadere differentia valoris, & nullitatis, conferunt nihilominùs potestatem peculiarem iuris, & perfectionis, quatenus Diaconus, & Subdiaconus iure suo, & decenter exercent ex vi suorum ordinum, functiones aliquas peculiares, ad quas destinantur, vtque eas exequantur perfectè, accipiunt peculiarem gratiam, ex sua ordinatione, vt dictum est. Quæ omnia desunt non habentibus eosdem ordines. Idem dicitur proportionaliter de alijs ordinibus inferioribus. Quia verò eiusmodi potestas iuris, & perfectionis, confertur inamissibiliter, atque supernaturaliter, propterea confertur per impressionem characteris indelebilis, qui proinde permanet etiam in iis, qui cessant ab Altaris ministerio, & digrediuntur ad vitam laïcaliter agendam; itavt si iterum redire velint ad ministerium Altaris, nec indigeant noua ordinatione, nec desit specialis gratia ad illud rite, & perfectè præstandum.

Art. 1. Ad 2. Potentia actiua, quæ non conuenit alicui ex se, sed datur ab alio, necessariò præsupponit potentiam passiuam, per quam fiat susceptiuus illius. Quòd si neque potentiam ipsam passiuam, congruentem eidem potentiæ actiuæ habeat ex se, necesse est, vt eam quoque accipiat ab alio, vtque accipiat prius, quam potentiam actiuam, quia prius est esse susceptiuum alicuius, quam id suscipere. Potentia autem actiua perficiendi, & administrandi sacramenta, quæ habetur per ordinem, non conuenit homini ex se, sed datur à Deo, & rursus potentia passiua, & idoneitas ad suscipiendum ordinem, nec ipsa conuenit homini ex se, sed datur à Deo per Baptismum, vt ostensum est supra. Ergo character Ordinis, cui est deuincta potestas actiua administrationis sacramentorum, necessariò præsupponit characterem Baptismalem, cui est deuincta potestas susceptiua aliorum sacramentorum, nec ille haberi potest isto non præhabito. Potentia actiua Dei conuenit ipsi ex se, ideóque non præsupponit potentiam vllam passiuam, sed magis præsupponitur ipsa ad omnem potentiam passiuam aliorum.

Art. 2. Ex asserta præsuppositione omninò necessaria, characteris baptismalis, respectu characteris ordinum, suboritur difficultas. Quia inde fieret, vt si quis non ante baptizatus promoueretur, siue culpabiliter, siue inculpabiliter, ad Episcopatum, vel ad sacerdotium, promotio esset nulla, & consequenter essent nullæ consecrationes, absolutiones sacramentales, & ordinationes omnes deinde subsequentes, atque hoc inconueniens ita serperet temporis decursu, vt tandem aliquando nullus superesset in Ecclesia Dei verus Episcopus, veruve sacerdos. Ad quod respondetur cum D. Thoma, quæst. 35. art. 3. ad 2. cumque aliis communiter, Christum Dominum, qui est summus, & æternus sacerdos, nec habet virtutem ex sua natura alligata instrumentis sacramentorum, suppleturum esse virtute sua immediatè defectum sacramentorum quoad vltimos ipsorum effectus gratiæ, & remissionis peccatorum, nec permissurum esse, vt tale inconueniens diù lateret, multumque serperet in Ecclesia. Quia ex ipsius promissione habetur, quod portæ inferi non prævalebunt aduersus Ecclesiam suam, quo minus scilicet semper perseueret cum veris sacramentis, verisque eorum ministris; nec vnquam deest facientibus, quantum est in se bona fide.

Ad 3. Patet ex articulo 6. Patet insuper ex nuper dictis ratio discriminis, ob quam omnes ordinum characteres necessariò præsupponant characterem baptismalem, inter se verò non necessariò seruent similem seriem præsuppositionis. Quia videlicet character baptismalis ex sua natura, est susceptiuus, ac passiuus; character verò Ordinis principaliter est potius actiuus, ideóque non est de eius ratione, vt inferior præsupponatur necessariò ad susceptionem maioris, seu præstantioris.

Ad 4. Sacramentum Ordinis dicitur pugnare contra ignorantiam, non quòd eam pellat ab eo, qui ordinatur, sed quia disponit ordinatum, vt illam pellat ab aliis. Quia verò ad hoc est necessaria specialis

gratia

gratia, propterea hæc etiam datur per sacramentum Ordinis, & non vt distinguat ordinatum ab aliis, non ordinatis. Nec enim sacramentum Ordinis inducit distinctionem,& inæqualitatem per omnes suos effectus,sed per aliquem tantum.

Art. 1. ad 5. Summus Pontificatus, Cardinalatus, Patriarchatus, Archiepiscopatus, aliique similes gradus Ecclesiasticæ, aut temporalis dignitatis non conferunt potestatem ad inducendos immediatè operatione sua effectus supernaturales, purè spirituales, ac internos, neque quidquam eatenus superaddunt supra potestatem Episcopalem, ac Presbyteralem; sed solùm disponunt ad exteriorem, ac sensibilem directionem, ac gubernationem fidelium, nec effectum vllum supernaturalem, ac purè spiritualem inducere possunt, nisi per solam ad summum applicationem causæ immediatè, in se continentis effectus eiusmodi. Propterea promotio ad tales dignitatum gradus non imprimit characterem, qui est forma supernaturalis, purè spiritualis, & purè interna, sed insunt vnicuique ex vi signorum, seu suffragiorum exteriorum itidem,ac sensibilium. Oppositum accidit in ordinibus sacramentalibus,vti ponderatum est supra art. 1. Eadem ratio discriminis tenet etiam suo modo, quoad infusionem gratiæ, vt indidem apparet.

Art. 2. Datur nihilominus aliqua proportionalis similitudo inter prædicta extrema, quoad punctum intentum in obiectione. Quia dignitas Pontificalis, Cardinalitia, Archiepiscopalis, aliæque similes, etiam purè temporales insunt intrinsecè, & habentur ab vnoquoque habitualiter, ac permanenter per species impressas voluntatis, seu suffragiorum, vi quorum obtinent singuli suos peculiares dignitatis, ac potestatis gradus, vt dictum, ac expositum est quæst. 6. de virt. iust. similiter ergo gradus ordinum Ecclesiasticorum, & potestates eorundem propriè habentur per species impressas, repræsentatiuas gradus vnicuique conuenientis, nisi quòd posteriores istæ species impressæ, sunt intrinsecè supernaturales, atque incorruptibiles, inamissibiles, vtpotè, authorem habentes Deum immortalem, inhærentes immediatè animæ itidem immortali, expertes omnis contrariæ qualitatis, atque ordinatæ ad effectus intrinsecè supernaturales. Dictum nimirum est supra in communi qu. 31. characteres sacramentales intrinsecè, & adæquatè constitui per eiusmodi species impressas.

QVÆSTIO CVIII.

Vtrùm Ordines Ecclesiastici sint inæquales, atque inuicem subordinati perfectè?

VIdentur esse æquales, absque vlla mutua subordinatione. 1. Quia media ordinata ad eundem finem, sunt eiusdem rationis, sicut fines consequibiles per eadem media, sunt eiusdem rationis, & æquales inter se absque vlla subordinationis differentia. Omnes autem ordines Ecclesiastici referuntur ad vnum, eundemque finem, ritè peragendi mysterium Eucharistiæ, vt dictum est supra. Ergo omnes ordines Ecclesiastici sunt eiusdem rationis, & prorsus æquales inter se.

2. Episcopatus non est superior Presbyteratu. Ergo nec Presbyteratus est superior Diaconatu, & sic de cæteris similiter inuicem comparatis. Patet consequentia, quia ita se habet Presbyter, ad Diaconum, & Diaconus ad Subdiaconum, &c. sicut se habet Episcopus ad Presbyterum. Probatur antecedens, quia nullum opus est maius in Ecclesia Dei, quam consecrare Corpus Christi. Ergo nullus gradus, nullaque potestas est maior in Ecclesia Dei, quam quæ sufficit ad tale opus: sufficit autem ad illud gradus, & potestas propria Presbyteri. Ergo gradus, ac potestas Episcopalis non est maior, ac perfectior, quam Presbyteralis.

Confirmatur auctoritate Augustini, & Hieronymi. Augustinus enim Epist. 19. ad Hieron. c. 4. fine: *Quamuis*, ait, *secundum honorum vocabula, quæ iam Ecclesiæ vsus obtinuit Episcopatus Presbyterio maior sit; tamen in multis rebus Augustinus Hieronymo minor est.* Censet igitur Augustinus differentiam Episcopatus à Presbyteratu esse purè accidentalem, & solum quoad aliquid extrinsecum. Significantius, & pluribus idem dicit; ac prosequitur Hieronymus ipse in cap. 1. Epist. ad Titum, circa illud, *& constituas per ciuitates Presbyteros*, vbi hoc statuit principium: *Idem est Presbyter, qui Episcopus*, scilicet primæua, ac Diuina institutione, multisque mox in eum scopum ponderatis, concludit demum sic: *Hæc adduximus, vt ostenderemus apud veteres, eosdem fuisse Presbyteros, & Episcopos. Sicut ergo Presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit esse subiectos: Ita Episcopi nouerint se magis consuetudine quam dispositionis Dominicæ veritate Presbyteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere.* Quod ipsum multipliciter vrget, atque confirmat in dialogo aduersus Luciferianos, & Epist. 165. ad Euagrium. Ergo Episcopus & Presbyter ex vi Ordinis,quem solum habent sacramentaliter ex dispositione,ac institutione Diuina sunt inter se prorsus pares,omnisque inter eos disparitas, ac inæqualitas, est extrinsecùs superaddita, ex lege, ac dispositione humana.

3. Summus Pontificatus non est Ordo maior, ac perfectior, quam gradus Episcopalis secundum se. Ergo nec gradus Episcopalis est maior, ac perfectior, quam Presbyteralis,& sic de cæteris simili modo. Cõsequentia tenet sicut in præcedenti. Probatur antecedens. Primo, quia quilibet Episcopus potest consecrare ac promouere summum Pontificem,& de facto,si prius non erat Episcopus,consecratur, ac promouetur ab Episcopo Ostiensi. Minor autem non potest consecrare, ac promouere maiorem; vt apparet ex Epistola ad Hebr. 7. 7. Deinde omnes Episcopi sunt successores Apostolorum. Omnes autem Apostoli fuere inter se æquales ordine, ac potestate. Quia potestas ligandi,atque soluendi data seorsim Petro, Marc. 16. similiter data est omnibus promiscuè Apostolis, Ioan. 20. 23.

4. Omnes, qui sunt destinati ad peragendum sacrificium Eucharistiæ, gerunt in Ecclesia figuram Christi,qui semetipsum obtulit Patri pro nobis. Omnes autem,qui vnius eiusdemque figuram gerunt,in ordine ad aliquid vnum,sunt inter se pares. Cum ergo omnes Ecclesiæ ministri ex vi sui Ordinis sint destinati ad peragendum sacrificium Eucharistiæ,vt dictum est,omnes vtique sunt inter se pares,eiusdemque rationis.

Art. 1. Respondetur. Perfectio potentiæ manifestatur ex perfectione sui actus, rursus perfectio actus ex perfectione sui obiecti. Actus autem proprius potestatis sacerdotalis, est offerre sacrosanctum corporis, & sanguinis Christi sacrificium, & remittere peccata per sacramentum baptismi, Pœnitentiæ, & Extremæ-Vnctionis, quibus actibus, & obiectis nihil potest esse maius, aut etiam æquale. Igitur Ordo sacerdotalis est maior ac præstantior, quam quilibet alius Ordo separabilis ab ipso; ideóque tenet primatum inter omnes ordines adæquatè distinctos ab ipso. Quòd autem est propinquius primo, est prius, vt dicit Philosophus, & per se satis patet. Quapropter Diaconatus, est Ordo post Presbyteratum potior cæteris. Quia actus eius est, exhibere immediatè materiam consecrandam in vasis sacris, & legere,ac annunciare populo inter Missarum solemnia, sanctum Iesu Christi Euangelium, quibus actibus, &

obiectis nihil supereſt maius ; aut æquale , atque muneri ſacerdotali æquè propinquum , pro reliquis ordinibus ; ſimili ratione Subdiaconatus præcellit ordinibus minoribus , quia ad Subdiaconum ſimiliter ſpectat legere , ac manifeſtare populo inter Miſſarum ſolemnia , Epiſtolam ſacram , & tradere Diacono in altari vaſa ſacra , Calicem , & Patenam , nec non materiam conſecrationis in illis reponendam , in quibus clarè apparet ſimilis exceſſus reſpectu actuum , & obiectorum ſpectantium ad Ordines minores. Inter Ordines verò minores præeminet Acolytus , qui videlicet ſimili miniſterij coniunctione annectitur immediatè Subdiacono , vtpote præparans vrceolos vini , & aquæ , ac deferens propè Altare totam conſecrationis materiam , & lumine , quod manu gerit , illuſtrans ſacrificij Diuini locum ; reliqui tres Ordines non verſantur circa materiam conſecrationis , aut conſecrationem ipſam ; ſed circa ſuſcepturos Euchariſtiam , ideóque longius recedente à ſacramento Euchariſtiæ , & à munere ſacerdotali , quod vtrumque eſt regula , & menſura totius in hoc genere perfectionis. Verſantur porrò tres prædicti ordines circa ſuſcepturos Euchariſtiam , mundando illos , ſeu purgando , ac diſponendo ad ſuſceptionem dignam. Vnde is eſt inter eos potior, ad quem pertinet cura de minus immundis , minuſque indiſpoſitis. Itaque Exorciſta, ad quem pertinent fideles iam inſtructi ; ſolumque extrinſecus impediti à Dæmone , eſt ſuperior Lectore , ad quem pertinet inſtructio catechumenorum volentium iam credere , & Oſtiario , cuius eſt remouere infideles nolentes credere , qui ſunt infimum hominum genus , ſicut eſt etiam infimum alterum oſtiarij miniſterium , vt pulſu campanæ conuocet populum ad Eccleſiam. Series igitur perfectionis, inter ordines Eccleſiaſticos inter ſe ſeparabiles, hæc eſt ſacerdos, Diaconus, Subdiaconus, Acolytus, Exorciſta, Lector, Oſtiarius.

Art. 2. Facta porro eſt comparatio inter prædictos Eccleſiæ miniſtros penes actus , & obiecta ſpectantia ad vnumquemque eorum , ex vi ſuæ ordinationis ; iuxta ſignificationem , & vim materiæ & formæ , quibus vnaquæque ordinatio peragitur , præſertim in Eccleſia Latina , provt indicatum eſt ſupra qu. 104. Nempe variæ aliæ functiones , & munera , quæ pro diuerſis temporibus diuerſa , nec vbique eadem commiſſa præterea , ac delegata ſunt vnicuique miniſtrorum , præſertim inferiorum generi , & latè referuntur à Vaſquez , Martinon , & alijs in præſenti nihil conferunt ad eorum dignitatem , & perfectionem intrinſecam dignoſcendam vtpotè per accidens adiuncta ex humana diſpoſitione. Quod ſi eodem modo comparetur Epiſcopatus cum Presbyteratu ; concludetur Epiſcopatum , ſecundum id , quòd ſuperaddit ſimplici ſacerdotio, & penes quod ab eo diſtinguitur , eſſe eodem inferiorem , minoriſque perfectionis. Propria namque , & peculiaris operatio Epiſcopi eſt ordinare miniſtros Eccleſiæ, conferre ſacramentum Confirmationis , aliaque ſimilia peragere. Hæc autem, tum ſingula ſeorſim , tum coniunctim omnia , ſunt multo minoris perfectionis , quam conſecrare Euchariſtiam, eo vtique diſtantiæ proportionaliter interuallo ; quo ſacramentum Euchariſtiæ ſuperat ſacramenta cætera , & ſacramentalia. Eſt igitur longè minor acceſſio perfectionis , quam Epiſcopatus ſpecialiter adiungit ſimplici ſacerdotio , quàm ſit cumulus perfectionis conueniens eidem ſacerdotio ſecundum ſe , vt liquet ex præmiſſa regula , & menſura perfectionis iſtiuſmodi poteſtatum. Gradus nihilominùs Epiſcopalis ſuperat perfectione ſibi intrinſeca abſolutè , & ſimpliciter gradum Presbyteralem , etiam quoad id præcisè , quod conuenit Epiſcopo ex vi Ordinis , & ſacramenti , quia illum eſſentialiter in ſe includit , eique ſuperaddit ; atque quodlibet finitum additione fit maius, tametſi additio ſecundum ſe ſit minor , quam id cui adiungitur.

Art. 3. Iam verò , quod in hoc diſcurſu ſupponitur ordinationem Epiſcopi habere veram rationem ſacramenti, & quòd conſequenter dictum eſt in quæſtione præcedenti , eandem imprimere peculiarem characterem partialem , & peculiarem itidem gratiam conferre ; præterquam quod ibidem ſufficienti ratione oſtenſum eſt , comprobatur etiam efficaciſſimè ex Concil. Trident. ſeſſ. 23. Primum enim cap. 3. cum definiſſet , *dubitare neminem debere , ordinem eſſe verè , & propriè vnum ex ſeptem ſanctæ Eccleſiæ ſacramentis* immediatè id probat ex verbis Apoſtoli 2. ad Timoth. 1. 6. *Admoneo te , vt reſuſcites gratiam Dei , quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* In quibus enimverò verbis ſermo eſt de ordinatione Epiſcopi , iuxta communem Patrum , aliorumque interpretum ſententiam , ſicut etiam, 1. ad eumdem Timoth. 4. 13. dum dicitur. *Noli negligere gratiam , quæ in te eſt , quæ data eſt tibi per prophetiam , cum impoſitione manuum Presbyterij.* Rurſus cum can. 3. ſimiliter præmiſiſſet ſacram ordinationem eſſe verè , & propriè ſacramentum, ſubiungit mox can. 4. eandem ſacram ordinationem dare Spiritum Sanctum , ideóque Epiſcopos non fruſtra dicere, *Accipe Spiritum Sanctum.* Dicunt autem hæc verba , etiam cum ordinant alios Epiſcopos. Ergo ordinatio etiam Epiſcopi , eſt collatiua gratiæ , & verè , ac propriè ſacramentalis. Demum cap. 4. & can. 6. ac. 7. definit non omnes ſacerdotes pari inter ſe poteſtate ſpirituali præditos eſſe , Epiſcopos in Apoſtolorum locum ſucceſſiſſe , atque ad Eccleſiaſticam Hierarchiam, ſeu Hierarchicum ordinem præcipuè pertinere, & Presbyteris ſuperiores eſſe , habereque poteſtatem cum ipſis minimè communem confirmandi , ordinandi, & alia pleraque peragendi. Quæ omnia cum aliis ſimilibus pertinentibus ad Epiſcopos , atque ordinationem eorum claudit poſtremò , dicto cap. 4. his verbis : *Hæc ſunt , quæ generatim ſacræ Synodo viſum eſt Chriſti fideles de ſacramento Ordinis docere.* Magnam autem partem, eamque immediatè præcedentem de ſacramento Ordinis minimè docuiſſet , ſi ordinatio Epiſcoporum rationem ſacramenti non haberet, nec Epiſcopis ex vi ſacramenti conuenirent , quæ ſunt ipſorum propria , & vt alia commemorata modo ſunt. Certiſſimum igitur eſt, ordinationem Epiſcopi habere rationem veri ſacramenti.

Art. 4. Accedit auctoritas Anacleti Papæ Epiſt. 2. c. 1. vbi loquens de Vnctione Chriſmatica, quæ fit ordinatione Epiſcopi , eam agnoſcit cauſatiuam gratiæ , adeóque ſacramentalem his verbis. *Omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu Sancto , cuius virtus inuiſibilis ſancto Chriſmati permixta.* Similiter Epiſt. 3. cap. 1. gradum Epiſcopalem , perinde , ac Presbyteralem appellat ordinem , & vtrumque declarat à Domino conſtitutum , dicens : *Sacerdotum Ordo bipartitus eſt, & ſicut Dominus illum conſtituit , à nullo debet perturbari,* Additque poſt pauca : *Epiſcopi Domini Apoſtolorum , Presbyteri quoque ſeptuaginta diſcipulorum locum tenent.* Eodem pertinet , quod docet Dionyſ. c. 5. Eccleſ. Hierarch. Epiſcopo , Sacerdoti, & Diacono , cum ordinatur , *virtutem ſacratiorem, habitumque infundi.* Eandem gratiæ largitionem in ordinatione Epiſcopi , quæ proinde ſacramentalis ſit , neceſſe eſt , ſupponit potius, vt indubitatã, quam docet vt ignotam Ambroſius c. 5. de dignitate Sacerdotali *Quis dat*, ait , *Epiſcopalem gratiam? Deus, an homo ? Reſpondet ſine dubio Deus. Sed tamen per hominem dat Deus. Homo imponit manus, Deus largitur gratiã.* Idẽ eſt cõmunis Patrũ sẽſus apud Bellar. li. 1. de Clericis à cr. 4. atq; hæc eorũ cõſenſio ex eo vltcrius apparet, quia cõmuniter docet Epiſcopos noui Teſtaméti correſpõdere Aaroni, Presbyteros filiis Aaronis, Diaconos,

Diaconos, alioſque miniſtros Leuitis. Patet autem Aaronem ex vi ſui Ordinis, exque diuina inſtitutione, fuiſſe filiis ſuis, Leuitiſque ſuperiorem, ergò Epiſcopi ſunt ſimiliter ſuperiores Presbyteris, aliiſque miniſtris, ex vi ſui ordinis, ſeu prærogatiua, & poteſtate accepta per ſuam ordinationem, ſubſiſtentem inſtitutione diuina, proindeque ſacramentalem.

Artic. 5. Præter iſtum autem exceſſum, qui conuenit Epiſcopis ſuprà Presbyteros ex vi ſuæ ordinationis, & ratione characteris Epiſcopalis, ideóque inamiſſibiliter, & pro omni euentu, conuenit inſuper præeminentia iuriſdictionis, ad iudicandos Presbyteros, ad ſubiiciendum ſingulis eorum determinatum populum, ſeu numerum fidelium, circa quos exerceant iuriſdictionem fori interni, & ad inferendas leges conſeruandæ, ac promouendæ Eccleſiaſticæ diſciplinæ; atque animarum ſaluti congruentes. Nempè poteſtas, quæ non poteſt conuenienter exire in actum, niſi præſuppoſitis quibuſdam ordinationibus, ac diſpoſitionibus præuiis, pertinentibus ad aliam poteſtatem, ab hac alia poteſtate dependet ex natura rei, eidemque ſubordinatur. Poteſtas autem ſacerdotalis ad ſoluendum, & ligandum, non exit conuenienter in actum, niſi præſuppoſita conuenienti diuiſione fidelium, qui vniuſcuiuſque iuriſdictioni determinatè ſubdantur, eiuſdemque paſtorali curæ, ac vigilantiæ ſubiaceant. Hanc autem ſuperiorem, ac vniuerſaliorem poteſtatem, qui habet, dicitur Epiſcopus, ideſt inſpector, & curator. Vndè Hieronymus dicit in caput illud 1. Epiſt. ad Titum, Epiſcopum eſſe nomen officij, ideſt curationis, & gubernationis, atque Tridentinum loco nuper indicato definit Epiſcopos poſitos eſſe à Spiritu Sancto regere Eccleſiam Dei, & Presbyteris ſuperiores eſſe tanquam ſucceſſores eatenus Apoſtolorum. Quia verò poteſtas directiua eſt nimirum debilis, nec aſſequitur efficaciam quanta conueniens, & neceſſaria eſt, niſi præmuniatur poteſtate coërcitiua, ac iudiciali, iſtam quoque obtinent ſuper Presbyteros, quando non dubitatur Apoſtolos Epiſcoporum aliorum prædeceſſores habuiſſe; eandemque ad reliquos Epiſcopos deriuatam eſſe, colligitur inter alia ex prima ad Timotheum Epiſcopum 5. 19. vbi Apoſtolus præſcribit formam, qua Presbyteri iudicari, & puniri debent ab Epiſcopis, dicens: *Aduerſus Presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus.*

Artic. 6. Neceſſe autem fuit, vt plures cum eiuſmodi poteſtate conſtituerentur Epiſcopi, in diuerſis orbis partibus. Quia fides Chriſti debeat in omnes eius partes propagari; nec poterat vnus Epiſcopus ſufficere pro immediata, vbique eiuſmodi gubernatione, directione, ac iudicio. Qua de cauſa Epiſcopi cæteris ſimiles Aaroni; quoad numerum ſunt diſſimiles eidem, qui fuit vnicus in pontificali dignitate conſtitutus, ſicut erat vnicus etiam populus legi veteri deuinctus, cum populus Chriſtianus legis Euangelicæ profeſſor, ſit per totum terrarum orbem diffuſus; neceſſe verò præterea fuit, vt præter Epiſcopos, ſingulos ſeorſim Diæceſibus regendis per varia loca diſtributos, conſtitueretur vnus alius Epiſcopus ſupremus, qui totius corporis Eccleſiæ, curam haberet, atque cæteris Epiſcopis vna cum fidelibus omnibus, ita præeſſet, ſicut ſinguli alij Epiſcopi præſunt vnicuique Eccleſiæ particulari, & Presbyteris aliiſque fidelibus ad ipſam pertinentibus. Quia vbique ſunt multa regimina ordinata ad vnum finem vniuerſalem omnium, oportet conſtitui vnum præeminentem cæteris omnibus, qui omnia, dirigat, ac dirigat ad eundem finem. Norma porrò directionis, & regiminis, in omnibus virtutibus, & artibus, ſequitur Ordinem finium. Finis autem totius populi Chriſtiani, quia Chriſtianus eſt, eſt vnus Dominus colendus ſub vna fide, & per vnum Baptiſma, Oportuit igitur vt præficeretur toti populo Chriſtiano vnus ſupremus Epiſcopus, qui cum ſumma poteſtate eum regeret, in vnitate fidei conſeruaret, & ad ſuum finem dirigeret; atque hic eſt ſummus Pontifex, Vicarius Chriſti in terris, & ſucceſſor D. Petri, cui pro ſe, & pro ſucceſſoribus tuis dictum eſt, Matth. 16. 18. *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt aduerſus eam, & tibi dabo Claues Regni Cœlorum, &c.* Quæ vſque adeo ampla promiſſio ventura latè tempora reſpiciens, certiſſimè eſt aliquando adimpleta, vtpotè authorem habens infallibilem; cenſetur verò communiter adimpleta cum eidem Petro dictum eſt 21. Ioann. 15. *Paſce Agnos meos, paſce oues meas.* De iſta vniuerſali, ac ſuprema paſcendi cura, & poteſtate propria Petri, & ſucceſſorum eius, videri poſſunt, quam plura luculenter, & efficaciter eam confirmantia inter alios, apud Bellarm. lib. 1. & 2. de Romano Pontifice.

Artic. 7. Circa iſtiuſmodi præeminentiam iuriſdictionis, duo obſeruanda ſuperſunt, quæ ſunt præſentis inſtituti. Alterum eſt, exceſſum conuenientem Epiſcopo reſpectu Presbyteri, præcisè ex vi Ordinis, eſſe exceſſum quoad perfectionem eiuſdem generis, exceſſum verò conuenientem ratione iuriſdictionis, eſſe quoad perfectionem diuerſi generis. Ratio eſt manifeſta, quia iuriſdictio tota continetur immediatè intra limites fori exterioris, ideóque differt toto genere à poteſtate Ordinis, quæ tota eſt relatè ad ſacramenta, maximè verò ad ſacramentum Euchariſtiæ; Quod quidem per ſe patet de poteſtate propria Parochi. Sed neque obſcurum eſt de poteſtate propria Ordinis Epiſcopalis. Quia præcipuus eius actus eſt Ordinare miniſtros idoneos ad miniſterium Euchariſtiæ ritè peragendum. Vndè patet Epiſcopum ex vi ſui Ordinis, differre à Presbytero, ad eum ferè modum, quo differt magiſter à diſcipulo, & Dux exercitus à Duce legionis, vel centuriæ, quamquam exemplum non eſt omnino adæquatum. Exceſſus verò ſummi Pontificis ſuprà Epiſcopos alios particulares totus eſt eiuſdem generis, vt dicit D. Thomas qu. 40. artic. 6. ad 3. Quia quoad Ordinem, & adminiſtrationem ſacramentorum omnium ſunt prorsùs æquales, totaque proindè differentia eſt, quoad iuriſdictionem maiorem, & minorem, idcóque tota eſt intra idem genus. Alterum conſequenter notandum eſt: exceſſum Epiſcopi ratione Ordinis ſecundum ſe, eſſe inamiſſibilem, atque inauferibilem vi humana, amiſſibilem verò, atque auferibilem eſſe exceſſum quoad iuriſdictionem. Quia character Epiſcopalis perindè, ac Presbyteralis eſt indelebilis, ſemperque inhæret neceſſariò, vt dictum eſt in quæſt. præcedenti. At iuriſdictio eſt amiſſibilis per depoſitionem, vel dimiſſionem. Hoc igitur modo Ordines Eccleſiaſtici differunt, ſuntque inæquales inter ſe.

Ad 1. Media ſub eadem immediatione, vel, ſub eodem gradu diſtantiæ, ordinata ad eundem finem ſunt eiuſdem rationis & æqualia, ſicut ſunt æquales, & eiuſdem rationis fines, qui poſſunt obtineri per eadem media, tùm proxima, tùm remota; non verò, quæ inæqualiter, diſtant à fine, nec fines non conſequibiles per collectionem mediorum adæquatè eandem. Oſtenſum autem eſt Ordines Eccleſiaſticos, non omnes æquè diſtare ab eorum fine, qui eſt myſterium Euchariſtiæ.

Artic. 1. Ad 2. Eſto differentialis ratio Epiſcopatus reſpectu Presbyteratus, non ſit ſuperior ratione diffetentialis eiuſdem Presbyteratus, reſpectu Diaconatus, Subdiaconatus, &c. eadem nihilominùs ratio differentialis Epiſcopatus, coniuncta cum ratione differentiali Presbyteratus, provt coniungitur in Epiſcopo, eſt præſtantior, ac perfectior eodem Presbyteratu, vt dictum eſt. Vndè negatur antecedens. Sed

neque consequentia est omninò legitima ob inadæquationem paritatis. Primum, quia excessus Presbyteri suprà Diaconum, Subdiaconum, &c. est incomparabiliter maior, quam excessus Episcopi suprà Presbyterum, & præcisè ex vi Ordinis, vt patet ex actibus, & obiectis eorum, superius inuicem comparatis. Deindè, quia differentialis ratio Presbyteratus, continet in se omnem potestatem omnium inferiorum ordinum; id quod minimè verificatur de conceptu differentiali Episcopi respectu Presbyteri.

Artic. 2. Testimonia illa Augustini, & Hieronymi non sunt tam difficilis, & operosæ concordiæ, vt mihi quidem videtur, quam nonnullis aliis visum est. Quia neque Augustinus fatetur, honorum vocabula, secundum quæ dicit Episcopatum esse maiorem, esse vacua, & sine fundamento reali. Neque Hieronymus negat totaliter differentiam Episcopi à Presbytero ex vi Ordinis, quin eam affirmat diserte in Epist. 85. ad Euagrium, in qua, vel maximè Presbyteratum extollit. Dicit enim sic: *Quid facit Episcopus, excepta ordinatione, quod non faciat etiam Presbyter.* Præeminet ergò Episcopus Presbytero, ex confessione clara Hieronymi, quoad potestatem ordinandi itaque Augustinus supposita, idque modestissimè, ac mitissimè prærogatiua Episcopi, quæ fundat illa honorum vocabula, addit cum maiori expressione, pro leniendo, & consolando Hieronymo, Episcopum nihilominùs posse esse inferiorem Presbytero quoad multa, nempè quoad probitatem, doctrinam, ingenium, &c. Hieronymus verò supposita vbi cursim, vbi silenter notissima prærogatiua Episcopi quoad potestatem ordinandi, confirmandi, &c. totus est in comparatione quoad iurisdictionem, eamque prosequitur acriter, & fusè, dicens Episcopum absque iurisdictione esse posse, eandemque Presbytero posse adesse, atque ab initio penes conuentum Presbyterorum illam fuisse, vti modo quoque est penes capitula Canonicorum, vacante sede Episcopali. Quæ quidem vtriusque Sancti Doctoris assertiones, neque sibi inuicem quidquam contradicunt, neque doctrinæ à nobis traditæ.

Artic. 3. Illud vnum, in quod vehementer inclinare videtur Hieronymus in illo loco, necnon Ambrosius, siue quis alius author in Commentario c. 4. Epist. ad Ephes. ad illud, *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos*, nempè Episcopos non esse iure Diuino superiores Presbyteris, etiam quoad iurisdictionem, neque ad eosdem pertinere regimen Ecclesiæ ex institutione Diuina. Id inquam ferendum nequaquam est, quia contradicit apertè definitionibus Tridentini suprà memoratis artic. 3. Verum hoc obiter à me dictum sit, quod alij alibi luculenter demõstrant. Quia ad præsens solum spectat directè, comparatio quoad ordinem præcisè, & quoad ea, quæ sunt ab Ordine penitus inseparabilia, non solùm in vniuersum, sed etiam respectu vniuscuiusuis Ordinati in Episcopum, vel Presbyterum, nec solum aptitudinaliter, sed etiam actualiter. Iurisdictio autem non est eiusmodi, respectu Ordinis Episcopalis, provt contracti ad vnumquemque Episcopum determinatè sumptum; sicut neque defectus iurisdictionis exterioris de qua est sermo, est talis respectu simplicis Sacerdotis.

Ad 3. Negatur paritas, quia summus Pontifex non præcellit cæteris Episcopis ex vi Ordinis, sed est illis eatenus prorsùs æqualis, ideóque potest consecrari, ac ordinari à quolibet Episcopo. At Episcopus præcellit ex vi sui Ordinis simplici Sacerdoti, vt dictum est. Vndè paritas non tenet. Quod deindè assumitur Episcopos esse successores Apostolorum, est verum, vt dictum est ex Concilio Tridentino, Anacleto Papa, & aliis. Sed verum nequaquam est, quod præterea additur Apostolos fuisse omnes inter se æquales potestate etiam iurisdictionis. Quia præter illam communicationem potestatis omnibus Apostolis æqualiter concessam, quæ obseruatur in obiectione, extat alia peculiaris prærogatiua potestatis, & iurisdictionis amplioris, atque omninò vniuersalis concessa speciali ter Petro Apostolo, & successoribus eius, vt liquet ex art. 6.

Ad 4. Sicut omnia creata entitatiua sua perfectione participant bonitatem diuinam, eamque repræsentant, & nihilominùs sunt inter se disparia, pro modo maioris, vel minoris participationis, & repræsentationis; ita etiam omnes Ecclesiæ ministri, participant de sacerdotio Christi, illudque figurant, & nihilominùs sunt inæquales inter se, propter inæqualem participationis, & figurationis gradum, vti expositum est suprà, cum propinquitate pariter inæquali respectu consecrationis Eucharistiæ.

Qvæstio CIX.

Vtrùm votum continentiæ sit sacris Ordinibus annexum?

Videtur non esse annexum. 1. Quia Matrimonium cum suo vsu, est iuris naturalis omnibus vniuersaliter à Deo concessum, vt patet ex illo Genes. 1. 28. *Crescite, & multiplicamini*, & ex naturali omnium propensione ad procreationem liberorum, propagationem, & conseruationem generis humani. Ergò nemini, aut debet, aut etiam potest negari matrimonium, & eius vsus, ac proindè nec ministris vllis Ecclesiæ.

2. Obligatio, & necessitas cælibatus, & continentiæ respectu ministrorum Ecclesiæ contradicit multis, & claris Apostoli Pauli documentis, vtpotè dicentis 1. ad Corinth. 7. 2. *Vniuscuiusque propter fornicationem vxorem suam habeat*; & rursùs ibidem: *Melius est nubere, quam vri*, ad Hebr. 13. *Honorabile*, dicit, *coniugium in omnibus*, ac proindè in Sacerdotibus etiam, & 1. ad Timoth. 3. 2. ad Tit. 1. 6. iubet Episcopum esse *vnius vxoris virum*, ac demum 1. ad Timoth. 4. 3. prædicit, *in nouissimis temporibus*, quosdam introductores esse *doctrinas dæmoniorum prohibentes nubere*, quod faciunt Antistites Ecclesiæ. Ergò perperam, & nequiter interdicitur ministris Ecclesiæ connubium, & eius vsus, contradicente toties Apostolo.

3. Apostoli habuerunt vxores, easque habuerunt itinerum comites quocunque pergerent, vt apparet ex 1. ad Cor. 9. 5. Vndè in can. 6. eorundem Apostolorum consequenter præcipitur, ne Episcopus vxorem prætextu Religionis abiiciat; atque Conc. Gangrense can. 4. statuit sic: *Si quis discernit Presbyterum coniugatum tanquam occasione nuptiarum, quod offerre non debeat, & ab eius oblatione ideò abstinet: anathema sit.* Ergò coniugia sacrorum hominum exemplo, & canone Apostolorum, atque Concilij legitimi authoritate munita reprobati nequaquam debent.

4. Frequenter assumuntur ad sacros Ordines, iuuenes, iidemque diuites, & delicati, atque voluptatibus dediti, de quibus propterea nulla spes prudenter concipi possit, quod sint continentes victuri, & quibus proindè melius esset nubere, quam vri, vt dicebat Apostolus paulò prius; atque ex oppositio sequuntur frequenter magna incommoda, vti experientia docet clariùs, quam, vt scribere quidquam ea de re necesse sit, & colligi inter alia potest ex horrido illo euentu, quem describit Vdalric. in Epist. ad Nicolaum 1. vbi narrat à piscatoribus reperta fuisse capita infantium occisorum ad sex millia in piscina D. Gregorij, qui monitus desuper, suspendit interdictum, quo prius vt ferat sacros homines,

homines, ne matrimonia contraherent, necnon contractis vterentur liberè; coniiciens, vtique inde subsecutam fuisse monstrositatem illam. Cui enimverò semper est quadantenus obnoxia vniuersalitas eiusmodi legis. Iniquè igitur, pessimoque consilio Ecclesia interdicit connubia, & connubiorum vsum saltem omnibus vniuersaliter, quos ad sacros ordines admittit.

5. Permittuntur sacris hominibus diuitiæ, earumque vsus, imò eadem Ecclesia ex redditibus suis, magnas pluribus suis ministris prouidet diuitias, maximè verò Episcopis. Ergo non debet eisdem prohibere connubia, eorumque vsum liberum. Patet consequentia. Primum, quia abundantia diuitiarum, earumque procuratio, ac dispensatio, non minorem vim habet diuertendi animum ab attenta, ac deuota sacri ministerij assiduitate, quam vsus licitus sacramenti matrimonij, certè multo plures, multoque magis implicantur inextricabiliter negotiis pecuniariis, quam prouidentia coniugali. Deinde abundantia diuitiarum, & abundantia, quam illa suggerit delitiarum, vehementer contradicit seueritati, ac sobrietati continentiæ, eamque reddit moraliter impossibilem. Qua de causa Apostolus 3. ad Timoth. 5. a. v. 9. cauet ne iuniores eligantur in Diaconissas, quia videlicet, *cum luxuriatæ fuerint in Christo nubere volunt habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt*; ideſt quia lautius nutritæ abundantia bonorum Ecclesiæ, quæ sunt bona Christi, illecebras carnis impotenter concupiscunt, & inde incidunt in damnationem. Absurdè igitur, & inconsequenter prohibet Ecclesia connubia sacrorum hominum, quibus permittit diuitias, largiterque subministrat.

Art. 1. Respondetur. Certum primò est iis, qui iam sunt sacris ordinibus initiati, non solùm non licere contrahere matrimonium, verùm etiam matrimonia eorum esse irrita, ac nulla. Constat id, præter multa, quæ producit Bellarmin. lib. de Clericis cap. 19. ex clara decisione Concilij Tridentini sess. 24. can. 9. de sacr. matrim. qui sic habet: *Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel regulares, castitatem solemniter professos posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto; & oppositum, &c. anathema sit.* Certum rursus est, iisdem, qui sacros Ordines susceperè, esse illicitum in Ecclesia Latina vsum matrimonij ante ordines contracti, atque vxorem ordinandi debere ab eo separari, & ingredi religionem, ac profiteri; vel si senior sit, emittere saltem votum castitatis in manibus Episcopi. Constat hoc, inter alia, ex cap. 4. 5. & 6. de conuers. coniugat. Certum tertiò est licere Græcis, vt vtantur matrimonio ante ordinationem contracto. Demonstrat hoc pluribus clarè inter alios Arcudius lib. 7. de sacram. cap. 33. Certum denique est ex verbis Innocentij III. quæ habentur cap. *A multis* licuisse olim Subdiaconis vti matrimonio ante contracto, illudque contrahere de nouo. Putat autem Vasquez disp. 248. cap. 3. contrariam respectu eorum obligationem iam præassertam, cæpisse in Concilio Illiberitano can. 33. circa tempora Syluestri I. & Concilij Nicæni. Nempè nullum anterius ea de re statutum vllibi repetitur, atque can. 27. Apostolorum, reliquis, præter Lectores, & cantores, Clericis interdicent vxores, vel non emanauit reipsa ab Apostolis, vt affirmant multi magno cum fundamento, vel ab initio non fuit vsu receptus, vel certè consuetudine contraria fuit postea abrogatus, legisque vigorem, aut nunquam habuit, aut amisit cito, vt liquet ex testimonio Innocentij iam indicato.

Art. 2. Probabilius porro est, obligationem istam sacrorum hominum, etiam sacerdotum, & Episcoporum ad continentiam, tùm quoad vsum matrimonij ante contracti, tum quoad contrahendum de nouo, non esse de iure Diuino, sed inductam esse iure Ecclesiastico, idemque dicitur de voto continentiæ sacris ordinibus annexo. Ita docent communiter Doctores fere omnes cum Mag. dist. 34. & 37. & cum D. Thoma. 2. 2. q. 88. art. 11. atque Turrianum leuibus fundamentis singulariter opinantem in contrarium quoad Sacerdotes, & Diaconos, fusè, & efficaciter impugnant Vasquez loco nuper indicato, & Valentia disp. 9. quæst. 5. punct. 5. §. 1. & vel ex hoc vno apparet sufficienter, eam opinionem esse falsam, quia alioquin non potuisset Ecclesia, permittere Græcis, Sacerdotibus, etiam, & Diaconis, vsum matrimonij ante contracti, vti permisit, atque cum ipsis quoad hoc dispensauit, quod fusè, & clarè demonstrat Arcudius vbi suprà ex Concilio Lateranensi, ex Innocentio, & Clemente III. aliisque testimoniis.

Art. 3. Probabilius rursus est eandem cælibatus, & continentiæ obligationem cæpisse tempore Apostolorum, semperque ab initio Ecclesiæ viguisse quoad Sacerdotes, & Diaconos. Colligitur hoc præcipuè ex Concil. Carthag. 1. can. 2. *Episcopos*, ait, *Presbyteros Diaconos ita placuit, vt condecet Sacrosanctos Antistites, & Dei Sacerdotes, necnon & Leuitas, vel qui sacramentis Diuinis inseruiunt continentes esse in omnibus quo possint simpliciter, quod à Deo postulant impetrare. Vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas nos quoque custodiamus. Ab vniuersis Episcopis dictum est. Omnibus placet, vt Episcopi Presbyteri, Diaconi, vel qui sacramenta contrectant, pudicitiæ custodes, etiam ab vxoribus se abstineant.* Plura alia, ac præsertim loca aliqua D. Pauli diligenter expendit Valentia vbi supra §. 2. post Sotum lib. 7. de Iust. quæst. 7. art. 2. vt legem istam cælibatus sacrorum hominum antiquissimam esse ostendat, atque ad tempora reuocet Apostolorum.

Art. 4. Probabilius denique est, omnes sacris ordinibus initiatos obligari grauiter ad perfectam imposterum continentiam, ac cælibatum, non solum ex voto, quod ea de re implicitè; vel explicitè emittunt, dum libera sua voluntate sacros ordines suscipiunt, sed etiam directè, ac immediatè, ex lege Ecclesiastica, ita irritante matrimonia, quæ deinde contraxerint, & prohibente vsum iam ante contracti, vt simul illis interdicat directè omnem actum Venereum, propter eminentiam status, ad quem euehuntur, & propter reuerentiam Altaris, & sacri cultus, cui mancipantur. Ita docent post Sanchez Ægidius Coninck, disp. 20. dub. 13. Martinon, & alij. Fundamentum est. Quia lex Ecclesiastica irritans contractum matrimonialem Clericorum, eosque reddens inhabiles ad contrahendum, vti de facto irritat, ac reddit iuxta Canonem Tridentini supra indicatum, aliaque eiusmodi, quamplura Ecclesiastica Statuta, quæ videri possunt apud auctores indicatos, eo ipso directè, ac immediatè, & non solum mediante voto, obligat ad castitatem, perfectamque continentiam. Nempè motiuum Religionis, & reuerentiæ, ac dignitatis sacrorum ordinum, quo nititur ea lex Ecclesiastica, primò, ac principaliter respicit actum Venereum, qui ratione sui dedecet, vtq; ab eo præseruet, præscribit votum continentiæ, & prohibet, ac irritat matrimonia; ac proinde. Lex prius, ac principalibus, & quodammodo immediatius prohibet ipsum actum venereum, independenter à voto, & à nullitate matrimonij, atque ab inhabilitate personarum ad contrahendum. Confirmatur, quia alioquin volens suscipere sacros Ordines, simulque nolens obligare se voto castitatis, quod proculdubio fieri potest cum ea duo sint separabilia ex sua natura, tametsi peccaret nolendo vouere, non tamen peccaret de nouo, si vteretur

post

post ordinem, matrimonio ante contracto. Imò contraheret validè post susceptum Ordinem, & vteretur licitè matrimonio, si Ecclesia solum mediante voto redderet illicitum matrimonium, eiusque vsum, nec nisi ratione eiusdem voti induceret nullitatem contractus, & inhabilitatem contrahendi. Nulla namque lege fieri potest, vt obligetur voto, qui non vult vouere, habetque voluntatem non vouendi, prævalentem absolutè cuiuis alij suæ voluntati. Quod quidem videtur ex terminis patere. Sequela verò negatur ab omnibus. Debet igitur negari ab omnibus antecedens.

Artic. 5. Legem istam continentiæ, ac cælibatus sacrorum hominum esse iustam, & omninò conuenientem efficaci ratione demonstratur. Quia leges vnicuique præscribentes, aut vetantes, quæ plurimum iuuant, aut impediunt, quoad exhibendum conuenienter, & perfectè munus ipsi impositum, sunt iustæ, & omnino conuenientes, vt patet exemplo legum, quibus vbique gentium diriguntur magistratus ciuiles, belli Duces, milites, mercatores, aliique eiusmodi. Quæ videlicet leges nulla alia de causa ab omnibus vbique laudantur, ac recipiuntur, quam quæ à nobis proposita est. Eam autem causam, locum, vel maximè in re nostra habere, apparet imprimis haud obscurè ex testimoniis productis pro veritate obligationis, & oneris prædicti; vtpotè habentibus insertam sibi talem causam, tanquam rationem ferendi legem, de qua agitur. Probatur deindè specialiter ex ep. 1. ad Corinth. toto ferè cap. 7. ex quolibet hæc pauca seorsim obseruare. Ac primum obseruare id oportet, quod loquens de coniugatis, dicit Apostolus ver. 5. *Nolite fraudare inuicem nisi forte ex consensu ad tempus vt vacetis orationi.* Ergò vsus matrimonij est impeditiuus orationis, & debet abstinere ab illo, qui vult esse benè dispositus ad orandum. Initiati autem ordinibus sacris tenentur ex munere suo ad orandum quotidie & sæpius, & quod perindè est ad assistendum, & inseruiendum altari; ideóque semper debent esse dispositi ad orandum. Ergò vsus matrimonij semper, & quandocunque est impeditiuus muneris ipsorum proprij, quatenùs in eo gradu constituti sunt, ac proindè debent ab illo abstinere semper. Vndè ad eosdem, quatenùs excellenter participes muneris Apostolici specialiter pertinet, quod vniuersaliter subiungitur ibi, ver. 7. & 8. *Volo autem omnes homines esse sicut me ipsum; sed, &c. Dico autem non nuptis, & viduis: bonum est illis si sic permaneant, sicut, & ego.* Illud est vrgentius, quod dicitur ver. 32. *Volo autem vos sine solicitudine esse. Qui sine vxore est, solicitus est, quæ Domini sunt quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est solicitus est quæ sunt mundi quomodo placeat vxori, & diuisus est, & Mulier innupta, & Virgo cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro*; Atque immediatè aduertit Apostolus se hæc dicere, vt alliciat *ad id quod honestum est & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.* Quibus profectò omnibus, & singulis, nihil significantius esse potest ad ostendendum, quam sit opportunum, ac necessarium iis, qui ratione sui status obsecrare Dominum assiduè debent, vt proculdubio debent, qui sunt in sacro ordine constituti, vt sint liberi ab vxore, & à sollicitudine, actibusque vxoriis. Patet itaque plurimum conferre cælibatum ad institutum sacrorum hominum proprium, & quantum eidem accrescat impedimenti, & inhabilitatis, ex statu coniugali cum prouidentia, & actibus ei annexis. Iustè igitur, & omnino conuenienter, lata est pro ipsis lex cælibatus, sub terminis, & modo superius explicatis.

Ad 1. Omnia quæ sunt de solo iure humano, permittuntur iure naturali, nec propterea leges humanæ vniuersim omnes sunt, aut nullæ, aut iniustæ, tametsi inducant impedimentum aliquod naturali alicui inclinationi. Ergò neque lex de cælibatu clericorum est irrita, aut illicita, quandoquidem matrimonium respectu singulorum hominum, est iuris naturalis solum permissiuè, atque cælibatus est melior, & laudabilior, vt patet ex Concilio Euangelico sæpè repetito ab Apostolo, vbi suprà, & alibi.

Ad 2. Iam nuper clarè innotuit, quam, ptopensè cælibatui faueat Apostolus, maximè verò illo cap. primæ ad Corinth. Quapropter, quod dicit, *vnusquisque propter fornicationem vxorem suam habeat* permissiuum tantummodo est, vt dicunt Hieron. Chrisost. Ambros. & alij Sancti Patres, ac interpretes. Agit enim Apostolus de quibusdam ethnicis recens ad fidem conuersis, & dubitantibus de licita retentione suatum vxorum, eaque de causa turbatis, ac prætendentibus periculum fornicationis. Vndè pro eis consolandis, & pro vitando eo periculo, dicit Apostolus, vt pergant porrò habere suas vxores ne fornicentur. Quod quantum, quæso distat à controuersia præsenti? Iam quod deindè addit melius esse nubere, quam vti, non eo pertinet, vt præferatur status matrimonij, statui cælibatus, vexati stimulis, & tentationibus libidinis, sed vt præferatur idem status matrimonij facili, ac effræni peccandi consuetudini, ob quam quis ardeat æternis flammis. Quod non tollit; quo minus sit melius pugnare cælibem, etiam adiuncto voto, cum stimulo carnis, per seueram eius mortificationem, quàm sedare aliqualiter eius impetum per nuptias, vt inibi semel atque iterum docere, ac consulere Apostolum, ostensum est suprà. Rursus *honorabile coniugium in omnibus* non perindè est, atque illud esse laudabile, ac honestum respectu omnium pro quouis ita statu indiscriminatim; Hoc enim apertè contradicit doctrinæ eiusdem Apostoli superius expensæ, maximè verò ei, quam tradit 1. ad Timoth. 5. a. ver. 9. dicens fœminas Deo, & ministerio Ecclesiæ dicatas, habere damnationem, si deindè nubere velint, & irritam facere primam fidem, nempè castitati seruandæ, igitur Apostolus solum vult coniugium debere esse honorabile quoad omnia, idest ea omnia vitanda esse diligenter, quæ pugnant cum honestate, ac pudicitia coniugali, & cum honere coniugij. Haud est minus absurdum, vt adducatur in rem præsentem præceptum quo, iubetur Episcopum esse vnius vxoris virum. Hoc enim dicitur eodem sensu, quo in eadem Epistola 1. ad Timoth. cap. 5. præcipitur elegit viduam in diaconissam, quæ fuerit vnius viri vxor. Solum ergò præcipitur, ne, qui fuerit bigamus, assumatur ad Episcopatum, non verò vt etiam post Episcopatum, retineat, aut accipiat Episcopus vnam vxorem, cum consilium de oppositio præbeat aliis, etiam præter Episcopos, vt visum est suprà. Quod postremo loco prædicit Apostolus de quibusdam introducturis hæresim prohibitione nuptiarum, tangit Manichæos reprobantes vniuersaliter omne coniugium, aut alios hæreticos docturos aliquando à nemine posse matrimonium licitè contrahi, quod Antistites Ecclesiæ minimè docent, sed solum matrimonium illicitè contrahi ab iis qui liberè eligunt eum vitæ statum, & professionem, cui non congruit sollicitudo, & vsus coniugalis.

Ad 3. Quidquid sit, an Apostoli ante Apostolatum omnes, aut plerique habuerint vxores, certum est ex testimonio totius antiquitatis eosdem post Apostolatum continenter vixisse absque noua vxore, & absque vsu præhabitæ; atque de Paulo Apostolo innotuit iam id clarè ex loco ad Corinthios superius obseruato. Quod additur in obiectione Apostolos circumtuliisse vxores, quocunque irent, iuxta illud 1. ad

Corint.

Corint. 9. 5. *Numquid non habemus potestatem sororem mulierem circumducendi, sicut cæteri Apostoli, & frater Domini, & Cephas?* hoc, inquam, Sancti PP. aliique interpretes communi consensu accipiunt de piis mulieribus sequacibus Apostolorum, vt expensis, aliisque suis ministeriis subuenirent indigentiæ Apostorum, per populos adhuc infideles, nec subministraturos, quæ sufficerent alendæ vitæ, & Euangelio commodè prædicando absque diuersione prouidendi sibi necessaria. Quo ferè pacto Christum etiam sequebantur piæ aliquæ mulieres, vt apparet ex 8. Lucæ. Id quod, etiam insinuat ipse Apostolus, dùm dicit sororem mulierem, & non vxorem, aut etiam mulierem vtcumque. Canon ille Apostolorum solum præscribit, vt Episcopus, qui ante Episcopatum habuit vxorem, non desinat postea, prætextu Religionis, & noui status astringentis specialiter ad diuina, prouidere illi sufficienter de rebus ad vitam necessariis similiter intentio Con. Gangrensis dirigitur solum aduersus hæreticos, dicentes, matrimonium ex genere suo esse malum, ideóque non esse admittendos ad ordines sacros, eorumque ministeria, qui aliquando fuissent vxorati, quantumuis postea continentes essent, sicut repelluntur à sacris Ordinibus homicidæ, tametsi postea pœnitentiam agant. Hanc esse intentionem eius Concilij, quæ nihil habet commune cum controuersia præsenti, conuincunt apertè Valentia, Coninch. & alij ex versione Dionysij exigui apud Surium to. 1. Concil. Apparet igitur omnia huius, & præcedentis obiectionis perperam adduci aduersus antiquam, & laudabilem consuetudinem, & legem Ecclesiæ.

Ad 4. Si frequentia peccatorum aduersus leges sufficeret ad probandam iniquitatem earum, & ad easdem abrogandas, decalogus imprimis esset reprobandus, ipsumque lumen rationis, quod Deus indidit animæ esset malè institutum, contra quæ videlicet frequentius, & deterius peccatur. Quod ad iuuenum promouendorum qualitatem attinet, Ecclesia prouidit optimis legibus, vt ij soli promoueantur, de quorum probitate, & spe prudenti bonæ frugis prius legitimè constiterit, vt liquet inter alia ex Conc. Trid. sess. 23. in decr. de reformat. à cap. 11. De circumstantia diuitiarum dicetur paulo post. Circa experientiam incommodorum, & scandalorum affirmari imprimis, verè, ac sincerè potest cum Valentia plures esse sacris ordinibus initiatos, qui cælibatum immaculatè, ac laudabiliter obseruent, quam coniugatos, quorum coniugium sit honorabile in omnibus, vt nuper dicebatur ex Apostolo quique leges coniugales obseruent exactè. Deindè in omni hominum genere, omnibusque eorum statibus plures sunt defectus, quam perfecti, & iusti, quia Deus pluris meritò facit paucorum iustitiam, & sanctitatem, quam impeditionem iniquitatis, ac peruersionis plurimorum de qua comparatione, & de iusta eorum extremorum æstimatione, dictum est ex professo quæst. 35. de Deo. Quapropter numerus qualiscunque, & vtcunque exiguus Clericorum exemplarium, & immaculatorum, præponderat bonitate sua cumulo vtcunque magno, eorum qui non satisfaciunt muneri, ac statui sui sublimitati demum horrida illa narratio Vdalrici est fabulosa, vt apertè conuincit Card. Bellar. lib. 1. de Clericis cap. 22. atque, vt vera esset, id accidisset semel, vti accidit semel occisio sanctorum puerorum Innocentium quæ non suffecit, vt reprobaretur institutio Principatus, idemque dicitur de aliis eiusmodi, quorum exempla sunt quia in historiis. Quod caput est; nihil simile, aut aliqua ex parte proportionale contigit prius aut postea occasione cælibatus sacrorum hominum, atque instituta, & leges laudantur, & reprobantur pro qualitate exitus permanenter, atque vt plurimum indè prouenientis.

Ad 5. Inter diuitias, & vxorem est hoc inter alia discrimen, quòd diuitiæ possunt, ac debent contemni, atque cum aliis communicari, vxor nec debet, nec potest. Vndè habens vxorem, necessariò est diuisus, & cogitare debet, quomodo placeat vxori, estque indispensabiliter solicitus, quæ sunt mundi, vt dicebatur suprà ex Apostolo. Nihil autem eiusmodi accidit necessariò, & conuenit, vt fiat oppositum circa diuitias, vti à pluribus Ecclesiasticis factum est olim, hodieque fit, maxima cum laude, & cum publica vtilitate, haud exigua. Nulla igitur est paritas à permissione diuitiarum, ad permissionem matrimonij, actuumque coniugalium. Longum porrò esset dicere quibus rationibus honestè acceptet Ecclesia ingentes diuitias, quas ipsi erogat pietas Fidelium, earumque administrationem cum moderato proportionaliter vsu commixtat ministris suis. Hoc vnum est *terrenorum possessionem non contrariari diuino cultui ad quem Clerici deputantur sed nimiam eorum solicitudinem, quia solus affectus in crimine est*, vt dicit ex Gregorio Magno, D. Thomas quæst. 40. artic. 3. Deinde habentibus diuitias suppetunt plura nihilominùs remedia pro incolumnitate puritatis, & pro continenda, ac subigenda effrænitate appetitus, inter quæ vnum est, vt illas habeant, tanquam non habentes, vt dicit Apostolus, & dictum est licere, ac expedire diuerso longè modo, ac liceat, & expediat respectu vxoris. Quod attexitur de Diaconissis, duplici de causa non conuincit. Quia videlicet sexus fœmineus est debilior, & rapitur violentius, quauis occasione, & proxima possibilitate malorum; idemque est minus idoneus pro administratione, & vsu diuitiarum ad publicam vtilitatem, & ædificationem, quæ multipliciter indè ab idoneis Clericis promouentur.

INCIPIVNT QVÆSTIONES de Sacramento Matrimonij.

QVÆSTIO CX.

Vtrùm Matrimonium sit Sacramentum Nouæ Legis institutum à Christo.

VIDETVR non esse. 1. Quia idem non potest bis institui, certè non conuenienter superadditur secunda institutio, post institutionem Diuinam. Matrimonium autem fuit institutum à Deo in Principio mundi, vt patet ex 1. Geneseos, vbi directis prius vniuersaliter ad omnia animalia illis verbis ver. 22. *Crescite, & multiplicamini*, subiungitur deindè benedictio Dei directa determinatè ad virum, & fœminam cum præcepto matrimonij, & vsus eius, vt patet ex verbis illis ver. 28. *Masculum, & fœminam creauit eos. Benedixitque illis Deus, & ait, Crescite & multiplicamini.* Ergò matrimonium non est sacramentum nouæ legis institutum à Christo.

2. Matrimonium Adami, & Euæ, & quorumuis aliorum est sacramentum significatiuum coniunctionis inter Christum, & Ecclesiam, vt apparet ex longa, & exacta comparatione, quam instituit inter vtrumque Apostolus ad Ephes. 5. à ver. 22. absoluitque ver. 32. dicens: *Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Ergò matrimonium non cœpit habere rationem sacramenti ex institutione Christi in lege noua.

3. De

3. De ratione sacramenti nouæ legis est, vt efficiat, quod significat, iuxta dicta suprà in communi. Matrimonium autem significat coniunctionem Christi, tanquam sponsi, cum Ecclesia, tanquam sponsa, vt modo dicebatur, quam tamen coniunctionem idem matrimonium nequaquam efficit; vt per se patet. Ergò non est sacramentum nouæ legis.

4. Sacramenta nouæ legis omnia instituta sunt ratione peccati originalis, atque in remedium malorum ex eo prouenientium, vt dictum est suprà in communi qu. 11. Matrimonium autem non est institutum ratione peccati originalis, siquidem institutum fuit pro statu innocentiæ, vt liquet ex loco Geneſis nuper producto. Multo verò minus dici potest institutum in remedium. Quia non est remedium infirmitatis, vndè infirmitas ipsa augetur, ac intenditur. Concupiscentia autem, quæ est præcipua infirmitas prouenies ex originali, augetur potius, ac intenditur per actus coniugales, ad quos matrimoniam ordinatur ex sua natura. *Insatiabilis* namque *est concupiscentiæ appetitus, & per operationem congruam augetur*, vt dicitur 5. Ethic. sub finem. Ergò matrimonium non est sacramentum nouæ legis.

5. Vnum sacramentum non pugnat cum sacramento alio, cum omnia sacramenta habeant rationem remedij respectu malorum prouenientium ex peccato originali quæ sunt omnibus communia. Matrimonium autem pugnat cum sacramento Ordinis, vt dictum est in quæstione præcedenti. Ergò matrimonium non est sacramentum.

6. Omnia sacramenta nouæ legis sunt configuratiua cœterorum hominum cum Christo crucifixo, ex cuius passione, & Cruce efficaciam habent. Matrimonium autem non est configuratiuum coniugatorum cum Christo, & eius Cruce, ac Passione, siquidem est ordinatum ad actum delectabilem, quo etiam vltimò completur, seu consummatur, vt dicitur capitulo *Quanto* de diuortiis. Ergò matrimonium non est sacramentum institutum à Christo. Accedit actum coniugalem esse sordidum, & inquinatiuum iuxta illud Apocalyp. 14. 4. *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt.* Idemque colligitur ex Epistola Siricij Papæ ad Hemerium Tarraconensem, in qua dicitur Sacerdotes ea de causa debere abstinere à nuptiis. Sacramentum autem nequit esse ordinatum ad actum sordidum, & inquinatiuum.

7. Matrimonium est quid permanens, & quatenùs permanens est, significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quæ videlicet est permanens, sicut coniunctio matrimonialis inter virum, & vxorem. Nullum autem sacramentum, præter Eucharistiam, est permanens, sed omnia cætera consistunt in vsu, eoque transeunte, transeunt, vt dictum est suprà, ergò matrimonium non est sacramentum.

Artic. 1. Respondetur. De nullo sacramento plura, de nullo pauciora scripta sunt, quam de sacramento matrimonij. Cuius rei causa est, quia matrimonium habet rationem contractus simul, & sacramenti. Inter contractus primum locum tenet, inter sacramenta infimum. Indè locuples dicendi materia in præsenti adest volentibus, vti plerique volunt, agere de ratione contractus, congestis eò omnibus, aut ferè, quæ pertinent ad tractationem de contractibus in communi, iisque omnibus exhaustis, quæ circa hunc particularem contractum pertinent ad forum externum, tùm Ecclesiasticum, tùm sæculare; idque tùm iuxta ius antiquum, tùm iuxta ius nouum, & rursùs iuxta vtrumque, tùm vniuersale, tùm particulare; sub insertis demum specialibus, & quasi indiuidualibus casibus conscientiæ indè dependentibus. Quæ omnia procedunt in immensam molem. Tenuis è conuerso suppetit dicendi, exponendique materia volenti considerare solam rationem sacramenti eiusque naturam, & proprietates. Mihi sola hæc posterior consideratio placet, vtpotè pertinens vnicè ad Theologum, quia Theologus est. Nec enim magis pertinet ad Theologicam considerationem sacramenti matrimonij, disputatio de contractu cum præambulis, & appendicibus suis, quam pertineat ad Theologicam considerationem sacramentorum Baptismi, Confirmationis, Eucharistiæ, &c. disquisitio de aqua, oleo, balsamo, pane, vino, &c. cum principiis, proprietatibus, & effectibus eorum. Quia sicut hæc in iis sacramentis se habent materialiter, ita contractus se habet materialiter in sacramento matrimonij; nisi quod cognitio huius cõtractus, & eorum omnium, quæ ad ipsum pertinent, parit plurimas vtilitates pro directione plurimarum operationum humanarum, ideóque laudabilem, valdeque vtilem tradidere doctrinam, qui in hanc partem indefesso conatu incubuere, vti fecit Thomas imprimis Sanchius; atque nihil eiusmodi prouenire potest ex materiis aliorum sacramentorum diligentius, ac disquisitius expensis. Verùm tota ea specialis vtilitas est, vt dixi, extra metas considerationis Theologicæ circa istud sacramentum, eiusdemque vtilitatis percipiendæ alius erit nobis, Deo benè iuuante, opportunior locus. Agendum itaque est directè de sola ratione sacramenti, dimissis interim, & non nisi indirectè, ac obiter attactis sponsalibus, quæ sunt purus contractus, necnon ratione contractus, inclusa realiter in sacramento, quantum præcisè opus erit, vt adæquatè manifestetur formalis conceptus sacramenti.

Art. 2. Obseruandum initio est matrimonium dupliciter vsurpari, actiuè scilicet, & passiuè, ad eum ferè modum, quo dictum est de Ordine q. 102. art. 1. Matrimonium actiuè sumptum est contractus, quo vir, & fœmina ius sui sibi inuicem conferunt, siue est mutua collatio eius iuris. Sumptum verò passiuè est ius ipsum, deindè resultans in contrahentibus, & vnicuique eorum inhærens intrinsecè; diciturque communiter vinculum, & status matrimonialis. Matrimonium, actiuè sumptum, seu contractus matrimonij dicitur ab Hugone Victorino lib. 2. de sacram. par. 10. c. 4. & aliis communiter, duarum *idonearum personarum legitimus consensus*. Matrimonium verò passiuè sumptum, seu vinculum, & status matrimonialis definitur à Iuristis L. 2. ff. de Ritu nuptiarum, & in 4. decret. tit. de sponsalibus in princ. à magistro dist. 27. sub initium à D. Thoma q. 44. art. 3. & ab aliis communiter: *Maritalis coniunctio viri, & mulieris, inter legitimas personas indiuiduam vitæ consuetudinem retinens.* Dicitur verò sub vtroque sensu matrimonium potius, quam patrimonium, quia in procreatione filiorum, ad quam prædictus, tam contractus, quam vinculum ordinatur, certius cognoscitur mater prolis, quam pater, atque à notiori solet fieri nominatio.

Artic. 3. Obseruandum rursus est sacramentum similiter, cum multipliciter absolutè significet, vt notatum est suprà in communi quæst. 1. duobus modis in præsenti vsurpari. Primò pro signo symbolico purè speculatiuo, siue pro re significante rem aliam, cum aliqua inter vtramque analogia, & similitudine proportionis, quin illam efficiat. Secundò pro signo similiter symbolico, sed practico efficiente rem significatam. Vtrobique autem res significata debet esse aliquid sacrum, & spirituale. Alioquin enim signum, seu symbolum, sacramenti rationem nequaquam habebit. Indistinctio, seu confusio istiusmodi diuersarum significationum in vocibus, matrimonium, sacramentum, plures apud aliquos parit æquiuocationes in præsenti, plurimum nocentes conspicuitati, & sinceritati doctrinæ. Illis autem obseruatis, atque legitimè distinctis, facilè est determinare, quæ spectant ad quæstionem propositam.

Art. 4.

Artic. 4. Certum namque imprimis est, matrimonium passiuè sumptum pro vinculo, & statu matrimoniali esse sacramentum sumptum pro signo symbolico speculatiuo, seu non efficiente, quod significat, non tamen esse sacramentum sumptum pro signo symbolico practico, seu continente in se, atque efficiente, quod significat. Nempè vinculum matrimoniale significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, tanquam sponsi cum sponsa, iuxta illud ad Ephes. 5. 22. *Sacramentum hoc* (nempè matrimonium) *magnum est. Ego autem dico in Christo, & Ecclesia.* Patet autem vinculum matrimoniale, non esse contentiuum, & causatiuum vnionis inter Christum, & Ecclesiam. Quapropter de ista ratione sacramenti in præsenti non agitur directè, & ex professo, vt liquet ex scopo omnibus istis nostris quæstionibus de sacramentis præfixo initio qu. 1. Et confirmatur, quia prædictum vinculum, & status matrimonialis, est quid permanens, cum sacramenta, de quibus agitur in præsenti, omnia præter Eucharistiam consistant in vsu, eoque transeunte transeant.

Art. 5. Certum rursus est matrimonium actiuè sumptum pro ipso contractu, seu mutuo consensu, quatenùs sensibiliter manifestato, esse sacramentum sumptum pro signo symbolico causatiuo gratiæ. Definitur hoc clarè à Concil. Florent. in decreto Eugenij, §. *noua legis*, & à Trid. sess. 7. can. 1. & 6. Vtrobique enim dicitur matrimonium esse vnum ex septem nouæ legis sacramentis institutis à Christo; atque omnia nouæ legis sacramenta esse contentiua, & causatiua gratiæ ex institutione Christi. Idem repetit clarissimè sess. 24. sub initium, §. *cum igitur*, & can. 1. Quas definitiones intelligendas esse de matrimonio actiuè sumpto, patet ex ratione nuper indicata de sacramentis consistentibus in vsu, dempto vno sacramento Eucharistiæ; nec seclusa ratione sacramenti causatiui gratiæ à matrimonio passiuè sumpto, vti nuper seclusa est, superest aliud, quam contractus ipse actualis, cui ea ratio sacramenti accommodetur sub nomine matrimonij. Vndè matrimonium in hac potissimum posteriore significatione vsurpabitur in discursu, & ab aliis etiam vsurpatur communiter in præsenti. Cum igitur ex definitionibus Florentini, & Tridentini modo indicatis, sæpiusque suprà repetitis, certum sit omnia nouæ legis sacramenta causatiua gratiæ, instituta fuisse à Christo Domino dubitari non potest; hoc etiam sacramentum, quatenùs est causatiuum gratiæ, fuisse ab eodem institutum, vt dicitur in dicto can. 1. Tridentin. Quando autem institutio hæc facta sit, incertum omninò est. Aliqui putant, factam eam fuisse, quando matrimonium reuocatum est à Christo ad primæuam vnitatem, & insolubilitatem, reprobatis polygamia, & libello repudij, vti refertur Matth. 19. Alij volunt Christum instituisse hoc sacramentum, cum interfuit nuptiis celebratis in Cana Galileæ. Neutrum tamen dicitur cum sufficienti fundamento, quia vtrumque illud est distinctum, & separabile ab institutione, & eleuatione contractus matrimonij, ad rationem sacramenti. Crediderim tamen ex vtraque ea narratione Euangelica rectè colligi institutionem huius sacramenti, vel in alterutro ex illis euentu factam esse, vel supponi factam à Christo ante vtrumque. Credibile namque non est Christum Dominum, vel adfuturum fuisse nuptiis purè profanis, ac naturalibus, easque illustraturum fuisse insigni miraculo, ad celebritatem, & commendationem ipsarum plurimum conferente; vel inducturum fuisse nouum onus vnitatis, & insolubilitatis, absque nouo adiutorio gratiæ ad illud subeundum, adiuncto contractui, vel tunc, vel antea. Igitur institutio huius sacramenti, vel vtrobique, supponitur iam antea facta à Christo Domino, vel facta est in alterutro ex illis tempore. Illud est improbabile, quòd ex Guidone refert Basilius Pontius, institutionem huius sacramenti factam esse in instanti incarnationis Verbi Diuini, quam idem sacramentum significat. Quia institutio sacramenti fieri non potest absque significatione exterioti voluntatis, quia instituitur, vt dictum est in communi quæst. 9. Nulla verò eiusmodi significatio adfuit in instanti incarnationis.

Art. 6. Facilior, & clarior est ratio conuenientiæ, vt institueretur hoc sacramentum, vtque contractui matrimoniali adiungeretur vis inductiua gratiæ peculiaris, qua specialiter iuuentur coniuges ad perferenda laudabiliter, & cum Christiana perfectione onera matrimonij, & obligationes coniugum, tùm mutuas, tùm respectu prolis. Tenentur enim ad mutuam fidem aduersus adulterium, ad mutuam dilectionem perpetuam, aduersus rixas, & iurgia, ad sobrietatem, & modestiam, aduersus impetum intemperantiæ, & immoderantiæ; ac demum ad conuenientem prolis educationem, vt euadat dignus ciuis, & filius Reipublicæ, & & Ecclesiæ. Quæ quidem omnia sunt ex se difficilia, & plurimum interest Reipublicæ Christianæ, vt ritè, ac perfectè exhibeantur, atque obligatio ad ea omnia est stabilis, & perpetua, atque adeò contractui matrimoniali inest peculiaris indigentia gratiæ, quam, nec præsupponit ex sua natura, nec infert per se ex opere operato. Eadem igitur ratione, qua oportuit, vt institueretur sacramentum Confirmationis, Extremæ-Vnctionis, & Ordinis, conueniens etiam fuit, vt institueretur sacramentum Matrimonij. Ex ista conuenientiæ ratione deduci potest legitima huius sacramenti definitio; nempè matrimonium esse *Sacramentum collatiuum gratiæ specialis, ad mutuum coniugatorum iuuamen spirituale*, tùm pro fine cuiusque vltimò, tùm pro vita sociali, & augmento Reipublicæ, atque Ecclesiæ per dignos ciues, ac filios.

Ad 1. Vt sit inconueniens, idem secundum idem, bis institui, inconueniens tamen certè non est, vt idem secundum diuersa, & relatè ad diuersos fines, atque cum dispari virtute, bis instituatur. Prima autem institutio matrimonij, seu quasi institutio ad solum respexit officium naturæ, necessarium pro conseruatione generis humani. Posterior autem institutio facta à Christo Domino, respicit gratiam necessariam in remedium peccati originalis reddentis specialiter difficilem conuenientem vsum matrimonij, vt obseruat D. Thomas qu. 42. art. 1.

Ad 2. Inerat quidem matrimonio ante institutionem Christi ratio sacramenti latè sumpti, pro signo speculatiuo inter Christum, & Ecclesiam, sed post eius institutionem reddita est perfectior eadem ratio sacramenti latè sumpti, adiuncta maiori insolubilitate matrimonij, qua proindè magis correspondet vnioni penitus insolubili inter Christum, & Ecclesiam, & quòd caput est, superaddita est vis inductiua gratiæ, ac proindè, & sacramenti propriè, ac strictè sumpti; atque sub hac significatione vsurpatur determinatè in præsenti.

Ad 3. Non est de ratione sacramenti nouæ legis, vt contineat in se, atque efficiat, quidquid significat, sed vt significet, & simul contineat in se gratiam, eamque inducat. Matrimonium autem significat, & simul continet in se gratiam, eamque inducit, licet non contineat in se, nec inducat vnionem Christi cum Ecclesia, quam solum significat.

Ad 4. Sacramenta nouæ legis instituta sunt ratione peccati originalis, & in remedium eiusdem, præcisè quatenùs sacramenta sunt propriè, & strictè, seu causatiua gratiæ. Matrimonium autem non fuit institutum sub hoc conceptu pro statu innocentiæ, vt dictum est. A Christo verò institutum est in remedium, quatenùs, adiunxit illi virtutem collatiuam gratiæ, qua cohiberi possit multiplex deordinatio proueniens

ueniens ex peccato originali. Vis enim concupiscentiæ, aucta per peccatum originale minuitur imprimis secundum se per augmentum gratiæ. Quo namque magis perficitur, & validius præmunitur pars superior, eo pars inferior debilitatur magis, quoad impetus suos inordinatos. Deindè ratione eiusdem gratiæ actus coniugalis exercetur cum debitis circumstantiis, & assequitur honestatem, qua careret non iuuante eatenus speciali gratia. Vndè vlterius fit, vt repetitis actibus coniugalibus non recrudescat magis vis concupiscentiæ, sed magis reprimatur, quoad motus, & actus, atque corruptelas illecebrosas, ac inhonestas. Quia ex actibus honestis, & conuenienter circumstantionatis resultat habitus conferens facilitatem ad actus similes quoad substantiam, & modum ipsorum, & consequenter impediens actus oppositæ conditionis, atque inordinationis. Hac de causa dicit Apostolus 1. ad Corinth. 7. 9. *Melius est nubere, quam vri,* intelligens nomine vstionis inhonestos concupiscentiæ actus, qui perducunt ad ignem æternum. Philosophus autem agit de augmento concupiscentiæ per operationem ipsius, quoad substantiam tantùm, & præscindit à modo operis, quo gratia sacramentalis minimè præscindit.

Ad 5. Eiusdem mali possunt plura esse remedia inuicem incompensabilia, & quorum aliud sit alio perfectius, ac efficacius. Eiusmodi autem remedia sunt respectu concupiscentiæ redundantis ex peccato originali, cælibatus annexus ordinibus sacris, & matrimonium. Quia vtrumque, licet diuersimodè adhibet aliquod remedium aduersus concupiscentiam. Sed quod adhibetur à cælibatu est efficacius, & perfectius, quatenùs impedit actus concupiscentiæ quoad substantiam, & modum; cum matrimonium solum inducat modum conuenientem. Vndè sacramentum Ordinis est aliquatenùs incompossibile cum sacramento matrimonij, non præcisè quatenùs vtrumque est sacramentum, sed quatenùs ordini est annexus de facto cælibatus. In quo nullum est inconueniens, sicut neque in eo, quod quis voueat castitatem perfectam. Imò est maximè conueniens, vt sint diuersi status inuicem incompossibiles, & inæqualis perfectionis, ordinati ad vitanda mala prouenientia ex peccato originali, vt suppetat remedium aliquod, licet minus perfectum, absolutè tamen sufficiens, non audenti inire viam maioris, magisque arduæ perfectionis, nec satis benè disposito ex se, vel ex habitu, vt eam aggrediatur.

Ad 6. Non omnia sacramenta sunt eodem modo configuratiua suscipientis cum Christo, atque sacramentum matrimonij habet etiam peculiarem, sibique proprium configurandi. Quia licet nullam in se contineat assimulationem cum Christo patiente, quoad pœnalitatem passionis; continet tamen assimulationem quoad charitatem vnitiuam Christi cum Ecclesia, ex qua charitate passus est, vt illam coniungeret sibi in sponsam; atque istam coniunctionem repræsentat quasi in fieri contractus matrimonij, & sacramentum strictè sumptum realiter identificatum cum ipso; in facto verò esse vinculum matrimoniale, quod indè resultat, idque perfectius, cum consummatur matrimonium, quia tunc redditur magis insolubile; atque coniunctio Christi cum Ecclesia est penitus insolubilis. Quod additur de sordibus, & vi inquinatiua actus coniugalis, non est verum; de sordibus, & inquinatione propria culpæ; quia est actus conformis naturæ, retinetque modum conuenientem, quatenùs debetur ex vi matrimonij. Continet nihilominùs idem actus aliquid sordidi, & inquinamenti, quatenùs pro tunc absorbet vsum rationis, eumque suspendit omninò, propter exuberantiam libidinis, prouenientem ex peccato originali. Atque in hoc solum posteriori sensu accipiendus est locus ille Apocalypsis, necnon, quæ Siricius interiicit de nuptiis, earumque vsu secundum se. Nempè ex professo solùm agit de nuptiis sacrilegis sacerdotum, quibus non conuenit ratio sacramenti.

Ad 7. Dictum iam est vinculum, & statum matrimonialem cum sua permanentia non habere rationem sacramenti propriè, & strictè talis, seu causatiui gratiæ, sed latè solùm, & per solam significationem speculatiuam.

QVÆSTIO CXI.

Vtrùm mutua sensibilis coniugum traditio, & acceptatio, sint materia, & forma huius sacramenti?

VIdentur non esse. 1. Quia mutua traditio, & acceptatio coniugum sub vtroque conceptu, habent solùm rationem materiæ, solaque verba Sacerdotis, addentis subindè; *Ego vos coniungo, &c.* habent rationem formæ eodem modo, quo in sacramento pœnitentiæ habent rationem formæ verba illa: *Ego te absoluo.* Nempè vtrobique verba sacerdotis vltimò complent opus; ad quod dirigiuntur, idque est proprium formæ, vti concludit Melchior Canus.

2. In aliis contractibus id solum habet rationem materiæ, quod traditur, & acceptatur à contrahentibus, vt domus, ager, gemma; rationem verò formæ habent actus tradendi, & acceptandi, quatenùs exterius manifestati. Similiter ergò in contractu, & sacramento matrimonij; corpora contrahentium, quæ inuicem traduntur, & acceptantur, habent rationem materiæ; rationem verò formæ voluntas tradendi, & acceptandi simul cum traditione, & acceptatione exteriori, ac sensibili. Confirmatur, quia in sacramento Ordinis instrumenta, quæ traduntur ordinando habent rationem materiæ; verba verò, quibus significatur ea traditio, habent rationem solius formæ, vt superiùs dictum est. Ergò etiam in matrimonio corpora, quæ traduntur, sunt tota materia, & verba, quibus significatur traditio, & acceptatio, sunt tota, & sola forma.

3. Matrimonialis traditio, & acceptatio fit regulariter per sola verba, vt dicit Conc. Florent. in decreto Eugenij. §. *septimum est.* Idem autem Concilium distinguit vniuersaliter materiam omnium sacramentorum à verbis, cum definit vniuersaliter sacramenta perfici rebus, vt materia: & verbis, vt forma. Ergò sensibilis traditio, & acceptatio non habent rationem materiæ, & formæ simul, sed rationem formæ tantùm, siquidem vtraque constat solis verbis, saltem regulariter.

4. Id habet rationem formæ in vnoquoque sacramento, quod vltimò complet, ac determinat significationem sacramentalem. Quod verò est magis indifferens ex se respectu eiusdem significationis, habet rationem materiæ. Eiusmodi autem maior indifferentia conuenit consensui interno contrahentium; totamque vim vltimò complendi, ac determinandi significationem obtinent traditio, & acceptatio exterior. Ergò materia huius sacramenti sunt interni contrahentium consensus: forma verò traditio, & acceptatio exterior, vt contendit Martinon post Rebellum, & Couarruuiam, aliosque Iuristas. Confirmatur, quia in Sacramento Pœnitentiæ eadem ratione actus interni pœnitentis habent rationem materiæ, & verba Sacerdotis rationem formæ.

5. Sicut acceptatio potest subsequi traditionem, eamque vltimò complere, ac determinare in ordine ad finem intentum; ita traditio potest vicissim subsequi ad acceptationem, eamque similiter vltimò complere;

complere, ac determinare. Ergò neutra potius, quam altera habet determinatè rationem materiæ, vel formæ. Oportet autem assignare in vnoquoque sacramento aliquid, quod ex sua natura, & non per accidens sit materia, & aliquid aliud, quod similiter sit forma. Qua ratione communiter reprobatur opinio Richardi, dicentis, materiam huius sacramenti esse verba, seu signa illa consensus interni, quæ prius exhibentur, & formam, quæ exhibetur posterius, seu tempore, seu natura. Igitur materia & forma huius sacramenti non possunt esse traditio, & acceptatio exterior.

Artic. 1. Respondetur. Materia, & forma dicuntur in sacramentis per quandam assimilationem inadæquatam, & imperfectam cum materia, & forma constituentibus compositum naturale. Cum quibus nimirum ita quoad aliqua conueniunt, vt simul differant ab eisdem quoad plura alia. Differunt autem præcipuè in aliis quidem sacramentis, quoad modum vnionis; in hoc verò matrimonij sacramento quoad modum distinctionis. In composito namque naturali, materia, & forma, distinguuntur inter se realiter, simulque vniuntur mutuò vnione propriè tali, faciente vnum per se. At in reliquis sacramentis præter matrimonium, vnio materiæ, & formæ est solum moralis, nec facit vnum per se propriè tale, sed vnum tantum moraliter; ita vt partes componentes distent inuicem semper quoad locum, & sæpè etiam quoad tempus, pro quo vnaquæque pars existit re ipsa. In sacramento verò matrimonij deficit distinctio realis materiæ, & formæ re ipsa, solumque admitti potest distinctio moraliter seu æquiualenter talis. Sicut nimirum de vnione dictum est pro reliquis sacramentis.

Artic. 2. Ratio est. Quia inter ea, quæ regulariter interueniunt in isto contractu, & sacramento, solis verbis conuenit ratio signi sensibilis practicè respectu effectus, qui resultat ex eodem contractu, & sacramento. Sola namque verba, & quod irregulariter illis substituitur, existunt significandi gratia, pronunturque à parte rei, vel vnice, vel certè principaliter, vt significent, cum cætera omnia sint ex se prorsùs indifferentia, vt detur, vel non detur significatio talis effectus, imò etiam vt detur significatio oppositi, vti patebit clarè eunti per singula. Solus consensus, atque voluntas contrahendi habet ex se maiorem determinationem, vt detur, vel non detur prædicta significatio. Verùm consensus internus, non habet rationem materiæ, saltem ex se solo, & independenter ab aliquo præterea alio, cui ratione sui immediatè conueniat esse materiam sacramenti. Quia sacramentum ex suo conceptu est signum sensibile, vt dictum est suprà in communi. Materia autem, & forma signi sensibilis, debent esse sensibiles, non solùm altera per alteram, sed vtralibet per se ipsam, saltem inadæquatè. Quia totum, cuius altera pars est adæquatè insensibilis ratione sui, atque altera sola est sensibilis per se, non potest dici sensibile potius, quam insensibile. Qua de causa in omnibus aliis sacramentis datur semper aliquid, quod habet rationem materiæ sensibilis per se, & cuius tota sensibilitas non sit penes formam solam.

Artic. 3. Accedit Concilium Florentinum in decr. Eugenij §. *Quintò Ecclesiasticorum* manifestè supponere distinctionem totalem materiæ, & formæ sacramentorum, ab interna ministri intentione, dùm enumeratis omnibus sacramentis, definit; *tribus* ea perfici, videlicet, *rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia.* In quibus apparet non nisi perabsurdè intelligi, ac comprehendi posse sub nomine rerum, quæ ponuntur primo loco, intentionem, quæ postremo superadditur: præterquam quod, quando in eo contextu ponuntur res, & actus intentionales, semper res sumuntur, vt contra distinctæ saltem inadæquatè ab actibus intentionalibus. Intentio autem perficiendi sacramentum matrimonij potest esse indistincta à consensu matrimoniali, & plerumque est indistincta, sponsis volentibus indiuisim contrahere iuxta institutionem Christi, seu vt solent contrahere Christiani, seu faciendo, quòd facit Ecclesia, vel alio simili modo. Ergò consensus internus contrahentium non est materia huius sacramenti, saltem se solo. Iam quòd dicit Martinon, intentionem perficiendi hoc sacramentum indistinctum realiter à consensu matrimoniali non sufficere perficiendo sacramento, quia intentio perfectiua sacramenti debet præcedere natura, & causalitate exhibitione materiæ & formæ, atque vsum rerum, quibus constat sacramentum. Hoc inquam videtur dictum præcisè ad tuendum positum, diciturque prædure, quia dicitur contra communem sensum. Certè ratio, qua vtitur, est insufficiens. Quia intentio ministri non debet præcedere, & inducere causalitate sua omnia, quæ vtcunque pertinent ad constitutionem intrinsecam sacramenti. Alioquin deberet se quoque ipsam, necnon institutionem Diuinam præcedere, & inducere, cum vtraque pertineat ad constitutionem intrinsecam cuiusque sacramenti, vt dictum est suprà in communi quæst. 6. & similiter intentio sacerdotis deberet præcedere, ac inducere vi sua actus pœnitentiæ, quæ sunt impossibilia & absurda. Itaque de conceptu intentionis Ministri solum, vt præcedat, & inducat vi sua executionem exteriorem sacramentalem, quæ pertinet ad eundem ministrum. Patet igitur consensum internum non esse materiam huius sacramenti. Multò verò minus dici potest eiusdem forma. Quia forma sacramenti dicitur, quod habet præcipuam vim significandi. Verba autem sunt, quæ præcipuè, maximeque significant in omnibus sacramentis, cum obtineat Principatum inter signa, vt dictum est suprà ex Augustino; cum consensus internus indigeat alio signo sui, vt innotescat.

Artic. 4. Dicendum igitur est, materiam, & formam huius sacramenti constitui per verba quibus manifestatur consensus internus contrahentium, ita vt habeant rationem materiæ, quatenùs sunt traditio vniuscuiusuis contrahentis, respectu alterius; rationem verò formæ, quatenùs sunt acceptatio mutua eius traditionis. Quæ est sententia Suarez, Sanchez, Card. de Lugo, & aliorum. Fundamentum huius sententiæ, & distinctionis, atque accommodationis est iam nuper præindicatum, exponiturque, & confirmatur vlterius. Quia imprimis verba vtriusque contrahentis continent in se adæquatè vim significandi totum effectum huius sacramenti. Significant enim directè, & explicitè vinculum mutui iuris, mutuæque coniunctionis, quod indè resultat, ac proindè significant etiam mediatè, & indirectè effectum gratiæ, necessariæ ad actus proprios vinculi prædicti, atque iuris, & coniunctionis. Imò significant eo ipso directè etiam, & immediatè, eundem effectum gratiæ, significatione symbolica, & analogica; ad eum vtique modum, quo verba baptismalia significando significatione naturali ablutionem corporalem, significant eo ipso significatione symbolica, & analogica, & ex institutione supernaturali Dei, effectum gratiæ spiritualiter abluentis. Nihil igitur desiderari potest pro adæquata, & completa significatione totius effectus, quem confert sacramentum matrimonij, vltra significationem verborum, quibus ipsum perficitur; ac per consequens nihil desiderari potest vltra eadem verba pro constitutione materiæ, & formæ

eiusdem sacramenti; vtpotè requisitarum ad conceptum sacramenti, & pertinentium ad constitutionem eius, præcisè ratione significationis practicæ respectu effectus inducendi per sacramentum.

Artic. 5. Deindè verba matrimonialia quoad conceptum mutuæ traditionis habent virtualiter, & æquialenter maiorem quandam indifferentiam, ac indeterminationem, quam quoad conceptum acceptationis mutuæ. Quia quando traditio distinguitur realiter ab acceptatione, illa est natura prior, quam ista, atque translatio rei ab vno in alium incipit per traditionem, completurque vltimò, atque determinatur per acceptationem. Nempè actio tradendi est propria eius apud quem, & sub cuius dominio erat ante translationem; acceptatio verò est propria eius, ad quem res eadem transit de nouo. Manifestum autem est priorem esse ex natura rei dispositionem personæ præhabentis rem sub suo dominio, quam dispositionem personæ, quæ nondum intelligitur eandem rem habere sub suo dominio, atque non Dominum subordinari Domino rei, quo ad actus disponentes de eadem. Ergò quando traditio, & acceptatio sunt essentialiter reciprocæ, & fiunt vtrinque indiuisim per eadem verba, aut actiones alias, vtbis æquialentes, ratio traditionis est virtualiter, & æquialenter prior, magisque indifferens, quam ratio acceptationis. Quia prædicata realiter inter se identificata, & æquialentia prædicatis, seu rebus aliis similibus, realiter inter se distinctis, seruant inter se eundem proportionaliter ordinem rationis, qui realiter conuenit iisdem rebus realiter inter se distinctis, vt traditur in Logica ex professo, & obiter expositum à me fuit quæst. 5. ab artic. 2. de Deo. Itaque verba matrimonialia quatenùs sunt mutuæ coniugum traditiones, sunt virtualiter, & æquialenter priora, magisque indifferentia, quam quatenùs sunt acceptationes mutuæ; idemque dicitur de quibuisuis aliis actionibus, & signis quibus perficitur contractus, & sacramentum matrimonij, quando verba deficiunt. Dictum autem est suprà in communi, quæst. 3. ad 4. ex prædicatis constitutionibus vnumquodque sacramentum, illud vocari, & esse materiam, quòd est magis indifferens, ac indeterminatum; formam verò, quod est magis determinatum, ideóque est vltimò completiuum significationis. Rectè igitur dictum est operationes coniugum, quibus ius sibi inuicem conferunt, & acquirunt vnusquisque sui, & respectu alterius, esse materiam proximam, & formam huius sacramenti, atque iisdem operationibus, quatenùs sunt mutuæ traditiones conuenire rationem materiæ, & quatenùs sunt acceptationes mutuæ, rationem formæ. Pro clariori horum intelligentia, & faciliori assensu oportuerit considerare, quæ dicta sunt in illa qu. 3.

Ad 1. Constat ex Concil. Trid. in decr. de reformat. matrim. initio, matrimonia clandestina rata olim, & vera fuisse. Rursus licet ea matrimonia clandestinè sint iam nulla, vbi receptum est idem Concilium; non tamen sunt nulla, quæ contrahuntur præsente Parocho, & duobus, vel tribus testibus, tametsi, desit benedictio Parochi, & formula verborum benedictionis, vt patet ex eodem illo capite ad medium. Ibi enim solum irritantur matrimonia contracta absque prædicta Parochi, vel alterius sacerdotis legitimè subrogati, & testium præsentia, non verò, quæ contrahentur absque benedictione sacerdotali. Nullius igitur probabilitatis est sententia illa Cani, dicentis, formulam verborum, quibus benedictio sacerdotalis continetur esse formam huius sacramenti. Manifestum siquidem est, nullum sacramentum validum esse posse, aut esse vnquam potuisse, deficiente eius forma. Vndè prædicta formula tantùm est sacramentale quoddam eiusdem vtilitatis, & congruitatis, cuius sunt alia sacramentalia iuxta dicta qu. 36. & 91. atque alibi sparsim.

Ad 2. Multa sunt, quæ efficaciter ostendunt corpora contrahentium matrimonium non esse materiam proximam, sed tantum remotam huius sacramenti, sicut aqua respectu baptismi, peccata respectu pœnitentiæ, & sic de similibus. Sed duplici de causa præcipuè reiicienda est ea sententia. Primum enim contractus, vt sic, & in genere definitur *vltro, citroque obligatio* ex 6. *Labeo*, ff. de verb. signif. Patet autem obligationem distingui adæquatè à re circa quam versatur, eique superaddi extrinsecè, & accidentaliter, ne dicatur rem ipsam esse saltem partialiter obligationem dandi eam, vel relinquendi alicui. Quod est absurdum. Ergò neque in contractu matrimonij corpora contrahentium sunt pars, & materia intrinsecè constituens ipsum contractum. Deindè ea sententia, vt distinguat realiter inter se materiam, & formam huius sacramenti, identificat realiter materiam eandem cum ministro, siquidem ipsi contrahentes sunt ministri huius sacramenti, qui certè non distinguuntur realiter à suis corporibus. Et tamen Florentinum personam ministri distinguit multo clarius à materia eius, & forma, quam vtramque inter se. Dùm enim dicit ministrum conferre sacramentum, clarius distinguit, & multo magis sacramentum quod confertur, à persona ministri, qui illud confert, quam materiam à forma, dùm illam nomine rerum, & istam nomine verborum significat. Incidit ergò ea sententia in inconueniens manifestum, certè maius, vt vitet inconueniens, quod re ipsa tale non est, certè est minus manifestum, tale esse. Quod additur in confirmatione, contradicit potius scopo eius. Quia instrumenta sacra, quæ traduntur, non sunt materia proxima sacramenti ordinis, sed eorum traditio, vt dicit Concilium Florentinum, & ex eodem dictum est suprà quæst. 104. Ergò similiter in præsenti dicendum est, traditionem corporum, & non ipsa corpora esse materiam proximam, seu intrinsecè constitutiuam sacramenti matrimonij.

Ad 3. In compositione totius, quod non physicè, sed moraliter tantum tale est, non debent accipi in sensu rigoroso, & metaphysico voces, quibus exprimuntur eius partes: sufficit enim, quod verificentur moraliter per aliquam non incongruam æquialentiæ rationem. Qua de causa in sacramento Confessionis, ex confessione omnium, nomine rei, & materiæ intelliguntur præcipuè verba pœnitentis, quibus is exponit sua peccata, quæque exhibentur loco peccatorum. Hoc autem pacto verba etiam conjugum, quatenùs sunt traditiones ipsorum mutuæ, non incongruè intelliguntur nomine rei, & materiæ, quatenùs traditiones rerum pierumque fiunt, non per verba, sed per actiones alias physicas translatiuas rei de loco in locum, & de manu in manum; atque voces accommodantur obiectis, iuxta plerumque contingentia, eædemque retinentur etiam, cum sermo est de re particulari, quæ secus habet. Simili ratione eadem contrahentium verba specialiter subintelliguntur sub conceptu verborum, quatenùs sunt acceptationes, quia acceptatio plerumque fit per verba.

Ad 4. Sufficienter innotuit suprà consensus inter nos contrahentium, non posse habere rationem materiæ huius sacramenti saltem adæquatè. Id verò præcipuè obseruandum est aduersus sententias de constitutione materiæ huius sacramenti, tùm per consensum internum, tùm per corpora contrahentium. Nempè materias sacramentorum sicut, & formas debere esse sensibiliter significatiuas effectus, qui est proprius cuiusque sacramenti, vt liquet ex dictis in communi quæst. 1. & alibi sæpiùs; consensui autem

contrahentium

contrahentium secundùm se, præcisè, nulla conuenit significatio sensibilis, cum consensus ipse secundùm se præcisè, sit insensibilis, vtpotè internus, ac spiritualis. Corpora verò, licet sint sensibilia sunt nihilominùs prorsùs indifferentia secundùm se præcisè, vt subsint, vel non subsint iuri alterius, & vinculo matrimoniali, ac proindè non magis significant ex se præcisè hunc effectum, quam priuationem eius, cum tamen sit de ratione signi, tùm totalis, tùm etiam partialis, vt non sit æquè indifferens ad constituendam significationem, & priuationem significationis. Quapropter, licet admitteretur in aliis contractibus habere rationem materiæ proximæ consensus contrahentium, aut res, circa quas contrahitur; admittendum nihilominùs nequaquam esset in contractu matrimonij, quatenùs sacramentum est formaliter, iisdem conuenire rationem materiæ constituentis intrinsecè significationem sacramentalem, & symbolicam, ac practicam. Vndè in obiectione committitur falsa suppositio, dùm affirmatur in consensu interno maior indifferentia, quam in verbis, quoad significationem effectus sacramentalis. Quia consensui interno non conuenit propriè maior quoad id indifferentia, sed conuenit totalis defectus talis significationis, vt dictum est. Quod additur in confirmatione de sacramento Pœnitentiæ, est absre. Quia actus interni pœnitentis, non sunt materia eius sacramenti secundùm se præcisè considerati, sed provt coniuncti cum signis eorum externis, complentibus, & constituentibus intrinsecè rationem materiæ, vt dictum est in loco. Cuiusmodi nihil vult agnoscere author obiectionis in verbis, seu externis aliis signis matrimonialibus. Videre quamplura latissimè licet, si placet circa istud, & præcedens argumentum apud Dicastillo, quæ tamen missa facio, quia pleraque sunt ad hominem aduersus Cardinalem de Lugo, & nonnullos alios, nec me tangunt vlla ex parte pauca verò alia, quæ tangunt, præoccupata iam sunt. Ad 5. Liquet satis ex dictis suprà art. 5.

QVÆSTIO CXII.

Vtrùm Minister, & subiectum huius sacramenti, sint vir, & fœmina baptizati, & compotes rationis?

VIdentur non esse. 1. Quia iisdem verbis, & cum eadem intentione possunt contrahere infideles, atque fideles, seu non baptizati, & baptizati. Ergò vtrilibet possunt perindè perficere, non minus sacramentum, quam contractum matrimonij. Repugnat siquidem effectus euadere diuersos agentibus eadem omnia præstantibus actione sua.

2. Si fieri posset, vt deficeret ratio sacramenti præcisè propter defectum characteris baptismalis in contrahentibus, character ipse baptismalis constitueret intrinsecè sacramentum matrimonij. Quia id, quo deficiente, & existentibus omnibus aliis, ita deest aliquod totum, vt idem totum existat eodem illo existente, & superaddito, cæteris requisitis; eo ipso pertinet ad constitutionem intrinsecam totius, vt dictum est suprà in communi quæst. 6. Sequela autem videtur absurda, & præter opinionem communem.

3. Matrimonium fidelis cum infideli habet rationem sacramenti respectu fidelis. Quia qui fidelis est, eo ipso est capax perficiendi, recipiendique huius sacramenti. Qui verò est infidelis, licet non sit idoneus ad recipiendum idem sacramentum, est tamen idoneus ad illud perficiendum. Nulla namque apparet ratio, ob quam sacramentum Baptismi, possit perfici validè ab infideli, & non possit etiam perfici sacramentum matrimonij, præsertim cum hoc sacramentum recedat minus à iure naturali, minusque suprà ipsum eleuetur, quam reliqua sacramenta. Dictum enim est suprà in communi quæst. 35. Sacramentum matrimonij esse minimæ perfectionis inter omnia sacramenta. Non igitur necesse est vtrumque contrahentem esse baptizatum.

4. Maius, ac indissolubilius est ligamen baptizati cum Ecclesia, quam inter sponsum, & sponsam, atque baptismus ordinatur ad operationes magis arduas, ac difficiles, quam matrimonium. Ergò siquidem ligamen, & onus baptismale induci in paruulum, eidemque imponi potest aliena voluntate; potest etiam eadem induci, ac imponi ligamen, & onus matrimoniale. Ergò eadem ratione, qua Baptismus potest validè conferri subiecto experti rationis, potest itidem conferri eidem sacramentum matrimonij. Non ergò requiritur vsus rationis pro susceptione valida huius sacramenti.

5. Qui est capax, effectus alicuius sacramenti est etiam capax ipsius sacramenti. Effectus autem sacramenti matrimonij potest diuina saltem potentia, & voluntate communicari personis, nec baptizatis, nec vtentibus ratione, tam quoad ius, & vinculum mutuum, quam quoad gratiam. Ergò iidem possunt validè susscipere sacramentum matrimonij.

6. Contractus matrimonij celebrati inter infideles consequitur rationem sacramenti, cum primum postea baptizantur, & eo ipso præcisè, quòd baptizentur, vt tradunt Sanchez, & alij. Et tamen non eo ipso exercent actionem vllam ministratiuam, & perfectiuam sacramenti matrimonij. Ergò non est de conceptu ministri perficientis hoc sacramentum, vt sit baptizatus.

7. Ad valorem huius sacramenti requiruntur ex parte perficientium, & susscipientium plura alia præter baptismum, & vsum rationis, vt patet ex multis iuribus. Ergò non omnes baptizati, simulque compotes rationis sunt minister, & subiectum capax huius sacramenti.

Artic. 1. Respondetur. Hoc inter alia differt sacramentum matrimonij à reliquis sacramentis, quòd minister ipsum perficiens adæquatè sumptus, non distinguitur realiter à subiecto recipiente effectum eiusdem sacramenti, ipsumque sacramentum. Ratio est, quia istud sacramentum includit in suo conceptu contractum matrimonialem, eique superaddit. Personæ autem matrimonialiter contrahentes, simul sunt causa efficiens contractus, & subiectum recipiens effectum eiusdem contractus. Vndè iidem habent rationem ministri perficientis sacramentum matrimonij, simulque subiecti recipientis effectum eius, ipsumque sacramentum. Quia verò contractus matrimonij ex suo conceptu postulat, vt alter ex contrahentibus sit vir, & altera fœmina, concluditur ministrum, & subiectum adæquatum huius sacramenti, esse virum, & fœminam. Rursus, quia contractus matrimonialis, licet fiat à duabus personis, atque effectus eius in eisdem recipiatur, est nihilominùs vnus respectu vniuscuiusque binarij contrahentium mutuo; concluditur similiter sacramentum matrimonij, esse vnum tantum respectu eiusdem binarij.

Artic. 2. In prædictis duabus personis perficientibus, & recipientibus hoc sacramentum, duo principaliter requiruntur ad valorem ipsius, alterum ex conceptu sacramenti, alterum ex conceptu, tùm sacramenti, tùm etiam contractus. Ex conceptu sacramenti requiritur, vt vterque contrahens sit baptizatus. Dictum enim est suprà, baptismum esse ianuam sacra-

mentorum, neque quemquam participem esse posse cuiusquam alterius sacramenti Ecclesiæ, quin prius baptizatus fuerit, atque per baptismum redditus ciuis Ecclesiæ, & particeps bonorum eius. Vndè si neuter contrahentium sit baptizatus, vel alter eorum baptizatus non sit, perindè sacramentum erit inualidum, ac nullum. Et quidem si neuter sit baptizatus, res est clara. Quia nullo subiecto existente idoneo, & capace alicuius effectus, nulla causa inducere illum potest. Sed neque est obscura eadem nullitas si alter contrahentium baptizatus non sit, tametsi alter sit baptizatus. Dictum enim modo est, matrimonium ex suo conceptu esse vnum, & prorsus idem respectu duorum, & vtrumque afficere indiuisim. Fieri igitur non potest, vt data nullitate, respectu alterutrius, vel in ratione contractus, vel in ratione sacramenti, subsistat nihilominùs valor respectu alterius contrahentis, vel in ratione contractus; quòd omnes fatentur, vel in ratione sacramenti, quod omnes consequenter fateri tenentur. Quia non est minor vnitas, & indiuisio operis, quoad conceptum sacramenti, quam quoad conceptum contractus. Sicut igitur impossibile est, vt vir iungatur, atque adiudicetur fœminæ, ex vi contractus matrimonialis, quin hæc vicissim illi, ex vi eiusdem contractus iungatur, atque adiudicetur, ita impossibile est, vt sacramentaliter altera pars colligetur, ac copuletur alteri, quin, & alter sacramentaliter collegitur, ac copuletur priori. Cùm igitur nullum detur vinculum sacramentale, respectu personæ non baptizatæ, sacramentaliter aliquatenùs ipsam afficiens, vt liquet ex præmissis; patet nullum itidem vinculum sacramentale existente, respectu contrahentis baptizati, dùm contrahit cum persona non baptizata. Necesse igitur est pro valore huius sacramenti vtrumque contrahentem esse baptizatum.

Artic. 3. Alterum requisitum contractui, & sacramento commune, est vsus rationis. Primum enim nemo potest perficere sacramentum aliquod, tanquam minister eius, quin præhabeat vsum rationis. Quo videlicet secluso concipi nequit intentio faciendi, quod facit Ecclesia. Quæ tamen intentio essentialiter requiritur ad valorem sacramenti, vt dictum est ex Florentino suprà in communi quæst. 3. initio, liisque rationibus confirmatum est ibidem quæst. 6. Cùm igitur vterque contrahens sit minister huius sacramenti; vtcumque necesse est esse compotem rationis. Præterea, tam contractus, quam sacramentum matrimonij inducit vinculum insolubile vitæ socialis, & confert vtriuis contrahenti ius perpetuum aduersus alterum quoad corpora, & aliquam bonorum omnium communicationem. Est autem contra rationem talis vinculi, & iuris mutui, vt quis illi subsit independenter à proprio libero consensu, & electione. Cùm enim homo ex sua natura sit liber, & existat gratia sui, fieri non potest, vt decedat à iure, & perfecto dominio sui ipsius, suarumque, & operationum, & rerum, absque consensu suo libero, & per solam alterius hominis voluntatem. Accedit, esse contra finem matrimonij, qui est vita socialis perpetua, & tranquilla, ac iucunda duorum conuersatio mutua, vt ineatur absque electione cuiusque coniugis propria, seu per solam alienam voluntatem creatam. Quia quod est ex electione propria, eo ipso placet, & disponit animum ad ea omnia libenter subeunda, quæ illi annectuntur per se. Oppositum verò euenit per se in iis, quæ ex aliena electione incumbunt vnicuique, maximè quoad beneuolentiam, & beneuolas actiones erga aliquem. Quibus nimirum ex sua natura conuenit, vt sint præ cæteris ab intrinseco. Requiritur ergò vsus rationis in contrahentibus matrimonium non minus, quatenùs sunt subiectum ipsius, quam quatenùs sunt ministri, seu causæ efficientes, idque tam sub conceptu contractus, quam sub conceptu sacramenti.

Artic. 4. Plura alia requiruntur de facto ad valorem sacramenti matrimonij præter illa tria hucvsque explicata, diuersitatem sexus, Baptismum, & vsum rationis. Verùm omnia alia, præter hæc tria, requiruntur directè, ac immediatè non ex conceptu sacramenti, de quo agere instituimus, sed ex conceptu contractus, de quo initio prænonui me in præsenti præscindere. Nempè Christus Dominus eleuauit ad rationem sacramenti, non hunc, vel illum contractum matrimonialem, sed quemlibet quomodolibet celebratum inter baptizatos, dummodo validè celebretur. Contractus autem matrimonij ex suo conceptu, ea tantum vniuersaliter requirit pro sui valore, quæ à nobis proposita sunt, nec aliorum defectus, quæ de facto requiruntur, vt valeat, inualidat ipsum in omnem euentum, tùm ordinarium, tùm etiam extraordinarium, saltem metaphysicè possibilem, atque hoc sufficit, vt ab eis omnibus iure suo præscindat, qui de solo conceptu sacramenti agere instituit, cum ad eum sufficiat quilibet contractus validus, pro quouis euentu, siue ordinario, siue etiam metaphysicè tantùm possibili. Concluditur igitur absolutè ministrum, & subiectum idoneum huius sacramenti esse virum, & fœminam baptizatos, & compotes rationis.

Ad 1. In conceptu sacramenti cuiuslibet includitur intrinsecè, tanquam constitutiuum eius essentiale, voluntas instituentis ipsum, vt dictum est suprà in communi quæst. 6. Deus autem instituit istud sacramentum pro solis baptizatis, solumque eorum contractum matrimonialem euexit ad rationem sacramenti. Vndè Infidelibus eadem, & eodem modo, quantum est de se, volentibus, & perficientibus, quæ, & quo modo velle, & perficere possunt fideles, deficit nihilominùs ratio sacramenti, quæ inest contractui fidelium. Quia nimirum hunc afficit, & perficit voluntas Diuina specialis relatè ad effectum supernaturalem; eademque contractui infidelium minimè suffragatur. Qua quidem causa contractus etiam purè naturales, alij euadunt validi, alij inualidi, præcisè, quia aliis fauet, aliis non fauet, sed contradicit lex, cuius dispositio pertinet ad conceptum intrinsecum valoris contractuum.

Hinc etiam patet ad secundum. Quia non præsupposito charactere baptismali, non suffragatur contractui voluntas Diuini institutiua sacramenti, quæ ipsum sacramentum intrinsecè constituit. Dici igitur potest characterem baptismalem non requiri ad sacramentum matrimonij, tanquam partem intrinsecè constitutiuam ipsius, & requisitam immediatè ratione sui, sed obiectiuè tantùm ratione alterius, nempè ratione voluntatis Diuinæ, nolentis, nisi illo præsupposito conferre gratiam, & vti, tanquam instrumento ad illam conferendam, consensu contrahentium exterius manifestato. Atque hic respondendi modus videtur præferendus modis aliis respondendi indicatis quæst. illa 6. in re simili.

Ad 3. Patet satis ex dictis suprà artic. 2. Matrimonium fidelis cum infideli æqualiter esse nullum respectu vtriusque. Indidem patet ratio, ob quam minister huius sacramenti non possit esse infidelis, seu non baptizatus, licet idem possit esse minister baptismi. Quia videlicet minister sacramenti matrimonij est indistinctus ab eiusdem subiecto, nulliusque alterius sacramenti subiectum esse potest, qui non est baptizatus. Quæ ratio locum non habet comparatione ministri perficientis baptismum, vt per se patet. Præterea baptismus est sacramentum summæ necessitatis; ideóque oportuit ministrum eius esse magis obuium,

obulum, quam ministrum vllius alterius sacramenti, vti notatum est in loco.

Ad 4. Baptismus, & quæ à baptismo dependent, sunt de necessitate salutis æternæ, vt superius dictum est quæst. 50. Quæ autem sunt eiusmodi, omnes volunt appetitu tam innato, quam elicito saltem sub conceptu aliquo confuso, & nemini licet, vt nolit sub conceptu etiam explicito, ac determinato, ideóque possunt aliena formali voluntate, & cum consensu interpretatiuo cuiusque proprio, sufficienter, & efficaciter esse volita. At matrimonium non est similiter necessarium ad salutem, & felicitatem æternam, quin imò perfectius, & melius potest vnusquisque ad eam dirigi, ac peruenire absque matrimonio. Quæ autem sunt eiusmodi, propriæ cuiusque electioni liberæ relinquuntur, nec potest in ea induci aliena voluntate. Nulla igitur est ratio paritatis à Baptismo, & eius oneribus ad matrimonium, & eius onera inducenda per alienam voluntatem absque proprio consensu libero.

Ad 5. Non dubium est, quin Deus possit conferre mari, & fœminæ mutuum ius suprà corpus alterius, atque adeò inducere vinculum matrimoniale sola sua voluntate, & independenter à consensu formaliter libero vtriusque, vel alterutrius partis. Quia Deus est Dominus corporis, & cæterorum omnium, quæ insunt vnicuique, & præterea potest voluntates maris, & fœminæ flectere quocunque voluerit, atque perfectè disponere ad vitam socialem, & benevolam mutuo tranquillam, & felicem. Quo, vel maximè differt ius, & potestas Dei super omnes, & singulos homines ab omni, & qualibet humana potestate suprà aliquos sibi vtcunque subiectos. Quia nulla humana potestas, potest inducere in voluntatem subditorum eam internam voluntatis dispositionem, quæ requiritur ad finem vinculi matrimonialis; atque cui negatur finis, negantur etiam media ad finem. Potest igitur Deus sola voluntate inducere vinculum, & ius matrimoniale, inter quaslibet duas personas diuersi sexus, tametsi nulla humana Domini, aut Principis, aut Reipublicæ potestas efficere id ipsum vnquam possit. Quod quidem quoad vtramque partem puto esse certissimum, quidquid aduersus posteriorem partem, quæ non est æqualiter certa, leuibus mixus fundamentis reclamet Franciscus Victoria. Cæterum nulla, aut Diuina, aut humana potestate fieri potest, vt detur sacramentum matrimonij; vtque sit sacramentale mutuum aliquod duorum vinculum, quin interueniat mutuus ipsorum consensus liber, signis externis manifestatus per eosdem, existente præsenti huius sacramenti institutione. Quæ nimirum exigit prædictum mutuum liberum consensum signis externis manifestum. Quapropter conceditur, capacem effectus alicuius sacramenti, esse etiam absolutè capacem eiusdem sacramenti. Sed negatur esse eo ipso capacem eiusdem sacramenti qualitercunque suscipiendi, & in quibuscuis indiscriminatim circumstantiis. Quia videlicet deesse nihilominùs possunt, aliqua, quæ sunt de conceptu essentiali sacramenti.

Ad 6. Probabilius videtur, quòd docent Vasquez, Basilius Pontius, & plerique alij Authores, contractum matrimonij celebratum inter infideles nunquam deindè consequi posse rationem sacramenti, conferentis gratiam, tametsi illi baptizentur, postea, & insuper adiiciant nouum consensum matrimonialem, cum intentione perficiendi sacramentum. Quia sacramentum matrimonij perficitur iisdem signis externis, quibus perficitur contractus. Vndè necesse est, vt eiusmodi signa externa perfectiua contractus; procedant ex intentione perficiendi sacramentum, quæ intentio sit sufficiens, quantum est de se, ad id, quod intendit. Contractus autem matrimonij inter infideles non perficitur, nec fieri potest, vt perficiatur tali intentione, dùm sunt infideles. Quando autem baptizantur postea, iam non existit prior contractus, nec fieri potest, vt signa externa perfectiua, & completiua eius procedant ab intentione, quæ superinducitur tempore Baptismi, vt per se patet. Sed neque fieri potest, vt tempore Baptismi, aut post ipsum subinducatur nouus contractus validus. Quia iam nulla supereſt materia noui liberi contractus, nullumque effectum inducere potest nouus contractus; quandoquidem totus effectus præsupponitur iam positus ex vi prioris contractus. Patet verò contractum, cuius nullus est effectus, esse nullum. Cuiusmodi argumento probare ipse soleo repugnantiam duplicis causæ adæquatæ in actu secundo respectu eiusdem effectus. Itaque matrimonialis Infidelium contractus, solam consequitur, rationem sacramenti late sumpti, seu speculatiui propter Baptismum postea superuenientem. Nempè contractus solubilis ante Baptismum causa fidei, altero contrahentium conuerso ad fidem, & altero manente infideli, non est post Baptismum solubilis ea de causa, ideóque post Baptismum repræsentat perfectius insolubilem coniunctionem inter Christum, & Ecclesiam, atque hæc repræsentatio est quædam ratio sacramenti latè sumpti, vt notatum est initio. Ad septimum patet ex dictis suprà art. 4.

QVÆSTIO CXIII.

Vtrùm Sacramentum Matrimonij conferat gratiam?

VIdetur non conferre. 1. Quia gratia datur ad solos actus meritorios vitæ æternæ. Actus autem, ad quos ordinatur matrimonium, non sunt meritorij vitæ æternæ. Primum enim non sunt difficiles, cum potius sit difficilis eorum omissio. Et tamen difficultas, ac arduitas de conceptu operis meritorij, vt dictum est quæst. 31. de act. hum. Deindè non est meritorium id, cuius dimissio est laudabilis. Est autem laudabilis virginitas, per quam dimittitur matrimonium cum omnibus suis actibus. Ergò nec matrimonium, nec eius actus sunt meritorij. Demum Chrysostomus hom. 1. in opere imperfecto super Matt. ad illud; *Cùm esset disponsata*; *Matrimonium*, inquit, *etsi vtentibus se pœnam non inferat, mercedem tamen non præstat*. Ergò sacramentum matrimonij non confert gratiam.

2. Vsus matrimonij est peccaminosus. Primum enim est propagatiuus peccati originalis, quod diffunditur per generationem. Actus autem propagatiuus peccati est peccaminosus. Quia est intrinsecè malum, facere, vt aliquis sit peccator. Deindè quod est contra præceptum Apostolicum, est peccatum. Vsus autem matrimonij est contra præceptum Apostoli dicentis, 1. ad Corinth. 7. 29. *Et qui habent vxores tanquam non habentes sint*; Hoc est non vtantur nuptiis, quod faciunt non nubentes. Denique opus, quod de se est turpe, semper est peccaminosum. Copula autem carnalis, ad quem ordinatur matrimonium, est opus de se turpe, tùm quia interuenit motus concupiscentiæ, & libidinis, qui est de se turpis vsque adeò, vt ipsi quoque coniugati indè verecundentur, & refugiant eatenus aspectum aliorum; tùm quia absorbetur interim ratio totaliter, vt dicitur 7. Ethic. cap. 11. sub finem; turpe verò est amittere, propter delectationem corporalem, rationem, & vim intelligendi, quæ est principale hominis bonum. Ergò ad vsum matrimonij non datur gratia.

3. Non est necessaria gratia ad opera, quibus perficiendis sufficit inclinatio, & virtus homini connaturalis. Inclinatio autem, & virtus homini connaturalis sufficit ad perficienda opera, ad quæ ordinatur matrimonium, quod propterea est homini connaturale. Ergo non est necessaria gratia ad opera propria matrimonij.

4. Sacramenta non causant, nisi quod significant. Sacramentum autem matrimonij non significat gratiam. Quia perficitur solis verbis, aliisue externis interni consensus signis, quæ solum significant vinculum, & ius mutuum contrahentium, vt patet ea consideranti. Et confirmatur, quia significatio est eadem, siue contrahentes sint infideles, siue sint baptizati. Verba autem infidelium non significant gratiam. Ergo nec verba baptizatorum.

5. In professione religiosa, quæ est perpetua sicut matrimonium, & ordinatur ad opera multo difficiliora, ac perfectiora, quam matrimonium, non datur vlla gratia ex opere operato. Ergo multo minus in matrimonio.

Art. 1. Respondetur. Cum sit certum ex fide, omnia nouæ legis sacramenta conferre gratiam ex opere operato iuxta dicta in communi quæst. 19. sitque rursus ex fide certum matrimonium fidelium esse sacramentum nouæ legis, propriè, ac strictè tale, vt dictum est q. 110. dubitari minimè potest, quin idem fidelium matrimonium causet gratiam, atque ita definiunt Conc. Florent. in decreto Eugenij, §. *nouæ legis*, & Trid. tum in communi sess. 7. can. 1. & 6. de Sacramentis in genere, tum specialiter sess. 24. can. 1. de hoc sacramento.

Art. 2. Confert autem gratiam solum quoad augmentum. Quia non confert gratiam, ad omnia indiscriminatim, & vniuersaliter opera propria vitæ spiritualis, quod pertinet ad sacramenta mortuorum, conferentia primam gratiam, & vitam ipsam spiritualem, quæ est principium omnium operum salutarium: sed confert gratiam solum ad perfectionem operationum particularium ad quas ordinatur ex sua natura contractus matrimonialis. Quæ proinde gratia supponit vitam spiritualem, quæ est radix omnium operum bonorum. Hinc deducitur contrahentes sacramentaliter matrimonium peccare de nouo lethaliter, si id faciant in statu peccati. Quia eo ipso impediunt effectum principalem sacramenti, ipsumque sacramentum indigne suscipiunt. Quod est sacrilegum, & grauiter, ac lethaliter dedecens, iuxta dicta in communi, quæst. 18. An verò committant duplex peccatum lethale, alterum quatenus indigne ministrant, alterum quatenus indignè suscipiant? eodem illo in loco relictum est indecisum, nec modo occurrit ratio efficax pro alterutra parte. Quia minister huius sacramenti conuenit cum ministris ordinariis aliorum sacramentorum, quoad vsum potestatis conferendi gratiam, & perficiendi causam eius instrumentalem. Vnde cum ministri ordinarij aliorum sacramentorum peccent lethaliter, si perficiant sacramentum aliquod in statu peccati lethalis propter eandem rationem videtur excusari à peccato non posse minister sacramenti matrimonij. Quia verò idem huius sacramenti minister differt ab aliis ministris ordinariis sacramentorum, quatenus in perficiendo sacramento simul vtitur iure suo naturali contrahendi matrimonium, nec videtur institutus minister directè, & donatus dignitate aliqua spirituali peculiari, sed indirectè tantum, & concomitanter videatur admissus ad sacrum ministerium: non potest efficaciter concludi, vrgeri ministrum matrimonij eo genere obligationis, quo vrgentur alij ordinarij sacramentorum ministri. Vtraque igitur pars est probabilis, tametsi hæc posterior videatur aliquanto verisimilior.

Art. 3. Duo superaddenda sunt circa collationem gratiæ. Alterum est sacramentum matrimonij conferre per se, seu cæteris paribus minus gratiæ, quam sacramenta cætera: tum quia hoc sacramentum est minoris perfectionis, quam cætera sacramenta, vt dictum est suprà in communi, quæst. 35. tum quia opera, ad quæ ordinatur sunt minoris perfectionis, & difficultatis, quam opera reliquis sacramentis præfixa. Alterum est istud sacramentum, si suscipiatur cum obice gratiæ, posse postea inducere eandem gratiam, cum primum recesserit obex. Quia sacramenta, quæ non obstante obice gratiæ, conferunt suscipienti effectum aliquem ipsi intrinsecum, eidemque imponunt onus aliquod peculiare, ratione cuius insit peculiaris indigentia gratiæ, eam conferunt, cum primum tollitur obex. Sacramentum autem matrimonij, tametsi suscipiatur cum obice gratiæ, inducit effectum peculiarem, & imponit onus, pro quo ferendo est necessaria specialiter gratia. Inducit enim vinculum matrimoniale cum mutuo alterutrius contrahentis iure aduersus alterum, & consequenter inducit in vtramque obligationem, & onus satisfaciendi ei iuri per mutua vitæ socialis officia, mutuam custodiam, tranquillitatem, & pacem, per Christianam prolis educationem, & similia, quibus idoneè exhibendis patet gratiam esse specialiter necessariam. Igitur hoc sacramentum etiam fictè susceptum retinet vim conferendi gratiam, eamque confert recedente postea fictione, de quo videri potest quæst. 30.

Ad 1. Dubitari non potest, quin sint meritorij actus, ad quos ordinatur sacramentum matrimonij, si debito fine, & circumstantiis non careant. Quia sunt honesti, & ex ratione sacramenti præscribitur eidem finis supernaturalis vitæ socialis Christianæ, & procreationis, atque educationis filiorum, qui sint. Ciues idonei Reipublicæ Catholicæ. Neque verò caret difficultate intentio huius ipsius finis, & obseruatio limitum, & modi, ac moderationis, quos præscribit idem finis. Neque verò est de conceptu actus meritorij, ne possit omitti cum laude per actum perfectiorem. Alioquin soli actus summè perfecti inter eos, qui sunt inuicem incompossibiles essent meritorij. Quod est absurdum. Chrysostomus autem solam negat matrimonio rationem meriti accidentalis, quæ conuenit priuationi matrimonij ex peculiari difficultate, quæ inest tali priuationi, non verò rationem meriti respectu præmij substantialis, quæ correspondet operi, cuius honesto procedenti ex charitate, vt dicit D. Thom. q. 411. art. 4. ad 1.

Ad 2. Certum est ex fide, & manifestum ex ratione vsum matrimonij, non esse peccaminosum ex sua natura, sed licitum, & honestum, vt liquet ex ratione finis, nuper indicata, & superius expressa magis, nec rationes in contrarium quidquam conuincunt. Primum enim propagatio peccati originalis non inest per se, sed purè per accidens vsui matrimonij. Quia causa eius propagationis est primum peccatum ab Adamo commissum, idemque est causa; & non parentes, vt filij nascantur peccatores, vti pluribus efficaciter demonstrat Augustinus in libris de nuptiis, & concupiscentia, & alibi semper aduersus Pelagianos. Iam Apostolis non imponit præceptum, sed solum dat consilium de abstinentia à matrimonio, eiusque vsu, vt ipse disertè monet in illo ipso cap. 7. Vnde, quòd dicit, vt qui nubunt, sint tanquam non nubentes, non hunc habet sensum, vt abstineant ab vsu nuptiarum, sed ne propterea dimittant æternorum, ac spiritualium bonorum curam, vtq; in ea bona ferantur intentione præcipua, ordinando ad eandē ipsas nuptias, atque omnem earum vsum. Quod itidem disertè docetur ibidem ab Apostolo, præsertim

dum

dum similiter dicit, *vt qui vtuntur mundo, sint quasi non vtentes.* Vtrobique enim additur particula *quasi* ad indicandum, ne in vsu mundi, aut nuptiarum finis hominis vltimatè collocetur. Permittit itaque vtrobique vsum, solumque superaddit modum vtendi necessarium ad honestatem. Demum turpitudo, quæ inseparabiliter inest vsui nuptiarum ex vehementia libidinis non est turpitudo culpabilis, sed pœnalis, prouenies ex primo peccato, absque noua coniugum catenus libertate, qui non tenentur vitare circumstantias pœnales, operis de se honesti. Quod absorbeatur ratio, & impediatur attentio ad Deum, & rationes æternas, in actuali vsu matrimonij, communè fere est aliis quoque occupationibus honestis circa temporalia. Nempè quòd per breue interuallum impediatur animus ab actuali Dei, & diuinorum consideratione, non est peccatum ex genere suo, sed necessaria humanæ imbecillitatis conditio, cui proinde sufficit, vt semper Deo adhæreat habitualiter, per habitum gratiæ, qui solo tollitur peccato lethali.

Ad 3. Gratia sacramentalis non datur ad præstandum vtcunque officium naturæ, ad quod sufficit vtique ipsa natura, sed ad superaddendum debitum finem, ac modum, ad quem non sufficit natura sine gratia.

Ad 4. Sacramenta causant, quod significant, naturaliter quidem remotè tantùm, & in actu primo, seu aptitudinaliter; supernaturaliter verò, & ex institutione diuina proximè, & in actu secundo. Vtroque autem modo proportionaliter significant gratiam, forma, & materia matrimonij, vti superius expensum est. Quare obiectio in eo peccat, quòd solam considerat significationem naturalem secundum se, & non etiam supernaturalem prouenientem ex institutione diuina, quæ respectu baptizatorum est longè diuersa, quam respectu infidelium.

Ad 5. Professionem religiosam præcedit, ex natura rei vbertas auxiliorum gratiæ, eademque professio continet in se plura media conducentia ad salutem animæ, & applicat ad assiduum virtutum omnium exercitium, ex quibus prouenit multiplex augmentum gratiæ ex opere operantis, ideóque necesse non fuit, vt professioni religiosæ annecteretur augmentum gratiæ ex opere operato; sicut ob rationem contrariam opportunum, ac necessarium fuit, vt eadem annecteretur matrimonio.

QVÆSTIO CXIV.

Vtrùm contractus Matrimonij inter fideles sit separabilis à Sacramento?

VIdetur esse separabilis. 1. Quia Christus Dominus potuit instituere sacramentum matrimonij, retenta libera fidelium facultate, qua prius poterant ad perficiendum validè contractum matrimonij, absque intentione perficiendi sacramentum, & consequenter quin re ipsa perficiant sacramentum. Ex nullo autem scripturæ loco, aut Concilij, aut Patrum vllum apparet iudicium, quod Christus Dominus non sic instituerit de facto; atque præsumptio semper fauet amplitudini libertatis, homini connaturalis. Ergo credendum potius est ita de facto institutum esse sacramentum matrimonij.

2. Omne matrimonium censetur validum, de cuius inualiditate non constat liquido ex aliquo iure, vt dicitur in Extrauaganti Ioannis XXII. *Antiquæ*, de voto. Ex nullo autem iure liquidò constat esse nullum matrimonium fidelium celebratum absque intentione perficiendi sacramentum, immo cum intentione non perficiendi. Ergo tale fidelium matrimonium est validum. Idem autem caret ratione sacramenti. De cuius nimirum essentia est intentio ministri sacramentaliter, ac supernaturaliter operandi, vt dictum est suprà in communi ex Concilio Florentino. Ergo matrimonium fidelium potest esse validum, quin sit sacramentum.

3. Matrimonia clandestina fuere valida ante Concilium Tridentinum, vt dictum est supra ex eodem Concilio. Eiusmodi autem matrimonia saltem pleraque fuere contractus purè ciuiles, vtpote celebrata absque vlla cogitatione, ne dum intentione de aliquo supernaturali, ac sacramentali, sed de solo officio naturæ. Augetur difficultas, quia matrimonia hæreticorum sunt valida, neque de hoc in genere vlla fuit vnquam dubitatio in Ecclesia; & tamen hæretici non perficiunt sacramentum. Quod nimirum nunquam intendunt perficere, cum neque credant dari tale sacramentum. Perficiunt igitur validum contractum, quin perficiant sacramentum.

4. Matrimonium celebratum inter fideles absentes per procuratorem est validum, vt liquet ex c. vlt. de Procuratoribus in 6. Et tamen, tale matrimonium nequit esse sacramentum, vt docent Caietanus, Canus, & Victoria, conuenientibus Soto, Ledesma, & Rebello: tum quia nullum aliud sacramentum conferri potest absenti, nec est vlla ratio excipiendi sacramentum matrimonij: tum quia absolutio sacramentalis nulliter datur absenti præcisè, quia verba formæ diriguntur ex se ad præsentem; diriguntur verò similiter ad præsentem verba matrimonialia, vt patet conferenti verba hæc: *Absoluo te*, cum his: *Accipiate in meum, in meam*, tum denique, quia si matrimonium absentium esset sacramentum, non deberent postea coniungi præsentes in facie Ecclesiæ, vt fert solemnis eiusdem Ecclesiæ ritus.

5. Absolutio, & prolatio verborum, quibus perficitur sacramentum Baptismi, possunt peragi absque intentione perficiendi sacramentum, & consequenter quin perficiatur sacramentum; & nihilominus, tunc etiam retinent veram rationem ablutionis, & prolationis, præstantque effectus sibi connaturales perinde omninò, atque si nulla interuenisset eleuatio, ac institutio supernaturalis. Ergo verba matrimonialia retinent similiter veram rationem contractus naturalis, & præstant omnem effectum naturalem, quem præstarent nulla existente institutione, ac eleuatione supernaturali, tametsi proferantur absque intentione perficiendi sacramentum, & quin perficiatur sacramentum.

Art. 1. Respondetur, qui est membrum Reipublicæ alicuius, & intendit perficere contractum aliquem prætermisso ritu eius, inducto lege supremi Principis, consuetudine recepto, quique est fundamentalis respectu eiusdem Reipublicæ, proculdubio contrahit nulliter. Ritus autem sacramentaliter contrahendi matrimonium, est proprius, & peculiaris Reipublicæ Christianæ, inductus lege Christi Domini supremi Principis, & Conditoris eiusdem Reipublicæ, idemque ritus communi, ac vniuersali Christianorum consuetudine receptus est, & insuper est fundamentalis respectu Reipublicæ Christianæ, cuius videlicet fundamenta præcipua sunt septem sacramenta, instituta à Christo. Cùm igitur omnes Christiani sint membra Reipublicæ Christianæ, si qui eorum intendant contrahere matrimonium prætermisso sacramento, eo ipso contrahent nulliter vtpote nolentes celebrare contractum, qualis institutus est à Christo, quique est proprius Christianorum, sed qualis ante Christum permittebatur, quique post eius institutionem, ac legem solis permittitur infidelibus. Qua quidem ratione, vsque adeò efficaciter persuadetur hæc sententia, vt non parum inclinem in sensum Gregorij de Valentia, dicentis,

Non

Non videri aliqua temeritate carere quod possit inter Christi fideles verum, & legitimum esse matrimonium, quod non sit etiam sacramentum.

Art. 2. Accedit Concilium Florentinum, & Tridentinum locis superius indicatis non semel definire, matrimonia fidelium esse sacramentum. Quæ definitio, cum sit vniuersalis, & indefinita, nullius permittit matrimonij fidelium exceptionem à ratione sacramenti. Alioquin enim definire debuissent, vel aliqua matrimonia fidelium esse sacramenta, vel matrimonia fidelium posse esse sacramenta, seu posse celebrati perficiendo simul verum sacramentum, non verò vniuersaliter, & indefinitè, matrimonium fidelium esse verum Christi sacramentum. Sic enim dici non posset absolutè, & sine restrictione hostiam à Sacerdote consecratam esse sacramentum, si fieri posset, vt aliqua hostia verè esset consecrata à Sacerdote, quin daretur verum sacramentum. Nullum igitur verum inter fideles matrimonium esse potest, quod non sit simul verum sacramentum.

Art. 3. Accedit rursus Gabrielem Vasquez, Rebellum, Basilium Pontium, Martinon, & aliquos alios, qui putant dari posse inter fideles verum, ac validum matrimonium, quod non sit sacramentum, docere nihilominus pro nullo euentu licere Christianis, vt separent rationem contractus matrimonialis à ratione sacramenti, sed quicunque tentauerint id facere, peccaturos esse graniter. Id quod supponit apertè Euaristus Papa in Epist. 1. ad Episcopos Africanos, vti refertur causa 30. q. 5. c. 1. additque ita à Patribus acceptum, & à sanctis Apostolis, atque eorum successoribus traditum fuisse. Ista autem tanta certitudo, & tam antiqua ab ipsis Apostolis deriuata, & sanctorum Patrum consensu semper retenta traditio inhonestatis matrimonij fidelium intenti cum exclusione sacramenti non in alio fundari potest, quam in sola indiuisione contractus fidelium à Sacramento. Certè supposita ista contractus, & sacramenti indiuisione manifestissimè apparet ratio peccati grauis in intentione fidelium volente alterum ab altero seiungere. Quia videlicet eo ipso vtrumque reddunt nullum indiuisim. Quod non nisi pessima, & sacrilega voluntate fieri potest loquendo per se. Si verò supponatur contractum matrimonialem validum inter fideles, esse absolutè separabilem à ratione sacramenti, non modo nulla apparet ratio satis clara, ob quam necesse sit graviter peccare fideles, quandocunque tentauerint perficere purum contractum, quin imò concluditur licitum, ac laudabile aliquando fore, vt contraherent secluſa ratione sacramenti. Quando videlicet contractus matrimonij non posset differri absque graui inconuenienti, & ex alia parte contrahentes essent in statu peccati lethalis, nec essent ad iustificationem, tunc temporis obtinendam satis dispositi, quod pluribus multiplici de causa facile contingit. Credendum itaque omninò est, intentionem fidelium perficiendi contractum matrimonij, quin perficiant sacramentum, esse ineuitabiliter peccaminosam, præcisè quia est inseparabilis contractus à sacramento, atque inde fit, vt exhibitis actionibus externis sufficientibus ex se ad contractum validum, absque intentione perficiendi sacramentum eo ipso exhibeantur materia proxima, & forma sufficientes ex se ad sacramentum, quin sacramentum re ipsa perficiatur ob solum defectum debitæ intentionis.

Art. 4. Augetur vis huius rationis. Quia Ecclesia non solum interdicit, sed etiam irritat matrimonium baptizati, cum non baptizata, tametsi iam sit catechumena, & certissimè baptizanda quam primum, vt liquet ex c. *Caue* 28. q. 1. & similiter irritatur matrimonium hæretici, cum eadem infideli nondum baptizata. Quia nimirum dedecet, vt homo baptizatus perficiat matrimonium, quin perficiat sacramentum, quod cum consorte infideli celebrare non potest, vt dictum est supra. Hæc namque sola superest ratio irritationis in duobus casibus modo expressis, vt apparet consideranti. Maior autem longè indecentia est in contractu matrimoniali inter duos baptizatos, quin perficiatur sacramentum. Quia eo ipso duplicatur ratio indecentiæ. Quis igitur credat irritari matrimonium ob indecentiam minorem, & non idem irritari ob indecentiam longè maiorem eiusdem omninò generis? Et quis non credat Concilium Florentinum, & Tridentinum, dum definit vniuersaliter, matrimonia fidelium esse sacramentum, aut supponere nulla esse matrimonia pure ciuilia fidelium ex vi institutionis Christi secundum se, quod mihi est verisimilius, vti initio indicatum est; aut certè eorundem nullitatem complecti vt minimum, tanquam inductam Ecclesiastica authoritate, & traditione ad Apostolis deriuata? vti colligi potest ex authoritate Euaristi paulo prius indicata. Dicendum itaque omninò est cum Soto, Valentia, Ledesma, Sanchez, Coninch, Layman, & aliis, contractum matrimonialem inter fideles, esse inseparabilem à sacramento, nec validum esse posse, quin sit sacramentum, tametsi oppositum sit absolutè probabile propter authores id negantes, quos refert, & sequitur Martinon.

Ad 1. Ex eo, quod Christus Dominus constituerit matrimonium sacramentaliter celebratum inter fundamenta Religionis Christianæ, qualia sunt septem Ecclesiæ sacramenta; sufficienter colligitur, professoribus eiusdem religionis nullum permissum esse verum contractum matrimonialem, qui non sit sacramentum. Quapropter si Christus Dominus voluisset permittere fidelibus liberam electionem contractus matrimonialis validi, vel sacramentalis, vel non sacramentalis, quod non nego fieri absolutè potuisse, id verò distinctè docere oportuisset. Quia foret permissio ordinationi, ac eleuationi fundamentali matrimonij, minimè connaturalis. Vnde cum talis permissionis nulla sit de facto, aut expressio, aut etiam insinuatio, sed magis oppositum, concluditur illam de facto nequaquam dari, atque humanam libertatem, eo ipso, quod sit deuincta professioni Religionis Christianæ esse quoque restrictam ad contractum matrimonialem proprium, ac peculiarem eiusdem Religionis Christianæ, præsertim cum apud Concilia, & Patres, vbique dicatur matrimonia fidelium esse sacramentum, neque vlla vnquam fiat mentio de matrimonio fidelium, quod non sit sacramentum, seu quod sit contractus purè ciuilis, atque de omnibus vniuersim matrimoniis fidelium iudicet Ecclesia absque exceptione, nullaque permissa eatenus potestate Principibus temporalibus; quod fieri iustè non posset: ideóque non fieret ab Ecclesia, si aliqua matrimonia fidelium possent esse valida, quin essent sacramentum. Indisciplinati præterea ingenij est, vt dicit Philosophus, in omnibus euidentiam quærere, eaque negare absque vlla ratione positiua, quæ validis rationibus positiuè comprobantur, atque iis maximè congruunt, quæ sunt certissima, ac manifestissima.

Ad 2. Satis constat ex dictis. Apparuit enim sufficienter ex iure diuino, vel saltem ex Ecclesiastico constare de nullitate matrimonij initi inter fideles, absque intentione sufficienti ad rationem sacramenti. Sanè matrimonium, de quo est sermo in illa Extrauaganti, supponitur inibi fuisse sacramentum, præcisè quia contractum fuit à fidelibus, eaque præcisè de causa Ioannes Papa iudicat, ac disponit circa idem matrimonium, tanquam circa rem sacram, ac spiritualem. Videatur si placet totus contextus.

Ad 3. Negatur matrimonia clandestina fidelium non habuisse veram rationem sacramenti, dum fuerunt veri,

veri, ac validi contractus. Quia absque fundamento, & contra legitimam rationem dicitur defuisse contrahentibus intentionem sufficientem ad perficiendum sacramentum; quandoquidem fideles, siue publicè, siue clam contrahentes perindè habent intentionem faciendi quod, & quomodo alij fideles communiter faciunt, dum matrimonialiter iunguntur; aut contrahendi, vt Christi fideles decet, vtque permissum est, vt validè contrahant: ac demum volunt efficaciter, quidquid necesse est eos velle, vt acquirant verum ius mutuum matrimoniale. Quilibet autem ex iis intendendi modis, aliique illis æquipollentes multipliciter possibiles, continent in se virtualiter, & æquialenter, intentionem formalem perficiendi sacramentum, & sufficiunt ad ipsum reipsa perficiendum, iuxta dicta supra in communi, & ex communi, quæst. 15. art. 2. 3. & 4. Dictum similiter est ibidem quæst. 17. artic. 1. & 2. Existentibus in ministro intentionibus inuicem oppositis, atque incompossibilibus ex parte obiecti, eam intentionem euadere efficacem, & sortiri reipsa effectum sibi conformem, quæ est appretiatiuè maior, quàm opposita. Eadem facilitate solui potest, quod supra opponebatur de matrimoniis hæreticorum; quamuis enim fatendum sit, illa esse valida, vt docent communiter Theologi, & Iuristæ, frustra reclamantibus Simanca, Hostiense, & paucis aliis cum Glossographo, in cap. finali, de conditionibus appositis, verbo *contra substantiam*, cum canones, & Conciliorum testimonia quæ accumulant, contineant tantùm prohibitionem contrahendi matrimonia cum hæreticis, vnde tantum concludi potest ea fuisse illicita, non inualida. Quæ validitas firmatur recepta Ecclesiæ consuetudine, quæ etiam nunc viget in Gallia, Polonia, & Germania vniuersa, vbi accedentibus ad Ecclesiam Catholicam hæreticis, non instauratur de nouo eorum matrimonium, & filij eorum censentur legitimi, in vtroque foro Ecclesiastico & Seculari, vt bene notauit Nicolaus Serarius opusculo de matrimonio hæreticorum. Quamuis, inquam, hæc ita sint, & hæretici præsertim Caluiniani negent matrimonium esse Sacramentum; cùm nulla lege constet ademptum illis esse ius, quod ad omnia Sacramenta consequuti sunt, per Baptismum qui est ianua aliorum Sacramentorum; si cætera ad materiam & formam matrimonij necessaria adhibeant, & non sit aliud impedimentum, conficitur Sacramentum, & hoc ipso quod volunt matrimonium inire, ineunt Christianum. Quod euincitur ratione supra insinuata. Vnde quia in hæreticis non agnoscentibus, ideoque non intendentibus rationem sacramenti, datur nihilominus intentio appretiatiuè maior, perficiendi verum, validumque contractum, & consequenter quidquid ad eam validitatem requiritur, re ipsa volunt perficere, & verè perficiunt sacramentum matrimonij; tametsi sacramentum formaliter non intendant, imò explicitè, & formaliter intendant illud non facere. Quia videlicet hæc posterior intentio solet esse appretiatiuè minor, talisque semper præsumitur in hæreticis, vtpotè magis propensis in statum matrimonialem, quam auersis à sacramento, quando agitur de contrahendo matrimonio. Ita docent Layman, Castro Palao, & alij apud ipsos, & post ipsos. Quod si quando maius sit odium sacramenti, quam amor matrimonij; qui videtur casus metaphysicus, sicut nullum perficietur sacramentum, ita contractus matrimonij nulliter perficietur, vt patet ex dictis.

Ad 4. Pro certo tenendum est cum communi sententia, matrimonium fidelium celebratum inter absentes per procuratorem, sicut extra controuersiam est validum in ratione contractus, ita etiam valere in ratione sacramenti, atque esse verum sacramentum, dummodo adsint cætera requisita. Quia non plura requiruntur in baptizatis ad rationem contractus, vna dempta intentione, quæ pro sacramento debet esse peculiaris conditionis, sed cuius in absente non minus esse potest, quam in personaliter præsente. Quòd fieri idem minimè possit in vllo alio sacramento, nihil probat. Quia sacramentum matrimonij differt quoad plura à reliquis omnibus sacramentis, quatenus simul est contractus. Nec magis vrget paritas ex sacramento pœnitentiæ. Quia ad sacramentum matrimonij non requiruntur verba determinata indicatiua mutuæ præsentiæ, sicut requiruntur ad sacramentum pœnitentiæ; sed sufficiunt, quæcumque signa externa consensus interni siue opere, siue verbo, eoque siue scripto, siue prolato exhibita. Atque huiusmodi significationes sunt ex sua natura indifferentes ad mutuam præsentiam, & absentiam contrahentium. Demum, quòd iuncti matrimonio per Procuratorem, postea nihilominus iungantur solemniter in facie Ecclesiæ, non ad hoc ordinatur, vt tunc superaddatur ratio sacramenti. Quæ videlicet est inseparabilis essentialiter à ratione contractus, ideoque superaddi non posset de nouo, quin iterum perficeretur contractus, quod est impossibile. Ritus igitur ille publicæ coniunctionis obseruatur præcisè, vt suppleantur solemnitates sacræ, quæ prius omissæ fuerant, vtque coniuges mutuo præsentes manifestiùs declarent Ecclesiæ, se ratum habere, quòd per Procuratores eorum nomine, & authoritate actum fuit. Ruinosum porrò est fundamentum, quo nititur Caietanus, vt probet abesse rationem Sacramenti, à matrimonio celebrato inter absentes per Procuratorem, existimans nullum Sacramentum confici posse, sine verbis quæ vult requiri pro forma. Hoc enim pugnat cum decisionibus Iuris cap. Cum apud, & cap. Tuæ fraternitati, de sponsalibus & matrimonio. Vbi Innocentius III. decidit mutum posse contrahere matrimonium, & ad illud contrahendum solum consensum sufficere, qui signis declaretur. Vbi Pontificem agere de matrimonio vt Sacramentum, est conueniunt Doctores.

Ad 5. Ablutio, & prolatio verborum requisitæ ad sacramentum Baptismi hoc inter alia differunt ab exteriori traditione, & acceptatione matrimoniali, quòd traditio, & acceptatio matrimonialis continent in se contractum alterabilem lege superioris, sic vel aliter statuente circa eius valorem, & nullitatem, atque huiusmodi mutatio facta est directè, vel indirectè per voluntatem Christi supremi Principis instituentis hoc sacramentum, vt dictum est; nihilque talefactum est, aut fieri potuit circa materiam, & formam Baptismi. Vndè nulla est eatenus paritas. Cæterùm effectus Physici, & purè naturales vtrobique manent eodem modo, siue adsit, siue desit ratio Sacramenti. Atque quoad hoc solum tenet paritas.

QVÆSTIO CXV.

Vtrùm Matrimonia Hebræorum, aliorúmque populorum, apud quos viget consuetudo repudij, sint valida.

VIdentur non esse valida 1. Quia qui contractui matrimoniali inserit conditionem contrariam substantiæ matrimonij, contractum efficit nullum, & carentem omni effectu, vti statuitur expressè cap. finali, de conditionibus appositis. Potestas autem repudiandi est in primis contraria substantiæ matrimonij, vt ex illo Matth. 19. 6. *Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* Et rursus vers. 9. *Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.* Idem traditur clarè Marci 10. 11. & Lucæ 16. 18. & clarissimè ab Apostolo 1. ad Cor. 7. 10. *Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam,* aut viro suo reconciliari. *Et vir vxorem non dimittat.* Atque ex iis locis id habetur certum, tanquam dogma fidei, vti reipsa est, apud omnes Catholicos. Deinde Hebræi, cæterique infideles apponunt semper contractui matrimoniali eam conditionem. Volunt enim contrahere iuxta leges suas, & iuxta consuetudinem Patriæ, & non aliter, vti est de more apud omnes vbique in omni negotio, ac proinde volunt explicitè, vel saltem implicitè retinere potestatem repudiandi. Omnia igitur eorum matrimonia sunt nulla.

2. In iis regionibus, ac populis, in quibus viget consuetudo repudiandi, ita sunt affecti omnes, vel plerique, dum celebrant matrimonia, vt si crederent, ac animaduerterent nullam, pro vllo euentu remansuram sibi esse potestatem repudiandi, eo ipso nollent contrahere matrimonium, sed vellent magis manere perpetuò cœlibes, quam habere vxorem cum tali onere. Id quod haud obscurè apparet ex prædicto 19. cap. Matthæi. Cum enim Christus Dominus prætulisset impotentiam repudiandi, & abrogationem legis eatenus Mosaicæ, protinus subintulere discipuli: *Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere.* Nempe in hæc verba, ostendentia manifestè maiorem adhæsionem ad potestatem repudiandi, quàm ad matrimonium, absque tali potestate, erumpere non potuere discipuli, nisi ex habituali animi dispositione, sibi communi cum sua gente, præferente libertatem repudij supra matrimonium secundum se. Patet autem taliter affectos matrimonium validum efficere minimè posse, quandoquidem deprehenduntur eo ipso matrimonium validum magis reipsa nolle, quam velle.

3. Matrimonium validum iure naturæ est indissolubile, vt tradit D. Thom. in 4. distinct. 33. quæst. 2. art. 1. & lib. 3. contra gent. cap. 124. Scotus in 4. distinct. 26. quæst. vnic. concl. 3. & cum plerisque aliis Basil. Pontius lib. 1. cap. 13. Matrimonia autem non sunt insolubilia, nec inducunt obligationem nunquam recedendi à consorte, vbi viget consuetudo repudij: tum quia nullus contractus obligat ad id, in quod contrahentes non consentiunt; minimè verò consentiunt in indissolubilitatem, qui volunt retinere potestatem repudiandi, ac dissoluendi: tum quia Pontifices dissoluunt aut dissoluta, seu dissolubilia declarant vniuersaliter matrimonia infidelium, quando altero conuerso ad fidem, alter, aut propterea non vult cohabitare, aut vult quidem, sed non sine contumelia Creatoris, aut quin pertrahat ad peccatum, vt liquet ex cap. *Quanto*, & cap. *Gaudemus* de diuortiis, & sæpè aliàs. Quin imò Eutychianus Papa cap. *si quis Gentilis* 28. quæst. 1. permittit separationem baptizati ab infideli, absque etiam vlla alia causa speciali. Statuit enim sic: *Si quis gentilis gentilem vxorem dimiserit ante Baptismum, post Baptismum in potestate eius erit eam habere, vel non habere.* Ac demum Pius V. & Gregorius XIII. relati à Basilio Pontio lib. 7. cap. 48. num. 22. statuunt valere secundas nuptias baptizati, non requisito etiam, nec præmonito priori consorte gentili, quando longè abest, nec præmoneri potest, tametsi interim is quoque conuersus fuerit ad fidem. Sic autem habent literæ Gregorij XIII. *Quoniam sæpè contingit, multos vtriusque sexus infideles, post contracta gentili ritu matrimonia, ex Anglia, Æthiopia, Brasilia, & aliis Indicis Regionibus, ab hostibus captos, à propriis finibus, & propriis coniugibus in remotissimas regiones exterminari; adeo vt ipsi captiui, & qui in patria remanent, si postea ad fidem conuertantur, coniuges infideles, tam longo interuallo disjunctos, an sine contumelia Creatoris secum habitare velint, vt par est monere nequeant, &c. Idcirco nos, attendentes huiusmodi connubia, inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censeri, vt necessitate suadente, dissolui non possint; singulis dictorum locorum Ordinariis, & Parochis, & Presbyteris Societatis Iesu, ad confessiones audiendas approbatis, concedimus facultatem dispensandi, cum quibuscumque vtriusque sexus Christi fidelibus, incolis dictarum Regionum, & serius ad fidem conuersis, qui ante baptismum, matrimonia contraxerant; vt eorum quilibet etiam superstite coniuge infideli, & eius consensu minimè requisito, responso non expectato, matrimonium cum quouis fideli, alias tamen ritè contrahere, & in eis postea carnali copula consummatis, quoad vixerint remanere licitè valeant; dummodo constet etiam summariè, & extraiudicialiter, coniugem absentem moneri legitimè non posse; aut monitum intra tempus eadem monitione præfixum, suam voluntatem non significasse, &c.* Sunt igitur nulla matrimonia infidelium, idque non alia profectò de causa, quàm quia perficiuntur cum voluntate diuertendi, si opus fuerit, aut vtcumque placuerit.

4. Error circa substantialia matrimonij tollit validitatem eius, quia tollit verum, ac reolem consensum in ipsum. Quod comprobari potest ratione quæ proponitur in capite vnico 29. quæstione prima, sub initio: *Consensus est duorum, vel plurium sensus in idem. Qui autem errat, non sentit. Ergo non consentit; id est simul cum aliis sentit. Hæc autem errauit. Non ergo consensit. Non itaque coniux est appellanda. Quia non fuit ibi consensus vtriusque, sine quo nullum matrimonium esse potest. Sicut enim ille, qui ordinatur ab eo, quem putat Episcopum esse, & adhuc est laicus, errat, nec vocatur ordinatus, immò ab Episcopo adhuc est ordinandus: sic ista errans nulli est copulata coniugio, & adhuc est copulanda.* Manifestum autem est infideles substantes legi, aut consuetudini repudij errare quoad substantialia matrimonij, quandoquidem credunt ea esse dissolubilia.

5. Si matrimonia infidelium credentium licere, & volentium diuortium, quando videbitur opportunum, valerent, plures inde subsequerentur tricæ, & incommoda, quibus sæpè redderetur valdè difficilis conuersio infidelium ad fidem, necnon eorumdem directio quoad fidem, & vsum coniugalem, postquam susceperè Baptismum. Fieri namque potest, vt Titius gentilis contrahat matrimonium ritu gentilico cum Anna Christiana,

Christiana, vtque idem Titius factus postea Christianus, ac deinde Apostata repudiet prædictam Annam, & transeat ad secundas nuptias. Iam est difficile cogere Annam ad cœlibatum sibi grauem, cum ex altera parte sit iam impossibile Titium reducere ad cohabitationem cum eadem Anna. Redditur proinde valde difficilis, Annæ quidem permanentia in fide Catholica, Titio verò reditus ad eandem.

Fieri similiter potest, vt Anna Christiana nupta Titio gentili euadat sterilis, propterea que Titius accipiat concubinam, retenta tamen Anna vxore, quin eam dimittere velit; sed consanguinei Annæ ex impatientia concubinatus, moueant litem coram Iudice, petentes ab eo, vt cogat Titium per sententiam ad repudiandam Annam; ac demum vt lite pendente Titius suscipiat Baptismum, & professus se iam esse Christianum, cogatur nihilominus à Iudice ad repudiandum. Ecce angustias, quia Titius, & Anna non possunt amplius cohabitare, obstante sententia Iudicis, atque renitentia consanguineorum; & ex alia parte, si prius matrimonium fuit validum, neuter potest transire ad secundas nuptias; ac proinde cogitur vterque inuitus ad vitam quasi cœlibem. Quod est durum, præsertim recens conuersis ad fidem ex infidelitate cœlibatus ignara, vnde redditur exosa Religio Catholica.

Fieri denique potest, vt inito matrimonio inter Titium, & Bertam gentiles, Titius repudiet Bertam; ac deinde transeat vterque ad secundas nuptias, ex quibus vtrique nascantur filij; & demum Titius post hæc, petat baptismum, nec non & Berta; quam tamen nolit dimittere secundus maritus. Oportebit iam, si primum matrimonium dicatur fuisse validum, vt Titius, & Berta se sibi inuicem restituant, simulque cohabitent dimissis posterioribus marito, & vxore, nec non & filiis. Quod Bertæ est impossibile, & Titio prædurum, vt sponte apparet consideranti totam facti seriem.

Propter hæc igitur & similia quam plura frequenter occurrentia incommoda, Illustrissimus Dominus Alphonsus Mendez vltimus Æthiopiæ Patriarcha re tota maturè considerata, & diligenter expensa, statuit eiusmodi matrimonia, apud Tunkinenses, aliasque earum partium gentes esse inualida ob defectum intentionis sufficientis, vtpote adhærentis libertati repudij, & solubilitati. Vnde per totam Indiam Orientalem, aliosque inibi populos inualuit, vt cum vterque coniux baptizantur, renouent contractum matrimonialem coram Parocho, & testibus, vti nuper accepimus ex litteris nostrorum Patrum Tunkinensium continentibus prædictos casus, occasione quorum istam quæstionem accuratius examinandam suscepi, cum varij varia opinarentur.

Art. 1. Respondetur. Censeo standum omnino esse pro validitate eiusmodi matrimoniorum, eademque esse valida, & vera matrimonia, tametsi vbi celebrantur, inualuerit, & quomodocunque inualuerit consuetudo repudiandi, & existimatio, quod liceat; fiatque validè repudium, dummodo tamen in contractu ipso matrimoniali non significetur exterius voluntas retinendi potestatem ad repudiandum pro aliquo euentu. Et quidem matrimonium esse inualidum, si verbis, seu quibusuis aliis signis, quibus celebratur contractus, superaddatur exterior significatio voluntatis repudiandi pro aliquo euentu, merito supponitur vt indubitatum à Thoma Sanchez Cardinali de Lugo, Verricelli, & aliis ex præindicato capite finali de conditionibus appositis. Quia superadditâ eiusmodi voluntatis significatione exteriori, eo ipso deficit forma essentialiter requisita ad verum matrimonium, nempe significatio exterior voluntatis absolutæ contrahendi validè; cum potestas repudiandi repugnet essentiæ matrimonij, seu ex natura rei, seu ex iure diuino, quæ differentia nihil refert pro re præsenti. Cæterum secluså istâ circumstantiâ, quæ ordinariè nullatenus vllibi gentium adhibetur in ipso actu contrahendi, standum omnino esse pro validitate eorum matrimoniorum, nihil obstante prædicta consuetudine repudij validissimè suadetur testimonio in primis Apostoli 1. ad Corinth. 7. 12. ac deinde pluribus sacrorum Canonum documentis, atque ratione.

Art. 2. Apostoli verba sunt hæc: *Si quis frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum.* Vtitur hoc testimonio in rem præsentem doctissimus Pontifex Innocentius III. in cap. *Gaudemus* de diuortiis, vbi consultus de matrimoniis Paganorum inuicem consanguineorum retinendis, vel dissoluendis post baptismum, respondet ea esse retinenda, idque comprobat verbis modo recitatis Apostoli, quibus præmittit, & subiungit alia verba sua, ex quibus scopus propositus redditur clarior. Præmittit enim sic: *Super quo taliter respondemus, quod cum Sacramentum coniugij apud fideles, & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus, &c.* Et post verba Apostoli subdit: *Fideles huiusmodi matrimonialiter copulati* (nempe dum adhuc essent infideles, de hoc enim agit) *liberè possunt, & licitè remanere coniuncti; cum per Sacramentum Baptismi non soluantur coniugia, sed crimina dimittantur.* In quibus clarissimè, & supponitur, & docetur, matrimonia fidelium tempore infidelitatis contracta valuisse, & valere. Alioquin dum Apostolus dat consilium absolutè, nullaque adiuncta modificatione, ne consors infidelis volens cohabitare dimittatur à fideli, consuleret re ipsa permanentiam in concubinatu, & coniunctione fornicaria, atque Innocentius superadderet perperam, quin & falso, sacramentum coniugij apud fideles, & infideles existere, falsâque suppositione laboraret; tum quod dicit fideles, tempore infidelitatis copulatos, *liberè posse, & licitè remanere coniunctos*, inquit vero *remanere* non de nouo coniungi; tum illud aliud, *Sacramentum Baptismi non soluere coniugia.*

Art. 3. Rursus idem Pontifex ibidem attexit mox quæstionem de multiplicitate vxorum, eaque reprobata, subdit hæc verba: *Qui autem, secundum ritum suum, legitimam repudiauit vxorem, cum tale repudium veritas in Euangelio reprobauerit, nunquam ea viuente licitè poterit aliam, etiam ad fidem Christi conuersus habere, nisi post conuersionem ipsius illa renuat habitare cum ipso, aut etiam si consentiat, non tamen absque contumelia Creatoris, vel vt eum pertrahat ad mortale peccatum. In quo casu, &c.* Absurdissimè autem, & falso legitimam in primis eam vocaret vxorem, quæ ducta fuisset tempore infidelitatis; ac deinde declararet veritatem in Euangelio reprobasse eiusmodi repudium, ritu nempe gentilico factum; nec denique posse conuersum ad fidem transire ad secundas nuptias, viuente priori vxore infideli, nisi renuat, &c. Absurdissimè inquam hæc omnia dicerentur, nisi essent valida matrimonia infidelium, cum notum sit; tum vxorem inualido, adeóque illegitimo matrimonio ductam, legitimam vxorem esse, & ore pleno dici nequaquam posse; tum repudium vxoris inualidè ductæ in Euangelio minimè reprobari; tum demum, post matrimonium inualidum licere transitum ad secundas nuptias absque etiam illis tribus casis, aut vllis aliis, dum nihil obstet aliud.

Art.4. Adiicio confirmationem haudquaquam minus efficacem ex verbis Gregorij Pontificis cap. *Si infidelis* 28. quæst. 2. in qua tota quæstione; & in proximè sequenti itidem tota habetur multiplex nostræ sententiæ, claráque repetitio, ac illustratio. Sed specialiter in prædicto cap. *Si infidelis*, permisso secundo matrimonio infidelis conuersi ad fidem, si propterea ab eo discedat consors adhuc infidelis, de infideli discedenti declarat Pontifex in hunc modum: *Infidelis autem discedens, & in Deum peccat, & in matrimonium.* At in matrimonium minimè peccaret, vt patet, si matrimonium ab initio fuisset inualidum, præsertim cum de inualiditate doceri posset, & sic non peccare, neque per accidens, cuius tamen limitationis peccati per accidens, & per errorem non est vllum vestigium in textu, cum alioquin apponi semper soleat in assertione eiusmodi peccatorum. Præterea inter infidelem volentem, & non volentem discedere ab infideli facto fideli, statuit ibi glossa hoc notabile discrimen: *Volentem cohabitare licet quidem dimittere, sed non ea viuente aliam superinducere; discedentem verò sequi non oportet, & ea viuente aliam ducere licet.* In vtroque autem casu foret eadem facultas secundi matrimonij, si primum fuisset inualidum. Quia ex matrimonio, quod fuit nullum, nullum potuit remanere vinculum impeditiuum alterius matrimonij, præsertim cum supponatur, seu potius exprimatur in dimissione infidelis, tametsi volentis cohabitare decenter, nullum fuisse commissum peccatum, in cuius pœnam dici possit prohiberi secundum matrimonium. Constat itaque clarè matrimonia valida, & quæ vera matrimonia sint, existere apud infideles, neque licere hoc punctum in dubium reuocare.

Artic. 5. Cum igitur ex omni veteri memoria, recentique in hunc vsque diem notitia certissimè constet, consuetudinem repudij apud infideles vbique gentium semper viguisse, clarè colligitur, stante tali consuetudine, matrimonia nihilominus euadere valida, si nihil obstet aliud. Verum hoc ipsum statuit quodammodo clarius Gregorius XIII. in Bulla, quæ habetur in compendio facultatum, & indulgentiarum pro Religiosis Societatis IESV in Indiis sub data 25. Ianuarij anno 1585. Quia cum agat expresè, & ex professo de matrimoniis gentili ritu contractis in Angola, Æthiopia, Brasilia, & aliis Orientalibus regionibus, inter quas vtique continentur Tunkinenses, de quibus specialiter instituta nuper est quæstio præsens, vti præmonitum iam fuit, & apud quas est notissima, atque vulgatissima repudiorum consuetudo valdè effrænis. De iis inquam populis, déque eorum matrimoniis loquens Gregorius subdit hæc verba: *Idcirco nos attendentes huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censeri, vt necessitate,* &c. Ex iis itaque tot, & tam claris testimoniis necnon ex cap. *Quanto*, & cap. *Deus*, *qui* in prædicto titulo de diuortiis, exque aliis eiusmodi pluribus liquido apparet consuetudinem repudij non tollere validitatem matrimonij absolutè exterius contracti, standúmque proculdubio esse pro illius validitate semper in foro externo, tum apud Hebræos, tum apud cæteros vniuersaliter infideles, ac nominatim Tunkinenses, etiam dum sunt infideles.

Artic. 6. Ratio est, quia licet ea matrimonia contrahantur cum voluntate saltem implicita retinendi potestatem repudij, de quo dubitare minimè licet, cum omnes vbique ordinariè velint celebrare quosvis contractus, provt de more, & provt norunt esse in vsu, præsertim quoad ea, quæ sunt maximi momenti, nec oppositum prudenter præsumi vnquam possit absque specialissimo aliquo fundamento; simul nihilominus habent Hebræi, aliique quilibet infideles, atque adeo Tunkinenses voluntatem validè contrahendi, de quo multo minus dubitari potest, cum verba matrimonialis contractus eam voluntatem vbique gentium significent determinatè, nec præsumi debeat velle homines ordinariè, in re præsertim tanta, contrahere fallaciter, atque inaniter & nulliter. Concurrunt itaque in eiusmodi matrimoniis duæ intentiones (an per vnicum realiter actum, an per duos nihil refert) inuicem contrariæ, ac incompossibiles reipsa ex parte obiecti, idque quoad ea, quæ pertinent ad substantiam matrimonij, cum ad ea certissimè pertineant validitas contractus, eiusdémque non minus perpetuitas insolubilis. In contractibus autem, sicut & in Sacramentis quando simultaneè concurrunt voluntates, ac intentiones in eum modum inuicem contrariæ, illa voluntas, ac intentio præualet absolutè, & sortitur effectum sibi conformem, quæ est efficacior intrinsecè, atque appretiatiuè maior, quæque propterea ex intrinseco suo conceptu habet, vt remaneret sola, si innotescerent contrahenti mutua vtriusque voluntatis contrarietas, & incompossibilitas ex parte obiecti; ac proinde altera voluntas minus efficax, & appretiatiuè minor euadit nulla, nullúmque sortitur effectum, seu positiuum, seu negatiuum, vti ex communi traditum est supra q.17. necnon quæst.114.ad 3.

Artic. 7. Voluntas autem validitatis matrimonij ex natura rei est maior, semperque præsumenda est maior, quam voluntas potestatis repudiandi: quia validitas matrimonij est bonum multo maius quam potestas repudiandi. Validitas namque matrimonij continet in se stabilimentum in primis validè firmum mutui amoris, & confidentiæ mutuæ, quatenus in rem vnusquisque simpliciter, ac permanenter suam afficitur multo magis, quam in rem non suam, vel precariò tantum, & amissibiliter suam, confiditque magis multò voluntati iure sibi obligatæ, quam nulla tali obligatione deuinctæ. Qua de causa ij etiam, qui independenter à matrimonio cupiunt stabilire mutuum alterius erga se, amorem, & confidentiam, nihil suggerunt tam frequenter, nihil vsque adeo impensè persuadere conantur, quam se totos, ac totaliter, atque in omnem euentum, pérque vitam totam esse vicissim alterius. Quod tamen solus validus matrimonij contractus præstare reipsa potest, ac præstat, ideoque idem ipse efficacissimè omnium persuadet ita semper fore, & consequenter firmissimè omnium stabilit mutuum amorem, ac confidentiam, & quò assiduis, summisque conatibus incessanter aspirant cæterorum amantium vota, eo perducit coniuges vno verbo validitas matrimonij. Quæ quidem est valdè æstimabilis prærogatiua ipsius.

Artic. 8. Confert deinde matrimonium validum, idemque solum conferre potest spem prolis re vera legitimæ, id est prolis, quam non dehoneftet, nec in Republica, atque in communi hominum commercio deprimat probrosa illegitimitatis infamia: quæque iis prærogatiuis iure suo fruatur, quæ iure gentium, & specialibus cuiusque Reipublicæ legibus deferuntur legitimè natis; ac demum prolis communibus vtriusque parentis studiis, atque indiuidua prouidentiâ certissimè educandæ, ac fouendæ, quoad vterque vixerit, neutro valente aliis nuptiis alio traducere curam, omnémque suam solicitudinem principalem. Quod, quantum sit bonum, is solum ignorare potest, cui est ignotum, quantus sit naturalis parentum amor erga filios, particulas, & imagines sui arrhas cuiusdam quasi perennitatis suæ, delitiosos, fidos præ cæteris, ac vigiles per totam vitam conuictores, administros,

ac

ac satellites, dulce solamen, tutúmque fulcimentum senectutis.

Art. 9. Tertia validi matrimonij præ inualido commendatio principalis petitur ex iure inamissibili, quod ipsi soli inest, vt neuter contrahentium, vtroque superstite, vllius vnquam alterius mortalis vsibus se permittat, aut ad amplexus alios, aliásve nuptias, seu quasi nuptias inuolare pro libito, vllave de causa possit, nec vllus alius alterutri eorum commisceri. De cuius iuris æstimabilitate apud appetentes coniugalis tori, déque eius æstimabilitatis argumento ex acribus stimulis, & atrocibus vmbris Zelotypiæ, nihil necesse est dicere. Hic porrò totus cumulus bonorum soli valido matrimonio annexus, & habet vsum frequentem, ac quotidianum, præbétque materiam iucundæ, ac honestæ collocutionis cum optima insuper dispositione animorum ad eandem, & inest permanenter, magnáque saltem ex parte inamissibiliter vsque ad obitum alterutrius consortis.

Art. 10. At è conuerso potestas repudij primo suo, eodémque vnico vsu perfecto, & consummato arescit protinus, ac interit, & est ad solum euentum minimè expetibilem per se; quin imo acerbum in summo gradu, quique cum celebratur contractus matrimonialis, nisi insipientissimè, ac stultè celebretur, creditur, certè speratur nunquam esse adfuturus. Quod est magni momenti, valdéque notandum pro scopo huius discursus. Colloqui verò ea de re vsque adeo non delectat, vt ne hiscere quidem desuper marito liceat, dum est, & vult esse maritus felix. Nempe de potestate diuortij delectabiliter colloqui coniuges solum possunt, aut paruipendédo illam, aut eidé renunciando, atque promittendo, & iurando se nunquam in vllis circunstantiis vsuros illa esse, imprecandóque capiti suo omnia infortunia, stygiásque pœnas, si vsi aliquando fuerint. Quod, quia credibile est, plerosque maritos substantes legi permittenti diuortium sæpius, & seriò factitare loco, & tempore opportuno, credibile planè est, eam facultatem talem esse, qua raro quisquam vtatur, nisi eo ipso vsu fœdifragus ac periurus iuxta etiam legem, conscientiámque suam. Apparet itaque ex iis clarè, bonum validitatis matrimonij esse incomparabiliter maius, quam bonum potestatis diuertendi.

Art. 11. Confirmatur, quia facultatem repudiandi indulsit solis Hebræis Deus ad tempus, nempe à Moyse ad Christum, ob duritiam cordis eorum; cum matrimonium validum insolubile institutum fuerit pro statu innocentiæ, ac deinde propagatum ad totum genus humanũ pro omni tempore, cum prædicta sola parua exceptione, & gentis, & temporis. Quæ duo constant ex Matth. 19. 8. vbi Phariseis opponentibus libellum repudij concessum à Moyse, aduersus insolubilitatem matrimonij assertam à Christo domino respondet ipse his verbis: *Quoniam Moyses, ad duritiam cordis vestri, permisit vobis dimittere vxores vestras; ab initio autem non fuit sic.* Sed neque deinceps vt patet ex contextu antecedenti, & consequenti. Manifestum autem est maius esse bonum, quod fuit per se intentum, & prouisum à Deo innocentibus, atque statutum humano generi perpetuò commune, reuelatum verò specialiter, & indictum fidelibus Christi, iisdémque ciuibus Sanctorum, & domesticis Dei, quam quod per accidens, atque ad vitandum præcisè maius malum paucis, & pro breui tempore, atque ratione improbitatis permissum fuit. Immò quia Deus sceleribus, quæ sunt opera cordis duri, non mouetur ad beneficia, sed ad supplicia, cum libellus repudij concessus fuerit ob duritiam cordis Hebræorum occidentium crebro vxores exosas; pronum est credere, quod innuit ibi Maldonatus cum aliis, legem illam repudij, seu purè permissi, seu etiam concessi, ita fuisse medicinalem respectu tanti, & tamen frequentis facinoris, vt simul fuerit punitiua eiusdem. Puniuit verò pœna minimè contemnendâ. Quia Hebræi, promulgata ea lege, redditi, eo ipso sunt incapaces accipiendi vxores, à quibus diligerentur, & quas diligerent cum speciali illa amoris firmitate, & grauitate, quam specialiter fundat vinculum mutuum insolubile, & qualem præscribit Apostolus ad Ephesios 5. 25. dicens: *Viri diligite vxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea.* Coacti nimirum sunt ea lege coniuges Hebræi, vt diligerent, & diligerentur nonnisi tanquam fortassis osuri, alioque totum amoris sui pondus translaturi permanenter, ac irredibiliter, & vt inirent animorum, corporúmque coniunctionem mutuam, tanquam fortassis eodem modo separandi, ac proinde hærentes semper, ac penduli, algidique, certè tepentes sub rigore huius exterminij semper imminentis. Quod profectò exiguum malum reputari non potest, nec parua pœna.

Art. 12. Eadem ratione credibile est, in pœnam peccati originalis, ad quod consequuta est multiplex vniuersalis ignorantia iuris naturalis, vt obseruat in simili D. Thom. in 4. distinct. 33. quæst. 1. art. 3. quæstiuncula 4. ad 1. & 2. In pœnam inquam peccati originalis factum esse, vt gentiles vtique omnes aliique, quibus lux, & gratia Euangelij nondum affulsit, nec collatus est Baptismus, per quem remittitur peccatum originale abusu dilectionis primæuæ coniugalis cooperante patratum, iis ignorantiæ, & falsitatis tenebris teneantur, vt credant licere repudium, quod lege supremi, ac vniuersalis Domini prohibitum, irritúmque reipsa est, & vt id reputent esse magnum beneficium, quod est magna pœna, vtpote adigens maritos, vti de plerisque eiusmodi gentibus, ac populis perhibent historiæ, & deponunt qui videre, ad capiendam, ex vxoribus seruiliter habitis, eam solam, aut ferè delectationem, qualis & bestiæ sunt capaces, & ad carendum decentiori longéque maiori suauitate eximiæ illius redamationis rationalis, ad quam dictum est, perducere per se, solum matrimonium indissolubile, vt nihil interim dicatur de puncto alio maximi momenti, nempe de periculo malæ educationis, & miseræ fortunæ temporalis filiorum; quod consequitur per se ad periculum diuisionis parentum.

Artic. 13. Sed quid sit de hoc obiter insinuato potius, quam asserto, comparatio initio huius confirmationis præmissa artic. 11. ex principio quoad vtramque partem certo, ac infallibili, satis efficaciter persuadet intentum, nempe bonitatem validi matrimonij longè præeminere bonitati qualiscumque potestatis repudiandi, esséque melius habere vxorem, tametsi repudiabilis non sit, non solum, quam habere concubinam, aut carere; ex motiuo temporali, omni vsu fœminarum, quod præcisè sufficeret ad intentum, verum etiam quam habere veram vxorem cum potestate repudiandi, quod à fortiori, & superabundanter sufficiens est ad idem intentum principale, vt mox patebit. Cum enim maius bonum fortius, & efficacius moueat voluntatem, maiorémque erga se affectum inducat si vtrumque æquè bene prægnoscatur; quandoquidem causa, & mensura magnitudinis in affectu est magnitudo bonitatis prægnitæ, & mouentis ad ipsum; concluditur planè, in voluntate simultaneè intendente validitatem matrimonij, & potestatem repudiandi, præualere affectum erga validitatem, quam ostensum est esse bonum valdè, atque incomparabiliter maius, affectui erga facultatem repudij, quæ est exiguæ admodum bonitatis, imò est simpliciter, & absolutè nociua sub consideratione etiam boni præcisè

temporalis, & naturaliter æstimabilis per se. Supponitur nimirum vtrumque istud extremum esse omnibus æquè notum quoad eos, commendationis, & depressionis titulos, penes quos mutua vtriusque comparatio instituta à nobis est. Hac videlicet de causa inter comparandum, coniecti sunt vtrobique oculi ad vtile tantùm, & delectabile cum præcisione ab honesto, in quo vtique genere sunt non minus, si non & magis oculati improbi, quam probi, sensuales, quam spirituales, Hebræi, aliique infideles cuiuscumque regionis, quam Christiani. Quapropter iidem & Hebræi, & cæteri quilibet infideles existimantes validitatem matrimonij esse compossibilem cum potestate repudiandi, ideóque simul ac indiuisim intendentes vtramque, dum contractū matrimonialem perficiunt, ita sunt nihilominus dispositi omnes, vel certè plerique, & ordinariè ex vi actualis affectus sui, vt si tunc innotesceret incompossibilitas, quæ reipsa datur inter illas duas conditiones contractus sui, permanerent procul dubio in voluntate perficiendi contractum validum, & desisterent à voluntate retinendi potestatem ad repudiandum. Hæc nimirum est essentialis proprietas affectus absolutè prævalentis, & appretiatiuè maioris, vt pellat affectum minorem, solúsque persistat agnita incompossibilitate inter vtrumque.

Art. 14. Ista ratio à priori manifestari amplius, & confirmari potest à posteriori, quatenus Christiani, quibus est nota, ac indubitata incompossibilitas inter matrimonium validum, & potestatem repudiandi quoad vinculum, proniter nihilominus, & facilè feruntur ad matrimonium, quandocunque aliis de causis, maximè verò propter regnum Cœlorum non afficiuntur magis ad cœlibatum, aut virginitatem, nullúsque est, aut vix vllus, qui cæteroquin bene affectus ad matrimonium, nolit ducere vxorem, hac præcisè de causa, quia nunquam illam deinde repudiare poterit, & quia nullam reperire potest, respectu cuius non paruipendat impotentiam repudiandi, tum cum cogitat de matrimonio ineundo. Inquam verò, cum cogitat de ineundo, quia dispositio animorum est valdè diuersa in principio, & in progressu status coniugalis saltem vtplurimum, atque validitas matrimonij dependet ex dispositione animi, quæ existit in principio. Iam verò Hebræi, aliique infideles nulla ratione dici possunt minus affecti, ac proni ad matrimonium reipsa validum, quam Christiani. Eodem igitur modo, ac Christiani, paruipendunt etiam infideles potestatem repudiandi comparatione validitatis matrimonij, & consequenter concipiunt, dum celebrant matrimonium, affectum longè præeminentem, & absolutè maiorem erga eandem validitatem. Perficiunt igitur saltem vtplurimum, ac ordinariè matrimonia reipsa valida, nihil obstante consuetudine repudij, & interiori actuali voluntate, quæ plerumque est implicita tantum, retinendi potestatem ad repudiandum; quandoquidem vt præmissum est, inter affectus simultaneos inuicem incompossibiles ex parte obiecti, qui est absolutè efficacior, & appretiatiuè maior, perinde prævalet, & sortitur totum suum effectum, atque si existeret solus.

Art. 15. Eadem istiusmodi matrimoniorum validitas comprobatur præterea efficacissimè ex incommodo, quod consequitur ingens ex oppositа sententia. Si enim dicatur matrimonia infidelium, apud quos viget consuetudo repudij, esse inualida, ac nulla, sequitur manifestè dispensationes Summorum Pontificum, circa disparitatem cultus, esse nullas, atque omninò inhonestas, ac turpes respectu illorum. Et quidem Vrbanus VIII. in Bulla, *Vt animarum saluti*, data 7. Octobr. Anno 1626. concessit facultatem dispensandi in disparitate cultus quoad Orientales Populos, vt nimirum recèns conuersi ad fidem possent inire matrimonium cum infideli manente infideli; cum certum manifestúmque sit, apud eos populos pro quibus postulata, & concessa fuit ea facultas, vigere consuetudinem repudij, aliique Pontifices sæpius dispensarunt, dederúntque facultatem dispensandi opportunè in istiusmodi impedimento. Si autem vera esset sententia asserens nullitatem matrimoniorum, quæ perficiunt infideles, apud quos viget consuetudo repudij, matrimonia inter fidelem, & infidelem forent inualida, interueniente, qualicumque Pontificia dispensatione. Quia infidelis contrahens cum fideli habet eandem, quantum est ex sua parte, voluntatem, ac intentionem, quam habet infidelis contrahens cum infideli, ac proinde perficit matrimonium inualidum, ac nullum cum fideli non secus, ac cum infideli. Quia verò matrimonium claudicare non potest, quod est inualidum ex parte alterutrius contrahentis, euadit absolutè, ac totaliter inualidum, nullúmque. Sunt igitur indispensabiliter inualida, ac nulla matrimonia fidelem inter & infidelem, si eadem sunt inualida, ac nulla inter vtrumque infidelem. Quapropter Pontifices dispensantes in disparitate cultus, seu concedentes facultatem dispensandi quoad prædictos populos, ac regiones, re ipsa solum concessissent facultatem ad concubinatum, & fornicariam cohabitationem fidelis cum infideli. Quod, quale, & quantum, quamque intolerabile incommodum sit, nemo non videt. Tenendum igitur pro certo est, matrimonia infidelium, apud quos viget, viget verò apud omnes consuetudo repudij, esse nihilominus valida saltem vtplurimum, sempérque præsumenda esse valida, quoties nihil aliud specialiter obstat.

Ad 1. Conceditur, quod est certum, potestatem repudij esse incompossibilem saltem nunc de facto cum validitate matrimonij, adeoque eam conditionem repugnare substantiæ matrimonij. Conceditur rursus, eandem conditionem apponi communiter interius ab infidelibus saltem implicitè, dum contrahunt. Sed negatur, quod illam communiter apponant exterius in verbis, aut aliis signis, quibus perficiunt contractum matrimonialem. Et similiter negatur in interiori intentione non prævalere ordinariè saltem affectum erga validitatem matrimonij affectui erga repudij libertatem. Vnde concluditur legitimè, valere absolutè ea matrimonia iuxta prædicta. Quia in capite illo finali agitur de contractu exteriori.

Art. 1. Ad 2. Illa verba Discipulorum Christi dupliciter exponi possunt. Primò itavt loquuti fuerint tanquam homines educati sub lege Mosaica, & consuetudinem repudij, quæ ex genere suo dicitur altera natura, tenentes altè impressam animis, ideóque apprehendentes potestatem repudiandi, tanquam conditionem matrimonio connaturalem, atque omnino necessariam, cum nondum essent perfectè illuminati per Spiritum sanctum, reprobauerint absolutè, aut per exaggerationem quandam, reprobandas, minimèque tolerabiles pronunciauerint nuptias vinculi prorsus insolubilis, vtpotè perculsi repentino illo nouitatis doctrinæ Christi assultu aduersus anterius ipsorum præiudicium. Siquidem autem hoc modo accipiatur illud pronunciatum, vti accipiendum putauit Caluinus apud Maldonatum ibi; Reiicienda procul dubio est, & nihili facienda ea discipulorum illatio, vtpotè inconsiderata, ac inepta, tum ob superiorem nostrum discursum demonstratiuum præeminentiæ matrimonij validi, tametsi insolubile sit; tum maximè, quia eum matrimonij modum, dicerent, non expedire simpliciter, ac vniuersaliter, quem Magister dicit fuisse à Deo institutum ab initio, tanquam

quam vtique conuenientissimum per se, quem propterea ipse renouat, atque confirmat in posterum.

Secundò potest accipi, cum eodem Maldonato, idem dictum in sensu magis restricto, ita nimirum, vt solùm intenderint inferre Discipuli tale matrimonium, nempe indissolubile non expedire respectu ipsorum. Quia cum deberent esse piscatores hominum, atque destinari ad varias partes orbis terrarum pro munere Apostolico, speciali ratione non expediebat, vt essent vxoribus insolubiliter deuincti. In quem profectò sensum confert plurimum parabolica illa tripartita diuisio, quam subiunxit immediatè Christus Dominus, sterilium à natiuitate, ab arte, & à spontanea propter regnum Cœlorum electione. Posita namque ista diuisione tanquam adæquata, sequitur vltra sterilitatem à natura, & ab arte, solam superesse, quæ expediret, sterilitatem, hoc est cœlibatum, quæ eligeretur propter regnum Cœlorum, atque adeo cæteris, non eligentibus hunc statum propter regnum Cœlorum, expedire vtique matrimonium, tametsi insolubile sit, id est tametsi ita sit causa hominis cum vxore, sicut exposuerat esse Christus Dominus. Iuxta hunc autem sensum nihil habetur pro scopo arguentis, vt patet, sed magis ad oppositum.

Art. 3. Neutro igitur modo quidquam contra nos concluditur; siquidem verba illa Discipulorum iuxta secundum eorum sensum confirmant potiùs nostram sententiam quatenus *exceptio firmat regulam in contrarium.* Prior verò sensus oriri non potuit nisi ex repentina, immatura, & inconsiderata præcipitantia, vti iam constitit, ideóque non ostendit, qualis re ipsa, & in intimo animi recessu substantialiter esset affectus, aut ipsorum, aut cæterorum, sed solum qualis appareret superficie tenus, & quoad accidentale aliquid.

Art. 1. Ad 3. Est quidem iure naturæ aliquo vsque insolubile matrimonium validum ex suo conceptu vniuersali; non tamen omnia matrimonia sunt eodem modo insolubilia in omnem prorsus euentum. Omne namque validum matrimonium habet hoc ex iure naturæ, vt eius vinculum dissolui non possit, aut pro libito sicut cæteri contractus ex solo mutuo consensu vtriusque contrahentis absque vlla alia causa speciali, ac determinata, aut etiam cum causa purè temporali, qualiscunque ea sit. Quia firmitas, ac perpetuitas vniuersalis interest plurimum Reipublicæ humanæ, & interest vsque adeo, vt præponderet cuicumque alij bono purè temporali; atque hucvsque sunt demonstratiuæ rationes D. Thom. aliorúmque in illis locis, nec difficulter deduci id posset ex dictis, & indicatis in superiori nostro discursu.

Art. 2. Cæterùm quia bona temporalia, ac corporalia sunt subordinata spiritualibus ac propriis animæ, necnon minus bonum spirituale, bono spirituali maiori, neque est rationabile impediri bonum spirituale, vt retineatur bonum temporale, idémque dicitur de bono spirituali minori comparatione maioris; Propterea matrimonium, eiusque vinculum, qua est bonum quoddam temporale, est dissolubile, quoties euenit, vt sit impeditiuum boni spiritualis, & salutis animæ; & similiter est dissolubile idem matrimonium, qua est bonum quoddam spirituale, quoties similiter est impeditiuum boni spiritualis maioris. Verùm eiusmodi comparatio, & ratio præponderantiæ committi nequaquam debuit arbitrio ipsorum contrahentium, propter periculum peruersionis iudicij ex cæco impetu libidinis, exque multiplici aliarum passionum incursu facili inter coniugatos. Immò, propter maximum directionis matrimoniorum momentum in Republica, oportuit, vt id fieret auctoritate publica iudicis, eiusque non qualiscumque, sed spiritualis, atque inter spirituales supremi. Spiritualis quidem, quia præmissum iam est matrimonij vinculum non esse dissolubile propter vllum aliud bonum temporale, sed tantùm propter bonum spirituale. Spiritualium autem bonorum cognitio, comparatio, atque præponderantia ad iudicem temporalem pertinere nullo modo potest, neque ex toto, neque ex parte.

Art. 3. Desideratur autem auctoritas supremi iudicis spiritualis. Quia causæ maiores meritò supremæ sedi reseruantur; nec dubitari potest, quin matrimoniorum dissoluendorum cognitio, inter causas, quæ maiores dicuntur, & sunt, comprehendatur suffragante præsertim continua eatenus Ecclesiæ praxi, ac traditione, atque asserentibus præterea pluribus, nec contemnendis auctoribus, quos refert, & sequitur Basilius Pontius lib. 7. cap. 2. & 3. ne Romano quidem Pontifici vllam in hac materia statuendi potestatem esse concessam à Deo, sed Deum ipsum rem hanc totam tanquam fundamentalem respectu generis humani, sibi soli reseruasse, ideóque Pontificem agere desuper nequaquam posse, loquendo per se, nisi tanquam interpretem Diuinæ eatenus reuelationis, & scripturæ, & tanquam iudicem controuersiarum fidei. Quod licèt ego verum nullatenus existimem, is tamen plurium, & magnorum virorum sensus manifestè commonstrat, quanti hoc punctum momenti sit, & neminem saltem Romano Pontifice inferiorem quidquam seu potestatiuè, seu declaratiuè efficere posse circa ius dissolutionis matrimoniorum quoad vinculum.

Art. 4. Iam Pontifices nihil statuere potuere circa dissoluenda matrimonia vtrinque infidelium; tum quia infideles in nullo subsunt iurisdictioni Ecclesiæ extra quam sunt; tum quia concluſum modo est, matrimonia solùm dissolui posse intuitu boni spiritualis, cuius illa impeditiua esse constaret, atque infideles in sensu composito infidelitatis sunt incapaces omnis boni spiritualis, seu positiuè conferentis ad vitam, & beatitudinem æternam. Circa matrimonia autem fidelis, seu baptizati cum infideli, seu non baptizato, dum talis permanet (quæ sola matrimonia sunt præsentis considerationis) quatuor dissolutionis causas specialiter constituere hucvsque Pontifices, vti legitimè refertur in obiectione, nec quicquam interest pro re præsenti; an id præstiterint, declarando solum, ac intimando ius diuinum, an etiam superaddendo ius nouum Ecclesiasticum.

Art. 5. Hoc obiter aduertere non piget ex prædictis quatuor causis solam primam de infideli, qui fidelem reiicit, nec vult illi cohabitare, quia fidelis est, expressam fuisse ab Apostolo 1. ad Corinth. 7. 15. per hæc verba: *Quod si infidelis discedit, discedat*; quasi diceret: nihil id interest, quia fidelis eo ipso manet liber ad aliud matrimonium ineundum, vtque etiam ipse discedat. Quod manifestat clarius ratio ista, quam immediatè subiungit: *Non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi; in pace autem vocauit nos Deus.* Eamdem fidelium exceptionem à seruitute repetit iterum infra v. 23. *Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum*, nempe in hac præsertim matrimoniorum materia, de qua est totus ille contextus. Quæ sanè ratio exemptionis à seruitute per Baptismum plus etiam procul dubio probat, quam quod probandum assumptum expressè fuerat. Quælibet namque necessitas obsequendi, atque adhærendi alteri, etiam cum iactura boni proprij præsertim maioris, & cum impotentia eatenus sibi prouidendi, habet rationem seruitutis. Agit verò Apostolus de exclusione seruitutis solum quoad bonum spirituale, & pertinens ad salutem vitæ æternæ, vt patet tum ex qualitate pretij, quo dicit baptizatos liberari

berari à seruitute, nempe sanguine Iesu Christi fuso pro salute animarum, tum quia in antecedenti contextu expresse supponit compossibilitatem Baptismi cum seruitute quoad temporalia. Cùm igitur sit certum de fide ex verbis Apostoli, baptizatum vi Baptismi liberari absolutè à seruitute nociua animæ; sitque aliunde manifestum, baptizatum posse pati impedimentum boni sui spiritualis ex perseuerantia vinculi matrimonialis cum infideli, non solum quando idem infidelis vult recedere in odium fidei, qui erat casus vnicè propositus ab Apostolo, sed etiam pro aliis circumstantiis, tametsi infidelis recedere nolit; manifestum profecto est, vinculum matrimonij inter fidelem, & infidelem, aliis etiam de causis, dissolui posse iudicio, & authoritate summi Pontificis, nempe quoties visum ipsi fuerit perseuerantiam inuitabilem talis matrimonij vergere, omnibus consideratis, in detrimentum aliquod spirituale, atque nocere saluti animarum.

Art. 6. Intellexit hoc, inter alios Innocentius III. in capite illo *Gaudemus*, ea ratione superaddens duas alias dissolutionis causas vltra eam, quam expressit determinatè Apostolus, nempe cohabitationem cum contumelia Creatoris, vel cum allicientia ad peccatum lethale. Verba quibus Innocentius duplicem istam extensionem superaddit, & illam adhibet rationem, & quæ repetere hic iterum necesse est, sunt talia: *Qui autem, secundum ritum suum legitimam repudiauit vxorem, cum tale repudium veritas in Euangelio reprobauerit, numquam ea viuente licitè poterit aliam etiam ad fidem, Christi conuersus habere, nisi post conuersionem ipsius illa renuat habitare cum ipso* (ecce casum Apostoli) *aut etiam si consentiat, non tamen absque contumelia Creatoris, vel vt eum pertrahat ad peccatum lethale* (ecce secundum, & tertium Pontificiæ extensionis) *in quo casu restitutionem petenti, quamuis de iniusta spoliatione constaret, restitutio negaretur. Quia secundum Apostolum* (ecce rationem omnium fundamentalem) *Frater aut soror non est huiusmodi subiectus seruituti.*

Art. 7. Eadem, quod ad rem ipsam attinet, ratione ductus Gregorius XIII. in Bulla præallegata superinduxit quartam causam dissoluendi eadem matrimonia, nempe absentiam consortis infidelis, ob quam is præmoueri, & requiri de consensu cohabitandi sine contumelia Creatoris minimè possit, aut nonnisi difficillimè possit. Concedit enim, pro hoc casu, facultatem, vt dissoluatur matrimonium, vtque fidelis transeat ad secundas nuptias, quas validas, & manu tenendas decernit, tametsi compareat deinde consors absens, atque ostendat se fuisse omnino impeditum, quominus suam legitimè cohabitandi voluntatem declarare posset, & insuper fuerit etiam ipse conuersus ad fidem tempore contracti secundi matrimonij. Apparet porro clarè, ex istis præsertim postremis duabus circumstantiis, quas notat expressè Pontifex, causam istam dissolutionis esse vsque adeo manifestè diuersam à tribus aliis iam præmissis, vt nihil necesse sit ea de re disputare cum Basilio Pontio qui, ad tuendum positum, aduersus Nauarrum, & Sanchez, de dissolubilitate matrimonij ex solo iure diuino, contendit istam causam Gregorianam confundere cum duabus illis aliis Innocētij, sicut & istas ipsas cum illa prima expressa ab Apostolo. Rationem decreti sui & concessionis reddit Gregorius his verbis: *Idcirco nos attendentes huiusmodi connubia inter infideles contracta, vera quidem, non tamen adeo rata censeri, vt necessitate suadente dissolui non possint, talium gentium infirmitatem miserati.* Cum autem necessitas Pontificiæ considerationis propria, quæque Pontifici suadere potuit, dissolutionem, solum potuerit talis esse sub respectu boni spiritualis impediendi, nisi dissoluerentur sub prædictis circumstantiis ea matrimonia; perinde sane est ea dissoluere necessitate suadente, atque dissoluere, ne fidelis patiatur seruitutem ex permanentia ineuitabili matrimonij initi cum infideli. Cuius vtique seruitutis exclusio à consorte fideli est certa de fide ex verbis Apostoli iuxta expositionem præmissam. Vnde, & valide, & licite, idque non per accidens, vt intendit Pontius supra, sed per se, & cum vero, ac sufficienti fundamento in doctrina Apostoli potest dissoluere Pontifex eiusmodi matrimonia, quoties id suaserit necessitas, & liberatio à seruitute in sensu explicato; Absque tamen ista causa non potest, nec Eutychianus oppositum decernit. Communis namque, & vera eius textus intelligentia est, concedi baptizato indifferentem ad libitum facultatem quoad cohabitationem, & torum respectu infidelis, non verò quoad vinculum, & secundas nuptias, vt patet ex aliis testimoniis, quæ ponderata sunt supra art. 4. ad quæstionem.

Art. 8. Neque verò propter assertam dissolubilitatem, eiusmodi matrimonia desinunt esse valida. Quia licèt non sint indissolubilia in omnem prorsus euentum simpliciter, sunt nihilominus indissolubilia in omnem euentum, pro quo vir, & fœmina obligare se sibi inuicem possunt, idque sufficit ad validitatem contractus: sicut contractus emptionis, & venditionis validus esse potest, tametsi ius proprietatis quæsitum emptori, variis de causis, vel delicti, vel boni publici perire ei possit ipso etiam inuicto, nec non ad venditorem redire. Indissolubilitas porro qualis asserta est in eiusmodi matrimoniis, ideo non est inuoluntaria absolutè contrahentibus, licet velint explicitè, vel saltem implicitè contrariam dissoluendi potestatem; quia volunt nihilominus eamdem indissolubilitatem saltem implicitè, idque voluntate, & affectu simpliciter, & absolutè prævalenti, vti expositum, & comprobatum est supra, & mox amplius declarabitur.

Ad 4. Verba illa relata in obiectione sunt Gratiani solùm proponentis rationem dubitandi circa propositum erroris casum. In responsione autem, quam subiungit immediatè, assumit hoc verissimum principium: *Non omnis error consensum euacuat.* Circa quod cum ille plura in rem suam attexat, hoc vnum, in rem nostram sufficit; circa eamdem rem esse mutuo compossibiles cognitionem veram, & falsam sub diuersis conceptibus, seu formalitatibus. Certè Infideles, licèt errent circa substantiam matrimonij quatenus credunt esse dissolubile ex motiuo, & causa purè temporali; legitimam nihilominus, & veram cognitionem habent circa eamdem matrimonij substantiam, quatenus cognoscunt, & credunt ipsum esse contractum, vi cuius vir, & fœmina acquirunt verum, ac reale ius mutuum alterius circa alterum, cum iis insuper omnibus, quæ superiùs ostensa sunt art. 7. 8. & 9. ad quæstionem, inesse matrimonio, quæ omnia sunt nota iisdem infidelibus, vti etiam animaduersum est superiùs. Cùm igitur infideles velint matrimonium sub eiusmodi vero, ac legitimo ipsius concepta, velintque eatenus multo magis, quam nolint indissolubilitatem eiusdem, vti efficaciter commonstratum est supra; dici nequaquam potest verum, ac reale matrimonium esse inuoluntarium simpliciter respectu eorum, licèt sit inuoluntarium secundum quid, quod genus inuoluntarietatis admixtæ, notum est, non annullare contractus, quæ ipsa est tandem conclusio Gratiani in illo loco, negarique à nemine potest pro pluribus aliis errorum casibus, quando adest nihilominus cognitio vera directiua affectus prævalentis circa contractus, & matrimoniales, & quosuis alios.

Art. 1. Ad 5. Præmittendum est in genere, nullam esse

esse legum, & prouidētiæ genus circa matrimoniorum firmitatem, sub quibus effrænis hominum libido, multisque de causis mutabilis, ac vehementer præceps, in hac præcipuè materia, voluntas humana non implicet inexplicabiliter plures tricas, pluráque subinducat irreparabilia, miserabilium maximè fœminarum, incommoda. Argumento est, inter alia, tanta illa, & tam frequens legum eiusmodi varietas, reuocatio, ac reassumptio sub Imperatoribus, quantam, præter alios, repræsentat Basilius Pontius dicto lib. 9. cap. 1. subnascentibus semper nouis incommodis sub noua lege, quæ cogerent ad eam mutandam. Quin & Deus ipse coactus est quodammodo, ob duritiam cordis Hebræorum, ad dispensandum in primæua lege sua, permisso libello repudij, quod illa vetabat, vti relatum est suprà. Quapropter difficultates, & angustiæ in argumento propositæ absterrere neminem debent, quominus lex ea, quam Deus firmam, ac inuariabiliter perpetuam esse voluit, firmissimè teneatur sub memoratis Pauli, & Pontificum modificationibus, iuxta veritatis regulam superiùs stabilitam. Quia occurrentia nonnunquam paucorum incommoda, atque angustiæ publico, ac vniuersali bono, tum priuatis incommodis, & angustiis sub alia qualibet dispositione maioribus, abundè compensantur, ac superantur. Profectò inconueniens, quod, animaduersum, est suprà art. 15. ad quæstionem, sequi, si dicatur, matrimonia infidelium esse inualida, multo est maius, ac manifestius, quàm quæ repræsentantur in argumento. Videatur etiam quæstio proximè sequens art. item 15.

Art. 2. Iam in particulari, ad primum, & secundum casum dicitur, vtrumque illud matrimonium fuisse inualidum ab initio ex causa alia speciali, nempe propter disparitatem cultus, siquidem vtrobique alter contrahentium perhibetur fuisse fidelis, simúlque supponitur, non præcessisse legitimam super hoc impedimento dispensationem. Vnde cum præterea supponatur neutrum matrimonium fuisse renouatum, nouo mutuo consensu, post Baptismum consortij ab initio gentilis; sequitur secundas vtriusque nuptias fuisse validas, nisi obstiterit aliquod rursus aliud impedimentum distinctum à primo matrimonio. Cùm enim nullitas matrimonij, ob disparitatem cultus, inducta minimè sit in pœnam, sed ob defectum solemnitatis, viget proculdubio, etiam vbi inuincibiliter, atque adeò inculpabiliter ignoratur lex ista, seu consuetudo Ecclesiastica, iuxta communem plurimorum auctorum sententiam, quos refert, & sequitur Sanchez. Atque in hunc modum cessat tota difficultas. Si verò supponatur præcessisse dispensationem disparitatis cultus ex auctoritate Pontificia, aut aliqua alia ratione, quæ mihi non occurrit, tale impedimentum non vigere apud eos populos, de quibus est sermo.

Art. 3. Tunc ad primum casum dicitur in primis, illud qualecumque incommodum non esse speciale in matrimonio gentilis cum Christiana. Quia Titius perinde potuisset apostatare, & transire ad secundas nuptias, tametsi fuisset Christianus, sicut & Anna, tempore contracti matrimonij, vel illud, contractum tempore suæ infidelitatis, renouauisset, seu confirmauisset, vti moris esse perhibetur in India, cum postea susceperit Baptismum; & tamen Anna in vtroque hoc casu indubitanter debuisset manere destituta vsu coniugali tori, vt patet. Dicendum igitur est absolutè, Annam in eo casu manere ligatam vinculo matrimonij, nec posse vllo pacto transire ad secundas nuptias viuente Titio; atque Titium similiter teneri, vt dimissis secundis nuptiis, vtpotè nulliter celebratis, redeat ad Annam. Quia matrimonium, quod, sub dicta suppositione, ab initio fuerat legitimum, sed non ratum, factum est deinde ratum, atque omnino indissolubile in omnem euentum ratione Baptismi, quem suscepit Titius, & in cuius tantummodo fauorem conceditur dissolutio matrimonij cum infideli. Quæ est ratio Innocentij III. in re simili cap. *Quanto* de diuortiis.

Art. 4. Difficultas porrò, quæ opponitur inde resultare aduersus permanentiam Annæ in fide Catholica, & aduersus reditum Titij ad eandem, nullius momenti est pro inualiditate eiusmodi matrimoniorum. Quia si supponatur, illa esse inualida, ideoque dissolubilia; tota eadem difficultas redit, ac militat per se aduersus primam conuersionem ad fidem, & Baptismum; quandoquidem necesse est vt instruantur baptizandi, non licere, post Baptismum, vsum, seu celebrationem matrimonij præterquam omnino indissolubilis, atque adeo, si alter ex consortibus apostatando à fide transierit ad secundas nuptias, alterum nihilominus mansurum esse ligatum vinculo prioris matrimonij, & absque facultate transeundi similiter ad secundas nuptias, atque Apostatam nihilo secius mansurum ligatum obligatione redeundi ad priorem consortem. Hac autem præmissa instructione, sponte apparet, ingeri baptizandis parem priori difficultatem aduersus susceptionem Baptismi. Notum denique est multipliciter fieri posse, per nequitiam mariti, siue solubiliter, siue insolubiliter coniugati, vt vxor maneat impedita de facto ad secundas nuptias simulque perpetuo destituta vsu coniugali tori, vt nihil plane ex hoc capite confici possit pro scopo obiicientis.

Art. 5. In secundo casu manent proculdubio inseparabiliter colligati Titius, & Anna iuxta prædicta sub eadem suppositione, & debent patienter tolerare impotentiam cohabitandi prouenientem ex sententia Iudicis, nisi is acquiesceret mutuo vtriusque consortis nouo consensui de cohabitando. Ratio est eadem atque prius nempe matrimonium esse ratum, atque adeo penitus indissolubile post Baptismum vtriusque, cum supponatur fuisse consummatum. Verum hic etiam obseruare licet sicut prius, eiusmodi incommodum non esse speciale matrimonij initi cum infideli. Quia post matrimonium initum inter etiam vtrimque fideles, impediri multipliciter potest eorum cohabitatio per violentiam Iudicis alterum eorum per totam vitam, aut detinentis in carcere, aut damnantis ad triremes.

Art. 6. In tertio casu censeo secundas vtriusque consortis nuptias sustineri posse tanquam validas loquendo per se. Quia licet primum eorum inter se matrimonium fuisset validum, & consequenter fuisset ab initio inualidum eorumdem adhuc infidelium matrimonium cum aliis consortibus, vt patet ex dictis; nihilominus qui prior ex illis susceperit Baptismum, cum inueniat primum suum consortem opere ipso protestantem se nolle cohabitare cum eo, quandoquidem adhæret secundo matrimonio, iure suo potest transire ad secundas nuptias, atque ideo renouato mutuo consensu matrimoniali, siue implicitè, siue explicitè cum secundo consorte post Baptismum, ex tunc incipiet valere secundum matrimonium, manebitque dissolutum reipsa matrimonium primum. Vnde alter consors manebit itidem liber, vt renouato similiter consensu matrimoniali cum suo consorte secundo efficiat validum suum secundum matrimonium. Quod quidem totum videtur legitimè colligi ex testimonio Apostoli superius ponderato de infideli volente recedere, seu quod perinde est nolente redire. Si verò is, qui prior susceperit Baptismum, nullum vllo modo, quod videtur difficile præstet, & acceptet consensum nouum, quo, post susceptum à se Baptismum, & antequam alter prioris matrimonii consors baptizetur, renouet, seu confirmet suum posterius

tius matrimonium; vtrumque vtriusque secundum matrimonium erit nullum, & vterque tenebitur ad se inuicem redire, certè non cohabitare, & certissimè non covti secundis consortibus, vt patet ex dictis.

QVÆSTIO CXVII.

Virùm sententia negans, matrimonia contracta sub consuetudine repudij esse valida, sit probabilis, & tuta in praxi?

VIdetur esse probabilis, & tuta in praxi, quia fundamenta proposita pro ea sententia in principio quæstionis proximè præcedentis sunt magni ponderis, & quæ viro docto, ac prudenti persuadere illam possint. Id quod à posteriori apparet satis, quia de facto Dicastillo, ob aliqua ex illis fundamentis, tenet absolutè matrimonia gentilium, apud quos viget consuetudo repudij, esse prorsus inualida, ac nulla, atque ita tradit ex professo disp. 2. de matr. dubit. 4. n. 20. nec desunt modo viri dati non pauci, qui idem sentiant, & mordicus tueantur quin etiam Illustr. Dominus Alphonsus Mendez vltimus Patriarcha Æthiopiæ matrimonia Tunkinensium, aliorúmque inibi populorum declarauit esse nulla, ob eam præcisè consuetudinem repudij, quæ ibi viget vti relatum est in eadem quæstione præcedenti sub finem rationum dubitandi

Art. 1. Respondetur. Dicendum est in primis sententiam negantem, matrimonia infidelium vt sic, & in genere esse valida, & contentiua veri iuris, ac vinculi mutui, esse vt minimum temerariam, nulliusque prorsus probabilitatis. Patet hoc clarè ex testimoniis Apostoli, & Pontificum ponderatis in quæstione præcedenti, quæ sine manifesta violentia, & corruptione diuelli nequaquam possunt ab assertione validitatis, vt apparet ex ibi dictis, & paulo post apparebit clarius, quasi à fortiori. Accedit quod per se solum ad eam censuram abundè sufficeret Magistrum in 4. dist. 39. atque ibidem Diuum Thomam, Diuum Bonauenturam, Scotum, Durandum, aliosque omnes Commentatores, nullo prorsus posteriorum Auctorum contradicente, docere vnanimi consensu, & ex professo validitatem matrimoniorum inter infideles sub his terminis vniuersalibus. Neque de hoc puncto vlla eatenus controuersia modo est, aut esse potest.

Art. 2. Dicendum itáque rursus, est eamdem censuram mereri sententiam, quæ negat matrimonia Hebræorum adhuc infidelium esse valida. Sequitur hæc conclusio ex præcedenti. Quia sub nomine infidelium absolutè, ac vniuersaliter prolato Hebræi vel maximè comprehenduntur, cum sint, dum adhuc hebraizant, verè propriissimèque infideles, & quodammodo cæteris omnibus infidelibus infideliores, quatenus maiori veritatis luce præuenti à Deo, atque dispositi ad veram fidem, eidem nihilominus resistunt. Confirmatur hæc Hebræorum inclusio sub nomine infidelium, tametsi est nimis ex se manifesta, ex cap. Iudæi 28. quæst. 1. Vbi Concilium Toletanum 4. statuit sic: *Iudæi qui Christianas mulieres in coniugio habent, admoneantur ab Episcopo Ciuitatis illius, vt, si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur. Quod si admoniti fuerint, & noluerint, separentur.* Ratio autem statuti subditur immediatè his verbis: *Quia non potest infidelis in eius permanere coniunctione, quæ iam in Christianam transiata est fidem.* Patet ergo infidelium nomine Iudæos, vel maximè comprehendi. Confirmatur indidem rursus, quia cum tota illa quæstio sit de veritate, seu validitate coniugiorum inter fideles, atque plerique textus allati pro affirmatiua loquantur de Hebræis in specie. Gratianus concludit sic: *Ex his itáque euidenter colligitur Coniugium esse inter fideles.* Eundem igitur certitudinis gradum obtinet validitas matrimoniorum inter Hebræos, atque inter cæteros infideles, ac proinde eamdem vtrobique censuram meretur sententia negans.

Art. 3. Accedit, Canones Pontificum, & sententias Patrum, ac Theologorum statuentes validitatem matrimoniorum inter fideles niti vnicè, vel certè præcipuè testimonio Apostoli superius ponderato ex 1. ad Corinth. 7. vt quiuis deprehendere facile potest, si velit legere Canones indicatos in quæstione præcedenti, maximè Innocentium III. in capite illo *Gaudemus*, nec non Magistrum sententiarum in distinctione illa 39. ex quo deinde in Diuum Thomam, Diuum Bonauenturam, Scotum, aliosque omnes etiam recentiores Theologos idem constanti traditione fundamentum emanauit, vt quidem ego neminem legerim (legi autem non paucos præter nominatos, & nominandos) qui eo non recurrat pro isto dogmate confirmando. Apostolus autem dum in eo loco consulit, ne quis frater vxorem infidelem, & ne quæ mulier fidelis virum infidelem dimittat, proculdubio subintelligit, vel maximè nomine infidelium Hebræos hondum conuersos ad Fidem Christi Iesu. Præterquam enim incredibile sponte apparet, quod vsurpauerit nomen suæ gentis, aliarúmque nationum hominibus peræquè commune de se, quin suæ etiam gentis homines, eosque vel maximè comprehendere vellet, & quod eorumdem solum, aut non meminerit aut exceptionem fecerit mentalem absque vlla exteriùs exceptione verbali; duo insuper argumenta conuincunt, Iudæos non fuisse in eo documento prætermissos, quin etiam primò, ac principaliter inclusos fuisse.

Art. 4. Pro primo argumento sciendum est, Apostolum, antequam scriberet eam ad Corinthios Epistolam, adfuisse Corinthi, atque inibi Euangelium Iesu Christi annuntiasse, ac prædicasse. Quod & profitentur omnes interpretes, & liquido apparet ex ipsa illa Epistola non vno in loco, vt ex cap. 3. 6. *Ego plantaui, Apollo rigauit*, & cap. 4. 15. *Nam in Christo Iesu per Euangelium ego vos genui.* Vt alia prætermittam non necessaria pro re nimium conspicua. Sciendum rursus est prædicationem Euangelicam exercitam fuisse ab Apostolo in ea vrbe conatu vel maximo, atque præcipuo erga Iudæos, vt apparet ex Act. 18. Vbi præmisso aduentu Pauli in eam ciuitatem, subiungitur vers. 4. *Et disputabat in synagoga per omne Sabbatum, interponens nomen Domini Iesu, suadebátque Iudæis, & Græcis*, & vers. 5. *Instabat verbo Paulus testificans Iudæis esse Christum Iesum.* Eandem circa Iudæos inibi sollicitudinem præcipuam ostendunt hæc Apostoli verba in illa eadem Epistola cap. 9. 20. *Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrarer.* Nec iste tantus conatus irritus fuit. Lucratus namque est in ea ciuitate primarios Iudæorum Crispum Archisynagogum, & Sosthenem Principem Synagogæ, vt perhibet Lucas in eodem cap. 18. Credibile verò est plures inferioris notæ Iudæos, præeminentium istorum Virorum exemplum, sequutos fuisse, vltra familiares illorum omnes, quibus plures rursus alios adiunxerit Apollo, qui Paulo in prædicatione ibi successit Iudæus & ipse natione, sermone autem vsque adeò potens, vt breui à conuersis per ipsum fidelibus cœperit componi, præferrique Apostolo ipsi Paulo, vt habetur in primo capite Epistolæ nostræ. Is porrò Apollo præcipuum similiter impetum faciebat aduersus Iudæorum perfidiam, eamque fortiter impetitam feliciter expugnabat. Vt liquet ex iis de ipso verbis in prædicto 18. Act. capite postremo. *Vehementer enim*

Iudæos

Iudæos reuincebat publicè ostendens per scripturas esse Christum Iesum. Ecquis iam, quæro, sibi in animum inducere possit, Hebræos tanto labore, & tam præcipuo conatu quæsitos per prædicationem Euangelij, & tanto per Dei gratiam numero etedentes Corinthi, fuisse nihilominus prætermissos, aut non etiam principaliter fuisse inclusos in documentis, & responsionibus ad fideles Corinthios directis, quæ erant appendices prædicationis Euangelicæ, nullamque eorum habitam esse rationem in accessoriis, circa quos in principali negotio præcipua cura, maximúsque conatus fuerat? Patet itaque consilium Apostoli de non dimissione consortis infidelis, atque appellationem vxoris, & viri, seu mariti, ex vi matrimonij in infidelitate contracti, ad Hebræos etiam, quin & præcipuè ad eosdem pertinere.

Art. 5. Alterum argumentum sumitur ex ipso contextu, & materia illius capitis septimi. Materia tota sunt Corinthiorum recens conuersorum ad Christum dubia, quæ omnia versantur circa mutationem status, seu conditionis, & sortis ante Baptismum, faciendam, vel non post Baptismum. Præcipuè verò dubitatum fuerat de triplici hominum conditione ante Baptismum, coniugatorum, seruorum, & Virginum; nempe in priora matrimonia ratione Baptismi susceptis ab altero tantum consorte essent dissoluenda? an seruitus in libertatem commutanda? an virginitas retinenda? Circa hæc tria puncta habebant Hebræi iam fideles rationes dubitandi speciales, ideoque indigebant præ cæteris instructione Apostolica. Circa votum quidem virginitatis, quia populare Hebræorum axioma erat. *Maledictus qui non reliquerit semen in Israël.* Circa seruitutem vero, quia nullus Hebræus apud Hebræum seruus esse poterat, quin & proselyti, atque à gentilismo ad Hebraismum conuersi nonnullo quoad liberationem à seruitute potiebantur priuilegio. Denique circa matrimonium duplex apud eos erat specialis ratio dubitandi. Altera circa vsum matrimonij; Altera circa permanentiam eiusdem. Quoad vsum quidem, quia sacerdotibus Hebræorum erat interdictus vxorum vsus toto eo tempore, quo in tabernaculo, vel templo ministrabant, atque Baptismus multo altius, quam sacerdotium vetus addicit assiduo cultui Dei longè excellentiori, quam qui in tabernaculo exhibebatur. Quoad permanentiam vero, quia Hebrææ professionis homines, qui non magis distabant ab idololatris, quam distent ab illis fideles Christi, non poterant manere in matrimonio cum consorte gentili, seu idololatra, & præterea licebat iisdem dimittere vxores etiam alioquin legitimas ob causas haudquaquam graviores, quam sit pertinacia in infidelitate. De his Hebræorum moribus videri plura possunt inter alios apud P. Mart. Bel. in Analogia cap. 7. quæst. 7. cap. 20. quæst. 5. cap. 26. q. 2. & cap. 25. initio. Perspicuum igitur cum sit ex iis Hebræos fideles indiguisse præ cæteris directione, & doctrina Apostolica quoad præfatas dubitationes, maximè verò circa matrimonia, dubitare profectò minimè licèt, quin Apostolus in suis ad illas responsionibus eosdem primo etiam in loco complexus fuerit, maximè verò quoad documentum de vsu, & firmitate matrimoniorum.

Art. 6. Confert præterea aliquid ad hoc ipsum vox dimissionis, qua vtitur Apostolus dicens: *Vxorem non dimittat: non dimittat illam: non dimittat virum*, necnon vox immunditiei, quam mox adhibet dicens: *Alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.* Notum nimirum est ex sacris litteris vocem dimittendi, atque immundorum à sanctis discrimen apud Hebræos potissimum solemnia fuisse; eademque gentilibus, vel penitus ignota, vel certè raro vsurpata fuere. Iam illud nonne est propriissimum Hebræi Hebræum alloquentis, quod habetur sub finem eorum documentorum? *Mulier alligata est legi quantò tempore vir eius viuit. Quod si dormierit vir eius liberata est.* Confert præterea ad idem, quod Apostolus documentis circa firmitatem matrimonij, & circa seruitutem interiicit documentum speciale circa Hebraïsmum his verbis vers. 18. *Circumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & præputium nil est, sed obseruatio mandatorum Dei.* Quid etenim inuerisimilius esse potest, quam eos in extremis documentis vniuersalibus prætermissos fuisse, de quibus sub proprio nomine speciale interiicitur documentum? Ex iis itaque omnibus luce meridiana lucentius est, in matrimoniali illo documento Apostoli Hebræos non minus, si non est magis, ac principalius includi, quam gentiles, atque adeo quod à principio intendebatur totum auctoritatis pondus, quo certum redditur, valere matrimonia infidelium vt sic, & in genere tantumdem, vt minimum certum pariter reddere, valere itidem matrimonia Hebræorum tempore infidelitatis contracta post etiam abrogatam legem Moysis, & promulgatum Euangelium; nec minus proinde temeritate vacare sententiam hoc negantem quam quæ illud negat.

Art. 7. Sed supereſt præterea vnde certa specialiter reddatur validitas matrimoniorum inter Hebræos adhuc infideles post legem Mosaicam iam abrogatam; & vnde simul validè confirmetur ampliùs expositio Pauli hucusque tradita. Consonat nimirum Paulo Petrus in Epist. 1. cap. 3. initio. *Similiter & mulieres*, ait, *subditæ sint viris suis, vt & si qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore castam conuersationem vestram.* Certum est sermonem hic esse determinatè de vxoribus, & maritis gente Hebræis. Quia ea epistola; vt patet ex ipsius principio dirigitur ad electos aduenas dispersionis, id est ad Hebræos conuersos Hierosolymæ ad fidem, propterea que in exilium missos, ac deinde dispersos per Prouincias Iudææ conterminas, vt aduertit ibi in præfatione Cornelius à Lapide, aliique communiter, ac indubitanter; nec legere quisquam eam epistolam potest, quin clarè coniiciat perpetuam cum Hebræis ad Christum conuersis specialiter colloquutionem. Certum rursus est; in verbis relatis contineri consilium, vt vxores iam fideles obsequantur impensè maritis adhuc etiam infidelibus, idque ob spem ita eos perducendi ad veram fidem, atque lucrifaciendi Christo. Incipit autem sententia per particulam *Similiter* cum relatione ad id, quod dixerat in capite præcedenti vers. 18. de seruis respectu dominorum. *Serui subditi estote in omni timore Domini non tantum bonis, & modestis, sed etiam discolis.* Nefas igitur cum sit dicere, quod B. Petrus præcipiat mulieribus nomine tantum vxoribus; & reipsa concubinis, vt adhæreant, & obsequantur suis eiusdem notæ coniugibus; certum planè denique est D. Petrum agnoscere validitatem matrimoniorum inter Hebræos adhuc etiam infideles, siue celebrata illa essent ante, siue post diem Pentecostes (ex quo vt minimum die lex Moysis euanuit, vt est in confesso apud omnes,) quia D. Petrus instruit indistinctè circa matrimonia eo vsque celebrata, ac deinceps celebranda sub iisdem legibus, ac statutis, quæ tunc vigebant. Temerarium itaque vt minimum est, stante ista tanta declaratione Principis Apostolorum dicere matrimonia Hebræorum adhuc infidelium esse inualida, ac nulla.

Art. 8. Adiicio præterea breuem in hunc scopum obseruatiunculam circa verba Concilij Toletani relata supra art. 2. In illo etenim capite, *Iudæi*, dicitur

tur de ipsis adhuc vtique iudaizantibus, *quod habeant mulieres Christianas in coniugio*, iisdémque præscribitur, *Vt si cum eis permanere cupiunt; Christiani efficiantur.* Si autem matrimonia Hebræorum adhuc infidelium essent inualida, dici nequaquam debuissent, quod haberent mulieres in coniugio, sed in quasi coniugio, seu potius in concubinatu: sed multo minus dici potuisset, vt siquidem cupiunt cum eis manere, efficiantur Christiani. Quia perinde esset, atque præcipere, vt si cupiant manere cum concubinis, efficiantur Christiani. Aliud nimirum dicit, qui dicit manere cum mulieribus, quæ prius habebantur in coniugio, & aliud, qui dicit, inire de nouo matrimonium verum cum iisdem mulieribus. Vnde ille Canon diuelli non potest, absque manifesta violentia, & absurditate, ab agnitione validitatis in matrimoniis Hebræorum adhuc infidelium, atque adeo reddit improbabilem sententiam negatiuam eiusdem validitatis. Verùm vt ex iis omnibus aliqua tandem tergiuersatione elabi quis vtcumque tentare posset, illud est ineluctabile prorsus, ac planum, quod habetur cap. de infidelibus de consang. & affin. Ibi enim Innocentius III. interrogatus, an infideles ad fidem conuersi, qui ante conuersionem suam secundum legis veteris instituta coniugaliter coniuncti fuerant, sint separandi post Baptismum. Respondit non esse separandos, quia inter Iudæos est matrimonium, quod dissolui non potest. Nec pluribus circa hoc punctum opus est.

Art. 9. Dicendum iam tertiò est, atque concludendum, eidem censuræ improbabilitatis, & temeritatis subiacere sententiam, quæ negat esse valida matrimonia infidelium, apud quos viget, & quia viget, consuetudo repudij. Hæc conclusio sequitur clarè, tum ex prima, tum maximè ex secunda conclusione, nec nisi vtraque negatâ negari potest. Sequitur quidem quam clarissimè ex secunda. Quia consuetudo repudij nullibi gentium fuit, aut est tam nota, tam celebris, tam pertinaciter, tantóque cum affectu retenta, atque apud Hebræos infideles, qui illi adhærent tanquam inductæ, &, vt falsò reputant, etiam continuatæ auctore Deo. Ergo siquidem hoc nihil obstante, est vt minimum temeraria, atque improbabilis sententia negans, matrimonia Hebræorum infidelium, esse valida; talis proculdubio censenda est sententia, quæ negat esse valida matrimonia gentilium, apud quos viget cõsuetudo repudij, & quia ea viget. Sed sequitur etiam eadem conclusio ex conclusione prima. Quia consuetudo repudij, seu quod perinde est pro controuersia præsenti, existimatio quod licitum sit repudium, insitque coniugibus potestas repudiandi, viget, viguitque apud omnes vbique infideles, vt testatur August. de bono coniug. cap. 7. fine, & cap. 8. initio. Cùm enim præmisisset de indissolubilitate matrimonij per diuortium, ac repudium, subiungit sic: *Nec tamen nisi in Ciuitate Dei nostri, in monte Sancto eius, talis est causa cum vxore. Cæterùm aliter se habere iura gentium, quis ignorat, vbi interposito repudio, sine reatu aliquo vltionis humanæ, & illa, cui voluerit, nubit, & ille, quam voluerit, ducit. Cui consuetudini simile aliquid propter Israëlitarum duritiam, videtur permisisse Moyses de libello repudij.* Perinde igitur est vera, & valida esse matrimonia inter infideles, atque vera, & valida esse matrimonia inter eos, apud quos viget consuetudo repudij. Quandoquidem ex sententia Augustini in sola Ciuitate Dei nostri, in monte Sancto eius abest talis consuetudo. Præterea hoc in dubium reuocat nemo (quod est notissimum apud omnes) apud plerosque saltem infideles, ac ferè omnes viguisse semper consuetudinem repudij. Certè apud Romanos, dum Roma fuit infidelis, viguit ea consuetudo ab vrbe condita, tradente Rosino lib. 5. antiq. Rom. cap. 38. Romulum conditorem vrbis tulisse legem de repudiis, seu de diuortiis existimatis dissoluere vinculum matrimonij, atque eorum modum præscripsisse; creuisse verò semper eorumdem licentiam temporis decursu. Fieri autem non potuit, vt documenta vniuersalia de veritate, & validitate matrimoniorum inter infideles traderentur terminis vniuersalibus nulla adiuncta particula exceptiua, & tamen cum animo excludendi ab ea vniuersalitate, vel certè non includendi plerosque vt minimum, ac ferè omnes, præcipuósque populos infidelium.

Art. 10. Sed nil opus est coniecturis, seu demonstrationibus mediatè deductis. Dico auctoritates omnes quibus nititur certitudo veri, ac validi matrimonij inter infideles, immediatè procedere ex suppositione consuetudinis repudij apud eosdem. Paulus in primis Apostolus, ex quo in cæteros omnes Christianos scriptores propagata est ea doctrina de vero inter infideles coniugio, vt iam præmonui, & mox clarius apparebit, omnino supponit consuetudinem repudij apud Corinthios in illa sua prima ad illos Epistola, cuius caput septimum est fundamentale in hac controuersia. Nolo hoc ex eo iterum capite persuadere, ex quo id manifestissimum redditur, nempe quia Apostolus ibi instruit Hebræos etiam, atque præcipue tempore infidelitatis coniugatos, & post conuersionem alterius tantum consortis dubitantes de retinendo, aut dimittendo consorte infideli, vt innotuit superius ab articulo 3. ad 8. Addo Diuum Thomam, quo præ oculis habito, atque diligenter obseruato exposuimus Apostolum, ita eum quoad hoc punctum intellexisse, sicut intellectus à nobis est. Quia lect. 3. sub finem scripsit sic: Item *si qua mulier habet virum infidelem, &c. contra: Ergo Iudæa conuersa non debet dimittere virum Iudæum, cohabitare volentem. Respondeo, secus est hodie, quam tempore primitiuæ Ecclesiæ. Quia tunc erat spes conuersionis, nunc autem potius est spes subuersionis propter obstinationem infidelium.* Quæ obiectio, & responsio essent abs re, vt patet, si Apostolus non fuisset loquutus comprehendendo etiam Hebræos sub sua repudij consuetudine coniugatos. Sed independenter ab hoc, quorsum Apostolus, nisi nouisset, atque supposuisset antecedentem apud Corinthios consuetudinem repudij, atque dissolutionis matrimoniorum, & transitus ad secundas nuptias, viuenti priori consorte, quorum inquam & qua, vel necessitate, vel vtilitate impulsus tanquam rem nouam, & Euangelicæ institutionis propriam seueriſſimè indiceret Corinthiis, & semel, atque iterum inculcaret indissolubilitatem matrimonij, atque impotentiam transeundi ad secundas nuptias viuenti priori consorte? Dicens vers. 10. auctore, non se, sed Domino. *Vxorem à viro non discedere: Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Et iterum ver. 39. (Quod placet repetere) *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit. Quod si dormierit, liberata est, cui vult, nubat.* Minus profecto opportunè, ne dicam perperam, quin & nocenter suggereretur istud documentum Corinthiis, nisi fuissent, & supponerentur contraria dissoluendorum matrimoniorum consuetudine præoccupati. Certè nil opus fuisset præmonere, ac protestari non se, sed Dominum Deum esse auctorem huius mandati, nisi præiuisset humana in contrarium lex, & consuetudo obiectu tantæ auctoritatis retundenda, ac diruenda. Rursus qui fieri potuisset, vt Corinthiis recens conuersis ad fidem in mentem veniret dubitatio de dimissione consortis infidelis, atque de matrimonio ea de causa dissoluendo, si nulla apud eos præextitisset consuetudo vlla de causa dimittendi consortem, atque dissoluendi matrimonium? Et tamen constat Corinthios ea de re dubitasse, atque Apostolum respondisse

spondisse distinguendo accuratè casum, in quo non expedit dimittere, à casu, in quo transitus etiam ad secundas nuptias licitus est, & insuper pro isto secundo casu loquitur de discessione infidelis propter conuersionem sui consortis ad fidem, tanquam de re facilè contingenti, ob consuetudinem vtique similium discessionum apud eam gentem. Patet igitur Apostolum in eo loco, ex quo vnicè, vel certè præcipuè deducitur certitudo veri, ac validi matrimonij, inter infideles loqui ex suppositione consuetudinis repudij apud eosdem.

Art. 11. Iam inter Pontifices statuentes eandem eorumdem matrimoniorum veritatem, ac validitatem nemo dubitare potest quin Innocentius III. plenius, ac distinctius ea de re egerit. Quare sufficerit ipsum solum, cæteris præterea antiquiorem, considerare. Sensus eius circa veritatem, ac validitatem matrimoniorum inter infideles, eiusdemque suppositio quoad consuetudinem repudij apud eosdem innotuit satis in quæstione præcedenti ex celebri textu in cap. *Gaudemus* de diuortiis. Sed confert tamen ad vberiorem intentionis nostræ ab ipso expressæ claritatem, vt integer textus ponatur ob oculos. Verba igitur Innocentij quoad validitatem eorum matrimoniorum in priori capitis illius parte sunt: *Hæc super quo taliter respondemus, quod cum Sacramentum coniugij, apud fideles, & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus dicens: Si quis frater infidelem habet vxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat; & in præmissis gradibus à paganis quoad eos matrimonium licitè sit contractum, qui Constitutionibus Canonicis non arctantur. Quid enim ad nos (secundum Apostolum eundem) de his, qui foris sunt iudicare? in fauorem præsertim Christianæ religionis, & fidei à cuius perceptione, per vxores se deseri timentes, viri possunt facile reuocari: fideles huiusmodi matrimonialiter copulati (dum essent infideles) liberè possunt, & licitè remanere coniuncti, cum per Sacramentum Baptismi non soluantur coniugia, sed crimina dimittantur.* Non potuit clarius definiri dari validum matrimonium inter infideles, tum quia disertè affirmat Sacramentum (late vtique sumptum) coniugij apud fideles, & infideles existere, sicut & in cap. *Quanto* immediatè præcedenti dixerat similiter *matrimonium verum, licet non ratum inter infideles existere*: tum quia declarat *fideles huiusmodi matrimonialiter copulatos* (tempore scilicet infidelitatis, & consorte adhuc permanente infideli) *liberè posse, & licitè remanere coniunctos*, idque non ob renouatum contractum, quod esset reconiungi, non vero remanere coniunctos, sed præcisè, *quia per Sacramentum Baptismi non soluuntur coniugia, sed crimina dimittuntur.* Quod quidem laboraret falsa suppositione, & perabsurdè diceretur, si matrimonia ante baptismum essent nulla, adeoque non ligarent, non copularent, non coniungerent reipsa, sed solum iuxta falsam contrahentium existimationem. Transeo iam ad alteram partem de consuetudine repudij animaduersa, admissa, atque suppositа ab eodem Pontifice apud eosdem infideles, & exhibeo eius verba in posteriori parte eiusdem capitis *Gaudemus*, quæ talia sunt: *Qui autem secundum ritum suum* (nonne est satis bona, & sufficiens ista consuetudinis expressio) *legitimam repudiauit vxorem, cum tale repudium veritas in Euangelio reprobauerit, numquam ea viuente licitè poterit aliam etiam ad fidem Christi conuersus, habere, nisi post conuersionem ipsius illa renuat habitare.* Pauciscque interiectis superaddit: *Quòd si conuersum ad fidem, & illa conuersa sequatur, antequam propter causas prædictas, legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compelletur.* Inquiro, vbi reprobauerit, aut vnde colligatur reprobasse veritas in Euangelio repudium mulieris inualidè, nulliterque ductæ? Et qua lege, aut ratione obstent, validitati secundarum nuptiarum iam conuersi ad fidem, priores nuptiæ nondum conuersi, si istæ fuissent inualidæ, ac nullæ ob ritum repudiandi sub quo celebratæ fuere? ac demum qua honestate, & iustitia compellatur iam fidelis eam recipere, recipere inquam, non iterum ducere, quam duxerat infidelis sub suo vtique ritu repudiandi, si hæc propterea fuisset reipsa concubina, solúmque per errorem existimata coniux? Profecto tam sunt hæc pro nobis clara, & perspicua, vt oppositum dici non possit, quin simul dicatur Innocentium non rectè intellexisse documentum Apostoli, nec veritatem Euangelij eatenus calluisse, ac demum perperam, absurdèque decreuisse. Quod esset temeritate plenum, ac prorsus intolerabile.

Art. 12. Iam inter Patres Augustinum similiter solum considerare sufficiet. Qui videlicet iæpius, & luculentius, atque distinctius de tota ista materia disputauit, quam vllus alius, & cuius circa eandem præcipua ab omnibus vbique ratio habetur, tùm in iure Canonico, tum à scriptoribus cæteris. Augustinum autem nuper art. 9. audiuimus affirmantem consuetudinem repudij vbicumque, præterquam in Ecclesia sancta Dei, idest apud omnes infideles. Idem testatur iterum lib. 1. de nupt. & concup. cap. 10. ad med. his verbis. *Quod si quisquam fecerit* (repudiata priori vxore aliam ducere) *non lege huius sæculi, vbi interueniente repudio sine crimine conceditur cum aliis alia copulare connubia, quod etiam sanctum Moysem, Dominus, propter duritiam cordis illorum Israëlitis permisisse, testatur; sed lege Euangelij* (sola nimirum) *reus est adulterij, sicut etiam illa, si alteri nupserit.* Et rursus tertiò tom. 10. hom. 49. cap. 2. ad med. *Non vobis licet*, ait, *habere vxores, quorum priores mariti viuunt, nec vobis fœminis habere viros, quorum priores vxores viuunt. Adulterina sunt ista coniugia, non iure fori, sed iure Cœli.* Ex iis liquido apparet esse indubitatam Augustino consuetudinem repudij apud omnes promiscuè infideles, nec eum abusum vllo iure præterquam Euangelio reprobari. Vnde perinde est apud Augustinum affirmare validitatem matrimonij inter infideles, atque eandem affirmare ex suppositione consuetudinis repudij apud contrahentes. Validitatem autem matrimonij inter infideles docet S. Doctor tam frequenter, tam luculenter, ac fusè, idque est tam manifestum, ac peruium omnibus, qui aliquid vspiam legere circa hoc punctum, vt nil necesse sit aliquas speciales eius periodos eatenus hic transcribere. Legatur toto fere lib. 1. de adulter. coniug. præsertim à cap. 18. ad 22. vbi sæpius recurrit ad testimonium toties à nobis quoque memoratum Apostoli ex 1. ad Corinth. 7. illudque in rem nostram exponit optimè, & validissimè vrget. Legatur item lib. de bono coniugali à cap. 7. necnon lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 16. vbi pulchre, ac neruosè premit hoc argumentum, & breuius eandem sententiam tradit in homilia illa 49. post verba nuper relata. Videri quoque possunt quæ ex iis locis delegit in hunc scopum Gratianus 28. q. 1. nec non quæ ex eodem Augustino, atque ex Innocentio colligit ibidem quæst. 3. atque distinct. 26. cap. *Acutius*, & cap. *Deinde*, vt concludat esse bigamum, ideoque impeditum ab Episcopatu cum, qui ante baptismum habuit vnam, & alteram post baptismum tametsi vt statuit Innocentius in Epistola decretali, ex qua decisus est textus ille, *Deinde*, bigamus non sit, nec inhabilis ad sacerdotium, qui plures habuit concubinas, siue ante, siue post baptismum. Quod est obseruatione dignum pro validitate, quæ intenditur coniugiorum inter infideles.

Art. 13. Ex Theologis eodem modo, ne catalogum contexam nimis longum, exhibebo solos antesigna-

nos, quorum sensum sequuntur cæteri incunctanter. Magister in primis in dist. illa 39. quarti libri docet ex professo valere matrimonium inter infideles, cumque litt. B. fine dicat *euidenter id apparere, atque idem colligi ex Apostolo* in loco sæpè indicato 1. ad Cor. 7. Vtrumque sigillat in fine distinctionis his verbis. *Quod autem legitima sit infidelium coniunctio, Augustinus testatur dicens*: (cap. 16. de fide, & operibus) *vxor legitima societate coniuncta sine vlla culpa relinquitur, si cum viro Christiano permanere noluerit. Ex hoc etiam probatur, quod infideli ad fidem conuerso Apostolus consulit infidelem non dimittere. Quod non faceret, si non esset inter eos legitimum coniugium.* Hæc autem dici à Magistro suppositâ consuetudine repudij apud infideles, quorum tradit valere matrimonia, colligitur ex principio, & progressu distinctionis. Præfert namque in principio, non licere Christiano cum Gentili, vel Iudæa inire coniugium, idque probat ex veteri, & nouo testamento prohibentibus coniugia fidelium cum infidelibus, & quidem pro parte noui testamenti producit textus, qui potissimum, ac nominatim loquuntur de Hebræis infidelibus. Mouet mox difficultatem aduersus istam conclusionem ex matrimonio inito ab infidelibus, & permanente postquam etiam alter eorum conuertitur ad fidem, altero non conuerso. Ac demum, occasione huius difficultatis, atque respondendo ad eandem, asserit veritatem, ac legitimam, & quod caput est, indissolubilitatem matrimonij inter infideles quoad vinculum, præterquam si altero conuerso ad fidem, alter, vel omnino nolit cohabitare, vel nonnisi cum contumelia Creatoris. Patet autem istum discursum fore perabsurdum, & Magistro sententiarum prorsus indignum, si nomen infidelium non acciperet in obiectione, & obiectionis responsione sub eadem latitudine, sub qua vsurpatum primitus fuerat in conclusione capitali. Vsurpatum vero in ea fuerat, vti prænotatum est, comprehendendo etiam Iudæos, apud quos nil necesse est repetere de consuetudine repudij. Consonat Magistro D. Thomas in eadem distinctione, & quæst. 1. art. 2. tradit ex professo dari verum, ac validum matrimonium inter infideles. Quod autem id teneat, tametsi supponatur lex, seu consuetudo repudij inter illos, constat primum ex verbis eius relatis supra art. 10. Deinde quia dist. 33. quæst. 2. a. 1. ad 1. agnoscit, non secus ac Augustinus supra art. 9. & 12. nulla vspiam lege humana, sed sola Euangelica prohibitum fuisse repudium dissolutiuum matrimonij. Demum quia in prædictis dist. 39. quæst. 1. art. 3. ad 5. statuit, sicut de Innocentio III. aliisque commemoratum antea à nobis fuit, infidelem, qui repudiata, iuxta ritum vtique suum, prima vxore duxerat secundam, si deinde conuertatur ad fidem, teneri, & cogendum esse redire ad primam, id est valuisse primum matrimonium, nil obstante consuetudine repudij. Nihilo differt D. Bonauentura à D. Thoma, nisi quod eadem docet aliquatenus clarius, ac distinctius. In eadem nam[illegible]ue dist. 39. art. 1. quæst. 2. 3. & 4. statuit dari verum matrimonium inter infideles, licet multo imperfectius, quam inter fideles, tale tamen quod sit insolubile, præterquam in fauorem baptismi modo superius explicato, & quod excusset coitum à culpa, & pœna, & ratione cuius sit bigamus, qui ante baptismum habuit vnam, & post baptismum alteram, atque circa hoc vltimum ita d[illegible]eret Augustino, vt dicat ipsum habuisse melius, c verius fundamentum, quam Hieronymum (cuius men textum, dicit D. Thomas in Paulum, esse vitiatum) oppositæ sententiæ patronum, ideoque & sacros canones concordare Augustino, idemque cum ipso nc tenere Ecclesiam. Quod autem Bonauentura quatur suppositâ consuetudine repudij patet ex æst. 4. ibidem; tum quia in secunda ratione dubitandi ponit in vna parenthesi, tanquam notum, ac indubitatum, repudium censeri licitum apud infideles; tum quia in resolutione loquitur determinatè de Hebræis, atque affirmat matrimonium inter ipsos adhuc infideles valere, & permanere, nec separari post baptismum. Scotus ibid. quæst. vn. art. 1. & 2. tradit eandem doctrinam, & quia nititur totaliter Apostolo, & Augustino iam ante consideratis, nil necesse est eadem repetere pouderando. Proderit tamen recitare eius verba inchoatiua articuli secundi, qui est de disparitate cultus, seu de permanentia matrimonij infidelium postquam alter conuertitur ad fidem, & suscipit baptismum. Dicit sic: *De secundo articulo, aliud est esse inter aliquos matrimonium, vel contrahi simpliciter, & absolutè, & aliud licitè, & honestè. Posse autem esse matrimonium inter fidelem, & fidelem primo modo necesse est dicere, & etiam secundo. Probatur vtrũque per illud Apostoli: vir fidelis non dimittat vxorem infidelem, quæ consentit habitare cum eo. Si enim non esset matrimonium; suaderet fornicationem. Si autem non esset hoc licitum, & honestum: Apostolus non consuleret.*

Art. 14. Addo ex modernis præcipuum P. Thomam Sanchez, qui cæteros longo ordine refert. Cum enim lib. 2. de matr. disp. 9. initio posuisset, tanquam indubitatum, matrimonium apud infideles legitimè contrahi, & esse validum; atque infideles factos fideles non denuo contrahere, sed in legitimo matrimonio prius inito perseuerare, idque constare ex testimonio Apostoli, & Canonibus superius præindicatis à nobis; redit iterum ad hoc punctum lib. 7. disp. 73. vbi agit de eo ex Professo, & asserit num. 2. apud infideles esse verum, & legitimum matrimonium, idque esse certissimum ex testimonio vtique Apostoli, quod mox producit, ac ponderat. Quod autem is Auctor eam conclusionem teneat, suppositâ etiam consuetudine repudij, apparet inter alia plura ex his duobus. Primo quia ibidem num. 4. infert ex ea conclusione, infideles, qui repudiata legitima vxore aliam duxerunt, si deinde conuertantur ad fidem, cogendos esse redire ad primam, quia cum sola prima fuit verum, & validum matrimonium. Censet igitur nil obstitisse, quominus tale esset, consuetudinem repudij apud celebrantes, siquidem supponuntur iuxta eam de facto repudiasse. Secundo quia n. 11. tradit ex Augustino, aliisque communiter, primis Ecclesiæ Catholicæ sex sæculis licuisse Hebræis, sicut & cæteris infidelibus, vt post conuersionem ad fidem alterius ex coniugatis, permanerent in matrimonio contracto tempore infidelitatis, & cohabitarent cum consorte adhuc infideli, dummodo infidelis vellet cohabitare absque iniuria creatoris, quia toto eo tempore viguit consilium, & ratio Consilij Apostolici de non dimittendo consorte infideli, pro quâ, in hunc scopum, atque sententiam, intelligentiâ, Apostoli produxerat n. 7. Communem consensum Sanctorum Patrum, aliorumque interpretum, necnon Theologorum, & Canonistarum. Apud Hebræos autem, dum sunt infideles, nec negari potest, nec ignorari potuit, aut non aduerti consuetudo notissima repudij. Ergo hæc non obstat validitati matrimonij, ex sententia Sanchez, aliorumque omnium communissima, atque receptissima pro indubitata. Constat igitur ex iis omnibus eodem auctoritatis põdere, quo certissimum est dari validum, verumque matrimonium apud infideles, tantundẽ reddi certũ, non solum indirectè, & argutiuè, sed etiã directè, & formaliter, non obesse validitati matrimonij consuetudinem repudij apud celebrantes.

Art. 15. Dicendum est quarto dato, & non concesso probabilẽ vtcũque esse speculatiuè sententiã negãtem valere matrimonia eorum, apud quos viget consuetudo repudij; eãdẽ nihilominus esse specialiter improbabilẽ practice, nec tuta cõsciẽtia posse deduci in praxim

à

à Prædicatoribus Euangelicis, iisdemque propagatoribus fidei apud infideles. Quia videlicet manifestatio opinationis eiusmodi redderet exosam fidem catholicam, & valde difficilem conuersionem ad ipsam apud infideles assuetos repudio, id est apud omnes prorsus infideles, quorum hodie habetur notitia, & de quorum conuersione agitur in omnibus orbis terrarum partibus, de qua æquipollentia is solum dubitare poterit, qui nil audierit, nil legerit de ritibus, & modo agendi eiusmodi infidelium. De sequela vero incommodi propositi dubitari minus potest. Quid enim odiosius infidelibus populis esse potest, quam quod dicatur, neminem apud ipsos existere legitimè natum, omnesque inibi existimatos coniugatos esse re ipsa concubinarios, & concubinas, ac proinde omnes recedere inuicem, non solum tuta conscientia posse, quandocumque libuerit, sed etiam debere id quam primum facere, nisi protinus renouent contractum matrimonialem per nouum mutuum consensum vtrique, & vtrilibet liberum, quo renuncietur penitus consuetudini, & potestati repudiandi credendo nullam esse talem potestatem? Quis præterea non videt qualis indidem admoueatur stimulus infidelibus coniugatis, vt se inuicem impediant ab auditione prædicationis Euangelicæ, & à conuersione ad fidem timente alterutro, ne alter sibi in animum inducat nullitatem matrimonij, quo reperiuntur coniuncti, atque potestatem recedendi, si placeat recedere, imo & obligationem recedendi, nisi vtrique placeat renouare coniugium cum agnitione impotentiæ vnquam repudiandi pro vllo euentu, & postremò impotentiam renouandi, si alter conuertatur ad fidem, altero nolente conuerti, nisi accedat dispensatio Pontificia super disparitate cultus pro iam fideli, & insuper qui est adhuc infidelis renunciet consuetudini suæ gentis, & iuri, quod credit se habere ad repudium? Quantum, & quale inconueniens & obstaculum ex his resultet aduersus prædicationem Euangelicam, & conuersionem infidelium, facilius est, vt quisque considerando concipiat, quam vt scribendo exprimatur adæquatè. Colligi vero potest ex Apostolico sæpe repetito consilio non recedendi à consorte infideli. *Ne* subdit August. lib. 1. de adulter. coniug. cap. 18. initio, *propter coniugum separationem offensi homines ipsam doctrinam salutis, qua illicita prohibentur, exhorreant, ac sic peiores, atque perituri in eadem infidelitate remaneant, intercedit Apostolus, & monendo fieri vetat, quod ita licitum est, vt tamen non expediat.* Circa quod videri plura possunt apud D. Thomam, Cornelium à Lapide, aliosque interpretes ad illud cap. 7. primæ ad Corinth. Recolatur etiam Innocentius III. supra art. 11. Quod si ita censuit Apostolus, ita intelligunt SS. PP. ac interpretes de sola quoad torum, & cohabitationem separatione; quod censendum erit de necessitate separationis, atque impotentia commanendi absque nouo contractu, & absque dispensatione ad contrahendum modo dicto. Cum igitur negari minimè possit nostram quæstionis præcedentis sententiam esse, vt minimum probabilem, ac tutam, patet oppositam tanto insuper, tam graui, & vsque adeo enormiter læsiuo, atque per Apostolum tam cautè vitato grauatam incommodo, probabilem practicè, atque tutam nequaquam esse posse.

Art. 16. Dicendum postremo est, seu potius aduertendum, in partibus infidelium assuetis repudio, præsertim quæ sunt admodum barbaræ, nulliusque, aut vix vllius regiminis, & modi agendi politici, adiungi non raro coniunctioni, quam putant, & vocant matrimonialem, circumstantias perabsurdas, ratione quarum matrimonia euadunt nulla ex. gr. quod paciscantur parentes pro filio, & filia, vel pro alterutro, nullo ipsorum, vel ipsius filiorum præeunte, aut subsequente mutuo consensu, mutuaque acceptatione, præterquam ad coëundum, & cohabitandum de facto sub ea parentum venia; Quod vir, & fœmina inuicem copulandi paciscantur quidem immediatè per se ipsos, vel alij ex præuio ipsorum consensu, sed ita, vt mutuæ traditioni superaddatur conditio de recedendo, si tale, vel tale quid contigerit, nempe sterilitas, adulterium, infirmitas incurabilis, sæuitia, occursus commodioris, aut delectabilioris consortis. Idque vel deducatur in pactum exterius, vel sit volitum purè internè tanquam conditio contractus, & mutuæ traditionis. In iis enim, & similibus casibus, & multò magis quando adest animus dimittendi pro libito & quacumque cauta absque agnitione vllius iuris, aut vinculi mutui, manifestum est matrimonium euadere nullum, vbi suppositum est in quæstione præcedenti initio, quanquam eiusmodi vitium contractus sit pure internum non præsumatur, nec credatur pro foro externo ex dictis, ac expensis in eadem quæstione, ideoque standum sit eatenus pro validitate matrimonij. De matrimoniis modo prædicto specialiter vitiatis accipiendus est Augustinus de Bono coniug. cap. 5. sub initium, dum præmissis masculi, & fœminæ consensu vsque ad mortem, & voluntate procreandi filios, subiungit. *Cæterum si vel vtrumque, vel vnum horum desit, non inuenio, quemadmodum has nuptias appellare possim.* Quod autem talis sit eius intentio, verba sequentia manifestant: *Etenim*, ait, *si aliquam sibi vir ad tempus adhibuerit, donec aliam dignam vel honoribus, vel facultatibus suis inueniat, quam comparem ducat, ipso animo adulter est, nec cum illa, &c.* In eundem sensum, & sub eadem limitatione accipiendos esse puto nonnullos rerum Indicarum historicos, dum de matrimoniis earum partium inter infideles loquuntur contemptim, quasi de nullis, ac irritis, id quod caute, & doctè insinuatur in historia Prouinciæ nostræ Philippinæ conscripta à P. Francisco Colin. par. 1. lib. 2. cap. 24. §. 5.

Art. 17. Cæterum reprobare matrimonia, eaque nulla, ac irrita censere propter solam consuetudinem repudij, & propter qualitatem consensus, qui sub ea consuetudine, & ex vi solius eiusdem communiter adhibetur, seu præsumitur adhiberi; id vero dico omni prorsus probabilitate præsertim practica carere, nec à nota vt minimum temeritatis liberari vllatenus posse. Certè fundamentis in contrarium propositis in quæstione præcedenti, ad quæ hic iterum recurritur, inibi sufficienter, nisi fallor, satisfactum est, & siquidem comparentur cum nostris vtriusque huius quæstionis fundamentis, non modo leuia, verum etiam nullius omnino ponderis merito reputantur. Iam Dicastillo author alioquin doctus, ac diligens qui deinde subiicitur, quantæ circa hoc punctum auctoritatis sit, & quantum ad probabilitatem sententiæ valere possit, apparebit facile consideranti, quæ sequuntur. Primo loquitur circa istam quæstionem inconsequenter, idque non vno modo. Cum enim tom. 3. de sacr. qui est de matr. disp. 2. dubit. 4. num. 20. posuisset suam conclusionem: Gentiles habentes plures vxores, cum conuertuntur ad fidem, posse eligere, quam velint, & manere cum illa, quia matrimonium cum prima non minus, quam cum reliquis, fuit nullum propter consuetudinem repudij, quæ vbi est recepta, matrimonia euadunt nulla ob defectum consensus, & intentionis in perpetuitatem. Hac inquam conclusione ibi posita deinde dubitat. 41. præmittit conclusionem certissimam de facultate repudiandi penitus sublata in nouo testamento, vel viuente adhuc Christo Domino, vel immediate post eius mortem, vel quod probabilius merito putat, à die Pentecostes, atque hinc deducit duas illationes numero 522. & 523. quarum

rum prior est, Iudæos pariter, & gentiles repudiantes vxorem peccare grauiter per se, nempe nisi excuset ignorantia inuincibilis; posterior est, infideles conuersos ad fidem, si tempore infidelitatis repudiauerint vxorem, eaque repudiata, vt adiungit paulo post, aliam duxerint, cogendos esse redire ad primam.

Art. 18. Hæc dico non cohærere inter se, quia repudiare vxorem nulliter ductam vsque adeò non est peccatum per se, vt potius sit peccatum per se eam retinere, quia re ipsa est retinere concubinam. Similiter nulla est obligatio redeundi potius ad primam, quam retinendi secundam, aut etiam ducendi quamlibet aliam, siquidem nullum reipsa intercessit vinculum matrimoniale cum prima magis, quam cum secunda, aut cum qualibet alia. Iuxta autem priorem huius auctoris conclusionem matrimonia, tum gentilis, tum Hebræi adhuc infidelium fuerunt nulla, vtpotè contracta sub cõsuetudine repudij. Quod circa Hebræum, quem exprimit in prima illatione, & non excludit in secunda, est nimis manifestum. Sed neque quoad gentilem est obscurum, quia apud omnes gentiles viguit vbiuis semper, vigetque consuetudo repudij, vt positum à nobis est superius ex Augustino, & aliis. Deinde inquiro ab hoc Auctore quod genus hominum comprehendat sub nomine infidelium: dum dicit vniuersaliter infideles conuersos teneri redire ad primam vxorem. Non potuit intelligere Indos, de quibus suppofuerat dubitatione illa 4. quod subsint consuetudini repudij, ideoque nulliter contrahant. Multo minus intelligere potuit Hebræos, apud quos est notior eadē consuetudo, sicut etiam est notissima, ac receptissima apud Mahometanos, quorum priores vbique gentium reperiuntur dispersi, posteriores occupant tam magnã partem orbis terrarũ. De infidelibus per hæresim non erat è re, vt loqueretur, vtpotè iam baptizatis, & tamen ex iis etiam plerique omnes censent licere, & exercẽt repudium, saltem propter adulterium. Nulli igitur superfunt infideles, de quibus conuersis ad fidem verificari possit iuxta sententiam huius auctoris, obligatio ab eodem asserta redeundi ad primam vxorem, cum tamen oporteret omnes vel certe præcipuos, aut plerosque, atque notissimos infideles esse tales, de quibus verificari illa posset, quandoquidem ab eo asseritur per propositionem, & terminos vniuersales vniuersaliter enunciatos. Hinc patet cautionẽ, quam subiungit Dicastillo n. 524. immediatè post illas duas illationes, implicare in terminis, atque falsa suppositione laborare. Subiungit enim se loquutum esse de solis vxoribus legitimis, seu de vxoribus tantum, si fuerint legitimæ. Et verum est ipsum in secunda illatione addidisse istã expressionem, seu limitationem vxorum legitimarum, licet eandem æquè necessariam, vt patet, pro prima illatione, in ea nihilominus prætermiserit. Sed vbi illam adhibuit, non bene adhibuit. Quia vxor legitima apud hunc auctorẽ nequaquam esse potest, quæ ducitur sub consuetudine repudij, & cum voluntate implicita, vel explicita retinendi potestatem repudij. Hæc autem consuetudo, & voluntas adest in omnibus matrimoniis, tum Hebræorum, quod est in confesso apud omnes, tum gentilium, vti nuper, & prius patefactum à nobis est. Perinde igitur est hunc auctorem loqui de vxoribus legitimis Hebræorum, & gentilium, atque loqui de vxoribus legitimis, quæ sunt illegitimæ apud eundem. Itaque hic auctor voluit ex vna parte retinere doctrinam expressam in sacris Canonibus, & receptam vnanimi consensu à Patribus, ac Theologis, qualis est doctrina duarum illarum illationum, & ex alia parte noluit recedere ab illa sua priori conclusione, quæ est incompossibilis cum ea doctrina, ideoque incidit in illam implicationem terminorum de vxoribus legitimis infidelium Hebræorum, & gentilium. In eandem inconsequentiam incurrit etiam sæpe alias, quia in aliis pluribus quæstionibus, quæ dependent ab ista, de qua agitur, amplectitur sententias communiter receptas, & ex sacris Canonibus deriuatas, perinde atque si innodatus minimè esset istâ suâ singulari sententiâ de nullitate matrimonij sub consuetudine repudij, cuius sententiæ veritas est incompossibilis cum veritate illarum aliarum communium sententiarum. Verum esset nimis longum ire singillatim per singula eiusmodi.

Art. 19. Noto igitur secundo Dicastillum in dubit. illa 4. ad probandam suam sententiam, vti consideratione voluntatis contrahendi manifestè inadæquata, ac insufficienti. Vnica namque probatio eius est, quia vbi est receptum repudium, & repudiandi facultas; qui contrahunt matrimonium, etiamsi nil ea de re cogitent, volunt re ipsa contrahere more patriæ, adeoque cum voluntate retinendi potestatem repudij, & sine consensu in perpetuitatem. Debuisset autem præterea considerare, eo ipso, quod illi velint contrahere more patriæ, velle simul perficere contractum validum, quia mos omnium gentium est, vt velint contrahere validè, quando contrahunt de facto. Atque hoc posito, quod est certissimum, oportebat mittere in bilancem istas duas voluntates, & videre vtra alteri præponderet. Hinc nimirum dependet resolutio quæstionis. Vnde cum hoc ille prætermiserit, vsus planè est discursu inadæquato, & defectuoso, miniméque concludenti. Qua quidem in re duplici de causa est inexcusabilis Dicastillo. Prima causa est, quia Cardinalis de Lugo, quem solum nominatim impugnat, tametsi re ipsa agat contra omnes auctores, totam vim fundamentalem posuerat, idque valde fusè in præponderantia, seu prævalentia intentionis validi contractus, supra intentionem potestatis repudiandi. Est autem contra rationem boni Antagonistæ, eam corporis sui partem in defensam relinquere, quam aduersarius impetit validius. Impetiisse autem præcipuè hanc partem Cardinalem ipse Dicastillo refert inibi, atque fatetur. Aggranat vero hunc defectum, quod relato partitim toto discursu Cardinalis disput. 8. de sacram. sect. 8. subdit ea omnia absolutè placere sibi, sed non videre multum seruire posse ad praxim. Non multum? imo plurimum, & concludentissimè. Quia cum notum sit in genere doctrinam practicam dependere adæquatè à speculatiua, hoc specialiter in discursu Cardinalis eminebat, suppofita consuetudine repudij, existimationem nihilominus honestatis eiusdem repudij, & potestatis repudiandi se habere purè concomitanter respectu voluntatis contrahendi, cuius proinde causa esset sola cognitio, & existimatio validi contractus quâ validi. Cui autem hoc non displicet, displicere non potest, si benè aduertat, contractum deinde in opere ipso, & praxi euadere validum, cum valor, & inualiditas non dependeant à cognitione concomitanti, sed ab ea, quæ est causa volendi.

Artic. 20. Altera causa inexcusabilitatis est, quia ipse Dicastillo tom. 1. de Sacram. disput. 3. dubitat. 8. tractat fusè, & ex professo quæstionem ordinariam voluntatum, seu intentionum inuicem incompossibilium ex parte obiecti quoad ea, quæ pertinent ad substantiam Sacramentorum, & (quod multum aggrauat præsentem eius omissionem) vt aliis exemplis superaddat vnum de matrimonio, supponit contractum matrimonialem inter baptizatos esse inseparabilem à ratione Sacramenti, idest contractum inter eos euadere nullum, nisi Sacramentum simul perficiatur. Resoluit autem quæstionem vniuersaliter dicendo, videndum esse, vtra voluntatum incompossibilium prævaleat alteri, & siquidem prævaleat voluntas, quæ fauet Sacramento, Sacramentum euadere validum, sin minus, nullum

lum ; idque fatetur esse communem , & certam omnium lententiam ; quod est verum. Est autem eadem prorsus ratio de contractu puro. Manifestum igitur est ipsum in præsenti argumentari insufficienter, & nulliter , dum probat nullitatem contractus præcisè , quia adest voluntas contraria eius valori , cum oportuisset, præterea ostendere, iuxta principium illud operosè ab eodem stabilitum , non simul adesse voluntatem prævalentem , quæ faueat valori contractus , quam voluntatem ostenderat Lugo, & nos superius efficaciter ostendimus , adesse saltem vt plurimum, & præsumendam semper esse, vbi contrarium specialiter non constat.

Art. 21. Tertiò non bene respondet ad testimonium Apostoli 1. ad Corinth. 7. de non dimittendo per fidelem consorte infideli volente cohabitare. Prior responsio est, Romanos pluribus prouinciis sibi subiectis permisisse , vt vterentur suis legibus , & consuetudinibus , ideoque fieri potuisse , vt Corinthij non haberent consuetudinem repud j , & contraherent cum perpetuitate , tametsi apud Romanos dominantes tunc maximè temporis esset plurimus repudij vsus. Hæc responsio non subsistit , quia vti superius ostensum à nobis est palam , illa responsio Apostoli directa fuit non solum ad Corinthios ex gentilitate conuersos, sed etiam & maxime ad Hebræos inibi manentes , de quorum repudij consuetudine nulla potest esse tergiuersatio. Deinde quænam ratio esse potest supponendi , vel etiam leuiter suspicandi Corinthios gentiles , subiectos licet à multo iam tempore perditissimis repudiatoribus, & habuisse , & fortiter nihilominus retinuisse legem , seu consuetudinem non repudiandi ? Quandoquidem omnes gentiles, de quorum circa hoc consuetudine per historicos , aut alios relatores nobis innotescit , omnes inquam vbique nulla excepta prouincia, aut populo, habuerunt semper, & habent consuetudinem repudij. Nonne ex notis ad ignota prudens diuiditur coniectura , & iudicium , & ex quamplurimis ad perpaucos eiusdem generis ?

Art. 22. Altera responsio est vnum supponi absque vlla eatenus determinatione , & aliud deinde determinari ibi ab Apostolo. Supponi legitimum coniugium, quin asserat , & definiat fuisse, vel non fuisse tale : Determinari vero ex suppositione , quod fuerit legitimum, separationem non esse faciendam. Itaque responsio Apostoli ex sententia huius auctoris est resoluenda in duas conditiones præambulas , alteram expressam ab ipso Apostolo ; *Si quis frater vxorem habet infidelem ; si qua mulier fidelis habet virum infidelem:* alteram subintellectam ab eodem; *& si hæc vxor fuerit legitima, & si hic vir fuerit legitimus maritus.* Istam interpretandi rationem dico esse illegitimam , minimeque ferendam. Primum, quia sic responsio est frustratoria intentionis , & indigentiæ interrogantium. Corinthij enim ad fidem conuersi interrogabant, & plurimum ipsorum intererat scire, qualem absolutè obligationem in se continerent , & quale vinculum pro tempore conuersionis non mutuæ ad fidem , matrimonia ab ipsis contracta iuxta ritum suum tempore infidelitatis, & consequenter an tenerentur , vel illa renouare , vel abstinere à commercio consortis infidelis. Cui certè desiderio, & necessitati sciendi scientia practica , & deducibili in opus hic & nunc , non satisfacit, non subuenit responsio taliter conditionata; *Si matrimonia vestra fuerunt valida, & contentiua mutui vinculi perpetui , non dimittatis , sed tenete consortes adhuc infideles volentes cohabitare, vt par est.* Quo nimirum hæret sicut prius absoluta operis determinatio, & honestas.

Art. 23. Deinde eadem responsio euaderet indidem captiosa , & amphibologica , & mendax. Quia non fuisset responsum ad mentem interrogantium , idque sine vlla necessitate occultandi veritatem per amphibologiam, imo cum contraria necessitate , seu conuenientia reuelandi totam veritatem de plano. Quia Corinthij fideles interrogantes de dimittendis, vel retinendis consortibus suis infidelibus ; nomine vxoris, & viri , seu mariti intelligebant eos vnicè , & determinate, atque omnino absolutè , quibus de facto copulati fuerant iuxta ritum suum, atque de iisdem solis expediebat eosdem instrui absolutè. In responsione autem sub iisdem vocibus vxoris, & viri non fuissent intellecti absolutè , & determinate iidem illi de facto copulati iam fidelibus infideles , sed disiunctiuè , & conditionatè , vel iidem illi , si matrimonia fuissent valida, & legitima ; vel alij ab illis distincti, si matrimonia nulla, & illegitima , de quibus sane aliis nulla erat instructio necessaria , aut opportuna , ac proinde neque de prioribus sub disiunctione, & conditionatè tantum. Neque vero excusare Apostolum potuit pro amphibologica , & distorta eiusmodi loquutione ignorantia facti circa qualitatem eorum matrimoniorum , cuiusmodi ignorantiam videtur Dicastillo supponere in Apostolo ; supposuisset autem perabsurdè, & ex crassa sua ignorantia facti circa Apostolum. Quia cum Apostolus mansisset Corinthi diu, egisset que cum Corinthiis familiariter , atque per se ipsum conuertisset ad fidem eos , quibus respondebat , iuxta dicta superius; ignorare non poterat, qualia fuissent, & sub quo ritu contracta matrimonia ipsorum. Nullam igitur habuit honestam rationem amphibologicè loquendi , ac proinde iuxta vnanimem Theologorum consensum , mentitus fuisset Apostolus ita loquens in ea rerum opportunitate, & circumstantiis, quæ aderant de facto. Scandalosum plane , atque enormiter scandalosum videtur mihi , tribuere Apostolo talem respondendi, & instruendi modum. Id est palpabiliùs scandalosum, quod non nemo ausus est dicere, nempe Apostolum optimè nouisse matrimonia Corinthiorum adhuc infidelium fuisse nulla, sed tamen dissimulare voluisse propter teneritudinem recens conuersorum, ideoque consuluisse, vt commanerent marito, & & vxori existimatis talibus bona fide, id est vt pergerent bona fide in reali concubinatu , & fornicatione. Dignam profecto Apostolo , & plantatore Ecclesiæ commiserationem, atque doctrinam , præsertim cum interrogaretur de veritate cum desiderio instructionis legitimæ ? Hoc non indiget vlla impugnatione , cum quivis facile aduertat, aliud esse dissimulare per silentium , aliud impellere consilio ad actus re ipsa malos intrinsece, atque lethales , impellere vero interrogantem , & cupientem instrui iuxta veritatem. Videatur si placet sua , & efficax Augustini circa hoc discussio lib. 1. de adult. coniug. cap. 13. ac deinceps , & multo acrius lib. de fide , & oper. à cap. 7.

Art. 24. Redeo ad Dicastillo, & addo , illud denique esse deterrimum in vtraque eius expositione, quod iuxta neutram deduci certò potest ex illo Apostoli testimonio dari verum , & validum coniugium inter infideles. Et quidem iuxta secundam expositionem neque certò , neque incertò deduci id inde potest. Quia iuxta eam nil definit Apostolus , sed se habet omnino præcisiuè circa valorem , & inualiditatem coniugiorum , de quibus loquitur. Iuxta priorem vero expositionem deducibilitas valoris eorumdem coniugiorum dependet , vt patet illam recolenti, ex desuetudine , aut prohibitione repudij apud Corinthios adhuc infideles. Quæ porro desuetudo, & prohibitio est manifestè falsa quoad vnam partem eorum infidelium , & quoad alteram partem est summè incerta , & præterea inuerisimilis valde , atque incredibilis. Quam autem absurdum, & intolerabile sit , ex illo Pauli testimonio non certo

certo deduci, quod detur verum, & validum matrimonium inter infideles, hinc liquido apparet, quia sensus Ecclesiæ semper fuit, & est ex illis Apostoli verbis constare certo de veritate huius dogmatis, vt apparet ex verbis Innocentij III. Augustini, D.Thomæ, D. Bonauenturæ, & Scoti superius relatis, exque vnanimi cæterorum Patrum, Interpretum, & Theologorum consensu præindicato apud Sanchez. Ipse quin etiam Dicastillo in illa disp. 2. dubitat. 36. num. 452. clarè, & expressè supponit, licet vsque adeo inconsequenter, eundem illum esse sensum Ecclesiæ circa ea Apostoli verba.

Art.25. Quarto, & hoc erit postremum prætermissis aliis, quæ non sunt tanti momenti, nihilo melius respondet ad memoratum sæpius caput *Gaudemus* de diuortiis. Dicit Innocentium III. auctorem eius textus floruisse decimo Ecclesiæ sæculo, die duodecimo, vel etiam decimotertio, quando ipsa iam habebat Christianos Imperatores, & Reges, in quorum ditionibus habitabant Pagani, qui tenebantur non repudiare propter leges ciuiles suorum Principum, vel poterant contrahere more eorum, inter quos degebant, vbi poterat iam esse abrogatus vsus repudij. Itaque Dicastillo vult Innocentium, dum affirmat dari verum coniugium inter infideles, loqui de solis infidelibus apud quos non esset consuetudo repudij. Sed contra est, primò quia hæc interpretatio est expressè contra ipsum textum. In quo nimirum habentur hæc verba Innocentij: *Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiauit vxorem.* Vbi aduertere præterea debuisset Dicastillo in sensu composito ritus repudiorum, agnosci à Pontifice casum legitimam repudiantis vxorem, adeoque consuetudinem repudij non tollere legitimitatem matrimonij, si nil obstet aliud. Deinde quod supponit de Imperatoribus Christianis prohibentibus repudium non subsistit, concesserunt enim potius, vt videre licet inter alios apud Sanchez lib. 10. disp. 1. n.12.& mirum videri posset, id ibi non fuisse obseruatum à Dicastillo, cum pleraque illius disputationis eodem ordine, & contextu, quo ibi iacent, transcripserit in illa sua dubitatione 41. de qua paulo prius dictum est. Ex iis itaque omnibus coniicere quisque facilè potest, quantum deferri possit auctoritati Dicastillo in hoc negotio.

Art.26. Patriarchæ Mendez, qui deinde opponebatur, contrapono Illustrissimum Andream Ouiedo virum doctum, & heroïcæ ac mirabilis sanctimoniæ, vt videre est in 1. tom. Historiæ Societatis Iesu, qui matrimonia Abissinorum, Tunkinensibus similia, loco præsens, & fungens munere pastorali censuit esse valida. Deinde puto vtrumque accipiendum esse cum distinctione, & attributione accommoda, vt alter respexerit ad ea matrimonia præcise, quatenus subsunt consuetudini repudij, ideoque merito illa eatenus approbauerit; alter vero respexerit ad abusus alios enormes, de quibus fuit quinta nostra conclusio, frequenter apud eam gentem superadditos consuetudini repudij, ideoque etiam ipse meritò eatenus reprobauerit. Ad viros denique doctos, qui tenent oppositam sententiam, & quos ego plurimum reuereor, debeoque reuereri, omnino nescio quid dicam, nisi quod spero in nostram esse concessuros iis omnibus, quæ hic per nos indicata sunt, profundiori sua ipsorum consideratione, & doctrina magis, magisque promotis. Pronum nimirum est credere, fore, vt viri simul cum doctrina pij, atque Romano insuper, & cœlo, & aëri expositi, accepto quouis vtcumque alioquin leui impulsu, in eam demum partem libentes incumbant, in quam multiplici, & efficacissimo, vt minimum dicam, nutu digitum intendunt Romani Pontifices, diriguntque vexillum Apostolus Paulus, & Princeps Apostolorum, præsertim vbi plano verborum sensui adminiculatur etiam reuerentia facti exacta à me in quæstione præcedenti art.15. Exacta vero argumento forti, vtpotè cogenti fateri Romanos Pontifices, iuxta oppositam sententiam, nulliter dispensasse, non semel in disparitate cultus, nec posse excusari à culpa dispensationis nullius respectu eorum, quibus illam impertiti sunt, nisi per ignorantiam consuetudinis eorundem, lippis notæ, tonsoribusque.

FINIS.

Præmonitio ad Lectorem circa Indicem rerum.

QVoniam plerique eorum, qui quærunt aliquid Theologicum per Indicem rerum, sunt iam præscij plus minus in quam potissimum Theologiæ partem, seu tractatum id cadat, operæpretium me facturum existimaui, si Lectorem meum non grauarem necessitate percurrendi promiscuè totum eum caracterem, qui erit initialis rei quæsitæ, propterea que curaui, vt sub singulis caracteribus singuli seorsim libri distribuerentur inchoata denuò pro singulis serie alphebetaria, quò citius, ac facilius inuenias, quod desideras. Minimè autem necessarium iudicaui notare vbique distinctè tomum primum, vel secundum, quandoquidem tu ipse facilè ab initio recognosces, quot libros tomus primus complectatur, & reliquos ad secundum tomum spectare. Hoc te scire oportet, quando incides in particulam remissiuam, *vide*; recurrendum tibi esse ad caracterem initialem remissionis vbi tali caracteri subest idem ille liber, ex quo remitteris. Vtere, & vale.

INDEX

INDEX RERVM,

Quæ continentur in his duobus Tomis Cursus Theologici.

Primus numerus Numerum ipsum, vel Articulum vel Argumenta denotat, vltimus Paginam.

Lib. I. De Deo.

A

Actus liberi creati.

ACTVS liberi creati sunt præcipua materia Prouidentię Diuinæ. art. 5. pag. 60

Sunt primum determinatiuum cognitionis Diuinæ circa ipsos. ad 9. pag. 66

Actus boni, & mali connectuntur ex natura rei cum præmiis, & suppliciis. art. 18. p. 103.

Actus liberi Diuini.

Actus Diuini quilibet sunt optimi. ad 5. p. 71.

Difficultas constitutionis adæquatæ Actuum liberorum Dei, vnde proueniat. art. 1. & 2. p. 73. Quas opiniones peperit. art. 3. ibid. Eæ exponuntur. art. 4. 5. & 6. ibid. & seq.

Actus liberi diuini sunt æterni. art. 7. p. 74.

Non possunt vllo pacto constitui intrinsecè per effectus, aut actiones temporales. art. 8. vsque ad ar. 14. & art. 17. & 18. p. 74. & seq.

Multò minùs possunt constitui intrinsecè per veritates quasdam obiectiuas. ab art. 14. vsque ad 20. p. 75 & seq.

Adæquatè realiter identificantur cum Deo. art. 20. & 21. p. 76

Exigit identificari cum Deo exigentia ipsis conueniente præcisè ratione Deitatis. ad 2. art. 2. p. 81.

Non superaddunt perfectioni necessariæ Dei vllam specialem perfectionem per se æstimabilem. ad 4. art. 5. p. 153.

Superaddunt solum conceptum respectiuum ad esse, & non esse craturarum. art. 20. & 21. p. 76.

Sunt contingentes quoad denominationem: sed necessarij quoad existentiam, & perfectionem. ad 2. art. 4. p. 81.

Distinguuntur necessariò virtualiter intrinsecè à prædicatis necessariis Dei. artic. 1. p. 79. & ad 1. art. 1. & 2. p. 80.

Actus liberi Diuini, qui sunt inuicem incompossibiles, distinguuntur inter se realiter. art. 2. & 5. p. 79.

Qui sunt inseparabiles mutuò, sunt indistincti inter se virtualiter intrinsecè. art. 3. & 6. ibid.

Qui sunt separabiles non mutuò, distinguuntur inter se virtualiter intrinsecè tantùm. art. 4. p. 79.

Actus liberi Diuini non possunt esse diuersi absque diuersitate ex parte obiectorum creatorum. ad 2. & ad 5. p. 88.

Nulli duo actus liberi diuini virtualiter intrinsecè distincti coëxistere possunt. art. 6. & seqq. p. 94.

Non possunt dari plures actus liberi Diuini virtualiter intrinsecè distincti purè concomitantes. art. 9. p. 95. Neque virtualiter inuicem ordinati. art. 10. ib.

Actus Diuinus efficaciter, & determinatè imperans est essentialiter indistinctus, virtualiter intrinsecè ab actu imperato. art. 7. p. 80.

Actus Diuinus efficaciter intentiuus finis essentialiter connexi cum determinatis mediis similiter connexis cum eodem fine, est indistinctus virtualiter intrinsecè ab electione talium mediorum. art. 8. ibid.

Nullus actus Diuinæ voluntatis potest esse purè conditionatus, & purè omissiuus circa aliquod obiectum. ad 3. p. 88.

Nullus actus liber Diuinus potest esse disiunctiuus, & indeterminatus. art. 10. p. 95.

Infallibilitas actuum liberorum Diuinorum non tollit indifferentiam arbitrij creati. ar. 9. & seqq. p. 120. Idque beneficio scientiæ mediæ. art. 14. p. 121.

Nullus actus Diuinus habere potest vllam successionem. q. 17. ad 4. p. 58.

Creaturæ non sunt obiectum formale partiale vllius actus Diuini, sed purè materiale. art. 3. & 4. p. 50. & art. 2. & seqq. p. 67. & ad 4. p. 68.

Obiectum formale adæquatum actuum Diuinorum est sola essentia Diuina. art. 3. & seqq. p. 50. & ar. 2. & 3. p. 67.

Æternitas.

Æternitas definitur, & exponitur. art. 4. 5. & 6. p. 25.

Est attributum Dei negatiuum. art. 4. ibid.

Legitimè infertur ex immutabilitate. art. 2. & 7. p. 25. & 26.

Est æqualiter idonea ad cognoscenda omnia, quæ contingunt pro quacumque temporis differentia. ad 1. p. 57.

Nihil datur præteritum, aut futurum propriè respectu æternitatis, ad 4. art. 1. & 2. p. 26.

Nulla res, aut duratio creata correspondet adæquatè æternitati Dei. ad 4. art. 3. & seqq. ibid.

Æternitas latè sumpta dicitur de creatis. ad 3. ibid.

Æuum.

Æuum Angelicum quomodo dicatur indiuisibile. ad 3. p. 58.

Affectus.

Affectus, qui tribuendi, qui negandi Deo. art. 1. p. 84.

Amicitia, Amicus.

Amicitia perfecta cum Deo est indebita homini præcisè ex sua natura. art. 4. p. 29.

Amicitia requirit dualitatem naturarum inter creaturas solùm ad 2. p. 85.

Amicus ab amico iure contèni non potest. art. 4. p. 29.

Index Rerum.

Amor.

Amor est principium omnis affectionis. art. 2. p. 84.
Amoris strictè talis differentiæ ab aliis affectibus. art. 3. ibid.
Non est de eius ratione communi, vt dirigatur cognitione præscindenti ab existentia, & non existentia obiecti. ad 1. p. 85.

Amor Diuinus.

Amor strictè talis datur propriè in Deo erga se ipsum, ar. 2. & 3. p. 84. Idemq; est efficax. ad 2. p. 85. Est sic pereminenter tantùm amicitia respectu ipsius Deitatis, ad 2. ibid. Est tamen propria amicitia vniuscuiusque Personæ Diuinæ respectu aliarum. ibid.
Deus amat necessariò seipsum quoad omnia sua prædicata simpliciter necessaria. art. 1. p. 69.
Nullo modo amat obiecta, vt possibilia possibilitate Logica. ad 4. ar. 2. p. 70. Neque futura, vt purè conditionata. art. 3. p. 71.
Amoris Diuini, & creati discrimen. art. 2 p. 87.
Amor Diuinus est iusta mensura bonitatis in rebus creatis. art. 1. & 2. p. 87. Imò & malitiæ, seu imperfectionis. art. 3. ibid.
Est maior, vel minor non entitatiuè, sed tantùm ex parte obiecti voliti. art. 2. p. 87. & ad 1. p. 88.
Non posset pertinere ad specialitatem amoris intentio diuina purè conditionata benefaciendi; licet possit intentio eiusmodi creata. ad 3. ibid.

Angelus.

Angelus non vtitur specie impressa ad cognitionem sui. ad 5. p. 39.
Non potest certò cognoscere futura contingentia. ad 3. p. 58.

Antiquitas.

Antiquitas, quæ denominatio. ad 4. art. 2. p. 78.

Appetitus innatus.

Appetitus innati expositio. ad 6. p. 105.
V. *Lex naturæ.*

Appropriatio.

Appropriatio absolutorum ad Personas Diuinas quid sit, & in quo fundetur. art. 5. p. 161.

Arbitrium creatum.

Arbitrium liberum creatum, vt eminenter contentum in essentia Diuina, potest inducere scientiam mediam, non visionis. art. 13. & 14. p. 62.

Argumentum.

Argumentum à distributiuo ad collectiuum sub quo prædicato negatiuo valeat. art. 21. & 22. p. 8.
Argumentorum Christianæ Fidei, & demonstrationum de existentia Dei collatio. ad 7. art. 1. p. 11.
Argumentum ex hypothesi. V. *Hypothesis.*

Ariani.

Arianorum sophisma aduersus Diuinitatem Filij Dei. ad 5. art. 2. p. 18. Diluitur. art. 3. ibid.

Aseitas, ens à se.

Aseitas est prædicatum positiuum. ad 7. p. 21.
Est ratione nostra primarium, & principium æquiuocum cæterorum prædicatorum Dei. art. 5. & 6. p. 20.
Conceptus entis à se est notissimus inter omnes conceptus constitutiuos Dei. art. 8. ibid.
Conceptus quilibet assignati ab aliis tanquam essentiales Dei sunt posteriores conceptu aseitatis; maximè verò conceptu entis æquiualentis omni alij enti. ad 2. p. 20.
Conceptus entis à se non est formaliter transcendens. ad 1. ibid.
Ens à se continet formaliter omnes perfectiones simpliciter simplices. art. 3. p. 48.

Athei, Atheismus.

Athei quàm inexcusabiles sint. art. 23. & seqq. p. 8. & ad 7. art. 3. p. 11.
Atheismus qua ratione comparetur hæresi. ad 7. art. 3. ibid.

Attributum.

Attributum dupliciter vsurpatur respectu Dei. ad 3. p. 21,
Attributa Dei diuiduntur in positiua, & negatiua. art. 1. p. 22. Explicantur. art. 4. ibid.
Sunt pauca. art. 5. p. 23.
Negatiua sunt priora ratione quoad nos, quàm positiua. art. 6. ibid.
Alia aliis apparent perfectiora, sine vlla tamen imperfectione ex parte Dei, aut falsitate simpliciter in intellectu nostro. art. 7. ibid.

Auxilium.

Auxilium quodlibet proprium hominis viatoris secundum se est frustrabile, & completiuum causæ contingentis, ex S. Thoma. art. 6. p. 119.
Nulla creatura potest resistere toti collectioni auxiliorum Dei. art. 2. p. 118.

Lib. II. De Angelis.

Abstractiuum.

Abstractiua cognitio Dei datur in Angelis. art. 2. p. 206.

Accidens.

Accidentia non participant necessario totam sui generis perfectionem. ad 1. p. 199. ad 2. p. 215.

Actiuitas.

Actiuitas Angelorum circa corpora est minima. art. 1. p. 265. & ad 1. p. 266.

Actio, Actus.

Actiones vitæ quas exercere possint Angeli corpore assumpto. ad 5. p. 189.
Actuum sibi subordinatorum diuersitas non arguit diuersitatem potentiæ. ad 4. art. 1. p. 221.
Actus intelligendi distinguitur à substantia intelligente creata. art. 4. p. 199. ad 5. p. 222.
Actus primus dispositiuus Angelorum fuit liber. artic. 7. p. 244.

Alterare.

Alterare immediatè corpora nequeunt Angeli. art. 1. p. 265.

Amor.

Amor sui secundum se, non potest esse vitius. ad 6. p. 251.

Angelorum existentia, nomen, natura.

Angelorum existentia probatur. ar. 14. & seqq. p. 168. Necessitas eorum ex natura rei ad finem vniuersi. art. 17. & seq. p. 169. Et ad directionē. art. 20. p. 170.
Angeli sunt intellectuales. art. 14. p. 168.
Indefectibilitas eorū ex naturā rei. n. 1. & seqq. p. 175.
Ex nulla materia etiam spirituali componuntur. n. 1. & seqq. p. 174.
Sunt perfectiores substantialiter homine. art. 5. & 6. p. 167.
Spiritualitas eorum probatur. art. 8. & seqq. ibid. Non est de fide. a. 13. p. 168. Sunt summè spirituales solùm quoad conceptum negatiuum. ad 3. p. 199.

Angelorum multitudo.

Angeli sunt plures secundum speciem. n. 1. & seqq. p. 178. Possunt multiplicari solo numero. art. 6. & seqq. p. 184. Sunt discernibiles naturaliter. ibid.
Angelorum duratio. Vide *Duratio.*
Angelorum potentia. Vide *Intellectus, Voluntas.*
Angelorum vbicatio. Vide *Vbicatio.*

Anima.

Anima rationalis in quo sensu dicatur esse æqualis Angelis. ad 7. a. 1. p. 172.
Animæ rationalis immortalitas, est de fide. a. 5. p. 177.
Apparitiones Angelorum in corporibus non fuerunt imaginariæ. art. 2. p. 88. Conueniebat eas esse frequentiores in lege veteri; cur? ad 2. p. 189.

Index Rerum.

Lib. IV. De Gratia.

Actus.

Actus, & auxilia conducentia ad finem supernaturalem necessariò sunt supernaturalia. n. 1. & seq. p. 407. Nihil naturale cum supernaturali connectitur. ar. 3. & 4. p. 408. Quæ dicuntur à Patribus de quibusdam auxiliis intrinsecè supernaturalibus, applicantur omnibus conducentibus ad finem supernaturalem. ab ar. 5. ib. Multa loca Scripturæ, & Patrum ad hoc probandum. ibid. Quælibet auxilia conducentia ad finem supernaturalem, sic se habent ad esse supernaturalia, sicut vnio hypostatica, & visio beata. ar. 8. & 9. p. 409

Actus, qui non sit ex motiuo supernaturali est naturalis. ad 1. ib.

Actus indeliberati physicè concurrunt ad deliberatos. ad 1. p. 435.

Appetitus.

Appetitus rationalis tantus est ad bonum honestum, quantus est sensitiuus ad delectabile. ar. 4. p. 421.

Augustinus.

Augustinus in multis locis videtur asserere naturam, præciso peccato, non potuisse condi absque facultate videndi Deum. Alicubi in aliis locis expressè habet hanc facultatem fuisse gratiosam. ar. 2. p. 412. Varij modi hæc loca concordandi. ibid. Legitima ratio huius concordiæ fundata in ipso Augustino. art. 7. p. 413

Augustinus explicat quomodo nostra operatio non sit volentis neque currentis. ar. 10. p. 432. Quomodo. Deus præparet voluntatem creatam ad benè operandum. ibid. quot modis accipiat gratiam præuenientem. ibid.

Idem ostendit contra Pelagium non solùm posse, sed, & agere, & velle, esse in nobis à Deo. ar. 7. p. 434. Non concluderet Augustini argumentum, si Gratia non concurreret Physicè ad actus bonos. ibidem.

Augustinus nunquam excludit à voluntate concursum partialem ad actus bonos. ar. 1. ad 3. p. 439

Lib. V. De Iustif.

Actus.

Actus nullus voluntatis differre potest ab alio per puram reflexionem supra se ipsum siue sit voluntatis creatæ, siue diuinæ. ar. 7. p. 469

Actus Charitatis. Vide *Charitas.*

Adam.

Adæ peccati comparatio cum iustitia Christi, & peccati originalis vniuscuiusque proprij cum iustificatione quoad reddendum hominem iustum, seu peccatorem. ad 1. p. 442

Adæ rectitudo in qua dicitur creatus à Deo in quonam sita fuerit. ar. 1. p. 456. Primò, & principaliter collata fuit per gratiam, & charitatem. art. 2. ibid.

Adæ infusus fuit habitus charitatis præeunte libero eius consensu, & dispositione. art. 3. p. 456. Congruum ipsi fuit, vt etiam eius filiis daretur copia perueniendi ad eundem dignitatis, & gratiæ gradum. art. 4. ibid. Præeunte tamen formaliter, vel æquialenter simili consensu ex parte ipsorum ad illam suscipiendam; & non aliter. ibid. Congruum deinde fuit, vt libera facultas eius consensus, & dispositionis necessariæ ad iustificationem posterorum committeretur arbitrio, & electioni Adæ. ibid. & seq. Hinc optima elucet congruentiæ ratio conferendæ, vel amittendæ iustitiæ originalis dependenter à primo parente, & transfusionis nostrarum voluntatum in voluntatem eiusdem art. 5. p. 456. Quæ tamen non militat in Angelis. art. 6. p. 457. Nec in Christo Domino, aut B. Virgine, in quibus militat potius ratio opposita art. 7. ibid.

Adæ peccatum fuit peccatum totius generis humani, & cur? art. 8. p. 457

Adæ posteri quomodo comparentur cum eodem quoad contrahendum peccatum, ad 7. p. 458. Vide *Peccatum originale.*

Adoptio.

Adoptio, qua passiue adoptamur à Deo, & constituimur filij ipsius conuertitur cum gratia habituali, cum amicitia cum Deo, & cum hæreditate eiusdem, item passiuè sumptis. n. 1. & seqq. p. 445

Adoptionis definitio ex Concilio Francofordiensi affertur, & applicatur gratiæ sanctificanti. ad 3. p. 446. Est copulatio charitatis. ibid. Quid superaddat vltra ius ad hæreditatem. art. 4. p. 445. & seq.

Adultus.

Adultus mediante motu liberi arbitrij disponi debet ad iustificationem. art. 4. & 5. p. 475.

Affectus.

Affectus humani nulla existente in rebus variatione mutari possunt deludente sæpe phantasia. ad 4. p. 443

Alligatio.

Alligationis voluntatum posterorum voluntati Adæ optima congruitas. art. 4. p. 456
Vide *Adam. Peccatum originale.*

Appetitus.

Appetitus innatus dupliciter sumi potest. ad 4. p. 479. Detur ne respectu gratiæ. ibidem.

Amare.

Amare aliquem est velle ei bonum, odisse velle malum. art. 1. p. 463

Amicitia.

Amicitia cum Deo, filiatio, & hæreditas Dei, eiusdemque participatio sunt prædicata conuertibilia inter se, & cum gratia habituali. n. 1. & seqq. p. 445

Amicitia actualis consistit in mutuo amore actuali; habitualis verò in habitu amoris eiusdem mutui, vnde fit quempiam posse de potentia absoluta transire de non amico in amicum Dei, nullo interueniente actu propriæ voluntatis. ad 2. p. 479

Amicitia dicit amorem, de cuius conceptu est, vt velit amicum esse felicem. a. 4. p. 445

Amor.

Amor cur dicatur à Philosopho actiuus boni quantum potest. art. 1. p. 463

Amor quilibet est indistinctus à voluntate intensiua boni. ibid.

Amor beatificus sanctificat formaliter, art. 3. p. 483. & ad 5. ibid. Est perfectior habitu charitatis, & finis eiusdem. ad 1. p. 482

Amor charitatis in via specie dissidet ab amore charitatis in Patria. ad 5. p. 483. Concedi posset à Deo etiam non concesso habitu, & quidem sine miraculo attenta solum eius perfectione. ad 8. art. 2. p. 484. Est minus perfectus quam habitus charitatis. ad 1. art. 1. p. 482

Amor naturalis super omnia esset forma iustificans in statu puræ naturæ. ad 7. art. 1. p. 484

Amoris, & odij diuini ab odio, & amore creato notabilis, & multiplex differentia. ab art. 1. ad 5. p. 463

Amor quo Deus amat essentialiter est causatiuus maioris boni dum est maior. art. 3. p. 464 Non potest esse inæqualis circa duos qui sint æquales in bonis, & malis intrinsecè afficientibus, nec æqualis circa inæquales in iisdem. ibid. Est incapax intensionis, aut remissionis, vnde non potest sortiri minoritatem,

Index Rerum.

Appetitio.

Appetitiones in Angelis an dentur. ad 4. 215.

Angelus non potest appetere obiectum, quod nullo modo debet appetere. ar. 1. p. 248.

Appetitus.

Appetitus innatus solus non sufficit in sentientibus, & intelligentibus. art. 3. & 4. p. 217.

Assumptio.

Assumptio corporum est triplex. art. 1. p. 187.

Angeli non assumunt corpora per vnionem physicam perfectiuam assumpti. ibid. Nec possunt assumere per vnionem hypostaticam. ibid. Assumunt verò per vnionem assumentis cum assumpto in ordine ad locum, & in ratione motoris ac moti, cum vi repræsentatiua assumentis. art. 2. 3. p. 188.

Corpora assumpta cur plerumque sint aërea. art. 4. ibid.

Auxilium.

Auxilia Angelorum non sunt solum illustrationes, sed etiã inspirationes, ad 2. partis negantis. p. 246.

Lib. III. De act. hum.

Actus Diuini.

Actus liberi diuini non habent rationem præmij secundum se. ad 7. p. 388.

Actibus diuinæ voluntatis non debetur laus strictè sumpta, sed aliquid maius laude. art. 5. & 6. p. 321.

Et laus tantum gratificatoria. ad 1. p. 324.

Actus humani.

Actus humani qui. art. 5. p. 270.

Sunt necessarij ex natura rei, ad obtinendam beatitudinem, n. 1. & seqq. p. 290.

Omnes ex suo conceptu referuntur intrinsecè ad vltimum finem. art. 5. & 6. p. 270. & 271.

Non omnes conferunt ad vltimum finem, sed plures ab illo auertunt. ad 4. p. 291.

Dupliciter possunt dependere à fine, vel mouente negatiuè, vel positiuè. art. 5. p. 351.

Quomodo participent bonitatem vel malitiam vtriusque finis. art. 6. ibid. & 7. p. 352. & ad 3. ar. 1. & 3. p. 353.

Soli actus humani sunt propriè morales. art. 2. p. 319.

Quilibet actus voluntatis est simul determinatio ad tale motiuum, & ad tantam intensionem sui. ad 4. art. 1. p. 317.

Specificantur ab obiectis, & circumstantiis. art. 1. & 2. p. 320. & seq.

Quomodo desumant bonitatem, vel malitiam ab iisdem. art. 5. & seqq. p. 321.

Actus indifferentes.

Dantur aliqui actus indifferentes negatiuè in indiuiduo, & secundum speciem. art. 2. p. 348.

Quomodo species, & indiuiduum hic sumatur. art. 2. ibid. & ad 1. p. 349.

Actus honesti.

Actus honesti præponderantia supra inhonestum. art. 7. p. 356.

Actus inhonesti malitia, & ineligibilitas, eiusque augmentum. art. 8. & 9. ibid.

Actus liberi.

Actus liber est essentialiter comparatiuus extremorum, inter quæ versatur. art. 1. p. 312.

Superatiuus difficultatum. ibid.

Est essentialiter liber, adeoque differt essentialiter ab actu necessario. art. 2. & seq. ibid.

Comparatur cum actu necessario, sicut actus opinatiuus cum euidenti. art. 2. & 3. ibid.

Non potest transire de libero in necessarium. ad 3. art. 1. & seq. p. 313.

Actibus liberis præeminent ex genere suo actus necessarij. ad 5. art. 1. p. 281.

Actus liber dependet à potentia, quatenus potens ipsum impedire, vt influente negatiuè, à qua accipit indirectè aliquam perfectionem. ad 1. & ad 2. p. 313. ad 4. & ad 6. p. 314.

Non potest transire de non imperato ad imperatum. ad 3. art. 4. ibid.

Nec indifferentia actionum exteriorum, vt procedant à potentia libera, aut necessaria, nec indifferentia cognitionis abstractiuæ ad veritatem, & falsitatem; nec similis indifferentia aliorum effectuum physicorum, probat indifferentiam actuum ad libertatem, vel contrariam necessitatem. art. 3. p. 313. & ad 3. art. 3. & 4. p. 314.

Actus liberè elicitus, liberè conseruari potest absque vllo alio actu reflexo, aut omissione actus reflexi. ad 5. p. 318.

Actus eatenus sunt laude, vel vituperio digni quatenus sunt liberi. art. 9. & seq. p. 322.

Probabile est nullum actum liberum posse esse præmium, ratione sui immediatè. ad 4. artic. 1. p. 390.

Probabilius tamen est, quatenus prouenit à Deo posse esse præmium. art. 2. ibid.

Actus liberi diuiduntur in morales, & non morales. art. 3. p. 320.

Actus morales.

Actuum moralitas desumitur relatè ad dictamen prudentiæ. art. 2. p. 318. & art. 1. p. 319.

Actibus moralibus competit, tanquam proprietas quarto modo dignitas laudis, & vituperij. art. 1. p. 320. & 8. p. 322.

Actus moralis diuiditur in bonum, & malum tanquam genus in species. art. 1. & seq. p. 345.

Hæc diuisio est adæquata. art. 3. & seq. p. 348.

Idem actus internus non potest modò esse præceptus, modo prohibitus. ad 1. art. 1. & 3. p. 446.

Neque per hoc quidquam derogatur dominio Dei. art. 2. ibid.

Nullus actus moralis, neque per se, neque per accidens potest esse indifferens in indiuiduo. art. 6. p. 348. & ad 2. art. 1. & seq. ibid.

Nullus actus potest esse moraliter bonus secundum vnam formalitatem, simulque malus quoad aliam. art. 8. & seq. p. 352

Neque potest esse bonus simul, & malus. art. 1. p. 351.

Actus meritorij.

Vide *Meritum. Opus bonum.*

Actus voluntarij.

Omnes, & soli actus humani sunt voluntarij. art. 2. & seq. p. 292.

Repugnat, vt sint violenti. ar. 7. p. 293. & ad 2. p. 294.

Quid dicendum in casu chymerico, quo volitio, & nolitio à Deo infunderentur nobis merè passiuè nos habentibus. art. 8. & 9. p. 293.

Amor beatificus.

Est secundarium beatitudinis formalis prædicatum. art. 15. p. 280.

Idem amor beatificus est vltimus exequutionis terminus, non tamen vltimus finis propter quem. ad 5. art. 2. p. 282. & art. 1. p. 285.

Vnus & idem actus voluntatis in beato, simul est amor, fruitio, & gaudium. art. 2. & seq. ibid.

Amor beatificus est reflexiuus supra se ipsum. art. 6. p. 286.

Differt specie ab amore viæ. art. 7. & seq. ibid. & ad 5. p. 287. & ad 7. p. 314

Discrimen amicitiæ hominum mutuæ ab amicitia eorundem cum Deo. art. 3. & seq. p. 285.

minoritatem, vel maioritatem nisi ex parte boni collati. ibidem. Non potest respectu eiusdem dici magis, vel minus dilectus aliquis pro diuersis temporum differentiis, nisi pro iisdem temporibus speciale bonum modo maius, modo minus sortiatur. art. 4. ibid.

Amor, & odium creatum causantur à bonitate, vel malitia rerum iam præexistenti, vel existimata præexistere. E contra verò bonitas, & defectus physicus bonitatis in rebus creatis sunt effectus causati ab amore, & odio Dei circa ipsos. ad 1. p. 465

Amor, vide *Charitas, dilectio Iustificatio.*

Animæ.

Animæ pulchritudo indistincta est ab aliqua virtute, si de ea fit sermo, quæ reddit Deo gratum tanquam specialis participatio ipsius Dei. ad 4. art. 1. p. 449

Arausicanum.

Arausicani Concilij loca aliquot explicantur. ad 3. artic. 1. p. 474

Augustinus.

D. Augustinus identificat habitum charitatis cum gratia sanctificante. art. 2. p. 447. Eius assertum de peccato habituali. ad 1. p. 457. Alia Augustini dicta circa idem peccatum. artic. 5. pag. 452. & ad 6. p. 454. Optimè exponit peccatum originale, & coincidit eius sententia re ipsa cum nostra, & D. Thomæ sententia. ad 1. art. 1. p. 457. Quo sensu dixerit peccatum originale affectionem malæ qualitatis. ad 5. p. 458

Augustini dictum *Deum facere, & facere, vt faciat homo, nec expectare hominem*, quomodo intelligendum. ad 3. art. 2. & 3. p. 474. & seq.

Augustini dicta aliquot, quæ ab aliquibus auctoribus male detorquentur ad probandam prioritatem naturæ dispositionum ad gratiam sanctificantem, respectu eiusdem gratiæ exponuntur. ibid. Lætatus est plurimum de dimidiata illa secessione Massiliensium à Pelagio, & cur? art. 8. p. 474

Lib. VI. De Virt. Theol.

Acedia.

Acedia est origo desperationis. art. 6. & 7. p. 601. & seq.

Actus.

Actus honestus dirigitur cognitione infallibili circa motiuum honestatis. ad 3. art. 2. p. 554. Non indiget cognitione formali, & explicita vltimi finis. art. 6. p. 575

Actus imperans, & imperatus. Vide *Voluntas.*

Actus liberi in homine debent aliquandiù durare, & per hoc participant aliquid de Angelica immutabilitate. ad 4. art. 2. p. 581

Actus malus voluntatis an ex suo conceptu sit conformis actui falso intellectus. ad 3. & 4. p. 598

Actus scientiæ, & fidei, vide *Fides.* Actus spei. Vide *Spes.* Actus Charitatis, Vide *Charitas.* Actus Virtutum. Vide *Virtus.*

Actualis gratia. Vide *Gratia.*

Adultus.

Adultus nequit ex natura rei conuerti ad Deum, & mutare statum sine proprio actu libero. art. 4. & 5. p. 498

Amicitia.

Amicitia est mutuò communicatiua propriorum bonorum. n. 1. & seqq. p. 565. Causat delectationem ex bonis amati. art. 3. p. 567. Amicitia vera, & propria inter Deum, & hominem constituitur per charitatem infusam. art. 1. p. 569. Respicit Deum, vt finem vltimum, non quidem vtilitatis, sed excellentiæ. ad 1. & 2. p. 570. Intendit simul bonum diuinum, & nostrum eo modo quo vult Deus. ad 2. art. 2. p. 570

Amicitia purè ciuilis non potest extendi erga plurimos, supernaturalis autem potest. ad 7. p. 571

Amicitia non potest essentialiter pendere ab absentia amati. ad 8. art. 3. p. 571. Amicitia conformat amantium voluntates. ad 1. 581. Amicitia debet esse vtrique amantium nota, ad 6. p. 571. Amicitia erga Deum, Vide *Charitas.*

Amor.

Amor amicitiæ per quid distinguatur ab amore concupiscentiæ. art. 1. p. 567. Quomodo transferat amantem in amatum. ad 3. p. 570. Non requirit inter amantes æqualitatem, nisi proportionalem. ad 5. p. 571. Opponitur omnibus grauiter offendentibus amicum. ad 3. p. 496

Amor concupiscentiæ erga Deum potest haberi in via sine amore amicitiæ. artic. 2. p. 488

Amor Dei conformat nos illius voluntati signi, & quoad volitum formale. ad 1. p. 581

Amor vniuersaliter fertur in bonum proprium amantis, non proprietate dominij, sed potestatis ad perficiendum, & delectandum. ad 3. p. 567. Amor reddit amantem possessum ab amato. art. 4. p. 573 eius discrimen à cognitione. ibid.

Angelus.

Angelus habuit fidem. ad 3. p. 523. Non verò euidentiam in attestante. ad 5. p. 535

Apostasia.

Apostasiæ multiplex vsurpatio, & quænam legitima. art. 6. 7. & 8. p. 591

Apostasia auget plurimum malitiam cuiusuis infidelitatis. art. 16. p. 593

Apprehensio.

Apprehensiones simplices ad fidem prærequisitæ sunt supernaturales. ab art. 2. p. 540. Neque solum sunt supernaturales ex parte principij, sed etiam ex parte obiecti. art. 4. p. 540. Ratione talis obiecti, quod attingunt, possunt ducere intellectum ad actum certum. ar. 12. p. 541. Eius obiecti assignandi difficultas quadruplex. art. 5. p. 540. Assignatur earum obiectum supernaturale, diuersum tamen pro diuersitate motiuorum credibilitatis, art. 13. p. 541

Arbor.

Arbor Euangelica bona, & mala quotupliciter sumatur. ad 1. p. 589

Assensus.

Assensus formidolosus. Vide *Opinio.*

Atheismus.

Atheismi comparatio cum infidelitate. ad 3. p. 590

Auctoritas.

Auctoritas Ecclesiæ est conditio sine qua non in ordine ad actum fidei, & est motiuum imperandi talem actum. ad 1. p. 514. Auctoritas diuina obscurè proposita magis nos mouet ad assentiendum ipsi, quam humana clarè proposita, art. 2. p. 534

Augustinus.

Augustini expositio circa opera infidelium. ad 4. p. 591

Lib. VII. De Pass.

Abominatio.

Abominatio est passio contraria concupiscentiæ, & exponitur per ipsam. n. 1. p. 32. Olim erat innominata. ad 1. p. 33. Et à Damasceno comprehenditur sub timore. ad 2. ibid.

Accessus.

Accessus, & recessus quo modo diuersificent affectus irascibi

irascibilis. art. 7. p. 5. & art. 1. pag. 70

Acedia.

Acedia est species tristitiæ, art. 4. p. 51

Actiuitas.

Quod est magis actiuum, est minus passiuum, & inducit maiorem passionem; quo sensu. ad 3. & 4. p. 3. Quæ sunt magnæ actiuitatis, sunt paruæ resistentiæ, & è contra. art. 4. p. 104. Etiam moraliter ex parte sensus. art. 5. ibid.

Adamus.

Adamus ante peccatum habuit appetitum perfectè subiectum rationi ex dono supernaturali, art. 3. & ad 3. p. 10

Admiratio.

Admiratio est causa delectationis imperfectæ, sicut spes. ad 8. p. 39. Quædam admiratio est species timoris. art. 2. p. 56

Affectus.

Affectus partis sensitiuæ dicuntur passiones proprie. art. 4. p. 2. Multiplex eorum nomen. art. 6. p. 3. V. *Passio.* Affectus sensitiui sunt minores per se, quam intellectuales; per accidens vero, & in plerisque è contra. n. 1. & seqq. p. 98

Agens.

Agens naturale non agit fortius renitente passo. ad 2. art. 1. p. 49

Agonia.

Agonia est species timoris. art. 2. p. 81

Amicitia.

Amicitia purè vtilis, ac delectabilis est iniqua ex parte amantis, & probrosa amato ad 4. p. 16. & a. 5. p. 20

Amicus.

Amicorum compassio minuit multipliciter tristitiam. ad 1. art. 3. & 4. p. 54

Amor.

Definitio eius ex D. Thom. n. 1. & seqq. p. 13. Præfertur definitioni Aristotelicæ. ad 5. p. 15. Animalia moueri amore, sicut inanimata exigentia innata, & pondere. art. 3. & 4. p. 14. & art. 1. p. 22. Amor est proprie passio. art. 5. p. 14. Eumque participant reliquæ omnes passiones. ad 3. ibid.

Diuisio amoris, n. 1. & seqq. p. 15. Omnis amor est amicitiæ, & concupiscentiæ respectu diuersorum, art. 2. p. 16. Amoris comparatio cum dilectione, charitate, & amicitia. ad 1. ibid. Acceptio eius in malum vnde sit, ibid. art. 2.

Causa amoris est bonum cognitum, n. 1. & seqq. p. 16. Amor est maximè vnitiuus, n. 14. & seqq. p. 19. Et vehemens causa redamationis, præsertim. art. 3. & seqq. p. 20. Diuinus nostræ, art. 4. ibid. Vnit magis quam cognitio, art. 9. ibid.

Amor est causa omnium operationum amantis, n. 1. & seqq. p. 22. Etiam odij. ad 3. & 4. p. 23. Peragitur circulo. art. 5. p. 14.

Angelus.

Angelos Custodes hominum paris inuicem conditionis esse æquales inter se. ad 13. art. 1. pag. 106.

Angelos, & homines naturaliter perfectiores non esse melioris inde conditionis relatè ad salutem animæ. ad 2. p. 103. & ad 13. art. 2. p. 106

Anima.

Anima secundum se est expers passionis propriè, ar. 3. p. 2. Sed patitur strictè ratione corporis. ibid.

Anxietas.

Anxietas est species tristitiæ. art. 4. p. 51

Apostolus.

Apostolorum vniformiter dispar, & naturalis professio vitæ, & destinatio supernaturalis, ad 6. art. 2. p. 104

Appetitus.

Appetitus in animali est sicut OEconomus in domo, art. 4. p. 2. Appetitus sensitiuus patet latius, quam innatus, & rationalis vtroque, art. 2. & 3. p. 93

Aqua.

Aqua calida cur citius congeletur, quam frigida, ad 2. art. 2. p. 49

Arduitas.

Arduitas non est motiuum spei, diuersificat tamen rationem motiui, art. 7. p. 5. & ad 5. p. 67. & art. 4. & ad 1. & 2. p. 66. Quo modo ipsa inducat, & augeat spem, eiusdemque defectus eandem impediat. ad 3. ibid.

Astrologi.

Astrologorum coniecturas nullas esse in ordine ad vltimum finem. ad 10. p. 105

Astuti.

Astuti timentur magis absolutè, quam iracundi. ad 2. art. 1. p. 79

Audacia.

Definitio eius. n. 1. & seqq. p. 71. Audacia est instrumentum spei, art. 1. p. 72. Respicit opus proprium, sicut spes alienum. art. 2. ibid. Est propriè passio, ad 2. ibid. Est maximè operatiua. n. 1. & seqq. p. 73

Causa audaciæ, n. 1. & seqq. p. 71. Ex parte subiecti. art. 1. p. 72. Ex parte obiecti, art. 2. ibid. Magnitudo audaciæ intensiua, & appretiatiua, ad 1. ibid. Audacia est maior in principio, quam in progressu. ad 4. p. 73. Item post percussionem. ad 5. ibid. Audaciæ discrimen ab ira, art. 4. p. 85

Ausuum.

Non esse ausuum probro ducitur magis quam non esse speratiuum, art. 6. p. 77

Lib. VIII. De Iustit.

Acceptio.

Acceptio personarum est acceptio non causæ pro causa, & est illicita. ab art. 11. p. 199

Acquisitio.

Acquisitio alicuius de nouo non facit acquirentem deterioris conditionis quoad ea, quæ priùs habuit. art. 9. p. 174.

Æqualitas.

Æqualitas intenta per iustitiam non pugnat cum præferibilitate, quæ consequitur ad ipsius obiectum. ad 2. p. 111.

Æstimatio.

Æstimatio rerum spiritualium pendens à fide, & spes vtilitatis inde deriuandæ sunt vnicuique liberæ. art. 6. p. 206.

Alteratio.

Alteratio pretiorum ex diuersitate religionis repugnat optimæ generis humani constitutioni. art. 8. ibid.

Amicitia.

Amicitia inter aliquos, an inferat capacitatem iustitiæ inter eosdem. ad 5. p. 154.

Angelus.

Angelos inter, ac Deum non potest vlla ex parte intercedere iustitia particularis. art. 3. p. 152. n. 1. & seqq. p. 153. Inter Angelos tamen ac homines potest esse iustitia commutatiua, non verò distributiua de facto, licet de possibili non videatur implicare. n. 1. & seqq. p. 156.

Aristoteles.

Aristoteles quid senserit de dependentia iuris proprietatis à iure iurisdictionis. ab art. 14. p. 117

Lib. IX. de Incarn.

Acceptio.

Acceptio personarum vitiosa, & indigna Deo quænam sit. ad 3. p. 227

Index Rerum.

Actio, & Actus.

Actio productiua effectus distinguitur realiter ab eius vbicatione, & duratione. ad 5.p.248

Actus diuini bonitas vnde petatur. n.1.& seq.p.215

Actus liberi distincti virtualiter intrinsecè non dantur in Deo.ad 2.p.239

Actus diuini à nulla re creata in vllo genere causari possunt. ad 3.art.1.p.239

Actus intellectus, & voluntatis diuinæ sunt omnino commensurati veritati, & bonitati diuinæ. art.11. p.238.

Actus quo Deus fertur in obiecta absolutè necessaria, est virtualiter intrinsecè distinctus ab actu quo fertur in contingentia. art.12.ibid.

Actus meritorius apud Deum non est sine victoria difficultatis, art.3.p.281.& ad 3.& 4.p.282

Actus meritorius non meretur omnia connexa cum præmio. ad 3.p.246

Actus proprius viatoris, aut beati quinam dicatur? art.1.p.282.

Actum, vel omissionem esse peccaminosam lethaliter, aut venialiter quid sit? art.2.p.269

Actus vitiosi non sunt illiciti positiuè respectu Dei, sed impossibiles. ad 4.p.275

Admiratio.

Admiratio in Christo qualis admitti debeat. art.4. p.267.

Æqualitas.

Æqualitas propria iustitiæ commutatiuæ in quo consistat? ad 4.p.232

Æternitas.

Æternitas, & immensitas diuina communicari non possunt humanitati Christi. art.7.p.260

Alteritas.

Alteritas qualis requiratur ad diuersitatem iurium? ad 1.p.232

Amicitia.

Amicitia cum Deo & cum homine disparem voluntatum conformitatem inducit. ad 2.275

Amor.

Amor diuinus est mensura bonitatis rerum. art.1. p.233.

Amor maximus cuiusnam boni necessariò actiuus sit? ad 4.p.275

Angelus.

Angelorum depressio infra naturam humanam nihil eis nocuit.ad 2.art.3.p.214

Angelorum gloria ordinata ad gratiam, & gloriam hominum. ad 1.art.3.p.285

Angelorum gratia, & gloria ex meritis Christi. ab art.5.ibid.

Anima.

Anima Christi non potuit de potentia absoluta intelligere, aut velle per intellectionem, aut voluntatem increatam. n.1. & seqq.p.257

Antiqui.

Antiqui Patres quo sensu existentiam Christi meruerint de congruo? ad 7.p.262

Appetitus.

Appetitus in homine duplex est. art.1.p.279

Appetitus rationalis duplici actuum genere exercetur. art.2.ibid.

Lib. X. De Sacram.

Absolutio.

ABsolutio Sacramentalis est pars Sacramenti Pœnitentiæ, art.2. p.454. habet rationem formæ respectu eiusdem, ibid. Non est prorsus gratiosa, sed aliqualiter onerosa, art.1. ibid. Forma absolutionis quænam sit: an hæc *absoluo te*, vel alia similis sit sufficiens, art.2. p.486. Non est purè deprecatoria, sed operatoria remissionis, ibid. Absolutio in articulo mortis potest conferri à quouis Sacerdote, quæcumque sint peccata pœnitentis. art.2. p.484. Extra talem articulum, non est valida nisi sit à Confessario habente iurisdictionem saltem delegatam, vel solùm sit de venialibus, aut etiam lethalibus aliàs confessis, art.3. ibid. Potestas absoluendi completa inest cuicumque Sacerdoti ex vi ordinis, sed cum capacitate exceptionis, ar.6.& 7.ibid. inest pariter obligatio ad veram absoluendi intentionem cum profert formam absolutionis, art.1.& 2. p.486

Accidens.

Actualis inhæsio ac informatio non est de essentia accidentis, sed sola earundem exigentia, ad 1. p.418. Probabile est accidentia subiectari in quantitate, ad 5.ib. Sunt instrumenta substantiæ sibi connaturalis, respectu productionis alicuius substantiæ, respectu vero accidentium sunt causæ principales, ad 6. ibid.

Accidentia panis, & vini perseuerant post consecrationem, & confectionem Eucharistiæ, art.1. & 2. p.417. Non sufficit dari solam apparentiam intentionalem accidentium vt verificentur verba consecrationis, art.2.& 4. ibid. Ex vi verborum consecrationis amittunt vnionem cum substantia panis & vini, & acquirunt vnionem purè penetratiuam cum corpore, & sanguine Christi, art. 14. & 15. p.410. art.3. p.413. Ipsa sola sunt huius vnionis subiectum, artic.8. pag. 415. Per hanc vnionem ipsa sola perficiuntur, cum per vnionem naturalem è contrario perficiant suas substantias, art.5. p.414. & ad 5. p.416. Cur post vnionem naturalem cum suis substantiis amissam ipsa potiùs perseuerent quàm eorum substantiæ, ad 3. p.418. Intrinsecè constituunt Eucharistiam, art. 1. p. 411. Retinent totam vim sibi connaturalem post consecratiouem, art.7.p.418. Posito quod conseruentur sine subiecto, possunt absque nouo miraculo alterare substantias, ad 6. ibid. Quomodo dici possint pati à contrario, ad 7. art.1. p.419. Deus supplet impotentiam causarum secundarum agendi sine subiecto cum agunt in accidentia Eucharistica, ad 7. art. 2. ibid. Corruptis accidentibus propriis panis aliisque oppositis per causas secundas inductis reproducitur materia, quæ præextitit consecrationi cum forma nouis accidentibus debita. ib.

Acolythus.

Acolythi munus, art.3. p.507

Actio.

Actio exterior non diuersificatur ex diuersorum finium intentione, art.2. p.298. ad 4. p.300. Actio exterior, qua minister perficit Sacramentum, est intrinseca Sacramento, n.1.& seqq. p.297. Terminus huius actionis non est sacramentum adæquatè sumptum, ad 1. p.299. Actio exterior mala. Vide *Actus externus.*

Actus.

Nulli duo actus possunt esse dissimiles præcisè ex reflexione supra se ipsos, ad 1. p.311. Neque dissimiles, esse possunt præcisè ex modo tendendi, ad 2. ibid.

Actus directi fundant specialem rationem boni difficilis, art.2.& 3. p.431. Amor reflexus actus directi secundum se habet solam difficultatem, ipsius actus directi, ad 4. p.432

Actus postremus deliberatus valdè inclinat voluntatem ad similiter operandum in posterum, artic.1. p.433. & ad 2. art.1. p.477

Quilibet actus motiuus vniuersalis tollit perseuerantiam affectiuam actus cuiusvis motiui contrarij, art.2. p.433

Index Rerum.

Actus imperans, effectiuè tantùm efficax, art. 2. & 3 p. 451. Effectiuè efficax se solo superat totam difficultatem actus imperati, non sic affectiuè tantùm efficax. ibid.

Actus imperati alij materialiter siue per accidens, alij formaliter, & per se tales, art. 4. ibid. Formaliter imperati dicunt intrinsecum ordinem ad imperantem, ibid.

Actus honestus, vel immediatè versatur circa vltimum finem, vel cætera intendit cum subordinatione ad illum, ad 1. p. 452. Nequit errare circa realitatem vltimi finis, art. 4. p. 465

In eodem actu malo potest esse multiplex ratio malitiæ, art. 4. p. 470. Ratio ex suo conceptu magis indifferens, & prior aliis dicitur substantia actus, reliquæ dicuntur circumstantiæ, ibid. Actus internus, & externus, sunt vnum numero peccatum, & habent eamdem malitiam, art. 6. p. 471

Actus externus malus deliberatè exercitus est verè peccatum, & materia necessaria confessionis si sit graue, ad 6. art. 1. p. 473. Est signum maioris malitiæ in actu interno. art. 2. p. 470

Actus venialiter peccaminosus non fit lethaliter talis ex adiuncta circumstantia non inducente vi sua æternum impedimentum beatitudinis, art. 11. p. 460

Actus charitatis, vide *Charitas.*

Actus pœnitentiæ non est purè perfectiuus, nec prosequitur peccata, ad 5. p. 438. Est difficilis ex indispositione operantis, non ex ipsius actus excellentia, art. 8. p. 447. Relatè ad iustificationem est prior actibus aliarum virtutum, absolutè tamen est posterior, art. 2. ibid. Vide *Pœnitentia.*

Agens.

Agens liberum ex natura rei nequit transferri à statu peccati ad statum iustitiæ, nisi volens, art. 2. p. 441

Amicitia, & Amor.

Amicitia nequit redire perfectè quamdiu offensus ob offensas acceptas vult minùs amare offendentem. art. 3. p. 492.

Amicitia cum Deo rediens exigit, vt reuiuiscant merita mortificata, non verò redeant post peccatum peccata iam dimissa. art. 5. p. 493 Contradicit amicitiæ animus reassumendi odium ob priores offensas, si noua occurrat. ad 1. ibid. Similiter contradicit voluntas inferendi amico pœnam æternam, art. 3. p. 492. Non sic voluntas inferendi pœnas ad tempus, ad 4. p. 494. Ad reponendam amicitiam Deo est dispositio sufficiens in Sacramento voluntas vitandi offensas ex metu pœnarum ab ipso infligibilium: & cur non sic respectu Principis creati, ad 5. art. 1. 2. & 3. p. 467. Priuatio amicitiæ diuinæ est summa pœnarum, ad 5. art. 2. ibid.

Amor alicuius non est necessariò amor omnium prærequisitorum ad illud. ad 5. p. 438.

Amphilochius.

Amphilochij consecratio per Angelos an fuerit Sacramentalis, & ex qua institutione, ad 2. p. 508.

Analogia.

Analogia cum re significata est essentialis Sacramento, art. 2. p. 289. Quoties ea destruitur, redditur inualidum Sacramentum, art. 1. 2. & 4. p. 296. Analogicè conueniunt in ratione sacramenti noua, & antiqua sacramenta, n. 1. & seqq. p. 291.

Angeli.

Angeli non habent virtutem pœnitentiæ, artic. 2. p. 447

Appetitus.

Appetitus elicitus potest esse conditionatus ob imperfectionem cognitionis dirigentis, ad 5. p. 324

Appetitus innatus dirigitur cognitione diuina, adeoque repugnat, vt sit purè conditionatus, ibid.

Apprehensio.

Differt apprehensio è iudicio ex obiecto, & non ex solo modo tendendi, ad 2. p. 311

Aqua.

Aqua naturalis est materia remota Baptismi, art. 1. & 3. p. 351. Est præ cæteris liquoribus ad id idonea, art. 2. p. 352. Aqua artificialis non est materia sufficiens, ad 5. p. 353. Aqua liquida, & congelata differunt substantialiter in ratione symbolica requisita ad baptismum. ad 297. Aqua sicut habet vim abstergendi, & refrigerandi, sic in baptismo significat absterfionem à culpa, & remissionem pœnæ qua subleuatur anima, ad 7. p. 373

Aliquid aquæ debet misceri vino consecrando, art. 3. p. 397. Hoc tamen est necessarium necessitate præcepti, non sacramenti, ibid. & art. 1. p. 404. Hæc mixtio aquæ neque ex grauissima causa omitti potest, art. 1. ibid. Aquam vino mixtam, vt plurimùm conuerti in sanguinem mediatè, vel immediatè est certum, art. 2. p. 405. Probabilius est conuerti immediatè in sanguinem, art. 4. 5. 6. & 7. ibid. Imò probabilius est non posse conuerti in vinum, saltem nisi vinum sit in magna quantitate, art. 4. & 5. ibid. Aqua benedicta: Vide *Sacramentalia.*

Attritio.

Attritio est pars materialis Sacramenti pœnitentiæ, art. 2. p. 454. Est adæquatè distincta ab actu charitatis, n. 1. & seqq. p. 463. Habet motiuum diuersum à motiuo charitatis, art. 2. p. 464. Participat tamen aliquid de charitate, art. 4. p. 465. Quo sensu dicatur in Sacramento fieri ex attrito contritus, ar. 6. ibid. Est sufficiens dispositio ad iustificationem in Sacramento pœnitentiæ, n. 1. & seqq. p. 463. Etiam pro articulo mortis, licet cognita vt talis, art. 9. p. 466. Est necessaria ad baptismum in habente peccata personalia, art. 6. p. 369. Respicit nocumenta circa spiritualia, non circa temporalia, ad 6. p. 468. Nullum inuoluit cõtemptum Dei, ad 3. p. 453. An plus oderit malum pœnæ, quàm culpæ. ad 8. art. 1. & 5. p. 468. Pro nullo euentu disponit, ad peccatum, ad 3. art. 2. p. 453. Neque pro euentu impossibili disponit ad peccatum, ad 8. art. 3. p. 468

Lib. I. De Deo.

B

Beatitudo.

Sola supernaturalis Beatitudo, vera beatitudo ab Augusto dicitur. ad 1. p. 30.

Ad beatitudinem supernaturalem non fertur homo desiderio absoluto, & determinato, vti fertur ad naturalem, nisi quatenùs à Deo est intrinsecè eleuatus. ibid.

Beatorum felicitas præponderat incomparabiliter miseriæ reproborum. art. 4. & seqq. p. 127. & ad 3. p. 130.

Spes obtinendæ beatitudinis fuit longè maior, quàm periculum amittendæ, in statu innocentiæ. art. 10 p. 129. & ad 1. p. 130. Proportionaliter idem fuisset in statu puræ naturæ. art. illo 10. ibid.

Vid. *Gloria æterna, Visio Dei.*

Beatitudo Diuina.

Deus est perfectissimè beatus; estque per se ipsum præcisè sua beatitudo obiectiua, & formalis. art. 1. p. 139.

Beatitudo Dei formalis, ratione nostra, consistit essentialiter in solo actu intellectus; obiectiuè autem est indistincta ab obiectiua eiusdem beatitudine, art. 2. ibid.

Aliud discrimen ratione nostra inter vtramque istam beatitudinem. art. 3. ibid.

Beneficentia Diuina.

Beneficentia Deo conuenit. art. 1. & seqq. p. 126.

Significatur

Significatur in Scriptura nomine Misericordiæ. ibid p. 127.
Beneficentiam Deus exercet vniuersaliter erga omnia opera sua. art. 2. ibid.
Eam pariter exercet erga omnes, & singulos, etiam peccatores, & reprobos, quoad tria; videlicet quoad creationem, & conseruationem. art. 3. ibid. Quoad finem. art. 4. & seqq. ibid. Quoad media art. 7. & seq. p. 128. Et quidem tametsi homines constituti fuissent in maiori periculo amittendæ, quàm spe obtinendæ beatitudinis. art. 9. p. 129.
Eam beneficentiam non minuit spes minor obtinendæ beatitudinis quàm periculum amittendæ post Adæ peccatum. art. 10. p. 129.
Beneficentiam Dei erga Paruulos decedentes absque Baptismo tria commendant. ad 6. p. 131.
Beneficentiam exercet Deus erga homines etiam tunc, cùm malè operantur. ad 9. p. 131. & cùm punit. ad 11. art. 1. & 2. p. 132.
Deus vt author purè naturalis potest esse erga aliquos specialiter beneficus. art. 1. & seqq. p. 106.
Non aduersatur iustitiæ, vel beneficentiæ Dei afflictio Iustorum. ad 11. art. 3. p. 132.

Beneficium.

Beneficij definitio. art. 1. p. 126.
Beneficij ratio pensanda est penes ea, quæ pendent à voluntate, actione Benefactoris. ad 4. p. 130.

Bonitas, Bonum.

Bonitas formaliter vt talis non opponitur contradictoriè vlli alij bonitati formaliter vt tali. art. 10. pag. 5.
Bonitatis inæqualitas in rebus creatis prouenit ex inæqualitate amoris Diuini. art. 1. & seqq. p. 87.
Pulchritudo fundatur in bonitate. art. 2. p. 48.
Summum Bonum est possibile, & necessarium. art. 7. vsque ad 12. p. 5.
Bonorum, & malorum contingentium substantiis rationalibus mensura est gaudium, & tristitia circa eadem. art. 3. p. 87.

Lib. II. De Angelis.

Beatitudo.

Beatitudo debet esse ab aliqua intrinseca dignitate beati. art. 2. p. 233. Est incompossibilis cum merito sui. art. 4. p. 253.
Beatitudo Angelorum non potuit esse ex natura rei in primo instanti. ad 4. art. 1. p. 232.
Beatitudo naturalis perfecta debuisset conferri Angelis dependenter à meritis, ad 3. p. 234. Imò supernaturalis ex natura rei collata est ex meritis ipsorum. art. 1. & seq. p. 233.
Beatitudinis naturalis nimius amor fuit primum peccatum Angelorum. art. 6. p. 249.

Lib. III. De Act. hum.

Beatitudo.

Beatitudo obiectiua exponitur. art. 1. p. 273.
Beatitudo obiectiua essentialiter sumpta non consistit in vlla re creata, aut rerum creatarum collectione. art. 1. & seq. ibid.
Non consistit in bonis fortunæ, aut corporis. ar. 3. & 4. ib. ad 3. & 4. p. 275. ar. 5. p. 273. & ad 5. p. 275. ibid.
Non in bonis animi, nec in vlla creatura quantumuis perfecta. art. 6. & 7. p. 274.
Beatitudo obiectiua consistit in sola Dei bonitate; ad eius tamen integritatem accidentalem pertinent aliqua bona creata. art. 8. ibid.
Beatitudo formalis hominis constituitur necessariò per aliquid realiter distinctum ab homine, & Deo. art. 1. p. 277.
Non potest esse vnio physica hominis cum Deo. art. 2. p. 278.
Beatitudo formalis debet esse aliquid nobis intrinsecum. art. 3. ibid.
Non potest esse actus primus operandi, sed operatio. art. 4. ibid.
Neque vlla operatio sensitiua, nec rationalis circa obiecta creata secundum se. art. 5. ibid.
Neque qualiscunque cognitio, aut dilectio Dei. art. 6. p. 279.
Beatitudo formalis adæquatè consistit in sola visione Dei immediata. art. 6. 7. & 8. ibid. 12. & seq. p. 280.
Actus beatifici sunt propter beatitudinem obiectiuam. ad 2. p. 281.
Conceptus essentialis beatitudinis formalis tum naturalis, tum supernaturalis pro statu viæ, includit intrinsecè dilectionem Dei super omnia. ad 7. art. 1. & seq. p. 282.
Non repugnat conceptui beatitudinis formalis inæqualitas quoad intensionem aliis, atque aliis beatis. n. 1. & seqq. p. 287.
Intensio actuum beatificorum causat in beato peculiare gaudium intensionis; priuatio non causat vllam tristitiam. art. 4. p. 289. & ad 1. ibid.
Æqualitatem beatitudinis in beatis non probat æqualitas gloriæ corporis. ad 4. ibid.
Minus substantialiter beatus potest altero magis beato maiorem delectationem habere ex rebus creatis. ad 6. art. 2. & 3. p. 290.
Homo præsertim viator, non potest esse perfectè beatus naturaliter. ad 2. p. 281.

Bonitas, Bonum.

Bonitas creata est defectuosa, & defectibilis. art. 2. p. 273.
Solum illud dici potest, bonum ex quo prouenit aliqua maior subiecti perfectio. art. 3. p. 278.
Boni, vtilis, delectabilis, & honesti expositio. ad 7. art. 1. & 2. p. 328.
Bonitas, & malitia actuum humanorum dependet ex obiecto, & circumstantiis. art. 1. & seq. p. 342.
Bonitas, & malitia conueniens actioni exteriori, in quo sit priùs. ad 5. art. 1. p. 344.
Bonitas, & malitia prouenientes ex circumstantiis est substantialis reipsa actui. ad 3. p. 346.
Nulla bonitas, aut malitia redundat ex fine mouente negatiuè tantum. art. 6. & 7. p. 351. & seq.
Nulla bonitas redundat in actum à solo obiecto materiali, redundat verò malitia. art. 5. p. 343.
Quomodo accipiendum illud Dionysij bonum ex integra causa. art. 8. p. 352.
Nulla bonitas, aut malitia specialiter imputabilis resultat ex actione exteriori. ad 8. p. 359.
Bonitas actus confert magis ad meritum, quam difficultas. ad 8. art. 1. p. 365.
Bonitas, & malitia moralis quid superaddant supra bonitatem, & malitiam purè physicã. art. 3. p. 320.
Bonitas, & malitia philosophica vndè petatur. ad 5. art. 1. p. 327.
Vndè Theologica. art. 2. p. 326. & ad 5. p. 382.
Qualium præmiorum, & suppliciorum digna sunt. ad 3. art. 1. & seq. p. 351.

Lib. V. De Iustif.

Baius.

Baij propositio de peccato habituali damnata. ad 6. p. 454.

Beatitudo.

Beatitudo haberi non potest per aliquid purè extrinsecum, vnde nec iustificatio. ad 3. art. 2. p. 443.

Bonitas.

Bonitas denominans simpliciter, & absolutè bonum

pro quocumque statu consistit in aptitudine, & proxima dispositione vniuscuiusque permanenter tali ad finem vnicuique præscriptum. ad. 8. p.454
Bonitas, & sanctitas repugnat haberi formaliter per ea, quæ sunt extra illum, qui denominatur bonus & sanctus. art.5.p.442

Bonum.

Bonum præcipuum agentis rationalis peccabilis non consistit in actu primo, sed in operatione, quæ dicitur actus secundus; secus accidit in agente necessario. art.7. p.460. Bonum esse simpliciter per quid habeatur. Vide *Bonitas.*
Bonum non potest complere immediatè, & proximè malum in ratione talis. art.7. p.452
Vide *Malum.*

Lib. VI. De Virt. Theol.

Beatitudo.

Beatitudo debet cognosci, vt perpetua. ad 6.art.1. p.531. Augetur proportionaliter ad augmentũ gratiæ, & charitatis habitualis. art.1. & 2. p.578. Augetur per quodlibet opus factum in gratia, & ex gratia. art. 3. ibid. etiam per opus remissum. ab artic.6. p.579. Non potest formaliter augeri per hoc, quod debeatur ex nouo titulo. ab art.11. pag.579. Datur, vt corona, & merces operis secundum totam æstimationem suam accepti. art.6. ibid. Beatificæ visionis claritas maior est, quam fidei. art.5. pag.534. Eius perfectio supra actum charitatis existentem in via, & in patria. artic. 6. & 7. pag.573

Beneficium.

Beneficium petit ex natura sua cadere sub cognitionem, & gaudium illius, cui confertur. ad 6. art.1. p.531

Bonitas. Bonum.

Bonitas Dei. Vide *Deus.*
Bonum amabile. Vide *Amor.*
Bonum diuersimodè est mensura mali oppositi in ratione medij, & finis. ab artic.4. p.603

Lib. VII. De Passion.

Balnea.

Balnea minuunt tristitiam, ad 1.art.6. p.55

Beneficentia.

Beneficentia est delectabilis ex se. ad 7.p.39.

Bilis.

Atra bile affecti sunt specialiter proni ad concupiscentiam, & intemperantiam, ad 5.art.2.p.60

Bonitas, Bonum.

Bonitas, & malitia rerum vulgò consideratur relatè ad solum finem proximum, ad 1.art.1.p.103. & ad 7.p.105
Bonum est causa prosequutionis, malum fugæ, art.3. p.4
Boni & mali vt sic triplex differentia, art.4.p.5. Item boni, & mali difficilis, art.7.ibid.
Bonum est fortius malo, art.1. & 2. p.48.
Bonum arduum nec delectationem, nec amorem terminat specialem per se, ad 5.p.63

Bruta.

Bruta solis moueri visis ex Augustino, ad 3.p.62. Esse tamen capacia iræ, & expositio D.Thomæ, art.6. p.85. & ad 3. p.86. Omnem aliam delectationem reuocare ad delectationem secundum tactum, ad 10.p.40

Lib. VIII. De Iustit.

Beneficium.

Beneficium non confertur inuito, & quare, art.15. p.138

Bonum.

Bonum quotuplex, & quale bonum indigeat habitu in voluntate ad sui prosecutionem, art.3.p.128
Bona alia sunt eiusdem generis, alia diuersi, & vtraque explicantur. art.1. p.183.
Bona diuersi generis non possunt sibi inuicem substitui in ordine ad placandum animum, & ad sedandam iram prouenientem ex iactura vtrorumvis eorum, quamuis affectus erga vnum genus diuerti possit per affectum erga aliud. ab art.8. ibid.
Bona diuiduntur in intrinseca, & extrinseca, & hæc iterum subdiuiduntur, art.1. p.189. Bonorum intrinsecorum diuisio est ex natura rei. art.2. p.190. Et pariter extrinsecorum, quorum mensura vnica est ab intrinseco, art.3.ibid.
Bonorum verò aliorum diuisio, huiusque diuisionis conseruatio est iuxta naturæ præscriptum, licet perficiatur per liberam hominum conuentionem, art.4. ibid. Neque tamen qualiscumque bonorum diuisio arbitrio hominum facta licuisset, sed postulat aliquas conditiones, & quæ sint, ab art.1.p.191
Requiritur, vt nullus relinquatur aditus inæqualitati bonorum, nisi ex inæquali ad bonum commune cooperatione. ab art.2. ibid. Item, quod ius ea diuisione acquisitum sit perpetuum, & cum iure alienatiuo rei acquisitæ, art.9. & seq. p.192. Item vt bona acquisita alienari non possint cum inæqualitate, nisi ea proficiscatur ex liberali & gratiosa concessione transferentis, quæ tamen inæqualitas non debet mensurari ex affectu speciali, quo quis aliquam rem prosequitur per accidens. ibid.
Bonorum in alium trãsferibilium alia sunt, quæ vnico vsu consumuntur, aut distrahuntur, adeoque nihil interfit, an breui, an longo tempore habeantur; alia quæ vnico vsu consumuntur, aut distrahuntur, sed multiplici vsu inseruiunt successiuè. artic.5. p.202. Bonorum temporalium dominium est solum ad tempus, licet aliquando continuabile sine fine determinatè. art.13.p.203.

Lib. IX. de Incarn.

Beatus. Beatitudo.

Beata Virgo meruit dignitatem matris Dei merito dispositiuo & merito de congruo impropriè sumpto. art.5. p.248
Beatitudinis supernaturalis, & naturalis dignitas per quid constituatur? ad 12. p.225
Beatitudini essentiali non est contrarius tristitiæ, & doloris sensus. ad 5. 263
Beatitudinem quoad substantiam non potuit Christus mereri ex natura rei. art.2.p.283

Beneficentia. Beneficus.

Beneficentia Dei in collatione auxilij inefficacis. ad 5. p.240. Respectu reprobi. ibid.
Beneficus quis merito censeri debeat? ad 5.ar.4.p.240

Bona, Bonitas.

Bona aliqua sibi meruit Christus. art.1. p.283
Bonitas actus optimi, & pessimi malitiæ in quo operationum genere inuicem præualeant? ad 15. p.240
Bonitas quanta requiratur ad exclusionem mali oppositi? ad 3. p.219.

Lib. X. De Sacr.

Baptismus.

Definitio baptismi.art.1.2.3. & 4.p.347. aliæ definitiones baptismi, ad 5. p. 349. Cur in definitione

tione articulo primo posita magis attendatur terminus à quo quàm terminus ad quem. ad 6. ibid. Rursus cur in definitione ponatur potiùs vis remissiua peccatorum quàm impressiua characteris. ad 3. art. 1. & 2. p. 348. Baptismus speciali ratione est institutus dependenter à peccato originali. art. 1. p. 347. Eiusdem conuenientia. ibid. Sicut directè est ad sanandum ab originali quod est primum peccatum & cæterorum radix, ita est primum sacramentum & ianua cæterorum, art. 2. ibid. ratione & necessitate est prior reliquis Sacramentis. art. 2. & 3. p. 343. Perfectione autem est posterior reliquis excepto matrimonio. art. 4. p. 344. & ad 2. p. 360. Præeminentia respectu circumcisionis. ad 3. p. 321. Respectu ablutionum antiquæ legis, ad 1. p. 348. Si daretur sacramentum remissiuum omnium peccatorum constans partibus diuersis à partibus baptismi, materialiter solùm differret à baptismo qui de facto est. ad 4. ibid.

Baptismus fuit à Christo institutus ante passionem. art. 1. 2. & 3. p. 349. Fuit institutus ante Sacramentum Eucharistiæ. art. 3. p. 350. Non videtur probabile fuisse institutum cum Christus Dominus à Ioanne est baptizatus, art. 4. ibid. quando igitur fuerit institutus. ibid.

Materia Baptismi eiusdemque materiæ conuenientia. art. 1. & 2. p. 351. Materia remota est aqua naturalis. art. 3. p. 352. Ablutio est materia proxima, ibid. Ablutio dicit actionem abluentis & passionem abluti; vtraque est de conceptu formali baptismi. art. 4. ibid. Hæc ablutio fieri potest per immersionem vel aspersionem, easque simplices vel multiplices. art. 5. p. 353. Quota pars corporis sit abluenda. art. 6. ibid. An sufficeret si solus pes ablueretur, ibid. An post immersionem requiratur emersio, vel sufficiat immersio etiam suffocatiua, art. 7. ibid. Nulla materia est aptior ad significandum effectum baptismi, quàm quæ de facto datur. ad 4. p. 294. Hæresis Iacobitarum ponentium pro materia baptismi ignem. ad 1. p. 353.

Forma eiusdem Sacramenti. art. 1. & 2. p. 354. Talis formæ conuenientia; art. 3. p. 355. Nulla forma est aptior ad significandum effectum baptismi quam, quæ de facto habetur. ad 4. p. 348. An baptismus collatus in nomine Christi tantùm sit validus? an debeat conferri in nomine omnium trium Personarum? ad 3. art. 1. 2. & 3. p. 355. Fuit validus sub hac formula in nomine patria & filia &c. si tamen sic collatus est ob ignorantiam & sine intentione inducendi errorem. ad 4. p. 297. An valeat collatus in nominibus Patris & Filij & Spiritus Sancti. ad 5. p. 356.

Subiectum capax baptismi est omnis viator nondum baptizatus. art. 1. & 2. p. 365. Necessitas quod non præcesserit baptismus colligitur, tùm ex eo quod fit regeneratio spiritualis, tum ex eo quod sit configuratiuus cum Christo mortuo. art. 3. & 4. ibid. & ad 5. p. 366. Etiam pueri & rationis expertes sunt capaces baptismi. ad 1. ibid. Absolutè non requiritur vllus actus dispositiuus ex parte subiecti. art. 1. p. 368. Ex parte tamen adultorum requiruntur aliqui actus tanquam dispositio ad baptismum & inchoatio quædam coniunctionis cum Deo qui propterea debent esse supernaturales. art. 2. & 3. p. 368. ad 2. p. 372. Adulto rationis compoti nequit conferri absque proprio consensu, potest verò rationis experti. ad 1. p. 341. Non requiritur eadem dispositio ex parte habentis solùm peccatum originale, ac ex parte habentis simul personale. art. 4. 5. & 6. p. 368. Requiritur propositum ex motiuo vniuersali de obseruantia totius legis in posterum. art. 5. ibidem.

Baptismus potest esse validus & informis. art. 2. p. 337. & ar. 1. p. 374. Triplex genus fictionis cum qua suscipi potest, & quibus remouenda sit fictio. art. 2. 3. & 4. p. 374. Si fictio sit peccaminosa ad eã tollen lã requiritur contritio vel Sacramentum pœnitentiæ. art. 4. 5. & 6. ibid. & ad 2. p. 375. Remissio fictionis tunc tribuetur Sacramento pœnitentiæ vel contritioni formaliter, remissio verò peccatorum antecedentium baptismum tribuetur formaliter baptismo. ad 1. ibid. Cùm baptismo fictè suscepto superadditur Sacramentum pœnitentiæ, tantumdem gratiæ conferunt, quantum contulissent seorsim. ad 3. ibid.

Est necessarius ad vitam æternam, tùm ob remissionem peccatorum ipsum antecedentium, tùm ob vitationem aliorum, quæ obtinentur per virtutes per ipsum infusas. art. 1. p. 379. Ratione prioris tituli est necessarius necessitate medij. art. 2. & 3. ibid. Paruulis quidem est necessarius vt in re suscipiatur. art. 4. p. 380. Iisdem, si decedant sine baptismo nequit prodesse fides parentum, quouis signo applicata. ad 2. art. 1. p. 381. Nec propterea paruuli sunt deterioris conditionis, quàm ante institutum baptismum. ad 2. artic. 2. ibid. Adultis est necessarius vt susceptus in re vel in voto. art. 4. p. 380. Ratione vitationis peccatorum in posterum est necessarius tantum necessitate præcepti, art. 2. & 6. ibid. Adultis est itidem necessarius necessitate medij ob necessitatem aliorum Sacramentorum; art. 5. ibid. An necessitas determinata baptismi cœperit statim post institutionem, an post promulgationem Euangelij. art. 7. p. 381.

Minister sufficiens huius sacramenti est quilibet viator. art. 1. p. 359. Sicut materia baptismi debuit esse valde obuia ob magnam necessitatem baptismi, sic etiam minister debuit esse talis, vt esset magis obuius quam minister aliorum Sacramentorum, ibid. Minister ordinarius est parochus, nec extra casum necessitatis potest alios licitè baptizare. art. 2. & 3. p. 360. Possunt plures eumdem baptizare validè, si singuli ponant quod ex se est sufficiens ad baptismum, secus non possunt, n. 1. & seqq. p. 361. Si hoc contingat eodem moraliter tempore, non dicetur baptismus iterari, ad 2. primæ partis. p. 363. Validè sed non licitè ministratur pueris, nolentibus parentibus, ad 3. p. 366. Cur non iniungatur pœnitentia aliqua baptizato sicut iniungitur in Sacramento pœnitentiæ. ad 3. & 4. p. 372. in susceptione baptismi requiruntur Patrini, n. 1. & seqq. p. 363.

Effectus baptismi sunt tres character, remissio peccatorum, quoad culpam & pœnam, infusio gratiæ, & virtutum, art. 1. p. 370.

Vnde habeatur, quod imprimat characterem. art. 3. & 4. p. 338. Fuit conueniens vt inderet characterem tanquam per aggregans baptizatum populo vsque adeo à cæteris dissidenti, ad 3. art. 1. p. 348. Qui sint effectus formales characteris baptismalis, art. 1. p. 370. Remissio peccatorum manifestius significatur per hoc Sacramentum. art. 2. ibid. Ad remissionem per ipsum causatam consequitur liberatio ab onere satisfaciendi vel satispatiendi pro peccatis, & apertio Regni cælorum. ibid. Similiter ad remissionem consequitur necessario tertius effectus nempe infusio virtutum & gratiæ. artic. 3. p. 371. Hic effectus vberius infunditur dispositio per meliores actus quantumuis peccata habeat, art. 4. ibid. Minorem gratiam per se tribuit, quàm cætera Sacramenta excepto matrimonio, artic. 5. p. 372. Vbi non reperit sordes auget animæ nitorem corporis. ad 9. p. 373. liberat à tota pœna, quæ est pura pœna. ad 6. ibid. & art. 2. p. 347.

Triplex numeratur baptismus, fluminis, flaminis & sanguinis, art. 1. p. 356. Baptismus flaminis dicitur charitatis; sanguinis, martyrium, ob inhærentem vtrisque vim deletiuam omnium peccatorum, art. 1. 2. & 3. ibi. Analogice tantùm conueniunt in ratione baptismi. ad 1. p. 358. Baptismus aquæ secundum quid præeminet baptismo sanguinis, sed simpliciter exceditur. ad 5. p. 359.

Baptismus Ioannis non erat verè mundatiuus à peccatis, ad 2. p. 348. Illum suscepit Christus Dominus non ex indigentia sed ad exemplum cæterorum, ibid.

Præparatoria ad baptismum tum proxima, tum remota, art. 1. p. 376. Eorundem institutor. artic. 2 3. & 4. p. 377.

Beata Virgo.

B. Virgo fuit capax Sacramentorum, ad 1. p. 339. Quomodo potuerit esse capax baptismi, si in ea non præcessit originale, ibid. Fuit capax illius quatenus est capax ablutionis non absterſiuæ sordium, sed augmentatiuæ nitoris, ad 4. art. 1. & 2. p. 366. Nec propterea infringitur argumentum Augustini quo ex baptismo probat peccatum originale in pueris. ad 4. art. 3. ibid.

Beati.

Beati non sunt idonei ministri Sacramentorum tanquam non spectantes ad vnam sensibilem nobiscum societatem & rempublicam, art. 1. & 2. p. 307. Licet possint exercere easdem actiones physicè, quas exercet viator in Sacramento, non possunt tamen easdem moraliter, ibid. ad 1. & 3. p. 308. Beati qui nunquam peccauerunt non sunt capaces habitus pœnitentiæ. art. 2. p. 449. Qui aliquando peccauerunt retinent habitum pœnitentiæ cum actu gaudij de deletione peccati, ibid.

Benedictio.

Benedictio Episcopi est adhibenda ad materias Sacramentorum tanquam illas eleuans, nisi aliunde sint sanctificatæ, art. 4. p. 386. & ad 6. p. 387.

Bonum.

Bonum difficile est specificatiuum habituum voluntatis, art. 1. p. 431. Specialis ratio boni difficilis fundata in actibus directis habituum voluntatis, art. 2. & 3. ibid. Fundat specialem habitum, eumque purè reflexiuum, art. 4. p. 432. Bonitas specialis intenta per habitum deletiuum peccatorum, ibid.

Lib. I. De Deo.

C

Causa. Causalitas mutua.

CAusa denominat effectum possibilem. ad 1. art. 1 p. 52

Causa adæquata cuiuscumque effectus, vt talis formaliter, est simpliciter infinita. art. 9. p. 44.

Causa, quæ est inadæquata respectu affirmationis, potest esse adæquata negationis. ad 10. p. 132.

Causæ infinitè perfectæ conuertibilitas cum Deo non statim clarè apparet ex creaturis. ad 4. art. 2. p. 9

Causalitas mutua in eodem genere secundum eandem rationem formalem est omninò improbabilis. ad 5. ar. 1. p. 10. Etsi admitteretur adhuc esset demonstrabilis existentia Dei. art. 2. ibid.

Christus.

Christum constitui finem, & caput Angelorum, & hominum, dicit aliquid intrinsecum, tam humanitati Christi, quàm Angelis & hominibus, ad 7. p. 89

Meritorum Christi, & Sacramentorum existentia est benefica etiam respectu Reproborum. ad 8. ibid.

Christus meruit de condigno prædestinationem omnium electorum, quoad omnes eius effectus distinctos à se, & à suis meritis. art. 4. p. 115

Cœli.

Cœli habent appetitum innatum respectu motuum, quos peragunt. ad 5. art. 2. p. 105

Cognoscibilitas, Cognitio.

Cognoscibilitas est perfectè conuertibilis pura ratione entis. art. 2. & 6. p. 43

Cognoscibilitas substantiæ adæquatur perfectè virtuti eiusdem cognoscitiuæ. art. 2. p. 28.

Cognoscibilitatis perfectio non tam facilè apparet, quàm perfectio virtutis cognoscitiuæ. art. 6. p. 43

Cognitio naturalis de Deo in homine viatore est valde imperfecta. ad 4. art. 4. p. 10

Nulla potest dari in nobis cognitio purè quidditatiua Dei. art. 2. & 3. p. 27

Cognitio naturalis essentiæ, & existentiæ naturæ & subsistentiæ Diuinæ est vniformiter imperfecta. ad 3. p. 12

Modus cognoscendi Deum connaturaliter debitus cuiuis substantiæ intellectuali distat à modo quo Deus seipsum cognoscit, simpliciter, & penes ipsum genus cognoscendi. art. 6. p. 29

Modus cognoscendi sequitur modum essendi. ibid.

Cognitio est causa complacentiæ etiam vt quod. art. 1 p. 48

Cognitio successiua arguit mutabilitatem in cognoscente. art. 4. p. 55

Cognitio aliqua perfectior comprehensione sui est indebita cuiuis substantiæ cognoscitiuæ. art. 2. p. 28

Cognitio iudicatiua est similitudo expressa obiecti, & verbum mentis. ad 7. art. 1. p. 35

Cognitio comprehensiua exponitur. art. 1. pag. 42. & ad 5. p. 51.

Motiuum formale cognitionis quid sit. art. 3. p. 50

Motiuum cognitionis veræ habet veram entitatem, & existentiam. art. 5. p. 4

Esse purè extrinsecum, & tantùm secundum quid tale sufficit ad terminandam cognitionem, ad 1 art. 1. p. 52

Cognitio formaliter conditionata repugnat in Deo maximè verò omnium sub hypothesi impossibili. art. 3. p. 135

Cognoscuntur tantùm ratione alterius, imperfectiones. ad 9. p. 51. Negationes. ad 1. art. 3. p. 73. Entia rationis. ibid.

Cognoscibilitas Diuina.

Cognoscibilitas Dei est simpliciter infinita. art. 2. p. 43

Adæquatè commensuratur virtuti ejusdem cognoscitiuæ. art. 3. ibid.

Comprehensio.

Comprehensiua cognitio quæ. art. 1. p. 42. & ad 5. p. 51

Comprehensionem Dei strictè sumptam repugnare intellectui creato, est certum ex fide. ad 4. art. 1. p. 34. Probatur ratione. ar. 1. vsque ad 7. p. 42. & seq.

Comprehensio Dei est quid summum in cognitione Diuina. art. 3. p. 43

Comprehensio omnium possibilium in Deo infert comprehensionem Dei. art. 7. & 8. p. 43. Eam omnium possibilium comprehensionem infert comprehensio Dei quatenùs potentis efficere vnum effectum. art. 6. ibid.

Conceptus.

Conceptus generici, & specifici substantiarum non distinguuntur à nobis, nisi relatè ad diuersa accidentia & operationes. ad 4. art. 1. p. 13

Separabilitas conceptus obiectiui absoluti à conceptu obiectiuo respectiuo ad extra non arguit distinctionem realem separabilium. ad 1. art. 1. & 2. p. 77

Conceptus nostri circa Deum sunt diuersi pro diuersitate creaturarum, relatè ad quas cognoscitur. ad 6. art. 1. p. 18

Index Rerum.

Contingentia, Contingens.

Contingentia est imperfectio. art. 8. & 9. p. 5
Contingens quid sit. art. 6. p. 4
Contingens præsupponit necessariò aliquid simpliciter necessarium, vi cuius determinetur ad esse, vel ad non esse. ibid.
Contingens absolutè futurum quid. art. 1. p. 54
Conditionatè futurum quid. art. 2. & 3. p. 60
Contingens conditionatè futurum quomodo immediatè in seipso cognoscatur. ad 1. p. 64
Contingentium absolutè futurorum præsentia physica respectu Dei est sufficiens, & necessaria, vt ab ipso cognoscantur. a. 6. & 7. p. 55

Creatura.

Modus essendi creaturarum instat à modo essendi Dei. art 6. p. 29
Magnitudo perfectionis, aut imperfectionis possibilis creaturarum vnde petatur. ad 9. p. 51
Creatura aliqua potest esse finis alterius creaturæ; non tamen alicuius actus interni Diuini. art. 4 p. 68
Creaturæ vt cognitæ in Deo apparent vt plures, Deus tamen vt cognitus in creaturis apparet ad modum plurium. ad 8. p. 51
Creaturarum quæ aliquando existunt duplex summum genus. art. 1. p. 54
Creatura quælibet per seipsam præcisè est essentialiter, & immediatè determinata, vt coexistat Deo. ad 5. art. 1. p. 58
Creatura quas cognitiones gignat circa Deum, ad 4. a. 1. & seqq. & ad 1. p. 144
Creatio & conseruatio creaturarum sunt beneficæ, quantum de se. art. 3. p. 127
Creata omnia quandocumque existentia sunt physicè præsentia Deo, ad 4. art. 1. & seqq. 26
Quæ detur proportio inter Deum, & Creaturas. ad 2. p. 33. & ad 4. art. 1. p. 9

Lib. II. De Angelis.

Chorus.

CHoros Angelorum esse nouem est de fide. art. 5. p. 180
Chori vnius vel etiam Hierarchiæ præeminentia supra aliam desumitur, ex operatione superiorum Angelorum circa inferiores substantias intellectuales. ibid.
Ex hac partitione in choros non potest colligi distinctio specifica in Angelis. ibid. Ex omnibus choris aliqui Angeli peccarunt, art. 2. p. 260. Non tamen retinent damnati Angeli denominationem Cherubinorum, seu Seraphinorum &c. art. 4. ibid.

Christus.

Christus D. propositus fuit adorandus Angelis, art. 8. p. 250. Angeli habuerunt gratiam per fidem in Christum, art. 6. p. 254. Christus D. non habuit. Angelum custodem, ad 4. p. 266

Cœli.

Cælorum motus an probet existentiam Angelorum, ad 6. p. 172

Cogitatio. Cognitio.

Cogitationes non cognoscit Angelus infallibiliter sine consensu cogitantis ex natura rei, art. 12. p. 208
Cognitio abstractiua est radix peccabilitatis, art. 6. p. 240. Si tamen est perfectissima inter omnes possibiles constituit impotentiam moralem peccandi, art. 4. p. 244
Cognitio omnis etiam speculatiua monet voluntatem. ad 2. p. 217

Cognitio Angelorum obiectum, & modus cognoscendi.

Cognitio Angeli matutina, & Vespertina. art. 1. p. 213 Ab omni cognitione sui nequit Angelus cessare. ad 3. p. 215
Cognitio inter omnes possibiles perfectissima debebatur, ex natura rei Angelo in primo instanti. art. 3. p. 248.
Cognoscit Angelus naturaliter intuitiuè omnia existentia infra Deum, non subiacentia dominio speciali alterius, art. 1. p. 205
Deum solum cognoscit abstractiuè naturaliter. art. 2. p. 206
Futura contingentia libera non cognoscit infallibiliter, art. 3. ibid. Plura vt plura non subordinata non potest cognoscere simul, ad 4. p. 215
Seipsum, æqualia, & inferiora comprehendit, ar. 1. p. 205. Singularia cognoscit Angelus, & materialia, ad 4. p. 215
Supernaturalia nec quoad existentiam. nec quoad possibilitatem cognoscit certò distinctè. art. 7. & seqq. p. 207
Angelus in sua essentia non potest clarè, ac distinctè cognoscere omnes perfectiones obiectorum tam superiorum quam inferiorum, ad 2. p. 299
Cognoscit independenter à propinquitate obiecti. ad 1. p. 207
Modus cognoscendi sequitur modum essendi, art. 3. p. 211
Angelus potest cognoscere inadæquatè superiora per se, inferiora vero per accidens ob diuersionem attentionis, ad 6. p. 213
Potest Deum quem cognouit mediatè, cognoscere immediatè sola specie relicta concurrente, art. 3. & seqq. p. 214.
Angelus nil cognoscit componendo, aut diuidendo. art. 3. p. 211
Absentia, & præsentia sibi omnia cognoscit per speciem impressam multo magis materialia, art. 8. p. 202
Seipsum & accidentia sibi vnita physicè cognoscit sine specie impressa, art. 7. p. 201

Compositio.

Compositio in Angelis ex nulla materia etiam spirituali datur, art. 1. & seq. p. 174

Comprehensio.

Angelus seipsum æqualia, & inferiora comprehendit, art. 1. p. 205
Potest cessare à comprehensione sui. ad 3. p. 215
Cum comprehensione sui potest coniungere cognitionem alterius motiui, ib.

Cooperatio.

Cooperatio causarum secundarum cur requiratur, ad 2. p. 231

Corporeitas. Corpus.

Corporeitas Angelorum refutatur, art. 1. & seq. p. 66.
Quomodo sit explicanda in locutionibus PP. ad 4. p. 172
Corporum assumptio. Vide *Assumptio.*
Angelus nequit corpora immediatè alterare, gignere aut corrumpere, art. 1. p. 261

Creatio.

Creatio Angelorum nomine creationis Cælis comprehenditur. ad 2. p. 175

Custodia.

Custodia Angelorum est de fide, & conuenit homini ex natura eius. ar. 1. p. 265. Singuli Angeli singulis hominibus cur deputentur. art. 2. ibid. Singulis prouinciis & communitatibus superadduntur, art. 3. ibid. Ex ordine altiori. art. 4. ibid. Custodia hæc incipit à natiuitate, art. 3. ibid. Idem Angelus an successiuè custodiat plures homines, art. 4. ibid.
Custodia hæc fit tum interius, tum exterius, per determinationem fauorabilem motuum localium. art. 6. p. 266. In statu innocentiæ non fuit necessaria custodia Angeli interior. ad 7. p. 267

Lib.

Index Rerum.

Lib. III. De Act. Hum.

Circulus.

Circuli vitiosi obiectiui, & formalis expositio, & differentia à mutua connexione. ad 4. p. 332.

Circumstantiæ.

Dant bonitatem, & malitiam actui. art. 1. & seqq. p. 442.

Bonitatem quidem si induant rationem obiecti formalis, malitiam verò etiam tantum prægnoscantur, vt malæ. art. 7. p. 343.

Translatitiæ dicuntur tales respectu actus interni. ad 3. p. 344.

Circumstantiæ differentia ab obiecto. ad 3. p. 346.

Quæ mutant speciem. ibid.

Coactio.

Aliquando strictè, aliquando latè sumitur. artic. 17. p. 304.

Cur Augustinus frequenter vsurpauit coactionem, provt oppositam indifferentiæ antecedenti voluntatis. art. 17. & seq. ibid.

Complexio, Contradictoria.

Est obiectum solius intellectus. art. 8. p. 302.

Concupiscentia.

Non tollit directè voluntarium, aut minuit, sed auget ex communi sententia. art. 1. & seq. p. 296.

Sæpè tamen ex ea inuoluntarium mediatè procedit. art. 7. p. 297.

Licet minuat liberum, non tamen minuit voluntarium. art. 6. ibid.

Concupiscentiæ, & timoris, & operationum ex ipsis prouenientium multiplex differentia. art. 4. & seq. ibid.

Conscientia, Dictamen, Testimonium eiusdem.

Eius definitio. art. 1. p. 329.

Dictamen conscientiæ quid. art. 1. & 2. ibid.

Testimonium conscientiæ quid. art. 1. ibid.

Dictamen vltimum conscientiæ est proxima, & immediata regula morum. art. 3. p. 333

Cur id ipsi conuenit. art. 4. ibid.

Est semper euidens, euidenterque conforme voluntati diuinæ. ad 5. p. 334.

Tenemur parere dictamini conscientiæ errantis. art. 1. 4. & 5. p. 240. & ad 6. p. 341.

Actus disconformis conscientiæ inuincibiliter erranti est malus. art. 2. p. 340.

Conformis bonus. art. 3. ibid.

Dictamen conscientiæ vincibiliter erroneis non excusat actionem sequentem. art. 4. ibid.

Hæc tamen non erit mala malitia peculiari distincta à malitia ignorantiæ, nisi sit disconformis eidem dictamini. ibid. & art. 5. p. 341

Dictamen vltimum conscientiæ nunquam est falsum quoad honestatem motiui formalis. ad 1. & ad 5. p. 341

Dictamen conscientiæ errantis, est conforme voluntati diuinæ obliganti per accidens. ad 3. & 6. ibid.

Repugnat dictamen practicum præcisiuum inducens opus indifferens in indiuiduo. ad 2. art. 1. & seq. p. 349

Consilium differt à præcepto ex parte obiecti directi. art. 5. & seq. 331

Creatura.

Nulla creatura, aut creaturarum collectio est intrinsecè inannihilabilis propter magnitudinem perfectionis suæ. ad. 9. art. 1. p. 283

Sunt aliquæ eiusmodi propter essentialem connexionem intentionalem cum decreto diuino. ad 9. art. 2. & 3. ibid.

Nihil creatum potest habere rationem finis excellentiæ respectu diuinæ voluntatis, sed solum puræ vtilitatis. art. 4. p. 321

Creaturæ intellectuales non sunt laudabiles ob amorem Dei præcisè, vt causa prima, art. 6. ibid.

Possunt esse finis vtilitatis, & finis excellentiæ. art. 7. p. 322

Sunt laudabiles, aut vituperabiles propter solos actus morales. art. 8. ibid.

Lib. IV. De Gratia.

Causa.

Causæ cuilibet debentur comprincipia ad eos actus, sine quibus non posset exercere omnem suam actiuitatem; non ad alios sine quibus potest. ad 2. art. 1. p. 439

Cogitatio.

Cogitatio congrua est gratia specialis moraliter distincta à dono creationis, aut eleuationis respectu cuiuslibet indiuidui. a. 1. p. 400. Est in potestate nostra operatio bona, per quam cogitatio sit congrua. ad 2. p. 400. Ideo bonam operationem, & nos à Deo petimus, & nobis Deus præcipit. ibidem.

Cogitatio congrua est debita vagè alicui ex magna hominum multitudine. art. 7. p. 402

Cogitatio incongrua in magna multitudine necessario occurrit alicui. ad 4. ibid.

Concupiscentia.

Concupiscentia quomodo sit materia erubescentiæ præ aliis defectibus. ad 3. p. 419. Quomodo sit, & non sit ex Deo. ibidem. Quod est homini naturalis, nec repugnat Augustinus. ad 6. ab art. 1. p. 419. & seq.

Concursus.

Concursus generalis Dei non fuit præcipua controuersia Augustini cum Pelagio, sed indirecta. ad 3. p. 430

Lib. V. De Iustif.

Causa.

Causa demeritoria operatur media cognitione, & voluntate Iudicis vnde sufficit si ibi adsit etiam si in se non existat. ad. 1. art. 2. p. 437

Causa demeritoria non minori necessitate infert pœnam, quam causa physica effectus physicos, ad 3. p. 470

Causalitas.

Causalitas mutua inter gratiam sanctificantem, & dispositionem ad ipsam non datur, nec bene infertur ex quibusdam Arausicani, & Augustini dictis. ad 3. p. 474

Charitatis.

Charitatis habitu nil perfectius, & pretiosius concedi potest puro homini viatori. art. 1. & seq. p. 447. Diuidit inter filios Dei & perditionis. art. 3. p. 447. Identificatur cum gratia habituali. ibid. nec adest in sacris litteris maius fundamentum ad credendum inesse homini formam per quam sit iustus; quam ad credendum eam formam esse charitatem. art. 4. p. 447. Oppositæ sententiæ adstruenti distinctionem minimè fauet Dionysius ad 6. p. 450. Charitas cur dicatur lumen, & luminosissima ab Augustino. ad 6. art. 2. ibid. Fertur in Deum, vt est summum bonum in se, & respectu sui ipsius, in quo differt à fide, & spe. ar. 9. p. 453. Per ipsam solùm aufertur immediatè, & formaliter macula peccati, eiusdemque perseuerantia habitualis. art. 10. ibid. Ex sua natura postulat, vt non conferatur subiecto compoti rationis nisi dependenter ab eius consensu, & dispositione morali. a. 2. p. 450. Est perfectè ex se subordinatiuus humanæ voluntatis voluntati diuinæ. art. 2. ibid.

Charitatis

Charitatis habitus cur non sit eodem prorsus modo connexus cum dilectione hominis erga Deum, sicut cum dilectione Dei erga homines. ad 7. p. 471
Componi tamen nequit cum peccato. n. 1. & seq. p. 467. Æquivalet actui. ad 7. p. 471. Hinc fit vt ex se sit expulsiuus peccati quamuis in statu puræ naturæ habitus dilectionis naturalis id non haberet. ad 8. p. 471
Charitatis habitus est simpliciter perfectior quam actus eius elicitus à viatore, ad 1. p. 482. Est finis intermedius eiusdem, & vterque ordinatur ad amorem beatificum tanquam ad finem vlteriorem qui vtrique præeminet. ibid.
Charitatis actus concedi potest à Deo etiam non concesso habitu charitatis, etiam sine miraculo attenta sola bonitate ipsius. ad 8. art. 2. p. 484. non præcontinet habitum charitatis. art. 7. p. 482. & ad 2. p. 483
Charitatis actus elicitus à viatore iustificat tantùm dispositiue, non formaliter art. 1. & seq. 481
Charitatis actus non inducit conuersionem ad Deum adæquatè contrariam auersioni præexistenti, art. 1 & 2. ibid. seq.
Charitas. Vide *Dilectio, Actus.*
Charitatiua copulatio necessariò est eiusdem rationis ex parte sui erga omnes puras creaturas sibi charitatiuè coniunctas, & cur? art. 3. p. 445

Conceptio.

Conceptio Christi, & B. Virginis absque peccato originali. art. 7. p. 457

Concupiscentia.

Concupiscentia spectetne ad constitutionem peccati originalis, & quomodo. ad 1. p. 457. & art. 2. ad 5. p. 458

Condonatio.

Cõdonatio peccati pure extrinseca implicat. n. 1. & se. p. 463. Immo etiã repugnat cõdonatio peccati partim intrinseca & partim extrinseca. ib. & a. 6. p. 469
Vide *Gratiæ infusio. Remissio peccati,* vbi plura.

Contritio.

Contritio non iustificat formaliter, sed tantùm dispositiuè. n. 1. & seqq. p. 447. *Charitatis actus, Iustificatio.*

Conuerti.

Conuerti quis potest de peccatore in iustum nullo interueniente actu propriæ voluntatis disponenti ad gratiam, si sermo sit de potentia absoluta. Naturaliter verò implicat. ibid. Vide *Iustificatio.*

Culpa.

Culpa est maius malum quam pœna. n. 1. & seqq. p. 460. Sola reddit hominem simpliciter malum. ibid. Non potest habere auctorem Deum. art. 4. & 5. ibid. Prævalet in deordinatione respectu eiusdem. ad 4. p. 461. Præcontentiua totius mali pœnæ. ad 7. ibid. Potest esse solum occasio accepta boni, non data. ad 8. p. 462. Ex culpæ æternitas pendet, & non è conuerso, ad 1. p. 461
Culpa venialis est minus malum quam pœna peccati lethalis, licet ex nulla suppositione sit eligibilis. ad 9. art. 2. p. 462. Vide *Malum culpæ. Peccatum, Pœna.*

Lib. VI. De Virt. Theol.

Causa.

CAusa debet esse intrinsecè potens ad producendum effectum, præsertim immanentem, etiam supernaturalem. ad 3. art. 2. & 3. p. 487. Distinguitur à conditione, quia ratione sui requiritur ad effectum eiusque perfectionem continet. art. 3. & 4. p. 506. Potest tamen influere tanquam causa in effectum secundum vnam formalitatem, & esse pura conditio in ordine ad aliam formalitatem, art. 7. p. 507. Eodem modo influit in effectum quoad gradus inferiores, & superiores essentialiter subordinatos. art. 5. p. 506. Causa meritoria habet effectum præstantiorem se. ad 1. a ibid.

Causalitas.

Causalitas mutua implicat, præsertim inter terminos, quorum alter sit actus liber, art. 1. p. 499.

Certitudo.

Certitudo alia affectiua ex parte subiecti, alia intellectualis ex parte obiecti. art. 1. p. 528. Certitudo non habetur à solo imperio voluntatis. ad 6. art. 1. p. 535. Actus certus se ipso tollit omnem dubitationem de sua existentia. ad 3. art. 1. p. 546. Actus fidei certissimus, Vide *Fides.*

Charitas.

Charitas infusa est amicabilis coniunctio cum Deo. art. 4. p. 567. Eius distinctio, & separabilitas respectu fidei, & spei. art. 2. p. 489. Obiectum formale charitatis est diuina perfectio secundum se præscindendo à promissionibus diuinis. art. 3. p. 567. Quæ tamẽ promissiones requiruntur ad inchoandam amicitiam cum Deo. ad 2. p. 568. Charitas est conuertibilis cum eadem amicitia, art. 1. p. 569. Extrahit nos à conditione purè seruili, nobis connaturali. ad 4. p. 570. Tribuit suo subiecto filiationem Dei adoptiuam, & ius ad gloriam. art. 2. p. 578. Constituit essentialiter vnionem cum Deo, aliæ verò virtutes integraliter. ad 5. art. 6. ibid. Præeminet aliis virtutibus etiam Theologicis ob maiorem vniuersalitatem sui motiui, & incompossibilitatem cum peccato. ad 5. p. 491. Eius discrimen à dilectione Dei perfectissima purè naturali. ad 6. p. 492. Eiusdem perfectio supra alias virtutes. art. 1. p. 572. Continet eas charitas eminenter, sicuti magnificentia continet liberalitatem. art. 8. p. 573. & art. 10. p. 575. Est perfectior cognitione Dei abstractiua, non autem intuitiua. art. 6. & 7. p. 573. Inducit in animum reliquas virtutes, tanquam sua instrumenta. ad 5. art. 1. p. 577. Fides, & Spes remanent in homine sine Charitate, secus aliæ virtutes infusæ, ad 5. art. 6. p. 577. Charitas extenditur ad amorem plurium propter idem motiuum. ad 7. p. 571. Non est ex sua natura virtus contentiosa, & pugnax aduersus difficultates. ad 8. art. 2. p. 571. Præsupponit aliquam Dei erga nos dilectionem omninò independentem à nobis. ad 5. p. 501. Remanet in patria, licet ibi non remaneant fides, & spes. ad 8 art. 2. p. 571. Exigit ex sua natura perpetuitatem. ibid. componitur tamen cum peccabilitate. art. 1. ibidem.
Charitatis ordo respicit primò Deum, deinde suum subiectum, ac postea proximos. num. 1. & seqq. p. 580
Charitas actus imperare potest alios actus cuiuscumque virtutis, etiam internos. art. 2. p. 574. Potest superare illarum difficultates ex peculiari sua perfectione. art. 8. p. 575. Excedit efficacia sua pœnitentiam, & propositum vniuersale nunquam peccandi. ad 4. p. 577. Actus charitatis saltem ineffícax est veluti primum principium cuiuslibet actus honesti. art. 4. p. 574
Habitus charitatis confertur à Deo nolente illum hominibus auferre sine præuia ipsorum culpa. ad 8. art. 4. p. 571. Comparatur cum habitibus moralium virtutum infusarum, sicuti natura cum suis proprietatibus. ad 5. art. 3. p. 577. Habet proinde illos habitus à se dependentes etiam in conseruari non verò habitus naturales acquisitos. ad 5. art. 4. & 5. p. 577.

Christus.

Christus habuit donum prophetiæ. art. 4. p. 550. Chri-

stianæ fidei fundamenta. Vide *Fides, & euidentia credibilitatis.*

Cognitio.

Cognitio non potest esse falsa circa suum obiectum formale, & motiuum secundùm se. artic. 10. p. 542. & ad 3. p. 554. Cognitio semper est virtualiter reflexiua supra seipsam. ad 3. artic. 2. p. 547. Cognoscere connexionem vnius cum alio non est inferre vnum ex alio. art. 6. p. 548.

Cognitiones speculatiuæ, & practicæ naturales inter se differunt specie, non verò supernaturales. ad 1. p. 552. Discrimen cognitionis ab actibus voluntatis. art. 4. p. 572.

Cognitio inferiorum rerum perficit intellectum quarum amor non perficit voluntatem. artic. 5. p. 573. Vide *Intellectus.*

Conscientia.

Conscientia habet dictamen vltimum euidens. art. 6. p. 554.

Creatura.

Creatura essentialiter ob suam perfectionem indefectibilis repugnat. ad 8. artic. 5. p. 572. Quomodo nos ducat ad cognitionem creatoris, Vide *Deus.* Quomodo sit capax intimæ cum Deo coniunctionis, Vide *Amicitia, & Charitas.*

Credere Credibilitas.

Credere, & credibilitas, Vide *Fides, & Euidentia credibilitatis.*

Lib. VII. De Passion.

Charitas

CHaritatis duplex significatio. ad 1. p. 16

Cognitio.

Nulla cognitio differre potest ab alia cognitione ex solo modo tendendi. ad 6. p. 7. Sola diuersitas cognitionum infert immediate diuersitatem affectuum. ad 4. ibid. Eisdem commensuratur eorundem magnitudo. ad 7. p. 19.

Concupiscentia.

Cur ab ea denominentur omnes actus circa bonum, & malum vt sic. art. 5. p. 5. Expositio eius. art. 1. p. 29. Definitio. art. 3. ibid. Causa concupiscentiæ est bonum absens, non tam absentia boni. &c. n. 1. & seqq. p. 29. Concupiscentia est causa per se omnium operationum exteriorum, interiorum vero per accidens. n. 1. & seqq. p. 31. Est aliquatenus connaturalior homini, quam ira. ad 7. art. 1. & 2. p. 86. Est sensibilior quam alij affectus. art. 3. p. 8

Concupiscentia, & appetitus vnitatis causa tristitiæ ex Augustino. ad 2. art. 1. p. 55

Connaturale

Connaturale dicitur dupliciter. ad 5. p. 35.

Consuetudo

Consuetudo est assimilis naturæ. ad 5. p. 67

Contemptus.

Contemptus. V. *Paruipensio.*

Contraria.

Contraria esse circa idem, exponitur. ad 3. p. 71. Item vnum vni esse contrarium. ad 3. p. 77

Conuenientia.

Conuenientia boni nihil differt re ipsa à bonitate eius. ad 1. p. 30

Corpus.

Corpus atteri operationibus sensus. artic. 3. p. 2

Lib. VIII. De Iustit.

Communitas.

COmmunitas rerum esset maxime perniciosa. ab art. 4. p. 190

Communitas non potest renunciare suo iuri de eligenda persona digniori ad officia habentia iurisdictionem, art. 4. p. 198. Imo etsi possit non tamen per hoc censendus est princeps posse eligere minus dignum ad dicta officia, neque ad alia officia publica circa vsum rei pecuniariæ. art. 3. ibid Communitates omnes officiis, iurisdictionem habentibus addunt stipendia congrua. ad 4. art. 2. p. 196

Commutationes.

Commutationes aliæ sunt voluntariæ, aliæ inuoluntariæ, & in neutris deficit mutuus consensus, vi cuius subsistat obligatio reparandi æqualitatem sublatam. art. 6. & 7. p. 162

Commutatiua.

Commutatiua iustitia vnicuique tribuit ius adæquatè suum distributiuè, seu seorsim. art. 28. p. 148 Vide verbo *distributiua.*

Consiliarius.

Consiliarius quando tenetur ad resarciendum damnum secutum ex eius consilio noxio. art. 6. p. 188

Contractus.

Contractus simoniaci, & vsurarij, item, & similes alij, cur sint nulli etiamsi vterque contrahens consentiat. art. 11. & seq. p. 139. Et explicatur quomodo eiusmodi contactus sint contra voluntatem efficaciorem alterutrius ex contrahentibus. ibid.

Contrapassum.

Contrapassum quid sit, & quare sit de conceptu iustitiæ commutatiuæ. art. 13. p. 153

Culpa.

Culpa lata, leuis, & leuissima explicantur. art. 16. p. 177. Vniuersaliter vbi omissio diligentiæ vacat culpa lethali, nunquam datur obligatio grauis restituendi. art. 19. p. 175. Omissio diligentiæ in re graui non potest esse venialis culpa, nisi ex defectu deliberationis. art. 22. p. 178

Lib. IX. de Incarn.

Capacitas.

CApacitas mentis in quo maximè eluceſcat? art. 5. p. 237

Causalitas Christi meritoria in tempora quamtumlibet distantia protenditur. ad 1. art. 1. & ad 2. p. 218

Causalitas meriti de condigno quatenus conueniat cum causalitate physica? ad 4. art. 1. p. 227

Christus.

Christi existentia nullius meriti præmium esse potuit. art. 1. & 2. p. 245

Christi humanitas quo sensu deificetur à Verbo? art. 2. & 3. p. 255

Christo repugnat metaphysicè omnis comminatio culpæ, & pœnæ. art. 4. p. 270

Christus fuit causa finalis primaria Incarnationis. art. 2. p. 233

Christus est seruus Dei seruitute naturali. ad 5. p. 272

Christus potuit impedire decretum, quod de facto est de existentia. ad 2. p. 239

Christus numquam peccauit, nec de facto peccare potuit. n. 1. & seqq. p. 255

Christus cur virtutes, & dona habuerit? art. 3. p. 258

Christus comprehensiuè cognouit omnia existentia, non verò omnia possibilia. art. 5. p. 268

Christus patiens quo pacto confortatus fuerit ab Angelo. ad 5. art. 2. p. 263

Christus passibilis fuit ex parte corporis, & animi. art. 3. & 4. p. 267

Christus fuit indifferens ad actus inæquales. n. 1. & sequ. p. 273

Christus liberè mortem subiit. n. 1. & seqq. p. 275

Christus Dominus mereri potuit. n. 1. & seqq. p. 280. & n. 1. & seqq. p. 282

Index Rerum.

Christus meruit omnia dona gratiæ, & gloriæ Angelis, & hominibus. n.1.& seqq. p. 284
Christus voluntatem suam quoad omnia conformauit diuinæ quatenus consiliatrici.art.5.p.279
Christus fuit moraliter necessitatus ad optima quæque eligenda. art. 6. p. 279
Christus venit tempore vniuersaliter opportuno.ad 2. p. 248
Comminatio culpæ, & pœnæ est de conceptu præcepti obligantis in conscientia. art.1.p. p.269
Comminatio legislatiua quid sit? art. 2. ibid.
Communicatio idiomatum inter Deum,& hominem fundatur in identitate suppositi. art.2.p.254
Compositio in Christo qualis admittenda sit? ad 8. p.251
Connexio essentialis peccatorum cum donis supernaturalibus nihil habet incommodi.ad 3. art.1.p.265
Connexio vnius rei cum alia in qua proportione, & affinitate fundetur? ad 1. p. 218
Conueniens aliquid dupliciter dicitur, negatiuè, & positiuè. art. 1.p.211
Conuenientius fuit humanitatem assumi à Verbo, quam vllam aliam naturam.n.1.& seqq. p.213

Lib. X. De Sacr.

Causa.

VIs causatiua non fundatur in quauis similitudine, ad 1.p.327. Quælibet causa creata habet sphæram determinatam suæ actiuitatis, art. 1. p.325. Causa quantò est altior, tantò est vniuersalior, & efficacior, ad 2.p.328.Causalitas in rationem entis, qua ratione specialiter tribuatur Deo, ib. Causa secunda non potest eleuari ad producendum quodlibet secundum rationem specificam, art.1. & 2. p.325. & ad 1. p. 327. Nulla causa impotens dare rationem specificam, potest dare genericam, & quæ dat specificam, necessariò dat genericam. n. 1. & seqq. p. 327. Causa principalis operatur inæqualiter ex natura rei per inæqualia instrumenta. art.1. & ad 2. p. 333. Causa instrumentalis requiritur ad effectum, vel simpliciter, vel tali modo ponendum, art. 2. p. 329. Semper producit aliquid immediatè virtute propria. a.3.ib. An causalitas physica instrumentalis in gratiam cõueniat Sacramentis. art.7. p.330. Causalitas physica instrumentalis imperfecta non pugnat cum causalitate morali respectu eiusdem. ad 1.& 3.p.332. Causa moralis dicitur multipliciter.art.2.p.331.Duæ causæ morales & instrumentales adæquatæ non verò duæ principales physicæ possunt eundem effectum totaliter producere.ad 1.art.1.& seq. p. 420

Catechismus.

Catechismi vtilitas præmittitur ad baptismum etiam puerorum,ad 3. p. 378

Character.

Character Sacramentalis est signum potestatis spiritualis in ordine ad cultum Dei. art.1. p.338.Alia definitio eiusdem.ibid.Est indistinctus à specie aliqua impressa. art.2. ibid. Indelebiliter inest ei, cui inest, bono quidem ad decus, reprobo ad contumeliam,a.4. ibid. Fit immediatè à Deo. ad 2.p.339. Per quæ sacramenta imprimatur, art.3. & 4. ibid. Character baptismalis tres facit effectus formales domestici Dei,subditi Ecclesiæ,& potentis suscipere reliqua Sacramenta, art.1. p.370. Character sacramenti ordinis supponit characterem baptismi, non verò Confirmationis, ar.3.p.519. Characteres peculiares correspondent singulis ordinibus, art.5. ibid. Ex omnibus vnus totalis, & perfectus character conflatur, ar.6. ib. Per circumcisionem imprimebatur character solum in corpore, ad 3. p. 339

Charitas.

Charitas habitualis potest in sacramento pœnitentiæ infundi absque eius actu præeunte, n. 1. & seqq. p.463. Differt in hoc à fide & spe, ibid. Motiuum charitatis influit in omnes actus virtutum. ad 4. art. 2. p. 358. & art. 4. p. 465. Actui charitatis inest vis deletiua omnium peccatorum, ar.2.p.356. propterea vocatur baptismus flaminis, & est in voto baptismus fluminis, art.1.ibid.& art.4.p.380. Imperat per se actus aliarum virtutum,ar.2.p.446. & art. 2. p. 451. Per accidens potest esse posterior actu prænitentiæ, art. 2.p.446. Non potest tamen immediatè à pœnitentia imperari efficaciter efficacia effectiua, art. 2. p. 451. Feruor charitatis vt imminutus à venialibus non reparatur sine eorum retractatione. ad 2. art. 1. p.477. Reparatur sacramento pœnitentiæ vt inducente quosdam motus deuotionis qui coniuncti cum retractatione venialitollunt eorum permanentiam, ad 2. artic. 3. p. 478

Chorepiscopi.

Chorepiscõpi quinam essent, ad 4. p. 515. An possent ordinare præsbiteros, & an essent verè Episcopi, ibid.

Christus.

Christus Dominus quo modo fuerit institutor Sacramentorum,ad 1.p.302.& a.3.p.303.& 1.& 5. p.304.Fuit causa meritoria institutionis sacramentorum,ad 4. p. 351. Solùm vt Deus potuit esse causa principalis gratiæ. ad 5. ibid. Habuit potestatem excellentiæ in conferendis effectibus Sacramentorum,ad 3.p.455. Non debuit, vt cæteri, dependenter à Sacramentis & exterioribus signis conferre gratiam, & remissionem peccatorum, ibid. & ad 4. p. 384. & ad 1. p. 386. Constituit sui vicarios, in munere absoluendi à peccatis Sacerdotes,ar.5.p.459.Non est capax virtutis pœnitentiæ, art. 2. p. 447

Post confectionem Eucharistiæ totus Christus est verè & non tantùm figuratiuè sub speciebus panis & vini, ar.1. p.408. Colligitur ex verbis institutionis,aliis Scripturæ locis,&differentia noui testamenti à vetere,cuius propriæ erãt figuræ. art.2. 3. 4. & sequ. ibid. & art. 2. p. 413. Ex vi verborum consecrationis vnitus Christus accidentibus panis & vini loco substantiarum panis & vini,quæ desinunt esse. art. 14. & 15. p.410. & art. 3. 413. Christo Domino ratione præsentiæ in Eucharistia, nec accrescit nec decrescit perfectio, imò oppositum esset inconueniens, art. 1. 2. & 3. p.414. Si accresceret perfectio,non esset liberaliter instituta Eucharistia; ibid. ratione vnionis cum accidentibus habet formaliter Christus esse vbicumq; sunt accidentia. art.3. ibid. Non est subiectum huius vnionis adeoque neque informatur, neque completur propriè per eam vnionem, aut accidentia, art. 8. & 10. p. 415. & ad 3. p. 416. Immutatur tamen saltem negatiuè quia non retinet ibi præsentiam localem sibi connaturalem.art.10. p. 415. Ibi etiam retinet totam pulchritudinem entitatiuam quæ est simpliciter pulchritudo, non verò situalem. ad 1. p. 416. Licet sub speciebus nihil agere aut pati possit physicè plura tamen agit intentionaliter in alios mediante fide, ad 3. p. 410. Retinet tamen omnem virtutem tum intentionalem,tum physicam & sola deest applicatio ad exercitium, ad 2. p.416

Circumcisio.

Circumcisio fuit præcipuum antiquæ legis Sacramentum. art.2. p. 379. Non fuit collatiua gratiæ ex opere operato. art. 2. 3. & 4. ibid. & ad 3. p.321. In quo consisteret vtilitas circumcisionis. artic. 3. p.319.

p.319. & ad 3. art.1. p.321. Debuit præcedere legem Moysis, ad 1. p.378. Solùm in corpore imprimebat characterem, ad 3. p.339. Debuit imprimi in organo generationis, art.3. p.377. & ad 1. p.438. Est vnum ex præparatoriis remotis ad baptismum art.1. p.376. Quando nã fuerit abolita, ad 4. p.351.

Circumstantiæ.

Circumstantiæ mutantes speciem, art.4. & 5. p.471. Sunt exprimendæ in confessione, art.5. ibid. Circumstantiæ aggrauantes valde intra eamdem speciem apud antiquos censentur nomine substantiæ. art.3. & 4. p.475.

Clericatus. Vide Ordines.

Cognitio.

Cognitiones experimentales, & memoratiuæ propriarum operationum sunt essentialiter veræ, ad 1. art.2. p.472. Cognitioni actualiter veræ necessariò correspondet à parte rei aliquid existens ratione cuius sit vera art.1. p.312. Cognitio vniuersalis non procedit à sola ratione vniuersali obiecti, sed etiam à differentiali, ad 3. p.328.

Communio.

Communicans sub vna tantùm specie sumit sacramentum quod actu est totum, sed aptitudinaliter est pars, ad 2.a.2. .396. Communicans sub vna specie non recipit effectus diuersos ab his, quos recipit communicans sub altera specie, ad 3.p.423. Discrimen cur sumens potum corporalem recipiat effectum diuersum, ac recipiat sumens cibum; non verò sumens potum spiritualem comparatus cum sumente cibum spiritualem, artic. 4. 5. & 6. ibid. Quæstio an communio sub vtraque specie plus gratiæ, conferat quam communio sub vna tantùm est similis huic an iterata sumptio vnius speciei non interrupta moraliter plus conferat gratiæ, quàm vnica physicè sumptio, art.7. & 8. ibid. in neutro casu confertur plus gratiæ, sicut neque plus sumitur Christus, art.9. & seq. p.424. Dissident in hoc species Sacramentales à causis naturalibus, quod hæ plus agunt in subiectum capax coniunctim, quàm singulæ seorsim. ad 4. artic.1. p.425. Communicans sub specie panis recipit totum effectum gratiæ priusquam sumat speciem vini, nec tamen hanc sumere est inutile, ad 2. ibid. Sumptio Eucharistiæ ex opere operato prodest soli communicanti, occasionaliter tamen ex opere operantis prodesse potest aliis, n.1. & seqq. p.426. Communio non est pars Sacramenti sed pura applicatio, art.3. & seq. p.428.

Conditio.

Pura conditio quænam sit, art.8. p.330.

Condonatio.

Condonatio peccati in pura natura est possibilis. n.1. & seq. p.438. Eius impossibilitas foret radix plurimorum scelerum, art.5. p.440. Vide *Remissio.*

Confessio.

Exterior confessio est pars Sacramenti pœnitentiæ, art.2. p.454. Est onerosa, sed longè maioris fructus salutiua, ad 5. p.455. debet fieri de omnibus peccatis saltem lethalibus cum eorumdem detestatione, art.2. & 3. p.470. Debent exprimi tum species tum numerus. art.4. ibid. imò in eodem actu quando est multiplex ratio malitiæ grauis, est exprimenda, ibid. Etiam ratio notabiliter grauans intra eamdem speciem. ad 8. art.1. & 2. p.475. Similiter circumstantiæ mutantes speciem sunt exponendæ, ad 9. ibid. Non sunt necessariò exprimendæ si solùm ex se superaddant malitiam venialem, art.7. p.471. peccata dubia etiam sunt exponenda. ad 5. art.1. p.472. Cur potius detur obligatio peccata dubia confitendi quàm implendi votum dubium, ad 5. art.2. p.473.

Confessio quandonam sit integra formaliter, & non materialiter, art.9. p.471. Confessio quoties est integra formaliter, toties est valida, ibid. Peccata in ea omissa per obliuionem, si redeant in memoriam, licet iam remissa, sunt exponenda in confessione. ad 6. art.4. p.474. Ad integritatem confessionis requiritur manifestatio actus exterioris. ad 7. art.1.2. & 3. ibid. Non tamen omnes actus exteriores sunt manifestandi, sed quousque fuit noua libertas impediendi progressum executionis ad 7. art.4. ibid. Obligatio integritatis materialis confessionis est diuersa pro varus circumstantiis, ad 9. p.475. In casu necessitatis sufficit nutus innuens, peccati, ibid. ab hac integritate materiali excusat infamia redundans in personam non complicem delicti ad 3. art.3. p.473. Imò, quodvis graue damnum proprium aut alienum spirituale, aut temporale, non proueniens per se à confessione, & ex natura peccatorum, ibid. Non tamen excusat si absque magno incommodo possit quæri Confessarius aut circumstantiæ in quibus cessent ea inconuenientia, ad 3. art.4. ibid. Infamia proueniens per se ex confessione peccati in eius auctorem vel complicem non excusat. ad 3. art.1. p.472. Venialia per se non sunt materia necessaria confessionis, sunt tamen sufficiens, art.11. p.472. art.1. & 2. p.477. Peccata iam deleta vtiliter exponuntur iterùm, ad 4. p.473.

Præceptum confessionis sacramentalis colligitur ex ipsa institutione Sacramenti pœnitentiæ, art.1. & seq. p.458. Non obligat per se statim post admissum peccatum, sed solùm pro articulo mortis. art.9. & 10. p.460. & ad 3. p.461. Tale præceptum si obligare statim plùs noceret quàm prodesset. ibid. Non extenditur ad confessionem venialium. art.8. p.459. Imò præceptum confessionis annuæ non obligat grauiter, si adsint sola venialia, ad 10. art.3. p.476. Potest tamen dari præceptum grauiter obligans ad confessionem etiam dum non adsunt lethalia, ad 10. art.2. ibid.

Notitia peccatorum per confessionem est indebita humano generi & communicatur homini tantùm vt Vicario Christi, art.5. p.486. & ad 3. artic.2. p.488. Eius vsus extra confessionem est illicitus pro quocumque euentu. art.6. & 7. p.487. & ad 3. ibidem.

A Nectario non fuit prohibita confessio Sacramentalis, ad 9. p.475.

Confirmatio.

Existentia Sacramenti confirmationis constat tum ex Scripturis, tum maximè ex traditione. art.1. & seq. p.382. Constat etiam ex datione sensibili Spiritus Sancti, quæ habentur in Scripturis, ibid. Fuit institutum à Christo Domino. art.5. p.383. Fuit institutum post passionem & ante ascensionem, ibid. Datur ad corroborandam fidem & est perfectiua baptismi, art.5. ibid. & ad 2. p.384. Est nobilius sacramento baptismi, ad 2. p.391. Materia proxima confirmationis est actio vngendi qua formatur signum crucis in fronte confirmati, art.4. p.389. Materia remota est oleum mixtum balsamo, & benedictum ab Episcopo, art.1. & 2. p.383. & ad 3. art.3. p.387. Conuenientia talis materiæ, & necessitas benedictionis Episcopalis, art.3. & 4. p.385. & ad 2. & 6. p.386. & seq. Forma necessaria huius Sacramenti, art.1. & 2. p.388. Per formam huius Sacramenti fuit explicitè significandus character, art.3. p.389. Debuit etiam exprimi mysterium Trinitatis tanquam præcipuè propugnandum à confirmato, ibid. Forma Græcorum est solùm materialiter diuersa à Latina, art.5. ibid.

Minister ordinarius confirmationis est Episcopus. art.1. p.390. Ex commissione Pontificis vrgente necessitate

necessitate potest simplex Sacerdos illam ministrare, art. 2. & ad 1. p. 391. Maior dignitas requiritur in ministro confirmationis quàm Eucharistiæ. ad 3. ibid. Validè ministratur etiam ab Episcopo hæretico. ad 4. ibid.

Subiectum capax confirmationis est solus & quiuis baptizatus n. 1. & seqq. p. 392. etiá pueri & amentes ad 3. ib. Conuenientius tamen est non administrari nisi iam habentibus vsum rationis. ad 5. p. 393. Non fuit eiusdē capax Christus Dominus nec debuit eo vti ad dandum aliis augmentum gratiæ, ad 4. p. 384. Probabile est Apostolos recepisse totum effectum huius sacramenti absque eodem sacramento, ad 2. p. 392

Confirmatio est initerabilis potestque esse valida & informis, art. 1. p. 337. & art. 2. p. 394. Per hoc Sacramentum imprimitur character, art. 3. & 4. p. 337. & art. 1. p. 393. Dat vberrimum gratiæ augmentum & ius ad auxilia pro opportunitate propugnandi fidem. n. 1. & seqq. ibid. Præsupponit statum gratiæ in suscipiente, art. 2. p. 394.

Ritus ad hoc Sacramentum requisiti, n. 1. & seqq. ibid. Datur obligatio seruandi hos ritus, ad 2. p. 395. Requiritur etiam Patrinus, sicut requiritur dux qui instruat milites, n. 1. & seqq. p. 394

Conscientia.

Dictamen vltimum conscientiæ semper determinat quid eligendum in casu perplexitatis peccandi, ad 2. art. 2. p. 453

Continentia.

Continentia præcipitur lege Ecclesiastica habentibus sacros ordines, art. 4. p. 525. Conuenientia & necessitas talis legis, art. 5. p. 526

Contractus.

Ad valorem contractuum non sufficit quod tales actiones exterius præstentur sciò, sed insuper requiritur voluntas dandi ius, vel accipiendi, &c. ad 2. p. 295. idque specialius requiritur ad contractus liberalis donationis, quàm ad contractus oneroſos, ibid. Adhuc magis necessaria est ad contractus inter homines & Deum aut eius Vicarios & tales quam inter homines mutuò. ad 1. p. 296. In contractibus priuatum tenet matrimonium. art. 1. p. 528. Contractus matrimonialis inter fideles est adæquatè identificatus cum Sacramento matrimonij adeoque est supernaturalis, art. 2. p. 295. Talis contractus ex natura rei soli subest potestati Ecclesiasticæ, & nullatenus sæculari, ad 3. art. 3. p. 296. & art. 3. & seq. p. 540. Contractus matrimonialis clandestinus redditus est nullus ab Ecclesia, ad 2. p. 295. Contractus matrimonialis, qui est sacramentum, quoad extrinseca subest etiam potestati sæculari, art. 2. p. 540. Contractus tamen matrimonialis purè ciuilis subest secundum se legi humanæ, art. 2. ibid. & ad 2. p. 541

Contritio.

Contritionis præscindentis à perfecta & imperfecta definitio, art. 1. p. 464. Eius diuisio in perfectam & imperfectam, art. 2. ibid. Perfecta sufficit ad iustificationem extra sacramentum, art. 3. p. 465. Non est necessaria ad Sacramentum, art. 8. p. 466. Nec etiam contritio existimata est necessaria, art. 9. ibid. Est in voto Sacramentum pœnitentiæ non è contra, art. 5. p. 457. & ad 2. ibid. Cur non dicatur similiter in voto Sacramentum Eucharistiæ, ibid. Non datur eiusdem præceptum statim post admissum peccatum, art. 9. & 10. p. 460. Vide *Charitas.*

Conuersio.

Definitio conuersionis. art. 1. p 401. Est eidem essentiale, vt sit aliquid, quod successiue adsit termino à quo, & termino ad quem. ibid. Ideò, ea quæ nihil habent commune nequeunt inuicem conuerti, ad 4. p. 403. In conuersione naturali quod est commune vtrique termino est subiectum: in conuersione supernaturali potest esse aliquod accidens, adeoque in illa tota vna substantia potest toti alteri succedere, art. 2. & 3. & ad 1. & 3. p. 402. Hinc deducitur non repugnantia conuersionis panis & vini in corpus & sanguinem Christi, art. 3. ibid. Existentia huius conuersionis habetur ex verbis institutionis, art. 6. p. 413. Hæc conuersio dicitur transubstantiatio, art. 4. p. 402. Specialiter conuenit tam cum creatione, quàm cum transmutatione naturali, distinguitur tamen ab vtraque, & ab actione purè adductiua secundum locum, ad 7. art. 1. & 2. pag. 403. Veritati huius conuersionis non officit quod ad ipsam præextiterit in rerum natura corpus Christi ad 5. ibid. Sufficit ad ipsius conceptum, quod eius termini desinant aut incipiant vniri cum aliquo tertio, cum quo fiat nouum totum, ibid. Explicantur variæ propositiones an corpus Christi dici debeat fieri ex pane & similes? ad 5. ibid. In hac conuersione verè ponitur Christus sub speciebus panis, & vini, & pereunt substantia panis & vini, q. 63. n. 1. & seqq. p. 407. & 65. n. 1. & seqq. p. 412

Aquam mixtam vino in consecratione vt plurimùm conuerti mediatè vel immediatè in sanguinem Christi est certum, art. 2. p. 405. Videtur problema an priùs conuerti debeat in vinum an non? art. 3. & seq. ibid. Probabilius tamen est immediatè conuerti in sanguinem, art. 4. 5. 6. & 7. ibid. Imò conuersio aquæ in vinum vel non est possibilis vel difficillima, ibid.

Creatio.

Creandi difficultas, & virtutis creatiuæ excellentia, ad 4. p. 498

Lib. I. De Deo.

D

Decretum Diuinum.

DEus vnico decreto virtualiter intrinsecè indiuisibili versatur circa omnia, & singula creata. n. 1. & seqq. p. 93. Quod probatur ex scriptura. ar. 2. & 3. ibid. Ex Patribus, art. 4. & 5. p. 94. Ratione. art. 6. & seqq. ibid. Est tamen istud Decretum multiplex ratione nostra. ad 4. p. 93

Decretum conditionatum Dei absolutè existens, quod nonnulli requirunt pro scientia Diuina conditionata, repugnat D. Thomæ. art. 10. p. 61. Et est prorsus inutile. ibid. ad 8. p. 59

Repugnat Deo omne decretum libertum antecedens, aut non subsequens scientiam mediam. ad 2. art. 1. p. 122

Defectibilitas, Defectus.

Defectibilitas secundum esse est imperfectio. art. 8. & 9. p. 5

Defectus quilibet est odibilis honestè. art. 7. ibid.

Desiderium.

Desiderium sui, aut alterius obiecti, in Deo propriè dari non potest. ad 1. p. 83

Desiderium visionis Dei nulli tale inest naturaliter, quale inest erga alia bona connaturaliter debita. art. 5. p. 29

Desiderium videndi causam viso effectu tale est proportionaliter, qualis apparet eius visionis possibilitas, aut impossibilitas. ad 2. p. 31

Deus, Diuinitas.

Dei nomine quid communiter intelligatur. art. 3. p. 2

Deum esse, est quidem per se notum respectu nostri sub pluribus conceptibus; horum tamen conuertibilitas cum Deo non est nobis per se nota. art. 3. ibid. Sub aliquo verò conceptu, cuius conuertibi-

litas cum Deo sit nobis per se nota, est per se notum secundum se. ar. 4. ib. Non quoad nos. a. 5. ibid.
Deum esse, est certum ex fide. art. 1. p. 4
Deum esse, est demonstrabile non solùm moraliter sed etiam metaphysicè; idque est certum ex fide. art. 2. & 3. ibid.
Deum esse, demonstratur primò ex conceptu entis simpliciter necessarij. art. 4. 5. & 6. ibid.
Demonstratur secundo ex conceptu summi boni. artic. 7. vsque ad 12. p. 5. & seq.
Demonstratur tertiò, ex conceptu primi principij improducibilis, ac immobilis. ab artic. 12. vsque ad 23. p. 6
Demonstratur quartò, ex mutuo nexu, & ordine totius Vniuersi. art. 24. & 25. p. 8. & seq.
Demonstrationes de Dei existentia cur difficulter discernantur perfectè à sophismatis, & syllogismis topicis. ad 4. art. 3. p. 10
Demonstrationum de Dei existentia, & argumentorum Christianæ fidei collatio. ad 7. art. 1. p. 11
Deum esse, vtiliter reuelatur per fidem. ad 2. & ad 3. pag. 9
Discursu ex creaturis obtinetur notitia de Dei existentia. ad 4. art. 1. & seqq. ibid.
Cognitionem existentiæ Dei omnibus inesse naturaliter, quo sensu dicatur à SS. PP. ad 1. p. 2
Deus est essentialiter vnus, & simplex, n. 1. & seqq. p. 11. & seqq. Est expers compositionis propriæ ex genere, & differentia, ad 4. art. 2. p. 13
Deus non potest definiri nisi impropriè, & latè quoad quid nominis. ad 4. & 5. p. 21
Sub nullo genere vniuocè continetur. ad 4. ar. 2. p. 13
Metaphoricè significatur vocibus rerum compositarum, & corporearum. ad 2. p. 12
Nomina Dei non sunt synonyma. ad 6. art. 2. p. 21
Deus est simpliciter infinitus, & immensus. art. 1. & seqq. p. 22
Solus est essentialiter immutabilis tum physicè, tum intentionaliter. art. 1. & 3. p. 25. & ad 3. p. 70
Solus est essentialiter æternus. art. 2. & 4. p. 25
Est summè bonus, pulcher, perfectus. art. 2. & 3. p. 48
Est incomprehensibilis. ad 4. art. 1. p. 34. & art. 1. & seqq. p. 42
Dicendus est simpliciter innominabilis, & ineffabilis quoad diuinitatem: nominabilis, & effabilis secundum quid, & imperfectè. art. 1. & 2. p. 27
Quoad relationes, & Personalitates, potiùs nominabilis videtur, suppositа fide. ad 3. p. 149
Inuisibilis absolutè dicitur magis etiam, quàm innominabilis, & ineffabilis. art. 3. p. 27
Est agens liberum, & electiuum, absolutè, & non tantùm conditionatè. art. 2. p. 52. & art. 1. & 3. p. 69. 70
Viuit vita propriè dicta, ad 2. p. 26. & art. 2. p. 155
Est suum vbique, & suum semper esse. ad 4. ar. 1. p. 24
Est in spaciis imaginariis per præsentiam absolutam. ad 4. a. 2. ib. In ipso mũdo adest prætereà specialiter per essentiam, præsentiam, & potentiam. ar. 3. ibid.
Deus verè, & propriè dicitur Trinitas. ad 4. a. 2. p. 149. Non autem triplicitas, aut triplex. art. 3. p. 150
Non est iniustus distributor, aut acceptor personarum, licet æqualibus inæqualiter distribuat sua dona. ad 7. p. 131
Differentia triplex inter Deum, & hominem quatenus præmiantes. art. 4. & 5. p. 112
Diuinitas potest sibi realiter identificare formalitates non identificatas inter se. art. 20. & 21. p. 76. & artic. 7. p. 99
Diuinitas est principium virtuale intrinsecum omnium relatiorum. art. 1. & 2. p. 153
Est tota virtus productiua propria Personarum. art. 4. & 5. p. 154
Est capax multiplicis suppositionis ratione distinctionis virtualis intrinsecæ inter se & Personalitates. art. 11. & 12. p. 143
Potest secundum ea præcisè, quæ sibi insunt à parte rei, inducere diuersitatem conceptuum circa se. Quod non potest facere vlla res creata. artic. 13. p. 144
Vide *Persona Diuina, Trinitas.*

Differentia.

Differentia qua ratione dicatur esse similis formæ; Genus autem materiæ. ad 4. art. 1. p. 13.
Differentialis ratio immediatè adiungitur rationi tantò vniuersaliori, quantò magis ea, quæ differunt, distant inter se. art. 9. p. 20

Dissimilitudo.

Dissimilitudo creaturarum inter se non potest esse absque inæqualitate: secus est in Personis Diuinis. ad 7. art. 2, & 3. p. 164

Distinctio.

Distinctionis realis fundamentum quodnam sit. ar. 3. p. 12
Distinctionis virtualis intrinsecè variæ appellationes. art. 1. p. 14
Eius definitio. art. 2. ibid.
Quæstio de distinctione virtuali intrinsecè inter perfectiones absolutas Diuinas est maximi momenti. art. 1. p. 14
Ista distinctio inter eiusmodi formalitates repugnat. art. 4. & seq. p. 15
Importat necessario distinctionem extremorum realem in aliquo tertio. ibid. vsque ad art. 9
Repugnat conceptui puræ perfectionis: art. 10. ibid. & ad 3. p. 17
Repugnat conceptui entis à se. art. 11. p. 16. Similiter conceptui entis summè ordinati. art. 13. ibid. Si admittatur inter perfectiones absolutas Dei, contradicitur Augustino, & Anselmo. ibid.
Nullatenùs deducitur inter prædicata absoluta Dei ex æquiualentia eiusdem respectu creaturarum. ad 1. & ad 2. p. 17
Distinctio ista virtualis intrinseca repugnat inter prædicata creata. art. 4. & 7. p. 142
Datur inter Naturam, & Personalitates Diuinas. art. 7. & 8. ibid.
Ratione huius distinctionis Diuinitas est capax multiplicis suppositionis. art. 11. & 12. p. 143. Potestque secundum ea præcisè, quæ sibi insunt à parte rei, inducere diuersitatem conceptuum circa se. art. 13. p. 144
Distinctio Scotistica ex natura rei inter Naturam, & Personalitates Diuinas an benè admittatur. art. 11. p. 143. An similiter distinctio rationis ratiocinatæ? ar. 12. ibid. Cur à nobis potiùs vsurpetur distinctio virtualis intrinseca? ibid.
Distinctio rationis purè extrinseca circa prædicata absoluta Dei prouenit ex connotatione creaturarum. ad 6. art. 1. p. 18. & art. 3. & 4. p. 19
Non variat vllos effectus creatos. art. 18. p. 45
Distinctio positiua, & negatiua rationis, in quo differant. ad 2. p. 46

Lib. II. De Angelis.

Deus.

DEus quomodo cognoscatur, ab Angelos vide *Cognitio.*

Delectatio.

Delectatio Angelorum beatorum est etiam ex rebus corporeis, ad 3. p. 259

Differentia.

Differentia secundum se non semper superaddit maiorem perfectionem generi, ad 1. p. 181.

Difficultas.

Index Rerum.

Difficultas.

Difficultas intensionem actus non impedit. art. 1. p.235

Difficultatem in operando quam habuerint Angeli. ad 2.p.232

Dilectio.

Diligit Angelus naturaliter Deum supra se, tum amore concupiscentiæ, tum amicitiæ. art. 5. & seq. p.224

Substantiam suam, & existentiam Dei secundum se diligit necessariò. art.1. p.223

Non diligit seipsum necessario dilectione maxima, & comprehensiua sui. art.2. ibid.

Dilectio Angelorum mutua inter se, est necessaria quoad speciem actus. art.3. p.224

Nequit tamen vnus amare alterum æqualiter, ac seipsum. art.4. ibid.

Discernibilitas.

Discernibilitas naturalis in Angelis vnde desumatur. art.6.p.184.In rebus materialibus sumitur ex loco, & tempore. art.2.p.183

Discursus.

Discursus formalis repugnat in Angelis. art. 2. & 3. p.211

Discurrere non est præcise rem cognoscere in medio. ad 4. p.212

Distinctio.

Distinctio rei differt ab indiuiduatione. art.7.p.184

Distinctio sine discernibilitate dari non potest. art. 4. p.183

Dæmon.

Dæmones nunc etiam superbia peccant,art.10.p.251. Quomodo cruciantur igne corporeo,art.5.& seqq. p.258. Ex omnibus Hierarch. aliqui Angeli sunt damnati. art.2.p.260

Duratio.

Duratio aliqua vage est essentialis creaturæ, art.1. p.190. Distinguitur realiter à re durante. art. 2. ibid.

Duratio Angeli est media inter æternitatem, & tempus. art. 3. p. 191. Habet partes raliter distinctas, art.3.4.ibid.Quomodo est indiuisibilis.art.5.6.ibid.

Lib. III. De Act. hum.

Damnati.

DAmnatorum omnium pœna, tum damni, tum sensus non est æqualis. ad 5. p.290

Nec vlla potest prouenire vlli consolatio ex minoritate malorum. ibid.

Demeritum.

Eius expositio. art.6. p.361

Inest operibus nostris malis vis demeritoria apud Deum. ibid.

Licet non semper insit illa eadem vis apud homines. ad 1. ibid.

Deus.

Est nostra beatitudo obiectiua in actu primo proximo per sua prædicata necessaria; in actu secundo nobis extrinseco per liberam suam voluntatem se se æternum communicandi. art.11.& 12.p.274

Tam vt auctor naturalis, quam vt supernaturalis exigit dispositiones præuias ad vlteriorem agentium perfectionem. ad 2. p.291

Deus sub conceptu causæ primæ à nullo contemni, aut odio haberi potest. art.2.p.309

Potest sub aliis conceptibus. ad 2. ibid.

Non potest se habere purè omissiue respectu creaturarum, aut etiam respectu peccati. ad 6. p.318

Non potest esse finis vtilitatis, sed puræ excellentiæ. art.4.p.321.

Non conuenit ipsi laus strictè sumpta, sed aliquid maius laude. art.5.6.& 10. ibid.

Dei promissio duplex. ad 9.art.3.& seq.p.375

Nullo pacto potest dici causa peccati. ad 12.p.446.

Quomodo teneatur ad retributionem præmiorum, aut suppliciorum.art.4.p.360.& seq.& ad 2.p.361. & art. 8. p. 364. & ad 3. p. 365. & art. 17. p. 370. & seq. & ad 11. p.377

Perfectio dominij diuini inducit necessitatem conferendi aliqua in præmium, & pœnam, & non aliter. ad 3. p.390

Discrimen Dei ab hominibus in præmiis, & suppliciis. ad 3. p.394

Cur Deus dicatur retribuere dum præmiat, tametsi nihil accipiat. ad 5. p.395

Dictamen Prudentiæ.

Est fundamentum moralitatis. art. 2. p. 318. & art.1. p.319

Est duplex. ibid.

A quo præcipuè habeatur moralitas actuum. ibid.

Directiuum actuum humanorum duo importat.art.2. p.319

Per quid differat à ratione inferiori. ad 2. p.340

In dubio practico tutior pars eligenda. ad 2. art. 4. p.338.

Duratio.

Duratio actus liberi non est formaliter libera, quoad omnes, & singulas suas partes. ad 2. art.2. p.384

Est minor libertas quoad perseuerantiam, quam quoad primam existentiam actus. art.3. p.485

Lib. IV. De Gratia.

Difformitas.

DIfformitas quælibet determinate sumpta in magna multitudine causarum est probabiliùs futura, quàm vniformitas. art. 1. p. 401

Dignitas.

Dignitas operantis, quæ non deducitur in opus, non dignificat opus. ad 3. p. 411

Dilectio.

Dilectio Dei naturalis super omnia continet potestatem moralem seruandi totam legem naturalem: sicut supernaturalis supernaturalem, & quomodo? art. 1. p. 426. Infertur hinc, quod non sufficit ad talem dilectionem natura lapsa. ibid.

Dilectio maior requiritur ad seruandam totam legem in natura lapsa, quam in pura. ibid.

Lib. V. De Iustif.

Dauid.

DAuid per illud Psalmi. *Imple facies eorum ignominia*, dici non potest postulasse à Deo, vt ij pro quibus orabat inducerentur in peccatum. ad 8. art.3. p. 462

Demeritum.

Demeritum de condigno infert supplicium non minori necessitate quam causa physica necessaria inferat effectum purè physicum. ad 3. p. 461

Deus.

Deus cum sit formaliter immutabilis dicitur nihilominus mutari æquiualenter mutando formaliter hominem, vel res alias. art. 9. p. 464. Non potest esse auctor peccati. art.4. p. 460. Nec respectu peccati habitualis, licet conseruet priuationem gratiæ, ad 3. & 4. p. 453. & ad 2. p. 457. Dici tamen potest auctor pœnæ ex suppositione culpæ. art.4. p. 460

Deus non potest inæqualiter amare, aut odisse non inducta, aut præsupposita inæqualitate ex parte obiecti. ad 9. p. 467. Ad nullum opus indiget pluribus,

ribus, aut paucioribus ex parte operantis seu virtutis actiuæ; benè tamen dici potest indigere modo pluribus, modo paucioribus ex parte operis, & subiecti. ad 3. p. 466

Dei actus cum sint essentialiter æterni non possunt diuersimodè secundum diuersas temporis differentias quicquam denominare, aut afficere in genere causæ formalis sed solùm adiungendo, vel remouendo aliquid in genere causæ efficientis. art. 6 p. 452. & art. 4. p. 464. Non possunt inuicem differre per puram reflexionem supra se ipsos. art. 7 p. 469. Eorum priuationes sunt re ipsa identificatæ cum actibus positiuis oppositis. art. 8. p. 452

Dei amor quo nos amicabiliter amat infundendo gratiam essentialiter, facit etiam hæredes, & filios adoptiuos. art. 4. p. 445. Maior Dei amor erga aliquem est essentialiter inductiuus maioris boni respectu eiusdem. ad 3. p. 446

Dei amor, vide *Amor.*

Dei odium, vide *Odium.*

Dei voluntas collatiua gratiæ est actiua amicitia, filiatio, & hæreditas eiusdem, qua actiuè constituit nos hæredes filios, & amicos, ad 2. p. 446. A voluntate diuina pendent essentialiter omnia creata, eaque diuersa pro diuersitate intrinseca cuiusque rei. ibidem.

Dei voluntas non potest suspendere odium, quin tollat indignitatem illius qui odio habebatur. ad 1. art. 5. p. 465. Est essentialiter mensura bonitatis conuenientis vnicuique rei. ad 3. p. 446. Vnde fit impossibile esse, vt duos æqualiter bonos inæqualiter amet, ibid. Per quem actum eleuet hominem ad finem supernaturalem ad 7. p. 467

Deo repugnat actus purè conditionatus. ad 9. art. 2. p. 467

Denominatio.

Denominatio omnis extrinseca vni constituitur per aliquod physicum intrinsecum alteri. ad 9. p. 454 Actus diuini non possunt pro diuersa temporum differentia quicquam diuersimodè afficere aut denominare in ratione causæ formalis, sed solum in genere causæ efficientis aliquid ponendo, vel remouendo. art. 6. p. 452. & art. 4. p. 464

Dilectio.

Dilectio actualis naturalis esset forma iustificans in statu puræ naturæ licet in statu eleuationis talis non sit dilectio supernaturalis. ad 7. p. 484. Ex se habet sufficientiam inducendi habitum dilectionis, quem præcontinet. ibid.

Dilectionis naturalis habitus ex se insufficiens ad delendum peccatum in statu puræ naturæ. Secus habitus dilectionis supernaturalis in statu eleuationis, & cur. ad 7. & 8. p. 471. Esset minus bonum quam actus dilectionis cum oppositum contingat in habitu supernaturali, ibid.

Dispositio.

Dispositio omnis positiuè conferens ad actum saluarem, seu ad consecutionem gratiæ, vel gloriæ est intrinsecè supernaturalis. ar. 6. & 7. p. 473

Dispositio ex suo conceptu non est depulsiua dispositionis contrariæ ex subiecto, nec cooperatur per efficientiam physicam principio inducenti formam per efficientiam principalem. ad 1. p. 474. Quid sit de ipsius conceptu, ibid.

Dispositio an, & qualis requiratur ad iustificationem, vide *Iustificatio, Adultus.*

Donum.

Dona supernaturalia diuersæ speciei ab iis quæ de facto collata sant Christo Domino, & cæteris propter merita ipsius sunt impossibilia. ad 5. p. 444 Vide *Supernaturale, Virtus supernaturalis.*

Durandus.

Durandi sententia de peccato originali explodit. ad 7. p. 458

Lib. VI. De Virt. Theol.

Damnatio.

Damnatio quoad suum conceptum essentialem constitutur in priuatione beatitudinis. art. 4. p. 562. Est incompossibilis cum ipse & statu viatoris. ibid. & art. 5. p. 563

Desiderium.

Desiderium vltimi finis ex natura rei requiritur ad quemlibet actum honestum. art. 4. & 5. p. 574

Desperatio.

Desperatio positiua est peccaminosa, non verò negatiua, quæ etiam necessaria est in dãnatis. a. 9. p. 563. Vide *Spes, & Reuelatio.*

Desperatio est deterior præsumptione. art. 8. p. 602

Deus.

Deus quo pacto possit, & quo non possit odio haberi. art. 1. 2. & 3. p. 603

Deus, vt necessariò bonus sibi, terminat charitatem, vt liberè bonus nobis, terminat spem. art. 2. p. 488. Priùs nos diligit, quam diligatur à nobis, amore tum vniuersali, tum etiam amicabili. ad 5. p. 501. Per suas operationes liberas nihil acquirit perfectionis superadditæ suis prædicatis necessariis. art. 16. p. 514. Cur non possit mentiri etiam supernaturaliter. ad 7. art. 4. p. 531

Deus est bonum essentialiter publicum, & commune. ad 7. p. 571. Deus sibi summè communicatur, & necessariò, nobis minùs communicatur, & liberè. art. 2. p. 572. Sæpè magis amat actualiter eum, à quo minus actualiter amatur. ad 3. p. 580. Non amatur à nobis prout oportet, nisi amore supernaturali, & ipsum præferente quibuscumque creaturis. art. 6. p. 490. Dei notitia naturaliter obscura, & imperfecta. art. 3. p. 487. Deus in nostra cognitione per se loquendo est purum rectum. art. 12. p. 508. Dei perfectiones ratione nostra distinguimus per diuersa connotata perfectionum creatarum. art. 4. p. 509. Dei prædicata cognoscibilia per creaturas, vt aliquatenus ei similes, & non solùm, vt connexas. art. 4. p. 534. Cognitiones, quas habet Deus, sunt regulæ humanarum cognitionum. ad 6. art. 3. p. 535. Deus naturali cognitione non attingitur, vt promittens, vel vt auctor supernaturalis. art. 3. p. 553. Non potest vniuersaliter, quæcumque ipse nouit, reuelare creaturis. ad 3. p. 561. Cognitio Dei de aliqua veritate est simul affirmatio omnium ad eius existentiam requisitorum. art. 5. p. 548. Dei Omnipotentia. Vide *Spes.*

Dilectio Dei, Vide *Charitas, & Amicitia.*

Dispositio.

Dispositio ad formam est eiusdem ordinis cum forma, ad quam est medium. ad 3. art. 2. p. 487. & art. 4. p. 497. Dispositio perfecta ad vltimum finem consistit in prælatione Dei respectu omnium creaturarum. art. 1. p. 489

Dispositio vltima ad gratiam sanctificantem habet cum illa connexionem intrinsecam intentionalem, non ex condignitate operis, sed ex promissione diuina. ad 6. p. 498. Non procedit ab eadem gratia, tanquam à principio influente. n. 1. & seq. p. 499.

Doctrina.

Doctrina Euangelica diuiditur in speculatiuam, & practicam. art. 2. p. 517. Eius doctrinæ sublimitas, sanctitas, cohærentia, & efficacia. art. 6. p. 518. Eius miraculosa propagatio. art. 12. p. 519. Non potest intimè percipi per cognitionem naturalem. ab

art.4. p.540. Minister ad eam promulgandam idoneus à Deo est missus. art.14. p.522. Eius confirmatio ex numero, constantia, & alacritate Martyrum. art. 13. p.519. Vide *Euidentia credibilitatis, Fides, & Testimonium.*

Lib. VII. De Pass.

Damnatio.

DAmnari paucos propter peccata grauissima, paucosque saluari propter opera heroica. ad 4. p.103

Defectus.

Agnitio, & manifestatio defectuum est causa amoris. ad 2. p.14

Delectatio.

Est passio quietatiua animalis. num.1. & seqq. p.33. Aristotelica definitio eius, art.2. p.34. Quo sensu dicatur operatio, & motus. ad 1. ibid. Per se & ex conceptu suo non est in tempore, sed in instanti ad 3. ibid. Sæpe confunditur cum gaudio. ad 4. p.35. Delectatio corporalis est sitibunda. ad 7. ibid. ad 3. p.38

Causa delectationis est delectabile præsens. n.1. & seqq. p.35. Quod conuertitur cum operatione vnicuique congruenti. art.4. & ad 2. p.37. Memoria malorum præteritorum, & narratio alienorum, & lachrymæ cur delectent. ad 5. p.38

Delectationis effectus. num.1. & seqq. p.40. Impedit vsum rationis, & æstimationem prudentiæ. art. 3. p.41. Perficit nihilominus operationem propriam. art.4. p.42. & art.6. p.59. Constituit vnum eundemque finem cum operatione propria, sed secundario. ad 6. p.42. & ad 2. p.44

Delectatio est mensura bonitatis rerum omnium. n.1. & seqq. p.43

Delectationes nec omnes bonæ, nec omnes malæ. ad 2. p.44. Delectatio est medicina tristitiæ, quælibet cuiuslibet. art.3. p.46. & ad 1. & 2. p.47

Delectatio prodest magis per se, quam noceat tristitia. art.1. & 2. p.48. Sed per accidens est è conuerso. art.3. p.49

Delectationes præteritæ quo modo causent tristitiam. ad 5. p.56

Delectationes aliorum sensuum reuocantur ad tactum. n.10. p.36

Delectationes spirituales sunt maiores per se, quam corporales. n.9. ibid.

Desiderium.

Desiderij similitudo cum gaudio perfecto. ad 4. p.31

Desperatio.

Totalis impedit omne opus, sed partialis confert ad vehementiam operationis. ad 6. p.69

Desperationis essentia, & proprietates. n.1. & seqq. ibid. Non est pura priuatio, licet communiter apprehendatur, & significetur vt talis. ad 1. & 2. pag.70

Deus.

Opinio de Deo propitio, & amico est ratio maxima audendi ex Philosopho. ad 3. p.72. Dona Dei qualia specialiter iuuent ad salutem animæ, & qualia non. ad 2. p.103

Vide *Prouidentia.*

Difficultas.

Difficultas prosequendi bonum est duplicis generis. ad 2. p.99

Dilatatio.

Dilatatio, ac ampliatio corporis est propria delectationis. art.1. p.41. & ad 2. p.42

Dilectio.

Dilectionis duplex significatio. ad 1. p.16. Postponitur amori à Dionysio. art.4. ibid.

Duellum.

Duelli stimulus effrænis. a.t. 4. p.88

Lib. VIII. De Iustit.

Definitio.

DEfinitio legitima, & sufficiens debet depellere obscuritatem, & ambiguitatem circa definitum, & ponere ob oculos prædicatum primum, & quod sit origo cæterorum. art.3. p.110. Non tamen est necesse, vt vnaquæque pars definitionis sit discretiuum definiti ab omnibus aliis. ad 5. p.111

Delectatio.

Delectatio Venerea in quo consistat, & quare in ea non datur paruitas materiæ. ad vnicum arg. p.142

Deus.

Deo conuenit ius proprietatis essentialiter sibi subordinans immediatè omnia iura creata. n.1. & seqq. p.116. Datur in Deo ius proprietatis demptis tamen imperfectionibus. art.11. p.118. Ius proprietatis, & ius iurisdictionis in Deo sunt eadem virtualiter formalitas, etiam obiectiuè. artic.9. ibid. Deo non conuenit iustitia particularis, siue distributiua, siue commutatiua. n.1. & seqq. p.150. & seq. Nec potest eius potentia ordinaria obligari, vbi de differentia inter promissionem diuinam, & humanam. art.5. p.152. Deus confert simul dignitatem muneribus congruentem. art. 14. p.153. In Deo, quæ iustitia datur. ad 1. p.154. Deo quale ius conueniat aduersus creaturas, & quare dicendum sit fas. n.1. & seqq. p.155

Dignitas.

Dignitas, & indignitas ad officia ex iustitia distributiua danda non consistit in indiuisibili. art.8. p.199

Distinctio.

Distinctio rationis nihil facit pro negotio venditionis. art.2. p.194

Distributiua.

Distributiua iustitia est virtus vnicuique tribuens ius partim collectiuè, seu indiuisim cum aliis, partim distributiuè, seu seorsim suum. art.28. p.147. Versatur circa bona diuersa ab iis, circa quæ versatur iustitia commutatiua, & assignatur triplex classis bonorum. ab art.9. p.145. Habet considerare medium geometricum, cum commutatiua constituat æqualitatem arithmeticam. art.29. p.147. Est directiua communitatis ad personas priuatas, cum commutatiua sit directiua priuatæ ad personam priuatam. art.30. p.149. Est vera, & propria iustitia. art.34. ibid. Et præsupponit ius saltem vagum in personis quibus confert munera. artic. 1. ad 8. p.150. Locum habet, quando vnum tantum officium, aut beneficium conferendum est seorsim, & vnus tantummodo adest dignus cui conferatur. art.2. ibid. Nec distributiua iustitia, nec commutatiua conuenit homini respectu Dei. num.1. & seqq. p.155. Est obligatio ex iustitia distributiua ad eligendam personam digniorem iam cognitam, non tamen ad adhibendam summam diligentiam pro inueniendo optimo. ad 2. art.1. p.200

Vide alia *verbo Restitutio.*

Diuisio,

Diuisio bonorum: Vide *Bona.*

Dominus.

Domini ad seruum est ius, non simpliciter, sed secundum quid. art. 10. & 11. p.121. Eiusmodi tamen ius est inductum magis in fauorem domini quam serui. art.17. p.122. Eius discrimen à iure paterno. art.2. p.120

Dominium.

Dominium variè accipitur. art.2. p.207. Dominium plenum definitur à iuristis, ius perfectè disponendi

de re corporea nisi lege prohibeatur. ibid. Aliter definitur. art. 3. ibid. Traduntur variæ species dominij, & iuris, vt sunt dominium plenum, vsus fructus, vsus, seruitus, emphyteusis, feudum, ius in re, & ius ad rem. art. 4. & seq. p. 208. ibid. Posse circa eandem rem simultaneè esse plura dominia, & iura imperfecta proprietatis diuersi generis ostenditur. art. 11. ibid. Non potest tamen circa eandem rem simultaneè versari dominium plenum pro eodem instanti apud duos, loquendo de dominio vtilitatis. n. 1. & seqq. p. 209. Quare in instanti donationis, solus donatarius habet plenum dominium absolutè, & intrinsecè, donans autem habet dominium solum extrinsecè, & conditionatè. ad 1. ibid. Vbi explicatur illud axioma; *nemo dat, quod non habet.*

Lib. IX. De Incarnat.

Decretum.

Decreta diuina admittunt multiplicitatem rationis extrinsecam, non verò realem. art. 1. & 2 p. 236

Decretum Dei connexum essetialiter cum operatione causæ secundæ non nocet eius libertati. ad 2. p. 239

Decretum Dei; non obstante præscientia euentus mali, est beneficum respectu accipientis. ad 5. ar. 2. p. 240

Decretum præsens Dei seipso est futuritio, & non futuritio conditionata omnium decretorum possibilium pro quouis euentu. ab art. 2. p. 241

Deitas.

Deitas humanitatem Christi sanctificat longè perfectiùs quam gratia habitualis. num. 1. & seqq. p. 255

Deus.

Dei iustitia, & misericordia maximè elucent in Incarnatione. n. 1. & seqq. p. 212

Deo liberum non est se cognoscere, aut velle minori vniuersalitate. ab a. 12. p. 238

Deus ante omne suum decretum absolutè existens nullius sui decreti futuritionem conditionatam cognoscere potest. ad 3. p. 242

Deus non potest aliquid velle sub conditione metaphysicè impossibili. a. 4. p. 270

Deus ad meliora magis afficitur. art. 1. p. 233

Deus perfectam habet indifferentiam respectu cuiuslibet obiecti creati. n. 1. & seqq. p. 213

Deus omnia scibilia, & volibilia complectitur actu simplicissimo, etiam virtualiter intrinsecè indiuisibili. art. 5. p. 237

Desolatio.

Desolatio, ac diuisio inter homines quot modis inducì possit? ad 2. p. 214

Differentia.

Differentia penes modum se habendi in vnione hypostatica, vel dicit realem distinctionem vnionis, vel sunt verba sine re. ad 2. p. 250

Difformitas.

Difformitas voluntatis humanæ cum voluntate diuina beneplaciti quando sit intrinsece mala? art. 3. p. 279

Dignitas.

Dignitas Christi, & puri hominis in quo differant quoad vim dignificatiuam operis? ad 1. par. affir. p. 229

Dignitas infinita Verbi facta est propria humanitatis quoad vtilitatem. ad 1. artic. 3. p. 232

Dignitas operantis quando augeat valorem operis? n. 1. & seqq. p. 226

Dignitas operantis in quo operationum genere non attendatur? ibid.

Distantia.

Distantia inter duo extrema quando excludat mutuam coniunctionem? ad 2. p. 212

Distinctio.

Distinctio rationis pure extrinseca nihil confert ex se præcisè ad verificandas propositiones de rebus, vt sunt in se. art. 3. p. 236

Distinctio virtualis intrinseca in quo consistat? art. 1 ibid.

Donum.

Dona gratiæ habent magis rationem finis quatenus sunt perfectiua hominis, quam quatenus sunt medicinalia. art. 4. p. 234

Dona supernaturalia non habent secundum se rationem gratiæ distinctæ à gratia vnionis. ad 3. p. 218

Donorum supernaturalium excellentia cur maxima sit? art. 2. p. 217

Donum extrinsecum omnium maximum conuenienter datum est peccatoribus. ad 2. p. 213

Donum essentialiter fructificans accipienti non repugnat diuino dominio. ad 3. p. 288

Duratio.

Duratio est distincta ab actione productiua rei. ad 5. p. 248

Lib. X. De Sacram.

Definitio.

Omnis definitio vniuersim debet fieri per prædicatum præcipuum rei definitæ. art. 1. p. 347. In definitionibus mediorum, quæ adhibentur ex suppositione mali magis est attendendus terminus à quo, quàm terminus ad quem ad 6. p. 349

Deletio. Vide *Emendatio, Remissio.*

Deus.

Solus Deus potest sua voluntate gratiam conferre, facere filios adoptiuos Dei, & hæredes vitæ æternæ. art. 1. p. 303. Hinc colligitur solum Deum posse esse principalem institutorem sacramentorum. ibid. In Deo non est obligatio ad aliquid faciendum, sed omnis necessitas faciendi est indistincta in eo à voluntate faciendi. ad 5. ibid. Non potest contrahere vllam obligationem moralem ex propria aut aliena voluntate. ad 4. Neminem Viatorem repellit irreconciliabiliter. ad 3. art. 1. p. 444. Eius misericordiæ & iustitiæ in operando circa nos differentia. ad 3 art. 1. & 2. ibid. Dat gratiam inæqualem pro inæqualitate instrumentorum, quæ adhibet ad eius collationem. art. 11. p. 409. Non potest eleuare vllam creaturam ad producendum quodlibet secundum rationem specificam. n. 1. & seqq. p. 325. Eius potentia non est frustra licet multa non faciat. ad 1. & 2. art. 2. p. 323. Ipsius potentiæ repugnat non minùs impossibilitas possibilium, quam possibilitas impossibilium. ad 5. p. 324. Qua ratione eidem tribuatur pro effectu ipsum esse, seu ratio entis. ad 2. p. 328. Deus non operatur vnquam contra naturam, nisi secundùm quid. ad 4. p. 418.

Diaconatus.

Diaconatus est Sacramentum, & ordo sacer. art. 4. p. 507. Quod sit munus diaconi. art. 2. ibid. Quam potestatem contineat. ad 1. p. 520. Eius forma. art. 11. p. 512. Minister diaconatus. art. 5. p. 514. An potestas conferendi diaconatum fuerit ex priuilegio concessa Abbatibus Cistercienfibus. art. 5. ibid. & ad 5. p. 616. Diaconissæ quales essent. ad 6. p. 518

Dilectio.

Dilectio Dei ex motiuo charitatis sufficit ad iustificationem extra Sacramentum. art. 8. p. 466. Eius diuisio in sufficientem & insufficientem ex se ad iustificationem, repugnat Scripturis. ibid. Non est necessaria

Index Rerum.

ceſſaria ad Sacramentum pœnitentiæ. ibid. Diligens Deum ſi cogitet de peccatis, neceſſariò dolet de iis. art. 6. p. 442. & art. 5. p. 463. Naturalis dilectio Dei ſuper omnia poſſet in pura natura concipi à peccatore. art. 3. p. 439. Sufficeret ad auferendum peccatum illius ſtatus. ibid.

Diſplicentia.

Diſplicentia de malo alia contriſtatiua alia purè reprobatiua. ad 2. p. 449. Poſterior non opponitur ſtatui bonorum, & perfecto gaudio de delectione. ibid.

Dolor.

Dolor formalis de peccatis per ſe requiritur ad ablationem peccatorum, licet per accidens ſine illo poſſit haberi. art. 4. p. 442. & art. 5. p. 463. Eſt pars intrinſeca Sacramenti pœnitentiæ. art. 6. ibid. Debet eſſe ſupernaturalis. ad 2. & ad 3. ibid. Cur potius dolor debeat eſſe ſupernaturalis, quàm miniſtri intentio ad 4. ibid. Eius ſupernaturalitas innoteſcit per ipſam cõfeſſionem exteriorem de more factam. ad 3. ibid. Debet eſſe ex motiuo vniuerſali. art. 1. p. 464. & ad 6. p. 468. Dolor qui ſuffícit ad Sacramentum pœnitentiæ eſt intrinſecè connexus cum præexiſtentia peccatorum & cur. ad 1. artic. 2. p. 472

Donum.

Donum includit formaliter voluntatem donantis. art. 5. p. 299. & n. 1. & ſeqq. p. 311. Quomodo dona à ſceleſtis tradita ſint etiam dona Dei. ad 2. p. 299

Lib. I. De Deo.

E

Effectus.

Effectus omnes agentis formaliter liberi pendent ab eius electione. art. 2. p. 109

Effectus omnes creati pendent ab electione Diuina. ibid.

Effectus contingens determinatè ſumptus non poteſt certò cognoſci in ſua cauſa. art. 7. p. 55

Vid. *Cauſa.*

Electio Diuina.

Electio Diuina mediorum eſſentialiter connexorum cum fine, eſt virtualiter intrinſecè indiſtincta ab intentione efficaci eius finis. art. 8. p. 80

Electio abſoluta, & efficax ad gloriam vt coronam eſt virtualiter intrinſecè indiſtincta à præſcientia abſoluta meritorum. art. 2. & ſeqq. p. 112

Ratione autem noſtra, quæ prior, quæ poſterior? art. 5. p. 113

Vid. *Decretum Diuinum.*

Ens reale, Ens rationis.

Ens eſt prædicatum prius prioritate conſequentiæ non mutuæ, quàm quodlibet aliud, ſaltem in ordine ad noſtram cognitionem. art. 5. p. 20

Exiſtentia entis poſitiui incompoſſibilis intrinſecè cum eo, quod non exiſtit, denominat iſtud non exiſtens. ad 1. art. 2. p. 53

Entia rationis ſunt denominationes extrinſecæ. ad 1. art. 3. ibid. Vnde cognoſcantur tantùm ratione alterius. ibid.

Entia rationis cognoſcuntur à Deo. art. 3. ibid. Sed non fiunt. ad 5. p. 54

Eſſentia, & Exiſtentia.

Eſſentiæ nomine quid importetur. art. 1. p. 19. Duplex vſurpatio. ad 6. art. 2. & 4. p. 21

Quæſtio de diſtinctione eſſentiæ & exiſtentiæ in creatis patitur æquiuocationem. ad 6. a. 1. ibid.

Eſſentia rei creatæ quo ſenſu diſtinguatur realiter ab eius exiſtentia. ad 6. art. 2. ibid. Quo ſenſu non diſtinguatur. art. 4. ibid.

Eſſentiæ rerum quo ſenſu dicantur eſſe æternæ; &c. ad 6. art. 2. ibid.

Eſſentia creata quo ſenſu dicatur eſſe realiter in ſuppoſito, &c. art. 4. ibid.

Exiſtere quid ſit. ibid.

Exiſtentia præſens alicuius rei poteſt eſſe connexa eſſentialiter cum exiſtentia alterius, quæ nondum exiſtit. art. 10. p. 56

Eſſentia, & Exiſtentia Diuina.

Eſſentia Dei conſtituitur formaliter & ex modo noſtro concipiendi, per conceptum entis à ſe. art. 5. & ſeqq. p. 20

Quo ſenſu diſtinguatur, ratione noſtra, ab exiſtentia Diuina. ad 6. art. 3. p. 21. Quo ſenſu non. art. 4. ibid.

Quæſtio *quia eſt* circa Deum ſolùm præcedit quæſtionem *quid eſt* inadæquatè ſumptam. ad 4. & 5. ibid.

Exiſtentia Dei non eſt reipſa magis neceſſaria, quam poſſibilitas creaturarum; ſed tantum ratione noſtra. ad 2. art. 2. p. 53

Vid. *Deus.*

Exceſſus.

Exceſſus alicuius rei, ſupra alias ſyncategorematicè infinitas inæqualis perfectionis, non arguit in illa re infinitam perfectionem. ad 5. art. 2. & 3. p. 34. Conſiſtit in indiuiſibili. art. 3. ibid.

Exceſſus quilibet vnius indiuidui præ alio eiuſdem infimæ ſpeciei eſt gratia Dei ſpecialis. ibid.

Res ſpirituales inter ſe inæquales excedunt, & excedúntur ſe totis. ibid.

Lib. II. De Angelis.

Euidentia.

Evidentiam in atteſtante non habuerunt Angeli. ad 4. art. 1. p. 234

Exiſtentia in loco. Vide *Locus.*

Lib. III. De Act. hum.

Electio.

Non eſt de ratione electionis liberæ vt ſit indeliberata, vel etiam ſecundum quid. artic. 1. p. 300

Antecedenter ad electionem liberam exiſtit neceſſariò in voluntate ſimplex complacentia; & diſplicentia. art. 3. p. 309

Poſtea efficaci intentione finis non eſt libera electio medij vnicè requiſiti. art. 7. p. 310

Ad quamlibet electionem prærequiritur intentio efficax finis. art. 1. p. 315

Electio inter æqualia non eſt moralis. art. 2. p. 324

Nec digna laude magnificante, licet aliquando ſit digna gratificante. art. 3. & 4. ibid.

Qualis intentio talis neceſſariò eſt electio. art. 1. & ſeq. p. 351. & ad 1. p. 353

Intelligendum de electione formali, & non tantum materiali præcedens axioma. art. 11. p. 352. & 12. p. 353. & ad 3. art. 1. & ſeq. ibid.

Non poteſt eſſe ſimul bona, & mala, art. 4. p. 351

Error repugnat, quo credatur vtramque partem contradictionis eſſe æquè malam. ad 4. p. 325. & ad 2. p. 349. art. 3. ibid.

Lib. V. De Iuſtif.

Eleuatio.

Eleuatio hominis ad finem ſupernaturalem per quam voluntatem Dei fiat. ad 7. pag. 467. Poſt eleuationem implicat hominem eſſe, & ſine peccato, & ſine gratia, ibid.

Index Rerum.

Ens.

Ens omne morale est indistinctum ab aliquo ente physico, quod solet dici fundamentum moralitatis. ad 10. p.455

Ens rationis sumptum pro denominatione morali. Vide *Ens morale.*

Extrinsecus.

Extrinseca denominatio vnidicit aliquid intrinsecum alicui alteri. ad 10. ibid.

Extrinsecum alicui quoad suam entitatem positiuam afficere nihilominus eundem potest intrinsecè sub ratione priuationis. ad 6. p.458

Lib. VI. De Virt. Theol.

Ecclesia.

Ecclesia indiget directione supremi pastoris, & capitis visibilis. art. 12. p. 549. Ecclesiæ authoritas quomodo requiratur ad concipiendam fidem. ad 1. p. 514

Effectus.

Effectus magis mensurantur à prædicatis sibi conuenientibus ex sua causa, quam ex peculiari dispositione subiecti. artic. 6. p. 529

Effectus supernaturales imitantur modum procedendi effectuum naturalium, ad 3. art. 2. p. 487. Effectus naturales sunt naturalis loquutio Dei. ab art. 6. p. 540

Eleuatio.

Eleuatio potentiæ naturalis ad supernaturaliter operandum non habetur per solam Dei virtutem extrinsecè assistentem. ad 3. p. 489

Error.

Error deterior est ignorantia. art. 2. p. 506

Error non conuenit vlli potentiæ cognoscitiuæ circa suum motiuum. ad 3. art. 2. p. 554

Euidentia.

Euidentia credibilitatis requiritur ad actum fidei certum, & inuariabilem. art. 2. p. 516. Inducit obligationem, & sufficiens fundamentum credendi. art. 5. & 6. p. 518. Non est conuertibilis cum euidentia possibilitatis credendorum. ad 1. p. 516. Est supernaturalis. ad 5. p. 517. Eiusdem argumenta. ab artic. 3. ibid. Eorum argumentorum vis absoluta, & comparatiua. ad 3. p. 527. Est de fide talis euidentia credibilitatis in communi, non autem, vt obligans hic, & nunc in particulari. ad 3. p. 538. Euidentia in attestante incompossibilis cum actu fidei. ad 3. p. 523. Negata est etiam Angelo viatori. ad 5. p. 535. Euidentia assensus oritur ex apprehensionibus. art. 17. p. 542. Euidentiæ rerum, & formalitatum inseparabilium in se, sunt separabiles quoad nos. ad 2. p. 517. Euidens apparentia supernaturalium quoad prædicatum conuertibile cum supernaturalitate. art. 12. p. 541. & ad 3. art. 2. p. 547

Experientia.

Experientia nostrorum actuum intellectualium identificata cum ipsis, ibid. Omnes actus à nobis eliciti relinquunt notitiam sui experimentalem, vndè oritur facilitas ad eos repetendos. art. 3. p. 492. & ad 2. p. 580

Lib. VII. De Pass.

Ebrij.

Ebrij sunt bonæ spei. ad 4. p. 67. Educatio bona præeminet bonæ indoli. ad 8. p. 505

Erubescentia.

Erubescentia est species timoris, & vnde proueniat. art. 1. p. 80

Excellentia.

Excellentia paruipensi auget eius iram. art. 3. pag. 88. & ad 4. p. 89. Datur amor excellentiæ in brutis. ad 2. p. 88

Experientia.

Experientia difficultatum quo pacto iuuet, & quo non iuuet ad sperandum. ad 5. p. 67. & ad 2. p. 74

Lib. VIII. De Iust.

Effectus.

Effectus actionum moralium, vt sunt iura, præeminent perfectione, & æstimatione multis effectibus purè physicis causarum secundarum. ar. 3. p. 117. Diuersitas in effectibus sæpè consequitur ex minima diuersitate in causis tum moralibus, tum physicis. ad 4. p. 150. Ad effectus morales actuum tam bonorum, quam malorum perinde valet distinctio rationis, atque realis. art. 4. p. 179

Lib. IX. De Incarnat.

Effectus.

Effectus gloriæ ex qua Dei complacentia proueniat? ad 7. p. 224

Eleuatio.

Eleuatio hominum ad finem supernaturalem connectitur ex natura rei cum existentia Christi, & è conuerso. art. 2. p. 217

Entitates.

Entitates modales ad quid institutæ sint à natura? ar. 1. p. 257

Essentia.

Essentia diuina est motiuum formale adæquatum diuinæ voluntatis. art. 10. p. 238

Existentia.

Existentia rerum naturalium potuit esse volita sine existentia Christi. ad 1. p. 216

Exinanitio.

Exinanitio Verbi diuini non contemptum, sed venerationem ex se induxit. ad 4. p. 212

Lib. X. De Sacr.

Eleemosina.

Eleemosina numeratur inter sacramentalia, art. 2. & 3. p. 481. Est validum præsidium aduersus peccata omnia. art. 3. ibid. Specialiter valet ad inducendam remissionem venialium eaque impedienda quatenus specialiter auertit animum à temporalibus. ibid. Non tamen inducit remissionem ex opere operato, art. 4. & 5. ibid. & ad 5. p. 483

Emendatio.

Emendatio peccatorum fundat specialem habitum. a. 3. p. 433. Potestas emendationis inter magna hominis bona. art. 3. p. 436. Amor huius emendationis non includit vllum amorem peccatorum. ad 5. p. 438

Ens rationis.

Triplex acceptio entis rationis. art. 1. p. 300. Qua acceptione Sacramentum dici possit ens rationis. art. 2. ibid. Occasio ponendi entia diminuta dicta à Scoto entia rationis. art. 3. ibid.

Episcopatus.

Episcopatus est Sacramentum. n. 1. & seqq. p. 524. Non constituit ordinem distinctum à Præsbyteratu. art. 5. p. 508. Superaddit tamen specialem characterem characteri præsbyteratus, & confert specialem gratiam. art. 3. 4. & 5. p. 522. Superat ipsum præsbyteratum perfectione, & iurisdictione. art. 2. & 5. ibid. Continet potestatem iudicialem supra præsbyteros. art. 5. p. 523. A Latinis confertur per duplicem ordinationem, & formam partialem. art. 9. p. 512. A Græcis verò per vnicum, ibid. Non potest conferri nisi ab Episcopo. art. 3. & 4. p. 514. & ad

ad 1. p.515. Conferri validè potest non habent vsum rationis. art.4. p.514. & ad 1.p.515. Secundum onus tamen adiunctum curæ pastoralis nequit suscipi nisi à volente liberè. art.5. p.514. Dispensari potest à summo Pontifice in numero Episcoporum requisito ad eius collationem. art.6.p.515

Episcopus ex vi ordinis differt à præsbytero quoad potestatem ordinis. art.7. & ad 2.p.523. Est minister ordinarius ordinis. artic.1. p.514. A potestate validè ordinandi non impeditur excommunicatione aut gradatione. art.2. ibid. Est necessarium vt detur supremus inter Episcopos. art.6. p.523

Episcopissæ quales essent. ad 6. p.518

Eucharistia.

Eucharistia dignitate superat reliqua Sacramenta. ad 2. p.396. Dicitur Sacramentum Sacramentorum, & quasi antonomasticè mysterium fidei. artic. 5. p.417. & art.5. p.505. Quomodo definiatur Sacramentum Eucharistiæ. n.1. & seqq. p.395. Triplex eiusdem differentia à reliquis Sacramentis. artic.2. p.396. Est vnum specie infima, constitutum speciebus panis & vini. n.1. & seqq. p. 342. & ad 2. p.306. Quæ sint constitutiua huius Sacramenti, & quæ ex illis importentur à recto. art.1.& 2.p.411

Materia Eucharistiæ remota sunt panis triticeus & vinum vsuale, suntque materia necessaria necessitate Sacramenti. art.1.& 2. p.397. Nomine panis triticei quæ comprehendantur, & an excludatur quæuis mixtio? art. 3. ibid. & ad 6. p. 398. Vino admisceri modicam aquam est necessarium necessitate præcepti. art.2. p.397. Conuenientia talis materiæ. ad 1. ibid. Quæ differentia sit substantialis in materia. ad 6.& 7.p.398. Differentia panis azymi & fermentati est accidentalis & non officit materiæ huius Sacramenti. ibid.

Forma sufficiens ad hoc Sacramentum continetur in illis verbis; *Hoc est corpus*, &c. *Hic est calix &c.* art.1. p.399. Imò verba, hoc est corpus meum, hic est sanguis meus sunt forma sufficiens & à nonnullis Ecclesiis, ea sola adhibeatur, art.2.ibid. Reliqua verba pertinent ad integritatem substantialem formæ. art.3. & 4. ibid. Pertinent solum ad integritatem quia solum modificant & augent significationem reliquorum verborum. art.5. & 6. & ad 8. p.400. Cur potius dicatur hoc est corpus, quam sit vel fiat corpus. ad 5. ibid. Pronomen *hoc* in his verbis refertur ex intentione Sacerdotis ad vltimum instans consecrationis & ideò propositiones in ipsis contentæ non sunt falsæ. ad 3. & 4. ibid. Eadem verba dicuntur simul recitatiuè & practicè. ad 1. & 2. ibid.

Sumptio Eucharistiæ siue vsus huius Sacramenti non constituit intrinsecè Eucharistiam. ad 7. p.480. & ad 4. p.412. & art. 3.4. 6.& 7. p.428. Triplex genus sumptionis. ibid. Suscipiens vnam speciem suscipit partem Sacramenti aptitudinaliter, quæ tamen actu non est pars, sed totum. ad 2. artic. 2. p.396

In Sacramento Eucharistiæ est verè præsens Christus idque colligitur ex verbis ipsius institutionis.art.1. & seqq. p.408. & art.1. & 2. p.412. Ea verba non possunt verificari de Christo figuratiuè tantum. art.3.& 4. p.408. & art.1.& 2. p.411. Idem colligitur ex aliis Scripturæ locis, & ex ipsa ratione testamenti. art.5. & seq. p.408. Ex vi verborum quid ponatur immediatè in hoc Sacramento & quid concomitanter. art.12. & 13. p.409. An sint admittendæ hæ propositiones. Panis fit corpus Christi, ex pane fit corpus Christi & similes. ad 5. p.403. Conuersio panis in corpus Christi dicitur transubstantiatio, ibid. Eadem conuersio fit in instanti. ad 5.p.300

Vide *Conuersio.*

Eucharistia nequit esse valida & informis. art.5.p.337. & ad 2. p.338. Effectus huius Sacramenti. art.1. p.423. Conferuntur per modum refectionis spiritualis. art.2. ibid. Duplex insigne discrimen huius cibi & potus spiritualis à corporali. art.3.& 4. ibid. Deducitur inde quod vtraque species non plus producit gratiæ quam alterutra, & vtraque plus significat gratiam, non plus gratiæ. art.9. & seq. p.424. Eucharistia post primum instans sumptionis non producit nouam gratiam licet accedat noua dispositio in sumente. ad 4.art.2.& 3.p.425. Confert tamen plus gratiæ, quàm reliqua sacramenta cum maiori vi præseruatiua à peccatis. ad 3.p.335. & art.11.p.409. Significat solùm augmentum gratiæ. art.3.p.333.& ad 3. ibid. Primam gratiam neque per accidens potest producere. art.2. p.428. Quatenus Sacramentum soli sumenti prodesse ex opere operato potest & quatenus sacrificium etiam aliis. art.1.& 2.p.426. Occasionaliter tamen etiam quatenus Sacramentum potest aliis prodesse. art.3. & 4. p.427

Institutor Eucharistiæ fuit Christus Dominus, eamque instituit in cœna Paschali. art.1.p.396

A solo, & quouis Sacerdote confici potest. art.1.& 2. p.420. Potest licitè pro aliquo casu confici à pluribus. art.4.& 5. ibid. Sacramentum Eucharistiæ sic à pluribus confectum adhuc esset vnum ad 4. p.422. Vide *Minister Eucharistiæ*, & *Sacerdos.*

Subiectum capax Eucharistiæ est omnis baptizatus. art.2. & 3. p.430. Nemo tamen est eiusdem capax cum fructu, nisi sit iustus, art.4.& 5. ibid. quæ dispositiones requirantur ex parte subiecti. ad 3. ibid.

Exigentia.

Pura exigentia innata vnius respectu alterius non fundata in alia habitudine priori repugnat. art.6. p.329. Esset petitio sine ratione adeoque stulta. ibid.

Exorcista.

Exorcistæ munus. art.2. p.507

Extrema vnctio.

Extrema vnctio est verum Sacramentum. art.1.& 2. p.495

Eius definitio quasi metaphysica. art.3. p.490. Definitio physica. art.5. p.498. Non est eadem cum vnctione adhibita ab Apostolis & descripta à Marco Euangelista. ad 3.p.496. Eius materia & forma. art.1. p.497. Eius forma debet esse deprecatoria, seu modi optatiui. art.2. ibid. & ad 5. p.499. Perficitur multiplici vnctione,& enuntiatione formæ, ea tamen est non Sacramentum. ad 5. p.497. An omnes vnctiones, quæ adhibentur sint necessariæ. art.3. ibid. Probabile est vnicam sufficere cum forma exprimente omnes sensus. art.3. & 4. ibid. & seq. Probabilius tamen est vnctionem in quouis sensu esse partem essentialem huius Sacramenti. art.5.p.498. Si quis careat aliquo sensu, est inungendus in parte propinquiori. ad 3. p.500. Dictæ vnctiones an debeant esse ab vno Sacerdote. art.1. p.499. Hoc Sacramentum, est per se perfectiuum remissionis peccatorum. art.3. p.496. Per se supponit gratiam, & tollit reliquias peccatorum atque etiam ipsa venialia. art.1. & 2. p.501. nec aliam præsupponit dispositionem actualem ex parte suscipientis. ibid. Eius effectus habet specialem oppositionem cum debilitate spirituali opprimente infirmum. art.2. ibid. Recedente morbo desinit operari. ibid. Neque imprimit characterem. ibid. Per accidens, remittere potest lethalia. art.3. ibid. in hoc differt, à reliquis Sacramentis viuorum. ibid. Gratiam producit in instanti, in quo completur, sed auxilia opportuna confert toto tempore

periculi vita. art. 4. p.502. Indirectè conferre potest sanitatem corporalem, ad 3. ibid. Possunt subsistere omnes eius partes sine eius effectu. ad 5. p.499. Subiectum huius Sacramenti est quiuis, & solus moribundus ex intrinseca indispositione, qui sit, vel fuerit compos rationis & capax peccandi. a.2.ibid. Ex parte illius requiritur voluntas Sacramenti, saltem præsumpta. art.3. p.500. Non datur per se obligatio grauis illud suscipiendi. ad 2. p.502. & art.2. p.583. Facilius tamen est dari per accidens obligationem illud suscipiendi, quàm reliqua sacramenta viuorum. ibid. Est nobilius Sacramento pœnitentiæ. art.1. p.499. Est iterabile quoties nouum periculum vitæ occurrit. ad 3. p.500. Quid in eo sit Sacramentum tantum, res tantum, quid res & sacramentum. ad 4. p. 502

Lib. I. De Deo.

F

Fides.

PVer baptizatus præhabens habitum fidei, cur sit incapax actus fidei. ad 6. art. 3. p. 40

Status eleuationis melioris est conditionis cum obscuritate fidei, quàm status puræ naturæ cum euidentia rationis. ad 7. art.2. p. 11

Finis.

Finis vltimus vnicus, & adæquatus voluntatis Diuinæ est sola essentia Diuina. art. 2. p. 67. & ad 2. p. 70

Finis puræ excellentiæ, & finis vtilitatis differentia, ad 2. ibid.

Fortuna, Fortuitum.

Fortuna exponitur. art. 5. & 6. p. 107

Cur de eius inconstantia, iniustè tamen, homines querantur. art. 7. ibid.

Contraria piorum, & impiorum fortuna probat animi immortalitatem. ad 5. p. 92. & art. 7. p. 91.

Fortuitum nihil datur respectu Dei. ad 2. p. 92. & art. 4. p. 60

Futurum, Futuritio.

Futurum definitur, & exponitur. art. 9. p. 56

Futurum, aut præteritum non datur proprie respectu Dei secundum se. ad 4. art. 1. & 2. p. 26

Futuritio duplex alia vnicuique rei temporali intrinseca. art. 9. p. 56. Alia extrinseca, art. 10. ibid. Prior nihil conferre potest, vt cognoscatur ab æterno à Deo effectus contingens existens in tempore: Posterior non potest dari ab æterno respectu eiusmodi effectus, nisi dependenter à præsentia physica eiusdem respectu æternitatis. art. 12. ibid.

Futuritio conditionata obiectorum contingentium est indistincta à scientia Dei media. ad 3. art. 1. p. 65

Futura contingentia quatenùs purè conditionata nullo modo amat Deus, licet eadem cognoscat necessario. ad 4. art. 3. p. 71

Vide *Contingens.*

Lib. II. De Angelis.

Falsitas.

FAlsitas repugnat per se loquendo intellectui Angelico. art. 4. & 5. p. 212

Fides.

Fidei actus in Angelis fuit liber. art. 8. p. 245

Finis.

Finis vniuersi exigit existentiam Angelorum. art. 17. & seq. p. 169

Futurum.

Futura contingentia non determinata in causis non cognoscit infallibiliter Angelus. art. 3. p. 179

Lib. III. De Act. hum.

Finis.

EIus diuisio explicatio, & comparatio inter se. art. 1. p. 269

Operari propter finem formaliter, vel materialiter quid. art. 2. p. 270

Cui conueniat. art. 3. & ad 3. ibid.

Datur aliquis finis vltimus respectu hominis. art. 4. p. 270

Et formaliter vnus, & idem respectu omnium. ad 5. & ad 7. ibid. art. 1. & seq. p. 270

Est tantum materialiter multiplex. art. 3. ibid. ad 5. p. 271. & ad 7. p. 272

Alius est vltimus negatiuè, alius etiam positiuè: vltimus positiuè alius per se talis, alius per accidens. art. 2. p. 270

Intentio efficax finis prærequiritur ad quamlibet electionem. art. 1. p. 315

Necessitas ad electionem medij, aut vnici, si proponatur tanquam vnicum, aut alicuius indeterminatè, est plura proponatur. ibid.

Fines, ad quos media possunt ordinari sunt in triplici genere. art. 3. p. 321

Dupliciter mouet voluntatem ad aliquem actum negatiuè, & positiuè. art. 5. p. 351

Ex motione negatiua nulla redundat in actum bonitas, vel malitia. art. 6. ibid. & ad 3. art. 1. p. 353

Ex motione positiua talis euadit actus qualis est finis. art. 7. p. 352. ad 3. art. 3. p. 353

Lib. V. De Iustif.

Fides.

FIdes licet immediatè feratur in Deum non tamen vt est bonum secundum se, sed præcisè, vt est principium bonitatis in nobis per locutionem, & illuminationem. art. 9. p. 453. Fides requiritur ad iustificationem impij tanquam fundamentum, & radix eiusdem; non sufficit tamen sola absque aliis aliarum virtutum actibus. ad 6. art. 1. p. 476. Posse habere fidem, sicut posse habere charitatem naturæ est hominum ex Augustino. ad 5. artic. 2. p. 476. Vide *Virtutes Theologicæ.*

Filiatio.

Filiatio Dei identificatur cum gratia habituali, & cum hæreditate, & amicitia Dei passiuè sumptis. n. 1. & seqq. p. 445. Quid superaddat filiatio adoptiua supra ius ad hæreditatem. art. 4. p. 445. Vide *Adoptio, Gratia, Hæreditas.*

Finis.

Finis *qui* cuiuslibet entis creati est operatio. artic. 8. p. 448

Fomes.

Fomes peccati quomodo spectet ad constitutionem peccati originalis. ad. 1. p. 457. Vide *Peccatum originale.*

Lib. VI. De Virt. Theol.

Felicitas.

FElicitas. Vide *Beatitudo, & Finis.*

Fides.

Fides humana versari potest euidenter circa authorem suæ loquutionis. art. 14. p. 513. Vtpote sensibilem. ad 1. p. 523. Versatur obscutè circa veritatem significatam. art. 4. p. 521. Habet pro motiuo vltimo sapientiam, & veracitatem loquentis acceptas in actu primo, pro motiuo immediato cognitionem, & volitionem eiusdem. art. 13. p. 513.

Fides purè humana exercetur ab hæretico quoad articulos

articulos reuelatos quibus præstat assensum. ad 1. p. 496. Fides solùm humana potest oriri ab apparentia exteriore loquutionis diuinæ præcisè considerata. art. 17. p. 542

Fides Theologica, & Diuina, an, & quid sit, art. 3. p. 505. Sola manifestat nobis finem supernaturalem, & reliqua ad ipsum referibilia. art. 1. p. 488. æquè repugnat infidelitati, ac charitas cuilibet peccato lethali. art. 1. p. 493. Non potest retineri quoad vnum articulum, aliis non admissis. ad 1. p. 496. Fides vnit imperfectè nos Deo. art. 4. & 9. p. 502. Actus fidei primò elicitus meretur de congruo habitum fidei, sicut actus charitatis suum habitum. art. 6. ibid. Quod verificatur etiam ante iustificationem: ante quam tamen non augetur; atque intenditur. ad 3. p. 503. Potest habitus fidei esse sine charitate, sicut charitas sine lumine gloriæ. ad 5. ibid. Tota fidei difficultas est in credendo Deum esse, qui loquitur. art. 8. p. 512. Non præsupponit, vti fides humana, sed tribuit certitudinem de auctore loquutionis. art. 15. p. 513. Vltimo nititur perfectioni Dei necessariæ, & non liberæ art. 16. p. 514. Nihil creatum ingreditur constitutionem eius motiui formalis, ne quidem inadæquate. ab art. 1. p. 511. Excluditur inde potissimum auctoritas humana, quæ potiùs contemnitur per fidem, quam moueat ad illam. art. 4. p. 512. Fidei arduitas tum speculatiua, tum practica. art. 2. p. 517. Eiusdem resolutio in primam veritatem reuelantem. art. 4. p. 524. Aliud est motiuum volendi credere, & credendi per fidem diuinam. art. 7. p. 507. & n. 1. & seq. p. 523. Prærequirit Fides propositionem credendorum factam à ministro Dei, formaliter vt tali. art. 12. p. 522. Et vt talem præsupponit esse cognitam à credente. art. 12. p. 530. Fides habet summam certitudinem affectiuam, & intellectualem. art. 3. p. 528. Non prouenientem ex solo imperio voluntatis. ad 6. p. 535. Est absolutè certa supra omnes actus naturales, etiam euidentes. a. 6. p. 529. Excludit à sui consortio omnem formidinem, non verò potentiam formidandi. ad 4. p. 530. Actus fidei est incompossibilis cum opinione circa idem, vt pote essentialiter formidolosa. n. 1. & seq. p. 532. Et cum actu scientiæ circa eosdem terminos complexos, Fides est clara, n. 1. & seq. p. 536. Comparatione erroris, ignorantiæ, & opinionis, secus verò respectu visionis beatæ. art. 1. p. 534. Eadem comparatur cum cognitione naturali metaphysicè euidenti, quoad claritatem. art. 3. ibid. Simpliciter dicitur obscura. art. 5. ibid. Ratione talis obscuritatis non minuitur fidei certitudo. ad 6. art. 2. p. 535. Fides habet modum tendendi sollicitum, similem formidanti. art. 7. p. 537. Ducit ad Deum, vt auctorem supernaturalem. ad 1. art. 1. p. 538. & art. 3. & 4. p. 545. Fides est libera etiam quoad specificationem. n. 1. & seq. p. 543. Est necessaria omnibus ad salutem, quoad habitum quidem, necessitate medij. art. 2. p. 545. Adultis verò iustificandis est similiter ex natura rei necessaria, quoad actum credendi existentiã Dei, etiam vt remuneratoris supernaturalis. a. 3. ib. Potẽtia ad talem actum fidei eliciendum nulli deest adulto. ad 1. p. 546. Fides est compositiua, & diuisiua quoad modum cognoscendi, simplex verò quoad obiectum formale. art. 1. p. 547. Est discursiua ratione iudicij credibilitatis, non verò quia deducat inde veritatem articuli reuelati. art. 2. ibid. Actus fidei potest esse præmissa ad actum falsum, quam tamen falsitatem ipse non tribuit. art. 4. p. 543. Actu. fidei non potest esse conclusio illata ex vtraque præmissa de fide, vel altera tantum de fide, altera euidente. art. 7. p. 548. Fides est sperandarum substantia rerum per actum efficacem piæ affectionis; argumentum non apparentium, per assensum intellectualem. art. 1. p. 550. Est argumentum non apparentium, etiam in sensu composito actus fidei. ad 2. p. 560. Fides differt à Prophetia, vtpote à gratia gratis data, nec essentialiter obscura. art. 3. & 4. p. 550. Non datur in Angelis malis. ad 2. p. 552. Neque beatis inesse potest, neque damnatis. art. 2. p. 565. Actus fidei sunt omnes eiusdem speciei Theologicæ propter identitatem motiui formalis. ad 1. p. 552. Actus fidei non potest versari circa reprobationem sui subiecti, quia mereretur suam falsificationem. art. 4. p. 562. Fides, sicut etiam spes, respicit proprium motiuum, tanquam superatiuum difficultatum, ad 8. art. 2. p. 571. Fides sine charitate est ex se inutilis. ad 1. & seq. p. 573. Ad spem, & charitatem necessariò prærequiritur. n. 1. & seq. p. 552. Fidei supernaturalitas non cognoscitur euidenter. ad 2. p. 517. Per fidem discernitur vera Dei loquutio à falsa tantum, & apparente. art. 4. p. 533. Fidei propagatio per externam prædicationem. art. 13. p. 522. Articuli particulares contenti in vniuersalibus de fide, creduntur etiam ipsi per fidem. art. 9. p. 548. Quando incipiat esse creditbile fide diuina, quod aliquis sit Christi Vicarius. art. 13. p. 549

Filiatio.

Filiatio Dei est conuertibilis cum charitate. art. 2. p. 578

Finis.

Finis vltimus semper, & per omnes operationes inquirendus. art. 4. p. 487. Non potest obtineri, nisi à præferente Deum quibuscumque creaturis. art. 3. & 5. p. 489. Talis prælatio debet esse habitualis. & permanens. art. 4. p. 487. Et est incompossibilis cum peccato contemnente motiuum, quod omnibus aliis præfertur. art. 1. p. 496. Finis comparatur cum suo oppositio diuersimode, ac medium respectu sui oppositi. ad 1. p. 573. Non potest esse volitus propter media, sicuti media propter finem. art. vlt. p. 573

Forma.

Forma prærequirit dispositionem eiusdem ordinis, cuius ipsa est art. 2. ad 3. p. 487. art. 2. p. 497.

Formido.

Formido actualis. Vide *Opinio.*

Lib. VII. De Passion.

Fortitudo.

FOrtitudinis, & temperantiæ comparatio. ad 6. p. 50. Fortitudo non est circa omnes timores indiscriminatim. art. 2. p. 75. & 6. p. 77

Futurum.

Futurum dicitur dupliciter, & vno modo est sensibile, alio non est. ad 2. art. 1. p. 62

Lib. VIII. De Iustit.

Filius.

FIlius quomodo est pars moralis patris, & seruus pars moralis Domini. art. 9. p. 120. Filium inter, & patrem datur iustum non simpliciter, sed secundum quid. art. 12. p. 121. Et participat indiuisim de iure iurisdictionis, & de iure proprietatis. ibid. Est tamen inductum in fauorem magis prolis, quam patris. art. 17. p. 122

Fœlicitas.

Fœlicitatis amor semper est efficacior in omni volente in quo imbibitur volitio eorum bonorum, quæ

quæ necessaria sunt ad fœlicitatem promouendam. art. 10. p. 139

Fratres.

Fratres Minores, eorumque superiores non sunt expertes omnis iuris proprietatis. art. 2. p. 116. & n.1. & seqq. p.210

Fructuum.

Fructuum nomine, quæ veniunt. art.2.p.178. vbi, & de fructus diuisione in naturalem, & ciuilem.

Lib. IX. de Incarn.

Faciens.

FAciens quantum potest non satisfacit toti obligationi contractæ per peccatum. ad 9.p.224

Fides.

Fides est fundamentum omnium virtutum in solo viatore. ad 5. p.259

Fides, & Spes cur in Christo non fuerint? ad 5.ibid.

Filiatio.

Filiatio perfecta respectu hominis cur exigat opera summè placentia patri? ad 2. p.275

Ratio discriminis quoad hæc respectu Dei, ibid.

Fine deficiente deficit operatio. art.1.p.241

Finis, Finitum.

Fines inuicem separabiles non intenduntur à Deo decretis inuicem separabilibus. ad 1. p.239

Finis Incarnationis cur, vt plurimum significetur in ordine ad deletionem peccatorum? art.5.p.234

Finis præcipuus Incarnationis, non tamen adæquatus, fuit remedium peccati. art.4. p.234

Finitum quomodo possit peruenire ad æqualitatem cum alio finito? ad 1. p.223

Fomes.

Fomes peccati in Christo esse non debuit. artic.2. p. 267

Forma.

Forma incompossibilis cum peccato non semper sanctificat subiectum cui inest. ad 1.p.257

Lib. X. De Sacram.

Feruor.

FEruor charitatis. Vide *Charitas.*

Fides.

Deo loquenti de operibus suis est accommodanda fides iuxta proprietatem verborum licet loquatur difficilia creditu. art.2. p.408. Mysteria nostræ fidei, quæ sunt fundamentalia sunt etiam creditu difficillima. art.1.p.382.Hæc debuere exprimi in Scriptura verbis immediatè à Deo dictatis vt facilius iis conciliaretur fides. ibid. Faciliora sufficit haberi per traditionem. ibid. Cur firmitati fidei directè potius, quàm spei; & charitatis subueniendum fuerit speciali Sacramento. ad 3. p.384

Fides parentum quomodocumque applicata prodesse nequit pueris sine baptismo decedentibus. ad 2. art.1. p.381

Finis.

Finis vltimus in appetibilibus se habet vt primum principium in intelligibilibus. art.4. p.465. Attingitur ab omni actu virtuoso. ibid. & ad 1. p.452. Circa eius realitatem nullus actus virtuosus errare potest. art.4. p.465

Forma.

Forma in vnoquoque composito dicitur pars magis determinata. ad 4. p.294. Ratio formæ in Sacramentis nouæ legis competit verbis. ibid. Forma & materia Sacramentorum est inuariabilis humana auctoritate. n.1. & seqq. ibid. Formæ in quouis Sacramento non sunt vniformiter determinatæ. art.2. ibid. Non fuit variata forma matrimonij per nullitatem inductam in contractum matrimonialem clandestinum. ad 2. p.295

Forma Sacramenti baptismi. art.1.& 2.p.354. An in eius forma exprimi debeat tota Trinitas & an conferri possit baptismus sub hac forma in nominibus Patris &c. ad 3.p.355.& 5.p.356

Forma Sacramenti confirmationis. art.1. & 2.p.388. Per formam confirmationis debuit explicitè significari character. art.3. p.389. Forma Græcorum est materialiter tantùm diuersa à Latina. artic.5. ibidem.

Forma Eucharistiæ. art.1.p.399. Ea verba:hic est sanguis meus, sunt forma sufficiens pro consecratione calicis. art.2. ibid. Reliqua verba spectant ad integritatem substantialem formæ. art. 3. & 4. & seq.ibid.

Forma Extremæ-vnctionis. art.1. p.497. Debuit esse deprecatoria, seu modi optatiui. art.2. ibid. & ad 5. p.499. Disparitas in hoc pro formis reliquorum Sacramentorum. ad 5. ibid.

Forma Sacramenti matrimonij distinguitur solùm moraliter ab eiusdem materia, at è contra in reliquis Sacramentis solùm moraliter facit vnum cum eorum materia. art.1. & 2. p.531. Verba manifestatiua consensus interni vt sunt acceptatio traditionis mutuò factæ, sunt forma matrimonij. art.4. ibidem.

Forma singulorum ordinum. art.9.& seq. p.512. Dissidium circa eam Græcorum, ac Latinorum, eorum concordia. ibid.

Forma Sacramenti pœnitentiæ. art,2. p.454

Lib. I. De Deo.

G

Gaudium.

GAudium est mensura boni accidentis substantiæ rationali. art.4.p.127

Gaudij mensura est pefectio cognitionis repræsentantis bonum possessum. art.5. ibid.

Gloria æterna.

Gloriæ æternæ mensura qua ratione dicatur supereffluens. art.7. p.30

Correspondet mensuræ meritorum. artic. 11. & 13. pag. 44

Gloria collata à Deo dependenter à meritis, arguit maiorem amorem diuinum, quam collata independenter ab iisdem. ad 4. p.88

Vid. *Beatitudo. Visio Dei.*

Lib. II. De Angelis.

Genus.

GEnus & differentia dantur in Angelis. ad 5. pag. 175

Genus peculiare perfectionis quæ constituant.art.21. pag. 170

Genera, quò sunt perfectiora, eò in plures species diuiduntur. art.23. p.171. art.1. p.179

Gratia.

Gratia tam actualis, qua habitualis concessa omnibus Angelis in primo instanti ex natura rei. artic.4. & seqq. p.230. Omnia dona gratiæ, tam actualis, quam habitualis fuerunt inæqualia in Angelis pro inæqualitate naturæ. art.1. & seq. p.235

Gloria Angelorum. Vide *Beatitudo.*

Index Rerum.

Lib. III. De Act. hum.

Gloria.

CVr ab hominibus detur rectè factis. ad 4. p. 275. Adæquatè compensatiua virtutis, est quę habetur apud Deum non quæ humana est. ibid.

Gratitudinis proprium est plus rependere quam acceperit boni. art. 6. p. 331

Gratia.

Gratia habitualis requiritur ad meritum condignum vitæ æternæ. art. 11. & seq. p. 369

Et quidem vt influens in opus. art. 22. & seq. p. 371

Potest influere in opera bona, etsi ignoretur ab operante. ad 7. p. 375

Lib. IV. De Gratia.

Gratia.

GRatia in aliquo sensu conceditur ab omnibus. Gratia Theologica controuertitur, quid hæc sit. ab art. 4. p. 397

Gratia est alia extrinsecè per Christum, & alia intrinsecè, quid differant. ad 2. p. 410. Actus eliciti ex Gratia per Christum intrinsecè sunt salutares; Secus eliciti ex Gratia per Christum extrinsecè. ibid. Dum patres dicunt sine Gratia per Christum non posse fieri opus vllum bonum, intelligunt de opere conducente ad finem supernaturalem, & de Gratia per Christum intrinsecè. Multiplex huius probatio ex Augustino & Sacra Scriptura. ibidem.

Gratia est necessaria pro quolibet statu naturæ integræ, & lapsæ, ad opera positiuè conducentia ad visionem Dei. ab art. 1. p. 411. Nec ista Gratia est sola creatio, ibidem. Non solùm non respondet merito moraliter, sed neque debetur physicè naturæ. ibidem.

Gratiæ diuisio in præuenientem, comitantem, & operantem, & earum explicatio. ab art. 1. p. 431.

Gratia præueniens dicuntur etiam nostri actus liberi. art. 5. p. 431. Actus isti liberi nobis fiunt à Deo in nobis. ibidem.

Gratia actualis concurrit physice ad actus salutares. ab art. 2. p. 434. Probatur hoc ex Augustino contra Pelagium vires Gratiæ commendante. ibidem.

Lib. V. De Iustif.

Gratia.

GRatia Dei per Christum est necessaria ad actus salutares, seu positiuè disponentes ad consequutionem gratiæ, & gloriæ. art. 6. p. 472. Circa dogma Catholicum de necessitate gratiæ licet minus errauerint extensiuè, Semipelagiani quam Pelagiani, turpius tamen, & stultius quoad consequentiæ rationem, a. 7. p. 474. Quædam Arausicani, & Augustini loca ad materiam de gratia conducentia afferuntur, & explicantur. ad 3. ibid.

Gratia habitualis, seu sanctificans est peculiaris participatio naturæ diuinæ, n. 1. & seqq. p. 443. & seq. Non tamen physicè, seu metaphysicè sumptæ, sed ethicè, & moraliter tantum cum sit imitatrix morum diuinorum, atque quoad fieri potest imago perfecta diuinæ sanctitatis, ab art. 2. p. 444. Subijcit regulis honestatis omnes vires animæ. Rebellio tamen appetitus impedit quo minus hæc eius perfectio dominatiua redigatur in actum secundum. ad 2. ibid. Eiusdem cum lumine gloriæ comparatio quoad huiusmodi diuinæ naturæ participationem. ad 5. ibid. Præeminet vnioni hypostaticæ si hæc secundum se præcisè consideretur, excedit verò ab eadem si hæc sumatur in concreto prout includens diuinitatem. ibid.

Gratia habitualis identificatur cum filiatione, hæreditate, & amicitia Dei passiuè sumptis, n. 1. & seqq. p. 445. Primum tamen, & proprium prædicatum eiusdem est esse participationem naturæ diuinæ. art. 5. p. 446. Essentialiter pendet ab amore Dei amicabili adoptante, & constituente hæredem, & amicum tanquam ab amicitia, filiatione, & hæreditate actiua. ad 2. ibid.

Gratia habitualis per se ipsam immediatè, & formaliter aufert maculam peccati, eiusdemque moralem perseuerantiam. art. 10. Identificatur cum habitu Charitatis. n. 1. & seqq. p. 446. Idque præsertim patet ex sacris litteris tribuentibus Charitati prædicata propria gratiæ. art. 4. & seq. p. 447. & seq. Confirmatur assertum multiplici ratione. art. 6. & seq. p. 448. De qua tamen seu identitate, seu distinctione gratiæ respectu Charitatis nihil definitum fuit à Tridentino. ad 2. p. 449

Gratia habitualis quo modo dicenda sit dispositio perfecti. ad 5. p. 449. Dicitur lumen, luminosissima, ardor affectiuus, & cur. ad 6. art. 2. p. 450

Gratiæ habitualis priuatio quomodo auctore Deo perseueret. ad 3. p. 453. Nec de potentia Dei esse potest absque peccato, vel independenter ab ipso. ad 11. p. 455. In quo sensu vera sit illa propositio: *ideo Deus perseuerat priuando gratia, quia homo perseuerat in peccato.* ad 4. p. 454. Constituit intrinsecè peccatum habituale. art. 10. p. 455. Constituit etiam originale. art. 9. p. 457. In quo sensu. Vide *Priuatio.*

Gratiæ infusio necessariò requiritur ad remissionem peccati lethalis hominis eleuati: nec oppositum fieri potest etiam de potentia Dei absoluta. art. 1. & seq. p. 463. Vide *Remissio. Peccati remissio.*

Gratiæ infusio se sola absque vlteriori fauore extrinseco est sufficiens ad delendum peccatum. n. 1. & seqq. p. 467

Gratia sanctificans longè superat dignitatem operum quibus peccator obsequitur Deo, & ad illam disponitur, ad 2. p. 474. Vnde fit formam sanctificantem non perinde deberi peccatori dispositio, ac forma physica subiecto dispositio, ibid. Gratiæ sanctificantis prioritas, seu posterioritas respectu actuum disponentium ad ipsam. Vide *Iustificatio. Prioritas.*

Gratia sanctificans debet habere incompossibilitatem cum peccato, & connexionem cum amicitia diuina ratione magnitudinis suæ perfectionis, & non tantùm ex connexione intentionali. p. 479

Gratiæ priuatio, Vide *Priuatio.*

Lib. VI. De Virt. Theol.

Gratia.

GRatia supernaturalis requisita ad fidem, & ad omnes actus salutares. num. 1. & seq. p. 539. Gratia actualis datur ante, & post iustificationem. ad 1. p. 486. Eadem gratia actualis à PP. asserta aduersùs Pelagium. ibid. Per eam inuitamur ad intimam coniunctionem cum Deo, quæ deinde fit per habitualem. ad 2. p. 494. Eadem non requirit dispositionem præuiam in subiecto sicuti gratia habitualis. ad 3. p. 498

Gratia habitualis est prima radix totius ordinis supernaturalis solùm positiuè, sicuti forma respectu suarum dispositionum. ad 4. ibid. ad 2. p. 503. Concurrit ad actus præceptos provt existens in instanti antecedenti ad illos, & indeterminata ad existendum pro eo instanti, pro quo primò existunt tales actus. ad 5. p. 495. Vide *Charitas, Amicitia.*

Index Rerum.

Lib. VII. De Pass.

Generatio.

GEneratio deterioris corrupto meliori simpliciter est corruptio. art. 2. p. 2.

Lib. IX. De Incarnat.

Gratia.

GRatia habitualis est perfectior vnione hypostatica secundum se. ad 3. p. 257
Gratia habitualis necessariò ponenda est in Christo. art. 1. p. 258
Gratia sanctificans constituit intrinsecè valorem operis meritorij. n. 1. & seqq. p. 226
Gratia vnionis est quid maius quàm beatitudo puræ creaturæ. art. 2. p. 245
Gratiæ intensio infinita non sufficeret, vt pura creatura satisfaceret ad æqualitatem pro peccato lethali. ad 16. p. 226

Lib. X. De Sacr.

Genus.

INfimum superioris generis facilè confunditur cum iis, quæ sunt inferioris. art. 5. p. 446

Gradus.

Graduum inæqualitas non repugnat æqualitati in natura. ad 1. p. 505

Gratia.

Gratia Sacramentalis non est substantialiter, sed tantùm accidentaliter diuersa à non Sacramentali. n. 1. & seqq. p. 335. In quo consistat, hæc differentia. art. 2. & 3. ibid. Gratia producitur in instanti. art. 2. & 3. p. 336. An physicè immediatè producatur à Sacramentis. n. 1. & seq. p. 328. An per omnia Sacramenta conferatur æqualis gratia. n. 1. & seqq. p. 334. Similiter an per idem Sacramentum conferatur inæqualiter dispositis æqualis gratia. ibid. Per Sacramenta nouæ legis confertur gratia ex opere operato. art. 2. p. 318. Quid sit gratiam conferri ex opere operato, aut ex opere operantis. art. 1. & ad 1. ibid. Collatio gratiæ præter & supra merita suscipientis est valde conueniens pro præsenti statu gratiæ. ad 4. ibid. Non fuit conueniens vt tali modo conferretur per circumcisionem, & Sacramenta antiquæ legis. art. 1. & seq. pag. 319. Quid requireretur ad collationem gratiæ Sacramentalis ante aduentum Christi. ad 1. art. 2. p. 320. Ex opere operato gratia inducitur etiam per martyrium. art. 3. & seq. p. 356. Potestas producendi gratiam non est necessariò potestas expellendi eius contrarium. ad 1. pag. 333. Prima gratia à quibus Sacramentis per se causetur, & à quibus per se causetur augmentum gratiæ. art. 1. ibid. Neque per accidens prima gratia produci potest à Sacramentis viuorum excepta Extrema-vnctione. art. 2. & 3. ibid. Cur teneatur esse in gratia qui per Sacramenta aliis impertitus gratiam. art. 3. p. 317. De obtenta gratia per Sacramenta potest haberi certitudo moralis. ad 3. art. 3. p. 310

Lib. I. De Deo.

H

Habitus.

HAbitus omnes intellectuales sunt indistincti à speciebus impressis. art. 3. p. 36

Hypothesis impossibilis.

Hypotheses impossibiles non sunt necessariæ, aut vtiles per se, ad eruendam, vel confirmandam vllam veritatem; sed nociuæ, & disputationum intricatiuæ. art. 4. & seqq. p. 135
Possunt tamen esse vtiles, & necessariæ per accidens. art. 9. p. 137. Sic vsus est Philosophus aduersus dicentes vacuum constitui aëre. ibid. Et PP. Latini Conc. Flor. aduersus Græcos negantes processionem Spiritui sancto à Filio. ibid. & ad rat. dubitand. art. 2. p. 158
Omnis veritas sub illis hypothesibus affirmabilis, ac inferibilis fundatur adæquatè in naturis rerum de facto possibilium. art. 6. & 7. p. 136
Si hypothesis impossibilis influit per se in conclusionem, illatio erit falsa, & chimærica. artic. 7. & 8. ibid.

Lib. II. De Angelis.

Halitus.

HAlitus supernaturales infusi sunt Angelis ex natura rei in primo instanti. art. 4. & seqq. p. 230

Hierarchia. Vide *Chorus.*

Homo.

Homo non sufficit ad perfectam directionem irrationalium. art. 20. p. 170

Lib. III. De Act. hum.

Honestas. Honestum.

HOnestas obiectiua non consistit formaliter in eo, quod obiectum præponderet sub contradictorio. art. 3. p. 330
Nec quod præponderet vniuersaliter cuicunque secum incompossibili, siuè positiuo, siuè negatiuo. art. 4. ibid.
Nec præcisè in conuenientia cum natura rationali v rationalis est, art. 5. ibid.
Consistit in conducentia ad vltimum finem ar. 7. & 8. p. 331
Honestum, & inhonestum sunt extrema contradictoria. art. 5. p. 348
Sed non purè talia. ad 4. p. 350

Hypothesis impossibilis.

Vulgares loquutiones de hypothesi impossibili non sunt magni faciendæ à scholasticis. ad 7. art. 4. p. 328
Quid significetur dum vulgo dicitur si non esset lex, Deus &c. adhuc tamen honorandi essent parentes. &c. ibid.

Lib. IV. De Gratia.

Habitus.

HAbitus supernaturales in quo sensu dent simpliciter posse. ad 3. p. 435
Habitus non inclinant aut determinant immediatè voluntatem. art. 3. p. 430

Lib. V. De Iustif.

Haaitus.

HAbitus acquisiti, & naturales continentur in actibus tanquam in causis secundis adæquatis ipsorum. ad 1. art. 3. p. 483
Habitus charitatis, Vide *Charitatis habitus.*
Habitus dilectionis naturalis. Vide *Dilectio.*
Habitus virtutum moralium sunt compossibiles etiam cum peccato lethali vitij contrarij. ad 8. p. 471. Secus virtutum supernaturalium, ibid.
Habitus supernaturales non continentur, nec produci possunt ab actibus. ar. 7. p. 482. Immo nec partialiter

tialiter vlla actiuitate creata effici possunt : quod vergit in laudem ipsorum. ad 7. art. 2. p. 484

Hæreditas.

Hæreditas Dei habetur formaliter per gratiam. art. 1. p. 445. Conuertitur cum filiatione, & amicitia Dei, & cum participatione sanctitatis eiusdem. ibidem. Cur possit homo amare amicabiliter alium hominem quin scribat hæredem, Deus verò non possit. art. 4. ibid.

Hypothesis.

Hypothesis impossibilis fermè inutilis quoad comparationes inde deductas. ad 9. p. 462. Ex illa sequitur quodlibet. ibid.

Lib. VI. De Virt. Theol.

Habitus. Habitualis.

HAbitus importat physicam facilitatem, ad operãdum, & intentionalem. ad 2. p. 580. Quoad primam augetur per actus remissiores se, non quoad secundam, ibid. Hanc secundam facilitatem tribuit habitus ex consortio cognitionum experimentalium de actibus frequentatis. art. 2. p. 492. Ab hac eadem facilitate intentionali separabiles sunt habitus supernaturales, non verò naturales supponentes frequentationem suorum actuum ibid.

Habitus virtutum supernaturalium per se infusi dantur à parte rei. art. 3. ibid. Inhærent omnibus iustificatis. art. 6. p. 486. Etiam pueris regeneratis per Baptismum. ad 4. p. 488. Habitus infusi differunt ab acquisitis penes obiectum formale. art. 4. p. 485. Sunt compossibiles cum habitu vitij contrarij etiam in gradu intenso, quia per se non afferunt contrariam inclinationem. art. 2. p. 492. Habent incompossibilitatem cum actu vitij. ab art. 2. p. 493. Concurrunt tamen ad actum bonum, etiam salua libertate contrarietatis ad actum malum incompossibilem. ad 5. p. 495. Excedunt suos actus quoad quantitatem, & qualitatem perfectionis, vnde nec ab illis physicè producuntur. ab art. 3. p. 504. Non producuntur secundum totam intensionem, secundùm quam destruuntur. ad 2. ibid. Habent inter se rationem prioris, & posterioris proportionaliter, sicut actus. art. 1. p. 505

Habitus vitiosi remanent in iustificato. art. 1. p. 492. Paulatim destruuntur per actus virtutum, ad 1. p. 494. Non possunt acquiri retento habitu bono, licet hic possit acquiri perseuerante habitu malo, ad 3. p. 493. Vide *Fides, Spes, Charitas, Virtus* :

Habitualis coniunctio est de ratione amicitiæ. ad 3. p. 487

Hæresis.

Hæresis expositio, & differentia à Paganismo, & Iudaismo art. 1. & 2. p. 591. Nec non ab a. 9. p. 592. Quo pacto Hæresis sit, & non sit deterior Paganismo, & Iudaismo. ab art. 14. ibid.

Hæreticus.

Hæretici fides circa aliquos articulos reuelatos est purè naturalis, & humana. ad 1. p. 496. Differt à fide Catholici non solum quoad obiectum formale, sed etiam quoad certitudinem de ipso obiecto materiali. ad 6. p. 555. Vide *Fides.*

Honestum.

Honestum semper est delectabile. artic. 3. p. 567

Lib. VII. De Pass.

Homo.

HOminis discrimen à bruto quoad bonitatem ex sua cuiusque indiuiduatione. ad 9. p. 105. Item quoad æquabilem proportionem qualitatum naturalium, & passionum. ad 7. art. 2. p. 86. Appetitus hominis est specialiter infinitus. articul. 4. p. 93

Humiliatio.

Humiliatio iniuriantis est placatiua iniuriati. artic. 3. p. 88

Lib. VIII. De Iust.

Homo.

HOmo solus vbique gentium æstimationem habet maximè vniformem, ideoque relatiuè ad illum debet sumi mensura quantitatis, sufficientis ad peccatum lethale in materia iustitiæ. articul. 2. p. 169

Honor.

Honoris non quælibet pars minima, aut etiam quælibet pars salutis præponderat quibuslibet diuitijs quoad vim dissolutiuam mutuæ benevolentiæ, & societatis. art. 4. & 5. p. 183

Honoratio.

Honoratio, & inhonoratio quomodo distinguantur à fama, & infamatione. a. 7. p. 171. Nec mentum paruum in ratione honoris, aut famæ : potest esse magnum in re pecuniaria, & e contra. ar. 8. p. 171. Respectu honorabilioris, & magis abundantis in fama eadem inhonoratio est magis iniuriosa. a. 9. ib.

Lib. IX. De Incarnat.

HAbitus charitatis fuit in Christo eiusdem speciei cum nostro. art. 1. & 2. p. 258

Homines lege naturali tenentur ad mutuum iuuamen. n. 1. & seqq. p. 277

Homo est Deus : est omnipotens, &c. Deus est homo : est patiens : immortale moritur, &c. Sunt veræ propositiones. art. 3. p. 254

Homo, vt homo est Deus, cur falsò dicatur ? ibid.

Humanitas Christi nullam passa est violentiam ob defectum subsistentiæ connaturalis. ad 1. p. 214

Humanitas Christi cur infra Deum sit summè sancta? art. 1. p. 255

Humanitas Christi quatuor scientiarum generibus instructa fuit. n. 1. & seqq. p. 261

Humanitas semel assumpta à Verbo diuino, dimitti nunquam potest. ad 1. p. 287

Lib. X. De Sacram.

Habitus.

HAbitus voluntatis sunt circa bonum difficile. art. 1. p. 431. Vnde eorum multiplicitas. ibid. Omnes habitus sunt propter actus, & nequeunt esse, vbi non possunt esse actus. ad 2. p. 448. Nullus habitus virtuosus potest esse ob solos actus conditionatos. ibid. Omnis habitus adhærens honesto secundum se est nobilior habitu adhærente eidem ex odio mali. ar. 1. p. 446. Habitus respiciens bonum secundùm conceptum relatiuum ad malum non potest ferri in idem secundum conceptum absolutum. ad 3. art. 1. p. 450

Vnde eorum multiplicitas. ibid. Dantur in voluntate habitus purè reflexiui. n. 1. & seqq. p. 431. Habitus directus ad aliquos actus reflexos facilitat, sed non ad omnes. ad 1. p. 432. Habitus reflexiuus supponit facilitatem ad actus directos in quos reflectitur, estque ab ea inseparabilis, non è contra. ad 2. ibid. Non sunt tot habitus purè reflexiui, quot directi. ad 4. ibid.

Datur habitus purè deletiuus peccatorum, estque pure reflexiuus. n. 1. & seqq. ibid. Quam honestatem respiciat. art. 4. p. 433. Non est præcautiuus

peccatorum. ad 1. ibid. Habitus iste deletiuus infusus ineſt ſoli iusto. ad 3. p. 434. & num. 1. & ſeq. p. 447. Acquiſitus ineſſe poteſt etiam peccatori. ad 3. p. 434. Non datur habitus peculiaris deletiuus imperfectionum moralium. ad 7. pag. 435. Neque habitus peculiaris conſeruatiuus innocentiæ. ad 5. p. 434. Habitus deletiuus peccatorum eſt virtus. art. 2. & 3. p. 436. Sortitur denominationem deletiui ab actu deſideratiuo, & inductiuo deletionis peccatorum. art. 2. p. 449. Hic actus eſt eius præcipuus finis. ibid.

Habitus pœnitentiæ non diſtinguitur ab habitu pure deletiuo peccatorum. art. 5. 6. & 7. p. 436. Vide *pœnitentia virtus.*

Habitus infuſi non ſe præcedunt tempore præter fidem, & ſpem. art. 1. p. 446

Habitualitas peccati.

Habitualitas peccati duplex affectiua, & effectiua. art. 1. p. 433. Quomodo vtraque tollatur. artic. 2. & 3. ibid.

Humanitas.

Humanitas aſſumpta à Verbo, eſt inſtrumentum coniunctum Diuinitati pro conferenda gratia. art. 11. p. 409. Ob hanc prærogatiuam humanitatis Euchariſtia confert plus gratiæ, quàm reliqua Sacramenta. ibid. Tota potentia paſſiua humanitatis reſpectu vnionis hypoſtaticæ ſibi poſſibilis completur per vnionem, & perſonalitatem naturalem. ad 4. p. 324

Lib. I. De Deo.

I

Idea Diuina.

IDea Diuina quid. ad 2. p. 116

Cur negetur Deo idea malorum. ibid.

Identitas.

Identitas ealis plurium prædicatorum exponitur. art. 2. p. 14. & art. 3. p. 141

Identitas propria formalitatum diuinarum eſt duplex: adæquata & inadæquata. art. 8. p. 142

Ratio identitatis poteſt in Deo realiter identificari cum ratione diſtinctionis reſpectu ejuſdem termini; non in creatis. ad 3. p. 145

Infinitas, Infinitum.

Infinitas Diuina conſiſtit in perfectiſſima plenitudine eſſendi. art. 2. p. 24

Infertur legitimè ex Aſeitate. ibid.

Ad infinitatem conſequitur immediatè immenſitas. art. 3. ibid.

Ex infinitate legitimè infertur immutabilitas. art. 1. p. 25.

Ens infinitum ſimpliciter non poteſt facere aliquid ſibi æquale. ad 5. p. 24

Infiniti creati categorematici poſſibilitas malè arguitur ex Diuina infinitorum cognitione. ad 7. p. 51.

Infinitas Dei fundat Myſteriũ Trinitatis. ibid.

Intellectus, Intelligere.

Intellectus nullum habet actum purè imperatiuum. art. 6. p. 91.

Intellectus non poteſt verſari circa omnes differentias æqualiter, & eodem genere cognitionis. ad 3. p. 31

Intellectus noſter rectè comparatur cum Deo, ſicut oculi veſpertilionis cum ſole. num. vlt. 27

Intellectio actiua & paſſiua non diſtinguuntur inter ſe realiter in intelligente creato; diſtinguuntur in Deo. art. 3. p. 155

Intellectus & voluntatis tendentiæ cauſæ diuerſæ. ad 4. art. 2. p. 9

Intellectus ſola ſpecie impreſſa eſt eleuabilis ad viſionem Dei. art. 6. & ſeqq. p. 4. & ſeq.

Intelligere creatum eſt quoddam pati. ad 1. p. 26

Intellectio, Intellectus Diuinus.

Intellectio actiua & paſſiua diſtinguuntur inter ſe realiter in Deo. art. 4. p. 155

Intellectus notionalis Diuinus quid. art. 5. p. 156

Eſt primum realiter operatiuum ad intra ibid.

Iuſtitia Diuina.

Iuſtitia & miſericordia Dei ſunt ſibi eſſentialiter connexæ in omni operatione Diuina. ad 11. art. 1. p. 1320

Non aduerſatur Iuſtitiæ vel beneficentiæ Diuinæ Iuſtorum afflictio. ad 11. art. 3. ibid.

Lib. II. De Angelis.

Ignis.

IGnis dæmones crucians eſt corporeus. art. 2. p. 257. Non eleuatur per potentiam obedientialem ad cruciandum dæmones. art. 3. ibid. Cruciantur illo dæmones per alligationem ad illum. art. 5. & ſeqq. p. 258

Ignorantia.

Ignorantia quæ fuerit in Angelis. ad 5. partis negantis p. 247. Illuminatio quid ſit. ad 2. p. 228. Quomodo Angelus ſuperior illuminet inferiorem. artic. 1. 2. p. 267. Solus ſuperior poteſt illuminare inferiorem. art. 4. p. 268

Imago.

Imago Dei cur homini potius quam Angelo tribuatur. ad 1. p. 171

Immutabilitas.

Immutabilitas Angelorum moralis in propoſito probatur. art. 7. 8. p. 254. Imo etiam phyſicè eſſe immutabiles. art. 9. p. 255

Incarnatio.

Incarnatio propoſita fuit Angelis in primo inſtanti art. 8. 9. p. 250

Incorruptibilitas.

Incorruptibilitas conuenit Angelis ex natura rei. artic. 1. & ſeq. p. 176

Indiuiduatio.

Indiuiduatio quo ſenſu ſumitur ex materia. ad 1. p. 185

Indiuiduum.

Indiuidua multiplicari ob conſeruationem ſpecierum non eſt verum vniuerſaliter. ad 5. p. 186

Inſtantia.

Inſtantia Angelorum quomodo multiplicentur. ad 2. partis negantis. p. 246. Angeli boni abſoluerunt viam vno inſtanti, mali vero duobus inſtantibus. art. 2. p. 253

Inſtrumentum.

Inſtrumentum nihil poteſt agere immediatè, non coagente immediatè principali. art. 5. p. 220

Intellectus, Intellectio.

Intellectiuum connectitur ex ſuo conceptu cum volitiuo. art. 1. & ſeqq. 216

Intellectiuum præeminet omnibus generibus. art. 22. p. 171

Intellectualis ſubſtantiæ perfectæ exiſtentia probatur. n. 1. & ſeqq. p. 174

Intellectio eſt operatio prorſus immaterialis. artic. 2. p. 274. Debet effici immediatè à ſubſtantia intelligente. a. 6. p. 220. Intellectus, & intellectum quomodo ſit idem in immaterialibus. ad 4. p. 203

Intellectus non poteſt differre ſpecie ab alio, ob ſolam vim reflectendi ſe ſupra ſe. a. 3. p. 179

Intellectus non diſtinguitur realiter à voluntate. a. 2. & ſeqq. p. 219. Specialiter. a. 7. p. 220

Intellectus creatus ſuperans virtute intelligendi intelligibilitatem totius ordinis naturalis repugnat. art. 3. p. 179

Index Rerum.

Intellectus Angelicus quæ obiecta naturaliter, & quomodo intelligat. Vide *Cognitio.*
Iudicatiua cognitio. Vide *Compositio.*

Lib. III. De Act. hum.

Ignorantia.

IGnorantia triplex. art. 1. p. 298
Comitans nullum causat propriè inuoluntarium, sed tantum non voluntarium quoad id, quod ignoratur. art. 2. ibid.
Consequens causat inuoluntarium, tantum secundum quid quoad id, quod ignoratur. art. 3. ibid.
Antecedens causat inuoluntarium simpliciter. art. 3. ibid.
Dummodo sit talis, quæ per seipsam non variat speciem actus. art. 8. p. 299
Exponitur causalitas ignorantiæ. art. 5. & seq. p. 298
Quatenus vincibilis est, est peccaminosa. ad 4. art. 1. p. 354
Postquam iam inuincibilis reddita est, excusat à nouo peccato; imò obligat. art. 2. & 3. ibid.

Inhonestum.

Eius ratio. art. 7. & 8. p. 331
Exclusio inhonestatis, est honestas. art. 5. p. 348
Vide *honestas.*

Impetratio.

Vide *Opus bonum, Meritum, Oratio.*

Inclinatio.

Neque naturalis, neque habitualis potest determinare absolutè voluntatem. ad 1. art. 1. p. 306

Intellectus.

Præeminet voluntati. ad 5. art. 1. & seq. p. 281. & seq.
Regulat omnes actus voluntatis. ad 3. p. 332
Non potest cognoscere clarè alias, atque alias reflexiones sine fine circa quemlibet actum. ad 4. art. 2. p. 317. & ad 3. ibid.
Potest determinari à voluntate ad assensum opinionis minus probabilis. ad 1. art. 1. & 2. p. 337

Intensio.

Intensio actus auget meritum. art. 6. p. 384
Maior, & minor intensio actus non est specialiter libera voluntati. art. 2. & seq. 383
Quomodo dignoscatur maior, & minor intensio. ad 1. p. 384

Intentio.

Qualis intentio, talis necessariò est electio, & opus consequens. art. 1. & seq. p. 351
Vide *electio.*
Nulla intentio potest esse bona simul, & mala. art. 4. ibid.
Intentio habitualis, quo pacto conferat, & quo non conferat ad meritum, aut demeritum actuum subsequentium. n. & seqq. p. 391

Inuoluntarium.

Eius expositio. art. 4. p. 293
A quo causetur vide *Ignorantia, Concupiscentia, Metus.*

Lib. IV. De Gratia.

Impossibile.

IMpossibile ab Augustino sæpè accipitur pro difficili, & non sperabili prudenter. ad 4. p. 499

Impotentia.

Impotentia moralis vitandi omnia venialia collectiuè cum auxiliis ordinariis datur pro præsenti statu. art. 1. p. 428. Non est purè consequens; sed antecedens; nec est ad vitandum aliquod veniale determinatè. ibid. Ad tria capita reuocatur hæc impotentia ibid. Impossibilis est moraliter vniformitas in collectione plurimorum. ibid.
Impotentia similis fuisset in natura pura. ad 3. p. 429. Nec est frustra potentia physica cum impotentia morali. ibid.

Inferior.

Inferiora quomodo subsint superioribus, art. 1. ad 5. p. 419

Intellectus.

Intellectus exercet eandem vim in cognitione abstractiua, & intuitiua Dei. art. 6. p. 405

Lib. V. De Iustif.

Infusio.

INfusio gratiæ, vide *Gratia infusio.*

Impossibilitas.

Impossibilitas rerum chymericarum habetur adæquatè, & formaliter ab omnipotentia Dei. ad 4. art. 2. p. 449. Partitio repugnantiæ ex parte termini, vel ex parte potentiæ est inidonea: cum quicquid repugnet vtrinque repugnet. ibid.

Iustificatio.

Iustificatio impij, per quam omnes iustificantur post primum peccatum superaddit remissionem peccati simplici iustificationi. art. 1. p. 141. Eius definitio. art. 2. ibid. De facto fit per gratiam intrinsecè inhærentem, idque de fide est. art. 3. & 4. p. 441. Nec haberi potest per diuinam prædestinationem formaliter, sed tantum efficienter. art. 6. p. 442. Declarari, & comprobari iustum apud Deum, & re ipsa esse iustum conuertuntur, licet separari possint apud homines. ad 2. ibid. Deum non imputare alicui peccatum, quod fecit, & re ipsa abolere peccatum, ac inducere iustificationem idem sunt. ad 4. ibid.
Iustificatio impij duplicem mutationem includit. ad 1. p. 470
Iustificatio impij de facto requirit necessario dispositionem aliquam in adulto habente peccatum lethale personale. art. 1. p. 473. Est de fide, & sic definitum, à Tridentino, ibid. Quinam actus disponentes requirantur ab eodem. ibid. Non omnes tamen necessariò sunt requisiti ad quamcumque iustificationem. art. 3. ibid. Illa qua impius iustificatur, duplicem dispositionem requirit ex communi consensu; alteram nempe qua incipiat recedere à peccato, alteram qua incipiat accedere ad Deum. art. 4. ibid. Omnis huiusmodi dispositio debet esse ex gratia Dei per Christum. art. 6. ibid. Quicquid in contrarium senserint Semipelagiani, qui hac in re turpissimè, & stultissimè errasse demonstrantur. art. 7. p. 474
Iustificatio longè superat dignitatem operum, quibus peccator obsequitur Deo, & ad illã disponitur. ad 1. & 2. p. 474. Vnde sit non perinde deberi peccatori dispositio formam iustificantem sicuti forma naturalis subiecto dispositio. ibid. Male adhibetur ab aliquibus auctoribus auctoritas Arausicani, & Augustini ad prodandam priorem esse natura gratiam, respectu actuum quibus homo se disponit ad iustificationem, cum potius faueat nostræ sententiæ. ad 3. ibid. Malè recurritur etiam ad mutuam causalitatem inter gratiam habitualem, vt efficientem, & actus nostros, vt disponentes ad saluanda dicta Augustini, Arausicani, & Diui Thomæ, quorum auctoritates de dependentia dispositionis nostræ ab infusione gratiæ, intelligendæ sunt de gratia actuali, non de habituali. ibid. Ratio concordiæ aliquorum dictorum in hac materia sibi inuicem in specie pugnantium affertur. ad 3. art. 6. p. 475
Iustificationis ordo exponitur. art. 7. ibid. Regenerationis iustificatiuæ à natiuitate, & generatione naturali discrimen. ad 4. p. 475

Iustificatio impij in quo sensu sit summum opus Dei. ad 5. p. 476. Sit ne miraculosa, & quomodo. ibid. Vt coniuncta cum dispositione est magis benefica, quam sine illa cæteris paribus. ad 6. p.480

Iustificationem fieri sine operibus legis, & non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos quomodo intelligendum. ad 6. art. 2. ibid.

Iustificatio impij fieri potest de potentia absoluta sine vlla retractione, aut præuia dispositione peccatoris. n. 1. & seq. p.479

Iustificatio magis benefica, & illustris quam quæ de facto datur sit ne possibilis. ad 6. p.480. Vtra sit magis benefica iustificatio cæteris paribus, quæ fit dependenter, an quæ fieret independenter à dispositione impij. ibid.

Iustificationis definitio tradita à Tridentino conuenit tantum ei, quæ datur de facto, non tamen omni possibili, & cur? ad 7. ibid.

Iustificatio non potest haberi formaliter ab actu charitatis in via, sed tantum dispositiuè. art. 1. & seq. p.481. & seq. Formaliter tamen habetur ab actu charitatis in patria. ad 1. p. 482. & ad 5. p. 483. Vide *Charitatis actus*, vbi plura.

Iustificatio in statu puræ naturæ, & remissio peccati haberetur formaliter ab actu dilectionis Dei super omnia naturali; licet in statu naturæ eleuatæ non similiter habeatur per actum dilectionis supernaturalis, & cur? ad 7. p.484

Iustitia.

Iustitiæ originalis conferendæ, vel amittendæ dependenter à primo parente optima ratio assignatur. art. 3. & 5. p.450

Lib. VI. De Virt. Theol.

Identitas.

IDentitas est summa communicatio in omni perfectione. ad 2. p.538

Imprudentia.

Imprudentia quo pacto sit volita, & peccaminosa. ad 5. p.585

Infidelis.

Infidelis cur non erubescat. ad 9. p. 586. Infidelium opera non omnia esse peccata num. 1. & seqq. p. 587. Infidelium punitio vtiliter reseruatur soli Deo. ad 7. p.585

Infidelitas est peccatum. n. 1. & seqq. 581. Est intrinsecè mala, & prohibita in vtroque testamento. art. 1. 2. & 3. p. 582. Quando incipiat obligare prohibitio eius. art. 4. & 5. ibid. Infidelitas exterior est similiter mala. art. 6. p.584. Quotupliciter committatur istud peccatum. art. 7. & 8. ibid. Definitiones infidelitatis. art. 9. ibid. Ad quod vitium capitale redigatur infidelitas. ad 3. ibid. Causa, & subiectum infidelitatis. n. 1. & seqq. p. 586. Diuisio eius in suas species. n. 1. & seqq. p. 590

Insperatio.

Insperatio sumitur comparatione spei, sicut infidelitas comparatione fidei. art. 1. p. 594. Est intrinsecè mala, & prohibita in veteri, & nouo testamento. ab art. 2. p. 594. Est compossibilis cum fide. n. 1. & seqq. p. 596. Difficilius tamen cum ipsa componitur, quam alia peccata. art. 6. p. 597. Species insperationis sunt duæ, præsumptio, & desperatio. n. 1. & seqq. p. 601. Quæ sit vtriusque origo specialis, & communis. art. 6. & 7. ibid.

Intellectus.

Intellectus est potentia perfectior quam voluntas. art. 4. p. 572. Non necessitatur per se ad assensum nisi ab euidenti veritate. art. 1. p. 543. Subordinatur voluntati in ordine ad credendum. art. 1. p. 515. Potest ex voluntatis imperio non solùm suspendere assensum partis probabilioris sed adhærere minùs probabili. art. 2. p. 543. Actus intellectus, & voluntatis identificantur cum sua actione. ad 4. p. 501. Non trahunt ex obiecto formali vllam imperfectionem, nisi præcontentam in illo. art. 9. p. 512. Vide *Cognitio.*

Intensio.

Intensio actus boni non semper oritur ex maiori virtute potentiæ, sed ex maiori applicatione, vel ex defectu cognitionis circa oppositum. art. 1. p. 489. Intensio reddit laudabiliorem actum, intra eandem speciem sistendo. art. 3. ibid. Intenditur habitus infusus per actum magis remissum, si fiat in gratia, & ex gratia. art. 6. p. 579

Intentio.

Intentio bona facit opus bonum, & mala malum. ad 1. & 2. p. 589

Intentio finis est vtilis ad amorem mediorum, non semper tamen imperari potest amor finis ex amore mediorum. ad 2. p. 576. Vide *Finis.*

Iudaïsmus.

Iudaïsmi expositio, & differentia à Paganismo, & hæresi. art. 1. & 2. p. 591. Nec non. ab art. 9. p. 592. Eiusdem cum iisdem comparatio. ab art. 14. ibid.

Iudicium.

Iudicium intellectus supernaturale pendet ab apprehensionibus supernaturalibus. art. 3. p. 540

Vide *Iudicium credibilitatis.* Vide *Euidentia.*

Lib. VII. De Passion.

Iacula.

IAcula præuisa minus ferire quo sensu sit verum, & quo falsum. ad 6. p. 56

Indiuiduatio.

Indiuiduationes omnes, omnesque complexiones passionum indiuiduales esse inter se æquales relatæ ad vltimum finem. n. 1. & seqq. p. 99

Iniuria.

Iniuria quælibet, & quælibet iniustitia continet in se despectum patientis illam. art. 2. p. 87. & ad 1. p. 88. Vide *Læsio.*

Indoles.

Indoles bona cur, & quatenus præhabeatur indoli non bonæ, præsertim à parentibus in filiis. ad 14. & 15. p. 106. Quælibet indoles est æqualiter indiga gratiæ. ad 1. p. 103

Inuidia.

Inuidia est species tristitiæ. art. 4. p. 51

Ira.

Cur ab ea denominentur omnes actus circa bonum, & malum arduum. art. 8. p. 6. Iræ definitio, & natura. n. 1. & seqq. p. 77. Ira procedit ex confluxu reliquarum omnium passionum. art. 1. & 2. p. 84. Est assimilis odio præ ceteris. art. 2. ibid. A quo tamen differt quinque suis proprietatibus. art. 3. ibid. Tres præcipuè proprietates iræ. articul. 5. p. 85. Ira est passio maximè rationalis, ibidem. Affectus iræ aduersus inanimata est perabsurdus & ridiculus. ad 6. p. 86. Ira est absolutè connaturalior homini, quam concupiscentia. ad 7. art. 3. ibid.

Causa iræ ex parte subiecti. art. 1. p. 87. Ex parte obiecti. art. 2. & seq. ibid. Diuisio iræ in acutam, amaram, & difficilem. ad 10. Effectus iræ, præsertim voluptas. art. 2. p. 90

Ira est promptior, minusque placabilis in fœminis, extremis ætatibus & ebriis. ad 3. ar. 2. p. 92

Irascibilis.

Affectus irascibilis sunt specialiter participes rationis, & cognomines affectibus rationalibus. ad 4. p. 71. Sunt perfectiores quam passiones concupiscibilis. art. 2. p. 96. Atque inducunt delectationem maiorem. ad 2. p. 97

Index Rerum.

Iuuenes.

Iuuenes esse bonæ spei eadem ratione qua sunt bonæ nutritionis. ad 4. p.67.

Lib. VIII. De Iustit.

Iniustitia.

INiustitia particularis est vitium particulare distinctum ab omnibus aliis vitiis.art.2.& seq.p.136. Aliud est peccare ex iniustitiæ habitu, aliud peccare contra iustitiam. art.3. ibid. Peccatum iniustitiæ ex genere suo est mortale, potest tamen esse veniale, tum ex defectu deliberationis, tum ex sola paruitate materiæ. n.1. & seqq. p. 142. Inter omnia peccata, quæ contra proximum committuntur, iniustitia est maximè prouocatiua iræ, & contraria paci. artic.12. p.167. Iniustitia indeliberata minus concitat iram in patiente quam deliberata, licet indeliberata sit grauior ex parte materiæ. art. 7. p.175

Inutile.

Inutilium, ac nocentium cum purè dedecentibus, nihilque nocentibus datur incommensurabilitas. art.1. p.156

Ius.

Ius quo sensu sit obiectum iustitiæ. art.1.& 4. p.109. Diuiditur in passiuum, & actiuum, & hoc in potestatiuum, & actuale; potestatiuum in ius iurisdictionis, & proprietatis. art.1. ibid. Ius proprietatis definitur à Card. de Lugo prælatio quædam moralis, qua hic homo præfertur moraliter aliis in vsu talis rei propter peculiarem connexionem, quam res habet cum eo. artic.1. p. 110. Prædicata posita in dicta definitione conueniunt iuri proprietatis, sed non sufficienter illud definiunt. artic. 3. ibid. Assignantur prædicata apud omnes notissima tum iuris in communi, tum vtriusque iuris in particulari. art.1.& seq. p.112. Iuri, vt sic conuenit prælatio, item potestas operandi. art.1. & 2. ibid. Ius actiuum in communi, est libera facultas disponendi circa rem, vel personam quoad vsus, vel actiones lege permissas, non impedibiles licitè ab aliis. art.4. ibid. Et si facultati, seu potestati prædictæ addatur, quod sit ordinata directè, & principaliter ad felicitatem propriam conflabitur definitio proprietatis: Si autem adiungatur ordinatio ad felicitatem alienam principaliter, & directè erit definita iurisdictio. art.6. ibid. Iuris proprietatis termini sunt res, & personæ, & explicantur singillatim. art. 12. & 13. p.113. Ius iurisdictionis quodcumque est inseparabile ex parte subiecti à iure proprietatis. art.1. p.115. Ius tamen proprietatis est separabile ex parte subiecti à iure iurisdictionis circa eandem rem licet ab eodem saltem in alio existente dependeat formalissimè. ab artic. 1. ibid. Ius omne creatum pendet essentialiter, ac immediatè à iure Dei, & eius exercitio. artic. 2. & 3. p.116. Iuris variæ acceptiones declarantur, & præsertim ius radicale, formale, actuale, habituale, & similia. art.1. & seq. p.118. Ius constituitur principaliter per actus intellectus, & voluntatis. art.3. ibid. Iuris diuisio in naturale, gentium, positiuum, in paternum, & æconomicum, & herile examinatur. ab art.1. p.120

Ius formaliter auferri per iniuriam non potest, nec lædi formaliter potest nisi per iniuriam. ab art. 1. p.138. Ius ad conseruationem iuris non datur. ad 3. art.1. p.141

Ius proprietatis tantum indirectè extenditur ad actus voluntatis, quatenus sunt causatiui alicuius actionis directè contradicentis eidem iuri. n. 1.& seqq. p.180. Iuri iurisdictionis duplex adest eminentia; Vna essentialis, & inseparabilis, altera accidentaria, & explicantur. art.3. p.195

Iura sunt propria substantiarum rationalium. art. 2. p.112

Iurisdictio.

Iurisdictio, siue officium habens iurisdictionem est intrinsecè inuendibilis quoad ea, quæ sunt ipsi essentialia, vendibilis verò quoad emolumenta pecuniaria, per se quidem quoad excessum iusti stipendij: per accidens verò quoad ipsum stipendium. ab art.4. p.195. Cum hoc tamen stat, quod iurisdictio est perfectio valde æstimabilis secundum se. ad 4. art.1. p.196. Distributor officij eiusmodi vnum eligens præ alio non potest retinere sibi partem iusti stipendij in compensationem affectus specialis. ad 7. art.1. p.197. Et id habet locum à fortiori in distributione merè pecuniaria. artic. 3. ibid. Plura vide verbo *Restitutio* pro transgressione iustitiæ distributiuæ.

Iustitia.

Iustitiæ obiectum V. *Ius.* Quomodo potest exercere aliquem actum absque obligatione exercendi. ad 3. p.110. Non est proprium iustitiæ, sed omnibus virtutibus commune est, vt detur aliqua connexio peculiaris rerum quas exhibent cum iis quibus exhibentur. art.3. ibid. Recte definitur constans, & perpetua voluntas. n.1. & seqq. p.111. Et eadem definitio adaptatur iustitiæ infulæ. art.8.& 9.p.113. Proprium iustitiæ est respicere medium rei. n.1. & seqq. p.124. Quotuplicem æqualitatem intendit. ab art.2. p.125. Licet tamen iustitia consistat in medio rei obiectiuè, & causatiuè, tamen ipsa non est media formaliter inter habitus vitiosos; ideoque non consistit in medio formaliter. art.12. p.126. Versatur circa solas operationes, & non circa passiones. ab art.1. p.127. Neque potest aliquis esse formaliter iniustus ex motiuo proprio actus iniusti propter passionem. art.4. p.128. De differentia iniustitiæ particularis à legali. n. 1. & seqq. p. 130. Iustitia legalis in principe non differt specie à iustitia legali subditi. art. 6. & 7. p.131. Iustitia intendens bono familiæ distinguitur specie à iustitia intendente bono ciuitatis. ad 3. art.1. ibid. Iustitia particularis differt specie à reliquis virtutibus, & habet diuersum motiuum formale. art. 1. & seq. pag. 132. Iustitia legalis præeminet omnibus aliis virtutibus moralibus, quæ directè, & immediatè versantur circa proximum. artic.1. p.133. Iustitia particularis est præclarior cæteris virtutibus moralibus. art.2. & 8. p.134. Diuiditur in distributiuam, & commutatiuam. art.1. & seq. p. 144. Habent motiua, seu iura specie diuersa. art.33.p.149. Alia vide verbo *Distributiua,& Commutatiua.*

Lib. IX. De Incarn.

Incarnatio.

INcarnationis possibilitas cur ostendi non possit ratione naturali? art. 1. p.211.

Incarnatio Verbi fuit maximè conueniens respectu Dei conuenientia decentiæ, & laudabilitatis. art.3. ibid. Etiam ex suppositione peccati. n.1. & seqq p. 212

Incarnationis mysterium à Deo peractum est cum omnimoda libertate. n.1.& seqq. p. 215

Incarnationis executio peperit titulum laudis gratificantis, non verò magnificentis. ad 3. ibid.

Incarnatio peracta est cum solius naturæ creatæ immutatione. ad 1. p. 212

Incarnatio necessaria fuit ex natura rei ad abolitionem peccati. n.1. & seqq. p. 218

Incarnatio Verbi futura secluso peccato, defenditur

problema

problematicè. n.1. & seqq. p. 218. Maior tamen animi propensio in sententiam affirmantem.ibidem fine.

Inclinatio.

Inclinatio ad aliquod bonum alia est purè approbatiua, alia lucratiua. ad 1. p. 215

Indifferentia.

Indifferentia, & determinatio eiusdem ad idem identificari non possunt adæquatè.ad 3. p. 250

Indifferentia Christi ad mortem est incompossibilis cum præcepto obligante ad illam in conscientia. n. 1. & seqq. p. 277

Indifferentia qualis Deo conueniat circa diuersas rerum circumstantias ? ad 1. p. 242

Iniuria.

Iniuria illata Deo cur non nisi Deo præoperante auferri possit ? ad 2. p. 219

Intellectio.

Intelligere intellectione increata non potest, qui non est capax comprehensionis diuinæ. art. 6.p.260

Intentio.

Intentio, & operatio diuinæ ex quo capite possint deficere, & variari ? art. 2. p. 241

Iudicium.

Iudicium humanum cur discrepet à diuino in præmijs, & suppliciis distribuendis. art. 2. p. 223

Iustitia.

Iustitiæ diuinæ ordo non impedit remissionem pœnæ debitæ pro peccato.ad 1. p. 213

Iustum posse peccare in sensu diuiso iustitiæ, quo sensu verum sit ? ad 1. p. 277

Lib. X. De Sacram.

Imperfectio.

Imperfectiones morales non fundant habitum purè deletiuum ipsarum, art. 2. p. 433.

Imperium. Vide *Actus imperans.*

Impositio manuum.

Impositio manuum est symbolum promotionis ad gradum aliquem, art. 3. p. 504. Prout adhibita à conferente ordinem est causatiua grat.ibid.An ipsa sola sit materia ordinis apud Græcos, art.1. & 2. p. 510

Innocentia.

Ad innocentiam conseruandam non datur specialis habitus. Ad 5. p. 434. Possibilitas amittendi innocentiam diù retentam, debet esse coniuncta cum potentia reparandi peccatum, art. 7. p. 440. In innocente proximè peccabili, & emendabili datur virtus pœnitentiæ,art.3.p.447

Instans.

Instantia, n. 1. & seqq. p. 335. Coexistunt tempori incommensurabiliter. art.3. p.336. Quænam producantur in instanti, art. 1. ibid. An gratia Sacramentalis producatur in instanti, art.2.& 3. ibid.

Institutio.

Institutio Sacramenti est voluntas conferendi gratiam sensibiliter, vel impositio significationis efficacis gratiæ facta enti sensibili habenti analogiam cum gratia, art. 1. 2. & 3. p. 302. Institutio alia est actiua, & æterna, alia passiua, & in tempore. Ad primum ratione posterioris dicitur Christus instituisse Sacramenta, ibi. & art. 3. p. 304. Solus tamen Deus potest esse principalis auctor Institutionis Sacramentorum,art.1. p. 303.Quod institutio Sacramenti dicit essentialiter voluntatem sufficientem ad collationem gratiæ, ibid. Creatura rationalis potest secundariò instituere Sacramenta, quatenus potest Deus eidem relinquere determinationem signorum sensibilium. art. 2. ibid. Congruentius fuit, vtnæc eadem determinatio fieret ab ipso Deo, ibid. Sacramenta instituì, fuit valdè conueniens ob dependentiam hominis à sensibus in operando, art. 1. & seq. p. 305. Pro quibus statibus an pro statu innocentiæ fuisset id conueniens, ibid. Pro triplici statu legis naturæ, legis scriptæ, & gratiæ debuere institui diuersa Sacramenta, ar.8.& 9.p.306. Præsentis institutionis Sacramentorum fuit causa meritoria Passio Christi, ad 4. p. 351. In Sacramentorum institutione fuit maximè vitanda figurata locutio, art. 5. p. 408. Institutio Sacramentorum est intrinseca ipsis Sacramentis,n.1.& seqq.p.297.Regula dignoscendi, quæ sint alicui intrinseca, art 1. p.298. Obiectum huius institutionis directè volitum per ipsam.ad 1. p. 299

Intentio.

Intentio Ministri est intrinseca Sacramento, n. 1. & seqq. p. 299. Eius obiectum directum. Ad 1. ibid. Potest esse peccaminosa,adeóque nequit esse virtus Sacramenti, sed applicatio virtutis. ad 2.ib. Verba sacramentalia nequeunt esse vera, nisi adsit ministro intentio faciendi tales actiones, vt Dei minister est, vel alia æquiualens, art. 2. ibid. Ad valorem Sacramenti non sufficit intentio faciendi eas actiones exteriores, siue seriò, siue per iocum art. 1.& seq. 298. Quid de intentione solum faciendi exterius id, quod facit Ecclesia, art.5. p. 299. Alia specialis intentio requiritur in ministro Dei, licet similis intentio sufficeret in ministro hominis ad operandum, vt minister eius est. ad 1. ibid.

Intentio virtualis aut implicita vnius prædicati, & obiecti est formalis, & explicita alterius prædicati cum illo conuertibilis vel obiecti cum illo connexi, a. 1. 2. & 3. p. 313. Intentio virtualis Sacramenti quatenus volitiua prædicati conuertibilis cum illo semper sufficit ad Sacramentum, art. 3. ibid. An sufficiat volitio virtualis, quatenus vult aliud antecedens, consequens, vel concomitans cum Sacramento connexum, art. 2. ibid.

Intentio habitualis in ratione talis completur per aliquid actuale, actu existens, cùm ipsa existit, art. 1. p. 312. Intentio purè habitualis Sacramenti, & quæ non sit simul actualis aliqualiter,ideſt, virtualis respectu eiusdem non sufficit ad Sacramentum, art. 5. 6. & 7. p. 313.Disparitas in hoc intentionis Sacramenti ab intentione applicatiua sacrificij. art.8. p. 314

Non omnis intentio conditionata est insufficiens ad Sacramentum.art. 1. ibid. Intentio sub conditione impossibili, aut incerta, seu certò non cognita est insufficiens, art. 2. & 3. p. 314. Nulla intentio potest habere se ipsam pro conditione, art. 2.ibid. Intentio sub conditione certò cognita, licet contingenti est sufficiens. art. 4. p. 315. Licitè tamen non possunt apponi conditiones intentioni sine graui causa præterquam illa, quæ à Sacramento virtualiter includuntur, & in matrimonio eæ, quæ apponi possunt ipsi contractui, art. 5. ibid.

Ex intentionibus contrarijs simul existentibus, quæ est appretiatiuè maior est plenè voluntaria, minor secundum quid inuoluntaria, art. 1. p. 316. Si intentio de conficiendo est appretiatiuè maior, quàm opposita, est sufficiens ad Sacramentum ad 3. ibid. Si tamen istæ intentiones oppositæ non sint simultaneæ semper prævalet,quæ est posterior, art. 3. ibid. An hoc idem subsistat in Sacramento Matrimonij. ad 1.ibid. Intentio contraria superueniens Sacramento statim ac est completum essentialiter, licet non integraliter, non officit eius valori, art. 5. p. 337

Ad intentionem verè absoluendi tenetur cõfessarius art. 1, & 2. p. 486. Iurisdictio. Vide *Potestas.*

Index Rerum.

Iustificatio.

Opus iustificationis non perficitur immediatè à virtute pœnitentiæ, sed solùm remotè. art. 8. p. 447. Qui actus in Sacramento Pœnitentiæ ad iustificationem prærequirantur, art. 1. & 2. p. 462. In Sacramento prærequiritur minor dispositio, quàm extra, art. 7. p. 466. Nec propterea minoris est fructus, & vtilitatis, ibid. Non prærequitur conuersio ad Deum tantæ perfectionis, quantæ malitiæ fuit auersio. ad 7. p. 468

Iustitia.

Iustitia statim obligat ad restitutionem ad 1. p. 442. Iustitia vindicatiua cooperatur motioni demeritoriæ peccati, art. 9. p. 437. Eius multiplex discrimen à pœnitentia. ibid.

Lib. I. De Deo.

L

Lex naturæ.

LEx naturæ inductiua necessitatis in Deum ad bonum vnicuique naturale, actiuè sumpta etsi dictamen necessarium sapientiæ Diuinæ, & decretum liberum eidem necessariò conforme: Passiuè verò sumpta, est ipsa rerum natura. ad 2. & ad 6. p. 103. & seq.

Prouidentia Dei ordinaria non potest prætergredi certas naturæ leges. art. 1. p. 98

Hæ leges fundantur in ipsa natura rerum, & dictamine necessario sapientiæ Diuinæ. art. 2. & seqq. ibidem.

Liber vitæ datur in Deo, non item mortis. ad 2. p. 116

Libertas Diuina.

Libertas Dei circa creaturas est absolutissima etiam moraliter, nulla facta suppositione sibi libera. art. 2. & 3. p. 69. & seq.

Determinatur Deus ad volendum, aut nolendum creaturas sola bonitate essentiæ suæ. art. 2. & seqq. p. 67. & ad 2. p. 70

Libertas Diuina stat cum necessitate vaga alicuius determinationis. ad 1. p. 85

Libertas Dei ad annihilandum Vniuersum stat cum certitudine naturali de annihilatione non futura. ad 4. art. 2. & 3. p. 104

Libertas ad suos actus conuenit Deo solùm ratione rerum creatarum. ad 2. p. 88

Facta aliqua suppositione, quæ necessitas resultet in Deo.

Vid. *Necessitas.*

Libertatis Diuinæ, & humanæ concordia.

Libertatis Diuinæ, & humanæ concordia quoad prædestinationem, & reprobationem, pendet à concordia vtriusque libertatis quoad operationes meritorias & demeritorias vitæ æternæ. art. 5. p. 119

Huius concordiæ difficultas oritur præcipuè ex antecessione Diuinæ voluntatis infallibiliter efficacis. art. 5. & 6. ibid.

Insufficiens quorundam responsio. artic. 7. & 8. ibid. & seq.

Doctrina D. Thomæ super ea re exponitur, & promouetur. art. 9. vsque ad 14. p. 120. & seq.

Concluditur istam concordiam componi non posse sine scientia media. art. 14. p. 121. Et quidem necessario. ad 10. art. 1. & seqq. p. 125

Determinatio præuia Dei ad vnam determinate partem, pro nullo statu, siue absoluto, siue conditionato, obest nostræ libertati. ad 6. artic. 1. & seqq. p. 123. & 124

Lumen gloriæ.

Lumen gloriæ necessarium esse ad visionem Dei, est de fide. art. 9. p. 30. & art. 2. & 3. p. 32

Esse qualitatem intrinsecè inhærentem intellectui Beati, est indubitatum. art. 4. p. 37. Probatur ex supernaturalitate, & perfectione visionis beatificæ. art. 5. ibid.

Est indistinctum à specie impressa Dei. art. 6. & seqq. ibidem.

Superflueret, si Deus immediatè per seipsum concurreret obiectiuè vt quo, & vt quod, ad visionem beneficam, aut per speciem impressam distinctam realiter ab ipso lumine. art. 10. & 11. p. 38

Dicitur à D. Thoma medium, *Sub quo.* ad 7. artic. 9. pag. 41

Lib. II. De Angelis.

Libertas.

LIbertas datur in Angelis. artic. 1. p. 222. Libertas quomodo consistat in indiuisibili. ad 3. p. 223

Limitatio.

Limitatio est principium distinctionis. art. 7. p. 184

Locus.

Esse in loco non conuenit propriè Deo & Angelo. art. 2. p. 193. Angelus est dupliciter in loco, physicè per operationem, metaphysicè per vbicationem spiritualem. art. 4. ibid. Angelus potest esse physicè in loco minori pro libito, imò in nullo loco, aut in extremis spatij, quin sit in medio. artic. 5. p. 194. Non possunt esse physicè duo Angeli in eodem loco. ibid. Opposita omnia conueniunt modo existendi in loco metaphysicè. art. 6. & seqq. ibidem.

Vide *Vbicatio.*

Quomodo loquantur Angeli cum Deo, vel homine. art. 1. p. 226

Loquuntur inter se Angeli sola voluntate reuelandi suos conceptus. art. 3. & seqq. p. 227. Hæc voluntas reuelandi est solum conditio. art. 5. & 6. p. 227. Vel obiectum partiale. ad 8. p. 229

Locutio Angeli inferioris cum superiori potest esse manifestatio ignoti, non tamen illuminatio. ad 2. p. 228

Possunt loqui secum signis, & actionibus externis significantibus naturaliter, vel ex placito. artic. 8. p. 227

Lucifer.

Lucifer fuit auctor peccandi aliis Angelis. ad 4. p. 251. Fuit supremus inter omnes Angelos. ad 5. ibidem.

Lib. III. De Act. hum.

Laus.

LAus strictè sumpta exponitur. 1. & 2. & seq. p. 321. Ex conceptu suo est comparatiua melioris cum minus bono proximè possibili respectu laudati. art. 10. p. 322

Actibus diuinæ voluntatis non debetur laus strictè sumpta, sed aliquid maius laude. art. 5. & 6. p. 321.

Voluntates creatæ non sunt laudabiles ob amorem Dei præcisè, vt causæ primæ, art. 6. ibid.

Ex fine puræ vtilitatis nulla laudabilitas redundat in intentionem ipsius art. 5. ibid.

Dignitas laudis, & vituperij est propria actuum humanorum, quatenus liberi sunt. art. 1. 8. 9. & seq. p. 320. 1. & seq.

Dignitas laudis non est discretiua operationis meritoriæ à non meritoria. ad 6. p. 365

Laus, & vituperium dicuntur de cæteris præter actus morales analogicè, & secundariò ad 2. p. 323

Laus nostra subordinatur gloriæ diuinæ. ad 1. ibid.

Laus bonæ ordinationis pertinet ad auctorem electionum eius. art. 2. ibid.

Quæ laus sit præmium virtutis. ad 6. p. 365

Lex.

Lex naturalis scripta in cordibus nostris manuducit, ad cognitionem diuinæ voluntatis. ad 6. p. 327
Lex naturalis, quam voluntatem Dei importet. art. 6. p. 331
Quam itidem positiua. ibid.
Lex præcipiens, & prohibens sub lethali, & sub veniali; consilium & permissio differunt ex parte obiecti directi. ar. 7. & 8. ibid.
Non sufficit ad eam differentiam solus modus tendendi, aut sola reflexio actuum supra se, aut præponderantia mutua obiectorum siue absoluta, siue relatè ad naturam rationalem. ab art. 2. ad 6. p. 329. & seq.
Ex legibus demonstratur libertas indifferentiæ. art. 3. p. 301

Libertas.

Libertas indifferentiæ quid sit. art. 1. 301
Demonstratur inesse homini ex pluribus effectibus, & proprietatibus operationum humanarum. art. 2. Ex legibus. artic. 3. ibid. Ex laude, & vituperio. artic. 4. ibid. Ex consilio, præceptó, & correptione. art. 5. ibid. Ex gratitudine, & vindicta. art. 6. p. 302
Demonstratur ratione à priori. art. 7. ibid.
Probatur ex sacris litteris, & Conciliis. art. 9. ib.
Eam libertatem sæpè agnoscit Augustinus. artic. 10. & seq. p. 303
Nec obstat, quod frequenter videatur agere de sola libertate à coactione. art. 17. & seq. p. 304
Non inest voluntati proxima libertas indifferentiæ ad omnia obiecta. Neque semper ad eadem, nec ad omnes actus possibiles circa singula. Neque semper ad eosdem. art. 1. & seq. p. 308
Non inest libertas ad bonum, vt sic, ad existentiam sui, ad felicitatem, ad existentiam Dei, vt causæ primæ volendam, & nolendam. art. 2. p. 309
Habita intentione efficaci finis non est libera voluntas ad electionem medij vnicè requisiti. art. 7. ib.
Non est specialiter libera voluntas ad maiorem, vel minorem intensionem suorum actuum. a. 2. & seq. p. 312
Minor libertas inest voluntati quoad perseuerantiam, quam quoad primam existentiam actus. articul. 3. p. 313
Libertas contradictionis, & contrarietatis exponuntur. ad 3. p. 317
Nobilius est in intellectu, quam in voluntate. ad 5. art. 1. p. 281
Potest voluntas liberè eligere bonum minus relicto maiori, dummodo comparetur cum illo tanquam excedens, & excessum quoad aliquid. ad 1. artic. 1. p. 306. & ad 3. art. 1. p. 307
Potest eligere vnum ex duobus omninò & æqualibus, & similibus ex motiuo communi respectu vtriusque, quando alterutrius electio præponderat omissioni vtriusque. ad 3. art. 2. ibid.
Ad rationem potentiæ proximæ liberæ quæ requirantur, art. 4. p. 309. art. 7. & 8. p. 302
Ratio cur desit libertas dormientibus pueris decrepitis, ebriis, amentibus, & perturbatis. art. 5. & 6. p. 309. & seq.
Omnis libera operatio voluntatis dependet ab aliqua eiusdem operatione necessaria. ad 1. p. 310
Subordinatio, & dirigibilitas voluntatis respectu intellectus probat indifferentiam voluntatis ad eligendum inter plura. ad 4. art. 1. & seq. p. 307
Libertas voluntatis ad quamlibet electionem includit intentionem efficacem finis. art. 1. p. 315
Libertas in actu secundo, est adæquatè intrinseca actibus liberis. art. 1. & seq. p. 312
Vide *Actus liber.*

Antecedenter ad electionem liberam existit necessariò in voluntate simplex complacentia. art. 3. p. 309
Alia libertas est imperfecta, & purè physica; alia perfecta, & moralis. art. 2. p. 319
Quæ sufficiat ad moralitatem. art. 2. ibid.
Non sufficit ad moralitatem libertas ad actus æquales. art. 10. p. 322. & art. 1. & seq. p. 323
Nec quidquam facit, quod Deus efficaciter prædefiniat actum, qui de facto elicitur. ad 2. p. 324.
Multo minus sufficit ad meritum. ad 3. p. 325
Vide *actus meritorij, actus morales.*
Subordinatio nostræ voluntatis respectu diuinæ. Renitentia concupiscentiæ, astrorum impressio, & influxus non tollit, neque minuit libertatem hominis, ad 5. art. 1. & ad 7. p. 308

Lib. V. De Iustif.

Lex.

Legis opera non prærequiri ad iustitiam, & gratiam quomodo intelligendum. ad 6. art. 2. p. 476

Lumen.

Luminis gloriæ cum gratia comparatio quoad maiorem, vel minorem participationem diuinæ naturæ. ad 5. p. 444. Disponit immediatè ad solas operationes intellectus. ibid. Probabile est esse habitum perfectiorem gratia habituali absolutè loquendo. ibid.

Lib. VI. De Virt. Theol.

Lex.

Leges, præcipuum instrumentum gubernandi Remp. rationalem. ad 7. art. 4. p. 531. Leges Dei nituntur eius veracitate, vtpote obligantes sub comminatione pœnarum, & sponsione præmiorum. ibid.

Libertas.

Libertas actus stare non potest absque motiuo alliciente ad omissionem eiusdem actus. ad 3. p. 491. Libertas ad credendum Deo, & illum amandum super omnia non tollitur propter eius summam auctoritatem, & amabilitatem. ad 1. p. 544. Actus liber futurus potest credi per actum fidei infallibilem. ad 5. p. 531. Actus fidei est liber libertate etiam contrarietatis, & quoad specificationem. art. 1. p. 543. Libertas suspendendi assensum alicui propositioni est etiam potentia ad dissentiendum. art. 3. ibid. Dantur aliquæ reuelationes Dei, quarum existentia est impedibilis per nostram libertatem. ab art. 4. p. 541. Noua libertas ad perseuerandum in nostris actibus liberè elicitis non datur pro quolibet instanti, sed per interualla. ad 4. art. 2. p. 580

Loquutio.

Loquutio ad alterum quid sit, & quotuplex in hominibus, Angelis, & Deo. art. 1. p. 520. Est manifestatiua illius, à quo est & circa quod est. art. 3. ibid. Debet esse libera loquenti. art. 2. ibid. & ad 4. p. 523. Loquutio falsa reddit auctorem suum contemptibilē. ad 7. ar. 3. p. 531. Loquutio humana repræsentat euidenter auctorē suum, vtpote sensibilem. ad 1. p. 523. Obscurè verò veritatem obiecti significat. art. 4. p. 521. Diuina loquutio est similis humanæ secluſis imperfectionibus, adeoque etiam sensibilitate loquentis. ad 1. p. 523. Loquutio Dei interna, & externa. art. 1. p. 520. Loquutio eo ipso, quod credatur esse diuina, creditur esse vera. art. 6. p. 521. Loquutio Dei externa mouet audientem ad apprehensiones terminorum, non verò ad assensum fidei, ad quem est pura conditio. art. 12. p. 513. Loquutio Dei passiua inimitabilis. art. 17. p. 514. Habet connexionem cum loquutione Dei interna, &

& actiua non participatiuam, sed purè terminatiuam, adeoque obscurè cognoscibilem. ad 3. art. 3. p. 515. & art. 4. p. 535. Sola Dei loquutio includit etiam actum formaliter liberum audienti. art. 2. p. 520. Loquutio Dei tam interna quam externa consideratur, vt directa, & vt reflexa. art. 7. p. 512. Loquutio Dei est summæ auctoritatis, licet sit obscura. ad 6. art. 2. p. 535. Non potest prudenter fieri de re ante euidenter nota. art. 6. p. 537. Obscuritas diuinæ loquutionis non est motiuum credendi, sed necessaria dispositio ex parte subiecti. ad 2. p. 538. Loquutio diuina propriè talis sit per miracula. art. 8. p. 521. Est semper supernaturalis. art. 7. pag. 541. Loquutio diuina minus propria habetur per quoslibet effectus naturales, vtpotè non principaliter manifestatiuos conceptuum. art. 6. & 7. p. 540

Lumen.

Lumen supernaturale non datur nisi ad cognoscendum aliquid, quod naturaliter percipi non potest. ab art. 10. p. 529. Discernit propositionem fidei veram ab articulis falsò propositis per aliquod peculiare prædicatum, quod in his non continetur. art. 12. p. 530

Luxuria.

Luxuria est origo præcipua desperationis, & præsumptionis. art. 6. & 7. p. 601

Lib. VII. De Pass.

Labrum.

Labrum inferius magis tremere ex timore, quam superius ad 1. art. 1. p. 74

Lachrymæ.

Lachrymæ cur delectent. ad 5. p. 38. Cur minuant tristitiam. ad 1. art. 1. ad 2. p. 55

Læsio.

Læsio, & molestia aliis illata cur delectet. ad 7. p. 39

Læsio iniusta reddit terribiliorem læsorem, & læsum. ad 2. art. 2. p. 79. Expenditur, vtrum eorum magis acuat. art. 3. & 4. ibid.

Lib. VIII. De Iustit.

Labor.

Labor fossoris terræ cur proponitur, vt regula pro quantitate requisita ad peccatum lethale. art. 4. p. 172

Lex.

Lex nulla potest esse fauorabilis, & benefica respectu nolentis beneficium, & fauorem. art. 2. p. 137. Lex fauens iuri proprietatis fauet intentioni felicitatis, non autem voluntati contrariæ. art. 12. p. 139. Lex diuina naturalis æqualiter fauet omnibus hominibus secundum se præcisè consideratis. art. 1. p. 189

Libertas.

Libertas ex se insufficiens ad lethale, est etiam insufficiens ad valorem contractuum. art. 2. p. 174.

Lib. IX. De Incarnat.

Laudabilitas.

Laudabilitas cuiusque, ac reprehensibilitas vnde æstimari debeat? ad 1. p. 275

Laudabilitas dupliciter respectu alicuius induci potest. art. 2. p. 211

Legis diuinæ, & humanæ, vt humanæ discrimen duplex. ad 5. p. 224

Legis, vel mandati nomine non semper significatur obligatio in conscientia art. 11. p. 271

Liber, Libertas.

Libera electio in Christo fuit absque præconsiliato formaliter sumpto. ad 2. p. 273

Libertas ad actus omnino æquales non sufficit ad meritum. art. 1. ibid.

Libertas diuina nullius est capax necessitatis moralis antecedentis ex vlla re creata. n. 1. & seqq. p. 215.

Libertas indifferentiæ fuit in Christo. art. 1. p. 273.

Libertas indifferentiæ est requisita ad merendum. ibidem.

Lib. X. De Sacram.

Lector.

Lectoris munia in Ecclesia. art. 2. p. 507.

Lex.

Præter leges à Deo, & à natura præscriptas possunt condi nouæ à Principibus tum Ecclesiasticis, tum sæcularibus, ad 6. p. 378. Legi Diuinæ non esse aliquid detrahendum, aut minuendum, quo sensu verum sit. ibid. Quid attendendum, vt dignoscatur, an lex sit capax epicheiæ, & exceptionis. ad 2. p. 487. Frequentia peccatorum aduersus legem non sufficit ad probandam legis iniquitatem. ad 4. p. 527

Locus.

Eadem entitas potest supernaturaliter esse in locis inuicem distantibus, & discontinuatis, ad 4. art. 1. 2. & 3. p. 411. Ex multiplici præsentia locali Sacramentali, ac definitiua non licet arguere ad multiplicem circumscriptiuam. art. 11. p. 415. Præsentia localis definitiua reddit corpus locatum ineptum ad patiendum, & agendum; è contra multiplex circumscriptiua auget vtramque virtutem locati. ibid. Multiplex vbicatio definitiua est quid plus ex parte agentis, sed est quid minus respectu rei locatæ, quam multiplex circumscriptiua. art. 12. ibid. Christus Dominus vt est in Sacramento est formaliter in loco per vnionem cum ipsis accidentibus Eucharisticis. art. 7. ibid.

Locutio.

Locutio figurata fuit vitanda in Sacramentis. art. 5. p. 408. Locutio Dei de suis operibus accipi debet iuxta proprietatem verborum, & non figuratè ob difficultatem rei manifestatæ. art. 2. & ad 2. p. 418. Non loquitur sincere, qui vtitur locutione ex circumstantiis præseferente sensum proprium & simul habet in mente sensum allegoricum. ad 1. art. 1. p. 413. Locutio Christi facta per verba consecrationis non esset sincera, si esset accipienda allegoricè. ibid.

Lib. I. De Deo.

M

Merita.

Opera meritoria vitæ æternæ sunt mutuò connexa intrinsecè cum consecutione vitæ æternæ art. 2. p. 112

Merita nostra præsciuntur, & præparantur per prædestinationem Diuinam, art. 5. p. 110

Non minuunt, sed augent liberalitatem Dei in collatione gloriæ. ad 4. p. 88

Merita vt conditionatè futura præcedunt virualiter intrinsecè electionem efficacem ad gloriam vt coronam, & prædefinitionem bonorum operum. art. 1. p. 111.

Merita vt absolutè futura, sunt causa meritoria gloriæ, non tamen mouent Deum ad electionem ad gloriam. ad 3. p. 113

Merita conditionata Semipelagianorum rectè ab Augustino, & Prospero appellantur ficta. ad 3. art. 2. & 3. & ad 5. p. 65

Merita Christi. Vide *Christus.*

Miraculum.

Miraculosi rerum euentus non nisi rarò fieri possunt & cum compensatione, vt minimùm æquali, euentuum connaturalium. art. 9. & seqq. p. 100

Misericordia.

Misericordiæ Diuinæ notio, art. 1. p. 126. & seq.
Eius vniuersalitas. art. 2. & seqq. ibid.
Vid. *Beneficentia.*

Missio.

Missio Personæ Diuinæ tria includit. art. 6. p. 161
Cui Personæ conueniat. ibid.
Quotuplex sit. art. 7. ibid.

Monstrosum.

Monstrosum nihil datur respectu Dei. ad 2. p. 92
Ex eo, quod aliqua sint, aut monstrosa, aut fortuita, nullus arguitur defectus prouidentiæ in Deo. ibid.

Lib. II. De Angelis.

Malum.

MAlum purum implicat. ad 3. p. 260

Materia.

Materia quomodo sit principium distinctionis. ad 5. p. 186
Materia etiam expers quantitatis non datur in Angelis. art. 1. & 2. p. 174
Materialia an cognoscat Angelus. Vide *Cognitio.*

Mentiri.

Mentiri possunt Angeli. ad 4. p. 228.

Meritum.

Angelis data est gloria ex meritis ex natura rei. art. 2. p. 233. Quibus actibus eam meruerint. art. 3. ibid. Quomodo meruerint substantiam gloriæ. a. 4. ibid.
Meritum Angelorum fuit summo conatu necessariò exhibitum. art. 6. p. 236
Cum meritò non potest componi beatitudo. artic. 4. p. 253
Miracula vera nequeunt facere angeli. ad 6. p. 264

Motus.

Motus quomodo sit actus imperfecti. ad 2. partis negantis. p. 197
Motus Angeli metaphysicus & spiritualis est discretus; physicus autem potest esse continuus. ad 2. partis affirmantis. ibid.
Quomodo Angelus possit transire de loco ad locum sine medio. art. 1. p. 196
Motus localis est nobilissimus inter actiones agentis corporei relatè ad subiectum. art. 2. p. 261. Angeli possunt corpora mouere localiter. ibid. & seqq. Superior Angelus potest mouere localiter inferiorem. art. 3. p. 262. Quos motus in corporibus causare possint Angeli. art. 4. & seqq. ibid.

Lib. III. De Act. hum.

Malitia.

ESt indistincta realiter ab aliquo bono. art. 1. & seq. p. 336
Reiiciuntur quinque opiniones circa constitutionem formalem malitiæ moralis. art. 11. & seq. p. 357
Omne malum tum physicum, tum morale consistit in priuatione boni debiti. artic. 1. p. 355. & ad 9. p. 359
Malitia moralis consistit formaliter in sola priuatione rectitudinis debitæ inesse operanti. art. 8. p. 357
Hæc priuatio est adæquatè identificata cum actu malo. art. 5. & 7. p. 356

Martyrium.

Inducit gloriam ex opere operato. ad 2. p. 394

Medium.

Omnis ordinatio mediorum ad finem est libera alicui principio. art. 2. p. 321

Metus.

Eius definitio. art. 1. p. 295
Eiusdem diuisio. ibid. & art. 3. ibid.
Metus connaturalis afficiens per se humanam naturam non causat inuoluntarium. art. 1. & 2. ibid.
Innaturalis, violentus, & per accidens afficiens humanam naturam causat inuoluntarium tantum secundum quid. art. 3. & seq. ibid.
Nullus contractus, aut alia actio ex metu facta irritari potest, quasi non sit simpliciter voluntaria. ad 2. p. 296
Operationum ex metu naturali, & violento ortarum differentia. art. 5. p. 297

Meritum.

Communis eius expositio. art. 1. p. 360
Meriti hominis apud Deum expositio. art. 2. ibid.
Inesse operibus bonis vim meritoriam apud Deum est certum ex fide, & ratione. art. 3. 4. & 5. ibid.
Licet non semper insit vis meritoria apud homines. ad 1. p. 361
De conceptu meriti est contemptus liber, & arduus commodi temporalis. art. 1. p. 363
Quod probatur ex scripturis. art. 2. & 3. ibid.
Idem probatur ex eo, quod soli viatores sint capaces meriti. art. 4. & seq. ibid.
Ostenditur hoc virtualiter contineri in Tridentino. ad 1. p. 364
Quæ difficultas in benè operando, conferat ad meritum, quæ illud diminuat. ad 5. ibid.
Bonitas actus magis confert ad meritum, quam difficultas. ad 8. ibid.
Meritum Sanctorum per se est maius absolutè, quam minus Sanctorum, semper tamen est superatiuum alicuius commodi temporalis. ad 8. artic. 1. & seq. ibidem.
Ad meritum vitæ æternæ requiritur status viæ. art. 3. & 4. p. 368. & ad 3. p. 374
Enoch, Elias, nec Patres olim, neque nunc pueri in Lymbo quidquam merentur. art. 8. p. 368
Promouetur ratio D. Thomæ, quæ probat beatos esse incapaces meriti. art. 9. p. 369
Ad meritum vitæ æternæ de condigno requiritur gratia habitualis. art. 11. & seq. ibid.
Opera iustorum adhuc viatorum saltem aliqua esse meritoria de condigno vitæ æternæ est certum. art. 15. & seq. p. 370
Actus vltimo disponentes ad iustificationem non sunt meritorij vitæ æternæ de condigno, nec contradicit Tridentinum. art. 23. 24. & 25. pag. 371. & seq.
Adultus præeunte præuia dispositione iustificatus potest dici mereri primam gloriam condignitate morentis, licet non condignitate operis meritorij iuxtà D. Th. art. 28. & 29. p. 373
Cur operibus subsequentibus ad iustificationem non tribuatur ratio meriti de condigno, respectu primæ gratiæ, sicut respectu eius augmenti, & gloriæ. art. 26. & 27. p. 372
Quilibet actus supernaturalis iusti viatoris subsequentes ad iustificationem sunt meritorij vitæ æternæ de condigno. art. 30. p. 373
Purus homo iustus non potest alteri, sed sibi soli mereri de condigno vitam æternam, aut augmentum gratiæ, & gloriæ. art. 31. ibid.
Potest pro alio satisfacere, & impetrare. ad 8. p. 375
Vniuersaliter opera iusti viatoris esse meritoria ex natura rei, & non ex liberalitate, & promissione diuina, probatur efficaciter. ab art. 16. p. 370. & ad 9. art. 1. & seq. p. 375
Non potest etiam miraculosè negari præmium meritis humanis, saltem omnibus. ad 12. p. 377

Non

Index Rerum.

Non quodlibet opus est meritorium cuiuslibet præmij. ad 1. p. 382
Meritum crescit ex intensione. art. 1. pag. 383. & 6. p. 384
Ex duratione formaliter libera. ad 2. art. 1. ibid.
Meritum puræ creaturæ non potest esse posterius tempore, quam præmium. art. 1. & seq. p. 386
Meritum Christi potest. ad 5. p. 388
Nullum meritum potest esse posterius natura quam præmium; nec principium meriti potest cadere sub meritum. art. 5. p. 387
Actus nostri non sunt meritorij, vt sunt in decretis diuinis, sed vt sunt in se. ad 6. p. 388
Meritum, & præmium conuertuntur inter se, & inuicem dependent ex natura rei. artic. 1. & seq. p. 389
Donum conferibile in præmium magis dependet à merito ex natura rei, quam effectus quilibet à sua causa efficienti. art. 3. & 4. ibid.
Meritum magis dependet à præmio, quam præmium à merito. art. 4. ibid.
Actiones externæ cæteris paribus non augent rationem meriti, aut demeriti. art. 1. & seq. p. 392
Nec actus interni efficaciter, & determinate imperati. art. 4. p. 393
Meritum de condigno quid. art. 2. p. 367
Stabilitur distinctio meriti congrui à condigno. art. 1. & seq. p. 378
Quænam prædicata sint vtrique merito communia. art. 5. & seq. p. 379
Rationes insufficientes discriminis inter vtrumque. art. 6. & seq. ibid.
Legitima ratio, discriminis. art. 10. p. 380
Nulli dono purè creato repugnat, vt cadat sub meritum congruum. art. 12. p. 381
Peccator potest mereri de congruo suam iustificationem. art. 2. p. 378
Non potest iustus mereri sibi de congruo reparationem post lapsum, nec perseuerantiam finalem. art. 14. p. 581
Iustus potest mereri de congruo, peccatori remissionem peccatorum. art. 15. p. 382
Nemo mereri potest de congruo, vel de condigno per actum elicitum physicè ab aliena voluntate; tametsi peccare, & demereri possit actu physicè alieno. art. 1. & seqq. p. 395

Mos, Moralitas.

Moris, & moralis duplex vsurpatio. art. 1. p. 318
Moralitas radicalis est indistincta à dictamine prudentiæ. art. 2. p. 319
Moralitas formalis est indistincta ab actibus voluntatis ab illo dictamine directis. ibid. & art. 3. p. 320
Operatio dicitur moralis strictè & propriè relatè ad dictamen prudentiæ. art. 2. p. 318
Solæ operationes liberæ sunt morales moralitate strictè sumpta, non tamen omnes; sed eæ solum, quæ libertate perfecta, ac discernente honestum ab inhonesto præditæ sunt. art. 2. & 3. ibid.
Moralitas quomodo conueniat aliis rebus physicis. art. 4. p. 320

Lib. IV. De Gratia.

Milleuitanum.

Milleuitanum docet Gratiam actiuè concurrere ad actum supernaturalem. art. 9. p. 435

Motiuum.

Motiua supernaturalia quomodo concurrant ad obseruantiam legis naturalis. ad 3. p. 425

Lib. V. De Iustif.

Magnum.

Magnum dici potest aliquod opus triplici ex capite. ad 1. art. 5. p. 476

Malum.

Malum esse simpliciter, & absolute in quauis re, & pro quouis statu, est esse inhabile, ac indispositum ad finem vnicuique præfixum, ad 8. p. 454. Quod est malum simpliciter perseuerare potest per aliquid quod non est simpliciter malum. ad 5. p. 454
Malum maius si comparetur cum iis, quæ priuant inæqualibus bonis est illud quod priuat maiori bono. art. 1. p. 460. Inter ea verò quæ priuant eodem bono, sed secundum diuersas rationes illud est maius malum, quod priuat bono secundum quod habet plus bonitatis. ibid.
Malum repugnat immediatè, & proximè in ratione talis compleri per aliquid formaliter bonum. art. 7. p. 452
Malum culpæ causat, & præcontinet totum malum pœnæ. ad 7. p. 437
Malum culpæ est maius quam malum pœnæ cum priuet summo bono quatenus est bonum sibi ipsi, hæc verò præcisè quatenùs est bonum creaturæ. n. 1. & seqq. p. 359
Malum pœnæ, & malum culpæ sunt mutuo inseparabilia, & neutrum potest esse volitum directè, & formaliter voluntate antecedenti. ad 6. p. 437. Indirectè verò vtrumque est volitum indiuisim à volente alterutrum absolutè, & determinate eadem antecedenti voluntate, ibid.
Malum pœnæ peccati lethalis est maius quam malum culpæ venialis. ad 9. art. 2. p. 462. Quid dicendum sit de culpa mortali comparata, cum sua pœna, ex suppositione impossibili, quod hæc perseueret æternum; illa verò ad tempus. ad 9. ibid.

Maria.

Maria Virgo exempta à contractione peccati originalis. art. 7. & 8. p. 457

Matrimonium.

Matrimonij humani à sponsalitio, quod anima cum Deo contrahit per gratiam sanctificantem discrimen. ad 5. art. 1. p. 479

Meritum.

Meritum de condigno non minori necessitate infert præmium, quam causa necessaria effectum physicum, ad 3. p. 470. De ratione eius est, vt non contineatur in virtute actus meritorij, aut ipsius merentis, sed dependeat à virtute actiua præmiantis, ibid.

Morale.

Morale ens est indistinctum ab aliquo ente physico, quod dicitur fundamentum moralitatis, vide *Extrinsecum. Denominatio.*

Mutari, Mutatio.

Mutari quomodo dicatur Deus æquiualenter, cum sit formaliter immutabilis. art. 9. p. 464
Mutationis definitio ex philosopho. ad 1. p. 476
Mutatio duplex includitur in iustificatione. ibidem

Mutua.

Mutua causalitas inter gratiam iustificantem, & dispositiones ad ipsam nec datur, nec vllo pacto infertur ex dictis Arausicani, & Augustini. ad 3. p. 474

Lib. VI. De Virt. Theol.

Martyres.

Martyres idonei fidei testes. art. 13. p. 519. Mendacium Deo essentialiter impossibile, quia redderet illum contemptibilem, & ineptum ad re-

gimen vniuersi. ad 7. art. 3. p. 531. per se est illicitum creaturis. ad 7. art. 5. p. 532. Disparitas inter Deum, & homines in ordine ad potentiam mentiendi. ibid. Mendacij argueretur Deus, si actus fidei esset falsus, ad 7. art. 6. ibid.

Meritum.

Meritum de condigno non potest dari ad primam infusionem gratiæ sanctificantis, sed eam præsupponit. ad 3. art. 1. p. 500. Non est essentialiter compossibile cum præmio. ad 1. p. 565. Meritum fidei, & charitatis non minuitur ob summam Dei auctoritatem, & amabilitatem. ad 3. p. 523. Non augetur in infinitum ob perseuerantiam actus boni pro tempore in infinitum diuisibili. ad 4. pag. 580. Crescit pro singulis actibus vtcumque remissis factis cum gratia, & ex gratia. artic. 6. p. 579. Non minus valet ad inductionem, & augmentum præmij, quàm culpa ad inductionem, & augmentum pœnæ. art. 5. ibid.

Miraculum.

Miraculum non est ex natura sua noxium, sed vtile creaturis. art. 3. p. 494. Miraculorum vis ad confirmationem fidei. art. 11. p. 519. Miracula suadent Deum loqui. artic. 9. p. 521. Miracula constituunt ipsam Dei loquutionem. art. 8. ibid. Miraculorum facilitas, & raritas. n. 1. & seqq. p. 568

Mysterium.

Mysteria fidei non debent omnia omnibus esse æqualiter nota. art. vlt. p. 567. Vide *Fides.* Difficultas mysteriorum fidei ostendit eius sublimitatem. ad 1. pag. 519

Lib. VII. De Passion.

Malum.

NVllum est purum malum. ad 1. pag. 17. Malum falso repræsentatum vt bonum vera bonitate mouet appetitum ad 5. p. 18

Malum quatenus sit, & non sit æquale bono, quo priuat. ad 3. p. 49. Præsentia mali nihil differt re ipsa ab amissione boni, formaliter tamen præsentia potius mali est causa tristitiæ. ad 3. art. 1. p. 55

Mansuetudo.

Est affectus positiuus, & passio specialis. n. 1. & seqq. p. 91. Non semper est ex stoliditate. ad 3. artic. 1. p. 92. Est difficilior in iis, quorum ratio, & discursus est imperfectus. art. 2. ibid.

S. Maria Magdalena.

S. Mariæ Magdalenæ comparatio secum ante, & post conuersionem. art. 2. p. 102

Medicina.

Medicina, seu ars medicæ medetur passionibus tantum secundum quid. art. 2. p. 107

Memoria.

Memoria, & narratio tristium cur delectabilis sit. ad 5. p. 38

Mercatura.

Mercaturæ, & militiæ comparatio relatè ad salutem animæ. ad 6. art. 2. 3. & 4. p. 104

Mors.

Mors quatenus ineuitabilis nec timoris est obiectum, nec audaciæ. ad 7. p. 73. Mors naturalis non timetur. ad 4. ibid.

Lib. VIII. De Iust.

Mercator.

MErcatores quando aliquid vltra sortem possint exigere. art. 21. p. 204.

Misericordiæ virtus dupliciter accipitur, & in vno sensu præponitur in altero postponitur iustitiæ particulari. ad 4. p. 135

Mons.

Montes pietatis laudabiliter instituuntur, & sine periculo vsuræ. art. 22. p. 204

Mutuum.

Mutuum est traditio rei in suo genere functionem recipientis, vt statim accipientis fiat, & postea tantundem eiusdem generis, & qualitatis recipiatur. art. 1. p. 202. Mutui materia propria sunt solæ res, quæ vnico vsu consumuntur, aut distrahuntur. art. 7. ibid. Mutuare est opus consilij. ad 1. p. 205. Quomodo in mutuo reperiatur ratio beneficij. ad 3. ibid.

Lib. IX. De Incarnat.

Malitia.

MAlitia maior, vel minor sex modis contingit. art. 2. & 3. p. 219

Malitia peccati lethalis est finita simpliciter. ab art. 4. p. 220

Malitiam peccati infinitam esse sub vna formalitate, & finitam secundum aliam formalitatem perperam asseritur. art. 7. ibid.

Malitia peccati lethalis est incompensabilis per opera bona puræ creaturæ. ab art. 1. p. 223

Malitia rerum vnde mensuretur? art. 1. p. 219

Meritum.

Meriti natura exponitur. art. 1. p. 264

Meriti varia vsurpatio. art. 1. p. 247

Merita Christi valorem extensiuum in actu secundo habent finitum. art. 2. p. 229. Valor autem eorum intensiuus in actu secundo, & extensiuus in actu primo fuit simpliciter infinitus. art. 3. & 4. p. 229

Meriti magnitudo pluribus modis consideratur. art. 1. ibid.

Meritis Christi negari non potuit vllum præmium efficaciter intentum. art. 1. p. 273

Meritum depositiuum propriè tale, & meritum imperatorium impropriè tale fuit in B. Virgine respectu maternitatis, & in antiquis Patribus respectu circumstantiarum Incarnationis. art. 3. p. 248

Meritum purè creatum inducere non potest præmium pro tempore antecedenti ad existentiam sui, sicut meritum Christi. ad 1. art. 1. p. 285

Miracula non sunt contra naturam elementorum, & mixtorum. ad 4. p. 214

Miraculosi euentus cur mirabiles censeantur? ad 3. ibid.

Misericordia Dei quo sensu dicatur *super omnia opera eius?* ad 5. p. 217

Mors Christi fuit solum volibilis in ratione medij ad salutem nostram necessarij. art. 4. p. 277

Motiuum formale adæquatum visionis beatificæ quodnam sit? ad 2. p. 252

Multiplicitas realis, aut virtualis intrinseca decretorum nulla admittenda est in Deo. art. 1. p. 236

Multiplicitas rationis extrinseca decretorum datur in Deo. art. 2. ibid.

Multiplicitas obiectorum materialium nihil confert ad multiplicitatem intrinsecam actuum Dei liberorum. art. 9. p. 238

Lib. X. De Sacr.

Malum.

MAlum maximum excluditur per exiguum etiam bonum, ad excludendum verò leue malum, vt imperfectiones longè maius bonum requiritur. ad 2. p. 391. Mala inducta per peccatum sunt duplicis generis. ad 6. p. 468. Quænam ex his respiciat attritio. ibid. Vtrum malum pœnæ an culpæ magis

magis anerſemur per attritionem. ad 8. art. 4. & 5. ibidem.

Manuum impoſitio.

Manuum impoſitio eſt ſymbolum promotionis ad gradum aliquem. art. 3. p. 504. Eadem vt pars Sacramenti ordinis eſt collatiua gratiæ. ibid.

Martyrium.

Martyrium habet adiunctam remiſſionem omnium peccatorum. art. 3. p. 356. Inde habet, vt dicatur Baptiſmus ſanguinis. art. 1. ibid. Illam remiſſionem cauſat ex opere operato ſaltem in infantibus. art. 3. ibid. Etiam in adultis, in quibus tamen requiritur diſpoſitio libera, non tamen actus charitatis. art. 4. & ſeq. ibid. & ad 4. art. 1. p. 358. Explicatur dictum Apoſtoli aſſerentis prima ad Cor. 13. Nihil prodeſſe, ſi corpus tradatur, & non habeatur charitas. ibid. Comparatur à Patribus baptiſmo. art. 7. p. 357. Præeminet eidem. ad 5. p. 359

Materia Prima.

Materia prima, quæ præextitit conſecrationi producitur, cum deſtruuntur accidentia panis & vini. art. 2. p. 417

Materia Sacramentorum.

Materiæ rationem in quouis compoſito habet, quod eſt magis indifferens. ad 4. p. 294. In Sacramentis nouæ legis materia ſunt res non verba. ibid. Materia cuiuſvis Sacramenti debet habere ſenſibilem ſignificationem effectus illius Sacramenti. ad 4. p. 532. Materia Sacramentorum, ſi non eſt aliunde ſancta, debet fieri ſacra per benedictionem Epiſcopalem. art. 4. p. 386

Materia Sacramentorum nulla auctoritate humana eſt variabilis. n. 1. & ſeqq. p. 294. Non eſt tamen æqualiter determinata in omni Sacramento. art. 2. p. 295. Quomodo non fuerit variata, reddito inualido matrimonio Clandeſtino. ad 2. ibid. Non quæcumque mutatio materiæ reddit inualidum Sacramentum. art. 1. & 3. p. 296. Quæ mutatio ſit ſubſtantialis, quæ accidentalis. art. 2. ibid. Mutatio entitatiue exigua poteſt eſſe magna formaliter in ratione ſigni. ad 1. p. 297

Materia remota Baptiſmi eſt aqua naturalis, fuitque conueniens, vt ipſa potiùs eligeretur. art. 1. 2. & 3. p. 351. & ſeq. Proxima eſt ipſa actio ablutiua. ar. 3. & 4. ibid.

Materia remota confirmationis, eiuſdemque materiæ conuenientia. art. 1. 2. & 3. p. 385. Materia proxima eſt actio vngendi, per quam formetur ſignum Crucis in fronte confirmati. art. 4. p. 389

Materia remota Euchariſtiæ. num. 1. & ſeqq. p. 396. Eiuſdem determinatio, & neceſſitas. artic. 1. & 2. p. 397

Materia remota extremæ vnctionis eſt oleum oliuarum conſecratum, proxima eſt vnctio. artic. 1. pag. 497

Materia Matrimonij non poteſt eſſe purus conſenſus interior. art. 2. & 3. p. 531. & ad 4. p. 532. Corpora contrahentium ſunt tantùm materia remota. ad 2. & ad 4. ibid. Verba manifeſtatiua conſenſus interni, vt ſunt traditio cuiuſuis ex contrahentibus reſpectu alterius ſunt materia proxima huius Sacramenti. art. 4. p. 531. Materia huius Sacramenti diſtinguitur ſolum moraliter ab ipſius forma, cum è contra in reliquis Sacramentis ſolum moraliter faciant vnum. artic. 1. p. 531. Senſibilitas materiæ in matrimonio eſt indiſtincta à ſenſibilitate formæ. art. 2. ibid.

Materia Ordinis apud Græcos. art. 2. & 3. p. 510. Eiuſdem materia apud Latinos. art. 3. ibid. Quomodo poſſint in hac re conciliari Græci, & Latini. art. 4. & ſeq. ibid. Hæc materia fuit inſtituta à Chriſto cum aliqua determinatione. art. 7. & 8. p. 511. Eſt neceſſarius contractus materiæ remotæ in ſuſceptione Ordinum. ad 4. p. 513

Materia Sacramenti pœnitentiæ tùm proxima, tùm remota. art. 2. & 3. p. 454. Peccata venialia ſunt eiuſdem materia ſufficiens. art. 1. & 2. p. 477. Vide *Pœnitentia, & Confeſſio.*

Materia virtutis pœnitentiæ ſunt omnia, & ſola cuiuſque peccata, & pœnæ propterea debitæ. art. 4. p. 448. Non comprehendit peccata aliena. ad 1. ibidem.

Materia cuiuſuis virtutis circumſcribitur limitibus proprij obiecti formalis. art. 1. p. 447

Matrimonium.

Matrimonium primatum tenet in contractibus, infimum locum in Sacramentis. art. 1. p. 528. Matrimonium qua Sacramentum eſt ſumitur tùm actiuè, tùm paſſiuè. art. 2. ibid. Eiuſdem definitio. ibid. & art. 6. p. 529. Matrimonium actiuè ſumptum eſt verè Sacramentum. art. 5. ibid. Paſſiuè verò ſumptum eſt Sacramentum, in quantum dicitur etiam Sacramentum, quod eſt ſignum ſymbolicum rei ſacræ purè ſpeculatiuum. art. 4. ibid. Matrimonium actiuè ſumptum vt ibi ſumitur, fuit à Chriſto inſtitutum. artic. 5. & ad 1. & 4. ibid. Quandonam fuerit inſtitutum, & conuenientia huius inſtitutionis. art. 5. & 6. ibid. Fuit inſtitutum in remedium concupiſcentiæ. ad 4. & 5. ibid. Quomodo ſit configuratiuum cum Chriſto. ad 6. p. 530

Contractus matrimonialis inter fideles non eſt ſeparabilis à Sacramento. art. 1. & ſeq. p. 537. Eadem inſeparabilitas colligitur ex inhoneſtate ſeparationis. art. 3. & 4. p. 538. Quæ ſufficiunt ad validitatem talis contractus matrimonialis, ſufficiunt ad rationem Sacramenti conſtituendam. ad 2. ibid. Etiam matrimonia clandeſtina fidelium valida fuere Sacramenta. ad 3. p. 539. Similiter matrimonia inter abſentes celebrata per procuratores ſunt Sacramenta. ad 4. ibid. Sacramentum matrimonij quoad contractum ſoli poteſtati Eccleſiaſticæ ſubeſt; idque ex natura rei. art. 3. & ſeq. p. 540. & ad 5. p. 541. Matrimonium quod eſt purus contractus ciuilis, ſubeſt legi humanæ art. 2. p. 540. & ad 2. p. 541. An matrimonium celebratum inter infideles accedente baptiſmo, nouoque conſenſu euadat Sacramentum. ad 6. p. 535

Materia, & forma huius Sacramenti ſolùm moraliter diſtinguuntur, cum in cæteris Sacramentis ſolùm moraliter faciant vnum. artic. 1. p. 531. Similiter ſenſibilitas materiæ, & formæ matrimonij non diſtinguuntur realiter. art. 2. ibid. Materia matrimonij non eſt purus conſenſus interior. artic. 2. & 3. ibid. & ad 4. p. 532. Verba manifeſtatiua conſenſus interni, vt ſunt traditio vnius reſpectu alterius habent rationem materiæ, vt ſunt acceptatio, habent rationem formæ. ar. 4. p. 531. Corpora contrahentium ſunt tantùm materia remota. ad 2. & ad 4. p. 532. Materia, & forma matrimonij quomodo non ſint mutatæ per nullitatem inductam in matrimonia clandeſtina. n. 1. & ſeqq. p. 294

Matrimonium quomodo conſtet rebus, & verbis, vt reliqua Sacramenta. ad 2. p. 294

Matrimonium annullatur per errorem perſonæ. ad 1. p. 316. Si vel alteruter contrahentium non ſit baptizatus matrimonium eſt inualidum; vel alteruter ſit impos rationis. art. 2. & 3. p. 533. & ad 1. 2. 3. & 4. p. 534. Matrimonium non poteſt contrahi ſola aliena voluntate formali, vt confertur baptiſmus. ad 4. & 5. ibid. Alia requiſita ad matrimonium, vt eſt contractus. art. 4. ibid. Matrimonium factum ab habente ordines ſacros eſt nullum. art. 1. p. 525. Eius vſus licet contracti ante eos ordines eſt illicitus

illicitus in Ecclesia Latina. ibid. Neutrum prohibetur iure Diuino, art. 2. ibid. Quo tempore cœperit prohibitio, art. 3. ibid.

Contrahens in peccato peccat lethaliter; an verò duplex peccatum committat est dubium. artic. 2. p. 536. Vsus matrimonij non est ex sua natura malus, nec ex adiuncta propagatione peccati originalis. ad 1. & 2. ibid.

Minister huius Sacramenti adæquatè sumptus non distinguitur ab eiusdem subiecto, estque vir, & fœmina. art. 1. p. 533

Hoc Sacramentum confert solùm augmentum gratiæ, vtpotè conferens ad perfectionem aliquarum tantùm operationum. art. 2. p. 536. Confert minorē gratiam, quàm cœtera Sacramenta. art. 3. ibidem. Cur potiùs matrimonio fuerit alliganda collatio gratiæ ex opere operato, quàm professioni religiosæ. ad 5. p. 537. Potest esse validum, & informe. art. 1. p. 337. & art. 3. p. 536

Matrimonium sub consuetudine repudij potest esse validum. n. 1. & seqq. p. 542. & seqq.

Meritum.

Merita Christi Domini fuere causa institutionis Sacramentorum. ad 4. p. 351. Eadem merita inducebant præmium pro tempore antecedenti. ibid. Meritum de condigno constituitur per gratiam, vt influentem in opus meritorium. ad 3. p. 494. Omne opus meritorium est satisfactorium. art. 7. pag. 489. Merita mortificata reuiuiscunt per iustificationem. a. 5. p. 493. Si non reuiuiscerent, iustificatus puniretur æterna pœna ob peccata commissa. ar. 4. p. 492. Demerita, seu peccata iam dimissa, nec redeunt, nec redire possunt de potentia absoluta post nouum peccatum. ad 1. ib. & ad 6. p. 494. Merita non permanent habitualiter per gratiam, sicut peccatum per eius priuationem. ad 1. art. 3. p. 493 Permanent in mente Dei. ibid. & ad 6. p. 494. Quo sensu meritis promittatur corona sub conditione perseuerantiæ vsque in finem. ad 2. p. 494

Minister Sacramentorum.

Minister idoneus Sacramentorum solus potest esse homo viator art. 1. 2. & 3. p. 307. Ad idoneitatem ministrandi Sacramenta non sufficit potentia ad omnes actiones physicas, quas potest, qui est minister idoneus. ad 1. p. 308. Homo rediuiuus retinet idoneitatem administrandi Sacramenta. ad 4. ibid. Peccator etiam validè ministrare potest, non verò, qui non est compos rationis, ad 5. ibid. Minister Sacramentorum non est minister puræ executionis, sed veræ cooperationis. art. 4. p. 309. & ad 2. p. 310. An Sacramenta possint ministrari sub aliqua conditione. Vide intentio ad quam teneatur minister Sacramentorum, vt licitè ministret, art. 1. p. 317. Debet scire probabiliter se habere potestatem, & esse innoxium à culpa. art. 2. & 3. ibidem. Qualem intentionem debeat habere? ibid.
Vide *Intentio.*

Minister baptismi est quilibet viator, art. 1. p. 359. Fuit cōueniens ob magnam necessitatem baptismi, quod eius minister esset talis, vt esset facilè obuius, ib. Minister tamen ordinarius est. Solus Parochus, ar. 3. p. 360. Bapismus validè à pluribus ministratur simul, si ponant singuli totum, non verò si ponant singulas partes. n. 1. & seqq. p. 361. Neque tūc iteratur propterea baptismus. ad 2. primæ par. p. 363.

Minister confirmationis est solus Episcopus. art. 1. p. 390. Maior dignitas requiritur in ministro confirmationis, quam Eucharistiæ, ad 5. p. 392. Episcopus etiam hæreticus potest illam valide, sed non licitè ministrare ad 4. p. 391. In casu necessitatis ex commissione Pontificis potest simplex Sacerdos fungi tali ministerio, art. 2. & ad 1. ibid.

Minister potens conficere Eucharistiam, est solus, & quinis Sacerdos, art. 1. & 2. p. 420. Non possunt licitè plures pro libito conuenire ad consecrationē eiusdem materiæ, art. 3. ibid. Pro aliquo casu licet conuenire, art. 4. & 5. ibid. An omnes consecrent validè in tali casu, si non absoluant, omnes semul mathematicè verba, ad 3. art. 1. & seq. 411

Minister extremæ vnctionis, quinis & solus Sacerdos. art. 1. p. 499. & ad 1. p. 500. Non potest licitè ministrare nisi in defectum Parochi, aut ex eius consensu, ibid. Solis moribundis ex intrinseca indispositione potest ministrari, art. 2. p. 499. Vtlicitè & validè ministretur quantum debeat esse periculum mortis, art. 3. p. 500. Quid in dubio, quod infirmus sit iam mortuus, ibid. Ministri improbitas non officit validitati Sacramenti. ad 1. ib.

Minister matrimonij adæquatè sumptus non distinguitur ab eiusdem subiecto, estque vir, & fœmina, art. 1. p. 533. Minister matrimonij potest apponere eas conditiones, quæ apponi possunt in puro contractu, art. 5. p. 315

Minister Ordinis est Episcopus, art. 1. p. 514. Non impeditur à potestate ordinandi validè per excommunicationem aut degradationem, art. 2. ibid. Minister ordinum minorum potest esse simpler Sacerdos à Summo Pontifice delegatus. art. 3. & 4. ibid. An similiter possit esse respectu subdiaconatus & diaconatus, art. 5. ibid.

Minister Sacramenti pœnitentiæ similiter est solus Sacerdos, art. 1. p. 484. Vt validè ministret, debet habere parochiale beneficium, vel iurisdictionem ab alio delegatam, art. 4. ibid. In articulo mortis potest quilibet Sacerdos cuilibet ministrare hoc Sacramentum, non verò extra talem articulum. art. 2. & 3. ibid. Tenetur minister ad veram absoluendi intentionem, art. 2. p. 486. Et ad secretum specialiter ratione Sacramenti, art. 3. In ministro pœnitentiæ ad licitum vsum requiritur peculiaris scientia, & probitas, non verò in ministro baptismi, art. 4. p. 484. & ad 2. & ad 4. p. 485. Ideò omnes sunt idonei ministri Baptismi non pœnitentiæ. ad 2. ibid. Cœteri ministri subordinantur summo Pontifici quoad potestatem ministrandi Sacramenta, art. 8. p. 485

Miraculum.

Miraculum est contra naturam particularem, non verò contra vniuersalem. ad 4. p. 418

Motiuum formale. Vide *Obiectum formale.*

Mutatio. Vide *Conuersio.*

Lib. I. De Deo.

N

Natura, Naturale.

NAturæ definitio ex Boëtio. art. 4. p. 153. Natura, & suppositum in Deo distinguuntur ratione nostra. ad 3. p. 12

Quo sensu ab Augustino dicatur: Naturale fore cuique rei, quidquid fecerit Deus. ad 2. p. 103

Necessarium, Necessitas.

Necessario simpliciter tali inest essentialiter omnis pura bonitas. art. 7. p. 5. Et collectio omnium perfectionum simpliciter simplicium. art. 3. p. 48.

Necessarium simpliciter tale non est odibile honestè. art. 7. p. 5

Non potest esse vlla collectio contingentium. art. 8. ibid.

Necessitatis essendi, physicè, ac metaphysicè sumptæ, conuertibilitas realis cum eadem sumpta logicè, non est per se nota. ad 3. p. 3

Facta suppositione existentiæ aliquarum creaturarum, resultæ

resultat necessitas in Deo respectu aliarum connaturalium prioribus. art. 1. & seqq. p. 98
Ista necessitas est moralis, indistincta tamen à duplici necessitate metaphysica; altera, ne cuiquam existentium neget Deus bonum ipsi connaturale, nisi facta compensatione vt minimùm æquali: altera ne inducatur eiusmodi compensatio, nisi rarò. art. 9. & seqq. p. 100
Eadem necessitas est honorifica Deo. ad 3. p. 103
Necessitas ex scientia media. V. *Scientia media.*

Negatio, Priuatio.

Negatio alia secundum dici? alia secundum esse obiectiuum. Rursus alia pura: alia mixta, art. 2. p. 22.
Negatio pura secundum esse obiectiuum nulla datur in Deo, art. 3. ibid. Dantur mixtæ. ibid.
Negationes secundum dici tot dantur in Deo, & in creaturis, quot in vtrisque dantur prædicata positiua. art. 3. ibid.
Negationes sunt denominationes extrinsecæ. ad 1. art. 2. p. 53
Cognoscuntur tantùm ratione alterius, art. 3. ibid.
Priuationem quamcumque tantùm iustè malum esse, quantum est bonum, cui aduersatur, non est vniuersaliter verum. art. 6. p. 128. & ad 3. p. 130

Notio.

Notionis expositio. art. 2. p. 147
Notiones diuinæ sunt quinque. art. 5. ibid.

Numerus.

An numerus sit species quantitatis. ad 4. art. 2. p. 149

Lib. II. De Angelis.

Naturale.

AD naturalium proportionem data Angelis omnis gratia. Vide *Gratia.* Ex naturalibus non potest euidenter cognosci possibilitas supernaturalium. art. 9. & 10. p. 208

Numerus.

Numerus Angelorum. Vide *Angelorum multitudo.*
Numerus non semper est species quantitatis. ad 2. partes affirmantis. p. 192

Lib. III. De Act. hum.

Negatio.

NVllum potest esse principium puræ negationis secundum se, & directè. art. 7. 316. & ad 1. p. 317. & art. 3. & seq. p. 356
Non esse rei, & priuatio quomodo sint capaces augmenti, & diminutionis. art. 8. & 9. p. 357. & ad 2. p. 358
Negationum specificatio, & oppositio. ad 3. & ad 4. ib.

Lib. IV. De Gratia.

Natura.

NAtura lapsa est æqualis puræ quoad ea bona, quæ proueniunt ab exigentia causarum naturalium determinatè; est inæqualis quoad ea, quæ pendent ex indeterminata earumdem causarum exigentia, & sic est simpliciter debilior, quam pura. art. 2. p. 415
Natura lapsa cum sit valdè debilior pura, non potest moraliter seruare longo tempore totam legem naturalem absque auxilio Gratiæ per Christum. ab art. 1. p. 425
Natura pura non habuisset maiores vires, quàm quæ erant necessariæ ad vincendas tentationes grauissimas. ibidem.

Naturale.

Naturale, & supernaturale auxilium differunt sicut debitum, & indebitum, art. 1. p. 404. Vbi quid sit debitum, & indebitum. ibid. Ideo vnicuique debetur, quod necesse est, vt ipsi superaddatur, ne perperam sit in natura, neque Deus aliquid inutiliter fecerit. artic. 4. pag. 405. Tota hæc vtilitas, aut inutilitas reducitur in potentiam actiuam, aut passiuam rerum præexistentium, quibus aliquid debetur. ibidem,

Necessitas.

Necessitas ad aliquod opus quid sit, & quotuplex. art. 2. p. 597
Necessitas moralis orta ex numero cur non habet locum in Deo. ad 1. ibid.

Negatio.

Negatio omnis cogitationis congruæ non est debita in pœnam originalis. art. 2. ad 7. p. 424

Lib. V. De Iustif.

Natiuitas.

NAtiuitatis, & regenerationis supernaturalis à natiuitate, & generatione naturali discrimen. ad 4. p. 474

Natura.

Naturæ triplex acceptio. art. 1. p. 443. Diuinæ naturæ participatio quomodo communis sit omnibus creaturis, & peculiaris gratiæ. ad 1. p. 444.
Naturæ prout includitur in definitione *perfecti* duplex acceptio. ad 5. art. 1. p. 449. Quonam modo virtutes tàm naturales, quam supernaturales sint dispositiones perfecti, seu dispositi secundum naturam. ibid.
Naturæ status intelligitur à D. Thoma status hominis nondum quidem habentis iustitiam originalem, & gratiam; potentis tamen habere potentia proxima, atque adeo eleuati ad finem supernaturalem, ad 8. art. 2. p. 471. In statu puræ naturæ per quid haberetur remissio peccati, & iustificatio. Vide *Remissio peccati. Dilectio. Iustificatio.*

Lib. VI. De Virt. Theol.

Naturalis.

NAturales effectus constituunt minus propriam Dei loquutionem. art. 7. p. 541. Actus naturales differunt à supernaturalibus non solùm ex parte principij sed etiam ex parte obiecti. artic. 4. p. 540

Necessitas.

Necessitas. Vide *Libertas.*

Negatio.

Negatio D. Petri non amisit libertatem ex antecedenti reuelatione Christi, quod Petrus illum esset negaturus. ad 2. p. 560

Lib. VII. De Pass.

Nemesis.

NEmesis reuocatur ad inuidiam. art. 5. p. 51

Nutritiua.

Nutritiua, & principium vitæ, ac generationis non parent rationi. art. 2. p. 10. & ad 5. p. 12

Lib. VIII. De Iustit.

Necessaria.

NEcessaria sunt minus perfecta iis, quæ sunt minus necessaria in eodem genere. ad 5. p. 135

Index Rerum.

Lib. IX. De Incarnat.

Natura.

NAtura assumenda à Verbo diuino esset impeccabilis ante assumptionem. art. 1. p. 265
Natura semel assumpta, si per possibile, vel impossibile dimitteretur, peccare posset. art. 3. p. 266.
Natura irrationalis assumi à persona diuina non potest. ad 2. p. 253
Naturæ, & suppositi legitima expositio. art. 1. p. 251.
Naturæ duæ simul assumptæ, si darentur, inuicem non repugnarent operando. ad 9. art. 3. p. 231.

Necessitas.

Necessitas antecedens respectu mortis in Christo admitti nullo pacto potest. n. 1. & seqq. p. 275.
Necessitas naturalis interponendi causas secundas vnde proueniat? ad 1. p. 219.
Necessitatem aliquid faciendi Deus sibi imponere potest. ad 5. p. 230

Notitia.

Notitia qualis Christo Domino attribuenda sit? n. 1. & seqq. p. 261

Lib. X. De Sacram.

Natura.

PRo statu naturæ puræ nec fuissent necessaria, nec conuenientia Sacramenta, art. 2. p. 305. Natura rationalis compos rationis non potest subire nouas obligationes, aut transferri ab vno statu ad alium, nisi volens, art. 2. p. 340. Natura humana est capax ordinis, & inæqualitatis graduum ob diuersitatem in accidentibus non communibus toti speciei, ad 1. p. 505. Se sola est ius, & dignitas sui vltimi finis, ad 4. a. 1. p. 441. Esset malè constituta, si pro statu puræ naturæ non esset capax remissionis, art. 5. p. 440. Ob possibilitatem amittendi innocentiam diuertentam, debetur ei potentia eamdem reparandi, art. 7. ibid. Esset illi possibile post culpam bonum plùs valens ad gaudium, quam peccatum ad tristitiam ad 3. ibid.
Ordo naturalis est similis ordini gratiæ, art. 8. ibid.

Necessitas.

Necessitas alia medij, alia præcepti. art. 2. p. 379. & art. 1. p. 456. Quomodo differant, ibid. Quod est necessarium necessitate medij, est etiam necessarium necessitate præcepti, art. 1. p. 458. & art. 6. p. 380

Nomen

Nomen concreti accidentalis significat extra propositionem in recto formam; vt subest propositioni subiectum, art. 3. p. 301

Lib. I. De Deo.

O

Odium, Odium Diuinum.

ODium abominationis, & odium inimicitiæ exponuntur. art. 5. p. 84
Odium inimicitiæ non datur in Deo, sed tantùm odium abominationis, art. 4. & 6. ibid. & seq.
Odium diuinum est iusta mensura malorum, art. 3. p. 87

Omnipotentia.

Omnipotentia Dei est facile demonstrabilis, & demonstratur. art. 1. p. 134
Exponitur, art. 2. & 3. ibid. & seq.
Est adæquatè Deo intrinseca, art. 3. p. 134. & ad 5. p. 138.
Non esset perperam, etiamsi nihil vnquam produceret ad extra. ad 4. p. 137
Non est de eius ratione; vt possit producere effectum infinitum ibid.
Connectitur essentialiter cum possibilitate creaturarum, sed connexione solùm logica. ad 1. ibid.
Perfectissima adstruitur, cum negatur indifferens ad possibilitatem & repugnantiam creaturarum. art. 4. p. 135
Cur à nobis concipiatur velut subsequens ad possibilitatem logicam creaturarum. ad 5. p. 138
Vide *Possibilitas.* *Ordo.*
Ordo creatus inter res creatas solùm conuincit ordinem rationis extrinsecum inter actus Diuinos. ad 4. p. 96
Ordo rebus connaturalis inuerti à Deo non potest, nullo deinde deducto maiori, vel saltem æquali bono. ab art. 9. p. 100
Ordines intentionis & executionis virtualiter intrinsecè distincti circa eadem adæquatè obiecta, admittendi non sunt in Deo. art. 7. p. 74

Lib. II. De Angelis.

Obiectum.

OBiecti concursus requiritur, ad omnem intellectionem creatam. art. 1. p. 200
Obiectum cognitionis Angelicæ. n. 1. & seqq. p. 205
Obiecti propinquitas non sufficit ad cognitionem Angelicam, art. 8. p. 202
Angelus cognoscit dependenter à propinquitate obiecti, ad 5. p. 203
Obiectum immediatum potentiæ cognoscitiuæ, non potest eam mouere ad falsum. art. 4. p. 212
Obiecta materialia perficiunt Angelum per speciem sui, ad 4. p. 209
Cognoscuntur per accidens ab Angelo, ibid.

Ordo.

Ordo Angelorum. Vide *Chorus.* Inter dæmones datur aliquis ordo, secundum quid. art. 1. pag. 259. Fundatur in inæqualitate naturarum. art. 3. p. 260. Finis huius ordinis ad 2. ibid.

Lib. III. De Act. hum.

Obiectum.

OBiecta actuum voluntatis triplicia. articu. 5. p. 442.
Dant bonitatem, & malitiam actui. art. 1. & seq. ibid.
Bonitatem solum formale, malitiam etiam materiale. art. 5. & seq. p. 343
Obiecta indifferentia, quibus superadditis, constituant actum in ratione boni, aut mali. art. 1. p. 348

Omissio.

Repugnat pura omissio libera. art. 1. & seq. p. 315.
Occasio admittendi talem omissionem vnde nata sit. art. 7. p. 316.
Pura omissio libera malè dicitur ab abuersariis esse virtualis, & interpretatiuus amor erga motiuum propter quod omittit voluntas. art. 4. & 5. ibid.
Neque bene dicitur esse futuritio conditionata actus omissi, si non adesset tale motiuum omittendi. art. 5. & 6. ibid.

Operatio. Opus.

Operatio præeminet potentiæ, ad operandum art. 4. p. 278
Per operationem imperfectam peruenitur connaturaliter ad perfectam. n. 1. & seq. p. 290
Qualis intentio, talis operatio. art. 1. & seq. p. 351
Nulla operatio potest esse simul bona, & mala. art. 4. ibid.
Potest eadem operatio externa esse nunc bona, nunc mala. ad 2. p. 353

Omne

Index Rerum.

Omne opus bonum supernaturale viatoris etiam sanctissimi est superatiuum alicuius difficultatis. ad 8. art. 1. & seq. p. 365

Duplex difficultas in operando benè, & quæ requiratur ad meritum. ad 5. ibid.

Opus meritorium de condigno quodnam. art. 2. p. 367

Sola opera hominis iusti. qua iustus est, sunt materia de condigno vitæ æternæ. art. 11. & seq. p. 369.

Vide *meritum.*

Opera iusti conferunt dupliciter ad perseuerantiam finalem. art. 26. p. 372

Non quodlibet opus est meritorium cuiuslibet præmij. ad 1. & 3. 382.

Operibus nostris non negatur ab Apostolo æqualitas proportionis cum gloria æterna, ad 10. p. 376

Distinctio satisfactionis, impetrationis, & meriti in operibus bonis & quod neutra per reliquas duas impediatur, aut minuatur. ad 3. p. 382

Opinio.

Definitur, & exponitur. art. 1. p. 335

Opinio probabilis exponitur. ibid.

Opinio tuta quæ. art. 4. ibid.

Quæ magis, aut minus tuta, magis, aut minus probabilis. ibid.

Auctoritas vnius viri pij, & docti sufficit ad probabilitatem opinionis. art. 2. ibid.

Qui excipiendi. art. 3. ibid.

Eadem opinio potest esse magis probabilis, simulque minus tuta, & contra. art. 4. ibid.

Opinio formaliter speculatiua, aut formaliter practica, quæ art. 5. ibid.

Eadem opinio potest esse speculatiuè probabilis. ibid.

Non licet vti opinione speculatiuè tantum probabili, & practicè improbabili. art. 6. p. 336

Licet vti opinione minus probabili, minusque tuta. ibid.

... quidem in qualibet materia, art. 12. p. 337

... ec sententia ab auctoritate est moraliter certa ad 2. art. 3. p. 338

Non sequitur ex nostra sententia vllam legem posse eluci. ad 3. art. 1. & 2. ibid.

Adhuc esset licitus vsus opinionis, minus probabilis licet ad huius assensum non posset directe determinari intellectus à voluntate. ad 1. art. 4. p. 337

Probabilitas speculatiua non semper infert probabilitatem practicam. ad 5. art. 1. p. 338

Quod patet in Ministro Sacramentorum, Medico, Chirurgo, Iudice. ad 5. art. 2. p. 339

Nihil inde habetur contra vsum licitum cuiusuis opinionis practicè probabilis in quauis materia. art. 3. ibid.

Vtilitas, & necessitas huius nostræ doctrinæ. ad 6. ibid.

Stante dubio tutior pars est eligenda. ad 2. art. 3. & 4. p. 338

Oratio.

Orationes in præteritum non sunt impetratoriæ, sed pure affectiuæ. ad 3. p. 387

Tametsi admitteretur impetratoria oratio in præteritum, non rectè inferretur meritum in præteritum. ad 3. art. 3. p. 388

Publicani oratio fuit impetratoria, & meritoria iustificationis. art. 2. p. 378

Lib. IV. De Gratia.

Opus.

Opera aliqua honesta facillima, possunt elici in natura lapsa absque auxilio intrinsecè per Christum. Probatur multipliciter. ab art. 2. p. 424. Nemo est viator qui nunquam verum dicat ex veritatis amore, nullum concipiat affectum gratitudinis, & similia. ibidem.

Lib. V. De Iustif.

Occasio.

Occasio alia data, alia accepta. ad 8. art. 2. p. 462. Peccatum quo pacto esse possit occasio effectus salutaris. ibid.

Odium.

Odisse est velle malum. art. 1. p. 463

Odium est essentialiter indistinctum à voluntate intentiua mali. ad 4. p. 466. Est impeditiuum boni quantum potest. ibid.

Odij quo Deus odit ab humano discrimen multiplex. ad 1. p. 465. Odium Dei si sit maius est essentialiter illatiuum maioris mali. art. 3. p. 464. Est incapax intentionis, & remissionis, & solum sortitur denominationem maioritatis, aut minoritatis à maiori, vel minori malo cum quo connectitur. ibid. Repugnat duos æqualiter odio habitos à Deo, esse nihilominus æquales in malis. ibidem. Repugnat eundem pro diuersis temporibus sit odio habitum simpliciter, seu secundum magis, & minus à Deo, quin illi pro iisdem temporibus competat speciale malum. ibid.

Odium quo Deus prosequitur peccatorem dum est peccator tale est, quali neminem prosequitur non peccatorem, dum non est peccator. art. 5. p. 464. Inde fit Deum peccatori infligere speciale malum nulli infligibile, qui peccator non sit ibid.

Odij humani cessatio est separabilis ab amore oppositi boni, & coniungibilis cum permissione eiusdem, secus cessatio odij diuini. ad 1. art. 2. p. 465

Offensa.

Offensa remitti non potest absque mutatione formali offensi, vel offendentis, vel vtriusque. art. 8. p. 464. Inde fit Deum non posse remittere offensam sine mutatione intrinseca peccatoris. ibid. art. 9

Offensæ remissio, vide *Remissio.*

Omnipotentia.

Omnipotentia Dei se sola est formalis repugnantia obiectiua, & realis omnium impossibilium. ad 4. art. 2. p. 449. Non indiget pluribus seu paucioribus ex parte operantis ad præstandum aliquem effectum, dici tamen potest modo pluribus, modo paucioribus indigere ex parte operati, siue subiecti. ad 3. p. 466

Operatio.

Operatio est finis *qui* cuiuslibet entis creati. art. 8. non potest esse valde æstimabile, quod neque est operatio bona, nec est actiuum vllius bonæ operationis, sed est nullius prorsus vsus immediatè, & per se. art. 8. p. 448. Hinc gratia est summè operatiua. ibid.

Opus.

Opera legis quo sensu sint, vel non sint necessaria. ad 6. art. 2. p. 476. Vbi explicantur loca aliquot Scripturæ & Patrum.

Opus aliquod dicitur magnum tripliciter. ad 5. ibid.

Lib. VI. De Virt. Theol.

Obedientia.

Obedientia erga Deum alia est propria subditi, alia propria filij, & indistincta à charitate. ad 3. p. 576. Actus obedientiæ propriè talis non potest efficaciter imperare actum charitatis. ibid.

Obligatio.

Obligatio moralis in Deo non datur, sed necessitas metaphysica faciendi id, quod se facturum reuelauit. ad 7. art. 4. p. 531

Obscuritas.

Obscuritas cognitionis potest cohærere cum exclusione formidinis. ad 7. art. 2. p. 535. Obscuritas fidei non impedit quominùs ea sit argumentum. art. 1. p. 534. & ad 4. p. 551

Odium.

Odium Dei est maximum absolutè peccatorum præsertim. art. 10. p. 579

Opinio.

Opinio semper actualiter formidolosa, vtpote quæ habet motiuum, quod est radix formidinis. art. 2. p. 532. Affirmat obiectum, & simul possibilitatem oppositi, vnde non sufficit ad spem Theologicam. art. 4. p. 553

Ordo.

Ordo virtutum. Vide *Virtus.*

Lib. VII. De Passioni.

Obliuio.

OBliuio amicorum, & consanguineorum grauior, quia memoria magis debita. ad 3. p. 89

Odium.

Aliquod odium est causa alicuius amoris non tamen omnis, estque debilius amore. ad 3. & 4. p. 21. Odio conueniunt proportionaliter opposita eorum, quæ conueniunt amori. n. 1. & seqq. pag. 25. Duplex vtriusque discrepantia. art. 1. p. 26. Repugnat purum odium. ibid. Motiuum odij est bonum, cui nocet malum odio habitum. ad 1. & 2. p. 27. Odium inimicitiæ non esse affectum prosequutiuum, & causa æquiuocationis in contrarium. ad 4. ibidem. Odium sui repugnat, præterquam secundum quid & implicitè ad 5. ibid. Odium vniuersale, & particulare. ad 6. art. 3. p. 28

Multiplex differentia odij ab ira. art. 3. p. 38

Opinio.

Opiniones bonorum, & malorum inducunt delectationes, & tristitias vt applicationes tantum. ad 8. p. 57

Oratio.

Oratio quænam attestetur gratiæ Dei. ad 14. art. 2. p. 106

Ordo.

Assignatur ordo rationis, & doctrinæ inter passiones, n. 1. & seq. p. 12. Ordo perfectionis, & causalitatis finalis. art. 1. & 2. p. 96. Necessitatis, & causalitatis efficientis, art. 4. ibid.

Lib. VIII. De Iustit.

Oeconomus.

OEconomus quando peccet in eligendis operariis minus idoneis, & an teneatur ad restitutionem. art. 2. p. 198

Obligatio.

Obligatio, quam respicit iustitia particularis, & correspondet iuri proprietatis est diuersa ab aliis obligationibus in conscientia etiam erga alterum. a. 15. p. 104. Et est obligatio non dilatandi se, & non restringendi alium. art. 19. ibid. Obligatio moralis non potest esse necessitas metaphysica aliquid faciendi, sed est necessitas vaga faciendi aliquid, vel peccandi, & subeundi pœnam. art. 10. pag. 153. Obligari nemo potest ad reparandum cum proprio nocumento damnum alteri iliatum sine vlla sua culpa. art. 6. p. 161. Quare non detur obligatio ad eligendum statum vitæ securissimum, datur autem ad electionem personæ dignioris. ad 2. art. 3. & 4. p. 200

Obiectum.

Obiectum iustitiæ. V. *Ius*, Obiectum iuris iurisdictionis complectitur obiecta omnium virtutum. art. 3. p. 109. Nec pertinet ad specialem virtutem iustitiæ. ibid.

Lib. IX. De Incarnat.

Obligatio.

OBligatio obsequendi creaturæ reddit obsequium minùs æstimabile. ad 2. p. 227

Obsequium.

Obsequia omnia creaturæ sunt Deo summè debita, art. 3. p. 227

Obsequium quò magis debitum est, eò negatur iniquiùs. ibid.

Offensa.

Offensæ magnitudo vnde mensuretur? ad 1. art. 1. p. 220

Opus, Operatio.

Opera mala hominis continent adæquatè sua dignitate effectum reprobationis, non verò bona effectum beatitudinis. ad 12. p. 225

Operationes beatificæ cur sint meliores meritoriis? ad 1. p. 282

Operationes Christi cur Theandricæ nominentur? ad 1. p. 260

Operationes Christi meritoriæ fuerunt omnes propriæ viatoris. art. 3. p. 282

Operi apud Deum meritorio quatuor conditiones inesse debent. ab art. 1. p. 280

Ordo.

Ordo prioris, & posterioris in rebus creatis non arguit similem ordinè in decretis Dei. ad 4. p. 240.

Ordines intentionis, & executionis non sunt distinguendi in diuinis decretis. n. 1. & seqq. p. 235

Lib. X. De Sacram.

Obiectum.

OBiectorum materialium diuersitas, & multiplicitas non diuersificat, & multiplicat habitus ad 7. art. 1. p. 435. Obiectum formale est mensura perfectionis habitu. art. 8. p. 447. Obiectum formale habituum voluntatis, est bonum difficile. art. 1. p. 431. Obiectum formale aliquarum virtutum est bonum, vt coniunctum cum aliquo defectu. art. 1. p. 449. Obiectum formale pœnitentiæ est bonum oppositum peccato, vt oppositum peccato. art. 4. p. 446. Est ignobilius obiectis aliarum virtutum. ibid. Ad obiectum formale pœnitentiæ reducuntur omnia bona conferentia ad ablationem peccatorum. art. 8. p. 447

Obligatio.

Deum obligari ad aliquid faciendum, est, ipsum vtile illud idem facere. ad 5. p. 303. Nullam obligationem moralem contrahere potest propria aut aliena voluntate. ad 4. p. 304. Obligatio subditorum erga Principes traducitur ad vicarios in eo, in quo sunt tales. art. 4. p. 459. Obligatio quærendi aliquod remedium non debet exponere periculo maioris mali. art. 8. ibid. Talis esset obligatio statim pœnitendi post lethale. art. 9. p. 460. Obligatio quæ discerni nequit, quando incipiat obligare, nulla est. ad 5. art. 3. p. 461

Odium.

Odium, vnius mali multipliciter dici potest maius odio alterius mali. ad 8. artic. 1. & 5. p. 468. Qua acceptatione attritio sit odium maius pœnæ, quàm culpæ. ibid. Odium intensiuè tantum maius pœnæ, quàm culpæ est tantum imperfectio moralis. art. 5. p. 467

Offensa Dei, vide *Peccatum.*

Oleum.

Oleum balsamo permixtum benedictum ab Episcopo est materia remota confirmationis. artic. 1. & 3. p. 385

Oleum adhibitum in Extrema-vnctione, est symbolum nitoris conscientiæ. art. 1. p. 495. Oleum oliuarum consecratum est materia remota Extremæ-vnctionis. art. 1. p. 492. An debeat esse consecratum ab Episcopo. art. 2. & ad 4. p. 494. artic. 2. p. 499. Cur potius adhibendum fuerit oleum, quam vinum, & balsamum. ad 2. & ad 3. p. 498

Opus.

Quæ opera dicantur viua, mortifera, mortua, & mortificata. art. 1. p. 492. An mortificata reuiuiscant. ib. Vide *merita.*

Oratio.

Oratio, & quæ ad eam reducuntur, censentur inter Sacramentalia. art. 2. & 3. p. 480. Pollet specialiter vi inductiua remissionis venialium. artic. 3. ibid. Oratio adhibita in Sacramento Extremæ-vnctionis, est forma huius Sacramenti. art. 1. p. 497. Debet esse deprecatoria. art. 2. ibid. Non inducit effectum ex opere operantis, sed ex opere operato. ad 1. p. 500

Ordo.

Ordo, provt est quædam dispositio plurium definitur ex Augustino. art. 1. p. 504. Ordo per se reperitur inter dispares, inter pares verò solùm per accidens. ibid. Magis elucet in præstantioribus. art. 2. ibid. & ad 3. p. 506. Propterea in Ecclesia specialiter tribuitur ordo iis, qui præeminent cæteris. ibidem. Ordo dupliciter sumitur actiuè, & passiuè, vt sumitur actiuè est Sacramentum. art. 3. & 4. p. 504. Ordinis in quantum Sacramentum est definitio. art 5. ibid. Definiendus fuit potius per potestatem ad mysterium Eucharistiæ, quam per potestatem iurisdictionis. ad 4. p. 506. Aliorum definitiones ad 5. ibid. Perficitur impositione manuum. art. 3. p. 504. Respicit principaliter bonum Communitatis. ad 7. p. 506

dines in Ecclesia sunt septem. art. 1. p. 507. Pluralitas ordinum, & graduum, vnde deducatur. art. 2. ibid. Diuiduntur in maiores, & minores, sacros, & non sacro & cur aliqui dicantur sacri. art. 3. ibid. Ordinem Diaconatus, & Presbyteratus esse Sacramentum est de Fide. Subdiaconatum similiter esse Sacramentum, necnon reliquos quatuor ordines est probabilius. art. 4. ibid. Omnes conflant vnum specie infima Sacramentum. ad arg. p. 343. & ad 2. p. 509. Series, & ordo perfectionis ipsorum ordinum. n. 1. & seqq. p. 521

Materia ordinum quænam sit. num. 1. & seqq. p. 510. Dissidium inter Græcos, & Latinos. artic. 2. & 3. ibid. Vera ratio concordiæ reiecta alia insufficienti. art. 4. 5. 6. & 7. ibid. & seq. Ea materia fuit instituta à Christo cum aliqua indeterminatione. art. 7. & 8. p. 511. & seq. Contactus materiæ remotæ est necessarius. ad 4. p. 513

Forma singulorum ordinum, & concordia Latinorum, ac Græcorum circa eandem. artic. 9. & seq. p. 512. Forma fuit instituta cum simili indeterminatione, ac fuit instituta materia. ibid. Eadem forma est modi imperatiui. ad 4. p. 513

Ordinis minister. num. 1. & seqq. ibid. Vide *minister ordinis.*

Sacramentum ordinis, immo singuli ordines imprimunt characterem. art. 3. & 4. pag. 337. & art. 4. p. 507. & art. 1. & 5. p. 518. & seq. Character ordinis necessariò supponit characterem Baptismi non verò Confirmationis. art. 3. p. 519. Hoc Sacramentum confert vberiorem gratiam, quam reliqua Sacramenta, præter Eucharistiam. art. 2. ibid. Potest esse validum, & informe. artic. 1. p. 507. & artic. 2. p. 519. Dat potestatem ad mysterium Eucharistiæ ritè peragendum. art. 5. p. 514

Hoc Sacramentum speciali titulo supponit Baptismum. art. 2. p. 516. Prærequiritur etiam ad licitam susceptionem status gratiæ, ætas opportuna, & alia plura, quæ tamen non requiruntur ad validam susceptionem ordinis. art. 3. & 4. ibid. & ad 4. & 5. p. 518. Quilibet ordo validè potest conferri non præmissis ordinibus ordinis eodem inferioribus, Episcopatus tamen necessariò supponit præsbyteratum. art. 6. p. 517. Possunt etiam validè conferri ordines nondum habenti vsum rationis. art. 4. ibid. & ad 1. & 3. ibid. & p. 518. Repugnant specialiter fœminis. art. 2. p. 516

Matrimonia contracta ab habentibus sacros ordines sunt nulla. artic. 1. p. 525. In Ecclesia Latina reddunt hi ordines illicitum eiusdem vsum, licet contracti ante ordines sacros. ibid. Tales obligationes non sunt de iure Diuino. art. 2. & 3. ibid. Cur potius habentibus sacros ordines prohibeatur matrimonium, quam diuitiæ. ad 5. p. 527. Ordinibus sacris est annexa obligatio ad perfectam continentiam. art. 4. p. 525

Ordo gratiæ imitatur ordinem naturæ. art. 3. p. 342. & art. 8. p. 449. Ordo inter virtutes, & earum actus comparatione facta ad pœnitentiam. n. 1. & seqq. p. 445

Originale Peccatum.

Existentia peccati originalis rectè colligitur ex necessitate Baptismi in pueris. ad 4. art. 3. p. 366. Ratione talis peccati fuit peculiaris conuenientia instituendi Sacramenta, præcipue Baptismum. art. 6. & 10. p. 306. artic. 1. p. 347. Dissolutio concupiscentiæ orta ex originali non fuit pro omni tempore æqualis. art. 10. p. 306. Peccatum originale est materia iusti doloris, & actus virtutis pœnitentiæ. ad 3. p. 448. Non est materia Sacramenti pœnitentiæ. art. 1. p. 454. Eius remissio non fit per modum iudicij. ibid.

Ostiarius.

Ostiarij munus. art. 2. p. 507

Lib. I. De Deo.

P

PAter æternus. Vid. *Prima Persona Diuina.*

Peccator, Peccatum.

Beneficentia Dei erga peccatores. V. *Beneficentia.*

Querelæ Dei iustæ aduersus peccatores, & reprobos. ad 1. p. 122

Nullæ querelæ peccatorum aduersus Deum iustæ. ad 7. p. 131

Peccati malitia duplex. art. 8. p. 128

Quæ malitia peccati sit maior bonitate actuum bonorum. ibid.

Malitiæ peccati causa adæquata est solus homo. ad 10. p. 132

Peccatum quodlibet, etiam veniale, est intelligibile prudenter. ad 8. p. 131

Perfectio.

Perfecti definitio. art. 1. p. 48

Perfectio est conceptus quasi reflexus. art. 3. p. 152

Perfectio formaliter vt talis non opponitur contradictorie vlli alij perfectioni formaliter vt tali. art. 10. p. 5

Magnitudo perfectionis, aut imperfectionis possibilis creaturarum vnde proueniat. ad 9. p. 51

Perfectio finita, qualibet cuiuslibet prædicati positiui accessione, fit maior etiam intensiue. art. 4. & 5. p. 142. Non item perfectio infinita. artic. 6. ibid.

Perfectio simpliciter simplex definitur. art. 3. p. 48

Perfectiones simpliciter simplices sunt essentialiter inseparabiles mutuo. ibid.

Index Rerum.

Perfectio Diuina.

Perfectio quælibet Diuina est communis tribus personis. art. 1. & seqq. p. 150

Perfectiones Diuinæ cur dicantur nonnunquam pluraliter sub ea ipsa voce. ad 4. art. 4. p. 153

Perfectiones Dei primariæ, & secundariæ, quæ dicantur. ad 4. art. 3. p. 47

De earum distinctione. V. *Distinctio.*

De appropriatione ad Personas. V. *Appropriatio.*

Persona Diuina.

Personæ definitio ex Boëtio. art. 4. p. 151

Persona in Diuinis includit necessariò relationem; non in creatis. ad 4. art. 1. p. 152

Personæ diuinæ constituuntur in se, & distinguuntur inter se per processiones, notiones, & proprietates. art. 6. & 7. p. 148

Et quidem constituuntur per hæc omnia, æqualiter, & eodem prorsus modo virtualiter intrinsecè: ratione autem nostra, priùs per processiones. art. 8. ibidem.

Nec per aliud haberi potest realis earundem personarum distinctio, & pluralitas prædicatorum. art. 4. p. 153

Personarum Diuinarum pluralitas non inducit Deorum pluralitatem. ad 4. art. 3. p. 150

Personæ Diuinæ sunt reipsa omninò inter se æquales quoad absoluta. art. 2. p. 159

Sunt æquales, saltem negatiuè, quoad relatiua ad intra. art. 4. p. 161

Sunt prorsus æquales, quoad effectus ad extra. ibid.

Conuenit ipsis aliqua quasi inæqualitas rationis. art. 5. ibid.

Ista æqualitas constituit relationem realem ex parte personalitatum. art. 8. p. 162.

Personarum Diuinarum circuminsessio. art. 3. p. 160. Missio. V. *Missio.*

Personæ Diuinæ non differunt specie. ad 7. art. 2. p. 164

Personarum Diuinarum dissimilitudo notionalis nullam inducit inter eas differentiam specificam, ibid. Sed est purè materialis, art. 3. ibid.

Inter Personas diuinas non est beatius dare, quam accipere; secùs inter creaturas. ad 2. p. 162

Personalitates Diuinæ nullam superaddunt essentiæ perfectionem per se æstimabilem. art. 1. & seqq. 150. art. 2. p. 159

Totam sui æstimabilitatem habent à Diuinitate. art. 1 & seqq. 150. & ad 1. p. 151

Habent tamen ex se realitatem, & bonitatem aliquam transcendentalem. ad 2. p. 152

Distinguuntur virtualiter intrinsecè essentia Diuina. art. 7. & 8. p. 142

Vt virtualiter distinctæ ab essentia Diuina, non sunt obiectum motiuum partiale scientiæ, aut voluntatis Diuinæ, sed purè materiale. art. 3. & 4. p. 50. art. 2. & 3. p. 67. & ad 6. p. 68

Personalitatibus Diuinis, vt virtualiter distinctis ab essentia, qualia conueniant prædicata. art. 4. p. 151.

Personarum Diuinarum proprietates sunt tres. art. 5. p. 147. Notiones quinque. ibid. Relationes quatuor. art. 4. ibid.

Personæ diuinæ necessariò videntur cum eadem distinctione & claritate, qua videtur essentia, ad 4. art. 1. p. 47

Prima Persona dicitur principium & fons totius Diuinitatis, duplici sensu. art. 3. p. 154

Prima persona exercet rationem principij productiui erga reliquas duas, virtute Diuinitatis. art. 4. & 5. ibid.

Exercet rationem principij productiui erga secundam personam, vt fœcunda ad producendum per intellectionem absolutam. art. 5. p. 156. erga tertiam, vt fœcunda ad producendum indiuisim cum Filio per amorem absolutum. art. 7. ibid.

Prima persona respectu secundæ est Pater propriissimè. art. 6. ibid.

Quo sensu volens generat Filium. ad 5. art. 3. p. 18.

Quo sensu dicitur, maior Filio. ad 2. p. 162

Secunda persona est verè, & propriè Filius. art. 1. & seqq. p. 155. & ad 6. p. 163

Secunda Persona est intellectio passiua. art. 3. & 4. p. 155

Est Verbum. ibid.

Est imago Patris. ibid. Substantialis, & adæquata. art. 6. p. 156

Repræsentat comprehensiuè etiam creaturas quatenùs possibiles eodem. art. 6. ibid.

Est fœcunda ad intra respectu tertiæ personæ. art. 7. & 8. p. 156

Verbum Diuinum procedere per intellectum, & non per voluntatem, quo sensu verum est, quo sensu falsum? ad 5. art. 1. & seqq. p. 17

Verbum Diuinum quomodo dicatur missum à Spiritu Sancto. art. 7. p. 161

Personalitas Verbi Diuini quomodo sanctificet humanitatem. ad 3. p. 152

Spiratio actiua vna est, & eadem in Patre & Filio. art. 1. & 2. p. 157

Tertia Persona est Amor passiuus. art. 7. p. 156

Tertia Persona rectè Spiritus Sanctus dicitur. ibid. & ad 5. art. 3. p. 163

Non procedit vt Filius. ar. 6. & 8. p. 156. & ad 6. p. 163

Procedit ex amore comprehensiuo etiam possibilitatis creaturarum. art. 7. p. 156

Quoad processionem immediatam, procedit eodem prosùs modo, à prima, & secunda persona. ibid. tanquam ab vno principio. art. 2. & 2. p. 157

Non est fœcunda ad intra. art. 7. p. 156

Non distingueretur à Filio, si ab eo non procederet. art. 3. p. 158

Nec acciperet à Patre solo omnia prædicata, quæ accipit de facto à Patre & Filio. ad rat. dubit. ar. ibid.

Spiritum S. procedere per voluntatem, & non per intellectum, quo sensu verum est, quo sensu falsum, art. 1. ad 5. p. 17.

Quo sensu dicatur Spiritus S. scrutari, orare, clamare. ad 5. art. 1. p. 162.

V. *Processiones.*

Possibile, Possibilitas, Impossibilitas.

Possibilitas & Possibilium duplex conceptus. ad 4. art. 1. & 2. p. 70

Vter possibilium conceptus sufficiat ad conceptum Omnipotentiæ. art. 2. p. 134

Possibilitas physica creaturarum est indistincta realiter à Deo. art. 1. p. 52. ad 1. a. 2. & seqq. p. 53

Possibilitas logica creaturarũ cognoscitur necessariò à Deo, sed nullo modo amatur, ad 4. art. 2. p. 70.

Possibilitas rei est inseparabilis à sufficientia eius ad esse. art. 13. p. 6

Repugnantia cuiuslibet creaturæ de facto possibilis, esset repugnantia Dei. ad 2. art. 3. p. 23. & art. 10. p. 134. & ad 6. art. 1. p. 138

Similiter non repugnantia eorum, quæ de facto repugnant esse repugnantia Dei. ad 6. art. 1. & 4. ibid. & seq.

Prædefinitio, Prædestinatio.

Prædefinitio quid. art. 4. p. 112

Prædefinitio efficax & absoluta pœnitentiæ non præsupponit præscientiam absolutam peccati. ad 4. p. 114

Prædefinitio boni operis est aliquomodo impedibilis ab homine, art. 13. p. 121. ad 4. ad 6. art. 1. & seqq. p. 122. Prædestinatio quid. art. 4. p. 109

Prædestinationis Diuinæ definitio Augustiniana, eiusque

Index Rerum.

eiusque definitionis legitima expositio. art. 3. p. 100. Definitio D. Thomæ, & nostra. art. 6. p. 110.

Datur in Deo prædestinatio ad gloriam, eaque est efficaciter & determinatè prædefinitiua omnium & singulorum actuum, quibus obtinetur finis vltimus. art. 2. & seqq. p. 109

Nec aliter benefica esset. ad 4. art. 1. & 2. p. 110

Prædestinatio ad gloriam vt coronam est indistincta virtualiter intrinsecè à præscientia absoluta meritorum. art. 2. & seqq. p. 112

Ratione autem nostra priornè, an posterior. art. 5. p. 113

Prædestinationis nomine intelligit Augustinus non tantùm electionem ad gratiam. sed etiam electionem ad gloriam. ad 2. ibid.

Prædestinatio Diuina actiuè sumpta nullam potest habere causam ex parte prædestinati. art. 1. p. 114.

Passiuè sumpta non cadit sub meritum Prædestinati, aut congruum, aut condignum, secundum totam collectionem effectuum, sed tantùm secundum aliquos. art. 2. 3. 5. & 6. p. 114. & seq.

Christus Dominus mernit de condigno prædestinationem omnium electorum, quoad omnes eius effectus distinctos à se, & à suis meritis. art. 4. ibid.

Alter etiam alteri potest mereri de congruo effectus prædestinationis. ibid.

Prædestinationis effectus multipliciter vsurpantur. art. 1. 2. 3. & 6. p. 114. & seq.

Prædestinatio dicitur metaphoricè Liber vitæ, ad 2. p. 116

Prædestinatio, & reprobatio sunt perfectè liberæ Deo. art. 1. & 2. p. 118

Aliquatenùs etiam ipsi prædestinato, & reprobo. art. 3. & 4. p. 119

Deo sunt liberæ absolutè, & simpliciter, & tantùm secundum quid non liberæ: homini verò tantùm secundum quid, & ex suppositione. art. 15. & 16. p. 121. & ad 5. p. 123

Et vsta libertate hominis non sequitur frustrabilitas prædestinationis, aut reprobationis diuinæ. ad 7. art. 1. & 2. p. 124

Sed necessitas vaga determinati auxilij, vel omninò non conferendi, vel conferendi per tale determinatè decretum. ad 7. art. 2. & seqq. p. 124 & seq. ad 6. art. 2. p. 123

Prædestinatio nihil ponit intrinsecum prædestinato, & connexum essentialiter, & determinatè cum eius actibus. art 9. p. 120

Irrationalia præordinantur in suos fines, non prædestinantur propriè. ad 3. p. 110

Prædicata contradictoria.

Prædicata contradictoria non possunt esse realiter adæquatè idem. art. 4 vsque ad 9. p. 15. & seq. Nec inadæquatè in creatis; sed solùm in Diuinis. art. 20. & 21. p. 76. & art. 7. & seqq. p. 142

Non possunt conuenire duabus perfectionibus Diuinis, vt sunt in se à parte rei. art. 4. & seqq. p. 15

Contradictio prædicatorum potest esse sine contradictione propositionum. art. 3. p. 14

Prædicata Diuina.

Prædicata absoluta, & necessaria Dei sumpta collectiuè intelliguntur frequenter nomine essentiæ Dei. art. 1. p. 19

Habent rationem essentiæ respectu relatiuorum & terminationum liberarum Dei. ibid.

Si secundum se præcisè considerentur, sunt simul virtualiter intrinsecè. ad 4. art. 1. & 2. p. 17. Imò etiam ex modo concipiendi. art. 2. p. 19. Priora & posteriora, relatè ad connotata creata. art. 3. & 4. ibid. & seq.

Prædicata absoluta quomodo pluraliter, & singulariter per se dicantur de Deo similiter, & transcendentalia. ad 4. art. 3. p. 152. Quid obseruandum in eiusmodi prædicationibus. ibid. art. 4

Qua ratione D. Dionysius significet positiuè, & negatiuè: affirmet & neget de Deo eadem prædicata. art. 8. p. 23

Non datur in Deo numerus realis quoad absoluta, sed quoad relatiua, ad 4. art. 2. p. 149

Propositiones enunciantes contradictoria de prædicatis absolutis Dei euadunt veræ præcisè propter diuersitatem realem nostrorũ conceptuum quoad obliquum: non sunt tamen contradictoria. ad 6. art. 1. p. 18

Propositionum, circa prædicata Dei absoluta & relatiua inuicem collata, æquiuocationes, & fallaciæ vnde oriantur. art. 11. & seqq. p. 143. & ad 4. art. 1. & seqq. p. 145

Prædicata communia tribus Personis pertinent ad Naturam, incommunicabilia ad Personalitates. art. 4. p. 153

Processiones Diuinæ.

Processionis expositio. art. 2. p. 147. & ad 1. p. 148.

Processiones reales Diuinæ sunt duæ: altera propria Filij: altera Spiritus sancti. art. 3. p. 147. Prior est per intellectum, posterior per volontatem, ibid.

Vtraque processio diuiditur in actiuam, & passiuam. ibid.

Hæ processiones fundant relationes Diuinas ad intra art. 4. ibid.

Constituunt, & distinguunt inter se Personas Diuinas. art. 6. & seqq. ibid.

Vid. *Persona Diuina.*

Processionum secundæ & tertiæ Personæ differentia duplex. art. 3. & 7. p. 155. & 156

Spiratio actiua est vna, & eadem in Patre, & Filio. art. 1. & 2. p. 157

Productio Verbi nec actio, nec generatio sumpta pro actione ex presupposito subiecto, nec causalitas, propriè dici potest: nec vllo pacto factio, ad 3. p. 162. Sed propriissimè est generatio, quæ suum principium denominat Patrem, & terminum productum denominat Filium. art. 1. & seqq. p. 155.

Processus infinitus.

Absurditas processus infiniti causarum, & effectuum non vsque adeò facilè demonstratur, præsertim in sententia Aristotelis, & Diu. Thom. art. 19. p. 7.

Processus infiniti consideratio affirmatiua perturbat intellectum, serenat negatiua. ad 6. p. 10

Prouidentia Diuina.

Prouidentia quid. art. 1. p. 90

Prouidentia Diuina probatur ex scriptura, & ratione. art. 2. ibid. definitur. art. 3. ibid.

Præsupponit scientiam mediam. art. 4. & seqq. p. 60.

Constituitur non solum realiter, sed etiam virtualiter intrinsecè per actum intellectus, & voluntatis. art. 3. & 5. p. 90

Quæstio de formali constitutione Diuinæ prouidentiæ est realis, & vtilis art. 5. ibid.

Ratione nostra consistit primario in actu Intellectus. ibid. non purè imperatiuo. art. 6. p. 91. Sed comprehensiuo mediorum quatenus ordinabilium inter se, & ad fines præintentos, & directiuo electionis efficacis ipsorum; qualis actus est scientia simplicis intelligentiæ, & media. art. 8. ibid. non scientia visionis. art. 8. ibid.

Prouidentia Diuina est æqualis, secundum se, circa omnia. art. 8. p. 91. Etiam circa minima. ad 2. p. 92. Ex parte tamen bonorum, est specialissima circa substantias rationales. ibid.

Non arguitur vllus in ea defectus ex monstrosis, aut fortuitis rebus. ad 2. ibid. Aut ex iis, quæ nobis videntur solùm nociuæ, ad 3. ibid. aut ex contraria piorum, & impiorum sorte ad 5. ibid.

Prou

Prouidentia creata est vtilis, & necessaria rebus creatis, non tamen sufficit sine prouidentia, Diuina. ad 4. p. 92
Prouidentia Diuina circa res omnes, & singulas constituitur adæquatè vnico decreto virtualiter intrinsecè indiuisibili, art. 2. & seqq. p. 93, & seq.
Prouidentia Dei ordinaria adstringitur certis naturæ legibus, quas prætergredi non potest. art. 5. & seqq. p. 99
Necessitatur ad non negandum sine compensatione (quæ non nisi raro induci potest) quod optimum, & proportionatum est rebus. art. 6. & seqq. ibid.
Prouidentia Dei purè naturalis potest esse, & est specialiter gratiosa erga aliquos. art. 1. & 2. p. 106.
Primùm ex libero delectu temporis & loci, pro generatione cuiusque. art. 3. ibid.
Deinde ex libera electione motuum causarum externarum, tùm spirituum vitalium, aliorumque humorum. art. 5. ibid.
Hæc prouidentia est prospera fortuna actiuè sumpta. art. 6. ibid.
Distinguitur tamen à fortuna iuxta vtriusque acceptiones varias tùm vulgi, tùm Theologorum. art. 6. ibid.
Prouidentia Dei supernaturalis existentia. art. 1. p. 108.
Diuisio in miraculosam, & non miraculosam. ibid.
Prouidentia prædestinatiua. V. *Prædestinatio.*
Actus liberi creati sunt præcipua materia Prouidentiæ Diuinæ. art. 5. p. 60
Infallibilitas actuum Prouidentiæ Diuinæ non tollit indifferentiam proximam arbitrij creati. art. 9. & seqq. p. 120. Idque beneficio scientiæ mediæ. art. 11. ibid.

Punitio Diuina.

Punitio propriè Deo competit, art. 5. p. 84. Vltio metaphoricè. ib. Deus puniendo intendit bonum, cuius sunt capaces illi, qui puniuntur. art. 6. p. 85. & ad 4. p. 86
Punitio Diuina est essentialiter citra condignum. ad 11. art. 1. p. 132
Punitio seu humana, seu Diuina, attendit grauitatem, non durationem delicti. ibid.

Lib. II. De Ang.

Peccabilitas, Peccatum.

Peccabilitas proxima conuenit Angelis ex natura rei. art. 2. p. 238. Et omni substantiæ creatæ ac creabili. art. 4. & seqq. p. 239. Peccabilitas physica tollitur per solam visionem Dei immediatam, art. 6. p. 240. Cognitio abstractiua inter omnes possibiles perfectissima, solam facit impotentiam moralem peccandi, art. 4. p. 239
An potuerint Angeli peccare venialiter. ad 8. p. 241
Peccatum destruit id, quod intendit. ad 5. p. 241
Peccasse Angelos in primo instanti est erroneum. art. 1. p. 243. In primo instanti habuerunt impotentiam moralem peccandi ex natura rei. art. 2. & seqq. ibid. Non autem impotentiam physicam. art. 7. & seq. p. 244
Peccatum primi instantis cur tribueretur Deo. ad 3. p. 246
Peccati Angelorum obiectum non potuit esse aliquid vtile. art. 1. p. 248. Primum peccatum eorum fuit superbiæ. art. 1. & 2. ibid. Non poterant peccare appetendo aliquid impossibile, etiam quoad modum. art. 3. ibid. Peccatum eorum non fuit appetitus diuinæ æqualitatis, nec vnionis hypostaticæ, nec beatitudinis supernaturalis per suas præcisè vires art. 4. ibid. Sed nimius amor beatitudinis naturalis. art. 6. p. 249

Perfectio.

Perfectio vt talis non repugnat alteri perfectioni. ad 3. p. 177
Perfectio naturæ Angelicæ fuit ex natura rei mensura donorum supernaturalium. art. 1. p. 235. Perfectio Angelorum. Vide *Angelus.*

Phantasia.

Phantasia est causa compositionis, aut diuisionis in intellectu. art. 1. p. 210

Plura.

Plura per modum plurium an cognoscat Angelus. Vide *Cognitio Angeli.* In pœnam non sunt priuati bonis naturæ determinatè exigitis, sed tantum donis omnibus supernaturalibus. art. 2. p. 257

Potentia.

Potentiæ actiuæ substantiæ non identificantur cum illa adæquatè. art. 1. p. 219. Potentiæ sunt per seipsas immediatè relatiuæ transcendentaliter. art. 4. ibid. Potentiæ intellectiuæ & volitiuæ non distinguuntur à substantia. ab art. 2. p. 219

Præsentia.

Præsentia Angeli ad locum est duplex. art. 3. p. 193

Princeps.

Princeps dæmonum. art. 2. p. 260

Producere.

Producere immediatè quidquam purè physicum nequit Angelus. art. 1. p. 261
Neque vnus Angelus alterum. ibidem.

Lib. III. De Act. hum.

Peccatum, Peccator.

Peccatum omissionis, & commissionis exponuntur. ad 3. p. 317
Materiale, & formale peccati. art. 10. p. 357
Peccati lethalis, & venialis differentia. ad 6. p. 358
Peccatum philosophicum. Vide *Bonitas, & malitia philosophica.*
Omne peccatum, tam commissionis, quam omissionis priuat aliqua rectitudine debita. ad 5. art. 1. & 2. ibid.
Solus homo est auctor peccati non Deus. ad 2. p. 346
Quæ pericula vetantur sub peccato. ad 2. art. 1. & 2. p. 337
Peccatum essentialiter ineuitabile absque auxilio supernaturali connectitur intrinsecè cum illo non tamen est supernaturale. ad 5. p. 314
Peccati malitia. Vide *Malitia.*
Nullum peccatum præcedens potest augere vim demeritoriam peccatorum subsequentium. ad 6. p. 374
Amor Dei erga peccatorem simul cum odio peccati. ad 4. p. 382

Perplexitas.

Repugnat casus perplexitatis continentis in se necessitatem peccandi. ad 2. art. 3. p. 350

Pœna.

Pœna peccati non potest præcedere peccatum. art. 4. p. 387
Vtiliter proponitur à Deo. a. 4. p. 360. & ad 22. p. 377
Honestè vitatur. ad 8. p. 375

Præceptum.

Præceptum affirmatiuum, & negatiuum exponuntur. ad 3. p. 317
Præceptum differt à consilio ex parte obiecti directi. art. 6. & seq. p. 231

Præmium.

Præmij ratio. ad 2. & ad 6. p. 365
Vtiliter necessariò proponitur à Deo. art. 4. p. 363. & ad 11. p. 376

Honestè

Index Rerum.

Honestè appetitur. ad 5. p.374
Repugnat, vt præmium sit prius tempore, quam meritum puræ creaturæ. art.1. & seq.p.386
Præmium, & meritum connectuntur inter se, & inuicem dependent ex natura rei. art.1.& seq.p.389
Donum conferibile in præmium magis dependet à merito ex natura rei, quam effectus quilibet à sua causa efficienti. art.3.& 4. ibid.
Non est de ratione præmij vt sic vt sit negabile posito merito. ad 1. art.1. p.390
Sed solum de ratione præmij humani. ad 1 art.2.& 3. ibid.
Implicat reuelatio de nullo præmio conferendo propter opus bonum iusti viatoris. ad 5.art.2.p.374
Probabile est nullum actum liberum posse esse præmium ratione sui immediatè. art.2.ad 1. p.390
Probabilius tamen est quatenus prouenit à Deo posse esse præmium. art.2. ibid.

Priuatio.

Omnis cuiusuis boni priuatio est indistincta realiter ab aliquo alio bono. art.3. & seq. p.356
Vide *Negatio.*
Probabilitas. Vide *Opinio.*
Promissio Dei. Vide *Deus.*

Lib. IV. De Gratia.

Pelagius.

PElagius duos errores committebat circa Gratiæ necessitatem. Primus quo negabat Dei immediatam prouidentiam, quæ miseretur cuius vult: quem vult indurat; suppeditando, & subtrahendo cui vult cogitationem congruam. Secundus quo dicebat opera salutaria non esse supra vigorem naturæ. Contra primum errorem arguit Augustinus sub terminis generalibus. Contra secundum vsurpat terminos magis particulares, ex quibus Gratiam salutarem intrinsecè per Christum ostendit. ab art.2. ad 1. pag.421.& seq. Hinc ei[illegible]quod Augustini argumenta probantia requiri ad aliquod bonum opus Gratiam acceptam sub terminis vniuersalibus, non probant de Gratia salutari,& intrinsecè per Christum. ibid.

Præceptum.

Præceptum diuinum non est separabile à physica sufficientia ad eius impletionem, multiplex huius probatio. art.3. p.299. Item nec consilium est separabile ab hac sufficientia. ibidem. Nec solum non est separabile à potentia Physica, sed neque à morali per se loquendo.art.1.p.399. Potentia moralis obseruandi totam legem Dei est debita naturæ puræ, non est debita lapsæ. art.3. p.416

Pudicitia.

Pudicitia,& alia dona Dei, seu virtutes sunt datæ homini, ad hoc, vt pugnet cum imperfectionibus aliorum Dei donorum; nec hoc inconuenit. ad 2. p.419

Puer.

Pueri decedentes absque Baptismo qualiter iustè priuentur beatitudine naturali, & supernaturali. ar.1. ad 4. p.416

Lib. V. De Iustif.

Participatio.

PArticipatio naturæ diuinæ quomodo sit communis omnibus creaturis, & peculiaris gratiæ. Vide *Gratia.*

Peccator.

Peccator non ex eo præcisè, quod cesset à peccato desinit esse auersus à Deo, sed necesse præterea est, vt conuertatur ad Deum. art.3. p.450
Peccatorem dum est peccator tali odio prosequitur Deus, quali nullum non peccatorem, & tale illi malum infligit, quale nulli est infligibile, qui peccator non sit. art.5. p.464. Cui Deus remittit peccata non est amplius peccator. art.6. ibid. Peccator potest de malo transire in bonum de potentia absoluta absque vllo suo actu dispositiuo liberè elicito. art.1. & seq. p.478

Peccatum.

Peccatum actuale postquam transactum est aliquo modo perseuerare, & auctorem illius dici, & verè esse peccatorem de fide est. art.1. p.451. Probatur id ex professo ab Augustino. ibidem. Ex peccato actuali præterito resultare in anima maculam est item de fide. art.2. ibid. Ratio vtriusque dogmatis redditur conuenientissima ex D. Thoma. artic. 3. p.452
Peccatum actuale quomodo transeat in habituale. ad 7. p.454. Per quid differat ab eodem. ad 9.& 10. ibid. & seq. Vide *Peccatum habituale.*
Peccatum irremissibile absque præuia dispositione non potest hoc habere ex magnitudine malitiæ, sed ex connexione intentionali cum fide, quod peccatum absque illa non remittetur. ad 8. p.480
Peccati habitualis permanentia necesse est, vt includat actualem aliquam permanentiam alicuius effectus, seu quasi effectus ipsiusmet peccati actualis. art.4. p.452
Peccatum habituale non constituitur per effectus positiuos peccati intrinsecè inhærentes peccatori cuiusmodi sunt habitus disponentes ad peccatum, & memoria peccati commissi. art.5. ibid. Nec per positiuos extrinsecos, qui tandem rediguntur ad notitiam diuinam de peccato commisso, & ad odium diuinum aduersus peccatorem atque voluntatem puniendi ipsum, quorum nullum pertinere potest ad constitutionem intrinsecam peccati habitualis in ratione talis. art. 6. & 7. ibid. Constituitur igitur per aliquid priuatiuum. art.7. ibid. Non tamen per effectus priuatiuos extrinsecos peccatori, pura priuatione scientiæ Dei de innocentia, &c. ibid. Nec per priuationem notitiæ inhærentis peccatori de propria innocentia, seu per priuationem habitus acquisiti boni oppositi habitui vitioso inducto per peccatum. ibid. Nec priuatione virtutum moralium supernaturalium. artic.9. p.453. Nec priuatione fidei, aut spei. ibid. Sed solius Charitatis. art.10. ibid. Vnde peccatum habituale quoad puram habitualitatem prouo distinctam ab actualitate peccati existentis in se intrinsecè consistit in priuatione gratiæ, quæ identificatur cum Charitate. ibidem. Adæquatè verò constituetur per peccatum præteritum, & præsentem gratiæ priuationem. ibid. & ad 12. p.455. Tota tamen malitia ipsius imputabilis peccatori immediatè ratione sui est omninò indistincta à malitia peccati actualis. ibid. ad 4. p.454
Peccatum habituale includit in conceptu suo adæquato titulos ob quos inducta est priuatio gratiæ ad 2. p.453. Hinc fit, vt eadem gratiæ priuatio si cum diuersis titulis inductiuis eiusdem accipiatur constituere possit magis, vel minùs peccatorem. ibid. Scoti sententia de peccato habituali excutitur. ad 6. & 7. p.454. Consistat ne in reatu pœnæ.ibid. Quomodo incipiat, & desinat. ad 8. ibid. Non differt ab actuali per additionem alicuius de nouo, sed potius per detractionem. ad 10. p.455
Peccatum habituale dicendum ne sit haberi per ens rationis. ad 10. ibid. Absolutè dicendum est consistere in priuatione gratiæ,& cur. ad 12. ibid. Quid vocetur in examen quando quæritur in quo consistat peccatum habituale. art. 11. p.453. Venialis peccati

peccati perseuerantia & habitualitas per quid habeatur. ad 9. p.454
Peccatum habituale in statu puræ naturæ non potest constitui per priuationem gratiæ, dato etiam quod aboleri non posset, nisi per gratiam. ad 8. ibid. Item per quid deleretur in pura natura. ibid.
Peccati habitualis auctor nullo pacto dici potest Deus etiamsi conseruet priuationem gratiæ, qua ipsum intrinsecè constituitur, & cur. ad 4. ibid. & ad 2. p.457
Peccatum habituale tolli potest de potentia absoluta nullo interueniente actu peccatoris. ab artic. 1. p. 478
Peccatum mortale habituale per quid habeatur. Vide *Peccatum habituale.*
Peccatum mortale priuat summo bono quatenus est bonum sibi ipsi. artic. 2. p. 460. Est maius malum quam pœna sensus, & pœna damni etiam simul sumptis. ibid. Vide *Pœna, Malum pœnæ.*
Peccatum mortale magis auertit à Deo quàm ad eundem conuertat actus charitatis elicitus à viatore. ad 2. p.483. Continet vi sua demeritoria auersionem habitualem à Deo. ibid. & art.7. p.482
Peccatum voluntarie commissum de potentia absoluta tolli potest absque retractatione actuali, aut dispositione peccatoris ad gratiam. ab artic. 1. p. 478
Peccatum commissum in statu puræ naturæ remitti posset absque infusione vllius doni supernaturalis, per actum dilectionis naturalis etiamsi in statu eleuationis non possit tolli formaliter, sed tantùm dispositiuè ab actu charitatis. ad 7. p.484
Peccatum non est motiuum diuinæ voluntatis punitiuæ quatenus perseuerans, sed cum primum actualiter existit quatenus actualiter existens est causa tum æternæ punitionis, tum æternæ perseuerantiæ habitualis sui nisi aboleatur per gratiam. ad 6. p.470
Peccatum hominis eleuati ad finem supernaturalem est intrinsecè deterius peccato existentis in pura natura. ad 3. p. 466. Quomodo comparetur cum actu honesto retractatiuo peccati in ordine ad gignendam permanentiam, & habitualitatem. ad 5. ibid. Connectitur essentialiter cum voluntate Dei subtrahendi ius, & aptitudinem proximam ad vltimum finem atque odio habendi, vt inimicum huiusmodi peccatorem. artic. 3. p.469. Ex connexione quam habet cum donis supernaturalibus nullam sortitur perfectionem, sed potiùs imperfectionem. ad 5. p.470. Nec de potentia Dei absoluta remitti potest absque infusione gratiæ. n. 1. & seqq. p. 463
Peccatum originale neque Christum Dominum, neque B. Virginem infecit. art. 7. & 8. p. 457. A cæteris omnibus contrahitur. ibid. Consistit essentialiter, & primario in priuatione gratiæ tanquam in vltimo suo complemento, secundariò verò, & accidentaliter in priuatione aliarum virtutum. ar. 9. ibid. Exponitur accommodatissimè ab Augustino. Cuius sententia in re non differt à nostra, nec D. Thomæ sententia. ad 1. ibid. & ad 5. art. 2. p.458. Non constituitur formaliter per rebellionem appetitus, & concupiscentiam, licet benè per illam explicetur tanquam per materiale peccati. ibid. Quid dicendum de concupiscentia quatenus subest reatui. ad 1. p.457. Includit intrinsecè, & essentialiter ipsummet Adæ peccatum moraliter perseuerans per ipsam gratiæ priuationem. ad 4. p.458. Cur dicatur traduci mediantè corpore. ad 5. ibid. Cur Adæ peccatum potuerit immediatè per se ipsum denominare nos peccatores, cum iustitia, & meritum Christi, atque Adæ pœnitentia non possint immediatè, ac formaliter per se ipsas nos constituere iustos, merentes, aut pœnitentes. ad 6. ibid. Quomodo sit voluntarium, & propriè peccatum respectu Posterorum. art. 8. p. 457. & ad 7. p.458. Et non solummodo translatiuè, vt voluit Durandus cuius sententia tolerari non potest. ibid. Est materia iustæ punitionis, & exprobrationis. ad 7. art. 1. ibid. Inest vnicuique proprium, & cur. art. 1. ibid. Optima congruentia alligationis voluntatum posterorum voluntati Adæ quoad retentionem vel amissionem Iustitiæ originalis. art. 4. & 5. p.450. Vide plura in hanc materiam, conducentia verbo. *Adam.*
Peccatum veniale non priuat gratia, nec vllo alio dono permanenti ex sua natura. ad 9. p.454. Quam maculam inducat in animam, & quomodo. ibid. Solum priuat pulchritudine actus debiti. ibid. Per quid perseueret habitualiter. ibid. Deletur per actum pœnitentiæ. ibid. Vide etiam. ad p.466
Peccatum veniale non inducit, nec tollit eius remissio odium Dei simpliciter aduersus peccantem. ad 2. ibid. Quid impedsatur per ipsum, & quid restituatur per eius remissionem. ibid. Remissio venialis, quæ fit per Sacramentum nunquam fit per aliquid purè extrinsecum. ad 2. ibid.
Peccatum veniale est minus malum, quam pœna peccati lethalis, licet absolutè loquendo vtrumque sit inelig bile. ad 9. p 462
Peccati remissio, Vide *Remissio.* Vide etiam *Gratia infusio. Iustificatio.*
Peccatum quam oppositionem habeat cum habitibus virtutis, seu acquisitis, seu infusis. Vide *Habitus, Virtus.*

Pœna.

Pœnæ reatus indistinctus realiter à peccato. ad 6. p.454. Nulla pœna peccati constituere potest peccatum secundum malitiam eius moralem imputabilem immediatè ratione sui. ad 2. p.457. Necessario tamen constituit habituale. ibid.
Pœna est minus malum quam culpa. n. 1. & seqq. p.459
Pœna damni cur sit maior quàm pœna sensus. art. 1. p. 460
Pœna. Vide *Culpa.* Vide etiam *Malum culpæ, & Malum pœnæ*, quibus in locis plurima habentur de ipsa.

Perfectum.

Perfectum dicitur ab Aristotele, quod est dispositum secundum naturam. *Tò secundum naturam*, provt includitur in ipsius definitione duplex acceptio. art. 5. p. 448. & ad 5. p.449

Permanentia.

Permanentia alicuius præteriti constituitur per aliquem effectum, seu quasi effectum ab ipso essentialiter dependentem nec aliter intelligi potest. ar. 4. p. 452

Phantasia.

Phantasia deludente sæpe inficiuntur falsitate cognitiones humanæ veræ quoad substantiam, & hinc variatio contingit in affectibus humanis rebus inuariatis; quod contingere nequit in diuinis. ad 4. p. 443

Posteri.

Posterorum Adæ voluntates optima ratione alligatæ fuerunt voluntati ipsiusmet Adæ quoad transfusionem, vel amissionem iustitiæ originalis. artic. 4. p. 450. Vide *Adam, Peccatum originale.*

Præmium.

Præmia, & supplicia, quæ Deus rependit meritis de condigno, & peccatis non minori necessitate ad ea consequuntur quàm ad causas necessarias effectus

ctus ipsarum purè physici. ad 3. p. 470. Contineri non possunt in virtute actiua physica actus boni aut ipsius operantis, sed dependent à virtute remuneratoris. ibid.

Præteritum

Præteritum ad hoc, vt dicatur permanere, & perseuerare quid requiratur, vide *Permanentia.*

Priuatio.

Priuationes actuum diuinorum identificantur re ipsâ cum actibus positiuis oppositis. art. 8. p. 452

Priuatio Gratiæ, vide *Gratiæ priuatio.*

Prioritas.

Prioritas mutua inter gratiam sanctificantem, & dispositiones ad ipsam explicatur. ad 3. art. 2. & 3. p. 474. Malè illius patroni confugiunt ad auctoritatem Arausicani, & Augustini, quæ potius nobis fauet. ibid.

Puniri.

Puniri non esse malum, sed fieri pœna dignum quomodo intelligendum. ad 5. pag. 454. & artic. 3. p. 460

Lib. VI. De Virt. Theol.

Paganismus.

PAganismi expositio, & differentia ab Hæresi, & Iudaismo, art. 1. & 2. p. 591. Necnon ab art. 9. p. 592. Quo pacto idem iisdem sit deterior. a. 14. ib.

Peccatum.

Peccatum nunquam prouenit ex amore boni nimis absolutè magni, aut ex amore eius nimio. ad 1. p. 595

Peccatum lethale non potest componi cum charitate, & amicitia Dei, peccabilitas potest, Vide *Charitas, & Amicitia.* Peccatum lethale est essentialiter punibile æterna damnatione. art. 5. p. 544. Peccatum anteponitur Deo creatura. art. 1. p. 496. Peccatum non potest fieri in sensu composito actualis certæ notitiæ de eius futuritione præhabitæ per fidem. ad 2. p. 564

Pœna.

Pœna nunquam infligenda ante delictum. art. 11. p. 584. Pœna augetur per quodlibet nouum peccatum etiam minus graue quam sint præcedentia. art. 5. p. 579. Pœnæ proportio cum præmio. ibidem. Pœna damni in inferno constituitur per intimationem diuinæ sententiæ notificatam damnatis circa ipsorum reprobationem, art. 3. p. 562

Pontifex.

Pontificem Romanum determinatè pro tempore quocumque existentem esse Christi Vicarium est de fide. art. 12. p. 549. Quando primum incipiat hoc credi fide diuina. art. 13. ibid.

Possibilitas.

Possibilitas, & credibilitas alicuius obiecti, non sunt euidenter conuertibiles ad inuicem. ad 1. p. 516.

Præceptum.

Præceptum fidei, & spei cur non expressum in decalogo, ad 4. p. 596

Præsumptio.

Præsumptio opponitur magis spei quam timori. ad 4. p. 602

Prioritas.

Prioritas naturæ non constituitur extrinsece per Decreta Dei, sed ipsis rebus inest. ad 3. p. 500. Prioritas virtutum desumitur ab ordine actuum virtutis. n. 1. & seqq. p. 505

Probabilitas.

Probabilitas alicuius assensus requirit fundamentum aliquod magnum non solùm absolutè, sed etiam comparatiuè. ad 1. p. 519. Probabilitas fidei non tollit eius meritum, aut potentiam dissentiendi. ad 3. p. 520

Promissio.

Promissiones Dei propriè tales sunt supernaturales. art. 3. p. 553. & ad 2. p. 554. Promissio diuina ingreditur in obliquo obiectum formale spei. art. 2. p. 556. Promissio diuina beatitudinis non potest stare simul cum reuelatione reprobationis. art. 7. p. 563. Vide *Spes, & Reuelatio.*

Propositiones.

Propositiones particulares metaphysica euidentia contentæ in vniuersalibus à Deo reuelatis sunt credibiles fide diuina. art. 9. p. 548. Vide *Fides.*

Pueri.

Pueri recipiunt in baptismo habitus supernaturales per se infusos non minùs quam adulti. ad 4. p. 488.

Lib. VII. De Pass.

Paruipensio.

PArui pensio quatenus difficulter vindicabiliter est vnica causa iræ. & seqq. p. 87

Passio.

Tripliciter dicitur. art. 1. p. 2. Strictè sumpta connotat resistentiam passi. art. 2. ibid. Conuertitur cum actu appetitus sensitiui. art. 4. ibid. Definitio eius. art. 6. ibid. Passio latè sumpta magis conuenit apprehensioni quam appetitioni. ad 2. p. 3

Diuersitas passionum est ex sola diuersitate obiectorum. n. 1. & seqq. p. 3. Nec fieri potest, vt differant inter se ex solo modo tendendi. art. 7. p. 5. & ad 6. pag. 7. Passiones omnes sex binariis continentur. art. 9. p. 6

Passiones non sunt vniuersaliter malæ ex suo conceptu. n. 1. & seqq. p. 7. Antiqua de hoc controuersia fuit potius de voce. art. 1. p. 8. Omnes passiones sunt nociuæ saltem secundum quid. art. 3. ibid. Diuturnitas continua cuiusuis passionis nocet simpliciter, & tendit ad interitum animalis. artic. 4. & 5. ibid.

Passiones subsunt imperio rationis, & qualiter. n. 1. & seqq. p. 10. Non parent in instanti. art. 5. p. 10

Ordo inter passiones. Vide. *Ordo.* Passiones principales esse quatuor. ad 8. p. 98. Remedia passionum sunt solæ virtutes. p. 107. Doctrina de passionibus quatenus sit necessaria Theologo. art. 5. p. 108

Diuisio Passionum in innaturales, & naturales, finitas & infinitas, earumque comparatio. n. 1. & seqq. p. 92. Ea diuisio est communis omnibus passionum speciebus. artic. 6. pag. 94. Comparatio mutua passionum relatè ad vltimum finem. n. 1. & seqq. p. 99. Passiones fundari in primis quatuor qualitatibus, eisdemque proportionari. art. 4. p. 102

Paulus Apostolus.

D. Pauli Apostoli difformitas vniformis ante, & post conuersionem. art. 2. p. 102

Peccatum.

Peccatum secundum se non est obiectum timoris. ad 4. p. 80

Pœnitentiæ passio nihil differt à tristitia. art. 5. p. 51. Non est de opere malo purè præterito. ad 5. p. 56

Possessio.

Possessio bonorum reddit grauiorem iacturam eorum. ad 4. ibid.

Possibile.

Possibile, & impossibile dicuntur dupliciter, & vno modo sunt sensibilia, alia non sunt. ad 2. a. 3. p. 62.

Potentia.

Potentiarum distinctio ab anima, & inter se non est prima, & præcipua ratio distinctionis actuum. ad 1. p. 6

Potestas.

Potestas, cui resisti non potest, per se præcisè est causa tristitiæ. ad 2. art. 2. p. 55

Priuatio.

Priuatio boni intrinsecè afficiens magis contristat, quam quæ afficit, seu denominat extrinsecè. ad 3. art. 2. ibid. Priuatio boni præhabiti tristior, quam non præhabiti. ad 4. pag. 56. Priuatio formalis est vna vnius, sed fundamentalis potest esse multiplex. ad 1. p. 81

Prouidentia.

Consideratur perfectio prouidentiæ Dei in coniungenda æqualitate hominum ad vltimum finem cum inæqualitate ad fines proximos. ad 6. art. 5. p. 104

Puer.

Pueri bonæ indolis æquè facilè euadunt probi, & praui. art. 3. p. 102. Quales pueri sint applicandi ad Ecclesiastica ministeria. ad 5. p. 104

Pulchritudo.

Pulchritudo est causa amoris. ad 3. pag. 18. Discrimen pulchri à bono pulchro. ibid.

Lib. VIII. De Iust.

Pater.

PAter. Vide *Filius.* *Peccatum.*

Peccatum lethale est sufficiens ad obligationem venialem. art. 2. p. 174. Peccatum veniale iniustitiæ tunc solum inducit obligationem grauem restituendi, cum includit in se contractum validum de quantitate per se sufficiente ad lethale, & differentia inter peccatum veniale deliberatum, & indeliberatum quoad hoc. art. 9. p. 175. Peccatum furandi, & non restituendi quomodo differunt. ad 1. p. 186.

Præceptum.

Præceptum aliud affirmatiuum, & aliud negatiuum, vbi de vtriusque differentia. art. 1. p. 186. Præceptum restitutionis est negatiuum, & obligat pro semper. ibid. Præceptum de peragenda pœnitentia & satisfactione est affirmatiuum, ad 2. art. 1. ibid.

Præferibilias.

Præferibilitas consequitur ad aliquem determinatum gradum perfectionis conuenientis præferibili, ideoque non valet declarare essentiam rei præferibilis. art. 4. p. 111. Conuenit habenti ius respectu aliorum. art. 1. p. 112

Præsumptiones.

Præsumptiones non licet facere absque speciali fundamento, nisi secundum plerumque contingentia. art. 3. p. 182

Princeps.

Princeps ad subditos dupliciter comparari potest, & vtraque comparatione inter Principem, & subditum intercedit iustum simpliciter, art. 12. p. 121.

Promissio

Promissio diuina, quid superaddat voluntati faciendi aliquid, & quale sit in hoc discrimen inter promissionem diuinam, & humanam. art. 9. p. 153.

Publica.

Publica potestas potest adiudicare res vnius alteri nulla existente culpa, sed ita postulante bono communi. ad 3. p. 165

Pueri,

Pueri, amentes, dormientes, & similes quo sensu dicantur habere ius. ad 5. p. 119

Puniri.

Puniri addit peculiarem materiam doloris super malo illo, quod infligitur in pœnam. art. 1. p. 157

Lib. IX. De Incarn.

Peccatum, Peccare.

PEccare Christus non potuit in sensu composito vnionis hypostaticæ, nec in sensu diuiso eiusdem. art. 3. & 4. p. 264

Peccati ineligibilitas vnde proueniat? ad 4. p. 221

Peccato lethali inest vis impeditiua bonorum interminata. art. 1. p. 223

Peccatum auferri de potentia absoluta potuit absque Incarnatione. n. 1. & seqq. p. 218

Peccatum lethale plus aufert quàm reponat actus charitatis. ad 2. p. 224

Peccatum originale, & personale se habent vt excedens, & excessum. n. 1. & seqq. p. 254

Peccatum philosophicum, ac ciuile est incomparabiliter minus Theologico. ad 17. art. 2. p. 226

Peccatum veniale cur sit compensabile ad æqualitatem. ad 14. p. 225

Peccatum quandocumque est impossibile ex natura rei, est etiam impossibile de potentia absoluta. art. 3. p. 264

Personalitas.

Personalitas sanctificat humanitatem Christi ipsa sanctitate diuinitatis. ad 3. p. 256

Photinus.

Photini error circa Christi hypostasim. art. 3. p. 246

Plura.

Pluribus intentus cut minor est ad singula sensus. ad 3. p. 262

Pœna.

Pœna peccati lethalis non est infinita simpliciter. ad 1. p. 220

Potestas.

Potestas homini data est maior ad bonum quam ad malum. ad 11. p. 225

Potestas nihil merendi in Christo separari non potuit à potestate aliquid merendi. n. 1. & seqq. p. 25

Potestas petendi dispensationem à præcepto, non soluat Christi indifferentiam cum tali præcepto. art. 2. p. 278

Potestas præmiandi in Deo est maior potestate merendi in homine. ad 4. p. 230

Præceptum.

Præceptorum nomine, dum de Christo sermo est, intelligenda sunt diuina simplicia mandata. art. 3. p. 270

Præceptum non inducit physicam necessitatem, sed moralem obligationem. art. 2. p. 278

Præmium.

Præmio cur maius bonum insit quàm meritis, & è contra minus malum sit in pœna, quàm in peccato? ad 6. p. 224

Principium.

Principium meriti cur non cadat sub meritum? art. 1. p. 245.

Proportionalitas.

Proportionalitas actuum nostrorum cum obiecto simpliciter infinito non est arithmetica, sed geometrica, & similitudinaria tantùm. ad 1. art. 2. p. 220

Propositiones.

Propositiones negatiuæ apud Scholasticos atque in stylo dogmatico non eandem semper vim retinent. ad 3. p. 244

Prouidentia.

Prouidentia Dei cur abstinere possit ab infligenda pœna, non autem à dando præmio. ad 4. p. 213

Prouidentiæ diuinæ vniuersalitas exponitur. art. 13. p. 238

Punire.

Punire citra condignum, & præmiare vltra conditum quo sensu Deo conueniat? ad 2. art. 2. p. 221

Index Rerum.

Lib. X. De Sacr.

Panis.

PAnis triticeus est materia Eucharistiæ necessaria necessitate Sacramenti. art. 1. p. 397. & art. 2. ibid. Colligitur ex verbis ipsius consecrationis. art. 5. p. 413. Nomine panis triticei quid veniat. art. 3. p. 397. & ad 6. p. 398. Sufficit tum azimus; tum fermentatus. ad 4. artic. 2. ibid. Species panis intrinsecè constituunt Eucharistiam. art. 11. p. 411. Ex vi verborum consecrationis amittunt vnionem cum substantia panis. artic. 14. & 15. pag. 410. & art. 3. p. 413. Indidem colligitur desitio substantiæ panis. ibid.

Parochus.

Parochiale beneficium habet adiunctam Iurisdictionem requisitam ad ministrandum Sacramentum pœnitentiæ. art. 4. p. 484

Parochus est minister ordinarius Baptismi. artic. 3. p. 360. Est minister Extremæ-vnctionis. artic. 1. p. 499. Ipso nolente alij Sacerdotes non licitè ministrant extremam vnctionem. ibid. Habet obligationem grauem illam ministrandi. ad arg. p. 502

Patriarchatus.

Patriarchatus, Summus Pontificatus, & similes gradus non imprimunt characterem. ad 5. p. 521

Patrinus.

Patrinorum necessitas in susceptione Baptismi. n. 1. & seqq. p. 363. Sunt necessarij ob Patrum aliquando inidoneitatem ad erudiendum, & nimiam in iis curam temporalium. ad 3. p. 364. Eligi debent tales, qui sufficiant ad docenda necessaria ad salutem. ad 4. ibid. Patrini præcipui nequeunt esse plures, quam vnus, & vna, possunt esse plures secundarij. ad 7. ibid. Etiam ad confirmationem, requiritur Patrinus, & tenetur instruere confirmatum, si opus sit. n. 1. & seqq. p. 394. Patrini munere fungi potest quilibet cuiusuis sexus, dummodò bene instructus in fidei mysteriis. ibid.

Peccatum.

Peccato est essentiale, quod sit inductiuum pœnarum. ad 8. art. 3. p. 468. In eodem actu peccati potest esse ratio multiplex malitiæ. art. 4. p. 470. & 8. p. 471. Multiplicitas formalis peccatorum non est attendenda secundum esse physicum, sed morale. art. 6. ibid. Peccata solo numero distincta sunt, quæ inuicem sunt negabilia, quo ad esse morale, & sunt omninò similia. ibid. Diuersa verò specie, quæ secundum esse morale sunt dissimilia. art. 7. ibid. Peccata præexistentia tribuunt bonis oppositis peculiarem amabilitatem extensiuam. ad 3. art. 2. p. 450. Non sunt vitanda ob difficultatem veniæ, sed magnitudinem malitiæ. ad 5. p. 455. Nullum peccatum actuale remitti potest, cum actu est. ad 1. art. 1. p. 482. Simpliciter pro statu viæ nullum peccatum est irremissibile. art. 2. & 5. p. 443. Oppositi erroris origo. art. 4. ibid. Loca aliqua Scripturæ in contrarium explicantur. ad 1. & 2. ibid. Pro statu puræ naturæ peccatum remitti posset sine dono supernaturali. art. 2. p. 439. Peccatum pro tunc factum non corrumperet, sed impediret dignitatem naturæ respectu beatitudinis. ad 4. art. 1. p. 441. Post peccatum esset possibile bonum allatiuum maioris gaudij, quam sit peccatum allatiuum tristitiæ. ad 3. p. 440. Peccata semel dimissa redire amplius non possunt. ad 1. p. 493. Peccati turpitudo, & nocumenta inducta per ipsum sunt in duplici genere. ad 6. p. 468. Eiusdem permanentia habitualis duplex nempe affectiua, & effectiua. art. 1. p. 433. Quomodo vtraque tollatur. artic. 2. & 3. ibidem.

Peccata cuiusque propria sunt materia adæquata habitus pœnitentiæ. art. 4. & 5. p. 448. Peccata aliena nullo modo ab ipsa respiciuntur. ad 1. ibid. Omnia, & singula peccata lethalia hominis baptizati sunt materia necessaria pœnitentiæ Sacramenti. ibid. Sunt eiusdem materia remota. artic. 3. p. 454. Non constituunt intrinsecè Sacramentum. ad 1. artic. 1. p. 472. Peccatum commissum in instanti intrinseco, quo primùm est perfectus Baptismus, nequit remitti per Baptismum, sed requiritur contritio; vel Sacramentum pœnitentiæ. art. 4. 5. & 6. pag. 374. Remissio tamen aliorum præcedentium complementum Baptismi non tribuitur in eo casu ipsi pœnitentiæ, sed Baptismo. ad 1. p. 375. Nullum peccatum est quod non possit tolli per aliquod Sacramentum, aut ad quod tollendum non requiratur aliquod Sacramentum saltem in voto, si sit lethale. art. 2. p. 374

Peccatum pudenter dubium est etiam materia necessaria Sacramenti pœnitentiæ. ad 5. artic. 1. p. 473. Imò & sufficiens, si aliud peccatum non adsit, sed tunc absolutio debet esse conditionata. ad 5. art. 3. ibid. Quid dicendum de scrupulosis. ad 5. artic. 2. ibidem.

Peccata venialia sunt materia sufficiens Sacramenti pœnitentiæ. art. 1. & 2. p. 477. Possunt esse materia necessaria ratione præcepti obligantis ad sumendum Sacramentum intra aliquod tempus quodcumque peccatum adsit. ad 10. art. 1. p. 476. Remitti possunt per Sacramentum quoad pœnam, & culpam. art. 3. & ad 1. art. 2. pag. 477. & ad 2. art. 2. & 3. ibid. Imminuunt feruorem charitatis. art. 2. ibid. Ad eorum remissionem non sufficit quodlibet augmentum eiusdem feruoris, sed debet esse illis directè oppositum. ad 2. art. 7. p. 478. Qui effectus per Sacramentum producti illis opponantur. ad 2. art. 3. ibid. Etiam per Sacramentalia aboleri possunt. n. 1. & seqq. p. 479. Venialia permanent habitualiter per speciem memoratiuam sui tanquam vltimi actus circa tale obiectum. ad 2. art. 1. pag. 477. Propositum de eorum vitatione in Sacramento non debet necessariò esse vniuersale. ad 2. art. 8. p. 479. Tale propositum subsistere potest cum cognitione de non futura emendatione. ad 2. art. 9. ibid.

Periculum.

Periculum peccati, si indiscernibile sit, quando adsit, non obligat ad sui vitationem. ad 5. art. 3. p. 461. Tale est periculum, quod oritur ex diuturna permanentia in peccato habituali. ibidem. Periculum vniuersale mortis repentinæ non obligat ad pœnitentiam intra determinatum tempus. ibid.

Perplexitas.

Perplexitas casus necessitantis ad peccandum est impossibilis. ad 2. art. 2. p. 453

Pœna.

Diuisio pœnarum in satisfactorias & satis passorias. ad 4. p. 448. Satisfactoriæ intenduntur à pœnitentia, non verò satis passoriæ. ibid. nunquam tota pœna peccati remittitur in hac vita de lege ordinaria. ad 4. p. 472. ad 1. p. 473. Pœna æterna à Deo soli peccatori infligi potest. art. 4. p. 492. Pœnalitates ad tempus etiam iustis. ad 4. p. 494. Quas pœnas respiciat dolor de peccatis sufficiens ad Sacramentum. ad 6. p. 468. Qui vult vitare pœnas infligibiles à Deo ob peccatum eo ipso vult vitare peccata. ad 5. p. 467. Non sic qui vult vitare pœnas infligibiles à principe, vult vitare eiusdem offensas. ibid. Hæc voluntas vitandi peccata ex metu pœnarum sufficit ad iustificationem in Sacramento pœnitentiæ. ibid.

Index Rerum.

Pœnitentia Sacramentum.

Pœnitentiæ Sacramenti definitio. art. 1. p. 454. & 4. p. 455. An & quomodo cõstet rebus & verbis. ad 1. p. 293. Includit intrinsecè actus externos & internos pœnitentis & sacerdotis absoluentis vt talium. art. 1. & 4. p. 454. & seq. Materia & forma huius Sacramenti. art. 2. ibid. Peccata sunt materia remota. art. 3. ibid. Non constituunt intrinsecè hoc Sacramentum. ad 2. art. 1. p. 472. Nequit tamen subsistere hoc Sacramentum peccatis non præexistentibus. ibid. Materia necessaria eiusdem comprehendit omnia & sola peccata hominis baptizati. n. 2. & seqq. pag. 469. Etiam peccata prudenter dubia. ad 5. ar. p. 473. Etiam venialia possunt esse materia necessaria huius Sacramenti. ad 10. art. 1. p. 476. Materia sufficiens est quodvis peccatum etiam veniale. a. 1. & 2. p. 430. Qui actus requirantur ad hoc Sacramentum. art. 1. 2. & 3. pag. 462. Qui actus sint dispositiones tantum, & qui sint partes intrinsecæ. ibid. Requiritur propositum vniuersale & illimitatum. art. 1. p. 464. & ad 6. p. 468. Non sic propositum de vitatione venialium. ad 1. articul. 8. p. 479. Potest remittere venialia quoad culpam & pœnam. art. 3. p. 477. & ad 1. art. 2. ibid. & ad 2. art. 2. & 3. ibid. Confert motus quosdam deuotionis peculiariter vtiles ad eorum deletionem. ad 2. ibid. Infallibiliter confert animi dispositionẽ cum illis incompossibilem, si præcedat eorum retractatio. ad 2. art. 5. & 6. p. 478. Si tamen non præcedat retractatio nullum confert effectum per se sufficientem ad ea delenda. ad 1. art. 3. ibid. Quid in casu quod pœnitens ante absolutionem alienetur à sensibus, & non possit concipere illos motus deuotionis. ad 2. art. 4. ibid. Hoc Sacramentum nequit esse validum & informe. art. 5. p. 337

Institutio huius Sacramenti colligitur ex verbis Christi apud Ioannem. art. 5. p. 455. Eiusdem conuenientia. ibid. Necessitas huius Sacramenti post peccatũ. n. 1. & seqq. p. 456. Est necessarium necessitate medij in re, vel in voto. art. 2. & 3. ib. Necessitas huius Sacramenti in voto fundatur in præcepto de eodem. art. 5. p. 457. & art. 2. p. 458. Præceptum habetur ex verbis institutionis. ab a. 1. ib. Ad art. 9. p. 460. Præceptum de susceptione huius Sacramẽti non obligat statim post peccatum. art. 9. ibidem. Sed tantum pro articulo mortis. art. 10. p. 461. & ad 3. ibid. Tale præceptum si statim obligaret esset nimis onerosum. art. 9. p. 460. Hoc Sacramentum non est priuilegium strictè loquendo adeoque non est sine onere priuilegiati. ad 5. art. 1. & 2. p. 457

Pœnitentia Virtus.

Pœnitentiæ acceptio duplex. art. 4 p. 436. Theologicè sumpta conuertitur cum habitu deletiuo peccatorum. ib. art. 5. 6. & 7. ibid. Multiplex definitio eiusdem Theologicè sumptæ, vt sumitur in præsenti. ibid. Est virtus moralis. ad 6. art 1. p. 438. Est virtus ad alium. ibid. Inter quæ extrema versetur. ad 6. art. 2. ibid. Eius distinctio à reliquis virtutibus præsertim iustitiæ vindicatiuæ. art. 9. p. 437. Eius conuenientia cum iustitia. ad 6. art. 1. & 2. p. 438. Est eius pars potestatiua. ibid. Est ignobilior cæteris virtutibus moralibus per se non præsupponentibus peccatum. art. 3. p. 446. Nullatenus prosequitur peccata. ad 5. p. 438. Explicatur relatè ad dolorem tanquam effectum notiorem. ad 7. ibid. Est promotiua boni præexistentis in pœnitente. n. 1. & seqq. p. 444. Eius differentia circa hoc à restitutione. art. 2. & 6. p. 445. Est supernaturalis. art. 1. p. 439. & ad 2. p. 440. Pro statu puræ naturæ fuisset aliqua pœnitentiæ virtus. art. 2. p. 439. Ciceronis opinio de hac virtute pœnitentiæ. ad 1. p. 440

Eius materia adæquata sunt peccata cuiusque propria, art. 4. & 5. p. 448. Peccata aliena nullatenus ab ipsa respiciuntur. ad 1. ibid.

Ejusdem subiectum, n. 1. & seqq. p. 449. Reperitur in omni substantia proximè peccabili & emendabili, aut quæ post lapsum liberata est à peccato. art. 3. ibid. Peccatori solùm inesse potest quoad actum. art. 2. ibid. Neque Christo, neque B. V. neque Beatis, qui numquam peccauerunt, inest. ar. 2. ibid.

Pœnitentia potest imperare actus cæterarum virtutum. art. 6. p. 446. & n. 1. & seqq. p. 450. Non tamen efficaciter efficacia effectiua immediata, sed solum remota, vel efficacia affectiua. art. 2. & 3. p. 451. Aliqui actus sunt formaliter ab ipsa imperati alij solùm materialiter, a. 4. ib. Formaliter imperati dicunt intrinsecum ordinem ad actum imperantem pœnitentiæ & adiiciunt dolorem aliquem de peccatis, art. 4. ibid. Hinc fuit occasio confusionis pœnitentiæ cum cæteris virtutibus. ad 4. p. 434. & art. 4. p. 451. Actus formaliter ab ea imperati sunt appetibiles tantum ex suppositione accidentali. ad. 3. ibid.

Pœnitentiæ vltimò completæ in Sacris litteris promittitur remissio peccatorum, ad 4. p. 452. Pœnitentia vltimò completa includit actus aliarum virtutum ab ipsa imperatos. art. 4. p. 451. ad 4. p. 452.

Omnes actus pœnitentiæ reducuntur ad amorem desiderium vel gaudium de deletione peccatorum, art. 2. p. 449. Solus actus desideratiuus & inductiuus deletionis dicitur absolutè actus pœnitentiæ, ibid. eius actus non prosequitur peccata. ad 5. p. 438. Omnis eius actus est indistinctamor & odium, n. 1. & seqq. p. 449. Confusio pœnitentiæ cum cæteris virtutibus fuit occasio tribuendi ipsi actus, qui non essent amor & odium simul. art. 3. ibid. Eiusdem actus nullum contemptum honesti includit. n. 1. & seqq. p. 452. Intendit deletionem cum subordinatione ad vltimum finem. ad 1. ibid. Pro nullo casu disponit ad peccatum, ad 2. art. 1. p. 4[illegible]. Adultis est necessarius ad remissionem. art. 2. p. 441. Suppleri tamen potest per actum charitatis art. 3. p. 442. Nemo est qui in via non possit agere pœnitentiam de peccato admisso, a. 4. & 5. p. 443. Obligatio pœnitendi coram Deo est traducta ad sui vicarios, art. 6. p. 459

Pontifex.

Summus Pontifex non excedit Episcopos potestate circa verum corpus Christi, sed circa mysticum, art. 4. p. 514. Ad quos ordines conferendos possit delegare simplices sacerdotes, art. 3. 4. & 5. ibid. Potest dispensare circa Personam ministri confirmationis, art. 2. & ad 2. p. 391. Tunc non substituit ministrum à Christo non institutum. ad 5. p. 392

Necessitas summi Pontificatus, art. 6. p. 523. & ad 3. p. 524. Summus Pontificatus non imprimit characterem, ad 5. p. 521. Vide *Potestas.*

Potentia.

Omnis potentia seu rationalis seu irrationalis est propter suam operationem, art. 2. p. 322. Potentia diuina est propter se ipsam. ad 1. p. 323. Cur non sit frustra quammis non producat omnia possibilia? ad 1. & ad 2. art. 2. ibid. Potentia quæ ex sua natura non possit reduci ad actum, est impossibilis, art. 1. 3. & 4. p. 322. & ad 4. p. 324. Potentia naturalis & obedientialis per quid differant? ad 3. ib. Tota virtus potentiæ naturales in actus supernaturales exercetur per actus naturalis. ibid. In actibus supernaturalibus nulla formalitas respondet causæ naturali, quæ non sit communis alicui actui naturali. ad 9. p. 325. Nulla causa potest eleuari ad producendum quodlibet, n. 1. & seqq. ibid.

Nulla

Index Rerum.

Nulla potentia potest esse actiua rationis genericę, qui adsit etiam specificę, & è contra. n. 1. & seqq. p. 327. Potentia actiua alicuius non fundatur in quacumque similitudine vti est generica. ad 1. ibid. Potentia altior est vniuersalior & efficacior. ad 2. p. 328. Quandonam potentia producendi aliquid sit, vel non sit reparabilis à potentia expellendi contrarium. ad 1. p. 333

Potestas.

Potestas pascendi gregem propria Pontificis continet implicitè potestatem ferendi censuras, & dispensandi indulgentias. ad 3. p. 482. Non continet potestatem instituendi remedia deletiua venialium ex opere operato. ibid. Potestas, ordinum alia est iuris & perfectionis tantum alia etiam facti. ad 1. p. 520. Per quos ordines, vtraque conferatur. ibid. Quid sit potestas ordinis & iurisdictionis. art. 10. p. 485. Potestas ordinis in ministro pœnitentiæ distinguitur à iurisdictione. art. 2. p. 484. Est capax limitationis in actu 2. inducibilis à Summo Pontifice. art. 6. & 8. ibid.

Præceptum.

Præcepta legum sunt de actibus virtutum. artic. 3. p. 436. Præcepta negatiua obligant semper pro semper non vero positiua. ad 4. art. 1. p. 461. Præceptum de pœnitentia agenda non est negatiuum. ibid. Præceptum de ea peragenda statim post peccatum esset nimis onerosum & nociuum. artic. 9. p. 460. Præceptum de confessione Sacramentali colligitur ex verbis eiusdem institutionis. ab art. 1. ad art 9. p. 458. & seq. Præceptum grauiter ad eam obligans etiam cum solis venialibus est possibile. ad 10. art. 2. p. 476. Probabile est præceptum annuæ confessionis esse eiusmodi. ibid. Probabilius tamen est ad eam non obligare grauiter de facto, si sola adsint venialia. ad 10. art. 3. ibid.

Presbyteratus.

Presbyteratus est Sacramentum. art. 4. p. 507. Conferatur per duplicem ordinationem, continetque duplicem potestatem consecrandi, & remittendi peccata. art. 5. p. 508. Posterior potestas essentialiter pendet à prima & non è contra. ibid. Constituit vnum ordinem cum Episcopatu. ibid. à Græcis confertur vnica forma, à Latinis verò duplici partiali. n. 1. & seqq. p. 506. Nonnisi ab Episcopo conferri potest. art. 3. p. 514. Confert duplicem characterem partialem. ar. 5. p. 518. Dignitate excedit reliquos ordines. art. 1. p. 521

Priuilegium.

Quid sit, an nullum afferat onus priuilegiato. ad 5. art. 1. & 2. p. 457

Propositum.

Propositum pro euentu chymerico est stultum. ad 8. art. 2. p. 468. Propositum de emendatione in posterum prærequiritur ad iustificationem in Sacramento pœnitentiæ. art. 2. p. 462. Debet esse vniuersale & illimitatum. art. 1. p. 464. & ad 6. p. 468. Non verò propositum de vitatione venialium, sed sufficit quod sit de minuendo numero & magnitudine. ad 2. art. 8. p. 479. Tale propositum subsistere potest cum cognitione de non futura emendatione. ad 2. art. 9. ibid.

Pulchritudo.

Pulchritudo est duplex alia entitatiua, & intelligibilis, alia situalis & sensibilis. ad 1. p. 416. In quo vtraque consistat. ibid. Prior est verè perfectio corporis, & est pulchritudo simpliciter. Posterior est potius conditio qua fiat sensibilis prior, & non est simpliciter pulchritudo. ibid.

Lib. IV. De Gratia.

Q

Qualitas.

Qvalitates purè Physicæ solùm mediatè mouent voluntatem, provt ex iis resultat apparentia diuersa. ad 4. p. 430. Ita, & Habitus. ibid.

Lib. VIII. De Iustit.

Quantitas.

Qvantitas restituenda sub lethali potest, & debet assignari facta tamen abstractione à materia remota iustitiæ. abart. 4. p. 166. Neque ea sufficienter mensuratur ex magnitudine, & multitudine inconuenientium, quæ sequerentur nisi restitutio grauiter præciperetur sub tali quantitate. art. 6. & 7. p. 166. Assignatur regula communissima. art. 14. p. 167. Deinde ea regula particularizatur in materia pecuniæ, & constituitur in labore diurno, & æquiualentia cum illo. art. 5. p. 169. Deducitur notitia regulæ vniuersalis in materia honoris. n. 1. & seqq. p. 170. Quantitas sufficiens ad iniustitiam grauem non consistit in indiuisibili ex parte iniustè agentis. art. 1. p. 172. Respectu tamen habito ad tales in indiuiduo contrahentes limitatur hæc doctrina. art. 3. ibid.

Quantitatis grauitas in re pecuniaria consistit in indiuisibili ex parte patientis. ab art. 2. p. 173. Licet sæpe sit necessaria maior quantitas ad peccandum lethaliter contra magis diuitem. art. 11. p. 174. Vltra quantitatem innocenter existimatam à nocente nulla resultat obligatio. artic. 5. p. 180

Lib. IX. De Incarnat.

Quæstio.

Qvæstio de Incarnatione Verbi futura secluso peccato est parui momenti, ex D. Thoma. n. 1. & seqq. p. 243.

Quantitas.

Quantitas æstimationis in præmio, & obsequio non perinde prouenit ex dignitate dantis, & obsequentis. ad 6. p. 228.

Quantitates incommensurabiles secundum totum, sunt incommensurabiles secundum partem. ad 1. p. 223.

Lib. X. De Sacram.

Qualitas.

Qvalitas purè exigitiua gratiæ superaddita Sacramentis est chymærica. art. 6. p. 329. Non est possibilis qualitas aliqua supernaturalis, cui non sit affinis vlla qualitas naturalis. ad 4. pag. 324. & art. 2. p. 338. & art. 9. p. 440

Quantitas.

Probabile est quantitatem subiectare reliqua accidentia, ipsamque solam in Eucharistia carere subiecto. ad 5. p. 418

Lib. I. De Deo.

R

Relatio, Relationes Diuinæ.

Relationis definitio, & Diuisio. art. 2. p. 147

Relationis distinctio secundum conceptum in, & conceptum ad. ad 2. art. 1. p. 149

Relationes diuinæ ad intra sunt quatuor. a. 4. p. 147

Fundatur

Fundatur in processionibus. ibid.
Sunt quasi prædicamentales. art.7.p.148. Sunt reales. art.4. p.147. & ad 2. art.3. p.149
Possunt concipi, permittente etiam fide, secundum conceptum in. ad 4. art.2. p.152
Relatio Diuina ad intra multiplicat Personas, non naturam. ad 2.art.2. p. 149. Nec vllam per fectionem per se æstimabilem. art. 1. p.150
Relatio Dei ad extra est solùm relatio rationis ex parte Dei. ad 2. art. 3. p. 149
Omnia relatiua Diuina procedunt virtualiter intrinsecè à Diuinitate. art. 1. & 2. p. 153

Reprobatio.

Reprobationis existentia. art. 1. p. 115
Definitio. ibid. Discrimen à prædestinatione. ibid. & art. 4. p. 116
Diuisio in negatiuam & positiuam. ibid.
Effectus. ibid.
Reprobatio est ex demeritis reprobi formaliter, aut causaliter quoad omnes effectus discretiuos ipsius à non reprobo. ibid.
Cur non dicatur metaphoricè liber mortis, sicut prædestinatio dicitur liber vitæ. ad 2. ibid.
Reproborum miseria est incomparabiliter minor, quàm fœlicitas. Prædestinatorum, art. 4. & seqq. p.37. & ad 3. p.130
Vid. *Prædestinatio.*

Lib. II. De Angelis.

Reprobatio.

Reprobatio passiua est incompossibilis cum statu demerendi. art.4. p.253

Reuelatio.

Reuelatio qua Deus reuelet alicui se nolle concurrere cum illo ad vllum actum voluntatis, repugnat. ad 2. p.217. Deus potest reuelare Angelo conceptus alterius Angeli absque consensu eius, vel per speciem connaturalem, vel per supernaturalem. ad 6. p.228

Lib. III. De Act. hum.

Regula morum.

Vltimus finis hominis est prima regula morum quoad ea, cum quibus ex se præcisè connectitur determinatè. art. 1. & 2. p. 326
Quoad ea, cum quibus ex se solum indeterminatè connectitur non habet rationem regulæ, nisi accedente determinatione libera voluntatis, art. 3. & 4. ibid. ad 2. & ad 3. p. 327
Prima regula vniuersalis morum est voluntas Dei ibid.
Decentia, aut dedecentia operationis respectu naturæ, qua rationalis est, est regula quoad nos prior, sed insufficiens se sola ad bonitatem, & malitiam theologicam. ad 5. art. 1. p. 327. & 2. & ad 7. art. 2. & 3. p. 328

Reuelatio.

Implicat reuelatio de nullo præmio conferendo propter opus bonum iusti viatoris. ad 5. art. 2. p. 374.
Perperam fit recursus ad reuelationes diuinas incertas pro manifestandis naturis aliarũ rerum. ad 8. p. 388
Reuelationes antecedentes ad opera bona, aut mala non sunt eorum præmiatiuè, aut punitiue. ad 8. ibidem.

Lib. IV. De Gratia.

Ratio.

Ratio superior nisi adiuuetur à Deo per auxilium supernaturale, non potest sibi perfectè subiicere concupiscentiam. ab artic. 1. p. 417. Quomodo hæc concupiscentia sit connaturalis homini. ibid. Quomodo oriatur homini ex suo nihilo, non ex Deo; sicut, & peccabilitas. ibid. Quomodo regnet in natura lapsa. ibid.

Lib. V. De Iustif.

Reatus.

Reatus pœnæ est indistinctus realiter à peccato. ad 6. p.454. Reatus permanentia habetur per priuationem gratiæ. ad 1. art. 2. p.457. Quomodo spectet ad constitutionem peccati originalis. ibid.

Rectum.

Rectum quando dicatur inferius respectu superiorum. ar. 1. p. 460. In quo sita fuerit rectitudo hominis in qua dicitur creatus à Deo. ibid. Vide *Adam.*

Reflexio.

Reflexio alicuius actus supra se ipsum non potest, si præcisè sumatur constituere differentiam eiusdem actus ab alio: Et vniuersaliter nullus actus siue creatus, siue diuinus differre potest per puram rẽflexionem supra se ipsum. art. 7. p. 469

Regeneratio.

Regenerationis, & natiuitatis supernaturalis à naturali discrimen. ad 4. p.475

Relatio.

Relatio transcendentalis, per quam peccatum hominis eleuati connectitur cum donis supernaturalibus non arguit in illo perfectionem vllam, sed potius imperfectionem. ad 5. p. 470

Remissio.

Remissionis qua homo remittit offensam suam ab ea qua Deus remittit suam, differentia multiplex. ad 1. p.465. Remissio actiua, siue creata, siue increata est actus liber remittentis. ad 8. p. 467. Est prior natura remissione passiua. ibid. Vide *Offensa.*
Remissio peccati est quid maius in ratione ardui, & difficilis quam collatio gratiæ respectu innocentis, non tamen quam collatio gratiæ respectu peccatoris. ad 4. p.470
Remissio peccati hominis eleuati haberi non potest absque infusione gratiæ etiam de potentia Dei absoluta. art. 1. & seq. p.463. Probatur assertio multipliciter. ibid.
Remissio peccati habetur adæquatè per gratiam absque vllo vlteriori fauore extrinseco. art. 1. & seq. p.468. Vide *Gratiæ infusio*, vbi plura.
Remissio venialis per quid habeatur, vide *Peccatum veniale.*
Remitti potest peccatum de potentia absoluta nullo interueniente actu peccatoris. Vide *Iustificatio. Peccatum.*

Lib. VI. De Virt. Theol.

Rectum.

Rectum, & obliquum grammaticè, logicè, & physicè sumptum. art.9. p.507

Regula.

Regula omnium humanarum cognitionum est diuina cognitio. ad 6. art. 3. p. 535

Reuelatio.

Reuelatio diuina sufficienter proposita non potest discredi quin credatur esse falsum id quod Deus dicit. ad 4. p.497. Non creditur esse à Deo, quin credatur esse vera. ad 4. ibid. Reuelatio actiua Dei constituit ipsum formaliter reuelantem. artic. 2. p.509. Non potest æqualiter proponere articulum verum, ac proponatur falsus. ab art. 7. p. 529. Non proponitur sufficienter nisi per ministrum, qui loquatur tanquam missus nomine Dei. art. 13. p. 530.

Aliquando est talis, vt non possit ei non credi, sed possit impediri, quo minùs existat. artic. 6. p. 544. Reuelatio de aliquo obiecto est etiam reuelatio de omnibus quomodocumque conuertibilibus cum illo. art. 4. p. 547. Reuelatio propriæ reprobationis aufert statum viatoris, & affert pœnam damni. ar. 2. p. 556. Potest autem remanere status viatoris cum reuelatione propriæ beatitudinis, quæ reuelatio non constituit beatum. ibid. Potest tamen reuelari propria reprobatio de potentia absoluta homini adhuc viuenti, non tamen iusto. art. 8. p. 563. Talis reuelatio non posset credi per actum fidei liberum, esset enim talis actus meritorius suæ falsificationis. art. 4. p. 562

Lib. VII. De Passion.

Ratio.

RAtio est in homine, sicut Deus in mundo. art. 1. p. 10. Subiectio virium inferiorum ad rationem superiorem, non est vniuersalis, nec data fuisset pro statu puræ naturæ. art. 3. & 4. ibid. & seq. Est maior quoad operationes perfectiores. ibid. Vsus rationis quatenus impediatur, & perficiatur per delectationes art. 3. p. 41

Rarum.

Rarum expugnatur facile à denso. ad 2. art. 2. p. 49

Remedium.

Remedium mali non est quiduis incompossibile cum ipso. art. 1. p. 107. Remedia passionum ibid.

Lib. VIII. De Iust.

Religio.

REligio, & obedientia præcellunt iustitiæ, & aliis virtutibus moralibus. art. 9. p. 135

Restitutio.

Restitutio est voluntas ius suum prius læsum vnicuique tribuendi. art. 1. & seq. p. 159. Quamuis superadsit peculiarem difficultatem super actu seruante illæsum ius alterius, non tamen proinde differt ab illo specie. ibid.

Restitutio pura quomodo differt à satisfactione propriè accepta. art. 3. & 4. ibid.

Restitutio fit gratia eius, cui fit, satisfactio verò gratia eius, à quo exhibetur. art. 5. ibid.

Restitutionis obligatio fundatur in re accepta, & in iniusta acceptione, & explicatur discrimen inter vtrumque titulum. n. 1. & seqq. p. 160. Vltima resolutio obligationis restituendi ex natura rei ob damnum inculpabiliter illatum. ab art. 3. p. 164. Nec talis obligatio consurgit ex legibus ante sententiam iudicis. art. 6. & 7. ibid. Sed post illam. ibid. Obligatio nulla est restituendi quando materia nocumenti est in se grauis, & peccatum nocentis est in se leue ex defectu deliberationis. art. 3. p. 174. Quando multæ læsiones veniales obligent ad restitutionem sub mortali. art. 8. & seq. p. 175. Varij casus discutiuntur. ibid. Vbi, & de nocumento illato communitati in singulis individuis, & quod illud nocumentum debeat esse grauius eo, quod inferretur vni. art. 12. p. 176. Multipliciter item distinguitur casus, in quo multi inferant nocumentum vni, & de obligatione resultante in singulis. art. 13. ibid. Nocumentum illatum ab vno inferendum fuisse ab altero nihil excusat ab obligatione restituendi. art. 3. p. 178.

Restitutio partis debiti, non liberat ab obligatione graui restituendi, nisi speciali fundamento præsumatur in creditore voluntas acceptandi partem, quæ seorsim redditur tametsi reliquum absolutè negetur. n. 1. & seqq. p. 181. Et quoad hoc assignatur disparitas inter materiam pecuniariam, & materiam honoris, & officij diuini. ad 2. p. 182. Impotens restituere in proprio genere, non tenetur per se, & ante sententiam iudicis supplere ex bonis alterius generis. art. 2. p. 183. Neque eiusmodi compensatio pertinet ad virtutem iustitiæ. ad 3. art. 2. p. 184.

Restitutionis præceptum. Vide *præceptum restitutionis.*

Restitutionis locus quis debet esse. ad 2. a. 2. p. 186. Inter obligatos ad restituendum datur ordo, & qualis. art. 1. p. 187. Obligantur autem aliqui ex æquo, licet habeant aliquam differentiam efficacitatis. art. 4. ibid. De ratione differentiæ inter iubentem, & executorem, consilium, & consensum. art. 5. ibid. Quādo pars multitudinis tenetur ad totum damnū restituendum. art. 9. & 10. p. 188. De modo restitutionis super debitis certis, & incertis. art. 1. p. 189. Explicatur regula illa iuris; *qui prior est tempore, potior est iure* art. 5. ibid. Conferens officium aliquod minus digno prætermisso digniore facit contra ius totius communitatis, & personæ dignioris, & tenetur ad restituendum excessum super stipendium iustum personæ digniori. art. 1. & seq. p. 198. Et hæc resolutio sine restrictione tenenda est respectu omnium beneficiorum, & officiorum, necnon omnium eligentium, & eligendorum. art. 7. ibid.

Restitutionis obligatio nunquam oritur formaliter nisi per oppositionem ad iustitiam commutatiuam. ad 4. p. 201

Lib. IX. De Incarn.

Regnum.

REgni diuisio non quælibet est desolatoria. ad 2. art. 2. p. 214

Regula.

Regula ad discernendos defectus assumptos, & reiectos à Christo. art. 2. p. 167

Remedium.

Remedium peccati originalis omitti à Deo potuit. ad 4. p. 216

Remedium peccati originalis fuit principaliùs intentum per Incarnationem, quam remedium actualium. n. 1. & seqq. 234

Remissio.

Remissio peccati quomodo in statu puræ naturæ haberi potuisset? ad 12. p. 225

Remunerator.

Remuneratoris dignitas cur non augeat valorem præmij? ad 6. p. 228

Res.

Res naturales non sunt media intrinsecè ordinata ad Christum. ad 1. p. 216

Res creatæ non possunt esse motiuum formale vllius actus diuini. art. 10. p. 238

Reuelatio.

Reuelatio Incarnationis Angelis facta non probat decretum vllum præcisiuum Dei. ad 1. par. affir. p. 243

Lib. X. De Sacr.

Ratio.

RAtio non præscribit media ad finem impossibilem. art. 2. p. 439

Rectum.

Quid sit importari in recto, & quæ importentur in recto per aliquam propositionem. art. 1. & 2. p. 301. Nomina concretorum accidentalium extra propositionem significant in recto formam, vt subsunt propositioni subiectum. art. 3. ibid. Sacramentum

quid importet in recto. art.4.& 5. ibid. Per se forma importatur in recto in Sacramentis excepta Eucharistia. art.4.ibid. Pro constitutione recti,non est attendenda nobilitas rei secundum se, sed secundùm rationem à concreto importatam de formali. ad 3. p.302

Remissio.

Nullius peccati remissio est impossibilis in via. n.1.& seqq. p.442. Fieri nequit sine bonitate incomposſibili cum peccato. ad 1. art. 1. p. 477. Tota pœna nunquam remittitur de lege ordinaria. ad 4. p.473. & ad 1. p.487. Remissio peccati actualis dum actu est, repugnat. ad 1. art.1.p.477. Facilitas remissionis per Sacramentum pœnitentiæ est cũ temperata difficultate. ad 4. & ad 5. p. 455. Plus noceret maior difficultas quàm hæc facilitas. ad 4. ibid. Duplex error circa possibilitatém remissionis peccatorum. art. 1. p. 443. Eorum occasio. ibid. Remissio diuina non humana requirit aliquam dispositionem ex parte remissarij. ad 1.p.443. Earunderi alia discrepantia. ibid. Etiam impura natura esset possibilis remissio peccati. n.1.& seqq.p.438. Eius impossibilitas esset contrà rectam institutionem naturæ. art.5. p.440

Replicatio. Vide *Locus.*

Resurrectio.

Resurgens ad vitam retinet ea, quæ præhabuit dependenter à sola voluntate diuina, non quæ habet dependenter ab humana. ad 4. p.308. Retinet potestatem conficiendi sacramenta, si eam præhabuit. ibid.

Retractatio.

Retractatio implicita alicuius actus est quiuis actus motiui vniuersalis contrarij. art. 2. p. 433. Retractatio effectiua peccatorum est specialiter honesta. art.4. ibid. Retractatio aliqua venialium & lethalium insufficiens extra Sacramentum fit sufficiens per Sacramentum pœnitentiæ. ad 2. art. 2. p. 477. Perfecta retractatio peccati in pura natura esset dilectio Dei super omnia. ibid.

Reuiuiscentia meritorum. Vide *merita.*

Ritus Sacramentales. Vide *Sacramentalia.*

Lib. I. De Deo.

Scientia Diuina.

Scientia Dei est certa ex fide. art. 1. p. 49
Est euidens ex ratione. art. 2. ibid.
Exponitur. ad 1. ibid.
Est comprehensiua ipsius Dei, omniumque ac singulorum cognoscibilium. art. 5. p. 50
Comprehendit omnia possibilia, non tantùm positiua. art.1.& 2. p.52. Sed etiam negatiua, & mala, nec non entia rationis. ibid.
Comprehendit vniuersalia, & singularia. ad 6. p. 51.
Comprehendit infinita, tum possibilia, tum futura. ad 7. ibid. & imperfectiones. ad 9. ibid. & art. 3. p. 53
Eius motiuum formale adæquatum est sola essentia Diuina. art. 3. & 4. p. 50. Quod carissimè docet S. Dionysius. art. 2. p. 49
Scientia Dei reipsa est media inter purè reflexam, & purè directam. ad 4. art. 1. p. 50
Est mirabilis, vel maximè respectu sapientissimorum. art. 15. p. 62
In scientia Dei potest, absque vllo inconueuienti, admitti processus syncategorematicè infiniti reflexionum distinctarum ratione nostra. ad 4. art. 2. p. 51.
Ad multiplicitatem virtualem scientiarum Diuinarum sufficit obiectorum scibilium multiplicitas secundum esse ex trinsecum. ad 6. p. 66
Cognoscit Deus scientia simplicis intelligentiæ euentus conditionatè futuros sub conditione essentialiter inseparabili à conditionato. art. 1. p. 59
Scientia simplicis intelligentiæ non datur in Deo circa seipsum. ad 1. p. 50
Scientia simplicis intelligentiæ, & scientia media sunt directiuæ electionis, & ordinationis mediorum ad finem. art. 8. p. 91
Scientia visionis seu contingentium absolutè futurorum datur in Deo ab æterno. art. 2.& seqq. p. 55.
Versatur circa illa contingentia vt physicè præsentia Deo. art. 5. & 6. ibid. Nec aliter versari potest. art. 7. ibid.
Eadem scientia visionis, qua cognoscit Deus actus creatos immediatè liberos absolutè existentes pro quauis differentia temporis, cognoscit plures alios actus, tùm mediatè tantum, tumetiam immediatè liberos, vt futuros tantùm conditionatè. art. 12. & seqq. p. 56
Scientia visionis Dei non tollit contingentiam effectuum. ad 1. p. 57. & ad 4. p. 123.& ad 8. p. 117.
Visio potiùs, quam præuisio dicenda est. ad 2. p. 57.
Non dirigit Deum in electione, & ordinatione mediorum ad finem. art. 7. p. 91
Scientia visionis Dei circa actus liberos humanos est aliquo modo impedibilis absolutè ab homine. art. 13. p. 121. & ad 4. p. 123
Scientia visionis quomodo dicatur à S. Thoma esse causa rerum. art. 7. p. 91
Scientia contingentium conditionatè futurorum exponitur. art. 2. p. 60
Recte media appellatur. ibid. art. 19. p.63
Datur in Deo independenter ab omni suo decreto siue absoluto. ibid. art. 3. vsque ad 10. p. 60. & conditionato absolutè existenti. art. 10.& 11. p. 61.
Ad scientiam mediam determinatur Deus in genere quasi causæ efficientis, sola perfectione scientiæ suæ, virtualiter & eminenter continenti liberum arbitrium creatum. art. 11. & seqq. p. 62
In genere verò quasi causæ formalis determinatur per actualem cognitionem vnius partis exclusiuæ alterius. eodem art. 11. ibid. Ista intellectus Diuini determinatio non est electio formaliter libera respectu Dei. ad 2. p. 64
Obiectum proprium, ac speciale scientiæ mediæ est purè negatiuum. art. 21. & 22. p. 64. In eo obiecto nihil interuenit fictum. ad 3. art. 2. p. 65
Scientia media est, saltem æquiualenter, diiunctiua, & conditionata. art. 23. & 24. p. 64
Scientia Dei libera, alia est ipsi soli, alia est ipsi, & nobis libera. art. 16. p. 63
Aliqua scientia Dei est impedibilis sola nostra libertate. art. 17. ibid.
Sola nostra libertate fieri potest, vt existat in Deo aliqua alia scientia. art. 18. ibid.
Hinc datur in Deo scientia contigens absolutè, simulque non libera Deo, sed nobis. ibid.
Scientia media nullam inducit in Deum falsitatem, vel secundum quid, vel quoad modum cognoscendi. ad 3. art. 4. p. 65
Deus non habet scientiam mediam circa suos actus, quatenùs sibi liberos. ad 7. art. 1. p. 66. Neque circa nostros, sub conditione disparata. art. 2. p. 60
Similiter negatur scientia media specialis euentuum conditionatè futurorum sub hypothesi impossibili. ibid.

Index Rerum.

Scientia media est directiua, & virtualiter intrinsecè causatiua omnis liberæ determinationis Diuinæ. art. 9. p. 56. & ad 2. art. 2. p. 122

Scientia conditionata meritorum præcedit virtualiter intrinsecè electionem ad gloriam vt coronam, & prædefinitionem efficacem bonorum operum. art. 1. p. 111. Non item scientia absoluta eorundem. art. 2. & seqq. p. 112

Scientia media seipsa formaliter constituit necessitatem disiunctiuam, vt tale auxilium, vel conferatur per tale determinatè decretum, vel omninò non conferatur. ad 6. art. 1. p. 123. & ad 7. art. 3. & 4. p. 124

Causæ secundæ liberæ necessariò præsupponunt scientiam mediam. ad 10. art. 2. & 3. p. 117

Scientia media efficaciæ auxilij augetrationem beneficij in eius collatione. ad 9 p. 131.

Scientia media inefficaciæ auxilij non minuit rationem beneficij conuenientem actui primo libertatis secundum se, ibid.

Scientia media distinguitur virtualiter intrinsecè à prædicatis necessariis Dei, & à terminationibus liberis compossibilibus cum ipsa. ad 1. art. 3. p. 81.

Scientia formaliter conditionata repugnat in Deo, maximè verò sub hypothesi impossibili. ad 6. art. 3. p. 138

Species intellectuales.

Speciesintellectualis alia obiectiua, alia impressa. art. 1. p. 36.

Species impressa est similitudo intentionalis virtualis obiecti. art. 8. p. 37. & ad 4. p. 39

Species expressa est obiecti similitudo intentionalis formalis. Vnde neutra est æqualis perfectionis cum obiecto. ad 4. ibid.

Species expressæ creaturarum iuuant intellectum ad cognitionem abstractiuam Dei. art. 9. p. 37

Eadem qualitas dicitur species impressa relatè ad obiectum: lumen relatè ad intellectum. ad 6. art. 1. p. 39

Species impressa tenet se ex parte obiecti in genere causæ formalis ex Parte intellectus in genere causæ efficientis. ibid.

Species Dei obiectiua, impressa, & expressa.

Quæstio de specie obiectiua creata ad videndum Deum est summi momenti. art. 2. p. 136. Non item quæstio de specie impressa, dummodò retineatur necessitas, & existentia luminis gloriæ. art. 3. ibid. Magno tamen feruore à Neotericis agitatur; quà potissimùm de causa. Eodem art. 3. ibid.

Species obiectiua creata Dei, vt est in se, efficaciter à Theologis antiquioribus reiecta est. art. 2. p. 36. metaphysicè repugnat, ad 4. p. 39

S. Thomas solam speciem obiectiuam creatam Dei reiicit, dum reiicit similitudinem creatam, speciem autem impressam haud obscurè pluribus in locis admittit. ad 7. art. 3. & seqq. p. 40

Species impressa Dei datur de facto, & est indistincta realiter à lumine gloriæ. art. 4. & seqq. p. 37. Est necessaria ex natura rei. art. 6. & seq. ibid.

Reddit Deum vltimò completum in ratione intelligibilis respectu intellectus creati. ad 1. p. 38

Non potest gignere cognitionem Dei comprehensiuam; licet species impressa obiecti creati sufficiat ad comprehensionem sui obiecti. art. 1. ad 2. ibid.

Non potest se sola inducere visionem, & fruitionem Dei beatificam, sed necesse est Deum concurrere vt quod, tanquam motiuum formale immediatum. ad 2. art. 3. ibid.

Non existente, per impossibile, Deo, specialiter repugnaret ipsam exercere munus suum. ibid.

Malè negatur, admissa specie expressa Dei. ad 7. art. 2. p. 40

Nihil arguitur contra speciem impressam Dei, ex eo, quòd repugnet qualitas vicaria Dei, quatenùs valentis concurrere immediatè per se ipsum in ratione causæ primæ ad effectus creatos. ad 3. p. 39.

Species expressa Dei est indistincta à visione beatifica. ad 7. art. 1. & 2. p. 35.

Subsistentia Diuinæ.

Subsistentia Diuina secundum conceptum obiectiuum dicit relationem, & quidem in recto. ad 4. art. 1. & 3. p. 152

Datur in Deo subsistentia absoluta distincta extrinsecè tantùm. ratione nostra, à subsistentia relatiua art. 2. p. 151.

Vid. *Persona Diuina.*

Spiritus Sanctus, V. *Tertia Persona Diuina.*

Lib. II. De Ang.

Scientia.

Scientia de singularibus immaterialibus datur per se in Angelo. ad 5. p. 209. De materialibus per accidens. ad 4. ibid.

Secretum.

Secreta cordis. Vide *Cognitio.*

Sensatio.

Sensatio externa an immediatè inducat aliquam appetitionem. ad 3. p. 218

Spatium.

Spatium cui simul potest adesse Angelus est finitum. ad 4. partis negantis. p. 197

Species impressa.

Specie impressa indiget Angelus. art. 2. p. 201. Non tamen ad cognoscendum se vel accidentia sibi vnita physicè. art. 7. p. 201. Sed respectu aliorum omnium obiectorum. art. 8. p. 202. Species Angelicæ sunt infusæ in creatione à Deo. art. 9. ibid. Non sunt omnes supernaturales. ad 5. p. 203

Species impressæ Angelorum perfectiorum sunt vniuersaliores. art. 1. p. 203. Nullus Angelus intelligit per vnicam speciem. art. 4. p. 204. Angeli superiores habent pauciores species. art. 3. ibid. Species impressæ Angelorum differunt inter se mutuo secundum perfectionem diuersam. ad 3. ibid.

Substantia.

Spiritualis substantia ex suo conceptu est intellectualis. art. 1. & seq. p. 198. Si non esset intellectualis non posset quidquam operari. art. 3. ibid.

Substantiæ creatæ conceptus non est omninò absolutus. ad 3. p. 218

Substantia respectu quorum effectuum sit immediate actiua. ibid.

Supernaturale.

Supernaturale non solum est super omnem actiuitatem naturæ, sed etiam supra exigentiam. ad 5. p. 203

Supernaturalium cognitio. V. *Cognitio.*

Supremus.

Supremus Angelus ex natura rei comprehendit se, & omnia creata pertinentia ad complementum vniuersi. artic. 2. p. 179. Nec plus intelligere potest. art. 3. ibid.

Lib. III. De Act. hum.

Satisfactio.

Satisfactio peculiaris actionis exterioris non probat meritum eiusdem speciale. ad 6. p. 375

Vide *opus bonum & meritum.*

Index Rerum.

Lib. IV. De Gratia.

Species.

SPecies quælibet naturalis connectitur mediatè, vel immediatè cum qualibet alia naturali. ar. 10. pag. 406

Status.

Status naturæ quadruplex, puræ, integræ, lapsæ, reparatæ quid sint. art. 3. p. 397

Supernaturale.

Supernaturale respectu alicuius est, quod ei tam vagè, quam determinatè sumpto, est indebitum. ad 4. p. 406

Lib. V. De Iustif.

Sanctitas.

SAnctitas, seu forma iustificans debet habere incompossibilitatem cum peccato, & connexionem cum amicitia diuina ratione magnitudinis suæ perfectionis; & non tantùm purè intentionalem per dependentiam à fide. ad 3. p. 483

Scotus.

Scoti sententia de peccato habituali affertur, & eius fundamenta examinantur. ad 6. & 7. p. 454

Semipelagiani.

Semipelagiani circa dogma Catholicum de gratia licet minus errauerint extensiuè quàm Pelagiani, turpius tamen, & stultiùs errauerunt quoad consequentiæ rationem peruersa illa partitione inter gratiam, & liberum arbitrium. art. 7. & 8. p. 474

Spes.

Spes licet immediatè feratur in Deum, non tamen fertur in ipsum, vt est bonum secundum se, sed præcisè, vt est principium bonitatis in nobis per potentiam benefactiuam, & promissiones. artic. 9. p. 453. & art. 1. p. 460. Cur sit inferior Charitate. ibidem.

Sponsalitia.

Sponsalitium animæ cum Deo cur iniri possit absque mutua vtrinque voluntate actuali: sexus verò matrimonium humanum. ad 5. p. 479

Status.

Status puræ naturæ. Vide *Natura status, Dilectio.*

Substantia.

Substantia purè creata, cui sint connaturalia dona, quæ de facto supernaturalia sunt respectu hominum, & Angelorum, est chymerica. ad 4. p. 444

Supernaturalis.

Supernaturalis est omnis actus salutaris, siue quomodocumque positiuè disponens ad consecutionem gratiæ, vel gloriæ. art. 6. p. 473

Supernaturalis perfectio non importatur à qualicumque connexione cum donis supernaturalibus. ad 5. p. 470. Vide *Dona supernaturalia.*

Supernaturalis habitus. Vide *Habitus.* Vide etiam *Virtutes supernaturales. Visio beata.*

Supernaturalia dona, quæ sunt talia respectu hominum, & Angelorum de facto implicat esse connaturalia alicui substantiæ purè creatæ. ad 4. p. 444

Supernaturalia dona diuersæ speciei ab iis, quæ collata sunt Christo Domino, & cæteris propter merita ipsius impossibilia sunt. ad 5. ibid.

Supplicium.

Supplicium, vide *Præmium.*

Suppositio.

Suppositio impossibilis per se est ferè inutilis. ad 9. p. 462. Ex ea sequitur quodlibet. ibid.

Lib. VI. De Virt. Theol.

Scientia.

SCientia naturalis, fidei comparata, habet rationem excedentis, & excelsi, absolutè verò est imperfectior, & obscurior. art. 3. p. 534. Scientia, & fides dicunt perfectiones inuicem incommunicabiles, quæ proinde non possunt coalescere in eodem actu. ad 2. p. 538. Scire dicimur tantum impropriè ea, quæ credimus. ad 1. p. 535

Sensus.

Sensus non falluntur circa proprium obiectum. ad 3. art. 2. p. 554

Seruitus.

Seruitus naturalis erga Deum perficitur, non tollitur per charitatem. ad 4. p. 570

Spes.

Spes Theologica prærequirit cognitionem certam diuinæ promissionis. ad 3. p. 554

Sine spe est impossibile quidquam agere. art. 2. p. 594

Spes, & Charitas hæretici differunt à spe, & charitate Catholici, tum quoad obiectum motiuum, tum quoad firmitatem. ad 6. pag. 55. Habet pro obiecto formali diuinam omnipotentiam promittentem. n. 1. & seqq. ibid. Non tamen speratur ipsa omnipotentia, cum solum obiectum materiale spei dicatur sperari, quia est absens, artic. 4. pag. 556. Spes imitatur fidem quoad respectum perfectionis diuinæ necessariæ inuoluentis terminationem liberam in obliquo. art. 1. & 2. ibid. Eodem modo dependet spes ab apprehensione, & sperabilitate boni promissi, ac fides ab apprehensione, & credibilitate articuli reuelati. art. 3. ibid. Fertur in bonum futurum, arduum, possibile obtineri, quæ conditiones non conueniunt, omnes obiecto formali spei. art. 5. p. 557. Spes tantùm est de bonis, fides etiam de malis. ad 1. p. 558. Omnipotentia est obiectum spei, vt promittens non solùm præmia, sed etiam merita. art. 8. p. 5[illegible] Cur potius promittens Deus, nos erigat ad [illegible]m sub conceptu omnipotentis, quam misericordis, liberalis, iusti. art. 2. p. 556. Spes magis fertur in Deum promittentem quam in bona promissa. ad 4. p. 558. Spes est diuinæ dilectionis fundamentum. artic. 4. p. 560. Est quædam amicitia cum Deo inchoata, & imperfecta. ad 1. p. 566. Non consistit in medio circa propriam materiam. ad 4. p. 561. Est infrustrabilis, licet aliquando non sequatur effectus speratus, ex defectu conditionis, sub qua speratur. ad 5. ibid. Arduitas obiecti sperati, quatenus proposiri per fidem. ad 6. art. 2. ibid. Sperare pertinet ad partem irascibilem. art. 3. p. 556. Spes ex sua natura, & ratione sui motiui est virtus contentiosa, & pugnax. ad 8. art. 2. p. 571. Spes ita aduersatur desperationi, sicut fides infidelitati, & charitas cuilibet peccato lethali. ab art. 1. p. 493. Non potest stare cum reuelatione propriæ reprobationis. artic. 5. p. 563. Non potest conseruari in beatis. ad 2. p. 566. Disponit ad charitatem. n. 1. & seqq. p. 565. Distinguitur ab illa ob formalem distinctionem motiui, & ob separabilitatem. art. 2. p. 488. Spes est firmissima ratione sui obiecti motiui. artic. 6. p. 560. Actus spei continet virtualiter amorem etiam, desiderium, delectationem, & timorem. ad 3. p. 561. Penes motiuum distinguitur à simplici desiderio, & à pia affectione. ad 4. p. 558. Spes theologica non habet pro fine *cui* ipsum sperantem. ad 5. ibidem. Spes naturalis, & supernaturalis differunt penes motiuum, & non penes bona sperata. art. 2. p. 560. Spes Catholici, & hæretici differunt proportionaliter, sicut vtriusque fides. ad 6. p. 555

Præceptum

Præceptum ſpei quando obliget directè, & indirectè. art. 6. & 7. p. 595. Abſque ſpe infuſa nullum opus ſalutare eſt poſſibile, bene tamen opus bonum morale. num. 1. & ſeqq. pag. 599. excipiuntur opera initialia. art. 6. ibid.

Status.

Status mutari nequit ab adulto ſine proprio actu libero. art. 5. p. 498

Superbia.

Superbia eſt origo præſumptionis. art. 6. & 7. p. 601. & ſeq.

Lib. VII. De Paſſ.

Salomon.

SAlomonis expenditur indoles, & bonitas animæ, ac ingenij ad 5. p. 103.

Sanguis.

Sanguinis reuocatio ad interiora eſt communis audaciæ, & timori, ſed oppoſito modo. ad 1. p. 74.

Segnities.

Segnities eſt ſpecies timoris. art. 1. p. 80

Sitis.

Sitis qua ratione ſubſequatur ad timorem. ad 3. p. 77.

Spes

Definitio eius, & exiſtentia etiam in Brutis. n. 1. & ſeq. p. 61. Spes eſt de non viſis. ad 3. p. 62. Eſt affectus quaſi compoſitus formaliter, & obiectiue. art. 1. p. 65. Sed prævalet ratio concupiſcentiæ, & boni. ibid. art. 2. Cauſa ſpei facile concipiendæ, & firmiter retinendæ eſt diuerſa. art. 4. p. 66. Cauſa præcipua ſpei eſt cauſa boni deſiderati. art. 4. ibid.

Effectus ſpei. n. 1. & ſeqq. p. 67. Spes eſt delitioſa. ibid. Et ſolum per accidens contriſtat. ad 2. p. 68. Spes magna eſt plerumque parum operatiua extenſiue. ad 4. p. 67. Quænam conferant ad excitandam, & deprimendam ſpem, & diſperationem. art. 3. p. 70. Audacia, quatenus illa reſpicit opus alienum, ſpec proprium ipſius audentis art. 2. p. 72.

Senſus, Senſibile.

Operationes partis ſenſitiuæ iunt cum paſſione ſtricte tali. art. 3. p. 2. Sed magis appetitiones, propterea quæ ſolæ ipſæ dicuntur abſolutè paſſiones. art. 4. ibid. Non tamen omnes æqualiter. art. 5. ibid. Senſibilium varietas, Vide *Varietas.*

Similitudo.

Similitudo eſt cauſa amoris multiplici ratione. ad 4. p. 18. Nec vnquam eſt cauſa odij, niſi ratione adiunctæ diſſimilitudinis. art. 3. ibid. Non tamen eſt vniuerſalis cauſa amoris. art. 5. ibid.

Lib. VIII. De Iuſtit.

Sciens.

SCiens, & volens non poteſt pati iniuriam. n. 1. & ſeqq. p. 137

Simonia.

Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi aliquid ſpirituale, aut ſpirituali annexum. art. 1. p. 206. Eius inhoneſtas oſtenditur iuxta fidem, & rationem. art. 2. & 4. ibid. Sine ſimonia poteſt Sacerdotibus dari ſtipendium. ad 3. p. 207. Emptio rei temporalis annexæ ſpirituali quomodo vacat ſimonia. ad 4. ibid.

Sors.

Sortis nomine in vſura quid venit, an lucrum ceſſans, & damnum emergens. art. 3. p. 202

Superioritas.

Superioritas, & gubernatio habentur à ſuperiore creatoi, non iure iuriſdictionis, ſed proprietatis. ad 4. p. 115

Suum.

Suum vniuſcuiuſque, ſiue ſuitas dicitur multis modis, & definitur, vt dicit terminum iuris proprietatis. art. 11. & 12. p. 113

Lib. IX. De Incarnat.

Sanctitas.

SAnctitas infinita diuinitatis ſanctificat finite humanitatem Chriſti. ad 4. p. 256

Sanctitas Verbi immediatè dignificat opera humanitatis. n. 1. & ſeqq. p. 228

Sanguis.

Sanguis verus immediatè, & ſecundum hypoſtaſim aſſumptus fuit à Verbo. art. 3. p. 252

Satisfactio.

Satisfactio æqualis pro peccato lethali à pura creatura poni non poteſt. art. 1. p. 223

Satisfactio exhibenda à peccatore cur neceſſaria ſit? ad 7. p. 230

Satisfactio Chriſti æſtimanda eſt à quolibet tanquam pro eo ſolo exhibita. ad 1. p. 235

Satisfactio Chriſti quo ſenſu ſuperabundans fuerit? ad 6. p. 230

Satisfactionem Chriſti eſſe ex iuſtitia commutatiua non repugnat ſpeciali ratione. art. 2. p. 232

Separabilitas.

Separabilitas abſoluta finium intentorum à Deo non fauet multiplicitati decretorum. ad 1. p. 239

Seruitus.

Seruitutis expoſitio. ad 5. p. 273

Seruitus non habet ſibi neceſſariò annexam capacitatem obligationis in conſcientia. ad 1. ibid.

Scientia.

Scientia conditionata Dei de eius decretis ante omne decretum abſolutum noceret ipſius libertati. ad 3. p. 242

Non quælibet ſcientia conditionata eſt compoſſibilis cum exiſtentia abſoluta euentus prævogniti. ad 2. ibid.

Scientia media non eſt vtilis ad tuendam libertatem arbitrij, quando hypotheſis poſita in ſtatu conditionato non retinetur in ſtatu abſoluto. ad 2. p. 277

Scientia per ſe infuſa, acquiſita, & experimentalis tribuenda eſt Chriſto. n. 1. & ſeqq. p. 261

Scientia viſionis de meritis Chriſti abſolutè exiſtentibus non requiritur, vt Deus velit peccati remiſſionem propter merita. ad 3. art. 1. p. 239

Lib. X. De Sacram.

Sacerdos.

SImplex Sacerdos ex commiſſione Summi Pontificis poteſt conferre ordines minores. art. 3. & 4. p. 514. Non poteſt tamen conferre preſbyteratum. ibid. An poſſit Subdiaconatum & Diaconatum eſt ambiguum. art. 5. ibid.

Similiter ex commiſſione Pontificis vrgente neceſſitate poteſt conferre Sacramentum confirmationis. ad 1. art. 2. p. 391. Eſt inſtitutus miniſter à Chriſto ſub conditione delegationis. ad 5. p. 392

Solus & quiuis ſacerdos poteſt conficere Euchariſtiam. art. 1. & 2. p. 420. Poſſunt in aliquo caſu conuenire plures licitè ad conſecrationem eiuſdem materiæ, non tamen pro omni caſu & pro libito. art. 3. 4. 5. & 6. ibid. Si omnes non abſoluant phyſicè ſimul verba conſecrationis, non conſecrant omnes phyſicè, ſed moraliter. ad 3. art. 5. & 6. p. 421. Aliorum opiniones circa hoc punctum. ad 3. art. 1. 2. 3. & 4. ibid.

Quiuis Sacerdos eſt miniſter ſufficiens Extremæ Vnctionis. art. 1. p. 499. Sacerdotes ſunt conſtituti

Vicarij Christi in munere absoluendi à peccatis. art.5. p.459. Obligatio agnoscendi peccata coram Deo ad eos est traducta. ibid. Ipsi soli sunt ministri Sacramenti pœnitentiæ. art.1.p.484. Quilibet Sacerdos potest absoluere à quibusvis peccatis in articulo mortis. a.2. ibid. Non potest verò extra articulum mortis, sed requiritur iurisdictio. art.3. ibid. Iurisdictio ordinarij continetur intra limites propriæ Diœcesis. ibid. Sacerdos ex vi ordinis habet potestatem completam absoluendi, sed capacem limitationis inducentis nullitatem in actum secundum.art.6.& 7. ibid. Quoad hanc potestatem subordinantur omnes summo Pontifici. art.8. p.485

Sacramentum.

Sacramentum definitur signum sanctitatis, &c. n.1. & seqq. p.289. Aliorum definitiones cum præsenti coincidentes. ad 3. p.290. De conceptu Sacramenti est ratio symbolici.a.2.p.289. Sacramentum in aliquo sensu est ens rationis. art.2. p.300. De conceptu Sacramenti est significatio sanctitatis practicæ. ad 5. p.292

Sacramenta nouæ legis sunt septem, art.1. p.342. Hæc diuisio est in species infimas.art.2.ibid. Conuenientia istius diuisionis & multiplicitas ex proportione vitæ spiritualis cum naturali, & ex proportionali necessitate aliquorum ad vtramque. art.3. & 4.p.342

Sacramenta nouæ & antiquæ legis analogicè conueniunt in ratione Sacramenti. n.1. & seqq. p.291. Sacramenta nouæ legis præeminent in vi significandi. ad 5. p.294. & art.12. p.307. Sacramenta antiquæ legis non continebant sanctitatem simpliciter quam continent Sacramenta nouæ legis. a.1. p.292. Erant tamen propriè Sacramenta.ad 1.ibid. Non ita serpens Æneus, & similia. ad 6. p.293. Sacramenta nouæ legis constant rebus & verbis tanquam materia & forma. n.1. & seqq. ibid. Sacramenta antiquæ solis rebus constabant. art.1. ibid.

Sacramentorum substantia est inuariabilis humana authoritate. art.1.p.295. Quid determinatè exigatur in perficiendo Sacramento. art.1.2.& 4.p.296.

Sacramentorum institutio. Vide *institutio.*

Sacramenta fuere conuenientia, vt homo sensibiliter perciperet effectus gratiæ & spiritualia. art.1.4. & 5. p.305. Non fuissent conuenientia pro statu puræ naturæ. art.2.ibid. Neque pro statu eleuationis ante peccatum seu pro statu innocentiæ. art.3. ibid. Pro statu naturæ lapsæ fuere maximè conuenientia ob prædominium sensibilium supra rationem. art.4.5. & 6. ibid. & seq. Debuere esse diuersa pro triplici statu legis naturæ, legis scriptæ, & gratiæ. art.8. & 9. p.306

Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam ex opere operato. art.2. p.318. Non verò Sacramenta antiqua quæ erant egena & infirma. n.1. & seqq. p.319. Fuere tamen etiam ipsa valde vtilia. ad 1. art.3. p.320. Non fuisset conueniens vt pro omni tempore essent Sacramenta collatiua gratiæ ex opere operato. ad 1. ibid. Quoduis Sacramentum causat gratiam quocumque modo causet, per partes essentiales non per integrales. ad 4. p.490

Sacramenta nequeunt physicè attingere immediatè propria virtute gratiam sanctificantem.art.1.p.329. Neque virtute alicuius qualitatis sibi superadditæ influentis, vel purè exigentis gratiam.a.5. & 6.ib. Non sunt tamen pura conditio.a.8.p.330. Imò aliquo modo sunt causæ physicæ instrumentales gratiæ.a.4.p.329.& 7.p.330. Eorum differentia in modo causandi instrumentaliter à reliquis instrumentis. art.1.p.331. Ratione huius causalitatis physicæ non fit, vt nequeant Sacramenta causare gratiam cum iam non sunt. art.10. p.330. Sunt etiam verè, & multipliciter causæ morales gratiæ. art.2. & 3. p.331. & ad 3. p.332

Quæ Sacramenta per se causent primam gratiam & dicantur Sacramenta mortuorum, quæ causent per se augmentum & dicantur Sacramenta viuorum. art.1.p.333. Nullum Sacramentum viuorum vel saltem non omnia possunt per accidens causare primam gratiam. art.2. & 3. ad 3. ibid. Quælibet Sacramenta solùm causant quantum significant. ibid. Causant gratiam instanti pro quo complentur substantialiter. art.3. p.336

Sacramenta mortuorum conferunt gratiam ad omnes vniuersaliter operationes vitæ spiritualis. art.2. p.536

Sacramenta diuersæ speciei conferunt inæqualem gratiam. art.1. p.334. Etiam idem specie Sacramentum inæqualiter dispositis confert inæqualem gratiam. art.2. & 3. ibid. Inæqualitas peccatorum ex parte suscipientium non facit inæqualitatem in gratia quæ confertur per Sacramenta. ad 2. art.3. ibid. Melior dispositio ministri non confert ad vbertatem gratiæ, sed sola dispositio suscipientis. ad 2. art.2. ibid.

Sacramenta diuersa non conferunt gratiam diuersam substantialiter, sed tantum accidentaliter. art.1.2. & 3.p.335. Penes quæ sit hæc diuersitas accidentalis gratiæ. art.2. & 3. ibid.

Quid sit Sacramentum fictè susceptum. n.1. & seqq. p.337. Aliqua Sacramenta possunt esse valida & informia. art.1. & seq. ibid. Sacramenta, quæ directè, & immediatè significant gratiam, nequeunt esse valida & informia, possunt, quæ directè significant aliam formam præter gratiam. art.5.ibid.

Quæ Sacramenta imprimant characterem.art.3.& 4. Sacramenta antiquæ legis nullum imprimebant in anima. ad 3. p.339

Soli viatores sunt capaces Sacramentorum. n. & seqq. p.339. Cur ab expertibus rationis suscipi etiam possint. ad 2. ibid. An omnia possint suscipi ante vsum rationis.art.6.p.517. Adultus, vt validè suscipiat Sacramenta debet habere in hoc consensum saltem habitualem. art.1.2.& 3.p.340. Specialis datio exceptionis pro Eucharistia. art.4.p.341. Talis consensus non debet esse actualis, vt debet esse intentio ministri. art.5. ibid.

Non omnia Sacramenta sunt æqualis dignitatis. art.1. p.343. Ordo doctrinæ, necessitatis & dignitatis qualis sit in Sacramentis. art.2.3.& 4. ibid. & seq. Ordo dignitatis est oppositus ordini necessitatis. art.4.p.344

Sacramentalia.

Sacramentalia dicuntur quæcumque operationes sensibiles ordinatæ ad excitandam deuotionem fidelium & ad remissionem venialium. art.1. p.480. Hoc nomine censentur oratio aquæ benedictæ aspersio, & similia. ibid. Verè pollent aliqua vi inductiua remissionis venialium.art.2.& 3.ibid. Hæc vis non inest omnibus ex eodem capite, & eodem modo. art.3. ibid. Valent ad obtinenda auxilia opportuna pro eliciendis actibus deletiuis venialium.ibid.& ad 4.p.483. Probabilius tamen est non valere ad inducendam remissionem ex opere operato.art.4.& 5.p.481.& ad 2.p.482. In contrarium non est traditio Ecclesiastica. ad 3.ib. Mens D. Tho. in hac re. ad 1.art.1. p.482. Potestas instituendi remedia habentia talem vim ex opere operato non est in Ecclesia. ad 3. ibid. Sacramentalium & Sacramentorum potest esse communis materia remota non proxima. art.3. p.477. Plus aliquando requiritur ad perficiendum Sacramentale quàm Sacramentum. ad 4. p.498

Index Rerum.

Sacramentalia in quantum sumuntur pro ritibus Sacramentalibus. a. 1. p. 345. Non causant gratiam ex opere operato. art. 2. ib. Instituì possunt ab Ecclesia imò ab ipsa sunt instituta. ad 1. art. 1. & 3. ibid. Iuuant significationem Sacramentorum eam reddendo sensibiliorem. ibid. Quos alios effectus causent. art. 3. 4. & 5. ibid.

Satisfactio.

In Sacramento baptismi non debuit iniungi vlla satisfactio pro peccatis vt debuit in Sacramento pœnitentiæ. ad 3. & 4. p. 372

Satisfactio à Sacerdote imposita eiusdemque exhibitio sunt partes integrales Sacramenti pœnitentiæ. a. 2. & 3. p. 454. Datur obligatio in sacerdote imponendæ satisfactionis, a. 1. & 2. p. 488. Et in pœnitente obligatio eam acceptandi, a. 2. & 3. ibid. Hæc obligatio colligitur ex potestate ligandi, quam habent sacerdotes, ibid. Vterque liberari potest per accidens ab ea obligatione. art. 5. p. 489. Hæc satisfactio debet esse medicinalis & vindicatiua. art. 3. ibid. Medicinalis nec ratione Iubilæi omitti potest art. 7. ibid. Neque pœnitens neque alius Confessarius mutare potest iam impositam satisfactionem, nisi habita notitia peccatorum, pro quibus imposita est, art. 6. ibid. Pro satisfactione imponi potest quoduis opus honestum vel internum, vel externum etiam aliàs præceptum, art. 7. ibid. Etiamsi impleatur in statu peccati satisfit præcepto, sed non nisi ablato obice inducet suum effectum ex opere operato, art. 8. & 9. p. 490. Facultas vitandi pœnas purgatorij, per satisfactionem impositam à Sacerdote, non est purum priuilegium, sed præceptum, art. 4. p. 489. & ad 1. p. 490. Opus satisfactorium, ratione Sacramenti, fit efficacius ad remissionem pœnæ Purgatorij, ad 2. ibid. Vsus publicæ satisfactionis ante confessionem qualis? ad 3. ibid. Satisfactio intenditur à virtute pœnitentiæ non satisfassio, ad 4. p. 448. In pura natura non est necessaria satisfactio ad æqualitatem pro condonatione peccati, ad 4. art. 2. p. 441. Cur in natura eleuata debuerit ea esse, vt verè fuit per Christum? ibid.

Scrupulosi.

Scrupulosi non tenentur ad confessionem peccatorum dubiorum, quia non prudenter dubitant. ad 5. art. 3. p. 473

Secretum.

Secreti obligatio in confessario specialis ratione Sacramenti. art. 3. p. 486. Eius violatio habet malitiam iniustitiæ, & sacrilegij, nec in ea est vlla paruitas materiæ, ibid. Non est licita ob ingentis cuiusuis boni acquisitionem, aut mali impeditionem, vt patriæ subuersionis, art. 4. 5. 6. & 7. p. 486. & seq. & ad 3. p. 487. Eadem obligatio extenditur ad omnes quibus aliquid confessionis innotescit, art. 8. ibid. Si pro vllo euentu non vrgeret obligatio secreti, nec pœnitens pro eo teneretur ad confessionem, ad 3. art. 3. p. 488. Tenetur tamen pœnitens consentire vsui illius notitiæ, quantum sufficit ad præcauenda ea mala, ad 3. a. 4. ibid.

Specificatiuum.

Specificatiuum habituum voluntatis est bonum difficile, art. 1. p. 431. Ratio specificatiui non conuenit obiectis materialibus, ad 7. art. 1. p. 435. Vide obiectum formale. Specificatiuum aliquarum virtutum est bonum, vt coniunctum cum aliquo defectu, art. 1. p. 449.

Subdiaconatus.

Subdiaconatus est Sacramentum, & Ordo sacer, art. 4. p. 507. Munus Subdiaconi, art. 2. ibid. Forma Subdiaconatus, art. 12. p. 512. Minister Subdiaconatus, art. 6. p. 514. & ad 2. p. 515. An simplex Sacerdos possit à Pontifice delegari ad illum ministrandum, art. 5. p. 514

Subiectum.

Subiectum cuiusuis virtutis est, qui est capax amandi eius obiectum, art. 1. p. 447. Subiectum pœnitentiæ virtutis, n. 1. & seqq. ibid.

Substantia.

Vnitas substantiæ arguitur, vbi vnitas apparentiæ sensibilis; & multiplicitas, vbi multiplex apparentia sensibilis, art. 3. & 4. p. 413. Substantiæ connaturaliter destruuntur per hoc, quod iisdem subtrahantur propria accidentia, art. 14. & 15. p. 410. Nulla substantia compleri potest per formam, quæ non sit ex natura sua completiua talis substantiæ, art. 10. p. 415

Sumptio Eucharistiæ, Vide *Communio.*

Lib. I. De Deo.

T

Terminatio.

TErminationes liberæ Diuinæ Vid. *Actus liberi Dei.*

Trinitas Diuina.

Mysterium Diuinæ Trinitatis est præcipuum dogma fidei catholicæ. art. 1. p. 141

Est supra naturalem rationem. art. 2. ibid. & 7. p. 142. & ad 1. p. 144. Non contra eandem art. 7. p. 142. & ad 1. p. 144

Eius mysterij non repugnantia fundatur immediatè in infinitate Diuinitatis. art. 6. & 7. p. 142

Principium illud. *Quæ sunt eadem vni tertio, sunt idem inter se*; respectu Dei non est per se notum, nisi cum addito. ad 1. p. 144

Idem dicitur de hoc alio: *Quidquid dicitur de prædicato, dicitur etiam de subiecto.* ad. 2. p. 145

Syllogismi expositorij rectè concludunt circa Deum. ad 5. p. 346

V. *Deus, Persona Diuina.*

Tristitia.

Tristitia est mensura mali accidentis substantiæ rationali. art. 4. p. 127

Mensura tristitiæ est perfectio cognitionis repræsentantis bonum amissum. art. 5. ibid.

Lib. II. De Angelis.

Tentatio.

TEntationis dæmonis causa. art. 5. p. 266. Designantur à Lucifero dæmones ad tentandos homines iuxta qualitatem negotiorum. ibid. Tentationes peraguntur, tum interius, tum exterius ex determinatione noxia motuum localium. a. 6. ibid. Deus non est auctor tentationis. ad 6. p. 267

Transire.

Transire posse Angelum ad extremum ab extremo sine medio in quo sensu verum sit. art. 1. p. 196

Trinitas.

Trinitas non potest naturaliter cognosci ab Angelo, art. 11. p. 208

Lib. IV. De Gratia.

Tentatio.

TEntationes grauissimæ magis occurrunt in natura lapsa, quam in pura. Et vt superentur indigent diuersa gratia, ac sit ea, qua vincuntur tentationes leues. art. 2. p. 425. Probatur hoc authoritate, & ratione. ibid.

Index Rerum.

Lib. V. De Iustif.

Tridentinum.

TRidentini definitio iustificationis. artic. 2. p. 441. Est de Iustificatione prout de facto datur secundum totam eius perfectionem tùm essentialem primariam, tùm secundariam, & integralem, ac accidentalem. ad 7. p. 480

Tridentinum nihil definit de identitate, seu distinctione gratiæ habitualis ab habitu charitatis. ad 2. p. 449. Eiusdem definitio de necessitate speciali dispositionis requisitæ in adulto habente peccatum lethale personale. artic. 1. & seq. pag. 473. Vide *Iustificatio.*

Lib. VI. De Virt. Theol.

Tempus.

TEmpus non constat partibus actu infinitis. ad 4. p. 580

Testimonium.

Testimonium Dei maius quolibet purè creato. art. 9. p. 512. Etiamsi sit obscurum, firmissimum fundat assensum. ad 6. art. 2. p. 535

D. Thomas.

D. Thomas exponitur circa præceptum fidei. ad 4. p. 585

Timor.

Timor Dei comminantis non est Virtus Theologica, quia mouetur partialiter ab obiecto creato, scilicet à propria fragilitate. art. 8. p. 557. Timor Dei alius purè seruilis oppositus charitati, alius est bene ordinatus, alius purè filialis identificatus cum charitate. ad 1. p. 576. Timor pœnarum faciliorem reddit exequutionem actuum nobiliorum. ad 3. art. 2. p. 577

Trinitas.

Trinitas non potest cognosci naturaliter per creaturas, habentes cum illa connexionem dependentiæ, non similitudinem. art. 4. p. 534

Lib. VII. De Pass.

Tactus.

TActus præeminet reliquis sensibus in brutis, non vero in homine. ad 10. art. 3. p. 40. Supremum tangibile est mensura delectationum sensibilium. art. 3. p. 43. Et distinctus. ad 1. p. 77

Terribile.

Terribile dicitur opus respectu solius operantis. art. 3. p. 77. Terribile ingruens repente timetur magis, & vincitur audacius. ad 2. p. 72. Licet non semper. ad 3. p. 79. Quod est prorsus ineuitabile non timetur. ad 1. ibid.

Timor.

Distinctio duplicis timoris. art. 2. p. 71. Eadem distinctio exposita, & pluribus confirmata. n. 1. & seqq. p. 75.

Timoris connexio cum spe, & incompossibilitas cum audacia. art. 3. ibid. Prioritas eius, & posterioritas ad desperationem. art. 4. & 5. ibid. A quo timore denominetur quis timidus absolutè. art. 6. p. 77. Exponitur motiuum timoris tum ignaui, tum diffidentis. n. 1. & seqq. ibid. Timor sæpè sine causa reali. art. 3. p. 78. Timorem timeri posse. ad 5. pag. 80

Exponuntur sex species timoris. n. 1. & seqq. ibid. Timor impedit operationes ex parte corporis, iuuat vero ex parte animæ. num. 1. & sequentibus, pag. 81

Timor spiritualis est maxime actiuus. ad 4. p. 83. Passio timoris inducit effluxum excrementorum. art. 2. & ad 1. p. 83

Transmutatio.

Transmutatio corporalis consequitur per se ad quosuis actus appetitus sensitiui. art. 4. p. 2. Quæ consequitur ad tristitiam est nociua per se, & ecundum se totam. art. 23. p. 58. Exigua est, quæ consequitur ad spem, sed valde propitia. ad 6. p. 69. Ex ira est multiplex, & varia art. 1. p. 90

Tristitia.

Definitio eius. n. 1. & seqq. p. 44. Comparatio eiusdem cum dolore. ad 1. p. 45. & ad 4. p. 50

Tristitia per accidens est, tum causa, tum effectus delectationis. ad 4. pag. 45. Oppositio, & connexio tristitiæ cum delectatione. n. 1. & seqq. p. 46. Est diuersa ab oppositione, & connexione qualitatum naturalium. ad 1. p. 47. Tristitia prævalet delectationi tantum per accidens. art. 3. pag. 49. Species tristitiæ latè, & strictè talis. num. 1. & sequentib. pag. 50

Causa tristitiæ. n. 1. & seqq. p. 52. Omnis causa tristitiæ reuocatur ad operationem naturalem impeditam. art. 3. p. 53. Tristitia nunquam irrepit de nouo absque noua cognitione mali. ad 7. & 8. p. 56

Passio tristitiæ est nociua præ cæteris omnibus passionibus. n. 1. & seqq. p. 57. Non tamen est summum malum. art. 5. p. 59. Nec constituit vnum cum suo obiecto, sicut delectatio cum suo. ibid. Est iners per se, & contraria operationi. art. 6. & 7. ibidem. Tristitia tamen spiritualis est valde actiua, & vtilis. ad 3. & 5. p. 60. Quæ est passio inducit maniam, & interitum magis, quam vlla alia passio. ad 7. & 8. ibidem. Est specialiter indiga remedij. ad 2. p. 108. Magis correspondet magnitudini desiderij, quam delectatio. art. 6. p. 94. Tristitia præterita Vide *Memoria.*

Lib. VIII. De Iustit.

Temerarium.

TEmerarium iudicium, suspicio, & dubitatio sunt iniuriæ internæ, & explicantur eorum inter se differentiæ. n. 1. & seqq. p. 185. Vbi & qualis fundamenti negatio requiritur ad iudicium temerarium. art. 1. ibid. Quam fundant obligationem restituendi. ad 3. ibid.

Theologi.

Theologi, & iurisperiti quomodo discrepent in acceptionibus iuris naturalis, gentium, & positiui. art. 1. & 2. p. 120

Translatio.

Translatio iuris ab vno in alium quo sensu verificetur. ad 3. p. 119

Lib. IX. De Incarnat.

Thesaurus.

THesaurus meritorum Christi quo sensu dicatur infinitus. n. 1. & seqq. p. 228

Timor.

Timor seruilis repugnans Christo. ad 5. p. 259. Item timor culpæ, & pœnæ. n. 1. & seqq. p. 268

Tristitia.

Tristitia partis superioris, & inferioris à Christo per nouum miraculum electa fuit. ad 5. art. 1. p. 263

Index Rerum.

Lib. X. De Sacram.

Tonsura.

PRima Tonsura non est ordo, sed dispositio ad ordines. ad 6. p. 509

Transubstantiatio.

Transubstantiatio, quæ conuersio sit appellanda. ar. 4. p. 402

Vide *Conuersio.*

Lib. I. De Deo.

V

Verbum.

VErbum Diuinum. Vide *Secunda Persona Diuina.* Ratio verbi quomodo rebus conueniat. ar. 2. p. 135

Veritas.

Veritas per se nota; & nota per aliud. art. 1. & 2. p. 1. & seqq.

Veritatem logicè sumptam dari, est per se notum; non item metaphysicè sumptam, nec illam cum hac esse realiter conuertibilem. ad 3. p. 3

Veritas obiectiua est passio metaphysica entis realis. art. 4. p. 4. art. 2. p. 28. & art. 2. p. 43

Eadem veritas obiectiua potest esse cognoscibilis per fidem, & scientiam. ad 1. p. 9

Dantur veritates aliquæ obiectiuæ simpliciter necessariæ, ac æternæ. art. 4. p. 4

Veritates obiectiuæ æternæ distinctæ à Deo, sunt chimericæ. art. 14. & seqq. p. 75. Et licet chimericæ non essent, non possent esse complementum partiale actuum liberorum Dei. artic. 17. & seqq. pag. 76

Veritas propositionis naturalis de futuro contingenti denominatio extrinseca. ad 4. art. 3. p. 78

Virtus moralis.

Quæ virtutes morales dentur in Deo. ad 3. p. 68

Visio Dei.

Hæreses circa visionem Dei. art. 2. & 3. p. 32

Visio Dei, sicut est in se tripliciter vsurpatur. art. 1. & 2. ibid.

Visio Dei immediata creata exponitur ex Apostolo. art. 4. ibid.

Eius possibilitas, & existentia definita est ab Ecclesia. art. 3. ibid.

Probatur ex scriptura. art. 4. ibid. & 5. p. 33. Ex rationibus Theologicis. art. 6. ibid.

Esse indebitam connaturaliter cuiuis substantiæ intellectuali etiam creabili probatur multipliciter. art. 2. & seqq. p. 28

Est perfectior, quam comprehensio ipsius substantiæ cognoscitiuæ. art. 2. ibid.

Qua ratione dicatur inadæquata, & tamen similis Deo. art. 2. & 3. p. 34

Non est perfectionis simpliciter infinitæ, licet superet alias cognitiones syncategorematicè infinitas inæqualis perfectionis. ad 5. art. 1. & 2. ibid.

Est indistincta à similitudine expressa Dei, & verbo mentis respectu ipsius. ad 7. art. 1. & 2. p. 35

Visioni Dei est inseparabiliter coniuncta perfecta amicitia inter Deum, & videntem. art. 3. p. 28

Conuenit simpliciter ei ex sua natura esse gratiam, sicut damnationi æternæ esse stipendium peccati. art. 7. p. 30

Nulla visio immediata Dei potest ipsum confundere cum creaturis. ad 4. art. 2. & 3. p. 47

Visiones Dei inæquales dari possunt. art. 10. & seqq. p. 44. Danturque de facto, mediatè quidem pro inæqualitate meritorum. art. 13. ibid. Immediatè verò, pro inæqualitate luminis gloriæ. artic. 14. ibidem. Nullo modo ex inæqualitate intellectus, etiam de possibili. art. 15. & seqq. p. 45

Visionum inæqualitas proueniens ex inæqualitate intellectus, non esset tantum materialis. art. 17. ibid. Malè etiam diceretur tantum esse penes prædicatum genericum. ibid.

Visionum inæqualitas ex parte motiui formalis, prouenit ex inæquali eius influxu. artic. 18. p. 45. & ad 2. p. 46

Qualibet visione videntur saltem confusè omnia possibilia; distinctè verò, & clarè eo plura, vel pauciora, quo magis, vel minus perfectè cognoscitur Deus. art. 19. p. 46

Res autem existentes non videntur sine peculiari Dei libertate, licet non superaddita peculiari perfectione luminis. ibid.

Personæ Diuinæ necessariò videntur eadem claritate, qua essentia. ad 4. art. 1. p. 47

Visiones omnes attingũt Deum secundum omnes formalitates, & tamen æquales non sunt. ad 1. & ad 2. pag. 46

Sunt eiusdem speciei Theologicæ. ad 3. art. 2. p. 47

Testimonia, quæ videntur negare visionem immediatam Dei, quomodo sint accipienda. ad 1. p. 33

Quæ requiratur proportio inter Deum & intellectum creatum pro visione immediata Dei. ad 2. ibid.

Eleuabilitas ad visionem Dei plurimùm congruit rationi naturali hac tamen sola non conuincitur euidenter; sed adductis præterea testimoniis scripturæ. art. 5. p. 33

Eleuatio intellectus solùm extrinseca ad videndum Deum non apparet impossibilis. ad 6. p. 35

Oculus corporeus, aut alia potentia materialis non potest eleuari Diuinitùs ad visionem Dei, aut cognitionem vllius rei spiritualis. ad 3. art. 1. & 2. p. 33. & seq.

Ius hominis ad videndum Deum fundatur in filiatione eius adoptiua respectu Dei. art. 9. p. 30

Præsentia Dei localis, cum intellectu creato, non sufficit, saltem ex natura rei, vt Deus concurrat cum eo ad visionem sui immediatam. ad 4. p. 39

Desiderium videndi Deum, V. *Desiderium.*

Vnitas.

Vnitas dupliciter vsurpatur. ad 4. art. 2. p. 149

Quæ conueniat Deo, quæ repugnet. ibid.

Ratio vnitatis potest in Deo realiter identificari cum ratione multiplicitatis respectu eiusdem termini; non in creatis. ad 3. p. 145

Voluntas.

Quatenùs libera sit voluntas ad prosecutionem vnius motiui, præsente alio motiuo vehementiori. ar. 14. pag. 57

Voluntas pluribus indiget ad suam operationem exercendam, quàm intellectus. ad 6. art. 2. p. 39

Voluntas conditionata quomodo transeat in absolutam. ad 4. art. 4. p. 78

Voluntas Diuina.

Voluntatis Diuinæ existentia est certa ex fide & manifesta ex ratione. art. 1. p. 67

Eius obiectum formale adæquatum est sola essentia Diuina. art. 2. & 3. ibid. Quæ quidem potiùs quietatiua, quàm motiua dicenda esset. ad 1. p. 68

Voluntas Diuina est prima ratio, cur sint creaturæ. art. 10. p. 75

Voluntas notionalis Diuina quid. art. 7. p. 156

Voluntas libera Dei diuiditur in antecedentem, & consequentem; beneplaciti, & signi. art. 1. p. 82

Voluntas antecedens, & consequens exponitur. a. 2. ib.

Voluntas beneplaciti, & signi quid, & hæc quotuplex. art. 3. & 4. p. 83

Voluntas efficax Dei circa actus humanos est aliquatenus impedibilis absolutè ab homine. artic. 13. p. 121. & ad 4. p. 123. & 6. art. 1. & seq. ibid. V. *Amor Diuinus*, *Libertas Diuina*.

Lib. II. De Angelis.

Vbicatio.

VBicatio aliqua vagè est essentialis creaturæ. articul. 1. pag. 190. Est realiter distincta à re vbicata. artic. 2. ibidem. Vbicatio Angeli spiritualis independens à corpore, & operatione. artic. 4. p. 193. Est definitiua. ad 4. partis negantis. pag. 197

Vide *Locus*, *Veritas*. Vide *Falsitas*.

Via.

Via Angelorum fuit breuissima. artic. 1. pag. 253. Via bonorum Angelorum duranit per vnum instans; malorum vero per duo instantia. artic. 2. ibidem.

Virtutes.

Virtutes omnes fuere infusæ omnibus Angelis. artic. 2. pag. 230. Idque in primo instanti ex natura rei. art. 4. & seqq. ibid.

Visio.

Sola Visio Dei tollit peccabilitatem physicam. artic. 6. p. 240.

Viuens.

Viuentium operationes sunt in duplici differentia. ad 5. p. 189

Vnio.

Vnio Angeli cum corpore perfectiua vtriuslibet repugnat. art. 1. p. 187

Vniuersum.

Vniuersum debet continere perfectiones omnis generis, art. 16. p. 69. Finis vniuersi nequit subsistere sine existentia Angelorum, art. 17. p. 69. In vniuerso nihil existit inutile omnibus, & singulis partibus vniuersi. art. 3. p. 198

Voluntas.

Voluntatis Angelorum existentia probatur, ex scriptura, & ratione. art. 1. & seqq. p. 216

Voluntas non quoad omnia ita comparatur ad medium & finem, sicut intellectus ad conclusiones, & principia, art. 2. p. 238

Voluntas vnius Angeli quomodo moueatur ab altero. art. 3. p. 268

Lib. III. De Act. hum.

Verbum otiosum.

EIus definitio. art. 6. pag. 349

Viator.

Viator simpliciter quis. art. 1

Status viæ respectu hominis conuertitur cum statu vitæ mortalis. art. 3. & 4. p. 368.

Respectu Angelorum conuertitur cum statu libertatis ipsorum ad beatitudinem, & reprobationem. art. 5. ibid.

Nullus viator bene operatur etiam Sanctissimus absque intentione præmij. ad 5. p. 388

Acquiritur status viæ ad meritum ex natura rei. art. 3. & 4. & art. 6. & 7. p. 368

Natura humana potest esse beata simul, & viatrix, non item Angelica, aut anima separata, & ideò Verbum Diuinum naturam humanam assumpsit. art. 10. p. 369

Vindicta.

Vindictæ proprium est plus rependere mali, quam acceperit. art. 6. pag. 302

Visio Dei beatifica.

Excludit omnem miseriam tum animi, tum corporis ad 6. p. 276

Est essentialiter indefectibilis. artic. 9. 10. & 11. p. 279. & seq.

Intrinseca indefectibilitas conuenit illi solum propter essentialem connexionem intentionalium cum decreto diuino ad 9. art. 3. p. 283

Se sola est perfecta summi boni possessio. art. 13. p. 280. & ad 6. art. 1. & seq. p. 282

Præeminet perfectione, dilectioni, & fruitioni summi boni. art. 12. p. 280. & ad 5. art. 3. p. 282

Est radix cæterorum bonorum tum animi, tum corporis. art. 12. & seq. ibid. & ad 3. ad 8. & ad 11. p. 281. & seq.

Est perfectè reflexiua supra se ipsam. ad 10. art. 1. p. 284

Exprimit Deum secundum plura prædicata specie distincta ab iis secundum quæ exprimitur per fidem. art. 9. p. 286

Violentum.

Definitur, & exponitur, art. 5. p. 293

Nullus actus voluntatis potest esse violentus. ad 4. p. 294

Vituperium.

Exponitur. n. 1. & seqq. 3. p. 320. & seq.

Virtus.

Virtutis præponderantia supra vitium. art. 7. p. 356.

Virtutum moralium duplex classis. ad 3. p. 358

Ex vitiis oppositis eidem virtuti morali. quodnam sit deterius ibid.

Voluntas.

Voluntas diuina est regula nostræ. art. 3. & 4. p. 326. & ad 2. p. 327

Voluntas Diuina obligans distinguitur à non obligante ex parte obiecti directi. art. 2. p. 329.

Impugnantur duæ rationes obiectiuæ istius distinctionis ab aliis allatæ. art. 3. & 4. & 5. p. 330

Affertur vera ratio obiectiua qua distinguitur voluntas Dei legislatiua, consultiua, præceptiua, prohibitiua, permissiua. art. 6. & seq. p. 331

Licet in nostra sententia voluntas Dei præceptiua, & prohibitiua terminentur ad actus præceptos, & prohibitos bonos, & malos, vt tales; & hi dependeant à voluntate Dei; nullus tamen communiter circulus vitiosus, ad 4. art. 1. & 2. p. 332

Omnis determinatio voluntatis est actio positiua; vnde nihil potest purè omittere liberè. art. 1. & seq. p. 315

Voluntas mouetur ab intellectu proponente bonum, bonitate relatiua, & nō solum absoluta. art. 7. p. 302

Potest moueri dupliciter ab aliquo fine & quæ indè diuersitas in eius actibus. art. 5. & seq. p. 351.

Potest prudenter imperare intellectui assensum opinionis minus probabilis. art. 11. & 12. p. 337. & ad 1. & 2. ibid.

Semper operatur cum omni conatu sibi possibili. art. 2. & seq. p. 383

Potest imperare reflexè suos actus, idque multipliciter. art. 4. & 5. p. 393

Voluntarium.

Eius definitio. art. 1. p. 292

Conuenit solis appetitionibus immediatè. ibid.

Ratio voluntarij imperfecti conuenit etiam appetitionibus brutorum. art. 2. & 3. ibid.

Ratio voluntarij perfecti conuenit omnibus, & solis actibus humanis. art. 2. & seq. ibid.

Datur voluntarium mixtum inuoluntario. art. 4. & seq. p. 293

Index Rerum.

Diuiditur in liberum, & necessarium, vt in species. art. 1. & 2. p. 298

Voluntarium necessarium est absolutè perfectius ex genere suo. Respectu viatoris est perfectius liberum. art. 3. p. 301

Voluntarium reperitur perfectissimè in actibus diuinis. art. 1. ibid.

In humanis etiam perfectè pro conditione humanæ naturæ. ibid.

Votum.

Differt à simplici proposito ex parte obiecti directi. ad 3. p. 332.

Lib. IV. De Gratia.

Vis.

VIs nulla purè physica potest mouere, & inclinare potentiam intentionalem. art. 3. p. 430

Voluntas.

Voluntas exigeret auxilia salutaria, si se sola sufficeret in genere efficientis ad actus salutares. art. 6. p. 434.

Voluntas partialiter agit ad actus supernaturales, nec sufficit sola Gratia, sed adiuuat. ab art. 1. p. 430. Multa Augustini loca ad hoc. Ibidem. Item ex Tridentino. ibid. & art. 6. p. 437. Actus salutares habent aliqua prædicata, quæ non sunt communia Gratiæ, & hæc proueniunt iis à voluntate, art. 11. ibidem. Adscribuntur nihilominus actus salutares Gratiæ, quia Gratia magis influit. art. 11. ibid.

Lib. V. De Iustif.

Veniale.

VEniale peccatum. Vide *Peccatum veniale.*

Virgo B.

B. V. exempta à contractione peccati originalis, art. 7. & 8. p. 457. Vide *Peccatum originale.*

Virtus.

Virtutis definitio, & quomodo virtus sit dispositio perfecti. ad 5. p. 449

Virtutes tam naturales quàm supernaturales sunt dispositiones perfecti, seu dispositi secundum naturam, sed diuersimode. ad 5. art. 1. ibid. Virtutes morales etiam supernaturales non constituunt ex se præcisè hominem in statu opposito illi, in quo constituitur per peccatum lethale. art. 9. p. 453. Versantur immediatè circa media ad vltimum finem. ibid. Non sunt formaliter prælatiuæ summi boni super omnia alia bona. ibid.

Virtutes supernaturales eminenter satisfaciunt appetitui, qui inest homini ad virtutem. ad 5. art. 1. p. 449. Non debent præsupponere qualitatem aliam distinctam ab ipsis, quæ habent rationem naturæ supernaturalis ad 5. art. 2. p. 450. Non continentur in actibus, secus naturales. art. 7. p. 482.

Virtutes Theologicæ non omnes vniunt hominem perfectè cum Deo, licet immediatè versentur circa Deum, sed sola Charitas, & cur? art. 9. & 10. p. 453

Virtus. Vide *Habitus, Perfectum.*

Visio.

Visio Dei, & cætera dona supernaturalia de facto, non possunt esse naturalia vlli puræ creaturæ. ad 4. p. 444.

Vnio.

Vnio hypostatica est solum forma sanctificans, vt *quo*, non vt *quod*, & quæ excedit in perfectione à gratia si præcisè sumatur; secus verò si sumatur, in concreto. ad 5. ibid.

Voluntas.

Voluntas Dei. Vide *Dei voluntas.*

Voluntates posterorum Adæ. Vide *Adam. Posteri.*

Lib. VI. De Virt. Theol.

Veracitas.

VEracitas est Deo necessaria ad moderandam legibus remp. rationalem. ad 7. art. 4. p. 531.

Veritas.

Veritatis amor quomodo componatur cum prosequutione falsitatis. ad 8. artic. 1. p. 585

Veritas conuenit obiectis prout sunt in se, amabilitas verò in ordine ad amantem. ad 3. p. 581. Veritas prima in essendo, in cognoscendo, & in loquendo, realiter conuertuntur. art. 3. p. 509. Includuntur in prima veritate reuelante. ibid. Quæ conditionatè, & absolutè accepta est principium omnium actuum Fidei. ad 3. p. 525. Diuersimode specificat fidem, & visionem beatificam. ad 4. ibid. Sub diuerso conceptu est obiectum materiale, & formale fidei. ad 6. art. 2. p. 526

Virtus.

Virtus multipliciter versatur circa Deum. ar. 1. p. 485. Virtutum multiplicitas ex multiplicitate obiectorum formalium; perinde mouentium, ac si realiter essent plura. ad 1. p. 488. Ita comparantur inter se virtutes quoad ordinem prioris, aut posterioris, sicut earum actus se inuicem antecedunt. vel consequuntur. n. 1. & seqq. p. 505. Virtutum perfectio mensuratur ex perfectione obiectorum formalium. art. 7. p. 551. Virtus non potest exercere actus conditionatos, habentes pro conditione motiuum ipsum virtutis. ad 4. p. 565. Virtus intentiua finis potest efficaciter velle media ad eum perducentia. art. 2. p. 574. Non autem virtus intentiua mediorum potest eo ipso efficaciter intendere finem. art. 11. p. 576

Virtutes Theologicæ definiuntur. art. 3. p. 485. Earum existentia ex Conciliis certa. art. 5. p. 486. Earundem permanentia. art. 2. p. 496. Specificatur à Deo tanquam præcipuè mouente & solùm ratione sui. art. 1. p. 485. Absolutè loquendo sunt supernaturales. ibid. Infunduntur in Baptismo etiam pueris. ad 3. p. 486. Sunt necessaria dispositio ad obtinendum finem supernaturalem. art. 1. ibid. Earum connexio cum gratia. art. 2. p. 587. Numerantur solùm tres virtutes Theologicæ, vna intellectualis, duæ verò affectiuæ. n. 1. & seqq. p. 488. Cur pauciores Theologicæ, quàm morales. ad 3. p. 493. Virtutes Theologicæ Deum omnibus grauiter aduersantibus præferunt obiectiuè. art. 4. p. 490. & etiam apprehensiuè art. 5. ibid. Non tamen intensiuè. art. 4. ibid. Ideò sunt incompossibiles cum graui peccato oppositæ speciei. art. 7. ibid. Sunt compossibiles cum peccato veniali, quippè non contrario simpliciter, sed secundum quid. ad 3. p. 494. Similiter cum habitu vitij contrarij stare possunt. art. 1. p. 492. Præferre Deum omnibus est proprium virtutum Theologicarum, non verò moralium. ad 3. p. 496. Talis prælatio potest esse solùm implicita, & debet esse solùm ex motiuo diuinæ perfectionis. art. 2. p. 489. Per virtutes Theologicas exhibet se nobis Deus magistrum, & socium. art. 5. p. 494. Earum influxus ad suos actus liberos etiam libertate contrarietatis. ad 5. p. 495. Exigunt dispositionem sui actus antequam infundantur, num. 1. & seqq. p. 497. Hæc exigentia inest illis ex natura rei, respectu cuiuscumque subiecti purè creati. art. 4. & 5. ibid.

ibid. &seq. Inducuntur successiuè cum ante iustificationem successiuè eliciuntur earum actus. n. 11 & seqq. p. 501. Non omnes necessariò debent infundi simul, sicut non omnes simul semper conseruantur. art. 2. p. 502. Ita possunt successiuè primùm infundi, sicut, & successiuè recuperari postquam sunt amissæ. art. 5. ibid. Connectuntur omnes simul in ratione virtutis, non in ratione qualitatis. ad art. 3. p. 503. Consistunt in indiuisibili quoad appretiationem obiecti super omnia, non quoad intensionem. ad 1. p. 504. Similiter consistunt in indiuisibili quoad conceptum dispositionis, vnde fides, & spes ante iustificationem non intenduntur. ad 3. p. 503. Intenduntur tamen indirectè ex meliori dispositione præeunte ad infusionem gratiæ, art. 2. p. 504. Directè verò ex meliori cooperatione consequenti. ibid. Non possunt physicè produci ab actibus sibi correspondentibus, vtpote qui minore cum vniuersalitate feruntur in Deum. art. 3. ibid.

Visio.

Visio beatifica comparatur fidei tamquam lux clara luci tenebrosæ. art. 5. p. 534. Est perfectior actibus charitatis. art. 7. p. 573. Vide *Beatitudo.*

Voluntas.

Voluntas imperare sibi potest suos actus internos. art. 1. p. 574. Per actum imperantem vincit omnes difficultates militantes aduersus imperatum. art. 8. p. 575. Iuuatur per actus interiorum virtutum, ad exercitium nobiliorum. ad 3. art. 2. p. 577. Non verò potest actus nobiliorum virtutum imperari per actus minùs nobiles. art. 8. p. 575.

Lib. VII. De Pass.

Varietas.

VArietas successiuè sensibilium recreat, & fouet animal, estque eidem necessaria per se. art. 4. & 5. pag. 8

Verecundia.

Verecundia non est ex malo, & turpitudine purè præterita. ad 5. p. 56. & art. 1. p. 80. Cur diffundat sanguinem in faciem. ad 6. pag. 81. & ad 2. pag. 77

Veritas.

Veritas quo pacto possit, & non possit odio haberi. ad 6. pag. 28. Contemplatio veritatis minuit tristitiam. art. 5. p. 55

Viles.

Viles, & malè habentes esse iræ facilis. ad 5. p. 89

Vinum.

Vinum reddit audaces. ad 3. p. 74

Virtus.

Virtutes non multiplicantur ad instar passionum. ad 4. p. 97. Solæ virtutes sunt remedia passionum. n. 1. & seqq. p. 107

Visio.

Visio Dei vnit magis cum ipso, quàm amor Dei. ad 2. p. 21

Visus.

Visus præeminet in homine reliquis sensibus, in brutis tactus. ad 10. p. 40

Voluptas.

Voluptatis experientia auget concupiscentiam. ad 5. p. 31. Eandem minuit effectuum eiusdem consideratio. ibid.

Vtile.

Vtile non mouet appetitum ratione sui. ad 7. ibid.

Lib. VIII. De Iustit.

Vendibilitas.

VEndibilitas iusta rei non postulat solum, vt ea sit pure temporalis, & appetibilis, sumptibusque pecuniarum per aliquos quæsita. ad 2. p. 196. Non quæuis materia gratiarum actionis est materia venditionis, & emptionis. ad 7. art. 1. p. 197

Vindicatiua.

Vindicatiua iustitia adæquatè est extra totum genus iustitiæ particularis, tam relatè ad eum, qui punitur, quam relatè ad quoslibet alios. n. 1. & seqq. p. 157

Virum inter, & vxorem, quod ius intercedit. art. 18. p. 122

Virtus.

Virtutes omnes præter iustitiam attendunt præcipuè ad medium rationis, iustitia autem præcipuè ad medium rei. art. 9. p. 126. Virtus nulla moralis habet æquales vires resistendi, omnibus difficultatibus, & passionibus impellentibus ad actum contrarium. art. 5. p. 128. Virtus omnis moralis quomodo versatur circa voluptates, & tristitias. ad 1. p. 129. Ad necessitatem, & distinctionem diuersarum virtutum sufficit, quod non conuertantur mutuò actus, & exercitia vtriusque. ad 1. art. 2. p. 132. Virtutum cæterarum exercitium magis est obnoxium sinistræ suspicioni quam exercitium iustitiæ. art. 6. p. 124. Virtutes ad alterum superant perfectione reliquas virtutes morales ex genere suo. art. 8. ibid. Quæ virtutes dantur in Deo. ad 4. p. 154. Virtutes ad alterum licet non dicant imperfectionem ex parte obiecti, quod volunt, dicunt tamen illam ex parte subiecti, & quando. ad 6. art. 1. ibid.

Voluntas consentiens in actionem materialiter iniustam aliquando aufert rationem iniuriæ, & dat regula super hoc. art. 9. p. 139

Vsura.

Vsuræ variæ acceptiones. art. 1. p. 202. Damnatur, lucrum immediatè proueniens ex mutuo tenquam debitum ex iustitia. ibid. Eius iniustitia est certa ex fide. art. 4. ibid. Demonstratur ratione naturali. art. 5. & seq. ibid. Non potest mutuatarius obligari ad vicissim mutuandum sine nota vsuræ, art. 14. p. 204. Non potest, aliquid vltra sortem exigi pro obligatione non repetendi sortem per tempus aliquod. art. 16. ibid. Nec pro periculo amittendi sortem iuxta communem rerum humanarum vicissitudinem. art. 17. ibid. Sed propter periculum speciale licet. ibid. Pro vasis argenteis licet aliquid vltra sortem accipere. ad 4. p. 205.

Vsus.

Vsus rerum licitus vno vsu consumptibilium est separabilis ab omni dominio, & iure proprietatis. n. 1. & seqq. p. 210. Vsum rei pro aliquo temporis additamento nullam dicere æstimabilitatem vniuersaliter dici non potest. art. 13. p. 203.

Vtilitas.

Vtilitas tota pecuniarum est habere eas pro euentu opportuno vsus, ac distractionis. art. 11. p. 118

Lib. IX. De Incarnat.

Valor.

VAlor monetæ cur à Principe designari debeat? ad 4. art. 2. p. 227.

Valor operis meritorij crescit ex dignitate operantis. n. 1. & seqq. p. 226.

Index Rerum.

Vbicatio.

Vbicatio distinguitur ab actione productiua rei. ad 5. p. 348.

Verbum.

Verbum diuinum assumpsit totam essentialiter naturã humanam, non autem personam. art. 1. & 2. p. 252

Verbum caro fieri non potuit, quin aliquid fieret distinctum ab humanitate, & Verbo. art. 1. p. 249.

Verbum cur caro potius quàm anima factum esse dicitur? ad 3. p. 253

Veritas.

Veritas conditionata alicuius euentus quando possit coniungi cum veritate absoluta eiusdẽ. ad 1. p. 242

Vilitas.

Vilitas reddens difficile opus heroicum qualis sit? ad 4. p. 224.

Virgo.

Argumenta pro eius exemptione à peccato. art. 1. & ad 3. p. 265

Virtus.

Virtutes omnes, & dona compossibilia cum beatitudine fuerunt in Christo. art. 3. p. 259

Virtutum dispar conditio, & vsus in Viatore, & Beato. ad 4. ibid.

Vis.

Vis deletiua offensæ quomodo conueniat dilectioni Dei. ad 3. p. 224

Vis meritoria operum Christi æquiparatur actiuitati physicæ omnipotentiæ diuinæ. art. 4. p. 229. & art. 1. p. 284

Visio.

Visio beata fuit maximè debita humanitati assumptæ. art. 1. p. 261

Visio Dei immediata necessariò direxit omnes Christi electiones. art. 2. p. 282

Visio immediata naturæ diuinæ dari non potest. quin detur visio immediata personarum. ad 2. p. 252.

Visio beata pro obiecto formali immediato, quid habeat. art. 1. p. 261

Vnio.

Vnio conueniens vnum per se quomodo verbo diuino conueniat? ad 6. p. 212

Vnio hypostatica est summè conueniens creaturæ. n. 1. & seqq. p. 213. Nullatenùs tamen ei debita. n. 1. & seqq. p. 216

Vnio alia hypostatica non potest esse præmium meriti Christi. ad 9. art. 2. p. 231

Vnio hypostatica est modus realiter distinctus ab extremis n. 1. & seqq. p. 249

Vnio hypostatica facta est in persona, non verò in natura diuina. art. 2. p. 252

Vnio hypostatica est immediatè incompossibilis cum peccato. art. 2. p. 264

Vnio hypostatica per seipsam non sanctificat, vt quod. n. 1. & seqq. p. 256

Vnio hypostatica quorum prædicatorum communicationem fundet inter Deum, & hominem? n. 1. & seqq. p. 253

Vnio hypostatica vtrumque extremum æqualiter vnit, non autem æqualiter immutat. ad 2. p. 256.

Vniones hypostaticæ partiales duæ tantum admitti debent. ad 7. p. 251

Voluntas.

Voluntas diuina signi impropriè voluntas dicitur. art. 4. p. 279

Voluntas humana Christi quomodo difformis esse potuit voluntati diuinæ. art. 3. p. 279

Voluntas in Deo altera signi, altera beneplaciti. ibidem.

Voluntatum discrepantia quando perfectioni amicitiæ repugnet? ad 3. ibid.

Lib. X. De Sacram.

VBicatio, vide *Locus.*

Verba.

Verba præeminent inter signa. ad 4. p. 294. & art. 4 p. 301. Habent rationem formæ in Sacramentis. ibid. n. 1. & seqq. pag. 293. Sufficit reperiri verba æquiualenter, nec est necesse distingui à rebus. art. 3. ibid. Non sunt concionatoria, vt voluit Caluinus, ad 1. p. 295. Importantur in recto à Sacramentis excepta Eucharistia. artic. 4. p. 301. Verba adhibita in institutione Sacramentorum, non debuerunt esse figurata. art. 1. p. 408. Verba in Eucharistia dicuntur recitatiuè, & practicè. ad 1. & 2. p. 400

Verba consecrationis in Eucharistia non possunt verificari de Christo figuratè. art. 3. & 4. p. 408. Ex vi horum verborum colligitur præsentia Christi speciebus panis, & vini, & delitio substantiæ panis, & vini. p. 407. & seqq. Intrinsecè constituunt Eucharistiam. artic. 1. & 2. p. 411. Sufficit vt constituant Sacramentum quod moraliter existant, dum perseuerat Sacramentum. ad 1. p. 412. In verbis consecrationis est duplex significatio alia naturalis, alia supernaturalis, quæ nequit esse falsa. art. 1. ibid. Ad veritatem horum verborum requiritur permanentia accidentium panis, & vini art. 1. 2. & 6. & 7. p. 417. & seq. Non sufficit vt detur eorum apparentia pure intentionalis. art. 3. & 4. ibid.

Verba in Sacramento matrimonij, vt sunt traditio mutua, habent rationem materiæ, vt sunt acceptatio, habent rationem formæ. art. 4. & 5. p. 531

Verecundia.

Verecundia multipliciter accipitur. In qua acceptione sit, vel non sit virtus. ad 1. p. 437

Viator.

Omnis viator potest salutariter peragere pœnitentiam de quouis peccato admisso. artic. 1. & 5. p. 462

Vinum.

Vinum vsuale est materia remota Eucharistiæ. art. 1. & 2. p. 397. Quid censeatur nomine vini vsualis. ad 6. & 7. p. 398. Debet ei ex præcepto admisceri modica aqua. ar. 3. ibid. & ar. 1. p. 404. Vnum permixtum modica aqua adhuc est vinum vsuale. ar. 7. & 8. p. 405. Probabilius est vinum, vel simpliciter non posse, vel non nisi in magna quantitate posse in se conuertere aquam. art. 4. & 5. ibid.

Species vini intrinsecè constituunt Eucharistiam. ar. 1. & 2. p. 412. Ex vi verborum consecrationis amittunt vnionem cum substantia vini, & acquirunt vnionem cum sanguine Christi. artic. 14. & 15. p. 410. & art. 3. p. 413

Virtus.

Virtus actiua, vide *Potentia.*

Virtutis acceptio duplex, & multiplex definitio. art. 1. & 2. p. 436. Definitio virtutis in ampliori significatione, sed propria conuenit pœnitentiæ. art. 2. & 3. ibid. Virtutes quomodo consideratæ ab antiquis Philosophis. ad 1. p. 440. Est de conceptu virtutis, vt faciat meliorem habentem, quàm priùs haberet, non quàm habuisset sub quacunque suppositione. art. 3. & 5. p. 445. Non est virtutis præparare animum in vllam partem pro euentu impossibili. ad 8. art. 2. p. 468. Nulla virtus existit vbi nulla eius operatio est possibilis. ad 2. p. 448. Aliquæ virtutes fesuntur in bonum, vt coniunctum cum defectu aliquo. art. 1. p. 449. Quælibet virtus applicat mediatè, vel immediatè omnes potentias ad operationes conducentes ad suum finem. art. 1. p. 450. Virtus superior imperat efficaciter efficacia

effectiua immediata actus inferioris. art. 2. p. 451. Virtus inferior non potest imperare efficaciter effectiuè actus superioris nisi remotè, vel affectiuè. ad 1. ibid. Omnes actus virtutum sunt vtiles ad finem pœnitentiæ. ad 4. artic. 1. p. 434. Ideò sunt imperabiles ad eadem. art. 1. p. 450. Omnes actus virtutum participant charitatem. art. 4. pag. 469. Nullus actus virtutis errare potest circa realitatem vltimi finis. art. 4. ibid. Omnis actus virtutis fertur immediatè in vltimum finem, aut in cætera cum subordinatione ad illum. art. 1. pag. 452. Nullus actus virtutis præfert bonum minus bono maiori cognito, vt tali. n. 1. & seqq. ibid. Virtutes infusæ accipiuntur simul cum gratia per Baptismum. art. 3. p. 371. Necessariò infunduntur cum maiori intentione dispositæ per meliores actus. art. 4. ibid. Virtutes infusæ non inclinant immediatè voluntatem ad suos actus, sed tantùm mediatè. ad 8. pag. 373. Nulla virtus infusa præter fidem, & spem potest tempore prior esse reliquis. art. 1. p. 446

Vnctio.

Vnctio est materia proxima Sacramenti Extremæ vnctionis. art. 1. p. 497

Vnio.

Vnio naturalis accidentium cum suis substantiis datur ad hoc, vt ipsæ substantiæ perficiantur, & compleantur. art. 5. p. 414. E contra vnio Sacramentalis accidentium cum corpore Christi est perfectiua ipsorum tantum accidentium, & datur ad hoc solùm, vt corpus Christi sit demonstrabile sensibiliter. ibid. & ad 5. p. 416. Hæc vnio subiectatur in solis accidentibus. art. 8. p. 415. Terminatur solùm formaliter ad corpus, & sanguinem Christi non verò ad animam. art. 9. ibid. Hæc vnio est pure penetratiua accidentium cum corpore Christi. art. 6. ibid. Ratione huius vnionis Christus est formaliter vbicumque sunt accidentia Eucharistica. art. 7. ibidem.

Mirabilis affinitas huius vnionis cum vnione hypostatica. ad 5. p. 416

Voluntas.

Voluntas potest affici ad vnam rationem boni præscindendo ab alia, quin hanc contemnat. ad 3. art. 1. p. 453.

Votum.

Votum differt ex parte obiecti à proposito. ad 1. p. 311. Votum per verba expressum non obligat, nisi in vouente adsit intentio ie obligandi. ad art. 3. pag. 310.

Lib. VII. De Passion.

Z

Zelus.

Zelus passio non differt ab inuidia passione. art. 5. p. 51.

Coll. Soc. Iesu Paderb.
Anno 1667

FINIS.

Collegij Soc. Iesv Paderborn.
Anno 1667

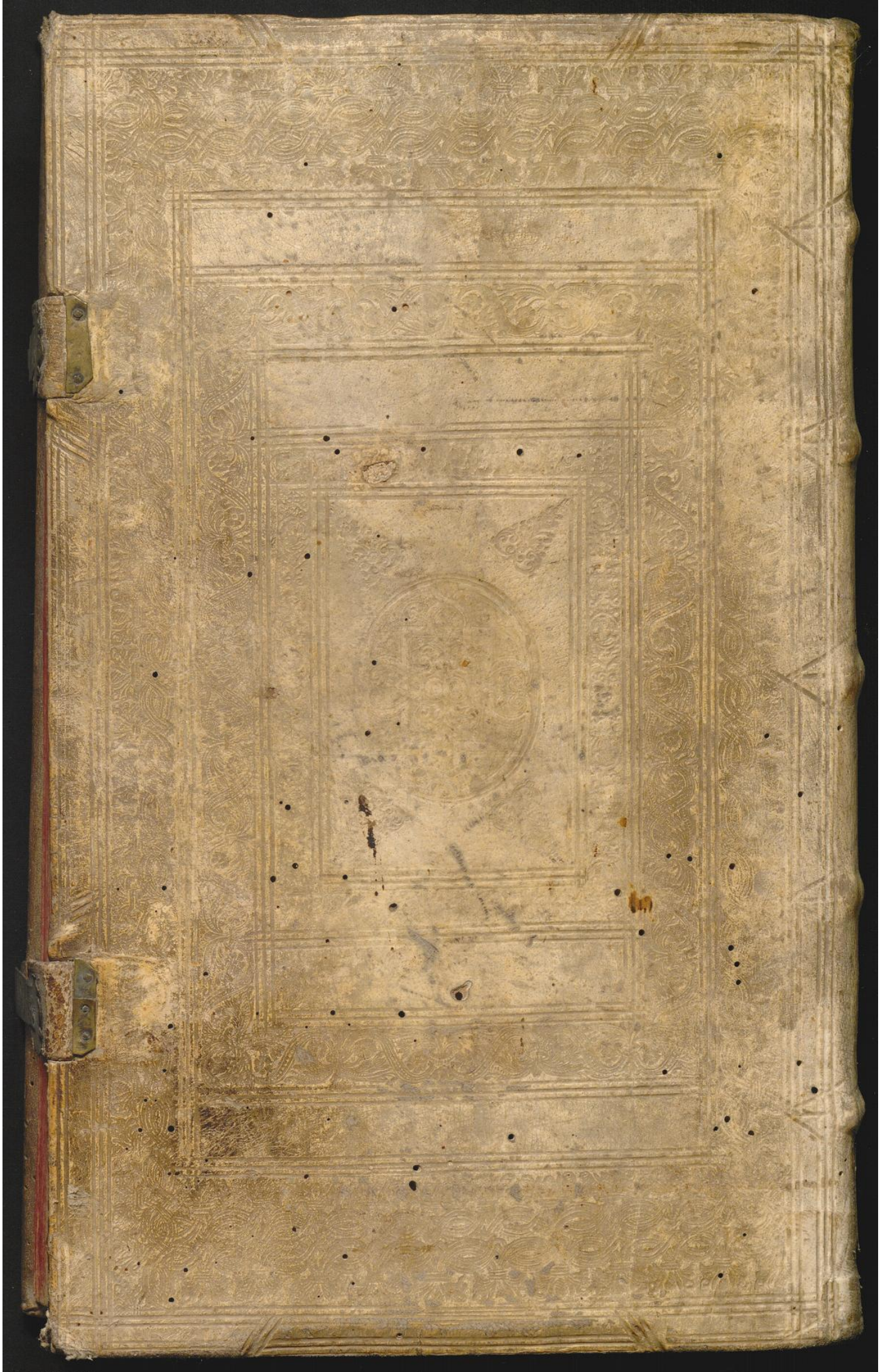

Th
918a

P. ESPEZA
TOM. II